ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

IOHANNIS DOLÆI

MEDIC. DOCT.

OPERA OMNIA.

IOHANNES DOLÆVS CONSILIARIVS
ET ARCHIATER HASSO
CASSELLANVS
Alessand.r Dalla Via: scul

JOH: DOLÆI
MED. DOCT.

Potentiſſimi Haſſiæ Principis Conſiliarii & Archiatri Primarii, Collegii Medici Decani perpetui, Academiæ Leopoldinæ Naturæ Curio-ſorum Collegæ, & Regiæ Angliæ Societatis Sodalis,

OPERA OMNIA:

Exhibentia non modò

ENCYCLOPÆDIAM MEDICAM DOGMATICAM,

Hieronymi Glazza M. D. *In qua* ex Coll. Calasani 1794.

Affectus Humani Corporis interni,

ET

ENCYCLOPÆDIAM CHYRURGICAM RATIONALEM,

In qua

Iidem Affectus externi, atque ſic in utriſque omnes morborum ſpecies, à quibus Machina illa Divina, ſive Corpus Humanum affligi unquam obſervatum fuit, juxta Celeberrimorum in Medicina Antiſtitum principia plenariè pertractantur, adeo ut in compendio quodam & uno intuitu tum Veterum, tum Recentiorum, Hippocratis, Galeni, Paracelſi, Williſii, Sylvii, Carteſii, & aliorum ſententiæ de Morborum maximè Cauſis & Curatione perſpiciantur, quibus ipſis Authoris judicium de Sede affecta, Diagnoſi, Cauſa, Prognoſi, & Curatione, unà cum ſelectiſſimis Remediorum longa Experientia approbatorum formulis ſtatim adiicitur;

Sed præter ſuperiora alicubi in prioribus manca & vitioſa, in ultima hac Editione longè auctiora & correctiora reddita, de novo offerentia

I. Tractatum de Theriaca Cœleſti, ejus uſum vireſque exhibentem.
II. Obſervationes Authoris rariores, & curioſas, hactenus tum Eruditis communicatas, tum privatis in ſcriniis huc uſque aſſervatas.
III. Commercium ejus Epiſtolare cum Celeberrimo quondam Archiatro Haſſiaco & Profeſſore Marburgenſi D. D. Johanne Jacobo Waldſchmidio Philoſophico-Medicum & varii argumenti, multas continens res curioſas & utiles, inſertis Epiſtolis & Obſervationibus quibuſdam ab aliis Viris eruditis ad laudatos modò viros tranſmiſſis: ut nihil nunc omiſſum videatur, quod tam in Theoria, quàm in Praxi Medica Philiatrorum deſiderio ſatisfaciat.

VENETIIS
SUMPTIBUS JOH. JACOBI HERTZ
M. D. CC. XI.

SACRÆ REGIÆ MAJESTATI
Auguſtiſsimi ac Potentiſsimi Principis ac Domini
CHRISTIANI V.

DANORUM, NORVVEGORUM, &c.

MONARCHÆ,

SLESVVICI, HOLSATIÆ, STORMARIÆ, & DITHMARTIÆ DUCI,

COMITI IN OLDENBURG ET DELMENHORST,

REGI PIO, FORTI, ET FELICI,

Dominoque ſuo clementiſſimo.

Auguſtiſsime & Potentiſsime REX!

INventum Medicina Dei eſt, ideo omnium Artium nobiliſſima, ſeu prima ejus incunabula, vel ſubjectum illius, μέτρομ ἀπάμτωμ, voce Pythagoræ, ſeu finem denique ſpectemus, qui ſanitas eſt, tum ut integra aptis auxiliis & conſiliis conſervetur, vel morbis attrita, quantum quidem poſſibile eſt, reſtauretur. Hic eſt ſcopus noſter primus in intentione, & poſtremus in executione. Igitur idem Deus, qui dixit: Venerare Sacerdotem, (a) honora Regem, (b) etiam ait: (c) honora Medicum, ſeu, da locum Medico. Etenim Dominus illum creavit, & non diſcedat à te, quia opera ejus ſunt neceſſaria. Exaltabit ſcientia caput ejus, & admirabilem faciet in conſpectu Principum. Omnium Regnorum annales ſi evolvantur, nullum magnum Imperium aut ſtetiſſe unquam, ſeu feliciter ſurrexiſſe reperiemus, quin vel Medicos, ſeu Medicinæ Fautores ad faſces aut conſilia vocaverit. Sabor & Ginges, Medorum Reges, Rex Arabum Sabid, Mithridates Perſarum, Ægyptiorum Hermes, titulum & ſcientiam Medici infrà regiam dignitatem minimè crediderunt, quam nec Meſues, Regis Damaſci Nepos, faſtidivit, nec Abenſina, Cordubæ Princeps, ſummi rerum Medicarum conditores. Aſt quid peregrina exempla colligo? in Norvvagia Tua, REX AUGUSTISSIME, Olaus Sanctus, Haraldi Filius, dictus Craſſus, anno MCCIX. fertur curaſſe viduæ filium, periculoſo apoſtemate colli laborantem, mortique jam vicinum, quia nihil deglutire poterat. Rege enim manibus apoſtema contrectante, ſtatim ſanatus fuit iuvenis. (d) Bonum ſanè factum! Nulla quippe re propius quis acceſſerit ad Deum, quàm ſalutem hominibus dando. Divus FRIDERICUS, primus Daniæ Norvvagiæque Monarcha, Parens Tuus dilectiſſi-

(a) Eccl. vij. 33. (b) 1. Pet. ij. 17. (c) Syr. xxxviij. 1. ſeq. (d) Vid. Sior. Sturlei hiſt. Norvvagic.

mus , (*cuius anima quieſcit in pace* , *nomen verò omni laude* , *prædicatione* , *literis monumentiſque decorabitur æternùm* ,) *uti ſtupor orbis eruditi erat* , (e) *ita quoque incomparabile bonorum Doctorumque Virorum Numen Tutelare*. *Næ* , de *abditiſſimis rerum naturalium myſteriis tam ſolidè diſſerebat* ϑαυμάσιος *Rex* , *ut vix quiſquam in cathedra ſubtilius potuiſſet* , C. Jul. Cæſar, *globo inſiſtens dextra enſem* , *læva codicem tenet* , *cum epigraphe* : *EX UTROQUE CÆSAR* . *Palatium* Fridericianum , *Marti & Palladi dicatum* , *auguſtumque Hafniæ Tuæ ornamentum* , *publicè teſtatur* , *illum fuiſſe EX UTROQUE REGEM* . *Medicos certè ſuos quanti ſemper fecerit Rex ſapientiſſimus* , *totus miratur Orbis* . *Pro magno quippe Artis incremento* , *& ſingulari Medicorum honore interpretamur, quòd Archiater Eius* Petrus Bullichius *inter Conſiliarios Cubiculi Regii, Collegiique Status Aſſeſſores magnificè adoptatus ſit* , *&* Simon Paulli , *primus in inclyta Academia Hafnienſi Chirurgiæ* , *Botanices* , *& Anatomiæ Profeſſor publicus* , *poſtea Archiater Regius* , *iſque Senior & primarius* , *Prælatus Aarhuſienſis conſtitutus fuerit* . *S. R. M. T. Sacrum Regiumque prorſus ſpiritum ex hac indole hauſit* . *Si quis enim Rex in Orbe eſt* , *qui Medicos ſuos honorat* , *CHRISTIANUS in Dania QUINTUS eſt* . *Dixerim cum Tullio* . (f) *Nihil habet nec Fortuna Tua maius* , *quàm ut poſſis* , *nec Natura Tua melius* , *quàm ut velis conſervare plurimos* , *iiſque benefacere* . Thomam Bartholinum, Chriſtianum Oſtenfeldium, Eraſmium Bartholinum , Olaum Borrichium , VVilhelmum VVormium , & Oligerum Jacobæum . *Medicos* λόγῳ καὶ πείρᾳ *Excellentiſſimos* , *Summi Tribunalis Regii & Collegii Conſiſtorialis Aſſeſſores* , *necnon Cancellariæ Conſiliarios ſplendidiſſimos feciſti & renunciaſti* , *eorumque partim conſiliis MAIESTAS Tua adhuc utitur clementiſſimè* . *Verè enim Hippocrates noſter* : (g) *Certè beati ſunt populi* , *qui* Viros bonos *ſua eſſe propugnacula intelligunt* , *non turres* , *non mœnia* , *ſed* prudentium Virorum prudentia conſilia . *Quid dicam de Regia & Equeſtri Academia* , *quam Summa Munificentia, Hafniæ nuper fundaſti* , *ſicque monumentum omni ære perennius poſteris reliquiſti* Literis *ſcilicet &* Armis , *Ampliſſimis imperas Regnis* , *ut PIETATE* , *& IUSTITIA cuncta agantur feliciter* . *Cæterum confido humillimè* , *REGIAM CLEMENTIAM* , *à qua nemo unquam triſtis diſceſſit* , *& hanc meam* Encyclopædiam Medicam , *Auguſtiſſimo tanti MONARCHÆ Nomini ſubiectiſſimè & devotiſſimè inſcriptam* , *clementiſſimè ſuſcepturam eſſe* . *Serus in Cœlum redeas* , *diuque lætus interſis populo* ! *Bonus ſiquidem Princeps Orbis amor eſt* . *Scripſi Caſſellis* , *Calendis Septembris* , *Anno Dei Hominis* 1695.

S. R. M. T.

Subiectiſſimus ac devotiſſimus ſervus
Joannes Dolæus Conſil. & Archiat. Primar.

PRÆ-

(e) Vid. M. Bræmer, Conc. funebr. p. 74. ſeq. (f) pro Ligar. ad C. Cæſar. (g) in epiſt. ad S. P. Q. Abderit.

PRÆFATIO.

LECTORI BENEVOLO SALUTEM.

EXiſtimabis, *Lector Amantiſſime*, nihil hiſce in Operibus contineri, quod non in prioribus ante triennium in quarto editis ſub titulo *Encyclopædia Medica Theoretico-Practica*, & *Chirurgica Rationalis*, jam dum publici juris factum ſit. Verùm enim verò, nullus dubito, quin contrarium ſtatim vel in primo Operis limine deprehenſurus ſis, modò haud gravatim conferre velis. Nam in *Encyclopediis* illis, præter innumeros errores & quoſdam lapſus, in doctrinalibus plura omiſſa & incondita ſerie connexa fuere; quod etiam plures exteros Bibliopolas, de nova editione ſollicitos promovit, ut me inſtantiſſimè rogarent, quò curioſis additionibus & novo augmento eas exornarem. Omnem ergò facilè ſuperavi moleſtiam, & quamvis variis omni tempore obrutus fuerim negotiis, quæ praxis ſat fœcunda aliaque officia aulica continuò porrexerunt, manum tamen impigrè admovi, propoſitumque urſi inſtantiſſimè, præſertim cùm applauſus ille *Eruditorum* ſimul inſigniter me ad opera hæc revidenda, & ab innumeris, quibus ſcatebant, ſphalmatis liberandum excitaverit. Quare omnia ea, quæ interim in praxi mea fœcundiſſima longaque & quidem ultra viginti annorum ſpatium obſervavi, reliquis & quidem fideliter addidi, imò plura, quæ rationi & experientiæ minùs conſentanea fuere, planè delevi, præſtat enim, atque adeo oportet etiam veritati nos eſſe addictos, ut præ illa vel noſtra ipſorummet decreta evertere non dubitemus. Hinc Opera hæc noſtra, longè alia facie, quàm antea prodeunt: Laborem his in meis Operibus erigendis exantlatum, non eſt, ut multis enunciem jactantiis, *Lectoris* potiùs prudentioris æquo ſtudium hoc æſtimandum relinquens arbitrio; id tamen aſſerere poſſum, & quilibet vel leviter ſolùm intus contenta conſiderans, facilè perſpiciet, me abſque judicio, diligentia & curis illud non potuiſſe abſolvere. *Encyclopædia Chirurgica* Medicis æquè neceſſaria eſt ac *Medica*, quia de affectibus externis æquè ac de internis quotidie conſuluntur Medici. Teſtari poſſum, me fideliter in his Operibus tradidiſſe medicamenta in quotidiana & fœcunda mea praxi uſualia, cum quibus toto die feliciter curo affectus ab aliis Medicis ſæpe pro incurabilibus habitos. Quod verò citra ullam jactantiam dictum volo, *Artis certæ Medicæ* plurimis tenebris ac umbris intricatæ verior ut notitia pateat, omnem adhibui diligentiam, ut ad certiora, ac evidentiora redigatur fundamenta & ad magis infallibiles curandi rationes eruendas manum direxi. Veteres ſua optimè præſtiterunt; aſt accidentibus ſaltem morborum cauſis inhærentes, ſimplicioribus ac ſæpe rationi nec experientiæ conſentaneis remediis Medicinam faciebant. Ego ergo opinionem plurium Medicorum non minus ac Morborum cauſas, & medicamentorum farragine obrutam Artem ita examinavi, ut meliora, & tantùm veritati conſentanea elegerim. Morborum Machinam noſtram invadentium, & ab antiquis tractatorum copioſam exhibemus phalangem, ad minorem numerum facilè quidem reducibilium, ſi Neotericos nonnullos arcto premere pede lubuerit, ſed tyronum captui nos magis accommodemus opus eſſe exiſtimavimus, ubivis generalia ad particularia tàm promptè referre non valentium, niſi fidelem nanciſcantur Achatem, quem præeuntem abſque hæſitatione tutò ſequantur. Adhæc cùm de corio hìc maximè ludatur humano, & ſanitas corporis illius, quo poſt Angelos creatura omnium nobiliſſima tanquam habitaculo utitur & inſtrumento, cui tàm arctè etiam unitur, ut ſubſtantiæ hæ duæ diverſæ invicem mirabili quodam vinculo connexæ unum conſtituant hominem, apud Creatorem

ſuum benigniſſimum tanto ſemper in pretio habitum , ut ſanguinis ejus non neceſſariam effuſionem ad interitum machinæ hujus Divinæ tendentem , magna ſe ulturum minatus fuerit vindicta , non niſi æquali ſanguinis homicidæ iſtius effuſione contenta , plurium conſultationem hic potiùs requiri duxi , quàm ut ex unius, omnia pro ſalute generis humani inſtituenda ſtare debeant ſententia .

Conquiſivimus itaque , & in auxilium vocavimus famigeratiſſimos in Arte noſtra Auctores , qui dum aura hac fruebantur vitali , tanta fuerunt in admiratione , ut ex præſtantiſſimis ingeniis facilè ſibi ſuſcitaverint ſectatores , qui principia eorum prementes , Medicinam noſtram novis in dies Inventis locupletarunt , illuſtrarunt , facilitarunt , quin multa interdum ejus præcepta immutarunt , correxerunt & reformarunt , ut ab Anteceſſoribus etiam in totum ſeceſſerint , longis eoſdem poſt ſe reliquerint paraſangis , & novam planè calcaverint ſemitam . Introducimus enim in Senatum hunc Medicum Anteſignanos illos famoſiſſimos , Galenum , Hippocratem , Paracelſum, Helmontium , VVilliſium , Sylvium , & ſubtiliſſimum illum Philoſophorum , Carteſium imitantes , ut clara in Arte hac, firmaque obtineant fundamenta . Hi omnes ordine de cauſis & curandi methodo affectuum ſuas in commune bonum proferunt ſententias , quæ quidem in Scriptis eorum de morbis quibuslibet non ità plenè reperiuntur , ſed ex principiis eorum non ſine magno ſtudio & judicii acumine fuerunt deductæ & formatæ , ut Artis Chirurgicæ & Medicæ Tyrones levi nunc opera eaſdem queant perſpicere , & in uſum ſuum convertere . Semper etiam noſtrum adjunximus judicium , liberè communicantes , quæ nobis optima viſa ad ſtatuendam Ætiologiam accuratam , & tutam jucundamque morborum curationem , abſtinentes in Chirurgicis , quando ità fieri licet , à crudelioribus operationibus , & inſtrumentorum terribilium admotione . Satis enim nobis jam reddidimus perſpectum , Antiquiores eapropter ad ferrum & ignem tàm properè acceſſiſſe , quòd melioribus & blandioribus non modò deſtituti fuerint remediis , ſed vera etiam illis morborum & partium affectarum defecerit cognitio . Habitarunt enim anteriores ethnicorum nimis prementes veſtigia, & Medicinam Chirurgiamque ad eorum placita immatura inſtituentes adhuc in obſcuro , nec Oeconomia animalis iis ſatis fuit detecta , unde à vero ſæpiùs aberrarunt , Galenuſque altiora Hippocratis principia minùs , quàm decebat , intelligens , ſubtilioribus iis relictis , ad quaternarium ſuum numerum elementorum , humorum , temperamentorum , facultatum delapſus fuit , quibus nimiùm addictus veriores affectuum cauſas & remediorum potentias deſiit indagare , nec mirum eſt , poſteriores iiſdem adhærentes veſtigiis , nullam de remediorum operationibus reddere valuiſſe rationem , cùm Anteceſſorum crediderint figmentis , & variorum medicamentorum efficacitas antiquitùs caſu tantummodò fuerit inventa , quorum admirabundi intuentes effectus , pro falſa ſua de iis concepta opinione , eoſdem ineptis deſignarunt nominibus , finxeruntque remedia ſua,repellentia, revellentia,derivantia,attrahentia,intercipientia,exſiccantia , quæ tamen ſæpiùs parum attulerunt juvaminis , interdum verò magno extiterunt nocumento . Anguſtiis ergò hiſce obſtricti , ne nihil egiſſe vulgò videantur , varia conquiſiverunt inſtrumenta , quorum pompoſo apparatu ſæpe ad ſolam oſtentationem ornati dicam ? an onerati , ad ægrotum acceſſerunt , & operationem peragendo , partem ipſam unà cum morbo abſtulerunt, mutilamque reddiderunt machinam hanc Divinam , cujus integritas potiùs aptis ſervanda erat remediis , nec tàm properè artus ejuſdem,volſellis , ſerris , cultris , aliiſve inſtrumentis auferendi . Verum quidem eſt , aliquando partem corporis penitùs corruptam in tempore reſcindendam eſſe , ne vicina adhuc ſincera eadem inficiatur malignitate , qua creſcente totius metuendus interitus , at frequentiùs contigit , ut in Gangræna etiam incipiente ad amputationem membri laborantis nimiùm properarint , quod convenientibus remediis adhuc ſervari , & à Sphacelo cuſtodiri potuerit , quæ feſtinatio noxia in aliis etiam affectibus commiſſa , teſtimonium præbuit inſufficientium ad ſtatum morboſum explorandum principiorum . Cùm dies verò diem docuerit, orti quoque ſunt Heroes quidam in Medicina , quibus Cimmeriis etiam ſub umbris , veritatis ſplendor magis magiſque illuxit , quo compulſi ad Artem hanc illuſtrandam Inventa ſua & Ratiocinia veteri ſuperſtruxerunt ædificio , quo factum , ut opinionum non minùs morborum externorum cauſas concernentium , ſed medicaminum inſuper inſtrumentorumque farragine Artem etiam obtineamus Chirurgicam valdè refertam , ut è tanta opinionum caterva vix Argus veritatem queat extricare , qua de cauſa placuit nobis meliora ſaltem eligere , & ea , quæ veritati magis conſentanea ſunt , noſtra ſub opinione contrahere . Præſtare hoc tentavi in Encyclopediis his meis Medica ac Chirurgica , ubi veriores , quæ mihi viſæ fuere , rationes circa affectuum pronaſcentium cauſas & propullulandi modos , propoſui , cum medicaminibus paucis , ſelectioribus tamen & utplurimùm experientia noſtra plus viginti annorum , & in fœcundiſſima praxi comprobatis , reliquis aliorum ſuo relictis valori , quæ neque laudare , neque vituperare volui , neminem quoque in meam partem cogens , niſi quis rationi rectæ conſentanea ea deprehendens , lubens mecum ſentire voluerit . Normam enim mihi aliiſque veritatis Cultoribus ſtruxi , Machinæ corporeæ , ope Anatomiæ aliorumque experimentorum , detectæ ſtructuræ , & variis ejus texturis , tàm quoad partes ſolidas , quàm fluidas , ac harum perpetuo circulo innixam , nullis tum verborum elegantiorum illecebris aut ambagibus , tum è longinquo deductis nominibus obſcuris obfuſcatam ; & cùm termini, Microcoſmetoris , Coſmetorgis , &c. hactenus uſurpati quibuſdam non modò minùs placuerint , quin in nonnullis etiam ipſos irritaverint crabrones , generali verbo ſpirituum animalium , ſeu ſucci nervei eoſdem nunc indigitavimus , quamvis nemo negare poteſt , diverſos eorum exiſtere gradus , ſed nudas modò propoſuimus res per ſe apparentes , non Scholaſticam puris putis terminis refertam Medicinam ac Chirurgiam , nec Empiricam , ſed Rationalem & intelligibilem Tyronibus puriori ac ſaniori Philoſophiæ addictis tradentes : quapro-

pter

pter cuilibet legenti, facilè patebit, me non veterum more inani loquendi modo, aut verbis nihil ſignificantibus uſum, ſed planis omnia vel verbis, vel nudis deſcriptionibus expoſuiſſe. A voce Naturæ Veteribus ſemper in ore habitæ, quantùm potuerim, abſtinui, aliquando tamen cum vulgo loqui neceſſe habui. Veteres quidem Naturam morborum eſſe curatricem clamaverunt omnes, ſed quid eſſet in ſe hæc Natura, ſanè latebat, & multos hactenus latet ſcitu adeò neceſſarium & principaliſſimum ferè Medici objectum, quod, Deo benedicente, circulantium ſuccorum motum interruptum, ſive ipſam ſanguinis & liquorum inde emergentium reliquorum circulationem eſſe comperimus. Huic certè omnes iſtæ competunt proprietates, quas veteres Deaſtræ ſuæ attribuerunt Naturæ. Nulla etenim alia Curatrix, nihilque aliud Medici ac Chirurgi miniſterio opus habet, quàm ipſa humorum circulatio & motus ejus interruptus, quo in ſtatu præſentaneo ſemper ſervetur. Circulationis ope minima creſcunt & augentur, Morbi curantur, vulnera coaleſcunt, quidni & ejus cauſa deſtrui iterum poterunt? à fluidis namque & eorum motu ſolida omnia dependent, ut machinæ noſtræ ſtructura, & variarum ejus partium textura, non niſi nutrimento circulatione mediante advecto augeatur, creſcat & in pleno conſervari queat ſtatu. Haud enim aliunde vitium ſolidis noſtri corporis partibus affricari poterit, quàm à fluidis illis circulantibus humoribus & eorum variis contentis. Activum ergò id, quod Naturam dicere voluerunt Medici ac Chirurgi, circulatio eſt partium corporis fluidarum ex plurimis particulis conſtantium. Hæ quando vel craſſitie, acredine, defectu, copia nimia, &c. illis ab ortu non ſunt æquales, atque ſic illæ à nativitate factæ texturæ partium harum vel illarum ſolidarum non reſpondent; tubuloſque ſubtiliſſimos non ampliùs pertranſeunt, tum ab aliis à tergo ſemper inſequentibus vel auctæ, vel propulſæ tubulos illos vel obſtruunt, vel dilacerant, ſicque ordinariam invertunt texturam, circulationem liberam interturbant, omnes ferè morbi interni ac externi, tumores, inflammationes, ulcera, vulnera producunt. Hi jam affectus ſanantur non Natura, ſed circulatione partibus heterogeneis privata, vel per ſe, vel medicamentorum ope; atque ſic hæc Natura circulans obſtructas vias rurſus reſerat, vel vitioſè contextas reſtituit. Omnia ideoque artis Medicæ ac Chirurgicæ fundamenta humorum circulantium motui ſuperſtruximus. Concludat hinc quilibet, quantum devient Veterum aliorumque principia à noſtris modernæ Praxeos Medicæ ac Chirurgicæ fundamentis, quæ in ipſa inquirimus radice. Sic morborum cauſas in ipſis circulantibus humoribus conſtitutivis, & eorum variis mixturis extraordinariis, ſano corpori moleſtis, & ſolidarum partium texturas vel invertentibus, vel vitioſè contexentibus, invenimus. Et quidem morborum internæ non alibi quærendæ ſunt, aut reperiri poſſunt, quàm in ſuccis, vel canalibus, è quibus partes ſolidæ & corpus univerſum conflatum eſt: nam quia ſanitas, vires & vigor actionum à partium ſolidarum motu pendet, hic verò à ſuccorum agitatione, neceſſe eſt, ut ſucci per canales fluant refluantque, qua decet via, & modo ordineque, ut ſanitas in propatulo ſit; unde eluceſcit, actiones nunquam lædi poſſe, niſi læſis ſuccis vel canalibus, aut ambobus. Itaque explicatis, quæ hìc occurrere poterunt, vitiis, reſeratæ erunt fores, ut clarè læſarum actionum, adeoque morborum & ſymptomatum phænomenon cauſas clariſſimè perſpiciendo ob oculos ponamus. Varii autem dantur ſucci in machina noſtra, & potiſſimùm ſeptem è ſanguine ſcaturiunt, ſuccus ſcilicet nerveus, lympha, ſaliva, bilis, ſuccus pancreaticus: liquor ſolvens ſtomachi, liquor inteſtinalis. Præter hos dantur etiam ſucci excernendi, qui duplices ſunt, alii nempe tantùm extra vaſa majora, non verò corpus efferuntur, uti ſuccus nutritius ſeu lacteus, Synovia, Liquor oleoſus pro pinguedine; alii ex ipſo corpore penitus eiiciuntur, uti ſunt ſudor inſenſilis ſenſiliſque, urina, humor alvi cum fæcibus, lac vel ſemen, & in mulieribus ſanguis menſtruus, atque poſt partum lochia, imò dum gravidæ ſunt, humor amnii, in quo fœtus natat, & tandem ſuccus nutritivus pro fœtu. Vitia verò ſuccorum illorum ſunt abundantia, copia uber, redundantia, plethora, cacochimia. At hæc ſine tumore vaſorum & morte exiſtere nequiret, quare hanc expungere oportet, cùm ejuſmodi tumor, & quæ inde conſequeretur vaſorum ruptio, non appareat. Quid quòd ſuccorum in dies conſumptio tanta fit in tranſpiratione, ſudore, alvi ac urinæ ejectione, ut nulla videatur fames, digeſtio nulla, nulla denique tam magna ingurgitatio cibi potuſque incidere poſſe, quæ abundantiam vel minimam, taceò eam, quæ per dies aliquot aut menſes, totumque morbi curſum perſeveraret, efficiendo induceret. Addemus, ex pleniore victu aut crapula copiam humorum gigni, quamdiu erit? Sanè vix uno vel altero die, & levis inedia eam prorſus diſſipabit. Quin imò, ſi copia ſuccorum peccaret, una venæſectione, purgationeque vel una, quæ copioſè evacuat, morbus protinus tolleretur, cujus tamen rei nullum eſt inter obſervationes exemplum, nullum ab omni memoria repertum. Verùm opponunt adverſarii, ſupprimi evacuationes, hincque colligi in vaſis humores; ſed quænam ſupprimuntur? An tranſpiratio? Sanè ea non poteſt ſiſti, abſque vitæ extinctione. Jam urina ubi ſiſtitur? In una Iſchuria, aut tribus forſan caſibus. Alvus, fateor, ſæpe conſtringitur, verùm quæ hinc evacuantur, nullo numero ſunt. At ne quis dubio locus ſit, ſtatera dirimit omnem litem, ad pondus enim librati, qui in morbum incidunt, ſuntne ponderoſiores, quàm erant, dum erant ſani? Nequaquam, ſed leviores reperiuntur, & hoc magis, quo diutiùs ægrotant: itaque humores abundantes aut nullum habeant pondus, aut nulla ſit abundantia, neceſſum eſt. Hac excuſſa, ſuccedat defectus, qui major eſſe poteſt, vel minor, numquam verò abeſſe ab ullo morbo. Etenim ut ad ſanitatem & vires certa quædam copia ſuccorum requiritur, ità ſi ea vel minimùm defecerit, jam morbus eſt, etſi fortè id nondum ſit conſpicuum externis indiciis. Verùm inter ſuccos cùm alii ſint aliis teneriores, atque nullus, qui non habet particulas alias aliis ſubtiliores, utpote quibus motum ſuum debet, illicò minor erit tenuitas & minor motus, atque

in propinquo concretio & ſubſiſtentia , ſi particulæ tenuiores aut totæ , aut plures defecerint ; atque dein probabimus in omni morbo,tubulos quoſdam obturari , nec eos obturari, niſi à ſuccis concretis & ſubſiſtentibus , imò oſtendemus , in omni morbo illum Oceanum ſuccorum , ſanguinem , in motu ſuo tardiorem eſſe magis vel minùs , id quod fieri nequit ſine defectu particularum ſubtilium ; atque adeò hinc indubitatò ſequitur , in omni morbo eſſe aliquam & huius vel illius ſucci , aut aliquando plurium vel omnium minorem copiam & defectum , quàm requiritur , ut ſanitas perennet . Jam quia ægri mox atque conqueruntur , minùs ſolent cibos appetere & comedere , deficiet primò lac , dein reparatio , quæ debet eſſe indeſinens , tempore quoque ſanitatis , atque adeò defectus ſuccorum protinus generabitur , quia conſumptio per cutem , renes , & alvum non deſinit, aut ſi alvus intermittit , ratò lotium , nunquam verò tranſpiratio ſupprimitur . Quin ſi ad ea attenderis , quæ agunt ægri , antequam conqueruntur , comperies ità plerumque eos ſe componere , ut plus conſumant , quàm inſtaurent , etſi quotidie bibant & vorent , ut deinde clarè conficiemus . Tandem pondus ad ſtateram dubitare nos nequaquam ſinit , quia ex victu pleniore vel crapula plurium dierum , imò menſium aut annorum , nemo fit ponderoſior , omnes verò plùs minùs leviores. Vitio huic ſuccedit Acredo , quæ ſi generetur in ſuccis noſtris , unum aut alterum ſi exceperis , certè vitium erit , nam omnes humores inſipidi penè ſunt , præter bilem , quæ amara eſt , & humorem pancreatis ac ventriculi , qui nonnihil acidus , ſed tamen valde blandus exiſtit urina enim etſi ſalſa excernitur , & ſudor , qui itidem ſalſus , perpetim tanta copia abigitur tranſpiratione , ut ſerum ſanguinis , urinæ , ſudoriſque materia , quanquam aliquantulum in cruore remanet , nihil tamen poteſt , nil nocet adeò dilutum . Jam bilis non in ſanguine eſt , ſed ab eo ſeparatur , & ne noceat , in cyſti dem & vaſa hepatis primùm effunditur , at viſcoſo glutine delibuta , ut non queat rodere , deinde ad inteſtina proiicitur , ubi & multæ pituitæ congeries eſt , & quò lac è ventriculo , ac ſalivæ inſignis copia pervenit , quibus omnibus efficitur ex amara & paululùm acri ac ſtimulante bile nova mixtura dulcis & contemperata . Adeò ſtudioſè omnia in ſano homine conſpirant , ne quid ſit exuberans , unde intelligere licet , nil adeo noxium eſſe , nullumque gravius acredine vitium . Quòd ſi errores Diætæ ad examen revocaveris , quos , cùm commiſſi ſunt , morbi inſequuntur . rurſum certiorem te reddet ea meditatio , acredinem eſſe , quæ inducitur , quæque ubivis ſpectatur , cùm morbus exoritur . Verùm meritò quæris , quænam acredo ſit , quæ peccat in ſuccis , acida an ſalſa ? ſiquidem per experimenta Chemiæ jamdudum conjectum eſt , non aliam eſſe acredinem præter acidam aut ſalſam , atque perpendenti conſtabit , non ſalſam , ſed acidam accuſari debere . Ejus indicia plura ſunt ; nam 1. Sal alcali , quod fixum vocant , non poteſt in corpore generari , quia igne vehementiſſimo produci debet , jam nemo facilè devorat hocce ſal , ut adeò ſaltem hæc acredo in ſuccis non ſit accuſanda .. 2. Sal volatile etiam non videtur accuſari poſſe, quia unum eſt ex præcipuis medicamentorum columnis , atque in ſuccis noſtris plurimum ſalis volatilis exiſtere debet . Quid quòd alimenta pleraque , à quibus probè nutrimur , multo ſale volatili prædita ſint . E converſo venena acida & potus atque cibi acidis conditi ſolent brevi valetudinem noſtram demoliri . Verùm 3. præter ſalia volatilia , quæ primas ducunt in curatione morborum , cætera remedia , quæ vel nudis experimentis multoque uſu comprobata habemus , uni acido contraria eſſe comperiuntur . Denique acidi acris , quòd peccet , vomitus , ſudor , & alia excreta indicium ſunt , & quia motus ſuccorum tardior , imò concretio atque hinc inde aliqualis ſubſiſtentia obſtructioque contingunt in morbis , quid aliud iſta clamant , quàm acidum , & nonniſi acidum peccare , ubi acredo peccat ? Etenim non ſalia , ſed acida coagulant , & concreſcere ſuccos & ſubſiſtere faciunt . 4. Motus tardior ; nam ut ſucci debent adeſſe ſatis uberi copia , atque temperati exiſtere , ità moveantur oportet , imò non moveri tantùm , ſed celeriter & aliqui quàm celerrimè agitari debent motu tum inteſtino , tum progreſſivo , atque hinc duplex vitium oritur , motus tardior , & craſſities , quæ ſi procedit ultrà , fit concretio, & hinc ſubſiſtentia . Hæc ſcil. in motu progreſſivo , iſta in inteſtino . Jam per ſe manifeſtum eſt , ſuccos ratione tenuitatis , motuſque ſui inteſtini , quo ipſo ſucci ſunt , obnoxios eſſe , ut craſſi evadant , aut concreſcant ; porrò ratione motus progreſſivi tardiùs fluant vel ſubſiſtant : At videndum eſt , quid ea , quæ in morbis apparent , de motu indicent , nam hic nobis obſtrepunt Scholæ , quæ motum quoque celeriorem majoremque in ſcenam pertrahunt , atque eum deſignant ab analogis motibus , qui in igne , ebullitione , coctione , fermentatione , & efferveſcentia accidunt . Verùm decepit viros de Schola impertinens analogia ; nam fieri non poteſt , ut in ſuccis major ſuſcitetur vel inteſtinus , vel progreſſivus motus , cùm is eum in proſpera valetudine gradum nactus ſit , qui eſſe poteſt in ſuccis per vaſa huc & illuc fluentibus , non enim cum ſuccis ità comparatum eſſe cogitari debet , ut in motu eorundem progreſſus in infinitum dari queat . Etenim cùm defectus ſuccorum prima cauſa morborum ſit , ab eo certè motus non augebitur , ſed minuetur , imò ſi gravis eſt inopia , ſubſiſtent ſucci , & hoc erunt languidiores , quo pauciores , quod in hæmorrhagiis , in tabe , & in omni inopia , quæ ab inſigni evacuatione efficitur , ad oculum patet . Itaque defectu qualiſcumque utut non ità appareat, motum non promovebit, ſed tardiorem reddet. Verùm cum acida acredo inſuper peccat , vel altera morborum cauſa exiſtit , quia hæc plùs minùs incraſſat coagulatque , inde motus rurſum non intenſior , ſed minor evadet , atque ſaltem incraſſando coagulandoque craſſitiem aliquam inducet , à qua motus illicò inteſtinus minui , & mox progreſſivus quoque tardior effici debet , quia hic ab illo , & ille ab hoc pendet . Obſtructiones , quæ nuſquam non fiunt , ut craſſitiem concretionemque & ſubſiſtentiam arguunt , ità teſtantur motum progreſſivum tardiorem eſſe debere eo , qui in ſanis viget , ſiquidem hic poterat canales omnes apertos retinere , qui cùm obturantur in morbis,

clarum

clarum eſt, motus ſuccorum tardiores exiſtere, & hoc tardiores, quo plures gravioreſque obſtructiones. Quòd ſi nunc ea, quæ ægris paſſim eveniunt, expendimus juſta judicii lance, nullum erit phænomenon, quod non indicet, quod non clamet, deficere ſuccos & acres eſſe, & in utroque motu tardiores, & in conſiſtentia ſua, qua erant in ſanitate liquidi, tenues, ſubtileſque, nunc craſſos, lentos, viſcoſoſque exiſtere, ſed eam probationem, quòd longior eſt, ſuo loco reſerabimus. Juxta hunc ordinem quatuor reperta vitia ſunt ſuccorum. 1. Defectus, 2. Acredo, 3. Motus tardior, 4. Craſſities. Mox duo alia vitia conſequentur, Concretio & Subſiſtentia. Nam ut craſſities & motus tardior ſe mutuò inferunt, & alterum hoc vitium ex altero ſequitur, ità ex his duobus, ſi acredo concurrerit, concretio exoritur, & ex concretione ſubſiſtentia. Concipiamus nunc horum vitiorum gradus majores minoreſque, & alterum quoque altero prævalere, tandem hoc aut illud vitium in his vel illis ſuccis, aut in pluribus, aut in omnibus dominari: Aperta ſunt & clara omnia, ut rationes cauſaſque phænomenon, quotquot in morbis elucent, perſpiciamus, ſi modò tubulorum aut canalium, ſeu vaſorum cùm majorum, tùm minorum vitia quæque cognita & velut enumerato habuerimus. Canalium porrò vitia ut detegamus, perpendere oportet, quinque in iis requiri, ut ſani ſint & bene conſtituti; nimirum 1. debent eſſe aperti, 2. integri, 3. flexiles, ut ſuccos contineant, & viam per tranſitus concedant, tum etiam ne effluant, 4. craſſi, & tandem 5. ut motu quodam convulſivo, quem periſtalticum appellant, eoſdem urgeant & propellant; quibus contrario modo ſe habentibus vitia ſcaturiunt quinque. 1. Obſtructio, quando canalis occluditur & tranſitus ceſſat, quocumque id modo contingat. 2. Apertio, quando vulnus canali infligitur, id eſt, aperitur à latere, ſic ut humor effluat alieno loco. 3. Inflexibilitas ſeu callus, cùm induratus canalis motu non gaudet. 4. Teneritudo, cùm tunicæ canalium teneriores exiſtunt & velut tabe macieque laborare ſolent. 5. Motus convulſivus & paralyſis. Obſtructio viam occludit, ſive latera canalis coaluerint, ſive exteriùs ab aliqua re comprimente in ſe cogantur, ſive intus obturentur à ſucco concreto, ſanguinis grumo, polypo vel lapillo. Apertio vulnus eſt in membranis, quæ canales conſtituunt; atque fit 1. à ruptione, cùm vi diſrumpitur canalis ab humore, quem continet, impetum faciente: 2. ab eroſione, cùm ab acredine perforatur: 3. à vi externa, contuſione, punctura, inciſione ſive ſectione, ut vulnera infligi ſolent. Sic ergò conſtat nobis, quæ vitia in ſuccis, quæ in canalibus exiſtere poſſint, extra quæ nulla reperiet ſedulus indagator. Jam quia actiones à ſuccorum & canalium actione perficiuntur, & ſanitas ſita eſt in eo ut ſucci ſint copioſi, temperati, tenues & commoti, canales verò aperti, integri & flexiles fuerint, conſequens eſt, ut à vitiis modò enumeratis ſuccorum & canalium actiones lædantur; verùm ex his vitiis quatuor adhuc ſequuntur, quæ morbos reliquos faciunt, Calculus ſc. Pus, Vermes, & Flatus. Calculus lapis eſt major vel minor, hinc inde genitus; obſervationes enim teſtes ſunt, non in renibus modò & veſica, ſed ubivis fermè calculos generari. Ità duo ejus genera ſunt, 1. Tartarus, ſeu Calx. Sic vocatur fæx illa, quæ in vinorum doliis concreſcit, & quæ depurata conſtituit durum & lapidi proximum ſalis genus. Hunc ergò tartarum ex acido acri, quod in ſuccis intemperatioribus producitur, in canalibus noſtris ſeu cellulis viſcerum hinc inde gigni, & multorum morborum cauſam, imprimis dolorum eſſe, manifeſtum eſt ex plurimis indiciis. Podagrici ſæpe ad oculum ſudore excernunt tartarum, & manus illorum pedeſque tophis, in quibus tartarus colligitur, defœdantur. Pus eſt humor in abſceſſu genitus. Vermes ſunt animalcula diverſæ ſpeciei, quæ in inteſtinis & ventriculo frequentiùs, in aliis verò locis rariùs generantur. Sed vermes non tam morbi cauſa ſunt, quàm aliquid cum eo concurrens, quare turpiſſimè erravit Kircherus, qui, quòd vermes fortè & vermiculos in cadaveribus à peſte mortuis repeririſſet, ideo putavit, à vermibus excitari peſtem. Flatus, borborygmus, qui ſunt aer in œſophago aut ventriculo, aut inteſtinis aut cavitate pectoris abdominiſve concluſus compreſſuſque, hinc diſtendens & expandens partem, in quam velut ventus impellitur. Hiſce quatuor olim adjecerunt quintum, quod Putredo dicitur, hoc verò recentiores appellant Fermentum; verùm quia utrumque ab impertinenti analogia deſumptum eſt, nos ab ea proprietate, quæ inſignis eſt, denominationem deſumendo id vocabimus Contagium internum, quod eſt vitium in ſucco uno vel pluribus, quod minima mole agit, & alios ſuccos ſenſim inficit, ſeſeque multiplicat, inducendo hinc inde craſſitiem acrem, qualis reperitur 1. In variolis, cæteriſque morbis contagioſis, ſed non ab externo contagio, vel veneno excitatis: 2. In Scorbuto; 3. In labiis ulcerum, unde ſuccus nutritius quotidie inficitur: 4. In febribus: 5. In Scabie: 6. In Lue Venerea. Reliquum nunc eſſet, ut quæ vitia univerſim contemplati ſumus, particulatim excutiamus, & non ſuccorum, ſed ſucci hujus vel illius vitia explicemus: ſed ſufficiant hæc paucis ſaltem hìc indigitaſſe, quibus fundamentis hanc inter alias meam in ipſa Encyclopædia hac Medica Dogmatica ac Chirurgica Rationali ſuperſtruxi opinionem. Rei enim veritate & hominum utilitate ducti, aviti de genere Aſclepediarum Chirurgo-Medici, Rationibus uti decreverunt ſtatueruntque. Et quamvis non rarò ſolitaria ratio ſuadeat, quæ coarguit uſus, ideoque accedat judicio experientia neceſſe eſt. Quidquid etiam artificioſè peractum eſt, à ratione perfectum eſt; & ſic experientia rationem obtinet, eamque tuetur, hinc Medicam Dogmaticam & Chirurgiam noſtram Rationalem appellare libuit. Verùm enim verò plures, ſcio, me cavillis lacerabunt, atque Theonino dente mordebunt, quòd arenam hanc primus in Germania (abſit dicto jactantia!) ſubintrem, ac methodicè, non verò Scholaſticè de materia Medica ac Chirurgica ſcribere tentaverim, veniam tamen ab ingenuis impetrabo, licèt rem tam difficilem aggreſſus fuerim. Et quòd ſi odio plus quàm Vatiniano & bile commotos quoſdam abſque ratione adversùs me deprehenderim, quòd abſtruſa quædam ipſis viſa propala-

palaverim : litent illi proprio genio , & noverint , Artem neminem inimicum habere , niſi ignorantem . Ità enim vaniloqui omnia non intellecta condemnare didicerunt . Neque me latet, eum, qui in publicum prodit , calumniatores graviſſimos , ſeveroſque judices habiturum . Veritatis certè amor & proximi ſtimulus fuit , quo impulſus , hoc opus aggreſſus ſum , non certè gloriolæ aucupio , quia abſque hoc ſcripto ſtatione gaudeo honorifica , non pecuniæ deſiderio , cùm ſorte mea , Deo ſit laus , contentus optimoque ſalario annuo ſtipatus ſim . Hinc ſi cuncta pro dignitate materiæ dicta factaque non fuerint , quòd in tàm nobili ac neceſſaria Arte primus ſim , qui aliis glaciem fregit , veniam mereor . A communi Medicorum ac Chirurgorum turba ſeceſſi , ut tanto certiùs & tutiùs affectuum cauſas explicarem , morborumque internorum & externorum origines detegerem , & nihil intactum relinquerem , quin priùs ad Lydium lapidem probatum irem & rigidum examen admitterem. Quòd ſi fortaſſe ſtylus Latinus Tibi non arrideat , ſcias , me non Grammaticum , neque Oratorem agere , ſed clarè & dilucidè mentem ſi explicaverim , officio ſatisfeci . Errata , quæ irrepſiſſe novi , cenſoria virgula atroque carbone notes , quia eorum catalogum texere nolui , nec ob abſentiam meam potui . Hæc etiam non altercandi cauſa legere noſtra velis . Hoc lucubrationum mearum votum è candido & aperto pectore profuſum , & juvandi ſtudii cauſa , ſanitatiſque promovendæ , & Medicinæ ac Chirurgiæ dignitatis tuendæ gratia traditum , ad aram humanitatis tuæ , tanquam ex tholo ſuſpenſum , rationibus tuis velis jubeas placere , ſecus corrigere ne dedigneris ; quod ſi impetravero , plura imposterum communicabo , ſin plurimis fortaſſe hæc diſplicuerint , cùm omnibus placere impoſſibile ſit , lapſibus noſtris rogo ignoſcant & certiora proponant , in tanta enim opinionum abundantia labi non eſt adeò difficile . Vale interim, Lector Benevole , et fave illi , qui ſincera mente veritati et rectæ rationi conſentaneam , et experimentis ſuffultam Medicinam ac Chirurgiam tradere fuit conatus.

CARMINA GRATULATORIA

æquè

THEOLOGORUM, QUAM JURISCONSULTORUM,
ac præcipuè Medicorum Celeberrimorum, in Encyclopædiam Medicam & Chirurgicam Dolæanam.

Illuſtris quamvis, *Celebris Dolæe*, Tuarum
Virtutum totum volitavit fama per Orbem,
Illa Tagum quamvis percrebuit, ipſa Padumque
Ultra, Pœoniam *Tu* quamvis omnibus audis
Præ cunctis Artem doctus, medicamine pollens,
Quantus apud Danaos Podalirius arte medendi,
Nobilis, et fama multis memoratus in oris:
Non tamen in lucem priùs hanc prodire volebas
Encyclopædiam, quæ ſit *Chirurgica* dicta,
Quàm commendet eam, de ſigno ceu meliore,
Qui *Tibi* percharos non ultimus inter amicos,
Nec non conſtanti longo junctiſſimus uſu,
Quid valeas norit, norit quid ritè labores
Atque *Tui* valeant: dubiam ſententia mentem
Nec trahit hæc mihi, quin ſit *lucubratio* præſens
Hæcce recens primis æquanda; ſed anteferenda
Quod veniat cunctis, hoc auſim dicere verè:
Artificem commendat opus, quàm clarus in arte
Siſque Machaonia, quàm doctus ferre medelas
Vulneribus diris, lethalibus et violentis,
Providus in morbo quàm ſis, et lynceus Ipſe,
Nec non qui poſt *Te* paraſangis mille relinquas
Hippocratem, Galenum, etiam Chirona peritum,
Et quos fama vetus Medicos jactatque probatque,
Encyclopædia hæc doctis demonſtrat abundè.
Suſpicient igitur *Te* germina chara Minervæ,
Hactenus ut, ſemper ſic *Te* cruciatibus uſti
Morborum cuncti depoſcent. Ipſe Serenus
Delicium rarum *Te* Princeps Veſter habebit.
Perpendas igitur quod dicunt ritè Periti:
Principibus placuiſſe viris non infima laus eſt:
Et quà cœpiſti, ſi ſic perrexeris ire,
Sub tumulo tacitum *Te* propria ſcripta loquentur,
Dolæique Sui remanebunt buccina clangens.

Etioſtichon.

DoLLæVS MagnVs VIreat, ſanVſqVe freqVenter
FLoreat, et ſoſpes! rata sInt rogItantIa Verba!

Viro Nobiliſſimo, Experientiſſimo Domino Dolæo, Medico non è multis applauſit

ANTONIUS KLINGLERUS, SS. Th. Doct. atque Eccleſiarum Tigurin. Antiſtes.

IN

IN ENCYCLOPÆDIAM CHIRURGICAM

Viri Excellentiſſimi & Celeberrimi

D. JOHANNIS DOLÆI,

Sereniſſ. Haſſiæ Landgravii Archiatri & Conſiliarii Ampliſſimi.

CHirurgi felice *manu* væ-ſaucia ritè
 Corpora ſarciri qua ratione queant,
Magni docta *manus* docuit calamuſque DOLÆI,
 Cujus fama Viri pulſat utramque domum.
Macte DOLÆE, animo, meritis, virtuteque prægnans,
 Atque Machaonii gloria magna chori!
Aureolis porro ſcriptis, calamoque diſerto
 Orbem diſcuſſis irradias tenebris!

Tiguri d.29.
Jan. 1689.

Authori Operis Inclyto ſingularem Obſervantiam teſtabatur
JOH. HENRICUS HEIDEGGERUS, SS. Th. D.
& in Academia Tigurina Profeſſor.

Ad Nobiliſſimum, Ampliſſimum, Doctiſſimum Dominum IOHANNEM DOLÆUM, Medic. Doctorem Experientiſſimum, Conſiliarium & Archiatrum Haſſiacum Celeberrimum, Amicum ſuum optimum.

QUà patet Orbis, eris *Medicorum* gloria prima,
 Et *Chirurgorum*, tandem quoque *Philoſophorum*.

JOHANNES à LENI, SS. Theol. & Ling. Orient. Prof.
Acad. Herborn. Pro-Rector.

Viro Celeberrimo
Medicinæ æquè ac Chirurgiæ Reſtauratori Inclyto,
DOMINO JOHANNI DOLÆO,
Med. Doct. Sereniſſimi Haſſiæ Principis Conſiliario ac Archiatro meritiſſimo,
Fautori ac Collegæ ſuo perquàm colendo,
S. D.
JOHANNES GEORGIUS VOLKAMERUS, M. D. S. Cæſ. Majeſtatis Archiater, ejuſque Perſonæ Imperialis Medicus, S. R. I. Nobilis, necnon S. Lateran. Palatii Aulæque Cæſareæ & Imperialis Conſiſtorii Comes, Acad. Leopold. Imperial. Nat. Curioſ. Præſes, atque Reipub. Norimberg. Collegii Medici Senior primarius ac Perpetuus.

BAlnea, tonſtrinæque levandi vulnera curam
 Eſſe ſibi propriam jam ſine jure putant:
Applicitaque manu quæ fiunt plura: Reclamat
 Fortiter hinc *Coi natio* tota *Patris*:
Reclamat *Medicina*, & Docti verè DOLÆI,
 Incluti gyro ſe breviore dolat.
Cognitione ſalutari conjungite partes,
 Qui-ſolidum Capitis-cunque parare Deus
  Unicuique ſuum.

JOHANNES DOLÆUS: κατ' ἄμαγε : en laus! ò da ſenio.

ORtus & occaſus, Boreas Te laudat & Auſter:
 Laus uno labio dicere ſumma: PLACET!
Da chartas Patriæ, Latio, Belgiſque, Britannis,
 Cenſura illorum publica: πάντα καλῶς;
En! jam ſi facias Artis miracula longæ,
 O quid Tu in *ſenio* parturiiſſe potes?
Ante tuos cineres ſis terque quaterque beatus,
 Deliciæ & docti ſic ſtupor Orbis eris!

F. Ferrariæ Thuringorum optimo Andromacho, *viro ſuper æthera noto, Auguſtæ Acad. Leopoldinæ ſocius*
C. F. Paullini.

EPI-

EPiSTOLA GRATULATORIA,
Ad Virum celeberrimum,
DN. JOHANNEM DOLÆUM,
Medicinæ Doctorem, Conſiliarium & Archiatrum Haſſiacum.

SIcuti omnium oculi in præſentem rerum afflictarum defixi ſunt ſtatum, poſtquam efferus Mars Germaniæ noſtræ pacem denuò excuſſit; ita univerſus litteratorum chorus in novum ab Artis Medicæ Reformatoribus cæptum opus obtutum vertit, omneſque ſcire cupiunt, utrum certiorem inde expectare poſſimus ſalutem. Tu, Vir Celeberrime, qui in reformando & emendando paucos habes pares, ſuperiorem neminem, uſque adeò juvandi flagras conamine, ut fama tua etiam ad exteros iverit, nullique ferè ampliùs in lucem prodeant libri Medici, in quibus honorifica Tui non fiat mentio: & ex quo Encyclopædia tua Medica lucem aſpexit, dici vix poteſt, quantum ſplendoris arti Medicæ acceſſerit. Nunc ubi Encyclopædiam Chirurgicam Rationalem publici quoque facis juris, fortuna æquè aſpirat laboribus tuis; nam famam extendere factis, hoc virtutis opus. Applaudunt meritò omnes, & ſauciatis de novo Machaone, Tibi, Amice magne, de gloria & honoribus gratulantur. Votis his pondus addunt Magni Theologi, quibus non diſplicet ſana philoſophandi ratio. Calculum adiiciunt Juſtitiæ Sacerdotes. Medici ſolennia gaudia certatim jungunt. Prudentiores Philoſophi gaudent, quòd ſanior Philoſophia Scholaſticos limites ſupergreſſa, Arti Medicæ auxiliatrices præbeat manus, ut ipſius ope hæc certiore inpoſterum niti poſſit medendi methodo. Ego ſecundo lætor Amici ſucceſſu, utque Tibi, Vir ampliſſime, toto pectore grator. Deus Te multos ſervet in annos.

Marpurgi Cattorum die 15. Febr.
An. 1689.

Quod ex animo vovet

JOHANN JACOB WALDSCHMIDT,
Archiater ac Profeſſor.

Viro Nobiliſſimo, Ampliſſimo & Experientiſſimo Domino,
DOMINO JOHANNI DOLÆO,
Med. Doctori, Conſiliario & Archiatro Haſſiaco Celeberrimo,
Encyclopædiam edenti alteram Chirurgicam, acclamat feliciter
JOH. DANIEL DORSTENIUS, Med. Doctor, Anatom. Chirurg. & Botan. Profeſſor Ordin. Facult. Med. Decan. nec non h. t. Academiæ Marburgenſis Rector.

HIppocratis longam didiciſſe fideliter artem,
Hac ipſa celebrem volitare per ora virorum,
Principibus placuiſſe Viris, ipſiſque medelam
Cunctorum plauſu feciſſe, & conſuluiſſe,
Propterea & digito monſtrari & dicier: Hic eſt!
Laudis non imæ ſed ſummæ creditur eſſe.
Tantæ DOLÆUM decorant encomia laudis:
Nuper Apollineæ fundamina tradidit Artis,
Quà patet hæc, avidè doctis, Europa, recepta;
Nunc verò εν κύκλω παιδείαν promit is idem,
Chirurgis pariter multum prodeſſe laborans,
Plaudimus ergo Tibi, Fautor, DOLÆE, colende,
Faxit proporrò Numen, mortalibus ægris
Ut proſis, placeas, & vivas Neſtoris annos.

In Effigiem
Viri Nobiliſſimi, & Excellentiſſimi
Dn. Johannis Dolæi, Med. Doct. Celeberrimi, Sereniſſimi ac Potentiſſimi Haſſiæ Principis Conſiliarii ac Medici Cubicularis, S. R. I. Curioſorum Collegæ Famigeratiſſimi.

DOLÆUS
Per Anagramma purum
LAUS DEO.

EN celebris faciem Medici! quæ cujus origo
Omine myſterium nominis hocce docet.
Laus tribuenda *Deo*, Magnum donare DOLÆUM
Dignato nobis, donaque tanta Viro.
Artificis dextra Vultus nitet, Ipſe DOLÆUS
Ingenii formam per ſua ſcripta dedit.

Oreſtæ Pylades f.

COelo penna beat : calamis extendimus annos :
Scripta virent , quamvis corpora crypta tegat ;
Ne metuas igitur : pepulit tua funera Virtus ,
Hanc libertatem candida crena dedit ,
Ingratus Medicus , Chirurgus & iſte , ſalutem
Qui non perpetuam dixerit *Andromacho* .
Qui *Gallos* meruit *Francorum vallis* , Amice ?
At *gallum* & *quercum* Te meruiſſe ſcio .
Felix auſpicium ! Medicorum Hodogeta fidelis
Et Chirurgorum *graculus Haſſus* erit ,

Scripſit ANDROMAETTO
Suo
ARION.

Per-Illuſtris & Excellentiſſime Domine , Patrone Fautor & Collega jugiter Obſervande ,

HOc adhuc reſtare videbatur , INCLYTE DOLÆE , ut qua Publicum remuneras, *Encyclopædia Medico-Chirurgica* ultimum Arti complementum adderes . Equidem diſcuſſa dudum erant barbara Scholarum carcinomata , quibus pretioſam mundi aſpectabilis Scientiam , quam Phyſicam nominamus , miſerè quondam detùrparant , poſtquam Magni ſeculi Heroes CARTESII , VERULAMII , BOYLEI Augiæ hocce ſtabulum junctis quaſi viribus expurgarunt . Diſcuſſæ prorſus erant Artis Noſtræ Medicæ caligines , cùm miſſis Ethnicorum fabulis , cultioris Philoſophiæ regulis Praxin ſuperſtruerent HELMONTII , SYLVII , VVILLISII . Sola verò Chirurgia (à qua omnis Medicina tanquam capite dependet) infimis Vulgi idiotis demandata & tot retro ſeculis à Medicis derelicta ſtetit . Hinc demum illæ lachrymæ ! hinc Pſeudo-Chirurgorum eccentricitates & errores ſontici , morte ſæpe expiandi , quos egregiè detexit Celebris VVALDSCHMIDIUS in *Chirurgo Carte ano* nuper ventilato . Olim autem non erat ſic , cùm vel Artis Medicæ Parentem HIPPOCRATEM Chirurgiæ non puduerit , ut egregii *de Fracturis* libri atteſtantur . Quin Perſonatus ille Monachus B. VALENTINI eandem antiquiſſimis temporibus à Medicis excultam eſſe refert in *Curro Triumph. Antimonii pag.* 305. his quidem verbis : *Lange vor mir und vor alten Zeiten haben die Meiſter der* Medicin *die Sachen ſelbſt angegriffen , ſonderlich vvas die auſſere Schaden belanget : IeKo aber habenſie Knechte und Diener angenommen , und iſt alſo die edl hohe Kunſt zu einem ſchlimmen HanduverK vvorden* . Et quamvis poſtmodum ſe truſerint , qui velut aliud agendo , artem in præcepta miſerint , nil tamen egregii præſtitiſſe poterant , quamdiu Opera illorum falſis nitebatur fundamentis de Natura & Facultatibus animæ attractricibus , retentricibus , expultricibus &c. quibus totam ſæpe curam otioſi relinquebant . Quid enim aliud hinc ſperari poſſet , quàm extrema Artis nobiliſſimæ barbaries ; quæ ſi eadem , qua hodie docetur , methodo fuiſſet exculta , quanta nunc ejus forent incrementa ? Poſtquam verò Medici quidam Generoſiores , BONTEKOE , MUYS , VVALDSCHMIDIUS & alii Artem hanc Chirurgicam altioribus Philoſophiæ Corpuſcularis radiis illuſtrarunt , nonnulli quoque ad τὸ τεγνωθῆναι , penetrantes , ea quæ pharmaca non curabant , igne ferroque ſubigebant , dici non poteſt , quantæ ſtatim acceſſiones illic obſervatæ ſint. Loquuntur id Scripta Elegantiſſimi MUYSII , quem cum admiratione deſperatos Arnshemii affectus indies aggreſsum vidi . Loquuntur id obſervationes Celeberrimi Embryulci D.D. *vam* SOLINGEN , quem tot Puerperarum infelicium myriades ſelectiſſimo inſtrumentorum apparatu liberaſse novi . Non dicam de Medicis Lutetiæ Pariſiorum (quæ frequens Chirurgorum Schola eſt ,) Chirurgiam exercentibus , cùm , quicquid hìc egregii unquam actum eſt , in Tua , VIR CELEBERRIME , *Encyclopædia* tanquam Panoplia quadam annotatum ſit . Sic tandem explevisti diutina Eruditorum deſideria , explevisti Votum in *Ephemeridibus Germanorum Curioſis* à me nuncupatum , quo Reipublicæ Litterariæ Proceribus Operis ſelectiſſimi olim ſpem injeceram . Hinc dici non poteſt , quanto nuper gaudio ſim perfuſus , cùm ultimam illi manum jam impoſitam perciperem , ne quod ab indole noſtra alienum , magno promiſſior hiatu aliis verba dediſse videar . Repeto igitur votum ante factum , *Ampliſſime Tuæ Excellentiæ* ἐλοκαρδίως gratulor de feliciſſimè abſoluto ſcripto hactenus deſideratiſſimo , Tuba illud erit , qua per orbem jamdum volitans celebritas Nominiſque Tui Fama undique reſonabit , neque ſera Te poſteritas venerari deſinet , donec eum , quem Æſculapius cum ſerpente in Olympo tenet , locum oecupaveris . *Ita piè vovet & præſaga mente auguratur* .

Dabam Giſſæ è Muſæo
d.10. Febr. A.89.

MICHAEL BERNARDUS VALENTINI,
Med. D. Philoſ. Nat. Prof. Ord. atque S. R. I.
Acad. Nat. Cur. Collega d. THESSALUS.

Cla.

Clariſſimo Medicorum Lumini,
Labeſcentis ac infinitis erroribus hactenus obrutæ Chirurgiæ in Germania Reſtauratori,
Artiſque Medicæ Reformatori hactenus induſtrio,
Viro Excellentiſſimo, Nobiliſſimo, ac Ampliſſimo
DN. JOHANNI DOLÆO,
Med. Doct. Famigeratiſſimo, Conſiliario & Archiatro Potentiſſimi Principis Haſſiæ,
Patrono, Fautori ac Cognato ſuo colendo.

Scande triumphales victrix Hygiea quadrigas,
  Altaque Parnaſſi culmina montis adi.
Strata jacet tandem morborum triſtis Erynnis:
  Diſcit atrox ſenſim mors quoque fræna pati.
Sæpè quidem non parva Tibi Victoria parta eſt,
  Et cecidit forti multa caterva manu.
At, velut Antræus, ſurrexit alacrior hoſtis,
  Civit & in miſeros mox nova bella viros.
Donec inardeſcens dignam DOLÆUS in iram
  Hoſtiles acies Victor ubique ruit.
Hic inteſtinum ſtravit feliciter hoſtem,
  Multorum capitum qui velut hydra fuit.
Hic ſimul externum debellat fortiter agmen.
  Ne capiat vires mox rediviva lues.
Encyclopædia duplex intelligo ſcutum.
  Quo mala ceu gemina Gorgone monſtra rigent,
Heroos Hygiea Viri deprædicat auſus.
  Huncque Tibi præfert, Coe, Galene, Tibi.
Nec Tibi pro tantis meritis, DOLÆE, negabit
  Orbis in excelſo digna trophæa loco.

Dabam Marburgi Cattorum
Calendis Martii 1689.

Sic aggratulatur
Chriſtianus Kurſnerus, Med. Lic. & Sereniſſ. Principis Haſſiæ Exercitus Medicus Ord.

A
Monſieur Dolæus, Conſeiller & Medicin ordinaire de S. A. S.
Monſeig. le Landgrave de Heſſe, &c.

Rondeau
Sur
Son Encyclopedie Chirurgique.

C'Eſt un bonheur fort extraordinaire
  Aux Medecins, d'etre en vogue & de plaire:
La difficulte de guerir le mal
Rend tres-ſouvent le ſort aſſez fatal
Du plus expert, chez quelque imaginaire.
Mais de Dolæus la perſonne eſt chere
Aux plus grands Princes, meme le vulgaire
Connoit que ſon merite eſt ſans egal.
  C'eſt un bonheur.
De ſon profond ſcavoir je veux me taire,
Ce livre en eſt une preuve aſſez claire:
* La Charite, l'Hotel Dieu, l'Hopital
Croiroient commettre un crime capital
S'ils ne l'avoient pour leur reigle ordinaire.
  C'eſt un bonheur.

* Vous ſcavez Monſ. que ce ſont les trois plus celebres hopitaux qu'il y ait non ſeulement à Paris, mais meme dans l'Europe.

C'eſt pour montrer à toute la terre l'eſtime que je fais de votre merite, & pour vous aſſurer Monſieur, que je ſuis avec tout le reſpect poſſible
Votre tres-humble & tres obeiſſant ſerviteur
P. T. Le Cerf. D. en Medecin.

IN-

INDEX CAPITUM,

Quæ in Encyclopædia Medica continentur.

LIBRI I.
De Morbis & Affectibus Capitis.

Cap. I. *De Doloribus Capitis ſeu Cephalalgia.* pag. 1.
II. *De Affectibus Capitis Rationem turbantibus: De Phrenitide ac Delirio.* 10
III. *De Melancholia.* 17
IV. *De Mania.* 26
V. *De affectibus Capitis Memoriam maximè lædentibus: De Lethargo & Caro.* 32
VI. *De Comate vigili ſeu Pervigilio.* 38
VII. *De Catalepſi.* 42
VIII. *De Affectibus Capitis Motum & Senſum lædentibus. De Vertigine.* 47
IX. *De Epilepſia.* 53
X. *De Apoplexia.* 63
XI. *De Paralyſi.* 70
XII. *De Convulſione.* 80
XIII. *De Incubo.* 87
XIV. *De Catharris.* 91

LIBRI II.
De Morbis & Affectibus Thoracis.

Cap. I. *De Tuſſi.* pag. 100
II. *De Aſthmate.* 107
III. *De Pleuritide & Peripneumonia.* 118
IV. *De Phthiſi.* 126
V. *De Hæmoptyſi, Empyemate & Vomica.* 137
VI. *De Palpitatione Cordis.* 147
VII. *De Animi Deliquio.* 155

LIBRI III.
De Morbis Abdominis.

Cap. I. *De Cardialgia, Nauſea, Ructu, Vomitu, Rugitu, Ardore ſtomachi, & Inappetentia.* pag. 163
II. *De Singultu.* 174
III. *De Diarrhœa, Lienteria, & Cœliaca.* 179
IV. *De Cholera.* 185
V. *De Dyſenteria.* 190
VI. *De Paſſione Iliaca.* 197
VII. *De Colica.* 203
VIII. *De Ictero.* 212
IX. *De Hydrope.* 220
X. *De Fluxu ſanguineo, Hepatico vulgò dicto, & Hæmorrhoidum Fluxu nimio & ſuppreſſo.* 232
XI. *De Affectu Hypochondriaco.* 238
XII. *De Scorbuto.* 247
XIII. *De Affectibus Renum & Veſicæ.* 258
XIV. *De Arthritide vaga & fixa ſeu Podagra.* 281
XV. *De Lue Venerea, Gonorrhœa, atque Pollutione nocturna.* 294

LIBRI IV.
De Febribus.

Cap. I. *De Febribus in genere.* pag. 308
II. *De Febre Ephemera vel Diaria ſive Synocho ſimplici pura.* 318
III. *De reliquis Synochi putridæ vulgò ita dictæ ſpeciebus, de Cauſa ſeu Febri ardente, de Febre continua Quotidiana, de continua Tertiana, & de continua Quartana.* 323
IV. *De Febre Hectica lenta, Colliquativa, & Lymphatica ſeu Catarrhali.* 329
V. *De Febribus Malignis, Peſte, Febri Petechiali, Morbo Hungarico, & aliis Epidemicis.* 335
VI. *De Variolis ac Morbillis.* 351
VII. *De Febribus Intermittentibus, & in ſpecie de Quotidiana.* 362
VIII. *De Febre Tertiana Intermittente.* 369
IX. *De Febre Quartana.* 375
X. *De Febribus Symptomaticis.* 382

LIBRI V.
De Morbis Mulierum.

Cap. I. *De Vteri Inflatione, Hydrope, & Procidentia.* pag. 392
II. *De Paſſione vel ſuffocatione Hyſterica vel Vterina.* 395
III. *De Menſium defectu, paucitate, imminutione, & Fluxu inordinato cum dolore.* 401
IV. *De Menſium Fluxu immodico, & Fluore Muliebri albo.* 407
V. *De Sterilitate Vteri.* 415
VI. *De Symptomatibus gravidarum, Nauſea ſcil. Vomitu, Pica, Spaſmo, & Conceptu falſo, Abortu, & Mola.* 420
VII. *De Partu laborioſo ſive difficili, Fœtu mortuo, & aquæ ex utero effuſione.* 431
VIII. *De Symptomatibus circa Partum obvenientibus.* 439
IX. *De Chloroſi ſeu pallido Virginum colore.* 451
X. *De Furore uterino, & Melancholia Mulierum.* 454

LIBRI VI.
De Infantium & Puerorum Morbis.

Cap. I. *De Iis, quæ primis Puerperii diebus, & poſtea de diæta & educatione infantum conſideranda ſunt.* 457
II. *De Ictero.* 460
III. *De Torminibus Infantum.* 461
IV. *De Ructibus, Singultu, Nauſea, Cardialgia, ac Vomitu, ac præſertim lactis coagulatione.* 463
V. *De Alvi fluxu & adſtrictione.* 465
VI. *De Aphthis.* 467
VII. *De Inſultis Epilepticis, Convulſionibus, Pavoribus ſeu ſomniis terrificis.* 469
VIII. *De Dentitione difficili.* 471
IX. *De Tuſſi & Aſthmate Infantum.* 474
X. *De Vermibus vel Lumbricis.* 476
XI. *De Phthiriaſi, ſeu morbo pediculari, Tinea, Favis, Achoribus, Cruſta lactea.* 480
XII. *De Atrophia Infantum.* 482
XIII. *De Rachitide Anglorum.* 485
XIV. *De Intertrigine.* 488
XV. *De Calculo, urinæ obſtructione, ejuſque incontinentia.* 489
XVI. *De Febribus tum Intermittentibus tum continuis, infantes & puerulos affligentibus.* 490

JOH:

Σὺν τῷ Θεῷ.

IOH: DOLÆI
ENCYCLOPÆDIÆ
MEDICINÆ,
THEORETICO-PRACTICÆ,
LIBER PRIMUS,
Continens Morbos & Affectus Capitis.

CAPUT PRIMUM,
De Doloribus Capitis ſeu Cephalalgia.

§. 1.

DIvinæ particula aurę prędita illa omnium Creaturarum nobiliſſima *HOMO*, optimo ſanè jure totius mundi compendium, & elegantiſſima alluſione *Microcoſmus* audit, inde ut omnes alię res ſub Sole exiſtentes, ſic & morbi accuratiùs explicari non poſſunt, quàm ſi hominem, partium humanarum ſitum, & nobilitatem prę oculis habeamus. Nonne enim quęſo, qui Regnum luſtrant, ante omnia metropolim intuentur? Et quidem ipſiſſimę illę voces, quę in *rubro* ſunt *Caput Primum*, nobis erunt velut ſtatua Mercurialis, quippe viam & modum tractandi nobis oſtenſurę; à capite enim totius Microcoſmi pręcipuo membro, & verè Metropoli principium capimus, idque eò magis, quia ut juxta illud *Vatis Mantuani*: A Jove principium Muſę; ſic à capite filum exordiendum. Caput enim olim *ſacrum* exiſtimatum eſt, & per illud tanquam per ipſum Jovem jurari ſolitum; quod ſi pręter hęc reſpiciamus ipſam morbi gravitatem & violentiam, vel morbi frequentiam, in vulgus decantatiſſimam, imprimis hęc atrociſſima bellua videtur oppugnanda: Juxta enim illud *VVilliſii*, vix ulla alia corporis pars doloribus ita opportuna eſt, ac hęc, uſque adeò, ut in proverbii conſuetudinem venerit, admirandę & rarioris ευεξίας ſignum eſſe, ſi alicui caput nunquam doluerit. Cui rei ratio hęc ſuffragatur, quia ob plures nervoſas partes, quibus caput inſtructum eſt, facilius illę partes lędi ſolent; adſunt enim ipſi nervi, fibrę nervoſę atque membranę, ut ſunt duę meninges, cerebrum cingentes, nervorum tunicę, pericranium, perioſtia, muſculorum panniculus carnoſus, quę partes maximè ſenſiles exiſtunt: Sic & in cerebro ſimul plurima generantur excrementa, quę ſi increſcant, nec debito tempore excludantur, non poteſt non fieri, quin nervoſę hę fibrillę ab his improportionatis excrementorum particulis irritentur & criſpentur, & ſic caput doloribus afficiatur. Quemadmodum verò & ipſum caput partes habet & *inferiores* & *ſuperiores*: ſic & hìc ordinem naturę ductorem & doctorem ſequemur. Cùm enim malum *Cephalalgiæ* hoſpitium ſumpſerit in meningibus; hinc plures auctores excellentiſſimi, quibus eadem, quę nobis mens & Methodi ratio eſt, inter affectus capitis, prima acie dolorem hunc, cui nunc altaria noſtra ſumunt, locare aſſolent: Sub quo comprehendunt *Cephalalgiam*, *Cephaleam*, & *Hemicraniam*.

§. 2. Quia verò *Definitio* eſt fax totius rei; hinc ante omnia illa pręmittenda. Eſt autem ille dolor laborioſus ſenſus ipſius capitis à ſolutione continui dependens. Vel eſt triſtis ſenſatio mentis, à variorum tubulorum Capitis obſtructione, liberum huic vel illi circulanti humori, ſucco nerveo pręprimiis, circulum, magis minus ſufflaminante ordinarium, hincque dependente roſione, compreſſione, exenſione *Definitio & diviſio.*

fortiori varium dolorem cauſante, producta. Hæc definitio eſt, cui ſuccenturianda *diviſio*. Non autem uniformis eſt ille dolor, ſed ſubinde *exterius*, ſubinde *interius* oritur. Si *exterius*, quando ſcilicet vitium non in ipſa penetralia deſcendit, ſed tantùm intercus eſt, tunc capilli ut folia tempore autumnali decidunt, nec dolor eſt tam immanis; quæ non accidunt, ſi dolor interiùs exiſtat, tunc enim immanior eſt dolor, quia membranæ cerebrum cingentes & veſtientes admodum ſunt ſenſiles. Diverſus quoque dolor eſt, modo punctorius, modò gravans, mox pulſans, mox lancinans, mox terebrans, mox diſtendens, magis vel minus fortis, pro diverſo namque afficiendi modo, diverſa ſortitur nomina dolor. Quòd ſi verò dolor vetuſtus ſit, ſæpius redeat, diù perſeveret, totumque caput occupet, aut majorem ejus partem, tunc *noſtri Cephalæam* dicunt; alteram verò capitis partem, ſi tantùm occupet, *Hemicraniam*. Dolor capitis ex levi aliqua cauſa, ex febris ſcilicet occaſione ortus, aut Solis radiis, aut ſtrenua potatione, aut æſtuante æthere, motu aliquo fortiori, aliaque cauſa externa, *Cephalalgia* nuncupatur. De qua media cauſa eleganter Flaccus ait Libr. 2. Sermonum Satyr. 2. *Corpus onuſtum heſternis vitiis animum quoque prægravat unà, atque affigit humo divinæ particulam auræ*. Clavum dicunt, ſi in parvo quodam Capitis loco dolor eſt, ac ſi clavus ibi eſſet infixus.

Subdividitur autem Cephalalgia in ſchola Galenica, in Cephalalgiam *pituitoſam*, *bilioſam*, *ſanguineam* & *melancholicam*. De quibus inferiùs, ubi cauſis litabimus, agendi erit locus.

Pars affecta. §. 3. Pro ſubjecto alii venditans ipſam cerebri ſubſtantiam, alii cerebri ventriculos, nonnulli pericranium, pauci perioſtium, aliqui ſpiritus animales, quidam ſtomachum belli hujus ſedem ſtatuunt, indeque probant, quia cerebri meningibus laborantibus ſtomachus doleat. Noſtro calculo ſunt partes capitis nervoſæ, aliæque capitis partes ex innumeris arteriarum, venarum, nervorumque tubulis & fibrillis contextæ, illæ enim exquiſito ſunt præditæ ſenſu, atque hinc ſunt illæ lachrymæ, quod fibrilarum illarum, in quibus Spiritus animales hoſpitantur, contractione & criſpatione dolores ſentiantur: Quo enim particulæ illæ in partibus iſtis latentes ſunt acutiores, eò dolores exurgunt graviores. Imprimis in venis tenuibus & ſubtilibus, quæ conſtant tenuibus filamentis, quia meliùs à Spiritibus inflantur, & tenſi tenentur, & etiam faciliùs à materia acri moventur & vellicantur. Cur verò & credamus & dicamus cum *VVilliſio* & *VVedelio*, *Medicinæ noſtræ luminibus*, partem affectam non ipſam cerebri ſubſtantiam nominandam, ad id ideò permovemur, quia fibris ſenſibilibus deſtituta eſt; quod & noſtra ipſius experientia comprobamus, vidimus enim hiſce oculis noſtris exemplum in milite, cujus cerebri ſubſtantiam inſtrumento Chirurgus hinc inde rimabatur, abſque ulla tamen patientis triſti ſenſatione; cum è contra, prout ſatis conſtat, nervo vel membranis nervoſis punctis vel vulneratis, inſignes dolores & motus ſpaſmodici inordinati oriantur. Accedit & hæc ratio, quòd ſola diſciſſione nervi, ſenſus & motus abolitio neceſſariò & in continenti ſubſequatur, unde prono quaſi alveo fluit, dolores in hiſce partibus nervoſis cieri; cum è contrario in partibus nervis carentibus, & minus iis inſtructis, licet venis & arteriis abundè pollentibus, minùs dolor percipiatur, ceu exemplo pulmonum, hepatis, lienis (in quibus tantum dolor obtuſus percipitur) cognoſcere licet. Non negamus tamen ex Ventriculo ſeu primis viis Affectum hunc ſuam trahere originem, atque ita per conſenſum induci poſſe Cephalalgiam.

Signa. §. 4. Signa ex parte affecta pendentia nunc etiam breviter & quaſi per indicem contemplandam, doctura quippe, num pars πρωτοπαθικῶς vel δευτεροπαθικῶς laboret: Ex quo multæ res maximi momenti in cura decidi poſſunt, nonnulla etiam imminentem nonnulla præſentem produnt dolorem. Ex doloris vel continuitate vel interpolatione, non neglectis diſpoſitionis hæreditariæ indiciis, multa colliges. Unde verò iſte conſenſus partis illius affectæ cum capite dependeat, viſcerum propriæ edocebunt actiones læſæ, quò alludit *Crato L*. 4. (cui tamen ex aſſe non adſcribimus) inquiens: *Dolores capitis plerumque per conſenſum ventriculi oriuntur*, & *tunc dolet ferè pars anterior; quando verò uteri conſenſu, tunc dolet poſterior*.

Dolor capitis aliquando eſt *acutus*, *tenſivus*, *gravativus*, *brevis* & *longior*, prout excrementa ſeri & ſanguinis ſulphurea, ſalina, acria, acida exiſtunt, & quo impetus illorum humorum vel articulorum ad cerebrum fortior, & validior eſt. Dolor hic capitis, ceu diximus, aliquando *tenſivus* eſt, nonnumquam *fixus* vel *terebrans*, à particulis magis ſalinis fibris nerveis impactis, interdum eſt *pulſativus*, à nimio efferveſcente ſanguine, per arterias carotides violentiùs ad caput ruent, aliquando eſt *punctorius*, à particulis acutis in membranaceis infixis. Si is fit à copia ſanguinis, tibi indicabunt victus ratio, temperamentum, ætas, cœli ſtatus, vernum tempus & reliqua, quæ ſanguinem augere poſſunt. Dolor hic exiſtit ſæpius *periodicus*, unde nonnulli patiuntur hunc dolorem capitis ſingulis diebus recurrentem, & per quaſdam horas durantem; vide de hoc *Ephem. Germ. Ann.* 1675. & 76. *Obſ.* 173.

Pars etiam hominum, bis vel ſaltem per menſem, trimeſtre, ſemeſtre, annum, recurrentem hunc dolorem experitur, cujus rei exemplis jam parcemus. Clavi verò nomen ei à *Sydenhammio* imponitur, ſi in parvo, quodam loco, ceu dictum, ac ſi clavus ibi eſſet infixus, hæret.

§. 5. Hæc ſigna in genere fuere; nunc ad ipſa morbi penetralia, Cauſam ſcilicet, ex lege Methodi noſtræ gradus eſt faciendus. Hic verò quot ſunt cerebra, tot ſunt crabrones. *Cauſa ad mentem Veterum Hippocraticorum & Galenicorum.*

Cauſa Cephalalgiæ *Veterum* opinione conſiſtit aliquando in *frigida pituitoſaque materia*, unde dolor gravans naſcitur, vehementem dolorem & ſubitò invadentem cum ſignis caloris *bilioſo humori* in ſolidum acceptum ferunt, poſtulant quoque reos *ſanguineos*, *aduſtos humores vaporeſque* ſurſum in caput aſcendentes (*ſic illi putant*, *ſed credat Judæus Apella*, *non ego*) doloremque hunc intenſiſſimum parientes, prout hoc volumina *Veterum*, quibus nec Indici Elephanti eſſent ferendo ſatis, & ad nauſeam oſtendunt.

§. 6. Videamus, hac relicta, aliam ſectam, quæ ſane laureolam in muſtaceo ſe acquiſiviſſe jactat, nempè *Paracelſica cohors*, quæ ad *accidentalem ſanguinis digeſtionem*, modò ad *Tartari in ventriculo reſolutionem*, modò ad *obſtructionem* confugit, indeque cauſam hujus effectus deducit. *Paracelſi.*

§. 7. Celeberrimus *Tachenius* principiis ſuis innixus novo inventionis acumine per ſalium ſpecies *Acidi* & *AlKali* cauſam hujus affectus explicare ſatagit, nempe dolorem hunc exoriri putans, ſi vel nimium AlKali ſanguini immixtum ſit, & ſic eum efferveſcere faciat, vel ſi nimium acidi adſit, indeque ſanguinis coagulatio exiſtat. *Tachenii.*

§. 8. Intercedit velut violentus Tribunus *Helmontius*, & neque Mirmilloni, neq; retiario ex arena cedit, ſed vel ut miles glorioſus, qui ut ille Pyrgopolinices aliorum *legiones difflaviſſe ſe putat ſpiritu*, *quaſi ventus folia aut panniculam tectoriam*; ille verò hoc in affectu ad ſtomachi ac lienis Duumviratum confugit, contingit enim, inquit de febribus p. m. 90. ut in arteria ſtomachi, quid vini ſpiritus ſua ſe ſocians importunitate, alimento arteriæ ſpermatico dierum curſu ſuſcitet indelebiles vertigines, & Cephalalgias perennes. *Helmontii.*

§. 9. Sed huic lumen obſtruxit *VVilliſius* Anglicus, putans dolorem capitis ubivis circa partes capitis nerveas excitari, & rationem formalem in eo conſiſtere probans, quòd ſpiritus animales ab invicem *VVilliſii.*

vicem

vicem ex quacunque cauſa diſtracti & fugati corpora continentia convelli & corrugari faciant, & ſic ſenſionem moleſtam cieant, additque eſſe aliquod improportionatum in ipſos ſpiritus animales, aut in corpora eos continentia irruens, quod fibrarum poros ſubeat, & ſpiritus animales in confuſiones adigat, indeque dolorem capitis in *Accidentalem* ſeu *Occaſionalem*, & *Habitualem* dividit, quorum occaſionalis facile oritur à vini potu, crapula, inſolatione, exercitio nimio.

In febribus quoque Cephalalgiam facilè oriri ſtatuit, quatenus in iis ſanguis nimium efferveſcens membranas, quas perlabitur, valde inflat & diſtendit, nec ſerum & vapores innocentia judicat, quippe quæ in membranas irruere, fibras dein nerveas vellicare ac irritare poſſunt; dolor verò capitis habitualis conſtanter & crebrò moleſtus, ipſi dicitur partis affectę mala aut debilis conſtitutio, inde propterea facilior & promptior materiæ morbificæ in illa parte debili accumulatio: Ad Habitualem prælaudatus vir celeberrimus & refert Hereditariam Cephalalgiam, quæ in liberos à parentibus transfertur, additque rationem, à mala ſcilicet conformatione integumentorum capitis cerebrique, quæ tunc ſunt ſolito juſtius craſſiora & denſiora, indeque inepta, per quæ humores aut vapores tranſeant, unde inhibito tranſitu horum humorum aut vaporum vitioſorum neceſſario meninges, pericranium, aliæque partes ſenſiles aut inflantur, aut vellicantur, indeque dolorem capitis excitant intenſiſſimum. Materiam morbificam, ex cujus affluxu capitis dolor oritur, nobiliſſimus Autor putat, vel ſanguinem vel ſerum, vel ſuccum nutritium, vel nerveum eſſe, quatenus nempe hi humores à craſi ſua degeneres & fæculentiis, vel ſulphureis, vel ſalinis, acribus, acidis, bilioſis imbuti ſunt, & ſic fibras nerveas vellicant, & dolorem vel fixum, vel terebrantem, vel pulſatorium, vel punctorium, vel gravativum, brevem, vel longiorem efficiant. Quia dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ, videatur ipſe Autor experientiſſimus, qui rem more ſolito, hæc eleganter demonſtrat.

Sylvii. §. 10. Exoritur novum lumen Æſculapius ille Lugdunenſis *Sylvius*, qui cauſam mali cum aliis ſtatuit, *continui ſolutionem*, ortam ab humore halituve, acribus, fibras nerveas vellicantibus, ſive ille ſit ſuccus pancreaticus, ſive bilis, ſive à binorum horum humorum commixtione elevati halitus, ſive ſerum, ſive ſanguis, quæ omnia apta nata ſunt hunc dolorem excitandi.

Carteſii. §. 11. Reſtat nunc, ut & votum ſubtiliſſimi *Ariſtotelis Piccardi*, *Carteſii* dico, in hoc Collegio audiamus, qui in figuris exorbitantibus & ſanguinis craſin vitiantibus hujus mali cauſam more ſolito quærit, culpans ſpiritus cum rore arterioſo bilioſiore & viſcoſiore acres vehementius commotos, dum ſcilicet acres hi ſpiritus per arterias propelluntur ad caput & cerebri filamenta meningesque inordinatè vellicant, rodunt, ſcindunt punguntque, inde poros quos perrumpere ſtudent, magnitudine & figura minus reſpondentes offendunt; ſicque rimas faciendo continuum ſolvunt, indeque dolores capitis neceſſariò excitant, omnem enim dolorem ab obſtructione oriri dicunt. De doloris capitis periodici cauſis vide ipſum *Carteſium Libro de Homine cum Notis de la Forge*, prolixè diſſerentem: Summa eò redit, quod ad hunc dolorem excitandum cujuſvis humoris acrimonia, ſalſitudo, aſperitaſque ſufficiat, ſuppoſita ſemper materia ſubtili, dolor nempe punctorius à ſale, lancinans ab acido, gravans à pituita inſipida, diſtendens à flatibus, pulſans à particulis pungentibus ſuper arteriam extravaſatis oriri dicitur.

Noſtra ſententia de Cauſa Cephalalgia. §. 12. Sed ne ego ἀσύμβολος ſim, nunc & meam opinionem pace tamen rectiùs ſantientium proferre animus eſt. Senſationis ergo hujus triſtis cauſam immediatam eſſe puto, non tantũ cum reliquis *continui ſolutionẽ*, ſed & tubulorũ variarũ partium obſtructionem, roſionem, & compreſſionem &c. Quod non ſemper adſit ſolutio continui, Uulnera & Ulcera docent, ubi tantus dolor, qui pro magnitudine ſolutionis continui, aliàs adeſſe deberet, non animadvertitur. Solutio potiùs continui in parte dolente inſtituta dolorem ceſſare facit; id quod ulcuſcula mediantibus veſicatoriis facta, in curatione apprimè proficua teſtantur; ſtagnantibus enim ſuccis & ſtagnando acrioribus factis, ſuccis ſic liber redditur exitus & compreſſio ceſſat, ſæpiſſimè enim dolor à compreſſione & diſtenſione partium. Mediatas vero, vel acre, vel ſalſum, vel auſterum, vel ſulphureum ſanguineæ maſſæ, ſpiritibuſque animalibus inexiſtentia, & ad nervoſas ſive membranaceas partes, quaſi extra ſuam ſphæram delata, ibidemque has partes ſenſiles vellicantia, & diſtendentia, & atrociſſimum hunc capitis dolorem inferentia. Quòd ſi res accuratiùs conſideretur, lis magis in vocibus, quàm re ipſa videtur conſiſtere, qua in re ego quidem facilis ero, per me licet ſive appellaveris recrementa, ſive particulas bilioſas, ſive acutas, ſive ſulphureas, oleoſas, tenaces, ſive valdè volatiles, ſive ſalinas, ſive ſcorias nitroſulphureas, ſive tartareo-nitroſo-ſulphureas, ſive ſalia ſylveſtria; omnes enim ſunt ſanguini & ſuccis circulantibus improportionatæ. Cauſa immediata hujus doloris, eſt tubulorum variarum partium obſtructio, roſio, diſtenſio, compreſſio &c. diverſos humores circulantes in motu ſuo ſufflaminans, itaque varia phænomena juncta habens. Certum enim eſt, quod per hæc ſpiritus animales ab invicem diſuncti & diſcordes continua ſibi annexa corpora ſimul convelli & corrugari faciant, quo fit, ut ingratam quandam affectionem excitent. Particulæ enim hæ acres, ſalſæ, ſulphureæ & acidæ, undecunque advenerint, vel rodunt, vel ſpiculis ſuis cum tempore magis magiſque fibrillis impactæ illas divellunt, & rimas faciunt, imò aliquando fit in febribus, ut nimio ſanguinis motu undecunque orto, & in meninges vel fibrillas ad caput impetuoſius facto, iis quibus cedere neſcientibus, unde triſtis hæc ſenſatio è veſtigio exſurgit; pari modo ſanguis in copia aggeſtus, ſibi aliquando impedimento eſt, & ab adveniente à tergo ſanguine propulſus, viam vi facit, & per cuniculos rimaſque, ſeu *diæreſi*, ſeu *anaſtomoſi*, ſeu *rhexi* extra illas in vicinas partes diffunditur, cujus rei veritas adeo eſt antiqua, ut & eam deprehenderit Hippocrates, qui ſæviſſimum (ait,) capitis dolorem hæmorrhagia narium ſolvit. Plures ergò hujus affectus ſunt cauſæ, juxta Logicorum illud tritiſſimum; Unius rei plures poſſunt eſſe cauſæ. Legimus in *Ephemeridibus noſtris Germanicis An. I. Obſ. 69.* Quod in cerebro alicujus gravativum oſſis frontis dolorem patientis unciæ octo ſeri flavi in ventriculis cerebri anterioribus repertæ fuerint. Sic & Excellentiſſimus Graaf in iiſdem prælaudatis Ephemeridibus ſub pia meninge tali morbo defuncti magnam aquæ limpidæ quantitatem & arterias carotides induratas invenit. Vermes quoque hunc poſſe excitare dolorem ex jam dictis *Ephemeridibus in Anno X. Obſ. 50.* notum eſt. Conformatio hæreditaria etiam hìc multùm facit. Hic Affectus ut plurimùm eſt per conſenſum, rariùs per eſſentiam, excepta lue venerea & Scorbuto; hinc & proſunt Emetica, Sexu ſequiore tamen excepto. De Hemicrania ita judico, quod cum ſanguine aſcendente particulæ acres & vitioſæ quæcunque per arterias carotides & jugulares ad cerebellum non ſine præcedente Orgaſmo deferantur, cùm verò arteriæ jam dictæ in duos ramos diſtinctæ ſint, & modò per has, modò per illas facilior aditus ſit, tunc qua data porta materia peccans ruit. Nec ullus dubito, quin, ubi prædominantur oleoſæ & acres particulæ, ſive illæ hoſpitentur in hypochondriis, ſive ibidem præcipitentur, ſive aliis in viſceribus reſideant, vel detonatione vel efferveſcentia nimia facta ad capitis membranas rapiantur, & ſi inveniant minutiſſimos, anguſtos improportionatoſque poros & tubulos, quos ingredi haud valent, vi rimas facere conentur, & hunc dolorem excitent. Dolor frequentiùs circa occiput eſt, quia ibi plurimæ inveniuntur arteriæ, atque ideò multum materiæ peccantis excernant. Dolor ferè ſemper ad cervicem deſcendit, quia materia in occipite extravaſata per quartum cerebri ventriculum ad medullam ſpinalem ſua gravitate deſcendit. Dolor eſt remittens, quia omnis

ſanguis non eodem modo eſt diſpoſitus, ita ut jam appellat acris, mox ceſſet. Hæc de cauſis, quæ tamen ſi quis in ſpecie hanc vel illam in jus vocare velit, hoc opus hic labor eſt, cujus difficultatem etiam celeberrimus *Villiſius* agnovit, ita putans *Cap.* 1. *de Cephalalgia* ſtatim ab initio, quod cauſarum hujus affectus ſeries tam perplexæ ac intricatæ ſint, ut non ſtatim ad veram morbi hujus labyrinthei diagnoſin ac therapejam pervenire poſſimus: eadem difficultas oritur circa prognoſin, quam jam ſumus inſpecturi.

Per conſenſum & fieri Cephalalgiam nullus dubito, & quidem per conſenſum manifeſtum, qui conſiſtit vel in vicinitate, vel in communitate vaſorum tranſmittentium, uti inter Pancreas & Inteſtinum duodenum, vel ſubſtantiæ ſimilitudine prout inter nervoſas omnes partes ea vulgaris eſt, à flatibus quoque Cephalalgiam hypocondriacorum obſervavimus: depravata enim labes à prima origine eſt, Chylificatione ſcilicet vitioſa, qualis enim Chylus, talis ſanguis, tales etiam erunt inde enati ſubtiliores alias liquores.

Prognoſis. §. 13. Vetus & inveteratus dolor ex frigida (ſic multi loquuntur,) materia ortus difficillimè curatur, & maximè in ſenibus, chronicum enim malum eſt. Dolor verò capitis continuò excrucians, ſomnumque auferens periculo haud vacat & verè Hannibal eſt ante portas. Quod ſi dolor continuus ſit & periodicus atque immanis, nec non vertiginem, alioſque affectus comites habeat, tunc minatur & ſurditatem, & cæcitatem, & phrenitidem, & Epilepſiam, & Apoplexiam Paralyſin, Spaſmum &c. Magno dolore capitis ſi diſtenſio nervorum concurrat, ſummum indicatur periculum. Difficilioris quoque Curationis eſt Capitis dolor phreneticus, febribus Hungaricis, Variolis &c. familiaris, à nervoſarum ſcilicet partium ſubtiliſſimis ſimul tubulis variis Capitis obſtructis dependens. Sic quæ Cephalalgia cum lue venerea, vel paſſione hypocondriaca conjuncta, & crebriùs ægrotantes afficit, illa difficilis curatu eſt, ſi non planè incurabilis. Eadem ſpes triſtis eſt, quando oritur ab evaſato bilioſo ſero prope meninges, vel à ſanguine irrupto apoſtemate vulgò dicto, facto: Vel quando eſt à duritie oſſea arteriarum carotidum, ut *Regnerus de Graaf* obſervavit; ut & illa, quæ oritur à vermibus, quam tamen curatam fuiſſe teſtantur *Ephemerides Germaniæ*, expulſo nempe animalculo per aures: nec ullam admittit curationem, quæ ortum habet à calculis in cerebro, & prope meninges genitis, teſtibus *Ephemeridibus Anno* 8. *Obſ*, 48. Quicunque ſani dolore capitis repente corripiuntur & ſtatim muteſcunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus moriuntur, niſi febris eos apprehenderit, teſte venerando noſtro Sene *L.* 6. *Aph.* 51. Cum caput parte aliqua vel circum circa dolet, & pus vel aqua, vel ſanguis è naribus, ore aut auribus exit, ſcire licet malum ſolvi, teſtante *noſtro Coo* S. 6. aph. 10. aufertur enim ſic cauſa, obſtruendo anteà excrucians. Si æſtas ſicca & aquilonia fuerit, autumnus verò pluvioſus & auſtrinus, dolores capitis hyeme fiunt, itidem teſte expertiſſimo noſtro *Hippocrate L.* 3. *aph.* 13. Dolor quoque capitis, qui principium morbi non fuit, certum eſt indicium futuræ criſis per vomitum, aut ſanguinis fluxum è naribus, contraque eum dolorem curatio molienda non eſt, ne prohibeatur ſanguinis eruptio, quæ naturæ providentia inſtituitur, morbumque aut ſolvet, aut duntaxat, (ceu fit in navi rebus in procella ejectis,) levabit. Tuta & curatu facilis eſt Cephalalgia, quæ vini potui, crapulæ, inſolationi, exercitio immodico natales ſuos debet, & illa quæ nondum altas egit radices, & haud habitualis facta, modò vaſa legitimè cum circulantibus humoribus anteà fuerint diſpoſita. Sed ſi ſanguis cum diverſis ſuis particulis malè figuratis, nunc exiſtit magis craſſus, acidus vel acris, circulationi ineptus, ſtagnationi verò aptus; jamque Cephalæa radices agere incipiat profundas, ita ut vel continuò vel periodicè, ordinatè aut inordinatè nunc excruciet, ut in Hemicrania, Clavo cum Vertigine, tubulorumque diverſorum totali ruptione & dilaceratione poſt contuſiones, ictus, fracturas &c. tum vel Apoplexiam vel Epilepſiam, aut ad minimum viſus debilitatem, cæcitatem vel ſurditatem poſt ſe trahere ſolet, vel ipſum tandem ad mortem detrudit. Omnes liquores in cerebrum evaſati in maxima quantitate, ut & corroſivi facti, lethalem inferre ſolent capitis dolorem.

Dolor capitis in febre acuta, cum urina tenui ac alba pericoloſus eſt, denotat enim (prout vulgus ratiocinatur,) materiæ vitioſæ raptum ad cerebri meninges, ad partes ſcilicet illas ſenſiles: Quorum febricantium urinæ ſunt perturbatæ, quales ſunt jumentorum, iis dolor capitis vel adeſt, vel aderit, *teſte Hipp.* 4. *Aphor.* 70. Si dolor capitis è bile oriatur, vel à ſale volatili, in phrenitidem; ſi à melancholia, in maniam; ſi à pituita vel ſanguine, in Apoplexiam æger incidere poſſet.

Curatio Diætetica. §. 14. Victus ratio quomodo inſtituenda ſit, is ex dictis facilè eligere poteſt, qui cauſarum rationem probè obſervaverit, quippe quæ cauſis fomitem ſubminiſtrant, cane pejus & angue fugienda ſunt.

Aer ergo ſit temperatus, tenuis atque purus, vel arte, vel mutatione ſoli; vitandus è contra aer intenſiſſima frigiditate cerebrum offendens, etiam nimis calidus fugiendus, & valet hic illud, quod parens Phaetonti filio dicebat, *Medio tutiſſimus ibis*: Omnis enim ſubita mutatio pericoloſa eſt. Nocet & capite nudo noctu ſub luna vel decumbere, vel ambulare. *Aer* quando calore exæſtuat, ex æthere validiùs motus & ſecundùm omnes dimenſiones exagitatus noſtrum ſubit corpus, tum ſanguinis aliorumque ſuccorum particulas conjunctas diſſociat, diſſociatas, poris patulis factis, magnam partem in auram avolare facit, ut ſic craſſiores ſaltem remaneant, ſanguiſque & reliqui humores craſſeſcant, & obſtructionibus anſam ſuppeditent; ſed ſi aer ad lineam rectam commotus, omni modo frigoris ſenſum in nobis producit, tunc tranſpiratio inſenſilis ceſſat, unde circulantes humores in vaſis minimis coagulantur, coagulatæ verò tubulos obſtruunt, ſicque dolores diverſos producunt.

Cibus ſit optimi ſucci, & pauci, optimum enim eſt remedium non ſatiari cibis; & facilis concoctionis, ut ſunt carnes avium montanarum, gallinarum, caponum, vitulinæ, &c. aſſæ carnes ſunt in quibuſdam conſtitutionibus elixis meliores; ova ſorbilia, hordeacea & avenacea proſunt; abſtinendum verò eſſe præcipimus, imprimis à ſalſis, acribus, nervis admodum inimicis, fumo induratis, flatulentis, fructibus hortenſibus, oleribus, raphano, apio, ſinapi, allio & aliis, qui cerebro ut plurimum nocere reperta ſunt, quorum Catalogo & adſcribenda ſunt lacticinia, lac enim præbere caput dolentibus, jam dudum vetuit Divinus noſter ſenex Hippocrates. Omnibus potulentis præferimus potum Theé vel Coffeé calidum, ceu ſacram Anchoram, quo ſolo potu plures ab hoc dolore chronico liberavimus, imprimis his in regionibus ubi acidum viſcidum in corporibus abundat: In cauſa calidiore acidulæ Donningſteinenſes & Spadenſes, quæ ſanguinis inſtrumenta depuratoria calidiora attemperant, & ſcorias abſtergunt, atque hinc ſalia ſylveſtria, ſcoriæ ſcilicet tartareo-nitroſo-ſulphureæ, liquore hoc mitigantur, & excretioni per renes deſtinantur. Vinum hic fugiatur, nocet enim omne vinum capiti, maximè enim nocet Crapula; unde enim circulatio torpidior, obtuſio & dolor capitis intenſior, totius corporis debilitas, vomitus ſaburræ acidæ, aliaque pejora ſymptomata oboriuntur.

Ligna ſaſſafras, guajac. rad. pœon. potui ordinario ritè induntur. Vitetur ſummopere cereviſia, in qua lolium fuit decoctum.

Motus, exercitiūq; ſint moderata, motus enim nimii, quibus

quibus tenuiores aut calidiores ſanguinis particulæ ab interioribus ad extremas partes avocantur, viſcera genuino ſuo fermento privant, omneſque corporis partes, variis cruditatibus cumulant, ut cerebro nervoſoque generi liquorem nonniſi vitioſum ſuppeditent, unde facilè partes illæ ſenſilles vellicantur.

Motus quoque minius poros reddit patulos, circulantes humores fortiùs commovendo & dilatando, atque ſic ſubtiliores nimiùm commotas particulas expellendo. E contra motus abolitus vel nimia quies circulationem humorum debilem reddit, inſenſibilem tranſpirationem ſufflaminat, atque obſtructionibus anſam dat.

Somnus & Vigiliæ ſint mediocria & elato coopertoque capite quieſcat æger. Sub umbra juglandis quieſcere Cephalalgiam induci ajunt vulgò. Somnus enim multus circulantium humorum motum debilem ſignificat, vel debilem reddere ſolet; debilis verò motus, ſanguinis propulſioni in vaſis minimis vix ſufficiat, ſed levi modo ſtagnationi ibi anſam addat, hinc non mirum laſſitudinem membrorum, Capitis dolorem, omniumque ſenſuum torporem inde enaſci. Vigiliæ verò nimiæ cùm particulis ſubtilioribus etiam maſſam Sanguineam depauperant, cruditatibus cumulandis non minus occaſionem addunt.

Excreta denique atque *retenta*, ut ſudores critici ſuppreſſi, ſternutationes ſufflaminatæ; Venus immoderata, ſuppreſſiones menſium, vel etiam lochiorum, hæmorrhoidum, nimiæque eorumdem profuſiones, (quæ calorem nativum & munera coctionum turbant, maſſam ſanguineam variis particulis ſibi incongruis accumulant, innumeriſque morbis, ac ſymptomatibus anſam præbent) hìc non minus Cephalalgiam producere valent, indeque in Catalogum vitandorum referenda. Imprimis alvus quotidie ſuo reſpondeat officio, vel arte promoveatur.

Inter *Animi pathemata* numeranda veniunt ira, terror, aliaque id genus, utpote quæ ſpiritus animales ferocientes reddunt, nerviſque negotium faceſſunt, dolores capitis facilè infligunt; Quæ quoque effervescentiam ſanguinis excitant nimiam, unde in his arterias temporales pulſantes ſentire & videre poſſumus.

Triſtitia enim ſubtiles Maſſæ Sanguineæ partes nimiùm quantum debilitat, ſicque Sanguinis motus ſufflaminare ſolet. Ira verò ſubtiliores circulantium humorum partes violenter commovet, & totam maſſam quaſi extendit & dilatat, unde tum vaſa magis extenſa, ex altera magis compreſſa, magis vel extenduntur & dolorem excitant.

Cura pharmaceutica Galenicorum.

§. 15. Hæc cura fuit *Diæteticæ*, cui nunc jungenda *pharmaceutica*; prout verò claſſes variæ extant, & authorum & opinionum, ſic & idem filum hic obſervabimus, quod in ſequentibus. *Veteres & moderni* eorum *Aſſeclæ* hunc affectum ſequentibus medicaminum generibus aggreſſi ſunt, habita videlicet ratione *frigidæ* Cephalalgiæ, à frigida pituita ortæ, & calidæ ex bile oriundæ, *ſanguineæ*, ex ſanguine, *melancholicæ*, ex aduſto humore, cui methodo, periculo eorum, inſiſtemus. In prima acie ſtant *Præparantia*: Per plures enim dies materiam mali concoquendam eſſe, antequam eradicetur, putant, idque ſequentibus medicamentis efficere ſatagunt; Syrup. de hyſſopo, de rad. acori, de betonica, de ſtœchade, oxymel. ſcyll. beton. majoran. ſalv. decoct. lign. guaj. cum reliquis Cephal. In cauſa calidiore, ſyr. de roſ. de duab. radic. nymphææ, papav. rhœd. Poſt hæc utuntur *vacuantibus*, ajunt enim prodeſſe laborantibus hoc malo, non ſemel, ſed bis; aut ter purgatione uti, eò quòd pedetentim purgando humores concocti, faciliùs medicamentis obediant, craſſi enim & tenues humores ſubitæ purgationi non cedunt, potius igitur eligunt pilulas quam electuaria, putantes illas plenius, meliuſque à partibus diſtantibus attrahere, quàm electuaria, ſunt ergò pillulæ ipſis ſolennes, ex gr. pilulæ de agarico, aloephanginæ, cochiæ, Arabicæ, fœtidæ; Inter Electuaria Indum, diacathol. hiera, agaric. trochiſc. turbith.

Potiones purgantes, decocta nempe ex fol. ſenn. cum radic. acori, betonicæ follis, roriſm. aliiſque cephalicis exhibent. Ob eumdem ſcopum clyſteres ex decocto betonicæ, majoranæ, floribus meliloti, addito melle roſato, ſaleque commendant. Si corpus plethoricum ſit, tunc admittunt venæ ſectionem, alioqui in craſſis, viſcidis, multumque frigidis humoribus illam, nec id hactenus malè, prohibent; ſi dolor in poſteriore capitis parte hæreat, venam frontis, ſi in aliis partibus, aliam ridiculè eligunt venam ſecandam.

Nunc revertimur ad ea, quæ inter ipſorum ſtratagemata, ſunt *Avertentia*, ſcilicet quod hoſtem averſione impugnent, quæ ſunt *Clyſteres*, lotiones crurum & pedum ex aqua calente. *Sanguiſugæ*, venis eminentibus circa locum affectum applicatæ, *venæſectio* quoque, *ſuppoſitoria* fortia, *ligaturæ*, nec non *frictiones* validæ, *fomentationes*, *ſternutatoria*, *Errhina*, *Apophlegmatiſmi*, *gargariſmi*, quæ omnia ex ipſorum opinione cui hic invigilamus, revellunt & avertunt. Poſtmodum Medicamenta *corroborantia* intemperiemque relictam *emendantia* in aciem velut triarias producunt, quæ ventriculo vacuo & jejuno exhibenda ſunt, alioqui enim vapores, ut illi ajunt, facilè ex infernis partibus aſſurgunt; ipſa ſunt Diacuminum, Theriaca, Mithridatium cum aqua betonicæ exhibenda, Diacorum, Aromaticum roſatum, Diamuſcum dulce & amarum, conſerv. majoran. anthos, betonicæ &c. Decoctum ligni guajaci. cum floribus card. bened. plurimum valere dicunt, tàm in Cephalæa, quàm Hemicrania: Cubebæ, Moſchus, Ambra, N. M. cinnamom. conveniunt ſolo ſexui maſculino. Lotiones capitis ex lixivio, in quo folia betonicæ, majoranæ & flores chamomillæ infuſa fuerint, maximè prodeſſe dicunt. Irrigationes capitis ex decocto foliorum lauri, florum betonicæ, majoranæ &c. magni quoque uſus judicant. Balnea Piperina mirificè capitis doloribus auxiliari experientia comprobatum ajunt, ſcribentes etiam orbiculum odoriferum ex Cinnamomo, caryophyllis, ſtœchade, foliis lauri, Majoran. N. M. quandoque levamen attuliſſe. Ceratum ex Euphorbio, in antiquis capitis doloribus applicatum hiſce quotidianum eſt, & dies me deficeret, cuncta ipſorum medicamenta, tantum in hoc affectu ipſis ſolennia hic apponere. Brevibus ergò, omnium primò ventris regionem primam *Clyſtere* expurgant. Hinc *incidentibus*, vel *præparantibus* medicamentis, ſi materia macilenta viſcoſaque fuerit, utuntur. Poſtea humores è corpore eliminant, & à capite avertunt; ſi corpus Plethoricum, venæſectionem celebrant: quibus peractis caput roborant, reliquiaſque conſumunt, nec topica negligunt, eò quòd, quò contumaciora fuerint mala, eò etiam hæc vel illa fortiora & validiora adhibent, juxta tritum illud, duro nodo durus quoque cuneus quærendus eſt, inter alia etiam ad crudeliſſimum cauterium actuale & potentiale, tamquam ad ſacram anchoram confugiunt: ſi à vibratione radiorum ſolarium, dolorem hunc quis contraxerit, ex oleo roſaceo, & aceto, nec non aqua roſacea faciunt mixturam, in qua madefacta lintea capiti dolenti applicant, ſummo cum effectu prædicato, & mille alia unguenta, olea, emplaſtra, cataplaſmata, ſacculos, & neſcio quæ plauſtra talium rerum, vetuſtas quandoque dormitans, excogitavit. In tollenda Cephalæa inveterata temerario auſu temporum venas inurebant, *teſte Mercuriali l. 3. c. 10.*

Cura Paracelſiſtarum.

§. 16. *Paracelſica cohors* paulò fauſtiori ſidere curam hujus affectus aggreſſa eſt; quæ Cephalalgiæ à nimia ſanguinis copia ortæ, authore magiſtro ſuo.

Paracelſo, per venæ ſectionem medetur, nec authoris ſcil. veſtigia ſecuta, V.S. etiam frontis reſpuit: Cephalalgiam etiam curari dicit, quem dixi magiſter, per frigida & narcotica, humida vel topica, vel interna, ut ſunt liq. *Coralliorum*, roſæ, ſempervivum, margaritæ, lolium &c. rationem addens quia ſpiritus volatiles & ferocientes, ſanguinem exagitantes, narcoticorum vi, quaſi vinculis injectis ſopiantur, & quies concilietur; laudat etiam oleum Camphoræ, ad guttas 6. cum totidem guttis olei muſci, in Cereviſia, vel alio liquore conveniente, propinandum. Aliorum, ut ſic loquar, *Reformatorum Chymicorum* remedia ſunt, oleum Antimonii Alcaheſto ſuo non deſtitutum: oleo ligni ſancti in Cephalalgiis contumaciſſimis & inveteratis, ab ipſis magna vis tribuitur. Olei quoque ſuccini intus, & extus vertici imprimis quotidie guttæ aliquot inſtillatæ, mirificè ex ipſorum placito cerebrum roborant, doloreſque diſſipant; eundem effectum habent oleum anthos, fœniculi, hyſſopi, majoranæ, naribus præſertim inditum. Olei olibani rectificati, guttulas aliquot, manè aſſumptas, in vehiculo conveniente prodeſſe deprehenderunt: omnia medicamina chymicis in hoc affectu ſolennia, hìc deſcribere eſſet tædioſum.

Helmontii. §. 17. *Helmontius* ille notiſſimus, in capitis Cephalalgia cibum recenter aſſumptum, eam mox ſedare, in ſtomacho dicit, adeoque medicamenta non tam ex pharmacopolio, quam ex caniſtro arceſſit; cæterum in Cephalalgia eadem methodo procedens, qua in aliis cephalicis affectibus uſus fuit.

VVilliſii. §. 18. *Excellenti VVilliſio* ſunt curationis hujus affectus bini ſcopi præcipui, (1.) Ut morbi fomes præripiatur. (2.) Ut cauſa conjuncta eradicetur, & funditus extirpetur. Morbi fomes ei conſiſtit in acidis ſalſis, ſulphureis aliiſque tum ſanguinis, tum ſeri, tum liquoris nervoſi recrementis, mediante ſanguine, ut plurimum ad caput delatis; cauſis quoque annumerat vapores, & effluvia è viſceribus, in ſanguinem ſuſcepta. Quæ omnia ita corrigit: Ut (1.) ſanguinis inordinationes tollantur & præcaveantur, per phlebotomiam, vel in brachio vel in vena jugulari inſtituendam, ut & per oxyrrhodina & epithemata capiti applicanda, Julapia, emulſiones aut decocta, quæ ſanguinis fervorem, aut æſtum compeſcunt, alvus quoque non ſit niſi lubrica. Ad ſanguinem meliùs figendum, & refrigerandum aquas deſtillatas, decocta, electuaria, pulveres, ac præcipuè cryſtallum minerale in uſum adhibet. Si Cephalalgia à colluvie ſeroſa exiſtat, ad ſeri hujus vitioſi fluxionem inhibendam Clyſteres in auxilium vocat; dein ad ſerum extravaſatum reſorbendum, venæſectionem, præſertim in calidioribus naturis, tentat; contra in frigidis, veſicatoria juxta aures, vel verticem applicata, magni ipſi ſunt uſus: tandem ad ſeroſitates ſuperfluas extra corpus eliminandas conducunt lenia cathartica, diuretica & diaphoretica, quorum formulas, ne de charta in papyrum aliquid ſcribamus, & ſic plagii inſimulemur, apud ipſum Authorem invenire licet, unde ſine proxenetico mihi ſolvendo, neceſſariò mutuari licebit: quibus omnibus indiſtinctè, nil niſi calculum album adiicerem, niſi, ut ſic loquar, hyperbolicas doſes præſcripſiſſet: Et quia Authorem omnem diligentiam pro explicando & curando hoc morbo, ſingulari ſtudio, apud alios practicos vix invento, hinc ex tam divite theſauro, & quaſi cornucopiæ, hos hortos noſtros rigabimus. Præſcribere ergò ſolet decoctum foliorum ſiccatorum, modò ſalicis, modò betonicæ, verbenæ, roriſmar. in aqua fontana factum; & tincturæ baccarum Coffè, bis in die ad ſex uncias propinatæ vires mirificè deprædicat.

Cephalalgiæ à viſceribus oriri viſæ appropriata ſplanchnica adhibere ſolet: e. g. Si Cephalalgia ex ſtomachi vitio deſcendat, tunc præcipit ſtomachica, exempl. cauſ. Elixir proprietatis Paracelſi, Helmontii, vitrioli Mynſichti, pulv. ſtomachal. Birckmanni, &c. Si à liene, tunc chalybeata: ſi ab utero, tunc hyſterica reliquis cephalicis, magno cum effectu, admiſcere ſolet. Quando verò poſt variolas, morbillos febreſque, illa remanet (uti aliàs ordinariò fit,) & ſanguis fit vappidus, & dyſcraſiam ſcorbuticam contrahit, tunc præmiſſa leni catharſi antiſcorbutica & chalybeata commendat.

In univerſali Cephalalgia remedia omnia Cephalica, quæ ſpiritus animales corroborant, corporaque hominis quæcumque ſenſitiva, & motiva demulcent, prodeſſe ſcribit, e.g. Tincturam Corallior. ad guttas 20. Antimonii, & Spiritum ammoniac. cum ſuccino vel coralliis imprægnatum, & Spirit. C. C. ſuccinatum in vehiculo appropriato propinandum; nec millepedum uſus negligendus, quippe quorum ſuccus expreſſus, & aqua deſtillata, & pulvis ex iis paratus, egregium præſtant uſum. Præſcribere itidem ſolet emplaſtra corroborantia, item ſinapiſmos veſicatoriaque applicare. Embrocationem aut immerſionem capitis in aquam frigidam ſæpius juvare dicit, quo remedio *Sereniſſimus Dn. Elector Palatinus Carolus Ludovicus*, nunc ad ſuperos delatus & cœlo adſcriptus, Dn. meus Clementiſſimus, dum viveret, feliciter uſus eſt. Emphaſin quoque non ſpernendam tribuit hic noſter ſalivationi, ac arteriotomiæ, aliiſque quæ nunc accuratius referre, inſtituti ratio non permittit.

§. 19. Oraculum *Silvii* ſæpe Delphicum nunc conſulendum eſt, qui ad humorem vaporemque acrem (ut doloris cauſam) mitigandum, utitur lenientibus, demulcentibus & temperantibus medicamentis, præſertim verò his ultimi generis in febribus, ubi acrimonia bilis abundat, addens anodyna & narcotica. Ad capitis dolorem & pulſationem vigiliaſque abigendas jubet aſſumi mixturam ſequentem. *Sylvii.*

♃. *Aq. Plantag.*
Lactuc.
Acetoſ. an. ℥ j.
Cinnamom. ℥ ß.
Spir. ſalis dulc. ʒ ß.
Syr. diacodii ℥ j. *M.*

Inter externa epithemata vel linimenta, ſuadet ſequentia. Primò Epithema ſequens:

♃. *Aq. betonic.* ℥ ij.
Roſac. ℥ j.
Acet. Calendul. ʒ ij.
Opii Thebaic. ℈ ß. *M.*

Dein lenitivum ſequens unguentum:

♃. *Unguent. popul.* ʒ ij.
Opii Thebaic. ℈ ß.
Ol. roſac. coct. ʒ ß. *M.*
quo inungantur tempora.

§. 20. Reſtat ut & *Carteſium*, & hujus ſequaces, qui, parum abeſt, quin cum nobis vexilla jungant, videamus.

Carteſiani, pro cauſarum diverſitate, diverſimodè etiam inſtituunt curam: ſi enim dolor caloris ſenſum junctum habet ex particulis volatilibus oleoſis acrioribus acidis depravatis & diſproportionatis, vulgò bilioſis vitioſis, hæ autem ex oris amaritie nauſea &c. cognoſcuntur, in primis viis ſubſiſtentem ſaburram fomitem agnoſcant; tum nullum melius medicamentum eſſe dicunt, quam vomitorium ex Antimonio paratum. Si autem quid ſit quod vomitum prohibeat, tale vel ſimile exhibent purgans. *Carteſii.*

♃. *Crem. Tart.* ℈ j.
Reſin. Jalapp gr. iv.
Sulph. Antimonii gr. iij.
M. dentur pro doſi.

Sed ſi vel phthiſis vel hæmoptyſis, cachetica aut tabida diatheſis, graviditas, hernia, obeſitas, convulſionum metus &c. tam fortius purgans quam vomitum prohibens, ex ſpeciali tamen quodam indicante viæ primæ depurandæ ſunt, ſuadent infuſum ſequens vel ſimile.

♃. *Fol.*

℞. *Fol. ſenn. elect.* ʒ vj.
Flor. violar.
Roſar. a.p.1.

M. Superfund. his aq. fervent. ℔ j. ß. cui incocta fuerunt *paſſular. minor.* ℥ j. *Crem. tart.* ʒ ij. Infuſione per 12. horas facta propinetur liquoris hujus colati hauſtus, qui & temperabit & evacuabit bilioſam ſaburram.

Poſtea commendant varia Diaphoretica, pariter ac diuretica, ſimul dulcificantia vel abſorbentia; Sic v. gr. ℞. *Antimon. diaphor.* ℈ j. *Camphor. gr.* iij. *Laudan. op.* gr. j. M. Externa varia applicant, ut oleum ſuccini, aq. anhalt. aq. Hungaric. Balſam. ſuccini, ol. Nuciſt. Nec negligunt Veſicatoria.

Noſtra ſententia. Noſtra ergo hæc methodus eſt, in Cephalalgia curanda, primò in Cephalalgia *bilioſa*, vel ubi particulæ acres, oleoſæ, ſalia ſylveſtria vel ſcoriæ ſalino-ſulphureæ abundant, ut in febribus aliiſque creaturis ſolenne eſt, quæ ipſæ haud dubiè ſunt cauſæ ſolutionis continui & inſequentis triſtis ſenſationis; in hoc caſu adhibemus, & adhibenda ſuademus venæſectionem, aliaque ad intemperiem ſanguinis alterandam temperandamque facientia; & ad particulas illas nitro-ſulphureas membranis ſenſibilibus infixas excutiendas. *Purgantia*, quædam ex illis hiſce particulis, quædam aliis extirpandis aptiora ſunt, quæ diverſitas non quærenda in qualitate occulta, ſed in ipſa diverſitate conſtitutionis. *Si bilis* vel particulæ illæ ſulphureæ in ſanguine ſcateant, cùm valdè ſint volatiles, facilè ſequuntur motum cujuslibet purgantis. Pituitoſi verò viſcidi & tenaces humores, cùm non ita ſint mobiles, &, ut ſic loquar, domicilium fecerint in ſanguine, fortiora requirunt. In bilioſa ergò (ut cum vulgo loquamur,) conducit, ab initio, ſequens lene purgans.

℞. *Aq. Endiviæ*,
Cichor. an. q. ſ.
Rhabarb. flav. ʒ ij.
Sal. Tart. ʒ j. *M. f. purgans.*

Hoc nihil prius vel antiquius eſſe debet. Secundò fervor & acrimonia ſanguinis à particulis ſulphureis efferis excitata, optimè temperatur per aquoſa, quo enim copioſior aqua, eò minor acrimonia reperitur: huic fini conducunt & *ſubacida*, quæ præcipitando ſalia acria, intemperiem hanc bilioſam corrigunt, ſi enim calor fortior, eſt pro ſigno particulas bilioſas majori adhuc volatilitate gaudere tum magis temperata, ceu dictum, ſubacida & concentrantia ſint remedia: ad quam rem formula ſequens præſcribatur.

℞. *Aq. bethonicæ* ℥ ij.
Cichor.
Endiv.
Acetoſell. an. ℥ iij.
Syr. rub. Idæi ℥ j.
Tinctur. bezoard. acid. gt. xxx.
Anodyn. gt. x.
Antim. diaphor. ℈ ß. *M.*

Quando ſimul ſomnus proſcriptus eſt à ſcoriis hìs acribus, ſanguinem ipſaſque cerebri meninges pungentibus, optimè reducitur per oleoſas emulſiones, quæ ſimul ſiſtunt motum ſpirituum animalium & ſanguinis, juſto celeriorem. E. g.

℞. *Sem. 4. frig. mai. excort. ana* ʒ ß.
Papav. alb. ʒ iij.
Cum aq. betonicæ,
Flor. Til.
Nymph. ana q. ſ.
F. emulſio, quæ edulcoretur ſacchаro.

Dolor capitis ſcorbuticus & contumaciſſimus non tollitur niſi antiſcorbuticis, appropriatis medicamentis aliis commixtis, propter ſummam ſalſedinem & acredinem. E. g.

℞. *Aq. verben.*
Beccabung.
Trifol. fibr. ana ℥ iij.
Roris vitriol. ℥ ij.
Tinctur. roſar. ʒ ij.
Syr. perlar. ℥ ij. *M.*

Vel detur Succus Naſturt. aquat. in brodio carnis, ſingulis matutinis horis. Serum lactis Tamarindinatum hoc in caſu ſæpè magnum præſtat ſolamen.

Hæc de *bilioſa* dicta ſint, nunc verò ad eam, quam *pituitoſam* dicunt, pergendum erit: in ea verò materia peccans, non ita acris, ſed ſanguis craſſus ac tenax reperitur, indeque dolor non poteſt eſſe, niſi gravativus; mentis quoque ſimul ſtupor, ob eundem ſanguinem craſſum, ex quo etiam craſſi generantur ſpiritus animales, & non lucidi, deprehenditur, & ſpiritus ſunt pauciores & flaccidiores, omneſque motus tardiores; ventriculus quoque læſus deprehenditur, utì in memet Cephalalgia laborante obſervavi, indeque juxta illud Experto Roberto faciliùs credi poteſt; cujus capitis conſenſum quoque cum ventriculo in ruſtico vidi, qui cerebro læſus, magis de ventriculi, quàm capitis dolore conquerebatur: & ratio hæc eſt, quia ſpiritus animales in fugam converſi in ſufficienti copia, haud ad illum (ventriculum) influentes, neceſſariò tonum illius frangunt. Ægrotis quoque in hac ſpecie eſt perpetua in ſomnum propenſio, quippe poris cerebri ab humore pituitoſo viſcidoque impletis, ſpiritus animales non ſufficiunt ad poros cerebri apertos ſervandos & inflandos. In hoc caſu ergò obſtructio tubulorum cerebri & meningum, à materia illa craſſa pituitoſaque haud dubiè inducta, reſeranda eſt, dein humor ille craſſus evacuandus; qua in re *felicem* tibi *ſucceſſum* promittere poteris per medicamenta, *tum interna*, *tum externa*; ſed ut illa integris, & non fractis viribus ad locum affectum, poros ſcilicet cerebri, pervenire poſſint, habeant oportet partes rigidas, quæ non facilè in ſuo motu ab aliis ex tranſverſo accurrentibus inflectantur, donec ad ipſam palmam & metam optatam pervenerint, ut ſunt communia illa ligna, guajacum, ſaſſafras, radic. Chinæ, ſarſaparilla, cortices tamariſci, fraxini, &c. quæ per obſtantem hoſtium turbulentorum turbam, ſacra ſua vi & rigiditate perrumpere, incidere, attenuare, & particulas rigidas flexiles reddere poſſunt, unde reliquæ particulæ ſub jugum ordinarium redactæ refluere, & tandem ex corpore eliminari poſſunt; in quem finem commendata velimus decocta lignorum prælaudatorum, in omnibus hujus monetæ affectibus frigidis, viſcidis ac pituitoſis. Hiſce decoctis geminum eſt quod ſequitur *vinum medicatum*.

℞. *Herb. betonicæ*,
Card. bened.
Majoran.
Salv.
Roriſmarin. ana M. j.
Flor. Anthos,
Spicæ ana p. j.
Lign. guajac.
Saſſafras ana ℥ j.
Sem. aniſ. ʒ ij.
Acid. Tartar. ℥ ß.

M. dentur inciſa ad chartam, quibus affunde menſuram vini Rhenani.

Huic os humeroſque ſimile eſt ſequens *Maximi VVedelii*.

℞. *Radic. pœon.* ℥ j.
Helen. ℥ ß.
Fol. betonicæ
Meliſſ.
Salv. Roriſmar. ana M. j.
Flor. Cheri,
Lil. convall.
Antos ana p. ij.
Primul. veris p. j.
Stœchad. Arab. ʒ ij.
Lign. Aloes ʒ j. *vel viſc. q.*
Cinnamomi ʒ j. ß.

Inferantur ſacculo & incoq.
Vel decoctum lignorum.
Si ſimul appetitus abolitus ſit, fiat ex gummi Ammoniaco muci cujuſcumque viſcoſiſſimi ſolutivo portiuncula talis.
℞. *Gum. Ammoniac.* ʒ j.
Solv. add.
Aqu. menth. ℥ j.
Cinamom. ℥ ß.
Sal. ammoniac. ℈ ß.
M. pro doſi.
Vel in vehementi paroxyſmo circa veſperam detur ſequens pulv.
℞. *Camphor.* ℈ ß.
Extr. opii. ſ. gr. 1. vel 2.
Ocul. Canc. præp. gr. xij.
Cinnab. nat. gr. iij. M. pro doſi.
Hoſtem ita exarmatum fractis viribus ejus, & injectis manicis ad internecionem delere poteſt tale vel ſimile purgans.
℞. *Extr. phlegmagog.* ℈ ß.
Reſin. Gialap. gr. viij. vel x.
Tartar. vitriolat. gr. vij.
Sal. ſuccin. volat. gr. iij.
Ol. majoran.
Succin. ana gr. j.
M. f. pilulæ 13.
Ante decubitum ſemper exhibeantur pilulæ, quibus addi poſſunt grana nonnulla Mercurii dulcis.
Vel
℞. *Reſin. Jalapp.*
Scammon. ana gr. vj.
Sal. ſuccin. volat. gr. iij.
Gummi Galban.
Ammoniac. ana ʒ ß.
Ol. myrrh. gr. iij. M.
F. Pilulæ pro una vice.
Pilulæ Cephalicæ *Doct. Crantzii*, (quæ ſunt Extr. Panchymagog.) his in locis ſolennes ſunt; Infuſiones ex foliis Sennæ, agarico, addito reſolvente alcali quodam, non ſunt contemnendi uſus. Deinde alterantia omnia ſalia *volatilia*, cephalica aromatica ſolent curam concludere; potus herbæ Theé vel Coffeé, imprimis proficui uſus erit; in quacunque cauſa hujus mali, imprimis ad tollendam obſtructionem tubulorum pororumque cerebri, conveniunt omnia aromatica & ſale volatili conſtantia, nervina ſcilicet, quippe & ipſa blando ſuavique poppyſmate partes ſenſiles ſimul demulcent, ut exinde anodyna, doloriſque egregiè lenitiva vis concilietur, ut ſunt ſal volatile ſuccini, ejuſque tinctura, qua ſola ad novem guttas ter in die exhibita plures Cephalalgias curavimus vel ſequenti modo.
℞. *Tinctur. ſuccin. è Sal. ammoniac. parat.* ʒ i. ß.
Eſſent anodyn. ℈ ij. *M.*
Vel ℞. *Extr. Cephal. Mynſ.* ℈ j. *F. pil. n. 15.*
Ut alvus libera ſit, prout in omnibus Capitis affectibus requiritur, Clyſter applicetur, ne ſymptomata ingraveſcant. Liquor CC. ſuccinatus, balſamus nervinus *Nob. Domini Doctoris Scheferi*, ſal volatile cephalicum *noſtrum*, tinctura antimonii *noſtra*, liquores *aliorum* cephalici, *Cinnabarina* non ſunt negligenda, potuſque herbæ Theé ceu jam dictum: & medicamenta ſunt in diuturniore & periodico capitis dolore ſæpiùs mutanda, quod ritè notandum; cauſa enim hujus affectus, ſæpius numeris Platonicis eſt obſcurior, & tamen ex circumſtantiis ritè conſideratis, hoc vel illud adeſſe in cauſa præſumitur. Tandem harum vel ſulphurearum vel viſcidarum ſcoriarum, ſeu ſanguinis vitioſi regeneratio eſt ſummoperè impedienda, tela enim præviſa minus nocent, quippe de his particulis noviter renatis idem verum eſt, quod de Diabolo ſemel ejecto dicitur, eum ſcilicet ſeptem pejoris ſecum rapere, indeque majores turbas quàm anteà excitare; quare imprimis attendendum eſt ad fermentationes quaſvis, quæ vel fiunt ſub ventriculo, vel in corde, quæ ideò ſtatim compeſcendæ ſunt. Præ aliis in omnibus capitis doloribus, tum ſimplici tum maligno, prodeſt ſuccus cancr. c. ſucco verbēnæ expreſſus.

Optimum etiam remedium hic paratur ex vitriolo Ungarico, quod diſſolvatur primùm in aq. pura, decantationem ad dimidium evapora, ponatur in cella ad cryſtalliſationem, qui cryſtalli, quia ex vitriolo parantur, de natura ſalis participant, & ideo incidunt, ſed quia multas particulas Veneris ſibi habent immixtas, ideo leniter adſtringunt, & hinc poros arteriarum nimium apertos iterum quodammodo occludunt, & anguſtiores reddunt. Hi cryſtalli ſumantur manè & veſperi jejuno ventriculo ad ʒ ß. Camphora & oleum ejus optimè deobſtruit, hinc etiam conducit in Cephalalgia.
In Venereis ſcorbuticiſque doloribus, qui noctu ingraveſcere ſolent, proſunt, præter jam dicta, ſequentia.
℞. *Spir. lign. Guajac.*
Tart. Saſſafr. ana ʒ j.
Tinct. Antimonii ʒ j.
Antimon. Diaphor. gr. 20.
Decoct. lign. ſaſſafr. ℥ ij. *M.*
pro aliquot vicibus exhibendum.
Pro mulieribus eadem affectione correptis & ſimul hyſtericæ paſſioni ſubjectis ſeq.
℞. *Elix. propr. Par.* ʒ ij.
Spir. ſalis armon. ſuccin.
Cochlear. ana ʒ j.
Tinct. Caſtor.
Succini ana ʒ j.
M. doſis à ʒ ß. *ad* ʒ. j. in vehiculo idoneo.
Vel in forma pulveris ſequentis Cephalici.
Rad. pœon. pulv.
Viſc. coryl. pulv. ana. ʒ ß.
Cran. human. præp.
Succini alb. præp. anna ℈ j.
Cinnabar nat.
Caſtor.
Lombric. terr. præp. ana ℈ ß.
Laudan opiat. gr. iij.
M. F. pulv. Doſis à ℈ j. *ad* ʒ ß. *bis de die cum aq. flor. til.*
Cl. D. Valentini Prof. Gieſenſis Cephalalgiam crudelē ex turgeſcentia menſtruorum feliciter curavit exhibitis tempore decubitus quindecim guttis Spirit. ſal. ammoniac. in quo laudanum opiatum ſolutum fuerit, manè aperientibus Martialibus & Antiſcorbuticis propinatis, ceu teſtantur id *Ephem. Germ. Decur. 11. A. 6. Obſ. 69*
Si malum à ſtomacho debilitato trahat ſuum ortum, in curatione non Ventriculi ſolùm ſed & totius maſſæ ſanguineæ habenda eſt ratio; præcedat tamen emeticum tale vel ſimile; ex. gr.
℞. *Tart. Em t. Mynſ. gr. ij. vel iii.*
Aqu. fl. til. ℥ j.
Syr. roſ. ſol. ſ. ʒ ij.
Aqu. cinnamom. ʒ i. ß.
M. pro una vice.
Vel detur ſurupus Emetic. A. S. ad. ʒ. v. A tali enim Emetico non ſolùm primæ viæ à ſaburra liberantur, ſed & ſæpè materia ſeu lympha viſcida hinc inde ſtagnans per concuſſionem quaſi extricatur & ad motum deducitur. Tunc conveniunt ſtomachica, pulv. ſtomachal. Birckmann. piper deglutitum, Elixir. Propr. Parac. vel Roman. vel eſſent. abſynt. &c.
Quod ſi verò Cephalalgia ex ebrietate, à vino ſc. ſive accido illo acri in furorem verſo, conveniunt ſalia volatilia CC. &c. vel infuſum betonicæ, vel veronicæ, vel ſalviæ ſiccæ, vel verbenæ. In Cephalalgia optima ſæpè reperitur Tinctura millepedum. Curant & eam folia hederæ, braſſica, & ruta pulſibus applicata. Si dolor capitis ab evaſatione ſeri, vulgo defluxionibus conveniunt pilulæ de ſuccino Crat. Enemata ſint frequentia, etiamſi nihil educant: parentur verò ex carnis brodio ſaltem, cui ruta & chamomilla incocta ſint, quibus tum ol. rutæ tum ovi vitello & nitro antimoniato addi poſſunt.
Sic etiam potentiſſime infringit hoc acre vitioſum Spiritus vitrioli Cephal. ad guttas 20. vel plures in Julapio, vel aqua fontana exhibitus. Quarum & virium ſunt *emulſiones*: oleoſa enim omnia acidum inebriativum corrigunt atque emendant. Externè conveniunt

veniunt peculiariter folia verbenæ, hederæ; braſſica & ruta pulſui. & capiti applicata. Summa remedia in quovis dolore capitis ſunt accidulæ vel Donningſteinenſes vel Spadenſes, vel Svvalbacenſes; ad quas tanquam ad anchoram ſacram confugiunt ægroti: plures quoque magno cum commodo bibunt, tempore veris, ſuccum betulæ. Errhina, maſticatoria, & omnia antiepileptica hic proſunt. In Hemicrania verò conducit Tinct. Antimonii Tartariſat. vel ſeqq.

♃. *Cinnabar. navit. gr.* iij.
Arcan. duplicat. gr. ij. *M.*

Vel ♃. *Tinct. ſuccin.* ʒ j.
Caſtor. ℈ j.
Eſſent. ambræ ℈ ß.

M. dentur pro doſi 15. guttæ, cum aq. flor. Til. lil. convall. &c.

Vel ♃. *Spirit. C. C. compoſ.* ʒ iij.

D. ad 20. guttas, cum potu Theé vel Coffeé.

Curatur aliàs hic affectus non aliter ac ipſa Cephalalgia Extractum Theæ vel ſalv. vel eorum eſſent. egregia ſunt.

Hæc dicta ſufficiant *pro internis*, nunc ſequuntur *Externa medicamina*, quibus nonnumquam, imprimis in delicatulis, hunc boſtem coercere debemus, conveniunt & hic omnia aromatica, quæ per poros capitis intrare, & ſic in tubulis cerebri factam obſtructionem tollere poſſunt, ut ſunt Spirit. C.C. vel ſal ejus volat. Sunto formulæ in juniorum gratiam.

♃. *Aq. betonicæ,*
Majoran. ana ℥ iij.
Spir. Cephal. ℥ ß.
CC. ʒ j. ß. *M.*

Lintea hac mixtura madefacta capiti applicentur, & ante nares detineantur. In caſu calidiore conducunt ſequentia fronti tepidè applicata.

♃. *Aq. verben.*
Endiv.
Lactuc. ana ℥ ij.
Roris Vitrioli ℥ ß. *M.*

Vel.

♃. *Aq. flor. Perſic.*
Sambuc.
Verben.
Polii montan. ana ℥ j.
Nitri anodyn. ʒ j. *M.*

Vel

♃. *Aq. Aneth.*
Roſ.
Puleg.
Acet. roſar. ana ℥ j.
Opii in acet. ſolut. ʒ ß.
Camphoræ gr. ij. *M. f. Epithema.*

Commune ſed maximè proficuum ſeq. euporiſton convenit: ♃. Mic. pan. Silig. bacc. Junip. ſal. com. ſem. carvi, ana q. v. Vel ſacculus poteſt fieri ex milio, ſale, verbena, lign. rhod. &c. Vel Empl. de minio fronti impoſitum, vel unguentum Alabaſtrinum, aut ſpec. pro Cucupha.

Sed cùm hæc Epithemata ſæpiùs nocuiſſe, per experimenta habeamus, cautius mercari diſcendum eſt ne præcludatur particulis illis acribus per poros exitus; ex quo fluit, melius conferre illa, quæ in forma ſicca applicantur, ut ſunt cucuphæ, ex aromaticis paratæ, vel ſola verbena capiti impoſita; cui herbæ, ex hiſtoriis Romanis, *Terentio* in *Andr. Cicerone in 6. Verr.* notiſſimæ, *Foreſtus* tantam adſcribit vim, ut etiam ſub pulvinari poſita, hunc capitis dolorem compeſcat; ex qua ſacra herba & paratur emplaſtrum inſigne; *quæ* quoque cum fermento acerrimo, & oleo roſato ſubigitur, & ſic externè applicata, inſignem præſtat vim, ineſt enim & huic fermento aciditas quædam, qua mediante ſalia volatilia acria præcipitantur. Externè concinnè applicantur olea deſtillata ſuccini, lavendulæ, ligni Rhod. anthos, majoranæ, quæ ſe facilè poris inſinuare poſſunt, & vim ſuam exerere; ſed non omnibus conveniunt. Inter hæc & annumerari poſſunt varia unguenta, & mixturæ ſomniferæ, quibus aliis facilè palmam præripiet hæc ſequens.

♃. *Ung. popul.*
Alabaſtr. ana ℥ ß.
Requi. Nicolai ℥ j.
Pulv. ſem. aneth.
Papav. alb.
Hyoſcyam. ana ℈ ij.
Ol. N. M. expr. ʒ ß. *Crocior.* ℈ ß.
Opii diſſol. ℈ ij.
Ol. ſem. hyoſcyam.
Pap. alb. exp. ana ℈ j.

M.F. mixtura temporibus in forma emplaſtri applicanda. Vel illinantur tempora aq. Hungar. vel anhalt.

Vel ♃. *Ol. Nuciſt.* ℥ ß.
Ung. alabaſtr. ℥ j.
Requiei Nicol. ℥ ß.
Gumm. tacamab. ſol. q. ſ. M.

Vel ♃. *Ol. Nuciſt.* ʒ j.
Lign. Rhod. gr. iij.
M. F. Balſam. temporibus illinend.

Medullam quoque ex oſſ. vituli temporibus applicetur.

Vel ♃. *Ol. violac.* ʒ iij.
Aceti ʒ j.
Opii & croci ana gr. iij. *M.*

Unge hoc tempora & frontem.

Succus Canc. ſi tempore æſtivo miſceatur dum ſucco verbenæ prodeſt etiã in dolore maligno. Emplaſtra varia, de betonica, cephalica, hinc inde facilè invenies, inter quæ illud *Cratonis* optimum exiſtit; reliquorum formulas huc apponere, methodi ratio haud admittit. Spirit. vin. Camph. qui in inflammationibus ſiſtendis egregius eſt, & hic frõti applicari poteſt; in dolore enim Capitis ex cauſa frigida & humore pituitoſo conducunt Spirituoſa, v. gr. Spir. Convulſiv. Aqu. Cephal. *Car. V.* Tinct. Caſtor. vel Empl. de Ran. cum Mercur.

Veſicatoria, ſalivationes, hirundines circa aures, V. ſectiones, arteriotomias, frictiones, cucurbitulas, fonticulos, pro circumſtantiarum ratione, non contemnimus: neque cauterium cum inuſtione Moxæ in deſperatis caſibus, ubi quis omnia ferre malit, quàm ita crudeliter affligi, quia & trepani uſu curati ſunt; ſed hoc debet fieri in deſperato capitis dolore.

Quia communes cauſæ ſunt Cephalalgiæ, cephalææ & Hemicraneæ, curatio ejus planè eadem eſt, cauſarum varietatem duntaxat attende. Pedibus etiam applicetur ſequens, imprimis in febribus malignis & aliis capitis doloribus.

♃. *Fol. rutæ rec. M.* ij.
Rad. raphan. no. iij.
Ferment. acerrim.
Acet. rut. q. ſ. F. ſ. a. pulment.

Vel inſtituantur pediluvia ex foliis ſalicis, betonicæ, Endiv. fl. chamomill. cinerib. ſarment. vit. bacc. junip. &c. Lotio pedum ſæpe juvat, quatenus fibrillæ nervoſæ blando poppyſmate demulcentur.

Cuminum contuſum & capiti applicatum prodeſt. Narib. & temporib. illinatur balſamus apoplecticus cum oleo ſuccini & cinamomi permixtus. Illiti balſami ſulphuris & ſuccini conferunt, & narib. quædam ſubtilia admoveantur, & quædam fœtida, ut ſpir. ſal. armon. caſtoreum &c. In Cephalalgia pituitoſa conferũt & chartæ bibulæ oleis ſtillatitiis madefactæ, ut oleo ſuccini, lavendulæ, & caryophyllorum, ac capiti calidè impoſitæ. Foreſtus collum circumflectit verbena viridi aut exſiccata, idque, ut ille ait, optimo cum ſucceſſu.

Hirundinum applicatio circa aures nonnunquam profuit.

Inter externa in forma ſicca applicari poſſunt herb. verben. rad. zedoar. rhod. ſem. papav. nucl. perſic. flores ejuſdem, ſem. hyoſcyam. flor. chamomill. &c.

Vel ♃. *Ol. papav. expr.*
Nucl. perſic. expr. ana ʒ j.
Succi inſpiſſat. verben. ʒ j. ß.
C. ſ. q. ceræf. linimentum, quo illinatur vertex, & tempora.

Sacculus poteſt fieri ex millio, ſale, verbena, rad. rhod.

Pertinet huc *Clavi Hyſterici* nomine deſignatus dolor

lor à Beato Sydenhammio, quem martis ſubtiliſſima limatura mediante extracto abſynthii in pilulas redacta & per 30. dies ſingulis matutinis horis propinata, ceu univerſali acidarum cruditatum antidoto curare intendit, præmiſſa tamen & V. S. & purgatione per aliquot dies repetita. Antihyſterica hic me auctore non negligantur, caſtorina, camphorata ſuccinata imprimis, ut ſunt Elix. Uterin. Croll. Tinct. Matrical. &c.

In ſummo ac diuturno Capitis dolore, ubi remedia alia fruſtrà tentabantur, ſequenti juvamen attuli, raſis capillis capiti applicatum.

♃. *Gumm. Elem.*
Tacamahac. an. ʒ iii.
Terebinth. ʒ v.
Balſam. Peruv. alb. ʒ ij.
Pulv. ſuccini,

Liquentur gummi & Terebinth. poſtmodum una cum Balſamo add.
Maſtiches,
Viſc. querc. an. ʒ j.
M. f. Empl.

Vel ♃. *Gumm. Carann.*
Tacamahac. an. ʒ vj.
Balſam. Peruv. ʒ j.
Empl. de Betonic. pro bregmat. an. ℥ ß.
M. f. l. a. Empl.

Alii addunt Empl. de Ran. cum Mercur. Sed cùm facilè mercurialia Capiti applicata ſalivationem excitent, caute his mercandum eſſe author ero.

Sæpè quoque Cephalalgia hæc per Tonſuram curari ſolet. Vid. *Ephem. Germ. Decur. 2. A. 7. Obſ. 152.*

CAPUT II.

De Affectibus Capitis, rationem turbantibus.

DE PHRENITIDE & DELIRIO.

§. 1. HActenus in præcedentibus, iis doloribus capitis, quanta fieri potuit brevitate & nervoſitate litavimus, qui verſantur ut plurimum in & circa meninges, pericranium, & cerebri nervoſas membranas; accedamus nunc & deſcendamus ad eos morbos, qui circa ſedem *phantaſiæ* atque *memoriæ*, intra *globoſam* ſcil. cerebri *compagem*, ſeu mavis in ipſo cerebro cerebello, nervoſoque genere atrociam ſuam exercent: quos inter primas tenet *noſter affectus Phrenitis dictus*, Celſo *dementia*, Avicennæ *cirſis*, id eſt, *apoſtema cerebri*, nonnulli *mentis læ-*
Deſcriptio. *ſio*: Definiri ſeu potiùs rudi Minerva deſcribi ſolet, quòd ſit vel cerebri vel membranarum inflammatio, febrem acutam, delirium mentiſque alienationem inducens, ut plurimùm ab accenſione ſpirituum animalium, & ipſorum Regis excandeſcentia, hoc eſt, Spirituum ſubtiliſſimorum in tubulis nerveis circa glandulam pinealem exiſtentium acrimonia & nimia agitatione dependens. Vel eſt magna tubulorum præcipuè meningum cerebri obſtructio & inflammatio, à circulantium ſuccorum, imprimis nervei, craſſitie & inſigni acrimonia, febrem continuam acutam producente, & nervos ſimul tremore, ob nimiam nervorum tenſionem, afficiente, & ſic animam à ſuis omnibus actionibus impediente, dependens. Vel, ut adhuc breviùs rem comprehendamus, phrenitis eſt delirium cum febri acuta & furore ab inflammatoria obſtructione membranarum cerebri ortum trahens: quod enim eſt Eryſipelas in parte alia membranoſa, illud eſt phrenitis in Meningibus.

Hoc inſaniæ genus eſt monſtrum admodum horrendum periculoſumque, adeò ut haud immeritò aprum Erymantheum vocites, cum ſæpè in ea parte generetur hic morbus, in qua Rex noſter reſidet, h. e. ubi ſpiritus animales ſubtiliſſimi exiſtunt animæ imperio promptiores quam alii; dari enim gradus inter ſpiritus quis negabit? Fuit hæc *deſcriptio*, nunc & de divi-
Diviſio. ſione aliquid monendum. Vulgò verò dividunt in Phrenitidem *non veram*, & *veram*: *Non veram*, mentis alienationem ſine *cerebri apoſtemate* eſſe aſſerunt; & ſequi ut plurimum febrem *bilioſam* dictam, in qua febris ſpecie ſitis adeſt magna, ita ut linguam præ nimia ſiccitate aſperam habeant ægri: vera verò vulgò dicitur, quæ conjunctum habet apoſtema. In non vera deliria non ſunt ita furibunda, nec ita perpetuò affligunt, quàm in hac vera; cui equidem rei nos certe non ità nudè & crudè aſſurgere poſſumus, prout id emunctæ naris lector ex ſubſequentibus haurire poterit. Notandum verò hic, quod hæc mitior delirii ſpecies fiat, maximè in febribus hora criſeos, eamque etiam nonnunquam præcedat, & tempore exacerbationis & paroxyſmi intentiùs & vehementiùs excitetur, quàm hora ac die quietis. Veri phrenitici nunquam mentis ſunt compotes, memoriaque quaſi oſtraciſmo eiicitur, ut non duntaxat rerum quotidianarum, ſed & neceſſariarum obliviſcantur, prout vivis coloribus talem miſerrimum juvenem paraphreniticum depinxit *Foreſtus l. 10. Obſ. 3.*

§. 2. Succedit diſquiſitio ſerior de parte *affecta*, qua in re & veteres in varias ſententiarum avias ruunt, & utut in una morbi circumferentia ferè conveniant, in centro tamen notabiliter diſcrepant; alii quippè ſubſtantiam cerebri, alii meninges, alii ventriculos cerebri, pro parte affecta nominant. *Pars affecta.*

Helmontius his non ex aſſe annuens, hanc *dementem Ideam* circa *præcordia* eſſe ſtatuit, qui cum ſequacium turba diaphragma in carnoſa ſua parte inflammatum eſſe, ſpiritusque animales tunc eò ferri rapidiùs, & ſic hoc, genus delirii excitari credit.

Williſius in hoc labyrintho aliud filum Ariadneum ſecutus, globoſam cerebri compagem, uti pro phantaſiæ atque memoriæ ſede habetur, ſic pro parte affecta agnoſcit.

Silvius ferè eandem, quam agnoſcit *Williſius*, ſedem phrenitidis putat.

Carteſiani ajunt poſſe tales caſus fieri invita Anima, ſi nempe pars hæc inflammata recta pergat ad cerebri Ventriculorum regionem unam vel alteram, & ab illa reflexi ſpiritus aliique ad ſenſorium commune perveniunt, alii non.

Noſtra hæc eſt ſententia, turbas iſtas non tantùm in cerebro, ſed etiam in cerebello, ſede noſtri Regis, præprimis in *globoſa* cerebri parte, & ubicunque ſpiritus animales pervagantur, cieri putamus, maximè verò in meningibus obſtructionem hanc fieri inflammatoriam ſtatuimus, prout id latiùs & accuratiùs, ubi de cauſa agemus, deducere licebit.

§. 3. Qui verò hoſtis hic poſſit cognoſci, nunc oſtendendum; Febris autem adeſſe ſolet continua atque arida, ob ſpiritus animales à ſcoriis ſalino-ſulphureis, ſine præcedente orgaſmo in cerebri compagem præcipitatis, irritatos; ex qua & ipſa cauſa ſunt & vigiliæ moleſtæ, & ſomnus difficilis, ab his enim particulis heterogeneis cerebro ſuffuſis ſpiritus animales irritantur, & quaſi ad excubias ſingulis momentis vocantur, undè ſæpiſſimè ægri turbantur, è lectoque ſubitò interrupta quiete exiliunt, quatenus ſpiritus animales furioſi propter obſtructionem inflammatoriam nunc in hanc vel illam ruunt partem vel muſculum. Reſpiratio in hoc affectu fit ex intervallis rariùs, aliquando ea eſt magna, & ex imo pectore deprompta, quando ſcil. ſpiritus animales irritati, ad diaphragma vel mitius, vel impetuoſius influunt; oculorum & faciei adeſt rubedo, ob particulas nimis volatiles ſurſum quaſi ad caminum delatas; ex alterutro oculorum ſæpe etiam fluit lachryma; oculorum venæ & arteriæ ſanguine turgere conſpiciuntur, ob ejuſdem æſtum & copiam, & inde factam aliquando coagulationem & ſtagnationem; ſqualida & inſolita eſt corporis ſiccitas, quaſi ſole exuſti. Oculi ægris torvi ſunt, ob nimium ſpirituum animalium affluxum, ac inde dependentem fibrarum inflationem, & muſculi contractionem. Pulſus frequens, celer & magnus eſt, ſitis intenſa, lingua eſt aſpera. *Signa.*

Adeſt delirium, mentiſque alienatio, ita ut nihil prudenter reſpondeant interrogati, imò ob abolitam memoriam non ſint memores, ceu ſervus ille Plauti-

nus,

nus, eorum quæ dicunt aut faciunt, inde verba non aliter ac arena ſine calce cohærentia, ſine ordine ſenſuque proferunt, varia & contraria ſibi imaginantur, inde modò plorant, modò cantant, modò vociferantur, *prout ſpiritus animales incidunt in globoſam cerebri compagem & ductore, quem credimus, & verbo, præſente nota, juxta illud Horatii, ſignato* nominamus Microcoſmetorem, *in hos vel illos meatus poroſque cerebri tranſeunt, & Ideas jam dudum factas perverſo illarum motu iterum, incongruè tamen formant, ita enim fiunt perceptiones in mente, falſo mentis conceptu*. Ægri quoque ferociter velut Hercules furens in omnem audaciam proclives ſunt, uti de ebriis *Flaccus* ait, morbus eos in prœlia trudit inermes, variaque nugantur, floccos, quiſquilias & feſtucas digitis colligunt; æquilibrium enim ſpirituum eſt ſublatum ob meningum ſive partium inflammationem ſeu obſtructionem, unde floccos legunt, & alia abſurda peragunt, manuſque tremunt. Urina in hoc affectu eſſe ſolet flammea atque tenuis, ſæpe alba, non quidem ob raptum bilis ad cerebrum; uti veterum chorus falsò ſupponit, ſed quia ſcoriæ ſuprà deſcriptæ, ſulphureæ ſcil. non ritè ſero incoquuntur aut aſſimilantur, ſed in ſanguine remanent, & cum eo ad cerebrum transferuntur, unde non poteſt non fieri, quin tinctura & tinctore abſente urina reddatur *alba*, quæ quidem majoris eſt perniciei nota, conſentiente etiam *Helmontio* dicente, *urina clara non tincta prædicat futurum delirium*. Febris ergò cum delirio continuo eſt ſignum pathognomonicum *phrenitidis*, ſed cum hoc grano ſalis, ſi nempe delirium ſit *continuum*; delirium enim ſimplex nos appellamus, quod durante febre percipitur, & ea ceſſante, etiam evaneſcit; ſi vero terminos excedat; & diutiùs duret cum delirio intenſiore, tunc infallibili conjectura concludere licet, ſubeſſe *phrenitidem*, quod & certius eſt, quando ſemper medicamenta potumque communem avidiùs, & quaſi Tantalus ſitiens ingurgitent ægri, & urinam habeant ſuppreſſam, ſpiritibus animalibus ſcil. ita perturbatis, ut officio ſuo janitorio defungi obliviſcantur.

Furore enim agitantur ægri, quia ſublato ſpirituum animalium æquilibrio & indifferentia, variorum objectorum ideæ animæ repræſentantur, ac ſi revera extra corpus noſtrum exiſterent, unde Anima judicans ſecundùm conſuetudinem maximè fallitur.

Cauſa ad mentem veterum. §. 4. Tranſeundum nunc ad id, quod vel palmarium, vel inter palmaria eſt in hoc morbo, nempe ad *cauſam*, ex cujus accurata cognitione *cura* procul dubio dependet.

Veteres verò quibus ratione temporis prioritas debetur, modò ex *ſanguine exuperante*, & in cerebrum violentiùs effuſo, modo à bile *efferata*, & inflammationem inſignem in cerebro, vel ejus meningibus excitante, modò à *bile aduſta* vel in cerebrum, vel in diaphragma delata, hujus affectus cauſam deducunt: ſi à tali ſanguine evaſato fit, tunc ægrotantes cum riſu inſanire, minùs delirare & febricitare dicunt; ſi verò *à bile aduſta* oriatur hoc malum, tunc valdè ægros furere ſtatuunt, ut vinculis injectis detineri debeant.

Quibus verò totum cerebrum vel à quovis humore inflammatum dicunt, ratiocinationem ex aſſe perire; quibus autem anterior tantum cerebri pars inflammatione laboret, eos in imaginando magis, quam in ratiocinando aberrare; quibus verò poſtica tantùm pars eſt affecta; illis memoriam maximè labefactari putant. Qui veteres, prout neſcio quid monſtri tribuunt *vaporibus* in aliis cauſis, ſic & hic culpant vapores aridos ad cerebri arcem delatos, & ſpiritus animales perturbantes.

Paracelſi. §. 5. Hactenus Veterum placita vidimus, pergendum nunc ad *Paracelſum*. Is verò in caſtigandis hujus affectus cauſis varius eſt, ut meritò dicas, quo teneam nodo mutantem *Protea* vultus; cauſam proximam eſſe ſtatuit, *Mercurium ſiccum trino calore ſublimatum*, *lib. 2. de Orig. morb. ex prim trib. ſubſt. c.* 4. Qui *Mercurius* juxta ipſum elevatus primò quidem calore virtutis *digeſtivæ*, deinde calore *exercitii*, & tertiò calore *aſtrorum*: Sicut enim calore ſolis plures res accendi poſſunt, ita Mercurii ſpiritus, vel cum ſulphure, vel ſeorſim facile accenditur, ſicut vinum in magna quantitate ſumptum, *Mercurium* ignis inſtar exaltat. *Phrenitis* igitur Paracelſo eſt, morbus *Mercurialis* in liquoribus exiſtens. & quidem *ſublimatio*, quæ fit à calore interno & externo. *Lib* 10. §. 2. Etiam morbum hunc & alias inſaniæ ſpecies generari dicit, ex oppilatione ſpiritus vitæ, qui ad cerebrum tranſit, obſtruitur, hinc enim in cerebro putrefactionem & exulcerationem oriri contendit. *l. v. 3. param. de orig. morb. ex Tartar.* Extra cerebrum in regione ventriculi generari *Tartarum*, ex quo *Phreneſis*, *Mania* oriantur. Sic & *Lib.* 2. § 2 *de morb.* vermem qui piam & duram transfoderat matrem, phreneſin excitaſſe memorat.

§. 6. Accedat *Helmontius* noſter, per ignem Philoſophus, ad ignem hunc, qui de febr. num. 13. p. m. 98. *Scoriam* quandam ad præcordiales venas ferri dicit, indeque delirium oriri ſtatuit, addens, delirii & amentiæ ſagittatorem habitare in præcordiis, & ad partes ſuas *Hippocratem* obtorto quaſi collo rapit ita loquentem, *cui vena in hypocondrio fortiter pulſat, is mox mente alienatur*; hinc in ſcholis (pergit Helmontius,) paſſio vocatur hæc hypocondriaca, adjungens non rara eſſe deliria ridicula & ferocia, quæ juxta veneni illius ſortem varient. *Helmontii.*

§. 7. *VVilliſius*, *Anglorum illud Medicorum decus*, delirium excitari ſtatuit, dum ſpiritus animales aut nimis irritentur, aut in confuſionem agantur, & huc illuc intra globoſam cerebri compagem, ubi phantaſiæ & memoriæ ſedem putat, tumultuosè ferantur, indeque phantaſmata varia excitentur, & notiones confuſæ oriantur, & dum in noſtro cerebro, ex Williſianorum urna ſpiritus omnes ſimul exiliunt, & œſtro perciti cogitationes multiplices variaſque cient, & hinc fluit, quòd modò in hæc; modò in illa organa delati, vel loquelam abſurdam, vel geſtus alios incongruos excitare neceſſariò debeant, furorem hunc primitias ſuas nonniſi aliquando in ſanguine, aliquando vel in ſpiritibus animalibus exteris in nervoſo genere conſitis; ait à *ſanguine* hunc affectum generari, probat per febres ardentes. in quibus ille nimium efferveſcit, in qua efferveſcentia præternaturali particulæ heterogeneæ ſylveſtres mediante ſpumoſa ſanguinis rarefactione cerebri poros ſubeunt, ſpirituſque exagitant, & tumultuari faciunt. Probat quoque per *ebrietatem* delirium inferentem, ubi id genus particulæ & quidem indomitæ cerebro ingeruntur, & huuc affectum triſtem excitant. Nec prædictus *nobiliſſimus Author* à cauſarum claſſe excludit *miaſmata maligna*, (uti videmus in variolis, morbilis, febribus malignis, peſte,) ad poros cerebri delata, quæ itidem ſpiritus animales tumultuari faciunt, & phreneſin inducunt, eandem ob rationem jam dictam idem probat, *ſolanum mandragoram*, aliaſque *plantas venenoſas*, & *venena* alia facilè hunc affectum deterrimum efficere poſſe. Uti verò *celeberrimus VVilliſius* hactenus probavit à *ſpirituum animalium impetuoſo impetu* hunc affectum generari, ſic & è contrario eundem deſcendere à *ſpirituum animalium penuria*, idque hoc argumento evincere conatur, quod agonizantes, item qui longis vigiliis, hæmorrhagiis, inedia macerantur. Præter has cauſas etiam caſus eſt, ubi malum hoc oritur *ſanguine inſonte*, quado ſcil. ſpiritus animales excubias agentes duntaxat inordinationem in ſeſe, ex quacunque cauſa externa patiuntur, quod probat per hyſtericos, alioſque ſpaſmodicos affectus motuſque. Sed hoc ſpicilegium nobis ſufficiat loco meſſis uberrimæ, quæ in ipſius authoris agro reperitur. *VVilliſii.*

§. 8. Nunc & *Sylvii* pharetra erit pauciſſimis excutienda, qui cauſam hujus mali à *bile acriore volatilioreque* deducit, vel ſimili humore *ſale volatili* & acri conſtante, partique ſpirituoſæ ſeſe admiſcente, atque ipſis ſpiritibus animalibus negotium faceſſente. A quibus lædi modo *imaginationem*, modò *memoriam*, modò *phantaſiam*, & ita delirium excitari poſſe affirmat, ceu latius ex ipſo Authore videre licet. *Sylvii.*

§. 9.

Carteſii. §. 9. *Nobiliſſimus des Cartes*, & qui ei aſſurgunt, per brevem furorem delirium explicant, quo durante homines abſurda mente volvunt, lingua loquuntur, aguntque. Aliquando ergò hunc affectum oriri putant à *ſanguine* nimis *fervido*, & acutis aliiſque peſſimi furfuris particulis referto, cerebrique porulos, ejuſdemque membranas ingrediente & quandoque accendente, indeque *inflammationem* deducunt, quam fieri dicunt, quoties corpuſcula triangularia incidunt in poros rotundos, & tunc quilibet porus ita formatus tria juxta ſe relinquit ſpatiola propter trinam ſuperficiem, ad quæ replenda *materia* quædam *ſubtilis*, quam *Carteſius* fingit copioſiùs influit, à cujus influxu partes humoreſque commoventur & turbantur, inde oriri hanc *inflammationem* contendunt, nec dubitant etiam cum aliis *mixtione & motu* ſpiritus animales peccare, imprimis ſi ſint ſubtiliores, magiſque agitati, tunc enim (ſic illi ajunt) Ideas alias efformant, & *glandula pinealis* officio ſuo haud fungi poteſt, quia ei ſpiritus animales non obediunt, ſed ut milites fugitivi & immorigeri nullo mandato parent, ſed huc illuc diſcurrunt aufugiuntque; anima enim judicat ſecundum motus allatos, igitur in perturbatione ſpirituum animalium nulli certi ac ordinarii adferuntur motus, ergò nullæ ordinariæ cogitationes adeſſe poſſunt. *Materiam illam ſubtilem* multum conferre, *Carteſiani* inde probant, quòd homines maximè, uti & *canes*, tempore æſtivo, imprimis verò diebus canicularibus, tunc temporis ſubtili hac materia copioſiùs influente, hoc morbo infeſtantur, & ſanguis & ſpiritus animales ceu fomes tunc faciliùs accenduntur, unde non poteſt non fieri, quin motus eorum pervertantur. Hic enim homo, cujus reſponſa interrogatis ad amuſſim non conveniunt, delirare pronuntiatur, cùm mens ſatis ſuperque ſana exiſtat, quæque ſolùm in functionibus impeditur: *videſis Epiſtolas Carteſii*.

Noſtra ſententia de cauſa. §. 10. Hæc aliorum, iſta noſtra eſt ſententia, quam ita explicamus: Quemadmodum Imperatoris illud monſtrum *Nero* furibundo ardore Romanas ædes accendit, indeque maximas turbas excitavit, ſic & hic noſter ſuprà memoratus *Micro-Coſmetor* fit Coſmetorges hoc eſt Rex iræ, ſpiritus animales accendit, eoſdem turbatos huc & illuc agit, qui ita ob furorem Domini diſperſi hos vel illos cerebri poros aperiunt, & qua data porta ruunt, hincque deliria orta credimus.

Sed ut clariùs rem explicem, in Meningum membranas particulæ rigidæ undecunque allatæ ſe inſinuant, quæ exigua juxta ſe relinquunt intervalla, ſoli ſubtili ætheri pervia, hinc hujus motu agitatæ illæ particulæ rigidæ, fibras continuò vellicant, & quaſi ſemper tenſos & ſemiconvulſos tenent, caloremque & dolorem ſummum, animam perpetuò ſentire faciunt.

Pannus verò ruber, qui hunc Regem velut boves in furorem agit, eſt ſanguis nimis efferveſcens, & ſcoriis ſulphureis refertus, ad ſacram hujus *Regis* dixerim an *Tyranni* aulam delatus, uti conſpicimus quotidie in *febribus*, in quibus Spiritus ſimul exiſtunt acres; quamdiu enim ſpiritus hi conſtant partibus oleoſis, paucis acribus & aquoſis harmonicè conſpirantibus, tamdiu manent pacifici, neque mutationes fiunt, quamprimum verò in ſpiritibus prædominantur præter ordinem acres particulæ, è veſtigio exceſſus ſequuntur, qui etiam Regem noſtrum *Coſmetorgen* in globoſa parte cerebri tamquam in metropoli ſua reſidentem offendunt, adque iram commovent. Duos enim phreneticos aperuimus, ubi ne minimam quidem vel ſanguinis vel alius humoris bilioſi evaſationem, vel inflammationem meningum, vel *Apoſtema* offendere licuit, & è contrario alios vidimus, quibus ſordida in cerebro fuere vulnera, attamen abſque ullo delirio ad Libitinæ regna tranſivere. Quare planè non dubitamus quaſcumvis *ſcorias* ſulphureas, acres, ſalinas, acutas, aliaſque vel in febribus tum intermittentibus, tum continuis & malignis ortas, vel à vino nimio, aliiſque *cardiacis* calidioribus intempeſtivè uſurpatis, & ſanguini ſpiritibuſque illatas, vel à quovis veneno allatas duntaxat, Regem noſtrum ob hæc incongrua irritare poſſe; quippe hæc ei, ut juxta illud *Horatii*, *ſordida mappa corrugant nares*, quo ipſo ſpiritus ancillantes cerebri clauſtra rumpunt, & in cerebri poros hinc inde, tamquam pœnam metuentes, fugam ſumunt; ſic aliquando quoque ſpiritus animales tantùm peccant, ob Regis ſuſſeni ſuperbiam, qui tunc tamquam *Pyrgopolinices* Plautinus quaſi ventis panniculam tectoriam ſpiritus animales abigit. Herbas venenoſas poſſe hunc morbum excitare ex plurimis conſtat exemplis, ſic & nos vidimus circa *Limburgum* in pago *Lindheim* dicto Patrem familias cum filio & duabus puellis ab eſu cicutariæ, quam loco cerefolii comederant, tam deliros factos, ut nihil potuerint loqui niſi abſurda, ſaltabantque & per domum diſcurrebant & mirè geſticulabantur, haud dubiè noſtro *Imperatore*, cùm militibus ſuis ſpiritibus animalibus, ob particulas venenoſas, in furorem verſo.

Cauſa proxima, me judice, eſt inflammatio meningum, quæ fit dum pori à rigidis particulis obſtruuntur quidem, ſed ita, ut aliquot ſpatiola relinquantur ſoli materiæ primi Elementi pervia, unde tum ſalibus illis tum fibris idem accidit, quod particulis aquæ & calcis vivæ invicem commixtis, indeque vicini quoque humores, ſanguis & ſpiritus animales incaleſcunt, & in mixtione ſua turbantur. Cauſæ remotiores ſunt vinum, ſanguis in cerebro extravaſatus, ira, febris ardens vel maligna, Variolæ, morbil i, lochiorum ſuppreſſio, dolor maximus, contuſiones & vulnera Capitis, Ebrietas &c.

Cur verò in agonizantibus aliiſque debilitatis & ſenio & viribus fractis hominibus malum hoc oriatur, ejus rei ratio hæc eſt, quòd Rex noſter nihil non moliatur milites ſuos, hoc eſt ſpiritus animales, ad ſtationes ſuas ablegandos; cùm verò ſpiritus animales imperio quantum licet pariturì, partes remotas ferè dereliquerint, adhuc ultimam ſuam in cerebro exerunt vim, & ſic confuſi facti, & virium ſuarum debilitatarum haud ignari, & jam ultima adeſſe videntes, extremum tentant in extravagando, inde poros aperiunt inſolitos, deliriaque excitant, quod & obſervare licet in gangræna, in membro quodam externo delirium acciente, ſpiritus enim animales, tunc temporis fugam tentant, quia plures eorum jam internecioni dati ſunt, & receptaculum cerebrum quærunt, in quo confuſi & perturbati continentur, perinde ut milites præſidiarii, qui vallo extremo per vim hoſtilem pulſi, ad ipſum munimentum ſeſe nullo ordine, nullo imperio recipiunt, unde non poteſt non fieri, quin & catarractas fortè obſtantes vel ſudes præuſtas perrumpant, & cuncta turbent. Hic notandum venit, quòd febris non producat delirium, ſed ſimul producatur ab eadem cauſa.

Obſervandum porro eſt ſpiritus animales non ſemper in ipſo cerebro perturbari, ſæpè enim illa fit in parte quadam à cerebro longè remota, & poſtmodum continuatur, uti obſervare licet in Affectibus hyſtericis & hypocondriacis, ubi in nervis circa uterum & hypocondria ſpiritus animales turbantur, qui ad cerebrum delati ſimilem turbationem ſpiritibus in cerebro hoſpitantibus incutiunt, & ita in ordine mutantur ut Delirium oriatur. A cerebri ſuppuratione Phrenitidem obſervavi celeb. D. *Albrecht*, cùm inſignis cerebri ſuppurati quantitas ex naribus fluxerit. Confer. *Decur. Eph. Germ.* 11. *A.* 6. *Obſ.* x

Judicium hic non laborat, quamvis anima abſurda & abſona effecta in corpore producat, nam cum phreneticus de jurgiis loquitur, judicium ipſi non laborat, nam reverà animæ tales ideæ repræſentantur, ut de jurgiis neceſſariò cogitare debeat, ſed tantùm in hoc errat, quod putat ipſas ideas ſibi repræſentari à cauſa externa præſente.

Oculi quoque ſæpe levi in affectu lachrymantur, quia ob ſanguinis & ſeri motum nimium plus ſeri ad glandulas lachrymales defertur, quàm commodè ab iis revehi per vaſa ſua poſſit, quare tum neceſſariò extra corpus propelli debet ſub forma lachrymarum, & quòd oculi lachrymantur, tantùm eſt huic morbo accidentale.

Adeſt

Adeſt febris continua, propter ſpirituum animalium mixturam læſam, eorundemque perverſum motum, indeque turbatur, ſanguinis mixtio.

Sæpe & tremor obſervatur, quia tum ob motum ſanguinis & ſpirituum nimium valvulis vis fit, & quodammodo motitantur, & hinc ſpiritus ab uno muſculo in alium fortiùs influunt.

Hic adeſt oris ariditas, quæ à duabus dependet cauſis, cùm ſerum & omnes partes aqueæ ſanguinis per habitum corporis, vel per alias vias magna copia extra corpus protruduntur, ita ut lympha non fluat ad os & gulam ad eam humectandam, quod tum in nobis ſenſum ariditatis, & hinc ſitim efficit, quæ ſitis potu poteſt reſtingui.

Si verò oris ariditas producitur, cum glandulæ ſalivales ſunt obſtructæ, ita ut nihil vel parum ſalivæ ſecretæ ad os mittatur, ſitis potu non tollitur, ſed augetur, quia obſtructionem auget, ſed tum eſt obſtructio reſeranda.

Exigua admodum eſt diſcrepantia inter ſomnum & delirium, ſed non habet ſomnium tam abominabile nomen. Principalis enim cauſa delirii eſt attenta mentis in aliquid attentæ valde propenſio, ob veſtigium cerebro impreſſum ex gr. incendii, latrocinii, obitus &c. quod mentem ad ſui attentionem valde invitat; & cui contemplando mens tota occupata eſt & ob raritatem obſtupefacta quaſi, ut aliorum quæſtiones reſponſione haud dignetur; quandoque è diverſo uſque adeò tumultuariæ exiſtunt cogitationes. Secundò idem accidit, cùm radiationes valdè occupant ſenſorium commune; & aliis eodem modo, quo ante, reſpondendi copiam non concedunt; nam

Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus.

Prognoſis. §. 11. Hæc cauſa fuit, nunc lampada habet *Prognoſis*. Acutiſſimus perículoſiſſimuſque eſt affectus, brevique, intra ſeptem ſcilicet dies, occidit, niſi promptè ſuccurratur, præſertim verò phrenitis illa eſt peſſimi moris, ubi urinæ albæ ſunt & perſpicuæ, teſte *Hippocrate* l. 4 aph. 72. continuæ vigiliæ atque dementia diutius perſiſtens ſæpè, exitialia in hoc affectu ſigna ſunt. Ubi delirium ſomnus ſedat, res ſalva erit. Vomitus bilioſus, & virulentus nigerrimuſque peſſima eſt hedera & triſtis prodromus mortis, eos enim celerrimè modi teſtatur *divinus Cous noſter*. Deſipientiæ autem, quæ cum riſu ſunt, minus periculoſæ ſunt; quæ verò cum ſtudio & audacia, periculoſiores ſunt. Phrenitis quæ cum hectica vel corpore ſicco & calidiore conjuncta eſt, vix, vel nullam recipit curationem, quia ſpiritus animales in tali corpore exiſtunt acriores. Si lethargus accedit, de vita actum eſt, uti & ſi convulſiones, ſingultus, dentium ſtridor, aphonia, fæcum & urinæ inſcia dejectio accedunt, hominem mori dicito. Nullum delirium poteſt eſſe majus quàm in ſomno, in quo abſurdiſſima, tanquam veriſſima apparent, ut in febribus ardentibus, ubi delirium cum paroxyſmo ſtatis temporibus redit. Ex viribus quoque majus vel minus periculum metuendum eſt, Si phreneſis ſæpiùs remittat, ac plura habeat intervalla, id melius eſt, ac ſi ſit continua, Juvenes etiam faciliùs hoc morbo levantur quàm ſenes, perinde ut hi ſæpius infeſtantur ac ſenes, habent enim juvenes ſanguinem calidiorem, & fervidiorem, ideoque ipſorum *Microcoſmetor* eſt ferocior, & planè ei accidit, quod alibi de ſe *Horatius* ait: *Non ego hoc tuliſſem calidus juventæ conſule Blanco*. Sunt quoque milites ejus, ſpiritus ſcilicet animales, ita diſpoſiti, ut ſicut & ipſi *Regi*, iis crabrones facillimè irritentur, ut meritò & hic ſibi locum vindicet tritum proverbium: *Qualis Rex, talis grex* Senes habent Microcoſmetorem placidiorem & ſpiritus animales non ita iraſcibiles. Alvi excreta ſi ſint ſubalba, malum eſt, quia obſtructionem in ductu choledocho indicat, quare bilis non ad inteſtina ad fæces tingendas, ſed potius ad regium ſolium movetur, vel in maſſa ſanguinea detinetur.

Rubra quoque dejectio mala eſt, quia propter nimium æſtum & calorem omnia magis aduſta ſignificat, vel propter ſanguinem ſibi admixtum. Floccos & feſtucas in hoc affectu carpere, eſt ſæpe initium ſtultitiæ & fatuitatis.

Urina quando pallet & clareſcit, malum ſignum, non quòd bilis rapiatur ad caput, uti vulgus credit, ſed quòd pori renum ſint obſtructi, ita ut humor tingens eos permeare nequeat.

Horror & rigor peſſima hedera ſunt, quia defectum ſpirituum & obſtructionem nervorum denotant. Huc qnoque ſpectant *aphoriſmi Hipp. ſ.6 aph.* 11. hæmorrohides enim proſunt quia evacuant, nam evacuatio prodeſt. Item *ſ.* 3. *aph.* 30. itidem 7. 12. quia morbus magnus ſupervenit magno. Si à vino aliiſque cardiacis calidioribus oriatur malum, & in febre per ſudorem aut urinam criſis ritè facta fuerit, non ita periculoſæ aleæ res eſt, ſed facilè curari poteſt. Si verò ſpiritus animales (eorum licet incendio ceſſante) indolem vitioſam contrahant, & inde cerebri meatus & pori pervertantur, deſipientia non rarò perpetua ſuccedit, id nobiſcum obſervante *Thoma Williſio* celeberrimo.

§. 12. Hæc quæ diximus ad hoſtem in ſuo latibulo explorandum faciunt, illa verò quæ ſequuntur ad eum fugandum; uti enim in reliquis, ſic & in hoc morbo curando, *victus ratio* ante omnia obſervanda eſt, quæ conſiſtit *in ſex rebus non naturalibus*, filiis medicorum ita vulgò dictis. *Cura Diætetica.*

1. Aere, qui ſit temperatus & purus, ad frigidum inclinans, vitietur contra calidior & ſiccior, *materia* enim *ſubtilis* ad mentem *Carteſii* tunc temporis hominum ad hoc malum vergentium ſpiritus animales irritare poteſt, ſub *cane* enim & tunc regnante aere calidiore fiunt ſæpiſſimè phrenitides; quod ſæpè diebus canicularibus in caſibus obſervabimus, in quibus ſpiritus animales ita turbantur, atque in motu læduntur, ut etiam in rabiem adigantur, obvioſque ſumma cum ferocia invadant, à nulla alia cauſa, quàm certa aliqua materia ſubtili cum temporis influente, motumque ſpirituum animalium turbante & exagitante. In afflictis etiam abſit varietas picturarum, ne Coſmetorges offendatur.

Succedit 2. *cibus*, quem præſcribimus humectantem refrigerantemque, quales ſunt cremor ptiſanæ, hordeum excorticatum & coctum, lactuca, endivia, ſpinachia, & id genus alia, quæ juſculis incoquantur & ægro exhibeantur: moderatus quoque ex aurea mediocritate ciborum obſervetur uſus, uti enim immodica copia malum auget, ſic inedia nimia vires plurimum proſternit, & ſpiritus animales ad fugam cogit. Morbo declinante offerri poſſunt piſces ſaxatiles, truttæ, percæ, &c. vitentur omnia acria, calida, aromata, quæ Coſmetorgen ad iram commovent, & ſanguinem ſpirituſque animales accendunt.

Potus ſit aqua hordeacea ſpiritu nitri acuata, proſunt quoque varii julepi ex aquis deſtillatis & ſyrupis acidis, ut & decocta tamarindorum, vel acidulæ Donningſteinenſes nitroſæ: omnia ſpirituoſa, calidioraque, ſive ſit vinum generoſum, ſive ſpiritus vini, ſive aliæ aque cordiales calidiores, angue pejus fugienda ſunt, dici enim haud poteſt, quàm valdè his *Coſmetorges noſter* iraſcatur.

Sequitur nunc 3. *Motus*, qui ſit moderatus; nimius & inordinatus ſummoperè vitandus, ac potiùs quies imperanda: *Frictiones* partium infernarum ad ſpiritus animales leniendos, eo præſertim tempore, quo ſymptomata magis erunt propitia, ſunt inſtituendæ.

4. Somnus maximoperè conciliandus & procurandus eſt, mirificè enim *hoc Coſmetorges* placatur, & uti alibi *Horatius*; *matacta hac venit lenior hoſtia*; ſpiritus quoque animales conciliato ſomno, ſuo *Regi* obedientes fiunt & concordes, quo non ſecuto, medicamentis tum internè ſumptis narcoticis, tùm externè applicatis, topicis ſcilicet anodynis adhibitis, *is* excitandus eſt, undè certò fluit *vigilias* velut cauſas iræ ſatellitum vitandas eſſe.

5. Ex-

5. Excrementa alvi & veſicæ ſint circulationi humorum congrua, aliàs crebrò ſollicitanda; ęgri etiam ſunt monendi & matula oblata rogandi, ut urinam reddant, cùm *Coſmetorges* à ſpiritibus animalibus quaſi derelictus non poſſit illos ablegare ad ſtationes ſuas, nempe muſculos veſicę, ſolicitandos.

6. Animi pathemata ſunto gratiſſima, amiciſſimi itaque homines & in quos maximè propenſus eſt ęger, advocandi ſunt, quippe hi, ut cythara *Davidis*, peſſimum hunc hoſtem placant: Animi perturbationes verò vehementiores quęcunque, imprimis *Ira*, &c. ut marinas nauta ſcopulos fugit, fugiendæ ſunt, & facili marte colligi ratio poteſt, quòd his *Microcoſmetor noſter* provocetur, & ultioni inhiet, unde in ſpiritus ſuos debacchatur. Amor etiam hic vitandus eſt ſummoperè, quippe de *amore* valet illud *Poetæ*; *quid non mortalia pectora cogit*? Nos duos novimus Juvenes, qui amore puellarum ardentes, cum ſpe exciderant & non:

-- *Cecidit in caſſes præda petita ſuos.*

in phrenitidem Aphrodiſiam ita dictam inciderunt, & ſe Reges eſſe miſeri putabant, & de talibus vide quoque *Ephem. noſtr. Ann.* 6. & 7. *Obſ.* 54.

Cura pharmaceutica Galenicorum.

§. 13. Pergamus nunc ex lege methodi noſtrę ad curam ex pharmaceutica deſumptam, & quidem ad mentem *Veterum*, qui ob metum inflammationis & ſubſequentis apoſtematis ſtatim ab initio ad veneſectionem confugiunt, deinde & alvum clyſteribus laxam ſervant, eodemque tempore humores & ſanguinem ad caput ruentia arcere tentant *repellentibus* ita dictis medicamentis, quę ipſis ſunt oxyrrhodinum ex aqua roſacea, aceto & oleo roſato; hęc & id genus alia frigida panno excepta, frigidè collo, ſincipiti, capitique admovere ſępiuſque repetere pręcipiunt.

In eundem finem & *embrocationes* Veteres inſtituunt ex decocto ſcil. ſem. papav. alb. hyoſcyam. fl. nymphęę, violarum, roſarum, & ex ſucco plantaginis, lactucę, ſempervivi, &c. petias quoque laneas in hiſce aliiſque liquoribus infundunt, ſincipitique admovent, ſibi perſuadentes hęc vapores humoreſque calidiores arcere, incraſſare & refrigerare. Unguenta alabaſtrin. popul quoque temporibus applicanda ſuadent. *Cucurbitulas* cum *ſcarificatione*, ſi aliquam ob cauſam veneſectio prętermiſſa fuerit, partibus nempe capiti ſubjectis, viciniſque, ut humoris impetus ſiſtatur, (ſic illi loquuntur) applicare jubent. Dein ut ſanguinis fervor nonnihil temperetur, *ſerapium* conveniens, quod ſomnum etiam allicere poteſt, adhibent. Sedatis aliquomodo humoribus & ſopitis, cogitationes eò dirigunt, ut reliquię acres in humoribus latentes, quę remanent, *purgantibus* educantur, quę purgantia in cauſa *bilioſa* & ſanguinea ipſis ſunt elect. de ſucc. roſar. diaprunum ſol. ſyr. roſ. pil. aureę, trochiſci de rhabarbaro, caſſia recenter extracta, manna, rhabarbarum in aqua endivię infuſum: In cauſa verò melancholica ubi atra bilis ipſis abundare dicitur, paulo fortioribus purgantibus utuntur, extracto ſcil. hellebori, & foliorum ſennę &c.

Poſtea *frictionibus* partiumque extremarum *ligaturis*, nec non lotionibus eoſdem humores à capite avertere conantur. *Avertentia* ſunt etiam veneſectio, clyſteres, ſanguiſugę fronti temporibuſque applicatę. Lotiones quoque pedum manuumque ex decocto lactucę, violarum, plantaginis, &c. inſtituunt. Cerebrum dein roborant *roborantibus* ipſis dictis, illa ſunt diamargariton frigidum, ſyrupus granatorum, conſerva violarum, flor. nymph. bugloſſ. &c. Balnea aquę dulcis & *irrigationes* capitis ex violis, lactuca, florib. nymphęę haud negligunt. Pulmonem arietis, aut ejuſdem hepar, aut catulum, aut caponem, aut gallinam, aliave animalia exenterata per medium diſciſſa & adhuc calentia capiti raſo applicant imponuntque. Sitim maximè hoc in affectu moleſtam & ferè Tantaleam ſedant ſucco ribium ad unciam unam & plures, cum decocto convenienti ęgro exhibito. Somnumque anodynis & opiatis conciliant, nimium verò horum uſum, ne in lethargum tranſeat hic affectus, reiiciunt. Si quoque urina ſupprimatur, diureticis & ſacculis appropriatis ſuper pubem applicatis eam provocant, & vires ubi vis reſpiciunt. Omnia verò remedia *veterum Practicorum* hic apponere res eſt Herculei laboris, & non noſtri, qui brevitati nos addiximus.

Paracelſi.

§. 14. Sequitur nunc curatio ex *Paracelſi* formula deſumpta, quę conſiſtit communiter in his tribus, ut primò ſublimatio Mercurii auferatur. Secundò obſtructio tollatur. Et tertiò ſpiritus animales fracti roborentur reſtaurenturque. Primo ſcopo ſatisfaciunt non duntaxat refrigerantia, ſed & anodyna, quę vi ſua ſtupefactiva ſpiritus ferocientes deliniunt & coagulant. *Laudanum* ergò inventum ſcil. ſuum à granis trib. ad 5. exhibitum magnifacit, quo & Principem Germanum hoc morbo afflictum ad ſanitatem mentis & corporis reſtitutum fertur. Alii ex ipſius tamen ſecta laudanum minerale ſeu metallicum, alii laudanum ſine opio ex ſulphure vitrioli alteri preferunt. Secundo ſcopo ſatisfaciunt ex ipſius Authoris authoritate ſpiritus vitrioli, imprimis philoſophicus, arcanum vitrioli, extr. hellebori, ſal urinę, ſpiritus ſalis, ſpiritus nitri, El. antimon. Parac. &c. Ad confortationem cerebri, ut tertio loco poſitę indicationi ſatisfiat, commendat *Paracelſus* aquam ſeu liquorem *viridem* tincturam cęruleam argenti, ſeu tincturam lunę, eſſentiam topazii. ſapphiri, ſmaragdi, oleum ſuccini, &c. Aliorum Chymicorum antiphrenetica pręcipua (omnia enim quis referre poterit?) medicamenta ſunt tinctura vera auri abſque corroſivis parata menſtruis, à guttis tribus ad ſex quotidie exhibita, tinctura coralliorum, oleum & ſal margaritarum, item ſpiritus camphorę in aqua roſacea exhibitus, magiſterium tartari in aqua hirundinum cum caſtoreo exhibitum, & plura alia quę apud authores Chymicos legi merentur.

Helmontii.

§. 15. Sequitur *Helmontius*, qui delirii remedium non capiti applicandum putat, quia delirii & amentiarum ſagittatorem habitare in pręcordiis credit; ſiquidem id ſemper eſſet ad poſterius, ad tela vibrata, non autem ad ſagittatorem medelam applicuiſſe, eadem ſtultitia, qua canis quidam lapides jactos, non jaculatorem mordere ſolet; ſuadet ergò hoc in morbo immerſionem ęgri in aquam frigidam, & quod ſecurius, ſulphur vitrioli philoſoph. narcoticum ſoporificum, ut in omnibus mentis alienationibus, ſic & in hac phrenitide ſummoperè extollit.

VVilliſii.

§. 16. *Wiliſius*, medicinę, ut ſic dixerim, Monarcha, in phrenitidis therapeja duo pręcipuè reſpicienda eſſe pręcipit, febrem ſcil. & tumorem. Sanguinis ergò incendium ſive effervescentia à quacumque etiam cauſa orta confeſtim ſiſtenda & ſedanda eſt, ſpiritus quoque animales excandeſcentes demulcendi & extinguendi. Ea propter ſtatim veneſectionem celebrandam, & ſi vires permittant, (nihil enim ſanguinis flammam magis diminuit, quàm dicta veneſectio) crebiùs illam repetendam eſſe cenſet: quę autem juxta authorem inſtituenda vel in brachio, vel in manu, vel in crure, vel in fronte; nec *ille* reiicit arteriotomiam, hirudines, cucurbitulaſque, commendans & clyſterum uſum, imprimis ad pręcavendos materię febrilis è viſceribus in caput raptus & affluxus. Inter *purgantia*, vomitoria & cathartica fortiora, quippe vires proſternentia proſcribit, *lenitiva* & *minorantia* pro re nata concedens. Cataplaſmatum ex ruta, verbena, radice bryonię, florib. papav. err. cum ſapone pedibus applicatorum vires deprędicat, nec minores adſcribit vires Julapiis & decoctis refrigerantibus, ad ęſtum ſanguinis ſiſtendum. Quod ſi prędicta nihil efficiant, ad *hypnoticorum* & *narcoticorum* uſum, moderatum tamen, confugiendum cenſet, aſt cautè cum his mercandum eſſe pręcipit, ne materia morbifica cerebro jam ſuffuſa, magis & intimiùs illi infigatur; ſępius tamen cum fructu exhibuiſſe refert *laudanum ſuum liquidum* cum ſale tartari & ſucco cydoniorum paratum, vel per ſe, vel in convenienti liquore doſique.

Hunc

Hunc in finem & applicare jubet externa epithemata *ſoporifera* temporibus ſincipitique ad ſomnum procurandum; prout eidem ſcopo inſerviunt *agni* aut *vervecis* pulmones calentes, vel columbæ, vel pulli diſciſſi capitique impoſiti; conveniunt quoque *ſedum majus* cum lacte muliebri contuſum ſincipitique applicatum, quod cataplaſma admodum conducere ſcribit. Hæc tamen omnia hac lege atque omine tentanda ſunt, ut virium conſervandarum ratio habeatur, cæteroquin enim, prout ex ipſo veritatis tripode ait author, laterem lavabis atque oleum & operam perdes, ſi ægrum ſcilicet ſpiritibus animalibus omnibus defraudaveris, indeque in te quadret illud tritum: *tollere ſcit morbos, ſed quomodo? tollit & ægros*.

Ad vires ergò conſervandas *tincturam coralliorum* ad guttas 20. bis vel ter in die in mixtura appropriata, cardiaca ſcilicet, exhibendam putat.

hii.

§. 17. *Sylvius Lugdunenſis ille Hippocrates* ad bilem acriorem, ut plurimum delirium excitantem, ſanguiniſque conſiſtentiam naturalem infirmantem, vitæque fundamenta quandoque deſtruentem& labefactantem corrigendam utitur ſequenti præſertim mixtura, quam ex ipſius authoris fonte depromere, & hic apponere libuit.

♃. Diaſcord. Fracaſtor. ʒ ij.
Confect. Hyacinth. ʒ j.
Syr. papav. alb. ℥ j.
Aq. plantaginis ℥ ij.
Fœnicul. ℥ 1. M.

Quam mixturam cochleatim, & per intervalla brevia uſurpandam vult. In hoc caſu quoque venam ſecandam eſſe præcipit.

Diætetica quoque remedia acriori temperandæ bili convenientia ad partes vocat, & commendat *aerem* ad frigiditatem blandam vergentem, alimenta ſubpinguia, hordeacea, amygdalina, vel emulſiones ex ipſis paratas, quia hæc particulas bilis acrioris obtundunt, leniuntque; eundem habere effectum *gelatinam* ex carnibus junioribus inquit, ob eandem rationem, quia bilis acrimoniam demulcet, obtunditque; cereviſiam tenuem ex hordeo præſertim coctam ptiſanaſque ex eodem & radice glycyrrhizæ, paſſulis minoribus& majoribus excorticatis paratas admodum deprædicat, quorum jam dictorum ope temperatur, & corrigitur materia peccans, bilis nempe acrimonia; quietem quoque tùm corpori, tum animo dictatoriè imperat; hilaritatem etiam & mœrorem, ſed levem, multum hoc in affectu conferre autumat.

artesii.

§. 18. *Carteſius & ejus Pulli* ad deliria mitiganda, furores leniendos, ſanguinem tumultuantem, ſpirituſque animales excandeſcentes, à particulis imprimis malè figuratis & accedente ſimul *materia ſubtili* excitatos, *opiata* commendant; quippe quæ hos ſpiritus animales furentes ſimul ad quietem compellunt, viſco quaſi nervos obſtruunt & conglutinant, acreſque particulas, quæ nervorum fibras ac ramulos ita diſcindunt, ut fibræ, quæ antea inſtar chordarum erant tenſæ, reſiliant ac in cincinnatos quoſdam globulos, aut circulos convolvantur, demulcent; qui prædicti globuli nervorum viis objecti allabentes ſpiritus intercludunt, adeò ut ad partes corporis ferri, & munera ſua ordinaria obire nequeant. Prædicti Carteſiani & *præcipitantia*, quæ ab aliis *refrigerantia* vulgò dicuntur, magnifaciunt, ex gr. nitrum perlatum, quod in aqua diſſolutum ſummè prodeſt, quia ſpiritus & ſanguinem figit & ſimul deobſtruit; acetum deſtillatum, antimonium diaphoreticum, omniaque ponderoſa & gravia, ut ſunt margaritæ, corallia, teſtacea quæcumque, omnia martiata, creta, bolus, quæ omnia obicem ſpiritibus animalibus ponunt, & ſanguinis motum retardant, quo minùs hi poſſunt excurrere, in quem finem & quæ diximus *opiata* maximopere ſuadet.

Noſtra methodus curandi.

§. 19. Noſtrum ſi rogites votum, hoc tale erit in curatione præter Diæteticam curam ex præcedentibus colligendam. Omni opera & ſtudio annitendum eſt, ut *Coſmetorges ira percitus deliniatur, dein ſpiritus animales ab ipſo ad fugam quaſi miſſi, atque furore ita perciti, ut inſtar rebellium ſint*, iterum compeſcantur. Quibus binis ſcopis ſatisfacit venæ & arteriæ ſectio vel in brachio, vel in fronte, vel in pede, non quod revulſio detur, quæ ſtante ſanguinis per venas reditu ad cor implicat, ſed ut preſſio ob nimiam vaſorum diſtenſionem facta imminuatur, & obſtructio eò faciliùs tolli poſſit; vel meliùs in temporibus inſtituta, quia ſanguis motu & ſubtilitate peccat: qua arteriotomia lanionem aliquem Dizenſem *phreneticum* ſine ullo alio remedio feliciter curavimus; vulnere arteriæ per emplaſtrum commune ex pilis leporinis & albumine ovorum paratum, vel per noſtrum liquorem ſtypticum obligato, mirum dictu, quantum militantes ſpiritus animales quaſi commeatu prohibiti, & rebellibus extinctis Domino ſupplices fiant, & ad priora obſequia ſeſe faciles ſiſtant. Inter reliqua *chirurgica* pro re nata, haud negligenda volumus ſequentia, nempe hirudines, cucurbitulas ſcarificatas, quibus ut diximus ferocientes ſpiritus animales ſubduci poſſunt.

Infuſionem variorum liquorum in venas hominum, imprimis opiatorum, eſſentiæ ſcil. anodynæ *Zuelferi*, &c. & transfuſionem ſanguinis vel humani, vel vitulini, vel agnini in venas ægrorum magnifacimus, his enim quaſi donativo ſeu annona placantur ſpiritus animales, quam tamen ob vulgi calumnias non facilè in uſum ducimus. *Veſicatoria* quoque non diſplicent, cum per hæc particulæ acres, ut plurimum Coſmetorgen & ſpiritus animales offendentes, evocentur eliminenturque, in quem finem & *frictiones* & *balnea* pedumque *lotiones* adhiberi poſſunt. Ita juvenem ex amoris œſtro phreneticum, & ita aridum ut vix oſſibus hæreret, *balneo aquæ dulcis* reſtitutum Ephemerides noſtræ memorant.

§. 20. Hæc ſunt Chirurgica, paucis nunc videamus illa, quæ ex Gazophylacio pharmaceutico depromi ſolent. His peractis nitrum commendamus, aut arcanum duplicatum cum tertio diaphoretico & camphora paratum: ex gr.

♃. Cinnabar. nativ. gr. v.
Nitri alcoliſat. c. carbon. gr. iv.
Antimonii diaphoret. ℈ ß.
Camphor. gr. j.
M. f. pulvis pro doſi.

Vel *♃. Ocul. Canc.*
Lap. bezoar. an. gr. v.
Camph. gr. iv.
M. pro doſi.

Laudem quoque meretur aqua Cordial. frigida Saxon. camphorata vel Tinctur. Bezoard. cum eſſent. opii maritat. *Clyſteres* ergò *refrigerantes*, emollientes & laxantes, (quia in omnibus morbis acutis fortiora purgantia nocent, quatenus motum ſanguinis, & ſpiritum adaugent,) vulgò ita dicti injiciendi ſunt; dein ſi particulæ imprimis ſulphureæ abundent, quæ non facilè obediunt catharticis fortioribus, quibus & ipſis *Coſmetorges* magis magiſque irritatur, & ſpiritus animales efferantur, *mitiora lenientia* eligenda eſſe author eſſem, nempe hæc, decoctum tamarindorum, hordei, cum paſſulis & radicibus acetoſæ addito ſaporis gratia, vel ſyrupo papaveris erratici, vel acetoſellæ, &c. quæ omnia id efficiunt, ut cum *Cæſare* ſæpè gloriari liceat, *veni, vidi, vici*. Ad *Coſmetorgen* irà quaſi excandeſcentem demulcendum, ſpirituumque animalium furorem ſedandum conducunt etiam *aquea & acida*, hæc enim ſerum reſtaurant, cujus inopia quaſi nauſeabundus Rex noſter redditur, ſunt verò illa aqua endiviæ plantaginis, acetoſæ, ſerum lactis, Julapia varia, &c. ut & potus Theè & Coffeè.

Inter *acida* excellunt ſuccus citri, granatorum acidorum, acetoſæ; ſpiritus minerales acidi; vitrioli, Clyſſus mineralis antimonii; phlegma vitrioli; tinctura roſarum, 4. florum cordialium, &c.

Nitroſa potui indita quoque, quæ & ipſa nomen habent inter *acida*, æſtum imprimis ſanguinis temperant, & *Ducem* cum militibus placant, ne hi palabundi fiant, verbi cauſa, nitrum antimoniatum, perlatum, &c. Acidulæ Donningſteinenſes, &c.

Terrea

Terrea quoque in eundem finem adhibenda, quia *præcipitando* fugant hoſtes *Regi noſtro* inimicos, quibus ipſe, ut olim viſo Clyto Alexander temulentus, ad iram proſilit, & hęc ſunc *Corallia*, *perlæ*, *lapides quinque pretioſi*, *conchæ*, *unicornu*, & ferè omnia ponderoſa: In juniorum & eorum, qui juxta proverbium ſine cortice natare nondum poſſunt, gratiam, ſequentes in ſcenam formulas producimus.

♃. *Aq. Endiv.*
Acetoſell. ana ℥ iij.
Plantaginis ℥ j. ß.
Spir. nitri. gt. xxx.
Syr. papav. err. ℥ j.
M. f. Julepus.

Vel

♃. *Sem. 4. frig. maj. ana* ʒ j.
Papav. alb. ℥ j. ß.
C. Aq. Endiv.
Prunell. lactuc. ana q. v.
F. Emulſio, addendo in fine corrall. præparat. ʒ j.

Decoctum cynoſbati à quibuſdam laudatur,

Vel

♃. *Lap. prunell.* ℥ j. ß. (*vel nitri antimon.*)
C. C. uſti ℥ ß. *M.*

Hujus pulveris indatur aliquid ſero lactis, vel potui ordinario. Proſunt & tinctura roſar. violar. eſſentia anagallid. comp miner. Saturni, &c.

Hiſce verò nobilioribus medicamentis pręter ſpem fruſtrà tentatis, ad *opiata* tanquam ad anchoram ſacram confugiendum, quę vix, ut verè dixerim, ne vix quidem fefellerunt, quippe *Coſmetorgen* inordinato imperio peccantem ad mitiora conſilia compellunt, viribus defectum ſpirituum reficiunt, & eadem opera conſumptos placida quiete refocillant, vel lympham ferocientem, vel maſſam ſanguineam nimiùm efferveſcentem placant, ſpiritus quoque animales concitatiores ad quietem, & ad prius jugum reducunt. In ſpecie verò de opiatis monela, quoad Phrenitidem ex febre ortam, hęc adiicienda fuit, quod febre adhuc rerum potiente, illa non ita certa ſint, neque deſtinatum Medico ſcopum exactè feriant, utut opportunè in declinatione morbi adhibita, pręclaros effectus edant, obſervante nobiſcum expertiſſimo *Sydenhamm* in libello *Æſculapii bibliotheca digniſſimo, de Febribus*, &c. & hoſtem ad fugam urgentem, citiùs ad internecionem delegant: quod verò antea, ceu diximus, prodeſſe non poſſit, rationes videas apud prędictum *Sydenhamm de Febribus*, p. m. 56. Eundem vidimus effectum in fœmina quadam *Limburgenſi*, quę iam declinante febre maligna menſuram quadrantem vini generoſi ebiberat, inque hanc phrenitidem inciderat, quam ſequenti mixtura opiata, ſępiùs attamen per intervalla ad tria cochlearia exhibita, feliciter priſtinę reſtituimus menti.

♃. *Aq. betonicæ*,
Borraginis ana ℥ j. ß.
Tinct. roſar. ʒ vj.
Laudan. opiat. inc. gr. v.
Confect. Hyacinth. ʒ j.
Syr. acetoſ. citri ʒ vj.
Spir. ſalis armoniac. gr. x.
M. D.

Sed hęc narcotica minimè ſunt adhibenda, cùm putamus vires eſſe fractas, & inſtare criſin, vel à minima doſi ſemper eſt incipiendum, ut videamus, quid ſanguis ferre poſſit, ſic poteſt incipi à ſequenti ſomnifero.

♃. *Syr. papav.* ʒ iij.
Laudan. opiat. gr. j.
Sal. C. C. volat. gr. iij. M.

Poſtea ſemper ad majorem doſin adſcendi poteſt. Opiata quemadmodum in nulla inflammatione per ſe ſola adhibita ſemper tuta ſunt, ita & hic cum cautela exhibenda ſunt, hinc tutò cum diaphoreticis, v. gr. cum ſale volat. C. C. vel cum Tinct. Bezoart. aliiſque maritare ſolemus.

Eidem ſcopo ſatisfaciunt *pulvis abſorbens Nobiliſſimi VVedelii*, in Opiologia elegantiſſima deſcriptus: tinctura anodyna *Zuelferi* à ʒ j. ad ʒ j. ß. exhibita; *laudanum cydoniatum Hoffmanni*, *theriaca cœleſtis noſtra*, alięque emulſiones ſomniferę dictę, & id genus alia medicamenta ſoporifera non contemnendam habent vim Coſmetorgen excandeſcentem compeſcendi & leniendi.

Inter ſpecifica referimus pulverem noſtrum *Traynon*, à nobis ità dictum, quia is *Coſmetorgen* noſtrum mirificè placat, & verum dicimus, mira hoc pulvere in affectu hoc prſtitimus, & quidem reiterata ejus exhibitione; quem junioribus lubentes communicare volumus.

♃. *Specif. cephal. D. Michael.* ʒ j.
Laudan. Cydoniat. Hofm. ℈ ß.
Camphor. Nitri antimoniat. an. ʒ ß.
Ocul. Canc. præpar.
Magiſter. Lunæ.
Pulv. Succin. an. ℈ ß.
Fol. auri num. ij.
M. f. pulvis ſubtiliſſimus.
Doſis eſt à ℈ ß. *ad* ℈ j. ʒ ß. *pulvis noſter cephalicus*. Vel ſequens:

♃. *Cran. human. præp. per vaporem* ʒ ß.
Sal. ſuccin.
C. C. volat. an. ℈ ß.
Cinnabar. antimonii gr. xv.
M. f. pulv. detur à gr. v. ad ℈ j.

Convenit & muſcus terreſtris. Ad obſtructiones tollendas in cerebro & meningibus, & mixturam ſanguinis legitimam reſtituendam ſudoriferum antifebrile ſeq. vel ſimile exhiberi poteſt.

♃. *Sal. Card. bened. gr. xv.*
Laudan. opiat. gr. j.
Spir. nitri dulc. gt. vj.
Aq. Card. bened. ℥ ij.
Syr. papav. ʒ iij. *M.*

Vel

♃. *Bezoard. min.* ℈ ß.
Aq. Card. ben. ℥ iij. *M.*

Vel poteſt exhiberi pulvis, qui miras operationes prſtitit;

♃. *Lap. prunell. gr. xv.*
Camphor. gr. iij.
Laudan. opiat. gr. ß.
M. f. Pulvis.

Camphorata enim omnem implent paginam, & ſpiritus animales maximè in ordinem redigunt; & pro rę nata dari poteſt à gr. 3. ad ℈ j. Exhibuimus non ita pridem ex febre maligna deliranti ſequentem pulverem, à quo ſtatim pacificus factus eſt circulus ſpirituum animalium & ęger.

♃. *Pulv. pannon. rub.* ℈ j.
Camphor. gr. viij.
M. f. pulvis.

Hęc & ſimilia magnam adferrent opem ſępiùs reiterata, aperiendi enim, dulcificandi, ſanguini convenientem ſuam mixturam reſtituendi, texturas corrigendi, & impetum ſubtilium agentium ſedandi vim habent.

Hęc fuere *interna*, *externa* nunc haud quoque negligenda eſſe volumus, inter quę epithemata *temperantia & præcipitantia* ex aqua verbenę parata, vel ex ſeminibus papaveris albi, lactucę, nucleis perſicorum cum aqua roſarum, papaveris, nymphęæ, lactucę, endivię, fronti & ſincipiti applicanda ſuademus: hiſce tamen adjungere ſolemus Spiritus vini camphorati unciam unam & alteram: Frigidis enim non fidendum eſt, temperata calida frigidis certè anteponimus, tepidè enim omnia capiti applicanda ſunt. Quem effectum & habent varia unguenta ſomnifera, imprimis mixtura noſtra ſomnifera, temporibus inſtar emplaſtri applicata; imponi poſſunt juxta Williſium varia animalia jam dicta, columbę, pulli, catuli, &c. Nos pro arcano habemus *hirundines* vivos & diſciſſos capitique raſo applicatos, quorum victima *Coſmetorges* ira percitus valdè lenitur, & ſpiritus animales ad inducias revocantur, quia

ex his

ex his hirundinibus vivis calor & vapor blandus & ſubtilis exhalat, qui maximè amicus eſt noſtris poris, & convenientiſſimus eſt ad obſtructiones in illis facilè tollendas. Cataplaſmata ex herbis recent. portulacæ, ſemperviv. flor. roſar. nymph. chamomill. & melilot. parata proſunt, quia in ſe continent Sal volatile. Plantis pedum & applicentur fermentum, & ruta, teſtibus & adhiberi poſſunt epithemata. *Bartholett. in method. de dificil. reſpir. l.5.* maximè commendat carnem cucurbitæ contuſam, capiti abraſo adpoſitam mirè infrigerare, & ſe hoc medicamento deſperatam phrenitidem curaſſe teſtatur.

Ad ſymptomata & aliquando cura dirigenda eſt; ut ergò urina promoveatur, ſi æger obliviſcatur, pecten & perinæum inungi poteſt oleo ſcorpionum, & ſale aliquo fixo, ut acrimonia illa veſica ſtimuletur ad excretionem, v.g.

♃. *Ol. ſcorpion.* ℥ iij.
Petrolæi ℥ ß.
Sem. dauc. Cret. ʒ j. *M.*

Si æſtus ſit intenſus, conducet ſequens pulvis temperans, & tamen non obſtruens,

♃. *Nitri perlat.* ℈ ß.
Camphor. gr. ij.
Bezoard. min. gr. v. M.

Spiritus nitri etiam convenit.

♃. *Seri lactis* ℔. *ij. in quo chalybs ſit extinct. adde ſyr. acetoſ. citri vel alius* ℥ *j. ß. vel claretum tamarindinatum. Vel ordinario potui inſtilletur mixtur. ſimpl. vel bezoard. ad 30. gut.*

Sequens oxyrrhodinum, ut levis excitetur ſomnus, optimum eſt.

♃. *Aq. roſar.* ℥ x.
Succ. lactuc. ℥ ij.
Opii ʒ ß.
Croci ℈ j. *M. f. Epithem.*

Vel

♃. *Sperm. ranar.* ℥ vj.
Succ. Canc. fluv. ℥ iij.
Opii acet. corr. ʒ ß.
Camphor.
Croci ana gr. vj. M.

Pro linimento capitis, ſequens.

♃. *Ung. popul.* ℥ ß.
Laudan. op. gr. vj. vel opii gr. xij.
Camphor. ℈ ß.
Ol. papav. alb. q. ſ. f. liniment.

Vel carnem cucurbitæ contuſam applices fronti, vel ſuccos lactuc. portulac. &c. imponas. Cavendum tamen ab omnibus frigidis, ne materia in capite coaguletur, vel ob tubulorum obſtructionem majori circulantium humorum ſtagnationi anſa detur, & ſic lethargus accerſatur. Immerſionem in aquam frigidam, quale exemplum habet *VVillis* & *Cl. Bonetus*, non tutò ſuadere poſſumus, quia his ſæpè obſtructio augetur. Si phrenetici furioſi ſunt, ligari debent, nunquam ſoli relinquendi, ne vel ſibi vel alteri manus inferant, vel noceant, quo etiam quietiùs teneri poſſunt, eò quietiùs agunt in corpora ſubtilia agentia. Convenit etiam in tenebris eos cuſtodire, præſertim ubi alia præ aliis agnoſcunt, & varias ideas ab objectis concipiunt; ſi verò tenebras horrent, in luce continendos eſſe moneo.

CAPUT III.

De Affectibus Capitis rationem turbantibus.

DE MELANCHOLIA.

IN præcedenti capite egimus de *Coſmetorge* nimis furiente & ſpiritibus animalibus per eum irritatis, pergendum nunc ad *Melancholiam* per quam *Microcoſmetor* deſipiens & triſtis ex cauſis mox dicendis factus, ſpiritus ſuos miniſtros à communi indole deſciſcentes & quandoque omnibus viribus exutos, duntaxat ad pauca munia obeunda adhibet.

§. 1. Definitur verò vulgò is morbus, *quod ſit delirium quoddam, vel deſipientia ſine febre & furore ex melancholico humore natum*. *Definitio.* Alii deſcribunt, quod ſit Animæ ſingularis paſſio, à texturæ pororum cerebri & vaſorum ejus inverſione, ſive depravata diſpoſitione, ſuccum nerveum, pro actionibus animæ ritè obeundis, nimis crudum tranſmittente, hoc verò objecta animæ admodum irregulariter deferente, & delirio ſive phantaſmatibus variis abſurdis abſque tamen furore & febre laborantem afficiente, producta. Ita ex aliorum calculo definitio eſt formata, cui nos quidem calculum adiicimus, ſed eam talem ponimus, majoris lucis ergò, quòd nempe ſit *delirium* ſine febre & furore, ex *Microcoſmetoris* deſipientia & triſtitia, ſpiritus animales ſegniùs, quàm aliàs ipſi ſolenne eſt, regentis, ortum.

In hoc enim affectu, ſi quis rationem formalem accuratiùs explicatam dare velit, ita perturbatur *Microcoſmetor*, ut ſæpè ſibi imaginetur à ratione abhorrentia, cum metu tamen & triſtitia: oblitus quippe hic regens muneris ſui cùm ſit, non poteſt eſſe, quin ſpiritus animales in minori copia ad munia peragenda influant, & tale fit regimen in microcoſmo, quale in regno aliquo eſt tempore *Anarchiæ*, unde & viſcera ſpiritibus defraudata fermento privantur, quo deſtituta officium facere nequeant, inde corpus pituita acida, viſcida, tenacique repletur, dein non numeroſi ſpiritus animales pituitæ huic viſcidæ quaſi viſco agglutinati & retenti indies magis magiſque & ſenſim ſine ſenſu abſumuntur, quibus defraudatus æger miſerè vitam ſuam agere cogitur. Ut preſſius pedem admoveamus, & genus noſtræ definitionis apertius exhibeamus, hoc in morbo varia deprehenduntur deliria, & vix ullam hominis metamorphoſin (ut cum Williſio loquar) antiquitas fabuloſa excogitavit, quam aliqui in ſeipſis non admiſerunt, & extant undecunque varia id genus deliria, de quibus inferiùs pluribus agendi locus erit, cùm de ſignis loquemur.

§. 2. Fuit hæc explicatio ipſius definiti & definitionis, *Diviſio.* tranſeundum nunc ad diviſionem, & placet hunc morbum dividere in *Melancholiam Cephalicam*, & *hypochondriacam*. *Cephalicam* dicimus, in qua Microcoſmetor per ſe & ſine vitio hypochondriorum triſtis redditur, & in ipſius arce turbæ fiunt. *Hypocondriacam* verò dicimus, quando malum ſibi imperium rapuit circa partes inferiores abdominis, *hypochondria* ſcilicet. A Mania hic affectus tantùm gradu differt.

§. 3. Succedit pars affecta, (ſi aliorum filum ſequeremur, *Pars affecta.* nobis verò ex meliore luto Titan præcordia finxit, indeque cùm potius ſit cauſarum diſtinctio, effectus verò & pars affecta ſint eadem, nos conjunctim ea tractabimus,) quæ juxta veteres eſt *ipſum cerebrum*, læditur autem *id*, uti dicunt, quatenus eſt pars ſingularis è cerebro enim omnes principes animæ facultates deducunt, & principem facultatem cerebri, nempe *imaginandi*, non *cogitandi* aut *memorandi*, hic lædi volunt. Divin. *Hippocr.* aſſerit 6. *Epid. ſect. 8. t. 58.* hoc in affectu *animam* diſtinctè & quaſi è corpore ſive cerebro affici. Cerebrum juxta aliorum opinionem ſubinde læditur per *eſſentiam*, tumque ſigna nulla præcordiorum, hypochondriorum, alteriuſque partis læſæ apparere addunt, tum quoque contingere aſſerunt, melancholicorum ſymptomata eſſe mitiora, atque in facie livedinem apparere. Si per conſenſum cerebrum lædatur, & vel à liene, vel hypochondriis, ut dicunt, vel ab utero, quando ibidem humor atrabilarius generetur, tunc apparere ſigna partibus iſtis affectis utero vulgo adſcripta, ajunt quippe in puerperis ob lochia ſuppreſſa, vel in virginibus ob menſtrua retenta ſanguinem inquinari & fixiorem fieri, inque dyſcraſiam atrabilariam

eum converti, indeque hunc affectum excitari: Inde veteres culpant lienem, nobis tamen magis productum eſt morboſum, quàm cauſa. Magnus Williſius *cor* & *cerebrum* ſimul hic affici ſibi perſuaſum habet. Nonnulli pro ſubjecto ipſam *animam corpoream* accuſant. *Helmontius* extra cerebrum in præcordiis & circa os ſtomachi morbum hunc reſidere ſuſpicatur. Nos ut paucis & quaſi indice rem attingamus, pro ſede hujus morbi principaliore cognoſcimus *metropolin*, ubi ſcilicet noſter *Microcoſmetor* reſidet & imperium ſuum exercet, *globoſam ſcilicet partem illam cerebri*, in qua *Rege* triſti facto non poteſt fieri, quin reliquæ partes omnes patiantur, mox hypochondria, mox lien, jecur, pancreas, meſenterium, uterus, utpote ſuis ſpoliata fermentis, & ſunt loca diverſa cauſarum latentium. Subjectum ſunt animæ omnia organa ratione deſtinata, tam activa, ut ſuccus nerveus, quàm paſſiva, ut varii cerebri imprimis globoſæ partis, nervi, tubuli & glandulæ.

Signa. §. 4. Sed qui hoſtem hunc cognoſcere licebit? hoc jam ex profeſſo docebimus ſignis explicandis, quæ ſunt imprimis metus & triſtitia, omnes enim melancholici ſunt valdè triſtes & meticuloſi, quod & celeberrimus *Williſius*, ut ſupra audivimus, cordis paſſioni adſcribit, revera enim ideò cor compati debet, quia *Microcoſmetor* triſtis ſpiritus animales, milites ſuos incolaſque cerebri, deſides & quaſi ſomnolentos ad cor tanquam ad excubias ſine effectu ablegat, idque haud irradiare & inflare valentes. Spiritus enim animales, qui aliàs in ſtatu ſano debent eſſe læti, vividi, tranſparentes, ſubtiles & lucidi, hic verò in melancholicis, ſpiritus hi ſunt triſtes, opaci & emortui quaſi, & non aliter terrorem incutiunt, quâm nocturnæ tenebræ, quæ timoris terroriſque etiam apud audaciores ſunt cauſæ &c. Unde illud Germanorum, *die Nacht iſt Keines Menſchen freund*, Spiritus è contra lætus, Sapientiæ ipſius teſtimonio *Proverb.* 17. 22. &c. ætatem efficit floridam; ſpiritus triſtis verò areſcere facit oſſa; vitam præcipitans morte properata. Ægri noſtro affectu correpti tædio quoque vitæ afficiuntur, terrificis intentiſque animi cogitationibus infeſtantur, artuum miræ convulſiones corporiſque totius epilepticæ concuſſiones obſervantur, etiamque abſque ullo ordine verba profundere incipiunt & quidem inania: frequenter etiam in lachrymas prorumpunt, ſolitudinibuſque gaudent, eaſdemque rurſus damnant, decipi quoque ſe ſemper inſidiaſque ſibi ſtrui miſeri putant, panemque omnem intoxicatum aliquando credunt, ſomnus ipſis brevis eſt, & brevior luſciniæ ſomno, & variis turbulentis inſomniis perturbantur, quæ falsò plures ex Medicorum catalogo vaporibus ex liene inſonte aſſurgentibus adſcribunt, cùm potius ſpiritibus extra ſphæram ſuam conſtitutis adſcribendum eſſe, cum doctioribus putemus. Hæc fuere generalia ſigna, nunc ad ſpecialiora vocamur. Nonnulli Melancholici ſemper rident Democritea ſtultitiâ, alii ſemper lachrymantur, quaſi per Pythagoream μετεμψύχωσιν Heracliti anima in eos tranſvolaſſet; multi ſe vates eſſe ſibi imaginantur & augurantur de rebus futuris, multi ſeſe potentes Reges vel principes eſſe contendunt, & fortè dum baculum portant, *ſceptrum* ſeſe habere imaginantur; pars ſe in novam ſpeciem transformari credunt, unde alii cuculorum, alii gallorum, alii luporum, canum, aliorumque animalium voces geſtuſque imitantur, multi fictilia vaſa ſe eſſe autumant, eâque ratione ne ab occurrentibus lædantur cedunt, alii ſe corpus vitreum geſtare imaginantur, & ne aſperiùs compreſſi in partes diſſiliant verentur, plures ſe vita defunctos putârunt ſepulchro ſtatim inferri poſtulantes, multi in hac vel illa olla aut ciſta cacodæmonem ſe videre putant, ut ſæpè à dæmone obſeſſi ab ignara plebe habeantur ægri. Alii quamvis mortem pertimeſcant, hanc tamen alii exoptant, & aliquando eam ſibi conſciſcunt, uti 3. talia exempla nobis nota ſunt, & mirum id non eſſe exinde cognoſces, quòd *Coſmetorges* aliquando à ſe ipſo vindictam poſcat, & tanquam Ajax in proprium gladium incumbat, ſpiritibus animalibus ad ſui internecionem ad fœdiſſimam hanc rem convocatis, ceu in ſacris paginis *Saul* armigerum advocaſſe legitur. Quidam ſe capite, alii omnibus membris, brachiis, pedibus, &c. deſtitui putant, & ſibi ipſi apparent ita, ut apud Virgilium Deiphobus quem Æneas videbat.

——— Lacerum crudeliter ———
Ora manuſque ambas populataque tempora, raptis
Auribus, & truncas inhoneſto vulnere nates.

Pars etiam cibum recuſat, nihil vitæ ſupereſſe exiſtimans, multi latrones & præfectos adeſſe, qui ad vincula deducere velint, ſuſpicantur, prout hoc elegantiſſimo exemplo probare liceret ex celeberrimo *Barclajo* in Argenidis *l.* 1. *cap.* 13. (ubi Heraleontem, quem lapſæ mentis error notiſſimum aulæ effecerat, quaſi Poliarchus eſſet, fugiſſe & è fuga retractum eſſe memorat) niſi ille magis luderet, quàm vera diceret; plures ne terra eos abſorbeat, verentur. Nonnulli aut bello aut contentionibus aut altercationibus, aut ſtudiis, aut precationibus, aliiſque vitæ inſtitutis, quibus addicti fuere ſemper, occupati ſunt, ut & hic valeat illud Poëtæ:

Navita de ventis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles vulnera, paſtor oves.

Iiſdemque vigilantibus accidit quod aliis ſomniantibus. Sed ut brevis ſim, veriſſimum eſt illud *Williſii*, diverſimoda melancholicorum deliria recenſere, eſſe opus uti prodigii plenum, ita penſi ferè infiniti.

§. 5. Ad aliud conſiderationis hemiſphærium nunc procedendum, ad *cauſam* ſcilicet.

Pro cauſa autem admirandi hujus affectus *Veteres* intemperiem cerebri frigidam ſiccamque, ſive illa naturaliter in eo exiſtat, ſive aliunde acciderit, ab humore ut plurimum melancholico, atra ſcilicet bile, quam in vaſis meſenterii hoſpitari & commorari autumant, unde vapores ad caput aſcendere inſtar nebulæ & obfuſcare ſpiritus animales, inde cerebrum reddi tenebris ſimile credunt, ſanguinem quoque aduri aſſerunt, ex qua aduſtione uti ex ligno madido concremato vapores hos melancholicos ad mentis ſedem aſſurgere, uti in febrium deliriis ſolenne eſt, fingunt. Sed cum obſcuris hiſce cerebroſis & cerberoſis Doctoribus nullam meliorem & ſaniorem admittentibus rationem, prælia nunc non miſcebimus, cùm error vel manibus palpari poſſit, jamque ſatis ſit detectus à celeberrimo *Helmontio*, qui ferè ad eos idem dicit, quod *Appius* cæcus ad ſenatores. *Quomodo vobis mentes, rectè quæ ſtare ſolebant ante hac, ingenti ſe flexere ruina.* Nec noſtri inſtituti ratio permittit, cùm cuilibet ſectæ ſuam relinquamus opinionem & unicuique ſui voti uſumfructum, precamur tamen Deum, verum illum Æſculapium, ut ipſis ſanam mentem in ſano corpore largiatur. E diverticulo in viam: Inter cauſas remotas hi quoque cum aliis triſtitiam, mœrorem, ſolitudines, vigilias, menſtruorum, hæmorrhoidumque retentiones p. n. referunt, unde vapores malignos ad mentem aſcendere putant, & mirum quod Galenica illa cohors in verba magiſtri ſui jurans, nil præter vapores caput ferire autumet, ab iiſque phantaſmata inſomniis haud aſſimilia illa produci, contendat: & ſic nuper quidam glorioſus & pompoſus Medicus ex tali grege Galenica nobis præſentibus generoſo cuidam viro, unde inſomnia terrifica ſingulis nocturnis horis ſibi obvenientia ortum habeant, interroganti reſponſum dedit, vaporibus *ex liene* ad caput adſcendentibus id adſcribendum eſſe, alius adſtans quaſi alter coquus Plautinus negavit, & id inſolitum acceptum ferendum putavit vaporibus & halitibus ex *ventriculo* aſſurgentibus; qui certè juxta illud Horatii ſuum ex fulgore dare laborarunt; ſed cum his minutiis haud tempus teramus, potiùs ad rhombum

Cauſa ad mentem Galenicorum.

bum accedamus. Suſpicantur quoque prædicti Galenici in cauſa eſſe, veſicę, lienis, jecoris, renum, & aliorum viſcerum malam diſpoſitionem, in quibus ſanguinem melancholicum nimia copia generari acriter contendunt.

Paracelſi. §. 6. Perſpecta paucis (pluribus enim non libet) Galenica ſecta de cauſis diſſerente, nunc videamus alios, qui propiùs ſcopum feriunt, *Paracelſiſtas* ſcilicet, qui, ſecus ac Galenici facere, hunc humorem melancholicum deſcribunt frigiditate & ſiccitate elementari; ſed inſigni acciditate & acrimonia liquori ſalis armoniaci volatili non diſſimili, vique fermentandi ac diſſolvendi etiam ſolidiſſima corpora, ciboſque conficiendi appetitumque excitandi, prędìtum eſſe ajunt, qui etiam hunc liquorem, tragicam hanc ſcenam ut plurimum excitantem, non ſolis lienis peccantis cancellis circumſcribunt, ſed eum per totum corpus eſſe diffuſum aſſerunt, qui dum cerebrum invadit, (quo ipſo tunc ſpiritus animales vel ignei, vel terreſtres, vel fixi, vel fuliginoſi exiſtunt,) varia inde deliria producit. A *ſublimatione* quoque *Mercurii* hunc morbum aliquando oriri aſſerunt. *Aſtralem* etiam hunc dicunt affectum, non tam ex *ente influentiæ* ut ajunt, quàm ex *ente naturæ & veneni*. Alii ex iiſdem ſubſelliis, neſcio quem ſuccum terreſtrem, quemque Tartarum in ſanguine hoſpitantem, & cerebro ejuſque incolis infeſtum fingunt.

Helmontii. §. 7. Ad *Helmontium*, decus illud medicinę, pergimus, qui morbi cauſam extra cerebrum, ut jam dictum, in præcordiis eſſe, & expandi circa os ſtomachi credit, proinde venena, quę vim habent diſlocandi imaginationem, non afficere primariò cerebrum, ſed duntaxat pręcordia, & ſtomachum probat; etenim quicquid ſtomachus concipit, id ipſum planè tranſmutatur, atque prorſum in aliam eſſentiam migrat, priuſquam inde tantillum ad cerebrum pertingat, inde Nob. Author nec pilulas cephalicas è capite aliquid elicere vult, & ſin quędam caput feriant, alterent, juventque, ratione pręcordiorum hęc contingere aſſerit. Vapores craſſos, fuliginoſos acreſque, quos induxere *ſcholæ*, tanquam inſontes reiicit, & exorbitationes ſcilicet animę ſenſitivę amentias facere putans, quapropter animę diverſorium ſtabilit in centro ſcilicet corporis, ſive medio in parenchymate viſceris, in quo potius quieſcere animam putat, ut cum omnibus reliquis membris loqui poſſit, quàm in cerebro, prout omnes ſopores ipſi ſunt expreſſę dementię, quę quoque ex excrementitiis velut febrilibus ſordibus oriri vult. Impuritatum namque collegia (ſic ille ſanè ſat catachreſticè loquitur,) ſtatum monarchicum quamprimum invadunt, exoticam ergò phantaſiam imprimunt ſordes invitę animę ſenſitivę, *in demente Idea* p.m. 173. §. 32. quę apparent in opio, hyoſcyamo &c. quęque impuritatum colluvies, obſidens animam ſenſitivam in ſuo viſcere originali ſopit actum intellectionis mentis, non potens in ita obſeſſam liberè lucere. Pergit N. Au-
,, thor, in eadem pag. ſeq. Comperi namque pluries,
,, ajens, deliros pręſenſiſſe dimiſſas infernè ima-
,, gines intellectuales, turbidas ſurſum, atque pri-
,, mum infirmari circa memoriam: adeòque & hinc
,, collegi, vim intellectivam procul à capite ſitam.
,, Non ſecus atque partes à corde remotę vitalis ir-
,, rorationis defectum omnium primę ſentiunt. In
,, deliriis ideò obſervavi primam vacillare memo-
,, riam rerum olim conceptarum, dein in ejus vi-
,, cem ſuboriri importunam unius rei & continua-
,, tam recordationem, quę ſe habet per modum
,, repetiti ſomni, cum inverſione moleſtiſſima &
,, labore ſomni, quem laborem mox vigilię ſe-
,, quuntur, dum ſcilicet pręcedentes imagines ſom-
,, niales cerebri memoriam labefactarunt: ſubit tum
,, ex pręcordiis vigilans quoddam ſomnium cum
,, expreſſo delirio. Neque enim, pergit author,
,, delirium fit cum ceſſatione intellectuali, prout
,, in apoplexia, ſopore, ſyncope, &c. ſed eſt con-
,, fuſa, indeſinens idearum in pręcordiis forma-
,, tarum propagatio ſurſum vibrata. Cùmque in
,, ſanitate alioqui non fiat conceptus abſque Ideis,
,, neceſſario & in delirio ſuę ſunt amentes Ideę.
Paulò inferius eleganter pergit, dicens, à metu, agonia, invidia, ambitione, avaritia, aliiſque conſimilibus perturbationibus, facilè dementias fieri, quę Ideę maniacę perturbationibus ortę, habent in ſpiritu pręcordiorum ſua incentiva repetitionum, periodorum, acceſſuum & exacerbationum intervalla, vel etiam continuationum fomenta indeſinentia; & alia verba ponderoſa ad cauſam hujus explicandam apprimè conducentia, annectit, quę tamen multis ſphingis ęnigmata haud immeritò videbuntur; ad ipſum ergò fontem curioſum lectorem remittere placet, qui, ſi volupe erit, legat dementem Ideam hominis certè non dementis fœtum, & admirabitur.

§. 8. Ad *VVilliſium* medicinę illud magnum lumen pergimus, qui hoc in affectu ſpirituum animalium culpat indiſpoſitionem, quos naturaliter tranſparentes, ſubtiles, lucidoſque ſupponit, in *Melancholia* verò hos obſcuros, opacos, tenebricoſos eſſe, adeòque rerum imagines velut umbra aut tenebris obductas repręſentare autumat, quos etiam liquoribus Chymicis comparare ſolet, & ſe habere inſtar ſpiritus acidi è ſale, aceto, & ſimilibus exſtillati, ſpirituſque animales hujuſmodi indolem acetoſam, cum ſalis fluidi dominio in affectibus hiſce melancholicis habere ſuſpicatur. Nam in quantum tales ſpiritus animales ob particulas ſalinas veluti aculeati ſunt, dum è cerebri meditullio ſcaturiunt, tractus & expanſionis ſuę orbitas haud obſervant, verum ſpatiola ſibi nova ut inſolita intra globoſam cerebri ſubſtantiam denſiſſimè excavant: Hinc cogitationes, meditationeſque melancholicę, (quas dein melancholici habuere,) ac novę incongruę, & plerumque abſurdę animę obiiciuntur. Hujus affectus cauſas procatarcticas putat Nob. Author, partim ſpirituum animalium indolem acetoſam, partim ſanguinis dyſcraſiam atrabiliariam. Et quia Author planè ex tripode hactenus rem tractaſſe videtur, non poſſum, quin curioſum lectorem, qui ipſa morbi penetralia deſiderat, ad eum remittam. *VVilliſii.*

§. 9. Et *Sylvius* nunc ſalutandus, hic verò expreſsè dicit, hunc morbum ne mentis quidem functionibus parcere, quin potiùs pręter *apprehenſionis ſimplicis* confuſionem; ingenii operationes turbare, memoriam tollere, mentemque eò uſque dementare, ut animus continuè impellatur, & moveatur ad mœſtitiam & metum, & quidem cum aliquo delirio, eoque nunc leviori, nunc graviori, quod tunc *melancholicum* dici ſolet; eam verò vocat *melancholiam hypocondriacam*, quando delirium cum metu conjunctum, ut diutiùs tegi nequeat, verùm foras, & quidem palam erumpat; & paſſionem hypochondriacam à melancholia gradibus duntaxat differre ait, ratione vehementię majoris aut minoris, culpat ergò hic *vitioſam efferveſcentiam* (quam ferè ubivis *fundum calamitatis & turbonem* in corpore humano ut Cicero Catilinam, putat) imprimis exiſtente ſucco pancreatico acido auſterioreque cum pituita viſcida mixto, ſpiritus animales perturbante. *Sylvii.*

§. 10. *Renatus* ille verè renatus *des Cartes* ejuſque Aſſeclę dicunt, quòd nihil ęquabilius inter homines diſtributum ſit, quàm ipſa mens, ſed propter organa diverſimodè diſpoſita eſſe, operationeſque exercere diverſas, multa igitur animę adſcribi, quę deberent iſtius organis indiſpoſitis imputari, quòd enim alius pręalio feliciori gaudeat ingenio vel memoria, & multi tribuunt animę, cùm tamen organorum diſpoſitioni meliori ac debiliori adſcribendum ſit: Quod probant per infantes, quibus eſt anima eadem & planè non mutata ac ſenibus, ſed quia in infantibus organa illa ſint indiſpoſita, & molliora, & mucilaginoſa, propter talem cerebri & nervorum mollitiem impreſſiones factę non poſſunt cerebro ita inhęrere, unde Ideę haud diſtinctè poſſunt percipi, & ad glandulam pinealem deferri, donec organa facta fortiora, quo facto infantes incipiunt ratio- *Carteſianorum.*

cinari, & diſtinctiùs cogitare: ſic propter eadem organa labefactata, in ſenibus ingenium, memoriam, viſumque lædi imminuique, & iterum eos infantes fieri, percipimus, & hoc non fit, quod anima vel mens labaſcat, quæ immutabilis eſt, ſed quia in his organa (cerebrum puto,) exſiccantur, ut impreſſiones ritè fieri non poſſint, & inde *mens* de illis non diſtinctè judicare valeat, unde illud Procarticum, ſi ſenex haberet oculum juvenis, tunc videret ut juvenis; quoniam verò in ſenectute oculi partes exſiccantur & immutantur, hinc viſus neceſſariò imminuitur. Quamdiu igitur, ut propiùs ad rem accedamus, *machinæ noſtræ* partes ſecundùm naturæ leges manent diſpoſitæ, & filamenta leviter ac molliter pulſantur, tamdiu juxta leges naturæ actiones fiunt; quando verò filamenta ſunt læſa, & fortiùs pulſantur, tunc incipit delirium: quemadmodum cythara ſuavem producit harmoniam, ſi omnes ſuas fides ritè habeat diſpoſitas, & ex lege artis tenſas; ſi verò una non ſit rectè diſpoſita vel tenſa, ceſſat illa harmonia. Remotè quoque ſuum ſymbolum addere ajunt *intemperiem ſanguinis craſſam*, *viſcidam* & fæculentam, à vitioſo quodam *acido* ortam, ex quo ſanguine ſpiritus animales fiunt tenebricoſi, ad varias enim cogitationes requiruntur ſpiritus animales variè diſpoſiti. Si enim ſunt nimis ſubtiles, *judicium* valdè labefactatur, ſi ordine haud moveantur, varia exinde oriuntur deliria, & cum riſu, ſaltatione, Venere, aliiſque blandis cogitationibus: Si verò ſpiritus animales craſſiores ſint, tunc tardiùs melancholici incedunt, & ſemel incedentes in veſtigia cerebri, & ab illis reflexi eandem menti repræſentant imaginem, unde quoque putant ſibi ſemper rem ſemel conceptam eſſe præſentem, unde melancholici ſibi aliquando imaginantur, ſe videre Diabolum in hoc vel illo loco, & hoc fit, quando ſpiritus animales ſunt valdè craſſi, ſegniùſque moventur, hinc incidentes in veſtigia impreſſa olim de Diabolo, cùm ægri eum viderint vel depictum, cum cornibus tauri, pectore leonis, cauda, & variè à veſtigiis illis ad mentem reflectunt, unde propter celeritatem cogitationis mens hæc omnia percipit, & unam format Ideam. Eandem rationem eſſe in febricitantibus contendunt, exiſtimantibus quippe, aliquando oculis ſubvolitare muſcas, & neſcio quæ animalcula, ſpiritus enim animales tunc ita determinantur, ut antea factum, cum animalcula hæc eſſent præſentia, & ſic menti eandem repræſentant ideam, & quemadmodum multa in inſomniis menti repræſentantur, à ſpiritibus animalibus incidentibus in veſtigia antea impreſſa, ita etiam in melancholicis fit, qui ſunt vigiles ſomniantibus ſimiles.

Noſtra de cauſa ſententia.

§. 11. Reſtat ut & noſtra nunc addatur Criſis, nos verò medio tutiſſimi inter prædictas opiniones ibimus. Veriſſimum tamen eſt & hic noſtrum *Microcoſmetorem Regem* phantaſiæ atque memoriæ præſidentem, & ceu diximus in globoſa cerebri compage reſidentem triſtem, & hinc meticuloſum ideò factum, quia jam ſentit aliquoties ſcintillas ex acido enaſcente vitioſo ſurgentes, unde & ſpiritus animales tanquam milites ob ignaviam ſui Rectoris etiam torpidi, craſſi & quaſi à Domino relicti, hos vel illos (pro lubitu) meatus cerebri, imprimis verò patentiores quaſi in forum prorepunt, quos etiam ſemel ingreſſi ob gravitatem ſuam non facile deſerere, & quaſi inde avolare queunt, ſed in hoc luto cohærere coguntur, unde non poteſt non fieri, quin Idea una eademque ſemper obverſetur: Eleganter quoque & quaſi ſole clariùs meridiano exinde apparet, cur & in hoc malo triſtitia & metus concurrat; ut enim pulli à gallina, vel ſervi à Domino rectore derelicti in perpetuo metu ſunt, ſic & eadem eſt ratio ſpirituum, poſtquam Rex ipſam curam non gerit, ſed negligit. Cum itaque reliqua viſcera ſpiritus hi maximè neceſſarii non, uti debent, ex imperio influant, neceſſariò fit, ut viſcera fermento ſuo volatili deſtituantur, & loco hujus aliud exoticum, *acidum* ſc. craſſum ac ſylveſtre nanciſcantur, quod acidum vitioſum mox in liene, mox in ventriculo, mox in meſenterio, mox in pancreate, aliiſque partibus hypochondriorum, vel in tubulo aliquo hoſpitatur & augetur, & dum nec *Rex*, nec ſubditi officium faciunt, non aliter ac domi hæreſes non extirpantur deſidia Principis, augeri ſolet malum. Plures noſtrates hæc viſcera pro parte affecta agnoſcunt, & inſuper in his cauſam morbi hujus latere acriter contendunt, cùm tamen ſuperabundantia acidi ſit potiùs productum morboſum. Fatemur lienem in hoc affectu non eſſe ab omni labe immunem, quia ſpiritus animales per nervos ipſius, quibus ſcatet, influere debent, ſed cùm hi ſint à Microcoſmetore derelicti, & imperium excuſſerint, fermentum lienis corrumpitur. Melancholiæ quoque cauſa eſſe poteſt perverſa de re aliqua imaginatio, & hinc perverſum judicium, cùm anima putat, ſe cauſas extra corpus percipere, quæ intra corpus conſiſtunt; ut cùm pauper ſibi imaginatur, ſe eſſe Regem, revera in ſe percipit Ideam Regis, ſed eſt mala applicatio, quòd ideo ſe putat eſſe Regem: quod oritur, quia cum menti antea bene eſſet, per particularem motum ſpirituum idea Regis imprimitur, judicat & percipit revera ſe Regem videre, cum jam in ſtatu corporis morboſo etiam talis motus oriatur ſpirituum, etiam judicat ſe vel Regem videre, vel Regem eſſe: qui motus peculiaris ſpirituum poteſt fieri, cùm de re aliqua valde ſimus ſolliciti, & eam ſemper ob oculos ponamus, ea attentio ſingularem ſpirituum undulationem in cerebro, regio illo ſolio, excitat, & hinc in omnes nervos producit, à qua ἀταξία ſpirituum fermentationes in ſanguine alterantur & depravantur, & ab iſto ſanguine iterum ſpiritus pejoris notæ producuntur, hinc & cogitationes in pejus ruunt. Cauſa ergò Melancholiæ conſiſtit ut plurimùm in ſpirituum animalium craſſitie, hinc curſus formam ſemel ſuſceptam facilè retinent, ipſique cerebro veſtigia profundiùs imprimunt. Cauſa antecedens eſt, ceu jam dictum, intemperies ſanguinis acida, ſed ob ſalia volatilia profundiùs abſcondita, facilè fermenteſcibilis. Cogitationes quoque longæ & fortes hanc paſſionem contrahere poſſe, quis dubitat? quando ſcilicet haud queunt conſequi effectum rerum, de quibus cogitant. Nervi namque repetitis & continuis talibus cogitationibus, ita aptantur, ut ſuccus nerveus, non niſi ideas tales repetere, vel in confuſum motum actus alia abſona antea impreſſa, vel de novo accedentia objecta deferre falsò queat. Ob faſtum & imaginationem fortem plures in hoc malum cadunt: novimus Juris licentiatum qui lucubrationibus nimiis indulſit, & in hoc malum incidit, qui ſemper ait ſe eſſe ex S. S. Trinitate.

Omnia Phænomena hujus affectus ritè explicari poſſunt per ſpiritus animales, qui ordinariò & in ſano corpore ſunt lucidi, vividi, & irradiantes omnes corporis partes; ſi verò ſunt ſegnes, torpidi, & à Rege ſuo non benè gubernati, & in naturam acidam degeneres, haud totam cerebri compagem uti prius irradiantes, & citò permeantes, ſed in meditullio ſcaturientes impetu ſuo in poros & meatus tantùm proximiores, quaſi cæcutiant, feruntur, unde melancholici triſtes incedunt, aliaque abſurda & ſibi contraria imaginantur & loquuntur; cum enim ſemel hi ſpiritus torpidi in meatum cerebri profunde pertingunt, ibidem propter craſſitiem huic inhærere ſolent, ideò non facilè idea hæc ſemel concepta deleri poteſt, ſed ſæpe dies noctesque idem objectum animo volutant ægri, de rebus aliis, quæ interdum longè majoris momenti ſunt, planè nihil ſoliciti ſunt. Melancholia laborantes triſtes ſunt & timidi, hominum ſæpiùs ſaltem aſpectum fugiunt, ſuper amica quadam cogitatione per aliquot dies deliberationes carioſè inſtituunt, quoniam ſpiritus animales craſſiores facti, profunda cerebro imprimunt veſtigia, unde aliter fieri non poteſt, quàm ut menti continuò hæ vel illæ res cogitandæ exhibeantur, quia ſubſtantia ipſius cerebri vario modo eſt complicata atque contorta. Microcoſmetor enim in phrenitide Rex iræ eſt, hic nimis mitis & ignā-

& ignavus haud revocare valet ſpiritus extra ſphæram ſuam egreſſos, qui quoque imperio jam obſequi nequeunt, unde ſi quis aliquam ideam, v. g. ſe Regem, Principem, gallum, leonem, canem, &c. eſſe ſemel concepit, neceſſariò & geſtus imitari debet, quia toti ſunt ſpiritus in efformanda illa re, quam ſemel ſibi finxerunt, & dum illi canem ſibi objecerunt, ſtatim & in vicinia & effectus caninos deprehendunt, verb. gr. latratus; quæ ſymptomata ex philtro aſſumpto obſervavi. Eadem eſt ratio reliquorum: ſed è fluctibus ad portum.

Prognoſis. §. 12. Ad alterum Hemiſpherium nunc tranſeundum eſt, ad *prognoſin* ſcilicet: eſt autem hic affectus ut plurimum chronicus & curatu difficillimus, meritòque dicitur flagellum & opprobrium Medicorum, cum plurima & generoſa eludat remedia: viſcera enim utpote officina fermenti conficiendi ob ſpirituum animalium torporem & ignaviam ferè defraudantur omni ſuo fermento ordinario, ad quod reſtituendum longum temporis ſpatium requiritur, quod non tam facilè, ac *aſparagi coquuntur*, effici poteſt. *Microcoſmetor* noſter quoque aliquando ſibi impias manus infert, & inde facilè mors ſequi poteſt, ſic & ille aliquando ſpirituum animalium tanquam ſatellitum majorem partem poris cerebri jam infixam deſperabundus videt, & paucos reliquos violentiùs à ſe abdicat & in furorem ſpiritus conjicit, unde oritur epilepſia, vel convulſio; nonnunquam hoc in affectu ſpiritibus planè via interdicitur, eoque ipſo *Microcoſmetorem* interimunt, unde oritur *Apoplexia*; ſi verò duntaxat unica intercludatur ſpiritibus via ad exteriora membra, oritur paralyſis, prout hoc facilè contingere poteſt. Aliquando diutiùs protracta melancholia, non rarò in μόρωσιν tranſit, cùm ſpiritus animales omnes meatus jam occuparint, neque ex iiſdem ſe iterum extricare valeant. Interdum etiam hic morbus in maniam tranſit, & quidem Microcoſmetore planè excandeſcente, & prout incendiarii aſſolent, ſpirituum animalium gregem inflammante, unde à talibus incenſis ſpiritus veſtigia cerebro impreſſa inſolita percurrunt, inde hæc omnia ſymptomata maniacis ſolennia fiunt. Vernum tempus aliquid ad melancholiam facit, quatenus novas fermentationes in ſanguine excitat. Autumnus quoque melancholiam efficit, quia æſtate ſpiritus ſanguinis avolavit, & autumno magis ideo craſſeſcit ob deficientes ſpiritus & frigus incipiens; res ferè eodem modo ſe habet, cùm melancholici plus vini biberunt, cùm ſanguis à vino ſpirituoſus eſt, ſunt valde hilares, ſed cùm ſpiritus abſumpti ſunt, & ſoli relinquuntur, iterum melancholici fiunt. Quòd ſi malum ex longa aliqua depravata imaginatione circulantes etiam humores nunc vitium ceperunt, vel ſi nervi in ſua mala poſitura non ſunt confirmati, ut ſuccus nerveus ſemper non niſi uno eodemque depravato modo influere & moveri, animæque objecta ſemper depravatè deferre queat, quæ tum eſſentialis cauſa, nunc fixa, curam ſanè vix recipit, quia potiùs in Maniam planè degeneret, non niſi ferocia à ſucci nervei acrimonia ſc. non admodum urgente, differens. Malum autem ſæpè ſuperveniente Dyſenteria aut hæmorrhoidibus cedere *Hippocrates Noſter* teſtatur §. 6. *aph.* 21.

In genere tamen eventus ratione incerta omnino eſt prognoſis, quippe non rarò dantur, qui brevi convaleſcunt, ubi alii non niſi longo tempore vel alii nunquam ſanantur.

Cura Diætetica. §. 13. Nunc hoc agendum & ad curam pergendum, & quidem *Diæteticam*, quæ conſiſtit in *victus ratione*. Primò *Aer* ſit lucidus atque temperatus, à quo ſpiritus animales redduntur lucidi, vividi, unde & homines ſub tali aere hilares fiunt, cùm è contra ſub aere craſſo nebuloſo ac pluvioſo, ſolito reddantur triſtiores & laſſitudinem quandam percipiant, *materia* enim *ſubtilis* aere exiſtente lucido majori in copia influit, à qua *materia ſubtili* Microcoſmetor nutritur, ſuſtentatur & vivax redditur, indeque ſpiritus animales recreantur, eadem enim eſt ratio Microcoſmetoris & ſpirituum animalium; qui cum aer ſit craſſus, fiunt craſſi, minuſque prompti ad offerendum has vel illas menti ideas, ad quas actiones requiruntur ſpiritus lucidi, vividi & volatiles ſeu mobiles. Craſſiores verò hi ſpiritus in cerebro ſimul fixam occupantes ſedem, non facilè ob craſſitiem ſuam aliam influere viam, nec imperio Regis ſui obedire queunt, atque hinc illæ lachrymæ, quòd ſemper melancholici cogitent ut plurimum de uno, & chorda eadem oberrent loquentes, ſpiritus enim illi craſſi eandem ſibi ſervant ſedem & ideam; ſic tota die obſervamus eos, qui habitant in aere ſubtiliore & calidiore, rarò fieri melancholicos, uti videmus in Gallis qui rariſſimè obſervantur melancholici: Bæoti verò ſub craſſo habitantes aere ſunt tardioris & obtuſi ingenii, unde illud *Poetæ*: *Bæotum craſſo jurares aere natum*, i. e. hominem obtruncatæ rationis; ſæpius quoque in nobis Germanis, qui verſamur in aere frigidiore & craſſiore, id obſervamus; indeque faciliùs, quàm aliæ nationes in aere calidiore & ſubtiliore habitantes, infeſtamur. *Cibus & potus* ſit boni ſucci, & temperatus, ut ſunt caro gallinarum, ovium, vitulina, juſcula carnis bovillæ, ova ſorbilia, & id genus alia concoctu facilia alimenta; è contra vitandus durus, fæculentuſque, ut ſunt carnes & piſces ſale conditi fumoque durati, & omnia ferè leguminum genera, ſic & carnes anſerinæ, ſuillæ, &c. quæ omnia admodùm nocere poſſunt, qualis enim chylus, talis ſanguis, qualis ſanguis, tales ſpiritus animales, ex chylo ergò tali vitioſo fit ſanguis viſcidior & craſſior, ex quo ſanguine dein ſpiritus animales non poſſunt generari ſatis lucidi, ad officiumque peragendum prompti. Diæta lactea hic apprimè conducit. Cereviſia craſſa fœculenta ac non ſatis cocta & fermentata angue pejus fugienda, nec vinis fortioribus nimis indulgendum, quorum vis nimis in *Microcoſmetorem* fertur, quod vel unico hoc exemplo probari poteſt, dum infelices talis farinæ homines, ubi largior Bacchus ſuffuſus eſt, de ſuo jugulo citius cogitent, indeque facilè Maniaci fiant. E contra pro potu ordinario varia decocta appropriata, imprimis acidulæ Svvalbacenſes conducunt, calidè ſeu tepidè aſſumptæ, quippe quibus blandè excitatur *Microcoſmetor*, & ſpiritus ad officium ſuum (ope reliquorum hærentibus auxilium ferentium) ritè peragendum inducuntur, indeque illi extra ſphæram ſuam converſi ad officia obeunda blandiùs revocantur. Pro potu nihil adhuc melius offendimus, quàm potum calidum Theè vel Coffeè, qui aſſumptus melancholicos reddit hilares, ſuccos enim craſſos quoſcumque attenuat liberioremque circulationem ſpirituum animalium facit, quem potum cunctis melancholicis commendamus.

Quoad *ſomnum & vigilias* illa moderata ſint; ſomnus enim nimius ſpiritus animales profundiùs meatibus cerebri infigit torpidioreſque reddit: eadem quoque eſt ratio *vigiliarum*, nimis enim protractæ, pauciores adhuc reſtantes ſpiritus circa Microcoſmetorem & fatigant, & diſſipant.

Motus ſit temperatus præſertim à cœna, motus enim immoderatus ſpiritus volatiles & mobiles planè diſſipat, ſic & quies ſit moderata, nimia enim ſpiritus animales jam cerebro infixos non retrahere & ad officia priſtina haud revocare valet.

Inter *animi pathemata*, gaudio hilaritatique maximè ſtudendum, confabuloſi ergò conventus, Muſica, venatus, aliaque exercitia jucunda proſunt, è contra verò curæ, mœrores, triſtitia, maximopere vitentur; Microcoſmetor enim jam ad triſtitiam proclinans vergenſque, tantum hiſce ad hanc invitatur, quantum per priora revocatur, perinde ut ſpiritus animales per hæc à nobis diſſuaſa perturbantur & circa globoſam cerebri partem conſiſtunt, ibidemque cerebri compagem excavant, indeque ſæpe unici fabri hujus triſtiſſimi affectus exiſtunt.

Inter *excreta & retenta* alvus lubrica ſervetur, ut quicquid ad inteſtina confluit educatur, ne mora, ſimplicique tepore & quidem in primis viis putrefactionum fermentum contrahat, ſi non ſua ſponte ſervari poteſt, arte procuranda: Menſes, lochia, hæmorrhoides ſolennes, ordinario reſpondeant, obſtructiones enim horum maximè offendunt noſtrum *Microcoſmetorem*, ſpirituſque animales valdè inquinant, unde non poteſt non fieri, quin varia phantaſmata triſtia in cerebro excitentur.

Cura pharmaceutica iuxta Galenicos.

§. 14. Præmiſſa cura Diætetica *Pharmaceuticam* ſecundùm legem methodi noſtræ videamus, quippe melior eſt ſpes ſalutis, ſi hæ duæ ſimul ad auxilium vocentur; prima in acie ſunt *veteres*, *Galenici* vulgò dicti, qui ſi melancholia ſit *univerſalis* in omnibus ſcilicet venis corporis, ſecare præcipiunt venam *Medianam* ipſis vocitatam, & quidem ſiniſtri brachii, vel ſi lien ſolùm à melancholico humore obſtructus ſit, ſecant venam inferiorem cubiti, quam *lienariam* vocant, & ubi hæmorrhoides ſolennes erant, venas hæmorrhoidales circa anum aperiunt; ubi verò ex menſium obſtructione mulierculæ hoc laborant affectu, ſtatim menſes per venæſectionem in pede inſtitutam, perque alia medicamina hæmenagoga provocant: cerebro verò ſolo hoc vitioſo melancholico ſeu atrabilario humore imbuto, maximè ubi corpus ſit plethoricum, incidunt *Jecorariam* dictam dextri cubiti, vel *Cephalicam* ſiniſtri cubiti. Dein utuntur *præparantibus*, ut ſunt rad. cichor. borrag. cappar. fœnic. herb. pulegii, cent. min. paſſul. &c.

Poſtmodum *evacuantibus*, clyſteribus ſcilicet & apozematibus, ac pilulis utuntur; ad concoquendum & educendum humorem *præparantia* cum *purgantibus* miſcent; ex gr. ſeq. Apozema in Juniorum gratiam periculo ipſorum Galenicorum hìc apponamus.

♃. Herb. Meliſſ.
Betonic.
Borrag.
Lupul. Hyſſop.
Capill. Veneris ana p. j.
Radic. cichor.
Borrag.
Fœnic.
Cortic. cappar. ana ʒ iij.
citri,
Fol. ſenn. ſ. ſt.
Epithym. ana ʒ iij.
Sem. aniſ.
Dauci,
Fœnic. ana ʒ ij.
Paſſul. min. ℥ j.
Contuſ. & conciſ. coq. in ℔ iv. aq.
Expreſſ. ac colat. add.
Succ. pomor. acid.
Dulc.
Malor. punicor. ana ℔ ß.
Succi fumar.
Borrag.
Roſ. ana ℥ vj.
Sacchar. alb. ℔ ß. coq. & clarific. c. alb. ov. & fiat Apozema, cujus manè & veſperi exhibeantur ſingulis vicibus ℥ iij. ad ℥ iv.

Inter fortiora purgantia ipſis ſunt *melanagoga* dicta, ut ſunt, extr. helleb. nigr. & diaſenn. maſſ. pil. Indar. de lapide Lazul. inter quæ ſeq. commendant infuſum.

♃. Hellebor. nigr. ppt. ʒ j.
Fol. ſenn. ſ. ſt. ʒ ß.
Sem. aniſ. ℈ j.
Cinnamomi. ℈ ß.
Macer. in ſeri caprin. ℥ vj & dein ebulliant, & colaturæ add.
Elect. diaſennæ ℥ ß. M.

Vel *♃. Elect. lenitiv.*
Diacathol. ana ℥ ß.
Diſſolv. in aqua fumariæ, & tepidum mane 6. horis ante prandium exhibeatur.

Et cùm humorem iſtum melancholicum (quem inſtar picis liquidæ tenacem credunt) non facilè una vice educi poſſe contendant, inde purgantia ſæpè repetunt, interjectis tamen aliquot diebus *roborantibus*, per quæ cerebrum & ſpiritus animales recreare ſatagunt; in hunc finem commendant ſeq. & ſimilia.

♃. Conſerv. bugloſſ.
Meliſſ.
Fumar. ana ℥ ß.
Spec. Diamoſch. dulc.
De Gem.
Diamarg. frig. ana ʒ ß.
Corall. rubr. ppt. ℈ j.
C. ſyr. è prunis f. Electuarium molle, de quo capiat æger 2. horis ante prandium magnitudine caſtaneæ. Prodeſſe quoque dicunt in hunc ſcilicet ſcopum, ſi imprimis abſit æſtus, Theriacam *Andromachi* in aqua fumariæ & alius deſtillatæ ſolutam ad ʒ j. *Cucurbitulas* quoque, *ligaturas*, *frictiones*, *cauteria*, & id genus externa varia ad materiæ peccantis averſionem ſuadent, ne in his recenſendis tempus, cujus ſolius avaritia honeſta eſt, juxta illud *Senecæ*, inutiliter teramus, cùm non mihi, *ſi centum linguæ ſint oraque centum*, omnes libros hac materia ſcatentes numerare valerem.

Paracelſi cura.

§. 15. *Paracelſus* magno ſecreto tum *præſervando* tum *curando* hoc morbo, *flores Antimonii* manè bis, ter, quaterque pro re nata in parva tamen quantitate Theriacæ exhibendos mirum quantum deprædicat, tincturaſque ex metallis & potiſſimum ex Luna & Marte, ut & tincturas ex ſmaragdo, ſapphiro, coralliis, &c. quæ & ipſa collo appenſa juvare credit *Paracelſus*. Sed nolo hic ſcrinia Paracelſiſtarum avariùs compilare, ſed potius pauca hæc dicta eligere remedia, quæ ex ipſorum opinione reliqua multis paraſangis antecellunt.

Helmontii cura.

§. 16. *Helmontius*, quia malum hoc in ſtomacho & circa eum hoſpitari autumat, ipſum affectum etiam curari *ſtomachicis* credit, non cephalicis, ſic, ut argumentum in contrarium de helleboro oppoſitum ſubruat, tribuit helleboro vim peculiarem pro amente cerebro; non quod qualitas toxica atque nocua ad caput pertingat, ſed in ſtomacho vires exerat; ſiquidem exiſtente helleboro intra ſtomachum, illoque dein rejecto contractioni ſuperveniat, quales è torminibus, quod ipſo argumento eſt vim illam non in caput ſed in membra ferri.

Sublevat ergò ex ipſius criſi, amentias helleborus niger, quòd ille præ cæteris vomitoriis vulgo cognitis, veterum præcordiorum febres atque lienem exoneret, & ſic malum ſedibus pellat. Hoc quaſi in tranſcurſu fatendum, ut alibi ſic & in hoc diſcurſu mentem ſuam valde premere *Helmontium*; adeò ut ſæpè idem accidat lectori, quod *Appioni* Grammatico, qui *Homeri* manes ab inferis evocare voluit, percontaturus, *qua patria quibuſque parentibus* eſſet genitus.

VVilliſii.

§. 17. *VVilliſius*, more ſolito pereleganter hunc pertractat morbum, ex cujus latifundiis tantùm ſuccum & medullam ſuccincta brevitate exprimere laborabimus.

Tres ille indicationes habet primarias; *Curatoriam* ſcilicet, quæ morbum immediatè ejuſque cauſam conjunctam ſpectat: *Præſervatoriam*, quæ cauſas procatarcticas & evidentes reſpicit: *Vitalem*, quæ circa vires conſervandas occupatur.

Quoad *primam*, ſpiritus animales fixiores aut dejecti volatiliſentur, corroborenturque, ut poſtea liberiùs expanſi totum cerebrum pro imaginationis, judicii aliarumque principum facultatum actibus, irradient, & præcordia ita vegetè actuent, ut ſanguis ubertim accenſus, exinde ſine remora aut reſtagnatione in totum corpus proiiciatur, quorum ſpirituum medela monitis & artificioſis inventis circa rationem vitæ optimè perficitur: animus quoque ante omnia liberandus eſt à veſano amore peccante, mœrore, odio, timore, &c. Melancholicos etiam non ſolos relin-

relinquendos eſſe vult, ſed quibus negotia ſeriora cordi ſunt, ad negotia leviora ineunda permittantur; ſin vero ægri illuſionibus phantaſticis ſeducti, de ſe ipſis prodigioſa quædam imaginentur & firmiter credant, mens ab iſtis per inventa artificioſa abducenda eſt, cujuſmodi curationum plurimos caſus & exempla in libris practicis hinc inde proſtare ſcribit.

Melancholiam recentem aliquando mera animi & ſpirituum animalium diſciplina & inſtitutione curari, memorat quem dixi author. Diuturnam verò ubi ſpiritus animales indolem acetoſam, & ſanguinis dyſcraſiam atrabilariam jam contraxerint, atque cerebri pori & meatus jam malè conformati fuerint, difficiliùs, ait, ſanari. In omni tamen melancholia, à quacunque cauſa orta, V. S. conducere hac ratione commotus autumat, quia ſanguini aduſto & effœto per vices detracto, ſemper in locum ejus melior & ſpirituoſior ſuccedit, quem detrahere licet vel ex brachio, vel ex pede, vel ex vena ſalvatellæ, ſi ſcilicet melancholico præ aliis hanc eligere placeat.

Vaſorum hæmorrhoidalium frequentem apertionem (quæ ſponte ſuccedens, notante venerando noſtro ſene Hippocrate, non rarò morbum hunc ſolvit) maximoperè hic proficuam eſſe, ipſe ſibi perſuadet.

Quod *Evacuationem* concernit, eam ab initio, quatenus morbi fomitem à primis viis ſubducit, atque aliorum remediorum impedimentum ſummovet, felici cum effectu inſtitui credit: Fortiora tamen vix admittens ob rationem notiſſimam, quia *hæc* morbi cauſam nempe ſanguinis dyſcraſiam minimè tollunt, ſed potiùs augent, & ſpiritus animales jam dejectos amplius proſternunt; Helleborum ea propter præſcripſiſſe Veteres, ait, quia iſta tempeſtate vix alia purgantia innotuere. Admittit & nobiliſſimus author à principio morbi *Vomitoria*, prout & in aliis morbis cephalicis, quippe ventriculi viſcoſa ſaburra, quæ animum valde ſæpe aggravat his evacuatur, qua expurgata liberiùs ſe & alacriùs expandere poſſunt; continentur etiam ſæpiſſimè in cyſti fellea, ductu Pancreatico, aliiſque glandulis meſenterii particulæ heterogeneæ, quæ hiſce, ne in caput transferantur, ritè eliminantur. Ex. gr.

℞. *Oxymel. ſimpl.* ℥ j. ß.
Scillit. ℥ j.
Syr. de peto ʒ ij.
M. D.

Vel decoctum cort. med. ſambuc. c. ſalis vitrioli ʒ j. detur. Robuſtis & quadratis exhibet infuſum croci metallorum, item tartarum emeticum Mynſ. & ſulphur antimonii.

Inter cathartica ſequens apozema magnifacit, ad aliquot dies aſſumendum:

℞. *Rad. polypod. q.* ℥ ß.
Epithym. ʒ ij.
Fol. ſenn. ſ. ſt. ℥ ß.
Tamarind. ʒ vj.
Semin. coriand. ʒ iij.
Santal. citr. ʒ ij.
Coq. in aq. fontan. ℥ xiv. *ad* ℥ x.
addend.
Agarici ʒ ij.
Rhabarb. ʒ ij. ß.
Colaturæ clarificatæ add.
Syr. de pomis purgant. ℥ ij.

M. Hujus apozematis ℥ iiij. accipiat æger, repetendo intra 3. vel 4. dies ſemel.

Inter pilulas commendat pil. tartar. Quercetani, vel de ſuccino Cratonis ʒ ß. reſin. jalap. gr. vj. tartar. vitriolat. ʒ ß. ammoniac. ſolut. in acet. de quib. ſumat melancholicus 4 vel 5. cubitum iturus. Inter pulveres aliis præfert illum diaſennæ, diaturbith. c. rhabarb. & optimè abuſum purgantium reprehendit & arguit, qui ſolennis erat Veteribus, qui ad melancholiam curandam nihil agendum aliud ſtatuunt, quàm ut humorem atrabilarium expurgent. Williſius verò in reliquis medicamentis majus curationis negotium ponit; vidit enim à purgantibus melancholicos ſemper malè ſe habere, & vix unquam aliquod levamen inde percipere, & cùm ille in ſanguinis & ſpirituum dyſcraſiis atque mala cerebri conformatione cauſam hujus mali ponat, remedia *alterantia* & *corroborantia* pro remediis primi cenſus habet & cathartica illorum gratia nonnunquam intercalat.

Alterantia *Ipſius* ſunt ſequentia, quorum tantùm meliora nobis viſa ſumma digito tangamus.

℞. *Conſerv. fl. tunicæ,*
Borraginis ana ℥ ij. ß.
Cort. myrobal. cond. ʒ vj.
Corall. præparat. ʒ j. ß.
Margarit. ʒ ß.
Ebor.
Ocul. Cancr. ana ʒ j.
Confect. de hyacintho ʒ ij.
Syr. è corall. vel papav. err. q. ſ.
F. Electuarium.

De quo ſumat patiens manè & veſperi ʒ ij. ſuperbibat julapii ſequentis, vel aquæ alicujus deſtillatæ appropriatæ doſin.

℞. *Aq. flor. paralyſ.*
Ceraſ. nigr. ana ℥ ij.
Melliſſ. ℥ iv.
Sacchari ʒ vj. *M. f. Julapium.*

Inter alterantia & refert prælaudatus noſter *acidulas ferratas*, quia maximo melancholicis hæ aquæ eſſe ſolent ſolatio; copioſè enim epotæ ſanguinis tincturam ſalino-ſulphuream eluunt, ejuſque mala fermenta deſtruunt, & viſcerum ſordes abſtergunt, obſtructioneſque reſerant; præterea quoque aſtrictione ſua tum viſcera debilia aut laxa nimis corroborant, tum vaſorum in cerebrum dehiſcentium ora occludunt, quo minùs in ipſum unà cum ſucco nerveo materiæ extraneæ aditus pateſcat. Atque ob hanc rationem, nempe viſcera corroborando & ductus εἰς ἐγκέφαλον obſerando, *vitriolica* ferri præparata in melancholia, etiamque in vertigine utiliter exhiberi ſolent; quæ ipſiſſima verba authoris huc apponere placuit, propter bellas rationes, quas reddit de uſu acidularum vitriolicarum, quibus aliquando ſubſtituit chalybeata remedia, exempli cauſa: ponatur limaturæ chalybis uncia una in vitro cum ſucci aurant. ℥ ij. ſtet per diem, ſubinde agitando, dein affunde aquam pomorum, & vini albi ana ℔. j. vel pomacei tenuis ℔. ij. ſumat hujus medicaminis ℥ iij. bis in die. Ipſi quoque & ſolennis eſt ſequens *pulvis Martialis*.

℞. *Vitriol. martis.*
Crem. tartar.
Ocul. Canc. ana ʒ j.

M. f. pulvis dividendus in 9. partes æquales, ſumatur pars 1 ſingulis horis matutinis in aqua deſtillata convenienti.

Serum lactis, ſi in ventriculo haud noceat, per plures dies copioſè epotum pari ratione ac acidulæ, videlicet ſanguinis atrabilarii particulas ſalſas & ſulphureas eluendo & educendo, ſæpe cum effectu exhiberi expertus ſcribit; quod ſerum lactis caprini cum epithymo infuſo aut incocto, ab ipſo quoque laudatur.

Elegans habet juſculum author ex decocto pulli c. rad. polypodii, chærefol. fœniculi, ruſci, foliis ceterach, ling. cerv. quo utatur æger manè cum vitrioli Martis gr. 6. ad x. itidem ſalis abſynth. crem. tart. ana ℈ j.

Herbarum tum ſpleneticarum, tum antiſcorbuticarum ſuccos expreſſos & deſtillatos ad ſanguinis dyſcraſiam atrabilariam corrigendam mirè conferre autumat.

Balneum aquæ dulcis, tempore ęſtivo ad ſordes cutis poris impactas abſtergendas, & tranſpirationem inſenſilem promovendam egregiè prodeſſe ait.

Quando ęgri ſomnum haud capeſſunt, vel longis vigiliis quaſi emaciantur, indeque deterius valent, ad hypnotica blandiora confugiendum eſſe ſibi perſuadet Willis; in horum catalogum refert decoctum florum paralyſeos, foliorum lactucæ, vel aquas deſtilla-

deſtillatas papaveris rhœad. aut ſyrupum ejuſdem. Porrò emulſiones ex ſeminibus papav. alb. ſyrupum de meconio, aliaque benigna & ſpiritus demulcentia convenire putat.

Sylvii. §. 18. Hactenus pluribus *VVilliſii* opinionem retulimus, nunc & ad *Sylvium* pergendum eſt, ille verò ad humorem acidiorem temperandum & corrigendum laudat aromatica omnia, & *ſale* tum *fixo*, tum *volatili* prædita; cum quibus *acidum* ſolet concentrari ac infringi. Eundem effectum & præſtant *ſpirituoſa* imprimis *aromaticis* juncta, quod & faciunt *ſubpinguia*, & quidem volatili & aromatica pinguedine prædita; convenire & hic *aquea*, emulſiones ſcil. putat, quæ omnia auſterum humorem ut plurimum hoc in affectu peccantem efficaciter atque blandè corrigunt emendantque; hiſce & viribus æmula ſunt ſalia volatilia, & inter alia *ſpiritus ſalis armoniaci* reliquis aromaticis aſſociatus; imprimis *ipſius* ſal volatile oleoſum. Humorem hunc tam acidiorem, quàm auſteriorem, ſpiritibus negotium faceſſentem, aliquomodo correctum atque ex parte ſaltem emendatum, redundantem minuunt ac educunt hydragoga, ut ſunt *ebuli* & *ſambuci* radices atque eorum cortex, folia floreſque, ſem. cartham. mechoacann. atque jalappæ radices, gummi guttæ. Ad Diæteticam Authoris curam ex ipſius pharetra quærendam curioſum Lectorem remittimus.

Carteſii. §. 19. *Carteſius ejuſque ſequaces* ad ſanguinem craſſum & fæculentum, ſpiritus animales ſimiles reddentem, incidendum, attenuandum ac volatiliſandum, acidumque quodcunque vitioſum obtundendum, ut ſpiritus animales generentur ſubtiliores, & ad debitas operationes aptiores reddantur, *alterantia* exhibent, quæ conſtant ut plurimum ſale volatili copioſo, ut ſunt omnia ſpirituoſa; phænomena enim hujus morbi cum dependeant ut plurimum à ſtatu fixitatis, conglomeratæ verò particulæ ſpirituoſorum defricatione hebeteſcunt, eapropter deſtillant ſuccos betonicæ, cochlear. beccabungæ, alſines, & id genus alia. Et cum ſæpè glutinoſum & viſcidum peccet, præſcribunt uſum *acidularum*, quæ participant de Marte, vitriolo & ſalibus, quorum beneficio optimè corrigitur glutinoſa ſanguinis intemperies; illæ enim partes metallicæ omnes corporis meandros & tubulos anguſtiſſimos queunt perrepere, atque humores viſcidos ductus multos obſtruentes reſolvere.

Ad hoc acidum ſanguinis corrigendum & deſtruendum mirum quantum juvant *Martialia*, imprimis vitriolum Martis; ſi enim Martialia intra corpus ſumantur, acidum vitioſum agit in illa, ſicque tertium fit, & acidum abſorbetur. Ad mucum verò in primis viis ſæpius latentem, & parietibus ut plurimum ventriculi adherentem, fermentationemque impedientem, exterminandum magnifaciunt *Carteſiani vomitoria*, quæ concutiendo mucum illum facili marte abradunt & eiiciunt. Palmam aliis præripere putant antimonialia, tartarum nempe emeticum Mynſ. à gr. 2. ad 4. Laudant & ſulphur *antimonii*, cujus præparationem habet *VVilliſius*. Inter reliqua purgantia extractum hellebori nigri ad ʒ j. exhibendum præſcribunt. Pro confortando cerebro & poris ipſius nimis laxatis emendandis & paululùm aſtringendis magnifaciunt tincturam lapidis Lazuli, coralliorum, Lunæ, & alia ejus ſortis, quæ omnia & ſingula huc referre tædioſum eſſet.

Noſtra curandi methodus. §. 20. Noſtram nunc videamus methodum hunc curandi morbum, quam brevi pomærio comprehendamus (1.) Rex noſter Microcoſmetor ab imminente hoſte, aculeatis armis potiſſimùm munito, triſtis factus iterum excitetur. (2.) Inde ſpiritus animales Regis ad exemplum torpidi facti, & poris cerebri ab aliis ideis jam occupatis infixi, eliminentur. In curatione prodeſt, ſi vena aliqua inferior incidatur, & ſanguis craſſus educatur, ubi ſcil. ab obſtructione menſium malum eſt, aliàs V.S. non multùm proderit.

Poſtea acidum viſcidum Regem noſtrum triſtem reddens & ſpiritibus animalibus negotium faceſſens ante omnia corrigendum cenſemus, ut ita Rex excitetur ad priſtina munia obeunda: quod obtinere poſſumus ex alcalibus tum fixis, tum volatilibus; & hic alcalia volatilia longè præſtant fixis, cum & acido abſorbendo & ejus ſpiculis obtundendis congruant; hinc tanto levamini ſunt melancholicis ſalia volatilia, quæ ſimul corrigunt ſanguinem craſſum & fæculentum: ſed cum acidorum particulæ modo gladiolis, modo novaculis, modo acui & aculeis aſſimilantur, inde varia antacida eſſe debent, quare hæc hoc in affectu ſæpius mutanda veniunt. Ad acidum hoc viſcidum, quod aliquando ſibi rapuit imperium circa hypochondria, meſenterium, lienem, &c. mortificandum, commendamus *myrrham*, & ex ea paratam *tincturam ſalis*, quæ omnem corruptivum acorem tollit, & balſamica vi quamcunque putredinem arcet; quibus ad amuſſim viribus æmulum eſſe *Elixir polychreſton noſtrum* autumamus, ex myrrha, aloe, croco, cum ſpir. vini tartariſato, & ol. tartari per deliquium paratum, addito liquore nitri fixi, certè mille experimentis nobilitatum medicamen. Alcalia fixa & terrea quatenus acidum peregrinum, hoſtem ſcilicet extra munimenta adhuc exiſtentem, arcent & interimunt, proficua erunt, ut ſunt oculi cancri, margaritæ, C. C. uſt. corallia. Viribus conſpicuum eſt medicamen vitriolum Martis. Eſto formula ſequens pro acido hoc hoſte arcendo.

♃. *Cremor. tartari* ʒ j.
Vitriol. Martis.
Ocul. cancr. alcoliſat. ana ℈ j.
Margarit. ℈ ß.
M. f. pulvis noſter abſorbens.

Vel

♃. *Arcan. dupl. gr. xv.*
Sacch. Satur. ℈ ß.
Camphor. gr. iij.
M. pro doſi.

Sequentia remedia eodem ſunt genio prædita, & paulò fortiora, ut Elix. propr. Par. Tinctur. Caſtorei, ſuccini, &c. Eſto formula:

♃. *Spir. ſalis armoniaci* ʒ ß.
Carminat. ʒ j. ß.
Tinct. caſtorei,
Cinam. ana ℈ j.
Martis ʒ ß.
M. D. ad vitrum & exhibeatur ad guttas 20.

Vel

♃. *Tinct. fl. Hyperic. c. Spirit. vin Tartariſat. fact.* ℥ ß
Elix. prolychreſt. ʒ j.
Camphor. ℈ ß.
M. doſis guttæ 60.

Tinctura Martis ritè parari ſolet cum ſucco pomorum Borſdorfianorum, & detur in vehiculo idoneo, aqua deſtillata, &c. vel Tinct. croci ʒ ß. Camphor. ℈ j. M. doſ. guttæ 30.

Non poſſumus nobis temperare, quin hic reprehendamus hodiernos plures Practicos ſyrupis ſuis aperitivis aliiſque dulcibus acidum peccans deleturos & correcturos, cùm potius ſuis vulgò commentis dulcibus homines lædant, quæ ſi perpenderent delicatuli, tum ejuſmodi omitterent, cum ſanguinem dulcem non reddant talium uſu, ſed potius exaſperent ejus acrimoniam, acidùmque adaugeant. Omnem in hoc caſu probationis paginam abſolvit *Tiſonis* in Braſilia obſervatio, qua ſuccum ex quo ſaccharum concreſcit extravaſatum intra breve temporis ſpatium aceſcere tradit. Proſunt verò hic omnia acida volatilia: inter ſpiritus acidos volatiles *Tachenius* numerat etiam ſpiritum vini alcoliſatum, qui conficitur cum ſpir. vini vulgari per veſicam, ſine ulla additione vel cinerum clavellatorum, vel ſalis communis, ſicut à nonnullis fieri ſolet. Spiritus vini tartariſatus ſequenti modo paratus eſt optimus: expone aeri

aeri frigidiſſimo vinum generoſum in vaſe idoneo ut congeletur, foramen fiat cum baculo in gelu, & funde liquorem non condenſatum in aliud vas, liquor ſegregatus congeletur, quod repete toties, uſque dum aer non ampliùs reſiduum condenſare valet, puriſſimum tunc habebis ſpiritum vini tartariſatum, qui mirandos edit effectus hoc in morbo, aliiſque. Saccharum certè tantum à vera dulcedine abeſt, ut ipſum diſſolvat antimonium, cum quo ſi commiſceatur triduana & leni deſtillatione, oleum antimonii ſaccharatum, hoc eſt, ſpiritum acidum combuſtis partibus non inutilem prolicit; ſic & nos habemus proceſſum Tincturæ corallorum ſaccharatæ, ubi ſolent ſaccharo calcinari corallia; verùm tædet diutiùs notis immorari.

Hoſtis Regis noſtri ita viribus fractus planè eiiciendus eſt, & cùm ille ſæpius tyrannidem ſuam exerceat in ventriculo, inteſtinis, ductu pancreatico, aliiſque locis, illum ope Emeticorum eiicere poſſumus, ut ſunt Tartarus Emeticus, vinum emeticum noſtrum.

♃. *Antimon. ppr.* ℥ ß.
Caſſ. lign. ʒ iij.
Rhabarb. el. ʒ ij. ß.
Calam. arom. ʒ j.
Zinzib.
Galang. ana ʒ ß.
Caryophyll. ℈ j.
Cinnamomi ʒ ß.
Sacchar. alb. ℥ j.
Vini Rhenani ℥ xvj. *Doſis* ʒ ij. *ad* ℥ ß.

Antimonialia enim in hoc morbo præ aliis commendamus, quia humores valde diſſolvunt & fluxiles reddunt, atque curationem quaſi politicam efficiunt, dum ſcilicet humores valdè tingunt & corrumpunt, ut excreta appareant ſub colore viridi, unde æger videns illa colorata, credit jam omnem vitioſam materiam è corpore eſſe deturbatam, & ſic ceſſat in ægro illa phantaſia, & phantaſmata, quibus melancholici plerumque obnoxii ſunt, planè deſinunt. Fortiora quoque debent hæc eſſe medicamenta emetica & cathartica, aliàs partes ſenſiles ad talem ſpaſmodicam contractionem irritari haud poſſe nobis perſuaſum eſt, ſic etiam mucus ille glutinoſus parietibus ventriculi ſæpius adherens meliùs excutitur; in hunc finem ſequens exhiberi poteſt:

♃. *Succ. cort. med. ſambuc.* ℥ j. ß.
Sal. vitrioli ℈ ß.
Syr. fumar. ℥ j. *M.*

Inter ſpecifica habetur extractum hellebori ad ʒ ß. exhibitum, imprimis cum ſpiritu vitrioli correctum; cui diſplicet hoc extractum, in illis locum ſubſtituere poteſt mitius, extractum nempe diacitri ad ℈ iv ſeu infuſum fol. ſennæ & rhabarb. cum ſale tart. vel decoct. paſſul. c. fol. ſenn. lib. i. ß. pro aliquot vicibus, vel ſequentes pilul. quæ tamen non adeò conveniunt in naturis ſiccioribus.

♃. *Extr. diacathol.* ʒ ß.
Mag. Lunæ ℈ ß. *M. f. pilulæ,*
veſperi aſſumendæ.

Præ aliis laudatur Extract. diacolocynthidis, quo ſolo remedia *Garmannus* & alii feliciter curaverunt hunc affectum Gumm. Ammoniac. Mercur. dulc. ſæpe aliis purgantibus mixta non contemnendi uſus ſunt, imprimis Extr. hellebor. nigr. cum Extr. martis ana, ℈ j. pro doſi exhibendum, vel ſingulis diebus ℈ ß. bis vel ter in die.

Magno quoque cum effectu interponimus Clyſmata varia ex carminativis, aciditatem temperantibus, parata, quæ ſimul alvum lubricant ac mucum illum fluxilem reddunt. In antimonio ſpecifica latet vis contra melancholiam, & nil tam melancholiam purgat quàm antimonium. Infuſis & vinis medicatis uti poſſumus, purgantia optimè infunduntur in ſero lactis, ſeu aq. ejuſdem, itidem cum aqua pomorum, addito rore majali & deſtillato. Exhibitis his purgantibus procedendum eſt ad *alterantia* ſpecifica, quæ Microcoſmetorem ſopitum excitant, & ſimul ſpiritus animales ignavos ad officium ſuum impellere queunt; in hunc finem volatilibus ſupra laudatis admiſcere ſolemus Martialia.

♃ *Spir. ſal. armon. ſuccinat.* ʒ ß.
Carminat ʒ ij.
Tinctur. Caſtor.
Cinnamomi ana ℈ j.
Martis ʒ ß.
Aquæ fumar.
Cent. min. ana ℥ ij.
Syr. cinnamom. ℥ ß.
M. D. ad Vitrum.

Eſſentia fumariæ, itidem ſuccus ejuſdem herbæ, c. ſero lactis per aliquot dies aſſumi poteſt; nam fumaria non diuturnam ſuſtinet coctionem, ob ſal volatile, quod in ſe continet.

Tinctura tartari antimoniata, eſſentia chalybis, tinctura tartari ſimplex, &c. aliis alterantibus palmam præripiunt.

Conveniunt & hìc omnia abſorbentia & aperientia, Cinnabarina, unde ſequens pulvis Cachecticus Cinnabarinus *Wedelii* egregii uſus eſt in melancholia hypochondriaca cum Vertigine aliiſque capitis affectibus, & infimi Ventris: Pulvis hic componitur ex Croc. Mart. aperit. Cinnabari nativa, radice ari, lapid. Canc. cum oleo cinamomi, vel ol. ligni ſaſſafras. Omnia quoque Cordialia conducunt, quia ægri maximè conqueruntur de anxietate cordis & vertigine.

Conducunt & varia deſtillata ex ſuccis, ſerum lactis, & id genus alia, imprimis acidulæ Martiales, quæ poſſunt parari ex chalybe & clyſſo; vide de his *Schrœderum*. Præ aliis commendamus *Schwalbacenſes*, & *Embſenſes* calidè bibendas mirum enim quantum hæ juvare poſſunt, prout multiplici experientia confirmati teſtari poſſumus; corrigunt enim acidum peccans & viſcidum tenax incidunt, Microcoſmetoris perturbationes placant & compeſcunt, fermentationumque vitia emendant, & promptum ſæpè ac tantum non præſentaneum exiſtunt remedium. Vix namque ampliùs dubitat aliquis, ſtatum noſtrum ut ſalubrem & fluidum, ita & morboſum & langueſcentem ex ſanguinis fermentatione, & circulatione partim immediatè partim mediatè dependere. Hic conducunt præſertim Martialia, pulvis ſcilicet chalybeatus, vel vinum Martiale, crocus Mart. ſolubilis alcalinus, vel *Mynſ.* aperitivus, imò ipſa limatura cum paſſularum pulpa in Electuarii forma aſſumpta. Alii extollunt Camphoram, nonnulli Sal Saturni, plures arcanum duplicatum, Crocum &c. Cinnabarina & Cancrina ut dulcincantia ſemper interponi poſſunt. Et ſi delirium frequens ſit, omnia de quibus capite de Delirio diximus, in uſum trahenda ſunt, ut Camphorata cum opiatis mixta quando ſcilicet vigiliæ pertinaces conjunctæ ſunt; ceu nuper in fœmina Preſhea dicta, omnia hæc ſymptomata obſervavi accuratè, cum effectu dedi ſeq.

♃. *Specif. Ceph. D. M.* ℈ ß.
Camphor. gr. v.
Laudan. opiat gr. iij.
M. pro doſi veſpertina.

Pro opio camphora præſtat, quia magis ſubtilis eſt & citius avolat, opiata enim melancholici ſæpe non bene ferunt. Si ſuſpicio adſit de philtro exhibito, præmiſſo vomitorio exhibeatur pulvis ſecundinæ c. theriaca, item magiſter. cranii hum. & Electuarium Hartmanni. Inter Chirurgica commendamus hic cum expertiſſimo Ettmullero variorum liquorum volatilium, aliorumque infuſionem, ſed cum id fusè prælaudatus vir retulerit in *Diſp. de Chirurgia infuſoria*, cujus lectionem lectori curioſo ſuademus, malumus enim eo ipſum remittere, quàm in tranſcribendo tempus terere. Quibus hoc inſuper exemplum ſubiicimus; quod tincturam Martis per vices infuderimus in venas ruſtici Lindenſis, maximè melancholici, egregio cum effectu. Perpauci tamen, ſi ulli (quos quidem ego novi) curioſitate illa ducti fuerint, vel accuratiùs hiſce inſiſtunt, verùm ob

contu-

contumeliam aliorum non audent ea experiri; ſed non allubeſcit diutiùs hiſce immorari.

Apertionem hæmorrhoidalium venarum, & arteriarum temporum, item cauteria non ſine fructu magno ſæpiùs inſtituimus, ſanguini enim vitioſo ſemper à chylo ſuppeditatur melior; ſed hic ſemper reſpiciendum eſt ad vires, aliaſque circumſtantias, quas Medicus præſens ritè attendat oportet.

CAPUT IV.

De Affectibus Capitis rationem turbantibus.

DE MANIA.

Definitio. §. 1. MAnia (Latinis furor, ſeu *inſania*) vulgò deſcribi ſolet, quòd ſit calida affectio in ſubſtantia cerebri ſuborta, ſine febri, qua læditur imaginatio & ratiocinatio, ſæpè illæſa manente memoria. Nobis libet ſequenti modo deſcribere, quòd Mania hæc ſit delirium cum maxima feritate alienationeque mentis, ſine febre, à Microcoſmetoris (imò verè Coſmetorgis) excandeſcentia horribili & ſpirituum animalium planè igneam indolem induentium extravagatione, motuque irregulari dependens. Ut breviori circino rem comprehendam: mania eſt delirium cum furore, ſed ſine febre. Cognati affectus ſunt *phrenitis*, *melancholia & mania*: in his omnibus afficitur Coſmetorges & turbatur ratiocinatio; & hi affectus gradu tantùm differunt.

Differentia. §. 2. Differunt tamen quod phrenitis ſemper adjunctam habeat ardentem febrem; at melancholia à mania ſolùm in hoc differt, quòd in utroque affectu turbetur ratiocinatio & æger abſurda ſibi imaginetur, loquatur & faciat. Attamen qui mania laborant, iracundia, ferocitate, rixis, clamoribus, ac horrendo aſpectu, longè ſunt turbulentiores, quàm melancholici. Hinc alii Maniam, intenſam eſſe melancholiam, definiunt deſcribuntque. Differt & in eo melancholia, quòd hæc cum metu & triſtitia eveniat, hic verò affectus cum audacia, furore & ſine febre accidit: facilè tamen hic in alterum, & vice verſa ſæpe commutatur; nam Coſmetorges noſter triſtis & furioſus factus, & ad deteriora perculſus furorem & flammam accerſit; facile enim fumus hic flammam concipere poteſt, Spiritus enim animales in melancholia fumo quaſi obfuſcari dicuntur, Mania iſtis apertum ignem inijcere videtur, in ipſis Maniacis rabioſa mordendi ac dilacerandi libido, qualis in canibus & lupis deprehenditur, unde & dicitur hic affectus *Cynanthropia & Lycanthropia*, *Dæmonium caninum & lupinum*, nec mirum eſt quòd in alios ſæviant, cum experientia conſtet, hujus mali ſervos nec ſibi ipſis parcere, ſed ſibi violentas manus inferre. Huc & referri poteſt *Hydrophobia*, quæ eſt delirium cum furore & abominatione liquidorum à morſu Canis rabidi aut alius beſtiæ; venenum enim cum humoribus circulantibus è vulnere rapitur verſus Cor, ibidemque varias inordinatas producit fermentationes, unde ob ſpirituum animalium craſſitiem oritur delirium: Cùm verò venenum ſanguini commixtum, eandem & ſimilem producat fermentationem, quæ eſt canis rabidi, non difficile erit concludere, eandem aquæ & omnium liquorum fugam ſequi debere, cùm canes rabidi aquam ceu peſtem fugiant, venenum enim ab aſſumptis liquidis vehementer efferveſcit inſtar calcis vivæ, quam turbam atque moleſtiam evitaturus æger à liquidis abhorret. Huc etiam ſpectat Philtromania, *quæ eſt delirium ſine febre cum furore ob ſpirituum animalium turbulentum & inordinatum motum, à Philtro ortum.*

Pars affecta. §. 3. Pars affecta ſecundùm veteres eſt cerebrum, quod probant ex principalibus animæ functionibus oblæſis, & ſic cerebrum, vel per ſe, vel per conſenſum, hic laborare poſſe contendunt. Alii ipſam animam pro ſubjecto habent. *Carteſius* enim ſubſtantias duas, realiſſimè tamen diſtinctas, in homine agnoſcit, unam ſcilicet *immaterialem*, & *organicam* alteram, quæ tamen ſubſtantiæ firmiſſimam copulam & nexum inter ſe habent, ut anima imperante ſpiritus animales omnes actiones motuſque abſolvant, & has hic affici credit.

Williſius pro ſubjecto agnoſcit ſpiritus animales à propr ia & genuina indole ſua deſciſcentes, *Aquæ Stygiæ* æmulos, *cerebrum* & pro parte affecta agnoſcit. *Nos verò circa ſedem noſtri Microcoſmetoris, omneſque poros cerebri in quibus ideæ formari ſpirituſque hoſpitari ſolent, mali officinam quærimus.*

§. 4. Ægri hoc correpti morbo aliquando inſtar *Signa.* ferarum quaſi furere videntur, ita ut inter Maniacum & brutum rapax nulla appareat differentia; obvios enim immaniter invadunt, eoſque, uti duo illi Maniaci apud *Matth.* c. 8. *verſ.* 28. 29. vulnerant, imò nec parentibus mordendo vel lædendo parcunt, mox iterum ſe manſuetos gerunt, intractabiles tamen ſunt cum multiloquio, ſaltant, cantant, agitantque mirè corpus, ſemper apparent aſpectu torvo & vultu tribunitio, intrepido & inverecundo; commune autem ſymptoma perpetuò omnes Maniacos comitatur, videlicet perpetuæ vigiliæ, & omnibus adeſt ſtupendum corporis robur, & vis ferè Herculea quam impunè non provocaveris; maximum quoque frigus, jejunia, verbera ac vulnera abſque ſenſibili noxa perferre poſſunt, jurant, vociferantur & varios geſtus indies faciunt, crines ſibi ſæpe evellunt, veſtes lacerant, feneſtras ſcriniaque perfringunt; fortes enim ſunt, & vigilias ferunt intenſas, de magnis multiſque rebus, rixis, contentionibus, igne, dies noctesque blaterant fabulanturque. Proni ſunt & interdum nunc in riſum hilaritatemque, nunc in mœrorem, nunc in timorem inanium rerum labuntur Subitò temerarii, iracundi, clamoſi & minaces fiunt, vincula cum catenis rumpunt, muros & fores effringunt, incredibili enim pollent robore, etiamſi dies noctesque inſomnes trahant, ob ſpirituum animalium omnia membra irradiantium igneam vim, quæ valde adjuvatur à *rectore* ſuo incendiario facto, unde & intenſiſſimum frigus, quamvis nudi ſint, haud ſentiunt, quod & annotavit *Helmontius* in tractatu ſuo, *Demens idea* dicto, hiſce verbis: eſt ſingulare Maniaco, quod utcunque nudus cubet, humi vel in marmore pernoctet, ſeveriſſimo *Boreæ* flatu non glacietur, vel *artus commoriantur ſibi*; *Maniacus non ſentit frigus, nec ſcit ſentire*, quia juxta quoſdam, mens cum internis nimis ſit occupata, externa minora non attendat, neque frigori externo auſcultet, ita ut non tanti faciat quietem fibrillarum nervearum, ſic & jejunia, verbera, aliaque incommoda adhuc minùs ſentiunt. Nonnunquam verò ita ſeriò rem agunt, ut amicos, atque adſtantes aut verberibus aut morſibus, aut aliis injuriis lædant, moreſque quaſi ferinos exprimant. Torvos, intrepidos, attentoſque habent oculos, & ſemper aliquid mali meditantur, quia ſpiritus ignei ferociùs per meatus cerebri Coſmetorgi offerunt veſtigia vel ſimulacra anteà oblata, hinc judicat ille, ac ſi eſſent præſentia. Tantum etiam ſubinde inſaniunt, ut ſibi ipſis convitia dicant, tumque vinculis detinendi ſunt. Dolor capitis aliquando, & vigiliæ immodicæ ſemper hic urgent ob ſpiritus animales igneos cerebrum totum irradiantes. Præcedunt plerumque inſaniam iracundia, metus, amor, ambitio, curæ, ſtudia, &c. juxta *Helmontium* dicentem; à metu, agonia, ira, invidia, ambitione, amore, ſtudio, cura, pudore, aliiſque, dementiæ fiunt. In venerem proni aliquando ſunt; nec non ipſis curæ ſunt res extraneæ, nihil ad ſe pertinentes; ſed

ſed tædioſiora hæc ſunt, quàm ut iis pluribus litare debeamus, præſertim cum mille teſtes, experientia quotidiè affatim exemplorum ſuggerat.

Cauſa ad mentem Galenicorum.

§. 5. Perſpecta jam methodo cognoſcendi hunc morbum, perſpiciamus & cauſam hujus ferini affectus. Cauſæ maniæ ſunt Veteribus, Galenicis ſcilicet, vitioſi humores, aduſta videlicet melancholia, bilis flava, retorrida, & ſanguis aduſtus inque naturam melancholiæ transmutatus. Ipſis hic affectus aliquando oritur ex calida cerebri intemperie, quod ſi in cauſa ſit præaſſata bilis flava, tunc ferina excitari deliramenta ajunt, ita ut ægri fiant temerarii, & adeò fortes, ut violento corporis impetu formidabiles reddantur. Si verò generetur hic affectus ex copia ferventis ſanguinis aduſti, in utramque bilem mutati, ad caput cum impetu ruentis, tunc plerumque cum riſu atque cantu immodico ægri inſanire, ex ipſorum obſervatione, ſolent.

Paracelſi.

§. 6. Videamus porrò, quid *Paracelſo* de morbi hujus cauſis & natura videatur. Hic verò *c. 2. de morbis amentium*, Maniam ex *tribus primis principiis* oriri vult, & *lib.* 10. §. de cap. adverſ. intern. §. 3. Maniam, phreneſin & inſaniæ ſpecies *ex oppilatione ſuæ partis* oriri contendit, per calidum vel frigidum reſolutum aut coagulatum, & alibi *lib. 1. de virib. membr. c. 3.* ſpiritus vitæ quo pertingere nequit, ibi morbus gignitur; ſi nempe opilatur, ibi oritur putrefactio & exulceratio: moritur enim in illo loco. Item *alibi c. 2. de morb.* Maniam in duas ſpecies dirimit; unam quæ proficiſcitur *ex deſtillatione*, quando nimirum in capite manet vapor, alteram, quæ provenit ex *ſublimatione*, quando in capite coagulatur. Ibidem quoque memorat, non poſſe ſatis intelligi, quænam maniæ *minera* atque fomes ſit originalis, verùm cauſam putat, in quacumque corporis parte latentem eſſe *Mercurium in calcem reverberatum, & in aquam fortiſſimam ſolutum*, qui ſpiritui vitæ permiſcetur, illumque inflammat. Tantam verò inquit eſſe aquæ iſtius fortis ſubtilitatem, ut in fundo non commoretur, ſed ad ſumma faſtigia tendat: quamprimum autem ad cerebrum pevenerit, inſaniam inde produci, uti fuſius *Petræus*, Pullus Paracelſicus, in *Noſologia Harmonica Dogmatica & Hermetica* hæc deducit.

Helmontii.

§. 7. *Helmontius* celebris, omnem amentiam oriri ab efflorescentibus ideis conceptualibus peregrinis autumat, quæ effervescunt, non ſecus ac ſtigma ceraſi, aliique nevi materni quotannis virent vel rubent cum arborum fructibus, ſic & ideæ maniacæ perturbationibus ortæ habent (ut ille loquitur) in ſpiritu præcordiorum ſua incentiva repetitionum, periodorumque intervalla: in amentiis hypochondriacis eſſe venenum quoddam vel furioſum, vel cum joco delirans.

Si fingere licet cum Helmontio, quid quæſo non licebit, cur non ruſticum fingimus ex inſanæ ebrietatis malo omnes has turbas commoventem, ſpirituſque turbantem.

Willisii.

§. 8. Votum nunc erit examinandum *Williſii*, qui de cauſa hujus morbi agens, Maniam generari putat, in quantum ipſi ſpiritus animales ab indole miti & benigna, nempe ſpiritu ſalino, in aliam acerrimam, puta *ſalis fluidi* ac *ſulphuris arſenicalis* participem. degenerant, qui ſpiritus à ſanguine depravato & nitro-ſulphureo taliter vitioſi generantur. Exiſtimat quoque fermenta venenoſa *ſanguini* vel *ſucco nerveo* inſinuata facilè hunc affectum generare, quod probat à canis rabidi morſu, aut venenorum aſſumptione, id genus deliria excitari. Audaciam maniacorum deducit Nob. Author, quod nempe ſpiritus animales efferri admodum exiſtant, & animam ultra corporis ambitum efferant: Robur immenſum explicat per id, quod in ſanguine ac ſucco nerveo maniacorum particulæ nitro-ſulphureæ aut aliàs acerrimæ ac velut ſtygiæ contineantur, unde ſpiritus animales vi elaſtica ſive exploſiva ſtupenda, & longè ſupra naturalem, immani pollent. Frigus intenſum æſtumque, vigilias, jejunia, verbera ægros abſque noxa ſenſibili, ob ſpiritus robuſtos & fixatos & avolare neſcientes, perferre ratiocinatur.

Sylvianorum.

§. 9. *Sylviani* hic accuſant ſpiritus animales excandeſcentes, à vitioſa effervescentia ut plurimum ita factos, & omnium Maniacorum affectuum ſymptomata probant per cauſam remotam, pancreaticum ſuccum ſtagnantem & vitio corruptum, cujus rei penetralia clariùs aperit ipſe Sylvius eorum anteſignanus, *in Praxi, cap. de Mania*.

Carteſianorum.

§. 10. *Renatus* ejuſque ſectatores admirandam hanc animæ paſſionem in motu ſpirituum animalium fervidorum irregulari conſiſtere contendunt; anima enim juxta illos tamdiu manet tranquilla, quamdiu motus in corpore fiunt placidi & ſine tumultu; tranquillitas enim animi ſecundùm hos conſiſtit in blanda ſanguinis fermentatione, quamdiu enim illa durat, ſpiritus in cerebro retinentur in æquilibrio, quamprimum verò ſanguini tali impetuoſus incutitur motus à fermento aliquo ſylveſtri in ſanguine latente, uti in melancholicis, ſpiritus animales ita cum impetu in cerebrum moventur, ut non auſcultent animæ imperio; ſicuti enim blandus & lenis bene temperatorum ſpirituum motus, blandas, jucundas, lenes & prudentes ſolet excitare cogitationes, ita è contra fervidi & pungentes ſpiritus vehementiùs & nimis moti, ſolent hominem, non ſecus ac ſi ſtimulis eſſet concitatus, reddere ferocem, iracundum, audacem, impudentem, &c. Tali modo ſupponunt diſpoſitos eſſe ſpiritus animales Maniacorum. Remotè ſanguis craſſus, fermentabilis tamen (fortiſſimum enim Carteſiani ſupponunt in maſſa ſanguinea Maniacorum fermentum) & à quacumque cauſa occaſionali, ira ſcilicet, terrore, &c. impetuoſiùs motus, ab ipſis culpatur. Attamen à cauſa ſcilicet externa aliqua paſſiones in anima excitante, fermentum quoddam, ex irregularibus conſtans particulis, cum impetu versùs cerebrum ſæpiſſimè abripitur, & arteriolarum poros plexus choroidei plus ſolito aperit; dein ab harum particularum heterogenearum affluxu ſpirituum animalium placidorum motus aufertur, quos ſpiritus ita accenſos per totum cerebrum, magis tamen circa *glandulam pinealem* vagari ſupponunt, qui fulminis inſtar in cerebrum & muſculos influentes, glandulam mentis imperio planè ſubducunt, quæ ab effrænis illis ſpiritibus eluſa, omnique in corpus imperio defraudata, attentionum ſuarum habenam amplius dirigere neſcit, unde tot incompoſitos geſtus, pugnas, rixas, clamores, &c deducunt.

Noſtra ſententia de cauſa.

§. 11. Ad noſtrum nunc penſum accedamus; fatemur Carteſium phænomena hujus affectus optimè explicuiſſe *de animæ paſſionibus*; quomodo ſcilicet ira fiat, quando nimirum homo gravi contumelia afficitur; cum mens circa illud veſtigium detineatur ſpiritus, motu ſenſorii communis, ex certa agitatione orto, per nervorum tubulos in cuncta corporis membra, ad vindictam inſervientia, impelluntur; ſic ſpiritus illos ſanguinis & humorum circulantium jam dum à fermento peregrino motorum motus reddere celeriores. Lubet tamen nobis ſequente modo explicare.

Ad quam rem Archimedis nobis ſubveniat circinus, ut cum Graduiſtis primarum qualitatum limites commenſuremus, nos eadem fidelia utrumque parietem & Hippocraticis *qualitatibus* & *Democraticis* ſalibus confricabimus, qui pro diverſo figurarum acumine vel hebetatione diverſimodè agunt. Hoc in affectu ergò Microcoſmetor nobis eſt quaſi incendiarius, qui ſpiritus animales hominis accendit, qui ita accenſi inſtar vulpium Simſonicarum (*lib. Judic. c. 15. v. 4. 5. 6.*) percurrunt omnes foſſulas cerebri, & quaſcunque ideas, imprimis illas, quæ de audacia, furore, incendiis, rixis, &c. ante hac conceptæ fuere, efformant; cum impetu quoque ruunt in omnes partes corporis, quas vehementer irradiant, unde maniaci ſunt valde robuſti, & quodcunque frigus aliaque incommoda perferre poſſunt.

Inter

Inter cauſas remotas, tanquam ſpiritibus ſuis accenſis pabulum miniſtrantes, autumamus eſſe ſanguinem, multis particulis fixis & irregularibus conſtantem, cui ſi fermentum aliquod *acidum volatile* accedit, facilè Microcoſmetor igneſcit; ſpiritus in cerebro in æquilibrio conſiſtere debent, quamprimum autem vel à ſanguine tali, vel à fermento aliquo ſylveſtri & bilioſo ſulphureo in ſanguine latente, impetuoſus ipſis incutitur motus, tum accenſio Microcoſmetoris accedit & ſpirituum animalium æquilibrium tollitur. Furor enim hic ſine febri *primariò* per eſſentiam *cerebri*, *ſecundariò Cordis*, ob inordinatos & immoderatos affectus animi; *tertiò uteri*, in quo ſanguis in vaſis ſcilicet uteri fermentat, cor cerebrumque ſæpe etiam acribus exhalationibus ferit. Maniaci ſunt furibundi, robuſti, non tamen febricitant. Hic furor oritur exinde, quando ſanguis in ſe continet particulas craſſas, indolis ſulphureæ, quæ cum impetu verſus cerebrum abreptæ, poros arteriarum plexus Choroidei aperiunt, multiſque heterogeneis particulis viam in Ventriculos cerebri patefaciunt, quæ glandulæ pinealis motum turbando, ſtupendos in Maniacis excitant effectus: & quoniam ſpiritus valde craſſi ſunt, atque cum impetu in muſculos effluunt, non tam facilè diſſipari poſſunt, unde incredibile Maniacorum oritur robur; quoniam verò ſanguis in mixtione non eſt turbatus; nulla adeſt febris, intenſiſſimum poſſunt ferre frigus quia mens circa alias res occupata, injuriam foris illatam non animadvertit; tum etiam ob ſpirituum animalium craſſitiem motus fibrillarum non tam facilè ſiſti poteſt. Cauſam antecedentem diximus eſſe ſanguinem multis irregularibus conſtantem particulis iiſque fermentativis, vel fermentum certis temporibus à certa ſubtili materia è parte aliqua ſolida ubi delituit, excutitur, & ſanguini confuſum dramata illa ludit. Huc faciunt aliæ cauſæ procatarcticæ, tempus vernale, hinc optimè *Hippocrates* ait. *Vere quidem Inſaniæ:* vinum generoſum, ejuſque ſpiritus, ira, influxus lunaris &c. Res aliæ externæ facilè homines in hunc morbum coniicere poſſunt, & quidem venena aliaque: ſic legitur in *Ephemeridibus Germ. Ann.* 3. quòd ruſticus quidam ſub arbore cubans, à ſomno expergeſactus, per annum dimidium Maniacus redditus fuerit, ſed aſſumpta tabaci uncia & concitato vehementiſſimo ſternutamento prodiit eruca nigra longa atque piloſa, qua reddita ruſticus perfectæ reſtitutus ſanitati fuit. Sic quoque poſt variolas malignas ſuperatas, maniam ortam fuiſſe teſtantur itidem Ephemerides: plures Nos vidimus Maniacas puerperas. Sic & experientiſſ. Dn. *Ettmullerus*, Prof. Lipſiæ celeberrimus, miram annotavit hiſtoriam *in Diſp. de morſu viperæ*, quòd ſcilicet in oppido vicino Torgavia, mulier maniaca, & quidem ut putabatur ex *philtro*, lictorem in cuſtodiam ſe abducentem, mordendo prope axillas, in ſimilem conjecit calamitatem, ut poſtero die ſimiliter ac ipſa fureret, muliere meliùs ſe habente. Sic nos morſum ex iracundia alterius maniam & inſanabile vulnus ruſtico Hadamarenſi conciliaſſe novimus, bilis enim, ut ſuprà dictum eſt, furoris ſæpius hominum cauſa eſt, ubi nimium redundarit, prout & ait Philoſophus Medico (Democritus Hippocrati,) ſi velocior nimirum, & ex ira bilis acrimonia ſpiritibus animalibus accedat. Obſerves enim iratos homines certo vix loco manere, incaleſcere, ſuccuti, & ſi dentibus mordeant, venenati quid partibus adfricare, ut ex ſuperiore hiſtoria liquet. Sic ex metu & concepta animo vindicta affectus hic oriri poteſt; ita ex fide Poetica *Oreſtes* apud *Euripidem*, propter interfectam matrem, *furioſus* factus eſt, donec ad aram *Dianæ* expiaret ſcelus; & Empedocles ex ſuperbia furore percitus, in Ætnæ voraginem proſiliit, juxta illud Horatii:

———— *Deus immortalis haberi,*
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Inſiliit.

Omnia Phænomena noſtri affectus facili Marte explicari poſſunt ex jam dictis. Huc etiam pertinet cauſa Philtromaniæ, cujus furoris cauſa proxima eſt ſpirituum animalium motus turbulentus & inordinatus, ita ut animæ imperium illudant, quia eorum æquilibrium & motus conſuetus placidus tollitur, iique tamquam effrænes quaquaverſum feruntur: Remota cauſa eſt philtrum, imprimis ſanguis menſtruus cum leporino mixtus, à quo aſſumpto plures in Maniam incidiſſe teſtantur *Borellus*, *Stalpart*, *Ettmullerus* aliique, de quibus videantur Authores. Numne adhuc aliquid veneni ſimul miſceatur huic ſanguini, maximè ſuſpicor; ſanguis qua talis vix effectum hunc præſtabit. Hæc cauſa fuit ex multiplici opinione, nunc videamus alterum Hemiſphærium, *Prognoſin* nimirum.

§. 12. Frequens eſt juvenibus ac mediæ ætatis hominibus hoc malum, nec tamen ſenes ab hoc affectu planè immunes eſſe tota die videmus; bigam talium maniacorum ſenum nos novimus, civem ſcilicet Dizenſem & Hanovienſem van R. ſexagenarios, ſed ſiccioris & macerrimæ conſtitutionis texturæque, ut quaſi ſine extis & haruſpice divinari poſſit, ſpiritus animales in ipſis ardere & igneſcere. Deſipientiæ, juxta *Hippocratem* noſtrum *Sect. 6. aph. 53.* quæ cum riſu fiunt, minùs periculoſæ ſunt iis, quæ cum ſtudio accidunt; eoque periculoſiores ſunt, quo major concurrit temeritas. Ubi jam radices egerint altas, malum vix curari poteſt, in cerebri enim veſtigia olim impreſſa, ſed poſtea ſublata & quaſi concremata, minimè reſtitui poſſunt, nam plicas firmiter cerebro impreſſas explicare non hominis eſt; ut cùm in charta vel corio cum acidula leviter imago alicujus rei eſt impreſſa, tractu temporis & motu chartæ, imago penitus obliteratur; verùm ſi acus altiùs adacta fuerit, & foramina effecerit, nunquam imago delebitur. *Prognoſis.*

Appetitus proſtratus, ulceraque in facie, ano, pedibuſque enata, malum omen habent. Ubi verò delirium ſomnus ſedarit, id bonum *Hipp. ſ. 2. aph. 2.* pronunciat: ſimiliter quoque ſi inſanis varices & hæmorrhoides ſuperveniunt, fit ſolutio morbi, *ſ. 6. aph. 21.* Vigiliæ diutius protractæ malum denunciant. Facilè hic affectus in ſtultitiam & melancholiam ad tempus quidem tranſit, donec nova incentiva fermenta Microcoſmetorem & ſpiritus animales accendunt. & hoc fit duobus modis, vel ab anima, vel à corpore; quia tandem anima res licet ingratiſſimas & tædioſiſſimas imò horrendas aſſueſacit, & illas cnm minori affectu contemplatur; à corpore, quædam mania præcipuè conſtat à fermento quodam, quod & tandem conſumitur, totaliter verò ita conſumi nequit, quin reliquiæ in partibus ſolidis adhuc relinquantur, quæ iterum à cauſa aliqua externa poſſunt in actum deduci, & ſic tum mania redit, vel quia anima has res conſueſcit, & ſic ſæpe hìc affectus recurrere ſolet; & ſi inveteratus vel hæreditarius, aut morſu canis aliuſque animalis rabidi inductus, vix radicitus unquam extirpatur ac ſanatur, ob rationem ſuperiùs dictam, ſemel enim extinctis veſtigiis cerebri, ſpiritibuſque fervidis & aquæ ſtygiæ ſimilibus redditis, atque à genuina indole ſua deſciſcentibus raró ad priorem reduci poſſunt: de quibus pluribus egimus in ſuperioribus, imprimis ubi de cauſa hujus miſerrimi affectus egimus. Mania ex philtro non minùs tuta eſt, quamvis haud ſemper lethalis, tamen ſatis periculoſa & curatu difficilis eſt, imprimis cùm ægri plerumque omnia reſpuant remedia, niſi in principio ſtatim ſuccuratur, ſicut enim principiis cunctorum morborum obſtandum, ita imprimis hoc noſtro caſu; hinc ritè Poeta canit:

Helleborum fruſtra, cum jam cutis ægra tumeſcit,
Poſcentes videas; venienti occurrite morbo.

Si itaque tempeſtivè advocetur Medicus, & patiens remedia haud reſpuat, bonus erit exſpectandus finis. Salutares ſunt tanquam criticæ evacuationes, quoniam ſic heterogeneum illud, ſive ſit fermentum, ſive aliud quid craſſius, è ſanguine eliminatur; nam fluxus hæmorrhoidum limites non excedens, in quocunque

morbo

morbo eſt beneficium ut vulgo dicunt *Naturæ*. Si ab inſania difficultas inteſtinorum, aut hydrops, aut mentis alienatio contingat, quam & ſolvere ſolent menſium fluxus, hæmorrhagia quæcumque & diarrhoea, quæ omnia ſalutares quædam criſes ſunt, teſte *Hippocrate Aph. 5. ſ. 3.*

Cura Diætetica. §. 13. Cura Diætetica nunc ſequitur; conſiſtit ea in obſervata quotidiani *victus* ratione. (1.) *Aer* ſit temperatus, ad frigidum humidumque nonnihil vergens, vitetur imprimis nimis calidus, impurus & vernalis, unde magnus *Hipp. ſ. 3. aph.* 20. ait; *vere* fiunt inſaniæ, furores & morbi melancholici, quo tempore ſcilicet fabæ florent, juxta verſiculum: *cùm faba floreſcit, ſtultorum inſania creſcit*: omni quoque tempore, imprimis diebus canicularibus maniæ fieri poſſunt, ſolentque, quales vidimus & in hyeme. Ut enim maria vi tempeſtatum ab imis refuſa vadis intumeſcunt, fluctuſque inſolenter attollunt; ita furentibus atrociter ventis, ſuo quodam æſtu humores in corpore efferveſcunt, qui evecti in cerebri arcem, impulſis ſpiritibus turbidos animorum motus excitant, averſos à ratione, inimicos mentis vitæque tranquillæ. Hinc illa tempeſtuoſo cœlo affectuum eſt intemperies, illa in colloquiis difficultas, in animo iracundia, in converſatione moroſitas &c. (2.) *Cibus* ſit refrigerans humectanſque, vel incraſſans, concoctu facilis, liquidus, ſorbilis ut endivia, hordeum, rapæ, carnes vervecinæ, ut ſunt juſcula caponum, perdicum, gallinarum ac pullorum, refrigerantibus & humectantibus herbis, aliiſque infarctorum. Cerebella porcina butyro frixa comeſaque ſpecificè prodeſſe maniacis quidam ſcribunt, quorum periculo hæc retulimus. Alimenta flatuoſa & calidiora valde nocent, quia Microcoſmetorem ſpirituſque animales accendere poſſunt, ut ſunt aromata, acria, ſinapi, & id genus alia, carnes ſuillæ, anſerinæ & fumo induratæ quæcunque, ut & omnes cibi fermenteſcibiles maximè obeſſe deprehenduntur.

(3.) *Potus* ſit refrigerans, aq. hordei ſcilicet vel acidulæ Doningſteinenſes, decoctum herbæ anagallidis: *decoctum hirundinum cum lapidæ prunellæ noſtra experientia comprobatum*, vel ſolùm ſal prunellæ ad ℥ j. in potu frequenter exhibeatur, imprimis in Cereviſia tenui, vel potus ordinarius ſit ſerum lactis cum Nitro. Exulet vero vinum quodcunque, juxta illud:

Vina gravant animos, faciuntque furoribus aptos.

Quare angue & cane pejus vitanda ſunt vina generoſa, ſpiritus vini, aliæque aquæ cardiacæ calidiores. Vinum ergò ad mentem veterum bibendum eſt, juxta illum vetuſtæ Religionis ritum, qua in Deorum laudem præbibebatur. Princeps crater Jovis erat Olympii; ſecundus Heroum; tertius Jovis Soſpitatoris; quæ ſapientium quoque olim pocula dicebantur: primum ſanitatis; ſecundum Amoris; tertium ſomni. Si quid accederet ulteriùs, *inſaniæ*, & *injuriæ* erat: ſic & nos Medici primos hauſtus ſiti; alteros voluptati; tertios deinde ebrietati; quartos *inſaniæ* tribuere ſolemus. Ut enim in valida tempeſtate onuſtum mercibus navigium, ſopito gubernatore, aut amiſſo clavo rectum tenere curſum non poteſt; ita homo obrutis vino ſenſibus oppreſſaque mente in ſtultitiæ ſcopulos detorquetur. Quod obſervans Pythagoras, *ebrietatem*, ajebat, *inſaniæ* eſſe meditationem. Ex eadem mente apud *Stob. Serm. Ebrios* uti ſenes bis eſſe pueros. Chryſoſtomus ebrietatem rectæ mentis alienationem dixit: imò vinolentia in violentiam ut tranſeat neceſſe eſt.

(4.) *Motus* ſit moderatus, exercitia ergò quæcunque, curſus, ſaltus, &c. impediantur.

(5.) *Somnus* hic quoque conveniunt conſueto tempore diuturnior, qui & provocandus omninò erit, tum intus ſumptis, tum foràs admotis medicamentis refrigerantibus & anodynis; quamdiu enim quievit cerebrum, tamdiu homo ſapit, teſte noſtro divino *Coo*; vigiliæ protractæ maximè nocent.

(6.) Quoad *Excreta*, & *Retenta*; excrementa alvi, ſi non reddantur motu ordinario, provocanda ſunt, alvum enim neceſſe eſt habeant humidam lubricamque ægri. Sic & hæmorrhoidum aut Catameniorum fluxus inhibiti omni opera ſtudioque cieantur, fiſtulis & ulceribus ſuppreſſis novus fluxus concilietur.

(7.) *Animus* ſit immunis ab omnibus affectibus, amicorum admittatur præſentia, prohibeatur verò admiſſio ignotorum, & earum perſonarum, quibuſcum æger aliquando odia exercuit vel etiamnum exercet. *Animi Pathemata* ſummoperè vitentur, ſecundùm Nos & *Helmontium*, metus, agonia, invidia, ambitio, ira, amor, ſtudium, cura, pudor, avaritia, aliæque ſimiles perturbationes, quæ omnia ſanguinem ſpirituſque animales valde commovere, accendere, & noſtrum Microcoſmetorem in furorem agere valent.

§. 14. Hiſce præmiſſis Diæteticis remediis, paulò intimius penſitemus curam, & eam ex pharetra pharmaceutica depromamus, quę ita junctim totam implent paginam. Veteres practici Galenici imprimis utuntur ab initio hujus affectus *præparantibus*, quę ſunt ſyr. violar. fumarię, acetoſę, bugloſſę, de cichoreo c. rhab. &c. Aqua violarum, lupulorum, nymphęę, cichorei, endivię, acetoſę. Poſt hęc tranſeunt ad *Evacuantia*, quę ipſis ſunt & veneſectio, quę, ſi ſcilicet ex abundantia ferventis ſanguinis (uti illi loqui amant) inſania excitetur, inſtituatur; idem remedium celebrant, ſi malum hoc à *Cholera* fiat aduſta, abſque ſanguinis plenitudine. Et purgantia ſequentia quę ex pharmacopolio depromunt, ut ſunt ſyr. roſar. confectio Hamech, Diaſennę, Hiera picra, Pilulę Indę, de lapide Armeno, &c. ſyrupus ex violis, fol. cichorei, fumarię, fl. nymphęę, ſem. frig. maj. glycyrrhiza, quę aliquando cum, interdum ſine purgantibus parari ſolent, varia apozemata & potus ſeu decocta. Dein & pro *Evacuantibus* remediis utuntur manna, caſſia, ſenna, helleboro nigro, &c. Nec contemnunt clyſteres ex foliis violarum, lactucę, althęę, malvę, oleo violarum, nymph. &c. Iidem Practici *Avertentia* & *Repellentia* dein adhibent remedia, quę ſunt hirudines ſincipiti aliiſque partibus capitis in ſuperficie admotę, hęmorrhoides, ut & menſes arte provocati. *Cura pharmaceutica Galenicorum.*

Huic ſcopo ſatisfaciunt & irrigationes capitis cum roſaceo, ſucco polygoni, acetoque, &c. vel ſincipiti cum linteolo appoſita epithemata ex his remediis, frequentiuſque mutata, in quem finem & *fomentationem capitis* imperant cum decocto florum ſtœchadis, chamomillę &c.

Inter *cerebrum roborantia intemperiemque emendantia* recenſent illi ſpecies diamargar. frigid. elect. de gemmis, diatrion ſantal. Conſerv bugloſſ. nymphęę, borraginis, violarum & id genus alia. Epithema pro epate ex aqua intybi, roſarum, acetoſę, camphora, ſpicanardoque, &c. Cordi applicant aq. bugloſ. roſar. nymph. acetum, ſpecieſque diamargarit. frig. Balneum ex aqua, in qua decoquuntur flores chamomillę, meliloti, fol. violarum, lactucę, ſalicis maximoperè commendant, ut & unguentum pro ſpinali medulla, ex oleo nymphęę, amygd. dulc. roſar. violar. &c. Cauteria cervicali commiſſurę in deſperato ferè caſu audacter applicant.

§. 15. Hęc opis ſunt Galenicę, quibus meliora ſe inveniſſe gloriatur *Paracelſus*, qui in curatione hujus affectus ad duas cauſas reſpiciendum eſſe memorat, *l. de morb. ament. c.* 2. Uult, ut materia peccans refrigeretur & coaguletur. Inter *refrigerantia* & *coagulantia* recenſet narcotica & anodyna, inter quę tanquam Luna inter minores ignes elucet laudanum *ipſius* opiatum, quinta eſſentia Mandragorę, papav. hyoſcyam. Specificè verò prodeſſe in hoc affectu putat quintam eſſentiam vel ſpiritum Saturni, Martis & Mercurii, ſolutionem Cryſtalli, Extractum camphorę, auri, verumque aurum potabile, liquores Lunę, ſapphiri & muſci, ut habet *lib.* 2. *de viribus membr. c.* 4. ibidemque maximè arcanas *Cura Paracelſi.*

Gillæ

Gillæ deprædicat vires, quod vult deſtillandum in vino vitæ & circulandum tamdiu, donec fundum non tangat, exhibendumque in Malvatico: quod plures ex Paracelſiſtis dicunt eſſe nitrum deſtillatum cum ſpiritu vini alcoliſato & rectificato, quod poſtea circulari volunt, donec omninò fiat ſpirituale & volatile. Nonnulli ex iis medicamen ex vitriolo putant, quod aliàs per *gillam* ſeu *grillam* à Paracelſo intelligitur, cum ipſi ſpecificum cephalicum ſit. *Dabſind vvohl vunderliche Grillen.*

Helmontii. §. 16. *Helmontius* veſtigia Paracelſi tam faſtuoſo ſupercilio, quàm placitis medicis premens, & narcotica & anodyna, hoc in malo proficua eſſe enunciat: in hunc finem ſummè commendat ſulphur vitrioli philoſophicum, narcoticum, ſoporificum & melle dulcius, unde in omnibus mentis alienationibus & hypochondriorum phantaſiis & paſſionibus conducere ait, quævis enim *narcotica*, inquit, ſuſpendunt lienem ab operoſa phantaſmatum ſæviorum exercitatione in cerebrum. Helleborum nigrum, quia alleviat conceptorum gravitatem, & aufert aliquid de prædicto aggravante phantaſtico proficuum eſſe indicat. Inter alia quoque ſubmerſionem in aqua frigida commendat, qua plures curatos vidit.

VVilliſii. §. 17. *Williſius*, ad Maniacos ſanandos, inquit, nihil magis neceſſarium eſſe quàm ut terrores ipſis iniiciantur, commendans *diſciplinam* ſeveriorem, minas nempe, vincula, verbera, aliaque, unde amentes & furioſi citiùs per ſupplicia, & cruciatus in gurguſtio, quàm medicamentis curantur. Commendat quoque prædictus expertiſſimus Medicus quoad medicinam, venæſectiones, vomitoria, ac cathartica quandoque fortia. V. S. inſtituendam præſcribit, modò in brachio, modò in jugulo, modò in fronte, modò in pede, ſæpiuſque repetendam, ſic enim animæ elationem optimè ſupprimi, atque ſemper alium mitiorem ſanguinem ex chylo elaborari, dyſcraſiamque ipſius emendari autumat. Emetica ſeu vomitoria ipſius in hoc malo ſunt ſeq.

℞. *Sulphur. Antim. gr.* viij. *ad* x.
Cremor. Tartari ℈ ß. *M.*

Vel

℞. *Mercurii vitæ gr.* ij.
Conſerv. roſ. rubr. ʒ j. *M.*

Vel

℞. *Tartari Emetic. gr.* ij. *ad* iij.
Sal abſynth. gr. ij. *M.*

Aurum vitæ, ut & Mercurialia magnifacit, quatenus per vomitum & alvum, item per ſudores, urinam, aut ſalivationem operari aſſolent: à ſalivatione enim quoſdam inſanos planè curatos noſter author vidit. Inter purgantia per infernum guttur recenſet ſeq. ℞. Extr. helleb. nigri, Calomelanos ſive Mercurii dulc. ana ℈ j. f. bolus, &c. Alterantia magnæ etiam efficaciæ hoc in affectu æſtimat; ex. gr.

℞. *Cryſtall. Mineral.* ℥ ij.
Margarit. ppt. ʒ j. ß.
Sacchar. Cand. ℥ ij. ß.
Camphoræ ℈ ß.

Quæ omnia ſimul terantur ſubtiliſſimè, & f. pulvis, de quo ſæpius æger capiat ʒ j. ad ʒ ij. in cereviſia tenuiſſima, aqua fontana; & ad libitum pro potu concedatur ordinario ſerum lactis imprimis caprini, florib. violar. roſ. rubr. nymphææ alteratum; ut & electuaria refrigerantia, Julapia ac aquas deſtillatas magnifacit, ſæpius aſſumpta. Pro ſpecifico in hoc morbo venditat decoctum *anagallidis* flore purpureo, item ſummitat. hyperici.

Si à morſu venenatarum aut rabidarum beſtiarum orta ſit mania, commendat infuſionem pomorum, tincturas varias, emulſioneſque.

In omni amentia haud contemnit *cucurbitulas* cum ſcarificatione, nec veſicantia, nec cauteria, tum actualia, tum potentialia. Arteriotomiam, vel *trepanationem*, & *mercurialem* inunctionem in dubium vocat, nec niſi perpenſa perſonarum differentia ex iis præſidium mutuatur.

Sincipiti & deraſo capillitio pulmones agninos calentes alioſque fotus, ægrotis etiam reluctantibus, applicari vult: Reliqua apud ipſum authorem videas, crambe enim bis cocta nauſeam parit.

§. 18. *Sylvius* cum reliquis commendat venæſectiones, vomitoria, alterantia aquea, ut ſunt emulſiones, Julepi, ſerum lactis, acidulæ & id genus alia: lapidem prunellæ haud contemnit; veſicatoria, aliaque externa refrigerantia *applicata*, ut & anodyna intus & extus applicata magnifacit, ut ſunt laudanum opiatum, cydoniatum &c. Clyſteres refrigerantes proficui uſus eſſe contendit, ſed non libet ſingula accuratiùs enarrare. *Sylvii.*

§. 19. *Carteſius* ejuſque aſſeclæ, ad motum nimirum ſanguinis imminuendum ſiſtendumque, convenire ajunt V. S. & quidem largiorem, ſi vires permitant, itidem *ponderoſa* quæcunque, quæ gravitate ſua ſanguinem in motu nimio ſuo ſiſtunt; in hunc finem præſcribere ſolent lapidem prunellæ, ſaccharum Saturni, lapides cancrorum, laudanum opiatum, ſanguinem draconum, &c. Prodeſſe quoque ſcribunt Decocta ex lignis vulgaribus, quia particulis ſuis duris & gravibus ſanguinis motum ſiſtunt & interim rigiditate ſua ſanguinem incidunt, & obſtructiones tollunt, imprimis ſi pori nonnulli ſenſorii à craſſiuſculis particulis obſtructi ſunt. Reliqua Chirurgica jam dicta aliaque poſtea dicenda nigrum Thetha præfigunt. *Carteſii.*

§. 20. Hos medicinæ noſtræ Optimates pluribus ægro opem promittentes & omnes artis ſuæ pyxides percurrentes hactenus vidimus, nunc & ultima cetra noſtræ opinioni locus relinquetur, qui in eo conſiſtit, ut Microcoſmetor incendiarius factus & ſpiritus animales accenſi & nimis irradiantes & exploſivi extinguantur & ad blandum & ordinatum redigantur motum: hoc præſtat V. S. iterata, non tamen affatim ſed ſimul & ſemel inſtitui debet, ne hydrops inducatur, quale nos exemplum novimus, in Lanione Dizenſi; huic ſcopo & optimè conveniunt opiata quippe quæ mirifica vi ſua ægris incendiarium quaſi furentem cum ſuis accenſis ſpiritibus maximè compeſcunt, quæ tamen non ſtatim nec in larga doſi exhibenda ſunt, nam poteſt contingere, ut longo furore ſanguis ſpiritibus eſſet exhauſtus, & ideo ſi narcotica exhiberentur, fermentationes ſanguinis ita proſternerent, ut mors inde ſequeretur. Imprimis ſi malum fuerit à retentione menſium tunc proderit V. S. in pede inſtituta, qua vidimus bigam fœminarum propediem reſtitutam. Sed ab anodyno primum eſt incipiendum, ut & à camphoræ minima doſi loco opii ad motum ſanguinis ſiſtendum, in qua non ita metuendum eſt propter ſui ſubtilitatem. Induciis factis ad cauſam remotam, ſanguinem ſcilicet multis particulis fixis ac acidis conſtantem, tollendam, & fermenta alia ſylveſtria in primis viis ſtabulantia eliminanda, commendamus *vomitoria*. Sanguis enim eorum uſu à partium excrementitiarum infarctu liberatur, & conveniunt imprimis illa quæ parantur ex antimonio, ut ſ. Tartarus Emet. Aq. bened. Ruland. ſapa vomitoria, & id genus alia. In delicatioribus minori doſi exhiberi poſſunt. Alii helleborum nigrum ejuſque extractum extollunt. Nos fortiora & validiora purgantia regulariter omittenda potiùs cenſemus, quatenus ſanguinis, ſpirituumque animalium motum nimium magis augent, eoſque poris cerebri profundiùs ingerunt, in tam furibunda enim perturbatione adeſt impetuoſa ſanguinis ebullitio & efferveſcentia, quæ & ex ſpirituum animalium impetu & irradiatione oritur, indeque ſæpius nimia ſanguinis rarefactio & ebullitio. Polypodium quercinum hic ſæpe ſufficit. Ad debitam ergò fermentationem ſanguinis reſtituendam conducunt omnia chalybeata, imprimis continuetur uſus Tincturæ Martis Ludovvicianæ bis de die à guttis 25 ad 40. interpoſito Cathartico ſequenti vel ſimili. *Noſtra curandi methodus.*

℞. *Reſin. Jalapp. gr.* xv.
Vitell. ov. tantill. ſolut. add.

Aq.

Aq. Epilept. Laug. ʒ j. ß.
Anagallid. ℥ j.
Sal. Abſinth. ℈ ß.
M.

Extra paroxyſmum, quod notandum, purgantia fortiora ſunt exhibenda quæ, capite de Melancholia jam deſcripſimus, ex. gr. ſeq.

♃. *Extr. diacartham.* ℈ iv.
Diacolocynth. ℈ ß.
Aq. Tarax. ℥ iij.
Cinnamom. ʒ j.
Syr. roſ. ſolut. ſ. ʒ ß. *M.*

Vel

♃. *Extr. hellebor. nigr.*
Martis ana ℈ j. *M. f. pilulæ.*

quo ſolo remedio nuper militem Maniacum curavi. Quibus *Microcoſmetoris* furibundi & ſpirituum furentium motus & ſanguinis inordinatam fermentationem ſiſtunt. Sanguis aſini, torpidi illius bruti, poſt aures collectus Microcoſmetorem mirè placat coercetque; ſanguis enim hic gaudet ſingulari vi, acidum illud volatile mirum quantum deſtruente, quem & *Beatus D. D. Michael celeberrimus Medicus* ſequenti modo præſcripſit; ♃. linteum ſanguine aſini, poſt aures extracto, juſto tempore imbutum, pone in ſ. q. aquæ *anagallidis* & florum hyperici, donec aqua tingatur, M. f. potus pro aliquot doſibus, quo medicamine maniacum, in *aula Altenburgenſi* ſe curaſſe ſanctè affirmat: canis, imò hominis ſimiliter meticuloſi ſanguinem convenire hoc in affectu, ſeq. ob rationem, perſuaſi ſumus, quatenus in his animalibus, in vena ſecanda, terror, metus, & anxietas concurrunt, huic ſanguini peculiaris inditur indoles, indeque optimè acutiſſimus *Marcus Marci* memorat, *non parum referre in qua diſpoſitione animalia moriatur, quorum partes ad uſum medicum quæruntur.*

Hic & transfuſio ſanguinis vitulini, aſinini & humani, præmiſſa tamen ſemper venæſectione conducit, qua plures maniacos *Pariſiis* curatos novimus, & noſmetipſi in homine veſano Diziis feliciſſimo cum ſucceſſu primum tentavimus, ceu ſupra nos dixiſſe meminimus. Aſt cùm hæc transfuſio ubivis ob hominum metum plane exoleverit, neminem ad eam inſtituendam cogere volumus, quam tamen etiam laudibus extollit *Deniiſius Phil. & Mattheſ. Prof. in Epiſtola de Transfuſione Sanguinis, & Chirurgia infuſoria.* Validum item & magnum remedium præbent Cauteria actualia: ſic *Dodonæus* cauterio poſito in nucha, maniacum ſanatum vidit, ſic etiam *Severinus* cauteria furioſis felici ſucceſſu admovit. Infuſio variorum medicamentorum imprimis *opiatorum* in venas maniacorum non inutilis erit. Inter alterantia prodeſt ſpiritus antiepilepticus Hartmanni, ex ſalis urinæ & ſpiritus vitrioli acidi mixtura paratus. In potu quoque *ordinario decocto ſcilicet anagallidis & florum hyperici, cum 2. hirundinibus, ſpiritus vitrioli; ad guttas quaſdam infundatur,* vel in ſero lactis caprini, lapides prunellæ inditi, peculiarem habent vim Microcoſmetorem furibundum & ſpiritus animales furentes compeſcendi ſedandique, vel liquor nitri alcoliſat. ad 20. gutt. infundatur potui ordinario, vel liquor Tartar. Et ut paucis me expediam, in hoc affectu, unicum ſaltem certiſſimum ſolatium quærimus in *opiatis*, (quicquid etiam contradicat *Helmontius libro de lithiaſi*) ubi ſcilicet ægrum habemus fortem, in debilibus enim & ubi jam præceſſerit Epilepſia, non ſat tutò exhibentur: quia ipſa Microcoſmetorem furibundum ſpiritusque animales impetuoſo motu ferocientes & tantùm non furentes mirum quantum ſopiunt, eorumque periculoſum impetum ſedant coercentque. Magnum namque ſæpius ægris imminet periculum ex ferocia iſtius Microcoſmetoris, & ſpirituum, qui gubernacula vitæ deſerentes omnia conturbant; vel velut Phaeton curru paterno mirabiliter excuſſus Macrocoſmum, ſic illi Microcoſmum incendunt. Opium enim has furias placat, hos fluctus ſedat, & mirè agit in motu ſpirituum ſedando; hinc ſuavis quies, omniſque ferocis motus optata ſedatio, unde & turgeſcentia materiæ peccantis, orgaſmuſque humorum facilè deſinunt; ſpiritibus enim ad quietem compoſitis, in ordinem quodammodo redit Microcoſmi turbata antea Reſpublica, dum Microcoſmetor noſter, tamquam Rector ſupremus furore placato, id quod ſuarum eſt partium, denuò obſervet, quæ cuncta legitimum opiatorum uſum facili marte ſequuntur. Si ſimpliciora inter opiata cupis, meconium, (opium enim in noſtris regionibus rarum eſt) cum ſale alcali fixo imprimis Tartari, cum Terebinthina digeratur & corrigatur, vel per artificialem fermentationem cum ſucco cydoniorum juxta *Hoffmannum in clave Pharmaceut.* Schrœd. quod opium ſic correctum abit in remedium anodynum ſine narcoſi, & cujus x. Grana, non plus vel minus proſunt aut nocent, quam 30. alterius. Eleganter de hoc laudano opiato dicit *Helmont.* Tr. *Jus duumviratus* §. 64. *felix æger cujus auxiliator Medicus novit lethalia è papavere ſeparare, retento auxilio, excitatore poteſtatis in duumviratu.* Inter mineralia ſulphur vitrioli, veneriſque anodyna vi conſpicua ſunt, ſed cùm non omnibus liceat adire hanc Corinthum, indeque hæc medicamina accerſere, opiatis interea nos contenti eſſe debemus. Ex polychreſto meo pulvere magnum effectum ſæpe vidi, qui paratur ex Nitro, camphora & laudano opiato. Nec ſua laude carent *Theriaca cœleſtis Hanov.* Tinct. anodyna Zvvelferi, Diacodium, Theriaca *Andromachi*, aliaque, quæ hic ſtudio reticemus, cum non omnia accuratiùs poſſimus deducere, ſed ſaltem *Encyclopædiam* meditemur. Nihil eſt quod magis Coſmetorem ſedet & ſpiritus animales figat; quàm oleum perlarum ritè paratum, cujus vires ſæpius hoc in affectu experti ſumus (quod, ſecundùm Timæum, Vini ſpiritum in butyrum ſciſſile coagulat, & eo modo ſpiritus quoque efferveſcentes ſopit.) Proſunt & ſeq. ſpiritus Lunaris.

♃ *Lunæ limatur. p. j.*
Sulphur. p. ij.

Leniter in crucibulo fuſis & unitis & pulveriſatis affunde ſpir. ſal. armoniac. l. a. extrahe tincturam, quam in cryſtallos redige & per retortam ſpiritum lunarem elice. Doſis gutt. 15. ad 20. Si ſomnus deeſt, poteſt potior ſequens tempore ſomni exhiberi.

♃. *Laudan. opiat. gr. ij.*
Diſſolv. in ſ. q. eſſent anagall. & hyperic. edulc. parum. pro una doſi.

Sequens optimi eſt uſus.

♃. *Aq. Anagallid.* ℥ vj.
Tinct. hyperic. Mynſ. ʒ ß.
Antimonii,
Spirit. vitrioli volatilis, & ſtriati ana ʒ ß.
M. & detur ſæpiùs.

Muſicam in morſu Tarantulæ & exinde orto affectu, huic os humeroſque ſimili, ſuadent; id quod alii faciunt, ad experientiam revocandam autumamus. Inter ſpecifica euporiſta ſunt ſanguis aſininus poſt aures extractus cum florib. hyperic. ſucco angallid. rad. & ſem. fœnic. ſylv. deſtillatus, quæ ſpecies & pro potu ordinario exhiberi poſſunt. Herba agrimoniæ in aqua fontana cocta prodeſt. Seq. ſæpius expertum novimus.

♃. *Confect. AlKermes* ℥ j.
Tinct. lapidis Lazuli ʒ ß.
Succini ℈ ij.
Eſſ. hyperici, Anagall. ana ʒ ß.
Magiſter. Lunæ ʒ ß. *M.*
Doſis ʒ j. *manè & veſperi.*

Camphora omnibus palmam præripit, detur à ℈ ß. ad ℈ j. cum pulvere abſorbente.

Vel

♃. *Aq. hyperic.*
Anagallid ana ℥ iij.
Confect. AlKerm. ʒ j. ß.
Lap. lazuli ppt. ℈ ij.
Syr. hyperic. ℥ j. *M.*
Doſis cochlearia 2. vel 3.

Crocus

Crocus, arcanum duplicatum, Sal Saturni ſunt optima remedia.

Vel

Detur ſæpius Tinctura lap.
Lazuli, vel Eſſentia anagallidis,
vel hyperici; proderit quoque
Tinct. hyperici comp. Mynſ.

Vel

℞. *Pulv. Marchion. gr.* vj.
Cinnabar. Antimonii gr iij.
Sal volat. ſuccin. gr. ij.
Laudan. op. gr. j. *M.*

Vel

℞. *Lap. prunellæ,*
Cinnab. nativ. ana ℈ j.
Camph. gr. v.
Laudan. opiat. gr. iij.
M. f. pulv. qui egregius eſt.

Vel

℞. *Nitri antimoniat.* ℈ j.
Butyr. perlar. ℈ ß.
Magiſter. ſuccini, gr. iij.
Lunæ gr. v.
M. F. Pulvis pro unica doſi.

Vel

℞. *Spir. vitrioli ſulphurat.* ʒ ß.
Syr. violar. ʒ ij
Aq. hyperici ℥ j. *M.*
Pro duabus doſibus.

Vel

℞. *Elix. propr. ſ ac.* ʒ ij.
Tinct. Tartar. ʒ j. *M.*

Cerebrum Arietis venerem non experti in ſartagine paratum addito cinamomo, nuciſta, caryophyllis, detur per 3. dies manè, quod quidam anonymus inter ſacra medicinæ inferre conatur. Proſpecificis habentur Aq. anagallid. compoſ. Caro noctuæ, ruta, & geranium &c. Spiritum verò Vitrioli ſtriatum, nitrum ſtriatum, ſpiritum cerebri hominis cum aqua anagallidis compoſ. commendamus. Nonnulli ſequenti modo in curatione procedunt, Primò Septimanatim purgant, & altero die pedes lavant; ſi nihil operatur, veſperi clyſterem applicant. Tertio die venam brachii ſiniſtri, quarto die ranulam ſub lingua, quinto die venam frontis aperiunt, & poſt tot venæ ſectiones ad ℔ ij. Specifica, emulſiones cordiales &c. propinant; Balnea ex herbis prædictis. Omnibus tamen ita factis morbus non curatur. Alii flagellatione, nonnulli fonticulis, quidam apertione digitorum, quidam trepanatione & Caſtratione ceteris non juvantibus tentant, quidam immerſione in aquam frigidam ad mentem rediere, prout id legimus in monumentis Medicorum. Alii laudant Balneum aquæ frigidæ.

Secundina primiparæ mulieris pulveriſata, clam in vino propinata ad ʒ j. aliquando juvat. *Nobis pro magno ar cano amicus communicavit ſuccum pullorum hirundinum ad* ℥ j. *in aqua anagallidis bis & ter Maniaco exhibendum, quo plures ſe curaſſe addit* Inter *externa* commendamus varia Epithemata, unguentaque ex anodynis, opiatis, refrigerantibuſque parata, & capiti raſo temporibuſque applicata & illinita. Plures noſtratium, baccas lauri cum camphora & albuminibus ovorum deſtillatas in Mariæ Balneo, capiti applicant.

Gallina viva, nigra tamen, noſtro verò calculo hirundines, in medium diſciſſæ & calentes capiti raſo applicatæ juvare, experto credas Roberto.

Frictiones, ligaturas, ſcarificationes, tanquam parerga haud contemnimus, & cauteria tum actualia, ut inuſtionem moxæ Indicæ vel noſtræ Germanicæ à nobis inventæ, tum potentialia, cum cautione tamen inſtituenda ſuademus. Balneum ex fl. nymphææ lactuc. papavere, ſalice, Malva, flor. hyperic. Chamomill. quotidie uſurpari poteſt.

Capilli quoque abradendi ſunt & illinatur caput unguento vel oleo noſtro ſedativo, quo Empiricus quidam Londinenſis plures feliciter curavit, prout teſtis eſt Medicus noſter *Caſtrenſis D. Kurſnerus*. Cataplaſmata quoque quæ habet *Cl. JunKen in Praxi Medica* non contemnendi uſus ſunt. Præter hæc ſeverior diſciplina, vincula & verbera Maniacorum ſunt neceſſaria requiſita, quibus cicurantur furiæ, & anima elatior ſupprimitur.

In philtromania ſpecificè commendatur ſuccus naſturtii aquatici, alii commendant lac muliebre, alii contrayervam, alii pulverem ſecundinæ vel calamum aromaticum, vel valerianam & plura infinita, pro philtri diverſitate etiam diverſa requiruntur remedia. Eſſent. fl. hyperic. Tinct. corall. Spirit. theriacalis camphoratus, extractum theriacæ. Eſſent. mumiæ human. viperar. ſerpentum conducunt. Sanguis verò menſtruus exhibitus ut ajunt eſt inſtar philtri. Egregium experimentum contra philtrum dicitur Electuarium Hartmanni, quod ex ſucco meliſſæ, hyperici, radice vincetoxici, lapide magnetis & melle conficitur, cujus doſis eſt à ʒ j. ad ʒ j. ß. Conveniunt & hoc in caſu reliqua quæ jam diximus.

Spicilegium accuratiùs ſi quis ex præcedentibus medicamentis velit inſtituere, is certè vacua manu nullus recedet.

CAPUT V.

De Affectibus Capitis Memoriam maximè lædentibus.

DE LETHARGO & CARO.

§. 1. LEthargus vel lethargia (aliis *Veternus*, nonnullis topor, quibuſdam *ſopor gravis*, multis *Coma*, *aliquibus Cataphora*, pluribus & Subeth) vulgò deſcribitur, *quod ſit ceſſatio fucultatum principum, præcipuè verò memoriæ, cum inexpugnabili dormiendi neceſſitate (ut Celſus loquitur) & febre continua lentaque a pituita ortum ducens*. Lethargus & Carus conſanguineæ ſunt affectiones, iiſdemque ferè remediorum præſidiis profligantur, quare has conjunctim pertractare lubuit. Noſtro tamen ex calculo ita definienda eſt lethargia, quòd ſit inexpugnabilis dormiendi neceſſitas cum oblivione maxima, aliquando cum febre & delirio, aliquando ſine iis, à Microcoſmetoris noſtri in viſcido limo hærentis ſopore, & ſpiritibus animalibus inde eidem glutini inhærentibus, & officii ſui planè oblitis, orta: vel, ut brevior ſim, Lethargus eſt ſomnus profundus cum febri ob inopiam ſpirituum animalium & cerebri à pituita ſeu lympha craſſa obſtructionem introductus. *Definitio.*

§. 2. Differt carus à lethargo, quòd lethargus adjunctam ſibi habeat febrim, & quod ad ſtentoriam acclamationem oculos aperiant lethargici, ad interrogata quoque reſpondeant incondita: Caro verò laborantes carere febri, oculoſque nunquam aperire nec loqui, nec membra movere, ſed mortuis ſimiles jacere, reſpirare tamen dicuntur. Non diſſimilis eſt hic affectus (carus) apoplexiæ, differt tamen ab ea, *reſpiratione*. In Caro enim libera eſt reſpiratio, in Apoplexia verò vehementer impedita, in caro nec ſentiunt, nec moventur, neque intelligunt, nec comminiſcuntur, nec appetunt ægri; ſola reſpiratione differunt à mortuis. Omnes autem ſoporoſi affectus gradu tantùm inter ſe differunt. *Differentia.*

§. 3. Pars affecta juxta veteres, eſt ipſius cerebri ſubſtantia, & maximè quidem ejus pars poſterior, non autem ejus ventriculi; quod ex functionibus cerebri oblæſis probare annituntur, quia in hoc malo potiſſimum memoria atque ratio lædantur, quæ præcipua ipſius cerebelli munia ſunt; quidam veterum, & cor pro ſubjecto, iniquè tamen accuſant. *Pars affecta.*

Williſius de anima brutorum, pro immediato ſomni & vigiliarum ſubjecto agnovit majorem animæ ſenſitivæ portionem in cerebro radicatam, quæ ipſi nil niſi ſa cultas & ſpiritus animales ſunt, hanc ſicuti in ſomno quaſi

no quaſi vela dimittere, intra proprium ſinum ſuo velut capite recondito, intrepidè ſtatuit.

Sylvius pro loco affecto Lethargi non *cerebrum*, ſed vaſa ſanguinem vehentia accuſanda vult, inquit enim Prax. l. 2. c. 29. §. 19. *Quamvis caput grave ſit lethargicis, poteſt tamen id à vaporibus aut humoribus cum ſanguine ad cerebrum delatis exoriri, ut non opus ſit ad peculiare & primarium cerebri vitium recurrere.*

Carteſiani accuſant cerebrum quoad poros ipſius, qui ſi ſint obſtructi, ſpiritus animales haud per eos ad munia priſtina permeare poſſunt, unde propenſionem talem in ſomnum eſſe contendunt.

Helmontius libr. jus duumviratus in ſtomacho & liene primarium hoc malum reſidere opinatur. Nos pro primario ſubjecto agnoſcimus cerebrum & cerebellum, meatuſque ſeu tubulos & vaſa circulationi promovendæ deſtinata & ſucci nervei transcolationi dicata, per quæ ſpiritus animales ad officia ſua obeunda, vel in ipſo cerebro, vel etiam ad externos reliquos ſenſus determinati ſunt; imprimis tamen ut partem ſpecificam determinemus, *medullarem cerebri partem* hoc in affectu primariò affici ideò credimus, quia hæc pars eſt emporium potiùs ſpirituum, quàm officina, nec excludimus corticoſam cerebri ſubſtantiam, quæ maximum ſpirituum animalium jam genitorum exercitium nervis committit. Cortex cerebri enim quatenus memoriæ ſedes, & ſomni veſtibulum eſt, ſecundùm *VVilliſium*, nec hic immunis erit.

Fuit hæc pars affecta, nunc quidnam ſigni ſit circa hunc affectum, indagemus, imprimis in quo ipſo conſiſtit ratio formalis.

igna Diaoſtica. §. 4. Inexpugnabilis adeſt in his morbis dormiendi neceſſitas, cum oblivione rerum omnium, & nonnunquam proprii nominis, cum delirio, aliquando ſine eo, febris interdum ſimul concurrit continua lentaque, quam continuam *Sylvius* bili toti maſſæ ſanguineæ commixtæ adſcribit, lentam verò bili magis inerti, cum hæc pituita ſit diſperſa, unde partes minùs ardere percipiuntur. Et hæc febris continua poteſt eſſe remittens non verò eſt intermittens, quia ſanguis nondum eſt æqualiter affectus.

Diximus, quòd in hoc morbo ægri ſint obliviosi, quia cerebrum ſtatim ſubſidens motum ordinatum ſpirituum, qui ad memoriam requiritur, interturbat & efficit, ut non cum vigore & more ſolito in veſtigium cerebro impreſſum inſiliant, & hinc ad glandulam reflectantur; alii ſuſcitati quaſi circumſpiciunt & memoria quadam conſtant.

Tardè reſpondet ægri, etiamſi urgeantur, oculis plerumque jacent clauſis, ſubinde tamen lethargici illos aperiunt, ſi graviori voce compellentur, quibus occluſis, mox ad priſtinum labuntur ſomnum, nonnunquam ita pertinaciter, ut æger capillis tractus non doleat, quippe ſtupore eo oppreſſus, ut omnium ſenſuum operationes quieſcant. Oblivio ſive memoriæ eclipſis aliquando hic concurrit tanta, ut omnium, veluti amentes, obliviſcantur, matulam enim expetentes mejendi gratia, mingere tamen nonnulli obliviſcuntur, uti noſmetipſi in duobus lethargicis in Monacho ſcilicet Hadamarenſi & cive Hanovienſi deprehendimus, unde memoriam rationemque abolitam eſſe, extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt. Malo hoc correpti oſcitant quoque ſæpiùs, cum lenta febre concurrit pulſus lentus, undoſus, languidus atque tardus. Quòd verò pulſus aliquando durus aut mollis ſentiatur, hinc evenit, quod cutis vel carnes & arteriæ ſuperſtratæ ſunt vel molliores vel duriores, quod explorantis digitis imponit. Excrementa alvi nonnullis liquidiora ſunt, aliis verò eſt alvus adſtricta, urina eſt jumentorum urinis utplurimum ſimilis, quod ſemper melius eſt, quàm ſi eſſet clara. Sudorem cum tremore effuſum aliquando obſervavimus.

Reſpiratio magna, rara & quandoque imbecillis eſt, quandoque cum ſtertore: delirium quod interdum affectum hunc comitatur, non eſt verum delirium, nam nos omnes ſic deliramus, cùm ſumus ſomnolenti, & abſurda reſpondemus interrogati, quia motus verbis in nervis excitatus, vix ad cerebrum defertur, & ſi deferatur, obſcurè & depravatè defertur, quare in anima confuſæ oriuntur cogitationes & perceptiones, ſecundùm quas anima reſpondens abſurda profert; nullus idcirco dormientem delirantem vocat, quia tot ſanos dormientes invenimus, qui abſurda garriunt; eadem cauſa eſt hoc in morbo, unde non neceſſe eſt cauſam in putrefactione in cerebro quærere. Adeſt ſimul univerſi corporis ſegnities gravitaſque, potiſſimum tamen ipſius capitis. Etiamſi ægri ab adſtantibus convertantur in dorſum, vel latus, ultrò ad priora tamen revertuntur. In caro quamvis excitentur ægri à ſomno, attamen nihil percipiunt reſpondentque, quod proprium eſt caro laborantibus, imò puncti excitari nequeunt, licet obſcuræ ſenſationis ſignum partis punctæ retractione aut contractione exhibeant. Illis quoque ſenſus omnes externi ad extremum ferè ſtupent, unde & interni ſenſus quoque nullo funguntur munere, & mortui ſimiles ſunt Carotici, præter ſolam reſpirationem, quæ ipſis illæſa manet. Adeò ut medius quaſi inter reliquos affectus ſoporoſos & apoplexiam, ſit carus & proximus ad apoplexiam gradus.

§. 5. Perſpecta *diagnoſi*, ad cauſas examinandas, ex methodi noſtræ inſtitutæ ratione, nos conferamus. Veteres Galenici cum ſuis aſſeclis hodiernis cauſam proximam hujus affectus ex intemperie cerebri frigida humidaque ibidem putreſcente deducunt, & pituitoſo tumore vel apoſtemate frigido ex pituita putreſcente facto, inde ratiocinationem, memoriamque turbante, & inexpugnabilem ſomnolentiam inducente; ex putrefactione humorum febrem deducunt, cauſam ergò horum binorum affectuum eſſe pituitam craſſam ac lentam, cerebri ſubſtantiam comprimentem ac conſtringentem clamitant; ex cujus pituitæ abundantia omnia phænomena hujus affectus explicant. *Cauſa ad mentem Galenicorum.*

§. 6. *Hermetici* Paracelſi, qui negant affectum hunc à frigiditate & putreſcentia pituitæ induci, ſed *à ſpiritibus ſeu vaporib.* ſulphuris ſeu ſalis cujuſdam narcotici, qui viſcoſitate ſua ſpiritus ligare vel acciditate vitriolata eos coagulare, vel narcoſi ſua ſtupefacere poſſunt, quò minus ad ſenſuum organa & conſueta munia prorumpant. Cujus rei fidem augere poteſt ea ratio, quæ inde procedit, quòd ſulphur quoddam reperiri neceſſe ſit fuliginoſum ac fœtidum, uti in papavere, opio, ſolano ſomnifero, hyoſcyamo, mandragora & ſimil. olea narcotica fœtida habentibus, quæ facilè flammam concipiunt, indeque vi ſoporifera pollent, quod eſt ſulphuris phlogiſti proprium. Quamvis ergò opium & ſuperius nominata opiata à Galenicis quarto exceſſu frigida ſtatuantur; tamen ſi ex ſapore & effectu rerum temperamenta & qualitates cognoſcuntur, opium noſtri uſus, non modo guſtu amarum percipitur, ſed etiam acre & palatum exulcerans; unde haud dubie colligunt Hermetici, ſulphur in his dictis latere, cui cauſa hujus affectus in ſolidum eſt adſcribenda. Sunt itaque Chymicis *Carus & Lethargus* morbi ſcilicet *ſulphuris narcotici reſoluti.* *Paracelſi.*

Parac. l. 2. de vita longa c. 2. Lethargum guttæ ſpeciem facit. Gutta autem ipſi eſt ſeparatio *Synoviæ* à ſua parte, quæ fit ex ſublimatione *Mercurii* Cacochymialis. Alio loco pro cauſa hujus affectus ſal *vitriolat.* venditat.

§. 7. *Helmontius*, & ovo prognatus eodem *Tachenius*, à *ſulphure vaporoſo* itidem cauſam hujus affectus ortam exiſtimant, haud dubiè ad veſtigia Paracelſiſticæ cohortis, neſcio quo fato, delapſi. *Helmontii.*

§. 8. *VVilliſius*, verus ille Chymiæ ſcrutator, hunc morbum generari ait à ſeroſa colluvie, cerebrum exterius inundante, partim à particulis narcoticis, in ſanguine præexiſtentibus & eò delatis, unde ſanguinis circulationem aliquando impediri vel alterari addit. Serum quoque aliumque humorem vitioſum *VVilliſii.*

nimia quantitate ad cerebrum aliquando mitti credit, ab eoque tunc nimis ſuſcipi, ob poros cerebri ampliores, à cerebri parte exteriore nimis humida & frigida ita factos, uti exemplo puerorum & ſenum, cacochymicorum, hydropicorum, ſcorbuticorum, &c. probat.

Sylvii. §. 9. *Sylvius*, ceu dictum, cauſam hujus triſtiſſimi affectus putat pituitam craſſam nimiamque, & bilem vi narcotica præditam, toti maſſæ ſanguineæ permixtam; febrem vel lentam deducit prædictus Nobiliſſ. author, à bile iſta vitioſa in inteſtino duodeno cum obvia pituita vitioſè efferveſcente.

Carteſianorum. §. 10. *Renatus des Cartes*, ejuſque ſectatores, qui ſomnum naturalem dicunt eſſe ſubſidentiam pororum cerebri, hinc concludunt in hoc affectu, cauſam proximam eſſe obſtructionem p. n. pororum cerebri, ab humore craſſo & ſpirituum animalium inopia factam, qui ex inundante colluvie immerguntur, indeque pororum immutari figuras ſibi perſuadent, multum etiam contribuere halitus viſcido rore nimium madentes, & facilè in aquam degenerantes, cerebrumque unà cum anima obruentes ſtatuunt, cum è contra acres & ſicci halitus ob particularem ſuarum nimiam agitationem, non tam facilè in aquam coeant, ſicuti impetuoſos ventos ſemper magis magiſque exſiccare experimur, ceu hæc pluribus tradit *Carteſ. de meteor. c.* 3 *p.*212.

Noſtra de cauſa opinio. §. 11. Noſtro calculo cauſa hujus affectus facilè eruitur, quando ſupponimus, *Microcoſmetorem*, h. e. Spiritus animales ſubtiliſſimos in cerebri tubulis tenuiſſimis hærentes & vagantes, ſopore tanquam nebulis offuſis cinctum hærere in viſcido limo acido ut plurimum, ut mandando & regendo impar ſit, cujus ſpiritus militantes, ſi eodem hæreant glutine, non poteſt non fieri, quin in peragendis muniis ſint plane deſides, ſi imprimis obſtacula reperiant in viis, per quas aliàs ordinariò fluunt, quæ aliquando & obſtruuntur, unde ceſſatio p. n. *undulationis* & motus ſpirituum animalium in nervos, ut & illorum irradiatio in omnia membra. Cauſa affectuum horum immediata eſt tubulorum vel meatuum cerebri vel plurium vel pauciorum obſtructio & ſucci nervei fruſtrata generatio & tranſmiſſio. *Mediata* verò *proximior* cauſa quærenda eſt in ſanguinea maſſa viſcida, & ſpiritibus ejuſdem genii, narcotico ſc. ſpiritu vel Gas ſylveſtri quodam (ut Chymicis audit) indutis; quicquid enim ex his heterogeneum & cerebri corticales poros obſtruere vel inundare valet, hunc affectum producere & microcoſmetori nebulas offundere aptum eſt; quoties etiam narcoticum quodpiam virus prævia colluvie, dictos modo ſpiritus fugat & prorſus extinguit, id eundem affectum facile excitare poteſt. Motus & circulatio humorum hoc in affectu & ſomno naturali diminuuntur, quia ſpiritus in vaſa non influendo ea minùs comprimunt, & ideo humores in iis contentos minùs movent & protrudunt. Sed humores iſti ibi hærendo incraſſantur, tandem & ibi obſtructiones ſtagnando faciunt, ſi non ſtatim à ſpiritibus iterum propellantur. Veſperi ſumus ſomnolenti ob defectum ſpirituum animalium, hinc & plurimi morbi circa veſperam ingraveſcunt. Ab hoc majore vel minore defectu ſpirituum etiam plerumque profundior vel minùs profundus ſomnus oritur. Cauſa ergò ut plurimum hujus affectus quærenda eſt in *Microcoſmetoris ſopore*, in p.n. *diſpoſitione ſpirituum animalium*, & *pororum cerebri obſtructione*, *in ſanguinis quoque viſciditate*. Propter viſcidam enim ſanguinis intemperiem, dum per binas Carotides heterogenea & viſcida hæc ſanguinis Maſſa Palladis arcem compellit, ibidem gluten & lutum affert, in quo Microcoſmetor niſi planè inundetur & obruatur, tamen obfuſcatur, ſpirituſque animales eidem glutini quoque infiguntur, indeque pori cerebri obſtruuntur.

Medicamenta narcotica facili Marte hunc affectum producere poſſunt, ſi nimirum nimia doſi vel intempeſtivè adhibeantur, nam ſanguinem, ſpirituſque maximè figunt. Narcotica ſumma prudentia tractanda ſunt in vigiliis nimiis, ubi vires valde jam ſunt fractæ, quia ibi fermentationes maximè ſunt debiles in corde & cùm narcotica ad ſanguinem deveniant, ſanguinem ita diſponunt, ut adhuc minùs fermentetur, quare ubi ſunt imminutæ, ita ab opiatis imminuuntur, ut pro vita ſuſtinenda non ſufficiant, & hinc evenit, quòd aliquando in vigiliis diuturnis modica opiatorum doſis exhibita hominem enecet.

Affectus quoque hic ſæpe oritur à vapore narcotico è carbonibus vel ceſpitibus evaporante, hi vapores enim ex arſenico aliquid participant; quare ſi quis in animi deliquium ab his vaporibus labatur, ſtatim libero aeri exponatur & ſpiritus ardentes in os ipſius infundantur, ut ſunt aqua theriacalis, aqua vitæ, antapoplectica, &c.

Ebrietas & ingluvies facile, ceu diximus, hunc affectum inducere poſſunt, inde enim Juvenem pharmacopœum Hanoviæ extinctum novimus. Turbatio eſt inæqualis partium ſanguinis & mala inter ſe mixtio, unde febris, omnis enim febris non eſt accenſio ſanguinis in corde, & major fermentatio, quia pulſus in nonnullis febribus eſt debiliſſimus. Sed potiùs in Lethargo febris, ceu jam dictum, adeſt, quia inſimul ſanguis turbatus eſt in ſua mixtione; hinc eſt quare Apoplectici paulò ante mortem febricitent, quia ob defectum ſpirituum animalium humores reſtagnant, reſtagnantes autem facillimè à ſua craſi & indole degenerant, ſanguinemque in ſua mixtione turbant.

Cum ſanguis ergò craſſus, pituitoſus & malè mixtus eſt, ex eo craſſi & malè mixti ſpiritus oriuntur, quorum partes admodum inordinatis conſtant particulis, hæ nempe ſunt craſſæ, aliæ ſunt ſubtiles, quæ ſubtiles quidem, ab initio in nervos progrediuntur, ſed craſſæ nervos obſtruunt, ne ſubtiles in nervos ingrediantur & hinc nervi collabuntur, & quia pituitoſi humores undique arterias & earum poros obſtruunt, ideo non ſatis ſpirituum generatur ad cerebrum inflandum, & inflatum tenendum, & hinc omnis motus & ſenſus perit, quia cùm nervi non ſunt inflati ſpiritibus, flaccidi ſubſidunt, quare etſi in extremo vellicentur, tamen motum ſibi impreſſum ad cerebrum non transferunt. Et hinc affectus hic in lucem prodit, ex his præmiſſis facili marte omnia phænomena hujus morbi eleganter explicari enodarique poſſunt.

§. 12. Hactenus cauſis litavimus, nunc prognoſi litabimus, quam *Celſus* nobis pronunciat, ita ajens: Hic affectus, cùm ex genere acutorum ſit, niſi ſuccurratur, celeriter interimit. Et tempus definit *Divinus Cous noſter* 2. *de morb. vulg.* Lethargici in 7. diebus moriuntur, ſi verò hos effugerint, ſani fiunt. Periculoſum quoque eſt hoc malum, ſi febri vel morbis aliis Cephalicis vel colicæ diuturnæ ſupervenerit. Senes quoque hoc malo affecti in majore quàm juniores periculo verſantur; Spiritus enim non ſunt adeò fortes, quam in junioribus, Cerebri pori in iſtis quoque faciliùs obſtrui poſſunt, unde irradiatio in reliquas partes & ſenſus impediuntur, quo minùs illi officio ſuo fungi queant, ſpiritus enim ſunt Rectores Machinæ pneumaticæ; ſi enim illi ſufficienti in quantitate non influant, non poteſt fieri quin corpus inſigniter lædatur; In ſenibus quoque Microcoſmetor craſſis & viſcidis humoribus altiùs eſt immerſus. Malum quoque eſt, ſi æger torpore immani obruatur, ſi tardè aut cum ronchis reſpiret. Lætior verò ſpes eſt, ſi à crapula, ebrietate, fumo Tabaci, narcoticorum uſu, capitis ictu non admodum magno, aut à nimia corporis madefactione morbus deſcendat. Pariter quoque minùs periculoſum, ſi medicaminum ope, aut ſponte ſudores, diarrhœæ cum levamine ſuccedant; item ſi à veſicatoriis aquarum colluvies ingens excernatur: Itidem ſi ſternutatio frequens, cum narium aut oculorum ſtillicidiis adſit, ſi abſceſſus poſt aures fiat, modus convaleſcentiæ & Criſis vulgò habetur. Suppuratio in pectore frequenter ſubnaſcitur *Prognoſis.*

con-

convaleſcentibus. Maximi periculi in his affectibus nuntius eſt *tremor*, itemque frigidus circa caput & frontem ſudor. Alvi excrementa ſi multa & liquida deiiciantur, periculum quoque denuntiant, denotant enim ſpirituum animalium defectum majorem. Fœmineus ſexus ob copioſiores particulas ſeroſas, quibus dotatus eſt, magis eſt expoſitus huic malo. Hic morbus difficilè curatur in ſenibus, quia in eorum corporibus obſtructiones non facilè reſerantur, ob duritiem fibrarum partium. Carus eſt peſſimus in declinatione febrium continuarum viribus exhauſtis accidens, vel febri malignæ ac diuturnæ haud judicatæ, item Cephalalgiæ, Epilepſiæ, vel acceptæ contuſioni, ictui &c. cum vocis, motus, & ſenſus privatione ſuperveniens. Interim ſi circulantium humorum craſſities haud adeò eſt magna & diſſolubilis, ſalutis ſpes ſupereſt.

Cura Diætetica. §. 13. Hiſce explicatis ad rem ipſam nunc eſt procedendum, nempe ad curam, & primò Diæteticam.

(1.) *Aer ſit lucidus*, calidus atque ſiccus, rectificetur cum lignis juniperi incenſis, rore-marino, foliis lauri; *Vitandus è contra nebuloſus*, pluvioſus, humidus atque frigidus, talis enim aer microcoſmetorem valde ad ſaporem diſponit & ſpiritibus animalibus obeſt, ſanguinemque incraſſat, & ſic ſpiritus commeatu privat.

(2.) *Cibus ſit attenuans*, juſta proportione ingeſtus, & hic melius eſt in defectu quàm exceſſu peccare; *conducunt juſcula* carnium, caponum, gallinarum, pullorum, herbis Cephalicis aliiſque infarctorum. Proſunt & Phaſiani, cibi tamen omnes condiantur Cinnamomo, aliiſque herbis aromaticis: *Æger abſtineat à cibis crudis*, flatuoſis, frigidis, ſalſis, leguminibus, aliiſque oleribus, non minùs ac à lacticiniis, aliiſque ejuſdem farinæ cibis, &c.

Potus ſit vinum tenue, ptiſana, & cereviſia levior, optimus eſt potus Thee, herbæ illius Indicæ, quæ in aqua fontana vel pluviali coqui, dein edulcorari ſolet ſaccharo, earundem virium eſt Coffee. A potu aquæ fontanæ frigidæ & ingurgitatione alius generoſi potus, ſibi caveat maximè æger, quantæ erat illud in Æthiopia ſtagnum poteſtatis, quod potum de poteſtate mentis hominem deiiciebat; quantæ Ceæ fons hebetudinis.

(3.) Somnus impediatur quantum ejus rei fieri poteſt Vellicationibus, pilorumque convulſione, & ſi neceſſitas etiam jubeat, totali evulſione, aut fumo è ſulphure, caſtoreo, galbano, ſagapeno naribus excepto, item ſubdatur naribus ſpiritus ſalis armoniaci volatilis. Veteres in eundem finem narium fibras aceto acerrimo irritare ſolebant.

(4.) Exercitii loco, frictiones inſtituantur fortes, cum pannis aſperis omnium membrorum, pedum imprimis & manuum, ſæpiuſque in lecto moveatur æger, ab uno latere in aliud.

(5.) Quoad Excreta & Retenta, omni ſtudio annitendum eſt, ut Excrementa alvi Clyſtere aut glande, aliiſque id genus catharticis ſubducantur.

(6.) Inter animi pathemata, ſtudendum lætitiæ hilaritatique, in hunc finem convocandi ſunt amici, qui ſemper diſcurrendo ægrum interrumpant à ſomno, vitentur melancholia, triſtitia, ſolicitudines, metus, tenebræ, &c.

Cura pharmaceutica veterum. §. 14. Perſpecta hac cura Diætetica hoc in affectu congrua ad alteram accedamus paginam, pharmaceuticam nempe curam.

Veteres Methodo Galenicæ inſiſtentes utuntur hoc in affectu *præparantibus*, decocto ſcilicet ſalviæ, hyſſopi, thymi, majoranæ, betonicæ, pulegii, fœniculi, apii, adianthi, meliſſæ, rad. ruſci, graminis, cui decocto addunt mel roſaceum, vel oxymel; cùm malum jam radices egerit, potius purgantibus medicamentis vim morbi oppugnare tentant: *Vacuantia ipſis* ſunt in hoc affectu, Hiera diacolocynth. Picra, Diaphœnicon, El. Indum Maj. Agar. trochiſc. Vomitum quoque aliquando ciere ſuadent decocto raphani, atriplicis, oxymelle ſquillitico, &c. Dein Clyſteres è malva, chamomilla, ſalvia, calamintha, betonica, majorana, origano, cent. min. roremarino, betonica, ſemine fœniculi, colocynth. agaric. præſcribere ſolent, in quorum colaturis vel diſſolvunt hier. Logad. vel El. Diaphœnicon. ol. chamomill. rutæ, mel roſac. &c.

Hiſce interponere aſſolent ſuppoſitoria ex melle c. ſpeciebus hieræ picræ & ſale communi, vel gemmæ.

Avertentia ipſis dicuntur, quæ humores avertere queunt & his in affectibus ægrum excitant, nempe *venæſectio*, *Clyſter*, *ſuppoſitorium*, Frictio palati atque linguæ cum melle & aceto quibus pyrethrum & ſinapi admiſcendum; extremæ corporis partes fricandæ ſunt, donec rubeſcant doleantque; vellicationes, urticationes & punctiones partium harum extremarum non negligendas eſſe præcipiunt, capitiſque capillos validiùs trahendos, ut excitetur æger & materia revellatur. Cucurbitas occipitio capitis, ut & primæ aut ſecundæ vertebræ, itemque clunibus cruribuſque apponendas jubent. Errhina ex aceto, in quo decoquantur origanum, thymus, pulegium, &c. uſurpanda eſſe ſuadent, ejuſque aceti vaporem naribus excipiendum volunt. Suffumigio è galbano, caſtoreo, aſa fœtid. euphorb. ſulphure, pice, C.C. pilis humanis, aliiſque excitare ægros ſtudent.

Felle gruis calefacto in vaſe plumbeo occipiti & ſincipiti illito, lethargicos excitari vetuſtas credit, quæ & ipſa, oculos, cor, ac *fel philomelæ*, ut & caput veſpertilionis (quia ſunt animalia valdè vigilia) ſub pulvinari poſita inſomnes facere ridiculè perhibent.

Gargariſmos apophlegmatiſmoſque adhibent. Irrigationes quoque & fomentationes capitis raſi, & potiſſimum ſincipitis, ex decocto rutæ, origani, aliorumque aromaticorum inſtituunt. Nec negligunt ſinapiſmos, è caricis, ſinapi, columbarum ſtercore, cantharidibus, &c. Poſtremò intemperies reliqua emendari ſolebat, & caput corroborari, *corroborantibus* ſic dictis, ut ſunt conſerv. betonicæ, majoran. diamuſcum dulce, diambra, Mithridat. Theriaca; confect. anacardina; forinſecus ol. de caſtor. nardinum, coſtinum, &c. Item odoramenta è caſtoreo, pulegio, thymo, &c. non contemnendi uſus eſſe contendunt. Unguentum quoque ex caſtoreo mirum quantum in hoc affectu juvare credunt caput: ſacculum capiti raſo è milio, ſaleque toſto, magno cum fructu apponebant, indeque magnum ſibi commodum promittebant.

§. 15. Poſtquam in præcedentibus veterum Galenicorum mentem de curatione hujus affectus declaravimus, ordo nunc jubet, ut progrediamur ad curationem ſapientiorum, è primoribus paracelſiſtarum, & quidem ſi facienda eſt electio, horum veſtigiis inſiſteremus, qui laudant his in affectibus ſpir. vitrioli philoſophorum & volatilem. Ipſe enim *Paracelſus* de *Alchymia*, dicit Lethargum non curari decoctionibus officinarum, cùm ſit morbus mineralis, ideoque per mineralia curandus; exemplo rem illuſtrat. Dum nonnullus poſt febrem incidit in tam profundum ſomnum, ut alium ſe pungentem non ſentiret, nec oculos aperiret, vel quicquam loqueretur, mortuo os humeroſque ſimilis, ille videlicet lethargo laborabat, quem reſtituit *oleo* ſalis; perinde ut alium oleo vitrioli curavit. Ol. ſulphuris, lac ſulph. quinta eſſentia ſulphuris, in eodem prædicamento ſunt. Alibi duplex commendat arcanum in his affectibus, aliud *vitriolatum*, aliud *Mercurium Solis*, quem forte ex vulgari nominis odio, non libuit Aurum potabile appellare, ſed potius muſteo nomine *Horizontem* vocat. Inter mineralia eſſentiam antimonii ſpecifica virtute, cauſam hujus morbi radicaliter tollente, & naturam ſummè confortante, conſpicuam eſſe contendit, qua quoque in pleriſque aliis graviſſimis morbis capitis utebatur; Secretariorum fumivendulorum maleſana cura & cenſura vetat, ne præparationem genuinam & verè philoſophicam hujus & aliorum arcanorum divulgemus. Extrinſecus autem commendat, quem dixi Author, Balſamum aloes, myrobal. chebul. Beller. Ind. &c. *Paracelſiſtarum.*

Helmontii. §. 16. Μακαρίτης Noſter *Helmontius* poſt rogum demum ingentius ſui deſiderium relinquens, utpote ſumma eruditę Reipublicę medicę jactura defunctus, magnificat *radices carlinæ*; quę ſympatheticę, perinde ut earum ſuccus & extractum ſolet, arcere ſomnum ſtatuit, multoque magis ſomnos preternaturales; qui quoque alia in reliquis ſoporoſis affectibus ab ipſo commendata, & hic prodeſſe inculcat. Actum agere foret, ſi omnia hęc repeteremus.

VVilliſii. §. 17. Prodit nunc in ſcenam *Thomas VVillis*, eadem qua ſuperior Reipubl. medic. jactura defunctus, & eodem deſiderio expetitus, ille vero ſequentibus curam hujus affectus abſolvi putat.

Poſt enema acrius injectum *venæſectionem* ſuadet, venam *jugularem* pr̨ę brachiali eligens, quoniam hoc modo ſanguis ſtagnans in circulationem ęquabilem faciliùs reduci poſſit. Veſicatoria ampliora cervici & cruribus applicare jubet; tempora, faciemque, oleo ſuccini aut balſamis cephalicis illinenda eſſe pręcipit. Cataplaſmata ex ruta aut ranunculo cum ſapone nigro & ſale marino in pultem contuſis, plantis pedum imponenda commendat. Frictiones aſperiores membris externis ipſius calculo adhibendę ſunt. Scarificationes, errhina, ſternutatoria, apophlegmatiſmos maximoperè commendat. Hęc fuere Chirurgica; internè hiſce utitur medicamentis: ſi Lethargia à crapula aut *narcoticis* orta ſit, tum vomitum ex infuſione croci metallorum optimi ſucceſſus eſſe judicat. Remedia dein appropriata cephalica, ſcilicet volatilia varia, dictus nobis Author ſuppeditat. Inter externa ſal urinę volatile aut ſpiritum ſalis armoniaci crebro naribus admovenda eſſe vult.

Sylvii. §. 18. *Sylvius* nobis nunc oracula fundat, cujus curam velis magis contractis proponamus, cùm brevitas nauſeę legentium ſit antidotum.

Curationem ergò hujus morbi in pituitę redundantis alteratione atque evacuatione, (ceu ſuprà, ubi de cauſa ſermo erat, jam diximus,) ſimulque in bilis narcotica vi prędite emendatione, conſiſtere putat. In hunc finem commendat *radices* ireos, acori, galangę, calami arom. folia majoranę, *ſalviæ*, *lauri*, *hyſſopi*, *ſerpilli*, *abſynthii*, *cardui ben. menthæ* flores *centaurii minoris*, *chamomill.* ſemina *ſileris mont. aniſi*, *carvi*, *nigellæ*, *bacc. lauri*, *juniperi*, *Gummi Opoponax*, *Galbanum*, *Bdellium*, *Ammoniacum*, & aromata ferè omnia, quatenus pituitam craſſam incidunt, magnipendit.

Inter evacuantia eligit *agaricum*, Turbith gummoſum, colocynth. Mercuriumque quibuſvis modis preparatum. Pręterea bilem ſępius narcotica vi prędi-tam febrimque excitantem emendari, annuente experientia, aſſerit ſequentibus, aqueis, acidis &c. Adeòque ſpiritibus acidis prefert oleum ſulphuris per campanam paratum, huic proximè accedere ſpiritum nitri, inquit.

Carteſianorum. §. 19. *Carteſio* aſſurgentes, qui cauſam, ceu ſuprà dictum, hujus affectus in ſpirituum animalium vel inopia, vel cerebri pororum ſubſidentia à nimia ab humoribus pituitoſis inundatione facta querunt, inde hunc affectum curant volatilibus aromaticis, quę ſpiritus reſtituunt, poros volatilitate ſua reſerant, & viſcidam materiam incidunt reſolvuntque. Caſtoreum aliaque hujus genii penetrantia commendant, quę ſcilicet partibus valdè ſubtilibus volatilibuſque conſtant, ideòque poros faciliùs permanere ſpiritus irritare & pituitam reſolvere valent. Et quia affectus hic à materia viſcida ortum habet, illa eſſe adhibenda contendunt, quę conſtant partibus rigidis & duris, interim tamen tenuibus, utpote quę facilè poris ſeſe inſinuare, nec ab aliis occurrentibus in motu ſuo impediri ſe patiuntur, talia ſunt omnia ſpirituoſa & ſalia volatilia aromatica, ligna illa guajaci, ſaſſafras; Rad. imperat. enulę, calam. arom. Herb. betonicę, meliſſ. origan. ſalv. majoran. thym. roriſmar. &c. Hęc enim omnia conſtant partibus rigidis & duris, ſubtenuibus tamen, unde quoque habent vim penetrandi humores, craſſos incidendi, alterandi reſolvendique.

Sternutatoria quoque magnifaciunt prædicti inſiſtentes methodo, quia ea habent tales particulas rigidas, & participant de acrimonia quadam; quamprimum enim attingunt membranulas, illas vellicant, & ita Spiritus ad talem motum ſpaſmodicum & excretorium irritant. Præparantium, purgantium, aliorumque externorum, hic nullam mentionem iniicere voluimus, cùm ea Diſcretus Lector, & cui læva in parte mamillæ quid acutum ſalit, ex noſtra jam deducenda cura facilè haurire poſſit.

§. 20. Nos qui in cauſa hujus mali viſcidum acidum, cerebri poros obſtruens, culpavimus, & inde *Microcoſmetoris* ſoporem ortum duximus, omnibus viribus eò dirigendam cenſemus curam, ut ſopore obrutus Microcoſmetor excitetur, ſpiritus animales tamquam ſatellites luto viſcido acidoque inhærentes extricentur, & maſſa ſanguinea à viſciditate tenacitateque ſua liberetur, quod ceu maximum praxeos feliciter exercendæ in hoc affectu ſecretum, non ſine ratione commendamus. Fulti ergò his indicationibus, nunc ad ipſam curam accedamus. In genere ergò commendamus ſalia volatilia, tam vegetabilium ex cephalicis, eorumque ſpiritus volatiles, quàm animalium ex ſanguine humano, quintam eſſentiam Matthiol. ſalia volatilia ſuccini, C.C. ſecundinar. Præprimis palmarium id remedium liq. C.C. ſuccinatus, liq. Nervinus *D. Scheferi*, Caſtoreum & ex hoc parata tinctura, extus & intus ſatiſfaciunt. Nec contemnenda ſunt ſalia volatilia oleoſa ex aromatum oleis parata, oleoſ. noſtr. Eſſent. caſtor. volat. Spir. Sal. ammoniac. ſuccinat. Eſſent. Mumiæ alcaliſ. Eſſentia fuliginis volat. imprimis ſi junganturſ piritüoſis, v. g. ſali volat. croci, &c. mirum quantum hæc Microcoſmetorem ſopore planè aggravatum excitent, ſpirituſque animales limo acido inviſcatos iterum extrahant, maſſamque ſanguineam acidam & viſcidam corrigant emendentque. Sunt hæc generalia, ad ſpecialiora propiùs pedem nunc admoveamus. Accedentes ad talem ægrum abjecta omni cunctatione frictiones vellicationeſque ſeu punctiones inſtituimus; punctiones enim homines excitant, quia cum pungis & vellicas extrema nervorum, pori in cerebro & nervis aperiuntur, & ſic pori alii minores, alii majores evadunt, per quos variatos, ſpiritus apti ſunt in nervos influere. Lethargici in punctionibus aliquando excitantur, quia nervi etiam parum adhuc ſpirituum continent, quare magnam vellicationem ad cerebrum poſſunt deferre, nec unquam nervi totaliter ſpiritibus ſunt inanes, quia ſemper quamdiu homo vivit, adhuc ſpiritus ſuperſunt in corpore; & ubi ſimul memoria labaſcit, Bregmati applicari poteſt Eſſentia flor. ſpicæ pro roboranda memoria egregium remedium, nimium enim oblivionis parentem abſumit & temperiem inducit. Veſicatoria prætereà in nucha & aliquando poſt aures applicamus, linguæ, naribus, temporibuſque caſtoreata, ſuccinata ſpirituoſa, urinoſaque apponimus; exempli grat.

Noſtra curandi ratio.

♃. *Spir. vini Camphor.*
Sal. armon. arom. ana ℥ j.
Aceti ſuccinat. Rutac. ana. ℥ ß. *M.*

Quæ maximè proficua ſunt. Poſtmodum vel ſuppoſitoria acria vel clyſmata iniici curamus, (de quibus vide inferius.) Ubi verò à crapula vel medicamento narcotico, intempeſtivè adhibito, vel ubi ſuſpicio ſumpti veneni adeſt, tunc vomitoria præſentem afferunt opem, Hippocrate experientiaque teſtibus, & hic quoque magis ſalutare erit, ad ſpirituoſa ſulphureaque, quàm ſalina inclinare, cùm ſpirituoſa impreſſas jam à narcoticis ſpiritibus noxas curent, eos denuò exſuſcitando & agitando, ſicut acida eorum impreſſionem impediunt, annotante nobiſcum *Nob. Ettmullero*. Quod ſi materia peccans copioſè ad pectus (uti ſæpius fieri ſolet) devolvatur, tuſſimque & re-

ſpirationem difficilem excitet, præſentanei remedii loco eſſe poterit Balſam. ſulph. Terebinthinat. ad gr. 4. & 5. in ſyrup. jujub. diſſolutus, & ad lambendum, cum ſingulari ſucceſſu à *Nobiliſſ. Horſtio* propinatus. Et ſternutatoriis Microcoſmetorem dormientem excitare ſtudemus, & quidem cum Wedeliano Euporiſto, vel ſequenti remedio:

℞. *Aq. Majoran.*
Lil. Convall.
Flor. til. ana ℥ ß.
Vitriol. alb. ℈ ij.
M. D. ad vitrum.

Internè per tempus aliquod continuandum cum aquis apoplecticis, ſpirituoſis & odoriferis, ut ſunt Spir. lil. convall. ceraſ. nigr. ſale volatili impraegnatus. Specificum *antilethargicum noſtrum* eſt ſequens:

℞. *Pulv. Caſtorei* ʒ j.
Sem. Sinap.
Naſturt. hort. ana ʒ j. ß.
Ciner. hirund.
Succin. ppt. ana ʒ j.
Ambræ gryſ. ʒ ß.
Fol. auri n. iij.

Fiat pulvis ſpecificus: doſis à ℈ j. ad ʒ j. in aqua apoplectica ſpirituoſa quadam exhibenda. Vel in forma liquida ſeq.

℞. *Liq. C. C. ſuccinat.* ℈ j.
Tinctur. Caſtor.
Succini ana ℈ ß.
Aq. fl. tiliæ ℥ ij. ß.
Hirund. c. caſtor. ℥ j.
Syr. pœon. ʒ iij.
M. D. cochleatim.

℞. *Spir. ſalis armoniac. ſuccinat.*
Secundinar.
Corn. alcis ana ℈ j.
Aq. Meliſſ.
Lavendul. ana ℥ j. ß.
Hirund. c. caſtor.
Syr. cinamomi ana ℥ j. *M.*

Vel

℞. *Oxymel. ſcyll.* ʒ ij.
Spir. ſal. armon. ℈ ß.
Syr. card. bened. ℥ j. *M.*

℞. *Spec. dialun. Mynſ.* ʒ iij.
Mag. caſtor. ℈ ij.
Ol. rut. deſt. gut. vj.
M. divid. in 6. part. æq.

℞. *Aq. rutæ* ℥ iij.
Cephal. ad intra ℥ j.
Oxymel. ſcyll. ℥ j. ß. *M.*
Pulvis præſcriptus hac mixtura aſſumi poteſt.

Salutifera hæc erunt Medicamina; quæ & maritari poſſunt purgantibus, & ſic una fidelia plures dealbamus parietes, verbi gratia:

℞. *Reſin. Jalapp. gr.* xij.
Tinct. caſtorei,
Succini ana gr. viij.
Vel f. pilulæ, vel cum conſerva anthos, vel majoranæ formetur bolus.

Vel

℞. *Maſſ. pil. aloephang.* ʒ ß.
Reſin. Jalapp. agaric. ana gr. iij.
Magiſter. ſuccini gr. iv.
Sal. ſuccini gr. iij.
Ol. majoran. gt. ij.
M. f. pilulæ n. xv.

Vel

℞. *Caſtor.* ℈ ij.
Scammon. ſulphurat. ℈ j.
Divid. in 2. part. æq.
Detur cum oxymell. ſcyll.

Præter ſuprà in Cura Diætetica dicta ordinarius potus ſit decoctum Theé vel lignorum vulgarium, v. g. ſancti, ſaſſafras, cum herbis aromaticis, ut ſunt folia majoran. betonic. roriſmar. flor. tiliæ, radices pœon. &c. Pro ſpecifico commendamus Decoctum hirundinum, cum florib. & ligno tiliæ. Plurima hujus materię, huc referenda eſſent, ſi manus ancillantes velimus dare ęvo noſtro mire luxurianti & carpenti, quę tamen conſultò prætterimus.

Ut verò Virgilius ex ſtercore *Ennii* aurum collegit, ſic unuſquiſque paulo terſior Medicus ex pręcedentibus meliora eligere ſua ſponte valebit. Denique applicentur cucurbitulę cum & ſine flamma, item veſicatoria, &c. Hiſce omnibus nihil proficientibus, ad ſacram illam ſalutis anchoram, nempe ad ſępius dictam infuſionem variorum liquorum volatilium in venas ęgrotorum, confugiendum erit.

Quam tamen ut & V. S. omittendam eſſe cenſeo, ob calumniam vulgi, quia cùm homo moritur, vel infuſioni vel venę ſectioni hoc imputant. Clyſter hic ſępè injectus convenit, qui ita acris eſſe debet, ut inteſtina irritando ęgrum excitet, & potenter humores craſſos incidat. Enemata igitur parentur ex herbis cephalicis, additis purgantibus acrioribus, vel ſem. dauci Cret. ʒ j. aut ʒ ii. decoquantur in ſero lactis, & ſuſpendatur in eo pulpę colocynthidis in nodulo ʒ ß. addendo ſalis gemmę ʒ ij. Addi etiam poteſt ſal card. bened. Vel paretur hoc Enema:

℞. *Herb. abſynth.*
Centaur. min.
Fol. rutæ,
Betonic. ana M. j.
Rad. pyrethri ʒ iij.
Pulp. colocynth. in pet. lig. ʒ j. ß.
Coq. in ſ. q. aq. comm. colat.
℞. ℥ viij. *add.*
El. bier. c. agar. ℥ j. *fell. tauri inſpiſſ.* ʒ j. *vitell. ov.* j. *f. Clyſter.*

Proſunt etiam in clyſtere radix lappę majoris, cortices tamariſci, raſura ligni guajaci, & radix bryonię ad ʒ ij.

Naribus fœtida ſunt admovenda, ut ſpir. ſal. armoniac. caſtoreum, vel ſequens:

℞. *Ol. tartar. pro deliq.* ʒ ij.
Sal. armon. volat. ʒ ß. *per M.*
Et ſtatim naribus offerantur.

Acetum acerrimum cum caſtoreo & ruta coctum, & ſemine nigellę effundatur in laminam candentem, & per nares ęgri vapor tranſeat. Sternutatoria hìc ſummopere proſunt, & quidem ſequens:

℞. *Pulv. tabac. Virgin.*
Majoran.
Lil. convall. ana ℈ j.
Caſtor. ℈ ß.
Sal. volat. urin.
Pulv. hellebor. alb. ana gr. iv.
M. f. pulvis.

Cataplaſma ex raphano, aceto, ſale & fermento plantis pedum applicetur.

Pro Oxyrrhodino eſto ſequens:

℞. *Aq. Chamomill.* ℥ j. ß.
Theriac. in qua caſtoreum ſit extractum, ℥ j.
Ciner. capillor. homin. q. v.
M.

Cineres iſti adhibentur, quia ſal volatile in ſe continent. Acetum autem nimis forte ac frigidum perperam oxyrrhodinis admiſcent Medici, quia acetum poros ſic adſtringit. Sunt enim Medici qui ſtatuunt acida non coagulare, ſed potiùs viſcidum incidendo obſtructiones tollere, hinc etiam pręſcribunt Acetum in coagulationibus ſanguinis; ſed ne quid nimis.

Ligaturę extremis injectę, frequenter ſunt ſolvendę, & iterum conſtringendę, quia iſta mutatio animam maximè afficit. Fonticuli & Setacea non negligenda ſunt.

Spongia cum ſucco apii & aceto rutaceo cum pulvere caſtorei naribus applicata ſummoperè proderit.

℞. Herb. apii P. ij.
Sem. nigell.
Rutæ ana ʒ j.
Caſtor. ʒ j. ß.
F. l. a. Nodulus.
Vel
℞. Acet. rutac. ℥ ij.
Succ. rutæ rec. expreſſ. ℥ ß.
Eſſent. caſtor. ʒ ij. M.

CAPUT VI.

De Affectibus Capitis.

DE COMATE VIGILI SEU PERVIGILIO.

§. 1. QUod alibi *Horatius* ait, ſtulti dum vitia vitant in contraria currunt, id ſæpe etiam in morbis fit; alius nimio infeſtatur ſomno, alter nullo; de priori præcedens caput egit, poſterius huic impendetur. Coma *Descriptio.* Vigil, (aliis Pervigilium) deſcribi ſolet, quòd ſit ſomnolentia morboſa, & ſumma ad ſomnum propenſio, ob quam clauſis oculis, licet ad ſomnum ſe componat æger, illum tamen capere neſciat, & Tantali labrotenus Lethæo flumini immerſi in morem, eo, quod præſens eſt, frui non poſſit. Ægri hoc malo laborantes & delirantes, multa patrare abſurda & incompoſita ſolent, ſentiunt ab initio capitis gravedinem, cum ſenſuum omnium torpore quodam.

§. 2. Differt autem à Comate ſomnolento, quòd in hoc ſomnus actu adſit, in Vigili verò impediatur, & ægri delirent. De quibus tamen plura, cum de cauſis acturi ſumus.

Pars affecta. §. 3. Communiter cerebrum pro loco affecto Veteres venditant, alii cerebellum, nonnulli ut Helmontiani ſtomachum, plures globoſam cerebri partem, alii corticalem cerebri portionem, alii glandulam pinealem, Nos verò ſedem noſtri regis, ut & poros cerebri, aliaque corpora, ſpiritus animales continentia, pro parte affecta agnoſcimus, per quæ Spiritus hi, ab omni labe aliàs liberi, & à Rege, officii admoniti, pervagantur, & ita inſtar militis audacis & inobedientis, omnia perluſtrant irradiantque.

Signa Diagnostica. §. 4. Signis Comatis vigilis, ut rei ſatis apertæ, non indigemus, & patent ex ipſa definitione præmiſſa, veruntamen in ægrorum diſſimulatione, ſigna nonnulla ex oculorum rubore & gravitate deſumi poſſunt, item ex palpebrarum motu impedito, rigiditate & ſiccitate. Mentis non compotes ſunt. Helmontius in Dedicatione libri ſui bigam Comate vigili laborantium narrat, unum Hiſpanicum, alterum Germanum, quem poſteriorem ægrotantem vidit ſedentem vel jacentem, prout ipſum collocarent, ſculptilis ad inſtar, qui nunquam ad interrogata reſpondere compos erat, nec intelligebat, quæ vel ejus uxor vel natorum quis alia quàm propria Germanica lingua pronunciarent, cùm tamen intra domeſticos parietes jugiter uteretur Italica lingua & Gallica; quin imò paulò poſt ab hoc Comate vigili liberatus vix perſuadebatur, idem ut crederet.

Oculos quandoque claudunt ægri, dormire tamen neſcientes, delirant & dimiſſis oculis, plura abſurda perpetuò fabulantur, brachia, pedeſque hinc inde jactant, excitantes torvè intuentur, vertiginoſi ſunt ægrotantes, nauſeabundi, plerique macri. Morbus hic rarò per ſe accidit, ſed ut plurimum febres, phrenitidem, maniam, alioſque affectus cephalicos comitari vel ſubſequi ſolet. Ad penetralia cauſæ nunc tranſeundum.

Causa ad mentem Galenicorum. §. 5. *Galenici* (quibus quaternaria eſt illa elementorum cantilena, & 4. complexionum, 4. humorum, & 4. primarum qualitatum poſitiones & conjugationes, quas Hippocrates, Helmontius, aliique tanquam infauſtum ſidus malorum agmen poſt ſe trahens, & medicinæ & compluribus mechanicis rebus ſterilitatem afferens, nervosè profligarunt,) cauſam hujus mali à bilis cum pituita commixtione deducunt explicantque; ſi enim bilis (ſic illi loquuntur) magis abundet, tunc *Coma vigil*, ſi verò pituita exceſſerit, tunc *Coma ſomnolentum* generari acriter contendunt: Ex qua ſecta reperiuntur nonnulli, qui à vaporibus bilioſis & pituitoſis hunc affectum oriri, rationibus evincere ſatagunt, & probant id authoritate *Fernelii*, tanquam αὐτὸς ἔφα dicentis, quòd vigiliæ fiant, quando calidus acerque vapor Spiritus ſupra modum attenuat, & variè diſpergit, ſed cùm hi procis illis apud *Homerum* ſimiles ſint, qui relicta Penelope deperibant ancillas, videamus Paracelſum, qui tamen ſimilem genium videtur induiſſe.

§. 6. *Paracelſiſtæ* enim in hoc affectu exhalationes ſulphureas acres incendiumque parientes culpant; *Paracelſiſtarum.* ſunt enim ex eorum diſcurſu vapores iſti diverſæ naturæ & proprietatis, prout temperamenta & mineræ ſeu materiæ, ex quibus ſcaturiunt, variant, qui vapores vigilias, ἀγρυπνίαν, & inquieta ſomnia & deliria excitare valent.

§. 7. *Helmontius* ſagaciſſimus ſtomachum totum *Helmontii.* per Spiritus nimiùm irradari vult, & actionem regiminis corporalis noſtræ vitæ ſtatuit in hypochondrio, ſplene atque ſtomacho, qui duo ipſi Duumviratum conſtituunt, & reliquis partibus imperant, ex cujus inquieto imperio malè continuato, vigilias oriri p.n. credit.

§. 8. Jam *VVilliſii* ſcrinium aperiamus, ex quo *VVilliſii.* rationem formalem noſtri affectus, *Comatis* nempe *Vigilis*, colligere poſſumus ex iis, quæ dixit *cap. 16. de ſomno & vigiliis*: Ubi in nimia agitatione & expanſione ſpirituum animalium cauſam quærit, qui ſpiritus animales ex ipſius opinione hic ſimillimi ſunt militibus ſtationariis, excubias agentibus, & ab omni impedimento liberis, à quiete ſua perturbatis, & per externas cauſas mediatas, ex. gr. per humorem quemvis acrem, per pharmacum, perque lumbricos, &c. excitatis. Sic & à cauſis remotioribus, ab ictu ſcilicet, plaga, indeque ſpaſmo, aut dolore oborto, ſpiritus in motus & ad excubias continuas agendas ſolicitantur & coguntur, unde non poteſt non fieri, quin vigiliæ oboriantur. In vigiliis ergo p. n. ſpiritus animales nimis efferi & elaſtici exiſtunt, & vix intra locum ſuum contineri poſſunt, quapropter nimis expanſi cerebrum & *nervos tenſos* ſervant, & quandoque intra cerebri meditullium tumultuantes, varia deliria excitant, cujus rei fidem augere poteſt, quod quandoque revocati ſpiritus acres & nonnihil efferi in genus nervoſum impetuoſiùs reſiliunt, unde prono quaſi alveo fluunt cordis tremores, ſpaſmi, convulſioneſque; & toto die obſervamus, quòd illi, qui ſomnum inire verentur, quamprimum ſomnum capeſſere volunt, ſtatim ob plura phantaſmata exſiliant, & vigilare cogantur; ſpiritus enim animales, qui mites, clari ac lucidi in ſtatu naturali eſſe debent, hic ut plurimum ſunt acres & efferi, tanquam effluvia ab aquis ſtygiis emiſſa. Remotè multum conferre aſſerit Nob. Author, *ſanguinem acidum corruptum*, ſalſum, acremque. Sic & pervigilii ſpeciem ille in cerebri corticalis pororumque continua & nimia apertione à prædictis humoribus præternaturalibus inductis, conſiſtere contendit.

§. 9. *Sylvius* in iiſdem ferè meditationibus occupatus, *Sylvii.* cauſam immediatam proximam hujus affectus, à ſpirituum animalium agitatione nimia deducit, inquietos enim reddi ſpiritus animales, nullus dubitat; cujus rei fidem facere putat, quòd hæc omnia, quæ impediunt ſomnum, ut plurimum ejus generis ſunt, ut ſpiritus animales exagitent, prout ſunt dolores graves, animi ſolicitudines & anxietates, ſalia volatilia acria, bilem acriorem, vel ſerum acrius reddentia.

§. 10. *Carteſii* ſequaces pervigilii cauſam immediatam *Carteſianorum.* proximam ponunt in nimia dilatatione pororum cerebri, à ſpiritibus animalibus nimiùm incenſis

cenſis & agitatis inducta; cauſæ mediatæ ſunt omnia illa, quæ ſanguinem attenuant, vel nimiùm calefaciunt, & eum nimiùm agitando ſpirituum animalium copiam augent; dein & illa quæ meatus plexus choroidis, & carotidum arteriarum aperiunt, poros cerebri dilatant, viamque ſpiritibus ad ingreſſum & egreſſum præbent; ut & ea, quæ corpus nimium agitando & concutiendo alterant, ut ſunt omnia acria, aculeata, venena purgantia, &c. quæ omnia hic remotè ſymbolum ſuum addere poſſunt. A paucitate quoque & acrimonia ſpirituum animalium hunc morbum produci contendunt, nam paucitas ſpirituum facit, ut nervi & cerebrum totaliter inflatum & elevatum eſſe minimè poſſit, quare ſubſidens adeòque impediens influxum ſpirituum in nervos & muſculos, ſomnum produceret, ni acredo ſpirituum, orta à bile vel humore aliquo acri ſale abundante, continua vellicatione poros nervorum aperiret, ut ita pauci licèt ſint ſpiritus, continuò tamen in corporis membra influant, & hoc modo ſtatum inter vigilias & ſomnum producant.

Noſtra opi-io de cau ſ.

§. 11. Concede nunc, ut ſententia noſtra agmen claudat, exiſtimamus ergò, *Microcoſmetorem* noſtrum eſſe in continuo imperio actioneque, ſpiritus animales ad organa copioſiùs mittendo; qui ſpiritus ſevero Domino ſuo immorigeri facti, diutiùs quam par eſt, extra arcem ſuam in exteris partibus hærent, in nimia copia extra arcem expulſi & multum furibundi, acres & tenues facti non facilè revertuntur ad priſtinam quietem, & potiùs amant extra patriam vivere, quàm Domino ita ſevero intra arcem obedire.

Antecedentes cauſæ, quæ noſtrum Regentem ita ſeverum reddere poſſunt, ſunt vel ſanguis tenuis, ſulphureus, vel nimia dilutus bile acri, nimis efferveſcens; quæ omnia Regem hunc offendunt, & ſpiritus animales ignitos producere poſſunt, bilem enim per ſuum volatile ſal maximam partem in animales converti ſpiritus putamus; jam enim ſupra deduximus, quòd bilis ut furoris hominum, ſic & vigiliarum p.n. cauſa ſit, ubi ſcilicet illa nimium redundat, & quaſi extra ripas fertur, & adjuvat hoc illud Philoſophi *Democriti*, qui Medico Hippocrati reſpondebat, quòd ex velocia bilis, ira, quæ juxta illud *Horatii* furor brevis eſt, enaſcatur; à cujus acrimonia, tum Regi tum ſpiritibus animalibus incenſio accedit. Diximus enim capite ſuperiori, maniacos quoſdam, in ipſo iræ paroxyſmo ferocire & ita incaleſcere, ut intenſiſſima non curent frigora, Herculeo tunc robore præſtantes. Inde obſervamus cholericos, non tam diu dormire ac alios: ſic quoque quando ſanguis juſtè impetuoſior & copioſior movetur, inde etiam copioſiores generantur ſpiritus animales, ut etſi, abundet acidum & ſalinum, acriora ſcilicet major tunc & intenſior ſanguinis efferveſcentia deprehenditur, tumque ſpiritus in majore exiliunt quantitate, motus enim hic eſt acutior, major & frequentior, propter quem non duntaxat ſpiritus jam geniti celerius moventur, ſed & copioſiùs in cerebro, à Rege extra arcem expelluntur, & hæc videmus in mania, febribus ardentibus, deliriis, ubi humor ſalinus & bilioſus, acrimonia in corpore peccant, quippe his infeſtati ægri, ſemper vigilare coguntur. Comprobatum quoque eſt experientia quotidiana, quod ſi inter cœnandum aromaticis vel ſalſo-lixivioſis imò ſpirituoſis & acribus abutamur, ut plurimum nox teratur inſomnis; atque hæc prædicta ad *bilem* transferri poſſunt. Hoc nobis confirmant & ii, qui propter inediam, ſtudia, ſolicitudines, aliaque, nonniſi poſt notabile tempus ſomnum capere poſſunt, quia tum bilis acrimonia augetur, à qua offenditur *Rex*, & ſpiritus animales acriores redduntur.

Remotè quoque calculum ſuum addunt, omnis triſtis ſenſatio, vellicatio, roſio, dolores quicunque, quæ omnia ſomnum impediunt, quatenus ſenſuum organa & in iis reſidentes ſpiritus animales afficiunt & vellicant, unde non poteſt non fieri, quin Regens noſter vigil ſit, & ad omnia juſtiùs æquo attendat, ne hoſtis externus interna tranſcendat & occupet; ſic & in cauſa ſunt intentæ cogitationes, curæ, mœrores, quæ Regem & ſpiritus animales inquietant, pluſque ac diutiùs ad officium ſolicitant, & agitando blandam partem conſumunt, indeque omnium humorum acrimoniam accerſunt: per haſce enim intentas cogitationes & curas ſpiritus animales à Rege ſuo nimiùm inordinatè huc & illuc pelluntur; cùm enim anima hinc triſtes cogitationes concipiat & foveat, ſemper circa illas hærendo ſpiritus movet, iſtis cogitationibus indeſinenter indulgens, qui ſpiritus & fermentationes in corde continuare facit. Vigiliæ quoque nimiæ producuntur à ſanguine ſpirituoſiore, & ſimul acrimonia quadam ſalina peccante, ut & à ſpiritibus copioſioribus.

§. 12. Hactenus affectus hujus cauſas explicavimus, impræſentiarum *Prognoſticorum* ſignorum examini, tanquam genuinis Æſculapii filiis dignum eſt, & cujus ſolius beneficio ſe & artem à malè ſanis petulantis vulgi calumniis vindicare poſſunt, pagellam unam atque alteram largiamur. Sed euge, venerande ſenex! De multis hujus farinæ verſatilia diſceptant ingenia gloriolam ſæpe in muſtaceo quærentes, quæ divina brevitate è tuo ſacrario depromi poſſunt, tu, ubi illi cæſpitant, ſolvis Gordium de *prognoſi* nodum, inquiens: *In vigilia ſpaſmus & deſipientia*, malum. Porrò in vigiliis tuſſis mali ominis, & cometa eſt nunquam impunè ſpectatus; fit enim quandoque mala metaſtaſis materiæ acris ad pulmones, unde phthiſis oritur. Obſervavit *D. Helmontius*, quòd vigiliæ cum ſolicita meditatione aſthma excitaverint. Vigiliæ, ſi & hoc caſu ſuperfluæ ſint, haud dubiè poſt ſe trahunt debilitatem virium, maraſmum, exiccationem corporis; quia per ſanguinis acrimoniam partes oleoſæ ac pingues abraduntur, unde planè ex tripode *Divinus Senex* vigilias voraces nominat. Hæ quoque diutius protractæ furorem, & maniam & in debili ſubjecto mortem, propter ſpirituum animalium in partibus exteris, & tandem in ipſa Palladis arce, totalem extinctionem producere valent: ſuperveniunt quoque (prout nulla calamitas ſola eſt) aliquando *Cachexia*; ob eorundem enim ſpirituum majorem defectum ſanguis acrior redditur & ſimul tenacior atque viſcidior, unde æque fermentatio inteſtinalis, ac vitalis in corde efferveſcentia diminuuntur. Vigilię in ſenibus ſunt curatu difficiles, & exemplo eſt *Mæcenas*, de quo *Plinius l.7.c.51.* ait, laboraviſſe eum perpetua febri, nec ullius horę momento triennio ſupremo contigiſſe ei ſomnum; id quod tamen periculo authoris afferre liceat: & adjuvat ratio, quia ſenes ſcatent humoribus acribus, ſeroſis, ſalſo-muriaticis, quibus valdè Rex noſter inquietatur, & ſpiritus animales efferantur. Vigilię verò ortę à ſtudiis, ſolicitis meditationibus, doloribus à quacunque cauſa ortis, mœroribus, inedia, catharticis fortioribus, &c. his ablatis facilè curantur. Si quis plura petat, legat locupletiores authores; laudamus enim juxta illud *Virgilii*, ingentia rura, exiguum colimus. *Prognoſis.*

§. 13. Et ſatis eſt hic nobis hęc tantùm delibaſſe, quo facto ad alteram lineam, ſcilicet *Curam Diæteticam* Nos nunc accingamus. Victus ratio conſiſtens in *ſex rebus non naturalibus*, ita nobis vulgò dictis, eſto ſequens. *Cura Diætetica.*

(1.) *Aer* ſit frigidus & humidus, viteturque contrarius. Quis enim noſtrum omnium ita duro obfirmatoque eſt corpore, ut non externis in aperto ſolutoque aere flatibus aut refici vehementer valetudinem, aut offendi percipiat?

(2.) *Cibus ſit* facilis concoctu, frigidus ac humidus, ut ſunt cerefolium, lactuca, juſcula varia; ſint ergò cibi elixi, non frixi vel aſſati, angue & cane pejus fugienda alimenta corrupta, acria, quę ſępè affectibus hujus iſthmi producendis occaſionem prębent; habemus enim ex egregiorum virorum obſervationibus, quod condimenta illa acria inter bellaria oblata, ſępius Vigilias induxerint continuas, ceu jam

ſuprà indigitatum eſt; ejus enim genii omnia apta nata ſunt ad *Microcoſmetorem* noſtrum inquietandum, ſollicitandum, & ſatellites ſuos ſpiritus animales ad arma vocandos, ad humores acriores reddendos commovendosque, ac efferveſcentias excitandas.

Vitentur quoque alimenta in nimia quantitate ingurgitata & flatulenta; omnes enim qui hoc affectu laborant, imprimis acido abundantes, meliùs valent, ſi quid ciborum aſſumant; inediam enim & jejunia vix ferre poſſunt ægri, quod & in nobis obſervare licet, vacuo enim ventriculo ſomnum capere vix poſſumus, ſed pleramque noctis partem inſomnem tranſigere cogimur.

Potus ſit decoctum hordei, c. rad. liquirit. vel cereviſia defæcata, in qua flores paralyſeos ſint incocti, vel aqua mulſa, vel emulſio ex amygdalis & ſeminibus 4. frigidis, cum pauxillo ſeminis papaveris albi, quæ omnia *bilis* aliorumque humorum acrimoniam maximè corrigunt, & inde tumultuantes ſpiritus ad quietem cogunt, & ſic intercipitur quoque fomes, qui aliàs Regem noſtrum incendit. Vina generoſa & ſpiritus vini, aquæ ſpirituoſæ, & id genus alia exiſtunt ſæpe fabri hujus affectus, quia bilem alioſque humores per totum corpus non tantùm augent, ſed & propellunt ſanguinis motum, ejuſque conſiſtentiam minuunt, ſed & ipſos animales ſpiritus accendunt; unde meritò hæc omnia ultra Sauromatas, & glacialem Oceanum proſcribimus.

(3.) *Motus* ſit moderatus, & quies magis imperanda eſt.

(4.) Somnus omni opera, omni ſtudio conciliandus, vel dulcibus colloquiis amicorum, vel concentu Muſico, vel aquarum ſtrepitu, vel vectu, vel cunabulorum motu, vel medicamentis, de quibus inferiùs acturi ſumus; fugienda è contra omnia ea, quæ vigiliis cauſam dare poſſunt.

(5.) *Alvus ſit lubrica*, non obſtructa, reliquæ quoque evacuationes conſuetæ, ex.gr. illæ quæ fieri ſolent per urinas, ſudores, menſes, hæmorrhoides, ex natura vel arte ſint liberæ; inhibitus enim horum fluxus, quas excitet dyſcraſias? Cui quæſo ignotum eſt, qui ſaltem medicinam à limine ſalutavit.

(6.) Agmen claudunt Animi Pathemata, quæ ob varias alterationes *Microcoſmetorem*, ſpiritus & ſanguinem de naturali deiicere ſolent ſolio; ſint itaque hæc intra juſti moderaminis leges, omne enim nimium Nobis bellum indicit.

Præ aliis autem *Ira* fugienda eſt; ex ira enim bilis acrimonia augetur, à qua & Rex noſter maximè inquietatur, & ſpiritibus animalibus acrimonia affunditur. Obſervabis enim iratos homines, certo vix loco manere, caleſcere, ſuccuti; &, ſi dentibus mordeant, venenati quid partibus adfricare, & formam hominis irati accuratiùs deſcribere non poſſum, quam fecit *Seneca de Ira lib.* 3. *c.* 3. & 4. ita ajens: Nulli certè affectui pejor eſt vultus, quàm iræ, quem in prioribus libris deſcripſimus, aſperum & acrem, & nunc ſubitò retrorſum ſanguine fugato, pallentem, nunc in os omni calore ac ſpiritu verſo, ſubrubicundum & ſimilem cruento, venis tumentibus, oculis nunc trepidis & exilientibus, nunc in uno obtutu defixis & hærentibus. Adiice dentium inter ſe arietatorum, & aliquem eſſe cupientium, non alium ſonum, quam eſt apris, tela ſua attritu acuentibus. Adiice articulorum crepitum, cùm ſeipſæ manus frangunt, & pulſatum ſæpius pectus, anhelitus crebros, tractoſque altiùs gemitus inſtabile corpus, incerta verba ſubitis exclamationibus, trementia labra, interdumque compreſſa, & dirum quiddam exſibilantia. Ferarum, mehercules, ſive illas fames exagitat, ſive infixum viſceribus ferrum, minùs tetra facies eſt, etiam cùm venatorem ſuum ſemi-animes morſu ultimo petunt, quàm hominis ira flagrantis. Et patet hoc maximam partem ab exemplo ruſtici; accidit enim cum Practicus degerem Diciis, ut coram conſiliariis cauſa ageretur de Ruſtico Naſſovico, qui in vitilitigii œſtro, ſeu potiùs furore, inſanabile vulnus vicino ſuo dentibus inflixerat. Omnes curæ, ſolicitudines, cogitationes intenſe, quia motum ſpirituum moderatum perturbant, & agitando illos magis efferos reddunt, inter prohibita numeranda ſunt; reliquis notioribus nunc quidem manus ancillantes non commodabimus.

§. 14. Fuit hæc *Cura Diætetica*, jam ad *pharmaceuticam* Nos accingamus, & quidem ex placito *veterum Galenicorum*, qui *Coma vigil* & *idiopathicum* iiſdem curant remediis ac *phrenitidem*, quibus hic repetendis, jam non diutiùs immorabimur, ſed ad *cap.* 3. ubi de illo morbo ex prædictorum opinione egimus, Benevolum Lectorem brevitatis gratia remittimus. *Cura pharmaceutica Galenicorum.* Si verò ſympatheticum ſit Coma Vigil, *Revellentia* & *Repellentia* ad partes vocant, ad vapores enim (ut illi loquuntur) ad caput adſcendentes revellendos, *phlebotomiam* in brachio & malleolo imperant, vel oxyrrhodina fronti adhibent, clyſteres, cucurbitulas, veſicatoria & hirudines pone aures applicant. Cum vapores acres è ventriculo, in caput nimis elevantur, vel ſtomachus nil mandat ſurſum, tunc diatrio pipereone & pulveribus calidis aromaticiſque utuntur, ut *virtus retentiva* & concoctio ſtomachi confortentur. Si autem lateat adhuc materia cruda in ſtomacho, tunc vomitoria ex oxymelle ſquillitico, aliiſque exhibent. In conſumptis corporibus hecticis pervigilium lacte amygdalarum dulcium & ſem. papav. alb. & cum juribus carnium pinguium, balneiſque curare haud ineptè ſatagunt. Vinum rubrum pro potu concedunt. Tempora & nares inungunt unguento populeonis & roſaceo. Balneum aquæ dulcis tepidæ, aliaque humectantia commendant. Stomachum quoque eos accuſare, ſuprà diximus, quando nempe ex eo evaporant vapores diverſi acres & mordaces, ſicut accidit in febribus malignis, aliiſque ardentibus non minùs, ac in hac morbi ſpecie. Ad evacuandam ergò bilem, alioſque mordaces humores & vapores eiiciendos, cum vomitoriis & purgantibus rem incipiunt; dein circa caput *Embrocationes* inſtituunt, ut alterent cerebrum, & reprimant vapores. Tandem & ad narcotica & anodyna confugiunt, & ne vapores adſcendant, ab inferis partibus ligationes extremarum partium inſtituunt.

§. 15. *Chymici* & quidem *Paracelſiſtæ*, qui morbi hujus (ut ex præcedentibus conſtat) cauſam eſſe exhalationes ſulphureas, acreſque putant, ad eas corrigendas varia hypnotica, anodyna, tum interna, tum externa commendant. *Paracelſiſtarum.*

§. 16. *Helmontius* plurima, ut homo ſolet, de republica alcalium, de jure Duumviratus, de felle aliiſque innumeris inculcans, malum hoc in ſtomacho & liene reſidere, & Duumviratum malè affectum eſſe autumat, indeque medicamentis magis ſtomachicis, quam cephalicis mitigari ſcribit. *Helmontii.* Ab initio vomitorium, dein ſtomachica varia, tum externa, tum interna exhibenda eſſe præcipit; ut ſunt Elixir propr. ol. N. M. & id genus alia. De cætero ipſe, ut alibi, ſic & hic *Manes Galeni* laceſſit, & in ejus monumenta prohibita jaculatur fulmina, ex hac præcipue cauſa, quòd ille vapores accuſet, & ad hos arceſſendos varia remedia ridicule adhibeat, cùm tamen nulli ad caput aſcendere poſſint vapores, prout ideò chimæram oppugnet *Galenus*; id *Helmontius*, præter ocularem inſpectionem anatomicam, multis aliis rationibus & argumentis probat; inter alia & hoc palmarium eſt, quòd ſenes, quibus vis coctrix eſt debilior, licet parcior ſit cruor, tamen poſt ſobriam cœnam meliùs dormiunt ac juniores, qui parciùs cœnantes ægerrimè quieſcunt; nemo tamen unquam putaverit, ſenes plures ad caput mittere vapores, ſi exigua cœna ſumpta cæterum abſtemii ſunt; qui tamen diſcurſus altioris eſt indaginis, nec ad hanc noſtram arenam ſpectat.

§. 17. *VVilliſius* in Vigiliis contumaciſſimis rejecto uſu intempeſtivo *opiatorum*, experientia teſte ſæpius nocivorum, ſuadet cubitum ituris *Allam* Anglorum, quæ tamen non eſt omnium regionum, vel emulſionem ex ſeminibus 4. frigidis majoribus, & amygdalis paratam, in ſufficienti quantitate, nempe ad libras duas epotam; item Julepos, decocta, &c. reliqua *VVilliſii.*

reliqua

liqua cephalica, quæ jam in aliis affectibus capitis deteximus, imprimis in *capite* de Phrenitide, haud negligenda ſunt.

Sylvii, §. 18. *Sylvio* duce ſi utare, Is, ſi coma vigil à doloribus ortum habeat, anodynis tum internis tum externis rem tentat; ſi animi pathemata ſpiritus animales exagitent, & inde vigiliæ exurgant præternaturales, illa eloquio alicujus ex diſſerto ore amolienda eſſe cenſet. Animalium quoque ſpirituum nimia agitatio ſedanda, & anima ad tranquillitatem redigenda, quod fieri poteſt per varia placativa, mitigantiaque remedia, quorum prolixum Catalogum ipſe texit. Quòd ſi ab humore ſalſo volatili & acri oriatur malum, ad acrimoniam corrigendam varias præſcribit emulſiones oleoſas è ſeminibus, & varia anodyna, quibus omnibus *ſulphur pacativum vitrioli*, multis paraſangis præfert.

Carteſianorum, §. 19. *Carteſiani*, hoc in affectu, ubi bilis accenſa & æſtuans & ſanguinem fermentare faciens prædominatur, ipſam evacuandam cholagogis & corrigendam *acidis*, rationibus contendunt; ſin craſſiores particulæ ſanguinis prædominantes nimiam dilatationem pororum cerebri inducant, & ex latebris ſuis *ſuccum* acidum ad motum ſtimulent, & inde effervescentia ſanguinis augeatur, tum contraria *acidum* ſcilicet corrigentia præſcribunt, & ante omnia ab initio V. S. ſuadent; & præcipua curatio hujus morbi juxta ipſorum hypotheſin conſiſtit in medicamentis acrimoniam lenientibus, & vires reparantibus, ac in ſudoriferis, nam illæ particulæ acres volatiliſando extra corpus protrudunt.

Noſtra cura. §. 20. Hactenus juxta aliorum delectum morbum hunc debellavimus; nunc & noſtræ etiam diluculariæ experientiæ tyrocinia magis adferamus, quàm obtrudamus. Si ergò nimia quantitate *bilis Microcoſmetor* noſter inquietatur, & inde vigiliæ exurgant, illa vel per alvum *cholagogis* educenda eſt; ſi ſurſum vergat *bilis*, vomitoriis opus eſt; quò enim humor vergit, eò ſequendum: Cholagogum verò noſtrum eſt Electuarium *Sylvii* purgans, vel pupa tamarindorum, prunorum, &c. Vomitoriorum Catalogo adſcribimus ſapam antimonii, & tartarum emeticum, vinum emeticum noſtrum, & ſyrup. A. S. ſed cum cautela ſunt exhibenda fortiora. Si verò à bilis aliorumque humorum, nempe ſeri, (quod jam lymphæ nomine venit) acrimonia offendatur regens, & ſpiritus animales nimium extra aleas vagentur, tunc ad quietem reducendus *Noſter*, ſpiritusque animales itidem ad priſtinum relegandi jugum, & in hunc finem ſequentem julepum, magno cum ſucceſſu exhibuimus.

℞. Aq. verben. ℥ iv.
Endiv.
Lactuc.
Roris vitriol.
Syr. roſar. ana ℥ j. ß.
M. F. Julepus pro aliquot vicibus.

Vel

℞. Aq. plantag. ℥ v.
Papav. err. ℥ iij.
Acet. ſtillatit. ℥ j.
Syr. cydonior. ℥ j. ß.
Tartar. vitriolat. ʒ ij.
M. D.

Emulſiones viribus & laude adamuſſim eſſe prioribus æmulas, nobis perſuademus, quæ parari poſſunt prædictis aquis deſtillatis, vel decocto hordei, cum ſem. frig. maj. papav. alb. Hæc enim bilis ſal volatile maximè infringunt diluuntque; cum fructu etiam & certa ſalutis promotione, exhibuimus *opiata*, vel *theriacam cœleſtem*, vel *laudanum opiatum* cydoniatum, vel ſingulari menſtruo, noſtro modo, paratum; vel *Tincturam Anodynam Zuvelferi*, &c. Affectuum enim horum æſtui, optimè hiſce ſuccurrimus, quippe quæ acrimoniam ſalinam emendant, dolores quoſcumvis ſedant, narcoſin induunt, ſpirituum animalium generationem nimiam ſomno inimicam impediunt, eorumque motum inhibent, indeque ſomnum blandum conciliant, ut ſæpiſſimè experientia comprobavimus, imprimis ſi vigiliæ hæ oriantur à doloribus. Opiata verò ſemper horis veſpertinis, raro matutinis exhibenda ſunt. Theriaca Andromachi largiùs ſumpta ante decubitum in conſtitutione frigidiore rariùs fallit; plus ſpei pollicetur theriaca Cœleſtis veſperi ad grana iv. vel vi data, ſi ægri conditio ferat: ſæpè tamen opiata præpoſterè exhibita vigilias & noctes inquietas magis reddunt, quàm ſomnum inducunt. Eò ergò ſemper retia noſtra jaciamus, ut dolores quoſcumvis è medio tollamus, qui ſcopus per jam dicta *opiata* facili marte attingi poteſt, prout hæc ſemper feliciſſimè adhibuimus, nec ullum unquam damnum inde percepimus, prout multi ex alieno jecore ſæpe corrupto ſapientes, & ex æmulatione Tyreſia cæciores redditi opinantur. Id tamen cum hoc grano ſalis eſt accipiendum, modò in doſi non peccetur, ſed ea accuratè, juxta facti circumſtantias, præſertim ægri debilitatem, determinetur; moderatè enim illa applicanda ſunt, ſi applicari debeant, nam ſi exhibueris nimium, vel non obſervata affectus circumſtantia, majus malum vel etiam necem inferre poteris, & ſic diabolum per Beelzebub eiicere ſtultè tentabis; tempeſtivè verò exhibita, ſpiritus impetuoſo motu ferocientes ſopiunt, eorumque furioſum impetum, quaſi injectis frænis compeſcunt, imò furias dolorum ſedant, placantque; hinc dolorum remiſſio & quies: vigiliæ enim & dolores, ob ſpirituum jacturam omnes corporis noſtri humores exaſperant, opiatis verò hiſce exhibitis, blanda obrepit quies, unde effervescentiæ imminutio & clariora coctionis ſigna ſe è veſtigio produnt, facta ſcilicet præcipitando utilis ab inutili ſegregatione, unde fit melior criſis, & vel per ſudores, vel per urinas materiæ coctæ ſeu præcipitatæ ſecretio; imprimis, ſi non adſit pituita, opiata proſunt, ſed parva ſemper doſi. Huc ſpectant camphora, & ſal Saturni, & omnia ſulphura metallorum narcotica. Tinctura opii cum alcool vini præparata hic commodiſſima foret, ad cochleare dimidium exhibita, quia ob ſubtilitatem nullibi hæreat, aut obſtructiones efficiat, ſed potiùs lenes ſudores excitando opii particulas extra corpus abripiat. In caſu debilium, ubi opiata non niſi magno periculo intus ſumere licet, externè tamen ſine metu illa ad partes vocabis; quæ inter magnifacimus *mixturam ſomniferam*, quam *Optimus Parens noſter*, *Johannes Dolæus*, *Practicus ſexagenario major*, *Conſul Civitatis Francothalenſis*, heu jam combuſtæ, multa experientia confirmatus ſalutiferam reperit, quæ ſequens eſt.

℞. Unguent. popul. Alabaſtr. ana ℥ ß.
Sang. hirund. ʒ j.
Ol. N. M. expr. ʒ j.
Croci or. ℈ j.
Opii diſſol. ℈ j. ß.
Ol. ſem. hyoſcyā. expr. Papav. alb. expr. ana ℈ j.
M. F. mixtura ſomnifera cum corio temporibus applicanda.

Sed in orbitam redeundum eſt, extra quam uſus & abuſus opiatorum explicatio nos rapuerat.

Omnia quæ ſalis volatilis acrimoniam corrigunt emendantque, in hoc morbo internè hic conducere quoque expertum habemus. Hinc tanto levamini noſtro affectu laborantibus eſt Balſamus noſter antimonii, cum oleoſis & ſpirituoſis combinatus, quo nihil excellentius & præſtantius hactenus vidimus ad Coſmetorgem placandum, & humorum quorumvis acrimoniam obtundendam. Eodem effectu gloriantur ſalia volatilia oleoſa quæcunque, imprimis ſequens noſtrum ſal volatile oleoſum.

℞. Sal. armoniac. Tartar. ana ℥ j.
C. C. volatil. ʒ j. ß.
Succin. volat. ʒ iij.
Spir. urinæ ʒ ij.
Aq. pluvial. ℥ iv.
Ol. cinnamomi,

Caryo-

Caryophill. ana ℈ ß. *M.*
Deſtilletur l. a.

Idem fere, imò verè efficiunt *Acida volatilia* exhibita, quia ſanguinem magis coagulando ſerum acre abundans ab eodem ſecernunt, ſecretum per urinas ac ſudores expellunt & eliminant; ex acidis vero illis volatilibus eligimus Tinctur. bezoart. Michaelis, Mixturam ſimplicem &c. Conducit & hic ſpir. fuliginis, liq. C.C. ſuccinatus &c. Ubi ſanguis bilioſus fuerit, & nimio ſale volatili abundaverit, unde vigiliæ ortæ fuerunt, V. S. etiam inſtitui debet, & præſertim circa veſperam, ut eo commodiùs ſomnus inducatur.

Oxyrrhodinum conveniens paratur ex oleo roſaceo & aceto roſaceo, quod extraxit tinctura opii.

Vel

♃. *Aq. roſar.* ℥ vj.
Croci ʒ ß.
M. pro Epithemate.

Vel ad tempora;

♃. *Medull. crur. vitul. Cerv. rec. ana* ʒ ß.
Opii ſolut. gr. ij. *M.*

Inter externa commendamus frontalia, litus, epithemata, lotiones pedum, fotus, &c. conducet cataplaſma ex nucl. perſicor. ſem. papav. alb. c. lacte muliebri paratum & temporibus applicatum. Balſama ex refrigerantibus anodynis, hypnoticis & narcoticis conflata, & alia quibus libri Practicorum pleni ſunt, indeque in hoc horreum non ſunt traducenda.

Pedes etiam in balneo tepido contineantur, in quo cocta fuerunt capita papaveris & flores chamomill. ac reliquæ herbæ emollientes, ad acrimoniam ſanguinis temperandam. Sevum quoque hircinum plantis pedum illinatur. Transfuſio ſanguinis & infuſio opiatorum in venas hominum ſalutifera & extrema anchora nobis erit, de quibus alter *Helmontius*, *Nob. Dn. Ettmullerus*, *in Diſp.* aurea de *Chirurgia infuſoria* plura diſſerit.

Transfuſio enim ſanguinis hoc in morbo locum ideò habere poteſt, quia hic vitium tantum conſiſtit in maſſa ſanguinea in vaſis exiſtente, & malum non multum hæret in latibulis ſolidis, quare cum ſanguis vitioſus excernatur, ac novus & laudabilis infundatur, tota ferè cura abſoluta eſt, nec ſanguis recens infuſus multum à ſtatu ſuo naturali in hunc morboſum degenerare poteſt, quoniam non multæ reliquiæ ſanguinis vitioſi in partibus ſolidis hæreant, quæ alias pro fermento inſervire poſſent, ad ſanguinem recens infuſum in ſui naturam mutandum, & iterum ad ſtatum morboſum deducendum; quare hæc transfuſio ſanguinis non ita in morbis locum habet, qui ut plurimum oriuntur à fermento, non in ſanguine ſed in partibus ſolidis hærente.

Nos & ſolemus ægro, pro circumſtantiarum ratione tamen, induſium induere ex aqua frigida madidum, & ſic relinquimus eum per unam vel alteram horam optimo cum ſucceſſu, donec ſomnus plerumque ſubſecutus eſt, ſed non niſi in robuſtis id tentandum eſt.

Symptomatibus etiam aliis hic obviam eundum eſt; contra febrim dari poteſt mixtura ſudorifera ex mineralibus, vel aliis ſpecificis ſæpius ante dictis, cui addi poteſt camphoræ gr. ij. laudan. opiat. gr. ß. vel j. ſyr. papav. err. ℥ ij. M.

Pro ſiti poteſt exhiberi pulvis ex lapide prunellæ & camphora, vel potui inſtillari poteſt ſpiritus nitri.

Et ſomnus eſt omni opera inducendus, ne æger in phrenitidem incidat.

CAPUT VII.

De Affectibus capitis.

DE CATALEPSI.

§. 1. Catalepſis, nonnullis Catochus, *Sylvio* Belgarum delicio *Prehenſio* à prehendi, aliis *Epilepſia*, Germ. *ein anfall*, aliis *congelatio*, cùm ægri hoc morbo detenti, quaſi congelati rigeant, quibuſdam *Stupor Vigilans*, (eò quòd hoc morbo correpti ſenſus expertes reddantur, & motum toto in corpore amittant,) communiter deſcribi ſolet, quòd ſit ſubita quædam detentio, tum animæ, tum corporis, cum ſenſuum labefactatione; qua qui corripitur, eam partium corporis retinet figuram, quam habebat, cùm corriperetur, ſedens equidem aut jacens permanet, palpebræ rigent, pedes ad ambulandum ſunt compoſiti, manus quoque ad amplectendum quid exporrectæ ſunt, & ut plura verbo comprehendamus, ſtatuam intueris attonitam. Juxta *Carteſianos* deſcribi poteſt quòd ſit repentina arbitrarii motus ablatio, ſalva manente determinatione ſemel facta, reſpiratione, pulſu & calore totius, à ſenſorii communis laterali obſtructione à craſſis & viſcidis particulis facta ortum trahens. Juxta alios deſcribitur, quod ſit ſubitanea ceſſatio idearum ſenſualium determinatarum, & conſequenter motus, ſalvo poſitu corporis, pulſu & reſpiratione, apertis oculis, dependens à ſpirituum animalium concentratione intima & fortiori. *Definitio.*

Rarus hic eſt affectus, exempla tamen nonnulla ab ipſis veteribus, imprimis à *Galeno* Medicorum vertice *comment.* in 1. *prorrhet. Hippocrate divino*, *Marcello Donato*, *Schenckio*, Sylvio, aliiſque allegantur. In mediis ſcalis unus adſcendentium ſubito ſtupore correptus ita gradibus adhæſit, ut nec ulla ratione divelli potuerit, & viam ſequentibus præcluſiſſet; indubitatum hoc exemplum affert *Buchananus l. 6. de reb. Scoticis.*

Nos *Hanoviæ* unicum vidimus hoc morbo detentum ægrum, & in eo omnia accuratè, quantum licuit, annotavimus, cujus hiſtoriam inferiùs tradituri ſumus.

§. 3. Hic affectus cum Apoplexia convenit in hoc, quòd quemadmodum in hac, ſic etiam in Catalepſi ſenſus & motus voluntarius perit. Differt verò in eo, quod hic non ita, ut in Apoplexia ſpiritus animales afficiantur, nam quieti manent in partibus externis, & ſic extra Microcoſmetoris ſedem expulſi, propter viam intercluſam non ampliùs ad priorem officinam recedere queunt, tunc vero ſuam exercentes in muſculis extenſionem validam, ſive rigiditatem producunt. Nihil enim viventium corporibus movendis convenientius comminiſci poſſumus, quàm animales ſpiritus. In ſubtilibus etenim motibus Pneumatica præſtat Hydraulica arte. *Differentia.*

§. 4. Noſter Catalepticus 37. Annorum cholerici temperamenti inter pocula rixatur iraque excandeſcit, ſenſibus omnibus privatur, quaſi illo *Gorgoneo* capite objecto in Perſei nuptiis, *Ovid. metamorph. f.* 1. & 2. oculos autem apertos ſervat, nec tamen videt, palpebræ rigent, interrogatus nihil reſpondet, manus ad excipiendum extenſas habet. Nos ipſum intuentes admiratione ſuſpenſos reddit, hoc interim vitę reliquum habet, quod reſpirare bene poterat, pulſu remanente forti & ęquali, motuque aliquali thoracis. Adhibitis idoneis remediis in fine hujus capitis adjectis feliciter curatus ęger, relicto tamen ſtupore quodam partium; ſi laſſitudinem dicas, non erres. *Alius caſus.* Anno M.DCLXXXVII. Menſe Junio Princeps quędam ſereniſſima 50. circiter annorum non maritata, ob Sereniſſimę Sororis obitum mœrore confecta hoc ſibi malum contraxit, primitùs quidem oſcitationes, cordis anxietates, illachrymatio precęſſerant, *Caſus.*

ſerant,

ſerant, velut per vices incertas adhuc, hinc ſingulis diebus prævio rubore faciei, mox ſubſequente pallore, ſtupor & aphonia ſe exerebant, ut bis quater de die ſtans in medio alio opere videretur emota ac attonita, irretortis & fixis oculis, neſcia quid faceret, manus complicans, vel verſans, per integram horam ita manſit. Ingeſta aſſumebat alimenta. Adhibitis à me variis remediis tandem convaluit; poſt annum verò ex abſceſſu hepatis defuncta eſt. *Alius caſus, à Cl. Uvedelio obſervatus*, eſt ſeq. Nupero Februarii Menſe 1690. ineunte, fœmina quædam 25. annorum cum marito ſuo, ob furti ſuſpicionem captiva detenta, infantem lactans 9. menſium, die octavo dicti menſis nunciatur lipothymia correpta & debilis cum tuſſi & dolore pectoris aliquo. Die undecimo advocati, præſentibus viris integerrimis, quos teſtes oculatos & omni exceptione majores citare poſſumus, deprehendimus non eſſe lipothymiam, quod priùs relatum erat, ſed ipſiſſimam Catalepſin. Decumbens more ſolito in ſtramine, oculis apertis ſtupebat, fruſtra inclamata, nullo moto membro, nullo ſenſu extorquendo, partibus tamen omnibus mobilibus, non rigidis; reſpiratio bona erat, pulſus vix immutatus. Naribus fruſtrà adhibitus ſpiritus Sal. ammoniaci urinoſiſſimus, fruſtrà infuſus ori, linguæ, hinc pellicula licet abſcedente, titillatæ plantæ pedum mediante excutia nullum reddebant ſenſum, infuſa tamen ori videbantur deorſum ferri. Durabant hæc ad dimidiam ad minimum horam, ſicque ad ſe redibat, omnium actorum ignariſſima. Repetiit idem paroxyſmus ter vel quater, ſed nec ſtato die, nec hora, magis tamen ante meridiem. Die vigeſimo diarrhœa accedebat, cum calore aliquo. Martio reſtituta à Morbo, & è carcere dimiſſa quoque.

Pars affecta. §. 5. Cerebrum, fontem & originem motus & ſenſus, aut ſi mavis actionum animalium ſubjectum principale eſſe, communi authorum ſuffragio docetur. Nonnulli membranoſam medullæ ſpinalis ſubſtantiam accuſant. Quidam ventriculos cerebri pro parte affecta venditant, utpote qui à materia frigida craſſaque violenter tenſi, impediant ſpirituum animalium motum ordinarium. Plures cerebellum & nervorum principium pro parte affecta ponunt, rationibuſque contendunt. *Williſius & Sylvius*, Lumina illa Medica, non tam cerebrum, quam ipſos ſpiritus animales partem affectam eſſe comprobant. *Fonſeca* cor eſſe docet. *Carteſius*, magnus Philoſophiæ reſtaurator, *de paſſ. animæ p. 1. artic.* 31. item de *Homine*; *Glandulam Pinealem*, præcipuam animæ ſedem, ſubjectum primarium conſtituit, illa enim affecta ſolitas functiones minùs ritè perfici, multis ratiociniis more ſolito comprobat: Eſſe enim neceſſariam aliquam particulam ad determinandos ſpiritus ad hos vel illos nervos, & illam quidem mobilem, quæ nutare poſſit ſurſum iſtorſum, ab hac & illa parte ad varias determinationes ſpirituum faciendas, inquit *Craan tr. de Homine c. 91. p. 546.*

Signa. Pars *Neotericorum* cum *Veteribus* cerebrum ceu partem ſimilarem, h. e. ſpiritibus perfuſam ſubjectivè affici ſtatuit. *Helmontius* induſtrius ille per ignem Philoſophus, os ſtomachi, uti reliquorum ſoporoſorum affectuum, ſubjectum catalepſeos putat. Nos hic officinam & regiam ſedem noſtri Microcoſmetoris cerebellum cum ſpiritibus cum appendice tamen nervorum, pro parte affecta agnoſcimus, de hoc affectu uti in aliis ſingularem foventes opinionem; de qua re pleniùs alibi, ubi de cauſis acturi ſumus.

§. 6. *Signa* hujus ſtupendi affectus ſunt maniſeſtiſſima, ægri ſubitò obmuteſcunt, toti rigidi atque immobiles ſunt, ſenſuſque debiles ac ſtupidos habent, in eadem permanent poſitura, in qua percellebantur; oculi enim haud clauduntur ſi priùs aperti erant, ſed attentè, aſtantium quidem judicio, rem aliquam intuentur; oculi plerumque aperti & ſtabiles, palpebræ autem rigentes deprehenduntur, ob ſpiritus animales magna in copia influxos; ſi ſederit æger ſedens permanet, ſi cubuerit in eadem quoque figura repræſentabitur. Alvi ac urinæ fit ſuppreſſio, reſpiratio adhuc integra & illæſa manet, quod apparet ex coſtarum, & ipſius abdominis elevatione; ſpiritus enim ſufficienti in copia in organa reſpirationi dicata influunt, & ſanguinis circulatio adhuc viget; quod & apparet ex pulſu naturali ſimili, ſanguinem in cordis thalamis legitimè efferveſcere & fermentari, perque ipſos pulmones liberè circulari. Spiritus ex tali legitima efferveſcentia ſanguinis in cerebro generantur in magna copia, qui qua data porta pergunt, imprimis ad pectus, mirum ergò non eſt, quod ita reſpiratio liberè peragatur, ægri verò immoti maneant inſtar Marpeſiæ cautis.

§. 7. De cauſa hujus intricatiſſimi affectus quot capita tot ſenſus. Antiquitatis Patronis eſt intemperies valdè frigida atque ſicca cerebri, unde contingit tum cerebrum tum ſpiritus animales congelari ac areſieri. Hanc intemperiem frequenter materiam frigidam & ſiccam introducere rationibus probant, qualis eſt melancholia. Unde inter remotiores cauſas ponunt aerem valde frigidum & ſiccum, commiſtionem quoque pituitæ cum bile, quæ ſi ſimul immodicè exuperant, eandem intemperiem proferre contendunt. Non tantùm prædictos humores, ſed & vapores ejuſmodi farinæ geniique cerebrum & ſpiritus refrigerare, ac areſacere, ſed & quaſi congelare poſſe, acriter defendunt. Vulgatiſſima ferè noſtro hoc ævo adhuc eſt opinio, in ſpirituum animalium menti inſervientium congelatione conſiſtere cauſam proximam, qualem ſpirituum congelationem numquam poſſe dari, ſolidis evincit rationibus ingenioſiſſimus *Craan*, *diſp. 6* &c. nobis enim non placet pluribus hic vellicare unius vel alterius barbam. *Cauſa ad mentem veterum.*

§. 8. *Chymicorum* filii qui ab igne formarum exſpectant perfectionem, ac cauſas, morborum rimantur, hic, uti in reliquis affectibus ſoporoſis, ſulphur narcoticum ſpiritus animales ita figens, accuſant. Quorum nonnulli ex ipſorum grege hanc congelationem ſpirituum animalium à Mercuriali principio deducunt, & quidem à *Mercurio Cremoſo* per mutationem gradus alterato & deſtillato, quemadmodum enim (ſunt verba Clariſſimi Rolfincii) ſpodium vino injectum extimam vini ſuperficiem congelat, ita hic Mercurius inſita vi in rabiem ſuſcitatus nimis impingitur, corpora conſtringit, & rigida reddit, ut fulgur non vaginam ſed ferrum, non ſaccum, ſed nummos petit. Non ex profeſſo nunc hujus opinionis panegyricum dicere volumus, ſed advocentur ipſi Spagyrici. Nonnulli enim eorum ſunt, qui fingunt neſcio qualem ſpiritum ex telluris cavernis erumpentem, qui plurimis ruſticis cum emulctis vaccis lapideam duritiem impertiit. *Paracelſiſtarum.*

§. 9. Magni *Helmontii* aſſeclæ culpant *Archeum tetrum induentem Lumen*, à ſalibus acidis corroſivis accenſum. Acor enim *Helmontii* & Acidum *Ottonis Tachenii* ſphæræ ſuæ bonitatis obliviſcentes, & peregrini, ſylveſtres ſive hoſtiles facti, cerebri potentias hebetant ſiſtuntque: fierique hunc affectum author putat ex majori vel minori lucis vividæ denegatione vel admiſſione. *Helmontii.*

§. 10. *Williſius* huc accuſat coagulationem & fixationem ſpirituum animalium vi exploſiva ſua privatorum: Hinc ipſi vera eſt *Ecſtaſis* omnimodaque avocatio in qua hæc peculiari cuidam objecto tantoperè affligitur, ut fibrarum ſenſibus tum externis, tum internis, motuique dicatarum tenſioni ſuſtinendæ ſufficientes non determinet. *Williſii.*

§. 11. *Sylvius*, ſummi vir ingenii, ſpiritus animales inſtar ſpiritus vini, per ſpiritum urinæ humanæ ſex hebdomadarum ſpatio digeſti; coagulari probat, ad inſtar Spirit. Urin. vel Sal ammoniac. cum Spirit. vin. commixti, quæ combinata coagulari aliquando videntur; in catalepſi ergò exiſtimat ſpiritus *Sylvii.*

tus

tus animales quaquaverſum à cerebro per nervos, vectores ſpirituum, deferri, verum quadantenus coagulatos, inſpiſſatoſque adeòque torpidiores ac ſtupidiores, minuſque mobiles atque fluxiles. Author hic refert contigiſſe ſibi Amſtelodami ſæpius videre Catalepticum Senem ex Tranſiſulaniæ confinio, per annos quatuor vel quinque jam talem, nec dum curatum. Hic videbat quidem & audiebat, cæteriſque ſenſibus utebatur, ſed ſtupidius & torpidiùs, quin imò mens ipſa reddita erat hoc malo ſtupidior. Hic in ſomnum propendebat continuè, rogatus reſpondebat & tardiùs & difficiliùs: idem manibus prehenſus & ſenſim tractione iterata agitatus diſponebatur ad motum, unde à ſede allectus ſequebatur trahentem, ſed ſegnius; alimenta interim aſſumebat ſatis commodè, dormiebat multum, deiiciebat rariùs.

Carteſianorum. §. 12. *Carteſiani* ſubtiliſſimè philoſophantes, & more ſolito cornicum oculos ubique ferè configere ſtudentes, reiiciunt Galeni aliorumque opiniones, ſtatuentium, ſpirituum animalium, aut reliquorum humorum in corpore exiſtentium, ex frigore conſtrictionem, aut ex vapore quodam ſpirituum congelationem. Probant enim per ſpiritus animales, qui ſpiritui vini os humeroſque ſunt ſimillimi, imò flammæ candelæ analogi, quibus nullam congelationem fieri poſſe exiſtimant. Sed ob glandulæ Pinealis obſtructionem, ſpirituum animalium determinationem à *Mentis* in glandula hac tanquam medio cerebri reſidentis imperio impediri ſtatuunt, quo minùs partes diſſitæ regi poſſint, quæ amplè deducit *Excell. BrocKhauſen* in *Oeconom. Animal. Artic.* 102. *p. m.* 26. Nullam ergò aliam ob cauſam, hanc mutationem ejuſmodi corporibus induci poſſe acriter contendunt, quàm, quòd ſpiritus animales æquali quidem copia motuſque vehementia influant in artus muſculoſque, verſuſque quæ erant determinati ante invaſionem hujus morbi; quam determinationem non mutari in paroxyſmo ingenuè profitentur Carteſiani; & hæc omnia evenire ſtatuunt ob glandulæ Pinealis in uno vel altero latere, à gutta ſcilicet viſcida factam obſtructionem: cauſa ergò eſt ſi fortè fortuna aliqua pituitoſo viſcida particula ex arteriis proximis propellatur ad glandulæ baſin, ibique iſthæc hæreat, ejus mobilitatem impediet. Cauſam ergò immediatam conſiſtere in ſenſorii communis unius vel alterius lateris obſtructione, in hoc affectu non conatum ſed facultatem determinandi ſpiritus animæ deeſſe ſtatuunt; movendi enim membra voluntatem adeſſe quidem durante Paroxyſmo, ſed nec illa movere, nec etiam loqui poſſe, probant.

Noſtra opinio de cauſa. §. 13. Nos exemplo maximi *Senecæ Epiſt.* 45. nos nemini ex aſſe mancipavimus, nullius nomen ferimus, multumque quidem magnorum judicio tribuimus, aliquid & noſtro vendicamus, ſed ne aliorum præcantatis ſententiis mentem ſaburremus, & has & ipſam rem dubia examinis lance trutinemus, magis tuti, ſi noſtram non temerè propinemns opinionem, quam quaſi per rimam ſuperiùs oſtendimus. Dum interim varia mentem ſubiret meditatio, num congelationem ſpirituum pro immediata cauſa hujus affectus verè ſtatuiſſent veteres; plurima dubia mentem planè obfuſcarunt, licèt ergò momenta & non minutias noſtræ opinionis attingere. Cauſam proximam formalem conſiſtere putamus in Regis noſtri Microcoſmetoris ſtrenuo & dein nullo imperio in milites ſuos, puta ſpiritus animales, à Rege ſuo è ſtationibus ſuis, nempe cerebro, ſolio ſuo regio, impetuoſè emiſſos, qui quamvis Rex illos revocet, propter interclusam viam recedere nequeunt; cùm enim ſpiritus animales non ampliùs Regis imperio obediant, ſed determinationem retineant, ſpiritus ſemper eo ordine influunt, & membra eumdem ceu in ſtatua retinent ſitum, donec nervorum pori à cauſa externà, membra aliter locante mutentur, ipſique ſpiritus in alios muſculos influant: illos vel qui de novo generantur, ad cor & thoracem elevanda mittit Rex; rigiditas enim illa inſolita partium extremarum unde aliàs quæſo deduci poteſt, niſi à ſpiritibus animalibus, uno impetu à Rege ſuo in muſculos profligatis, & eos inflantibus, gemello modo ut inteſtinum vel veſica ab aere extenſum, & poſtea aliquo ligamine conſtrictum. *Carteſiani* fatentur nobiſcum ab impedito ſpirituum animalium fluxu, ſeu determinatione in muſculos denegata, ſtatim membra, ſicuti vela nullo ſpirante vento flacceſcere ac concidere, & omnis motus fieri expertia; cujus tamen rei contrarium in noſtro affectu videmus, prout nemo, niſi cui cerebrum eſt in calcaneo, negare audebit.

Membra ergò hic non flacceſcunt, ſed rigida redduntur. Videmus enim in caſu noſtro quòd æger crapulæ & ſociatæ iracundiæ nimium indulſerit, unde in hunc incidit morbum, & inſignem illam membrorum paſſus rigiditatem cum ſtupore ſenſuum internorum, quis non dicet (ut in allegato *Ovidii* loco *Phineus* cum turba ſocia) ſpiritus animales in cerebro rebelles factos, ſuum ſolium & principem Microcoſmetorem ſcilicet reliquiſſe, & in exilium ſe contuliſſe, ad externas oras, tanquam ad Aſylum confugiſſe, & rigiditatem extenſionemque hanc inſolitam membris induxiſſe, & cùm patriam repetere ſecum conſtituerint, per obſtructionem quamcumvis in via Regia impeditos & interceptos fuiſſe? *Obiicient* forſan alii motum ſpirituum animalium ſemper ab anima in & circa glandulam pinealem reſidente determinari debere; quod ſic elidere poſſumus, motu ſcilicet ſpirituum animalium facto, ſpiritus animales ibidem ſubſiſtere poſſunt, eodem modo, ac ſi ſemel cum halitu noſtro veſicam inflaverimus, quæ ſi conſtringitur tumida manet, remoto etiam noſtro halitu, & in artubus aliiſque membris foventur, & ſuperantur à ſpiritibus, qui ad pectus mittuntur, reſpiratio enim manet integra. Probamus quoque hoc ex antecedentibus, à crapula enim & hujus fomite & comite iracundia, aliiſque animi paſſionibus vehementioribus, Microcoſmetorem furibundum & ſpiritus animales maximè rebelles reddi nemo inficias ibit; nocet & vini nimius potus, ſic ex vino generoſo ortam Catalepſin notavit *Platerus prax. lib.* 1. omnia enim hæc ſpirituum animalium fugam & motum intendunt, & eos ad talem deſertionem officinæ invitant: Cauſam ergò proximam ponimus fixationem ſeu concentrationem fortiorem ſpirituum animalium, extra ſe quaſi raptorum, muſculis interea in motu ſuo tonico defixis & conſtantibus, donec mens ad ſe redeat iterum. Cauſa mediata proximior eſt acidum narcoticum Chymici dictum, & lympha mediante ſpiritibus animalibus communicatum, acida enim concentrant coagulantque ſpiritus, omnes quoque Cataleptici ſunt melancholici, in quibus verò acidum peccare, extra controverſiam eſt. Inter cauſas remotas poſſumus referre vinum narcoticum, aerem craſſum, cibos difficilis digeſtionis, vitam ſedentariam, animi pathemata, & omnia ea quæ ſpiritus figunt, acidumque accumulant. Clarum enim hoc eſt, per obſervata & experimenta illos ipſos ſpiritus ob affectum quendam animi graviorem vel profundiorem meditationem ferè id paſſos; clarum non minùs illud occurrere in Catalepticis fixiora omnia, ut in melancholicis; unde mechanica non una pro illuſtranda affectus hujus pathologia affertur, quæ hanc ſpirituum concentrationem, revocationem, occupationem, fixationem & coagulationem magis explicent. Hinc cauſa mediata proximior ſtatui poteſt obſtructio pororum cerebralium lucidorum, per quos tanquam totidem tubulos ad omnes partes ceu motus & ſenſus organa ſpiritus diſtribuuntur. Figi enim ſpiritus ab acido prout in melancholia, non dubitamus, quia melancholicis hic affectus ſolennis. Quando æger interrogatur & non reſpondet, ideò non ſequitur eum non audire, quia quidem meditatur reſponſionem, ſed non poteſt ſpiritus impellere in muſculos linguæ ad loquelam. Hanc noſtram conceptam opinionem confirmant & juvantia & nocentia, conducunt enim omnia antiſpaſmodica; ſed ſimul obſtru-

ctionem

ctionem in nervis adeſſe ex ſequentibus patet rationibus, quod ſpiritus animales non amplius ad priſtinum recedere poſſint locum, ſed ſubſiſtere cogantur, id quod etiam ex juvantibus, ceu diximus, colligere licet; omnia enim quæ viſcidum illud obſtruens deſtruere & ſic ſufflamen removere poſſunt, maximè conferunt, uti ſunt ſalia volatilia acria, &c. de quibus in curatione hujus affectus plura addemus. Calculi quoque & vermes tale quid citare poſſunt, quale exemplum pueri 13. annorum refert *Cheneau l. 5. Obſ. 17.* qui ſedit in lecto oculis apertis, quaſi faſcinatus. Enim verò quo debiliores ſunt ſpiritus, eo revocantur & detinentur promptiùs Curæ, terror, triſtitia & mœror diuturnus aliique affectus, quantum poteſtatis habeant ad figendos & revocandos ſpiritus quotidiana teſtatur experientia. Pertinent huc varii caſus & occaſiones affectuum, ſeu amoris ſiniſtri eventus, ſeu infortuniorum turba, ſeu mors & morbi parentum, liberorum, conjugis chariſſimæ, amicorum, ſeu alia facta triſtia terrifica detineant animum fortiùs, & interdiu ac noctu agitentur: inde enim ſpiritus magis magiſque circa triſte hoc objectum intenti dententique, ita facilè diſponuntur, ut fixi ſubſiſtentes in partibus fixam quoque phantaſiam denuncient, tantoque magis id contingit, vel exaſperatur, ſi ſolennes evacuationes minùs procedant, ſeu menſes vel hæmorrhoides fluere renuant in diſpoſitis. Hinc ad ſpirituum regiam noxa redundare poteſt facilè, conſpurcatis humoribus. Symbolum ſuum addere poſſunt morbi plurimi, ut ſunt malum hypochondriacum, hyſtericum, ſcorbutus, febres quartanæ etc. Ex faſcino produci poſſe hunc affectum teſtantur monumenta Medicorum. Hæc noſtræ tenuitatis congeries eſt, de ſtupendo hoc affectu, Lector Æque, quam ſi reſpexiſſe vacarit, tuum judicium præſtolabimur, tam diu poſt carecta latentes, donec alii ſua cenſa de hac noſtra opinione prompſerint, tunc & meliora addentes; perſpicacioribus facilè erit ex præcedaneis his quæcumque phænomena expiſcari.

Prognoſis. §. 14. Hactenus affectus cauſas explicuimus, jam proximè prognoſticorum ſignorum examini paginam unam atque alteram largiamur. Prognoſis certè hunc affectum meritò acutum & periculoſum denunciat, dum nobiliſſima pars cerebri læditur, & ſpiritus animales ex ſua metropoli & patria exturbantur, unde non niſi periculoſiſſimus morbus deſcendere poteſt, ut enim (verba ſunt *Plinii l. 4. Epiſt.*) in imperiis, ſic in corporibus graviſſimus eſt morbus, qui à capite diffunditur. Imperfecta Catalepſis, quatenus mitiora conjuncta habet ſymptomata, minùs eſt periculoſa, tantoque curatu facilior, quantò difficiliorem curam expoſcat altera exquiſita. Nam ſemper exquiſita lethalis eſt, maximè in debilibus & febribus, prout in noſtro ægro experientia comprobamus.

Incurabilis verò hæc eſt, ſi ſenes occupet, teſte *optimo Sylvio*. E contra juvenes viribus adhuc pollentes haud ita difficulter ab hoc intricatiſſimo malo liberari, noſtro caſu compertum eſt. Ratione curæ; illa quæ per conſenſum acidit, tutior eſt eſſentiali; ſi pauciſſimi tantùm remanent in ſolio regio ſpiritus animales, tunc periculi plena res eſt, imprimis ſi ſimul principium nervorum à viſcido humore obſtructum fuerit. Si à narcotici Catalepſis oriatur, ad mentem nonnullorum periculoſiſſima cenſetur. In biliosis non admodum periculoſa; ſi enim exempla in hunc uſque diem conſignata intueamur, rara ferè offendas funeſta. Gravior tamen qui acutior, & periculoſior qui aliis ſupervenit morbis viribus debilibus & exhauſtis, imprimis febribus. Per paroxyſmos ſolennes repetens minùs timendus. Paroxyſmus verò ut non adeò diu durat, ita non rarò longus eſt, chronicus & admodum rebellis morbus, ad annos etiam. 4. 5. & plus durans, graviori labe ſpiritibus à minera extranea inducta habitualis quaſi factus. Ad ſalutem terminatur hic affectus, ut plurimùm inſenſibili diſcuſſione ſtuporis & reditu ſpirituum ad ſuas ſtationes, ægris vel planè actorum neſciis, vel quodammodo conſciis in leviori gradu; evacuatione quoque muci vel ſanguinis è naribus. Ad mortem verò terminatur Epileſia, ſyncope, apoplexia, vel ipſa plenaria deſtructione ſpirituum & totali omnium circulantium humorum ſtagnatione.

Quoad eventum, terminatur ad ſalutem, ſi vires reſpondent, extemplo; ſi autem reſolvantur, mortem comitem habebit certiſſimam.

Aetius l. 6. c. 4. larga facta ſanguinis per nares effuſione, liberatum juvenem vidit.

Ballon. l. 2. memorat, quòd ſervus Equitis Torquati, febre lenta & quartana duplici laborans, catalepticus factus morte morbum finiverit.

Sæpiſſimè in epilepſiam, apoplexiam alioſque affectus ſoporoſos tranſit, tunc periculoſum.

Menſium & hæmorrhoidum fluxus ſuperveniens inſuetus, ſalutaris habetur. Niſi cataleptici maturè curentur, torpidi permanent.

§. 15. Methodus pro Curatione *Catalepſis* inſerviens perficitur ſubſequentibus remediorum generibus. Quoad *Victus rationem*, aer ſit temperatus, ſerenus, purus, abſit frigidus, craſſus, nebuloſus, imbribuſque refertus; congelatio illa, quæ à frigore externo fit, cum noſtro affectu parum habet commercii, niſi quis ſpiritum Gorgonicum cum *Charletone* admiſerit, quo flante & penetrante ex tempore obviæ res congelantur & indurantur. *Curatio diætetica.*

Cibus ſit boni ſucci, vitentur ſalſi ſoporoſi ſeu flatulenti, fumo indurati, aliique capiti nocentes. Vinum ſit tenue, & cereviſia probè defæcata, vel mulſa vel ptiſana conveniens; vel decoctum aromaticum; vitandus eſt ſpiritus vini, & omne vinum generoſum.

Somnus & vigiliæ ſint mediocres, quatenus enim excedunt mediocritatem, corpus reſolvunt, & ſpirituum animalium loco, quos diſſipant, cerebrum vaporibus ſylveſtribus replent.

Quies & motus non excedant limites; lucubrationes & vita ſedentaria nocent.

Excreta & retenta; quibus ſanè ad Catalepſin inducendam vis magna eſt; fæces enim alvi, urina, ſudores, ſanguis menſtruus, lochia, bilis, mucus narium, lympha retenta illa putredinem concipiunt, ſanguinem coinquinant, ſicque ſpiritibus obſunt.

Quantum ad animi pathemata, quale dominium habeant in ſpiritus animales ſuperior caſus nobis declarat. Ira & terror ſpiritus animales è ſuo ſolio regio exturbare & Catalepſin hanc facilè inducere poſſunt. Sic & gaudium nimium ſpiritus diſſipat. Exemplum habemus notiſſimum hic Neo-Hanoviæ in Avo noſtræ conjugis chariſſimæ *Daniele de Latre*, d. conſule dum viveret *Hanovienſi*, qui cùm urbem hanc obſeſſam liberatam viderit, præ gaudio ſtatim obmuteſcens animam cum morte commutat. Ex amore Catalepſin obſervavit *Tulpius* & *Rondeletius*, omnia ergò ſint moderata quæ diutiùs durare debent. Ex vermibus Catalepſin excitatam notat *Alex- Bened. l. 1. c. 6.* ex eryſipelate malè curato Catalepſin ortam ſcribit *Grembs Arbor. ruinos. pag. 206.*

§. 16. Pro curatione graviſſimi hujus mali *Antiquitatis Patroni & Antiſtites* utuntur modicè calidis atque humidis. Omnium autem primò alvum Clyſtere quodam eluunt; hinc clamoribus, frictionibus partium extremarum dolorificis ægrum excitant, in eundem finem ſternutatoria medicamenta præſcribentes. Pro re nata V. S. inſtituunt, unguentis denique confortantibus ex oleo lil. alb. chamomill. ſambuc. aneth rut. Caſtoreo addito, partes affectas illinunt. Balneum ex oleo tepente magnifaciunt. Ægris nonnihil ad ſe redeuntibus, præſcribunt purgantia, ut ſunt Confect. Hamech, Diacathol. Diaſena, Senna, polypod. q. & vomitoriis materiam peccantem evacuare tentant. Poſtea corroborantia, reſolventia, intemperiemque relictam emendantia, Theriac. ſc. Andromachi, Diamuſc. lætificans Galeni, conſ. rad. bugloſſ. curam finiunt; ab acetoſis in hoc affectu diligenter abſtinendum eſſe iſti præcipiunt. *Cura Pharmaceutica ad mentem veterum.*

§. 17.

Paracelſiſtarum. §. 17. *Chymici* hoc in affectu, uti in aliis ſoporoſis, laudibus extollunt tincturam auri, liquorem ambræ & moſchi, ut & magiſterium oleumque & ſolutum margaritarum ana ℈ß. cum ſyrupo de Cinamomo, aliaque arcana, ut & ſpiritum oleumque vitrioli dulce magnifaciunt. Noſtrum nunc non erit, horum medicamina omnia hic propinare, quia num curioſo Lectori ſatisfaciant valde dubitamus.

Williſii. §. 18. *Williſius* hic, uti in apoplexia commendat cephalica quæcumque, & cùm illa jam in capite de Apoplexia addiderimus ex Authoris hujus ſcrinio pleraque, hic ea repetendo ſuperſedebimus, ne cramben bis coctam offeramus.

Sylvii. §. 19. *Feliciſſimus Sylvius* curatu difficilem ait Catalepſin, niſi ſponte brevi recedat; arbitratur, tamen curationem hujus morbi obtineri poſſe à medicamentis ſale volatili acriori præditis, ut ſunt plantæ omnes acriores & aromaticæ. Ad mentem ipſius hic addamus compoſitionem, & ſal volatile oleoſum ex herbis, certè medicamen excellentiſſimum.

℞. *Sal. volat. rut. vel thym.* ℥ iij.
Fixi ejuſdem ℥ ij.
Ol. ſtill. ejuſd. ℥ iij.
Facito ex his ſaponem & levi calore digere, poſtea in phiola ſublima in ſal volatile oleoſum,

Carteſianorum. §. 20. *Carteſiani* obſtructæ glandulæ pineali & ſpirituum animalium motui impedito conſulere ſtudent, quare ſpiritus animales variis adhibitis remediis tum internis, tum externis admonent officii ſui, & ad varios eoſque fortiores corporeos motus menti repræſentandos cient & irritant, ut hac ratione Conarium partim in latere obſtructo alacriter commovendo, exuviæ in poris obſtructis latentes excutiantur; partim quoque in latere obſtructo ob vehementiores ſenſuum externorum deferendos motus promptiores redditi, clauſtra perrumpant & obſtructionem ſi non ſtatim, ſenſim tamen atque ſenſim auferant, animæque priſtinam ſuam libertatem reſtituant; in hunc finem quæcumque ſalia volatilia præſcribunt, ut ſunt ſal volat. C. C. fulig. ſpir. C.C. Elix. vitæ Matthioli, Aq. Anhaltin. aliaque Cephalica cerebrum & glandulam pinealem mentis ſedem confirmantia & roborantia; ut itaque ſpiritibus animalibus alium validiores motus obeundi inſtinctum verſus ipſam mentis arcem concilient, valde commendant fortes corporis commotiones & frictiones, adhibitis calidis & aſperis linteis; pilorum quoque tractiones & vellicationes ac pectinationes, cauteria potentialia; naribus admovenda præcipiunt graveolentia ex caſtoreo, ſpir. ſal. armoniaci. De quibus omnibus videas *Excell. Craan. Prof. Lugd.* in Diſp. de Catalepſi, & *Nob. Waldſchmid.*

Noſtra opinio de Cura. §. 21. Nos jam & noſtræ etiam dilucularíæ experientiæ Tyrocinia adferre volumus, experientia enim inſtructi, ad noſtram medendi methodum accedamus; totam ergò hujus affectus curationem eò dirigendam cenſemus. ut Microcoſmetor noſter ſui moneatur officii, & impetuoſus ille ſpirituum motus in muſculis aliquomodo compeſcatur, & impedito recurſui ſpirituum animalium ſuccurratur, & iis ad ſuum ſolium regium concedatur recurſus & ita in ordinem redigatur confuſa ſpirituum animalium ſeries; horum enim ſpirituum circulationem dari & illam impediri poſſe, ſtatuit *Excell. Wedelius Prof. Jenenſ.* famigeratiſſ. fautor & collega noſter honorandus *in Phyſiolog. Med. p. m. 57.* Recurſus iſte denegatur ob viam obſtructam, per quam egreſſi fuerint ſpiritus animales; obſtruitur via iſta vel à materia tartarea, viſcida vel tenaci quacumvis, uti in cauſa jam antevertimus dicere: Remedia ergò omnia proſunt, quæ viſcidum quodcunque incidere ſeu attenuare, & utrunque pro ratione occaſionis evacuare valent. Inter quæ excellunt ſalia volatilia acriora vel aromatica, vel oleoſa, quæ penetrando potentiſſimè attenuant & reſolvunt quaſcumvis obvias viſciditates & obſtructiones, unde ſpirituum ſalis armoniaci cum aromaticis ex caryophyllis, cinnamomo deſtillatum, in noſtro cataleptico pro ſummo arcano & cum exoptato effectu porreximus; nonnunquam interpoſuimus ſal volatile oleoſum Sylvii, & liq. C. C. ſuccinatum, nec negleximus *evacuantia* in robuſtioribus, extra tamen paroxyſmum, aliàs non conveniunt. Inter alia ſit formula ſequens:

℞. *Conſerv. roſ.* ℥ ij.
Reſin. Jalapp. gr. x.
Elæo-ſacchar. fœnic. ℨß.
C. ſyr. de cinamomo fiat l. a. bolus.
D. pro unica vice.

Vel

℞. *Extr. hellebor. nigr.*
Fol. ſenn. ana ℈ß.
Ol. ſucc. gr. j.
C. ſpir. lil. convall. f. l. a. pilulæ.

Clyſteribus etiam hic ut in apoplexia curatio eſt incipienda, quia aliquando æger nihil aliud aſſumere poteſt. V. S. hic exulet.

Emetica quoque pro re nata prodeſſe affirmamus ad ſaburram in ſtomacho latentem extirpandam; eſto in juniorum gratiam ſequens formula:

℞. *Tartar. emet. Mynſ. gr. iij.*
Sal. abſynth.
Tamarici ana gr. ij.
Syr. rubi Idæi ℥ ij. *vel* ℥ iij.
M.

In hoc affectu obſtructionem contumaciorem & pleniſſ. interceptionem ſpirituum animalium variis modis fieri poſſe haud dubitamus; valvulas enim eſſe in nervis jam perſpicacioribus anatomicis notum eſt, quibus clauſis denegatur ſpiritibus animalibus regreſſus, inde multos catalepticos vix reſtitui poſſe, cum Magno Sylvio perſuaſi ſumus. Et hic alcalia volatilia longè præſtant fixis; in juniorum gratiam unum & alterum proceſſum communicaturi ſumus.

℞. *Sal. armoniac. depurat & ſuccinat.*
Tart. ana ℥ j.
C. C. volat. ℥ iij.
Spir. urinæ ℥ ij. ß.
Aq. pluv. deſtill. ℥ iiij.
Ol. cinamomi.
Caryophyll. ana gr. x.
M. l. a. deſtillentur.

Vel

℞. *Spir. vin. rectificat.* ℥ vj.
Ol. cinnamom.
Thymi,
Macis, ana ℨ ij.
Fœnic. ℨß.

Mixta ſtent per tempus donec ſpiritus abſorbſerit olea, tunc adde ſpir. ſal armoniac. opt. ℥ iij.

M. & ex phiala oblonga deſtilla ex arena & ſerva Obtuitu hujus arcani nobis divinos acquiſivimus honores. Si ſimul malignitas adſit, alexiteria & alexipharmaca addimus: ſeqq. quoque prodeſſe poſſe vix dubitamus.

℞. *Antimon diaphoret* ℨß.
Sal. volat. ſuccini gr. vj.
M. D. ad chartam pro unica vice.

Vel

℞. *Bezoart. lunar. gr. vj.*
Cinnab. antim. gr. iij.
Conſ. roſar.
Flor. tunic. ana ℨ j.
M. F. bolus.

Cinnabarina, Eſſent. Caſtor. volat. Spirit. Sal. ammoniaci ſuccinat. Eſſent. Mumię alcaliſat. apprimè hic conveniunt.

Vel

℞. *Bezoart. miner.* ℈ß.
Sal. viper. volat. gr. ij.
M. D.

℞. *Aq. hirundin. c. caſtor.*
Betonic.

Flor.

Flor.til.ana ℥ j.
Sal.volat.oleoſ.Sylv ℈ j.
Syr.de pœon. ʒ vj.
M.D. ad vitrum.
Vel
♃. *Aqu.lavendul.*
Betonic.ana ℥ j.
Liq.C.C.ſuccin.℈ ij.
Confect.alKerm.c. ʒ ß.
Syr. de beton. ʒ vj.

M. qua miſtura viribus viciſſim proſpicimus. Sequens etiam proderit.

♃. *Corall.rubr.præp. ʒ ß.*
Fol.Lunæ ſubtiliſſ.
pulveriſat.num.8.
M.f.pulvis ſubtiliſſ.
Spiritus etiam noſter
Lunaris conducet.

Cinnabarina viribus illorum adamuſſim eſſe emula, nobis perſuaſi ſumus. Alii nova crepant experimenta, quæ ſtudio hic conticemus, ne nobis concreditum revelemus Infuſiones ſalium volatilium in venas hominum hic magnifacimus, aſt cùm experientia deſtituti ſimus, de hoc nihil certi audemus in hoc caſu aſſeverare. Externe ſpinæ dorſi & nuchæ illinenda conducunt ſequentia:

♃. *Axung.caſtorei,*
Balſam.Apoplect.ana ℈ j.
Ol.rutæ deſtill.gr.x.
Aneth.coct ʒ ß. M.

Omnia membra cum ſpina dorſi & nucha illinantur ſequenti:

♃. *Ol.irini,*
Lumbric.terr.ana ℥ ij.
Caſtor.pulv. ℈ iiij M.

Vel *Balſam. ſpaſmod. Mynſ.*

Evacuantia particularia quæ caput reſpiciunt & exinde caput purgantia dicuntur, non ſunt ſpernenda, ut erhina, ſternutatoria, inter quæ excellit vitriolum album cum aq. majoran. naribus inditum; cavebit tamen Medicus pro ægroto & fama artis ex præſcripto *Senecæ* timens *l. 6. de benef. c. 16.* ne fortioribus ſternutatoriis paucos in cerebro reſiduos ſpiritus planè eliciat, & ſic mortem ægro acceleret. Cucuphæ ex herbis aromaticis in uſum trahi poſſunt, perinde ut & hirudines calidè capitis vertici applicati. Thermas, cùm tartareis mucilaginibus reſolvendis præ cæteris ſint aptæ, ſedulò commendamus; in defectu naturalium artificialia parari poſſunt, de quibus in præcedentibus jam dictum eſt. Frictiones adhibitis calidis & aſperis linteis, pilorum vellicationes, pectinationes non rarò exſpectationi ſatisfaciunt. Topica in Paroxyſmo ſunto, Sal, volat. oleoſ. Spir. Aromat. Matrical Topicus, Formicarum, Elix. vitæ noſtr. etc. quibus membra Catalepticorum illini poſſunt, Balſam. apoplect. rutæ, ſuccini, polychreſt. Spirit. Sal. ammoniaci oleoſ. naribus, bregmati, temporibus, & quod de prioribus valet, etiam linguæ adhibita, ut ſerenati ſpiritus animales acidum hoſtile vincant, obſtructionemque tollant, ſuique juris reddantur. Tacemus nunc Cucuphas roborantes, pediluvia, & capitiluvia & illinitiones Capitis, extra & in paroxyſmo confortandis ſpiritibus animalibus, temperando acido, reſerandiſque obſtructionibus dicata: inſtar omnium ſit Balſamum apoplecticum polychreſtum camphoratum linguæ ſubditum & alibi illitum, in fœminis balſam. hyſteric. ſœtid. vel aqu. apoplect. urinoſa-ſpirituoſa-caſtorina oleoſa. Tacemus à quibuſdam inſigniter laudata bregmati inungendo dicata ol.euphorb. irinum, ungu. Martiat. aliaque, cùm penetrantiora hæc ſufficere, vel cum illis aliiſque cum ſucceſſu applicata. Sternutatoria & laudantur, quoniam liquant & fundunt lympham ſtagnantem è naribus. Cauteria tum potentialia tum actualia in uſum vocanda ſunt, quæ potenter operantur; ubi omnibus præferimus moxam, quæ vertici ritè bacillis applicata præſentaneum eſt remedium in hoc affectu, quod experientia non duntaxat ſed ſolidiſſimis rationibus demonſtrat *Nob. Geilfuſius junior* Amicus optimus, in *Diſp. de Moxa*. Reliqua cephalica, antiſpaſmodica videre poſſumus in cap. de Apopl. cùm hunc morbum curemus ut Apoplexiam, unde eum jure meritoque *Apoplexiam inverſam* nuncupamus: in Apoplexia enim ſpiritibus intra ſolium ſuum exiſtentibus via ad extera membra intercluditur, unde omnia membra uti vela à vento non inflata labaſcere coguntur; in catalepſi verò ſpiritus animales in externis partibus ita detinentur, ut cerebrum labaſcat. Ab omnibus Practicis tam Veteribus quàm Neotericis hunc morbum ejuſdem farinæ medicamentis, quibus Apoplexiam, curari, diligenti ſcriptorum Medicorum Lectori patebit, obſtructione enim ſublata tollitur hic morbus, *velut ruunt ſubductis tecta columnis.*

CAPUT VIII.

De Affectibus Capitis motum & ſenſum lædentibus.

DE VERTIGINE.

§. 1. CONvertimus nos ad contemplandam *Vertiginem*. Vertigo à *vertendo*, vel vortice dicitur, & Græcis Σκότωμα & Δῖνος ἀπὸ τῆς δίνης ſi ſcilicet ſimplex fuerit ubi verò comites ſunt tenebræ σκοτόδινος ἴλιγγος nuncupare veteres ſolebant; ſed nulla nos manet pernicioſa in ſubdiviſionum ſubtilitate cura, quibus alii luxuriantes ætatem terunt; quapropter ad *definitionem* vel magis *deſcriptionem* nos conferamus. Deſcribitur ergò vulgò, quòd ſit imaginatio læſa apparentis circumgyrationis capitis & objectorum, modò ſimplex, modò tenebricoſa, ab inordinato ſpirituum animalium in cerebro motu dependens: vel eſt objectorum quorumvis, vel proprii capitis etiam apparens ſive in gyrum quaſi factus imaginarius motus, à ſucci nervei particulis heterogeneis nervorum tubulis diſproportionatis, adulterati, intercepto rectilineo antrorſum facto motu, hinc verticoſo refluxu, ab oculo non ſolùm ſed & aliis partibus verſus nervorum principium inſtituto, animæ delatus. Imaginationem eſſe hic pravam, omnes unanimi voto conclamant, quia laborantium hoc morbo phantaſia & ſenſus communis objecta quieſcentia moveri putant, judicium tamen rationale conſtare inquiunt, quia errorem hunc intelligunt, fallaciamque iſtam ſpirituum animalium inordinationi omnes adſcribunt. Vertigo ergò malum eſt, in quo tum caput, tum alia omnia circumagi videntur; in quo affectu *Microcoſmetor* noſter ita exagitatur, ut ope ſpirituum non ritè rectorum laborantem ægrum defraudatumque ſpiritibus in exteris partibus corruere faciat, niſi propinquis nitatur adminiculis, ſpiritus enim animales ritè influere nequeunt ad conſueta munia, ſed mox pervertuntur, mox ſupprimuntur, de quo plenius alibi, ubi *cauſæ* litabimus.

Differentia.

Nunc & ſed extremo indice, tangamus *differentias*; vertigo eſt vel per *eſſentiam*, quando ſcilicet cauſa lædens noſtrum *Microcoſmetorem* latet in cerebro, quod ex eo noſſe licet, ſi continuò affligat affectus, vel per *conſenſum*, quando ſcilicet cauſa regem noſtrum turbans in viſceribus aliis detinetur, liene puta, utero, ſtomacho, aliiſque; ex vaſorum in ſubtili extenſione, mente potius conceptibili, quam verbis explicabili, deducitur partium harum conſenſus, ob quem certè altera alteri tam exactè reſpondet functio, ut ex ignobiliore parte læſa doleant lædanturque nobiliſſimæ; perinde ut cùm fides in inſtrumentis muſicis laxatur vel rumpi-

Definitio.

rumpitur, tota interrumpitur harmonia; idem de nervis nerveiſque fibrillis cogita, ex quorum laxatione, vel nimia conſtrictione, vel ruptura, tota depravatur vel concidit συμμετρία, multaque ſequitur morborum ſtrages; verum tædet notis immorari.

Subiectum vertiginis. §. 2. Ordo nunc expoſtulat, ut videamus paucis *ſubjectum vertiginis*; illud communi Authorum ſuffragio ſtatuitur cerebrum, vel quoad ventriculos, vel quoad meditullium ſuum. Secundum Willisium hujus mali ſubjectum immediatum ſunt ſpiritus animales, qui valdè perturbari exiſtunt; ſubjectum verò mediatum ſunt illæ cerebri partes, in quibus imaginatio & ſenſus communis reſident, hæc autem authori ſunt *corpora calloſa & ſtriata*. *Carteſiani* culpant pro parte affecta poroſam cerebri ſubſtantiam, ſed ne diutius aliorum præcantatis ſententiis de *parte affecta*, chartam noſtram ſaburremus, & has dubia examinis lance trutinemus, noſtram addamus mentem, quæ hæc eſt, quòd malum verſetur circa *calloſa & ſtriata* corpora, ad quæ tanquam ex aula quaſi in exilium Microcoſmetor detruditur, quæ ergò corpora una cum poris cerebri, per quos inordinate pervagantur ſpiritus animales, Regis calamitatem ſentientes, pro parte affecta agnoſcimus.

Diagnoſis. §. 3. Sed ex qua hedera morbus poterit dignoſci? hoc jam explicare noſtrarum erit partium. Vertigine laborantibus aut tenebræ, aut alii colores, pro cauſarum varietate; oculis ſuffunduntur, modo ſpecies muſcarum ante oculos volitantium obiiciuntur, omniaque cum ipſis circumvolare videntur, adeò ut niſi ægrotans, propinquis nitatur adminiculis, corruere eum ſit neceſſe, plures & ad terram proſternuntur, nec ſe erigere valent, donec aliquomodo paroxyſmus inducias fecerit: Contingit enim ſæpius, hoc malo correptos in terram, ſubinde citra corporis rotationem, in circuitum cadere, haud ſecus, atque illi, qui in circulum convertuntur. Vidimus vertiginoſum quendam in paroxyſmo mirè geſticulantem, in altum ſaltabat manibus exporrectis, ac ſi muſcas capere ſecum conſtituerit, & tandem in terram decidit, durante paroxyſmo erectus ſtare haud nullus valens, terra repere coactus fuit. Ab una rotatione quibuſdam accidit, quod aliis à pluribus contingit; immò hoc malo vexati idem patiuntur, ſi alium, aut rotam, aut aliud quid circumagi viderint, aut ab alto deſpiciunt. Quòd ſi vero malum ſit idiopathicum, tunc præcedit capitis dolor, ejuſdemque gravitas, olfactus guſtuſque læſio, aurium quoque tinnitus, nulliuſque partis ſubjectæ læſæ indicium adeſt. Si verò per *conſenſum*, ſcilicet à ſanguinis maſſa depravata, vel à læſo ſtomacho, liene, utero, hypochondriis, tunc præcedit nauſea ſtomachique oris morſus, ſive cardialgia, proſtratio appetitus &c. ſi verò ab alia aliqua corporis parte, vel viſcere læſo fiat, menſibus ſcilicet ſuppreſſis, id ex propriis conſtabit ſignis, & Medicus prudens facilè inveniet. Affectus hic ſæpiùs per periodos ægros affligere ſolet. Eſt ergò Vertigo triplex: 1. quando objecta videntur in gyrum agi: 2. quando videntur nigra: 3. quando ægrum proiicit in terram. Capitis quoque imbecillitas poſt ſomnum ſæpè adeſt, quia humores circulantes per Meningum tubulos ſegniùs moventur. Somnus etiam in Vertiginoſis ſæpe ſolet eſſe turbulentus, quia ſpiritus animales à particulis heterogeneis comitantur, quæ ſi ſint craſſiores, ſomnum; ſi verò ſubtiliores, Vigilias inducunt. Hæc præcipua ſunt, muſcas non captamus, h. e. minora fuſiùs non proſequimur.

Cauſa ad mentem Galenicorum. §. 4. Jubet nunc lex methodi præfixa, ut cauſas propinemus & proponamus. Ex mente autem *veterum ſcholaſticorum* hic affectus oritur ab abundantia ſanguinis fervidi, multùmque ſpirituoſi, quod aſſertum hoc ſtatumine fulciunt, quia frequenter hic affectus ab acutis morbis, febribuſque calidioribus ortum ſumat. Quem & ab humoribus crudis ſubinde etiam malignis, qui aut in capite, aut in ſubjecta corporis parte aliqua generantur, & ut plurimum à ſtomacho, liene aut utero, propter communitatem, quam dictæ partes cum cerebro habent, fieri contendunt; Spiritum quoque *vaporoſum* vel in cerebro genitum, vel aliunde per carotides ad cerebrum, imprimis ad rete mirabile tranſmiſſum culpant. Græcorum plerique ferè omnes vertiginum cauſas, in vaporoſos, halituoſos, atque ſpirituoſos fumos potius quàm craſſos & pituitoſos humores reiiciunt, dicentes, quod conſuetæ excretiones ſuppreſſæ & in genere omnes humores à quibus elevantur multi vapores, ſpirituſque flatuoſi, craſſi atque calidi, turbulenti malignique, poſſint vertiginem inducere; ſic enim (inquiunt) ſuo motu movent ſpiritum animalem (qui animæ vehiculum putatur) in circuitum, aut alio quaſi ſimili motu inordinato, ita quidem ut homo idem exteriùs fieri exiſtimet, quod interiùs accidit, ſicque imaginatricis facultatis judicium pervertitur, ſeque homo verè circumagi, nec non prolabi ſubinde exiſtimat. In orbem dictos vapores ferri contendunt, haud ſecus ac flamma aut fumus in furno circumagi ſoleat, dum ſcilicet iis exitus non patet. Hunc & affectum oriri ab intemperie calida ipſius cerebri Schola dictitat, quippe quæ intemperies multos vapores allicere, humoreſque in fervorem furoremque agere valeat.

§. 5. *Paracelſus* cum ſuis aſſeclis, de *vertigine* hujuſque natura & cauſis pauca memoravit. Multi tamen eorum ſunt, qui ad *principium Mercuriale* confugiunt, nonnulli *ſalinum* quoque admittunt. Quercetanus & alii, vapores & halitus ex reſinoſis tartareis & ſulphureis in ventriculo alioque viſcere contentis humoribus, aut ex unctuoſiori magis ſulphurea ſanguinis ſubſtantia provenire ajunt. *Paracelſi.*

§. 6. *Helmontius* in vertigine culpat *virtutem rotantem*, è ſtomacho prodeuntem, nam aliquot cibi aſſumpti Authori noſtro vertiginem excitarunt (cujus rei fidem interdum ejus ſcripta faciunt) & peculiariter circa veſperam, dum nempe nondum cocti erant; Experto, monet, ut credamus Roberto, additque omnem vertiginem ab inferis ſcandere citra vaporem aut fumum, ſed per ſolum actionis regimen caput auſcultare ſtomacho: *Item cap.* 9. tex. 86. de *Lithiaſi*, vertiginis ortum veneno inebriativo, quale eſt in Tabaco, refert acceptum. *Helmontii*

§. 7. *Williſius* cauſam *conjunctam* hujus affectus ſpirituum animalium perturbationem, à corpuſculis heterogeneis & ſpiritibus infeſtis, vel in maſſa ſanguinea, vel in aliis humoribus latentibus exortam exiſtimat. Particulæ enim vertiginoſæ in cerebri meditullium ſuggeſtæ & inſinuatæ ſpiritus reddunt tenebricoſos. Remotè ad hunc morbum excitandum multum conferre ait victus rationem, ſanguinem quemcumque cacochymum, ſcorbutum, febrem diuturnam atque malignam, propter quæ ſanguinis dyſcraſia exoritur & facilè manipuli quidam ſpirituum affliguntur. *Williſii.*

§. 8. *Sylviani* ſpiritus animales, plus minuſve commotos, & confusè indeque vertiginosè ad oculos tractuſque organos propulſos, hoc in affectu culpant. *Sylvii.*

§. 9. *Carteſiani* dicunt, vertiginem eſſe affectum, in quo omnia circumſtantia, in orbem agi videntur, à motu vitiato ſpirituum animalium, nempe circulari; idque quoniam humores & ſanguis ita exagitantur, ut nervorum radices afficiantur, ſic ut una aliam premendo, omnia viſibilia corpora circumagi videantur, illam autem compreſſionem à ſanguinis pravitate & abundantia fieri concludunt, idque inde probant, quia plethorici maximè conqueruntur de hoc affectu, propter pororum videlicet cerebri compreſſionem, unde ſpiritus animales non poſſunt ſecundùm lineam rectam cerebrum ejuſque poros permeare hinc in ſe invicem reſilientes circumgyrantur, & motu circulari moventur. Prout hæc & alia verboſius deducit *Carteſianorum.*

deducit *Antonius le Grand p. 8. Inſtit. Philoſ. art. 22. §. 12.*

Noſtra opinio de Cauſa. §. 10. Hactenus alienis opinionibus commodavimus manum, nunc quid Noſmetipſi exiſtimemus exponamus. Putamus ergò vertiginem eſſe parvam Epilepſiam; prodromus enim hic affectus ſæpius eſt Herculei morbi, vertigo ſcilicet illa caliginoſa, & caduca in juvenibus, quemadmodum in ſenibus Apoplexiæ eſt certus prænuntius: ſæpe enim evenit ex privatæ cujuſque partis vitio, ut & ex maligno maſſæ ſanguineæ ſpiritibuſque animalibus impreſſo charactere; *Microcoſmetor* ab his aliiſque diſproportionatis particulis ita ſolicitatur ad mutationem ſolii ſui, ut ſe recipiat verſus corpora *calloſa & ſtriata*, unde ſpiritus ad inſerviendum proni, regem ſuum ſequi conſtituunt, quibus dein manipulatim diſploſis & extra ordinem ſuum ejectis, non poteſt non fieri, quin ſe in gyrum agant, & ſic poros cerebri ita excavent, ut accedentibus aliis particulis heterogeneis & ipſo rege ad ſe ſatellites ſuos vocante illi ſtatim viam jam tritam & excavatam intrent, indeque reliqui meatus & ſemitæ obſtruantur & corrumpantur, ceu via, quæ non frequentatur, graminibus obducitur, atque hoc modo vertigo excitatur; idque probabilius fit per circumrotationem hominis ſæpius repetitam, quæ hoc efficit, ut circumgyratio ſpiritus, per aliquod tempus, etiam poſt motum duret, ſpiritibus ſcilicet priori curſui inſiſtentibus. Certum enim eſt quando nervi ſolummodo in tantum ſunt obſtructi, ut ſpiritus animales non penitùs excludantur, ſed aliqui ſaltem in motu ſuo rectilineo præpediantur & in gyrum agantur, oriri vertiginem, quæ utplurimùm alius cujuſdam morbi ſoporoſi, in ſenibus apoplexiæ, in Junioribus Epilepſiæ, prodromus eſſe ſolet. Adeſt hic pertinax nervorum obſtructio ut, ceu dictum eſt, ſpiritus animales motu rectilineo influere nequeant, ſed in turbinem quaſi vertantur, hinc objecta ſimili cieri motu apparent menti juxta conſuetudinem judicanti. Cauſa verò remota circumgyrationis hæc eſt, cùm ſcilicet particulæ ſylveſtres & induratæ ad cerebrum delatæ, adhuc intimius & pleniùs obſtruunt meatus juſtos illos ſpirituum circa cerebri nervos opticos, indeque etiamſi Rex iterum priſtinæ ſedi reſtitutus ſit, illi tamen per devia loca miſſi, non poſſunt imperio obſequi, ſed per tritam illam malamque viam ruunt, & hanc turbam excitant. Rationis vicem id ſupplet, quòd in *ebrietate* vertigo ex nimia efferveſcentia ſanguinis oriatur, quatenus partes ſubtiliores deſpumando, & craſſiores ſegregando, deferuntur ad illos cerebri meatus. Ebrii namque ſunt vertiginoſi, quia ſpiritus volatiles vini ſunt craſſiores, ac adeò brevi tempore ſpiritibus animalibus aſſimilari haud queunt, hinc ob mixtionem perturbatam & motum inæqualem, vertiginis phænomenon producitur. In omni enim fermentatione vini & cereviſiæ videmus partes ſulphureas, fæculentas, tartareas cum ſubtilioribus eructari, quæ partes terreſtres & ſylveſtres ad cerebrum raptæ poros ibidem ſuo affluxu obſtruunt, ut ſpiritus liberè non poſſint progredi & irradiare, unde reſiliunt, & in gyrum ſe vertunt, perinde ut cum ventus per ventum impeditur, eique via intercluditur, turbo excitatur. Affectus hic quoque oritur à nimia craſſitie & viſcoſitate ſpirituum animalium, quare illi non ſat habent virium ad aperiendos & ingrediendos tubuloſum poros, unde neceſſariò à via recta degenerant ſeu declinant, & in circulum ellipticum rotantur, & ob reſiſtentiam humorum caput in gyratione à ſpiritibus animalibus ellipticum factum. Aliquando hic affectus oritur à cauſa calida ſed non per ſe, ſed quatenus majorem motum inducit ſanguini (ut vinum in ebrietate) quare plus ſanguinis ejuſque magis moti ad caput defertur, quare plures ſpiritus generantur, quàm commodè per nervos diſtribui poſſunt, quare etiam ad circulum deflectentes hunc affectum producunt. Dum hæc meditamur, nova ſeſe offert ratio, qui in febribus ſcorbuticis, ſanguineis dyſcraſiis, aliiſque hùmoribus, qui diverſis & heterogeneis ſcatent particulis, tum ſulphureis, tum ſalinis, vertigo excitatur, ceu vel manibus palpari poteſt, per illas particulas viam obſtruentes. Quod verò attinet illam vertiginem, quæ ex conſenſu fit ex liene & utero, imprimis è ſtomacho, unde multi jejuni hunc patiuntur morbum, ejus ratio hæc eſt, non quidem quòd vapores acres ad caput aſcendant, & id obfuſcent, ceu Veterum hic fuit error dudum exploſus, ſed potiùs quòd materia quædam acris, pungens, aculeataque in ventriculo jejuno hoſpitans, cùm otioſa eſt & nihil invenit in quod agat, in ventriculo vellicationem & criſpationem fibrillarum nervearum inſtituat, quæ vellicatio ac criſpatio, ut omnis motus alius ſpaſmodicus, communicatur cerebro, ut ſuperiùs exemplum attulimus de fidibus; unde fibrillis his commotis ſpiritus animales turbantur, ſanguinis ſimul motus augetur, & ſpirituum ob nervorum obſtructionem impeditur, & ut ſic loquar, deſpumatio particularum vitioſarum fit, unde obſtructio illa meatuum opticorum aliarumque ſponte fluit, dein per conſequens, Rex, ceu antevertimus dicere, irritatur, & ſpiritus inordinatè aguntur, quæ fundi eſt hujus calamitas; ſic oritur hic affectus à navigatione, vectioneque, de alto perſpectione, aliiſque; hæ motiones enim Microcoſmetorem reddunt confuſum, & ſpiritus animales in cerebro inordinatè fluctuare cogunt. Auræ quandoque frigidioris ex hac aut illa parte factus aſcenſus, Vertiginem inducit, quod non vaporibus adſcribendum eſt, ſed eſt potiùs ſucci nervei ſufflaminatus & denegatus tranſitus, lentè quaſi per gyros refluxum inſtituere coactus. Mulieres enim ſæpe ex ventre adſcendentem quaſi auram, vertiginem ſibi inducentem ſentientes, ex utero vapores aſcendere credunt; quæ aura tamen nil aliud eſt, quàm ſuccus nerveus, denegato libero tranſitu, verſus ſuum principium reſtagnans & leniter refluens quaſi; quòd verò oculis ut plurimùm accidat hæc circumgyratio, ab eo eſt, quòd ſuccus nerveus ab aliis partibus exilibus reſtagnans in majoribus nervis & plùs patentibus exitum moliatur, ſed ob heterogeneas particulas immixtas, tam in his quàm illis reflui & reſtagnare cogatur, unde & in cerebro ſemper ferè oculis clauſis poſtea circumgyratio percipitur, donec ſic heterogeneis diſſipatis ſuccus nerveus liberum recuperet influxum. Dantur plures qui vacuo ventriculo vertiginoſi tamdiu ſunt, donec quid comederint, quod & mihimet accidit aliquando, fit verò à cruditatibus auſteris ſuperioris oris ſtomachi fibrillas nerveas rodendo contrahentibus, ſicque ſucci nervei influxum liberum reſtinguentibus. *Zacutus* vertiginem obſervavit per abſceſſum materiæ purulentæ ex aure aliquoties recurrentem. *Cl. VVepferus* notavit vertiginem in Juvene à veſica aqua limpida referta, in ſiniſtra cerebri parte reperta. Tenebricoſa vertigo videtur originem trahere à defectu ſpirituum animalium, & depravato eorum motu, quia non ſat ſpirituum invenitur, ad nervum opticum & oculum inflandum, quod tamen minimis ſpiritibus animalibus fieri conſuevit; hinc clarum eſt, cur ſyncoptici ferè ſemper ante paroxyſmum vertigine laborent.

§. 11. Fuit hæc cauſarum conſideratio, cui nunc ſuccenturianda eſt *Prognoſis*. Vertigo ſi diutiùs duraverit, vel apoplexiam, vel morbum comitialem, vel maniam, vel alios morbos ſpaſmodicos prænunciat, ut adeò hoſtis tam pernicioſus, & minax non ſit flocci-pendendus. Practicorum vulgus ex jactata obſervantia, perhibet, eos, quibus in vertigine viridis aut purpureus color ante oculos obverſatur, magis pronos eſſe ad epilepſiam, quibus rubeus ad amentiam, quibus verò ater, ad apoplexiam; ex hac adjecta ratione, quòd, ut ſic dixerim, oculiferia pro diverſitate ſignificent obſtructionem minorem vel majorem, quæ ultima haud dubiè indigitatur per denſas atri coloris tenebras. *Prognoſis.*

Cæterum omnis vertigo dum adhuc recens eſt, periculi eſt ut plurimum expers, & curatu facilis, ceu alia principia morborum, ut & illa, quæ eſt ab inebriatione orta, à vino vel à fumo tabaci. Sed non allubeſcit hic omnia avariùs corradere; videat verò curioſus Lector *Venerandum ſenem*, in cujus ſacrario latent pleraque tanquam conciſa.

Cura Diætetica. §. 12. Hactenus fundamenta jecimus, nunc id quod præcipuum eſt ſuperſtruendum, curæ ſcilicet *cura* eſt habenda, quæ ex noſtræ methodi legibus conſiſtit in *Diætetica* & *Pharmaceutico* Chirurgica. Nunc *illam* paucis propinemus, quæ vertitur in 6. *Rebus* non *naturalibus* genuinis Æſculapii filiis ita dictis.

(1.) *Aer* eligatur ſerenus, temperatus atque lucidus, unde pronum eſt concludere, vitandum eſſe impurum, nebuloſum atque frigidum, inquinatum & tetrum. Quis non cum inſtabili ventorum impetu in diverſum ſe rapi corporis ſtatum experitur? Nonne flantibus ab ortu Aquiloniis, ut diſploſis nubibus aer ſerenatur, ita noxii in corpore humores exhauriuntur, ſpirituum nebulæ diſcutiuntur? At ſi è contrario cœli cardine Auſtrini inſurgant flatus, quantum ſæpe valetudo detrimenti capit?

(2.) *Cibus* eligatur boni ſucci, qui facilè digeratur, minimèque exiſtat flatuoſus, nec acris; quare vitentur omnia legumina, fabæ, cæpæ, allia, raphanus, rapæ, piſa, lentes; imprimis ad materiam acrem, ſæpius fibrillas ſtomachi vellicantem, & hunc morbum ut diximus excitantem abſorbendam, conducit manè cibum aſſumere, & quidem fruſtulum panis in vino generoſo vel Hiſpanico madefactum, quod ipſe vertiginoſus Helmontius fecit. Hic enim cavendum æquè à fame, quàm à nimia ſatietate, & medio tutiſſimus ibis, inter Scyllam nimirum & Charybdim.

Potus ſit vinum aquoſum, vel aqua dilutum, vel acidulæ; nec ergò hauriatur cereviſia craſſa, non benè fermentata & lupulis vel herba ſcarlea, prout hiſce in locis fieri aſſolet, nimis ſaburrata; item vinum generoſum ad ebrietatem epotum, quod ſcilicet ceu ſupradictum ſanguinis efferveſcentiam adaugeat, indeque multas particulas indomitas ad cerebrum protrudat. Salutis ergò potationes in Germania hodie ac præcipuè in aulis frequentes, quantum damni hodie valetudini non inferunt? juxta illud:

Qui vult alterius Cyathis haurire ſalutem,
Iſte lucrum refert, perdat ut ipſe ſuam.

Vinolentia in violentiam tranſit, crebro ebrietatis uſu: Dum vino effuſa vitia etiam ſine vino valent. Ex eo cornua Bacco vetuſtas appinxit in ferocitatis inſolentiæque ſymbolum: Siquidem Bacche Pater,

Tu ſpem reducis mentibus anxiis
Vireſque, & addis cornua pauperi:
Poſt te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Horat. lib. 3. Oda 21. v. 17.

Ex quibus inſolentis audaciæ cornubus *Bove genitum* Græci appellarunt. Cujus honori & memoriæ veteres quando ſe ingurgitare volebant, pleniùs grandibus potare cornubus ſolebant, quam ſecuti conſuetudinem Nos Germani, Vaſta Urorum cornua circumcluſis argento labris in Conviviis uſurpamus. Valet & adhuc ille mos, neque etiamnum abrogatus, ut magnæ capacitatis cornua, argenteis inſignita laminis, ad ſolvendam convivarum hilaritatem, in dapalibus cœnis circumferantur. Adhibenda ergò hic eſt aurea mediocritatis regula, *Ne quid nimis*. Potus Theæ vel Coffeæ nunquam hoc in affectu intermittendus eſt; hiſce in regionibus plures immò innumeros durante praxi noſtra viginti & plus annorum, ſolo hoc potu aſſumpto liberatos vidimus.

(3.) *Motus* atque *Exercitium* convenit temperatum, capiti tamen potiùs quies expedit.

(4.) *Somnus* conducit mediocris, nocent verò vigiliæ.

(5.) Excrementa alvi arte aut ſponte promovenda ſunt indies, eadem ratio eſt aliorum fluxuum ordinariorum, menſium, hæmorrhoidum &c.

(6.) Æger animi perturbationes non admittat, iram ſcilicet mœrorem, triſtitiam, &c. quia hæc valdè valetudinem afficiunt, & ſpiritus animales ad irregularem incitant motum.

§. 13. Veteres (ut ad curam Pharmaceutico-Chirurgicam tranſeamus) affectus hujus fluctibus ſuccurrunt *Evacuantibus*, quæ ipſis ſunt ſequentia: Syrupus de multiplici infuſione roſarum, diaprunum ſolutivum, diacatholicon, hiera picra, diacolocynthis, pilulæ cochiæ, aureæ, arabicæ, maſtichinæ, ſine quibus eſſe nolo de 5. generibus myrobalanorum. Si ſimplicia cupis, ſunt tamarindi, rhabarbarum, manna, ſenna, polypodium, epithymus, agaricus, ex quibus omnibus varias concinnarunt formulas, quæ ſcrinia nunc expilare nolumus. Quod ſi à ſtomacho malum ortum autument, *vomitoria* vulgaria & lippis & tonſoribus nota exhibent. *Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.*

Dein ad *Revellentia divertentiaque* confugiunt; ſin malum à ſanguine, vel à calidis humoribus oriatur, venam cephalicam tunc ſecant, eaque in re obſervant, ſymbolum illud pugnantium gladiatorum *Repete*. In hunc verò *revellentium* cenſum referunt & clyſteres, & frictiones extremarum partium, cum linteo calido aſperiore, & cucurbitulas cum ſcarificatione partibus diſtantioribus, imprimis occipitio, applicatas. Hæmorrhoides aperiunt, menſes provocant; ſternutamenta gargariſmos, apophlegmatiſmos, & cauteria cum fermento acetoque haud negligunt. Cauterium actuale in capitis ſummitate tentatum magnifaciunt. Errhina è ſucco cyclaminis, aut anagallydis, qui manibus attrahi debet, magnipendunt. Præmiſſis his *ſiſtentia ſpirituum motus turbulentos* adhibent, ut ſunt ſyrupus cydoniorum, granatorum, ſaccharum roſatum, ſuccus berberum, diacidonium, aquæ deſtillatæ è lactuca, violis, plantagine, &c. In cauſa verò calida; prodeſſe quoque ajunt odoramentum ex camphoratis, roſis, aceto, oleo roſaceo, &c. Irrigatio quoque capitis ex oleo roſaceo, & aceto, frequentis eſt apud ipſos uſus, ut & embrochia capitis, balneaque. *Confortantia & reſolventia reliquias*, ſunt ipſis ſyrupus de pomis, ſtœchade, conſerva borraginis, bugloſæ, ſaccharum roſatum, diatragacanthum frigidum, diatrion ſantal. diamuſcum dulce, decoctum herbarum roriſmarini, betonicæ, menthæ, ſalviæ, ſtœchados, centuarii minoris, galangæ, cinnamomi, ſeminis fœniculi, aniſi, &c. odoramentum ex nigella, majorana, caſtoreo aliiſque commendant. Et ut minori finiamus pomœrio, omnium primò clyſtere excrementa in inteſtinis latentia ſordida eliminare ſatagunt, dein V. S. inſtituunt, ſi nihil aliud eam diſſuadeat, hinc purgante medicamento evacuant radicitus humores peccantes, vaporumque peccantium copiam generantes, poſtea frictionibus, ventoſis, ſcarificationibuſque vaporum impetum revellunt. *Adſtringentia*, accuſatumque vaporum adſcenſum ad caput prohibentia, etiam mox in principio imperant, ex. gr.

℞. *Aq. roſar.* ℥ iij.
Acet. ℥ ij. *M. pro Epithemate.*

Poſtremò ventriculum atque caput *roborant reliquiaſque* diſcutiunt maſticatoriis, naſipurgiis, &c. ſi autem in matrice aut aliis viſceribus inferioribus vis affectus dependeat, utuntur caſtoreo, aliiſque uterinis. Oritur quoque malum à rebus velociter circumductis vel motis, eoque in caſu à conſpectu eas ablegari jubent. Quid verò remedii ſit adhibendum in caſu morbi ex jejunio vel inedia fluentis, jam ſupra diximus, cui veteres nil niſi album calculum adiiciunt.

Si impedito curſui humorum fluere ſolitorum morbi natales adſcribantur, eorum excretionem uſitatam ſolicitant.

§. 14.

Paracelſi. §. 14. Centumvirale veterum Practicorum judicium audivimus, pergamus ergò ad *Paracelſicam nationem*, quæ eoſdem ferè curę limites obſervat, quales in epilepſia eam obſervare infra, in ſubſequente videlicet capite, referemus, ubi ex profeſſo panegyricum curandi morbi illius dicemus, quare hic nihil aliud agemus, quàm ut diverſa huic morbo propria ſummo duntaxat digito tangamus. Inter Paracelſica ergò illa remedia conſpicuum eſt ſulphur Vitrioli, cui tincturam Lunę viribus eſſe ęmulam, quidam ex iis contendunt, & pro hac ſententia tanquam pro aris & focis pugnant. *Crollius* pullus Paracelſicus, Elixir proprietatis ſui Anteſignani commendat, idque exhibet in aqua pœonię, borraginis. Sal ſuccini, atque margaritarum, in aqua florum liliorum convallium, optimo cum ſucceſſu, propinant alii.

Inter *Externa* referunt Balſamum apoplecticum rutę, ſuccini, &c. Ex ſignatura quoque tantùm non ridiculè prodeſſe ſcribunt nonnulli, *pinguedinem damarum & ſerpentum* temporibus illitam, cum animalia iſta loca excelſa & prærupta adeuntia hoc affectu nunquam corripiantur: eadem ridicula ratione & utilem eſſe alii memorant quintam eſſentiam ciconię.

Helmontii. §. 15. *Helmontius* in vertigine, ut & in aliis capitis affectibus, divinis laudibus extollit *vomitoria*. itidem ſalia volatilia omnium aromatum ſtomachicorum & cephalicorum, ut ſunt ſalvię, majoranę, roriſmarini, caryophyllorum, cinnamomi. Ita author ſemet curavit aſſumpto vomitorio, & cibo cum vino moderato, quibus uſurpatis, ſtatim ipſi mitigabatur vertigo, & cùm ſępius recidivam paſſus eſſet, tandem tamen per ſulphur vitrioli ſępius aſſumptum immunis factus eſt.

VVilliſii. §. 16. *VVilliſii* methodus therapeutica hujus morbi eſt ſequens. Primò ad cerebri nubila diſcutienda & ſpirituum animalium inordinationes ſedandas cephalica omnia commendat, nempe corallium, ſuccinum, cranium humanum, radices pœonię maris, viſcum arboreum, ſtercus pavonis, &c. quorum formulas varias videas apud ipſum authorem, quas exſcribere & hic apponere haud allubeſcit. Ut ergò cerebrum à materię morbificę affluxibus liberetur, conducit V. S. & ſępiſſimè blanda purgatio. Fontanellam in cute, aut brachio inſtituendam, ut & hęmorrhoides per hirudines aperire vult. Singulis matutinis horis ęger, ut tempora & ſinciput aqua frigida perluat, & cum panno aſpero fricet, pręcipit. Ad ſanguinis dyſcraſiam quamvis tollendam utitur *alterantibus antiſcorbuticis* temperatis, pro re nata, & chalybeatis, acidulis, ſeroque lactis. Spiritus animales ut puri putique reddantur, quotidie ęger aſſumat medicamenta ſale volatili conſtantia, quorum particulę valde ſubtiles ſunt, cujuſmodi ſunt ſpiritus C. C. fuliginis, ſalis armoniaci, aut cum cranio humano imprægnati; itidem Tinctura Corallorum, ſuccini, antimonii, Elixir Pœonię. Nec negligit prędictus author noſter *vomitoria* ex ſale vitrioli, aut ſulphure antimonii parata, quę ſummoperè commendat, ut & enemata, veſicatoria, cervici applicanda.

Sylvii. §. 17. Magni *Sylvii* methodus curandi hunc morbum conſiſtit in ſequentibus: primus nempe ipſius labor eſt, ut ſpiritus animales inordinatè agitati & objecta externa ipſi ęgro vertigine correpto in gyrum repręſentantes, ad tranquillitatem reducantur, in quem finem anodyna, & efficaciùs narcotica, minore tamen quantitate aſſumenda jubet, ex. gr.

℞. *Aq. flor. til.* ℥ ij. ß.
Antiparalyt. aut antiepilept. ℥ j.
Laudan. opiat. gr. iij.
Syr. ſtœchad. ℥ j.

M. D. accipiat ęger ſubinde cochleare unum & alterum onec corrigatur vertigo. Nec pręterit author ſalia volatilia & caſtoreata, item veſicatoria & vomitoria, uti ex ipſius ore ſępiſſimè hau-

ſimus.

§. 18. *Carteſianorum* calculo, in ipſo paroxyſmo proſpiciendum eſt, quomodo ſpiritus animales in priſtinum redigantur ordinem, quod obtineri poſſe contendunt, per ſpirituoſa varia, viam obſtructam reſerantia, itidem per balſama cephalica & aromatica; ſi verò affectus hic à plethora ſit, imperant venęſectionem, aliaque aquea exhibent. Sin malum à ventriculi vitio oriatur (quod etiam ab aſſumpto cibo ceſſat) quoad pharmaca, ad partes vocant vomitoria & *Cydoniata*, non minùs ac cibos duriuſculos, panis ſcilicet cruſtam, aliaque ejus generis; quippe quę humorem illum acrem, in ventriculo latentem, aliquomodo efferveſcentem ac ſeipſum fermentantem, indeque inſtar gladiolorum, acuum, lanceolæ, vel novaculæ fibrillas nerveas ſtomachi ſcindentem, temperant; & horum medicamentorum alimentorumque defricatione, & retuſione particulę illę acutę hebeteſcunt. Extra paroxyſmum, ut cauſa morbifica pręparetur, variis digeſtivis & alterantibus utuntur, dein educunt vel vomitoriis vel aliis catharticis particulas peccantes. *Carteſianorum Cura.*

§. 19. Lubet nunc noſtro tibicine fultam curam inſinuare; non agimus hic vel *Galeni*, vel *Paracelſi*, vel *Helmontii*, vel *VVilliſii*, vel *Sylvii*, vel *Carteſii* cauſam, ſed veritatis, quippe non pro viro, ſed pro vero pugnamus, & juxta tritum illud, amicus Plato, amicus Socrates, magis tamen nobis eſt amica veritas. Nihil verò priùs aut antiquius eſt, quàm ut hoſtem ad arcem irruentem & Regem noſtrum *Microcoſmeticum* è ſolio ſuo exturbare conantem arceamus, dein ut ſpiritus jam in circuitum actos iterum in priſtinum redigamus ordinem. Si ergò hoſtis incedat munitus gladiolis, haſtis, lanceis, aliiſque aculeatis armis & aliquando jam ſe palaverit in ventriculo, ille expugnandus venit *vomitoriis*; vix enim datur hoc in affectu pręſtantius remedium quàm Emeticum, modò uterus id ferat, eapropter in Mulieribus cautè his agendum eſt; imprimis ubi affectus hic per conſenſum ex ventriculo, exoriri videtur, citam tunc feret opem Vomitorium ſequens vel ſimile. *Noſtra Cura.*

℞. *Tartar. Emet. gr* j. vel ij.
Pulv. rad. Jalapp. gr. v.
Sal. abſynth. gr. j.
M. f. pulv.

Vel detur *Syr. Emet A. ſ.* à ℥ iij. ad ℥ v.

Si verò malum ex viſciditate alia circulantium etiam humorum, tum inſtituatur pręparatio ejuſdem, quod fit pręter pręparantia ſalina ex Tartaro parata, Tinct. propr. *Mynſ.* Elix. propr. ſ. ac. Eſſent. carmin. caſtor. volat. Mum. Spirit. Sal ammoniaci, fuligin. alcaliſ. ſuccin. volat. & alterantibus alcalibus, quo in caſu alcalia volatilia longè pręſtant fixis, cum & acido abſorbendo & ejus ſpiculis obtundendis congruant. Hinc tanto levamini vertiginoſis eſt liquor C. C. ſuccinatus, Balſamus nervinus, palmarium illud remedium, *N. D. Schæferi*; ſpirituoſa quęcunque hoc in morbo non ſpernenda ſunt, quia particulę conglomeratę ſpirituoſorum defricatione hebeteſcunt, conducunt proinde omnes aquę epilepticę, & alii ſalini volatiles liquores, imprimis camphora acuati, & opii eſſentia pro re nata temperati; opii enim cum camphorę connubio ſingularis eſt vis impediendi futuram & imminentem vertiginem, inde ingenioſiſſimus *D. D. Craan* magnificat laudanum ſuum camphoratum, quo in febribus aliiſque plurimis morbis, mira efficit; eſto pro junioribus formula:

℞. *Aq. Epilept.* ℥ j. ß.
Flor. til. ℥ ij.
Spir. ſecundin. hum. ʒ j.
Elæoſacchar. ſuccin. ʒ ß.
Laudan. camphorat. gr. iv.
Syr. de betonica ℥ j.

M. aſſumatur cochleatim. Omnia enim hic anti-Epileptica proſunt, pręprimis ſtercus pavo-

num cum ſuccino & ſaccharo mixtum, ſed cùm facilè vomitum cieat, ſtercora ruſticis & robuſtioribus tantùm exhibenda ſunt.

Vel

♃. *Aq. lil. convall. c. vin.* ℥ j.
Spir. ejuſdem ʒ j. ß.
Aq. chærefol. ſpirituoſ. ℥ ij.
Stercor. pavon. ʒ j.
Eſſent. chærefol. ʒ j.
Syr. de betonica ℥ j.
M. D. cochleatim.

Ad obſtructionem in profundis tollendam, ac ſic conſequenter caput roborandum, utpote quæ roboratio eadem eſt ac reſeratio, conveniunt ſeqq. liq. C. C. ſucc. Spirit. C. C. compoſ. cephal. n. Eſſent. caſtor. Spirit. lil. convall. Aqu. anhalt. &c. Tinctura ſequens ſcotomatica excellens eſt,

♃. *Flor. pœon.*
Lil. convall. ana ℥ ß.
Roriſmarin. ʒ iij.
Salviæ,
Betonic.
Tiliæ ana ʒ ij.

Cum ſpir. cranii humani, ſale ſuo impregnati, ℥ xij. digerantur. Sic curavimus plures hemiplecticos & paralyticos vertigine ſimul afflictos methodo ſequenti: 1. dando quæ poros nervorum reſerant, v. gr. Spirit. Sal. ammoniaci ſuccinat. cum Spirit. lil. convall. 2. quæ ſpiritus animales reſtaurant & ſerenatos reddunt, ut infuſum Nervinum, Eſſent. caſtor. volat. 3. quæ acidum figens excutiunt, ut pulverem Cinnabarinum aliis ſpecificis maritatum inferiùs laudatum, non omiſſis externis unguentis nervinis & urticationibus.

Inter alcalia fixa referimus omnia *terrea*, ut ſunt creta, corall. rubr. ſuccinum, oculi cancri, Vitriolum Martis, ſulphur vitrioli, pulvis abſorbens *Collegæ noſtri Experientiſſimi D. Wedelii*; ſic & ſequens, quod omninò meretur, ut & in hoc malo præ aliis adhibeatur.

♃. *Ocul. Cancr. alcol.* ʒ ß.
Vitriol. Mart. ℈ ß.
Spec. diarrhod. Abb.
Aromat. roſ. ana ʒ j.
Laudan. camphorat. gr. iij.
M. f. Pulvis.
Doſi à ℈ ß. *ad* ʒ ß.

Vel ſequens Pulvis:

♃. *Pulv. rad. doronic.* ʒ ij.
Specif. cephal. ʒ j ß.
M. Doſis ℈ *j. manè, meridie & veſperi.*

Vel

♃. *Eſſent. chærefol.*
Flor. anthos ana ʒ ij.
Doſis gutt. 40.

Vel

♃. *Pulv. rad. doronic.* ʒ ij.
C. ſ. q. ſacchariſ. Rotulæ.

Vel

♃. *Pulv. rad. irid. Flor.*
Doronic. ana ʒ j.
Flor. lavendul.
Betonic.
Cardamom.
Cubeb. ana ℈ ij.
C. ſ. q. ſacchariſ. Morſuli.

Pro præſervatione confert balſamus apoplecticus cum balſamo majoranæ mixtus. Cinnabarina internè data egregiè ſunt.

Sed non lubet hic ulteriùs immorari his formulis exſcribendis & corradendis, hoc tamen monendum duximus, ſi hoſtis *regem noſtrum* cum pyrobolis, ut ſic loquar, & arte ignivoma è ſede ſua expellere & confuſum reddere conetur, ſpiritusque animales inde in cerebro inordinatè & manipulatim erga hoſtem certare cogantur, non ſecus, ac dimicantes in prælio cohortes per diſtinctos ordines ſclopeta explodunt, ubi qui erant primi, fiunt poſteriores, unde ſæpius hoſte ſic ingruente & vincente, fit Epilepſia, indeque ferè omnes ſpiritus exploduntur, quòd in tali caſu exhibenda ſint *vomitoria*, ut quaſi pulverem pyrium præripiamus. Quæ deducta (quod in tranſcurſu monemus) & quadrant ad eorum opinionem, qui bilem vel particulas ſulphureas, bilem conſtituentes, accuſant, nemo enim ſanæ mentis negabit, bilem ſanguinis partem conſtituere, quæ tanquam duumviratus ſocius (ut cum Helmontio loquamur) in cor transfuſa ibidem ſociam ſuam *acidam lympham* offendit, ex quorum conſtellatione ſeu conjunctione, indeque facta commixtione, pugna ſeu efferveſcentia fluit, non quòd ſolummodò confluant hi humores, quod accidentarium eſt, ſed quòd diverſa & adverſa figurarum turma præditæ dimicent. Semper enim hoc in affectu reſpiciendum eſt ad primas vias, hinc pro corrigendis Ventriculi depravatis contentis egregiè proſunt *amara*, v. gr. Eſſent. Abſynth. Noſtr. compoſ. cum ſpiritu cephalico mixta, multùm quoque præſtant pulveres ſtomachales aromatici cum ſpecif. cephal. combinati, cum uno vel altero grano Salis ammoniaci vel C. C. volat.

Hoc & ſole clarius meridiano, quod diximus, probari poteſt butyro antimonii, quod ſi cum ſpiritu nitri commiſceas, ut inde efferveſcat, contrarias digladiantium acies contueberis, & ſingularum partium ex coloribus inſignia ſeparata obſerves. Quis enim quæſo ignorat, bilis vim acrem admodum & mordentem & omnia abradentem? myriades harum particularum faciunt, ut tumultus, rarefactio, efferveſcentia & nonnunquam ignis adſit: atque hinc mirandos pulveris pyrii effectus, non minus ac muſculorum in animalibus motus, epilepticos & vertiginoſos inſultus clariſſimè explicabis, videmus enim toto die, quòd ex ira, bilis filia, paroxyſmus vertiginis ſæpe prænuncius epilepſiæ veniat, quia ſcilicet ſulphureæ hæ particulæ hanc conſtituentes magna in copia ad arcem Regis accedunt, & de ſolio ſuo eum deturbare nituntur. Poſſemus hic in ampliorem exſpatiari campum, quod tamen nec licet, nec lubet, indeque è diverticulo in viam revertimur. Convenit in vertigine *vitrioli volatilis ſpiritus*, palmarium certè remedium, ſingulis matutinis horis, ad decem & plures guttas præſervandi gratia exhibendum; vel cum eo ſequens paratum Elixir *Wedelii*.

♃. *Rad. pœon. mar.* ℥ j.
Galang. Valerian.
Doronic.
Fl. anthos,
Lavendul.
Lil. convall.
Mariver.
Salv. ana ℥ ß.
Stœchad. Beton. ana ʒ ij.
Cubeb. ſuccin. ana ʒ vj.
Viſc. coryl. ligin.
Ladan. ana ʒ iij.
Coſti ver.
Anacard. ana ʒ j.

Conciſ. Extrah. *Spirit. Vitrioli*, *Cephal. Elix.* Proſunt & *acidulæ Doningſteinenſes*, *Svvalbacenſes & Spadenſes*, quia diluunt ſanguinem; applicare jubemus & clyſteres, aliaque cathartica, leniora tamen; ex. gr. maſſ. pil. de ſuccino, cum aliquot granis magiſterii jalappæ; vel vinum medicatum cum ſpecificis. Tinctur. ſuccini parciùs ſed ſæpiùs data c. ſyr. pœon. aliis omnibus prævalet.

Succus chærefolii cum juſculo aſſumptus, ſpecificum eſt contra vertiginem & noſtra experientia. Aqua ejus ter cohobata ſæpiùs quoque exhiberi poteſt. Aqua etiam ex cerebris paſſerum & vituli deſtillari ſolet, in hoc affectu proficua.

Con-

Conducet præſertim ſequens pulvis.

℞. *Croc. Martis aperit.* ℈ j.
Cinnabar. nat. gr. xv.
Pulv. rad. ari ℈ j.
Lap. Cancr. ʒ ß.
Ol. cinamom. gt. ij.
M. f. pulv. in 6. part. æq. dividend.

Laudanum ſequens Cephalicum optimi & egregii uſus eſt quod paratur ex extracto ladani, ſpecif. Cephal. D. M. Caſtor. & laud. opiat.

Tinctura. Mart. cum arcano Tartar. per infuſ. parat. & Eſſent. Mart. vitriolat. antiſcorbutic. combinat. Sal. ammoniac. & terr. Japon. ab aliis laudantur.

Si morbus hic à reliquiis febrilibus & ſcorbutica ſanguinis dyſcraſia oriatur, hæc ſunt antiſcorbuticis variis corrigenda emendandaque, de quibus alibi plenius. Imprimis verò in manu inſtituta convenit venæſectio ſæpius repetita; ſi ab obſtructione menſium, hæmorrhoidum, hæc ſunt procuranda; ſi à veneno, tunc & ipſi obviam eundum eſt, vel vomitoriis, vel alexipharmacis; ſi à navigatione maris, vectione, ſpectatione ab alto, hæc omnia removenda ſunt, & vomitorium exhibendum, ſic *Illuſtriſſimus Boylæus in Experim. de Coloribus*, moleſtiſſimam vertiginem ab agitatione maris contractam hauſto emetico feliciter curavit, & eodem remedio D. *Segerus* in *Ephemerid. Germ. Ann.* 3. hanc correxit; ſi ab inebriatione, illa vel ſponte ceſſat, impoſterum verò abſtineat à tali exceſſu æger. Sequens nodulus ante nares tenendus:

℞. *Pulv. rad. doronic.*
Irid. Flor.
Fl. lavendul.
Lign. rhod.
Cum ſpir. lil. convall. ℈ j.
M. F. Nodulus.

Frictiones, clamores, vellicationes, alvus acribus clyſteribus provocata, Setaceum, fonticuli, hæmorrhoidum apertio, potus Theæ vel Coffeæ. Veſicatoria, frictiones, balnea, arteriotomia, ventoſæ, hirudines, ſcarificationes, & id genus remedia, non ſunt contemnendi uſus. Imprimis magnifacimus in caſu gravioris & frequentioris inſultus, qui conſuetis haud ita cedit remediis, ne vitæ periculum incurrat æger, *infuſionem* liquorum ſalium volatilium, aliorumque pro re nata, *annuente Nobiliſſimo Ettmullero*, imprimis ſi ex maligno maſſæ ſanguineæ ſpiritibuſque animalibus impreſſo charactere veniat. Cauterium actuale in deſperato caſu, inuſtionem ſcilicet moxæ in vertice non ſemel vidimus laudandum edidiſſe effectum. Naribus & temporibus applicandæ ſunt variæ aquæ Epilepticæ & balſama, ut ſunt balſamum rutæ, ſuccini apoplect. ut & olea varia vertici capitis illinenda, vel cucuphæ imponendæ ſunt ex Cephalicis paratæ, vel ſeq. tempora & vertex capitis illinenda ſunt:

℞. *Ol. petræ alb.* ℥ ß.
Succini ℈ j.
Camphor. ℈ ß.
M.

Sequens quoque externè in paroxyſmo adhiberi poteſt:

℞. *Aq. lil. convall.* ℥ ß.
Spir. ejuſd. ʒ j. *M. D.*

Sed cum de his in ſubſequente capite pluribus acturi ſimus, nos hiſce detinere diutiùs non libet nec licet, ne crambem bis coctam apponamus, & ſic Lectori curioſo nauſeam pariamus.

CAPUT IX.

De Affectibus Capitis.

DE EPILEPSIA.

§. 1. EPilepſiæ ut Synonyma paucis attingam, apud noſtros audit morbus tum caducus, tum ſacer, tum comitialis, tum Lunaris, tum Sonticus, tum Herculeus, vel Herculanus. Definitur verò vulgo, quòd ſit motus convulſivus omnium corporis partium, imprimis manuum & pedum, non perpetuus, ſed qui temporum fit intervallis, cum ſenſuum tum internorum tum externorum oblæſione. Noſtro verò calculo deſcribitur, quòd ſit ſomnus cum vehementi partium externarum concuſſione, vel internarum levi contractione, à tumultuario ſpirituum animalium influxu ob ſubitaneam preſſionem, â ſanguine, fermento heterogeneo & exploſivo contaminato factam, ortum habens. Nomen huic morbo inditum eſt à ſymptomate urgente, quod in hoc malo hominem urgere ſolet, homines enim in quos hic morbus ſuam exercet atrocitatem, confeſtim corripit & inſtar fulminis *proſternit* & *proiicit*, fereque omni motu & ſenſu eos privat. Simul adeſt nervorum trepidatio, cuncta membra cæco concutiuntur impetu, contrahuntur, contorquenturque artus, dentium percipitur ſtridor cum ſpuma oris, plerumque finito paroxyſmo, ſæpè etiam capitis concuſſio & terribilis totius corporis ad terram proſtratio, brachia & crura nonnunquam, ut & cervix cum dorſo rigida conſpiciuntur, aut variis diſtorſionibus huc illuc diſiiciuntur. *Synonyma, & Definit.*

§. 2. Differentiæ ex cauſis deductæ ſtatuuntur communi Auctorum calculo *duæ*; vel enim (1.) ſumitur à loco, cùm cerebrum laborat idiopathicè ſive per ſe, quod fit cum fomes mali ibi locorum ortum ſuum habet; vel (2.) fit per conſenſum aliarum partium tum internarum tum externarum, putà ventriculi malè affecti, prout tali caſui altaria fumant celeberrimi Viri alicujus, *in Ephem. Germ.* aut uteri, lienis, inteſtinorum, meſenterii, genitalium, &c. *Externarum* ut ulcerum, vulnerum, contuſionum, inflammationum ac tumorum. Sic ortum fuiſſe hunc affectum à ſiniſtri pedis pollice læſo, quidam Curioſorum Collega accuratè obſervavit, ut adeò ex ſcintilla incendium maximum ortum fuerit & verus microcoſmi terræmotus. Rectè ergò in jus vocari poſſunt particulæ elaſticæ, quę ab his partibus dolore affectis percipiuntur inſtar auræ frigidioris aut vaporis adſcendere, unde homo ſubita convulſione concidit. *Differentiæ.*

Hedera verò capitis primariò laborantis eſt, cum oculi obſcurantur & caligine ſuffunduntur, caput dolet cum concurſu gravitatis tarditatiſque ſenſuum atque mentis, turbulentis agitantur inſomniis ægri, ſubitoque corripiuntur, & quaſi objecto capite Gorgoneo uno actu & ictu ſtupeſcunt. Quando verò ab ore ventriculi hoc oritur malum, id cognoſcitur ex eo, quod paroxyſmus maximè illos invadat, qui diù jejuni permanent, atque antequam morbus ingruit, nauſeam, eroſionem, appetitum proſtratum, vomitum, ſingultum, cardialgiamque miſeri percipiunt.

Sin verò reliquis viſceribus, lieni puta aut utero, natales debeat malum hoc, adeſſe deprehenduntur cujuslibet partis affectæ propria ſigna, id quod & accidit, ſi morbus hic reſideat circa veſicam aut hepar. Ita ſi ab utero, dolor percipitur circa hanc partem, cordis etiam palpitatio, reſpiratio difficilis, &c. id indicant. Quædam etiam oritur à fermento peregrino & exotico in tubulo alicujus partis latente, cerebroque communicato, ut in ira, febribus ardentibus, phrenitide, variolis. Toties enim, quoties perturbatio quædam vel minima efferveſcentia in ſubjectis ad hunc morbum diſpoſitis cietur, facilè tunc contingit ob depravati fermenti omnes capitis partes, ut ſic dixerim, Panico terrore commoventis,

ac quaſi ad arma vocantis, ad cerebrum tranſmiſſionem, paroxyſmum hunc excitari; nonne enim adſunt & canales manifeſti, ſcilicet nervi, per quos in cerebrum ſerpit veneni labes, & ductores, ſpiritus nimirum animales? hæc hactenus. Quòd ſi verò lien in cauſa ſit propter fermentum vitiatum, vel ſui corruptelam & putrefactionem, adſunt dolores, ardores ac tumores in ſiniſtro hypochondrio, quandoque comites obſervantur ſcorbutus, cachexia, melancholia, &c. Prout hæc omnia triſtis deprehendi in Celſiſſimo quodam Principe ſeriore Libitina digniſſimo. Nec obliviſcendum Epilepſiæ infantum (de cujus origine & curatione alibi diſſerendi locus erit) tempore dentitionis, ex tertiæ & ſeptimæ conjugationis nervorum vellicatione & gingivarum inflammatione ortæ; prout & à vermibus eodem corripiuntur malo, in illis à nimia crudorum ciborum voracitate, & lactis vitio generatis; quod ex eo cognoſcitur, cum paroxyſmus deſinit, pituitæ aut lactis coagulati vomitu oborto; ut adeò dolendum ſit, miſeros tenellos matris incuria, officium ſuum negligentis, iniquitatem ferre. Nec enim negandum eſt, ſi rem ad Cleanthis lucernam lucubrare velimus, cùm ex epilepſia moriuntur, id utique à certa quadam lactis materni corruptione deſcendere, ex qua lac in ventriculo infantis variè depravatur & aceſcit, quod ſatis apparet ex vomitu lactis grumoſi, fæcibuſque alvi porraceis & grumatis ab acido, unde criſpationes nervorum fiunt, & particulæ elaſticæ elevantur ad principium nervorum, indeque ſunt illæ lachrymæ motuum convulſivorum & ſæpe ipſius mortis.

Pars affecta. §. 3. Pars affecta nonnullis cerebrum cum tota ſubſtantia dicitur, & ſic partem præcipuè affectam intra caput contineri putant. Hanc alii tantum cerebri ventriculos eſſe pleno aſſerunt ore, nonnulli ejus meatus. Pars Medicorum cerebri meditullium nominat; plures ejus corticem exteriorem. Sunt & qui muſculos, membranas, fibras ac tendines pro ſubjecto primario ponunt, quidam qui ſcopum malè feriunt, in hoc morbo ad occultam quandam & ſpecificam qualitatem, ignorantię aſylum, confugiunt; alii ad τὸ θεῖον. Inter quę duo ultima ſi quis optimum velit eligere, is certè Diomedis & Glauci permutationem habebit, & ferè accidit id, quod alibi Plautus de fœminis dicit: *optima nulla poteſt eligi, alia alia pejor eſt*. Sic *Quercetanus in Tetrad.* cor iniquè accuſat. Plures ſedem pręcipuè affectam cerebri medullam poroſam, laxam & ſpongioſam eſſe contendunt. Multi glandulam pinealem, & plexum choroideum. Pauci medullam oblongatam dictam, affectionis hujus ſubjectum colligunt. Helmontiani è ventriculo provenientem animę irradiationem cerebrumque ferientem culpant.

Verùm à veritate mea quidem urna laurum merentur illi, qui primarium ſubjectum cerebrum cum nervis credunt; quod (1.) probatur auctoritate *Galeni*, ſic *l. 3. de loc. affect. l. 7.* dicentis: *Rationi conſentaneum eſt in cerebro hunc affectum fieri*; ſi modò illud αὐτὸς ἔφα in hanc Medicorum arenam proferre licet, & licebit, cùm (2.) rationes pręgnantiſſimę nobis ſuffragentur; quia nimirum hoc in affectu principes functiones lęſę, & malum in Regiam incurrens deprehenditur: afficitur enim potiſſimùm cerebellum, ubi Microcoſmetor noſter ſolium ſuum habet, & ſpiritus pręſto ad munia ſunt, cui ſpinalis medulla ex quatuor ſuis radicibus immediatè ſubſequitur, inde hac ut maximè ſenſibili, irritata, totum concutitur cerebrum, omnes nervi cum toto corpore & tam principes quàm minùs principes ceſſant functiones, ſolo motu p. n. ſuperſtite: quam opinionem juvat exemplum militis, dum hęc meditor, à commilitone vulnerati, quippe qui cranio cęſim lęſo, & meningibus ſic contuſis, cerebroque exinde conquaſſato, miſeria hac cum vomitu ſępius correptus fuit, uſque dum ad cœleſtia migraſſet. Nec excludimus duram matrem, quę quandoque convellitur, de qua convulſione aliquando epilepſiam oriri haud dubitamus, Meninges itidem vel alias membranas cerebri, ventriculorum parietes veſtientes, imò & remotas extra cranium exiſtentes membranas, quarum conſenſu facilè furibundus reddi poteſt noſter Rex. *Celeberrimus Anglus Thomas Willis in ſua Pathologia cerebri, libro ſanè Apollinis bibliotheca non indigno*, motum ſpirituum animalium peccantem & depravatum accuſat, uti pluribus videre eſt ex ſequentibus, ubi de cauſa agemus; qui proinde ſpiritus animales pro ſubjecto agnoſcit; is tamen facili Marte nobiſcum conciliari poteſt, nam ſolidę partes membranoſę, cerebri humorum & ſpirituum in nobis linguę ſunt & interpretes, ſenſibuſque liquidum eſt, motus convulſivos fieri mediantibus partibus ſolidis, & etiam ſpiritibus animalibus, vel ſucco nerveo, unde ſpiritus animales motu peccare non nego, ceu ex ipſis citatis verbis patet non fieri epilepſiam, niſi cerebrum ipſum ſeu membrana ipſius irritatione provocata, ſpaſmodicam corrugationem ac criſpationem ope membranarum percipiat. Admirandus caſus hic vicinię contigit in Ruſtico, cui cranium cum cultro venatorio ita percuſſum fractumque fuit, ut fragmenta cranii cerebri ſubſtantię infligerentur, quę chirurgus decimo octavo die à tempore vulneris illati feliciter facta trepanatione exemit, & quod mirum, cum dura piaque mater lęſę fuerint, ęger hic ferè nullos motus ſentiit convulſivos. Diem hic mihi diffindi peto, quęnam ratio fuerit, cur hunc hominem Herculeus hic morbus, aliis hiſce perſonis proprius in quarto modo, haud infeſtarit? Hęc tamen, niſi conjectura me fallit, cauſa fuit, quod uno ictu membranę hę fuerint diſciſſę, ſpiritus etiam animales non admodum exploſivi in hoc ſubjecto deprehenſi ſint, nec acidum fuit adeò inimicum; patiens hic tamen non expers fuit caliginis oculorum & vertiginis, quę non malè aurora hujus morbi vocantur.

§. 4. Indagabimus nunc ſigna, unde tanquam ex ungue impreſſo leonem dignoſcere poſſimus. Incipientis mali prenuntiam auram ſentiunt hoc morbo vapulantes adſcendentem frigidiorem, ab occipitio adque capitis verticem vergentem; venter pręcordiaque flatibus tument, ſępe obmurmurant, quibuſdam faciei pręcedit pallor, aliis rubor; inordinatus linguę motus, capitiſque dolor atque gravitas, nec non oblivio, triſtitia, animi inconſtantia comitantur ęgros; inſomniis turbulentis, ut & vertigine agitantur. Offunduntur oculis caligantibus tenebrę, aliis è contra ſplendores, ſcintillulę, muſcę & nubeculę obverſantur. Inde juxta illud Vatis Mantuani: *Signa.*

Fertur equis auriga nec audit currus habenas.

Palmarium & in prima acie ſtans ſignum fortioris epilepſiæ, eſt largior ſpuma circa rictum diffuſa, ita comparata, ut quaſi cera calefacta, & amurca diduci poſſit; diximus *fortioris*, in *leviori* enim hujus morbi *gradu*, utpote ad exprimendum tale excrementum inſufficientis, ſpuma non apparet. Hinc ſenſibus orbatus ubi eſt æger, ſequitur ſubitaneus caſus, cum valida corporis concuſſione; antequam proſternuntur, quandoque diſcurrunt huc & illuc, uti nuper cum admiratione in Epileptico quodam vidi: dein corpus miſerorum torquetur quaſi & variis agitatur motibus, capite, dorſo, brachiis & pedibus terram, parietes, ſtrataque pulſant feriuntque; oculi quoque invertuntur, ſubinde pectori maxilla alliditur, aliquando verò in dorſum contorquentur; ſæpe quoque ſeminis, ſubinde etiam ſtercoris, nec non urinæ involuntaria fit effuſio, convulſis ſcilicet & ſolutis his maſculis à ſpirituum animalium conſortio derelictis, indeque officio ſuo non ſatis invigilantibus; præterea ſtertunt, interdumque vociferantur, impotens & ſuppreſſa vox ſæpiſſimè concurrit, qualis ſtrangulatorum eſſe ſolet, & penè ἄφωνοι fiunt ægri, ob ſpirituum animalium interceptionem; linguam ſæpe exerunt quaſi canis ſitiens, quare ne dentibus vulnerent, periculum eſt. Aliis quoque ita dentes inter ſe colliduntur, clauduntur que, ut

ne

ne ſuffocetur miſer, magis in ope divina, quàm in humana ſit. Dubio & variante temporis interſtitio ad ſe redeunt, propriiſque viribus, debilitatis tamen & quaſi ex pugna redeuntium militum feſſis, ſurgunt, prodromus redditarum induciarum eſt ſpiratio impedita, capitiſque dolor.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 5. Accuratiùs jam in cauſas inquirendum eſſe methodi noſtri ratio monet. Hippocrates autem divinus noſter Cous, cum Galeno aſſecla ſuo, cauſam affectus hujus eſſe volunt, humores pituitoſos & melancholicos in cerebro turbam moventes; ex ipſorum mente ergò & hypotheſi fit epilepſia, à copia humoris melancholici atque pituitoſi, nec excludunt bilioſos, quia id genus humoris magnam vim obtinet ad irritationem cerebri, & conſequenter ad epilepſiam producendam. Ex quibus omnibus memoratis humoribus vapores corruptos, venenoſos, virulentoſque aſſurgere credunt, à quibus obſtructiones meatuum cerebri fiunt, ſpirituumque hac ratione tranſitus impeditur, unde cerebrum principiumque nervorum, ut expellat id, quod obluctatur, ſeipſum quaſi contrahit atque concutit id, quod noxium eſt ut eliminet, ſive vapor ſive humor fuerit.

Paracelſi. §. 6. *Chymicorum filii*, qui cornicum oculos ubique configere ſtudent, in contraria omnia abivere, quos inter *Paracelſiſtæ* hoc in affectu *Spiritum acidum volatilem* inculpant, ceu horum anteſignanus & dux gregis ipſe vult & pro hac ſententia tanquam pro aris & focis pugnat; aliquando hunc *Spiritum* acidum nominat, unde hunc affectum in Catalogum morborum mercurialium dictatoriè refert; quandoque affectum hunc eſſe aſtralem, ſpiritualem, inviſibilem, ex principiis congenitis, eorumque exaltatis imprimis tincturis & impreſſionibus, putans. Alio loco idem author aſſerit, caduci materiam eſſe ſulphur ſtupefactivum, mordicativum, in microcoſmo exiſtens, quod inſtar fumi lædit cerebrum, ebullitione ab aſtris excitata.

VVilliſii. §. 7. *VVilliſius noſter* ab utriſque diſſentiens, ad ſanctiſſimum veritatis ſacellum per denſa fluctuantium opinionum & rationum ab utraque parte militantium dumeta propius acceſſiſſe videtur, in particulis heterogeneis & exploſivis nitro-ſulphureis ſcilicet cauſam mali querens, quę inſtar pulveris pyrii accenſa, per ſpiritus animales cerebro communicantur, unde motus iſti convulſivi; ſpiritus enim animales juſto impetuoſius exiliunt & tanquam equi effræni ſtimulis agitati habenas ſuas rumpunt, tum partes continentes veluti currum appenſum perverſo efferoque motu convellunt atque lancinant.

Helmontii. §. 8. *Helmontius* ſępiſſimè Paracelſizans, natales morbi hujus ad ſtomachum refert, ipſumque ab inferioribus exurgere, & conniti autumat, à quo Archeo noſtro crabrones irritatos credit, unde epilepſia, in qua ſępius venenum inſenſitivum & (ſic loquitur) *amens* pro ſpatio affligens, in pręcordiis ſtabulatur.

Tachenii. §. 9. *Tachenius* propitio famę calculo dudum in Medicorum orbe exceptus, *Acidum* culpat, indeque validiùs, & veroſimiliùs rem probat, quia hi motus convulſivi optimè, teſte experientia ſtultorum magiſtra, per alcalia volatilia curari ſolent; accedit & hoc, quod graviora tormina cum excretis ęruginoſis frequenter comitem aſciſcant epilepſiam, potiſſimùm in infantibus.

Sylvii. §. 10. *Sylvius* planè ex voto Pręceptor (cujus munera, ut ſinceriore ac Tiberius animo verba ejus à Tacito 14. Annal. memorata erga Pręceptorem repetam, ęterna erunt) opinatur quaſi veſtigia premens Helmontiana, veram & adęquatam epilepſię omnis cauſam eſſe *Spiritum acidum volatilem* quacunque demum in parte generatum, coacervatumque, atque inde ad cerebrum delatum, ſpiritibus animalibus junctum, ipſos divellentem, impetuoſè commoventem, ac proinde à blando, continuo, ordinato & voluntatis imperio ſubjecto motu, ad interruptum, inordinatum, conturbatum, impetuoſum & violentum deducentem: Pedamenta huic opinioni exinde mutuatur, quia ſpiritus animales conſtant partibus oleoſis, acribus & aquoſis, quæ facilè ignem concipiunt, unde uno impetu accenſi poſſunt ruere ad ſyſtema nervoſum, idque concutere.

Carteſianorum. §. 11. *Carteſius*, ille *ſerens ſubtilia ſerica bombyx*, & qui Veterum Philoſophorum lumina obſtruxiſſe videtur, ſanguinem depravatum arguit, cum obſtructione quadam in partibus ſolidis, adeoque in particulis tetrahedricis, quæ quovis etiam modo nervoſo generi applicantur, vim ſuam exerunt, & in particulis hamatis, quæ ſemel fibris nervoſis infixæ non tam facilè tolli poſſunt, inde nervoſæ hæ criſpationes & epilepſia ortum habet, adeoque in ſola particularum figura cauſam rimatur. Ad motum voluntarium (ut ille ait) maximè faciunt ſpiritus, qui per glandulam pinealem penetrant; nam quia glandula undique ſibi plurimas habet ſubſtratas arterias, ſingulis pulſibus cùm multi ſpiritus eructentur & in glandulam impingant, & quia glandula ſuos etiam habet poros, ideò multi tranſeunt per hos poros, qui propriè ad determinationem ſpirituum voluntariam faciunt, quia cùm glandula ab anima determinationem aliquam accipiat, etiam pori in glandula alium aſpectum requirunt, quare ſpiritus, qui moventur per poros ejus, etiam ad aliam cerebri partem moventur, & cùm ſpiritus in ventriculis poſiti in æquilibrio ab his ſpiritibus protrudantur, æquilibrium tollitur, & ad partem aliquam determinantur. In hoc autem morbo determinatio voluntaria ſpirituum tollitur, quia undique tanta copia ſpiritus cum impetu advolant, & per poros glandulæ tranſeunt, ita ut minimè anima hos motus impedire poſſit, ſed tantum ſpectatorem in hac tragœdia agit, & malis obruta attonita ſtupet.

Noſtra de Cauſa opinio. §. 12. Ego ſi Palæmon eligerer, aut dicerem non *noſtrum inter vos tantas componere lites*, aut (cujus opinionis auroram Williſio debeo) cauſam hanc latere coniicerem in *lympha pejoris monetæ*, *ſive tali ſero*, *quod particulis ſuis nitro-ſulphureis ſeu bilioſis* ſpirituum animalium conſortio ſeſe aſſociantibus, corrodendo, irritando & furioſum reddendo noſtrum regem, ac pungendo, concutiendo atque lancinando ſpiritus, eos nolentes volentes deſſilire, & maximo cum impetu inſtar pulveris pyrii, aut auri fulminantis, aut pulveris tonitrualis accenſi, vel inſtar lachrymæ vitreæ vim elaſticam ſuam exſerentis, in nervos & dein uſque ad membranas & cerebrum ipſum irruere facit; atque hinc ſpiritus animales ſic rebelles facti, tot horrendorum ſymptomatum exiſtunt authores, quem tumultuarium ſpirituum animalium motum rectè nominat *exploſivum* Williſius; *nihil enim aliud eſt, quod epilepſiam producat, quàm violenta & impetuoſa aliquarum particularum, & in ſero & in ſpiritibus animalibus exiſtentium exploſio*, unde inſigne cerebri membranarum & nervorum irritamentum vel ſpirituum animalium conturbatio, vel violentus impetus. Particulæ enim hæ heterogeneæ ſeu *elaſticæ* ſpiritibus animalibus & ſero ſunt mixtæ, impetuoſiùs efferuntur, unde ſpiritus animales vehementer dilatati & inordinatè moti, talem nanciſcuntur determinationem, *poroſque cerebri* ita aperiunt, ut quaquaverſum in nervos explodantur; quæ omnia citra ſenſum quoque & appetitum fieri poſſe à machinis etiam, hydraulicis & pneumaticis facilè probatur, indeque facilè cauſa explicari poteſt deterrimi hujus affectus. Certum enim eſt oriri Epilepſiam à ſpirituum animalium exploſione, quæ utplurimùm cauſatur à ſpiritu quodam acido acri ſpiritibus animalibus ſeu ſucco nerveo immixto, qui eundem hic producit effectum, quem affuſionem aquæ calci vivæ ſequi videmus, ſpiritus namque animales rareſiunt, rarefacti fulminis inſtar per nervos quaſi exploduntur, hinc muſculum inflant, ille verò ob ſpirituum inopiam flacceſcit, unde variæ iſtæ oriuntur convulſiones motuſque convulſivi: Proin Cauſa proxima Epilepſiæ latet ſæpe in tubulis cerebri remotiſſimis quo medicamenta vix penetrare queunt, obſtructio enim eſt ab acido, influente certo æthere fermenteſcibili, pugna oboritur,

& paroxyſmus producitur. Cauſa ut plurimùm ergò eſt acidum quoddam nervis admodum infeſtum & ſpiritibus animalibus, ſive ſucco nerveo ritè ſegregando, vel perficiendo inimicum; unde & malo hoc correpti ſubito cadere ſolent ob nervorum flacciditatem, quando hi à ſpiritibus animalibus non ampliùs tenduntur ac expanduntur. Non enim neceſſariò in cerebro tantùm latet cauſa epilepſiæ, ſed aliunde è parte ſolida oriri poteſt; ſic ortum novimus hunc affectum à ſuppreſſis menſibus, quare probabile eſt ex utero, vel teſtibus fœmineis; à ſanguine vel ſemine corruptis malum produci, nam dum ſanguis eſt craſſior quàm oportebat, obſtructiones circa uterum facit, quare cum humores & ſanguis ibi hærentes ſtagnant, & magna pars corrupta hæret in tubulis uteri, non poſſunt circulari, & ad cor per vaſa lymphatica redire, hinc mora ſua alios accipiunt poros, vel fermentatione ſua interna, vel ab externa aliqua cauſa, ut ira, &c. moventur & è latibulis ſuis per vaſa lymphatica ad ſanguinem propelluntur, in ſanguine ſolito majores inducunt fermentationes, hinc maxima vi per totum corpus propelluntur, quia autem iſta fermentatione ſanguis magis actuatur, major copia ad Regium ſolium defertur, quare & impetuoſiſſima in cerebro oritur tempeſtas & motus, ita ut præter ſpiritus portio aliqua ſanguinis, quæ magis reſpondet poris, in tubulos cerebri deponatur, quæ cùm non ſit admodum craſſa, non totalem obſtructionem in nervis efficere poteſt, ſed quia eſt etiam craſſior ſpiritibus animalibus, ideo in poros quorundam nervorum incidens, eos obſtruit; hinc ſequitur, quoniam iſta obſtructione, nervi à ſpiritibus vacui redduntur, & proinde flaccidi pendent, ut æger ſubitò in terram prolabatur, & non ſentiat.

Cauſa & hujus morbi ſanguinis efferveſcentia nimia eſſe poteſt, nam ab hac efferveſcentia humores ſpumoſi redduntur, quæ ſpuma nervos undique obſtruit, & hinc ille in terram prolapſus, & ſenſus abolitus; quia autem ſanguis majori impetu & copia ad caput defertur, & ſpiritus generantur, qui magna vi moti in cerebro undique ſibi exitum quærunt, adeò ut eo loci, ubi non eſt valida obſtructio, hinc illinc obſtructionem nervorum perſtringant, & ita ſibi viam in nervos, & hinc in membra parent, unde pro variatione partis, in quam ſpiritus irruunt, diverſi oriuntur motus convulſivi & varii affectus; ſi enim in glandulas ſalivales influunt, ſalivam vehementia quadam expellunt, hinc in quibuſdam ſpuma magna copia ex ore fluit, quatenus iſta ſaliva ab exſpiratione in bullas agitur, ſi verò ſpiritus ad alias partes, ut ſunt teſtes, crura, veſica, brachia, &c. deferantur, alia ſymptomata inde ſequuntur. Ad hunc motum convulſivum maximè contribuit, ceu diximus, ſpirituum animalium acrimonia, quia ſua vellicatione nervos magis aperiunt.

Prognoſis. §. 13. Accedamus nunc ad id, ut pro inſtituti ratione, quid ſpei ſit de ægro, paucis exponamus. Omnis quidem epilepſia periculo eſt plena, & curatu difficillima, quòd cerebri pori à ſingulis paroxyſmis plurimum laxentur, ut deinceps materiæ cujuſvis heterogeneæ incurſibus facillimè pateant, quaſi via patefacta & effractis foribus. Alia tamen alia periculoſior, ac curatu difficilior eſt, maximè ſi frequentes fuerint acceſſiones, ob rationem jam jam dictam; interdum adeò graviter hic morbus miſeros affligit, ut optimis etiam adhibitis remediis, vix ac ne vix quidem imminens vitæ periculum, etiamſi omnem lapidem, ut Pſeudolus ille Plautinus, moveamus, præcaveatur, nec ἐπινίκιον, veni, vidi, vici, cantare liceat. Unde facilè deduci poteſt, quòd Idiopathica periculoſior & curatu difficilior ſit ſympathetica; quò etiam diutiùs protrahitur paroxyſmus, eò deterior affectus cenſendus eſt, poris cerebri ob frequentiſſimum incurſum hujus hoſtis vehementiſſimè dilatatis & quaſi excavatis. Recidivare verò ſolet hic affectus, quando nunc pori & tubuli cerebri ita diſpoſiti ſunt redditi, ut nullus ampliùs laudabilis ſuccus nerveus ſecerni queat, ſed is vel acris nimiùm vel craſſus, & obſtructionibus aptus ſegregatur, atque tum non tantùm motu, ſed & quantitate, acrimonia &c. vitioſas perficiat functiones. Pueros hic morbus atrox ſæpe moleſtare ſolet, eò quòd humidiore ſint cerebro, inde poros patentiores habent, & faciliùs curantur quàm poſt pubertatem. Longus etiam ſolet eſſe morbus, qui niſi pubertatis tempore in pueris, pororum cerebri ſoliditate indies auctis, inque puellis, menſtruorum lympham peccantem cum ſanguine evehere ſolitorum, initio tollatur, uſque ad mortis diem ſaxum hoc Siſypheum volvere miſeri coguntur; cum enim, ceu diximus, magnæ alterationes fiant circa pubertatem, ſi circa hoc tempus haud ſolvatur, uſque in maturam ætatem comitabitur. Hic morbus facilè redit, quia pori in cerebro ita diſponuntur, ut facilè iterum humorem peccantem tranſmittant. Epilepſia inveterata incurabilis eſt, quemadmodum de cane vetulo proverbium ait, eum loris non aſſueſcere, quum enim ætatem adeptus fuerit morbus, non amplius curabilis eſt; hinc non tam Senecæ, quam oraculi vox eſt, hic quoque valens, minus negotii habet Medicus, ſi ad recens vitium adhibetur; cerebrum enim hac rerum facie eroditur, & inde pororum interſtitia ſenſim ſine ſenſu pertunduntur. Hæreditaria quoque epilepſia ob cerebri pororum diſpoſitionem vitiatam, nullis quippe cedens medicamentis tolli nequit, eſtque incurabilis ut & congenita. Juvenibus, poſt annum vigeſimum quintum exorta, ad vitæ finem adhærere ſolet, uti teſtatur *Hippocrates* experientia edoctus *ſect.* 5. *aph.* 7. his verbis: *Quibuſcunque morbi comitiales ante pubertatem fiunt, tranſmutationem habent; quibuſcunque enim viginti quinque annos natis fiunt, his plerumque commoriuntur.* Quemadmodum autem tempore veris magis irruit hic morbus, ſic eodem quoque tempore eſt periculoſior graviorque. Rurſum cùm univerſum corpus afficitur, & de repente infeſtat, ita ut ſenſum ipſius mali in aliqua corporis parte à capite ſemota non prius percipiat æger, vix ſaneſcit. Si quoque morbus hic acutiſſimus fuerit, crebriſque acceſſionibus & ſymptomatum magnitudine urgeat, brevi tempore ægrum crudeli funere extinguet, ex aſſe quippe deflagrantibus particulis ſulphureis cum ſpiritibus animalibus. Minus malum eſt ſi morbus hic ſolo regiminis errore contractus ſit, & levibus cedat remediis, ad hanc claſſem pertinet epilepſia virginum ac viduarum juvencularum, quæ per matrimonium ineundum curari facilè poteſt. Minùs etiam nocet, ſi morbo comitiali infeſtatum longa febris, ac præcipuè quartana acceſſerit, ſignum enim eſt particulas elaſticas & inflammabiles per hanc mutationem ſublatas eſſe. Nec adeò timendum eſt ſi epilepſia à dentitione vel erumpentibus variolis aut morbilis oriatur, remiſſa enim efferveſcentia ſanguinis à lympha ſtimulati, & ſic ſpiritibus animalibus in furorem verſis, ſua ſponte remittit affectus. Solvitur ſæpius epilepſia per ſeminis profluvium, materia peccante per has vias effuſa, nunc per ſternutationem, mox per pituitoſi humoris aut per nares, aut per alvum, aut per urinam, aut per vomitum excretionem. Solvitur aliquando per cæcitatem & ſtrabiſmum, uti obſervarunt *curioſi*, lympha quippe, quæ fundi eſt calamitas, coagulata, & nervis opticis ſeſe agglomerante, itaque iram ſuam in eos effundente. Plerumque hic morbus finitur per diaphoreſin, quandoque per ſcabiem totius corporis, à palindrome nimirum ſeri vitioſi. Propter intempeſtivam inunctionem Mercurialium in ſcabie hunc obſervavi affectum, & ratio hæc eſt, quia inunctio illa maleſana, materiæ peccantis in ſero exiſtentis copiam violentiùs ad partes ſuperiores, ipſaque adeò cerebri penetralia, quaſi in ſentinam propellit, idque duplici exemplo patris & filii Trincavella confirmat. Prout etiam calamitas hæc per contracturam manuum & pedum, item per aphoniam ſolvi conſuevit.

In

In ſtupiditatem & melancholiam incurabilem triſti metamorphoſi mutatam tranſiiſſe epilepſiam, notavit Celeberrimus *Williſius de morb. convulſiv. cap. 3.* & potiſſimum, planè ad noſtrum ſcopum, in paralyſin aliosque morbos abiviſſe Practicorum Commentarii loquuntur, ex quibus quilibet exemplorum μυρμήκια colligere poteſt, ſi modò velut agilis apis thyma circumvolitare velit. Nos alia nunc arena vocat, in qua monſtrum hoc Herculeo labore debellandum erit.

Cura Diætetica. §. 14. Methodus ad tollendam epilepſiæ injuriam obſervanda, perficitur ſeqq. remediorum generibus. *Victus ratio* talis ſit: Aer ſit moderatè calidus, purus & ſiccus, vitandus cane pejus & angue impurus, contagioſus, nebuloſus, & nimis frigidus, id quod experientia edocti ſumus in Principe, qui affectui huic aliàs obnoxius, hoc non obſtante frigori intenſiſſimo ſe committebat, unde ſtatim in via hoc corripiebatur malo, tanta vehementia, ut confeſtim vitam cum morte commutaverit. Cibus ſit moderatè calidus, facilis concoctionis ac boni ſucci, carnes conveniunt avicularum montanarum, gallinarum & pullorum, leporum & turdorum, ut adeò & hìc valeat illud *Martialis*:

Inter aves turdus, ſi quis me judice certet;
Inter quadrupedes, gloria prima lepus.

Conducunt carnes columbarum, agnorum, perdicum, atque caponum, quæ alimenta aromaticis condiantur.

Vitentur piſces, juxta Gallorum enim proverbium, *poiſſon fait poiſon*, i.e. piſces faciunt venenum. In eodem prædicamento habentur legumina, ut ſunt allia & fabæ, de quibus Græci dicere ſolent, ἵνα μὴ φάγῃ σκόροδα, μηδὲ κυάμους. Vitentur ſinapis, fletum factura, cepæ, fabrorum prandia, carnes porcinæ. Cibi quoque nonnulli peculiari vi epilepſiam excitare creduntur, ut ſunt carnes hædorum, hepar hircinum & caprinum, coturnices, anſeres, paſſeres, anguillæ, fungi, lentes; ſic quo hæc meditor die, puerum ex eſu braſſicæ capitatæ conciſæ, & more Germanorum ſale conditæ, (quæ Germanis audit *Gaver Kraut*) epilepſia correptum, & ex complexu triſtiſſimorum parentum à libitina raptum fuiſſe obſervavimus. Eadem calamitas accidere aſſolet in infantibus, ubi à lactis nimia ingurgitatione, ejuſdemque in ventriculo aceſcentia & corruptela, tormina, motus convulſivi & certa mors ſequitur. Sic quoque omnia ſaccharata & dulcia contra vulgi opinionem, ob abſconditum acidum ſæpè unici epilepſiæ ſunt fabri; inde, quod in tranſcurſu monemus, malè ſi non peſſimè peccant Medici, qui medicamentis infantibus propinandis, ut palato fiant gratiora, perpetuò ſaccharum admiſcent, atque ita dum morbum curare ſatagunt, fomitem ſubminiſtrant majorem, ut adeò quis haud malè dicat ex illo oraculo, *Acceſſias medicatus eſt*. In Diæta imprimis vitentur omnia acida, & viſcida, terror, ira, venus, Amor, &c.

Potus ſit vinum aquoſum, cereviſia tenuis, non vetuſta vel acida, aut ſulphure imprægnatum; maximè verò in hoc affectu abſtinendum eſt ab ebrietate, plures enim ex Baccho nimio ſibi Epilepſiam contraxerunt. Potus verò Theæ, vel Copheæ vel ſalviæ, vel fl. til. hic maximoperè conducit. Vinum quoque ſalviatum vel enulatum mediocri in quantitate concedi poteſt; indeque non hic Medicus adhibendus eſt Seneca, qui (de tranquil. anim. c. 15. circa finem) *aliquando ait, vectatio iterque, & mutata regio vigorem dabunt convictusque & liberalior potio; nonnunquam & usque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat nos, ſed ut deprimat curas; eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibuſdam, ita triſtitiæ medetur.* Quos inter morbos certe, noſter affectus non eſt; Limburgi enim ad Lanum, ubi Æſculapio primitias praxeos noſtræ perſolvimus, ante annos aliquot fœmina quædam febre tertiana duplici correpta, ad Tantaleam ſitim explendam hauſit, adſtantibus inſciis, quartam menſuræ vini fortioris partem, unde propediem inſultu corripiebatur epileptico miſera, quæ tamen adhibitis idoneis infra dicendis remediis à nobis feliciter priſtinæ ſanitati reſtituta fuit.

Exercitationes corporis proderunt, ſi non ſtatim à cibo, nec in corpore bilioſo cacochymico fiant, ne ex hac ratione confundatur maſſa ſanguinea & facili impetu ad caput ruant fermenta morboſa ſub cinere latentia, unde elaſticæ particulæ excitantur, ex quibus exurgere ſolent motus convulſivi ſive epileptici: rariùs adhibitæ capitis frictiones, non minus ac moderatus licitæ Veneris uſus, ſuadenda ſunt.

Somnus ac vigiliæ excedentia mediocritatis, ceu Helice & Cynoſura ubique obſervandæ, leges juſtas, ſpiritus animales efferando noxia ſunt; ſomnum lethi conſanguineum fugiat æger, quam maximè diurnum, nocturnumque immodicum. Planè verò ſub nocentiſſimis Lunæ lucentis radiis audacius non capiat eum. Excrementa alvi reſpondeant ſingulis diebus, arte aut ſponte provocata. Retentio ſeminis, menſium, hæmorrhoidum, &c. nocent quoque, quippe ex his miaſmata facilè excitantur, quod credibilius fit, ſi malum per exortum ſeminis profluvium ſublatum ex præcedentibus notes; unde pronum eſt judicare, retentionem ſeminis diuturniorem ſolitumque menſtruorum ac hæmorrhoidum fluxum impeditum, hoſtem violentiùs excitare.

Animi perturbationes, v.g. ira, terror, timor, mœror, ſolicitudines, in excitando hoc morbo epileptico magnam habent vim; quæ omnia mirum quantum juvat elegans *Helmontii* obſervatio, lib. de morb. Arch. §. 17. epilepſiam ſubinde per menſes & annos dormire, & nunquam excitari, niſi per *iram*, *mœrorem*, venerem, partum, &c. nonne enim ſine haruſpice & extis vides hæc & alia hujus farinæ, ſi non furfuris, miaſmata facilè eam excitare poſſe; ut ergò minori pomœrio finiamus, omnes animi affectus concitatiores vitandi ſunt, niſi quis ſua ſponte hoſtem hunc laceſſere velit, ſunt enim hæ paſſiones velut aſtra corpus microcoſmicum valdè immutare apta.

§. 15. Quibus præmiſſis nunc propiùs admoveamus pedem, ad ipſa hujus hoſtis penetralia vi medicamentorum effringenda, apparet autem aliis machinis uſos fuiſſe *Veteres* aliis *Recentiores*. Veterum hæ artes fuere, curabatur affectus ſequentibus medicamentis: *Cura Pharmaceutica Veterum.* *Præparantibus* ſc. ſi redundent p.n. viſcidi, glutinoſi, & tenaces, ſeu ſalſa ſimul acrimonia moleſti humores, oxymelle puta ſquillitico, Syrup. de pomis, decocto betonicæ, hyſſop. majoran. meliſſ. rad. & ſem. pœon. ſem. fœnic. aniſ. Aq. betonic. pœon. hyſſop. primul. veriſ. ſalv. bugloſſ.

Evacuantia & lenientia ipſorum ſunt ſequentia: Pilulæ aloeticæ, aureæ, ſine quibus eſſe nolo, marocoſtin. aloephanginæ, cochiæ, fœtidæ, pruna laxat. cryſtall. tartari, &c. Illa Evacuantia erant, hæc *Avertentia*: Clyſteres ex rad. pœon. ariſtoloch. aſar. alth. fol. rutæ, cent. minoris, betonic. Mercurialis, fl. chamom. puleg. pol. montan. ſenn. Alex. hiſce decoctis adduntur El. lenitiv. hier. Logad. ad ℥ ß. ol. rut. &c.

In quorum Catalogum referunt ſuppoſitoria, apophlegmatiſmoſque ex ſem. pœoniæ, rad. pyrethri, tum & maſticatoria ex N. M. caſtoreo, rad. pyrethr. ſtaphid. agr. uvis paſſis, maſtiche, &c. Tum Naſalia ex ſucco radic. pœon. rutæ, betonicæ.

Tum Gargariſmos ex vino & aceto, in quibus coqui poſſunt flores ſtœchados, fol. origani, hyſſopi, betonicæ, &c.

Tum ſternutatoria ex pipere, elleboro, caſtoreo, rad. pœon. majoran. flor. lil. convall. &c Nec in Ceritas ceras referunt ſive contemnunt cucurbitulas cum ſcarificatione ſcapulis atque hypochondriis, nec non poplitibus vel malleolis affigendas, etiam ſi per conſenſum hic affectus fiat, occipitio, maximè autem partibus extremis, ſi ibi mali ſit officina, ſin pars ea ligari non poſſit, ut eſt uterus, &c. Et ſic preſcriptus ſit cucurbitularum uſus, harum loco ad emplaſtra ex mithridatio ſeu theriaca parata, velut ad Triarios res rediit.

Ligaturas quàm maximè prodeſſe putabant, ubi priuſquam auram nocentem ſentiat ęger ad caput ferri,

ri, ad viam intercludendam forti ligatura vel vinculo partem conſtringat, ut hoc modo imminens acceſſio vel planè avertatur, vel ſi hoc fieri non poſſit ſaltem melior & clementior reddatur; in remiſſiori tamen hujus morbi gradu hujus generis remedium magis juvat, quàm in fortiori.

Frictiones totius corporis à partibus ſupremis ad infernas procedentes præſcribebant, Hæmorrhoides aperiebantur ſanguiſugis, fronti aut aliis convenientibus locis applicatis, quibus materia peccans exhauriebatur, avara enim eſt beſtia, & juxta illud Horatii, *non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo*.

Rubificantia medicamenta collo aliiſque partibus adhibuere ad vaporem venenatum ne aſcendat inhibendum, ejuſmodi generis medicamenta pararunt ex ſinapi, euphorbio cum cantharidibus, aceto forti fermentoque.

Cauteria aliàs periculoſa in poſteriore capitis parte fecere audaces.

Corroborantia reſolventiaque materiam reliquam, intemperiemque cerebri *emendantia* ſunt theriaca, mithridatium, conſerva roriſmarini, acori, ſalviæ, aq. è florib. tiliæ, ſcobs eboris, C.C. viſcus quercinus, &c. Quæ non bis, neque ter, aut quater, ſed ſæpiſſime adhibenda ſunt. In hunc cenſum pertinent oſſa humana combuſta, ungula aſinina, aſa fœtida, enula campana, radix & ſemen pœoniæ, cranium humanum, fœminæ pro fœmina, & viri pro viro, ex quorum uſu quotidiano malum hoc in aliquibus ſanari putabatur; veſica apri cum urina adhuc calente exempta ſiccataque in furno, donec in pulverem redigi poſſit, veteribus excellens audiebat medicamentum, decoctum ſarſaparillæ, guajaci, &c. haud negligebant.

Inter *Externa* oleum Philoſophorum, unguentum ex oleo rutaceo, euphorb. vulpino; Balnea ſummoperè quoque commendabant.

Paracelſi cura. §. 16. Hactenus pro inſtituti ratione veterem curandi methodum quaſi extremis coloribus adumbravimus; nunc ſequitur methodus ex mente *Chymicorum*, quæ ſequens eſt. Cùm verò Paracelſiſtæ hunc morbum aſtralem, occultum, malignum, Lunarem, Mercurialem & vitriolatum eſſe dixerint, ex iiſdem principiis ſuis curam ſubjungunt; Aſtralis enim morbus cùm ſit, decreta ſiderum haud negligenda, ſed tum in foſſione & præparatione, tum in exhibitione remediorum obſervanda eſſe admonemur; quare & ſub certo ſiderum aſpectu conficiunt & exhibent Lunæ liquorem viridem vel etiam cæruleum, cerebrum maximè confortantem; Luna enim ipſis dicitur cerebrum externum, cerebrum Luna interna.

Paracelſus huc refert quoque Smaragdos, hyacinthos, granatos, jaſpides, rubinos, veraſque eorum tincturas, corallia, margaritas.

Laudat & *Parac.* Aquilam ſuam cœleſtem, ut & dulcedinem ſive mannam Mercurii, quia Mercurium Microcoſmicum in naturali ſua liquabilitate conſervat. Sic & Spiritus vitrioli, vini dulcis volatilitas atque dulcedo verum eſſe putatur hujus morbi alexipharmacum. Huc quoque pertinent tartarum, ſulphur, antimoniata, camphora, ol. fuliginis, aq. fl. tiliæ, vel lil. convall. exhibitæ caducum hoc malum valdè domant.

Ut nunc taceam eſſentiam cerebri humani, hujuſque cranii *Parac.* cum alcohole vini ſalviati factam, quam propter conſiſtentiam *Galredam* vocat, vel magiſterium cum ſpiritu vitrioli factum; eſſentia ſanguinis humani, Mumia magnarum etiam æſtimantur virium.

Helmontii. *Pergamus nunc, & Helmontii*
Quid valeant humeri, quid ferre recuſent,
paucioribus duntaxat contemplemur: Ille verò ſale volatili microcoſmi experientia magiſtra ſæpiſſimè ſublatam morbi injuriam docet dicitque, quam felicitatem & adſcribit uſui ſalium vegetabilium Cephalicorum & aliorum appropriatorum, item ungulæ alcis capiti affrictæ, deque collo pendulæ, adiiciens ſympatheticè hunc inſultum ea arceri, ita tamen, ut per hos uſus effœta ita reddatur, quo minus cum aliquo fructu poſtea applicari poſſit.

§. 17. Nunc ordine noſtro ſequitur *VVilliſii* Therapeja obſervanda, qui à vulgari medendi methodo recedit, quippe evacuantia generalia, ſcilicet cathartica ferè omnia fortiora, & venæſectionem vix admittens, ut nec ſternutatoria, cardiaca fortiora, cucurbitulas, ſcarificationes, ob notoriam ſpirituum animalium ab hiſce incenſionem & exploſionem, nervorumque ac fibrillarum irritationem; commendans è contrario ea, quæ ſpiritus animales efferos & volatiles figunt, nec non eorum motus exploſivos inceptos ſupprimunt, quem effectum ſibi promittit ex medicamentis ſale volatili & armoniaco, aut etiam ſulphure vitriolico præditis, cujuſmodi ſunt ſal & oleum ſuccini, ſpiritus ſanguinis humani vel alius animalis, ſpiritus C.C. fuliginis tinctura caſtorei, ad guttas aliquot cum vehiculo idoneo intus ſumpta aut naribus admota, hæc enim levamen afferre ceu ex ipſo veritatis tripode tradit. Ita & in ſubſidium vocat *frictiones* per totum corpus adhibitas, quarum vi & beneficio ſpiritus animales ab exploſionibus ineundis blandè revocantur ac quaſi compedibus injectis impediuntur. *VVilliſii.*

Secreta quoque & arcana, quæ audiunt aliàs ſpecifica, hic loci non omittenda putat, idque ex hoc argumento ſat Achilleo, quòd natura illorum in eo conſiſtat, ut cerebrum corroborando, ejuſque poros conſtringendo copulam irruentium ſpirituum excludant, & ſic quaſi violenti tribuni intercedant, ſpirituſque intra cerebri meditullium exiſtentes figant & quaſi conſtipent, omnia enim antiepileptica, ut pœonia, viſcus quercinus, flores tiliæ, lil. convall. &c. aſtringente vi pollent, indeque poros cerebri nimis laxos & apertos conſtringunt & occludunt, ut ſic via intercludatur materiæ morbificæ hanc turbellam excitanti.

Quæ ex mineralium & animalium familiis petit prædictus vir Celeberrimus, ſunt cranium humanum, ſanguis quilibet, ſuccinum & corallia, ſalia volatilia.

Quòd ſi verò hoc morbo detineatur puer vel adultus, & copiam pituitæ acidæ in ventriculo ſuſpicetur, exhibet emeticum per plures menſes quatriduo ante plenilunium, vinum nempe ſcilliticum, oleo amygd. dulcium recent. mixtum, aut etiam ſal vitrioli album, aut tartarum emeticum. Dein in nimia ſanguinis plethora aliquid ſanguinis è brachio mittere jubet, & quandoque jubente neceſſitate tale vel ſimile exhibet purgans.

♃. *Reſin. Jalappæ* ℈ ß.
Mercur. dulc. gr. xv.
Caſtor. gr iij.
Conſ. fl. pœon. ʒ j. *F. Bolus*.
Vel forma pilularum exhiberi poteſt.

Hæc Triaria ſunt medicamenta, ſequentia verò quę Empirica vocari ſolent, ſunt velut Tyrones, qui interdum victoriam fortiter non reportant, ſed hoſte in panicum terrorem ex alia cauſa verſo, quaſi inveniunt, ſcilicet ranarum hepata, rad. bryonię, pulv. cuculi, coagulum leporis, & ejuſdem pulmo, hepar lupi, lapilli hirundinibus exempti, milvi jecur, ova corvorum, &c.

Periculo authoris & hęc in aciem prodeant, nempe amuleta, ex rad. pœon. ungul. alc. cran. hum. viſc. querc. ſem. pœon. inſtar coronę roſacęę appenſorum, quorum omnium vis notabilior eſt in ventriculo operans, quàm ſi de collo ſuſpendantur. Amuletum ex frutice ſambuci in ſalice inventi magnarum putat virium, & ſępiſſime hoſtem tali remedio debellatum gloriatur.

Externè etiam utitur oleo ſuccini, ad nares inungendas, &c. quę dulcius ex ipſo fonte hauriri poſſunt; illud tamen omittere non poſſumus, prędictum Williſium in claſſem remediorum pręſentium retuliſſe diaphoretica, ſalivantia, thermas & acidulas, ad quę tanquam ad ſacram aliquam anchoram ęgroto confugiendum monet.

§. 18. Et quid tibi videtur *Sylvi?* Illi verò hęc mens ſedet, ſummè conducere omnia ea, quę ſpiritum *Sylvii cura.*

acidum

acidum eumque volatilem ſpiritus animales diſpergentem & conturbantem figunt, ſalia nempe lixivioſa vel fixa vel volatilia, aſt ſimul fixantia; medicamenta igitur ſale figente & volatili conſtantia in epilepſia eſſe optima credit, unde præſcribit rutam, polium montanum, radic. & ſemen pœoniæ, valerianam, dentariam, flores lil. convall. tiliæ, omniaque ſale volatili turgentia, ſquillam acrimonia ſalem ſuum volatilem manifeſtantem, viſcum querc. lignum corylinum, buxinum, ſpiritum tartari, Spir. & ſal volatile cranii humani, C.C. Inter ſalia figentia refert ungulam alcis, coagulum leporis, ſtercus pavonis, capri veſicam cum urina in furno ſiccatam. Inprimis aſteriſco notat caſtoreum ſale volatili conſtans, tanquam optimum antiepilepticum, item corallium, ſuccinum, lapides pretioſos, cinnabarin nativam, Magno Cratoni trium Imperatorum Medico Epilepſiæ Magnetem vocatam, quæ omnia jam nominata acidum ſpiritum mirè figere valent.

Veneſæctiones, vomitoria & purgantia, diuretica ac ſudorifera per ſe prodeſſe negat, frictiones verò, fonticulos & inunctiones mercuriales experientia edoctus commendat maximè. Inter externa jubet naribus adhibere ſpirituoſa & acria, h. e. ſale lixivioſo volatiliſato prædita, ſpirituum ſc. acidum figentia, verbi cauſa, ſpiritum ſalis armoniaci, fuliginis, &c.

§. 19. Nova lux in hoc mari fluctuantibus oboritur, *Carteſius* ſc. cujus *ſequaces* in particulis acutis & angularibus ſanè quid majus, quàm, juxta illud Plauti, pueri in faba, ſe repeiſſe putant, indeque quaſi virgula divina ſanitatem inveniri putant, ſi tales particulæ obtundantur & lævigentur, id quod moliuntur per pulverem Marchionis, de gemmis, decocta lignorum, aliaque ſpecifica cephalica, quæ jam referre antevertimus; hiſce enim & inferiùs adhuc dicendis medicamentis acrimonia humoribus inexiſtens, acieſque verè obtunditur atque hebetatur, uti facilè videre eſt in cultro, gladio, acu vel acicula, nemo enim eſt qui neget, niſi is qui contra ſenſum communem pugnat, illa uſu atteri obtundique; ad quem ſcopum collimat quoque Theriaca cœleſtis nuper Hanoviæ confecta, ac paucis à me deſcripta, pluribuſque experimentis & uſu hactenus comprobata Medicina, ad grana aliquot exhibenda.

Noſtra cura. §. 20. Hactenus in proſcribendo morbo alienis opinionibus manum commodavimus, ſupereſt ut & videamus, quidnam ex noſtro voto ſit tentandum. Conſtat ex præmiſſis ante omnia ſerum acre corrigendum eſſe, cùm in hoc fons mali lateat, exindeque oriatur iſta furia Coſmetorgis noſtri & exploſivus ſpirituum animalium impetus in nervos inordinatus & perverſus; qui enim ſemper blando tardoque greſſu ordinariò influere deberent, impetuoſiùs in machinam ex fibrillis nerveis compactam irruunt, & contractivum motum concuſſionemque inferunt. Hunc hoſtem ergò per remedia eiicere debemus, quæ invenire licet tam contra ingruentem quàm jam præſentem, per methodum medendi ritè obſervatam, quæ abſolvitur ordinariò tribus indicationibus 1. curatoria ſc. 2. præſervatoria, & 3. vitali. 1. Curatoria reſpicit ipſum morbum cum paroxyſmo, eundemque vel planè prohibet, vel ſaltem levamen ei affert. 2. Præſervatoria reſpicit ipſas morbi *tincturas ſeminales*, cauſaſque & impuritates morbificas, ſive fermenta morboſa evacuanda & alteranda, morbum tum univerſalibus tum particularibus radicitus extirpando, novamque acceſſionem Paroxyſmi prohibendo. 3. Vitalis eſt, quæ euſque tribuit inducias hoſti ita vallato, ut dum vires fractæ redeant, non expellatur, ſed pro viribus ægro reſtituendis omnia tententur. Materiæ remediorum ex triplici uſitato fonte ceu pharetra Chirurgica, Pharmaceutica & Diætetica depromuntur.

Ingruente & facta triſti illa facultatis animalis (ſic ad mentem vulgi, uti ſæpius ſic & hic, loquimur) eclipſi, intentio omnis dirigenda eſt ad cauſam & ſymptoma. Symptoma duplex urget hoc in affectu, ſpirituum nempe animalium principium & ſenſitivorum ceſſatio, ipſaque contractio violenta. Excitandus itaque eſt æger paroxyſmo infeſtatus per ſtentorias inclamationes, vellicationes membrorum etiam obſcœnorum, & frictiones imprimis cervicis, dorſi, cum ſpiritibus apoplecticis ſeu pannis aſperioribus, aut quæcunque arma huic rei apta occaſio ſubminiſtraverit: conducunt & ligaturæ, clyſteres cum ſalib. volatilibus parati: os deducatur vi vel manuum, vel inſtrumentorum, tum ut facilius reſpirare æger, & ſpuma ei effluere poſſit, tum ne lingua præmordeatur. Os autem apertum ſervari poteſt, vel viſco quercino, vel radice pœoniæ, vel ungula alcis, vel ſacculo medicamentis maſticatoriis & epilepticis repleto, pollicem quoque cum reliquis digitis ad frangendam morbi violentiam extendere & manui ungulam alcis intrudere ſolenne eſt. Membra ipſa convulſa elevato nonnihil pectore & capite (ne terræ impingantur) ſervari debent, contortas partes præ reliquis oleo calido fovere quidam præcipiunt, nos ſpirituoſa aromatica his præferimus, imprimis *ſpiritum cochleariæ*, quo ſæpiſſimè hoſtem fugatum gloriari poſſumus; ruta quoque digitis teratur indaturque naſo, quomodo & applicandum polium montanum, aliaque ſalia volatilia naribus admoventur, ex.gr. Spir.Sal.ammoniaci, Aqu. Epilept. Lang. Caſtor. quæ inſerviunt abbreviando paroxyſmo; & credibilius erit, quod de ſacra nobilis *rutæ* vi diximus, ſi audiamus *Sylvium* exiſtimantem, quòd ruta hortenſis ac ſylveſtris ſale volatili acri mordicante, adeoque convenienti ſpiritus acidi correctorio turgeat.

Infundantur aquæ epilepticæ, ex. gr. hirundinum cum caſtoreo, non autem cum aceto paratæ, picarum, lil. convall. Tinct. caſtorei, ſpiritus ſalis armoniaci volat. fuliginis, urinæ, C. C. convulſivus *Nob. Waldſchmidii Fautoris ac Collegæ ſuſpiciendi*, Balſami Nervini *Excell. D. Sebaſtiani Scheferi* Poliatri Francofurtenſis Celeberrimi, Collegæ itidem honoratiſſimi, aliaque generoſa ſpecifica inferiùs dicenda, præſertim notiſſimum & famigeratiſſimum illud remedium liquor ſc. C.C.ſuccinat. erit proficuum, Tinct. Caſtor. volat.

Sternutatio excitari poteſt per *Wedelianum euporiſton*, vitriolum ſc. album in aqua majoranæ vel lil. convall. addito caſtoreo & ambra, vel per pulverem ſternutatorium lippis ac tonſoribus notum. Applicentur & naribus balſama cephalica, balſamum nempe majoranæ, ſuccini, rutæ; in hunc cenſum veniunt ſpir. ſalis armoniaci & urinoſus. V.gr.

℞. Spir. ſal. armoniac.
C. C. ana ℥ß. M.
Vel
℞. Ol. caſtor. gutt. ij.
Balſam. vitæ,
rutæ,
Ol. ſuccini ana q. v. M.

Spinæ dorſi infricetur baſam. ſpaſm. *Mynſ.* vel Spirit. convulſiv. lumbric. Aqua hyſter. cum Caſtor.

Hæc hactenus obſervanda ſunt, ſi verò malum per conſenſum ventriculi fiat, & præcedat nauſea & alia laborantis ventriculi ſigna, vomitus more veterum electuario diaſari, &c. vel meliùs hodiernorum more Tartaro emetico, aliis liquoribus mixto, à granis duobus ad quatuor excitetur, unde acido viſcido in ſtomacho reſidente evacuato, confeſtim malum pellitur, quod & in infantibus bono cum ſucceſſu expertus ſum, ubi ſc. lac in æruginoſum virus quacunque de cauſa mutatum fuerat. Hæc agenda ſunt, illa verò omittenda, in paroxyſmo venæſectio ſc. aliàs anima furibunda qua data porta rueret, niſi quis ſpeciè venæſectionis, juxta quorundam experimentum, partem ægri ſauciare, & guttam unam & alteram ſanguinis hominis proprii in aqua appropriata propinare velit, venas tamen frontales & raninas, ſi adſit plethora, commodè ſecari poſſe nullus dubitaverim. Si paroxyſmus diutiùs perduret, vel parvis intervallis redeat, tempore induciarum clyſteres acres & ſtimulantes fortio-

tioreſque inilci poſſunt, quos poſteà in aciem producemus. In mulieribus ſi ſit hic affectus per conſenſum uteri, accendantur res graveolentes, pennæ videlicet pavonum, ac perdicum, corium, aliæque quiſquiliæ, in quibus excogitandis quæ moliatur muliebris & anilis inſania, vel Cato ſine riſu audire non poſſit, v. g. *Di Strumpff bandel* &c. propius verò ad rhombum accedit, aſa fœtida, caſtoreum, nodulo incluſa & naribus admota; viribus ad amuſſim verò æmulus eſt ſpiritus ſalis armoniaci volatilis; cùm ab obſtructione menſium vel lochiorum fit paroxyſmus, exhibemus enema ex hyſtericis, & venæſectionem in pede inſtituimus, dein ad fermentum epilepticum præcipitandum & eliminandum vino medicato ex purgantibus antiepilepticis & hyſtericis combinatis utendum extra paroxyſmum ſuademus. In paroxyſmo graveolentia offerimus, quæ ſpiritus animales efferos in quietem (ut prætor tumultuantes homines) cogunt, & hinc inde vagantes, ad quietem vocant. Si *Suaveolentia* internè vel externè naribus adhibentur, paroxyſmus non tantum augetur, ſed & acceleratur, perinde ut juxta verſiculum, *blanda patrum ſegnes facit indulgentia natos*; ſunt enim hæc molliora & facilè cedunt motui ſpirituum animalium. Hìc conveniunt illa ſpecifica, ut ſuccinum, mater perlarum, & omnia ea quæ multum alcali in ſe continent, quæ acidum illud exoticum facilè abſorbere poſſunt, in hoc caſu convenit & elix. propriet. addita eſſentia caſtor. myrrhæ, circa phaſes Lunæ exhibendum, quia circa illud tempus ſanguinis & ſeri corpuſcula peregrina facilè efferveſcunt, in juvenculis imprimis circa novilunium, provectioribus circa plenilunium erumpunt menſes, uti experientia ſæpius comprobata conſtat. Ordo nos nunc vocat poſt explicatam indicationem curatoriam, ad ſecundam, nempe præſervatoriam, ubi examuſſim notandum, quod quando cauſa mali in certa quadam hæret parte, præter alia conveniunt cucurbitulæ, ligaturæ, cauteria tum actualia tum potentialia, ſetacea, fonticuli, veſicatoria ac hirudines. Hiſce nihil proficientibus, anne adhiberi poſſint apud Italos, præſertim Florentinos, recepta cauteria, ſiniſtro occipiti vel infantis ex hæreditate morbum nacti, vel adultioris applicata? Ego valde dubitaverim, deterreor quippe & crudelitate remedii & infeliciſſimo quandoque exitu, quem periclitari nihil aliud eſt, quam juxta illud *Horatii*, *ire per ignes ſuppoſitos cineri doloſo*. Sed ut brevis ſim, cauteria laudantur ab his, culpantur ab illis, atque de iis nihil certi pronunciare, experientia deſtituti, audemus, præter illam inuſtionem herbæ illius Indicæ, Moxæ ſcilicet, in vertice capitis, qua inuſtione puerum 16. annorum feliciter reſtituimus; eadem judicamus de conſuetudine illa qua Lybiæ populi pueris quadrimis verticem lana ſuccida adurere ſolebant, ut eos ab epilepſiæ inſultibus immunes redderent; idem in Hetruriæ primaria urbe Florentina, etiamnum in uſu eſſe conſtat, idque hac ratione defendere ſatagunt, quòd ex duobus malis, omnium ſapientum punctis, minimum ſit eligendum, præſtare autem, ut vel potius ultima tententur, ne miſer ægrotus in crudeliſſimo hoc equuleo relinquatur, & quadrat huc illud veriverbium medicum, *quæ medicamenta non ſanant, ignis ſanat*.

Loco actualis cauterii, potentiale ex cantharidibus fermento acetoque in commiſſura coronali inſtitutum eligi poteſt, certiſſimum enim eſt, quòd facta tali modo via, elaſticis particulis pateat exitus. In pueris autem fiant veſiculæ maximo cum commodo in cervice, quæ acu pungantur, fluereque per menſem, & ultra permittantur; variis irritis, Setaceum ſæpe cum ſucceſſu felici inſtitutum novimus.

Trepano quoque, abſque periculo in eundem finem nonnulli utuntur, cranium enim aperiunt, de quo videas inſtar omnium *Severinum*. Arteriotomiam quoq; ſæpius feliciter inſtitutam Auctores obſervarunt.

Perſpectis Chirurgicis, pergamus ad remedia ex fonte *Pharmaceutico* haurienda. In prima acie ſtant alcalia volatilia, item terrea, acidum iſtud vitioſum abſorbentia; his & genuinum eſt, ad ſiſtendos epilepticos inſultus, *Sulphur antimonii*, ſine vel cùm Mercurio mixtum & ſublimatum, melius verò illud, quod ex ſcoriis ultima vice certo modo præcipitatur; doſis pro re nata à grano uno, robuſtioribus paulò ad grana duo ſe ſe extendit, quod Euporiſton epilepticos motus tam imminentes quàm præſentes ſiſtit, ſimulque mineram morbi, ſi quæ reperiatur in primis viis, auſpicato vomitu exſtirpat, atque etiam in parvulis infantibus, abſque periculo etiam repetitis vicibus, illo remedio uti licet; quod & *præſervatoriè*, addito ſemper Mercurio dulci, ante novilunium exhibitum & aliquoties reiteratum, extra paroxyſmum ad fermentum malignum extirpandum convenit, blanda quoque diaphoreſi ſua calamitatem hanc ſopit, quod experientia edoctus approbat *Expertiſſimus & propitio famæ calculo ditiſſimus Ettmullerus in ſuo valetudinario infantili*. Pulvis quoque meus antimonialis proderit, in ſolo antimonio latet vis hunc affectum penitùs exſtirpandi. Si paroxyſmus Epilepſiæ inſtat, ſtatim propinandum eſt Sal volatile ſuccini oleoſum, item Eſſent. caſtor Spiritu Sal. ammoniaci parat. Externè verò applicari poſſunt nuchæ, temporibus ac ſpinæ dorſi ſpiritus ſalviæ, Juniperi, Sal. ammoniaci, clyſteres revellentes cum Elect. Hier. picr. c. Agaric. applicandi ſunt.

In hunc cenſum & terrea retulimus, qualia ſunt communia illa euporiſta, ex. gr. cranium humanum non ſua morte mortui, ſed violenter extincti hominis, corallia rubra, bezoar or. & occidentale, unicornu marinum, & illud foſſile, in quo efformando Microcoſmus mirè ludit; omnia enim hæc acidum nervos infeſtans abſorbent, & ita malum vel tolerabilius reddunt, vel interdum planè tollunt. In hanc claſſem & referimus mineralia, inter quæ agmen ducit Cinnabaris nativa Hungarica cryſtallino ſplendore fulgens, & hujus æmula antimoniata, quorum uſum maximè omnibus junioribus practicis commendo; formula eſto ſequens:

℞. *Cinnabar. nativ. ſelect.* ℈ ij.
Pulv. Bezoart. Senn. ℈ j.
Bezoart. ſolar.
Mag. corn. alcis ana ℈ ß.
M. f. pulvis pro pluribus vicibus.

Vel

℞. *Cinnabar. nat.* ʒ ß.
Vel *Cinnabar. antimoniat.* ℈ j.
Sal. volat. C. C.
Sang. hum. ana ℈ ß.
Laud. opiat. gr. j.
M. pro aliquot vicibus.

Vel Pulvis Cephalicus Epilepticus, qui tribuitur *Glorioſo Romanorum Imperatori Rudolpho*, ſequens:

℞. *Cinnab. antimoniat.* ℥ ß.
Vnicornu ʒ ij.
C. C.
Viſcidi querc. ana ʒ j.
Terr. ſigillat.
Cran. human. præpar.
Margarit. præpar. ana gr. xv.
Lap. ſmaragd.
Cinnamom.
Croci ana ℈ ß.

Miſceantur invicem & fiat pulvis ſubtiliſſimus. Hujus pulveris vires contra gravem hunc noſtrum affectum magnum merentur encomium, uti vel ex ejus baſi, cinnabari videlicet antimonii, conſtat, cujus virtutem pro confortandis nervis & compeſcendis ſpiritibus animalibus cephalicam, antiepilepticam, antidinicam laudat quoque *Crato*, trium Imperatorum Medicus, *in conſiliis*; hac quoque baſi ferè omnes pulveres cephalici & epileptici celeberrimorum Medicorum conſtant.

℞. Spe-

♃. Specif. Cephal. Hartm. Quercet. Michaelis, vel VValdſchmidii ʒ j.
Mag. cran. human.
Fæcul. pœon. ana ʒ j.
Theriac. cœl. Hanov. gr. v.
Elæoſacchar. ſuccin. gr. vj.
M. f. pulvis ad uſum.

Cephalicum illud famoſum *Michaelis* eſt ſequens:

♃. Cinnabar. nativ. Armen. per ſublim. 6. vel ultra rectif. vel cinnabar. antimon. toties rectific. ℥ iij.
Fæcul. rad. pœon. ℥ j. ß.
Magiſter. epilept. ℥ ß.
Cordial. ℥ ij.
Fol. auri numero j.
M. F. ſpecificum cephalicum.

Magiſterium Epilepticum.

♃. Ungul. alcis,
Cran. human. violenta morte defuncti,
Corn. alcis,
C. C. ana ℥ j.
Smaragd. or. ver. ℥ ß.
Unicorn. ver. ʒ ij.

Pulveriſ. affunde menſtruum ex ſalę & alumine pręp. ſ. q. ſolve, & ſolutum pręcipita ſpir. vitrioli, pręcipitatum edulcora, & addę Magiſt. ſuccini ʒ j.

Magiſterium cordiale.

♃. Margar. or. præpar. ℥ ß.
Corall. rubr.
Lap. percar. ana ℥ j.
Raſur. ebor.
C. C. ana ʒ vj.

Pulveriſat. cum dicto menſtruo ſolve, & ſpir. vitrioli pręcipita, tandem edulcora. Ex his duobus pręparatur ſpecificum cephalicum.

Non caret ſua laude hoc in affectu *Theriaca cœleſtis Hanovienſis*, multis experimentis nobilitata Medicina; & ſua laude non defraudandus *Pulvis Epilepticus Infantilis Ludovicianus* cum opio, qui ſequens eſt:

♃. Pulv. bezoard. alb.
(qui paratur ex C. C. philoſ. ppt. Terr. ſigill & Unicorn. foſſil. ana ℥ ß.)
Succini alb. ppt. ana ʒ iij.
Cinnabar. nat. ℈ iv.
Laudan. opiat. ℈ j.

M. f. pulvis: Infanti unius menſis exhibet quartam grani partem, trimeſtri verò gr. j.

Ad obſtructionem hanc pertinacem tollendam ſunt qui affectum hunc tractant ut luem veneream, & decoctis lignorum ac Mercurialibus curare ſatagunt, ut & *Panacæa Vitrioli*. Commendamus quoque *Arcanum* illud *Antiepilepticum*, cujus mentionem facit, nuper magno medicinę purioris damno extinctus, *Thomas Bartholinus* in Actis Haffnienſibus Vol. 5. pag. 73. quod expertum reperimus aliquoties.

♃. Cran. human.
Sem. pœon. ana gr. x.
Succin. alb. gr. vij.
Auri hæred. gr. ij.
Margarit. ppt.
Corall. ana gr. v.
Sambuc. cort. ex ſalice nat. gr. x.
Caſtor. gr. iij.
Pulv. Calendul. gr. ix.

M. F. Pulvis ſubtiliſſimus, in aqua lavendulę exhibendus.

Vel

♃. Sal. volat. ſuccin. oleos.
Cran. human. ana ℈ j.
Caſtor. ʒ ij.
Infund. in ſ. q. ſpir. vini, digerantur & circulentur.
S. Tinctura Epileptica. Doſis ad gutt. xx.

Vel

♃. Spir. ſal. armoniac. cum calce viva & ſpir. vin. parat. ℥ ß.
Affunde caſtoreo, & abſtrahe Tincturam, ut ante.

Vel in forma pulveris:

♃. Cran. human. præp. ʒ j.
Cinnabar. antimon. ℥ ß.
Caſtor. gr. xv.
Sal. volat. C. C.
ſuccin. ana ℈ ß.
F. Pulvis, pro re nata pro aliquot doſibus.

Vel

♃. Pulv. Marchion. ℈ ß.
Antimonii crud. gr. vj. uſque ad 20.
M. f. pulv.

Vel *pulvis noſter ſpaſmodicus* à ℈ ß. ad ʒ j. ſępiùs exhibitus,

Vel ſequens quod magnipenditur,

♃. Capit. homin. violenta morte exſtinct.

Contundatur & deſtilletur in Retorta, aqua rurſum deſtilletur, & ad ℥ j hujus aquę,
add.
Rad. pœon.
Caſtor. ana ʒ j.
Spec. Diamoſch. dulc.
Mell. anacard. ana ʒ j ß.
M. deſtilla.

Exhibe patienti ante vel in paroxyſmo cochleare unum ter reiterato.

Cl. D. Krugeri Experimentum curioſis communicatum eſt ſequens:

♃. Cryſtall. foſſil. ppt. ʒ j.
Corall. rubr. ppt. ℈ ij.
Margarit. or. ppt. ℈ j.
Smaragd. ppt. ʒ ß.

M. f. pulv. cujus media pars eſt una doſis in aqua Taraxaci.

Hic quoque conducet pulvis Cinnabarinus *D. Clauderi*, Eſſent. caſtor. volat. Sal. volat oleoſ. ſuccini.

Sic & hiſce poſſunt maritari *opiata*, quippe quę efferos & inordinatos ſpiritus animales quaſi poppyſmate demulcent, & eos in hac vel illa ſtatione ſua ligant, qui alias Archeum noſtrum, ut loquar cum *Helmontio*, haud dubiè furibundum redderent: quando accedunt ſimul tormina ventris, & tuſſis convulſiva, pręſertim in infantibus, conjuncta diarrhœa, ut fieri amat, quàm maximè conveniunt prędicta opiata, ad curandam quoque Epilepſiam Hypochondriacorum primò purgandum eſt corpus ſequenti remedio purgante.

♃. Mercurii dulcis gr. xij.
Reſin. Gialapp. gr. vj.
Cran. human. ppt. philoſoph. ℈ j.
Tinctur. ſuccin.
Caſtor. ana gr. v.
Conſ. flor. pœon. ʒ ij.
M. f. Bolus.

Vel

♃. Reſin. Turbith.
Agarici ana gr. vj.
Flor. ſal. armon. martial. gr. v.
Sal. volat. ſuccin. gr. ij.
Ol. ſtill. majoran. gutt. ij.
M. f. Pilulæ.

Dein acidum excedens ad ſtatum naturalem reducendum eſt per vitriolum Martis, ſal noſtrum abſorbens, ſal eſſentiale Zvvelferi Saccharo canthio mixtum; à prandio & cœna quoque utendum pulvere ex ſeminibus carminativis, cum aliqua portiuncula cranii humani raſi: ſed notandum eſt, ſi affectus hic ab alia parte & cauſa oriatur, non ſemper convenire ſpecifica antiepileptica, ſed parti laboranti appropriata hìc imprimis non negligenda ſunt acidum abſorbentia, quę jam ſupra memoravimus, non libet enim cramben bis coctam apponere.

In Epilepſia ſcorbutica omne fert punctum ſpir.

ſalis

ſalis armoniaci cum Elixire noſtro antiſcorbutico mixtus; Item ſequens pulvis.

℞. *Spin. viperar. ppt. gr. xxv.*
Cin. talpar. ad albed. calc. ʒ ß.
Cran. Microcoſm.
Lap. Bezoar. ana gr. xxiv.
Sacchar. perlat. ʒ ij.

M. F. Pulvis ſubtiliſſimus. Doſis eſt quantum cuſpide cultri capi poteſt, in ſequenti vehiculo.

℞. *Aq. beccabung.*
E ſucc. Mercurialis ana ℥ iij. *M.*

Vel

℞. *Diaſcord.* ℥ ß.
Conſ. camæpyth. ℥ ij.
Flor. tiliæ,
Rut. ſylv. ana M. j.
Raſ. corn. alcis ℥ ß.
Decoct. rad. ſarſæparill.
Succi beccabungæ ana lib. ij.
Pulv. ſpaſmod. ʒ vj.
Ex Vitreo organo deſtillentur, & adde Tinct. cort. rad. pęon. ʒ ij.

Doſis hujus aquæ eſt cochleatim exhibenda, cujus vires ſunt, ut ſerum acre, ſi non per ſudorem, tamen per udorem diſcutiatur.

Vel

℞. *Elix. antiſcorbutic. m* ʒ ij.
Epilept. ʒ j. ß. *M. detur ad vitrum.*

Detur ad guttas 20. in aqua appropriata. In hyſtericis motibus convulſivis ſemper addito Caſtoreo medicamenta reliqua exhibenda ſunt.

Sequentem pulverem mille experimentis approbatum in ſolatium Epilepticorum revelatum volo, quem nominare placet *Draconem figentem.*

℞. *Nuc. moſch.* ʒ j. ß.
Ciner. talp. ʒ ij.
Tal. lepor. numero iij.
Pulv. card. bened. ℈ iv.
Ungul. alcis
Succin. alb.
Viſc. querc. ana ℈ ij. ß.
Margarit. præp. ʒ j.
C. C. uſt. ʒ ß.
Unicorn. ver. ℈ j.
Cran. hum. ʒ iij.
Sem. pęon. ʒ j. ß.
Sacch. Canar. ℥ ij. ʒ ij.
Fol. aur. q. v.
M. F. Pulvis ſubtiliſſimus.
Doſis à ʒ ß. *ad* ℈ iv. & v.

Sanguis humanus ritè collectus, addito an. alcohol. vini, fermentando reddit ſpiritum gratiſſimi odoris, qui linguam ferit & pungit, eſt antiſpaſmodicum egregium: doſis à gutt. xv. ad xx. in vehiculo appropriato.

In genere nunc & alia recenſenda ſunt, quæ ſpiritus animales in ordinem redigunt, nervoſque tamquam ductores confortant, & hunc motum convulſivum ſæpiſſimè vel mitigant vel planè tollunt.

Ex. gr. pro Junioribus ſunto ſeqq. formulæ.

℞. *Elixir. Cephal. Willis.*
Spir. ſal. Armoniac.
Vitriol. Epilep. ana ʒ ß. *M.*
Doſis gutt. 20.

Vel ſequens

℞. *Tinct. opii cum Spiritu noſtro cephalico vel Spiritu C. C. compoſ. parat.* ʒ ß.
D. doſis gutt. 20.

Sal volat. etiam C.C. ſingulis diebus ſemel detur ad ʒ j. in cereviſia tenui calida. Sudores quoque ſingulis diebus manè in lecto eliciantur, præmiſſo potu Theæ ad gratiam, interpoſitis extra paroxyſmum pilulis laxantibus cum Caſtoreo. Tinctura coralliorum ex coralliis cum pauxillo nitri calcinati, n. d. & cum ſpiritu aniſi vel meliùs ejuſdem oleo duntaxat parata, quæ poſteriori modo parata in hoc affectu, quia caret menſtruo acido, valde proficua erit. Tincturæ Lunæ alii mirum quantum tribuunt, aſt certè meum calculum non ferent, cum enim nihil præter Vitriolum in ſe contineat, ceu ex colore cæruleo apparet, facili marte inde colligi poteſt eam magnarum virium in hoc affectu eſſe non poſſe. Primum ens ſeu liquor tiliæ, è tilia vulnerata menſe Februario collectus, ad ℥ iij. ter in die aſſumptus mira quoque præſtat. Pro magno arcano hoc in morbo revelo hepata ranarum decreſcente Luna collecta & ſole exſiccata, quæ pulveriſata ad ʒ j. aliquoties aſſumantur. Sequens quoque ſecretum adhuc intra penetralia Veſtæ (ut Horatii verba mutuer) latuit, nobile remedium ab ignobili auctore nobis revelatum, & præſenti auxilio ſæpius cognitum, *Lumbrici* nempe *terreſtres* in vino Rhenano extincti & exſiccati, adque drachmam unam circa novilunium per 3. menſes exhibendi; quo modo duos juvenes 14. annorum feliciter priſtinæ reſtituimus ſanitati; cui os humeroſque ſimile eſt pulvis Talpæ calcinatæ, vel cineres ad ʒ j. vel pulv. ex ſecundin. item ſpirit. ſangu. homin. vel ejuſdem cerebri. Empiricus quidam ſequenti remedio plures curavit.

℞. *Sem. pęon.* ʒ ß.
Rad. pęon. ʒ j.
Pulv. mandib. lucii piſc. ℈ ij.
M. f. pulv. dentur 6. doſes c. Aq. fl. thiliæ.

Sequenti ſpiritu antiepileptico non ita pridem quinquennalem curavit Epilepſiam.

℞. *Rad. pęon. mar. lun. decr. collect.* ℥ j.
Granor. pęon.
Fl. lil. convall.
Tiliæ ana ℥ ß.
Viſc. querc.
Coryli ana ʒ vj.
Raſ. cran. hum. violent. morte exſtinct.
Cornu alcis ana ℥ j.
Affund. Spirit. vin. rectif. ad ſupereminent. 4. digitorum deſtilletur, ad remanent. ℔ ij.

Sic in ſtercoribus pavonis, ciconiæ, leonis & hominis ſingularis latet vis antiepileptica, experientia multiplici teſte, ut adeò ex iis ſtercoribus, tanquam Virgilius ex ſtercore Ennii, aurum & quod pretioſius eſt auro colligere liceat. Nonnulli enim norunt ex his debita fermentatione & volatiliſatione elicere, ut moſchum & ambram ferè oleat, ſicque in zibetham Paracelſi occidentalem abeat; laudis quoque acerra litandum ſecundo & felici ſpiritui ſecundinæ humanæ uxoris ſobolem maſculam enixę, quod remedium vim ſuam exeruit, & ſic ęternitatem famę ſibi quęſivit in Rege Polonię, qui cum in hoc piſtrino laboraret infelix, feliciter convaluit, pluris illud faciens quàm ſceptrum, quàm coronam ſuam, teſte Nobil. *Cneſelio Archiatro.* Nonnemo Agyrtarum conſortio adſcribendus divinis laudibus extollit folia buxi, in pulverem redacta & in hoc morbo pręſcripta, cui idem accidit, quod apud Horatium de arte Poetica, Scriptori Cyclico, qui *fortunam Priami cantabo & nobile bellum* clamitabat, cui rectè Poeta accinebat.

Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu,
Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.

Ex meliori luto verò Titan his pręcordia finxit, qui in principio paroxyſmi propinant liquorem ſalinum volatilem camphora acutam, opiique eſſentia maritatum; opium enim cum camphora combinatum, & ſic vi unita fortius redditum, ferocientes ſpiritus animales compeſcit, & ſedato paroxyſmo blandum ſomnum cum ſecuta ſalutaris ſudoris eruptione inducit. Inter hęc ſalina volatilia, tanquam Luna inter ignes minores nobis fulget ſuccinum, vel ejus ſal volatile, vel liquor, vel oleum. Denique ut olim ob Dominorum aſperitatem ſervi ad ſtatuam Principis confugiebant, ſic ſi in *cura* omnia hęc fruſtra tentata fuerint, ad ſtatuam hanc *Sancti* nempe *Anthonii*, h.e. ne Oedipo opus ſit, ad acidulas S. Anthonii vulgò Doningſteinenſes, & Schvvalbacenſes, vel Martiales Embſenſes, utpote furorem Coſmetorgis ſedare, ſylveſtriaque ſalia ſepius peccantia eiicere ſolitas, eſt confugiendum. Sanguis aſini, & alio-

& aliorum plurium animalium, felis nempe vel pulli nigri, &c. poſt autem exſectus, & ad guttas aliquot exhibitus, pluribus auxilium attulit. Alii extollunt cranium gallinæ nigræ, alii oſſa capitis porci exhibent. Alii Corvum in olla terrea ad nigredinem combuſtum laudant; Alii magnifaciunt Mercur. cum Nitr. calcinatum, & ſæpiùs datum.

Nec intacta relinquenda infuſio liquorum ſalinorum volatilium opio maritatorum, in venas ægrotorum, aut & muſteum inventum transfuſio ſanguinis hominis in venas hominum, quæ nunc, ut ſic loquar, juris gentium eſſe cepit, cùm antea vix in Anglicis oris eſſet cognita, ita tamen ut ſortem novorum inventorum communem experiretur, ac velut Hercules in cunis ſemper oſores & roſores haberet, quippe ob quorundam tela in publico vix apparere licuit, aſſimile ſcilicet quòd in noſtris terris æger ſanguinem hominis capite plexi recentem haurire, & hoc facto eouſque curſum ſuſcipere adſolet, uſque dum ſudor erumpat. In obſtructis menſibus proſunt omnia, quæ ſanguini motum conciliant, ne tamen ſint nimis ſubtilia, ne potiùs caput levitate ſua petant quàm uterum; ſed gravia, quæ ſanguinis motum deorſum ſequuntur, & tamen deobſtruunt. Hiſce generalibus *internis* ſunt adiicienda coronidis loco & *generalia externa*; primas ferunt Spiritus ſalis armoniaci naribus applicandus, Balſamum rutæ, ſuccini, &c.

Optimum Euporiſton eſt balſamum ſuccini ſcrobiculo ventriculi, vel etiam umbillico illinendum; oleo ſuccini & vertex capitis quidem inungi poteſt, ſed cum hac cautela & parſimonia, ne de patienti fabula narretur, quæ evenit ei, qui de maximo capitis dolore ſæpius conquerebatur, & cranii inſpectionem ultima diſpoſitione Medico mandabat, cujus dura & pia mater flava macula magnitudine Imperialis notata & ſubſtantia ſubſtrata cerebri quaſi ſphacelata deprehenſa. Tutiùs ergò cucuphæ ex cephalicis aromaticiſque adhiberi poſſunt. Umbilico etiam præter ſupradictum balſamum ſequens applicetur linimentum.

♃. *Axung. caſtor.* ℥ ij.
Sal. Saturni, ℨ j.
Ol. ſuccini gr. iij
M.

Et è re erit ſpinam dorſalem fricare ſuaveolentibus oleis, aquis apoplecticis, ſpir. lil. convall. formicar. C.C. &c. & aliquando fel canis junioris ad guttas 4. vel 5. exhibere, ut & cor talpæ exſiccatum.

Emplaſtra quoque varia ad auxilium vocari poſſunt, nempe Emplaſtrum de betonica, cephalicum, epilepticum, &c. ſuffimenta & oleoſa ſeu ſulphurea quæ balſamica ſunt & ſuaveolentia poſſunt applicari; item pulſibus adhibeatur emplaſtrum ex certa & oleo hyperici paratum. Nec intermittendum ſetaceum in cervice inſtituendum.

Amuleta ex frutice ſambuci in ſalice inventi haud negligenda; ſic & radix & ſemen pœoniæ, quæ ſemina pœoniæ aliquis pro ſecreto habuit liquore aliquo in fimo equino extracta & propinata, quibus miracula præſtitit. Credat Judæus Apella, Ego non. Ungula alcis & id genus alia, jam in vulgi manibus verſantur & veterum opinionem fuiſſe, jam diximus; illud verò recentius eſt famæ, radix videlicet oſtrutii vel Imperatoriæ de collo appenſa. Lacerta adhuc viva collo pendula, miraculosè ſiſtit motus epilepticos, quod propria noſtra ſcribimus experientia, ut & hirundines diſciſſi vertici capitis applicati. Denique remediorum agmen claudat notiſſima transplantatio in beſtias, & quidem in caniculam, de qua memorabilia tradunt Collegii noſtri *Aſſeclæ celeberrimi, in Ephemerid. German. Ann.* 6. & 7. *Obſ.* 11. de cujus effectu felici ego tamen hactenus dubitavi. Nobis hic terminalia ſunto.

CAPUT X.

De Affectibus Capitis.

DE APOPLEXIA.

§. 1. Apoplexiæ, bona cum venia Lectoris, pauciſſimis tamen, Synonyma præmittam, vocatur autem vel *Sideratio*, vel *morbus attonitus*, vel *reſolutio* nervorum, vel *paralyſis univerſalis*; Paracelſo verò *Gutta*, Germanicè *der Schlag*, *Tropff*, *Gottes Handt*: Deſcribitur verò illa, ex calculo communi, quòd ſit repentina actionum animalium omnium, ſenſus ſcilicet & motus, cum facultatum principum læſione, abolitio, ab influxu ſpirituum animalium prohibito dependens; quoniam ægri quaſi fulmine icti proſternuntur; nullo rationis veſtigio remanente, quamvis ut plurimum ſenſuum hebetudo præcedat, & non rarò debilitato cerebro ipſi ſtupidioris evadant judicii, Noſtro verò jucicio meliùs deſcribitur, quòd ſit ſomnus profundiſſimus, cum ſenſuum tum externorum tum internorum ablatione, ab obſtructione principii nervorum obortus, vel eſt actionum omnium animæ & corporis ſubitanea præcipitatio, ſub profundiſſimi ſomni ſpecie cum ſtertore, reſpirandique difficultate, ab univerſali humorum circulatione in Cerebro intercepta, ſuccique vel liquoris nervoſi ſecretione ſimul impedita, hominem corripiens. Hic affectus nomen habet inditum à præcipuo ſymptomate, quod hoc in malo accidit. Attonitus enim vocatur, eò quod una cum corpore etiam mens ſtupeat; inde concludi poteſt, periculoſiſſimum eſſe malum, à quo perpauci liberantur, aut etiam ſi ſupervivant, in paralyticos tamen frequenter tranſeunt Apoplexiam cum epilepſia habere affinitatem maximam, & cum illa in multis convenire, nemo inficias ibit, tantùm in hoc differunt, quòd ſit illa magis lethalis, quàm hæc; idem quoque affinitatis vinculum eſt inter apoplexiam & ſuffocationem uterinam, catarrhum ſuffocativum lethargumque. *Deſcriptio.*

Differt tamen illa ab his, quòd in apoplexia motus ſit planè abolitus vel partes immotæ perſtent, excepta reſpiratione & pulſu, quod tamen in reliquis non in tanto gradu deprehenditur, citiùs etiam deſinit, & minus poſt ſe damnum relinquit; differt verò hic affectus à caro in hoc, quòd in Caro reſpiratio ſit liberior: & à paſſione hyſterica, quòd in hac non omnes ſenſus tollantur: & à ſyncope, in qua partes ſentiuntur rigidæ, ubi è contra hic laxæ & flaccidæ ſunt. Apoplexia duplex ſtatuitur, nempe pituitoſa & ſanguinea, quatenus oritur à pituita, vel à ſanguine extravaſato vel ſtagnante. *Differentia.*

§. 2. Pars affecta veteribus eſt cerebrum, Arx illa Palladis, in qua præter ſenſibiles & motrices animæ functiones, etiam principes animæ facultates (ſic ad mentem illorum loquimur) peraguntur, & Veteres ſpecialius quidem in ipſius cerebri ventriculis, retique mirabili impedimentum hoc eſſe potiùs, quàm in cerebri ſubſtantia contendunt, ea ratione ducti, quòd ſubitaneus & inopinus fiat apoplexiæ exortus. *Modernorum* quidam partem affectam, nervos cum ſpiritibus animalibus eſſe exiſtimant, alii *totum cerebrum*. *Pars affecta.*

Helmontius aſperrimus iſte *ſcholarum* Medicarum cenſor, tractatu ſuo de *ſede animæ* 1. 10. 12. præcordia & ſiniſtrum in corde ventriculum ſtatuit: *Paracelſus* cerebrum, pulmones & meatus aereos, pro ſubjecto hujus morbi agnoſcit, à quo tamen aliquantum diverſus eſt ſequax ejus Celebris Quercetanus, cor accuſans. *Williſius corpus calloſum* in cerebello apoplexię ſedem eſſe putat, ſubjectumque eſſe ſpiritus animales, nempe corpus calloſum incolentes. *Carteſiani* poros cerebri hic eſſe malè efformatos, & obſtructos, vel à pituita vel à ſanguine arterias nimium diſtendentibus vel comprimentibus, rationibus pro-

probant. Experientiſſimus *Wepferus* non ventriculos majores, ſed medulloſam cerebri & cerebelli ſubſtantiam accuſat. Alii ipſam maſſam ſanguineam, pro ſubjecto agnoſcunt; ſed tædio eſſet ſingulorum opiniones, & rationum momenta, de hac quæſtione examinare, indeque his omiſſis, *nos pro ſubjecto agnoſcimus totum cerebrum, quoad ſubſtantiam ſuam poroſam*, præſertim tamen in medulla cerebri oblongata, tanquam ſubjecto principali collocare affectum, nulli dubitamus, perſuaſi enim ſumus *Microcoſmetorem* ab extero hoſte fugatum, in exilium ſe conferre ſtatuiſſe, ſed ſibi viam interruptam & obſtructam, collapſa nempe medulla oblongata inveniſſe, unde non poteſt non fieri, quin ab hoſte planè interimatur, cum tota ſua cohorte militum, de quo pleniùs, cùm de cauſa. ex noſtro calculo acturi ſumus.

Diagnoſis. §. 3. Ad ſigna eundum, quibus ſe hic morbus prodit. Capitis dolor ſubitò adveniens, ingenii ſtupiditas, vertigo, torpor, ſomnolentia, extremarum partium, totiuſque corporis frigus, caligo oculorum, ſtridor dentium in ſomno, muci & ſalivæ abundantia, &c. apoplexiam ſæpè præcedunt; Eſt tamen Apoplexia, ſed validiſſima, quæ ſubitò invadit, his prodromis non præmiſſis. Signa verò jam præſentis affectus, ſtatim ſe manifeſtant, homines enim ea correpti ſenſu ac motu privantur & quaſi mortui jacent, ſtertunt & difficulter ſpirant, ſubitus quoque fit in terram lapſus cum ſæpiſſimo clamore, mox oritur tanta reſpirationis difficultas, ut ſenſum quaſi effugiat, jacet ut ſuffocatus æger, pectore ita ſe habente, ac ſi vinculo ligatum attolli prohibeatur. Subitò animales actiones, vulgò ita dictæ, è medio tolluntur, fitque ſenſus ac motus, imò mentis ſubita privatio ſola reſpiratione, difficili tamen, remanente. Reſpiratio quidem ſupereſt, & non planè aboletur, quia nervi, per quos ſæpe fluunt ſpiritus, ſunt patentiores, ac proindè minùs apti, ut obſtruantur. Nervi autem reſpiratorii valdè patent, & vix ita obſtruuntur, quin aliqui pori adhuc aperti maneant. Spuma quibuſdam ex ore fluit, aliis vel humida in os injecta per nares reiiciuntur; urina ut plurimum eſt craſſa, modica, palearis, ac veluti æruginoſa, hypoſtaſin farinæ ſimilem habens; Pulſus quandoque eſt inæqualis, intermittens, magnus & languidus, quamvis nonnunquam & celer: Dormientium inſtar eorum oculi occluduntur, reapſe tamen non dormiunt, ſed tantum torpidi ac ſtupidi jacent, ut trunci, quamvis apertis oculis adſtantes intueri videantur, non vident tamen nec audiunt; nec ſentiunt, quamvis uſti aut puncti ſint, ita ut nec ullum cognitionis aut intellectus ſignum occurrat, membra ut reſoluta languent, & ab aſtantibus elevata & erecta mox prout in cadavere concidunt; ore hiante & cum ſtertore graviori, in affectu hoc reſpirant, & ut brevis ſim, patiens mortuo eſt os humeroſque ſimilis, ex ſolo reſpirationis actu in vivis adhuc eſſe eum inquirendum, id quod ita fit, ſi aqua in patina pectori ſuperimponatur, unde Veteres motum pectoris, & per conſequens vitam ſuperſtitem explorarunt, per quas tamen ambages hodie non itur, cùm alia compendia præſtò ſint; non enim ſolum lana molliter carpta, aut ſpeculo terſo, vel pluma, ſed & candela cerea ardente, ſi hæc ori admoveantur, depræhendi halitus poteſt, ſi enim vivat æger, contingit in ultimo caſu, flammam nonnihil moveri, in altero ſpeculum caligine obduci, & in primo lanam aut plumam diſflari, vita ſuperſtites præter hæc & aliquando pulſu dignoſcitur, pulſus enim & reſpiratio, nec non ventriculi & inteſtinorum motus quodammodo permanent, quamvis imperfectè. Cùm autem ſpiritus omninò intermittitur, aut cùm eos ſpirare vix ac ne vix quidem percipi poteſt, illos magno morbo & gravi fortique apoplexia correptos dicimus; qui autem halitum ducunt leniùs, etiamſi inæqualiter inordinatéque id fiat, melioris tamen ſpei ægri ſunt, quod ut plurimum in mitiori morbo, in quo & aliquando ſenſus adeſt, ſubinde etiam motus, ſed vel planè ita ſtupidus, ut paralyſis unius vel alterius partis, vel ut ſenſus formicationis, ut noſtri loquuntur, plerumque relinquatur. Sæpe loquela deficit, & lingua quaſi rigorem percipit, quia defectu ſpirituum animalium, ad eas partes non fluentium, non poteſt non fieri, quin motus & ſenſus ceſſent, de quo plenius alibi.

§. 4. Hactenus ſigna explicavimus, jam proximè cauſarum examini litabimus. Aliorum imprimis verò ſtatuta propinemus. *Schola Galenica* autumat, cauſam immediatam eſſe influxum ſpirituum animalium per nervos prohibitum, per humores aut vapores condenſatos, pituitam imprimis lentam, craſſam, frigidamque, ab ea enim contingere cerebri ventriculorum, principii nervorum, arteriarum retiſque mirabilis obſtructionem, quippe per hæc, ut dicunt, ex ordine naturæ ſpiritus ex corde in cerebri ventriculos influunt, quod ſi itaque hæc ſupradicta vaſa impleta obſtructaque ſint, inde neceſſariò ſpiritus ipſi, ac facultates animales etiam impediuntur, ne in ſenſuum motuumque organa diffundantur, unde & cauſam indigitant, cur ſenſu motuque privatur homo. Inter cauſas remotas referunt cruditates, crebraſque ebrietates, vigilias immenſas, aerem frigidum, victum nimis refrigerantem, nec excludunt *Venerem* nimiam, quæ omnia, ut dicunt, obſtructionem prædictorum meatuum & diſſipationem ſpirituum inferre valent. Sic & caſum, capitiſque ictum humorum fluxum promovere ad ipſum cerebrum, acriter contendunt, qui ſi principaliores cerebri ventriculos impleant, apoplexiam excitant: concidunt ex eorum ſententia nonnulli apoplecticorum ex obſtructione levi, quæ fit ſubinde à vaporibus craſſis, aut ab humoribus paucis cerebri ventriculis impactis. *Cauſa ad mentem veterum.*

Nec poſſum nata hic occaſione mihi temperare, quin reprehendam *Galenum*, Hippocratis diſcipulum infidelem, ſæpe in ſuam mentem verba magiſtri obtorto quaſi collo detorquendum & trahentem, interdum aperto bello aggredientem, quod elucet hoc in caſu, aliiſque plurimis, ubi hanc motus impotentiam ad obſtructionem ventriculorum cerebri refert. quod potius Hippocrates ad ſtationem ſanguinis in univerſis arteriis vult referendum. *Per frigerationes enim inquit, ex ſtatione, & vertigines, & vocis interceptio, huic morbo Comitiales fiunt & ſemiſyderati*; & alibi, *dum autem ſanguis, non movetur, fieri non poteſt, ut non etiam corpus quieſcat ac torpeat*; plura memorabimus, cùm inferiùs de cauſa hujus affectus ex noſtris conſiliis tractaturi ſumus.

§. 6. Interim ordo nos ſollicitat, ut in Hermeticum campum exſpatiemur, in quo & magna nobis ſeſe offert opinionum varietas. *Cauſa ad mentem Paracelſiſtarum.*

Paracelſici Pathologiſtę mox à *Mercurio ſublimato cacochymiali* cauſam deducunt, mox à *reſoluto coagulato*, mox guttam ajunt ex diſciplina magiſtri generari, *ex veneno Martiali*, mox *ex defectu Synoviæ*, unde putant, quòd hic affectus, nil ſit niſi ſeparatio & defectus ſynoviæ in parte; defectus enim *ſynoviæ*, ut addunt, facit inſenſibilitatem & privationem motus, quando enim ſynovia ſeparatur & deſerit membrum, ſic fabulantur, tunc oritur *gutta*, ſynoviam verò variè & intricatè explicant, ita ut quis ſine œdipo non intelligat, quid velit *Paracelſus*, dum ridiculè ratiocinatur, *Tractat. de gutta conſ. & l. 7. param. c.* 1. §. 4. à gutta cerebrum unà cum corde & pulmonibus, unam in maſſam inſtar ceræ, illeſis quidem partibus reliquis, ęquè liquefieri, ac à fulmine gladius, illeſa ſolet vagina; quę quoniam ita obſcura ſunt, & minùs cohęrentia, & quod pejus eſt, obſcurum per obſcurius explicant, proinde ne aquam perdamus, non diutiùs in Ægyptiacis hiſce tenebris morabimur, ſed ad lucidiorem *Goſen* tranſibimus. Alii ex tribu Hermeticorum aliam crepant cauſam, quorum nonnulli ſunt, quibus ex meliori luto finxit pręcordia Æſculapius, qui accuſant ſal & ſulphur narcotica, ſpiritus animales figentia; & quis hic omnes cauſas recenſeat? eò tamen omnes ferè col-

rè collimant, *acidum* ſua coagulatione has excitare turbas.

Helmontii. §. 7. Aſperrimus iſte ſcholarum Medicarum cenſor *J. B. van Helmont*, miros hoſtes ſibi fingit, *Venenum* nempe *anodynum*, *& ens poteſtativum* nominans, iſtiuſque fiendi modum, *Tractat. de morb.* §. 9. explicans; eſt ergò ipſi in apoplexia virtus quædam tollens ſenſum ac motum. *Tachenius*, Helmontii ſequax, ex coagulante acido aut Gas ſylveſtri, extrinſecus per aerem hauſto, ſpiritus figente, ſanguiniſque motum ac fermentationem inhibente, cauſam remotam hujus affectus deducit.

VVilliſii. Apoplexia oritur, ſi *VVilliſio* crediderimus, ex ſpirituum animalium oppreſſione, & veluti extinctione, quare partibus eorum irradiatione orbatis motus ac ſenſus in iis pereunt. Talis enim ſpirituum ſuppreſſio evenit vel ab impedito ſanguinis affluxu ad cerebrum, obſtructis ſcilicet vel compreſſis arteriis, aut iiſdem apertis cruoremque effundentibus, vel tandem ceſſat in cerebro ſpirituum ſeparatio, & eorum ad partes inferiores influxu ab obſtructo nervorum principio, vel à ſalita eorum compreſſione.

Sylvii. §. 8. *Sylvius*, cauſam proximam functionum animalium, ſcilicet omnium, ablationem, à ſpirituum animalium vel defectu vel conturbatione dependere exiſtimat, immobiles verò & torpidos reddi poſſe ſpiritus animales contendit, putans ſpiritus hos deficere vel ob anguſtiam aut obſtructionem nervorum quorumvis, vel ob compreſſionem, ſive à pituita, ſive acido ortam, vel ob eorum diſſectionem, & ſpiritus quoque animales ex ſanguinis culpa, non benè ſeparari, indeque cauſam hujus morbi fluere ait, ſi ſcilicet ſanguis ineptus, coagulatus, vel narcotico ſpiritu repletus ſit; tranſitum quoque ſpirituum prorſus intercludi poſſe, haud dubitat, ob arterias ruptas, à quacunque cauſa, vel ſi anguſtetur p. n. ſpinalis medulla, & id genus plura, quæ non placet hic omnia verbotenus referre.

Carteſianorum. §. 9. Verùm nunc mechanicum conceptum exoptamus, ſicut enim nulla humanum intellectum in phyſica cognitione præſentia manet labes, quàm quæ mentem in abſtractionum barathrum præcipitat, ſic nullum ſalutiferum magis eidem ſubſidium eſt, quàm quod res mechanicè ponit ob oculos, quod quoque annititur *Carteſius*, cujus ſuaviludia ſubtilis mentis velis contractis in apricum proferamus, longaſque ejus ambages, ſi pote ſit, mittamus, qui explicat omnia phænomena hoc in affectu occurrentia per pororum cerebri malam conformationem, ſupponit quoque inter generalia materiam quandam ſubtilem, quam & æthercam vocat, quæ omnia intervalla, & poros quoſcumvis replet, ſine qua vix phænomena hujus affectus explicari poſſe contendit; ſubtiliores enim partes ſanguinis ex poris arteriarum intrant ventriculos cerebri, & ſpiritus animales conſtituunt, qui in ventriculis & aliis cerebri poris ſubſiſtere coguntur, uſque dum in mente determinentur. *Carteſiani* ergò credunt hoc in morbo adeſſe nimiam pororum cerebri & plexus Choroidei apertionem & dilatationem, ob quam facilè oritur obſtructio pleniſſima cerebri & principii nervorum ab affluente humore peregrino, qua facta denegatur ſpirituum animalium influxus, quo inhibito, membra omnia flaccida & mortuis ſimilia redduntur, non aliter ac vela à vento haud extenſa & inflata flaccida concidunt; quod verò reſpiratio aliquo modo permaneat, hoc fieri dicunt propter majores ordinariò tubulos ad ſeptum tranſverſum pertingentes, unde ſpiritibus paucis adhuc reſtantibus facilior patet aditus ad cor præcipuum muſculorum, Remotè accuſant vel ſanguinem, vel lympham craſſam, quatenus hæc in magna copia extravaſata in cerebro facilè poros ac ſuperficiem, imprimis verò principium nervorum, obſtruere poſſunt, à qua obſtructione ſpirituum animalium influxus planè tollitur, & abolitio motus & ſenſus neceſſariò ſubſequi debet; ſic quoque à cauſa externa, vulnere, ictu, alapa inflicta, contuſione, ob prædictas rationes, apoplexiam ortam dicunt.

Noſtra de cauſa opinio. §. 10. Nunc & noſtra myrothecia explicemus, ſtupendo in hoc affectu *Microcoſmetorem* ab ingruente hoſte planè è ſolio ſuo turbatum & à militibus ſuis derelictum, atque quò ſe vertere debeat neſcium eſſe, contendimus; quod ſi enim Rex noſter militibus ſit privatus non poteſt aliter eſſe, quàm ſupremum habeat diem. Omnis enim commeatus intercipitur, quia omnes nervi ferè ſunt obſtructi, ſpirituſque tunc in illos non influunt. Contractis ergò velis examinemus hoſtem, quibus armis ſanè atrocibus accedat, ut tam citò è medio tollat noſtrum *Principem*, in tam munita arce reſidentem. *Primò* incedit imprimis gladiatus, haſtatus, aliiſque ferreis cuſpidibus & armis inſtructus, putà acido, cujus particulæ modò gladiolis, modò novaculis, modò lanceolis, modò acui, & ſpiculis aſſimilantur, & inopino fulminis more ingruit, ut ſtatim exercitui commeatum corrumpat, hoc eſt acidum illud, ne Oedipo opus ſit, ſpiritus ita necat, dum ſanguinem ſiſtit & coagulat, ex quo intercepto ſanguinis motu ad cerebrum, & ſubſequente impedito ſpirituum animalium motu, petenda eſt origo hujus morbi; & confirmat nos in ea opinione, quòd dum nonnullos apoplexiæ violentia ad cœleſtia raptos aperuimus, in his ſanguinem omninò in vaſis coagulatum, imò in ipſis præcordiis polypos, & imprimis in cerebro ſanguinis concretiones & evaſationes reperimus, unde plures, ne dicam omnes noſtrum, apoplexia defunctos ſanguinem in vaſis coagulatum, vel effuſum in cerebro habere dicunt, quod & Celeberrimorum Anatomicorum biga *VVepferus* & *Fracaſſatus* confirmat, qui vaſa pulmonum ex impedito ſanguinis motu & ſubſecuta per acidi acrimoniam evaſatione, diſrupta obſervant, quod & vidimus in Cive noſtrate K: qui ob nimiam obeſitatem, & pinguedinem partium, ſanguinem haud accipere valentem, paralyſi, dein apoplexia extinctus eſt. Quàm ergò periculoſiſſima ſecum afferat incommoda nimia corporis humani corpulentia & obeſitas, hic vir nobis erit exemplum, qui ſemper reſpiratione difficili vexabatur. Hinc teſte *Hippocrate*, haud ad longinquos perveniunt annos, aſt brevioris ut plurimum ſunt vitæ obeſi; certiſſimum enim eſt, qui conſtitutione valdè ſunt craſſi, celeriùs moriuntur, quàm graciles, expoſiti quippè ſæpius ſunt, alia ut taceam mala plurima, paralyſi, aut ſubitò ſuffocantur, vel apoplexia tandem extinguuntur, id quod vel bina illa, *à Timæo l. 6. c. 2.* obſervata exempla, ſatis confirmant, atque hinc (ut ad rombum redeamus) V. S. in quacunque ætate quaſi extremum nobis refugium & aſylum eſt, quod & *Celſus magnus* fatetur ajens, V. S. in apoplexia vel juvat vel necat. *Secundò*, hoſtis aliquando per inundationem Regem noſtrum obruit necatque, videlicet per viſcidum ſcilicet vel crudiorem Chylum, non ritè ſanguini aſſimilatum, vel per ſerum, vel pituitam hoc eſt ſerum coagulatum, ſi hæc reſtagnent; talem apoplecticam vidit *Platerus*, cujus cerebri ſubſtantia lactis cremoris inſtar diſſoluta erat, & per faciem defluxit, atque ex hoc principio, apoplexia dividitur in *ſanguineam & pituitoſam*, quo bivio neglecto toto cœlo in terra aberrabit Medicus. Nihil quoque tertiò eſt, quo citiùs regem noſtrum è ſolio ſuo deiiciat hoſtis, & interimat, quàm ſi ignita tela & machinas ignivomas ſpargat in cerebrum, ſulphur nempe fœtidum narcoticumque, quod Chymicis *Gas ſylveſtre* audit, quod & extrinſecus per aerem hauritur, atque ſpiritus animales, ceu dictum, figit & ſanguinis motum ac fermentationem inhibet, & ſic Regem commeatu ſuo privat, quo deſtitutus Rex cum militibus ex tempore internecioni datur. Poſſent hic plurima in hujus noſtræ opinionis ſtabilimentum transferri, quæ jam brevitatis ſtudio ſicco pede tranſimus, hoc tamen monentes, quod ab ictu, compreſſione principii nervorum, à quacunque cauſa orta, abſciſſione tuborum magnorum, terrore aliiſque cauſis ſimilibus, apoplexia oriri poſſit.

Cùm nunc conſtet, quòd non Apoplexia tantum ſed & catarrhus ſuffocativus hominem ſubitò è viventium theatro ſubtrahat, certum eſt quòd ambo hi affectus non niſi loco differant; quando enim in pulmonibus ſanguis ſtagnat, catarrhus oritur ſuffocativus, ſed ubi in cerebro id fit, Apoplexia in ſpecie vocatur. Sed quare in Apoplexia pulſus & reſpiratio manent integræ, ceſſantibus omnibus reliquis corporis noſtri actionibus? Fit hoc à tubulorum nervorum, reſpirationi & cordis motui inſervientium magnitudine, quoniam enim ſpiritus animales à primo nativitatis momento per nervos ad hæc organa continuò excurrunt, viæ ampliores redduntur, ut non facilè obſtrui poſſint. Stertor exoritur à lymphæ in aſpera arteria reſtagnatione, hoc enim ſpirituum animalium influxu ſublato, ſtatim aeri viam intercludit, ſenſus ac motus abolentur ab impedita ſucci nervei ſegregatione & influxu, à ſanguine enim ſtagnante, & vi in cerebrum adacto, ſæpe quaſi comprimuntur orificia nervorum. Pulſus verò ad tempus adhuc durat venis & arteriis non omni ex parte & quaſi uno momento obſtructis, ſed pro parte adhuc circulationem admittentibus.

Prognoſis. §. 11. Hactenus affectus noſtri cauſas enodavimus, reſtat nunc ut & in prognoſticis ſignis explicandis tempus collocemus; prognoſeos enim beneficio Medicus ſe & artem à petulantis vulgi calumniis vindicare poteſt; imprimis notandum, quòd ſenes maximè huic obnoxii morbo ſint, ut & illi qui frequenter gravi obruuntur ſopore, cum capitis gravitate, languore inſolito, oculiſque turgentibus, quibus quoque frequentes tenebræ oculis offunduntur, & qui anguſtam habent cervicem.

Affectus autem, ut & periculi magnitudinem commodiſſimè metiemur ex anhelitus magnitudine; in graviſſima enim apoplexia obliteratur ipſa reſpiratio, adeò ut vix percipi queat, aut cum ſtertore, prout in moribundis obſervare licet; reſpiratio enim inter omnes animales functiones maximè neceſſaria reputatur, vita equidem aufertur, ubi illa penitus ablata fuerit. Apoplexiæ ergò, præſertim fortiſſimæ, ne curam felicem temerario auſu jactet Medicus, nec etiam deſperet ſtatim, ſed interim ægrum haud planè negligat, omniaque tentet, quæ hoſtem irruentem arcere, & jam in ipſa penetralia prolapſum repellere valent, ut ita Regi noſtro & militibus ſuis, ſpiritibus nempe animalibus, liberum reddatur regnum. Mitior & minoris gradus apoplexia curari poteſt, tales enim & nos & plures alii curarunt. Præter hæc *aurea* nobis ſunt hæc ſequentia venerandi noſtri Senis effata, in hac tractatus parte: *Solvere apoplexiam vehementem impoſſibile quidem, levem verò non facilè. Quibus cerebrum ſideratum eſt, intra tres dies intereunt: ſi verò has ſuperaverint, ſani fiunt.* Et alibi: *Apoplexia repentè oborta ſolubilis, adveniente lenta febre, mortifera eſt.* In apoplexia forti, quæ animalitate omni collapſa, continuo ſtertorem agit, nulla vitæ ſalus ſperabilis eſſe poteſt. Inter ſigna & hoc eſt, quòd ſi in apoplecticis, à ſpiritus anguſtia ſudor prorumpat, id mortem ſubeſſe oſtendat; contra ſi iiſdem febris vehementior, non lenta de qua ante, exoriatur, membrum exſolvat.

Sideratis ſi hæmorrhoides accidant, bonæ ſpei eſt; ſi verò frigiditates & torpores, malum. Juxta *Avicennam*, omnis fluxus ſanguinis è naribus, etiam ab aure, in morbis capitis, eſt curativus & proficuus. Reſpirationem cum vehementia, in forti ſimul apoplexia, cum inæquali & intermittente pulſu, præſentiſſimum periculum præſagire, docet Hippocrates, firmat experientia, dictitat ratio, quia in tali caſu hoſtis intimiùs & profundiùs, in ipſa ſcilicet penetralia & arcem regis, ingreſſus eſt, indeque difficiliùs eiici poteſt. In ſpecie ergò, ſi in tantum læditur reſpiratio ut ſpuma circa os appareat, *Hippocratis effato*, lethale habet *ſect.* 2. §. 43. fit enim à vehementi circulaturi ſanguinis conatu extremo in pectore, lympham ex larynge ſimul viſcidam exprimente, & per reciprocum aeris motum attenuante, inque ſpumam rarefaciente.

Apoplexia aliquando eſt recidiva, & per periodos hominem invadit, cujus cauſa hæc eſt, quòd vaſa ſemel aperta non facilè iterum occludantur, proinde cauſæ ſunt, cur aliquando humor iterum extravaſetur.

Reſpiratio ſtertorea & ſtentorea ſæpiùs eſt lethalis, non ſemper tamen, quippe in cive noſtrate, antehac per totum diem ſtertore & reſpiratione difficili laborante, contrarium deprehenſum, qui affectus quamvis tranſierit in paralyſin unius lateris, æger tamen reſtitutus fuit, ita tamen ut 6. menſes poſt, uno in momento noctu, ab eadem apoplexia, ut fit, enecaretur. Quamvis perpauci ab hoc morbo liberantur, ii tamen qui periculum mortis effugiunt, in diuturnum plerumque morbum incidunt, paralyſin nimirum unius vel alterius lateris, ſubinde etiam totius corporis, ſæpe memoriæ tantam jacturam faciunt, ut nec minimorum recordari valeant, & verè repueraſcunt. Apoplexia ſæpius per ſalivationem ſolvitur, ceu fœminam vidimus apoplecticam, quæ per annum & ultra ſingulis diebus plus quàm dimidiæ libræ humiditatis, more infantum dentientium emittebat, qua ceſſante ſtatim, die obiit ipſa.

Dum hyeme perfrigidi venti ſpirant, denſæque nebulæ cœlum obſident, hic morbus potiſſimum inſultare homines ſolet, diſſectis & diſruptis arteriis carotidibus, aut cervicalibus, de qua cauſa exorta apoplexia incurabilis eſt; eadem ratio eſt, ſi ſpinalis medulla abſciſſa fuerit; ſternutamentum fortiter provocantibus adhibitis, ſi æger non ſternutet, neque impreſſionem ſentiat, vulgò pro mortali habetur ſigno.

§. 12. Fuere hactenus ſigna prognoſtica, nunc ad id quod ultimum eſt in diſcurſu, ſed primum in utilitate vertimur, ad curam & primum quidem ad *Diæteticam*, quæ conſiſtit *in 6. rebus non naturalibus*. *Cura Diætetica.*

(1.) *Aer* ergò ſit calidus & purus: vitetur pluvioſus, nebuloſus, frigidus, &c.

(2.) *Cibus* ſit calidus, paucus, concoctu facilis, & qui facilè diſtribuitur, ut ſunt pulli, gallinæ, capi, & id genus alia, imprimis juſcula carnium; omnibus cibis indenda ſunt aromatica, ut thymus, roſmarinus, majorana, ſalvia, hyſſopus, grana paradyſi, macis, &c.

Potus ſit ſecundùm Veteres aqua mulſa, vel meliùs juxta Modernos, potus Theæ vel Coffeæ, in quo potu continuò Sal volatile noſtrum oleoſum aſſumi poteſt, vinum Moſellanum vel Neccarinum, & in noſtris oris vinū Michelbacenſe, quibus radix Chinæ eſt injecta, & acidulis vel aqua dilutū, vel aliud decoctum ex Cephalicis. Abſtineat verò ęger à vino puro & forti, imprimis ſpiritu vini, aliiſque opiatis ſulphure narcotico preditis, nam qui talis vini floribus nimiopere aſperguntur, ex aciditatis grato guſtu apoplexiæ pœnas luunt.

(3.) Exercitii loco *frictiones* fiant validiores partium extremarum, cucurbitulæ humeris affigantur, urticationes inſtituantur, ægri vel commodo penſili lecto geſtentur quoque, aut curriculo vehantur.

(4.) *Somnus & vigiliæ*, mediocritatis leges haud tranſiliant.

(5.) *Alvus* interea lubrica laxaque ſervetur, ut hoſtis Regi noſtro bellum gerens evertatur.

(6.) *Æger*, ratione animi affectuum ſe ut virum præſtet, à gravioribus, ira nempe, (à qua dum hæc ſcribo Pictor R. apoplecticus factus eſt,) mœrore vel metu, terrore, aliiſque, liber ſit, indeque ad hunc morbum proclives omnem ictum capitis, vel ceſpitationem etiam leviorem caveant ſummoperè.

§. 13. Perſpecta ſuperficietenus *Cura Diætetica*, nunc pergamus ad *Pharmaceuticam*, & quidem ad mentem veterum Galenicorum, qui culpant vel humores, vel vapores nimios, quos ergo evacuare annituntur ſequentibus *vacuantibus*, ut ſunt Electuarium Indum *majus*, Trochiſci de agarico, pilulæ *Cura Pharmaceutica ad opinionē Veterum.*

pilulæ fœtidæ, Cochiæ, de fumo terræ, Arabicæ, de Lapide Lazuli, Hiera picra Logadii. Vomitoria quoque in morbi progreſſu magis, quàm in principio præpoſterè ſuadent, & quaſi equum per caudam frænant; clyſteribus utuntur quacunque occaſione acribus. Si paulatim ad ſe redeat æger & loqui incipiat, vireſque recolligat, prædictis utuntur purgantibus, à mitioribus tamen puta clyſteribus auſpicantes.

Præparantia autem medicamenta vix præſcribunt, ea ratione ducti, quia morbus hic magnus non dat inducias, versùs tamen declinationem illa propinant. Venæſectionem inſtituunt in corpore plethorico, ita ut non una vice, ſed ſenſim educant ſanguinem, repetendo hanc, ſi prima vice non ſatis eductum fuerit. *Avertentia* ipſorum ſunt *clyſteres* jam dicti, ex betonica, ſalvia, hyſſopo, majorana, ruta, centaur. min. pulegio, foliis lauri, ſem. fœnic. aniſi, colocynth. hier. picr. polypodio, ſenna, addito ſale, oleo rutaceo, laurino, &c. parati. *Suppoſitoria* ex melle, cum & ſine ſpeciebus hieræ picræ in cenſum hunc quoque referunt, perinde ſicut & frictiones duras cum linteo aſperiori inſtitutas, concuſſiones validas, circa collum, ubi arteriarum venarumque congeries eſt, pilorum *Vellicationes*, tum barbæ, tum pubis, cucurbitulas lumbis, ſcapulis, venis jugularibus inferioribuſque partibus applicatas, & cum ſcarificatione, *Sanguiſugas* dictis locis, nec non hæmorrhoidibus affixas; *Errhina* & gargariſmata varia, quorum formulas videre licet apud multos Practicos, tædet enim nota recenſere. *Sternutatoria* ex Caſtoreo, pipere, pyrethro, euphorbio, (quod potentiſſimè potiſſimum ſternutationem movere dicitur, nec non per nares cerebrum purgat) huc quoque pertinent; Item *apophlegmatiſmus* ex iiſdem conciliatus, *ſinapiſmus* ex ſinapi, ficubus decoctis in aqua ad formam emplaſtri. Hæc fuere *Avertentia*, nunc & *Excitantia* recenſebimus.

Excitantia vim cerebri, uti ajunt, ſopitam, ſunt odoramenta ex galbano, caſtoreo, opopanace, unguenta ex dictis parata, ſartago candens capiti remotiùs applicata, prius autem capilli abradantur, humores enim craſſos pituitoſoſque facili modo ſic attenuari autumant, perinde ſcilicet (fabulas enim fabulis illuſtrare quid vetat) ut ſol alas ceratas Dædali liquefecerit. *Sinapi* comminutum, ſaleque permixtum, & in aqua vitæ maceratum, ori injiciunt, naribuſque illinunt.

Agmen claudunt *Corroborantia*, quæ ipſis ſunt tanquam ſpecifica; ut ſunt Aurea Alexandrina, Anacardina, Mithridatium, Diamuſcum dulce, Diacorum, Diambra, acorus conditus, conſerva betonicæ, majoranæ, acori, ſalviæ, &c.

Aquam vitæ, in qua prædictorum nonnulla macerata fuerint, & N. M. & Caſtoreum, (quod magnarum eſſe virium in hoc affectu ajunt,) item radix acori, ſalviæ, non contemnendi uſus eſſe contendunt. Irrigatio, lotioque capitis raſi, per oleum aut aquam, in qua decocta fuerint flores ſtœchados, folia origani, lauri, roriſmarini, ſalviæ, chamomillæ, melilot. pulegii, ſaturejæ, N. M. & ruta, &c. conveniunt.

Emplaſtrum veſicatorium rubificans ex oleo euphorbii, caſtoreo, ſinapi & ſagapeno concinnatum commendant, ut & unguentum cum oleo caſtorei, aqua vitæ, & ol. lil. irino, nardino, rutæ, ſpicæ, N. M. maximi pendunt. Balneum quod tantum convenire poſt 3. ſeptimanas ajunt, & tunc temporis illud ſuadent.

Paracelſi. §. 14. Sequitur hos Paracelſus duplicem propinans *curam internam & externam*. Internam fieri ait per *corroborationem*, ex eſſentia confortativorum mineralium, h. e. ex ſummis & maximis confortativis, quæ nempe nebulas & nubes è cœlo Microcoſmi diſpellunt, ſolemque reducunt, qui ſpiritus & elementa omnia illuſtrat, puriora clarioraque reddit, in hunc ſcopum, magnificat margaritas, lapides, aurum, gemmas, corallium, ſmaragdum, hyacinthum, &c. Omnibus verò præfert *Mercurium ſolis* contra *Guttam*, ejuſque ſpecies. Externam autem curam perfici ſtatuit balſamis, quæ recreando, & quod gutta abſtulit reparando, vim ſuam exerunt.

§. 15. Sed miſſa illa faciamus, & ad Helmontii caſtra tanquam exploratores accedamus; hic verò omnibus aliis præfert vomitoria, præſertim ſi ens ipſius poteſtativum, in ſtomacho præſens, animam quatiat; Vomitus ergò, inquit, ex vitriolo albo, ſub ejus initia excitatus ſolvit recentem apoplexiam. Dein omnem faciunt paginam ſalia volatilia aromatum ſtomachicorum & cephalicorum, ut cinnamomi, lavendulæ, majoranæ, &c. *Helmontii.*

§. 16. *VVilliſii* Methodus therapeutica eſt vel *curatoria* vel *præſervatoria*. In paroxyſmo ergò aliàs robuſtus æger extra lectum detinendus eſt, imbecillis verò lecto committendus, capite nonnihil erecto, dein ſtatim ſanguis mittatur, poſtmodum injiciatur clyſter acris, in quo diſſolvantur ſpecies hieræ diacolocynth. ac infuſio croci metallorum. Veſicatorium amplum nuchæ, aliaque cruribus, & cataplaſmata attrahentia pedibus apponantur. Tempora & nares oleis aut balſamis apoplecticis & aromaticis illinantur, ac fiant omnium membrorum frictiones dolorificæ. Omnia quoque quæ ſpiritus animales ſopitos excitare poſſunt, adhibeantur intus, ut ſunt omnia ſalia volatilia, ut ſal C.C. ſuccini, ſanguinis humani; ſpir. C.C. fuliginis, & ſimilia cum julapio cephalico ſubinde propinentur; poſthæc vomitorium ex ſale vitrioli aut infuſione croci metallorum exhibeatur ægro. Vomitione peracta ad confortantia author prælaudatus confugit, ut ſunt elixir vitæ Quercetani, ſpiritus lavendulæ, theriaca, camphora, tinctura ſuccini, coralliorum cum aqua apoplectica in doſi convenienti exhibita. Cucurbitulas homoplatis & cervici applicandas, atque ſpiritum ſalis armoniaci, aut ſuffitum ex galbano in aceto acerrimo cocto, naribus admovendum, nec negligenda eſſe, ajens, errhina, apophlegmatiſmos, catharſinque ex pilulis Rhodii, &c. Hiſce invito Æſculapio adhibitis, ad ferrum candens capitis vertici raſo è diſſito applicandum confugit. Frons & ſinciput foveantur aceto bezoartico, hirudines temporibus & poſt aures ad ſugendum applicentur. *VVilliſii.*

Præſervatoria methodus ipſi authori eſt ſequens; vere & autumno, ſingulis ſolſtitiis catharſis & phlebotomia inſtituenda eſt; medicamenta verò pro re nata alterantia cephalica interponenda ſuadet, quæ inter recenſet ſpiritum ſalis armoniaci ſuccinatum, aut coralliatum, aut caſtoreo, aut cranio humano imprægnatum, aut Elixir pœoniæ & tincturam ſuccini in aquis vel lavendulæ, vel roriſmarini, vel ceraſorum nigrorum propinata; ſic quoque hauſtum decocti Theè vel Coffeè, tempore matutino aſſumendum jubet, & frequens ipſius conſilium eſt, exhibere ejuſmodi potus. Non placet hic omnia exſcribere, cum duntaxat præcipua habeamus, quibus & nos feliciter uſi ſumus.

Sylvius, ratione Vomitoriorum ab reliquis diſſentiens, nec vomitoria exhiberi vult, inquiens, cùm abſque concurrente diaphragmatis, abdominis præſertim muſculorum motu animali, in apoplexia abolito, *Vomitus* cieri nequeat, nec proinde præter inanem vomendi conatum & fortè incommodum inde conſecuturum, à vomitoriis aliquid exſpectari queat; excepto ſolo caſu, ſi morbus à narcoſi, aut vini nimia ingurgitatione ortum habeat, in quo vomitorium admittit. Ad ſanguinem verò aliò trahendum optimè venæſectionem inſtitui putat, vel in pede, vel in brachio, & quidem ad quantitatem ſatis notabilem. Si verò ſanguis in cerebro hæreat, & jam eò effuſus ſit, blandè ad palatum & nares alliciendum eſſe per apophlegmatizantia monet. Spiritus verò animales oppreſſos ſpirituoſis refocillandos autumat, ſi præſertim apoplexia à pituitoſo humore ortum ſuum habeat, in quo caſu & adhiberi vult errhina, ſternutatoria, quæ optimè parari dicit ex majorana, ruta, floribus lil. convall. nigella, cyclamine, cucumere *Sylvii.*

mere agreſti, gentiana, nicotiana, cubebis, ſinapi, &c.

Purgantia acria hoc in morbo, qualia ſunt euphorbium & ſcammonium, cum maxima cautela commendat author, magnifaciens ſetacea, cucurbitulas ſcarificatas, veſicatoria pone aures, venæſectionem inſtitutam, addita hac ratione, ne ignis in corde ſuffocetur, unde aliàs mors apoplecticorum neceſſario ſequitur, in ſenibus verò loco hujus venæſectionis ſcarificationes cruentas inſtitui poſſe, author contendit.

Nauci facit prælaudatus Celeberrimus *Sylvius* pilorum vellicationes, digitorum comprehenſiones, corporis concuſſiones, frictiones, ligaturaſque. Omnia è contra aromatica convenire dicit, ſed tædet aliorum ſtatuminibus diutiùs inhærere, ad clariores ergò conceptus mechanicè expreſſos, accedamus.

Carteſianorum cura. §. 17. Ad Carteſianos ſcilicet Pathologiſtas, qui ſuffulti principiis ſuis Mechanicis omni ope annituntur, ut peccans obſtructio tubulorum & totius cerebri tollatur, & materia vitioſa è tubulis excutiatur, in hunc finem venæſectionem in apoplexia ſanguinea liberaliorem, in pituitoſa verò parciorem inſtituunt. Frictiones cum pannis calidis aliiſque ſpirituoſis inſtituendas ſuadent, his enim ſpiritus animales excitari, & ſic quoque materiam in tubulis hærentem faciliùs è tubulis excuti poſſe, haud dubitant. Naribus graveolentia, oculis luminoſa, ori meteoriſantia (ſalia volatilia) offerenda infundendaque volunt. Clyſteres lenientes ab initio, dein paulò pôſt acriores iniiciendos eſſe, rationibus deducunt.

Emeticum vel fortius Catharticum circa principium morbi non planè negligunt, ſalivationem cum Mercurio inſtitutam contemnentes, ex hac ratione, quia periculum eſt, ne materia peccans copioſius in cerebrum deferatur.

Quod ſi his excitetur æger, ſuccurrendum ipſi erit porrò deobſtruentibus & confortantibus, *ſpecifico ſcilicet cephalico*, ſuccinatis, urinoſis, non neglectis externis ſpirituoſis, quæ multum materiæ cœleſtis capiti inferunt.

Noſtrum Conſilium de cura. §. 18. Sic ex aliorum Conſiliis ſacra hujus morbi vis frangenda, nunc & noſtrum conſilium diluculaͤria experientia comprobatum propinemus & proponamus. Hoſtis ergò quicunque & ubicunque ſe vallaverit, imprimis in Apoplexia pituitoſa, expugnandus eſt vomitorio, vomitoria enim experientia teſte, quicquid reclamet *Sylvius*, divinam afferunt opem. In hunc finem ſe commendant Tartarus emeticus, oxyſaccharum emeticum à *D. Ludovici* correctum, aqua *Rulandi*, vitriolum album, &c.

Vel

♃. Syr. emet. ʒ vj.
Aqu. cinamom. ℥ j.
M. pro una vice.

Hoc actu concutiuntur quaſi nervorum oſcula, & ſic removentur impedimenta, ut liquori nerveo liberæ reddantur viæ. Quibus hoſtis ſæpiùs optimè debellari poteſt, quia juxta vetus proverbium, *Durus nodus durum requirit cuneum*, modò vires reſpiciantur; ut enim alibi, ſic & hic omnia ad decempedam virium dimetienda ſunt; aliàs enim juxta illud tritum, errorem tuum medicum terra operiet, annotante hoc nobiſcum *Platero lib. 1. p.m. 39.* quæ & non aliter exhibenda ſuadet *Hoferus in Herc. Med.*

Et ſi jam haſtatus hoſtis maſſam ſanguineam, ad Regem noſtrum cum militibus ſuis trucidandum, invaſerit, ille eiiciendus eſt per V. S. quam ſaltem in ſanguinea apoplexia, & in omni ætate admittimus; timidis loco hujus hirudines vel cucurbitulas ſcarificatas concedimus.

Poſſunt & clyſteres adhiberi acriores, ex. gr.

♃. Herb. rutæ,
Roriſmarin.
Origan.
Fol. aſari ana M. j.
Flor. ſtœchad. Arab.
Centaur. min.
Lill. convall. ana P. j.
Rad. ariſtoloch. rot. ℥ j.
Imperator.
Pyrethr. ana ℥ ß.
Sem. cartham. in petia ligat. ʒ ij.
Coq. in aq. comm.
in colatur. lib j. diſſolv.
Elect. hier. picr. c. agar. ℥ j.
Fell. tauri ʒ j.
Eſſent. ſalviæ.
Roriſmarin. ana ℈ ij.
Mell. anthoſat. ℥ j.
M. F. Clyſter.

In hunc finem & ſuppoſitoria parari poſſunt, ex. gr.

♃. Fell. tauri inſpiſſ.
Succ. rutæ ℈ j.
Centaur. min. ℈ ß.
Sal. rutæ ℈ j.
Cum ſ. q. mell. anthoſat. f. l. a. ſuppoſitorium.

Poſtmodum ad hoſtem debellandum, & omnia ipſius arma hebeteſcenda, conducunt ſpirituoſa, ut ſunt omnes aquæ apoplecticæ, ſpirituoſæ & odoriferæ; ſalia quoque volatilia, tam vegetabilium, quàm animalium & mineralium; è numero vegetabilium ſunt herbæ cephalicæ, & varia aromata, eorumque ſpiritus volatiles; ex animalium cenſu depromi poſſunt volatilia, C. C. cran. & os human. ſanguinis human. cerv. ſpiritus formicarum volatilis, & ſal; ex mineralium claſſe proficua ſunt ſal volatile ſuccini, liq. C. C. ſuccinatus, qui palmarium eſt remedium in omni defectu ſpirituum animalium, & poteſt dari ad 30. guttas, vel Sal volat. oleoſ. noſtr. cum Elixire vitæ maritatum, Tinctura auri *Clauderi Nobil. noſtri Collegæ*; commendamus maximoperè ſalinos volatiles ſpiritus, ſpiritum fuliginis ſcilicet, ſi enim fuliginis virtus meliùs dignoſceretur, à Garamantis & Indis tanti non coemeremus medicamenta. In juniorum gratiam unam & alteram formulam communicaturi ſumus.

♃. Spec. contra apoplex. ʒ j.
Sal. volat. ſuccini gr. vj.
Ambræ gryſ. gr. v.

M. F. Pulvis pro tribus doſibus, cum aqua apoplectica vel ſequenti exhibendus.

♃. Aqu. lil. convall.
Menth. ana ℥ j. ß.
Spir. ceraſ. nigr. ℥ ß.
Liq. C. C. ſuccinat. ʒ iij.
Ol. deſtill. ſuccin. gutt. iv.
Syrup de ſpin. cervin. ℥ j.
M. Dari poteſt cochleatim.

Vel

♃. Sal. C. C.
Succin. ana ʒ j.
Magiſt. ſuccin. ʒ ß.
Ol. ſtill. anthos gr. vj.
Lavendul. gr. v.
Succini gr. x.
Sacchar. alb. ʒ iij.
M. Hujus pulveris noſtri apoplectici calidè ʒ ß. *ſumi poteſt, & quidem bis in die.*

Et hic alcalia fixa quoque longè præſtant volatilibus, cùm & acido imbibendo & ejus cuſpidibus obtundendis conveniant. Specificum quoque illud ad apoplexias, ex ſeminibus ſinapi, erucæ, ac naſturtii, volatili ſale ſcatentibus, paratum, magnifacimus. Et ſpiritus lilior. convall. ceraſor. nigr. ſale volatili C. C. & camphoræ tantillo per iteratas cohobationes imprægnati, ſalutare hic erunt remedium. Commendamus quoque experientia confirmati *ſalia volatilia oleoſa*, ex. gr. illud magnum vectigal Sylvianum, *ſal* nempe *volatile oleoſum*, præ aliis verò conducit ſæpiùs laudatus Spir. Sal. ammon. ſuccin. & Spir. lil. convall. Elix. cephal. volat. & ſimul Martialia.

Vel ſeq. ♃. *Aqu. fl. til.* ℥ ij.
Apoplect.
Roriſmarin. ana ℥ j.

Spirit.

Spir. lil. convall. ℥ ß.
Sal. Ammoniaci ſuccinat. ʒ ß.
Meliſſ. ʒ j.
Roſar. ℈ j.
Syr. betonic. pœoniæ ana ℥ ß. *M.*
℞. *Aqu. Carbunc.* ʒ j. ß.
Anhalt. ʒ j.
Regin. Hungar. ℥ ß.
Spirit. Sal. ammoniac. ſuccinat. ʒ j. ß.
M. pro externa illinitione.

Spiritus Apoplecticus Mœbii magnarum eſt virium:

℞. *Flor. lil. convall. lib.* vj.
Cinamom. lib. j.
Zedoar. lib. ß.
Croci ℥ j.
Macis,
Caryophyll. ana ℥ ß.

Diger. in vino Hiſpan. q. ſ. per menſem, dein deſtill. per veſicam, hinc

℞. *Rad. valerian.*
Vincetox.
Pœon. ana ℥ ij.
Fol. meliſſ.
Botryos,
Roriſmarin. ana M. iij.
Flor. tiliæ M. vj.
Lavendul.
Spicæ,
Salviæ,
Thymi ana M. j.

Macerentur in ſpiritu ſuperiori per menſem in vaſe bene clauſo, deſtill. per veſicam, add. vin. Hiſpan. q. ſ. tandem rectific. in balneo ſupra ambr. moſch. & camphor.

Inter manualia, quæ Tyroni praxeos Medicæ in promptu eſſe debent, hæc ſequentia ſunt:

℞. *Aqu. apoplect.*
Cephal. noſtr. ana ℥ j. ß.
Hirund. c. caſtor. ℥ ß.
Sal. volat. oleoſ. ʒ ß.
Spir. liliorum convall. ℈ j.
Syrup. de ſpin. cerv. ʒ vj.
M. D. Ad vitrum.
Aſſumatur cochleatim.

Vel

℞. *Aqu. epilept. Lang.* ℥ j.
Ceraſ. nigr.
Fl. tiliæ ana ℥ ij.
Spir. lilior. convall. ʒ j.
Syrup. fl. tunic. ℥ ß.
M. D.

Vel

℞. *Aqu. meliſſ. c. vin.*
Ceraſor. nigr.
Lavendul.
Lil. conval. ana ℥ j.
Apoplect. ʒ vj.
Spirit. lil. convall.
Ceraſor.
Serpill. ana ʒ j.
Syr. primul. ver. vel
Fl. tunic. ℥ ß.
M.

Vel

℞. *Spir. epilept. ex ungul. alc.* ʒ ß.
Sal. volat. cran. human.
Succin. ana gr. v.
Tinctur. caſtor. ℈ ß.
Eſſent. ſuccin. gutt. vj.
Aqu. roriſmarin. ℥ iij.
Syr. ſtœchad. ʒ ij.
M. pro duabus vicibus.

Hæc mixtura tum ad præſervationem, tum ad curationem in paroxyſmo & extra illum prodeſſe poteſt.

Vel

℞. *Spir. vin. diaphor. Helmont.* ʒ ß.
Aqu. apoplect. ℥ j.
M.
Pro duabus vicibus.

Vel

℞. *Spir. ſang. human.*
Apoplect. Mynſ.
Aqu. magnanimitat. ana ʒ j.
M.
Doſis guttæ xv.

Præmiſſis univerſalibus valdè quoque laudatur eſſent. lignorum, quæ ad ʒ j. bis in die dari debet, item infuſum ligni ſaſſafras Mynſichti.

Si quoque ſpiritum ceraſorum ſuper vitriolum cohobes, Achilleum contra hunc morbum erit medicamen. Palmarium & in hoc morbo eſt remedium cinabaris antimonii & mineralis, quòd ſi hæc ultima medicamina febriculam excitent, ne timeas, cùm certam ſalutem id promittat, quod fit, ſi eorum uſu ſudor calidus & moderatus erumpat; hoc enim caſu gratulari ægro de ſanitate adepta, tibi de palmario gaudere poteris. In Hemiplegia ſequentibus nuper curavimus quendam, primò liq. C.C. ſucc. ad 30. gutt. dedi ſæpiùs, ſequentem quoque interpoſui pulverem Cinabarinum in vehiculo appropriato.

℞. *Succin. ppt.*
Pulv. Marchion.
Specif. cephal. D. M. an. ℈ ij.
Sal. volat. cran. human. gr. iij.
M. f. pulv. divid. in 5. *part. æq.*

Poſtmodum ad paralyſin unius lateris tollendam conducet balſamus ſpaſmat. *Mynſ.* ad illinendam nucham & ſpinam dorſi. Poſſunt & inſtitui frictiones & illinitiones ſequenti vel ſimili ſpiritu volatili vel alcalico.

℞. *Spirit. Juniper. Camph.* ℥ ij.
Lumbric.
Formicar. ana ℥ ß.
Sal. ammoniaci volat. ʒ v.
Theriacal. Camph. ℥ ß.
Aqu. hyſter. c. Caſtor. ℥ ij. *M.*

Virgini aulicæ apprimè conduxerunt fomentationes ex herbis aromaticis in vino coctis & ſæpiùs membris paralyticis tepide applicatis.

Si hoſtis inundationibus ſeroſis Regem noſtrum ſuffocare tentaverit, tunc & catharſis neceſſaria eſt, ad ſerum divertendum; in hunc finem ſpectant veſicatoria nuchæ & carpis manuum applicata. Sternutatoria quoque adhibentur ſequentia, naribus attrahenda:

℞. *Sal. vitrioli* ʒ j.
Aq. majoran. ℥ j.
Spir. lil. convall. ʒ j.
M.
Detur ad vitrum.

Sic & indatur vitro anguſti oris miſtura ſequens:

℞. *Spirit. vin. camphorat.*
Sal. armoniac. volat. ana ʒ ij.
C. C.
Fuliginis ana ʒ j.
Tinctur. caſtor. ʒ ß. *M.*

Vel naribus indatur ſequens:

℞. *Ol. irrid.*
Nicotian. ana ʒ j.
Still. majoran. gutt. vj. M.

Vel

℞. *Pulv. flor. lil. convall.* ʒ j. ß.
Cum ſ. q. ol. nicotian. & moſch. expr. F. Linimentum.

Vel

℞. *Succ. betæ,*
Anagallid.
Majoran. ana ℥ ß. *M.*

Vel illinantur etiam nares, tempora & vertex capitis generoſis, ſpirituoſis, & odoriferis balſamis: ex. gr.

℞. *Balſam. apoplect.*
Roſar.
Lign. rhod. ana ʒ ß.
M. Detur ad pyxidem.

Vel

℞. *Balſ. majoran.*
Rutæ
Succini ana ʒ ß.
Apoplectic. Croll. ℈ j.
M.

Grana maſtiches, rad. irid. Florent. ſeu N. M. maſticentur.

Loquelam apoplectico poſtliminiò reſtitutam vidimus ſpiritu caſtorei & ſerpilli. Conducet & ſequens:

℞. *Extract. theriacal.*
Salv. ana ℈ j.
Spir. lil. convall.
Ceraſor. nigr. ana ℈ ß.
M. Illinatur lingua.

Vel

℞. *Theriac.* ʒ j.
Confect. anacard. ℈ ij.
Eſſent. ſalv. ℈ j.
M. pro lingua.

Si narcoticorum, opiatorum ſcilicet præpoſtero uſu productus ſit noſter affectus, vomitorium exhibeatur, dein ſingulis medicamentis caſtoreum admiſceas, & potius *ſpirituoſa ſulphurea* quàm ſalina eligas; cùm *ſpirituoſa* impreſſas jam à narcoticis ſpiritibus noxas curent, ſicuti acida ab eorum impreſſione præſervant.

Durante paroxyſmo, à quacunque cauſa orto, iniiciantur clyſteres acriores ex Elect. hieræ picræ, oleo rutæ, addito alumine pulmoſo atque ſale gemmæ; melioris penetrationis gratia poſſunt quoque addi eſſent ſalviæ, roriſmarin. lilior. convall. imprimis balſamo ſpaſmod. *Mynſicht.* aliiſque, vel unguent. nervin. vel ſequenti ſpiritu.

℞. *Aq. hyſter. c. caſtor.* ℥ j. ß.
Spirit. ceraſor. nigr.
Lil. convall. ana ʒ ß.

M. ſpiritus pro ſpina dorſi & plantis pedum.

In paroxyſmo enim primarius ſcopus eò collimet, ut omni modo excitetur patiens, in hunc finem Spirit. Sal ammoniaci fortis naribus odorandus admoveatur, vel Sal. C.C. volat. ad aliquot grana eis infletur, acori indatur.

Cum aceto quoque & ſale plantæ pedum fricentur, & ſi pertinacia mali omnium horum nobilium medicaminum vim eludat, & ſtertor fatalis ingraveſcat, in extremo hoc gradu extremum remedium adhibendum, juxta verſiculum, ſuademus.

Si non morboſos ſanant medicamina, ferrum
Arripe, ſin fruſtra, pharmaca ignis erit.
Hæc tria ni poſſint ægris adferre ſalutem,
Amphitryonidis robur inane cadet.

Cauteria puto actualia, quæ potenter operantur, inter quæ omnibus aliis palmam eripit *Moxa*, quæ vertici ritè applicata præſentaneum eſt ſæpiùs remedium, ut & *infuſio liquorum ſalinorum volatilium* in venas ægrotorum, eo enim citiùs concretus & ſtagnans ſanguis reſolvitur, quod & ſummoperè commendat *Ettmullerus*, Amicus noſter colendiſſimus, & *Claudius de la Courvee*.

Spina illinenda eſt variis ſpirituoſis, aliiſque linimentis aromaticis; eſto in Tyronum gratiam ſequens linimentum pro dorſo, cervice, aliiſque corporis partibus

℞. *Ol. laurin.* ℥ j. ß.
Succin. ʒ ij.
C. C. ʒ j.
Lavendul. ʒ ß.
Axung. caſtor. ℈ j.
M. F. Linimentum.

Quod ſi pinguia quis abhorret, ſequens proderit:

℞. *Spirit. convulſiv. n. d.* ℥ j.
Fornicar. ʒ j.
C.C.
Tinctur. caſtor. ana ʒ ß. *M.*

Vel

℞. *Aq. meliſſ. c. vin.*
Lil. convall. c. vin.
Apoplect. c. ana ℥ j. ß.
Spir. lil. convall. ʒ j.
Acet. rutac. q. ſ. M. D.

Vel

℞. *Spir. convulſiv. noſtr.* ℥ j.
Eſſent. ad membra ʒ j.
Aqu. ſalv.
Betonic.
Hyperic. ana ℥ ß. *M. D.*

Vel

℞. *Spir. ceraſor. nigr.*
Aqu. apoplectic. ana ℥ j.
Ol. ſuccin. ʒ ß.
M. pro ſpina dorſi inungenda.

Præſervandi gratia conducet ſpir. ceraſor. nigr. vel detur Sal volatile C. C. ad ʒ j. bis vel ter in hebdomade inter prandium vel cœnam; potus Theæ, ceu diximus, aſſumatur cum ſalvia vel roremarino, & ſingulis menſibus propinentur pilulæ noſtræ laxativæ ad 5. vel 7.

Jure corollarii hic annectimus, quòd capite geſtet æger capitium pelle lupina fultum, quo novimus plures Principes ad præſervationem uſos fuiſſe, vano ne ſucceſſu, an felici, nos latet. Nec negligendæ ſunt cucuphæ ex aromaticis paratæ, ex. gr.

℞. *Fol. roriſmarin.*
Puleg.
Meliſſ. ana P. iij.
Succin. ʒ iij.
Gran. juniper. ʒ ij. ß.
Flor. chamomill. Rom. P. iij.
Lavendul.
Meliſſ.
Primul. ver.
Stœchad. Arab. ana P. ij.
Raſ. lign. rhod. ʒ iij.
Benzoes,
Storac. calamit. ana ʒ j.
Moſch. gr. iij. M.

Præterea fonticulus vel ſetaceum adhibeatur, & ſimul ad hæmorrhoides reſpiciatur, quia horum fluxus valdè foret proficuus. Si à percuſſione ortum videatur trahere, videndum num trepanatio inſtitui queat.

CAPUT XI.

De Morbis Capitis.

DE PARALYSI.

§. I. NOn eſt de nihilo quod Paralyſin *apoplexiæ* ſubnectamus, quia hæc illam, redeuntibus ſcilicet ſenſibus ac motu, ut plurimum ſequitur; & ſi concedis, Etymon, & Synonyma pronunciem, *Paralyſis* dicitur à παρὰ & λύεσθαι hoc eſt ſolvi. At verò ſynonyma ſunt, nervorum reſolutio, *Paracelſo* Contractura, *Platero* particularis apoplexia. Hic autem affectus vulgò *deſcribitur*, quòd ſit ſenſus & motus privatio ſive abolitio, vel in toto corpore, quod rarius eſt, vel in quibuſdam membris, à partium nervoſarum relaxatione, ſpirituumque animalium, ob unius & alterius trunci ſpinalis medullæ obſtructionem, influxu denegato, dependens; vel Paralyſis eſt ſenſus & motus abolitio ob nervorum flacciditatem, ex obſtructione tubulorum, ſpirituum animalium influxum ſufflaminante, orta: ſpinalis enim medulla (quod ad explicationem deſcriptionis pertinet,) in duos diſtribuitur ramos, quòd ſi igitur materia morbifica ſeſe inſinuet in ſpinalem medullam, ita ut utrumq; ramum obſtruat, tunc oriri totalem omnes credunt, ſin alter tantùm ramus obvalletur, tunc vel in dextro vel in ſiniſtro latere oboritur paralyſis. Eam verò & in maxilla,

Etymologia.
Synonymia.
Deſcriptio.

maxilla, lingua, oculis, pedibus, manibus, brachiis, digitis, labro, palpebris; ſphinctere ani, veſica, collo fieri poſſe, haud dubitamus, confirmati *Relat. Ephem. Germ. Ann. 3. Obſ. 324.* Cum quotidie videamus, partes has vel illas ſenſu motuque deſtitui, atque nemo inficias ibit, accidere poſſe quod pars aliqua ſenſu privetur, illæſo motu, & vice verſa, ſenſu integro manente, ſolo motu vitiato; ſubinde quoque contingit, nec ſenſum nec motum in partibus auferri omninò, ſed duntaxat illas hebeſcere, & torpore ſtuporeque corripi, inde hanc partem paralyſi imperfectiore laborare pronunciamus, ita tamen ut ea ſit aliquando prænuncia veræ paralyſeos, quare duplex ſtatuitur paralyſis, ſpuria ſcilicet & vera. Vera dicitur, cum pars aliqua nec movetur nec ſentit, ſpuria verò cùm vel tantùm movetur & non ſentit, vel cum tantum ſentit & non movetur, & hoc fit ob majorem vel minorem ſpirituum animalium influxum in nervos, eorumque tubulos vel poros. Alii, imprimis Ettmullerus diſtinguit Paralyſin in *Poſitivam* & *Privativam*.

Motus manet & ſenſus ſtupet in iſta ſpecie, quæ nobis dicitur ſomnus membrorum, ubi motus manet, ſed ſenſus quodammodo eſt imminutus, & interdum depravatus, nam ſentiuntur quaſi puncturæ acuum; hoc autem oritur, quia ab incommodo ſitu membri nervi comprimuntur & arteriæ, ita ut humores non moveantur in tubulos partium, qui ideò inanes manent, quare cùm membrum in ſitu ſuo variatur & movetur, ſtatim ſpiritus per nervos & per tubulos inanes influunt, qui cùm ſint acriores, undique obvolitando & fibrillas nervorum pungendo, ſenſum illum punctionis quaſi ab acubus exhibent; ſed hoc brevi reſtituitur, quia ſtatim humores in tubulos influunt, & eos replent. Ex tradita hactenus definitione apparet, quomodo & quibus limitibus hic affectus ab aliis viciniis diſpeſcatur.

Differentia. §. 2. Differt paralyſis juxta Practicos ab apoplexia & ſtupore *gradibus*, inde quibuſdam particularis dicitur apoplexia. *Apoplexia* enim eſt, quæ totum affligit corpus, & ſæpiſſimè interimit, *Paralyſis* verò, quæ partem quandam occupat, *Stuporem* autem dicimus, quando adeſt ſenſus formicationis, & abolitio non tam motus, quàm ſenſus, vel diminutio eorundem, & hic ſæpe prænuncius eſt paralyſeos. Ad perfectam verò paralyſin, & ſenſus & motus abolitionem, pro forma & norma requiri, apud pleroſque conclamatum eſt. Hanc ob cauſam differt impotentia motus à paralyſi vera, ut latius & ſtrictius, dum nempe ſpecies hæc ab influxu ſpirituum denegato, illa verò à variis cauſis oriri queat; verb. gr. luxatione, fractura, &c. Sequentia, ſed ex vulgi opinione, annectemus: ratione ſubjecti alia vulgò dicitur univerſalis, in qua vel totum corpus, excepto capite, occupatur, tum enim principium ſpinalis medullæ affici putatur; ſi verò alterutrum latus medullæ ſpinalis obſtruatur, tunc Hemiplegia dicitur.

Rara quidem eſt avis, nigroque ſimillima cygno, paralyſis univerſalis, quam tamen Limburgi in fœmina quadam, ante annos 6. obſervare licuit. Paraplegia verò dicitur, ſi in utriuſque lateris membris læſio fit. Dicitur & Paralyſis vel *antiqua & confirmata* quæ poſterior vix admittit curationem; vel *recens & nondum confirmata*, quæ etſi non facile curationem admittat, tamen ſæpius adhibitis idoneis remediis, reſtauratur ſanitas. Differentias ratione cauſarum, hic tædet recenſere, quas curioſus Lector, ex deductione cauſarum facili marte expiſcari poterit.

Pars affecta. §. 3. Ad mentem veterum in univerſali hac paralyſi, principium ſpinalis medullæ, omnium ſcilicet nervorum primaria origo, graviſſimè afficitur, in quo & recentiores parum diſſentiunt. Cùm autem, ad motum animalem plura ſanè organa requiri conſtet, quodnam ex hiſce pro parte principali habendum veniat, meritò diſquiritur. Pro nervis omnes nervos intendunt, cùm enim accidit unius vel alterius lateris paralyſis, tum ex ea hujus vel illius ſpinalis medullæ partis nervi (qui ſeparantur à ſiniſtris membranula quadam) læſi ſunt. Sicque prout fit obſtructio nervorum, in dextra aut ſiniſtra, aut utriſque, ita & iſtius lateris læſio, neceſſariò ſubſequitur. *VVilliſius* Anglorum illud decus, pro parte affecta *corpora ſtriata*, & ſimul *medullam oblongatam nervoſque* agnoſcit; corpora enim hæc, juxta ipſum, functiones ad motum & ſenſum ſpectantes, exequuntur, aliquando enim aliqua determinata corporis pars ſenſu motuve caret, quia ad mentem authoris nerveus reſolvitur à quo aliàs ſenſum motumve recipit pars reſoluta; unde maxima cum diligentia incumbendum, ut cognoſcamus nervorum omnium diſtributionem, & à qua ſpinalis medullæ parte nervos ſuos partes ſingulæ habeant, de quibus omnibus exactè & acutè diſſerit prælaudatus *VVilliſius*. *Sylvius* pro ſubjecto accuſat vel muſculos, vel animales ſpiritus.

Carteſius, ſuo inventionis acumine *illuſtris*, nervos, canaliculos ſpirituum animalium, pro ſubjecto habet, dicit enim *P. P. Artic. 7.* tandem notum eſt, omnes hos motus muſculorum, ut & omnes ſenſus pendere à nervis, qui ſunt inſtar tenuium filamentorum, aut inſtar parvorum tuborum, qui ex cerebro oriuntur, & continent, ut & ipſum cerebrum, certum quendam aerem aut ventum ſubtiliſſimum, qui ſpirituum animalium nomine exprimuntur. Sed quomodo hi nervi & ſpiritus animales inſerviant motibus & ſenſibus, *altero articulo* additur, quod nempe *ſit calor continuus*, cordi noſtro inſitus, qui ſpecies eſt ignis, & eſt omnis motus noſtrorum membrorum author. Hic occaſio eſſet ad mentem Authoris ingenioſiſſimi, addere plura de motu & ſenſu, quomodo gubernante anima muſculi ab influentibus ſpiritibus inflati contrahantur, & annexum muſculum ſecum rapiant; ſed inſtituti noſtri ratio id hic quidem non permittit, & videri poteſt de his prælaudatus author, *lib. de paſſ. animæ*.

Nos pro principali ſubjecto agnoſcimus *medullam oblongatam & ſpinalem*, *nervoſque* & tubos illos omnes, ligamenta & tendines tanquam proximiora motus inſtrumenta, Rectores ſcilicet ſpirituum animalium, alia enim vaſa non liquent in corpore humano, quæ primariò vivificos hoſce deportent hoſpites, præter tertium illud vaſorum genus, nervos puta; igitur proximam hujus affectus ſedem, in ipſis videlicet nervis tanquam primaria clade affectis, quærimus; *medullam* verò *ſpinalem*, cum omnibus anatomicis, diſtribuimus in duos ramos, dextrum & ſiniſtrum; læſo dextro dextri lateris reſolutio fit. Pro ſubjecto verò adæquato accuſamus *muſculos*, undique fibris motricibus ſuffultos, motu & ſenſu orbatos, non tam propria culpa ſola quàm vitio inſertorum nervorum, cladem ejuſmodi paſſorum.

§. 4. Affectus hic ſignorum plurium recenſione non opus habet. *Signa.* Imminentem produnt, difficultas ſenſus & motus, ob denegatum ſpirituum animalium influxum, ſtupor crebrior, cum ſenſu formicarum in membris, vertigo, caligo oculorum, quandoque auditus gravitas præcedit, ut plurimum verò apoplexiam, prout umbra corpus, ſequitur paralyſis, ſæpiſſimè quoque inadvertentibus hoc malum ingruit.

Signa verò pathognomonica ferè ſunt manifeſta, cùm nemo poſſit ignorare, eam partem paralyſi laborare, quæ ſenſu & motu privata eſt; ſed præterea pars cùm malè quoque nutriatur, ob defectum ſanguinis fit gracilis, calorem coloremque naturalem amittit, & fit ad tactum frigidior & flaccidior. In paralyſi fit ſubita alicujus partis reſolutio, ut æger nec brachium, nec pedem illius partis, movere valeat. Non rarò tamen & tumor in paralyticis obſervatur, & contractio digitorum, ubi ſcilicet adhuc ſenſus aliqualis remanet. Pars reſoluta ſua gravitate relabitur, ſi attollatur, & facilè refrigeſcit. Hinc muſculis reſolutis, allatum ſanguinem agitare neſciis, ſanguis reſtagnat, luceque deſtitutus, ſpirituaſcere deſinit, vappeſcitque. Urina ut plurimum eſt alba & tenuis. Si latus alterum corripiatur paralyſi, id ſæpe frigidum eſt, altero ardeſcente, oculus quoque,

os, & labium lateris affecti contrahuntur & contorquentur. Si maxilla aliave aliqua faciei pars reſolvatur, in adverſam ſanam partem contorquetur. In hoc malo aliquando, ut ante diximus, ſenſus integro motu perit, aliàs motus aboletur ſenſu ſuperſtite, frequenter utriſque, dum ſcilicet conſummatum eſt malum, tunc pulſus languidus, tardus, parvus, quandoque nullus; imprimis in ſcorbutica paralyſi particulæ illæ ſylveſtres, acidæ, &c. ſanguinis circulationem inhibere, & craſſitie ſua ſanguinem coagulare, adque motum ineptum facere poſſunt. Jam verò eædem particulæ auſteræ & flatulentæ, quæ abſque ſingularibus ſymptomatibus in Scorbuto Paralyſin produxerint, nunc eandem producunt mediante vel præmiſſo gravi ſymptomate, Colica ſcilicet convulſiva; quando enim ſatis torſit flatulenta illa materia ſubtilis & acris meſenterii nerveos plexus, tum ad artus delata ſenſim paralyſin inducit, præcedentibus interdum convulſionibus, vel arthriticis doloribus. Si ſphincter ani & veſicæ janitor reſolutus fuerit, tunc alvus & urina injuſſa prodeunt. Reliquæ particulares paralyſes linguæ, labiorum, palpebrarum, oculorum, colli, manifeſtantur per actionem læſam, quibus recenſendis, jam hic non diutiùs immorabimur.

Cauſa juxta opinionem Veterum. §. 5. Animus impræſentiarum eſt, cauſas hujus affectus ex præcipuorum authorum urna propinare. In prima acie ſtat vetuſtas, quæ hunc affectum ab intemperie frigida & humida deducit, ſcilicet à pituita ſeu excremento aqueo ſeroſo, quod craſſius per longiorem moram eſt redditum, nervoſque obſtruit. Quandoque ab apoſtemate aliove humore nervum aut medullam ſpinalem obſtrui, vel potius comprimi dicunt, aut frequentiſſimè illam quoque fieri ab humoribus aquoſis tenuibus, à cerebro derivatis, quæ in nervorum ſubſtantiam poroſitateſque ſe facilè inſinuant, unde nervi nimiùm molles facti, reſolvuntur & relaxantur, & tantum humoris imbibunt, ut obſtruant nervorum principium, ita ut impediatur tranſitus animali facultati, quæ à cerebro, tanquam primo principio, originem habet: æquè frequenter hunc affectum excitari putant à vaporibus craſſis in nervos illatis & impactis, atque obſtructionem efficientibus, & ſæpe quidem tantam, quæ ſpiritibus animalibus tranſitum denegat, unde nervi flaccidiores fiunt, & quaſi concidunt, quod & pluribus rationibus probare annituntur, quas jam recenſere ſuperſedebimus, cùm Galenicorum Practicorum libri his pleni ſint.

Paracelſi. §. 6. *Paracelſus* eandem ferè apoplexiæ & paralyſeos cauſam & generationem agnoſcit, ſæpe enim has confundit, aut ſubjecto duntaxat differentes facit, & ut hariolari poſſumus, accuſat *Mercuriales Vapores*, in nervorum principia, ipſoſque nervos delatos, & neſcio quam guttam per corpus deſcendere narrat; quòd vapores ſint in cauſa, id probat per aurifabrorum, & eorum, qui ſpecula conficiunt, membrorum debilitates, tremores, & ſæpe reſolutiones, ſic & per alia exempla eorum, qui capite à narcoticis vini vaporibus repleto in paralyſin aliquot dierum incidunt. Alii ex ipſius grege, accuſant *Tartarum* in maſſa ſanguinea latentem.

Helmontii. §. 7. *Helmontius* ille Medicorum Homerus *Tr. de Lithiaſi c. 9. p. 60. §. 82. & 62.* ſtatuit *paralyſin* eſſe partium ſenſitivarum contracturam, à terrore ſolo, ſic ille loquitur, cauſatam, qui id proprietatis habet, ut poros confeſtim claudat, præſertim ſi ſubitaneus fuerit, idcircò ait, quòd mulieres, quæ ut plurimum timidæ ſunt, per terrorem frequenter in paralyſin incidant, abſque apoplexia. *Pituitam* ergò *decidentem*, pro cauſa habet, & hinc terrorem, qui venenum apoplecticum commovet, ſicque contracturam partium ſenſitivarum inducit. Alibi idem ait, hunc affectum fieri, ſi alieno ſpiritu & devio, partes irrorentur *l. ſpir. vit. §. 9.* Sed quoniam hæc obſcura ſunt, non allubeſcit illa, ad noſtram mentem detorquere.

VVilliſii. §. 8. *Williſius* celeberrimus iſte Pathologiſta, pro cauſa conjuncta hujus affectus culpat meatuum obſtructionem, & ſpirituum animalium impotentiam, quatenus illi vel narcoſi affecti, vel copiis minores ſe non vegetè ſatis explicant, unde in paralyſi univerſali, quæ apoplexiæ aut lethargo, aliiſque morbis facilè ſuccedit, ob materiæ morbificæ metaſtaſin, ſpiritus animales à ſolito effluxu ſive irradiatione in nervoſum genus præpediuntur, & ſic neceſſariò membra collabi debent. Non tantùm autem, juxta noſtrum authorem, nervorum ſpirituum animalium portitorum obſtructiones hoc in affectu peccant, ſed & corporis ſtriati, & interdum *medullæ oblongatæ* & ſpinalis obſtructiones, quæ ſi reſolvantur, & ſpiritus animales eaſdem haud ſatis irradiant, inflant, ſuoque vigore actuant, non poteſt non fieri, quin partes flacceſcant, & paralyſis ſequatur.

Mediatas cauſas eſſe *νοσερὰς*, haud tantum oppilativas, ſed interdum narcoticas, ſpirituum extinctorias ſtatuit, particulas enim alias extraneas, & quaſi vitriolicas, intra ſenſus & motus organa admiſſas, poros conſtipare, & ſpiritus animales deiicere, immò à motu ſupprimere, & quaſi uredinem in arboribus inducere contendit. Hunc affectum rarò à mera pituita aut colluvie ſeroſa excitari, per id probat, quòd rarò ii, qui cerebri ſunt humidi & hydrocephalici, in paralyſin incidant.

Sylvii. §. 9. *Franciſcus de le Boe Sylvius*, deſideratiſſimum illud Lugdunenſium ſidus, morbum hunc oriri ſuſpicatur, vel ob defectum ſpirituum animalium in muſculis, vel obviarum ſcilicet nervorum anguſtiam, vel ob ſpirituum animalium immobilitatem, per narcoſin & ſtuporem inductam. Inter cauſas remotiores recenſet humiditatem aqueam, quæ molles & flaccidas reddere poteſt muſculorum fibras, additque omnia illa, quæ nervos obſtruere, ſive anguſtare poſſunt, apta nata eſſe ad hunc affectum excitandum, inter quæ pituitam, ſecundùm ſpinalis medullæ radicem defluentem, & paraplegiam aut hemiplegiam excitantem refert. Ulnera, aliaque nervos diſſecantia, & narcotica quæcunque, ſpiritus animales torpidos & immobiles reddentia, ſuum ſymbolum afferre contendit.

Carteſianorum. §. 10. *Carteſius*, fax illa Gallorum, ſpirituum animalium vel defectum, vel impotentiam, paralyſeos cauſam immediatam agnoſcit, & pro more per mechanicum conceptum illuſtrat, atque non aliter eſſe comparatum cum ſpiritibus animalibus muſculos inflantibus, ac cum vento vela inflante, quo ceſſante, vela flacceſcunt & concidunt; ſpiritibus ergò denegatis, vel non in ſufficienti copia influentibus, non poteſt aliter fieri, quin nervorum & muſculorum fiat flacciditas & relaxatio, qua ſenſus & motus ferè perit.

Sic & patroni ſucci nervoſi, paralyſin non aliunde putant oriri, quàm à ſucci nervoſi recrementis craſſioribus, inconſpicua nervorum permeacula obſtruentibus; ſed qui hunc ſuccum nervoſum ſtatuunt, noſtro calculo, caduco nituntur fundamine, de quo alibi ex profeſſo.

Noſtra opinio de cauſa. §. 11. Supereſt, quia jam aliorum prata ſat biberunt, ut nunc & noſtra irrigemus. *Cauſam* ergò *immediatam* Paralyſeos ſtatuimus *Microcoſmetoris, noſtri Regis*, privationem magnæ partis militum ſuorum, unde regendi poteſtas aliquomodo diminuta eſt, quando præſertim ipſis militibus hunc vel illum locum exſpatiandi libertas dempta eſt, tunc enim, cum & via præcluſa hoſtis Regem noſtrum planè interimere nequeat, ceu in Apoplexia facit, tentat & nocet, quantum poteſt, atque cùm arcem vincere nequit, præſtructum propugnaculum occupat. Materia ergò quæcunque peccans ad cerebri latifundia ſe committens, illæſo tamen ſolio regio, ſe verſus ſpinalem medullam, in duos ramos diviſam, convertit;

tit; cujus obſtructionis cauſa eſt, ut ſic Regi imperium & ſceptrum denegetur, ad has vias milites ſuos, ad excubias agendas, emittendi. Optimè enim hunc denegatum ſpirituum animalium influxum in canales ſuos, mechanicè quaſi, ſeu evidenti illuſtrare licet experimento; ſpiritus enim hi ſunt interni motores, & ſunt maximè ſubtiles, adeò ut non immerito eos juxta illud *Horatii* appellites. *Divinæ particulas aureæ*; ſunt enim *mixti viventis* ſubtiliſſimæ particulæ ſalinæ & ſulphureæ, ſub debita ac non interrupta contiguitate ac quantitate, potentia motiva & operativa, ſecundùm corporis, quod incolunt, proprietates & organizationem à *Deo* inſtructæ; ipſe enim *Deus O. M.* eſt primum movens. Ut enim (verba ſunt Helmontii) ſpiritus motivi vitale lumen per nervos diſpenſatum diradians, deferunt imperium voluntatis, ſive motum ad muſculos, organum executivum motus illius, quem anima ſibi arbitraliter propoſuit, intercepto enim lumine irradiativo, cum ſpiritibus miſſo, quin paralyſis fiat, nullum eſt dubium, & confirmat id *Bartholinus in Anat. Reform. c. de nervis*, *p.* 454. Et quemadmodum à nubecula ſol & manu oppoſita candelæ lumen nobis adimitur, ita orbatæ lumine ſpirituum animalium partes, & ſenſu & motu privantur, nervi enim duntaxat ſunt poroſi, per quos nihil, præter hanc lucem, & ſubtiliſſimas partes permeare poteſt; ut per aquam vel aerem ſolis radii tranſeunt, ita in aqua lutum, & limus obſtare poteſt, quo minus eorum ſplendor per ea ſincerus procedat, ut elegantiſſimè tradit cum Neotericis *Pergamenus l.* 1. *de ſympt. c.* 5. Lumen enim hoc eſſe aliquid ſubtile, mobile, volatile, & activum non dubitamus, unde quoque nomine Spiritus venit; eſſe tamen illos ſubtiliter materiales, inde deprehendimus, quòd conſtent particulis ſalinis & oleoſis, ſeu ſulphureis, indeque ſubtiliſſimis & maximè activis, tunc & ipſæ particulæ, tum in corporibus, quibus continentur, tum ex iis arte eductæ, & cum aeris vel proprii corporis ſimul phlegmate unitæ, vocantur *Spiritus*. Et clariùs hoc apparet, ſi quis conſideret

——————— *halantum germina florum*
Hortenſes pictura thoros paſtura venuſtis
Deliciis oculos & odorum flumine nares.

Odores enim hi ex plantarum floribus exhalantes, activas harum eſſe partes, quis negaverit? Cum & extra ſuum corpus, quod ante inhabitabant, tantam oſtendant ſubtilitatem activitatemque, quanta major ullius rei vix concipi poteſt.

Sunt enim iidem nil aliud, quàm particulæ ſubtiliſſimæ, ſalino-volatiles oleoſæ, ex oleo plantarum ſeminali fermentatione reſoluto effluentes, & certa ratione commotæ, nares noſtras eo modo afficientes, quem nos odorem vocare ſolemus, oleo namque hoc dempto, nullam ampliùs flores ſpirant fragrantiam; ſunt autem olea nihil aliud, quàm ſalia volatilia, cum pinguedine ſulphurea ac ſeminali in orbem concentrata. Extra omnem ergò, ut ad rem redeamus, dubitationis aleam ponimus, *Regem* noſtrum, quia hoſtis extraneus circa ſpinalem medullam, unius vel alterius lateris, ſeſe vallavit, imperium non ampliùs exercere poſſe cum militibus ſuis in iſtis locis, partes autem hiſce militibus defraudatæ neceſſariò ab hoſte in ruinam vertuntur, & cùm Regis imperio careant, non aliter ac dies ſine lumine, vel aer ſine commotione ſeſe habent: omnia enim laxantur, flacceſcunt, & in ſui internecionem præcipitantur; eſt autem flacciditas illa ab obſtructione nervorum, quia in obſtructis nervis ſpiritus non liberè in illos influunt, ut illos ſatis diſtendant, proindeque tubulis ſubſidentibus nervos flaccidos reddi neceſſe eſt. Proxima ergò cauſa paralyſeos eſt denegatus influxus ſpirituum animalium, ob pororum nerveorum obſtructionem ab humore pituitoſo, nunc dimidiam ſpinalis medullæ partem, nunc uno in latere aliquot ſaltem nervorum propagines occupante, factam. Fieri etiam poteſt illa obſtructio ob compreſſionem & concuſſionem à ſanguine extravaſato. Examinemus nunc paucis *hoſtem*, ſuis armis inſtructum, cauſas ſcilicet mediatas proximiores; ille verò hic incedit & obſtruendo & inundando, atque ſic impediendo tranſitum militibus, h. e. ſpiritibus animalibus, & hoc efficit vel eos *torpidos & immobiles* reddendo, vias corrumpendo, h. e. nervos, nervaſque atque muſculorum fibrillas molles & flaccidas efficiendo, vel eas planè obſtruendo; obſtructionem verò & inundationem illam efficit, vel per ſanguinem vitioſum, vel per diluens ſerum. Hæc enim prout vel quantitate, vel qualitate, vel motu peccant, paralyſin excitare queunt, & imprimis ſanguis evaſatus & poris cerebri vel nervorum incumbens hujus morbi mater eſt, prout quotidie obſervamus in iis, qui à caſu, ubi ferè ſemper ſanguis evaſatus reperitur, paralytici facti ſunt, de quibus videre licet *Obſerv. 66. Ephemerid. Germ Ann.* 3. Sæpiſſimè quoque ſeroſa colluvie cerebrum inundat hoſtis, poroſque ſpinalis medullæ obſidet, imprimis ſi coaguletur ſerum, quod etiam *lymphæ* nomine cluit, idque facili marte coagulatur ab acido, quæ coagulata lympha aliis dicitur *pituita*, & eſt effœtum illud viſcidum in corpore humano, quæ poroſitates nervorum obſtruere potis eſt, nullos verò hic excludimus humores acidos, coagulantes, Mercuriales, imprimis *auſteros & acerbos*; & ſi mechanicum de his ultimis expoſtulas conceptum, per *auſteros humores* putamus particulas obtuſangulas, per *acerbos* verò magis rectangulas, has ſtridenti & acutiori, illas hebetiori ſerræ aſſimilantes. Si hoſtis talibus figuratis armis incedat inſtructus, facilè ſpiritibus animalibus via præcludi poteſt; nec excludimus Tartareas, aliaſque ſulphureas ſcorias ac impuritates, vel in ſpinam dorſi, nervorumque principia effuſas, cæcos illos, per quos ſpiritibus animalibus patet tranſitus, meatus obſtruentes. Apud noſtros enim in confeſſo eſt, ſi ſerum intra ſpinalem medullam vel vertebras ſubſideat, mole hac ſua comprimi nervos, excluſionemque ſpirituum animalium, indeque abolitionem ſenſus & motus neceſſariò ſuboriri; ex quo videre eſt, quòd frigus (quia coagulat ſerum) remotè ſuum ſymbolum addat; ſic duos, qui diutiùs puteum exhauſturi in frigido morabantur, inferiorum partium omnium correptos fuiſſe paralyſi obſervavit *Nob. Cummius in Ephem. Germ. Ann.* 1. *Obſ.* 84. A frigore enim augeri & coagulari lympham, extra omnem dubitationem eſt, inde facilè & paralyticos fieri poſſe non dubitamus; talem hiſtoriam apud *Galenum* legimus, ubi quidam in brachiorum paralyſin incidit, qui madido pallio amictus diutiùs inceſſit, alius lapidi frigido corpore nudus inſidens crurum paralyſin expertus eſt. Præſertim quoque ſerum mole grave, qualitate verò peregrinum redditum, in ſubtiles poros ſeſe inſinuare, ibique ſtagnando lenteſcere, & ſic obſtructionem inducere poſſe, nemo negaverit, comprimendo nervos fieri tunc affectum poſſe probant luxationes membrorum, ubi à denegato ſpirituum animalium influxu partes ſimul atrophia laborant, cujus generis paralyſin obſervavit *Experientiſſ. VVedelius Collega noſter colendiſſimus in Ann.* 2. *Ephem. Germ. Obſerv.* 230. à gibbere inductam; & cùm nervus diſciſſus eſt, neceſſariò ſequitur paralyſis ejuſdem partis, in qua ſpiritus animales, nervos dirigere debent, præcluditur enim ſpiritibus his via & tranſitus; ſic præciſo brachii nervo, qui ab illo actuabatur, digitus rigebit, gemello modo ut ſæpius ex malè adminiſtrata V. S. ex incuria Chirurgi totius brachii & manus immobilitatem & ſtuporem obſervavimus, quod & confirmant *Ephemerides Germ.* A vermibus quoque brachiorum & pedum paralyſin productam fuiſſe, teſtantur prælaudatæ *Ephemerides in Ann.* 2. *Obſerv.* 63. Sic à ſcorbutico miaſmate, abundante ſcilicet ſeroſo humore, & nimium in ſanguine ſcatentibus acidis, acerbis, ponticis, ſalinis, tartareiſque ſcoriis, ad principium nervorum ſive ad ipſos canaliculos delatis, hunc affectum excitari,

tari, nemo niſi peregrinus in Medicina hoſpes ignorat. Nihil enim magis pernicioſum eſt, ad peſſundandos noſtros ſpiritus animales, & partes flaccidas reddendas, ac *narcotica*, lucidos illos, vegetos & agillimos motus rectore peſſundantia.

A colica & ſæpius oboritur hic affectus, per metaſtaſin ſcilicet materiæ morbificæ ad nervos. Quam colicam Authores tum ab intemperie bilioſa deducunt, quod an cum veritate dicatur, equidem dubito, nam bilem ſine pituita ſibi adjuncta inteſtinis nocere poſſe mihi non videtur; quia ſuo fluore & acrimonia inteſtina tantum blande vellicat, & potius poros nervorum deobſtruit quàm occludit, ſed ſi pituita adſit, cum inteſtinis magis & tenacius adhærendo, & ſe in eorum poros inſinuando majus malum dabit, ob moram ibi contractam, ita ut tum dolor colicus oriri poſſet, qui vix ac ne vix injectionibus emollientibus tolli poterit. Nec eſt quòd multum dubitemus de via iſtiuſmodi materiæ paralyſin parientis, & nervorum has vel illas ex artubus ſpectantium origines obſtruentis; lippis enim & tonſoribus notum eſt, cauſam hujus mali latitare circa meſenterii partes membranoſas, cum medulla ſpinali commercium habentes, inde ergò facilè nervos ex ſpinali medulla prodeuntes obſtruere poteſt. Nam à nervis illis, qui à plexu abdominis maximè in meſenterium juxta atque in inteſtina diſſeminantur, quippe cum lumbaribus per mutuam quaſi inoſculationem ubique ferè commercium exercent, id enim obſervamus, quod ſæpius materia ſcorbutica in his locis hoſpitans, aliquando nervos occupat majores, & hujus vel alterius, vel utriuſque lateris paralyſin excitet. Omni ergò in paralyſi præcipuè nervorum origines obſervandę ſunt, unde maxima cum diligentia anatomicis incumbendum, ut cognſcamus nervorum omnium diſtributionem, & à qua ſpinalis medullæ parte nervos ſuos ſingulæ partes habeant, ne contingat illud, quod apud *Galenum* quibuſdam accidiſſe legere poſſumus, quòd manui paralyticæ ipſi applicaverint topica nervina, quæ ſpinæ congruebant, quicumque enim nervus ſenſum vel motum mediantibus ſpiritibus animalibus parti largitur, illam ſenſus vel motus ablatione affici neceſſum eſt. Remotæ cauſæ ſunt *res non naturales* vulgo ita dictæ, imprimis Aer vel æther peregrinus, cujus ætheris peregrini vim præ aliis experiuntur deauratores, vel in Mercurii fodinis, Mercurio eruendo occupati, qui Mercurii vellet arſenici particulas mediante aere attrahentes convulſivis & paralyticis affectibus frequentiſſimè infeſtantur. Sic & quando ab internis nonnullis cauſis, utpote poſt variolas, Eryſipelas faciei &c. repulſum, Paralyſis oritur, potiùs privativa illa eſt, materia morbifica ſuccum nerveum inficiente & cum eo in nervorum tubulos rapta obſtructionem inſtituente ac in ſequenti ſucco viam præcludente.

Atque ita breviter noſtram hariolationem, ſine verborum tumore, ſcrupuloſis dubiis liberare ſategimus, monentes tamen in incredibili verum, & in veroſimili falſum nonnunquam latitare, & pręſtat hæc ex certis indiciis & argumentis ſupponere, quàm ad anchoram occultarum qualitatum confugere, uti plurimi Medici & Philoſophi temeritate ineſcati, qui culpam judicii transferunt ad incertitudinis & difficultatis querelam, ſi labantur, inde mallemus dubiam interdum ſpargere ſuſpicionem, qua incerta facilius diſſipentur, quàm temerario aſſenſu maleſanam alterius opinionem adorare, nam dubitat *Carneades*, deliberat *Pyrrho*, *Simonides* comperendinat. Sed nunc ad aliam nos aream vocat Prognoſis.

Prognoſes. §. 12. Prognoſin hic non temerariò, ſed ad mentem Venerandi noſtri Senis in *Prorrh. S. 3. l. 5.* magna cum providentia inſtituens Medicus, prudentiſſimè agit, adeoque nonniſi ritè priùs penſitatis ægrotantis & morbi viribus, quicquam de ſignis ſalutis & mortis dictatoriè prounciet. Interim notandum, quòd malum ſit curatu difficillimum, ratione materiæ peccantis, & dein partis affectę, ſpinalis ſcil. medullę.

Perfecta & confirmata ſeu poſitiva Paralyſis chronicus morbus eſt, nec prima, bima, trima die, ut Juriſ-Conſultorum phraſi utar, terminatur, ſed per plures menſes & annos, imprimis ſi ab apoplexia ortum ducat. Illa verò quę ex ſcorbutica labe, vel colico dolore orta eſt Pareſis, faciliorem & citiorem, cęteris paribus, ſuſcipit curationem. Paralyſis ex nervi diſſectione incurabilis eſt, ut & illa, quę ex caſu, contuſione, luxatione & ſimilibus provenit, maximè pericoloſa, quemadmodum caſum novimus in *Nobiliſſima quadam Virgine*, in *Aula Principiſſæ Albertinæ Naſſovicæ Dizenſis*, &c. *Dominæ noſtræ Clementiſſimæ vivente*, quę ex luxatione, poſt quinquennium, in brachii paralyſin adhuc durantem incidit. Ea verò paralyſis, quę ex inundatione lymphę fit, idoneis remediis ſanari poteſt. Perfecta & univerſalis eſt curatu difficilior imperfecta & particulari, ex gr. digitorum, linguę, crurum, &c. Paralyſis tempore brumę oborta, quę ſimul in ſenili ętate fit, vix ac ne vix quidem curatur. Fit & illa ſępe ex debili apoplexia, & ne in hanc rurſus deſpumet; periculum eſt; ſi febris tremorve ſuperveniant, id vulgò bonum creditur ſignum, quę tamen regula quandoque pede raro fallit, quippe in juvene 26. annorum *Cambergæ* obſervavimus in paralyſi, ab apoplexia orta, tremorem & febrem concurriſſe, qui tamen ipſe humanis valedixit. Melioris ſpei tamen ſignum eſt, ſi atrophia parti paralyticę deſit; quę ſi adſit, peſſimum eſt, indicat enim humores aut ad partem non deferri, aut partem obſtruxiſſe, quę obſtructio à Medico difficulter tollitur.

Si primitię ſenſus iterum redeant, ſi ſimul ętati congruus eſt morbus, ſecundùm divinum *noſtrum Coum* putantem, ſi motu ablato ſenſus ęquè interni ac externi vegeti ac ſalvi ſint, ſi tremor vel dolor ſubſequatur, bonum habetur ſignum. Si oculus reſoluti lateris non imminutus ſit, ſi ęger viribus conſtet, abſque dolore capitis & vertigine, ſi ſimul, ceu dictum, accedat febris, res bonę ſpei eſt. Pejus verò res ſe habet, ſi ad tactum frigeat pars reſoluta, quia indicat paucos admodum ſpiritus per nervos deferri, & ideo nervos validè obſtructos eſſe judicamus. Malum item, ſi fęces & urina injuſſa exeant, quibus nigrum Theta pręfigit *Hippocrates l. 2. Prorrhet.* inquiens, medulla ſpinę ſi quis laborat, & ex lapſu ſeu alia de cauſa homo, & auribus impotens ſit, ut neque ſi tangatur percipiat, & *ventre ac veſica*, ut primis temporibus neque ſtercus nec urinam excernat, niſi coactè, *inveterato* verò morbo, non urgente *homine*, ſtercus & urina prodeant, moritur poſtea non multò interpoſito tempore. In ſenibus paralyſis *poſitiva* incurabilis eſt, quia tubuli partium ſunt duriores, & fibrillę craſſę & denſę, & minùs ſunt mobiles, quare obſtructiones in iis genitę non facilè tolluntur.

Si mens ſtupidior ęgrum inſtanter maneat, id malum; ſecus ac ſi ſuperveniat Critica diarrhœa. Ad mortem venit paralyſis, ſuperveniente nempe apoplexia & maraſmo ſudoreque colliquativo. Si convulſiones paralyſi ſuperveniant, & eam comitentur, Auctoribus dicitur paralyſis ſcorbutica, quia tum acrimonia vel ſalina vel acida nervos vellicans adeſt, quod etiam malum eſt, quia eſt complicatio morborum.

Multi ſunt affectus, quibus paralyſis ſupervenire ſolet, nimirum epilepſia, apoplexia, (materia ſcilicet in ignobiliorem partem detruſa) colica, febres tertianę, ſcorbutus. Hęmorrhagiam narium ſecutam eſſe paralyſin, exhauſtis ſcilicet ſpiritibus animalibus, memorat *Braſſavolus 7. Aphoris*. Si paralyſis ab apoplexia ortum duxerit, periculoſa eſt, nam iterum facilè in apoplexiam poteſt degenerare. Peſſimum etiam ſignum eſt, oculi lateris affecti extenuatio, indicat enim nervi optici etiam obſtructionem, vel ſucci nervei debilem influxum: quò plures etiam partes paralyſis occupavit, eò pericoloſius exiſtit malum, quò pauciores, ut ſi vel brachium,

chium, crus digitum aut linguam ſaltem affecit, eò major adeſt ſalutis ſpes Maraſmus verò & colliquativus ſudor hic tandem vitæ finem ponunt, vel Apoplexia ſubitò id præſtat.

Cura Diætetica. §. 13. Hactenus primum hujus affectus hemiſphærium vidimus, nunc ad alterum, ſcilicet Curam Diæteticam luſtrandam progredimur, ubi *victus* ratio ſeſe offert, quæ conſiſtit in notiſſimis ſex illis rebus non naturalibus, quæ maximi Domini, niſi dicerem Dominatores, ſunt noſtri corporis, inter quos primum ſibi vendicat locum *Aer*, monente *Hippocrate S. 3. aphor.* 1. mutationes temporum potiſſimùm pariunt morbos, & in ipſis temporibus magnæ mutationes frigoris & caloris fiunt. *Aer* ergò hic *eligendus* eſt calidus & ſiccus, ſerenus, qui luculento comparetur foco, ſi tempus anni id requirat, aut ſuffito aromaticorum, *è contra vitandus pluvioſus*, uliginoſus, nebuloſus, ac potiſſimùm frigidus, talis enim aer nervoſo generi inimicus exiſtit, unde *Helmontius l. c.* §. 61. non immeritò ambientis aeris frigus *Narcoticum* vocat. Frigida univerſali quaſi oraculo nervis inimica ſunt. Æther peregrinus, ſive aer acidis auſteris particulis turgidus ſummoperè fugiatur. Tacemus hic influxum aſtrorum, veruntamen ambigimus, annon ſummi cujuſdam Viri lubrica nutet ſententia, ſeu per errorem vacillet, cùm peculiarem influxui aſtrorum vim tribuit. In noſtra praxi obſervavimus ſæpiſſimè in plenilunio, ejuſmodi paralyſes & apoplexias factas eſſe, & hic rationem *Carteſii*, de maris fluxu & refluxu, Lunæ in- & decremento adſcripto, addere poterimus, cum & eadem inundatio in Microcoſmo contingere poteſt, ac in Macrocoſmo. Sed cùm infida ſuſpicio non audet ſingula eligere, nec univerſa probare, judicium ſuſpendimus. inquiſituri & experientia comprobaturi, quid ex influxu aſtrorum ſit judicandum.

Cibus ſit *calefaciens* & ſiccans, in hunc finem carnibus utatur æger aſſis, aliiſque cibis boni ſucci, herbis aromaticis conditis, utpote roremarino, ſerpillo, ſalvia, majorana, &c. Nec immodicè vel inordinatè ingerantur cibi omnes è contra vitentur cibi mali ſucci, ut ſaliti, fumo indurati, acidi, aliaque hujus farinæ alimenta, quæ tædet hic ruminare.

Potus ſit *exiguus*, utatur patiens *vino ſalviato*, vel roremariniſato, vel mulſa, vel aqua, in qua ebullierit ſalvia cereviſia aromatiſata, probeque fermentata & defæcata concedi poteſt, ut & potus herbæ Theæ & Coffeæ calidus.

Vitanda cane & angue pejus *potulenta* fæculenta, vina generoſiora, Hungarica, Gallica fortia, Italica, Hiſpanica immoderatiùs hauſta, ob ſubtilem quem ſecum habent Tartarum, acrem & nervis inimicum, quod & teſtatur *Paracelſus tract.* 2. *de Contract. c.* 5. & confirmant tremuli Bacchi heroum articuli, & illi qui in longam noctem Baccho litant, ſic non tantùm Chylificationem perturbantes, ſed & *Microcoſmetori*, noſtro Regi, negotium faceſſentes, ſpiritibuſque animalibus narcoſin inducentes, & hoc modo ſibi ipſiſmet exiſtentes carnifices. Maximè verò abjurandus eſt potus vini ſpiritus, vel aqua vitæ (potius mortis) quippe illa, ut & reliqua narcotica & ſoporifera, non tam ſpiritus animales mortificant, quàm fugant. Omnis etiam potus frigidus vel glacie frigefactus maximè nocet. Ex diuturniore mora in frigido & humido, item frequentiori natatione in frigida paralyſin fuiſſe inductam nobiſcum obſervavit *Zacutus Luſitan. & Ephem. Germ. Ann.* 1. *Obſ.* 48.

Paralyticus *exerceat* partes reſolutas moderatè, abſit omnis *motus vehemens*, talis enim delaſſat artus & ſpiritus abſumit, ut & quies nimia flaccidum quoque reddit corpus, augendo & replendo caput ſeroſa colluvie, ni enim moveantur aquæ, illas corrumpi & putreſcere neceſſe eſt: parili modo ut ſanguis ſeſumque lenteſcit, & in pituitam coagulatam mutatur, indeq; ad obſtructiones faciendas maximè idonea ſunt

Somnus ſit moderatus, diurnus & diuturnus nocet, malè enim ſibi conſulunt, quibus Morphei ſuavia phantaſmata nimiùm placent, hoc quippe modo cerebrum facilius accedente hoſte extrinſeco inundari poteſt, quæ inundatio infelicem minatur exitum, & tranſitum in paralyſin, vel apoplexiam. Nimiæ etiam nocent vigiliæ, quæ ſpiritus animales exhauriunt, cerebrumque ac totum nervoſum genus debilitant.

Quoad *excreta & retenta*; alvi & urinæ dejectiones fiant ſecundùm ordinem, ſingulis diebus, quoad licet. Reliquæ conſuetę evacuationes, ut ſunt menſes, hæmorrhoides, ſudores, &c. modo debito ſibi invicem reſpondere debent, aliàs procurandæ.

Quod *animi pathemata* concernit, animi hilaritati ſtudendum, unde vividiores & ſubtiliores particulæ ſalinę, volatiles, oleoſę, in ſanguine noſtro gignuntur, ex quibus poſtea fiunt ſpiritus animales, qui ſunt ſubtiliſſima pars ſanguinis, imò ipſius flos. Inde exulent hujus inimici, imprimis mœrores, triſtitia, curę, triſtibus enim animi paſſionibus emaciati enſem proprio adaptant jugulo, & quis hic omnem morborum ſeriem recenſeat. quam practica cohors à mœrore, ceu ex equo Trojano, deducit, atque novimus, non paucos ex mœrore & curis in paralyſin incidiſſe. Ira etiam ſummopere vitanda eſt, nam quomodo nervis inſenſa ſit, teſtantur tremores artuum, linguę, &c. Pręcipuè quoque hoc in noſtro affectu fugiendus eſt terror, ſive pavor ſubitaneus, quamvis raro exemplo *Civi Arelatenſi & Valleriolæ*, validiores animi commotiones in hoc malo profuerint. Terror enim ſpiritus adeò figit, ut Regem noſtrum interdum planè interimat, atque ſic membra ſine ſenſu & motu remaneant, prout experientia ęquè doctorum ac ſtultorum magiſtra, abundè liquet, de qua re & vide *Helmontium in præced. allegatum*.

§. 14. Curam Pharmaceuticam conſideraturi, ex ejus beneplacito hoc noſſe debemus, quòd veteres Galenici Pathologiſtę in paralyſi commendent *præparantia*, ut ſunt hydromel & oxymel, &c. decoctum rad. ireos, flor. ſalvię, ſtœchad. N. M. cinnamomi, Mel. roſ. ſcyil. Aqua ſalvię, betonicę, majoranę, &c. Potum ex decoctione ſalvię, aliarumque herbarum aromaticarum, per 5. vel 6. dies continuatum extollunt. Poſt hęc *vacuantia* pręſcribunt varia, ut ſunt pilulę cochię, de agarico, fœtid. maſtich. &c. Hiera diacolocynth. diacathol. Pilulis verò potius, quàm electuariis hoc in affectu utuntur, quippe illas à remotis partibus feliciùs materiam morbi attrahere putant. *Cura Pharmaceutica Veterum.*

Vomitum ciendum eſſe, & quidem ſemel per ſeptimanam, contendunt, notiſſimis ſuis vomitoriis medicamentis. Si Paralyſis à copia ſanguinis (quod tamen rarum eſt) fiat, corpuſque ſit plethoricum, V. S. in latere ſano admittunt, pręcipiuntque. Et quando hiſce ter aut quater uſus eſt ęger, tunc ad *Revellentia* ſe conferunt, inter quę eminent clyſteres parati ex ſalvia, chamomilla, majorana, althea, ruta, additis electuar. hier. picr. ſale gemmę & aliis oleis coctis; quorum formulis abſtinemus, cùm vel lippis & tonſoribus notę ſint. Hic & ſeſe offerunt maſticatoria ex N. M. rad. pyrethri, &c. ut & gargariſmata, cucurbitulę, naſalia, ſternutatoria, frictiones cum panno aſperiore & calente, emplaſtrum è ſinapi nuchę apponunt. Poſt hęc omnia ad *corroborantia* confugiunt, quę cerebrum & nervos confortant & intemperiem quamcunque emendare dicuntur, prout ſunt theriaca, mithridatium, diambra, diamuſcum dulce, zinziber condit. conſ. ſalvię, betonicę, anthos, galangę, &c. Decoctum lignorum, & radicis acori, zizinb. ſtœchad. chamępyth. &c. Fomentationes inſtituunt partis reſolutę, cum decocto aromaticorum. Balneumque adhibent pro parte affecta, ex decocto vulpis; cujus pelle partem quoque læſam cooperire volunt, priùs tamen oleo vulpino illam illinunt.

linunt. Balnea tum ſulphurea, tum nitroſa, vel natura vel arte comparata, pro aſylo habent. Hypocauſtum vel ſtufam ſiccam cum vaſculo idoneo bis in die intrare jubent ægrum, imponuntque lapides ignitos vino calido irrigatos, poſt exitum verò illos in lectum, ut ſe conferant, volunt & aſſumant ʒ j. *Thæriacæ Andromachi*, & originem nervorum aliquo oleo convenienti aromatico illini jubent. Inter externa corroborantia extollunt unguentum Agrippæ, Martiat. oleum vulpinum, de caſtor. nard. ex pipere, chamomill. lumbricorum, rutę, Philoſoph. laurin. Terebinth. coſtin. ſulphur. &c. Quę omnia tędet hic recenſere, & ſimul formulas adjungere, eſſet enim & hic poſt Homerum Iliada ſcribere.

Paracelſiſtarum. §. 14. *Paracelſiſtæ* eandem ferè apoplexię & paralyſeos curationem admittunt, quorum magiſter tradit curam duplicem, duplici cauſa nitentem, ſcilicet reſoluto ſicco, & reſoluto coagulato, quam guttam priorem curare ſatagit ſeq.

℞. *Extract. ſpicæ.*
Lavendul.
De flor. cheiri ana ℥ iij.
Axung. de mumia.
Medull. hum. ana ℥ j. ß.
M.

Guttę verò ex reſoluto coagulato ſeq. modo ipſe obviam it:

℞. *Extract. de piper.*
Cardamom.
Caſtor.
Anacard. ana ℥ j.
Ol. laurin.
Anethin. ana ℥ j. ß.
Nuc. moſchat. ℥ ß.
M.

Lib. 7. de grad. c. 2. in hoc morbo ſummum dicit eſſe magiſterium lavendulam, nec non meliſſam, aliquando betonicam, caſtor. piper. ol. ſulph. ping. ſed tamen adjicit, non omnia omnibus proficua eſſe. In *lib.* 5. de V. S. venarum digitorum pedis ſectionem improbat, ante paroxyſmum autem vult ſecari venam, modum & tempus ibidem docet. In paralyſi *confortativa* & *corroborantia* per ſe adminiſtranda ait, v. gr. Aqua vitę, Eſſent. lavend. Aur. potab. liq. gemmarum, &c. Tales proceſſus habet, ℞. Sol. puri purgat. per Antimonium ℥ ij. Aquę ſalis gemmę ℥. vi. reduc in unum cum ſeparatione alcohol vini; deindè ℞. Croci ℥ ij. alcohol. corr. ℥ vj. f. mixt. doſis à gr. 3. ad 4. vel 6. Vel ℞. Sol. prepar. ℈ j. aq. lavend. cum alcohol vini correct. atque ſpiculę, ana ℥ j. doſis ℈ j.

Arcanum ſulphuris in paralyſi & contracturis commendat ſummoperè *tr.* 2. *de membr. contract.* cujus deſcriptio eſt ſequens:

℞. *Flor ſulph. lib.* ß.
Antimon. alb. ℥ ij.
Succi auri ℥ j.
Aquæ vitæ circulatæ ℥ x.

Digerantur per menſem, congeletur in ſuccum, doſis ʒ ß. Commendat quoque perlas, Balſamum antimonii, Arcanum Quintę Eſſentię, oleum Vitrioli, &c. Ad purgandum pulv. oſſium hum. aliis purgantibus miſcet. Poſt interna tradit etiam varia externa, fomentationes inſtituit cum locuſtis abietis, pinnis junip. inungatur pars ol. vulp. & galbanetto Paracelſi. Imprimis inunctionem fieri vult ex animato in tertium uſque caliditatis & mobilitatis gradum, ut calor & ſpiritus nempe ad membra revocentur, commendans ſimul thermas naturales confortativas & calidas. Si quis plura cupit, adeat ipſum fontem.

Helmontii. §. 15. *Nos* enim pergimus ad *Helmontianos*, qui ſalia volatilia magnifaciunt, imprimis illa, quę ex herbis Cephalicis aromaticis parantur, ſic & vomitoria laudibus hoc in affectu extollunt, ut ſunt Tartarus emeticus, Vitriolum album, rad. aſari, &c. & quę alia experimenta hujus ſectę author anteſignanus, accuratus ille deſtillationum obſervator, no vit, quę conticenda ęſtimamus, quia adhuc tenebris involuta jacent.

§. 16. *Williſius* tres medendi rationes tradit, (1.) quatenus reſolutio ab externo accidenti, ſcilicet ictu, caſu ab alto, vulnere, frigoris exceſſu, aut ſimilibus inferatur, cùm his in caſibus fiat effluxus humorum & ſanguinis, ideò ſuadet, veneſectio ut inſtituatur, & alvus clyſtere ſemper lubrica ſervetur, dein ęger lecto commiſſus, lenem ſibi procuret diaphoreſin, ut ſuperfluitates ſeroſę pedetentim exhalent, & ſpiritus animales blandè agitati veſtigia priora repetant, in quem finem commendat pulverem ad caſum, in *Pharmacopœa Auguſtana* deſcriptum, & decoctum Traumaticum cum rad. rub. tinct. aut petaſitid. aut fl. hyperici. Loco affecto, ſi ſimul adſit tumor, contuſio, aut vulnus, topica varia, ſcil. balſama, linimenta, fotus aut cataplaſmata applicari vult; & ſi membrum ſit dislocatum, laborandum eſt, ut quam primum reponatur; ſi nihil tumoris appareat, tunc emplaſtrum oxycroceum, de minio, &c. commendat. Interdum membra reſoluta fimo equino aut granis hordeaceis, poſt cereviſiam confectam reſiduis, quę nos Germani *Trebern* vocamus, calidè immergi, & in his aliquamdiu detineri vult. In genere hoc in morbo phlebotomiam haud ſuadet, quippe ſpiritus animales tum è flore ſanguinis procreantur, tum intra fibras motrices ob copulam ſanguineam elaſtici evadunt, idcircò hujus copia ſi minuitur, nimis illi deficient, & membra neceſſariò flacceſcent. *Williſii.*

Catharſin circa ęquinoctia inſtitutam commendat, imprimis autem vomitorium ex Tartaro emetico à gr. 3. ad 4. item ſulphur antimonii, &c. Ex purgantium cenſu reſinam jalappę, pilulas de ſuccino vel aloephang. depromit; hiſce ſupperaddenda & interponenda remedia cephalica ſuadet, ut ſunt electuaria, pulveres, ſpiritus & ſalia volatilia, tincturę & elixiria cum aquis deſtillatis, quę omnia hic in formulas redigere chartę anguſtia, & inſtituti noſtri brevitas haud admittit. Pro potu ordinario ſummoperè commendat cereviſiam medicatam ex ſalvia, betonica, ſtœchade, ligno ſaſſaphras, Cort. Winter. qui toto continetur anno. Fontanellę in brachio ſano, aut aliis partibus, imprimis in obeſis & cachecticis fiant. In paralyſi biliosa ſive calida à medicamentorum calidiorum & particulis activis preditorum uſu abſtineri vult, & non niſi hoc in caſu mitiora admittit. In paralyſi ſcorbutica, herbarum antiſcorbuticarum ſucci expreſſi & deſtillati junctis reliquis Cephalicis juxta authorem totam implent paginam.

Remedia topica & particularia varia, olea & unguenta aromatica, veſicatoria, imprimis circa loca affecta applicata, cucurbitulas, picationem & urticationem, ſacculoſque variis herbis & rad. aromaticis refertos, emplaſtra &c. laudibus extollit; nec non membra paralytica & reſoluta in ventrem vel thoracem beſtię recens mactatę recondi, aut balneo naturali, vel artificiali immergi, ac diutiùs in hiſce detineri utiliter poſſe pręcipit, & magnum exinde plures ſentiiſſe commodum expertus memorat. Inter remedia univerſalia recenſet (1.) Diaphoretica, quę tamen non omnibus indifferenter, ſed cum cautione eſſe adhibenda vult, ne videlicet materiam, in parte ignobili ſopitam, maximo damno in nobiliorem protrudas, quod facilè fieri poſſe toto diè in praxi obſervare licet; ſic bilioſis hęc valdè officiunt, prout è contra in naturis frigidioribus maximè iſta conducunt, ſunt ergò illa decoctum lignorum, ſpiritus & oleum guajaci, Mixt. ſimpl. pulv. & vinum viperarum, Tinctura antimonii &c. Nobiliſſ. author quoque commendat Balnea & Thermas, ſed itidem cum cautela, plurimos enim inde in hęmoptyſin, aſthma, aut tabem projectos fuiſſe ait. Paralyticos nonnullos etiam ſalivatione, propria & quorumdam aliorum Practicorum experienria, reſtitutos fuiſſe annectit.

§. 17. *Sylvius*, in curatione paralyſeos ab humore pituitoſo ortę inſtituit ſequentem curandi methodum: *Sylvii.*

1. Hu-

1. Humorem hunc viſcidum peccantem purgantibus univerſalibus educit. 2. Dein caputpurgiis, ſive errhinis, ſternutatoriis & apophlegmatizantibus rem peragit: Purgantia ipſius ſunt *phlegmagoga* dicta, ut ſunt colocynthis, & ex ipſa parati trochiſci alhandal dicti, hermodactyli atque turbith gummoſum, addito omnibus his Mercurio dulci, & cum aſteriſco notat, quod in pituitoſis humoribus & quidem craſſa pituita conducant omnia mercurialia, non item in bilioſis, in quibus potiùs præferuntur antimonialia. Nuchæ cauterium ſive ſetaceum inſtituendum ſuadet, loco horum veſicatoria aut cucurbitulas applicanda addens; venæſectionem verò, niſi adſit plethora manifeſta, diſſuadet. Si tamen ſanguis non congruè circuletur, idque ex pulſu pleno, adeoque parvo, ut & reſpiratione anheloſa appareat, venæſectionem omninò neceſſariam eſſe contendit. Ad humores pituitoſos corrigendos & volatiliſandos commendat ſudorifera aromatica, à *Williſio* potiſſimùm jam recenſita, quæ tædet hìc repetere. Fotus & balnea ex herbis aromaticis parata, & partibus affectis applicata ſummoperè extollit, ſic & balnea naturalia, thermas ſulphureas, tum balnea artificialia ex aromaticis tum herbis, tum radicibus, additis ſulphure, ſale lixivioſo comparata & quotidie uſurpata præcipit. Nec excludit hypocauſta, aut ſtuphas ſiccas, machinam ſcilicet inſtar ciſtæ factam. Externis partibus inungenda ait olea, aliaque pinguia, imprimis iis, qui hæc ferre queunt. Olea expreſſa ex nucibus juglandibus, baccis juniperi; decocta, ut rutaceum, nardinum, lumbricorum &c Tum ſtillatitia, terebinthinæ ſcilicet, de lateribus, ſuccini, &c. Tum unguenta Martiatum, nervinum; Emplaſtrum de baccis lauri, betonicæ, oxycroceum, ipſi placent. Quod ſi paralyſis à *Narcoſi* oriatur, juxta ipſum facilè curatur acribus, ſale lixivioſo volatili præditis, ſcilicet oleo de caſtoreo, euphorb. & ſimilibus, parti affectæ & reſolutæ illitis; ut & ſudoriferis acrioribus internè uſurpatis, de quibus omnibus videas ipſum *Sylvium* accuratiùs ſeſe explicantem.

Carteſianorum. §. 18. *Carteſiani* curationem ſequenti modo inſtituunt: (1.) Primas liberant vias ab infarctu, & in eum finem *minorativum* exhibent, dein ſanguinem craſſum & viſcidum corrigunt, alterant ac fluxilem reddunt per *alterantia* & *incidentia* cephalica & aromatica, nervoſo generi maximè amica; præparatum hoc modo humorem evacuant purgantibus: ex.gr.

℞. *Extr. Panchymagog* ℈ j.
Magiſter. jalapp gr. x.
Ol. ſuccini gr. ij.
F. pilulæ pro una vice.

Poſt hæc aperiunt poros cerebri, nervorumque tubulos per ſudorifera, quæ conſtant partibus duris, rigidiſque, qualia ſunt ligna ſaſſafras, guajac. radix ſarſaparill. &c. Et his addi volunt aliquid Tartari, ut pori horum lignorum meliùs recludantur, & ſic extractio fiat intenſior, & quoties adhibetur tale decoctum æger ſudare debet in Laconico, ad facilitandum & meliùs eliciendum ſudorem. Tandem & roborantibus, hoc eſt paululum aſtringentibus medicamentis curam concludunt, inter quæ ſunt eſſentia ambræ; in fœmineo ſexu verò ob ſuaveolentiam inimicam ab ea abſtinendum eſt. & in ejus locum, ſubſtitui poteſt tinctura ſuccini, Lunæ &c.

Noſtra ſententia de cura. §. 19. Hactenus *aliorum altaria* fumarunt, nunc & ad noſtra redeamus; qua medendi methodo ſuffulti, plures curavimus paralyticos. 1. Serum vitioſum & coagulatum atque acore, item ſulphureis tartareiſque particulis contaminatum & refertum, Regem noſtrum ſæpiſſimè inundans, educatur; in quem finem magno cum ſucceſſu utimur *evacuantibus*. Si verò acidum nimis abundet, priùs illud antacidis demulcendum & dulcificandum, aliàs enim laterem lavabis; cautè quoque purgantibus procedendum eſt, & vires ſemper ſunt reſpiciendæ ne ægrum in majus præcipites periculum; imprimis verò huic conſilio noſtro purgandi inſiſtendum eſt, ſi cacochymia & cachexia ſeri copiam indicent, ita enim depleto & exonerato ſero vitioſo, in nervos ſuum redundabit commodum, & lenia purgantia fortioribus præferenda, experientia didicimus; ut verò priùs dulcificentur humores, ubique aſteriſco notandum volumus; purgantia cum nervinis quoque commiſcere, ſolenne nobis eſt, *ut ſic una fidelia plures dealbemus parietes*; palmam aliis præripiunt aloetica ſaburram pituitoſam ac tartaream ſtagnantium humorum evacuantia; formulæ ſunto ſequentes, in juniorum gratiam.

℞. *Maſſ. pil. Cathol.* ℈ j.
Extr. pœon. gr. v.
Ol. majoran. gr. j.
M. f. pilulæ num. xv.
D. pro una vice.

℞. *Pulv. laxat. veget.*
Aloes ſuccotrin. vin. lot. ana ℈ ß.
Acid. Tartari gr xj.
Fæcul. pœon. gr. x.
M. f. pulvis ſubtiliſſimus.

Vel ℞. *Extr. diacartham* ʒ j. vel ℈ iv.
Aq. cinnamom. q. ſ.
add.
Caſtor. pulv. gr. iv.
Tartar. Vitriolat. gr. xxv.
Syr. diaſer. Andern. ℥ j.
M.

In Ephemeridibus Germ. Ann. 3. Obſ. 334. laudatur ſequens:

℞. *Man. Calabr.* ℥ ij. ß.
Aqu. lilior. Convall. ℥ iij.
Crem. Tart. ℈ j.
M

Imprimis hic commendamus varia infuſa, & vina medicata, quæ ſenſim ſine ſenſu alterando & purgando officium peragunt; v. gr.

℞. *Herb. chamæpith.*
Chamædr.
Salviæ,
Flor pœon.
Stœchad. Arab.
Anthos ana M. ß.
Rad. valerian.
Pœon.
Doronic.
Caryophyllat. ana ʒ ij.
Hermodactyl.
Mechoacann. alb. ana ʒ j. ß.
Fol. ſenn. ſ. ſt. ℥ i. ß.
Rhabarb. flav. ʒ iij.
Galang.
Cinamom.
Spicæ Indic. ana ʒ ß.
Conciſ. & contuſ. D. ad ſindonem, pro menſura vini.

Superius diximus, quod purgantibus præmittamus aliquando *Præparantia* & *Corrigentia*, ad viſcidos illos humores incidendos & reſolvendos, qua acidos & fixos abſorbendos & temperandos, quorum formulas nonnullas hic adiiciamus; ex. gr.

℞. *Aqu. ceraſor. nigr.*
Salviæ ana ℥ ij.
Epilept. Lang. ʒ vj.
Extract. chamæpith.
Chamædr.
Caſtor. ana ʒ ß.
Elix. cephal. noſtr. ʒ j.
Syr. ſtœchad. ℥ j.

M. D. ad vitrum, de qua mixtura patiens capiat duo vel plura cochlearia.

In quacumvis paralyſi *Vomitoria* magnificamus, ventriculus enim Paralyticorum ſcatet ſæpius pituitoſis ac viſcidis humoribus, in hunc finem exhibere ſolemus vini noſtri emetici unciam ſemis, vel Tartarum

tarum emeticum, ritè & ad methodum *Excellentiſſimi Ludovici* paratum, à gr. 1. ad v. ſi quis malit rad. aſari à ʒß. ad ʒj. ſive vitriolum album à ℈ij. ad ʒj. exhibere, per nos licebit; quod ultimum nobis tamen diſplicet & nobis non in uſu eſt, quia ſtomacho maximè ingratum eſt medicamen. Quod verò *Williſius* & *Helmontius* obſervarunt, id & nos obſervavimus, in genere hoc in affectu excellere *Diaphoretica*, quæ partim dulcificando humores, partim ſerum ſuperfluum, & Regi noſtro negotium faceſſens diſcutiendo, expellendoque, partim jam coagulatam lympham & nervos obſtruentem diſſolvendo, opus ſuum peragunt, ſanguinis quoque ſtagnationem (quæ ſpirituum eſt exitium) impediunt; & ubi unicum læſione ſua in culpa eſt acidum, quod ex aſſe Diaphoreticis ſimul abſorbetur, palmam aliis præripiunt alcalia volatilia, quæ longè præſtant fixis, cum & peregrino hoc acido penitus abſorbendo, & ejus ſpiculis planè obtundendis conveniant; ſalia quoque volatilia urinoſa, ſeu ſalia volatilia liquida, ſolida & fixata proſunt, quæ ſanguinem aliosque ſuccos fermentando ſpiritus animales ad rarefactionem ac turgeſcentiam diſponunt, qui ſic ad explodendum apti facti, dominiumque adepti, recrementa illa acetoſa & narcotica ſubjugant, illorumque vinculis ſe ſe extricant, unde eadem (tanquam impurum à puro ſeparatum) laxatis cutis & cuticulæ poris, extra corporis provincias expelluntur, & ſic porrò torporem humorum & ſpirituum excutiunt, & ſerum vappeſcens, poroſque nervorum obſtruens, reſerant & corrigunt.

Materiam illorum ſuppeditant nobis varia ex triplici regno petenda, ut ſunt ſal C.C. ſuccin. volat. & (ne peregrè quæramus, quæ domi habemus) ſal & ſpiritus fuliginis; ſi cariora cupis, eſſentia caſtorei, ſpiritus ſalis armoniaci, liq. C. C. ſuccinatus, aliaque volatilia adhibeantur; magni etiam facimus in hoc morbo volatilia oleoſa, quorum uſu nos plures reſtituimus, inter quæ, tanquam Luna inter ſtellas minores, elucet Balſamus Nervinus *Nobiliſſ. D. D. Sebaſtiani Schefferi*; Amici & Collegæ noſtri, ſæpius laudati, qui parari ſolet ex ſal. C. C. vol. Sal. ammoniac. ol. Macis & ſpiritu vini; viperina etiam conducunt, quorum volatili ſale, *Excell. Wizelius Phiſicus Ordinar. Francofurtenſ.* Celeberrimus, Amicus noſter colendiſſimus, *Principem Naſſoviæ* Paralyticum feliciſſimè reſtituit. Præcipitantia alcalia fixa, ſeu dulcificantia & abſorbentia, quandoque omne ferunt punctum, imprimis ſi ſpecificis aliis maritentur, Ex. gr.

♃ *Antimonii diaphoret.*
Cinnabar nat. ana ℈ß.
Sal. volat viperar. gr. viij.

M. f. pulvis, cui ſuperbibatur hauſtus decocti lignorum. Theriacam quoque hoc in affectu magnifacimus cum Veteribus, quia ob diverſitatem ætheris, in fluidis corporis noſtri inſuetas producat fermentationes in ſtagnantibus partibus: eſto formula.

♃ *Theriac. rec.* ʒj.
Aqu. lignor.
Fl. ſambuc. ana ℥j.
Spirit. Tartar. compoſ.
Tinctur. Antimonii ex ſcoriis ana ʒj.
M pro doſi.

Abſorbens illud *Wedelii*, in Opiologia deſcriptum, viribus ſuis conſpicuum eſt, cui pro re nata addi poteſt pulv. lumbricorum terr. ſuccin. præpar. vel ſalia eorum volatilia; ſequens eſto formula:

♃ *Bezoard. Mart. gr.* xij.
Pulv. abſorb. Wedel. ℈j.
Marchion. ʒß.

M. dividatur in 3. partes æq. ad 3. vices.

Vel

♃ *Aqu. card bened.*
Chamædr. ana ℥j.
Spirit. C. C. ſuccinat gr. xij.
Eſſent. antimon. tartariſat. gr. xv.
Syr. de ſcordio q. ſ. ad gratam dulcedinem.

M. f. potiuncula pro una vice, & æger ad ſudandum corpus ſuum diſponat. Omnia quoque medicamenta ex viperis deſumpta conveniunt optimè in hoc affectu, internè & externè, ex. gr.

♃ *Oſſ. microcoſm præp.* ʒiij.
Spin. viperar. ʒj.
Cinnab. antimon. ℈iiij.
M. F. Pulvis. Doſis ℈j.

Vel

♃ *Tinct. Bezoart.*
Eſſent. lign. compoſ. ana ʒj.
Spir. noſtr. Cephal. ℈j.

M. Cujus uſus in juſta doſi per aliquot dies manè quidem continuari poteſt. Salivatio à Mercurialibus producta ſæpe omnem implet paginam, hac cautela, qui cerebro ſunt debili aut nimis laxo præditi, vertigini, torpori, & motibus convulſivis crebrò obnoxii ſunt, aut ſcorbuto infecti, Mercurialibus non curandi ſunt.

Hic verò præ aliis excellunt, ceu ſæpius diximus, ſalia volatilia, uti in omnibus morbis vulgò frigidis dictis, quia hæc particulis ſuis volatilibus penetrantibus nerveiſque amicis, maximè *Microcoſmetorem*, ob ſibi obverſantem fugam furibundum factum, ſæpius demulcent, nervorum poris ſe inſerunt, eoſque pervagantur, & ſic liberum præbent ſpiritibus animalibus curſum vigoremque, illoſque adaugent non aliter, quàm ignis ab igne excitatur. In Tyronum gratiam, unam vel alteram addamus formulam.

♃ *Pulv. Cephal D. Michaelis* ʒß.
Magiſt. cran. human.
Caſtor. ana gr. x.

M. Dr. ad duas chartas, pro duabus vicibus.

♃ *Aq. lil. convall.* ℥ß.
Spir. ſal. armon. volat. ʒij.
M. D.

Vel

♃ *Elix. cephal. Tartariſat.* ʒij.
Spir. ſal. armoniac. ʒß.
Ol. Majoran. gr. v. M.

Vel

♃ *Spir. ſecundinar.*
Liq. C. C. ſuccinat. ana ʒj.
Eſſent. Caſtor ʒß.
Lignorum ʒj.
M. D. Doſis 20. gutt.

Si affectus hic ex lue venerea, tunc addenda ſunt Mercurialia, item proſunt decoct. lignor. aliaque ſudorifera jam dicta.

In ſcorbutica & ex colica orta paralyſi, remedia vigorandis corroborandiſque cerebro & nervis appropriata, cum antiſcorbuticis generoſioribus conjungantur, quod perfici commodiùs non poteſt, quàm ſi præſidiis antiſcorbuticis abſorbentia & præcipitantia commiſceamus, quæ ita maritata, inſignem præſtant uſum; ſunto formulæ:

♃ *Spir. Cochlear.*
Beccabung.
Elix. propr. cum ſpirit. cochlear. parat.
Spir. lumbricor. terr. ana ʒj. *M.*

Vel ſucci præditarum herbarum in brodio calido aſſumpti. Hic etiam præ aliis conducit aqua vel Tinct. Antiſcorbutica *D. Bontekoe*, cochleatim aſſumenda.

Proſunt & hic Spir. Tartari dulcif. Tinctura Martis, vitriolum Martis, pulvis B. D. Michaelis; conducunt & *Diuretica* ad Tartareas ſcorias, ceu amurcam acetoſam & fæculentam, ſive ſalia impura & ſylveſtria auferenda. Ex. gr.

♃ *Sal. chamædr.*
Chamæpith.
Scordii ana ℈j.
Tartar. vitriolat: ʒß.
Lap. cancr. ℈ij.
Ol. caryophyll. gr. j.

M. F. Pulvis, dividendus in 8. partes æquales, pro tot vicibus.

Sed imprimis hoc in caſu conducunt Thermæ ſulphureæ,

phureæ, teſtatur enim Citeſius, quàm plurimos ſe ex colica, apud *Pictavienſes*, olim Epidemica, in paralyſin dejectos, eorum uſu ad integram ſanitatem brevi reductos obſervaſſe: Idem teſtatur *Nobil. Charleton. Tr. de ſcorbuto*, de Thermis apud *Bathonienſes* in agro *Sommerſettenſi* ſcaturientibus.

Si Paralyſis ex intempeſtivè aſſumptis Narcoticis oriatur, cujus generis nos aliquoties obſervavimus, tunc inſiſtendum eſt medicamentis ſale lixivioſo volatili præditis, & aliis ſalinis volatilibus, ut ſunt Eſſ. caſtorei, &c. Hiſce Pharmaceuticis ſuperaddenda ſuademus Heroica illa Chirurgica, V.S. verò locum quidem hic non habet, quia enim omnia in Paralyticis languida invenimus, quid quæſo aliud facies, eam inſtituendo, quàm quòd effundas balſamum vitæ, jam ad exiguam paucitatem redactum, quo penitus effuſo, anima evolat, non tamen noſtræ eſt intentionis, ut prævaricanter phlebotomiam reiiciamus, in particulari enim paralyſi, ex ſanguine, vel caſu, vel percuſſione, &c. orta, eam admittimus; quòd ſi quoque hæmorrhoides aut aliæ conſuetæ evacuationes per tempus ceſſaverint, noſtro calculo eam itidem approbamus, perinde ut idem facimus, ſi fiat in principio apoplexiæ reſolventis, per metaſtaſin in illam paralyſin. Sic & exulare jubemus cucurbitulas ſcarificatas, quæ cruciant ſaltem ægrum, & ut cæcias nubes attrahunt, & alliciunt potius particulas ſylveſtres, canaliculos magis obſtruentes.

Ut verò ſpiritus & calor cum ſanguine partibus magis concilietur, & ut parti reſolutæ vividus reſtituatur tonus, frictiones ſuademus, imprimis ubi ſenſus ſimul deficit, nec negligendam urticationem, cum urticis recentibus, ſemel vel bis de die inſtituendam cenſemus, donec robur apparet.

Setacea & cauteria, cum magno *Sylvio*, magni pendimus, ſeroſam enim colluviem evacuant; ſi malum à compreſſione, vulnere, contorſione, fractura oriatur, partes illæ in priſtinum locum quantocyus reſtituendæ ſunt.

Inter externa topica, præ aliis commendamus ad nucham Balſamum mirabilem artificialem, vel noſtrum paregoricum, qui paratur ex oleo ſuccini, Aqu. anhalt. Spirit. Sal. ammoniac. ſuccinat. & camphora; vel Spirit. Sal. ammoniac. Matricalis cum camphora mixtus, ad ipſam ſpinam verò ſequentia: Ex. gr.

℞. *Unguent. martiat.*
Nervin. ana ℥ ß.
Ol. de laterib.
Succin. ana ʒ ß.
Petrol. ʒ j. *M.*
Vel
℞. *Unguent. nervin.* ℥ j.
Ol. anthos,
Succin. ana ℈ j.
Rutæ coct. ʒ iij.
Spicæ,
Salviæ,
Juniper. ana ʒ ß.
Balſ. de Peru nigr. ʒ j. *M.*
Vel
℞. *Unguent. nervin.* ℥ ij.
Ol. lumbricor. ℥ j.
M. D.

Oleum cantharidum, cum aliis oleis aromaticis junctum, & externè illitum, præſtantiſſimum eſt medicamentum.

Ciconiæ ſeu galli venter impleatur appropriatis, dein aſſetur, ex inde prodiens pinguedo valdè prodeſt in affectibus paralyticis. In paralytico adoleſcente poſt balneum formicarum ſedulò repetitum, cataplaſma ex radice ſymphiti recentis faciebat officium, ceu annotavit *Cl. VVedelius*.

Spiritus lumbricorum, formicarum, aſellorum, &c. hic non contemnendi ſunt uſus. Hoc autem notetur, ne olea cocta ſola, vel pinguedines, ad uſum nimium vocentur, viſciditate enim ſua poros obſtruunt, unde diluenda ſunt calidioribus, deſtillatis, tincturis, ſpiritibus vini & aliis ſpirituoſioribus, annotante nobiſcum *Heſſœro*.

Fomenta, lotiones, ſuffitus ex herbis appropriatis, aromaticis, quæ infundantur in ſpiritu vini, dein deſtillentur, approbamus; ſpirituoſa enim hæc penetrant, dulcificant, irradiant, & roborant membra. Commendamus in hunc finem, eſſentiam ſequentem antiparalyticam, ad membra, à nobis ſæpius comprobatam.

℞. *Sal. volat. C.C.* ℥ j. *ſolve in aromatico liquore & adde Eſſent. duarum pretioſarum reſinarum, quas mare proiicit, ana* ℥ iv.
Eſſent. bene olentis Mumiæ ℥ ij. *M. & tanquam theſaurum pro paralyticis ſerva.*
Vel
℞. *Spir. lilior. convall.*
Aqu. apoplect. Lang. ana ℥ j.
Eſſent. caſtor. ʒ j. *M.*
Illinatur hac mixtura ſpina dorſi à nucha ad os coccygis uſque Vel Galbanetum.

Sternutatoria, ſuffimenta, balnea tum naturalia, tum artificialia ad partes vocamus, ubi præ nitroſis excellunt bituminoſa ſulphurea; his verò in noſtris oris præſtant *Thermæ Emblenſes & VVisbadenſes*, quæ in ſe continent ſulphur, alumen, ſal, nitrum, & per hæc externè mira præſtant, interneque per inexpiſcibilia ſalia volatilia penetrantia. Sunt tamen aliquando in corporibus ſiccis & nimis calidis cautè uſurpandæ Thermæ, & ſunt Empirica medicamenta & à *Deo* ſolus effectus ſperandus. Embſenſis fons egregius eſt inſtar aliam acidularum martialium, calidè bibuntur hæ aquæ, qua aqua *D. Haſfelt* à colica paralyticus factus feliciter curatus eſt. Balnea artificialia, ſæpius repetita, è frondibus pini & formicis, additis ſimul herbis nervinis & paregoricis, ipſiſque adeò mineralibus confecta, egregii hoc in caſu uſus ſunt, laxas enim partes roborant, tonum reſtituunt & illapſos obſtruenteſque humores digerunt & diſſipant, ut ſpiritus liberiùs vagari & functiones ſuas obire queant, atque hoc fuit illud ſtratagema celeberrimi noſtræ ætatis *Medici Italici Borrhi*, qui in ahenum omnis generis animalia, verbi gratia vulpes, canes, formicas, hirundines, &c. conjecit, indeque balneum paravit. Quem & eodem ſucceſſu ſecutus eſt Dominus Craneburgenſis de Fay dictus, Chirurgus ille famoſiſſimus & nobiliſſimus, qui ex iiſdem animalibus unguenta & olea coxit, ad hunc & ſimiles affectus aptiſſima.

Denique etiam nobile illud infuſoriæ artis inventum & aliquando nobis reſtituit ægrum Paralyticum. Membra reſoluta quoque cum magno fructu hordeaceis calidis, & ventribus variorum animalium, imponenda juſſimus; nec haſta abiicienda, horum enim uſu niſi ſanitas ſtatim reſtituatur, non illicò deſperandum eſt, chronicus enim eſt morbus; mente ergò revolvendum *illud Hippocrat. S. 2 aph.* 52. Poſt balnea & fotus imò inunctiones quaſcunque pars affecta paralytica tegatur linteis calidis, vel panis calidus imponatur lateri affecto. Maximo cum ſucceſſu etiam ſpinæ dorſi imponitur Empl. de Ranis cum Mercur. utpote ad omnes tubulorum obſtructiones pituitoſas efficax. Ex. gr.

℞. *Empl. de Ran. c. quadruplo Mercurii* ℥ j.
Camphor. ʒ ß.
Malaxetur c. ol. ſuccin.

Pro preſervatione convenit fonticulus & creber uſus Salis volat. oleoſ. m.d. vel Tinct. ſuccini, vel liq. C.C. ſuccin. Aqu. anhaltin. &c.

CA-

CAPUT XII.

De Morbis capitis.

DE CONVULSIONE.

Ethymologia. §. 1. Convulſio, ratione Ethymologiæ, à *convellendo*, & *Spaſmus* ἀπὸ τοῦ σπᾶν contrahendo derivatur, quia hoc in affectu muſculorum principium atque finem in unum quaſi convelli & contrahi, obſervare eſt. *Synonymia.* Dicitur & Catachreſticos *Crampus*. Differt ſpaſmus à convulſione, quatenus ſpaſmus ſemper dolorificus eſt, convulſio verò non item. *Definitio.* Deſcribi conſuevit, Quod ſit *muſculorum contractio involuntaria, ſtabilis & doloroſa, ab intimiore nervoſarum partium irritatione, vel à nimia inſufflatione ſpirituum animalium orta*. Dixi involuntaria, affectus enim hic nervos, vel ipſorum fibrillas, muſculoſque ad motum præter voluntatem cogit, indeque involuntarius hic fit motus in parte, quæ voluntariè aliàs moveri ſolebat; dolorifica quoque eſt, quia partes ſenſu exquiſito præditas occupat. Vel deſcribitur, quòd ſit violenta dolorifica vel totius corporis vel partium quarundam variata agitatio & concuſſio à particulis acido-acribus ſuccum nerveum in ſuo *Differentia.* libero motu ſufflaminantibus, oborta. Diverſas ſpecies, vel potius gradus quod attinet: aliquando totum corpus convulſione ſubita corripitur (Latinis eſt diſtenſio) prout in *Tetano*, ubi totum corpus rectum & diſtentum occurrit, in quo caſu nervorum principium quoque lædi creditur. In *Emproſthono* & *Opiſthotono* univerſi corporis partes, in priori antrorſum, in poſteriori retrorſum flectuntur. Interdum contingit omnes corporis partes, capite excepto, convelli; ſæpius quoque accidit, ut caput ſolum retrorſum ad dorſum trahatur & convellatur, ſæpiſſimè tamen fit, unam duntaxat corporis partem diſtendi ac convelli, puta *oculum*; *gulam*, ut patiens nihil deglutire poſſit, *linguam*, *frontis cuticulam*, cervicem, collum, crus, brachium, digitum pedis, &c. Eſt quoque ſpecies illius ſpaſmi levioris, ſæpius enim illa per ſe, breviſſimo temporis ſpatio ſolvitur, quandoque ſola frictione miteſcit, qualis quoque ſpecies ſpaſmi ultra horæ ſpatium vix affligit, quam experimur frequenter in cruribus, ſuris, in manuum pedumque digitis. Nonnullis ita arctè per hunc morbum contrahuntur crura brachiaque & ſubinde etiam manus, ut vix magnis viribus ab adſtantibus extendi poſſint prædicta membra, priuſquam acceſſio finiatur. Aliis os ſpaſmodicè contrahitur in *ſpaſmo Cynico* dicto, ubi muſculus oris latus dictus ab una ſolùm parte contractus, ſpeciem ringentis canis refert, ſin ab utraque parte contrahatur, formam dat ridentis, & *riſus Sardonicus* appellatur, ſin quoque temporum & mandibularum muſculi irritentur & contrahantur, cum ſtridore dentium, *Triſmos* vocatur. Maxillæ interdum ita colliduntur, ut aperiri nunquam poſſint.

Pars affecta §. 2. Quanta animorum contentione de ſubjecto convulſionis digladientur authores, id teſtantur bibliothecæ Medicæ. Veteres cerebrum primariò hic aſfici putare, plures & maxima pars ſtat pro muſculis, tanquam ſubjecto adæquato. Alii probant nervos eſſe partem affectam primariam, nonnulli ſpiritus animales eſſe proximum motus inſtrumentum, indeque & hujus noſtri affectus partem affectam contendunt, anteſignano militantes *Williſio*; pauci *tendines* accuſant, multi pro carne fibroſa certant, tanquam fibris membraniſque præditam. *Sylvius* aliique ipſum cerebrum ac cerebellum unà cum radicum ſpinalis medullæ initio, eſſe locum affectum primarium ſtatuunt. Hæc ex latifundiis aliorum contulimus, illud quod ſequitur, noſtri agelli fructus eſt. Præſuppoſito tanquam certo, idem eſſe motus tam voluntarii ſeu ordinarii, quàm involuntarii ſeu præternaturalis ſubjectum, ac omnium penè Anatomicorum conſenſu, muſculos fibrillis nerveis abundantes, pro motus voluntarii inſtrumento haberi, meritò & pro certo concludimus, eoſdem etiam involuntarii & ſpaſmodici motus eſſe organon & ſubjectum adæquatum, quod D. Helmontius probat, muſculos habere duos motus, unum quatenus ſunt clientes voluntatis, ut edant voluntarium motum, alterum verò in quantum invita voluntate proprio feruntur motu, eſtque hic etiam duplex, prior ſc. quatenus unico tractu violento contrahitur, prout in ſpaſmo, *Krampff*. Diximus etiam in præcedentibus convulſionem immediatè produci ab irritatione, toto enim die obſervamus, carnem muſculoſam nunc cæſim, nunc junctim lædi, abſque ulla accedente convulſione, è contrario à punctura nervorum, & vulneribus partium nervoſarum frequentiſſimas oriri convulſiones, prout ab ictu ſerpentum, viperarum, aliorumque venenatorum animalium videre licet; meritò ergò decernimus, Nervos ipſorumque fibrillas eſſe ſubjectum ſpaſmodicæ contractionis. Nervi enim cùm ſint ſenſus exquiſitiſſimi, irritationem præ aliis partibus promptiſſimè ſuſcipiunt, & ſpiritus quos vehunt animales ſimul in motum impetuoſiùs adigunt, quo facto neceſſe eſt motum & ſenſum depravatè fieri. Nervos verò hic ſumimus incluſivè cum productionibus eorum fibroſis, tendinoſis, membranoſis, & ſpiritibus animalibus inflatis, quæ ſingula irritatione concepta, motu continuato ſpaſmodicè contrahuntur, ſicque totum convellunt muſculum. Muſculus enim cum ſucco nerveo eſt proprium motionis inſtrumentum, qui ſi præter voluntatem ad ſuum principium contrahatur, læſus meritò dicitur, ut in oculi ſpaſmo, qui ſtrabiſmus vocatur, muſculi ipſum moventes, convelluntur; in ſpaſmo cynico verò muſculi dimidiæ faciei contrahuntur; ſi verò in utraque parte fit contractio patientis, os ſpeciem dat ridentis, riſuſque Sardonicus vocatur; ſi labra convelluntur, muſculus latus dictus affectus eſt, ex quo labiorum muſculi oriuntur. Idem de aliis corporis partibus dicendum. Sed motum hunc præternaturalem in muſculis jucundo ſpectaculo obſervare licet, cum recens mactatorum, indeque adhuc calentium animalium, ut boum, &c. muſculos per totum corpus trementes, & quaſi ſalientes (perinde ut ſerpentum, piſcium, anguillæ, lucii, &c. corda exempta) deprehendimus, exanguia enim ita à ſpiritibus adhuc reſtantibus ſurſum & deorſum, varièque moveri videmus. Id & confirmat Excell. Dn. *Mich. Ettmulerus* in eleganti Diſputatione, cui titulus, *Parva magnorum morborum initia* §. 15. in omni parte, ubi duntaxat fibrillæ adſunt, convulſio fieri poteſt, & omnes dolores ab hac derivari poſſunt.

§. 3. Tranſeundum nunc ad ſigna, quibus hunc *Signa*: affectum, ut ex ungue Leonem, cognoſcimus. Imminentes præſagiunt convulſivos motus ſequentia ſigna, v. gr. Capitis gravitas, vertigo, oculorum ſcintillationes, corruſcationes, horror totum corpus pervadens, membrorum tremores, pavor in ſomno &c. Internas convulſiones præſentes indicant interaneorum miræ commotiones, aliquando viſibiles interdum non: vel umbilicus retrahitur verſus interiora, ut fovea in illa regione notabilis formetur, vel abdomen tympani inſtar diſtenditur. Si verò partes nervoſæ pectoris magis afficiuntur, tum tuſſes immanes, ſuffocationis metus, & anguſtia adſunt. In omni autem nervorum diſtentione dolor plerumque concurrit vehemens, qui vires immodicè conſumere potis eſt imprimis ſi diu perſiſtat. Pars affecta quoque verſùs ſuam originem ita fortiter attrahitur, mediantibus nervis, muſculis & ſpiritibus animalibus, idque præter voluntatem, ut ad priſtinum habitum vix reduci queat; Dum autem partes omnes capiti ſubjectæ convelluntur, contingit, præter illam dictam attractionem, corpus vel nullo modo inflecti poſſe, vel in priora ita incurvari, ut mentum jungatur pectori, vel in poſteriora ita detorquendi, ut caput ſcapulis quaſi impellatur; caput quoque aliquando

vi

vi huc vel illuc concutitur, facies rubore perfunditur, doloreque moleſtatur. Ex oculis quandoque diſtortis nonnunquam lachrymæ manant, atque os vix aperire poteſt patiens. Dorſum, maxillæ, manus atque crura rigent, nec extendi queunt. Hinc ubi malum altas egit radices, dolorum magnitudine ita æger excarnificatur, ut è lecto exiliat, pollicem pugno concludens, clamoribus vociferetur, ac, quaſi mente ſit captus, magnas profundens nugas, & patiatur deliria, ſpiritibus ita extra ſphæram ſuam excurrentibus, tandem etiam æger potum per nares ejiciat, & variæ ſpecies idearum objiciantur. Sed non lubet plura enarrare, cum ab aliis id ad nauſeam factum ſit, cui enim Medicorum non eſt cantatus hic Hylas?

Cauſa Veterum. §. 4. Cauſæ explicandæ nunc aliquid temporis eſt dandum, & quidem ſi primò veterum libeat inſiſtere terminis, de cauſa hujus morbi agentium, omnes illi *cauſam immediatam* vel *repletionem* vel *inanitionem* (contra mentem Helmontii, qui hæc anilibus figmentis annumerat) poſuere. *Repletionem* vel à ſanguine deduxere, unde convulſionem repentè etiam in corpore ſano obortam narrant, quando ſcilicet præceſſit vita otioſa, crapula, ebrietas; vel ab humore pituitoſo, qui ſe prout ſanguis in nervorum muſculorumque ſubſtantiam inſinuat, modò tantùm intumeſcant & dilatentur muſculi, ſecundùm profunditatem, latitudinem atque longitudinem, illique contrahantur, tum enim convulſionem ſeu ſpaſmum exoriri, ſibi perſuadent.

Mediatas verò cauſas varias, vel ab apoſtemate, vel ex ſuppreſſione alicujus vacuationis conſuetæ; aliquando etiam à vaporibus craſſis, ſi ſpaſmus ſcilicet ſubitò oboriatur, & facilè deſinat, deducunt. Hæc fuere dicta de *repletione*, nunc & argumenta ipſorum paucis videamus, quod attinet *inanitionem*; in hac vel illa *inanitionem* ſeu ſiccitatem nervi frequenter cauſam eſſe, ſequentibus ducti rationibus probare ſatagunt: quod ſpaſmus illo longiore gignatur tempore, & labor aut vigiliæ immodicæ, febris ardens, ſolicitudo, ſudor immodicus, vomitus, alvi dejectio, ſanguinis immodicum profluvium, nimius coitus, inflammatio, vomitus, ex helleboro imprimis aliiſque venenoſis, dolor vehemens, hectica, cauteria aut veſicatoria, nervoſis partibus temerè appoſita, ardorque magnus partium nervoſarum, aliaque id genus præceſſerint. Ex hiſce enim cauſis remotis, ſeu procatarcticis, dicunt illi contingere, corpus, ſubinde etiam ipſos nervos, ita exſiccari, proprio nervorum humido radicali nempe exhauſto, ut haud ſecus atque coria juxta ignem poſita ſicceſcant, ac in ſe contrahantur.

Paracelſi. §. 5. *Paracelſus* ſpaſmum, quem contracturam vocat, ejuſque generationem ad epilepſiam refert, cauſam ejus principalem Spiritum Mercurii ſale acetoſo imprægnatum ſtatuit, alibi quinque ſpecies proponens, pro diverſitate cauſarum. (1.) Ait illam fieri ex læſione, vulnere, ictu, contuſione, caſu, abbreviatis nervis, vulnere non ritè curato: & (2.) ex calculo & arena renum & veſicæ: (3.) ex colica, acetoſitate fellis & melancholiæ, membra convellente: (4.) ex ira: (5.) ex vino. Alio loco ex Mercurio quodam Microcoſmico oriri hunc affectum, probat per illos, qui eum tractant. Alibi ſpaſmum ex frigido, h. e. ex vento, vel flatu excitari contendit, perinde ut & ex nimio potu & cibo.

Helmontii. §. 6. *Helmontius* affectum hunc parvam nominans Epilepſiam, omnem convulſionem ſeu ſpaſmum fieri putat à *Blas vitali* muſculorum, ex *Archeo innato* ſuſcitato, cujus occaſio ſit aliquod malignum, irruens in Archeum muſculorum, vitæ inſidians, & *cap.* 11. *de Lithiaſi n.* 131. 132. varias admittit ſpaſmi ſpecies, in aſthmate membranam pulmonem ambientem affici credit; in pleuritide *pleuram*; in anxietate & palpitatione cordis mediaſtinum vel diaphragma; in vomitu, ſingultu & cardialgia ventriculum; in hydrope, utero, &c. abdomen; in torminibus intermittentibus vel colicis inteſtina; in gonorrhœa paraſtata vaſa ſpermatis ſtimulo contrahi & excitari ſpaſmum itidem probat. Omnes verò harum partium contracturas, ex inde dolorificas fieri autumat, quia Archeum & ſpiritum acredine, ponticitate aut gradibus caloris, aut frigoris iciunt. Dolorem enim intenſiſſimum ille ab igne deducit, ſcilicet ab alcalibus, aut corrodentibus, igni proximis, auſteris, ponticis & acidis, mox dein à ſalſis, acribus, amaris, &c. venenis. De quibus omnibus author ſat ingenioſè diſſerit.

§. 7. *Thomas Williſius* Anglicus ille Galenus (per anagramma *Angelus*) particulas heterogeneas & valde exploſivas ſpiritibus animalibus, in hac aut illa corporis regione agentibus, accreſcere ſupponit. *VVilliſii.* Dein ex iniqua combinatione, & irrequieta hujus materiæ & ſpirituum colliſione, crebras vehementeſque exploſiones editas, paroxyſmos ſpaſmodicos inducere demonſtrat, quoties enim particulæ nitro ſulphureæ particulis ſpirituum animalium ſpirituo-ſalinis accreſcunt, toties exploſiones impetuoſæ excitantur; quæ exploſiones ſpaſmodicæ, juxta noſtrum Authorem, non duntaxat in muſculis fiunt, ſed etiam in membranis, ventriculo, inteſtinis, meſenterio, aliiſque partibus exanguibus, Crampa ſive Tetanos plerumque oritur, quando ſpiritus animales injuſſi è tendinibus aut uno, aut ſimul utroque in muſculi ventrem proſiliunt, unde pro more ſolito mox regredi nolunt, verùm diutiùs intra carnes manentes eas valdè inflant, & ſummè contractivas reddunt. Dein ſiquidem alii muſculis hiſce neque cedunt, neque in contractione conſpirant, pars rigida & cum ſummo dolore tenſa fit. Hujus cauſa dicitur materia quædam heterogenea, quæ per ductus nerveos, unà cum ſucco eorum, in muſculos deſcendens & ſpiritibus cohærens, eoſdem elaſticos ſimulque obſtinatos reddit, ita ut intra fibras tendineas contineri nequeant, ſed ſpatia ampliora deſiderantes in carnes ex currant, ibidemque, donec deferbuit eorum tumor, permaneant, & quæ alia plura elegantiſſimè edisſerit *Williſius*.

§. 8. *Franciſcus de le Boe Sylvius* hoc in affectu modò *acrimoniam*, modò *aciditatem* quandam in humoribus culpat, hinc mox bilem, præcipuè atram, utpote omnium acerrimam & acidiſſimam, mox pituitam putrefactam, quippe & in hac aut latet acidum, aut ſal lixivioſum, peccare contendit, quorum humorum acrimonia aciditateque membranoſæ cerebri, cerebellique & ſpinalis medullæ, nervorumque atque adeò omnium partes, ita vellicantur & malè afficiuntur, ut conſequatur impetuoſus, copioſus & perſeverans ſpirituum animalium ad muſculorum fibras motus, h. e. ſpaſmus. *Sylvii.*

§. 9. *Carteſiani* cum Veteribus ferè, (quòd rariùs fit) amicè conſpirant, in hoc cauſarum argumento, ut adeò dicas id, quod apud Juris Conſultos proverbii vicem obtinere audio, qui dum veriſſimum eſſe quid ſignificare voluerunt, *Julianum* id dicunt *ſcripſiſſe & veriſſimum eſſe*, cùm & *Marcellus* perpetuus Juliani correctior conſentiat. *Carteſii.*

A repletione enim & *inanitione* nervorum vel medullæ originis cauſam deducunt, & per idem probant exemplum, ac Veteres, nempe prout chordæ in cithara præ nimio calore aut ſiccitate contrahuntur, ſic & nervi convellantur, & ſe arctiùs comprimant; & eundem affectum, crampe dictum, à lento, frigido ac craſſo flatu, partes inflante & diſtendente, oriri volunt, hoc etiam inter alia argumenta probant, quod modico calore, & ſola frictione, depelli poſſit hic affectus.

§. 10. Nos unicuique liberum arbitrium relinquimus, nec ullum obtorto quaſi collo ad noſtra comitia cogimus, quippe qui noſtram duntaxat opinionem proferre & probare ſatagimus. *Convulſionem* tum in genere, tum in ſpecie, immediatè ab excandeſcentia Regis noſtri *Microcoſmetoris*, minori tamen quàm in *Epilepſia* eſt, ſpiritus animales impetum facientes, hinc indè confusè regentis, oriri ſtatuimus; *Noſtra opinio de Cauſa.*

tuimus ; à ſpiritibus enim principaliter omnis fluit motus , fibrarum enim motricum beneficio omnis in corporis œconomia localis motus exiſtunt motores ; quotieſcunque ergò pars quædam ſenſu moleſti vel noxii infeſtatur fibrillarum ſenſilium inordinata & vehementiore vibratione , ſpirituum ad eam allicitur impetus , à quibus aucta , & plus minus ſpaſmodica earum tenſio perficitur ; ſpirituum enim quamdiu viget impetus elaſticus , etiam fibrarum motricum ritè fabricatarum tonus , & inde dependens tam ad externorum objectorum promptiſſimè recipiendam impreſſionem ſenſilem proclivitas , quàm continuus ad motum nixus , debito in robore vigebunt ; adeòque partium continentium localis motus, cum contentarum promptiſſima undique diſtributione , quin & pro occaſionum varietate , inordinata commotione , & nonnumquam excluſione continuabit . Sufflaminato enim nonnihil ſpirituum illorum impetu motivo , & inhibito quadantenus radioſo illorum influxu , ceſſabit etiam proportionaliter fibrarum tonus , remittet unà ſenſilium facilis receptio , & langueſcet fibrarum motivus nixus , prout Clar. *Ettmullerus* diſſerit ingenioſè . Sic & ſpaſmus oritur ab obſtructione in tubulis muſculorum , qui iſta obſtructione humores ibi hærent , & ſpiritus influentes impediti in iſtas fibras circa obſtructionem irruunt , & iſta irruptione nervos irregulariter vellicant , hinc cauſam præbent , cur ſpiritus per apertos poros nervorum magna copia in muſculos influunt & ita diſtendunt. Ubi ergò cauſa mali conſtringens , pungens , rodens &c. hæret , & ſuccum nerveum ſeu ſpiritus animales in libero ſuo motu ſufflaminant , ibi Anima non duntaxat afficitur , ſed & ſolidæ ſeu continentes partes fibroſæ nerveæ , ejuſdem loci præternaturali motu , ad excutiendam mali cauſam concitantur & inſtigantur , certos namque in corpore motus ſequuntur certæ cogitationes in mente , & viceverſa . Cùmque ideò unum in aliud agat , viciſſim ab alio patiatur , hinc anima , quæ cum humoribus circulantibus aliàs conſtituit ipſum ſubjectum , & cauſam efficientem animalium functionum , in ſenſatione , intellectu &c. communicando partibus organicis motum ſentiendi & movendi , ea etiam voluntariorum motuum eſſe poſſe ſubjectum certum eſt . Cauſa prima & principalis ſpaſmi latet ſæpiſſimè in membro ipſo , & non in cerebro . Nunc paucis videamus cauſas mediatas . Hoſtis verò accedens armatus tot & variis armis , haſta , gladiolis , bipennibus obtuſis & obtuſangulis , munimenta externa , in quibus milites Regis noſtri (ſpiritus animales) degunt , nervoſas fibrillas quaſcunque aggreditur , quibus ſpiritibus impetuoſè accurrentibus , fit irritatio nervoſarum illarum partium , à qua intimiore & conſtanti irritatione fibræ nerveæ criſpantur & contrahuntur , muſculi ab[illegible]viantur & intumeſcunt , cum dolore & duritie , à ſpirituum animalium ſolo influxu impetuoſo dependente . Criſpaturæ enim fibrillarum nervearum doloroſè commotarum , non verò fumi aut vapores motus excitant convulſivos . Partes ergò nervoſas vellicantia & criſpaturas inferentia ſunt omnes humores acres , bilioſi , ſæpius acidi , pontici , cum ſanguine & lympha , mediante circulatione nervoſo generi communicati ; ſunt & varia externè aſſumpta purgantia fortiora , potius venena , antimoniata , occaſione enim ſpiculorum antimonialium , cum Vino infuſionis Croci metallorum , aut vitro antimonii hauſtorum , fibræ tum ſtomachi , tum aliorum viſcerum & partium corrugari & vellicari poſſunt , unde ſæpè vomitus enormes convulſiones præcedunt. Si enim acor aut acrimoniam partem nervoſam vellicaverit , ſenſim inchoatur prædicta criſpatura , donec ad ipſum principium perveniat , ipſoſque ſpiritus animales turbet , ex his enim patet , ſpaſmum non tam ex mente Veterum ex inanitione , quàm eam ſubſequente acrimonia generari , prout videre licet in hypercatharſi , ubi non ex inanitione ſpaſmus oritur , ſed potius ab acrimonia , eam ſubſequente , teſtante id nobiſcum *Exc. D. D. Wedelio* , Collega noſtro *colendo in Eph. Germ. Ann.* 10 *Obſerv.* 75. Nec tamen excluſum volumus humorem quemvis fæculentum , venenoſum , tartareum , paucis , acidum ſcilicet , ſive ſit pituita , ſive ſuccus pancreaticus , ſive ſerum , juxta illud tritum , *Acida nervis ſunt inimica*; hinc eſt quod arthritici tam frequenter vexentur ſpaſmis , ut & pueri , qui plerumque ex nimia adyphagia acidum plus minus viſcoſum in ſinu habent , vel ob vermes; prout & illi adultiores, qui Rhenani Bacchi floribus nimiopere aſperguntur , pro grato aciditatis guſtu , *Tremorum* pœnas luunt . Acidum ergò ad inducendam convulſionem debet eſſe paulò fixius , craſſius & ſubjecto moderatè viſcido irretitum , non enim debet eſſe acidum volatile , poros enim cerebri pervadendo , potiùs & faciliùs *Epilepſiam* produceret , quàm *convulſionem* . Inter cauſas remotiores recenſemus omnia , quæ acrimoniam & acorem pro irritatione nervoſarum fibrillarum ſufficientem ſubminiſtrare poſſunt , vel communicando , vel abſumendo humores blandos , ita ut reliqui tum acriores , ſicque nervis inimici fiant . Ob ſalis fluorem vidimus in ſcorbuticis ſpaſmum hunc ordinariò accidere , prout triſti ſpectaculo obſervavimus in *conjuge Nobiliſſimi Conſiliarii cujuſdam*, quæ primùm evomebat maximam *pituitæ acidæ* quantitatem, quem vomitum excipiebant *convulſiones* manuum brachiorumque , cum anxietatibus cordis intenſiſſimis , acido mitigato inferiùs dicendis remediis , omnia remittebant ſymptomata , & morbus placabatur ,

Omnia quoque venena acria , vulnera , ictus , morſus venenatorum vel ira furentium animalium , puncturæque nervorum , hunc morbum excitare poſſunt . Sic nos novimus triſte exemplum in pharmacopœo quodam experto , cui improviſò feſtuca lignea haud dubiè venenata (fuit enim in menſa , in qua tractavit venena) digito manus minimo inſerebatur , quâ neglecta , altero die dolores maximi cum inflammatione accedebant paulò poſt accedentibus convulſionibus , is ad Patres abiit . Si ergò particulæ hoſtiles vel ſpicula viſcidiore illa textura pertinacius agglutinata hærent , ſæpius interiori nerveæ ac admodùm ſenſili ventriculi tunicæ facilè , moleſtæ illius continuæ impreſſionis occaſione provocari ſpirituum impetus , & ſub regimine pylori ſpaſmus ſtomachi , adeoque vomitus ſpaſmodicus concitari poteſt . Omnes proin partes corporis , & ipſa viſcera , ut ſunt ventriculus , renes , folliculus fellis , cor , inteſtina , meſenterium , veſica , uterus , &c. & quæ nervos ſenſationis organa habent , irritari & criſpari , & inde ſpaſmo ſeu criſpatura convulſiva affligi poſſe , haud dubitamus , nam ubi ſunt fibrillæ nerveæ , ibi ſpaſmus exoriri poteſt. Cutis quoque his ſtipata , ſanè rete mirabile eſt , ex fibris arteriarum , venarum , nervorum & tendinum , variè inter ſe complicatis , contextum , ita tamen ut nervoſo generi plus quàm venoſo in ſua ſtructura acceptum referat , tanta nervearum fibrillarum & tendinoſarum copia , cum intertextis arteriarum venarumque capillaribus ut exiliſſimis ſic numeroſiſſimis gaudet ; in rigoribus ergò furoribuſque cutanearum fibrarum contracturam fieri poſſe , non dubitamus , quod & cuivis , qui vel primis labris dulciſſimos Medicinæ fontes guſtavit , notiſſimum eſt . Hic plura quoque eſſent addenda , *de tremore cordis* , *de palpitatione aliiſque motibus convulſivis, hyſtericis , hypochondriacis , de tremore artuum*, ſed cum hæc omnia *Nobiliſ. Williſius* ſat exactè & ingenioſè pertractaverit , inde non allubeſcit crambem bis coctam proponere , & poſt Homerum Iliada canere , præſertim cum ex prædictorum Noſtrorum deductione perſpicaciores facilè cauſam ruſpari poſſint aliorum motuum convulſivorum ſimilium , quippe qui tantùm loco differunt . Hoc tantùm de tremore addam , quòd ut plurimùm tremor oriatur à ſpiritibus animalibus per apertas valvulas in oppoſitos muſculos influentibus , qui ſpiritus vel non vehementer influunt , vel magna copia in valvulas irruunt , & ita iſtas non claudunt , ut ventus ſemiapertam januam non claudit, ſi leniter in eâ incurrat, vel pergat ;

vel

vel ſi valvulæ ſint mutilatæ, ita ut pori in iis maneant, per quos ſpiritus liberè fluunt. Otioſa quoque vita ſpaſmum producit, quatenus obſtructionem parit, unde ſpaſmus oritur.

Prognoſis. §. 11. Hactenus *cauſis* inhæſimus, jam proximè prognoſticorum ſignorum examini exactiori vocabimus. Convulſio ſeu ſpaſmus ex vulnere, prout exemplum habuimus ante triennium & quod excurrit, in milite Cæſareo, ut & hic non ita pridem in Ruſtico ab hernia liberando, ſæpiſſimè lethalis eſt; eadem prognoſis eſt, ſi ex helleboro, aut aliis purgantibus fortioribus inducta ſit convulſio, teſtante id nobiſcum magno *Æſculapio Coo*. Periculoſior quoque eſt ille ſpaſmus, qui ab hypercatharſi & ſanguinis profuſione, cum virium debilitate, oritur. Difficulter quoque curabitur, ſi febris ardentis alteriuſque malignæ occaſione enatus ſpaſmus ſit, unde febrem convulſioni ſupervenire melius eſt, quam febri convulſionem, quia febris deobſtruendo materiam peccantem ſpaſmum ſolvit, qui enim à convulſione, vel nervorum diſtenſione tenetur, febre ſuperveniente liberatur. Quicunque tetano corripiuntur, in 4. diebus moriuntur, ſi verò hos evaſerint, ſani fiunt, quæ omnia latitant in Sacrario *Venerandi Senis*. Si ſæpe nimiis doloribus excruciatus & convulſionibus defatigatus æger, furioſo ſimilis redditur, adeò ut tunc etiam loquelam amittat, viribus deſtituatur, ſudoribus diſſolvatur, atque potum per nares reiiciat, id mortiferum eſt. Diſtorſiones labri, ſupercilii, oculi vel naſi in febre continua, ſæpiſſimè mortem prænunciaſſe obſervavimus. Idem affectus ad mortem terminatur, quando materia alio induta pallio, ad cerebrum defertur, & affectus gravior epilepſia vel apoplexia ſupervenit, & vires reſolvuntur; ſed in his tibi ubique Hippocrates ſolvet nodum Gordium, ad quem ideò te remittimus, quia ſi tibi ſacra ſit authoritas, luculentam dabit ille. *Vid. S.* 2. *aph.* 26. item *S.* 4. *aph.* 57. 66. 67. 68. & *S.* 5. *aph.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. 17. 70. &c.

Cura Diætetica. §. 12. Noſtras nunc merces exponamus, & horrea noſtra recludamus. Quoad curam nempe & primò Diæteticam: (1.) *Aer* ſit temperatus, ſerenus, vitandus ergò borealis frigidus ac hybernus. Frigidum enim convulſiones, nervorum diſtenſiones, livores, & rigores febriles inducere, jam olim annotavit Hippocrates divinus *Sect.* 5. *aph.* 20. & nos in præcedentibus monuimus. (2.) Cibus ſit εὔχυμος in hunc finem conducit cremor ptiſanæ, ova ſorbilia, caro caponum, gallinarum, pullorum; aſſæ ſint potiùs carnes, quàm elixæ, addantur cibis cephalica, ut ſunt majorana, ſalvia, ſerpillum; conveniunt & uvæ paſſæ, amygdalæ. Vitentur ergò cibi ſalſi, acidi, acres, muriatici, nec nimia ingerantur quantitate, ut à fermento ſtomachi ſubigi nequeant, ſed in paſtam acidam viſcidamque abeant, unde varia in corpore noſtro diſpendia oriuntur; omnes quoque fructus auſteri vitentur ſummoperè. Potus ſit Cereviſia defæcata & nervinis maritata, ut ſunt radic. pæon. caryophyl. enulæ, herb. ſalv. roſmar. chamædr. vel decoctum hordei, vel potus calidus Theæ vel Coffeæ, qui celebris hoc in affectu, eſt ut & decoctum ſarſæparill. ſaſſafras, cum C. C. cinnamom. Zedoar. &c. A vini potu immodico abſtineat æger, omnis enim ebrietas & crapula maximoperè fugienda. (3.) Quies imperanda, motus nimius vitandus, frictiones tamen fiant vertebrarum atque colli, aliorumque artuum, cum ſuccino. (4.) Somnus & vigiliæ ſint modica, ſi enim modum exceſſerint, inde variæ in humoribus & ſpiritibus profluunt alterationes. (5.) Excrementa alvi quotidie officio reſpondeant, ut & reliquæ evacuationes conſuetæ, nocent enim quæcunque obſtructiones viſcerum, meſenterii, uteri, hæmorrhoidum: ſic & ſummoperè arcendæ ſunt quæcumvis evacuationes nimiæ, ut ſunt hæmorrhagiæ narium, uteri, hæmorrhoidum, hypercatharſes, ſudationes nimiæ, Venus immodica (veluti nimia Venere, per ſeminis & hinc Virium excedentem exantlationem, ſpiritus animales irrequietantur, & ad motus incongruos ſolicitantur) inedia, venena, purgantia fortiora, helleborina, antimoniata &c. ſymbolum ſuum addunt & poſt nimiam evacuationem, acrimoniam, tum ſanguini tum ſero conciliant, & nervoſum tonum ſpaſmodicis contractionibus labefactant. (6.) Animus ad hilaritatem ſit compoſitus, perturbationes enim angue pejus fugiendæ ſunt, quas inter iram in prima collocamus acie, tanquam ſæpiſſimum fabrum hujus morbi; ex ira enim bilis acrimonia ſpiritibus animalibus accedit, ex qua ſpiritus rebelles fiunt, & hunc morbum excitare poſſunt. Unde & *Helmontius* viperarum, aut aliorum venenatorum animalium deleterias vires, ex imagine iræ collocat; nec hic lubet de bilis origine cenſa noſtra exprimere, ſed potiùs aliorum in hoc opere induſtriam admirari, nihil enim nos moratur, ſive bilis per aduſtionis analogiam, ſive in corde oleum ſanguinis in ſal quadantenus abeat, ſero ſolubile. Terror quoque, metus, mœrores, &c. facilè hunc morbum excitare poſſunt, quatenus ſpiritibus animalibus negotium faceſſunt; prout triſte exemplum nuper obſervavi in perſona illuſtri, quæ ob mœrorem, quem habebat ob obitum conſanguineæ, ſpaſmodicos inſultus vehementes ſuſtinuit.

§. 13. Veteres dum à repletione frigidorum potiſſimùm humorum fieri ſpaſmum putant, primùm clyſtere alvum ſolvunt, dein clementioribus medicamentis humores præparant, hos demum evacuant, inter evacuantia palmam præripere aliis putant ſequentia, ex. gr. Diaturbith. c. rhab. agaricus, ejuſdem infuſum, pilulæ cochiæ, fœtidæ, de ſagapeno, de opopanac. &c. Et ex his ſolent varia compoſita & formulas concinnare, quæ omnia huc apponere tædioſum eſſet, nec inſtituti ratio quoque admittit. Poſt hæc, quæ avertere à parte affecta humores queunt, præſcribunt, prout ſunt frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ, ſternutatoria gargariſmata, clyſteres, apophlegmatiſmi. Poſtremò quæ reliquias diſſolvere, parteſque nervoſas corroborare poſſunt, adhibent. Corroborantia ipſis dicta, ſunt theriaca, confectio anacardina, Mithridatium, diamuſcum dulce; acorus caſtoreum, opopanax, &c. inter externorum cenſum referunt unguenta & olea varia, tum cocta, tum deſtillata aromatica, ex. gr. oleum vulpinum, lilior. Philoſophor. de piperibus, adeps gallin. axung. humana, &c. catulos vivos per medium ſectos, & pulmones è vivis animalibus exemptos parti diſtentæ circumponunt, quandiu calent, & dein oleo calenti tepido immergunt membra convulſa, ut recaleſcant. Pellibus felium vulpium, vervecum, luporum, ad partes convulſas veſtiendas & fovendas utuntur. Balnea ſive arte facta, ſive naturalia, thermas ſcilicet ſulphureas, & bituminoſas ſalſas aut aluminoſas commendant, quorum priora in poſteriorum defectu parare ſolent ex ſalvia, betonica, malva, abſynthio, ruta, majorana, Pulegio, chamomilla, rad. lil. alb. ſem. lini, fœn. græc. aliiſque mineralibus, ſulphure & alumine. Cucurbitulas tandem, cum ſcarificatione collo occipitique applicant. *Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.*

§. 14. *Paracelſici Practici* medicamenta exhibent aperitiva pororum, calefacientia, humectantia arteriarum & nervorum, non externa qualitate, ſed forma ſpecifica, ſic & ipſe *Paracelſus*, quia contractura ipſi morbus eſt in extremo gradu, vult etiam remedia in eodem gradu debere eſſe exaltata & ſpiritualia facta. Ex quo propinat curam aliam *internam*, aliam *externam*; interna fit per *purgantia*, & per *corroborantia*, quæ faciunt humorem vitæ creſcere & abundare, ut morbum expellere poſſit, ut ſunt aurum potabile, eſſentia auri, eſſentia perlarum, antimonii, arcanum ſulphuris, aqua vitæ, oleum vitrioli, aqu. Tartari, qu. eſſent. lapid. corall. Eſſent. caſtorei cum ſpiritu vini extracta *tremori*, convulſioni & omnibus nervorum vitiis, ſummo cum commodo propinatur, cum decocto herbarum aromaticarum. *Paracelſi.*

Externa cura peragitur ſequentibus : ſuffumigia fiant ex maſtich. juniper. Proſunt ol. tereb. laur. ranar. &c, gumm. galb. hederæ, ammoniac. opopan. adipes vulpis , cervi , taxi , muris alpini , hirci , cati , urſi , &c. In contractura & convulſione commendat oleum ſerpent. ol. Philoſoph. quod membra reddat agilia & ſana , *L. 3 de morb. metall.* eam quæ fit ex Mercurio curat baln. ex agrim flor. lil. convall. rad. hirund. cum aliqua parte calcis ovorum ; poſt balneum inungit membra ſeq. vel ſimili linimento.

℞. *Ping. vulp. excoct. lib. j.*
Adde
Caſtor. deſtill. ℥ v.
Tereb. deſtill. cum pipere,
Cantharid. & bacc. lauri ℥ vij. ß.
M. ſuper prunis candentibus.

Oleum Euphorbii inunctum convenire fertur. *Paracelſus* etiam miris effert laudibus oſſiculum illud triangulare in cranio , quod ſutura lambdoides duplicata quandoque , ſed rarò , efformare ſolet. Oleum radic. imperatoriæ deſt. & flores antimonii correctos alibi ſuadet. Et quis ſingula recenſebit.

Helmontii. §. 15. *Helmontius & ejus aſſeclæ* curant vel leniendo furioſum Archeum (quem hoc in affectu peccare dicunt) per axungiam humanam , vel eundem mortificando per ligaturas fortes , vel malignitatem ſpiritui adimendo , quæ omnia præſtant opiata , tum internè ſumpta , tum externè applicata. Eſto formula.

℞. *Spir. vini opt.* ℥ j.
Opii Thebaici ʒ j. ß.
Camphoræ gr. xij.
Caſtorei ʒ j.
M. pro externa inunctione.

VVilliſii. §. 16. *VVilliſius* convulſionem *parvam*, ceu dictum, nominans *epilepſiam* , eandem ferè curam obſervat , quam habet in epilepſia , adhibendo ſcilicet Cathartica , emetica , ſpecifica alterantia varia , empirica , & chirurgica , remedia antiſpaſmodica ſpiritus C.C. Cran. human. fuliginis , vel ſanguinis human. vel ſal. armon millep. aſell. aquas deſtill. herbarum aromaticarum , & id genus mille alia , quæ habet in *tractatu peculiari de Morbis convulſivis* certè aureo : Et cum hæc pro ratione loci & cauſarum varianda ſint , perſpicacioribus facile erit ex præcedaneis , imprimis quæ habuimus in *Capite de Epilepſia* eligere quæ huic vel illi ſcopo apta ſunt.

Interea dum hæc remedia intus exhibentur , convenire quoque ait interim veſicatoria in nucha & ponè aures applicata , ita enim juxta Authorem ſeroſi & acres humores à capite plurimùm emulgentur ; porrò ſternutatoria & apophlegmatiſmi hoc in caſu ſæpiùs levamen inſigne adferunt. Sanguinis detractionem è venis *ſedalibus* aut pede aliquoties repeti vult ; qui & urgente malo emplaſtra & cataplaſmata plantis pedum utiliter adhibere amat ; circa ſuras & femora *epiſpaſtica* admovet.

Sylvii. §. 17. *Sylvius* in curatione hujus affectus miſerrimi , quoad externa Paræi curam regiam inſequitur , & ſtatim *emplaſtrum diachalciteos* aceto & oleo ſolutum & liquefactum applicare jubet , rationeſque meliores , quàm *Paræus* affert , leniri enim ac emolliri muſculorum fibras vehementer tenſas , ſtatuit ; ſic & *Nobiliſs. Author* probat faſciam à *Paræo* commendatam , quia nempe comprimit muſculos nimium diſtentos , & blandè impedit , ne fibrarum magis damnoſa contingat in muſculis diſtenſio , & fortè ruptura incurabilis ; tandem cataplaſma ſequens haud contemnit à *Paræo* Regi Galliæ *Carolo* ſcilicet *Nono* applicatum.

℞. *Farin. hord.*
Orobi ana ℥ ij.
Flor. chamomill.
Melilot. ana p. ij.
Butyr. recent. ℥ j. ß.
Lixiv. barbitonſ. q. ſ. M.

Et ſi dolor hiſce non miteſcat , ad oleum terebinthinæ cum ſpiritu vini mixtum fervens , vel ad abſciſſionem nervi , vel tendinis , vel membranæ , cum *Paræo* confugit. Hæc ſunto dicta de externis , quando ſcilicet ſpaſmus , vel convulſio à punctura nervi , vel ab ulcere , vel fiſtula , aliiſque externis & internis ſpiculis oritur. *Interna* verò ſunt in hoc caſu ſudorifera ſale volatili conſtantia , ut ſunt ſpiritus Tartari , Aqua theriacalis omiſſis acidis , & plura alia , quæ non libet hic cuncta recenſere. Si autem à capitis vulneribus , ictibus , plagiſque oriatur hic affectus , fragmenta cranii , ſi quæ adeſſe præſumantur ; priùs eximenda ſunt , ad quam rem , ſi nulla via adſit , per quam illa eximi poſſint , trepano utendum ; facta enim hac apertione cranii commodè extrahi poſſunt , quo facto ex *Sylvii* opinione , in vulnus infundendum eſt oleum terebinthinæ cum ſpiritu vini mixtum ; quod ſi convulſio à combuſtione ſit orta , tunc oleum nucum vel ſeminum rapæ expreſſa ſuadet. Inter remedia generalia (ſpecialia enim ſuprà habuimus) externa convulſionem juvantia recenſet thermas ſulphureas , quia hæ ad affectas partes intimiùs penetrare poſſunt , in quarum defectu , ante alia balnea ; parari vult balneum ex ſale Tartari ritè cum ſulphure calcinato , & aqua fontana incocto. Poſt thermas vel balnea , axungiam humanam & anguillarum , ut & olea adhiberi autumat , quorum nempe ope acrimoniam ſalis lixivioſi & ſpiritus acidi temperari , cauſaſque doloris & convulſionis corrigi atque emendari opinatur. Fomentationes ex plantis aromaticis calefacientibus , nec non emplaſtra & cataplaſmata calidiora laudat , & quæ alia ſunt , quæ nos quanta licuit brevitate retulimus.

Carteſianorum. § 18. *Renati Carteſii ſequaces* , cùm à frigido humore vel à flatu obſtructionem in tubulis facientibus crampem oriri dicunt , conducere ajunt , omnia deobſtruentia & flatus diſcutientia , tum interna & externa , ſalia volatilia & reliqua cephalica , de quibus ex ipſorum opinione , in capite de epilepſia , huc valdè congruis , abundè egimus , quæ ruminare tædet.

Noſtra medendi methodus. §. 19. Ita alii de cura judicant , Nobis hæc placet methodus. Curatio affectus hujus terribilis , cauſarum ratione ferè eadem requirit remedia , niſi diverſa tempora , & diſtinctim applicanda eſſe indicarent , aliter enim in ipſo paroxyſmo , aliter extra paroxyſmum. Putamus nempe conducere purgantia , ſi modò præceſſerit temperies humorum , quæ hic omne fert punctum , & quæ à ſolis ſpirituoſis expectanda eſt , cùm propter *Microcoſmetoris* & ſpirituum animalium (ſuorum militum) perturbationem & quaſi exploſionem in humoribus oriatur tantum vitium , ut & alia humorum idea ſit corrigenda à dulcificantibus ſpirituoſis , à quibus functiones omnes meliùs procedunt ; ſi ergò inducias habeat æger , & vires & morbus admittant purgantia, ad materiam imprimis acrem , ponticam , bilioſam , Tartaream , &c. eliminandam , eligere poſſumus ſequentia , rhabarb. fol. ſennæ , tamarind. aliaque leniora ; ſi verò materiæ fixitas requirat fortiora , Mercurium dulcem à ℈ j. ad ʒ ß. ſuaſerimus ſummopere , cum conſerva roſarum exhibitum , vel ſequens *vinum medicatum*.

℞. *Herb. betonic.*
Chamædr.
Camæpith.
Roriſmar. ana M. ß.
Flor. lil. convall.
Paralyſ. ana P. ij.
Rad. pœon.
Glycyrrhiz. ana ʒ iij.
Fol. ſenn. ℥ ij.
Rhabarb. flav. ʒ iij.
Sem. fœnic.
Coriandr.
Aniſ. ana ʒ j. ß.
Acid. Tartar. crud. ʒ ij. ß.

Inciſa

Inciſa dentur ad nodulum, pro menſura vini.

Vel

℞. *Extr. Panchymag. Cr.*
Gum. Ammoniac. ana gr. viij.
Mercur. dulc. ℈ß.
Extr. trochiſc. albandal. gr. iij.
Caſtor. gr. vj.
C. eſſent. abſynth. q. ſ.
M. f. pilulæ pro doſi.

Aliquando ad radicem morbi evellendam vomitum cum Tartaro Emet. Mynſ. vel Ludovic. à gr. 2. ad 3. exhibuimus, imprimis ſi viſcidum acidum tunicæ ventriculi interiori ſit impactum, & ſi malum jam diu duraverit, & quaſi habituale factum ſit; ſi verò vires non ferant, aut aliæ circumſtantiæ diſſuadeant, per alvum purgantia fortiora omittenda cenſemus, & clyſteres eorum loco admittimus. His præmiſſis mox ſub invaſionem & progreſſum ſpaſmodicæ cujuſvis contractionis, eò unicè laborandum eſt, ut *excandeſcentia* Regis noſtri, & nervoſa fibrillarum irritatio, & ſpirituum animalium nimius & impetuoſus affluxus ſopiantur, quod obtinebimus dulcificantibus ſpirituoſis, ut ſunt ſpiritus formicarum viventium, cum ovis & ramuſculis adhærentibus, ſpir. C. C. fuliginis, ſecundinarum, ſanguinis humani, hirundinum, Miſtura cephalica *Cnœfel.* Eſſent. Caſtor. cum ſale volat. C. C. vel urinæ ad ℈ j. vel ℨ ß. Spiritus cerebri humani, Tinct. bezoart. Camph. Aqua magnanimitatis, Arcanum cephalicum noſtrum, Eſſentia cephalica compoſita, & plura alia eundem ferè effectum habentia; maximè verò potiora ex alterantibus cephalicis fixis, aliquando & volatilibus parata proſunt, quæ interdum ante & poſt excitatum vomitum exhiberi ſolent, & ad acidum vel acre corrigendum queunt felici ſidere adhiberi, quorum effectus & hic eſt, quod illud morboſum incidunt & abſorbent; talia ſunt in debilioribus oculi cancri, Corall. aſelli, lumbrici, cinis talparum, ſalia & alcalia fixa lixivioſa, Tartarus vitriolatus; in robuſtioribus verò limaturam Martis; in ditioribus & delicatioribus Eſſentiam Martis cum ſucco pomorum dulc. vel Borsdorf. paratam ſuademus. Viribus prædictis ad amuſſim æmula ſunt vitriolum Martis, ſpiritus vitrioli ſtriatus, cum urina humana volatiliſatus, &c. Verbo omnem paginam abſolvunt antiſpaſmodica quæcunque, ſub quibus comprehendimus ſulphur antimonii auratum, præcipitatum ſcilicet è ſcoriis reguli antimonii cum ſpiritu ſalis armoniaci, Cinnabarin antimonii *Glauberi*, Panaceæ nomine comprehenſam, ſpecificum cephalicum Joh. Michaelis, Cinnabarin ſolarem Excellentiſſimi Dn. *Sebaſtiani Scheffeři*, pulverem noſtrum antiſpaſmodicum ſequentem:

℞. *Cinnab. nat.* ℨ j.
Magiſter. Lunæ ℨ ß.
Cran. human.
Succin. pulv. ana ℨ j. ß.
Cin. hirund. & talparum,
Corall. rubr.
Margarit. ana ℈ ij.
Sacchar. perlat. ℨ iij.

M. f. pulvis antiſpaſmodicus: mira hoc pulvere præſtitimus, & effectu geminus eſt ille pulvis ſpaſmodicus Auguſtanorum, vel Noſter. Inter liquida excellunt, liquor C. C. ſuccinatus, Balſamus nervinus prælaudati *Dn. Dr. Schefferi*, ſpiritus antiepilepticus noſter &c. Spaſmus non aliter curari poteſt, quàm ut humores & ſpiritus per inſenſibilem tranſpirationem diſcutiantur, aut tanta copia ſpirituum in muſculum determinetur, ut tandem valvulæ revulſæ vi iterum ad ſtatum ordinarium deducantur.

Quòd ſi verò à ſcorbutico miaſmate ſpaſmus oriatur, antiſpaſmodicis antiſcorbutica admiſcere ſolemus, ex. gr. Eſſentiam antiſcorbuticam noſtram, vel eſto ſequens, vel ſimile in tali caſu deſtillatum:

℞. *Diaſcord. Frac.* ℥ j. ß.
Flor. tiliæ,
Herb. Chamædr. ana M. iij.
Rutæ ſylv. M. j.
Raſ. corn. alcis ℥ ß.
Decoct. rad. ſarſaparill.
Succi beccabung. ana lib. ij.
Adde pulv. ſpaſmod. noſtr. ℨ vj.

M. & deſtilla l. a. ex organo vitreo, deſtillato adde Tinctur. cort. pœon. ℥ ß. M. Præſente Paroxyſmo in id incumbendum, ut quantum poſſibile, liquor nerveus repercuſſus, & viæ ordinariæ ei quantum poſſibile liberæ reſtituantur, in ſpecie verò conſtringentes particulæ, canaliculos nerveos contrahentes, in aliam texturam canaliculis nerveis non contrariantem, diſponantur & ſituentur. In hunc finem naribus admoveatur Spiritus Salis ammoniaci, Eſſent. ſuccin. Camphorata, Eſſent. caſtor. cum Spiritu Sal. ammoniaci facta, aſa fœtida. Externarum quoque partium frictiones inſtituantur deorſum versùs, pannis aſperioribus ſuccini ſuffitu perfumatis. Cruſta panis toſta, ſale confricta plantis pedum fervens applicetur. Vertici & ſpinæ inungatur oleum lumbricorum cum oleo ſuccini, caſtorei, vel aqu. Anhalt. cum Camphora, Eſſent. ſuccini, caſtor. volat. & ſimilia. Linguæ & palato inungatur Theriaca cum aqua rutæ & paucis guttis eſſent. ſuccini maritata, internè cochleatim detur Mixtura ex aqu. hirund. c. caſtor. ſ. acet. parat. fl. Thil. Eſſent. caſtor. ſuccini, ſyr. fl. pœon. parata. Veſicatoria bracchiis applicentur, infundatur etiam pro re nata clyſter.

Si temperamentum ægri non nimis ſit bilioſum, præſtantiſſima aqua ſpirituoſa deſtillatur è tanaceto, ſi multum iſtius herbæ indatur paucæ aquæ, & ſic b. a. deſtilletur, hæc aqua ſpeciatim convulſioni medetur, ut & croci oleum, & ſpiritus, & crocus in ſubſtantia, ol. C. C. & lavendulæ, juniperi, & ſuccini, & omnia, quæ in morbis ſoporoſis & præcipuè in paralyſi conveniunt, exceptis acribus, ut ſpir. ſal. armon. &c. In tremore conducet ſeq.

℞. *Spir. ſalv.* ℨ ij.
Eſſent. caſtor. ℨ j.
M. doſis 30. guttæ.

Sin affectus hic ab utero, & ſtomachus etiam convellatur ab aſſumptis venenoſis cibis, ab eſu ſcilicet fungorum, aliorumque venenatorum, prout nos obſervavimus, vomitoria proſunt; ſi verò ſponte ſua vomitus oriatur, præſcribenda ſunt caſtoreata, cinnabarina, & tandem ſalus quærenda eſt ex opiatis in omnibus nervoſis criſpaturis & hiſce utimur, nempe opiato notiſſimo vel laudano cydoniato in clave Pharmaceutica Schroderiana à *Nobiliſ. Hoffmanno* deſcripto, adeò ut à moderatiſſima anodynorum doſi, introductam quietem, jucundis inſomniis peractam, ſequatur corporis vigor, mentis & membrorum valor, acrium dulcificatio: ad ferociores enim motus opiata multùm valent cum Camphora combinata, &c. Contra qualia remedia, ſæpe Medici inſulſi, contentioſè aſſurgunt, & neſcio quam malignitatem, inde affricari ſpiritibus & cerebro ungantur, ſed hi nihil agendo, malunt ægrum deſerere & *Libitiniæ* tradere, quàm aliis rationibus fortiſſimis, & ipſi etiam experientiæ obſequendo manus dare, & ſic ægrum ex orci faucibus eripere. Teſtari poſſumus ſacram *opiatorum* vim, ubique decantatam, ſolam nobis in ſpaſmodicis contractionibus anchoram fuiſſe, quam ipſam vim prædicti Medici ignorant, ut adeò apud illos valeat tritum illud, *Ignoti nulla cupido*. Refrænat enim hunc ſpirituum impetum, & ſegniores quaſi reddit eoſdem *opium*, quod notiſſimi ejus in corporibus noſtris effectus *ſomnolentiæ* & indolentiæ teſtantur, hinc quoque flacceſcente fibrarum ſenſilium tono, haud æquè validè ab objecto licet intenſiori vibrari poterunt, unde nec ſpirituum jam in Elatere ſuo remittentium, ſufficiens repercuſſio ad primum

mum ſenſorium fieri, nec fibrarum doloroſè commotarum ſuperveniens ſpaſmus ordinarius, & convulſiva tenſio, procedere poterit, teſte *Nobiliſſ. Ettmullero in Diſp. elegantiſſ.* nuper *ab ipſo* nobis in literis miſſa, de Virtute *Opii Diaphoretica*; ubicunque ergò criſpaturæ & contracturæ fiunt ſpaſmodicæ, conducunt prædicta opiata, ut ſunt laudanum opiatum, Theriaca cœleſtis, Tinctura anodyna Wedelii, &c. Vel ſequens.

℞. *Theriac. Cœleſt.* ℈ j.
Laudan. opiat. ℈ ß.
Cinnabar. nat. gr. xv.
Camphor. gr. viij.
Extr. Caſtor. gr. vj.
M. f. pilulæ pondere gr. j. quarum doſis gr. v.

Cinnabaris fixat. item Sal. ſuccin. volat. oleoſ. Tinctur. caſtor. volat. conducunt maximè. Spirituum enim animalium impetum ſiſtunt, & motum eorum plus minus ſufflaminant, acidumque corrigunt; conſideramus enim acidum, illud mole minimum, quod partes nervoſas & fibroſas pungere, rodere ac doloroſè irritare poteſt, unde aliquando plura ſymptomata fluunt, quæ omnia opiata placant pacantque. Nonnunquam à *ſectione herniæ* præpoſtera, vel ab aliis vulneribus, ſpaſmum vidimus natum, ob ſpirituum animalium ἀταξίαν eorumque motus impetuoſos, qui ordinariam viam quærentes non ſemper inveniunt, & ſic allidendo, & impetuoſiùs ſe movendo iraſcuntur cum Rege ſuo, adeò ut ſæpe hi ægri inſtar ſtrangulatorum vitam relinquant; ab utraque enim parte muſculi faucium convelluntur, dentibus fortiter colliſis, unde miſeri eſurientes & ſitientes nihil deglutire valent, permanente collo rigido, & pulſu æquali atque forti, tandem verò celeriore & intermittente pulſu exiſtentes; cujus fabulæ cataſtrophe mors pluribus eſt; ſimilem caſum à ſolo mœrore & aſſumpto purgante medicamento fortiori in prædiſpoſito ſubjecto obſervavimus. Spaſmum continuum in puella obſervavimus, quæ eaſdem geſticulationes peregit, quas in Chorea S. Viti peragere ſolent. Novimus tamen caſus, quibus felici cum ſucceſſu medicinam adhibuimus, & quidem ſequentem, nempe liquorem C. C. ſuccinatum, terebinthinatum, oleum lavendulæ, ſpicæ, &c. Externè varia cataplaſmata calidiora, balſamaque vulneraria, & illud *Sylvianum*, oleum terebinthinæ ſcilicet cum vino mixtum, quibus remediis ſpiritus fuerunt placati, & ægri à triſti hoc liberati malo, in ſpaſmo quoque cynico prædicto oleum terebinthinæ cum aqua vitæ dilutum, intus & extus ſatisfacit. Spaſmus ſuras imprimis infeſtans curatur facili Marte inunctione olei laurini, lavendulæ, vel terebinthinæ, ad ignem calefacti, injectis poſt calidis faſciis, vel ſpiritu vin. camph. illinantur crura. Si verò ſpaſmus oriatur à morſu venenati alicujus animalis, & inde vulnus, tunc id dilatari debet, & parti dolenti applicari veſicatorium, dein vulneri imponi poteſt per aliquot dies theriaca vel mithridatium, ſoluta in aqua vitæ. Si is oriatur à punctura nervi, tunc etiam vulnus ampliari debet, & inſtillari oleum terebinth. In caſu verò deſperato, nervus læſus penitùs abſcindatur, immedicabile enim vulnus enſe recidendum, ne pars ſincera trahatur. Spaſmum ferè continuum mitigatum vidit *celeberrimus Ottho Tachenius* à lineo filo, a ſaga ducto & alligato, cujus rei fides ſit penes authorem, potius enim credimus ex ſupernaturali cauſa hæc facta, prout videre eſt *in Tract. de morbo principe p. m.* 167. Majore verò jure præſcribimus cum *Sylvio* aliiſque Thermas ſulphureas, aut *naturales* aut artificiales, quæ particulis ſuis oleoſis acidum vel acre quodvis ſpaſmodicum validè obtundunt; in vicinia habemus *VViſbadenſes & Embdenſes* ad Lanam, ubi ſæpiùs à conſiliis fuimus Principibus, & aliis hoc morbo nonnunquam miſerè excruciatis. In genere in affectibus his reſpectus habeatur acidi vitioſi, ſolent enim omnes ferè ex ſcorbuto, vel hypochondriaco malo ortum ſumere hinc acidulæ hic non ſunt negligendæ, præter hoc enim quòd acidum optimè infringunt, etiam illi ex primis viis educendo, admodum inſerviunt. Balnea artificialia poſſunt ex jam dictis aliiſque parari, ex herbis nempe aromaticis, chamomillæ, majoran. ſalv. roriſmar. betonic, thym. additis nonnullis mineralibus, pro re nata, ut & animalibus, vulpibus, felibus, canibuſque, item capite vervecis. Oleum lumbricorum, ranarum, vulpium, imprimis oleum ſcarabæorum illorum, in ſtercore equino hoſpitantium, noſtra experientia nobilitatum certè medicamen, pro inunctione externa cluit. Nec negligenda exiſtimamus olea aromatica quæcumvis, ut ſunt oleum terebinthinæ; ſpicæ, ſuccini, quæ omnia ſpaſmos ſopiunt, imprimis ſi ſalibus volatilibus aſſocientur. Quod attinet axungias anguillarum, hominis, pinguedineſque anatum, anſeris, quatenus hæc poros cutis potiùs obſtruunt, quàm aperiunt, ea omittenda cenſemus, & iis præferimus ſpirituoſa, cum oleoſis combinata, *ſpiritum* ſcilicet *noſtrum convulſivum* topicum ſequentem, curæ internæ adiiciendum:

℞. *Spiritus formicarum, lumbricorum, ſcarabæorum, aſellorum, &c. quæ externè quoque proſunt.*

Inter Chirurgica hæc aſteriſco notanda veniunt: Venæſectione cautè agendum eſt, & niſi plethora ſummè urgeat, omittendam eam potiùs ſuademus, quàm celebrandam; ne quid tamen deſit, eam interdum ſupplere poſſunt cucurbitulæ, modò ſiccæ, modò ſcarificatæ, quæ parti convulſæ vicinis affigendæ. Veſicatoria, fonticulos, dropaces & ſinapiſmos reiicimus, & blanda potiùs paregorica & nervina ſubſtituimus, de quibus ad nauſeam uſque dictum eſt. Frictiones maximè hic proſunt, quia valvulas revellunt, præſertim ſi cum linimento ſequenti, vel ſimili inſtituantur:

℞. *Ol. lumbricor. terr.* ℥ j.
N. M. expr.
De majoran.
Caryophyll. ana ℈ ß.
Theriac. Andr. ʒ ij.
Croci ℈ j.
M. ad ignem luculentum, inunge ſpinam & nucham.

In ſpaſmo flatulento præ aliis conducet ſequens:

℞. *Theriac.* ʒ j.
Spir. juniper. ʒ ij. *M.*

Vel

℞. *Axung. anſerin. rec.* ℥ ij.
Ol. caryophyll. gutt. vj.
Cinnamomi gutt. iij. *M.*

In Tremore externè:

℞. *Aq. ad articul.* ℥ ij. ß.
Spir. lumbricor. ℥ j. ß.
Formicar. ʒ vj.
Eſſent caſtor. ʒ iij. *M.*

Si contractura poſt convulſiones relinquitur, illinatur & probè infricetur axungia humana cum Camphora, vel oleum galbanetum, aut petroleum cum oleo ſuccini, hæc etenim poros cutis penetrando ſimul canaliculos membranarum admodum reſerant, unde in aliis contracturis à cauſa vulgò frigida, obſtructis videlicet ab acido conſtringente poris, plura alia antecellunt;

CAPUT XIII.

De Morbis Capitis.

DE INCUBO.

§. 1. INcubus (ab incumbendo ; ἐφιάλτος ἀπὸ τῦ ἐφιάλλεσθαι inſilire ; aliis Aſthma nocturnum ; ἐκβολὴ , invaſio , *Piſoni* , nocturna ſuffocatio vel ſuppreſſio ; Germanis *der Alp*, *oder Nachtmannlein* dictus ,) eſt paſſio in qua homo à magna mole incumbente ſuffocari ſe in ſomno putat , (inde *Sylvio lib.* 2. *Prax. cap.* 25. §. 27. Incubum inſomniorum ſpeciem vocare libet ;) cum loquendi reſpirandique magna difficultate . Uulgus à Dæmone quodam ſive ſpectro , hominem inſultante , hunc morbum excitari autumat , & ſic Faunos & Satyros hujus morbi auctores conſtituit, de quibus legi merentur *Caſp. Scottus lib.* 1. *Phyſ. curioſ. c.* 21. quorum & Divus *Auguſtinus lib.* 15. *de Civitate Dei* meminit . Hinc & *Plinius lib.* 25. *c.* 4. Faunorum ludibria hunc affectum appellavit , quam opinionem tanquam falſam & ridiculam refutat *Williſius c.* 6. *de Incubo* . Sic quoque *Aetius* ex *Poſſidonio* ſcribit *lib.* 6. 12. Incubum non eſſe Dæmonem , ſed magis præludium ac prodromum morbi comitialis , aut inſaniæ , aut apoplexiæ . Sed miſſis fictitiis hiſce Diaboli technis , illius ſaltem *incubi* , qui à naturalibus cauſis , præternaturaliter ſeſe habentibus , provenit , enodationem aggredimur . Dum hæc meditamur , rarus nobis contigit caſus , ad definitionem traditam illuſtrandam & amplificandam maximè congruus , de viro quodam , quem honoris cauſa haud nominare allubeſcit, qui ſingulis noctibus dum ſomno indulget, ſenſibilem mammarum ſuctionem experiebatur, non ſecus , ac ſi homo ore ſugeret ex mammis fœminarum lac , & quod caput admirationis noſtræ erat , papillæ mammarum aliquo modo inde intumere , quod aliàs in ſexu maſculino rarò obſervare licet , atque quoties hanc patitur ſuctionem , toties evigilare haud poteſt , & hanc quoque eſſe ſpeciem Incubi , ex tradita Definitione ſole clariùs meridiano apparet , cùm reſpiratio læſa & onus incumbens percipiatur, de quo affectu rationes reddemus , ubi cauſis litabimus.

Definitio. Eſt itaque incubus , ſi quis explicatiùs rem ſcire velit , ingens imminutio motus animalis & partium voci & reſpirationi inſervientium , nervorum imprimis phrenicorum & recurrentium dictorum , à prohibito ſpirituum per eos influxu dependens , cum falſa imaginatione molis gravioris , ſub ſpecie ſpectri pectori incumbentis . Vel Incubus deſcribi poteſt , quòd ſit ſomnus profundus cum anxietate circa præcordia , ſenſu ponderis thoraci incumbentis, & ſuffocationis periculo . Nempe Mens hic judicat ſecundùm conſuetudinem , & in eo errat , quòd non diſtinguat preſſionem illam & vellicationem fibrarum muſcularium reſpirationi dicatarum , non fieri ab objecto externo , ſed ab humoribus & flatibus. Tempore ſomni accidit ut plurimum , in vigiliis tamen raro exemplo ipſum quoque accidiſſe Profeſſori cuidam Theologiæ apud *Smeſtium* , *Miſcell. lib.* 10. & ipſi *Maſſariæ* apud *Rhodium* , *cent* 1. *obſerv.* 54. legere eſt. Verùm hic paroxyſmus inter dormiendum potiſſimum fit , plerumque repleto ſtomacho , cibis durioribus , & poſt decubitum in dorſo , in prædiſpoſitis tamen perſonis , qui ſi evigilarint, iis motiva redit vis , remanente cordis dolore , anxietate & palpitatione , non raro etiam diaphragmatis vibratione celerrima & violenta .

Pars affecta. §. 2. Veteres modò cerebri , modò thoracis partes hic affici putant , cùm omnis ſenſus & motus à cerebro tanquam animalium functionum ſede & nervorum principio proficiſci dicant , quod animadvertens *Thomas Williſius* , quamvis præcordia revera affici velit , attamen incubi ſedem , in cerebello eſſe , ubi ſpirituum animalium prima ſcaturigo eſt , multis probat argumentis ; imprimis quod ob ſpiritus animales in cerebello ligatos aut ſuppreſſos, eorundem eclipſis circa functionis vitalis exercitium inferatur . *Helmontius* ſola præcordia , ut ferè omnium affectuum ſoporoſorum , ſic & hujus morbi culpat . Alii Practici cerebrum ejuſque meatus poſteriores , qui ad ſpinalem medullam tendunt , primarium hujus morbi ſubjectum conſtituunt . Verum enim verò hic , uti alibi , monopolium & promum condum ſpirituum animalium , circa ſedem nempe noſtri Microcoſmetoris , ipſos ſpiritus non benè regentis , vel ob obſtacula haud regere valentis accuſamus , cerebellum puta cum ſuis meatibus , in quibus ſpiritus animales pervagari aſſolent , imprimis verò hic ex eo natos nervos, *phrenicos* dictos & *recurrentes*, rectores ſpirituum animalium ad pectus , & reſpirationi inſervientes. In incubo enim non ſolùm cerebrum afficitur, ſed malum potiùs in muſculis & nervis reſpirationi inſervientibus hæret .

Ex eo enim fluit , quòd Ephialtici , ſubinde de perſona certa inviſa , vel incerta delirare ſoleant ; ad tempus enim obſtructis nervis phrenicis aliiſque , qui reſpirationi loquelæque peragendæ deſtinati ſunt, non poteſt non fieri , quin pulſus & reſpirationis motus ad tempus quodammodo ſupprimantur atque inhibeantur , hinc Syvius haud dubitavit morbum inter ſpecies dyſpnœæ referre , quod & fatentur *Platerus Prax. lib.* 1. *c.* 4. & *Williſius* de *Anima brutorum p.* 2. *c.* 6. qui reverà præcordia affici ſibi perſuadent , in quantum videlicet illud pectoris gravamen à pleriſque inter evigilandum , imò à recens experrectis ſentitur , cumque illud paululum amoveatur , cordis palpitatio & tremores diaphragmatis , ac motus inordinati ſuccedunt ; unde *VVilliſius* concludit , partes pectoris laborare & noxam realem pati . Verùm non dubium eſt , quin cor , pulmones cum ſuis vaſis , muſculi thoracis , diaphragma , vaſa pneumonica cum nerveis, fibris & glandulis , inſtrumenta & organa ad vocem pertinentia , hoc in affectu afficiantur ; ſed ſi tantùm ritè diſtinguatur inter ſubjectum affectus & cauſæ, plurimum difficultatis hoc in negotio removeri poterit, urgentem enim in hoc affectu ſuffocationem , & ponderis hujus gravioris incumbentiam fictam , non tam per ſe, h.e. pulmonis aliorumque obſtructi vitio , & imminuta viarum libertate , quàm potiùs per accidens ægros affligere putamus, quia ope ſpirituum animalium , per nervos imprimis phrenicos , cordi & arteriis motus conveniens conciliatur , item ſanguis ritè circulatur , ut & diaphragmatis motus probe peragitur , verbo , vitalis functionis exercitium optimè perficitur , quippe quæ omnia ſunt opera ſpirituum animalium ; de quibus cùm de cauſa hujus affectus acturi ſumus , plenius & accuratius loquemur .

§. 3. Quamvis definitio ſuperiùs dicta maximam ſignorum pathognomonicorum partem contineat, nihilominus inſtituti noſtri ratio poſtulat , ut peculiari pagina & ſigna diagnoſtica dicta propinemus , ſine quibus Medicinæ tyro vix morbum noverit . Ut enim juxta illud Ciceronis , caput eſt bonorum conſiliorum noſſe rempublicam: *ſic in initium curationis eſt morbi cognitio* . Hoc ergò in affectu percipimus molem in præcordiis , ſub imaginatione ponderis alicujus incumbentis , unde & gravitas & immobilitas pectoris & totius corporis fluit , à ſolo ſpirituum animalium influxu in muſculos pectoris & cordis denegato ; ſanguis enim in corde , ob denegatum hunc ſpirituum animalium influxum , & hinc præpeditum reſpirationis actum , & quaſi ſuſpenſum diaphragmatis motum , haud moveri ac ventilari poteſt , ſed neceſſariò ſtagnare debet , atque hinc coagulatur , qua coagulatione facta , non poteſt non fieri , quin oriantur anxietates cordis , tremoreſque , aliaque *gravamina* , & licèt clamore ſtentoreo quandoque ægri auxilium petere velint, hoc tamen nequeunt, vox enim ipſis aliquando diminuitur, interdum planè aboletur, ob concurrentem unà nervorum recur- *Diagnoſis.*

rentium læſionem, per quos & ſpiritus animales à Microcoſmetore Rege ſuo ablegari nequeunt, ſimili modo ut chordæ non tactæ ſonum edere nequeunt; comitatur ſimul torpidus in ſomno ſenſus, ſuffocationiſque imaginatio & veluti ingruens catalepſis. Phantaſia quoque ægris ita turbatur, ut illi Dæmonis, ſagæ aut alius magis, vel gigantis, Venerem aliquando cum ipſis exercentis, ſeu exercere nitentis, opinio ſuboriatur, quæ inde fluit, quia *Microcoſmetor* ob viam denegatam ſpiritus ſuos ad præmunimentum præcipuum (Cor) mittere nequit, unde is in furorem verſus, illos ad alios meatus cerebri ablegat, unde cum impetu reſilientes ſpiritus, ad pejores ideas, huic paſſioni ſimiles, & olim de Dæmone, ſagis vel gigantibus, vel Venere conceptas, feruntur, quæ imaginationis turbatio ſæpius ſagis, aliiſque veneficis accidit, quæ ſæpiſſime phantaſmatum illuſionibus, inſomniorum horum ſimilibus, afficiuntur, & plura imaginantur, quæ ſibi reverà accidiſſe putant, ex. gr. quod fuerint in campo & ſaltaverint cum Rege ſuo Dæmone, ejuſque tota grege, quæ tamen nihil ſunt, niſi ejuſmodi deliria, ceu exinde patet, quòd ſæpe ſagæ conclavi bene incluſæ & ſomnum capeſſentes, ſæpiuſque maritis accumbentes, manè enarraverint, quòd in campo atque in ſaltatione fuerint, cùm tamen & conclave ſuum nunquam egreſſæ fuerint; ſed cùm hæc ad noſtrum forum haud pertineant, ſtudio multa ea reticemus, & è diverticulo in viam redimus. Expergefacti ægri conqueruntur multa de pondere magno & gravi, aliaque plura narrare aſſolent, ita tamen ut norint, ipſis interceptam fuiſſe reſpirationem, & impeditam loquelam, motumque corporis aliquomodo oppreſſum. A ſomno quoque tandem liberati, tamen percipiunt tremorem cordis palpitationemque, quia nempe cor & Diaphragma à motibus ſuis cohibita, ſomnoque excuſſo, poſtea per Spiritus affluentes copioſiùs, nimis actuoſa reddita, debitum officii munus excedunt, uti ſimile quoddam allegat Ingenioſiſſ. *Thomas VVilliſius* trepidationis & vibrationis motum hunc explicans, de virga ſcilicet elaſtico motu ad ſe redeunte. In nonnullis *Ephialticis*, ubi ſimul dyſcraſia ſanguinis ſcorbutica, ad coagulationem prona adeſt, maculæ lividæ, ex nigredine puniceæ dictæ, violaceo quoque colore perfuſæ protuberant; paroxyſmis nonnullis defuncti ægri, de capitis gravitate, vertigine, aliiſque conqueruntur, non enim allubeſcit minutiſſima quæcunque ſuppeditare, quod & ſcopo noſtro adverſatur.

Cauſa ad mentem Veterum.

§. 4. Hactenus *Diagnoſin* explicavimus, jam proximè cauſarum examini, quorum beneficio feliciter ægros curare valemus, lineam unam atque alteram largiamur. *Vetuſtas* cauſam hujus affectus vel à craſſa frigidaque pituita, vel à ſanguine craſſo ac melancholico circa præcordia, venaſque pectoris exiſtentibus deducit, & vapores craſſos ad cerebrum à prædictis humoribus elevari, perque hos ſpiritus vias obſtrui, acriter contendit. Inquiunt enim *Veteres*, quotieſcunque vapores multi & crudi à crapula, vel ex pravis cibis, in ventriculo non ritè coctis, aliiſque primis viis ac hypochondriis elevantur, toties thorax & diaphragma premuntur, unde homo vix reſpirare valet, ſed è contra ſe ſuffocari timet, qui vapores (ſic illi loqui amant) in cerebrum mittuntur, & tunc ipſam mentem perturbatam reddi, & triſtibus ſpectris hanc obfuſcari ſibi perſuadent.

Paracelſiſtarum.

§. 5. *Paracelſiſtæ aliique* ex ipſorum grege accuſant hic, uti in aliis ſoporoſis affectibus, *ſulphur narcoticum & vapores narcoticos* nervos *phrenicos & recurrentes* obſtruentes, ſpirituſque animales figentes. Magiſter *Paracelſus de origine morb. inviſibil. p.*101. tradit quædam de ratione incubi, ex ſpermate imaginationis, in amore Hereos, ejuſque à ſpiritibus nocturnis translatione & monſtrorum generatione, quibus ſine Oedipo vix intelligibilibus atque dubiis inhærere non libet.

Helmontii.

§. 6. *Helmontius* vapores aqueos, craſſos quoſcunque, & niſi inter Academiæ vaporum ignaros reiiciens ridenſque, potiùs *Regiminis Duumviratus* actionem, impedimentum nempe *ſtomacho* oblatum, ſolo ſuo vitali regimine, abſque *vaporibus* & *fumis* cerebrum & nervos turbare, primoſque conceptus, quatenus lienis interrumpit ſolia, vitiare probat.

VVilliſii.

§. 7. *VVilliſius* prælustris ille noſtra in arte pharus, hujus affectus *cauſam immediatam proximam*, ſpirituum animalium influxum à præcordiis inhibitum ſtatuit; *cauſam mediatam* verò materiam quandam incongruam cum ſucco nervoſo cerebello inſtillatam, quæ ſpiritibus in prima ſcaturigine torporem ſive narcoſin conciliat, & eos mox à functionum ſuarum muniis paululum ceſſare cogit; illudque gravamen in pectore à ſanguine in corde ad tempus ſtagnante deducit; *ἀκινησίαν* verò explicat per impeditam ſpirituum animalium irradiationem.

Sylvii.

§. 8. *Sylvus*, diligentior Microcoſmi inſpector cauſam primariam halitibus levem quandam narcoſin inducentibus adſcribit, blandoque delirio anſam præbentibus, & ſic incubi cauſam omnem à corporeo vitio, neutiquam verò ab anima deductam vult.

Carteſii.

§. 9. *Carteſius* Philoſophiæ ſanæ & reformatæ Antiſtes, cum reliquis hactenus conſentit, & influxum ſpirituum animalium in nervos, & muſculos organis reſpirationis dicatos, denegatum, pro cauſa immediata hujus affectus agnoſcit. Si enim in ſomno ſpiritus animales non influunt in ſuos muſculos, ſimilis motus inducitur, inde anima in tali affectu judicat ſecundùm conſuetudinem quaſi pondus incumberet, & impediret liberum diaphragmatis motum; ſtrangulatio verò illa oritur, ſi ſpiritus non liberè influant in muſculos faucium, qui potiùs ſubſidunt, & talem ſtrangulationem efficiunt. Spiritus enim animales & ſanguis continuo motu agi debent, à ſanguinis enim motu ſpirituum quoque motus intenditur, motu verò hoc ablato, vel pars opprimitur, vel ad minimum premitur. Impedita nempe circulatione ſanguinis ſpiritus labaſcunt, ſpiritibus non influentibus in muſculos pectoris, motus ipſius neceſſariò ceſſat, ſicuti vela ex defectu venti flacceſcunt. Hunc morbum & oriri credunt, cùm vapor aliquis craſſus abdomen impleverit, qui ſua craſſitie avolare non poteſt, ſed calore excitato totum abdomen diſtendit, quare etiam diaphragma premitur, & ideo non tam commodè deorſum trahi poteſt, præſertim in ſomno, ubi propter minorem influxum ſpirituum animalium minùs vehementer inflatur & deorſum pellitur. Sic etiam cùm abdomen minùs extrorſum premitur, etiam minùs aeris in pulmones intrudit, quare ſanguis ſolito modo non refrigeratur, ſed magis fervidus ad ſiniſtrum cordis ventriculum defertur, hinc itidem majori vi ebullit, & arterias ingreditur, & ſic plus ſolito ad caput defertur, unde magis moti ſpiritus inordinatè in cerebro moventur, & confuſas animæ cogitationes repræſentant.

Noſtra opinio de cauſa.

§. 10. Nunc quid ipſe exiſtimem poſthæc exponam, & potiùs mente quàm manu cauſam hujus affectus ruſpabor. Incubus nihil aliud eſt, quàm difficultas reſpirandi, à ſpaſmo muſculorum abdominis orta; certum enim eſt muſculos abdominis eſſe antagoniſtas diaphragmatis, multumque ad reſpirationis opus peragendum contribuere; ſin verò muſculi hi ſpaſmodicè contrahantur, comprimunt inteſtina, quæ compreſſa, liberum diaphragmatis motum impediunt, unde difficilis oritur reſpiratio, & cùm Mens ſecundùm conſuetudinem judicet, magnoperè fallitur, putando pondus quoddam pectori eſſe ſuperimpoſitum, non obſervans hanc compreſſionem à cauſa interna, non verò ab externa provenire. *Microcoſmetor* noſter propter obſtaculum viæ regiæ ad cor impeditur, ut ſpiritus ſuos haud ad id præmunimentum (pectus) mittere valeat, cauſam ergò immediatam ponimus influxum ſpirituum animalium denegatum, non in totum, alias eſſet apoplexia, ſed tantùm hic impediri influxum, non tam in origine, quàm in inſertione nervorum phrenicorum & recurrentium illorum, qui ad diaphragma tendunt, unde ſtagnatio ſanguinis in præcordiis periculoſa fluit, nam ni is moveatur, aceſcit; unde oritur illud acidum exceſſivum,

vum, ſanguinis illud notiſſimum coagulum, quod ſæpè hujus affectus ſolus faber exiſtit; adeſt ergò ἀταξία ſpirituum, quorum activitas per portiones chyloſas *crudas, acidas*, frigentes, è copioſiori & aceſcente chylo crudiori, ſanguini & liquori ſpirituoſo communicatas, infringitur. Hic conſiderandum, quòd anima ſæpiùs judicet ſecundùm conſuetudinem, quando pondus thoraci imponitur, reſpiratio redditur difficilis, quia diaphragma non poteſt fieri pendulum, ac liberè contrahi vel dilatari nequit; in ſomno ſi ſpiritus non influunt in organa reſpirationis, ſimilis motus inducitur, unde anima in tali affectu judicat ſecundùm conſuetudinem, quaſi pondus incumberet & impediret liberum diaphragmatis motum. Strangulatio non oritur à vaporibus, ut exiſtimant alii, ſed ab intercepto motu ſpirituum animalium, ſi enim illi non ita liberè influunt in muſculos, quorum valvulæ non quidem penitus obſtruuntur, ſed in tantum, ut liberè non poſſint influere, unde etiam muſculi faucium à ſpiritibus non irradiantur ſufficienter, ideoque ſubſident. Unde hic affectus facilè accidit, poſt aſſumptos cibos incongruos, & fermentatione difficiles, acidos, ſalſos, fixiſque particulis refertos, imprimis ſi ſanguis ſimul ſcateat tot heterogeneis particulis ſalinis fixis, nervos prædictos obſtruentibus, hinc infantes & pueri præ adultis ſæpius hoc affectu laborare ſolent, quia lac avidius ſugunt & voraciores ſunt, quatenus alimentum quodvis, ob acidum vitioſum in ſtomacho reſidens, facilè corrumpitur, & materia cruda ſanguini offertur. Hinc hic affectus ut plurimum ab errore diætæ & in adultis oboritur, atque ſi ex improbo difficilique paſtu craſſis corpus humoribus ſtagnet, horrenda ſomniorum ſimulacra, lemures, ſtriges, harpyiæ, cadaveroſæ facies, vultus monſtroſi offeruntur, moventur aliquando cum adverſario lites, conferuntur pugnæ, parantur cædes, deflagrant ædificia, in cœnis & ſordibus volutari & gravi pondere ſe premi homo ſibi videtur, vel in loco alto & periculoſo ſe ſuſpenſum eſſe putat. Ex certo quodam ſcilicet ſupino decubitu prædiſpoſiti ægri in hunc morbum proclives ſunt, cujus ratio hæc eſt, quia in decubitu tali muſculi & nervi pneumatici aliquando conſtringuntur & comprimuntur, indeque ſpiritus animales haud ad thoracem & diaphragma influere poſſunt, unde non poteſt non eſſe, quin affectus hic excitetur. Remotè quoque ſuum ſymbolum addere poteſt ſanguis viſcidior & coagulatus, pulmones nervoſque fatigans obſtruenſque & ſpiritibus negotium faceſſens, adſunt verò deliria, quæ tota turbulenta inquietudo & fluctuatio à paſtu ciborum immoderato evidentes ſumit vires, nunquam ſui compote animo, ſi corpus abundantiori cibo ſaburretur. Ut enim *Columella teſte lib.* 1. *c.* 2. *alliditur Dominus* cum robuſtiore congreſſus luctatore: ita nimis ſumptum copioſius alimentum, vim omnem mentis frangit, ſenſuſque obſtupefactus peſſundatur. Unde verum eſt illud Vetus: Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον, pinguis venter mentem non gignit tenuem.

Prognoſis. §. 11. *Prognoſin* determinant tum incubi, tum hoc laborantis ægri conſtitutio. Incubus hic rariſſimè lethalis eſt pueris & obeſis, craſſis utentibus cibis, frequentior eſt, quàm adultis, tenui utentibus diæta. Lethalem tamen Incubum obſervavit *Cl. D. Lochnerus*, prout teſtantur *Eph. Germ. Decur.* 2. *A.* 5. *Obſ.* 220. Si præceſſerint cephalici alii affectus, & ſæpius paroxyſmus redeat, tunc minatur vel apoplexiam, vel ſpaſmum, vel epilepſiam, aliquando & maniam, melancholiam hypochondriacam, aut ſubitam mortem. Non enim rarum eſt, multos fuiſſe hoc morbo è medio ablatos, tempore ſomni per modum catarrhi ſuffocativi. Si malum hoc in pejus ruat & per noctem etiam vigilantibus accidat, vel ſi ſimul dormientes occupet, poſt expergefactionem tamen ſpaſmus vel ſyncope eveniant, aut frigidi oriantur ſudores, & cordis tremores, peſſimi res eſt ſigni.

Cura Diætetica. §. 12. Atque hæc fuit prognoſis, quam excipit Cura, & quidem primò Diætetica, cujus campum jam luſtraturis ſiſtunt ſe areolæ Rerum non naturalium inter quas Aer primum occupat locum, quis enim noſtrum omnium ita duro obfirmatoque eſt corpore, ut non externis in aperto ſolutoque aere flatibus aut refici vehementer valetudinem, aut offendi percipiat? è contra ille purus & ſine noxa hauſtus intra corporis receſſum, quàm eſt homini commodus, quàm ſalutaris? Ut recreantur vires, concepta vini meraci aura? Et quam benignam cerebro herbæ floreſque redolentes animam halant? Quis non ſalubri aromatum afflatu hilareſcere ſpiritus, & dulci quodam gaudio perfundi atque irrigari ſentit? At aer inſertus pulmonum fibris, protractuſque ad cordis eventilationem, ac inde per latentes meatus univerſo obrepens corpori, vim afferre valet confeſtim morboſam, & ſæpe lethalem; hoc ergò in affectu calidus atque lucidus ſit, frigidus verò poros quoſcumvis obſtruens, atque conſtringens vitetur.

Cibus ſumatur nutrimenti laudabilis; qui ſi aſſumatur, & ſi ſuo ventriculus munere probè fungatur, & purioris alimenti ſuccos ad fabricandi ſanguinis tabernas transmittat, puri ſincerique vitæ ſpiritus generantur, qui tum ſurſum per arteriarum carotidum canales in cerebri evecti aulam, animali ſpiritui materiam atque alimentum præbent, qui inde per nervos in univerſum exiens corpus, ſenſum & motum, imaginationem ac intelligentiam moderatur. Igitur ſi craſſus fæculentuſque ſit ex improbo alimento ſanguis, ſi in duro difficilique cibo fermentatio fruſtretur, impuri à corde ſpiritus in cerebrum aſſiliunt, qui animi ſimul ac corporis ſtatum evertunt, *Microcoſmetorem* obnubilant, ac ad enormes affectus ipſum & ſpiritus abducunt. Ex coctis digeſtiſque probi ſucci alimentis, ſinceri ducuntur ſpiritus, qui à ſuis officiis in caput delati, roſcido cerebrum madore irrigant, mentis aciem deterſa ſtupiditatis caligine illuſtrant, libidinum turbulentarum motus ad quietem componunt, omnes animi corporiſque, vulgò ita dictas, facultates ad rectitudinem ſui muneris deducunt. Imprimis hoc in affectu ſummoperè vitetur immoderatus ciborum paſtus, quis enim bonæ mentis eſſe poterit uſus apud guloſos *Beotios*, apud voraces *Pharſalios*, apud ſaginatos *Sybaritas*, apud luxurioſos *Lydos*, apud *lautivoros Perſas*, defatigatis edendo maxillis; cibum in apertum os, ut in vaſculum ſolitos dimittere, apud *Syros*, *Siculos*, *Jonas*, quibus toto die, venter ad immobilitatem uſque differtus diſtendebatur? Conducit potiùs veſperi nihil edere.

Potus ſit vinum album tenue, vel cereviſia bene cocta & fermentata & defæcata, ſi illi ſint aſſueti, inconſueta enim magis nocent; juxta itaque verſiculum,

Non acidum ſapiat cereviſia, ſit bene clara,
Ex granis ſit cocta bonis, ſatis ac veterata.

Aquæ frigidæ exulet potus, officit enim plurimum ſanitati aqua craſſa, turbulenta, frigida. Unde enim illa ſtagnans in corporibus pituitæ ſentina? Unde aliquando incubus? Magnum ergò certè vitiatæ valetudinis crimen lacuſtres & paluſtres Hollandię aquas ſuſtinere puto; aquas illas turbida facies, & inſuavis ad guſtum ſapor, ad nares odor convincit, per hyemem nive geluque rigidas, per æſtatem ſideris calore fervidas, pigra ſemper quiete torpentes. Neque ciſterna imbrium aqua ſalubrior eſt, vermium ex putredine fœtura infamis, ita multa incommoda ab aquę potu exoriri poſſe, nullus dubito, ſæpius enim obſervavi in ruſticis hunc affectum, ab iſto nimio aquę frigidę potu obortum, juxta verſiculum tritum:

Potus aquæ ſumptus comedendi incommoda præſtat,
Hinc friget ſtomachus, crudus & inde cibus.

Conducet potiùs aqua calida, ut potus calidus Theę vel Caffeæ, qui æquè circulationem ſanguinis ac ſucci nervei promovet, & egregium indè experieris effectum. Hic morbus oritur ferè ſemper circa errorem pręprimis cibi & potus, ut ſi quis ſe ingurgitet vino, vel cereviſia craſſa ad ebrietatem,

tatem, & cum crapula lectum petit.

Motus & quies ſint moderata, cæteroquin anſam huic noſtro affectui prebere poſſunt, cum à nimio motu ſpiritus diſſipentur, ſolidę partes conſumantur, & cruditates chyloſę prępoſtere in ſanguinem diſtribuantur; chylum enim nondum probè confectum ex ventriculo in inteſtina, ex hiſque in venas lacteas & meſenterii glandulas præcociter propellunt, eoque modo cruditates & obſtructiones pariunt, ex quibus innumeri penè morbi, & imprimis hic noſter, ſcaturiunt.

Somnus & vigiliæ modicę ſuam ſalubritatis laudem merentur, ſomnus ergò diurnus, & potiſſimum qui ſtatim à cibo admittitur, cum ſupino decubitu, noxius eſt. Vigilię ſi modum exceſſerint, ſpiritus diſſipant, aliaſque cumulant cruditates.

Excrementa alvi, menſtrua, aliæque ordinarię evacuationes arte aut natura reſpondeant: Aliàs multa incommoda valetudini noſtrę adferunt.

Animi quies concilianda, relegandę è contra curę, ſolicitudines, mœrores, timores, in quibus ſpiritus animales à ſolitis functionum ſuarum muniis revocantur, preſertim precordiorum & cordis motus fatiſcit, prout cuilibet, qui Medicinam noſtram duntaxat à limine ſalutaverit, conſtat.

Cura Pharmaceutica Veterum. §. 13. Recludamus nunc adita veterum Practicorum, qui *Curam* hujus affectus abſolvunt, pro more ſolito *præparantibus*, ut ſunt ſyrupus ſtœchad. menthę, oxymel ſimplex, aqua abſynth. majoranę, bugloſſę, fumarię, decoctum radic. fœniculi. petroſel. roriſmar. Ceterach, Capill. Ven. flor. viol. cort. radic. cappar. glycyrrhiz. &c. Hiſce utuntur, dum pituita ęgrum redundare deprehenderunt; ſyrupis verò fumarię, pomorum, &c. quando melancholia exuberat. Dein *vacuantibus* certare ſolent, quę ſunt pilulę cochię, de agarico, Maſtich. de lapide Lazuli, Hier. picr. Galen. Caſſ. fiſt. Diacathol. Diaſenn. *Venæſectionem* admittunt, ſi corpus fuerint plethoricum, aut ſi menſes, aut hemorroides retineantur preter conſuetudinem, eoque liberiùs ſanguinem educunt, quo eum craſſiorem offendunt, venam frontis aut eam, quę ſub lingua eſt, ſecare aſſolent. Poſtmodum ad *Revellentia* confugiunt, ut ſunt clyſteres acres, cucurbitulę, ſuris, &, pro re nata, hemorrhoidibus applicatę, frictiones capitis, atque pectinationes, errhina levia, gargariſmi, apophlegmatiſmi, ſternutatoria, &c. *Probibentia vapores ſurſum aſcendere*, ipſis ſunt Diarrhodon. Abb. Diamarg. frig. ſacchar. roſat. corallia, &c. Tandem curam concludunt *Corroborantibus*, v. g. theriaca, mithridatio, Diamuſc. dulc. dianth. conſerva anthos; bugloſſę, ſem. & rad. pœon. N.M. & inunctionem capitis, pectoris & ventriculi ex oleo chamomyl. aneth. calidoque vino, itidem magnifaciunt. Dropax tum capiti, tum hypochondriis, ex ipſorum juſſu, aptari poteſt, ex quinque partibus picis, & una olei ſpicę, vel maſtiches.

Sacculos commendant ex floribus bugloſſę, violarum, roſarum, fol. meliſſ. &c. qui vino albo & aqua meliſſę irrorentur, undique ita applicentur, ut modicè caleant. Cucupha paretur ex foliis betonicę, ſamſuch. flor. anthos, ſtœchad. roſ. rub. caryophyll. nuc. moſch. rad. cyper. &c.

Paracelſi. §. 14. *Paracelſus*, ejuſque aſſeclę fere eodem modo, ac apoplexiam, vel paralyſin, hunc morbum curare ſolent, indeque in hunc finem varia adhibent *purgantia*, extractum ſcilicet Hellebori nigri. panchymag. Croll. &c. Ejecta tandem incubi materia peccante, confugiunt ad ſpirituoſa corroborantia varia, imprimis extollunt Aurum potabile, ol. ſuccini, piperis juniperi, intus & extus; & plura alia, quę in ſuperioribus morbis ſoporoſis jam ad nauſeam dicta ſunt, quę ruminare toties non libet.

Helmontii. §. 15. *Helmontius*, cùm cauſam hujus mali in ſtomacho latere exiſtimet, ſuadet vomitorium medicamentum, quo cruditates ventriculi ex crapula vel aliunde natę, eliminentur. In paroxyſmo verò illico excitetur ęger, ſi protinus expergefiant ſomni authores, ſtatim ceſſat incubus, & Archeus ſuas reperiet delitias.

§. 16. *Williſius* cephalica, nervina, aliaque commendat, ut ſunt ſuccinum, corallia, margaritę, rad. pœonię; item Electuaria, aquas deſtillatas, Tincturas, Elixires, in precedentibus capitibus ad ſatietatem jam propinata. Vult quoque ut infantes, hoc morbo aliquando affecti, Corallia & radices atque ſemina pœonię de collo, aut ſupra ventriculi ſcrobem geſtent. *Williſii.*

§. 17. *Sylvius*, Practicus ille feliciſſimus petit curationem incubi (1.) *à correctione bilis narcoticam vim obtinentis.* (2.) *ab emendatione pituitæ craſſæ, humoriſque auſteri*, ſive ſit pancreatici ſucci, ſive alius duntaxat noxios halitus producentis. (3.) *à diſcuſſione* halituum auſtero-bilioſorum, paroxyſmi tempore aſſurgentium. (4.) *ab interruptione ſomni*: Bilis narcoticam vim corrigentia, ſunt acida, ſed ſpirituoſa, ut ſpiritus nitri, tam purus, quam dulcis, caſtoreata, acetum, &c. Ad pituitam craſſam incidendam; humores quoſcumvis auſteros corrigendos, halituſque auſtero bilioſos diſcutiendos commendat *ſalia volatilia* quęcumvis. Ad interruptionem ſomni, ſuadet is adſtantium alloquium, & cum ęgris confabulationem inſtituendam, ſi quando ex indiciis & commotione conjecturent inſtare paroxyſmum. *Sylvii.*

§. 18. *Carteſianorum* indicationibus ſatisfacient ſalia volatilia ſpirituoſis aliis juncta, aromatica, aliaque dura & rigida, quę incidere, attenuare, & ſic obſtructiones pororum diaphragmatis tollere queunt, quibus ut notiſſimis & ſępius inculcatis non libet hic diutiùs inſiſtere. *Carteſianorum.*

§. 19 Jam ſuccinctè & noſtræ praxeos, quoad hunc affectum, tyrocinia non verborum tumore, ſed medicamentis generoſis deponamus. Tres Ephialticos curandos tempore praxeos noſtræ ſuſcepimus. Durante ergò paroxyſmo excitari jubemus ægrum; nihil enim magis exſuſcitat ſpiritus ſopitos, quàm exploſio tormentorum, hinc quoſdam novimus tali affectu vexatos, qui dum onus incumbens perceperunt, & noctu ab exploſione tormentorum exſuſcitati meliùs ſe habuere: dein propinamus quęcunque obſtructionem in viis, nervis ſcilicet phrenicis, tollunt, Microcoſmetorem noſtrum & ſpiritus animales excitantia recreantiaque, quod nobis prę aliis pręſtant ſpiritus volatiles ardentes, & ſalini volatiles, junctis ſalibus volatilibus oleoſis, quę nonnunquam miracula pręſtant, dum ſpiritus noſtros exſuſcitant ſopitos, & revocant aliorſum abeuntes, quę volatilia quoque ſanguinis ęquabilem fermentationem conſervant, ſpirituſque de novo ſuſcitant; eſto proceſſus: *Noſtra opinio de cura*

♃. *Spir. vin. rectif. lib. ij.*
Sal tartari puriſſ. ʒ iiij.

Evoca deſtillando ſpiritum, cui ritè exaltato adde olei aromatici, v. gr. cinamom. macis, fœnic. ſuccini, &c. tantum, quantum ſorbere poterit; tum adde ſpiritum ſalis armoniaci cum temperamento.

Vel

♃. *Spir. vin. rectif. tartariſ.* ʒ vj.
Ol. macis.
Succini ana ʒ iij.

Mixta ſtent per tempus donec ſpiritus abſorpſerit olea, tunc adde Spir. ſal. Armoniaci ʒ iij.

Ex phiala oblonga deſtilla ex arena, & ſerva ad uſum, & ſignetur *ſpiritus oleoſus noſter*.

Eſto formula:

♃. *Aqu. cinnamom.* ʒ j. ß.
Apoplect. ʒ j.
Spiritus noſtri oleoſi ʒ ß.
Syr. de cinnamom. ʒ ß.
M. D. ad vitrum, cochleatim aſſumend.

Vel

♃. *Conſer. fl. pœon.*
Roriſmarin. ana ʒ j.
Sal. C.C. volat. gr. vj.
Magiſt. ſuccin. gr. iij.

M.F. Bolus, horis matutinis & veſpertinis uſurpandus. Omnia hic proſunt Antiepileptica, preſertim volatilia

volatilia oleoſa; ſic ol. deſtillat. roriſmar. ſuccin. ſalv. lavendul. cinnamom. in form. Eleoſacchar. maximè commendantur; ſic & pœonia laudatur à multis & ſpecifica in cura Incubi dicitur; ſic & Aniſ. ejus ſemen & oleum, inſomniis turbulentis, in pavoribus nocturnis puerorum; ſic & in Incubo, egregii uſus ſudorifera volatilia, Spirit. Sal. ammoniaci ſuccinat. Spirit. C. C. compoſ. cephal. Eſſent. caſtor. volat. Tinct. ſuccin. alcalin. & volat. Cinnabarina volatilibus mixta.

Decoctum lignorum, in quod inſtilletur ſpir. ſalis armoniaci, optimè conducet.

Aqua cinnamomi, addita ambrę particula, totam ſępè in hoc affectu implet paginam.

Ad ſtagnationem verò ſanguinis, ex coagulo illius ab acido ſcilicet ortam, tollendam, medicamenta hęc ſupra dicta, apprimè conveniunt quatenus acidum corrigunt & ſanguinem citiſſimè diſſolvunt; prę aliis huic ſcopo ſatisfacit ſpiritus ſalis armoniaci, puriſſimum illud alcali volatile ad ℈ j. in vehiculo idoneo exhibitum, ſpiritus C. C. fuliginis, & noſter *ſpiritus oleoſus*, & ſpiritus ſal. armoniac ſuccinatus; ſic & ſperma ceti hoc in caſu ſummum & excellentiſſimum eſt remedium in diſſolvendo ſanguinis coagulo; aliaque proſunt, quę diximus in *capite* de *Apoplexia*.

Nunquam veneſectionem adhibuimus, niſi in maxima cordis anguſtia, unde quaſi ſuffocatio vel apoplexia metuenda erat, in ſolo hoc caſu ea uſi ſumus; & ſi incubus ſit ab obſtructione menſium, tum ſaphenam ſecandam ſuademus; cucurbitulę ejus vicem ſupplere aliquando poſſunt, ut & hirudines.

Extra paroxyſmum *Vomitoria* ex infuſo antimonii, vel Tartarum Emeticum *Mynſichti*, vel *Ludovicianum*, vel *Noſtrum* vinum Emeticum laudamus, quę ſepe optimum nobis ſpondebant effectum, quibus ipſis in ventriculo infixos vitioſos & crudos humores per ſuperiora evacuamus; ſi verò ob unam, vel aliam rationem, hęc non concedi poſſint, tunc Cathartica eligere licet ſequentia:

℞. *Maſſ. pil. aloephang.* ʒ ß.
Magiſter. ſuccini gr. iij.
Ol. anthos gr. ij.
M. F. pilulæ numero xv.

Poſt has aſſumat ęger ſequentem mixturam:

℞. *Spir. ſal. armon. ſuccinat.*
C. C. ana ʒ ß.
Oleoſ. noſtr. ℈ j.
Aqu. ſalviæ,
Roriſmarin. ana ℥ j.
M. pro tribus vicibus.

Ex ſem. pœon. nigellę poteſt fieri emulſio tempore ſomni, cui addi poteſt ſmaragd. pręp. ʒ j.

Si ob ſtomachi vitium, vel ob Diętę errorem, is obortus fuerit, cum ſucceſſu noſtris ęgris pręſcripſimus pulverem ſtomachalem, quem deſcribit à *Gulden-Klee* ſequentem:

℞. *Sem. Coriand. ppt.* ʒ vj.
Pœoniæ ʒ j. ß.
Cinnamomi,
Macis,
Caryophyll. ana ℈ j.
Corall. rubr. præp. ʒ j.
Ol. ſtill. carvi gr. xj.
N. M. gr. vij.
Rotul. manus Chriſt. perlat. ℥ ij. ß.
M. F. Tragea.
Vel
℞ *Pulv. ſtomach. B.* ʒ iij.
Coriandr. præpt. ʒ j.
Fæcul. pœon. ʒ ß.
Smaragd. præp. ℈ j.
M.

Sub veſperam ſumat aliquid vini, vel aquę vitę Matthioli, vel ſpiritus vini, preſertim Elix. propr. Par. vel Roman. conducit ad cruditates iſtas acido-pituitoſas in primis viis hoſpitantes liberandas, in quem finem & conducit vomitorium. Curatio verò non tanto apparatu ſemper indiget, ſed ſola dięta ritè inſtituta ſufficit.

Acidulę & thermę, ad leges Medicas epotę, ſępiſſimè ęgros reſtituunt.

Nec negligimus errhina, apophlegmatiſmos, ſcarificationes, hirudines, &c.

Sennerti Elect. quod pleres archonticum inſcribitur, cum confectione alkermes & ambra commixtum, manè, & hora decubitus optimo cum ſucceſſu exhibere ſolemus.

Topica, ut ſunt axingia lupi, ranarum pectori inuncta, non exigui uſus ſunt, ut & alia oleoſa aromatica, & ſpirituoſa, externè inuncta.

Hic etiam valdè conducit Emplaſtrum ſpirituoſum umbilico applicatum, ut & olea deſtillata lavendulę, carvi, &c. vel ſacculus applicetur è ſale communi, macerato tritico, flor. chamomillę. Venter inungatur ol. nuc moſch. expr. vel ſequenti linimento.

℞. *Unguent. alabaſtrin.* ℥ ij.
Theriac. ℈ v.
Salis fixi gr. xvj.
Croci opt. ℈ ß.
Ol. carvi,
Balſ. Peruvian. ana gutt. viij.
M.

Pro divitibus addatur moſchus & ambra.

Pro fœminis loco ſuaveolentium ol. de caſtoreo ℈ ß. ſumatur.

CAPUT XIV.

De Morbis Capitis.

DE CATARRHIS.

§. 1. IN portum tandem bonis avibus delati ſumus, ſcilicet, ad ultimum morbum capitis, (ſi à potiori & frequentiori denominatio fieri debet) nempe *Catarrhum*, Catarrhus autem veteribus deſtillatio & defluxus humorum è capite cerebroque in ſubjectas corporis partes dicitur; unde *Galeno* ridiculè quidem caput veluti tectum, quòd calidę domui imponitur, videtur, quod omnes vapores, omniaque fuliginoſa excrementa, quę à ſubjectis partibus ſenſim efferuntur, excipit, ubi frigiditate cerebri, tanquam nubes in aere, condenſantur, & tandem ſpirituum calore reſoluta, inſtar pluvię in ſubditas partes *deſtillant* ac *defluunt*, & hinc hoc malum Gręci vocant κατάῤῥον, id eſt, defluxionem ſeu deſtillationem. Poſt definitionem *nominalem* nunc annectenda *realis*, *Definitio.* deſcribitur verò *Catarrhus*, quòd ſit evaſatio lymphę ſeu ſeri vitioſi, in parte qualibet corporis, imprimis verò capite, ob moram ibidem magis aceſcentis, & ſe coagulantis, & dolorem vel cum, vel ſine tumore excitantis: vel Catarrhus eſt lymphę vitioſę, magis minùs viſcidę acrioris & acidę, in ſuis vaſis & viis interceptio & ſtagnans mora, dolorem varium vel cum vel abſque notabili tumore producens. Eſt hæc definitio, quam excipit diviſio.

Diviſio: Quatuor verò vulgò ſtatuuntur Catarrhi ſpecies. 1. Cùm cerebri excrementa in os aliaſque partes defluunt hinc generali nomine & per excellentiam *Catarrhus* dicitur. 2. Ubi in nares ſeroſa acria deſcendunt, κόρυζα id eſt, gravedo nuncupatur. 3. Si in guttur & aſperam arteriam illabatur βράγχος, id eſt, raucedo nuncupatur. 4. Si verò ad pectus ruat lympha evaſata, tunc *Rheuma* dicitur, juxta tritiſſimos & notiſſimos verſiculos memoriales:

Si fluat ad pectus, dicatur Rheuma Catarrhus,
Ad fauces Branchos, ad nares eſto Coryza.

Si ſerum vitioſum & contaminatum in oculos defluat, *ophthalmiam*, ſi in aures, tinuitus, & auditus

tus difficultatem, ſi in maxillas, dentium dolores, ſi in cervicem aut ſcapulas, brachia aliaque membra delabatur, in iiſdem partibus dolores & quandoque tumores ciet, ſi in nervorum origines, tremores & apoplexiam, ſi in pulmones, aſthma, peripneumoniam, tuſſim, phthiſimque, ſi in ventriculum, fermenti corruptionem, cruditatem, nauſeam, atque appetitus proſtrationem; aliaque infinita morborum genera excitare potis eſt. Hæc tamen omnia cum vulgo loquentes diximus: ſi verò res accuratiùs eſt exprimenda, propriè loquendo ſerum evaſatum non ſemper ex capite protruditur, ſed quia per omnes partes illud eſt diffuſum; ex unaquaque parte, tanquam domicilio ſuo, poteſt prorumpere.

Pars affecta §. 2. Communi omnium veterum Medicorum ſuffragio pars affecta eſt cerebrum, ſacrum illud Palladis domicilium, unde & fons pituitæ, & conſequenter Catarrhorum, à veneranda antiquitate dictum eſt. Cerebrum eſſe ſedem hujus affectus inde probant, quòd dolor capitis gravativus, vertigo, quòd os cribriforme obſtructum ſit, & ſomnus laborioſus cum turbulentis inſomniis adſit; ſpecialiùs verò ventriculos cerebri agnoſcunt, perinde ac alii ex Neotericorum ſubſelliis *glandulam pinealem*, alii pituitariam accuſant. Pars hodiernorum glandulas à *Malpighio*, *Warthono*, aliiſque detectas pro parte affecta agnoſcunt; pauci glandulas plexus choroidei, humorem vitioſum acido-ſalinum præparantes, ſubjectum dicunt. *Nos & hic* non tantùm cerebrum inundari credimus, ſed præcipuè omnes partes glandulis & vaſis lymphaticis, tum in cerebro, tum in toto corpore ſcatentes, quatenus nimirum nimio ſero ſunt refertæ, pro parte affecta agnoſcimus, quibus ob quamvis cauſam ruptis & diſtentis, cerebrum omneſque aliæ partes inundantur, & pori obſtruuntur, de qua re vide *Helmontium* de *Delir. catarrh.* & *Nobil. Domini Waldſchimidii*, Amici noſtri optimi, Diſputationem *Aſtrolog. Med.* inſcriptam, qui exactè & ingenioſè ibidem ratiocinatur. Videmus enim toto die, quòd in *coryza* è tubulatis proceſſuum mamillarium inſertionibus per os cribroſum lympha excernatur, mediante meatu utrimque ſatis patulo, paulum ſupra infundibulum ortum trahente, in proceſſuum dictorum tubulata corpuſcula deſinente, & ad corpora uſque narium ſpongioſa tendente.

Diagnoſis. §. 3. Catarrhus (ut ad *Diagnoſin* veniamus) copioſa ſternutatione ſe prodit, capitis gravitate, torpore & hebetudine ſenſuum, quandoque dolore capitis & exſpuitione ſolito copioſiore. In coryza aut obſtruuntur foramina oſſis ethmoidis, aut lympha tenuis aut craſſa inſtar aquæ per nares defluit; in brancho ſive *raucedine* adeſt gutturis aſperitas & raucedo vocis, ſæpiſſime quoque tuſſis: cùm ergò immodicè in vaſis ſuis lympha exſuperet, tunc partim per nares, ceu dictum, partim per palatum, aliquando (rariùs tamen) per aures, interdum quoque per oculos excernitur, ſæpe etiam effluit ſerum domeſticum (non ex capite oriundum) in ipſis pulmonibus, quo ipſo percipitur vel tuſſis, vel aſthma, & cùm nulla pars in toto corpore humano immunis ſit à vaſis lymphaticis, ſic & nulla pars eſt expers à receptione hujus aquæ limpidæ; dum enim hæc vaſcula lymphatica nimium diſtenduntur, & vel craſſeſcit *latex* vel aceſcit, & in hæc vel illa loca ſe exonerat, vel etiam in externas corporis partes ſubjectas paulatim ſibi ſua tenuitate, acrimonia & ſalſedine viam parat, dein rimas facit aculeata hæc lympha, hinc dolor & tumor oritur vel lateris, vel lumborum, vel brachiorum, vel ſcapularum vel oculorum, vel dentium, vel humerorum, vel adenum, coxendicis, crurum, diverſorumque articulorum, non tantùm propter continui videlicet ſolutionem, ſed & diſtenſionem preſſionemque harum partium. Ad adjuncto quoque humore dicitur *catarrhus* vulgò vel *calidus*, vel *frigidus*; ubi enim humor craſſus, vel viſcidus nihil vel parum ſalis fixi habens præcipitatur, *catarrhum frigidum* adeſſe dicimus, ex quo *dolor* ſaltem *gravativus* percipitur; quòd ſi verò ſal admixtum fuerit, quod rigiditate ac acumine ad nerveos tubulorum hærens mæandros *lacerativum* vel *pungitivum* dolorem producat, *catarrhum calidum* appellamus. Catarrhum calidum etiam cognoſcimus ex temperie ægri blioſa vulgò ita dicta, rubore faciei, amaritie oris, ſiti extraordinaria, ſternutatione crebriore, dolore magis acuto, & ſymptomatibus vulgò intenſioribus. Niſi enim aculei unius cum alterius poris dimicarent, ſed ſemper in eundem collimarent ſcopum, dolor non orirtur prioris generis. *Figuriſtæ* enim rectè motus uniformitatem explicant per ſimile dentium & ſerratorum cuſpidum in horologiis; ut enim v. gr. dentes unius rotæ interſtitium dentium in altera ad amuſſim ſuppleant, h. e. ut unius corporis ſpicula alterius corporis poris reſpondeant, ita his penſiculatè trutinatis, tam certa per ſchematiſmos, vera actionum ſymbola, de naturalibus actionibus cognitio derivatur, quàm certò & fortaſsè certiùs, ac index rotularum horologii gyris circumactus horam indicat; non quòd rotæ aureæ vel chalybeæ ſint, hoc eſt, (ſi corporum particulis applicetur) hæ particulæ vitioſæ non agunt, quia ſalſæ vel acidæ &c. multo minus quia calidæ vel frigidæ ſunt, aſt quia hoc aut illo modo figuratæ, iſto vel alio modo coordinatæ, quantæ &c. ſunt; nam hac in re conſiſtit rei cardo. Catarrhum ergò ſano ſenſu *calidum* inde dicere poſſumus, quatenus ſanguis vel ſerum acria ſunt, vel ſic ab aere redduntur, vel quatenus reliquæ balſamicæ particulæ acutiores, acuminatæ, rigidiores & pyramidalibus cuſpidibus ſimiles fiunt, unde non poteſt non fieri, quin hæ particulæ ita figuratæ rimas faciant, continui ſolutionem pariant, & dolorem excitent: *Calidum* ergò (h. e. acrem) catarrhum dignoſcere licet, ceu ſuperiùs diximus, ex ſenſu caliditatis, ex pruritu partium, ex ſternutamento crebro, ex ſapore acri, amaro, ſalſo ex oculorum & faciei rubore, &c. *Frigidus* verò (h. e. ſtypticus) ex ſenſu frigiditatis, ex lymphæ craſſitie & viſciditate, ſive ponderoſitate. Potiora hæc humoris dominantis vitioſi ſigna ſequentibus verſiculis cum vulgo incluſit.

Franc. du Porta lib. 2. de ſig. morborum.

Quum pituita movet variè maleſana catarrhum,
Frigus ineſt capiti, facies fit pallida, murmur,
Vox ciet, & ſapor eſt urinaque crudior exit,
Mens ſtupet & ſenſus, motus torpore tenetur.

Evaſatio ſeri vitioſi in partem ſtatim Medico prudenti innoteſcet, quia pars ea mox dolore & inflammatione ſe prodit, quandoque tumore, febris adeſt, rariſsimè enim Catarrhus hominem affligit, ubi non etiam febris deprehendatur; quæ conſiſtit in perturbata ſanguinis mixtione, vel ejus incraſſatione nimia, à ſero nimio & ſalſo inducta, ſal enim ſylveſtre ſanguini communicatum, motum facit diverſum, & inde mixtionem facilè turbat, & febrim producit.

§. 4. Fuit hæc *Diagnoſis*, nunc in amœnum campum *caularum* exſpatiemur. Veteres cauſam hujus affectus proximam, per deſtillationem ſeu defluxionem humorum ex capite in partes ſubjectas explicant, ſimile afferentes, à vaporibus ſcilicet à partibus inferioribus ad caput elevatis, ibidemque in aquam condenſatis & reſolutis; v. gr. ſi conſideres deſtillationem aquæ cujuſdam, vel coctionem aquæ in olla, in qua vapores elevantur ad cooperculum, & inibi condenſantur in guttas, & ſic in homine ſtomachum ollam, caput verò cooperculum dicunt; ſi ergò ab hepate ſtomachus calefiat, vapores ad caput ex ipſorum argumento mitti debent, & multum adjuvare ajunt cerebri intemperiem frigidam ac humidam, unde cerebrum tali modo diſpoſitum, alimentum ad ſe tranſmiſſum, non probè digerere valet, atque hinc ſuperfluitates aggregantur quamplurimæ & magnus excrementorum proventus; humores illi & vapores condenſati in ſubjectas partes tandem protruduntur, mox tumorem, mox dolorem efficientes. Unde anni tempeſtas, victus ratio incongrua, crapula, nimia repletio, ſomnus immodicus, repentina capitis refrigeratio, à ſudore in balneo, vel hypocauſto, calor ſolaris, radii lunares caput ferientes, venti auſtrini & aquilonarii, fœtor inſuſitatus, intempeſtivæ vigiliæ & lucu- *Cauſa ad mentem Veterum.*

& lucubrationes nocturnæ remotè in cauſa ſunt.

Paracelſiſtarum. §. 5. *Paracelſiſtæ ſalinum* & tartareum eſſe hunc morbum probant, & adſcendit ipſis ſpiritus *tartareus* in forma vaporoſa, vel liquida, qui in cerebro tandem leviter coagulatur; ſunt enim in cerebro *fumi minerales coagulantes*, quos ex aere etiam *Paracelſus* per nares attrahi, *tract. 2. lib. 2. de morb. metall. cap. 1. de fum. metall. tradit*, addens, quemadmodum in calore ſolis & ſiderum, ignibuſque ſubterraneis, vapores multi in mediam aeris regionem elevantur, in qua vi frigoris, vel ut alii volunt, vi ſalina in nubes condenſantur, quæ in aquas ſeu pluvias reſolutæ, tum gravitate, tum naturali ad terram irrigandam inclinatione decidunt, ita in microſcoſmo idem ortus meteororum, pluviarum, nivium, grandinum, & perpetua cœli inferioris & ſuperioris circulatio, mutuaque fructuum communicatio locum habet. Et hic illi cum veteribus ferè conſentire videntur, quòd vapores ex inferis partibus ad cerebrum elevari, ac ibidem inſtar alembici cucurbitæ ſuperimpoſiti condenſari credant; à qua ſublimatione vel ſalſus vel acris in partes ſubjectas excidit humor, quod & per nomen *Fluſſen*, h. e. fluere, innuere videtur.

Cum verò in *tartaro* omnes ſalium ſpecies contineantur, communis ſcilicet, aluminis, vitrioli, gemmæ, armoniaci, petræ, alcali, aceti, urtic. &c. Variæ etiam inde morborum tartareorum, adeoque & deſtillationum differentiæ emergunt. Salibus quoque interdum, juxta ipſos, tincturæ *ſpirituum arſenicalium* miſcentur, ex quibus fiunt fluxiones pernicioſiſſimæ, ſummo cum dolore & rubore. Alio loco *Paracelſus, de modo Pharmac. lib. 2. tr. 1.* Catarrhum rheuma, Branchumque dicit eſſe ægritudines *excrementales ſtercoris mucoſi*.

Helmontii. §. 6. *Helmontius* induſtrius ille per ignem myſta ratiocinatur, quòd catarrhi fiant, quoties in ſpiritum impetum facientem peregrina aura, odor, fermentum, ſive ſemen exoticum ſuſcipitur, toties autem ab *Archeo* contaminatus ille ſpiritus influus à communione vitæ excluditur, ſpiritus autem iſte alieno fermento deturpatus, non minores partes habet, ut ad diſſita loca potiùs, quàm ad proxima mittatur. Lunæ etiam Blas ſuas viciſſitudinum operationes nobis inſpirat, maximè in cerebrum imbelle ac membranas ſeſe oſtentantes; hinc ex iiſdem mutationis temporum ac tempeſtatum futurarum tædioſa ſcientia, per ſenſus ac præſagia. Proinde tortura noctis dicta, ſubter quam recidunt, quæcunque falſo vanoque defluxionum & catarrhorum affectuum nomine ſæviunt. Catarrhos ergò non ex uno fonte, capite humano ſcilicet (unde nimirum omnes catarrhos depluere comminiſcuntur Scholæ) ſed ex propria cujuſque partis idiopathia ſive propria indiſpoſitione, fermentis topicis ſuperinducta oriri vult. Reiicit quoque *Vaporiſtarum* argumenta, & demonſtrat ad oculum in Tract. *de Catarrhi deliram.* impoſſibile eſſe, ut vapores illi è ſtomacho ad caput aſſurgere poſſint, *vide tract. p. n. 268. de Catarrhi deliram.* nec mucum à decantato illo ſtomachi orificio oriri vult, ſed eſſe inutile excrementum à cuſtode errante genitum; in arthritide non rarò ſubeſſe falſum liquorum excrementorum fatetur, ita tamen ut ſolus latex horum ſit. Vulcanus, cæmentum & fomes; non autem vaporum è ſtomacho in cerebrum aſcenſus, non humores plures, nec ficta pituitę bili conjugatæ deſtillatio. Quidquid ergò *Scholæ* de vaporibus è ſtomacho ſublatis pro Catarrhi materia garriunt, aniles fabellas putat, elegans afferens exemplum, de dolore dentium, & ſubſequente tumore, quia vapores deſinant aſſurgere evulſo dente, ubi dentes doluere, quod argumento eſt dentes non dolere ex catarrho, id eſt, vaporibus, ut vetuſtas credidit, ſed quia vel detecta gingiva nimium ſenſilis factus, vel aliàs malè digeſta ultimi alimenti ſui materia, circa radicem dentis aceſcit, hinc dolor. Quidquid verò ex capite manat mucus eſt, & merum excrementum, non autem è ſtomacho eò deductum. Mucus eſt albus, craſſus & viſcidus, bene conſtituto cuſtode cerebri; ſed ejuſdem revolutis & perperam affectis poteſtatibus, mucus eſt aquoſus, acutus, ſalſus, aſper, flavus, tenax, &c. & decurrit, qua ſibi via magis apta, è pelvi ſive ſuo infundibulo, patet. Non enim, pergit author, qui latex coryzæ initio ſtillat aquæformis, merus mucus eſt, ſed ſalſus latex, quo natura conatur eluere, quod oſſi ſpongioſo cerebri ſimillimo inſedit, ut hoſtis peregrinus: *Prout dixi*, utut eſt & quicquid eſt, quod è cerebro deorſum ad fauces defluit, ejus nè unica quidem gutta ad pulmonem intrat, quin priùs ſuffocationis metum ad quamlibet guttam ſuſcitaret. Siquidem ſi unica aquæ gutta, incautè deglutiendo in laryngem decidens, præfocationis metum potanti incutiat, quid non faceret tanta muci copia, quæ pelves parvo ſubinde temporis ſpatio implet? Expertus ergò ſcribit, quodlibet membrum malè affectum, nedum plurimum excrementi ſui, ſed etiam adverſi, fabricare, fit enim quòd latex peregrino ſale contaminatus, ſpiritum deinde inficiat, ut proinde ſemper, non ab externa aeris injuria, vel à proximo intus genito contagii acore, ſpiritus alienetur: quinimò à latice) utpote minùs vivo) thymoſin ſibi aſſumat ſuſcitatus. Comitaturque latex tam præfata aciditate, quam quantitate moleſtus, ut miles importunus, invito hoſpite ſubintrat. Tanquam vana ergò reiicit cauteria, ad revellendos conſumendoſque humores fictos, vana quoque potuum exſiccantium pharmaca, cum malum à latice largiorique potu ſaltem occaſionaliter naſcatur. Patet jam, quam ſalutis potus ſobrius, latex namque pro ſui inſtituto inſipidus eſſe debebat; aceſcit verò multo meracis & acidioris vini potu. Morbos ergò catarrhales admittit quidem Nobiliſſ. Author, at catarrhi cauſas, modum, media, vias, finem, ſive deſtinationes, quemadmodum Scholæ explicuere, negat. Sic tabem non defluxionem in pulmonem nuncupat, ſed interno pulmonis errore ortam putat. Luna quippe cum manifeſtè reſpondeat cerebro, ſic non quæcunque defluxionum nomine ſæviunt, itaque lues Veneris, contractura, tormina, ſubter torturam noctis recidunt, quia latici auſcultat, Lunæ noſtræ dominio ſubnoxia ad aſtrorum lationem auſcultantia.

§. 7 *Williſius*, Anglorum Medicorum Cicero, exiſtimat in hoc affectu ſerum à ſanguine abſcedere & fieri ejus exundationem in partes quaſcumvis, quod ſerum acre & tenue, oſcula vaſorum lymphaticorum & glandularum quandoque in tracheam, vel alios muſculos & partes dehiſcentia aperit, ita ut ſeroſitates in eas partes nimis exſpuantur, inde dolores varios moleſtiſſimos, inflammationes & humores acres excitari poſſe contendit, addens poſtmodum per coctionem craſſeſcens ſerum tracheæ parietibus adhærere, & inſpirationis vias validè anguſtare, materiam quoque hanc ichoroſam è lymphę aut ſanguinis ductibus in veſiculas pulmonum exudare & *diſpnœam* gravem quandoque phthiſin producere putat. *Williſii.*

§. 8. *Sylvius* cauſam proximam eſſe nimiam abundantiam humoris aquei ſeroſi, acrimonia ſalſedine, & aciditate peccantis ſæpiùs à capite ad pectus ruentis, catarrhos varios & phthiſin ſæpiſſimè excitantis. *Sylvii.*

§. 9. *Carteſiani* ſupponentes materiam ſubtilem ſive ætheream, pro vario ad nos cum Solis acceſſu & receſſu varias alterationes ac ſymptomata apportantem, admittunt deſtillationes, vel in fauces, vel in aſperam arteriam, vel in palatum, vel in pectus, ſed aliter modum deſtillandi & vias explicant ac Veteres. Particulas ergò imprimis ſanguinis acriores & ſalſas in muſculos vel quaſcumvis corporis partes delatas accuſant, ſtatuentes materiam catarrhalem non ſuppeditari à cerebro, ſed immediatè è ſanguine per arterias in partes illas deferri, per materiam enim catarrhalem, h. e. ſeroſam & pituitoſam, in ſanguine latentem, poros arteriarum de die in diem ampliores reddi & dilatari ajunt, ex quibus dein ſanguis effunditur in tubulos, ſanguis enim noſter ex innumeris figura & magnitudine differentibus particulis eſt conflatus, quæ quoad magnitudinem, figuram ſitum, juxta ſeſe moventur, ac variè conjunguntur, unde diverſos poros efformant, ac materiam ſubtilem, pro diverſitate pororum, ſeu in majori, ſeu minori copia admittunt; ſanguinem enim in catarrhis affici, vel ex ſola febri continua & lenta, catarrhoſos ut plurimum concomitante, *Carteſianorum.*

proba-

probare ſatagunt. Turbata enim ſanguinis mixtione plures particulas acriores in glanduloſas partes effundi, ibique craſſitie vel acrimonia, vel aliis mille modis peccare, membranas, laceſſere & irritare dicunt, idque per ſternutationem frequentem, moleſtam tuſſim & raucedinem confirmant.

Noſtræ opinio de cauſa.

§. 10. Hæc ſunt quæ alii de cauſa credunt, noſtra hæc eſt opinio: Exiſtimamus ſcilicet ab abundante ſero vitioſo, in corpore ſcatente, inundationem timentem *Microcoſmetorem* quaſi lachrymas effundere, quibus effuſis ſerum augetur, aceſcit, indeque facilè ſtagnat vel evaſatur, à qua evaſatione ſtagnatione ſeri ſcilicet acrioris ſive ſalſi, ſive acidi, in partes membranoſas facta, dolores inflammationeſque deducimus; catarrhales enim affectus à vitio lymphę primariò provenire, extra omnem dubitationis aleam ponimus. Cauſa enim Catarrhi proxima eſt extraordinarię lymphæ, ſive aquæ nervoſæ in Corpore retentio, à circulante ſanguine propterea ad glandulas, nimia copia effuſio, & ad exitum in hanc vel illam partem magis debilem, propulſio.

Videmus enim toto die ab aere inclementiore augeri lympham, quatenus ſcilicet pori cutis obſtruuntur, quę verò effecta morbique ex impedita hac p.n. διαπνοῇ conſequantur, cuilibet notum eſt, qui tantum à limine ſalutavit Medicinam; quia tranſpiratione ſubito ceſſante, ſeri copiam in corpore augeri neceſſe eſt, unde ſequitur, quod ſeroſa hæc colluvies facilè exundare poſſit, & inſtar diluvii partem, quam occupat, obruere; apud omnes enim eſt in confeſſo, catarrhos, & rheumatiſmos à ſubito facta ἀδιαπνευσίᾳ produci, idque etiã evincit experientia; quòd, ſi ſimul ſerum habeat adjectum ſal aliquod fixum, vel ab aere communicatum, vel in ipſo ſanguine aut ſero generatum, tunc oritur dolor ille pungitivus, & obſtructio augetur, quia ſal illud flecti neſcium, contrahit partes quaſcumvis membranoſas. Quod ſi verò evaſatio ſeri & ſubſequens ſtagnatio circa præcordia fiat, tunc oritur difficilis reſpiratio febris, anxietas cordis & ſuffocatio inſtans, comites nempe frequentiſſimi hujus caſus. Nobis perſuademus & pro certo ponimus, nunquam catarrhos tantum à capite provenire, ſed evaſationem ac ſtagnationem hanc ſeroſam, in omnibus partibus fieri poſſe. Viæ enim ſunt manifeſtæ, vaſa ſcilicet lymphatica, quæ per totum corpus diffuſa ſunt, cur ergò hæc vaſa tantùm lacerentur & obſtruantur in capite & non in pulmonibus, collo, hepate, muſculis, larynge &c. & ad quem uſum glandulæ, ſerum ut plurimum præparantes, in multis aliis partibus exiſterent? Imò totam cutem dicimus glanduloſam, prout ſæpius Microſcopio talem conſpeximus, cur ergò noſmetipſi, qui caput ſemper habemus pituita madidum, h. e. ſero coagulato repletum, tamen rariſſimè catarrhis infeſtamur? Cur hydropem etiam à capite provenire haud dicimus? melius proinde hos catarrhales affectus ex lymphæ per omnes partes diffuſæ vitio primario oriri, non ampliùs dubitamus; ſi enim lympha ex ſuis glandulis & ductibus evaſatur, vel in iis ſtagnat fauces, aſperamque arteriam oblinit, nimiaque ſua aciditate & acrimonia dictas partes excoriat, unde dolores, inflammationes, raucedoque oriuntur, qua affecti conqueruntur de dolore inflammatorio & urente in faucibus; & quod ab aere inclementiore ceu ſuperiùs diximus augeatur lympha, id apertiſſimè videmus in *Coryza*, omnibus hominibus ferè communi, quippè quam ſemper præcedit aeris frigidioris vitium, & in dictis locis, quæ tranſit, inſenſibilem impedit tranſpirationem, unde acrius acidiuſque redditur ſerum, atque in locis prædictis copioſius quoque generatur, quæ lympha omnis, data ſemel porta, toto impetu effluere conatur, præſertim ſi à potulentis nimium hæc vaſa repleantur ac diſtendantur, quod accidere ſolet potatoribus, undè à cubito, quo utimur in elevandis vitris ad inebriandum, catarrhos oriri jocamur; à nimio enim potu vaſa lymphatica turgeſcere & ſerum qua data via ruere poſſe in propatulo eſt. Quod ſi in faucibus fiat lymphatica hæc evaſatio, vel ſtagnatio, oritur *raucitas*, quam ſæpe per annum & ultra duraſſe, & quandoque ſine phthiſi abiiſſe obſervavimus. Quod ſi evaſatio ſeri fiat in *ventriculo*, tunc fermentum ventriculi depravatur, alimenta aſſumpta corrumpuntur, tunc tenax & craſſa lympha, ad cibos digerendos inidonea, fermentationem inhibet & ſubvertit. Et frequenter, dum hæc vaſcula lymphatica onerantur nimia ſeri copia, illud in alia loca ſe exonerat, per plures dies aceſcit, vel in externas corporis partes ſubjecta paulatim ſibi ſua tenuitate ac acrimonia viam parat, & rimulas facit, dein ſenſim craſſeſcit evaſata & aceſcit, unde ſæpe fluit dolor lateris, lumborum, brachiorum, ſcapularum, oculorum, dentium, humerorum, diverſorumque articulorum, nulla enim, ut ſæpiùs diximus, eſt pars corporis, quæ non habeat ſuos ductus lymphaticos, adeò ut nec pulmones iis careant, unde & nulla pars ab evaſatione & in iiſdem ſtagnatione ſeri libera eſt. Vias enim, per quas catarrhalis manat humor, diximus eſſe principaliter vaſa lymphatica, minùs verò principaliter vaſa ſanguifera, quorum priorum vaſorum poros, ut dilatari, ita & vel à nimia diſtenſione, vel ab acrimonia ipſius ſeri vaſa corrodentis, vel ab aciditate illius vaſa diſcindentis, penitus rumpi poſſe, quis eſt, qui negat? Hic quoque obiter aſteriſco notatum velimus, quod nos *Catarrhum ſuffocativum* haud deducamus à ſero tantùm in pulmonibus evaſato, multò minùs ut Scholæ voluere, è cerebro in fauces ſubitò proruente, prout ſat diſcuſſit id *Helmontius tract. de catarrh. delirament.* ſed eſſe potiùs talem affectum putamus, in quo ſanguis ex ramo cavæ tam aſcendente, quàm deſcendente, in cor influens, indeque in pulmones ruens, in harum partium ductibus in motu ſuo nonnihil impeditur, indeque ſtagnare incipit, ob acidum exceſſivum, vel in ipſis humoribus generatum, vel ab inferioribus partibus allatum, imprimis à pancreatis ſucco acido & auſtero, tum ſanguini, tum ſero infuſo, unde ſuffocationis periculum & reſpiratio difficilis, quam ex crebrioris aeris fruſtranea licet reciprocatione, neceſſariò ſpuma ſequitur, quod experimento, cui interfui, doctus dico, in cane ſcilicet moribundo, moderata quantitas, ℥ j. ſcilicet *Spiritus ſulphuris per campanam*, aquæ ſufficienti quantitate diluta, in venam cruralem infuſa fuit, unde poſt ſanguinis coagulationem ſpuma apparuit. Ex quibus ſequitur, quòd, ſi acidum ſanguinem coagulet, in pulmonibus oriatur *Catarrhus ſuffocativus*, & eum eſſe quandam ſpeciem *apoplexiæ*, & quidem *pulmonaris*, inde credimus, quod ut apoplexia fit ex motu ſanguinis in cerebro impedito & abolito, *Catarrhus ſuffocativus* ex motu eodem in pulmonibus & præcordiis nonnihil ſufflaminato proveniat, qui motus ſanguinis vel impeditur à ſanguinis copia, vel ejus craſſitie & viſciditate, vel ab obſtructis vaſis, vel ab acido coagulatore, indeque fluunt anxietates & anguſtiæ cordis, reſpiratio anheloſa, & quandoque abolita, & tandem mors repentina; quæ omnia apparuere in exenteratione defuncti hoc morbo ægri, qui per annum & plus mox catarrhum ſuffocativum, mox apoplexiam leviter quidem paſſus, tandem verò *Catarrho ſuffocativo* extinctus eſt, cujus cadaver cùm exenterarem, abdomen & pectus ſupra os ſternum dictum, adeò pinguedine obſeſſa reperimus, ut ea pinguedo æquaret quatuor digitos tranſverſos, ſanguis vel nullibi reperiebatur, quàm circa cor & pulmones, ibidemque ſtagnabat; quia ſcilicet vaſis per pinguedinem obſtructis, ſanguini via fuit intercluſa, indeque is alioſum mitti non potuit, atque ita ſuffocatus eſt, quod Germani rudiùs efferunt dicentes, *Er iſt im Fett erſtic. Ket.* In quo piè defuncto & hoc, quod in tranſcurſu monemus, notavimus, quod cum reſpirare non poſſet, inde levamen ſenſerit, quod pectus tutuderit & percuſſerit, cujus rei ratio hæc eſt, quòd commotionē hac ſanguinis motus fuit redditus. Unde & *Cl. J. G. Greiſel. in Miſcell. Curioſ. Anno 1. Obſerv. 74.* in omnibus catarrho ſuffocativo defunctis aut in corde, aut in cerebro, vel non rarò in ambobus, corpora calloſa viſcida & glutinoſa oſtendit. Haud dubiè in hoc affectu & nervi ad pulmones tranſeuntes, qui ſpaſmodicè aliquando afficiuntur, unde ſuperveniens continua fibrarum nervearum in pulmonibus ſtrictura & conſtrictio ſpaſmodica, ut & pori pul-

monum

monum obſtruuntur & hinc talis affectus ſequitur, inde & ſtagnatio ſanguinis; in reliquis catarrhorum ſpeciebus ut plurimum ſerum, ceu ſupra diximus, evaſari, & ejuſmodi effectus, ſequi, certum eſt. Effluxus ſeri copioſioris ad bronchum & dein ad laryngem, eamque conſtringens cauſa Catarrhi ſuffocativi eſt aliquando; Lympha enim viſcidior glutinoſior & copioſior ad fauces copioſiùs delata ſubitò inviſcare laryngem & ſic facilè hunc affectum excitare poteſt. Hiſce præmiſſis, facilè quilibet explicare poteſt anginas, raucedines, coryzas, odontalgiam, aliosque affectus catarrhales.

Prognoſis. §. 11. Fuit hæc cauſæ explicatio, jam ſubjungenda *Prognoſis*, quid nempe de affectu hoc prædicendum ſit, qua in re ut curioſus ſit Medicus neceſſe eſt, quippe juxta illud *Senecæ l. 6. de benef. c. 16.* pro ægroto, & fama artis timere debet. Si è capite in nares cerebri cloacas deſtillet humor, qui nunc ſeri vel lymphæ nomine venit, leve eſt malum, & cis paucos dies deſinit. Si in faucibus evaſetur, pejus eſt, ſi verò in pulmonibus, peſſimum; inde enim exulceratio ſæpius oritur, unde tabes corporiſque conſumptio. Omnes catarrhi mites & breves, ſi incurioſiùs negligantur, ita ut radices proiiciant, periculoſum eſt opus aleæ. A periculo omninò non ſunt tuti ſæpius catarrhum incurrentes, variis enim obnoxii ſunt morbis aliis; minatur equidem abundans ſerum; apoplexiam, paralyſin pleuritidem, cæcitatem, phthiſin, odontalgiam, anginam, ſurditatem, tarditatem veſicæ, renum, ſtomachi dolorem ac debilitatem, iſchiadicam, podagram, &c. diarrhœam, colicam. Catarrhus cum capitis continuo dolore eſt difficilior curatu, quàm ſine eo. priori enim caſu major denotatur abundantia ſeri. Autumnale tempus eſt maximè catarrhis obnoxium, propter cœli mutationes frequentes. Magnus catarrhus dicitur, qui locum occupat nobilem. Catarrhus ſuffocativus ſemper præſens minatur vitæ periculum, & hominem citiſſimè interimit, ac ſi fuerit apoplexia tactus. Senibus fiunt facilè deſtillationes, teſte *Divino* 00, *Aph.* 31. *S.* 3. inde in his quoque difficillimè curantur. Ob motum eorum nunc lentum & poris obliteratis & induratis glandulis, lympha ferè ſtagnat in ſe acris & acida, ob nutrimenti minùs laudabilis acceſſum, hinc in ſenibus Caput afficientes, gravia eis ſymptomata accerſere ſolent, ut ſunt Lethargus, Carus, Paralyſis, vel ipſa Apoplexia &c. Sic & Catarrhi Epidemici & qui febrem contumaciter junctam habent, non omninò ſunt ſecuri, maximè enim circulantium humorum à ſtatu ſuo ordinario receſſum pro cauſa agnoſcunt.

Cura Diætetica. §. 12. Hactenus penſum unum abſolvimus, ad alterum nunc tranſeundum eſt, ad *Curam* nempe *Diæteticam*, quæ conſiſtit, prout ſæpius inculcatum, *in ſex* rebus non *naturalibus*, Æſculapii filiis ita dictis. Aer prima ſtat acie, quatenus is in ſe continet particulas ſubtiles & ſalinas; ſal enim in aere eſſe, docent nos ſaniores Medici, & *Illuſtris Boyle*, hæ ergò particulæ ſalinæ motu & figura peccantes, & maſſæ lymphaticæ & ſanguineæ ſeſe inſinuantes, excitant noſtrum affectum. Aer enim pro variis ſuis conſtitutivis, varios infert catarrhos: Autumno, hyeme, vere, imò & hiſce in regionibus æſtate, particularum ſuarum rigiditate, poros cutis obſtruente, vulgatiſſimam defluxionum conſtituit cauſam, quia tranſpiratione impedita, ſerum abundare facit, inſpiratione verò attractus, particulis ſuis ſerum imprægnat, & ad coagulationem diſponit, quod tum occaſione data & frigore poſt incaleſcentiam quandam incuriè admiſſo, effectum ſuum vel coryza, vel tuſſi, aut aliis ſymptomatibus, certò præſtat. Sed ſi aer præter rigidas particulas, etiam corroſivis acidis imprægnatus corpus noſtrum penetrat, tum texturas circulantium humorum turbat, & hac actione & reactione multæ particulæ ſalinæ præcipitantur, præprimis volatiles, ex quibus potiſſimùm ſanguis conſtat; præcipitatæ verò à lympha veluti præcipuo ſalis ſolvente reſolvuntur, à quibus illa acris reddita, vias per quas tranſit, vellicat & coarctat, ſicque ſtagnationi ab intra etiam anſam dat. Et ex hac ratione vulgò oriuntur Catarrhi Epidemici hiſce regionibus valdè ſolennes, & quia hi ſanguinis maſſam turbatam, & in illa præcipitatas particulas ſalinas pro cauſa habent, hinc febris hos ſæpiùs comitari ſolet. Aer proin ſit calidus & ſiccus, è contra ventoſus, pluvioſus; aquilonaris atque auſtrinus ſummoperè vitetur, nimium enim frigus quantum hic nocendo valeat, lippis ac tonſoribus notum eſt, cùm inde impediatur tranſpiratio tam neceſſaria, atque ſerum coaguletur, ac in motu ſiſtatur, & ipſæ glandulæ cutis conſtringantur; nocet nimirum maximè illud frigus, quando ſubitò accidit poſt magnum calorem, quodque cum humido conjunctum eſt; quæ omnia experiuntur ii, qui regiones maritimas, aquoſas, mari & lacubus vicinas incolere coguntur. Caveat & catarrhis obnoxius *Solis & Lunæ radios*. Si porrò auſtrini inſurgant flatus, quantum ſæpe valetudo detrimenti capit! ut collabantur & langueſcant reſolutæ fluido madore vires, cui ignotum eſt? (2.) *Cibus* ſequitur, cujus magna in generandis humoribus, temperandoque valetudinis ſtatu vis eſt, eaque certa atque efficax in multis alimentis, ad inundandum pituitæ fluxione corpus, juxta verſiculum *Horat. lib. ſerm.* 2. *ſat.* 2.

Dulcia ſe in bilem vertent, ſtomachoque tumultum
Lenta feret pituita; vides, ut pallidus omnis
Cœna deſurgat dubia.

Si cibus probus fuerit ac laudabilis, bonus inde generatur ſanguis, qui mentem ſenſuſque illuſtrat, affectus placidos ſedatoſque reddit, omneſque animi motus ad rationis imperium componit. Sin verò ex pravo alimento vitioſi humores ſpirituſque turbidi proveniant, (juxta Veteres) effumante in cerebrum fuliginoſo vapore, gravem animus noxam contrahit, ſenſus obſtupeſcunt, ſeroſitates cumulantur, affectus efferati tumultuantur, intelligentiæ nubilum prætenditur Cimmerium. Cibus hoc ergò in affectu ſit concoctu facilis, ſiccus, bonumque ſuccum generans, ex. gr. Ova ſorbilia, carnes gallinarum, caponum, pullorum, perdicum, vitulinæ; aſſati ſint potiùs, quàm elixi cibi. Moderata quoque ſit hujus quantitas, ſit quoque cœna parcior prandio, ſub finem cœnæ detur aliquid panis cydoniati. E contra cibi craſſi, viſcidi, concoctu difficiles, frigidi & humidi exulent, ut cepacea, alliata & caſeoſa, quatenus hæc & ſimilia alimenta ſaburram humorum augent, turbulentis cerebrum ſpiritibus obnubilant, ex improbo enim difficilique paſtu craſſis corpus humoribus ſtagnat, inde & nocturna horrenda ſomniorum ſimulacra menti offeruntur. Si verò facili bonique ſucci utaris victu, aut placidè per ſummam tranquillitatem, aut in jucundis lætitiæ ſpeculis ſomnus exigitur. Quod *potum* concernit, is ſit moderatus; in potione enim magnum omninò eſt ſpirituum ſanguiniſque formandi momentum, quæ ſi tenuis fuerit, pura & calida defæcataque, ſibi ſimilem ſanguinem gignit & ſpiritibus; craſſa verò, difficilis, cruda, ſuæ in corpore indolis veſtigia relinquit. Hiſce in oris tamquam remedium certum ac indubitatum à Medicis commendatur potus Theæ ac Coffeę calidè ſępiùs ſorbillatus. Eorum, quę dico, ex olido ganeorum grege documentum ſumite; qui hordeaceo vernaculi liquoris potu in popinis ſe ſaginant, quàm illi fœdam ex impuriſſimo corpore animam exhalant, quàm inquieto turbulentoque ſpiritu aguntur, quanta in ingeniis hebetudo, in ſenſibus ſtupor, in membris languor, quanta cerebri inundatio; Ut enim quando terra largiore perfuſa imbre humectatur, lintea chartæque flacceſcunt, paludes & cloacæ fœdam animam halant: ita liquefactis diffuſiſque toto corpore potulentis, pectora & fauces *catarrhis* obſidentur, tinniunt aures, lippiunt oculi, pulmones tuſſi, caput vertigine tentatur, nervi muſculique fluxu humorum, lubrici podagricis doloribus infeſtantur, quæ omnia effectus ſunt largioris poculi. Hinc optimè *Crato* Bibones catarrhoſos vocat. Potus aquæ putealis (alia enim ratio eſt acidularum) tanquam illa ſtyx ad Nonacrin Arcadiæ urbem, hominibus beſtiiſque exitialis, vaſaque vi frigoris rumpens, vitandus eſt, ſuppeditat enim ſerum copioſum & vitioſum. (3.) *Somnus* ſit hoc in affectu moderatus, non diuturnus, nec diurnus, caput tegatur *caliendris vulgò ParruKen*, ne frigore externo, maximè capiti aliiſque nervoſis partibus inimico, id

co, id lædatur. (4.) Motus nec exceſſu nec defectu peccet, imprimis hic vitetur ſegne otium, quod copioſis, & crudis humoribus vaſa lymphatica replet, nec motum illum quo ut aliàs, ita & hanc κένωσιν perficere ſolet; ſerum enim ſtagnare, & διαπνοὴν plurimum minuere facit. (5.) Alvus & veſica ſint lubrica. (6.) Quoad animi affectus, hilaritati aliiſque jucundis ſpeculationibus & meditationibus ſtudendum; metus verò, triſtitia ac deſperatio, quatenus ſub his ſanguinis & ſpirituum motus tardiores ſunt, & inde cumulantur plurimæ ſeroſitates, fugienda ſunt. Balnea maximè frigida vitentur, quippe quæ tranſpirationem prohibent & corpus nimio replent ſero; natationem piſcibus relinquamus, ex *Stenonis* enim obſervatione accuratiſſima notum eſt, quòd illi ductus, per quos aliàs fit tranſudatio, in piſcibus longè majores ſint, ac in nobis hominibus, ita ut quod in his aqua non impedit, id in homine remoratur multum; quod & nuper obſervavi in Sereniſſimo Principe Haſſo-Darmſtadino, frigidiſſimæ aquæ ſe committente & inde ſemimortuo educto, à me tamen brevi feliciter curato. Alexandro Regi Macedoniæ quantum ex natatione intempeſtiva periculi fuerit, *Curtius* tradit. Cùm enim æſtate calidum adhuc corpus Cydni gelidis undis commiſiſſet, horruere artus, & pallore ſuffuſum eos flammula vitalis fermè reliquit. Ita namque & ſerum, quod ſanguini ineſt, magna vi à ſanguine ſecedit, ſanguis ipſe inde coagulatur ſuo Rectore deſtitutus, ſpirituum dein pabulo defraudatorum motus ſubitò ſiſtitur, atque hinc riguiſſe Regi juveni artus, vividum colorem ac vigorem membra deſeruiſſe, vitæ diſcrimen ortum duxiſſe, nemo inficias ibit, niſi qui cerebrum in calcaneo gerit.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 12. Fuit hactenus acies velitum, cui nunc adjungenda veteranorum, hoc eſt medicamentorum nobilium, ac primo eorum quæ Veteribus in uſu fuere. Illi verò Catarrhoſis clyſtere leni primum ſentinam corporis eluunt, dein humores naturæ obedientes reddunt. Hoc ubi conſecuti fuerint, *purgantibus* ſive *evacuantibus* humores peccantes è corpore propellere annituntur. Illa ſunt Electuarium de ſucco roſarum, diaprunum, diaphœnicum pil. aureæ, maſtichinæ cochiæ, de agarico, &c. Agaricus trochiſc. caſſia, rhabarbarum, polypodium, electuarium Indum, diacatholicon. Si vires permittant, aut angina, aut pleuritis, aut febris intenſa, aut ſuffocationis periculum impendeat, & æger ſit plethoricus, illicò venam humerariam, aut medianam ſecare jubent. A validè purgantibus abſtinere volunt, ne materiam gravantem magis ad fluxum irritent. Tandem caput purgantibus errhinis, apophlegmatiſmis, ſternutatoriis, cauterio actuali & potentiali anteriori parti capitis admoto, catarrhum derivare & deducere tentant; in eundem quoque finem veſiculas excitant. Demum humorum fluxum prohibentia imperant, imprimis ſi à principio ſuffocationis periculum impendeat ex catarrhi vehementia. Siſtentia catarrhum ſunt ſequentia: Diacodium ſimplex & compoſitum, ſpec. diapapav. diatragacant. frig. & calidum (ſi nempe catarrhus ſit vel frigidus vel calidus, contraria enim contrariis curanda eſſe acriter contendunt) pilulæ de cynogloſſa, looch de caulibus, de papavere, bolus Armena, ſuccus glycyrrhizæ, violarum pilulæ ex roſis ſiccis, ſemen papaveris albi, gummi juniperi. Spicam nocturno tempore in ore retinendam eſſe volunt; ſuffumigium cum ſola nigella, aliiſque aromaticis inſtituunt. Unguentum ex oleo roſaceo, & emplaſtrum pro capite raſo ex terra Lemnia, roſis, plantagine, bolo Armena parant applicantque. Prædictis remediis ſubſtituunt illa, quæ cerebrum *roborare*, *reliquiaſque conſumere* poſſunt; hæc ipſis ſunt diamuſcum dulce, diambra, ſpec. arom. roſat. Mithridatium, conſerva ſalviæ, roriſmarini, betonicæ, radices cyperi, ſtœchas, Gallia Moſchata, lignum aloes, laudanum, &c. In hunc ſcopum parare ſolent globulum odoriferum ex caryophyllis, Gallia moſcata, N.M. ſtyrace, calamintha, cubebis, cinnamomo, &c. Cucupham aut pileolum ex foliis lauri, origani, ſalviæ, betonicę, majoranę, ſem. nigellę, ſtœchad. Ar. thure, maſtiche, cinnamomo, Macere, N.M. Caryophyllis, roſis rubris, componere ſolent; ſacculum quoque ex ſale, milio, furfure, aliiſque paratum capiti imponere jubent. Frictiones capitis cum linteolo aſpero calente inſtituunt. Dein ſeq. emplaſtrum commiſſuræ coronali imponendum extollunt.

℞. *Sem. nigell. torreſact.* ℥ j.
Sinapis torrefact.
Thuris ana ʒ v.
Maſtich. ʒ iij.
Stercor. columbin.
Farin. hord. ana ℥ j.
Oxymel. ſquill. f. l. a. Emplaſtrum.

Reliqua ſtudio reticemus.

Paracelſiſtarum.

§. 14. Nunc *Paracelſiſticorum* ſcrinium expilemus, qui ad tartarum coagulatum reſolvendum, reſolutum coagulandum, utrumque reducendum, aſtrumque inhibendum, ne amplius reſolvat, vel coagulet, ſequentibus utuntur, imprimis ad fluxus capitis purgandos ut ſunt ſarcocolla ſambucus, ſtaphiſagria, crocus hort. hermodactyli, pyrethrum, euphorbium, ſal gemmæ. Item ad fluxus melanch. & ſanguinem induratum purgandum commendat Paracelſus polypodium, helleborum, tithymalum, agaricum, quæ ſedulò præparanda & corrigenda ſuadet. Porrò ex eorum opinione catarrhos exſiccant, eſſentia meliſſę, lunar. hormini; bugloſſ. minor. flore rubeo, quę etiam in pileo geſtata, ab humoribus è capite fortiter attractis humectari perhibetur. Alii laudibus extollunt purgandi ergò tartarum vitriolatum, elixir proprietatis, confortandi gratia oleum ſuccini, quod ab ipſis in caſu catarrhi inhibendo mirè efficax prędicatur, ſi quoque ſuccinum pulv. ſacculo includatur, & in ſpiritu vini malvat. calefiat, inſperganturque olei ſuccini guttę aliquot, & vertici applicentur, magnę res eſt efficacię; vel etiam ſi nares unà & tempora oleo vel balſamo ſuccini illinantur. Alii ad ſiſtendum catarrhum ad narcotica, nempe laudana confugiunt. Specifica verò & ſingulari vi catarrhos conſumere & diſſipare dicunt oleum vitrioli ad gutt. 3 cum aqua menthę exhibitum, & aliquoties repetitum. Eundem effectum pręſtare dicuntur ſpiritus vitrioli, Tartari, oleum ſulphuris terebinth. terra ſigillata; palmarium ipſis quoque remedium eſt aqua ſerpilli, cum ſpiritu vini chymicè elicita; oleum majoranę, roriſmar. aniſi, fœniculi, oleum Lunę, liquores ſapphiri, ſmaragdi, muſci, arcanas habere hoc in affectu vires clamitant.

Helmontii.

§. 15. *Helmontius* catarrhos curat ſoporiferis variis, pro re nata tamen, & ſi in ſtomachum peregrina advenerit aciditas cum viſciditate quadam, ad eluendam hanc, & dein eliminanda, *vomitoria* prodeſſe haud dubitat; ſternutatoria etiam hoc in affectu non contemnit, ſed & in hunc finem radices cyclaminis in taleolas oblongas inciſas, & oleo amygdalino imbutas, naribus indere jubet; ex maro etiam effici hoc in caſu *ſternutatorium*, ſtatuit *Grembs*, pullus ille Helmontianus, quæ herba exſiccari debet, ut viriditatem reſervet, ſub plumbea patina, ex qua dein pulvis viridis amicabilis confici poteſt.

Williſii.

§. 16. *Williſius*, ut ſerum aliaque ſanguinis recrementa, morbum hunc ſępius efficientia, per alias vias evacuentur, *Diaphoreticis*, *Diureticis*, & *lenibus purgantibus* utendum eſſe pręcipit, adjecta hac admonitione, ut cùm alia remedia interponuntur, phlebotomia haud negligatur, imprimis in catarrho ſuffocativo, & poſt hanc ſępe exhibere ſolet lene catharticum, ſyrupum ſcilicet flor. perſicorum, vel roſ. ſolut. vel pilulas ſucci, cochias, &c. Inter ſudorifera & diuretica tanquam præcipua commendat millepedes, ſal ſuccini volat. fuliginis, &c. alioſque ſales & pulveres teſtaceos, cum terebinthina in pilulas redacta, dein vaſorum & glandularum oſcula nimis dehiſcentia, ne ſeroſitates in partes exteras liberalius exſpuantur, modicè adſtringenda vult, item ad partes illas affectas demulcendas & deliniendas, ne à ſeri acris effuſione, aut frigoris externi occurſu partes illæ planè conſumantur; in primo caſu conducunt conſerva roſar. rubr. olibanum, maſtix, looch de pino, ſyr. de jujubis, de roſis ſiccis; in altero ſyrupum liquiritię, capill. vener. dialth.

& alia

& alia pectoralia dulcia convenire ait. Reliqua chirurgica, veſicatoria nempe cauteria, frictiones, fonticulos, hirudines, aliaque pro re nata quoque commendat.

Sylvii. §. 17. *Sylvii* calculo, ſi catarrhus in nobilem defluat partem, quovis modo avertendus & temperandus eſt, humores ergò ſalſi & ſubacidi primùm corrigendi ſunt, dein hydragogis educendi. Ad acrimoniam ſeri humorumque corrigendam diuretica & ſudorifera medicamenta magnipendit, ut ſunt decocta ex radicibus chinæ, ſarſaparillæ, bardanæ, contrayervæ, lign. guajac. ſaſſafras, buxi, querc. juniper. &c. Ad humores ſalſos emendandos commendat pilulas de cynogloſſa & ſtyrace, ad gr. 5. exhibendas; eundem effectum habent gummi tragacanth. maſtich. olibanum, ſtyrax, radices glycyrrhizæ, ſemina 4. frigida majora, cydonium, amygd. dulc. hordeum, opium, ſuccus glycyrrhizæ inſpiſſatus, terræ pingues omnes, bolus Armena, terra Lemnia ſigillata, corallium, margaritæ, cineres cancrorum, &c. Fonticulos quoque ad minuendos humores feliciſſimè adhiberi vult, item errhina, quæ humorem peccantem per nares evacuant, & ſimul à faucibus avertunt.

Carteſianorum. §. 18. Ex Carteſiana hypotheſi indicationes à ſanguine aut ſero nunc craſſo & viſcido, nunc tenui & acri petuntur. In principio ergò conducunt lenia cathartica, pilulæ nempe de ſuccino, aliaque aloetica; veſicatoria, fonticuli & ſcarificationes ad ſeroſitates eliminandas, hiſce indicationibus ſatisfaciunt, ſi materia nimis aculeata & acris fibrillas membraneas nimis irritet, optimè opiata adhibentur, ut ſunt pilulæ de cynogloſſa, & jam ſuperiùs dicta, quæ repetere hic ſuperſedebimus. Præterea conveniunt *oleoſa* & *pinguia*, quatenus mollitie ſua ſalis heterogenei ſpicula in ſanguine involvunt, item terreſtria & craſſa, ut ſunt lapides cancrorum, terra ſigillata, bolus, quatenus hæc & ſimilia aculeatos ſalium angulos limant tornantque. Conveniunt & gummi & glutinoſa, quæ particulis ſuis craſſis corporis habitum muniunt contra acrimoniam ſalis. Decoctum lignorum, quatenus ſanguinis particulas viſcidas & acres corrigit emendatque, conducere ajunt Carteſiani.

Noſtra curandi methodus. §. 19. Nos ita procedimus: Coram Catarrhi pro cauſarum varietate variè inſtituimus. Principalis indicatio eſſe ſolet, ut ſerum retentum & ſtagnans tanquam efficiens cauſa per ordinarias vias educatur. Fit verò hoc tam mediante ipſus ſeri, ſive lymphæ vitioſæ correctione, quàm glandularum ac viarum reſeratione: Indicationibus his omnibus nulla magis apta ſunt quàm *Diaphoretico-Diuretica*, hæc etenim vias ordinarias reſerando, lympham à decubitu revocant: Et ſi opiata ſtatim ab initio combinata fuerint, defluxum avertunt ſale ſuo volatili vias non ſolùm optime reſerante, ſed & acrimoniam acidam lymphæ ſimul corrigente, de quibus remediis paulò inferiùs agemus. Si cruditates in primis viis adſint, & abundans ſerum, ne obruatur *Microcoſmetor noſter*, & ad lachrymandum moveatur, evacuandum, & viſcidum incidendum cenſemus, ſed maximè hic notandum velimus, ut priùs acrimonia ſive aciditas ſanguinis & lympha emendetur corrigaturque: primæ indicationi ſatisfaciunt hydragoga & aloetica, ut ſunt *pilulæ Francofurtenſes*, quæ multis pilulæ catarrhales dicuntur; item ***Extractum cephalicum***, ſequenti modo paratum:

℞. *Colocynth.* ℥ vj.
Agaric. trochiſc.
Diagryd. roſat.
Hellebor. nigr. ppt.
Turbith ana ℥ ß.
Aloes ℥ j.
Specier. diarrhod. ℥ ß.

Ponantur in vaſe vitreo cum Spiritu vini, ut 8. digitos ſuperemineat, & digerantur per 10. dies in loco calido, poſtea adiice pulverem diarrhodon, & infunde adhuc per 4. dies, colentur omnia, & fortiter exprimantur, liquor expreſſus deſtilletur in balneo maris, donec in fundo exhalatum ad juſtam conſiſtentiam redeat; cujus extracti doſis eſt ℈ ß. Eſto in tyronum gratiam formula:

℞. *Extr. cephalic. gr.* viij.
Reſin. jalap. gr. vj.
Sal. volat. ſuccini,
Gummi galban.
Ammoniac. ana gr. iij.
Ol. myrrhæ gutt. j.
M. f. pilulæ. Dentur.

Vel more Galenicorum,
In decoct. lignor. infunde
Fol. ſenn. ſ. ſt. ʒ iij.
Sem. aniſ. ʒ ß.
Colaturæ adde
Syr. roſ. ſol. ℥ j. *M. D.*

Ad catarrhoſam materiam penitus abſumendam *Hartmannus* ſuadet pilularum de ſuccino Cratonis uſum, ſingulis ſeptimanis in ſyr. de betonica ad ʒ ß. tribus horis poſt cœnam per tres menſes aſſumere, quarum uſum haud improbamus.

Ad acrimoniam ſive aciditatem ſive ſalſedinem ſanguinis & ſeri corrigendam & emendandam, imò *Microcoſmetorem* conſolandum, & ſal quodcumvis ſylveſtre à ſanguine eliminandum, & debitam ipſius craſim reſtituendam conducunt liquor C.C. ſuccinatus, ad guttas 7. in vehiculo convenienti exhibitus, ſpiritus ſalis armoniaci aniſatus, ſi ſcilicet adſit tuſſis, item ſal volatile ſuccini, & palmarium illud remedium, Eſſentia noſtra catarrhalis. Sunto quædam formulæ in juniorum Medicorum gratiam:

℞. *Aqu. ſerpill.* ℥ iij.
Syr. de betonic. ℥ j. ß.
Eſſent. lign. ſaſſafras ʒ ij. *M. D.*

Vel

℞. *Eſſ. ligni ſaſſafras* ℥ ß.
Flor. anthos ʒ ij.
M. Doſis 40. *gutt.*

Vel

℞. *Eſſent. catarrhal. noſtr.*
Spir. vitrioli,
Cephal. ana ʒ ij. *M.*

Vel

℞. *Spir. lign. guajac.* ʒ j.
Tinct. antimonii ʒ ß.
Antimon. diaphoret. ʒ j.
Decoct. lignor. guajac. ℥ iij.
M. f. Sudoriferum pro tribus vicibus.

Vel

℞. *Eſſent. ſuccin.* ʒ ij.
Spir. ſal. armon. ʒ ß.
Ol. Majoran.
Succini,
Aniſi ana gutt. ij.
M. D. ad vitrum, doſis guttæ 30.

D. *Tachenius* commendat ſpecificè Camphoram in oleo appropriato ſolutam. Vel

℞. *Spir. tartari ſaſſafr.*
Lign. guajac. ana ʒ j.
Liq. C. C. ſuccinat. ʒ ß.
Decoct. lign. ſaſſafr. ℥ ij. *M.*

Aqua catarrhalis ex lignis haud erit hic contemnendi uſus, Brunnerus enim in Conſiliis nominat lignum ſaſſafras medicamentum in omnibus catarrhis nobiliſſimum; eſto formula:

℞. *Lign. ſanct.* ℥ iij.
Saſſafr. ℥ ij.
Querc. ʒ ß.
Santal. citrin. ʒ v.
Braſil. ℥ ß.
Rad. ſarſaparill. ℥ j. ß.
Enul. ʒ v.
Liquirit. ʒ iij.
Cort. guajac. ʒ vj.

Infunde conciſa in aqua fumariæ, naſturt. cochlear. aquileg. ana lib. iv. digere per 14 horas, dein deſtilla; doſis ℥ j. ß. ſingulis horis matutinis & veſpertinis; cui ſuccedit potus herbæ theæ. Spirit. ſerpilli ſylveſtr. collect. ante ortum ſolis, deſtill. cum vino optimo, cohob. aliquoties & recent. ſuperfuſ. In hoc ſpiritu debet infundi lignum ſaſſafras, & fit *Eſſentia Catarrhalis;*

lis, quæ ſequens eſſe poteſt, in Catarrhis frigidioribus cum totius capitis intemperie frigida & humida vulgò ita dicta; vel laxiore cerebri conſtitutione eximiæ virtutis eſt,

℞. *Eſſent. lignor.* ℥ ß.
Tinct. catechu c. Spirit. fl. lil. convall. parat. ʒ ij.

Doſis gr. x. ad 30. cubitum ituro ex vehiculo idoneo: cui addi poteſt Eſſent. anodyn. vel Eſſent. Theæ.

Conducunt quoque in catarrhis corrigendis, & ad ſerum & ad ſanguinem emendandum, ſal volatile oleoſum Sylvii ut & noſtrum, nec non Aqua benedicta ſerpilli Mynſichti, in omnibus abſumendis catarrhis dicitur medicamen ſingulare. In Catarrhis & Tuſſis ferinis conducit balſam. Sulphur cum Tinctur. anodyn. Williſiano more parat. vel cum alia mixtura commiſt.

Ad acrimoniam demulcendam in gutture conducet ſeq. vel ſimile.

℞. *Mucilag. ſem. cydon. liu. c. Aqu. tuſſilag & roſar. fact. q. ſ.*
Syr. violar. Dialth. F. ana ℥ j. *M.*

Si à lympha acriore, ac aere inclementiore ita reddita, larynx afficitur, & inde tuſſis contumax ſicca, & difficilis reſpiratio cum anxietatibus, ob ſimul obortum ſanguinis coagulum, *ſperma ceti* quacunque ratione, commodiſſimè vel in juſculo, vel in cereviſia propinetur; ſit formula ſequens:

℞. *Spermat. ceti* ʒ j.
Succini præpar.
Flor. bentz. ana ʒ ß.

M. pro duabus vicibus, ſub introitum lecti. Vel ſeq.

℞. *Tinct. anodyn. Ludovvic.* ʒ ß.
Eſſent. ſuccin. gt. xx.
Aqu. ſerpill. ℥ iij.
Syr. de beton. ʒ ij.
M. pro doſi.

Vel

℞. *Tinct bezoart. gt.* 40.
Anodyn. gt. xv.
Aqu. fumar. ℥ ij.
Syr. Stœchad. ʒ ij. *M.*

Vel

℞. *Succin. præpar.* ʒ j. ß.
Spec. diatragac. fr. ʒ j.
Sacchar. in aqu. betonic. diſſolut. q. ſ.
F. l. a. Rotulæ.

Opiata etiam maximè conveniunt, ut Theriaca recens, maſſa pil. de cynogloſſa, de ſtyrace, Theriaca cœleſtis, Diacod. ſolid. præſertim pilulæ Catarrhales noſtræ.

Si Catarrhus partem aliquam occupaverit, & dolorem parit maximum, tunc prædicta opiatis maritari poſſunt, & ſimul parti dolenti applicari ſeq. vel ſimilibus repletus ſacculus ℞. herb. emoll. & diſcut. q. v. coque in lacte & applica; tandem curam cum minorativo concludere ſolemus. Si patiens à catarrho ſentiat acrimoniam & dolorem in pectore cum exaſperatione, ſeqq. conducent ſerum prius educentia.

℞. *Extr. catarrhal. n. d.* ℈ ß.
Reſ. Jalapp. gr. iv.
C. Elix. propr. f. pil. nu. 15.
D. c. pulv. diambr.

Dein exhibeatur cochleatim ſeq. Miſtura.

℞. *Aqu. veronic.*
Hyſſop. ana ℥ iij.
Liq. C. C. ſucc. ℈ j.
Syr. de liquirit. ℥ j. *M.*

Vel

℞. *Pulv. anonym.* ʒ ij.
Ocul. Canc. ppt. ʒ j. ß.
Antimonii diaphor. ℈ ij.
M. D. ad ſcatulam.

℞. *Elix. Roman.* ʒ ij.
Eſſent. abſynth. c. ℈ ij. *M.*

Diuretica etiam interponi poſſunt, ut ſunt aſelli, ocul. cancri, aliaque ſalia &c. quatenus ſerum nimium per urinam eliminant, hinc oleum ſcorpionis foras dorſo inunctum, apud *Riverium*, poſuiſſe legimus. Inter *externa* locum habent emplaſtra varia capiti impoſita, inter quæ palmam aliis præripiunt Emplaſtrum cephalicum *Schrœderi*, Epilepticum *Cratonis*. Maſtix cum lapa carpta vertici capitis imponatur; vertex oleo ſuccini, anthos, aliiſque inungatur; nec negligenda ſunt hæc & alia, ad nares temporaque, ex. gr. ℞. herb. ſerpilli, fol. majoran. ſem. nigell. parum contuſ. ℥ ij. ol. ſtill. majoran. gutt. iij. F. Nodulus cum filo; poteſt etiam madefieri cum aq. majoranæ. Pediluvia, quatenus ſanguinis & ſeri acrimoniam temperant, & poros cutis ſeu tubulos à materia craſſa & viſcida obſtructos aperiunt, atque inde tranſpirationem promovent, commendamus. *Sternutatoria* & maſticatoria quando oculi & fauces ſe benè habent, admittimus, item ſacculorum & pileorum ex aromaticis aliiſque paratorum uſum approbamus; præterea experientia hactenus confirmati novimus, quod caputia ex luporum pelle, quam habent in extremis digitis pedum, in capite geſtata ſummoperè proſint catarrhoſis. Cataplaſma ex fermento acerrimo & ſuccino capiti applicatum juvat. Empl. de betonic. de tacamahac. ana q. ſ. malaxetur cum ol. maſtichin. extend. ſuper alut. & obducatur ſindone rubra. Gum. juniper. extr. eſt ſpecificum in catarrhis. *Fonticuli*, quippe qui ichoroſam materiam peccantem per cutis datam portam evacuant, non ſunt contemnendi uſus. Quoad uſum fumi tabaci, hic conſuetudini multum damus, ſed auream mediocritatis regulam, *ne quid nimis*, obſervandam ſuademus; ſi fumi-venduli miſceant nicotianam cum aromaticis aliis herbis, imprimis Theé, conducit. Melius rem peragerent ſequenti experimento; ſumito laminam ferream ignitam aceto roſarum irroratam, & ita excipe odorem per nares, idque ſæpe repetas. Seq. pulvis, Catarrhalis dictus, externus in hunc finem quoque conveniet:

℞. *Herb. ſalv.*
Majoran.
Roriſmar. ana ʒ j.
Caryophyllor.
Cinnamom. ana ʒ ij.
Lign. aloes ʒ j.
Thuris ʒ j. ß. *M.*

Excipe fumum cum linteo, capiti impoſito. Quod V. S. concernit, hic in genere aſteriſco notandum eſt, eum per ſe non conducere, ſi tamen decubitus catarrhi cum impetu fiat in corpore plethorico, tunc paulum minuendus ſanguis, ut major compreſſio & ingens inde exortus dolor, parùm imminuatur tam in venis & arteriis, quàm in loco affecto, ſive ſubjecto catarrhi proprio, glandulis, & has cingentibus partibus.

Hiſce pauca addenda cenſemus de catarrho ſuffocativo, affectu certè maximè periculoſo, motus enim pulmonum & cordis cum vita pari ambulant paſſu, & illo præcluſo hominem, vel animal quodvis pulmonibus gaudens, ſuffocari neceſſe eſt. Sanguinem hoc in affectu, ab *acido* ut plurimum coagulatore, in præcordiis ſtagnare, ſuperiùs diximus, unde nihil aliud eſt, quàm *ſyncope Cardiaca* Veterum, unde ſi ſpuma ex pulmonibus in fauces elevatur; res periculi eſt pleniſſima; ad hanc ergò ſtagnationem & coagulationem ſeri & ſanguinis tollendam, in paroxyſmo ſtatim venæſectionem vel in brachio vel in pede, vel loco hujus cucurbitulas, tum ſiccas, tum ſcarificatas timidis inſtituimus, eum in finem, ut coagulatus ſanguis lege circulationis reſolvatur, experientia enim habemus, quòd illico ſecta vena æger reſpirare incipiat; & ſi maximum periculum adeſſe videatur, ad ventoſa & veſicatoria, tanquam ad anchoram ſacram confugimus. Dein clyſteribus acrioribus, ex aromaticis & colocynthiacis in petia ligatis paratis, alvum ſubducimus, ex. gr.

℞. *Decoct. pectoral.* ℥ ß.
Diſſolv. El. bier. cum agaric. ℥ ß.
Mell. anthoſat. ℥ j.
Fell. tauri ℥ j.
Nitr. cum antimon. fix. ℈ ij.
Vitell. ov. num. j.
F. Clyſter.

Tandem ad reſolventia, vel coagulationem ſanguinis impedientia, nos convertimus; potio verò ſe-

rò ſequens à multis magni penditur:

℞. *Spermat. ceti ʒ ß. ad ʒ j.*
Diſſol. in ſ. q. aq. hyſſop.
Syr. de hiſſopo ʒ ij. M.

Vel

℞. *Aq. ſcabioſ. ℥ iij.*
Aſthmat. ʒ vj.
Spirit. Sal. ammoniaci aniſ. ʒ j.
Syr. papav. err. ℥ j.
Vel diacod. Mont. ℥ j. ß. M.

Vel

℞. *Aqu. menth.*
Hyſſop.
Nicotian. ana ℥ j.
Aſthmat. ʒ vj.
Liq. C. C. ſuccin. ʒ j.
Oxymel. ſcyll. ℥ j. M.

Conducunt quoque hoc in caſu ſalia volatilia quæcunque, ut ſunt ſalia volatilia ſuccini, C.C. fuliginis; & ſpiritus volatiles, ut ſunt ſpiritus fuliginis ſuccinatus noſter, qui ſeq. modo paratur:

℞. *Fulig. ex camino &*
Succin. ana q. v. ſ. a. per ignem deſtilla, elue priùs ſpiritu vini recipiens, & modo ord. rectifica.

Vinum Papæ Adriani pro arcano eſt habendum.

Spiritus ſulphuris cum aqua fontana commixtus commendatur à pluribus, addita hac ratione, quia acida non ſolum ſanguinem reſolutum coagulant, ſed & coagulatum reſolvunt, quod tamen vix credo. Gummi ammoniacum in aqua hyſſopi ſolutum & vino exhibitum profuiſſe ſæpiùs novimus; lapides cancrorum grumeſcentem ſanguinem & coagulatum egregiè reſolvunt; ſunto formulæ:

℞. *Eſſent. myrrhæ ʒ j.*
Spir. fuligin. ſuccinat. ʒ ß.
Elix. pectoral. ʒ j. ß.
M.D. ad gutt. xx. in ſequente vel ſimili mixtura.

℞. *Aqu. hyſſop.*
Fœnicul. ana ℥ ij.
Aſthmat. Rudolph. ℥ ß.
Oxymell. ſcyllit. ʒ vj. M.

Vel

℞. *Spir. gum. ammoniac. compoſ.*
Aſthmatic. ana ʒ ß.
M. Doſis 40. guttæ.

Vel

℞. *Lact. ſulphur. ʒ ß.*
Flor. ſulphur. myrrhat. ʒ j.
Benzoin. gr. viij.
Aſell. præpar. ʒ ß.
M.

Succus raphani cum ſaccharo permiſtus eſt expertum remedium.

Inter externa magnifacimus ſeq. Emplaſtrum.

℞. *Tacamahac.*
Thuris,
Maſtich. ana q. ſ.
F. l. a. Emplaſtr. induc. ſuper alutam.

Conducunt ad motum ſanguinis & ſeri (ex glandulis ſalivalibus nonnunquam materia hæc catarrhalis per vaſa lymphatica ad fauces & aſperam arteriam, ita ruit & evaſatur, ut metum ſuffocationis ſæpius inducat, quod ex tuſſi ſæpius hariolamur) promovendum *ſudorifera*, Tinctura ſcilicet bezoartica Mich. antimon. diaphor. ſpir. ſalis urinoſ. volat. ebor. fulig. caſtor. Infuſionem medicamentorum volatilium acidum corrigentium, & ſanguinem citiſſimè diſſolventium, imprimis ſpermatis ceti convenienti menſtruo diſſoluti in venas ægrotorum, cum Nobiliſſ. Ettmullero magnifacimus, ſed de his propter ægros & adſtantes nimis timidos, experientia deſtituti, nihil certi addere poſſumus, quamvis non dubitamus, præſtantiſſimum remedium hoc exoptatum polliciturum effectum. Extra paroxyſmum varia linimenta, aliaque ſuperiùs dicta, hic convenire haud dubitamus, ex. gr. ſequens Emplaſtrum ſuſpenſivum:

℞. *Ferment. acrior. ℥ iij.*
Succin. præpar. ʒ iij.
Acet. rutac. q. ſ.
M Applicetur capiti.

Ad præſervationem ſequentes vel ſimiles pilulas commendamus:

℞. *Maſſ. pil. de ſuccin. Crat. ʒ j.*
Syr. roſar. ex multipl. infuſ. ℈ ij.
Scammon. roſat. ℈ j.
Cum eſſ. flor. anthos f. l. a. pilulæ inſtar aloephangin. pro aliquot vicibus.

Si verò in ſpecie ad nares tendit lymphæ ſtagnantis exitus, Coryzæ nomine inſignitus, tum ad irritationem ſiſtendam, productum verò educendum, vertex Capitis irroretur eſſentia ſuccini vel oleo, & ſubitò antequam nares excorientur, intrinſecus nares illinantur oleo aniſi, id quod non ſolùm catarrhum ſiſtit, ſed & materiæ craſſitiem attenuat, vel & Camphora oleo amygdalarum dulcium ſoluta, eodem modo illinatur, eundem effectum præſtitura: nec ſuffitus ex ſuccino, maſtiche, gummi animæ negligatur, utpote haud contemnendi uſus. Vel euporiſton *VVedellii*: Vitr. ſc. alb. ad gr. vj. in Aqu. majoran. ℥ j. ſolut. & naribus attract. Veſpertino tempore pilulæ noſtræ Catarrhales, vel Theriaca cœleſtis &c. exhiberi poſſunt. Si in pectore lympha ſubſiſtere & ſtagnare incipit, exhibe aquam aſthmaticam pro libitu, aut Spir. vini cum ſaccharo & ficubus combuſt. vel paſſulas majores Spirit. vini aniſato maceratas comedendas trade, ritè enim aſperam præſervant arteriam. Si verò Tuſſis noctè jam moleſtans cum febricula inſignem lymphæ vitiatum motum denotare videtur, tum *Tinctur. Bezoart. cum anodyna* veniat in uſum, hæc enim Catarrhi radicem penitiùs attingunt, & acria ejus ſpicula obtundendo, liberum lymphę aditum & reditum concedunt rurſus. Ubi verò acris lympha diutiùs ſtagnando jam in pulmonum tubulis læſionem induxit, vel particularum ſuarum quantitatem inibi depoſuit, ſicuti ex ſæpiùs recurrente tuſſi hoc clarum fit; tunc pectoralia ex veronica, enula, hyſſopo, ſulphure, ſpermate ceti cum oleo amygd. dulc. decoct. ſaſſafras, chinæ cum paſſulis conducunt. Raucedinem verò optimè demulcent ſperma Ceti, paſſularum decoctum cum aniſo, decoctum raparum, & Spiritus Sal. Ammoniaci aniſ. cum opiatis maritatus.

Sed ne nimii ſimus, hic plura repetere ſuperſedebimus, & ad alia Nos conferemus.

FINIS LIBRI PRIMI.

IOH: DOLÆI ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINÆ DOGMATICÆ,

LIBRI SECUNDI,

De Morbis & Affectibus Thoracis,

CAPUT I.

DE TUSSI.

§. I.

IN libro præcedente non tantùm regimen Microcoſmetoris in Palladis arce, capite dico, reſidentis, ſed etiam ejus hoſtes figuratis armis inſtructos ſpectavimus. Nunc alterum Regnum, Thoracem nempe, in quo & alium Regentem priori huic certis modis ſubjectum habemus, & cui nomen indere placet *Cardimelech*, qui ſedem ſuam habet in *corde*, primùm vivente & ultimùm moriente, & ut quilibet ritè hoc intelligat, ſpiritus illos animales ſubtiliſſimos in fibris Cordis aliiſque membranis pectus cingentibus exiſtentes reputo, hujuſque Regis hoſtes, quomodo incedant, & quaſnam ſtrages & cædes faciant, atque quibus modis cognoſcendi, ac quid inde metuendum, & qui expugnandi & avertendi ſint videamus; fines verò ipſius regni ſeſe porrigunt hinc ad aſperam arteriam, quam adhuc habet incluſam, illinc ad diaphragma, unde anſam ſumimus ſtatim, in principio tractandi de Tuſſi, quia hoſtis hanc ſtragem dans per aſperam ingruit arteriam; accedamus ergò ſine ulteriori præfatione ad ipſam *definitionem*. Tuſſis vulgò deſcribitur, quòd ſit valida, crebrior, inæqualis & ſonora efflatio, vel exſpiratio, qua magna ſpirituum pars cum impetu foras erumpens, vi ſua explodere nititur excrementa acria, ex lympha peccante orta, tracheam & ipſas fibras pulmonares laceſſentia vellicantiaque. Noſtro verò calculo deſcribi poteſt, quòd ſit Thoracis ſive organorum reſpirationi inſervientium motus convulſivus, quo Cardimelech (h. e. Spiritus animales circa cor exiſtentes) contractione & propulſione forti, excutere nititur id, quod ſuo dominio elapſum ſubſiſtit, unde ſimul propulſus inſpiratus aer, vi repercuſſus ſonum edit varium & diverſum pro majori vel minori motu differentem. Tuſſis verò omnis eſt triplicis generis, vel humida, vel ſicca, quæ alio nomine convulſiva dicitur, vel ſtomachica. In humida humor aliquis, intra ductus tracheales prolapſus, tuſſiendo excernitur per os, & quoad conſiſtentiam humor ille vel craſſus eſt aut tenuis, vel crudus aut concoctus. Altera verò ſpecies tuſſis, ſicca eſt, in qua nihil eiicitur, quæ duntaxat fit à materia ſubtili heterogenea, fibras tamen nerveas tracheales & pulmonales perpetuò irritante, quem ſpaſmum, vel convulſionem pulmonarem appellare libuit. Sic & tuſſim fieri per conſenſum non dubitamus; videmus enim ſi ventriculus ſaburra viſcida repletus ſit, exinde tuſſim oriri, quam ſupra ſtomachicam nominare libuit, conſenſu quoque reliquorum viſcerum fieri poſſe tuſſim, omninò credimus.

Definitio.

Pars affecta. §. 2. Pars affecta tuſſis habetur vulgò *pulmo*, qui aliàs per ſe, aliàs per conſenſum alterius partis, pectoris ſcilicet aut diaphragmatis, afficitur. Muſculi enim thoracem contrahentes, & bronchiorum fibræ motrices, & nervi pulmonares compatiuntur, ſic & alii nervi, in locis à pectore diſſitis laceſſiti, mediantibus ſpiritibus tuſſim excitant; neque hic excluſam volumus *tracheam*; ſive *cartilaginoſam* illam fiſtulam, fibris ſuis inſtructam; ſubjectum enim ſunt nervoſæ membranoſæ, organorum reſpirationi inſervientium partes.

§. 3. Signa hujus mali per ſe ſunt manifeſta, tam enim valida frequenſque eſt tuſſis, ut prohibere, etiamſi velit æger, id non poſſit, unde proverbium manavit, tuſſim & amorem diſſimulari non poſſe, & ratio eſt, quia contingit thoracem hic admodùm comprimi, cùm haud aliter id, quod noxium eſt, in iis locis educi & quaſi exantlari poſſit, ac cum tuſſi, vel commotione hac præternaturali, propter ſitum ſcilicet & conformationem earum partium, quæ reſpirationi inſerviunt. Sæpe etiam in affectu hoc titillatio in interna oris parte, cum pectoris dolore percipitur; humor quoque ſive ſerum, vel pus, quod in tuſſi eiicitur, varium eſt, mox album, mox flavum, aut rubicundum, quandoque cæruleum, quale ſputum obſervavit *Nobiliſſ. & Expertiſſimus Dn. Reiſelius*, *Archiater* Stutgardienſis, *Collega & amicus* noſter ſuſpiciendus; *teſtibus Ephem. Germ.* nonnunquam excrementum hoc eſt atrum, prout ſepius ejus generis oculis hiſce noſtris vidimus. Sæpe humor hic peccans procedit è laryngis parietibus, nonnunquam verò profundius materia hæc peccans, in bronchiorum ſcilicet tubis, interdum in ipſorum pulmonum veſiculis hærens eiicitur, recrementa quoque illa pejoris notæ intra tracheæ veſiculas ultimas deponuntur, ex quibus cum vehementi & crebrius repetito tuſſiendi labore & conatu eliminantur. Quandoque ſanguis proiicitur in tuſſi, adeſt loquela rauca, quandoque ita abolita, ut vix percipi queat; ægri ſunt colli oblongi, ſæpiſſimè macri & catarrhales. Pergendum nunc ad cauſam. *Diagnoſis.*

§. 4. Ex Veterum Medicorum placito tuſſis humida ab humore, qui à capite in aſperam arteriam & pulmones depluit defluitque, oritur, qui ſi magna copia magnoque impetu feratur, maxima concurrit ſpirandi difficultas, ſimul magna gravitas in pectore percipitur, & in dorſo interdum, ubi pulmones nonnunquam membranis affiguntur; pituita ergò craſſa obſtruit, ſecundùm eos, organa reſpirationis meatuſque, & has partes exaſperat titillatque. Tuſſim verò ſiccam deducunt vel à vaporibus, vel à materia, ſed nimis ſubtili, viſcida ſimul & adeò glutinoſa, ut exſpui nequeat. A capite contendunt omnem defluere, & ad pectus ruere humorem; eadem, ſed falſa opinione, credunt vapores aſcendere poſſe ex inferioribus partibus, videlicet liene, hepate, ventriculo, utero, ad illas partes, unde calefactio, exſiccatio & obſtructio, atque aliquando exulceratio oboriantur. Tuſſim ſiccam quoque exoriri poſſe ab iiſdem vaporibus, in inflammatione hepatis & febribus, firmiter credunt, *Cauſa ex Veterum placito.*

dunt, in humida quoque tuſſi detineri aliquando in pulmonibus materiam viſcidam, nõ dubitant & per id probant, quod in pleuritide, phthiſi, pulmonumque inflammationibus accedat tuſſis. Ex compreſſione ſepti transverſi, ex lumbricis aliiſque acribus venenis, illam oboriri poſſe, cum Neotericis haud in dubium vocant. Cauſa verò raucedinis eſt nimia humectatio membranarum laryngem conſtituentium, per catarrhum ſive deſtillationem excrementitiæ humiditatis in aſperam hanc arteriam delapſæ, qua de re pluribus dictum, ubi de Catarrho egimus.

Paracelſi. §. 5. *Paracelſus* magnorum arcanorum poſſeſſor, affectum hunc *excrementalem* pronunciat, & ortum ſuum habere ex *tartaro*, ſeu *mucilagine lutoſa* contendit, ſive illa fruſtrata ſeparatione & expulſione in pulmonibus & viis ſpiritus proveniat, ſive in forma reſoluta liquida vel vaporoſa ab aliis partibus transferatur. Per tartarum verò (quem etiam *merdam* & ſtercus cujuſlibet partis appellat,) intelligit quemcumvis humorem excrementitium, ſylveſtrem, ſive tenuem, ſive craſſum, qui ſuapte natura ad coagulationem tendit, nec in ſe habet virtutem ad expellendum, ſed vim adſtringentem & acidam, ſeu aluminoſam. Mucus enim partibus adhærens ſenſim ſine ſenſu vi caloris ſicceſcit & craſſeſcit, ac ſuperventu ſpiritus ſalini in viſcum, arenam, bolum, calculum, quæ ſpecies tartari ab ipſo habentur, mutatur. Vel ut cum aliis loquamur, in pituitam ſalſam, vitream, gypſeam, grandinem, tophum, coagulatur & concreſcit. Hic tartarus, lateribus adhæreſcens, meatus anhelitus reſpirationiſque obturat, & acrimonia acquiſita membranas irritat, aperta vi pulmones infeſtat, quia naturæ eſt ſalinæ (cujus proprium eſt, ut ex aqua gignatur & coaguletur) ita à vi ſalina diſſolvente, incidente, abſtergente reſolutus tartarus, à ſpiritibus pulmonis mechanicis ſeparatoriis & expulſoriis ſurſum per emunctorium proprium, aſperam ſcilicet arteriam, reiicitur, ut verbis his deducit *Tetræus in Noſolog. Harmonica.*

Helmontii. §. 6. *Helmontius* tuſſim & raucedinem oriri ſtatuit ex ſenſu noxii infeſtantis laryngem, à ſui initio, i. e. cuſtodis, uſque ad pulmonum profunditatem, unde ſordes atomorum aeris, vel fumi acres, aut frigus atrox in laryngem, vel in pulmonum ſubſtantiam ſe inſinuant, & ſi à cuſtode larynx non bene deliniatur, ſic errant exteræ injuriæ, & per abortivam vim excrementa fabricant: hæc de humida tuſſi differit. Tuſſim verò ſiccam provenire credit ex paucitate muci ſalſi (nam cuſtos ſtimulum expulſionis habet ſalſedinem adnexam, ut ſenſationem laryngis proritet, *annotante Grembs. arbor. ruinos. l. 2. c. 1. §. 9. de pulmonum affectibus*) & quòd ſenibus tuſſis familiaris ſit, inde probat *Helmont.*, quia extremis laryngis ramis excrementi tantillum reſidet, quod necdum arundines obſtruit, ſin tamen præſentia fermentum locale turbat & minuit, unde in horas ſuſcitantur excrementa.

Williſii. §. 7. *Williſiana* ex hypotheſi tuſſis cujuſcunque cauſas primaria eſt nervorum aut fibrarum ad pulmones pertinentium irritatio, ſæpe etiam humor acris intra ἐγκέφαλον aggeſtus, indeque in capitello nervorum pectoralium decumbens, tuſſim moleſtiſſimam excitat; ſic ſerum ex arteriis in gulæ aut laryngis partes ſuperiores exſtillans, abſque notabili pulmonum noxa, tuſſim crebram & moleſtam producere poſſe, haud dubitat ipſe Author. Tuſſis ſicca dicitur Nobiliſſimo noſtro idiopathica, quæ & ob varias excitatur cauſas, horum ductuum ſingulorum pulmonarium obſtructio ſive per compreſſionem, ſive oppletionem, ſive contractionem facta, neceſſariò tuſſim inducit; item illa, quæ fibras nerveas perpetuò irritare queunt, tuſſim ſiccam excitant, inter quæ author inflammationes, tumores, tubercula, ſanguinis, ob plenitudinem vel depauperationem, ſtagnationes, concretiones argillaceas, lapideas, polypos, vermes, &c. recenſet. Cæterùm tuſſis ſicca, interdum naturæ inſtinctu, velut antliæ loco, ut loquitur author, excitatur, nimirum ut ſanguis, vel ob propriam dyſcraſiam, vel ob vaſa pneumonica non ſatis patentia, pulmones ægrè pertranſiens, partium harum ſucceſſu promoveri, ac in motum rapidiorem urgeri poſſit. Quod tuſſim concernit convulſivam, ejus cauſa conjuncta conſiſtit in pulmonum irritatione, partes enim motivæ, nervi videlicet & fibræ nerveæ, quoties irritantur, tuſſim convulſivam efficiunt; materia illa irritans eſt juxta hunc noſtrum authorem, ſerum ex maſſa ſanguinea, propter compagem ejus nimis ſolutam, & laxam, perpetim exudans, atque pectoralia moleſtans, quatenus per arterias tum tracheales in laryngis cavitatem deſtillat, inde & raucedo deduci poteſt; ſpaſmodica ergò illa diſpoſitio procedit à materia heterogenea & elaſtica, è cerebro per nervorum ductus cum liquore nerveo, in fibras pectoris motrices prolapſa. Quare cùm ſpiritus fibrarum incolæ ad motus exſpirationis violentos edendos incitentur, motus convulſivos ineunt, vide de his *ipſum authorem differentem de tuſſi puerorum convulſ.*

§. 8. *Sylvius* Medicorum Batavorum Coryphæus, omne id quod aſperam pulmonum arteriam vellicare, aut quovis modo irritare poteſt, tuſſis cauſam eſſe exiſtimat, ſic quod planè oblineret aſperam arteriam raucedinis cauſam eſſe putat, quandoque forinſecus aliquod adveniens, vel ore aſſumptum, perperam in laryngem defertur, & propterea tuſſim excitat, quod etiam faciunt humores à capite depluentes, (humidæ ſcilicet tuſſis cauſa) vel ſunt pituitoſi, nunc acres, ſalſi vel acidi, nunc blandi & inſipidi, nunc craſſi atque viſcidi. Et hæc dicta probat per phthiſicos, quando pus vel ſanies in aſperam arteriam penetrat, tunc moleſtiſſima excitatur tuſſis, de qua ſola conqueruntur ægri; ſanguinem quoque & pituitam, ſerum nempe coagulatum, ex pulmonum ſubſtantia vel vaſis in arteriam tranſlata tuſſim producere poſſe, author haud dubitat. Tuſſis verò ſiccæ pro cauſis externis Ipſe agnoſcit vel aerem, vel potum frigidum, aſperam arteriam moleſtantem; ex internis verò cauſis Ipſi eſt vel catarrhus valdè viſcidus, vel nimis tenuis acriſque, aliquando halitus ac flatus, à tenui inteſtino ac ventriculo per gulam elevati, & una cum aere in pulmones allecti; vel ab efferveſcentia inter bilem & ſuccum pancreaticum orta, elevati per venas nempe lacteas in cor, & dein in pulmonum vaſa, indeque uſque ad tracheam ſeſe inſinuantes, ipſam laryngem ad tuſſiendum cogentes. Raucedinis verò cauſam adſcribit ſpiritui ſalino muriatico, non tam rodenti partes voci dicatas, quàm ipſas non ſatis explicabili modo malè afficienti. *Sylvii.*

§. 9. *Carteſius* ejuſdemque ſectarii accuſant, ut ſolent, particulas ſanguinis cuſpidatas, acutas & acriores, quæ per humorum circulationem in muſculos inſpirationi vel exſpirationi dicatos deferuntur, & ibi in majori copia exiſtentes, inconſueta moleſtia partes vellicant, & ſic motum hunc convulſivum excitant, unde *tuſſis illius ſiccæ* natales apparent; particulæ enim acres, cultellorum vel ſtimulorum forma tornatæ, ubicunque exiſtentes vel advenientes, in dictorum pulmonum vel aſperæ arteriæ ramulorum fibras (niſi vaginis medicamentorum dulcificantium aut viſcidorum includantur) delatæ, neceſſariò producunt ſpeciem quandam convulſionis, tuſſim nempe; eundem effectum habent catarrhi acres, ſalſi deſtillantes, & effluxum in fauces, vel aſperam arteriam habentes; ſimili modo ſanguinis extravaſati per moram mutatæ particulæ & acres factæ, cum bronchia pulmonum irritent, faciunt tuſſim, prout videre eſt in hæmoptyſi. Si ergò particulæ hæ ſibi imperium rapuerunt circa fauces & pulmones, fieri non poteſt quin excitetur talis motus præternaturalis, nempe tuſſis. *Carteſianorum.*

§. 10. Nos abſque verborum ambage & noſtram revelemus de hoc morbo opinionem, *Cardimelechem* verò Regem noſtrum non ſatis defendere poſſe diſſita propugnacula in hoc affectu haud dubitamus, (h. e. ſpiritus animales cordis ſunt minùs volatiles) unde hoſtis facilè occupare poteſt ea præmunimenta, puta aſperam arteriam, indeque tuſſim & raucedinem excitare. Ut plurimum ergò à lymphæ vitio, tanquam hoſte provenire & non à catarrho, uti is vulgò explicatur, hunc affectum putamus. Si quis verò per catarrhum intelligat evaſationem ſeri, & non *Noſtra opinio de cauſa.*

non defluxum à capite , cum ipſo non diſputabimus , utpote cùm ſub noſtro vexillo militet ; hoſtis ergò noſtri Regis eſt lympha , quatenus ex aſperæ arteriæ , & vicinis ſuis glandulis copioſiùs effuſa , fauces & imprimis aſperam arteriam occupat , nimia etiam aciditate ſua , quam per moram acquirit , partes has nervoſas irritat vellicatque , unde tam doloroſæ dictarum fibrarum motiones , & repetitæ ſpaſmodicæ criſpaturæ inferuntur , quo ipſo tuſſis illa moleſta convulſiva oritur ; quæ hyſtericis & hypochondriacis ſunt ſolemnes , in genere iis qui vitiis nervoſi generis ex acido præternaturali ſunt obnoxii , hinc Tuſſis . Cauſa immediata eſt organorum reſpirationi inſervientium convulſiva ſubitanea contractio , magna cum vi aerem inſpiratum repellens , ac cum ſubitanea vehementi tali exſpiratione , & inſpiratione momentanea , Tuſſim excitans. Mediata proximior cauſa pro humida , vel ſicca Tuſſi variat : Humidam in genere fovet lympha in ſuo circulo ſufflaminata , craſſa ; acris , ſtagnando ſua vaſa perrumpens , irritanſque ac pungens , veluti ſpina infixa ; ſi autem ſeroſa illa colluvies ita viſcida eſt , ut planè obliniat aſperæ arteriæ rimas & foſſulas , tunc oritur raucedo . Præcedit ſæpiſſimè aeris inſpirati vitium , dicta loca , quæ penetrat , lædens , inſenſibilem tranſpirationem nonnihil impediens , unde acrior , acidiorque exiſtit lympha , & uberior ex glandulis ſcaturit , & ſic tuſſim moleſtam cum Coryza producit . Cùm enim corpus humanum valdè eſt calefactum , pori cutanei valdè patent , per quas copioſa materia inſenſibilis tranſpirationis avolat , cùm itaque tale corpus frigido exponitur aeri , particulæ multæ aeris ſeſe in poros cutaneos apertos inſinuant , & eos anguſtant , quare inſenſibilis tranſpiratio ex parte impeditur , avolantibus per poros anguſtatos particulis ſubtilioribus craſſiores remanent , quæ poſteà perpetuo avolatu ſubtilium particularum magis ac magis craſſeſcunt & indureſcunt ; ſi tunc materia hæc craſſa in muſculis & membranis pectoris & pulmonis hæret , ſua acrimonia nervos vellicando tuſſim inducit . Nec hic excludimus quodcunque heterogeneum , quod vel extus vel intus aſperæ arteriæ , aut *pulmonum* fibras ac membranas irritare , vellicare ac criſpare valet , ſive ſit pulviſculus , ſive aer , ſive fumus , ſive pituita , ſive pus , ſive ſanies , ſive ſanguis extravaſatus ; ſanguinem etiam in raucedine remotè multum conferre extra omnem dubitationis aleam ponimus , quod nos confirmat puella , quæ ex menſtruorum defectu in raucedinem ſemeſtralem incidit , & reſtituto hoc catameniorum fluxu feliciter ab hac liberata fuit. Phlegmata illa in pulmonibus incraſſeſcunt ob frigidum aerem inſpiratum , & particulas acidas aeri immixtas phlegmata incraſſantes .

Tuſſis ſæpiſſimè oritur , ſi fluctuent pituitoſa aut ſalſo-acida in ventriculo , quæ ſucceſſivè irritant ſuperius orificium ſtomachi infenſa & moleſta ſua acrimonia , inde diaphragma , ipſique proximiores muſculi exſpirationi dicati convelluntur , indeque concutiunt pectora , qualem tuſſim obſervare licuit in fœmina cancro in mamma ſiniſtra laborante , quæ ob muſculos iſtos pectorales ferè ob acrimoniam ſanguinis demanſos continuo aſthmate & tuſſi ſicca laborabat , quæ & tandem indè ultimum vale mundanis dixit . Hiſce præmiſſis triplicem ſtatuimus tuſſim , *humidam* nempe , *convulſivam* ſive *ſiccam* , & *ſtomachicam* . Ubi Tuſſis magis noctu affligit , & ſimul febricula nocturna adeſt , denotat Tuſſim pectoralem , non ſtomachalem ; ubi verò Tuſſis eſt à ventriculo , tunc furibunda eſt Tuſſis , in qua vix aliquid egeritur , licèt ſummo cum conatu tuſſiant ægri . Irritatio eſt cauſa immediata Tuſſis ſtomachalis , hæc fit à lympha acri vel in Ventriculo generata vel ex glandulis exſtillata . Siccam ſive convulſivam Tuſſim producit ſuccus nerveus particulis diſproportionatis acrioribus turgidus , hinc à ſuo libero motu ſufflaminatus , convulſivoſque motus ſaltem inſtituens in prædictis organis . Initium motionis in tuſſi eſt ut plurimum in pulmonibus , tanquam officina reſpirationis , prout videre eſt in phthiſi peripneumonia , pleuritide , &c. Dein pectoris muſculi quoque excitantur & irritantur , qui thoracem validè comprimunt , ea quidem ratione , ad meliùs expellendum id , quod in viis ſpirituum continetur , cùm ſic ſpiritus feratur foras vehementiùs , qua vehementia ſecum rapit nonnunquam excrementa in itinere exiſtentia . Hoc enim ſtratagemate utitur Cardimelech , ad hoſtem à ſe arcendum , prout Microcoſmetor in cerebro exiſtens , ſternutatione , hoc quod ſibi noxium eſt , eiicit expellitque . Ad veſperam cùm ægri lectum intrant , tuſſis ingraveſcit , quia particulæ ſalinæ antea immotæ jacebant , nunc à calore lecti magis agitantur , & in nervos impelluntur , & ſic irritationem ad tuſſim efficiunt . Remotiores cauſæ ſunt res *Naturales* & *Non-naturales* vulgò ita dictæ , de quibus in Diæta dicemus .

Prognoſis.

§. 11. Pergamus nunc ad Prognoſin , Delphicum illud Medicorum oraculum . Prognoſis verò de noſtro affectu inſtitui poteſt ſequens , quòd levis ſit quidem affectus , & quandoque citiſſimè eo laborantes deſerat , quod ſi verò diu duret , tuſſis illa non contemnenda eſt , annotante nobiſcum *Sylvio* in Praxi Med. Radices enim agens , abſque læſione pulmonum vix recedit , quippe latex ſalſus , ſeu acris quicunque evaſatus , & moram trahens , acrior & ſalſior redditur , à quo dein faciliùs pulmo flaccidus & tenuis texturæ erodi poteſt . Tuſſis ergò diu perſeverans , ad phthiſin ægrum ducit , aliquando etiam vel ob violentum conatum motumque pectoris , vel ob acrimoniam humorum latentium , vaſa & veſiculæ pulmonum rumpuntur , unde ſputum ſanguinis, prodromus ſcilicet futuræ phthiſeos ſeu ulceris pulmonis oritur . Tuſſis enim ex ulcere ſpiritualium partium , aut ex earundem partium abſceſſu , periculoſiſſima eſt . Tuſſis quæ antea humida erat , ſubitò in ſiccam deſinens, cum pectoris gravitate , pulmonum exulcerationem minatur , indeque periculoſa eſt ; tuſſis continua à veteri obſtructione , ſimul laborantibus pulmonibus , aut etiam ipſis corruptis , difficilis exiſtit curatu . Sicca tuſſis cum febricula , & quidem à cibo plus ingraveſcente , & cum æger nihil exſpuere poſſit , febrem arguit *hecticam* , ſic & illa ſicca tuſſis cùm maximo conatu , in prægnantibus oborta periculoſæ eſt aleæ , & nonnunquam abortum infert . Contra tuſſis cum modico conatu , alleviatione , & ab externa cauſa , multa & veloci expulſione , ſine labore & fatigatione , abſque periculo eſt . Capiti etiam & oculis ſatis eſt infeſta Tuſſis , ac gravior vel ſerina facillimè herniam tam infantibus quàm adultis , ut plura novimus exempla , prægnantibus verò abortum producere potis eſt . Senes etſi cum Tuſſi aliquando inducias , nunquam tamen firmam pacem inire queunt . Et quicunque ante pubertatem ex aſthmate ac Tuſſi gibbum ſibi contrahunt , teſte *Hipp. Aph.* 46. 5. 7. præmatura morte pereunt .

Cura Diætetica.

§. 12. Fuit hactenus ipſe morbus , cui ſubjungenda eſt cura . Fons Diæteticus præcipuos utilitatis ſuæ rivulos in ωδοφυλάξες oſtendit , utpote in qua exacta victus ratio requiritur . *Aer* itaque eligatur temperatus , & ad ſiccum vergens , qui in tuſſi maximè prodeſt , à temperatura verò ſua deſciſcens , quatenus inſpiratur aer , vel corpus circumambit , vel etiam , ceu *Sylvius* vult , cum ſaliva deglutitur , particularum quibus conſtat acrimonia nitroſa , exiſtente imprimis bruma , faucibus & pulmonibus irritando nocet ; juxta edictum *Coryphæi Medicorum Hippocratis, S. 3. aphor 13. Tuſſes fiunt hyeme , & S. 3. aphor. 5. ut & S. 5. aphor. 24. frigida , ut nix & glacies , ſunt pectori inimica* , inde moventur tuſſes & deſtillationes ; cùm ergò ſol limitem ſui à nobis receſſus extremum in Capricorno tenet , tuſſes vigent , idem faciunt cùm Virgo & Libra pluvias de nubibus aquas proliciunt . Vitetur angue & cane pejus aer quicunque impurus , nebuloſus , fumoſus , humidis vaporibus repletus . Aer enim frigidus , vel peregrino alio æthere , acido , coagulante turgidus , familiaris exiſtit occaſionalis Tuſſis Cauſa , quemadmodum hyemali , autumnali

vel

vel Vernali non tantum tempore, ſed & alio Epidemico charactere notato, accidit; ac inſuper fumus ſulphuris acidus copioſè attractus, quemcunque docere poterit pro libitu. Quod *cibum & potum* concernit, ille ſit temperativus, & blandis ſuavibuſque particulis ſuis demulceat partes membranoſas, & fibroſas ſenſiles, fugiantur cibi acres, ſalſi, aromatici, aliaque alimenta ſerum fluxile & acutum reddentia, ab acribus enim ſuccis fit roſio & vellicatio harum partium, nocent & ſalſa quæcunque, vel fumo indurata, vel ſale muriatico condita. *Potus* ſit ptiſana Veterum, aut mulſa, vel decoctum hordei cum paſſulis & ficubus, vel ex ſpeciebus pro decocto pectorali, in *Pharmacopœa Auguſtana* deſcriptis, vel aqua ſulphurea prope Francofurtum *Faulvaſſer* dicta. Præ aliis tamen conducit potus Theæ calidus cum lacte mixtus, vel Caffeæ. Nocet frigidiſſimi potus larga & confertim facta ingurgitatio, ab unico enim hauſtu vel cereviſiæ, vel aquæ moleſtam obſervavi tuſſim; nocet quoque acidus limonum ſuccus. Vinum quoque quodcunque novum, tenue acidum, imprimis Franconium, maximè obeſt; muſtum quoque ob particulas acidas, quas in ſinu ſuo habet, nocet. Tertium inter res non naturales ſibi vendicat locum *motus & quies*, quæ mediocriter ſe habeant, diuturnus enim & nimis vehemens motus omnes humores imprimis *laticem* acriorem reddit, & eum evaſari facit, unde *Rabbi Moſes 23. ſectione ſcribit*, tuſſim, ſternutationem & ſingultum curari interdum cum homo ſuſtinet, atque ſeſe ab iis, quantum fieri poteſt, motibus efficiendis abſtinet. Nocet & quies nimia, quia Cardimelechem noſtrum ad regendum ſpiritus, & ſanguinem ad motum ineptum reddit, & ſic hoſti manus dat, unde pituitoſi craſſi, acreſque humores ingruunt. Eadem ferè ratio eſto (4.) *Somni & Vigiliarum*, quæ exceſſu peccantia magna in tuſſi incommoda afferre poſſe, jam olim ſcripſit *Lud Septalius* 2. 165. *de tuſſi*. Quintam claſſem occupant *Excreta Retenta*; alvus arte ſolvatur, ſi haud reſpondeat, ſi enim impediatur vel alvi, vel urinæ, vel uteri fluxus ordinarius ut exemplum dedi, tum ſerum in corpore cumulatur, inde inundatur Cardimelech, à qua inundatione non poteſt non fieri, quin tuſſes ſeroſæ & inordinatæ excitentur. Agmen claſſium claudunt animi pathemata, inter quæ eligantur gaudium & moderata animi excitamenta, obſunt è contra curæ graviores, ira, mœror diu continuatus, qui facilè primas tenet, quia inde *Cuſtos laryngis & Cardimelech* offenditur, unde iraſcens hiſce in partibus vellicationem & irritationem fibrillarum nervoſarum, infundendo particulas acres, inducit.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum

§. 13. Examinemus nunc illa, quæ ab Authoribus, de hujus affectionis curatione proferuntur, eaque pro more in 7. claſſes, & quaſi capita diſtinguamus, ne multiplex & confuſa rerum imago mentis aciem obtundat. In prima verò claſſe ponimus Veteres, qui hoc in affectu humores in corpore redundantes omnium primò naturę obedientes reddunt per *præparantia*, quare ſi à frigido, craſſo viſcidoque humore tuſſis producatur, tunc utuntur attenuantibus, incidentibus, detergentibus medicamentis; ſi verò à tenui calidoque humore proveniat tuſſis, incraſſantibus atque inſpiſſantibus utendum eſſe præcipiunt. *Præparantia* prioris generis ipſis ſunt, ſyrupus de hyſſopo, de praſſio, de glycyrrhiza, capill. Vener. calaminthæ, de ſtœchade, oxymel compoſ. ſcyllit. ſyr. acet. Mel roſarum, decoctum ficuum, paſſular. glycyrrhiz. herb. capill. Veneris, hyſſopi, praſſii; aqua ſcabioſæ, marrubii, fœniculi, hyſſopi, &c. Poſterioris verò generis præparantia ſunt, ſyrupus violarum, papav. jujubin. nymphææ, myrtin. aqua hordei, quæ admodum juvare creditur; cum verò materiam peccantem ſic præparaverunt & correxerunt, purgante medicamine eos humores evacuant, ipſorum *vacuantia* ſunt ſequentia: Diathurbith cum rhab. elect. Indum majus, diaphœnic. elect. roſat. hiera picra, pilul. cochiæ, aloephang. auræ, de ſarcocolla, de agarico, maſtich. manna, caſſia, decoct. fol. ſenn. &c. Eſto ex veterum ſcrinio formula una & altera.

♃. *Decoct. hyſſop. & fœnic.* ʒ iij.
Adde Diaturbith c. rhab.
El. Ind. ana ʒ iij.
Syr. glycyrrhiz. ʒ ß.
M. f. potio.

Vel

♃. *Decocti pectoral. c. ſenna, polypodio, ut artis eſt.*
Colaturæ infunde agarici recenter trochiſcati ʒ j.
Rhabarb. el. ℈ iv.
Cinnamomi ʒ j. ß.
Expreſſæ diſſolve antidoti Indi Majoris ʒ ij.
Oxymell. ſcyllitici ʒ j. *f. potio.*

Et hac potione utuntur in craſſa & viſcida materia, in calidiore verò tuſſi utuntur ſola caſſia, vel unciis duabus mannæ Calabrinæ in aqua hyſſopi ſolutæ.

Dein *Ipſi* in tuſſi materiam, quam è capite ad pulmones credunt ruere, clyſteribus, errhinis, venæſectione, cauteriis, & balneis avertere conantur; poſtea illa, quæ ſiſtere poſſunt materiam ad pulmones deſcendentem, præſcribunt, de quibus ad nauſeam in *capite de Catarrhis* diximus. Poſtremò, quæ materiam pulmonibus infarctam educere poſſunt, præcipiunt, quibus addere ſolent, quæ ſimul viſcus debile roborant. *Promoventia* ſputum ſunt, ſyrupus glycyrrhizæ, ejuſque ſuccus inſpiſſatus, diatragacanth. looc ſanum, è pulmone vulpis, de pino, diapenidium, enula campana. rad. ireos Florent. eſto ſequens formula:

♃. *Sacchar violac.*
Nymph. ana ʒ ß.
Diatragacanth. ſine ſpec. ʒ ß.
Succi glycyrrhiz. ʒ ij.
Rotul. bechicar. ʒ j.
Styrac. calamit. ʒ j. ß.
Myrrhæ,
Roſar. ſiccar. ana ʒ j.
Tragacanth.
Nucum pinearum ana ʒ ß.
Syr. violac. quantum ſufficiet, fiat Eclegma, vel looch.

Externa *emollientia* ſunt unguentum dialth. ol. eum lini, butyrum recens, ol. amygd. dulc. mucilag. lini, fœnugræc. crocus; eſto formula:

♃. *Radic. ireos pulv.* ʒ ij.
Farin. lupinorum,
Pulv. hyſſopi ana ʒ ß.
Croci gr. vj.
Ol. chamomill.
Lini,
Lil. alb. ana ʒ vj.
M. c. pauca cera f. Unguentum.

Corroborantia dicuntur Theriaca, Mithridatium, bis in ſeptimana aſſumpta; ſpec. diaireos Salom looch ſanum, de pino, diapenid. capill. vener. beton. ſyr. meliſſæ, looch ad aſthma, decoctum lignorum, guajac. ſaſſafras, &c. & cucupha ex roſis ſiccis, caryophyll. macere, ſemine nigellæ, rad. cyper. ſuccin. citrin. ladano, ſtyrac. paratum, capitis vertici imponunt. Si propter irritationem nimiam fiat tuſſis, quidam Veterum Practicorum haud ineptè magni faciunt decoctum hordei cum ſacchari modica quantitate paratum; & *narcotica* detergentibus aliis medicamentis admixta exhibent, ex. gr.

♃. *Succi glycirrhiz.* ʒ ij. ß.
Farin. amyli ʒ j. ß.
Croci,
Myrrh. ana ʒ ß.
Opii gr. iij.
Styrac. calam. ʒ iij.
Syr. violar. q. ſ. f. pilulæ, detur ʒ j. *ſub ingreſſum lecti.*

Vel

♃. *Diacod. Auguſt.* ʒ j.

Ubi autem materia maturitati appropinquaverit, ſatiſque attenuata fuerit, plurimum prodeſſe volunt decoctum ex ficubus, uvis paſſis, glycyrrhiz. hyſſopo, violis, ſem. cydonior. rad. alth. &c. ſuffumigia quoque

hic ſibi locum vendicant, Tandem in caſu deſperato adhibent cauteria tum actualia, tam potentialia, veſicatoria, hirudines, frictiones, ſcarificationes, &c.

Paracelſiſtarum. §. 14. Hæc prima eſt acies, ſuccedunt ſecunda *Chymici*, qui per arcana Paracelſi, per depurationem ſcilicet morbum hunc feliciùs tollere nituntur, ſi ergò tuſſis à materia viſcida vel tartaro veniat, magnifaciunt flores, tincturas, butyrum antimonii, rubinum, balſamaque ſulphuris, cum gummi myrrha, thure, aloe, croco, terra ſigill. parata, &c. oleum quoque vitrioli & Philoſophorum magnæ efficaciæ eſſe hoc in affectu, deprædicant. Eſto formula.

℞. *Aqu. tuſſilag.*
Veronic. ana ℥ iij.
Spir. vitriol. philoſoph.
Ol. aniſi
Fænicul. ana ℈ j.
Syrup. liquirit.
Violar. ana ℥ j. *M.*

Opiata quoque hoc in caſu commendant ſummopere Chymici, adjecta hac cautela, ne viribus valde infirmis, vel cum pectus recrementis refertum eſt, præſcribantur, nam & ſi tuſſim mitigent, & dulcem mortis ſæpe conſanguineum ſomnum accerſant, tamen anguſtiam & difficilem reſpirationem adaugent. Minori verò doſi cum abſtergentibus mixtum laudanum opiatum, efflagitante neceſſitate, in fluxione tenui & acri, in principio ſcilicet exhibendum, admittunt.

Helmontii. §. 15. *Helmontius* & ejus Diſcipuli rejiciunt in tuſſi purgationes tanquam nocuas, excrementa non cedere per laxantia credentes, & ſi videatur diminutum ſputum à purgatione, hoc enim evenire reſpondet ex diminuto meſaraico cruore, adeoque ex parciori diſpenſatione alimenti; accedit præterea, quòd laxantia totius generale robur debilitent, unde plus fellis, quàm mellis habent. Tuſſis ergò ipſius Helmontii conſilio narcoticis curabitur, in hunc finem commendat *laudanum Paracelſi*, ut ita citra ſomnum in pace, quiete, & citra *tuſſim*, ſibilum & ſtertores introducatur reſpirandi libertas. Remedia enim quævis anodyna, vi reſtaurante & demulcente prædita, placant ſedantque omnia ſymptomata furibunda, quæ degener phlegma & ſputum, quamdiu à vitio fermenti digeſtivi, adeoque defectu regiminis Duumviratus dependet, cohibent & tollunt; idque jure Duumviratus ſtomachi, qui ſolus vi digeſtiva generali, medicamentorum ope adjutus, compeſcere valet errores vitiaque digeſtivorum, productiones excrementorum in pulmone, niſi pulmonum proprio defectu fiant à corruptione roboris innati, qui tunc invito ſtomacho in tabem abit. Inter anodynorum arcana refert Cl. Author Anodynum ſaccharinum ſulphuris, è floribus ejus aptè reſolutis & apertis præparatum, viſque hujus medicamenti anodyna inde eluceſcit, quod & adhuc intra ſtomachum detenta, ſua luce ad regimen pulmonis ſpirituale citiſſimè contendat. Aliquid & præſtat fumus ſulphuris accenſi, qui penetrat, pulmoneſque adjuvat, quemadmodum vinum à corruptione liberat ac præſervat. Opium etiam & opiata, ita præparata, ut lethalia ſeparentur, conducunt, ſi enim quis noverit è papavere lethalia ſegregare, is certè nactus erit in tuſſi remedium palmarium & egregium, id quod per liquorem alkaheſt præſtabitur, referente *Cl. Grembs in arbore ruinoſa lib. 2. c. 1. §. 9. de pulmonum defectibus*. Laudanum ergò Paracelſi & elixir proprietatis ipſius & alkaheſt, ſolam pacem & quietem Archei cohibitionemque erroris & degenerationis digeſtivæ introducunt, & ſputa flava & humida compeſcunt atque in alba ſanaque mutant. Commendat ſimul & author noſter remedia *pleuritica* & *vulneraria* in potu uſurpanda.

Williſii. §. 16. *Williſius* in tuſſi, ſtipatus tribus indicationibus, rem ritè peragere nititur (1.) ſanguinis inordinationem à qua ſeri fluxiones fiunt, ſedat & tollit. (2.) cruoris recrementa, ab eo ſecedere apta, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias urinarias, aliaque emunctoria derivat. (3.) ipſos pulmones contra ſeri aliorumque ſuſceptiones corroborat, ſimulque contra frigoris externi occurſus munit.

Prima indicatio reſpicit ſanguinis effervescentiam nimiam, qua ſanguis in vaſis ſuis, propter effluvia cohibita (ſi *Sanctorio* enim, qui quantitatem amittendorum & perſpirandorum æqua examinavit lance, & libravit, credimus, plus una *die naturali* per inſenſibilem tranſpirationem evacuatur, quàm per alvum 15. dierum ſpatio) nimis æſtuat & ebullit, unde ſerum aliique humores à complexu ſuo faciliùs dimittuntur. Ad hanc ergò tollendam & mitigandam, ſedulò vitetur frigoris injuria, & inſtituatur tenuis victus ratio, & diaphoreſis procuretur, veſperi ac manè à liquore poſſeti cum roremarino, aut ſalvia, ſudatio levis provocetur; his etiam nihil proficientibus ad V. S. modò vires & conſtitutio permittant, progrediendum eſt. In hunc finem conducunt quoque decocta pectoralia, quatenus humorum aciditates deſtruunt, ſanguinis diſſolutionem ac in ſeroſitates fuſionem inhibent aut ſiſtunt; hinc proſunt medicamenta ex ſulphure parata.

Secunda indicatio, ut ſerum aliaque ſanguinis recrementa, à pulmonibus derivata, per alia emunctoria evacuentur, perficitur medicaminibus diaphoreticis, diureticis, & lenibus purgantibus. In hunc finem poſt celebratam V. S. mite catharticum N. Author exhibet, & id aliquoties repetere ſolet. Dein decocta pectoralia ex rad. cherefol. ruſci, buſci, enulæ campanæ parata, exhibenda eſſe præcipit. Millepedes, ſal ſuccini volatile, aliaque ſalia fixa, & pulveres teſtaceos, tanquam diuretica, quoque commendans, in quem ſcopum quoque magnifacit pilulas de terebinthina.

Tertia indicatione catarrhi ſuppreſſionem Ipſe intendit, & contra humorum fluxiones ac frigoris occurſus munit, per linctus & eclegmata varia. Dein cum primis duo reſpicit (1.) ut vaſorum & glandularum oſcula, in tracheam dehiſcentia, ne ſeroſitates in eam nimis exſpuant, modicè adſtringentibus occludantur, & (2.) ut ductuum laryngis latera ſatis demulceantur, delinianturque, ut nec à ſeri acris ſuffuſione, neque à frigoris externi occurſu offendantur, inque tuſſim moleſtam continuè irritentur. Ad glandularum ora dehiſcentia conglutinanda Noſter commendat conſerv. roſar. rubr. olibanum, looch de pino. Formulas quaſdam in juniorum gratiam, & quidem eas, quas & nos uſu comprobavimus, ex ipſo Authore ſubnectemus; ex. gr.

℞. *Ol. amygd. dulc. rec. expreſſ.*
Syrup. capill. ven. ana ℥ j. ß.
Sacch. Canthi ʒ ij.

M. terendo in mortario vitreo, vel agitando in phiala, donec albeſcat. lambatur.

Illuſtris author non novit præſtantius ſequenti remedio in tuſſi quacunque, modo febris abſit.

℞. *Tinctur. ſulphur.* ℥ ß. *D. ad vitr.*
Doſ. gutt. vj. ad x. manè & veſperi in cochleari ſyr. violar. exhibendæ.

In hunc finem commendat quoque balſamum ſulphuris, Peruvianum, opobalſamum à gutt. 3. ad 10.

Inter trochiſcos habet ſequentes à Nobis ſæpiùs etiam comprobatos.

℞. *Sem. papav. alb.* ʒ vj.
Pulv. fl. papav. rubr. ʒ j.
Extr. glycyrrhiz. ʒ ij.
Lact. ſulphur. ʒ ß.
Sacchar. penid. ℥ ij. *ſolut. tragacanth. q. ſ. f. maſſa pro formand. trochiſc.*

Vel

℞. *Spec. diaireos,*
Diatragacanth. fr. ana ʒ iij.
Fl. ſulphur.
Pul. rad. enul. camp.
Benzoes alb ana ʒ j. *adde*
Elæoſacchar. aniſi ℈ j.
Sacchar. albiſſ. ſolut. & ad tabulat. cocti ℥ viij.
F. a. l. Tabulæ pend. ʒ. ß.

Inter pilulas ſequentes commendat author

℞. *Pulv. rad. enul. camp.*
Liquirit.
Fl. ſulphur. ana ʒ j.

Ben-

Benzoes ʒ ß.
Pic. liquid. q. ſ.

F. m. in pilulas exiguas efformandæ doſ. num. 3. vel 4. veſperi & mane. Sic & juxta *Noſtrum* in tuſſi conveniunt decocta ex lignis notiſſimis. In tuſſi verò convulſiva, ſeu ſuffocativa, pueros & infantes ut plurimum infeſtante, in qua infantes tuſſientes quaſi præfocati ejulant, & ob ſanguinem ſtagnantem in vultu nigri evadunt, potiſſimum conducere ait ſequens:

♃. *Muſc. pyxidati* ʒ iij.
Lact. ſulp. ʒ j.
Sacchar. candi ʒ ß.
M. f. pulv. ſubtiliſſ. doſ. ℈ j. *bis in die.*

In hac ſpecie tuſſis terriculamenta varia convenire addit author, quæ & alia apud ipſum videas, volumus.

Sylvii. §. 17. *Silvius* ad pituitoſos acidoſque humores è capite in arteriam aſperam depluentes & inde tuſſim excitantes corrigendos magnifacit ocul. Cancr. corall. margarit. &c. ad ſalſos verò humores emendandos gummi tragacanth. Arabic. rad. althææ ipſiuſque ſaccharum, radic. liquirit. ejuſdem ſuccum inſpiſſatum, pil. de cynogloſſ. de ſtyrace, aut rotulas ſequentes:

♃. *Sem. hyoſciam. alb.*
Papav. alb. ana ʒ ß.
Thuris maſcul.
Myrrh. rubr. ana ℈ j.
Croc. optim. ℈ ß.
Succ. liquirit. inſpiſſat. ʒ j.
Sacchar. althææ ℥ ß.
Gumm. tragacanth. in aq. roſar. ſolut. f. l. a. Rotulæ.

Hiſce ut plurimum utitur Author in caſu, quando humores ſunt tenues, quando verò ſunt craſſi, & viſcidi, qui ſui attenuationem deſiderant, tum præſcribit oxymel ſimpl. & ſquill. ſyr. de hyſſop. vel de duab. radicibus, cochleatim uſurpanda. Sit formula ex ſcrinio Authoris:

♃. *Aqu. hyſſop.* ℥ ij.
Oxymel. ſquillit. ʒ vj.
Syr. de hyſſop.
Capill. vener. ana ℥ j.

M. d. ad vitr. de qua mixtura aſſumat æger cochleatim. Si tuſſis oriatur à ſanguine fervidiore in aſperam arteriam è capite, vel alio loco, delato, curabitur V. S. ſi imprimis plethora concurrat, & ſi fervor magnus adſit, auſteriuſculis compeſci debet, in quem finem ſequens Author commendat apozema:

♃. *Fol. plantag.*
Semperviv. major.
Acetoſell. ana M. j.

Coq. ex aqua hordei, colat. ℥ xx. addendo.

Syr. d. jujub. ℥. iv.
Lapid. prunell. ʒ j.

M. cujus apozemat. hauſtum aſſumat æger ad quemvis ſanguinis æſtum, & ſubſequentem nonnunquam hæmorrhagiam.

Sicca verò tuſſis juxta mentem *Noſtri* ab aere aut potu frigidis orta, curabitur compreſſo anhelitu, qua compreſſione ſemetipſum curavit Author. Si verò tuſſis ſicca ortum habeat à valde tenacibus, ſeu viſcidis humoribus, tum incidentibus utendum præcipit, ut ſunt trochiſci bechici albi, & nigri, rad. helen. pulv. & cum ſaccharo in rotulas redacta; dein evacuantibus variis humores iſtos educendos ſuadet. At halitus flatuſque ab inteſtino tenui quocunque modo aſcendentes ad pulmones, & tuſſim ſiccam producentes, diſſipandos eſſe carminativis vult, ut ſunt aquæ, ſpiritus & ſemina carminativa, &c. Raucedinis verò graviſſimæ, ad plures menſes durantis, curationem inſtituit per ſolum ſpiritum ſalis armoniaci, exhibendo indies in potu ordinario aliquot ejus guttas.

Carteſianorum. §. 18. *Carteſiani* feliciter tuſſim curant particulas illas acutas, & vellicantes nervoſas membranas in aſpera arteria, vel in pulmonibus exiſtentes, obtundendo, & hebetiores reddendo, ut & demulcendo, quem in finem commendant *dulcia abſorbentia*, (imprimis ſi phlegmata ſint ſalina, & gulam erodant, gulam enim & pulmones à ſalina acrimonia præſervant, ſed non intus ſumantur,) & opiata, quæ etiam humorum acrimoniam temperant, laudanum videlicet opiatum Paracelſi, vide *Arcam Moſis Hornii* p. m. 156. conducit eodem Authore acetum ſcillitic. ſi nempe pituita viſcida commixta ſit, in ſummo æſtu teſtacea, vel ponderoſa exhibent quæ nempe particulas illas acutas & ſcindentes hebetiores reddunt, & imbibunt, non aliter ac oculi cancri aceto injecti, ipſi aciditatem adimunt, qualia ſunt oculi cancr. lapis prunell. corall. &c. pro purgatione Mercurium dulcem commendant, pituitam enim optime incidit; ſed ſi phlegmata ſint tenuia, opiata præſcribunt. In reliquis ferè cum prædictis Authoribus & nobiſcum conſentiunt.

§. 19. *Noſtras* nunc pyxides referemus, & apum more flores, quatenus videntur mellificii proventum adaugere poſſe, delibemus. In curatione cauſæ & loci hanc mittentis reſpectus habeatur; notetur etiam an Tuſſis ſit accidentalis, qualis eſt phthiſicorum, pleuriticorum, Hydropicorum &c. de quibus ſuo loco, vel an eſſentialis ſive morbus primarius: item an ſicca an humida ſit. Si ergo tuſſis à larynge affecta, vel aere inclementiore irritata oriatur, conducunt opiata, papaverina, opii nempe parentes, tenues enim catarrhos ſiſtunt incraſſando, partim ſenſum moleſtum in larynge, & pharynge irritationis levant, & hoc modo factam lymphæ uberiorem per fibras coarctatas ex glandulis expreſſionem impediunt. Exinde conveniens, & tactui laryngis proportionata temperatura interea acquiritur, adeoque coctum & incraſſatum apparens ſputum faciliùs poſt talem paulo viſcidiorem conſiſtentiam, impetum aeris eliſionis & excretionis, eiicitur. Exhibere ergò ſolemus in tuſſi prædicta felici cum ſucceſſu opiata, ut ſunt noſtro modo præparatum laudanum opiat. imprimis pilulæ noſtræ Catarrhales cum ſalibus volatilibus paratæ egregium præſtant effectum. Theriac. cæleſt. diacodium, pil. de ſtyrace, anchora ſalutis, Tinctura opiata *VVedelii*, pil. de cynogloſſ. Eſto in juniorum gratiam formula una aut altera: *Noſtra cura.*

♃. *Spermat. cet.* ʒ ß.
Succin. præpar. ℈ j.
Theriac. cæleſt. Hanovienſ. gr. iv.

M. f. pulv. pro duabus doſ. veſperi ante cœnam, & hinc ſub introitu lecti exhibendus, & quidem in juſculo vel ſubſequenti vehiculo:

♃. *Aqu. fenicul.*
Looch. ſani ana ℥ j. ß.
Syr. de Eryſin. Lobel. ʒ j.
M. D.

Alia formula pulveris:

♃. *Spermat. cet.* ℈ ij.
Fl. Benzoin.
Myrrhæ ana ℈ ß.
Laud. opiat. gr. iij.
M. f. pulv. pro tribus doſ.

Conducunt & papaverina illa in catarrhis ſalſis; Eſto formula:

♃. *Looch de papav.* ℥ j.
Syr. myrtin.
Diacod. ana ʒ vj.
Spec. diatragacanth. fr. ʒ j.
Bol. Armen. ʒ ß.
Succin. præp. ℈ j.
M. cochleatim æger aſſumat.

Proſunt & rotulæ ſequentes, quas in catarrhis ſeroſis ſemper probatas reperi:

♃. *Spec. diaireos ſimpl.*
Diatragac. fr. ana ʒ j.
Myrrh. ℈ ß.
Bol. Armen. præp ʒ ß.
Conf. alcherm. ʒ j.
Extr. farfar.
Enul. camp.
Xyloaloes ana ℈ ß.
Conſerv. roſ. rubr. ʒ vj.
Sacch. albiſſ. ℥ vj.

M. F.

M. f. Rotulæ,

In tuſſi contumaciſſima cum atrophia corporis & copioſa exſcreatione materiæ viſcidæ omnia in caſſum tentabantur in Virgine nobili 20. annorum, quæ tandem me ſuaſore utebatur potu Theæ cum lacte per menſem, quo remedio à Tuſſi penitùs liberabatur. In Catarroſa Tuſſi conducit ſequens.

♃. *Confect. alKerm. inc.* ʒ j.
Ebor. ppt.
C. C. Sine igne ppt.
Margarit. ppt. ana ʒ ß.
Extr. ſcorzoner.
Farfar.
Sandal. ana ℈ j.
Lap. ſmaragd. ℈ ß.
M. detur cuſpidatim.

Vel quod egregium eſt euporiſton.

♃. *Ocul. Canc. ppt.* ℈ j.
Antihect. Poter. ℈ ß.
Pulv. rad. ireos gr. v.
Fl. Benzeos gr. iij.
M. f. pulv. pro una doſi.

In hoc caſu pro potu ordinario convenit decoctum lignorum, imprimis ligni Braſilienſis rubri, additis aliis pectoralibus. Quòd ſi tuſſis radices egerit, atque ab acido viſcido ſero pulmonum veſiculis impacto originem duxerit, magnifacimus in ſignum curationis incidentia & aromatica, ſalia volatilia, amara, &c. præ aliis decoctum rad. enul. campan. cum uvis Corinthiacis commendantes, item ſpir. ſalis armoniac. aniſatum ad gutt. aliquot exhibendum, Balſ. ſulphur. & liquorem C. C. ſuccinatum, quo poſteriore plures inveteratas curavimus tuſſes; inciſa, correcta & liquefacta materia hac viſcoſa & tenaci, ad purgantia confugimus, maximè in Tuſſi ſtomachali & humida, & ſequentes pilulas præ aliis optimi ſucceſſus reperimus:

♃. *Pil. marocoſt.* ʒ ij.
Extr. enul.
Rad. angelic. ana ʒ ß.
Ol. ſulphur.
Aniſi
Fœnicul. ana gutt. vj.
Pulv. card. bened. ℈ j.
Cuccin. ppt. ℈ ß.
Spir. terebinth. gutt. v.
M. f. maſſ. pilularis de qua capiat ʒ ß.

Vel

♃. *Croc. Mart. aperit.* ℈ ij.
Gumm. ammoniaci in vino ſolut.
& iterum inſpiſſat.
Scammon. ana ℈ j.
M. f. c. Tinctur. Mart. promat. q. ſ.
F. pil. n. 80. Dentur 10. pro doſi.

Si multum ſalis humoribus admixtum eſt, & gula ab acredine irritatur, ita ut tuſſis cauſa multiplicetur, in ore eclegmata vel ſuccus liquiritiæ teneatur, ut fauces ab acredine liberentur. In tuſſi hac ſuccus ſimplex, in aſthmate aniſatus ſumi debet. Quod ſi Tuſſis ſit nocturna atque catarrhalis, (præmiſſo vel omiſſo vomitu) curatur ea per ſudorifera opiatis miſta, veſperi imprimis propinanda, ex. gr. Spirit. Sal. ammoniaci aniſat. liq. C. C. ſucc. c. eſſentia opii miſtus. Si verò Tuſſis citra febrim nocturna fuerit, pro lymphæ vitiis corrigendis optimæ ſunt pilulæ de ſtyrace *Sylv.* de cynogloſſ. & Catarrhal. noſtræ; vel in forma pulveris:

♃. *Antihect. Poter. gr. v.*
Sal. abſynth. gr. iij.
Cinnabar. Antimonii gr. j.
M. f. pulv.

Tuſſis periodica in Viro curata fuit ſequentibus.

♃. *Spirit. roriſmar.*
Eſſent. ſtomach.
Elix. pectoral. ana ʒ j.
M. dentur 15. guttulæ manè & veſperi in vino malvatico.

Si materia tenax ſit, & non expectorari poteſt, ſequens eſt memorabile euporiſton.

♃. *Rad. helen. condit.* ʒ j.
Cort. aurant. cond. ʒ ß.
Coq. cum Aqu. ſcabioſ.
Addatur Spirit. Sulphur. parum,
Sperm. Ceti ʒ j. ß.
Syr. de farfar. ʒ j. ß.
M.

In Tuſſi cum hæmoptyſi & catarrhis conducunt rotulæ ex catecch. in Aqu. fœnicul. ſolut. ſacch. q. ſ. & ol. fœnicul.

Si ſimul adſit raucedo, conducet ſpir. ſal. armon. in potu, ad mentem *Sylvii*, vel ſeq. Electuarium:

♃. *Succi braſſic. depurat.* ʒ ij.
Sacchar. penid. ʒ ß.
Oxymell. ſquillit. ʒ j. ß.
Pulv. rad. alth. ʒ j. ß.
M. f. Electuarium,
Vel rob. paſſulatum.

Hartmannus pro incidenda materia viſcida laudat liquorem ſacchari cum raphani taleolis & melle paratum, item ſpir. vini cum ſaccharo deflammatum, quem vocat oleum ſacchari magiſtrale; ſed nos à ſaccharinis potiùs abſtinemus, homines enim tuſſiculoſos maximè lædunt vulgo uſitata dulcia, ſanguinem enim dulcem hæc non reddunt, ſed pulmones aliaſque fibrillas potiùs exaſperant exeduntque, quod per ſequens probari poteſt, ex ſaccharatis enim deſtillari poteſt ſuccus acidus, ità corrodens, ut linguam conſtringat, dentes ſtupefaciat, inteſtina torminibus divexet, imò metalla corrodat, diſſolvatque antimonium, quæ ſi perpenderent delicatuli, non ſeſe ſaccharatis adeò emaciarent, & in multas ægritudines ſeſe præcipitarent. Conſtat quoque ex his, quàm inconſideratè noſtri *Galenici* ſæpius in hoc affectu ſaccharatis inſiſtant, ut optimè *Clar. Joh. Helfr. JungKen, in Medico ſuo præſenti ſeculo accommodando, p. m. 547.* dicat: Nec conjicere poſſum vias, per quas hæc dulcia pulmones intrent integra, nec reſoluta, per aſperam arteriam in illos illabi haud poſſunt, cum nec ſubtiliſſimi liquoris guttula abſque dolore & ſuffocatione tranſmitti poſſit, ac propterea valvula obſtet; per ventriculum & longiorem viam abſque reſolutione haud migrant, & tunc ſi reſoluta illuc perveniunt, quid aliud, quàm malum augendo agunt, reſolutæ ſcilicet particulæ acidæ. Eſt quidem & ſaccharatis ſuus uſus, ſed nullum unquam vidi phthiſicum inde reſtitutum.

Potiùs ergò illa dulcia quæramus, quæ non mutant ſuam eſſentiam, ſed integris viribus ad hoſtem vehuntur, talia ſunt ſulphurea exaltata, & volatiliſata ſalina, experimentum ergo *Amati Luſitani* ad tuſſim inveteratam ſuademus:

♃. *Sulphur. flav.* ʒ ß.
Benzoin. ℈ j.

In ovo ſorbili manè jejunè, & eundo cubitum, ſorbendo ſumatur. Si ſimul adeſt raucedo, prodeſt tale vel ſimile decoctum:

♃. *Hord. mundat. M. j.*
Paſſul. minor. ʒ j.
Rad. liquirit. ʒ ij.
Sem. braſſic. ʒ iij.
Herb. hyſſop.
Cent. minor. ana M. j.
Caricar. ping. N. vj.
Coq. in ſ. q. aqu. commun. pro qualibet doſi adde ſyr. de eryſim. ʒ j. ß. *M.*

Vel

♃. *Succi braſſic.* ʒ ij.
Pulv. ireos flor. ʒ ij.
Mell. q. ſ. coq. ad conſiſt. Elect.

Quòd ſi Tuſſis producta fuerit à digeſtione vitiata, & fuerit Tuſſis ſtomachalis, tunc conducit Vomitorium ſtatim propinandum, dein omnia ea quæ ſtomachum corroborare dicuntur, ut ſunt Elix. Menth. Roman. Spirit. Sal. ammoniaci Aniſat. Malvat. Juniper. liq. terr. fol. Tartari, Tinctur. Vitrioli Mart. Zwelf. Decoct. maſtich. cum guajac. & ſaſſafr. in quacunque Tuſſi optimum eſt.

Si Tuſſis difficilis & inveterata, conducit liquor. terr.

terr. fol. Tartar. ad guttas in brodio aſſumend.

Si tuſſis deſperata, & hæmoptyſis concurrente ſimul effervescente ſanguinis motu, *Fauſii* decoctum pectorale conducet, quod deſcribit prælaudatus *JungKen*. Vel cephæ, vel allium cocta comedantur. Quodſi tuſſis ex ſtomacho oriatur, qui præ cæteris tuſſibus eſt magis furibundus, materiam hancce viſcidam, mucilaginoſamque in ſtomacho hoſpitantem, eliminandam cenſemus, quo nihil præſentius quàm vomitorium, præſens namque levamen adfert, poſtmodum ad reliquias materiæ acidæ mucilaginoſæ reſolvendas & fibrillas tunicarum ventriculi deliniendas, conducet ſequens:

℞. *Aqu. byſſop.*
Menth. ana ℥ j. ß.
Liquor. ex raphan. c. ſacchar. parat. ʒ j. ß.
Spermat. cet.
Syr. de nicotian.
Eryſimo ana ℥ ß.
M. f. mixtur. cochleat. ſumend.

Vel ipſum ſperma ceti non rancidum exhibeatur cum juſculo calido à gr. x. ad ℈ j. imo ʒ j. Acida tuſſim imminuunt, ſi ſint volatilia, non verò fixa, quatenus ſal infringunt, & pituitam diſſolvunt, quòd acida tuſſim movere dicantur, hinc eſt, quod acida dum aſſumuntur, gulam à ſalinis phlegmatibus jam quadantenus excoriatam irritent, quæ tuſſis ſtatim poteſt ſedari, ſi os aqua colluatur, ſed acida debent eſſe volatilia, alias enim phlegmata coagulant. Gravidæ quoque laborant ſæpius tuſſi ſicca, in qua curanda proſunt pil. de cynogloſſa, vel de ſtyrace, bis vel ſemel in ſeptimana ante cubitum aſſumptæ; eſto formula:

℞. *Maſſ. pil. de ſtyrac.* ʒ j.
F. pil. ponder. gr. j.
Aſſumat ægra ſeptem cubitum itura, vel pil. catarrhal.

Myrrhata in tuſſi à quacunque cauſa orta haud contemnenda ſunt; aliaque externa, quibus annumeramus ſequens linimentum ad pectus inungendum:

℞. *Unguent. pectoral.* ℥ j.
Axung. taxi
Anſeris ana ʒ ij.
Croc. oriental ℈ ß.
M. f. unguentum.

Vel ad plantas pedum,

℞. *Alii n.* ij.
Axung. ſuill. q. ſ.
Lucii ʒ ij.
M. F. l. a. Linimentum, quo plantæ pedum inungantur. Quod & poteſt fieri ſola pinguedine lucii piſcis, quæ peculiari & εὐῤῥέτῳ motu agit in pulmones, eorumque infarctus invertit.

Reliqua chirurgica externa in tuſſi, veſicatoria, cauteria actualia aut potentialia, V. S. balnea &c. ex præcedentibus colligantur. Frictiones & ligaturæ non niſi maxima ægri incommoda adferunt. Si ab aere frigido admiſſo Tuſſis dependeat conducit apprimè Spiritus vini cum ſaccharo Canthi ac ficubus combuſtus, cum quo ſi guttulas nonnullas *balſami noſtri pneumonici* propines, eò præſentaneum magis dabit effectum. Si Tuſſis ſicca diutiùs affligere velit ac phthiſin minari bibatur decoctum ex lignis & paſſulis cum liquiritia paratum. In Tuſſi ex pectoratu difficili conducit admodum oleum amygd. dulc. cum ſpermate ceti, vel per ſe ſæpiùs aut ſyr. de hyſſopo remixto propinatum.

In Coryza ad lympham incraſſandam & in Raucedine cum tuſſi conducunt pilulæ de cynogloſſ. & ſtyrac. n. 5. ante cubitum deglutiendæ; paſſul. major. etiam in ſpiritu vini, vel aniſi macerentur, & aſſumat æger cochleatim; magnifacio & zinziber in China condit & omnia myrrhata.

In tuſſi etiam pectori externè applicari poteſt pellis cygni, vel etiam pectus adipe cygni poteſt inungi; Hœferus commendat in paroxyſmo, ſi pedes deponantur in aquam calidam.

Hiſce nunc claudemus rivos, ſat enim prata bibere.

LIBRI II.

De Morbis Pectoris.

CAPUT II.

DE ASTHMATE.

§. 1. In capite præcedenti deſcripſimus incommoda Tuſſis, quam ſequitur nunc malum perículoſius & difficilius, quod Græcis *Aſthma* dicitur, aliis Epilepſia vel caducus pulmonum, nonnullis difficilis reſpiratio, aut anhelatio. Deſcribitur vulgo, quòd ſit difficilis ſeu crebra quædam reſpiratio, nunc cum, nunc ſine febre, aliquando cum ſonitu & ſtrepitu, interdum ſine illis exiſtens, à bronchiorum & cellularum pulmonis & bronchiorum obſtructione quacumvis, vel potius, ut aliis placet, anguſtia eorum, ortum habens. Hæc definitio eſt; nunc differentiæ ſunt annotandæ, quorum vulgo tres ſtatuuntur, dum enim difficilis hæc ſpiratio placidè urgeat, & neque ſonus, neque anhelatio fortis fiat, febreque vacet, *Dyſpnæa* dicitur; cùm verò patiens ſpirare ſine ſono & anhelatione non poſſit, *Aſthma* dicitur; ſi autem malum ità urgeat, ut nonniſi erecta cervice ſpiritum ducere poſſit æger, *Orthopnœa*, ſeu Latinis, *recta reſpiratio* vocatur; juxta verſiculos memoriales, *Deſcriptio.* *Differentia.*

Dyſpnæa *ſe celat*, *canit* aſthma, *malumque revelat*,
Exſpirat latè trahit ad ſe cum gravitate.

Reſpirationis hæc vitia ut dyſpnæa, Aſthma, & Orthopnæa gradu ſaltem inter ſe differunt.

In genere ægri dicuntur anheloſi & ſpirituoſi, orthopnæa enim affecti ſi decumbant jaceantque quaſi ſuffocantur, & cordis actione planè ſuppreſſa mori coguntur. Differunt verò prædictæ ſpecies ſecundùm magis & minus, omnes enim continentur ſub crebra & denſa ſpiritus ſuppreſſione. Helmontius duplex ſtatuit aſthma, *Aſthma muliebre & utrique ſexui commune*, quod & ſubdiſtinguit in humidum & ſiccum.

§. 2. Succedit pars affecta, qua in re veteres *Galenici* aliique ex Neotericorum ſubſelliis propagines aſperæ arteriæ in pulmonum ſubſtantiam diſſeminatas hic affici contendunt; alii ipſum diaphragma pro ſubjecto accuſant, moti hoc fundamento; quòd ſcorbutici utut difficulter reſpirantes, nihil tamen de pectore conquerantur, ſed affectum locum, ubi gravamen ſentitur, ſub diaphragmate monſtrant. Helmontius varia tela ſpargit, ut ſcopum feriat mox enim membranam pulmones ambientem, mox ſtomachum, mox uterum, & lienem pro ſede affecta agnoſcit. Nonnulli *muſculos* coſtas elevantes tanquam partem affectam culpant: Nos pro ſubjecto ſtatuimus pulmones, cum ſuis veſiculis membranaceis pulmonum parenchyma partim conſtituentibus, ſaltem reſpirationi dicatis, facilique expanſioni & complicationi accomodatis, mirabile illud naturæ ventilabrum, unà cum muſculis omnibus coſtas elevantibus, quorum præcipui ſunt *ſerrati poſtici* ſuperiores & inferiores, levatores coſtarum *Stetonis*, & cervicales deſcendentes *Diemerbrocci*, Microcoſmetoris ac ſpirituum animalium influxu præſuppoſito, mediantibus enim ſcapulis ad tollendum pro inſpiratione intenſiori thoracem muſculos levatores ſeu patientiæ & rhomboidæos operam ſuam in inſpiratione conferre poſſe probabile eſt, quia oriuntur à colli & ſuperioribus dorſi vertebris, ac pauliſper deſcendendo ſcapulis dorſo affixis inſeruntur; unde pleniùs apparet, quòd in aſthmaticis & moribundis extremo conatu ſpiritum haurire adnitentibus, ſcapulæ quàm maximè eleventur, ſine pulmonum tamen motu, ne pauciſſimis quidem horæ minutis abſque præſentiſſimo vitæ periculo eſſe queamus quo etiam inhibito ſanguis circa præcordia neceſſariò coagulari debet; ceu ſæpiùs in animalibus vitro impoſitis & antliæ pneumaticæ ope aere extracto; jucundo vidimus ſpectaculo; pulmones verò non ſecundùm omnes partes *Pars affecta.*

hic

hic afficiuntur, aliæ enim propiùs, aliæ remotiùs patiuntur, maximè verò hoc in morbo læduntur bronchia, ſeu aſperæ arteriæ propagines, non excluſis veſiculis & ſanguiferis vaſis, materiam vitioſam pulmonibus afferentibus, prout enim acidæ particulæ variis pituitæ viſcidæ particulis obvolvuntur, vel bilioſis vel alkalinis implicantur, ita variant in pulmonibus inducti affectus vel lenti vel celeres. Stomachum quoque ſæpe hujus affectus eſſe partem affectam nemo Medicorum dubitat, quod & ſæpiùs in infantibus obſervare ſolemus, & optime tale Aſthma nuncupari poteſt Aſthma ſtomachale, prout in Caſibus pluribus videre licet.

Caſus. §. 3. Libet hic caſum valde quadrantem annectere. Vir quinquagenario major, conſtitutionis ſanguineæ ſummè obeſus, jam per triennium & ultra ita gravi vexatus fuit anhelitu, ut vix centum paſſus facere potuerit abſque ſuffocationis metu, ille tempore hyberno, & pluvioſa exiſtente tempeſtate, decubuit cum difficillima reſpiratione, versùs noctem ſemper aucta, qua durante ſomno ſurgere coactus, pectus pugnis & manibus fortiter percuſſit, ne immineret ipſi ſuffocatio lethalis, quam ſemper timebat; concomitabatur ipſum tuſſis ſicca, ſine febre tamen, aerem per feneſtras fruſtra hiante hauriebat ore, nec loqui poterat, urina erat tenuis & rubicunda, effluente ſimul ex ore pituita viſcida, tandem cum ſtertore & ſonitu reſpirabat.

Diagnoſis. §. 4. Qua ipſa facti ſpecie tyro hunc hoſtem cum ſuis ſatellitibus facili Marte cognoſcere poteſt. Nam reſpirationis læſæ Diagnoſin operoſè ſectari ſupervacaneum videri poſſet, cùm & hæc ſenſibus pateat, & ex ægrorum querulo anhelitu, & reſpiratione haud difficulter colligi poſſit, verùm ob meliorem cognitionem, & diſtinctionem affectuum, præter ea, quæ accuratiùs ex caſu colligi poſſunt, pauca duntaxat recenſebimus. Magna ergò denſaque fit reſpiratio ſine febre, aliquando quidem etiam cum anhelatione, atque ſono, id quod magis jacentibus quàm ſedentibus accidit, pectus grave eſt, & anguſtiam arctationemque percipiunt ægri, frequenter & tuſſiunt aſthmatici, nihil tamen purulenti eiiciunt. Malum hoc increſcit eò uſque aliquando, in orthopnæa nempe, ut recta cervice ſpirare cogantur miſeri, ne planè ſuffocentur, adeſt ſibilus, & aliquando ſtertor, nocte imprimis ingraveſcens, ut & dolor pungens, adſunt in ſcorbutico aſthmate inflationes ventriculi, & tenſiones dolorificæ hypochondriorum, rugitus inteſtinorum, ſputatio frequens, ructus, cardialgia, quandoque vomitus, palpitatio cordis, pavores & ſudores nocturni, facies modo pallida, modo lucida & inflata, urina modò flammea, modò pallida, plerumque arenulis rubicundis matulæ latera occupantibus referta, unde illa obſtructio renum & inde particularum ſalinarum in ſanguine præſertim cumulatio oritur. Dyſpnœa cognoſcitur, quando anhelatio non adeò urget, ſed modicè adhuc, denſè tamen citraque ſomnum affligit, ob inſpirationis vias minùs adhuc obſtructas. In Aſthmate reſpiratio non tantùm eſt denſior ſed & frequentior in ſpecie cum ſibilo & ſono, cum Tuſſi utplurimum moleſta. In orthopnæa, ceu dictum, ægri non niſi erecta cervice, elevatoque thorace ac collo extenſo non aliter ac moribundis accidit, reſpirare poſſunt, decumbentes enim & jacentes ſuffocationis metum incurrunt, & ſuffocati apparent planè. In Aſtmate ſtomachali ſumma adeſt reſpirandi difficultas cum tuſſi, & materiæ viſcidæ rejectione, appetitu languente antea minùs aucto, ventris inflatione, & anxietate circa præcordia, alioque ſicciore. Humoroſum verò Aſthma ſive difficilis reſpiratio à muco in pulmonum veſiculis hærente eſſe cognoſcitur, quando præter tuſſim & ſonitum ex profundo quaſi ſtertentem, pituita excernitur, & quo magis illa excernitur, eò magis affectus imminuitur. Quando verò viſcida quædam materia, magis internas pulmonum veſiculas obſedit, tum ſonitus non percipitur, & non niſi ſucceſſivè, neque adeò copioſè materia illa viſcida cum tuſſi eiicitur:

§. 5. Explicatis hactenus ſignis diagnoſticis, nunc de cauſis, tractandi ſerie obſervata, mentem noſtram exponamus. Primo loco ſtant veteres *Galenici*, qui aſthma omnium frequentiſſimè à pituita craſſa & viſcida, quæ aliquando in aſperæ arteriæ ductibus, interdum in ipſis pulmonibus hæret, oriri contendunt, ſive illa pituita aliunde, ſcilicet à capite fluat, ſive ibid. generata ſit; in pulmonibus enim multas id genus ſuperfluitates generari poſſe, non dubitant, quam pituitam in deſperato malo mediante calore in vitream ſeu gypſeam, quin & in calculos tranſmutari putant. Hunc quoque affectum, propter pectoris anguſtiam ipſiuſque malam conformationem hominem affligere poſſe ſtatuunt, nec vapores ab inferis ad pulmones aſcendentes, & aſthma patientes, rejectos volunt. *Cauſa ad mentem Veterum.*

§. 6. *Paracelſi* ſectatores jurati, fumos minerales in *Chao* deliteſcentes & viribus aſtrorum impregnatos, nec non reſpiratione attractos pulmoneſque inficientes culpant, nec tamen ex aſſe reiiciunt opinionem Galenicorum, admittentes quòd etiam phlegma in bronchiis exiſtere poſſit, quo facto aer nequeat penetrare, unde ægri fiunt anheloſi, unde ubi in cannulis reſiccatur phlegma, tuſſim inde excitari poſſe perpetuam autumant. Externas quod concernit cauſas, varias admittit ipſe Paracelſus de *morb. metallor.* Calorem nempe & frigus externum, pruinas, pluvias, nebulas, reſolutiones, ſtellarum galaxiæ, potiones acidas, aciditatem vitrioli, aluminis, aerem ſubterraneum, fumos ſalinos, ſulphureos minerales, antimoniales, arſenicales, auripigmentales. Alibi & tartarum in pulmonibus generari & inde morbum hunc gigni poſſe haud inficias it. *Paracelſi.*

§. 7. *Helmontius* omnia prædicamenta & prædicabilia ſuperare annitens, nauci pendens & craſſo Calphurnii ore ut ſolet, ridet. prædictorum authorum opiniones, quæ hujus originem affectus adſcribunt pituitæ defluæ in pulmonem, in putatitio ſcilicet catarrho, per tot ſecula canoniſatas, idque inde deducit, quia aſthma repente invadit, non ſecus ac collo injectus laqueus; hinc & ſolvitur abſque magna pituitæ excreatione, quòd verò interdum aliquid excernatur, non cauſæ occaſionali adſcribendum, ſed potiùs producto putat, magnæ ſcilicet coarctationi, & injuriæ factæ pulmonibus; reiicit & ſententiam defendentium fuligines & vapores aſcendentes aſthma parere poſſe, atque nominat aſthma, *caducum pulmonis*, quod nidum ſuum habeat in duumviratu, & potiùs cauſam hujus affectus ait eſſe peculiare venenum, pulmones proprietate ſua afficiens, indeque inſolentiùs urgere, quàm illud, quòd caput & totum hominem in epilepſiam ſternat. Duplex quoque, ceu diximus, ſtatuit aſthma *muliebre & utrique ſexui commune*, ex utero enim ſurgit virus, (cujus vita atque poteſtas toti imperat mulieri) quod gulam ſtringat, & pulmonum lobos & poros coarctet. Item dicit aſthma eſſe vel humidum vel ſiccum, hoc ipſi eſt ut plurimum interruptum, quod tamen totum corpus noſtrum concutiat tumultuosè, & intervallum ſupplicii gravitate compenſet, & id aſthma ſedem habet in liene, hinc aſthmaticos lienoſos vocat. In mulieribus verò in utero, unde ſexus fœmineus meritò longè miſerrimus, vidit enim, ſicut & nos, author plures mulieres quæ ſuaveolentium odore præter cephalalgias & comminatas ſyncopes in extremam reſpirandi difficultatem projectæ ſunt. Archæus enim vel ſplenis vel uteri primariò affectat ſpiritum innatum pulmonum per actionem regiminis, ex hac enim aſthma epilepſiæ ſimile gignitur, unde &, ceu jam diximus, aſthma ab authore noſtro caducus pulmonum vocatur, quod hic affectus cum epilepſia conveniat, quod & à poſteriori, juvantibus nempe, concludit, quicquid enim epilepſiam curat, ab eo & curatur aſthma. In ſtomacho aſthma quoque ſedem habere contendit, & id inde probare ſatagit, quia aliquando unico vomitorio exhibito feliciſſime tollatur malum, tum quod quorundam ciborum corruptorum vitio malum oriatur. Alterius *Helmontii.*

terius aſthmatis humidi à copioſa materia generati nomen deducit, ejuſdemque exſcreatione nimia, id quod fit juxta noſtrum Authorem proprio pulmonum vitio, infeſtatque potiſſimùm ſenes, nec non morti vicinos, ut & phthiſicos, poſtea quoque mucilagines parit, idque vel ob occultam vomicam, vel aliam injuriam pulmonibus illatam; de quibus, ſi plura lubet, videas elegantiſſimas pagellas *Nobiliſſimi* Authoris de *Aſthmate & Tuſſi*. Sed ne nimii in audiendo Helmontio ſimus, aliquid temporis etiam dandum celeberrimo.

VVilliſii. §. 8. *Williſio*, qui affectum hunc tyrannum reliquorum pectoris affectuum nuncupat, hac ratione, quia hujus paroxyſmis nihil terribilius occurrit, ab hoc enim morbo ægri tanquam à terræ motu concutiuntur, reſpiratio enim, quà vivimus, impeditur, & quandoque penitus aboletur, unde & mors in urna eſt. quoad cauſam verò, hic Noſter cum Helmontio reiicit vapores à liene, utero, meſenterio, ſtomacho, aliiſque viſceribus ad pulmones adſcendentes & aſthma producentes, quia nulli aſthmatici abſque manifeſta pulmonum labe paroxyſmis aſthmaticis affliguntur, abſque viſcerum præditorum culpa & abſque jactata ab aliis bronchiorum anguſtia, indeque aliam cauſam aſſignat, & abſque jactata alia, pro cauſa unica, aſthma fieri contendens à partium motricium ſpaſmis: materies enim heterogenea, juxta ipſum ſpiritibus inimica, ab ἐγκεφάλῳ in nervorum tunicas excuſſa in quantitate exigua abſque magna noxa ſe exſerit, ſi verò in molem accreverit & fibras nerveas pneumonicas & muſculares reſpirationi inſervientes occupet, tunc ſpiritus incolas moleſtat, inque ſpaſmos aſthmaticos concitat. Nec tamen negat Author aſthma hoc aliquando oriri poſſe ab anguſtia bronchiorum obſtructione per humorem craſſum & viſcidum, vel materiam purulentam vel ſanguinem extravaſatum, tubercula, ſcirrhum aut calculos, &c. Inter cauſas occaſionales, omnia quæ ſanguinis maſſam efferveſcere faciunt recenſet, ut ſunt omnes motus violenti, tum animi tum corporis, Venus immoderata, (unde Auſonius licentia poetica concubitum deſcribens in centone nuptiali ſub finem fere ità ait: Jamque ferè ſpatio extremo feſſique ſub ipſum finem adventat, aut tunc creber anhelitus artus avidaque ora quatit, ſudor fluit undique rivis, &c.) Ira, lecti calor &c. quæ omnia inſultus acceſſunt, ſæpius enim ipſe obſervavit, prout etiam in noſtro ſuperiùs dicto caſu, aſthmaticos ſemper in lecto pejus ſe habuiſſe, unde aſthma quoque Willis dicit aliud convulſivum, tum à cauſa ejus conjuncta, tum cauſa procatarctica, mox intus in pulmone, mox forinſecus in fibris ac nervis ſpiritibuſque animalibus ad reſpirationis munus deſtinatis latente.

Sylvii. §. 9. *Sylvius* in aſthmate, orthopnœa & dyſpnœa ponit halitus flatuſque vitioſos, imprimis auſteros in tenui inteſtino ex pituita per bilem rarefacta productos, & partim per ventriculum & œſophagum ad os aſſurgentes, hinc cum aere inſpirato in pulmonum bronchia & ulteriùs ſurſum penetrantes, partim vaſa lactea & ductum thoracicum tranſeuntes, dein molles pulmonum lobos vel implentes vel coarctantes, ſicque reſpirationem liberam impedientes, nec excludit prælaudatus Author in aſthmate, præſertim in orthopnœa, pituitam viſcidam à capite depluentem & pulmonum bronchia obſidentem, anguſtiamque hanc excitantem.

Carteſianorum. §. 10. *Carteſii* famoſiſſimi & ſpeculabundi hujus ſeculi Philoſophi, ejuſque aſſeclarum Regii, le Grand, Hogelandi, Brœchuſii, &c. caſtra nunc luſtrabimus. Antequam verò ad reſpirationis vitia accedamus, operæ pretium videtur, priùs veram motus pulmonum cauſam ad mentem eorum exponere, ut eo faciliùs cognoſcere liceat ipſius motus defectum. Ad explicandam ergo reſpirationis actionem, ſupponunt Carteſiani materiam ſubtilem & æthercam, voluntque aerem ſolo propulſu à pectore & abdomine motum excitare in pulmonibus, ſicque eos explicare. Dein dicunt ſanguinis circulantis motum eſſe continuum quem neceſſariò inſequi debet motus ſpirituum animalium, qui ſpiritus per nervos pergunt & traiiciunt omnes muſculos intercoſtales, diaphragmatis, &c. Nec miretur quis, quòd per unius in cerebro pori aperturam ſpiritus fluant in plures muſculos, quia tubuli nervorum complures fibrarum ſub una eademque membrana continent. Muſculi ergò juxta ipſos ſecundùm totam ſubſtantiam inflantur ſeu contrahuntur, quapropter fit cum thoraci majus ſpatium contribuatur, ut præ fuga vacui aer externus aliqua quantitate ſemper intus pellatur, donec eorum muſculi antagoniſtæ, qui exſpirationi dicati ſunt, ſpirituum motum excipiant, atque adeo muſculi inſpirationi inſervientes motui, ſicut, vela præ defectu venti flacceſcunt, remittantur & largiores fiant, cum muſculi exſpirationi dicati à ſpititibus priores muſculos egreſſis & poſteriores ingreſſis contrahuntur. Sic igitur inſpirationem & exſpirationem à ſpiritibus animalibus, qui jam vitales facti ſunt, ita effici credit *Brechauſen in œconomia animal. p. m.* 175. ut muſculi vigente animali vita ſemper & continuo ſecundùm variam mixtionem & motum ſanguinis inflentur. Quæcunque itaque viam aeri præcludere poſſunt, aſthma ſeu orthopnœam inducunt, & hoc ipſum ex eo colligimus, quod ſi ſanguis è venarum jugularium ramis in partes illas tranſitum aeri præbentes muſculos ſcilicet faucium influxerit & ibi detentus fuerit, prout conſpicere licet in angina maxima difficultas reſpirandi inde ſuboritur; quòd ſi itaque ſimile quid inciderit in arteriam, oritur quoque aſthma. Sic à læſa pulmonum, nec non muſculorum inſpirationi inſervientium ſcilicet intercoſtalium ſubſtantia, hunc morbum ortum habere poſſe ex Carteſiana hypotheſi deducitur nervis ſcilicet ad muſculos intercoſtales aliaque inſpirationi inſervientia organa deſtinatis obſtructis, prout fit in ſcorbuto & apoplexia, quæ ſemper orthopnœa vel aſthma comitantur; Reſpiratio enim in iis ideo impeditur & aufertur, quod nervorum initio, ſive exacte, ſive quodammodo obſtructo, vel nulli vel pauci ſpiritus animales per nervos ſcilicet recurrentes, in illos, qui thoracis elevationi dicati ſunt, muſculos mittantur, atque hac ratione thoracis elevatione ceſſante, ipſa etiam reſpiratio vel aufertur vel diminuitur; ſic puris quoque collecta, moles, cùm magnam thoracis cavitatem impleat, facit anguſtiam. muſculi enim ab incumbente ipſius pondere officio fungi nequeunt, indeque nec fit debita & exquiſita pulmonum expanſio. Juxta eos ſpiritus animales non tantùm in muſculos Thoracis, ſed ut plurimum in reſpiratione in muſculos diaphragmatis influunt, inſpirationis officio fungitur diaphragma, ita ſi contingat ut latices quidam in abdomine hoſpitentur frequentes, qui ſua expanſione contra diaphragma incitantur, idque continuè, non poteſt non talis homo cætera ſanus diem obire. Inſpirationis officium diaphragma præſtat ſequenti modo: Spiritus animales per nervos à Cerebro delati diaphragmatis muſculos ingrediuntur, iis ingreſſis hi muſculi dilatantur, fitque circulus carnoſus craſſior, & totus membranaceus ſimul in rectum expanditur, illo expanſo viſcera abdominis deorſum comprimuntur, hæc porrò viſcera cętera, &c. Hæc Carteſiana fuit ſententia ſat ſpecioſa; jam noſtram explicationem dabimus.

§. 11. In genere *Nos* de reſpiratione, quantum tamen inſtituti ratio poſtulat, aliquid præmittamus. Exiſtimamus ergo aerem pectore ad inſpirandum dilatato, pulmones ingredi, ipſoſque neceſſariò pro thoracis cavitate coextendi; exſpirando autem cum pectoris ſpatium non niſi ab eodem ſeſe rurſus deorſum & introrſum coarctante reſtinguatur, neceſſariò etiam aer ex pulmonibus complicabilibus ob tot veſiculas ab eodem thorace ſimul exprimitur. Pulmones ergo, ut alii voluere, non ex ſe propria vi, nec à corde, nec ob metum vacui moventur, ſed aer eſt vera & adæquata reſpirationis cauſa, idque præprimis ſaltem in confiniis globi terrę & certam aeris acquiſitam denſitatis conſiſtentiam. De aeris elatere ac pondere hincque reſultante illius motu plura pro explicanda Noſtra opinio de cauſa.

reſpira-

reſpirationis obſcuritate, plurimum huc ſpectantia, addenda eſſent, aſt cùm Vir Magnificus *Otto de GueriKen*, Celeberrimus ille Conſul Magdeburgenſis *de Vacuo*, & Illuſtriſſimus *Boyle* Anglicæ gentis decus, ac Regiæ Societatis ſplendor in *Experim. phyſic. mech. de aeris vi elaſtica*, atque Nobiliſſimus *Mayou* Londinenſis *in Tractatu de Reſpiratione*, rem penitus abſolverint, ſupervacaneum duximus, eò magis, quia ad philoſophicum tribunal res ſpectat, hæc omnia accuratiùs excutere. Motus enim pulmonum & cordis ita eſt neceſſarius, ut abſque eo ne pauciſſimis horæ minutis abſque vitæ periculo durare poſſimus, quod ipſum machina Boyleana probat, in qua dum aer exhauriebatur intra 2.3.4.5.6.& 7. ad ſummum horę minuta aves & mures non admiſſo aere extinctæ fuere. Fuit hactenus in genere reſpiratio cum reſpectu ad aerem, quomodo vi ille aer reſpirationem efficiat, id nunc explicandum; & cor quidem per ſyſtolem & diaſtolen motum exercet, ſanguiniſque molem nunc excipit, nunc propellit, quem pulmonum expanſio & dilatatio juvat, aſt tamen non à ſe invicem dependent, hi duo motus quidem conſervantur beneficio reſpirationis, quandoquidem, ceu ſuperius dictum, inter Medicos plane non convenit, qua ratione fiat reſpiratio, i. e. pulmo moveatur. Receptiſſima verò fuit opinio, pulmonis motum thoracis & diaphragmatis ritu more follium excitari, implerique eos quia diſtenduntur, quæ tamen opinio carioſo nititur fundamine; multus dari reſpirationis uſus, extra omne dubium ponimus, præter enim cordis refrigerium, ſanguinis ventilationem, fuliginoſorum effluviorum exportationem, pabuli nitroſi importationem, partium ſanguinis diminutionem, ſubactionem, pinſationem, in inteſtina preſſionem & miſcelam in corde ultimam, necnon motus ſanguinis ex uno in alterum cordis ventriculum promotionem noſtro calculo, addendam, ultimam ſanguinis perfectionem ope particularum ſalino-nitroſarum in aere exiſtentium, in ſiniſtro cordis ventriculo abſolvere; aere enim rarefactus una cum ſanguine per earum vaſa tranſeunte in ſiniſtrum cordis ventriculum admiſſus, eum attenuat & ſubtiliſat, quo facto aptior redditur pro ſpiritus animalis generatione, ſunt enim in aere particulæ ſalino-volatiles, unde & is dicitur occultus vitæ cibus. Probabile verò exiſtimamus pulmones in reſpiratione non tantùm Atmoſphæræ preſſura, ſed & à vi elaſtica irruentis aeris inflari ac diſtendi. Aer enim quacunque data porta & via ruit, imo quam difficulter excluditur ab irruptione in machinam ſuam per anguſtiſſimas & inſenſibiles rimas, prout demonſtrat ſat ingenioſè ſæpius dictus Nob. Anglus *Boyle de Aere p.m.* 196. Siquidem aer per os & nares in aſperam arteriam ſive laryngem irruens in pulmonum ſinus & cavitates ſeſe inſinuat, & iſtius loci calore multum rareſit, & dilatatur, qua expanſione facta vim ſuam elaſticam exerit, unde pulmones inflantur & attolluntur majuſque ſpatium occupant, atque niſi me auguria fallunt, reſpiratio nil aliud eſſe videtur, quàm aeris thoraci incluſi reſolutio & reciprocatio, motuſque pulmonum & diaphragmatis alteratio, ſuppoſito tamen ſemper influxu notabili ſpirituum animalium influentium in muſculos intercoſtales; nil ergo vetat, quin aerem externum primam totius motus originem dicamus, animalia enim confeſtim moriuntur, quibus aer denegatur, ceu illuſtris *Boyle* in Experimentis ſuis *phyſico-Mechanicis* abunde declarat; unde quoque haud inconcinnè *Varro* credidit, animam (corpoream nempe) eſſe aerem ore inſpiratum, calefactum in corde, ſparſum per viſcera. Crudeliſſima & certiſſima etiam ratio eſt, aerem præcludere, quo penitus denegato reſpiratio ac ipſa vita, quorum eſt individuus nexus, ceſſat. Aeri enim irruenti tantam vim ineſſe; ut pulmones dilatare & attollere poſſit, docent experimenta plurima prælaudati *Boyle Experim mechan.* Ex.7.8.9.10.44.48. quippe veſiculis hiſce pulmonum ab acre irruente inflatis, eorum molem intumeſcere neceſſe eſt, vi enim decuplo, forſan centuplo majori, aerem pollere credimus, quàm nos eidem aut ejus elaſticitati attribuimus, quippe qui hanc vim aeris expanſivi denegare velit, perpendat velim, habita tamen proportione ejuſdem calefacti, rarefacti ſeu expanſi, vim in Æoli pilis, bombardis & hujuſmodi machinis incluſi & ex eiſdem exploſi. Ad hanc ergò continuam aeris reciprocationem & elaſticitatem, præſuppoſito Microcoſmetoris & Cardimelechis regimine, & ſpirituum animalium influxu, concurrere quoque muſculos omnes intercoſtales, diaphragma & nervos pneumonicos, haud negamus, unde infinitæ propemodum exſurgunt exſpirationis læſiones; diximus enim in reſpiratione ordinaria peragenda duo potiſſimum requiri: (1.) ut tranſitus aeri Atmoſphæræ preſſura ingreſſuro & egreſſuro liberè concedatur: (2.) ut aer elaſtica ſua vi pulmones debitè expandere, & extendere queat. Quoties itaque viæ hæ occludantur, vel expanſio pulmonum à quacumque cauſa impediatur, diverſimode læditur vel diminuitur reſpiratio. In aſthmate ergo, ut tandem ad ſcopum veniamus, ſunt aliquando bronchia vel veſiculæ pulmonum à pituita viſcida tenaci, pure, tuberculis, tophacea materia, calculis &c. aliove impedimento obſtructa, quod illuſtrat obſervatio, quam habet *Nob. Diemerbroccius* in ſua Anatomia p. m. 510. collecti ſucceſſive in famulo pulveris ſubtiliſſimi, lapidem in veſiculis pulmonum ſicque aſthma procreantis, quo æger tandem obiit, poſtquam coacervatus admodum eſſet hiſce pulvis. Ejuſmodi alia exempla habent *Ephemerid. Germ.* Sal etiam ponticum in aere exiſtens & in fauces irruens, inde pulmonum veſiculis injurias faciens, hoc malum producere poſſe nulli dubitamus. Aliquando etiam in dyſpnœa & orthopnęa expanſio pulmonum non à defectu aeris ad pulmones tranſeuntis, ſed impeditur modò ob rarefactionem atque ebullitionem nimiam ſanguinis, modò ob grumeſcentis ejus in anguſtioribus meatulis ſtagnationem, modò ex irritatione convulſiva nervorum ſpirandi organis inſervientium, aſthma & ſtrangulationem oriri poſſe plena manu apertè concedimus. Oriuntur utplurimùm Reſpirationis vitia ex duplici imò triplici cauſa; quarum prima quærenda eſt in ventriculo, ſi enim Ventriculus fuerit inflatus, ita ut diaphragma liberè moveri nequeat, oritur difficultas reſpirandi. Secunda hæret in pulmonibus, quando viæ bronchiorum ab humore craſſo ſunt obſtructæ, ita ut aeri ad cellulas pulmonum tranſitus denegetur, hinc ſanguis non ritè ventilatus, celeriùs movetur per pulmones, & reſpirandi inducit difficultatem. Tertia cauſa eſt à tubulorum nerveorum reſpirationi dicatorum obſtructione, quæ impedit quo minùs Spiritus animales in ſufficienti copia ad reſpirationis organa excurrere poſſint; talem reſpirandi difficultatem videmus in Apoplecticis, in quibus reſpiratio plus minùs imminuitur, non culpa pulmonum, ſed culpa nervorum. In aliis verò paroxyſmis aſthmaticis pulmones elevati & diſtenti ſuffocationem penè inducunt, id quod non fit à flatibus aut à vaporibus, flatus enim in venis & arteriis pulmonalibus contenti eos inflare nequeunt (cùm licet per fiſtulam arteriæ pulmonali adaptatam flatus immittantur, pulmones tamen haud intumeſcant) inde ſuperiùs neque vapores ſi contineantur in veſiculis, facile enim cum aere expelli poterunt. hunc affectum excitant. Quare ut rem acutiùs tangamus, arbitramur hujuſmodi ſuffocationes à muſculis intercoſtalibus & ſepto tranſverſo convulſis procedere, ab eorum enim ſpaſmo pectus nimis diu in dilatatione detinetur, ceu motus maris ſine vento. Videmus quoque in alio caſu in hypochondriaco-ſcorbuticis, quos ſæpius reſpirandi motus in præſentaneum vitæ periculum conicere ſolet, ceu obſervavimus in defuncta quadam fœmina civi hujus civitatis C. propter nimis enim ſanguinem coagulatum in pulmonibus, perinde ut in ſimili caſu ob ſerum acre lixivum & fluxile bilioſum nimis in corde præter nat. ebulliens. oboriri poterit hic affectus, ita ut pulmones inflati maneant & reſpiratio interrumpatur, per arteriam enim pulmona-

monalem cum impetu in pulmones irruit interdum ſanguis hic vitioſus bronchia & veſiculas pulmonum comprimens, vaſaque ſanguifera diſtendens, ut pulmones relaxari debitè, ac pro aeris recentratione rurſus expandi nequeant. *Aſthma* humidum (ſtatuimus enim cum Helmontio humidum & ſiccum) ex mucilagine viſcida, tam in bronchiis veſiculis pulmonum, quàm in ſtomacho p. n. hoſpitante, deducimus; item quando ſanguinem ſtagnantem nonnihil in præcordiis ſequitur affectus, à ſanguine enim crudo, viſcido acido, auſtero, ſeroſo chylo & ſimilibus aſthma oriri poſſe planè perſuaſi ſumus, chylus enim quandoque in cordis ventriculum dextrum delatus ob cruditatem & viſcoſitatem haud propediem rarefit, ſed in corde ſtagnare & reſidere aptus, ipſius oppreſſionem intendit, in cujus ſublevatione reſpiratio crebrior inſtituitur, ut ſanguine in pulmones exantlato eidem ſuccurratur, confer *Williſ.* de *Feb.* cap. 2. & de *ſcorbut.* c. 3. Hinc experimur plures hypochondriacos hora una aut altera à paſtu aut à motu corporis reſpirandi difficultatem pati, quatenus nempe chylus crudior ſanguini infertur & affunditur; ſic acor peregrinus ſive humor acidus ſanguini commixtus eundem circa præcordia & vaſa pneumonica plus minus coagulando ac circulationem æqualem turbando, reſpirationem non poteſt non inſigniter ſufflaminare, quod probat *Excellentiſſ. Ettmuller. Amicus noſter obſervantiſſimus* in *Chirurgia* ſua *infuſoria*, inquiens: Amicus quidam in venam canis ſubclaviam injecit ſpir. nitri, & paulo poſt difficulter reſpirante & tandem extincto cane, ſanguis in iſta vena & corde coagulatus & in grumos concretus repertus fuit. Prælaudatus Medicus aliud experimentum in eundem finem inſtituit, ℥j. nempe olei ſulphuris per campanam in aquæ ℥j. & quod excedit, diſſolutam in venam cruralem canis infudit, factaque convenienti vulneris deligatione canem à vinculis ſolutum in aream projecit, qui vivus omnino apertis lucidiſque oculis frequentiore reſpiratione, in area decumbebat, hinc ſenſim altiorem, crebriorem & minorem agendo reſpirationem levibus quibuſdam, imprimis oris convulſionibus, agitari, hinc crebriùs reſpirare, tandem fortiter diuque ex imo pectore non ſine violentia ſtertere, copioſam ſpumam effundere, hancque ſcenam repetitis ſubinde levibus convulſionibus tam diu agere cœpit, donec quaſi ſtrangulatus ferè circa mediam horam ab infuſione exſpiraret, effluente ex ore mox poſt mortem copioſa admodum aqua ſeroſa tenui, inſtarque loturæ carnium rubicunda, cum copioſa & viſcida ſupernatante ſpuma, aperto poſt mortem totæ fauces in hoc cane refertæ erant ſpuma copioſa, ipſa quoque aſpera arteria, compreſſo namque exterius larynge pulmones ex atro rubeſcebant, imprimis ubi coſtas reſpiciebant, ac ſi ex contuſione ſanguis concretus in iis retentus eſſet, erantque pulmones ſpongiarum inſtar ſero hujuſmodi ſanguineo ſpumoſo, h. e. bullis copioſiſſimis minutis & viſcidis repleti, omneſque arteriæ aſperæ majores pariter ac minores rami hujuſmodi ſpuma tantùm non obſtructis. Ex infuſione ſpiritus vitrioli noſtro experimento, ſanguis pariter concreſcebat, canis enim diu quaſi conquerebatur de difficili reſpiratione, & pectore ſuccuſſato magnorum dolorum indicie edebat, aperto thorace ſanguinis grumos æque in venis majoribus pulmonum ac in corde reperimus; Confer *Acta philoſophica Anglica Anni* 1667. n. 27. Huc facit quod Nuper aſthmate defunctum civem aperuimus, in eo nihil aliud inveni cui cauſam mortis attribuere potuerimus, quàm ſanguinem in vaſis pneumonicis & corde coagulatum, perinde ut in juvenis ad motum quemvis concitatiorem anhelantis, & exenterati cadavere arteriam & venam pulmonales ſanguine grumoſo diſtentas *Nob. Joh. Mayou Angus* reperivit. *Aſthma* verò ſiccum & convulſivum nervorum, & ſpirituum animalium culpa naſci poſſe nemo inficias ibit, modò de limine ſalutaverit Medicinam, nervi enim pneumonici pulmonum expanſioni deſtinati ob irritationem ſpaſmodicè contracti reciprocum pulmonum motum impedire poſſunt, ſicuti fibræ nerveæ bronchia amplectentes irritatæ eadem coarctare ita valent, ut larynx penitus conſtringatur, & inde ſtranguletur homo, quia aer ſufficiens tum ad pulmones tum ad ſanguinem admitti nequit, ſic & iſdem nervi ſpiritibus animalibus viam denegantes, quacunque de cauſa v gr. ſi obſtruantur aut rumpantur, poſſunt exiſtere cauſa hujus affectus, quemadmodum à nervis præciſis motum pulmonum ſublatum vidit *SchencKius*. In iſto convulſivo aſthmate raro tuſſis vel ejectio excrementorum percipitur, deſerit etiam aliquando ad tempus hoc aſthma, & periodicè ſecundùm Lunæ motum ægros affligit, quale exemplum *Nob. Ettmullerus* Pariſiis obſervavit in commenſali ſuo, & *Nos* in cive noſtro apoplectico nuper relicta paralyſi dextri lateris reſtitutio obſervavimus. Denique nulli cum *Williſio* dubitamus, cauſam horum aſthmatum eſſe convulſivum motum diaphragmatis, aliorumque muſculorum reſpirationi deſtinatorum, quia indè ſanguinis in præcordiis impedito motu ſtagnatio & ſuffocationis inducitur ſenſus. Affectus ergò hic oriri poteſt muſculorum reſpirationi inſervientium culpa, quando ſcilicet motus ad expanſionem neceſſarius pervertitur, quod fit quando nervi organis prædictis pulmonaribus inſerti, fibræque nerveæ muſculorum & ipſæ membranæ pulmonem ambientes ab acrimonia quacunque ſpaſmodicè contrahuntur, indè vocatur aſthma convulſivum, quæ ſpecies aſthmatis nec vetuſtati ignota fuit, ceu patet ex *Galen. l. de loc. aff. c.* 7. ubi inquit, aliam quoque eſſe dyſpnϾ ſpeciem, qua veluti brevi quiete intercipitur opus thoracis ob muſculorum thoracis convulſionem. In graviore orthopnœa nervos plexus ganglioformis & conſequenter muſculos laryngis ſpaſmodicè convelli ſæpiùs experientia noſtra comprobare poſſumus, neque in hoc affectu cum ſibilo & ſonitu homo difficulter reſpirat, qui affectus non ſemper ab humoribus phlegmaticis & viſcoſis bronchia obſtruentibus oritur, ſed interdum ex eo, quod dum diaphragma ſive ob viſcerum abdominis intumeſcentiam & preſſuram (videmus enim hoc malum ſemper in nimis obeſis) ſive ob propriam imbecillitatem deorſum ſe conſtringere nequit, & conſequenter pectus duntaxat à coſtarum motu dilatatur, indeque fieri contingit, ut pulmones inſpiratione inflati ob diaphragmatis reſiſtentiam non, uti aliàs, æqualem poſitionem ſortiri poſſint, ſed cum lobos huc illuc inflecti neceſſe ſit, ex quo ſequitur, quod bronchia incurventur, ita ut aer eadem libere permeare nequeat, ſed iis alliſis, ſtrepitum, uti fit, ſibilumque efficit, à ſpirituum in organa pneumonica influxu denegato, unde motus muſculorum reſpirationi dicatorum planè ceſſat, aſthma produci poſſe ſæpius didicimus, & ſole meridiano clarius eſt. Sic quoque extra pectoris cavitatem pulmonum expanſio impediri, & ſufflaminari poteſt, tum diaphragmatis culpa ob ſpatium in abdomine defectum deorſum ſatis explicari neſcientis, quod ut plurimum fit, quando hypochondria, ventriculus, (hinc rectè dicitur Aſthma ſtomachale), vel totum abdomen aut flatibus aut viſcida ſaburra aut aquis diſtenta ſunt, aut in meſenterio ſpaſmodicæ fiunt contractiones, tum enim motu periſtaltico inverſo diaphragma verſùs thoracis cavitatem compellitur, prout videmus in hydrope, tympanitide graviori, nimia excreſcentia hepatis, uteri geſtatione ſublimi, gravidæ enim in fine geſtationis nihil, quàm de anhelitus difficultate conqueruntur. Sanguinis quoque coagulationes atque ſtagnationes ab acidis, ſalſis, ponticis aliiſque liquoribus inductas producere poſſe aſthma periculoſum, noſcere poſſumus ex iis, quod à tumoribus, ſcabie retropulſa, arthritide Scorbutica; aliiſque maſſæ ſanguineæ vitiis malum hoc ſæpius oriatur, materia enim heterogenea ex maſſa ſanguinea ſegregata atque præcipitaa rurſuſque re affuſa ſanguinis craſin ſummè pervertere, motumque ſanguinis circularem turbare potis eſt, ſicut

vino

vino contingere obſervamus , cùm fæces priùs ad fundum detruſæ denuò commotæ elevantur , vel ſi quid aliud heterogeneum , puta ſevum aut ſulphur exoticum ei iniicitur , unde perturbatio inſignis exiſtit . Eodem modo in diſpoſitione ſcorbutica ex ebullitione ſeri ſcorbutici & inæquali circuitu ſanguinis diverſimode lædi reſpirationem quis negabit? ſanguis enim, qui ob muſculorum contractionem pleniori flumine ad dextrum cordis ventriculum appellere ſolet , pulmones liberè permeare , ſiniſtrumque cordis ventriculum ſubire non poteſt , quia eo ipſo reſpiratio impeditur. Tandem ſi ejuſmodi materia heterogenea in nervos pneumaticos deponatur , & ibidem quaſi impiletur , illi neceſſariò inde ſpaſmodicè contrahi debent , & conſequenter reſpiratio pervertitur . Videmus etiam aliquando à tetris vaporibus , acribus tamen vel aliàs malignis , fumo nempe carbonum , metallorum , arſenici , Mercurii in metallurgis, chymicis & aurifabris , &c. aſthma excitari , quia mineralium horum *Gas* ex proprietate ſtatim ſuffocat, non ſecus atque crypta Sicula canem, prout inquit Helmont., namque fumus Mercurii ob aciditatem hoſtilem laryngem ſtatim præcludit & conſtringit . Sibilus in inſpiratione oritur , quia humores craſſi fiſtulæ laryngis oſculum obſederunt , ita ut aer ſubitò hanc viam anguſtatam tranſire non poſſit , ſed lateribus alliſus ſonum acutum edit . Situ corporis erecto reſpiratio , & præcipuè inſpiratio facilior eſt , quia tunc viſcera in abdomine contenta faciliùs deorſum premuntur , adjuvante eorum gravitate . Hactenus difficillimæ de reſpirationis materia pro ingenii tenuitate verba fecimus .

Prognoſis.

§. 11. Nunc ſequuntur prognoſtica ſalutis , ſpem promittentia , aut futuræ mortis triſtia omnia advertentia & denunciantia ; reſpiratio enim & vita pari paſſu ambulant , læſiones verò reſpirationis in genere omnes periculoſæ ſunt , in hypochondriaco-ſcorbuticis in ſe quidem non exiſtunt lethales , aut incurabiles , ob loci autem nobilitatem , & coagulationem ſanguinis in corde exiſtentem periculo non carent , ceu fœminam quandam Hanovienſem ſcorbuticam ſine notabili præcedente, periculoſoque ſymptomate , ſolo aſthmate ſicco ſeu convulſivo intra duarum horarum ſpatium , ſenſibus internis integris , extinctam non ita pridem obſervavimus. Hoc malum per intervalla imò per Lunæ motus & per tempora anni , hyeme & autumno præſertim , ceu ſuprà dictum , infeſtat ægros , remediis etiam adhibitis idoneis ad tempus longum ſuſpendi poteſt. Aſthma verò ſcorbuticum chronicus eſt morbus , & hic aſteriſco notandum eſt , quòd aſthmatici facilè fiant phthiſici . Meliùs autem & faciliùs curatu eſt aſthma ſeroſum , præcordiale quàm paralyticum , à ſanguine nempe depauperato & nimis ſpirituoſo inductum , & facilè tranſit aſthma ſcorbuticum in alium morbum , puta apoplexiam , catarrhum ſuffocativum, epilepſiam , phthiſim , cachexiam , vel hydropem, prout obſervavit *Timæus* l. 2. Porrò aſthma in ſenibus vix curatur , in juvenibus verò ſæpius , affectus hic quoque ſæpe acutus fit, & ob vehementiſſimas acceſſiones ægros ſtrangulat ; ſævitiam verò mali mitigat cœli ſerenitas , vitæ ſobrietas , corporiſque quies , de quibus in ſequentibus . Qui pectus à nativitate habent ſtrictum parvoſque pulmones , facilè fiunt aſthmatici , ut & ii quibus in magnam excreti molem , unde hic proverbium ortum , *Die Lung iſt ihm zu groſz.* Malum hoc nonnullis eſt hæreditarium , ut ſolet eſſe Epilepſia . Sunt & plura Aſthmata periodica per certum tempus recurrentia , & ubi ceſſaverint aliquamdiu , per occaſionem ætheris peregrini , iram , terrorem , mutationes tempeſtatum recidivam incurrunt , ceu obſervavimus in fœmina præfecti cujuſdam . Aſthma cum ſyncope & pulſu languido intermittente , inæquali , inordinato tardoque , mortem in olla eſſe denotat ; tremula quoque ſpiratio periculoſa eſt , & eo magis ſi ſcapulæ & homoplatæ cum muſculis intercoſtalibus unà cum inſpiratione & exſpiratione deprimantur & attollantur , præſertim viribus exiſtentibus debilibus ; anheloſi enim ægri noctu non audent decumbere ob metum ſuffocationis . In convulſivis verò & inveteratis , indicant epilepticum fomitem in nervorum quodam plexu radicatum , rarò curabilem , quia levi diætæ errore aliquando recidivam inducat .

Cura Diætetica.

§. 12. Fuit hæc prognoſis , quod attinet curam , & primùm diæteticam , ea nunc contemplanda venit ; Victus verò ratio conſtat rebus non naturalibus , quas inter primum locum occupat Aer qui ſit temperatus , ſerenus , ſiccus , minùs tamen æſtuans , è contra frigus angue pejus vitetur , contenta enim quælibet ſpiſſiora & reſpectivè magis condenſata exiſtunt , & ob ambientis conditionem & pororum majori conniventia corpus minùs exhalat , unde condenſati humores poſtmodum per ſolita emunctoria difficulter eiiciuntur , & dein pulmonibus , vel ejus veſiculis tales inſidias ſtruunt ; nimis calidus aer quoque nocet , quatenus ſanguis indè turgeſcens inſtar vini recentis copioſum excrementum in pulmonum & aſperæ arteriæ propagines eiicit , atque ipſam maſſam ſanguineam inquinat ; qualis enim aer, talis ut plurimum maſſa ſanguinea . Frigida verò præ aliis , ut nix , glacies &c. pectori ſunt inimica , teſtante Helmontio noſtro , inquiente : *Aliàs quoque obſervavi , qui ſpirante Borea , ſtatim vel in hypocauſtis aſthmate plecterentur inſontes .* Vitentur & odores ſuaves imprimis à mulieribus , illi enim uterum in diverſos agitant furores . Nocet aer variis inquinatus ſenſibilibus effluviis , quales ſunt arſenicales, mercuriales, carbonum, calcis vivæ &c. quemadmodum hoc cum ſatis ſenſibili damno experiuntur metallarii , chymici & alii, quorum plures Aſthmate convulſivo , magis minùſve corripi ſolent . (2.) *Cibus* ſit εὔπεπτος , calefaciens & attenuans, ne materia craſſeſcat, humectantibus miſcendus, & carnes conveniunt gallinarum, pullorum; omnes cibi condiantur herbis aromaticis pectoralibus, ſalvia nempe, majorana , thymo , hyſſopo , fœniculo , ſem. aniſi &c. imprimis hic conducit *crocus*, quicquid dicat *Septalius* , amygdalæ , uvæ paſſæ , ficus &c. quatenus ſcilicet deliniunt ; abſtineat è contra æger ab omnibus quæ craſſum lentumque ſuccum procreant , ut ſunt carnes fumo induratæ , caro ſuilla , lac , caſeus , legumina ſicca &c. pyra , poma cucumeres , melones , lactuca . Experiuntur hunc affectum ſubitaneum præ aliis Scorbutici & hypochondriaci , qui ſæpe poſt paſtum prædictorum auſterorum ſtatim difficulter reſpirant diaphragmate ſpaſmis correpto : circa eam enim regionem reſpiratio hæret, nec venter cum diaphragmate ſequi volunt. Sanis verò omnia ſana eſſe ſolent, etſi peſſima, juxta proverbium Germanorum . Quod *Potum* concernit , is ſit defæcatus , & tenue vinum , vel potus Theæ vel Caffeæ calidus , vel decoctum pectorale , vel ſit vinum medicatum ex variis herbis pectoralibus & aromaticis paratum ; pro ruſticis verò ſit decoctum ſtercoris equini , imprimis tempore æſtivo collecti , vel hordei ; fugiatur potus dulcis ex ſaccharo imprimis paratus , atque vinum auſterum vel acidum , ex quorum uſu præpoſtero aſthma productum obſervavit *Helmontius Tract. de aſthmat. & tuſſi* §. 10. Quoad *exercitium* , ſit id leve , ante cibum tamen conceditur deambulatio , & in debilibus loco hujus frictiones fiant partium externarum .

Somnus ſit moderatus & nocturnus , vitetur maxime diurnus & diuturnus , per diuturnum enim ſomnum cumulantur multa excrementa pituitoſa , quæ ſæpius cauſam noſtro præbent affectui . Sic & *vigiliæ* nimiùm protractæ, teſte magno *Hipp.* 2. aph. 3. pulmonibus noxam inferre poſſunt . *Alvus* ſuppreſſa quotidie lubrica ſervetur , ut omnis irritatio præcaveatur ; Pertinent huc aliæ conſuetæ , præſertim

tim ſanguinis evacuationes ſuppreſſæ, quæ ordinario fluere debent. His tandem conjungenda ſunt *animi pathemata* ſcilicet *affectus*, qui moderati eſſe debent, unde pronum eſt concludere, quod gaudium conducat, ira verò nimia, curæ nimiæ, non minùs quàm motus ac vigiliæ excedentes, acceſſerunt aſthma, cujus rei ratio ex hactenus dictis collectu facilis eſt; ab ira enim, triſti nuntio & objurgatione hunc affectum oriri poſſe ſcribit *Helmont.* addita hac ratione, quod ad nutum iræ, triſtitiæ, pavoris, &c. pulmonis pori obſtruantur, ab eaque obſtructione pulmo irritetur, & propter innatum fermentum excandeſcat, ſicque hunc excitet affectum.

Cura pharmaceutica ad mentem Veterum. §. 13. Ut verò præter hæc adjuvantia funditus removeatur, partim impedimentum functionum læſarum, partim periculum vitæ ac ſanitatis, quod ex reſpirationis vitio, aſthmate ſcilicet imminet, ſequentium Authorum & noſtris inſiſtens veſtigiis, fortioribus remediis ex pharmaceutica depromptis hoſtem oppugnemus. *Veteres* in curatione hujus affectus ad corrigendam & educendam pituitam viſcidam, omnium primò alvum clyſtere ſolicitant, ſequenti vel ſimili modò parato, ut:

℞. Rad. ariſtoloch.
Iridis ana ℥ ß.
Herb. cent. minor.
Hyſſop.
Calaminth. ana M. j.
Agaric. alb. ʒ v.
Adde colat. ℔ j.
Spec. hier. diacolocynth. ʒ j ß.
Diaturbit c. rhab. ʒ v.
Ol. lil. alb.
Chamomill.
Rutæ ana ℥ j.
Sal. comm. ʒ j.
M. f. clyſma.

Dein dante inducias ipſo malo, naturæ obedientes reddunt humores peccantes, atque pulmones gravantes, vel aſperam arteriam occupantes, idque *præparantibus, ac incidentibus*. Præparantia ipſis ſunt mel roſar. oxymel. ſimpl. compoſ. ſquill. acetum ſquill. decoct. rad. enulæ, epithym rad. liquirit. herb. capill. Veneris, hyſſop. praſſ. ſcabioſ. betonic. uvæ paſſ. caric. dactyl. decoct. guajac. Aquæ deſtillat. prædictar. herb. &c. myrrh. gummata, &c. Eſto formula ex ipſorum ſacris:

℞. Syr. de liquirit. ℥ ß.
Oxymel. ſquill. ℥ j ß.
Loch de pulm. vulp. ʒ vj.
Gumm. ammoniac. ſolut. ʒ j.
M. f. linctus.

Vel

℞. Rad. enul. camp.
Gentian.
Pulm. vulp. ana ʒ ij.
Spec. diaireos ℈ iv.
Mell. ſquillit. q. ſ. f. Elect.

Vel

℞. Fl. ſulphur. ℥ j.
Benz. ʒ j.
Myrrh. ʒ ß.
M. f. pulv. ſubtiliſſimus, cujus pul. detur ℈ j. in ovo ſorbili cum tantillo ſalis commun.

Poſtea humores correctos, & ita præparatos è corpore blandis purgantibus educere laborant. Vacuantia autem ipſis ſunt agaricus, trochiſc. diaturb. c. rhabarb. pil. aloephang. &c. eſto formula:

℞. Maſſ. pil. cochiar. ℈ j.
De agaric. ℈ ij.
Rhab. optim. ℈ ß. F. c. ſyr. liquir. pil.

Vel

℞. Diaphœnic.
Caſſ. recent. extr. ana ℥ ß.
Agaric. troch. ℈ j.
M. f. c. ſacch.
Bolus pro una vice.

Vomitoria quoque in aſthmate prodeſſe Veteres acriter contendunt, quia in ſtomacho quandoque pituita & phlegma latet, hinc vomitum cum rad. raphan. & helleb. alb. inſtituunt, ſæpius cum maximo levamine; ab his tamen aliiſque purgantibus medicamentis tempore paroxyſmi abſtinere potiùs volunt, quàm illa temerario auſu exhibere, ne tunc materia, vi medicamenti agitata, in pulmones largiùs ruat. Dein materiam peccantem frictionibus ſæpius inſtitutis averruncare, atque humores ad pectus ruentes avertere tentant, errhinis ſternutatoriis, apophlegmatiſmis, cucurbitulis. Demum quæ materiam in pulmonibus ſepultam per aſperam arteriam leniter emolliunt & eliminant, offerunt, in quorum numero ſunt ea, quæ ſputa promovent, & thoracem pulmoneſque corroborant, ut ſunt ſyr. de liquirit. de jujub. de hyſſop. looch ſanum, de pulm. vulp. ſquill. aſell. Decoctum ex ficubus, uvis paſſ. hyſſop. liquirit. mell. &c. paratum, crocus, &c. Unguentum pro toto pectore conducet ex ol. lini, amygdal. dulc: aneth. rut. lil. alb. chamomill. butyr. recent. pingued. gall. mucilag. fœnugræc. althææ; croc. rad. ireos commixtum & paratum. Ex quibus variæ concinnari poſſunt formulæ, quas apud ipſos Practicos, ſi velis, videas.

§. 14. Hactenus Galenicor. ſcholam luſtravimus, nunc ad fornaces Chymicorum tranſitum faciamus. Qui cum magiſtro duplicem ponunt curam, juxta indicationem duplicem; ſi enim ægri pituitoſa & phlegmata eiiciant, ſiccandum tum eſſe volunt, ſin minus, laxandum. Cura ipſis, ut ſic dixerim, eſt deſumpta ex ſulphur. vivo cum Myrr. alipta muſcata commixto. Paraceſſus monet quoad ſecundam indicationem, quòd à frigidis in purgando pulmone abſtinendum ſit, quia frigida pulmonibus nocua ſunt; Cura Paracelſi reſolutiva eſt, quæ nempe ſicca reſolvit, ut eo faciliùs expelli poſſint, Elix. de tartaro crud. eſſent. vini eſſati, hoc eſt, ſublimati, & cum aquis ſeparati à cornibus ſuis, vinum meliſſæ, &c. magnarum vult eſſe virium. In aſthmate verò metallurgorum plura Paracelſus præſcribit medicamenta, tum præſervativa, tum curativa, imprimis laudibus extollit *diaphoretica*, ut & ſeq. formulam: *Paracelſiſtarum.*

℞. Liq. tartar. ℥ ij.
Ol. colcot. ℈ j.
Laud. puriſſ. ℈ ß.
M. doſ. gr. iij. ſemel in menſe.

Laudat & mannam Calabrinam perlat. Arcanum quoque eſſe dicit aq. panis porcini, qui quodvis aſthma ſine putredine reſtituit, probat item omne dulce liquefactum, ut conſ. roſar. &c. item ſal vitrioli dulce: quod pulmones rectificat; alii ex ipſius natione balſamum ſulphuris, fl. ſulph. balſ. ſulph. terebinth. &c. magni pendunt.

§. 15. *Helmontius* acriter contendit, quòd aſthma nullo unquam remedio circumcidatur, niſi remedio arcani, quod per totum penetret, omnes ſcilicet corporis ſemitas, quod etiam epilepſiam evertit. Conveniunt ergo juxta ipſum aſthmati humido remedia generoſa, confortativa, tam reſpectu pulmonum quàm cuſtodis. Sicco verò aſthmati antiepileptica quæcumvis conveniunt, unde exemplum alicujus allegat Helmontii pullus *Grembs lib. 2. c. 1. §. de pulmon. defect.* qui ſingulis diebus exhibito pulvere cinnabaris antimonii ad 7. gr. per integrum menſem, feliciſſime reſtituit ægrum caduco pulmonis, hoc eſt aſthmate laborantem. Balſamum ſulphuris quoque terebinth. cum aq. aſthmatica ter in die aſſumptum extollit, item flores ſulphur. cum croco & myrrh. ſublimatos, aliaque. *Helmontii.*

§. 16. *Williſius* circa aſthmatis curationem duas indicationes primarias aſteriſco notat, *Curatoriam* ſcilicet & *Præſervatoriam*, i. e. ut æger à præſenti periculo in paroxyſmo liberetur, dein ut cauſa morbifica removeatur, ne paroxyſmus tam ſæpius redeat. Durante ergo paroxyſmo æger erecto ſit corpore, & ne pulmones & arteria aſpera ab infarctu materiæ craſſæ, *VVilliſii.*

& oppreſſione interna aut externa lædantur, omne impendendum eſt ſtudium, ac ne inferiora viſcera ſeptum tranſverſum ſurſum pellant & ſic præcordia anguſtent; operæ ergo pretium erit, ſtatim ab initio alvum clyſteribus purgare; ne quoque ſanguis in pneumonicis vaſis nimium efferveſcat, & ſupra modum ebulliat, aut ſerum in ductus tracheales à nimio ipſius orgaſmo depluat, indè illico ſedandæ ſunt hæ impetuoſitates, & cæteris paribus per V. S. & illa quæ ſanguinis æſtuantis ſerum, ac ſuperfluitates per ſudores & urinas evacuant, & à pulmonibus derivant. Eſto Authoris noſtri formula:

♃. *Aq. fol. heder. terreſtr.* ℥ vj.
Loch ſan. ℥ j ß.
Prunell. ʒ ij.
Salis prunell. ʒ j ß.
Syr. papav. err. ℥ j ß.
M. f. Julapium.

In hunc finem commendat quoque Noſter Tincturam Sulphur. ad gutt. vj. veſperi & mane in prælaudato julapio exhibendam, vel ſequentem pulverem:

♃. *Fæcul. aron.*
Bryon. ana ʒ j ß.
Fl. ſulph. ʒ j.
Benzoes ʒ ß.
Sacchar. canth. ℥ ß.
Pulv. liquirit. ʒ ij.
M. f. pulv. ſubtiliſſ. ad ʒ ß. *exhibend. bis vel ter in die.*

In caſu verò ubi magna moles viſcidæ & tenacis materiæ præſumitur, ſequentia ſuadet;

♃. *Aq. Aſthmat.* ℥ j ß.
Syr. de praſſ.
De allio
De nicotian. ana ℥ ß.
Tinct. croc.
Caſtor. ana ʒ ß. *M. d.*

Sumat de hac mixtura æger cochleare unum atque alterum.

Vel

♃. *Aq. limac.*
Lumbric. ana ℥ ij.
Syr. de praſſ.
Oxymell. Scyllit.
Spir. ſal. armon. c. gumm. ammoniac. ʒ ij.
M.

Vel pro pauperibus:

♃. *Pulv. de cryſim. vel heder. terreſt.* ʒ j.
M. c. oxymell. q. ſ. pro Linctu.

Hæc indicatio prima fuit. *Altera* eſt, ut partes motivæ reſpirationis à ſpaſmis liberentur, cujus rei gratia ad antiſpaſmodica remedia, antihiſterica & anodyna tanquam ad anchoram ſacram confugiendum Author præcipit, quæ enim in paſſionibus hyſtericis conveniunt, illa etiam in aſthmate convulſivo proſunt, ut ſunt Tinct. caſtorei, ſuccini, ſpiritus C. C. fuliginis, ſal. armon. volatilis, Tinct. ſulphur. aſa fœtid. oxymell. ſquillit. & niſi obſtet pulmonum infarctus cum inſigni præcordiorum oppreſſione, opiata mirificè juvant, quatenus per ea ſpiritus animales debacchantes in ordinem rediguntur, unde ſæpe bono cum fructu Nob. Autor Diacodium & laudanum tartariſatum exhibuit. In paroxyſmo verò, ut materia peccans locum affectum deſerat, & ad alium locum invitetur, veſicatoria, cucurbitas, frictiones & ligaturas dolorificas applicare jubet, imò in eundem finem vomitoria in paroxyſmo exhiberi vult. Hæc Excellentiſſimus Author de methodo & medicamentis in paroxyſmo aſthmatico advocandis habet; poſt quæ videamus, quid extra paroxyſmum agendum ſit, & illa methodus cauſæ morbificæ ablationem intendit, quæ conſiſtit (1.) in emendanda conformatione pulmonis, & (2.) in tollendis anomaliis ſpirituum ad pulmones deſtinatorum. Primæ indicationi ſatisfiet per ſequentium remediorum formulas:

♃. *Gumm. ammoniac. & bdell. in acet. ſcyll. ſolut.* ℥ ß.
Flor. ſulphur. ʒ ij.
Benz. ʒ j.
M. f. pil. exiguæ.

Veſper, 3. vel 5. ſumantur.

Vel

♃. *Milleped. præp.* ʒ ij.
Fl. benzoes
Salis ſuccin. ana ℈ ij.
Extract. elen.
Caſtor. ana ℈ ß.
Croc. ℈ j.
Terebinth. q. ſ. M. f. pilulæ.

Capiat æger 4. omni veſpera, atque matutinis horis.

Vel

♃. *Aq. looch ſan.*
Limac.
Lumbr. ana ℥ j.
Elix. pectoral.
Spiritus gumm. ammoniac. cum ſale armon. deſtill. ana ʒ ij.
Tinct. croci ʒ j ß.
Oxymel. ſquillit. ℥ vj.
M. cochleatim ſumenda.

Vel

♃. *Tinct. gumm. ammoniac.*
Sulphur. ana ʒ ij.
M. d. ad gutt. 10. vel plures exhibenda.

Magni pendit quoque ipſe Syr. de helenio ab *Horatio Augenio* deſcriptum, quem & hic notare libet;

♃. *Rad. helen.*
Polypod. ana ℥ ij.
Paſſul. Corint. ℥ j ß.
Sebeſten,
Farfar.
Pulmonar.
Saturej.
Calaminth. ana M. j.
Fol. unic. mag. tabaci,
Liquirit. raſ. ʒ ij.
Sem. urtic.
Bombac. ana ʒ ß.

Coq. in mulſa diluta ad libram unam ſemis, & cum ſacchari tantundem f. ſyrupus, exhibeatur vel per ſe in forma linctus, cochleatim veſpertino aut matutino tempore, vel aliis commixtus.

Vel

♃. *Pulv. ocul. cancr.* ʒ j ß.
Salis ſuccin. volat. ℈ ß.
Spec. diair. S. ʒ ii.
Spermat. ceti ʒ ß.
M. f. pulv. pro aliquot doſibus exhibendus in juſculo vel alio appropriato vehiculo.

Præter hæc dicta, cathartica, venæſectiones, veſicatoria ampla internis brachiis prope axillas applicata prodeſſe nonnunquam, haud dubitat ipſe.

§. 17. *Sylvius*, primò narium, faucium ac laryngis obſtructionem, ſi quæ adeſt, tollendam præcipit, dein dyſpnœam illam, quæ fit propter ſanguinis in corde incendium & rarefactionem curandam vult per ſanguinis eductionem, ut & acida temperativa, puta ſalem nitri, vel lapidem prunell. &c. Sic & aſperæ arteriæ anguſtia curabitur, ſublata illius anguſtiæ cauſa, ſive ſit pituita viſcida, ſive humore, ſive apoſtemate, ſive ſanguine grumoſo vel pure craſſo, inducta. Conducunt ergo omnia medicamenta incidentia, in quem finem vomitoria admittit, excipit tamen ſanguinis ſputum, in quo ſemper vomitus periculoſus exiſtit. Dyſpnœam, ſi à flatibus vel halitibus ex pituita in tenui inteſtino à bile productis oritur, curandum vult emendando pituitam viſcidam, ac eam educendo, itidem bilem vel corrigendo vel evacuando. Si redundaverit, eſto formula ex gazophylacio Authoris: *Sylvii.*

♃. Gumm.

℞. *Gumm. ammoniac. acet. ſol.* ʒ ß.
Maſtich. elect. ℈ j.
Troch. albandal.
Reſin. ſcammon. ana gr. xxv.
Salis ſuccin. volatil. gr. v.
Ol. myrrh. gutt. ij.

M. f. pil. N. 30. accipiat æger 5. aut 6. manè ſtomacho jejuno, & ſuperbibat poſt horam juſculum.

Vel

℞. *Rad. enul. camp.* ℥ ß.
Galang. ʒ ij.
Polypod. q. ℥ ß.
Herb. card. bened.
Pulmonar.
Centaur. minor.
Marrub. alb.
Scolopendr. ana M. j.
Fol. ſenn. ſ. ſ. ℥ j ß.
Agaric. trochiſ. ʒ j. ß.
Ellebor. nigr. ʒ ß.
Sem. aniſi,
Aſell. præp. ʒ ij.
Tartar. crud. ℥ ß.
Zinzib. ʒ j ß.
Dentur inciſ. ad chart. pro 3. ℔ *vini.*

Conducunt etiam omnia carminativa, diaphoretica & aromatica, bechica, &c. Si juxta ipſum pituita in pulmones à capite ſit delata, ad collectam pituitam hanc incidendam & evacuandam, ſuadet Noſter aromatica & phlegmagoga ſæpius dicta, item errhina & maſticatoria, quorum ope per nares & os pituita illa craſſa evacuari poteſt.

Carteſianorum. §. 18. *Carteſius* ejuſque Sectarii commendant omnia illa, quæ obſtructiones tum tubulorum nerveorum tum pulmonum tollunt, quæque ſpiritibus animalibus inordinatè motis iterum ordinem ad influendum ordinate & abſque impedimento comparant, & ſic ad tempus derelicta pneumonicorum regna iterum ſecundùm naturæ legis illi quærant. Inter quæ palmam aliis præripere credunt blanda aromatica & volatilia oleoſa, illa namque ſua volatilitate, qua gaudent, penetrando pulmonum mæandros potentia ſunt viſciditatem & obſtructionem tollere; præferuntur aliis Tinct. bezoart. Aq. theriacal. camphorat. ſal volatile oleoſum Sylvii, diaphoreticum excellens D. D. Cranii Profeſſoris Lugdun. &c. & quæcunque ſalia volatilia.

Ut

℞. *Aq. cinnamom.* ℥ j.
Aſthmat.
Loch. ſan. ana ʒ vj.
Elix. pectoral. ʒ j.
Eſſent. helen. ʒ ß.
Spir. ſal. armon. volat. gutt. xx.
Syr. de eryſin. ℥ j. *M.*

Conveniunt quoque ex ipſorum indicatione decocta ex lignis, quæ conſtant particulis duris, rigidis, quia ob irregularitatem & ponderoſitatem in permeando corporis regiones, præſertim hoc in caſu pneumonicorum viſciditatem auferunt & fluxilem reddunt. In paroxyſmo extollunt pro ſummo arcano ſperma ceti, à ℈ j. ad ʒ j. uſque exhibendo in cereviſia calida, vel alio juſculo calido. Quòd ſi affectus oriatur à puris collectione in thorace curabitur facilè evacuata hac materia vitioſa, de qua re vide caput ſequens de empyemate.

Noſtra ſententia de cura. §. 19. Poſtquam itaque aliorum opinionem & medicamenta depromſimus, reſtat, ut & *Nos* affectus hujus terribilis, quantum fieri poteſt, curationi incumbamus. Affectus enim hic non ſemper primo actu jactuque (quo nec annoſa quercus) cadit, ſed quandoque chronicus plurium menſium, imò annorum curam depoſcit. Curatio variat pro cauſarum ratione, aliter enim humoroſa, aliter convulſiva reſpirandi difficultas aggredienda, & tam in, quàm extra paroxyſmum, & ritè Medico conſiderandum venit, utrum à ſpaſmo vel convulſione, an ex obſtructione pituitoſi humoris vel à ſanguine reſtagnante. Si ab humore, nil præſtantius vomitorio; ſi à ſanguinis reſtagnatione in pulmonibus, ſtatim exhibeatur ſperma ceti. Tinct. Aſthmatica ſeq. eſt egregii uſus.

℞. *Flor. roſ. rubr. p. j. affund.*
Aq. veronic. & f. l. a. Tinct.

℞. *Hujus Tinct.* ℥ vj. *add.*
Aq. aſthmatic. ℥ j.
Elix. vit. Matth. ʒ ij.
Detur cochleatim in paroxyſmo.

Si verò à ſpaſmo, tunc exhibenda theriaca recens à ʒ ß ad ʒ j. Aqu. aſthmat. cum Aqu. veronic. temperata & cum aliquot guttulis eſſent. anodyn.

Ergò (1.) eò incumbemus, ut tempore paroxyſmi omnem reſpirationis moleſtiam tollere, vel mitigare, & ſic ægrum à præſenti mortis periculo liberare valeamus: (2.) ut cauſam morbificam quantum fieri poteſt inveſtigemus atque exſtirpemus, ne paroxyſmus iterùm recurrat. Prior *curatoria*, dicitur, poſterior verò *præſervatoria*. Cùm autem hic interceptus ſpirandi motus frequenter ſcorbuto & hypochondriaco malo affectos adoriatur, atque in præſentaneum vitæ periculum conijcere ſoleat, ideo ſemper ad hos morbos ſimul eradicandos, tanquam ad cauſam ſine qua non, attendendum judicamus. Duplex ergò cum Helmontio & Williſio ſtatuimus aſthma, *humidum* vel *ſeroſum*, & *ſiccum* vel *convulſivum*. Per aſthma proin ſeroſum, ſeu quod ab ebullitione ſeri ſcorbutici ortum eſt, ſive quod fit à ſubitanea jam tum grumeſcentis ſanguinis coagulatione, in anguſtioribus pulmonum permeaculis, aut vaſis pulmonaribus, aut in præcordiis facta, ne planè obruatur *Cardimelech* noſter, illico opponenda ſunt medicamenta, quæ ſanguinem præ ſua craſſitie in circuitu per anguſtias pulmonum ſtagnantem (ſive id fiat ab acido, ſive ſale fixo, ſive Mercurio venenoſo) attenuant, incidunt & motum ipſis & circulationem neceſſariam reſtituunt. Abſque mora ergo hoc in caſu ubi plethora magna adeſt, vel ſi malum eſt à menſium defectu vel hæmorrhoidum obſtructione. V. S. inſtituimus, ita enim imminuto ſanguine, ejus quæ reliqua eſt pars faciliùs tranſibit vaſa pneumonica, & ſic iterum reſtituetur reſpirandi libertas. Ad haſce coagulationes ſanguinis, ut plurimum ab acido imperium circa præcordia ſibi rapiente inductas, reſolvendas inſerviunt omnia volatilia aromatica oleoſa, ſpirituoſa, balſamica volatilia, incidentia, præcipitantia cancrina, &c. Si aſthma illud humidum ex mucilagine viſcida, tam in bronchiis pulmonum, quàm in ſtomacho latente, ortum habeat exhibito vomitorio vel extracto diacitri ad ʒ j., vel infuſo paſſulato, conveniunt thoracica calidiora vulgo dicta antiſcorbuticis aſſociata, ut ſunt omnia ſpirituoſa. In quocunque Aſthmate raró te fallet liquor meus aſthmaticus; ſuper regulum Antimonii effundatur ol. Juniperi, dein filtretur & detur guttatim. Ubi adeſt deſiderium vomendi & latet magna viſciditas in ſtomacho tunc conducunt præter vomitoria aqua gentianæ Compoſ. Tinct. milleped. Elix. Roman. Eſſent. myrrh. imprimis Elix. noſtrum pectorale, balſamica, volatilia, incidentia, acorem corrigentia, inter quæ ſpecificè prodeſſe obſervavimus, ſpir. gumm. ammoniac. cum ſal. armon. paratum, item ſalia volatilia ſuccin C. C. fulig. ſang. human. ſpir. lumbric. aſellor. formicar balſam. ſulphur. aniſat. & ſpiritum aſthmaticum *Michaelis*, qui paratur ex nitro, ſulphure & gumm. ammoniac. &c. Aliis in hoc caſu ſtatim ad manus ſunt ſalia volatilia oleoſa, paſſim à nobis commendata, præſertim hoc *ſal volatile oleoſum pectorale* noſtrum.

℞. *Tinct. ſulphur. ex ſulph.* ℔. j. *ſal. tartar.* ℔ ß. *ſtent invicem in tigillo per aliquot. horas, donec non ampliùs attollatur maſſa, ſed ſubſidat, ac hepatis, ſive fuſco-rubrum referat colorem, dein maſſam ligno madefacto infuſam pulveriſa, & ſuper affunde ſpirit. vini generoſioris menſ. j. ß. Cùm per noctem ſteterit ac colorata videatur Tinctura,*
adde
Myrrhæ rubræ ℥ j ß.

Rad. Angelic. ℥ ij.
Croc. ℥ ß.
Theriac. ʒ iv.
Mumiæ ʒ iij.
Cinnamom. ℥ j.
Camphor. ʒ ij.
Sal. C. C. volat. ℥ ß.
Ol. ſuccin.
Aniſ. ana ʒ v.
Mixta ſtent per tempus vaſe bene clauſo, tunc decantetur, doſ. à gutt. 5. ad 10. & plures.

Sunto formulæ in juniorum gratiam in paroxyſmo aſthmatico humida:

♃. *Aq. aſthmat.*
Looch ſan. ana ℥ j ß.
Spir. gumm. ammoniac. ʒ j.
Salis volat. ſuccin.
Volat. oleoſ. pectoral. Noſtr. ana ℈ ß.
Eſſent. helenii ℈ j.
Syr. d. cinnamom. ℥ j.
M. pro aliquot vicibus.

Sequens mixtura Sereniſſimum quendam Principem ab aſthmaticis inſultibus feliciter liberavit;

♃. *Aqu. aſthmat.* ℥ j.
Hyſſop. ℥ j ß.
Tuſſilag.
Card. Mar. ana ℥ ij.
Veronic. è ſucc. ℥ j.
Syr. de jujub. ℥ j.
Tinct. propr. ℥ iij. *M.*

Vel

♃. *Aqu. aſthmat.*
Hyſſop.
Farfar. ana ℥ j ß.
Liq. C. C. ſuccin. ʒ ij.
Oxymel ſcyllit. ℥ j.
M.

In Aſthmate conveniunt & thermæ Embſenſes calidè ſumptæ, ad ſalia ſylveſtria in præcordiis ſtabulantia exturbanda. In hoc malo ubi nulla tuſſis adeſt & abſque excreatione conducit Elix. aſthmaticum *Rolfincii* correctum, & ſi obſtructio pectoris intenſa adfuerit, convenit liq. C. C. ſuccinat. ad 7. guttas per quatriduum in aqu. fœniculi, ſcabioſ. veronic. aſſumptus. In Aſtmate puerorum conveniunt aſelli cum croco & cinamomo & ſacchar. alb.

Notandum in aſthmate enim ſemper mutanda & varianda eſſe medicamenta, jam olim notavit *Ludovicus Septalius p.m.* 160. §. 147. morbus enim hic non ſubito & vi curari poteſt, ſed continuo & crebro uſu, quia obſtructiones in tubulis nervorum reſpiratoriorum exiſtunt, & tubuli illi anguſtiſſimi non niſi lentè deobſtrui poſſunt, dein pulmones ſunt viſcus tenerum, quod multam vim non patitur; eſto ſequens:

♃. *Spermat. ceti* ℥ j.
Fl. benzoes ℥ ß.
Myrrhæ,
Salis volat. ſuccin. ana ℈ ß.
M. pro 4. doſibus.

Vel

♃. *Vin. aſellor.* ℥ iv.
Syr. de marrub.
Hyſſop. ana ℥ ij.
Eſſent. enulæ ʒ iij.
M.

Si verò aſthma ex infarctu pulmonum à craſſa vel viſcida materia ortum ſit, ſequens in delicatioribus conducit, præmiſſo tamen pro re nata vomitorio, vel alio purgante.

♃. *Syr. è ſucc. raphan.*
De eryſimo,
De nicotian. ana ℥ ß.
Extract. croc. ʒ ß.
Aqu. ment.
Hyſſop. ana ℥ j.
M. cochleatim exhibenda.

Paroxyſmus aſthmaticus oritur, cum per accidens adhuc plures nervorum tubuli obſtruuntur, unde ſpiritus ſuperſtites non ſufficienti copia fluere poſſunt ad partes reſpiratorias, unde magnus niſus & conamen oritur, & fit illud Aſthma convulſivum quod optimè curatur cinnabarinis; ex. gr.

♃. *Succin. ppt.*
Caſtor.
Ungul. alcis ppt. ana ℈ ß.
Cinnabar. Antimonii gr. ij.
M. f. pulv.

Hic quoque maxime proficua erit *Brunneri* potiuncula aſthmatica;

♃. *Gumm. ammoniac.* ℈ j ß.
Aqu. hyſſop. ℥ iv.
Vini Rhenan. alb. ℥ iij.
Solv. ſuper ignem ſ. a. adde
Syr. de praſſ. ℥ ß. *M.*

Hic & aſteriſco notanda eſt mixtura moderno Principi Arauſionenſi, nunc Anglorum Regi deſideratiſſimo, Aſthmate cum exſpuitione copioſa laboranti præter forte exercitium corporis equitando inſtitutum, ſolennis:

♃. *Aqu. carbuncul.* ℥ ij.
Mellis ſquill. ℥ j.
M. cochl. aſſumenda.

Nec ſequens D. Helfrici Junkii in *Medico ſuo præſenti tempori accomodando* inutilis erit, præſertim in aſthmate ab aſtringente acido deſcendente:

♃. *Aqu. carminativ. Dorncr.*
Veron. eſſentiſ. ana ℥ j ß.
Aſthmat. ℥ j.
Eſſent. hyperic. ʒ j.
Sal. volat. human. ſang. ʒ ß.
Rutæ ʒ j.
Theriac. cœleſt. gr. 3.
Confect. alKerm. c. ʒ ß.
Syr. papav. rhœad. q. ſ. M.

Vel

♃. *Aqu. aſthmat. Rudolph.* ℥ ij.
Fl. rapar. ℥ j ß.
Oxymell. ſcyll. ℥ ij.
Spir. gumm. ammon. c. vitriol. ʒ j. *M.*

♃. *Aqu. aſthmat.* ℥ j.
Meliſſ. ℥ ij.
Veronic. ℥ iij.
Tinct. propr. Mynſ. ʒ ij.
Julep. roſat. ℥ iij.
M.

Ubi tuſſis eſt Aſthma ex ſimplici irritatione pulmonum, tunc optimè conveniunt opiata aſthmaticis permixta; ex. gr. *Spir. ſal. ammoniaci aniſat. cum eſſent. anodyna* permixta. Spiritus aſthmaticus *Michaelis* laudatur, qui ſequens eſt;

♃. *Virid. æris* ℥ ij.
Gumm. Ammoniac. ℥ j.
Sulphuris ʒ vj.

M. deſtill. per Retortam, ſeparetur ſpiritus ab oleo rectificetur per alembicum, cui imponatur nodulus croci, doſis gutt. 30. 40. aut diluatur cum ſpir. hyſſop. eſſent. helen. cinamom. *D. Ettmullerus* curavit fœminam aſthmaticam per cochlearia duo aceti ruthæ exhibita.

Dyſpnœa, quæ à chylo, vel ſanguine crudiore, viſcoſioreque, ac minùs ſpirituoſo dependet, continuè hypochondriacos & ſcorbuticos affligit, & in hoc caſu quoad curam ad originalem morbum habendus eſt reſpectus, quo curato, & ipſa ceſſat dyſpnœa. Eadem ratio eſt, ſi hic morbus proveniat à nimia obeſitate vel corpulentia, prout ſæpiùs obſervavimus, dum corpulentia diminuta etiam aſthma deſiit, ubi feliciter uti poſſumus aceto ſquillitico; idem obſervamus in gravidis, tympaniticis, flatuoſis, quibus iterum ex morbo principali reſtitutis affectus ſponte ceſſat. Porrò notandum, ſi aſthma oriatur ab abdomine flatibus referto, & inde ſeptum tranſverſum premente, curabitur facilè minuendo & diſcutiendo flatus per clyſteres, nempe carminativos, vel per interna aromatica & carminativa vulgo nota; eſto formula;

♃. *Aqu.*

♃. *Aqu. menth.*
Zedoar. ana ℥ j. ß.
Spir. cort. citr.
Balſ. embryon. ana ℥ ß.
M. D. cochleatim.

Hoc quoque in caſu convenit ſpiritus carminativus Sylvii, eſſent. carminativa Wedelii, in Opiologia ſua deſcripta, anticol. Michael, ſpir. nitri dulc. &c. Et latet nonnunquam magnæ viſcidæ pituitæ moles in ventriculo, unde ſæpius inflationes ventriculi & inteſtinorum, ſpaſmi fibrarum nervearum & per conſequens aſthma ſequitur, quæ viſciditas vel in ſtomachi, vel in inteſtinorum plicis hoſpitans debet ſæpius vomitione exſtirpari, quibus inveteratam dyſpnœam in ſene omnibus reliquis fruſtra tentatis curavit *Timæus l. 3. c. 13.* exhibita per vices aqua benedicta Rulandi, unde maxima pituitæ quantitas ἄνω καὶ κάτω educta fuit. In aſthmate verò præcordiali nullum præclarius medicamen vomitoriis ritè & circumſpectè adhibitis reperimus unquam, cum illa vitium nervis impactum concuſſione fortiori excutiant, quod & conſtat experimento *Primeroſii de morb. puer or.* qui provocato vomitu infantes & pueros ſtatim ab aſthmate liberavit, ejecta pituita hac viſcida, ut plurimùm in ventriculo latente. Loco vomitoriorum in delicatulis (quia Medicus pro fama artis timere debet) potiſſimum, gumm. ammoniac. cum tantillo reſinæ jalapp. exhibere ſolemus. Stomacho quoque flatuoſo externè ſacculos ex herbis paregoricis & carminativis in vino decoctos calidè applicamus, vel empl. ex ladan. *Craton.* vel carminat. *Sylvii* ſtomacho debili imponimus, vel mixturam noſtram ſtomachalem ex ſucculat. balſ. cinnamom. ol. nuciſt. cum vino Hiſpanico agglutinamus. Eſſentia helenii in potu data, mirè conducit; alii commendant eſſentiam abſynthii. *Beatus D. Michaelis* curavit coquum ex ſubito frigido hauſtu aquæ frigidæ, (qui in tantam ſpirituum anguſtiam incidit, ut quovis momento ſuffocandus videretur) ſucco expreſſo ex bellidis flore rubro, quæ non tantum eſt vulneraria, ſed & vim habet coagulatum ſanguinem diſſolvendi.

Hæc quæ diximus conducent in aſthmate humido, nunc & paucis illa videamus, quæ proficua ſunt in aſthmate ſicco, ſive convulſivo, ſive caduco, ſive epilepſia pulmonum, in quo ſtatu miſeranda eſt ægrorum conſtitutio, partim quia malè ſæpius tractantur à Medicis imperitis, partim quia cauſa ſæpius latet in ipſis ſpiritibus animalibus, qui influere deberent ad muſculos pectoris, nec tamen influunt, quo influxu denegato, pectus nec ſe elevare vel concidere valeret. Hic conducunt ergò omnia pectoralia, quæ reſpiciunt coagulantes particulas acidas vario modo inductas, & differentes, ac vel aſthma vel anhelationem aut ſuffocationem inducentes, & cum ſecreta parte alkalina dimicantes; talia ſunt antiſpaſmodica, antiepileptica, balſamica, ſulphureis ſalinis volatilioribus particulis prædita medicamina, vel acida volatilia, quæ crudius acidum rectificant, ſpiritibus ſuccurrunt, nerveaſque fibras demulcent. Excellunt verò præ aliis ſperma ceti, aſell. lumbr. terreſtr. ſcarabæi in fimo equino hoſpitantes, formicæ, ex quibus ſalia, ſpiritus, & olea volatilia parari poſſunt, hoc in affectu utiliſſima, ſunto formulæ:

♃. *Spir. lumbricor.*
Scarabæor. ana ʒ j. ß.
Solut. ſpermat. cet ʒ j.
Eſſent. croc. ʒ ß.
M. f. eſſent. ad gutt. 15. exhibenda.

Vel magis antiepilepticum ſequens, quicquid enim epilepticum adultum ſanat, hoc etiam aſthmaticum ſanat, teſte Helmontio:

♃. *Succin. præp.*
Ungul. alc. præp.
Cinnabar. nativ. ana ʒ ß.
Aſell. præp. ℈ j.
Caſtorei ℈ ß.
M. f. pulv. pro 3. doſibus, in vehic. convenienti, nempe aqu. tiliæ.

Sequens Mihi apud Principes meos in uſu eſt Aqua aſthmatica.

♃. *Flor. papav. Err. p. iv.*
Roſar. rubr. p. j ß.
Aqu. veronic. ℥ xij.
Infund. ſ. a. in loco calido,
Filtretur: ad.
Aqu. aſthmat. Knobloch. ℥ j.
Elix. vitæ Matth. ℥ ß.
Ol. ſacchar. Beguin. ſ. ℥ j.
M.

Etiam hic proſunt omnia cephalica, nervina, imprimis caſtorina, & cinnabarina, ſpiritus fuliginis, ſal. armon. C.C. ſalv. roſmar. eſſent. caſtor. croc. ſpecif. cephal. Michael. ſal. volat. ſucc. cran. human. alcis, rhinocerotis, &c. Ad acrimoniam etiam ſalinam vel acidam nervoſum genus irritantem corrigendam, valent & præcipitantia, invertentia tum abſorbentia antiſpaſmodicis prædictis permixta; ex. gr.

♃. *Lapid. cancr. præp.* ʒ ß.
Bezoar. or. gr. iij.
Spermat. cet.
Succin. præp. ana ℈ ß.
M. f. pulvis.

In convulſivi etiam hujus morbi paroxyſmo, ſæpius cum admiratione obſervavimus exoptatum ſucceſſum ab opiatorum uſu, laudanum ſcilicet opiat. paucis gran. in aqu. convenienti diſſolut. & cochleatim exhibitis. Hypnotica ſua benignitate tanquam demulcente Mercurii caduceo fibras convulſas placant pacantque. Si quoque Brunneri potioni addatur ſpermat. cet. ʒ ß. cum momento laudani, ſæpius efficax eſt. Conveniunt hic in ſpecie ſpir. Sal. Ammoniaci cum gumm. Ammoniac. deſtill. Tinct. caſtor. Sal volat. milleped. lumbricor. Cinnabar. Antimon. Sal volat. Sangu. human. Tinct. anodyn. & ſimilia abſorbentia alkalina. *Charleton* de *Scorbuto* nullum præſentius eſſe remedium in hoc affectu contendit quàm laudani opiati pauca grana in vino hiſpanico ſoluta, & ad tincturæ extractionem infuſa, tum cochleatim ſubinde exhibita, hoc enim momento acrimoniam nervis inimicam ſupprimi, & per leves ſudores à ſomno erumpentes diſcuti & demulceri aſſerit. Si verò convulſivum Aſthma eſt mixtum & non tantùm vellicans acrimonia, ſed & materiæ copia adeſt, tum mixta etiam conveniet remedia, pectoralia nempe cum antiſpaſmodicis. Anodyna verò hic, ubi ſimul adeſt pulmonum infarctus, cum inſigni præcordiorum oppreſſione, cautè propinare ſuadet *Willis*, ne materia figatur. Ubi à ſcabie, arthritide retropulſis dyſpnœa ortum ducit, in hunc finem proſunt diaphoretica volatilia, ut ad corporis peripheriam recrementa rurſus expellantur; in quem finem conducunt eſſent. fumar. Tinct. Antimonii, eſſent. helen. Extract. theriacal. Decoct. helen. & fœnicul. item veſicatoria femoribus & brachio applicata. Sin æſtus febrilis ſimul obſervetur, ac turbata mixtio ſanguinis, prout in febribus, palmam præripiunt illis fixa & temperatiora, ad vias urinarias ſimul quod noxium eſt præcipitantia, ut ſunt ocul. cancri, antimon. diaphor. &c. Tandem externè adhiberi poſſunt pectori & diaphragmati nervina, aut paregorica, ut ſunt ol. chamomillæ, caſtor. ſuccin. lavendul. deſtillat. ung. dialthææ, axung. variæ, vel cataplaſma ex cepis ſub cineribus coctis; ex. gr.

♃. *Mucilag. althææ,*
Sem. lini,
Fœnugr. cum aq. hyſſop. extr. ℥ j.
Pulv. rad. ireos Flor. ʒ j. ß.
Gumm. ammon. in vino helenii ſolut. ʒ ij.
Cum ſ. q. ol irin amygd. dulc. & ceræ q. ſ. f. Linimentum.

Pectus quoque ſpirituoſis variis caſtorinis, ſalibus volati-

volatilibus , &c. illinendum pediluvia quoque conducunt.

Hiſce nihil proficientibus commendat *Nobil. Ettmuller.* in Chirurg. infuſor. in ægrorum venas epilepticorum medicaminum & pectoralium infuſionem , quibus maritandam ſuaderemus noſtram mixturam antiepilepticam c. ſolutione ſpermatis ceti ; Inuſtionem pectoris per moxam cum bacillis felici cum ſucceſſu ſæpiùs inſtituimus ; & ſi unquam mundus voluit decipi , juxta illud tritum , id certò factum eſt in adhibita herba , quippe quæ ex India Orientali magnis ſumptibus allata nihil differt à nobiliſſima Nobis Artemiſia , eodem modo quo ab Indis fit , & jam quaſi juris gentium eſt. Auctarii loco adiicimus ſcarificationes, venæſectiones, pro re nata veſicatoria , ventoſas , frictiones , perfuſiones aquæ frigidioris , & id genus alia , quæ tanquam parerga haud planè contumaciter reiicimus, ſcilicet verum eſt illud Poetæ:

A cane non magno ſæpe tenetur aper.

Si verò Aſthma ſit ex fumis metallicis , tunc non expugnatur niſi mineralibus & metallicis , hinc laudatur Mercur. dulcis , cinnabaris Antimonii , Antimon. diaphoreticum &c.

LIBRI II.

De Morbis Pectoris.

CAPUT III.

DE PLEURITIDE ET PERIPNEUMONIA.

§. I.

IN ipſo atrio monemus , Nos cum Excell. *Baronius* ſub uno nomine *Pleuri-pneumoniæ* duos hoſce affectus comprehendere , quos ex duobus nominibus conflatos , vel *Pneumo-pleuritidis* vel *Pleuri-pneumoniæ* nomine optimè inſignire poſſe , exiſtimamus , ita ut ſecundùm plus unius quàm alterius morbi naturam redolere videbitur , ſecundùm id poſſit denominari, pertinent enim ad inflammationem hi duo affectus , & Peri-pneumonia dicitur *pulmonum* , pleuritis verò *pleuræ* inflammatio , in quantum ſcilicet cruor inter efferveſcendum exuvias ſuas viſcoſas modò in hanc , modò in illam partem deponit , quas dein iterum reſumit & transfert : Eò & collimavit *Helmontius in tr. de pleura furent. p. m. 247. v. 27.* Pleuritis , inquiens , à Peri-pneumonia cauſis occaſionalibus ut neque remedio differt . Cùm ergo una ſit illius idea , ſic etiam unica ejuſdem explicatio eſſe debet: Differunt enim tantùm loco . *Pleuri-pneumoniam ergo deſcribimus , quòd ſit inflammatio vel pulmonum utriuſque lateris , vel pleuræ, conjuncta cum ſumma reſpirandi difficultate , febre acuta , tuſſi contumaci , nonnunquam ſicca , modò cum ſputo ſpumoſo, & non rarò cruento, dolore , gravitate & anguſtiis circa pectus & præcordia , dependens ut plurimum à cruore fervidiore in motu ſuo ſufflaminato ſtagnante & tandem ex-vaſato, acriore reddito; & fibras vellicante , unde excandeſcentia Cardimelechis fluit* . (*Definitio.*) Breviſſimè ita deſcribi poteſt pleuritis , quòd ſit obſtructio inflammatoria pleuræ à ſanguine extravaſato . Datur & pleuritis pituitoſa , quam ſpeciem hac hyeme in diverſis ſpectavimus . Occaſione hic nata in genere, & ut cum Juris-Conſultis loquar , per averſionem monemus , Definitiones noſtras non ad requiſita Logices conſcriptas & dolatas eſſe , quia medicæ definitiones teſte *Clar. Hofmanno inſtit. lib. 3.* rigidè ſemper ad logicas leges non cogendæ , ſufficit ſi tantùm morborum indolem exprimamus , ut ab omnibus intelligi poſſit . Hæc ut diximus ὡς ἐν παρόδῳ adiicere placuit, nunc hoc agendum . Ex deducta autem definitione patet non quemvis lateris dolorem Pleuri-pneumoniam dici , (*Differentia.*) quamvis enim plures laterum dolores ſint, hic tamen de eo tantùm , qui morbum acutum ſequitur , quippe prædictis ſtipatus ſymptomatis , & ob memoratam Cardimelechis excandeſcentiam , & inflammationem membranæ intrinſecùs ſuccingentis pulmones & coſtas thoracis , inductus eſt , verba faciemus . Si enim in exterioribus muſculis inflammatio conſiſtat , aut ſi à flatibus ibidem dolor vehemens fiat, jam non hic, ſed nothus, erit morbus , in quo febris adeſt & ſputum ſanguinis , dolor percipitur in pectoris regione , qui tactu etiam exaſperatur ex parte , qui tamen non tam ſtabilis eſt , ſed remittit aliquando ex applicatione eorum , quæ flatus diſcutiunt . Si quis non tuſſit , nec habet expectorata nec ſanguinolenta nec purulenta , atroces verò dolores internos , pulmonem affectum inficias eo . Et quia juxta illud Philoſophi, præcepta docent, ſed exempla delectant, inde in theatrum hoc talis generis ægrotum ex noſtris ſiſtamus.

Juvenis 18. annorum temperamenti Sanguineo-cholerici, ſatis bene valens, gulæ & exſpatiandi exercitio nimis deditus , (*Caſus.*) hactenus tamen abſque manifeſto incommodo, menſe Martio aere inclementiore & frigidiore exiſtente exſpatiatur , domum revertens , defatigatus tamen , aſſumit bonum cereviſiæ frigidioris hauſtum , ob ſitim valde urgentem, & virium reficiendarum ergo ; exinde horror percutit totum corpus , lectum petit , obdormiſcit , quatuor horas poſt evigilat , ſentit dolorem obſcurum ſub mamma ſiniſtra verſus hypochondrium vergentem , ſequente die dolor augetur , fitque punctorius , tuſſicula ægrum vexat cum febre tandem exſpuit ſanguinem cum virium debilitate & ſiti intenſa ; quæ omnia ſigna ſunt urgentis pneumo-pleuritidis .

§. 2. *Partem affectam* quod attinet , communi ſententia ferè omnes Medici in peri-pneumonia ponunt (*Pars affecta.*) *pulmonem* , in pleuritide verò membranam pleuram ; alii tamen negant pulmones partem affectam eſſe , cum planè inſenſiles ſint ; *Diocles* ſolas pulmonum venas hic affici aſſerit , *Eraſiſtratus* arterias, *Aſclepiades* pulmonum bronchia , *Soranus* Lexicographus totum corpus , ſed vehementius pulmonem hic laborare defendit . Nos extra omnem dubitationis alearn ponimus , hoc in caſu pulmones , imprimis verò eorum membranas (pungens enim dolor nonniſi membranis adſcribi poteſt) tam coſtas, quàm pulmones veſtientes , pleuram nempe interdum ſolam , nonnunquam pulmones ſimul cum membranis affici & inflammari ; pulmonum enim ſubſtantia , eſt admodum apta ad inflammationem , quia mollis eſt , ſpongioſa , rara & poroſior , unde & facilè obſtrui poſſunt pori , indeque inflammationes eryſipellaceæ ſequi, unde vel pleuri-pneumonia vel pneumo-pleuritis oritur ; & album nobis calculum adiicit divinus noſter Senex , qui plurimis in locis, præſertim autem *de loc. in homin. text. 24.* expreſsè dicit , in peri-pneumonia ambo latera afficiuntur , in pleuritide unicum duntaxat latus oblæditur . Nec *Demetrius Herophilus* à prædicta ſententia diſſentit , quando dicit *lib. 12. de paſſione* , peri-pneumoniam eſſe in toto pulmonis corpore tumorem , in ejus autem parte pleuritidem fieri ; quod & confirmat *Bonetus in Anatomia pract. 1. Platerus , Celſus* , aliique id probantes per ſectiones demortuorum , in quibus non ſemper membranas coſtas ſuccingentes inflammatas , ſed pulmones cum ſua membrana laceratos & corroſos ſe obſervaſſe dicunt . Pleuritidem quoque fieri poſſe circa muſculos intercoſtales , haud dubitamus , vidimus enim Juvenem , qui ſub brachio ſiniſtri lateris circa muſculos intercoſtales emittebat per vices IV. libras materiæ purulentæ & ſeroſæ coagulatæ , quem ferè emaciatum juvenem feliciter priſtinæ ſanitati reſtituimus , qua & adhuc fruitur ; unde veriſſimum illud elogium *Hipp. ſect. 5. aph. 8.*

aph. 8. Quicumque morbo laterali laborantes in 14. diebus non repurgantur, ii ad ſuppurationem vertuntur.

Diagnoſis. §. 3. Perſpecta parte hujus morbi affecta, ad *Diagnoſin* nos conferamus, accurata enim, ut ſæpius monitum, cognitione opus eſt in morbis examinandis, niſi in curatione à ſcopo aberrare velimus. Suppeditat ergo diagnoſis, vel ea ſigna, quæ ipſum morbum, cauſaſque demonſtrant, vel ea, quæ noſtrum morbum itidem ab aliis affectibus diſcernunt. Ipſum affectum indicat dolor pungitivus, quandoque tantùm gravativus, cum ardore aliquando conjunctus, & continua inſpiratione ſæpius auctus magiſque acutus factus, ſubita enim illa doloris ingraveſcentia arguit inflammationem, atque inde locus tactum non fert, ſi enim è directo muſculi intercoſtales premantur, & fibrillæ nervoſæ irritentur, dolor fit intolerabilis, ſanguis enim evaſatus de hora ad horam majorem acquirit acrimoniam, à qua membranæ obſtruuntur & inflammantur & vellicantur, unde dolor ille acutiſſimus fluit. Obſcurus verò ille dolor oritur, ſi muſculi ſecundùm carneam ſubſtantiam inflammatio fiat, quæ quidem & ipſa ob fibras nerveas certo modo eſt ſenſilis, ita tamen ut in longè minori gradu talis ſit, quàm prior, qui quoque dolor ad hypochondriam, ſubinde ad claviculam ſe extendit, quandoque pulſans cum tumore occurrit, ob inflammatos ſcilicet muſculos, & dum abit ad ſuppurationem, velut in noſtro jam dicto ægro. Adeſt his in affectibus febris continua aucta, haud dubiè ex turbata mixtione ſanguinis, præſertim accedente pure, quæ quoque febris alternis diebus, præprimis veſperi, aliquam habet exacerbationem, quia veſpertino tempore recedente ſole pori cutis magis conſtringuntur, indeque ex impedita διαπνοῇ efferveſcentia ſanguinis major, & per conſequens mixtio ſanguinis turbatior eſt, imprimis ob particulas acriores ſive bilioſas in maſſa ſanguinea deliteſcentes inducta. Difficilis adeſt reſpiratio, quia pectus commodè dilatari nequit, tunc inſpiratio interrumpitur, quapropter debilior fieri neceſſariò debet; cùm verò talis reſpiratio non ſufficiat ſanguini efferveſcenti temperando, parvitas illa reſarciri debet frequentia, inde pulſus frequens & celer occurrit. Pulſus quoque eſt hoc in affectu mollis, magnus, celer, inæqualis, intermittens, aut recurrens, aut bipulſans. Tuſſis maximè urget, quatenus ſcilicet ſanguis evaſatus acrior factus in pulmones laxos ſenſim intrare valet, ſed ab initio quidem non ea copia in pulmonibus collectus, ut copioſiùs exſpui poſſit, quippe materia illa heterogenea adeo intimiùs in pulmones impacta eſt, ut ad bronchia accedere nequeat, unde impoſſibile eſt, eam per tuſſim ſic excerni poſſe; ſæpiſſime tamen fit excretio ſanguinea in Pneumo-pleuritide, ſanguis enim acrior factus permeat poros apertos pulmonum, prout enim major vel minor eſt affluxus ſanguinis, etiam magis vel minùs ſanguis eiicitur, cùm materia purulenta eoſdem poros intrare poſſit, ſunt enim pulmones ſpongioſæ ſubſtantiæ, & ex veſiculis tantùm conflatum corpus. Sputa quoque hoc in morbo variè colorata reiiciuntur, hinc fit rubeum & cruentum, tandem ad maturitatem perductum fit purulentum; ſi nihil exſpuatur, malum eſt, ſæpiùs tamen pus abſque præcedente ejectione ſanguinis ejectum obſervavimus. Adeſt malarum rubor, & id quidem ob ſanguinis particulas acriores eò delatas. Sitis ſimul ferè inextinguibilis ægros vexat, ob particulas prædictas acriores ad fauces & linguam miſſas, unde fauces & lingua exſiccantur, & per conſequens humida amant ægrotantes, & ut plurimum ſupini aut erecti jacent, quæ & alia ſigna verſiculis incluſit *Franc. du Port. l. 2. de morb. ſign.* In pleuritide Tuſſis eſt ex irritatione, ſputum cruore tinctum à rupto vaſe, reſpiratio difficilis ob metum doloris, caput ſimul dolet ob ſanguinem ſimul craſſum & in ſua circulatione ſufflaminatum ac moram nectentem, hinc & adſunt vigiliæ, ſitiſque adeſt ob lympham ubique craſſam glandulas ſalivales obſtruentem, vel non ſufficienti copia huc deportatam, cùm in Thorace intercepta ſtagnet; dolor ex decubitu in latus oppoſitum augetur, quia materia inter muſculos coſtales & pleuram latens premit pleuram, ſicque dolorem inducit; Febris & appetitus proſtratus eſt ob turbatam ſanguinis mixtionem.

§. 4. Ut verò his præmiſſis hujus morbi eſſentia penitius nobis innoteſcat, ad cauſas tum Veterum *Cauſa ad* tum Neotericorum fundamine nixas contemplandas *mentem Veterum.* accedamus. Ad mentem ergò antiquitatis medicæ eſt cauſa hujus morbi proxima immediata, inflammatio *pleuræ* atque pulmonum, & in pleuritide quidem membranam pleuram, in *Peri-pneumonia* verò pulmones inflammari probat *Galenus*, per anagramma *Angelus*, *lib. 2. de loc. affect. c. 7.* qui hunc affectum inflammationem membranæ pleuræ coſtas intrinſecùs & latera ſubcingentis eſſe dicit, cum tuſſi aſſidua penè, & ob doloris acumen plurimùm moleſta, lateris dolore punctorio gravi, febri acuta, eaque nocturna, potiſſimùm reſpiratione difficillima & pulſu duro: confer Hippoc. *6. aphor. 33. de inſtit. art. med. c. 15.*

Cauſa vero *mediata* proxima Veteribus eſt modò ſanguis, effluens ex vena cava per venam ſine pari in tenues coſtarum venas, vel membranas, atque ſubinde id ex ſputo rubro, tempore verno, adoleſcentia, & victus ratione multum ſanguinis generante, deſumi poteſt, modò eſt pituita, & tunc morbus exiſtit magis diuturnus, eſtque ſpumans atque candidum ſputum, quod excernitur, tempus anni quo fit malum, eſt hybernum, aeris conſtitutio ac regio frigida, victus ratio pituitoſum generans ſanguinem. Et quidem in priore cauſa ſanguinis in vera & exquiſita pleuritide ſecundùm Veterum opinionem, ductu, fluxu & tranſpiratione liberiore privatus, in pleura, venulis & vaſculis ita corrumpitur, ut in illis partibus potiſſimùm excandeſcat, & illi in hoc quoque differre pleuritidem à Peri-pneumonia ajunt, quod illa ſit à cauſa ſubtili bilioſa & ſanguinea, hæc verò ut plurimum à materia craſſa, & phlegmatica decurrente per venas & arterias in ſubſtantiam pulmonum.

§. 5. Ordo nunc nos monet, ut *Hermeticorum* officinas de hujus morbi nativitate & indole curioſiùs & *Paracelſiſtarum.* axactiùs excutiamus. Illi ergo cauſam horum morborum *Salem ogertinum* dicunt, quod eſt de proprietate arſenicali & auripigmentali, acrimonia ſua facilè vaſa ſanguifera & membranas corrodens, indeque pleuritidem inducere valens. Hinc hos morbos ex oppilatione tartarea, & mucilaginea ortum ſuum habere acriter contendunt; hujus rei, ſed obſcuras definitiones ipſe Paracelſus habet, ubi ità *c. 4. tract. 1. de morb. metall.* fatur, pulmonia & reſina quæ generatur ex chao, in quo decocta eſt ſtella & minera auripigmenti, & quæ alia plura Cimmeriis tenebris involuta habet, quorum ideo non meminimus, ne tædioſis hiſce figmentis tempus teramus.

§. 6. *Helmontius* in furore pleuræ conſiderat primò motorem internum ſive calcar, ac dein laceratorem *Helmontii.* pleuræ. Cruorem autem eò effluentem & effuſum indeque natum apoſtema tanquam productum perpendit, ac adducit exemplum de *Spina*, parti alicui affixa. Eſt ergo ad mentem ipſius cauſa pleuritidis peregrina aciditas, concepta in Archæo, quæ ad venam azygos, imò vel in ipſam propinquam coſtarum carnem expellitur, indeque oritur productum morboſum apoſtema. Cruor enim aceſcens mox contra naturam venarum totiuſque carnis indolem coagulatur. Aliquod verò acidum eſſe in pleuritide, probat hac ratione, nempe quòd in pleuritide lotium, & cruor è vena ſecta elicitus, grumeſcant etiam exeundo, quæ grumeſcentia & caſeatio eſt acoris indicium, & effectus, cùm inde latex hic aceſcens in intercoſtales carnes incidens facit dolorem pleuriticum, & ſic quaſi ſpina illa pungens & dilacerans, cruor enim extravaſatus hoſtilem induit naturam, dilacerat vaſa, fibras, membranas arteriaſque, tumque egreditur, & ſtatim coagulari incipit, quodſi verò *acor* ille in venam arterioſam vel arteriam venalem diſpergatur ab infecto Archeo, tunc juxta ipſum oritur Peri-pneumonia

nia pulmonis, quæ ſe tantùm ſeparat non tam acore cauſæ materialis, quàm ſubjecti varietate. Cruor igitur ad mentem *Noſtri* intra pleuram ad coſtas ſiſtitur, aceſcit, grumeſcit, apoſtematur, atque ideo pus fit, ubi enim dolor, eò accurrit cruor. In liene aliquando hoc malum reſidere propria experientia edoctus Author haud dubitat; ſed plura his addere, *Williſius* ſequens vetat.

VVilliſii.

§. 7. Modò verò clariſſimum rei medicæ lumen pro cauſa proxima pleuritidis ponit ſanguinem vitioſum, qui in membranæ pleuræ dictæ vaſis minoribus, in Peri-pneumonia verò in vaſis pneumonicis majoribus, ob lentorem & viſciditatem detentus aut extravaſatus eſt, dein ob turgeſcentiam copioſiùs ibidem aggeſtus phlegmonem excitat; dolorem verò punctorium ac acutum à ſolutione continui in parte membranoſa facilè ſenſili deducit, & reſpirationem difficilem ob fibras muſculares læſas, atque febrem ab efferveſcentia nimia ſanguinis fieri probat. Inter remotiores verò cauſas, recenſet illa omnia, quæcunque ſanguinem ad lenteſcendum ſimulque efferveſcendum exagitant, inque turgeſcentiam febrilem concitant; ſubitæ ergo illæ mutationes caloris & frigoris Pleuri-pneumoniam inducere poſſunt, perinde ut crapula vini aut aliorum generoſorum potuum ingurgitatio, exercitium immodicum, quatenus ſcilicet hæc ſanguinem nimis commovent, & efferveſcentiam adaugent, hujus affectus fabri exiſtunt.

Sylvii.

§. 8. *Sylvius* decus illud Medicinæ Batavicum cum pleriſque cauſam horum affectuum immediatam, tum pleuræ (in pleuritide) tum pulmonum (in Peri-pneumonia) inflammationem ſtatuit, & incendi & inflammari ſanguinem, quando ex vaſis ipſis effluit, poſt ſubſiſtit, ſtagnat & coagulatur, unde evaneſcunt partes volatiles & ſubtiles, tum acidas tum ſalinas temperare ſolitæ, indeque utræque acriores factæ, acriùs in ſe mutuò inſurgunt, efferveſcentiamque ob partes ſanguinis oleoſas præſentes calidam excitant, quæ etiam ſanguinem paulatim ita corrumpunt, ut in pus vertatur, & quidem pro ſanguinis corrupti varietate varium, modò nigrum, modò flavum, modò ſanguine adhuc tinctum, &c. Sanguinis enim effluxus fit ob apertionem vaſorum ſanguineorum, ſive illa fiat ex nimia vaſorum à copioſo valde rarefacto aut retardato ſanguine, flatibuſque excitata diſtenſione, ſive ab humoris aut in vaſis aut extra ipſa ſubſiſtentis acrimonia rodente, ſive à re dura & acuta vulnerante, obtuſaque obtundente, unde ipſe plures recenſet cauſas remotiores; ſed cum hæc ex noſtra criſi hauriri poſſint, ſupervacaneum ducimus ea hic apponere, & dein repetere, crambe enim toties coctam nauſeam parit.

Carteſianorum.

§. 9. *Carteſiani* ſubtiliſſimè philoſophantes cauſam hujus morbi à materia diſtendente, pungente & rodente membranam pleuram deducunt; quæ materia nihil aliud ipſis eſt in pleuritide, quàm ſanguinis particularum acrium, acutarum, volatilium in pleuram & muſculos meſopleuricos, in Peri-pneumonia verò, in ipſos pulmones delatarum & inde extravaſatarum portio. Si enim ſanguis nimiùm commovetur à cauſis remotioribus, v.gr. ab æthere furibundè ipſum tranſeunte &c. tunc & facilè evaſatur, ſicuti fluctus nimii extra ripas flumen propellunt, ſæpiſſimè ergò hos affectus producunt, tum animi tum corporis commotiones vehementes, ut ſunt ira, terror, exercitia corporis immodica, equitatio, ſaltatio, pilarum vel conorum luſus, &c. In hunc cenſum pertinet caſus, ſi ſanguis nimis ſpirituoſis, tenuibus acribuſque particulis ſcateat, unde is rarioris texturæ indeque fluidior, citiùs totum percurrit corpus, quod confirmat pulſus frequentior, qui in omni obſervatur incaleſcentia, propter particulas bilioſas, acres, volatiles, quæ in tenues illas arteriolas impetu ruunt, earum poros ſolito plus aperiunt, & quandoque acrimonia perforant, & nimio motu diſrumpunt, quæ particulæ acriores per temporis moram redditæ, inque pleuram vel pulmones delatæ, cum figuris ſuis poris partium non conveniunt, & ea propter ſiſtuntur, & ſic vel Pleuri-pneumoniam vel Pneumo-pleuritidem producunt. Aliquando ſanguis hiſce vitioſis particulis imbutus, effunditur in muſculos intercoſtales, atque hinc reſpiratio difficilis, & tuſſiendi deſiderium fit, cùm ſcilicet fibræ nerveæ & pulmones vel bronchia tendentes à particulis prædictis irritantur, febrem quoque adſcribunt materiæ ſubtili in hæc irregulares particulas agens, & ita ad calorem & rigorem incitans, à pure enim ſeu ſanguine coagulato efferveſcentiam augeri poſſe, argumento eſt, quòd idem in vulneribus & tumoribus ad ſuppurationem tendentibus accedat, etiamſi longe ſint à corde remota. Ut verò apertiùs noſtræ opinionis penetralia pateant.

Noſtra opinio de cauſa.

§. 10. Hic quædam magis rei illuſtrandæ gratia præmittamus de ſanguine; ille verò vitæ primus promus condus continetur vaſis ſuis, venis nempe, arteriis & fibris muſcularibus, conſtat is quoque ſuis principiis, lippis & tonſoribus notis, quæ dum ſecum invicem amicè conſpirant, & in prædictis vaſis ſanguis ritè circulatur, inde corpus in vigore ſuo conſervant, ob vitalis hujus liquoris concinnam commixtionem & agglutinationem, ad partes nutriendas. Quæ omnia ſi ritè & ordine ita fiant, ut per vias ordinarias munia ſua ubique rectè obiens ſanguis continuo circumeat, & nunquam moras nectat pernitioſas, tunc benè ſe habere corporis noſtri machinam cernimus; ubicunque verò noſtro in corpore ſanguis effunditur, morulam nectens, ibidem quoque in fermentum mora acidiuſculum abit, ſanguini advehendo & revehendo inſerviendo idoneum. Quamdiù verò ſanguis ritè conſtitutus intra vaſa ſua eſt, tamdiu durant ſalubres corporis noſtri actiones, veri exactæ ſanitatis indices; ſi verò ſanguis per rimas ſeu continui ſolutionem ex vaſis ſuis elabatur, tunc adſunt tragœdiæ pectorales, inflammationes tum pleuræ, tum pulmonum, aliorumque, unde & in furorem concitatur Cardimelech noſter, ob hoſtis ingruentis variiſque inſtructi armis invaſionem ſolvitur vaſorum continuum, id quod fit, ſi exiſtant in ipſa maſſa ſanguinea, ſive in eam aliunde irruperint particulæ acres, & acidæ ſive aculeatæ, hæ enim ſunt quæ rimas faciunt, fibrillas nerveas divellunt, ſanguinem nimis commovent, quæ nimium motæ & impetuoſiùs concitatæ fibras cedere neſcias diſſolvunt, diſcindunt, quo ipſo ſanguis per hiatus effluit, id quod fit triplici modo, vel diæreſi, vel anaſtomoſi, vel rhixi; Nec ſolùm effuſionem & evaſationem ſanguinis in prædictas partes, ſed & aliquando ſeri nimis fluidi & acris hic culpamus, humores enim quicunque extravaſati in aliqua parte diutiùs hærere nequeunt, quin acquirant *acorem*, ob ſpiritus nimirum vinculis ſuis liberos abeuntes, abſente enim ſpiritu ſanguis non meretur ampliùs nomen ſanguinis, ſed potiùs eſt lacuna, & juxta illud Ennii luma lutoſa. His præmiſſis facilè jam erit tum indolem Pleuritidis, tum etiam peri-pneumoniæ explicare; inflammatur itaque pleura, quando humores circulantes, ob cauſam vel injuriam quandam externam, v.gr. aerem frigidum, potum frigidum, vel internam reſtagnant, ſimulque tubulos obſtruunt, non tamen in totum, ſed in tantum ut excluſis globulis cœleſtibus ſoli ætheri tranſitus concedatur, unde oritur inflammatio vel pleuræ, ut in pleuritide, vel pulmonum, prout in peri-pneumonia obſervatur. In pleuritide pulmones non laborant, niſi tandem ob vicinitatem ſimili contaminentur labe; difficilis reſpiratio in pleuritide oritur, quia pulmones in inſpiratione expanduntur, atque pleuram inflammatam attingendo atrocem dolorem excitant, hinc ægri ſponte ob metum doloris reſpirationem cohibent. Ex phthiſi oritur quandoque pleuritis quia pus ex ulcere pulmonum emanans, pleuræ adhæret, ibidemque obſtructionem inflammatoriam producit. Quòd ſi ergo particulæ hæ acidæ cum ſulphureis dimicantes, & tunc efferveſcentiam efficientes, ſibi rapiant imperium circa pulmones tunc pleuri-pneumoniam, &

hinc

hinc aliquando exortum verum ulcus, vomicam nempe, excitant; pleuram perinde, ut ſi circa thoracis muſculos id fiat, pneumo-pleuritis; Si verò circa pleuram & pulmones ſimul junctos, tunc duo illi affectus ſimul oriuntur: ſi enim quis particulas ipſas acidas diſtinguere in morbis norit, & ſimul locum, ubi hæ dominium in corpore exerceant, ſciat, certè magnus mihi erit Apollo, & juxta illud Juvenalis, gallinæ filius albæ. Inflammationem Nos membranarum, tanquam Spinam hiſce in affectibus, ponimus, & ſimul aceſcentiam ineptam ſanguinis, cum ſale ejus volatili efferveſcentem, & eum ad grumeſcentiam diſponentem, atque ſic obſtructo vaſe, ſtagnationem, coagulationem & inflammationem ſubſequentem adeſſe, extra omnem dubitationis aleam ponimus; ipſa vitia concatenata propterea dicimus nihil aliud eſſe, quàm ſanguinis vitioſi extra ſua receptacula effuſi fermentationem præternaturalem, qua in fermentatione particulæ acriores, per ſpicula ſua partes membranaceas vellicant, & hinc fibrillis nerveis intimiùs infixæ, eas vehementiùs vibrando concutiunt, quod quia ad nervorum principium uſque continuatum, inde non poteſt non fieri, quin excitetur triſtis illa ſenſatio, quam dolorem nuncupare ſolemus, pro ratione partis affectæ, modi afficiendi, motus, quantitatis, qualitatiſque ſpirituum, ſanguinis, & particularum concurrentium; vel pungentem, vel lacerantem, vel pulſantem, vel gravativum, vel diſtendentem, vel rodentem, &c. in parte læſa eſſe putatur, ex quibus ipſis cauſis vibratio nervearum fibrillarum concutiens ad ſenſorium commune reſultat. Hæc de cauſa proxima immediata.

Quoad *cauſas* verò *remotiores*, quæ quam diximus ſpinam infigere valent, illarum ſunt plures, ab impedita enim inſenſibili tranſpiratione ſæpiſſime hos morbos excitatos vidimus, hac enim impedita, id quod ordinariò debet exhalare ad mentem *Sanctorii*, in corpore præternaturaliter continetur, proinde eſt aer vitioſus utplurimum hujus affectus noſtri prophaſis; accedunt exercitia vehementiora, quatenus ſanguinem nimis fermentant, unde is impetuoſiùs per arterias & venas fertur, indeque faciliùs extra vaſa ſua affluere poteſt; imprimis ſi ſubito in ſuo motu impediatur & in aliqua parte ſiſtatur, tunc enim vaſa nimium diſtenduntur, atque inde faciliter rumpuntur. Ita quoque videmus ab aſſumpto in corpus calens frigido potu ſanguinem facilè coagulari, & quaſi à motu ſuo ſufflaminari; ſunt & omnia, quæ ſanguinem facili marte coagulare & grumoſum reddere, indeque maximè nocere poſſunt, imprimis in vaſis iſtis minoribus, quæ reperiuntur in muſculis intercoſtalibus, & membrana pleuræ, vaſis item pneumonicis, grumus enim vaſcula hæc facilè obſtruere valet, quo facto ſtagnatio & diſtenſio ſequitur, quam excipit ruptura, & dein inflammatio, quod nos docet experientia noſtra in pleuritico exenterato, in quo ſanguinem craſſum & grumoſum ad ℥ ij. in membrana pleura dicta reperimus: confer *Bonet. Anat. Pract. Nob. Ettmuller.*, aliosque nobiliſſimos & expertos viros, qui quæ diximus ſuæ authoritatis clypeo & rationibus à nobis jactis defendunt.

Prognoſis. §. 11. Perſpecta ætiologia nunc ad prognoſin nos conferamus, ut enim Medicus de pleuropneumoniæ eventu certus eſſe poſſit, ejus cognitio operæ pretium eſt, per quam ſigna æque bona ac mala probè conſiderare atque morbi brevitatem & diuturnitatem aliaſque circumſtantias hariolari valet. Certiſſimum autem elogium eſt illud *Hippocratis*, quicunque morbo laterali laborantes in 14. diebus non purgantur, ii ad ſuppurationem vertuntur; eſt autem ſuppuratio nihil aliud, quàm dum acidum materia deferveſcente incipit exſuperare, avolantibus plus minus particulis volatilibus, ſeu ſpirituoſis, & accedentibus hinc inde heterogeneis, unde inflammationis tragœdia cataſtrophen ſuam ſortitur ex tumore inflammato in ulcus purulentum abſcedens. Senibus, mulieribus, iiſque, qui jam bis vel ter eo morbo laborarunt, pernicioſa dicitur vulgò pleuritis. Pleuritis malum eſſe periculoſum indicat, quia eſt acutum, & quoniam pars affecta cordi eſt vicina. Notandum tamen eſt prognoſin his in affectibus eſſe ſatis dubiam, non rarò enim hoc morbo afflicti cum bonis ſignis moriuntur, ubi è contrà alii cum malis, qui nunc morti propiores videbantur, rurſus convaleſcunt. Utplurimum quoque ſignum deſumitur à ſputo, quando ſcilicet nec in principio, nec in augmento ſputa prodeunt; in pleuritide enim, in qua nihil eiicitur, aut in qua aliquid rejectum eſt, & nunc aut omnino deſiit, ſuperſtite dolore, res periculi plena eſt; in ſputo enim facili in hoc affectu potiſſima ægri ſita eſt ſalus; crudeliſſimus enim morbus eſt, ita ut vel celeriter hominem jugulet, vel longo temporis ſpatio deſerat. Sputum omninò cruentum vel flavum, infelicis hederæ res eſt; ut & nigrum, tale enim habet fœnum in cornu, quippe ſignificat totalem corruptionem, ob acidum planè corroſivam induens indolem, indeque ſphacelum minitans; ſputum namque omne quanto magis commiſtos humores habet, & non diductos inter ſe, tantò deterius communi authorum ſuffragio habetur. Pulſus parvus, crebrior, durus atque ſerratus mortem ſignificat; nullus enim pleuriticus cum tali pulſu fuit ſanatus, Hippocrate & Galeno teſtibus, modò cætera ſimul conſentiant; aliàs haſta non abiicienda, ſeu deſperandum, ex frequenti noſtra obſervatione. Viridia quoque ſputa malæ notæ ſunt, ut & viſcida, glutinoſa ac ſpumoſa, rotunda nonnihil, quæ ejuſdem ſunt ſortis; vires tamen ſemper ſunt conſiderandæ, & cum morbo conferendæ; ita quando hoc morbo laborantes de anxietate & anguſtia conqueruntur, tum quoque in anguſto verſantur; perinde ut ſi externa frigeant, interna verò urantur, aut medicamenta generoſa exhibita nihil efficiant, peſſimum eſt. Generaliter verò hic cautelæ loco obſervandum, quod juxta Hippocraticum illud, in morbis acutis incerta ſit prædictio ſalutis & mortis; malignæ enim pleuritides ut plurimum ſunt lethales; confer *Ephem. Germ. An.* 1. *obſerv.* 15. quod cum tuſſis deſit, adſit verò ſingultus, id malum quoddam protendit, quemadmodum & alvi profluvium & hæmorrhagia narium, ſi ſuperveniant. Alvi profluvium ſuperveniens Hippocrates malum eſſe pronunciat. Peripneumonia idem experitur fatum ac pleuritis ferè, niſi quòd in genere longè perículoſior exiſtat peripneumonia, quàm pleuritis, & niſi admodum robuſti ſint ægri, vix interitum declinant, præcipuè ubi ſputum aut aliæ per urinam vel alvum excretiones criticæ non admodùm optimè procedunt. Cæterùm brevi aliàs terminatur pleuritis, inſtar reliquorum morborum acutorum, ſæpe 7. die, aliquando & 11. vel 14. quibus diebus Parcæ aut parcunt, aut nominis immemores non parcunt; quodſi hanc metam tranſeunt, metaſtaſis fit in empyema, vel tabem, vel ulcus ſordidum ſub brachio, prout tale ex noſtra obſervatione notatum eſt, & qui 40. diebus non ſanantur, tabidi fiunt. Interdum materia peccans recipitur in vaſa, & uti acceſſit fluxione, ita iterum in reliquam diffunditur ſanguinis maſſam, & terminatur mox per hæmorrhoides, mox per menſes, mox per alvi fluxum purulentum, mox per urinam, de quibus elegantiſſima proſtat Epiſtola celeberrimi Bauhini edita cum Scholio Exc. *Wedelii* in *Ephemerid. Germ. ann.* 3. quales terminationes nos quoque obſervavimus; ſanguinis metaſtaſis eſt frequentiſſima, quando ſcilicet ſanguis in pus abit, & per expectorationem excernitur. Moriuntur utplurimum noſtro affectu afflicti cum ſtertore & quaſi ſuffocatione, ac ſi ſtrepitum audiveris. Quod ſi verò omnia ſymptomata exiſtant leviora, & vires infractæ ſint, quæ in re juxta *Galenum* pleuriticorum & peri-pneumonicorum tota ſalus exſpectanda, tum res melioris ſpei eſt, imprimis ſi in principio ſputa proiiciantur, ſintque coloris & conſiſtentiæ laudabilis. Quòd ſi dolor,

lor, tuſſis & reſpirandi difficultas minuatur, ſi pulſus minùs durus, & in dies major eſt, ea ſigna ut ſalutaria ſignificant febrem cum affectu reciprocari. Sed cùm prognoſtica Signa hæc partim ab Hippocrate de *vict. rat.* in *acut. text.* 37. *progn.* 45. & 2. *progn. aphor.* 46. partim à Sennerto aliiſque ad nauſeam fuerint propinata, in iis repetendis & recenſendis prolixiores eſſe nolumus, ne tempus & chartam perdamus, & ne quis nobis obiiciat illud Juvenalis: *Nam quæcunque ſedens modo legerat, hæc eadem ſtans Proferet, atque eadem cantabit verſibus iiſdem: Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.*

Cura diatetica.

§. 12. Hiſce excuſſis ad accuratius penſum accedamus, ad curam nempe, & primò *diæteticam* conſiſtentem in victus ratione. *Aer* ergo ſit temperatus, modicè tamen ad calidum declinans, is enim quatenus omnes indifferenter ambit, & ab omnibus hauritur, ita omnium morborum acutorum æſtimatur cauſa communis & univerſalis. Peſſimè ergo hic audit aer frigidus, ille enim acidos ſuos aculeos per corporis poros mittit, qui tunc ſanguini ſeſe aſſociantes eundem coagulant, ingreſſus enim aer poros obturat, ſanguinis circulationem pernitioſè ſuflaminat, minora vaſa ſanguifera obſtruit, unde volatiles ſpiritus in auram ſecedunt, reliqui verò adhuc remanentes inter ſe dimicant, concreſcunt, & in pus abeunt, ex quibus fluit, quod Aquilonius & Auſtralis maxime nocuus exiſtat, quia talis aer membranis & omnibus nervoſis partibus juratus quaſi inimicus exiſtit, facilè enim obſtructionem inflammatoriam in pleura producere potis eſt, juxta Hippocratem noſtrum, *frigida pectori inimica*. Subitæ etiam illæ mutationes aeris vel è calido nimis in frigidum, vel è frigido intenſo in calidum, facili Marte pleuritides inducere poſſunt. Si putridis quoque aer inficiatur miaſmatis, exinde pleuritides epidemicæ proveniunt, unde porrò ſequitur, quòd contagium in corpore non infixum locum habeat; hujus miaſmatis mira vis affabre depicta & ad affectus genium expreſſa eſt ab acutiſſimo *Sylvio* in oratione de *Aere epidemico*, item ab *Hogelando* item *Ettmullero* in diſputatione de *parvis magn. morb. princip. ten Rhyne de vet. med.* aliiſque, qui maximè rationibus philoſophicis, & acumine ingenii hujus contagii indolem nobis declararunt. *Cibus* verò ſit levis atque tenuis, ut ſunt juſcula gallinarum, cremor ptiſanæ, & ex avenaceis parata; vitanda è contra ſunt ſalſa, acuta, acida, acerba, aromatiſata; omnia legumina nocent, inter quæ lentes ſpecifica quadam vi obeſſe à *Galeno* & *Rhaſe* contenditur; & frigidi vulgò ſic dicti cibi maximè obſunt, ut ſunt fungi, cucumeres, melones, (quorum eſu tres Imperatores extinctos eſſe refert *Crato*;) acetaria quæcunque intempeſtivè aſſumpta ſummopere nocent, quatenus acidum vel acorem augent; in eodem prædicamento ſunt hortenſia omnia &c. Hinc referente *Polybio*, *Agron Rex Ungariæ* id genus liberalioribus epulis indulgens in pleuritidem incidit, quæ ipſum etiam poſt paucos dies è vivis ſuſtulit, *l.* 2. *hiſt.* *Potus* ſit decoctum conveniens ex rad. liquirit. ſcorzoner. fl. papav. aliiſque pectoralibus concinnatum, vel ruſticæ gentis hominibus ex ſtercore equino paratum, experimento Helmontii, quia in ipſo ſtercore continetur multum alkali, acido pleuritico abſorbendo aptum; vel bibatur ad æſtum in pectore contemperandum per dies aliquot emulſio amygdalina ex ſemin. frigid. cum aqu. cichor. borrag. papav. errat. &c. parata; vel noſtro calculo, potus Theæ cum liquiritia vel Coffeæ; vinum verò non aſſumatur antequam morbus nonnihil fuerit remiſſus, & in conſuetis, concedunt enim vinum aquoſum, album, modicum *Hippocrates* l. 3. de *morbis* c. 40. & 41. atque *Celſus*, ſed noſtra experientia præſtat id omittere, quàm exhibere, ægro enim blandiendo nobis damnum facimus, & huc facit illud obſervatum *Braſſavoli comment.* in l. 1. *Hipp.* de *ratione vict. acut.* l. 22. præſentiſſimum eſſe venenum in laterali morbo vinum, præſertim in principio; ſic quoque frigidus nocivus eſt; ita exemplum pleuritidis duplicis ex potu frigido habetur elegans in *cent.* 4. *obſerv. Chirurg. Fabricii* obſ. 25. qualem potum etiam in magno æſtu accuſat *Helmont.* l. c. dicens, in multo æſtu repentinus multuſque affatim frigidæ hauſtus non ſecus aliud acidum pleuram irruens contrahit: ex muſti quoque nimio potu ortam pleuritidem vide apud *Zacutum Luſit.* l. 1. *Prax. Med. obſ.* 108. *Quies* tum corporis tum animæ hic quoque prodeſt, quo reſpexiſſe videtur *Seneca Epiſt.* 15. ad hunc morbum proclivioribus ſenibus convenire motus faciles & breves ad famem uſque, ſcribens; motus è contra nimius, quippe nimium commovens ſanguinem, vitandus eſt: natatio etiam maximè nocet, de qua vide *hiſt. Curtii* de *Alexandro Magno* l. 3. c. 5. p. m. 28. *Somnus* protrahatur hoc in affectu ſolito diutius; *Vigiliæ* enim modum excedentes non minùs hic nocent, partim humores diſſipandos detinendo, partim detinendos diſſipando, ut loquitur *Hippoc. ſect.* 7. *Aphor.* 71. *Animi affectus* ſint moderati, nocet enim maximè ira, qua nulla peſtis humanæ vitæ pejor, & cordi periculoſior eſt, cùm ſanguineæ maſſæ ſummam inferat vim; mœrores, curas, terrores & id genus alia ſæpius, triſtes hujus morbi authores fuiſſe, experientia ſatis teſtatur. Quoad *Excreta* & *Retenta*, illa reſpondeant ſponte, vel arti; qui enim ventrem habent humidum, minus pleuritide corripiuntur, & contrà. Alvi ergò excrementa movenda in dies elogio *Coi Div. lib. de Aere Aqu.* & *Loc.* l. 6. præſente verò pleuritide meliùs eſt alvum ſuppreſſam quàm laxam habere, cùm ex ſententia Div. Hipp. ut in omnibus aliis inflammationibus, ſic & in hoc ejus generis morbo purgantia nocent. Retentio quoque aliorum fluxuum ſolennium, ut hæmorrhoidum, menſium, lochiorum, fiſtularum, nocua eſt, plures enim indè ad hunc affectum diſponuntur, ut id multis exemplis confirmare poſſemus, ſi noctuas vellemus Athenas ferre; caſus ab alto, ponderis nimia geſtatio ſuum quoque addunt ἐπιβάλλον μέρον.

Cura pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 13. Campum jam *curæ pharmaceuticæ* decurramus, & primò quidem pro curatione pleuritidis antiquitas ſequenti methodo uſa eſt: dum imprimis, ne incrementum ſumat morbus, veteres Medici alvum clyſtere abluunt, eoque rejecto venam incidunt, & quidem in brachio lateris dolentis, baſilicam dictam, & ſanguinem emittunt uſque ad ejus mutationem, dein cucurbitulas hypochondriis affigunt, atque ligaturis, frictionibus, ſuppoſitoriis materiam ad partem affectam ruentem avertere conantur, & ſi materia viſcida & bilioſa gravat corpus, aut ſi nondum deflua ſit in partem affectam, furioſa tamen, dolorque ad inferiorem thoracis partem vergat, leni aliquo purgante medicamine (aliàs exulare ea jubent) evacuant, vacuantia ſunt caſſia, diaprun. laxativ. mann. agaricus, rhabarb. aliis pectoralibus maritata & decocta; demum materiam pleuritidis vel peripneumoniæ, quæ in pulmones exudat, vel in ipſis jam exiſtit, obedientem reddunt per ea, quæ thoraci familiaria ſunt, quæque ſputum promovere poſſunt, ſyr. jujubin. liquirit. violar. capill. Veneris, hyſſop. ſacchar. cand. diapenid. ſpec. diaireos, diatrag. fr. looch de pino, looch ſan. & expert. decoct. ficuum, hordei, liquirit. amygdal. dulc. &c. Eſto formula ex ipſorum pharmacopolio:

♃. *Elect. diatragac. fr.* ℥j.
Penidior.
Sacchar. cand. ana ℥ij.
Syr. violar.
Jujub. ana ℥ß. *f. Looch.*

Sequens & decoctum ad ſputum promovendum maximopere commendant:

♃. *Liquirit. raſ.* ℥j.
Paſſular.
Ficuum,
Jujub.
Sebeſt.
Prunor. dulc. ana numero xx.

Sem.

Sem. 4. fr. maj.
Malv.
Biſmalv. ana ℥ ij.
Fl. chamomill.
Violar. ana p. j.
Hord. integr. p. j. ß.
F. decoct. cum aqu. hord.

In hunc finem inſtituunt etiam externè fomentationes, nempe cum decocto malvæ, althææ, ſem. fœnugræci, lini, ficuum, quæ omnia veſicæ indita calidè applicentur lateri dolenti; vel loco horum applicant cataplaſma ex prædictis ſpeciebus, aliiſque pectoralibus paratum, vel unguentum ex axungiis anatis, anſer. taxi, gallin. ol. amyd. dulc. lil. albor. commixtum; fomentant ſimul partem affectam cum decocto hyſſopi atque ungunt totum pectus ol. lil. chamomill. pulv. ireos, croc. Juſculum quoque commendant annoſi caponis, in quo coctus eſt hyſſopus & capill. Veneris. Tandem quæ conſolidare poſſunt, hoc in affectu propinant, lac caprinum hoc in caſu aliis præferentes. In pleuritide verò ſpuria tum quæ leniter reſolvere poſſunt imperant:

♃. *Flor. chamomill.*
Melilot.
Fol. rut.
Aneth.
Viol.
Malv. ana M. j.

Inciſ. immittantur ſacculo, iſque lacte incoctus dolenti lateri applicetur, idque multoties repetatur; ſacculo quoque utuntur ex ſale, milio, furfure, ſem. aniſ. carvi, ſi materia flatulenta aut ventoſa ſit. In peripneumonia, præter jam dicta in pleuritide, cum ferè eandem curam præcipiant, inſuper ventoſam homoplatis applicare jubent; quod ſi, ceu ſuprà diximus, melius ſidus appareat, & morbi vis fracta tranſeat in empyema, vel tabem, tunc & aliter curanda eſt, qua de re videbimus in capite de empyemate. Succedit jam poſt hæc centuria

Paracelſi. §. 14. *Paracelſi* filiorum, qui varia præſcribunt hoc in affectu medicamina, quæ ex interna ſignatura pleuritidi congruere jactantur, nitrum nimirum, tartarum, ſulphur, antimonium, ammoniacum &c. externa verò maxillam ſeu crucem lucii piſcis, conſolidam regalem & flores lappæ ſiccæ; ſequens compoſitum quoque laudatur:

♃. *3. ſalium ana ℥ j.*
Tartar. utriuſque ana ℥ ß.
Mumiæ elect. ℥ j.
Aqu. meliſſ.
Cuſcut.
Bugloſſ. ana q. ſ.
pro incorporat. deſtillentur per alembic.
Doſis à ℈ j ad ℈ iv.

Centurio etjam hujus centuriæ, Paracelſum dico, curavit multos pleuriticos extractione ſanguinis ex interiore vena cubiti ejuſdem lateris, ubi hæret malum & poſt exhibito in potu ſpir. tartari, plures quoque turpetho, ſeu mercurio diaphoretico, curaſſe ſe affirmat. Clyſteres atque purgationes improbat atque contemnit, qua tamen ſub lege comprehenſa non vult vomitoria, quæ tamen omittenda Nos cenſemus, vel leniora exhibenda; nuper in milite robuſto pleuritico tale exhibitum magnam dedit ſtragem, dum ipſe magnam ſanguinis copiam rejecit, & niſi cardiacis opiatis occurſum eſſet, haud dubiè animam efflaſſet, ut ergo cautione hic opus ſit.

Helmontii. §. 15. *Helmontium* accedimus, qui hoc in morbo culpat acidum, & probat per id, quia in pleuritide lotium & cruor vena ſecta elicitus grumeſcant etiam exeundo, quæ grumeſcentia eſt acoris affectus; latex autem aceſcens in intercoſtales carnes incidens facit dolorem pleuriticum, in quo abſumendo ſpernit venæſectionem, & hic tanquam maledictum remedium reiicit, quia per phlebotomiam curata pleuritis ſæpius tabem poſt ſeſe relinquit; balſamus enim vitæ ac naturæ venæſectione reiicitur; ſpina, i. e. acidum, ſi tantum evellatur, tum ſtatim dolor, ſputum cruentum atque febris ceſſat, & ſi quid juvat illa ſectio venæ, ſaltem facit ne affluens cruor aceſcat, inde experientia ipſe edoctus eſt, eos, qui venæſectionem admiſere, ſæpius in hunc morbum prolapſos eſſe. Spina verò pleuritidis, aciditas ſcilicet jam in laticem depoſita, facilè curatur remediis diaphoreticis, & cum ob idem acidum damnum aliquod in lienem redundare dicat, & id experientia confirmet, dum memorat ſe poſt curatam pleuritidem dolorem & tumorem lienis ſenſiſſe, quem coctis in vino oculis cancrinis epotoque curavit, inde & antacida convenire nullus dubitat; ante tamen ipſe aſſumpſit cervi genitale, & bibit drachmam cruoris hircini. unde ſtatim ceſſavit ſputum cruoris & affectus remiſit. Remedia ergo in hoc morbo univerſalia, quæ ſpinam evellunt h. e. acidum corrigunt, ſunt Helmontio ſequentia, quæ, ut ille jactat, neminem hoc in morbo derelinquent; pulvis nempe de virga cervi vel tauri, ſuccus cichorii ſylveſtris expreſſus, fl. papav. rhœad. ſtercus caballinum, dens apri, herba bellis; cruorem verò hirci reliquis præfert, ita tamen collectum, ut hircum ſuſpendat cruribus, alligatiſque pedibus poſtremis ad cornua, & tunc abſectis teſtibus cruorem illum colligat; ſunto formulæ:

♃. *Sang. hirc. more Helmont. collect. ℈ j.*
Pulv. de virga cervi ℈ j.
Aq. fl. papav. rhœad. ℥ j. ß.
M. f. hauſt pro una vice.

Vel

♃. *Fl. papav. rhœad.*
Bellid.
Herb. cichor. ſylveſtr. ana M. j.
Ocul. cancr.
Dent. apri, ana ℥ ß.
Fimi equini ℥ j. ß.
Coq. in ſ. q. aqu. hord. colat. adde ſyr. papav. rhœad. q. ſ. M.

De quo decocto capiat æger ſubinde hauſtulum; porrigit quoque author drachmam fl. papav. rhæad. in juſculo, repetendo aliquoties.

§. 16. Sequitur *Williſius*, qui ſanguinis in pulmonibus ſtagnationem citiſſimè auferendam eſſe cenſet, in quem finem, quicquid alii in contrarium moliantur, venæſectionem velut remedium præcipuum extollit æque in Pleuritide ac Peri-pneumonia, propter ſanguinis ubicunque exiſtentis remoram, additque hanc rationem, quòd vaſa ſanguifera ſic multum inanita non tantùm morbi fomitem reſcindant, ſed & materiam peccantem reſorbeant, & alìorſum deferant; vires tamen ubivis reſpiciendas eſſe præcipit, nec ullam admittit venarum electionem, ſive in latere dolente, ſive oppoſito aperiatur illa. Si vires venæſectionem haud ferre poſſunt, loco hujus ipſe cucurbitulas ſcarificatas loco dolenti applicandas ſuadet. Cathartica fortiora & vomitoria ſtibiata contemnit. E contra enematum & mitiorum laxantium uſum, modò febris non admodum intenſa ſit, maximopere commendat. In æſtu quoque ſanguinis julapia & decocta varia præſcribit; ad ſanguinis quoque lentorem, & acidum deſtruendum magnipendit *præcipitantia*, ut ſunt ocul. cancri, dens apri, lapis carpionis, os de cord. cervi, priapus cerv. pulvis ſang. hirci, lapis prunell. ſal. urinæ, aut C. C. volat. ſpir. ſal. armon. tartari, mixt. ſimpl. & id genus alia; ſint formulæ nonnullæ ex Authoris ſcrinio: *Williſii.*

♃. *Aqu. fl. papav. rhead. ℥ iij.*
Fœnicul. ℥ j. ß.
Lapid. prunell.
Ocul. cancr. ana ℥ ß.
Spir. ſal. armon. volat. ℈ j.
Syr. papav rhead. ℥ j.
F. Mixtura.

Ad ſanguinis lentorem & aciditatem deſtruendam,

♃. *Aqu. card. bened.*
Cichor. ana lib. ß.
Stercor. equin. recent. ℥ ij.
Liquor filtretur, adde

Syr.

Syr. papav. rhœad. ℥j.
Spir. ſal. armon. volat. ʒß.
M. detur ad cochlearia 5.

Porrò alia remedia cardiaca & anodyna, quæ ſpiritus animales blandè reſocillant, & ſanguinis plus debito efflagrantis accenſionem prohibent, quoque commendat, quibus intentionibus ipſi ſatisfacit aqu. perlar. Officinarum, & cum dolor valde acutus eſt, & vigiliæ plurimùm urgent, ad opiata & diacodiata confugere haud dubitat, in quem finem ſequentem præſcribit formulam:

℞. *Aq. perlar. officinal.*
Papav. rhœad. ana ℥iij.
Laudan. tartariſat. gutt. xx.
Spir. ſang. hirci ℈ß.
Syr. viol. ʒvj.
M. pro duabus vicib.

Externè quoque anodyna, & mitigantia, in forma linimenti, cataplaſmatis & emplaſtri adhibenda præſcribit, ut ſunt ung. de althæa, oleum amygdal. dulc. Empl. de mucilaginib. & de opio, ol. papav. alth. expr. hyoſcyam. &c.

Sylvii. §. 17. *Sylviana* ex hypotheſi curationem hujus morbi quod attinet, conſiſtit illa (1.) in obſtructionis ſolutione, (2.) in motus ſanguinis reſtitutione, (3.) in ſanguinis effuſi & aliquomodo corrupti correctione, (4.) in maturatione facienda, (5.) in ſanguinis maturati apertione, (6.) in apoſtematis aperti mundificatione, (7.) in ejuſdem conſolidatione Obſtructionem vaſorum tollentia, quia ſimul motum ſanguinis ſtagnantis accellerant, ſunt præ aliis ſalia volatilia, quatenus humorem pituitoſum attenuant, ut deſinat facere obſtructionem, & acrimoniam ſanguinis corrigunt, ut ſunt ſal volat. C. C. fulig. cujus loco nobis eſt ſal volat. ſang. hirci, quæ ſalia non tantum vim habent coagulata diſſolvendi, fluida reddendi, ſudorem movendi, & ſic materiam peccantem expellendi, ſed & ipſum ſanguinem in pleuram effuſum, & ſpiritu ſuo liberatum, adeoque acidum factum corrigendi, cujus acidi vis cùm eſt fracta, non modò coagulatio impeditur, ſed & dolor ceſſat; ad acidum ergò hoc mortificandum ſequentem laudat mixturam:

℞. *Aqu. petroſel.*
Hyſſop.
Fœnicul. ana ℥j.
Theriac al. ſ. ʒß.
Spir. ſal. armon. ʒß. *vel*
Sal. volat. C. C. gr. vj.
Laud. opiat. gr. iv.
Syr. papav. rhœad. ℥j.
M.

Hujus mixturæ cochleare unum aut alterum ſubinde aſſumat æger, ut ea ratione obſtructio ſolvatur, quo remedio Nos à Sylvio in Noſocomio Lugdunenſi plures pleuriticos curatos vidimus abſque venæſectione. Quodſi autem obſtructio jam altas egerit radices, tunc etiam difficilis eſt, juxta illum, curatu; ſed ſummum remedium Helmontii commendat, prout ſæpiùs ex illius ore hauſimus, oculos cancri in vino coctos & bibitos, vel

℞. *Ocul. cancr.*
Mand. lucii,
Oſſ. de cord. cerv. ana ʒß.
Antimon. diaphoret. ℈ij.
M f. pulvis.

Quod remedium eſt palmarium ad acidum illud ſylveſtre abſorbendum, grumus enim per acidum coagulatus id genus remediis reſolvi debet. Inter externa ipſe commendat varia unguenta, ex axung. oleis lenientibus parata; fotus ex plantis tum aromaticis tum emollientibus confectos, & pro re nata per ſacculos alternatos applicandos, vel lacti vel vino incoquendos; horum enim vires per cutis poros penetrare poſſe, & ſic obſtructionem tollere contendit; ſanguinis quoque motus reſtituitur, partim ſudoriferis, imprimis modò laudatis ſalibus volatilibus, partim venæſectione à principio morbi, & quidem pro ægrorum natura peculiari, & viribus per iteratas vices, inſtituatur, in omni enim ſanguinis eductione is movetur. Tandem ſi materia tendat ad ſuppurationem (quæ tamen omnibus viribus impedienda eſt) ab eaque in abſceſſum, tunc maturantia & emollientia, mundificantia & conſolidantia uſurpanda vult, in quem finem Balſamum ſulphuris aniſatum vel terebinthin. ad gutt. 5. magnipendit, is enim non duntaxat ulcus mundificat & conſolidat, ſed etiam oleoſitate & ſale volatili ſuo expellit, & enervat acidum acre, quod ſpinæ cauſa exiſtit.

§. 18. *Carteſiani* cùm cauſam morbi in particulis acutis inſtar cultri ſcindentibus, pleuram divellentibus & lacerantibus quærunt, ad haſce evacuandas, & ſimul œſtrum ſanguinis, ab his particulis excitatum, compeſcendum ſuadent venæſectionem. Cæterùm ad has particulas obſtruendas conducere ajunt oculos cancri, mand. luc. piſc. & oſſa, aliaque teſtacea, quæ partim acidum imbibunt, partim ponderoſitate, qua gaudent, ſanguinis grumos diſſolvunt, & aciem obtundunt, ac hebetant, in quem finem & conducunt opiata parca manu exhibita, inter quæ excellit Theriaca noſtra cœleſt. Greiffiana, quæ ſalibus volatilioribus exaltata & maritata plus efficiet, quàm alia decantata electuaria opiata; varia etiam externa ex oleis emollientibus & axungiis parata linimenta, unguenta, cataplaſmata atque emplaſtra haud vilipendunt. *Carteſianorum.*

§. 19. Relictis jam aliorum remediis Nos ad noſtra ſcrinia recta tendimus pharmaceutica, atque ita pleuritidem ab acido coagulante ortam, & à ſanguinis impedito motu inductam ſtatim curamus venæſectione, ab initio inſtituta, & ſi ſanguis ſtatim abeat in coagulum, V. S. in parva quantitate aliquoties repetenda eſt, hac tamen cautione adhibita, ut ſi maligni quid nobis ſuboleat, eam omittamus, confer *Obſerv. 51. Anni 1. Ephem. German.* vicarias tamen phlebotomiæ vices hic ſubire poſſunt cucurbitulæ ſcarificatæ, ac hirudines variis in locis, applicandæ, quę eò crebriùs repeti, & eò majori numero applicari poſſunt, quò minori, ſaltem non adeò ſubitaneo, virium cum diſpendio res agenda eſt, ſive ſolùm adhibeantur, ſive accedente locorum vulneratorum frictione cum ſale & aceto, ad præſcriptum nempe *Zacuti Luſitani lib. 3. prax. adm. obſerv. 112.* Reliquum totum opus conſiſtit in reſolutione ſanguinis grumeſcentis coagulati ab acido inepto, ſicque in pacando noſtro Cardimeleche; ſanguis enim, qui ex proximis receptaculis effuſus facili Marte corrumpitur, & ad putredinem tendit, indeque acorem præternaturalem contrahit, ſicque ſpiſſeſcit, & coagulatus grumeſcit, non poteſt ita permanere, ſi æger ſit curandus, quod ipſum eo, quo dicimus, reſolutionis modo fit, ob ſubitaneam enim coagulationem ſanguinis Rex noſter Cardimelech offenditur, qui & pacandus placanduſque venit, unde videmus illos, qui ab exercitio vehementi ſubitò frigidum ingurgitant potum, vel inclementiori aeri corpus calidum exponunt, facilè in hunc morbum incidere, ceu hoc obſervavimus, dum hæc ſcribimus, in virgine, quæ teneræ texturæ ab unico hauſtu cereviſiæ frigidæ in hunc prolapſa eſt morbum periculoſiſſimum & graviſſimum; medicamenta ergo omnia, quæ Cardimelechem reſpicientia acidum coagulans deſtruunt, & concretum ſanguinem ab acido reſolvunt, & hunc morbum curant, ſunt illa præcipua, quæ alcali conſtant, tam fixo quàm volatili, volatilia enim non tantùm acidum ſubito abſorbent, ſed & ſunt alexipharmaca & diaphoretica, ut ſunt ſpir. ſal. armon. urinoſ. volat. ex Tartaro paratus, Tinctura bezoart. cum eſſentia anodyna Wedelii commixta, parcius autem ſub initio, ſuccedente verò tempore, præſertim circa declinationem, magis eadem maritentur ſpecificis fixioribus, nempe cum antimonio diaphoretico, dente apri, C. C. phil. præpar. lapid cancri, mandib. lucii piſc. quæ & exultante nimia ſanguinis efferveſcentia magis quàm volatilia conducunt. In hunc finem magnificamus pulv. antipleurit. *Ludovici*, ex oſſ. *Noſtra methodus curandi.*

oſſ.

oſſ. cap. lucii pulv. p. 2. ſang. hirc. ſulph. citr. ana p. j. M.f. pulv. bis vel ter per diem in aqua papav. rhœad. exhibendus. Sin pleuritis ferocior ſimulque maligna fuerit, ſequentem Tincturam noſtram *anti-pleuriticam bezoarticam* inſigniter commendamus, quam & nuper in epidemica illa pleuritide multis experimentis nobilitavimus:

℞. *Pulv. ſal. volat. & fix. viper. ana* ʒ ß.
Lapid. perc. ʒ ij.
Cort. rad. cinamom.
Fl. papav. rhœad. ana ʒ iij.
Rad. enul.
Ligni colubrin. ana ʒ ß.
Cruor. hircin. ʒ iij.
Caſtorei ʒ j.
Spir. vin. camphorat. & lapid. cancr. impragnat. ℥ viij.

Digerantur, dein l. a. ter ſeparentur, dein fl. papav. rhœad. ad rubedinem tingatur. In defectu hujus vel Tinct. bezoart. famoſiſſima B. Michael. vel ſimplex ſubſtitui poteſt, ſemper tamen expectorantia interponenda ſunt, vel iiſdem maritanda: Ex. gr. ſperma ceti, quod egregium eſt, aliquando cum, aliquando ſine oleo amygd. dulc. exhibitum.

Vel

℞. *Aqu. card. bened.*
Looch ſan.
Papav. rhœad. ana ℥ j ß.
Tinct. bezoard. vel noſtr. vel Michael. vel ſimplic. ℈ j.
Sal. volat. ſang. hirc. gr. vij.
Laud. opiat. gr. j.
Syr. papav. errat. ʒ vj.

M. f. Mixtura ſingulis 4. horis repetenda; præſertim, ceu dictum, ubi concurrit malignitas; interea bibat patiens decoctum priapi cervi. Inter ea quoque quæ demulcent acidum id reſolutum pulmones vel pleuram inflammans, magnarum ſunt virium emollientia ſequentia:

℞. *Ol. lini* ℥ j ß.
Spec. diair. ʒ j.
M. pro una vice.

Vel illud Helvetii Friburgenſis Nobilis remedium à Domino JuncKen, in Tr. ſuo eleganti communicatum:

℞. *Aqu. card. bened.*
Mariæ ana ℥ iij.
Ol. olivar. cochlear. j.
Nucleor. meſpil. pulv. N. 9.
Miſc f. potus pro una vice.

Vel

℞. *Aqu. looch ſan.*
Lil. alb.
Papav. rhœad. ana ℥ j.
Extr. papav. err. ʒ ß.
Croc. gr. iv.
Sacchar. canth. q. ſ. M.

Vel

℞. *Spermat. cet.* ʒ j.
Syr. violar.
Dialthϵæ ana ℥ j. *f. Linctus.*

Quando pleuritis ad ſuppurationem pervenit, tunc ſequens conducet:

℞. *Syr. de nicotian. legit. parat.* ℥ ij.
Aqu. ſcabioſ.
Veronic. è ſucc.
Heder. terr. ana ℥ j.
M. pro aliquot vicibus.

Tandem invertentibus cancrinis, atque corallinis, aliiſque alcalibus fixis opiatorum grege ſociatis, quandoque & abſque iis, curam concludimus, formulas quaſdam coronidis loco in Tyronum gratiam annectamus, quibus per Dei gratiam plures feliciſſimè reſtituimus.

℞. *Pulv. dent. apr.*
Ocul. cancr.
Sang. hirc.
Cryſtall. mineral.
Fl. papav. err. ana ℈ ß.
M. pro duabus doſibus.

Vel ubi ſeri ſufficiens adeſt copia, ſeq.

℞. *Ocul. cancr.*
Mandib. lucii piſc. ana ℈ j.
Cinab. nativ. gr. vj.
Laudan. opiat. gr. j.
Corall. rubr. gr. vj.
M. f. pulv. pro una vice aliquoties exhibendus.

Cum pulvere quoque interſtitii interioris nucis juglandis exſiccati ad ʒ j. in aq. papav. rhœad. ter exhibito plures curavimus pleuriticos, præmiſſa tamen venæ ſectione, ut & portatiles illæ domunculæ cochlearum pulveriſatæ ſe nobis approbarunt.

Vel

℞. *Ocul. cancr.*
Sang. hirc. ana ℈ j.
Sulphur. citr.
Antimon. diaphoret.
Rad. bardan. pulv. ana gr. xij.
M. f. pulv. pro unica doſi, in aq. papav. rhœad. exhibendus.

Sudorifera mitiora omnem abſolvunt paginam, ita ut vel ſolum Antimonium diaphoreticum pro curatione ſufficere poſſit. Opiatis ceu infidis remediis hic non ſemper nimis fidendum eſt.

Quòd ſi hoc in affectu ſanguis à ſeri defectu nimium exæſtuet, indeque ſitis oriatur, quæ majorem indicat pleuræ inflammationem, ſequens vel ſimilis proderit Emulſio, ad ſerum copioſius ſanguini ſubminiſtrandum.

℞. *Sem. melon.*
Card. Mar. ana ʒ ij.
Amygd. dulc. ℥ ß.
Aq. papav. rhœad.
Bardan.
Scorzoner. ana q. ſ.
Adde *Mandibul. lucii piſc.*
C.C. phil.
Antimon. diaphor. ana ℥ ß.
Sacchar. cand. parum.
M. f. Emulſio.

Nos in his inflammationibus optimo cum ſucceſſu exhibuimus ſpiritum vini Camphorat. ad guttas aliquot in vehiculo convenienti; omnia enim quæ externè in Inflammationibus conveniunt, conducunt etiam internè, & contrà. Hinc etiam *D. Muralto* ſpiritum fuliginis, alii ſpiritum vin. camph. bis aut ter de die exhibitum in pleuritide magnipendunt. Detur ſæpius Tinctura papav. err. ad 50. guttas, cum ſpir. antipleuritico permixta. In ſiticuloſis, ſi vomitus vel diarrhœa abſunt, uti ſolemus vel clyſſo minerali, vel ſpir. ſalis, vel ſpir. nitri dulc. in decocto appropriato. In *pituitoſa* pleuritide ſpir. ſal. armoniaci aniſatum optimo cum ſucceſſu ſæpius exhibuimus. Quodſi verò acidum coagulans admodum peccet ex ſcorbutica diſpoſitione, illud à D. Cardilucio publici juris factum remedium antipleuriticum, *ſuccum* ſcilicet *naſturtii* aquatic. recenter expreſſum & cum vino commixtum, exhibere poteris. Si verò ſulphureæ particulæ coagulatæ nimis implicitæ ſint craſſo atque tenaci muco, tunc is incidendus eſt per oxymel ſcyllit. vel ſimplex. Ubi verò cruor in pus abjerit, & vel ulcus factum ſubſit ſordidum, & in magna copia materia purulenta eiicitur, tunc bono cum ſucceſſu exhibebis vel balſamum ſulphuris aniſat. vel eundem terebinth. vel Peruvianum. In caſu ubi maxime urget dolor ex dimicantibus acidis & alkalinis particulis oriundus, unde fibræ ob id partium vellicatarum ſpaſmo criſpatæ & contractæ dolorem hunc inferunt, ad opiata & anodyna, maximâ tamen cautela, confugiendum, ubi ſæpiſſime cum magno fructu exhibuimus Eſſentiam anodynam *Wedelii*, opiata enim non tantum acidum & acrimoniam infringunt, & Cardimelechem furioſum inde factum placant, ſed & ſudorem proliciunt, unde ſæpiùs his advo-

advocatis melius habuiſſe ſe ægros percepimus. Purgantia autem nonniſi in fine morbi, meliùs nunquam, exhibenda, quæ ſæpe damnum ingens intuliſſe novimus, unde ipſa damnamus. Ubi verò ſerum tenue perioſtia coſtarum irritet, & flatus ad muſculos aſſurgunt, & preſſionem & per conſequens dolorem pleuritico perſimilem producunt, tunc conveniunt blandiora carminativa, decoct. Taraxac. & antipleurit. clariſ. c. ſyr. roſ. ſol. & portione aq. noſtr. è ſuccis anti-ſcorbutic. & inſuper Cataplaſma ſeu Empl. de caſſ. Cerat. de cumin. Ungu. ex axung. hom. can. muris montan. ſperm. ceti, ol. ſuccin. &c. Ex. gr.

℞. *Ungu. de cynogloſſ.* ʒ iij.
Axung. can. ʒ ij.
Ungu. Alabaſtr. ʒ j. ß.
Virid. potab. ʒ ij. ß.
Sperm. ceti ʒ j.
Ol. lumbric. ʒ ij.
Ol. chamomill. deſt. ℈ ß.
Succin. gutt. vj. *M.*

Porrò externa quoque topica approbamus, utpote varia unguenta, olea, cataplaſmata, fotus, &c. ſunto formulæ:

℞. *Ungu. antipleurit. Mynſ.*
Dialth. comp. ana ℥ j.
Croc. Martis ℈ j. *M.*

Vel

℞. *Ol. cucurbitar. oblongar.* ℥ j.
Scorpion. ℥ ß.
Chamomill.
Lil. alb. ana ʒ ij.
Croc. ℈ j. *M.*

Vel

℞. *Pingued. muris montan.* ʒ iij.
Ol. amygd. dulc.
Lilior. alb.
Chamomill.
Verbaſc.
Papav. expr. ana ʒ j ß.
Hyoſcyam. ℈ j.
Still. aneth.
Chamom. ana gutt. vj. *M.*

Vel

℞. *Rad. alth.* ℥ j.
Lil. alb. ℥ ß.
Herb. malvæ.
Biſmalvæ.
Parietar. ana m. ß.
Fl. verbaſc.
Melilot.
Violar.
Chamomill. ana p. ij.
Sem. lini,
Fœnugræc. ana ʒ j.

Pulv. ſubtil. & coquantur in lacte pro cataplaſmate, vel indantur ſpecies ſacculo, coquantur, & applicentur, egregiè enim convenit.

Alii cepas N. X. cum lacte ad pultis conſiſtentiam coquunt, & lateri dolenti applicant. Dygbi commendat panem recentem clibano extractum, per medium diſſectum, & immixtum theriaca Andromachi, calideque applicandum parti dolenti. Fotu ſequenti plures mitigavimus pleuritides:

℞. *Militi M.* ij.
Fl. chamomill.
Melilot. ana M. ß.
Sem. lini ʒ j ß.
Sal. crud. ℥ ij.

Commiſceantur in ſartagine, & ſacculo inſuantur pro externa applicatione.

Hiſce omnibus nihil proficientibus, quid vetat cum Excell. *Ettmullero* confugere ad *infuſionem*. Poſſunt iniici ex mente Nobiliſſ. prælaudati viri liquores volatiles ſalini, v. gr. ſpir. C.C. ſang. human. ſangu. hirc. fulig. aq. cerefol. permixt. vel noſtro judicio ipſe ſanguis hirci cum aliis volatilibus & abſorbentibus maritatus, ex. gr.

℞. *Sang. Hirc. ppt. gr.* xvj.
Lap. Canc. crud. gr. xij.
Sperm. ceti ℈ j.
Fœcul. bryon. gr. v.
Pæon. gr. iv.
Specif. cephal. gr. xv.

M. f. pulv. detur cuſpidatim, & quem prima oblata occaſione in deſperato aliàs pleuritico, DEO volente, tentaturi ſumus; ſed hactenus anceps hoc remedium adhibere non auſimus, nec hactenus Paracenteſim inter quartam & quintam coſtam inſtituere lubuit.

LIBRI II.

De Morbis Pectoris.

CAPUT IV.

DE PHTHISI.

§. I.

NUnc ſeſe offert Phthiſis, triſte intuentibus ſpectaculum, vivum nempe repræſentans *Sceleton*, juxta verſiculum,

Oſſa tegit macies, nec juvat ora cibus.

Dicitur hic affectus phthiſis, phthoe, conſumptio contabeſcentia pulmonalis, corporis extenuatio, totius corporis conſumptio, macies, pulmonum ulcus, vel exulceratio, & deſcribitur vulgò, *Quòd ſit totius corporis conſumptio cum febre lenta, ac tuſſi purulenta, à particulis acribus, tuberculis aut lapillis, pulmonum ſubſtantiam ſpongioſam exulcerantibus & corrodentibus, orta.* Omnes enim in hoc affectu contabeſcunt, & abſumuntur, & ſe prodit ab initio per tuſſiculam abſque exſpuitione, tandem verò ſubſequente exſpuitione continua. Sunt tamen adhuc aliæ tabis ſpecies, ut phthiſis ſpuria, cùm pars vel corpus emaciatur ſine ulcere pulmonum, ubi tantùm ſanguis acris exiſtit, & vulgò cordi, ventriculo, epati & lieni malè affectis adſcribuntur; vermiculi quoque atrophiales, prout vulgò nominantur, infantes valde extenuant, pluresque aliæ ſunt ſortes contabeſcentiarum, quas brevitatis cauſa nunc haud libet recenſere, quarum tamen fiet ſuo loco commemoratio.

Synonima. *Definitio.* *Variæ ſpecies.*

§. 2. De parte affecta phthiſeos Authores diſſentiunt: *Sylvius* glandulas pulmonum accuſat; Barbette ventriculum & glandulas culpat meſenterii; ſed hic affici pulmones, quoad eorum veſicularem ſubſtantiam, in confirmata nempe phthiſi, nemo eſt qui inficias it, quod & nos confirmare poſſumus, qui in pluſquam octodecim cadaveribus à nobis apertis pulmonum ulcus offendimus, unico excepto, qui in membrana illa coſtas ſuccingente etiam ulcus habuit; confer *Boneti Anat. pract.* Primariò ergo affici ſanguinis ventilabrum, pulmones, ſecundariò ſanguinem & cor, ut ex febre & totius corporis contabeſcentia apparet, perſuaſi ſumus, quod & inde manifeſtum redditur, ſi ad ſymptomata, reſpirationem nempe difficilem, tuſſim admodum moleſtam & exſcreationem phlegmatum purulentorum attendamus; pulmo enim eſt corpus ex meris veſiculis conflatum, indeque aptum ad ejuſmodi ulcera recipienda.

Pars affecta

§. 3. Ab initio affectus hic difficulter cognoſcitur, quæ tamen ſigna imminentis nempe phthiſis ſint obſervanda, eleganter attingit *Hippoc. lib. 1. de morb. p. m.* 450. ſic inquiens: *Atque ex his quidem cauſis pus in pulmone colligitur, ſi pulmonum inflammatione detentus in diebus judicatoriis non purgetur, ſed ſputum & pituita in pulmone remaneat, ſuppuratus fit; qui ſi confeſtim curetur, plerumque evadit,*

Diagnoſis.

dit , ſin verò neglectus fuerit , ab eo quod inhæret putreſcente tunc corrumpitur , tunc ulceratur , & pus colligit , neque ampliùs ultrò ad ſe effatu memorabile alimentum attrahit , neque ab eo quicquid per ſuperiora repurgatur , ſed ſuffocatur , & ſemper majore difficultate ſpirandi premitur , & inter reſpirandum ſtertit , indeque ſuperiore pectore reſpirat , tandem verò obturatis à ſputo meatibus , perit . Signa verò , quæ futuram phthiſin denunciant , diligentiſſimè ſunt animadvertenda , ut ſi fieri poteſt , tam pernicioſus morbus præcaveatur, & juxta Hippocratem incipientis phthiſeos ſunt defluxio lenta , tuſſis tenuis , ſputum ſolito amarius & acrius , atque calor tenuis , his addi poteſt diſpoſitio tabida , quam quoque deſcribit pleniùs *Hippocrates l.1. Ep.c.1.* nempe ſi anguſtum adeſt pectus , reſtrictus thorax , ſcapulæ prominentes , & collum oblongum ; diſpoſitio quoque hæreditaria non leve hujus imminentis mali ſignum præbet , ex. gr. ſi parentes phthiſi extincti fuerint ; ex calculoſo enim calculoſus , ex podagrico podagricus , ex epileptico epilepticus ut plurimum gignitur , quidni ex phthiſico phthiſicus , ſemen namque à ſanis ſanum , à morbidis morboſum decidit , qualis etiam diſpoſitio in liberos transfertur per ideas morboſas , vel per fermentum exoticum , quod cum tempore matureſcit , & defectus hæreditarios explicat , prout multis exemplis confirmare poſſum , quòd liberi non minùs morborum quàm bonorum parentum fuerint hæredes . Inde recte *Plinius lib.* 1. *cap.* 12. *de Corellio Rufo tertio* inquit : *& triceſimo anno , vel ipſum prædicantem audiebam , pedum dolore correptus eſt , patrius hic illi , namque plerumque morbi quoque per ſucceſſiones quaſdam , ut alia , traduntur* : Quæ res adeò multos deterret, ut curioſi in contrahendo conjugio ab ejuſmodi perſonis abhorreant . Si verò ſputum ſanguinis præceſſerit , & ſputatio adſit , ſi rebellis & moleſtiſſima tuſſis vexet , difficilem habeat æger reſpirationem cum exſcreatione ſputi ſubviridi , flavi , cinerei , purulenti , & ſubnigro colore tincti , in ignem quoque effuſum ſputum fœtorem emittat , vel in aqua fundum petat , ob cohærentiam & gravitatem ; aliquando per totum hujus morbi decurſum nihil ſanguinei in phlegmatibus conſpicitur : hæc omnia triſtia exhibent phthiſeos ſigna, maximè ſi febris duabus circiter horis ab aſſumpto cibo exaſperetur . Idem mali imminet , quando videmus calculos albos inſtar calcis rejectos , quod & docent Annales noſtri . Optimum & notatu digniſſimum ſignum eſt , & Medicis benè notandum , quòd ſcilicet vomitus diuturnus præcedat phthiſin , quod in pluribus hactenus obſervare licuit , hinc phthiſis originem trahit ſæpiùs in primis viis, & quòd hæc ſigna non ſint omni exceptione majora . Signa vel illa confirmatæ phthiſeos ſunt emaciatio corporis notabilis , ſanguis enim phthiſicorum acris non nutrit , ſed potiùs corrodit , tuſſis frequentior , expectoratio nunc facilis , nunc difficilis , eaque ſæpe cruenta , purulenta , ſanioſa , fœtida , & varii coloris eſt , dolor circa ſcapulas & pectus obtuſus , inflatio ventriculi , appetitus mox proſtratus) mox depravatus , mox caninus , ſitis interdum intenſa , & urget aliquando tumor pedum , ob humores in pedum tubulis reſtagnantes , & vaſa lymphatica tandem rumpentes , alvus nunc tardior nunc promptior redditur , ſudores copioſi & acidum ſpirantes , præſertim nocturno tempore ægros emaciant , ad mentem enim Anglorum ſuccus nutritius non aſſimilari poteſt , quamvis ad partes nutriendas deferatur , ſed propter poros deſtructos elabitur , & per ambitum corporis effluit , hinc ſudores illi colliquativi in hecticis ; adſunt quoque in hoc caſu Leipothymiæ frequentes , deliria , motus animalis ſegnior , pulſus frequentior & debilior , febris lenta aliquot horis , ut diximus , à paſtu cum levi faciei rubore , pulſu celeriore , & calore circa veſperam intenſiore ſeſe prodens , ſanguis enim in phthiſi contrahit acrimoniam , quia continuò permeat pulmones purulentos , novus enim accedens chylus in corde cum ſanguine illo perverſo miſceri nequit , quamvis chylus in ventriculo & inteſtinis ritè fuerit elaboratus , unde inæqualis oritur mixtio , & nociva pugna , propter partium ſcilicet irregularem mixturam & figuram , unde etiam non poteſt non fieri , quin febris poſt paſtum augeatur . Præter hæc crura aliquando ſunt tumida & dolorifica , ob metaſtaſin materiæ purulentæ , in alvinis excrementis & urina aliquando apparent purulentæ , pingueſque ſeu oleoſæ excretiones , in conſummata tabe alvi fluxus adeſt , pori ſunt obſtructi , inde humiditas quævis effluit , defluvium capillorum in hoc caſu quoque accidit , quia pori cutis ab humoribus acribus invertuntur , & radices capillorum deſtruuntur ; pediculi quoque in nonnullis copioſè generantur , ungues adunci fiunt , ægri facie apparent Hippocratica , nares nempe ipſis ſunt acutæ , oculi concavi , collapſa tempora , auriculæ frigidæ & contractæ , cutis circa frontem & volam manuum dura & acida , color faciei pallidus , lividus , niger &c. Hæc quæ diximus ſigna non in ſingulis obſervare licet , in aliis enim plura , in aliis pauciora apparent . Pathognomonicum phthiſeos ſignum conſtituunt tuſſis frequens , reſpiratio difficilis, emaciatio corporis , febris lenta , & excretio purulenta , ſine qua tamen ultima plures phthiſicos mortuos eſſe teſtantur Medicorum obſervationes nobiles; quod verò Medici nonnulli veram phthiſin ex ſputi purulenti in aquam tepidam projecti ſubſidentia cognoſcere , & ex ejus fœtore carbonibus injecti morbi præſentiam agnoſcere volunt , maximè falluntur , cum viſcida quoque pituita moram nectens , prout ſæpius in ſpleneticis , & ſcorbuticis obſervavi , fœtorem exhalare , & ob gravitatem fundum petere poteſt . Urinis aliquando innatat pinguedo , hinc etiam febris dicitur colliquativa ; pinguedo in urina oritur , quia acrimonia puris multas particulas pingues & oleaginoſas cum aliis particulis ſolidarum partium abradit, quæ particulæ oleaginoſæ cum urina excernuntur , ob earum levitatem urinis permiſceri non poſſunt , quare ſuperficiei innatant . Cùm ſuperficies ægrorum manu tangitur , calor acre percipitur , qui oritur à ſale volatili copioſo per poros corporis exhalante .

Cauſa ad mentem Veterum.

§. 4. Cauſarum in amplum nunc deſcendimus campum , & juxta noſtram methodum , variorum authorum flores colligimus in faſciculum . Ad mentem ergo veterum *Galenicorum* , cauſa proxima & immediata eſt *Ulcus* , cujus cauſa præcedens eſt humor acer & rodens , qui a cerebro , ut catarrhus, in pulmones delabitur , & dein illos exulcerat ; humorem illum pituitam dicunt acrem vel ſalſam , quæ efficit catarrhum ferinum , ibidemque pulmones , naturæ præter modum molles , tenellos , ac corruptioni valde deditos , corrodentem , denique tandem ulcus putridum producentem . Fit ergo ſecundùm hos phthiſis à catarrho , vel ab aura frigidiore , vel ab immodica ingurgitatione vini meracioris , item frigidiſſimi potus , imprimis prægreſſa corporis incaleſcentia , largiter aſſumpti , orto ; omnis enim humor & vapor acris qui modò ſubſtantiam pulmonum teneram, vel velamina eorum corrodere & vulnerare poteſt , hunc affectum faciliter producit . Apoſtema quoque uvulæ , quando rumpitur , & indè materia purulenta deſcendit ad pulmones , & diutiùs in his ſtagnans acrimoniam acquirit , pulmones corrodere , ulcuſque excitare neceſſe eſt . Sic etiam quando pleuritis , vel peripneumonia terminatur per ſaniationem , & ſanies , ut in præcedenti capite monuimus , non purgetur intra 40. dies à die rupturæ , tunc quoque excitatur hic affectus triſtis . Tuſſis verò aſſidua chronica ſuo motu forti rumpere poteſt membranas pulmonum , motus enim nimius nocet ; indè probant , quòd in cantatoribus , ac concionatoribus , & attollentibus res ponderoſas , ejuſmodi affectus accidant , & vomitu , vel partu laborioſo ob motum nimium,

nimium, & ſequutam ruptionem venarum vel arteriarum, hunc morbum aliquando ortum ſuum habere, Veteres haud inficias eunt.

Paracelſiſtarum. §. 5. Quibus præmiſſis ex antiquo Medicinæ oraculo, recentiorum Hermeticorum nunc non planè contemnendam de hoc affectu opinionem delibare allubeſcit, quæ haud longè diſcrepare videtur à priori ſententia, conſiſtitque in eo, quòd ulcus ſit, & morbus jure prædominii ſalinus, omnis enim eroſio eſt à ſolo ſale, quamdiu verò ſal hic balſamicus viſcoſa ſulphuris dulcedine & nectarea Mercurii irrigatione contemperatus proportionales confœderationis leges ſervat, tam diu talis unitas, & vigor conſervatur; quando verò efferveſcens & turgeſcens à reliquis divortium facit, & ſeorſim ſibi pedem figere nititur, tunc bellum inducit, nec vagabundus quieſcit, donec aptum locum in pulmonibus nactus, cum mechanicis validioribus tincturis ſubjugatis inito conjugio conſpiret, & radices fixas agat. Si ergò ſpiritus mechanici vel ortu vel morbo infirmiores impuritates mucilaginoſas profundiùs alimentis adhæreſcentes ſeparare, & ſal ſuperfluum reſolutum, per ſudores, urinas & inſenſibilem tranſpirationem expellere nequeant, tunc oritur hic affectus: *Sal enim rei cum ſale naturæ* coadunatum tartarum gignit, ex quo generato ſequitur obſtructio, balſamuſque alteratur, unde tranſitus alimento, & ſpiritui vitæ libera ventilatio intercluditur, ex quo ſequitur inflammatio, & quia ſal denuo reſolvitur, putrefactio, ex putreſcentia, quia ſalia corroſiva ruptis compedibus in actum producuntur, eroſio & exulceratio. Res ergò tota eo recidit, ut chymici tartarum in pulmonibus vel ſalſum, vel aliàs vitioſum, pulmonum veſiculas exedentem accuſent.

Helmontii. §. 6. *Helmontius* in *ſingulari* eoque *peregrino fermento* cauſam hujus affectus quærit, cujus ratione *error vegetatricis facultatis contingit*, ut ex bono alimento phlegmata, atque oppilantes mucilagines fiant, quoniam *Archeus* impeditur ſæpiſſime, ut ſanguinem acrem corrigat, & quod faciunt aeris injuriæ, quæ teneram pulmonum ſubſtantiam invadere, fermentum corrumpere & alienare, atque *Archeum pulmonarium* ad diſpoſitionem tabis facilitare poſſunt. Cruor enim acrimoniam ſuſcipiens, ineptus pro partium nutritione, ad vaſa pulmonum accurrens apertionem vaſorum producit, unde ſputum ſanguinis oritur, quod ſæpiſſime excipit puris ſputum, unde tabes; Archeus enim ex affluxu illo putrido, acri atque vitioſo cruore furore percitus ipſum profundit; qui cruor faciliùs vitiari poteſt à cibis ſalſis, acribus, fumatis, &c. Negat verò prælaudatus vir conſtantiſſimè ſputum pulmonum à capite provenire, vel aliquid à cerebro in pulmones labi poſſe contendit, ſed id fieri potiùs proprio pulmonum vitio.

Williſii. §. 7. *Williſius* (qui hunc morbum meritò inter morbos pectoris recenſet, quia & reliqui thoracis affectus in eum tranſeunt,) *cauſam* hujus affectus latere in pectore, & à ſoluta pulmonum unitate, indeque exorto ulcere procedere ſtatuit, quare *Ipſe* ad diſtinctionem *Atrophiæ*, imprimis à ſanguine corrupto, & ſummè inquinato, indeque vim ſuam nutritivam amittente, ortæ, noſtrum affectum *Atrophiam pulmonalem* dicit. *Pulmonare* verò ulcus juxta Noſtrum, ab humore copioſiore è maſſa ſanguinea in pulmones depoſito veſiculas tracheales & pulmonares ſubeunte, implente & nonnihil diſtendente oboritur, diſruptis enim veſiculis, fit evaſatio iſtius humoris peccantis, & putreſcentis, unde dein producitur ulcus illud ſordidum, quandoque & pulmones labem illam tabificam à *ſanguine acetoſo*, in compage ſua ſoluto, ſeroſitateſque ſuas ex arteriis, tum pneumonicis, tum trachealibus, in pulmonum ſubſtantiam ſuffundente, concipere contendit, nonnunquam & à ſucco *nerveo vitioſo*, aliquando etiam ab obſtructione ductuum lymphaticorum, & ſolennium evacuationum ſuppreſſione facili Marte phthiſin exoriri poſſe, multis experimentis & rationibus convincit.

§. 8. *Sylvius* acrius accuſat ſerum acrimonia ſua muriatica ſalſa, non tantum ad ſæpius tuſſiendum vellicans, & pulmones fatigans, ſed & tandem abradens aſperæ arteriæ tunicam, qua abraſa, ſequitur illud ulcus pulmonum, aſſerens quoque, ſæpius ab initio ſuccum pancreaticum malè bili mixtum eſſe, unde chylum craſſiorem indebitè tranſcolari per glandulas meſenterii contingit, ità ſcilicet ut craſſior ipſius portio in glandulis lacteis hæreat intranſcolata, ibique infarcta induretur, ſeroſior autem ejus pars tantùm per ductum thoracicum verſus cor transferatur; veſiculas enim pulmonum ex lege circulari ſanguinis repleri poſſe lympha ſeroſiori contendit, inferens facilè ſolutionem continui, & dein ulcus excitari poſſe. *Sylvii.*

§. 9. *Carteſiani* ex affluxu particularum acutarum, ſive acrium, pulmones exedentium, & erodentium phthiſin oriri, firmis rationibus inducti, ſtatuunt, ſive hæ particulæ vitioſæ ex arteriis, vel vaſis lymphaticis inſtar catarrhi acris, vel ex anginæ, vel pleuritidis apoſtemate aperto, effuſo nempe pure in cavitatem thoracis, pulmonibus commiſcentur, & id per hoc probant, quòd omnes, qui aquis fortioribus deſtillandis aliiſque laboribus chymicis nimis indulgent, item qui calcem tractant, prout ſunt murarii, & dealbatores parietum, qui ob particulas ex iſta materia ſubjecta reſilientes acutas, ſubtiles, & volatiles infeſtas plerumque, phthiſici moriuntur; quam rem id juvat, quòd Medici ad unum omnes vetant, ne quis in conclavi recens calce obducto dormiat: particulæ enim tales acutæ volatiles, non tantùm ſanguinem volatiliſant, ſed & diſcindunt arteriolarum tunicas, quibus diſciſſis neceſſariò ſanguis effluit, quem ſequitur puris ſputum, juxta *Hippocratem*; pus enim à ſanguine fieri poſſe, ut unanimi noſtræ facultatis Procerum concluſio certum & conclamatum eſt, ſic & Carteſianis placet, prout id ex *Carteſii conſtat principiis Phil. par.4. art.* 92. Corpus etiam marceſcit ob acrimoniam puris, nam in pure multum ſemper ſalis latet. *Carteſianorum.*

§. 10. Denique etiam nunc promoto gradu ad noſtrum accedamus ſenſum. Cauſam ergo phthiſeos immediatam proximam eſſe exulcerationem pulmonum cenſemus, prout enim *Cardimelech* ab hoſte occupatum viſcus derelinquit, ex quo rectore deſtituto & vegetatore remoto, viſcus ab hoſte ità diſcinditur, corroditur & corrumpitur, ut Rex & ſolium cum præmunimentis pereat, hoſtis enim proprium munimentum occupans, mox ad interiora penetrare annititur, & ſic tandem Regem noſtrum ad incitas redigit, ulcus enim hoc in affectu adeſſe nemo dubitat, cùm in tot cadaveribus ceu diximus, à nobis exenteratis, his oculis noſtris viderimus apoſtema. Proximam cauſam ſtatuimus eſſe particulas acidas & acres lymphæ, volatiles tamen, pulmonum ſubſtantiam, veſiculas, atque vaſa corrodentes, imò & ſanguinem per diabroſin extravaſatum in pus aliquando convertentes. Acidum enim habere vim corrodendi & exulcerandi patet ex Spiritus, puta nitri, ſulphuris, aliorumque acidorum, adhibitione & applicatione ad partes carnoſas, ubi ab iiſdem albedine materiaque purulenta apparentibus corrodi manifeſtiſſimè obſervamus, unde in proclivi ajunt judicare, eidem acido ineſſe vim, ſanguinem & lympham in pus commutandi; ſi enim ex. gr. Sulphuri vulgari in lixivio ſoluto Spiritus acidus affundatur, ſubrubicundus ejus color in album tranſmutabitur: Hoc ut ad noſtrum aptetur negotium, ſciendum, in ſanguine, prout ex ejus reſolutione in confeſſo eſt, partes exiſtere oleoſas Sulphur conſtituentes, & ſalinas lixivas & acidas, quæ cum particulis dicti experimenti non abſimiles ſunt, idem in corpore exſuperantibus acidis. Plura de hac re adderemus experimenta à nobis in hunc finem collecta, ſed brevitatis gratia *Noſtra opinio de Cauſa.*

nunc

nunc curioſum Lectorem ad *Williſ. c. IX. l. de fermentatione* remittimus. Nos autem ſanguinem purulentæ materiæ, quæ tuſſi reiicitur non ſolùm eſſe pabulum credimus, ſed potiùs lympham, quamvis ſæpe ex eroſis vaſculis ſanguiferis ſanguis ſe commiſcet & eiicitur. Purulenta illa materia ergò nihil aliud eſt, quàm lymphæ extravaſatæ & mediante acido inſpiſſatæ portio, id quod Tuſſi vulgari rejecta pituita, puri aliquando non abſimilis, innuere etiam videtur, quæ ex lymphæ (ſaltem mediante acido ex frigidiore aura hauſto) coagulatæ ſtagnatione dependet, & non ex ſanguine extravaſato. Gradu ergò & textura paulò aliter conſtituta differt pituita tuſſi rejecta, ſive lympha acido extraneo aereo coagulata, à pure materia acido-ſalſa ſanguini dehinc lymphæ advecta, genita; & quidni ſanguis potiùs vaſis ſuis eroſis ſua forma exiret, quàm ut in pus priùs abeat, locus enim eſt admodum aptus, capiendæ tantæ copiæ purulentæ materiæ, citò enim perrumpi & corrodi queunt innumeræ pulmonum veſiculæ à lympha in ſuis vaſis ſtagnante extravaſata. Et tum quò plus ſemper perrumpuntur talium veſicularum, eò plùs purulenta increſcit materia cum tuſſi & reſpiratione difficili. Inter cauſas verò antecedentes imprimis recenſemus ſanguinis & ſeri acrimoniam, ſi enim omnes conſideremus phthiſicos eorumque ſymptomata, nihil niſi indicia ſanguinis ac ſeri acrioris pulmones tandem exulcerantis offendimus. Sitis in phthiſi non aliunde, quàm à lympha tenui acri & ſalſâ oritur, & ſic ſalſus ſanguis & lympha in tranſitu per contaminationem pulmones corrodit, & ſic ſuccus nutritius cum lympha ob deficientem blandam & temperatam dulcedinem, ad nutriendas partes delatus, magis corrodit quàm nutrit. Aliquando phthiſis oritur ab acribus halitibus, ex calce recenter extincta. Phthiſis ſpuria oritur ab affectu hypochondriaco, in quo glandulæ meſentericæ & vaſa lactea ſunt obſtructa, ita ut parum chyli tantùm ad ſanguinem deferatur, quare ſanguis areſcit, & maciem inducit. Sic morbus hic ferè ſemper in principio eſt ex ſtomacho, niſi fiat ex hæmoptyſi, lympha etenim ſola acris in pulmonibus deliteſcens inevitabiles vitæ ſtruit inſidias. Quod attinet verò reſpirationem hoc in morbo maximè difficilem, ea fit ut plurimum à puris copia pulmonibus infarcta, & conſequenter eos gravante, reſpiratio enim naturalis non duntaxat fuliginum exploſioni, prout veteres voluere, vel ſanguinis refrigerationi, aut ejus circulationi, vel conformationi inſervit, ſed & eius ope ſanguis in pulmonibus attenuatur, & reſolvitur, ſanguiniſque ſulphur hoc modo volatiliſatur, quò ſubaucta fermentatione in corde cum ſalibus ſanguinis volatilibus coeat in *Gas* ſpirituoſum volatile, ſeu ſpiritus vitales calidos & probabiliter lucidos, ſicque ſanguis quaſi accendatur, prout illud eleganter annotavit *Excell. Ettmullerus*. Nunc etiam noſtro ex calculo paucis principaliorum ſymptomatum hoc in morbo urgentium cauſas reddamus, eò enim accuratiùs cauſa univerſalis patebit.

Tuſſis ergò cauſam unde, niſi ab acrimonia, aciditate puris, vel alius humoris, ob moram ſtagnantis, pulmoneſque ad illud, quod ſibi moleſtum eſt, eiiciendum ſolicitantis deducamus? ut plurimum verò à lympha acri.

Extabeſcentiam verò & *emaciationem* corporis, ſanguini ab ulcere inquinato & acri facto non tantùm adſcribimus; ſed & lymphæ acri ſive lacteæ aut chyloſæ parti ſanguinis depravatæ; partes enim hæ ſanguinis acidæ & acres ſalinæ ſunt voraces, & balſamicas & oleoſas ad nutritionem aptas planè devorant, vel per ſudores colliquativos eliminant, unde perturbata maſſa ſanguinea minùs apta ad nutritionem redditur; cum ſucco nutritio; quando ergò nihil vel parum in partium deperditarum locum reponitur, non poteſt non fieri, quin corpus ſenſim atque ſenſim decreſcat atque conſumatur.

Febrim porrò *lentam* ab inæquali commixtione ſanguinis deducimus; quemadmodum malarum ruborem, imprimis poſt paſtum, exinde oriri putamus, quod chylus paucis à paſtu horis accedens maxima ex parte in ſanguinem acriorem convertatur, qui dein per capillares arteriolas ad exteriorem cutis partem tranſit ſtagnatque & ruborem excitat genarum. *Leipothymia vel animi deliquia* illa in phthiſi confirmata & lethali ſeſe prodentia, à ſanguinis efferveſcentia vitioſa, vel magè ab acido vitioſo ſanguinem in grumos redigente oriuntur. *Alvi fluxus*, (quo ſuperveniente, ægri non duntaxat ex Hipp. aſſeveratione, ſed & ex noſtra annotatione Libitinæ traduntur) inde eſt, quòd propter humorum acrimoniam inſignem, & ſecutam ſpirituum diſſipationem, non poſſit non fieri, quin pus è pectore ob acrimoniam totum inquinet ſanguinem, ipſamque bilem reddat acriorem, qua ex ſuo folliculo effuſa, ſtatim ſequi neceſſe, ut alvus continuo ſolicitetur, unde in plus quàm ſex phthiſicis à me exenteratis veſiculam bilariam planè bile vacuam reperi, ex quo ſemper ſuſpicatus ſanguinem ab initio in iis, qui ad phthiſin proclives ſunt, eſſe à bile acriorem, quæ bilis quoque in phthiſicis ut plurimum eſt indolis ſalinæ oleoſæ volatilis, unde & phthiſici in primo adhuc conſtituti gradu conqueruntur de oris amaritudine, quæ omnia bilem evaſatam & volatilem arguunt. Si capilli in phthiſi decidant, ſignificat ſanguinem cum lympha & ſucco nutritio tam acrem eſſe, ut radices capillorum abradat; pus enim acre ſanguini coniunctum, uti in alias partes, ita quoque in partes capitis deponitur ad glandulas circa ſingulos poros cutaneos hærentes, quæ baſes capillorum ſunt; ubi enim tales glandulæ ſunt, ibi & pili ſunt, totumque corpus piloſum eſt, quamvis pili non conſpiciantur. Reſpiratio difficilis eſt ab ulcere pulmonum, qui liberè moveri non poſſunt: ſudor nocturnus inde oritur, quia ſanguis cui pus admixtum eſt, a calore lecti movetur, vel quia tempore nocturno ſanguis tardiùs refluit versùs cor, quàm diurno, glandulæ ergò ſubcutaneæ magis repletæ ſunt, & lachrymas illas fundunt. Reliqua verò ſymptomata, & illorum cauſæ ex dictis facilè patebunt, ut adeò iis explicandis diutiùs eò magis immorari nolimus, quod in aprico ſit, omnia hæc mala ab uno fonte ut plurimum, ſcilicet ab acido acri in maſſa ſanguinea, aut bile latente, fluere; unde phthiſicorum nemo abſque noxa acidulas Svvalbacenſes ob vitriolicas particulas acres bibere audet, idem & reliqua iuvantia & nocentia te docebunt. Hactenus cauſa, nunc ſequitur prognoſis.

§. 11. Phthiſis eſt affectus periculoſus curatu difficilis, quia pulmones longè diſtant à prima digeſtione; affectus hic ab initio difficillimè cognoſcitur, facilè verò tunc curatur, in progreſſu facilè cognoſcitur, rariùs aut nunquam curatur. Tabes verò fiunt maximè ab anno 18. uſque ad 35. quia ſanguis in adoleſcentibus non ſolum eſt copioſus; ſed & acris, ob bilis abundantiam, (unde *Horatium* dicentem audias: *Non ego hæc tuliſſem calidus juventa, conſule Blanco*) quo vitioſo ſanguine & acri lympha vaſa repleta facilè tenduntur, rumpuntur & corroduntur. Phthiſis eſt quoque morbus chronicus, & ut ab initio difficilis curationis, ità progreſſu temporis inſanabilis, unde verè inquit *Tunæus a GuldenKlee l. 2. ep. 2. In tota mea praxi, quam 37. annis exerceo, neminem ex iis qui ulcere pulmonum affecti fuere, integræ ſanitati reſtituere potui, etiamſi nihil intentatum reliquerim, quod ad curationem hujus mali ullo modo facere poterat*. Pulmones enim exulcerati difficulter ſanantur, partim ob ſubſtantiæ teneritatem & raritatem, partim ob continuum motum, eorum conſolidationem impedientem, unde ægroti ſæpe in Medicos calumnias evomunt, quia omnia medicamenta ferè in nihilum recidunt. Tabis verò ex faſcino eadem eſt ratio, & pari difficultate ſanatur, ac cognoſcitur, quia venenum tabificum clam hominem corripit, ac ſæpe non niſi malo conſummato demum innoteſcit, idem fere de philtris hauſtis dicendum eſt, utpote quæ noxa in principio, ubi fermenta viſcerum adhuc ſunt ſalva, faciliùs extinguitur, quàm ſi ulteriùs progreſſa,

Prognoſis.

greſſa, indeque non ſolùm viſcerum tonus deſtructus, ſed & habitus corporis jam macidus redditus ſit, cui rei rarò, imò numquam, ſpes medelæ reſtat, *juxta Hippocratis effatum libr.* 1. *de Morb. ſ.* 3. *tr.* 6. qui Tabem neceſſariò perimere ait.

Sequimur ergò in omni phthiſi monitum Galeni prudentiſſimum: Ingens periculum prædicamus, & mortis nuncium, atque hàc ratione vindicabimus noſmet ab omni culpa & ignominia. Præ cæteris verò *Anorexia* ſive appetitus proſtratio tabidis mala, præſertim elevatis ſimul hypochondriis à flatibus atque ventriculo ab humorum vitioſorum mole inflato, de quibus omnes conqueruntur phthiſici. Præterea *pulſus rarior debilis* cum reſpiratione difficili, & tuſſi vehementi ac immani vitam in periculo eſſe teſtantur. *Animi item deliquia, ſudores colliquativi, diarrhœæ & urinæ oleaginoſæ* atque *pingues, convulſiones* atque *ſpaſmi*, certiſſimi mortis prodromi atque prænuncii ſunt, juxta *Hippoc. ſection.* 2. *aphor.* 1. *In quo morbo ſomnus laborem facit, mortale; ſi verò ſomnus proſit, non lethale.* Unde ſomnus tabidorum inquietus, magiſque deiiciens quàm reficiens, phthiſin incurabilem ſubeſſe indicat. *Raucedo* verò phthiſicorum non rarò (quam tamen per duos annos antecedentem obſervavimus in phthiſico) mortem ante fores denunciat, ut & *capillorum defluvium, deliria*, tumor pedum, pediculorum abundantia, mortem in olla eſſe ſignificant; maraſmus quoque ſenilis incurabilis eſt. Quando folia prorumpunt, tempore ſcilicet veris, aut decidunt, autumno nempe, plerumque moriuntur tabidi, indè noſtrates dicunt: *Er vvird den GuKuK nicht mehr horen ruffen.* Ex his nonnulli, qui diutiore tabe pernitioſè conſumpti ſunt, ante finem rigore apprehenduntur iuxta *Hippoc. coac. prænot.* 3. Sputum quoque graveolens etiam malum denotat. Hæreditaria verò phthiſis, & quæcumque altas egit radices, nunquam curatur, phthiſicus enim phthiſicum generat. Malum quoque eſt, ſi hæmoptyſin ſtatim inſequitur pus flavum, & calor cum horrore circa quartam horam pomeridianam intenſus, imprimis manuum & pedum, cum rubore genæ unius vel utriuſque rubore, appetituque proſtrato. Suppreſſionem ſputi cita mors ſequitur, ſed in genere hoc quoque notandum eſt, quòd in omni phthiſi exſcreatio illa purulenta bene diſtinguenda ſit, ne ſputum ordinarium ex ductibus ſalivalibus aliiſque glandulis productum pro pure ſumas, notavimus enim in pluribus, qui maximâ quantitate & per longum tempus tale ſputum eiecere abſque exulceratione pulmonum ſed potiùs in glandulis nonnullis coacervatum; novimus enim hic Caſſellis Miniſtrum Aulicum D. de M. qui quaſi fonticulum in pectore habet, & copioſum ſputum ac craſſum imò flavum & quaſi purulentum ſingulis matutinis horis & toto die reiicit, imò aliquando ſanguine putrido mixtum, præterea ſatis bene degit, optime adhuc comedit & reſpirat, & iam pater eſt 5. filiorum quamvis annum 60. agat. E contra ſpem nonnullam relinquunt, ſi pus reiectum eſt æquale, unius coloris, album, exſcreatio facilis, æger obediens, ſymptomataque ſint pauciora & remiſſiora, vires appetituſque ſint integri, & non proſtrati, atque humor vitioſus & acris ad nares, vel alia emunctoria commoveatur per metaſtaſin, quæ tamen & ipſa ſigna ſunt fallibilia: ſi tollitur actio, per quam eſt vita, ſpes eſt in anguſto, reſpiratio ſcilicet & nutritio.

Cura Diætetica. §. 12. Perſpectâ itaque mali huius indole, operam dabimus, ut illud etiam, quantum poſſibile, auferamus, finemque ſic artis, quæ ſanitas eſt, aſſequamur; & primò deducimur ad fontem *Diæteticum*, auxiliis ditiſſimum, utpote cuius ſolius beneficio ſæpe graviſſimi tolluntur affectus, & ſine quo etiam plerumque fruſtra laborare ſolent Medici. Conſiſtit autem in legitimo ſex rerum nonnaturalium uſu, ità ut illa, quæ nocua, vitentur, alia verò utiliora obſerventur. Aër itaque primum inter eas occupat locum, quo phthiſicus fruitur, qui ſit temperatus, ſerenus ac mitior, potiùs ad frigidiuſculum vergens, vitetur calidus ac ſiccus atque intensè frigidus; frigus verò temperatum, & humidum phthiſicis haud inconveniens eſt; aer autumnalis frigidus nocuus eſt, quippe qui fermenta pulmonum peſſundat, & Cardimelechi iniuriam facit, unde tabes inter affectus, qui in autumno proveniunt, ab *Hippocr.* recenſentur, quòd frigidus quoque aer poſt totius corporis calorem ſubitò inſpiratus, variarum inflammationum, & conſequenter phthiſeos cauſa exiſtit. Eadem ratio eſt, ſi à particulis contagioſis, & peſſimè figuratis ſit impraegnatus, prout de prædictis calcis exhalationibus corroſivis & acribus, extinctum murarium *Wolfgangus Hœferus* in Hercule ſuo Medic. obſervavit, ità *Valerius Maximus lib.* 9. *cap.* 12. *num.* 4. refert *C. Marium* recenti calce illito, multoque igne percalefacto cubiculo ſe incluſum fatis ceſſiſſe; idem fatum experiuntur mineralium foſſores & ſeparatores, & hoc damno notæ ſunt fodinæ metallicæ, ex quibus aſſurgunt ſpiritus arſenicales, (quos Helmontius. Gas. ſylveſtre vocat) qui tum pulmonibus, tum cerebro admodum infenſi ſunt; nec non illi, qui illotis manibus ad chymiæ ſacra accedunt, antimonialia & mercurialia Aqu. fort. imprudenter tractantes, ob aculeatas ſalium particulas volatiles pulmones exaſperantes. Huc etiam referri debet contagium; non enim illis cautio damni infecti præſtita eſt, qui familiariter cum phthiſicis vivunt, prout exemplum habemus in fœmina minimè ad phthiſin prædiſpoſita, attamen ab accumbente marito phthiſico phthiſi extincta; alia quoque exempla videas apud *Riverium*. Unde Medici prudentiores, quando ipſis ad eiuſmodi ægros eundum eſt, de trochiſcis quibuſdam ſublingualibus alexipharmacis ſibi proſpiciunt prudenter. Malum hoc in quibuſdam locis, maximè *Hanoviæ*, endemium eſt. Confer *Theatrum noſtrum Theriacæ cœleſt.* & *Willis cap.* 6. *de phthiſi pulmonum, dicentem: Enim verò nonnullis phthiſicis eſt tanta aeris influentia, ut morbi cauſa aeris in quo degunt incongruitati quandoque ferè in totum adſcribatur, & pro curatione ſoli, aut cœli mutatio cæteris quibuſvis remediis præferatur; hinc Angli plures tuſſientes aut tabidi auſtrales Galliæ regiones gregatim petunt.* Conducit ergò & noſtris ejuſmodi mutatio aëris ad humidiorem, ſiccus enim aer maximè nocet, qua propter etiam tabaci & carbonum fumus, quia nimis exſiccat, tabidis obeſt.

Cibus & potus ſymbolum ſuum quoque addunt; ſint ergo illi boni ſucci, & facilis digeſtionis, ut corpori languido & emaciato robur indè accedat, quem in finem carnes conveniunt vitulinæ, columbarum, pullorum, indeque parata iuſcula, gallinarum ova, cancri fluviatiles, eorundemque aut cochlearum aut limacum, vel oſtrearum vel ranarum brodia commendantur. Ex fructibus amygdalæ dulces, indeque paratæ emulſiones, uvæ paſſæ cum carnibus coctæ, dactyli, ficus (ex quorum eſu plures phthiſicos curatos fuiſſe teſtantur Practici) tabidis ſummè ſunt proficua. Lac hic imprimis bonum præbet corporibus emaciatis nutrimentum, & quidem ſi animal nutriatur hordeo, aliiſque plantis antiphthiſicis, præſertim, ſi haberi poteſt, lac muliebre, & aſininum, tepidè epotum, ita ut illa obſerventur in hoc caſu, quæ infra præſcribemus; omnibus commendamus lac cum aquâ Theæ calidè hauſtum, quo ſolo potu plures novimus alleviatos. Vitentur è contra omnia acida, acria, ſalſa, amara, viſcoſa, quæ ultima quamvis ſalſedinem maſſæ ſanguineæ optimè inviſcare valeant, & hactenus proſint, facilè tamen exilia meſenterii vaſa infarciunt, & conglutinant, chylo tranſitum denegant, ut inde corpus tabeſcat, atque adeo hoc nomine ſunt nociva, teſtante *Mollenbr. in tract. de Arthrit. vag. c.* 13. Fugiantur quoque cepæ, allia, ſinapi, porrum, & omnia ea, quæ tabificâ quadam antipathiâ nocent, ut & lepus marinus, de quo ex *Galeno* notant varii authores, quòd hoc malum inducat, penes quos fidem relinquimus; omnis verò inordinatè ingeſtus, quamvis ſit euchymus, cibus, quia cruditates, obſtructiones, & inflammationes parit, nocivus eſt; dulcibus quoque

que haud nimium fidendum eſt, quæ ſcilicet morboſum in ſinu gerunt acidum, quod in corpore reſolutum demum ſpicula ſua exerit, ſanguinemque coagulando, circulationem ejus impedit; malè inde ſanitati ſuæ conſulunt, qui ſaccharatis imprimis ſaccharo roſaceo more vulgi nimium abutuntur.

Quod potum concernit, is emaciatos maximè reficere poteſt, quod præſertim cereviſiæ pingues ex ſucco betulæ tempore veris paratæ præſtant; ſed quia plures cereviſiam ferre nequeunt, ejus loco decoctum hordei cum paſſulis, vel decoctum lignorum, imprimis ligni ſantali & Braſilienſis, vel ſerum lactis bibant, vel ipſum lac, in quo aliquando chalybs candens, vel ferrum ignitum exſtinguatur, meliùs verò ceu ſuperiùs dictum cum potu Theæ mixtum, aſſumant. Vinum generoſum minùs acidum, aut auſterum, modicè tamen in cœna potatum, roborat ventriculum, & ſpiritus auget, adeoque ad nutritionem multum facit, præſertim in maraſmo ſenſili, aliiſque tabis ſpeciebus, ubi maximè ſpiritus languent animales. Fugiendæ verò ſunt nimiæ ingurgitationes, & potationes nocturnæ, præſertim vini, utpote qui cruorem fluxibiliorem & acriorem reddunt, *Cardimelechem* noſtrum in furorem agunt, ventriculi quoque tonum & fermentationem deſtruunt, ſpiritus debilitant; quid ergo mirum ſi corpora Baccho litantium emarceſcant, atque tabeſcant? Frigidior quoque potus corpore æſtuante ingurgitatus inflammationes inducere poteſt, quidni & phthiſin? Omnes enim noſtri imperatores corpus noſtrum regentes exinde perturbantur, unde non poteſt non fieri, quin & corpus totum vitietur. Aqua vitæ quoque omniaque ſpirituoſa cane & angue pejus fugienda, hoc namque in caſu audit revera *aqua mortis*: ut & aquæ calce refertæ. Acidulæ non niſi præſervationis cauſa adhibendæ ſunt, ſed cum maxima curatione, ne largiùs & frequentiùs ſumantur, nec iis propinentur qui teneriora obtinent lymphatica vaſa, & debilem pulmonum texturam, præcipuè ſi non ad nodum abundent humores particulis volatilibus, utpote quæ acidularum copia facilè obrui queunt, præſertim ſi per urinam hæc non expeditè excernitur rurſus, ſed cum ſanguine circulando, & ab hoc vaſis lymphaticis communicata, hæc extendit nimium & ad rupturam diſponit, vel lympham tandem ipſam incraſſat & coagulat.

Quantum motus & quies ad hujus affectus curationem conferre valeant, ſatis notum eſt, cum motu enim totius corporis inſigniori concurrit neceſſariò vehemens & detenta reſpiratio ac per conſequens circulatio ſanguinis in corde augetur, unde ſanguis ſic impetuoſiùs ruens haud difficulter unum atque alterum vaſculum rumpere poteſt; ita ex nimia etiam vociferatione inter concionandum tres obſervavimus phthiſicos, in motu enim nimio Spiritus animales ſimul exhauriuntur, unde humores intemperati & acres redduntur, atque hæmoptyſeos & ſæpe phthiſeos exiſtunt authores atque fabri. Quies quoque nimia nocet, quia humores reddit ſegniores, atque torpidiores, unde alvi, hæmorrhoidum, menſtruorumque fluxus ordinarius ſiſtitur, ſanguiſque cum lympha acris & corrodens redditur.

Somnus & vigiliæ hic ſint moderati, & ex præſcripto *Ludovici Septalii* ſomno magis quàm vigiliis indulgendum eſt. Alvus nec ſit nimis ſtricta, nec nimis laxa, oblita tamen muneris ſui, quod tabidis ob ſiccitatem frequens eſt, per ſolutiva admoneatur. Reliqua quoque excernenda aut arte aut natura circulante reſpondeant, ſi enim excernantur quæ retineri debent, aut retineantur quæ excernenda ſunt, facilè hic affectus excitatur, quia ſcilicet hæmorrhoides ac menſtrua ſuppreſſa non per vaſa hæmorrhoidalia ac uterina, ſed per vaſa pulmonalia aſperamque arteriam exitum quærunt, unde tunc facilè aliquid in pulmonibus remanere, putreſcere, aceſcere, & ſpicula ſua exerere poteſt, ſemen quoque ſuppreſſum eundem affectum excitare poteſt.

Agmen claudunt *animi pathemata*, quæ ſint mediocria, nec motionibus animi, curis, mœrori terrori, metui, iræ, amori, nimio Veneris uſui meditationibus & lucubrationibus indulgendum eſt, quippe quæ omnia Spiritus animales turbant, maſſam ſanguineam particulis heterogeneis inquinant, ſanguinem ac lympham ſiſtunt, & dein coagulant, noſtris regentibus bellum indicunt, & neſcio quas turbas excitare valent.

Quoad cauſas naturales, temperamentum bilioſum quod facilè à re aliqua non naturali incaleſcit, & excandeſcit, exinde ad phthiſin pronum eſt, quò etiam reſpexiſſe videtur Hipp. juxta quem ætas juvenilis, propter temperamentum bilioſum, majorumque humorum turgeſcentiam, ac frequentes in diæta errores, huic malo obnoxia eſt. Sic quoque ſexus fœmineus ob vitam ſedentariam, & virgines ob arctiorem pectoris conſtrictionem, ut juxta illud *Terentii*, *junceæ appareant*, *atque juvenibus placeant*, ſibi facilè acceſſunt hunc morbum, aliosque pectoris affectus periculoſus, quia ſanguinem & lympham in motu ſuo ad reliquas partes ſufflaminant. Ex rebus præternaturalibus ita dictis conferunt ſuum ſymbolum per accidens Pleuritis, Hæmoptyſis, Vomica, Peripneumonia, Scorbutus &c. præterquam enim quòd hæc ab eadem cauſa ferè, à qua phthiſis ſibi originem ducit, dependeant, ac per pulmones exitum ſibi quærere neceſſe habeant, hinc ruptis nonnullis tubulis aut veſiculis, uti neceſſariò ferè fieri oportet, non aliter eſſe poteſt, quin ſic aliquando exulcerationi anſa & occaſio detur, modò leviter ſaltem debilis concurrat pulmonum textura; præcipuè quoad eorum veſiculas & lymphatica organa. In genere autem huc pertinet ſcorbutus, lympham rudem craſſam ſalinam, acremque generans, unde non mirum eſt poſt febres præcipuè malignas & Variolas, phthiſin interdum remanere. Cæterùm reliqua noxia tum ex rebus non naturalibus, tum naturalibus, ad vivum depicta & explicata in Praxi *Magni Sennerti*, aliorumque invenies, quibus ergò narrandis diutius non immorabimur, properantes ad curationem *Pharmaceuticam*, & quidem ante omnia *Veterum*.

§. 13. Qui indicationes curativas à *Tribus* deſumunt, 1. ab ulcere pulmonis, 2. ab ipſa febre, 3. ab extenuatione corporis, ità tamen, ut ad ſymptomata, ſcilicet febrem, catarrhum, fluxum, & conſtipationem ventris, ſitim & vigilias debito modo reflectant. Ad ulcus ergo pulmonis mundandum præparantia ſeu abſtergentia adhibent, tum intus tum extus, in quorum cenſum referunt Syr. de hyſſopo, de liquirit. capill. Veneris, hydromel, decoctum hordei cum ſaccharo, ficuum, paſſularum, glycyrrhizæ, marrubii. Extrinſecus autem commendant cataplaſmata & emplaſtra ex ſem. lini, fœnugræc. althææ, cum oleo malv. melle, &c. Dein materiam ad pulmones, catarrhi ad inſtar, ruentem avertunt clyſteribus, errhinis, venæſectione, frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, cauteriis atque balneis poſtmodum, quæ ſiſtere poſſunt materiam ad pulmones defluentem, ſuadent, prout ſunt Bol. Armen. terra ſigillata, conſ. roſar. ſacchar. roſat. diacodium, aliaque opiata, theriaca ſcilicet & Mithridatium. In deſtillationibus verò ſalſis & tenuibus commendant, præter jam dicta, decoctum lignorum guajac. imprimis ſantalorum, chinæ &c. Porro ad ulceris abſterſionem utuntur levioribus purgantibus, quæ ſimul expectorant, ut ſunt ſyr. violar. roſar. ſolutiv. Syr. de polypod. de manna, Elect. lenitivum, diacaſſia, rhabarb. caſſia, polypodium, mel ſolut. paſſulat. &c. Tandem ad ipſius ulceris conſolidationem & curationem adhibent ea, quæ uniunt, conſolidant, agglutinant, atque callum inducunt, idque tentant ſiccando & adſtringendo, cujus generis ſunt ſaccharum roſat. cum bolo Armeno, terra ſigillat. pulm. vulp. Sang. dracon. C.C. ſuccus plantag. teſtæ cancror. gumm. Arabic. Spec. diapenid. aliiſque;

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

quibus tamen omnibus lac præferunt, quippe quod ſeroſa ſua parte abſtergit, caſeoſa conſolidat, atque butyroſa lenit & humectat vide de hujus uſu *Septalium cap. de phthiſi*, & inferiùs noſtram criſin. Quoad ſecundam indicationem, adhibent humectantia & refrigerantia varia inferiùs dicenda. Quoad tertiam indicationem, in emaciatis nempe, utuntur deſtillatis variis, ex epate & pulmonibus vituli, ex cancris aliiſque animalibus viſcidis paratis, nec negligunt conſummata juſcula, gelatinas, electuaria reſtaurantia, morſulos refect. ſyr. reſumptivos, &c. quorum omnium aliorumque externorum vix ſatisfacturorum haud vilis eſt annona apud Practicos. Hæc Veterum fuere veſtigia.

Paracelſiſtarum. §. 14. Chymici verò, ut obſtructio pulmonum tollatur, & ſpir. ſalis hoſtilis, ſive coagulans, ſive reſolvens & erodens corrigatur, exhibent ſpiritum tartari, ſalis dulc. lac, flores; balſamumque ſulphuris, ſpiritus & oleum terebinth. thus, myrrham, &c. ad modicè verò adſtringendum, conſolidandum & corroborandum magnifaciunt Tincturam corallorum, liquorem perlarum, eſſentiam croci, laudanum Paracelſi; præ aliis tamen laudant corallatum dulce Mercurii diaphoretici, quo remedio *Paracelſus*, prout ipſius Epitaphium habet, tabes multas curavit. Tincturæ quoque variæ ad hunc affectum oppugnandum proficuæ ab ipſis eliciuntur ex ſole, luna, gemmis, mumia, vel ſanguine humano, porcino, meliſſa, & ſimilibus herbis pectoralibus. Paracelſus quoque murem ſylveſtrem in pulverem redactum & exhibitum, palmarium eſſe remedium in phthiſi contendit. Ex diætetico fonte Paracelſus depromit varia, ut ſunt liquiritia, uvæ corinthiacæ, portulaca, lactuca, raphanus uterque, beta rubra, nuc. pineæ, malv. ſpec. omnes. Hæc ſecunda fuit ſcena Practicorum, ſequitur nunc tertia, cujus Choragus eſt,

Helmontii. §. 15. *Helmontius*, qui remedium ſuperius laudatum Paracelſi, *corallatum* nempe *dulce* Mercurii diaphoretici, magnifacit, additque lac perlarum, quæ omnia eminenti ſuo balſamo totum tingunt corpus, & ſpiritum inſitum pulmonalem miteſcunt, ut de furore ſuo remittat; laudanum quoque haud contemnit, ut citra ſomnum in pace, quiete & citra tuſſim, ſibilum & ſtertores introducatur reſpirandi libertas. Porrò colchotar in oleo lini coctum, & ad cochleare plenum aſſumptum, ut omnia ulcera, ſic & pulmonaria ſanare, idem aſſerit; præ aliis ab ipſo laudatur Gas ſulphuris.

VVilliſii. §. 16. Sequitur *Williſius*, qui contra phthiſin imminentem militans, tribus ſequentibus indicationibus utitur: 1. Sanguinis inordinationem, à qua ſeri fluxiones oriuntur, ſedans, corrigens, & tollens; 2. Cruoris recrementa, quæcunque ab eo ſecedere apta, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias urinarias, aut alia emunctoria derivans, vel jam in pulmonibus aggeſta eliminans; 3. Ipſos pulmones contra ſeri aliorumque humorum ſuſceptiones corroborans, ſimulque contra nimii frigoris externi occurſus muniens, à quo aliàs pulmones lædi poſſunt. Ad 1. ſanguinis nempe efferveſcentiam, & ſubſequentem diſſolutionem, ſerum alioſque humores à complexu ſuo dimittentem, ſedandam, (cùm plerumque id ab acido quodam peregrino dependeat,) conducunt acidum infringentia, corrigentia, ac diaphoretica, nempe quatenus ſuperfluum ſerum expellunt, item aquea quatenus acidum peccans diluunt, quem in finem commendantur decocta pectoralia; eſto formula ex Authoris pharmacopolio deſumpta:

℞. *Flor. bellid. maj. M. j.*
Limac. mundat. num. 3.
Rad. eryng. ℥ ß.
Pimpinell. ℥ iij.
Ruſci ℥ ij.
Fol. heder. terreſtr.
Scolopendr.
Tuſſilag. ana M. ß.
Sem. fœnicul. ℥ ß.
Paſſul. minor. ℥ vj.
Jujub. N. vj.

Decoq. l. a. in aq. fontan. colat. edulcoretur ſyr. papav. rhœad.

Decoctum quoque ex lignis ſanct. ſaſſafr. ſantalor. omnium, raſura eboris, C.C. ab ipſo, tanquam utile, præſcribitur. Ad ſecundam intentionem obtinendam, ſeri nempe atque aliorum humorum recrementa à pulmonibus derivanda, & materiam tabificam in pulmonibus jam hærentem educendam, conducunt Balſamica quæcunque ſulphurea, quem in finem ipſe exhibet Tincturam ſulphuris, vel antimonii ad gutt. 6. vel 10. in ſyrupo pectorali. Balſamum quoque Peruvianum ad gr. 4. in conſerva roſarum præbet, ut & alia plura cum oleo terebinthinæ facta, & illa quæ ex gummi ammoniaco &c. parantur. Omnia verò medicamenta ex authoris ſcrinio compilare, & huc apponere cum formulis, non operæ pretium eſſe putamus, ſatius eſt, ſi præcipuas tantùm ſummo tangamus digito. Tertiæ denique indicationi, ut nempe pulmonum confirmatio læſa, aut conſtitutio vitiata reſtituatur, aut emendetur, ſatisfaciunt omnia illa, quæ putredini reſiſtunt, mundificant, conſolidant, atque corroborant, ad quam re omnia pharmaca ex ſulphure parata, *balſamica & traumatica* commendat; hinc ſulphuris fumum (de auripigmenti fumo nihil addam) per tubulum aut infundibulum in pulmones hauriendum præcipit, hoc in caſu quoque cœli ſolique mutationem ſuadens ab urbibus ſcilicet ad villam ruſticam, ubi aura magis ſulphurea ob fimum aliaque fœtida exiſtit. Vaporationes etiam alias ſive ſuffitus ipſe magni æſtimat, formulas horum ſuffituum quaſdam hic apponamus v. gr.

℞. *Fol. hyſſop.*
Heder. terreſtr.
Marrub. alb. ana M. ij.
Rad. enul. campan. ℥ ij.
Calam. aromat. ℥ ß.
Sem. aniſi, carvi ana ℥ j.
Inciſ. & contuſ. coq. in ſ. q. aq. fontan.

Colat. efferveſcentis vapor per foramen chartæ convolutæ in conum, vulgò *Dutten*, in pulmones hauriatur manè & veſperi per horæ quadrantem.

Eſto alia formula ex meris balſamicis:

℞. *Oliban.*
Succin. alb.
Benz. ana ℥ j ß.
Pulv. roſar. rubr.
Santal. rubr. ana ℥ j.

M. f. Pulvis ardentibus adſpergendus prunis, & vapor per tubulum hauriendus.

Vel

℞. *Gumm. heder.*
Thuris ana ℥ ij.
Fl. ſulphur. ℥ j ß.
Maſtich. ℥ j.
Cum ſolut. gumm. tragacanth. f. Trochiſci.

Hiſce jam præſcriptis trochiſc. Author uſus eſt in phthiſi incipiente. Nunc ad ipſam confirmatam accedamus (in qua prælaudata tamen non excludenda) & curationem Williſianam videamus, in qua potiſſimum ea conducunt medicamenta, quæ ſanguinis æſtum compeſcunt, ſpiritus animales reſtaurant, & blandè demulcent, parteſque emaciatas refocillant; hinc pro victu lac muliebre, aſininum, caprillum, aliudve, item juſcula avenacea hordeacea, & pro potu ptiſanam, emulſioneſque laudat, item ſyrupos pectorales, eclegmata, quæ gutturis & pulmonum inflammationem leniunt, & expectorationem facilitant, adhibenda vult. Hypnotica quoque mitiora, ut moderata quies concilietur interdum felicis uſus eſſe ſolent. Hæc Willis vult.

§. 17. Nunc Sylvium conſulamus, qui curationem in tres partes diſtribuit, nempe in phthiſin imminentem & jam inchoatam, dein in planè conſummatam & deploratam. Monet itaque in tempore medicamenta hoc in malo adhibenda eſſe, cùm rariſſimè, vel nunquam confirmata phthiſis curetur, & tuſſim urgentem quamvis, maximè verò in iis, qui *Silvii.*

ad

ad phthiſin inclinant, reſtinguendam vult. In phthiſi ergò inchoata omne periculum à pulmonum ulcere dependet, ex quo pus communicatur toti maſſæ ſanguineæ, unde non tantùm lenta hæc febris hectica, ſed & tabes lethalis inducitur; cauſa ergò fovens hujus ulceris juxta illum catarrhus eſſe ſolet, iſque nunc ſalſus, acris & acidus, nunc blandus & aqueus vel viſcidus, aut pus aliunde communicatum: hunc morbum ergò ab initio, veſtigiis Veterum inſiſtens, tanquam catarrhum curat, & iſtum non duntaxat aliunde vertere nititur, ſed & corrigit; quando nempe exiſtit acris, ſanat illum per ſalſedinem, aciditatemque ſummam temperantia medicamina; pro quo ſcopo obtinendo etiam præſcribit *diuretica & diaphoretica*, quæ acrimoniam humorum quorumvis temperant, quos temperatos dein educit hydragogis, quo nomine ipſi placent fonticuli ad minuendos humores, tum in cervice, tum in brachiis, tum in cruribus ponendi; eundemque effectum exſpectat ab *errhinis* ac *ſternutatoriis*, quæ humores vitioſos atque redundantes per nares evacuant, & ſimul à faucibus avertunt. Ad temperandum humores ſalſos ex capite depluentes, pilulas de cynogloſſa, de ſtyrace, aliaque, ut & opiata magnopere laudibus deprædicat. Porrò ipſe catarrhum blandum & aqueum curat blando excitato ſudore, vel per fumum, vel per ſuffitum ex maſtiche, thure, ſuccino, ſtyrace, benz. &c. excitatum. Ob eandem cauſam etiam magni facit decocta ex rad. & lign. parata, ex. gr. guajac. ſarſaparill. ſantal. querc. juniper. &c. Quòd ſi catarrhus ſit à materia viſcida, incidentia & alterantia conducere ait, ut ſunt gumm. bdell. ſagapen. galban. ammoniac. ut & mercurialia, Mercurius dulc. &c. Ad pus verò in pulmonibus factum divertendum & evacuandum commendat varia, imprimis verò in empiemate inſtituendam amat paracenteſin in pectore. Dein ad ulcus pulmonis mundandum juxta ipſum proſunt radices helenii, ariſtoloch. herb. tuſſilag. ſcabioſ. agrimon. hyſſopi, veronic. capillor. Veneris, heder. terreſt. verben. &c. ex quibus parari poſſunt varia decocta & deſtillata; laudat quoque terebinthinam Venetam ad ʒ iij. ſubinde in ſyr. violarum, aſſumendam; mel crudum quoque, ſeu aqua mulſa ab eodem Authore magni æſtimatur. Aliis tamen præfert Balſamum ſulphuris cum oleo aniſi, vel ſuccin. vel juniperi, vel terebinth. vel nucum paratum. Tandem ad conſolidationem ulceris pulmonum decoctum roſarum rubrarum antecellere multis paraſangis putat conſervæ, adjecta hac ratione, quia propter ſaccharum conſervæ adjectum ventriculus & inteſtina multo phlegmate replentur, à quo non tantùm appetitus proſternitur, ſed etiam chylificatio læditur; porrò conveniunt omnes terræ ſigillatæ, & boli, radices & folia conſolidæ, nempe Sarracenic. plantag. ſanicul. pyrola, & cæteræ herbæ vulnerariæ. Hic vero aſteriſco notandum, quòd Author non magnifaciat flores ſulphuris aut lac, exinde enim nullum effectum laudabilem ſe vidiſſe audacter teſtatur. Ad hujus morbi palliationem plura generoſa remedia præſcribit, quæ tantùm ſymptomata mitigant, vireſque reſtaurant. Ad viſcidum proin pus, quod utplurimum difficiliorem producit reſpirationem, eliminandum ſuadet remedia *incidentia* ex hyſſopo, capillis Veneris, enula campan. & ſimilibus parata decocta atque eclegmata, ad quod perficiendum Balſamus ſulphuris aniſatus efficax eſt. Porrò ad appetitum proſtratum reſtituendum commendat Elix. propriet. Paracelſ. ad gutt. 5. vel 6. ante paſtum ex vino exhibendum. Præterea ad vires reſtaurandas convenire dicit præter cibos copioſioris nutrimenti, faciliſque fermentationis vinique generoſioris uſum, aromatica quævis, item ambram gryſeam, confectionem alkermes, aut de hyacinth. eſto formula:

℞. *Conſerv. roſar. rubr. c. parum ſacchar. parat.* ℥ j.
Confect. alKerm. ʒ ij.

De hyacinth. ʒ j ß.
Ambr. gryſ. gr. iij.
Balſ. ſulphur. terebinth. ℈ ß.

M. f Elect. molle c. ſyr. corallor. de quo capiat æger ſæpe ad quant. nucis moſcatæ.

§. 18. *Carteſiana* ex hypotheſi in principio hujus mali purgantia, ſed mitiora, admittuntur, prout ſunt ſyr. roſar. ſolutiv. rhab. mann. in progreſſu verò mali exulare venæſectionem & purgationem volunt. Ad ulcus verò in confirmata phthiſi mundandum, dein conſolidandum, decoctum ſequens ab ipſis laudatur: *Carteſianorum.*

℞. *Rad. liquirit.*
Leviſtic. ana ℥ vj.
Raſur. lign. guaj. ℥ ij.
Baccar. juniper. ℥ j ß.
Sem. ſiler. mont.
Aniſi ana ʒ iij.
Coq. ex ſ. q. aquæ puræ; colaturæ adde ſyr. de eryſim. & hyſſop. ana ℥ iij.

De quo aſſumat æger hauſtulum bis vel ter de die: decocta etiam vel deſtillata ab ipſis præſcribi ſolent varia. Ad ulcus conſolidandum convenit quoque Mercurius dulcis, cum ſpir. vini ad mentem Helmontii cohobatus, item balſamus terebinth. antimoniata etiam omnia quæ fixa ſunt, & ad acres acutaſque particulas obtundendas & limandas apta; ne verò tuſſis & exſcreatio adeo urgeat, conducunt *opiata*, ut ſunt theriaca cœleſtis, theriaca Andromachi, laud. opiat. pil. de cynogloſſa &c. Denique ad pulmones ab acribus particulis puris liberandos conveniunt omnia dura & ponderoſa, ut teſtacea, & decocta lignorum, quæ vim habent humores acres imbibendi & immutandi; laudatur & Mercurius dulcis, bol. Armen. terra ſigillata, pluraque alia, de quibus in ſequentibus.

§. 19. Perſpectis nunc ordine prælaudatorum Authorum curationibus, nunc ad noſtram accedamus. *Noſtra curandi ratio.* Cùm ergò cauſam hujus mali ſuperiùs poſuerimus in acido acri quodam, cum viſciditate in ſanguine & lympha latente, & tandem pulmones corrodente, & ſanguinem planè coagulante & ſiſtente, indeque cardimelechem noſtrum in furorem vertente, inde operæ pretium eſt, ut omnem impendamus operam, ad acredinem & aciditatem corroſivam ſanguinis corrigendam, & lymphæ, quia lympha vel & nutritius ſuccus craſſus, acris-acido-ſalſus utplurimum hic conſtituit phthiſeos pabulum, hac enim correcta, æquè phthiſis incipiens, ac inchoata curari poteſt. Quæramus ergo nunc materias auxiliorum, quæ ut plurimum ex tribus fontibus, *Diætetico* nempe, *Chirurgico* & *Pharmaceutico* depromi ſolent, *Diæteticum* antea recenſuimus, reſtat *Chirurgicus* & *Pharmaceuticus*; ex quorum priori hic parum auxilii venit, quia ſanguinis, ceu balſami vitæ, quo maximè indigent phthiſici, ſubtractio raro aut nunquam proficua judicatur, ut adeò quis cum Poeta dicat: *Non defenſoribus iſtis tempus eget*. Teſte etiam *Borello cent. 4. obſervat.* 15. ubi tabidis ſanguinem potiùs infundendum, quàm quicquam detrahendum monet, obſtante imprimis ætate. Verùm quando ex ſola ſanguinis abundantia, & acrimonia hic affectus ortus eſt, antequam corroſio pulmonum facta, V. S. interdum convenit in plethorico. Hujus rei exemplum affert *Hippoc. l. 5. Epid capit. 6.* qui virum in Oenade ex ſanguinis copia emaciatum, omnibus aliis medicamentis fruſtrà tentatis, ſola ſecta vena in utraque manu, ſanguineque extracto quouſque exanguis ferè redderetur, (temerarium factum) perfectum reſtituit. Similem tabem nos curavimus in Nobili virg. S. V. D. quæ cùm nil præter oſſa haberet, tribus tantum unciis ſanguinis detractis melius habere cœpit, & tandem adhibitis paucis aliis medicamentis priſtinam recuperavit ſanitatem. Sed cautè hic mercandum eſt, omnibus enim haud licet ire *Corinthum*. Loco hujus conveniunt fontanellæ in principio morbi, in progreſſu verò morbi exſiccan-

ſiccando nocent, plures enim phthiſici aperto fonticulo bene ſe habuere, occluſo verò moleſtiam ſenſere. Nunc in pharmaceutico campo omnis generis nobiliora præſidia ſe offerunt, & *ſpumat lenis vindemia labris*, imprimis verò ea quæ materiam peccantem, & morboſam è toto corpore evacuant, ſuntque vel *vomitoria*, vel *purgantia*, vel *diaphoretica*, vel *diuretica*, vel *alterantia & edulcorantia*, *Cardimelechem nempe pacantia*, *ſanguinis congrumeſcentiam impedientia ſeu ſpecifica*. Quod attinet vomitoria, illa hic ſemper exiſtunt ſuſpecta, ſi verò certiſſimè conſtat, viſcera eſſe haud infirmiora, aut pulmones corruptos, nullum præceſſiſſe ſputum cruentum, ſed tantùm ventriculum humoribus peccantibus, præſertim bilioſis, turgere, nauſeæ & vomendi diſpoſitionem adeſſe, tunc illa aliis evacuantibus palmam præripiunt, unico enim vomitorio tum plus evacuari poteſt, quàm ſex ſedibus, modo vires ferant, aliæque circumſtantiæ non prohibeant, aliàs hæc ob rupturæ vaſorum pulmonalium aliorumque ſymptomatum metum minùs tutò exhibentur, optimè monente *Williſio in Pharmaceut. rat. ſection.* 3.

13. Quod verò purgantia concernit, & ipſa minùs tuta ſunt, quia acidum adeò educere nunquam poſſunt, ſed potiùs acrimoniam magis adaugent; ab initio tamen ad particulas bilioſas in primis viis adhuc hærentes, educendas, illa, ſed mitiora, admittimus, quia ad phthiſin proclives ab initio de amatore oris conqueruntur; præ aliis verò commendamus folia *ſennæ*, rhabarb. mannam, pruna Damaſcena, uvas Corinthiac. præſertim ex his parata decocta, & infuſa, aliiſque pectoralibus aſſociata, quæ tabidos plus juvant, quàm pulveres; hinc Rulandus in Theatro ſuo felicem prædicat potionem ſequentem:

♃. Fol. ſenn. Alex. ſ. ſt. ℥ j.
Herb. hyſſop. M. ß.
Rad. zinzib. ℈ ß.
Sacchar. cand. ℥ ß.

Coq. in ſ. q. vin. de hoc ſingulis diebus capiat æger ℥ iij. uſque dum univerſum corpus bene recteque ſit expurgatum. Sed Nos libentiùs ſæpe abſque præmiſſis purgantibus hoſtem aggredimur puta acidum & acrimoniam peccantem, niſi enim maturè fomes hujus mali è medio removeatur, nempe acrimonia illa acida, tunc quicquid moliare, actum eſt de ægro; amovetur verò illa per uſum Balſami ex terebinthina Anglorum ad gutt. 10. vel plures exhibiti, quo nonnullos reſtituimus; ad acres quoque & acidas coagulatas ſordes pulmonibus infeſtas, & jam illatas; & reliquias in maſſa ſanguinea adhuc reſiduas evellendas & mitigandas; palmam reliquis omnibus præripit *Balſamus noſter pneumonicus dictus*, ex antimonio ſcilicet ſpiritu volatili & oleoſis paratus ad gutt. 5. uſque exhibendus, quem communicaſſem tanquam palmarium in phthiſi remedium, niſi veritus fuiſſem, ne ille ad Empiricorum & Agyrtarum notitiam perveniret, quorum eſt tanta copia, quanta, juxta illud Plauti, eſt muſcarum cùm maximè calet, cujus tamen communicationem artis peritis non denegaturi ſumus. In defectu hujus *Balſami* noſtri, imprimis ſi æger jam exſpuat pus, & ulcus adeſſe pulmonum Medicus ſuſpicetur, ſequens conducit:

♃. Balſam. Anglic. ex terebinth.
De Peru ana ʒ j ß.
Ol. olivar. recent.
Hyperic. ana ℥ j.
M.

De quo capiat æger manè & veſperi dimidium cochleare; verùm cum ægri ſemper ſint bilioſi, unde oleoſa vix ferre poſſunt, ſubſtitui poteſt hoc:

♃. Terebinth. Cypr. ℥ j.
Mell. roſat. ʒ vj.
Pulv. liquirit. ʒ iij.
M. ritè & detur manè nucis muſcat. magnitudine.

In quem & ipſum finem tanquam ſpecifica, quæ ſimul placant noſtrum Cardimelechem, magnifacimus & ſolutum ſulphuris, Elix. propr. Parac. Magni *Wedelii* Tincturam antiphtiſ. ex vitriolo Martis & ſaccharo Saturni cum ſpir. vini confectam:

Vel

♃. Vitriol. Martis ℥ j. *infunde in aceti ſupra minium fuſi, ſeu ſacchar. Saturni liquid.* ℥ j. *ſtent per noctem in digeſtione, poſtea evapora, adde ſpir. vini q. ſ. F. Tinctura, coletur & ſervetur ad uſum.*

Vitriolum quoque dulce ab omni ſeparatum acido prodeſt, quæ vitrioli dulcedo, ab ejus ſulphure dependens, omnem vulnerum & ulcerum corruptionem necat. Balſamus quoque ſulphuris aniſatus vel terebinth. vel ſuccinatus proficuus eſt, modò intra terminos legitimi uſus ſubſiſtatur, imprimis ſi æger bilioſus exiſtat, quod & annotavit *Expertiſſ. D. Michael.* obſervans multos ex nimio hujus Balſami uſu in phthiſin vel hecticam inciſiſſe. Generoſa etiam & hoc in affectu proficua ſunt medicamenta, conſtantia parte alkalina volatili, quippe quæ peccans acidum imbibunt, & corrigunt, indeque placant noſtrum Regentem, qua tamen in re religioſè & circumſpectè agendum eſt. Conveniunt potiùs ſudorifera, quæ ex antimonio deſumuntur, quæ ſcilicet fixa exiſtunt, & omnem tum alvum movendi tum vomitum excitandi vim depoſuerunt, prout ſunt antimonium diaphoreticum, bezoard. mineral. &c. Ex Mercurio quoque depromptum remedium Helmontii proderit, quippe qui dulcis, frequenti cum ſpir. vini cohobatione, redditus & porrectus, felici quandoque ſidere ægro ſubveniet. Exſcreationes illæ aſperæ arteriæ (de quibus conqueruntur ſæpius phthiſici) & pulmonum ex acriori acido, tum ſanguini tum lymphæ circa has partes imperium rapiente, exortæ, optime ſanantur per *acidum abſorbentia*, ut ſunt Antihecticum & ſtomachicum ſpecif. Poterii, quo ſolo remedio antihectico *Celeberr. Ettmullerus* vir ſeriore libitina dignus, dum viveret, ſe diu ſuſtentarit; fæcula bryon. terr. ſigill. boli, ocul. cancri, corall. rubr. ſang. dracon. myrrh. & ſexcenta alia, eſto formula:

♃. Ocul. cancr. præp.
Corall. rubr. præp. ana ℈ j.
Antihect. Poterii ℈ ß.
Pulv. anonym.
Fl. ſulphur. myrrhat. ann ℈ j.
Margarit. præp. gr. xv.
Sacchar. canth. q. ſ. in forma pulveris, vel in delicatulis in forma rotular. paretur.

A fortioribus vel alkalinis abſtinendum potiùs ſuademus. Notandum hic velim, quòd in praxi mea plus emolumenti & fructus à vegetabilibus quàm à mineralibus hoc in affectu perceperim, plures enim ſolo pulvere anonymo diu ſuſtentavi, alios aqua veronicæ, heder. terr. papav. err. nonnullos ſolo deſtill. antihectico noſtro. Hæmoptoicis ac phthiſicis pro ſalſuginoſioris ſanguinis aut ſeri attemperatione haud incongruum deprehenditur decoctum ligni Braſilienſis rubri, vel ſequens, ab initio morbi exhibendum:

♃. Rad. apii
Leviſtic.
Tuſſilag. ana ℥ j.
Raſur. ligni guajac. ℥ iij.
Fol. tuſſilag. M. j.
Flor. verbaſc. p. ij.
Paſſul. maj. ℥ iv.
Coq. in aq. pur. q. ſ. colat. lib. iv. adde ſyr. de jujub. ℥ ij. *M.*

Vel dentur Emulſiones ex ſem. 4. frigid. maj. cum aquis appropriatis.

Acidulę quoque *Selterenſes*, quia ſulphur vehunt, abſque vitriolo, optimè hoc in affectu ad auxilium vocantur, quibus duos vidi reſtitutos; conducit & aqua ſulphurea Francofurtenſis, è contra Svvalbacenſes ob corroſivum vitriolum (vitriolata enim pectori ſunt inimica) ſummè nocent. Si malum jam altiores egerit radices, & æger planè emaciatus fuerit, ad lac, tanquam ad anchoram ſacram, quicquid etiam dicant alii, confugien-

fugiendum eſt, ſeroſa nempe parte non tantùm abſtergit, ſed & ſanguinis acrimoniam corrigit, caſeoſa conſolidat, atque butyroſa humectat demulcetque; propinandum autem illud eſt manè, jejuno ſtomacho, tribus aut quatuor horis ante cibum, recens emulctum ab ℥ iv. ad ℥ vij. uſque, de veſperi pro libitu & euphoria, (quatenus ſcilicet vires augeri cernimus,) adiicendum ſemper ſacchari parum aut mellis, ne tam facilè aceſcat, & in grumos abeat. *Muliebre* præ cæteris, tanquam naturæ ejuſdem & corpori humano familiariſſimum, ad ægri refectionem maximè conducit, eſt enim præ cæteris nimis ſubtile, citiùs penetrans, & meliùs nutriens. Fœmina debet eſſe juvenis & ſanguinea, à ſcorbuto libera, lac quoque non debet eſſe nimis vetuſtum, ultra enim biennium lac aceſcit & vappeſcit, ſed ex cœruleo albeſcens & mediocris conſiſtentiæ ſugatur ter de die & patiens nil edat nec bibat, pro ſiti ſedanda conceditur lac. Poſt quod *aſininum* ad phthiſin accommodatiſſimum, uti *Trallianus* inquit *libr. 12. c.* 4. habetur enim cæteris frigidius, humidius ac tenuius, minùs enim coagulatur, facilè tamen digeritur, quod & *Avicenna* confirmat *l.*4. *tr.* 2. *c.* 6. inquiens, non eſt lac poſt muliebre, quod hecticis æquè conveniat, ac aſininum, hecticam enim, ſi curabilis, ad plenum curat. *Caprinum* quoque phthiſicis utile eſt, adſtringentius tamen habetur, quo dum hæc ſcribimus, medicinam facimus ſartori phthiſico, qui miro modo lac caprinum, ob æſtum inde nimis conceptum, ferre non potuit, vaccinum verò melius, quod & frigidius reperit, quam metamorphoſin alii rei adſcribere non poſſumus, quàm quòd æger vaccino aſſuetior fuerit. In lactis tali uſu probè obſervandum eſt, ne acidum vitioſum in ventriculo hoſpitet & lateat, illudque antequam lactis incipiatur cura, per abſorbentia ex illa regione proſcribendum, aliàs ab eo lac aſſumptum coagulatur, indeque plus nocumenti quàm emolumenti exſpectandum, Lac enim præcipitatur, funditur & coagulatur ab acido ſeu ſale fluido quocumque, & reducitur ab alkalinis, quamvis non ſemper, in priſtinam lactiformem mixturam. Detur etiam Nutrici parum ſalis abſynthii, quod ſe jungit lacti, durante hac cura imponatur ſtomacho ceratum de ſpermate ceti. Si quoque urgeat febris putrida, & diarrhœa, lactis uſus quoque nocet. Sic & animalia ex quibus lac emulgetur, non debent eſſe gravida, ſed potiùs optimis herbis balſamicis & traumaticis debent eſſe nutrita; uſus autem lactis ad minimum ad tres menſes continuandus. Plura ſunt quoque ex vegetabilibus quæ internè refrigerant, acrimoniamque obtundunt, & dulcificant, prout ſunt fol. endiv. portulac. veronic. lactuc. fumar. tuſſilag. theæ, alſines, violar. fl. roſar. violar. nymphææ, ſem. 4. fr. maj. ſantal. omn. ex quibus varia ſolent parari medicamina, quorum formulas nonnullas in tyronum gratiam huc apponere allubeſcit, quæ acrimoniam obtundent ſimulque ulcus abſtergent & conſolidabunt, hac tamen cautela adjecta, ne nimium refrigerando ſanguinem & lympham coagules, & in motu ſuo ſiſtas, & ſic ægro mortem acceleres.

℞. *Sarſaparill.*
Rad. filic.
Tuſſilag. anna ℥ j.
Succ. beccabung. lib. j.
Veronic. lib. ß.
Tuſſilag. lib. j.
Rutæ mur.
Scabioſ.
Pyrol. ana lib. ß.
Aq. ſanicul. lib. j ß.
Cinnamom. opt. ℥ ß.

Infunde omnia benè inciſa cum ſplene bovis caſtrati repentè exciſo, & hepate vitulino inciſ. limac. rubr. N. 15. per 16. horas, poſtea deſtilla lege artis, adde
Aq. cinnamom. ℥ j ß.
Pulv. confort. Aug. cum ſacchar. ℥ iv. *M.*

Vel

℞. *Succi bellid. pratenſ.*
Nummular. rec. expr. ana ℥ iij.

M. Detur cochleatim in brodio vel lacte. Aqua noſtra Antiphthiſica ex terebinth. & ſangu. porcel. parata egregia eſt. Nuper quidam ex plebe ſe curavit ſolo aſſumpto melle cum pulv. radicis enulæ per longum tempus uſurpato. *D. D. Schadius Medicus Homburgenſis* ſuos phthiſicos curat ſequenti medicamento, concedente in diæta tantùm lacte caprino cum ſaccharo, reliquis verò cibis planè interdictis.

℞. *Rad. ſymphyt. major.* ℥ ß.
Cichor.
Taraxic. ana ʒ vj.
Liquirit. ʒ ij.
Conſerv. roſ. rubr. ℥ j ß.
Herb. beton.
Veronic.
Piloſell.
Fl. hyperic. ana m. ß.
Borrag.
Bugloſſ. ana p. ij.
Caricar. ʒ ij.
Sem. fœnicul. ʒ ß.
Coq. in ſ. q. ſeri lact. caprill. in Colat. ℥ xxiv. *diſſolv.*
Syr. dialth. F.
Papav. err. ana ℥ j.
M.

Tres hauſtus concedit in die, interponitque pulverem diaireos, diatrag. Antihect. Poter. ocul. Cancr.

Solemus etiam ex oſtreis, cochleis, ranis & cancris cum ſanguine porci aquam deſtillare antiphthiſicam, multis admodum proficuam. Pulmonis ulcus ſi ſcilicet recens, factum vel ex plumbeo globulo, vel ab inflictu gladii, facilè ſanari poteſt vulnerariis, præprimis pulv. lapid. cancr. atque hoc ipſum eſt; quod ait *Tachenius de morb. princ.* pulmonis vulnera quæ ab externa cauſa & vitio digeſtionis proveniunt, potionibus vulnerariis perfectè curari poſſunt, non verò ulcera, quando procedunt à corruptione roboris, ſeu humidi radicalis innati: vel ſequens decoctum proderit, quod cohibet acidum puris fabrum in ipſis pulmonibus.

℞. *Rad. liquirit.* ℥ j.
Taraxac.
Tuſſilag.
Symphyt.
Scorzoner. ana ℥ ß.
Fol. ſcabioſ.
Bellid. minor.
Veronic.
Tuſſilag.
Hepat nobil. an a M. j.
Fl. ſcabioſ.
Bellid. minor.
Farfar.
Trifol. ana p. ij.

Coq. in ſ. q. aquæ com. colat. adde ſyr. de duabus radicib. ℥ j. M. capiat æger ſubinde hauſtum bis vel ter de die. In debilioribus ad nutritionem, gelatinam ſequentem cum fructu præſcripſimus:

℞. *Raſ. C. C. crud. recent.* ℥ iv.
Affund. aq. font. lib. iij. ß.
Vini rubr. ℥ ß.

In vaſe bene clauſo digere in loco calido hor. 12. poſteà adde
Rad. ſcorzoner. recent. ℥ ß.
Cichor. ʒ ij.
Herb. endiv. recent. M. j.
Paſſul. maj. excort. ℥ iij.
Coq. lento igne ultra dimid. conſumptionem, colat. adde confect. alKerm. ʒ ij.

Reponatur in loco frigido in vaſe vitreo, ut conſiſtat inſtar gelatinæ; hinc quoque animalium capita,

pedes, oſſa, C.C. &c. quæ reddunt gelatinam, in phthiſi proſunt. Cùm verò in phthiſicis, acrimonia lymphæ & æſtus ſanguinis animadvertitur, ad eum ſedandum conducunt emulſiones ex ſem. frigid. majorib. & minorib. amygd. d. aliiſque paratæ. Ad tuſſim, tanquam ad præcipuum urgens ſymptoma, reſtinguendam, conducet looch farfar. pulmon, vulp. additis abſorbentibus, ſuccin. corall. rubr. præp. Antihect. Poter. margarit. præparat. ſpec. diatragacanth. ſc. addito nonnihil de laudano opiato, utpote quo ſolo ſæpiſſime catarrhorum, &, ut cum vulgo loquamur, acrimonia, & tuſſis tolli poteſt, imò ab opiatorum uſu ſæpius phthiſicos bene ſe ſenſiſſe, teſtatur Exper. Vir D. *Ettmullerus*, *in diſputatione de opii vi diaphoretica cap.* 1. §. 15. inquiens: *Sane phthiſici ex pulmone, ſenſibile beneficium ab opiatis recipiunt, ritè adminiſtratis, nam & ſordium copia exinde minuitur, non ſupprimendo eaſdem, ſed continuam regenerationem præcavendo, & eædem meliorem conſiſtentiam nactæ, faciliori cum conatu expectorantur. Et haud ſemel miratus ſum phthiſicos etiam diutiùs ac per aliquot ſeptimanas, continuatum opii uſum citra ullam ſenſilem vel notabilem noxam aut alterationem ferre poſſe, id quod & olim obſervavit Crollius in Baſil. chym.* Et ſunt eò gratiora, quia vigilias quoque nimium urgentes curant, poteſt enim veſperi propinari ſeq. vel ſimilis potiuncula:

♃. *Aq. Veronic.* ℥ vj.
Eſſent. anodyn. gr. viij.
M. D. veſpertinis horis.

Vel Theriaca Cœleſtis vel pilulæ meæ Catarrhales ante decubitum conducent: vel

♃. *Antihect. Poter* ℈ ß.
Pulv. anodyn. gr. v.
M.

Vel ſperma Ceti cum lacte Sulph. Vel rad. aronis vel enulæ aliquoties exhibitæ, Tinct. bellid. & papav. imprægnat. & exſiccat. pro roborando pulmone acrimonia hectico-phthiſica læſo, præprimis ubi ſtomachus malè digerens uſu aliorum refrigerantium & præcipitantium vires perdidit neceſſarias, valde proficuum medicamen. Tinct. Sulph. cum vino Malvat. parata optimum in phthiſi remedium eſt, vel pulv. ex chocolada ʒ ij. Spirit. terebinth. ʒ ß. Camphor. gr. iv. Tinct. Sulphur. ſimpl. ʒ ß. M. Ad Conſolidandum & ſanguineam maſſam ab acida liberandam conducunt & oleoſa, quæ ſpicula acido cum ramoſis involvunt, ut quaſi in vaginulis detineantur; hinc convenit ſeq. vel ſimile:

♃. *Therebinth. Venet. coct.* ʒ ß.
Balſam. de Peru
De copaiv. ana ʒ ß.
Pulv. liquirit. q. ſ.
M. f. pilulæ. Dentur 5. vel 6.

Quoad ſudores colliquativos, ut & nimias ſeminis profuſiones ſiſtendas, conducunt adſtringentia pectoralia, ut ſunt ſacchar. Saturni, vitriolum Martis, Antihect. Poter. palmarium verò remedium hic erit ſæpius dicta Tinctura anti-phthiſica ex ſaccharo Saturni & vitriol. Martis confecta, &c. omnem enim ſudorem nimium, ſeminiſque profuſionem præſentiſſime ſiſtit, ut etiam alia innumera, quæ in libris practicis fere omnibus uberrimè proſtant, ſicco pede tranſeamus. Præterea remedia hactenus enumerata non rarò etiam adhibentur hoc in affectu *curæ ſympatheticæ*, quarum operandi ratio licet obſcura, uſus tamen interdum ſatis felix viſus eſt; & myſterium hoc aliquomodo poteſt intelligi ex iis, quæ habet Celebris *Comenius in ſynopſ. phyſic. c.* 10. *in Append.* quòd ſcilicet id proveniat ex conſenſione ſpiritus in corpore exiſtentis cum eo, qui materiæ ſeparatæ adhæret, prout id quinque exemplis declarare nititur, quorum præcipuum eſt de medicina magnetica, qua vulnus ipſum non curatur, ſed inſtrumentum, quo vulnus inflictum, aut veſtis, lignum, terra vulneris cruore perfuſa, ſolummodo inunguntur, vulnus tamen feliciter coit & ſanatur. Ita Hartmannus habet experimentum ſequens, quòd ſcilicet ovum coquatur in urina ægri, & dein acervo formicarum inferatur uſque dum conſumatur à formicis. Cui experimento conjungendum eſt, quod nobis à Nobili eſt revelatum, ſputum nempe purulentum ægroti excipiatur linteo, hoc ſuſpendatur in camino, ubi ſemper fumus aſcendit, quo facto mirabili ſympathia, fortè ex conſenſione ſpirituum orta, conſumptionem corporis deſinere, nutritionem ſubſequi priſtinam compertum eſt, ulcere ſcilicet vi fumi conſolidato; pejore verò facto nota ſunt hæc Empyrica, quorum nonnulla producamus in apricum, imprimis jecur lupi & lutræ pro arcano hoc in affectu ſibi ſervat illuſtris quidam, 9. diebus ad ʒ j. in forma pulveris aſſumptum; item ſal com. indatur fruſtulo ligni alni, & dein concremetur, & cinere utatur æger per menſem, in juſculo convenienti vel viperæ vel cancri fluviatiles incoquantur brodio, quo ſingulis matutinis aſſumatur horis. Item ſingulis matutinis horis æger aſſumat ovum recens à gallina nigra poſitum, & continuet per menſem, & ultra. In hunc etiam cenſum referri poteſt D. Cardilucii remedium ex *Raphano ruſtic.* cum melle mixtum, quo ſe nonnullos curaſſe gloriatur. Ex ſucco naſturtii cum brodio ſingulis manè ſumpto aliquando vidi affectum egregium. Sunt qui eſſentiam ex abſynth. & bacc. Junip. cum Spirit. frumenti parant & exhibent cum effectu. Saccharum roſatum omnes fere amplectuntur phthiſici, quod mihi tamen ob ſaccharum admixtum ſuſpectum eſt, ceu ſuprà jam indigitatum. Prodeſt herba hederæ terr. in pulverem redacta, & pauco ſaccharo commixta. Caricæ quoque proſunt, quarum uſu mercatoris Francothalenſis filium reſtitutum, & pinguefactum vidimus. Radices aronis cum floribus ſulphuris commixtas *B. Beynon*, miſericors ille Samaritanus, tanquam ſummum remedium, dum adhuc viveret, Nobis in hoc morbo revelavit, quale & putatur herb. bellid. prat. cum butyro frixa & ſæpius comeſta; ſed quis omnia recenſebit? Quò mitiùs hic morbus tractatur, eò diutiùs vis lethifera longas in moras protrahi poteſt, hinc plures ceu dictum ſolis vegetabilibus vulnerariis thoracicis contenti, plures in annos vitam protrahunt, dum alii pyxides pharmacopœorum evacuantes, citò moriuntur. Sic *Cl. Bonetus* novit virginem 20. annorum robuſtam, ſucci plenam, quæ anno ætatis ſeptimo phthiſica & hectica erat, à Medicis derelicta, quam ſagax mater per 6. hebdomadas integras quotidie ℔ ß. decocti flor. tuſſilaginis præbendo cum pauco ſaccharo, reſtituit. Sunt qui ad febrem hanc ſiſtendam commendant ſequens:

♃. *Pulv. cord. & epat. viperar.* ʒ ß.
Cort. chin. de chin. ℈ ij.
Extr. Juniper. ʒ j.
M.

Sequuntur nunc remedia externa, utpote quæ in phthiſi ſuum quoque habent uſum. Ad ulcus ergo conſolidandum præter jam dicta convenit etiam *ſuffuſio*, vapor enim ex decoctis herbarum vulnerariarum, quibus inſignis eſt vis ad tollendum acorem per occultum ſuum, quo imprægnatæ ſunt, alcali, ore ope fiſtulæ tabaci ſeu per infundibulum, ad imitationem *Benneti* Angli attrahatur, qua ſuffuſione perfectum phthiſicum curavit D. Dr. *Dorell*, Practicus expertiſſimus Francofurtenſis, ſeriore Libitina digniſſimus, prout ex ipſius ore hauſimus. Formulas verò quaſdam harum evaporationum hic annectere in juniorum Medicorum gratiam libet.

♃. *Rad. ariſtoloch.*
Tuſſilag. ana ʒ ß.
Conſolid. maj. ʒ iij.
Raſur. lign. guaja. ʒ j ß.
Fol. hyſſopi,
Veronic.
Scabioſ.
Pulmonar. ana M. ß.
Malvæ,
Althææ ana p. ij.

Coq.

Coq. in aq. fontan. & ſic fervente adhuc decocto, aſſumat æger vaporem exinde provenientem.

Vel

℞. *Rad. tuſſilag.* ℥j.
Thuris,
Sem. nigell. ana ʒj.
Tereb. coct. & exſicc. & pulveriſat. ʒß.
Styrac. ʒj.
Cinnamom. ʒß.
F. Pulvis pro ſuffitu; vel cum mucilag. ſem. lini & althææ fiant trochiſc. & prunis imponantur.

Suffumigia ex gummi animæ, juniperi, heder. ſuccin. oliban. Maſtich. Tacamahac. ſtorace parata valde proficua ſunt. Cæterùm inter externa magnifacimus ſequens Emplaſtrum thoraci imponendum:

℞. *Ceræ flav. odorat.* ℥jß.
Terebinth. optim. ʒvj.
Solut. hæc igne, dein adde
Ol. terebinth. ʒij.
Aniſi ʒß.
M. f. l. art. Emplaſtrum.

Vel

℞. *Ung. rubr. potabil.* ℥j.
Reſumptiv. ʒß.
Croc. Martis gr. iij.
Ol. Aniſ.
Fœniculi ana gutt. vj.
Terebinth. ℈ß.
M. d. ad ollam pro pectore inungendo.

Pro ſpinali medulla ſ. dorſo ſequens:

℞. *Ung. reſumptiv.*
Ol. ranar.
Lumbric. ana ʒß.
M. D.

Fontanellas quoque cum ſummo commodo inſtituimus in principio morbi, in progreſſu exſiccando nocent.

Quodſi verò nihil horum juvare valeat, ad chirurgiam infuſoriam, tanquam ad ultimum remedium, transeundum eſt; infundatur ergo ex præſcripto *Magni Ettmulleri* Eſſentia ex vulnerariis, & ligno ſaſſafras, cum ſpiritu roris majalis parata, vel transfundatur ſanguis alterius ſani hominis in venam ægroti; quam tamen bis inſtitutam abſque effectu vidi. In caſu quoque deſperato, ſi à plenitudine malum hoc ortum ſuum ducat, paracenteſis non inutilis erit, modò Medici robuſtos & audaces ægros habeant, & qui nihil intentatum velint, cujus modum inſtituendum *B. D. D. Joh. van Horn* in ſua Microtechne docet. Peregrinationem quoque ad exteros, ad mutandum aerem & cibum, ſuademus, hoc enim modo tres ab eo morbo immunes factos novimus, quod & commendat Præclarus Senex Dn. Sydenham, Amicus noſter exoptatiſſimus.

LIBRI II.

De Morbis Pectoris.

CAPUT V.

DE HÆMOPTYSI, EMPYEMATE, ET VOMICA.

§. I.

Contemplati hactenus ſumus affectum, in quo ſanguis & lympha acris in veſiculas pulmonares fuit effuſus, transeamus nunc ad conſiderationem morbi, ubi ſanguis protruditur ex arteriæ aſperæ, & ut plurimùm è pulmonum vaſis; ille verò dicitur Grajo nomine *Hæmoptyſis*, Latinis *Cruenta ſpuitio*, eſtque quælibet ex ore ſanguinis, ex aſperæ arteriæ ut plurimùm propaginibus ad pulmones vergentibus evaſati, vel ex primis viis excretio; ſicut & in vomica & empyemata utplurimum eſt purulentæ materiæ per os ejectio. Affectus prior ſatis frequens eſt, & quandoque per tuſſim leviorem, nonnunquam ſine illa ſanguis ex vaſis ſuis effuſus excernitur, vaſa enim ſanguifera in plures & minimos capillares inde ſurculos dividuntur, in quibus ſanguis rapidiſſimè defertur, & facilè propter ſanguinis dyſcraſiam, ejuſdemque ſecutam nimiam effervescentiam & acrimoniam quamcunque arteriarum oſcula aperire, rimas facere, ſeu continuum ſolvere poteſt, quibus ruptis neceſſariò ſputum ſanguinis ſequi debet. Eſt quoque hic affectus dux & author morborum peſſimorum longorumque, & initium phthiſeos, empyematis, & vomicæ. Sanguis enim qui per os excernitur, à multis prodire partibus ſolet, nimirum à capite, naribus, labiorum parte interna, quæ dentes reſpicit, gingivis, palato, lingua, uvola, faucibus, aſpera arteria, tonſillis, pulmone, aſperæ arteriæ propaginibus, gula, ventriculo, hepate, pancreate, liene, utero, &c. Sed nobis hic de illa ſanguinis excretione agere libet, quæ à pulmone & thorace ortum ſuum trahit, quæ vocatur ab *Synonima.* Hippocr. aphor. 29. S. 3: αἵματος πτυσις, *Sanguinis exſpuitio*, à *Galeno lib. 7. de comp. med.* αἵματος ἀναγωγὴ *Sanguinis rejectio*; *aliis cruenta ſputatio*, *ſputum ſanguinis*, *hæmoptoica paſſio*, *cruenta per os rejectio*. Deſcribi poteſt, quod ſit ſanguinis ex organis reſpiratoriis cum Tuſſi accidens, rejectio à vaſorum ſanguiferorum inibi apertura, ortum ducens. *Deſcriptio Differentiæ.* Obſervandum autem hic erit diligenter, ad bene diſtinguendum, num ſanguis antea è naribus fluere conſueverit, illinc enim ſæpius in ventriculum, fauces, interdum etiam in pulmones ruere contingit, ſed plerumque concreſcit, & in grumum tranſit. Si itaque ſanguis ſpuatur, neque ſanguinis fluxus narium præceſſerit, neceſſariò è parte aliqua ſubjecta is provenit, quod & aliis peculiaribus ſignis innoteſcet, prout videre eſt inferiùs in §. 3. de *Diagnoſi*; differentiæ enim excretionis ſanguineæ ritè advertendæ ſunt, ſanguis enim in laryngem exſudans, poſt levem in aſpera arteria titillationem excitatam, abſque tuſſi facilè quidem & inſenſibiliter in os adſcendit; ſi verò evaſatio ſit in pulmonibus, vel aliis thoracis partibus, tum ſanguis cum tuſſi excernitur ſpumoſus, quodſi ſanguis ex vaſorum plexibus evaſetur, tunc minore quantitate & per vices, & mixtus cum ſero coagulato eiicitur, ſi è ſtomacho, aut pancreate, tunc ſimul adeſt nauſea, ac quaſi cum vomitu, ſine tuſſi tamen, is excernitur eliminaturque.

Empyema verò Germanis noſtris dicitur *Apoſtem*, quod deſcribitur, quòd ſit puris intra cavitatem thoracis, vel in utraque vel in alterutra parte, collectio, reſpirationis liberæ organa in ſua actione ſufflaminans, ſicque valde moleſtam reſpirationem inducens cum tuſſi continua: & differt ab Hæmoptyſi, quòd, ut diximus, in illo purum pus facilè ſine immani tuſſi eiicitur, in hac verò purus ſanguis; iterum Empyema clam in pulmone ſive aliis in thoracis partibus generatur, & non rarò malum hoc, ut & vomica, ſe non priùs prodit, quàm ſi ægrum interimit, annotante nobiſcum *Excell. Williſio* Sect. I. Cap. II. de pulmonis vomica. Sic & Empyema utplurimum ſequitur pleuripneumoniam, ut & Hæmoptyſin, uti novimus plures, qui ex pulmonis vomica inſenſibiliter orta, maturata & demum rupta, pus copioſum & fœtidum exſpuerunt per plures hebdomadas, imò menſes, tandem inde debiles ægri facti, tabidi mortui ſunt; phlegmone enim circa pleuram excitata ſuppuratione, tandem apoſtemate rupto, pus in thoracem decidens hunc gignit morbum, & ob moram id maximè fœtet,

tet, eoq. differt à ſputo, quòd in peripneumonia aut phthiſi eiicitur. Huc facit, quod nuper in milite Cæſareo videre licuit, qui ab ictu globi per pectus empyematicus factus eſt, & durante hoc morbo laboravit anguſtia pectoris, & difficillima reſpiratione cum exſcreatione, ità ut in fine morbi, atque initio mortis ſtertor vehemens adeſſet, aperto cadavere invenimus in pectoris cavitate, & quidem in ea parte ubi dexter pulmonum lobus eſt, materiei ichoroſæ, putridæ, & fœtidæ, nondum verò in pus converſæ, lib. 8. quem ergo affectum Empyema aquoſum nominare licet. Hoc quoque notandum, quòd alter pulmonis lobus per quem etiam globus transierat, iterum miro ſpectaculo intra 6. dies conſolidatus fuit, ac ſi fuiſſet nova pulmonis portio, alter verò lobus haud dubiè, ob aquæ putridæ vel lymphæ ibidem ſtagnantis copiam, adhuc læſus & perforatus manſit. *Per vomicam* intelligunt ſanguinem non in pulmonum ſubſtantiam, ſed in membraneam capſulam ſenſim effuſum, ibidem collectum, & tandem in pus abeuntem. Sylvius vomicam id intelligit, in quo glanduloſa cum pulmonibus tubercula minora vel majora in pus abeunt, & membrana ſua concluduntur, quæ & ſenſim planè ad ſuppurationem & inde in phthiſin tendunt.

Pars affecta. §. 2. Pars affecta hujus trigæ affectuum, ſunt modò pulmonis parenchyma, modò ejus vaſa, nonnunquam membranæ ſeu veſiculæ pulmonum, quæ vel ſunt apertæ, vel ruptæ, vel eroſæ, vel ità rarefactæ ut in Hæmoptyſi (in qua omne vas ſanguiferum pro parte affecta comprehendimus) tenerior, ſeroſiorque ſanguis per tunicas rarò quidem ſi modò poſſibile, tranſudare queat, item vaſa ſanguifera coſtas ſuccingentia; in empyemate & vomica materiam hanc purulentam in hoc morbo defunctis circa eaſdem jam dictas utplurimum partes reperire licet. Empyematis Continens ſubjectum eſt una aut altera mediante videlicet mediaſtino diviſa, vel utraque thoracis cavitas, inter pulmones, thoracem & diaphragma, reperibilis: Patiens verò ſubjectum ſunt reſpirationis liberæ organa, in ſuo motu præpedita.

Diagnoſis. §. 3. Poſt partis affectæ conſiderationem, breviorem gradum jam faciamus ad Diagnoſin, ubi ante omnia notandum eſt, quòd præcedat ſemper hos affectus indicia acrioris ſanguinis, hoc eſt, calor, ſitis, pruritus, & id genus alia; item à gingivis atque ipſo ore ſæpe redditur ſanguis per ſputum, tumque naſcitur, ſi eſt ſanguinei coloris ejuſque parcior exſputio, idque ſine tuſſi; ſolutio quoque continui hic ſæpe ſenſui manifeſta eſt. Si verò à faucibus, ſi aſpera arteria proveniat, tunc ſcreatu, non tuſſi, reiicitur ſanguis, ſolutioque continui apparet in locis dictis, ſi nempe lingua ſpecillo vel alio inſtrumento per manum Chirurgi deprimatur. Si verò à capite deferatur ſanguis, præceſſit gravitas capitis, ut & dolor, auriumque ſonitus, adeſt ſimul efferveſcentia, ſeu commotio ſanguinis, prout videre licet in febribus, in quartana Egomet ſæpius portiunculam ſanguinis, abſque ulla pulmonum tabis ſuſpicione, ejeci ſæpiſſime, quod & in ipſo ſcreatu facilè percipi poteſt, num id quod eiicitur, à capite, vel pulmonibus trahatur. Quodſi à pulmonibus proveniat, tum ſanguis erit ſpumoſus atque floridus, ſemper quoque tunc cum tuſſi frequenti, atque citra dolorem reiicitur, idque per intervalla. Quotieſcunque autem ſanguis reiicitur, quando rupta eſt vena aut arteria magna, tunc is magna copia effunditur, etiam nulla notabili cauſa præcedente, ac quaſi vomitu propellitur, ita ut aliquando eo pelves repleantur. Si verò is effundatur propter venæ alicujus in pulmone eroſionem, quæ ſæpe ab acri fit humore, membranam cingentem dilacerante, tunc ſenſim per modica intervalla, minùſque copioſè profunditur, niſi ceu dictum, magna aliqua vena vel arteria ſit eroſa, tunc etiam copioſè excernitur, & ægrum utplurimum interimit, prout hac in civitate in duabus ancillis obſervare licuit. Si ſanguis ab aſpera arteria prodeat, id tunc fit cum aliquali dolore, tuſſi, is quoque paucus, ruber calidusque reiicitur; ſin à ventriculo deferatur, id fit abſque tuſſi & potius cum vomitu, eſſetque multus, niſi ab aliis partibus eò delatus ob grumeſcentiam per temporis ſpatium in ventriculo detentus eſſet, & tunc excerneretur. Si verò ab hepate prodeat, vel ſplene vel ventre inferiore, dolor gravans has partes turbare ſolet, vomitione quoque tunc ſanguis redditur. Ex quibus omnibus fluit, ſæpe eſſe onus Æthna gravius, ab invicem diſtinguere & quaſi latentes mali ſcaturigines explorare, ſed hic difficile eſt, certis enim ſignis haud unquam accuratiùs dignoſci diverſitas poteſt. Illud ſanè conſtare putem, quòd ſanguis à liene & pancreate in ſtomachum exoneratus, grumoſus ad nigredinem aliquomodo vergit, qualem ejecit civis Hanovienſis P. quem ità qualificatum, & medica natio tunc adſtans pro parenchymate lienis, ridiculè ſcilicet, neſciens judicare quid diſtent æra lupinis, habuit, & neſcio qualem laxitatem & diſtenſionem vaſorum *brevium*, per quæ viſcus hoc ad ventriculum pervenire potuiſſet, finxere; ſed cùm hic civis aliquantulum temporis poſt ſimiles excretiones ſanguinis paſſus eſt, & tamen etiamnum vitali fruatur aura, crebras etiam injurias lienis ſentiens, haud dubiè aliter judicandum eſt. Subinde etiam ſanguis reiicitur ſputo ex venæ ſolius etiam minutiſſimæ apertione, uti in calidiore victus ratione accidit, atque tunc in parva quantitate in principio excernitur, eſtque tenuis atque rubeus. Quodſi verò fœtidus, pure permixtus, & quidem cum tuſſi valida, atque frequenti reiiciatur, phthiſeos ſignum eſt, de quo videas caput ſequens. Prout itaque omnis ejecti ſanguinis excretio per os facilè in ſenſum incurrit, ità certè locus unde prodit, ut bene dignoſcatur & diſtinguatur, hoc opus, hic labor eſt, & pauci ſunt, quos æquus amavit Juppiter, ac ardens evexit ad æthera virtus. Hæc fuere ſigna hæmoptiſeos, nunc quoque empyematis & vomicæ paucis perpendenda veniunt. Empyema, ſuppuratio, à pure dicitur, in quo eiicitur continuò materia purulenta copioſa cum tuſſi, adeſt reſpiratio difficilis, & ſequitur utplurimum pleuritidem, & anginam, vel hæmoptyſin vel pectoris plagam, vel vulnus, clam & ſicarius hic ſua arma geſtat, raucedo quoque eam comitatur, ſentiunt ægri pectoris gravitatem, nec febris ipſos deſerit, pulſus eſt rarior, & p. n. frequentior, appetitus proſtratus, pus, quod excernitur, fœtidum, in quo differt à pure phthiſicorum, adeſt oculorum cavitas, & rubedo genarum, præcipuè tres horas poſt paſtum, cum unguium curvatura, aliquando tumore pedum, quæ & alia empycorum ſigna optimè delineat *Hippoc. l. 2. de progn.* In confirmato Empyemate ſentitur materiæ peccantis fluctuatio, & moleſtiæ ſenſus è corpore commoto, non enim in utroque latere bene quieſcere valent ægri, urgent interdum vigiliæ, cum ſiti & totius corporis inquietudine. *Vomicæ* ſigna ferè cum his coincidunt, ſunt tamen ab initio planè occultata, & fermè nihil præter ſuſpiciones quaſdam Medici habere poſſunt, præcedit tamen, ceu dictum, ſemper hos affectus acrimonia ſanguinis, quæ plurimis indiciis colligi poteſt. *Signa Empyematis.* *Signa Vomicæ.*

Cauſa ad mentem Veterum. §. 4. Sed & conſiderandæ veniunt cauſæ, quorum cognitio Medicis maximè neceſſaria eſt, eas enim ſi ſciant, feliciùs remedia morbo & cauſis iiſdem adverſantia exhiberi poſſunt, ut adeò non malè pronuntiet Doct. *Fernel. l. 1. Pathol. c. 11.* inquiens, *Morbi abſque cauſarum cognitione nec præcaveri, nec feliciter curari queunt.* Eſt autem hic intricata ejus inveſtigatio, & multis difficultatum tenebris obnubilata, quia inter tot diverſa judicia, quod eligendum, neſcitur.

Veteres Galenici ſequentem fovent de *cauſa* Hæmoptyſis ſeu ſputationis ſanguinis opinionem, quod utplu-

ut plurimum fiat à nimia copia & acrimonia ſanguinis, unde oſcula vaſorum reſerari, neceſſariò concludunt, quod & probant per bonam corporis habitudinem, ſanguinis matrem, alimentorum calidorum, vinique immoderatum uſum, menſium ſuppreſſionem, & id genus alia; quem ſanguinem effluere contendunt, vel per *anaſtomoſin*, vel per *diæreſin*, vel per *diapedeſin*. A ſanguinis ergò copia, ejuſdem tenuitate & aquoſitate facili Marte fieri poteſt *anaſtomoſis*, ut & ab iis, quæ ſanguinem accendunt inflammantque, ut ſunt curſus, ſaltus, equitatio, & ſimilia exercitia vehementiora, & ejus generis commotiones; unde veteres pro cauſa remota hujus affectus culpant tuſſim vehementiorem, vomitum laborioſum, vociferationem magnam ac ſtentoream, iram, aliaſque excandeſcentias tum animi tum corporis; per hæc enim ſanguineam facilè incaleſcere ac attenuari, indeque facilè orificia vaſorum aperiri & ità evaſari poſſe dicunt. Per *diæreſin* Veteres intellexere, cum vaſa perforantur, diſſecantur, contunduntur aut rumpuntur, quæ continui ſolutiones, puncturæ, ſectiones, contuſiones vel rupturæ vocantur. Per *diabroſin* verò indigitate volunt ſtatum, quando vaſa & pulmo eroduntur ab acribus quibuſvis, tum humoribus, tum cibis, tum medicamentis, tum potulentis, tum à ſalſo catarrho à capite ad vaſa ſpiritualia defluente. Per *diapedeſin* autem intelligunt, quando tunicæ vaſorum ſanguiferorum ità ſunt rarefactæ, ut ſanguis tenuis, qualis eſt cholericus, & aliquando ſeroſus aut aquoſus, facilè per eas tranſudare poſſit, per quem verò modum raro admodum contingere poſſe hæmoptyſin, *ipſi* fatentur. *Empyematis* cauſa eſt *Ipſis*, pus thoracem implens, & fœtore ſeu acrimonia ſua graves noxas infligens, inde frequenter id naſci ex ruptione præcedentis alicujus apoſtematis, ut anginæ, pleuripneumoniæ, &c. quod ita fieri poſſe ajunt, ſi nempe per ſuppurationem terminatur, puſque in cavitatem thoracis effunditur, vel etiam ſi tubercula cruda per coctionem in puris *Vomicam* ſint mutata. Empyema fieri quoque poſſe à catarrho ad pectus delapſo & intra 14. dies per ſputum non repurgato acriter contendunt, etiam materiam aliunde influere, vel ex abdomine per cœcos ductus eò penetrare credentes, hac ratione moti, quòd in hydropicis idem ſerum per ductus ad thoracem tranſeat, atque indè totum pectus ſeroſis ſcatens humoribus deprehendatur, quod & teſtatur tuſſis hydropicorum cum multa ejectione aquoſa. Tandem per *Vomicam* intelligunt Veteres turbeculum & abſceſſum alicubi in pulmonum ſubſtantia latentem, quo in caſu materia peccans à natura, provida matre ne ſtatim ſincera pars lædatur, propria pellicula includitur, atque involvitur, donec pelliculam illam exedat acris humor, ac intus contentam materiam in pectus effundat, & vel empyema, vel phthiſin, vel repentinam producat mortem.

Paracelſiſtarum. §. 5. Chymica nobis nunc eſt conſulenda genealogia hujus affectus. Accuſant verò illi hic ſalia acria corroſiva, benigniorum lenientium mixtura deſtituta, & imperium circa pulmonum vaſa ſibi rapientia, tenellas venarum membranas, vel arteriarum pneumonicarum corrodentia, aperientia, & ſic exundationes pernicioſas ſanguineas parientia. Actu enim ineſſe corporibus ejuſmodi ſalia, plurimis demonſtrant experimentis, quibus diutiùs jam inhærere Inſtituti noſtri ratio vetat. Quod verò attinet ſuppurationem & vomicam, id genus ſcilicet ulceris tunc enaſci contendunt, quando fit ſeparatio ſalis liquoris interni, ſeu balſami præſervantis partes ſingulas à putredine, addentes, quòd in puris generatione ſulphur, quod coagulatum eſſe debet, accendatur & reſolvatur.

Helmontii. §. 6. *Helmontius* pulmonario Archeo furore percito ob oneroſum tum quantitate tum qualitate cruorem, vel pus, cauſam horum affectuum ex aſſe acceptum fert; quòd ſi verò excrementum non expectoratur, ſed induratur, tunc occultæ *vomicæ* ac tabis occaſio contingit, annotante *Nobill. Helmontii* pullo, *Grembſio* in Arbor. ruinoſ. l. 2. c. 1. §. 9. de pulmonum defectibus. Ipſe quoque *Helmont. in tr. delirament. catharr. p. m.* 275. ait: Tandem aer magis exſiccat oppilantes mucilagines, juxta quas alia ſuſcitantur producta, quæ dierum tandem numero aciditatem, acrimoniam ac malignitatem aſſumunt, unde affectus ſuſpirioſi, vomica, vaſorum exeſio, ſputum ſanguinis, tabes & mors.

§. 7. *VVilliſius* cauſam horum affectuum quærit in ſanguinis acrimonia, dyſcraſia, & nimia ejus efferveſcentia, ſanguinis vaſa tum pneumonica tum arterias tracheales reſerantibus, & ſic unitatem ſolventibus; cruor enim acris exiſtens, circa has partes imprimis accumulatus, arteriarum oſcula facili Marte reſerare, aut exedere, & ſic affectum hæmoptoicum excitare valet, quandoque etiam cruorem hunc craſſiorem, & ad coagulandum aptum, cùm à venis ſatis promptè excipi nequeat, effluere neceſſe eſt, quemadmodum videmus in ſcorbuto, & febre peſtilente, variolis, in veneno aſſumpto, & ob hæc ſanguinis rarefacti & dein coagulati vitia hæmoptoicam paſſionem ſæpius ortam eſſe. Multum quoque huc facit, juxta noſtrum Authorem, indiſpoſitio pulmonum hæreditaria. Inter cauſas remotiores recenſet *Ipſe* fluxus menſtrui, aut hæmorrhoidalis, aliuſque è naribus ſcilicet fluentis ſanguinis ſuppreſſionem, caloris & frigoris exceſſus &c. quippe cùm ſanguis nimium æſtuat, & tranſpiratio per poros cutis impeditur, furioſiùs tunc is efferveſcens, ſæpiſſime è ſuis vaſis erumpit, unde præſtò eſt hæmoptyſis, perinde ut ſi in purulentam tranſeat materiam acriorem, empyema & Vomica natales ſuos nanciſcantur. *VVilliſii.*

§. 8. Aliter ſplendidum illud Lugdunenſium ſidus *Sylvius* in hæmoptyſi bilem arguit copioſiùs genitam fluidiorem, & acriorem ſanguini commixtam, & ſic efferveſcentiam majorem inducentem, atque vaſa pulmonum ſanguifera aperientem, ſive hæc apertio fiat per nimiam vaſorum, à copioſo valde, rarefacto aut retardato ſanguine, aut flatibus diſtenſionem, ſive per humoris in vaſis aut extra ipſa ſubſiſtentis acrimoniam rodentem, ſive per rem duram & acutam contundentem, ſive quovis alio modo. In Vomica verò & empyemate *Ipſe* ſanguinis molem ex ſuis vaſis in cavitatem pectoris decidentem, & ob aciditatem in pus ibidem mutatum culpat. *Silvii.*

§. 9. *Carteſius eiuſque ſequaces* hanc inundationem ſanguinis non aliunde naſci credunt, quàm exinde, quòd ſanguini materia illa ſubtilis variam communicaverit diatheſin; ab ipſa enim oriuntur p. n. efferveſcentiæ & commotiones ſanguinis, deinde quoque particulas omnes, quæ vel feriunt, vel rodunt, vel perfodiunt, vel irritant, & ſic rimas faciunt, & continuum ſolvunt, hac efferveſcentia p. n. efferas factas, pro cauſa hujus morbi venditat. In vomica verò & empyemate materiam purulentam pro cauſa obtrudunt, & indè dolorem gravativum in hoc morbo urgentem ab hujus mole incumbente nervis, qui in pulmonibus pauciſſimi repeŕiuntur, deducunt. *Carteſianorum.*

§. 10. Excuſſis & perſpectis aliorum opinionibus de cauſa horum affectuum, illos melioris illuſtrandi ergò, & noſtram addamus. Adſcribimus ergo immediatè cauſam Regi noſtro *Cardimelechi* furore percito, ob ſanguinem acrem indeque extravaſatum, ſimul imperium circa pulmonum vaſa ſanguifera rapiente hoſte in ſanguine latente, & variis armis inſtructo, ille enim circa munimenta Regis prædicti tumultuosè debacchatur. Corpus enim noſtrum inſtar machinæ hydraulicæ eſt, à contento intrinſecùs liquore ſanguine ſcilicet motæ, quemadmodum motum hunc demonſtravit ad oculum *Excell. Reiſelius Archiater VVurtenbergenſis*, Amicus *Noſtra opinio de cauſa.*

oculiſ-

oculiſſimus , maxima nominis jam fama & æternitate , qui *ſtatuam ſuam humanam* erudito orbi expoſuit ; pro hujus ſanguinis diverſa ratione ex fermentationis & particularum varietate oriunda , diverſimodè etiam ſe habet machinæ integritas , & motus indè dependens , particularum verò hoc Nectar purpureum conſtituentium motus inteſtinus & agitatio , quæ fermentationis venit nomine , per duplex illud ſal acidum & alkali volatile regitur , quorum ſolutorum concurſu , & in ſe invicem actione , reliquæ quoque particulæ nimis commoventur & agitantur ; actio enim ſalium illorum in ſe mutua aliquando oculis ſeſe conſpiciendam præbet , eſtque ſatis manifeſta , quando in legitimis ſe continet terminis , tunc enim omnia ſalva , ſed quàm primum deterioris redduntur indolis , quàm ſtatim eheu? excitantur efferveſcentiæ impetuoſæ , quantæ procellæ incontinenti corpus noſtrum obruunt , quantæ inundationes maris ? Quanta verò quies , quanta ſalus , ſi cruor exiſtit pacificus , amicabilis , ſi fermentum illud vitale in corde, ſpiritibus vitalibus impregnatum , pabulum ſcilicet Cardimelechis præſidis cordis , bene ſe habeat , qnod fermentum radicatum eſſe Exc. *Ettmullerus* jam in ovi puncto ſaliente ob ſalinum volatile ſpirituum animalium oſtendit , probatque ità , ut in chylificationis culina ſummus coquus eſt de indole acida volatili , ita in ſanguificationis & renovatæ in ſanguine fermentationis officina ſalſum volatile & luminoſum fit , & ut hæc verbo comprehendam , ſanguinis diſpoſitionem à ſalium duorum acidi & alkali volatilium conditione dependere , omnino mihi cum ſæpius prænominato N. *Ettmullero* perſuadeo , vi enim ſua ſalina fermentationem illam & circulationem ſanguinis excitat , inſtar fermenti piſtorii totam maſſam farinaceam elevantis, & poroſitatem conciliantis . Hæc adiicere placuit ἐν παρόδῳ , quòd nimirum fermentatio cordis in ſano perficiatur ſtatu , quo melius intelligatur , quomodo illa in præterordinario vitietur , cum contraria juxta ſe poſita magis eluceſcant . Quibus ergo ſuppoſitis , ſanguinem ob læſam hanc fermentationem , & vel ob hujus vel alterius ſalis exceſſum vel defectum , reddi poſſe vel *acriorem* , vel *fluidiorem* , conſtat . Sanguis ſi ſub forma ſanguinis cum tuſſi reiiciatur , ſignum eſt vas quoddam in pulmonibus eſſe apertum , quæ apertio triplici fieri poteſt modo ; vel per *rhiſin* , quando vaſa planè diſrumpuntur , vel per *anaſtomoſin* , dum oſcula ſaltem vaſorum aperiuntur , vel per *diabroſin* , quando ſanguis ſub forma ſanguinis poros vaſorum ſanguiferorum tranſudat . Cauſa ergò mediata proximior in circulantium humorum acrimonia quærenda venit , ſive enim nimis tenuis & acris exiſtat , ſive ſanguis craſſior ſit , vaſorum apertioni anſam addit ; illud arteriolarum oſcula exedendo, hoc, quando à venis promptè ſatis excipi nequit , extendendo arteriolas & lacerando eas , ſanguinem efflui & extravaſari permittit . Hæmoptyſin ergò ſi non ſemper , ut plurimum tamen provenire à nimia ſanguinis fluiditate , vel ſeri abundantia , vel à ſale volatili ſimul & acri , ſanguineam maſſam non tantùm fundente , ſed & vaſa continentia ſcindente , perfodente , rodente & ſpiculis ſuis lapſu temporis magis magiſque fibrillas arteriolarum , vel venarum divellente , & rimas faciente , certiſſimum eſt . Solvitur etiam continuum nimio ſanguinis motu , undecumque demum orto , quo in has vel illas fibras impetuoſiùs ruens ſanguis illarum cedere neſciarum compagem diſſolvit . Solvitur & continuum , quando ſanguis uno ictu & impetu delatus per vaſa tenerioris texturæ , ſeu anguſtiora , ſeu tantæ molis non capacia , indeque fibras dilatans , atque ita per rimas raptus effluit . Hoſtem ergò hic imperium ſibi rapere circa vaſa pneumonica ſanguifera extra omnem dubitationis aleam ponimus , unde ſanguis calcaribus hiſce ſtimulatus , clauſtris ſuis exſolutus cavitatem imprimis pulmonum , ſicut equus effrænis , ingreditur , & cùm ibidem moleſtiam excitet , fibras ad irritationem concitet , & ad ſui excretionem ſolicitet , indè ſi non excernatur , non poteſt non fieri , quin mora acrior reddatur , & ſpiritus cæteras particulas temperantes abigantur , ſal fluorem concipiat , unde ex acore illo inſigni , reſoluto ſimul ſulphure , fœtor ille exitialis in empyemate & vomica exſurgit ; in quibus autem affectibus acidum incipit exſuperare , avolantibus ſubinde plùs minùs particulis volatilioribus , & viciſſim accedentibus hinc inde heterogeneis , ex eo empyema aliique abſceſſus oriuntur ; pus enim generari ex variorum , quæ ſuprà diximus , miſcella , manifeſtum eſt , quibus fermentum ex mora magis magiſque aceſcens accedit , ex cujus cum ſulphure combinatione tandem etiam albet ; pus enim ſive purulenta iſta materia non eſt tantùm ex ſanguine , cumque nulla puris generatio fiat abſque prægreſſa inflammatione , coagulans illud acidum in ulcere vel in inflammato loco ſtagnans adductam coagulat lympham vel ſuccum nerveum , non aliter ac acetum forte , oleum olivarum certa encheireſi immixtum, coagulat in materiam albam. Cum *Sylvio* enim , *Helmontio* & *Paracelſo acidum in pure* accuſamus , non verò concoquitur ſanguis in pus , ut *Schola* voluit *Galenica* , nam ſanguis venæſectione miſſus rubicundus multa coctione , etiamſi fortiſſimo igne inſtituta , haud abit in albam materiam , qualem eſſe pus , negari non poteſt . Empyema ergò & pulmonis vomicam , ut brevitati ſtudeamus , à ſanguine acriore acidoque , in pus mutato , & in cavitate thoracis collecto , deducimus .

§. 11. Ordine nunc devolvimur ad *Prognoſtica* , ubi , quid de ſalute ægri ſperandum ſcrutabimur . *Prognoſis.* In quem finem optimè monet *Senec. lib. 6. de benef. cap. 16.* quòd Medicus pro ægroto & fama artis timere debeat , quæ haud dubiè periclitatur , ubi infelix prognoſticon ruborem Medico incutit . Prognoſis nobis hic ſiſtit affectum , ob ſubtile pulmonum & rarum & innumeris vaſis ac veſiculis contextum corpus , curatu admodum difficilem , & ad plures annos ſæpè , innoxiè tamen affligentem , prout in noſtro Miniſtro aulico D. de M. ſuperiùs dicto obſervavimus , aliiſque pluribus . Sanguinis ergo ſuperna ejectio qualiſcunque , juxta *Hippocr. noſtrum l. 4. aphor. 25.* judicatur mala , perinde ut , eodem obſervatore , affectus hic adoleſcentibus familiaris eſt , *ſect. 3. aphor. 29.* Et alibi memorat , ſanguinem ſpumantem extuſſitum prodire è pulmonibus *ſect. 5. aphor. 13.* A pulmone ulcerato plurimum impendet periculi , cum inde ſuppuratio & tabes certò metuenda ſit , ratione enim continui motus , conſolidari nonniſi difficulter pulmones poſſunt ; adde quòd in ſpongioſo membro hoc , quale ſunt pulmones , ſanies non ſolùm firmiùs hæreat , ſed & una veſicula pulmonis in aliam facili via tranſeat , unde non poteſt non fieri , quin de die in diem pulmo ſic conſtitutus magis exulceretur , reſpiratio impediatur , calor incrementum ſumat , corpuſque tabeſcat , ut adeò hic valeat illud *Juvenalis Satyr. 6. Grex totus in agris unius ſcabie cadit & porrigine porci* . Arteria enim aut vena pneumonica rupta , ſi ſtatim ſanguis excernatur , non tam damnoſæ aleæ res , quàm ſi is in pulmonum ſubſtantiam illapſus ſit , ibidem detineatur , ſicque inflammationem faciat , & dein ob moram , avolantibus nempe ſpirituoſis particulis , putreſcat ac pulmonum ſubſtantiam tandem corrumpat exulceretque . Gravius tamen eſt malum , quando arteria , quàm ſi vena eroſa ſanguinem ſtillat . Interdum hæmoptoici levi adhibita ope convaleſcunt , præſertim ubi larga eſt ἀναγωγή : extra enim vertitur ſanguis , nec ſubit intus in ipſum parenchyma , à quo introitu puris ſputum metuendum , vidimus tamen unum vel alterum non ſine operoſo remediorum apparatu priſtinam recuperaſſe valetudinem , aliòs verò Caput

put

put & Promontorium Bonæ Spei jam videntes, ex inſidiis circumventos ſuffocatos fatis ceſſiſſe. Præſentiſſimum periculum imminet ex arteriæ magnæ pulmonalis ruptura, unde per ſanguinis copiam evaſatam neceſſariò cor ſuffocari debet, quippe aliquando tanta copia profunditur ſanguis, ut etiam pelves, magnaque vaſa brevi temporis ſpatio impleantur, unde æger, qui ut ille apud *Maronem*,

——— *Craſſum vomit ore cruorem*,

in momento animam cum ſanguine ejus comite effundit, *ceu apparet ex obſervatione noſtra curioſis communicata in Ephem. Germ. Ann. X. p.* 309. Sanguinis verò ſputum ſequens puris ſputum, malum minatur, ſignificat enim ulcus pulmonum, ex quo quamplurimi periere, juxta illud *Poetæ*;

Cernis ut è molli ſanguis pulmone remiſſus
Ad ſtygias certo limite ducat aquas.

Sin è thorace ſanguis profluat, & conſtitutioni, ætati, regioni, habitui, & tempori congener ſit, tunc morbus minoris eſt periculi; obſervavimus enim in juvencis à ſuppreſſione menſium ejuſmodi ſputum cruentum, quibus reſeratis exſpuitio ceſſavit. Sanguinis autem ſputum diu durans, & medicamentis idoneis haud auſcultans, in tabem tranſit, prout nuper in puella 20. annorum hæmorrhagia narium ſuppreſſa, obſervavimus hæmoptyſin, quæ cum anxietatibus cordis, tuſſi, aliiſque ſignis peſſimis in tabem tranſiit. Quodſi exſpuitio ſanguinis fiat in valetudinario, vel ſcorbutico, tunc res eſt periculoſior, quàm ſi accidat in robuſtioribus, vel non ſcorbuticis; verbo, plerumque grandium pulmonis vaſorum vulnera ſolent eſſe lethalia, minorum autem ut & empyematis vulnera ſæpius curantur, teſte *Magno Sylvio c.* 20. *l.* 1. §. 44. Nec tamen ſemper timendum eſt ſanguinis ſputum, cùm præſervet ſubinde viſcera interna, puta hepar, lienem, &c. ſecundùm *Hippocr.* inquientem, *Hæmoptyſis eſt ſæpius critica, & liberat quandoque à magnis morbis.* Vomitus quoque ſanguinis ſine febre, ſalutare; cum febre verò perniciosum ſignum judicatur, juxta *Hippocr. ſect.* 7. *aph.* 37. Poſt fluxum autem ſanguinis, ſingultus, aut convulſio, malum portendit; aliter autem ſanguis, qui ex vaſis tracheæ exudat, quippe qui malo ſæpe vacat. Vehemens quoque cephalalgia, elogio Hippocratis, ſolvitur nonnunquam ſanguine ex ore prodeunte. Hæc de prognoſi in hæmoptyſi.

In Empyemate divinus noſter *Senex* plurima funeſta recenſet ſigna, quòd ſcilicet necare ſoleat in 7. diebus, item evadentes purulenti fiant. In Empyemate obſervavimus primo ſanguinis exſpuitionem, dein materiæ fœtidæ cum anxietatibus & ſudore frigido, & intra 7. dies mortui ſunt. Cæterum Empyici à pleuritide debent intra 40. dies à ruptione purgari, atque tunc liberantur, aliàs ſi hoc ceſſet, fiunt phthiſici, Illi verò ſi urantur, aut ſecentur, & pus prodeat purum & album, tunc evadunt. Si febris haud remittat, & interdiu levior ſit, noctuque increſcat, multus quoque ſudor adſit, & tuſſiendi cupiditas, nihil tamen exſpuatur, oculi caventur, malæ rubeant, ungues in manibus incurventur, manus caleant, pedes tumeant, faſtidium vel nauſea urgeat, puſtulæ toto in corpore naſcantur, tunc illi ſuppurantur, & præſentiſſimæ mortis indicium eſt. Empyici meliùs in ſpeciem habentes, & qui ferè expurgati, periculoque remoti jam videntur, ſi ſputum fœtidum excernant, cum recidiva intereunt, teſte *divino Coo* in *Coacis*. Funeſta etiam inter ſigna recenſeas, quando ſpecillum à pure velut ab igne coloratum eſt, quippe id mortem indicat, quia denotat ſummum acorem & extinctionem ſpirituum volatilium. Ita ſi hoc in caſu febris hectica, reſpiratio difficilis, dolor maximè gravativus pectoris, pulſus debilis, & frequentior, accidant cum ſudore frigido, & diarrhœa velut colliquativa, atque crebris animi deliquiis, tunc de ægro actum eſt. A periculo juxta Hippoc. tuti ſunt, quibus eodem die, quo ruptio facta eſt, febris conquievit, deſieruntque urgeri per cibi faſtidium & ſitim, ita ut alvus exigua ſit, pus album, læve, ſimplici colore, ſine pituita, atque ſine dolore, leviqne tuſſicula reiiciatur, uti & reliqua ſymptomata ab initio magnam ſævitiam exercentia, aliquantum remittant, tunc enim certa ſalus ſperanda eſt, notæ enim ſunt ſalutares, quæ ægros celeriter liberant à morbo. Quodſi verò excrementum non expectoretur, ſed in pulmonum anguſtiis & anfractibus induretur, tunc id occultæ vomicæ, & tabis hedera eſt.

§. 12. Inveſtigata ſic pro ingenii viribus morbi indole atque cognitione, æquum ducimus curationi unam atque alteram pagellam aſſignare; non minimum verò hic pondus *diætæ* addit *mutatio 2. aph.* 47. unde & illinc petendum auxilium. In his affectibus plus valet ſæpe diæta quàm pharmacia, ipſique hæmoptoici quandoque ſecuriores ſunt notis ineptiſque remediis, quàm in Medicaſtrorum fide, iniquiſſimam mercedem ex ſupervacua curationis mora interdum captantium. Inter res autem ad vitæ valetudiniſque conſervationem non ſolùm, ſed & morborum curationem neceſſarias, primum locum ſibi vendicat; *Aer* is ergo ſit temperatus, è contra vitandus nimis calidus, & nimis frigidus, craſſus, humidus aut peregrino æthere contaminatus vel ſi ſalibus acidis, acribus, vi corrodendi vel coagulandi præditis, impræegnatus fuerit, calidus enim ob aculeatas & ſubtiles ſalium particulas, quas vehit, pulmonibus ipſorumque vaſis infenſas, in quo prædicamento habetur & intenſè frigidus, qui per rigidas ſuas particulas, per moram & ſtagnationem nactas ad exulcerationem, & continui ſolutionem faciendam, ſolus ſufficere poteſt. Confer Nobiliſſ. *Williſium, in cap. de phthiſi*. Nocent venti boreales, ex anguſto in anguſtum erumpentes ſpatium. Veſpertini omnes pectori ſunt infenſi: corrigatur ergò aer, inſtructo in Camino igne luculento ex ligno juniperino, fagino, querno, vel factis ſuffumigiis ex odoriferis, ſtyrace, ladano, ſuccino &c. Æger quoque fugiat ſolares & lunares radios, ventumque meridionalem, atque ſolem lucentem; In empyemate verò aer vergat ad ſiccum. *Cibus* ſit laudabilis, boni ſucci, facilis concoctionis & digeſtionis ut ſunt panis ſiligineus probè coctus ſed omni carens furfure, quia ſic & abſtergit & conſolidat: juſcula carnis bubulæ vel gallinaceæ, pedes porcorum, vitulorum, & cervorum cum gelatina ex paſſulis, amygdalis, nucibus pineæ & piſtaciæ parata. Horum ferculorum comites perpetuæ ſint perdices, quæ omnibus in affectibus pectoris præferendæ ſunt, præſertim ſi cum Medico amicè dividantur. Ubivis exulent piper, zinziber, acetum, cibi verò condiantur Nuce moſchata, & melle. Lac, cremor hordei, pedes vitulorum, hœdorum, gluten piſcium, oryza lacti incocta, pulmenta ex milio, avena & amylo parata; pultem quoque ſimilem ex amylo cum vino commixtam in hæmoptyſi maximo habet pretio B. D. *Simon Pauli*, Quadripart. Bot: gr. B. p. 232. Conveniunt quoque in empyemate ſicca, ut ſunt carnes columbarum, perdicum, cuniculorum, avicularum, piſces ſaxatiles, cancri fluviatiles, &c. Hic quoque Nuclei pini, in templo Æſculapii olim ſuſpenſa tabula hæmoptoicis commendati, ſæpiſſime in uſum adhibeantur. Ex fructibus in hæmoptoicis conceduntur acidiuſcula, prout ſunt pruna Ungarica, pyra, cydonia mala, meſpila, &c. in quem finem commendamus quoque lactucam, endiviam, cichorium, bellidis flores & herb. &c. prout reiicimus concoctu difficiles cibos, acres, ſalitos, piperatos, aromatiſatos; impensè dulces occultum acidum in ſe habentes, ut ſunt ſaccharata omnia, quæ in his affectibus perquam nocua ſunt. *Potus* ordinarius ſit cereviſia tenuis avenacea, ritè cocta tamen, extraordinarius verò vinum aquoſum, rubellum, vel gallicum vel hiſpanicum generoſum, cujus aliquot cochlearia immediatè à prandio

Cura Diætetica.

dio vel cœna concedimus lubentiſſimè, & Pollionis Romuli authoritate condecoratum hydromel, aqua hordei, emulſiones amygdalinæ, lac caprillum (quo ſolo ſe curaſſe hæmoptyſi laborantem, gloriatur Trallianus) vini è contrà generoſi, cremati, aliuſque fortioris, Rhenani ſcilicet uſus planè exulet. Eandem virgulam merentur liquores vinoſi omnes acido acri contaminati, quo ſpiritus vini refertur, vulneratis & conſequenter hæmoptoicis infenſiſſimus. Potus omnis ſit calidus vel ad minimum refractus & temperatus, omnia enim frigida pectori ſunt inimica. In animali functione, *ſomnus* & *vigiliæ* non excedant mediocritatis limites; ſomnus enim conpeſcit excretiones omnes præter ſudoris halituoſa effluvia, huic ergò indulgendum. Tempore ſomni omnes fermentationes ſunt fortiores, quamvis noctu ordinariò ſunt debiliores. Concurrunt calor lecti, & ſpirituum animalium excurſus ſufflaminatus. *Motus* nimius, præcipuè pectoris clamores, cachinnus, & cantus fugiantur, per hæc enim immedicabilem pulmonum eorumque vaſorum rupturam induci poſſe, nemo negabit; addere & ſuum ſymbolum poſſunt in excitandis his affectibus ſaltatio pilæ luſus, equitatio, vectio curruum, &c. quæ omnia nimia commotione peraguntur & ſanguinem eliminare valent. *Excrementa alvi* reſpondeant indies arte aut ſponte, hæc & ipſa valent de menſium, narium & hæmorrhoidum fluxu. *Ab affectibus animi* vehementioribus abſtineat æger, & habeat potiùs animum tranquillum. Maximoperè verò vitanda eſt *ira*, nihil enim ea crudelius eſt, cujus proin initiis obſtandum eſt, ad præſcriptum *Magni Senecæ l. 1. cap. 8. de ira*, inquientis: *Optimum eſt primum irritamentum iræ protinus ſpernere, ipſiſque repugnare ſeminibus, & dare operam ne incidamus in* iram, *nam ſi cœperit ferre tranſverſos, difficilis ad ſalutem recurſus eſt*. Sic & filiæ iræ vitandæ ſunt, rixæ ſcilicet & contentiones, furores, &c. Quæ omnia ſecundùm *Sylvium* bilem volatilem maſſæ ſanguineæ per ductum hepaticum à ſe inventum ſuffundunt, & ſic efferveſcentiam ſanguinis majorem excitant, unde radices & principia triſtiſſimorum horum affectuum fiunt; juxta nos verò ſpiritus animales rebelles facit *ira*. De paſſionibus animi notum eſt, quòd nunquam ſine ſanguinis inſolita commotione exiſtant, hinc omnibus maturè frænum erit injiciendum: modum compeſcendi feliciùs ex *aureo Renati des Cartes, egregii illius philoſophi tractatu de paſſionibus animi* addiſces. Nocent & *Venus* & *balnea*, ob eandem cauſam, quia ſpiritus & ſanguinem commovent, inque furores concitant, unde & ſæpe ſuccendiculum horum affectuum fluit.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum. §. 13. Ad alterum curationis penſum ut accedamus nunc, animi fert ſententia, in quo obſervabimus methodum noſtram inchoatam, & luſtrabimus ſtatim Veterum pyxides. *Qui* in Hæmoptyſeos paroxyſmo omnium primò *venam* interdum bis, quandoque ter in die ſecant, vel in delicatioribus malleoli aperiunt venam, imprimis ſi malum ortum, ut ſæpius dictum, à menſtruorum ſuppreſſione; dein cucurbitulis, ligaturis, ſangui-ſugis, frictionibuſque, ſanguinis motum avertunt. His præmiſſis bilis ſeu ſanguinis fervorem *præparantibus* leniunt, quæ ſanguinis ſcilicet fluorem adſtrictione quadam leniunt & cohibent, ſunt verò illa ſyrupus acetoſæ, roſar. myrtill. cydon. ſuccus granator. aq. acetoſ. roſar. plantag. portulac. &c. Sic & pro re nata pituitoſos, nec non bilioſos, acreſque humores, ſanguini permixtos (à quibus ſæpe venarum fit apertura, & aliquando etiam eroſio, & per conſequens etiam ſanguinis ſputum) evacuant *vacuantibus* appropriatis, inter quæ referunt rhabarbar. cum myrobalan. in aqua plantag. coct. item caſſiam recenter extractam, ſyrup. roſar. pruna laxativa, aliaque id genus mitiora; poſt hæc eligunt medicamenta, quæ immodicè fluentem ſanguinem, & bilis vim ſimul *obtundere*, & tenuitatem ejus *incraſſare* valent, quæ ipſis dicuntur *ſiſtentia*, prout ſunt trochiſci de terra ſigillat. cum aqua plantag. exhibiti, ſyr. granator. myrtin. cydon: conſerv. roſar. C.C. uſt. terræ omnes ſigillatæ, bolus armen. balauſt. maſtix, tragacanth. gummi Arab. plantag. & portulac. centinodium, diatragacanth. frigid. corall. rubr. ſuccus plantag. berb. & plura alia, quæ notiſſima ſunt, ex quibus pro re nata variæ concinnari poſſunt formulæ pro cujuſvis ægri palato. Narcotica verò nolunt in mali principio in uſum tracta; ſed ubi fruſtra his levioribus utuntur, & malum potius incrementum ſumit, tunc quidem ad hæc, tanquam ad ſacram anchoram, confugiunt, viribus ægri tamen conſtantibus. Si autem à capite ad pulmones ſanguinem illapſum eſſe, ex colore aliqualiter nigricante & grumoſo intelligant, adſtringentia intus non exhibent, ſed potiùs ea medicamenta præſcribunt, quæ extravaſatum & coagulatum ſanguinem diſſolvunt & educunt, uti ſunt rubia, oculi cancri, ung. rubrum potabile, ſperma ceti, &c. Tandem in *Empiemate & Vomica*, ſi materiæ collectæ in thorace ſuppuratio haud inhiberi poteſt, tunc eam emollientibus, & maturantibus adjuvandam eſſe præcipiunt, in quem finem intus & extus adhibent varia medicamenta, ut ſunt Emulſiones; inter ſecreta verò referunt ſuccum hederæ terreſt. ſi ex ejus ℥ iij. & praſſii ℥ ij. paretur looch. & addatur thur. myrrh. ana ʒ j. diapenid. ℥ß. M. dein & aquam malvæ, hyſſopi propinant. *Externè* emplaſtra, & cataplaſmata ex ficubus, rad. althææ, paſſul. c. farina lini, fœnugræc. aliiſque oleis emollientibus confecta, ad partes vocant, de quibus accuratiùs diſſerit *Riverius*, qui inſtar omnium eſſe poteſt. Ipſis ultimum eſt refugium, apertionem thoracis tentare, quam nonnulli eorum inter tertiam & quartam coſtam, alii inter quartam & quintam, ab inferioribus numerare incipientes, inſtituunt, & quidem ope cauterii potentialis, vel actualis, & ſic materiam in thorace contentam ſenſim ſine ſenſu evacuant, certiſque decoctis tum per os, tum per vulnus inflictum exhibitis abſtergunt, qua operatione plures ſe curaſſe omnes ferè Veteres Practici gloriantur.

§. 14. Galenica perſpecta cura, nunc ad Chymicos tranſeamus, qui ea medicamenta præſcribunt, quæ ſalia illa acria, tum arterias tum venas aperientia, obtundunt, partes demulcent, & balſamum naturalem ſanguini reſtituunt, quales vires obtinent balſama ſulphurea & antimoniata, mitiora imprimis, in ulceribus ſive apoſtematibus pulmonum proficua, quod & confirmat ipſe *Paracelſus in Chirurg. minor. libr. 2. pag. m. 56.* inquiens: *Antimonium* excellentiſſimum ulcerum exhibet medicamentum, cùm hujuſmodi liquor mercurialis plus virium in ſe contineat, quàm aliæ quævis margaritæ, &c. quippe ſolùm ex eo curam & ſanitatem ſuam recipit aurum, quod ſupremum arcanum & remedium audit; alia quoque diaphoretica *Illi* uſurpant. Puris verò excluſio in empyemate promovetur ex eorum methodo per ol. & ſpir. terebinth. cum fl. ſulphuris mixt. Terebinthina enim *Paracelſo* vocatur externus balſamus, ob inſignem ſanandi vim; ſunt tamen quidam, qui ſpiritum vitrioli prœmittendum putant, nempe quatenus purulentiam abſtergat, ſed cauto hic opus eſt. Sic Magiſter Paracelſus gloriatur, quòd nobilem mulierem laborantem empyemate ſanaverit ol. ſulphuris in aqua cyclamin. melliſſ. & betonicæ exhibito. Ita *Crollius*, *pullus Paracelſicus*, ad hos affectus extirpandos ſpirit. tartari & ſalis ſummoperè commendat. Putredinis quoque remedia eſſe ſcribit ſal corallor. ol. cinamom. caryophyllor. aq. theriacal. præſertim ſacchar. Saturni; item prælaudatus Vir in hæmorrhagiis internis, ubi deſperata ſunt omnia, 3. vel 4. gran. compoſitæ ſperniolæ intra corpus in aqua burſæ paſtoris exhibet. *Paracelſiſtarum.*

§. 15. *Helmontius*, ejuſdemque aſſeclæ, curam ſequentem in ſputo ſanguinis obſervant: æger primo *Helmontii.*

mò, quieſcat, nec ſe multum moveat, cui fini, & ne cruor tam copioſè ad pulmones ruat, ligaturas firmas in manibus & pedibus inſtituendas Nob. *Grembs*, fideliſſimus Helmontii interpres, præcipit, ad quem cruoris fluxum ſiſtendum laudat & ipſe ſyrupum corallor. cum croco Martis permixtum ſeq. modo:

℞. *Syr. corall.* ℥ ij.
Croc. Martis ℈ ij.
M. pro duabus doſibus.

Idem prælaudatus Vir laudibus effert oryzam cum aqua, vel lacte chalybeato coctam, item emulſiones amygd. pro potu ordinario, vinum verò cydonior. cum aqua chalybeata permixtum pro extraordinario. Cùm tandem ſputum rubicundum ſteterit, ut ipſe inquit, & Archeus pulmonarius, faber ſputorum, mucoſa excrementa fabricet, tum ad ſpiritus furioſi miteſcentiam, tum etiam ad deterſionem excrementorum lac uſtulatum porrigit, ſumatur autem per 5. horas à cibo; lactis verò uſus non ſemper continuandus, quoniam nimium nutrit, & pectus replet ſordibus. In vomica verò, ſi pus aceſcat, & ſanguis apoſtemetur, conveniunt ea, quæ dicta ſunt *de Peripneumonia, capite nempe præcedente*.

Vvilliſii. §. 16. Pergimus nunc ad *Williſium*, qui in pulmonis hæmoptoë indicationes habet curativas, 1. ut ſanguinis effluxus protinus ſiſtatur & cohibeatur, 2. ut continui ſolutio abſque tabe in pulmonibus relicta ſanetur. Sanguinis ergo fluxum inhibent, ut is ad partem affectam non effluat, medicamenta tum ſanguinis copiam minuentia, tum æſtuationem ejus compeſcentia, atque motum ipſius nimium deprimentia, ut ſunt varia julapia, ex. gr. ſequens:

℞. *Aq. nymph.*
Plantag.
Portulac.
Quercus ana ℥ iij.
Lapid. hæmatit.
Sang. dracon. ana ʒ ß.
Sacchar. candi q. ſ. ad grat. dulcedinem.

In quem finem quoque prælaudatus Vir magnifacit ſolutionem vitrioli communis, aut Martis in aqua fontana factam, & ad quaſcumque hæmorrhagias ſedandas tum externè tum internè adhibendam, quo & faciunt venæ-ſectio, ligaturæ, & frictiones; poſt quæ fruſtra tentata, *Hypnotica* mitiora, imprimis *Diacodiata* ſuſcipit, quatenus ſcilicet illa cordis motum ſufflaminando ſanguinem deferveſcere cogunt. Dein ad vaſa aperta iterum conglutinanda; & claudenda præſcribit varia medicamina *adſtringentia*, *conglutinantia conſolidantiaque*, in forma mox linctus, mox decocti, mox pulveris, mox pilularum; ſit formula decocti ex traumaticis & balſamicis parati:

℞. *Fol. piloſell.*
Plantag.
Sanicul.
Bellid. ſylv. ana M. j.
Fl. roſar. rubr. M. ß.
Hord. mund. ℥. ß.
Paſſul. ℥ j.
Coq. in aq. font. lib. iiij. colatur add. vitriol.
Martis ℈ ß.
Syr. corall. q. ſ. M.

Alia formula:

℞. *Sang. dracon.* ʒ j.
Sem. papav. alb. ℥ ß.
Lapid. hæmatit.
Ocul. cancr.
Corall. rubr. ana ʒ ß.
Sacchar. roſat. ℥ j.
M. f. pulv. ad plures vices.

Potus ſit decoctum chinæ & ſarſaparillæ, cum pectoralibus aliiſque commixtum. *In empyemate* verò ſuadet *Ipſe* ſectionem, ſive lateris apertionem, & in meticuloſis & teneris, cauterium inter ſextam & ſeptimam vertebram, foramine facto cannula argentea intrudatur, cujus ope pus in thorace contentum per vices emitti poteſt, ne id fœtorem contrahat, & patiens viribus cadat. Poſt hæc bis terve in die per ſiphonem iniiciatur liquor traumaticus, & abſterſivus. Quoad medicamenta interna, *Ille* ſimul commendat varia decocta vulneraria, vel ſequentem pulverem, ad ʒ ß. bis de die exhibendum.

℞. *Pul. ocul. cancr.* ʒ ij.
Fl. ſulphur. ʒ j.
Sal. prunell. ʒ ß.
M. f. pulv.

Vel adjecta terebinthina in pilulas redigatur exiguas.

Reliqua quæ in hoc affectu, & vomica pulmonum ante ſectionem exhibenda ſunt, cum illis, quæ ad mentem Authoris de Peri-pneumonia diximus, ferè conveniunt, ad quæ ergo benevolum Lectorem miſſum volumus, & ſic quoque miſſum facimus Williſium.

§. 17. *Sylvius* ad æſtum ſanguinis in hoc morbo ſæpius urgentem, temperandum, acidis & auſteris utitur, nempe ſempervivo maj. plantag. acetoſ. ſic etiam ad acrimoniam humorum demendam laudat *Ipſe* ſpirituoſa, oleoſa & quandoque pro re nata opiata. Dein ad vaſa rupta conſolidanda commendat miſturam ſuam notiſſimam ſequent. Sylvii.

℞. *Aq. plantag.* ℥ ij.
Cinamom. ʒ ij.
Acet. ſtill. ℥ ß.
Corall. rubr. præp. ʒ ß.
Sang. dracon. ℈ ß.
Laudan. opiat. gr. ij.
Syr. myrtin. ℥ j. *M.*

Hæc mixtura cochleatim ſæpius aſſumpta curabit pleraſque vaſorum rupturas. In eundem finem venæ-ſectionem celebrandam præcipit, vel in brachio, vel in pede alterutro. Sic ad corrigendos humores acres ſalſos, vel acidos, tum à capite defluentes, tum aliorſum emanantes, *opiata* & blanda aromatica uſurpanda commendat. In caſu verò, ubi hæmoptoica paſſio per inflammatum & nimis tenuem ſanguinem orta eſt, indeque ad rupturam uſque diſtenta ſunt pneumonica vaſa, illicò venæſectione educendus eſt, & temperandus ſanguis aſſumptis julapiis refrigerantibus. Sit formula una aut altera;

℞. *Aq. hord.* ℥ xx.
Syr. violar. ℥ ij.
Ol. ſulphur. q. ſ. ad grat. acidit.

Vel

℞. *Sem. melon.*
Papav. alb.
F. cum aq. plantag.
Tuſſilag. ana q. ſ. Emulſ.
quæ edulcoretur ſacchar. cand. q. ſ.

In empyemate verò confirmato ſanguinis in pus mutatio adjuvanda eſt, quod præſtant medicamenta *emollientia & maturantia*, ut ſunt rad. lil. alb. fol. althææ, atriplic. mercurial. ſem. lini, fœnugræc. item olea varia, pinguedines, &c. ex. gr. ſit formula cataplaſmatis:

℞. *Rad. althææ* ℥ j.
Lil. alb. ʒ ß.
Herb. malv.
Biſmalv.
Parietar. ana M. ß.
Fl. verbaſc.
Melilot.
Violar.
Chamomill. ana p. ij.
Sem. lini,
Fœnugræc. ana ʒ ß.
Caricar. ping. N. vj.

Coq. vel in aqua, vel in lacte, ardore verò ſummo exiſtente, in lacte ebutyrato (pinguia enim haud

haud

haud omnes ferre poſſunt) ceu nos obſervavimus *ante quatriduum* in viro octuagenario, qui ab inunctione pinguium externa animi deliquium paſſus eſt. Maturato abſceſſu, ad ipſam puris eductionem confeſtim accedendum eſt, ne pus mora acrius reddatur; quapropter apertio thoracis non procraſtinanda eſt, ſed tamen cavendum, ne pus unica vice educatur, ſed partitis vicibus; & via puri facta, pergendum ſtatim ad ulceris mundationem, ac conſolidationem, in quem finem cum admiratione juvare dicit Author *noſter* Balſamum ſulph. aniſatum, vel terebinthin. ſi ulceri inſtilletur, qui & intus exhiberi poteſt ad gutt. 5. vel plures.

Carteſianorum.

§. 18. *Carteſiana* ex hypotheſi ad particulas iſtas acutas, ſeu ſalinos aculeos, in ſanguine exiſtentes, & quælibet vaſa ſanguifera, imprimis pneumonica facilè diſſecantes & aperientes & hæmoptyſin producentes, obtundendas, ſanguinemque temperandum, conducunt omnia *balſamica mitiora* ex oleis & blandè ſpirituoſis parata, ſic & omnia diluentia aquoſa, refrigerantia nempe, ex. gr. ſequens vel ſimile julapium;

℞. *Aq. plantag.*
Burſ. paſtoris ana ℥ j. ß.
Syr. è roſis ſiccis ℥ j.
Lapid. prunell. ʒ iij.
M. f. julap.

Omnia quoque ponderoſa ad volatiliora premenda ab *ipſis* commendantur, prout ſunt lapis hæmatites, bol. Armen. corall. rubr. terr. ſigill. & id genus mille alia. Ad *acres* & ſalſos humores corrigendos, & effervescentiam ſanguinis ſiſtendam, conveniunt ex ipſorum ſcrinio *opiata*, imprimis pil. de cynogloſſ. de ſtyrace, præſertim verò theriac. cœleſtis Hanovienſis, vide *Theatrum noſtrum theriac. cœleſtis*. Hæc ſunt, quæ utilia ſunt in hæmoptyſi. Ex quibus præcedentibus, quid in empyemate, & vomica eligendum ſit, emunctæ naris Medicus ſua ſponte noverit. Itaque adhuc reſtat, ut & noſtræ opinionis penetralia pandamus.

Noſtra ſententia de Cauſa.

§. 19. *Nos verò* ſuperiùs, ubi de cauſa horum affectuum locuti ſumus, aliquid de ſanguinis fermentatione ordinaria diximus, ut contrario ſimul conſiderato, meliùs diſſerere poſſemus de extraordinaria. Sanguin s ergo excretio vel augetur, vel minuitur, ſpiritibus enim & ſanguine rite ſe habentibus, bene diſpoſitis, & partibus ſuis inſtructis, homo ſanus & vegetus dicitur, deficiente verò vel nimis aucta hac fermentatione in corde, vel ſpiritibus animalibus interceptis, vel eorum nimio affluxu ceſſat pulſus, ceſſat reſpiratio, & tandem ſuccedit omnium terribiliſſimum animal,

————*Mors, ultima linea rerum.*

Aucta quippe hac fermentatione in corde, magna inde oritur ſanguinis commotio & impetus in omnibus arteriis & venis; indè & ejuſdem excretio & exſcreatio; ſed cùm plerumque fermentatio æqualis ac blanda dependeat à duplicis ſalis, *urinoſi & acidi*, vel *alcali & acidi*, accuratiſſima combinatione, inde deficiente ex his uno aut altero, vel in maſſa ſanguinea, vel in ipſis ſpiritibus animalibus furor & fervor excitatur; ſi enim alcali, oleum tartari nempe, infuderis in venam animalis, id poſt mortem tibi exhibet ſanguinem fluidum & rareſcentem, ſicque nimis diſſolutum, è contra acido infuſo in venam, ut ſpir. nitri, poſt mortem coagulatum invenies ſanguinem. Illud verò maximæ difficultatis apud noſtros eſt, num ſanguis ex arteriis, num verò ex venis erumpat, ſed cùm multa argumenta, & verè Achillea militent pro arteriis, præcipuè quod ſanguis arterioſus à venoſo conſiſtentiæ ratione differat, & ob ſpiritus copioſos ſanguis arterioſus tenuior & ſubtilior, indeque magis pronus ad evaſandum exiſtat, credibilis eſt indè eorum opinio, qui arterias accuſant: attamen quid vetet aſſerere, quòd & è venis egredi poſſit ſanguis, hactenus nondum video, præſertim ſi conſiderem, quòd pori in venis ſint apertiores, h. e. majores; accedit, quòd hæ tunicis inſtructæ ſint ſimplicioribus, è contrà arteriæ duplicibus, ut adeò hìc difficilior ſit ruptura. Quicquid ſit, nos hìc unicuique uſumfructum ſuæ opinionis relinquimus, & ad ipſam curam accedimus. In omnibus ergò ſanguinis excretionibus, à quacunque cauſa ortis, ſi nihil contra indicet, venæſectionem inſtituimus, vel in brachio, vel in pede, præſertim in mulieribus, quibus menſes non fluunt. Reſtinguitur enim ſanguinis impetus V. S. ut ſic paulò liberiùs per vaſa ſuum curſum abſolvat, nec preſſio & propulſio adeo fortis ſit. Sed parcè prima vice ea inſtituatur ut reiterari queat, ubi levamen attuliſſe viſa fuit. Præſervationis ergò eandem tempore vernali inſtituendam commendamus, quamvis enim non tanti faciamus phlebotomiam, tamen hoc in caſu multam nobis facit ſpem: Nam ſanguine imminuto, vaſa pulmonum minùs premuntur, & ſanguinem intra terminos cohibent. Patiens quoque admittat ter vel quater in anno ſcarificationem in brachio, in ſiniſtro autem fonticulum gerat. Dein ſanguinem remanentem reſtringimus & cohibemus, & tandem coagulatum diſſolvimus, & vas apertum conſolidamus. Totum ſanguinis ſiſtendi myſterium conſiſtit in ipſius coagulatione momentanea, ut nempe cruor in apertis vaſis pneumonicis coagulatus cruſtæ ad inſtar eorum labia atque vulnera occludat, ſicque ſanguinis exitum prohibeat, quod promittunt tum acida, tum auſtera, aliaque ponderoſa. Hinc *Lindanus* ſuccum cydoniorum ter quaterve à cochleari ad 3. propinatum abſque ſaccharo commendat. Nimium verò aſtringentia non tutò exhibentur hoc in affectu, quia ſanguinem magis coagulant & ſic ad phthiſin diſponunt. Fortiora purgantia nunquam exhibenda ſunt, quia ſanguinem magis movent, atque ideò impetu facto diſtendunt, & ſanguinis fluxum aut augent, aut periculum inducunt, ne effluxus cohibitus iterum erumpat. Si cacochymia in ſanguine ſit, per aliquot dies quieſcat, ut interim vaſa conſolidentur, priuſquam purgationibus educatur. Sit formula.

℞. *Hord. mund. p. ij.*
Liquirit. raſ. ʒ ij.
Uvar. paſſar. ℥. j.
Coq. in aq. puræ, colatur, adde ſacchar. q. ſ.

Deinde ad hæmoptyſin & quaſcunque excretiones ſanguinis ſedandas, ſanguinem cum ſpiritibus efferatis luxuriantem, & ſero nimio dilutum, inteſtinoque ſimul tumultu efferatum, indeque violenter per arteriolarum oſcula prorumpentem, & ſale volatili acri ſive alcali excedente abundantem, temperandum, commendamus acida mitiora, ſeroſa ſeu aquea diluentia, ut ſunt ſequentia, ex. gr. Julapium:

℞. *Aq. roſar. rubr.* ℥ j. ß.
Plantag. ℥ v.
Tormentill. ℥ ij.
Tinct. roſar.
Syr. granator. ana ℥ j.
Spir. terræ ſigillat. ʒ ß.
M. d. ad vitr. pro aliquot vicibus.

In difficillimis caſibus tandem etiam ad narcotica confugiendum eſt, in hunc finem proderunt Camphora, requies Nicolai, ſyrupus papav. laudanum opiat. theriaca Cœleſtis, &c. Si verò ſanguis debita ſua privatus eſt conſiſtentia, & orgaſmo à ſpiritibus animalibus impetuosè in cor & arterias irruentibus excitato exagitatus, (ruptis enim arteriolarum oſculis, & facta apertione cum impetu effluit,) tunc incraſſare & coagulare eum ſolemus per mixturam Sylvianam jam dictam vel ei ſimilem ſequentem:

℞. *Aq. portulac.*
Plantag.
Heder. terreſt. ana ℥ j.
Succ. portulac. ℥ j. ß.
Lapid. hæmatit. ʒ ß.
Ocul. cancr. ℈ j.

Laudan.

Laudan. opiat. gr. ij.
Syr. corrall. ℥ j. *M.*
Vel
℞. *Aq. roſar. rubr.*
Tormentill.
Burſæ paſtor. ana ℥ j ß.
Spec. diarrhod. Abb.
Diatrion Santal. ana ℈ j.
Sang. dracon.
Terræ ſigillat. ana ℨ ß.
Syr. myrtin. ℥ j. *M. d. ad vitr.*

Sputo ſanguinis paululùm ceſſante, tum fiat acceſſus ad ea, quæ relictum ſanguinem fortè coagulatum aut grumoſum reſolvere apta nata ſunt. Ad ſeri acrioris violentiam ſupprimendam nil utilius potui lactis tepidi cui fruſtum Chalybis igniti 2. vel 3. vicibus immiſſum, ad ℔ ß. & plus hauſtum.

In caſu verò ubi acidum deficit, & potiùs alkali, ſeu ſal volatile acre primas habet, vel in ipſis ſpiritibus, vel in ſanguine, (ceu ex peſte, aliiſque febribus malignis, quorum affectuum malignitas conſiſtit in ſale volatili ad ſummum acredinis gradum provecto, videre licet, in quibus ſpontaneæ ſanguinis profuſiones ſæpiſſime ipſis miſeris ægrotis mortem accelerant,) ad attenuatum hunc ſanguinem incraſſandum & coagulandum, præter acida, à quibus ſub jugum mittitur ſal illud volatile, ob acrimoniam infame, atque detruditur, nihil convenientius reperitur, quàm ſequens arcanum, quod nos nunquam deſtituit.

℞. *Alum. crud.*
Vitriol. Mart.
Sacchar. Saturn. ana p. æquales.

Quibus affunde ſpir. vin. & liquor. terr. ſigillat. & lege artis paretur, doſis à gutt. X. ad XXX. Liquor ſtypticus alius, ex terra Martiali paratus, neminem deſtituet. Huc faciunt tinctura lapid. hæmatit. imprimis noſtra inferiùs communicanda, corallor. tinct. terræ Japonicæ, ſulphuris vitrioli, ad 60. gutt. more Clauderiano parata & ſuo loco dicta; vel detur ſequens:

℞. *Lapid. hæmatit. ppt. gr. x.*
Antibect. Poter. gr. vij.
Pulv. anodyn.
Terr. Catechu. ana gr. iv.
M. detur in ℨ. *tripol.*
Vel
℞. *Lap. hæmatit. ppt.*
Ocul. Canc. ppt. ana ℨ j.
Sem. portulac.
Plantag.
Hyoſcyami ana ℈ ij.
M. f. pulv. doſis ℨ ß.

In ſcorbuto ſæpiſſime exoritur hæmoptyſis, quæ antiſcorbuticis, in primis ſero lactis, adjectis convenientibus, facile curari poteſt. Ad ſal illud volatile lixivioſum obtundendum, figendum, acrimoniamque ſanguinis corrigendam, contemperandamque, & conſiſtentiam ei reſtituendam, idque ſui vel olei, vel acidi, vel ſpiritus volatilis oleoſi ratione, commendamus emulſiones ex ſem. 4. fr. majoribus & minoribus, ſem. papav. alb. adjectis amygdalis pro guſtu, in quem finem conducunt & *opiata*, laudanum opiatum quodvis, domitor ille ſtrenuus ſpirituum animalium, præcipuè theriaca cœleſtis, ſulphur minerale arte fixatum, hæc enim magnam habent vim ſales acerrimos & ſpiritus furioſos figendi; in quem finem *Cl. Boyle in philoſophia Experim.* Electuarii cujuſdam meminit, quod paratur ex conſerva roſarum & ſem. hyoſcyam. quod optimum remedium eſt, ſi interponantur oculi Cancr. Tandem ad vaſa aperta conſolidanda, & fibrillas minutiſſimas arteriolarum, & venularum agglutinandas, conducunt vulneraria modicè adſtringentia, & ſimul glutinoſa, in quem finem laudamus decoctum ſequens:

℞. *Herb. alchimill.*
Veronic.
Sanicul.
Millefol.
Agrimon. ana M. ß.
Rad. ſymphyt.
Liquirit.
Tormentill. ana ℥ ß.
Fl. bellid.
Balauſt. ana p. ij.
Nucl. pini ℥ ß.
Ligni ſantal. rubr. ℨ iij.
Lapid. cancr. ℨ j.
Coq. in lib. vj. ad tertiæ part. conſumpt.
Vel in Electuarii forma:
℞. *Conſerv. roſar. vet.* ℥ ij.
Loboch de pſyll. ℥ j.
Conſerv. ſymphyt. ℥ ß.
Pulv. ſtypt. Heurnii vel Croll. ℨ j.
Lapid. cancr. præp. ℨ ß.
Syr. de roſ. ſicc.
De piloſell. ana q. ſ. M. f. elect.

Amygdalatum quoque hic conducet:
℞. *Amygd. dulc. excort.* ℥ iij.
Sem. frig. maj.
Papav. ana ℨ ß.
Cum aq. hord. f. Emulſio, add. ſacchar. perlat. q. ſ. ad gratiam.
Vel
℞. *Aq. millefoll.*
Veronic.
Burſ. paſtoris ana ℥ j.
Pulv. ſtyptic. Croll. ℨ ß.
Sem. hyoſcyam. alb. gr. xv.
Syr. de ſymphyt. ℥ j. *M.*

Vel in forma pulveris, ut ſanguini tenacitas concilietur.
℞. *Pulv. anonym.* ℨ ß.
Sem. hyoſcyam.
Lapid. cancr. ana ℨ j.
M. f. pulv. pro aliquot doſibus.
Vel
℞. *Corall. rubr.*
Margarit. præp. ana ℈ j.
Gumm. Arabic.
Tragacanth. ana ℨ ij.

M. f. pulvis, pro 7. vel 8. doſibus, quarum binæ quotidie aſſumantur. Si ſimul adſit hæmorrhagia narium cum maculis ſcorbuticis, ſequens conducet antiſcorbuticum:

℞. *Conſerv. roſar.* ℥ iij.
Trifol. fibr. ℥ ß.
Bellid. min. ℥ j.
Aquileg. ℨ vj.
Corall. rubr. ppt.
Alcool. eboris ana ℨ j.
Syr. ſcelotyrb.
Acetoſell. ana q. ſ.

M. f. conditum; manè & veſperi ad nucis Moſchatæ quantitatem exhibendum. Celebris quoque eſt pulvis ſtypticus Hagendornii ſequens:

℞. *Pulv. bezoart.* ℨ iij.
Catechu ppt. ℨ j.
Anodyn. ℈ ß.
Ol. cinamom. gtt. ij.
Croc. Mart. aſtring. ℨ ß.
M. f. pulv.

Non minoris efficaciæ eſt ipſius Eſſentia Traumatica cum anodyna maritata.
Vel
℞. *Syr. de ſymphyt. Fernel.*
Papav. rhœad.
Alb. ana ℥ j.
Laud. opiat. gr. ij.
Aq. veronic. ℥ j ß.
M. D. ad vitr. cochleatim ſumend.

Laudatur & lac aſininum chalybeatum, quia chalybeata adſtringunt ſine obſtructione.

Ad conſolidanda etiam pulmonis vaſa conducet & balſam. ſulph. terebinthinatus, vel aniſatus, ut & balſamus Locatelli, vel oleum lini cum ſpermate ceti, intus & extus uſurpatus ad gutt. 5. Tincturam ſtypticam Anglor. & infuſionem olei olivarum in venas ægrotorum, tanquam generoſa commendamus remedia.

Quod Attinet *Apoſtemata pulmonalia*, in iis (vomica ſcilicet & empyemate) ſi febris deeſt, ſulphurea quæcumvis magnifacimus, ut tincturam ſulphur. vitrioli Clauderi, vel ſeq.

℞. C. C. uſt.
Ebor. uſt. ana ℈ ß.
Lact. Sulphur.
Pulv. catechu ana gr. iv.
Anodyn.
Cinnab. nativ. ana gr. iij. M.

Vel

℞. Balſam. Peruvian. ℈ ß.
Sacch. Canth. ʒ iij. M.

In paroxyſmo optimè convenit ſperma ceti, item balſam. Sulphur. oleo amygd. dulc. factus, balſam. ſulphur. terebinth. Balſam. *Samaritanum* ex ol. olivarum lib. 2. & 3. lib. ſacchar. albiſſimi commixtum, tandem vini lib. 2. confectum, item balſamum noſtrum univerſale certo modo ex antimonio paratum. Illud quoque Dygbeanum in vomica haud inconveniens erit, pomum ſcilicet cum thure repletum, coctum & comeſum; pro ruſticis quoque ab eodem Authore commendatur ipſis ferculum dignum, ſtercus ſcilicet equinum, in vino albo coctum & exhibitum. Sequens à Cl. Vvedelio laudatur;

℞. Pulv. ſtyptic.
Lap. Cancr. ana ℈ ß.
Laudan. opiat. gr. j. vel ij.
M. pro doſi.

Vel detur ſimilis;

℞. Ocul. Cancr. ppt. ʒ j.
Fl. ſulphur.
Lact. ſulphur. ana ℈ j.
Sacch. alb. ʒ j.
Terr. Japonic. ʒ ß.
M f. pulvis, detur cuſpidatim.

Sequenti electuario nos aliquot Empyematicos feliciter curavimus;

℞. Conſerv. roſar. ℥ iij.
Maſtic.
Thuris.
N. M. pulv.
Styrac. calam. ana ℈ j.
Spec. diatrag. f. ℈ ij.
Pulv. rad. conſol. maj. ℥ j.
Requiei Nicol. ℈ ij.
Diacod. Mont. q. ſ.

F. elect. ſæpe nucis caſtaneæ quantitas de die aſſumenda.

Cùm ſanguis in Empyemate ſemel extravaſatus ſtatim putredinem concipiat, videndum, ut ſive id factum fuerit à caſu ab alto, à percuſſione vel contuſione, ſanguis maturè diſcutiatur, id quod egregiè præſtant diuretica, & ſi vires adſunt, præſtant ſudorifera, qualia ſunt lap. Cancr. ſanguis hirci cum Aq. fl. ſambuc. ſperm. ceti. Verùm in initio V.S. haud omittenda eſt; quod ſi pus jam factum ſit, conducunt decocta pectoralia vulneraria, ut ſcabioſ. heder. terr. veronic. &c. ſi febris adſit detur Antimon. diaphoreticum, vel antihect. Poter. fl. ſulphuris.

Cæterùm ſuccus naſturtii à D. Cardilucio hoc in affectu magnipenditur, ſed ſit fides penes Authorem; calculum enim ex noſtra praxi nondum meruit. *His verò* omnibus nihil juvantibus, ſi pectus repletum atque refertum ſit magna mole materiæ purulentæ, ad apertionem thoracis (qua plures iterum reſtituti ſunt) quidem, ſed ea cautela, confugimus, ut in teneris & delicatulis ope cauterii inter ſextam & ſeptimam vertebram aperire ſoleamus, & dein materiam purulentam per cannulam argenteam ſenſim atque ſenſim emittamus; quod tamen non admiſerit *Acanthio Plautinus in Mercatore*, *Act. 1. Sc. 2. v. 25.* & ſequentibus, cum *Charino* ita diſſerens: *Ch.* Loquere, id negotii quid eſt? *Ac.* Placidè volo acquieſcere. Tua cauſa rupi ramices, jam dudum ſputo ſanguinem: *Ch.* Reſinam ex melle Ægyptiam vorato, ſalvum feceris. *Ac.* At tu ædepol calidam picem bibito, ægritudo abſceſſerit. *Ch.* Hominem pol iracundiorum, quàm te, novi neminem. *Ac.* At ego pol maledicentiorem, quàm te, novi neminem. *Ch.* Sin ego ſaluti quod tibi eſſe cenſeo, id conſuadeo. *Ac. Apage ejuſmodi ſalutem, cum cruciatu quæ venit.* In caſu verò ubi crudele hoc remedium adhibetur, bonæ notæ eſt, ſi pus non fœtidum exeat, tunc enim bene ſperandum eſt de ſalute ægri, interim tunc vulneri inſtillare balſamum dictum ſulphuris aniſatum, vel terebinth. & intus exhibere ſolemus ad gutt. 5. & plures pro re nata. Pro *potu* ordinario in hoc caſu commendamus decoctum ſequens vulnerarium:

℞. Lapid. ſabuloſ. ℥ iij.
Herb. alchimill.
Naſturt. aq.
Conſolid. Saracen.
Virg. aur. ana M. j.
Veronic. M. j ß.
Rad. liquirit raſ. ℥ j.
Fl. bellid. M. ß.
M. f. ex aq. decoctum.

Vel

℞. Decoct. hord. herb. plantag. & beccabung.
vel naſturt. lib. iij.
Addatur in fine lap. prunell. ℥ ß.

Tandem variis præcipitantibus curam concludere ſolemus, ut ſunt oculi cancri, corall. &c. Nec neglecta volumus varia *externa*, tum unguenta, tum emplaſtra; eſto formula.

℞. Ol. amygdal. dulc.
Chamomill. ana ℥ ß.
Papav. ʒ ij.
Croci ʒ ß.
Ceræ q. ſ. M. f. ung. quo inungatur pectus.

Vel

℞. Empl. diachyl. c. g. ℥ j.
Pulv. ſem. cumin.
Rad. ireos Fl. ana ʒ j.
Croci ʒ ß. M f. emplaſtr.

Hiſce nihil proficientibus Medicus vela permittat ventis divinæ providentiæ.

In hæmoptyſi decantatus ille liquor ſtypticus conveniet, imprimis de la Vigne, Galli, v. gr.

℞. Alumin.
Vitriol. ana ʒ j.
Phlegmat. vitriol. ℥ j.

Ebulliat ad diſſolut. content. liquor filtratus ſpir. vitrioli aliquot gutt: adhuc aciduletur. D. S. Sed tamen in hiſce affectibus acida cum cautela maxima ſunt in uſum trahenda, quia facilè ad phthiſim viam ſternunt.

Vel

℞. Alumin. crud. ʒ ß.
Terr. vitriol. dulc. ℈ j.
Phlegmat. vitriol. ſpir. vitriol. non nihil acidul.
℥ j ß. ad ℥ ij. M. D.

Ex terra noſtra vitriol. Haſſiac. in Aur. calcinat. c. aq. communi vel Martiali parare ſoleo liquorem ſtypticum, qui in omnibus ſanguinis excretionibus infallibile quaſi eſt remedium, 25. ad 30. guttas ſæpiùs exhibita.

Sed ſpiritus vini per ſe rectificatus, externè applicatus, omnibus his præſtat, ſiquidem ab illo quivis ſanguis fluidus, etiam calidus & adhuc recens, citiſſimè mirabili cum ſpectaculo coagulari ſolet, & quod adhuc omnibus Philoſophis ac Medicis ignotum eſt, ipſemet ſpiritus vini in pulverem ſiccum facilè coagulari poteſt, quod à me ſæpe factum. Centinodium axillis alligatum, ſanguinem ſtatim ſiſtere dicitur, ut & bufo juſto tempore exſiccatus & in manu detentus,

tentus, ſed ſæpe vel ſemper fallit. Extra paroxyſmum exhibeatur Eſſent. traumatica, bis vel ter in die, ad 60. guttulas; & ſi adhuc aliquid ſanguinis exſpuatur, tunc miſceri debet cum tinctura ſulphuris vitrioli.

Vel

℞. *Eſſent. flor. hyperic.*
Ocul. cancr. ana ℥iij.
M. D.

Vel balſam. Indic. eſſent. cum potu Theæ egregium remedium eſt.

LIBRI II.

De Morbis Pectoris.

CAPUT VI.

DE PALPITATIONE CORDIS.

§. I.

ADhuc verſamur in explicanda morborum pectoralium indole, quibus & cum aliis ſimilibus morbis cordis ab omnibus noſtris proceribus annumerari ſolet *Palpitatio cordis* vel ſaltus cordis, qui Græcis παλμὸς καρδίας dicitur, & eſt affectus, in quo *Cardimelech*, Rex noſter valde inquietatur, & bello inteſtino infeſtatur, & tamen omnem lapidem movet ad hoſtem illum abigendum, motuſque domeſticos ſedandos, tandem verò vel vincit, vel vincitur. *Deſcribitur* verò hic affectus, quod ſit *motus convulſivus* à ſanguine vitioſo vel building bilioſo, vel ſero acriore diluto, & in pericardio præter naturam contento, cor & fibras nervoſas arteriarum vellicante, indeque Cardimelechi bellum indicente, ortum habens. Rex enim, ceu vigilans cuſtos, quod ſibi moleſtum eſt expellere nititur. Vel eſt convulſivus motus à ſanguinis vel nimiùm viſcidis & craſſis lentè mobilibus, aut flatibus immixtis particulis, conſtantis ſtagnatione & intercepto libero paulíſper tranſitu, indeque inducta ex una parte diſſenſione, ex altera verò contractione fortiori, trahens ortum. Fibras quoque cordis & arteriarum hoc in caſu vellicari, ac ſpaſmodicè contrahi, extra omnem dubitationis aleam ponimus, & cauſa hæc eſt, quòd quaſi ſuppetiæ à Microcoſmetore ſocio Cardimelechi mittantur, ſpiritus nempe animales ad cor impetuoſiùs ruentes. In pulſu quidem ordinariò cor & arteriæ à ſpiritibus moventur per ſyſtolen & diaſtolen, in hoc verò morbo nequaquam, ſed violenter irritantur, & convelluntur contrahunturque. Operatio itaque motus cordis, quæ in pulſu fit, ordinarius eſt, quæ verò in palpitatione cordis accidit, præternaturalis habetur, unde & affectus nomen ſuum habet, à parte ſcilicet affecta, atque ſymptomate, quo moleſtatur æger, affectus eſt motus inordinatus, dum ſyſtole & diaſtole depravantur. Hic verò morbus noſter plurimum differt à Cardiaca paſſione, hæc enim ipſius oris ventriculi affectus eſt, noſter verò ipſius cordis & arteriarum; à tremore verò cordis in illo differre vulgò putatur, quòd in tremore fibræ carneæ cordis ſive motrices per ſe afficiantur, nec, prout in palpitatione fit, cauſa morbifica in ſanguine, aut arteriis cardiacis ſubſiſtit, quamvis (noſtro quidem judicio) tantùm ſecundùm magis & minùs differat; & natura hujus morbi accuratiùs patebit ex caſu ſubſequente.

Deſcriptio. *Differentia.*

Caſus. Juvenis Germanus 25. annorum Medicinæ Candidatus, temperamenti melancholici, variis per Galliam, Angliam & Belgium itineribus defunctus, diætam perperam obſervans, & lacticiniorum acidorum uſu nimio in Belgio indulgens, in febrem incidit tertianam duplicem, quam excepit quartana, omnibus fruſtra tentatis remediis in patriam redux, à febre quidem liberatur, remanentibus tamen poſt cibum aſſumptum tenſionibus hypochondriorum, gravitate, & anxietate cordis, vertigine, & palpitatione cordis intenſa; imprimis poſt nimium exercitium, aut vini potum, omnium arteriarum, & minimarum quidem, pulſationem ſentit, urina arenulis referta, æquè in lateribus ac fundo urinalis aderat, pulſu exiſtente forti; æger auxilium poſcit.

§. 2. *ſubjectum* præſentis noſtri affectus ſtatuitur communi Authorum calculo *Cor*, vitæ antilia, palpitationis primarium inſtrumentum & quaſi fons, quod cum pericardio aut primario, aut per conſenſum putant affici, ab inferioribus partibus exiſtimant vapores adſcendere poſſe ad cor, illudque vellicare. Nos verò præter ſedem & arcem ſacram noſtri Regis Cardimelechis, & arterias ſecundùm ſuas fibras imprimis Coronarias hic affici putamus, imprimis verò fibrillas cordis ventriculi ſiniſtri, qui ſanguinem in copia recipit à vena cava, & indè primam patitur moleſtiam cor. Affici ergo hic cor & arterias idiopathicè, & quoque ſympathicè nulli dubitamus, & res ideò creditu facilior eſt, quia facilè materia peccans communicari & tranſmitti poteſt, mediante ſanguinis circulatione, ab omnibus partibus, his enim infectis, cor & non ipſe ſanguis imprimis inquinari valet. Cor quoque eſſe muſculum, & facilè poſſe ob fibras contrahi, ſuperiùs probatum eſt per experimenta, corda enim ſi eximantur ex animalibus viventibus cuſpide cultri læſa ſe contrahunt, & ſe movent impetuoſiùs, de qua re inferiùs, ubi de cauſa hujus affectus acturi ſumus, plura trademus. *Pars affecta.*

§. 3. Nunc ad *Diagnoſin* nos conferamus: Spiratio hoc in affectu eſt exigua atque rara, pulſus eſt inæqualis & impetuoſus, cor ægri quaſi concuſſum tremit, & palpitat, modò manum cordis regioni applicet. Concuſſio hæc aliquando tam vehemens eſt, ut vicinas quandoque coſtas ab ea fuiſſe factas, eaſque, quæ ſupra mammas ſunt, à ſede ſua propulſas conſtet, notantibus *Fernelio* & *Sylvio*. Totius quoque corporis arteriæ, quas aliàs in ſanis non ſentimus, hic commoventur, & imprimis illæ, quæ prope jugulum & caput ſunt, imò & nonnunquam arterias capillares in extremis digitorum validè pulſantes ſentiunt ægri. In quibuſdam illa palpitatio eſt tam perceptibilis, ut veſtimenta, quæ pectus ab externis injuriis muniunt, videantur ab adſtantibus ad motum cordis & arteriarum per intervalla elevari atque deprimi, ceu ante tres dies, quo hæc ſcribo, in juvene miro & triſti vidi ſpectaculo. Omnes hyſtericæ de palpitatione Cordis conqueruntur. Subinde quoque ſonitum ſeu ſtrepitum audire ſolent adſtantes ſatis manifeſtum, quemadmodum memorat *Foreſtus obſ.* 1 *lib.* 17. adſunt cordis anxietates; præſertim in conſtitutione hypochondriaca & ſcorbutica, & hyſterica, quas hoc malo ut plurimum concuſſas notavi. Cæterùm hic affectus facilè recrudeſcit ad quovis corporis vel animi motus, in ſpecie verò ab ira, equitatione, balneis, crapula, æſtu, immodico exercitio, Venere, horrore, triſtitia, metu, &c. Symptomata enim, quæ potiſſimum comitantur hunc affectum, ſunt ſenſus gravitatis poſt cibum, murmura inteſtinorum à flatibus excitata, indeque tenſiones hypochondriorum productæ, vertigo & tremor adeſt, & urina arenulis referta; ſi hypochondria cauſam fovent, tum ſæpe hypochondrio ſiniſtro accedentis quaſi fumi ſenſus percipitur, quem fœminæ noſtrates vapores eſſe & adſcendere ad caput dicunt, quæ verò aura frigidior. vel fumus nil aliud eſt niſi ſpaſmus à ſtagnante ſanguine & Cor convellente ſimul partes in inferiore ventre ſitas afficiente; ſi verò per conſenſum aliarum partium oriatur, facilè Medico prudenti & circumſpecto ex illarum læſione id innoteſcet, ut ideò huic rei diutiùs immorari nolimus, ſed potiùs nos convertere ad Ætiologiam. *Diagnoſis.*

§. 4. Nunc & *cauſæ* diverſorum Authorum explicationem paucis inquiramus verbis, ut in aliis à nobis *Cauſa ad mentem Veterum.*

à nobis factum affectuum explicationibus. Veteres verò *Galenici* hujus mali cauſam eſſe dicunt intemperiem cordis calidam, vel nimis frigidam, alii eorum accuſant flatuoſos, malignos, craſſoſque vapores atque ſpiritus, in pericardio, vel in ſinibus cordis concluſos & detentos, qui vel in corde generantur, vel aliunde mittuntur, ex hypochondriis nempe, aut utero, aut aliis viſceribus malè diſpoſitis, ex quibus per venas in cor remitti poſſe contendunt; nonnulli ex ipſorum ſubſelliis aquoſo atque putrido humori urinæ ſimili, pericardio incluſo, cauſam hujus affectus adſcribunt, inde cor irritari, & ad motum p. n. ſolicitari, ut & eum affectum remotè ab ira, Venere, crapula, laboribus validis, &c. produci & augeri ſtatuentes, hac ratione commoti, quòd per hæc ſanguis incendatur, & materia peccans cor quaſi obruat, indeque id nitatur, quod noxium eſt, valido motu ſeu pulſatione expellere. Idem quoque malum aliquando à polypo cordis, alioque humore aquoſo, ſanguineo, in pericardio exiſtente, enaſci non dubitant. *Paulus Ægineta l. 3. c. 34.* valentes cordis palpitationes, ſæpe ex ſanguinis in eo concepti copia, aut fervore fieri ſtatuit. *Fernelius* bilem retorridam in arteriis effuſam, & nonnunquam in præcordiis, ſæpius in liene, congeſtam accuſat. Verbo quaternionem humorum hic peccare religioſè *Galenica* natio credit.

Paracelſiſtarum. §. 5. *Paracelſiſtæ* hic pro more Tartarum ſuum obtrudunt, qui vaporoſa & reſoluta ſua ſubſtantia omnibus ineſt partibus, & cum iis ad membra defertur. Quando ergo *Archeus* cordis infirmus hunc non ritè ſeparare & expellere poteſt, inde non poteſt non fieri, quin cordis motio turbetur. Accuſant quoque ex *Mercurio ſublimato cacochymiali* ortas tetras & malignas fuligines, acutis & corroſivis ſpiritibus ſalium ſtipatas, ſpiritum vitæ obſidentes, qui, cum vi eluctari conentur, & verò in pugna reſiſtant craſſi fumi, inde talem efficiunt trepidationem & palpitationem, & ſolent quoque cum terræ motu comparare, in quo ſpiritus ſeu venti copioſi p. n. in viſceribus terræ contenti, magna vi exitum moliantur, variiſque motibus obſiſtens terræ corpus concutiant, dum in contrarium terminum feruntur, & ſic ſimili modo à vaporibus malignis in corde reſolutis fieri putant palpitationem cordis. Nonnulli eorum ſpiritus Mercurii præcipitatos, capſulam cordis vibrantes culpant; alii alimentorum tartarum non ritè ſeparatum, & ſic cordi noxium, accuſant.

Helmontii. §. 6. *Helmontius* cauſam referens ad Gas heterogeneum, vitale noſtrum Gas, de natura ſalis balſamici exiſtens, potentiſſimè celerrimeque afficiens, *Tr. Complex. atque Miſt. Elem. num.* 42. in hoc affectu auſteram ponticitatem liquorum, ſpiritum ſenſitivum contaminantem, pro cauſa hujus affectus primaria agnoſcit, inde enim cordis Archeum irritari, & ad motum inordinatum incitari contendit; ſimile quid producere etiam poſſe tetros, peregrinis ideis tinctos, & versùs cor delatos vapores, affirmat, quos tamen aliàs atro notat carbone.

Vvilliſii. §. 7. *Williſius* affectum hunc, ex obſervatione anatomica in Theologo, oriri ex ſanguinis in arteriis effluxu impedito, contendit, quatenus in cordis ſyſtole conus & latera ſimul contracta anguſtantur, & baſis cordis cum radicibus vaſorum, ob ſanguinem illic aggeſtum, & nonnihil hærentem, aut repercuſſum ampliata extumeſcit, unde fluit palpitatio cordis. Certum igitur eſt, hunc affectum à ſanguinis, aut vaſorum vitio dependere, & per id probat, quòd plethorici, & ſanguine præfervido nutriti, in hunc affectum proni ſint, indeque facilè obſtructio ſequatur, tum arteriarum cordi appenſarum, tum ventriculorum cordis, tum vaſorum pulmonalium vitio, ab humoribus intra iſta vaſa concretis orto, unde ventriculi cordis ſe non perfectè conſtringunt, atque ſanguis egreſſurus è corde, ſpatium in pulmonibus non inveniens, vaſa cordis cum violentia diſtendendo cor ipſum quatit, indeque neceſſariò efficit palpitationem cordis. Cor etiam ſpaſmodicè in hoc affectu affici, ſolidis probat argumentis, inter quæ palmarium eſt, quòd hypochondriaco aut hyſterico malo laborantibus ſolenne malum ſit, quorum affectuum cauſa merè convulſiva eſt; cor enim habere ſuas arterias & nervos, fibrillaſque motrices minutiſſimas conſtat, quæ ſi conſtringantur, aut impetuoſiùs moveantur, facilè perfluentem ſanguinem ſiſtere poſſunt, & ſic hic affectus excitatur, prout id obſervamus in timore, triſtitia, pudore, amore, ex quibus ſpiritus inordinatè moventur, & vaſa à fibris illis ſubitò & diuturnè ità contrahuntur, ut ſanguis ægrè & nonniſi per vices per cordis ſinus exiliat. A ſanguine ergò nimis in cor aggeſto & ſtagnante, ſimulque ſpaſmodica contractione fibrillarum nervearum, utplurimum oriri hunc affectum defendit, & probat prius, quòd palpitatio cordis oriatur à concretionibus polypoſis, intra cordis ſinus, vel arterias progigni ſolitis, prout & alii Practici obſervant, poſterius verò confirmat per motus impetuoſos ſpirituum animalium, facilè ſpaſmum inducentium.

§. 8. *Sylvius*, Palpitationem pro motu cordis convulſivo habens, per hoc opinionem ſuam fulcit, quòd ſit motus ex parte inordinatus, coactus, ac ſæpe vehemens; halitus quoque acres à tenui inteſtino ob vitioſam ibidem excitatam efferveſcentiam ad cor elevatos culpat, quippe qui ſanguinis efferveſcentiam conturbant, atque cor moleſtant, indeque irritant ad inæqualem ſui contractionem, nec excludit viſcoſos humores efferveſcentiam in corde turbantes; item in cordis ſubſtantia tumores carneos, aut excreſcentias oſſeas, cartilagines, vermes, vulnera, &c. cor moleſtantia. *Sylvii.*

§. 9. *Carteſius*, Sanguinis rarefactioni, ad unam vel alteram guttam factæ, indeque ſanguini intumeſcenti, & ad arterias è cordis ventriculo elabenti, pulſum naturalem adſcribit, palpitationis cordis cauſam ſanguini craſſiori vel ſpirituoſiori, impetuoſiùs vel placidiùs efferveſcenti, indeque vel celeriùs vel tardiùs cordis ſinus tranſeunti acceptam refert; quodſi ergo plures particulæ ſpirituoſiores ſimul & viſcoſiores in maſſa ſanguinea reperiuntur, non poteſt non fieri, quin affectus hic excitetur, viſcidiores enim particulæ, cùm à ſpirituoſioribus celerrimè commotis non tam citò diſjungi queunt, propter figuras ſcilicet tenaces ſibi invicem magis cohærentes; hinc quoties hæ particulæ vitioſæ ventriculos cordis ingrediuntur, & quamprimum rareſcunt, majus tunc ſpatium requirunt, unde neceſſe eſt, ut cordi ac arteriis quædam vis inferatur. *Carteſianorum.*

Ex deductis ergò liquet palpitationis cauſam ut plurimum ſanguinis tum cruditati, tum viſcoſitati, adſcribendam eſſe, indeque cordis ventriculorum atque arteriarum tunicas affici & conquaſſari, quod ipſum exinde probant *Carteſiani*, quòd fermentationis actio aliàs in liquoribus fermentandis languens, v. g. muſto, injectis fructibus crudis, i. e. immaturis, facilè promoveatur; accedit & quia laborantes hoc morbo viſcida excernunt, unde eò magis fermentatio ſanguinis aucta concludi poteſt, crudior enim & viſcoſior ſanguis in cor revertens, immodicas & naturæ haud congruas efferveſcentias & ebullitiones, vehementiores cordis dilatationes & motus p. n. tanquam ventus procellarum, palpitationum cauſas facilè excitare ſolet, quod etiam à juvantibus & nocentibus, & ſic à poſteriori, concludunt; quia ægri diaphoreticis juvantur, & à viſcidis læduntur, à cibis enim viſcoſioribus inter epulas aſſumptis, quales ſunt lac dulce ſaccharo permixtum, pedes animalium, piſces marini, oſtreæ, &c. hunc affectum ortum fuiſſe, plures norunt Practici. Nec tamen negant hujus ſectæ mortales,

naſci

naſci poſſe hunc morbum à nimia ſanguinis copia, & particulis acribus, acutis & ex auriculis cordis in ejus ventriculos & fibras irruentibus, hoc argumento perſuaſi, quòd exercitium vehemens, curſus, ſaltatio, Venus, commovendo & ſpiritus agitando hunc affectum producere valeant. Ita quoque à contractione & coarctatione ventriculorum cordis, ſive à polypo, ſive à pituita, ſive à verme, ſive à calculo, hunc affectum produci poſſe nulli dubitant, plus ſolito enim tunc ſpiritus influunt animales, & fibras cordis & arteriarum ſpaſmodicè contrahunt, & meritò hunc affectum referunt inter morbos ſpaſmodicos; vide *acutiſſimi Waldſchmidii Fundamenta Medicinæ p. m.* 86. & hæc de aliorum opinione dicta ſunto.

Noſtra opinio de Cauſa.

§. 10. Nos verò, antequam ad cauſam hujus affectus explicandam accedamus, priùs quædam de cordis actione naturali præmittamus, ut eò magis eluceſcat cordis actio præternaturalis. Primò itaque ante omnia ſupponimus, Regem ſæpius nominatum Cardimelechem à Deo T. O. M. ad hujus ſtationis officia ritè peragenda ordinatum, qui non tantum cordi tanquam habitaculo proprio, (in ſpiritibus animalibus ſubtiliſſimis membranas cordis nervoſque incolentibus) ſed & reliquis præmunimentis h. e. toti pectori proſpiciat; ſacra enim ejus ſedes Cor inſtar penuarii eſt, in quod portantur variæ dapes, quòd ſi itaque hæ ob aliquam cauſam corrumpantur, non tantùm totum cubiculum repletur fœtore, ſed & inde Rex turbatur, & aliquando planè interimitur. Cor enim eſt officina in qua chyli in ſanguinem tranſmutatio peragitur, & quidem chylus lymphæ permixtus in axillarem venam ſiniſtram (ubi rudimenta ſua accipit ſanguis) per ductum thoracicum (qui in hominibus plerumque in latere dextro, in brutis verò in latere ſiniſtro conſpicitur) infunditur, ab eo ſubigitur, ejuſque motu in dextram cordis auriculam, dein dextrum ventriculum propellitur, & poſtmodum mediante noſtro Rege in ſanguinem ſimilem tranſmutatur. Neque tantopere admirandum, quòd chylus albus tam citò rubeſcat, cùm id in chymicis facilè fiat; limpidiſſimum enim mihi ſervo liquorem, qui affuſo ſpiritu acido in momento rubeſcit. Cor enim primarium eſt viſcus, dein arteriæ, quibus ulceratis & læſis, ſanguis effluere, & circulatio impediri debet, unde omnia cordis vulnera conſenſu omnium Medicorum dicuntur lethalia, quod & confirmat Nob. *Segerus* in Triumpho Cordis, ajens: Non compertum eſt unquam, quendam vulnerato corde evaſiſſe; interim aſteriſco notandum velim, quòd in *Comitatu Naſſovico* in apri corde globulus plumbeus, & planè carne obductus abſque ullo incommodo, & vitæ diſcrimine repertus ſit; erat enim aper magnus, & cùm venabulo exceptus eſſet, id unicuique deprehendere licuit, non nudius tertius, ſed diu ante vulnus eſſe factum. Paucis hic jam excuſſis, Cordis uſum examinemus, & quidem plures Neotericorum à calore cordis innato per elixationem ſanguinem in corde fieri contendunt. Nonnulli ſanguinem repetito curſu ad cor delatum à flammula vitali in ejus ſinu ſiniſtro flagrante rarefieri, calefieri, accendi, & ita chylum permiſtum attenuari, ſicque in ſanguinem mutari ſibi imaginantur. *Sylvius* verò ex lympha acidula cum ſanguine per venas axillares deſcendente, & ex bile cum ſanguine per truncum venæ cavæ adſcendente, iis & in corde confluentibus, ob contrarietatem acidi ex lympha cùm ſale urinoſo bilis, efferveſcentiam in cordis ventriculis oriri ſtatuit; hac enim efferveſcentia excitata, ſanguis non tantùm incaleſcit & ſpirituoſior redditur, ſed quoque chylus tranſmutatur in ſanguinem. Sed cùm bilis motus, ab ipſo ſuppoſitus, non adeò certus ſit, & lympha non tam ad ſenſum acida, nec ſanguis adſcendens non adeò bilioſus ſit, ut efferveſcentiam hanc excitare poſſit, inde meritò judicium noſtrum ſuſpendimus, & vix id nobis perſuadere poſſumus, quamvis huic opinioni & *Nob. Wilbelthen Rhyne* ſubſcribere videatur, dum inquit: Bilis univerſalis in ſanguine motus, ſive circulationis author primarius, particulari etiam agitationi ſubjacet, dum ſubacidæ lymphæ obvia vitalem excitat efferveſcentiam, dum inter ſe particulis diverſa figurarum acie inſtructis dimicant, ut innatum calidum jugiter toto in corpore foveatur. Nos verò perſuaſi ſumus fermentationem & inſequentem rarefactionem non fieri niſi in ſtagnantibus, & quidem diſproportionatis liquoribus, commoti enim liquores nullam fermentationem, ſed efferveſcentiam potiùs inſtituunt ſubitaneam, ſi ſunt diſproportionati, quoniam verò motus circulationis citus eſt & eſſe debet, & ſexies per horam meo calculo ad *B. D. BonteKoe* verò calculum tredecies per cor circulatur, tota maſſa ſanguinea, hinc nullam in circulantibus ſuccis fermentationem locum habere videtur, niſi ſtagnet, atque tum ſtagnatio fermentationis cauſa eſt, & non contrà; ſolam ergò hic accuſari poſſe circulantium humorum craſſitiem mihi perſuadeo: quemadmodum enim accidit ut fortiori motu corporis, ſanguinis motus auctus, & in pulmonibus aggeſtus, neque verò per Cor ita uno impetu tranſiens, ſed pauliſper ſufflaminatus ſanguinis circulus, in corde palpitationes producat; quidni craſſitie peccans ſanguis, & lentum curſum perficiens, abſque tali motu in pulmonibus aggeſtus eaſdem producet? Accedit ſanguini immixta acrimonia, qua lentè vel coactè Cor tranſiens, fibras compungit, & ad contractionem ſpaſmodicam irritat, tùm ſibi ipſi viam magis adhuc anguſtans. Sola ergò circulationi. neceſſitas interrupta & interceptus liber motus, ſanguinis craſſioris conſequens eſt & palpitationum proximior cauſa; id quod ferè omnes cauſæ remotiores demonſtrabunt. Helmontius in ventriculo ſiniſtro fermentum quoddam ſtatuit vitale, ſpiritibus vitalibus nempe inductum, & vitaliter illuminatum: Hoc verò fermentum acidum & urinoſum, in quo jam reſident noſtri Reges, Microcoſmetor, Cardimelech & Bithnimalca, in ovi puncto ſaliente jam radicatum eſſe, ob ſpiritum nempe ſalinum volatilem cum *Nobil. Ettmüllero* audacter ſtatuimus, quod & jam olim novit *Charleton* in Oeconom. Anim. p. 65. ajens: Luculenter apparet, ſpiritum vitalem in ſeminali primo virtutis plaſticæ opera excitatum, & igneſcentem eſſe, nobiliſſimum enim illud principium, quod calore motuque puriorem colliquamenti partem ex albo in rubrum colorem mutando ſanguinem in embryone primùm conficit, haud difficile erit id explicare, quidnam chylum ſimiliter in ſanguinem convertat, atque ejuſdem operis author per totam deinceps hominis vel animalis vitam exiſtat. Ad vitam enim diutiùs ſartam tectamque retinendam pabulum Cardimelechis h. e. particulæ volatiles ſuaves hæ balſamicæ ſeu ſulphureæ ſanguinis debent, quantum poſſibile, conſervari; cùm ergo tunicæ, & membranæ venarum & arteriarum ſint poroſæ, & ſenſim deterantur, & eorum textura rumpatur, indè non poteſt non eſſe, quin hæ particulæ volatiles per has aperturas cum tempore avolent, ſanguis deſinat eſſe volatilis, & tandem pulſet ſenum corda mors. Principium ergo vitæ conſiſtit, in quantum ſcilicet ſanguis in motu per volatiles ſive particulas alkalicas h. e. ſpiritus animales continetur ac conſervatur.

Ex quibus nunc præmiſſis facilè quis cauſam palpitationis cordis hariolari poteſt, & illam eſſe diverſam & variam, pro varia & diverſa ſanguinis & ſpirituum textura, volatilitate & fixitate certum eſt, conſiſtit enim aliquando in coagulatione ſanguinis certo in loco cordis excitata, ut plurimum tamen illa fit noſtro calculo ex ejus nimia irritatione, quæ fit vel à ſale acri corroſivo, qui per arterias Coronarias deponitur in parenchyma Cordis, vel fit etiam à ſanguinis viſciditate & ſpirituoſitate juxta *Celeb. D. Craan.* Cauſa enim hujus affectus ut plurimum conſiſtit in inordinato ſpirituum animalium influxu, eſtque parvæ cujuſdam Epilepſiæ ſpecies: quod ſi ſanguis viſcidus craſſior & ob ſtagnationem fermentiſcibilis

bilis fuerit, & ſpiritus incitatiore motu influunt, tanto cum impetu una cum ſanguine ex Cordis thalamis quaſi exploduntur. Nonnunquam particulæ vellicantes in tubulos parenchymatis Cordis deponuntur, & irritando depravatos hos cient motus; hinc ſcorbutici ſanguine craſſo & acri præditi & quæ facilè fiunt hyſtericæ, hoc affectu ſæpiſſime afficiuntur. Breyemtiæ *D. Menzingerus* obſervavit vermem in thalamo Cordis latentem excitaſſe palpitationem Cordis, quem & poſt mortem exemit, & inde orta nimia commotione, à qua maximè inquietatur Cardimelech noſter. Commotionem enim hanc cordis lædi poſſe à variis cauſis, nemo, niſi qui cerebrum in calcaneo gerit, negabit; & quidem 1. ab acido acri in ipſa maſſa ſanguinea contento, vel ab aliis partibus inferioribus affuſo, à ſucco ſcilicet pancreatico nimis auſtero, aut à ſero ſcorbutico nimis volatili, in ſanguine abundante, aut ab aqua acri in pericardio latente, & per vices cordi communicata, hunc affectum produci poſſe, ſole meridiano clarius eſt. Nullos enim excludimus humores, ſive acidos, ſive viſcidos, ſive auſteros, ſive pituitoſos, acres, modò acrimonia ſua cordis parenchyma ejuſque fibrillas ad convulſivum, & palpitantem motum irritare, & ipſi ſanguini grumeſcentiam, ſive ſpiſſitudinem conciliare queant, ut in medio motu quaſi impediatur, qui, ne ſubſiſtat, motu ſubſultorio excutitur, unde fluit, cui nunc litamus, palpitatio; ſic & ſpiritus animales tumultuantes & ad cor & arterias impetuoſiùs ruentes, ipſa ſæpius, niſi ſemper, ſpaſmodicè afficere credimus, inde enim deducimus pulſum illum frequentiorem & vehementiorem, calorem, &c. Omnes nodos Gordios promptiſſime ſolvit *Jacobus Sylvius*, ad cujus oceanum cui volupe eſt, quilibet excurrere poteſt. Cauſa palpitationis Cordis eſt, ceu diximus, quicquid quacumque ratione muſculos cordis aut nervos moventes irritare, & hinc ex impetu ſpirituum convulſivam conſtrictionem inferre poteſt. Inter Cauſas remotas referunt utplurimùm aquam illam acriorem Cor irritantem. Inter externas referimus Vermes, abſceſſus cordis, polypos & calculos, quæ omnia facilè hunc affectum producere valent. Sic etiam hypocondriacis familiaris eſt hic affectus ſpaſmodicus ob communicationem, quam nervi ſplenetici cum cardiacis habent. Flatus cum ſanguine circulantes (ob poros ubique occluſos & convulſione quaſi coarctatos) non rarò eſſe in cauſa haud dubitamus, ritè enim diſtinguendum eſt inter cauſam immediatam & mediatam. Sic quoque *Cl. D. Zvvingerus* vidit Cordis palpitationem diuturnam & tandem lethalem à polypis in utroque cordis ventriculo enatis productam, teſtantibus *Ephem. Germ.*

Prognoſis. §. 11. Itaque ſic ordine jubente jam ſigna *Prognoſtica* paulum diſpiciamus. Ratione *ſalutis & mortis* in genere malum hoc eſt periculoſiſſimum, atque vitam indè periclitari, indè conſtat, quòd pars affecta eſt nobilis, & ſancta, ſcilicet ſedes noſtri Regentis. Symptomata quoque ſunt vehementiora, ut ſyncope, catarrhus ſuffocativus, convulſiones, &c. planè verò funeſtus, & haſta abiicienda eſt, ſi aliquid maligni accedat; proinde ut & affectus ſæpe lethalis exiſtit, ob impeditam ſanguinis diſtributionem ordinariam. Is tamen, qui accidit ſymphatheticè, non adeò metuendus eſt, æternæ enim veritatis eſt in ſcholis medicis aſſertum: *Quæ per conſenſum exoriuntur ſymptomata, iis, quæ per eſſentiam fiunt minus periculoſa. Timæus l.2. ep.23.* affectum hunc, quoad eventum, dubium dicit, quia pars princeps laborat, dein quia ſæpe in ſyncopen lethalem degenerat. Cæterùm difficilior eſt hic morbus curatu in mulieribus, ob corpora impuriora & viſcoſiora, & ob vitam ſedentariam, quàm in viris; quòd ſi malum ſæpius poſtliminio revertatur & ægrum affligat, periculum eſt ne eum è medio tollat. Sin in ſacra arce ſoluta unitas conjuncta fuerit, æger pro deſperato habendus eſt; & quamvis nonnulli ab hoc triſti malo liberati ſint per venæ-ſectionem, victumque extenuantem, & alia medicamenta generoſa, de quibus ſtatim agemus, è contra ſunt qui fruſtra hiſce tentatis poſt annum, vel plures menſes, eo malo rurſus correpti fuere, & ante ſenectutem morte præventi, quemadmodum & alii per acutas febres, nonnulli verò cùm ſani viſi fuerint, ſubitò & ex improviſo per animi deliquium & catarrum ſuffocativum extincti ſunt. Periculum enim certum repentinæ mortis imminet, ſi hic affectus diutiùs affligat, ſæpiuſque redeat. Quod ſi à cauſa externa malum oriatur, uti à veneni ictus, vel plagæ violentia, res quoque periculi plena erit; attamen hoc in caſu non planè deſperandum, ſed cautela hac ſemper Medico opus eſt, ut ſuſpendat in dubiis prognoſticon, ne artis famæ noſtræ elogio aliquid detrahat, & famæ ſuæ prodigus ſit. Tandem hoc malum non tam ſyncope correptis ſolenne, quàm iis, quibus lien tumidus eſt, atro fæculentoque ſanguine ſcatentibus, hypochondriacis nempe. Cachectici facilè in hunc incidunt morbum, ceu virginem novimus in aula noſtra nobilem, maximè hoc affectu vexatam. Alium cognoſcimus Juvenem, qui poſt Epilepſiam incidit in hunc affectum. Denique terminatur ut plurimum palpitatio cordis reſolutione, & correctione materiæ morbificæ, quo facto circulatio ſanguinis in corde reſtituitur, & Regentes noſtri Microcoſmetor, & Cardimelech liberum regnandi exercitium recuperant, modò, quæ nunc ſequitur, cura obſervetur.

§. 12. Et quidem primus eſt fons *diæteticus*, ex quo Medicus auxilia adfert ægrotanti. Quantum verò tum à morbis, tum à morte præſervatoriarum virium ſit in juſto diætæ regimine, quotidiana docet experientia, & facit huc aureum id dictum *Senecæ* de brevit. vitæ c. 1. *Non accepimus brevem vitam, ſed (per luxum,) fecimus, nec inopes ejus, ſed prodigi ſumus, ſicut amplæ opes, ubi ad malum dominum pervenerunt, momento diſſipantur, ac quamvis modicæ, ſi bono cuſtodi traditæ ſunt, uſu creſcunt.* Quare & nos, ut in omni re, ita hic maximè in palpitatione cordis obſervanda ſolliciti, non ſolum agemus in genere, ſed in ſpecie deſignabimus, qualem diætam in hoc affectu ſuadeamus, & qualem diſſuadeamus. Ad hanc autem non duntaxat cibum & potum pertinere, ſed hìc, ut notiſſimum eſt, omnes res *non-naturales* extendi, ex præcedentibus jam conſtat, de quarum ſingularum uſu & abuſu paucis diſſeremus. *Cura Diætetica.*

Aer ergo eligatur purus, nullis inquinamentis, aut nebuloſis, ſalſiſque exhalationibus infectus, prout in locis maritimis eſt, qui niſi voto Medici reſpondeat, arte corrigi debet, excedente enim frigore, is calefaciendus eſt fumo fol. laur. juniper. &c. facto, calore vero urgente, is temperandus eſt quovis modo, inde licet non loculo, tamen ſanitati peſſimum conſulit, qui

——— *Extremos currit mercator ad Indos*,

& inde procellas hujus morbi in ſuum caput, ut cæcius nubes, attrahit. Peregrinus enim æther ſæpiùs circulantium humorum motum per pulmones attractus ſufflaminare & palpitationes producere valet: quemadmodum metallarii ex aura arſenicali, & Chymici ex præparatione acidorum fortium non rarò hoc experiuntur malum, ceu nuper id in Pharmacopœo noſtro aulico obſervavimus: Sunt & alii qui ex infeſto odore mox cordis palpitationes percipiunt: ex aſpectu cancri novi ſtudioſum quendam in palpitationem Cordis incidentem.

Alimenta ſunto, quæ probum & laudabilem, nec viſcidum nec ſeroſum, nec tenuem, nec ſalſum acremque ſanguinem & ſpiritus (qualis enim ſanguis, tales ſpiritus) generare valent; quo ſimpliciora enim, eo meliora, teſte *Cornelio Celſo*; cibus ergo ſit temperatus, boni ſucci, pro melioris ſanguinis generatione juſcula condiantur croco, macere, cinamomo, aliiſque aromaticis tum herbis tum radicibus.

Huc

Huc quoque conducunt brodia, in quibus radices aperientes aſparagi, ruſc. fœnicul. cort. capp. &c. fuerint decoctæ, chocolatam Indicam in juſculo quotidie exhibitam reperi probatam Fugiantur è contra olera, & legumina à quibus *Celeberrimus Malpighius* ipſemet incidit in palpitationem Cordis; cibi flatulenti, craſſi, viſcidi, acres, ſalſi, & exceſſivè acidi; nocet quoque ingurgitatio fructuum hortenſium, lactis, carnium fumo induratarum. Cibi enim hi frigidi & flatulenti per ſe chylum flatuoſum (potius acrem) generant, teſte *Galeno de palp. c.5.* Saliti cibi maximè hic obſunt, quia ſero ſcorbutico acriorem addunt ſtimulum, & per conſequens ſanguinis & ſpirituum motum & impetum accelerant ſtagnando, ſcorbutici enim ut plurimum hoc morbo vexantur.

Potus ſit vinum tenue, odoratum, aqua dilutum, in palpitatione verò calidiore, ubi vini uſus nocet, loco hujus bibat cereviſiam optimè defæcatam vel potum calidum Theæ vel Coffeæ, vel potum cordialem ex corticibus citri, arant. cinamom. paratum, in quem finem conducunt Acidulæ Doningſteinenſes, vel Swalbacenſes Martiales, ut & Embſenſes calidè aſſumptæ, quorum uſu & nos triſte ſeveri hujus mali jugum excuſſimus. Vitet è contra æger vina generoſa, ſulphure item multo corrupta, à quibus furor ſanguini & ſpiritibus animalibus conciliatur, & cor ad motum extraordinarium ſolicitatur incitaturque, monente quoque *Helmontio*, palpitatio nempe cordis vini helluones exercet, ut & artiſtas diu multumque circa aquas fortes occupatos, quia miaſmatis ſuis ſanguinem incraſſant, & ſpiritibus noxam affricant. Nocent quoque hoc in caſu aquæ vitioſæ, ſtagnanteſque, & ex hiſce aquis parata cereviſia, flatulenta, non bene, cocta, ac lupulata, acida, &c. quæ omnia vitioſum ſanguinem, & conſequenter ſpiritus etiam vitioſos producunt. Æger ergò ex juvantibus & nocentibus cautus factus ea, quæ noxia videt, vitet, & ſanitati potius quàm gulæ ablandiatur.

Motus corporis ſit moderatus, nimius enim ſanguinem & ſpiritus animales exaltat figitque, furorem ipſis conciliat, & illos facilè ad ſpaſmodicos inſultus excitandos elicit. Sic & *Quies* nimia nocet, vita ſcilicet ſedentaria, notante *Helmontio*, qui otioſos palpitatione cordis affligi dicit, quia ſcilicet chylus non rectè elaboratus in culpa eſt, item quòd ſanguis non rectè actuetur, qui dein ſtagnat, craſſus viſcidusque redditur, & per conſequens acrior & vellicans, hinc quoque non difflantur per tranſpirationem particulæ aliàs evolare ſolitæ ſeroſæ nempe, aceſcenteſque, ſed in maſſa ſanguinea, imprimis circa ſedem Auguſtam, permanent, eam cruditatibus atque excrementis multis maſſæ ſanguineæ & ſpiritibus animalibus in nervis exiſtentibus infenſis, & hunc affectum ſæpiſſimè producentibus, augent.

In procuratione *ſomni & vigiliarum* pro generatione hujus affectus, maximè omninò faciendum illud *Terentii*: *Ne quid nimis*; & ſemper in recenti memoria habendus Hippocratis Divini noſtri Coi aphoriſmus: *ſomnus & vigiliæ modum ſi exceſſerint, malum*; ſomnus enim immodicus ſpiritus torpidos, atque ſic ad actiones debitas inhabiles reddit, atque ſimul ſanguinem in motu torpidum efficit; vigiliæ etiam nimiæ ſpirituoſas particulas in maſſa ſanguinea abſumunt, ſicque ſanguinem vapeſcentem, lentum, viſcoſum atque acrem relinquunt.

Quod *Excreta*, ac *Retenta* concernit, illa ad naturæ circulantis leges revocentur, aliàs exiſtunt affectus noſtri authores & fabri; Menſtruorum ergò in ſexu fœminino, & hæmorrhoidum in utroque, atque hæmorrhagiæ narium fluxus inhibiti reſtituantur, ne particulæ vitioſæ in ſanguine retentæ illum variis inquinent impuritatibus, ac planè corrumpant.

Animi pathemata ſeu affectus, præſertim *iram*, (in qua etiam aliàs in artubus obſervatur tremor, quidni & in corde) triſtitiam, metum, gaudium inſperatum, Veneris ludibria, inter quæ nuper vir tali actui Venereo operatus, prout mihi retulit, in talem palpitationem cordis incidit, ut niſi receptui cecinniſſet, ſuffocatus fuiſſet, & alia vehementiora ſedulò fugiat æger; in ira enim ſanguis cum ſpiritibus animalibus cæteriſque fluidis contrariis veluti motibus agitatur & convellitur, hinc fiunt bilis & ſucci pancreatici effuſiones, ſupervenit diarrhœa, cor tremit vel palpitat, facies mox pallet dein rubet, os ſpumat, taleſque furibundis & Epilepticis ferè ſunt ſimiles: & inquantum poſſibile aliena à ſe putet æger, magna etenim horum vis eſt in ſanguinem & ſpiritus, inflammationes etiam pariunt, tremores, febreſque mediantibus ſpiritibus accendunt, & neſcio quę alia mala ex equo tanquam Trojano prodeunt, quantum enim etiam in optimè ſanis noceant, quanta quoque graviſſima inferant mala, quotidiana experientia fidiſſima magiſtra ſera hic peccantium pœnitentia abunde ob oculos ponit.

§. 13. *Præmiſſis* his curationem *pharmaceuticam* aggredi libet, initio facta ſecundùm methodum noſtram hactenus obſervatam à Veteribus, eorundem pyxidibus excuſſis. Omnium ergò primò *illi*; ſi corpus cacochymicum fuerit, humores naturæ obedientes reddebant *præparantibus*, ut ſunt ſyr. de duabus radicibus, byzant. oxymel ſimpl. compoſ. ſquill. aq. betonic. decoctum aniſi, betonic. fœnic. In melancholicis in hunc finem utuntur ſyrupo de epithym. de lupulis, de pomis, &c. In bilioſa verò conſtitutione, ſucc. limon. acetoſ. aq. lactuc. violar. bugloſſ. roſar. cichor. Quos humores ita præparatos tandem expurgant *Evacuantibus ſuis medicamentis*, ex. gr. In conſtitutione calidiore, ſyr. de multiplici infuſione roſar. rhabarb. In melancholica verò diſpoſitione exhibent diaſennam, confectionem Hamech, pilul. Indas, de lapide laxul. ſine quibus eſſe nolo, ſenn epithym. In caſu verò ubi morbus hic à frigidis & pituitoſis humoribus oboritur, præſcribunt agaricum trochiſc. pil. de agaric. &c. Ut plurimum quoque pro ſummo remedio deprædicant venæſectionem, quam ad animi deliquium uſque inſtitutam volunt, in calidiore ſc. conſtitutione, in frigidiore natura cordis eam haud admittentes. Demum materiam heterogeneam quamcumvis ad partes ignobiliores deducere laborant, clyſteribus, cucurbitulis, frictionibus & ligaturis dolorificis, &c. Tandem *corroborant* intemperiemque ſanguinis vel calidam vel bilioſam, vel frigidam aut pituitoſam, ſequentibus medicamentis *roborantibus* dictis, emendant, ut ſunt ſpec. diambr. confect. alkerm. aromat roſat. theriac. cum aq. bugloſſ. exhibita, moſcus, diamoron, diamoſch. dulc. vinum Hippocr. ſucc. bugloſſ. cort. citr. condit zedoar. N.M. caryophyll. *Externè* Epithema ex aq. cord. majorann. & ſacculos ex ligno aloes, ſpec. diambr. aliiſque aromaticis paratos applicare jubent.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

In calida verò palpitatione, præter ſupra dicta corroborantia conducere ajunt, ſpec. diarrh. Abb. diamarg. fr. diatrion-ſantal. Syr. de ſucco granator. acetoſ. de pomis, de bugloſſ. de limonib. cydonior. &c. In hoc caſu externè epithemata ex floribus nymphææ, roſar. rubr. fl. bugloſſ. violar. cum aquis refrigerantibus cordialibus, vel ſacculos iiſdem ſpeciebus repletos parare & applicare ſolent; varia quoque balſama & linimenta cordialia præſcribunt, ex. gr. ligni aloes, Rhodii, N. M. expr. concinnata. Convenire ajunt omnis ſortis palpitationi ſpecialiſſimè Meliſſam, bugloſſam, borraginem, corallia, margaritas, lapides pretioſos, os de corde cervi, ebur, unicornu &c. ex quibus prudens Medicus facili Marte formulas conſcribere poteſt, quibus verò nunc ſuperſedebimus.

§. 14. *Hermetici* in curatione palpitationis cordis ea exhibenda ſuadent quæ ſpiritus vitæ oppilationem tollunt, fumos cachymiales diſcutiunt atque balſamum vitæ maximoperè corroborant; inde Paracelſus aurum præparatum ad ℈j. in aq. lavendulæ per alcohol. vini extracta propinandum vult; commendant etiam alii ex ipſorum grege oleum corallorum, tincturas gemmarum, ſapphir. hyacinth. &c. imprimis auri, ſi ejus gutt. 4. vel 5. cum vino meliſſato porrigantur; nonnulli laudibus evehunt hoc in affectu oleum cinamom. ſuccin. ad gutt. 3. Eſſentiam verò margaritarum in ſyrupo cort. citr. & cum moſcho datam. Sic & *Quercetanus* magni facit eſſentiam ex corde cervi cum ſpir. alco-

Paracelſiſtarum.

alcoliſ. chelid. CC. monoc. cum alkohol. meliſſæ, moſch. cum ſpir. vini ther. xibeth. & caſtor. cum menſtruis ſuis extractam. Multi extractum cochinellæ, vel granorum chermes haud malè præferunt confectioni alkerm. tanquam cordialiſſimum. Reliqua & externa, quæ hinc inde apud Authores proſtrant, & hactenus fide non conſtiterunt, haud libet hic apponere, ne nauſeam pariamus.

Helmontii. §. 15. Sequitur *Helmontius*, qui optimè ait cap. 15. „ de febrib. num. 7. Deinde, etſi vegetabilium & animalium eſſentiæ ſint calidæ; illorum tamen ſalia „ volatilia (quæ nunquam vidiſtis) ſunt temperata. „ Adeò, ut ſi oleum cinnamomi, caryophyll. lavendul. „ &c. noveris tranſmutare in ſalem volatilem, nactus „ ſis medicamentum temperatum, efficiens quantum „ de iſtis ſimplicibus ſperari poteſt in palpitatione cor-„ dis. Hoc in caſu ille quoque magni facit *Opiata*, obſervavit enim cap. 9. de *lithiaſi* §. 17. quendam Chymicum dudum circa aquas regias commoratum, incidiſſe in palpitationem cordis terribilem, tandem in dolores brachiorum, cui & os in latus dextrum fuit convulſum, noctes quoque paſſus eſt inſomnes, cum branchiorum doloribus profundis, atque inſigni macie correptus, propter aquarum conceptas ponticitates, fruſtra interim ad affectum hunc tollendum quælibet tentabantur exteriora remedia, ſolo verò laudano per dies 13. exhibito planè reſtitutus æger, habitum dein mox atque priſtinum robur recuperavit; de quibus & vide inferius criſin noſtram.

VVillisii. §. 16. *Willisius* cùm cordis palpitationem vel à ſanguinis, vel ab arteriam cordi appenſarum vitio dependere ſtatuat, & cauſas multiplices alleget, proin etiam *curationem* diverſimodam inſtitui debere aſſerit. Quando ergò hic affectus à ſanguinis vitio procedit, intentio erit therapeutica, ſanguinem uitioſum nimis aquoſum nempe accendere, & ad meliorem efferueſcentiam & craſin exaltare, ejuſque principia activa depreſſa aut diminuta augere, in quem finem ipſe commendat medicamenta *ſpirituoſa*, item *ſalina*, *ſulphurea* & maximè imprimis *chalybeata*; ſunto formulæ ex Authoris gazophylacio:

℞. Tinctur. antimon. ℥ ß.
Martis aperitiv. ʒ j ß.

M. d. ad uitr. exhibeatur in ſeq. julapio ad gutt. 20. bis de die.

℞. Aq. fol. ari ℥ iij.
Puleg.
Hyſſop. ana ℥ ij.
Lumbricor.
Mirabilis ana ℥ j.
Sacchar. roſat. ℥ ß. *M. d.*

Quod ſi uerò affectus hic ab arteriarum obſtructione & polypoſis concretionibus ortum ſuum habeat, conducent medicamenta *ſalina*, & ex ſale uolatili præſertim parata, ut ſunt ſpir. ſalis, ſal. armoniac. & ope hujus cum milleped. uel aliis uolatilioribus parata tinctura, ſpir. C. C. fuligin. lign. guajac. buxi &c. Sin affectus excitetur à nimia efferueſcentia, & acrimonia ſanguinis, tunc & ipſe uenæſectionem inſtituendam præcipit, ſimulque alia julapia cordialia temperata & refrigerantia præſcribit. Quia verò Nob. Author hanc affectionem ſæpius *convulſivam* eſſe arguit, ea propter ſuadet, & intermiſcit reliquis *antiſpaſmodica*, & quidem ſpecifica longa ipſius experientia nobilitata; eſto formula:

℞. Spir. ſuccin.
Sal. armoniac. ana ʒ j ß.
Tinct. antimon. ʒ ij.
M. D. ad gutt. 15.

In julapio vel aqua appropriata, imprimis ſequente, exhibenda:

℞. Aq. cinamom. bugloſſ.
Cord. cerv. ana ℥ j ß.
Cord. H. Sax. ℥ j.
Confect. alKerm. c. ʒ j ß.
Perlar. præp. ʒ ß.
Sal. volat. C. C. ℈ ß.
Syr. perlar. Zvvelfer. ℥ j. *Miſc.*

Tandem frictiones, cucurbitulas, ligaturas, hirudines, fotus, unguenta, emplaſtra, epithemata, ex cardiacis, aromaticis parata Medico prudenti concinnanda & applicanda commendat.

§. 17. *Sylvius*, ſi palpitatio cordis à viſcoſo & acri humore exſurgere videatur, præſcribenda monet medicamenta *alterantia*, *incidentia* nempe, & *acrimoniam temperantia*, in quem finem ſeq. junioribus Medicis revelat: *Sylvii.*

℞. Aq. cinamom.
Meliſſ.
Borragin. ana ℥ j.
Syr. borrag.
Bugloſſ.
Card. bened. ana ℥ ß.
Spir. vitriol. Mart. ℈ ß.
F. Mixt. cochleatim ſæpius aſſumenda.

Ad humorem autem iſtum viſcoſum, ac pituitoſum acrem educendum ſuadet purgantia, omnibus verò aliis præfert pilulas ex gumm. quæ optimè glutinoſos ſolvunt humores, inciduntque:

℞. Gumm. galb. acet. ſquill. ſolut. & iterum inſpiſſat. ʒ ß.
Vitrioli Martis ad alb. calcin. ℈ j.
Reſin. jalapp. gr. xv.
M. f. pil. n. 30. *pro duabus doſibus.*

Superbibendo poſt horas duas juſculum, in quem finem ſequens & commendat apozema:

℞. Rad. apii. ℥ j.
Ari ʒ j.
Raſur. lign. ſanct. ℥ iij.
Bacchar. laur. ʒ ij.
Pulp. colocynth. ʒ j.
Sem. carvi ℈ ij.
Cort. arant. ʒ ij.

Coq. in ſ. q. aq. font. in colat. ℥ xxx. *diſſolv. ſyr. roſar. ſolut. cum ſenn.* ℥ iij. *ſpir. vini rectificat.* ℥ ij. *M.*

Sumat æger hujus apozematis ℥ iij. Extra paroxyſmum curat hunc affectum ſenſim per alterantia & evacuantia lenientia, ſæpius exhibenda aliiſque ſpecificis maritanda, in calidiore verò caſu venæ-ſectionem & cucurbitulas haud ſpernit.

§. 18. *Carteſiani* affectum hunc oriri, ceu diximus, vel à ſanguine nimis viſcoſo, vel à nimia ejus rareſcentia, vel à coarctatione ventriculorum ſpaſmodica ſtatuunt. In priore ergò caſu indicatio therapeutica erit, ut viſcoſus ſanguis volatiliſetur, in quem finem *diaphoretica*, & ſalia volatilia quæcumvis tanquam generoſa admittunt, ex. gr. *Carteſianorum.*

℞. Mixtur. ſimpl. ʒ iij.
Eſſent. anodyn. confort. noſtr. à ℈ ß.
M. d. in vitro.

Vel

℞. Tinct. bezoart. Michael. ʒ j ß.
Antimon. ℈ j.
Eſſent. opii ambrat. gutt. vj.
M. d. ad vitr. doſis eſt gutt x.

Hic. & conducet pulv. diaphoret. Nobil. *Cranii* ex antimon. & caphur. parat. Conducet & hic decoct. ex lign.

Secunda indicatio curationis eſt, ſanguinem nimis rareſcentem, & efferveſcentem corrigere per venæ-ſectionem & incraſſantia, ponderoſa nempe medicamenta, indè ſequens electuarium haud inconveniens erit:

℞. Conſerv. roſar.
Borrag.
Bugloſſ ana ℥ j.
Confect. de hyacinth. ʒ ij.
AlKerm. ʒ j.
Tinctur. corallor. ℈ j.
Spec. de gemm. frig. ℈ iv.
Oſſ. de cord. cerv. ʒ ß.
Lapid. hyacinth. præp. ℈ j.
Syr. acetoſit. citr. q. ſ.

F. Electuarium, de quo capiat æger per vices quantitatem nucis caſtaneæ; vel ſequentem pulverem:

℞. Mar-

♃. *Margarit. or. præp.* ʒ j.
C. C. uſt. præp. ʒ iij.
Oſſ. de cord. cerv. n. x.
Lapid. 5. pretioſ. ana ℈ ß.
Santal. citrin. ʒ j.

M. f. pulv. ſubtiliſſ. detur à ℈ j. ad ʒ j. in ſequenti vel alio vehiculo:

♃. *Amygdal. d.* ℥ ß.
Sem. melon. ʒ ij.
Aq. cinamom. ℥ j.
Bugloſſ.
Ceraſor. nigror. ana ℥ iij.
Adde julap. roſat. ℥ j. *M.*

Tertia ipſorum indicatio therapeutica eſt convulſivum motum cordis ſiſtere, in quem finem ſuadent ſæpius nominata antiſpaſmodica cardiacis commixta, quæ ex noſtra ſanè ſubſequente cura videre poteris.

Noſtra methodus curandi. §. 19. Reliquum eſt ut & noſtram ſententiam de cura proponamus; Nos ergò ne ſine diſcrimine, Empiricorum de more, remedia præſcribamus, qui uno collyrio, prout ſonat adagium, omnes ſanare morbos ſatagunt, juxta Medicorum Dogmaticorum cynoſuram, medendi, inquam, methodo utemur, & juxta hujus indicationis curam inſtituemus, quantum poſſibile, quarum tres ſunt, *Curatoria* nempe, quæ in paroxyſmo potiſſimum malum abigere jubet, ſicque cor & arterias ab extrinſeco incurſu & ſubſultu liberare ſolet. 2. *Præſervatoria*, quæ extra paroxiſmum cauſas reſpicit. 3. *Vitalis*, quæ vires hic valdè ſæpius labeſcentes reſpicit. Quoad primam indicationem, depromimus varia medicamenta, tum ex fonte Chirurgico, tum ex Pharmaceutico. Ex chirurgico verò fonte phlebotomiam præ aliis præſidiis commendamus, qua plures, obſervata tantùm victus ratione, perfectè reſtituti ſunt, teſtibus *Avicenn. Galen. Horſtio*, aliiſque; tundi ergo poteſt vena brachii, vel pedis, & ſanguis ad quinque vel plures uncias emitti, vide enim ne excedas in quanto; poſt V. S. ſanguinis quantitas aliquantum minuitur, quo preſſio mitiùs agat; ſi quis timidus eſt, ejus loco cum Rhaſe cucurbitulas ſcarificatas & dorſo affixas ſuadeat. Quod ſi ne ſic quidem affectus ceſſaverit, arterioſum & ſpiritibus plenum, ſubtiliſſimum ſanguinem, ac ſerum volatile in arteriis potiùs abundare judicemus, ſectionem arteriarum, præſuppoſito tamen perito arteriotomo, & ubi ad manus liquor ſtypticus Anglicus, admittimus, & indè maximum commodum hactenus vidimus. Sic & *infuſionem* cum Nobiliſſ. *Ettmullero*, Amico noſtro colendiſſimo, non quidem contemnimus, ſed cùm hactenus homines moroſi, atque inſcii non facilè hanc admittant, & Medici etiam novo hoc invento non facilè famam ſuam exponant, hactenus cum maximo damno inventum hoc haud ad partes vocatur. Sequitur nunc fons pharmaceuticus, ex quo generoſiora depromuntur remedia, & indicationibus jam cognitis feliciter inſtituitur curatio. Primò acre illud, ſive acidum viſcoſum, & aliquando volatile peccans, ubi nempe circulantes humores plus nexu ſuo ſoluti & volatilium particularum immixtarum copiam continent, æthere quovis peregrino volatili admodum ſubjectarum & facilè ad orgaſmum diſpoſitarum, tunc conveniunt præcipitantia, debet corrigi, præcipitari & quovis modo eliminari & emendari; in quem finem conducunt omnia illa, quæ ſpecifica vi prodeſſe hactenus ab Authoribus compertum eſt, ut ſunt omnia antiepileptica Cinnabarina, pulvis antiſpaſmodicus noſter, Camphora, Corallia, crocus & caſtoreum, Eſſent. croci cum eſſent. caſtor. volat. & ambr. miſt. laudatur ab *Ettmullero*. Parari quoque ſolent & generoſa remedia ex cinamomo, citro, roremarino & theriaca: margaritæ, C. C. uſt. præp. terra Lemnia, fragmenta lapid. pretioſ. bezoart. Eſto in tyronum gratiam una atque altera form.

♃. *Eboris præp.* ʒ ij.
C. C. præp.
Corall. ana ʒ j.
Margarit. occid. præp. ℈ j.
Lapid. Smaragd. ℈ ß.

M. f. pulv. ſubtiliſſ. in ſequenti, vel ſimili mixtura exhibendus:

Vel

♃. *Conch.* ʒ ij.
Cinnabar. nat. ʒ ß.
Ol. caryophyll. gutt. ij.

M. quod eſt egregium præcipitans.

♃. *Aq. meliſſ.*
Borrag.
Bugloſſ. ana ℥ iij.
Rub. idæi,
Cinamom.
Cord. H. Saxon. temp. ana ℥ ij.

M. d. ad vitr. & edulcoretur julapio roſato vel ſaccharo ad gr.

Si hæc cuncta velis efficaciora reddere, quo ſimul pituitam viſcidam, ac tenacem infringas, & fluiditatem concilies, adde Sal volat. C. C. ſeu ſal volat. noſtr. oleoſum, v. gr.

♃. *Aq. bugloſſ.*
Cinamom.
Meliſſ. ana ℥ ij.
Eſſent. ambr. ʒ ß.
Sal. volat. oleoſ. noſtr. ʒ ß.
Syr. perlat. ℥ j. *M.*

Hoc in caſu conducunt quæcunque aromatica, ſalia volatilia, ex cinamomo ſcilicet & ambra parata; ſic & ſperma ceti in abſorbendo omni hoſtili acido palmarium remedium. In quem finem & egregiè conducit tinctura corrallor. cum ſale tartari volatil. parata ad gutt. 13. exhibenda: eò enim ſæpe annitendum eſt, ut minera halituoſa & tremefaciens tollatur, in quem finem conducunt quoque carminativa temperatiora, ut & aq. cinamom. taraxac. Elix. propriet. *Helmont.* album, quæ per ſe & aliquando cum ſpeciebus temperatis cordialibus permixta aſſumi poſſunt, ut ſunt ſpec. de gemm. frig. pulv. cordial. pret. &c.

Sedato aliquomodo paroxyſmo, tunc lenientia & acrimoniam acidam, flatuum matrem, corrigentia ac diſcutientia magni uſus ſunt, v. gr.

♃. *Extr. rhabar.* ℈ j. *vel melanagog.*
Maſſ. pil. aloetic.
Marocoſt. ana ℈ ß.
Croc. Martis aperient. gr. iij.
Elix. propr. antiſcorb. q. ſ. f. l. art. pil.

Vel

♃. *Maſſ. pil. tartar. Querc.*
De gumm. ana ℈ ß.
Vitriol. Martis gr. iij.
Cum tinct. tartar. q. ſ. f. pilulæ.

Vel cui forma apozematis libet, ſeq.

♃. *Rad. 5. aperient.*
Cort. rad. cappar.
Tamariſc. ana ℥ ij.
Herb. capillar.
Cuſcut. ana M. ß.
Fl. cordial. ana p. j.
Sem. fœnicul. ʒ ij.
Polypod. q. ʒ vj.
Limat. Mart. ʒ j.
Tartar. crud. ſplend. ʒ ß.

Coq. ex aq. & vin ana q. ſ. in colat. lib. j. ß. infunde per noctem calidè rhabarb. elect. ʒ ß. expreſſ. mediocriter facta adde

Extract. Cnicopharmac. ʒ ij.
Syr. de pomis Regis Sabor. ℥ ij.
Aq. cinamom. bugloſſ. ℥ ß. *M.*

Riverius commendat rhaponticum verum exhibitum ad ℈ ij. Vel ſequens pro vino medicato parari poteſt:

♃. *Rad. 5. aperient. ana* ℥ j.
Rhabarb. ʒ iij.
Fol. ſenn. ſ. ſ. ʒ j.
Fl. 3. cord. ana p. ij.
Cort. citri,
Cinamom. ana ʒ j.
Sem. fœnicul ʒ ij. *M.*

Vel fiat infuſum rhabarb. addito tamen ſale tartari, vel

vel alio ſale alkaliſato; eſt enim ejuſmodi ſal inſtar clavis, qui medicamentum reſerat, ex cujus additione & rhabarbarum meliùs reſolvitur, quod aſſertum probatur per id, quòd aqua, cui infunditur, nanciſcatur colorem rubicundum, quòd à ſolo rhabarbaro infuſo non fit. Fortiora verò purgantia angue pejus fugienda ſunt, ſed potiùs enemata ſive clyſteres lenientes applicandi ſunt. Martialia extra paroxyſmum cæteris omnibus præſtant, palmamque præripiunt. Qui novit curare paſſionem hyſtericam, ſcit ſanare noſtrum affectum.

Poſt hæc ad reliquias viſcidas incidendas & diſcutiendas, acidumque ſimul abſorbendum, locum inveniunt commodum *diaphoret.* eſto formula:

℞. *Antimon. diaphoret.*
C.C. ſine igne præp. ana ℈ ß.
Magiſt. ſpinar. viperar. gr. v.
M. f. pulvis.

Horſtius Tom. 2. pag. m. 481. habet ſpirit. theriacalem ſatis egregium; ſic aqua theriacalis camphorata aut tinctura opii ejus vices implebit.

Vel

℞. *Aq. card. bened.*
Scorzoner.
Scabioſ. ana ℥ j.
C.C. ſine igne præp. ʒ ß.
Pulv. bezoard. Senn. ℈ ß.
Confect. alKerm. c. ℈ j.
Syr. corall. q. ſ. M.

Si ſuſpicio adſit, malum hoc ortum ſuum habere à ſanguinis nimia coagulatione à ſalibus heterogeneis & ſylveſtribus, in ſero ſeu ſanguine ſtagnationem excitantibus, prout id ſe manifeſtat aliquando per puſtulas in pectore, & alibi exiſtentes, tunc commendamus temperata *cardiaca*, ſimulque *anti-ſcorbutica*, in quem finem conducet ſequens vel ſimile deſtillatum:

℞. *Rad. ſcorzon.*
Borrag.
Bugloſſ.
Filic. mar. ana ℥ j.
Fol. ceterach,
Acetoſ.
Rut. mur.
Trichoman.
Fl. calendul.
Borrag.
Bugloſſ.
Trifol. fl. cœrul.
Geniſt.
Anagallid. ana M. j.
Raſur. C.C. ʒ vj.
Pom. citr. & aurant. ana n. j.

Minutiſſime inciſ. ſingula ingredientia infunde vini lib. iij. & ſeri lactis caprill. lib. j. per 2. dies & noctes, poſtmodum adde Succi beccabung. card. bened. ana lib. ß. l. art. ex vitreo organo deſtill. & ſerva.

Hujus deſtillati aſſumatur ℥ j. ß. cum ʒ ß. confect. alkerm. ſingulis matutinis & veſpertinis horis.

Vel

℞. *Succi bugloſſ.*
Acetoſ.
Card. bened.
Beccabung.
Borrag. ana lib. j.
Fol. meliſſ. citrar. M. iij.
Santal. citrin. ʒ iij.
Ligni aloes ʒ j ß.
Cinam. ʒ j. *infund. & deſtill. l. a.*

Vel præſcribatur tale vel ſimile in forma Electuarii:

℞. *Conſerv. rad. bugloſſ.*
Cort. citr. ana ℥ ß.
Roſar. rubr.
Anthos ana ʒ vj.
C.C. raſ.
Eboris ana ʒ ß.
Margarit. præp. ℈ ß.
Croc. Mart.
Ambr. gryſ. ana gr. vj.
C. ſyr. granor. cherm. f. Electuar.

Vel in forma pulveris:

℞. *Lapid. prunell.* ℈ j.
Camphar. gr. iv. M.

Vel

℞. *Conſerv. roſar. rub.* ℥ ij.
Pulp. citr. ʒ iij ß.
Cort. citr. cond. ʒ ß.
Confect. alKerm ʒ j.
Margarit. præp. ℈ ß.
Spir. ſalis dulc. gutt. xxv.
Syr. rub. idei q. ſ. f. Elect.

Conducent & hic rotulæ ex acido citri, limonum aut ribeſium cum ſacch. paratæ, addita confectione alkerm.

Vel in forma pulveris:

℞. *Spec. diamarg. fr.*
El. de gemm. fr. ana ʒ j.
De hyacinth. ʒ ß.
M. f. pulv. pro aliquot doſibus.

℞. *Pulv. cordial. pret.*
Succin. ppt.
Specif. ceph. D. M. ana ʒ j.
Ebor. ppt. ℈ ij.
Theriac. Cœl. gr. x.
Laud. opiat. gr. iv.

M. f. pulvis, de quo capiatur quantum cuſpide cultri capi poteſt.

℞. *Aq. Meliſſ.*
Card bened.
Fl. trinitat. ana ℥ ij.
Cinamom. ℥ j.
Tinct. corall. ʒ j ß.
Syr. ejuſdem. ℥ j.
M. detur cochleatim.

℞. *Liq. C.C. ſuccin.* ʒ ij.
Eſſent. anodyn. ʒ j.
Cort. Aurant. ʒ ij.
M. D. 20. ad 30. gutt.

℞. *Balſam. ſpaſm. Mynſ.* ʒ ij.
Succini,
Rutæ,
Meliſſ. ana ℈ j.
Cinari ℈ ß.
M. regioni cordis illinend.

Omnes aquæ frigidæ cordiales apud Practicos proſtantes ad partes vocari poſſunt, præſertim ſequens, & apud Veteres laudatiſſima in omni palpitatione cordis:

℞. *Cord. porc. n. ij.*
Cervin. vel bovin. n. iij.
Galang. maj. & min.
Sem. baſilic. ana ʒ ß.
Maceris ʒ ij.
Fl. borrag.
Bugloſſ. ana p. ij.
Anthos p. j.
Infundant. in vino Malv. & l. a. deſtill.

Hoc in caſu verò nihil excellentius, nihil validius & utilius reperi, quàm acidulas Svvalbacenſes, Martiales & Embſenſes calidè hauſtas, quæ omnem implent paginam, ad quas ægros ſuos mittere poſſunt Medici conſcientioſi. Sæpius hoc in affectu in urina conſpiciuntur arenulæ lateribus urinalis adhærentes, hoc in caſu præter jam dicta & conducent diuretica, ex. gr. ſpir. ſalis dulcis, lapid. cancr. liquor ſplenet: Schroder. è tartaro & nitro paratus. Præterea cùm à nobis in antecedentibus dictum ſit, palpitationem cordis ſæpiſſime, niſi ſemper, oriri ob nervos & fibrillas cor & arterias ambientes ſpaſmodice contractas, indeque ſanguinis motum è corde plus minuſve liberum efficientes, & ventriculos cordis coarctantes, in quo caſu medicamenta antiepileptica, vel ad alios motus ſpaſmodicos proficua, cum cardiacis juncta, exhiberi poſſunt, imprimis verò *opiata*, quæ aliis palmam ſæpe præripiunt, prout exemplum novimus, quòd nempe civis Hanovienſis ſola, per vices tamen exhibita, theriaca cœleſti Hanovienſi feliciter ab hoc malo liberatus fuit, & adhuc ab eo immunis vivit. Sit una atque altera formula:

℞. *Marg.*

℞. *Marg. præp.* ℈ß.
Salis ſucc in. volat. gr. viij.
Theriac. cæleſt. gr. iv.
M. f. pulv. pro una vice.

Vel

℞. *Pulv. ceph. noſtr. vel Mich.* ℈ j.
Oſſ. de cord. cerv. ℈ß.
Salis vol. C. C. vel ſang. human. gr. vi.
M. D.

Vel tinctur. anodyn. cum ſpiritu meliſſ. mixta detur ſæpiùs.

Vel

℞. *Pulv. ſpaſmod. m. d.* ℈ j.
Theriac. cœl. gr. ij.
M. f. pulv. pro doſi veſpertina.

℞. *Margarit. ppt.* ℈ß.
Theriac. Cœleſt. gr. iij.
Camphor. gr. j.
M. f. pulv.

℞. *Aq. melliſſ.* ℥ j. ß.
Cinamom. cydoniat. ʒß.
Tinct. bezoard. gt. xxx.
Anodin. gt. x.
M.

Si magis volatilia odorata placeant, adde aq. deſtill. ambram & moſchum in roſtro alembici. Aliquando humor glutinoſo-ſalſus è latibulo aliquo ſolido in ſanguinem defertur, & tum *Capivaccius* applicat leniter adſtringentia, ut eſt maſtix, &c. Si palpitatio hæc à conſenſu reliquarum partium, uteri, lienis, hypochondriorum, oriatur, tunc & ſimul his proſpice partibus læſis, in quem finem conveniunt chalybeata, ſic enim una fidelia plures dealbabis parietes; ſi verò affectus excitetur à concretionibus polyposis intra cordis ſinus exiſtentibus, tunc cum Experientiſſ. *Williſio* ad *ſalia volatilia* non ſatis hoc in caſu laudata medicamenta confugimus. Si à vermibus, conveniunt medicamenta ex naſturtio aquatico, & miſcenda ſpecifica cordialibus; ſi à cauſa maligna, convenit ther. cœleſtis & ſmaragdina; ſi à terrore ſubitaneo, conducit venæ-ſectio. Quod Topica, ſeu localia externa concernit, carpis ſcilicet & cordis regioni applicanda, illa namque magnum afferunt ſolatium, unde theriacam *Andromachi* tanquam efficaciſſimum remedium, in Maximiliano Imperatore, cui malum hoc ſolenne erat. expertum laudat *Mercurialis*. Sequens linimentum verò præſcribi t *Riverius* *Prax. med. l.* 8. *c.* 2.

℞. *Ung. roſat.* ʒ ij.
Ol. cinamom.
Caryophyll. ana gutt. iv.
Moſch.
Ambr. ana gr. iij.

M. f. liniment. quo illinatur regio cordis, ſed abſtine ab his ſuaveolentibus in mulieribus. Optimus etiam fit balſamus cordialis ex oleo meliſſæ, citri & carbunculi. Meliùs ſacculi ex ſpeciebus cordialibus confecti cum aqua meliſſæ vel alia cordiali applicantur. Vel ſequens cum panno ſcarlaceo applicetur Epithema:

℞. *Aq. fl. Naphæ,*
Carbunc. ſolar.
Melliſſ. c. vino ana ℥ ij.
Acet. fl. tunicæ ℥ j.
Croc. ʒß. *M.*

Vel ſequens, quod ſæpe in momento paroxyſmum ſedat externè regioni Cordis tepidè applicitum:

℞. *Croc. integri* ℥ ij.
Aq. Carbuncul. q. ſ.
F. Cataplaſma.

Aqua Carbunculi & internè cum effectu dari poteſt. Vel magis frigidum Epithema in caſu vulgò calidiore:

℞. *Aq. cord. fr.* ℥ j.
Bugloſſ.
Roſar. ana ℥ j.
Acet. rub. Idæi ℥ j. ß.
Confect. alKerm.
Spec. diamarg. fr. ana ʒ j.
M. pro Epithemate.

Cor ſuillum valdè à quibuſdam laudatur, ex quo nonnulli quoque aquam deſtillare ſolent; ſic & ſpiritus cordis bovini & cervini magnipenditur; noſtra tamen experientia nondum comprobata ſunt remedia.

CAPUT VII.

DE ANIMI DELIQVIO.

§. I.

Syncope, aliàs deliquium, vel leipopſychia, animi eclyſis, lipothymia; *Aurelio* ſolutio naturæ, defectio; *Senecæ* conciſura; *Paracelſo* cordis paralyſis, & fulmen Microcoſmi; Scaligero ſpirituum ſubtractio; Deſcribi poteſt, quòd ſit microcoſmi eclipſis, ſeu præceps virium defectus, ex ſpirituum luminoſitate, & irradiatione extincta, & Cardimelechis ab officio ſuſpenſione, à nimia ſanguinis diſſolutione, quandoq; ab ejuſdem nimia coagulatione, orta. Vel ſyncope eſt præceps virium lapſus à ſanguinis circulatione impedita, cum pulſu ferè abolito, & frigido ſudore, dependens. Ex data hac definitione apparet, quòd hic affectus, quamvis ſit ſat violentus, ex occaſione parvi momenti inopinantē adeò deiicere ſoleat, ut mors præ foribus videatur eſſe. Differentias quod concernit, animæ deliquium, vulgo dicitur fortius malum, quàm lipothymia, indeque diverſitas nominis orta eſt, & non niſi gradibus differunt. Conſequuntur ſyncopen duo præcipuè ſymptomata, frigiditas totius corporis, & ſudor frigidus, qui inde ſyncopticus dicitur. Pulſus defectio, & ſenſus motuſq; privatio concomitantur, id quod *Curtius* haud obſcurè innuit, dum *l.* 2. *n.* 38. inter alia ita memorat: Animus, qui in ardore pugnæ corpus ſuſtentaverat, *liquit, ſubitoq;* ex omnibus membris profuſo ſudore arboris proximæ ſtipiti ſe applicuit. Illud malum (quod rarius ſolum, ſed utplurimùm aliis morbis aſſociatum eſt,) in multis chronicis morbis, ad mortē terminantibus, oritur, partim ob defectum ſpirituum animalium, in cor non amplius influentium, partim ob alkali in corde inexiſtentis inopiam, & potius acidi copiam ſanguinem planè coagulantis, & per conſequens cor & Regem ſuffocantis prout inferius, ubi cauſis litabimus, plenius apparebit. Cardiacam & ſyncopis ſpeciem nonnulli nominant; qua tamen in re bene diſtinguendum eſt, inter ſyncopen eā, quæ per *eſſentiam* dici ſuevit, & eam, quæ per *conſenſum* oborta vocatur. Superiùs diximus, quòd ſe offert diſcrimen non tam ſpecierum, quàm graduum, horumque reſpectu animi defectionem aliam eſſe infimi gradus, dicitur *Eclyſin*, aliam mediam, nominarique *Leipothymiam*, aliam denique ſupremi gradus, vocarique *Syncopen*, quæ tamen, ceu dictum, ſub uno comprehendimus.

Definitio. *Differentia.*

§. 2. Atque ex modò dictis facili Marte colligi poſſe videtur ſyncopes ſubjectum, quod communi Authorum calculo dicitur *cor*, ſanguinis ille fons, quatenus in hoc primordia vitæ continentur & ſervantur. Aliis eſt cerebrum, per id probantibus, quòd ſubitus animalis potentiæ caſus ob retrocedentes ſpiritus animales ad ipſum cerebrum contingat; hincque inſtrumenta ſenſus & motus ſpiritibus deſtituta ſuas exequi actiones neutiquam valeant. Verùm enim verò ſi id fiat cum limitatione *ſubjecti* mali, & cauſæ, illico quilibet ex his facilè ſe extricare poterit; ſpiritibus enim retrocedere neceſſe eſt, ſi ſanguis in corde planè obruatur. Nonnulli ſunt, qui & *ſtomachum* pro ſubjecto principali agnoſcendum putant, inter quos primus eſt *Helmontius*; quàm rectè id autem cenſeat, ex *Galeno l.* 5. *loc. aff. c.* 2. abunde videre licet. Nos verò partem primariò & principaliter affectam in lipothymiis cor eſſe autumamus, non propter ſingularem aliquem ſpiritum vitalem, aut peculiare fermentum, ſed quòd inſtar antliæ eſt, per quam omnis ſanguis in toto corpore tranſire neceſſe habet, nunquam à ſuo motu feriari poteſt abſque omnium in toto corpore actionum abolitione, utpote in quo optimus maximus reſidet, & cum vicinis ſuis Regibus Microcoſmetore & Bithnimalca amicitiam colit, unde uno perturbato alter compatitur; ea propter,

Pars affecta.

propter, ut cum vulgo loquamur, ſi fermentatio inhibeatur, etiam ſpirituum influxus Microcoſmetore ceſſante denegatur ad cor, & vice verſa, minùs verò principalis pars ex noſtro calculo ſunt arteriæ, per quas ſanguis permeat, nec ulli dubitamus, quin per conſenſum & reliquæ partes compati, & ſæpe materia peccans cordi ex iis ſubminiſtrari poſſit.

Diagnoſis. §. 3. Sed miſſis his præliminaribus, curſus noſtri filum ſequuturi ad reliqua, Diagnoſin ſcilicet concernentia, pro inſtituti ratione exponenda accedamus. Signa ergo imminentis ſyncopes ſunt, præſertim in aſſuetis, improviſa anxietas animique perturbatio, capitis gravitas, vertigo, alieni & varii coloris viridis & flavi (*grun gelb*) ante oculos obſervatio, coloris faciei, itemque & pulſus repetita ſæpius immutatio. Nullus enim affectus morti os humeroſque ſimilior eſt, quàm hic noſter, facie enim eſt homo pallida, ita ut extremæ corporis partes frigeant, ſudor adſit ingratus frigiduſque, anxietas ſuboriatur; tandem ita animus delinquit, ut corpus ſentiendi, movendique vi illico deſtituatur, ſtans cadat, & manus plicabiles maneant. Præterea tenebræ oculis offunduntur, vertigo adeſt, quam impotentia loquendi ſequitur, & reſpiratio penè ceſſat, palpebræ concidunt, pulſus interdum nullus, ſæpius rarus, obſcurus, & quaſi planè abolitus, & formicans percipitur, extrema, ut manus, pedes, naſus & auriculæ, ceu diximus, perfrigerantur, ſudor frigidus in temporibus, cervice, & pectore, aliquando per totum prorumpit corpus, quod ex tremè debile & impotens eſt; ſyncopes verò virginum uterinæ (nam inde exſurgunt ipſis plerumque deliquia, obſervante Helmonte) ſe indicant per anxietates, & anhelitum ferè extinctum, pulſu tamen ſemper debiliore, & ferè exſtincto exiſtente, qualem abolitionem pulſus & reſpirationis Sylvius pro ſigno pathognomonico ſyncopes habet; & circa eandem rem mirum caſum nos non ita pridem in vetula obſervavimus, in qua per 3. dierum intervallum ante mortem planè nullum pulſum in carpis manuum ſentire potuimus, & tamen adhuc loqui valuit.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 4. Unde-nam tam ſeverum malum verò, quod in ſyncope experiri coguntur ægri, proveniat? jam proximum eſt, ut inquiramus. *Veteres Galenici* cauſam immediatam eſſe ſpirituum vitalium defectum, imminutionem & privationem, non totalem (quæ mortem ſubitaneam aliàs inferret) ſed tantùm, ut ne vires cordis penitus diſſolvantur, reſiduos ſpiritus è corpore retrocedere ſubitò, & in cor affatim concurrere cogantur, quæ retroceſſio ſpirituum concentratio ipſis vocatur: vid. de his *River. c. 1. de ſyncop. l. 8.* addentem, quòd quatuor modis defectus ſpiritus vitalis accidat, vel quia ſpiritus non ſufficienter generantur, vel generati diſſipantur & evacuantur, vel alterantur & corrumpuntur, vel denique ſuffocantur; ſunt ergò ſyncopes cauſæ, frequentes vigiliæ atque immodicæ, triſtitia, ira, magna anxietas, timor gravis, dolor acerbus, febres acutæ, in debilioribus quoque febres intermittentes, prolixæ, immodicæ corporis inanitiones per inediam, labores, vomitiones, ſudores, diarrhœas, ſanguinis evacuationes nimias, per aquæ in hydrope vacuationem ſubitò factam. Frequenter quoque hunc affectum exoriri contendunt à copia craſſorum, crudorum, putridorum, acrium, mordaciumque ciborum, ac humorum in corpore ſtagnantium, qui aſſidua mordicatione vellicant, ut illi ajunt, os ſtomachi, & vias ità obſtruunt, ut à motu intercipiantur, non ſecus atque fit in reſpiratione prohibita, ſicque ſyncopen ut plurimum excitari poſſe ſtatuunt. Aeris quoque ambientis malitia, & ſævitia inſalubris, nec non venenatus humor, vel vapor ex aliqua corporis parte, vel intrinſecus cordi aut ventriculo communicatus, item inflammatio, & reliqua hujuſmodi, quæ immodicè alterare vel corrumpere poſſunt cordis, vel ſtomachi, vel ſpirituum temperiem, ſyncopen ſæpiſſime inducunt, cùm virium robur conſiſtat in earundem partium bona conſtitutione; ſpiritus quoque ſoli prædicto modo læſi, malū hoc principibus partibus illiſque conſentientibus communicant, earumque temperiem infringunt, & ſic affectum hunc excitant.

§. 5. *Paracelſus* verò cauſam hujus mali ortum ſuum habere putat à *ſynoviæ* (quæ ipſi eſt ipſa radix & eſſentia vitæ) à corde ſeparatione, qua mediante ſalutaris ſtella, interpoſitis nebulis craſſis, eclipſin patitur, hincque tota vitalis regio tenebris horribilibus & lethiferis umbris circumfunditur. Sic quoque hunc morbum per conſenſum, ab ore ſcilicet ventriculi, (unde dicitur ſyncope vel cardiaca, vel ſtomachica) item ab utero, ex tetris nempe vaporibus ad cor tranſmiſſis, exoriri poſſe defendit. *Paracelſi.*

§. 6. *Helmontius* in bene multis *Paracelſum*, utut aliàs hujus principia chymica exſibilet, velut ſub larva quadam æmulans, prout ea, quæ *in tract. compl. miſt. element. figment.* nomine inſcripto *n. 41. 42. &c.* alibique habet, ſi ritè examinentur, ſatis ſuperque oſtendunt, ſcribit ſpir. vitæ noſtræ arterialem de natura *Gas* eſſe, h. e. eſſe lumen & balſamum præſervantem à corruptione; quod in palpitatione, ſyncope, ac lipothymia cernitur. Etenim quantum colori vivido, lumini vitali, humidoque carnis habitui deperit, vultuſque ſtatim rugoſior concidit, mox à præfatis paſſionibus; ſpiritus enim, qui antea placido robore velut omnia vivificabat, evolat mox, atque aliena aura ſubactus mutatur. Pergit ipſe, ſiquidem Archeus in ſe ſit *Gas*, de natura ſalis balſamici, ſi auram alterius ſalis obviam reperit, (prout ſal armoniacus, dum obviat ſpir. ſalis petræ,) facilè per poros atque confeſtim diſſlabilis, muniorum agendorum, atque familiæ oblitus eſt; neque enim in guttas cogitur, eò quod ex ſanguine arteriali paratus. Si quid ſub deliquiis, & morte ſudoris exhalat, cruoris eſt liquamen, non ſanguinis arterialis. Gas ergò vitale, quia lumen eſt atque balſamus, præſervans à corruptione, incepit ſolari lumini adæquari, poſt deliquia verò præfata cæterorum membrorum innati ſpiritus, velut fumigantes prorſus à ſolari cordis lumine accenduntur, prout fumus candelæ exſtinctæ, alterius flammam attingens, hanc ad exſtinctum lychnium per medium deportat, quandoque ſpiritus vitæ noſtræ, cùm *Gas* ſit, potentiſſimè & celerrimè à quovis alio Gas afficitur, propter eorum nempe contactus immediatos. Qui ipſe & cauſam hujus morbi accuratius explicat in *tr. ignot. Act. Regim. n. 26.* ubi dicit, *in ſyncope eſſe venenum anodynum, diſperſivum ſpirituum, hincque tollens ſtatim ſenſum ac motum*, quod venenum ſæpe in ſtomacho latere alibi docet, & quidem ejus orificio, tanquam incentrali puncto atque radice, principioque vitæ, digeſtionis ciborum & diſpoſitionis eorundem ad vitam. *Helmontii.*

§. 7. *Williſius* ſupponit non ſolùm accenſionem ſeu deflagrationem ſanguinis, (qua mediante ſupplementa pro ſpiritibus è ſanguine quotidie decedere exiſtimat) ſed & fermentum nitro ſulphureum, à quo flammam revera accendi autumat, (quod ipſum tamen negat Lowerus de corde) licet enim, ut ille diſſerit, in maſſa ſanguinea particulæ ſulphureæ exiſtant, propter copioſas tamen aquoſas particulas ſanguis deflagrare neſcit; verbo hanc actualem deflagrationem à Williſio defenſam abſque omnimoda vitæ deſtructione fieri non poſſe ſtatuit. Ipſe verò Williſius cauſam hujus affectus latere cenſet vel in ipſo ſanguine, quatenus non ſatis accenditur, nec cum vigore circulatur, h. e. quòd cruor ob particulas ſulphureas nimis deflagratas, aut depreſſas ferè vappidus & effœtus evadat, proindeque parcus in corde & pulmonibus accendatur, cui ſæpius accedit, quod regimine animali etiam fatiſcente, cor pleniore ſpirituum influxu deſtitutum, ſanguinem, quò vegetius efferveſcat & accendatur, non ſatis exagitet, prout in multis languidis, ægritudine diuturna defunctis, vel hæmorrhagias, aut evacuationes magnas paſſis, aut ſenio confectis obſervare licet. Sic & quod ſanguis nimium in corde accendatur, cauſam hujus affectus quoque eſſe poſſe *Ipſe* defendit, & per id probat, quòd ſanguis ob particulas ſulphureas nimis ſolutas, & in efferveſcentiam actas, plus debito accendatur, indeque calor nimis intenſus producatur, imprimis ſi ab aere non ſtatim ventiletur, prout id docent febres acutæ, aliique morbi calidiores, nec quoque negat, quod & affectus hic aliquando oriatur à denegato ſpirituum animalium influxu. *Vvilliſi.*

§. 8. *Syl-*

§. 8. *Sylvius* ferè cum *Williſio* ſentiens, præſupponit vitam noſtram naturalem dependere à conſervatione ignis, calidique innati in corde perpetuati, & quaquaverſum unà cum ſanguine ad partium ſingularium vivificationem ſparſi, quem ignem accendi exiſtimat per fermentationem ſanguinis in corde, à bilis ſale lixivo & volatili oleoſo, ut & ab alio ſpiritu acido ortam, ſive ſit lympha, quam ſupponit eſſe acidam, ſive ſuccus pancreaticus, modò ſanguini commixtus ſit, quando ergò ceſſat hæc in corde efferveſcentia, tunc deſinit in corde accendi vitalis ignis, ſanguis quoque non ampliùs tunc rareſit, nec cor ad ſui contractionem irritatur, nec contrahitur, nec magis in arterias propellitur, nec arteriæ expanduntur, per conſequens & pulſus nec in carpo, nec alibi percipitur, indeque oritur *Syncope*. Quam etiam produci cenſet ob pauciores, vel nullos ſpiritus animales affluentes ad cor, unde cordis contractionem & actionem ceſſare neceſſe eſt. Porrò ſanguinem generari poſſe à ſale volatili acri, imprimis in peſte, aliiſque malignis affectibus, non dubitat, quatenus ſcilicet ſanguis ſolito fluidior nimiſque concreſcens, vel, ut ſæpius fit, nimis grumoſus & coagulatus ab acido exiſtit, ob diminutam ſcilicet bilem, ut & nimis acrem.

Carteſianorum.

§. 9. *Carteſius* ejuſque ſequaces *Hogelandus*, *Broechauſen* aliique, prout ſpiritus pro ſubtiliſſ. ſanguinis particulis habent, ita eos per rarefactionem quoque in corde produci exiſtimant. Ebullitionem verò iſtam igni cuidam vitali in corde hoſpitanti, quem lucentem & flammulæ vitalis nomine inſigniunt, unicè tribuentes, quos tamen *Cornel. Conſent. Phyſ. 7. p. 293. Needham* de forma fœtus *p. 130.* aliique refutant. Syncopen ergò *Carteſiani* à flammulæ hujus vitalis ad tempus extinctione ſeu obruitione deducunt, id verò variis modis fieri poſſe non dubitantes, cùm ſpiritus perverſi cor ſolito plùs contrahunt, cum ſcilicet per nervulum, quo orificia cordis circumdantur, deferatur, atque hoc pacto præ denegata ſufficienti ſpirituum copia, tum etiam humorum circulantium mutua, (qua in re uterque motus debet eſſe continuus) aggerie diminuta, & determinatione in muſculos illo tempore ceſſante, contingit, ut corpus hominis repentino caſu, inſtar trunci in terram proſternatur, donec ſenſim ope ſpirituum, humorum circulantium ex ſanguine naſcentium diſcuſſis nubibus in integrum reſtituantur, idque breviter vel poſt aliquod, pro majori aut leviori affectu, intermiſſum temporis ſpatium, prout eleganter diſſerit *Broechauſen art. 105. in Oecon. Anim.*

Noſtra ſententia de Cauſa.

§. 10. Ad *noſtram* nunc accedamus ſpartam, doctrina verò de noſtro principio vitali ſcitu neceſſaria eſt; antequam ergo ad ipſa morbi penetralia accedamus, eam elucidabimus, quia indè omnis motus, ſanitas ac vita, (& cùm contrariorum eadem ſit ratio,) ſic & morbus, imò ipſa mors dependet, de hoc verò tanta ſeſe offert Authorum adverſa fronte certantium diverſitas, ut cui tutò aſſentiaris, vix reperias. Sunt nonnulli qui ſpiritum embryonis continuò in ſpiritu matris augeri aſſerunt, hoc innixi argumento, quòd fœtus in utero non reſpiret. Et ſilentio jam præterimus *Vvilliſii*, *Helmontii*, *Carteſii*, *Sylvii* opinionem, quam ſuo loco diximus, receptiſſima eſt tamen ſententia eorum, qui, ut naturam & exiſtentiam ſpiritus vitalis determinent, colligunt & dicunt, illum eſſe ſubtiliſſimam ſeu ſalino-ſulphuream ſanguinis partem, quæ per inteſtinam hujus fermentationem à reliquis evolvatur & copioſiſſimè exhalet, ſpiritus nomine veniens. Hujus ergo ſpiritus vitalis elaborationem ac reſtitutionem ſoli adſcribunt fermentationi ſanguinis, hincque ex illa non ſolùm amiſſæ ſanitatis reſtitutionem, ſed & morborum cauſas derivare non dubitant. Peculiarem verò de hac re fovet ſententiam *Mayou in Tr. de Reſpir. pag. m. 156.* dum fermentationem ſanguinis produci dicit intra pulmonum ſubſtantiam, quatenus ſpiritus nitro-aerei ab aere ſuggeſti cum particulis ſanguinis ſalino-ſulphureis congrediantur, ſicque fermentationem debitam in corde producant, quæ tamen ſententia à *D. Bohn. in tr. de Aeris influxu in ſublunaria*, in dubium vocatur, quod ſcilicet ſal aeris corporaliter admiſceatur ſanguini, ſed potiùs ſtatuit motum tantùm eſſe aeris qui ſanguinis & totius vitalitatem conſervat. Diximus ſæpiſſime per fermentationem Authores nihil aliud intelligere, quàm motum inteſtinum, in quo acidum & lixivioſum ſeu urinoſum concurrendo ſimul alias particulas miſtum componentes in motum cient. A ſale enim miſtionis vinculum eſt, quandiu itaque ſalia in mixtis, intervenientibus aliis particulis, ſine tumultu quieta jacent, ac alternà fruuntur quiete, tam diu corpora manent in naturali textura & ſitu; ſin verò mediante reſolutione mixti compages laxior evadat, imperiumque liberum ſibi rapiant ſalia, & ſeſe protinus unire geſtiant, ob particulas verò materiales mixtas alia ſalia proximius concurrere nequeant, hinc fit fermentatio, ſub iſta enim unione & mixtura ſalium partes unibiles conſociantur, hinc nova miſti textura & alteratio oritur, de qua re admodum egregiè diſſerit Celeberrimus *Dn. Ettmullerus in Collegio MSS. chymico*, ex his enim patet ubi acidum deficiat, ibi & nullam fermentationem eſſe poſſe, quod & ipſum in maſſa ſanguinea ineſſe probant ferè Medici, imprimis *Tachenius*, per id ſcilicet quòd ſanguis in ſtatu naturali perfectè ſal ſalſum exiſtat, omne autem ſal ſalſum conſtat ex acido & urinoſo, quæ duo dum invicem congrediuntur, quod nunquam ſine efferveſcentia contingit, dant ſal compoſitum tertium, nempe ſal ſalſum, quod neque eſt acidum, neque urinoſum, ſed de utroque participans; quod tamen alii negant, & potiùs ſtatuunt quidquid ſubtilitati & activitati mercuriali in ſanguine attribuitur, illud unicè ſpiritibus noſtris, ac principio vitali deberi, & probare ſatagunt per id, quòd in ſanguinis prima generatione in fœtu accidat, ubi non exiſtunt in ovali muliebri particulæ acidæ, quæ cum urinoſo congredientes & exaltatæ ſanguinem conſtituunt, ſed fluxu maturitatis particulas ſalinas pingueſque vi ſpirituum digeſtas exaltataſque, purpuræ illius vultum inducere contendunt, & ſpiritum hunc vitalem deducunt à principio ſalino volatili, unde maximè ejus activitas dependet, prout fecere *Vvillis*, *Sylvius*, aliique plures, quam ſententiam approbat *Helmont.*; dicens de aura vit. p. m. 433. Spiritus noſtros, ſubtiliſſimas ac ſalinas ſolummodo eſſe ſanguinis particulas, vitalitate inſignitas, idem & confirmat *Barnerus* in phyſicis, docens, ſal conſtitutivum noſtri ex urinoſis volatilibus eſſe. Lux ſale gaudet, ſal lucem in ſe habet & vitam, prout *Kircher.* de Natura lucis diſſerit, adduntque alii hanc rationem contra fermentationem, quòd nempe principium noſtrum vitale abſque tumultu ejuſmodi inteſtino peragatur, & ex aſſumptis ſeparet quod ſuæ conſtitutioni conveniens eſt. Spiritus vitalis in ſanguine reſidens, ſola irradiatione vim luminis ſuperaddit, inque ſobolem ſpirituoſam convertit; inde etiam pro æterna veritate exclamant illi, calorem omnem in corpore noſtro eſſe à ſanguine, qui tamen non ſuapte natura calidus exiſtit, ſed quòd omnis hic calor unicè dependeat ab iſto ſpiritu vitali noſtro, qui in & cum ſanguine eſt. Quoties ergò ſanguis ſpiritu hoc vitali præditus per arterias in membra & viſcera diffunditur, toties partium vigor & ſalutaris exiſtit calor, quo tamen recedente, cum vita recedit calor, unde totum corpus friget atque torpet. Omnem ergò calorem in nobis perceptibilem unicè adſcribunt noſtris ſpiritibus, quorum motus, prout intenſior vel remiſſior eſt, ita quoque calor vitalis gradibus diſtingui videtur, quam ipſam ſententiam, paucis tamen mutandis mox dicendis mutatis nos adoptare nulli dubitamus. Quibus ergò præſuppoſitis ſponte jam eluceſcit, unde *Syncope*, *animi deliquium, extremæ virium proſtrationes, &c.* imò mors ipſa veniant, nempe à defectu ſpirituum, qui deficiunt, ſi vel quantitate ſufficienti non generantur, ob materiæ adæquatæ defectum, qui provenit vel ab alimentorum ſpirituoſorum rariore uſurpatione, vel laudabilium licet, infelici tamen digeſtione vel nimia eorum evacuatione, v. gr. per alvi fluxum, hæmorrhagias, lochia, &c. ſic etiam generati diſſipari poſſunt in nimio coitu, in hypercatharſi, quæ haud raro ſequuntur animi deliquia. Quo etiam ſpectant labores vehementes, paſſiones animi, nimiæ vigiliæ, vel affectus alii p. n. qui

ſpiritus,

ſpiritus, utut lucidi, ſæpius tamen in ſyncope & lipothimia à variis cauſis obſcurantur, & lucem ſuam amittunt, à quorum ſpirituum lucis diminutione, & exſtinctione omnem caloris defectum provenire docet *Helmont.tr.de aur.vital.p.m.*441. in propatulo namque ſatis eſt, cor nimirum eſſe muſculum, adeoque ad motum ejus vibrantem ac continuum non ſolùm vim impellentem ſpirituum animalium per nervos cardiacos, verùm etiam influxum ſpirituum cum ſanguine propiùs requirit, prout etiam perennis affluxus pro quavis potentia motiva alteranda neceſſarius ſemper adeſſe debet, nervis enim æquè ac arteriis reſectis in parte aliqua motum ceſſare conſtat, ſpirituum quoque ope diaſtole & ſyſtole perficitur, & ſanguis ſero mixtus ad partes propellitur externas, ſed ut ubique, ſic & hic pro fundamento ponimus Regis noſtri Cardimelechis actionem, qui cum ſuperiori ſocio ſuo Microcoſmetore multam fovet amicitiam, & conſervatur ab aereo, quemadmodum itaque Rex ſuperior ſpiritus per nervos cardiacos mittit plures vel pauciores, ſic & percipitur motus auctior vel diminutior, quos ſequuntur affectiones calidiores vel frigidiores; haud tamen dubitamus plures eſſe, qui hos Reges pro meris ſuppoſitis habent, verùm enim verò præterquam quòd actiones tale regimen prodant probentque, ſi quod dubium ſuperſit, peculiari tractatu eam materiam, Deo volente, exhibebimus, & probatio erit eò facilior, quò certius eſt, & pluribus rationibus probari poteſt, illos gubernare corpus noſtrum, & eſſe præter ſpiritum vitalem ſive ſalino-volatilem in cerebro, corde & ſtomacho aliud quid ad actiones peragendas neceſſarium, nimirum ſubtiliſſimos ſpiritus animales: gradus enim dari inter ſpiritus, quis negabit? & omnem motum tam in ſanis quàm in ægris immediatè & efficienter ab iſtis Regentibus proficiſci, occaſionaliter verò à cauſis occaſionalibus non dubitamus, & in alia, quam diximus, arena deducemus. Hæc in genere præmonenda & præmunienda fuere, ex quibus nunc in proclivi eſt judicare plures ſyncopes cauſas, v. gr. oritur ea aliquando ex nimia ſanguinis diſſolutione, vel rareſcentia, quando in motu ſuo progreſſivo impeditur, unde ſpiritus animales non ampliùs generantur in tanta copia, ſed plurima pars eorum in auram avolat, quibus deficientibus neceſſariò Cardimelech ope ſocii ſui Microcoſmetoris militibus deſtitutus ab ingruente hoſte facilè interimitur, vel ad tempus vinculis quaſi detinetur, & arx ipſius lumine deſtituta obnubilatur, uſque dum ſpiritus de novo ſubveniant, & non ſolùm Rex Cardimelech ab hoſte liberetur, ſed & hoſpitium ejus de novo illuminetur, unde quaſi nova vita prodit, & ab aere noſtro, ſine quo non momentum ſupervivere poſſumus, ſuſtentatur. Qualis ſpirituum abſumptio, fixio, aut degradatio deſtruit ſanguinis energiam, unde & fluit lipothymia, ità ſpirituum diſſipatio vel oppreſſio ex crudiori acido ortum ducere poteſt, unde particulæ volatiles ſalinæ non tantùm ſupprimuntur, ſed & Rex noſter planè obruitur, hoſtis verò Cardimelechi noſtro ita infenſus utplurimum à liene, ab utero, ab hypochondriis, aliiſque locis ingruit, & clam quaſi per cuniculos irrepit, donec ità clam Regem noſtrum obruat. Mirati ſæpius ſumus cur ſuaveolentia, imò effluvia ſpirituoſa ex fele, ex roſis, imò ex virgine (quale exemplum nos novimus de ſtudioſo) inducant animi deliquium; cujus rei hactenus nullam aliam rationem aſſignare novimus, quàm quod partes hæ volatiles ex iſtis rebus egredientes cum ſpiritu noſtro perversè ſe jungere, & ob diverſæ conditionis particulas certare cogantur; cùm enim ob motum nimium noſtrorum ſpirituum inquietatorum, & contra Regis voluntatem rebellium factorum (inſtar apum fumo exaſperatarum) in cerebello commorans Rex expelli, quidni etiam impetuoſo hoc influxu arx Cardimelechis, cor nempe, obrui, & ipſe ad tempus quaſi vinculis detineri poſſit? adeò multis militibus necatis, & in fugam verſis, (ſecundis etiam armis deficiunt milites) donec Rex *Microcoſmetor* reliquias exercitus colligat, & ſocio ſuo ſuppetias mittat, quo ipſo omnia reſtituuntur. Regem enim ad multum tempus ligari poſſe, teſtantur deliquia animi etiam per aliquot dies continuata, in vulgus nota; hinc nonnulli quaſi verè mortui, jamjam ſepeliendi, vel etiam ſepulti revixerunt tamen; in extrema quoque Muſchouia homines quotannis obrigeſcere rurſuſque reviviſcere hirundinum ad inſtar, prodidere Hiſtorici, penes quos ſit tamen fides. Syncope ſæpe à terrore producitur, quia in terrore ſpiritus maxima vi inordinatè & violenter in totum corpus & membra influunt, quare hi ſpiritus etiam copioſiùs & inordinatè in cor arteriaſque influunt, & cor & vaſa conſtringunt, unde ſanguis in cor illapſus propter anguſtiam loci in corde conſtricto non multùm poteſt rareſcere, quare etiam non cum vi in arterias pulmonales, & hinc in ſiniſtrum cordis ventriculum, ac ex illo in arterias propellitur; hinc ſtatim minori copia ſpiritus animales ſecernuntur, & in membra influunt, unde animi deliquium & pallor oritur, & quia circulatio ſanguinis maximè eſt imminuta, ideò humor aliquis in ſanguine copia peccans non ampliùs ſanguineæ permiſcetur maſſæ, ſed è ſua copia ſecedit à ſanguine per poros arteriarum in os, ubi oris amarorem inducit, in ventriculum, ubi inter membranas ſtomachi hærens ſua viſciditate nauſeam, & ſua acrimonia nervos vellicans, vomitum facit, cùm æger ad ſe redierit. Ex his videre eſt, quòd cauſa immediata horum affectuum eſt ſufflaminata circulatio, durante qua ceſſat ſucci nervei propulſio, unde, ceu truncus, omnes ſubitò jacent actiones animæ vitales. Cauſa proximior mediata dicta, M.S. eſt nimis rudis & craſſa, mobilibus, volatilibus adeò neceſſariis particulis vel in genere deſtituta, vel his ſubita aliqua adveniente alterationis aut contrariantibus particulis inductis, quaſi præcipitatis aut ligatis, in inſtanti contracta. Sed hæc de cauſis indicaſſe ſufficiat, quas ipſas à juvantibus & nocentibus ſæpe conjicere poſſumus; nunc itaque nos aliud vocat penſum, nempe *Prognoſis*.

§. 11. Omne autem animi deliquium dicitur graviſſimum malum, quia eſt terribiliſſimum, mortis enim ſpeciem præ ſe fert, Melancholicis tamen, ut & mulieribus hyſtericis familiare & ſolenne, atque rarò exitiale eſt, ſolvitur enim in his faciliùs remanente tamen virium omnium languore. Hippocratis quoque 2. aph. 41. & in *Coac.* prædictio eſt, eos qui ſepe & vehementer animo linquunt ſine cauſa manifeſta, derepente mori. Si ſyncope correpti caput in humores aut thoracem delabatur, pulſus atque reſpiratio ad multum temporis ſpatium intermittant, facies quoque fuerit viridis, nigra & livida, fruſtraque ſumptum ſit medicamentum ſternutatorium, jam præſens adeſt exitium. Porro in phthiſi & tabe deliquia ſi ſæpe accidant, mortem eſſe in olla denotant. Quodſi verò ex odoriferis vel venæ-ſectione facta, vel aliorum animalium olfactu animi deliquium oriatur, res haud periculi plena eſt, hac enim cauſa ſublata tollitur affectus; nec illa lipothimia tam periculoſa eſt, quæ oritur ex ore ſtomachi malè affecto; ſi verò tremor & convulſiones accidant, tunc mors in propinquo eſt. Sudor frigidus copioſè emanãs peſſimum prębet ſignum, & inſignem pororum ac fibrillarum denotat reſolutionem, & maximam ſucci nervei inopiam, fortiorumque circulantium humorum ſubſiſtentiam. Nec melius exhibet indicium ſub inſultus principio Hippocratica facies accedens; item ſi ſyncope affecti poſt ſpirituoſiorum exhibitionem, irrorationem, frigidiora &c. ad ſe non reddant citò. *Prognoſis.*

§. 12. Poſt conſideratos modos, unde morbus hic oriatur, & quid inde prædicendum ſit, reliquum eſt, ad remediorum deſcendamus genera, quæ verò ſubminiſtrantur ex uſitato triplici fonte, *Diætetico, Chyrurgico, & Pharmaceutico*, comprehenſis *diætæ* nomine non ſolùm cibo & potu, ſed more ſolenni in genere rebus *non-naturalibus*, quæ ut malè adhibitæ conſtitutionem pervertere, ità dextrè uſurpatæ eandem in ſtatu naturali conſervare, imò à morbo iterum liberare poſſunt. Quãtum itaque ad *Aerem*, quandoquidem is teſte divino *Coo*, lib. de flatib. maximus eſt in omnibus, quæ corpori accidunt, & Author & Dominus, indè maxima ejus habenda cura, ut ſit purus, adeoque ſerenus atque lucidus, qui verò ad votũ non haberi poteſt, artis beneficio talis *Cura diætetica.*

talis reddatur; ſi nempe furori ſpirituum contemperando præſentiùs inſervire debeat, eligendus temperatus, vel arte comparandus, ſtrato ſc. pavimento fl. roſar. papav. nymphææ, herb. plantag. portulac. ſemperviv. &c. Ex commotione enim aeris quoſdam ſyncope correptos notavit *Salmut. cent. 3. obſ. 7.* Quid enim Aer hic valeat, ætherem peregrinum inducendo, ſolius *Verulamii* exemplum docere poterit, qui, quoties Luna eclipſin patiebatur, repentino animi deliquio correptus fuit. Nec minori violentia nocet carbonum fumus, prout notavit *SchenKius*, Jovinianum Imperatorem media hyeme Romam proficiſcentem, & in cubiculo recens cruſtato & calce obducto, in quo ad calcem reſiccandam, magna vis carbonum accenſa fuerat, pernoctantē, ex hac vita emigraſſe. *Cibus* ſit facilis concoctu & euchymus, non nimia ingeſtus quantitate, ſalubris, ordine & tempore convenienti, ætati quoq; & ſexui congruus; conveniunt juſcula carnium, conſummata, brodia aromaticis condita, docet etiam *Galenus l. 7. method. med. c. 6.* teſtibus gallinaceorum ſubveniendum eſſe iis, qui in ſyncopen incidunt. Aſteriſco verò notandum, quòd in hunc affectum proclives non diu manere debeant jejuni, ſed ſingulis horis matutinis aliquid panis butyro illiti comedant Fugiantur flatulenti, ſic *Zacutus* ex fungorum eſu ſyncopen notavit. Nocent & cibi diverſi una menſa aſſumpti, à quibus vir primarius in lipothymia incidit, notante id *Henrico ab Heer*. Nobilem in noſtra aula novi, qui ab aſpectu piſcis barbi cocti & in menſa appoſiti ſtatim in animi deliquium incidit, quamvis ipſo inſcio apponatur. *Potus* ſit vinum, hoc namque eſt reparator & reſtaurator ſpirituum potentiſſimus, Regum noſtrorum conſervator unicus, virium omnium refocillator. Vinum, inquit *Helmontius*, licet calidum ſit, cùm tamen palato & ſtomacho ſit gratiſſimum, in calidis etiam morbis modicè ſumptum, ſpiritibus gratiſſimum eſt nuncium, & alimentum medicamentoſum; vinum vero glacie, more Italorum, frigefactum, cane, & angue pejus fugiendum, ità ex frigidiſſimi ejuſmodi vini uſu, poſt longum ſub ſole ardente luſum, defecit quidam apud *SchenKium l. 2. de anim. deliq. & ſyncop. obſerv. 1.* quemadmodum ſimile quid nos vidimus ex frigido potu cereviſiæ inter pilæ luſum, aſſumpto in Gallia; ſic ex nimio aquæ frigidæ hauſtu ſyncopticus quidam ad cœleſtia raptus eſt, teſte *Hildano cent. 5. obſ. 27.* *Exercitium motuſque* nimius vitentur, quia multi ſpiritus indè exhauriuntur, partes Salinæ volatiles evolant remanente acido, prout exempla & hiſtoriæ teſtantur, plures inde in ſyncopen incidiſſe; ſed cùm hæc aliunde nota ſint, hac vice & brevitati ſtudentes omittamus. *Somnus* pars humanæ vitæ melior, ſi ſit moderatus & tranquillus, recreat animum, miraque dulcedine totum perfundit corpus, ſpiritus quoque laboribus, curis, ſtudiis conſumptos & delinquentes reficit, quos contra vigiliæ nimiæ conſternere valent. Omnia verò adſtans Medicus bene judicet oportet, & conſuetudini aliquid concedat. *Animi affectus*, quoad fieri poteſt, ſanæ rationis imperio perdomandi ſunt, & adverſus eorum incurſus Theologiæ monitis animus muniendus eſt, quid enim gaudio moderato jucundius, immoderato verò quid damnoſius? quo ad cœleſtia abiit Avus conjugis noſtræ; quod & evenit matri cuidam filios ex pugna (in qua eos obiiſſe putabat) reduces videnti, quæ præ nimio gaudio ſyncoptica moriebatur, teſte *Livio l. 22. c. 7.* Ex ira, furore illo brevi, ſyncopis lethalis exempla collegit plura *Camerar.* Ex amore vid. *Lazar. River. l. 8. pract. med. c. 1.* Ex mœrore, ſtudiis, curis, lucubrationibus, aliiſque, annotarunt Practici plures, quare aurea regula ubivis attendenda eſt, *ne quid nimis*. Sic & accidit ex zelotypia, cupiditate, timore, æmulatione, invidia, ut ergò hìc valeat illud Horatii:

Invidia Siculi non invenere Tyranni
Majus tormentum.

Ex ſpectri quoque horrore ſyncopen ortam novimus, ut & ex aſpectu felis, cancrorum, capitis vervecis, aliiſque antipathiæ caſibus, de quibus vid. *Ephemerid. Germanor.* Excreta naturalem ordinem obſervent, aliàs magnum hoc in affectu inferunt incommodum, per crebriora enim aut vehementiora cathartica, vomitum, venæ-ſectionem, ſcarificationes, ſudores, hæmorrhoides, menſes, lochia, empyricorum & hydropicorum puris vel aquæ evacuationes, hic affectus facilè excitatur. Abſceſſus quoque, polypus, vermis, calculus, depravata præcordii aqua, conformationis cordis vitia ſæpe in cauſa ſunt. Cerebrum Veneris uſum proſcribimus, quale fatum *Corn. Gallum* & *T. Hatterium* è vivis ſuſtulit, apud Valer. Max. lib. 9. c. 12. qui tamen illud pro vera cauſa mortis non agnoſcit, ajens: Quanquam quorſum attinet eorum cavillari fata, quos non libido ſua, ſed fragilitatis humanæ ratio abſtulit? Fine namque vitæ noſtræ variis & occultis cauſis expoſito, interdum quædam immerentia ſupremi fati titulum occupant; cùm magis in tempus mortis incidant, quàm ipſam mortem accerſant. Novimus & nos exemplum cujuſdam, qui, quoties cum uxore ſua coit, & ſemen effundit, toties animo linquitur, qui tamen invita Diana non venatur.

Cura pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 13. Hęc itaq; de hujus morbi indole, cauſis, ſubjecto, differentiis & ſignis dicta ſufficiant. Reſtat, ut & curam juxta dictos Authores adnectamus, & primò veterum Galenicorum methodum curandi exhibeamus, qui verò in paroxyſmo hujus affectus lectulo, ut, quieſcat, imponunt ægrum, dein inſpergunt in faciem aquam roſaceam, vel aliam frigidam vino fortiori dilutam, ut indè excitetur æger. Si vero ſyncope ab hyſterico affectu oriatur, adhibent naribus caſtoreum; aſam fœtidam, vel alia ſuffumigia fœtentia. Si ſyncope à defectu alimenti, vel a ſanguine evacuatione nimia ortum habeat, vino generoſo propinato ægrum refocillant. & quidem cruſtam panis in eodem madefactam exhibent, tum etiam extra paroxyſmum variis ſorbilibus alimentoſis, & valde nutrientibus, juſculis nempe reſtaurantibus, conſummatis, brodiis, aliiſque, ægri vires reſarciunt. Quodſi autem lipothymia à venenoſis vaporibus in corpore natis, vel extrinſecus allatis, generentur, tum feliciſſimo cum ſucceſſu exhibent varia alexipharmaca. In caſu verò ubi affectus à veneno hauſto accerſitur, vomitum per vomitorium cient, & ſi ſentiatur ardor ventriculi, lac, vel butyrum, vel juſcula pinguia exhibent, propinantque. Affectui verò a ſuper-purgatione orto obviam eunt per theriacam Andromachi, Mitridat. aliaque opiata, tum internè tum externe exhibenda; ſic & illum à ſudore nimio exortum, per frigida, vel roſacea, vel acetum in faciem effuſa, vel alia epithemata frigida curare ſatagunt. Quodſi verò à terrore & metu, prout ſæpe fit, ceu diximus, paroxyſmus originem ſuam ſortitur, tunc venæ-ſectionem imperant, aliaque ſpirituoſa propinant; ſpiritus quoque ſuffocatos ad ambitum corporis revocant frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, &c. clamores quoque, atque vociferationes, ſternutatoria, oris, narium, digitorumque compreſſiones & vellicationes inſtituunt. Extra autem paroxyſmum aliam obſervant methodum, humores nempe naturę obedientes reddendo *præparantibus*, & quidem in frigida cauſa ſequentibus: Syr. de cort citr. de ſucc. granator. de pomis, oxymell. ſimpl. &c. In calida verò cauſa, ſyr. acetoſ. violarum, roſarum, aq. borrag. bugloſſ. acetoſell. &c. Utuntur poſt hæc leni medicamento ſolutivo, (niſi affectus ortum duxerit ab hypercatharſi,) quo materiam peccantem educunt. *Evacuantia* ipſis in hoc caſu ſunt ſequentia: Manna, caſſia recenter extracta, rhabarbarum, tamarindi, &c. clyſteres quoque lenes adhibent. Quodſi verò affectus ortus ſit à veneno, vomitorium ſuadent cum aqua calida, cum ſyr acetoſ ſive oleo communi permixta & epota. Ubi verò à phlegmate viſcoſo, aut putridis humoribus, paulò ucuntur fortioribus, & digitis atque penna vomitum ſolicitant, reliqua fortiora purgantia proſcribentes contemnenteſque. *Avertentia* locum quoque habent in paroxyſmo, ac extra eundem, frictiones ſcilicet, ligaturæ, cucurbitulæ, &c. Tandem ad *roborantia* accedunt; in frigida cauſa proſunt diamoſch. dulc. diambra, elect. de gemm. oleum cinamom. vinum generoſum, aquæ cordial. omnes, aq. beton. cort. citr. ſcordii, tormentill. cinamom. ulmar. atque ſyr. ex iiſdem parati, mithridat. theriac. Andromachi, antidot. Matthiol. & plura alia. In quo caſu & externa quoque adhibent, ex. gr. Epithema pro

corde ex caryophyll. cinamom. croc. ligno aloes, cum vino odorifero, vel aqua roſacea, meliſſ. major. paratum, vel ſuadent ſacculum ex iiſdem, &c. refertum, cordi applicandum In cauſa verò calida *roborantia* ipſis ſunt refrigerantia, ut aquæ ſimplic. ex floribus cordialibus deſtillat. Aquam carnis ſtillatitiam magnopere commendat in hoc affectu *Joh. Baptiſta Sylvaticus*, & vult earum eſſe virium cum ipſis carnibus, ex quibus extrahitur, quamvis leviùs nutriat; ſyr. de pomis, limonum, granatorum, ſpec. de margarit. frigid. conſerv. 4. fl. cordialium. Externè verò epithema cordiale ex lign. aloes, ſantal. cort. citr. cum aqua roſar. bugloſſ. borrag. paratum, vel ſacculos ex iiſdem conficiunt.

Paracelſiſtarum. §. 14. *Chymici* in confortandis ſpiritibus vitalibus cordis corporiſque univerſis, Eſſentias & tincturas ſpiritibus multis rationibus præferunt. In hunc finem aurum tanquam ſummum arcanum commendantes, idque fundamento philoſophico adſtruunt, quod nempe in cœlo eſt Sol, in animali cor, in vegetabilibus vinum, id inter mineralia eſſe aurum, ridentes *Scaligeri* de hoc judicium, quod ſcilicet natura auri longiſſimè diſtet à natura noſtra, neutiquam itaque noſtrum cor per illud reſtaurari poſſe; laudibus ergo, quicquid alii dicant, evehit Paracelſus cum parente ſuo *Hermete*, *aurum potabile*, ità ut auro ſubjungat matrem perlarum in forma olei inſtar balſami, eſſentiam croci, meliſſæ, &c. *Antimonium* quoque, quod vocat reſtauratorem virium omnium in corpore, ejuſque ſulphur ſolare paſſim auro comparat; magnificat etiam Arcanum ſulphuris, aquam vitæ, ſmaragd. & corall. item ſal margaritarum, (quod cordiale eſſe nobiliſſimum, & ſoli potabili in temperatura & operatione proximè accedere, ait *Croll. Baſil. chym. p. m. 282.*) His uſibus quoque aptum eſt Arcanum margaritar. & quinta eſſentia ap. *Hartmann* ut & flores margaritarum & corrallor. apud *Schroder. Pharm. l. 3. c. 6.* imprimis tincturas corallor. variis menſtruis paratas, liquores gemmarum, rubinor. granator. topaſior. hyacinth. aliorumque magni pendunt. Inter aquas compoſita ſunt, Aq. capon. carbuncul. aurea, confortativa uſitata, ſpiritus roſar. theriacal. camphorat. vitriol. ſpir. vini c. ſale diaphoretico *Mylii*, *Antid. lib. 4. c. 2.* ſpir. fuliginis, terræ ſigillat. &c. item ol. cinnam. ſuccin. macis, ligni rhod. &c. conducit & ſal margar. & corall. angel. ſcordii, volat. C. C. & viperar. item ambra in ſpiritu vini ſoluta, de quibus vide *Beccher Supplem. ad Phyſic. ſubterr. p. 79.* Vina bugloſſata, Angelic. & Hippocratica, ſeu clareta roborantia, prout habet *Querc. Pharm. reſt. lib. 1. c. 9.* hic quoque proficui uſus ſunt, ex quibus variæ formulæ concinnari poſſunt, quas tamen cujuslibet judicio relinquimus, & ad *Helmontium* tranſimus.

Helmontii. §. 15. Ille verò ſemet curavit, quando ipſi rotabat & vacillabat caput cum ſyncopes metu, leviculo excitato vomitu, ſic enim abraſit ſordes è ventriculo, quibus idea illa rotans fuit impreſſa, in ſtomacho enim cauſam latere ſuſpicatur; poſtmodum aſſumpto cibo & vino moderato, meliùs habere cœpit, ſed cùm recidivas paſſus eſſet, ſulphure vitrioli pleniſſimè ſe reſtituit. Ad venenum verò anodynum, diſperſivumque ſpirituum in hoc morbo urgens tollendum, commendat varia ſpirituoſa & volatilia, unde ſpiritus lucidi evadunt, & lux vitæ iterum eluceſcit, ut ſunt aq. cinnamom. Carbunculi, Ambr. &c.

Williſii. §. 16. *Williſius* pharmaca *cardiaca* in duo diſtinguit genera; alia nemque quæ ſanguinem & ſpiritus animales potiſſimum ac immediatè afficiunt & accendunt, alia quæ ſang. & ſpirituum efferveſcentiam immoderatam ſedant; in primo cenſu ea ponit, quæ ſpiritus & ſanguinem exaltant & accendunt, ut ſunt aquæ ardentes deſtillatæ compoſitæ, tinctura croci, elixir vitæ Quercetan. tinctura ſalis, tartari, chalyb. aliaque calidiora, ut ſunt aqua mirabilis, cinamom. caryophyll. cort. arant. cum vino deſtillat. quibus ſpiritus volatiles addi poſſunt. In ſecundam verò claſſem ea refert, quæ ſanguinis & ſpirituum efferveſcentiam nimiam, ſyncopem excitantem, nonnihil ſedant pacantque, prout ſunt aquæ deſtillatæ frigidæ, temperatæ cordiales, omnia acida, nitroſa, &c. eſto formula:

℞. *Aq. pomor. redolent.*
Rub. Idæi ana ℥ vj.
Confect. de hyacinth. ʒ j.
Syr. violac. ℥ j.
Spir. ſalis q. ſ. ad grat. aciditat. M.

Vel

℞. *Aq. fontan. lib. j ß.*
Succi limon. ℥ ij.
Sacchar. ʒ j ß. *M. f. julep.*

Cardiaca quoque ſale volatili prædita tum in febribus reſpectu ſanguinis, tum in deliquiis & ſubitis languoribus, utiliter exhiberi poſſunt, ut ſunt ſpir. C. C. aq. theriacal ſpir. ſanguin. cran. human. ſpir. ſalis armon. & ſal viperar. cryſtall. mineral. pulv. è chelis, fl. ſalis armon. bezoart. mineral. &c. Nec infirmi ſubſellii ſunt cardiaca, quorum baſis ſal alkali eſt, ut ſunt bezoar orient. corall. margarit. pulveres omnes teſtac. & lapid. de quibus omnibus vide ipſum Authorem de cardiacis memorantem p. m. 158.

§. 17. *Sylvius* in ſyncopes metu, aliiſque animi deliquiis levioribus, cum frigore tamen moleſtis, & formidabilibus conjunctis ſymptomaticis, ſequentem laudat mixturam cochleatim aſſumendam: *Sylvii.*

℞. *Aq. menth.* ℥ ij.
Vitæ Matthiol. vel
Tinct. cinnamom. ℥ ß.
Ol. caryophyll. gutt. vj.
Syr. cochlear. ℥ j. *M.*

Idem prælaudatus vir per quotidianam experientiam edoctus commendat hoc in caſu *ſalia volatilia*, & *olea aromatica*, omne viſcidum facilè ſolventia ac incidentia, omne item acidum & auſterum peccans temperantia & corrigentia; quandoque demum halituoſum & flatulentum diſcutientia hic uſurpanda ſuadet, imprimis quodſi æger magis mortuo, quàm vivo ſimilis exiſtat, os nec aperire, nec claudere, multo minus debitè aliquid deglutire valeat, tunc prædicta olea ſpirituoſis intimiùs per circulationem maritata ad guttas 3. pluresve ſubinde in ægrorum os, ac imprimis per infundibulum immitti vult.

§. 18. *Carteſiani* omnia ſpirituoſa ſalina volatilia, quæ flammulam vitalem accendere valent, commendant, ut ſunt omnes aquæ ſpirituoſæ, cinamomi nempe, carbunculi, cordiales odoriferæ, ſpir. citr. ſpir. moſch. ambr. zibeth. cinamom. & caryophyll. (qua tamen in re notandum, quod olea ſuccin & caryophyll. ſpirituoſis & camphoratis juncta efficaciùs operationem ſuam pergant,) & id genus plura alia, quæ ſpiritus ſubtiliſant, ignemque ſacrum accendunt, de quibus plura in ſeqq. in ſcenam producemus. *Carteſianorum.*

§. 19. Curatio noſtro calculo pro ratione cauſarum variè inſtituenda venit, & in & extra paroxyſmum; in paroxyſmo ſtatim neceſſum eſt corpus extendere, & ità collocare, ut caput depreſſius jaceat reliquo corpore: tum extremæ partes fricentur cum ſale, aceto & theriaca, ac frigida faciei aſpergatur, cucurbitulæque ſiccæ partibus externis apponantur. Balſamus apoplecticus naribus temporibuſque illinatur, ſpir. meliſſ. vin. Camphorat. Elix. vitæ pulſibus ac cordis regioni applicentur, ac Spirit. Sal. ammoniaci oſeoſ. naribus admoveatur, modo non à flatibus habeat malum, ſunt tamen plures qui ejuſmodi volatilia ferre non poſſunt. *Cura iuxta Noſtram opinionem.*

Nos inter cardiaca referimus omnia illa, quæ ſpiritus noſtros, prout in ampliſſimo univerſo ſolis radii faciunt, illuminant volatileſque reddunt, item ſpiritus ſuſcitare & vegetos reddere, vel ipſis facilè ſe jungere, ſimulque ſanguinis æquabilem fermentationem conſervare valent. Ubi ergò ſyncope, ſeu ſpirituum fatiſcentia, & defectus ex nimia ſanguinis diſſolutione, ex alkali nempe abundantia, orta ſit, ſulphurea, & ſpirituoſa, moderatè tamen acida, ſed volatilia, exhibenda ſunt, ut ità ſanguini debita reſtituatur conſiſtentia, deficiens ejus redeat ſpiritus & fermentatio, in quem finem acetum ex vino generoſo cum ſpiritu vini volatiliſat. tinct. bezoart. Michael. aq. cinamom. ſpir. ceraſor. nigror. vel roſar. ambratum, ſuaſerimus. In Juniorum ergo gratiam ſit ſequens formula:

℞. *Aq.*

℞. *Aq. cinnamom.* ℥ ß.
Acet. cum ſpir. vin. volatiliſat. ℥ j.
Spir. roſar. ambrat. ʒ j.
Syr. de cinnamom. ʒ vj.
M. d. ad vitr. hujus miſtur. unum vel alterum cochl. exhibeatur.

Cinnamomum, moſchus etiam & ambra, (quæ poſterior ex relatione Anglorum in inteſtinis balænarum reperitur) palmam omnibus cardiacis & confortantibus præripiunt, indè ſequens Balſamus corroborans ex his odoriferis paratus:

℞. *Ambræ* ℈ j.
Moſch. ℈ ß.
Confect. alKerm. ʒ ij.
Spir. roſar.
Ceraſor. nigror. ana ʒ iij.
Aq. cordial Herc. Saxon.
Elix. vitæ Matthiol. ana ℥ j.

Mixta hæc circulentur per 8. dies, vel ultrà, vaſe tamen bene clauſo, poſt filtretur balſamus, & ſervetur ad uſum, qui ipſe ſpiritus recreat, Cardimelechem placat & refocillat, arcemque ipſius illuminat.

Vel

℞. *Aq. cord. cerv.*
Meliſſ. cum vin. ana ℥ ij.
Cinnamom. borraginat. ℥ j.
Confect. alKerm. ʒ j.
Oſſ. de cord. cerv. gr. xij.
Syr. fl. tunic. ℥ j.
Sal. volat. oleoſ. ℈ ß. *M.*

Vel

℞. *Aq. fl. Til.* ℥ j ß.
Roriſmar. ℥ j.
Carbuncul. ʒ ij.
Spirit. lil. convall. ℥ ß.
Sal. ammoniaci ſuccinat. ʒ ß.
Meliſſ. ʒ j.
Roſar. ℈ j.
Syr. pœon.
Fl. tunicar. ana ℥ ß. *M.*

Si verò ſimul ratione acidi volatilioris infeſtus ſit, præcipitantia vel acidum ligantia addere conſultum erit, cui bono ſequens haud infimæ ſortis eſt:

℞. *Aq. borrag.*
Bugloſſ.
Roſar.
Meliſſ.
E ſucc. citri ana ℥ iij.
Cinnamom. ℥ ij.
Margarit. orient. præp. ʒ ß.
C. C. uſt. præp. ʒ iij.
Sacchar. perlat. ℥ ß.
M. f. Aq. perlar.

Vel

℞. *Aq. cord. H. S.* ℥ iij.
Eſſent. meliſſ. ʒ j ß.
Tinct. corall. cum ſpir. cord. cerv. parat. ʒ ß.
Syr. fl. borrag. ʒ vj.
M. detur cochleatim.

Vel ſequens pulvis:

℞. *Margarit. or. præp.* ʒ ß.
Corall. rubr.
Eſſ. de cord. cerv. ana ʒ j.
Lapid. 5. pretioſ. ʒ ß.
M. f. pulv. doſ. ℈ j.

Vel

℞. *Magiſt. cordial.* ʒ ij.
C. C. ſolar. ʒ j.
Oſſ. de cord. cervi ℈ j.
Miſc.

Omnia enim hic ad partes vocari queunt, quæ acidum ſylveſtre imbibere poſſunt, præprimis ſi ſyncope à coagulatione ſanguinis in corde ortum ſuum habeat, in quem finem commendat *Nob. & Exper. Dn. Mayou* Spiritum ſalis armon. potentiſſimum illud alkali volatile, cum ſpir. vini camphorato, & oleo ſuccini combinatum, quippe ex quo ſpiritus ſalinus oleoſus fit; idem præſtare poteſt ſpir. C. C. vel fuliginis cum camphora maritatus, qua & in re *Beati noſtri Dn. Sachſii Reſtaurativi liquoris ſalino-volatilis* vires maximè deprædicamus in reſtaurando & ſimul illuminando ſole Microcoſmi, quod remedium parari ſolet ex ſpir. cinnamomi, cum oleo deſtillato ſuccini, juniperini, ſale volat. C. C. artificioſè & curioſè junctis. Qua occaſione & noſtram corroborantem Eſſentiam communicare libet.

℞. *Spir. vini cum ambra rectificat. lib.* ß.
Salis tartari puriſſ. ℥ j.
Evoca deſtillando ſpiritum, cui ritè exaltato adde Ol. cinnamom.
Macis,
Succini, tantum quantum ſorbere poterit, tunc adde eſſentiæ ambræ cum ſpir. roſar. parat. ℥ j.
Spir. ſal. armon. rectificat. ℥ j ß. *& fiat l. a.*

Eſſentia noſtra corroborans, quæ ipſa eſſentia ad gutt. aliquot exhibita, ſummè ſpiritus & ſanguinem coagulatum reſolvit, omne acidum deſtruit, & ſanguinis æquabilem conſervat fermentationem atque motum. In coagulo ſanguinis quoque ſperma ceti, ex balænarum cerebro depromptum, interiùs aſſumptum, reliquiſque cardiacis commixtum, ceu ſecundum in ſyncope prædicatur præſidium. Aliaque conducunt abſorbentia, quæ grumeſcentiam ſanguinis tollunt & coagulationem impediunt; ſic *Cl. Wedelius* Juvenem curavit duobus ſcilicet remediis, nempe pulvere ſuo abſorbente, & miſtura ſimplici antiſcorbutica. In Caſu ubi de verme ſuſpicio eſt, Epithema ex amaricantibus externæ cordis regioni imponere poſſumus. Quòdſi verò affectus ab inferioribus ſcandere, & aliquid convulſivi ſubeſſe videatur, imprimis in fœminis, medicamenta ita comparanda, ut magis ad ſpirituoſa ſulphurea, quàm ſalina inclinent. In febribus verò ardentibus, & indè ortis lipothymiis, optimè conducunt acidis fortificata cordialia, quia hæc ſpiritus medicaminibus volatilibus exhauſtos, & ſudoriferis diſſipatos reſtaurant, & concentrant, in quem finem conveniunt ſequentia: mixtur. nempe ſimplex, ſpir. vitrioli acidus volatilis; eſto formula:

℞. *Conſervæ pulp. citr.* ℥ ij.
Roſar. rubr. ℥ j.
Confect. alKerm. ʒ ß.
Tinct. bezoart. ʒ ß.
Syr. acetoſ. citr. q. ſ. f. Elect.

Vel

℞. *Aq. cord. frigid.* ℥ ij.
Meliſſ.
E ſucco citr. ana ℥ j.
Confect. alKerm. ʒ j.
Aq. perlar. ℥ j.
Tinct. bezoard. Michael. gutt. xx.
Syr. granator. ʒ vj.
M. d. ad vitrum.

In ſyncope verò ſtomachica conducit aq. cinnamomi, menthæ, aliis ſtomachicis tum externis tum internis, &c. conjuncta, ſpiritus ſtomachicus Mynſichti, Angeli Salæ, & ſtomachicum Poterii. Extra verò paroxyſmum vomitorium exhibendum lene, ad materiam viſcidam peccantem eliminandam, ad quem ſcopum conducunt & varia abſorbentia, & præcipitantia, &c. In omni verò ſyncope conducet aqua ſanitatis Veterum ex ſanguine humano apud *GlucKrad* in not. ad *Beguin lib. 3. c. 1* item eſſent. ſanguinis hum. apud *Fabr. Myrotech. Spagyr. lib. 1. c. 8.* Eſſent. zibeth. *ibid. c. 26.* His nihil juvantibus cum Nob. Ettmullero ad infuſionem liquorum tum volatilium acidorum, tum volatilium alkalicorum, pro re tamen nata, confugiendum eſſe credimus. Inter externa commendamus varia Epithemata cum panno ſcilicet coccineo applicanda; eſto in tyronum gratiam formula una atque altera:

℞. *Aq. carbuncul.* ℥ j ß.
Naphæ ℥ j.
Spec. pro epithem. cord. ʒ j.
Spir. cort. citr. ʒ j ß.
M. d. ad vitrum.

Vel

℞. Acet. bezoart. ℥ j.
Spir. citri ℥ j.
M. pro pulſibus.

Vel ſacculi repleti ſpeciebus cordialibus, & madefacti in his vel ſimilibus liquoribus applicentur. Vel fiat linimentum ſequens, vel ſimile:

℞. Balſ. ſuccin.
Cinnamom.
Angelic.
Caryophyll. ana ℈ ß.
M. f. Balſamus pro cordis regione illinenda.

Vel

℞. Ol. deſtill. citri
Meliſſ. ana ℈ ß.
Ambræ liquid. gr. viij.
M. cum ol. nuciſt. q. ſ.

Vel ad pulſus illinendos:

℞. Ol. ſtill meliſſ.
Citri ana ℈ ß.
Carbunc. gut. vj.
Lign. rhod. gutt. iv. Miſc.

Vel ſale volatili oleoſo, vel ſpiritu volatili regio cordis. Exulare debent hic omnia remedia fortiora purgantia & diaphoretica. Acida potentiora cùm ſanguinem figant coagulentque, meritò ſuſpecta habentur, niſi quod externè levamen promittant.

Lipothymiam & ſolvit balſamus ſuccini albi naribus illitus, item balſamus caryophyll. cinnamom. ad odorandum exhibitus, & quæ alia quis ex variis aliorum noverit hortis.

Si fœmina ſit patiens, & ſuſpicio ſit paſſionis hyſtericæ, linteum lividum accenſum teneatur ante nares, & adhibeantur alia antihyſterica. Prodeſt & hic ſpir. ſalis armoniaci cum calce viva præparatus, quia maximè penetrat per nares in cerebrum, qui teneatur ante nares, ut & intus eſſentia caſtorei.

Hic & omnia proſunt tum internè tum externè, quæ in apoplexia proficua ſunt; infundatur quoque aqua vitæ in os. Si ex nimia ſanguinis evaſatione & reſolutione ſyncope oriatur; tunc conveniunt opiata acidis combinata additis coralliis. Sin hyſtericis contingat Sincope tunc conducit liq. C. C. ſucc. Tinct. Caſtor. volat. Spir. fuligin. Carminat. de tribus, præſertim cum caſtorinis mixta.

Urinæ hoc in morbo ſæpe perturbatæ minguntur, ob mixturam particularum perturbatam, quæ ſudoriferis reſtituitur.

Si quis incidat in lipothymiam ex hypercatharſi, optimè conveniet ſpiritus theriacalis cum aq. cinnamomi, vel theriaca externè ventriculo imponatur; item ſequens mixtura:

℞. Aq. menth. ℥ ij.
Cinnamom. ℥ j.
Extr. theriacal. ℈ j.
Spirit. theriacal. ℨ ß.
Confect. alKerm. c. ℨ iij.
M.

Sin ex terrore ſit ſyncope, præter ſalia volatilia urinoſa conveniunt ſalia volatilia oleoſa, V. Sect. A gaudio nimio ſyncope curatur per acida blandiora, vinum, alioſque ſuccos ſubacidos.

In lipothymia à venæ-ſectione prodeſt ſal ori inditum, quo & lingua fricetur, authore Horſtio, & imponatur patiens ſupinus in pavimentum, & labia ejus ſale fricentur, vel nares ei comprimantur. Sed dantur plures, qui ſanguinis emiſſionem bene ferunt, at dum ſolvitur ligatura, & vulnuſculum occluditur, in lipothymiam incidere ſolent, his ſuccurritur juſculo ante V. S. propinato. At qui huic affectui ſe obnoxium ſcit, non ſibi venam tundi curet, niſi dorſo incubans.

FINIS LIBRI II.

JOH.

JOH: DOLÆI ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINÆ DOGMATICÆ,

LIBER TERTIUS,

De Morbis Abdominis.

CAPUT I.

De Cardialgia, Nauſea, Ructu, Vomitu, Rugitu, Ardore Stomachi, & Inappetentia.

§. I.

ANtequam ad deſcriptionem affectuum *Abdominis* nos accingamus, operæ pretium erit, atque adeò neceſſitas id pleno ore efflagitat, de conſtitutione & uſu Ventriculi nonnulla paucis tamen, præmittere. Eſt itaque *Ventriculus* arx muniſſima Rege proprio & peculiari, ceu gubernatore hujus arcis, inſtructa, cujus Regis nomen eſſe poteſt *Gaſteranax*, quia imprimis ſalutari niſu proſpicit ventriculo, & reliquis præmunimentis, orificio nempe, & inteſtinis. Quod ſi ergò in prima acie examinabimus ſolitos affectus ventriculi, quia duntaxat ſecundùm magis & minus non ſpecie, ut cum Logicorum filiis loquamur, differunt, ideò ſub uno capite plures comprehendere libet licetque, ne toties repetendo curioſo Lectori nauſeam quaſi crambe bis cocta pariamus. Antequam verò ad præternaturalem ſtatum accedamus, priùs paucis naturalem, nempe abſtruſum illud Chylificationis opus, præmittamus, ut eò accuratiùs vitia ejus innoteſcant. Medicorum verò antiquorum maxima pars in ea fuit opinione, fieri Chylificationem per calorem adjacentium viſcerum ad modum elixationis, ſicut ſcilicet caro aqua effuſa, cujus loco potus eſt, elixatur, ſic & in ſtomacho alimenta elixari putantes. Alii per fictitiam facultatem chylificam quandam crediderunt fieri hanc chylificationem. Nonnulli eorum humorem quendam melancholicum per vaſa brevia à liene in ſtomachum infundi exiſtimant, per quem liquorem acidum alimenta comminui perſuadere voluere: cui opinioni nonnulli Neoterici, inter quos Anteſignanus præſertim eſt ille per ignem Philoſophus Helmontius, aſſenſum præbuere. Inquit enim, extra controverſiam eſſe, cibos & potus unà pariterque diſſolvi in cremorem planè diaphanum in cavo ſtomachi, atque ſubjungit hoc fieri vi fermenti manifeſtè acidi, *à liene mutuati*. Verùm enim verò hanc ſententiam, curioſior Anatome, uno actu & ictu omnino invertit, indigitans in vivis animalibus ſanguinem per vaſa brevia à ventriculo quidem verſus lienem deſcendere, atque in ramum ſplenicum effundi, nihil verò ductu contrario, à liene ſcilicet ad ſtomachum ferri, imò per valvulam acidi lienoſi communicationem per vas breve prohiberi, ut adeò in fumum abeat illud commentum. Noſtra ergò ex mente Chylificationem fieri per modum fermentationis virtute *Gaſteranacis* noſtri, adjuvantibus ſimul ſpiritibus animalibus ope humoris cujuſdam volatilis, & ſubtilis, ſcilicet ſalino-armoniacalis, in ventriculo contenti, forſan ſucci pancreatici, vel bilis, aliuſque concurrentis; totum enim Chylificationis negotium merè mechanicum eſt. Dentibus ergò, tanquam naturæ piſtillis, cibi priùs debent ritè comminui, qui deinde ſaliva ſubacti, & quaſi fermento primo imbuti (gaudet enim ſaliva teſte *Sylvio*, *Diſp.* 1. *p.* 8. aqua, ſale & ſpiritu, unde & penetrativa, & fermentativa illius vis ortum habet) ad ventriculum per gulam dimittuntur, & ibidem à ſucco illo, qui ventriculo proprius & domeſticus eſt, in pultaceum liquorem, hordei cremori non abſimilem, tranſmutantur. Fermentum hoc in homine vix drachmam unam quantitate excedit, & hæret in rugis ventriculi ſeu interna ſtomachi tunica, ex arteriolis & glandulis minutiſſimis cum ſpiritibus animalibus quidem eodem delatum, & ſic exiſtit pabulum noſtri Regis, quod quoque alimenta ritè maſticata, ſaliva probè humectata; & potu benè diluta, & quaſi macerata diſſolvit, volatilitate ſua ſubtiliſat, & fermenti piſtorii inſtar fermentationis actum promovet, ſalia partim acidula, partim volatilia, quibus alimenta abunde ſcatent, in apricum deducit, & eorum ope fermentationem auget, tandemque in ſuccum lacteum, nunc acidum, nunc verò volatilem, quem chylum vocamus, mutat. Atque hic quaſi per parentheſin notandum eſt, quòd fermentum hoc in vivis animalibus ſit liquidum & limpidum, in mortuis verò ſemper viſcoſum. Certum enim eſt, quod in ventriculis ſanorum ſemper reperiatur ſuccus quidam temperatus, acidum verò mulierculæ ex animalium enecatorum ventriculis colligere norunt, ad lac coagulandum. Alii prætendunt acidum eſſe fermentum. Confirmat id præterea & authoritas, & ratio in naturalium rerum cognitione verſatiſſimi *Archiphiloſophi Hippocratis*, *dum aphor.* 1. *ſect.* 6. inquit: In febribus ac diuturnis lienteriis ructus ſi ſuperveniat acidus, qui antea non exſtitit, bonum: quia ſtomacho debilitato redit ſua aciditas, qua cibum in chylum reſolvere valet, & ſic conſequenter ſanitas. Cæterum volatile, ſeu, ex ſale volatili quodam, eſſe debere fermentum, experimentalis probabit philoſophia; negari enim nequit, quod omne id, quod fermentabile quoddam, ut ſic dicam, ſubjectum ad fermentandum diſponere debet, ſemper ſit de indole ſalis volatilis, & ferè eodem modo ſeſe res habeat,

ac dum lupulus cereviſiæ additur, vel aroma (prout parari ſolet cereviſia in Hollandia, quam vulgò *Buttel-Bier* nominare ſolent Batavi) quo fit ut in cereviſia maxima ſit fermentatio, ſic & ipſa florentis vini effluvia volatilia vina de novo fermentant. Atque ex his notamus, plurima quidem concurrere ad digeſtionem veluti inſtrumenta, & adjuvantia, ſed non ut excitantia ſive cauſam efficientem, quam verò hic ſpiritus animales ſeu *Gaſteranacem* eſſe firmiter mihi perſuadeo. Imò Appetitus ferè non minùs animæ tactus eſt, quàm ſunt reliquiæ ſenſationes; ſic conſpicimus delicatioribus ferculis perſpectis ſaltem ſalivam in ore effundi, ſpiritibus animalibus ab Anima & *Gaſteranace* commotis; tum quidem, quando cibus ante aſſumptus, nunc pro communi uſu eſt diſpenſatus partim, partim verò è corpore proſcriptus, & quando humores circulantes deficere incipiunt, tunc defectum hunc ſentiens *Gaſteranax*, ſatellites ſpiritus animales ad appetitum excitandum ſtimulat, quem propterea pro unica digeſtionis ordinaria cauſa efficiente, non excluſis aliis concurrentibus adjuvantibus, habeo. In ſubtili potiùs conſiſtere digeſtionis actum, inquam, acido. Ad ſanguinem ſemper reſpiciendum in ventriculi debilitate: qualis enim chylus, talis ſanguis; qualis ſanguis, talis liquor gaſtricus; qualis liquor gaſtricus, talis item chylus. Hæc de ſtatu naturali, nunc ad præternaturalem feſtino pergamus gradu.

Ex depravato ergò hoc fermento, & inde perturbato Gaſteranace, exoriente ſimul turgeſcentia & orgaſmo aliorum humorum cum eorundem cruditate & coctione derivantur omnes affectus ventriculi, quos nunc ſpecialiùs luſtrabimus.

Definitio Cardialgiæ. Quid enim Cardialgia vel cardiuſgmus aliud eſt, quàm ſenſatio triſtis oris ventriculi, maximè nervoſi, à ſuccis acribus mordentibus, & ſic continuum cum impetu ſolventibus, exorta. Vel Cardialgia deſcribi poteſt, quòd ſit magna quædam circa præcordia anxietas, cum ventriculi dolore gravativo vel diſtenſivo & ſuffocationis periculo, à ventriculi & diaphragmatis diſtenſione & compreſſione ſæpè à flatulentis vaporibus exitum non invenientibus, oborta.

Vomitus. *Vomitus* quid aliud, quàm excluſio per os rei in ventriculo repertæ, à perverſo ventriculi, tum annexorum inteſtinorum, periſtaltico motu, ab acutis, aliiſque acribus, & heterogeneis malignis particulis inductis facta. Vel vomitus eſt contractio convulſiva ventriculi verſus orificium ſuperius, quod tunc non conſtrictum eſt ſicuti in Nauſea, ſed patulum pro variis humoribus per gulam excernendis.

Nauſea. *Nauſea* verò dependet quidem à particulis volatilibus, minùs tamen acribus, & orificio non conſtricto, ut adeò nauſea & vomitus non aliter differant, quàm ſecundùm magis & minus.

Ardoris. *Ardor* verò ſtomachi, quem Germani *den Sohd* nominant, producitur, cùm bilis in ventriculo exiſtentis particulæ ſubtiliores & acres dolorem ac ardorem in orificio ventriculi, & œſophago excitant.

Famis canina. *Fames canina* eſt nimia appetentia, à qua gradu differt *Bulimia*. Cauſa eſt fermentum admodum eſurinum acre, & fluidum, fibras nerveas continuò rodens. In febribus malignis plerumque prodromus eſt mortis. In intermittentibus morbi longitudinem minatur.

Ructus. *Ructus* eſt affectio ventriculi, rugitus verò inteſtinorum, à flatibus tum acribus & acidis, tum viſcoſis, facilè tamen particulis volatilioribus accedentibus, dependentes.

Inappetentia. *Inappetentia* verò, quę & dicitur Anorexia, Aſitia, Apoſitia, cibi faſtidium, &c. eſt depravatio fermenti ventriculi ex variis cauſis præter naturam ſuborta.

Pars affecta. §. 2. Ex definitione haud difficile erit colligere partem affectam horum affectuum, quæ ſtatuitur, omnium ferè Authorum conſenſu, ventriculus: Et quidem in Cardialgia orificium ventriculi ex nervis penitus confectum, & quoddam quaſi nervorum reticulum exhibens, imò ventriculi tunicam nerveam pro ſubjecto agnoſcimus: vomitus verò ſubjectum, fibrillas omnes nerveas ventriculum conſtituentes ponimus, prout & nauſeæ & ructus ipſam cavitatem ſtomachi; Inappetentiæ verò, rugas ſtomachi, in quibus fermentum ut plurimum hæret. De ſubjecto ſecundario, partium ſcilicet quæ conſenſum habent cum ventriculo per nervorum, vulgo ſexti paris, communionem nihil addemus, plures enim eſſe poſſunt; de quibus tamen in cauſis ex methodi lege rectiùs agetur. Sunt tamen Medici, qui appetitum neque à ſtomachi neque fermenti ejus innata vi, ſed à ſucco nerveo vel ſpiritibus animalibus deducunt, hinc ſpiritus hos ſubjectum horum affectuum immediatum, ſtomachum verò ſecundarium & mediatum eſſe exiſtimant.

§. 3. Progrediemur nunc ad ſignorum doctrinam, & quidem ad diagnoſticam, quæ cum ſit fundamentum rectæ curationis, operæ pretium erit impræſentiarum omnem impendere operam, ut illa ritè recteque propinetur & proponatur. *Diagnoſis.* Et quidem 1. *Cardialgiæ* ſignum pathognomonicum, lancinationes ſeu morſus circa ſcrobiculum cordis urgentes ſunt: percipitur enim ab ægris eroſio, morſus, atque fortè, quando in ſenſibili illa parte nervoſa, orificio nempe ventriculi, magna adeſt ventriculi gravitas atque diſtenſio cum inappetentia, angunt anxietates cordis, magna ſpirandi difficultas inſtar aſthmatis præcordialis, accedunt ſæpius Syncope, vertigo, ſpiritus enim excubantes in furorem perciti excitant varia hæc ſymptomata. Præter dolorem circa ſcrobiculum cordis, dolor etiam circa ſpinam in regione illa poſteriori percipitur, quæ Cartilagini Scutiformi reſpondet, tum ſuperius os ventriculi magis affectum eſſe indicat. *Nauſea* quoque & *Inappetentia*, ob magnam molem viſcidorum humorum fermentum ventriculi iners, & quaſi obtuſius reddentium exoritur, ſpiritus animales quoque calorem & tonum communicantes tunc diſſipantur, & quaſi partem ventriculum ſcilicet deſerunt, unde non poteſt non fieri, quin pars deſerta flacceſcat. Sic ubi Anorexia à contentis ventriculi acidis rudioribus ortum habet, percipiuntur ſimul ructus acidi, & ea quæ frigidi ſenſum addunt, non tolerantur, neque ſitis adeſt; ſi verò ſaburra hæc ſimul eſt viſcida, tum ſimul nauſea & vomitus quandoque adſunt. Sed ſi contenta hæc depravata ventriculi, bili magis minùs depravatæ ortum debent, tum præter ructus etiam vomitus bilioſi ſuperveniunt, & eroſiones ac morſus ſtomachi ſentiuntur. Ob bilem quoque volatiliorem hunc affectum comitatur ſæpe vomitus bilioſus. Per hæc ſigna judicamus morbum eſſe idiopathicum; ſympathicam verò Cardialgiam læſionum & morborum partium, quarum vitio fit, ſigna propria cognitam reddent. *Vomitus* verò ſigna per ſe manifeſta ſunt, quem tamen præcedunt dolor capitis, vertigo tenebricoſa, tremor labii inferioris, morſus oris ventriculi, frequens & copioſa ſalivatio, & ſi cauſa lateat in ventriculo, & affectus hic idiopathicè fiat, moleſtia & dolor ventriculi evidenter præcedent; ſin verò ſympathicè, tum capitis, renum uteri, alteriuſque partis præſenſum gravamen, informationem ulteriorem præbebit. Atque in omni nimio vomitu adſunt anxietates cordis, dolor capitis, animi deliquium, nonnunquam etiam convulſiones. Quod attinet *eructationem*, illa vulgò dicitur vel *acida*, vel *nidoroſa*: Illa melancholicorum vel acidorum propria eſt: hæc verò bilioſorum & febricitantium. *Rugitus* ſigna flatus ſunt, qui per murmura ſe produnt, & ſimul abdomen inflatur. *Inappetentia* verò ſe ſtatim prodit, quando ſcilicet æger omnem averſatur cibum, adeò ut etiam nomen cibi nauſeam pariat, multo magis ad ejus aſpectum nauſeabundus reddatur. *Ardoris* verò ſtomachi indicium eſt amarities in ore, & cùm dolor ardor in gula percipitur, ſimulque tenuis & inſtar aquæ ex ſtomacho & ore profluit humiditas.

§. 4. Priuſquam ulterius vela urgeamus operæ pretium imò & neceſſe erit cauſas ex variorum Authorum opinionibus ſcrutari, & veriori relatione proferre. *Cauſæ juxta Veteres.* Cauſa igitur immediata *Cardialgiæ* Veterum opinione dicitur triſtis ſenſus, ſive mordicans dolor, ſub cartilagine oſſis pectoris; cauſæ verò proegumenæ ſunt humores pituitoſi acres, bilioſi, porracei, mordaces, in ventriculo collecti, vel flatus vaporoſi & acres ex cavitate ventriculi in ipſius orifi-

orificium delati, ipſumque irritantes. Quibus cauſis & nimium frigus vel calorem adjungere ſolent. Inter cauſas procatarcticas referunt varia alimenta & potulenta vitioſa venenata, & facili corruptioni obnoxia, ut ſunt lac, fructus horarii, & immaturi piſces, quæ ventriculum haud aliter diſtendere ſolent, quàm aliquando flatus inteſtina in colico dolore. *Vomitus* verò & *Nauſeæ* (quæ, ut dictum in definitione, extenſione tantùm & remiſſione differunt, ex iiſdem enim cauſis oboriuntur) cauſam internam dicunt & diſſolutionem, & lubricitatem ſtomachi exortam ab aliquo heterogeneo humore in ventriculo contento, ſive is ſit pituitoſus, ſive bilioſus, ſive melancholicus, ſive ex his mixtus. Sic & *ructus acidus* pituitam talem; *nidoroſus* aduſtam materiam, amarus bilem flavam in ventriculo hærere indicat. *Ardorem* verò ſtomachi vel à bile flava, vel à vapore bilioſo ad os ventriculi, & ad gulam uſque delatis deducunt. Inappetentiam verò oriri volunt vel ab intemperie quavis, obſtructione venarum meſaraicarum, oriſque ventriculi, vel mole viſcidorum, ac pituitoſorum humorum, quos ſatietatem parere dicunt, vel à bilioſa colluvie, vel alioque melancholico humore ventriculum replente, & ſic appetitum tollente.

Paracelſiſtarum. §. 5. Ad aliud nunc theatrum eamus. *Chymici* in vitiis ventriculi ſemina ſalina, mucilaginoſa nempe & tartarea, multa fœtida ſulphura, pauca mercurialia, & ſic tales morbos efficere dicunt. Si enim mucilaginoſa, lutoſa, aluminoſa, ſtyptica, bituminoſa ventriculi parietes & rugas obducunt, ſequitur juxta Paracelſum oppilatio ſpiritus vitæ, omnium actionum naturalium miniſtri, qui veluti captivus, victus & vinctus, atque ſepultus vires ſuas in alimentum receptum exerere, & ſeparationem nutrimenti à fæcibus abſolvere nequit, (prout loquitur *B. Petræus* de morb. ventr. Hermet.) unde tarda coctionum miniſteria peraguntur, ſequuntur ventriculi imbecillitates, dyſpepſiæ, anguſtiæ, compreſſiones, nauſeæ, & ſexcenta hujuſmodi tormenta. Pergit idem §. 17. impuritates iſtæ plerumque peregrinis qualitatibus inſignitæ *membranas* ventriculi iiſdem inquinant, quibus tranſplantata alimenta in diſſentaneam naturam commutata varios nidores & ructus producunt. Si vomitivas helleborinas, & antimoniales proprietates obtinuerint, nauſeas, vomituſque ſuſcitant. Ubi verò mucilagines tincturas ſalium fortiores, acriores & corroſivas locum obtinuerint, ut calcis, vitrioli, tartari, &c. tum fortiores & dolorificos motus & paſſiones excitantur, imprimis in orificio ſuperiore, exquiſito ſenſu prædito, fiunt orexes, ardores, lancinationes, eroſiones, morſus ventriculi, colicis doloribus ſimiles. Sic & quando ſulphur in ſtomacho accenditur & reſolvitur, ardores & calores ſtomachi, phlogoſes, nempe induci neceſſe eſt. Quid verò Helmontius?

Helmontii. §. 6. Ille ſupponit vitium nimiæ digeſtionis eſſe cruditatem, ſi ergò cibus utrumque fermentum, proprium ſcilicet & lienare, non bene receperit, tum intendit acorem & fit orexis, cujus comes eſt ructus *ex pontico rodens*. Ructum enim cenſet aut inſipidum, aut acidum, aut ponticum, aut nidoroſum. Stomachus debiliſſimus inſipidos eructat ructus; minùs autem debilis acidos, vitioſos, nidoroſos, amaros, acres, &c.

Cardialgiam verò in orificio ſtomachi, tanquam centrali puncto atque radice & principio vitæ, digeſtionis ciborum, & diſpoſitionis eorundem ad vitam, fieri exiſtimat, dum nempe pylorus furioſi inſtar uteri excentricum ſuum Blas movet, & mirabile eſt, prout dicit *Grembs*, quod Janitori Pyloro tanta ſit poteſtas, ut diverſas tempeſtatum ſcenas ille ſolus excitare poſſit. In vomitu enim Pylorus ſemper ut claudatur neceſſe eſt, & contendit *Helmontius* propter illius pertinacem clauſuram humorem in ventriculo contentum fieri quandoque æruginoſum, unde vomitus pertinax ſequitur, imò nonnunquam lethalis, quippe Helmontio commemorante, ſectum quoddam cadaver cujuſdam nigricantia vomiturientis, præter pylorum exactè clauſum, nullum aliud vitium exhibebat. Vomitus ergò ex ſententia *Helmontii* dupliciter fit, vel proprio pylori Blas, atque tum eſt indolens, vel à laceſſentibus rebus, tunc equidem per pylorum fit, ſed non proprio motu, unde eſt moleſtus. Bilioſus autem vomitus oritur, quando ſaburra bilioſa è vicina, ſtomacho ſuffunditur, tunc clauſo pyloro magis corrumpitur, & fermenti qualitate contenta vel cœrulea, vel viridia redduntur, flavus, porraceus, ac amarus vomitus, ut à corrupto œconomo. Sic ſi fermentum fellis male ſe babeat, ardores, ebullitiones & inappetentiæ. ructus, nauſea & vomitus oriuntur, quod ſi fermentum lienis exorbitet, tunc juxta Authorem noſtrum contingunt vomitiones ſanguineæ. Pylorus ergò vel furit ſponte, vel irritatur à cauſa occaſionali, quæ ſæpius ex fellis defectibus ſcaturit, quando in receſſu habet ſal ponticum, vel auſterum, pylorum facilè conſtringens, mitigato ergò pylori furore facili marte vomitus ceſſat, qua de re in cura dicemus.

§. 7. *VVilliſius* accuſat in *Cardialgia* particulas bilioſas acres, alkalinas, lixivioſas, aliaſque heterogeneas ad orificium ſtomachi delatas, ibidemque fibrillas nerveas divellentes, corrugantes atque diſtendentes, & mediantibus ſpiritibus animalibus triſtem ſenſationem inducentes. *Vomitionem* enim eſſe ſtomachi motum violentum, & convulſivum nullus dubitat; quem eapropter oriri dicit à ſpirituum animalium in fibras ventriculi impetuosè inſilientium expulſione ſive magna expanſione, quæ fibræ repentè inflantur, & conſequenter ita abbreviantur, ut ſtomachi latera & fundus ad ſe invicem propiùs adducantur, ſimulque verſus orificium ſiniſtrum ſurſum corripiantur, contenta quæque in œſophagi ductum eiici faciant; unde non poteſt non fieri, quin omnia, quæ ſpiritus ſtomachi fibris carneis inſitos multum aut graviter irritare valent, vomitionem vel moleſtam, vel levem producant. Irritamenta verò poſſunt eſſe vel humores, vel vapores, vel alimenta, vel potulenta, vel pharmaca, vel toxica, modo acria ſint. Cum Helmontio tamen cenſet vomitum fieri poſſe & à ſolo clauſo pyloro. Ructuum, rugituum, nauſeæ, & innapetentiæ cauſas, *VVilliſio* judice ex prædictis colligere facile eſt, & inferiùs ex noſtra criſi accuratiùs id patebit. Pergamus! *VVilliſii.*

§. 8. *Sylvius* pro cauſa mediata ſolutionem continui ſupponens hoc in affectu culpat fermentum acidius, fixius, acrius ob varias cauſas tale redditum, atque vapores, halituſque ejuſmodi acres orificium ſtomachi maximè ſenſile incidentes ac irritantes, & ſic dolorem hunc producentes cardiacum. *Vomitionis* autem cauſam immediatam eſſe motum ventriculi, & inteſtinorum periſtalticum inverſum exiſtimat, ab humoribus ad inteſtina delatis acribus, acidis, auſteris, ſalſiſque inductum; Et hæc motus inverſio ex ipſius ſententia incipit frequentius à loco utriuſque ductus, bilarii ſcilicet & pancreatici, inſertionis. Remotè verò ad vomitum excitandum ſymbolum ſuum addunt fructus hortenſes, venena & alia, alimenta putrida & corrupta. Vomitum verò ſanguinis non à liene aut hepate, uti plures voluere, ſed à ſolo pancreate fieri ſuſpicatur. *Ructus* autem cauſam eſſe flatus ſtomachum diſtendentes, & tandem per os cum violentia emiſſos ex pituita viſcida ortos acriter contendit: *Appetitum proſtratum* ab eadem cauſa, nempe humore pituitoſo, viſcido, aliquando etiam à bile nimis volatili deducens; ut & ardorem ſtomachi ſæpius urgentem. *Faſtidium* verò ciborum derivat à vitioſis halitibus in tenui inteſtino vitiata effervescentia productis, & ad os ventriculi aſſurgentibus: Atque adſcribit etiam tum bili, tum ſucco pancreatico & pituitæ in tenui inteſtino malè confluentibus, & ſe non ritè habentibus, & ſic has turbas excitantibus. *Sylvii.*

§. 9. Defendunt *Carteſiani* in *Cardialgia* triſtem eſſe *Carteſianorum.*

eſſe ſenſationem, quæ mediantibus nervis animæ oblata percipitur, particulæ enim acres vel acidæ, rodentes nempe, ſeu ſcindentes, pungenteſque ſpiculis ſuis cum tempore ſenſim atque ſenſim magis impactæ, fibras divellunt nervoſas, & hinc eas vibrando concutiunt, quod dum ad nervorum principia uſque continuatur, ſenſorium eo, utpote inconſueto, vehementiùs movetur, & cum averſatione triſtem ſenſationem ruptionis periculum tum minitantem, tum ſæpius afferentem, anima recipit, quam perceptionem ad ſenſum ralatam dolorem nunc vocamus, unde particulæ ſanguinis acres per metaſtaſin aliquando ad orificium ſtomachi delatæ nervoſum id orificium ſuperius nimium vellicantes intolerabilem producunt ſenſum. *Nauſeam* verò & *vomitum*, cæteraque ſymptomata exoriri putant, ſi ſcilicet acres & viſcoſæ particulæ, vel ibidem detentæ, vel ſanguinis per arterias in ventriculum delatæ poris ventriculi ſuis figuris haud correſpondeant, & ſic priùs filamentis ventriculi vim inferant, quà ſpiritus animales irritantur, & motu, quo fluere debeant, impediuntur, unde motus invertitur, & ventriculus neceſſariò quaſi abortire debet. *Ardorem* ſtomachi inde deducunt, dum ſulphureæ particulæ volatiles versùs gulam delatæ membranaceas partes feriunt, & ardorem excitant.

Noſtra opinio de Cauſis. §. 10. Nos præmiſſis iis, quæ paragrapho 1. diximus, cenſemus in omnibus his affectibus maximè inquietari noſtrum Regem *Gaſteranacem* Monarcham in metropoli Regni ſui, puta ventriculo, reſidentem, & ibidem Dominatorem agentem, quem hoſtis ex ſua metropoli expellere nititur, unde is per internuncios ſpiritus animales Microcoſmetori & Cardimelechi ſuum denunciat periculum, qui accurrendo furioſi facti ſpiritus animales, fibrillas ſtomachi vibrant, & ſic neceſſariò ſtomachus evertitur, & omnia contenta foras protruduntur. In *Cardialgia* ergò ſolutio continui conſentiente Medicorum choro fit, dum nempe objectum improportionatum ſive hæreat in ipſo ventriculo, ſive aliunde in eum adveniat, fibras nerveas oris ventriculi diſtendit, divellit, rimaſque quærit, unde ſpiritus in fibris ſuis excubias agentes extra ordinem moventur, Rex quoque ſuperiori & animæ undulatione horum ſpirituum triſtem denunciat nuncium, & ſic dolor fit, qui vel pungens, vel lacerans, vel lancinans, contundens, gravans, diſtendens, ardens, percipitur, prout materia peccans, vel fermentum ventriculi crudius, fixius, acrius eſt, unde & in illa parte dolor eſſe creditur, ex qua vibratio nerveæ fibrillæ concutiens ad ſenſorium commune reſultat. Quod ſi mucus acidus, aut fermentum copioſo acore inquinatum, & cum multo viſcido ex bradypepſia collecto junctum eſt, non poteſt non exinde affectus hic triſtis, Cardialgia oriri. Si acidum in ventriculo particulis hamoſis, ramoſis, viſcidiſque ſit laqueatum, dolor hic ventriculi facilè infertur, nam viſcoſa illa humiditas plicis ventriculi ita pertinaciter inhæret, ut non niſi vi elui queat, propterea in cura Emetica maximi uſus ſunt, quia videlicet eorum ope ſenſibiles ventriculi partes, membranæ nempe punguntur, ac convelluntur, quarum concuſſione tenaces humores excutiuntur & vomitu foras educuntur. Bilis verò cum ſucco pancreatico ex inteſtino duodeno in ventriculum præter naturam ſuffunditur, quæ ratione particularum acrium lixivioſarum alcalicarum, quibus abundè ſcatet, ſæpiſſimè fibras vellicare, & triſtem hunc dolorem excitare potis eſt, hinc jejuno ſtomacho (ubi menſtruum, quia objectum, in quod agat, habet nullum, à bilis in ventriculum accerſitæ particulis acribus ſalinis majorem acquirit acrimoniam, & conſequenter fibras lancinat ſenſiles, quæ vibratio ad commune ſenſorium defertur,) maximè oritur hic dolor cardialgicus. Maximè enim ſalia, ſive acria, ſive acida, ſive ſalſa, vel in maſſa ſanguinea, vel in ſero (prout videre eſt in ſcorbuticis ſæpe hoc morbo laborantibus) exiſtentia, & dein imperium ſibi circa orificium ventriculi rapientia, membranis, nervoſoque generi ob ſpicula ſua rigida infeſta, ſæpius fabri hujus affectus eſſe ſolent. Si ergo in febribus balſamicæ, miteſque particulæ diſpelluntur, vel invertuntur, contrà verò lixivioſæ, bilioſæ acres exaltantur, & ob metaſtaſin ad orificium ſtomachi deferuntur, non poteſt non fieri, quin Cardialgia excitetur: ſic quoque ab initio febris tertianæ, ceu id, dum hæc ſcribimus, in Principe noſtro Sereniſſimo obſervavimus. Salia quoque illa volatilia acria, cauſtica, prout videre eſt in peſte, aliiſque morbis malignis, facilè hunc morbum producere poſſunt, modo circa orificium ſtomachi cumulentur, & ibi locorum tyrannidem ſuam exerceant. Flatus acres ad ſuperius ventriculi orificium halitus formâ adſcendentes, dum ſe fortius in fibras nerveas inſinuant, eaſque valde diſtendunt, vellicantque, & in cauſa hujus mali ſunt. A vermibus tandem per os expulſis in fœmina Cardialgiam excitatam obſervavimus. Ut plurimum verò à prava Diæta malum hoc oriri ſolet; ſic ex eſu nimio Caſei inducta fuit *Cardialgia*. Aliam obſervavi in illuſtri perſona à potu lactis ebutyrati. Sic & varia deglutita Cardialgiam inferre poſſunt, de quibus vide *Platerum in obſerv.* Ab ulcere cavo & magno circa orificium Ventriculi exiſtente, & à ſcirrho pancreatis, meſenterii, inteſtinorum & pylori, productum fuiſſe malum hoc Cardialgicum ex *Annal. Med. & Ephem. Germ.* conſtat, Ex mœrore & luctu Cardialgiam productam obſervavit *prædict. Platerus*. Nunc quid in ſpecie de vomitu ſentiendum ſit paucis exponamus. Quod ſi hoſtile ſuprà dictum oneret totum ventriculum, & inde omnino obſtruatur pylorus, & fiat hujus convulſiva contractio, neceſſariò vomitus violentus ſubſequi debet. Quod enim in ſtomacho moleſtum eſt à Gaſteranace noſtro eiicitur, ſive id peccet acrimonia ſalina, lixivioſa, ſive aciditate hoſtili. Quod ſi ergo vitioſus mucus ſeu materia glacialis, aut acris latex in plicis ventriculi hæret, vel fermentum in ventriculo depravatum exiſtit, (ſuppreſſo enim fermento ingeſta non ritè contemperata facilè aceſcunt,) ſicque fibræ nerveæ interiorem villoſam conſtituentes tunicam tinctura aliqua acida ſenſim atque ſenſim ſaturantur, tunc propter objecti incongruitatem vellicantur aliquatenus, donec in conſenſum tractis fibris carnoſis ſuperſtratis, ope ſpirituum animalium in ſpaſmum concitentur, & primò quidem leviores fiant motus, unde *nauſea* & ſtomachi perturbatio; dein fortiores & vehementiores, unde *vomitus*. Hic quaſi per diſcurſum facienda eſt mentio variorum per vomitum ejectorum. *D. Tobias Matthæi*, Medicus Friburgenſis in Miſnia, ex puteo, in quo felis projectus erat, aquæ hauſtum hauriebat, unde maximos ſentiebat dolores ventriculi, &, aſſumpto vomitorio, evomebat *felem*. Alia fœmina hac in vicinia plus quàm centum *lacertas* vomitu reddebat, & ſtatim mortua eſt. Aliam novi in proximo pago Diezenſi, quæ ranas; Ariſtoteles aliam, quæ *muſtelam* viventem evomebat.

Si verò vomitus fit per conſenſum, à perverſo regurgitationis motu ex ſuperioribus inteſtinis in ventriculum, vel ex arteria, vel vena rupta in ipſum, tunc ſanguis non corruptus citra tuſſim cum vomitu excernitur. Sanguis enim ad orgaſmum citatus, qua data porta ruit. Cruditas enim quæcunque acida cum cauſtico quodam alKali mixta, tam ad inteſtina, quàm ad vaſa etiam ſanguifera demiſſa dejectiones, & imprimis vomitiones cruentas producere ſolet. Sic in fœminis, vel virginibus ob ſtagnationem menſium ſanguis quandoque deponitur in ventriculum, qui deinde eiicitur ob moram grumoſus, & ſic aliæ conſuetæ evacuationis ſuppreſſiones hunc morbum excitare valent, de quibus jam ſat dictum in antecedentibus, ubi egimus de hæmoptyſi. Sic etiam à Vermibus vomitum cruentum obſervavit *Cl. Wedelius*; vide ejus *Amœnitat. C. de Anthelmintic.* Gravidæ quoque ab initio evomunt non tantùm ob conſenſum uteri cum ventriculo, ſed & quia non ampliùs per emunctorium uteri expurgari poſſunt ſordes, quæ nec partus maturitatem queant exſpectare, retroeunt, & con-

& conditionem excrementi nanciſcuntur, & cùm acore induta ſint, foras per vomitum, aliaſque ſentinas protruduntur. Gravitas ventriculi, Nauſea, ac Vomitus utplurimùm dependent, cùm nimirum viſcidi humores plicis ventriculi inhærentes acore contracto, parietes illius, ope motus materiæ cœleſtis rodunt ac vellicant, ita ut quod ei moleſtum fuerat contractis ventriculi fibris ad nauſeam vel vomitum ſollicitent. Et ut rite Tyrones id intelligant, non tædet dicta repetere; quicquid enim fibrillas ſtomachi irritare & illis moleſtiam creare poteſt, cauſa exiſtit nauſeæ & vomitus: à moleſtiore autem hac impreſſione in nervos, eorumque fibrillas facta, ſpiritus animales ad dicta loca concitati elaſtico impetu moventur, unde accidit convulſivus ſtomachi motus, Vomitus ſcilicet. In ructu verò paſtam acidam, viſcidam, (ſive ad mentem Galenicorum, pituitam, ſive ad Paracelſi, tartarum fæcalem nominare velis, nobis perinde eſt, qui in verbis ſumus faciles, modò in rebus conveniamus,) hic peccare putamus. *Si enim* paſta illa viſcida vitioſo acore fermentata ſit, concurrente ſimul alkali lixivioſo, bile ſcilicet (cujus ſtimulo gas flatuoſum eructatur, quod liquet ex intenſo acore nimia quantitate ingeſtorum ciborum corruptorum, vel tandem ejectorum,) digeſtio ventriculi malè peragitur, atque ejus perfectio in inteſtino duodeno pejus abſolvitur, unde aſſumpta & contenta ex acore illo fermentativo paſtæ inſtar farinaceæ intumeſcunt, & flatus excitantur, ex quorum impetuoſo proventu præcordiorum generantur conſtrictiones, difficilis reſpiratio, præcordiorum anxietates, inquietudines, vigiliæ nimiæ, hypochondriorum inflationes, murmura, & rugitus totius abdominis, prout hæc omnia ſymptomata hoc die, quo hæc ſcribo, in viro à nimia aquæ frigidæ ingurgitatione obſervavi. Cruditas ergò volatilis acida ructus acidos parit, ſi enim minima ſaltem volatilis bilis ad ventriculum aſſurgentis adſit portio, utpote cum inde mox excitentur ructus, qui ventriculum diſtendunt, vel mordent, vel rodunt, & ſic *ardorem* ſtomachi (*den Sohd*) excitant, & nunc ova frixa, nunc piſces fœtentes, nunc ipſam bilem amaram redolent. Dyſpepſia ergò acida ac nidoroſa ab acido ramoſo dependet, nidoroſa verò ortum ſumit quando acidum à nimio butyro, oleo vel pinguedine adeò obruitur, ut non niſi ſui juris factum, tunc putreſcant ingeſta & oleoſum rancorem contrahant, unde id quod eructatur, ova frixa & piſces corruptos redolet; in hiſce caſibus volatilia quoque ſaturantia & nonnunquam vomitoria conducunt. Ructus enim imminutum calorem, & depravatum ventriculi fermentum, tanquam ineptum Regis noſtri pabulum indicant, ob fermentationem enim debilitatam aſſumpta quævis in acidam paſtam & viſcidam, appetitum planè proſternentem degenerant; quæ dein vi fermentationis deſinunt in flatus, & pro ratione cruditatum in ventriculo alii ſunt nidoroſi, alii acidi, alii inſipidi, qui flatus ſæpe ſenſum vellicationis, ac tenſionis, quem viſcida illa ac limoſa ventriculum gravans ſaburra inferebat, cum dolore inſigni exaſperant. Iidem quoque flatus impetuoſiùs per amplitudinem inteſtinorum delati, exituque prohibiti, revolvuntur identidem, & in ſeipſos quaſi reſiliunt, quæ ipſa deinde revolutio atque reſultus murmura iſta, ac rogitus inteſtinorum inducunt. Bulimus non tantùm ab acido eſurino, ſed & ſæpe oritur à Vermibus in ſtomacho latentibus, ceu patet exemplo *Miſcell. Curioſ. Decur. 2. Ann. 6. obſ. 33.*

Ex *acidi* volatilis ſeu ſalini ſeminalis aut formalis fermenti defectu *nauſea*, *anorexia*, *dyſpepſia*, *inappetentia*, aliæque ſtomachi debilitatis pleno alveo fluunt: & Nauſea nihil aliud eſt, ceu dictum, quàm conſtrictio quædam orificii Ventriculi, reſpuens rem ingratam, ſicut in Vomitu eſt pylori contractio convulſiva, quam ſequitur totius Ventriculi everſio & convulſio. Fermentum enim ſæpius crudioribus alimenti particulis obruitur, & ſupprimitur, orificium ſtomachi ſenſile non vellicans, unde non poteſt non fieri, quin appetitus proſternatur atque aboleatur. Deſtruitur quoque appetitus ex perturbato ſpirituum animalium in corpore motu, uti videre eſt in Melancholia, Mœrore, Venere, Terrore, Deliriis, &c. Ventriculi verò querelæ ab acido merito deducendæ, in Apepſia & Bradypepſia enim glandulis Ventriculi obſtructis, à ſanguine acidis particulis inquinato & lenteſcente, non niſi viſcoſus liquor Ventriculo inſtillantur, qui propter tenacitatem boni fermenti vicem non ſupplet, adeoque à materia ſubtili non in partes cibi adigitur, ut continua agitatione, ſciſſione, ſectione, &c. comminuantur. Propter fermenti tenacitatem facilè *borborygmi & flatus* audiuntur, quando nimirum à calidioribus remediis incidentibus vitioſus humor viſcidus in primis viis latens in bullas excitatur, unde abdominis immanis diſtenſio, quibus particulis viſcidis diſruptis flatus ἄνω vel κάτω exeunt.

§. 11. Accedamus nunc ad ſigna prognoſtica, quæ ad gloriam famamque aucupandam plurimum faciunt: & quidem primò ratione ſalutis & mortis lethalem obſervavimus Cardialgiam, atque miris ſtipatam ſymptomatis in Conſiliario quodam Naſſovico, nec periculo vacat, ubi ſyncope, frigus externorum, & ſudores frigidi urgent. Juxta *Hippocr. noſtr. ſect. 4. aph. 65.* qui orificium Ventriculi admodùm fibroſum & hinc ſenſile habent, & qui raræ ſunt texturæ, faciliùs & atrociùs hoc cardialgico afficiuntur morbo, quàm ii, qui robuſtum ſtamen habent nervoſum. Morſus ventriculi in febribus malum, imprimis verò in peſtilentialibus, aliiſque morbis, variolis, dyſenteria maligna ſæpe hic affectus lethalis exiſtit, accedente imprimis ſingultu. Hic affectus enim in accedentibus ad mortem vel ſyncope, vel convulſionibus, &c. terminatur. Repentè & ii vitam cum morte commutant, quibus ventriculus ſcatet lumbricis. E contrà ſigna melioris eventus ſunt ſequentia: Ventriculi morſus extra febrem ſignum eſt, quod purgandum ſit per vomitum, monente *Hippocrate, lib. 4. aph. 17.* Extra febres ergò ardentes Cardialgia adeò periculoſa non eſt, ſed bile per vomitum educta ſponte ceſſare ſolet. Sed cùm à cauſa maligna, vel bile cauſtica inflammatio & eſchara facta, tunc periculoſioris aleæ res eſt. Malum hoc non tam citò terminatur, Medicus igitur hic cautiùs mercari diſcat. Sæpe tamen per intervalla affligit, & chronicorum morborum indolem induit, quæ non tam periculoſa eſt. Quandoque degenerat in quartanam, quemadmodum obſervavit *Nob. Horſtius l. 1. obſerv. 13.* & Tertianam, ceu id in Principe meo non ita pridem obſervavi. Juxta Hippocratem ſi Cardialgia laboranti veſicula, vel tumor in dextro oboriatur crure, mortiferum eſt. *Vomitus* verò quandoque bona, quandoque mala hedera eſſe poteſt. Si enim accidat die critico in febre, bona; ſin ſemper, pejoris notæ res eſt. Vomitus ab ileo malum eſt. Poſt vomitum ſingultus etiam peſſimum eſt, ut & rubor oculorum teſte *Hippocrate ſ. 7. aph. 3.* Vomitus atræ bilis in quocunque morbo incipiente lethale, & ſic *Helmontius* in 26. cadaveribus hoc morbo extinctis nihil præter liquamen nigrum in ſtomacho, & pylorum clauſum reperit, quod indicio eſt, ſi quis liquorem ſubnigrum, ſive cruorem corruptum evomat, malum id indicium eſſe. Sic & viridis, lividus cum fœtore, mortale eſt. Horror verò, cardialgia, nauſea, vertigo, ſputationes, utplurimum denotant inſtantem vomitum. Malè & ſuæ ſanitati conſulunt ii, qui ſe ad vomendum cogunt, cloacam enim ſibi ex ſuo ventriculo comparant, & ſenectutem properanter accelerant. Qui quotidie vomunt, & quidem à paſtu, facilè in hecticam incidunt. Sunt enim bilioſi, indeque macilenti. Omnis quoque vomitus ſymptomaticus in febre maligna, aut peſte, aliiſque morbis nocet,

Prognoſt.

Prognoſis Vomitus.

nocet, & vice verſa, omnis vomitus Criticus eſt ſalutaris. Optimus & vomitus dicitur Hippocrati, qui bilem pituitæ mixtam habet. *Alvi* profluvio laboranti vomitus ſuperveniens morbum ſolvit, ut teſtatur *Hippocrates ſect. 7. aph. 13.* Si excoriationem tunicæ Ventriculi cauſam agnoſcit Vomitus, ſingultum utplurimùm comitem habere ſolet, & non periculo caret Vomitus, imprimis ſi macilentos ſæpe poſt paſtum affligit, cùm facilè ſic ad Hecticam deducat.

Prognoſin in vomitione ſanguinis quod attinet; illi à quacunque demum cauſa, vel parte proveniat, ſemper periculoſa exiſtit. In magna quantitate erumpens ſanguis, aut in periculum repentinæ mortis coniicit, quales obſervavimus, vel in ſtomacho coagulatus acorem acquirit, unde poſtmodum animi deliquia, virium defectus, ac ſi coaguletur in cordis ſinu, ſuffocationes præcordiales fiunt: minus tamen periculi pertimeſcendum ex eo, qui à menſium ſuppreſſione oritur, ad mentem *Hippocratis l. 5. aph. 32.* Vomitus ſanguinis muliebris tam ceſſat erumpentibus menſibus, quàm ſi ſit à ſplene, hepate, pancreate, &c. Poſt vomitum ſanguinis ſæpe hydrops ſequitur, prout nos in duobus civibus Hanovienſibus obſervavimus, qui hydrope defuncti ſunt. Veriſſimum ergò eſt elogium *Hippocratis l. 4. aph. 25.* Sanguis ſuprà erumpens qualiſcunque malum eſt. Si verò conſtitutio ſit vegeta, tunc ſæpius haud multum nocet. Sic novimus tres cives Hanoviæ, qui per vices ante 15. & 13. annos plus quàm 3. menſuras ſanguinis per vomitum reddebant, attamen ſani vivunt. Mentionem quoque ructuum facit *Hippocrates in ſequentibus ſuis elogiis. Lib. 6. aph. 53.* Acidum ructantes non admodum pleuritici fiunt. *Item l. 8. aph. 1. Ructus* acidus in diuturnis lienteriis ſuperveniens, qui priùs non exiſtit, ſignum bonum. In *faſtidio* verò ciborum, ſive inappetentia pueri plùs læduntur, quam mediæ ætatis homines. In initio etiam alicujus morbi faſtidium minùs nocet, quàm poſt diuturnum quendam defunctum affectum, ubi appetitus unicum reſtaurationis remedium eſt, aliàs corpus planè exareſcere cogitur. Aſteriſco notandum eſt, optimum eſſe ſignum in omni morbo aliquantulum adhuc ſine faſtidio comedere poſſe, ut ipſe *Hippocr.* notavit *aph. 33. ſ. 2.* Sic quoque maximè ægrotare infantes & pueros comperimus, quando inappetentia afficiuntur, quia aliàs ſani voraces ſunt. Speciatim poſt quaslibet febres, aliàs fiunt recidivæ, lethale eſt quando ægri in virium languore ſummo cibos inſuetos appetant, quos antea faſtidiverunt. *Ardor ſtomachi* pluribus ſolennis eſt per longum temporis ſpatium durat, abſque tamen vitæ periculo.

Cura Diætetica.

§. 12. Felici nunc ſidere ad ipſam provolvimur curationem, & quidem primò Diæteticam.

Aer ergò ſit, quantum fieri poteſt, purus, temperatus, ad calidum tamen magis inclinans, quia ventriculus frigus ambiens ferre nequit, ob plurimas nervoſas partes, quod docet *Sennertus l. 3. prax. part. 1. ſect. 2. c. 15.* Vitetur omnis inquinatus ab atomis nempe acribus, venenoſis, arſenicalibus, antimonialibus, item, qui à particulis ſalinis aculeatis refertus eſt: acida ſalina diatheſis malum hoc ſi non producere, augere tamen poteſt.

Cibus ſit hic, ſi unquam, euchymus & eupeptus, facilis nempe digeſtionis, & fermentationis, & condiatur variis aromaticis, majorana, thymo, aniſo, & ſemine paradiſi. Vitandi viſcidi cibi, flatulenti, acres, nimium ſaliti, & fumo indurati, ut ſunt omnia ferè legumina, raphanus, cæpæ, allium, caſtaneæ, quæ maximè juxta Svvalbium ventriculo faciunt laborem, illiuſque orificium innumeris laxant ructibus, ut & fructus hortenſes. Nocent & hic dulcia, pinguia, quæ ſæpe acorem acquirunt, & omnes ferè prædictos affectus producere valent, imprimis verò ardorem ſtomachi. Plures quoque committi poſſunt errores, in quantitate, ordine modoque aſſumendi. Nimia enim in copia aggeſti fermentum ſtomachale obruunt. Nocet & varietas ciborum uno convivio aſſumptorum. Potus ſit vinum, imprimis ſi ægri antea aſſueti fuere, vel Rhenanum, vel Neccarinum, aliaque probæ notæ. Sed ne quid nimis! uti enim exceſſiva ingluvies ventriculum, ejuſque fermentum peſſundat, ſic & ingurgitatio vini, & imprimis ſpiritus vini, acidum in ventriculo abſorbet, prout experiri licet, confundendo ſpiritum vini cum acidis, quæ dulceſcunt. Ex qua cauſa videmus ſtrenuos potatores non multum comedere, ſed fruſtulo panis per diem contentos vivere, qui & tandem pro mercede accipiunt hydropem. Motus corporis ſit moderatus, & tempeſtivus, & in paroxyſmo placidæ quieti ſtudendum. Culpandus verò eſt motus quicunque ſtatim à paſtu inſtitutus, quatenus in cibis volatiliores particulas diſſipat, chylique ſubtilitatem impedit, ſpirituſque abſumit, conſopitos humores commovet, & flatus latentes in actum deducit. Curruum quoque, & in navi vectio prodeſt in Anorexia, nocet verò in Vomitu, quæ ſæpiſſime vomitum inducunt, quia ſpiritus animales pervertunt, & inordinatò influere faciunt ad ſtomachum, unde is convellitur, prout ii ferè omnes, qui prima vice navigant, per aliquot dies graviſſima nauſea, & vomitu vexantur. Aſpectus etiam rerum ſordidarum ob imaginationem vomitum producere valet.

Somnum hic ſuademus, & vigiliis proſpiciendum eſſe opiatis putamus. Inter affectus animi gaudium eligatur; graviores verò, ut ſunt ira, mœrores, triſtitia, curæ, ſolicitudines, angue & cane pejus fugiantur, qnæ vel jucundo colloquio, vel muſica ſedanda ſunt. Ne maſſæ enim ſanguineæ balſamica, ſuaviſque conſiſtentia dematur videndum, & reddatur è contrà acris, effœtaque, ſic enim fermentum in ventriculo corrumpitur.

Quod excernenda & retinenda concernit, alvus quotidie voto reſpondeat; fæces enim alvinæ præter naturam retentæ putridos, & acres vapores ad ſtomachum mittunt, & acorem concipiunt, unde & per conſenſum harum partium & ſtomachus inverti poteſt, unde mille moleſtiæ generari poſſunt. Eadem eſt ratio obſtructionis menſium, renum à calculo, hæmorrhoidum, &c. Quod ſi hi fluxus haud reſpondeant, arte provocandi ſunt.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 13. Curatio cardialgiæ, nauſeæ, vomitus, ructus, rugitus & inappetentiæ ad mentem *Veterum* juxta cauſæ diverſitatem variat, quam tamen in genere ſic inſtituunt: primò humores peccantes naturæ obedientes reddunt *præparantibus* ita dictis medicamentis. In frigida cauſa exhibent ſyrupum de mentha, de abſinthio, cum aqua ſalviæ, majoranæ, betonicæ, fœniculi, &c. In calida autem præbent ſyrupum de cichorio c. rhabarbaro, de ſucco acetoſæ, acetoſitatis citri, cum aqua cichorii; acetoſæ, plantaginis, bugloſſæ, &c. deinde electo purgante humores evacuare annituntur *evacuantibus* medicaminibus, quæ ipſis ſunt rhabarbarum, quod ſcilicet purgat, ſimulque adſtringit, ventriculumque roborat, ſyrup. roſar. ſolutiv. de cichor. cum rhabarbaro. Vomitoria leniora, ut vitriolum album, decoctum raphani aliquando admittunt, ſi nempe adſint craſſi, ac glutinoſi humores, quia ſimul incidunt, vomitus enim ſæpius vomitu curatur. In quem finem & glandes, ſeu ſuppoſitoria, & clyſteres ad revellendos humores præſcribunt. In cardialgia, & vehementiſſimo vomitu ad opiata confugiunt, theriacam nempe Andromachi, requiem Nicolai, philonium Romanum ad ℨ j. exhibendum, atque ad plura alia. Tandem partem affectam corroborant medicamentis *corroborantibus* dictis, ut ſunt ſyrupi cydoniorum, granatorum acidorum, limonum, conſerva roſarum, miva cydoniorum, terra ſigillata, bolus Armen. margaritæ, maſtiche, & mille alia, quæ hinc inde apud Practicos colligi poſſunt. Ex-

Externè

ternè ſtomacho applicant cataplaſma è fermento cum aceto & ſucco menthæ ſubactum; regionem quoque ſtomachi inungunt oleo cydoniorum, roſarum, abſinthii, menthæ, vel parant cataplaſma ex carne cydoniorum cum herba abſinthii ſtomacho tepidè applicandum; ceratum quoque ſuadent in hoc caſu ex maſtiche, thure, herba menthæ, cum oleo terebinthinæ, & cera parandum. Interdum in vehementiſſimo vomitu ad ventoſam ſtomacho imponendam confugiunt. Eodem ferè modo procedunt in vomitu ſanguinis. Hæc generalia ſunt: at in cardialgia ſpecificè prodeſſe ſcribunt aromaticum roſatum Meſues, diamargarit. frigid. & calid. lætificans Galeni, diacinnamomum, roſat. novell. aq. theriacal. conſerv. borraginis, bugloſæ, angelic. cortic. citri, &c. Et ſi poſt paſtum dolor ſit acerbior, tunc concludunt, affectum hunc eſſe à pituita viſcida, ſi verò ante cibum, bilem eſſe in cauſa, imprimis ſi concurrat amarities in ore, atque ſic pro diverſitate hujus vel illius humoris præſcribunt purgantia, & ſi appetitus urgeat, tunc pituitam acidam culpant, indeque quilibet facilè medicamenta præſcribere poteſt. Appetitus proſtratus verò ſecundùm eos facilè recuperatur, ſi diverſam hujus obſerves curationem pro diverſitate ſcilicet cauſæ. Quòd ſi quis nimium ſe ingurgitaverit, vel jejunium, vel vomitorium imperant, imprimis ſyrupos purgantes acidos præſcribentes. Si bilis peccat, hieram & rhabarbarum ſuadent, in cibis quoque aſſumant varia acida condimenta. Quod ſi pituita abundet, præſcribunt varia phlegmagoga, clyſteres ad inteſtina ab omni muco liberanda, dein varia incidentia, quibus libri Practicorum pleni ſunt, ut hic prolixiores eſſe nolimus.

Paracelſiſtarum. §. 14. *Chemici* in cardialgia præter vomitiva medicamenta mitigantia & ſtupefacientia ſuadent, laudanum nempe Paracelſi, & quidem ex alkali ſpir. vini cum oleo juniperi eſſentiam in hoc affectu maximè proficuam componunt, aliaque olea deſtillata tum internè, tum externè adhibenda haud omittentes. In nauſea verò & vomitu ſequentia: atque ipſorum Magiſter, *Paracelſus*, *in commentar. ad aph. 2. Hippocratis*, vomitum vomitu ſæpiùs curandum dicit, ſi vires valeant, eliminantur enim ea heterogenea, quæ vomitus cauſa ſunt, extracto hellebori, poſt hæc vomitus *compeſcitur* per ſpiritum vini cum fragmentis pretioſis, & corallis. Egregiè vomitum ſiſtunt oleum vitrioli in vino malvatico, vel conſerv. roſar. menthæ, exhibitum, item oleum maſtiches, tinctura auri, laudan. opiatum, cruſta panis vino & aceto madefacta, & aromatis aſperſa. Pulvis pumicis in vino ſumptus palmarium dicitur remedium. Gillam quoque Theophraſti commendant ab initio dandam. Externè præſcribit Magiſter eorum fermentum panis cum ſucco menthæ & aceto coctum ad conſiſtentiam emplaſtri, calidè ſtomacho applicandum. Suadet & hoc in caſu, medicamentis fruſtra uſurpatis, cucurbitulam cum multa flamma ad os ventriculi appoſitam. In ructu verò, & rugitu flatus diſcutientia, & attenuantia ſuadent *Chemici*, cujuſmodi ſunt anethum, aniſum, carvum, fœniculum, dauc. amm. ſes bacc. lauri, galang. & omnia aromatica, oleum aniſi chemicè præparatum in vino ſumptum, ol. ocymi, menthæ, laudan. &c. In appetitu excitando præſcribit præter vomitoria medicamina acetoſa naturalia, ut ſunt acidulæ, & alia artificialia medicamenta, quæ ex metallis, mineralibus & vegetabilibus extrahuntur, ſuntque ſalia ipſorum. Cùm enim ſalia in comminutione & confectione cibi primas teneant, inde per ſalia meritò *reſtaurantur*. Hinc prodeſſe ſcribunt ſalia abſinthii, menthæ, cardui benedicti, gemmæ, margaritæ, &c. Spiritus quoque ſalinos, nempe vitrioli veneris, magni faciunt; ſic & olea deſtillata, juniperi, aniſi, abſinthii, fœniculi, menthæ, cumini, piperis, caryophyllorum, &c. tum intus, tum extus addito oleo nucis moſchatæ illita, tanquam nobiliſſima medicamenta laudant. *Paracelſus de grad.* ſtomachum conſervari dicit per galangam, tanquam externum ſtomachum. Opium item, balſamitam & centauream præſcribit. Pullus Paracelſicus *Quercetanus* ſequentem pulverem ventriculum corroborantem notat:

℞. *Rad. aron. præparat:* ℥ j.
Acor. vulg.
Pimpinell. præp. ana ℥ ß.
Ocul. cancr. calc. ʒ ij.
Sem. naſturt. ʒ j.
Sacchar. ad pondus omnium.
M. Detur cochl. j. *manè.*

Idem extollit vires croci Martis, & Tincturam mumiæ. Hujus generis plura adſcribi poſſent, niſi fortè extra limites rueremus.

§. 15. *Helmontius* in cardialgia, ſeu cardiogmo, quando orificium ſtomachi viſcida acidaque ſaburra oneratum eſt, tum præter vomitoria commendat oculos cancri, aliaque acidum abſorbentia; ſic & in vomitu ad placandum ſtomachum irritatum ipſe potum frigidæ aquæ ſuadet, inde enim archei furentis impetum citò, tutò & jucundè compeſci credit. Quod ſi & pylorus à cauſa occaſionali, à tenaci ſcilicet vel acida ſaburra moleſtetur, tunc ad viſcidam hanc aciditatem abſorbendam laudat oculos cancr. cum vehiculo potos; vomitoria nec ſemper certum præſtant effectum, ſed aliquando pylori furor magis ab iis exaſperatur, prout in tonſore vidit Grembs *l. 2. cap. 1. §. 3. de ſtomach. defect.* Si verò contingunt vomitiones ſanguinis, in quibus fermentum lienis & fellis exorbitant, unde & Practici lieni remedia applicant, ſequens emplaſtrum experientia edoctus Grembs approbatum reperit: *Helmontii.*

℞. *Farin. hord.*
Gland.
Rad. ſymphyt. ana ℥ j ß.
Lapid. hæmat. ʒ ij.
Santal. Rubr. ʒ j ß.
Maſtich. ʒ j.
C. aq. plantag. & vino rubro ana q. ſ. M.

Nec contemnit prælaudatus Nob. Author opiata, quæ furorem tum Archei, tum Pylori mirè compeſcunt, & omnibus his affectibus probata exiſtunt remedia.

§. 16. *Vuilliſius* æquè in Cardialgia ac ructu, & vomitione acida à fermento corrupto dependentibus ſuadet præter univerſalia, *abſorbentia* varia, ut ſunt oculi cancr. ſuccinum, cinnamomum, ebur, &c. imprimis ſequentis pulveris vires maximè deprædicat: *Vuilliſii.*

℞. *Rad. aron. præp.* ʒ vj.
Pulv. acori,
Pimpinell. ana ℥ ß.
Ocul. cancr. ʒ iij.
Cinnamom.
Sal. abſinthii,
Cranii humani præpar.
Pulv. corall.
Ebor.
Vitrioli Martis ana ʒ j.
M. F. pulvis c. ſacchar. q. v.

Vel

℞. *Pulv. ebor.*
Ocul cancr.
Corall. ana ʒ ij.
Santal. rubr.
Cinam. ana ʒ ß.
M. Doſis eſt ʒ ß.

In vomitione acri & calida conveniunt juxta Authorem hunc noſtrum medicamenta ſale acetoſo & vitriolo prædita. ℞. ſal. abſinthii, detur in cochleari ſucci limonum.

Vel

℞. *Coralliorum rubr. præpar.* ʒ ij.
Salis abſinth. ʒ j ß.

Succi

Succi limonum ℥ iv.

Stent in vitro capaci, add. aq. cinnamom ℥ ij. Doſis cochlear. j. vel ij. Conducunt & acidulæ ferratæ & nitroſæ. Nec Author iſte villipendit opiata, aliaque pro re nata narcotica, tum intus, tum extus adhibenda, aliaque emplaſtra, unguenta, olea, ſomenta ſtomachica, ventriculo debili applicanda.

Sylvii. §. 17. *Sylvius* æquè in cardialgia, ac in vomitu, nauſea, ructu, ortum ſuum habentibus à viſcidis, acribus humoribus, in paroxyſmo exhibet aromatica blanda. Eſto formula:

♃. *Aq. fœnicul.*
Menthæ ana ℥ j.
Cinnam. ʒ vj.
Syrup. de menth. ʒ ß. *M.*

Accipiat æger per intervallum unum vel duo cochlearia. Et ſi nimis vehemens vomitus cum intenſiſſimò dolore conjunctus ſit, ipſe haud vetat, ſed potiùs ſuadet unum vel alterum granum laudani opiati huic mixturæ adiicere.

Vomitum ſanguinis ex ventriculi & inteſtinorum, vel pancreatis, aliuſque viſceris vaſis vel rupti, vel eroſis, ortum ſanat notiſſima ſua, & in omnibus ſanguinis excretionibus approbatiſſima mixtura ſequente:

♃. *Aq. plantag.* ℥ ij.
Cinnamom. ʒ vj.
Aceti ſtillat. ʒ ß.
Corall. rubr. præpar. ʒ ß.
Sanguin. dracon. ℈ ß.
Laudan. opiati gr. iij.
Syrup. myrtin. ℥ j. *M.*

Si ſimul metus ſit coagulationis ſanguinis, prædictæ huic mixturæ addit oculos cancr. vel antimonium diaphoreticum; vel balſamum ſulphuris aniſatum, ſi pus adfuerit.

Ad flatus verò in ructu & rugitu in ventriculo, ſeu inteſtinis hoſpitantes diſcutiendos ſequentem probat mixturam, vel ſimilem:

♃. *Aqu. menthæ,*
Fœnicul. ana ℥ ij.
Vitæ Matthioli,
Spiritus carminativ. Sylvii ana ʒ ß.
Nitri opt. gr. xx.
Ol. macis ſtill. gr. vj.
Laudani opiat. gr. iij.
Syrup. de mentha ℥ j. *M.*

Spiritum enim nitri ferè omnibus præfert carminativis, dum & pituitam incidit, & bilem corrigit, flatuſque in ſui generatione impedit, & genitos diſſipat. Idem & faciunt aromatica omnia, & ſale volatili prædita.

In ardore ſtomachi commendat abſorbentia, cretam, corallia, oculos cancr. N. M. & id genus plura alia.

Faſtidium ciborum à præjudicio ægrotorum ortum curabitur juxta ipſum liberando mentem ab omni præjudicio, aut ſenſim aſſueſcendo uſui alimentorum faſtiditorum. Si verò ab humorum vitio dependeat faſtidium, curatio ſequetur, ſi humores peccantes corrigantur, vel expurgentur. Corrigentur humores vitioſi per ſuprà memorata medicamenta, & tandem vel eos expurgabimus per vomitoria, vel alia expurgantia per alvum, imprimis ſi ſint valde tenaces.

Noſtra Cura. §. 18. *Nos* nunc cum *Carteſianis* hunc affectum paribus armis aggrediemur, & medicamenta, quæ in hunc uſum approbata reperimus, communicabimus in juniorum Medicorum gratiam, non item in ſeniorum, & in arte noſtra conſummatorum, qui noſtra informatione haud egent, ſaltem ex præjudiciis aut invidia erga juniores, malunt errare, quàm cum ipſis veritatem amplecti, & ſi, quod tamen rariſſimum, eam amplectantur, diſſimulant. In curatione Cardialgiæ ergò non cunctandum eſt, & ſi doloris vehementia extraordinariam opem expoſcere videtur, ei infringendo priùs inſiſtendum per anodyna.

Quòd ſi ergò cardialgia oriatur à ſolo ſpirituum animalium impetuoſo impetu à Microcoſmetore facto ad Vice-Reges Cardimelechem & Gaſteranacem ad obedientiam redigendos, ſuademus varia antiſpaſmodica, ſpecifica tamen ſtomachalia maritata cum opiatis, quibus admiſcere ſolemus pulverem cinnabar. nativ. vel ſuccin. cran. human. aliaque.

♃. *Conch. ppt. gr.* xij.
Cinnab. nat. gr. iv.
Laudan. opiat. gr. j.

M. f. pulv. Eſt optimum remedium in Cardialgia dyſenterica & eximius pulvis præcipitans tum alibi tum in palpitatione Cordis. Sic vietorem cardialgia laborantem cum ſumma anxietate Nob. *VVedelius* aſſumpta doſi eſſentiæ carminativæ cum anodynæ paucis guttis extemplo curavit. Alium curavit exhibito pulvere præcipitante ex conchis, & lapid. cancr. pulver. bezoart. ol. caryophyll. & opio parato. Sequens raro Te fallet, & quidem in malo Chronico:

♃. *Antimon. diaphoret.* ʒ ß.
Cinnabar. Antimonii gr. xv.
Fl. ſal. ammoniaci Tartariſ. gr. iv.
Extr. opii ſ. gr. j. ß.
M. detur pro duabus vicib.

Quod ſi Cardialgia eſt ab acido acri vitrioli, & quidem in poris Ventriculi latens ſuo tempore cum ſucco nerveo conflictum inſtituit, in eo caſu præter vomitor. conducet Tinct. Nitr. *D. Junkenii* cum Tinct. opii combinat. Item Thermæ Embſenſes ſunt egregiæ, quarum ope Baroniſſa de Groz hujus loci liberata à Cardialgia chronica optimè vivit, cui & ſequentia remedia opem aliquam tulerunt.

♃. *Ocul. cancr. ppt.* ʒ j.
Ebor. ph. ppt. C. C. ppt.
Antimonii diaphor. ana ℈ ß.
M. divid. in 2. par. æq.

♃. *Aq. chelidon. maj.* ℥ j ß.
Cichor. Fl. acaciar. ana ℥ j.
Ocul. cancr. ppt. Ebor. ph. ppt.
Antimon. diaphor. an. ʒ j. *Sacch. pect. q. ſ.*
M.

Curatur hic affectus ſæpiùs ut paſſio hyſterica: conducit eapropter Eſſent. Caſtor. volat. carminat. anodyn. ol. caryophyll. ſuccini, &c. Si verò à viſcida acrique materia tum ſpiritus animales in *ἀταξίας* turbante, tum Cardimelechi noſtro inſidias ſtruente, præter vomitoria commendamus invertentia, *appropriata* tamen, ſunt enim abſorbentia maximam partem generalia, & magis univerſalia alterantia, adeoque ſpecialibus affectibus præter ordinem haud adeò directè oppoſita, & *haud ſufficiunt*, *quæ* pro acidi ſpecifici peccantis varietate, ejuſque fomitis materialis plus minus glutinoſi diſtincta conditione, partium item vel primariò, vel ſecundariò, unius vel plurium, ſolidarum vel fluidarum affectarum diverſa habitudine, & in ſpecie humorum unà plus minus alteratorum contraria ſubinde diſpoſitione, morborum item diverſorum complicatione, & ſymptomatum plus minus moleſtorum ſyndrome, variant his ipſis frequentiſſimè, ceu coindicantibus per appropriata, & quaſi particularia auxilia occurrendum veniat, & hæc ipſa illis abſorbentibus dextrè adjungenda ſunt, quemadmodum annotavit *experientiſſimus Dn. Ettmullerus* piæ memoriæ, ſeriore Libitina digniſſimus, in diſputatione de Præcipitantium uſu & abuſu. In cardialgia ergò ſpecificè conduxiſſe inter illa reperimus oculos cancr. bezoar, ſuccinum, C. C. uſtum, ebur ſine igne paratum, &c. Si materia nimis viſcida & tenax fibras nerveas vellicet, tunc conducunt ſpirituoſa, & magis incidentia. Sequente mixtura plures ex noſtris ægris convaluere:

♃. *Aq.*

℞. *Aqu. menth.*
Ocymi ana ℥ *j.*
Tinct. ſuccini
Anodyn.
Cinnamom. ana ʒ *ß.*
Ol. macis gt. ij.
Syrup. de menth. ℥ *ß.*
M. Detur cochleatim.

Vel

℞. *Aq. plantag.*
Cinnamom. bugl. ana ℥ *j.*
El. diaſcord. ʒ *j.*
Ocul. cancr. ppt. ℈ *ß.*
Syr. cort. aurant. ℥ *ß. M.*

Vel

℞. *Eſſent. carmin.* ʒ *j ß.*
Elix. febril. Mynſ. ʒ *j.*
M. detur guttatim cum ſequenti vehiculo.
℞. *Aq. hyſſop.*
Menth.
Lil. alb.
Veronic. ana ℥ *j. ß.*
Tinct. propr. ʒ *ij.*
M.

Cui mixturæ vel pulveri abſorbenti *Wedelii* feliciſſimo cum ſucceſſu granum unum atque alterum laudani opiati, vel theriacæ cœleſtis, & in fœminis caſtorina admiſcere ſolemus, & nec negligenda volumus varia olea aromatica, emplaſtra, unguenta externè ſtomacho applicanda. Si verò flatus anxietates circa præcordia, ſeu cardialgiam, diſtenſionem abdominis, difficilemque reſpirationem producunt, tunc proſunt carminativa. Si cardialgia ab exhauſto veneno, tunc conveniunt cryſtall. ppt. ad ʒ j. cum theriacæ ℈ ij. mixt. vel butyr. rec. vel ol. olivar. vel lac dulce.

In nauſea & vomitu hoc ſpaſmodico ſi adſit ventriculi motus, morſus, & doloroſæ fibrarum nervearum fiant motiones, & criſpaturæ, à forti animalium ſpirituum perturbatione, ad opiata confugimus, & præſertim ad laudanum opiatum cydoniatum *Hoffmanni*, vel noſtrum laudanum aromaticum in forma pilulari. Præcipuè & addi poſſunt vel theriaca, vel confectio alkermes, vel ol. cinnamomi, vel menthæ gt. j. blandè enim hæc demulcent partes membranoſas, & ſenſiles fibroſas, quibus ſæpe cinnabarina adjungimus, non omiſſis ſalibus volatilibus, oleoſiſque, liquori ſcilicet C. C. ſuccinato addimus eſſentiam opii tartariſatam: imprimis pulvis ſtomachicus Poterii in hoc caſu conveniet ſeq.

℞. *Pulv. ſtomach. Pot.* ʒ *ß.*
Conchar. præpar.
Cinnabar. nativ. ana ℈ *j.*
Croc. Martis ſacchar. ℈ *ß.*
Laudan. opiat. gr. j. M.

Sed hic ante omnia aſteriſco notandum eſt, quòd non omnis vomitus ſtatim ſiſtendus ſit, imprimis qui eſt per eſſentiam, ſed quandoque adhibito vomitorio curari debet, imprimis ſi multum viſcidæ & tenacis ſeu glacialis pituitæ hæreat in ventriculo, qui vitioſus, viſcoſus, tenax, & acris latex evacuandus eſt medicamento vomitorio, v. g. Tartar. Emet. vel ſyr. Emet. A. S. ab ℥ ß. ad ʒ vj. pro re nata exhibend. Poſt hæc materiam peccantem corrigimus, & Gaſteranacem placamus variis ſtomachicis, ut ſunt pulvis ſtomachicus Birckmanni, Poterii, Mynſichti, Schrœderi, &c. vel Elixir Romanum, quod in Anorexia egregium eſt remedium, ut & pulvis ex ſpecieb. arom. roſat. crem. Tartar. & Sal. ammoniaci paratus; pulvis vitæ, decoctum Joelis ex caryophyll. ʒ ß. maſtich. ℈ ij. cum vino rubro paratum; varia conducunt volatilia oleoſa: Sit formula una atque altera.

℞. *Aq. menth.*
Cinnamom. ana ℥ *j.*
Elix. panis gt. xx.
Laudan. opiat. gr. ij.
Syrup. de cinnamom. ℥ *ß.*
F. Mixtura cochleatim aſſumenda.

Vel

℞. *Elix. propriet. Par.* ʒ *ß.*
Eſſent. menth.
Tinctur. ſuccini ana ℈ *j.*
M. Doſis gt. xv.

Vel

℞. *Aq. Zedoar. aniſat.* ℥ *j.*
Roriſmar. ʒ *vj.*
Tinctur. ſuccini ʒ *ß.*
Ol. calaminth. c. ſaccharo gt. vj.
Syrup. cydonior. ℥ *j. M.*

In vomitu inveterato & matutino à Catarrhis ſeu noctu evaſata & ſtagnante lympha in primis vis & fibrillas ſtomachi laceſſente oborto, præter pulv. abſorbentem *Wedelii*, experientia noſtra ſequens eſt comprobatum:

℞. *Eſſent. fl. chamomill.*
Zedoar. ana ʒ *j.*
Spirit. ſal. ammoniaci volat. ʒ *ß.*
Ol. ſuccin. gt. vj.
M. D. 20. guttæ pro doſi in Aq. menth. Carminat. & cort. aurant.

Vel

℞. *Aq. menth.* ℥ *ij.*
Gentian. C. ℥ *j.*
Puleg. ℥ *ij.*
Eſſent. anodyn. ʒ *j.*
Tinct. ſuccini ℈ *j.*
Sacch. perlat. q. ſ.
M. cochleatim aſſumend.

Pulvis quoque ſtomachalis Nobilis *Mynſichti* optimum eſt remedium mulieribus gravidis cardialgia laborantibus.

Vel

℞. *Pulv. ocul. cancr.*
Salis abſinth.
Croc. Martis.
Margarit. præpar. ana ℈ *j.*
Laudan. aromat. noſtr. gr. iij.
M. pro duabus doſibus.

Ad vomitum ſiſtendum valde conducit ſequens:

℞. *Ol. N. M. expreſſ. gr. xv.*
Salis abſinth. gr. xxv.
Croci ℈ *ß.*
Laudani opiati gr. j.

M. in vino & exhibeatur, poros valde aperiet, oleum enim N. M. hic valde conducit, quia oleum temperat acredinem, & ſpirituoſitate ſua, & penetrantia poros aperit, præcipuè ſi addatur Sal abſinthii.

Si bilis nimis volatilis ad orificium ventriculi aſſurgat, & vomitum producat, ad hunc prohibendum Salis abſinthii ℈ j. cum ſucci limonum ℥ ß. exhibeatur, ut & Sal. card. bened. per ſe aliquoties datum. Sic & bilis pro re nata expurgari poteſt rhabarbaro; fiat tali potiuncula:

℞. *Rhabarb. el.* ʒ *iij.*
Macer. ʒ *ß.*
Salis tartar. ℈ *j.*

Infunde per noctem in aq. plantaginis, menthæ, cichorei, colaturæ ℥ iij. add. ſyrup. de cichor. c. rhabarb. ℥ ß. aq. cinnamom. ʒ j. M.

Balſamica maximè conveniunt. Magnum Principem à vomitu chronico liberatum vidimus ſingulis matutinis horis exhibendo cochlearia duo vini Hiſpanici optimi.

Vel

℞. *Aq. vitæ Matthioli* ℥ *ij.*
Cinnamomi ʒ *iij.*
Spirit. Sal. armon. gt. xv. M.

In ſcorbuticorum vomitibus enormibus, ubi ſpiritus animales impetuosè moventur, martialibus, & aliis ſale volatili acriori & penetrante imprægnatis opiata admiſcere poteris, & ſic uno actu pluries proderimus. Sic & ſal volatile oleoſum Sylvii, ſive volatilia ſulphurea, ut amara & aromatica, in

omni

omni vomitu nobile auxilium præbent. Utut autem larga ſeges aliorum ſit auxiliorum pharmaceuticorum, quibus vomitus curari ſolet, hic tamen plura hac vice non addemus, præter externa nonnulla ſæpe laudatum effectum habentia. Sunt qui medicamentis nihil juvantibus ad Ventoſas Ventriculo applicandas confugiunt, & ſæpe maximo cum fructu. Sunt verò emplaſtra varia de Tacamahaca, de maſtiche, de cruſta panis, de theriaca, vel fermentum panis cum aceto ſubactum, & ſtomacho applicatum. Cataplaſma ſequens nos rarò fefellit;

♃. *Succolat.* ℥ j ß.
Confect. alKerm. ʒ iij.
Ol. N. M. expreſſ. ʒ ij. ß.
Balſam. Peruv. nigr. ʒ ij.
Cinnamom. ʒ j.

c. ſ. q. vini malvatici F. cataplaſma. Olea varia aromatica ventriculo illita, vinum Hiſpanicum per ſe applicatum, & id genus plura alia Practici tibi indicabunt. Sacculi quoque ex herbis aromaticis parati & Ventriculo impoſiti conducunt; ex. gr.

♃. *Herb. menth.*
Matricar.
Bethon.
Puleg. ana M. j.
Sem. Carv.
Cumin. ana ʒ ß.
Bacc. Junip. ʒ iij.
M.

Omnibus tamen commendamus in Ventriculi affectibus cunctis Empl. noſtrum ſtomachale in pharmacopœa noſtra deſcript. ob vires egregias in omni Ventriculi morbo Nobis Nobile dictum.

Quoad ſanguinis vomitum illa, quæ capite de hæmoptyſi diximus, ſuademus, imprimis, ſi cruditas illa acida cum cauſtico alkali commixta tam ad inteſtina, quàm ad vaſa alia ſanguifera demiſſa, (non enim ſolùm, ſcilicet in fodina ſua primarum viarum acidi ſapores & odores p. n. deliteſcunt, ſed etiam altiùs penetralia corporis ſubeunt, ut Helmont. loquitur paradox. v. §. 9. *In nobis non rarò oberrat ſal quoddam reſolutum minerale, planè excrementitium, tartarus* inquam reſolutus,) dejectiones & vomitiones cruentas excitant, tunc conducunt abſorbentia ſtypticis variis maritata, ut ſunt Tinct. ſtyptica Zvvelferi, & noſtra Tinct. corralliorum. Tinct. roſar. bellid. Japon. Mart. Sulphur, Tartar. vitrioli, Trochiſc. de Carabe, Terr. ſigillat. imprimis decoct. hordei ſaſſafratum, Eſſent. vulnerar. Pulv. abſorbens *Wedelii*. Abſinthiaca & Martialia ſæpe omnem implent paginam in vomitu ſplenetico cruento; & mille alia ſuperiùs dicta, quæ repetere haud libet. Omni ejecto inſpergatur pulvis ſympatheticus, & celebretur pro re nata venæſectio. Reliqua vide ſis in capite de hæmoptyſi. In curatione famis caninæ commendamus imprimis pulverem abſorbentem, *Wedelii*, eſurinum hoc acidum optimè abſorbentem & infringentem, item theriacam recentem & omnia Martialia hic laudamus.

In ructu & rugitu ad acidum peccans corrigendum, ac flatuum urgentium impetum, ipſorumque generationem inhibenda, ſuademus carminativa, ſeu flatus diſcutientia, ex. gr. Cort. aurant. ſiccator. ʒ j. vel eius aq. c. vino malvatico deſtillata, decocto eius c. flor. chamomillæ, ol. aniſ. carv. cort. aurant. & ex iis parata elæoſacchara. In Flatibus ſæpe carminativa plùs obſunt quam proſunt, hinc blandiora tantùm ſuadeo, & mucilag. ex ſem. lini, cydon. c. decoct. fl. chamomill. & ſem. aniſ. cum ſyr. dialth. F. parare novi, quæ egregia eſt ubi ſimul excoriatio adeſt, ſpiritus quoque animales maximè ſopit.

♃. *Aq. fœnicul.*
Carminat.
Chamomill. ana ℥ j.
Spirit. carminat. Sylv.
Theriac. cœleſt. gr. iv.
Spir. nitr. dulcif. gutt. v.
Syrup. de cinnamom. ℥ j.

F. Mixtura cochleatim aſſumenda.

Vel in forma pulveris palmarium eſt medicamen ſal noſtrum ſtomachicum, quod paratur ex capite mortuo Spirit. ſalis ammoniaci, cum ſale tartari, & ſale abſinthii, quod & appetitum excitat. Item tinctura noſtra è terra Japponica c. ſpir. vini parata in omnib. ventriculi affectib. pro arcano nobis eſt. In acida iſta pituita digerenda conducunt vin. abſinth. menth. &c.

Vel

♃. *Conſerv. abſinth.*
Cent. min.
Roriſmar. Menth.
Confect. alKerm. & ſpir. ſal.

Conducet *& elix. propr. Par. & Elixir noſtrum Catholicum, ſeu polycreſton, ſeu Romanum.*

Acida hæc viſciditas curabitur propinando pharmaca acidum ſpiritum temperantia, vel concentrantia, ſedulò cavendo à purgantibus antequam temperati fuerint humores acidi, & ad ſeri naturam deducti, quos tunc demum per hydragoga educi nil vetat. Pituitam hanc acidam flatus producentem per conſuetam portam educimus clyſteribus carminativis, utpote aromaticis, quæ eorundem vim & impetum optimè compeſcere poſſunt, quo ſolo clyſtere fœminam Diezenſem per annum & ultrà flatibus in abdomine hinc indè diſcurrentibus, & dolorem colico non abſimilem producentibus feliciter curavi.

♃. *Herb. malvæ,*
Marrubii,
Mercurial.
Pulegii hort. ana M. j ß.
Rad. lilior. albor.
Althææ ana ℥ j.
Flor. chamomill.
Sambuci ana p. j ß.
Rad. Zedoar. ℥ ß.
Sem. lini
Fœni græci ana ℥ j.
Carvi,
Cumini ana ʒ vj.
F. decoctio in aq. malvæ q. ſ.
Colaturæ ℔ j. *adde, in eaque diſſolve*
Elect. philon. Romani ʒ iij.
De baccis lauri
Caſſiæ pro clyſterib. ana ℥ j.
Ol. rutæ,
Chamomillæ ana ℥ ij.
M. F. clyſter.

Ab opiatis quoque in hoc caſu *ſtomachus* inteſtinaque egregia & præſentanea percipiunt ſolamina, unde & à doloroſis contorſionibus *ceſſant*. Reliqua interna, tum externa *carminativa* non libet attingere, cùm quilibet ex Practicis ea eligere poſſit, ſed tamen cautè mercandum eſt, ne rem peiorem reddat, & Diabolum per Beelzebub eiicias. Inter chirurgica, ventoſa conveniet maxima umbilico appoſita.

In ardore ſtomachi, ſeu ſoda, optimè conducit oleum Tartar. per deliquium & rarò te fallet, ebullitionem figit præ aliis creta, aut C. C. uſtum ſocietate nucis moſchatæ, hoc in affectu imprimis confert ſeq. pulv.

♃. *Lap. Cancr. ppt.* ʒ j ß.
Cretæ ℈ j.
Vitrioli Mart. gr. vij.
Macis ʒ ß.
M. f. pulv. ſubtiliſſ.

Temperato ſic acido, reliquæ ſordes expurgandæ ſunt Rhabarbaro. Idque præſentaneo magis ſucceſſu, ſi conſervæ aut ſyrupo ſummitatum, ſive gemmarum quercinarum in foliola ſeſe explicantium electuarii ſub forma permiſceantur, vel ex his aliiſque fiant morſuli, ſcilicet ſeq.

♃. *Cret. præp.* ʒ j.
Ocul. cancr. ʒ ß.
Abluantur ter vel quater aq. borrag. adde bol. Armen. ℈ ij ß. *corall. rubr. præpar.* ℈ ij. *margarit.*

garit. præpar. ℈ j. *N. M.* ℈ ß. *ſacchar. candiſ.* ℥ ix. *c. aq. roſar. f. l. a. morſ. doſis* ℥ ß. *vel in pueris.* ʒ j. Vel dentur Morſuli de creta ad ardorem ſtomachi *Mynſ.* Opiata in extremo caſu attamen minori doſi conducent, ut:

℞. *Theriac.* ℈ j.
Laudan. op. gr. j.
Cret. præp. ℈ ij.
Succin. alb. ℈ ß.
F. l. a. bolus in cereviſia calida ſumendus.

Confert & *ſpir. ſalis, elix. propr.* Conducunt quoque portulaca lap. prunell. crem. Tartar. &c.

Reliqua abſorbentia hic adduci poſſunt, quatenus vitioſum acidum fermentativum in ventriculo, & primis viis corrigunt, abſorbent, invertunt, & inde humorem peregrinum fugant ac cohibent, ſicque ſodam ſiſtunt. Lap. carpionum, Ebur uſtum, oculi cancr. bolus armena, quæ acribus & acidis liquoribus acrimoniam præcipitatione quadam adimunt, hic quoque proſunt, quæ omnia etiam conducunt in Bulimo, quæ temperant acre acidum, ſeq. formula:

℞. *Corall. rubr. ppt.*
Bol. armen.
Limat. Mart. ana ʒ ß.
Lap. Cancr.
Carpion. ana ℈ j.
Croc. or. ℈ ß.
M. f. pulv. in Juſculo pingui aſſumendus.

In appetitu proſtrato, ſeu faſtidio ciborum, vel acidi defectus vel exceſſus obſervandus eſt. Ab ipſius defectu *nauſea*, *anorexia*, *diſpepſia*, & aliæ ventriculi debilitationes fiunt; quare in hoc caſu acida temperata propinanda, inter quæ ſequens excellit:

℞. *Elix. propr. Par.* ʒ j.
Spirit. ſalis dulcif.
Sal. armon. ana ℈ ß.
M. detur ad vitrum. Doſis gt. xv.

Et hic proſunt ſalia abſinthii, cichorei, cardui benedicti, centaurei minoris, ſal noſtrum ſtomachicum. Sequens ſal ſtomachicum eſurinum non contemnendi uſus erit.

℞. *Sal. commun. igne fortiter fuſ.*
Nitri ppt.
Gemmæ ana ʒ ij.
Abſynth.
Card. bened.
Tamariſc. ana ʒ j.
Rad. galang.
Cubeb.
Macis, ana ℈ ij.
M. f. pulv.

Si ſimul viſciditas conjuncta eſt magis amara & aromatica eligenda ſunt, ut ſunt aloetica, imprimis incidentia ex ammoniaco & amaris in muco viſcido ex ſtomacho evacuando comprobatis parata; item Elix. Roman. pulv. ſtomach. crem. Tartar. Sal. ammoniac. &c. vel Elix. menth. cum Spirit. proprio per infuſionem paratum addito pauco ſaccharo; abſynthiaca, Tinctura abſynthii comp. Sit formula:

℞. *Elix. propr.* ʒ j.
Eſſent. abſynth. comp.
Menthæ ana ʒ ß.
M. D. doſis x. ad xv. gutt.

Vel

℞. *Spirit. ſal. arm. acid.* ʒ j.
Eſſent. menth. gt. xx.
Tinct. ſuccini ʒ ß. *M.*

Si ſimul ſcorbutus, ut ſæpe fieri ſolet, inappetentiæ adjunctus ſit, tunc proderit ſequens electuarium:

℞. *Conſerv. cochlear.* ℥ j.
Cortic. aurant.
Enul. camp. cond.
Zinzib. cond. ana ʒ ß.
Elix. propr. ʒ j.
Tinct. cinnam.
Succini ana ʒ ß.
M. F. conditum.

Vel

℞. *Aq. zedoar. aniſat.*
Antiſcorbut. ana ℥ j. *M.*

Et ſi acidum viſcidis aliiſque bilioſis humoribus intricatum ſit, tum vomitoria exhibenda; materia enim hac vitioſa ejecta, acidum abſorptum iterum libertate priſtina donatur.

Si fermentum crudioribus alimenti particulis obrutum & ſuppreſſum animadvertatur, indeque ventriculi tonus læſus, & Gaſteranax quaſi oppreſſus videatur, maxima adjumenta ſunt aromatica ſulphure ſuavi volatili pollentia, & ſpirituoſa, præmiſſis tamen vomitoriis. In hunc finem propinandi ſunt varii ſpiritus ſtomachici, imprimis *Mynſichti*. Doſis cochleare j. Valet enim præcipuè ad malitiam appetitus, & corruptionem digeſtionis. Vinum quoque malvaticum per ſe ſæpius aſſumptum pluribus appetitum reſtituit, Tinctura *Wedelii* ſtomachica, quam vocat eſſentiam carminativam, cum anodyna in hiſce dictis omnibus caſibus miſceri ſolet. Eſt verò hæc:

℞. *Rad. zedoar.* ʒ j.
Carlin.
Galang. ana ʒ ß.
Cortic. aurant.
Sem. aniſ.
Carvi,
Flor. chamomyll. Rom. ana ʒ ij.
Caryophyll. aromat.
Bacc. lauri
Acori veri ana ʒ j ß.
Macis ʒ j.
M. c. ſpiritu cortic. citri acidulato ſatis ſpiritu nitri, Doſis gt. xx.

In declinatione morborum ubi ſaliva adhuc tenax eſt cum appetitu proſtrato, ſequens vel ſimile Vinum medicatum conducet:

℞. *Rad. ari rec.* ʒ j.
Enul. camp.
Galang. ana ʒ ß.
Herb. menth. M. j.
Roriſmar. p. j.
Bacc. Juniper. ʒ ß.
M. detur inciſ. Vel detur *pulv. ſtomachal. noſt.* cuſpidatim.

Cydoniata quoque aromatizata in Appetitu proſtrato, ubi ſimul conjuncta eſt diarrhœa, nobile eſt remedium: ex. gr.

℞. *Aq. menth.* ℥ ij.
Cinnamom.
Succ. cydon. ana ℥ j.
M.

Si ab abuſu ſpirituoſorum Appetitus deficit, tunc conducunt acida temperata, potus Theæ &c. In ſenibus ubi appetitus deficit, convenit ambra, ſi cum ſaccharo in formam pulveris redigatur.

Si verò præter cruditates has *acidum* ſimul copia & acredine peccet, tunc antacida, abſorbentia varia præſcribere ſolemus, & prioribus alkalia volatilia, & abſorbentia alia addimus. Hic quoque conducet Tinctura vitæ noſtra, quæ eſt ſequens:

℞. *Aloës,*
Myrrhæ ana ʒ j.
Croci ʒ ß.

Ol. Tartar. c. Spirit. ſalis volatil. dulc. ammoniac. opt. rectific. extract. Nec verbis exprimere poſſumus, quantum hoc in caſu ab hac tinctura effectum viderimus. Doſis conſueta à gt. x. ad xv. Spiritum ſalis ammoniaci c. ſalis tart. volatilis unitum addito oleo macis, habebis primarium remedium ad acidum iſtud vitioſum abſorbendum. Sal enim Armoniacum ſi conjungatur cum aromatibus, cinnamomo, pipere, vel cubebis, eſt ſtomachicum ſingulare, detergens ſordes ſtomachi. Sequens quoque proderit:

℞. Cre-

℞. *Cremor. tartari* ʒ j ß.
Vitriol. Mart.
Ocul. cancr. alcoliſ. ana ℈ j.
Spec. diarrhod. Abb.
Spirit. ſalis coagul. ℈ ß.
Salis abſynth.
Cichor. ana gr. v.
M. F. Pulvis.

Doſis, quantum cuſpide cultri excipi poteſt. Quando à pinguibus proſternitur appetitus, aut à bile in ſtomachum effuſa, conducunt abſynthiaca, & Elix propr. Par. cum eſſentiis amaris maritatum. In Febribus Elix. antifebr. *M.*

Vel

℞. *Ocul. cancr.*
Corall. præpar.
Ebor. ſ. igne,
Croci Mart. aperitiv. ana ℈ j.
M.

Si hiſce pulveribus olea aromatica addideris, acidum magis concentrabis.

In faſtidio ciborum & externa haud negligenda ſunt, & tunc conveniunt varia balſama, emplaſtra, linimenta, cataplaſmata; externa etiam aromatica oleoſa huc optimè faciunt. Sit formula:

℞. *Ol. N. M. expreſſ.* ℥ ß.
Maſtich.
Menth. ana ʒ ij.
Calam. aromat. ʒ ß.
Carvi,
Cinnamom. ana gt. x.
Macis gt. v.
Balſam. Peruvian. ℈ ij.
Ceræ alb. q. ſ. M.

Quod admodum ſtomachum debilem roborat. Conducit & oleum ſtomachale Cratonis, tacamahaca, ceratum ex ladano Stokeri. Hæc mixtura pluribus palmam præripit:

℞. *Spir. theriachal.*
Stomachal. c. aq. vitæ alb. ana ℥ j.
M.

Si arrideat emplaſtrum, præter ſcutum ſtomachale Hartmanni, ſequens in uſu nobis eſſe ſolet:

℞. *Maſtich. elect.* ℥ j. ß.
Tacamahac. ℥ j.
Reſin. ſtorac. calam. ℥ ß.
Ol. nuciſtæ ℥ iij.
Abſynth. deſtill. ℥ j.
Balſami Peruvian. ʒ ij.
Ceræ q. ſ. F. Emplaſtrum. Vel noſtrum ſtomachale nobile.

Nec infimæ ſortis eſt mixtura noſtra balſamica ex ſuccolada, oleo N. M. expreſſa, & balſamo Peruv. cinnamom. c. vino malvatico parata, & ventriculo debili applicata. Sed cùm ubivis talia remedia inveniantur, nolumus hac vice prolixiores eſſe, ſed ad alia pergere, eo magis, quia adhuc latiſſimum eſt curriculum noſtrum.

CAPUT II.

DE SINGULTU.

§. I.

NUllus Regum in toto Microcoſmo confœderationem majorem habet cum partibus, quàm Gaſteranax noſter in ventriculo reſidens. Diſpenſat enim ſingulis ſua, omnibus compatitur, à ſingulis noxa in eum redundat, omnibus amicus & patronus exiſtit, à quovis ergò ſympathiam inſignem mutuatur, omnibus præeſt, unde & primus peccat facilè, & primus aliis peccantibus afficitur. Qui tamen affectus Rex miſero planctu machinæ totius cataſtrophen prænunciat: quod ipſum videre licet in affectu hoc periculoſiſſimo, ſingultu nempe, in quo afficitur ventriculus, & per conſenſum diaphragma. Conſtat enim ex Anatomicorum demonſtrationibus, propinquum non modò eſſe ventriculo diaphragma, ſed & communem tunicam, imò eoſdem nervos orificio ventriculi habere inſertos, neceſſe quoque eſt, ut affecto hoc diaphragmate in moleſti ſenſus conſortium trahatur ventriculus. Deſcribitur vulgò ſingultus, quod ſit convulſivus diaphragmatis motus, per intervalla repetens, ab irritatione & vellicatione fibrillarum nervearum orificii ventriculi ab acrimonia ſalina dependens. *Deſcriptio.*

§. 2. Plurimis ex veteribus pars affecta eſt ipſe *ſtomachus*, tam ſecundùm ſuperiorem ejus partem, quàm inferiorem. Ipſum enim primariò totum affici, per conſenſum verò laborare diaphragma venditant. Per ſigna enim indicantia has partes eſſe læſas id probare ſatagunt, quia ſcilicet præcedit plerumque ciborum & aſſumptorum noxa, atque comitantur hunc affectum vel vomitus, vel nauſea, inteſtinorum dolor, ſtomachi gravitas, aliquando à flatibus diſtenſio. Alii ex prædictorum ſubſelliis, imprimis *Sylvius l. 1. P. M. c. 23. §. 9.* pro parte primariò affecta venditant ſolum diaphragma, ſive ſeptum tranſverſum, id inde probantes, quia voluntarius eſt motus, & à *Sylvio*, aliiſque omni tempore pro lubitu excitari potuit. Nos verò ſtomachum ſecundùm fibrillas ſuas, & nervos, ſeu tunicam cum diaphragmate nervoſo, & inde ad motum interpolatum valde proclivi, communem, & ei firmiter annexam pro parte primariò affecta habemus ob rationes ſuperius dictas, & maximè eò, quod ob cumulata diætæ vitia, vitioſorumque humorum in ſtomacho collectorum ſaburram affectum hunc quotidie produci obſervamus. Meliùs rem elucidandi ergò caſum proponamus ſequentem filiæ cujuſdam, cui jam medicinam facimus. *Pars affecta.*

§. 3. Puella temperamenti cholerici, tredecim annos nata, jam ab integro anno ſingultu laborare cœpit admodum moleſto, qui quater vel quinquies in die nunc per dimidiæ horæ ſpatium, nunc per totam horam durat: atque tota præcedente hyeme ſingultus ipſam graviter afflixit, æſtate verò hac ab eo ferè fuit immunis, ita ut per longa intervalla interdum tantùm per tres menſes ſemel rediret, adventante verò autumno rediit cum priſtina moleſtia & vehementia, atque etiamnum durat. Parentes de filiæ pulcherrimæ ſanitate ſolliciti implorant opem medicam noſtram, quam Deo ſit laus infrà dicendis remediis feliciter reſtituimus. *Caſus.*

§. 4. Operæ pretium duximus ſigna in proſcenium ducere, quibus vel imminentem, vel præſentem morbi conditionem definimus. Præcedit ciborum nauſea, dolor ventriculi, & gravitas, nonnunquam vomitus. Signa verò eſſentialiter inhærentia non anxiè huc quærenda ſunt, cum viſu, auditu, & olfactu motus ille depravatus ad diſtans perceptibilis ſe manifeſtet. Non duntaxat enim frequenti admodum ægrum impetit inſultu, ſed adeo vehemens eſt nonnunquam, ut totum cum diaphragmate corpus concutiatur, imò ut coſtæ à motu hoc violento frangi videantur. Sequuntur in deſperato caſu animi deliquia, & convulſiones ſeu ſpaſmi. Si ſuperveniat hic affectus febri, prout ſæpius fieri ſolet, tunc adſunt ſitis magna, debilitas, pulſus celer, vigiliæ, & motus maxillæ inferioris tremulus, delirium, impudentia, diarrhœa quandoque viſcoſa, & plurima alia ſigna, quæ Medicus prudens facilè dignoſcere valet. *Diagnoſis.*

§. 5. Præmiſſis & examinatis Phænomenis, reſtat, ut paucis etiam hujus affectus cauſa proxima non ſolùm ventiletur, ſed ut remotæ quoque in ſcenam introducantur, ubi equidem in *Cauſa ad mentem Veterum.*

varias

varias hactenus in Medicorum ſcholis item fuit ſententias, quas tamen omnes ſub examinis incudem revocare animus impræſentiarum non eſt, ſufficiat, ſi Authorum præcipuorum ſcrinia viſitemus, & primò quidem Veterum, qui ut convulſionis, ſic & hujus affectus cauſam mediatam proximiorem eſſe *inanitionem & repletionem* ſtatuunt, & addunt *tertiam*, nempe *irritationem* à materia acri, vel vaporibus acribus malignisque inductam, & probant per id, quod in peſtiferis, ardentibusque febribus multi pernicioſi vapores atque acres ad os ventriculi derivantur, immò ad diaphragma uſque, indeque homines gravi ſingultu, & ſemper ferè lethali, vexentur, atque affligantur. Bilioſi, acres, ſalſi, & viſcidi humores, ut & flatus, facilè affectum hunc juxta ipſos inducere poſſunt, ſic & jecoris, alteriuſque viſceris inflammationes malum id efficere aptæ natæ ſunt. Fieri & ſingultum poſſe à corruptione alimenti in mordacem mutati, atque ex pituita viſcida acri in tunicis ventriculi impacta haud negant. Ex inanitione quoque eſſe hunc affectum poſſe, *probant* per id, quia accidit ſæpius ex immodica evacuatione vel per alvum, vel per vomitum, vel per ſudores, item quia poſt menſium, lochiorum, &c. fluxum nimium, item poſt dyſenteriam, longam inediam, vulnus magnum, & id genus alia.

Chymicorum. §. 6. Progrediendum nunc ad Chymicos Paracelſicos, qui accuſant tartarum vitioſum in ſtomacho exorbitantem, & ventriculo ac diaphragmati injurias facientem.

Helmontii. §. 7. *Veterum* errorum *vindemiator* acutiſſimus *Helmontius* hoc in affectu ſtomachum contrahi vult, & quidem ab acido peregrino ſylveſtri, à quo exoſo hoſpite anguſtiatur ſtomachus, & ad quem expellendum inſurgit quidem Archeus per ſuum Blas motivum, ſed potentia ejus invalida ſuccumbit. Fiunt nimirum in membranis ſtomachi contracturæ interpolatæ, quoties infeſtans cauſa occaſionalis movetur, recurrit ve.

Williſii & Sylvii. §. 8. *Williſius* & *Sylvius* ſpiritus animales hoc in affectu circa diaphragma tumultuosè furentes, & ad talem ſpaſmodicum motum incitantes culpant, nec tamen negat *Sylvius* utplurimum humorem, halitumque acrem, vel flatum, qui tantùm acrimonia ſua ventriculi nervos, & fibrillas irritare, & ſic per conſenſum diaphragma neceſſariò in hunc motum convulſivum trahere poſſunt, hunc affectum excitare poſſe. Sic ex alimentis corruptis, & acribus, venenis nempe & purgantibus malum ſæpius excitatum obſervavit. Omnia enim, quæ ſuperius ventriculi orificium ità rodendo afficere poſſunt, ut diaphragma ſimul afficiatur, hunc producere valent affectum, perinde ac ſi idem in thoracis, abdominiſque cavitate concluſum immediatè diaphragma mordicet, vel ad ipſum per vaſa ſua deferatur, ac in ejus ſubſtantia hærens partes ipſius ſenſiles rodat, vel quovis alio modo ad moleſtam illam, convulſivamque ſui contractionem ſolitariam, & ſubinde continuò repetentem ipſum adigat.

Carteſianorum. §. 9. *Carteſiani* defendunt ortum habere ſingultum à particulis improportionatis, & aſperis diaphragma vellicantibus, & ad motum talem inordinatum agentibus; fibrillæ enim nervorum ſextæ conjugationis ventriculo & ſepto tranſverſo implantatæ ità hic vellicantur, ut illæ ſuo motu ad cerebrum delato tales in cerebro ſubinde aperiant poros, per quos ſpiritus animales vehementiùs in os ventriculi ſuperius influentes, fibras expulſioni per ſuperiora faciendæ deſtinatas ita viciſſim contrahant, ut ægri aerem œſophago contentum certis vicibus tanto impetu expellant, ut indè ſingultivus ſonus frequenter percipiatur: diſcuſſo autem per motum ſingultivum iſto humore acri ceſſat ſingultus, eoque iterum ad œſophagum delato, fit ſingultus iteratio.

Noſtra ſententia de cauſa. §. 10. Nos putamus Regem noſtrum Gaſteranacem in ſtomacho reſidentem peculiari artificio ſal volatile quoddam elaborare, & omnibus partibus, imò toti corpori neceſſarium ac utiliſſimum elargiri, quod ſi verò degeneret in acidiores & tenaciores ſordes, eæque ſuperiori ſtomachi orificio firmiùs adhæſerint, tunc per conſenſum connexionis diaphragmatis id irritari, & convulſivè contrahi, & per convulſivam hanc contractionem fieri tunc ſonum, & excitari ſingultum. Inde & credimus tale ſal volatile poſſe inverti, ſi ab aliis partibus ſordes allatæ hoc infringunt, quemadmodum videmus in febribus malignis, dyſenteria, &c. ejuſmodi ſordes ad locum hunc infauſtum mitti hunc morbum excitantes. Spiritus animales quoque hic multum contribuere poſſunt, quando nempe amicabili irradiationis motu *fluida ventilant*. Sic enim ſal *Gaſteranaci* gratum, ſalſum, ritè temperatum & ſaturatum, nec erodens eſurinum, ideoque etiam nec dolorificum comproducitur. Acidum eſſe & acre ſal cauſam mediatam proximiorem ſi circa tunicam ventriculi cum diaphragmate commune imperium ſibi rapiat, planè & plenè perſuaſi ſumus, quod & noſtro caſu liquet; infeſtavit enim moleſtum iſtud malum puellam tota hyeme, quia acidum per frigus magis augebatur, è contra æſtate inducias pepigit: autumnali verò frigore jam redeunte materiam acido-acrem in corpore retinente, rediit ſingultus magna frequentique moleſtia puellam laſſans. Nec excluſos volumus flatus circa hunc locum affectum coagulatos, & quaſi incarceratos acrimonia ſua fibrillas itas laceſſentes, & ad motum hunc convulſivum excitantes.

Prognoſis. §. 11. Quantum ad prognoſtica: Morbus propter nobiliſſimam partem affectam eſt graviſſimus, & ſæpiſſime incurabilis, eoque pejor evadit, ſi jecori inflammato ſupervenit, vel eſt à vomitu, vel ab ileo, vel à ſuperflua purgatione, vel hæmorrhagia nimia, vel ſi conjunctus eſt cum febre maligna, vel dyſenteria. Hippocrates enim in Coacis inquit; *Singultiens in laborioſa febre, morbo laborat peſſimo*. Singultus quoque animi deliquio, aut nervorum diſtentionibus, aut delirio ſuperveniens mortiferum habetur. Inflammationes hepati, uteri, cerebri, vulnuſque notabile comitans, periculo haud vacat, imprimis ſi delirium ſubſequitur, vel convulſiones, tunc enim mors in olla eſt. Si verò in febribus tempore criſeos affectus hic excitatur, & reliqua ſigna bona ſunt, non deſperandum. Nos enim plures tali modo liberatos vidimus, unde falſum eſt, quod *Valleſius* teſtatur, ſe nempe nullum vidiſſe ſervatum, qui extenuatus vel febre ardente, vel maligna decumbens ſingultu correptus fuerit. In hyſtericis affectibus nec timendus eſt ſingultus: recedit enim ſæpius hoc in caſu abſque periculo vitæ, ut & poſt cibos nimiùm ingeſtos.

Cura Diætetica. §. 12. *Diætæ* regimen nunc eſt addendum, quod magni hic eſt momenti. In vitali aer neque calidus nimis, neque frigidus eſſe debet. Non exceſſivè calidus, ne acrimonia inde augeatur: non frigidus, ne acidum adaugeat, prout in noſtro ſupra dicto caſu obſervare licet. Purus ergò ſit & temperatus, non inquinatus peregrinis fœtidiſque atomis; ſin talis, corrigendus per ſuffumigia ex maſtiche, thure, ſuccino, ſtyrace calamita, ligno aloes, &c. Diæta *Rationalis* etiam, victum ſuadet, & quidem cibum eupepetum, omni acrimonia, ſalſedine, aut aciditate nimia carentem. Proderunt hinc decocta avenacea, hordeacea, juſcula & carnes pullorum, caponum, gallinarum, attamen ſine notabili pinguedine, ova ſorbilia & tremula probantur. Frigida verò, acria, ſalſa nocent, ut ſunt carnes ſalitæ, infumatæ, ut & piſces, item fructus horarii, & omnia flatulenta, quæ ſtomachum cruditatibus replere poſſunt. Ex his enim & ſimilibus vitioſis cibis cumulantur putridi, ſalſi, bilioſi, acres, acidi, viſcidi peccantes humores. Potus ſit cerevi-

ſia

ſia bene defæcata pura, nec adeo vetuſta ob acidum in ſinu gerens, cui immergatur panis toſtus. Conducit quoque vinum correctum variis ſtomachicis, & tinctura cordiali, bellidis, vel violar. vel C. C. alteratum. Nocet potus aquæ frigidæ: ſic *Timæus* ex aquæ frigidæ potu obſervavit Singultum. *Ferdinandus Conſil.*43. ex ſolo pane nimia quantitate comeſto ſingultum vidit, ob diſtenſionem ventriculi nimiam. Si aliquid enim pertinaciùs vellicat fibrillas ſtomachi, facilè ſimul vellicat vel diſtendit diaphragma, cujus fibræ muſculares nerveæ ſimul concutiuntur, unde ſequitur ſingultus.

Animalis, ſuadet motum temperatum, ne morbus producatur, quies placida in lecto calido ſumatur; motus enim nimius exagitationem particularum heterogenearum promovet, inde acidum in ſanguine, vel alibi latens ad locum affectum propellit, unde facili marte affectus hic produci poteſt. Somno indulgendum omni ſtudio. Vigiliis enim non adeò connivendum, cùm turbent, & inquietos reddant tum ſpiritus, tum humores, & poſtmodum Reges.

Animi pathemata decenti ſeſe habeant modo. Ab ira commoti, aut mœrore correpti malum deterius reddunt. Quantum enim nervos convellendo, & humores exagitando, atque bilis ferociam ciendo furias exerat ira, cuilibet notum eſt. Sic & mœror nocere poteſt, quatenus ſpiritibus fugandis aptus eſt, indeque & huic morbo anſam dare poteſt.

Excreta & retenta quod attinet, illa ad ordinarias & conſuetas leges conformentur.

Cura pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 13. Curam pharmaceuticam & chirurgicam paucis ſubjungere neceſſe nunc eſt, & quidem primò ad mentem Veterum Galenicorum, qui materiam peccantem (à repletione ſcilicet ſi ortus ſit affectus,) ſive frigida, ſive calida fuerit, naturæ obedientem reddere conantur *præparantibus*. Si nempe à viſcido & pituitoſo humore ſit ſingultus, tunc utuntur ſyrupo de duabus radicibus, de ſtœchade, oxymelle ſquillitico, decocto rad. aſari, galangæ, enulæ campanæ, marrub. ſemin. cumin. &c. Si verò ab acri calido nempe humore generatum ſit malum, tunc præſcribunt ſyrup. roſar. acetoſ. ſimpl. de ſucco endiviæ, aquam hordei, aliaque refrigerantia temperata. Demum convenienti medicamento purgante è corpore humores peccantes quoſcumvis educere annituntur *vacuantibus* pharmacis, & quidem cum aqua tepida decoctionis hordei vomitum cient, cui ſyrupum endiviæ, vel oxymel ſimplex addere ſolent, vel rad. aſari ad ʒß. exhibent, vel catharticum per alvum propinant, ex. gr. diaphœnicum, hieram picram, pilul. aromatic. ſtomachal. & aliquid caſtorei addunt in frigida ſcilicet cauſa, in calida verò rhabarbarum, mannam, caſſiam commendantes. Poſt hæc humorum fluxum ad ventriculum *avertentibus* impediunt. In horum cenſu ſunt ligaturæ, frictiones dolorificæ, cucurbitulæ dorſo, ſcapulis, umbilico, poſtea ſcrobiculo ventriculi cum plurima flamma applicatæ, imprimis ſi à flatibus malum ortum ſit. Iniiciatur aqua gelida in faciem afflicti, ut inde terror concipiatur, à quo ſæpius ſpiritus retentio, & per conſequens ſingultus ablatio obſervata fuit. Frictiones & motiones in auribus fiant digito auriculari. Balneo extremæ corporis partes ſæpè perluantur calido. Myrepſus antidotum è croco Eſdræ commendat. Si ſingultus ab inanitione aut acrimonia provenit, eo in caſu propinant varia juſcula pinguia, aquam hordei, lac caprinum, aſininum, vaccinum, ſimiliaque alimenta humectantia, decoctum nempe caponum, oleum amygdalarum dulcium, mucilaginem ſem. pſyllii, quæ & alia in acrimonia corrigenda juxta ipſos exoptati ſucceſſus ſunt. Syrupum violarum, papaveris albi, nymphææ, philonium Romanum haud contemnunt. Convenit quoque Balneum aquæ dulcis. Inter externa ſunt varia emplaſtra tum ventriculo, tum hepati apponenda. Hepati applicant emplaſtrum ſantalinum, ſtomacho verò illud de cruſta paucis paratum, & de tacamahaca, aliaque plura olea calida & temperata violar. maſtich. æquè ventriculo ac ſpinæ dorſi applicare jubent, quæ tamen hinc inde apud Practicos colligere & videre poteris.

Paracelſiſtarum.

§. 14. Nunc & paucis videamus *Chymicorum* ſcrinia, qui hoc in affectu ſummoperè commendant *volatilia acida*, egregia illa medicamenta hactenus adhuc incognita. Conducent interim mixtura ſimplex, vel tinctura bezoartica Michaelis, vel ſpiritus ſalis à gt.4. in aqua vitæ exhibendus, vel tinctura coralliorum, vel auri, vel alia præcipitantia, C. C. oculi cancr. & id genus plura alia medicamenta inferiùs adhuc dicenda.

Helmontii.

§. 15. *Helmontius* ad ſegnitiem Archei excitandam varia commendat ſpirituoſa & volatilia; per arcana enim hunc affectum curari vult, in primis ſedativum ſuum arcanum commendat. Ejus pullus Grembs hunc morbum per aquam Tettucianam per aliquot dies continuandam juvari credit; ſuadet & ibidem acidulas ferratas.

Williſii.

§.16. *Williſius* nullibi expreſsè de hoc tractat morbo, attamen cum pro motu convulſivo habeat affectum, iſta quæ in reliquis convulſivis motibus proſunt, & hic ex ejus mente proderunt.

Sylvii.

§. 17. *Sylvius*, quoties alimenta vel medicamenta noxia, & venena continentur in ſtomacho, illa primò temperat, dein per vomitoria antimonialia expurgat. In temperando, narcotica aliis præfert, quatenus hæc non tantùm quoſvis humores acres temperant, ſed inſuper ventriculi ſenſum obtundunt, & ſpiritus animales impetuoſos ad motum torpidiores reddunt. In evacuando verò humore per vomitum, poſt uſurpata nimirum narcotica, ſuadet ſapam antimonii, vel tartarum emeticum, vel antimonium ità præparatum, ut per alvum tantùm materiam peccantem eliminet; in parva quantitate tamen hæc cathartica exhiberi vult, quia non nocent, uti vulgus credit, ſi remaneant in corpore hæc antimonialia, ſed quod magis eſt, tunc proſunt, noxios in corpore humores emendando, aut ad ſecuturam poſtea purgationem ampliùs præparando, prout millies expertus teſtatur. Si & ægri ad vomitum minùs inclinent, nec nauſea urgeat, præſtat deorſum evacuari humores peccantes, & quidem pro ſui varietate nunc *phlegmagogis*, nunc *cholagogis*, nunc *hydragogis*. nunc diverſis pro re nata ſimul miſtis proin in obſtinato ſingultu, ubi præcipuè humores peccant viſcidi, ac tenues, ſequentes pilulas magni facit ſuperiùs jam communicatas de gummi.

Quarum pilularum tres pluresve ſumat ſubinde poſt cœnam cubitum iturus æger.

Proderit & hoc in caſu apozema prax. l.1. cap.2. §. 35. deſcriptum

Quòd ſi per aſſumpta tum uomitoria, tum purgantia eliminati fuerint humores peccantes, & à vomitu defatigati ægri, conducet mixtura aromatica æque ad moleſtos halitus circa uentriculum hærentes diſſipandos, ac ad ipſum ſingultum ſedandum; ex.gr.

℞. *Aq. menth.* ℥ ij.
Vitæ Matthioli, vel
Theriacalis ſimpl. ℥ß.
Confect. alKerm. ʒ j.
Laudani opiati gr. ij.
Syrupi menth. ℥ j. *M.*

Huius mixturæ cochleare unum atque alterum aſſumat æger, & ſe ad ſomnum diſponat.

Ubi uerò ſingultus alterius affectus graui, febris nempe acutæ, aut inflammationis, &c. eſt ſymptoma, ſponte quidem illo curato remittere ſolet, non nocet tamen interim diaphoreticis, & alexipharmacis acidis uolatilibus aſſociare opiata; ſic enim una fidelia plures dealbabis parietes.

Carteſianorum.

§.18. *Carteſiani* ad aculeatas & aſperas diaphragma uellicantes particulas limandas & tornandas commendant omnia dura & ponderoſa, prout ſunt oculi cancr. corallia, limatura Martis, aurum, Mercurius dulcis, imò & opiata. Nec negligenda uolunt uaria purgantia pro re nata inſtituenda.

§.19. Or-

Noſtra curandi methodus.

§. 19. Ordo nunc poſcit, ut ad *noſtram curandi methodum* accedamus. Ex quacunque ergò cauſa ſingultus adfuerit, ſi tantùm pertinaciter perſiſtat, ad eliminandum hoſtem Gaſteranacis vitæ inſidiantem foras, h. e. ad evellendas ſordes acres, acidas, vomitum ciemus, modò vires id ferant, vel oxyſaccharo emetico Angeli Salæ, in cujus Authoris ſcrinio multa adhuc latent medicamenta ſacra, vel tartaro emetico Ludovici, vel pulvere radic. aſari ad gr.xxvij. Si verò nauſea, aliaque ſigna vomitus deficiant, ad lenia purgantia nos convertimus: fortiora enim purgantia, imprimis ſi motus plane convulſivus ſit, propter tumultum majorem ſpirituum & humorum, quem inducunt, omittenda volumus, quia malum potiùs augent, quàm diminuunt. Poſſunt tamen mitiora ſequentia exhiberi in varia forma, ex. gr. rhabarbarum, ſena correcta, paſſulæ, mechoacanna, cujus infuſum in pertinaciſſimo viginti dierum ſingultu præſentaneum tuliſſe opem Ferdinando, ſcribitur. Sequentes ceu utiles laudamus:

♃. *M. Pilul. Marocoſtin.* ℈ j.
Extr. theriacal. gr. iv.
Eſſent. caſtorei gt. j.
M. F. Pilulæ pro duabus vicibus, conſpergantur C. C. præp. quæ ſimul corrigunt ac purgant.

Vel

♃. *Radic. ſcorzoner.* ℥ ß.
Rhabarbar. flav. ʒ j ß.
Fol. ſen. or. ʒ ij.
Semin. cumin.
Cinnamomi,
Zedoariæ ana ℈ j.
Paſſular. min. ℥ j.
Flor. 4. cord. ana p. ij.
Cremor. tartari ʒ ij.

Coq. in ſuffic. quant. aquæ fontanæ, & F. Apozema pro duabus vicibus.

In debilioribus loco purgantium commendamus & clyſteres edulcorantes. Ex. gr.

♃. *Decoct. carmin. & emoll.* ℔ j.
Add.
Electuar. bened. laxat.
Ol. rutæ ana ℥ j.
Salis antimoniat. ʒ j.
Vitell. ov. n. j.
M. F. Clyſter.

Purgantia excipiunt abſorbentia, quæ ferè unicè hunc affectum curare poſſunt abſorbendo acres, acidaſque ſcorias, ventriculo & diaphragmatis fibris adhærentes, impactas, & ad motum elaſticum ſolicitantes. Eligi tamen hic debent appropriata, ſeu ſpecifica, nam acidum in ſingultu peccans differt ab alio acido, imò varietas horum acidorum vix determinari poteſt, negotio enim huic tota ſpecialis innititur praxis, imò inde & experientia requiritur, quia ſpeciali acido obtundendo ſpeciale requiritur antacidum. Hic Rhodus, hic ſalta. Sic in hypochondriaco aliud eſt acidum, in ſoda aliud, in gonorrhœa aliud, quæ & eapropter ſpecifica ſua habent medicamina. Ad acidum ergò in ſingultu peccans ſpecificè abſorbendum *Joel* commendat pulverem C. C. aduſt. in vino rubro exhibendum à nobis ſæpius comprobatum remedium; excellentius erit, ſi addantur corallia præparata, adjecta una vel altera guttula olei cinnamomi, vel caryophyll. vel aniſi. Pulverem ſequentem ſpecificum, quem inde *Gaſteranacalem* nominare libet, in ſingultu vigeſies expertum reperimus, quem junioribus, non ſenioribus, atque in artis operibus verſatis, nec inde informatione noſtra egentibus, multò minus præfractis, & quævis aliena ex invidia, aut præjudicio reiicientibus, & tam imperitè, quàm improbè culpantibus, communicare placet.

♃. *Cinnabar. nat. vel*
Mercur. dulc. ℈ j.
Corall. rubr.
C. C. ſine igne præp. ana gr. xv.
Margarit. præp. gr. x.
Theriac. cœleſtis Hanov. gr. xij.
Ol. caſtor.
Caryophyll. ana gt. ij.
M. F. pulvis ſubtiliſſimus.
Doſis ℈ j.

Hic pulvis nos nunquam fefellit in aqua cinnamomi cydoniati, vel menthæ exhibitus. Eſt enim acidorum & acrium temperativum, & blando poppiſmate non tantùm placat Gaſteranacem noſtrum, ſed & demulcet lenitque omnes partes membranoſas & fibroſas ſenſiles à ſuccis acribus roſas, vel vellicatas. Omnia enim opiata vi ſua polychreſta, nec unquam ſatis laudata, non tantùm ſomni dulcedinem conciliant, & doloris ſuave lenimen præſtant, ſed & acidum corrigunt, atque quævis in republica noſtra microcoſmica pacatiora reddunt, quæ ſi maritentur aliis præcipitantibus appropriatis, res ſuccedet feliciùs & optatius, quemadmodum obſervavit *Excellentiſſ. VVedelius in Opiolog. ſua l. 2. ſ. 2. cap. 4. p. m.* 116. qui egregio cum ſucceſſu in ſingultu tum alio, tum imprimis convulſivo aliquoties uſus eſt, commiſcuitque ex caſtoreo parata in liquida vel ſolida forma, neque unquam fruſtratus eſt eventu; prout & nos in ſingultu cum epilepſia ſociato opiatorum effectum non ita pridem obſervavimus, refrænant enim ſpirituum impetum, & ſegniores quaſi reddunt eoſdem, quod notiſſimi eorum in corporibus effectus, ſomnolentiæ & indolentiæ, teſtantur. Spiritus enim animales omnis in corporis œconomia non tantum localis motus, ſed vitæ exiſtunt Authores primi. Hi enim rota ſunt ſuprema, quæ alias rotas in corpore (tanquam in artificioſiſſimo horologio) circumgyrat, ut ingenioſe diſſerit *B. de Verulamio*.

Quandiu ergo durat impetus ille elaſticus ſpirituum ad diaphragma, ceu diximus ſuperius *in §. de cauſa*, tamdiu ſingultus haud ceſſat: ſufflaminato autem nonnihil ſpirituum illorum impetu motivo, & inhibito quadantenus radioſo illorum influxu, ceſſabit etiam fibrarum tonus, remittet unà ſenſilium facilis receptio, & langueſcet fibrarum diaphragmatis motivus nixus, & ſic omnia ſedatiora erunt, quod per opium obtinere poteris, ſtrenuus enim eſt ſpirituum domitor. Sunto formulæ:

♃. *Extr. caſtorei*
Zedoar. ana gr. iv.
Laudan. opiat. gr. ij ß.
M. F. pilulæ num. 6. pro duabus doſibus.

Vel

♃. *Eſſ. caſtor.*
Theriacal. ana ℈ j.
Tinct. anodyn. VVedel. vel cum ſpir. tartariſat. ʒ ß.
M. ad 20. vel plures guttas pro doſi.

Vel conducet iſtud *Timæi*.

♃. *Theriac. Androm.* ℈ ij.
Extr. ligni aloes ℈ ß.
Ol. macis deſt. gt. ij.
Laudan. opiat. gr. j.
M. f. bolus.

Sequentem quoque laudamus Mixturam cochleatim propinandam:

♃. *Aq. menth.*
Fœnicul. ana ℥ j ß.
Spirit. theriacal. ℥ ß.
Confect. alKerm. ʒ j.
Laudan. opiat. gr. ij.
Syr. de menth. ℥ j.

Hinc & pulvis abſorbens *Timæi* vel *VVedelii* proficuus erit.

Si ſimul febris maligna, vel dyſenteria, vel variolæ, &c. comitentur ſingultum, tunc alexiphar-

maca reliquis antiſpaſmodicis, & opiatis permiſcenda ſunt. Ex. gr.

℞. *Pulv. Pannon. rub.*
Bezoart. Senn. ana ℈ j.
Specific. cephal. ℈ ß.
Lapid. bezoar,
Theriac. cœleſt. ana gr. iv.
M. F. Pulvis, quantum cuſpide cultri capi poteſt, in ſeq. vel ſimili vehiculo præbendus:

℞. *Aq. borrag.*
Bugloſſ.
Antiſpaſmod. noſtr. ana ℥ j.
Cinnamomi ℥ ß.
Syrup. de bethon. ℨ vj.
M. detur ad vitrum.

Vel

℞. *Tinct. bezoart. D. M.* ℨ ij.
Eſſent. caſtor. volat. ℨ j.
M. dentur 20. guttæ per vices.

Imponatur ſtomacho Empl. ex theriaca paratum vel ſtomachi nobile.

In ſingultu flatuoſo ſequens commendat *Cl. Hoffman. in clavi Schrœderiana.*

℞. *Aq. anethi,*
Cymin. ana ℥ ß.
Ol. aniſi,
Carvi,
Cumin. ana gr. iij.
M. Doſis cochlear. j. vel ij. mane & veſperi.

Hoc in caſu continuò æger maſticet ſemen aniſi. Hic quoque conducent & omnia ſalia volatilia oleoſa, Ex. gr.

℞. *Caryophyll. vel cinnamom. vel macis* ℨ j.
Spirit. roriſmar. rectif. ℥ ij.
Vin. Hiſpanic. rectif. ℥ j.
Spirit. ſal. ammoniaci rectif. ℥ ß.
digere in phiala Hermeticè clauſa per 6. dies.

Vel

℞. *Ol. macis ſtill.*
Spirit. roris rectif.
Sal. ammoniaci rect. ana ℨ iij.
Sal. dulc. aurei ℨ vj.

M. & digere Hermeticè ſigillatum in aren. vel M. B. per 14. dies pone.

Hæc fuit interna cura. Externa remedia topica quoque hoc in affectu maximam merentur laudem, & quidem noſtra experientia, inter quæ aliis palmam facilè præripiunt cataplaſma de theriaca, de fermento panis, nec non illud contra ſingultum, quod habet *Mynſichtus*, calidè ventriculo inter duo linteamina applicatum. Idem promittit *Timæi à GuldenKlee* ex cineribus quernis vino malvatico imbutis paratum cataplaſma. Vel ſequens Michaelis:

℞. *Ferment. acerrim.* ℥ ij ß.
Pulv. herb. ment. ℥ j.
Zedoar. ℥ ß.
Sem. cumini,
Carvi,
Aniſi ana ℨ ij.
Acet. roſac. q. ſ. F. Cataplaſma.

Vel Emplaſtrum noſtro uſu comprobatum ſequens:

℞. *Empl. de bacc. laur.*
Stomachal. Crat. ana ℥ j.
ſuccolad. Sevill. ℨ ß.
Ol. caſtorei ℈ ß.
M. F. Emplaſtrum.

Vel mixtura noſtra balſamica, imprimis in infantibus non facilè effectu fruſtrabit.

Vel cruſta panis irrorata cum aqua Anhaltina, & ſtomacho calidè impoſita ſæpiſſimè juvit.

Vel hirundines calidè diſſectæ, & ſtomacho vivi & calidi applicati, quemadmodum ad omnes Reges tum capitis, tum pectoris, ſic & mirè placant pacantque noſtrum *Gaſteranacem*, & per conſequens ſingultum, tanquam motum convulſivum diaphragmatis ſiſtunt.

Rodericus à Fonſeca tom. 2. conſultat. 27. magnifacit, & extollit fotum ex aceto acerrimo cum caſtoreo, ſinapi, beneficio ſpongiæ calidè ventriculo applicandum in forma ſacculorum. Sequentes pro junioribus ſufficient:

℞. *Flor. chamomill.*
Calaminth.
Roriſmarin. ana p. iij.
Summ. ment.
Abſynth. Pont.
Marrub. ana M. j.
Cortic. citri,
Macis,
Galangæ ana ℨ ij.
Semin. cumin.
Carvi,
Aniſi ana ℥ ß.
Caſtorei ℨ ß.

Conciſa & contuſa groſſo modo inſuantur ſacculo interpaſſato, & irrorentur
Ol. carminat. Mynſ. vel
Ol. ment. deſtill. q. ſ.

Pro pauperibus:

℞. *Herb. abſynth.*
Menth.
Baccar. juniper. ana M. j.
Macis,
Semin. aniſ.
Carvi,
N. Moſchat. ana ℨ j.

Irrorentur aceto & vino, & ventriculo applicentur. *Riverius* balneum aquæ tepidæ commendat.

Hæc fuere ex fonte pharmaceutico: Sequitur nunc chirurgicus, ex quo in curando hoc affectu deſumimus quoque generoſa remedia. 1. Cucurbitam ſiccam cum luculenta flamma ventriculo ex monito Fonſecæ, Zacuti Luſitani, aliorumque experientiſſimorum Authorum, applicare ſolemus; ſic & extremarum partium ligaturas, frictiones revellendi gratia, uti cum vulgo loquimur, haud contemnimus. Ex Claudini etiam ſuaſu faſciam ventri obducendam, & circumligandam laudamus, ut ità diaphragma detineatur, ne tanto cum impetu contrahi poſſit. Confer *Williſium de hyſterica paſſione*. Sic quoque lenior, & non ita ferocior ſingultus facilè ſiſti poteſt halitus compreſſione, quam cum Sylvio ſuadere nulli dubitamus. Et ſi homo plethoricus, & inflammatio alicujus partis adſit, ad fervorem ſanguinis compeſcendum, & ſpiritus animales ſegniores reddendos venæſectionem inſtituendam eſſe, Authores ſumus. In levioribus quoque ſingultationibus non ſolùm prædicta ſpiritus retentio, ſed & ſæpius ſternutatio juvat. Sic novimus quendam, qui neſcio quæ verba in aures inſuſurrat, & ſic ſingultum curat. Cujus rei fortè hæc eſt cauſa, quod ſingultientis cogitationes hoc modo alìorſum trahantur, inde illud Germanorum: *Man ſolle an ſeinen SchaK gedencKen, ſo vergehe der SchlucKen.* Alii membranam in aure digito fricant, & dolorem excitando ſpiritus animales divertunt, & ſic ſingultum ſiſtunt.

CAPUT

CAPUT III.

DE DIARRHOEA, LIENTERIA & COELIACA.

§. I.

QUi bene ingerit, digerit, & egerit, eleganti paronomaſia ſanus rectè dicitur. Quàm enim neceſſarium ſit, ut homo quotidie cibo & potu corpus ſuum reficiat, abunde conſtat, atque æquò neceſſariò requiritur, ut excrementa inde collecta quotidie diligenter eliminentur, hincque eſt, quod Deus O. M. plures quaſi canales & ciſternas educendis corporis excrementis exſtruxit, & fabricavit. Harum una vel altera ſi lædatur, aut emunctoria hæc nimis ſolicitentur, varii oriuntur alvi fluxus, quorum tres ſpecies in proſenio ſiſtimus; & quidem *Diarrhœam*, quæ à ῥέειν fluere ita dicitur, & deſcribitur vulgò, quod ſit dejectio frequens, & copioſa, qua excrementa varia & liquida excernuntur: ab aliis ita deſcribitur, quòd ſit variorum liquidorum humorum per alvum excretio à continua glandularum inteſtinalium & fibrarum irritatione. *Lienteriam*, quaſi diceres lævitatem inteſtinorum, quæ deſcribitur eſſe alvi fluxus, in quo cibi adhuc integri, & quidem eadem facie, qua deglutiit patiens, per alvum deiiciuntur: & denique *Cœliacam paſſionem*, quæ dicitur eſſe alimentorum fermentatorum quidem, ſed adhuc confuſorum per alvum excretio. In *Cœliaca* enim *paſſione* alimenta vel in tantum immutata, vel mutata quidem, ſed non ritè digeſta excernuntur, hinc dicitur etiam *Diarrhœa Chyloſa*. Et cùm hi affectus non multùm inter ſe differant, ſimul illos pertractare animus eſt, ne eadem ſæpius repetendo cramben bis coctam proponamus, & nauſeam B. L. pariamus.

Deſcriptio. *Diarrhœam* ergò ad noſtrum palatum deſcribere libet, quod ſit variorum, ſed liquidorum humorum ejectio, Gaſteranace non bene proſpiciente, à ſpaſmodica fibrillarum inteſtinalium irritatione, & coarctatione nuper inventarum glandularum inteſtinalium (ex quarum plexibus tanquam ex fontibus ſcaturiunt humores) orta. Sic & lienteriam, & cœliacam ventriculi, & in ſpecie fibrarum orbicularium, quæ in ſecunda ejuſdem tunica obſervantur, morbos eſſe putamus. Diarrhœa poteſt dici vel Symptomatica, vel Critica; Symptomatica ſæpe incidit in principio Febrium malignarum, vel phthiſi confirmata, quæ periculoſa eſt hiſce in morbis: Critica verò ſolvit morbum.

Pars affecta. §. 2. Sunt quidam Authorum, qui ſubjectum horum morborum maximè dubium eſſe volunt, modò inteſtina ſola, modò ventriculum, modò inteſtina & ventriculum ſimul culpantes, ut ſanè neſcias, cui ſententiæ vexilla tua jungas. Nos verò pro ſubjecto ponimus fibrillas ſtomachi, & glandulas inteſtinorum, in quibus utplurimum læſio, irritatio, & coarctatio ſpaſmodica fit. Fibrarum enim harum motricium contractionem ſequitur fluidorum contentorum multiplex motio: nempe quoties pars quædam ſenſu moleſti, vel noxii afficitur, fibrillarum ſenſilium inordinata & impetuoſa vibratione ſpirituum ad eam provocatur impetus, à quibus aucta & plus minùs ſpaſmodica earum læſio perficitur: contractis his fibris & glandulis vaſa lymphatica chylifera, & quicunque partis meatus, & emunctoria ſtringuntur plus minus, indeque vel remorato aliquantiſper contentorum tranſitu horum circa locum ità affectum ſtagnatio, unde ſuperveniens tumor, vel copioſior per vias aut conſuetas, aut inſuetas, apertas tamen, vel haud difficulter aperibiles pro circumſtantiarum ratione effuſio, quæ haſce turbas excitat. Et cùm illa inteſtina præter cibos in ſtomacho ſolutos, & tranſmiſſos, etiam ſuccos alios, bilem nempe, ſuccumque pancreaticum lymphamque aliam ex miliaribus glandulis Inteſtini Duodeni à *Cl. D. Brunnero* Amico noſtro colendo inventis recipiant, qui ſucci omnes intimiori diſſolutioni & attenuationi chyli, ſeparationique utilis ab inutili, ſtimulationique & excretioni inutilis inſerviunt, non mirum ſi ſucci illi vario modo juſto acriores facti, poris inteſtinorum ſe inſinuantes ad fortiorem motum & ejectionem ſtimulant, ſicque tum bonum quum excrementitium ſuccum ſimul expellunt.

§. 3. Multorum ſignorum enumeratione horum affectuum triga licet non opus habeat, cùm ſint tales affectus, qui ſeipſos defluxione produnt, & ab adſtantibus Medico facile revelari poſſunt, aſt cùm inter ſe differant, pauca ad diſtinctionem addamus. *Diagnoſis.* Adſunt in genere ructus, flatuſque, inquietudines, ſtrepitus, ac elevationes ventris, item murmura hypochondriorum, lumborum dolores, ciborum faſtidium, ſitis, fluctuationes, tormina, tandem accedit ipſa, & quidem creberrima ejectio. In *Diarrhœa* excrementa ſunt vel bilioſa, i. e. flava, vel nigra i. e. acida, vel pituitoſa, vel ſeroſa, vel ſtercorea & fœtida, vel cineritia, vel alba inſtar chyli, vel cretacea, qualia non ità pridem in ſutore obſervavi, pinguia, vel ſebacea, uti ſæpius fit in phthyſicis; ſabuloſa, quæ nuper vidi in ſene unà cum calculo unciam pendente. Si circulans Maſſa materiam præbet acrem, tum fluxus copioſior febrilem diſpoſitionem interdum inſequi ſolet. Colliquativam Diarrhœam, quæ & ſymptomatica eſt, patefacit à poſteriori extenuatio & atrophia corporis, à priori verò hectica vel acuta peſtilens febris, vermes, phthiſis confirmata, qua afflicta fœmina dum hæc ſcribo puram pinguedinem ad manipulum plenum cum anxietate cordis & ſubſequente deliquio animæ ejecit, & altero die mortua eſt. *Lienteria* cognoſcitur autem à ſimili aſſidua excretione nihil ab aſſumptorum conſiſtentia, colore, odore differenti, ità ut cibi ipſi cognoſci queant tales; quales aſſumpti. Sed non ſtatim pro lienterico affectu habendum eſt, ſi quis lentes, vel alia dura & concoctu difficilia comederit, & per alvum excreverit, ſed cum ſimul adſint ſuperiùs dicta ſigna, & dejectiones acres & bilioſæ ſimul appareant. In *Cœliaca* ut plurimum excrementa alba inſtar chyli prodeunt, non ritè digeſta & mutata, nutritio diminuitur, & ſimul adſunt ructus, & ventris diſtenſiones. Hiſce miſſis ad cauſas accedamus.

§. 4. *Veteres Galenici* immediatam cauſam horum affectuum ſtatuere expultricem facultatem à quadriga humorum eſſe ſtimulatam atque irritatam, nec flatus excludunt: vapores enim & flatus ob caloris debilitatem reſpectivam peccare probant per murmura & fluctuationes in inteſtinis, ſic & teſte *Coo. l. 2. de Diæta cap. 19.* Chylus corruptus calefacit & turbat corpus: unde & à *Paulo Ægineta* Diarrhœa vocatur corruptio alimenti. Excernuntur ipſis in Diarrhœis modò bilioſi, modò melancholici, modò pituitoſi, & quidem mox crudi, mox cocti, inde & in reliquis affectibus intemperiem ventriculi culpant. *Cauſa ad mentem Veterum.*

§. 5. *Chymici* ex ſuis principiis accuſant ſal reſolutum, quod ſua acrimonia ventriculum & inteſtina, eorumque fibras & glandulas, quibus adhæret, ſtimulat & irritat, unde diarrhœas plures, lienterias & cœliacas ortum ſuum habere haud dubitant. *Chymicorũ.*

§. 6. *Helmontio* verò furor pylori patrator unicus Diarrhœæ dicitur, cum pylorus rector ſit totius œconomiæ ſtomachicæ uſque ad inteſtinum rectum. In genere vitium digeſtionis accuſat, in ſpecie fermenti aciditatem pervicacem, pylori & fermenti fellis diſſenſum, hujuſque exorbitantiam, chylum acidum, corruptum, huquodque mucoſum inteſtino adhæreſcens. Ex quibus varios deducit alvi fluxus. *Helmontii.*

§. 7. *Williſius* humores quoſvis acres, ſeroſos & bilioſos in maſſa ſanguinea fluorem paſſos verſus ſtomachum & inteſtina per vaſa cœliaca transferri, ibidemque exundantes varios & horrendos alvi fluxus producere poſſe affirmat. *Vvilliſii.*

Sylvii,

§. 8. *Sylviana* ex *hypoteſi* plerumque oritur Diarrhœa à vitioſa ſuccorum in inteſtinis efferveſcentia, ratione bilis acrioris & ſalinæ inteſtina ſtimulantis. In cœliaco fluxu motum chyli præter naturam vitiari autumat, in quo per anum unà cum fæcibus alvinis excernitur chylus, unde ille fluxum chyloſum nominare voluit, & adſcribit cauſam hujus affectus obſtructioni venarum lactearum, & cruſtæ pannoſæ, unde in cura earundem reſerationem ſuadet.

Carteſianorum,

§. 9. *Carteſiani* exiſtimant magnam à ſanguine præcipitari humorum copiam, per vaſa quæ in inteſtina hiant, unde inteſtinorum fibrillæ vellicantur & irritantur, ità ut ſpiritus animales majori fluxu affluant, & ſic motum periſtalticum augeant, convulſionemque inducant. Separationis verò & præcipitationis hujus cauſam putant eſſe ſanguinis efferveſcentiam auctam à gladiolis acribus, bilioſis ſpiculis in ſanguine & ſero præexiſtentibus, fibraſque ſuis cuſpidibus irritantibus. In Cœliaca autem & Lienteria fermentum ventriculi vitioſum culpant, quatenus cibi non ſatis ab hoc diminuuntur.

Noſtra mens de Cauſa,

§. 10. *Nos* perſuaſi ſumus in cunctis his affectibus Regem noſtrum *Gaſteranacem*, qui præeſt œconomiæ ſtomachicæ uſque ad inteſtinum rectum, valdè inquietari ab hoſte externo, & qui aliquando adeò fortiter ingruit, ut Microcoſmetor huic ſuppetias ferre debeat, & ſæpius bini trucidentur, totumque Regnum corruat. Stomachum & inteſtina mirè torqueri in his alvi fluxibus cuilibet notum eſt. In Diarrhœa hoſtis incedit variis armatus ſpiculis, quibus ſi occurrit fibrillarum contactus, mox neceſſe eſt corrugari pro fibræ motricis conſtitutione, unde & ſimul glanduloſæ texturæ, emunctoria in inteſtina hiantia conſtringuntur & comprimuntur, à qua conſtrictione liquores quaſi ex ſpongia exprimuntur, & ſic per alvum educuntur. Sed in coarctationis hoc negotio tam glandularum inteſtinalium, quàm aliorum meatuum & ductuum, fibræ nonniſi inſtrumentaliter ſe habent, ipſo impetum faciente ſpiritu animali, & ceu principali agente, id muneris exequente, unde ad hæc loca & emunctoria concitatum impetum ſequitur ſaltem talis coarctatio & ſtrictura hæc, unde meritò hunc affectum convulſivum inteſtinalem dicimus. Hoſtis ergò ille, clam inſidias ſtruens, eſt quilibet humor vitioſus, acris, acidus, in prima corporis regione congeſtus, ſeu eò ex arteriis aut vaſis lymphaticis, vel criticè quidem, vel ſæpius ſymptomaticè affuſus, uſque adeò afficiens fibrillas inteſtinorum, & quidem lixiviali ſua acrimonia, ut fibras nervoſas fortiter conſtringendo ope ſpirituum animalium humores cogantur foras exire per inferiora. Per choledachum bilis evacuari ſolet, hinc fit diarrhœa bilioſa: ſi per vaſa pancreatica & lymphatica, dicitur ſeroſa: ſi ſint viſcidiora excrementa, dicitur diarrhœa pituitoſa.

Diarrhœæ ergò ſuboriri poſſunt, vel ex nimia ſeroſitate aut acrimonia ſanguinis lixiviali, unde ſcorbutici ſæpe his ſubjecti ſunt: vel ex impedita chyli per ſpongioſam & glanduloſam inteſtinorum cruſtam in lacteas tranſcolatione, uti fit in *Cœliaca paſſione*, quando ſcilicet chylus plus minus unà cum excrementis alvinis excernitur: vel ex ſucco pancreatico ſeroſo eiicitur ſeroſa colluvies, quod adſcribi debet ſanguinis recrementis ſeroſis. Accidit enim ſæpius, ut ſerum in maſſa ſanguinea halitus forma debeat diſſipari, condenſatis verò poris meatibuſque cutis reſtagnet, unde ſerum augetur, & ſæpius alvi fluxum excitat, quare in praxi in alvi fluxu ſudores commendamus. Sæpius accidit, ut bilis ſpiculis fibrillas inteſtinorum infeſtet, & illud corroſivum fellis alKali adeò exiſtat corrodens, ut inteſtina corrodat, & gangrænam inferat, atque tunc ſpiritus animales in inteſtinorum fibrillis hoſpitantes peſſundet, & *Gaſteranacem* planè abigat, ſicque mors ſequitur. Sic ab acido vitioſo & corroſivo, veneno ſcilicet, excretorii hi tubuli ſolicitantur, unde & varii alvi fluxus excitantur, in quo caſu excreta apparent nigra; quod acidum corrugando fibrillas ſenſiles ſæpius tormina horrenda ſimul inducit. Et maximè variant alvi fluxus pro diverſa acidi ſcheſi. Affectus hujus cauſa fit vel irritatione vel à fermentatione. Nec tamen abnegamus in lienteria & cœliaca paſſione ventriculi fermentum vitiari, & iners reddi ad comminuenda alimenta, unde neceſſariò cruda deiici debent, & hic affectus facilè oboriri poteſt à debili vel prorſus denegato ſpirituū animalium influxu, hinc fit pylori laxitas. In Lienteria ergo fermentum ventriculi non ſolùm ſed & ſucci Inteſtinorum videntur eſſe lenti & viſcidi, quia ſanguis eſt incraſſatus adeò, ut illud glandulare fermentum vel ſucci inteſtinorum juſtam non habeant acrimoniam, qua cibi poſſint in bonum chylum alterari, & ob eandem cauſam bilis nec non ſucci pancreatici penuria accedit, quibus denegatis etiam cibus ut eſt ingeſtus crudè egeritur. In fluxu verò Cœliaco ventriculi ac inteſtinorum glandularis ſuccus pro parte vel ex toto bene conſtituitur, aſt ob bilis, & pancreatis, ut & glandularum inteſtini duodeni ſucci vitia ſuperiùs allata, ſimiliter eorum Tinctura, nec gaudet nec imbuitur, ſed chylus manet tenax & viſcidus, ita ut propter viſciditatem in vaſa lactea intrudi nequeat, hinc omnis alvo deponitur. Sic & fit dum quædam glandulæ inteſtini duodeni obſtructæ ſunt, ut ſic minor ſucci copia cibo immutando ſuggeratur, cujus defectum cibus ſemicoctus ſeu crudus, viſcidus ac tenax eiicitur.

§. 11. *Prognoſin* Medico ſcitu neceſſariam eſſe divinus *Cous* in proœmio prognoſticorum ſuorum inculcat, quare & nos, qua in præſentibus affectibus ſpe niti poſſint ægri paucis contemplaturi ſumus. Vexantur præſertim alvi fluxibus diuturnioribus ex mente *Hippocratis aphor.* 30. *ſ.* 3. illi, quibus adoleſcentiæ anni proximè præteriere, & illi, quibus ſenectus proxima eſt. *Diarrhœa* reliquis ſpeciebus tutior, & curatu facilior eſt, in quas tamen facilè tranſit: imprimis critica: ſymptomatica verò è contra difficilior curatu eſt, ut in morbis malignis, ubi ſæpe lethalis habetur; quòd ſi appetitus & digeſtio ſalva exiſtant, nihil tunc Diarrhœa nocebit. Quòd ſi Cœliacus fluxus diu duret, ægrum in Atrophiam præcipitat. Diarrhœa ab Helmontio lethalis dicitur, quæ fit ob lapſum naturalis œconomiæ, ſcilicet fermentorum activitatibus abolitis, unde hecticis hæc ſemper exitialis exiſtit. Quæ autem provenit à Blas venenoſo purgantis medicamenti ope curari poteſt. Symptomatica fluxio critica pejor eſt. Bona eſt, quæ in gravida ultimis menſibus facit partum faciliorem: Item quæ ſequitur lochia retenta, dentitionem; quæ fit tempore verno, quæque in ſeroſis ſubjectis. Mala verò, quæ ſequitur pleuritidem. In febribus malignis conjuncta cum cæteris malis ſignis plerumque lethalis exiſtit diarrhœa, prout id præter alios obſervavi in *Commiſſario Generali Cæſareo, illuſtriſſimo Comite Joanelli*, qui per octiduum *Limburgi ad Lanum* laborabat febre maligna, & ſuperveniente diarrhœa bilioſa tertia die diem obivit, in cujus cadavere à me exenterato, & balſamato nihil reperire potui, cui mors adſcribatur, præter folliculum fellis vacuum, imò abſque guttula bilis repertum. Ex hoc & aliis patet, infidam eſſe conjecturationem ex cadaveribus ſcrutari cauſas morborum & mortis, cùm ſæpe demerſa jaceat in puteo profundo vera cauſa, non oculi ſed mentis acumine eruenda. Diarrhœa ex ſe non minatur periculum. Uno enim die fluere alvum teſte *Celſo l.* 4. *c.* 19. ſalutare eſt, ſi modò febris adſit, & intra ſeptem dierum ſpatium conquieſcat. Hinc non debet Medicum terrere, ſi evacuentur, qualia oportet, & facilè ferat æger; quando humeros paulatim, & cum euphoria purgantur. Bona quoque alvi fluxio eſt, ſi ophthalmiæ ſuperveniat, teſte *Hippocrate l.* 6. *aphor.* 17. item cordis palpitationi, lochiis retentis, leucophlegmatiæ, ſurditati, 4. *aphor.* 28. Mala ſunt excreta valde alba, ſpumoſa, graveolentia, mordacia, cruda, multa, viſcoſa, aquoſa, purulenta, farinæ vel paleæ ſpeciem præ ſe ferentia, æruginoſa, præſertim nigra, in ſpleneticis verò, & à martia-

Prognoſis.

tialibus aſſumptis ſunt ſalutares. Mulieri uterum gerenti, ſi alvus multum fluxerit, periculum eſt, ne abortiat, elogium eſt *divini Senis* 5. *aphor*. 34. Sed hoc intelligendum eſt cum aliis peſſimis ſignis, & in primis Menſibus. Novi enim caſum, ubi Medici virgini formoſæ graviditatem diſſimulanti exhibuerunt purgantia fortia, quæ inde nullum incommodum ſenſit, ſed filiam vivam vegetam in lucem editam, laqueo collo circumpoſito occidit, unde & decollata fuit. Si à nimia ciborum ingeſtorum copia diarrhœa provenit, ut plurimum periculo vacat. Periculoſior verò eſt, ſi ob pravos & venenoſos cibos accidit; ſic & Hydropici diarrhœa correpti forti, licet aliquando evadant, ſæpe tamen moriuntur.

Ad ſalutem diarrhœa terminatur, quando mutatio excrementorum in melius vertitur, h. e. ſi inſpiſſentur, & propiora ſtatui ordinario evadant. Si verò mutatio in deterius fit, & excrementa viridia, cineritia, nigra, pinguia atque graveolentia fiant cum ſingultu, aliiſque peſſimis ſignis, hæc metaſtaſis mala dicitur, & plerumque ad mortem terminatur. Quando verò Symptomatica eſt, præſertim morbi cujuſdam magni principio, v. gr. febribus malignis, peſti &c. ſuperveniens, ut & ſi tabidis, & phthiſicis accidit, vel quando ægri cum parvo alimento varia eliciunt cum ſenſibili corporis & virium reſolutione, vel & pleuritidi vel peripneumoniæ tandem accedens, ſæpiſſime deprehenditur lethalis. A vermibus, ut & ab hydrope, modò bona modò mala, prout circumſtantiæ aliæ adeſſe ſolent, deprehendi ſolet. Debilitatem viſcerum inſequens, malum diuturnum eſſe ſolet, & moleſtum, uti & ea quæ ſcorbutum inſequi ſolet diarrhœa, nec non hæreditaria, utpote quæ ad mortem comitari ſolet, Tandem & in Dyſenteriam abit, vel ſurditas ſupervenit. Lienteria & Cœliaca deſinunt vel in Cachexiam vel Atrophiam, qualia exempla plura novimus. Curam Diæteticam nunc paucis attingamus.

Cura diætetica.

§. 12. Aer ergò ſit temperatus: humidus enim & frigidus diarrhœam magis promovet, ex. gr. Si quis lapidi frigido inſederit, vel pedibus pavimentum frigidum & humidum calcaverit, facilè in diarrhœam incidit: unde & autumno, & hyeme ob impeditam tranſpirationem per poros & meatus cutis facilè hic affectus oritur; æſtivo enim tempore hiant apertiùs meatus illi, & perpetua ſeri tranſcolatione corpus ſudore perfunditur continuò, hinc vehiculi illius ſeroſi per cutim facta trajectione parcior mictus, & alvi obſtructio, aſt dum hyberno gelu quælibet rigent, occluſis iſtis meaculis copioſior urina, & alvi major lubricitas ſuperveniunt, quod & confirmat Practicus celeberrim. Gabelchoferus centur. 3. cur. 73. inquiens: *Qui ſunt denſæ texturæ, & habent cutim ſpiſſam, & poros arctos, ſæpius quotidie egerunt, quàm qui poros habent apertos, ex quibus vapores & humiditates poſſunt reſolvi, egeſtiones exſiccantur, & corpora magis ſunt conſtipata.* Hinc ergò colligi poteſt, quare in fine æſtatis, & in principio autumni alvi fluxus ſæpiùs graſſentur. Hinc etiam commendantur ſudorifera in alvi fluxibus ad diverſionem faciendam.

Cibus ſit ſucci laudabilis, & in exigua quantitate aſſumatur; non ſit fluidus, longis paraſangis aſſata, & aromatiſata elixis antecellunt, ova ſorbilia cum pulvere tragacanthi laudant Authores. Nocet beſtialis ingurgitatio ciborum quorumvis ſine prævia maſticatione, & ſalivæ imbuitione. In eodem prædicamento ſunt omnes cibi crudi, acidi, horarii, imprimis noſtra braſſica Germanica ſale condita, malè ergò ſuæ conſulunt ſanitati ii, qui hanc braſſicam pro purgante aſſumunt medicamine, cùm hoc potiùs fiat ob digeſtionem vitiatam. Nocent & hoc in caſu fungi varii, qui ſpicula habent cuſpidata, & meritò Senecæ *venenum voluptuoſum* dicuntur. Ejuſdem notæ ſunt melones & cucumeres, præſertim crudi cum pipere, ſale, oleo & aceto conditi, aliiſque cum cibis comeſti, à quorum eſu nimio plures diarrhœas, lienterias, dyſenterias, & enormes vomitus &c. obſervavi, ità ut meritiſſimè quidam Medicus Gallicus Pariſiis limini ſuarum ædium ſuperbifica quadantenus manu ſtructarum hoc Gallicum diſtichon aureis inſcripſerit litteris:

Les cocombres & les melons
M'ont fait baſtir cette maiſon.

Nigro carbone & hic notantur omnia legumina occultum in ſe continentia viſcidum acidum: item omnes cibi ſaliti, fumo indurati, caro ſuilla, omnia pinguia atque dulcia, quæ corroſivum in ſe habent acidum, à quo fibrillæ inteſtinales facile irritari, & dein ſpaſmodicè affici poſſunt. Eodem ſtigmate notantur purgantia venenoſa & fortiori doſi propinata, quæ ſæpiſſime hypercatharſin, & diarrhœam incurabilem producunt; ſunt enim nonnulli, qui habent fibrillas ſtomachi tenuiſſimas, inde ventriculum poſſident (ſit venia verbo catachreſtico) papyraceum, & ſi ſimul ſcatent acribus ſeroſis humoribus, à levi ſtimulo ad diarrhœam concitantur. Sic nuper filiæ exhibui duas uncias mannæ Calabrinæ cum ʒ ß. acidi tartari, & dictu mirum quantas excitaverint turbas, imò hypercatharſin. Unde novi quendam extremè hypochondriacum, qui tot pilulas Francofurtenſes aſſumpſit, quot ſedes expectare voluit, humido enim ſeroſo citra ſiccitatem gaudebat, ſalino imprimis ſtimulo acuato. E contra ii, qui habent inteſtina ſicca abſque ſero, & fibrillas fortiores, & duriſſimas, non facilè moventur, imprimis ubi acidum ſimul eſt forte, à quo purgantium vis quaſi caſtratur; ſic & ubi defectus eſt ſeri: dependet enim agendi purgantium vis præter ventriculi diſpoſitionem à ſeri in corpore præſentia & quantitate majori vel minori, magis vel minùs acido, hinc humidior & laxior ventriculus & inteſtina difficulter irritantur: qui verò excrementitiis, ſeroſis acribus ſalinis humoribus ſcatent, levi ſtimulo etiam concitantur, in his ergò cautiùs mercari diſce, & cave à venenis, quæ ſpiculis ſuis arſenicalibus, dulci viſcedini commixtis, maſſam ſanguineam non tantùm perturbare, ſed & fibrillas nervoſas ventriculi & inteſtinorum ſpaſmodicè irritare queunt, ut ſæpiſſime, imò neceſſariò alvi fluxus impetuoſus ſubſequi debeat.

Potus in alvi fluxibus ſit modicus. Specificè prodeſſe ſcribitur vinum granatorum, vel cydoniorum, vel malvaticum juniperinum aliis permiſtum. Nocet verò largus potionum uſus. Cereviſia in pauperibus bene cocta & fermentata, in qua chalybs, vel lamina auri exſtincta eſt, vel cum pane toſto & Nucis Moſchatæ pulvere medicata, concedi poteſt; & ſit calidus omnis potus, quamprimùm enim ægri potum ingerunt frigidam, mox alvi ſentiunt ſtimulum, hinc egregiè conducit potus calidus Coffeæ. Meliùs verò conducit decoctum C. C. raſ. rad. ſcorzoneræ c. tormentill. vel cydon. ſicc. vel cynoſbat. aliiſque modicè aſtringentibus paratum, vel potus ex aqua C. C. cui menſuræ uni Maſtichis ʒ ij. ac macis ʒ j. incoctæ ſint. Vel ſi adeſt febris, vel vigiliæ exſuperant ſomnum, Emulſiones amygdalatæ propinentur. In fine verò vel ſi nulla adeſt febris, & in leviori Diarrhœa vinum detur abſynthites aromatiſatum, Elixir Romanum in juſculis guttatim propinetur. E contra angue pejus fugiendum vinum ardens, item muſtum, de quo ſchola Salernitana:

Impedit urinam muſtum;
Solvit citò ventrem, &c.

Corporis motus & quies ſint temperata, intempeſtivè inſtituta, ut ſaltatio, equitatio, curſus, pilæ luſus nimius, hanc ſæpe tragœdiam excitare valent; ſic & vitam nimis ſedentariam, dum tranſpirationem impedit, & corpus multis ſeroſis remanentibus humoribus replet, neceſſariò alvi fluxus ſubſequitur.

Somnus & vigiliæ haud mediocritatem excedant. Somnus enim, quantum fieri poteſt, concilietur, hic enim omnes, præter ſudorem, evacuationes compeſcit. Excreta ac retenta reſpondeant ordinario curſui. Conſuetæ enim evacuationes, ut ſunt urina, ſudor, laticem ſeroſum vel ſenſibiliter, vel

inſenſibiliter per meatus cutis evacuare ſolitus, mucus, ſaliva, fluxus hæmorrhoidum, menſium, ſuppreſſi, aut nimis impetuosè fluentes, magnam poſſunt inferre noxam.

Animi pathemata ſint moderata, ſic ex valida commotione bilis (per ductum enim felleum & pancreaticum ſcoriæ iſtæ ſanguinem inquinantes è ſinu ſanguinis ut plurimum deturbantur) in ira ſæpius animadverti ortas diarrhœas biliosas; humores enim ad glandulas inteſtinales delati & fibrarum irritationes excitantes à ſanguine tranſmittuntur, vel intempeſtivè è veſicula fellea & Pancreate ob inordinatum in ira vel metu ſpirituum animalium motum exprimuntur. Sæpiùs ſalia acria glandulas continuò ad excretionem irritant, & vel ex ſanguine vel alimentis in ventriculo corruptis prodeunt. Sic ex mœrore, (quatenus humores acriores redduntur in corpore humano) hunc fluxum obſervavit Platerus. Ex terrore & timore animadvertit ortas diarrhœas Walæus. Omnes itaque vitæ leges μέσον ἄριστον reſpicere debent.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum. §. 13. Curatio jam ſubnectenda, & quidem ad palatum veterum Galenicorum, qui in alvi fluxibus humores primò corrigunt *præparantibus*, ut ſyrupo de mentha, aqua ejuſdem, plantagin. zedoar. &c. Dein evacuant humores correctos. In calida vel biliosa conſtitutione exhibent lac caprinum, rhabarb. tamarind. ſyr. cichor. c. rhabarb. &c. In frigida vel melancholica conſtitutione melanagoga mitiora, in pituitoſa phlegmagoga ſubſtituentes. Poſthæc ad corroborantia tanquam ad anchoram ſacram confugiunt. Ad quorum claſſem referunt omnia adſtringentia, ut tormentillam, biſtortam, plantagin. portulacam, ſem. lapathi, myrtill. cidonior. granat. meſpil. ribes, ſorba, pruna acida, corallia, bol. armen. terr. ſigillat. ſanguin. draconis, lapid. pretioſ. ſpod. miv. cydoniorum. In pituitoſa commendant aromatica, quæ & incidunt & roborant, ut ſunt, mentha, carduus benedictus, cortices aurantiorum, citri, zedoaria, cinnamomum, nux myriſtica, lignum aloes, ſuccinum, maſtiche, coagulum leporis. Ex his mille formulas concinnant, & compoſita efficiunt. Tandem & neceſſitate id efflagitante ad anodyna confugiunt, inter quæ laudant theriacam Andromachi, philonium Romanum, requiem Nicolai, diaſcordium, &c. Inter chirurgica venæſectionem proſcribunt, cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis & dorſo admoveri poſſe concedunt, quia evacuandi, derivandi & revellendi vim obtinent. Cucurbitulam magnam ventri applicatam, egregiè in hoc caſu juviſſe, tradit *Avicenna l. 3. fen. 16. tr. 1. cap. 1.* Sic & veſicatoria, frictiones & ligaturas haud contemnunt; De quibus videatur, qui eſt inſtar omnium *Sennertus*.

Chymicorũ. §. 14. *Chymici* ad ſalia illa reſoluta corrigenda commendant præcipitantia & infringentia cum adſtrictione fixiora plurima, ut ſunt crocus Martis adſtringens, vitriolum Martis, tinctura Martis, coralliorum, ſulphuris vitrioli, liquor. ſtyptic. ſaccharum Saturni, & plurima martialia, aluminoſa, & ſexcenta alia.

Helmontii. §. 15. *Helmontius* in diarrhœa, quæ à furore pylori provenit, dedit duo vitella ovi dura, aceto roſaceo temperata. Hanc Pylori diſpoſitionem juxta ipſum mitigant ungulæ equorum non luxuriantium in butyro frixæ; Acidulæ item ferratæ ab ipſo ſummoperè commendantur.

VVilliſii. §. 16. *Williſius* inter alia commendat præmiſſis univerſalibus v. gr. rhabarbar. pulveriſ. ʒ ij. ſalis tartar. gr. vj. aq. cichor. ℥ v. ſtent per noctem in digeſtione in loco tepido, & aſſumatur: dein theriacam Andromachi ad ʒ j. ſuperbibendo ſequentis julapii ad ℥ ij.

℞. *Aq. menth.*
Cinnamom.
Hordei ana ℥ iij.
Theriac. ℥ ß.
Margarit. præp. ʒ ß.
Sacchari cryſtall. ʒ ß.
M. F. Iulapium.

Eodem tempore prædictus Author placentam ex pane toſto theriaca illitam, & vino generoſo aut rubro calefacto tinctam ventriculo tepidè applicare, & ſubinde mutare jubet: Nec negligit varia ſtyptica hinc inde præſcripta, &, ſi pulſus & reſpiratio robuſta fuerint, ad opiata confugit, inter quæ aliis indubiè palmam præripere credit laudanum liquidum cydoniatum ad guttas 20. in hauſtu ſuperioris, vel alius julapii propinatum.

§. 17. *Sylvius* in diarrhœa biliosa commendat cuncta, quæ corrigunt bilis acrimoniam ſalinam, & quidem per diluentia medicamenta & acida, ſeu blandè adſtringentia, ut ſunt cydonia, fructus berber. immatur. vel omphacium, plantago, portulaca, & terræ pingues atque ſigillatæ. Si fluxus verò eſt ſeroſus, tunc præcipit evacuantia hydragoga, ex. gr. pulverem jalappæ, ſudorifera & diuretica, inter quæ magnificat decoctum ex radic. chinæ, ſarſaparillæ, petaſitidis, ligni guajaci, quercus, buxi, &c. Rhabarbarum verò toſtum cum nuce Moſchata, omni in diarrhœa à quacunvis cauſa orta commendat. Poſt correctam & evacuatam bilem accedit ad temperantia, in quem finem præſcribit diaſcordium, theriacam, confectionem hyacinthi. Hinc ſequentem laudat formulam: *Sylvii.*

℞. *Diaſcordii Fracaſt.* ʒ jß.
Confect. hyacinth. ʒ j.
Syrup. myrtin. ʒ j.
Aq. cinnamom. ℥ ß.
Plantagin. ℥ jß.
F. Mixtura cochleatim exhibenda.

In cœliaco verò fluxu, quando chylus per anum unà cum fæcibus alvinis excernitur, (qui ſæpe ex vaſis lacteis obſtructis, & poſtea ruptis fit,) conſolidantia, & paulatim adſtringentia adhibet; ſi verò ductus lactei à pituita viſcida obſtructi fuerint, & chylus nullum tranſitum invenit, in eo caſu conveniunt medicamenta deobſtruentia ad cruſtam carnoſam à viſciditate liberandam.

In diarrhœa cum torminibus conjuncta, ſi à flatibus habeat ortum, (quod nonnunquam evenire ſcribit prænominatus Author,) illi erunt diſcutiendi per carminativa exhibita; ſin ab humorum acrimonia, illa temperanda & corrigenda eſt, per anodyna, narcotica, ſpirituoſa, oleoſa medicamenta; nec negligenda vult varia externa topica, (de quibus inferiùs ipſe latiùs dicam;) imprimis clyſteres ex lacte dulci, addendo ovorum albumina, terebinthinam, &c.

§. 18. Ex *Carteſianorum* ſuppoſitis ſpicula illa vel in primis viis obſervantia, vel in maſſa ſanguinea præexiſtentia; & turbationem magnam excitantia, obtundenda ſunt, vel, quoad fieri poteſt, eliminanda; eapropter ab initio in alvi fluxibus commendant rhabarbarum, gialappam, ocul. cancr. aliiſque miſcenda. *Carteſianorum.*

Acidum vitioſum per aromatica & ſalina alkalia corrigendum eſt; tonus etiam, tum ventriculi, tum inteſtinorum, labefactatus, modicè adſtringentibus reſtituendus. His nihil proficientibus confugiunt ad anodyna, quæ acrimoniam humorum quorumvis fibrillas nerveas vellicantium demulcent, & ſpaſmodicas corrugationes tollunt, imò quæ ſpiritus animales impetuosè influentes parumper figunt, & ſic juvare poſſunt.

In lienteria atque cœliaco affectu omnia balſamica, ſtomachica dicta, tum externè, tum internè uſurpata præſcribunt.

§. 19. Expandamus *jam noſtra vela*. Ad curam itaque devoluti aſteriſco notemus, num diarrhœa critica, an ſymptomatica ſit: critica non temerè ſiſtenda eſt, ſi enim confert, & cum tolerantia ritè fluit, permittenda, ſi verò abſque tolerantia, ſiſtenda. Si enim ventriculi appetitus, & digeſtio ſint ſalva permittendum ut fluat, nil namque nocet fluxus talis, niſi ventriculum roborantia, vel ad digeſtionem ciborum, ſive diſſolutionem concurrentes ſuccos, ſuccum nerveum, bilem, lymphamque corri- *Noſtra methodus medendi.*

corrigentia, & confortantia in uſum vacare velis, qualia ſunt amara, uti vinum abſynthites utpote, quod poſt horariorum fructuum uſum levem Diarrhœam corrigere valet.

In omni ergò fluxu alvi ab initio exhibere ſolemus, in fortioribus & adultis, purgans conveniens & blandius, in delicatulis verò & infantibus clyſterem abſtergentem. Si ergò bilioſa, & multa ſpicula in noſtrum inſurgunt *Gaſteranacem*, tum ſuademus rhabarbarum ad ʒ j. cum uno vel duobus granis theriacæ cœleſtis; vel pilulas ſtomachales cum gummi maſtiche. In ſeroſo verò alvi fluxu laudamus mitiora hydragoga, ſeri reliquias per alvum ſenſim ac ſenſim eliminantia, ex. gr. pulv. gialappæ, Mercurium dulcem, cum cinnamomo, nuce moſchata mixta. Aliàs in quocunque alvi profluvio proſcribimus purgantia fortiora, ut enim illa in hypercatharſi non conveniunt, ſic etiam hic non; nec aliquando clyſteres concedi poſſunt in malignis febribus. Nos tamen in tanta humorum fluentium varietate curandi rationem variandam eſſe pro circumſtantiis præcipimus. In conſtitutione ergò bilioſa potionem ſequentem exhibere ſolemus:

♃. *Rhabar. bopt. non toſti* ʒ j ß.
Santal. rubr. gr. xv.
Cortic. myrobalan. ʒ ß.
Cinnamomi ℈ j.
Salis abſinth. ℈ ß.

Infund. per noctem in aq. perſic. vel menthæ, vel foliorum quercus ℥ iij. in loco tepido, manè coque, & exprime, adde

Syrup. chalyb. ℥ ß.
C.C. uſti ʒ ß.
Corall. rubr. præp. ℈ ß.
M. F. Potio.

Vel

♃. *Rad. rhabarb.* ʒ ij.
N. M. ʒ ß.
Salis tartar. ℈ ij.

Infunde per noctem in aq. *roſar.* vel *Plantag. q. ſ.* add. mane
Syrup. chalyb. ℥ j. *M.*

Vel in forma pulveris:

♃. *Rhabarb. flav.* ʒ j.
N. M. ℈ j.
C.C. uſti ʒ ß.
Margarit. præp. ℈ ß. *M.*

Vel ſero abundante:

♃. *Conſerv. roſar. rubr.* ʒ j.
Pulv. rhabarb.
Gialapp. ana ʒ ß.
Salis abſynth. ℈ ß.
Ol. nuc. moſch. g. ij.
Confect. alKerm. incompl. ℈ j.
M. F. Bolus.

His præmiſſis eò annitendum eſt ut fermentum ventriculi ſeu ſucci inteſtinales debitam nanciſcantur texturam, & obſtructiones glandularum tollantur, bilis item ac ſucci pancreatici proventus promoveatur, in quem finem conducunt chalybeata, ſalia fixa & volatilia, Tinct. martis, Tartar. Antimonii c. Tartar. ac gumm. Ammon. Spirit. menth. Sal. volat. oleoſ. macis, caryophyll. &c.

Vel in forma pulveris:

♃. *Pulv. gialapp.*
Rhabarb. ana ʒ ß.
Theriac. cœleſt. gr. iij.
Nuc. moſch. ℈ j.
M. F. pulvis.

In delicatioribus ſeq. vel ſimiles clyſteres applicari poſſunt:

♃. *Decoct. hordei* ℔ j.
Mell. roſat. ℥ ij.
M. D. pro enemate.
Vel Pulv. laxativ. noſtr. ʒ vj.

♃. *Mechoacann.*
Myrobalan. chebul. modicè toſt. ana ʒ ß.
Nucis moſchatæ ℈ iv.
Macis ℈ ij.
M. F. pulvis ſubtiliſſimus. Doſis ʒ j.

Hiſce præmiſſis diverſionem facimus cum ſudoriferis & diureticis, ut ſunt decocta ex lignis guajac. quercus, theriacalia, aliaque multa. Sequens in Lienteria cum vomitu & quaſi affectu cholera opem maximam præſtitit Junioribus Medicis, eapropter communicandum.

♃. *Aq. card. bened.* ℥ vj.
Menth. ℥ ß.
Succ. cydon. ʒ iij.
Eſſent. cent. min. ʒ j ß.
Liq. terr. fol. Tartar. ʒ ß.
Syr. cort. aurant. ℥ ij ß.
De abſinth. ℥ j ß.
M. detur cochleatim.

Ad dolores verò & inteſtinorum convulſiones tollendas, malignum acre, & acidum fibrillis nerveis infeſtum, demulcendum, frequentiſſimo in uſu ſequentem pulverem habere ſolemus.

♃. *Terræ ſigillatæ,*
Lapid. ſmaragd. præp.
Antimon. diaphoretic.
Cinnabar. antimon.
Terræ catechu, ana ℈ j.
Laudan. opiat. gr. iij.
Ol. cinnamom. gtt. j.
M. pro aliquot vicibus.

Et ſi malignitas ſimul adſit, adde huic pulveri ſpinam ſerpentinam. Vel pulvis noſter bezoart. vel alia bezoartica & diaphoretica, poſthabitis adſtringentibus & refrigerantibus, omnem implent paginam; hinc in Curatione ſedulò attendendum an aliqua ſubſit inflammatio interna, potentiora enim hic conducunt diaphoretica magna doſi exhibita & ſæpiùs repetita, ut ſunt bezoart. min. Mart. Sal C. C. volat. theriaca &c. ut ſic una fidelia plures parietes poſſis dealbare, imprimis laudantur C. C. coralliatum, ſigillata, cryſtall. præſertim Smaragdus, quo ad grana 12. *Zacutus* curavit diarrhœam diuturnam. Opiata cum bezoarticis omnem implent paginam: in quem finem raro me ſequens fefellit pulvis:

♃. *Pulv. pannon. rubr.*
Bezoard.
Terr. ſigillat.
Corall. rubr. ppt.
C.C. ſ. Ign. ppt. ana ʒ ß.
Theriac. Cœleſt. g. vj. M.

Vel

♃. *Aq. menth.* ℥ ij.
Cinnamom. ʒ ß.
Pulv. Thuris,
Maſtich. ana ʒ ß.
El. diaſcord. ʒ j.
Syr. cydon. ℥ j.
M.

Exhibeas & varia carminativa, theriacalia, & repetas ſæpiſſime abſorbentia adjectis ſimul bezoarticis & nervinis; v. g.

♃. *Eſſ. theriacal.* ℈ ij.
Balſam. Peruv. ℈ j.
Eſſ. anodyn. ℈ ß.
M.

Sequens pulvis quoque ſæpe proficuus exiſtit:

♃. *Pulver. bezoartic.* ʒ j.
Cinnabar. præp.
Antimon. ana ℈ j.
Caſtor. ℈ ß.
Laudan. opiat. gr. ij.
Ol. cinnamom.
Ment. ana gt. j. M.

Ejuſmodi formulæ proſtant hinc inde apud Authores celeberrimos, ſed cum ſpaſmodicus ille *motus* ipſis nondum innotuerit, antiſpaſmodica in formulis plerumque omiſere, quare hac via in formulis præſcribendis juniorum in gratiam paululum prolixiores erimus. Sciendum ergò, quòd hinc ſtomachus, inteſtinaque egregia percipiunt ſolamina

ab opiatis ſcilicet & balſamicis aromaticis: blando enim ſuavique poppyſmate deliniunt partes membranoſas, & ſenſiles fibroſas, ut exinde ſollicitationes, & irritationes doloroſæ propediem ceſſent. In hunc uſum cum maximo juvamine præſcribere ſoleo ſequentem mixturam balſamicam & opiatam, quæ valde demulcet noſtrum Bithnimalcam vel *Gaſteranacem*.

♃. Conſerv. roſar.
Succolad. Sevil. ana ℥ ij.
Croci Martis,
Succin. præp. ana ʒ j.
Cinnabar. nativ. ℈ ij.
Balſam. Peruvian. ʒ j.
Laudan. opiat. A. S. gr. vj.
Diacinnamom. Reg. ʒ vj.
M. detur ad ollam.

Hoc aſteriſco notandum eſt, quòd in omnibus febribus alvi ſolidiora meliora ſunt liquidis: Sequens eſt Euporiſton:

♃. Conſerv. roſar. r.
Fl. balauſt. ana ℥ ß.
Cydon. condit.
Myrobalan. condit. ana ʒ ij.
Confect. de hyacinth. ʒ j ß.
Laudan. opiat. gr. iij.
Margarit. ppt. ℈ ß.
Terr. Japon. ℈ j.
C. ſyr. Corallor. q. ſ.

F. elect. ad Nuc. moſch. quantitatem ſæpius exhibendum.

Vel

♃. Conſerv. roſar. ℥ ij ß.
C. C. uſt. præpar. ʒ ij.
Terræ vitriol. dulc: ʒ j.
Sulphur. vitriol. noſtr. anodyn. ℈ j.
Matris perlar. præp. ʒ ß.
C. ſyrupo corall. & cydonior. chalyb. &c.
F. Electuarium.
Doſis ʒ j.

Sulphur vitrioli anodynum noſtro modo paratum ſummum mihi exiſtit in hoc morbo arcanum, & teſtari poſſum, hoc medicamen me nunquam deſtituiſſe. Poteſt & ſimile exhiberi conditum, v. gr.

♃. Conſerv. conſolid. maj.
Menthæ ana ℥ j.
Extract. tormentill.
Sal. corallior.
Tinctur. Martis,
Succin. ana ℈ j.
M. F. c. ſyrupo ſtyptico conditum.

In Cœliaca in ſpecie conducunt amaricantia ad mucum iſtum meliùs abſtergendum, ut vinum abſynthites, Elix. antifebr. M. Eſſent. abſynth. comp. vinum roriſmar. quo *Velſchius* curavit Cœliacum fluxum; conducunt etiam Tinct. Tartar. item Antimoniata, & ſimplex ſpirit. carminat. de tribus, in aq. menth. vel vino abſynth. propinatus, vel ſpirit. ſal. ammoniaci cum ſpir. cochleariæ miſtus.

In lienteria & cœliaca magis ad balſamica reſpicimus, & ſequentem exhibemus liquorem ſtomachicum ſtypticum, v. gr.

♃. Terræ catechu,
Rad. aronis,
Tormentillæ,
Pœon. ana q. pl.

C. eſſentia balſami Peruviani, ſpiritu vitrioli volatili, & ſpir. maſtich. mixt. q. ſ. adjectis guttulis

Ol. Cinnamom.
Menth.
N. *M. ana q. v.*
F. Extractio l. a. & S. ut ſuperius.

Si huic liquori addas tincturam anodynam, multum efficies in prædictis affectibus, imprimis ſi ſimul prodeat ſalſum & mordax ſerum, quod ab excoriatione & inflammatione judicare poteris. Sic & pulveri præcipitanti adſocies laudanum cydoniatum, vel theriacam cœleſtem. Atque notandum hic, quod non ſtatim deſiſtendum ſit ab ejuſmodi medicamentis, ſed per aliquod tempus continuanda ſint hæc, & ſingulis 5. vel 6. horis repetenda, ità ut ſi ſeri copia adſit, plus ſolidiora quam liquida adhibeantur.

Item liquorem noſtrum corroborantem in cœliaca & lienteria imprimis commendamus ad fermentum ventriculi corrigendum, augendumque, cui ſimul ineſt vis bilioſum humorem acredine ex acido hauſta tumultuantem contemperandi & deliniendi.

♃. Spirit. vin. rectificat.
Salis dulcific. ana ℥ j.
M. & rectificetur denuo, tunc habebis horum ſpirituum ℥ j ß.

♃. Igitur *Spirit. vin. rectific.* ℥ ß.
Cui add. *Ol. cinnamom. gt.* xij.
Caryophyll. gt. vj.
Roſar. gt. iv.
Extract. lign. aloes ℈ ij.

Poſt ſolution. miſc. cum prædict. ℥ j ß. Spirit. digere aliquot dies. Doſis gt. 20. 30.

In lienteria blandiora abſterſiva exhibenda ſunt, ut ſunt aloetica, imprimis Eſſent. abſynth. compoſ. Rhabarb. cujus ℈ j. in vino ante cœnam exhibiti curavit puerum *Helidæus Paduanus*. Pilulæ quoque maſtichinæ, Tartareæ hoc in caſu celebres ſunt à gr. 15. ad 20. Aq. cinnamomi cum ſyrupo Corallorum in lienteria optimè conducet ſæpiùs exhibita, item Elix. aperitiv. Clauder. eſſent. macis, eſſent. Hippocratic. noſtr. Elix. propr. ſine acido. Nux muſchata Indica condita.

Ad bilioſi fluxus furorem compeſcendum, & acre ſalſum illud lixivium contemperandum, magnifacio præmiſſis univerſalibus tamarindinatum A. S. emulſiones oleoſas ex quatuor ſemin. frigid. tincturam roſar. pulv. teſtac. opiata, &c.

In diarrhœa quoque illa, quæ eſt ab acido vitriolico, ubi excrementa exiſtunt atra, eadem commendamus medicamenta, & quoſcunque ſpiritus volatiles oleoſos.

Si bilis venenata aliqua acredine infecta ſit, quod ex ſmyptomatis facilè notari poteſt, alexipharmacis & bezoarticis variis per tempus inſiſtendum eſt, & nunquam illa negligenda ſunt. Si diarrhœa habitualis facta, tunc conveniunt Thermæ, calidi enim fotus maximè hic conveniunt, internè poſſunt varia aromatica exhiberi. Si excrementa æruginoſa, nigra, acidi corroſivitatem majorem, & ex hac bilis caſtrationem indicant; tum v. g.

♃. Cryſtall. ppt. ʒ j.
Unicorn. foſſil.
C. C. ſ. ign. ana ℈ j.
Aq. papav. Err.
Menth. ana ℥ iij.
Tinct. anodyn. gt. xxx.
M. pro tribus doſibus.

Si diarrhœa ſive hypercatharſis à purgante producta ſit, detur theriacæ ʒ ß. cum Aq. cinnamom. cydoniat. ℥ j. pro doſi, vel theriac. Cœl. vel Tinct. anodyn. ſol. ad gutt. 20. aut cum Tinct. bezoart. maritata. Colliquativa diarrhœa in Hectica, Phthiſi &c. cùm non niſi curato primario morbo cedat, temperantibus ſaltem, quoad poſſibile, coercenda eſt.

Inter externa conducunt varia balſamica, modicè adſtringentia, nervina, anodyna, ex quorum numero quaſdam formulas apponamus, & quidem juniorum in gratiam:

♃. Balſami noſtri ſtomachal. ex ſuccolad. parat. ℥ ij.
F. Cataplaſma ſuper ventriculum & abdomen.

Vel & cruſta panis toſta nucis moſchatæ pulvere conſperſa & aq. menthæ vel cinnamomi irrorata calidè applicata optimè conveniet, calidus enim fotus & calidus potus ſunt hujus morbi antidota.

Vel:

Vel: *Ol. maſtich.*
Menth. ana ℥ ß.
Nuciſt.
Cydonior. ana ʒ j.
Abſinth. gt. x.
M. D. ad vitrum.

Hoc ventriculum roborando, ejuſque ſtamina firmando adſtringit ſæpius illitum.

In hunc cenſum veniunt varia emplaſtra ſtomachica, ex. gr. illud Wedelii ex theriaca, & ol. carminativ. F. emplaſtrum ex diaſcordio cum ſuccolada, & vino malvatico, item ex tacamahaca; item theriaca cœleſtis imponatur umbilico, item ſacculi varii ex aromaticis & emollientibus parati, & toti abdomini applicati.

In lienteria & cœliaca magis ad balſamica ſpirituoſa reſpiciendum. Totus quoque venter bis in die ſequentibus oleis ſimul mixtis inungi poteſt:

♃. Ol. de maſtich.
Cydonior.
Roſac. ana ℥ ß.
Nuciſtæ ʒ ß.
M. detur ad ollam.

Vel ſpirit. vin. camphor. inungatur totus venter vel ſpirit. lavendul.

Reliqua videre poteris in affectu cholera dicto, nolumus enim cramben bis coctam proponere.

CAPUT IV.

DE CHOLERA.

§. I.

INter affectus atrociſſimos *Abdominis* & peracutos, audax Japeti genus, ut cum *Horatio* loquar lib. 1. oda 3. infeſtantes non infimo loco ponimus *Choleram*, à voce χολὴ i.e. bilis, & ῥέω fluo, unde *Aureliano* dicitur *felliflua* paſſio, aliis vocatur *febris cacatoria*, nonnullis *Cholerica* paſſio, aliis dyſenteria incruenta, aliis aliter, quod ſcire deſiderantem ad Lexicographos mittimus; Nos enim potiùs rem ipſam ſpectemus & ad accuratam judicii trutinam examinemus. Miſſis ergo his ad definitionem progrediamur, quia Medicus non verbis (quorum tamen hodie magna ſeges eſt) ſed herbis ſanat. Nobis autem placet hæc, quòd ſit depravatus & ventriculi & inteſtinorum, imò meſenterii, Pancreatis &c. motus convulſivus à ſpaſmodica contractione fibrarum tùm ventriculi tùm inteſtinorum aliorumque, & inde perturbato Bithnimalca, ortus, à quo motu perverſo & contrario ſupernè & infernè humores corrupti excernuntur & violenter deiiciuntur. *Definitio.* Aliter deſcribitur, quod ſit inordinata & vehemens & in diverſas plagas irritatio fibrillarum in ventriculo, & inteſtinis cum pravorum humorum ἄνω & κάτω excretione, & præſentaneo virium periculo, cum inſigni præcordiorum anxietate, cardialgia, ventris dolore & imminentibus animæ deliquiis. *Diviſio.* Solent autem Medicorum filii hunc morbum variè diſpeſcere, nempe quòd alia ſpecies ſit continua, alia periodica, item alia maligna, alia benigna. Celeberrima verò eſt ea diviſio abs toto ferè ἰατρῶν Choro recepta, qua diſtinguitur in *humidam & ſiccam*: quam poſteriorem dicunt eſſe, quando flatus intra ventriculum & inteſtina conſtringuntur, & ſic nullo modo excerni poſſunt; ſed cùm potiùs ad tympanitidem vel colicam flatuoſam pertineat hic affectus, eum hic ſicco pede tranſibimus, & magis veræ Choleræ indolem explicabimus, primò quidem partem affectam luſtraturi.

Pars affecta. §. 2. Pars verò affecta eſt ſecundùm *Galenum* utrumque ſtomachi orificium, cui maxima Medicorum pars album adiicit calculum: *Celſus* verò inter inteſtina & ſtomachum verſari hunc affectum exiſtimat: *Helmontius* pylorum ſtomachi pro ſede principaliter affecta accuſat. *Nos*, cùm primò ſimul indicia adſint affectorum inteſtinorum, dum nempe murmura, rugitus percipiuntur inteſtinorum; & ſecundò etiam poſt mortem inteſtina conſpexerimus in defunctis ſphacelo correpta, pro parte affecta venditamus æquè inteſtina, pancreas, folliculum fellis ac ventriculum, præcipuè verò earum fibras, & inteſtinorum glandulas, in quibus motus periſtalticus eò magis inverti poteſt, quò certius eſt, tum adeſſe æquè fibras nerveas in inteſtinis, pancreate, folliculo, ac in ventriculo, tum ſimul duos illos pugiles dictos, bilem ſc. & ſuccum pancreaticum in inteſtino duodeno confluentes, qui, ceu negari nequit, maximè feneſtram huic malo aperire poſſunt, ut adeò nil vetet, quò minùs præter ſtomachum, inteſtina, pancreas, folliculum fellis allegare liceat pro loco affecto; quod & ex ſequenti caſu clariùs patebit. Subjectum mittens autem eſt maſſa circulans.

Fœmina 18. annorum temperamento bilioſa, 20. *Caſus.* annorum, more mulierum, dulcibus, pinguibus & fructibus immaturis veſci ſolita, æſtivo tempore affligitur atrociſſimo dentium dolore (dolorem enim quemvis fluxiones irritare poſſe, jam novit *Galenus de art. med. lib. 8.*) ſpiritibus à dolore ſc. impetuoſis redditis, cubitum itura ſentit capitis dolorem vehementiſſimum, cum totius corporis calore intenſo, nauſea, ſiti, vigiliis anxietateque cordis, imprimis circa ventriculum: Paulò poſt ſubſequitur vomitus, & alvi per inferiora evacuatio adeò frequens, ut tanta copia ejecta fuerit, quæ multa vaſa replevit: Excrementa erant liquida, bilioſa, dein cinericia, & eiiciebantur cum flatibus, torminibus & magna anguſtia cordis; animi deliquia urgebant cum ſudore frigido & magna virium imbecillitate; quæ veſtigia & qui ungues leonem hunc indicant, præſertim, ſi quoque ſequens paragraphus diagnoſin oſtendens evolvatur.

Id quod ſummè neceſſarium eſt, cùm juxta illud *Diagnoſis.* Tralliani *Internotio* rectæ curationis ſit fundamentum: Facilè enim quilibet judicare poteſt, quanta ſit neceſſitas, quantaque utilitas ſignorum diagnoſticorum; quare etiam operæ pretium erit, omnem impendere operam, ut illa rectè riteque proponantur. Imminentem verò morbum denunciant dolor vehementiſſimus alicujus partis, imprimis lumborum, ructus acidiores & nidoroſulenti, & murmur inteſtinorum, inflatio abdominis, anxietates circa præcordia, capitis dolor, ciborum corruptibilium uſus largior, cucumerum ſc. melonum, horariorum quorumvis, verbo, omnium illorum, qui communi & uſitato nomine frigidorum exprimuntur. Jam præſentem vero denotant ſequentia ſigna: Vomitionibus & dejectionibus creberrimis cum anguſtia cordis, bilioſa, acida, nidoroſa &c. deiiciuntur, tam ſupernè, quàm infernè per plures horas & dies, non aliter ac ſi venenum aſſumpſiſſent ægri, adſunt punctiones ventriculi & abdominis, excrementa ab initio ſunt liquidiora, dein craſſiora, coloratioraque redduntur; ſubinde quoque citrino, viridi, praſſino, cæruleo (qualem nos vidimus hac æſtate, qua hæc ſcribimus) nigro & ſanguineo colore tincta & aliquando alba deiiciuntur cum flatibus & torminibus, imò ſi malignitas adfuerit, ad cinericium colorem vergunt, & diutiùs talem colorem ſervant: Sitis quoque concurrit intenſa; urina vix ulla redditur, quia liquida κάτω καὶ ἄνω & ſic per vias alias è corpore eliminantur; totum corpus quoque ſudoribus frigidis perfunditur; pulſus eſt frequens & parvus, quem ſequitur interdum intermittens; hunc verò excipit extremorum refrigeratio, animi deliquia, ſingultus ac convulſiones; malo increſcente, muſculorum, maximè autem ſurarum, ſubinde etiam manuum fit ſpaſmus tenſioque, quæ ipſa imprimis ſurarum, proprium huic malo eſt ſymptoma.

§. 3. Hæc fuere ſigna, nunc cauſam immediatam *Cauſa ad mentem Veterum.* & mediatam proximiorem inveſtigabimus, & quidem

dem

dem ordine hactenus à nobis obſervato. Primò itaque de hac re veterum audiamus opinionem, qui hujus mali cauſam dixerunt eſſe bilem, unde & nomen affectui indidere, quam magna quantitate in toto hominis corpore collectam è folliculo ſuo in ſtomachum & inteſtina infundi, & per hanc lædi facultatem retentricem contendunt, & probant per id, quòd hoc malum frequenter ex pravis, corruptis, dulcibus, bilioſis alimentis aſſumptis oriatur, unde, ſi bilis evaſionem faciat in orificio ventriculi, tunc eam per vomitum, at ſi in inteſtinis cumuletur, per alvum deiici ajunt, ex quo ipſo culpant calidam intemperiem ventriculi, à bile ſc. ortam: porrò aſſerunt, humorem vitioſum aliquando à capite ad ventriculum deſcendere, & ſic expultricem læſam eſſe ſtatuunt.

Paracelſi. §. 4. Accedamus ad *Paracelſi* ſubſellia in contraria omnia abeuntis, ſtatuentiſque Choleram *ſpeciem morbi diſſoluti* & ſal aluminoſum in ventriculo deficere, ita ut è contra ſal Entalicum, quod per inferiora & ſuperiora expellit, virtutem expulſivam ſtimulet; ubi enim hæc ſalia juxta illum non ſunt, ibi nullus procedit vomitus, nulla ſedes: Ut ergo ex prædictis conſtet, choleram alioſque alvi fluxus ex prædominio principii ſalini eſſe ſtatuendos, & quidem ſalis reſoluti, ſeparati, vel corrupti; eſt enim ſal mox purgativus, helleborinus, mox antimonialis, mox ſcammoniatus, vel in ipſis ingeſtis cibis, vel in internis corporis principiis contentus; quæ ſalia, ſi reſoluta ſint, ejuſmodi ventris laxitates crebraſque dejectiones producant.

Helmontii. §. 5. *Helmontius* ſanguinem in cholera migrare in liquorem pungentem, rodentem, aquoſum, dicit, non, uti ſcholæ, in excrementum amarum; quoties enim putrefactibile, ſive, ut ille loquitur, cadaveratibile in ſtomachum ingeritur, carentem fermento ſuo digeſtivo, toties putreſcit digeſtum, & non digeritur: quicquid etiam cholera attingit, fermento ſuo virulento inquinat, & in virus transmutat, unde furor pylori & inteſtinorum fluit, & omnia liquida cum impetu ἄνω & κάτω dejiciuntur.

Vvilliſii. §. 6. *VVilliſius* in cholera putat ventriculi & inteſtinorum fibras carneas & motrices ob cauſas remotiores in contractiones alvi ſolutivas accieri; quippe violentæ animi aut corporis paſſiones hanc ſæpius inducunt, videlicet, in quantum Spiritus intra ἐγκέφαλον, aut principes quaſdam appendicis nervoſi partes conſiti, inſigniuſque perturbati, protinus per nervorum aut propaginum nervearum ductus inordinationem ſuam Spiritibus, ventriculi & inteſtinorum incolis tradentes, eos in ſpaſmos cient; unde hunc affectum eſſe ſpaſmum ſeu motum convulſivum ventriculi & inteſtinorum docet, qui excitatur, quando chylus vitioſus ab alimentis ità redditus, aut ventriculi ſuccus fermentativus in humorem acidum, auſterum aut amarum, aut aliàs infeſtum, proindeque irritativum degenerat; humor quoque irritativus ex arteriis, juxta ipſum, in ventriculum & inteſtina aliquando ſuffunditur, bilis etiam & ſuccus pancreaticus, modò ſigillatim, modò ſimul congreſſi, & mutua efferveſcentia in ſtomachum exaltati, fibras eorum in ſpaſmos vomitivos & laxativos cient; atque interdum materia turgeſcens recrementa ſua, ſiquidem per tranſpirationem expellere nequit, per arteriæ cœliacæ ramos ventriculi & inteſtinorum cavitatibus ingerit, adeò ut horum tunicæ inſigniter vellicatæ vomitiones horrendas, ſimulque affectus cholericos patiantur, ob Spiritus ſc. animales alicubi valde perturbatos & exploſos, atque mox Spiritus alios ventriculi & inteſtinorum hoſpites, aut fibrarum continuitate, aut nervorum commeatu, pariter affici, inque exploſiones vomitivas & purgativas adigi defendit.

Sylvii. §. 7. *Sylvius* culpat humorum efferveſcentiam in tenui inteſtino vitioſè excitatam, & bilem acriorem, indeque efferum humorum conturbatorum motum ab horariis corrumpere ſolitis fructibus productum: ab humoribus enim in corpore vel præexiſtentibus, vel ob externum errorem in diæta commiſſum facilè hic affectus oritur; humores enim tum acres, tum bilioſi, tam ſursùm quàm deorsùm magna vi & copia, unà cum anxietatibus præcordiorum moleſtis excernuntur; unde ipſe hunc affectum motu inteſtinorum periſtaltico ex parte tantùm inverſo provenire ſtatuit.

§. 8. *Carteſiani* dicunt, hoc in affectu fibras ventriculi & inteſtini duodeni à particulis ſcindentibus, acutis, cuſpidatis, aliiſque inæqualibus ſurſum contrahi, reliquorum verò ἄνω καὶ κάτω humores corruptos excerni, nec diu vellicationem hanc fibrarum conſiſtere poſſe contendunt abſque furore magno Spirituum animalium in ordine & ſtationibus ſuis turbatorum & motum illum ſpaſmodicum mirum in modum inſultibus ſuis incongruis cientium, unde hæc perturbatio totius œconomiæ animalis fit, non aliter ac ſi æger toxicum hauſiſſet. *Carteſianorum.*

§. 9. Nos nunc, quænam ſpicula in propoſito noſtro affectu, cholera nempe, ſe exſerant, inquiramus, & quomodo hæc *Gaſteranacem* turbent, videamus. Eſſe verò Regis noſtri hoſtem in hoc affectu *acidum* nulli dubitamus, cujus tamen ſcheſin maximè variat vel admixta bilis, vel aliæ alcalinæ terreſtres particulæ, diverſis cibis implicatæ, quæ pro diverſa mixtura & textura affectum vel reddunt malignum vel benignum; imprimis ſc. ſi ſeparato occurrunt acido. Cumulatur autem malignorum humorum contrariantium colluvies ſenſim in prima corporis regione, vel illuc ad inteſtina ex arteriis vel criticè vel ſymptomaticè effluit, & inteſtina ad perpetuam ſtimulat ejectionem; nonnunquam etiam accedens corroſivum fellis alcali ita corrodit inteſtina, eorumque fibrillas, ut gangrænam inferat, quod nos, ceu ſuperiùs diximus, non ita pridem in hoc malo defuncti cadavere vidimus. Hoc enim alcali, quando ſanguinem inficit, febremque excitat, mortem ſæpe accelerat; Bilis enim acrior reddita ſpiculis ſuis ſalinis pungit vellicatque propriam capſulam, ventriculi, inteſtinorum & pancreatis fibrillas nerveas, à qua vellicatione & Spiritus animales turbantur, unde impetuoſiùs influunt, & ſic ſpaſmodicum inferunt motum, quem neceſſariò ſequi debet & vomitio & dejectio frequens & vehemens, à qua coarctatione omnes liquores contenti neceſſario è ſuis vaſis & tandem è corpore eliminari debent; ab hoc enim ſale bilis volatili & acriore reddito omnia ſymptomata hoc in affectu urgentia facilè poſſunt deduci. Et ſi bilis ſingulari venenata acredine imbuta ſit, tunc affectus dicitur malignus; vehemens enim dejectio per ſuperiora & inferiora undenam? niſi à ſpiculis iſtis ſalinis fibras tùm ventriculi tùm inteſtinorum orbiculares, cum glandulis inteſtinalibus, ſtimulantibus & corrugantibus: Unde, quæſo, dolor pungens, nauſea, anxietas? Nonne à ſpiculis iſtis acutis? Et, ſi materia quædam viſcida concurrit, illa in halitus per fermentationem exaltata rugitus & murmura inteſtinorum Cholericis ſolemnia producit. A diverſitate cauſæ procatarcticæ excrementa eiiciuntur diverſa, conſiſtentia, colore, odore, &c. Si etiam æger multa liquida hauſerit, tum ſolent illa à bile exaltata omninò infici, & quoad ſaporem & calorem. Maſſa hæc miſcella in ſtomachum delata corruptum jam fermentum ventriculi magis corrumpit, unde inappetentia deducitur. Diverſus humorum rejectorum color, mox citrinus, viridis, praſſinus, cinericius, niger &c. à variis concurrentibus & inter ſe extraordinariè commixtis oritur ſuccis. Præter particulas enim ab æthere peregrino inductas & reliquas à ſanguine vel circulantibus humoribus ſeparatas, accedunt, & his ad viſcera ſeparatoria propulſis, commiſcentur in Hepate bilis, in Pancreate lympha, alia &c. ex tam varia miſcella, adeò varius emergit color, & textura, ſua acredine noxia, ſæpe totum genus nervoſum in conſenſu trahens & convulſionibus totum corpus excrucians. Sin-

gultus *Noſtra opinio de cauſa.*

gultus quoque ipſis excitatur ab iiſdem ſpiculis ſalinis vellicando ſtomachum & per conſequens diaphragma convellendo. Bilioſus hic furor ſtomachi & alvi (ſi procatarcticam cauſam velis) facilè producitur ex ingurgitatione nimia fructuum horariorum aliorumque ciborum facilis corruptionis, acriorum & crudiorum, dulcium & nimis pinguium, acetariorum & aromatum. Fructus inter horarios facilè affectum hunc excitare poſſunt pruna, ceraſa, imprimis uvæ, maximè immaturæ; item cucumeres, melones, pepones, porrum, cepæ, braſſica, imprimis more Germanorum ſale condita, Barbi piſcis ova, prout teſtatur à *Gulden-Klee*: Nocent inter aromata piper, raphanus ſylveſtris, medicamenta quoque quæcunque purgantia, venena, aqua frigida, muſtum, acidulæ intempeſtivè uſurpatæ, & plura alia, quæ ſymbolum ſuum addere poſſunt, de quibus inferiùs largiùs dicemus, ubi de victus ratione acturi ſumus. Cauſa ergo quærenda eſt vel in vitali flumine, ſanguine ſc. in mixtione ſua vehementer turbato, vel in aſſumptis putrilaginoſis aut nimiùm fermenteſcibilibus, vel etiam ſolito acrioribus, qualia ſunt pinguia, ſanguis, purgantia, lac, fructus horæi, & venena omnis generis. Ob occluſam fontanam Choleram obſervavit *D.D. Febr. Tr. de. Abſynth. p.*107. Aliam ex audito tonitru obortam eſſe *teſtantur Acta Anglica vol.*1. *p.*446. Ex nimio exercitio Veneris, & ob menſes obſtructos notarunt Choleras natas Auctores; ſed pergamus ad

Prognoſis. §. 10. *Prognoſin*, illud ſc. Delphicum Medicorum oraculum: *Cholera* ergo eſt morbus *peracutus* paucis non tantùm diebus, ſed etiam ſæpe horis hominem jugulans: Atque, ſi nulla evidens cauſa præceſſit, tunc cholera eſt acutior & malignior ea, quæ vel à cibis corruptis, vel à veneno hauſtò ortum ſuum habet; Præterea quoque mortem minatur hic affectus, ſi pulſus debilis, cordis palpitatio, animique deliquia; ſingultus & convulſiones accedant. Item mors in propinquo eſt, ſi pulſus intermittat, urina livida vel nigra fiat, atque extrema frigeſcant; Duplici aſteriſco notandum, quòd, ut aliorum acutorum morborum, ſic & hujus non omninò tutæ ſint prædictiones, teſte *Apolline noſtro*: & id ipſum propria didicimus experientia in chariſſima conjuge; concurrebant enim ad hunc morbum magnæ debilitates, ſudores frigidi, cordis palpitationes, animi deliquia, aphonia; quæ tamen adhibitis ritè medicamentis triſtes mortis fauces evaſit. Porrò ſenioribus maximè formidabilis exiſtit hic affectus, eò tamen rariùs corripiuntur: Solet quoque malum tranſire in urinæ ardorem ſeu ſtranguriam, qualem nos novimus cataſtrophen feliciorem.

Cura Diætetica. §. 11. *Prognoſin* excipit *cura* & 1. Diætetica, quæ ſequentibus peragitur alimentorum & medicamentorum generibus. *Aer* ſit temperatus & ad frigidum declinet; è contrà *nimis calidus* vitetur, *bilem* enim auget, eamque acriorem & volatiliorem reddit, ac acidum, ejus nempe frænum lacerat, ventriculum ejuſque fermentum diſſolvit ac deiicit; unde planè ex tripode dicit *Hipp. Aph.* 15. 1. ventres hyeme & verè calidiſſimos eſſe, unde & copioſiore homini opus eſſe alimento, quia acidum tunc temporis magis in vigore ſuo exiſtit: Idem dicit *Epid.*6. *l.*10. *Æſtate*, potiſſimùm vere, & autumno minùs, hyeme omnium minimè fieri *Choleram*. Aeri quippe magna vis ineſt, imprimis Auguſto, nullis etiam in diæta commiſſis erroribus, affectus hic oboriri poteſt, ceu plurima exempla novimus, peregrinus enim ille æther particulis ſuis acrioribus tantas in circulantibus humoribus edit ſtrages, ut præcipitatæ ac ab invicem avulſæ particulæ, & extra corpus propulſæ quævis aſſumpta longè ſuperent; & hæc eſt cauſa quòd certis annis etiam alimenta, præſertim horæi fructus, epidemicos ſimiles affectus procreent, dum iſti à ſimili peregrino æthere nutriti, tum ita crudè comeſti, chylum acrioribus ſuis particulis imprægnant, quæ partim ad M. S. delatæ, partim in inteſtinis remorantes, in ipſis irritationem inſtituunt, & ſic Choleram, Diarrhœam, vel dyſenteriam producunt. Æſtas enim omnes humores reddit acriores; hinc & aſſumpta tempore æſtivo faciliùs corrumpuntur, & in ſuccos pravos degenerant, unde & alvi fluxus ſunt frequentiores æſtate quàm hyeme.

Cibus detur paucus & concoctu facilis; juſcula ſint acidis temperata; panis ſit triticeus cum ſucco granatorum vel alius acidi paululum adſtringentis. Pinguia verò, dulcia, atque acria angue pejus vitentur, ut ſunt oleum, butyrum, piper, zinziber, ſinapi, & olea acriora ſtillatitia, omnes fructus horarii, & olea, ceu ſuperius diximus, melones, ſc. pepones, cucumeres, fungi, muſtum, mala perſica, ova piſcium barbi, lucii, præprimis ſi uni vel alteri comeſto ſuperbibatur aqua frigida, cereviſia novella, vel muſtum, &c. perinde ut & omnia, quæ facilis ſunt corruptionis; quæ inter ſunt carnes ſuillæ, lacticinia varia, piſces, anguillæ nempe &c. purgantia etiam quævis fortiora maximè fugienda, quæ peregrinum ætherem non primis viis ſolùm, ſed & circulantibus humoribus inducere valent, ita ut ex iis frequens ſit Cholera.

Quod *potum* concernit, is ſit vel potus Theæ vel Caffee, vinum cydoniatum, vel alius acidulus ſubadſtringens, vel Julepus ex aqua Ulmariæ, bardanæ & ſcordii cum Spiritu terræ ſigillatæ paratus; vel lac amygdalinum vel potus chalybeatus, vel aqua maſtichina. Choleram ex vino ingrato nullis nec Julepis, nec emulſionibus, neque juſculis pro levanda ſiti cedentem, ta ndem ſuſtulit acidularum uſus ad perfectam valetudinem uſque continuatus, prout teſtatur Cl. *Graſſius in Miſcellan. Curioſis Ann.*4. *&* 5. Os tamen ſæpius colluat æger acidulatis, quàm ut multum bibat. Nocent e contrà vina generoſa, muſtum, cereviſia nova, hydromel & plura alia potulenta crudiora: Nec ventriculus nimia copia potulentorum gravetur, inde enim ſtomachi fermentum obruitur, atque planè iners redditur. Quies corpori imperetur; ſomnus etiam maximè conducit; è contrà vigiliæ protractæ humores acutos, præſertim bilem magis acuunt & quaſi accendunt.

Animi pathemata compeſcantur, præſertim ira, meſtitia & terror; illa enim maximè bilis copiam adaugent, prout & Spiritibus concitationem, hincque ſanguinis motum ſuſcitant majorem, unde & plus bilis ſequeſtratur. Tantum de cura diætetica dicere habemus.

§. 12. Sequitur jam *cura pharmaceutica*, & quidem more Veterum præſcripta, qui ipſi in principio hujus mali, dum ad infernas corporis partes materia peccans protrudi aliqua ratione, vireſque nimium labi videantur, materiam juvant dejectorio quodam medicamine appropriato, additis humorum acrimoniam corrigentibus. Ex cenſu purgantium illorum medicamẽtorum ſunt ſequentia, caſſia fiſtula, manna, rhabarbarum, & præ reliquis notatum velint Veteres, quòd ab initio non ſtatim vomitus ſiſtendus ſit; ſed potiùs adjuvandus cum magna quantitate juſculi carnium, vel gallinæ exhauſta: Quòd ſi vomitus impetuoſiùs urgeat, clyſtere ſequenti vel alio materiam ſurſum tendentem avertere conantur; e.gr. *Cura pharmaceutica ad mentem Veterum.*

♃. Hord. m. i. ß.
Fl. violar.
Fol. centaur. min.
Abſinth. Menth.
Fl. chamomill.
Melilot. ana m. j.
Rhabarb. elect. ℥ ij. ß.
Polypod. ℥ iij.
Coq. in ſ. q. aq. colat. adde
Olei menth.
Chamomill. ana ℥ j ß.
Vini generoſ. ℥ ij.
Elect. diacatholic. ℥ iij. *m. f. clyſter.*

Si enim materia morbifica magna ex parte jam evacuata fuerit, quod fit 24. horarum ſpatio, tunc iis medicamentis, quæ avertere poſſunt humorum motum ad ſtomachum, utuntur, & quidem ſuprà dicto clyſtere materiam ad inferiora deducunt, vel ligaturis,

vel

vel frictionibus aliiſque poſtea dicendis; Porrò humorum fluxum impetuoſum ſiſtere, ſtomacumque & inteſtina corroborare tentant *roborantibus* medicamentis; quæ inter ſunt ſyrupus de roſis ſiccis, de ſucco granatorum; cydon. limon. diacod. cort. citr. cond. conſerv. roſar. cyathus aquæ frigidæ, quem tamen modicè & per vices capiat æger; theriaca, Mithridatium, papav. alb. vinum rubrum adſtringens cum aqua chalybeata permixtum; clyſter imprimis ex decoct. capit. papav. alb. & rhœad. paratus humorum motum ſiſtit, ſomnumque placidum inducit. Aquæ frigidæ in faciem ſubitam injectionem vomitum nonnunquam ſiſtere experientia comprobatum habent veteres.

Inter *externa* varia unguenta, cataplaſmata, emplaſtr. &c. quorum omnium catalogus eſt infinitus, referunt. Dropax præſertim ex pice, atque oleum cydon. externè illitum eximiè vomitum ſiſtere ab illis dicuntur. Sicuti *Archigenes* antiquiſſimus Medicus in maximo æſtu audebat ventriculo applicare aquam frigidam, imò verò & nivatam, eamque vel in linteo, vel in veſica: ſed quicunque audet, talia audeat: maximum enim eſt periculum, ne inde ſpiritus inſiti omnes expellantur, & ſic *Gaſteranax* ſuffocetur. Ventoſam inter ventriculum & umbilicum applicare jubent; Ceratum quoque ſtomachicum Galeni, emplaſtr. pro ſtomacho Meſues, Maſtichin. deque cruſta panis præ aliis amant. Tandem ſymptomatis in hoc morbo occurrentibus gravibus, nempe lipothymiis & convulſionibus providendum eſſe contendunt, quorum curationes ex præcedaneis colligi poſſunt.

Paracelſiſtarum. §. 13. *Chymici Paracelſiſtæ* omnem morbum laxum à ſale eſſe, nec ullam poſſe fieri dejectionem ſine ſale dicunt, adeò ut ipſorum Magiſter *Paracelſus* contendat, vim expulſivam in ipſo ſtercore ſeu ſale rei ineſſe, omnemque fluxum à ventriculo oriri, quia ſcilicet ſtomachus non ritè ſeparat; inde & ipſi curam ad ſolum ventriculum dirigendam volunt, contendentes, curam fieri per ſalia, atque ſal rurſus rectificandum eſſe & reſolutum ab integro ſeparandum: poſtea debere ſequi curam ſulphuream, tanquam confirmationem operationum in ſale, & in *tractatu* tamen *ſecundo* de vita, purgandum priùs eſſe appropriatis, inquit, & conſtrictiora intempeſtivè adhibita in omnibus alvi profluviis nimiis plùs nocere quàm juvare, ſcribit. Ipſis verò ſunt fluorem ſiſtentia & ventriculum atque inteſtina roborantia inſigniora remedia *Martialia*, ut crocus Martis, tinctura ejuſdem, terra ſigillata quoque & vitriolata, magiſterium corallorum: in quem & cenſum pertinent unicornu, cathmia, magnes, nitrum, alumen, talca, oſſa microcoſmi, opium rectificatum, laudanum verum, lapid. 5. pretioſ. ſol. præpar. &c. quæ paſſim hoc in caſu ab ipſo Paracelſo commendantur.

Helmontii. §. 14. *Helmontius* hic accuſat furorem pylori tamquam cauſam hujus affectus, ad quem furorem ſedandum commendat præ aliis Martialia, item vitella ovi dura, aliaque adſtringentia jam alibi dicta.

Vvilliſii. §. 15. *Williſius* præter varia laxantia ab initio propinata, clyſteres, ſtyptica corroborantia, imprimis ad ſpirituum orgaſmum hic maximè urgentem ſedandum, commendat ſpirituum animalium ſtrenuum domitorem laudanum opiatum, cydoniatum, tartariſatum, & hinc addit varia *antiſpaſmodica*, quæ ex infrà dicendis facili Marte deduci poſſunt.

Sylvii. §. 16. *Sylvius* ſequenti methodo curandi utitur, quoties à vitioſa confluentium humorum acrium efferveſcentia pendet inteſtinorum ad periſtaltici ſui motus inverſionem irritatio, toties humores illi acriores unà cum efferveſcentia impetuoſa temperandi ac ſopiendi ſunt. In humorum ergò ſive ſalinorum, ſive acidorum acrimonia peccante ſequentem commendat mixturam cochleatim per intervalla brevia uſurpandam. Ex. gr.

♃. *Diaſcord. Fracaſt.* ʒ ij.
Confect. de hyacinth. ʒ j.
Syr. papav. alb. ℥ j.
Aq. plantag. ℥ ij.
Fœnicul. ℥ j. *M.*

Dein humores ità correcti poſſunt evacuari cholagogis; ſi nempe ſurſum appetat materia peccans, nihil vetat juxta Authorem noſtrum blando vomitorio opiatis maritato, illam ſurſum evacuare. Ex. gr.

♃. *Sacchar. vom.* ʒ ij.
Laudan. opiat. gr. j.
Aq. menth. q. ſ. M.

Quòd ſi acrimonia bilis nondum remittat, illa corrigatur ſequenti vel ſimili mixtura.

♃. *Aq. plantag.*
Portulac. ana ℥ j.
Spir. ſalis dulcis ʒ ß.
Diaſcord. Fracaſt. ʒ j ß.
Syr. portulac. ℥ j. *M.*

Quoties Cholera ab horariis fructibus orta, toties *opiatis* præſtantiſſimis compeſcitur nimia humorum efferveſcentia, inter quæ ſacra eſto anchora *laudanum opiatum*: Iiſdem quoque opiatis compeſcitur ex præcedenti cauſa, vel à vomitoriis in nimia quantitate aſſumptis, vel venenoſis ortus affectus, in quem finem ſuprà dictus Author commendat mixturas, adjecto ſemper grano uno atque altero laudani opiati: Opiata enim acrimoniam omnem non minùs temperant ac efferveſcentiam conſequentem compeſcunt, quàm ſenſum externum ſopiunt. Quòd ſi affectus à venenis, h. e. ab auripigmento, mercurio ſublimato, arſenico, ſit productus, tunc oleoſa, juſcula nempe pinguia & lacticinia, præſertim lac ebutyratum, exhibenda ſunt, quæ tamdiu continuanda, quamdiu dolor, nauſea vel vomitus permanent.

§. 17. *Carteſiani* ad ſpirituum animalium perturbatorum & ad ſtomachum atque inteſtina incongruis particulis & inſultibus ingruentium & motum ſpaſmodicum excitantium furorem compeſcendum, commendant opiata Bezoartica. E. gr. *Carteſianorum.*

♃. *Diaſcord.* ℥ ß.
Lap. bezoar. or. ∋ ß.
Theriac. Cœl. Hanov. gr. vij.
M. f. opiat. pro duab. vicibus.

Hoc in caſu quoque omnia ponderoſa magnifaciunt, ut ſunt Cryſtalli, bol. armen. lap. hæmatit. terra ſigilat. & mille alia, quæ ex ſequenti paragrapho deſumi poſſunt.

§. 18. *Nos* ne illotis manibus ad curam accedamus, ordine incedimus: variat enim hic affectus pro ratione cauſarum & ſymptomatum: Quod ſi ergo Cholera oriatur à cibis corruptis, qui adhuc hærent in ventriculo, & æger proclivis eſt ad vomendum, tutò exhibere potes Emeticum Sylvii, vel hoc ſequens, maximè ſi ſimul adſit ſuſpicio veneni aſſumpti, cujus beneficio non tantùm materia peccans & vellicans fibrillas nerveas tùm ſtomachi tùm inteſtinorum foras eiicitur, ſed & fibrillæ demulcentur & ſic ceſſat dolor. Bene tamen eſt proſpiciendum, ne Spiritus animales irrequietiores reddas, & ſic malum augeas. *Noſtra medendi methodus.*

♃. *Syr. Emetic.* ʒ iij.
Laudan. opiat. gr. j.
Sal. abſinth. gr. iij.
M.

Vel ♃. *Tartar. Emet. gr. j.*
Sal. abſinth. gr. ij. cum aq. ment. vel crem. hord. exhib.

Vomitum & poſſumus cum oleo Olivarum vel amygd. dulc. inſtituere.

Quod ſi parcè materia per inferiora evacuetur, & cum magna perturbatione per ſuperiora emittatur, tum conducent præter clyſteres laxantes ex ſer. lact. dulcis aut juris carnis ovillæ aut decocti emoll. ℥ vij. olei violar. ſacchar. rub. ℥ j. vitell. ov. vel ex ſero lactis cum ſyr. roſar. ſol. paratos, ligaturæ & frictiones. Ubi vomitus major eſt & dejectio minor, conveniunt laxantia varia, quæ inter magni facimus ſerum lactis agnini, cum pauco pulpæ caſſiæ, quod etiam ardo-

ardorem & mordicationem tollit & ſimul blandè alvum laxat. In hoc tamen affectu ſemper admiſcenda ſunt alexipharmaca. Si bilis fuerit craſſior, conducet mel roſar. aut ſolvens cum ſero lactis vel Rhabarbar. el. ʒj. Cinamomi ℈j. M. Repellentia & roborantia nunquam ſtatim ab initio exhibebis, ſed ſi vires ferant, per aliquot horas expectabis, donec materia plurimam in partem ſit eliminata. Sedulò enim hoc caveas, ne bilem intus retineas. Manna & Saccharata exhibita, quia tonum ventriculi reſolvunt, & cum bile denuò vitioſè effervescunt, nobis ſunt ſuſpecta. Sed in quibuſdam ſubjectis leviſſimum catharticum exhibitum nocet, meliùs ad mentem *Sydenhammii* decocti pulli cyathos aliquot capaciores ægro tepidè propina. Evacuata verò materia, tunc ad corroborantia & vomitum ſiſtentia, paulatim accedere poteris, & tum ſolum Medici negotium erit, temperare materiam acrem, & placare Bithnimalcam: quod obtinere poteris per decoctum hordei cum Syrupo granatorum ſepius propinatum. Ad temperandam acrimoniam commodè exhiberi poteſt ſequens, paregoricum vel anodynum admixtis bezoarticis.

♃. *Ol. N. M. expr. gt. xv.*
Laudan. opiat. gr. j. vel ij.
Pulv. bezoart. gr. v.
Quod aliquoties iterari poteſt.

Laudant veteres menthæ decoctum cum ſucco granatorum, quod ſimul aſtringit. Laudant & ſequens opiatum, quo plures nos curaſſe gloriari poſſumus.

♃. *Conſer. roſ. antiq.* ℥jß.
Diaſcord. ℥ß.
Corall. rubr.
Croc. Mart. ana ʒj:
Margarit. ppt. ʒß.
Cryſtall. mont. ʒj.
Syr. granator. & menth. q. ſ.
M. cujus elect. quantitatem caſtaneæ aſſumat.

♃. *Extr. Catechu* ʒj.
Pulv. anodyn. ℈j.
Bezoar. or. gr. j.
M. f. pilulæ.

Cryſtalli enim montan. uſus eſt egregius ad ʒj. vel per ſe, vel c. pulv. ſantalor. aliquoties repetitus: ſequens emulſio convenit:

♃. *Amygd. dulc.* ℥j.
Sem. papav. alb. ℥ß.
M. f. l. a. Emulſio.

Si jam omnia frigeſcunt extrema, tum omiſſis aliis, citò ad laudanum confugiendum eſt, exhibeantur 30. *guttæ laudani liquidi in cochleari uno Aq. Cinnamom.* ſingulis horis repetenda eſt hæc doſis donec convaleſcat æger.

Si bilis nimium ferociat, & vomitus maximè urgeat, ſequentem clyſterem eluentem applicari jubere poteris:

♃. *Rad. Pentaphyll.*
Perſonat.
Scorzoner. ana ʒij.
Herb. Craſſul. m. j.
Calaminth. p. j.
Heder. terr.
Plantag. ana m. j.
Fl. Cordial.
Calendul. ana p. j.
Balauſt. p. ij.
Myrobalan. citr. ʒjß.
Sem. fœnicul. ʒß.
Coq. in brod. carn. vervec.
Col. ℔ß. ℥iij.
adde
Mel. roſ. lax. ℥ß.
Miclet. Nic. ℥ß.
Ol. amygd. d. ℥j.
Terebinth. vitell. ov. ſol. ʒij.
M. f. Mixtura.

Vel alius magis abſtergens

♃. *Rad. alth.*
Bugloſſ. ana ℥ß.
Herb. pariet.
Malv. ana m. ß.
Flor. Chamomill. p. j.
Farfar. p. ß.
Coq. ex aq. bordei q. ſ.
In col. ℥x. *diſſolv.*
Sacchar. Thomæi ℥j.
Tereb. in vitell. ovi ſolut. ℥ß.
M. f. Clyſter.

Hiſce clyſterib. præmiſſis ad magis adſtringentes & ſimul edulcorantes Clyſteres, quicquid etiam dicant Medici hoc negantes, nos conferamus: ſequens formula Medicis juniorib. eſto:

♃. *Rad. Tormentill.*
Biſtort. ana ℥ß.
Herb. piſtol.
Argentin.
Sanicula ana m. ß.
Flor. roſ. rubr.
Balauſti ana p. j.
Gran. ſumach. ʒij.
Coq. ex lact. dulc chalybeat.

♃. *Colat.* ℥ix. *diſſolv.*
Sev. Cervin ℥j.
Succ. plantag. acut. rec. expr. ℥jß.
Vitell. ov. n. j.
Laudan. opiat. gr. j. ß.
M. f. Clyſter.

Vel

♃. *Decoct. hord. &c.*
Theriac. recent. ʒiij.
M. f. Enema.

Interna vero aſtringentia celebriora ſunt ſuccus menthæ, ſpirit. maſtich. ſuccus roſar. margarit. præp. corall. rubr. Tinctura ejuſdem gemina, Crocus Martis, terra ſigillata & ejus Spiritus, pulv. glycyrrhiz. cum cinamomo & raſ. eboris paratus, omnes ſucci acidi cum pulverib. aſtringentib. & odoratis & ſexcenta alia; omnibus tamen palmam præripiunt opiata, imprimis illud laudanum opiatum cydoniatum Hoffmanni & Hanovienſis Theriaca cœleſtis, quæ tamen in progreſſu mali cautiſſimè exhibenda ſunt, ſæpius verò repeti poſſunt, pilulæ diaſcordii Sylvii expertiſſimi uſus ſunt, ut & theriaca Smaragdina *D. Petri à Caſtro*, imprimis ſi adſunt convulſiones. Humoribus fermenteſcibilibus maxima ex parte abſterſis, reliquiis frænum paregoricum iniiciendum eſt ex aqua mirabili, mentha & laudano liquido paratum, aut potentiùs abſorbentia propinanda, ut cryſtallus, pulv. Mantuan. anglic. cordial. pret. Emulſiones amygdal. cum decoct. C. C. uſt. & ſaſſafrato paratæ.

Sæpiſſimè, niſi ferè ſemper dixerim, choleræ aſſociata eſt malignitas à nimia volatili acrimonia dependens, quæ ex centro, prout vulgo dicitur, per diaphoreſin expellatur neceſſe eſt: principaliter acres particulas præcipitatas ſuperſtites corrigunt, & eis maſſam ſanguineam liberant, ſicque *Gaſteranaci* paratam quietem reducunt. Hinc Alexipharmaca, Diaphoretica diſſolventia ſummo cum effectu etiam ex intimis latibulis acres malignas particulas expellent, anodynis maritata, ſicque circulationem liberam reſtituent. Celeberrimus *D. Muys* Cholera atrociſſima convulſionibus valde dolorificis ſtipata correptum breviſſimè ac feliciſſimè ſanavit ſolo potu calido Coffee copioſè aſſumpto, qui retinebatur in ſtomacho, tinctura opii, aqua menthæ, ſero lactis, cereviſia, vino, aliiſque per vomitum ejectis: quem effectum à potu tali etiam obſervavi in Nobili Matrona aulica Corbette dicta. In quem finem conducet ſequens vel ſimilis mixtura.

♃. *Aq. è typh. C. C.* ℥jß.
Bardan. comp. ℥j.
Maſtich. ʒvj.
Sal. CC. volat. gr. vj.
Scordii ℈ß.

Cry-

Cryſtall. ppt. ʒß.
Xyloaloes el. ℈j.
Tinct. bezoart. Michael. gtt. vj.
Anodyn. gt. xv.
Syrup. totius citri ℥j.
M. f. mixtura pro tribus vicib.

Sudorifera etiam ex theriaca poſt humorum temperationem proſunt, ex. gr.

♃. *Aq. menth.* ℥ij.
Portulac. ℥iij.
ſpirit. theriac. Camph. ʒiij.
Diaſcord. Frac. ʒijß.
Antimon. Diaphoret. ʒß.
Syr. portulac. ℥j.
M. pro aliquot vicibus.

Quod ſi Cholera ſit ab hypercatharſi, tum ſolum ſufficit laudanum opiatum aut ſequens:

♃. *Eſſent. Theriac.* ʒij.
Opii ʒß.
M. D. guttatim.

Pro potu ordinario convenit hoc in caſu decoctum ſcorzoner. C.C. berber. & myrtyllorum, addito Spiritu terræ ſigillatæ, item convenit decoctum caryophyllor.

Vel

♃. *Spirit. maſtich.* ʒij.
Liquor. ſtypt. ʒj. *M.*
Doſis 20. uſque ad 30. gutt.
in juſculo vel alio vehiculo.

Vel

♃. *Spirit. Maſtich.* ʒß.
Vitriol. Mart. ℈ij. *M.*

Vel

♃. *Eſſent. menth.* ʒß.
Spirit. maſtich. ʒj.
Vitrioli mart. ℈j. *M.*

♃. *Lapid. cryſtall.* ℈j.
Bezoar. or.
Occid. ana gr. ij.
CC. philoſ. ppt. gr. xvj.
Ocul. Cancr. ℈j.
Laudan. opiat. gr. ij.
M. f. pulv. dividendus in 2. partes æq.

Vel

♃. *Aq. Menth.*
Cinamom. cydoniat. ana ℥ß.
Ebor. ſ. Ign.
Mag. corall. c. ſucc. citri ana ℈ij.
Aq. Theriacal. ℥ij.
Smaragd. ppt. ℈j.
Syrup. corall. ℥j. *M.*

Vel

♃. *Matris perlar.*
Corall. rubr.
Margarit.
Terræ ſigill. ana ℈j.
Theriac. cœl. gr. iv.
M. f. pulvis.

Vel

Cryſtall. Mart. gr. xij.
Laudan. opiat. gr. ij. *M.*

Hic & Antimon. diaphoret. martiale addi poteſt, quod eſt egregium.

Vel

♃. *Tinct. opii. cochl.* ß.
Camphor. gr. vj.
Ol. N. M. gr. vij.
Conſerv. roſar. q. ſ. M.

Vel

Pulv. antidyſent. Aug. ʒß.
Corall. rubr.
Ocul. Cancr. ppt.
Margarit. ppt. ana ℈ß.
Croc. Mart. adſtr. gr. xij. M. f. pulvis pro 3. *vicib.*

Hunc in finem & veſicatoria inſtituenda ſunt ad carpos manuum vel pedum pro re nata. Quòd ſi Cholera à veneno corroſivo fuerit producta, tunc conveniunt lactis potus & clyſmata ex lacte, item ol. amygd. d. ſine igne expreſſum, quod meliùs corroſivitatem emendat. Si fuerit nauſea, vomitus, dyſenteria, febriſque à potu aquæ fortis aborta, tum conducet Emulſio amygd. dulc. cum granis aliquot terræ Lemniæ; item Theriaca Androm. vel Cœleſt. cum granis nonnullis terr. ſigillat. item poteſt dari diaſcordium cum lacte, quo non ita pridem curavi puerum, caſeum veneno imbutum comedentem, & in hunc morbum delapſum.

Anxietatib. cordis & deliquiis occurimus vel julepis vel emulſionibus ex amygd. c. decoct. hordei & aq. cinnamomi paratis, vel aliis cardiacis notiſſimis ſuperius dictis, pro pauperibus poteſt præſcribi decoctum agrimoniæ cum aqua meliſſæ vel cinnamomi prodeſt & ſyrupus Granatorum. Inter externa roborant ventriculum. Spir. vini camph. calidè regioni epigaſtricæ applicatus; Empl. ex gummi Caranna, de cruſta panis, tacamahac. balſamus & Empl. ſtypt. Mynſicht. & cataplaſma de mica panis cum aromaticis paratum, vel ſequens cataplaſma toti abdomini impoſitum conducet, vel fotus ex abſynth. menth. fl. roſar. Macis & N. M. parat. quo ſpiritus animales partim impetuoſè ruentes, partim in aliis locis fugati iterum placantur & refocillantur, ſimulque Rex noſter Bithnimalca pacatur.

CAPUT V.

DE DYSENTERIA.

§. I.

Dyſenteria à δυς & ἐντέα, *Cornelio Celſo* definitur Tormina quibus inteſtinorum fibrillæ corrugantur, contorquentur, & vellicantur, vel quod ſit exulceratio inteſtinorum cum frequenti, eaque cruenta, purulentaque alvi dejectione, dolore, & torminibus vehementibus à Bithnimalcæ ſive Gaſteranacis triſtitia orta, ob copiam plurium particularum acrium ac erodentium fibrillas inteſtinorum diſſecantium dependens. Vel Dyſenteria eſt variorum humorum pure & cruore tinctorum cum alvi torminibus, pulſu frequenti, ſiti, vigiliis & cibi faſtidio excretio, ab inteſtinorum continua forti irritatione, quandoque cum exulceratione juncta, ortum habens. Malum certè fœtidum ſordidumque ſatis, ac munditiei ſtudentibus maximè abominabile, quin & periculis, vitæque diſcriminibus ægros exponit, qui contagio ſuo non tantùm proximum, ſed & provincias totaſque regiones inquinare poſſunt, duroque ſuo crudelitatis jugo ſubiicere. Hujus affectus ſtatuuntur apud Authores gradus, videlicet quando mucus duntaxat exiguo cruore, & pure perfuſus cernitur: dein cùm interna inteſtinorum ſuperficies ramentorum inſtar excerni videtur: poſtea ubi ipſorum inteſtinorum abraſa cernitur ſubſtantia. Aliquando enim ſanies ſine dolore exit, quod & ſordidum denotat ulcus. Contingit quidem in fluxu vulgò hepatico ſanguinem abſque ſanie, & ſine magnis torminibus exire, ſed tum excrementa magis ſunt fluida inſtar aquæ carnium lotarum, & dejectio non fit ita frequens. Sic & ex ipſis hæmorrhoidibus ſæpè prodit ſanguis, quæ omnia Medicus prudens & expertus facilè diſtinguere poteſt. *Definitio*

Dyſenteria eſt vel benigna, vel maligna, vel epidemica. *Vid. Vuillis de Dyſenteria cruenta Londinenſi.*

§. 2. Anguem hunc in ſinu ſuo fovens & geſtans pars omnium Authorum ſuffragio ſunt inteſtina. Afficiuntur autem illa tam quoad tenuiora, quàm craſſiora, Utriuſque generis infeſtari inteſtina, ex vagabunda hinc indè in illorum anfractibus tortuoſis materia acri, tormina ſatis acuta excitante, facili marte colligi poteſt: roditur enim ſucceſſivè paries *Pars affecta.*

ries exterior, dein ulterius provecta acrimonia mediam tunicam carnoſiorem, & in inteſtina hiantia oſcula erodit, indè ſanguinis fit profuſio, & exactior permiſtio cum pituitoſa materia, vel ſanie, nonnunquam etiam cum ipſa bile, unde apparent excrementa aliquando ſubflava. Per conſenſum tamen aliquando afficitur ipſe ventriculus, & quidem neceſſario, quia eſt ſedes Regis noſtri Gaſteranacis, cujus ſanè res agitur, paries cùm proximus ardet.

Inteſtina tam tenuia, quàm craſſa, hoc in affectu affici audacter ſtatuimus experientia confirmati. Sex enim cadavera dyſentericorum à nobis ſecta probarunt æquè tenuia ac craſſa purulentis ſcatuiſſe tuberculis, quæ inde nigra & ſphacelata reperimus, inque horum uno pylorum ventriculi planè ſphacelatum, & corroſum, qui patiens tamen vomitionibus magnis vexabatur, & miſerè convulſionibus vitam finiebat. Huc quadrat illud Helmontii, qui culpam dyſenteriæ in pylorum reiicit, quòd ſcilicet hic expellat ex ventriculo atque mali fomitem alliciat. Putamus tamen glandulas quoque inteſtinorum ſimul pati, & loco ſucci alicujus laudabilis ſanguinem emittere.

Caſus. §. 3. Puer XIII. annorum fructibus horariis deditus conquerebatur tempore autumnali de torminibus juxta coli ductum, minùs tamen perſeverantibus, à dolore tamen ſtatim ad ſellam ſe contulit, excernens excrementa mucoſa cum majoribus ramentis, & pinguibus quibuſdam ſupernatantibus, atque iis extrà adhærente ſanguine, unde læſionem in inferioribus inteſtinis factam eſſe conjecturavi, qui tamen infrà dicendis remediis intra octiduum feliciter, Deo ſit laus, reſtitutus fuit.

Diagnoſis. §. 4. Nunc ad diagnoſin abſque verborum ambage tranſeamus. Dyſenterici brevibus intervallis cum torminibus coguntur excernere excrementa pituitoſa, prægreſſo tamen horrore, ſubſequente calore, excrementa dein cruore extravaſato nonnunquam commiſcentur; aliquando purulenta flavaque prodit materia, interdum & purus excernitur ſanguis, eſtque aliquando grumoſus, nonnunquam acris, ſemper enim in ægris obſervavimus acrimoniam ſanguinis, quam inſequutus eſt ferè ſemper hic affectus, (indè & ipſius malignitatem deducimus) qui ſi maligni exiſtant, alia præ ſe ferunt malignitatis ſigna, ſæpius tamen aliud vultu præ ſe ferunt, aliud corde cogitant. Præcedit, ceu diximus, horror, communis febrium prænuncius, qui ut plurimum oritur ob particulas acres ſeu cuſpidatas in ſanguine præexiſtentes, & turbationem efficientes fibraſque nervoſas concutientes, imò ipſam cutim convellentes, & criſpantes, dein ſubſequitur calor continuus ab efferatione harum particularum Sulphureo-ſalinarum, maſſam ſanguinis non tantùm exaltantium & turbantium, ſed & ipſos ſpiritus ad impetuoſos motus concitantium. Tormina maximè urgent, imprimis ob ſylveſtre illud corroſivum inteſtinorum fibrillis pertinaciter impactum, quæ ſpaſmodicæ convulſiones ex doloroſè convulſis inteſtinis in alias partes ſubinde continuantur, cum fortiorum nempe ſpirituum animalium perturbatione, & Gaſteranacis excandeſcentia. Tenuia inteſtina atrociùs dolent, ac ſi cultris diſcinderentur; in craſſis verò inteſtinis dolor eſt remiſſior & obtuſior. Si dolor circa umbilicum arguit inteſtina tenuia infecta, quòd ſi dolor percipiatur juxta ſtomachum & utrinquè circa latera, ſecundùm nempè coli ductum, ſignum eſt craſſa inteſtina eſſe contaminata. Tenuia ſi ſint affecta, tunc æger eſt proclivis ad vomitum, ſi craſſa minùs. Ubi ſanguis plus minùs ſimul excernitur, *Dyſenteria* audit *Cruenta*; ſi verò mucoſa ſuperabundant vel ſolitaria ſunt, vocatur *Dyſenteria alba* ſive incruenta, Germanis *die vveiſſe rubr*.

Cauſa ergo remota videtur eſſe acidum ſylveſtre, fibrillas pungens, diſſecans, & irritans. Adeſt quoque ſitis, quæ hic non duntaxat ortum habet à ſero penè evacuato, per tam crebras dejectiones, ſed & ob ſal illud acre fauces aridas & exſuccas reddens. Vigiliæ quoque totas noctes excruciant ægros, ob deficiens ſerum & acriores particulas, ſalia ſc. ſylveſtria, minuſque ſymbolizantia, celebri poros magis aperientia & dilatantia. Ob eaſdem particulas hoc in affectu nervoſæ orificii ventriculi fibrillæ vellicantur, indè cardialgia frequens ſymptoma exiſtit. Ani prolapſus, teneſmus, aliquando ægros hoc morbo infeſtatos affligunt, ſine dubio à ſpiculorum iſtorum lancinationibus, ad excretionem fibras inteſtinorum ſollicitantibus exorti. Hæc enim continuè puncta & vellicata, vi motus periſtaltici criſpantur, indeque varia incommoda, in dyſenteria obvia, oriuntur. Sanguis mox, mox bilis, mox ſerum coagulatum, hoc eſt, pituita, fæces tingit, prout humor ceu productum morboſum in majore vel minore effunditur quantitate. Sæpiſſime atroces dolores ægrotos circa umbilicum angunt, & fulminis inſtar tranſeunt inteſtina imprimis tenuia, quæ magis nervoſa ſunt; dolores verò qui ſupra umbilicum & laterales ſunt, craſſa inteſtina eſſe affecta ſignificant. Borborygmi, ventriſque murmura, & rugitus percipiuntur ob gas illud flatuoſum ab acido productum. Si ſphacelus adeſt, pars fit quaſi indolens, & ferè nullus apparet dolor, & tunc anguis latet in herba. Si ulcus eſt in inteſtinis tenuibus, tunc dolor eſt magis acutus, quàm ſi exiſtit in craſſis. Anxietas aliquando oritur, & quidem ab intemperie acri, & tunc etiam dolor magis acutus eſt, & punctorius. Præterea proſternuntur vires, ægri ſunt inquieti & anxii, ſitis admodum torquet. Aliquando adeſt febris magis minùs ardens, & tum lingua mucilagine denſè obſidetur, quæ, ſi vehementiùs æſtuat corpus, nigreſcit, & ſicca fit. Tandem procedente affectu, & corroſione progreſſus majores faciente, ac vaſa majora exedente, ſanguis copioſiùs effluit, & ramenta quædam decernuntur, & tum pluribus diſruptis vaſis, & fibrillis inteſtinorum variis in cincinnos reſilientibus, humeros ibi circulariter ſubſiſtere coguntur, unde *inflammatio & gangræna* ſenſim acceleratur. Quo major ergò malignitas, eò atrociora ſunt dicenda vel dicta ſymptomata. Si verò fluxus ſanguineus & purulentus abſque ulla ſtercoris admiſtione obſervatur, ſignificat omnia laborare inteſtina, vel totum ventrem.

§. 5. His ad cognitionem affectionis noſtræ quæ facere videbantur pro inſtituti ratione præmiſſis, reſtat in ea animum devolvere, quæ ætiologiam reſpiciunt. *Veteres* pro cauſa immediata ulcus inteſtinorum agnoſcunt; pro remota humores acres, putrefactos, in inteſtinis genitos, è venis majoribus, è jecore, liene, meſenterio, aliiſque partibus evaſatos, qui facultatem expultricem ſollicitant ad crebriores dejectiones; culpant quoque vel pituitam ſalſam, vel bilem flavam, vel atram ſeu aduſtam. A crudelitatibus frequentibus, acribus vitioſiſque cibis, item à fructibus, & venenis, purgantibus fortioribus affectum hunc etiam oriri haud dubitant. Uno verbo: Ad quaternionem confugiunt. *Cauſa ad mentem Veterum.*

§. 6. Ad mentem *Chemicorum* maximè debetur affectus hic vel ſali reſoluto, quod acquiſita in inteſtinis mordacitate, eadem occulti ignis inſtar urit, & corrodit; vel tartaro reſoluto, eique fæculento, & minùs maturo, per inteſtina pervaganti, vel in ſpecie, juxta Quercetanum, particulis arſenicalibus corroſivis. *Chemicorum Paracelſiſtarum.*

§. 7. *Helmontius* acorem ſuum, aliàs gratum ventriculi nectar, archeum ad iram commoventem incuſat, qui peregrinum ſuum hoſtem inteſtinorum plicis impactum, cedereque renuentem expulſurus, continuò inſurgit, adeſt enim pylori furor, tuncque pylori archeus excandeſcens diſturbat totam œconomiam, hinc fluxus ille ſanguineus, mucoſus, & fibroſus. *Helmontii.*

§. 8. *Williſius* ſuſpicatur ſuccos præſtantiores, ſcilicet nervoſum ac nutritium, ſolidis partibus corporis appoſitos, in dyſenteria à craſi ſua penitus vitiari, quaſi fluorem paſſos deliquari, & in maſſam *Vvilliſii.*

ſan-

ſanguineam redundare, verſus ventriculum atque inteſtina per vaſa cœliaca transferi, indè per arteriarum oſcula transudare. Ac ſi ille particulas acriores non tantùm in primis viis obvias, ſed & particulas degeneres & excernendas propter impeditam diapnoen inculpat, cùm ſic cruoris degeneris recrementa ad inteſtina propellantur, ibidemque viam per apertionem vaſorum cœliacorum quærant, unde oritur affectus hic pernitioſus, & aliquando malignus & contagioſus, de quibus vide ipſum Authorem exactè diſſerentem in c. de *Dyſenteria Londinenſi*.

Sylvii. §. 9. *Sylvius* tribuit cauſam hujus affectus non tantùm bili acriori, & ſucco pancreatico acidiori, à quo exulcerari inteſtina, exedique cum aliis quidem credit, unde aliquando iſtam tum ſanguinis, tum maximè puris excretionem copioſam eſſe; ſed & utplurimum hunc morbum oriri ab humore *acido*, & non à ſola bile corrupta & acriore facta ait. Sal enim lixivum bilis acerrimum factum gangrænam quidem excitare poſſe, vix autem, vel nunquam ulcus. Eſt enim, prout inquit, ulcus acidi, non lixivi, effectus: unde niſi acidus, & quidem acris humor jungatur bili, nunquam orietur Dyſenteria, quam etiam ſolus humor valdè acidus & acer ad inteſtinum delatus producet.

Carteſii. §. 10. *Carteſius* particulas hamatas, cuſpidatas, ſagittataſque humoribus permixtas, & ex meris cubis aptè & convenienter diſpoſitis, & connexis conſtantes, inteſtinorum membranam divellentes, dividentes, perforantes, hinc indè diſpicientes, & ſic ulcus inteſtinorum producentes, prætendit, quæ particulæ in maſſa ſanguinea præexiſtunt, & ad inteſtina ſæpe præcipitantur.

Noſtra opinio de cauſa. §. 11. Noſtro calculo cauſa proxima Dyſenteriæ eſt glandularum & tunicæ interioris inteſtinorum exulceratio cum oſculorum vaſorum ſanguiferorum exeſione & corroſione. Salia illa corroſiva vel cum aere certis miaſmatis, inteſtinis inimicis, referto admittuntur, & mixturam ſanguinis turbando ſequeſtrationem talem extraordinariam in glandulis & tubulis inteſtinalibus inſtituunt; aut in alimentorum in ſtomacho ſubactione extravertuntur, & primò fiſtulam inteſtinalem, poſtea ipſum ſanguinem reliquoſque humores circulantes afficiunt, & eodem agendi modo cum catharticis vehementioribus iſtiuſmodi ludunt dramata; nullam enim exiſtimo dari Dyſenteriam ſine febre. Doctrina hæc de Dyſenteria multum lucis fœneratur ex modo, quo purgantia hypercatharſin producere ſolent, dum inteſtina nimiùm rodunt atque vellicant, ſimili ratione ſal iſtud acre & corroſivum in Dyſenteria vellicat & rodit glandulas inteſtinales, & ad continuam lymphæ excretionem irritat. Sin verò ſimul vaſa quædam ſanguifera lædantur, oritur *Dyſenteria cruenta*, ſin verò lymphatica, tunc *Dyſenteria alba* producitur. *Nos* ergò culpamus hic Gaſteranacis infirmitatem, quem tum externus, tum internus hoſtis fortiter aggreditur, & ferè expugnat; hoſtis eſt vel acriores illæ ſanguinis particulæ ſalinæ, ſalia nempe ſylveſtria, vel minùs ſymbolizantia, imò ſcoriæ ſalinæ ſæpius primis in viis hærentes, & Regi noſtro negotium faceſſentes, vel juxta *Carteſium* cuſpidatæ, vel ad mentem *Vvilliſii* ſulphureo-ſalinæ, vel ſecundum *veteres*, humores bilioſi, pituitoſi, feroſi, vel juxta *Chemicos*, Mercuriales, arſenicales imprimis in maligniore ſpecie, ubi & ſimul petechiæ obſervantur, helleborini, colocynthiaci inteſtinis maximè infeſti, à quibus inteſtinorum fibrillæ vellicantur, lacerantur, & tandem tunica divellitur. Sæpe enim à præcedenti ſanguinis orgaſmo arteriæ & venæ in extremitatibus dilatantur, & franguntur, ut ſanguinem in inteſtina effundant. Acidum corroſivum ſibi imperium rapere hoc in affectu circa inteſtina abſque dubio eſt, unde ulcus illud ſordidum producitur. In Dyſenteria nulla agnoſcuntur inteſtinorum ulcera ceu cauſa morbi, ſed ſpaſmus eſt, qui ſanguinem è vaſis eluctriat vel extorquet, ex qua continua irritatione oritur inflammatio & tandem gangræna, ſicque inteſtina poſt mortem apparent exulcerata, quod phænomenon non eſt cauſa morbi, ſed productum: duos tamen exenteravi Dyſenteria defunctos, in quorum cadaveribus non ulcus ſed totum inteſtinum rectum ſphacelatum inveni. Omnes enim humores hoc peregrino acido ſaturati, erodenti vi ad intimiorem inteſtinorum ſubſtantiam penetrant, glandulas ipſorum dilacerant, erodunt, cruorem educunt, & in fibrillis iſtis orbicularibus ſenſilibus intolerabilem cruciatum inducunt, ut quandoque ſphacelus, & tandem mors ſubſequatur. Facilè ergo hic morbus contagioſus exiſtere poteſt ob miaſmata arſenicalia maligna, h.e. valde corrodentia exhalantia, alteriuſque ſanguineam maſſam inficientia, & ſic diſpoſitionem hanc communicant inteſtinis. Salini enim ſtimuli facilè heterogeneam, & malignam erodendi naturam conquirere poſſunt, qui dein torturas inteſtinis tam feroces imprimere, & ſic tandem totum corpus miaſmate hoc vitioſo beneficio circulationis inquinare poſſunt. Dyſenteria *epidemica* oritur ab aere infecto, ab exhalationibus ſubterraneis. Cauſa procatarctica Dyſenteriæ præcipuè eſt intemperies bilioſa, & aer infectus. Quòd morbus hic contagioſus eſt & epidemicus, in cauſa ſunt miaſmata, ſeu ita figuratæ in aere exiſtentes particulæ, ut corpori inſinuatæ tantum glandulis inteſtinalibus inimicæ & infeſtæ ſint, & ibidem duntaxat tyrannidem ſuam exerceant: ſic etiam in aliis Epidemicis Morbis particulæ in aere aliter conſtitutæ ſunt, & maſſæ ſanguineæ bellum indicunt, quas verò particulas earumque figuras ſpecificè determinare ultra captum hominis eſt.

§. 12. Teneſmus ſæpe hoc in affectu accidit, cujus cauſa proxima efficiens formalis exiſtit ſpirituum in eo provocatorum impetus, cujus cauſa occaſionalis eſt irritatio inteſtini recti, unde hoc irritatum ſpirituum impetu facta ſe contrahit & egeſtionem urget. Fit etiam hic teneſmus per conſenſum, v. gr. in calculo, propter nervos ad renes & inteſtinum rectum ex ramulis plexus meſenterici derivatos. Sic in Domino Bramero (cui jam medicam facio) laborante calculo veſicæ obſervavi, quoties ſcilicet calculus pondere ſui irritationem in urethra inducit, ſtatim eum laborare Teneſmo. Sic & mulieres proximæ partui Teneſmo infeſtantur, ob uterum inteſtino recto incumbentem. Affectus hic ut plurimùm oritur à muco acido & viſcido inteſtinum rectum plùs minùs rodente; hinc in Dyſenteria ſæpiùs excitatur hic affectus, ſic etiam à purgantibus producitur, ut in hæmorrhoidibus cæcis: aſcarides, excoriatio, fiſtulæ internæ quoque hunc affectum efficere poſſunt. Teneſmus ergò eſt continuus ſed fruſtraneus egerendi conatus, ob ſphincteris ani criſpatura, ammuco utplurimum acri excitatus. *Prognoſis.* Periculoſus & acutus eſt affectus, cujus prædictio eſt incerta. Maligna dyſenteria benigna gravior eſt, febrim enim ſibi habet comitem. In longis inteſtinorum difficultatibus cibi faſtidium malum, & cum febre pejus; ſi veluti carunculæ deiiciuntur, lethale eſt, *teſte Hippocrate ſ.* 4. *aphor.* 26. Excrementa ramentoſa quoque pro mortifero ſigno habentur, itidem teſtante noſtro *Coo* 2. *præſ.* 23. Senibus & pueris hic affectus eſt magis pernitioſus, quàm mediæ ætati. Qui cruorem purum fundit, cum continuis & ferè momentaneis ſedibus cum anxietate cordis, ſudore frigido, vigiliis, ſitique intenſis; is mortem prænunciat Medico, ceu nos ſæpius obſervavimus. Si inteſtina tenuia exulcerantur, periculoſius eſt, difficiliùſque quàm craſſa curationem admittunt, quia habent fibrillas nervoſas ſubtiliores, & plura vaſa, quæ ſanguinem profundunt copioſiorem, nec ita facilè uniri poſſunt, imò lethalia ſæpiſſimè ejuſmodi ulcera exiſtunt. Dyſenteria quæ cum vomitu & ſubſequente ſingultu infeſtat ægros, & deterrima & utplurimùm lethalis exiſtit. Lethalem quoque pronunciat Hippocrates Dyſenteriam ab atra bile. Vermes ſæpius per os aſcendiſſe noſtra obſervatione conſtat, & maxi-

& maxima pars eorum mortua eſt. Si ſingultus vel vomitus ſuperveniat, peſſima hedera eſt, nam copiam acredinis indicat, quæ convulſiones efficit. Si ſæpius animo linquunt ægri, vomitus & ſingultus infeſtant ipſos, peſſimum ſignum eſt. Affectus hic aliquando intra quatuordecim dierum ſpatium decurſum ſuum abſolvit, aliquando ad ſex ſeptimanas ſe extendit, & tamen ægri moriuntur. Illa dyſenteria, quæ ſymptomatibus majoribus, cardialgia, febre, appetitu planè proſtrato, petechiis, ſtipatur, majora vitæ pericula minatur. Si vigiliæ adſint, denotat ſanguineam maſſam acredine nimia laborare, ut etiam acrimonia ad capitis membranas perveniat, ubi vellicationes excitando, vigilias inducit. Si mentis alienatio accedat, itidem malum eſt; nam febrem intenſam ſignificat. Si dyſenteria indolens eſt, tunc mali eſt ominis, quia necroſin ſeu gangrænam inteſtinorum, indeque deductam inſenſibilitatem denotat. Apththæ ſupervenientes dyſenteriæ lethale eſt: Si clyſteres injecti ſtatim iterum elabantur, peſſimum eſt ſignum, Quod prognoſin teneſmi concernit, qui per conſenſum fit, abſque periculo eſt: qui verò per Eſſentiam ſubinde ani procidentiam infert, interdum abit in ulcus vel fiſtulam. Sic teſte *Hippocr.* ſi prægnanti ſupervenit teneſmus, abortus cauſa eſt.

Cura Diætetica.

§. 13. Nunc ad ipſam Curationem properabimus. Methodus pro curatione dyſenteriæ inſerviens peragitur 1. Victus ratione. Aer ergo neque calidus nimis, neque nimis frigidus eſſe debet, ſed temperatus. Aer enim nimis calidus bilem, (quæ conſtat juxta *Sylvium* ex multo ſale lixivo, aqua pauca, oleo, & ſpiritu) acriorem reddit, unde ſanguis ſpiculis illis ſalinis refertur, & ſibi viam in inteſtinorum vaſa ſanguifera parat. Volitant nonnunquam in aere miaſmata impura, maligna, ſale volatili, acri conſtantia, unde ſæpius oritur ille morbus, & tunc malignus, & epidemius dicitur, imprimis ubi ſpicula ſalina ad altiorem gradum evehuntur, & quaſi arſenicalia redduntur, quæ maximopere vitanda ſunt. Aer ergo nocet cum particulis ſuis acrioribus ac acidis, ſemel enim inductus peregrinus talis æther, ſuccis noſtris circulantibus junctus ſe inſtar auræ malignæ habet, & effluviis ſuis aliorum adſtantium humores in ſimilem motum rapere valet, ut & non rarò loco noſtri hoc contagium ex ægrorum viſitatione Medici recipiant, hinc a iis inſerviendo conſumimur, quod etiam eheu! expertus eſt Noſter *Vvaldſchmidius* Vir ſeriore *Libitina* dignus, quem etiam nobiſcum luget tota reſpublica literaria, imprimis verò medica. Frigus quoque maximè fugiendum eſt, quia id papillas pyramidales in cute exiſtentes, & excretoria illa copioſiſſima ex glandulis miliaribus cuti ſive ſubſtratis, ſive ſimul intertextis enata conſtringit, & tunc ceſſat non ſenſibilis tranſudatio, ſed inſenſibilis tranſpiratio, obſtructis verò his excretoriis tubulis ſerum in corpore de die in diem augetur, & acrius redditur, quod manifeſtum evadit ex alvi majori lubricitate, occluſione meatuum excretoriorum ſuperveniente; ob id ergò ſedulò danda opera eſt, ut in dyſenteria quacumvis pori, meatuſque cutis, quantum poſſibile, ſerventur aperti, & corpus ad ſudorem continuò blandè diſponatur, quo ipſo haud leviter ſufflaminantur enormes iſtæ alvi dejectiones, ſed ſi febricula ſimul efferveſcat, felici iſta diaphoreſi illa unà exſtinguitur. Aer etiam in ejus cubiculo purgari oportet, ut in peſte fieri ſolet.

Cibus ſit euchymus & εὔπεπτος, qualis eſt cremor ptiſanæ, ova, oryza, juſcula avenacea vel cum lacte cocta, lac enim optimum anti-dyſentericum, vervecina, vitulina, cum endivia, portulaca, &c. ſaturata. Vitetur è contrà ſalſus, crudus, fumo induratus, acidus, imprimis fructus horarii, ut ſunt pruna, poma, & pyra immatura, uvæ, nuces varii generis, legumina, cucumeres, melones, pepones, & id genus alia. Cibus enim & potus vulgares hujus morbi ſunt cauſæ, quæ affectum hunc in cineribus latentem magis in luculentum perducunt incendium, præprimis ubi alimenta æthere nutrita fuerint peregrino, vel maligna aqua & aere; hæc namque ceu in ſinu acrimonia ſingulari acida prædita ineptum pro chylo ſuccum ſuppeditant, qui acrimonia ſua non ſuccum nerveum, ſed & bilem & lympham invertit, acuit & vitioſè contexit, & ſic aptum generat fermentum depravatum pro dyſenteria excitanda. Et hic quoque excludenda ſunt dulcia ſaccharina, quæ occultum in ſinu gerunt acidum, & acre venenum, quæ ſanguinis mixturam fermentando variè turbant, & facilè hunc morbum excitare queunt. Conducit è contrà, ceu diximus, omnis cibus temperatus, & viſcedine balſamica præditus, qualis eſt oryza, hordeum, &c. Potus ſit chalybeatus. Prodeſt & decoctum hordei cum C. C. raſpato, rad. tormentillæ, & cydon. exſiccat. vel decoctum maſtiches, priapi cervi, tauri, imprimis hic conducit potus calidus Caffeæ & Theæ. Ab intemperato frigidæ potu in hoc morbo ſpinæ dorſi contractio & incurvatio obſervata eſt, prout id teſtantur *Eph. Germ. Decur.* II. *A.* 6. *ob* 159. à frigido ergò potu maximopere abſtinendum, ſi enim potus non calidus aſſumatur, ſtatim ægri ſentiunt tormina & alvi excretio major & frequentior eſt. Hinc juſcula decoctionis gallinarum ſæpiùs aſſumpta minùs grata maxime proficua exiſtunt; vel in quibuſdam ſubjectis emulſio amygd. ex aq. chalybeata parata, vel vinum rubrum decocto dilutum, ſed angue pejus fugiendum eſt omne vinum forte & generoſum, ut vinum Hiſpanicum, ſpiritus vini, &c. ab ejuſmodi enim vini nimio uſu, vel abuſu majores & inſolitæ fermentationes & turbationes in ſanguine producuntur, & ſic à majori motu, & turgeſcentia ſanguinis arteriæ & venæ in extremitatibus ſuis magis dilatantur & frangnntur, unde & ſanguis majori in copia in inteſtina effluit, quare hiſce cautiùs mercandum eſt, aliàs ægrum ad orcum detrudes. Quies quoque hic imperanda eſt, motus enim maxime nocet, ut equitatio vel vectio in curru, inde plures enim diem ſuum ſupremum habuere. Somnus enim ſi non ſuccedat, procurandus venit, à motu enim & vigiliis fluxus magis irritatur, ſanguis redditur acrior, & ulcerationes exaſperantur; è contrà à quiete & ſomno fluxiones ſedantur, dolores ſopiuntur, vireſque reficiuntur, ſic ut cum Aetio dici oporteat: *Somnus optimum dyſentericis eſt ſolamen*. Animi paſſiones ſint moderatæ, quippe ab immoderatis ſpiritus impetuoſiores redduntur, & per conſequens ſanguis acrior. Cavendum proinde ab ira, bilem enim, totamque ſanguineam maſſam acriorem ferocioremque reddit. Mens verò ſit hilaris, quantum fieri poteſt, quoniam ab hilaritate ſpiritus animales per nervos blandè feruntur, qui ſanguineam maſſam, alioſque humores blandè & placidè conſervant. Malè ergo faciunt Medici, qui accedentes ſtatim periculum maximum denunciant ægris, illoſque triſtes timidoſque reddunt, unde malum augetur, & ipſis conciliant mortem.

Excreta & Retenta decenti modo ſe habeant neceſſe eſt. Excrementa ergò non ſint varia. Indicat enim humores à ſe invicem diſcedere, quod peſſimum eſt. Æger quoque caveat ſibi à propriis ſuis excrementis. Ipſis fæcibus inſpergi poteſt pulvis ſympatheticus Dygbæi, vel alvum expediat æger ſuper caput mortuum martis vitrioli, quod in perſananda dyſenteria magneticam eamque admirabilem vim habere, & eſſe experimentum D. D. Michaelis in *Miſcellan. Curioſ* refert.

§. 14. Hiſce de hujus affectus diæta præmiſſis, proximum nunc eſt, ut methodum, qua hujus morbi curatio ſit inſtituenda, rite deſcribamus.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

A *Veteribus* ergò incipiendum eſt, quorum methodus curativa eſt ſequens: A principio, fluxum inhibendum non eſſe cum Neotericis ſtatuunt, ſed ante omnia corporis purgationem inſtituunt, clyſteribus imprimis inteſtina lavant, & quidem ab initio iniiciunt clyſteres abſtergentes, acriorum humorum vim temperantes, dein adſtringentes, & tandem addunt ea medicamenta, quæ conſolidare, cicatricemque

que inducere apta nata ſunt. Formulas hic apponere non libet, quia Practicorum libri his ſatis ſuperque referti ſunt. *Vacuantia* quoque per os exhibent, qualia ſunt Rhabarbarum, tamarindi, myrobalani, ſyrupus roſarum ſolutivus, de cichorio cum rhabarbaro &c. Poſt hæc *Avertentibus* utuntur, v. gr. Ven. ſectione, frictionibus, ligaturis, balneis, &c. Tandem curam *ſiſtentibus fluorem, & corroborantibus ventriculum ac inteſtina* concludunt. Et quia numerus adſtringentium millenarium excedit, nolumus omnia apponere præter experientia confirmata, quæ inferiùs ex noſtra criſi quilibet videre poterit. Externa quoque varia imperant, ſacculos ex variis herbis, & radicibus adſtringentibus ventri imponunt; varia parant linimenta, cerata, cataplaſmata adſtringentia, ventriculum quoque, cùm per conſenſum inteſtini labefactetur, imò ſæpe ortum præbeat, muniendum præcipiunt. Symptomata quoque haud negligenda volunt. Dolorem ergo leniunt anodynis, hiſce nihil juvantibus ad opiata, philonium Romanum ſcilicet, pilul. de cynogloſſa, req. Nicolai, Theriacam confugiunt. Sitim ſedant julapiis ex ſucco granatorum, *ribium* acid. &c. paratis.

Paracelſiſtarum. §. 15. *Chemici* egregia poſſident medicamenta, hoc in morbo probatiſſima, methodum ſeq. obſervantes, ab initio ſcilicet non purgantibus, ſed diaphoreticis eum aggrediuntur, putant enim in dyſenteria ſemper aliquid venenati ſubeſſe, potum ergo peſtilentialem parant, aquam theriacalem propinant, poſt expulſionem veneni, confortativum & conſtrictivum exhibent, & quidem ex croco Mart. corall. terra ſigill. hæmatit. plantag. burſ. paſtor. paratum. Summum tamen confortativum quærunt in auro, & laudano perlato, oleo Mart. theriaca, mumia; Tincturam corallorum & ſmaragdi aliis præferunt, nec contemnunt omnia illa medicamenta, quæ ex Vitriolo & ex Marte deſumuntur, qualia ſunt ſulphur Vitrioli anodynum, tartar. Sol. Tinctura Martis adſtringens, crocus Mart. panacæa Solaris Wildeganſii, & ſexcenta alia, quæ hinc inde proſtant.

Helmontii. §. 16. *Helmontius* commendat cruorem, ſeu coagulum leporis, qui furorem Archei mitigat, ut & ungulam equi, ſed non luxuriantis, aliàs maximè noceret; hunc quoque furorem pylori ſedare putat vitella ovorum durorum, vel verum laudanum abſque opio. Hunc furorem & placare contendit Rhabarbarum, vinum cydoniatum, granatorum, Aq. chalyb. pane toſto & N. M. commixtam, emulſiones, opiata, clyſteres ex lacte chalybeato, &c. Externè verò pro more magnis laudibus effert rete caſtrati in oleo roſato frixum & applicatum.

Willisii. §. 17. *Williſii* methodus medendi eſt ſequens: Ab initio fluxum paulò ſiſtit, & moderat, ſequenti vel ſimili medicamine.

♃. *Conſerv. roſar. rubr. vitriolat.* ℥ij.
Theriac. Androm. ℥j.
Pulv. radic. tormentill.
Contrayerv.
Margarit.
Corall. ppt. ana ʒj.
Syrup. è roſis ſ. q. F. Confectio.

Sumat æger 4. vel 5. hora quantitatem nucis caſtaneæ ſuperbibendo julapii ſequentis ℥iij.

♃. *Aq. menth.*
Meliſſ.
Cinnamom.
Hordei ana ℥iiij.
Theriacal. ℥ij.
Margarit. ʒj.
Sacchari ℥j. *M.*

Vel ſequenti utitur:

♃. *Theriac. Androm.* ʒj.
Laudani liquid. cydoniati gr. xv.
F. Bolus hora ſomni ſumendus.

Poſt diem unum aut alterum patiens aſſumat potionem purgantem & adſtrictoriam.

♃. *Rhabarb. opt.* ʒij.
Myrobalan. citrin. ʒjß.
Santal. rubr.
Cinnamom. ana ℈j.
F. Infuſio per noctem in Aq. plantagin. & cinnamomi hord. ana q. ſ. F. expreſſio fortis, cui add.
Aq. cinnamom. ℥ijß.
F. Hauſtus.

Singulis veſpertinis horis N. Author ſatis magnam laudani opiati doſin exhibet, nec unquam dyſenterico cuipiam medicamentum hoc obfuiſſe novit, ſive quod medicamenti vis narcotica à ventriculi ſucco acidiori perdometur, & quaſi cicuretur, ſeu potiùs, quod particulæ ejus, ad ſanguinem tranſmiſſæ, deinde rurſus, quò minùs cerebrum officiant, cum ſedibus cruentis citò eliminentur, ceu ipſe loquitur in *Dyſenteria Londinenſi pag. m.* 79.

Pulveres quoque varios ipſe laudibus extollit ex variis adſtringentibus & confortantibus paratos, quorum formulas apud ipſum videre licet. Ad ſedanda inteſtinorum tormina, & eroſiones ſanandas, enemata ipſi crebro in uſu ſolent eſſe, ex. gr.

♃. *Decoct. ſumm. hyperic. c. ped. vervec. aut meſenter. ovin.* ℥viij.
Theriac. Androm. ʒij.
Ol. hyperici ℥jß.
M.

Reliqua videri poſſunt apud Auctorem in ſæpius dicto tractatu de Dyſenteria Londinenſi.

§. 18. *Sylvius* curationem hujus affectus conſiſtere *Sylvii.* putat in humorum peccantium correctione & evacuatione, ulceris mundatione, vaſorum, ulceriſque conſolidatione, nimiique fluxus adſtrictione. Inter remedia acrimoniam ſalinam & acidam temperantia magni facit ſalia volatilia oleoſa, acrimoniam acidam temperantia, & ratione olei bilis acrimoniam obtundentia, in quem finem commendat emulſiones ex ſemin. papaver. 4. frigid. major. c. aqua ſtillatitia paratas. Acrimonia parum correcta eandem educendam ſuadet per purgans ex Rhabarbaro parùm torrefacto, & quantitate parva h. e. ad ʒß. vel j. exhibitum, quo finita illa evacuatione reddatur alvus tantillum adſtrictior. Pro re nata & rhabarbaro addi vel mechoacanna, vel gialappa, & cum diaſcordio in forma boli exhiberi poteſt; vel in infuſ. aq. plantagin. c. ſyrup. roſarum ſolutivo. Dein conducunt & medicamenta acidum concentrantia, & abſorbentia, ut ſunt, corallia, margaritæ, oculi Canc. creta; Item ad eroſa inteſtina, & vaſa citiùs conſolidanda ſanguinem ſuadet draconis, lapid. hæmatit. Eroſorum inteſtinorum abſterſionem & conſolidationem inſtituit per enemata ex lacte bubulo, terebinthina Veneta, ovi vitello, & melle roſato parata, quæ ſæpius iniicienda eſſe præcipit. In quem finem & Theriaca recens, & imprimis Diaſcordium Authoris, quod in minore quantitate aſſumitur, efficacia exiſtunt medicamina. Dein ad ulceris conſolidationem Balſamum Peruvianum, balſamum ſulphuris aniſatum, vel ſuccinatum, vel terebinthinam aliis præfert. Opiata hic quoque in doloribus pertinaciſſimis, & urgentibus intrepidè adhibenda jubet. Varia etiam externa tum linimenta, tum cataplaſmata ex paregoricis anodynis adſtringentibus haud negligenda vult.

§. 19. Ex *Carteſii* principiis morbus hic facili mar- *Carteſianorum.* te curari poteſt per humores acres temperantia & evacuantia. Ante omnia ergò exhibeatur Rhabarbarum, & quidem ad ℈j. & in ejus uſu aliquandiu continuandum, nam id poſt lenem purgationem modicè adſtringit. Utendum tamen ſimul emollientibus, lenientibus, & fermentationem juvantibus. Ut humores leniantur, prodeſt decoctum hordei excorticati copioſè quidem aſſumptum, cui decocto admiſceri poſſunt gummi tragacanthæ, Arabicum, vel rhabarbarum toſtum. Sequens bolus uſui eſſe poteſt.

♃. *The-*

℞ Theriac. recent. ʒ j.
Cui mox add. laudan. op. gr. j.
Mox camphor. gr. iij.
F. Bolus.

Poſtea lenia adſtringentia adhibenda ſunt, ut ſunt miva cydoniorum, conſerv. roſar. &c.

℞ Conſerv. roſar. ℥ iij.
Diacydon. ſimpl. ℥ ij.
N. M. condit. ʒ j.
Specier. diarrhod. Abb. ʒ ß.
C. ſyr. coralliorum F. Conditum.

De quo ſumatur ſæpiſſime ad quantitatem nucis moſchatæ.

Corallia hic etiam proſunt, quia fermentationes ſanguinis reſtituunt.

Inter externa varia emollientia, & adſtringentia in uſum trahi poſſunt, quæ nos abunde inferiùs tradituri ſumus.

Noſtra curandi methodus.

§. 20. Nos tyranno huic ab initio obviam imus purgante medicamento, niſi hoſtis clam & ſubdolè ingruat, tunc potiùs ſudorifera, & alexipharmaca exhibere ſolemus. In initio hujus morbi noſtra ſententia ſedulo obſervandum eſt, quòd non ſit nimis adſtringendum, priuſquam acres particulæ, humoribus permixtæ evacuatæ & bene temperatæ exiſtant, aliàs adſtrictionem fruſtra tentabis. Adſtringentia enim tum non feriunt ſcopum, ſed natura circulans ſatis adſtringet, cùm à materia acri immunis facta eſt, quod heterogeneum debet neceſſariò evacuari, aliàs Gaſteranax noſter planè opprimeretur, & ſic æger poſtea à re cidiva moreretur. Nec etiam purgantia validiora exhibenda ſunt, quia inde omnia deteriora redduntur; cautè ergò cum his mercandum eſt: meliùs enim hi faciunt qui omiſſis iis, ſtatim ſpirituum animalium impetum ſiſtunt, ac tormina ſedant. Quod ſi clyſter placeat, ſit in parva quantitate, & ex terebinthinatis paratus; ex. gr.

℞ Lact. chalyb. ℥ vj.
Terebinth. c. ovi vitell. ſolut. ʒ ß.
Mell. roſat. ℥ vj.
M. pro clyſtere.

Rhabarbarum ergò, ubi nulla malignitas eſt, in principio morbi exhiberi poteſt; ſæpius in forma ſolida ad ʒ ß. exhibere (quod poſt lenem purgationem parùm adſtringit) vel pro re nata, ſi ſimul magna ſeri quantitas adfuerit, parum mechoacannæ, vel pulveris jalappii magno cum emolumento adjicere ſoleo. In pueris & infantibus ſyrup. de cichorio c. rhabarbaro conducet adjecta aqua cinnamomi. Injicimus aliquando quoque clyſterem abſtergentem ex decocto hordei cum ſeminibus plantaginis, & conſerva roſarum addito ovi vitello. Enemata tamen niſi in Dyſenteria benigna, ubi malum eſt in craſſis inteſtinis, vel ubi in fine & declinatione morbi conſolidatio neceſſaria requiritur, & reſtitans acrimonia temperanda venit; in principio verò exhibita, ceu peregrinum quid & ſtimulans, ſtimulo jam in inteſtinis præſenti, juncta malum augere & exaſperare valent, pro re nata. Deinde ſubſequente die ſyrup. roſar. ſolutiv. c. rhabarbaro additis Rhei aqua plantaginis irroratis ſcrupulo dimidio vel integro. Caſſelanæ noſtræ officinæ habent ſequentem pulverem:

℞ Rhabarb. modicè toſti ʒ vj.
Mechoacann.
Myrobalan. chebul. toſt. ana ʒ ß.
N. Moſchatæ ℈ iv.
Macis ℈ ij.
M. F. pulvis. Doſis ʒ j.

Abacto & deterſo hoſte ad antidyſenterica (quæ ſæpè ſtatim in initio abſque præmiſſis purgantibus exhibere ſoleo) me transfero & quidem talia, quæ diaphoretica, attenuante & aperiente vi, humoribus circulantibus aliis impeditis, & ſuum ad inteſtina motum dirigentibus vias ordinarias commonſtrant rurſus, quantum enim conducat corpus calidum & blando madore irroratum conſervare, præſertim pedes, experiuntur Dyſenterici: & ſimul ad mitigantia progredimur. Inter quæ excellunt varia opiata, terrea, ſubacida, teſtacea, chalybeata, glutinoſa. Nonnullas ex his medicamentorum formulas in juniorum gratiam annectere libet: quibus medicamentis (abſit jactantia dicto) ſæpiſſime hoſtem profligavimus, imprimis hoc unico plus centum graſſante lue feliciter curavimus, *oleo ſcilicet amygdalarum dulc.* ſine igne expreſſo, & cum ſucco citri commixto, ſæpiùs de die aſſumpto, & per aliquot dies continuato, præmiſſo tamen rhabarbaro toſto. Ab initio ergò ſpaſmodica vellicatio inteſtinorum fibrillarum ante omnia ſiſtenda, quod obtinetur per opiata, Eſſent. bezoard. cum anodyna mixtam.

Ex opiatis ſequenti feliciter uſi ſumus:

℞ Conſerv. roſar. antiq. ℥ ij.
Theriacæ Androm. ʒ j.
Diacydon. ſimpl. ʒ j ß.
Spec. diarrhod. Abb. ʒ ß.
C. ſ. q. ſyrup. acetoſit. citr. M.

Vel ex decocto ſemin. plantag. in aqua hordei emulſio amygdal. dulc. & ſemin. 4. frigid. major. paretur.

Alii panem toſtum irrorant aceto roſaceo, & adſpergunt pulverem N. M. menthæ, maſtich. roſar. rubrar. ana ℈ ß. camphoræ gr. iij. & externè applicant.

Alii commendant cryſtallum per ſe, quia per ejus poros fluit materia quædam ætherea, quæ fermentationes ſanguinis reſtituit: inter ſpecifica recenſentur priapus Cervi, Tauri ac Ceti, quæ uſurpantur ut plurimùm in forma ſicca, ad ʒ j. propinanda, vel fiat gelatina vel decoctum, ex. gr.

℞ Decoct. priap. ceti ℔ ij.
Syr. corallor. ℥ ij.
Aqu. cinamom.
M.

Aliis in hunc finem placet lapid. bezoar. orientalis, & unicornu foſſil. C. C. ſ. ign. ppt. pulv. noſt. bezoart. corall. rubr. &c. quæ omnia inſigni dulcificante abſorbente prædita ſunt, quo in inteſtinis latitantes humores acres corrodentes infringere queant, & his ceu univerſale in hoc malo ſemper opium combinetur præcipuè noctu, ubi ordinariè exaſperari ſolet Dyſenteria. Neque verò iniquæ ab aliis de opio factæ commendationes hic attendantur, cùm tutum ejus & præſtantem uſum experiantur hodie omnes Medici; Sequens quoque conditum conducit:

℞ Conſerv. roſ. ℥ ij.
Theriac. Andr. ʒ ß.
Pulv. Tormentill.
Contrayerv.
Margarit. ppt.
Corall. ppt. ana ʒ ß.
C. Syr. papav. err. q. ſ.

Maximum commodum præſtitit, interpoſito lacte cum ſacch. roſat & ovi vitell.

Certum enim eſt ſolis ſudoriferis hunc affectum curari poſſe, ceu factum eſt in Hungaria in obſidione Neuhauſel, ubi ferè nemo militum hoc morbo qui tunc temporis in caſtris graſſabatur, exſtinctus fuit. Eſto formula:

℞ Aqu. card. bened.
Panis ana ℥ j ß.
Mixt. ſimpl. ℈ j.
Theriac. Andr. ʒ j.
M. D.

Sal enim acre peccat in Dyſentericis, quo per poros cutis & per ſudorem evacuato, neceſſariè ab inteſtinis divertitur, hinc Dyſenterici poſt ſudorem pruritum in cute ſentiunt, ceu pluries in noſtris ægris obſervavimus. Aliis placet extracti coralliorum ℈ ß. cum aqua plantaginis.

Emulſio ſequens exoptati uſus ſæpius fuit:

℞ Semin. 4. frigid. major. ana ʒ ij.
Papaver. alb. ʒ iij.
Plantagin. ʒ j.
Amygdal. dulc. ʒ j.
C. Aqu. cydoniorum ex ſucco,
Fol. quercus,

Plantagin. ana ℥ ij.
F. Emulſio, add.
Terræ ſigillat. ʒ ß.
Aqu. cinnamom. ℥ j.
Mivæ cydonior. ℥ ß.
M. pro aliquot vicibus.

Ad magis adſtringendum (in quo tamen cautiùs mercandum) faciunt crocus Martis adſtringens, aut Cap. mort. hæmatit. aut terra ſigillata quævis, quia aliquid metalli in ſe continet, quo deobſtruit, & leniter adſtringit, imprimis illa conducet, ubi ſimul aliquid maligni ſuberit. Flores Martis etiam conferunt, è lapide hæmatit. ope ſal. armoniac. præparati, nam cum adſtrictione quadam temperant & ſimul aperiunt. Ol. Balſami Peruviani internè ad guttas 5. vel 9. in brodio avenaceo mane, & veſperi exhibitum egregium certè eſt remedium, cum & toti abdomini calidè imponatur linteum in ſpirit. vini camph. imbutum.

Ad conſolidandum & mitigandum ſeq. vel ſimile enema injici poteſt, imprimis declinante jam morbo.

♃. *Flor. hyperici,*
Balauſtior.
Herb. ſanicul.
Plantagin.
Conſolid. ana m. j.
Radic. biſtortæ ℥ j.
Coq. in ſ. q. aqu. chalyb. vel lactis chalybeati addito ſevo hircino.

Succum cancrorum fluviatilium tam in clyſteribus, quàm in juſculis commendat *Celeb. Francus.* P.P. quo vix dari contra gangrænam in inteſtinis remedium aptius & alii contendunt. Vel ſi magis glutinare velis, ſume decoctum capit. & ped. vervec. terebint. Venet. cum vitello ov. ſolut. balſam. Peruvian.

Et ſi dolores valde urgeant, gr j. vel ij. laudani opiati clyſteribus indi poſſunt, ultrà verò non adſcendendum. Novimus enim exemplum cujuſdam, qui à pharmacopœo aſſumpſit clyſterem, in quo opii Thebaici ℈ j. ſolutus erat, à quo ſtatim æger apoplecticus moriebatur. Nec olea conveniunt in clyſteribus, quia multum acidi in ſinu gerunt; nec ſalina: optimè verò additur clyſteribus gutta balſam. ſulphuris aniſati, vel ol. balſ. Peruv. Sudorifera tamen ſemper interponenda ſunt, & quidem bezoartica, item camphorata, nam ſemper aliquid maligni hoc in affectu ſuſpicatus ſum.

Vel ♃. *Laudan. opiat.*
Theriac. cœleſt. ana gr. j.
Extr. tormentill. gr. iv.
M. F. pilulæ pro doſi veſpertina.

Inter quæ excellunt Tinctura bezoartica, Mixtura ſimplex & camphorata cum opio &c. Bezoarticis autem malignitatis vires franguntur, ſanguis nitori ſuo reſtituitur, humorum acrimonia abſorbetur atque corrigitur, fermentum quoque peregrinum quodvis per inſenſibilem tranſpirationem abigitur, febris ipſa & contagium cum radice tollitur, & tandem penitus exſtirpatur, uno verbo, totum regnum priſtinæ libertati reſtituitur. Si ergo æger facta frequenti dejectione levamen aliquod ſentiat, inſiſtendum eſt ſolis alexipharmacis, ex. gr. pulvere bezoartico pretioſo, Pannonico rub. cordial. pretioſ. pulv. bezoartico Wedelii, Hoffmanni. Tinctura bezoartica cum anodyna eſſentia commixta mira præſtare, credas experto Roberto; ſic enim miaſmata maligna diſcutiuntur, & acrimonia humorum ſopitur. In quem finem conducet lac, quod cum farina avenacea torrefacta coctum optimum eſt remedium nutriens.

Hinc laboranti Dyſenterico & tantùm non prognoſtico, relicto ægro ab alio Medico, propinatur pulvis anodynus, labitur in ſomnum æger, & viſcido ſudore madet, liberatur brevi ad ſtuporem Medici prioris, ceu teſtatur *Cl. Wedelius.*

In indolentibus dyſentericis cautè cum opiatis procedendum eſt. Tantæ ſæpe pertinaciæ eſt venenum dyſentericum, ut neque in M. S. ſubigi potuerit, neque in mammis emendetur, ſed quandoque per lac tenellis communicatur; hinc Dyſenteriæ tractandæ ſunt ut febres continuæ & malignæ. Hoc enim in caſu Bezoarticorum vis fortior eſſe debet, quod experientia triſti obſervavimus in Conſiliario Naſſovico, Dño B. qui ab acidulis Svvalbacenſibus in dyſenteriam incidebat indolentem, & à Pharmacopœo, in quem fiduciam maximam ponebat, aſſumpſit mixturam, laudano opiato forſan in magna doſi commixtam, ſicque altero die æternam quietem in Deo nactus eſt. Confer *Ann. 2. Ephemerid. German.* Et hic valet illud: *Carere omni ſenſu doloris miſerius eſt, quàm dolere.* Conſule & hoc in caſu *Minadoum, Doctorem Patavinum*, qui obſervavit omnes illos Dyſentericos, quibus conſilio Medici opium exhibitum fuit, ſupremum obiiſſe diem. Addit rationem *Hoffmannus* de Uſu & Abuſu Medicamentorum Chymicorum p. 30. quòd ſcilicet ulcera inteſtinorum ab opio putridiora & ſordidiora reddantur. Sed ut verum fateamur, cum *Williſio* & *Wedelio*, qui quadringentos dyſentericos opiatis ſe curaſſe ſanctè teſtatur in *Opiolog p. 122.* intrepidè ſtatuimus, ſine opiatis vix ullam veram dyſenteriam commodè curari poſſe, & oleum & operam cum aliis adſtringentibus perdi, hæc autem debent cum bezoarticis tum volatilibus in principio ſeu medio potius, tum fixioribus in fine miſceri. Quòd ſi quis authoritatem deſiderat, legat *Bactium* in notis ad cap. 4. *Garz. ab Horto. Horſtii conſil. dyſenter. c. 3.* Illuſtris *Boyleus* ſolebat Rhabarbarum cum grano uno laudani opiati exhibere, tum enemata ex lacte bubulo. *Burrhus* in epiſtola ad *Bartholinum* teſtatur in dyſentericis nullum eſſe præſentius remedium aqua roſarum, in qua aurum aliquoties fuerit extinctum.

Ubi corroborandum, omnibus hic palmam eripit famoſus ille liquor ſtypticus, non ex vitriolo, quod falsò quidam perſuaſum habent, ſed ex terra Martiali aqua magnetica impraegnata paratus, prout optimè novit Excellent. D. D. *Vvaldſchmidius in Fundament. Medicinæ ad mentem Neotericorum delineatis.*

Caſſellanorum pulvis dyſentericus ſtypticus eſt ſequens:

♃. *Panis ſambuc.*
Radic. tormentill. ana ℥ ij.
Bol. Armen.
Terræ ſigill.
Lapid. ſmaragd. ppt. ana ℥ ß.
N. M. ʒ ij.
C. C. ſine igne ppt. ʒ iij.
M. F. pulvis ſubtilis.

Mœbius hunc pulverem dyſentericum ſuadet.

♃. *Pulv. lapid. hæmat. ʒ j.*
C. C. c. Antimon. uſt.
Croci Martis ana ℥ ß.
Magiſter. corallior. cum ſucc. citri fact. ʒ j.
Modull. lapid. ʒ j ß.
M. F. pulvis. Doſis ℈ j.

Sed cautè adſtringentibus, ceu ſæpiùs dictum eſt, incedendum, & ſunto blanda, ut Tinct. roſar. terr. Japon. quæ in omnibus fluxionibus præſtans eſt. Purgantia quoque ceu dictum hic exulent, hæc enim nec ab ulcere, nec ab inflammatione, nec à turbata ſanguinis mixtione indicantur; cùm è contra ſudorifera hic omnibus ex aſſe ſatisfaciant, & horis veſpertinis & nocturnis mitiora anodyna, & opiata interponenda erunt, quo acre id vellicans temperetur, in quo conſiſtit totius curationis cardo. In fine morbi pro appetito reducendo detur ſequens vel ſimile:

♃. *Elix. Roman.*
Aromatic. ana ʒ ij.
Tinct. lap. hæmatit. gt. xx.
M. doſ. gutt. 20. vel plures ante quemvis paſtum.

Et ſi

Et ſi malignitas adſit, addit ſpolia ſerpentum. Alii hepar ſerpentum & viperarum, meliùs verò pulv. bezoart. & anglic. ex his paratum remedium. Sequens quoque optimum eſt. ♃. Aqu. fol. quercus, plantag. menth. ana ℥j. ſpirit. maſtich Tinct. terr. Japon. ana ʒj. tinct. roſar. ℥iij. eſſent. hyper. ℈j. ſpirit. cydon. ʒß. terr. ſigill. ℈j. ſyr. de cydon ʒiij. M.d. cochleatim. Nos ſpiritum terræ ſigillatæ reliquis medicamentis addendum ſuademus. In Cardialgia Dyſenterica ob ſal roſivum & circa ſtomachi orificium ſibi rapiens imperium obtundendum, nil meliùs conducit quàm pulvis concharum cum oleo caryophyll. remixtus. Medicamenta Catechica cum Tinct. bezoart. Eſſent. carminat. anodyn. remixta ſæpe totam in Dyſentericis implent paginam.

Tinctura quoque Catechu, ejuſque terra mortua conducet. Inter Empirica infinita recenſentur, ex pluribus pauca ſunto, uſnea Cran. humani, dens hippopotami, unicorn. verum, ſangu. lepor. ſanguis agni, ungul. equina, album græcum, uva quercina, viſcus quercin. pulvis granorum actes, quæ ab authoribus pro ſpecificis hoc in morbo habentur.

Alii commendant cydonium cum cera & gummi Arabico repletum & ſic comeſtum, alii ſaccharum Saturni laudant. Lac in quo radices ſymph. coctæ fuerunt & chalybs exſtinct. Balſam. ſulphuris terebinth. & aniſ. item balſ. Peruvian. cum vit. ovi exhibit. maxima laude extolluntur à pluribus, ut & vulneraria. Tinct. corallorum cum cera egregii uſus eſt: ut & pilul. diaſcord. Sylv. Iunioribus coronidis loco pilulas meas antidyſentericas quovis tempore uſurpandas communico, hæ enim mihi præ aliis ſatisfecerunt prout in mille dyſentericis obſervavi.

♃. *Theriac. cœleſt. gr.* xiij.
Extr. tormentill.
Contrayerv. ana ℈j.
Laudan. opiat. parac. gr. viij.
Ol. N. M. ſtill. gt. v.

M.f. Maſſa, formentur pilulæ pondere gr. j. dentur pro re nata, & ætatis ratione, adultiori doſis eſt 6. vel 7. in vehiculo appropriato. Mihi in uſu ſunt ſequentes formulæ.

♃. *Pulv. cordial. pret. n.* ʒij.
Extr. opii gr. iv.

M.f. pulv. detur cuſpidatim per vices.

♃. *Tinct. bezoart.*
Eſſent. anodyn.
Tinct. corallior. ana ʒ. ij.
M. d. guttatim.

Externa topica torminibus dicata & paregorica habent etiam ſuum uſum. Varia commendantur ab authoribus: ſelectiora & probatiora hic afferemus.

Theriac. Andromachi ℥ß. Vitriol. Martis imponatur umbilico, ex commendatione *And. Keſleri Crollius* & *Agricola* terram ſigillatam admiſcent. Nos & Theriacam cœleſtem vel laudanum op. umbilico indimus.

Aliqui ſequens ſumunt:

♃. *panis toſti, &* aceto roſaceo
q. ſ. irrorat. &c.
Venter foveatur.

Brunnerus in Conſiliis Medicis laudat externè Cataplaſma ex mica panis, & rad. tormentillæ in vino aut aceto ad pultis conſiſtentiam coctis.

Mixtura quoque noſtra balſamica ex ſuccolada &c. ventriculo impoſita conducet, quia is ſæpe per conſenſum compatitur. Sacculus ex fol. quercus, furfur. fl. chamomill. verbaſc. conducet: Vel El. diaſcord. cum Theriaca toti abdomini imponatur: vel ſpirit. vin. camphorat. Matrical. cum linteis abdomini calidè applicetur.

Borellus magni facit pinguedinem anſerinam plantis pedum applicandam. Valde adſtringit quoque Emplaſtrum de bolo, cui aliquid martiale ineſt, toti abdomini applicandum.

Tormina ſedabit omentum arietinum, vel vitulinum recens, & adhuc calens, abdomini impoſitum. Hic & prodeſt Principis Ruperti unguentum ex linaria, & oleo Momordicæ paratum, quo np. ſpina dorſi inungenda. Sacculi ex herbis paregoricis, aliiſque pro re nata abdomini imponantur. Suffitus quoque ex raſ. C.C. ex ZZ. ex ſuccino magni penditur.

Quod ſi teneſmus urgeat, præter ſuffimentum de verbaſco Mynſichti, pulvis probatiſſimus Wedelii ex C.C. uſto, maſtich. ſubtiliſſimè pulveriſat. &c. proderit, & unguentum non ſatis laudandum ex butyro non ſalito cum alcohol lapid. ſciſſilis, quo pars recti inteſtini illinatur, unde ſtatim acrimonia cum doloribus ceſſat. Inteſtinum quoque rectum, foveatur lacte calido; & de cætero medicamentorum præſtantiſſimum PRECES frequentiſſimè adhibeantur.

CAPUT VI.

DE PASSIONE ILIACA.

§. I.

Affectus hic dicitur Iliacus, vel εἰλεὸς, vel à parte affecta, inteſtino ſcilicet ileo, vel à ſymptomate ἀπὸ τοῦ εἰλεῖν vertendo ſeu volvendo, quia creditur in hoc morbo inteſtina obvolvi. Dicitur quoque *Chordapſus*, quod Chordarum expanſionem ſignificat, à ſimilitudine, quia ſi manus abdomini adplicetur, inſtar chordæ expanſum videtur: Aliis *Volvulus* dicitur; aliis *Convolvulus* à tortura inteſtini. Quibuſdam vomitus ſtercoris audit. Alii malum inteſtini tenujoris vocant. Nonnullis audit Acutum tormentum, colicæ augmentum. Barbaram ſectantes Medicinam, vulgus, ipſum nuncupat *Miſerere mei*, ob inſignem & acutiſſimum dolorem, & quod commiſeratione dignum ſit malum, ut adeò non immeritò hoc afflicti morbo Miſerere mei clamitent.

Definitur verò hic affectus, quòd ſit dolor acerbiſſimus tenujorum inteſtinorum cum obſtructione alvi pertinaciſſima, fæcum vero per vomitum ejectione moleſtiſſima, non tantùm ab anguſtatione inteſtinorum, ſed & eorundem convulſione, & ferè totali internecione noſtri Regis, ortus. Unde rectè refert *Braſſavolus*, quod ad 22. annos in ſua praxi nondum viderit ileum abſque vomitu. Vel deſcribitur, quòd ſit fibrarum ab ano ad gulam uſque convulſio, qua contenta inteſtinalia per vomitum rejiciuntur, cum maximo ventris dolore, vomitu & febre. Aut eſt perverſio motus periſtaltici inteſtinorum, oborta ab inflammatione aut nimia diſtenſione fibrarum inteſtinalium. *Deſcriptio.*

Diſtinguitur vulgò Colicus dolor ab Iliaco, quòd in Colica inteſtina craſſa, in hoc verò tenuja afficiantur. Nos exiſtimamus hunc morbum æquè in tenuibus ac craſſis inteſtinis generari poſſe, quia in omnibus convulſio illa fieri, & ſic motus ille periſtalticus inverti poteſt. Partes enim illæ dotatæ ſunt nimiis convolutionibus atque anfractibus, & motum quendam peculiarem inteſtinorum periſtalticum inveniunt, quò quod aliàs quieſceret, ope ſpirituum animalium in fibras has inteſtinorum *influentium* promovetur, &, quod inutile eſt, expellitur, qui motus fit mediantibus fibris (quas unaquæque tunica abundantes poſſidet) quod in aperto vivo alicujus animantis abdomine oculis conſpici poteſt, & ſæpius hos motus cum delectatione obſervavi in cochleis, ſeu limacibus terra repentibus. Inteſtina ergo *undanti* quodam motu hirudinum, lumbricorum, aliorumque reptilium inſtar cieri videntur, imò vivis in ipſis animalibus à me diſſectis ſæpiſſime vidi ea undoſo quodam motu ſeſe contorquere, tanquam circumdato annu- *Diviſio.*

lo ſtrictiore chylum & excrementa ad inferiora promovere: Similem quoque motum uteris ſcrotiſque animalium, præſertim quoque ventriculo eorum, adſcribit *Thomas Cornelius Conſentinus progymn. 6. de nutricatione p. m. 234.* his verbis: Similem pariter motum deprehendere licet in uteris ſcrotiſque animalium, ſed nuſquam magis quàm in ventriculo elucet hic motus, qui tametſi forinſecus aliquando ſit obſcurior, at nihilominus interiore parte non ratione tantùm concipitur, verùm ipſis quoque oculis conſpicitur. Nam diſſecto confeſtim animalis ventriculo percipitur crebra ac multiformis motio, ratio eſt hujus motus tremuli, quòd ſpiritus animales adhuc in fibris ſubſiſtant, & ad fugam jam ſeſe conferant, unde remanet adhuc motus hic tremulus, quem & obſervare licet in recens mactatorum boum vel aliorum animalium abſciſſis capitibus, ubi fibrillæ interiores colli adhuc ad motum cientur, quod & in homine decollato vidi. Quæ tanquam ſcitu neceſſaria præmittere voluimus, ut meliùs cauſa hujus affectus appareret, de qua inferius ex profeſſo agemus. Tres autem Iliaci ſpecies Practici agnoſcunt, nimirum quòd alius ſit *ſtercoralis*, ortum habens à ſtercoribus, & cibi ſuperfluitatibus, quæ per alvum excerni debent: alius *humoralis*, qui fit ab humore craſſo & viſcido infixo, vel acri & mordace erodente: alius *flatulentus*, qui oritur à flatibus concluſis, motu violento exitum quærentibus. Alius eſt *eſſentialis* à cauſis in inteſtinis genitis; alius *Symptomaticus*, qui alios inſequitur morbos: alius *periodicus*, tertio vel alio certo die recurrens. Quæ omnia ſequens caſus aliquo modo declarabit.

Caſus. §. 2. Dum Deciis Principiſſæ Naſſoviæ, natæ Principi Aurelìacenſi, medicinam feci, occurrit in praxi mea in Virgine nobiliſſima N. P. dicta, quæ jam multis abhinc menſibus obſtructione alvi, teneſmo & hyſtericis inſultibus vexata abſque dubio ob mœrorem inſuetum propter obitum ſui ſponſi in caſtris prope Trajectum ad Moſam trucidati, quæ inde triſtis reddita alvum habuit adſtrictam, ita ut nihil excernere potuerit, dolorem toto in abdomine & in hypochondriis gravativum & tenſivum patiebatur, ut & anxietates inſignes, plerumque cum abdominis diſtenſione, adeò ut præ anxietate in lecto quieſcere haud potuerit. Succedebant vomitus enormes & nauſea, primò quidem aſſumptorum, hinc variorum in ventriculo aut inteſtinis contentorum, imprimis viſcidi & tenacis humoris, deinde verò chyli corrupti & putridi, ſubſequentibus brevi deliquiis animi, convulſionibuſque, feliciter tamen, Deo ſit laus, infrà dicendis remediis opinione adſtantium citiùs ægra reſtituta eſt.

Pars affecta. §. 3. Pars ergo affecta omnium authorum conſenſu ſtatuitur inteſtinum Ileum, tenue illud, & inter inteſtina ut ultimum, ſic omnium longiſſimum, viginti palmas æquans, in latitudine vero uni digito tranſverſo reſpondens, quapropter cæteris quoque anguſtius eſt, unde citiùs & promptiùs inflammari dicunt, & ratiocinantem ſequuntur *Galenum l. 3. de facult. nat.* Si quis ſtercus vomat, inquit, clariſſimum ſit tibi ſignum ſubtilia inteſtina eſſe affecta. Nos, ceu ſuperiùs diximus, pro parte affecta agnoſcimus inteſtina tam tenuia quàm craſſa, ratio, quia periſtalticus & convulſivus motus æquè competit inteſtinis craſſis ac tenuibus, ita tamen, ut hoc in affectu duodenum rariſſimè, jejunum rariùs, ileon ſæpiſſimè, craſſa verò inteſtina raró affici perſuaſi ſimus, bis enim Iliacam paſſionem à coli inflammatione obſervavi, quod & vidit *Vvilliſius*. Mirum eſt, quod vidi in pago Hanovienſi, *Mittelbuchen* dicto, in fœmina, quæ per tres menſes & ultra ulcus paſſa eſt in inteſtino craſſo, & cui ex abdomine in inguen exibant inteſtina, quæ exeſa & nigra conſpiciebantur cum excrementis fœtidis ſine ullo vomitu, aut alio incommodo, & adhuc miſerè vitam agit, & in Chirurgi cujuſdam peritiſſimi, *Wedling* dicti, manibus verſatur. Nec ventriculus ita exiſtit immunis, quin ob continuatum ductum, ex ſimili inteſtinorum ſubſtantia, ſimul quoque in conſenſum trahatur.

Diagnoſis. §. 4. Signa, quæ Iliacam paſſionem declarant, hinc inde à Practicis afferuntur quàm plurima, quorum tamen potiora, & ſcitu neceſſaria hic afferre lubet. Tarda ſolent eſſe alvo, atque de ejus adſtrictione eos ſemper conqueri audimus, & ita quidem, ut magno quamvis conatu expellendi, nihil tamen fæcum excludant: quod confirmat *Galenus inquiens*: in ileo nihil it deorſum. Quod obſtructio alvi ſit hujus affectus proprium inſeparabile jam novit Hippocrates dicens: cùm volvulus aliquem corripuerit, venter durus redditur, nihilque infrà demittit. Inteſtina enim farciminum inſtar inflata vel inſtar chordæ tenſa ob materiam flatulentam incluſam, ob conſtrictionem ſuprà & infrà factam, incarceratam apparent, ob nervoſas verò fibras conſtrictas & tenſas animæ defertur exquiſitiſſimus dolor, & quo magis & violentiùs fibræ extenduntur à flatibus, eò major exoritur dolor. Emaciantur interdum ægri, præprimis infantes, quando inteſtinorum convulſionibus ſæpiùs affliguntur, ob impeditum chyli tranſitum à conſtrictione & occluſione ſpaſmodica vaſorum lacteorum ut ſic chylus tranſire nequeat. Si ab Hernia dependet incarcerata facillimè dignoſcitur. Ructus quoque adſunt immanes, murmura inteſtinorum, & circa ventriculum ab initio ſentiunt dolorem, nauſeam, cibi faſtidium, atque cardialgiam, flatus totum abdomen perſtrepentes illos angunt, & abdomen diſtendunt, raròque Iliacus invenitur, qui flatibus liber eſt, teſte experientia. Ubi malum intenditur, dolor fit peracutus & intolerabilis, & ægri vel dolorem uno vel pluribus in locis fixum ac permanentem, eumque valde aut gravativum, aut tenſivum, aut urentem & pulſantem ſentiunt. Adeſt quandoque tumor hic vel alibi in abdomine notabilis, qui etiam tactu quaſi percipi poſſe videtur; progrediente morbo accedunt enormes vomitus, & tales, qui non duntaxat cibum & potum, humores ratione cauſarum diverſiſſimos, ſed & ipſum chylum, & non raró ipſas fæces rejiciunt, brevi poſt morte ex ſyncope præcedanea, ſequente. Ab Iliacis rejectos fuiſſe clyſteres teſtatur *Solenander Conſil. 16. ſ. 5.* nec non ſuppoſitoria, qualem caſum mirabilem refert *Sennertus Medic. Practic. l. 3. part. 3. ſ. 2. c. 1.* quibus gravioribus ſymptomatibus adhuc aliud mali ominis, *ſingultus*, ſupervenire ſolet. Ipſum & comitantur inquietudo, vigiliæ, anxietates præcordiorum, ſitis, febris, animi deliquium, extremorum frigus, convulſiones, & ſæpiſſime mors miſera. Hæcque ſufficiant de Diagnoſi, plura in hunc cenſum qui cupit, adeat Practicos.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 5. Ad felicem morborum curationem inſtituendam cauſarum evolutionem perquam eſſe neceſſariam, nemo cordatiorum Medicorum ibit inficias. Quàm autem ſæpiſſime abſtruſum ſit hoc cauſarum ſcrutinium, Practici ſæpius, toto pectore ingemiſcentes, experiuntur; quare juxta propoſitum noſtrum ſcopum 1, de hujus morbi cauſa *Veteres* videamus, qui hunc affectum provenire ajunt, vel ab apoſtemate, vel ab inflammatione, vel ab obſtructione inteſtinorum, quam vel à ſtercore arido, vel ab humore, vel à flatu oriri poſſe contendunt. Et contrahitur hoc vitium juxta eos plerumque ex continua alimentorum corruptione, & cruditate, utplurimùm ex carnibus pinguibus corruptionem expertis, item ex abuſu fungorum, conchyliorum, fabarum, piſorum, meſpilorum, ſorborum, aliorumque venenatorum & corruptorum ciborum intempeſtivo uſu. Ex nimia p. n. frigidæ aquæ potione, maximè ſi à ſudantibus fiat. Ex vermibus etiam hunc morbum exoriri poſſe, haud dubitant. Itemque inter alias cauſas procatarcticas variarum rerum non naturalium abuſum recenſent.

Paracelſiſtarum. §. 6. *Chymici Paracelſiſtæ* Colicam & Iliacam eundem morbum eſſe dicunt, & conſiſtere ajunt intra ſtomachum & monoculum. Materiam verò ipſe

Para-

Paracelſus ex tartaro acuto diſſoluto apud inteſtina ex pontico ſale exortam deducit, quæ materia contrahit per ſtypticitatem ſuam innatam ponticam inteſtina, eaque torquet, ex ponticis ſcilicet Zinziberatis, natura enim ſtyptica claudit monoculum, & inteſtina, ſtercoraque in acorem, h. e. flatus, vertit, inteſtinaque lædit vagando.

Helmontii. §. 7. *Helmontius* non exiſtimat volvulum eſſe minoris inteſtini quandam contorſionem, & apogæum, quia repugnat Anatomiæ, quæ monſtrat, inteſtinum veſtiri meſenterio, amictu ſcilicet externo, eoque meſenterio ad lumbos *alligari*. Etenim, ait, ſi præter gyros ſolitos inteſtinum contortum eſſet, quis eſſet ille motor? quiſque tortor? Ileum ergo ab interno excremento tantùm obſtipari autumat, hoc enim neque aliud illi accidere poteſt, & ſic oppilatum dicit ileon inteſtinum (in quo alias non ſolent excrementa indurari) per ſtercus inſolitum. Conſtanter ergo aſſerit Author inteſtinum hoc *nunquam* eſſe contortum, & extra capſam meſenterii diſſolutum: flatus tamen obſtructionem hanc excitare poſſe fatetur, cùm poſt mortem iliacorum ſemper viderit inteſtinum ileum flatu tumidum. Recenſet quoque Author aliud exemplum *l. de flatibus p. m.* 261. de Thoma Balbani Antuerpienſi, qui Medicis octoginta mille libras Flandricas pro ſanatione obtulit, & cùm hi incuſaverint involutum inteſtinum, & velut nodo Gordiano intortum, pro incurabili habuerunt ægrum, qui & hoc morbo exſtinctus, in cujus cadavere exenterato nihil præter durum ſtercus in gracili inteſtino ſexdecim digitis ſupra monoculum hæſitaſſe, multorumque ſolutorum ſaburram per ileon deſuper nataſſe obſervatum eſt.

Willisii. §. 8. *Willisius* hoc in affectu triſti ob inflammationem, aut ſphacelum alicujus tum tenuis, tum craſſi (uti ipſe in colo obſervavit) inteſtini fibras carnoſas eſſe læſas & contractiores exiſtimat, quippe cùm plures ab ileo defunctos aperuerit, ſemper inteſtini cujuſdam vel inflammationem, vel ſphacelum fere in omnibus & morbi, & mortis cauſam fuiſſe notaverit, unde versùs ileum reſtagnantes fæces paſſionem fere incurabilem inducunt iliacam. Contractiones enim juxta Authorem noſtrum excitantur, quatenus ſpiritus animales tum è tendinoſa meſenterii fimbria in fibras carneas annulares, tum è tunicæ extimæ fibris tendinoſis in carneas longitudinales proſiliunt, quas utraſque adeò inflant & tumefaciunt, ut neceſſariò breviores & contractiores reddantur. In membrana enim tenera, & maximè ſenſili ſpiritus animales magnam continui ſolutionem, ſpaſmos & corrugationes dolorificas continuas & atroces ciere poſſunt, ut & inde inteſtini affecti motus periſtalticus, quo fæces alvi versùs anum provehuntur, inhibeatur, & prorſus invertatur.

Sylvii. §. 9. *Sylvius* hoc in morbo motum inteſtini tenuis inverti cum inſequente alvinarum fæcum vomitu intrepide ſtatuit, cùm pro cauſa hujus affectus in demortuorum ſectione obſervaverit, inteſtini ilei gangrænam, ipſamque comitantem inteſtini corrupti corrugationem, & coarctationem tantam, ut fæcibus tranſitus deorſum omnis denegaretur, quin eædem ad regreſſum ſurſum, adeòque per vomitum egreſſum miſerandum cogerentur. Alteram putat cauſam inteſtini ſcilicet ingreſſum in partis proximæ inferioris in ſuperiorem, vel ſuperioris in inferiorem, & quidem mediantibus flatibus inteſtina illuc pellentibus; quod verò inteſtina nodo quaſi complicentur, & intricentur, uti nonnulli Practicorum volunt, ipſe negat adjectis ratiunculis nonnullis.

Carteſianorum. §. 10. Ita & *Carteſiani* negant convolutionem inteſtinorum, & exiſtimant, unum inteſtinum non poſſe ingredi in aliud, cùm ſint alligata meſenterio, & potiùs Iliacam hanc paſſionem ab humoribus acribus intra membranas inteſtinorum hærentibus oriri ſtatuunt, unde ſæpe invertitur inteſtinorum expulſorius motus, propterea quia ſpiritus animales à certa quadam irritatione excitati ex cerebro fluant in fibras inteſtinorum adſcendentes, quo influxu inverſo contenta tantùm versùs ſuperiora propelluntur. Hujuſmodi irritationem hoc in affectu contingere ſtatuunt vel ab inteſtinorum inflammatione, vel ab eorum à duris fæcibus obſtructione, vel ab eorum in enterocele compreſſione.

§. 11. *Nos* hic non ſolùm anguſtationem inteſtinorum adeſſe ſtatuimus, ſed & eorum convulſionem, *Noſtra ſententia de cauſa.* quapropter meritò dubitamus, an hic affectus duntaxat è fæcibus alvinis induratis ſine acredine ortum habere poſſit? quia inteſtinum mirè extendi poteſt. Quapropter cauſam obſtructionis alvi, vomitus eſculentorum, & quandoque per alvum excernendorum, doloriſque immanitatis, tanquam ſymptomatum Iliacæ paſſionis, cenſemus eſſe ut plurimùm inflammationem & ſubſequentem gangrænam inteſtini ilei Gaſteranaci, & ſpiritibus animalibus negotium faceſſentem. Cauſa plerumque eſt frigus externum, aut obſtructio tubulorum à ſalibus, aut ira, & perverſus motus ſpirituum animalium, aut flatus diutiùs retenti, & quicquid inflammatoriam obſtructionem producere valet. Cauſa ergò hujus affectus proxima meo judicio eſt vitiatus atque perverſus motus inteſtinorum periſtalticus, fibris à ventriculo ad anum motis, mediante quo motu fæces alvinæ foras protruduntur, quemadmodum id in lumbricis ac ſerpentibus videre licet: Motus hic ſi pervertatur, ita ut incipiat ab ano & pergat versùs ventriculum, Iliaca hæcce oritur Paſſio. Gaſteranax enim, cùm videt hoſtem variis haſtis, bipennibus, aliiſque armis incedentem, tunc ſtatim in ſuppetias accerſit Microcoſmetorem, qui milites ſuos, h. e. ſpiritus animales eò mittit ad hoſtem debellandum, cùm verò ſpiritus animales huic negotio impares ſint, motum convulſivum inducunt; ob hunc orgaſmum, vel furorem ſpirituum animalium non tantùm in tenellas illas fibras orbiculares, quas coarctant, & periſtalticum motum invertunt, ſed & dolorem hunc immaniſſimum rimas faciendo in tenellas, excitant. Anguſtatio quoque ab humoribus intra tunicas hærentibus, per quas anguſtias, cùm fæces, præſertim quando induratæ ſunt, tranſire non poſſunt, & aliquando cauſa hujus affectus exiſtere poteſt. Inteſtina enim ſic affecta à ſpiritibus animalibus inſolito modo comprimuntur, & ab humoribus intra membranas inteſtinorum impactis, atque acrioribus factis vellicantur, & convelluntur, quare in quibuſdam coli tunica interior adeò tenera, & quaſi excoriata & ſenſilis eſt, ut à clyſtere, licet anodyno, injecto, ſpiritus ſtatim excandeſcentes, ac intra fibras nerveas exploſi membranas inflent, ac diſtendant, adeòque in toto abdomine maximas moleſtias excitent. Ergo non mirum eſt, cùm *per inferiora* partim ob convulſionem, partim ob ſtercus durum inteſtina nimis anguſta facta, nihil excerni poſſit, & tantùm per ſuperiora, aſſumpta, & ſæpè fæces eliminantur, quæ fæces non ex craſſis inteſtinis (quia valvulæ adſcenſum fæcum impediunt) ſed ex inteſtinis tenuibus ſolent adſcendere. Hernia inteſtinalis & umbilicalis hunc affectum facilè producere valet. Sic & ſcirrhus & ulcus cancroſum mater hujus mali aliquando exiſtit, prout & omnia auſtera, ut ſunt pyra, poma, omnia acria, venena, quatenus fibrillas ſpaſmodice afficere & ſic fabri hujus affectus exiſtere poſſunt.

Si ergo affectus hic oboritur ab inflammatione, tunc febris adeſt acuta; ſin verò à flatibus, vel alia obturatioe, tunc nulla comitatur eum febris: à flatibus non ſunt dolores ita fixi, ſed facilè diſſipantur. Succum etiam in glandulis iſtis inteſtinorum aliquando à ſua natura ita degenerare credimus, ut in auſterum & ponticum degeneret, unde inteſtina conſtringuntur arctiſſime, ex qua conſtrictione hunc affectum ſæpius oriri poſſe nulli dubitamus. Quam noſtram opinionem confirmavit exenteratio trium perſonarum hoc morbo exſtinctarum, in quarum cadaveribus nihil potui invenire præter aliqualem inteſtini hujus coarctationem, & cùm ureteres, & collum veſicæ à ſolo auſtero ſale ita poſſunt con-

conſtringi, quidni & inteſtina? Cauſæ verò antecedentes ſunt, quæcunque hos affectus producere poſſunt, imprimis multum hic facit Colica flatulenta, vermes conglobatæ pituitæ inhærentes, conſtipatio inteſtinorum à carunculis intus adnatis, vel à preſſione inteſtinorum in herniis, vel inguinali, vel umbilicali, vel ſcrotali ſubſequente inflammatione. Convolutionem iſtam inteſtinorum nos falſam eſſe credimus, falſam enim omninò eſſe eam meſenterium docet, quod cùm ubique inteſtinis connexum ſit, impoſſibile eſt dari talem convolutionem, multo minus quod in nodos quaſi complicentur & intricentur inteſtina tenuia: Sed deſcenſum unius inteſtini in alterum, ſuperioris in inferius, vel contra, frequentem eſſe Ilei cauſam *Sylvius* obſervavit, & *Cl. Pegerus, Amicus noſter colendus*, de *inteſt. gland.* qui fiendi modum oculariter demonſtrat. Cauſa denique procatarctica variarum rerum non naturalium abuſus eſt, de quo in cura diætetica dicemus.

Prognoſis. §. 12. *Prognoſin* quod attinet, hoc malum horrendum omnino eſt, & periculoſum, & plerumque incurabile, ſi eſt ab inflammatione & gangræna, ceu duo exempla novimus, in Illuſtri viro unum, & alterum in Conſiliario. Huc ſpectant ſequentes aphoriſmi *Hippocratis ſ.* 3. *aphor.* 2. *item ſ.* 6. *aphor.* 44. *Quibus à ſtranguria oritur ileos, intra 7. dies moriuntur, niſi accedente febre copioſior effluxerit urina.* Idem *Hippocrates* 7. *aphor.* 10. inquit: *Ab ileo vomitus, aut ſingultus, aut convulſio, aut deſipientia, malum.* Qui ex mutuo inteſtinorum ingreſſu, eſt ſanabilis juxta *Sylvium*, ſi ingreſſus fiat per aſcenſum, ſi verò per deſcenſum tunc lethalis à prædicto habetur Authore: nec etiam noſtro judicio evadunt, quibus pars inteſtini ſuperior inferiorem ingreditur, nec globuli nec clyſteres juvare poſſunt. Ex uſu opiatorum ſi ſuccedat quies & dolor remittatur, tunc ſalva res eſt, ſi non pejus. Si obſurdeſcunt Ilioſi in vomitu juxta *Coac.* 72. & muti fiant, in iis penè emortui caloris ſignum eſt. In ileo ventoſitas per crepitum inferiùs exiens, ſi multum fœtet, juxta *Foreſtum obſerv.* 17. malum eſt. Si alvus ità conſtringatur, ut ne ſpecilli quidem extremum admittat, exitioſum eſt; vomitu enim conſequenter excrementa reiici neceſſe eſt. Hinc haud immeritò *Arculanus* Ileoſorum mortem crudelem, & obſcœnam appellat. Vomere chylum, biliosa, mali odoris, varia, nigra, juxta aphoriſmum 24. ſ. 4. peſſimum eſt. Stercora reiicere exitiale eſſe ſignum *Galenus* fatetur: rejectionem verò fæcum per vomitum non lethalem ſemper & neceſſariò eſſe nobiſcum annotarunt *Ephem. Curioſ. Ann.* 6. *obſer.* 11. *& Cl. D. Bonnet. Sepulchr. l.* 3. *ſ.* 10. Si fœtor aut vermes ex ore exeant, exitioſum eſt. Si Iliacis frigidus oboritur ſudor, mors in olla eſt, fatente *Sebizio*. Ab inflammatione, qui oritur Ileus, deſperatus dicitur. Dolor ſi ſubitò abſque manifeſta cauſa evaneſcit, gangrænam acceſſiſſe denotat, imprimis exiſtentibus viribus debilibus; ab opiatis verò remittens ſalvam adhuc eſſe rem indicat, teſte *Ettmullero*. Sic & ex hernia Ileon nunc plus nunc minus periculoſum ſolet eſſe. Pueri etiam faciliùs quàm ſenes, ob fibras nondum adeò induratas emergunt.

Quivis dolor acutiſſimus ſenibus ſuperveniens ex decreto *Archigenis* apud *Aetium* mortem inferre ſolet. Lethaliter terminari hunc morbum, ſi febris aut alvi ſolutio ſupervenit, ait *Cous lib.* 3. *de morb.* quod & confirmat *Rolfinckius*, qui Nobilem quendam 50. annorum, cui ex ſtypticitate alvi tandem fluxus ejuſdem ſupervenit, obiiſſe obſervavit. Quando eſt à ſola fæcum, & flatuum obſtructione, ſalutis ſpes major affulget, urinæ profluvio ſolvitur, & judicatur juxta *Hippocratem* 6. *aphor.* 44. Sequitur nunc cura, & quidem ordine Diætetica.

Cura Diætetica. §. 13. Victus ratio conſiſtit in moderamine ſex rerum non-naturalium, quæ pro ratione cauſæ morbi, à qua oritur, varianda eſt. Si ergo oriatur ab inflammatione, aer eligatur frigidus, versùs ſeptentrionem æger dormiat, ſi natura non haberi poteſt, arte parandus eſt, pavimentum ſcilicet conſpergatur flor. roſ. papav. nymphææ. Si oriatur malum hoc ab obſtructione fæcum induratarum, aer eligatur humidus, & vitetur ſiccus, & calidus nimiùm.

Quoad cibum & potum, æger ſit valde continens, nam ut alii inteſtinorum affectus victum admittunt tenuem, ità in hoc maximè conducibilem æſtimamus: præcipuus enim curationis cardo in abſtinentia vertitur. In inflammatione victus ſit refrigerans; in fæcibus induratis, emolliens. Vitentur ſummopere frigida, cruda, flatulenta, ſalſa, pinguia, quæ inflammationem augere poſſunt. Conveniunt cremor hordei, juſcula caponum, gallinarum, &c. Pro potu ordinario commendamus aquam hordei, vel decoctum ſtercoris ſcalarum, vel ſtercoris equini, ſi ſcilicet affectus ſit abſque inflammatione ſed ab induratis ſtercoribus, quia ſtercora ſtercora pellunt. Hic apprimè conducit potus calidus Theæ & Caffeæ, omnis enim potus calidus prodeſt, frigidus verò nocet. Convaleſcentes de hoc morbo tanquam puerperæ tractentur, neque enim in Diæta adhucdum peccare, neque frigido aeri ſe exponere conducet.

Somnus & Vigiliæ hic moderanda ſunt pro cauſæ varietate. In inflammatione inteſtinorum potiùs ſomnus, in obſtructione verò vigiliæ modicæ imperandæ ſunt.

Motus quoque & quies variant. In inflammatione & Hernia quies potiùs; in obſtructione fortiori motus magis conducit.

Animi pathemata mediocritatem ſervent, animus ſit, quantum præ doloribus fieri poteſt, erectus. Vitetur è contrà ira & mœſtitia.

Excernenda & retinenda ordine ſe habeant; fæces alvi omni opera promovendæ ſunt. Ut alvus laxa ſervetur, imprimis in fine morbi eò reſpiciendum eſt, ut humorum motus ſemper deorſum promoveatur, non tantùm & ſecurus reddatur æger de recidiva, ſed & circulantes humores depurentur efficaciùs, in quem finem conducet vinum medicatum ex herbis amaris paratum, ut ſunt Cent. min. menth. abſynth. fl. chamomill. rad. Zedoar. fol. ſenn. Rhabarb. paſſul. min. cort. aurant. cinnamom. &c. Menſuræ vini infundend. de tali infuſo bibat reconvaleſcens pro doſi ℥ iij. Hæmorrhoides, urina, & menſes, liberè quoque fluant neceſſe eſt. Hactenus cura diætetica, nunc pharmaceutica.

§. 14. *Veteres* Practici juxta cauſarum varietatem curationem ipſam variarunt. Si malum à fæcibus induratis, vel à craſſa, viſcidaque pituita ortum habeat, emollientia varia & relaxantia interna & externa præſcripſere, ut clyſteres emollientes, externè varia linimenta, unguenta, fomentaque in eundem finem adhibuere, omentum ſcilicet caſtrati animalis in aqua fervente calefactum ventri applicarunt, nec neglexerunt balnea ex emollientibus, etiam ex ſolo oleo olivarum. Internè quoque præbuere ol. amygdal. dulcium ſolum, vel cum juſculo, vel vino albo permixtum. Hiſce nihil proficientibus ad purgantia medicamina, & quidem ad fortiſſima tranſierunt. Si affectum ab inflammatione eſſe ſuſpicati ſunt, V. S. ſuaſere, vel earum loco cucurbitulas applicarunt, clyſteres emollientes & refrigerantes ſimul admittentes. Balneum aquæ dulcis ex ipſorum grege plures magni æſtimant. Doloribus quoque maximè urgentibus opiata admiſerunt. Si ab hernia affectus hic fuerit productus, totam curam eò dirigendam volvere, ut inteſtina ope manus prudentis Chirurgi iterum reponerentur, antea tamen illa *fovenda* decocto quodam emolliente, vel cataplaſmate ex herbis & floribus emollientibus, præmiſſis tamen ſemper clyſteribus emollientibus, & anodynis, oleoſis, & lubricantibus. Formulas ex Practicorum libris quilibet haurire poteſt, modò is ex illorum ſcriptis ſapere *Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.*

pere velit: cùm ferè juxta illos rei cardo in eo vertitur, ut obſtructiones tollantur, ſequens laudant decoctum purgans:

♃. *Herb. puleg.*
Meliſſ. ana M. ß.
Rad. pœon.
Leviſtic.
Fœnic. ana ℥ *ß.*
Fol. ſenn. ſ. ſt. ℥ ij.
Mechoacan. ʒ iij.
Sem. aniſ.
Siler. mont. ana ʒ j.
Coq. in brod. Carn.
Ad remanent. ℔ j.
Colat. adde
Syrup. de duabus vel 5. rad. ad grat.
S. pro aliquot vicib.

Paracelſiſtarum. §. 15. *Chymici Paracelſiſtæ*, imprimis eorum anteſignanus *Paracelſus c. 6. tr. 1. l. 2.* de Tartaro, clyſterum uſum hoc in affectu reiicit, & vocat medicamentum villiſſimum, abſurdiſſimum, ac turpiſſimum, cum cauſa hujus affectus ſæpiſſimè ſit unica pungentis tartari guttula, hærentis in ea inteſtinorum parte, ad quam clyſteres haud pertingunt, quamvis ipſe non neget dolores aliquando ab iis leniri poſſe, & quidem ob unctuoſitatem. Purgantibus quoque interdicit; & curam tantùm dirigendam eſſe præcipit ad ſtypticum & ponticum illud, quod dolorem & contractionem efficit, tartarum nempe reſolutum corrigendum. In quem finem olea & pinguedines ſuadet, quæ ſtypticum illud, non ſecus ac ipſa venena corroſiva, obtundunt. Oleum lauri in clyſteribus magni facit, potentiſſimum tamen remedium dicit eſſe pinguedinem taxi, vulpis, ſimiæ, cati, & canis rubri. Extrinſecus ebuccinat Galbanetum, & ſerpentinam: Interius quoque more ſolito liquores auri & mumiæ, in quibus contracturæ vim & curam miraculosè exiſtere aſſeverat. Ipſius pulli & ſequaces ſpiritum ſalis, & nitri in Iliaca commendant ſummoperè, ſpiritum terebinthinæ deprædicant mirè, aliaque plurima, de quibus conſuli poſſunt Chemici ipſi.

Helmontii. §. 16. *Helmontius* globulos aliquot plumbeos muſquetarum (quò plures & majores ſunt, eò melius & tutius) cum potu deglutiendos commendat, qui ſolo ſui pondere ſtercus induratum propellunt: ægroto verò ſtante, vel ambulante deglutiri debent. Alia quoque hinc indè in ſcriptis ſuis notata, & in colica inferius dicenda ſuadet.

Vvilliſii. §. 17. *Williſius* ad acrimoniam humorum, inteſtinorum inflammationem excitantem, indeque ſpiritus animales efferos reddentem, corrigendam, præ aliis commendat illud Riverii:

♃. *Salis abſynth.* ℈ j. *detur in cochlear. j.*
Succ. limon.

Vel

♃. *Corall. ppt.* ʒ ij.
Salis abſynth. ʒ j ß.
Succi limon. ℥ iv.

Stent in vitro capaci, add. Aq. cinnamomi ℥ ij. Doſis ſit cochleare j. & alterum bis vel ter in die.

Quia verò Author hic nullibi ex profeſſo de hoc agit morbo, & nos nunc nolumus eſſe prolixiores, ſed ad alium pergimus.

Sylvii. §. 18. *Sylvius* hoc in affectu ſummis effert laudibus juſcula pinguia, tam per os aſſumenda, quàm ano applicanda, & iniicienda, quò acrimonia quævis humorum demulceatur, atque inteſtinorum irritatio ſedetur, in quem finem ſequens præſcribit enema:

♃. *Rad. althææ* ℥ j.
Fol. eiuſd.
Malvæ,
Verbaſc. ana M. ij.
Semin. lini,
Fœni græci ana ℥ j ß.

Decoq. ex aqua pura, Colaturæ ℥ viij. add.
Ol. lilior. alb. ℥ j.
Butyr. recent. ℥ ß.
M. F. Enema.

Ex iiſdem ſpeciebus parata fomenta podici & ventri applicata ipſe ſuadet.

Ad eandem irritationem ſedandam, humoreſque acres temperandos laudat anodyna & narcotica, ex. gr.

♃. *Hordei mundat. ad crepat. coct.* ℥ j ß.
Amygd. dulcium,
Semin. papav. alb. ana ʒ iij.
C. aq. decoct. hordei ad ℥ xv.
F. Emulſio add.
Syrup. diacod. ℥ ß.
Aq. fœnicul. ℥ ij.
M.

Sequentis mixturæ quoque aſſumat patiens per intervalla brevia, cochlearia quædam:

♃. *Aq. plantagin.* ℥ ij.
Fœnicul. ℥ j.
Confect. de hyacinth.
AlKerm. ana ʒ ß.
Laudan. opiat. gr. iij.
Syrup. papav. alb. ℥ j.
M.

Quod ſi jam gangræna acceſſerit, & inteſtini pars ſuperior intruſa ſit in partem inferiorem, tunc pro incurabili malum reputat Author: quando verò in ſuperiorem immiſſa ſit pars inteſtini inferior, tunc per globulos aureos, plumbeoſque cum oleo amygdalarum dulcium, vel olivarum deglutitos, aut Mercurium crudum ad ℥ j. vel ℥ ij. aſſumptum curari poſſe aliquando haud dubitat. Nec ipſe neglecta vult varia externa tum linimenta, tum cataplaſmata, aliaque anodyna.

§. 19. *Carteſii ſequaces*, ſi anguſtatio producatur ab inflammatione, tunc venæſectionem inſtituunt; deinde clyſteres ex lenientibus & demulcentibus iniiciunt, ut ita humores acres temperent, & vias lubricent. In eundem finem & purgantia lenientia præſcribunt. Mercurium quoque crudum cum vitello ovi permixtum, ne inteſtinis adhæreat, ſuadent; ad dolores ſedandos, & narcotica admittunt, illa enim acrimoniam humorum corrigunt, & convulſiones ſedant inteſtinorum. Varia quoque externa emollientia commendant. Carteſianorum.

§. 20. *Noſtra curandi ratio* conſiſtit non tantùm in contrario iſto ventriculi, & inteſtinorum motu inverſo reſtituendo, ſed & ut inteſtina liberentur ab auſtero, & quidem jam producto morboſo, nimis conſtringente, & Gaſteranaci negotium faceſſente, imò convulſiones excitante; quo ſublato ſpiritus animales ordinatè influunt, & motum inteſtinorum fibris convenientem peragunt; re itaque undique perpenſa abundè liquet, dolorem immaniſſimum, qui hac paſſione iliaca laborantes penè exanimat, tum etiam tantæ materiæ per vomitum rejectionem, à ſpiritibus nimio impetu in inteſtina, imprimis Ileon, & meſenterium incurſantibus, atque eadem ſpaſmo contrahentibus omnino excitari, atque eo magis quia reliqua ſymptomata, hunc morbum concomitantia, facilè ab hac inordinata ſpirituum agitatione explicari queunt: verbi cauſa frigore algent partes externæ hoc in affectu, unde luce clarius eſt, illud ex eo accidere, quòd ſpiritus ſuam in illis ſtationem deſerente, ſe nimio opere in hanc illamve partem inferant. Satis itaque jam conſtat opinor, omnem hunc morbum ad ſpiritus animales non ritè diſpoſitos referri debere, unde in curatione ſemper eò reſpiciendum autumo, ut ſpiritus ante omnia in priſtinum redigantur ordinem, & abunde mihi conſtat, præcipuam hoc in affectu indicationem curativam eam eſſe, quæ ſanguinis (qui ſpirituum origo eſt) confortationem indigitat, quo facto ſpiritus invigorati eum ſervare poſſunt tenorem, qui & totius corporis, & ſingularum partium œconomiæ competit. Non negamus tamen hanc ſpiritum ἀταξίαν mora longiores humores Noſtra curandi ratio.

corrum-

corrumpere poſſe, quare & in curatione eò reſpiciendum, ut auſterum, aliique corrupti humores vel corrigantur, vel edomentur. In quem finem Clyſteres emollientes ſinè ſale, ſed adiecta ſola eſſentia caſtorei, feliciſſime in hoc morbo adhibuimus. Vel paretur Clyſter ex lact. ℔ j. adjecto ſaccharo, & albumine ovi, aut mucilagin. ſemin. pſyllii. Si verò multum ſtercoris remanſerit in inteſtinis, iis adiici poſſunt vel pulv. colocynth. ad ʒ ij. vel trochiſc. alhandal ʒ j. in petia ligat. ut & oleum anethinum, & parum butyri recentis, vel aliqua portione ſtercoris. Parari etiam poteſt Clyſter ex ſolo oleo olivarum, vel amygdalarum dulcium, add. cum Rulando throchiſc. alhandal. ʒ j. omni enim ſtudio motus humorum deorſum revocandus, qui ſurſum viam affectat, ut ſic recidiva avertatur, profluviumque alvi ergò vel ſponte vel per artem provocetur. Inſignis uſus ſunt clyſteres antimoniati, ut & cum colocynthide & nitro parati. Si verò per vomitum rejecta ſit billioſa materia, tunc potiùs ab oleoſis abſtinendum eſt.

Nonnulli inteſtina per alvum folle inflant, ut eò faciliùs fæces deſcendant, quod tamen meo judicio plus nocet, quàm prodeſt. Si enim fæces induratæ ſint, quomodo contra aerem folle inflatum deſcendent non video, ſed cùm flatus remittitur, inteſtina ſe arctiùs conſtringunt, ob majorem influxum ſpirituum animalium; præterea ſi inflammatio adſit, poros frigore aeris conſtringendo affectus potiùs augetur, quàm diminuitur, quare quidam ſunt, qui aerem prope ignem attrahunt, ut calidus maneat; ſed licet in folle calidus ſit aer, tamen cùm efflatur, frigidus iterum redditur, quia verſus unam tantùm partem movetur. Poſt Clyſteres ſolemus ſaponem Venetum ad ʒ iij. uſque ℥ j ß. in ſero lactis exhibere, quo remedio nonnullos ab hoc triſti malo liberavimus, vel eſſentiam fuliginis, vel mumiæ alKalicam *Clanderi* addita portiuncula eſſentiæ Theriacalis. Elix. propr. alkal. Eſſent. aurantior. Theriacal. opii, vel Tinct. Antimonii propinando.

Caſtorina cum anodynis mixta hoc in affectu mira præſtant, quia ſpiritus animales iterum in ordinem priſtinnum reſtituunt. Spiritibus in ordinem redactis; & correcto auſtero ad laxantia nos conferre poſſumus. Ad alvum obſtructam lubricandam commendamus mannam cum oleo amygdalarum dulci ſine igne expreſſo, in juſculo calido gallinarum, ſoliſque emollientibus ſeu ſero caprino, aliaque lenientia; fortiora autem purgantia non ſemper conveniunt, niſi ubi jam ſedata ſit omnis irritatio; durante enim vomitu inteſtinali purgantia fiunt vomitoria, teſte *Sydenhamio*, qui ait purgantia non eſſe hoc in morbo exhibenda niſi priùs corroborato ſtomacho, &c. Caſſia quoque conducit, & quidem ſequens hauſtus:

℞. *Caſſ. rec. extr.* ℥ ß.
El. diaphenic.
Diacatholic. ana ʒ ij.
Aq. decoct. hordei q. ſ.
M. F. Hauſtus.

Vel decoct. laxans ex foliis ſenn. mechoacann. additis herbis paregoricis & carminativis, & cautiſſimè hoc in caſu carminativa exhibenda ſunt, quia ſpiritus in majores ἀταξίας redigunt, & hinc inde quandoque tunicas inteſtinorum diſtendendo dilacerant, luctuoſa ſanè cataſtrophe. Si malum ſit ab induratis fæcibus circa cœcum & principium coli tranſitum impedientibus, & in flatus reſolutis, ſimilibus emollientibus clyſteribus alvum prorita:

℞. *Decoct. abſynth. parietar. malvæ, radic. althææ cum nucleis perſic. ol. lin. rapar. ſucc. ſtercor. equin. &c.*

Quòd ſi inflammatio adſit, clyſma parari poteſt ex ſolo decocto hordei cum nitro; vel in Scybalis induratis ſequens:

℞. *Decoct. emollient.* ℔ j.
Sal. ciner. clavell. ʒ vj.
Mel. deſpumat. ℥ j ß.
Roſat. ℥ j.
M. F. Enema.

Dein ad validiora tranſeundum eſt. In quem finem ſequens vinum medicatum in virgine noſtra, cujus in caſu mentionem feci, compertum reperi, cùm enim illa de hoc vino bis biberit, fæces excrevit induratas cum ſinceriſſima pituita, præmiſſis tamen præmittendis.

℞. *Herb. abſynth.*
Card. bened.
Meliſſ.
Scolopendr.
Calamenth.
Rutæ murar. ana M. ß.
Rad. zedoar.
Eryngii,
Pimpinell. ana ʒ iij.
Angelic. ʒ ij.
Rhabarb. opt. ʒ iij.
Sem. aniſ.
Fœnic.
Carvi, ana ʒ ij.
Fol. ſen. ſ. ſt. ℥ j ß.
Cortic. aurant.
Tamariſc.
Fraxin. ana ʒ iij.
Tartar. crud. albiſſ. ℥ ß.

Dentur inciſa ad nodulum pro menſura vini, cujus aſſumat æger tres uncias.

Et cùm ſæpiùs, ceu antea diximus, inteſtina in hoc morbo defunctis planè vacua & fœtida reperierimus, indè manifeſtum eſt, ſæpe ſpiritus animales tantùm peccare. A fœtore enim hoc ſpiritus animales inficiuntur, propterea ſemper ſpirit. theriacalis Camph. vel ſine Camphora exhibendus venit, vel aq. cinnamomi aut menthæ, quam ſolam datam magni æſtimat *Sydenham*. In hunc finem & mirè conducunt opiata, quare ſequentem pulverem commendamus:

℞. *Cinnabar. nativ. vel Antimon.* ℈ ß.
Tartar. chalyb. ℈ j.
Theriac. celeſt. gr. ij.
vel Laudani opiat. gr. j.
M. F. Pulvis ſubtiliſſimus, qui aliquoties repetendus eſt.

Vel, ſi vomitus maximè urget:

℞. *Ol. N. M. expreſſ. gr.* viii.
Salis abſynth. ℈ j.
Croci gr. vj.
Laudan. opiat. gr. j. M.

Vel

℞. *Aq. menth.* ℥ vj.
Theriacal. ſ. ℥ iij.
Salis abſynth. ʒ j.
Syr. ſcelotyrb. ℥ j.
M.

Conducit & ſal volatile oleoſum Sylvii; vel ſpir. ſal. armon. volatilis ſæpius ad guttulas xv. iniiciendus, & omnia antiſpaſmodica. *Horſtius* ſolo elyxire proprietatis Paracelſi ſe curaſſe Iliacos teſtatur. *Vvilliſii* potiuncula ex ſale abſynthii c. cochleari ſucci limonum conducet, ſæpius tamen aſſumpta. Ubi vel motus periſtalticus inverſus jam incipit, exhibeantur acrimoniam temperantia, ut ſunt hoc in caſu juſcula gallinacea cum chamomill. decoct. vel ol. amyd. dulc. vel rapar. decoct. A ſolo lacte ebutyrato in quantitate exhauſto vidi quendam non ita pridem ab hoc morbo liberatum.

Nonnulli Medici in alvi nimia obſtructione temerario auſu ad globulos plumbeos, vel ex regulo Antimonii, vel ex ipſo Mercurio c. Sulphure tincta & cerato paratos confugiunt, neſcientes, quòd rarò pars inteſtini inferior in ſuperiorem intrudatur: proinde cautius hiſce mercandum eſt, aliàs certò certius ægrotum jugulabis. Attamen ſi fæcibus admodùm impactis nec clyſteribus aliiſque purgantibus ſolubilibus affectus hic ortum debeat, & ſi alvi clauſura pertinax ſit, tentari poteſt

teſt cura per globulos ſclopetorum deglutitos ex amalgamate Mercurii & Saturni factus & incirca ʒ ij. pendentes, præmiſſo tamen oleo amygd. d. ut viæ lubricentur. Aut Mercurii vivi quantitas ℥ iv. propinetur. *Beatus Ettmullerus* à ℔ ß. ad ℔ iij. & quidem cum levamine: ægri qui hunc aſſumpſerunt Mercurium, omnes ducatos quos in ore detinebant, dealbarunt & quaſi argento obduxerunt. Poſt aſſumptum Mercurium inſtituto motu & agitatione in curru, aut fomentum blandum ventri applicetur. Poſtquam verò Mercurius per alvum rurſus effluxit, capiat æger ol. amygd. dulc. ad ℥ ß. cum olei aniſi guttis x. Sed ſi Inflammationis, aut exulcerationis metus, vel initium adeſſe harioletur, caveto ab uſu Mercurii, facili enim marte pondere ſuo exulcerata inteſtina perrumpere, quàm fæces penetrare ſic poſſet, aut in corpore remanendo ſalivationem inducere valeret: hoc in caſu detur pulv. bezoard. ad ʒ ß. vel bezoar. or. ad ℈ ß. Mercurius meo judicio non tantùm hic operatur propter gravitatem, ſed reſerando glandulas inteſtinorum ut plùs inde lymphæ affluat ad emollienda & lubricantia inteſtina & ſtercora. Æger bibat potiùs decoctum ſtercoris anſerini verni, ſeu infuſionem ſtercoris bubuli, vel equini, quod magis nervinum eſt, ſtercora enim auſteriora movent.

Perinde & ſimul uſurpanda ſunt Externa varia. Conducit tale vel ſimile fomentum ventri adhibendum:

♃. Fol. malv.
Althææ,
Violar. ana M. j. ß.
Linariæ,
Flor. chamomill.
Melilot.
Verbaſc. ana M. ß.
Sem. lini,
Aniſi,
Aneth. ana. ʒ iij.
Decoq. in lact. vel Aq. comm. q. ſ.
F. Fomentum.

Alii pro fotu utuntur ſpiritu vini camph. ſi fit ab humoribus, aut, ut ajunt, à flatibus. Axungia anſeris illinatur abdomen.

Noſtro calculo conducit axungia taxi, qua totum abdomen, imprimis circa umbilicum illinendum eſt.

Conveniunt & foris filamenta lini, aut cannabis cocta; item decoctum chamomillæ, cicut. ſambuc. hyoſcyam. aneth. naſturt. calidè ventri apponendum.

Ol. palmæ, hyoſcyam. lumbricorum, aneth. Scorpion. unguentum clyſmaticum; imò omnia paregorica, & nervina hic conducunt, nonnunquam anodynis permixta.

♃. Balſam. ſpaſmat. Mynſ. ℥ ß.
Ol. laurin. ʒ ij.
Ung. dialth. ℥ ß.
Axung. tax. ʒ iij.
Tinctur. caſtor. ʒ j.
M. F. Unguentum.

Catulus vivens & abdomini imponendus eſt.

Quòd ſi malum ortum ſit ab hernia, morbus hic externis variis curari debet. In quem finem fotus emolliens, balnea deſcribi debent, ut inteſtinorum fibræ relaxentur. Omni ſtudio, omni opera ergò annitendum eſt, ut inteſtinum elapſum reponatur. Cùm Swalbachii acidulas ſanitatis recuperandæ ergò biberem, inter alios & ſatellitem curandum habui, qui dum idem malum acceſſit, & quidem ex hernia, ſolo & quidem ſequenti fotu ſæpius applicato feliciter reſtitutus fuit:

♃. Fol. malv.
Linar.
Fl. chamomill.
Verbaſc.
Aneth.
Semin. lin. ana M. j.
Cumin. ʒ ij.
Coq. in lacte bubulo, & fiat fotus.

Vel fiat inſtar cataplaſmatis, & ſic tumori applicandum. Empirica ſunt ſtercus vacinum recens abdomini impoſitum, omentum vervecinum, exuviæ ſerpentum in oleis decoctæ. Pulpam pomor. Borsdorſ. cum croco abdomini impoſitam laudant. Convenit verò meliùs ventrem inungi balſamo ſpaſmat. *Mynſ.* vel Galbaneto *Paracelſi*. Confer etiam ea, quæ habemus inferiùs de Herniis.

CAPUT VII.

DE COLICA.

§. I.

Inter intricatos, qui corpus noſtrum miſere torquere ac cruciare ſolent, affectus, haud infimæ ſortis habetur dira illa Morbonæ ſoboles, Colica, quæ nonnunquam inſtar pali infixi fixa ſed triſtiſſima miſeros vexat ſenſatione; non rarò erronum inſtar ægros excruciat torturis; nonnunquam patrio relicto foco exteras hoſtiliter invadit partes, & ſæpe ad mortem eas enervat, indè rectè derivatur à κολάζεϑαι, i. e. torquendo. Celſus affectum inteſtini plenioris vertit. Capivaccius & alii dolorem inteſtinorum dicunt, dolor colicus, communiter colica.

Deſcribitur colica vulgò, quòd ſit moleſta, & triſtis ſenſatio, à continui, vel coli tunicarum, vel partium ei confinium & vicinarum ſolutione dependens. Continuum ſolvens poteſt eſſe vel humor acris, vel acidus, vel ſalinus, vel flatus, vel excrementa tenacia, vel indurata; poſſunt quoque eſſe ipſi ſpiritus animales vel in cerebro, vel in ipſis meſenterii anfractibus in ἀταξίαν converſi. Vel deſcribi poteſt, quòd ſit triſtis & dolorifica mentis ſenſatio ſeu dolor ventris & inteſtinorum cum alvi conſtipatione & ſubinde vomitu comitante, ab humoribus acido-auſteris vel mordacibus ac acribus fibras ſpaſmodicè contorquentibus vel divellentibus & aliquando flatibus obortus. Ex hiſce patet nullam colicam abſque ſpaſmo oriri poſſe, ut adeò ſuperflua videatur hujus doloris diſtinctio in humoroſum & convulſivum, cùm omnis convulſivus ſit, ſed cum vulgo ſæpiùs loqui amamus, ut Tyrones rem meliùs comprehendere poſſint; cùm enim ſemper humor in cauſa ſit, hinc & ſemper humoroſa appellari poteſt colica. Putamus ergò eſſe ſano ſenſu *colicam humoralem*, & *ſpaſmodicam*. *Humoralem* vocamus Colicam, quæ ab humoribus quibuſvis in primis viis genitis & inteſtino colo inhærentibus & diſtendendo ſpaſmum inducentibus originem habet, & inde ſpaſmodicè convelluntur vel inteſtini, vel meſenterii fibrillæ. Alteram *ſpaſmodicam ſeù convulſivam* dicimus, quæ ex coagulata videlicet lympha in inteſtinorum glandulis, vel ex ſpiritibus animalibus acrimonia ſcilicet viſcida in meſenterii nerveis plexibus ſtagnantibus, rodentibus & vellicantibus oritur, ſolum enim ſuccum nerveum in meſenterii anfractibus coagulari poſſe & ſic morbum hunc inducere, quis negabit? ſed cùm diatheſis hæc ſpaſmodica in ipſis ſpiritibus tumultuosè exorbitantibus conſiſtat, colicam enim ſæpe haud aliunde naſci autumno, quàm à vehementi ſpirituum densè conglomeratorum in dictas partes membranoſas impulſu, unde & ſpaſmus & dolor, de quo tamen plura, cùm de cauſa agemus, dicturi ſumus. Sano ſenſu concedere poſſumus diſtinctionem in pituitoſam, ſeu flatulentam, ſeu frigidam, & bilioſam ſeu calidam.

Differt quoque Colica ab Iliaca paſſione ratione dolo-

Deſcriptio.

Diviſio.

Differentia.

doloris, qui in Ileo vehementior, & cum excrementorum vomitu eſt: à Nephritide verò differt, quòd ſæpe arenoſa appareant in urina, & nunquam adeſt dolor in inguine, & circa pubem, & dolor lumborum eſt aliquo modo atrocior, & fixior.

Pars affecta. §. 2. Omnium ferè veterum Practicorum ſuffragio dicitur ſubjectum hujus affectus inteſtinum illud laxius, quod dicitur Colon, eò quòd longum & anfractuoſum ſit, & quia ibi ob valvulas numeroſas humor acris hærere poteſt. Hinc & *Celſus* dicit Colicam inteſtini majoris affectum, & *Alexander* inteſtinum craſſum & denſum, unde faciliùs ſecundùm tunicarum ſubſtantiam affici poſſe ajunt. *Vvilliſius* pro parte affecta agnoſcit *meſenterium*, in quo nervi plurimi & magni, eorumque plexus & diſtributiones valdè inſignes habentur. Cùm igitur pars hæc valde ſenſilis, & humorum nervoſi generis affluxionibus plurimum obnoxia fuerit, morbi colici ſedem ſtatuit.

Nos mineram hujus mali ſæpe & intra inteſtinorum cavitatem, & inter earum membranas contineri putamus, in quibus cum particulæ recipiuntur in poris, per quos tranſire non poſſunt, concutiuntur, reciprocantur, & quaſi ſerrantur in illis poris, ſic vellicando fibrillas nervorum, eaſdemque lædendo & rumpendo, dolorem non exiguum producunt. Quod ſi Chylus quoque ſive ex Ventriculi vitio, ſive bilis diverſitate, aut ſucci pancreatici aut aliùs vitioſo charactere aceſcat, facilè fibras inteſtinorum pungendo & vellicando dolores atrociſſimos producere valet, præſertim in iis, qui hæreditario jure ad hoc malum ſunt diſpoſiti, quam diſpoſitionem in hoc conſiſtere exiſtimamus, quod à prima infantia fibras inteſtinorum valde teneras & tremulas nacti ſint, quæ etiam à leviſſimo motu & objecto inconvenienti cum doloris ſenſu affici poſſunt.

Quòd ſi mucus ille qui interiorem inteſtinorum & aliquando ventriculi cruſtam obducit, quem aliquando arteriolis exſudare exiſtimamus, ob humorum, maximè verò ſanguinis dyſcraſiam, ut plurimum verò mucus ille oritur ex reliquiis chyli malè digeſti & fermentati, quæ reliquiæ unà cum bile & ſucco pancreatico vel innoxiis adhuc vel etiam corruptis vitioſè efferveſcunt, unde ſæpe dolores illi colici ortum ſuum habent in jejunis etiam, & quorum inteſtina ob longiorem inediam ſunt exinanita, quia ex maſſa ſanguinea in hoc caſu in inteſtina deponitur materia peccans. Non dubitamus quoque ſæpiſſimè & cauſam morbi latere in annexo meſenterio, ejuſque nervoſis plexibus, peritonæo, omento, aliiſque abdominis membranis, tuniciſque. Omentum enim habet partes multas fibroſas, nervoſas & membranaceas, indeque maximè doloribus ſubjectas. Quam noſtram probamus opinionem per ſequentia. In hernia enim omentali, ob compreſſionem & nonnunquam ejus inflammationem dolores colicos os humeroſque ſimillimos obſervavi; quod & mihi perſuadet obſervatio *Galeni* in milite, cui abſciſſum erat hoc omentum, qui ſemper paſſus eſt dolores colicos, curabaturque à Galeno noſtro laneum integumentum imponendo, quo calore externo ſpiritus animales non ampliùs ſpaſmodicè illud convellebant. Haud diſſimile exemplum obſervavimus in ſuprà dicta fœmina prope Hanoviam in pago, *Mittelbuchen* dicto, quæ quia per vulnus abdominis pendebat omentum aliquo modo inflammatum, mirum dictu, quantos ſit paſſa dolores ventris atrociſſimos, & colicis ſimiles, abſque tamen vomitu.

Diagnoſis. §. 3. Colicam in genere deſignant dolor & cruciatus circa inteſtinorum regionem vehementiſſimus, quandoque fixus, & uno in loco ſtabilis, terebro perforanti, aut palo infixo haud abſimilis; quandoque vagus & inſtabilis, modò hac in parte validius urgens, modò in illa, pro vario ſpirituum forti influxu modò in hunc vel illum locum, & pro vario materiæ peccantis locum occupantis ſitu: Adeſt etiam parca urinæ excretio, inteſtina enim à flatibus diſtenta majus requirunt ſpatium, unde vicina vaſa, ureteres & omentum comprimuntur, ut minus potulenta ad renes deferri poſſint. Adeſt abdominis inſignis vellicatio, & ejuſdem muſculorum, viſcerumque omnium retractio ſpaſmodica, ut planè nullum videas abdomen; Comitatur ſimul dolor valde acutus, cui aliquando vomitio accedit, quia dum ſpiritus fluunt in fibras ventriculi, fluunt tunc quoque in fibras circulares pylori, eumque claudendo fit, ut, dum interim conſtringitur ſtomachus, & contenta per pylorum jam clauſum exire haud valent, ea per ſuperiora evacuari neceſſe ſit. Duodenum & veſiculam fellis hoc in affectu ſæpe pariter convelli, ex copioſæ bilis flavæ, & viridis rejectione patet; quandoque veſica & ureteres ceu diximus contrahuntur & criſpantur, unde totalis urinæ obſtructio oboritur; convelluntur & ſæpiſſime inteſtina, ut adſit perpetua alvi conſtrictio, vel, ſi quid aut ſponte aut artis ope eijcitur, maxima ex parte flatulentum ſit, quod obſervavi in *Colica Caſſelana*, huic loco quaſi endemia, quamque vulgus *die Stein-ColiKe* nominat, hanc enim ſemper comitatur dolor atrociſſimus lumbaris, ſed Colicam eſſe merè ſpaſmodicam conſtat, utplurimum ab uſu ſpirituoſorum, & cereviſiæ malè coctæ, aquæque calciferæ ortam. Adſunt ſitis, nauſea, vigiliæ, linguæ ſiccitas & ariditas, febris, urinæ ardor, oris amaritudo, abdominis quandoque inſtar tympani diſtenſio, quandoque contractio, animi deliquia, ſudores frigidi, ſic & in quodam ſexagenario obſervavi ſatyriaſin, tandem accedunt convulſiones, aliaque ſigna mortis, vel præcedente paralyſi in pareſin terminatur. Ubi verò dolor pertinax mox abdominis mox artuum convulſiones producit, vagus & oberrans, & ceſſantibus artuum convulſionibus abdomen rurſus afficit, cum umbilici interdum introrſum retractione & podicis adeò pertinaci clauſura, ut vix Enema admittat, tunc *Scorbutica* hæc dicitur Colica, quæ cùm *hyſterica Colica* ſæpe fit habitualis, & tum hominem excruciant, utut nulla depravata contenta in inteſtinis nidulentur; & ſic tandem in epilepticos motus, vel Pareſin tranſit habitualis hæc colica. *D. Dexbacchius Phyſicus* hujus civitatis ordinarius inde Abſceſſum abdomius reportavit, quo, me Authore, aperto duæ libræ puris emanarunt, & ipſe atrophia nunc laborat ferè incurabili. In Colica diuturna ſemper mineram latuiſſe in meſenterio vel omento ſuſpicatus ſum; ſi vero malum à medicamentis tum laxantibus, tum emollientibus ſtatim ceſſaverit, perſuaſum habui materiam peccantem hæſiſſe in inteſtinis craſſis. Deinde cùm dolor non ſit adeò profundus ſed vagabundus & lacerativus, indubitatum nervoſi generis affectionis teſtimonium exhibet.

§ 4. *Antiquiores Practici* agnoſcunt pro cauſa immediata & proxima ſolutionem continui inteſtini coli à materia acri, craſſa, fæculenta, vel replente vel diſtendente, vel mordente ortam. Unde cauſa propinqua continuum ſolvens ex veterum ſenſu, vel eſt craſſus, pituitoſus, & vitreus humor intra tunicas inteſtini coli receptus, vel eſt flatus inteſtina diſtendens, divellens, & lacerans; quò & referunt omnes bilioſos humores, mordaces, ſæpe inflammationes inteſtinorum parientes; item fæcem melancholicam, grumum ſanguinis, vermes, lapides, ſtercora indurata, eundem affectum producere valentes, item acrem ſaniem, & vulnus in inteſtinis, item venena, aliaque purgantia fortiora. *Cauſa ad mentem Veterum*

§. 4. *Paracelſus* negat Colicam ab humoribus oriri poſſe, sed potiùs cauſam ſtatuit *ſpiritus ſalium reſolutos*, in quibus per saporum extremitates vel auſteritas, vel aciditas, vel acrimonia, vel ſalſedo ineſt, quæ facili Marte poſſunt partes ſenſiles membranaceas vellicare & corrugare. Illi vero ſalis ſpiritui ſuum adhærere dicit corpus, quod in *Paracelſi.*

illo

illo loco coagulatur. Statuit ergò cauſam hujus doloris atrociſſimi eſſe ſal, ſeu potiùs Tartarum Chymicorum hoſtem, aut nimis diſſolutum, aut nimis coagulatum, ſtypticis, ponticis, acetoſis, aluminoſis, acutiſque ſpiritibus inteſtina, ac vicinas partes inficientem, conſtringentem, atque doloribus variis excruciantem, quod clarè patet *ex l. de tribus princ. c.* 5. ubi dicit: Colicam ex ſale in inteſtinis prædominante oriri. Omnes quoque Colicæ ſpecies ex differentiis ſalium, ſalinorumque ſpirituum, vitriolatorum nempè, aluminoſorum, acetoſorum, & ſimilium, deſumendæ ſunt. Gradus verò Colicæ, tum ex varia ſpirituum poteſtate, tum verò ex ulteriore circulatione, & exaltatione deſumi debent. Quòd ſi vicinæ renum & veſicæ regiones conſimili mucilagine tartarea refertæ atque obductæ ſint, compreſſione ſpirituum ex minera & centro Colicæ prodeuntium, & ipſæ ad paroxyſmos & effervescentias proritantur.

Helmontii. §. 5. *Helmontius* Colicam produci exiſtimat, ſi nempe acor p. n. cibo aut potui connectitur, & teſtatur de *poteſtat. medicam. p. m.* 292. *num.* 23. à ſale acido ſæpiſſime oriri hunc affectum triſtem, unde colicam à moris comeſtis ortam obſervavit. Quo ergo humor peccans eſt acidior, eo ſunt dolores acerbiores. Si quoque fellis fermentum chyli aciditatem non permutaverit in ſalſum volatile, tunc contingit digeſtio vitiata, quæ dein procreat mucaginem, in qua acor incluſus eſt. Si ergò id plus nimium tenax fermento vitiato imbutum, torminum mater, inteſtinis adhæſerit, tunc dolor vehementiùs excitabitur: nam ad hujus mucaginis propulſionem inteſtina ſe comprimunt, convelluut, & corrugant, contractis ſic inteſtinis, contingit etiam muſculos abdominis contrahi & convelli; quidni & acor inteſtinis hoſtilis ea contrahat, convellatque? In fellis vitio ſæpe tanquam fur latet cauſa hujus morbi; hujuſmodi enim ſalia acida, ſi à fermetali *fellis Blas* non ſubiguntur, tunc colici doloris parentes fiunt, nam ſunt cauſa occaſionalis, ut Archeus inteſtinorum in motum furoris efferatur, qui dolorem Colicum profert periculoſiſſimum, & pylorum veluti poteſtativum janitorem iu tantum laceſſit, ut in furorem concitatus deſinat in paralyſin & contracturam manuum ac pedum, affectando nervoſum genus per ſuum Blas furioſum, illiuſque tonum deſtruendo.

Vuilliſii. §. 6. *Vuilliſius* hunc morbum humano generi maximè inſenſum inter affectus cerebri, & nervoſi generis cum *Carolo Piſone* refert, his inductus rationibus, quia ſedem & cauſam morbi certò certiùs in nervoſis partibus hærere exiſtimat. Ad ſuam opinionem meliùs confirmandam liquorem nerveum excogitavit, qui ſi in recrementa acetoſa degeneravit, tunc fibras ſenſiles diſtendendo, ab invicem divellendo, & in corrugationes dolorificas irritando, facilè hunc affectum producere valet, quem ſuccum vitioſum è cerebro per ductus nerveos verſus inteſtina deſcendere, atque juxta partes dolentes, & quidem maximè circa meſenterium congeri, ut & ob plenitudinem ſponte turgeſcere ſtatuit, intra plexus ergò nerveos meſentericos, alioſque depoſita materia peccans ſenſimque coacervata aut occaſionaliter aut ſponte turgeſcit, vel fortaſſe cum humore ſalino fixo è ſanguine illuc ſuffuſo effervescit, & per conſequens fibras nerveas, quibus ſcatet meſenterium innumeris, corrugationibus moleſtis & dolorificis torquet. Non negat tamen ſpiritus animales impetuoſè influentes, utplurimum ſpaſmodicos hoſce affectus excitare, quod multis comprobat rationibus. De quo curioſus Lector videat ipſum fontem.

Sylvii. §. 7. *Sylvius* plurimorum colicorum dolorum cauſas recenſet & explicat. *Ardentis doloris* cauſam à bile pinguiore cum ſucco pancreatico acidiore potenter ac vitioſè effervescente produci exiſtimat. *Algentis doloris* originem ſuum trahere à ſucco pancreatico valde acido, & acri, cum bile minùs pingui, vel pauca, effervescente autumat. *Doloris perterebrantis & fixi* cauſam adſcribit ſucco pancreatico multum acri, viſcidæque pituitæ immiſto, & vitreæ pituitæ nomine noto. *Doloris gravativi* cauſam attribuit copioſæ, & nimis viſcidæ pituitæ; ut & *doloris diſtendentis* cauſam pituitæ viſcidæ in flatus rarefactæ, & inteſtina ſola, vel unà cum abdomine diſtendenti. *Doloris lancinantis* cauſam adſcibit ſucco pancreatico acidiori, & ſic pro doloris urgentis varietate curam variandam præcipit.

§. 8. *Carteſiani* dolorem hunc colicum, ut plurimum ab humore bilioſo cum ſale mordente junсto deducunt, qui ſal mordax non duntaxat in inteſtinorum cavitate, ſed & inter ejus membranas continetur, itaque illius particulæ cùm recipiuntur in poris, per quos permeare nequeunt, concutiuntur, & quaſi ſerrantur in illis poris: quando ſcilicet particulæ illæ aculeatæ, rigidiores, pungentes, rodentes, ſcindenteſque in inteſtinorum tunicas deponuntur, & hinc ſpiculis ſuis impulſæ excitant acutiſſimum hunc dolorem fibras vellicando, rodendo, corrugandoque: per conſenſum & reliquæ partes, ventriculus nempe & veſica convelli poſſunt, unde vomitus, dyſuria, &c. Interdum & pori inteſtinorum obſtrui poſſunt à particulis viſcidis & craſſioribus, ſicque oritur etiam colica, & quidem diſtendendo tunicas inteſtinorum, quod ſi acicula, vel alio inſtrumento, tangas & ſepares talem membranulam, quanti non inde exſurgunt dolores immaniſſimi? *Carteſianorum.*

§. 10. Nos, ceu ſuperiùs diximus, putamus, colicam eſſe *humoralem*, & *ſpaſmodicam*. Humoralem dicimus eſſe eam, in qua humor aliquis peregrinus cum flatibus ſæpe mixtus, in primis viis præſertim in colo hærens, Gaſteranacem offendit, qui tunc in ſuppetias vocat Microcoſmetorem, à quo ſpiritus animales ad partem affectam mittuntur, unde iſta Lerna malorum oritur. Humores iſti ſunt bilioſi, & acres acido-auſteri, ſalini nempe ſcorbutici, qui mordente ſale juncti non duntaxat inteſtinorum, ſed & meſenterii, omenti, aliorumque plexus & nervos pungendo, fibras rodendo & lancinando, cruciatus cum convulſivis motibus junctos excitant, utplurimum tamen ab acido oriri hunc morbum perſuaſi ſumus, ſive mucus ſit acidus, pertinaciùs inteſtinorum plicis implicatus, ſive ſint indurata ſtercora, ſive à vitioſa fermentatione elevati flatus, qui etiam indicant adeſſe acidum auſterum tenax, quod effervescens in flatuoſum Gas tranſit. Prout verò pituita vel ſola, vel in flatus reſoluta, vel excrementis induratis combinata, dolorem fovet, ita etiam dicitur *Colica* vel *pituitoſa* vel *flatulenta*, vel *ſtercorea*. *Bilioſam* quòd concernit Colicam, ſciendum eſt, eam pertinere ad convulſivam colicam à bile æruginoſa porracea, hoc eſt nimis acida, productam; bilis enim legitimè conſtituta aciditatem potiùs viſcidam temperat, defectus ergò potius bilis potiſſima erit cauſa; deficiente enim hac, acidum dominium capit, & ex ea miſcella tum æruginoſa exſurgit bilis, cuſpidibus ſuis magis minùs corroſivis, ſcindentibus, rodentibus, convulſivos dolores producens Et hæc ipſa bilis acida, non in primis viis ſolùm ſed & in maſſa circulante ex vitioſo chylo ortum habet. Vermes & calculi quoque vellicando eundem producere poſſunt morbum. Acidum enim hoc exceſſivum & vitioſum imò corroſivum, rarò in tunicas inteſtinorum, ſæpius in omentum ſæpiſſime verò in plexus nervoſque meſentericos ſævit; bilis quoque ſæpe per acidum ita mutatur, & corrumpitur, ut planè auſterum evadat, undè hoc affectu laborantes ſemper habent alvum adſtrictam; & ab acido acri vitioſo doloroſæ dictarum partium iteratæ ſpaſmodicæ criſpaturæ inferuntur. Et cum flatus generari videamus, quoties ſalia volatilia oleoſa incidunt in pituitam, ſtatuimus volatilis bilis portiones in lympham craſſam impingentes, eam *Noſtra opinio de cauſa.*

in

in ſubtiles halitus & flatus reſolvere, qui cellulas inteſtini coli diſtendentes fæces retardant & ſpirituum animalium debitum influxum denegant, unde etiam alvi tarditas & omnimoda conſtipatio.

In ſcorbutica diſpoſitione ſæpius hi oriuntur dolores colici, quos deducere poſſumus præter dictas jam cauſas etiam à ſero lixiviali, quod diſtendendo, & convellendo membranaceas & ſenſiles partes, ſymbolum ſuum addere poteſt: ſæpe materia hæc vitioſa per palindromen defertur ad nervos lumbares, quare circa lumbos utplurimum maximum ægri ſentiunt dolorem; reſorptum quoque iſtud ſeminium morbidum defertur ad ipſam medullam ſpinalem, & communicat ſimilem labem, quæ ſpinalis medulla inde quaſi enecata nervos utrorumque artuum ex eadem oriundos ſimiliter contagio hoc participes facit, cujus vi figente, coagulante & ſtupefaciente ſpirituum animalium (omnis motus Authorum) concatenationes ſive commercia rumpunt, inde correſpondentia, ut ſic loquar, Gaſteranacis cum Microcoſmetore plane interrumpitur, unde motus impotentia oritur.

Spaſmodicam dicimus Colicam eam, in qua ſpiritus animales à materia aliqua ſubtili ità afficiuntur, ut motum ordinarium intermittant, & ad meſenterium, aliaſque partes ſenſiles membranaceas tumultuosè influant, ibidemque vellicando fibrillas nervorum, eaſdemque lædendo & rumpendo dolorem non exiguum producant; vel etiam fieri poteſt, ut particulæ ſubtiliſſimæ ità recipiantur in poris inteſtinorum & meſenterii, aliarumque partium, ut inflammationem quandam efficiant, unde & dolores iſti atrociſſimi. Colica etiam contingit, fibris circularibus nunc coli, nunc pylori, fortè etiam inteſtinorum tenujum conſtrictis, quod nunquam fit citra irritamen aliquod, & quidem ſtimulus maximam partem, non in cavo harum partium, ſed foris circa plexus nervoſos ad has partes ſpectantes, ideò aliquando hærere videtur, quia præcordia inflantur, & flatibus deſcenſus denegatur: quamvis non negarem, pylori aut coli, aut alius inteſtini denudationem quandam quandoque anſam celeriori conſtrictioni dare poſſe, unde non rarò ob leviuſculum errorem hæc ſymptomata emergunt. Quòd verò ægri dolorem vix tolerandum in regione cordis ſcrobiculo circumpoſita, unà cum immani materiæ herbam colore referentis evomitione ſentiant, non aliunde naſcitur, quàm à vehementi ſpirituum densè conglomeratorum in dictas partes, imprimis in fibras circulares pylori impulſu, unde & ſpaſmus ventriculi & dolor, aliorumque viſcerum ſubverſio totalis. Non enim ſemper ex eo, quòd in morbo hoc, ſive per os, ſive per ſedes excernanturillioſa viridia, ſtatim colligendum & dicendum, affectum hunc in humoribus reſidere, aut ſæviſſimum illum dolorem colicum ab humoris alicujus acrimonia, partem cui inhæret rodentis ac pungentis, generari, quem idcirco pro minera & cauſa morbi cenſeamus, ac proinde remediis catharcticis radicitus exſtirpandam putemus. Etenim luce meridiana clarius eſt, affectum illum, quo laborant navigantes, à ſpirituum animalium agitatione inſueta oriri in irrequieto iſto mari; attamen videmus colluviem coloris planè herbacei ex hominum vel ſaniſſimorum ventriculo prodire, ubi primùm in mare longius ſunt provecti, quibus tamen ante horam non inerat bilis, quam *porraceam* appellamus, quod in memetipſo in mari verſato contigit. Imò in paroxyſmis epilepticis annon ſæpius excrementa videmus eiici, ubi tamen nec ullus vitioſus latet humor in inteſtinis? item in dentitione morboſa, qualia non eiiciuntur excrementa à ſola ſpirituum ἀταξία, quæ neſcio, quomodo iſtarum partium fermentum deſtruit, ac pervertit, vel in ventriculum inteſtinaque vi ſpaſmorum liquorem quendam alienæ indolis intorquet, qui humores ejuſmodi coloribus inficere potis eſt; & noſtro judicio bilis cum ſucco pancreatico varia commixtio, hunc efficit colorem viridem. Si enim ſuccus pancreaticus, cum bile ſalina oleoſa volatili permiſceatur, ex eorum miſcella viriditas hæc porracea exſurgit, de quo colore vid. *Ettmulleri valetudinar. infantil. §. 21. de Torminibus & variis alvi excretis infantum*, ubi doctè hæc elaborata videbis.

Re itaque ritè penſitata, ſatis apparet dolorem hunc atrociſſimum, qui hoc affectu laborantes penè interimit, tum etiam materiæ viridis rejectionem à ſpiritibus animalibus nimis impetuosè in partes abdominis influentibus, atque eaſdem partes membranaceas & fibroſas contrahentibus, certò certiùs produci. Inteſtina enim cum annexis partibus ità ſæpe convelluntur, & corrugantur, ut etiam muſculi abdominis ſimul contrahantur, & ægri nullum quaſi habere videantur abdomen, prout in multis obſervare licuit, qui ventrem ita corrugatum atque convulſum habuere, ut nihil præter cutem & oſſa tangere potuerim. Ipſos enim ſpiritus ab aere, aliiſque particulis ſubtiliſſimis ità diſponi poſſe mihi perſuadeo, ut abſque materia peccante in abdomine latente ipſe æger in morbum hunc incidere poſſit. Verùm tædet notis diutiùs immorari.

Has putamus cauſas proximas & continentes; cauſæ remotæ & procatarcticæ hujus mali poſſunt eſſe variæ; temperamentum pituitoſum, bilioſum, & melancholicum, quo & referenda nativa illa ad colicam in utero materno contracta diſpoſitio: ut & ſex res non naturales, de quibus inferius de Diæta dicturus ſum.

§. 10. Enumeratis hactenus cauſis, à quibus tanquam prolificis parentibus affectus noſter ſpaſmodicus dependet, jam meditatio noſtra devolvenda eſt ad *prognoſin*. Cùm nihil majorem Medico apud ægros conſtantes conciliare poſſit auctoritatem, quàm de futuris contingentibus certa quædam proferre præſagia, ſi modò in hominis vel Medici eſſet poteſtate futura prædicere tamquam certa. Dolor Colicus non eundem ſemper habet exitum; aliàs enim curatu facilis eſt, aliàs verò difficilior, imò periculoſus, ſubinde & lethalis, non tam ratione ſui, quàm ratione morborum, aut conjunctorum aut ſubſequentium. Terminatur ſæpius hic dolor ſpaſmodicus in paralyſin, vel epilepſiam, vel arthritidem, vel alium morbum ſoporoſum, ſæpe in Iliacam degenerat paſſionem. Siquidem ſanguis ob fibrillarum corrugationes in ſuo motu impeditur & plus juſto in tubulorum interſtitiis coacervatus inflammationes parit, unde miſerere mei & gangræna. Colica, quæ eſt ab inflammatione inteſtinorum, aut illorum excoriatione, vulnere, aut ulcere producitur, aut à pituita tenaci & ſalſa, aut ab acido nimis corroſivo, aut quæ epidemica eſt, & maligna, aut quæ endemia eſt, ut hiſce in locis, ſi non ſemper lethalis, ſaltem diuturna eſt; periculoſa & contumax, & plerumque lethalis eſt illa, quam ſequitur Ileos. Interitus periculum imminet, ſi ſingultus, ſudores frigidi, extremorum refrigeratio, delirium, virium dejectio, & alia hujus ſortis ſymptomata funeſta ſe admiſcent, præſertim ſi dolore hoc ſenes, gravidæ, puerperæ aut morbis aliis fracti afficiuntur. Colicus dolor non eſt periculoſus, quando à cauſa evidente ſolitaria excitatur. Facilior atque levior, quæ à flatibus producitur. Quæ verò eſt habitualis, valde periculoſa eſt, remedis enim non facilè cedit, atque per plures menſes, imò annum interdum perdurat, nec non vel in paralyſin vel in alium tranſit affectum, ſæpeque recurrit, cujus rei tot proſtant exempla, ut aliorum meminiſſe tædeat. Spes verò refulget optimæ curationis, beneque ſperare jubet ægrotum ætas juvenilis ſpiritibus animalibus vegetis adhuc pollens. Interim tamen heroicis magnificæ famæ remediis non deſtitutus, quod brevi curari poſſit, promittimus, ſi imprimis illis ex præſcripto utatur. Miſerum enim eſt, cùm nolis mori, non omnia facere

Prognoſis.

cere ut vivas. Ratione eventus terminabitur morbus placato ſpirituum impetu ac ἀταξίᾳ, & motu illorum anomalo deſtructo. Graviſſimus tamen ſæpe eſt affectus, vireſque fortes & integras requirens, hinc gravidis, puerperis, ſenibus, aut aliis morbis, exhauſtis viribus, ſuperveniens, plerumque periculoſiſſimus. Certiſſimum enim mortis periculum denunciatur, ſi ſingultus, vigiliæ, delirium, ſudores frigidi, & extremorum refrigeratio à morbi vehementia ſuperveniant, tunc enim vix ac ne vix ægrum evaſurum pronunciare poteris.

[C]ura Diætetica. §. 11. Inquirendæ affectus noſtri colici conſtitutioni omnis hactenus fuit dicata ſolicitudo, profligandi ergò illius reſtat, ut meditemur *Curam*, quæ æquè ut in aliis morbis conſiſtit in optima *Diæta* & medicamentis. Aer ergo eligatur, quantum fieri poteſt; purus ac tenuis, vitent ægri craſſum, frigidum, ac nimis calidum, nebuloſum, uliginoſum ac vaporibus corroſivis Mercurialibus rigidis ac acidis refertum. Cibus ſit euchymus, boni ſucci, & facilis concoctu; cibos flatulentos, ut ſunt omnia legumina, piſces, &c. acres quoque, ſalſos, pituitoſos cane pejus & angue fugiat. Ex carpionum malè coctorum eſu ipſemet nuper eodem malo correptus fui. Omnia quoque acida hic nocent ſummopere, ut & fructus omnes horarii, imprimis crudi. Ægros quoque lædunt vulgò commenta dulcia, quæ acidum corroſivum in ſinu gerunt, quod conſtat ex obſervatione *Piſonis*, qui ſuccum, ex quo ſaccharum concreſcit, extravaſatum intra breve tempus aceſcere tradit, addens deſtillari enim ex ſaccharo ſpiritum, quem vocant Luſitani *Aquadenti*, ſumma cum ſtypticitate refrigerantem, linguam conſtringentem, & *inteſtina* torminibus torquentem, metalla arrodentem, nitroſi ſaporis ſimul & acerbum. Saccharum enim ipſum quoque diſſolvit antimonium, cum quo nempe ſi commiſceatur triduana & leni deſtillatione. Pro potu ſumant hoc affectu laborantes vel decoctum radic. chinæ cum paſſulis; vel vinum mediocre, in quo nullum latet acidum. Vitetur vinum Tartareum, Franconicum, ſulphuratum & vappidum, muſtum &c. Omnia vina hic nocere ſcribit *Grembs*, ſed iſtud vinum, quod habet volatile acidum, non poſſum videre, qui noceat. Commendo ergo vinum Rhenanum generoſum, imprimis Gallicum & Hiſpanicum non menſuratim, ſed unum vel alterum vitrum plenum hauſtum. Cereviſia hic malè cocta, haud defæcata, nimis recens & craſſa, prout eſt noſtra Caſſellana, ſymbolum ſuum addere poteſt. In eodem prædicamento eſt potus ex fructibus, pyris ſcilicet & pomis paratus, prout ruſticis noſtris ſolenne eſt ejuſmodi parare potulenta. Omnia ſpirituoſa parciſſimè hauriat æger, quia inde ſpiritus animales in ἀταξίαν magis rediguntur. Potus calidus Theæ vel Caffeæ aliquando cum lacte paratus in prophylaxi hujus morbi egregius potus eſt in Colica quacumque. Motus & quietis æquilibrium ſervet patiens. Equitationem hic commendat *Sydenham*, anodyno ſimul manè & ſerò propinato. Hoc namque exercitio organa ſecretoria in abdomine ſita maximè vibrari, & ſuccum quemlibet recrementitium ibi impactum excuti, circulationemque corroborari, inque depurando ſanguine, ritè rurſus officio defungi viſcera, ſtatuit. Somno magis indulgeat, quàm vigiliis, & animo ſit tranquillo, affectibuſque animi nunquam indulgeat, iram ergò, tanquam furorem ipſum, fugiat, nocet & mœror, & triſtitia, quæ omnia ſtrenuè ſuam, licèt modo diverſo, ad Colicæ productionem conferunt operam. Excreta & retenta denique ad ordinarias leges debito modo revocanda ſunt, præprimis alvus ſervetur lubrica, abſtineat tamen à vomitoriis fortioribus, aliiſque purgantibus efferatis, plus enim damni & noxæ, quàm emolumenti indè ſperandum. Credas experto Roberto. Huc etiam referimus cauſas præternaturales, quatenus morbi prægreſſi materiam ad inteſtina transferunt, coctiones & fermentationes depravant, præprimis verò intemperies cerebri, ſanguinis, lymphæ, efficaciter ad colicam inducendam concurrunt.

§. 12. *Veteres* methodum ſuam medendi inſtituunt pro diverſitate cauſarum, à quibus producitur. Colicæ igitur, quæ à propriis inteſtinorum morbis oritur, inflammatione puta, excoriatione, vulnere, vel ulcere in ejus rei curatione conſiſtit cura, ſiquidem cauſa ſublata ordinario effectus tollitur. Horum autem morborum ad mentem Galenicorum curatio aliunde petenda eſt. Quæ à vermibus producitur, aut à calculis, aut à deglutitis corporibus aſperis aut acuminatis aciculis, ab aſſumptis acribus, eorundem tempeſtiva evacuatione, & temperatione curatur. Quæ verò ab humoribus bilioſis, iiſdem tollitur temperatis; eductiſque; adeòque ſi pituita tenax, viſcida, ſimulque acris eam produxerit, ante omnia ea incidenda, attenuanda, corrigenda, & dein eliminanda eſt *phlegmagogis*, in quem finem valde commendant aut apozemata incidentia; præcipuè ex lignis, corticibus, ſeminibuſque carminativis; quæ verò educi apta nata ſunt, phlegmagogis educenda ſunt, cui ſcopo conveniunt ſive vina medicata, ſive hauſtus, ſive pilulæ ex gummi additis carminantibus & narcoticis. Si verò à melancholia oriatur hic affectus, tunc melanagogis res peragenda eſt, & humor ille melancholicus infringendus eſt *aqueis*, ſero lactis, item terreis, ut bolo armen. oſſ. mandibul. piſc. perc. Inteſtina luporum pro ſpecifico hoc in morbo venditant veteres. Si bilis abundet, cholagogis rem aggrediuntur. *Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.*

Colica flatulenta cauſarum ſuarum tam materialium quam efficientium emendationem poſtulat; 2. flatuum ab iis excitatorum diſſipationem, & diſcuſſionem; 3. doloris mitigationem; 4. cauſarum illarum materialium eductionem, quibus omnibus efficiendis ſeq. commendant enemata.

℞. *Decoct. emollient. & carmin.* ℔ j.
Elect. diacathol. ℥ j.
Salis commun. ʒ j.
Ol. aneth. ʒ vj.
d. aniſ. gt. x.
M. F. Enema.

Decoctum emolliens & carminans ex his, ſimilibuſque componi ſolet:

℞. *Rad. apii,*
Leviſtici ana ℥ j.
Herb. malvæ,
Biſmalv.
Senecion. ana M. j.
Mercurial.
Parietar. ana M. ß.
Semin. aniſ.
Fœnicul.
Carvi,
Leviſtici ana ʒ iij.
Coq. ex Aq. fontana, Colatura detur uſui.

Corpore expurgato ad ſedantia dolorem ſe conferunt: in quèm finem oleum amygdalarum dulcium cum vino malvatico, aut Hippocratico exhibent. Tandem ad Theriacam aut Mithridatium c. caſtoreo mixtum confugiunt, aliaque opiata, philon. Rom. requiem Nicolai & ſexcenta alia.

Inter externa commendant fila in lixivio cocta, & calidè abdomini adplicanda; item ſacculos ex milio, avena, ſaleque *toſtis*, aliiſque carminativis & emollientibus herbis adplicare ſolent. Varia quoque unguenta & linimenta, cataplaſmataque ex oleo lini, liliorum alborum, chamomillæ &c. parari & adplicari jubent.

§. 13. *Paracelſiſtæ Hermetici* morbum hunc ſalinum dicunt, & ſalibus percurandum eſſe addunt. *Paracelſiſtarum.* *Tartarum* ergò *reſolutum* coagulandum, præcipitandum, & poſtmodum eiiciendum eſſe volunt. Sal etiam internum humani corporis principium à natura

tura ſua degenerans , per ſalia elementaria corrigendum , & corroborandum eſt . Ad ſal expellendum laudant enulam campanam , non probant fortia nec purgantia colocynthiaca , aliaque , quia ſal , ut inquit *Paracelſus* , violentiam non fert . Et quia nimirum ſpiritus hic ſitiunt & laborant , conducunt ſpiritus nitri , tartari , ſalis communis , marini vitrioli , ol. nuc. moſchatæ, garyophyllor cumini, ſuccini , ſulphur terebinthinæ , Zibeth. ventriculo inunctum ol. ſmegmat. Vener. Extract. etiam cortic. aurantiarum in vino ſelectiſſimo eſt probatiſſimum remedium , item extract. calami aromatici c. aqua cinnamomi , C. C. uſt. Os in ſtercore lupi repertum pro ſecreto à Paracelſo in hoc morbo habetur . Ex ſtercoribus externè commendat cataplaſmata . Utilia in potu dicit eſſe dulcia , pinguia , item oleoſa . Super omnia laudanum ſuum opiatum commendat ſæpius nominatus Paracelſus , aliaque plura experimenta , quæ omnia recenſere , longum , & ab inſtituto noſtro alienum foret .

Helmontii , §. 14. *Helmontius* curavit Colicam ſæpiſſime per verum laudanum abſque opio , unguento etiam calido ventrem foveri jubet , aniſi ſemen quoque magni facit .

Ipſius pullus , *Grembs* , colico laborantem dolore feliciter reſtituit dato clyſtere emolliente cum ʒ iij. philon. Romani & laudan. op. continuato juſculo gallinæ cum incoctione radic. chinæ , & ſemin. dauci , poſtmodum cum pilulis aloeticis curam concludebat .

Vvillisii , §. 15. *Williſius* à Clyſtere curam colicæ incipi vult , qui ſit ab initio leniens & emolliens , à quo , velut à fotu interno , fibrarum corrugationes compeſcuntur , & ſpiritus excandeſcentes demulcentur . In quem finem iniiciendum præcipit lac tepidum cum ſaccharo permixtum ; vel decocta emollientia ex malva , althæa , ſambuco , c. ol. amygdalarum dulcium ; item decoctum ex capite vervecino , aut pedibus vitulinis ; vel enemata ex ſolo oleo olivarum aut lini . Si hæc enemata ventrem non ſufficienter laxant , tranſeundum eſſe jubet ad decocta carminantia ; aut amara , in quibus diſſolvuntur Electuar. diacatholic. vel è baccis lauri , aut hier. picr. item infuſ. croci metallorum , vel urinæ ſanæ ℔ j. c. terebinth. Venet. ſolut. ℥ j ß. ſacchar. rubr. ℥ ß. M. F. Enema . Particulæ enim terebinthinæ balſamicæ ſimul inteſtina confortant , & fibrillas eorum demulcent . Quòd ſi tormina levioribus his haud cedunt , ad hypnotica , tanquam ad anchoram ſacram feſtinandum eſſe putat ; in quem finem commendat *laudanum* ſuum liquidum Tartariſatum à gutt. 16. uſque ad 20. hora ſomni in cochleari aq. flor. chamomillæ , vel alius carminativæ . Interim cùm hæc applicantur , & exhibentur , ad mineram colicam penitus exſtirpandam , vomitionem , aut lenem admittit purgationem ex tartaro emetico , vel ſale Vitrioli albo , vel ex reſin. gialapp. pilul. Rud. & Mercurio dulcificato . Tandem cùm hiſce finem haud exoptatum attingere nequeamus , ad ſalivationem , tanquam ſummum remedium fugiendum ſuadet . Si Colica ſit diuturna ac contumax , præter ſuprà nominata etiam varia diuretica , acidulas minerales commendat .

Inter Topica Externa *Is* laudat epithemata abdomini applicanda ex fol. malvæ , mercurial. parietar. ana M. iv. flor. ſambuc. chamomill. melilot. ana M. iij. cap. vervec. abſciſſ. Coq. in ſ. q. aquæ fontanæ . Colatura uſurpetur pro fotu cum ſtuphis laneis calidiſſimè intinctis & expreſſis , poſtmodum applicitis , repetendo quoties dolores intenſiores urgebunt : Vel omentum agninum , aut pulmones , aliaque brutorum viſcera calentia abdomini impoſita , mirè ſedare dolores colicos ab Authore dicuntur , qui quoque in quibuſdam conſtitutionibus & temperamentis epithemata ex calidioribus parata , aut calidiùs applicata , dolores potiùs exacerbaſſe , quàm leniiſſe obſervavit : In his caſibus potiùs commendat fotus ex ſolutionibus nitri , vel ſalis ammoniaci , aliquando ex aqua pura frigida fotum paratum cum *Septalio* laudat .

§. 16. *Sylvius* dolorem *ardentem* à bile pinguiore ortum acidis , & aqueis &c. curat . Sit formula ex ipſius ſcrinio deprompta : Sylvii .

♃. Aq. cichor.
Acetoſ. ana ℥ ij.
Syrup. papav. alb. ℥ j.
Spirit. nitri gut. viij.
F. Mixtura cochleatim aſſumenda .

In hoc caſu & conveniet ſequens emulſio :

♃. Semin. 4. frigid. maj. ana ʒ j.
Amygd. dulc. ʒ iij.
Semin. papav. alb. ʒ j.
C. aq. chamomillæ , malv. F. Emulſio .

Dein , ut ità correcta bilis educatur neceſſe eſt , in quem finem ſequens præſcribit Conditum :

♃. Pulv. tamarind. ℥ ij.
Conſerv. roſar. pallid. ʒ x.
Electuar. à ſucc. roſar. ℥ j.
Sal. tartari vitriol. ʒ j.
M.F. Conditum, cujus æger accipiat ad N. Moſch. quantitatem .

Dolor *Algens* huic planè contrarius curabitur per ſpiritum vini aromaticum ſale volatili & oleoſo præditum , ex. gr.

♃. Aq. fœnicul.
Theriacal. ſ. ana ℥ ß.
Sal. abſynth. ℈ j.
Ocul. Cancr. ℈ ß.
Syrup. card. bened. ℥ ß. *M.*
Cui aliquando addi poteſt granum j. laudani opiati .

Prælaudatus Celeberrimus Vir dolorem *perterebrantem* , fixumque curare ſatagit corrigendo, temperandoque acrimoniam ſucci pancreatici acidam , tum viſciditatem pituitæ comitem , quod præſtant Gummi ammoniacum , galbanum , ſagapenum ; Maſtiche , &c. ut & ſal volatile quodvis : oleum C. C. in pituita vitrea corrigenda magni eſſe uſus ſcribit ; laudat & pilulas phlegmagogas prax. l. 1. c. 14. §. 5. deſcriptas .

In dolore *cum contorſionis ſenſu* à ſucci pancreatici auſteritate producto magni facit ſpirituum ſal. armon. & Tincturam caſtorei , ſequentem eo fine commendat mixturam cochleatim præbendam :

♃. Aq. pulegii ℥ ij.
Fœnicul. ℥ j.
Tincturæ caſtor. ʒ iij.
Laudan. opiat. gr. ij.
Syrup. de menth. ʒ vj.
M.

Diſtendens , & à flatibus excitatus dolor , ab ipſo variis carminantibus , ſpiritu nitri &c. tollitur . Conferunt & Salia volatilia , quæ corrigunt æquè pituitam viſcidam , ac bilem acriorem . Inter externa aliis præfert Unguentum martiatum , & althææ compoſitum , additis oleis chamomillæ , lilior. albor. laur. &c. Conducet & Emplaſtrum carminans ipſius toti abdomini impoſitum .

§. 17. Illi , qui *Carteſii* nituntur fundamentis , omnem impendunt operam , ut particulæ acres pungentes , ſcindenteſque obtundantur , impetus humoris acris frangatur , & fibrillæ nerveæ indè læſæ demulceantur , quod juxta eos obtineri poteſt per varia demulcentia , anodyna , paregorica , ſæpe enim opiata exhibent , ut ità inducias habeat æger , & Medicus tempus lucretur ad ſal illud ſylveſtre educendum ; deinde lenem inſtituunt purgationem cum extract. Rhabarbari ℈ j. aut gr. xxv. poſtea ſudoriferum exhibendum cenſent , quod ſimul nonnihil ſit anodynum . Carteſianorum.

♃. Bezoart. mineral. gr. xij.
Croci orient. gr. vj.
Camphor. gr. iij.
Laudan. opiat. gr. j.
Aq. card. bened.
Menth.

Syrup.

Syrup. papav. ana q. ſ.
M. F. Hauſtus.

Clyſteres quoque, aliaque externa, quæ læſas fibrillas placant, & ſpiritus animales impetuosè influentes ſedant, ſuadent, quæ omnia in ſeq. videbis.

Noſtra medendi methodus. §. 18. Ad *curam noſtro calculo* deducendam devoluti reperimus ex præmiſſis, duplicem eam eſſe inſtituendam, vel in vel extra paroxyſmum. Urgente paroxyſmo & doloribus ſummis exiſtentibus, ad Anodyna anticolica nos conferimus, ut dolores demulceantur leniaturque: ſpirituoſa hic non ſemper conveniunt, ſed blandiora demulcentia aliis palmam præripiunt, ſeq. modo.

℞. *Aq. malv.*
Menth.
Fl. chamomill.
Papav. Err. ana ℥ j.
Cinnamom. ℥ ß.
Tinct. caſtor. c. ſpirit. ſal. Ammoniaci ſale Tartar. ſaturat. ʒ ß.
Anodyn. Sydenham. ℈ ij.
Syr. fl. chamomill. ℥ ß.
M. detur cochleatim.

Nos in Colica humorali ad humorem peccantem curam dirigendam cenſemus. Si ergò quòd dolor hic atrociſſimus humorum calidorum, ſulphureorum ſeu bilioſorum acrimonia factus ſit, ſuſpicamur, quod ex haud obſcuro ardore in locis affectis, ſiti, vomitu bilioſorum, aliiſque noſcere poſſumus, tum ſeq. commendamus mixturam.

℞. *Aq. acetoſell.*
Plantag.
Cichor. ana ℥ j.
Laudan. opiat. gr. j.
Spirit. nitr. gt. xij.
Syrup. cortic. aurant. ℥ ß.
M. detur ad vitrum.

Emulſiones, imprimis verò opiata hic omnem abſolvunt paginam. Quibus tamen non ſemper interponenda cenſemus enemata tum laxantia, tum anodyna, mitiora quoque cholagoga, imprimis decoctum tamarindorum approbamus, quo ſolo Hanoviæ Candidatum Theologiæ, Helvetium, feliciſſimè contra opinionem alius adſtantis Medici, mortem jam denunciantis, reſtitui.

In quem finem & conducet decoctum leniter laxans, & ſæpe in parva doſi exhibitum, v. gr.

℞. *Herb. meliſſ.*
Pulegii,
Ceterach ana M j.
Rad. leviſtici,
Fœnicul.
Aſparag. ana ℥ ß.
Fol. ſenn. ſ. ſt. ʒ vj.
Mechoacann. ʒ iij.
Sem. fœnicul.
Siler. mon. ana ʒ j.
Coq. in brod. carnis ad ℔. j.
Add.
Syrup. de duab. radic. q. ſ.
M.

Celeberrimus Waldſchmidius nunc Beatus in Colica humorali fortius purgans dari vult ad alvum movendam. Tutius autem id dari poteſt, ſi nulli vomitus adſint, nulla febris, monente ipſo *Waldſchmidio*.

In hoc caſu fotus, cataplaſmata ex emollientibus, & antiſcorbuticis parata, externè applicari poſſunt, ut ſic æſtuantis bilis acrimonia temperetur: ſæpe cholagogis & opiatis unà rem perago, dolorem conſopiendo & materiam peccantem evacuando, & in ægris, ſi dolor evanuerit, pilularum ſeq. vel aliarum uſum injungo.

℞. *M. Pilul. Tartarear.* ʒ ß.
Diagrid. gr. xij.
Ol. ſuccin. gt. j.
Theriac. Cœl. gr. iij.
C. Tinctura propriet. vel eſſent. carm.
F. pilulæ pro duabus doſibus.

Poſſunt & his addi Mercur. dulc. qui mucum acidum detergit. Infuſ. paſſulat. cum extract. diacitri vel diacartham. ad ℥ ß. optimum in Colica exiſtit purgans, ut & pilulæ ex gummi ammoniaco paratæ laudantur in hoc affectu.

In delicatulis utor ſequenti potiuncula mannata:

℞. *Mann. Calabr.* ℥ ij. *in Aq. menth. fœnicul. ana q. ſ. ſolut. Spermat. ceti* ʒ ß.
M.

Si verò ab humoribus frigidis & acribus ortum ſit hoc malum, tunc clyſter ſequens parari poteſt:

℞. *Herb. emollient.*
Card. bened. ana M ß.
Rad. helenii
Acori
Galang. ana ʒ ij. } quia incidunt & attenuant.
Coq. in lacte dulci, addendo,
Hordei ℥ j.
Vitell. ov. no. j.
Ol. fœnic. ℈ ß.
vel ol. rutæ, vel juniperi,
M. F. Clyſter.

Miro ſemper cum effectu addidi clyſteribus aquam benedictam Rulandi ab ℥ j. ad ℥ ij. Antimoniales enim clyſteres laudo, quales apud Riverium, Sennertum, alioſque reperiuntur, non ſemel urgente ſic neceſſitate felici cum ſucceſſu exhibitos. Opiati uſum ſemper præcedat Enema.

Per os exhiberi poteſt lac coctum cum allio, quod potens eſt, vel ſeq.

℞. *Aq. Fl. chamomill.* ℥ iij.
Spirit. theriacal. ʒ ij.
Laudan. opiat. gr. ij.
Syr. cort. aurant. ℥ ß.
M. capiatur cochleatim.

Lac quoque cum multis floribus ſambuci coctum, tempore præſertim matutino hauſtum, & ſi tum in lecto bene tectum continere potes ægrum, prodeſt. Prodeſt & Enema ex lacte ℔ j. ſacchari Thom. ℥ ß. butyr. ℥ j ß. alb. græc. ʒ ij. M. F. Clyſter: vel unguentum clyſmaticum addi poteſt.

In hoc etiam caſu ſperma ceti recens, & non rancidum ad ʒ j. cum vino generoſo, vel malvatico, vel brodio carnis calido non ſine ſucceſſu exhibetur. Sic prodeſt quoque oleum amygdalarum dulcium additis vel ſale, vel laudani opiati grano uno, vel camphoræ granis tribus.

Si humor acidus, ſeu, ut cum vulgo loquar, melancholicus hunc excitaverit dolorem, is corrigendus eſt. Pro compeſcendo ergò hoc malo, & temperando hoc acido vitioſo, unde tam doloroſæ membranoſarum partium, & fibrarum motiones, & repetitæ ſpaſmodicæ criſpaturæ, aliaque id genus mala inferuntur, commendamus alkalia quæcunque, quæ ſummopere proſunt opiatis maritata, pulverem præſcribo ex oculis Canc. margarit. ſpermat. ceti, bezoar (adjecta theriaca cœleſti) qui probatiſſimus eſt & in hoc caſu convenientiſſimus. Ad acidum illud exorbitans imbibendum, & præcipitandum, conveniunt pulveres teſtacei, ſerum lactis, lac aſininum, Antimonium diaphoreticum, caſtoreum, utpote ſale volatili & oleoſo præditum, omnia denique ſalia volatilia oleoſa. Hic & conveniunt varia externa, linimenta, cataplaſmata, aliaque carminativa cum opiatis mixta. Mitigato malo poſſunt exhiberi melanagoga carminativis mixta. Si verò auſterum ſimul adſit, & alvus adſtricta, poteſt & enema exhiberi, in quo aliquid eſſentiæ caſtorei fuit additum. In ſcorbutica diſpoſitione ſemper medicamenta antiſcorbutica miſcenda ſunt, & poſtmodum hydragogis materia peccans evacuanda, extra nempe paroxyſmum.

In flatulenta Colica Eſſentia carminativa Wedelii & ſequens noſter ſpiritus carminativus conducunt:

℞. Cortic. aurant. ℥ j ß.
Rad. helenii,
Acori,
Oſtrut.
Galang.
Semin. aniſ.
Baccar. lauri ana ℥ ß.
Caſtor. ʒ j.

C. ſpiritu baccarum juniperi, & vino generoſo infundantur, deſtillentur, & ſerventur ad uſum. Vel ſpir. carm. *Sylvii*, vel ſeq.

℞. Tinct. cort. aurant. ℥ iij.
Cardiac. ℥ ß.
Propr. Mynſ. ʒ j.
M.

In colica quoque ſequens hauſtus pro incomparabili habetur:

℞. Vini generoſ. aut Malvatic. ℥ j ß.
Aq. vitæ Matthioli ℥ ß.
Ol. amygd. dulc. ℥ j.
Laudan. opiat. gr. ij.
Camphor. gr. iij.
Salis card. bened. ℈ j.
Croci gr. vj.
Spirit. Sal. ammoniaci aut ſalis dulc. ℈ ß.
Syrup. papav. ʒ ij.
M. F. Hauſtus optimè conquaſſandus & pro una, vel duabus vicibus aſſumendus.

Colica habitualis facta & Endemica ex vini acidi uſu orta, ſanatur ſolis ſudoriferis & veſperi anodynis interpoſitis, hinc plures curati ſunt ſolo decocto lignorum ſudorifero. Si colica à frigore externo, conducit ſpir. Iuniper. ſi à cruditate ventriculi & aſſumptis, aq. mirabilis, omnia enim frigida inteſtinis inimica. Verùm cùm ſæpiùs malum hoc uno ictu averruncari nequeat, ad potentiora deveniendum eſt deobſtruentia, inter quæ ſudorifera primas tenent in quacumque colica, ſi alvus priùs fuerit relaxata, admodum utilia; quare rob. Ebuli cum ſale volatili viperar. vel C. C. aut ſpirit. diaphoret. *Mynſ.* egregia ſunt remedia anticolica.

Si vermes, vel calculi, vel ſtercora indurata, &c. in cauſa ſunt, eò ſemper reſpiciendum, ut hæc è corpore eliminentur. Si colica à ſuccis ſalinis & ſcorbuticis in meſenterii plexibus eorumque receptaculo congeſtis oriatur, conveniunt antiſcorbutica inferiùs dicenda. In quacumque colica pulvis ſequens anticolicus egregii eſt uſus:

℞. Cort. aurant. ℥ j.
Lap. Canc.
Maxill. luc. piſc.
Succin.
Zedoar. ana ʒ j.
Ol. chamomill. deſt. ℈ ß.
Theriac. cœleſt. gr. xv.
M. f. pulv. doſis à ʒ ß. *ad* ʒ j.

In ſpaſmodica vero Colica eò reſpiciendum eſt, ut primò materia illa morbifica plexibus ut plurimum meſenterii nerveis infixa refrænetur, & continui ſolutio impediatur, dein ut ſpirituum in partes abdominis citatior, actuoſior, ac ſpaſmodicus irregularis motus placetur ac demulceatur, poſtmodum, ut ſpiritus ſumma ἀταξίᾳ ac δυσκρασίᾳ laborantes iterum in ordinem redigantur, & corroborentur. In hunc finem Clyſteres ſingulari virtute pollent ſpiritus placandi, & hinc clyſteres in omnibus motibus convulſivis ſunt convenientiſſimi, qui enim quod fotus externè abdomini applicati, hoc illi intus præſtant, dum diffuſi in inteſtinis eorundem porulos intrant, & corpuſcula reſolventia exſpirant, quæ materiam morbificam aggreſſa temperando & attenuando eam corrigunt, ut vel fibrilæ illa deliberentur, vel ad inteſtinorum cavitatem deducantur.

Ejuſmodi Clyſteres concinnari poſſunt ex variis herbis emollientibus, anodynis & nervinis, & addi eſſentia caſtorei à ʒ j. uſque ad ʒ ij. verb. gr. ex radic. alth. liquiritiæ, lilior. alb. herb. malv. alth. parietariæ, fl. chamomill. ſambuc. melilot. ſemin. carvi, bacc. laur. juniper. &c. Laudamus itaque clyſteres antimoniales, de quibus ſuperiùs, & terebinthinatos. Alii laudant clyſteres ex fumo Tabaci, de quibus vide *Bartholin. obſ. Cent. 6. hiſt. 66.* Purgantium verò uſum quod attinet, ea improbamus potiùs, imprimis in Colica *Convulſiva* vulgò ſic dicta, in *humoroſa* verò admitti poſſent opiatis tamen remixta, ceu jam ſuprà diximus, tum quòd dolorem exaſperent, tum etiam quòd mortem accelerent, id quod etiam mecum *Clariſſimus Medicus Wepferus in Ephemerid. Naturæ Curioſ.* obſervavit.

Tandem quoque anomalum ac diſcurſivum ſpirituum in partes membranaceas inferioris ventris influxum blandè demulcent, ac detinent medicamenta ſulphure anodyno delibuta, blandiſque particulis paregoricis, & ſuavi ἀναθυμιάσει gaudentia, aliis palmam præripiunt opiata, & admirandos hic præſtat effectus Tinctura opii cum alcool vini extracta, & pluries tranſcolata, quod in deſperatis caſibus auxilium præſtat. Item laudanum opiatum per fermentationem encheireſi Langelottiana paratum. Nos ſæpe laudato cum effectu uſi ſumus eſſentia carminativa cum eſſentia anodyna more Wedeliano permixta. Tincturam ſequentem noſtram paregoricam ſummis laudibus evehimus, imprimis anodyna noſtra maritatam, quæ nunquam nos deſtituit:

℞. Spiritus roriſmarini ℥ ß.
Lumbricor. ʒ ij.
C. C.
Salis ſuccini volatil.
Viperar. volat. ana ℈ j.
Digerantur & add.
Tinct. opii. ʒ j.
M.

Doſis ad 20. gutras, bis in die, & corpus ſemper diſponatur ad ſudorem. Tinctura quoque caſtorei cum Tinct. Tartar. alkalin. vel ſpiritu ſal. ammoniaci vinoſ. parat. conducet.

Convenit & *eſſentia anodyna* ex laudani opiati part. 3. balſami ſuccin. part. j. cum ſpir. vin. Tartariſato acuata priùs cum ſpiritu nitri dulci parata. Celebris etiam vis ineſt noſtræ theriacæ cœleſti ad grana aliquot exhibitæ. Opiata enim in omni colica, præſertim in convulſiva ſic dicta aliis remediis palmam præripiunt: hinc ſequentes pilulæ ſunt egregii uſus.

℞. Extr. theriacal.
Caſtor. ana ℈ j.
Laudan. opiat. gr. vi.
Ol. deſtill. Chamom.
Succini ana gt. v.

M. F. pilulæ pondere gr. j. dentur 7. veſperi: vel exhibeatur cochleatim ſequens mixtura.

℞. Aq. menth.
Chamomill. ana ℥ ij.
Eſſent. caſtor. volat. ʒ ij.
Liq. C. C. ſucc.
Eſſent. opii ana ʒ ß.
Syr. cort. aurant. ℥ ß.
M.

Ex anodynis mineralibus eminent Cinnabarina ſulphure fixiori Antimonii arctiùs intertexto imbuta, imprimis Cinnabaris cum oleo Vitrioli fixata, quæ vera eſt Panacæa Amvvaldina. Alii eam abſque acido amant paratam. Celebris quoque eſt pulvis ex ſcoriis reguli Antimonii ultimà præcipitatione cum ſpiritu Vitrioli inſtituta collectus. Sulphur quoque Vitrioli anodynum noſtra experientia paratum incantamenti inſtar dolores ſedat colicos. Inter anodyna & recenſemus aquam theriacalem, quæ vel per ſe, vel cum aliis mixta propinari poteſt.

Ad ſpiritus δυσκρασίᾳ & ἀταξίᾳ laborantes confortandos, ac nervos ſolandos medicamenta ſuademus

mus ſale volatili blando ſulphureo pollentia, quæ ſpiritibus naturalem ſchesin ac craſin inducunt, ipſiſque maximè omnia exiſtunt, laudem hinc merentur omnia balſamica, imprimis balſamus noſter nervinus, qui continuato uſu mira præſtat, eſſentia caſtorei, ſuccini, aliaque elixiria ſpirituoſa cephalica in debilitate ſpirituum ſummam poſſident efficaciam. Sæpe in ſpirituum animalium ἀταξίᾳ & inde excitatis doloribus ſpaſmodicis, lenientibus blandioribus plus præſtiti quàm volatilibus: ſequens nobis in uſu eſſe ſolet.

℞. Sem. lini,
Pſyll.
Cydonior.
Papav. alb. ana ℥ ij.
C. decoct. fl. chamomill. & ſem. aniſ. q. ſ. f. mucilag. tenuis, cui add.
Syr. dialth. F. ℥ j.

M. d. cochleatim, donec dolores mitigentur. Cordialia quoque frequenter propinanda erunt, v. gr. Aqua Cinnamomi, hordeata, perlarum, è typhis C. è fl. aurant. Danica rubra, ſpiritus confortativus cardamomiſatus, confect. alkermes, pulvis diachermes, cordialis pretioſus, quæ à prudenti Medico in formulas facilè redigi poſſunt. Acida quoque ſulphureo volatili principio pollentia, quatenus effluvia acria ſpirituum refrænant, ac motum concitatum ipſorum ſufflaminant & figunt. Inter omnes autem hos ſpiritus acidos tanquam Luna inter ſtellas minores eminet *ſpiritus* ille *vitrioli* volatiliſſimus, qui parari ſolet ex Vitriolo Martiali ſpiritu ſalis ammoniaci ebrio in retorta vitrea igne aperto deſtillatus. Meretur & inſigne encomium ſpiritus eboris. Chamomilla verò inſtar omnium eſt in Colica ſcilicet convulſiva, flores enim chamomill. in Aq. vel cereviſ. coquantur & hoc decoctum bibatur calidè, & ſæpius iteretur, optimum eſt remedium in Colica Nephritica, doloribus poſt partum & doloribus gravidarum. Inter pecifica & recenſentur mandib. lucii piſc. ſtercora animalium, ſpeciatim lupi, & equi, ſordes aurium humanar. ruſticis relinquenda.

Antiſcorbutica etiam & diuretica haud negligenda ſunt, quæ materiam morbificam fundunt, ſecumque ad vias urinarias deducunt, qualia ſunt aqua antiſcorbutica, B. Bontekoe, vel ejus Elix. aut aq. antiſcorbut. ſpecifica item Hertodi ex ſtercore columbino, item Tinctura Tartari vera, ſpiritus ſalis ammoniac. ſimplex & compoſ. Mixtura de tribus, ſpiritus terebinthinæ, ſal volatile oleoſ. Sylvii vel noſtrum, pulvis corticum aurantiorum, aliaque balſamica acrimoniam corrigentia, & acidum vitioſum emendantia. Aliis verò palmam præripit Tinctura Antimonii ad guttas 30. in aqua lumbricorum magiſtrali frequenter exhibita. Sequentis balſami vires excellentiſſimæ ſunt.

℞. Balſam. Peruvian.
C. ſpiritu ammoniaci marit.
C. ſpiritu eboris, ac leni digeſtione foveatur.

Liq. C. C. ſuccinat. & omnia Cinnabarina, & ex iis paratus pulvis cephalicus M. imprimis cum opiatis mixta maximæ ſunt efficaciæ. In ſpaſmodicis ſpirituum inſultibus ſingularem energiam atque effectum promittunt omnia antiepileptica & Caſtorina. Hic etiam proderit aurum fulminans à gr. 1. ad 5. aſſumptum. Difficile non erit prudenti memoratorum mixtura formularum varia concinnare genera, ita ut quævis formula pluribus indicationibus ſimul ſatisfacere poſſit. Ipſum ſperma ceti ratione pinguedinis ſuæ non tantùm eſt acidorum temperativum, ſed & blando ſuavique poppyſmate demulcet partes membranoſas & fibroſas ſenſiles, ut exinde dolorum intermiſſio exſurgat. Uſurpari tamen debet cum oleo amygdalarum dulcium, & cum vino malvatico, vel in juſculis calidis, qualem potiunculam Crato, trium ille Imperatorum Archiater, inter ſecreta habet remedia. Hiſce nihil proficientibus ad curam lactis vel ſeri lactis, & acidularum imprimis calidarum, tanquam ad ultimum refugium ægros mittimus; in Germania noſtra habemus Embſenſes, & in Gallia Bourbonnenſes, & Bellilucanas, quarum acidularum uſu Citeſius ex colica epidemica paralyticos factos omnes feliciter curavit, eosque ad priſtinam perduxit ſanitatem. Tanta eſt Dei O. M. erga nos benignitas, & ratio medendi admirabilis! Thermas hic non excludimus, quæ nonnunquam divinam afferunt opem, quia acrimoniam lymphæ & bilis emendant imminuuntque & inſeſſum ſeu balneum quod attinet, poros cutis reſerat & per vias deſtinatas ſeri ſalſuginoſi excretionem promovet, quandoque etiam aliquam cutis excoriationem vulgò *die aus ſchlehte* vocant, excitat, qua ratione plurimum acrium humorum educitur. Inſuper etiam denſa laxant fibraſque à nimia proclivitate ad conſtrictiones p. n. liberant, unde quandoque à crebrioribus colicæ & cardialgiæ recidivis præſervant. Thermarum iſtarum potus plus opis pollicetur, cùm jejuno ſtomacho potæ largiùs toti maſſæ ſanguineæ permiſceantur, ſalia diluant & reſeratis vaſis excretoriis ſimul ex corpore eliminent. Si quis eas habere haud poteſt, artificialia ſibi paret varia. Conducit quoque balneum aquæ dulcis, vel lactis, vel olei olivarum, quod haud contemnendi uſus erit. Ita ſequens valde prodeſt:

℞. Radic. althææ,
Lilior. albor.
Flor. chamomill.
Melilot.
Sambuc.
Fol. malvæ,
Parietar.
Violar.
Trifol. fibr.
Beccabung. ana q. v.
M. pro balneo.

In deſperato malo & Colica ſpaſmodica, ubi ſcilicet ſimul adeſt pertinax alvi adſtrictio, & in colica ſpaſmodica ſunt qui exhibent mercurium vivum ad ℥ ij. in ſyr. violar. & Aq. menth. & optimo c. ſucceſſu, ceu conſtat præter noſtram experientiam ex *Cl. D. Zvvingeri obſerv. 231. Eph. G. Decur. 2. A. 6.*

Externè prodeſt ſacculus ex tritico macerato toſto & mola contrito, Germanicè *Maltz*, cum cumino, ſale communi, & floribus chamomillæ: qualis eſt, qui ſequitur:

℞. Hordei triti vel maltæ,
Cumini ana M. ij.
Flor. chamomill.
Verbaſc.
Melilot. ana M. ß.
Semin. cumin.
Baccar. juniperi ana ℥ ß.
Salis communis M. ß.
Sal ammoniaci, Tartar. ana ℥ iij.
Camphoræ (ſi hunc odorem æger ferre poteſt) ℥ j.
M. pro ſacculo.

Qui ſacculi ſemper calidè ventri imponi debent.

Sæpe ſumuntur orbes lignei cum linteis calefacti, & multis oleoſis imprægnati, qui etiam calidè imponuntur abdomini cum maximo fructu. Sæd ſæpe cum iis topicis cautè mercandum eſt: calida enim illa carminativa, & diſcutientia, quæ communiter imponuntur ex tegulis calefactis, ſacculis, milio toſto, arena & furfuribus, aliiſque herbis reſolventibus & calidis repletis, frequenter manifeſto cum ægri exitio applicantur, quia ſæpe ſalina illa recrementa, magis magiſque ab illis agitata, intenſiorem producunt calorem, imò inflammationem inteſtinorum & meſenterii, tan-

tandem in abſceſſum deſinentem, qualem in diſſecto cadavere prælaudatus Wepferus annotavit. Hinc noſtro judicio ſæpe lenientia & demulcentia gelatinoſa majorem effectum præſtant, quàm calidiora multùm exagitantia remedia, ut carminativa illa ſpirituoſa: & ſequenti gelatina per longum temporis ſpatium uſurpata plures à Colica liberati ſunt.

℞. Sem. cydon.
Pſyllii ana ℥ ß.
C. Aq. malv.
F. gelat.
M.

Nos hic imprimis maximi facimus Nervina topica anodynis juncta ac maritata, quæ ſimul præcipitandi vi pollent, v. gr. Aq. arthritica, ſpirit. ſalis ammoniac. lumbricor. liq. nervin. oleum Saponis, vel ranarum: vel

℞. Ungu. dialt.
Anodyn. ana ℥ ß.
Ol. lumbricor. ʒ ij.
M. d. ad vitrum.

Item dorſo applicare jubemus maximo cum commodo balſamum ſpaſmaticum Mynſichti. Zibeth. vel ol. ſuccin. cum oleo aromatico applicetur, umbilico, vel balſam. apoplect. cum oleo deſtillat. macis eidem apponi poteſt.

Varia hic etiam commendo olea aromatica, ſpiritum convulſivum, aliaque carminativa. Spina dorſi inungatur unguento reſumptivo axungia caſtorei mixto, &c. Empl. quoque galb. ex gumm. tacamahac. caran. &c. prodeſt.

Sequens linimentum abdomini illinendum aliquando ſedavit dolores hos atrociſſimos.

℞. Spir. formicar.
Lumbricor.
Lilior. convall.
Arthritic.
Spaſmod. ana ℥ j.
Salis volatil. C.C. ʒ j.
Tincturæ caſtorei ʒ iij.
M. detur ad vitrum.

Venter quoque inungatur ol. cyclamini, vel Galbaneto.

℞. Ol. chamomill.
Amygd.
Aneth. ana ʒ ij.
Stillat. bacc. laur.
Carvi,
Cumin. ana ℈ ß.
Eſſent. croci ʒ ß.
M.

Umbilico inſtilletur oleum myrrhæ, vel oleum ſaponis vel galbanetum.

Cataplaſma ex parietaria, naſturtio, & cæpis coctis paretur, adſumpto oleo ſcorpionum. Laudatur quoque faſciculus filorum lineorum illotorum in aqua coctus & abdomini calidè impoſitus.

Extra paroxyſmum, jubente ſic indicatione præſervatoria, cauſa morbifica tollenda, & purgantibus, & vomitoriis, & pro re nata V. S. expugnanda. Poſt aperitiva Martialia, aliaque æſtum ſummum temperantia, & alterantia in uſum vocanda, qualia ſunt ſuperiùs jam dicta teſtacea, humorumque acrimoniam & aciditatem imbibentia ex ebore, ocul. Canc. matr. perlar. CC. &c.

Serum lactis tamarindinatum, vel ſuccis antiſcorbuticis maritatum per temporis ſpatium bibendum eſt.

CAPUT VIII.

DE ICTERO.

§. I.

Quod ferè omnibus morboſarum corporis noſtri conſtitutionum denominationibus contigit, ut à Græcis primum impoſitæ, à Latinis dein Medicis retentæ ac latinè datæ fuerint, idem & eveniſſe Ictero noſtro, in apricò eſt, Græca enim vox eſt Ἴκτερος, utpote quam Græcos veteres morbo huic ob ſimilitudinem coloris flavi, quem in pennis avis quædam ab ipſis Ἴκτερος, à Latinis verò Galbula dicta, repræſentat, indidiſſe, eandem præ ſe fert probabilitatem, ac quando Icterus ab Ἰκτέρου hoc eſt milvo, quòd oculi bile ſuffuſi milvinis oculis ſimiles videantur, derivatur Amatò *Luſitano Cent. 1. Curat. 83. in ſchol.* Appellatur & à Celſo, Apulejo, & Scribonio *aurigo*, ab auri colore, item *auriginoſa ſuffuſio* itidem ab auri indubiè colore, quem bilis per univerſum corpus effuſa mentitur: ità & *Regium* dicunt morbum pariter ab auro velut metallo regio. Aliis dicitur *arquatus* ſeu arcuatus à vario arcus cœleſtis ſeu iridis colore. Noſtris Germanis idiomate proprio *die Gelbſucht*, audit.

Deſcribi poteſt, quòd ſit Cachexia, partes ſolidas ac fluidas colore præternaturali flavo vel nigro tingens, ortum ſuum habens à Gaſteranacis viis regiis malè proſpicientis negligentia à bilis acrimonia acida in arcem irrumpentis fluente. Vel deſcribi poteſt, quòd ſit Cachexia partes corporis tam ſolidas, quàm fluidas colore flavo aut nigro tingens à ſpirituum animalium oleoſis volatilibus particulis à textura ſua ordinaria mediante acido ſingulari diverſimodè immutatis, hinc maſſam ſanguineam craſſam & obſtructionibus variis aptam relinquentibus, oborta. *Definitio.* Dicitur vel flavus vel niger, prout unus vel alter color excedit. Bile namque tam quanto quàm quali acidum adhuc prævalente, *Flavus* ſequitur *Icterus*: dominium verò obtinente acido auſtero, ſive ex primis viis ſive ab extra adducto, tunc niger aut viridis generatur. Sicuti enim experimento conſtat ſpiritum nitri flavæ bili affuſum, viridi dehinc atro tingi colore; quò plus ergò bili adjunguntur terreſtres acidæque particulæ, eò citiùs, nigriorque inde emergit. Non tanta inter Icterum flavum & nigrum eſt differentia, quantam *Veteres* putarunt, ſed eædem particulæ, quæ flavum fecere in hoc ſubjecto, in altero majori copia præſentes nigrum excitare poſſunt.

§. 2. Juvenis 25. annor. temperamenti ſanguineo-bilioſi, aliàs hypochondriacis & colicis doloribus nonnunquam infeſtatus, cùm tempore æſtivo poſt cibum, pilarum luſu ſe nimiùm exercuiſſet, & ſimul per æſtatem ſaccharatis cum vino admodum aromatico delectatus eſſet, exactis aliquot noctibus in ſomniis ſentit corporis ſegnitiem ac torporem, pruritum in cute, maximè in dorſo, fæces alvi albeſcebant & pauca viſcoſa ſimul eiiciebat æger, urina aderat turbida craſſa ac crocea, ità ut linteamina & chartas imbutas tingeret, oculorum album & tempora cum tota cute flaveſcebant, amarorem ſentit in lingua, ſimul ſiticuloſus exiſtit, ſomnia pariter turbulenta habet, & ſi paulò movetur fortius, ſpirandi difficultatem percipiebat, inde de ſanitate ſua ſolicitus petit auxilium. *Caſus.*

§. 3. Subjectum dum dicimus partes corporis ſolidas & fluidas, ſpiritus verò impetum facientes tanquam ſubtiliſſima corpuſcula, ſub ipſum aliàs ſubtiliſſimum viſus ſenſum haud cadentia, è ſubjecti cauſa haud removemus; eas tantum partes ſaltem denominare volui, quæ depravatam ejuſmodi in colore nutritionem ſuſcipere aptam diſpoſitionem obtinent, quales fluidæ omninò atque ſolidæ partes cernuntur. Inter partes externas pro *Pars affecta.*

parte

parte affecta accuſare poſſumus totam cutim, cujus cuticula quò tenuior & pellucida magis, ut in candidioribus ſubjectis, eò lucidioris flavedinis Icterus ipſe apparet, quò autem denſior ſicque quodammodo opaca, prout in minùs candidis, obſcura magis flavedo eadem icterica repræſentatur. Locum quoque adnatæ oculi tunicæ, quæ album oculi conſtituit, hic quoque affici conſtat, item ungues, labia & crines, prout ex *Cornel. Gemma* refert *Schenkius obſ. l.3.* Inter internas partes affectas pro principali ſubjecto ſtatuimus viſcera bilis ſecretioni collectioni & eductioni famulantia, nominatim hepar cum veſica fellea ac ductu cholodocho & pancreate.

Pulmones quoque colore citrino in hoc morbo tinctos obſervavit *Zacchias quæſt. medico-legal. Tom. 3. Conſil.* 15. In Viro quadragenario à me exenterato non tantùm omnia viſcera tum abdominis tum thoracis, unà & cerebrum, oſſa & cartilagines icterica tinctura, h.e. flava, tincta Hanoviæ vidi. In aliorum cadaverum Ictero defunctorum ductibus bilariis modò calculos, modò pituitam viſcidam, modò aliud quid, vaſa hæc conſtringens, obſervavi.

Diagnoſis. §. 4. Diagnoſis Icteri in genere abſque negotio depromitur ex habitu & urinæ colore, præſertim ſi quoad illum album ſaltem oculi potiſſimùm canthi majoris inſpiciatur, utpote quod omnium primum colore flavo tinctum deprehenditur, præcedit ſemper corporis ſegnities ac torpor, pruritus in tota cute maximè in dorſo obſervatur, ob ſtagnationem amararum ac flavarum particularum, in poros cutis diffuſarum & ſero permixtarum. Urinæ ex flavo & rubrò fere nigricant & ſatis appropriatè vocantur à *Zacuto Luſitano de Med. princ. Hiſtor. l.2. p.m.* 385. *paſſeæ*. Tales quidem & habentur in nonnullis aliis affectibus, ſed differentia in eo vertitur quòd viſciditas in hiſce nimis adſit, adeoque ſi linteamina iis intingantur & poſtmodum exſiccentur, retinent illum flavum colorem, in aliis autem lintea intincta cum exſiccentur, humiditas cum illa flavedine avolat in auras. Ut plurimum urina eſt craſſa, turbida ac turbata, imò pauca. Fæces alvi ſunt ſæpius ſubalbæ & duræ inſtar albi græci, quia obſtructæ ſunt viæ, per quas humor flavus cum bile ad inteſtina ferri ſolebat, & ſic fæces intinctæ excernuntur: vel ob viſciditatem enim omnia viſcera languent, hinc nulla in duodeno digeſtio vel ſegregatio.

Alvus ut plurimum adſtricta eſt, ob defectum ſalis in bile contenti, qui inteſtina ſolebat vellicare & ſtimulare fibras ad excretionem, oculorum albugo & tempora flaveſcunt, quia volatilior pars magis ſublimatur. Os amarum eſt & ſiticuloſum; Appetitus diminutus, gravitas circa præcordia & in dextro hypochondrio, caput dolet & ſomnia ſunt turbulenta, capilli decidunt, reſpiratio difficilis. Aliquando accidit lipothymia, quæ eſt hic à ſanguinis viſciditate, unde in corde ritè rarefieri non potuit, partim etiam quòd pauci generentur ſpiritus. Adſunt totius corporis ac artuum laſſitudines ob lentum ſanguinis circulum, ac ob acidum Icteri cauſam in primis viis ſtabulans & dominium obtinens. Ob impeditum circulantium humorum motum, etiam *Febris* non rarò adeſt, vel præceſſit Icterum; vel abeſt, humoribus adhuc ſatis mobilibus exiſtentibus. Specialia Icteri nigri ſigna dicuntur tota cutis ad nigredinem vergens, & colorem fuſcum vel lividum dixeris. Siniſtri hypochondrii gravativus dolor, tumor vel aliàs dolor à longa ambulatione moleſtus, triſtitia, pigrities, vigiliæ, deliquia, urina ad nigredinem vergens, alvus plerumque adſtrictior, &c.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 5. Cauſam hujus decolorationis efficientem, Veteres Galenici bilem eſſe ſeu abundantem, ſeu qualitate depravatam dixere, quæ ſe vel criticè vel ſymptomaticè in totum corpus effundat: cauſæ antecedentes ipſis ſunt vel calida hepatis intemperies, in quo caſu bilis nimia in copia generatur, vel ſi ductus cholodochi obſtruantur, vel à bile craſſiore, aut ab humoribus ei admixtis pituitoſis, ſive à calculis, ſive quòd iidem ductus comprimantur ab humoribus partium vicinarum, ſive coaluerint defectu bilis. Icterum nigrum verò ab atra bile ſive melancholia ortum ſuum habere fatentur, inde lienem accuſant ſuccum talem vitioſum depromentem, inde & dicunt cauſam proximam & conjunctam humoris melancholici in peripheriam totius corporis effuſionem. Melancholiam hanc procreat & augmentat intemperies frigida & ſicca vel totius, vel hepatis, vel lienis, inflammationes & apoſtemata lienis, hæmorrhoides ſuppreſſæ, mœror & curæ diuturnæ, ſanguinis vel bilis in ſuccum atrum converſio ſive per aduſtionem, ſive per congelationem facta.

§. 6. *Paracelſus* Dogmaticorum *Galenicorum* de cauſis pathologiam prorſus turbare atque funditus evertere conatur, in lib. n. de Ict. cap. 1. & illorum opinioni audacter contradicit, qui bili hunc morbum acceptum ferunt, cùm ex felle neque ægritudines neque colores conſiſtant & in expl. fel icteritiam tincturam parere negat, quia in eo nulla eſt tinctura, uti & ſplenem, quia non tingit, & bilis eſt in inteſtinis. Colores enim ex commixtione ſalium oriri ſtatuit, non aliter quàm colores diverſos à pictoribus ex permixtione diverſorum ſalium mineralium confici indies videmus. Icteritia ergo citrina ipſi conſtat ex Vitriolo entalico & ſulphure liquido: Nigra verò ex Myſep vitriolo & ſulphure diſſoluto. Plura alia hinc inde de hoc habet morbo; ſed cùm valde dubia ſint & vix ad rem noſtram faciant, his diutiùs immorari tædet: ad notiora ergò tranſeamus. *Paracelſi.*

§. 7. *Helmontius* negat cum Anteſignano ſuo *Paracelſo* bilem peccare, ſed Icterum ex vitioſo digeſtionis & errore digeſtivæ facultatis provenire ſtatuit, eò quod ſtercus liquidum ſurſum rapiatur, quod infernè purgari debebat, cauſam introducit venenum anodynum, hiſce machinationibus ſufficiens; nidus ipſius eſt à pyloro ad finem duodeni, & quieſcit, ſicque calculus & Icterus cruorem in flavum virus mutat; idque à mœrore ſæpius producitur. *Helmontii.*

§. 8. *Williſius* Icteri cauſam in eo conſiſtere opinatur, quod bilis in hepate ſecreta ob vias obſtructas non omnino aut ſatis ad veſicam felleam transferatur, quin neceſſe habeat in maſſam ſanguineam regurgitare & ſic à meatu Cyſtico & ductu communi obſtructis oriri non dubitat; accedit & nonnunquam totum ſanguinis vitium, quando nimirum ob particulas ejus ſulphureas & ſalino-fixas ſupra modum exaltata bilis in cruoris maſſa uberius & ocius progignitur, quàm per vias ordinarias ſecerni aut foras amandari queat, quare hæc à ſanguine cum ſero decedens partibus ſolidis affigitur, iiſque tincturam ſuam imprimit, unde & viperæ morſus & potus generoſioris abuſus facilè hunc morbum excitare poſſunt, & ob eandem cauſam febrem tertianam facili marte hunc in morbum terminari poſſe putat. *Vvilliſii.*

§. 9. *Sylvius* cum prædicto Authore ferè eadem oberrat chorda ſtatuens impeditam in ſuo motu bilem ad inteſtina, ab obſtructione ductus cholodochi aut ſucco pancreatico nimis viſcido; deferri ſupponit etiam bilem dum in cyſti generatur & diutius detinetur, quandoque mutationem notabilem ſubire, propter quam ſæpe moveatur illa & feratur impetuoſius & copioſius verſus maſſam ſanguineam, cui tamen ſolito minus permiſceatur, ſed ipſi duntaxat confundatur, adeoque facilius ab eadem recedat parteſque ſolidas colore ſuo inficiat tingatque. Et à ſpiritibus valde volatilibus venenoſis copioſius bili & ſanguini admiſtis interdum Icterum produci non dubitat, & probat eum ex morſu viperæ natum. *Sylvii.*

§. 10. Qui *Carteſii* principiis ſuam ſuperſtruunt medi- *Carteſianorum.*

medicinam, exiſtimant morbum generari, ſi bilis quam primùm particularum figura peccet & motu, tunc illico ejus debita quantitas in partes pro excrementis depelli ſolita non deponitur, quæ ſanguini diutius inhærens & unà cum ipſo per partes circulans, quorum poris particularum figura non convenit, cutem flavedine tingit & noſtrum morbum arquatum excitat. Per bilem vulgò nigram dictam ipſi intelligunt particulas acidas, acres, craſſaſque eodem modo peccantes,

Noſtra opinio de cauſa.

§. 11. *Nos* cum vulgo quidem putamus, hoc in morbo ex varia obſtructione hepatis & ductus bilarii impediri bilis excretionem ad inteſtina, atque ſic ipſam regurgitare & cum ſanguine deferri per univerſum corpus & illud colore ſuo flavo inficere, malo ſcilicet jam inveterato, ſed exiſtimamus quoque ſimul viſciditatem acidam quandam adeſſe huic humori flavo, quæ non tantùm faciat obſtructiones in tubulis hepatis aliorumque viſcerum per univerſum corporis habitum, atque ſic ſtagnet ibi hic humor flavus (aliàs per vaſa lymphatica rediret flavedo illa ad ſanguinem & per cutem non transflueret) & impediatur per vaſa lymphatica ad ſanguinem deferri, ſicque cutim flavere faciat. Non dubitamus etiam à commeatu (bile) intercepto Gaſteranacem in ventriculo reſidentem maximè contriſtari. Neque Epar ſemper afficitur intemperie calida, ut vulgus cenſet, nam morbi hujus cauſa & ab obſtructionibus non ſolùm ductuum bilariorum ſed & univerſi corporis imprimis cutis tubulorum dependet, imò experientia docet ſæpe hunc morbum in intemperie maximè frigida aliquando produci. Certum enim eſt ut plurimùm veram cauſam hujus mali eſſe ſanguinem craſſum & viſcoſum propter ſalis volatilis in eodem ſummum defectum; non enim hic affectus à bilis volatilitate, ſed potiùs ab acido ortum ſuum habet, hinc omnia antiicterica ſunt antacida, Martialia, tartarea, alkalia, volatilia, quæ omnia hic conveniunt. Cauſa ergò proxima eſt particularum ſpirituum animalium oleoſo-volatilium in Iecore demum in bilem colligendarum, ſed circulantibus ſuccis jam adhuc combinatarum ſingularis ab acido inverſio; hinc ob texturam inverſam, in poris ubique hærendo & transparendo coloris ordinarii in flavum, nigrum &c. immutatio. Cauſa ergo mediata eſt, ceu dictum, acidum vel ex primis viis vel aliunde circulantibus ſuccis infuſum; quando enim particulæ oleoſo-volatiles in ſanis magna quantitate ſanguineæ maſſæ ineſſe oportet ad fluiditatem conſervandam & motum adjuvandum, ſingulare acidum accedens eas aggreditur, & alium ſitum illis conciliat, fieri non poteſt, quin ſimul introducatur alius color, cùm verò oleoſo-volatilium cohæſio & immediatus contextus ac ſitus, rubrum vel flavum proferat colorem, hinc particulæ illæ oleoſæ & volatiles, quæ in maſſa circulante ſejunctæ & aliis immixtæ erant, talem colorem adhuc producere haud valebant, qualem acidum immixtum, cohæſionem exactiorem procurando, nunc momento quaſi induxit, ut viperarum morſu inductus Icterus docet. Cùm verò mediante hac acidi immixtione & ſingulari particularum dictarum oleoſarum & volatilium &c. vitioſa ſituatione & inducta cohæſione, amborum conveniens ſimul cum reliquis circulantibus humoribus textura invertatur, craſſitieſque ſic totius maſſæ contrahatur, non mirum particulas antea ſeorſim circulanti maſſæ involutas, nunc combinatas mediante acido, vaſorum & canaliculorum ſuorum in viſceribus ordinariis penetrandis ineptas, obſtructionibus verò, in tubulis ſuis hærendo, generandis idoneas reddi, ſicque in Hepate bilis ſecretionem, in nervis verò ſucci nervei laudabilis ſeparationem fruſtrari &c. dictumque hepatis, lienis viſcus obſtructionibus & ſcirrho notari, indeque varia moleſta phænomena contrahi & induci, prout egregiè diſſerit *Cl. D. Iunken Amicus noſter exoptatiſſimus*. Cæterùm nos non tantùm cauſam procatarcticam Icteri reiicimus in vini ſpirituum aut vini generoſi, ſed & in frigidiorum aquæ ſcilicet potus aliorumque viſcidorum & frigidorum alimentorum abuſu hunc morbum natum obſervavimus. Non negamus etiam tamen poſſe & hunc morbum excitari à volatili ſale ſcilicet nimiaque ſpirituoſitate aut pinguedine bilis: ſanguis enim quandoque vitioſè fermentatur bilis vitio, ſi bilis vel ejuſdem ſulphur nimis exaltatum corruptum ac copioſum ſit, vel ejus ſal acre lixivioſum imminutum & debilitatum, unde chylus à ſcoriis alvinis non bene ſecerni nec debito modo ad futuram ſanguificationem diſponi poteſt, atque ſic vitium primæ concoctionis, ut ajunt, non vel vix corrigitur in ſecunda. Ictero ergo particulæ acres & ſulphureæ vel venenatæ anſam ſæpius noſtro dant, prout ex morſu viperæ icterum producente videre poſſumus, quando enim multæ ejuſmodi particulæ calidæ acres aut ſulphureæ junguntur ſanguineæ Maſſæ, ex conquaſſatione multa tunc emergit bilis, quæ non poteſt omnis recipi à ſuo folliculo, ergo tunc neceſſariò in ſanguinem reſtagnare & ad omnes corporis partes deferri debet.

Non dubito, quin etiam conglomeratio ſpirituum animalium in orbiculares folliculi fellis fibras fiat, quæ ita hunc folliculum ſpaſmodicè conſtringendo facit ut omnis bilis verſus venam Portæ ad maſſam ſanguineam regurgitet, quod & auſterum ſeu acidum circa orificium veſiculæ fellis ſtagnans efficere poteſt; uti nec excludimus calculos, vermes &c. Quando ex flavo nigricante colore cutis inficitur, indicium eſt Icteri nigri, in quo caſu & ſuſpicor bilem fixiorem vitriolicam adeſſe, quæ non tantum excrementa, ſed & totum corpus tingere poteſt, qui humor quoque Gaſteranaci infenſior, inde & hic periculoſior exiſtit, de quo in ſequentibus plura addamus, de prognoſi nempe acturi,

§. 12. Itaque egrediamur nunc ad ſigna prognoſtica, ſi quid enim eſt (ut ſæpe monitum,) quod Medicum magis admirabilem reddat in praxi, ſanè eſt prognoſis, hæc enim teſte *Botallo de Medici & ægri munere* §. 22. omnibus præſtat. Icterus morbus eſt chronicus, & quò ſanguis magis viſcidior, eò majus ad curationem requiritur tempus. *Prognoſis.*

Huc ſpectant ſeqq aphoriſmi *Hippocratis*, *Sect. aphor. 4. 62. quibus per febres morbus regius ſupervenerit ante diem ſeptimum, malum*, quia viſcoſitas major eſt. Item S. 4. 64. aphor. *quibus per febres morbus regius die ſeptimo*, aut nono aut undecimo aut quartodecimo *ſupervenerit*, *bonum*, niſi dextrum hypochondrium *durum ſit*, *alioqui* minimè bonum: quia criſibus vehementibus expellitur materia peccans, quod in noſtris regionibus frigidioribus vix evenit. Icterus niger ob bilem ab acido magis coagulatam & viſcidam factam difficilior curatu eſt, quàm flavus, præſertim ſi quartanis ſupervenit. Solvitur icterus ut plurimùm per ſudorem, vel vomitum, aut per urinam, aut per hæmorrhagiam &c. Non valde periculoſus eſt hic affectus, quando ab abundantibus in M. S. particulis oleoſo-volatilibus bilem conſtitutivis ortum habet, quàm ſi à peculiari acido dependet, vel ab Hepatis aut lienis pertinaci obſtructione & ſcirrho. Item Senex noſter ait *S. 6. aphor. 42 Regio morbo laborantibus jecur durum fieri, malum eſſe*: quia morbus tum eſt fixus & magnus. Icterus qui criticus eſt, ſponte tollitur, ille etiam, qui à morſu producitur animalium venenatorum: difficiliùs tamen, qui ab obſtructione calculoſa & carnoſa ſeu ductuum bilariorum, ſeu pori bilarii in inteſtino; difficillimè is curatur, in quo alvus lubrica eſt & mollis, aut qui inveteratus eſt, aut morbos aut ſymptomata conjuncta habet gravia, imprimis in gravidis, ſenibus, aut qui ab inflammatione oritur, aut ſcirrho hepatis, aut qui, ut dictum, in febribus ante diem criticum accidit, præſertim quando ſine rigore oritur, tum enim grave aliquod productum morboſum in hepate ſignificat, ſic & graves alios minatur morbos, ut hydropem aſcitem, cachexiam, maraſmum, ſimileſque alios.

Sæ-

Sæpiſſime lethalis eſt Icterus, ſi ex cauſa frigida producatur, inde etiam aliquando vaſa lactea obſtruuntur, hinc lenta macie & maraſmo ægri pereunt. Tutior eſt, Icterus ſi ſine febre, inflammatione calculoque exiſtit. Jam ad curam.

Cura Diætetica. §. 13. In caſſum autem laborabit Medicus præſcribendo remedia ei, qui rectam diætam ſervare neſcit, eam verò non ſimpliciter cum vulgo de cibo & potu ſaltem intelligo, ſed ſex Res nonnaturales, quorum agmen ducit

Aer, cùm verò ſine hoc ne momentum vivere poſſimus, accuratè ille hoc in affectu obſervandus, & neceſſe eſt, ut ſit temperatus; frigidum improbamus, frigus enim bilem viſcoſiorem reddit, & ſic obſtructiones pertinaces efficit, nec ſit nimis calidus. Aer enim inſertus pulmonum fibris, protractuſque ad cordis eventilationem, ac inde per latentes meatus univerſo obrepens corpori, vim afferre valet: & quis non ſalubri aromatum afflatu hilareſcere ſpiritus & dulci quodam gaudio perfundi atque irrigari ſentit? Æger facili quoque bonique ſucci utatur victu, capparibus, endivia, rad. petroſel. aliiſque aperientibus & incidentibus tum herbis tum radicibus condiri curet, exulent omnes cibi, qui pituitæ ſcatent purgamento, ut ſunt omnes viſcoſi, piſces, legumina, fructus horæi, pinguia &c. & qui in bilem proferendam faciles ſunt, ut ſunt omnia mellita & ſaccharata atque aromatica, nimiſque ſpirituoſa, ut ſpiritus vini, &c. hæc enim incraſſant ſanguinem & bilem, ſecundùm verſiculum *Horat. 2. Ser. 2.*

Dulcia ſe in bilem vertent ſtomachoque tumultum
Lenta feret pituita:

Nocet & omnis ingluvies, illa enim turbulenti ſpiritus inquietudo & fluctuatio à paſtu ciborum immoderato evidentes ſumit vires, nunquam ſui compote animo, ſi corpus abundantiore cibo ſaturaretur. Bibat ergo æger vel decoctum aperiens ex rad. & herb. fragar. cum paſſulis paratum, vel ſolum paſſularum decoctum cum Tartaro, pluribus verò competit potus Theæ calidus vel Caffeæ; vel cereviſiam medicatam cum granis Iuniperi & rad. Chelidon. & interponat vitrum vini meracioris *Michelbacenſis* vel *Moſellani* medicati.

Nec nimio motui nec nimio torpori indulgendum eſt. Somni tempora non arctiora quàm noctis faciat, nec diei deſtinet quæ debentur nocti, nec nocti quæ diei, alvus ſit laxa & arte & natura reſpondeat.

Animi affectus ſint moderati, imprimis ira & triſtitia, teſte Helmontio, quæ impedit digeſtionem non ſolùm ſtomachi, ſed & fellis.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum. §. 14. Iam demum veniendum ad id, cujus gratia reliqua omnia præmittuntur, *Curationem* ſcilicet. Et aggredimur primò ipſam methodum medendi, quæ juxta *Veterum Galenicorum* morem inſtitui ità ſolet. Cùm obſtructionem meatuum illiuſque vaſculi, per quem bilis è jecore atque liene, prout ajunt, ad inteſtina derivatur, accuſant, & inde jecur incaleſcere copiamque bilis ſimul coacervari creditur, in eum finem Clyſteribus alvum ſubducunt, quia ægri ut plurimùm alvum habent adſtrictam, quia bilis non deſcendit, quæ inteſtina irritare ſolet. Dein humores craſſos, obſtructiones producentes, naturæ obedientes reddunt incidentibus & aperientibus medicamentis, ut ſunt rad. gentian. apii, aſari, fœnicul. herb. fumar. chamæpyt. acetoſ. & id genus alia, ità aq. Eupator. lupulor. cuſcut. fœnicul. cichor. endiv. & decocta ex his parata, quorum formulas hic annectere haud libet, quia ubivis reperies. Præparatum humorem poſtmodum evacuare ſolent evacuantibus medicamentis, ut ſunt Electuarium de ſucco Roſ. diaprunum ſol. Tamarind. pilulæ de Rhabarbaro, Manna, Caſſia aliaque Cholagoga; ſi verò atra bilis peccaverit, ad fortiora, nempe melanagoga, ſe conferunt, ex quibus omnis generis pharmaca, infuſa, decocta, pulveres, &c. pro morbi indicatione, Medici intentione, ægri voluntate, conſuetudineque parare atque conficere ſolent, admittentes quoque pro re nata vomitoria. Poſthæc diuretica & diaphoretica, verùm juſto tempore ac debito modo exhibita, commendant.

Inter ſpecifica laudat Capivaccius infuſionem limaturæ Chalybis, *Galenus* aſparagum auriginoſis præbet. *Aetius* lumbricos terreſtres in furno exſiccatos cum myrrha tritos & pulveriſatos cum aliis appropriatis exhibet, & ſic icterum poſtridie per urinam profligari ſcribit; alii Hepar lupinum pro ſpecifico commendant.

Inter corroborantia recenſent ſpecies diacurcumæ, dialaccæ, diatrion ſantal. diarrhod. Abb. Theriac. Mithridatium, ſerum caprinum, decoctum praſſii, cicer. rubr &c. ſtercus canis & anſeris. Si icterus niger adſit, Veteres vulgo ſplenetica ceu deobſtruentia commendant, quæ tibi omnia Macaſii promptuarium exhibet.

§. 15. *Paracelſus* rhabarbarum correctum excellentiſſimum icteritiæ remedium eſſe ait, corrigit autem per oleum amygd. dulc. Omnia excrementa & ſtercora icteritiam curare ſcribit in *lib. de præp.* 1. Sal gemmæ & ſtannum ad hujus morbi curam commendat, in *lib. de thermis*. Ea omnia quæ icteritiam tollunt, ex Mercurio Veneris nata eſſe perhibet: Grana Iuniperi & aquam ceraſorum in Icteritia prodeſſe inculcat prædictus *Nobil. lib. de Ictero cap. 3.* magnificat lacertam ſacculo incluſam, ut & araneum ad febrem & icteritiam curandas, item ſtercus equinum in matula calefactum & icterico datum juvare ſcribit, urinam quoque veſicæ incluſam & 9. diebus fumo ſuſpenſam icterum profligare ait. *Paracelſi.*

Hermetici recentiores commendant ſpiritum vitrioli, ſalis Tartari cum croco; *Crollius* ol. ſuccini laudat, *in Baſil. p. 193. in aq. Endiv. cuſcut. cichor.* chelidon. exhibendum. Inter ſpecifica & ſignata quàm plurima referunt, nos tantùm potiora extremo quaſi digito tangamus, ſunt verò chelidon. rad. curcum. rhabarb. crocus, lapis flavus in felle bovis repertus, radix anchuſæ, pellicula flava de pedibus & ventriculis gallinarum, urina ægrotantis cum ſucco marrubii bibita, lumbrici terr. ſtercus canis, anſeris, præſertim ſi chelidonio nutriatur, caprin. equi; cinis plumarum paſſerum, cerebrum perdicis, pediculi, cimices, ſcarabæi, tinca viva umbilico impoſita donec moriatur, alii lacertam vivam in bombycino panno inſerunt, & de collo ſuſpendunt, ut & araneam vivam. *Helmontii.*

§. 16. *Helmontio* teſte omne id curat Icterum, quod virus iſtud cruore flavum commutans extinguit, antidota ſunt omnia alkalia, ut ſunt millepedes, lumbrici, pediculi aliaque inſecta, quatenus nempe virus tollunt quod præfatas facultates alienat: non autem quod ejuſmodi vermes, aut ſimplicia ſtatim cyſtim fellis deobſtruant aut deoppilent p. n. virulentum, quod pylorum ſic malè affectat, ut digeſtiva ſimulque diſtributiva alienentur: ſic ſubinde à ſerpente vel vipera demorſus, ſtatim ictero afficitur, non autem quòd morſus vel ictus in pelle confeſtim occluſerit meatum fellis in jejunum inteſtinum; proinde Icterus juxta Authorem noſtrum per appoſitos flores chryſanthemi, dentis leonis, aliorumque multorum ſimilium, non rarò quoque per antidota quædam pyloro congrua ſanatur. Iuvant & Rhabarb. crocus, curcum. lapathum, non quia flavent, ſed quatenus proſunt ad deterſionem veneni. Magnificat ipſe etiam ſalem urinæ ad curandam icteritiam, & tanquam ſummum & probatiſſimum laudat remedium. *Vuilliſii.*

Sic etiam lucius piſcis ſtomacho vivus impoſitus virus extinguit.

§. 17. *Williſii* Curatio hujus morbi abſolvitur bene-

neficio accuratæ methodi medendi, quæ ſecundùm tres indicationes progreditur, (1.) ut ductuum aut pori bilarii aut meatus cyſtici vel vaſorum choledochorum obſtructiones tollantur & aperiantur, (2.) ut ſanguis, ne bilem ſupra modum progignat, aut ſecretioni ineptum reddat, ad juſtam temperiem & craſin reducatur, (3.) ut vires conſerventur & ſymptomatis occurratur. Indicationi primæ ut ſatisfaciat, purgantia præſcribit, quibus bilis versùs inteſtina deſcenſus irritetur, ſimulque vaſa obſtructa ab infarctu liberentur, in quem finem & ſuadet vomitoria, dum nempe viſcerum tonus & vires conſtant, hiſce enim ventriculus phlegmaticis viſcoſi ſaburra aggravatus alleviatur, & ſimul vaſa choledocha irritando atque ductus omnes hepaticos valdè ſuccutiendo infarctiones eorum expediunt, & bilis per vias priùs aſſuetas tranſitum ſolicitant.

Inter hæc vomitoria magni æſtimat infuſum croci metallorum cum vino ſcyllitico & oxymell. ſ. vel pulv. aſari ad ʒ ß. c. fæcul. aron. & Tartaro Vitriolato vel g.g. gr. 8. cum tartar. Vitriolat. gr. vj.

Ex purgantibus eligit præ aliis Elect. è ſucc. roſ. ad ℥ ß. vel Rhabarb. ʒ ß. ſalis abſynth. Crem. tartar. aa. ℈ ß.

Vel ſi placet infuſ. & apozema, apud ipſum Authorem videre poteris. Et ſequentem quoque concedit pulverem.

℞. *Rhabarb. opt.* ʒ *ß. ad* ʒ *j.*
Sal. abſynth. ℈ *j. M. f. pulv.*

Hiſce præmiſſis Author ad deoppilativa & ſpecifica tranſit, quæ ſunt vel diuretica, vel diaphoretica, quatenus ſcilicet hujuſmodi medicamenta bilis à ſanguine ſecretionem promovent, ejuſque ſecretæ per ductus & meatus in hepate nimis patentes tranſitum urgent, & ſimul recrementa biloſa per ſudores & urinas amandari faciunt, ut ſunt Tinctura antimonii, vel elixir propr. P. ℥ j. ad 20. gutt. exhibenda. Mixtura ſ. & ſal Tartar. etiam conveniunt: denique Author prælaudatus vires Antiicter. Geſneri hoc in morbo deprædicat.

℞. *Rad. urtic. maj.* ℔ *j.*
Croci ℈ *j.*

Contundatur probè & cum vino albo extrahatur Tinctura; doſis ℥ iiij. manè per 4. dies. Magni æſtimat quoque ſequens *Ioelis*.

℞. *Rad. Chelidon. maj. inciſ. M.* ij.
Gran. Juniper. M. j.
Contuſis affunde vin. Rhenan. ℔ j.
Extrahatur ſuccus; doſis ℥ iiij. *bis in die.*

Sequentes pilulas ex Authore hoc noſtro probatas reperi.

℞. *Pulv. curcum.*
Rhabarb. ana ʒ j ß.
Cort. med. cappar.
Rad. aſariana ʒ ß.
Extr. gentian.
Cent. min. aa. ʒ j ß.
Sal. abſynth. ʒ ß.
Sem. naſturt. ʒ ß.
Erucæ ℈ ß.
Elix. propriet. ʒ ß.
Gummi ammoniac. ſolut. in aq. lumbric. q. ſ. f. Maſſa pilularis, formetur in pilulas exiguas.
Doſis ʒ ß. *manè & veſperi.*

Inter ſpecifica & huic morbo appropriata commendat lumbricos terr. ſtercus anſerinum & ovinum, millepedes in forma pulveris vel c. aqua chelidonii expreſſos, qui ſuccus expreſſus bibatur bis in die per ſeptimanam. Sic & ob ſalem volatilem deprædicat remedium vulgare & empiricum, novem ſcilicet pediculos vivos. Propter eandem juvandi rationem flores ſalis armoniaci, ſal ſuccin. C.C. fuliginis, ſpiritum C.C. c. Croco tinctum à gutt. 15. ad 20. Conferre & chalybeata, acidulas & id genus alia teſtatur.

Inter externa & ſympathetica laudibus evehit Tincam piſcem viventem Icterici hypochondrio dextro aut plantis pedum applicatam. Morbum quoque hunc inveteratum & aliis remediis ſurdum feliciter curatum Author novit ſequenti ſecreto remedio;

℞. *Urin. Icteric. recentem, quæ una vice mingitur, cineris lignorum fraxini cribrati q. ſ. miſce & redige in maſſam, quæ formetur in tres pilas æquales in loco calido prope focum aut hypocauſtum collocandas, quando pilæ hæ induratæ indureſcent, icteritia quoque evaneſcit.*

Inter cardiaca laudat ſequentem mixturam;

℞. *Aq. Mirabil.* ℥ viij.
Lumbric. ℥ iv.
Syr. è cort. aurant. ℥ j.
M.

Si dolores urgent ad anodyna confugiendum vult.

§. 18. *Sylvius* in hoc hujus affectus curationem vertere exiſtimat, ut remotiores cauſæ, animi ſcilicet mœror, abuſus potus generoſioris, ſeu vini, ſeu ſpiritus vini, vitetur, imprimis ut venenum qualecunque bilem immutans & vitians, viperinum ſcilicet, corrigatur ac emendetur, & tandem ad inteſtinum deducatur, ſimul pituita viſcida ductum choledochum obſtruens incidatur ac educatur, ad quam incidendam conducunt omnia aromatica & ſalia volatilia, ad educendam verò varia purgantia Rhabarb. &c. quibus verò palmam præripere dicit ſequens apozema. *Sylvii.*

℞. *Rad. rub. tinct.*
Chelidon. maj. Apii ana ℥ ß.
Fl. geniſt. M. ß.
Sem. aquileg. Petroſel. Aniſ. ana ʒ ij.
Tart. crud. ʒ j ß.
Coq. ex vin. alb. & aq. pur. ana q. ſ. in in Col. diſſolve ſyr. di acnici, de cichor. c. Rhabarb. ana ℥ j ß.
M.

Æger aſſumat bis terve in die tantum hujus apozematis ut bis terve inde deiiciat, & unà cum pituita bilem excernat. Si à veneno viperæ originem ſumpſit hic affectus, conducunt ſudorifera ſale volatili abundantia, ut ſunt theriaca Andromachi, trochiſci viperarum, Antimonium diaphoret. bezoarticum minerale &c.

Remedia ipſius Authoris Empirica & ſpecifica ſunt ſemen Cannabis in lacte bubulo ad crepaturam coctum & colatum, huius decocti ℥ v. ter quaterve de die ebibat æger; item ſapon. Venet. ad ʒ j. in lacte calente diſſolutum & tantillo ſaccharo edulcoratum etiam bis aut ſemel in die exhibitum, Tincturam Croci cum ſpiritu volatili paratam magno encomio extollit. Ipſiuſque quoque opium tanquam potentiſſimum ſpirituum animalium domitorem ut & quatenus oleoſum eſt ac pingue hoc in morbo magnipendit, pinguia enim & oleoſa vincire ſpiritus animales & Icterum curare nullus dubitat, & confirmat id per mineralium metallorumque ſulphura fixa & anodyna, volatiles ſpiritus blandè figentia & ſedantia. Ad cutis colorem flavum tollendum commendat ipſe ſequentem mixturam.

℞. *Aq. graminis*
Abſynth. ana ℥ ij.
Tincturam croci,
Spirit. ſal ammoniaci ana ʒ ß.
Bezoart. Min. ℈ j.
Laudan. opiat. gr. iij.
Syr. fœnicul. ℥ j. *M.*
Cochleatim ſæpius exhibenda.

Si ſudor erumpat, citior plerumque Curatio expectanda erit, ſin per urinas plus deponatur materiæ rubentis & paulo poſt ſubſidentis, ſegnior erit expectanda.

§. 19. *Carteſiani* primo viſcidas particulas in primis *Carteſianorum.*

mis viis latentes abſorbent, in quem finem varia exhibent abſorbentia, imprimis hoc in caſu commendant Diaphoret. Mart. Lud. ℈ j. cum ſal. volat. urin. gr. vj. Acido ſic cicurato, perpendent ſi in primis viis ſubſiſtant particulæ viſcoſæ, quod ex nauſea aliiſque ſignis hariolantur, tunc Vomitorium ſuadent, vel in delicatulis exhibent Rhabarb. in pulvere ad ʒ ß. vel ʒ j. in juſculo.

Vel

♃. *Rad. cichor.*
Taraxac. ana ʒ j.
Chelidon. maj. ʒ ß.
Herb. cichor. M j.
Fragar. M j ß. marrub. M. ß.
Tartar. alb. ʒ v. *fol. ſenn.* ʒ vj.
Cum vin. & aq. coq. dentur de die duo hauſtus.

Dein ad aperientia ſpecifica tranſeunt, inter quæ extollunt Sal lumbric. volat. ſpirit. Tartar. urinoſ. ſpirit. de Tribus. Tinct. Bezoart. Sal. volat. urin. lap. ceraun. &c. quod ſi ob ſtagnationem plurimarum particularum in tubulis Hepatis, inflammatio in hoc oboriatur, tunc Antimonialia fixa cum ſalibus volatilibus, Camphora, & opiatis ſociata, intermiſtis nonnunquam amaris, utramque abſolvunt paginam.

Noſtra curandi ratio. §. 20. *Nos* cum *Carteſianis* ſequenti modo inſtitutam volumus hujus morbi curationem. In cura in genere reflectatur ad acidum depravatum, bilis conſtitutiva impugnans, inque maſſa ſanguinea, ut appareant, immutans, & ne ab Hepate ſeparari queant invertens & vitioſè contexens. Poſteà cura dirigatur ad particulas iſtas ordinariæ ſuæ texturæ reſtituendas, vel ſi reſtitui nequeunt, aut per vomitum, ſudores, urinam eiiciendas. Ad acidum in Ictero in primis viis hærens & viſcidis particulis implicatum abſorbendum conducunt varia acidum cicurantia volatilia, ex. gr. ſequens:

♃. *Diaphoret. Martial. Ludov.* ℈ j.
Sal. volat. lumbric. gr. v.
M. f. pulv.

Vel

♃. *Cryſtall. Tartar.* ℈ ij.
Sal. abſynth. ʒ ß.
Ammoniaci depurat.
Fl. lap. hæmatit. ana ℈ j.
M. dividat. in tres part. æq.

Ab initio purgantia fortiora non probamus, ſed leniora, ut Rhabarb. quod hic non tam purgando quàm ſimul alterando agit, detur à ʒ ß. ad ʒ j. in pulvere cum juſculo; aut folia ſennæ.

Apozema ergo ſequens ſemper proficuum fuit, quo ſemper initium curationis facere ſoleo.

♃. *Rad. Tarax. Chelidon. maj. ana* ʒ j.
Herb. cichor. Fragar. ana M j ß.
Marrub. M ß.
Tartar. albiſſ.
Fol. ſenn. ʒ iij.
Infund. in anat. part. vin. & aq. & coq. ad colat. ℔ ij.

Vel

♃. *Herb. marrub.*
Cuſcut.
Chelidon. maj.
Abrotan.
Anſerin.
Flor. hyper.
Aquileg. ana M ß.
Curcumæ ʒ iij.
Rhabarb. Monach. ʒ ij.
Fol. ſennæ ſ. ſt. ʒ j.
Cryſtall. Tartar. ʒ iij.
Rad. chelidon. maj. ʒ j.
F. l. a. nodulus.

Quo appoſitè humores craſſos, meatus quoſvis obſtruentes incidere & è latibulis ſuis educere poſſumus, cùm pituitoſi humores ſine prævia præparatione vix commodè educantur.

Decoctum herbarum & radicum aperientium, chelidon. majoris, præſertim ſi ei addantur ſtercora anſerina, potentiſſimum eſt hoc in caſu ſequens.

♃. *Rad. cichor.*
Chelidon. maj.
Rub. tinct. ana ʒ iij.
Herb. chelidon.
Taraxac.
Chamædr.
Agrimon. ana M ß.
Sem. aniſi,
Dauci,
Carvi ana ʒ j.
Stercor. anſer. verno tempore coll. ovin. ana ʒ ß.
Coq. in aq. cand. q. ſ. ad ℔ ß. *in Col. diſſolve*
Syr. de cichor. c. Rhabarb. ʒ ß. *M.*

Vel

♃. *Herb. fragar. cum radic. M. iij.*
Paſſul. min. ʒ iij.
Coq. in ſ. q. Aq. font.
F. potus gratus.

Vel

Infuſ. chelidon.
c. vino parat.
Singulis matutinis horis ſumat patiens hauſtum.

Poſt hujus vel alius apozematis uſum purgetur æger tali vel alia formula.

♃. *Elect. diacathol. c. ſucc. roſ.* ʒ j ß.
Rhabarb. el. ʒ ß *ad* ʒ j.
Mercurii dulc. gr. vj.
M. f. Electuarium.

Vel

Tinct. noſtr. rhabarb. c. ſal. tartar. c. aq. endiv. & cichor. extr. ab ʒ ß. *ad* ʒ j. *exhibenda.*

Conducunt & clyſteres ex aperientibus ad ductum choledochum aperiendum. Si bilioſa colluvies & viſcida ſaburra in ventriculo lateat, quod apparet ex nauſea, tutiſſimum quoque erit vomitorium propinare, quibus diaphoretica admiſcere ſoleo, ut ſic una fidelia plures dealbentur parietes. Vomitorium enim pylorum non duntaxat ſed & illi continuatum duodenum ac meatum choledochum cum ipſo bilis folliculo, ſpaſmodicis motibus quaſi infeſtans, hunc ipſum evacuabit, quæ tum quò magis evacuantur, eò plus poſtmodum bilioſorum conſtitutivorum ad Hepar ſecernendorum amandantur, ſicque maſſa ſanguinea particulis iſtis cutim defœdantibus liberatur ſenſim. *Cl. Vvedelius* ſingulo mane Rhabarbar. ad ℈ j. exhibet, veſperi martialia, intermedio tempore Tinct. aperitiv. propinat, qua methodo plures curavit Ictericos.

♃. *Tartar. Emet. ga. ij. vel iij.*
Antimon. diaphor. gr. vj.
Sal. abſynth. gr. ij.
M.

Proſunt dein omnia, quæ digeſtiva ſunt in ſanguine, ut Tartarus nitratus, lapides pretioſi, margaritæ, ocul. Cancr. præſertim ſi auſteritas quædam adſit vel ſanguini vel ipſi bili, tunc etiam chalybis aliquid exhiberi poſſet, atque ſequens proderit Electuarium.

♃. *Chalyb. ppt.* ʒ j.
Spec. diarrhod. Abb. ʒ ß.
Sal. abſynth. ʒ j ß.
C. ſyr. acetoſ. & cichor. ana q. ſ.
F. Electuarium.

De hoc Electuario æger aſſumat mane ʒ j. quantitatem quotidie per 12. vel 15. dies.

Item proſunt Tinctur. flor. aquileg. ſpiritus aperit. Penoti M. p. æq.

Si vero nulla auſtritas adſit, tunc hæc non ità conducerent, ſed ſalib. aliiſque aperientibus convenientibus obſtructiones ſolvi debent: in quem finem

nem ſpecificum ſequens tanquam arcanum communico.

℞. *Stercor. anſeris verno tempore collecti & in ſole exſiccati,*
Pulli gallinac. ana ℥ j.
Lapid. fulminant. ℥ ß.
Sal. abſynth. ℈ ij.
Pulv. Cinnamomi ℈ j.
Sacchar. ℥ j ß.
M. f. pulvis ſubtiliſſimus.

Dividatur in 4. partes æq. ſingulis matutinis horis ventriculo vacuo præmiſſis univerſalib. aſſumat æger, quo ſæpiſſime morbum hunc regium planè eradicatum & evulſum vidi.

Vel

℞. *Pell. gall. ventric. & ped. flav. ac etiam anſerum* ℥ j.
Sal. volat. urinæ,
Lumbricor.
Chelidon. maj. ana ℈ j.
M. f. pulv.

Proſunt & ſtercora, ut ovinum, aſininum, caprinum, caninum, equinum in infuſione in vino, aut in eo coctum, ſal enim è ſtercore aſinino elicitum potentiſſime deobſtruit, excrementa enim horum animalium tota ſunt nitro-ſulphurea, unde hæc mirificam habent incidendi, attenuandi & diſſolvendi vim, vireſque ſimplicium quibus animalia illa nutriuntur retinent, qui in quintas quaſi eſſentias per digeſtionem & concoctionem in horum animalium ventribus convertuntur, hinc tam efficaci operandi energia, ad plures & diverſos morbos evellendos, excellunt.

Sal quoque ex capite mortuo vitrioli per iteratas cohobationes exaltatum, ſpiritus & ſalia urinæ & Armoniaci in deobſtruendo hic præſtant. Nos magnifacimus ſal volat. lumbricor. aſellor. ſcarabæorum, brucchorum &c.

Spiritus ſalis armoniaci acidus, & Martis dignam admiratione vim hoc in morbo poſſident, ſpiritu hoc combinato miſceri debet potus ordinarius ut vix guſtaretur aciditas, quo ſolo remedio & nos plures liberavimus. Sal Tartar. volatil. Tinctura Tartar. Antimoniata, ſpiritus ſalis ſimpl. & commun. aperitiv. Penoti, croc. mart. aperit. &c ſpecifica ſunt. Aqua antiicterica Compoſita *Timæi* matutinis & veſpertinis horis ad ℥ j ß. exhibita, vel detur cum aq. meliſſ. vel ſplenet. Tinct. Mart. vel pulvis rad. curcum. cum ſale abſynthii anatica portione mixtus. Omnibus verò antecellit Elixir aperitivum *Clauderi*.

Fixa & conducunt diaphoretica, modò ſimul meatus aperiendi poteſtate gaudent, & vel ſubtiliſant & incidunt humorum mucaginem, abſorbentque, quod præſtare poſſunt Tartarea, ſalina, Antimoniata. Mindererus commendat cyclaminis pulverem ad ℥ ß. in mulſo vino. Sic & diuretica etiam hoc in morbo commendamus tanquam abſterſiva ſalia, quæ bilis viſcedinem & mucaginem corrigunt & per urinam educunt, videmus quippe & urinas Ictericorum præter croceam Tincturam contenta copioſè exhibere, quæ promoveri geſtiunt, unde mutatione coloris & contentorum Tartareorum facta, de morbi quoque declinatione argumentum licet capere.

Sunto nonnullæ formulæ.

Excellens eſt
Tinctura croci cum ſpiritu urinæ volatil. parata ad gutt. 15. 20.

℞. *Spirit. Tartari*
Sal. armon. ana ℈ j.
Antimon. diaphoret. ℈ ß.
Rob. ſambuc. ℥ j.
Aq. Chelidon. mai. ℥ j.
Cinnamomi ℥ ß.
M. f. potio.

Vel

℞. *Antimonii diaphoret.*
Martial. ℈ ß.
Pro unica vice.

℞. *Sal. urin.* ℈ ß.
Succin. volat. gr. v.
Ocul. Cancr. ℈ ß.
M. f. pulvis pro una doſi.

Inter alia & convenit ſpiritus Penoti aperit. liq. ſplenet. Schrod. arcanum Tartari &c. Amara quoque conducunt, præſertim Eſſent. abſynth. c. extract. abſynth. cent. min. gentian. in forma pilulari exhiberi poteſt, ut & Elix. Roman. Eſſent. amar.

Nonnunquam ſequitur hic morbus febres, & ſignificat obſtructiones eſſe factas, quibus ſupervenientibus febribus non poteſt eſſe niſi malum, aliquando tamen criticus eſt in febribus & tunc non ita malum.

Radices cichor. c. paſſulis minoribus loco lactucæ in cœna ſumpta conveniunt. Ubi Icterus eſt cum ſuppreſſione menſium, vina Martialia vel pulveres cachecticos, acidulaſque Martiales commendamus. Quòd ſi eſt à ſtagnatione plurimarum particularum in tubulis viſcerum, puta Hepatis ac Lienis, & inflammationis metus eſt, tum Antimonialia fixa cum ſalibus volatilibus, Camphoræ & opiatis maritata præſcribimus, interpoſitis ſæpe prædictis amaris: Si ſcirrhus hepatis vel lienis timeatur, tum gummi ammoniacum optimum erit reſolvens præter amara; externè verò conducet hoc in caſu Empl. de Ran. cum Mercur. de cicut. ol. terebinth. cum camphor. mixt. Si per morſum venenatum Icterus natus fuit, conveniunt cuncta illa quæ acidum volatile acre mediante ſudore ſtrenuè debellant, ut Tinct. bezoart. ſal. viperar. theriac. Si verò malum ab externo veneno aſſumpto, vel internè in ventriculo genito vitioſo acido ortum duxit, vomitorium præmittatur, tum ad abſorbentia & antiicterica Martialia, amara &c. transeundum eſt. Si ſimplex fuerit Icterus, ſemper eum ſequentibus duobus remediis feliciter curavimus.

℞. *Sum. abſynth. Pont.*
Fol. agrimon. Sennæ or. ana ℥ j ß.
Flor. geniſt. p. ß. Rad. liquirit. ℥ j.
Coq. in Aq. fontan. ℥ iv. *Colat. infund. Rhabarb.* ℈ ij. *ſantal. citrin.* ℈ ß. *Expreſſ. fact. diſſolv. ſyr. roſar. ſ.* ℥ ß. *Elect. de ſucc. roſ.* ℥ j. *M. f. hauſtus, qui ter repetatur: dein ſingulis matutinis horis aſſumat æger* ℥ j. *ſequentis decocti.*

℞. *Rad. rub. tinctor.* ℥ ß. *herb. fragr. chelidon. mai. & min. ana M. ß. cinnamomi* ℈ j. *croc. or. gr. vj. rad. curcum.* ℥ j. *Infund. per noctem in Aq. abſynth. & vin. alb. ana* ℥ vj. *In colat. add. ſacchar. alb. q. ſ.*

Nihil eſt quod magis ſuccurrat hoc in morbo noſtro Gaſteranaci, quàm pinguedo canis deſtillata, item viperina, quæ ſæpius juvit reliquis incaſſum tentatis. Si verò ſuſpicio adſit eſſe icterum à conglomeratione ſpirituum animalium verſus folliculum fellis eundemque comprimente & ſpaſmodicè afficiente, in eum ſcopum conducent cinabarina, imprimis Cinabaris noſtra ſolaris ad ℈ ß. cum ſalis ammoniac. gr. vj. Balſamus quoque nervinus, ſpirit. ſal. ammoniaci cum Croco tinctus, liq. C. C. ſuccinat. aliaque nervina valde proderunt.

Si lipothymia acceſſerit & vires valde fractæ fuerint, ſequens conducet mixtura.

℞. *Aq. Cent. min.*
Fumar.
Fragar.
Perlar. ana ℥ j.
Cinnamomi ℥ vj.
Raſ. ebor. ppt.
C. C. ppt.
Tinctur. Croci ana ℈ j.
Spirit. ſal. dulc. ℈ ß.
Syr. de Cinnamomo ℥ vj.
M. f. mixtura cochleatim aſſumenda.

Inter

Inter externa vulgò commendantur ſequentia, ex. gr. tinca vivens umbilico appoſita vel aranea avellanæ incluſa & de collo ſuſpenſa. Item lacerta in ſacculo indita & geſtata. Chelidonium majus & burſa paſtoris ex experimento Matthioli ſoccis pedum incluſa, ſed cùm hæc jam ante etiam relata me ſemper feſellerunt, nolui in his prolixior & longior eſſe. Sed tamen inter curas magneticas ſequentem aliquoties reperi probatam, cujus tamen hactenus indagare non licuit cauſam, patiens mingat in vas aliquod aurichalceum, & per 3. dies aſſervet urinam, dein coquat ſuper ignem, coctam urinam tandem aquæ fluenti non ſtagnanti infundat; vel detur ruſtico vel alii ex infima plebe ipſius ægri urina per vices propinanda, obſtructiones enim ob ſal ſuum volatile reſerat.

Nigro verò tanquam deſperato ictero ut occurramus remediis nobiliſſimis ordo nunc poſtulat, ab initio hic convenit decoctum Antiictericum *Cl. Wedelii* ſequens.

♃. *Rad.* 5. *aper.*
Rub. tinct.
Cichor. ana ℥ ij.
Herb. agrimon.
Hepat. nobiliſſ.
Fragar.
Fum. Marrub.
Cent. min.
Abſynth. ana M. ß.
Flor. hyperic. p. ij.
Santal. flav. ℥ j.
Croci ʒ ß.
Cinnamomi ʒ j.
Coq. l. a. in aq. & vin. q. ſ.

Nodulo quoque *Foreſti* ſequenti adhuc nuper virginem hoc laborantem morbo feliciter liberavi.

♃. *Rad. rub. Tinct.*
Rhapontic.
Chelidon. maj. ana ʒ ß.
Rhabarb.
Curcum. ana ʒ ij.
Troch. de Eupator. ʒ j.
Croci ℈ j.
Fol. fragar.
Marrub. ana M. j.
Schœnanth. ʒ ß.

Dentur inciſa ad nodulum pro j. menſ. vini. Sequente & uſa eſt mixtura.

♃. *Aq. polychreſt.*
Aperit.
Hepat. Mynſ. ana ℥ iv.
Cinnamomi ℥ ß.
Eſſent. Chelidon. maj. ʒ ij.
Spirit. ſal. ammoniaci aniſ. ℈ j.
Syr. de duab. rad. ℥ ij.
M.

Conveniunt & hic omnia ſalia volatilia acria quibus obtunditur corrupta & nimia bilis oleoſitas, è contra verò augetur & acuitur ejus ſal obtuſum & ponticum ſimulque acidum pancreatici ſucci corrigitur, præter hæc & conducunt ſalini ſpiritus oleoſis temperati, ut ſunt ſpiritus urinæ, lumbricor. cum eſſent. chelidon. maj. abrotan. cent. min. curcum. tarax. junctus, Tinct. Vitrioli Mart. Tartar. Tinct. Antimonii, Spirit. ſal. ammoniaci, liq. terr. fol. Tartar. arcan. dupl. ſal volat. oleoſ. Spiritus quoque panis tritici vel ſecalini ad reſtituendam ſanguinis debitam tincturam & craſin bilis vitio læſam convenit, pro ſpecifico hoc in affectu dicunt eſſe lapidem fulminarem, & exuvias ſerpentum, quatenus forſan acidum in primis viis hærens abſorbent. Laudantur & Martialia, conducet ergò *Langianus* pulvis encomio *Simonis Pauli* notiſſimus.

♃. *Limat. Mart.* ʒ j ß.
Semin. aquileg. ℈ j.
Pulv. lumbric. terr. ʒ ß.
M. f. pulvis.

Vel

♃. *Lap. flav. Tauri*
Sal. lumbric.
Chelidon. maj. ana ℈ j.
M. pro duabus vicib.

Vel

♃. *Cryſtall. Tartar.* ʒ ß.
Ebor. ph. ppt. ℈ j.
Rad. curcum. gr. xvj.
Sal. cent. min.
Succin. volat. ana gr. iv.
M. f. pulvis, detur cuſpidatim.

♃. *Eſſent. cent. min.* ʒ ij ß.
Rad. curcum. ʒ ij.
Liq. terr. fol. Tartar. ʒ j.
Spirit. ſal. ammoniaci aurantiat. ℈ j.
M. detur ad 30. *guttas.*

Laudatur quoque Emulſio *Cnoepheliana*.

Amara quoque omnia ut & ſplenetica maximarum erunt virium.

Ad reſtituendam quoque ſanguinis craſin in declinatione ſequens præſcribi poteſt Deſtillatum Antiictericum.

♃. *Rad. Anchuſ.*
Rub. tinct.
Chelidon. maj.
Curcum.
Cichor.
Oxylapath.
Aſpar. ana ʒ ß.
Fol. agrimon.
Chamædr.
Fragar.
Epat. nob.
Flor. calendul.
Geniſt.
Hyperic.
Cent. min. ana M j.
Cort. flav. inter. oxyacanth.
Tamariſc. ana ℥ ß.
Bacc. heder. ʒ j ß.
Lumbric. terr.
Milleped.
Scarabæor. majal. ana ʒ iij.
Stercor. anſer.
Gallin. verno tempore collect. ana ʒ vj.
Croci ʒ ß.
Infund. in vin. & aq. Chelidon. maj. ana ℔ j.
Per 4. *dies, adde*
Succ. naſturt. aq. ℔ j.
Poſt 4. *dies, deſtill. l. a. ex organo vitreo.*

De quo deſtillato capiat ſingulis horis matutinis & quarta pomeridiana tria cochlearia plena.

Vel

♃. *Rad. anchuſ.*
Rub. tinct.
Apii,
Dulcamar.
Oxylapath.
Urtic. maj. ana ʒ ß.
Aſparag.
Curcum.
Chelidon. maj. ana ʒ ij.
Herb. agrimon.
Cent. min.
Capill. Vener.
Card. bened.
Chamædr.
Fragar.
Cuſcut.
Flor. Buphthalm. lut.
Calendul.
Aquileg.
Hyperic.
Sem. heder. arbor.
Aquileg. ana M j.

Cort.

Cort. med. oxyacanth. flav.
Med. ſambuc. flav. ana ℥ ß.
Limat. Chalyb.
Stercor. anſer. vern. ana ℥ vj.
Lumbric. terr. ppt. ℥ ij.
Croci ℥ ß.
Infund. c. aq. abrotan.
Cuſcut.
Endiv.
Vini, atque deſtilla, quod ob vires egregias & appropriatas aquam cyſticam appellare libet.

Cùm remedia hæc & alia levamen non afferunt, ad transfuſionem vel infuſionem transeundum eſt, ſed cùm in his locis plebs abhorreat, & Medicus facilè famam ſuam exponat, cautiùs procedendum eſſe judico.

Ad acidulas verò minerales tutius ibis, imprimis Embſenſes calidè hauriendas.

Empirica ſunt: fel hyænæ, quod ad 3. guttas c. aq chelidonii maj. ſumptum pro certiſſimo arcano à Medicis Græcis venditur. Sic etiam Tinca & hepati & ſpleni medendo communes laudes obtinet, hincque in Ictero vulgare remedium atque cum ſucceſſu ſæpe non invalido à vulgo adhibetur.

Cor quoque avis parvæ dictæ comeſtum ictericos ſanare dicitur.

Pſittacus in pulverem redactus ad ℥ j. exhibitus adjuvat omnes Ictericos. Sic etiam notabile eſt quod epar teſtudinis marinæ c. aq. chelidon. maj. contuſum & dein bibitum Ictericos ſanat.

Sequens experimentum neminem facilè fallet: urinam ægroti inde ollæ, quam tegula cooperi & ad mediet. coq. & fimo equino abſconde.

CAPUT IX.

DE HYDROPE.

§. I.

Hydrops, aliis hydropiſis, aqua intercus, *Celſo* morbus hydropicus. *Paracelſus* rorem humidum ſeu reſolutum ſalem ſeu liquorem ad differentiam aquæ ſimplicis uſualis vocitat. Hydrops in genere colluviem notat ſeroſam, quæ ſi in capite hydrocephalus, ſi in pectore hydrops pectoris, ſi in abdomine hydrops Aſcites, ſi in ſcroto hernia aquoſa, ſi in utero hydrops uteri, ſi in habitu corporis univerſo hydrops anaſarca aut Leucophlegmatia, ſi verò in abdomine diſtenta pariter à flatibus inteſtina abdomen tumefaciant, ut vel percuſſum vel compreſſum ſonum edat inſtar tympani, *Tympanites* audit.

Hoc autem capite potiſſimum tres illas ſpecies, Aſcitem, Anaſarcam ſeu Leucophlegmatiam, & Tympanitem conſiderabimus & primò quidem ab Aſcite initium faciemus, in qua ſeroſa colluvies in abdomine collecta, ſive in ejus cavo, ſive intra hydatides concluſa, ſive inter omentum, peritonæum, & muſculos abdominis collecta, mirum in modum diſtendit & cum abdomine etiam quandoque ſcrotum, aut pubem aut crura pedeſque, inde aſcites & aliis dicitur utricularis, propter ſimilitudinem, quam habet venter aqua repletus cum utre.

Deſcriptio. Hydrops verò in genere deſcribitur vulgò, quòd ſit Tumor univerſi corporis, ut plurimum abdominis, ex aquoſæ ſeu flatulentæ materiæ collectione: vel eſt collectio lymphæ vitioſè contextæ, hinc ſuis vaſorum conſuetis poris pro circulatione ritè abſolvenda non ampliùs reſpondentis, ſed evaſatæ, cum ſiti Tantalea, reſpiratione difficili ægros moleſtans. Variat autem iſte Tumor pro diluvii varietate, prout nimirum plus vel minus humoris aut flatus ibi exiſtit, eò major vel minor redditur tumor.

§. 2. *Pars Affecta* veteribus dicitur majore ex parte hepar, ut inſtrumentum ſanguinis generativum, alii *eorum* accuſant meſenterium, nonnulli lienem; quidam Neotericorum jejunum inteſtinum & in eo contentas venas lacteas pro parte affecta agnoſcunt: nos hic accuſamus univerſum quaſi corpus, genus venoſum & nervoſum, quatenus in iis ſanguis & ſpiritus animales non rectè moventur & à ſuis excrementis liberantur, nec excludimus ruptas venas lacteas, imprimis verò vaſa lymphatica, quæ ſæpe ſola afficiuntur quando rumpuntur, putamus tamen & aliquando hoc in morbo omentum affici, cujus vaſa ſæpius rumpuntur, & quibus ruptis omne potulentum in cavitatem abdominis effluit, per omentum enim ſuſpicor potulenta ad renes pervenire, hinc illa animalia quæ carent omento, nullam mingunt urinam, quod in avibus, piſcibus &c. videre eſt, ad quam ſententiam confirmandam plura cultro meo ſubjeci animalia, quibus ſemper ante ſectionem magnam quantitatem limpidæ aquæ infundi curavi, poſtmodum ea aperui viventia, & ventriculum aqua adhuc diſtentum reperi, quo tamen manu mea preſſo vaſa illa omenti ad ventriculum protenſa inſtar lactearum venarum pinguedine hinc inde tectarum turgida jucundo vidi ſpectaculo, & cùm in corpore ſano pori ventriculi & meatus aliis ſemper ſunt patentiores quàm in mortuo, ubi omnia collabuntur, ideo non admiranda eſt illa tranſmeatio, & quod notandum, in hydropicis à me diſſectis omentum vel putridum, vel laceratum, vel tumoribus refertum reperi, in qua opinione me adhuc confirmavit ſequens experimentum, nuper Hanoviæ factum. Herniotomus civitatis illius experientiſſimus *Wedling* dictus, quendam ab omentali hernia ſectione liberavit, quia tamen ſimul exciſſa fuerat magna omenti pars, æger adhuc ſuperſtes de urinæ difficultate maximè conqueritur, & ſi nimium potulenti aſſumat, magnum circa ventriculum dolorem ſentit, & ſemper ferè alvum laxam habet, hinc mea conjectura nonnulla vaſa quæ Urinam rectà ad emulgentes vehunt, ſimul abſciſſa fuerint, unde omne potulentum pergit ad inteſtinum duodenum, ibidemque impedit illam fermentationem ciborum & omnes ferè fibras laxas reddit. Poteſt adhuc etiam per id probari, quòd non omne potulentum tranſeat per inteſtina ad venas lacteas & dein per ductum thoracicum ad cor, quia pylorus ſtomachi eſt reflexus, ne quid potulenti effluere poſſit; certum eſt igitur, potulenta fundum ventriculi petere & per ipſum tranſudare ea qua omento jungitur regione, & ſi hæc vaſa vel ipſum omentum ſint vel lacerata vel rupta, vel putrefacta, vel tumoribus œdematoſis referta, neceſſariò potulenta in cavitate abdominis decidunt, & ſic hydrops excitatur. *Pars affecta.*

Spiritus quoque haſce partes non bene irradiantes & poros ventriculi aperientes hunc morbum producere poſſe non dubitamus.

§. 3. Fœmina Civis Hanovienſis *Damian* dicti, 30. annorum, gravida à 6. menſibus, temperamenti phlegmatici, variis diætæ erroribus indulgens incidit in febrem tertianam; varia ad febrem hanc depellendam aſſumpſit, & ad ſitim extinguendam multis abuſa potulentis frigidis, unde febris tranſit in Anaſarcam, totum corpus in immenſum tumuit, tandem fœtum mortuum 7. menſium parit viribus valde deficientibus, ego juſſu *Diaconorum Eccleſiæ Gallicæ vocatus*, cum admiratione corpus illud œdematoſum aſpexi, urina erat pauca & ſubrubra, facies flavebat, vigiliæ urgebant, aliquando adhuc febricitabat, cum ſiti Tantalea, appetitu *Caſus.*

titu proſtrato, mœrore ob paupertatem conjuncto, Ægra petit conſilium & Deo ſit laus, à me (abſit jactantia dicto) cum admiratione totius civitatis feliciter ſanitati reſtituta eſt.

Alius Caſus. Sic & ibidem nobilis quidam Dominus Rhoder dictus annorum 53. poſt febrem malignam incidit in hydropem Aſcitem dictam, abdomen enim cum pedibus tantum intumuit, crura enim œdematoſa & laxa foveam impreſſam diu ſervabant, colli vertebræ & claviculæ maximè erant conſpicuæ, ſitis aderat intenſa cum appetitu proſtrato, urina erat pauca, clara tamen, qui ſimiliter cum Deo infra dicendis remediis à me feliciter curabatur.

Diagnoſis. §. 4. Facilè autem cognoſcitur Aſcites, nam in eo primò abdomen valde tumet, indieſque tumor iſte valde augetur, præſertim à copioſiore aſſumpto potu & cibo, & ſæpius obſervavi, quòd tumor ille quoque eugeatur decreſcatque pro varia Lunæ phaſi, incremento aut decremento. Cum abdomine etiam interdum & quaſi ſemper tument in utroque ſexu pubes, crura & pedes, in viris ſcrotum; per quod ſponte apertum militem vidi liberatum; qui per id plus quàm 40. libras aquæ emittebat, & feliciter ſanitati reſtitutus fuit. In lecto aliquando ſed non ſemper ſe convertentibus de latere in latus manifeſta percipitur fluctuatio. Reſpiratio difficilis & crebra & anheloſa, diaphragmate ſcilicet in motu ſuo impedito. Univerſum corpus ſanguinis ipſis marceſcit & extenuatur; ſemper adeſt tuſſicula, eaque ſicca, interdum humida, aqua enim ſubinde penetrat ad pectus & pulmones. Etiam ſubinde febris continua lenta atque hectica, quod ſanguis ſero ſuo depauperatus, nec à novo allabente chylo dilutus & craſſeſcat & lenteſcat & acreſcat. Urina ut plurimum eſt rubra cum craſſo ſedimento, facies flavet, & videtur æger quaſi ictero laborare, unde eleganter ſigna ferè omnia comprehendit *Franciſcus de Porta de ſign. morb. l. 3. cap. 12.*

Hydropem fœdus color arguit tumor ingens, Et ſitis & dyſpnœa, cibique averſa cupido; Occupat & varias inflatio turgida ſedes. Quandoque, quamvis non ſemper, appetitus proſtratus, nauſea, vomitus, diarrhœa, ulcuſcula in pedibus, cruribuſque manantia. Semper hunc morbum comitatur Tantalea ſitis, quæ bibendo exaſperatur, nam quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Hydrops Anaſarca verò vel Leucophlegmatia cognoſcitur ex tumore laxo, molli & plerumque pallido totius corporis, omniumque ejus partium extremarum, & digitorum impreſſorum remanent ſtigmata, Ægri non ſemper ut in aſcite ſitibundi ſunt. Sed ut facilè cognoſci, ſic non facile curari poteſt, faciliùs tamen cæteris paribus, quàm duæ reliquiæ priores ſpecies. In tympanite facies non ità de ordinar o recedit ſtatu, & tumor abdominis hic à flatibus inteſtinis præcipuè incluſis, partim verò ab extravaſato ſero productus, tantùs, ut quando abdomen vel comprimitur, vel percutitur ſonum edat inſtar tympani percuſſi. Dixi illum affectum produci partim à flatibus, partim autem ab extravaſato ſero, propterea quod tympanites rarò ſolitarius eſt, ſed ordinariò aſcitem habet comitem, quamvis à ſolis flatibus oriri poſſe nuper me docuit experientia in puella 9. annorum in qua ne guttula quidem aquæ vel ſeri in abdomine exiſtebat, abdomen & inteſtina flatibus erant diſtenta, & percuſſum abdomen manifeſtè ſonitum edebat. Tria verò hunc morbum ſemper comitantur ſymptomata, diſpnœa, urinæ paucitas, & ſitis intenſa. Dyſpnœa oritur ab aqua diaphragma comprimente, unde ordinarius ejus motus ſufflaminatur, urinæ verò paucitas oritur, quia lympha, ſeu ſerum, quod per ductus urinarios ordinariè eliminari debuerat, in cavitatem abdominis demittitur. Sitis eſt ab acredine ſeroſæ colluviei in abdomine ſtagnantis, unde & æger febre quadam laborat. Ob nimium impeditam circulationem & turbatam ſanguinis mixtionem febris hæc continua lenta adeſt, & maximè circa veſperam obſervatur cum pulſu frequentiori & parvo, & cum quadam tenſione, ac ſiti ingenti. Ob craſſitiem lymphæ, quamvis corpus hac abundet, per inſenſibilem tranſpirationem nihil vel parum abit, neque etiamſi balneis inſideant, ad ſudorem diſponi poſſunt. Sic & ob ſucci nutritii lacteæ ſanguinis partis inverſionem & craſſitiem corpus haud ampliùs nutritur, ſed in Aſcitide ſuperiora planè marceſcunt, ac collabuntur, ut claviculæ quemadmodum in phthiſicis conſpici poſſunt. Gravidæ & obeſi ab Hydropicis diſcernuntur vivacitate & oculorum vigore. In gravidis item verſus præcordia abdomen tumet, in hydropicis verò inferior abdominis pars intumeſcit, & mammæ, quæ in illis augentur, in his marceſcunt; novimus tamen plures Medicos & quaſi in arte conſummatos, qui in hoc puncto decepti fuere.

§. 5. Tunc demum ſcimus, quando cauſam cognoſcimus, ait *Stagirita*, quare & nobis, ut in accuratam morbi cognitionem deveniamus, cauſas indagare incumbit, & quidem primò ad mentem *Galenicorum*, quibus cauſa efficiens proxima immediata eſt materia nutritioni inepta, ſeroſa nimirum, pituitoſa vel flatulenta, in cavitate ventris infimi, vel inter carnem & cutem collecta, copia ſua partes corporis diſtendens. Antecedens propinqua eſt ſanguificationis fruſtratio, à frigida hepatis intemperie producta, quæ propriam jecoris ſubſtantiam intemperatam & ad opus ſanguificationis abſolvendum ineptam reddit, hinc *Avicenna* dicit, in hydrope ſemper adeſſe intemperiem hebatis frigidam, & *Aetius* citra hepatis refrigerationem impoſſibile eſſe ait, aliquem in hydropem incidere. Jecoris refrigerationem & inde læſam ſanguificationem produci poſſe ajunt ab aere nimis frigido, unde *Hipp. aph. 22. ſ. 3.* autumno hydropes oriri aſſerit. Nocet & uſus frequens & copioſus alimentorum frigidorum præſertim longa & intempeſtiva aquæ frigidæ aut impuræ & turbidæ ingurgitatio poſt balneum aut ſolis æſtum, quæ viſcera admodum refrigerare dicitur. Excretiones etiam auctæ quæcunque & nimia à quacunque parte hæmorrhagia, hunc morbum producere & hepar refrigerare poſſunt. Lienem quoque accuſant, unde *Galen. ipſe l. 4. de præſag. ex pulſ.* ait, ſcirrho in liene exiſtente hydropem fieri, nec excludit ſcirrhum hepatis, ut primarium ſubjectum morbi principalis, ex quo hydropicus tumor dependet, ità ut nullus hydrops niſi oblæſo hepate oboriri poſſit; ex hujus enim refrigeratione non ſanguinem ſed aquam generari putat. Statuunt quoque ex rupta vel exeſa viſcerum venâ, ſeu potiùs ex ſoluta unitate hepatis & fiſſura ob nimiam arefactionem, vel ruptis veſiculis aqua plenis ſeri copia abdomen adimpleri & intumeſcere. Alii per umbilicalia vaſa arefacta, alii per ruptos vreteres influere autumant, alii tam per occultos quàm manifeſtos quoſvis meatus aquam ad abdomen fluere contendunt. *Cauſa ad mentem Veterum*

Paracelſi. §. 6. *Paracelſo* cauſa hydropis eſt Tartarus aluminoſus, vel alumen aluminoſum, & hydropem dicit aquam reſolutam, reſolutum liquorem, rorem humidum, aſſeritque nihil eſſe quàm aquam. Et comparat hunc morbum cum pluviis, ſicut enim in macrocoſmo inundatione aliquis ſuffocatur, ità in microcoſmo ſpiritus vitæ ab aqua ſuffocatur, reſolutio itaque & liquefactio ſalis aluminoſi oritur ab impreſſione cœli microcoſmici & aſtrorum ejus, ut ſi Venus, vel Gemini oriantur, ab horum impreſſione ſal dividitur non ſecus ac nix à ſole, ubi igitur alumen, ibi inclinatio ad hydropiſin. Atque ſeptem conſtituit prælaudatus Author hydropis genera, ex. gr. hydropem hepatis, ſplenis, pulmonis, cerebri, fellis, renum & cordis.

De Tympanite peculiarem opinionem fovere videtur ipſe *Author lib. 2. de Tartar. tr. 2. cap. 2.* ubi tympanitem ſpeciem hydropis eſſe negat, dicitque eſſe conſtipationem ventris; fit enim ventus, quando natura non habet exitum. Addit quoque duplicem

eſſe

eſſe Tympanitem, unum in matrice, alterum in inteſtinis, qui curandus eſt per reſolutionem Tartari: & in ſchol. in l. de gradibus tympanitem definit, quòd ſit conſumptio materiei ſuæ converſa in ventoſitates fixas & non mobiles. Verum iſta conſtrictio ventris propriè non eſt hydrops, ſed colica flatulenta, in tympanite enim flatus in abdomine & extra inteſtina continentur.

Tympanites verò matricis eſt ejuſdem inflatio & diſtenſio, à flatibus exitum non habentibus orta.

Helmontii.

§. 7. *Helmontius*, qui ignotum hydropem deſcribit peculiari tractatu, & vitium hujus morbi potiùs in rene ſubſiſtere putat, quàm in hepate, quia in multis hoc morbo defunctis hepar innocuum & inculpatum vidit, & gloriatur ſe bis mille hydropicos, etiam quorum lotium jam è cruento nigricaret, & qui tota nocte vix cochlear minxerant, in priſtinam ſanitatem reſtituiſſe, quorum hepar, ſi vel mediocrem culpam habuiſſet, fatetur ſe non ſanare potuiſſe. Sic dyſenterici, ſicque potatores hydropem incurrunt, non quòd vitium in hepate ſit, ſed quatenus aliquid cruoris in convexo inteſtini accumulatur. Cruor enim extravenatus & grumefactus juxta ipſum facit hydropem ventris, atque inſuper, quod ren ſit adæquatus artifex, patrator, executor & arbiter veri hydropis: putat enim, quòd quamdiu latex cum cruore in venis vel ad glandulas fertur, communi vita potitur, nec regulis hydraulicis paret, ſurſum verò atque deorſum neſcit; quia non habet. Aſt extra vitæ conſortium ſemel rejectus jam excrementi naturam ſubit, deorſumque properat, proprii *gnarus ponderis*. Bilis itaque *pretioſus latex eſt*, Ideoque quoties unumquodque viſcus malè afficitur, ſtatim laticem negligit, eumque à cruoris ſui conſortio excludit, ſatiſque ſibi negotii in ſui tutelam reperit, Cùm ergò latex ſemel alibi repudiatus, vitæque ſodalitio ſpoliatus, excrementi ſtatim indolem ſuſcipit, hinc eſt cauſa Anaſarcæ, aqua non eſt ſemper hydrops, ut neque ipſa Anaſarca, nec ventus eſt ipſe Tympanites: ſed aqua juxta Authorem noſtrum in abdomine & latex in Anaſarca ſunt producta hydropis.

Intelligit autem prælaudatus Author triplicem materiam, primam nempe occaſionem, cruorem ſcilicet extravenatum, alteram dein, quæ eſt ipſa aqua, ipſeque latex in abdomine, qui eſt productum morboſum, & tertiam demum materiam dicit, quæ habet ſuum internum efficientem, in internis vitalibus principiis Archei Renum ortum: Statuit enim vim quandam anodynam virulentam tam in cruore extravenato, aut ſimili materia hoſpitatam, cujus importunitate ren primò ſui muneris obliviſcitur, habenas ſeparandi laticis abiicit, mox inde quoque furorem arripit, dum laticem in abdomen inordinato motu relegat. In tympanite ventoſitas ſive flatus ſit, eſſe dicit in inteſtino à quadam indiſpoſitione localis Archei, qui tum cibos, ſubinde nequicquam flatulentos, in flatum mutat.

Willisii.

§. 8. *Willisius* aſcitem ſæpius à mero aquoſo partes imi ventris implente & diſtendente procedere exiſtimat, cui diluvio extenſiones membranarum & inflationes, à ſpirituum incolarum inordinationibus factæ accedunt, & ſic abdominis intumeſcentiam adaugent, in aſcite enim lympha hæc ſeu aqua in abdomine nonnunquam ità fluctuat ut æger percipere poſſit. In qua dein lympha viſcera immerſa tabe quadam afficiuntur, unde viſcerum parenchymata, vaſorum & membranarum parietes, ac imprimis glandulæ ubique numeroſæ aqua madefactæ intumeſcunt, adeoque ventris tumor ex pluribus velum aquarum ſtagnis & contentis paludoſis conſiſtens in molem ingentem aſſurgit. Exiſtimat quoque ſuprà laudatus Author, quòd ſerum è maſſa ſanguinea nimis diſſoluta faciliùs hunc morbum excitare poſſit, inde & deducit Anaſarcam, in qua ſerum ex arteriarum oſculis in cutem univerſi corporis effundi contendit, in aſcite verò & ſæpe lympham ex vaſis lacteis vel lymphaticis decidi & ſic illuvie hac imi ventris viſcera inundari haud dubitat, referens quòd viderit dolium 15. congiorum capax, aquis fœminæ ab hydrope deſumptæ abdomine exemptis impletum, culpat ergo vel ſerum ex maſſa ſanguinea ſcatens, vel chylum è propriis ductibus effuſum.

Sylvii.

§. 9. *Sylvius* Anaſarcam è ſero tenui & aqueo ſeu ſalſo ex vaſis lymphaticis & lacteis effuſo originem trahere ſtatuit, exiſtimans obſtructionem ab humore viſcido potiſſimam & frequentiſſimam hydropis cujuſque cauſam eſſe, quam conſequitur lymphæ vel chyli, potus præſertim in vaſis ſuis ſtagnatio, hinc vaſis diſtentio, mox ruptio & tandem contenti effuſio & collectio in loco ad illam apto; ſi collectio fit in abdomine, dicitur aſcites, ſi in toto corpore, Anaſarca, ſi in pectore, hydrops pectoris, ſi in ſcroto, hydrocele, ſi in capite, hydrocephalus, ſi flatus adſunt, tympanites, ſi verò ſupra dicta vaſa tum à re dura ſive rigida illa pungente aut ſecante, tum à liquore proprio in ipſis ſtagnante atque ipſa eouſque magis magiſque diſtendente, ut tandem rumpantur, unde contentus & continuè adhuc affluens liquor in locum vicinum qualemcunque effunditur, atque ibidem colligitur aut aliò transfertur atque ſic hydropem producit, illo caſu culpat Author pituitam & ſerum in corpore abundans; ſerum enim aliquando facillimè à ſanguinis maſſa cedere putat, facies nonnullis mane turgidula eſt, quia ſerum ſanguinis ſub ſtragulis & ob lecti calorem magis ſolutum, & ſudoris quoque craſſioris forma versùs cutem propulſum & ibidem hærens faciem manè oſtentat turgidulam, & metuendi hydropis, Anaſarcæ aut Leucophlegmatiæ indicia promit, indicat enim in talibus perſonis redundare ſerum vel pituitam tenuiorem & eundem humorem ſudoris forma noctu foras propelli, atque faciei habitum minùs robuſtum exiſtere, hoc eſt, ſolito laxiorem factum, quibus ſi accedat frigus externum faciei cutem afficiens, copioſior ſub ipſa concreſcit & colligitur humor vaporis forma eo propulſus, quæ omnia noſter *Sylvius* accuratè obſervavit. Simile quid, hoc eſt, hydropem, poſt hanc intumeſcentiam tandem obventuram magnæ matronæ L. H. metuo, quod tamen Dii clementer avertant voveo.

Carteſianorum.

§. 10. *Carteſiani* vaſa lymphatica rumpi à re dura & rigida illa pungente aut ſecante, ita ut lympha in abdomen deponatur in Aſcite, in Anaſarca in univerſum corpus, ſtatuunt. Cùm enim aquæ in abdomine craſſeſcant, tum omnium viſcerum ſuperficies, imò peritonæum & muſculos corporis cruſta quadam pituitoſa obſidet, quare vapores in corpore producti non poſſunt inſenſibiliter evacuari, hinc ita difficile eſt hos ægros ad ſudores diſponere, hinc etiam videmus cum clyſter acris & incidens cum ſale quodam ſudorifero iniiciatur & penetrantia ejus pori inteſtinorum aperiantur, & cruſta illa pituitoſa removeatur, quod tum aquæ è cavitate abdominis magna copia per alvum excernantur, dum ergò vaſa illa exilia à particulis craſſioribus & ſolito viſcoſioribus rumpuntur, particulæ ſeroſæ in abdomen deponuntur, quæ ſenſim & pedetentim accumulatæ hydropem aliaque mala patrant.

Noſtra opinio de cauſa.

§. 11. *Nos* nunc ordine cauſas horum affectuum examinaturi ſumus, & primo quidem ab *Aſcite* initium faciemus, in qua ſeroſa colluvies in abdomine collecta, ſive in ejus cavo, ſive intra hydatides concluſa, ſive inter peritonæum & muſculos abdominis collecta, mirum in modum diſtendit & cum abdomine etiam nonnunquam ſcrotum, aut pubem, aut crura pedeſque.

Cauſa ergò hujus affectus ſeu humoris ordinariò lympha eſt, aut chylus, aut nimius potus, quandoque etiam ſerum à ſanguine ſecretum, hic aut alibi collectum & ſtagnans, quatenus ſcilicet maſſa ſanguinea ſale ſuo volatili defraudata nihil præter lympham fabricat, quæ tamen vel ob ſtagnationem vaſa diſtenta vel ob acrimoniam rumpit

diffrin-

diſſringitque, inde liquor vel latex ille cadaverizatus non ſolùm Gaſteranacis totam regionem occupat, ſed & tandem *Ipſum* planè interimit & inundat, quo victo *Cardimelechen* & tandem *Microcoſmetorem* aggreditur hoſtis, quos etiam è medio tollit, unde ſequitur mors. Rariſſimè Urina reſtagnans cauſa hujus morbi eſt, cùm plures Iſchuria defunctos novi abſque hac inundatione, ſed in genere cauſa hujus morbi eſt ſanguinis debilitas, unde alimento in ſubſtantiam ſuam convertendo non ſufficiens, in alias partes explodere neceſſe habet. Quoniam hic morbus pro Medicorum opprobrio vulgo habetur, ejus cauſam accuratiùs paulo examinabimus. Notandum verò, ad Hydropis cauſam accuratiùs intelligendam, ſanguinem è corde vi quadam & cum impetu in arteriam magnam & inde per minutiſſimos ſurculos ad vaſa capillaria uſque protrudi: eodem momento quò ſanguis ita propellitur, ob vaſorum exilitatem non poteſt tranſire ex arteriis in venas, hinc ſanguis vaſorum poros aperit, & plurimas partes in partium ſolidarum tubulos & fibrarum interſtitia protrudit, quæ ſanguinis partes præſertim in corporis habitu ab ambiente aere frigido, & cùm ſubtiliores avolent, facilè incraſſeſcerent, niſi ſpiritus animales ſub forma ſubtiliſſimi liquoris & celeriter moti vaporis, affluerent, iiſque partibus motum ſufficientem & fluiditatem communicarent, quo faciliùs nunc tanquam totidem rivuli per tubulos partium ſolidarum moveantur, dum ſemper quædam per immediatum contactum partibus ſolidis agglutinentur, plurimæ è ſubtilioribus per inſenſibilem tranſpirationem avolent, reliquæ verò per vaſa lymphatica, in omnibus partibus innumera, ut ſanguini denuò confundantur, ad interiora corporis propellantur. Jam ſi craſſiora quædam ſanguinis corpuſcula conjungantur, non facilè à ſpiritibus animalibus ſufficienter agitari poſſunt, ſed cùm alia tergo in ſequentibus protrudantur, hinc inde in tubulis, vaſis lymphaticis & poris cutaneis hærent, obſtructiones pariunt & circulationem per vaſa lymphatica impediunt, quæ primò obſtruuntur, poſt novis ſemper inſequentibus particulis diſtenduntur, & tandem propter tenuitatem diſrumpuntur. Ruptio hæc ſi fiat in abdomine, oritur *Aſcites*, hancque ruptionem vaſorum lymphaticorum veram agnoſcimus hydropis cauſam. A ſanguine ergò vitioſo ſeroſo nimium & circulationi plurimam partem inepto oriri hydropem *Lovveri* experimentum *de corde capit.* 2. traditum mihi perſuadet, nempe ubi refert, quod ſi cani infra cor vena cava ligatura conſtringatur, is inferioris ventris hydrope corripiatur: Si jugulares verò ligarentur, hydrocephalus emergat; unde certò conſtat interruptum ſanguinis circulum, potiſſimam hydropis conſtituere cauſam, ſicuti etiam docere videtur hydrops morbos alios inſequens, ubi ſerum coagulans tandem magis ſtagnare facit ſanguinem.

Cauſa ergò continens proxima eſt apertio vel ruptio vaſorum lymphaticorum in abdomine, præſertim omenti, quæ aperiuntur, vel quòd potus vel lympha aut chylus in corpore abundantiores aut craſſiores ſunt aut impetuoſiùs moventur, aut quia acrimonia ſua vaſa exedunt, aut quòd in obſtructa anteà vaſa ab humoribus craſſis & pituitoſis, vel glandularum meſenterii aut omenti humoribus continuò arietant & tandem rumpunt, & ſic qua data porta ruunt; certum enim eſt, ceu dictum, quòd ſæpe affectus hic conſiſtat in glandularum obſtructione, unde lympha illa male per corpus diſtribuitur, ſed potiùs aceſcit, fibrillas illas vaſorum lymphaticorum rodit, & tandem lacerat, dein qua data porta ruit. *Schaumburgi* ad Lhanam, ubi reſidet *Principiſſa Naſſovica Domina mea clementiſſima*, juvenem hydropicum murarium aperui, in cujus cadavere totum meſenterium & omentum humoribus & ſcirrhis offendi refertum, & hepar abſque ulla labe, & quia juvenis ille aquam frigidam in magna copia ingurgitaverat, nullus dubito, quin ortus ſit ipſius hydrops à ſolis potulentis nimia copia frigidè hauſtis, hinc lympha coagulata & vaſis illis meſentericis & omentalibus (per quæ potulenta ad emulgentes vehantur) ſeu eorum ductibus obſtructis & dein ruptis facilè hic morbus oriri poteſt, ceu aquarum catarracta effracta fit ipſius aquæ in vicinas partes effluvium. Sanguis quoque poteſt imprægnari certa quadam quantitate bilis, ſalis, pituitæ, ſeri, &c. & cùm horum aut aliorum juſto plus in ſanguine continetur, ſanguini non intimè permiſcetur, ſed duntaxat ſanguini innatat & detruditur ad latera vaſorum, quare illa tria ſunt promptiſſima, ut trudantur per poros vaſorum in tubulos partium, ubi varia ſymptomata excitare poſſunt, ſic cum pituitæ in tubulis hærent, non mirum eſt pallorem in habitu corporis produci. Sic & quandoque viſcidus & acidus nec ritè volatiliſatus chylus ſanguini infunditur, unde ſanguinea maſſa crudior & aquoſior exiſtit, qui & ob acidum deprimitur, & ſic ob principia imprimis volatilia ſtatim oppreſſa non facilè ſanguis bonus exiſtere poteſt. Acidam enim in hoc morbo & crudam exiſtere lympham, quis ignorat, niſi in Arte Medica hoſpes? Cauſa verò antecedens partim Cacochymia ſeroſa, partim pituita, partim viſcerum quorundam textura & ſtructura perverſa, partim denique ſpirituum animalium influxus debilis & quidem ad fibras cutaneas: ſpirituum enim animalium ad cutim concitatum impetum ſequitur ſtrictura cutis nimia aut relaxatio. Elegantem locum habet acutiſſimus noſter *Ettmullerus*, Amicus, dum viveret, obſervantiſſimus in elegantiſſima diſputatione *de opii vi diaphoretica*, ubi inquit: Urget jam noſtram meditationem, unde nunc patentes nunc conniventes ſint iſti tranſudationis meatus excretoriique tubuli, variæ equidem ſe offerunt cauſæ, tam connatæ, quas inter eſt cutis textura vel tenuior vel denſior, quàm acquiſitæ, partim per conſuetudinem ſecundùm varium rerum naturalium uſum, partim per ægritudinis p.n. alterationem, unde meatus dicti vel ex ſtaminum fibroſarum tenſione nimia turbari aut obliterari, vel admotis aut excretis variis conſtringi, arrodi, vel iiſdem viſcidioribus aut glutinoſioribus obſtrui poſſunt, quæ cæteris ceu frequentior cauſa (pergit) conſideranda venit tubulorum iſtorum, imò, ut probabiliter arbitror, & ipſarum glandularum à fibris nerveis contractis occluſio, vel ab his relaxatis recluſio; Tendinoſum nempe maximam partem ſtamen eſſe & fibroſum, conſtat, quod cutim conſtituit, unde pro nervearum & tendinoſarum conſtitutione non ſenſui ſaltem tactus externo, cui illarum extrema papilliformia ſufficiunt, ſed etiam motui cuidam dicatæ erunt, eoque pro fibræ motricis indole abbreviationis, ſeu ut vulgò dicunt, contractionis & relaxationis, unde neceſſariò tubuli iſti excretorii & ipſæ glandulæ nunc ſtringi, adeoque has comprimi, illas coarctari nunc relaxari, & has ſic poroſiores, illas patentiores reddi neceſſe erit, &c. ſed in coarctationis vel relaxationis hoc negotio, tam glandularum, quàm tubulorum excretoriorum fibræ iſtæ cutaneæ non niſi inſtrumentaliter ſe habent, ipſo impetum faciente, ſpiritu ſcilicet influo ſpeciatim animali dicto ceu principali agente, id muneris exequente, unde vel externam ſenſationem vel internam imaginationem, utrobique ſpirituum animalium motum prævium & ad cutim concitatum impetum ſequitur ſaltem talis ſtrictura nimia aut relaxatio. Nempe uti à ſpiritu animali & ſanguine vitali tonum debitum ſeu ordinariam tenſionem obtinent, indeque & irritari paſſivè ab objectis minùs proportionatis & ſimul iiſdem reniti activè valent, itá etiam hujus *Toni ratione*, *& ipſa cutis, ejuſque pori, vel arctiùs ſtringi, vel laxiùs dilatari poſſunt*. Ex quibus hactenus prolixiùs declara-

claritas vel ſua ſponte patet, ex parte cutis pro ſudoris transmiſſione hanc ſaltem neceſſariam eſſe conditionem, ut meatibus quibuſvis & tubulis glandularum patulis, ob fibras nerveas intercutaneas relaxatas adeòque cute exiſtente plùs minùs molli, rara, poroſa, undique ſudor ceu per cribrum aut filtrum excerni & tranſcolari queat. Spiritibus ergò animalibus in fibras illas cutaneas nimis influentibus eaſque coarctantibus ſudor ſupprimitur, ut neceſſariò vapores in corpore condenſari & tandem ſerum augeri, & ſic neceſſariò hydrops excitari debeat.

Cauſæ hujus morbi procatarcticæ variæ ſunt, in quibus tamen eminet *potus*, iſque aqueus aut ſpirituoſus, ut ſpiritus vini, aut craſſus impurus & turbidus copioſè frigidus ingurgitatus, quatenus ſua frigiditate humores incraſſat, & minùs mobiles reddit, fermenta deſtruit ſimulque tubulos illos excretorios coarctat ſtringitque, ità aliquando ex potu frigido vomitus oritur, cùm pori ventriculi frigiditate anguſtantur, ità ut vapores antea poros tranſire ſoliti, jam non tranſeant, ſed ventriculum diſtendendo, & intra fibras hærendo & vellicando vomitum producant. Lacticinia pleraque intempeſtivè aut immodicè uſurpata, anſam huic morbo dant, quemadmodum etiam ſubita corporis poſt intenſum calorem refrigeratio, animi affectus, melancholia, triſtitia &c. Icterus aut febris, Excretiones quædam vel auctæ vel ſuppreſſæ: *auctæ*, ut ſupervomitio, diarrhoea continua, venus immodica, nimia à quacunque parte hæmorrhagia, quale, dum hæc ſcribo, exemplum habeo in viro quadragenario, *ſuppreſſæ* verò, ut menſtruum, lochia, hæmorrhoides, hæmorrhagia, fiſtulæ & id genus alia, quibus addi poſſunt morbi quidam, qui ordinariò hydropem aſcitem concomitantur, ut phthiſis, quartana, icterus, aut ſcirrhus, aut inflammatio, aut ulcus, ureterum obſtructio &c.

Cauſa verò tympanitis, ſeu tumoris flatulenti, flatus ſunt in ventriculo, inteſtinis aut omento, vel peritonæo incluſi, hincque diſtendentes, qui tamen rarò abſque evaſata lympha reperiuntur in abdomine.

Cauſa verò Antecedens, partim abundantia pituitæ in iis partibus, partim verò eſt auctior, aut depravata in inteſtinis efferveſcentia inter bilem & ſuccum melancholicum ſeu pancreaticum pituitæ admixtum, adjuvante partium chylificationi dicatarum obſtructione, & ſimilibus aliis Gaſteranaci noſtro negotium faceſſentibus.

Cauſæ denique procatarcticæ ſunt quæcunque vel pituitam flatuſque augere, vel ea aucta, calorem intendere, bilem verò acriorem reddere valent.

Anaſarcæ cauſa eſt lympha propter ſuam glutinoſitatem lentoremque, & motum adeò diminutum, in gelatinam concreta & propterea in vaſis lymphaticis ſubſiſtens, aut vaſis apertis in panniculum effuſa.

Cauſa verò Antecedens partim humorem illorum abundantia eſt, partim craſſities & viſcoſitas (ſubſequente vaſorum illorum tenerorum obſtructione, compreſſione aut apertione, tum verò partium plerumque chylificationi & ſanguificationi inſervientium) indeque orta imbecillitas.

Cauſæ verò externæ, partim aer frigidus, humidus, nebuloſus, ſubterraneus, inſuetus; unde qui in Guineam navigant ex Germania iis ordinariò ſubvenire ſolent triſtitia, mœror diuturnus, morbi acuti & chronici, præſertim *hydrops*.

Hydropes quoque à ſanguine frigefacto, ceu diximus, coagulato, ſpiritibus privato, vel per hæmorrhagiam, dyſenteriam, crebriores venæſectiones diminuto, ortos fuiſſe, ſexcentæ obſervationes teſtantur. Ab abuſu acidorum itidem obſervavi hydropem. Diſtinguunt communiter Practici ex præmiſſis cauſis hydropem, illum namque qui ab evidenti cauſa veluti potu, cibo vel ſimili immediatè dependet, morbum primarium notant, ſecundarium illum, quando morbus alius cauſam ſuppeditavit.

§. 12. *Prognoſis* hydropis modò bonum, modò malum etiam promittit eventum, prout ejus nempe cauſæ magis vel minùs pernicioſæ obſervantur, ſic qui hydrops à ſcirrho viſceris, vel humoribus œdematoſis meſenterii & omenti, vel qui à penuria ſalis volatilis in ſanguine exiſtentis, vel ſpir. animalium dependet, difficillimus curatu & vix ſanabilis exiſtit: hinc hydropici facilè fiunt apoplectici, quia ſerum una cum ſanguine facilè in gelatinam coagulatur, imprimis ſi ægri ſe exponunt frigori. Inveteratus plerumque incurabilis eſt juxta verſiculos. *Prognoſis.*

Principiis obſta, ſero medicina paratur
Cùm mala per longas invaluere moras.

Et veriſſimè *Perſius* canit:

Helleborum fruſtra cùm jam cutis ægra tumebit,
Poſcentem videas: venienti occurrite morbo.

Minùs tamen periclitantur ægri, quorum ætati conformis eſt morbus; inquit enim *Hippocr. ſect.* 2. *aphor.* 34. in morbis minùs periclitantur, quorum naturæ & ætati & habitui & tempori morbus magis affinis fuerit, quàm hi, quibus in nullo horum cognatus fuerit. Reſpiratio difficilis ſignificat affectum inveteratum eſſe, quia indicat humores in abdomine mora eſſe incraſſatos, ità ut vapores inde elevati non liberè per poros diaphragmatis tranſeant, ſed ideò motum ejus vel magis vel minùs impediunt, quoties redundant humores vitioſi. Imprimis ſi ſimul acres ſint, periculoſum eſt; acrimonia enim partes illas adjacentes & tranſeuntes facili marte corrodit, uti ſæpiſſime & ferè ſemper omentum in hydrope defunctorum cadaveribus totum fermè corroſum offendi, quod facilè putreſcit, unde affectus exiſtit incurabilis, omnis enim potus labitur ſtatim in abdomen; nonnunquam etiam omentum inſons reperi, imprimis in Cachexia hypochondriaca & hydropica. Hydropicis tuſſis accedens malum imò lethale eſt, indicat enim utplurimum humoris acrimoniam & ſpicula per diaphragma ad pulmones pervenire, ibidemque tyrannidem ſuam exercere: Sic ſitis *Tantalea* malum ſignum eſt; ſignificat enim lympham tam copioſè in cavitatem abdominis deponi, ut ſanguis inde ſiccior evadat & non ſat humidi pro ſaliva in ſe contineat ad os humectandum. In hydrope malum ſignum eſt, quando nulla fluctuatio aquæ in ventre percipitur, venter enim tunc aquis nimis diſtentus eſt. Cachectici ratio perfectam nanciſcuntur valetudinem, quia eorum chylus, ſanguis reliquique humores à craſi ſua degenerant, adeoque minus volatilibus ſed viſcoſo-acidis abundant, multò magis hydropici periclitantur & facilè recidivant: hinc periculoſiſſimus eſt affectus hic imprimis quò magis viſcera ut hepar, Lien &c. obſtructione vel ſcirrho affecta ſunt, non quòd propterea magis lymphæ circulatio impedita huc quid conferat, ſed quòd obſtructo hepate, bilis non generetur & ſic volatilibus his deficientibus acidæ crudæ dominium capiant, & circulantem maſſam craſſam, crudam minimè cohærentem efficiant; hinc in omnibus hydropicis à me exenteratis in folliculo fellis bilem nigram ac ſpiſſiorem ordinariò reperi. Inſtantis mortis prodromus eſt alvi fluxus, tuſſis vel pudendorum maxima intumeſcentia, qualem jam dum hæc ſcribo in Fœmina obſervavi unum pedem in cymba Charontis habente: ubi verò ab initio morbi aquoſum accidat alvi profluvium abſque cruditate, tunc utplurimùm morbum ſolvit.

Huc pertinent ſequentes aphoriſmi *Hippocr. S.* 3. *aphor.* 22. Autumno æſtivi etiam multi morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, lienes, aquæ inter cutem, tabes, urinæ ſtillicidia &c. ob diſſipatos enim in æſtate nimium ſpiritus, id quod craſſum eſt atque acidum: remanet, quod obſtructiones producere poteſt. In juvene hydropico de-

co defuncto vidi lienem marcidum & friabilem.

Item S. 4. aphor. 11. Quibus tormina adſunt, & circa umbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter ſolvatur, in ſiccum hydropem firmatur; hoc in caſu eſt obſtructio ob craſſos vapores.

S. 6. aphor. 8. Aqua inter cutem laborantibus exorta in corpore ulcera non facilè ſanantur: ratio eſt, quòd hydrops tubulos partium impleat, quæ cum non poſſit circulari conatur egredi per ulcus, ità ut ei non detur quies, quæ maximè requiritur ad ulcera ſananda.

S. 6. §. 14. Hippocrates dicit hydrope detento, ſi aqua è venis in ventrem confluxerit, ſolutionem fieri. Ab inſania difficultas inteſtinorum aut hydrops, aut mentis alienatio bonum, *inquit S. 7. aph. 5.* item vide *S. 6. §. 27.* Item *S. 7. aphor.* 55. quibus jecur aqua refertum erupuit in omentum, his venter aqua repletur, atque moriuntur, ex hoc patet Hippocratem jam omentum in hoc morbo ſuſpectum habuiſſe. Omnium periculoſiſſima ſpecies tympanites, dein Aſcites, tandem Anaſarca, quæ cæteris dicitur curatu facilior. Si tympaniti accedat inflammatio umbilici vel alius ventris muſculi, tunc mors eſt in propinquo, uti in duobus hydropicis obſervavi. Exulcerationes pedum & per eas evacuationes ſeroſas maximo cum levamine aliquando vidi, interdum etiam cum his anima ſimul effluxit. Urina quò minùs exit in hydropicis, eò deterius eſt. Ulcera hydropicis in cruribus vel alibi exorta, difficulter etiam ſanantur, & maculæ rubræ, atque lividæ ſæpe cum veſiculis erumpentes denotant gangrænam imminentem, & mortem præſagiunt. Hydropici, annotante nobiſcum *Rolfincio*, circa novilunium hiſce in oris pejùs ſe habere ſolent, & plerumque circa hoc tempus moriuntur.

Rubicundus & rubineus urinæ color, pulſus citatus, corporis calor & macies, virium lapſus conclamatum morbum ſignificat. Melioris ſpei curatio eſt & ſat expedita, ſi æger eſt floridæ ætatis & robuſtus, ſicque febriles diſpoſitiones abſunt.

Cura Diætetica.

§. 13. Reſtat nunc ut ad mali noſtri, quod hactenus fuſiùs pertractavimus, therapeuſeos partem Diæteticam tandem deveniamus, cujus tanta hic eſt neceſſitas, ut abſque ea fruſtra omnis inſtituatur curatio; niſi enim abſtineas hic, nihil Medicina præſtabit, eapropter *Magnus Celſus* faciliùs in ſervis quàm liberis hydropem curari ait, cum ad abſtinentiam illi faciliùs cogantur: quæ Diæta etiam conſiſtit in rita rerum non-naturalium dictarum adminiſtratione. In pituitoſa conſtitutione ad calidum vergat aer, autumnalis & nebuloſus frigiduſque atro notetur carbone. Cibi ſint boni ſucci & facilis concoctionis, aſſati elixis præferuntur, radices aperientes juſculis incocti maximè proſunt, vitentur angue pejus acida, ſalſa, viſcidaque, aliaque glutinoſa lacticinia, quæ obſtructiones magis adaugent, nocent & omnia legumina præſertim flatulenta.

Potus ſit Cereviſia bene defæcata, & herba abſynthii bacciſque Juniperi maritata, & ſingulis hauſtibus inſtillentur guttæ x. vel xx. ſpiritus Martis. Conceditur & vinum mediocre. Nocet è contra omnis ſpiritus vini vel aquæ vitæ (potiùs mortis) dictæ ingurgitatio, unde vulgò tria dicuntur bibonum flagella, phthiſis, arthritis & hydrops, Bacchi enim illi antiſtites noctes dieſque iſtiuſmodi ſpirituum poculis indulgent, & ut plurimum cum Cerere divortium faciunt, & hinc ratione acrimoniæ illius ſalſæ (quam ſpiritui vini ineſſe teſtatur ingens faucium ardor ſitiſque inde accenſa) vehementer ſitiunt, ad quam ſitim extinguendam altero die Bacchanalia celebrare coguntur, & ſic per id, per quod peccant, puniuntur lenæi iſti heroes, & cum bibendo curas abiicere ſtudent, præcipites ſe in ſtygias undas mittunt. Parciſſimus ergò ſit cibus & potus, meritò inde *Heurnius ad aphor.* 53. *ſ.* 7. inquit, imperare ſolemus famem & potus acciſionem, ex *Epidauro* vix præſtantius medicamentum petas; obſervationes enim teſtantur innumeræ, quòd multi hydropici ſola potus abſtinentia priſtinæ fuerint ſanitati reſtituti.

Hic quoque valet verſus ile:

Abſtine, & efficies, quod Medicina nequit.

Novi, inquit *Helmontius* tr. *ignot. hydr.* Comitiſſam de Fallaix, quæ dum juvencula tumeret, ſuaſu cujuſdam Medici abſtinuit ferè per ſolidum annum à potu, ſolidiori cibo & juſculis contenta, & evaſit ſana vivitque modò ſeptuagenaria. Ergò potus vitetur frigidus, largior, paretur potiùs ex ſarſaparilla, china &c. commendamus etiam hic potum calidum Theæ vel Caffeæ. Vinum generoſum moderata doſi datum non nocebit, quia ſpiritus animales reſtaurat, & robur ſanguini addit.

Motus quantum poſſibile imperetur; valde quoque nocet ſubita corporis poſt vehementem motum & ſubſequentem calorem, refrigeratio, imprimis ſi ſummo frigore exiſtente hydropici iter faciant, quod noſtro Archi-Mareſhallo contigit, qui Auguſto Windel. Caſſellas proficiſcebatur, & milliaria duo dehinc corripiebatur Apoplexia, inde ſtatim lympha plane in coagulum abiit, & ſic ſecundo die exſtinctus eſt, vir certè ſeriore Libitina dignus. Somnus ſit modicus iſque nocturnus, diurnus meridianus intermittatur. Vigiliis immaturis non opiatis occurrendum, alias hoc ſalutare narcoticum erit necroticum, ſed potiùs pro illis demulcendis pediluvia ex foliis ſalicis, ebuli, ſambuci, ſolani &c. ſufficiunt. Excreta & Retenta ſint nobis convenientia, quæ ut dictum, vel aucta vel ſuppreſſa morbum hunc excitare valent, ut enormes, vomitus, diarrhœa continua, nimia à quacunque parte & cauſa hæmorrhagia, ſuppreſſa verò, ut Menſes, lochia, hæmorrhoides, fiſtulæ. Ex colica ſive alvi nimia aſtrictione quoque vidi hydropem.

Animus libero gaudeat motu, ſpe non omni abjecta, maximè enim nocet mœror, ex quo ſolo *Helmontius* hydropem obſervavit: Curæ, ſolicitudines & id genus aliæ paſſiones hunc morbum facilè producere poſſunt, ut & venus nimia.

Cura Pharmaceutica Veterum.

§. 14. Poſtquam itaque hactenus hydropem depictum repræſentavimus, reſtat ut in ejus etiam Curationem à pharmaceutica & chirurgia petitam, quantum fieri poteſt, incumbamus, aſt ne ἄνευ μεθόδου videamur quicquam tentare, primò *Veterum* pyxides excutiamus. *Schola Galenica* præſcribit remedia univerſalia & particularia, univerſalia vel præparantia ſunt vel evacuantia, præparantia ſunt radices aperientes, item cichor. cort. Ebuli, Tamariſci, calam. arom. fol. eupator. marrub. chamædr. chamæpyth. roſmar. ſcordium, abſynthium, ſemen fœnicul. dauci &c. ſyr. de 2. & 5. rad. de abſynth. de Eupator. de capill. Vener. oxymell. ſ. compoſ. ſcyllit. & mille alia, quæ apud practicos imprimis in *Macaſii* promptuario invenire poteris.

Vacuantia ſunt vel *vomitoria* vel *purgantia*, vel ſudorifera, vel diuretica, ſi materia in ventriculo continetur, vel ad eum confluit, tunc vomitum maximum præſtare auxilium exiſtimant, provocant vomitum vel digitis immiſſis, vel aqua calida, vel cum decocto raphani aut pulvere aſari, aneth. c. oxym. & ol. olivar.

Evacuatio alvi fit vel per clyſterem, ex decoct. chamomill. origan. rut. centaur. min. c. ſem. carminat. adjectis oleis calidis & purgantibus nonnullis.

Purgantia ſunt Turpethum, Rhabarb. folia ſoldanellæ, ſemen carthami, violarum, colocynthis, ſemen hederæ, halicacab. coccum gnyd. Tithymalus, mechoacanna, bryonia, gratiola, cortex ſambuci, ebuli, cortex frangulæ, qui aquas ſtrenuè educit, ſyr. ſol. c. Rhab. de eupator. El. de ſucco roſar. Ex diureticis & ſudoriferis ſequentia laudant, ut pe-

ur petroſelinum, fœnicul. proſunt & in hunc finem aq. fœnic. c. vino deſtillata, decoctum de praſſio, ſem. dauci, raphan. rub. tinct. Cicer. bacc. Iuniper. alkekengi, ſpecies dialaccæ, diacurcumæ, &c. ex ſudoriferis ſpecificè prodeſſe dicunt decoctum ligni ſancti, ſarſaparill. ſaſſafras; vel extrinſecus applicatis laterib. calidis, v. ſp. in lateribus accenſus, habita tamen cautione, ne ægri ſuffocentur, ut Cydonis cujuſdam puero accidit. Dein ad hepar corroborantia tranſeunt, inter quæ excellunt confect. diacinam. dialaccæ, diarrhod. Abb aromat. roſ. dianiſi, hepar lupi, ſpica, galanga, cinnamom. conſerv. acori, abſynth. cort. aurant. citri, decoctum comar. abſynth. in aqua mulſa, eupator. cum ſpica.

Inter *externa* commendant & balnea artificialia & naturalia, imprimis ſicca & vaporoſa, fomentationes ex abſynth. baccis lauri & ſale in aq. coct. & applicatis.

Conducunt & cataplaſmata ex ſtercoribus columbarum, vaccæ. Item ſacculos quoque ex furfure, milio, panico, cymino, ſale, ſulphure, arena & ſabulo, vel cineribus calef. parant. Inter unguenta & olea extollunt oleum petræ, Iuniperi, anethi.

Ungu. Agrippæ, de Arthanita, ungu. ex ſucco cucum. ſylv. ex ſtercore caprino, oleo Irino paratum.

Herbam quoque anſerinam, contuſam cum ſale & alumine invicem probè mixtis, plantis pedum & volis manuum applicatam, nec non ſub axillas, juvare dicunt.

Tympanitem iiſdem ferè curant remediis, niſi quòd carminativa adiiciant, ut ſunt ſemen dauci, aniſi, fœniculi, anethi, cumini, carvi, decoctum ex herba leviſtici. Inter chirurgica V. S. non admittunt, quamvis *Avicenna* in omni hydrope illam concedat, cucurbitulam tamen umbilico apponendam volunt; *Aetius*, acribus vel ſetaceo humidum ſcrotum aperire jubet. Veſicatoria, cauteria & pyrotica & fonticuli cum cautela tractanda jubent.

In deſperato malo ad paracenteſin ſive abdominis ſectionem tranſeundum volunt, ſed non niſi cum prognoſtico: nempe viſceribus nondum corruptis; de quo inferiùs latiùs tractaturi ſumus. Symptomatum ſupervenientium cura, aliunde petatur.

Paracelſi. §. 15. *Paracelſus* (cui in Epitaphio tribuitur omnes curaſſe hydropicos) omnem humiditatem abſumendam per ſulphur metallorum vult, & aquam ante omnia per arcana Mercurialia expellere jubet, in quem finem commendat ſuum præcipiolum ſive Mercurium è ſua minera mortuum eductum, quod præ reliquis approbat remediis, quia ſolus Mercurius aquas has expellere poteſt, quæ jacent in ipſis corporis poris, ad quos nullus ſpiritus tranſit præter Mercurium, alibi laudat diacuminum in tabulis, eſſentiam Tartari, Vitrioli, diacubebe, & ſpiritum vitæ ex auro extractum; Ad omnes hydropis ſpecies tollendas ſequens commendat polychreſton,

♃. *Tartar. rubr.* ℔ j. *Hirundinar.* ℔ ß. *Colcbotar.* ℥ viij. *vin. ard. q. ſ.*

pro incorp. deſtilla per alembicum: doſis ℥ ß. mane & veſperi ſumpta. Antimonii ſublimationem in aqua vitæ aſſumptam omnes hepatis morbos curare aſſerit *Paracelſus*.

Crollius in *Baſilica chym.* ſpecificum purgans hydropicum ex Mercurio præcipitato cum extracto hellebori nigri & colocynthidis parat. Extractum eſulæ à *Rulando* magni quoque penditur. Crollius idem arcanum corallinum cum pil. cathol. commendat, item turbith minerale, pro diaphoretico ſpiritum Tartari cum aqua ſoldanellæ & ebuli laudare ſolet. Alii ſal abſynthii, ſpiritum & oleum ſalis magnificiunt. Ex cineribus geniſtæ factum lixivium ſummoperè conducit, ſpirit. & extractum iridis. Ex ſambuco, ebulo, braſſica, ruta, radicibus urticæ, abſynthio inſignia componunt medicamenta. Stercus anſerinum & ovillum cum aqua chamæpytheos potum, mirificè aquas hydropicorum educere dicitur. Ex propria urina bibita plures evaſiſſe notant obſervationes. Sal ranarum & bufonum à gr. iij. ad 6. in vino repetitis vicibus exhibitum aquas ſine noxa fortiter exſiccare referunt Chymici, quod & præſtat oleum vermium majalium, in aq. Raphani aſſumptum, quod potenter aquas expellit: pulvis quoque bufonum ad ℥ ß. item aqua lumbric. terr. idem præſtat.

In Tympanite pro arcano ventilat *Paracelſus* Cuminum extractum, & liquorem ex floribus Tapſi. Tympanites & curatur aliquando per aquas de ſulphure, item de bitumine, de moſcho factas, item per oxyacanthum, laureolam, item mentam ſylv. & amaranthum, ut inquit *Thornbeuſ. in piſ. lib.* 4. *c.* 7. *l.* 5. *cap.* 24. & 25. Crocus mart. & hic multum præſtare poteſt, ſed non libet hic omnia chymica brevitatis ergò allegare.

§. 16. *Helmontii* humeri quid ferre valeant quidque recuſent in hoc morbo debellando nunc videamus. *Helmontii.* Aſcites juxta ipſum regulariter ſanatur, ſi Ren multum & affatim minxerit ſponte vel per remedium. Recidivam verò patrat, ſi non ſublatus è rene morbus. Hinc vidit ipſe ruſticum ſanatum alligata anguium ſenecta per ventrem & renes, per id enim inducitur, ut ille ait, metus renibus, qua indignationem amittunt; abſtinentiam quoque potus & cibi fluidioris commendat ſummoperè, novit enim Comitiſſam, quæ dum juvencula hydrope tumeret, ſuaſu cujuſdam Medici (quippe à cunctis deſperata habebatur) abſtinuit ferè per ſolidum annum à potu, ſolidiore cibo & juſculis contenta evaſit ſana, vivitque modò ſeptuagenaria, ceu ſuperiùs jam diximus: ſitis enim ideam triſtitiæ ſive denegatæ appetentiæ ſuſcitat, unde Ren ſuæ indignationis obliviſcitur. Mercurius ergò, uti is ait, præcipitatus juxta præſcriptum *Paracelſi*, curat omnem hydropem, non quatenus purgat, ſed in quantum naturaliter tranſiens per inteſtina reſolvit extravenatum cruorem, ſin autem unà vomitum & alvum cieat, id hydropi eſt per accidens. Præ aliis tamen *bryoniam* magnificat, ſi ſcilicet virus ſolutivum ab eadem abſtuleris. Obſervavit etiam ſi Antimonium in liquorem vertatur, ac poſtmodum in pulverem, qui tantùm per ſudorem purget, haberi remedium quod omnem hydropem modeſtè tollat, extra metum recidivæ, ſiquidem tollit tam cauſam occaſionalem, quàm ipſam furentis Archei ametriam: Mercurium diaphoreticum ad grana 2. ter quaterque exhibitum multos juviſſe ait, quo & refert remedium ſtibii ſolutivi, neſcio quod arcanum aliud ſedativum etiam crepans.

§. 17. *Vvilliſius* Aſcitem vel per cathartica, vel per diuretica, vel per diaphoretica, uno verbo per hydragoga, curari poſſe non dubitat; *Vvilliſii.* inter Emetica æſtimat, ex. gr. gummi guttæ, Eſulam & pilulas lunares ob particulas argenti vitriolicas vomitum cientes, Tincturam quoque gummi guttæ cum Tinctura ſalis Tartari paratam magnificat, cujus doſis eſt gutt. xv. ad 20. Vel exhibeatur ſequens bolus vel pulvis:

♃. *Gumm. gut. gr.* vj.
Sal. abſynth. gr. v.
Mercur. dulc. gr. x.
Conſerv. violar. ʒ j ß. *M. f. bolus vel ſine conſerv. f. pulvis.*

Vel

♃. *Tinct. gumm. gut.* ℈ j.
Aq. lumbric. ℥ j.
Syr. de cichor. c. Rhabarb. ℥ ß. *M. D.*

Reliqua Authoris purgantia celebriora ſunt Sambucus, ebulus, ſoldanella, gratiola, ſuccus ireos, Elaterium.

Vel

♃. *Pulv. rad. Eſul. gr.* vij.
Cinnamomi ℈ ß.
Sal. Tartar. gr. viij. vel per ſe, vel addita conſerv. Roſ. vel rob ebuli f. Bolus.

Præcipitatum Mercurii, quod *Herculem Bovii* nominat,

minat, laudibus extollit Author, quatenus inſigniter fibras ſtomachicas vellicet, & ob particulas Mercuriales ſalinas ſanguinem fundat & ſeroſos humores violenter eiici faciat. Sambuci & Ebuli ſemina in pulverem redacta & ad ʒ j. exhibita etiam purgare humores ſeroſos addit. Sed cùm cathartica non ſemper Aſcitem curent, imò ſæpè malum exacerbent, & incurabilem reddant, ex Authoris experientia ad diuretica hydragoga confugiendum eſſe ſuadet, quæ & Anaſarcam facilè curant, & præ aliis levamen apportant. Pro varietate tamen cauſæ illa mutanda veniunt, ſi enim urina pauca & rubra & quaſi lixivialis exiſtit, (quod indicio eſt, ſanguinis craſin à ſale fixo & ſulphureo exaltatis & ſimul combinatis, nimis ſtrictam in iis exiſtere) in hoc caſu diſſuadet acida, lixivialia, & omnia Tartarea. In hoc caſu verò potiùs commendat ſuccum plantaginis, beccabungæ aliarumque herbarum ſale volatili abundantium, nec non millepedum expreſſiones, ut & ſal nitri, eſto formula.

℞. *Fol. plantag. rec. M.* iiij.
Hepatic. nob.
Beccabung. ana M. ij.

Simul contuſis affund. Aq. raphan. compoſ. aut alterius magiſtralis ℔ ß. fiat expreſſio fortis, doſis ℥ iij. ter in Die. Diaphoretica in Anaſarca magis quàm in Aſcite commendat, ſæpe enim in hac noxam afferunt.

Enematum vires deprædicat, quatenus illa ſimul fibras inteſtinales vellicant, atque ſerum à ſanguine imbibitum, aut in eo priùs collectum, verſus renes prolectant: ex.gr.

℞. *Vrin. hom. ſan.* ℔ j.
Terebinth. Ven. c. vitell. ov. ſolut. ℥ j ß.
Sal. prunell. ʒ ß. *M. f. Enema.*

Inter Topica Emplaſtrum diaſaponis ſæpe cum fructu abdomini applicatum vidit, vel Emplaſtrum de Minio *Paracelſi*. Tanquam magnum & præſentiſſimum remedium extollit Author *Paracenteſin*, cautelam tamen ſimul inculcat, ne cachecticis & valetudinariis, ubi jam viſcera ſunt corrupta, adhibeamus, aliàs vires fatiſcunt, & exſolvuntur, & ſic aquam cum anima effundunt ægri.

In Tympanitide tamen ſpirituoſa & volatilia non admittit, quoniam calorem & ſitim adaugent, & abdomen plus intumeſcere faciunt. Cathartica blandiora & enemata ab Authore maximè laudantur, imprimis ſequens vinum medicatum:

℞. *Flor. perſic.*
Roſar. ana p. ij.
Sambuc.
Cent. min. ana p. j.
Fol. agrim.
Abſynth. ana M. j.
Senn. opt. ℥ j.
Rhabarb. opt. ʒ vj.
Sem. carthám. ℥ ß.
Ebul. ʒ ij.
Santal. citrin. ʒ iij.
Rad. galang. ʒ ij.

Fiat infuſio cum ſacculo in vin. alb. ℔ ij. aqua ſaxifrag. ℔ j. ſal. Tartari ʒ j ß. ſtent per noctem, & æger bibat ſingulis matutinis horis ℥ iij.

In conſtitutione verò calidiore ſequentem præſcribit aquam:

℞. *Aq. miner. cathartic.* ℔ viij.
Sal. abſynth. ʒ ij. *M.*

Diuretica ipſius ſunt ſequentia probatiora, millepedes ſcilicet cum aq. diuretica deſtill. & ſequentes pilulæ.

℞. *Cryſtall. mineral.* ℥ ß.
Sal. ſuccin. volat. ʒ j.
Pulv. ſem. dauci ℥ j.
Terebinth. Ven. q. ſ. f. pilulæ parvæ.

Aſſumantur mane & veſperi 3. pro doſi.

Spiritum quoque ſalis dulc. à gt. vj. ad 13. pro doſi ſæpius præbet, ut & ſpiritum ſalis Tartari.

Enemata ex infuſione ſtercoris equini cum florib. chamomill. ad ℔ j. addito melle Mercurialis ℥ ij. vel ex ſtercore canino cum carminativis parata magni pendit, ſicut & decoctum emolliens ad ℔ j. adjecto ſale prunellæ vel armoniaci ʒ j. optimum exiſtit Enema.

Inter topica villipendit Author Carminativa & calida omnia quæ ſale volatili pollent, ſed è ſalibus & mineralibus parare ſtudet probatiora, ex.gr

℞. *Flor. ſalis Armoniaci* ℥ ij.
Cryſtall. mineral. ℥ ij.
Spir. vini tenujoris multo phlegmate imbuti ℔ ij.
M. & diſſolve & pannus hoc imbutus toto abdomini imponatur.

Anaſarcæ Curatio juxta Authorem prælaudatum conſiſtit in evacuatione materiæ morbificæ, quæ perficitur pharmacis hydragogis ſuperius jam dictis, dein poſt purgationem laudat diuretica, in primis lixivium lippis & tonſoribus notum ex cineribus abſynthii, Juniper. geniſt. c. vino albo paratum ſingulis diebus ℥ vj. uſus ejus per aliquot dies continuandus eſt.

Diaphoretica etiam in doſi largiori ſumpta maximè in hoc morbo convenire ab Authore cenſetur, in quem finem pro potu ordinario conducet ſequens:

℞. *Ciner. geniſtar. alb. & mundat.* ℔ ij.
Raſ. lign. ſaſſafras ℥ iij.
Rad. galang. minor. ℥ j.
Bacc. Junip. Sem. dauci ana ℥ j ß. *M.*

Fiat ſacculos pro 4. congiis Cereviſiæ.

Inter externa conveniunt frictiones, linimenta, fotus & balnea tum ſicca tum humida.

Inter particularia aquas educentia recenſet veſicatoria & acum, quæ magni uſus ſæpius in hoc morbo eſſe ſolent: reliqua videbis apud Authorem non enim libet omnia, ſed tantùm optima more apum excerpere.

§. 19. *Sylvius* qui per hydropem intelligit humoris ſeroſi vel pituitoſi in corporis habitu vel cavitate quavis collectionem, exiſtimat vaſa lactea vel lymphatica priùs obſtrui, dein rumpi, inde hydropem excitari; quoties ergo aqua loco peccat, ſui inde remotionem, vaſorum autem ruptio, ſui conſolidationem, & obſtructio ſui reſerationem indicat. Seri vel pituitæ redundantia & illius ſalſedo ſeu viſciditas optimè corrigitur per aromatica, vel in forma extracti, vel Tincturæ, vel vini medicati, vel olei ſtillatitii, vel mixturæ, vel conſervæ, vel pulveris. *Sylvii.*

Ubi verò vaſa ſunt rupta, ibi conducunt medicamenta conſolidantia vulgò dicta, ex. gr. radic. caryophyllat. conſol. maj. fol. conſol. Sarr. ſanicul. agrimon. alchimill. verben. virg. aur. piloſell. &c. Corall. bol. Armen. Thus, ſangu. draconis, ſed hæc ab initio hydropis uſurpanda eſſe jubet.

Si verò jam in vaſis lymphaticis & lacteis ſtagnat tantùm lympha, chylus, potuſvè, tamdiu abeſt hydrops, ubi verò in habitus corporis meatibus ſerum ità ſtagnat, ut tumorem ibidem pariat notabilem, mox hydropis initia Anaſarcæ obſervantur, ſi ex his vaſis lympha vel chylus, vel ſerum, vel potus effunditur in cavitate aliqua, aut ſub cute colligitur, hydrops perfectus exiſtit, qui humor per ſudorifera vel paracenteſin removeri debent, in quem finem ipſe Author commendat ſudorifera illa, quæ ſunt acriora & vi aromatica prædita, qualiſa ſunt ligna & cortices ſaſſafras, Juniperi, quercùs, buxi, rad. apii, fænic. imperator & ſic in perpetuo ſudore ægri ſunt ſervandi, cui ſcopo ad poros cutis continuè apertos ſervandos conducunt & balnea quævis calida, majori tamen cum commodo ſicca, vel cum ſpiritu vini accenſa inſtituta, ad eundem finem laudat quoque ſacculos ex floribus, ſeminibus, foliis, radicibus variis in pulverem redactis & cum ſale toſto aut cineribus arenaque miſtis paratos, & calidè corpori applicatos, ac ſubinde mutatos, cineres enim & ſal toſtum, item arenam aquas potentiſſimè ad ſe allicere Author teſtatur.

Hiſce nihil proficientibus cum aliis ad paracenteſin ad aquas in cavitate abdominis collectas educendas confugit: non more veterum, ut aquæ con-

ſertim & una vice educantur, ſed per vices, aliaque inſtrumenta, quàm veteres excogitarunt: acum ſcilicet argenteam cavam, quam ſine notabili dolore artifex immittit per carnes abdominis, atque ſolo emplaſtro diapalmæ impoſito omnis ulterior aqua effluens ſiſtitur, & ſic per vices emittit hoc inſtrumento aquam.

Obſtructionem vaſorum quorumvis à pituita coagulata dependentem per incidentia & attenuantia curari ait, quæ partim ſale lixivo, tum fixo tum volatili, & imprimis oleoſo ſive aromatico polleant, partim acida ſunt, partim ſpirituoſa, ut ſalia fixa, card. bened. abſynth. Tartar. ſalia volatilia urinæ, ſalis Armoniaci, C. C. Cran. human. Salia volatilia oleoſa, ſunt olea aromatica ſtillatitia quævis. Sic ad acida pertinent ſpiritus ſalis, nitri, vitrioli, Sulphuris, Acetum ſtill. &c. ad mixta pertinent ſal Tartari, ſal ammoniacum, ut & omnes aquæ minerales, antinephriticæ & ſimiles.

Præcipuè hic Author commendat hydragoga ſive *ſerum purgantia*, ut ſunt radices Ireos, ejuſque ſuccus ad ℥ ß. ſambuci ac ebuli radices, foliorumque ſuccus, item ſemen ad ʒ j. adhibendum, radix Jalappæ à ℈ ij. ad ʒ j. Inter potentiora laudat Elaterium, ſive cucumeris aſinini ſuccum inſpiſſatum, ad grana 6. item gum. gut. Inter compoſita extollit Electuarium ſuum hydragogum ad ℥ ß. c. gum. gut. & Tartar. vitriolat. ℈ j. M.

Ex chymicis mercurium dulcem, ac præcipitatum cum acido ſpiritu eligit, poſthæc tranſit ad diuretica ex regno animali, vegetabili & minerali deprompta. Alia bili magis, alia pituitæ peccanti educendæ ſunt appropriata. Tandem omnibus præfert ſudorifera, & ex regno minerali depromit Antimonium diaphoreticum hujuſque flores, bezoarticum minerale, item præcipitatum diaphoreticum. Inter externa magnificat balnea, thermas & laconic. præcipuè tamen ſalivationem per mercurium dulcem internè inſtitutam, vel externè per illinitionem mercurialem, vel ope cinabaris ſublimati cum ſulphure, myrrha, aliiſque in pulverem redactis & prunis injectis excitatum, fumus enim per infundibulum ore hiante excipi debet, qui fumus ſenſim ſalivationem movet: Cavendum tamen ne frigori tempore ſalivationis ſe exponat æger, & ſimul eo tempore proſpiciat gargariſmis collo, ne columella aut glandulæ aut linguæ pars abſumatur.

Carteſianorum. §. 20. *Carteſianorum* methodus curandi hydropem conſiſtit in blandioribus incidentibus notiſſimis, dein hydragoga commendant ipſi, ut ſuperfluum ſerum exturbetur, & hic magni æſtimant pilulas de gummi ammoniaco cum mercurio dulci, nam ratione mercurii incidunt & obſtructiones leniter aperiunt, & ratione gummi ammoniaci vulnuſcula conſolidant. Corroboratio viſcerum, de qua Authores loquuntur, tantùm conſiſtit in eorum deobſtructione, quæ modò dictis medicamentis, incidentibus ſcilicet, præſtatur, & quia in multis cum *Carteſianis* convenimus, in criſi noſtra plura dicturi ſumus, ad quam nunc accedimus.

Noſtra medendi methodus. §. 21. Neceſſum erit, noſtra ſententia, inque id ſaltem omnes nervi intendendi, ut obſtructio ubivis reſeretur, & pars conjunctionis ſublata redintegretur, dein ſi morbus jam invaluerit, ut potulenta & ſeroſa colluvies è lymphæ ductibus & vaſis omenti aliarumque partium exudans educatur, priùs tamen aciditate ſua peccans corrigatur & emendetur. Dein ut ſanguinea maſſa invigoretur & corroboretur. Quoad 1. blandioribus incidentibus incipiendam volumus curationem, in quem finem conducet decoctum lignorum, cui addi debet Sal fixum geniſtæ, fabarum aut abſynthii ℈ ij. & ſpirit. ſalis dulcis, cùm enim pori veſicæ patent, tum brevi curatur malum, nam ſine moleſtia aqua tum magna effluit copia. Duæ ergò principales ſunt indicationes, 1. ut collectum & ſtagnans ſerum removeatur, 2. ut circulantium humorum craſſities emendetur, & partium conſtituentium textura & cohæſio venarum & arteriarum poris reſpondens procuretur, & ſic extravaſationi lymphæ via præcludatur. Hic etiam prodeſt omnis potus chalybeatus, & præcipuè vinum, in quo ſilices albi cum venis metallicis fuerunt exſtincti, nam levi adſtrictione deobſtruunt, in obſtructione enim & conſolidatione vaſorum ruptorum tollenda cardo totius rei vertitur; his tamen ſemper interponenda ſunt purgantia & quidem hydragoga. *Celeberrimus Waldſchmidius* in hydrope aut fortiter aut non purgandum vult, lenientium uſum ob ſubſequentem majorem pedum intumeſcentiam ſuſpectum habuit; noſtro verò judicio purgandum eſt, ſi nempe recens fuerit malum, in confirmato autem hydrope purgantia quæcumque proſcribimus, quia ſpiritus animales inde diſſipantur, febris augetur, & motus æque inteſtinus ac progreſſivus impeditur: in recenti verò malo poſt obſtructionum apertionem, æger uti poterit ſequenti vel ſimili purgante aſſumpto.

℞. *Tartar. vitriolat. gr. xv.*
Reſin. Ialapp. ℈ ß.
Troch. albandal. gr. ij.
M. f. pulvis.

Vel

℞. *Reſin. Ialapp.* ℈ ß.
Troch. albandal. gr. iij.
Mag. gum. gut. gr. ij.
Mercur. dulc. ℈ ß.
Ol. carvi gt. iij.
M. f. pil. numero 11.

Vel

℞. *Eſſent. trifol. fibr.* ℥ j.
Extract. eſulæ ʒ j.
M. d gt. 20. ad 30.

Vel detur ſolus ſyrupus de ſpina cervina ad ℥ j. ad plures uſque, dum humor evanuit, in fortioribus & robuſtioribus ſeq.

℞. *Fol. ſenn. ſ. ſ.* ℥ ij.
Rhabarb. ʒ j ß.
Herb. trifol. fibr. M. ß.
Tamarind ℥ ß.
Coq. in ſ. q. aq font. ad ℥. *iij. in colat. diſſolv. mana* ℥ j. *ſyr. de ſpin. c.* ℥ ß. *& ſucc. roſ.* ʒ ij.
M. f. potio.

Pilulas hic etiam magnificamus ex gummi ammoniaco & mercurio dulci ſæpe aſſumendas, ut ſic ope mercurii pori obſtructi reſerentur, & ut, ſi aliquæ lædantur fibræ, conſolidentur à mucagine gummi ammoniaci: vel pulv. Ialapp. & gumm. gutt. c. rob. ſambuci permiſceas & ſæpe aliquid de eo exhibeas: gummi de chamandra cum vino malvatico paratum optimè conducit, quod corrigitur etiam cum ſpiritu acido aut cum ſale alcaliſato vel aromaticis. Inter palmaria remedia ſunt elaterium ad grana duo ſæpe exhibitum & infuſio croci metallorum ad ℥ j ß. etiam ſæpe exhibita. Tinct. gum. gut. cum tinct. ſalis Tartari paratam in aqua lumbricor. ad ʒ ß. feliciſſimo cum ſucceſſu exhibere ſoleo: ſemina ebuli & ſambuci ad ʒ j. pondus exhibita ſæpius juvamen attulerunt.

Vel

℞. *Cortic. inter. ſambuc. M. iij.*
Coq. in aq. & lact. ana ℔ *ij. ad remanent.* ℔ *j. Decocti hujus medietat. alteram manè, alteram ſerò aſſumat quotidie, donec æger convaleſcit.*

Vel

℞. *Rob. ſambuc.*
Ebuliana ℥ j.
G. gutt. ℈ j.
Pulv. Ialapp. ʒ j ß.
Sal. abſynth.
Geniſt. ana ʒ ß.
Syr. Domeſt. q. ſ.

F. l. a. Elect. capiat æger per vices Caſtan. magnitud.

Turpethum minerale eſt egregium remedium in robu-

robuſtis, quo medicamine ad grana duo exhibito Empiricus cum aliorum Medicorum dedecore deſperatos curavit hydropicos. Hoc in morbo fortuna audaces ſæpe juvat, timidoſque repellit: utrinque anceps dubiæ aleæ eventus. Qui amant vinum medicatum, ſequens proderit, quo virum 30. annorum Anaſarca laborantem reſtituimus.

♃. Rad. gentian.
Irid. noſtr.
Plantag.
Fœnicul. ana ℥ j.
Cort. med. ſambuc.
Herb. chamæpyt.
Roriſmar.
Cent. min. ana M. ß.
Fol. ſenn. ℥ j ß.
Agaric. ʒ ij.
Rad. cucum. aſin. ʒ j.
Sem. apii,
Coriandr.
Vrtic.
Fænicul. ana ʒ ij.
Cinnamomi ʒ j.
Tartar. albiſſ. ℥ ß.
D. miſce pro menſura vini.

Vel

♃. Comar. abſynth. Cent. min. ana M j.
Flor. bellid. Cichor. Geniſt.
Epat. nob. ana p. ij.
Cort. int. frangulæ, Sambuc. ana ℥ j.
Rad. eſulæ, Hell. nigr. ana ℥ j.
Santal. rubr. ℥ j.
Sal. abſynth. Cichor. Geniſt. ana ʒ ß.
M.
Aſpergatur tinct. tartar. q. ſ.

Pro hydrope pilulas Lunares unicè commendat R. Boyle.

Vel

♃. Extr. elater. gr. xv.
Mercur. dulc. ℈ ß.
Troch. alband. gr. ij.
C. ſ. q. eſſent. abſynth. f. pilulæ.

Vel

♃. Pulv. bufon. l. a. ppt. ℈ j.
Sacchar. ℈ ß.
M. pro unica vice.

Qui pulvis aliquando poteſt cum pulv. Ialappæ exhiberi, ſed non in nimia doſi ob acrimoniam intenſam qua pollet iſte pulvis. Valida purgantia non frequentiùs exhibenda ſunt, in ſola Aſcite è ventris ſtagno nil evacuant, ſed ſanguinem magis exagitant, & plurimas adhuc circulantes particulas extrahunt & verſus abdomen deducunt, Aſcitem ſæpe graviorem reddere ſolent, colliquationem majorem inducendo.

Si verò hydropicus purgantia bene ferat, poſſunt & præſcribi pilulæ hydroticæ *Zwelferi Hartmanii*, Elect. Hydragog. *Sylv.* præſertim Mercurius dulcis, qui hoc in affectu noſtra experientia mira præſtat, & verum purgans ex Antimonio quod tantum per inferiora purgat, vel infuſ. croci Metallor. Ex vegetabilium claſſe pro arcano in hoc morbo revelo ſuccum bryoniæ ſequenti modo collectum: luna creſcente, tempore imprimis verno, radicem bryoniæ terræ adhuc commiſſam excava, & ſemper iterum impone operculum ex ſuperioris radicis parte abſciſſa paratum, & ſingulis mane invenies 2. vel tria cochlearia plena iſtius ſucci, quem exhibe ſingulis matutinis horis hydropico à cochleari uno uſque ad 2. 3. quo ſolo vili medicamine plures, juniores tamen Deo, adjuvante curavi, mirificè enim placat noſtrum *Gaſteranacem* bryonia, & omnem hoſtem arcet, ne Regem opprimat; ſæpe etiam ex bryonia deſumpta ob igneam qualitatem qua prædita eſt radix hæc, ardorem æquè in gula ac in pectore excitant, ceu ſæpius expertus ſum, ideò in robuſtioribus magis conducit quàm in debilibus. In Aſcite cathartica ſæpe malum exaſperant, inde meliùs diuretica, ſudorifera, aliaque ſpecifica exhibemus: inter diuretica commendo niſi (Urina valdè lixivioſa & rubicunda, tunc enim nocet,) lixivium ex cineribus ſtipit. fabar. vitis, Iuniperi, abſynth. lumbric. cum vino paratum & ſingulis horis matutinis & quarta pomeridiana ad ℥ v. uſque ℥ vj. aſſumendum. Prodeſt & decoctum juniperi cum vino. Magnifacio ſequens:

♃. Cinerum geniſt. ℔ j.
In vini Rhenani ℔ iiij. frigidè infunde, adde
Fol. abſynth. p. ij.
Liquor. per filtrum colati ℥ jv. manè hora 5. & ſerò æger hauriat, uſque dum tumor evanuerit, quo ſolo remedio plures in Anglia vidi curatos.

Mixturam ſequentem omnibus commendatam volo.

♃. Elixir. propriet. ſine acido,
Spirit. tartar. ſaſſafr. ana ℥ ß.
Mixtur. de tribus ℥ iij.
Eſſent. liquid. abſynth. ℥ j.
Mixta ſtent in digeſtione per diem & noctem, poſtea adde eſſent. cortic. citr. recent. q. p.
Doſ. à ℈ j. ad ʒ j. in Vino ſeu aq. baccar. & flor. ſambuc. ℥ ij.

Martialia optimè hic conveniunt, imprimis ſanguis Martis, qui ſequens eſt:

♃. Sal. tartar. p. j.

Deſtill. per retortam, miſce, lentè evaporet, poſt torrefac, ſolve dein in aq. communi, filtra, evapora tantillo ſpirit. vini & Urinæ torrefaciendo, & reſerva.

♃. Huius terræ foliat.
Vitrioli Mart. Suecic. ana ʒ ij.

Miſc. & per diem ac noctem in mortario marmoreo affundendoque ſpirit. vini rectificatiſſ. ℥ iij. tincturam rubicundiſſimam extrahe: doſis à guttis 20. ad 30. Sal polychreſtum Glaſeri à ʒ ij. ad ℥ ß. pro una doſi in aquis diureticis ſolutum optimum exiſtit remedium.

Vinum martiale ſequens eſt inſignium virium hoc in affectu, pro corroboratione: In hydropis incipientis curatione haud infimum locum ſibi vendicat chalybs, ſanguinem ſcilicet invigorando caleſaciendoque.

♃. Limatur. Martis ℥ ß. ad ʒ vj.
Cortic. fraxin.
Lign. tamariſc.
Juniperi ana ℥ j.
Saſſafras ʒ iij.
Rad. hellebor. nigr. ℥ ij.
Polypod. ℥ ß.
Caryophyllat.
Tartar. albiſſ. ana ℥ ß.
Sem. carthami ʒ ij.
Spir. ſal. gutt. xij.

Inciſ. & contuſ. groſſo modo, includantur ſacculo immergendo in vini opt. integr. ℔ vj. & poſt ſufficientem macerationem in vaſe terreo ſatis capaci vinum martiale compoſitum aſſervetur in loco frigido. Omnia opiata hic vitentur, utpote reſolventia nimiùm & ſubtilium cum craſſioribus cohærentiam hic fortè magis tollentia, craſſioreſque utpote copioſiores hic ſubtili duce omninò privantia: ſunt tamen qui opiata cum diureticis miſcent aliquando cum levamine ægrorum, ubi ſcilicet diarrhœa adeſt. V. S. ceu peſtis fugienda; Anticachectica potius eligenda ſunt, imprimis ſeq. pulv.

♃. Pulv. cachect. Qu. ℈ ij.
Cryſtall. tartar.
Sal. abſynth. Geniſt. ana ℈ j.
M. detur ad 3. cuſpides cultri.

Sin urina valde rubeſcat, craſſa ac lixivialis appareat, magis volatilia conveniunt, (in Anaſarca alcalia magis fixa eligantur,) præſertim cum radices adhuc ſucco ſuo abundant; item tinct. flor. cyan. tartar. & nitri C. ſuccus corticis medianæ ſambuci potenter aquas educit, ſed cavendum eſt, ne nimium

mium ejus ſucci ſumatur, ut & oleum illud vermium majalium. Volatilia omnia hic proſunt, quia pauca quantitate ſumpta, reſpectu totius ſanguinis leniter ſolùm, ſed intereà potenter aperiunt, ſal tartar. volat. hicque conferunt oleum terebinth. Iuniper. Elix. Paracelſ. ſine acido præparatum, ſpir. vini camphorat. Matthiol. ſpir. ſalis ammoniaci, urinæ vel ſal volat. oleoſ. Sylv. vel noſtr. c. ſpirit. aurant parat. tinct. antimonii noſtra, nam ſolo Mercurio hic morbus facillimè curari poteſt, ſi viſcera ſint adhuc ſine labe: magna enim vis latet in antimonio ad cunctos exſtirpandos morbos. Martialia, ut ſuperius dixi, hic valde conducent, ſpiritus enim exſuſcitant, & ſanguini novum conciliant motum, atque ſimul ſerum præcipitant; ſicut ſpiritus vitrioli philoſoph. volatilis mirificè hoſtem arcet ab irruendo, & necando noſtrum *Gaſteranacem*. Humorum circulantium craſſitiem corrigunt & eorum cohæſionem conſervant vel promovent, ſicque texturam legitimam reſtituunt, extravaſationem lymphæ præcavent Amara, & Martialia, vulgò hepatica & experientia dicta, nobis bilem confortantia, & vitioſam acidam vel corrigentia, vel deficientem reſtituentia dicta. Rhabarbarum, abſynthium, Juniperina & ſimilia c. Marte præſtantiſſima ſunt hydropis antidota: ex. gr.

♃. *Limat. Mart.* ℥ j.
Rad. Zedoar. el. ʒ vj.
Infund. vino generoſ. & diu ad 4. cochlearia aſſumantur.

Hartmannus commendat urinam pueri, & ſanè remedium eſt egregium, quia illud ſal jam poros corporis pertranſit; ſed tamen propria urina præſtat. In Anaſarca laudo ſpiritum lumbric. terr. & Tincturam noſtram Antimonii; Item conſerva gratiolæ prodeſt, item eſſentia lignorum, item ſpiritus lignorum cum flor. ſambuci. Alii extollunt pulverem bufonum, quem tamen ſemper ſuſpectum habeo, ab eo enim majorem acrimoniam productam obſervavi, quamvis mihi nota eſt obſervatio *Wieri p. m. 8.* de Romano iſto cive à ſale & cineribus bufonum per lotium curato; meliora verò ſunt Mixtura antihydropica ex ſpirit. cochlear. Tart. & nitri parat. tinct. Tart. ſ. & comp. Arcan. duplic. via ſicca & humida paratum, ſummum in hydrope & urinæ ac ſeri ſtaſi arcanum, item lapis prunellæ, aliaque ſalia, ut ſpir. ſal. aperit. Penot. Ludovic. ex Tart. & Vitriolo, Tinct. Antimon. Roſmarinus, ejuſque infuſum vel vinum coctum maximè conducet & meritò inter antihydropica numerandum venit. Elixir verò aperitivum *Clauderi* elegans in hydrope remedium eſt, ut & ſal volat. Tart. interpoſitis jam dictis purgantibus & ſæpe clyſteribus, clyſteres enim obſtructas inteſtinales glandulas optimè reſerant, & poros earum patulos rurſus reddunt, pro tranſmittendo coacervato in abdomine ſero. Practici commendant clyſteres ex urina cum cort. inter. ſambuci, bacc. Iunip. rad. bryon. vel ex croco Metallor. parat. ut chylus, ſanguis, reliquique humores à craſi ſua ordinaria degenerantes atque minùs activis viſcoſo-acidis atque miaſmate quodammodo ſcorbutico ſimul inquinati corrigantur, in hunc finem laudatur Eſſent. Trifol. fibr. c. ſpir. ſal. ammoniac. cinnamom. marit. ſingulis dieb. bis ſumpta. Si obſtructio urinæ adfuerit, ſal. tart. volat. conducet, ſal. volat. oleoſ. *Sylv.* vel noſtr. ad gutt. 50. Eſto formula:

♃. *Malvat. juniperin.* ℥ iv.
Tinctur. nephritic. ℥ j. *vel aperit.* Mœb.
M. cochleatim aſſumenda.

Vel

♃ *Spirit. urinæ volat.*
Vini rectif. ana ʒ ij.
Stent in digeſtione in vaſe circulatorio, adde
Ambræ gr. iij.
Moſch. gr. ij.
M. Doſ. 30. gutt.

♃. *Spir. ſal. armon.* ʒ ij.
Ol. ſtillat. juniper. ʒ ß.
Bryon. ℈ ß.
M. D. à gutt. 9. ad 15.

Sequens ſpiritus fumigans omnes obſtructiones relevat, & viſceribus & fermentis eſt amicus.

♃. *Spirit. ſalis rectif. q. v. mediante calce viva perfectè ſaturetur, in pulverem exſiccetur, & in crucibulo fundatur, fuſum & refrigeratum tere, & cum quarta parte calcis vivæ commiſce, per retortam deſtilla. In juſculo ſumptus Hydropicos alioſque chronicis morbis afflictos juvat.*

Ex fæcibus animalium & ſal potentiſſimum extrahi poteſt, hoc in affectu perquam proficuum: ad ſudores ſemper corpus diſponendum eſt, qui ſudores, ſi provocari poſſunt, curatio bene ſuccedit, in quem finem ex ſalibus & mineralibus ſudoriferum excellens parari poteſt. Hydrops ſi oriatur ab impedito fluxu menſium & hæmorrhoidibus ſuppreſſis, (quia eadem cauſa, quæ obſtruit vaſa uterina, poteſt obſtruere vaſa lymphatica,) tunc uterina ſunt addenda & menſes cientia. Diureticorum etiam apex eſſe videtur ſpiritus ſalis Armoniaci, hic affluentiori vehiculo diffuſus, dilutà acrimonia, hinc majori copia in majores operationes & diureticam, & diaphoreticam optimè aſſumitur; poſt volatilia, ut ſp. Tart. urinæ, C. C. lignorum, eſſent. lign. imprimis camphorata, ſudorifera fixa maximè mineralia, ceu dictum eſt, inſignem laudem merentur. Sequenti remedio tres hydropicos feliciter curavimus.

♃. *Rad apii. Rub. tinct.*
Vincetox. ana ℥ ß.
Herb. abſynth.
Cent. min.
Calaminth.
Eupator. ana M j.
Mart. crud. ℥ ß.
Fl. bellid. Geniſt.
Anthos, ana p. j.
Sal. abſynth. ʒ j.
Ammoniaci depurat. ℥ ß.

Affund. vin. ℔ iij. ſtent in loco calido per noctem, manè coletur & add.

Rob Iunip.
Ebuli ana ℥ ß.
Syr. de Eupator. ℥ j.
Spirit. lumbricor. ʒ ij.
M. & bibatur calidè ſexies de die quatuor cochlearia.

Helmontius laudat ſuum Mercur. diaphoreticum, quo ut dictum, plus quàm bis mille hydropicos ſeſe curaſſe gloriatur, cujus deſcriptionem non revelavit, præſertim tamen bezoarticum martiale. Prout in phthiſi interdum ex remediis vulgaribus plus emolumenti habemus, in hoc quoque morbo ſæpius abſynthiaca, ebulina, Iuniperina, ſambucina aliis fortioribus palmam præripiunt. Sic ſpirit. ſal. ʒ ij. cum ſalis abſynthii ʒ ß. mixt. & ad aliquot guttas data in aq. agrimon. fragor. petroſel. raphan. cumin. ſæpe auxilium tulit, interpoſito decocto diuretico vel rad. vincetoxici.

In Tympanite verò conducet conſerva ſpagyrica Zvvelfer. cum decoct. petroſel. raphan. ſylv. liquirit. ſem. cumin. vel aurum fulminans ab aliis maximè commendatur, omnia quoque acida ſulphurea magnifaciunt, quorum inſtar omnium eſt ſpirit. nitri dulc. gaudet enim hic virtute exploſiva ſumma, inciſoria, attenuante & ſudorifera. Alcalina quoque quę abſorbent acorem & humores fundunt ac in motum cient torpidas aquas ſtagnantes, egregii uſus ſunt, ex. gr. ocul. Cancr. mater perlar. Antimon. diaphor. Antimon. Martial. Elix. Clauder. Antimon. cachecticum, Bezoart. Ioviale, & cinnabarina. Alii ſpiritus irrequietos in abdomine ſopiunt mucilagine ex ſem. lini, cydon. cum decoct. fl. chamomill. & aniſ. parat. adject. ſyr. dialth. F. per menſem cochleatim uſurpanda.

In tympanitide convenit eſſent. carminat. ad. 20. 30. gutt. eſſent. lignor. & gratiolæ, ana ʒ ß. quæ tamen in mea praxi non multum æſtimo quia inde nihil commodi unquam obſervavi. Externè, Empl. de bacc. lauri ſpecificum *D. Tileman.* & ex lapid. Ceraun. & exuviis ſerpent. Qui verò Cachexia laborant inveterata, & qui ſunt quaſi eviſcerati, iis nec conducunt cathartica, nec diaphoretica aut alia ulla remediorum

gene-

genera exhauriendis aquis accommodata, ſed ſolis corroborantibus utendum. Hujuſmodi itaque in caſibus, ſerò nimis acceſſito Medico aliud nil quicquam reſtat faciendum, niſi ut prudenter præmiſſo permagni illius, in quo ægroti verſantur, diſcriminis prognoſtico, experimentum faciat, quantum auxilii ſit ſperandum ex uſu cardiacorum Martialium; Et ſi ſcorbuti labes ſimul adſit, cum antiſcorbuticis commixtis res peragenda eſt, hiſce verò nihil proficientibus, ad infuſionem chirurgicam ſanguinis tranſeundum putant nonnulli, ex quorum ſententia etiam poſſunt inijci jam dicta, imprimis Martialia quævis, quæ ſanguini motum conciliant. Effluxui etiam humorum in tibiis, unde nonnunquam gangræna & ſphacelus ob acrimoniam lymphæ exoritur, medicamentis idoneis infrà dicendis proſpiciendum eſt.

Quod ſi hydrops fiat à ſpaſmodica convulſione pororum cutis, tunc & cinnabarina aliaque antiſpaſmodica proſunt, quæ ſæpius maximo cum emolumento hiſce in morbis tradidi; Quando eſt à vitio renum, prodeſt ol. ſcorpion. ſ. item ſalia ex ſtipitibus fabar. geniſt. fim. columb. cum ſpiritu vitrioli aut nitri parata & dein cryſtalliſata, ſpir. & ſal urinæ volat.

Externa etiam medicamenta non parvam merentur laudem. Obſervatione dignum eſt quod *Riverius in praxi pag.* 207. ſibi experientia compertum eſſe teſtatur, bufones medios ſectos & renibus applicatos aquas hydropicorum per urinas eduxiſſe, præſertim ſi applicatio ſæpius reiteretur, quod & *Helmontius* non tantùm confirmat, ſed & addit, ſe vidiſſe hydropicum ſanatum, ceu ſuperiùs diximus, alligata anguium ſenecta per ventrem & renes, item *Hier. Fabricius ab Aquapendente* p. 1. chirurg. p. m. 54. inſenſibilem aquarum evacuationem non contemnendo artificio molitus eſt, nimirum magnam ſpongiam novam aqua calcis vivæ calidæ imbuit, expreſſamque abdomini ſuperligavit, quo remedio plures hydropes, etiam hydrocephalum capiti admota ſpongia curavit. Me tamen ſæpe hæc & alia fefellerunt, inde non poſſum quin moneam, pleroſque Medicos uſu rerum maxime, uti mihi videor multa obſervatione notaſſe, deceptos fuiſſe, hinc etiam tam multa vana credulitas perſuaſit de viribus remediorum, & vereor ne ſæpius nobis imponat lætus felixque ſucceſſus, quando exiſtimamus quæ evenerunt ea de cauſa eveniſſe, quod his aut illis uſi fuimus remediis, & hac illave methodo paratis adhibiti quo, cùm tamen plurima ſponte ſua accidunt, & ſæpe cauſæ tamquam non cauſæ adſcribuntur, ut ego non putem uſui aut experientiæ, ſed rationi in Medicina ſtandum eſſe; Emplaſtr. hydropic. Auguſt. conducit c. ol. ſambuc. mal. item, fol. ebuli, ſambuc. ana m. ij. ſtercor. caprilli ℔ ij. rad. bryon. ℥ ij. coq. in ſ. q. urin. pueror. ad conſiſt. cataplaſm. Clyſteres quoque acres conducunt, quatenus poros inteſtinorum aperiunt, & ità aquas educunt. Balnea quoque laconica, evaporationes, frictiones, unguenta, linimenta, cataplaſmata ex ſtercor. varia, emplaſtra &c. non contemnendi uſus erunt, ex. gr. ſtercus vaccæ ſiccum tere, cribra, penſa ℔ j. ceræ ℥ vj. ſucci braſſicæ ℥ v ov. crud. num. 4. olei optimi ℔ j. terenda tere, deliqua, tunc ſolutis atque depoſitis, & liquefactis mitte ova & diſſolve, f. Empl. abdomini imponendum. Fimus cameli combuſtus & cum oleo lumbricorum & laurino emplaſtratus hydropiſin evacuat per urinam. Omnibus aliis præcellunt Thermæ calidè aſſumptæ, ut ſunt in noſtra vicinia Wisbadenſes, Embſenſes, Carolinæ &c.

Quod paracenteſin concernit, de ea pauca adjungenda veniunt, non poſſum autem non atro eam notare carbone, aquam enim ex ventre evacuat, ipſumque mali fomitem in glandulis & ſanguine relinquit, quæ dein uberiore vena ſcaturire ſolet, nam ſemper reſpiciendum eſt ad cauſas, ut eas tollamus, quæ niſi tollantur, morbum non curari credimus, ipſæ etiam ſimul vires ſpiritusque cum aquæ ſaburata ita exhauriuntur, ſpiritus ſæpius in aquam illam decumbunt, ut extremam putredinem arceant, ità ut per longum temporis intervallum in abdomine contenta aqua omnis fœtoris expers ſit, quem evacuata citiſſimè trahit. Aqua igitur poſt paracenteſin ſubinde ſcatens, neceſſariis ſpiritibus deſecta non poteſt non in inſignes putredines delabi in extremam viſcerum corruptelam. Quibus autem floridi & robuſti corporis hydropicis ſanitas per caſum aliquando contigit, eoſdem convenientibus medicamentis curare adhuc longe faciliùs fuiſſet. Sed cùm hic tam fortuitum ſit perdere quàm vincere, eapropter concedi poteſt quod aliquando anceps experiatur auxilium quàm nullum. Optimus paracenteſin inſtituendi modus in Chirurgia *Barbette* traditur. Etſi collecta aqua educeretur, attamen brevi tanta quantitas in ejus locum ſuccedere poterit, niſi radici proſpiciatur. Quod ſi quis eam ſua experientia fretus, inſtituere velit, is caveat ne ſimul & ſemel omnis aqua educatur, ſed per intervalla, non horarum tantùm, ſed dierum quoque, habita imprimis virium ratione, interim quoque æger corroborante ex conſerv. roſ. abſynth. diarrhod. Abb. Aq. cinnamomi, &c. refocillandus eſt. Quæri porrò poteſt, qua quantitate & quibus intervallis aqua ſit educenda, nam juxta *Hippocr. aphor.* 27. *S.* 6. *Quicunque Empyrici* aut *hydropici* uruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua univerſim effluxerint, omninò moriuntur: quare manè & veſperi tantùm ad unam vel ultra 2. libras non educenda eſt aqua, & in paracenteſi hoc obſervandum eſt, quòd illini debeat vulnus balſamo ſulphuris ſuccinato, & ſi inflammatio accedat, ſaccharum ſaturni adhibendum eſt.

Notus quoque eſt Sanctorii modus, quem deſcribit *Nob. Febr.* in *Tract. de abſynthio*, aquas hydropicorum fœminæ per pudendas, maris per umbilicum ſingularibus & occultis hactenus ductibus educendi, qui *Sanctorius* habet peculiare inſtrumentum ad hanc paracenteſin peragendam. Umbilici prominentia arte procurari poteſt, admotis frequenter umbilico cucurbitulis ſiccis cum multa flamma item fortibus emollientibus, quibus intra triduum plus minùs prominentiam procurari poſſe ait *Formius*, in qua tum apertionem inſtituendam eſſe jubet. Alii ſunt qui Fonticulos in cruribus ſuadent, ſed qui nunquam me Authore inſtituendi ſunt pedibus œdematoſis. Inter Empirica ſunt ſequentia. Unicornu Grunlandicum hydropicos ſanare obſervavit *Thomas Bartholinus Cent. IV.* 46. ſi ſucci roraſtri alicujus herbæ unciam unam cum melle permiſcueris, & dederis hydropico cum euphoria purgabitur, ſic ſanguis capræ calefactus in igne & comeſtus hydropicos perfectè liberat, inquit Medicus Græcus.

Echedrii terreſtris, id eſt ſpinoſi animalis epar & cor cum pulmonibus paſſata hydropicos, imprimis Anaſarcicos, ſanant. Allium ſæpe conducit, & inde aliquot hydropicos Iudæos curatos vidi. Præ aliis conducit ſequens vinum, in quo comar. abſynth. m. ij. bacc. junip. rad. cichor. ana M. ß. macerata ſunt. Ubi verò propriè ità dicta Aſcites adeſt, tum alkalia volatilia veniant in uſum, inter quæ antecellunt Elix. aperit. Claud. ſpirit. ſal. ammoniac. ſal volat. lumbric. urinæ, Tartari; vel ex bacc. ſambuc. ebul. junip. & abſynth. c. ſpirit. ſal. ammoniac. & ſpirit. vin. F. Eſſentia.

Album græcum cum aqua Chamæpyteos ad ʒ j. aliquoties bibitum hydropicos perfectè curat: de ſanguine cornicis cochlearia duo bibita cum vino nonnullos reſtituerunt hydropicos. Allium etiam inter hydropis antidota recenſetur. Cochleas cum ſuis teſtis contuſas, & inſtar Cataplaſmatis hydropicorum ventri applicatas *Etmullerus* laudat.

Sanguiſugæ vivæ ſuperpoſitæ loco, in quo materia ſuperabundat, evacuant eam, ſanumque faciunt hominem, inde & conveniunt hydropicis. Lapis quoque ὑδρωπις ſerpentis externè tantùm alligatus

ligatus & circumcinctus mirè juvare dicitur. Etiam radix vincetox. mire prodeſſe dicitur in hydrope, ejus eſſentia & extractum, item eſſent. & ſal abſynth. Tinctura bellidis, epat. rub. &c. ſæpe auxilium afferunt.

Chelidonium maj. cum fructu applicabis plantis pedum, nec non Aq. calc. viv. abdomini. Quoad urgens ſymptoma ſitim nempe conducent ſequentia. Contra ſitim hydropicorum nitrum depuratum vel ſpiritum ſalis potulentis inſtillare poteris.

Ad ſitim fallendam in hydrope conducit ſæpe os eluere aqua ſpiritu vitrioli tincta, vel tamarindos in ore contineat æger, caveat tamen ne deglutiat, omnia enim frigida valde nocent. Ad inflammationem ſedandam & aquarum fluxum leniendum, externè applicari poteſt Empl. de Minio coct. *Mynſ.* vel pulv. ſeq. ad inſpergendum:

℞. *Pulv. rad. liquirit.*
Cretæ Colon. ana ℥ ß.
Lap. calam. ppt.
Myrrh. el. ana ʒ. j.
M.

CAPUT X.

De Fluxu ſanguineo, hepatico vulgò dicto, & hæmorrhoidum fluxu nimio & ſuppreſſo.

§. I.

Fluxus hepatici deſcriptio. FLuxus Hepaticus (dictus quòd ab hepate vulgò oriri credatur materiam fluxui illi ſubminiſtrante) eſt excretio copioſa & frequens, in qua excreta referunt loturam carnium, vel ex flavo rubicunda eſſe videntur. Affectus eſt rarus & rarò in praxi occurrit, & in tota mea praxi 3. tantùm curandos habui, Jeſuitam ſcilicet Hadamarienſem, civem Hanovienſem & Limburgenſem alium.

Hæmorrhoid. deſcriptio. Fluxus *verò hæmorrhoidum* immodicus & hæmorrhagia arteriarum hæmorrhoidalium excedens, eſt, quando ex arteriis hæmorrhoidalibus in ano exiſtentibus ſanguis effluit. Dicuntur Authoribus hæmorrhoides apertæ & cæcæ; *apertæ* ſunt quæ certis quibuſdam temporibus & quidem ſingulis menſibus, quemadmodum in mulieribus menſes, fluunt: *Cæcæ* verò dicuntur, quæ tument cum dolore, nullum verò ſanguinem reddunt; unde cæcas cum ficubus & mariſcis multi confundunt, quod tamen minimè eſt faciendum, *Mariſcæ* enim longè alius eſt affectus, nempe ſunt tubercula carnoſa, oblonga, ut verrucæ ſubrubræ. *Fluentes* deſcribi poſſunt, quòd ſint rejectio ſanguinis per ani arterias mox majori, mox minori copia per anum facta. *Cæcæ* verò depingi poſſunt, quòd ſint ejuſdem ſanguinis per ani arterias elabi conantis interceptio & ſtagnatio, cujus ope tubercula, modò unum, modò plura, mox dura, mox mollia, rubra, cum dolore punctorio, nunc graviori, nunc mitiori exoriuntur, & excruciant, præſertim poſt ſcybalorum duriorum rejectionem.

Differentia. A fluxu autem hepatico diſcernuntur hæmorrhoides fluentes, quòd hic fæces poſt ſanguinem excernantur, in fluxu verò hepatico hoc fit contrario modo.

Hœferus exemplum habet hæmorrhoidum uterinarum, Nos in *Principiſſa Naſſovica quadam* Iuniore obſervavimus fluxum menſtruum novilunio fluentem unà cum fluxu hæmorrhoidum plenilunio fluentem. Nobilem puellam jam curandam ſuſcepimus à ſeptimo anno primùm fluxum menſtruum patientem, etiam novimus in quinto anno eundem paſſam, de quo vide *Ephem. Germ.* Sic & ab hæmorrhoidibus ſeparanda ſunt *condylomata*, quæ ſunt tubercula rugarum ani, orta à diverſa craſſa ſtagnante materia. Sic formicæ, verrucæ, clavi aliique circa anum affectus bene diſtinguendi veniunt.

Figura quoque differunt hæmorrhoides, quòd aliæ uvis maturis & purpurantibus, aliæ uvales, ab uvæ colore & tenuitate dicuntur, aliæ moris matureſcentibus & rugoſis, aliæ vermibus ſimiles ſunt, aliæ dicuntur & tropicè veſicales, quod veſicis piſcium ſimiles ſint. Species hæmorrhoid.

§. 2. De parte affecta fluxus hepatici maximè apud Authores diſputatur, alii dicunt ductus bilarios eſſe, putantque eum nihil eſſe, quàm bilem vitioſam & quæ propter morboſam hepatis conſtitutionem, ejus ſcilicet intemperiem humidam frigidamque, aut calidam cum mollitie flacciditateque conjunctam, aliquid cruenti admixtum habet. Pars affecta.

Alii ab hepatis venis, portæ ſcilicet, deducunt, nonnulli ab arteriis meſentericis anaſtomoſin patientibus malum eſſe dicunt, propterea quod ſanguis & quantitate & tenuitate, rariùs verò motu peccat aucto. *Nos* in hepatico fluxu vaſa brevia rupta vidimus quod & confirmat *Marcellin. Donat. lib. 4. Hiſtor. Med. Mirabil. cap. 9.* qui tales ſanguinis fluxus obſervavit in lienoſis: Quare plures ſunt qui hunc & hæmorrhoidum fluxum unicum eſſe dicunt, quem & ego non multum differre autumo, quare non dubitamus & hic partim ea, partim & arterioſa vaſa, tum in inteſtina, tum in meſenterium hiantia, vel per anoſtomoſin, vel diabroſin vel rhexin rumpi.

In fluxu verò hæmorrhoidum venas hæmorrhoidales pro ſubjecto accuſant veteres, nos conſtituimus vaſa ani, & quidem arterias potiùs quàm inteſtini recti venas, per quas arterias ſanguis è corde ad partes & ad anum quoque ex neceſſitate motus periodici diffundi ſolet, ſuntque hic quidem accuſandæ arteriæ à meſenterica inferiore & Iliaca hypogaſtrica ad anum uſque protenſæ, dictæ hæmorrhoidales, tam in apertis, minùſque fluentibus, quàm in cæcis atque tumentibus: Nos tamen ſæpiſſimè arterias, rariſſimè verò hoc in affectu venas per anoſtomoſin vel diabroſin vel rhexin pati audacter affirmamus, oſcula enim venarum utique à materia aliqua acri erodi poſſunt, ita ut tam effundatur, quàm retrogrediatur versùs cor ſanguis à parte refluus.

§. 3. Signis diagnoſticis non videtur indigere hic affectus, cùm in ſenſus incurrat, & ità per ſe facilè cognoſcatur, nihilominùs cùm haud omnis fluxus ſanguineus ſtatim hepaticus dicendus ſit, ſemper ab aliis affectibus diagnoſi ritè diſtinguendus eſt. Dicitur hic morbus pluribus *dyſenteria hepatica*, ob ſimilitudinem, in hac tamen non excernitur cruor ſeu cruenta & purulenta materia ut in dyſenteria, ſed merus ſanguis ſero dilutus & velut aqua ſanguine imbuta, ita ut loturæ recenter mactatorum animalium carnium aſſimiletur, non etiam continuò durat hic fluxus ut dyſenteria, ſed per 2. treſque dies ſubſiſtit & dein revertitur, in hepatico fluxu dolor ferè nullus vel exiguus ſaltem in dextro hypochondrio percipitur, nulla etiam ramenta inteſtinorum prodeunt. Et ſi quando niger excernitur ſanguis, tunc periclitatur æger, accedentibus deliquiis animi, aliiſque ſymptomatibus gravioribus. Hic etiam adeſt color cachecticus, h. e. ad pallidum inclinans, ob nimiam ſanguinis evaſationem. Quod hæmorrhoides concernit, ut dignoſcantur, ſola ſufficit ægrotantis & aliorum relatio, quamvis & ab excretis cognoſci poſſit, & virium proſtratione, & à colore pallido imprimis faciei; dolor quoque ingraveſcit, cùm alvum deponit æger, quia tunc premuntur magis arteriæ & venæ diſtentæ, ſanguine craſſo & multo ſale fixo abundante; album hunc fluxum obſervavi in ſexagenario: & qui hoc malo obnoxii ſunt, patiuntur mox hæmorrboides aper- Diagnoſis.

apertas, & tantùm non immodicas, modò tumentes & dolentes, primò fluit ſanguis niger fæculentus & craſſus & guttatim effluit, qui chartaceo emunctorio ſæpius deprehenditur, tandem citrinus ut & pallidus vel mucoſus. Poſteà vires labaſcunt, crura langueſcunt, in dorſo & circa coxendicem dolorem ſentiunt cum tenſione abdominis. Tubercula ſunt modò dura, modò mollia, modò purpurea & uvæ granis ſimilia. Sitis laborantibus hoc morbo eſt Tantalea, cùm ſanguinis maſſa ſeri magna copia privetur, & partes hoc pacto etiam fruſtrantur, hinc ex conſuetudine anima judicans continuò potum poſcere debet. Dolor punctorius modò gravior, modò remiſſior, in cæcis autem plerunque eſt atrociſſimus, adſunt quoque inſomnia turbulenta, tumor poſt duriorum ſcybalorum dejectionem præcipuè extuberat inæqualis, nec ſedere, nec ritè decumbere ſæpe poſſunt ægri, & nonnunquam ſimul procidentiam ani cum teneſmo patiuntur. Cæcæ verò, ceu diximus, ſunt cum intenſiſſimo dolore, ob partes ſenſiles, & acrimoniam humorum ſpiculis ſuis membranoſas partes vellicantium.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 4. Ad felicem morborum curationem inſtituendam cauſarum evolutionem perquam eſſe neceſſariam nemo cordatorum Medicorum ibit inficias: quàm autem ſæpiſſime abſtruſum ſit hoc cauſarum ſcrutinium, practici ſæpius toto pectore tacite ingemiſcentes experiuntur. In fluxu ergò hepatico *Veteres Galenici* accuſant imbecciliitatem hepatis, ex calida vel frigida intemperie contractam, ſi fit à calida intemperie, tunc conjuncta eſt intenſa ſitis, biliſque vomitus tam flavæ quàm æruginoſæ, lingua eſt ſcabra, ægri ſunt temperamento calido præditi, tenuis habitus, hirſuti, iracundi. Frigida verò noſcitur ex contrariis ſignis. Fluxus hæmorrhoidum nimii à *Galenicis cauſa efficiens proxima* dicitur, venarum in anum deſinentium repletio, diſtenſio & apertio, cui contraria eſt obturatio & propter copiam ſanguinis fæculenti melancholici, craſſi ac multi, rariùs puri, aut bilis, aut pituitæ produci hunc affectum unanimi ore fatentur, & quidem à jecore, liene, vel toto corpore ad venas podicis ob prædictarum venarum apertionem, ruptionem, ſanguinem hunc effundi non dubitant. A. *Galeno* ergò proxima & immediata cauſa ſtatuitur facultas expultrix ad expulſionem irritata. Suppreſſionem verò ſeu Cæcas hæmorrhoides à contrariis cauſis, nimirum à debilitatione expultricis & robore retentricis, ſanguinis paucitate, viſciditate, conſtrictione item & anguſtia orificiorum vaſorum, ſeu venarum à reb. aſtringentibus & refrigerantibus, balneo aquæ frigidæ, ſeſſione ſuper lapide frigido &c. deducunt.

Paracelſiſtarum. §. 5. Diſceſſum ab hac Veterum ſententia facientes *Paracelſiſtæ*, hæmorrhoidum ſanguinem lepræ ſimilem morbum faciunt & in fluxu hepatico ſalia ſylveſtria acria in ſero, liquefactionem ſanguinis efficientia, exundare ſtatuunt.

Helmontii. §. 6. *Helmontius* fluxum hæmorrhoidalem fieri exiſtimat, ſi fel & pylorus non bene conſentiant, vel cruor ſuper juſtum terminum detineatur, vel ſi tranſmutata ſextæ digeſtionis transferantur in primam. Hæmorrhoides ergo juxta *ipſum* ex diſſenſu fellis & pylori oriuntur, & in hæmorrhoidibus non ſemper, quotidiè, aut ubivis, ſed duntaxat circa venarum cruorem, bonum alioqui, malignari, deturparique iis locis & non antea, ipſe exiſtimat, in ſplene enim anteà degener eſt cruor & ad ultimum ani mittitur.

Vvilliſii. §. 7. *Williſius* cauſam horum affectuum quærit in ſanguinis acrimonia, dyſcraſia, & nimia ejus efferveſcentia, ſanguinis vaſa imprimis meſenterica & hæmorrhoidalia reſerantibus & ſic unitatem ſolventibus, cruor enim acris exiſtens, circa has partes imprimis congeſtus, arteriarum oſcula haud difficulter reſerat aut exedere, & ſic fluxum illum hepaticum & hæmorrhoidalem excitare valet.

§. 8. *Sylvius*, qui nunquam hunc affectum obſervavit, quod maximè miror, hunc tamen fluxum hepaticum à copioſo ſero, ſanguini admixto, & vaſa ſimul relaxante putat deducendum, ſeroſum fieri ſanguinem dicit à potu nimio tum aqueorum, aquæ, cereviſiæ, &c. tum ipſius ſpiritus vini, à quo tandem partium omnium firmitas infirmatur & tonus pene tollitur. Hæmorrhoidum fluxum criticum & ſymptomaticum dicit, quem ab humoribus acribus vaſa hæmorrhoidalia aperientibus, item quando excrementa excernuntur difficiliùs, deducit, unde ex vehementi ventris compreſſione tunc neceſſariò concurrente ac frequenti, hæmorrhoides originem trahunt. *Sylvii.*

§. 9. *Carteſiani* in fluxibus hiſce ſanguinis particulas acres, & acidas, rodentes puta, ſcindentes, pungentes accuſant, quæ ſpiculis ſuis lapſu temporis magis magiſque impactæ arteriarum hæmorrhoidalium aliarumque fibrillas divellunt & rimas faciunt, tandemque ſanguis ad vaſa hæc teneriora delatus, fibras dilatat, atque ita per hiatus effluit, & confertim per vaſa fluit ſanguis, quando ejus motus impeditur, ſive obſtructio à craſſo indurato coagulatoque humore, ſive compreſſio à tumoribus vicinis vinculiſque, ſive nimia ejus copia ſit in culpa. *Carteſianorum.*

§. 10. *Ego* uſum fructum cuique ſuæ opinionis relinquo & cum eo ſentio, qui vera propoſuit: nempe Fluxus Epaticus noſtro judicio oritur, cùm arteriæ & venæ per diapedeſin, vel anoſtomoſin, vel rhexin ſolito magis aperiuntur, ità ut particulæ quædam ſanguinis rubræ excernantur cum ſero copioſo, quæ non tantum obruunt noſtrum *Gaſteranacem*, ſed & commeatum intercipiunt. *Noſtra ſententia de cauſa.*

Sæpiſſime ergò arteriarum, raro & venarum oſcula externa eroduntur à materia quadam acri; ſpina enim iiſdem infixa eſt ſal acre in ſanguine ejuſque ſero inexiſtens, quod ſibi imperium rapit circa inteſtina ibidemque vellicando ac corrodendo ſanguinem elutriat. Materia, quam venæ vel arteriæ effundunt, partim ſanguis, ſed potiori parte ſerum eſt, quod ex excretis patet. Intemperies acris an adſit, hoc à vellicatione percipitur, bilioſa verò ab uſu alimentorum calidorum, etiam ex dejectione patere poteſt. Differt verò hic morbus à dyſenteria duntaxat ſecundum magis & minus, nam minor tantùm diſenteriæ ſpecies eſt. Solvitur autem vaſorum hæmorrhoidalium continuum aliquando nimio ſanguinis motu, undecunque demum orto, unde teneriores arteriæ capillares, quæ ſimplici conſtant tunica, notante *Sylvio*, aperiuntur, & ſic ſanguis nimia copia aggeſtus, & ob moram acris redditus, per rimas ſeu diæreſi ſeu anaſtomoſi ſeu rhexi effunditur, evacuaturque per infernum guttur; & poteſt hic affectus oboriri vel à plethora, vel à ſanguinis tenuitate, vel craſſitie aut viſciditate nimia, ſæpiſſime tamen à nimia ſanguinis aut aliorum humorum acrimonia (inter quos eminet ſalſus & ſulphureus ab inteſtinis ſenſim ad inteſtinum rectum delatus) vel ab orgaſmo ſanguinis, vel à fæcibus duris comprimentibus vaſa, vel à partu difficili ob validum conatum, vel aſcaridibus, vermibus vel ab aſſumptis venenis, &c. omnia enim ſalia acria faciunt ſenſum ardoris. Affectus hic etiam compotatoribus ſæpius contingere ſolet, quippe qui crebris cum ſuis poculis & iiſdem repetitis ſanguinem dilutiorem reddunt & plerumque parùm aut nihil edant, hoc unum ſemper ſtudent, ut particulæ chyli balſamum vitæ verum ſecundùm ſuas particulas magis magiſque atterantur, & à rotundioribus particulis in acutiores transformentur, ſcindanturque, quare eædem partium nutritioni alioquin inſervientes, & una quaquaverſum perlatæ, & cum aliis iſtis acrioribus propulſæ ad partes abdominis, ibidem vaſa ſanguifera, non tantùm arterias, ſed etiam inter-

interdum venas, nempe earum oſcula nimis reſerant, & ita aperiunt, ut ſæpe impetuoſè ſatis, ſicuti ab hæmorrhagia ſolet, fluant. Quod acres particulæ ſanguinis hic peccent, nullum dubium eſt, & ex ipſo ſenſu ſatis conſtat: nam particulæ illæ cùm vellicare oſcula illa non deſiſtant, ideoque ea apertiora reddere debent, & hoc facto partes & particulæ irritatæ & reſeratæ majoris confluxus cauſa ſunt, ne Leucophlegmatia oriatur. Oritur & Affectus hic remotè à purgantibus acribus & ſalinis, ex iracundia, fortiori motu, curſu diuturno, ſaltatione, equitatione, à rebus quoque non naturalibus, de quibus in Diæta agemus.

Cauſa Hæmorrhoid. Cauſa *fluentium Hæmorrhoidum* immediata eſt arteriolarum hæmorrhoidalium ſeu inteſtini recti quovis modo à ſtagnante ſanguine facta apertio. Proximior mediata cauſa eſt circulans humor, in ſpecie ſanguis vel quantitate vel qualitate peccans: quoniam enim horum ægrorum ſanguis variis heterogeneis particulis, videlicet acidis, ſalinis, acribus terreis &c. conſtat, nexu ſuo ſanguinem vel magis diſſolventibus vel magis concentrantibus & viſcidum efficientibus; non mirum eum à venarum minimarum ramulis & eorum porulis haud abſorberi poſſe, veluti textura idonea privatum, ſed in arteriolis minimis relinqui & tum ſtagnando has vel diſrumpere, vel in tumores admodum dolentes extollere. Vaſa hæmorrhoidalia in Cæcis hæmorrhoidibus facili negotio obſtruuntur, quoniam in extremo corporis ſunt, & à frigore facilè anguſtantur & comprimuntur, dein quia venæ perpendiculariter ſurſum adſcendunt, poſtmodum quia arteriæ hæmorrhoidales haud difficulter ab excernendis duris aliquantulum comprimuntur, quapropter ſanguis in venis haud ſufficienter ſurſum premitur: quod ſi tunc acredo adſit, dolores tum orientur acutiores. Cæcæ verò hæ hæmorrhoides duntaxat intumeſcunt, & ſanguinem hunc minimè fundunt emittuntve. Fluxus hos quoque occaſione inordinatorum ſpaſmorum in vaſis ſanguiferis ſubinde accidere nullus dubito.

Prognoſis. §. 11. Maxima ſanè Medici prudentia eſt, de inſtantibus verè judicare, & de futuris ſobriè conjicere, poteſt enim hoc ipſo admirabilem ſe reddere. Interim ſedulò attendat, ne præpoſtere præſagiendo turpiter ſe det, famamque ſuam aliorum ludibrio exponat. Fluxus Epaticus ut ut indolens, non uſque adeò tamen tutus aut curatu facilis, ſed plerumque pernitiem accerſit, imprimis ſi febris adſit & ſimul malignitatem induat, in frigidiore conſtitutione tranſit facilè, uti in omnibus ſanguinis fluxibus ſolenne eſt, in hydropem, vel leucophlegmatiam, vel tabem, ſic enim pabulum, h. e. ſanguis, ſpiritibus animalibus intercipitur, unde neceſſariò tandem mors ſequi debet.

Fluxus etiam hæmorrhoidalis non eſt negligendus aut contemnendus, utpote à quo graviori & diu perdurante varia produci poſſunt mala, hydrops ſcilicet aſcites, leucophlegmatia, cachexia, maraſmus, & tabes, febres hecticæ & ſimilia alia. Modica tamen ab iis hæmorrhagia, & præcipuè periodica vel critica, tum melancholicis omnibus, tum in morbis quibuſcunque melancholicis, bona eſt, quapropter nec modico fluxu aut nimis ſubito, aut omnes ſimul venæ adſtringendæ ſunt, quandoquidem ab eorum nimis ſubita conſtipatione & obſtructione, graviſſimos quoſdam inductos fuiſſe affectus experientia rerum omnium magiſtra edocemur; quod & cautè monet *Hipp. noſter divinus S. 6. aphor.* 12. Si quis hæmorrhoides diuturnas ſiſtere velit, niſi una fluere ſinatur, hydropis vel tabis metum infert. Dolor etiam hæmorrhoidum, ut moleſtus eſt, & ſæpe recurrit, imprimis errore aliquo in externis commiſſo, ità aliquando in pertinaciſſimos quoſdam morbos degenerare poteſt, inflammationem ſcilicet, gangrænam, indurationem, ulcera & fiſtulas, tum propter partem ipſam, tum propter allabentia continuò excrementa, tum propter alias cauſas, vix curabiles. Fluxus tamen hæmorrhoidalis ſæpe à multis malis homines liberat, ubi peccantes humores educuntur, & cui maturè fluunt: hæmorrhoides enim, ut ait *Hippocr. S.6. §.11.* bonæ ſunt melancholicis & nephriticis (novi tamen nephriticos ac arthriticos hæmorrhoidibus ſimul vexari abſque ullo levamine.) Huc & ſpectant aphoriſmi *Hippocr.* ſuperna ſanguinis rejectio omnis mala, inferna verò nigra bona. Item S.6.21. Inſanis ſi varices & hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ ſolutio fit. Item S.6. 12. A diuturnis hæmorrhoidibus curato, niſi una quæpiam ſervetur, periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet. Præſervant etiam à pleuritide, peripneumonia, phagedæna, furunculis, terminthis, ac aphtis, item à lepra; conducit & fluxus hic varicibus, arthritidi, indurato lieni, & in ſuppreſſione menſtruorum quibuſdam etiam gravidis multa cum alleviatione contigiſſe, obſervavi: quare hæmorrhoidum hunc fluxum non ſine ratione auræ venæ nomine bearunt nonnulli, quia aliquando præſervat, & curat gravia mala. Dantur namque virorum longævorum exempla, prout videre eſt in *Ephem. Curioſ. Ann. 4. p. 39. & 57.* In genere periculoſiores ſunt hæmorrhoides cæcæ quàm fluentes, & magis periculoſæ ſunt internæ quàm externæ, hæ tamen magis moleſtæ, quia ſeſſionem & ambulationem impediunt. Nimius hic fluxus reddit quoque viros ad Venerem ineptos.

Immoderatus verò hæmorrhoidum fluxus plurimorum malorum origo eſt, nonnunquam in hæmorrhoidibus metus eſt fiſtulæ, dum per fluxum diuturnum oſcula aſſueſcant eſſe aperta, quoniam continuus fit, unde tandem callo obducuntur latera, ità ut contrahi non poſſint poſtea; ſi hæmorrhoides deficiunt, ubi jam ſponte fluere cœpere, facilè poſſunt inducere phthiſin, cordis palpitationem, tumorem pedum & ſubſequentem hydropem aut cachexiam, maniam, hæmoptyſin, mictionem & vomitionem cruentas, lienem tumidum, arthritidem, nephritidem &c.

§. 12. Luſtratis hactenus iis, quæ ad affectus hos dignoſcendos facere potuere, ad praxin etiam ut deveniamus neceſſe eſt, & primò quidem ad *fontem diæteticum*, in quo ipſo maximam curationis ſpem reſidere omnes fatentur Medici, nec à veritate abludit hoc ipſum Magni *Sennerti* effatum. Medicamenta enim vel pretioſiſſima in caſſum propinantur, diætæ juſtum & conveniens regimen ubi fuerit neglectum & intermiſſum. *Cura Diætetica.*

Cùm ergò videamus, *Aerem* corpora noſtra tam potenter afficere, ſedulò diſpiciendum, ut talis aut eligatur aut paretur, qui ægro conveniat.

Juxta ergò cauſæ varietatem mutandus eſt, & ut plurimum ſit temperatus, nimis calidus nocet, hinc Italis fluxus hæmorrhoidum magis familiaris eſt quàm nobis Germanis, ſic & illi, quibus hæmorrhoides flui conſueverunt, magis æſtate vexantur quàm hyeme, ubi contrà cæcis obnoxii plus hyeme excruciantur quàm æſtate. Cibi ſint modici, facilis concoctionis, in nimis fluentibus hæmorrhoidibus & fluxu hepatico ſint modicè adſtringentia, in cæcis tamen magis ad humectantia vergant, caveat ſibi æger à leguminibus craſſis & difficilis concoctionis, ſalſis, piperatis aromaticiſque, acribus, fumo induratis &c. Potus ſit etiam paucus, concedi poteſt vinum rubrum tenue, decoctum hordei c. C. C. raſp. proderit, item aliud antiphthiſicum in pharmacopœa Regia Zvvelferi deſcriptum, in hæmorrhoid. decoctum linariæ tanquam ſpecificum hoc in morbo reperi, item Emulſiones ex ſem. frigid. cum decoct. C. C. paratas, quatenus obtundunt acrimoniam ſalis corrodentis: apprimè conveniet potus Caffeé, quem hic potui Theæ multùm præfero. Somno his in affectibus plus indulgendum, quàm vigiliis eſſe, nemo ibit inficias,

qui

qui conſiderat per ſomnum ſpiritus animales magna in copia iterum generari. Motus quantum poſſibile vitandus, aut ſaltatio, equitatio, vectio laborioſior, quies contra corpori & animo concedenda. Animi pathemata (quo etiam ſtudia & venus pertinent) penitus hic exeſſe, aut ad reſtitutionis tempus valere jubentur; multum enim per hæc optata horum morborum curatio impeditur. Excrementa ſint naturalibus ſimilia.

Cura Pharmaceutica Veterum. §. 13. Aggredimur jam ipſam curam pharmaceuticam, occurrit primò Galenicorum hiſce in morbis *Therapeia*, quæ ipſis potiſſimum ſita eſſe videtur (1.) in curatione hepatis intemperiei, & flacciditatis, (2.) in cauſarum ejus amotione, (3.) in ſymptomatum mitigatione. Præmiſſis itaque præmittendis, purgationem alvi imprimis cum Rhabarbaro, myrobalan. ſimilibuſque aliis inſtituunt; ad avertendum ſanguinem etiam V. S. celebrare jubent, imprimis in plethora. Tandem medicamentis aſtringentibus & incraſſantibus ſanguinem nimis fluentem cohibent, ut ſunt plantago ejuſque ſemen, rad. biſtortæ, corallia rubra, bolus armena, terra ſigill. lapis hęmatites cum ſucco plantaginis, conſerva roſarum antiqua cum bolo armen. confectio è ſcoria ferri, triſantalum; gum. tragacanth. Arab. ſanguin. dracon. thus, C. C. uſtum & plura alia, imprimis autem Theriacam & Mithridatium magnifaciunt.

Inter externa conducent ex thure, pilis leporis minutiſſimè conciſis & albumine ovi, emplaſtrum ex ſcoria ferri, unguent. Comitiſſę, ſedi, lumbiſque applicatum, glandes quoque & quercus folia contuſa in forti aceto multùm decocta & abdomini admota: Fomentum quoque parare ſolent ex vino aſtringente, in quo decoxerint radices plantaginis, roſas rubr. myrtill. hypociſtid.

Ex herbis quoque aſtringentibus ſuccum expreſſerunt, & cum ſyringa ad hęmorrhoides interiores curandas injecere. Suppoſitoria ex plumbo uſto, ceruſſa, colophonia & acacia à multis laudantur. Linimenta ex oleo roſar. c. ſucco plantaginis in Mortario plumbeo parare ſolent. In hęmorrhoidibus nimis fluentibus ex decocto balauſtiorum, roſarum, meſpilorum, ſorborum, aluminis &c. medicamen inſtituunt, item ex mucilagine pſyllii & aqua roſarum, plantaginis, myrti &c. Etiam inſeſſus ex rebus adſtringentibus admodum conveniunt.

In ſuppreſſis verò hęmorrhoidibus ſive cęcis omnem operam impendunt, ut aperiantur, & ſi corpus plethoricum eſt, venam poplitis vel malleoli aperiendam judicabant. Ad aperiendas haſce, etiam varia medicamenta habent, ut ſunt ſuccus radicis cyclaminis, bryonię, betę, iridis, cepar. cent. min. cum melle, item fel porci, vel tauri, aloe, folia ficus, ſi iis fricentur hęmorrhoides, facilè aperiuntur. Parare ſolent & varia unguenta ex his aliiſque.

Paracelſiſtarum. §. 14. Sequuntur nunc Chymici, *Paracelſiſtæ* ſcilicet, qui hiſce in affectibus ea medicamenta pręſcribunt, quę ſalia illa acria tum arterias tum venas aperientia obtundunt, partes demulcent & balſamum naturalem ſanguini reſtituunt, quod pręſtant omnia mineralia, antimoniata, ut & ſaturnina, item martialia hic multum facere poſſunt, Opiata & Narcotica multum ęſtimant Chymici, ut Antimonium, Crocus Martis, oleum Martis & corallorum, colchotar, ſal corallorum, Pulvis buſonis, aut ranę terreſtres combuſtę juxta ipſum Paracelſum ſiſtunt hęmorrhoides. Externè conducunt quoque calcinatę teſtę ovorum cum unguento de tutia, quod fluxum valdè adſtringit.

Pręparatio in reſtrictione ſanguinis eſt: ♃. Marchaſitę optimè tritę ʒ ij. olei lini ʒ vij. quando hęc duo convenere, accendenda ſunt, tunc manet vera mumia: Ad apertionem verò hęmorrhoidum chymici utuntur vitriolo albo, ſale nitri, atramento, aliiſque corroſivis, quę tamen non lędunt inteſtina: ſuppoſitoria ex ſolo alumine fabrefacta alvum facilè proritant. Ad mitigandum dolorem varia demulcentia ex ſaturninis &c. pręſcribunt.

§. 15. *Helmontius*, ſudorem morientium linteis exceptum & hęmorrhoidibus fluentibus applicatum pro arcano commendat, mirificas enim vires mortificandi hæmorrhoides habet, de qua re rationem reddit ex *Helmontio Grembſ.* quod ſcilicet Archeum timidum reddat, qui ex natura ſua mortem timet, ut propterea à furore remittat. Per ſola igitur arcana vult ſedari hunc affectum hæmorrhoidalem, item Amuleta & periapta collo appenſa dolorem hæmorrhoidum ſanare experientia edoctus ſtatuit; in fluxibus reliquis ſanguinis commendat colchotar vitrioli, aliaque adſtringentia; Externè verò Emplaſtrum ex pilis leporinis & album. ovi &c. vide & Helmontii annulum & annulum ex dente equi marini, & pulv. de eodem dente equi marini. *Helmontii.*

§. 16. *Williſius* ſequentes habet intentiones; (1.) ut ſanguinis per alvum effluxus & turgeſcentia compeſcatur, (2.) ut fluxio aliò divertatur, (3.) ut vaſorum ora intra inteſtinum rectum dehiſcentia occludantur. Vt ergò æger quietus maneat omninò opus eſt, dein brachiorum & crurum artus ligaturis arctis conſtringantur, quippe cùm hac ratione ſanguis in membra per arterias excurrens inhibeatur, ne ſtatim per venas redeat. Ad ſanguinis ῥοπὴν ab alvo devocandam, quandoque expedit in brachio aut pede venam ſecare, quippe quò plus ſanguinis per arterias ad venæ ſectionis locum feratur, eò minùs erit affluxus ejus ad alvum. Topica etiam infrigidantia hepatis regioni adhibenda vult; ſpongiam quoque aceto madefactam pubi & genitalibus in omnibus ſanguinis fluxibus applicare jubet. Aquæ frigidæ in faciem ſubitam ac inopinatam aſperſionem, quatenus terrorem incutit, hæmorrhagiam quamvis aliquando ſedare inculcat. *Vuilliſii.*

Cucurbitas, illis & pedum plantis applicandas ſuadet propter ſanguinis ῥοπὴν ab alvo devocandam. Frictiones verò & cauteria tanquam inutilia reiicit.

Inter Remedia ſympathetica magnifacit pulverem ſympatheticum ex vitriolo Romano per ſolem æſtivum ad albedinem calcinato paratum; item ligni è fraxino virgineo ſive primum arboreſcente & circa momentum, quo ſol Tauri ſignum ingreditur, inciſi portionem, empiricum etiam remedium addit ſequens, ſacculo ex ſerico parato includatur buſo ſiccatus, & ſupra ventriculi ſcrobem geſtet, hæmorrhagiam enim quamcunque ſiſtit, ejuſque reditum præcavet. Monilia ex lapide hæmatite collo ſuſpenſa, item uſnea ſive muſcus cranii humani manu geſtata ab ipſo laudantur, quorum tamen operationes ad cauſas occultas & virtutem quandam ſecretam refert. Nec recuſat quem dixi Author epithemata ex foliis urticæ contuſis plantis pedum ac volis manuum applicata. Inter Topica vaſorum ora occludentia commendat ſolutionem vitrioli in aqua fontana factam, item Aquam ex infuſione vitrioli albi cum bolo & camphora paratam.

In hæmorrhoid nimis fluentibus commendat pulverem vitrioli camphorat. ano inſtar ſuppoſitori intruſum. Dein ad interna quoque tranſire jubet, & eo omnes intendendæ vires ſunt, ut accenſio ſang. nimia ſupprimatur, ejuſque fermentatio indebita ſedetur, in quos uſus ſequentia præſcribere ſolet:

♃. *Aq. plantag.*
Papav.
Portulac.
Spern. ranar. ana ʒ iv.
Syr. nymphææ ʒ ij.
Salis prunell. ʒ j. *M. f. Julap. doſis* ʒ iij. *ter aut quater in die.*

Vel

Vel

℞. *Aq. ſcord.* ℔ ij.
Fl. roſ. rubr. M. j.
Spirit. vitrioli q. ſ. ad gratum acorem ſive circiter ʒ ß. *f. infuſio tepida ad tincturæ extractionem, adde ſyr. de ſucco hyperic.* ℥ ij. *doſis* ℥ iij.

℞. *Fol. urticæ urentis,*
Plantag. ana M. iij.

Contuſis affunde aq. plantag. ℥ vj. f. expreſſio fortis, ſumatur.

Ut cordis motus impetuoſior, ſanguinem nimis rapidè circumpellentis per ſufflamina idonea reprimatur, in hunc finem hypnotica laudat.

℞. *Aq. papav. rh.* ℥ iij.
Syr. diacod. ℥ ß. *M. f. hauſtus.*
ſumendus hora ſomni.

Vel

℞. *Conſerv. roſar. rubr.* ℥ j ß.
Pulv. ſem. hyoſcyam.
Papav. alb. ana ʒ ij.
Syr. papav. q. ſ. Doſis N. M. quant. ſexta vel octava hora.

In præſervatione horum affectuum ſuadet phlebotomiam, & catharſin tempeſtivè celebratas, dein utatur æger ſeq. remediorum formulis ab ipſo Authore præſcriptis.

℞. *Conſerv. roſ. rubr.*
Cynorrhod. ana ℥ iij.
Pulv. ſantalor. omn. ana ʒ ß.
Corall. ppt. ʒ j.
Croci Mart. rubicundiſſ. ʒ ij.
Sal. prunell. ℈ iv.
C. ſ. q. ſyrup. è corall. f. Electuarium, capiat primo manè, & hora ſomni quantitatem nucis caſtaneæ vel per ſe vel ſuperbibendo aq. deſtill. ſequentis ℥ iij.

℞. *Summ. Cupreſſ.*
Tamariſc. ana M. viij.
Hyperic.
Equiſet. ana M. iv.
Santalor. omnium, contuſ. ana ℥ j.
C. mic. panis alb. ℔ ij.
Minutim conciſis affunde
Lactis recentis ℔ viij.

Deſtillentur organis communibus, edulcoretur quæque doſis inter ſumendum cum ſ. q. ſyrupi è ſucco plantaginis.

In æſtate bibantur Acidulæ chalybeatæ per menſem, quibus in hoc caſu non dari præſtantius remedium Auctor exiſtimat.

Sylvii. §. 17. *Sylvius* fluxus hepatici curationem inſtituit ſequenti modo, ſi nempe ſerum copioſum ſanguinem ità diluat, ut ex vaſis ab ipſo ſimul relaxatis partem aliquam ſecum ad inteſtina deducat, & loturæ carnium ſimilem fluxum producat, ſudoriferis & diureticis ſerum illud abundans alia via è corpore expellere tentat, dein roborantibus auſteris laxata vaſa reſarcire jubet, imprimis ſuadet impoſterum à nimio aqueorum potu abſtinere, partim tamen ac robur naturale, ob ſpiritus vini abuſum, reſtaurari putat ſpirituoſis ſubauſteris, qualia ſunt inter naturalia, vina potentia ſimul & cum nigredine grata ſubauſtera, inter artificialia verò plura ex vino generoſo atque cydoniis vel punicis malis vel myrti baccis, aliiſque ſimilibus parata. Quod fluxum hæmorrhoidum concernit, quamdiu hic fluxus cum ægri levamine fit, eſtque criticus, tamdiu obſervandus nec ſiſtendus eſt, ubi verò nimius exiſtit ac ſymptomaticus, ægrumque infirmans, tunc lente notiſſima ſua mixtura ſuperiùs dicta, vel ſimili alio medicamento ad quaſcunque ſanguinis evaſationes, ſiſtendum & cohibendum ait.

Carteſianorum. §. 18. *Carteſiani* ad particulas iſtas acutas, ſeu ſalinos aculeos, in ſanguine exiſtentes & abundantes, atque quælibet vaſa ſanguifera, imprimis in affectu hepatico brevia, venam portæ aliaque meſenterica, in hæmorrhoidibus verò vaſa illa hæmorrhoidalia facilè diſſecantes & aperientes, & ſic hos noſtros affectus excitantes, obtundendas ſuadent omnia balſamica mitiora, item omnia ponderoſiora, ut ſunt lapis hæmatites, bol. armen. terra ſigill. corall. rubr. ocul. Canc. & id genus alia. Ad acres & ſalſos humores hoc in morbo ſæpius abundantes corrigendos & ſimul effervescentiam ſanguinis ſiſtendam commendant opiata varia, aliaque externa adſtringentia, de quibus in noſtra ſubjuncta criſi plura addemus.

Noſtra curandi methodus. §. 19. Curatio hujus affectus epatici ſcilicet fluxus *noſtro judicio* potiſſimum ſita eſſe videtur in cauſarum ejus amotione, & ſymptomatum mitigatione, præventione, & in exacto diætæ regimine. Hic ergò primum proderit decoctum aliquod aperiens, cum lenibus adſtringentibus admixtis & addi debet Tartari ℥ ß. in colatura diſſolve oxymellis ſcyllit. ℥ j ß. & ut corpus magis ad ſudores præparetur, poſſent addi ſalis alicujus ſudorifici ℈ ij. & parum ſpiritus ſalis ammoniaci; præmiſſis ergò præmittendis, purgatione alvi, pro re nata tamen, imprimis cum Rhabarbaro, myrobalan. ſimilibuſque aliis utendum, magni æſtimo ſerum lactis Tamarindinat. item decoct. paſſulat. cum ſantal. parat. dein. adſtringentia & ſiccantia tam intro ſumenda quàm foras ſunt applicanda, in quem finem valde conferunt amaricantia pleraque, ſalia volatilia & fixa, olea aromatica & ſimilia alia, ſeu adſtringendi & ſiccandi vi prædita, ut ſunt bol. armen. corall. Croc. Mart. aſtring. ex gr.

℞. *Corall. rubr.*
Sang. dracon. ana ʒ ß.
Extr. fol. quercus ʒ ij.

M. f. pilulæ pondere gr. j. v. veſperi & manè exhibend. in Aq. plantag. portulac. additis aliquot guttis ſpirit. Vitrioli. Poſtea ad ſudorifera tranſeundum, & dandum eſt ſudoriferum ex mineralibus, & ſi acidum peccet in corpore, ſalis ſudoriferi poſſet momentum addi. Inter omnia fere excellunt hoc in morbo chalybeata omnia, ut & Tartarus Vitriolatus & chalybeatus, quia cum apertione adſtringunt leniter. Si verò malum ortum duxerit à ſale, acida volatilia ſunt adhibenda, ut ſpiritus Sulphuris, tinct. corallor. vitrioli volatilis &c. In hanc rem & plures pulveres ſtyptici proſunt, ſequentem hoc in caſu magnifacio.

℞. *Croc. Mart. ad rubed. calcinat.*
Vitriol. Mart. ad albed. calcinat. ana ʒ j.
Corall. rubr. ppt. ʒ j ß.
Camphoræ gr. vj.
Fuligin. vitriolic. de fundo cacabi ænei veteris deroſ. ʒ ß.
Laudan. cydoniat. Hoffm. gr. v.
M. f. pulvis, doſis ℈ ß. *ad* ℈ j. *in vehiculo idoneo: convenit & ſpirit. Martis.*

Tinctura flor. bellid. pulv. hepat. rub. Tinct. lap. hæmatit. cum eſſent. anodin. mixta multum præſtiti. Nec minoris efficaciæ ſunt liquor Mart. ſolaris, Tinctura vitrioli Mart. Zvvelferi, multum & præſtat ſuccus urticæ recenter expreſſus & ad ℥ ij. exhibitus: imprimis celebris ille liquor ſtypticus ex terra noſtra Haſſiaca, vitriolo, & alumine conſtante paratus, qui ad guttas aliquot internè & externè uſurpari poteſt, & quidem optimo cum effectu. In fluxu hepatico conducunt omnia hepata beſtiarum & humanum, imprimis lupi; item caro cochlearum, Eſſentia Agrimoniæ, (ejus enim decoctum eſt ſpecificum) Epatica, item tinct. ſulphur. vitrioli cum eſſent. Epatica mixta mira præſtat, Electuarium Luſitani, item vinum Rhapontici ejuſdem maximè laudatur.

℞. *Eboris ſ. igne parat.* ʒ ij.
Croc. Mart. ʒ ß.
Trochiſc. de carabe ℈ j.
Epat. lup. ppt. ʒ ij ß.
Spec. diatrion ſantal. ʒ j.
M. D. pulvis pro aliquot vicibus in ſequenti vel ſimili vehiculo.

℞. *Aq.*

℞. *Aq. Cichor.*
Agrimon. Plantag. ana ℥ iij.
Tinct. martis adſtring. Corallior. ana ʒ j ß.
Syr. corallior. ℥ j ß. *M. D.*
Aliquot guttas cochleatim Tinct. antiphthiſicæ addere potes.

Opiata etiam hic magnifacio, cum cautione tamen exhibenda. Liquorem ſtypticum noſtrum, ceu dictum, tutò propinabis. Externa & hic conducunt, qualia antea à nobis deſcripta ſunt in diarrhœa aliiſque affectibus.

Quod chirurgica concernit, ſi in plethora magnus ſanguinis æſtus percipitur, V. Sectionem ſuadeo, ut ſcilicet ſanguis placidiùs per vaſa deferatur, & à vaſorum apertura reſorbeatur, ſcapulis quoque cucurbitulæ applicari, ut & ligaturæ inſtitui poſſunt.

Præſervationis gratia ad tollendum ſerum ſuperfluum poſſunt exhiberi varia purgantia blanda & diuretica. Curatio hæmorrhoidum parùm differt à curatione cujuſcumque alterius hæmorrhagiæ, itaque ſi plethora ſit ejus cauſa, ante omnia, ut diximus, jam ſanguis educendus eſt venæ ſectione aut ſemel aut pluries inſtituenda; ſed deficientibus ægri viribus, cucurbitulæ ſubſtitui poſſunt ſcapulis vel lumbis applicandæ.

Si verò à nimia ſanguinis tenuitate, incraſſantibus utendum eſt & vulnerariis, ut ad vaſa adſtringenda ſequenti decocto multa præſtiti.

℞. *Fol. linar.*
Malv. ana M. j.
Millefol. M. ij.
Liquirit. ℥ ß.
Decoq. in aq. fontan. q. ſ. colat. adde
Syr. de alth. q. ſ.

Vel ſufficit ſola noſtra Tinctura Traumatica ad guttas xxx. per tempus exhibenda. Si à nimia craſſitie adeòque prævia vaſorum hæmorrhoidalium obſtructione, è contrario ſanguis attenuandus erit incidentibus quibuſcunque, ſed imprimis ſanguinis grumos diſſolventibus, ſalibus ſcilicet volatilibus, quandoque fixis, ol. aromaticis, ocul. Canc. Antimon. diaphoret. bezoard. min. ſpermat. ceti & ranar. Mum. &c.

Sin ab acrimonia oritur, illa corrigenda & emendanda eſt demulcentibus ſpirituoſis aut contrariis acidis, vel incraſſantibus, vel electuariis opiatis & narcoticis: ſi ab humore ſalſo aut acido, aut à vermiculis vel aſcaridib. medicamentis ſemper appropriata addenda ſunt, in vermibus ſcilicet Mercur. dulcis, imprimis trochiſci Hermetici, & alia reliquis adjungenda veniunt. Feliciſſimo, hoc in affectu, cum ſucceſſu ſequentem exhibui mixturam.

℞. *Aq. plantag.*
Roſar. ana ℥ ij.
Millefol. ℥ j.
Tinct. cinnamom. ʒ vj.
Tinct. martis ʒ ß.
Corall. rubr. ppt. ℈ ij.
Spirit. mart. gtt. xij.
Laudan. opiat. gr. iij.
Mercur. dulc. gr. v.
Syr. myrtill. ℥ j. *M.*

Vel

Aq. ſemperviv.
Cichor. ana ℥ iij.
Syr. de corall. ℥ j.
Tinct. ſulph. vitriol. ʒ j.
M. D.

℞. *Tinct. ſulphur. vitrioli, Lap. hæmat. ana* ʒ ij.
M. D. doſis 20. 30. gutt.

Poſtmodum ſequens conditum totam mihi implevit paginam.

℞. *Conſerv. roſar. rubr.* ℥ ij.
Diaſcord. Frac. ʒ vj.
Corall. rubr. pp. ℈ iv.
Troch. de ſpodio ℈ ij.
Croci mart. aſtring. ʒ j.
M. pil. de cynogloſſ. ℈ ij.
Aq. cinnamomi q. ſ. M. f. conditum.

Siſtunt & nimium hunc fluxum ſyrupus de ſtercore aſinino & pulvis ſtercoris aſinini.

Vel

℞. *M. P. de cynogloſſ.* ℈ ij.
Pulv. gumm. tragacanth. ℈ j.
Laudan. op. gr. viij.
M. f. pilulæ numero 20.
Doſis pilula j. hora poſt cænam.

Nam opiata hæmorrhagias quaſcunque ſopiunt, ſenſum enim in parte ex qua effluit vellicantem mitigando & ſanguinis impetum motivum nonnihil cohibendo reprimunt, feroſior enim & acrior ſanguis maximè hiſce corrigitur, ſimulque inordinati iſti ſpaſmi in vaſis ſanguiferis ſopiuntur. Illicò enim his & aliis effuſionibus ſanguinis occurrendum eſt, ne vitæ nectar planè evacuetur, quam intentionem per opiata obtinere poſſumus, ſi verò malum inducias habet, tunc corpus purgandum eſt mercurio dulci. Non poſſum mihi temperare, quin hic notem errorem quorundam quando contendunt hæmorrhoides ſemper prodeſſe melancholicis, propterea iis earum apertionem maximè ſuadent, credentes melancholicum ſanguinem hic ſaltem ſubſiſtere & ſic evacuari; ſed à Medicis cognita circulatio errorem hunc excuſſit: ab omni enim ſanguine circulationi inepto, ſtagnationem in vaſis hæmorrhoidalibus originem habere non dubitamus. Propterea niſi circulantes humores hanc viam affectent, minimè facienda eſt conſuetudo, omnis enim ſanguis vaſis ſuis retinendus & conſervandus eſt, quæ ſat ampla ſunt, in mulieribus menſes habentibus alia res eſt. Præſupponenda ergò eſt illa melancholicis tam commendata hæmorrhoidum apertio in illis quibus fluere jam conſueverunt, in his ſaltem apertio concedi poteſt, nequaquam in aliis. Inter externa unguentum de linaria magni penditur, addito oleo papaveris, ut magis dolores ſedet. Ad dolorem & ardorem compeſcendum, & fluxum immoderatum lentè ſiſtendum, inſtar arcani Medicis Junioribus (conſummatis enim hæc non ſcribo) commendo vile ſed proficuum hoc remedium.

℞. *Alcool lapid. ſciſſil. Hibern. q. v.*
Cum butyro non ſalito parat. & ano applicat.
Salia enim hic minimè proſunt.

Vel crepitus lupi, fuligo cum album. ov. & telis aranear. ano applicata fluxum ſæpe compeſcunt: Sic & adeps anguillæ in fluxu hoc laudatur, quòd dolores leniat. Terra vitrioli dulc. cum mumia & ſubere ſuccoque plantag. in linimentum redacta optimè conducit in nimio hoc ſanguinis fluxu externè applicatum.

Sequentis decocti Riverii fumum accipiat æger, ſedens in cathedra perforata, ut dein ſequens unguentum applicetur.

℞. *Ungu. roſar.* ℥ j.
Mercur. crudi ʒ ij. *M. f unguentum.*

Excell. Dn. Francus Prof. apud Heidelbergenſes celeberrimus Amicus noſter exoptatiſſimus in diſput. quadam de hæmorrhoid. ſequens magnifacit.

℞. *Rad alth.*
Lil. alb.
Lapath. ana ℥ ß.
Flor. linar.
Verbaſc.
Chamomil. Rom.
Lil. alb. ana M ß.
Sem. lini, Fœnugræc.
Pſyllii ana ʒ vj.

Contuſ. coq. in lacte caprillor. quod dein calidè ſæpius applica. Tubercula enim non ſemper ferunt pinguia.

Oleum ſaturni & roſarum ana agitentur, & terantur in mortario plumbeo ad nigredinem uſque

que & applicentur.

Conducit quoque linimentis ſæpius addere aliquid laudani opiati, camphoræ, croci, cum unguento popul. roſar. q. ſ.

In momento tamen fluxum hunc ſedare poteris ſpongia in liquore meo ſtyptico intincta & ano applicata.

Unguentum millepedum cum pulpa pomorum acidorum coctum ſæpius juvat. Alii oleum millepedum & nucum pro ſecreto habent. Eſſentiam mart. externè ſæpiſſimè cum maximo commodo applicui.

Fotus fiant ex foliis & floribus verbaſc. & millefolii. Inter amuleta radix fabariæ collo appenſa *C. Wedelio* probatur. Radix ſcrophulariæ autumno collecta & ſola lumbis alligata. Craſſula quoque major ad plurium opinionem conducet; ſed meliùs hæ herbæ & radices, ut & chelidonium in cereviſia infundantur.

Hartmannus cingulum facit ex foliis hellebori quaſſatis, quibus corpus nudum tingit. Radices ſpeciei cujuſdam ireos, ut & nuces gallæ in ſacco geſtatæ, præſervare dicuntur ab hæmorrhoidibus, item ſi portas oculum moreæ, proderit Tibi ad hæmorrhoides.

Stercus canis combuſtum & cum terebinthina impoſitum hæmorrhoides ſanare dicitur.

Cerebrum anſeris cum proprio adipe & meliloto vel fœnugreco ſuperpoſitum ad rhagades & hæmorrhoides omnemque humorem ani tanquam ſecretum communicatur. Dens equi marini experimentum eſt *Michaelis*. Alii hoc in affectu commendant Troch. de carabe & pil. de Bdellio ad ʒ j. tanquam nobile remedium.

In Cœcis v. & tumentibus hæmorrhoidibus internè martialia aliaque aperientia & amara, præſertim aloetica & abſynthiaca, ut pulv. cachect. Elix. Roman. aperit. Clauder. Eſſent. abſynth. compoſ. &c. commendamus, ut tractentur ceu tumor alius, aperiatur cautè vel cum herbis aſperis lanuginem habentibus vel hirudinibus, quæ mihi tamen ſunt ſuſpectæ, quia vulnuſculis, quæ excitant, ſæpe ſupervenit inflammatio, imò gangræna & ſphacelus &c. Emollientibus quoque partes ſunt vel inungendæ vel fovendæ, in quem finem conducunt inſeſſus & balnea tam naturalia, quàm artificialia; Aquapendens teſtatur ſe tumentes curaſſe inſeſſione in aquis thermalibus vel ſpongia iis immerſa & ano applicata.

Quando eminent, Zacutus applicat cucurbitam. Symptomatum reliquorum hoc in caſu ſæpius occurrentium, verb. gr. inflammationis, condylomatum, exulcerationis, gangrænæ, ſphaceli &c. curatio ex infrà dicendis de morbis externis petenda eſt.

In hæmorrhoidum dolore ſequens proderit.

℞. Ol. momordic. decoct. ℥ ß. vel fiant ſacculi, vel cataplaſmata ex emollientibus & ſpecificis parata.

Ex ſequente linimento magnas vires exſpectabis.

℞. Mucilag. ſem. cydonior. Pſyllii ana ℥ j. vel ungu. de linar.
Sacchar. ſaturni ʒ j.
Camphor. gr. v.
Opii crud. gr. iij.
M. f. linimentum.

Vel

℞. Suber. combuſt. ʒ ij.
Ol. lini q. ſ.
Vill. ov. numer. j.
M. f. linimentum.

Vel

℞. Pulv. rad. ſcrophular.
Chelidon. min. ana ʒ j ß.
C. ol. verbaſc. f. liniment.

Vel

℞. Ungu. de linar. ℥ j.
Ceruſſ.
Lithargyr. ana ʒ ß.
Camphor. ℈ ß.
Sacch. ſaturni ʒ ij.
M.

Vel ſequens Cataplaſma, in maximo dolore cum inflammatione parti affectæ applicand. egregium eſt remedium:

℞. Pulv. fl. verbaſc. ʒ ß.
Rad. ſcropular. ʒ j ß.
C. mucilag. ſem. pſyll. & cydon. c. aq. ſolan. fact. f. Cataplaſma.

Alii in exulceratione hæmorrhoidum magnifaciunt aur. fulminans c. ol. amygd. d. parat, ſed nos præferimus Elix. vitæ c. ungu. baſilic.

Vel

℞. Ol. aſellor. coct.
7. fl. Mynſ. ana ʒ iij.
Verbaſc. ʒ ij.
N. M. expr. ʒ j.
M.

Item *Ol. ſcarabæor.*
Maſtich. ana ʒ ß.
M.

Si dolores maximi adſunt, tunc internè ad opiata confugiendum, ut Theriac. Cœl. laud. opiat. Tinctur. anod. nepenth. &c.

CAPUT XI.

DE AFFECTU HYPOCHONDRIACO.

§. I.

Affectum Hypochondriacum malum illud tot hominibus familiare & commune, penitius intueri, cùm animum induxerimus, operæ pretium ducimus ante omnia Methodum cognoſcendi id malum, omnibus & ſingulis clarè & diſtinctè proponere: Affectus ergò Hypochondriacus nomen ſortitur à loco affecto, ſcilicet ab hypochondriis, qui notant ſubcartilaginea, quaſi dicas ſub cartilaginoſis coſtis malum hoc latere, ſub his coſtis enim eſt ventriculus cum annexis inteſtinis, meſenterium cum vaſis ſuis lacteis ac ſanguiferis, hepar, ſplen, pancreas cum ſuo ductu; cùm ergò fomes & focus hujùs mali plerumque circa regionem jam deſignatam ab omnibus ferè Authoribus latere creditur, indeque reliquæ partes tantùm per conſenſum, ope ſcilicet ſpirituum animalium, participant, nomen hoc retinendum eſſe puto. Sed mitto nunc corticem, & ad nucleum deguſtandum pergam; *Deſcriptio.* eſt ergò affectus hic triſtis ſenſatio (quantum ego judico) à ſpirituum animalium ἀταξία dependens, facto enim impetu in hanc illamvè partem pluſquam pro rata denſi nimiique feruntur, ſpaſmos & dolorem producentes, ubi in partes membranoſas indeque ſenſibiles irruunt, atque organorum, tum ejus, in quod ſe ingerunt, tum illius, à quo abſcedunt, functiones pervertentes. Vix ac ne vix differt hic affectus ab affectu uterino vulgò dicto Mulierum, iiſdem enim ſymptomatum generibus vexantur miſeri, quos infelix fatum valetudinarios & miſeros eſſe voluit. Non tamen in omnibus apparent omnia, prout enim plura vel pauciora exiſtunt, vel leviora vel graviora; ſic affectum etiam leviorem vel graviorem eſſe arguunt. Deſcribi poteſt Affectus Hypochondriacus, quòd ſit triſtis mentis ſenſatio ab organis digeſtionis primæ, præſertim pancreatico ſucco nimio & diverſo, magis minùs acri, acido, primas vias non ſolùm, ſed & proxime adjacentes vel diſſitas partes roſione ac convulſiva quaſi conſtrictione moleſtante, & infelici valetu-

valetudinario ſtatui per ferè vitam ægrum ſubiiciente exorta.

[...]itio. §. 2. Superiùs ubi de Melancholia tractavimus, dividere placuit malum in Melancholiam *Cephalicam*, & *Hypochondriacam*, Cephalicam deteriorem diximus, ubi ſoli ſpiritus animales in capite abſque vitio hypochondriorum peccarunt, nunc verò tractabimus *Hypochondriacam*, ubi malum hoc ortum ſuum habet ab hypochondriis ſuccisque ibidem exiſtentibus, & ſpiritus quaſi per conſenſum irrequieti, craſſi, pauci ac inæquales redduntur.

Pars affecta. §. 3. Progredimur nunc ad conſiderationem *Partis affectæ* hujus mali, pro parte enim affecta intelligimus eam, cui primariò cauſa morbi ineſt, non quæ ſecundariò & per conſenſum afficiuntur: plerique Medicorum, imprimis illi qui *Veterum* veſtigiis inſiſtunt, omnem culpam in *lienem* reiiciunt, & illum hujus affectus primum accuſant authorem. Sylvius verò lienis Patronus in *diſp.* de *liene* §. 20. è contra ſtatuit, quod & ſæpius de ipſius ore hauſi, ſe in plurimorum cadaverum adfectibus Melancholicis, etiam diuturnis & ad mortem uſque laborantium, *lienem* ſemper ſine labe obſervaſſe, & plerumque præ cæteris viſceribus ſatis ſanum, nunquam inflatum & obſtructum, aut induratum vel amurcatum vidiſſe teſtatur. Alii ex Neotericis accuſant ventriculum ejusque fermentum depravatum, & inde omnia hypochondriacorum ſymptomata deducunt, nonnulli hepar calidum & ventriculum frigidum, antipraxiam ſcilicet viſcerum monſtrum illud horrendum, culpant, plerique ad *meſenterium* ſedem morbi referunt, fomitemque in obſtructione vaſorum vel lacteorum vel ſanguiferorum quærunt. Pars, ventriculum cum annexis inteſtinis ceu promum condum Microcoſmi nomine hoc malum patrare aſſerunt. *Vvilliſius* è contra ſe plures morbo hoc immaniter afflictos noviſſe aſſerit, quorum tamen ſtomachi ſatis valuerunt. Multi in arteriis & venis mali cauſam ſcrutantur, pauci in omento latere hoc malum cenſent, quidam in Pancreate cauſam affectus hujus & quidem optimè quærunt. Nos in omnibus ſenſibilibus, nervoſis ſcilicet & membranoſis partibus infimi abdominis cauſam hujus affectûs latere non ſuſpicamur, ſed planè nobis perſuademus, in hiſce enim partibus cauſa mali latens ſymptomata omnia producere poteſt, imprimis ſuccus pancreaticus auſterus & acris exiſtens hunc affectum excitare ſat potens eſt. In genere tota circulans maſſa vel nimirùm craſſa, vel nexu ſuo nimiùm ſoluta in cauſa eſſe poteſt, nec excludo ſuccum nerveum primas vias perlabentem; hinc enim hæc lerna malorum, de quibus in cauſis plura adituri ſumus.

[...]iagnoſis. §. 4. Varia hic affectus ludit forma, ut exactus Medicus ſit cenſendus, qui in tanta coincidentia non fallatur. Et initio quidem difficulter morbus hic cognoſcitur, imprimis num Cerebrum & ſpiritus animales per ſe afficiantur, an verò ſecundario, h.e. an in abdominis nervoſis partibus hæreat malum, nec ne? quod potiſſimum tamen ex ſequentibus ſignis dignoſcetur, quæ varia ſunt, ſed modò plura modò pauciora morbum hunc comitantur.

Ægri poſt aſſumptum cibum ſentiunt gravitatem ventriculi, quia fibræ ventriculi ob ſpirituum animalium impetum nimiùm vellicantur, unde functiones ejus perverfuntur, feliciter quidem appetunt, ſed male digerunt; ægri enim conqueruntur omnem cibum faceſſere in pituitam, nam ſemper expuunt pituitoſam & ſeroſam materiam, & continuò os ipſis madeſcit: ſi poſt prandium bibant, ſtatim ſentiunt pituitam hanc diſſolvi & per os excerni. Ventriculus etiam ob acidum excedens avidiùs appetit, & ſi diutiùs jejuni permanent, animo linquunt ægri; cauſa eſt quòd acida peregrina in ventriculo latentia, ſi non habeant, in quod agant, fibrillas tunicarum ventriculi invadunt, diſcindunt, punguntque, atque hoc pacto nervos, quorum extremitates tunicis illis inhærent, eo agitant modo, qui ad eſuriei ſenſum in cerebro efficiendum requiritur, unde plures hoc affectu afflicti duros & concoctu difficiles cibos aliquando meliùs, quàm molles & delicatos ferunt, adeſt pleriſque ceu dicimus copioſior ſaliva ex glandulis ſalivalibus eorumque ductibus prodiens, imprimis ubi hic morbus jam altas egerit radices, tum enim acidæ particulæ in ſero hoſpitantes facilè ductus ſalivales aperiunt, forte etiam à ſpiritibus ſanguinem ita moleſtantibus, vel ipſos ductus aperientibus pendet ptyaliſmus illis Hypochondriacis familiaris, cùm per longum tempus expuant ſalivam tenuem, ſimili modo ac ſi unguento ex mercurio fuerint delibuti. Durante enim turbido ſanguinis ſtatu ſerum non jam in renes, ſed per arteriarum extremitates in glandulas deponitur, & per ductus ſalivales ſalivæ forma producitur, aliquando etiam ex ipſo prodit ventriculo ob læſam fermentationem humor ſalivæ haud diſſimilis, quem exſpuunt continuò miſeri. Alii Hypochondriaci ſicco reperiuntur ore, quibus eſt ſerum lixivioſum & oleoſum. Nauſea & vomitus ſæpiſſimè urgent, uti & ructus acidum ſpirantes cum excretione viſcidi humoris inſtar glutinis, ab acida enim pituita, quam ægri ordinariò evomunt, fibrillæ nervoſæ vellicantur & ſcinduntur, qui dein in ſpaſmos coguntur excretorios, quibus contentum viſcoſum excutiunt: materiæ quoque viridis per vomitum fit rejectio, quæ adſcribenda eſt ſpiritibus nimio impetu in partes ſub cordis ſcrobiculo poſitas incurſantibus, atque easdem ſpaſmo contrahentibus. Ructus enim nihil aliud eſt, quàm vapor agitatus, & ex pituita per fermentationem vitioſam productus, qui dein expanſus è ſpatio breviore, in quo erat, in aliud, ubi faciliùs dilatatur, tranſit, & mirum eſt, quantam diſtenſionem hi flatus in abdomine hinc inde vagantes, moxque murmura, rugitus excitare, imò ipſum ventrem inſtar tympani expanſum reddere poſſint, & quia in ſiniſtro latere magnæ hæ turbæ cientur, vulgus ſtatim lienem accuſare ſolet, cùm tamen potius inteſtinum colon ſit, quod versùs ſiniſtrum latus vergit & flatuum hoſpitium exiſtit, quod ipſum in memet obſervavi; cùm febre quartana laboraverim, tumorem enim in ſiniſtro hypochondrio inſtar capitis infantis ſenſi, & quidem ad umbilicum uſque extenſum, quem vulgus placentam febrilem nominavit, quem tumorem Medicamentis carminativis tum intus aſſumptis tum extus appoſitis intra breve temporis ſpatium diminutum reperi; flatibus ergo optimè adſcribitur hic tumor, impoſſibile enim eſſet lienem ita tumefactum tam cito detumeſcere poſſe. Reſpiratio difficilis, anheloſa & quandoque ſuffocatio, ut in fœminis, accidere ſolent, quæ ſymptomata tantum à ſpirituum animalium ἀταξίᾳ & ſpaſmodica conſtrictione faucium dependent, à qua ἀταξίᾳ ſpirituum animalium etiam dependet animi deliquium, cùm & in hoc affectu debilior dictorum ſpirituum craſis eſt, ſive nativa ea fuerit, ſive etiam adventitia, unde quavis propha[s]i diſſipatu faciles ſunt, à qua debilitate ſyncope facilè produci poteſt, denegato enim ſpirituum influxu in muſculum cordis neceſſario animo linquere debet æger, tunc accedit & congrumeſcentia ſanguinis ab acido facilè producibilis. Neque hic reticendum eſt, fœminas multò crebriùs hoc malo corripi quàm ſolent Mares, non quòd ſe uterus ſemper pejus habeat quàm alia quævis corporis regio, indoles enim & vitæ genus fœminas magis delicatulo rarioreque corporis habitu donavit; è contra Mares toroſo & firmiore corporis robore, utpote qui laboribus perficiendis apti nati ſunt. Neque uteri ſtrangulatus ille ab utero producitur, ut vulgus ſibi perſuadet, ſed ſpiritus facto quaſi agmine in ventre inferiore, catervatim magno impetu in fauces irruen-

irruentes , ſpaſmos producunt per omnem , quam tranſeunt , regionem , ventrem inflantes ad inſtar globi prægrandis . Inde ergo ſtrangulatus nihil aliud eſt (ut inferiùs de mulierum affectibus magis patebit) quàm convolutio & conglomeratio ſpirituum animalium .

Miſeri ægri ſæpius habent ſudorem frigidum & copioſum , acidum ſpirantem , quod quidem ſymptoma haud aliunde naſci exiſtimo , quàm à ſeroſi ſanguinis acidi diatheſi , ob ſanguinis ſcilicet ἀταξίαν ſerum præcipitantem verſus poros cutis . Frigus quod attinet , illud ex eo accidere puto, quòd ſpiritus ſuam in illis ſtationem deſerentes ſe nimio opere in hanc illamve partem inſerant. Si enim in ullo affectu variant ſymptomata, hic variant .

Inter omnia verò affectus hujus tormenta nullum frequentius occurrit , quàm dolor in dorſo , quia circa dorſum partes membranoſæ & nervoſæ ſitæ ſunt , unde conqueruntur ægri , ipſis eſſe ac ſi fuſtibus probè fuerint dedolati . In hypochondriis quoque æſtus & præprimis poſt paſtum ſe exſerit , & per ruborem faciei ſe manifeſtat , præcipuè poſt vini hauſtum , unde quaſi ebrii eſſe ſolent à paſtu, quod partim fit vitio ſucci acidi in maſſa ſanguinea furentis , (quo acidior enim & fervidior ſuccus ille eſt , eo majorem fermentationem & motum in ſanguine concitat & majus parit incendium) partim à ſpirituum animalium ἀταξία maſſam ſanguineam ita perturbante , ut particulæ ſulphureæ in ſuperficie cutis efflореſcant , & ruborem hunc producant . Pulſus hic interdum rarus , tardus , aliquando frequens , & fortis , prout ſcilicet ſpiritus influunt in muſculum cordis & fibrillas arteriarum fortius & debilius ; pulſationem enim arteriarum & palpitationem cordis hypochondriacorum non aliunde , quàm à vehementi ſpirituum densè conglomeratorum in dictas partes impulſu deducimus , unde illa ſpaſmodica contractio fit . Stuporis verò , formicationis , tremoris & laſſitudinis cauſam deſumimus à ſpirituum debilitate , nam in omnibus ferè hypochondriacis ſpirituum ſubſidentiam obſervare licet , alvus quoque ſemper ferè adſtricta in hypochondriacis obſervatur , ſomnus ſæpe paucus ægros comitatur ob ſpirituum animalium inordinationes . Maximè proprium & quaſi ſignum pathognomonicum eſt , quòd ſcilicet ægri urinam ſubinde reddant planè limpidam ad inſtar aquæ fontanæ cryſtallinæ magna copia & impetu diu continuato . Ratio eſt , cùm quaſi continuò ſanguinis œconomia interpellatur, illud quod importatur ſerum ſatis diu retinere nequeunt ægri , ſed priùs dimittunt , quàm iſtis particulis ſalinis , quorum ope color ad citrinum traduci debuerat, imprægnari potuerit . Sanguis enim à ſeri quantitate , cui retinendo prorſus impar eſt , planè devincitur . Vertigo hypochondriacos maximè turbat ob ſpirituum inordinationes & quaſi in circulum gyrationes , aliò enim inflexi ſpiritus , tubulos ſibi deſtinatos non invenire poſſunt . Aere quoque adeſt judicium , conſtans & pertinax , etenim animi robur & conſtantia , quandiu hoc corporis luto is incruſtatur , à firmitudine ſpirituum eidem famulantium maximè dependet .

A ſpirituum quoque inordinatione naſcitur illa perturbatio & varians ſubinde tam corporis quàm animi intemperies ; Delirium quoque , amor ſolitudinis , moroſitas &c. dependent ab eadem ſpirituum inordinatione , cùm enim deſit ea ſpirituum firmitas , quæ in robuſtioribus invenitur , impreſſiones rerum minùs gratarum nequeunt perferre , ſed vel ira vel dolore ſubitæ perciti fiunt, & proinde ſunt irritabiles , ut imprimis illi , quorum natura delicata aut longior ægritudinum ſive ſeries ſive mora tales reddidit . Ut finiam , accedunt defectus loquelæ , convulſiones , paralyſis , imprimis *melancholia* illa *cephalica* , Mania &c. multa enim quæ in hoc morbo ſpectantur phænomena jam miſſa facio . Dies enim me deficeret, ſi omnia quæ affectus Hypochondriacos gravant ſymptomata enarrare , velim , tam diverſa atque ad invicem contraria ſpecie variantia , quàm nec Proteus luſit unquam , nec coloratus ſpectatur chamelæon . Ex omnibus tamen , quæ nos hactenus congeſſimus , abundè nobis conſtare videtur , totum hunc morbum ad ſpiritus animales non ritè diſpoſitos referri debere , ſatis enim patet morbi fomitem in humoribus nullatenus ſolùm ſtabulari , quia ſingula organa ope ſpirituum animalium influxus ordinarii munus ſuum explere ſolent , quæ debita ſpirituum œconomia univerſas partes etiam invigorare debet, eo verò influxu inverſo functiones omnes quovis modo læduntur , inde quoque fieri non poteſt , quin ingens colluvies accumuletur . Sed hoc non obliviſcendum duco , quòd ægri corpus ità malè affectum & quaſi conquaſſatum habeant , ut tamen magis animo ægrotent quàm corpore , adeſt enim ipſis deſperatio planè inſanabilis & triſtiſſima quæcunque ſibi imaginantes , atque timorem , iram , &c. ſuſpiciones , & ſi quæ ſunt atrociora animi pathemata vel ex leviſſima vel etiam prorſus nulla data occaſione vel cauſa arripientes , & ſinu foventes ſunt irrequieto anxioque , ab omni interim gaudio ſpeque abhorrentes . Urina variat maximè , quippe quæ extra paroxyſmos ſanorum ferè eſt ſimilis , per tempus verò relicta ſalis rubri copia in urinali , tartari rubri inſtar , quantitas ſal tertium ſive enixum rubrum præ ſe ferentis ſubſidet . Scorbutus difficulter cognoſcitur ab Affectu Hypochondriaco , eadem enim habent phænomena , notam tamen ſuppeditabunt urinæ excretæ , dentium gingivarumque dolores , nec non maculæ hinc inde in cruribus conſpicuæ .

Cauſa a… mentem Veterum

§. 5. In ſchola Galenica accuſantur hoc in affectu obſtructiones lienis , hepatis & meſenterii à ſucco terreſtri ſeu pituita craſſa inductæ , unde effumationes fiunt vaporum & in cerebro condenſationes , quod probant per alembicum in quo concentrantur ſpiritus in guttas , quæ deſtillant poſtmodum in receptaculum , parili modo putant vapores ad caput tanquam operculum adſcendere , & ibidem producere mox vertiginem , mox apoplexiam , aliquando epilepſiam , convulſiones , & id genus alia ſymptomata , prout & plerumque à vaporibus iſtis ad caput delatis , ut & à flatibus in abdomine contentis reliqua deducunt phœnomena , ſic & ventriculum frigidum , hepar verò calidum culpant , ſed cùm hæc & alia à Medicis recentioribus ſat ſuperfluè ſint exploſa , non operæ pretium ducimus plura de his addere , ſed pergimus ad alios .

Chymicorum Paracelſiſtarum

§. 6. Videamus ergò Chymicos imprimis Paracelſiſtas , qui neſcio quem *tartarum excrementitium* in liene aliiſque locis hoſpitantem accuſant , qui obſtructiones varias & varia hujus morbi ſymptomata excitare valet .

Helmontii.

§. 7. *Helmontius*, hujus affectus cauſam ex duumviratu errante deducit , per duumviratum autem intelligit acidum & alcali , hinc enim cruditates , ructus , vomitiones , flatus , alvi conſtipationes , ventris murmura , alvi fluxus , calores occulti , dolores capitis , & ſcapularum , faucium ariditates , & omnia reliqua ſymptomata plus minus pro conditione contagii excrementi & fermentorum hypochondriacos affligentia deducit , effectus enim dicit eſſe mæſtitiam , horrorem , furorem , amentiam , &c. Et putat ex Helmontio *Grembs* in *pancreate* corpore illo glanduloſo peregrinum quoddam ſal volatile , ex digeſtione natum , illum locum irrepſiſſe mediante latice vel cruore , tum incluſum , hoc quia non vitale Archeo moleſtum , ex maturitate temporis incaleſcit , hinc oritur illa phlogoſis hypochondriacis familiaris , ſic & propter viciniam pylorus afficitur , unde flatus & ructus .

Williſii.

§. 8. *Williſius* ſuccum nervoſum & ſpiritum animalem , degeneres accuſat , & vitium in aci-

ditate

ditate quærit, cùm itaque præcipua hypochondriaci affectus ſymptomata ſpaſmodica ſint, ad genus etiam nervoſum hunc morbum ſpectare vult. Lienis enim culpa ait ſuccum atrabilarium plurimùm exaltari in humorem nimis acidum & auſterum vel alius generis perverti, cum quo tota maſſa ſanguinea atque ſucci alibilis in ſinu ejus contenti penu inficiantur, ſed & regimini animali ſæpenumerò labes inferatur. Particulas heterogeneas & ſpaſmodicas non rarò in cerebrum, indeque in genus nervoſum ſuffundi putat, ita ut ſpiritus animales in utraque regione hoſpitantes varias anomalias concipiant. Quod autem ſuccum nutritium concernit, an talis ſit nutritius, qualem volunt Gliſſonius & plerique Angli, meritò dubitamus, eapropter hac vice plura addere nec libet nec vacat.

Sylvii. §. 9. *Sylvius* affectionis hypochondriacæ cauſam conſtituit efferveſcentiam humoris bilioſi & pituitoſi, ſed modis variis peccantis ſecundùm partes varias utrumque humorem conſtituentes, tres quoque affectus hypochondriaci conſtituit *ſpecies*. Prima dicitur *acida*, quæ comites habet ructus acidos & cruditatem acidam, à ſucco pancreatico nimis acido imò pontico ſimul bile vitioſè ſe habente ortum trahit; altera vocatur *nidoroſa* ab humore bilioſo cum amarore olidum, & ingratum odorem ſive nidorem ſpirante, cum ructibus nidoroſis orta. Tertia dicitur *inſipida* ex utroque humore medio modo ſe habente producta & nec acidos nec nidoroſos, aſt inſipidos potiùs comites ructus habens, eſtque cæteris curatu facilior.

Carteſianorum. §. 10. *Carteſiani* cogitationes illas melancholicas oriri putant à ſpirituum craſſitie, paucitate ac inæqualitate, & delirium ſolummodo conſiſtere ajunt in malo regimine noſtrarum cogitationum, ſed non ſemper à ſpirituum & cerebri conſtitutione; Nam in eo eſt error, quòd radiationis illius, quæ fit in cerebro, à certo ſpirituum motu cauſam provenire putant ab objectis externis, quæ ratio eſt quòd tam firmiter credant verum eſſe quod eorum menti obverſatur, cùm tamen falſum ſit acidum vel viſcidum latere in abdomine, & ibidem varias obſtructiones parere poſſe, unde tot ſymptomata originem ſuam habere exiſtimant.

Noſtra ratio de Cauſa. §. 11. Properabimus itaque & videbimus quid nos pro cauſa affectionis hypochondriacæ intricatiſſimi hactenus affectus venditemus. Exiſtimamus ergò Regem noſtrum *Gaſteranacem* abdomini proſpicientem, ab hoſte clam quaſi obrutum eſſe, huic Microcoſmetor ope ſpirituum animalium ſubvenire & hoſtem quovis modo arcere tentat, & ſic quaſi continuò milites in armis detinentur, quorum manipuli ſæpe ab hoſte trucidantur. Sed ut hæc meliùs intelligantur, ſcias, velimus, omnes functiones, quas aliàs in Regno Gaſteranacis fieri ſolenne erat, abolitas eſſe, ſtomachus enim cum inteſtinis non ritè officio fungitur, omnibus enim hypochondriacis, quibus ſcilicet jam malum inolevit, id accidit, ut flatus quandoque nidoroſos è ſtomacho eructent, quoties aliquid comederint, licèt moderatè tantùm & pro ratione appetitus, tum etiam aliquando acidum emittunt, acetum ſapore *referens*, læſa nempe utrobique digeſtione, & ſuccis proinde ab ordinario ſtatu inverſis, eſt ergò ut plurimùm hic vitioſa digeſtio. Acidum in primis viis hærens & fibras quaſve nervoſas *afficiens* facilè anſam huic affectui dare poteſt. Cauſa affectus hujus immediata eſt primarum viarum non ſolùm, ſed & diſſitarum ab acido acri vel auſtero inſignis interdum roſio, obſtructio, aut conſtrictoria convulſio ab obſtructione excitata. Mediata verò cauſa eſt maſſa circulans; ex hac enim craſſa crudo chylo referta, non ſubtilis & volatilis ſecerni poteſt ſuccus nerveus, neque lympha tenuis laudabilis & dulcis, neque bilis copioſa, ſed in genere omnia producta fiunt craſſa, cruda, viſcida, vaſis, canaliculis, glandulis, & diverſis eorum tubulis haud congrua; hinc obſtructionibus variis, indeque dependentibus roſionibus, convulſionibus, & ubique doloribus copioſam ſubſternentia & advehentia materiam. Cauſam affectus hypochondriaci etiam eſſe ſuccum viſcidum & acido-auſterum ex glandulis inteſtini duodeni ad inteſtina effluentem & primam digeſtionem impedientem, nullus dubito, quas glandulas in maxima quantitate in duodeni initio uſque ad inſertiones ductuum pancreatici & choledochi exiſtentes mihi perſpicuè & clarè in ventriculo humano hic Caſſellis demonſtravit *Cl. Brunnerus*, *Collega & amicus meus colendus*. Suſpicamur etiam hunc affectum imprimis *Cephalicum* in primo libro tractatum, tantùm à ſola ſpirituum ἀταξίᾳ fieri poſſe, abſque tali acido latente, ſed à tali ἀταξίᾳ ſpirituum animalium viſcera labefactata neceſſario fæculentias acidas producere poſſunt, & tunc non exiſtunt tanquam cauſæ, ſed ſunt producta morboſa. Spirituum etiam inordinationes fieri poſſe exiſtente ſcilicet acido & alia larva induto humore circa partes nervoſas abdominis, nulli dubitamus, quia ex praxi id quotidie videmus, diutiùs enim contenta in ventriculo corrumpuntur, & acidiora fiunt, (quod ex domeſtici panis per diuturniorem fermentationem acidioris facti præparatione videre licet,) à qua aciditate fibrillæ ſtomachi ſpaſmodicè convelluntur, & ſic ſpiritus animales catervatim adſiliunt & perturbantur, unde ſæpe tota machina vehementer concutitur, pendent ergò affectiones hypochondriacæ, quantum ego judicare poſſum, à ſpirituum, animalium ἀταξίᾳ ab acido ſylveſtri vel alio humore quovis modo peccante in abdomine latente, ſpirituſque ibidem exiſtentes afficiente orta, unde facto impulſu in hanc vel illam partem plus quàm pro rata denſi nimiique feruntur, ſpaſmos uti & dolorem excitantes, ubi ſcilicet in partes ſenſu exquiſito præditas irruunt, atque organorum, tum ejus in quod ſe ingerunt, tum iſtius à quo abſcedunt, functiones pervertentes, ſpirituum enim ἀταξίᾳ neſcio quomodo inde ventriculi aliarumque partium fermenta deſtrui ac perverti poſſunt, quidni à perturbata hac ſpirituum inordinatione ſanguineam maſſam perturbante mille ſymptomata excitari poſſunt? Examinabimus ergò paulò intimiùs, quænam acida in abdomine latentia ſpirituum ἀταξίαν producere valeant. Ubi ſciendum eſt, quòd non ſolùm acidum in ventriculo ex ſola digeſtione vitiata pronatum intelligamus, ſed & ſucci Pancreatici p.n. conſtituti vitium hic accuſandum eſſe putamus, qui ſuccus cum pituita viſcida commiſtus faber horum malorum nonnunquam exiſtit. Aceſcit autem ſuccus pancreaticus ex humore acido in ſanguine præexiſtente & redundante, ſuavioribus particulis, quibus implicatus erat ſanguis, privatus: exerit enim ſeſe prurienti libidine ſpiritus animalis jugo, & inſolenti dominio temperiem recuſat; hinc aciditas furibundo acore manifeſta, quæ nervorum fibrillas vellicando eaſque rumpendo ſpiritus animales in ἀταξίας adigit. Acidum autem pro diverſitate ſaporis producere diverſa ſymptomata quidem potis eſt; num verò guſtus ritè diſtinguat iſta acida & verus arbiter exiſtat, dubito, ſed potiùs res intimiùs ſpectanda eſt, & in hiſce ſcrutandis Medici hactenus parùm inſudarunt, alia enim producit acidum aceti, alia acidum citri, alia acidum vitrioli, alia acidum ſulphuris, alia acidum nitri, alia acidum ſalis, alia aluminis &c. Sic acidum vitrioli potiùs Epilepticum facit quàm hypochondriacum, aliud verò acidum ſcorbuti faber eſt, ſi liberè ſuſpicari hic licet, acidum in hypochondriaco hoc noſtro affectu *Aluminoſum* vel *auſterum* dicimus phlegmate ſuo ſpoliatum, in uno tamen aliud quàm in alio invenimus acidum, & facilè acidum tranſit in aliud, unde affectus hi difficiles curatu & rectè opprobrium & ſcandalum dicuntur Medicorum, qui enim Medicus diverſitates horum acidorum & ſpirituum animalium inde productas inordinationes, conglomerationes & irruptiones bene diſtinguere & ritè noſcere poteſt, certè mihi magnus erit Apollo, in his enim latet plurimorum morborum cauſa, humores enim quos primariò accuſant alii, tantùm ſunt producta morboſa, & malè eos pro minera morbi habent, & remediis tam ἀνα

quam κάτω Catharticis radicitus extirpandum cenſent, unde enim quæſo (quod & alibi monuimus) Navigantium ſaniſſimorum colluvies coloris planè herbacei è ventriculo exantlata, an non à ſpirituum animalium agitatione inordinata, in fluctuanti & irrequieto mari orta? annon etiam infantes ſæpe porraceam materiam ἄνω & κάτω eiiciunt, in quibus tantum ſpirituum animalium res agitur, folliculi enim fellis aliique ductus à ſpirituum animalium impulſu explentur, & ſic ſæpe exſurgit illa varietas excrementorum, hinc & exſurgunt flatus & ægros noſtros quandoque miſerè angunt, quorum materialem ortum ex vitioſa fermentatione, prædominante ſcilicet præternaturali acido in materia viſcida, deducunt Authores, fermentum enim ventriculi hoc in morbo lædi poſſe nulli dubitamus, ſcilicet cum fluxus ſpirituum non ritè in ſtomacho fiat, unde fibrillæ laxiores redduntur & fermentum à laudabili ſuo ſtatu recedit, & acoris aut nimium, aut debito minus in ſe continet, ſi igitur excedit terminos ſal acetoſus, alimenta quælibet ingeſta facilè coaceſcunt, dum particulæ acido ſalinæ ſuppreſſis reliquis exaltantur & in fluorem evehuntur, & tunc longè copioſior flatuum proventus, quos ægri vel cum acido, vel nidoroſo, vel inſipido, moleſto tamen ſapore & odore emittere coguntur. Si ergo ob denegatum flatuum exitum, tenax materia cum acido præternaturali in inteſtinis craſſis energiam ſuam exercet, tunc cum impetu flatus per ſpatium coli ruunt, borborygmos & murmura, non ſine ſenſibili inflatione ac diſtenſione, doloribus vagis parumque ſibi conſtantibus, inducunt. Dolores in dorſo flatus & calculi terriculamenta ſimulant, quatenus ſcilicet ob nimiam membranarum diſtenſionem nervi irritantur & in ſpaſmos adiguntur. Certum enim hoc eſt: acidum auſterum ſylveſtre inimicum eſt Regibus noſtris & ſpiritibus animalibus, qui conſtant ſale volatili, accedente verò acido, ſal illud volatile figitur, & ſi id in ipſos ſpiritus aut corpora eoſdem continentia irruat, fibrarumque porulos & interſtitia ſubeat, tunc oriuntur ſpaſmi, corrugationes & ſenſiones ita perquam moleſtæ ſatiſque diuturnæ. Ipſi etiam (ceu ſæpius jam inculcavimus) ſpiritus animales ob iſtiuſmodi nervorum corrugationes diſtrahuntur ab invicem, & in ἀταξίας adiguntur, quibus ſuppoſitis his facilè quis omnium dolorum cauſas explicare poteſt, ne dubitemus in ἀταξίας ſpirituum animalium plurium morborum cauſas coniicere. Suſpiria crebriora Hypochondriacis maximè ſolennia ſunt à ſanguinis particulis craſſioribus, diaphragma vel etiam pulmones traiicientibus, vel à ſpaſmo. Hinc anxietas Hypochondriacis ſuperveniens inde pendet, quia ſanguis non ſibi ſemper cohæret & æqualis eſt, à diverſi generis particulis: hinc eſt quòd quædam guttulæ alacriùs, quædam verò ſegniùs rareſiant: hinc anxietas ſubitanea, quæ poteſt etiam oriri à ſpaſmo. Sicut & capitis gravitas eſt ab obſtructione tubulorum meningum cerebri, alvus adſtricta ab aſtringente acido auſtero in primis viis latente, dolorifica iſta poſt cibum oboriens compreſſio fit à nimia diſtenſione ventriculi vel viſciditate ſucci inteſtinalis, urina eſt ſæpe tenuis & alba, à deficiente attenuatione & debita mixtione ſalium. Sic virginibus ſæpe menſes deficiunt ob ſanguinis viſciditatem; ſomnus eſt ſæpe perturbatus ab inæqualitate ſpirituum animalium. Remotè ſuum ſymbolum addere poſſunt res naturales & non-naturales vulgò ità dictæ, de quibus ſuo loco agemus.

Prognoſis.

§. 12. *Prognoſin* quod concernit, periculi quidem non multum habet hic morbus, ſed ordinariò Chronicus eſt & diuturnus, creſcente etiam malo ſæpe aut in maniam, melancholiam cephalicam, hydropem, apoplexiam, interdum Hecticam ſeu maraſmum, & Epilepſiam, Delirium melancholicum, maniam, Paralyſin, aut in graviores alios capitis affectus degenerat, quibus ſupervenientibus ſæpe etiam periculoſus & exitialis evadit, ſi enim altas egerit radices incurabilis eſt, & ceu jam monitum, rectè dicitur opprobrium Medicorum, ex eo, quòd non ſatis ſæpe feliciter curatio ſuccedat, & ſi tandem poſt multa generoſa remedia ægri convaleſcunt, poſtea tamen intra paucos menſes recidivam patiuntur, ut veriſſimè de hoc morbo judicaverit *Montanus conſil.* 230. *In curatione hujus morbi non licere præfinire tempus menſis unius, aut anni, ſicut in aliis contingat, ſed oportere in toto vitæ ſuæ tempore curationi operam dare, interdum curationi, interdum præſervationi attendendo.* Hæmorrhoidum etiam moderatus fluxus ſuperveniens affectui huic levamen affert. Sic & urinæ nigræ excretione interdum terminatur, ut & alvi ſpontaneus fluxus per plures dies continuans malum hoc non rarò ſolvit. Inveterato malo vomitus niger ſuperveniens, lethale eſt ſignum, prout id non ita pridem obſervavi in Nobili noſtra virgine Svverzel dicta.

Cura Diætetica.

§. 13. Supereſt nunc præcipuum, medendi videlicet methodus. Indicationibus verò ſatisfaciunt deſtinata auxilia, quorum materia è fonte *Diætetico*, *Pharmaceutico*, & *Chirurgico* petitur. Requiritur ergò hic quoad primum, Aer moderatè calidus, purus, tenuis, arte, vel ſponte ſaltem procuratus, vitetur è contra frigidus, borealis: inde ratio deduci poteſt, cur Galli ac Itali non ita facilè hoc morbo hypochondriaco ac nos Germani infeſtentur, quia borealis iſte Aer frigidior, in quo nos degimus, eſt craſſior, & acidior, inde pronior ad obſtructiones in nervis efficiendas, unde ſpirituum animalium tranſitus ad partes pervertitur, imò ipſi ſpiritus in ἀταξίας rediguntur, juxta commune adagium, *frigus nervis inimicum*; nulli ergò dubitamus, ad affectionis hypochondriacæ productionem & generationem plurimum conferre poſſe aerem frigidum: ſic & videmus in Autumno hunc affectum faciliùs recrudeſcere, qui nebuloſa ſua acido-ſalina diatheſi malum hypochondriacum non parùm augere & exaſperare poteſt; particulæ enim acido ſalinæ inſpiratæ pro varia ſua diatheſi ſanguinem & ſpiritus inficiunt, & particulas in ſanguinea maſſa jam exiſtentes craſſas ac acidas adaugent, quæ dein ad glandulas delatæ majorem ad temperiem ſuam ſpirituum animalium copiam requirunt, qua temperie deſtituti ſpiritus iu furorem abeunt. Proximum ab Aere ſibi vendicat locum Cibus & Potus. Cibus ſit boni ſucci, facilis concoctionis, & incidendi, aperiendi & detergendi vi præditus, laudantur omnia quæ non excedentem ſaporem habent, ut ſunt varia genera carnium, inter olera aſparagus, rad. ſcorzoneræ, petroſel. cappares lotæ, &c. nocent è contra ii, quibus acidum ineſt, ſive illud occultum ſive manifeſtum ſit, acidæ enim particulæ Chylo permiſcentur, & ad ſanguinem delatæ, illud jam præexiſtens acidum maximè adaugent, imò ipſa acida ſpiritus animales figunt, atque ipſis ad unum vel alterum locum obſtruendo aditum denegant, incraſſant enim viſcidam tenacemque pituitam, unde obſtructiones tubulorum certiores exiſtunt: nocent & lacticinia, quia in viſciditatem facilè abeunt, & ab acido interno facilè coagulantur, ſaccharum etiam & mel dulcia palato videntur, fel tamen in ſinu gerunt, h. e. acidum corroſivum, unde Helmontius in *Tr. ſpir. vitæ* ait, aliquando de digeſtionibus docebo, quidquid in ſtomacho conficitur, id à fermento ibidem (etiam ipſum ſaccharum) aceſcere, non quidem aciditate aceti, omphacii, citri, aut vitrioli, ſed ſuo fermento pari, & aciditate ſpecifica, quamvis cum aliis acidis in acido ſymbolizet.

Exulent & omnia, quæ ventriculo ſunt oneroſa, ut dura, (quæ tamen nonnulli ferre poſſunt, ob acidum intenſum in ſtomachi tunicis latens,) viſcida, ſalita, ut piſces ſaliti, braſſica noſtra Germanica ſalita, fructus horarii imprimis immaturi & auſteri, item omnivaria legumina, nocent & pinguia, nimia repletio & quæcunque inordinata diæta, cùm vel cibus non bene maſticatur, vel priori nondum fermentato alius iniicitur, nocet & varietas ciborum, qua

nobis plures conciliamus morbos, unde recte cardinem totius vitæ *Helmontius* in *ſobrietate* conſiſtere aſſerit. A cibis enim incongruis non tantùm Reges noſtri inquietantur, ſed & ſpiritus animales jam diſſipati & debiles non ampliùs reſtaurantur, ſed ſenſim ac ſenſim plane pereunt, unde influxus ſpirituum animalium ad viſcera pervertitur, hinc lerna illa malorum nocturna, quæ per quietem obiici ſolent menti, viſa, illam in formando animi ſtatu ciborum efficaciam demonſtrant. Potus ſit vinum optimum pro re nata acidulis Doningſteinenſibus vel Svvalbacenſibus dilutum, item cereviſia avenacea, & optimè defæcata, abſynthio, ſcolopendr. maritata, vel decoct. ſarſaparill. rad. chinæ & ſantal. Acidulæ &c. Hic præ aliis conducet potus Theæ & Caffeæ, qui potus craſſam ſanguineam maſſam incidendo & ejus circulationem promovendo maximum commodum afferet & ſtatim animum hilarem reddet, credas experto Roberto. Ebrietas maximè hic nocet, ut enim in valida tempeſtate onuſtum mercibus navigium, ſopito gubernatore, aut amiſſo clavo rectum tenere curſum non poteſt, ita homo obrutis vino ſenſibus oppreſſaque mente in ſtultitiæ ſcopulos detorquetur, quod obſervans Pythagoras, Ebrietatem ajebat inſaniæ eſſe meditationem juxta verſiculum:

Mente caret Bacchus, nox fronte, Cupido pudore,
Et loca ſola metu, quatuor iſta fuge.

Motus & quies juſtæ ſint moderationis, exceſſus tamen in motu præ quiete admittitur. Maximè enim hoc in affectu equitatio, vel vectio prodeſt, unde ægros meos hypochondriacos ad itinera facienda moneo, quia inde ſanguis motu hoc concutitur ut aliam texturam acquirat, ipſaque viſcera obſtructa itidem hac concuſſione deobſtruuntur; quies enim nimia præ cæteris apta nata eſt hunc morbum inducere, inde ob hanc vitam ſedentariam Mulieres hoc affectu potiùs quàm viri afficiuntur, & ipſis audit affectio hyſterica. Et ob hanc vitam ſedentariam docti magis quàm ruſtici hoc vexantur affectu: multum etiam confert, quòd docti libris incumbentes incurvati & proni plurimum ſedeant, unde ventriculus & pancreas aliaque comprimuntur, ut *primò* ſuccus liberè perreptare, neque debitè colligi poſſit, ſed ſtagnatione aceſcat, vitium enim capiunt ni moveantur aquæ, ſecundò ſpiritibus vix concedatur ad viſcera tranſitus ob complicaturam muſculorum & viſcerum. Quod concernit *ſomnum* ac *Vigilias*, ſecundùm præſtitutos alternandi terminos ille intercaletur, ſicque ſe invicem ſublevarent, ne ſcilicet ſpiritus animales aut plane exolvantur aut ſatis iterum refecti nimium obtorpeſcant, ſomnus enim dulce curarum levamen, ſi medietatem excedat, ita torpidos reddit ſpiritus, ut viſcera non quævis influant, unde dein ceſſat ipſorum viſcerum tonus, fibrillæ laxiores redduntur, & ſic viſcus officio ſuo fungi nequit. *Vigiliæ* quoque nimis protractæ abſumendo ſpiritus animales nocent, unde & ceſſat ille influxus ad partes, hinc & hujus morbi ortus. *Excreta & retenta* quod concernit, 1. alvus arte vel ſponte ſit laxa, menſes in fœminis & hæmorrhoides in viris, aliæque conſuetæ naturales excretiones ſuum habeant curſum, retenta enim magis cruditates & acidum pituitamque viſcidam adaugent, & ſic ſpiritibus & Regibus negotium faceſſunt, prout & nimiæ etiam excretiones, quatenus ſpiritus planè exhauriunt, nocent. *Animi pathemata* ſint moderata, prodeſt imprimis *gaudium*, inde enim ſpiritus animales intra cerebrum elati, imaginationes jucundas producunt, nervoſum ſyſtema vegetiùs actuantes, qui illicò ad pectus derivantur, tunc quoque cordis muſculus pleniùs vibratur, ſanguinemque rapidiùs (gaudium) extrudit, & velut flammam clariùs accenſam cum vigore per totum corpus diffundit. Nocent verò maximè, teſtibus *Helmontio & Sylvio*, noſtraque frequenti obſervatione, metus atque triſtitia, ſpiritus enim animales perturbati in motu ſuo ordinariò ſiſtuntur, qui tamen nunquam debent ſubſiſtere, ſed eſſe in perpetuo motu. In triſtitia enim & metu ſpiritus animales Microcoſmetoris noſtri milites velut conſternati neſciunt quò aufugere debent, eundemque triſtem adfectum per nervorum propaginem è cerebro defluentes cordi communicant, illud conſtringunt, etiam moleſtiæ ſenſum concitant, corde ita conſtricto ſanguis intra cordis ſinus ſtagnat, & in coagulum abit, unde oriuntur lipothymiæ, anxietates cordis hypochondriacis frequentes: Ægri ergò monendi & exhortandi ſunt, ne ſe tradant huic paſſioni, hæ enim ſunt animi paſſiones, quarum curationem fruſtra tentabit Medicus, quivis enim ipſe, qui ſui carnifex & tyrannus eſt, ſui etiam Medicus eſſe poteſt, annotante *Grembs* de ſplen. *morb. l.* 2. *cap.* 1. §. 4. 19. obſerva ergo ſequentem verſiculum:

Atra Melancholico regnat ſi in corpore bilis,
Læta ede, læta bibe, læta age, læta vide.

§. 14. Hactenus de Curatione Diætetica actum eſt, unicum ergo adhuc reſtat, nimirum ut nos ad illam curam accingamus, ubi Medicamenta ex duplici fonte Pharmaceutico & Chirurgico depromuntur, quibus omnibus decenter efficiundis, opus eſt, ut primò *Galenicorum* videamus auxilia huic affectui dicata, qui ad obſtructiones lienis, meſenterii, hepatis, aliorumque ductuum ab atra bile & retorrida factas reſerandas, utuntur *Lenientibus* vel per os aſſumptis, vel in anum infuſis, clyſteribus ſcilicet; per os aſſumenda lenientia ſimplicia ipſis ſunt, caſſia, epithymus, myrobalan. Ind. Tamarindi, ſenn. Alexandr. &c. inter compoſita ſunt ſyr. roſ. lax. violar. ſol. ſyr. de ſenna, de fumar. diacaſſ. c. man. diaprun. laxat. Diacathol. quæ vel cum ſaccharo in forma boli, vel cum decocto aperit. in forma potionis, exhibere ſolent, pro cujus morbiferi humoris ratione & ſerum lact. cum purgantibus propinant, in aliis ſuadent fortiora, quorum formulas ad apertionem in cujuſcunque practici libro invenies copioſas. Clyſteres hoc in affectu parare ſolent ex herbis emollientibus, ſeminibus lini, anethi, fœnugræc. flor. melilot. chamomill. ſi flatus conjunguntur, adiiciunt carminativa, item ol. chamomill. mell. roſ. caſſ. pro clyſt. & pro ſtimulo quid ſalis adiiciunt. Si humor peccans ipſis non videtur plane ejectus, & æger ad vomendum ſit facilis, aſſuetuſque, mitiora emetica ſuadent: primis viis hoc modo elotis & mundificatis, V. S. adminiſtrant, in quo caſu *Galeno* Baſilicæ & Medianæ ſiniſtri brachii, ſectatoribus verò ſalvatellæ inciſio placet; in ſuppreſſis verò menſibus & hæmorrhoidibus ſaphænæ apertionem ſuadent: hæmorrhoides etiam hirudinibus, glandibus & frictionibus provocant. *Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.*

Dein ad humorem melancholicum, qui ipſis ſiccus dicitur, præparandum, humectantia aperientibus & incidentibus ſemper conjungere ſolent. In obſtructione verò ab humore frigido crudo, *Galenus* & alii plerique *Galenicorum* illa medicamenta præferunt, quæ calida, amara, acria, tenuique ſubſtantia pollent, inter ſimplicia horum commendant radices & cortices cappar. tamariſc. filicis, fraxini, Aſari, polypod. qu. folia ſcolopendrii, ceterach, chamæpyth. chamædr. fumar. lingu. cerv. cuſcut. cochlear. beccabung. ſem. geniſt. aniſ. flor. cent. min. Inter compoſita ſyrupum de 2. & 5 radicibus, bizant. de ſcolopend. capill. vener. oxymel. compoſ. trochiſc. de cappar. & mille alia laudant. Si ipſis obſtructio videatur à melancholia aduſta, prædicta humectantia & moderatè refrigerantia præſcribunt, aliaque vi incidendi, attenuandi & aperiendi prædita, qualia ſunt radices borraginis, bugloſſ. cichor. liquiritiæ, folia borraginis, bugloſſ. lupul. viol. cichor. Endiv. Tarax. ſem. 4. frig. maj. Ex compoſitis aquas deſtillatas, decocta, conſervas, electuaria, ex his confecta commendant. Hiſce humoribus ſi flatus ſimul commixti ſunt, diſcutientibus & carminativis utuntur, ut ſunt herb. calaminth. puleg. origan. abſynth. ruth. baccæ lauri, ſem. fœnic. cumin. aniſ. ſpec. dianiſ. variæ confectiones aromaticæ, &c. & hoc modo humores evi-

evictos purgantibus & Emeticis fortioribus è corpore expellere ſatagunt , inter cathartica melanagoga commendantes , ut ſunt Ellebor. lap. armen. oxymel. helleborat. Diaſenna , Confect. Hamech, Extr. hell. nigr. melanag. Q. pil. Tartar. ubi humor pituitoſus exſuperat , phlegmagoga ſuadent , ut ſunt Agarichus , Turbith , pil. de agarico &c. Humorum portione jam maximè expugnata obſtructionem remanentem illi toto conatu expedire conantur repetitis alternatim aperientibus & purgantibus , quem in finem utrique actioni ſimul ut ſatisfaciant , excogitarunt famoſos illos nodulos laxativos , ex præparantibus & purgantibus concinnatos, vinoque albo infuſos. Tandem ad partes roborandas, corroborantia & confortantia medicamenta præſcribunt , ſequentiaque aliis palmam præripere dicunt , ſpec. arom. roſ. diacurcum. dialacc. diamarg. conſervam borrag. fumar. aneth. cort. citri condit. myrobal. Theriac. Andromach. Mithridatium , confect. Arthemis . Troch. de abſynth. de lacca . Inter Externa laudant cataplaſmata , Epithemata & fomentationes ex jam dictis ſimplicibus & herbis emollientibus parata & concinnata hypochondrio ſiniſtro applicanda . Inunctiones ex ungu. ſplenet. Martiat. ol. de cappar. amygd. am. ol. Nuc. expreſſ. perſic. chamomill. inſtituunt , atque emplaſtra de ammoniaco , de meliloto , diachyl. ut & folia hyoſcyami , aceto & ol. cappar. irrorata imponunt lieni , hepati & ventriculo , ſexcentaque alia applicare ſolent , quæ omnia huc apponere brevitatis ergò non audemus , ad alia ergò properabimus .

Paracelſiſtarum. §. 15. *Paracelſiſtæ* , cùm ſtatuant cum Magiſtro ſuo , oppilationem fieri à Tartaro per coagulationem , Curam ideò inſtituunt per reſolutionem . Tartarus enim coagulatus expelli nequit , niſi redigatur ad priſtinam formam , nempe liquidam , vel etiam vaporoſam . Eſt ergo hic morbus ſalinus , inde & cura per ſalia reſolventia inſtituenda eſt. Sic Tartarus ipſe præſtantiſſimum eſt remedium in purganda omnium humorum immunditie , imprimis ſi in magiſterium redigatur , Authore ipſo *Paracelſo l. 7. Archid* ut & magiſterium Vitrioli , ſic ſpiritus ejuſdem , ſpiritus ſulphuris , nitri , ſalis communis omnes obſtructiones feliciter liberant . Eſſentiæ Mercuriales , acidulæ variæ , Joviales , crocus Martis ritè paratus & multo magis tinctura & oleum ejus maximarum ſunt virium , reliqua videbis inferiùs , cùm noſtris meditationibus vela pandimus .

Helmontii. §. 16. *Helmontius* , (qui fatetur à mortalibus neminem ſe eximere poſſe à malo hoc hypochondriaco) nullum contendit præſtantius eſſe remedium , quàm aquam acidam medicatam , & hic remedia à proprietate juvant , non quia aperiunt , ſed quia ſalium excitatorum vim ſaturant , ut chalybs , cortices Tamariſci , fraxini , cappar. rhabar. Addit quoque ſe per anodynum ſuum , quod poſſidet , facilè hunc morbum curare poſſe , quod hactenus tamen reticuit .

Vvilliſii. §. 17. *Williſius* , quando malum à liene malè affecto aut primariò excitatur , aut plurimum fovetur , & tum rectè hypocondriacum vocatur , ſuadet varia aperientia martialia , Aquas acidulas martiales, quia viſcerum ſordes abſtergunt , & obſtructiones reſerant , magnificat & ſerum lactis , ſi ventriculo congruat , per plures dies copioſè epotum , quod cum Epithymo infuſo hauriri poteſt . Purgantia , vomitoria , ac V.S. pro re nata tentanda jubet , ſed cùm hæc ex Authoris ſcrinio ſuperiùs , ubi egimus de Melancholia Cephalica , abundè pertractaverimus , ad eum locum Lectorem miſſum volumus , ne cramben bis coctam propinemus .

Sylvii. §. 18. *Sylvius* hujus affectus curationem in ſequentibus indicationibus conſtituit . Primò in diætæ vitioſæ emendatione , ſecundò in humorum peccantium alteratione ac correctione , tertiò in eorundem (quoties in totum corrigi nequeunt) artificioſa evacuatione , quartò in deperditorum reparatione . De Diætæ erroribus nunc diximus . Pituitoſum peccantem humorem aciditate & viſciditate optimè corrigi ſtatuit medicamentis ſale lixivioſo refertis , ut ſunt ſalia fixa herbarum , & alcalia , corallia , margaritæ , ocul. canc. limatura ferri &c. humorum enim effervescentia hiſce ritè ſedatur & compeſcitur , quam & compeſcunt creta , N.M.&c. Pituitam quoque viſcidam ac tenacem peccantem incidendam , attenuandāque eſſe ſtatuit Author tam acidis quàm gummoſis . Multis aliis præfert Galbanum , Sagapenum , Ammoniacum , opoponax. Inter acida commendat ſpiritum ſalis , Nitri , Vitrioli , ſulphuris , ipſumque acetum vini deſtillatum , acetum ſquilliticum , eandem pituitam & corrigunt ſeq. quæ hic magis congrua ſunt , Maſtiche , ſuccinum & ex ipſo ſal volatile paratum , ut & ſal volat. C. C. Caſtoreum , Myrrha , Chalybs , Vitriolum Martis . Si verò bilioſus , ut ſæpe fieri ſolet , humor , ratione ſalis ſui lixivioſi , peccet , hoc ſal lixivioſum corrigitur acidis, *oleoſis* commixtis , item per ſpiritus volatiles , quorum ope non parum infringitur ſpiritus ferocia . Correctos ita humores Author educit phlegmagogis , inter quæ laudat colocynthidem , & ex ipſa paratos trochiſcos alhandal dictos , Agaric. Hermodactyl. Turbith. & ipſam aloem , pilulas ex gummi paratas . Ex Chymicis commendat Mercurium dulcem , à nimis corroſivis tamen , ut omnes abſtineant , optimè monet , Antimoniata etiam vario modo præparata multum hic conferre poſſe haud dubitat . Bilis verò ex authoritate Authoris optimè hoc in affectu exſtirpatur per Rhabarbarum , Tamarind. aloem . Ubi verò ſalinæ bilis pars imprimis ſeroſa peccet , tunc & radices Jalapp. atque mechoacanna , item gummi guttæ magnipendit. Bilem quoque per vomitum ope antimonialium expurgari vult , & practicis inculcat junioribus , ut in his lentè feſtinent , ſatiùs enim eſt bis blandiùs ægros ſuos purgare , quàm ſemel violentiùs procedendo ipſis nocere . Inter externa magnificat Emplaſtrum ſuum carminans ſequens ſiniſtro hypochondrio applicatum , quo virum annos quinquaginta natum , & tumorem in ſiniſtro hypochondrio prægrandem , inæqualem , durumque brachium æquantem , ac ſiniſtrorſum ſecundùm frequentiſſimum coli ſitum protenſum , atque lieni ab aliis Medicis adſcriptum , habentem , unà cum aliis hypochondriacæ affectionis ſymptomatibus feliciter reſtituit . Pituitæ quoque viſcidæ ſolvendæ , quin & flatibus ex ipſa ortis diſcutiendis conducent apprimè unguenta , Martiatum & althææ compoſitum , additis oleis chamomill. lil. alb. laurino , philoſophor. &c.

Emplaſtrum carminans *Sylvii* eſt ſequens :

♃. Gumm. Galban.
Bdellii,
Ammoniac. ana ʒ ß.
Thur. maſcul.
Myrrh. rub. ana ʒ ij.
Opii Thebaic. ʒ j.
Diſſolv. iu Acet. ſquill. iterumque inſpiſſatis adde
Ceræ citrin.
Colophon. ana ʒ iij.
Balſam. Peruvian.
Ol. Philoſoph. ana ʒ j.
Terræ ʒ ß.
Carvi deſtill. ℈ ß.
Tereb. Ven. c. ſ. q. f. l. a.
Emplaſtrum.

Et quia mentionem pilularum de Gummi Authoris fecimus , has hic addere lubet .

♃. Gumm. Galban. aceto ſquill. ppt. ℈ ij.
Vitriol. Martis ad albedinem igne blando lentè calcinati ,
Maſtich. el. ana ℈ j.
Caſtor. opt.
Myrrh. rub. ana gr. xv.
Croci or. ℈ ß.
Troch. albandal. ʒ j.
Reſin. Jalapp.

Seam-

Scammonii ana ℈ j.
Ol. cort. citri gutt. vj. M. f. pilulæ, num. 50.
3. uſque ad 5. pro doſi.

Quòd ſi malum à ſucci pancreatici auſteritate oritur, exhibet ſæpius ſpiritum ſalis Armoniac. utpote in auſteritate corrigenda multiplici uſu comprobatum remedium, & quidem ad guttas 5. vel 6. pluresque in vino aut potiùs in conveniente mixtura datum, laudat & in hunc finem Tincturam caſtorei, aliaque, de quibus ipſum videas Authorem, ſi plura expetis, nobis enim non omnia, ſed præſtantiora duntaxat, curioſis libet propinare.

Carteſianorum.

§. 19. *Carteſiani* corpus leniter ad purgationem præparandum eſſe ſtatuunt, in quem finem ſuadent apozemata ex corticibus tamariſci & capparum, ex herbis chamæd. & chamæpyth. cui addunt helleb. nigr. ſi ſal peccet, uſurpant acida volatilia, herbas antiſcorbut. & præcipuè Tartarum ſulphuratum. Prodeſt & juxta eos Gummi Ammoniacum, ſi ei parum Mercurii dulcis addatur, purgans ex extract. lapid. lazuli, adjecto helleb. nigr. parant, quoniam verò acidum ut plurimum hoc in morbo peccare aſſerunt, ea laudant quæ acidum infringunt, ut ſunt ſalia ſudorifera ex herbis, ocul. Canc. Martialia, Margaritæ, Antimonium Diaphoreticum, ſal tartari, & plura alia, inde ſuperiùs, ubi de melancholia cephalica egimus, imprimis verò acidi domitorem Mercurium dulcem dicunt.

Noſtra medendi methodus.

§. 20. Nunc ad noſtrum accedamus penſum. Ex omnibus, quæ hactenus congeſſimus, abunde conſtare videtur, primariam hoc in affectu indicationem curativam eam eſſe, quæ ſanguinis, in quo conſiſtit tota ſpirituum noſtrorum regeneratio, confortationem indicat, quo facto ſpiritus animales eum ſervare poſſint ordinem, qui & totius noſtræ machinæ & ſingularum partium œconomiæ competit. Cùm verò ſpirituum inordinationes eorundem ἀταξία mora longiore humores vitiaverint, opus eſt eoſdem jam corruptos & depravatos & V. S. & purgatione priùs imminuere, antequam ad ſanguinis corroborationem nos conferamus, quem ſcopum vix aliquando aſſequi poterimus, quamdiù fæculenta humorum colluvies cum aciditate ſe mediam, quaſi obicem, interpoſuerit: ſolemus tamen ſemper purgantibus per 3. vel plures dies abſorbentia præmittere, ſic enim corriguntur humores vitioſi, & acidum illud ſylveſtre abſorbetur & emendatur, ex. gr.

♃. *Croc. mart. aperit. ʒ ij.*
Tartar. chalyb. ʒ ß.
Fæcul. aronis ʒ ij.
Ocul. canc. ʒ j.
Antimon. diaphoret. ℈ ij.
M. f. pulv. in 6. partes æq. divid.

Vel

♃. *Croc. mart. aperit. c. ſal. ʒ vj.*
Pulv. cachect. Querc. ʒ ij.
Sal ammoniac. gr. vj.
M. Dividatur in 8. part. æq.
Vel ſalis noſtri hypochondriaci gr. xx. dentur in ſextuplo.

Abſque vomitoriis vix aliquid boni præſtari poſſe mihi penitùs perſuadeo, imprimis in robuſtioribus.

Poſt hæc purgantia ſimpliciora exhibemus feliciſſimo cum ſucceſſu, & quæ ſæpe in parva doſi plus præſtant, quàm omiſſis abſorbentibus in maxima: ex. gr.

♃. *Pulv. Gialapp. ℈ j.*
Sal. abſynth. gr. v.
Antimon. diaphoret. gr. iij.
M. f. pulvis ſubtiliſſ.

Vel

♃. *M. P. Cochiar. vel Tartarear. ana ʒ ß. ad ℈ ij.*
Caſtor. pulv. gr. ij.
Balſam. Peruv. gtt. 10 f. pilulæ num. 4. 5. 7
repetantur hæ per tria manè.

Vel

♃. *Gumm. Ammoniac. ℈ j.*
Mercur. dulc. ℈ ß.

M. f. pilulæ num. 15.

Laudantur pilulæ de Ammoniaco Q. Hartmanni & de Gummi Sylvii.

Vel ſi cui nodulus placet, ſequenti uti poteſt.

♃. *Rad. 5. aperient. Filicis ana ʒ iij.*
Herb. cuſcut. Eupator. Lingu. cerv. Fumar. ana M. j.
Flor. geniſt.
Bellid. ana p. iij.
Rhabarb. opt. ℥ ß.
Rad. polypod.
Eſulæ ppt. ana ʒ iij.
Fol. ſenn. ſ. ſt. ℥ j.
Zedoar. Galang.
Cort. aurant.
Cappar. ana ʒ ij.
Sem. aniſ. ʒ j ß.
Tartar. crud. ℥ ß.
Dentur inciſa ad nodulum pro menſura vini.

Convenit & notiſſima illa potio ex fol. ſenn. Rhabarb. Crem. Tart. in aq. font. coct. Optimè & hic uſurpantur extracta catholica addito ſpecifico. Pro delicatioribus quandoque prodeſt decoctum Tamarindor. vel Electuarium noſtrum lenitivum ſequens.

♃. *Pulp. paſſul.*
Tamarind. ana ℥ ij.
Cryſtall. Tartar. ʒ iij.
Reſin. Jalapp. ℈ j.
M. f. Elect. c. ſyr. de cichor. c. Rhab. q. ſ. pro aliquot vicibus.

Vel decocto paſſulat. cum fol. ſenn. & crem. tartar. in hypochondriacis plus effectus præſtabis, quàm fortioribus purgantibus. Ubi vero ſumma viſciditas eſt, dedi in melancholia cum effectu ſeq. potionem.

♃. *Extr. Diacarth. ℈ ij.*
Diacolocynth. ℈ ß.
Aq. Tarax. ℥ ij ß.
Cinnam. ℥ ß.
M.

Unde materiam inſtar ſpermatis ranarum dejecerunt & meliùs ſe habuere.

Conducunt quoque in robuſtis ſcilicet ſubjectis *vomitoria* blanda & non adeò fortia, ne ſpiritus aliàs debiles & exploſivos irritemus, & planè eiiciamus, frequenter enim repetita purgantia in corporibus imbecillibus (in ætatibus tenellis) plurimùm officiunt, Clyſteres etiam inſignis uſus ſunt ex croco Metallorum vel cum nitro antimoniato vel ſimili ſale lixivo vel urina ſaltem acuato parati, in flatibus maximè proficui. Nonnunquam verò dolores atrociſſimi, vomitiones & diarrhœæ enormes ita effereſcunt, ut fortificandi ſanguinis intentioni non poſſit ſatisfieri; quandoque ab affectis conſopiendis (neglecta per tempus cauſa) curationis telum ordiendum, ut ſpiritus, quorum craſis infirmior morbi cauſa eſt, rectificentur & paululum ſopiantur, quod optimè præſtat medicamentum aliquod anodynum, & permulta alia, quæ fœtoris exhalatione repellendis ſpiritibus turbas molientibus & in loco ſuo ordinariò retinendis apta nata ſunt, quæ vulgò hyſterica indigitantur, poſſunt ergo hæc cum anodynis commiſceri.

♃. *Theriac. cœl. gr. v.*
Extr. caſtor. Rutæ ana gr. vj.
Sal. ſuccin. volat. gr. iij.
F. pilulæ pondere gr. j.
Sumantur ſingulis noctib. 5. vel 7.

Theriac. Andromachi, ſi crebrò diuque uſurpetur, excellens eſt in hoc morbo remedium. Sanguinis verò & ſpirituum dyſcraſiam corrigunt, eorum ἀταξίαν emendant, & ſpiritus in priſtinum faciunt influere locum, Regeſque recreant præ omnibus medicamenta martialia vel chalybeata; Chalybem enim Hypochondriaci mali alexipharmacum & antidotum eſſe omnes teſtantur Practici, mihi enim ſolenne eſt, ægrotis meis per menſem & ultra, præmiſſa tamen pro re nata catharſi, remedium aliquod martiale exhibere, quo non aliud certiùs hic votis reſpondet, etenim

maſſæ ſanguineæ jam effœtæ & langueſcenti, volatile quoddam fermentum, ceu calcaria ſubdit, à quo iterum ſpiritus animales reſtaurantur & quaſi eriguntur antea ſopiti & emortui, ac pondere ſuo preſſi, quod in puellis cachecticis obſervare licuit, quæ ſi aſſumant chalybeata ſtatim pulſum nanciſcuntur celeriorem, faciem rubicundam & vividam, & ſoleo commodiſſimè propinare chalybem in ſubſtantia, utor & illa terra, quæ reperitur circa mineram martis, cùm participet de marte, quæ poteſt in marmore lævigari cum appropriatis aquis, & tum certè eſt medicamen excellens. Item conducunt vina martialia, in quibus chalybs extinguitur, quorum uſum ſemper exoptatum reperimus, inde etiam aquam ferratam, in qua extingui ſolet ferrum, iis, quibus res eſt anguſta domi, commendamus. In delicatulis ſubſtitui poteſt ſyrupus chalybeatus, qui è chalybis limatura in vino frigido infuſa, uſque dum vinum ſufficienter imprægnatum fuerit, parari debet, liquori colato addi poteſt ſacchar. q. ſ. & coq. ad ſyrupi conſiſtentiam, martialibus autem purgans aliquod ſtatis intervallis interponi debet: omnibus enim viribus annitendum eſt, ut ſpiritus in ordinem redigantur, atque eorum ſyſtema redintegretur firmeturque, acidumque abſorbeatur, quod & chalybis ope intra 8. dies obtineri poteſt; ſit formula:

♃. *Limat. chalyb. gr. x. cum ſ. q. ſucci abſynth. inſpiſſat. f. pilulæ num. ij.*

Sumat patiens manè, & hora pomeridiana quarta, ſi verò prandium ſumat hora duodecima, tunc ſumat quinta.

♃. *Mineræ Martis* ℈ j.

D. pro 30. diebus, ſuperbibendo hauſtum vini abſynthitis, vel aq. bryoniæ compoſ. 3. cochlear.

Conducunt quoque eſſentia martis aperit. Spirit. mart. dulc. imprimis hic præ aliis proſunt illæ acidulæ, quæ plus de marte participant, hæ enim ſunt præſtantiores, ſed ſi jam viſcera ſunt læſa, abſtinendum judico ab his aliiſque, quæ acidulæ tamen non in tanta copia, prout hactenus permiſerunt practici, manè jejuno ſtomacho ſunt ità frigidè hauriendæ, cùm ventriculus nimia aqua mole ità extendatur, ut fibræ ſtomachum conſtituentes vix in ordinarium ſtatum iterum redigi queant, calidè ergò bibendæ ſunt & in moderata quantitate. Embſenſes calidæ frigidis præferendæ ſunt. Circa chalybeatorum uſum notandum adhuc eſt, an excrementa tingantur vel non. Motus quoque imperandus eſt, quo feliciùs occurrens acidum abſorbeatur & ſpiritus torpidi excitentur, imprimis ſi in forma ſicca ſive ſolida fuerint exhibita martialia. Eſſentia Hypochondriaca ſequens etiam præſtat egregium effectum.

♃. *Limat. Martis ſubtiliſſ.*
Terr. Martial. ana ℥ j.
Croci Martis ſolubilis ℥ ß.

Affunde vini Rhenani circiter ℔ j ß. ſtent in loco frigido in digeſtione per octiduum, agitentur quotidie aliquoties, in colatura infunde.

Sal. ſtomachal. Mynſ.
Abſynth. cryſtall. ana ʒ ß.
Fæcul. bryon.
Aronis ana ʒ j.
Troch. de cappar. ℥ ß.
Croci,
Caſtor. ana ℈ j.
Mixta digerantur in MB. per triduum.

Poſteà colentur, colatura ad medietatem per deſtillationem abſtrahatur, reſiduum ſervetur ad uſum, doſis eſt à guttis xx. ad ʒ j.

Sequens Tinctura mart. aurea hanc ſuperat colore jucundo & viribus, quæ ſequenti modo paratur:

♃. *Croc. mart. cum duplo ſal ammoniaci per cucurbit. ſublimat. q. v. cum ſpirit. vini extrah. q. ſ.*

Doſis gtt. xxx. in vino Rhenano vel alio convenienti. Pulvis quoque ſive crocus per ſe à gr. 2. ad 3. 4. vel 5. exhiberi poteſt, Hypochondriacis mirum ſolamen: vel dentur Tincturæ hyper. croci, aliquando cum anodyn. maritat.

Si hac in affectione imprimis ventriculus afficitur, conveniunt Elix. propr. Par. abſque acido paratum, item pulv. ſtomachalis Q. Mynſ. diaſpoliticu Galeni in malo hypochondriaco cum cruditate ventriculi, arcanum dicitur, quo plurimi hypochondriaci ad extremã maciem perducti, feliciter curati fuere, teſte Bartoletto. Conveniunt & in noſtro affectu varia alcalina, volatilia, ſpirituoſa, reſolventia, diuretica, diaphoretica, abſorbentia &c. principaliora ſunt Tinctura Tartari, Tinctura Tartari Antimoniata, Tinct. Vitr. Mart. Zvvelferi; Celeber. Vvedelius optimè ex Helmontio commendat decoctum vel infuſum oculorum cancri cum vino factum, qui hoc plurimorum morborum dicit remedium eſſe, imprimis hypochondriacorum & nephriticorum, ipſius tamen pulvis abſorbens plus præſtat: laudatur & Tinctur. mart. abſynthiaca *Wedelii*; vel eſſentia aurea antihypochondriaca ſequens, nempe cum ſpir. vini cum ammoniaco acuato extrahatur è terra foliata tartar. eſſentia, hæc dein mixtura limaturæ mart. affuſa dat eſſentiam mart. optimam in omnibus morbis chronicis ſpecificum remedium; ſic & eſſentia Hypochondriaca noſtra Caſſellan. elegans eſt remedium hoc in malo, vel ſequens *BonteKoe*.

♃. *Antimon. diaphoret. cum Nitro* ʒ j ß.
Ocul. canc. ʒ j.
Corall. ʒ ß.
Nitri fix. ℈ ij. *M.*

Et detur ad ℈ ß. aliquoties in ſeptimana, manè, meridie & veſperi, addito ſi opus grano uno vel altero opii. Si quis conſervam exoptat, ſequens proderit:

♃. *Conſerv. fl. cichor.*
Meliſſ.
Fumar. ana ℥ j.
Pulv. cachect. Q.
Ebor. ſine ign. ppt. ana ʒ j.
Croc. mart. aperit.
Spec. diarrhod. Abb. ana ℈ ij.
Confect. AlKerm. ʒ j.
Syr. chalybeat. q. ſ. f. elect.

De quo capiat æger quantitatem N. M. matutino & veſpertino tempore Vel

♃. *Elixir. propr. Sennert. c. ſucc.* ʒ ij.
Spirit. aperit. Penot. ʒ ij.
M. D. doſis 30. 50. gutt.

Item ♃. *Eſſent. fumar. compoſ:*
Mart. liquid. ana ʒ ß.
M. detur: doſis à ℈ j. *ad* ʒ j.

Conferunt & hic ſaturnina aliaque abſorbentia, quatenus acidum minùs ſymbolizans abſorbent, ut ſic ſpiritus quieti conſerventur, ut ſaccharum ſaturni & ex eo parata Tinctura Antiphthiſica. Volatilia ſpirituoſa & hic aliquando conveniunt, quando ſcilicet ſpiritus planè exorbitant, qui per hæc in ordinem priſtinum rediguntur, in quem finem magnificamus ſpiritus acidos volatiles, ut ſunt Mixt. ſimpl. Tinctura bezoart. D. Mich. vel ſalia volatilia, ex. gr. ſuccini, C. C. lumbric. ſangu. cerv. hum. ex gumm. quoque acidis volatilibus parati, v. g. Ammoniac. galban. opopanac. ſuccin.

♃. *Spir. Ammoniac. c. ſpirit. cochlear. pardetur ad 30. guttas: vel Elix. aper. Claud.*

Vina quoque Hiſpanica aromaticis rad. Angel. Zedoariæ, abſynth cent. min. cort. aurant. aliiſque corroborantibus medicata, ſi ad aliquot cochlearia ter vel quater in die aſſumantur, modo æger non ſit nimis bilioſi temperamenti. Sydenham in hypochondriaca hac paſſione maximis laudibus effert corticem Peruvianum, ad ʒ ß. manè & ſerò ad ſeptimanas aliquot deglutitam commendat, cujus vires in ſanguine & ſpiritibus confortandis & invigorandis mirandas deprehendit; idem Author & lactis curam cum ſummo emolumento præſcribere ſolet, ſpiritus enim ejus uſu corroborantur & invigorantur. Omnia etiam conveniunt fœtida illa medicamenta Hyſterica vulgò dicta, quæ odore gravi & fœtido, exorbitantes

tantes ſpiritus tanquam deſertores in proprias ſtationes remandant, & Reges roborant & recreant, quæ poſſunt & intus ſumi; & extus naribus admoveri vel abdomini applicari; notiſſima ſunt caſtoreum, galbanum, aſſa fœtida, ſpiritus ſalis Armoniaci, C.C. urinæ & mille alia, quæ tetrum odorem ac ingratum ſpirant: poteſt & hoc in caſu crocus mart. miſceri cum fæcula bryoniæ. Quòd ſi concitetur dolor aliquis intolerabilis in quacunque demum parte, aut vomitiones enormes aut diarrhœæ, tunc ad opiata tanquam ad ſacram anchoram fugiendum eſt, ſed tamen, ſi poteſt fieri, ſemper catharticum quoddam præmittendum eſt, antequam ad opiatorum uſum accedamus, ne operatio illorum ſufflaminetur ob ſanguinis & humorum nonnunquam aggeſtam copiam. Et diu dein uſui laudani vel alius opiati inſiſtere debemus, ridiculum enim eſt & anile quorundam ſomnium laudani vel opiatorum uſum ſive cerebro, ſive nervis, ſive facultatibus animalibus immediatè nocere. Debemus tamen ante opiatorum uſum clyſterem, vel, ceu diximus, purgantia præmittere. Si cui clyſter placet, ſequens iniici poteſt uſu diutino mihi comprobatus.

℞. *Herb. fumar.*
Cuſcut.
Malv.
Fl. chamomill. Rom.
Cent. min. ana M j.
Cordial. ana p. ij.
Rad. filicis,
Polypod. ana ℥ j.
Sem. Cumini,
Carvi ana ℥ jß.
Coq. in ſ.q. ſeri lactis, in colat. ℔ j.
diſſolve
Elect. diacathol. ℥ jß.
De bacc. lauri ℥ ij.
Nitri c. Antimon. fixat. ℈ ij.
Vitell. ov. num j. f. Clyſma.
Vel
℞. *Decoct. flor. & fruct. aperit. ana ℔ j. in quibus diſſolv. confect. Hamech ℥ j.*
Sal. c. antimon. fix. ʒ j.
Ol. lauri deſtill. gt. v.
M. f. Clyſter.

Si etiam ſtomachus per ructus debilis percipitur, conveniunt ſtomachica:

℞. *Pulv. ſtomach. Q. ʒ iij.*
Fæcul. aron. ʒ ij.
Sal. ſtomachal. Mynſ. ʒ j. M.
Vel
℞. *Eſſent. Menth. ʒ iij.*
Spir. Maſtich. ʒ ij.
Vitrioli mart. ʒ j. M.
Doſis 20. 30. guttæ.
Vel
℞. *Aq. Menth.*
Roriſmar. aut major. ana ℥ ij.
Carminat. Syl. aut vit. Matth. ʒ ij.
Ocul. cancr. ppt.
Antimon. diaphoret. ana ℈ j.
Spir. ſal. ammoniaci gt. xv.
Laudan. opiat. gr. ij.
Ol. cujuſvis aromat. gt. vj.
Syr. de mentha ℥ j. M.

Si flatus urgent, carminativa addenda ſunt. Si in hypochondriacis ſupervenerit ſyncope & cordis palpitatio, utere pulvere abſorbente *Wedelii* ex vitriolo mart. antimon. diaphor. parat. Vel ſeq.

℞. *Vitriol. Martis gr. vj.*
Conch. ppt.
Lap. cancr. ppt.
Corall. rubr. ppt.
Antimon. diaphoret.
Cinnab. nat. ana ℈ ß.
Laudan. opiat. gr. j. M. f. pulvis.

dividendus in 6. partes æq. Poteſt hic pulvis exhiberi ſingulis horis pro circumſtantiarum ratione cum aqua cinnamomi, meliſſ. &c. aliiſque ſpirituoſis. Pro ditioribus addere poſſumus Margaritas aliaque pretioſa. Magnifacimus etiam, ubi ſcilicet affectus eſt merè convulſivus, Arcanum noſtrum *ſolare*, quod paratur ex cinnabari nativa, Mercurio dulci, & Auro, quod nobis eſt arcanum illuſtre, nam nil præſtantius Mercurio dulci bene præparato, aliaque antiſpaſmodica. Extra paroxyſmum conſtitutos ægros ad acidulas mittere poſſumus, & quidem ferratas, præ aliis conducent *Pyremontanæ*, *Swalbacenſes*, & etiam hac in noſtra vicinia *Wildungenſes*. Si de Vitriolo Martis in acidulas naturales iniiciatur, majorem acquirunt efficaciam, & in minori doſi proſunt, ut etiam id præſtat Clyſſus in Schrœdero. Hoc quoque in malo commendamus calidum fontem *Embſenſem*, etiam de Vitriolo Martis participantem, & pro re nata balnea illa naturalia, quibus hac in parte in diverſis Regionibus humanæ infirmitati ſatis proſpexit Deus T.O.M. Pater omnium bonorum.

Externè conveniunt Emplaſtrum Cratonis ſtomachale, Empl. de cicuta, Carminans Sylv. Wedelius ſequens commendat.

℞. *Empl. de cicuta,*
De hyoſcyam.
Magnet. A.S. ana q.v.
C. oleo carminat. malaxetur.
Quod imponatur regioni lienari.

Item ſequens linimentum vulgò ſpleneticum dictum:

℞. *Ungu. de cicut. Hildan. Aq. meliſſ. lot. ℥ vj.*
Ol. aranear.
Naſturt. aq.
Palm. ana ℥ jß.
Confect. alKerm in c. ℈ j.
M. f. unguentum ſpleneticum.

Epithema ex ſale armoniaci in Aq. ſplenet. ſolut. cum linteis ſiniſtro hypochondrio ſæpius cum ſucceſſu applicatum vidi, nuper verò fœminæ applicui, cui maximas turbas ciebam. Vulgus laudat ol. cappar. chamomill. aneth. aliaque carminativa. Conducunt & ſæpe ſacculi variis herbis nervinis, emollientibus, diſcutientibus & carminativis repleti & in aqua ferraria cocti & applicati.

In ſpecie hoc in caſu laudatur hæmorrhoidum apertio, à qua ſola multi ab hoc malo convaluere.

CAPUT XII.

DE SCORBUTO.

§. I.

QUia *Scorbutus* Germana ſoror eſt affectionis hypochondriacæ, illum immediatè annectere placet. Scorbutus autem novum nomen eſt, à ſeptentrionalibus populis Danis, quibus ceu novus olim innotuit, impoſitum, & quidem à præcipuis ſymptomatibus. Nam Danicè *Scharbuck* indicat oris eroſionem & ventris torſionem, inde & *Foreſto* placet Gingibrachium appellare, cùm & brachia interdum afficiat, ab aliis & dicitur gingipedium, quod gingivas & pedes infeſtet, *Scelotyrbe* à cruciatu crurum ita vocatur, ab oris vitio vocatur & στομακακη, Marcello *Oſcedo*: Affectus hic multis maritimis regionibus verſùs ſeptentrionem ſitis, Daniæ, Hollandiæ, Seelandiæ, Friſiæ, &c. eſt familiaris & endemius, ut vix aliquis inveniatur, qui non ab incunabulis inevitabili hoc vexetur affectu, ob aeris & victus rationem, parvi quoque ab incolis adeò penditur, ut rarò Medicis curandum committatur, licèt horribile & contagioſum malum ſit.

quod per fœtidi halitus tranſmiſſionem per oſcula mutua & poculorum commercia communicari poteſt. Atque hinc etiam eſt, quòd affectus huc ſeſe extendit, ob victus incongrui rationem, cùm popolus noſter, &c. delectatur ſaccharatis, aliiſque diverſis cibis una vice aſſumptis & quod ad oras noſtras ſerpit, multiſque morbis ſeſe aliena tectus larva conjungit, ita ut Medici experientiſſimi, nullum ferè aggrediantur morbum curandum, quin ſimul reliquis Medicamentis antiſcorbutica admiſcere ſoleant: Veteribus etiam hic morbus (vel ſaltem aliqua ejus ſpecies) notiſſimus fuit, quem accuratè deſcribit *Hippocrates* his verbis; In hoc (inquit) morbo accidit, ut ex ore male oleat, à dentibus etiam gingivæ diſcedant, & à naribus ſanguis profluat, aliquando ex cruribus ulcera pullulant, & alia ſaneſcunt, alia emergunt, & cutis extenuata nigreſcat. Hic ergo affectus deſcribi poteſt,

Deſcriptio. quòd ſit *Dyſcraſia ſanguinis aliorumque ſuccorum ab acido acri dependens & omnibus noſtris regionibus negotium faceſſens, inde quoque varia variarum partium ſymptomata introducens*. Et ferè nemo hominum lautè viventium ab hoc morbo planè immunis vivit, ſi nempe quævis dyſcraſia ſanguinis ſcorbutus vocitetur, prout *Beatus D. BonteKoe* non abſque ratione omnes ferè morbos *Scorbuti* nomine comprehendit: cùm omnes cauſam in ſanguine agnoſcant variè alterato, ut plurimùm quoad texturam vel compoſitionem vitiato, hinc craſſo crudo vel ſibi non cohærente ubique, ſicque ſuis canaliculis minimis diverſis & variis in viſceribus haud reſpondente, innumeriſque obſtructionibus mox hic, mox alibi partes moleſtante, ſicque ſenſim etiam generali circulationi obices ponente, & à motu ſuo libero retardante, vel planè reſtinguente & auferente: ſtagnante namque ſanguine, & ejus motu, in uno vel altero vaſe, impedito, omnia inde emergentia, tam ſanitas quàm vita; prò magis particulari vel generali ſtagnatione, ſubſiſtunt. Ratione modi generationis alius eſt hæreditarius, qui à parentibus, qui iiſdem fuere obnoxii ſymptomatibus, cum ſemine & ſanguine in liberos propagatus eſt, unde *Fernel.* ait lib. 1. p. cap. 11. Senes & valetudinarii imbecilles, Nephritici & Epileptici filios vitioſa conſtitutione gignunt, qua tandem in morbos ſimiles, hæreditarios idcirco nuncupatos, incurrant, ut parentibus liberi ſuccedant non minùs morborum quàm poſſeſſionum hæredes. Placet nobis differentia illa, quàm Practici faciunt inter ſcorbutum calidum & frigidum. In frigido humores omnes ſibi cohærentes, craſſi & coagulati exiſtunt, quia ſubtilis æther haud liberè ubique eos pervadit, & velociori motu haud maſſam commovet & rotat, frigus magis percipitur ob ſubtilium partium depreſſionem. In calido plures particulæ nexu ſolutæ tumultuantur liberiùs, calor magis ſentitur & dignoſcitur. Hæc ſcorbuti ſpecies & diſtinguitur ab illa diverſis phænomenis, nempe hæmorrhagiis crebrioribus, diarrhœis ac dyſenteriis, veloci ira, phlogoſi, ubi è contrà in illa omnia frigent, & languent, vel tument &c. ob maſſam circulantem ubique æqualiter rigidam & craſſam lentamque.

Alius *adventitius* dici meretur, qui accidit ſanguinis aliorumque ſuccorum vitio, propriaque vivendi ratione contractus.

Alius dici poteſt *primigenius*, qui nullum alium affectum ſecutus eſt; alius ὑςερογενὴς, affectioni hypochondriacæ, febribus intermittentibus & continuis aliiſque affectibus ſuccedaneus.

Ratione temporis & durationis, alius eſt recens, & facilè cedens, alius inveteratus & difficulter cedens.

Ratione cauſarum, alius ab externis cauſis improbabili vivendi ratione, aere corrupto, aut miaſmate ſcorbutico productus, alius ab internis cauſis contractus. Denique ratione *periodi*, alius certo tempore recurrit, Verno præſertim & Autumnali, alius quaſi ſuis ſtipatus ſymptomatibus per totum vitæ curriculum miſeros comitatur, ſed diutiùs hiſce nos non detineamus, ſed ad alia pergamus.

§. 2. Veteres viſcera ferè omnia, imprimis tamen *lienem* pro ſede hujus affectus accuſant, lien enim obſtructus, ſuo depurandi ſanguinis munere deſungi, craſſioreſque ac fæculentiores chyli partes hepatis ſanguificationi obfuturas, nec non aquoſos & ſeroſos humores ſuperabundantes attrahere, perque loca idonea excrementa expellere nequit, unde hanc lernam malorum veteres deducunt. Obſtructiones etiam venarum vel *portæ* vel meſenterii & totius venoſi generis culpant, & in his locis materiam ſcorbuticam latere anxiè contendunt. Nos tamen ſepoſitis aliorum ſententiis perverſis, ſubjectum hujus morbi dicimus principale maſſam ſanguineam, quæ ex innumeris conſtat particulis, inſunt enim illi ad mentem *Hippocr.* particulæ amaræ, acidæ, ſalſæ, auſteræ, & ſexcentæ aliæ, quæ tamen, quamdiu in unum conſpirant motum, & exactiſſimè ſibi invicem ſunt mixtæ, tamdiu corpus noſtrum dicitur ſanum, ex ſanguine enim ſpiritus noſtri animales reſtaurantur, & ſic motus principium conſervatur, quamprimum verò una pars præ altera dominatur, tunc excitatur magna ſpirituum perturbatio, unde innumera exiſtunt mala; reliquos tamen ſuccos in corpore exiſtentes, ut plurimum à ſanguinea maſſa oriundos non excludere libet. Pars affecta.

§. 3. Variis ſtipatur ſymptomatibus hic affectus & ſub varia incedit larva & ſignis, quorum alia in his, alia verò in aliis obſervantur: Neque enim omnia in omnes indifferenter cadunt. In ſuprema Palladis ſede deprehenduntur præcipuè capitis dolor, vertigines crebrò corripientes, inque Epilepſiam aut Apoplexiam rarò deſinentes, paralyſis nunc crura, nunc totum alterutrius lateris occupat, vitioſus eſt faciei color cum ipſius phlogoſi & intumeſcentia cum variis puſtulis hinc inde erumpentibus, aliquando ſine iis; ſic novimus exemplum in milite, qui ſcorbutico vexabatur tumore modò in facie, modò in brachio, modò in uno latere, modò in altero exiſtente & quaſi volante de una in aliam partem, abſque dolore quidem ſed cum ſenſu formicationis, calore, prurituque; dentium deprehenditur ſæpius nigredo, vacillatio, caſus, ab acredine lymphæ, oris graveolentia à gingivarum putredine, catarrhus à vitio lymphæ, & ranciditate humorum circulantium oritur dolor, gingivarum vitioſa conſtitutio, quæ modò flaveſcunt, modò rubent, modò tument, modò pruriunt, & ſi leviter contrectantur, ſanguinem ſtillant ichoroſum, tandemque exeduntur; laſſitudo eſt à lympha inclinante ad reſtagnationem. Comitantur etiam hunc affectum oris fœtor, ſalivationes & ſputationes aſſiduæ, accedunt & motus convulſivi, modò univerſales, modò particulares, cum rigida membrorum contractione, quæ interdum ita invaleſcit, ut ægrorum articuli quaſi in orbem incurventur. Laborant ſæpius linguæ paralyſi, ut loqui neſciant, adſunt aliis vigiliæ continuæ, aliis ſomnolentia, varii quoque alii affectus cerebri etiam graviores, qua de re pluribus conſule *Vvilliſ. in aureo tractatu de Morbis ſcorbuticis*. In Thorace occurrunt ſequentia, reſpiratio difficilis abſque ſtertore & ſibilo, cordis palpitatio, tuſſis, diſpoſitio ad phthiſin, hæmoptiſis, Leipothymiæ &c. In Infimo ventre, abdomine ſcilicet, percipiuntur ventriculi ſubverſiones, anorexiæ, nauſeæ, alvi nimiæ dejectiones & aliquando conſtipationes, intumeſcentia hypochondriorum, ob obſtructionem pororum intùs foras ſpectantium, dolor inteſtinorum totiuſque abdominis lancinans, tenſivus & quaſi ruptorius [unde fortaſſe nomen ab Hollandicis accepit *Die ScurrbunK*) imò hi dolores ſunt adeò aliquando immanes, ut peritonæum diſrumpi videatur, quod & diſruptum obſervavi, ut adeò affectus hic tyrannidem ſuam in toto corpore exerceat. Adſunt etiam maculæ nunc rubræ, nunc lividæ, Diagnoſis.

vidæ, nunc ad nigredinem vergentes, quæ tandem deſinunt in ulcera ſordida, quæ ſæpius circa genitalia exoriuntur, ut luem veneream dixeris; (ſcorbutus tamen etiam poteſt eſſe ſine maculis;) adeſt ſimul omnium membrorum gravitas & torpor, aliquando accidunt omnium artuum dolores lancinantes, ac vagi arthritidem ſimulantes, accedit nonnunquam macies & contabeſcentia carnium, aliis ſtupor & formicatio muſculorum, interdum contracturæ. Urina ſæpe tenuis, pallida aut vinoſa, aut citrina, ſed cum arenulis partim vitro adhærentibus, partim ſuperficiei innatantibus, partim per ſubſtantiam liquoris diffuſis. In urina ſæpe volatile ſupernatat, ut etiam ſublimetur interdum. Quidam dicunt eſſe pinguedinem, ſed falsò. Aliquando urina rubra ſed ſine calore febrili eſt à copia ſalium, non ex turbata ſanguinis mixtione. Et quis omnia recenſebit? hæc etiam non in omni ſubjecto reperiuntur, nunc enim plura, nunc pauciora exiſtunt è narratis phœnomenis, quæ ſymptomata omnia, qui accuratè, & ut decet, conſiderat, videbit totam maſſam ſanguineam ferè corruptam eſſe, & ſimul laborare primas corporis regiones, de qua re nunc ubi de cauſa hujus affectus acturi ſumus, plura trademus.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 4. Jam ergo ab hac totius morbi imagine ſecundùm vulgatiſſima ejus phænomena depicta proximo loco ejus cauſæ efficientes internæ nunc veniunt penſitandæ, primò igitur videbimus quas cauſas veteres allegarint? Continens cauſa ipſis eſt humor Melancholicus vitioſus, tenax, craſſus, crudus, & pituitoſus peculiari tamen malignitate infeſtus, unde τὸ θεῖον admittunt, quatenus jam actu talis vitioſus humor maſſæ ſanguineæ in venis contentæ permiſtus, inque habitum corporis variaque membra diffuſus, Cachexiæ tam malignæ author exiſtit, à quo humore vitioſo lienem & hepar obſtructa accuſant. Alii alia viſcera & partes, quæ haud debito ſuo defunguntur munere culpant, quæ partes ſibi deſtinatam Chyli portionem, terreſtriorem videlicet craſſiorem, ab Hepate, uti ajunt, attrahere aut ritè conficere, aut tempeſtivè expellere nequeunt, quod dum fit, iſti humores diutiùs quàm par eſt his in locis ſtabulantur, progreſſu temporis corrumpuntur, & ſcorbuticam acquirunt diſpoſitionem, qui poſtea ſeroſo humore diluti, & ad motum faciliores redditi, per venas meſenterii ad hepar, inde per venæ cavæ ramos in omne corpus facilè concedunt, innumeramque pro diverſitate partium, morborum & ſymptomatum ſeriem conſtituunt.

Paracelſiſtarum. §. 5. *Hermetici* è contra ſcorbuti ortum non tam ex melancholico humore, quàm ex impuro tartaro ſero diluto, in quo extremitates ſalium acrium contagioſorum, vitriolatorum, aluminoſorum, gemmeorum, imò & arſenicalium deliteſcunt, ſcrutantur. Per ſalium enim horum coagulationem & retentionem in viſceribus ſpiritus vitæ oppilationes hinc inde generantur, per reſolutionem & ſpiritualium tincturarum impreſſionem dolores, putredines, ulcera ſordida, arthritides, contracturæ, prout ſpiritus in hac vel in illa parte confluunt, uniuntur.

Helmontii. §. 6. *Helmontius* exiſtimat hunc affectum (qui plerumque ut diximus maritima & aquoſa loca inhabitantes invadit, propter ſalinos & vaporoſos ſpiritus, ſtomachi digeſtionem vitiantes) produci propter vitium lienis & ventriculi, lienem enim fermentum acidum continere & ſtomachum propter copiam ſalis fixi munus ſuum non ritè exequi aſſerit, ex ſale enim hoc fixo in primis viis collecto eroſiones & ulcera deducit, vitiata enim prima digeſtione, neceſſariò cruor, hujuſmodi ſalibus fixis inficitur, quo conſpurcato morbus ſe habet inſtar *luis veneræ*.

Vvilliſii. §. 7. *Vvilliſius*, qui integrum de hoc morbo tractatum conſcripſit, ſanè non in velabro venalem, ex quo pauca tantùm hic apponamus: Ille ſanguinis craſin vitiatam in ſcorbuto culpat, qui affectus pituitoſis locis endemius exiſtit, & ſæpe febri diuturnæ aliiſque chronicis morbis malè curatis, item hæmorrhagiis nimiis ſupervenit: Noſter verò quærit miaſma ſcorbuticum vel in maſſa ſanguinea, vel in ſucco nervoſo, vel utriſque, quod probat per inordinatas ſanguinis efferveſcentias, item per maculas, urinam rubicundam & velut lixiviatam; Liquorem verò nervoſum vitium habere probat per ſpaſmos, vertiginem aliaque ſymptomata, hoc in affectu ſemper ferè urgentia; Inde inſtituit comparationem ſanguinis cum vino & quidem cum ſpiritu depreſſo, particulæ enim ſulphureæ, & ſalinæ ſimul combinatæ exaltantur, cùmque hoc in vinis duplici modo fiat, etiam ob ſanguinem pariter affectum duplicem ſcorbuti ſpeciem deducit, & ſanguinem vino rancido hoc in affectu ſimilem eſſe contendit, omnes enim ſpecies ſcorbuti ad hæc duo Capita revocat. 1. Quorum ſanguis miaſmate ſcorbutico infectus, aut præfervidus ſive calidus exiſtit, in quo nempe ſulphur prædominio potitum ſibi ſalem adſciſcit, quapropter iſte rancidior factus inordinatè in vaſis ſuis efferveſcit, atque recrementa aduſta, nempe ſulphuris & ſalis concretiones perpetim à ſe amandat, atque huc illuc diſpergit, quæ quidem exteriùs ſuffuſa maculas, exanthemata, tubercula atque ulcera producunt, interiùs verò depoſita alia plura ſymptomata excitant, vomitus, Cardialgias, diarrhœas, aut dyſenterias doloreſque varios & atrociſſimos. Vel 2. in ſanguine ſcorbutum fovente ſal prædominio potitum ſibimet ſulphur adſciſcit, quapropter ipſe ſanguis non ita fervidus, quin vini penduli inſtar craſſus & mucilaginoſus evadit, pigrè in vaſis circulatur, dum pertranſit, fœculentias quaſi limoſas affigit. Hac ſcorbuti ſpecie affecti utplurimùm ſine exanthematis torpidi ac anheloſi imò enerves fiunt, paſſionibus cordis, deliquiis, convulſionibus facilè obnoxii ſunt. Quo ritu ſcilicet labes ſcorbutica liquori nervoſo imprimis communicatur. Et hæc ipſe Author in peculiari tractatu eleganter explicat, quæ omnia hic recenſere non libet, cùm ex ipſo fonte meliùs bibantur aquæ, cuncta enim recenſere & ad calculos redigere opus longum ac laborioſum eſſet, quale nos non meditamur.

§. 8. *Sylvio* (qui nullibi ex profeſſo de hoc tractat morbo) ſcorbuto fovendo quin excitando faventiſſima eſt humorum omnium ac ſingulorum corruptio, qui affectus, ut rectè ait, in locis paludoſis & maritimis endemius ſe cuivis affectui copulat libenter, atque facilè; indeque ille ſucco pancreatico acidiori & ea propter cum bile vitioſè efferveſcenti adſcribit. *Sylvii.*

§. 9. *Carteſiani* Morbi hujus cauſam præcipuè conſiſtere dicunt in ſanguine multo ſale fixo, vel etiam acido fixo imprægnato, ad quæ in ſanguinem introducenda non parum facit aer talibus particulis ſcatens, qui per reſpirationem attractus communicat ſanguini illas particulas, & ſic morbum hunc producit. *Carteſianorum.*

§. 10. *Nos* dicimus, morbum hunc Scorbuticum non tantùm eſſe Endemium quibuſdam locis, ſed etiam his in noſtris oris eſſe ſporadicum, ex aeris & victus vitio contractum, exiſtimamus etiam eundem eſſe nonnunquam Epidemicum iis duntaxat in locis, ubi antè familiaris exiſtere conſuevit, ita Anno 1556. Epidemicum Brabantiæ populo ſcorbutum redditum fuiſſe & quidem tempore famis, teſtatur *Remb. Dodonæus obſ. Med. cap.* 33. idem Belgis quoque anno 1662. contigiſſe *Petrus Foreſtus* l. 10. *obſ.* 12. annotavit. Ipſum autem contagioſum eſſe nemo ampliùs dubitat, ſic à nutrice in filiolum lacte inſtillatum fuiſſe lugubri experientia obſervavi, ſic fœdum hoc miaſma ſcorbuticum poculorum communione, oſculorum communicatione, halitus oris inflatione contingi poſſe nullus dubito. *Experientiſſ. Sennertus l. de Scorbut. c.* 3. exemplum affert ſequens, quod poſt mortem quoque ex extinctorum cadaveribus toxicorum ad inſtar, aliis venenum communicari poſſit. Cauſam ergò ſcorbuti *Noſtra opinio de cauſa.*

ſal eſſe fixum, acre tamen; exiſtimamus, quod ſal ſibi utplurimùm imperium rapit in maſſa ſanguinea in qua latent multæ particulæ vel acidæ vel muriaticæ, acidæ, quando ſanguis ſcilicet craſſior & nigricantior apparet, muriaticæ verò ubi conſiſtentia amiſſa tota diffluit; hodie enim in cibis aſſumendis largiores & prodigaliores ſumus, hinc chylus crudus modò citiùs modò tardiùs ſanguini aſſimilatur; adeſt enim vel ſal fixum, vel acidum fixum, regibus noſtris ſemper inſidias ſtruens, unde omnia ſymptomata facilè deduci poſſunt, certum enim eſt non ſemper ſcorbutum ab una aliqua ſingulari & ſimplici cauſa proxima ortum ſuum habere ac dependere, ſed ſæpe à multiplici, vix equidem plura ſulphurum ſaliumque genera in Hermeticorum officinis, quàm in ſanguine ſcorbuticorum invenire eſt. In primis viis latere cruditatem acidam nulli dubitamus, cùm nunquam ventriculus inſons in hoc malo reperiatur: in ſanguine eſſe lympham acriorem & ſalinam, ex inde enim tota maſſa circulans inficitur. Non male ſcorbutus comparari poteſt cum ſenio; in ſenibus ſal volatile depreſſum eſt, pauci ſpiritus generantur, lympha acris dominium capit, unde multa ſymptomata quæ ſcorbuto communia ſunt. In quibuſdam ſubjectis hic affectus ſulphuris Mephitim olet; in aliis ubi ſalia abundant, ad ſalis fixi naturam ſeu tartarum propiùs accedit; in aliis ſtypticam refert calcanthi aciditatem; in nonnullis alumen ſimulat; alii aquæ ſtygiæ atrocitatem perſentire coguntur: tot enim ſcorbuti ſpecies ſeu differentiæ dici poſſunt, quot ſunt vitioſæ ſanguinis tincturæ è ſalibus diverſis & horum diverſimoda combinatione ortæ. Sic & ſcorbuti cauſa proxima aliquando ortum habet ab *eximio* ſanguinis *Acore*, cùm particulæ ſalinæ univerſam ſanguinis Maſſam infenſiſſima imbuerint aciditate. Certum enim eſt per ultimos aliquot annos in deterius ceſſiſſe ſtatum maſſæ ſanguineæ, ac viſcerum ſucceſſive adeò eſſe immutatum; & ſalia iſta adeo exaltata, ut quilibet homo his in regionibus vexetur ſcorbuto, & nemo ferè hodie ab eo plane immunis exiſtat: & ob magis magiſque auctam apud tantùm non omnes putredinem ſcorbuticam, ut frequenti experientia ſtipatus teſtor, quòd ubi ante hac tantùm ad alterandam & temperandam maſſam ſcorbuticam 20. guttæ ſuffecerint medicamenti alterantis, hodierno die ad 50. & 60 aſſurgere cogimur, & *Beatus D. BonteKoe* in litteris ad me ſequenti modo ſcribit: Nam id ſæpe comperi in ſcorbuto, Cachexia, lue venerea aliiſque morbis Medicos in doſi medicamentorum nimiùm quantum ſecuros eſſe, & gloriari poſſum multos me ægros valetudini ſuæ reſtituiſſe etiam iiſdem remediis, quibus uſi erant diutiſſimè, ſola doſi aucta: Hactenus ille. Hic & ego in opere hoc meo ubivis in exhibendis alterantibus in doſi largus ſum, è contrà cum purgantibus aliiſque fortioribus, V.S. in cautè inſtitutis cautiùs mercari ſoleo, ne cum ſanguine animam eiiciam. Nunc videamus potiora & principaliora hujus morbi ſymptomata, num cum cauſa noſtra dicta etiam conveniant nec ne? Præcipuum ergò ſcorbuti ſignum eſt, cùm maculæ ſublividæ apparent in brachiis & cruribus, quæ ſubinde diſparent, & locum mutant, maculæ autem ſcorbuticæ eo producuntur, quod ſal & acidum poros arteriarum magis aperiat, ita ut etiam particulæ quædam craſſæ & terræ extravaſentur ſub cutim, hæ particulæ verò cùm præ craſſitie ſua circulationem abſolvere non poſſint, & cùm eorum vehiculum per habitum corporis diffletur, ibi hærent, & maculas efficiunt, quia autem continuò novæ partes ſanguinis appelluntur, hinc aliquando particulæ illæ ſtagnantes iterum abripiuntur, & in alium locum iterum deponuntur, indeque oritur macularum illarum mobilitas. Ægri conqueruntur ſæpiſſimè de *Cephalalgia* & quidem 1. quando ob acidum ſanguinis, circulatio aliquando retardatur, tunc ad motum iſtum accelerandum ſpiritus animales in muſculum cordis impetuoſiùs inſiliunt, unde feroces & furibundi redditi ſpiritus animales in ipſo cerebro perverſè aguntur. 2. Salia quoque illa ſylveſtria prædominantia feruntur ſæpè verſus cerebrum, offendunt poros inæquales, & ſic pungendo vel corrodendo inferunt dolorem pungitivum: ſic quoque 3. particulæ hæ ſalſo-acidæ ſcindentes, ſpiculis ſuis impingunt in meninges & fibrillas divellunt & rimas faciunt, ſicque dolorem excitant: 4. ex vitioſa quoque illa perturbatione ſanguinis, à conflictu ſalium vitioſorum orta & in coagulum ſæpiùs mutatorum, dicti capitis dolores ſcorbutici ut plurimùm ægros torquent, unde & vertigines, ſcotomiæ, vigiliæ nimiæ, ſomnolentia & alii affectus capitis explicari poſſunt. Adeſt Scorbuticis utplurimùm difficilis ceu diximus reſpiratio, de quo ſymptomate maximè conqueruntur, unde plures Medici tales pro phthiſicis habuerunt, quod provenire poteſt à paucitate ſpirituum animalium, qui excitantur ex hoc ſanguine craſſo & fixo, vel quia ab uſu frigidorum nervi diaphragmatis quodammodo ſint obſtructi, vel ſi partes reſpirationis non tantùm ſalibus ſcorbuticis ſunt refertæ, vel ſi ipſa Maſſa ſanguinis ob nimium acidum in corde coagulatur & ſtagnat, inde talis difficultas exiſtit, ſed & cùm ſanguis diutius quàm par eſt ſtagnet, tunc & acidior redditur, à quo acriore ſanguine fibræ & nervuli cordis irritantur, & quaſi ſcinduntur, à qua læſione ſpiritus animales ad orgaſmum cientur & furibundi accurrunt, ſicque neceſſariò convulſivum motum inducunt palpitationemque cordis excitant, à qua coagulatione ſanguinis in corde & deliquia animi deduci poſſunt. Immaturum quoque hoc acidum ſi ſanguini miſceatur, quæ non excitat quæſo ſymptomata? ex tali enim ſanguine vitioſo ſcaturiunt ſpiritus animales vitioſi, de quibus jam diximus. Acerbus ille hoſtis, quando imperium ſibi rapit circa primas vias infimi ventris, tunc ventrem flatulentis torminibus dilacerat, & ex inflato abdomine crepitus, ructuſque producit & fixiorem ſibi ſedem in ſiniſtro hypochondrio quærit, unde maxima tormina, ſi acidum illud ponticum circa ventriculum locat ſedem, tunc enim appetitus ille caninus, à ſalis verò hujus vitioſi reſolutione, diarrhœæ, dyſenteriæ, &c. oriri poſſunt, ut ab acido verò illo viſcido & acerbo alvi obſtructio producitur. Cùm gingivæ facilè ſanguinem emittunt, non ſemper eſt ſignum ſcorbuti, nam quibuſdam vaſa ſanguinea ordinariò valdè propinqua ſunt gingivis, & quaſi in ſuperficie gingivarum poſita ſunt, ex quibus levi contactu ſanguis effunditur, etiam in ſaniſſimis, & tunc ſignum non eſt ſcorbuti, cùm verò ex gingivis præter conſuetudinem ſanguis facilè exprimitur, tunc pro ſcorbuti ſigno haberi poteſt, imprimis ſi ſimul maculæ adſint, *quæ maculæ* nunc rubræ nunc lividæ oriuntur à ſanguine ſale fixo copioſè imprægnato, in extremis capillaribus arteriolis coagulato & pòſt ubi particulæ volatiliores relictis craſſioribus abeunt in aures, lividæ fiunt, & ſi concipiant putredinem & corroſionem, inde ulcere illa ſordida, ſalia enim hæc minùs ſymbolizantia in fluorem redacta fiunt inſtar aquæ corroſivæ, omnes partes exedentis. Languor totius corporis, ſenſuum debilitas, laſſitudo artuum, de qua conqueruntur ægri ut nec muneri nec officio pares ſint, oriuntur partim ab ἀταξία ſpirituum animalium vel ab eorum debilitate à tali ſanguine ſale fixo & acido referto, orta. Sæpe noctu ob lecti calorem, etiam ob motum immodicum, æſtum, balnea, venerem & crapulam exaſperantur ſalia ſilveſtria, & tum vel ſentiunt frigus vel calorem. Aſcites quoque ſæpe ex hoc exſurgit, ſanguis enim facilè propter nimium acidum ſecedit à ſuo ſero, unde obſervamus in venis ſuis ſemper abundans ſupernatare ſanguini ſcorbutico ſerum & quidem acido-ſalſum, ab acido illo depaſcente & atrophia deduci poteſt. In ſcorbuticis ſæpiſſime animadverti crepitum cranii, aliorumque articulorum, qualem ex commotis & colliſis ſceleti oſſibus percipimus, rationem dedimus in *obſerv. Ephemerid. German.* Oſſium quoque adeſt fragilitas & corroſio,

ſine

ſine dubio ab acribus acido-ſalinis & aquæ ſtygiæ corroſivam indolem æmulantibus humoribus circa has partes imperium rapientibus, ortum habens. Urinæ multùm variant hoc in affectu, adeò ut ſæpe ſint craſſæ, & plurimo ſedimento refertæ, aliquando tenues & aquoſæ, ſic coloris aliquando ſunt albicantis, mox citrini vel rubicundi coloris, & bene notandum eſt quod habet *Riverius*, quòd color iis rubicundus non ſit à bile, ſed à multo ſale ipſis permixto, cujus indicium eſt, quòd tanta iis interdum adſit acrimonia, ut ardor & ſtillicidium inde oriantur. Egomet hoc morbo in Hollandia afflictus per quadrans anni ſpatium plus unius libræ ſalis fixi Tartaro vini ſimilis ex matula (ſit honos auribus) collegi. Oris fætor oritur à ventriculo & inteſtinis propter illorum orificia non ſatis clauſa, unde halitus fœtentes ex inteſtinis ad os aſſurgentes efflantur, vel quia in gingivis corruptio quædam eſt, ab humoribus fœtidis & reſolutione ſulphuris, Sitis, ſi adſit, illam deducimus partim ab acido ſalſo ſæpe obſtructionem vaſorum ſalivalium producente, partim à ſalſis effumationibus gulæ exſiccantibus. Phlogoſis illa faciei cum ejus intumeſcentia facilè deduci poteſt à ſero ſalſo ibidem ſe præcipitante, vel acido ex primis viis. Reliqua ſymptomata quæ adhuc innumera ſunt, facilè ex his principiis explicari poſſunt, ſumma enim ſequor faſtigia rerum.

Prognoſis. §. II. Scorbutus primò ratione ſuæ indolis morbus Chronicus ac diuturnus eſt, qui ægros tam celeri motu, non, ut quidam alii morbi, præcipitat, ſed per complures annos eos affligit, torquet atque enervat, idque partim ob ſalium diverſorum contumaciam, partim ob pravam labem viſceribus lentè ac ſenſim introductam. In principio malum hoc, ſi cognoſcatur, curatu facile eſt, & congruis cedit medicamentis: contrà ubi altiores egerit radices, viſceribuſque malignitatem ſuam intimiùs impreſſerit, contumax omnino eſt & vix unquam radicitus exſtirpari poteſt, imò plerumque in hydropem, nonnunquam in catarrhum ſuffocativum, ut Hanoviæ in uxore civis dicti, ante biennium obſervavi, interdum in lethalem dyſenteriam, ſæpiſſime verò in Tabem vel Atrophiam degenerat, raro in Apoplexiam & paralyſin, ſed & hominem ſæpe lenta jugulat morte. Quibus patrius, inquilinus & indigena exiſtit ſcorbutus, apud hos prærogativum quoddam jus vel potiùs imperium obtinet, ut quo magis increbeſcit, eo malignior ingraveſcendo evadit, adeò ut non rarò inemendabilis in omnem vitam perduret: Neque in minori conſtituti ſunt periculo illi, quibus hic affectus congenitus vel hæreditarius eſt, hi namque difficulter admodum vel nunquam niſi acuratiſſima obſervata diæta & medicamentis idoneis ſimul adhibitis ab eo liberantur, fieri quippe vix poteſt, quin aliquod ſui veſtigium relinquat, ſæpeque reſtibili malignitate ſuppullulet, & ad mortem uſque ſuos poſſeſſores comitetur. Senibus quoque decrepitis malum hoc graviſſimum eſt, quippe eorum ætas languida & ſpiritibus animalibus indigens eſt, hinc optimè cum ſenio comparatur hic affectus. Malum quoque hoc ob ſedentarium vitæ genus non parùm exaſperatur & propterea curatu eſt difficillimum, præſertim in ætate ſenili, cum omnes qui ex ſenio moriuntur, moriuntur etiam ex ſcorbuto. Mulieres magis obnoxiæ, ob vitam otioſam & deſidem, ſunt huic morbo, quàm viri. *Hartmannus* inquit, fœminas hunc morbum ferre poſſe ad annos quindecim vel viginti, mares verò non affliguntur ultra ſeptem aut octo annos; hæc tamen obſervatio non eſt certa. Dyſpnœa fortis, maculæ ad livorem & nigrorem declinantes, ulcera valde hiantia & nigricantia & ingentes circa umbilicum cruciatus „hæc omnia ſunt peſſima ſigna. Maculæ enim crurum quò magis ad nigrum ac lividum colorem inclinant, eò ſunt pejores, imprimis verò ſi modò efloreſcant, & modò obſcuratæ evaneſcant, aut ſi his alia maligna ulcera ſuperveniant. Gingivarum caro luxurians & fungoſa. magnam arguit corroſivæ materiæ copiam; ſi verò ejuſdem eroſio atque corruptio accedit, niſi maturè ſanetur, finitimas quoque partes inficit, eaſque ad oſſa uſque depaſcit, ut paulò poſt dentes præſepiolis ſuis excidant, ceu in pluribus tam adultis quàm infantibus in praxi mea obſervavi. Cæterum ubi ſcorbuticis viſcera jam dura inque ſcirrhum degenerantia & tumoribus obſeſſas ſunt, vel pulmones exulcerati, ibi ſpes reconvaleſcendi periit omnis, & cum Romanorum Medicorum Principe, *Cornelio Celſo*, Medico acclamo: rem Deo committe & conſule tuæ famæ. Primò ergo ex diuturnitate morbi, & frequenti ejus recidiva aut exacerbatione, à ſymptomatum aut numero aut qualitate urgente, dein ex viribus eaſque indicantibus variis circumſtantiis ætatis, ſexus, temperamenti, ex conſtitutione corporis, vitæ conditione ac ſtatu, anni tempore, regionibus ſeu locis, ſimilibuſque aliis, tandem ex juvantibus & nocentibus facilè aut tardè, eventum cognoſces.

§. II. Curationem nunc auſpicabimur & quidem Diæteticam, ſine exacta enim Diæta vix hic morbus adhibitis quamvis optimis remediis feliciter exſtirpari poteſt. *Cura Diætetica.* Sit ergò aer purus, ſerenus & ad caliditatem vergens, nocet aer marinus, muriaticus ſcilicet ſalinus, aut particulis acidis abundans, humidus, frigidus, nebuloſus, craſſus, & quovis modo inquinatus: ob hunc vitioſum aerem ſcorbutus in locis Boreæ patentibus uliginoſis, paluſtribus & maritimis endemius exiſtit, particulæ enim ut diximus ſalſæ & fixæ exhalantes ſanguinem reddunt craſſiorem & fixiorem ſicque ad pneumatoſim inhabilem: ſanguinis circulatio etiam his valde impeditur & retardatur. Aeri ſuccedunt cibus & potus, ſint ergo eupepti & euchymi, ut ſunt brodia caponum, gallinarum, carnium, panatellæ, carnes agninæ, vitulinæ, bubulæ ſed juvenes & teneræ, pulli gallinacei, gallinæ, capi, pipiones, aviculæ minores, ex piſcibus aliquando concedi poſſunt percæ, ſalmones, funduli, truttæ, aliique qui flumina & aquas limpidas intra petras decurrentes amant, ova recentia & ſorbilia, imprimis verò conducunt lac & varia antiſcorbutica, ut ſunt naſturt. c. carnib. coctum, portulaca, beccabunga, ſpinachium, radices petroſel. apii, ſcorzoneræ, aſparagus & id genus alia cocta & aſſumpta. Nocent verò alimenta vel acida, vel ſale marino imprægnata & condita, fumo ventoque indurata, pituitoſa, glutinoſa, craſſa & fermentatu difficilia, ut ſunt haleces, carnes ſale conditæ & fumo induratæ, caro imprimis ſuilla, piſces viſcidi, &c. nocent & cibi nimia quantitate aut intempeſtivè ſumpti: ſymbolum etiam conferunt nimiùm ſpirituoſa, inſolita, abſurda, &c. Vitentur & ſummo ſtudio dulcia ſaccharata, in quibus latet acidum illud corroſivum, item tartarea & id genus alia, experientia enim compertum eſt hæc præ aliis nocere, hinc Angli, qui abutuntur ſaccharatis, maximè huic affectui obnoxii ſunt. Vina ſint Oligophora, Cereviſia vel nulla vel optimè defæcata, & ex ſucco betulæ cocta, vel aliis antiſcorbuticis maritata, præ aliis tamen decoctum trifolii fibrini commendatum volo, & tempore æſtatis acidulæ vel Svvalbacenſes vel Sancti Antonii, imprimis verò Selterenſes, quæ eſt aqua antiſcorbutica vera & à me multis experimentis comprobata. Imprimis conducit lac cum Thea, vel calidus potus Capheæ, qui ob ſal ſuum volatile oleoſum egregius eſt potus calidè hauſtus. Econtra maximè nocent ſpiritus ardentes, qui ſcatent multis particulis ſalinis & ſulphureis ſanguinem inficientibus, *Acida* quoque omnia, quatenus chylum & ſanguinem aco-

re im-

re imbuunt, prout ſunt omphacium, acetaria, acetum, ejuſdem farinæ condimenta, quæque languenti per luxum ſtomacho malè competunt. Sub eadem conditione habentur inſalubres potus, aquæ nimis corruptæ, ſubſalſæ, vina acida, turbida, auſtera, pendula, rancida, tartarea, ut ſunt vina Francorum, Cereviſia acida, non bene cocta, aut fermentata, vetuſtate aceſcentia & corrupta, hæc enim omnia ſalſo-acidis ſuis particulis fomentum huic morbo præbent ſufficiens.

Motus & quies ſint hoc in affectu moderati, ne ſit nimius motus, Spiritus enim ſubtiliſſimi & mobiliſſimi diſſipantur & exhauriuntur, unde tota maſſa ſanguinea depauperatur. Et nocet præſertim ille motus à paſtu, dum pravis corpus adhuc ſcatet ſuccis, ſic & quies nimia ſcorbuto fermentum facere poteſt, inde & fœminæ propter vitam hanc ſedentariam magis viris huic malo obnoxiæ ſunt, ut dictum. Exercitium corporis intermiſſum chyli per auguſtiſſimos lactearum anfractus diſtributionem remoratur, ſanguinis motum circularem impedit, & ſpiritus animales torpidos ac ſegnes craſſoſque reddit. Hinc fit, ut qui delicatè vivunt, magis ſcorbuto dediti ſint, quàm qui laborioſè vitam ſuam peragunt. Malè imò peſſimè ſanitati ſuæ conſulunt eruditi, dum ad libros anxiè ſedent, & muſarum ſacris noctes atque dies operantur, in maximum enim diſcrimen ſanitatem ſuam infeliciter coniiciunt, maximè enim nocent lucubrationes nocturnæ, & alia graviora mentis exercitia, prout, proh dolor! in memet obſervo quotidie. Valeat & hic illud *Comici*: ne quid nimis: Somnus & Vigiliæ moderatè ſe habeant, ſomnus enim nimius intempeſtivus, ſub dio, in locis ſubterraneis haud confert, ita & vigiliæ diutiùs protractæ ſpiritus avolare faciunt, unde incommoda ſcorbutum minitantia emergunt plurima. Quod excreta & retenta ſpectat, illa ſeu periodicè ſe habent, ſeu ad certa temporis intervalla occurrunt; ſi ſupra modum ac tempus detineantur, œconomia animalis maximè inde perturbatur, idque magis vel minùs pro ſuppreſſi humoris indole, proque dignitate partis, quam is occupat, retentæ enim evacuationes impuritates in ſanguine conciliant, quæ dein ad dyſcraſiam ſcorbuticam conducere poſſunt: Publicas enim vias, interiorumque viſcerum ductus obſtruunt. In fœminis ergo Menſium, uti in viris hæmorrhoidum ſuppreſſio occaſionem ſcorbuto præbere poteſt, hæc ergò ut & alvus reſpondeat, vel ſponte vel arte. Nunc ordine ſequuntur Animi pathemata vulgò ita dicta: Gaudio atque hilaritati ſtudeat æger, ſpiritus enim ſic recreantur & ſanguinis promovent circulationem, nocent è contra animi affectus frigidi vulgo dicti, ut ſunt triſtitia, mœror, ſolicitudines, deſperatio & ſimilia, his enim ſpiritus animales diſſipantur & craſſiores ac obſcuriores tantùm Microcoſmetori offeruntur, unde ſanguis ſufficienti eorum influxu deſtitutus, nec ſat commotus, lento nimis motu cor pertranſit, hocque modo depauperatus & craſſior factus ſanguis in liquorem effœtum, ſubacidum & coagulationi pronum degenerat, & ſic facilè ſcorbutum producere potis eſt, quæ viſcidæ & ſalſo-acidè portiones aliquando in lienem deponuntur, quæ illum vel tumidum vel ſcirrhoſum reddunt. Unde malè *Galenici* ſtatim cùm hæc videant, cauſam ſcorbuti in liene quærunt, ſed illi ſciant hoc eſſe productum morboſum, non ergò confundere debent cauſam morbi cum effectu. Mœſtitia ergò maximè nocet, quod & *Williſius* fatetur, qui obſervavit, homines propter occaſionem aliquam luctu ingenti perculſos & dein diu mœſtos, ſcorbuticos tandem fieri, imo ſcorbutici ſunt ut plurimum triſtes.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 13. Sequitur nunc *Cura Pharmaceutica* ex Dogmaticorum fonte hauſta, quam curationem compendiariam tantùm tradamus. Juxta Galenicos ergò competunt huic affectui exterminando ea omnia medicamenta, quæ Melancholicum, terrenum, fæculentum, craſſumque & tenacem humorem quodammodo colliquare, emollire, alterare, incidere, adeòque obſtructiones viſcerum ſolvere, & humores craſſos præparare ad eductionem faciliorem poſſunt. *Præparantia* illa ſunt, ſyrupus de fumar. de polypod. de Meliſſ. cum aq. fumar. meliſſ. naſturt. raphan. &c. quibus ſuccedunt illa, quæ materiam corruptam & morboſam quò maximè vergit, per loca naturæ lege commoda exturbant, craſſum nempe per alvum, tenuem & ſeroſum per urinas vel poros cutis. Evacuantia per alvum hoc in affectu ipſis ſunt vel potiones ex manna in decocto ſplenet. diſſolut. vel in forma Electuarii, Elect. lenit. Hier. picr. Gal. Diaprun. pulp. Tamarind. Caſſ. paſſul. laxat. ex ſolidis pilulæ ſunt, pilulæ Ruffi, aſſajereth. de hier. ſ. fortiora evacuantia ſunt Oxymell. helleb. nigr. c. aquis vel decoctis aperientibus. Clyſteres etiam magnifaciunt ac ſæpius putant applicandos. Tandem ad ſpecifica & appropriata tanquam ad anchoram ſacram confugiunt, quamvis neſciant quomodo agant. Ex ſimplicioribus ſunt Cochlearia, naſturtium utrumqne, beccabunga, Sinapi, raphan. ruſt. lupul. lingua cervin. Aſplen. fumaria, Chamædrus, Card. bened. radices aperientes, cortices Tamariſci, Cappar. &c. ex his aliiſque cum ſero lactis varias parant infuſiones, apozemata, &c. vide compoſita apud *Reuſn. Foreſt. Albert. Horſt.* qui de ſcorbuto ex profeſſo ſcripſerunt.

Paracelſiſtarum.

§. 14. *Hermetici* tum ex vegetabili, tum ex animali, tum ex minerali regno depromunt varia & nobiliſſima remedia, & cùm mineralis & tartareus ſit hic morbus, ſpiritus eliciunt ad funditùs delendam hanc luem, præ aliis commendant ſpiritus Tartari, nitri ritè paratos, ſalis, &c. ſic & ſalia ex plantis conficiunt, ut ſal abſynth. card. bened. rutæ, beccabung. cochlear. & mille alia jactant experimenta.

Helmontii.

§. 15. *Helmontius* accuſat ſal aliquod fixum in primis viis hærens, ad quod volatiliſandum ſuadet *volatilia quæcunque*, ut ſunt ſinapi, naſturtium, Chelidonium, arum, Card. bened. fumar. Centaurium, ſedum minus, &c.

Vvilliſii.

§. 16. *Williſius* cauſam hujus mali in ſanguinis dyſcraſia, aut ſulphureo-ſalina, aut ſalino-ſulphurea ponit, intentiones habet ſequentes, ut Chyloſis in primis viis ritè perficiatur, dein ut fermenta deperdita aut depravata reſtituantur, & obſtructiones meatuum reſerentur, in quem finem commendat pharmaca *Cathartica*, *Digeſtiva* & *Aperientia*, ſic enim excrementa in maſſa ſanguinea accumulata, cùm per propria emunctoria haud ſatis eliminantur, per alias vias educere conatur, vel per *Cathartica*, vel per *Diaphoretica*, vel *Diuretica*. Denique ſanguinis Dyſcraſiam ſcorbuticam per phlebotomiam & remedia ſpecifica emendat. Præprimis ergò his intentionibus ſatisfacit *purgatio*, ut primæ ſcilicet viæ à ſordibus repurgentur, & ſi adſit nauſea & indicium viſciditatis aceſcentis, aut nidoroſæ materiæ in ſtomacho latentis, & æger eſt robuſtus, olimque hanc evacuationem cum euphoria toleravit, nihil prohibet quin aſſumat æger tartar. Emeticum vel Mynſ. vel ſulph. Antimonii Glauberi à gr. 2. ad 4. Qui verò ſunt tenerioris texturæ, illis exhiberi poteſt aut vinum ſcylliticum, vel ſerum lactis, vel juſculi copia, vel penna guttur ſtimuletur, ubi verò contra indicantia ſunt, à purgatione curationem incipit Author, & præparationem humorum erroneam eſſe putat: In *ſcorbuto calidiore* ſive in ſanguinis dyſcraſia aduſta, ſive ſulphureo-ſalina, commendat mitiora purgantia, ut ſunt folia ſennæ, Rhabarbarum, & ſimilia, quæ ſanguinem non ita exagitant, ut faciunt *Aloetica* & Diagrydiata &c. quæ maximè hic vitanda vult, magis verò juxta eum tali in caſu proſunt potiones ex fol ſennæ, Rhabarb. in aq. antiſcorbut. infuſ. paratæ, uti & exhibet mannam cum cremore Tartari in ſero lactis ſolutam, vel Electuar. ex paſſul. Tamarind. &c. In *ſcorbuto* verò *frigidiore* ſeu dyſcraſia ſanguinis ſalino-ſulphurea, vini penduli æmula utitur catharticis fortioribus, in quem finem ſequentes pilulas magnipendit.

℞. *Pil. ſtomach. c. Gum.* ℥ ij.
Reſin. Gialapp. gr. xx.
Tartar. vitriolat. gr. xvj.

Ol.

Ol. Juniper. gtt. j. c. ſ. q. ammoniac. ſolut. in aq. lumbr. f. pilulæ num. 16. ſumantur 4. vel 5. pro una vice intra ſeptimanam.

Vel

℞. *Extr. pil. Ruffi* ℥ j.
Helleb. nigr. ℈ j.
Sal. Tartar. ʒ j ß.
C. ſ. q. ammoniac. ſolut. f. pilulæ. 9. ſumantur tres pro doſi.

Apozemata etiam & Tincturas varias purgantes commemorat, inde ad ipſum, curioſum mitto lectorem. Nimis crebras tamen purgationes contemnit, quia vires proſternunt, viſcerum robur valde labefactant, atque morbum interea non tollunt. Peracta corporis evacuatione ad phlebotomiam in ſanguinis copia & vitio accedit, quam tamen aliquoties in quantitate modica, quàm ſimul & ſemel in magna copia inſtitutam vult. Cùm enim liquor in ſanguine eſt impurus, nullo remediorum genere certiùs emendatur, quàm crebra & parca extramiſſione, quippe ſanguini veteri corrupto, quoties educitur recens, melior & defæcatior ſuccedit, indeque cautione opus eſt, ne ſemel in quantitate, ceu diximus, nimia ſubtrahatur, nam penu ejus confeſtim diminuto ſanguificatio labaſcit, quod neceſſariò vel inſequitur aut cachexia, aut hydrops. Ad ventriculi fermentum reſtituendum & ſanguinis dyſcraſiam tollendam *ipſe* commendat *Digeſtiva*, *Antiſcorbutica* ſive *ſpecifica*, & libet duntaxat ſelectiora ex Authoris ſcrinio huc apponere, inter quæ ſunt Cremor. Tartari, ſal, Tinctura ejus, item Tartarus vitriolatus, præſertim chalybeatus, Elix. propr. Mixtura ſimpl quorum bis in die uſus ſæpe numero prodeſt. Inter Electuaria ſequens habet.

℞. *Conſerv. fol. cochlear.*
Beccabungæ c. æqual. ſachari parte parat. ana ℥ iij.
Troch. de cappar.
De Rhabarb. ana ʒ ij.
Pulv. ocul. canc.
Sal. abſinth. ana ʒ j.
Syr. è cortic. citri q. ſ. f. Electuarium.

Parare etiam ſolet Author Conſervam è cortice exteriori limonior. & aurantiarum. Ruſticis & pauperioribus, quibus chara medicamenta minùs chara ſunt, ſequentia præſcribit.

℞. *Fol. cochlear.*
Beccabungæ ana ℥ iv.
Sacchar. albiſſ. ℥ iv.
Rad. gentian. vel Winteran. ℥ ß.
Tartar. cum nitro calc. ʒ iij.
C. ſ. q. vini Hiſpanici redigantur in Electuarium, doſis eſt quantitas nucis juglandis bis in die.

Decocta tanquam optima, commendat imprimis in calidiore ſcorbuto.

℞. *Fol. naſturt. aq. M. iv.*
Acetoſ. minor. M. ij.
Conciſa macerentur in lactis ℔ vj. *& coq. ad 5. part. conſumpt. ſumantur* ℥ vj. *bis in die.*

Vel

℞. *Summ. geniſt. M. iij.*
Coq. in cerevisiæ fortioris ℔ iij. *ad medietatem, exhibe* ℥ ij.

Infuſiones quoque per ſe factas egregii uſus eſſe indicat noſter.

℞. *Fol. cochlear. M j.*
Raſ. rad. raphan. ſylv. M. ß.
Cort. Vvinteran. ʒ ij. *D.*

Ponantur in vitro c. vini albi aut pomacei & aq. cochlear. ana ℔ j. f. infuſio in cella per duos vel tres dies: Doſis ℥ v. ad ℥ vj.

Vel

℞. *Fol. cochlear. M. iv.*
Beccabung.
Naſturt.
Lujulæ ana M j.
Contuſ. affund. aq. limon. & lumbric. ana ℥ vj. *f. expreſſio fortis, quæ ſervetur in vitro clauſo, vel ex iiſdem herbis deſtilletur per M. B. aqua, cujus tria vel 4. aſſumantur cochlearia plena.*

Cùm in nonnullis ſcorbuticis Medicamenta varia & ſale volatili abundantia, ut cochlearia, ſinap. raphanum ſylv. & alia noceant, ideò in ejuſmodi caſibus, ubi adeſt calidior ſanguinis dyſcraſia, vini rancidi æmula, *ſulphureo-ſalina* ſcilicet, in eum finem conveniunt Medicamenta temperata & minùs maſſam ſanguineam exagitantia, inter Electuaria ſequens æſtimat.

℞. *Conſerv. beccabung.* ℥ ij.
Lujulæ ℥ ij.
Sacchar. albiſſ. ℥ ß.
Contundantur addendo
Farin. ſem. fœnicul. ℥ ß.
Pulv. eboris ʒ ij.
Sal. prunell. ʒ j ß.
C. ſ. q. ſyrupi è ſucco beccabung. f. Electuarium.

Vel

℞. *Pulv. felior. chamæpyth.*
Ari compoſ. ana ʒ j ß.
Ebor.
Corall. rubr ppt. ana ʒ ij.
Tabul. aurant. ℥ ij.
M. Doſis cochleare 1. bis in die.

Sequens decoctum Authoris, ſi quis poſt febrem inciderit in ſcorbutum, magnifacio, quo & ego uſus ſum magno cum fructu, cum à febre quartana in ſcorbutum incidiſſem.

℞. *Rad. Cherefol.*
Scorzoner.
Acetoſæ,
Petroſel. ana ℥ j.
Fol. eupator.
Ling. cerv. ana M. j.
C. C. raſpat. ʒ ij.
Paſſul. min. ℥ ij.
Glycyrrhiz. ʒ iij.

Coq. ia aq. fontan. ℔ iv. ad tertiæ partis conſumptionem, adde ſal prunell. ʒ ij. Doſis ℥ iv. bis in die.

Pauperibus, qui poſt febrem in ſcorbutum incidunt, præſcribere ſolet Author ſequens decoctum, ut bis in die capiant hauſtum.

℞. *Rad. & fol. Taraxac. M. j ß.*
Liq. poſſet. vel cerevis. ℔ j ß.
Coque ad 3. partis conſumptionem, coletur pro duabus doſibus.

Vel

℞. *Rad. Taraxac. M. ß.*
Sem. citri
Card. bened. ana ʒ j.
Coq. in liq. poſſet. c. pomis vel pomac. fact. ℔ j ß.

Ex aquis deſtillatis temperatioribus ſequentes habet.

℞. *Fol. beccabung.*
Naſturt.
Fumar.
Lingu. cerv.
Hep. nob.
Meliſſ.
Summitat. tamariſc.
Cupreſſ. ana M. iij.
Santal. omnium contuſ. ana ℥ ß.
Rad. lapath.
Polypod. q. ana ℥ ij.
Cort. aurant. extern.
Limac. mund. ana ℔ j.
Inciſ. & contuſis affunde ſeri lact. cum pomaceo fact. ℔ vj. *l. a. deſtillentur.*

In ſcorbutica atrophia & diſpoſitione tabida ubi nihil calidi ſanguinem, humores ac ſpiritus exagi-

exagitans, ſequens laudat.

♃. *Fol. beccabung.*
Ling. cerv.
Adiant.
Hepat. Veronic.
Eupator. ana M.iij.
Limac. mont. ℔ j ß.
Vel pulpæ caponis ſemicoct. & inciſis omnibus ſimul, affunde
Lact. rec. vel aq. fumariæ ℔ vj. *l. a. deſtilletur.*

In hoc caſu & Author cereviſiam temperatiorem ex rad. pini, abietis vel tamariſci, aut raſ. ligni poſt fermentationem vaſis injectis commendat, vel imponantur radices lapathi acuti, quibus nullum præſtantius in ſcorbuto remedium *Ipſe* dicit, poma vel aurantia vel citria in taleolas diſciſſa, & cereviſiæ, ex præſcripto Authoris, indi poſſunt. Quod verò concernit ſymptomatum curationem quæ in c.9. pertractat Author, ex eo petere eam potes.

Sylvii, §. 17. *Sylvius*, qui pauca hoc de affectu habet, ſtatuit hunc nulli æquè cedere remediorum, ac *ſalib. volatilibus*, plantis nimirum ſale volatili abundantibus, cochleariæ ſcilicet, Eryſimo, Naſturtio cuivis, raphano utrique, ſinapi & ſimilibus, & ſæpe exhibuit prælaudatus Author felici cum ſucceſſu ſalia volatilia, ex quibuſvis animalibus parata. Per acida ſpirituoſa etiam hunc affectum curari poſſe aſſerit, tum quæ à natura ita exiſtentia, tum arte ita parata: à natura nobis ſubminiſtrata ſunt, ſuccus citri, aurantiorum, Granator. Acetoſ. acetoſell. trifol. aq. arte verò parata ſunt ſpiritus ſalis & nitri dulcis &c. Atque in ſpecie in maculis curandis utilia eſſe duo hæc, ſalia ſcilicet volatilia cum acidis ſpirituoſis pro re natâ diverſimodè combinata & ſudorem ſimul moventia, ſibi perſuadet.

Carteſianorum. §. 18. *Carteſianorum* curatio hujus affectus conſiſtit in volatiliſatione ſanguinis & ſalis fixi, & in obſtructionibus tollendis, in quem finem præſcribunt V. S., ut ſanguinis craſſi portione evacuata melior & volatilior ſubſtituatur. Dein omni opera intendunt, ut fixior ſanguis incidatur & præparetur, in quem ſcopum ſeq. vel ſimile præſcribunt Apozema:

♃. *Lign. guaiac.*
Saſſafras,
Sarſaparill. ana ℥ ß.
Cort. fraxin.
Cappar.
Tamariſci ana ℥ ß.
Rad. raphan. ruſtic. ʒ j.
Polypod. q. ʒ ij.
Herb. acetoſ.
Cichor.
Fumar. ana M. j.
Sem. aniſ.
Fœniculi ana ʒ j.

Coq. ex aqua pura, vel ſi febris & calida diſpoſitio abſit, in vin. Rhenan. ad ℔ j ß. ſub finem decoctionis adde
Herb. naſturt. aq.
Beccabung. ana M. j.
Cochlear. M. ij.

Adde ſalis abſynth. vel card. bened. ʒ j ß. M. f. Apozema, de quo capiat æger quotidie mane ℥ iv. vel v. jejuno ſtomacho, poſt ſingulos uſus hujus decocti poteſt ſumi ſpir. nitri aut ſulphuris, ut acidum volatile introducatur in ſanguinem, in calidiore enim temperamento fruſtra inſiſtes calidis antiſcorbuticis, ſed tum potiùs acida volatilia ſunt uſurpanda, pro ſpiritu vitrioli præſcribatur ſpir. nitri, pro Tartaro vitriolato Tartarus nitratus, ſi acidum fixum abundet, exhiberi poſſunt chalybeata &c.

Noſtra curandi methodus. §. 19. Nos ut compendiariam tradamus curationem, eò dirigimus curam, ut miaſmatis ſcorbutici extinctio omnimoda inſtituatur, in quem finem ſæpe variandam curam, pro varia ſcilicet ipſius ſcorbuti origine, progreſſu & cauſa exiſtimamus. Primò ergò eò reſpiciendum eſt, ut cruditates in primis viis hærentes, puta in ventriculo ejuſque inteſtini duodeni glandulis & meſenterii aditu congeſtæ, quæ conſiſtunt in materia viſcido-acida meatus omnes obſtruentes, corrigantur, abſorbeantur, & emendentur, quod obtinere poſſumus partim per abſorbentia ſpecificis admiſtis. V. gr.

♃. *Croc. mart. aperit.* ℈ j.
Ebor. ſ. igne parat, Sal. ammoniac. depur. ℈ ß.
Ocul. canc. pp. ʒ j.
Antimon. diaphoret. ℈ j.
M. f. pulvis dividendus in 3. partes æq. qui pulvis per ſeptimanam & ultra ſumendus eſt.

Vel

♃. *Croc. mart. aperit. c. ſale* ʒ iij.
Fæcul. aron. ʒ j.
Crem. tartar.
Magiſter. cochlear. ana ℈ j.
M. in 4. partes æquales div.

Omnia illa conducunt, quæ blandiori ſale volatili abundant, & cùm paucæ guttæ non ſufficiant, præſtant deſtillata, infuſa, electuaria &c.

♃. *Aq. antiſcorbut. Dorne.* ℥ iv.
Syr. de fumar.
Scelotyrbic. For. ana ℥ j.
Tinctur. Tartar.
Eſſent. Martis,
Fumar. ana ʒ ij. *M.*

Vel

♃. *Eſſent. mart. liquid.*
Fumar. ana ℥ ß.
M. doſis 60. gtt.

Vel

♃. *Tinct. Tartar. antimon.* ʒ iij.
Eſſent. fumar. ʒ ß. *M.*

Vel

♃. *Acidul. artificial.* ℔ j.
Syr. ſcelotyrb. ℥ iv.
Vitriol. Mart. ʒ j. *M.*

His quoque ſæpe venæſectionem præmittere ſoleo, imprimis Salvatellæ, quæ ſcorbuto utilis eſt, ut nempe ſanguinis craſſi & fixi parte evacuatâ ſenſim motus ſanguinis & humorum incitetur, & ut medicamenta poſteà ſanguinem meliùs pervadant & regant: Loco verò ſectionis & ſcarificationis, ſunt qui hirudines applicant. Si cui ad præparationem materiæ peccantis Apozema arrideat, ſequens prodeſt.

♃. *Lign. guaiac. raſp.* ℥ v.
Corc. eiuſdem ʒ vj.
Lign. ſaſſafras ℥ ß.
Rad. chinæ ʒ x.
Sarſaparil. ʒ vij.
Liquirit. raſæ ʒ iij.
Herb. beccabung.
Cochlear. ana M. j.
Trifol. aquat. M. ij.
Tartar. crud. ℥ ß.
Sem. aniſ. Fœnicul. ana ʒ j.

F. infuſio calida per 24. hor. in vino Rhenano, q. ſ. vaſe duplici bene clauſo, col. ℔ ij.
adde Spir. nitri dulc. ʒ j.
Oxymel. ſcil. ℥ j.
Sal. card. benedict. ʒ j.
M. f. l. a. apozema.

Vel

♃. *Rad. apii, Fœnicul. ana* ℥ j ß.
Raph. ruſt. ʒ iij.
Raſ. lign. guaiac. ℥ ij.
Cort. eiuſdem ℥ j.
Herb. trifol. aquat. M. j.
Fumar. Card. bened. ana M. ß.
Sem. raph. ʒ ij.
Tartar. crudi ℥ j ß.

Coq. ex aq. font. ſ. a. col. ℥40. *effunde ſuper contuſa herb. beccabung. naſturt. aq. cochlear. ana M.* j. *Colat adde Aq. Theriac.* ʒj. *ſyr. de menth.* ℥ij. *M. f. Apozema.*

De quo capiat æger ſingulis diebus vel hora matutina octava & pomeridiana quarta vel quinta ℥iv. & corpus ad ſudorem diſponat, morbus enim hic debet curari ut lues venerea, poſt ſingulos uſus hujus decocti poteſt ſumi cum vino etiam Tinct Antimonii è Tart. parat. ad gtt. 20. Elixir antiſcorbut. gtt. 12. primò per quinque aut 6. dies utatur æger tali apozemate, tunc ſolito more inſtituatur purgatio, ut humores jam præparati evacuentur ſequenti purgante vel ſimili, à fortioribus enim purgantibus abhorreo, quia ab his ſæpe oriuntur dolorificæ inteſtinorum vellicationes cum præcordiorum anxietatibus, prout nuper obſervavi in fœmina, cui grana 4. magiſt. gialap. exhibita fuere, quæ inde plus vigeſies cum animi deliquio, cordis anxietatibus dejecit, in aſſuetis verò, qui purgantia bene ferre poſſunt, paulò cordiatiùs iis uti poſſumus, præ aliis tamen conducunt hydragoga & phlegmagoga vulgò ita dicta; in Conſtitutione frigidiore ac viſcidiore.

℞. *M. P. de Gummi.* ʒj.
Gran. Maſtich.
Myrrh.
Vitriol. mart. ana ℈ß.
Reſin. Gialapp. acuat. gr. v.
Mercurii dulc. gr. vj.
F. pilulæ pondere gr. j.

Vel

℞. *Extr. phlegmagog.* ℈ß.
Reſin. Gialapp. gr. vj.
Croc. mart. aperit. gr. v.
M. f. pilulæ pro una vice.

Vel

℞. *M. P. tartarear.*
De amm. Quer. ana ℈ß.
Reſin. Gialapp. gr. vi.
C. Eſſent. ſcorbut. f. pilulæ.

Vel

℞. *Pulv. cathol. purg.* ℈j.
Magiſter. cochlear. gr. iv.
M.

Si quis delectetur vino medicato, ſequens præſcribere mihi ſolemne eſt.

℞. *Herb. cochlear.*
Naſturt. utriuſque ana M. j.
Fumar.
Rut. mur. ana M. ß.
Sedimin.
Trifol. aq. ana p. 2.
Rad. raphan. ruſt.
Polypod. q. ana ʒiij.
Fol. ſen. ſ. ſ. ℥j. ʒij.
Rhabarb. opt. ʒij.
Hermodactyl. ℥ß.
Flav. aurant. ʒij.
Cinamomi Galang. ana ʒj.
Tartar. albiſſ. ℥ß.
Dentur ad nodulum pro menſura vini.

Si verò quis robuſtum fibrarum ſtamen habet, ei poſſunt & Emetica exhiberi, leniora tamen, ſed ſemper eò reſpiciendum, quò humor tendit, eò enim & ducendum. Vomitoria blanda parari poſſunt ex Raphano, atriplice, ſem. raphan. aſari, & ſimilibus aliis, vel eſto ſyr. Emet. Ang. Sal. à ʒiij. ad ʒvj. Aliis verò qui ſunt teneræ texturæ & fibrillas habent teneriores & ſpiritus animales nimis volatiles, iis tantùm concedimus Clyſteres, qui ex variis antiſcorbuticis parari poſſunt, vel decoctum ſive infuſum paſſulatum noſtrum. Attamen his & aliis iterum interponenda ſunt ſudorifera, ut mixtura ſanguinis iterum reſtauretur & noxium expellatur, & continuetur ſic porrò, in quem finem loco ſalium ex cineribus factorum ſumantur ſalia eſſentialia. Eo ſemper annitendum eſt, ut ſpecifica hoc in morbo uſurpentur. In calidiore conſtitutione proſunt ex vegetabilibus, herb. fumariæ, Endiv. acetoſæ, Tarax. ſcolopendr. ſcabioſ. ſedum min. lujula, beccabung. Chamædr. borrag. rad. ſcorzoner. polypod. cichor. fœnicul. petroſ. chin. flor. Geniſt. ſambuc. Calendul. ex fructibus paſſul. min. pruna Damaſc. nuces jugland. mala citria, aurant. limonia, pin. ex ſeminibus ſem. citri, Endiv. &c. In frigidiore verò conſtitutione conveniunt omnia Medicamenta, quæ ſale volatili acri abundè ſunt prædita, inter hæc ſunt principaliora Beccabunga, cochlearia, piperitis, raphanus ruſt. perſicaria, Chelidon. min. ruta, Eryſim. Abſynth. ſedum minus, trifol. aquat. vel fibrin. quod excellens eſt, ſinapi, Enula, Acorus, Angel. Zeduar. bacc. Juniper. Gumm. Ammoniac lacc. Martialia &c. Aſteriſco etiam hic notandum eſt, in magis calidis affectibus ſcorbuticis acidulas, in frigidis verò martialia calidioribus remixta conducere. Circa ſudorifera notetur, ne illis in calidiore ſæpiùs exhibitis volatilioribus circulantes humores ſuo nexu magis ſolvantur, in frigidioribus verò ſubtiliores & fluidiores adhuc præſentes expellantur & majori coagulationi obnoxii & diſpoſiti reddantur, propterea ſæpe magis diuretica & diaphoretica convenientia remixta propinentur. Curatio ceu diximus plurimum variat pro temperamento ægri, ſi enim fuerit calidioris temperamenti, fruſtra omnibus calidis antiſcorbuticis agiturus, ſed tum omnia acida volatilia ſunt adhibenda, pro ſpiritu vitrioli uſurpetur ſpiritus nitri, vel ſpiritus ſalis dulcis cum ſpiritu cochleariæ maritatus, ut bilioſæ ſanguinis dyſcraſiæ ſimul & ſcorbutico miaſmati tum impendenti atrophiæ proſpiciatur. Iiſdem indicationibus ſatisfaciunt ſpiritus C. C. Armoniaci, Tartar. compoſ. & ſ. Ex compoſitis ſequentem commendamus aquam antiſcorbuticam.

℞. *Succ. card. bened.*
Borrag.
Taraxac.
Rutæ mur.
Lumbric. c. vin. expr. ana ℥iij.
Succ. beccabung. ℔j.
Pomor. aurant.
Citri ana M. j.
Raſ. C.C. ex apicibus ℥j.
Flor. centaur.
Calendul.
Hyperic.
Geniſt.
Chamepyth. ana M. j.

Inciſa per 12. horas invicem digere, dein l. a. ex organo vitreo æquali ignis gradu deſtilla. Vel hujus loco detur Aqua antiſcorbutica *D. BonteKoe* magni æſtimata.

Medicamenta ſcorbutica non diu vires retinent, quia ſal volatile aufugit. Spiritus per fermentationem non parandi, quia ſal volatile perit. Succi crudi ſæpe conducunt, ſed non debent diu continuari, quia excitant fermentationem nimiam. Herbæ exſiccatæ antiſcorbuticæ raro adhibeantur, virides enim & recentes ſuum adhuc poſſident ſal volatile; ſequens ergò ſuccus antiſcorbuticus egregii eſt uſus.

℞. *Succ. naſturt.*
Beccabung.
Acetoſ. ana ℔jß.
Citri ℔j.
Sacch. alb. ℔ijß.
M. qui cochleatim vel ſine ſaccharo in brodio carnis aſſumi poteſt.

Cura eò intendatur ut ſal illud fixum ſolutum è corpore eliminetur, pro eliminatione conducit ſal. volat. tartari. Illud enim cùm ſit ſal alkali volatile, fixa hæc quaſi ſalia animare & ad exitum diſponere, ad minimum eorum acrimoniam attemperare poterit. Deinde balſamicis Elixiribus

ac

ac tincturis unire ſanguinem ſolemus , ut aculeis ſalis acerrimi poſſit reſiſtere eoſque retundere, quem in finem interdum propinentur Emulſiones è ſem. melon. card. Mar. aquileg. c. aq. antiſcorbut. maxime beccabungæ . Infuſum herbæ Theæ aliquando omitti poteſt in ſcorbuto ſcilicet calidiori, quia rariorem & ſicciorem reddit ſanguinem , ſed ſcorbuto , ut ajunt frigido & pituitoſo accomodatior. Ergò eſſentiæ non ex ſiccis præparentur herbis . Succus cochleariæ cum lacte ebutyrato , vel cum vino , vel cum ſero lactis in hoc morbo à quibuſdam magnipenditur . In defectu verò recentium herbarum vel ſubſtituantur ſucci inſpiſſati, & fiant eſſentiæ , vel dentur ſemina , v. gr. naſturt. ſinapi , cochleariæ, eruc. aquileg. hæc enim obtinent vires ſuas Magnifacio decoctum vel infuſionem herbæ illius trifol. aquat. vel fibrin. & ejus aqua deſtill. & ſpiritus , item eſſentia : convenit decoctum abietis , ſuccus perſicariæ , vel electuarium Danicum , ingredientia habes in ſyrup. antiſcorb. Mynſicht. In Norvvegia prope Bergas celebre emporium *terram rubram* ſigillatæ non abſimilem effodi perhibent tanquam præſentaneum hujus morbi alexipharmacum . Si acidum fixum abundet in ſanguine , exhiberi poſſunt chalybeata ſed caveamus , ne in ſcorbuto calidiore hæc exhibeamus , prout ante biennium Medicus quidam conjugi civis Hanovienſis exhibuit pulverem chalybeatum per menſem & ultra , à cujus uſu miſera fœmina plures & largas maculas per totum corpus accepit , & de die in diem in pejus ruit, donec dyſpnœa ſcorbutica intra unius horæ ſpatium animam Creatori ſuo reddidiſſet . In frigidiori verò conſtitutione magnifacio Martialia, acidum enim valdè abſorbent , ſi enim limaturam ejus per noctis ſpatium aceto vel alii liquori acido imponas , manè liquorem invenies omni acore ſpoliatum. Ob eandem rationem & conveniunt Acidulæ martiales , imprimis *Svvalbacenſes*, ut ſuprà diximus. Quamvis autem hujuſmodi fontium adeò magna copia in noſtra Germania ſit, ut ad millenarium numerum accedat , celebriores tamen ſunt prælaudatus Svvalbacenſis , S. Antonii , Piremontenſes, Wildungenſes , Spadenſes , Selterenſes , &c. In præſcribendis verò regulis in eorum uſu legitimo obſervandis non diu commorabor , quia id ad nauſeam ab aliis factum eſt . Sed hoc aſteriſco notandum eſt, quòd hactenus acidulæ in nimia aſſumantur copia , hinc obruitur Gaſteranax noſter , & ſpiritus animales quaſi ex primis viis profligantur , obſtructiones augentur, unde debilitas ſtomachi , cachexia, atrophiæ &c. oriuntur: imò etiam nimis frigidè hauriuntur, quod actuale frigus multùm nocere poteſt in pluribus , quare optimè tepidè aſſumi poſſunt , quas ipſemet egregio cum ſanitatis emolumento ita tepidè aſſumpſi , præfero ea propter Thermas acidulis frigidis . Præter Martialia & hic conveniunt omnia abſorbentia , ut ſunt Corallia , Ebur , oculi cancr. terra ſigillat. omnes pulveres teſtacei , Chelæ, ovorum teſtæ , ſuccin. flav. &c. à quibus ſucci acetoſi imbibuntur , aut figuntur , id eſt à motu & orgaſmo prohibentur . Inter Chymica laudantur Antimonium Diaphoret. Bezoart.min. & ego amo pulverem ex oc. cancr. è vivis cœrul. cum bezoar.min. Ad contemperandum hoc ſylveſtre & ſcorbuticum acidum ſalia quæcunque volatilia , viperarum, C. C. fulig. cochleariæ , beccabung. ſanguinis humani , lumbr. terr. &c. commendo , conferunt & ſalia concentrantia per elixivationem parata, omne enim acidum potenter domant , eodem modo quo ſalis manipulus cerevi ſiæ ebullienti injectus deturbat fæces , liquoremque clarefacit : formulas in tyronum gratiam nonnullas addamus, primo in forma pulveris.

℞. Aloes , Myrrh. ana ℥ ß.
Croci ,
Antimon. diaphoret. ana ʒ j.
Sem. cochlear.
Naſturt. ana ʒ j ß.
M. f. pulvis , de quo æger capiat 2. aut 3. cuſpides cultri bis in die .

Vel

℞. Pulv. ſtomach. Q. ℥ ß.
Ebor. ſine ign. ʒ j ß.
Fæcul. aronis ,
Mag. cochleariæ ana ℈ ij.
M. doſis ℈ j. ad ʒ ß.

Vel in delicatulis in forma rotularum .

℞. Spec. diarrhod. Abb.
Pulv. cachect. Q. ana ʒ j.
Antimon. Diaph. ℈ j.
Ebor. ſ. ign. ʒ ß.
In aq. antiſcorbut. diſſol. f. l. a. rotulæ 6. pro Doſi.

Vel in forma Electuarii .

℞. Conſerv. cochlear.
Naſturt. aq.
Roſar. rec. ana ℥ ij.
Rad. acor. condit. ℥ ß.
Cort. aurant. cond. ʒ vj.
Croci martis aperitiv. ℥ ß.
Ebor. ſine ign. ʒ j ß.
Spir. ſal. dulc. gtt. xxv.
C. ſ. q. ſyr. ſcelotyrbic. Foreſt. f. l. a. Electuarium inſtar nucis caſtaneæ pro doſi tempore utroque .

Vel

℞. Aq. antiſcorbut. uſitat. ℔ j.
Acidular. artificial. D. Kyperi vel à Caſtro: edulcorentur c. ſyr. tunicæ q. ſ.
Semper aliquot cochlearia ante cibum ſumantur .

Diaphoretica præ aliis proſunt ; ſerum enim ita pellitur per Diaphoreſin .

℞. Antimon. Diaphoret. ℈ j.
Sal. fumar. gr. x.
M. D.

Dulcedo mart. ſeu magiſter Martis ſaccharin. ex laminis Martis c. ſpirit. ſal. parat. conducit .

Omnem ſcorbutum feliciter intra 12. dies, Diis faventibus , tollam per Mercur. dulc. ſolarem & reverà dulcificatum ſingulari & peculiari modo ſublimatum ut duntaxat ſudorem moveat & nullam efficiat ſalivationem , cujus ope omnes ſcorbutici humores intra prædictum tempus conſumuntur & educuntur , ſed durante hac cura nihil bibendum, niſi decoctum appropriatum & ab acidis & carne ſuilla abſtinendum .

Vel in forma potiunculæ.

℞. Aq. antiſcorbut. ℥ j ß.
Eſſent. fumar. ʒ j.
Lignor. ℈ ij.
Syr. de fumar. ℥ ß. M. D.

Vel

℞. Eſſent. fumar.
Elenii ana ʒ j.
Lignor. ℈ j.
M. pro una vice .

Commendamus etiam hoc in affectu lacticinia, nempe lac aſininum , caprinum , maximè ſi capra alatur herbis antiſcorbuticis , vel vaccinum aqua taraxaci , vel potiùs aqua vel ſucco trifolii fibrini vel Thea dilutum . Poteſt & inſtillari ſpiritus cochleariæ, vel alius antiſcorbuticus, vel aquæ è lignis vel limacum , vel lumbricorum, quæ omnia miaſmatis ſcorbutici acrimoniam ex acido ſubnatam ſenſim enervant . Succus quoque betulæ aqua trifolii fibrin. dilutus per menſem ſingulis diebus ℔ j. uſque ad ℔ ij. ſumendus , quo præfiſcine! magna in ſcorbuto præſtiti . Infuſio ſanguinis in deſperatis adhiberi poteſt , & infundi poteſt ſpiritus antiſcorbuticus cum lacte vel ſero ejuſdem, vel cum aq. trifol. aquat.

Pauca nunc de curatione Symptomatum addamus . In cephalalgia ſcorbutica prodeſt ſequens .

℞. Spir.

℞. *Aq. betonic.*
Antiſcorbut. Dornc. ana ℥ ij.
Spir. ceraſor. nigr.
Fl. Til. ana ʒ j.
Antiſcorbut. ℈ iv.
Syr. de betonic. ℥ j ß. *M.*

℞. *Spir. cephal.*
Tinct. ſuccin.
Spir. Antiſcorb. ana ʒ ij.
M. Doſis gtt. 30.

Externè conveniunt ſequentia.

℞. *Gumm. heder.*
Tacamahac.
Elem. ana ʒ ij.
Pulv. ſarſaparill. ʒ j ß.
Succin. alb. ʒ ß.
Lign. rhod. ℈ j.
Ol. roſ. & cer. q. ſ. f. Empl.

Vel

℞. *Ol. papav. expr.*
Mixtur. ſomnif. n. d. ana ʒ ij.
Ol. d. Chamomill.
Aneth. ana g. vj. M.

In *Dyſpnœa* ſeu difficili reſpiratione ſcorbutica.

℞. *Aq. Antiſcorbut. D.*
Flor. rapar. ana ℥ ij.
Eſſent. Enul. camp. ʒ ij.
Spir. gumm. Ammoniac. ʒ ß.
Syr. de rad. Enulæ ℥ j ß.
M. 2. & 3. Cochlearia.

Vel

℞. *Fæcul. aronis* ʒ ij.
Magiſt. Cochlear. ʒ j.
Specier. diaireos ʒ ij.
M. f. pulvis.

Sumi poteſt quantum cuſpis cultri capere poteſt.

Ad *putredinem gingivarum* ac *flacciditatem dentium & carnis* abſumptionem adhibentur Medicamenta adſtringentia, quæ deſtruunt acidum & impediunt corroſionem.

℞. *Tinct. laccæ.* ℥ j. *Aq. ſtypt. Mart.* ℥ ß.
M. D. ad dentes illinendos.

Vel vinum rubrum cum ſucc. cochlear. gingivis illitum.

Vel

℞. *Aq. antiſcorbut.* ℥ ij.
Tinct. laccæ. ℥ j ß.
Mel. roſar. ℥ iij.
M.

In Carie dentium ſæpius profuit phlegma, ſpiritus ſal ammoniaci cum tinctur. terr. Japon. copulat. ſæpiuſque illitum. Reliqua vide ea quæ habemus in *Chirurgia noſtra*.

Alii utuntur ſucco citri, alii vino rubro, vel geranium, vel ſedum minus coq. in urina pueri & adhibeatur.

℞. *Lapid. Medicamentoſ.* ℥ j.
Aq. ſed. min.
Trifol. fibrin.
Cochlear. ana q. ſ.
Coq. in colatur. infunde G. lacc. ʒ ij.
Aluminis uſti ʒ j.
Flor. aquileg. p. iij.
Stent in digeſtione, poſteà filtrentur.

Vel

℞. *Spir. cochlear.*
Diaſcord. ana ℥ ß.
Mell. roſat. ℥ j. *M.*

Vel infundantur herbæ antiſcorbuticæ in aqua ferrariorum.

Vel

℞. *Aq. ſtypt.* ℥ j.
Aq. plantag.
Trifol. fibr.
Sedi min.
Cochlear.
Syr. fl. aquileg. ʒ vj.
Spirit. aluminis q. ſ. M.

Tartarus quoque vitriolatus ad dentes & gingivas optimum & probatiſſimum eſt remedium.

In *dolore crurum* præ aliis ſequens conducit.

℞. *Spir. Topic.*
Arthritic.
Cochlear. ana ℥ j.
M. D.

Vel ſequens cataplaſma.

℞. *Tinct. ſarſaparill.* ℔ ij.
Guajac. ℔ j.
M.
Cum linteis applicand.

℞. *Flor. naſturt. aq.*
Chamomill.
Sambuc. ana M. j.
Baccar. juniper.
Summit. pini ana M. j ß.
Coq. in ſ. q. lactis ad putrilaginem. Convenit & pediluvium Mynſichti.

In atrociſſimis *ventris doloribus* clyſteres in lacte coctos præ aliis æſtimo.

℞. *Spec. decoct. carminat.*
Flor. melilot.
Chamomill. Rom.
Abſynth. ana M. j.
Rad. enul. camp. ℥ ij.
Croc. lauri ʒ j.
Coq. in ſ. q. lactis, colat. ℔ j. *adde*
El. lenitiv.
De bacc. lauri ana ʒ v.
Vitell. ov. no. j. M. f. Clyſter.

Singulariter etiam prodeſt Eſſentia Abſynt. cort. aurant. Enul. ſi cereviſiæ inſtillentur, item Spir. ſal. ammoniaci ſuper cort. aurant. cohobat.

Vel

℞. *Aq. aurant.*
Carminat. & antiſcorbut. Dornc. ana ℥ ij.
Spirit. carminat. Sylv. ʒ j.
Syr. ſcelotyrb. ℥ j. *M.*

In *tenſionibus hypochondriorum* ſequens laudatur.

℞. *Ol. lumbric. terr.*
Cappar.
Cochlear. per infuſ. ana ℥ ß.
M.

In *doloribus arthriticis* conducet Eſſentia pini, & lumbricor. terr. ana ℥ ß. M. D. item decoctum. Inter externa hoc in caſu commendo:

Spiritum lumbricor. terr. formic. cochlear. topic. noſt. ana ℥ iij. M. Conveniunt etiam hic arcanum duplicat. Cinnabar. antimonii, antimon. diaphoret. laud. opiat. Sic & lumbricalia, quæ in arthritide vaga quaſi ſacra ſunt anchora, etiam hic non ſunt prohibita, ubi dolores adſunt arthriticis ſimiles.

Lumbricorum ſpiritum & internè optimo cum ſucceſſu exhibere ſoleo. In *palpitatione cordis* prodeſt ſequens.

℞. *Tinct. Antiſcorbut. c. ſpir. cord. Cerv. parat.*
Coraillior. ana ℥ ß. *M.*

℞. *Aq. cordial. Sax.*
Antiſcorbut. Dorncrell. ana ℥ ij.
Syr. flor. tunic. ℥ j.
Oſſ. de cord. cerv. ℈ j.
Conf. AlKerm. ʒ ij. *M.*

℞. *Ol. deſt. citri* ℈ j.
Carbuncul. gt. iv.
Ungu. roſ. q. ſ. f. balſam.

Vel cordi & pulſibus applicetur ſequens vel ſimile.

℞. *Aq. carbunc.*
Meliſſ. c. vin. ana ℥ j ß.
Spir. cort. citri.
Cochlear. ana ℥ ß.
M. D.

Ubi phlogoſis faciei Scorbuto eſt adjuncta, conducunt Tamarindinata, paſſul. in ſero lact. & per octiduum exhibentur, ſerum Tamarindinat. *A. Salæ*, dein ſequens pulvis:

♃. *Ocul. cancr. ppt.* ℈ ſs.
Vitrioli mart. gr. iv.
Camphor. gr. j.
M. f. pulv. pro doſi.

In *hydrope ſcorbutica* nihil excellentius quàm eſſent. trifol. fibrin. cum eſſent. eſulæ maritata ad 30. & plures guttas aliquoties exhibita, item lumbricalia.

Si *vomitus* urgeat, convenit lac, aliis verò in affectibus ventriculi nocet. Proſunt & præcipitantia momento theriacæ cœleſt. vel alius opiati maritata. In alvi fluxu convenit Eſſentia abſynthii, ſpiritus maſtich. etiam pro re nata opiati, mixta. In *ſputatione* nimia conducunt etiam opiata, ut & eſſentia lignorum ad 30. guttas aſſumenda, nec non decoctum lignorum, antiſcorbuticis mixtum.

Si *febris* inſiſtat, tunc antifebrilibus admiſceri debent antiſcorbutica. Et hic maximè urget *phlogoſis faciei* aliarumque partium, & eryſipelas vocari poteſt, quod facili marte degenerare ſolet in ulcus. Cautè igitur mercandum eſt, & proſunt expellentia cum ſcorbuticis conjuncta; ex. gr.

♃. *Eſſent. vel rob. ſambuc.*
Fumar. ana ℥ iij.
Spirit. antiſcorbut. ℥ j ſs.
M. D. ad gut. 40. 50.

♃. *Aq. flor. ſamb.*
Trifol. aq. ana ℥ ij.
Antibect. Poter.
Ebor. ſine igne parat. ana ℥ j.
Sacchar. q. ſ. M. D.

Hujus mixturæ 2. vel 3. cochlearia ſæpius ſumantur. Externè hoc in caſu convenit pulvis Eryſipelatod. Ad tumultuantes ſulphureos, ſalinos, ſcorbuticos ſcilicet humores ſedandos, eliminandos, deſtruendos, diſſipandos, ligandoſque egregiè valet ſequens:

♃. *C. C. phil. calc.*
Ebor. phil. ppt.
Corall. rubr. ppt.
Sem. naſturt. hort.
Sal abſynth. ana ℥ ij.
Gelatin. C. C. ℥ vj.

M. f. pilulæ pondere gr. j. dentur hora 6. matutina & hora quarta pomeridiana 15. cum Mixtura ſequenti vel ſimili:

♃. *Aq. beccabung.*
Acetoſ.
Acetoſell.
Endiv. ana ℥ ij.
Syr. granator. ℥ j.
M.

Hora antemeridiana nona hauriatur juſculum in quo herb. acetoſ. acetoſell. beccabung. naſturt. fumar. recens fuerint coctæ, vel ſuccus earum herbarum infuſus. Et cùm æſtuationes intenſiores ſint, ante ſomni tempus emulſionem bibat patiens ſequentem:

♃. *Sem. 4. frig. maj. excort. ana* ℥ ſs.
Papav. alb. ℥ j.
C. aq. papav. err.
Lactuc. ana ℥ j ſs. *f. Emulſ.*

Ad *maculas ſcorbuticas* pediluvium conducet, ſequenti modo factum:

♃. *Herb. abſynth.*
Roriſmar.
Sabin.
Naſturt. ana M. j.
Nitri ℥ ſs.
Coq. inſ. q. aq. comm. c.

Ad *fœtorem oris* omnia in caſſum adhibentur, ſi non adſint interna, ad quem fœtorem anhelitus ſedandum præ aliis conveniunt rotulæ catechu ambratæ, hac tamen admonitione ut univerſalium juſta etiam habeatur ratio, de quib. *in Encyclop. chirurg. mea. Ulcera ſcorbutica in tibiis* utplurimum hærentia nulla admittunt unguenta & pinguia, quia poros obſtruunt, & inde ſalia corroſiva & acida impediuntur, quo minus eliminari poſſint; inſpergatur potiùs ſequens pulvis:

♃. *Sacchar. ſaturni,*
Croci mart.
Myrrh.
Mercur. dulc. ana ℈ j.
M. f. pulvis,

Internè verò proſunt Tinctura Coralliorum, antiſcorbut. eſſent. fumar. lignor. antimon. viperar. &c.

In *tuberculis* duris & quaſi venereis.

♃. *Flor. Chamomill. Sambuc. ana M. ij.*
Rad. ſymphyt. ℥ iij.
Bryon. ℥ j.
Medullæ pan. alb. M. j.
Coq. in ſ. q. lact. adde ſucci inſpiſſati beccabung.
Vel Empl. Diaphoret. Mynſicht.

Contra *atrophiam* ſcorbuticam fortiſſimè militat lac caprillum, imprimis ſi, ut jam diximus capra herbis antiſcorbuticis alatur, aut ſi ſpiritus aliquis adverſus eundem affectum lacti inſtilletur. Apozemata ex taraxaco, endivia, cichorio, oxalide, beccabung. & id genus alia, ſpirituque cochleariæ nobilitata proſunt. Aquæ limac. compoſitæ temperatiores, looch ſan. &c. Plurimum & hic conducunt pulveres teſtacei per plures dies in aqua limacum Magiſt. exhibiti, quia acorem abſumunt, juſcula quoque inſtaurantia ex cochlearum, limacum, cancrorum carnibus in aqua hordeata, donec ferè liqueſcant in gelatinam decoctis, per ſetaceum tranſmiſſis, cumque amygdalis dulc. pin. ſem. 4. frig. major. & ſaccharo albo cantho vel perlato conditis confecta, & aquis temperatioribus parùm diluta, hæc ſuo tempore adhibita, ſenſim devicto hoſte reficiunt ſimul & impinguant. Ex Mineralib. hic in uſum trahi poſſunt tanquam univerſalia, Merc. dulc. noſter, Tinct. antimon. Chalyb. Corall. perlar. &c. Superſunt & alia adhuc Hydræ hujus capita, affinia, quæ tamen ſuo loco videri poſſunt, de iis enim repetendis ſilere conſtitui, ne aut Lectori faſtidio ſit moleſta prolixitas, aut ipſius ingenio videar diffidere, ſi de tam perſpicuis rebus diutiùs diſſeratur.

CAPUT XIII.

DE AFFECTIBUS RENUM ET VESICÆ.

I.

Nunc & ordine progredimur ad *Affectus renum & veſicæ internos*, quorum primarii & ſæpius occurrentes ſunt, *Calculus*, tum *renum* tum *veſicæ*, *inflammatio & ulcus renum & veſicæ*, *mictus cruentus*, *diabetes*, *Dyſuria & Iſchuria*, ſeu *ſuppreſſio urinæ*, & *ſtranguria*, quorum affectuum cauſas, ſigna, tùm diagnoſtica, tum prognoſtica, adjecta cujuſcunque affectus therapeia, ordine pertractabimus.

Definitio calculi. *Calculus* ſeu *Nephritis* nihil aliud eſt, quam ſolutio continui ab exaſperatione renum ab inhærente materia ſcabra & aſpera, ſabulo nimirum vel calculo & inde facta doloroſa criſpatione fibrillarum renum & ureterum, vel, prout ſæpe fieri ſolet, lympha acriore nervoſas partes vellicante, oborta. Nephritis ergò diſtingui poteſt, quòd ſit vel *humoralis*, vel *calculoſa*. Humores enim acres prout in alias partes, ſic etiam in renes præcipitari poſſunt.

Differ. nephritid. Signa diſtinctiva. Affectus hic ſæpius colicam mentitur, differt tamen in eo, quod *nephritis* in uno loco immobilis perſiſtat, in verâ *colica* etiam urina eſt ab initio turbida, in nephritide verò clara, tenuis & velut percolata, progreſſu temporis turbidum ſedimentum quoddam exhibet, demumque arenulæ & lapilli unà exeunt. In *Nephritide* aliquando ſanguis in urina ſimul pro-

prodit, quando à calculo acutæ ſcabritiei vulnerans attritio fit, nonnunquam quoque ſtupor cruris pediſque ejuſdem lateris, in quo materia nephritica latitat, ſequitur ſic & inflammatio, & ulcus renum & veſicæ oboriri poteſt, quod in colica non obſervatur, ſecundùm enim magis & minùs hi affectus differunt.

Definitio Iſchuriæ & dyſuriæ. Iſchuria & dyſuria, quæ gradibus duntaxat differunt, ſunt urinæ excretio vel ſuppreſſa vel imminuta, quia latex ſeroſus deficit, vel fermentum renum corruptum eſt, vel oritur hic affectus ſæpiſſime à ſpaſmo renum & ureterum, viæ quoque obſtruuntur vel à calculo vel à ſanguine grumoſo vel humore viſcido, &c. Iſchuria deſcribi poteſt, quòd ſit omnimoda urinæ ſuppreſſio ab obſtructione oborta. Dyſuria verò eſt urinæ difficultas cum conatu quodam & dolore ardente, inter mingendum ab acribus particulis producta.

Stranguria verò eſt continuum mejendi deſiderium maximo cum dolore & ardore vel à prædictis cauſis, ut plurimum verò ab acido vitioſo productum. *Mictus cruentus* eſt ſanguinis per urinarium meatum excretio immoderata à vaſorum ſanguiferorum apertione qualicumque accidens.

Deſcriptio Diabetis. Differentia. *Diabetes* vel *Hydrops ad matulam*, item *Lienteria nephritica*, *urinæ profluvium* poteſt deſcribi, quòd ſit frequens & copioſa mictio cum totius corporis conſumptione à ſale ſanguinem in ſerum præcipitante, exorta. *Incontinentia urinæ* exoritur ſæpiſſime à ſero nimis acri & ſalſo fibrillas veſicæ ſtimulante & ad excretionem ſolicitante. Diſtinguitur hic affectus in verum & nothum: vera Diabetes eſt velox aſſumptorum potulentorum immutatorum per veſicam excretio cum ſiti calore & contabeſcentia totius exorta à viarum, per quas potus ad loca urinaria amandatur, immutata ordinaria textura. Notha vero eſt in qua plus excernitur urinæ, ſive liquidi, quàm aut aſſumpta potulenta, aut ſerum in maſſa ſanguinea proportionaliter fundere poſſunt; cum intenſiſſima ſiti, febre lenta, virium debilitate &c. producta non tam à viarum urinam evehentium immutata textura, quàm à ſale quodam, cantharidum inſtar, humores liquefaciente & renes ad excretionem ſtimulante perpetuam.

Quemadmodum vermes omnibus ferè in locis noſtri corporis generantur, ita quoque calculi ſive lapides, tophitartareę nempè particulę in omnibus locis naſci conſueverunt, frequentiſſimè verò in renum & veſicę cavitatibus, qui maximè magnitudine, aſperitate, forma, colore & numero differunt, interdum enim gignuntur parvi, ſubinde majores. Refertur & hic morbus ad claſſem morborum hęreditariorum, uti omnes morbi tartarei.

Pars affecta. §. 2. His omnibus affectibus ſubjecta ſunt urinę organa, *Renes*, qui ex minutiſſimis & copioſis glandulis (hiſce verò ex tubulis curioſè contextis & ſeri ſecretionis aptis) præter ſanguifera vaſa conſtant, nec nervis deſtituti ſunt. Iſchuria accidit quando in iis nulla urinæ peragitur generatio, neque ſecretio, neque ad veſicam tranſmiſſio; paraſtatæ etiam hic patiuntur, quorum tumor Iſcuriam nobis fecit in paſtore Gallico *L'Enfant* dicto. Subjectum Diabetis præter ventriculum, renes, & maſſam ſanguineam eſt canaliculorum vel meatuum ex inteſtinis rectà ad veſicam tendentium & inſalutatis renibus immutata potulenta deferentium, immutata ſingulariter textura, nempe & *Veſica* cum intermediis & utriſque communibus *ureteribus* & aliquando *urethra*, imò ipſæ nervoſæ & membraneæ partes has vel illas ambientes & cingentes; Ab harum enim partium ſenſibilium continui ſolutione oriuntur iſti dolores atrociſſimi, nephritici dicti, ab horum ductuum urinalium obſtructione, & ſpaſmodica conſtrictione, ceu dictum, oriuntur Iſchuria, Dyſuria &c. Dyſuriæ ſubjectum habetur imprimis Veſicæ collum & meatus urinarius. Diabetis ſubjectum ſunt pori inteſtinorum & ventriculi foras, & pori veſicæ intro ſpectantes tanquam plus ſolito aperti, ut & maſſa ſanguinea totum potum facilè permittens.

§. 3. *Calculum* in renibus genitum indicant dolor fixus & ſtabilis circa lumborum regionem; urina cruenta, tenuis, aquoſa & pauca circa initium paroxyſmi nephritici emiſſa, ſic & lapillorum exiguorum ut & arenularum frequens dejectio, dolor acutus, ſecundùm ureterum ductus, magnum ſæpe concurrit cibi faſtidium, cum nauſea & vomitu quandoque pituitæ & bilis flavæ, cruris nonnunquam adeſt ſtupor, cùm calculus in urinarios illabitur meatus, vel cùm ſedem mutat intra renem ut ſcilicet membranam eorum cuſpide vel latere quodam pungat, tum dolor maximè intenditur, cum motibus ſpaſmodicis; æger etiam tum crebriùs ſpinam inflectit. Sæpe quoque ita urget lapis exitum ſibi parando, ut infixi pali aut aculei ſenſum exhibeat: quamdiu autem calculus quieſcit, potius dolor gravans quàm punctorius ſentitur, qui magna ex parte ſtabilis & fixus eſt, præſertim circa pubem & abdomen, ab initio enim colicum dolorem mentitur; excrementa alvi in pluribus detinentur, inde dolor in renibus augetur, eò quòd tum etiam à fæcibus vel flatibus comprimantur renes. Dolores quoque ex decubitu in partem adverſam, & ex ſumpto alimento augmentum capiunt, hinc ſi ægri cibo vacui ſunt, paroxyſmi minuuntur; Urina, tempore exacerbationis & acceſſionis, tenuis & pauca eſt, ſæpe quoque redditur ſabuloſa materia, potiſſimum tamen poſt equitationem & laborem, & dum calculus è renibus transfertur; Tandem ſi lapis urinarios obſtruat meatus, mirum dictu! quantum anguntur ægri, remanente autem in rene calculo, aut ſi ex meatu urinario in veſicam protrudatur, craſſa magnaque copia perfluit urina, cum qua interdum arenulæ inæquales corticeque quaſi obducti calculi educuntur, excretio illa contingit aliquando cum maximo ardore & ſtranguria, interdum & ſine iis urina excernitur ſubrubra, quæ ſæpe turbida manet, ſedimentum eſt in nonnullis iam arenoſum, in aliis verò viſcoſum: Viſciditas enim arenularum exiſtit materia prima; quòd viſcidum excernitur per plures menſes abſque aliquo vitæ incommodo, non mirum eſt, cùm etiam calculos mediocriter magnos in renum ſubſtantia carnoſa infixos frequenter invenimus abſque ulla defuncti, cum viveret, moleſtia, alias magna ſymptomatum farrago calculum comitatur vix ullo calculo adnumeranda; non enim Nephritis ſeu dolor renum ſemper calculum pro cauſa habet, ſed & alia craſſa & acria ſive ſalina contenta eundem producere ſolent. *Diagnoſis.*

Cùm in *veſica* hæreat *calculus*, dolor magis circa pubis regionem, & ſimul pruritus in canali virgæ percipitur: Commune utrique *calculo* eſt *urinæ ſuppreſſio*, quam æger ſæpe profundere parturientium modo laborat, dolor punctorius intolerabilis concurrit, æger ſæpius ſentit lapidem labi ab uno latere veſicæ in aliud, quando ſcilicet non pituitæ tanquam proprio impactus eſt domicilio; Urina apparet ſæpius inſtar lactis albida & turbida; In veſica ergo ſeu majorem ſeu minorem eſſe lapidem probabiliter denotant, 1. dolor gravativus, quandoque & urens rodenſque, circa, ceu diximus, pubem, qui dolor ad pleraque corporis exercitia maiora ingraveſcit: inter meiendum penis erigitur rigetque & dolet, potiſſimum ante mictionem circa glandem, dum autem ad mingendum coguntur ægri, etiam ſimul irritantur ad deponendam alvum: Cùm urina excernitur iſte mucus albus glutinoſus, qui à pure diſcernitur in eo, quòd inodorus ſit, ab affrictu particularum angularium etiam urina ſæpe ſanguinolenta eſt, ſed abſque fœtore, ſubſequente non rarò inflammatione & ulcere veſicæ, qui calculus veſicæ etiam Lithotomis exploratur cum cathetere immiſſo & per totam veſicam circumacto, vel digitis in anum immiſſis vel verſus veſicam directis, atque hæc duo ultima ſæpe principalia ſunt ſigna *calculi veſicæ*, quum iis abſentibus, reliqua hactenus allata omnia vel *Signa diagnoſtica calculi veſicæ.*

abeſſe poſſunt, vel adeſſe ſine calculo, ut me alioſque multiplex docuit experientia, atque hæc ſequentia vel in *renum* vel *in veſicæ calculo* ſigna maxime confirmata ſunt, ſi nempè ægrotantium parentes calculo laboraverint, quia hic morbus, ceu diximus, eſt hæreditarius, vel ſi morbus longior, vel error in diæta præcipuus præceſſit, unde calculus generari poteſt, vel ſi ſæpe, ſive arenulæ ſive calculi excreti fuerint anteà, cùm iiſdem vel ſimilibus prægreſſis ſymptomatibus, & dein ex juvantibus ſignum deſumi poteſt, ſi ſcilicet lithontriptica medicamenta proſint: veſicalis calculus ob longiorem in veſica moram durior exiſtit, quàm renum calculus, qui magis friabilis eſt & rubicundior.

Diagnoſis inflammationis renum & veſicæ.

Inflammatio verò *renum* & *veſicæ* variis dignoſcitur ſignis, nam renibus inflammatis dolor in lumbis percipitur mox gravativus, mox verò urens, mox denique tenſivus & pulſatorius, ipſamque comitatur febris continua, cephalæa, ſitis inexplebilis, inquietudines: Urina pauca cum dolore & ardore excernitur, difficilis eſt decubitus aut in dorſum aut in latus affectum, neque vel de latere in latus convertere, aut abſque magno dolore ſe vix erigere poteſt æger, ſtupor conjungitur in crure ejuſdem lateris, & ſi inflammatio ſit à calculo vel ab arena copioſa ibidem congeſta, tunc ſupervenire ſolet nauſea ſeu vomitus. In *inflammatione* verò *veſicæ* ſimilis dolor ſupra pubem percipitur, præſente febre, ejuſque ſymptomatibus jam recenſitis; Urina eſt flammea, pauca & cum dolore atque ardore emittitur, alvus adſtricta eſt, ſupervenit illi quoque ſæpe teneſmus, & rubor in partibus vicinis cernitur, ſcroto ſcilicet, perinæo & pube: Sed in uno ſunt plura quàm alio ſymptomata.

Signa diagnoſtica mictus cruenti.

Mictus cruenti ſigna facilia cognitu ſunt & oculis innoteſcunt, à quibus autem cauſis fuerit indutus *mictus cruentus*, id partim ex antecedentibus, partim verò ſimul ex Excretis aut concomitantibus ſymptomatibus, partim denique ex juvantibus & nocentibus prudenter & ſedulo hariolandum eſt.

Signa ulceris renum & veſicæ.

Signa *ulceris renum* & *veſicæ* cognoſcuntur, quando cauſæ præceſſerunt, quæ aut inflammationem excitare potuerunt, aut renes vel veſicam corrodere, aut ſigna manifeſta adſunt *calculi* ſeu *nephritidis*; dignoſcitur autem ab excreto pure albicante craſſo glutinoſo, & graveolente, nonnunquam etiam cruento [ſed maximæ difficultatis eſt in eo, unde nempè pus illud proveniat? an à renibus, an verò à veſica, an aliunde profluat? Si quidem in abſceſſibus internis in Empyemate ſimilibuſque aliis affectibus, ſæpe etiam pus cum urina eiicitur, ſed ſi bene attendas, id facilè divinare poteris ex ſitu & loco doloris aut præcedentis aut concomitantis, ſi enim à renibus defluxerit, lumborum percipitur dolor, ſi verò à veſica originem habeat, tunc circa pubem, aut hypogaſtrium dolorem ſentiet æger, deinde etiam ex quantitate puris coniicies, quod ſcilicet ubi à renibus provenit, longè majori quantitate excernitur, quam ubi aliunde venit, item ex qualitatibus, puris colore, nempe albidiore, fœtore magis grato verò quàm ſi à veſica profluxerit, conſiſtentia læviore & æquabiliore, at minùs glutinoſo & viſcido, quàm ubi ex veſica emanaverit; Tandem & id deſumere poteris ex conjuncta *Dyſuria* aut *Stranguria*, nam in ulcere veſicæ hæc ferè perpetua ſunt, & ab eo inſeparabilia: in ulcere verò renum hæc ſæpius abſunt aut ſaltem mitiora ſunt; ſic & à juvantibus aut lædentibus affectam partem ſcrutari potes.

Diagnoſis Iſchuria & Dyſuria.

Iſcuriæ & Dyſuriæ diagnoſis ex ſe manifeſta eſt; in Dyſuria adeſt excretio urinæ dolorifica ardoris ſenſum inducens, inſtituta cum conatu ac labore: unde cognatus videtur eſſe hic affectus cum ſtranguria, ſed differt triplici modo, in ſtranguria enim guttatim ſtillat urina, in dyſuria verò ſine interruptione debita ſæpius quantitate emanat, per vices tamen: Secundò non ut in ſtranguria ante vel poſt mictionem ſentitur dolor, ſed inter mingendum tantùm: Tertiò in ſtranguria interna patitur veſicæ ſuperficies, ubi hic orificium ejus ſaltem, vel meatus urinarius plùs minùs afficitur. Sed hic tantum eò incumbendum, ut innoteſcat Medico, an proveniat malum, vel à renibus vel ureteribus, vel urethra, an verò quòd urina excerni nequeat ad veſicam delapſa? Id cognoveris ex veſicæ diſtentione, nam ſi vitium in renibus, vel ſi culpa ſecretionis, urina non excernitur, veſica planè non tumebit, & ſi quid in veſicam fuerit delatum, facilè excerni poteſt, immiſſo ſcilicet in veſicam catethere, ex ſola cera facto, vel meo flexili ex argento ſingulari artificio fabrefacto, ſi verò alia quædam excretionis ſuppreſſæ cauſa ſit & veſica tumebit ℈j. valde & tumor ſenſim ac ſenſim augebitur, conatuſque aderit continuus ad mejendum, ægerque ſentiet hanc ſuppreſſionem ſibi oriri, quòd excernere urinam haud poſſit.

Diagnoſis ſtranguriæ.

Stranguria verò ex diminuta doloroſa & cum ardore plerumque facta excretione noſcitur, redeunte perpetuo conatu ad urinam excernendam, effluit enim urina pauca cum ardore & dolore & niſu ſeu deſiderio plus excernendi: Sed etiam hic plus difficultatis eſt in cognoſcendis locis affectis, quæ tamen facilè invenientur, ſi quis ad cauſarum prægreſſionem, excretamque urinam ſit attentus, cujus cauſa latet ſæpe in urethra.

Diabetis Diagnoſis.

Diabetes facilè ex relatione ægri coniicitur, ſi ſcilicet plus urinæ eiicitur quàm potulenti aſſumitur, & quidem ad longum tempus, inde ægri debilitantur, ſemper ſunt ſiticuloſi & toto in corpore ſentiunt dolores vagos, cum ſpaſmis & illorum urina inſtar melis dulceſcit & albeſcit. Sæpe conjunctam habent corporis tabem inſtar Hecticæ confirmatæ. Sic & *Urinæ incontinentia* ab ægroto ſolet referri, quia hoc ægris inſciis & invitis fieri ſolet.

Incontinentia urinæ Diagnoſis

Cauſa calculi ad mentem Veterum.

§. 4. Itaque progredimur ad *Ætiologiam* horum affectuum, quam verò ad plurium & optimorum Authorum ſententias examinabimus. Prima acie ſtant *Veteres Galenici*; qui *cauſam calculi* putant humorem craſſum, lentum & pituitoſum, à calore in calculum exſiccatum & ad lapideam uſque duritiem torrefactum, parili modo ac lateres in fornace in calculum excoqui ſolent, & calorem hunc ex jecinore & venis deducunt, alii *ipſorum* neſcio quam vim & proprietatem coagulativam in viſcerum ſeu in ipſa renum ſubſtantia inexiſtentem & à natura ſeu forma earum dependentem accuſant, quæ occaſionem & locum commodum nactæ ſe ipſas in duritiem lapideam coagulant, ad quam etiam naturali inclinatione feruntur, inde *Fernelius*, *Renum arenoſam*, calculoſamque dicit *diſpoſitionem*. In *inflammatione verò renum & veſicæ* accuſant vaſorum undecunque factam vel læſionem, vel obſtructionem, vel compreſſionem, vel *Anaſtomoſin* vel *Diæreſin*, quia in iis partibus eſt calor p. n. auctus à ſanguine in iis ſtagnante vel extravaſato & corrumpi incipiente, ortus.

Cauſa inflammationis.

Poſt inflammationem prædictarum partium ſæpius producitur *ulcus*, omne ulcus juxta ipſos eſt ſoluta unitas ab eroſione facta, nam partes erodi poſſe ab humore vel ſanguine acri eò delatis, ut pituita ſalſa, &c. non dubitant.

Cauſa ulceris.

Sic & ab arenulis & calculis perpetuo attritu partes illas erodi & lacerari, & inde ſæpe ulcus excitari nemo illorum inficias it. Ab ictu quoque, caſu, compreſſione & diureticis validioribus & acrioribus, utpote Cantharidibus aſſumptis, ſæpiſſime hoc generari malum multis comprobant experimentis & exemplis.

Cauſa mictus cruenti.

Sanguis plerumque à *renibus* ſponte & repentè atque adeò inexſpectato excerni ſolet, unde & *Hippocr. dicit*, quicumque ſponte & repentè ſanguinem mingunt, iis à renibus venula rupta provenire ſignificatur, qui verò à veſica prodit, tardè & minore quantitate eiicitur. Cauſæ ergo proximæ ſunt ad mentem *eorum*, vaſorum ſanguiferorum in renibus aut veſica, vel *anaſtomoſis* aut *diæreſis*; ſic facilè producitur hic affectus vel ab humorum acrimonia, vel à calculorum aſperitate perpetuo affrictu vaſa lacerantium.

Iſchu-

Cauſa Iſchuriæ & Dyſuriæ à vetuſtate.

Iſchuria vel *urinæ ſuppreſſio*, duplex ſtatuitur, *una vera*, quæ eſt mingendi impotentia veſica plena exiſtente; Altera *Notha*, cùm veſica urina vacua eſt, nec quicquam ſeri in eam deſcendit:

Mingendi illa impotentia vel fit propter nervi paralyſin vel obſtructionem, qui ſentiendi vim ipſi largitur, aut ſpirituum averſionem, & ἀταξίαν, unde fit, ut ſtimulum urinæ veſica non ſentiat & ad expulſionem minimè inſurgat, ut fieri ſolet in affectibus ſoporoſis & phrenitide aliiſque deliriis, ſic & intemperiem veſicæ frigidam undecunque contractam, quatenus debilitat facultatem expultricem, ſenſumque hebetat, culpant veteres.

Anguſtia quoque orificii & cervicis veſicæ urinæ excluſionem præpediens vel à tumore vel à callo vel lento craſſoque humore, vel à lapide, vel grumo ſanguinis juxta ipſos affectum ſuum producere valet. *Notha* verò *Iſchuria* propter renum & ureterum vitium dicitur, quando urina vel nulla vel nimis pauca emittitur, dicunt enim renum vim attractricem abolitam eſſe, vel ab intemperie frigida, vel ab obſtructione prædictarum partium. In *Notha* hac iſchuria veſica inanis exiſtit, & immiſſo cathetere nihil emanat.

Cauſa Diabetis.

Diabetis cauſam *Galenus* & plerique ipſius *diſcipuli* referunt in valdè calidam renum intemperiem, ob quam renes copioſiùs è venis ſerum trahunt, quod cum renes ob debilitatem continere nequeant, ſtatim ad veſicam ablegant. *Aetius* calori quoque renum addit affluxum humorum mordacium. Alii eorum culpant bilioſos & ſalſos humores, continuò Renes ad expellendum ſtimulantes. *Aretæus* aliique à frigida renum intemperie facultatem retentricem debilitante cauſam deducunt. *Platerus* verò cauſam aliam venditat, ſeroſi nimirum humoris ut cauſæ morbi cum ſero ſubitam & profuſam quaſi evacuationem, ut univerſum ferè ſerum è corpore effluat; *Alii* cauſam *attractionem renum depravatam* conſtituunt.

Cauſa incontinentiæ urinæ.

Incontinentiæ verò cauſam præcipuam eſſe in muſculo ſphinctere dicunt, cùm veſica ipſa propriam retentricem ſeri non habeat, qui muſculus reſolvitur intemperie frigida & humida, à frigore vel balneo frigido vel ſeſſione ſuper marmore contracta.

Paracelſiſtarum.

§. 5. Nunc ſequuntur *Chymici Paracelſiſtæ* inſipidam ſcholarum pituitam nauſeantes, qui in calculo, pro materia peccante amplectuntur *mucilaginem tartaream*, quæ ad talem coagulationem ob facultatem λιθοποιητικὴν propendet & vergit, ſicut enim in macrocoſmo ligna, coria, animalcula &c. in nonnullos fontes & fluvios conjecta, lapideſcunt, urina etiam ad matulæ parietes in ſabulum & tartarum concreſcit; ſic etiam in microcoſmo *ſal* microcoſmicum reſolutum in ſabulum & lapidem, viciſſim inſita vi rurſus coagulatur variaſque juxta ipſos calculorum formas producit, ita ut etiam non deſit integri embryonis in utero materno in lapidem converſi exemplum. *Paracelſus* ergò, ceu diximus, ſtatuit materiam calculi Tartarum, tartaream nempe mucilaginem aluminoſam ſtypticam, lapilloſam, quæ reperitur in omnibus, quæ terra naturæ gremium producit, in ingeſtis, potulentis, cibis, &c. qui ex debilitate ſeparationis membrorum in corpore remanet & adhæreſcit, cumque Spiritibus ſalis interni unitur & coagulatur; ſed ut brevis ſim, ex mente *Paracelſi* calculus generatur ex *Tartaro cruoris & urinæ, &c.*

Veſica calculi cauſa.

Calculum veſicæ verò ex ſale urinæ per elementum ignis microcoſmici generari ait: In veſica enim fortiſſima vis eſt & potentia congelandi & duriſſima adamita ultra marmoream renum.

Hæc vis eſt ſalis urinæ, ex qua utique per totum corpus mucilago vel bolus extraneus ſumptus coagulationem accipit, nec mirum, quia in urina principium ſalis petræ, juxta *Paracelſum*, latet; habet enim in ſe proportionatam naturam vitrioli & ſalis plumoſi: Calculos veſicæ duriores & anguloſiores dicit, quo in ea ſalia potentia & valde acuta continentur.

Cauſam *contracturæ* ex calculo dicit eſſe ob læſionem ſpiritus vitæ, & humorum per proprietatem rerum arenoſarum & lapidearum: harum autem materia ex acore & acrimonia crevit & coagulata eſt inſtar aceti congelati & uſti, ſubtilitatique tartari adeòque ſpiritu vitæ acrior, quando igitur in venas, articulos, oſſa, medullas, carnes propellitur, membra hæc mortua acetoſa & tartarea ſua humiditate refrigerat, vias nutrimenti obſtruit, id quod nutrire debet, inficit & conſtrictione nimia membra ad motum inepta reddit.

Cauſa Dyſuriæ & Stranguriæ.

Dyſuriam & Stranguriam ex tartaro ſtomachi acutiſſimo originem habere dicit, ideoque in ſtomacho curari debere. Inquit & alibi, qui non poſſunt mingere, eorum urina & ſperma converſa ſunt in pus & ſaniem, neque in pure neque in ſanie eſt vis expulſiva.

Incontinentiæ cauſa.

Difficilè mingentes *ardorem à ſale & ſulphure* habent. Involuntariè ii mingunt, quorum lotium & meatus virtuſque expulſiva ſtupeſcunt à narcotico ſcilicet ſulphure.

Cauſa Diabetis.

Diabeticam paſſionem verò deſcribit *Paracelſus*, quod ſit *ſal ſiccum reſolutum & ſciſſum & anguloſum per ingreſſum acuti ſalis, poſitum in medio centro hujus membri principalis*, hoc ſal eſt juxta *ipſum*, chronicum, permanens & fixum.

Helmontii de cauſa horum affectuum ratiocinium.

§. 6. *Helmontius ſpagyrorum ille Dynaſta*, materiam calculoſam *Duelech* & ex meris volatilibus ortum dicit; ſive ea conſiſtit in tartarea fæculentia & limoſitate, quà poſtea *Duelech* coagulatur, ſive in ſabulo vel calculo actuali, qui Duelech in clara urina inviſibilis eſt, ſi ergò lotium cum ſuo ſalis ſpiritu habeat ſpiritum terræ volatilis, neceſſariò ex illis duobus generabitur Duelech, niſi per ſcoriam ſaturetur ſal urinæ atque eatenus à coagulando turbetur. In lotio inhabitare coagulatorem ſtatuit Auctor.

Ad generationem verò Duelech ait, quòd non calor, non intemperies renum, non mucus, ſed ſemen putreſcens corruptumque concurrat, atque hoc conſiſtat in odore cujuſdam fermenti, ratione cujus urina diutiùs elaborata, intra nos granulatur, per ſpiritum coagulatorem, qui terram volatilem & ſpiritum vini coagulat, dolorem verò in hoc affectu contingere ait, ex furore Archei commoti propter exoſum hoſpitem, qui dein ſpaſmum, ſuppreſſionem, *mictionem cruentam*, *iſchuriam*, *dyſuriam*, &c. fabricat. In veſica etiam juxta Authorem noſtrum ſæpè aliquando latet quoddam peregrinum fermentum vel intus genitum vel aliunde tranſmiſſum, propter quod mucagines ex cruore generantur, unde ſæpe *Iſchuria & Dyſuria* oriuntur: *Incontinentia* verò urinæ fit, quando muſculus veſicæ ſenſim paralyſi reſolvitur; ſic & *Helmontius* fellis officium dicit eſſe acidum chyli in ſalſum commutare, unde ſi tantillum relinquit, quod non eſt mutatum, tunc id ſtatim ſtranguriam excitare aptum natum eſt, ut ſolet facere novellæ cereviſiæ potus, cui inhæret fermenti acor, ab *acido* enim vel *fermenti acore* vel ejus defectu id deducit. *Stranguriam ſive ardorem urinæ*, qui ſenibus eſt familiaris, ab acore eſſe probat, ſi acor nempe in venas redundat & latex reſtagnat; in qua natura libenter ſe extricare & liberare vellet, ſed propter acorem, venis inimicum, non poteſt. Fit & *Dyſuria* ſæpiſſimè ad mentem Ipſius à calculo vel ab abſceſſu, vel ulcere veſicæ, &c.

Cauſa Iſchuriæ & Dyſuriæ.

Cauſa incontinentiæ urinæ.

Cauſa Stranguriæ.

Diabetis Cauſa.

Diabetes mutat aliquando cruorem in lotium lacteum, unde diabetes & dyſuria fiunt, quæ ſæpe à furore renum excitantur.

Williſii de Cauſa horũ affectuum judicium.

§. 7. *Williſius* urinam à ſanguine & quidem per arterias emulgentes ad *renes & ureteres* deferri ſtatuit, dicitque urinam nihil aliud eſſe quàm ſanguinis partem aquoſam, quæ tandem à particulis ſalinis & ſulphureis tincturam acquirit rubicundam ſeu flavam, lixivialem ſcilicet; ſic juxta ipſum urina

eſt lympha quædam è ſanguine in partes ſolidas, glandulas & lymphæ ductus ſuffuſa ſeu veluti exſtillata, quæ copioſè aggeſta fluorem concipit, unde & ſanguine illibata traiicitur. Statuit etiam *Author noſter*, ſerum percolatione intra renes à ſanguine ſeparari & renes quaſi fermento lixiviali quoddam pollere, aliquando etiam ſerum ſanguini importuniùs adhærere, ejuſque amplexibus ſe extricare non poſſe ſcribit, uti in febribus malè judicatis, in Leucophlegmatia & Cacochymia, quandoque etiam ſerum aliò diverti putat, uti in catarrhis, defluxionibus arthriticis & ſcorbuticis, hydrope, &c. In *Diabete & ſanguinis mictu cruento* è contra ſtatuit ſerum à ſanguinis conſortio nimis citò auſugere antequam penſa obivit, atque ſimul humorum utiles portiones abſorbere eoſque ſecum abripere, qui fluxus præternaturales mox eveniunt & etiam mox ceſſant; quoties ergò urinæ quantitas vel deficit vel exſuperat, in hiſce caſibus renes non ſemper, ſed cerebrum & ſanguinea maſſa ſæpe in vitio ſunt, ſi enim latex ſeroſus in cruoris ſinu nimis citò elabitur, & ad renes immoderatè ablegatur, neceſſariò *Diabetes* oboritur, hujus ergò morbi cauſa conſiſtit in ſanguinis diſſolutione & compage nimis laxà; uti è contra *urinæ ſuppreſſio* in ſanguinis concretione & compactione nimia laticem aquoſum è ſinu ſuo ægrè dimittente; *laxitatem* à ſale acido fluorem paſſo procedere ait, ſaporem verò urinæ mellitum deducit, quando ſalibus in ſero combinatis particulæ quædam ſulphureæ ex colliquatione ſolidarum partium delibatæ accreſcunt.

Cauſa Diabetis & mictus cruenti.

Cauſa urinæ ſuppreſſionis.

Is exiſtimat etiam *Nephritin* à ſimili ſeu prorſus eadem cauſa quam pro arthritide aſſignavit, exoriri, nempe materiam ſalino-fixam à ſanguine, in renibus cum humore acido per ductus nerveos illic ſubinde ſuffuſo, effervescere & propterea dolores nephriticos crebrò inducere, dein ab utraque materia poſt effervescentiam coagulata, *Calculum* efformari ait.

Cauſa calculi renum & Nephritidis.

§. 8. *Sylvius*, qui urinam rubicundam calculoſam acrimoniæ & acido adſcribit, & notavit urinam ſæpius limpidam excerni, in cujus fundo ne quidem poſt horam unam vel plures illæ ſubſident arenulæ, verùm aut eodem aut ſequenti die plurimæ tum in fundo, tum in lateribus, tum in ſuperficie, tum in medio nebulæ concreſcunt ac conſpectui ſe præbent arenulæ, ut plurimum flaveſcentes aut rubentes rariùs albicantes conſpiciuntur. Sic & contingere poſſe arbitratur, in ipſis renibus & veſica, ut arenulæ ibi genitæ ſenſim augeantur, donec tandem in magnos etiam calculos excreſcant, ni prius eliminentur & exturbentur.

Sylvii de cauſa horũ morborum Mens.

Cauſa calculi.

Concretionem verò horum lapidum non calori exſiccanti adſcribit, ſed potiùs calorem impedire putat, ne concreſcant, probatque id per exemplum quod ex ipſa urina excreta patet, in qua dum calet rariùs ullæ conſpiciuntur arenulæ, ubi verò calorem amiſit, mox concreſcere incipiunt, à ſale ergò pendere omnem talem concretionem haud dubitat, diverſum verò eſſe *Salis* genus pro adjunctæ materiæ diverſitate, ſcribit. Si verò in re obſcura coniecturare liceat, inquit, in quo ſcilicet hæc concreſcendi & calculos efficiendi vis conſiſtat, ſuſpicatur quoniam omnes calculi in ſalis petræ aut nitri acido ſpiritu ſolvantur, à ſpiritu acido, qua tali non poſſe calculorum exſpectari coagulationem, verùm ab alio illi ex parte ſaltem contrario, exiſtimat atque concludit, concreſcere materiam terream & ſalinam volatilem glutinoſæ junctam humoris auſteri ope in calculos: infringi verò coagulantis auſteri vim ab acido acri, quale in ſpiritu nitri reperitur, nullus dubitat.

Cauſam *mictus Cruenti* eſſe putat, quando vas aliquod ſanguineum vel in renibus vel ureteribus vel veſica vel urethra ruptum eroſumque eſt: Sic & pus & ſanies ut plurimum in renibus, veſica, ipſiuſque collo ac ſphinctere aut urethra ruptum, abſceſſum ſequuntur.

Mictus cruenti cauſa.

Involuntarium urinæ effluvium ſæpius à ſphincteris muſculi orificio veſica circumpoſiti ipſumque conſtringentis *Paralyſi* aut vulnere ortum habere inquit, unde dein deſinit contrahi muſculus ac veſicæ orificium claudi, quò circà emanat ſponte, propellíturque foras à contracta veſica urina, hoc etiam fieri aſſerit ubi ſenſus omnes interni præcipuè turbantur labefactanturque adeò, ut ad veſicæ muſculos & tunicam fibroſam nulli vel conturbati duntaxat ferantur ſpiritus animales, quocirca vel non retinetur, vel nonniſi confuſè atque inordinatè, adeòque involuntariè tunc effluit urina, uti fieri ſolet in Apoplexia, Epilepſia, Syncope & Ebrietate. Ab extremè verò anguſtato veſicæ orificio vel urethræ obſtructione canaliſque ejus compreſſione aut coalitu deducit Auctor *Iſchuriam*, & obſtructionem hanc fieri contendit ſæpius à calculo ipſi impacto, rarò à concreta pituita vel ſanguinis grumis vel carne ex veſicæ fundo per ipſam urethram excreſcente, ipſumque obſtruente (cujus rei ſtupendum exemplum vidit Author ante plures annos Amſtelodami in fœmina, ex hoc affectu propter ſanguinis deperditionem conjunctam, tandem miſere defuncta,) ſubinde à ſuccreſcente in Urethræ canali caruncula ipſum opplente ſuppreſſio urinæ oritur. Urethræ canalem vel veſicæ orificium comprimi poſſe ait, ſeu à tumore vicino duro, ſeu inflammatione ſeu ſcirrho; facilè etiam coaleſcere poſſe vult tam veſicæ orificium, quàm urethram, ubi vulnerata aut deraſa fuerunt tum à calculis aſperioribus, tum ab humoribus acrioribus. *Urinæ* etiam hanc *rejectionem* ſupprimi poſſe ait, quando nulla poteſt fieri veſicæ contractio, vel propter ejus paralyſin, vel propter ipſius repletionem, diſtenſionemque ab urina diutiùs retenta, extremam, quæ non tantùm ob ebrietatem aut morbum gravem delirantibus evenit, ſed interdum etiam mente conſtantibus, aut præ pudore tamdiu lotium præpoſterè cohibentibus, donec ad ejus expulſionem ampliùs contrahi nequeat veſica, nimium ab ipſo diſtenta.

Cauſa urinæ incontinentiæ.

Cauſa Iſchuriæ.

Dyſuria, ubi conatu magno ſed cum ardore ac dolore exprimitur urina ſatis bona copia, oritur ab orificio veſicæ vel meatu urinario eroſo vel ulcerato, erodi verò ulcerarique ſolent iſtæ partes, tum ab humoribus acribus urinæ junctis & ipſas rodentibus, tum à calculis aſperis grandioribus ipſas in tranſitu difficili rodentibus, & ulceri ſponte mox ſubſecuturo anſam præbentibus.

Dyſuriæ cauſa.

Stranguria juxta ipſum exoritur ab irritatione perpetua ad urinæ vix tantillum allabentis extorſionem ab interna veſicæ ſuperficie abraſa ulcerataque facta, quam abraſionem & exulcerationem internam veſicæ ſuperficiei adſcribit humoribus acribus eò delatis, & à calculis aſperioribus præſertim ibi hærentibus, atque ad corporis motum concitatum, agitationem & concuſſionem ipſam ſenſim ſaucientibus: Per inſolitas vias effluit urina è veſica, quando ipſa vel diſrupta vel aliàs vulnerata vel ulcere perforata eſt; Diſrumpitur facilè veſica ex caſu in ventrem, quando veſica urina turget. Ulcera verò veſicæ vel ſuccedunt præcedentibus vulneribus, vel ortum habent ab humorum acrimonia rodente calculoque conterente aut inflammatione aperta, quoties autem per veſicam penetrant vulnera ulceravè, toties in abdominis cavitatem confluit urina.

Cauſa ſtrãguriæ.

Ulceris veſicæ cauſa.

Diabetes cauſam deducit à ſale volatili eoque acri aut forinſecus aſſumpto, admiſſove, aut quocunque demum modo in corpore noſtro ſecreto ac exiſtente, & nocentibus probare ſatagit.

Diabetis cauſa.

§. 9. *Carteſiani* in nephritide vel culpant ſanguinis abundantiam, vel ejus craſſitiem, imprimis humorum acrimoniam, vel arenulas, vel calculos, vel vermes, vel renum inflammationem &c. vel diverſas ſalium particulas acutas anguloſaſque.

Carteſianorum opinio.

In *Iſchuria* & *Dyſuria* vel latex ſeroſus deficit vel imminuitur, vel fermentum renum corruptum eſt, vel ab ureterum ſpaſmo deducunt, hoc in caſu quoque à calculo, ſanguine grumoſo, humore viſcido, vel plethora totius vias obſtrui poſſe non dubitant.

Stran-

Stranguriam ortam volunt à particulis ſalinis aculeatis vel in urina vel in ſero præexiſtentibus; mictus verò cruenti cauſam ut & omnium aliorum ſanguinis fluxuum putant continui ſolutionem, à particulis acribus & acutis ortam. Diabetis verò cauſam à ſale ſanguinem in ſerum præcipitante deducunt. Cauſam hujus affectus quærunt potiſſimum in inteſtinis & ventriculo, quorum pori nimiùm aperti comitante maximo ventriculi calore, minùs facilè tranſmittunt potum in vapores reſolutum, primò in cavitatem abdominis & hinc quia calor ibi etiam ſatis eſt intenſus, deinde per poros veſicæ, hic quoque ſatis apertos, tranſit intra cavitatem ipſius, ibique hi vapores condenſantur & coagulantur in formam liquoris, & ſic parum à potu aſſumpto differens urina excernitur. Eſt tamen in Notha aliquomodo mutata, dum ita reſolvitur in vapores & etiam ab urina, quæ à renum & veſicæ vaſis arterioſis in ſanguine ſecernitur, & hinc potui in veſica admiſcetur. Sed quoniam omnia illa requiſita difficillima ſunt, hunc morbum rariſſimum eſſe experientia docet.

Noſtra ratio de Cauſa.

§. 10. Nunc ad noſtra accedamus caſtra. Quomodo calculus in corpore noſtro generetur & calculoſæ fiant concretiones, infinitæ ſunt Medicorum opiniones; plurimi ex recentioribus Spiritui cuidam lapidifico, alii neſcio cui ſemini petrifico & quidem per aerem volitanti cauſam petrificationis æquè in Macrocoſmo ac in Microcoſmo adſcribunt, ſed non libet cum illis per aerem navigare. Veteres pituitæ in renibus coagulatæ, ut jam ſuprà diximus, eam adſcripſere. Nec fermento peculiari Renum cauſam calculi adſcribere poſſumus, cùm omnia in machina noſtra mechanicè peraguntur. Circulantur enim in M. S. variæ particulæ, quæ verò ab hujus vel illius viſceris poris tranſmiſſæ, pro diverſitate plurium vel pauciorum tranſmiſſarum particularum, varios liquores vel ſuccos efficiunt. Sic inteſtinales glandulæ ita ſunt conſtitutæ ut pluribus ſimul viam cedant, ubi Hepatis glandulæ & tubuli ſaltem oleoſis & volatilibus ingreſſum permittunt, Cerebri verò glandulæ non niſi volatiliſſimis talem introitum concedunt, quidni & Renes ſola ſegregatione & magis ſalinarum & aquoſarum particularum tranſcolatione urinam conſtituent? In *Nephritide* eſſe coagulans pariter ac tormentans acidum in renibus ut plurimum hoſpitans nulli dubitamus; cùm ſi offenderit oleoſam, ſalſam, tartaream, terream, alcalinam, fixam & fæculentam mucilaginem vel chylum haud bene concoctum aut fermentatum, tunc calculos vel arenulas producere aptum natum eſt: prout videre licet in ore, ubi à ſaliva noſtra ſubacida cibus maſticatus & dentibus affixus in tartarum concreſcit, calculis renum haud abſimilem. Calculus etiam in renibus concreſcit appoſitione arenularum, arenulæ enim iſtæ glutine quodam conjunguntur & acido coagulantur, parvo enim tempore ſæpe concreſcit calculus ſatis ingens, debet ergo aliquid eſſe, quod materiam viſcoſam, ſeu chyloſam, quam ſemper quaſi à calculoſis obſervavi excretam, coagulat & in lapideam convertit duritiem, quæ vis lapidifica obſervatur ab *Helmontio* cum lacte à nutrice infanti communicata; In quam rem *Barthol.* in *Academia Hafnienſi* elegantem habet obſervationem, quòd ſcilicet filia emiſerit ejulando materiam albam mucilaginoſam, quæ ſtatim ab aere externo in ſubflavum & oblongum riguit calculum, accedente acido volatili ſpiritu univerſali: Suſpicamur etiam cùm materia tartarea vel illæ arenulæ parvulæ in pelvi vel ſubſtantia renum contineantur, renes contrahi ſpaſmodicè, per hanc coarctationem etiam arenulas conjungi & in calculum majorem concreſcere; Videmus enim, ſi manibus contrectamus arenulas aqua madefactas, eas facili marte in unam redigi maſſam. Vel materia chyloſa viſcida per cuſpides acidi tanquam per clavos impaſtatur ac quaſi conglutinatur, & ſic calculus ſæpe fit, præſertim ſi digeſtio in primis viis ritè fiat. Certiſſimum enim eſt coagulum calculi dependere ab acido in ſtomacho oborto, hinc omnia medicamenta, quæ acidum hoc in ſtomacho diſcutiunt, eo ipſo coagulationem hanc impediunt. Non novum eſt calculos in renibus vel veſica vel aliis corporis partibus fieri, (ceu non ita pridem calculum ex ſubſtantia cerebri in defuncto exemi,) uti ex parvis initiis ſabuloſis medio ſæpe in flumine aut mari dum nempe ſubinde poſitis fundamentis aliquid accedit, aut ſabuli aut terræ aliunde vi atque impetu aquarum avulſæ, in ſpatioſum excreſcunt ambitum; pari modo dum grano ſabuli vel arenæ in renibus aut veſica latenti & fortè majuſculo jungitur granum, huic aliud, aliis alia, ut calculus quandoque accreſcat in maximam molem. Sic *Celeberrimus D. Slare* Medicus Anglus calculum è Rene patienti exemit, qui ℔ ß. (℥ ij. carentem) librabat; qui vir *Clar.* etiam peculiarem de calculi geneſi ſententiam fovet, & *Tachenii* errata detegit. Calculi nonnulli inſtar cepæ ſuas pelliculas habent, ex diverſorum ſalium concurſu, quemadmodum ex confuſione olei tartar. calc. vitrioli videmus fieri.

In ſanguine verò vel ſero, (in quo nuper per V. S. plures calculos emiſſos vidi,) ſæpius latet hoſpes ille tot homines emacians & tormentans, unde etiam Nephritis, Arthritis & Scorbutus ob cauſam communem ſunt affectus invicem conſanguinei.

Lapides ſive calculi renum in maximam concreſcunt magnitudinem, ita ut *Dn. Iſrael Profeſſor publicus Heidelbergenſis*, dum viveret, mihi monſtraverit renem ex muliere exſectam planè lapideum: Sic in Papæ Innocentii XI. 1689. defuncti cadaveris renibus inventos fuiſſe duos calculos, quorum unas libram unam & ſemis, alter verò libram unam ponderaverat, referunt. Salſas ergò has particulas in omnibus corporis locis naſci plurium Medicorum fide dignorum obſervationes teſtantur, frequentiſſimè verò in renum & veſicæ cavitatibus inſito ſuo fermento depravato acido coagulatæ. Rarum eſt & penè fidem ſuperat quod narratur de fœtu, quem integrum & exactè formatum & 28. annis in utero geſtatum inque marmoream duritiem converſum inventum eſſe hiſtoria dicit, erat enim ex matrice vel utero poſt matris obitum exemptus: hiſtoria ſic ſe habet: Mulier Senonenſis nomine *Columba Chatry*, quæ *Ludovico Caritæ* homuncioni quadrato tamen & benè habito, ex vulgari plebe & ſartori veſtiario nupſerat ab annis quadragintaocto fracta ætate hic occubuit 16. Menſ. Maii annum ætatis agens 68. Hæc ante annos viginti octo tunc temporis, quæ nunquam anteà uterum geſtarat, licet jam pridem nupſiſſet (nihil de ſanitate priùs admodum conqueſta) certiſſima habuit inchoati infantis indicia. Nam qui ſtatis periodis erumpere ſolebant menſes, illi ſtatim ſubſtiterunt, Picâ primis menſibus laboravit, tempeſtivum Embryonis motum & frequentem perſenſit, tumore lumborum & abdominis paulatim ſubcreſcente mammiſque lacte turgentibus. Tandem autem decurſu penè veræ geſtationis curriculo labores puerperæ graves & alvi tormina experiri incepit, urina ad aliquot dies ſuppreſſa (Medicis tunc varia & dubia de illa κυοφορίᾳ ſentientibus) quæ poſtea currente alveo veluti & magna vi eripuit, profuſo illo ichore non tam ex veſicæ meatu, ut credibile eſt, ſcaturiente, quàm ex mulieris loculis amnio tunica diſrupta, cùm unà cum iſtis ſeroſis excrementis (quos mulierculæ aquas vocant) aliquis coacti ſanguinis trumbus emerſerit, unde autem & mammæ concidere viſæ ſunt, motus infantis ignavus aut nullus, labores mulieris tolerabiliores; Quibus omnibus attonitæ fuerunt obſtetrices, quæ anteà certiſſimum expectarant puerperium, à ludibrio autem iſtius fœturæ totum triennium lectulo illa decu-

decubuit, ad extremam vitæ calcem de valetudine conqueſta, de tumore, de duritie, de torminibus alvi (quam obviis quibuſvè & Chirurgis & Medicis tractandam exhibebat) de inutili & gravi illo pondere, quod pro vario geſtantis motu, modò in hanc, modò in illam partem procumbebat, denique de languente & depravata appetentia, quam ſubinde acetariis & abſorpto omphacio ſollicitabat, alioquin perpetuò ἄσιτος. Illamque ferunt vicinæ inter ſuos ſales ſæpè dictitaſſe (ut erat ingenio lepido ſatis) ſe fœtum utero gerere, qui tandem parenti foret exitio & internecioni, quanquam cùm ſeriò loqueretur maleficium acceptum potiùs accuſaret: poſtquam autem fato eſſet functa, ejus Vir officioſus in uxoris cineres (quum tamdiu & tantoperè excruciatam viderat) accerſivit unum atque alterum ex Chirurgis in vetuſto Gallorum Senonum oppido valentes arte & artis uſu, qui (ſcilicet de tumore ſcirrhoſo tantùm cogitarunt) diſſecto mulieris abdomine & rejecto infrà peritonæo, uterus ſeſe offert aſpectu quidem rugoſus & verſicolor, ut criſta illa pendula, quæ Gallis Indicis ex ſummo capite prolabitur, vel potius ut operimentum illud cutaneum, quod illorum collum ambit, tactu autem durus, teſtaceus & craſſus inſtar τῶν ὀστρακοδέρων. Tum novaculam in portentoſam illam molam & gypſeam iniiciunt, qua ad aciem cultelli renitente ſcalprum altius adigunt; Eorum autem alter inflicto caſu in cranium vulnere & in aliquot coſtas tandem humerum dextrum impetit à quo erumpens oſſis caput certiſſimam fecit fidem oſſium illic latitantium, ex quo ſcalpellum aliò transferunt, & magna vi ſenſim tamen & recta uterum ſecant, diductiſque duriſſimis vulneris labris infantem in orbem implicitum & ex tranſverſo in uterum poſitum introſpiciunt in penitiſſimo ſinu & altiſſimis latebris ſtabulantem in ſuamque veluti cyſtam, quam Allantoidem tunicam fuiſſe putarunt, calloſiſſimam, reconditum. Quo ſpectaculo inexſpectato obſtupefacti Medicos convocant, quos in re inaudita conſulant adhibeantque in teſtimonium & judicium rei hujus, quæ penè fidem omnem ſuperet, intereà multis ad novum prodigium concurrentibus & opus Chirurgorum interturbantibus, venit ipſis in mentem totam iſtam molem ex illo veluti antro & manibus & uncis chirurgicis, qua valerent, vi abſtrahere, ut arborem ex ſuo caudice domumque comportare, ut privatim & apud ſe accuratiùs corpuſculi anatomen ſectarentur, & cum peritis de portento novo & inaudito conſilia conferrent; In præcipiti autem & violenta illa laniena non licuit feſtinantibus introſpicere, quod ſubſtratum eſſet infantulo Chorion, quæ uteri acetabula, qualia umbilici vaſa, ipſis ut prius eſſet Allantoidis cum utero & cum fœtu nexus, cùm uterus ipſe præſertim ad coxam dextram, ad nates & ad partem ſpinæ dorſi cum cute infantuli omninò coaluiſſet: Situs infantis erat penè ſphæricus facie ad thoracem affixa ſublatis ad nares genubus, unde poſtea eæ patulæ retruſæ & reſimæ conſpectæ ſunt; Oſſa capitis tenuia quidem ſed firma & inſtar cornu nidentia, cute capitis, multis in locis piloſa, caput in ſiniſtrum brachium ita procumbebat, ut à protuberante humero auris & os occipitis impellerentur, quod incavatum ea parte introceſſiſſe conſpiceretur. Cubitus ad ſummum humerum reflectebatur porrecta ſola manu, quæ in pugnum adeò firmiter erat contracta, & ſummi digiti ita palmæ cohærebant, ut licet apparerent ſeriatim inter ſe diſtincti, re ipſa in unum idemque verè lapideum corpus concreviſſent, dextrum autem brachium ad umbilicum manum extendebat, quæ ad carpum inadvertenter exciſa fuit & in alvo matris relicta, femur, genu, tibia ſiniſtra dextris incumbebant, quibus tamen ita erant implicitæ, ut talus ſiniſter pediſque planta in dextrum pedem implantarentur, quibus excavatum cederet & penè indiſſolubili nexu colligerentur. Utrumque crus in ventrem & pectus reflectebatur, certiſſimamque fœminei ſexus notulam tegebat; Tibia utraque ad nates intorquebatur, pedibus & pedum digitis ita inter ſe compactis & lapidefactis, ut facto ex oculis & tactu judicio, totum iſtud opus opificis alicujus eſſe dixiſſes, qui vel ex ebore vel ex marmore maturæ ætatis Embryi abſolutiſſimam iconem expreſſiſſet, maximè cùm in ea duritie corpuſculi moles non concidiſſet, imò cum cute nitida integram ſuam & συμμετρίαν & μολυσαρκὴν retinuiſſet. Partes autem internæ viſcera nempe omnia cor & cerebrum ſe habebant naturaliter, eo dempto, quòd ultra modum induruerant (minùs tamen quàm externæ) ita ut hodie exertum iſtud corpuſculum neque putredinem minetur neque teredinem. Hæc de matris & fœtus adminiſtrata natome dicta ſunto. Jam de iſtius indurativis cauſis naturalibus aliquid diſſerendum inſtaret, ſed cùm hoc jam ab aliis Medicis factum eſt, ergò ad penſum noſtrum nos convertamus, & paucis noſtram depromamus opinionem. *Ad calculi* cujuſvis geneſim, ſpiritum acido-volatilem requiri neceſſe eſt, inde & hujus monſtri cauſam facili marte hariolari poſſumus, nam ceu diximus in ſanguinea maſſa & ſero latitare ſæpiſſime ſpiritum acido-volatilem calculi noſtri productorem, qui facilè ad uterum comite ſanguine pervenire poteſt & ibidem auſteras, viſcidas, terreas particulas offendere, eaſque in lapideam ſubſtantiam convertere potis eſt. Multi Neotericorum calculoſæ concretionis cauſam ſpiritui lapidifico debere ortum ſtatuerunt, in quo verò hujus ſpiritus formalis conſiſtat eſſentia, non addiderunt. Nos verò audacter ſtatuimus, coagulationis cauſam eſſe ſpiritum acidum volatilem intricatum humoribus auſteris, viſcidis, terreis ob particularum oleoſarum vel balſamicarum defectum, cui perpetuò ineſt agendi, figurandi & congelandi vis, hujus enim celeritas, anguſtos citiùs percurrit ductus, atque ipſis interceptis firmiùs hæret, & durius efficit corpus, non ſecus, ac ſi in fodinis reperti lapides ſciſſiles aeri expoſiti, & mollia ex abyſſo maris extracta corallia, quæ Græcis vocantur λιθόδενδρον, aeris acido-volatili indureſcunt & lapideſcunt, quia & jam abſconditam habent in ſe ſuæ duritiei energiam, imò infunde acido-volatili ſpiritui animal quoddam vel inſectum per tempus, petrefactum invenies; in corpore humano ſimul tunc temporis Reges noſtri luto inhærent, quo ſe extricare neſciunt, unde facilè à ſpiritu acido-volatili ſuperantur. Facilè enim ex primis viis immiſceri poſſunt mediante chylo adductæ terreæ particulæ cum acido rudiori combinatæ & textura ſua ſalina compoſita non prorsùs exutæ, nec in primis viis ab invicem avulſæ, ac nexu ſuo ſolutæ, & alteratæ; tum ſerum adductis illis incraſſatur, ejuſque particulæ volatiles alcalinæ, etiam adhuc dum circulantes jam ad calculoſam concretionem diſponuntur, ob negatam verò moram, à concretione adhuc arcentur: niſi quando nunc renum, & alius viſceris tubulos non liberè cum magis liquidis tranſeunt, ſed ſtagnando particulas infigunt; tum mora data, in ſe amicè agendo calculoſam demum induunt concretionem non aliter ac extra corpus proſcriptæ, data nunc mora in urina ſe apprehendunt & in tartarum concreſcunt, antea ſolo motu à coagulatione vindicatæ alcalino-acidæ particulæ magis volatiles. Certum mihi ſervo ſpirituum acido-volatilem, in quo quæcunque immiſſa intra breve temporis ſpatium lapideſcunt: ejuſmodi aquas fluviatiles & fontanas etiam habemus, in quibus injecta ligna lapideſcunt, eorumque cortices & plantas ipſorum: Sic in vicinia propè oppiduli Veronæi mœnia in agro *Senonienſi* eſt fons perennis ſcaturiginis, aſpectu jucundiſſimus, lympha limpidiſſima colore quidem & odore ἄποιος, ſed ſapore acido non ita commendabili, incolis tamen non ingrato, erumpit autem iſte fons ex altiſſimis ſubterraneis cuniculis, labroque vel potiùs cratere excipitur ità affabrè in orbem circumducto, ut neſcias illam ne

περι-

περιφερίαν natura dederit; an verò ars Euclidis exquiſitiſſimum circulum elaboraverit, ſic autem ad labri margines exundat aqua, ut ſtatim & breviſſimo aquæ ductu decurrat in rotam, quæ molam frumentariam circumagit, indeque cum glarea, quam currente alveo ſecum abradit, guttatim in ſubſtratum lutum & proximam uſneam decidit, quæ omnia ſua peculiari vi ita ſubigit, fermentat & cogit, ut tandem in lapides induret, leves quidem illos & foraminulentos, quorumque unam aliquando partem videas jam petrefactam, alteram verò adhuc agnoſcas muſco herbaceo virentem & cœnoſam, quæ tandem lapideſcere incipiat: coguntur verò illi lapides tanto aggere, ut niſi ex intervallis molitor eos ferreo malleolo conterat & ſubtrahat, impedimento ſint ipſi molendinæ, quo minus liberè circumvolvatur, ut teſtatur fide dignus Vir *D. Jon. Alboſius Hæduus & apud Senones ſuo tempore Medicus celeberrimus*; ſed è diverticulo in viam. Porrò concretorum in humano corpore duriſſimi calculi expiſcemur cauſas: Spiritus ergò eſt acido-volatilis ſive per aerem volitet ut plures volunt, ſive terræ viſceribus in macrocoſmo includatur (prout nonnulli volunt) qui indurat, non quies quæ eſt induratorum ſocia, vel ſequitur, quicquid etiam eſt lapidificum, non per frigoris quietem, ſed per caloris activitatem indurare cum Cl. *Then. Rhyne* ſtatuerunt alii motui id omne concedentes. Acidum volatile in armoniaco ſale congelationis expeditiùs cauſa dici poteſt, ex quo partim ſpiritus ſupradictus paratur, hujus enim ſpiritus congruum calculoſæ concretionis efficiens erit, ſi nempe cum oleo conjungatur, nam hoc aquæ diſſolutionem repudiat, non enim glacie firmantur, quòd materia ignea earum poros tanto torrente non perfluat, ſed quòd ambientium ſpiritus fluida faciant obfrigeſcere, ſic in microcoſmo membranæ vertuntur in cartilagines, hæ in oſſa, non tantum ex quietis glutine, ſed à ſucco ſpirituoſo & acido per cavitates oſſium directo, orto. Hunc acidum volatilemque ſpiritum in homine non tantùm ex acidulo pancreatis ſucco, prout *Sylvius* voluit, ſed & ex tota maſſa ſanguinea & ſeroſa produci poſſe nobis perſuademus intervenientibus terreis ac ſalinis particulis. Materia ergò calculi, vel eſt lympha craſſa ac terreſtris in qua hærent Reges, vel chylus malè fermentatus; cauſa efficiens eſt ſpiritus acidus volatilis, qualis etiam in ſaliva reperitur, ſi inibi calculus procudatur, vel ex lympha derivabitur, ac circulationis lege cum ſanguine ad renes deferetur, ut illic ſecedat, dein in renibus arenas, in veſica ex iiſdem calculum unà fabricans, vel cum potulentis & cibis per ductus lacteos ad renes deferuntur, vel vitiatum fermentum renum calculi coercebit ſemina; qui enim noſtram aquam calce & arenulis refertam bibunt, ſtatim mingunt arenulas, ſic in potulentis ipſis ſæpe materia calculi latet. Ruffus calculus friabilior albicant, quia magis indigeſtus eſt. Atque hæc eſt calculi geneſis & analyſis ſpirituoſis inducta, ab hoc ſi acidulum & volatilem ſpiritum deſtillatione extrahas & iterum reſtanti materiæ reaſſuderis, priſtinam reſarciet duritiem, ſi *Tachenio* fides. Verùm enim verò ſi primarius petrificationis author ſtatuatur acido-volatilis ſpiritus, cur idem & indicatur deſtructor? Calculus enim ſimili indiget ſolvente, quoniam ſolvens cum ſolvendo ejuſdem eſſe debet indolis, exemplum à gummi, reſinoſis & ſimilibus etiam ex minerali regno deſumptis, ubi nulla contraria contrariis, ſed ſimilibus ſemper ſolubilia vidimus: Menſtruum enim cum menſtruato ejuſdem eſſe debet indolis; Si oleoſorum alcalinorum facilè cum acido volatili concretionem percipere haud poſſis, perpende ſuccini & aliarum reſinoſarum qualitates, tibi dabit expedita analyſis ubi ſpiritum, ſal volatile & oleum ſimul obtines, nullum verò adæquatius habitaculum oleoſis volatilibuſque deſignare poſſe exiſtimo, folliculo felleo & renibus & veſicæ, in folliculo enim fellis continetur bilis, ſi ergò in hunc folliculum fellis dilutior irruat acido-volatilis ſpiritus, admixtis terreſtribus particulis, inibi calculus producitur, ſi verò cum potulentis vel lympha ad renes deferatur ſecretus, vel ibi duntaxat ſecedat & particulis alcaliſatis oleoſis vel è bile vel è pinguiore renum (videmus enim homines, quibus renes præ aliis partibus ſunt pinguedine obſeſſi, ad calculum magis pronos) adductis occurrat, arenas & calculos efficit. Calculi ergò poſſunt concreſcere, ceu dictum eſt, appoſitione arenularum, quæ ſæpiſſime etiam in homine ſaniſſimo reperiuntur, cum nempè glutine aliquo, quod ſemper ventriculo & inteſtinis adhæret, conjunguntur; præterea ſpiritu noſtro acido-volatili coagulatur illud gluten in duritiem. Primas particulas in calculo efficiendo eſſe volatiles & tamen motui ineptas, nimirum ablongis rigidis, diſcontinuis particulis conſtare mihi perſuadeo (ſanguis enim noſter conſtat ex ſexcentis particulis) quarum latera planam habeant ſuperficiem; ſed videamus an ipſa etiam experientia huic quadret rationi. Partes conſtitutivas autem ſalium hujuſmodi gaudere figura ex cryſtalliſatione patet, in qualiacumque tandem faceſſant corpora, ſive cubica, ſive hexagona, ſive curioſiori aliquo figurata modo, ab oblongis tamen vel ipſo viſu indice initium ſumunt filamentis, quæ dum ſibi mutuo accedunt, conſtituunt plana, plana reliquas quaſcumque figuras, hæc verò cùm ipſa ſint dura, tum aliis rebus inſerviunt indurandis. Hic obſervandum præterea, quòd quæ in longiores vel manifeſtiores tandem concreſcunt ſtrias, ea eſſe ad coagulandum aptiora, ſic ſal ammoniaci præſtat nitro, Nitrum ſali, ſal vitriolo. Sal mirabile *Glauberi* ſolito per ſolutionem & evaporationem modo, in nitriformes cogitur cryſtallos, poſtquam duas & ampliùs aquæ partes coagulaverit, quæ in tenues lamellas ſeparatæ, ſtrias primo intuitu facillimè præbent dignoſcendas, & leni calore in tales faceſſunt. Inferre licet noſtras in ſanguine particulas ſimilis figuræ conſtare particulis, quas hic oblongas, rigidas, plana donatas laterum ſuperficie ſtatuendas patet, quæ cum cylindriacis aquæ particulis in linea ſaltem coire poſſunt, ad effectus dictos producendos. Materia ſubtilis huc quoque multum facit. Sed calculo obnoxii non tantùm ipſi ſuam ſpirant perniciem, ſed vel ipſa eam alimenta locuplete deferant penu, cùm enim mediatè vel immediatè iis tantùm veſcamur rebus, quibus aqua dedit incrementum, (cùm nullus abſque hac potus, nulla fermentatio, nulla in corpore animato peragi poſſit nutritio.) ſumma neceſſitas maximam ejus requirit copiam, cuivis verò ineſſe aquę tophaceum ſedimentum probat præter experientiam *Kircherus*, qui filtratum lapideum pollinem aliquoties aquæ, aliquali etſi rudiori modo indolem in petrificando poſſunt imitari. *Mariot* frequentes in Aſparagis obſervavit arenulas, quas vel ab aqua delatas, vel potiùs ibi generatas patet: quæ in argillaceis cretaceis & calciferis locis proveniunt aquæ vel vina, inter externas eaſque præcipuas calculi ab omnibus cauſas agnoſcuntur; ibi enim cùm ſaxea nondum coiere principia, uberior ſolutorum ſuppetit penus, in corpus humanum mediante aquæ derivandus; ceu nos omnes hic Caſſellis experimur, qui habemus aquam calce refertiſſimam. Poſtquam autem hæ ſemel in arenas coiere atomi, cùm impar ſit lotium oneri ferendo, niſi præcipitatæ excernantur, ſtatim circa ureteris vel urethræ mutuò coaleſcent initia; exquiſitiori longè contactu, quàm cùm matulæ adhærent parieti; cùm multò accuratiùs hic coituræ quadrent ſuperficies, ubi ſi diutiùs hæſerit calculus, vel à quibus primum ortum derivavit, eorundem aceſſui continuò ſuum debebit incrementum; vel partium ſummè ſenſilium dum movetur, atterendo fibras, earum nutritium induit gluten, quod alternatim petreſcit appoſitum: hinc ſi tales rumpantur calculi, multas exhibebunt laminarum ſeries, ſemper tamen monſtrabunt in medio ex arenulis com-

lis compacta prima talium initia. Interdum utroque augentur modo & tales proferunt fracti, alter natas tum arenarum coalitarum tum camellarum ſtrues. Primum calculi generati modum primo intuitu cognoſcendum offert ſal mirabile *Glauberi*, hujus enim cryſtalli vehementiori arenæ igne in grumos faceſſent, qui debitæ aquæ injecti quantitate ſtatim in calculi formem concreſcent maſſam, & ſic compactæ remanebunt eouſque, donec ſenſim in frigido coagulata, qua diſſolvuntur aqua, aliam à vitri parietibus figuram mutuentur.

Oleum enim vel bilis oleoſa ſuppeditat alcalinum volatile, quod diverſis in locis acido-volatili occurrit, cum eo combinatur & maritatur in perniciem humanæ ſanitatis, atque hinc non in uno loco corpus humanum calculis infarcitur, ſed nulla pars ab illis immunis eſt. Sic Princeps Naſſov. M. H. defunctus in ſolliculo fellis plus quàm 30. calculos exhibuit, ſic ex eodem ſolliculo *Henricus Florentius* Anno 1618 extraxit Lugduni Batavorum 124. calculos quadratos ejuſdem ferè magnitudinis & craſſitiei, cinerei coloris; ſic inſuper viro ex alvo prodibat lapis inſtar ovi columbini ℥ ij. pendens & lapidem Bezoar. exactè mentiens; nota eſt hiſtoria, quam *Cl. D. Konig* Medicus Bernenſis deſcripſit in fœmina quadam, adhuc ſuperſtite, quæ plures innumeroſque lapides ovum columbinum non tantùm æquantes, ſed & magnitudine excedentes per urinam & anum excrevit; aſt hæc magis præſtigiis demonum, quàm naturali cauſæ adſcribenda ſunt. Ex pulmonibus ſæpiſſime calculos calci ſimiles rejectos obſervavi: Sed non licet extra limites vagari, ergò ad calculum Renum & Veſicæ redeamus & ſymptomatum rationem paucis addamus. Vomitus plerumque adeſt, qui oritur propter communionem nervorum ventriculi & renum, ſexti ſcilicet paris, qui vomitus itaque nihil levaminis afferre poteſt. Vomitus autem ille fit, quia cùm ſpiritus animales in ventriculum maxima copia influant, ventriculus arctatur & pylorus, ita ut contenta non poſſint per inferiora eiici, ſed per ſuperiora, os ſcilicet eiiciantur; à dolore verò Nephritico quomodo febres oriantur, apud plures ſatis obſcurum eſt, ſed noſtro judicio iſtæ oboriuntur cùm ob fibrillarum nervearum ſpaſmodicam contractionem ſpiritus animales inordinatè agantur, qui etiam in muſculum cordis & arteriarum impetuoſiùs influunt, & ſanguinis perturbationem faciunt, imprimis ubi jam particulæ ſanguinis communicatæ heterogeneæ incipiunt efferveſcere, & ſic pulſum frequentiorem producunt, adde dolorem & inflammationem Renum à calculo plerumque excitatum. Stupor cruris affecti lateris adeſt, idque ob preſſionem nervorum ad crus euntium. Adeſt alvus obſtructa, quoties nempe humores acido-auſteri prædominium obtinent in inteſtinis. Urina eſt aliquando aquea, quoniam tubuli renum non ſatis patuli ſunt, premuntur enim à calculo, eoſque urina valde ſtimulat, ob ſal adjunctum. Noctes ægri peragunt inſomnes ob ἀταξίαν ſpirituum animalium, vel quia calculus exitum ſibi parare intendit & ſic dolorem producit magnum qui ſomnum impedit.

Causa Iſchuriæ. *Iſchuria* verò oritur ab obſtructione meatus urinarii, idque vel à calculo, vel materia quadam mucilaginoſa & viſcida, vel ab acido auſtero, vel ab impetuoſo influxu ſpirituum animalium in ſphincterem, eum ſpaſmodice afficientium, à quo dein comprimitur, & muſculus cum fibris ſuis contrahitur, & ſic urinæ ſuppreſſio augeri debet. Vel eſt ſpaſmodica veſicæ & orificii ejus contractio vel à calculo, vel à callo &c. occluſio, vel aliquando vel tubulorum renalium obſtructio, vel ſpaſmodica fibrillarum eorum contractio, à ſucci nervei, vel aliorum acrimonia & craſſitie dependens. Iſchuria produci quoque poteſt, quando urina à ſanguine non ſecernitur, aut ſi ſecernitur, ſaltem ad veſicam non defertur, vel propterea quòd deſint ſpiritus, qui in veſicam reliquoſque muſculos illi excretioni deſtinatos, influant, vel quia fibræ veſicæ aut recipere, aut tranſmittere ſpiritus non poſſint, propter aut depravatam ſui intemperiem, aut conformationem, aut ſolutam unitatem, aut denique, quia nervuli ad veſicam aliaſque partes tendentes, aut obſtructione aliqua, aut compreſſione, aut ſoluta unitate laborant. Tumor adeſt in hoc caſu in hypogaſtrio à nimiæ urinæ collectione, & dolor à nimia tenſione fibrarum. Materiæ viſcoſæ excretio probabile eſt calculi ſignum, à quo ſæpe Iſchuria oritur, nullum tamen certius ſignum calculi, quàm exploratio per catheterem; Aliquando etiam Iſchuria oriri poteſt à ruptis veſicæ fibris, item ab obſtructione urethræ, vel ulcere ibidem exiſtente. Hunc affectum in concionatore noſtro Gallico ex tumore glandularum proſtatarum collum veſicæ planè comprimente obſervavi; Confer *Centuriam obſervat. noſtrarum curioſarum*. Aſteriſco & hic notandum eſt, quòd Iſchuria in pluribus, non ex obſtructione, ſed ex languente digeſtione oriatur.

Stranguria varias agnoſcit cauſas tum internas tum externas: primò urinæ acrimoniam, excoriationem vel veſicæ, vel meatus urinarii, urethræ ſcilicet, tum à variis aliis cauſis, tum præcipuè à ſale, ubi partes oleoſæ deficiunt, vel à ſemine acri & corrupto in gonorrhœa virulenta, nimiam quoque ſubitaneam partium refrigerationem, à diverſa etiam cereviſia imprimis novella in eadem menſa aſſumpta produntur hi affectus, ſine dubio quatenus copioſum ſal à ſanguine vel ſero præcipitatur, & ad vias urinarias ſecernitur, quare & urinæ flammeæ & rubicundæ conſpiciuntur. Cauſa ſtrãguriæ.

Urina in *ſtranguria* ſemper guttatim excernitur, quoniam ab acrimonia ſalis muſculus *ſphincter* irritatur, quapropter major copia ſpirituum animalium in illum influunt, adeò ut illum ità diſtendant, ut via urinæ præcludatur, & ab iſta conſtrictione partes ſalinæ magis partibus imprimuntur, & dolorem augere debent. Alimenta quoque venena & medicamenta acria diuretica, imprimis cantharides, facilè hunc affectum producere valent, quandoque hic affectus varios animi affectus ſequi ſolet, ab ulcere veſicæ, pure in renibus, à malè ſecto calculo, &c. nonnunquam oritur, nec minùs à dolore ità muſculus ſphincter intumeſcere poteſt, ut viam urinæ præcludat. Dolor hic eſt circa perinæum, quod indicat collum veſicæ dolere, aliàs eſt mitior, tamdiu quamdiu urina emittitur, aliquando tamen, jam evacuata urina, dolor percipitur.

Inflammatio renum & veſicæ oritur utplurimum vel à Plethora, vel acrimonia & tenuitate ſanguinis, vel ab arenulis, calculis, vermibuſque ſua aſperitate & duritie vel oſculis vaſa aperientibus, & denique vaſorum undecunque facta vel obſtructione, vel compreſſione, vel anaſtomoſi, vel diæreſi. Veſicæ quoque ac renum fibrillæ ſæpe rumpuntur & reſiliunt in cincinnos, humorumque ibi ſic præpeditur circulatio, hinc tumor, inde inflammatio, quod etiam accidit ab involuntaria nimis diutina urinæ retentione, hoc docuit exemplum *Tychonis Brahe*, poſtea cum vellent libenter mingere, tamen non poſſunt, quia non ampliùs contrahi poteſt veſica, diſruptis multis fibris. Cauſa inflammationis.

Ulcus renum & veſicæ quid ſint, ex communi ulceris natura facili marte innoteſcit, nam omne ulcus ſoluta quædam eſt unitas ab eroſione facta, hujus verò hoc in affectu præcipuæ cauſæ ſunt, vel præcedens quædam inflammatio, vel humor aliquis acris cum ſanguine eò delatus, ut ſerum ſalſum, aut acidum, vel arenulæ, aut calculi perpetuo attritu partes illas erodentes & lacerantes, diſpoſitio etiam pororum talis, quæ non poteſt tranſmittere ſal volatile, quod præſertim fit, ſi viſciditas ei eſt conjuncta, quæ facit ut Cauſa ulceris renum & veſicæ.

cit ut hæreat in parte aliqua, ibidem lancinationem & poſtmodum exulcerationem excitans, ſæpe tamen malum hoc producitur ab ictu, caſu, percuſſione & diureticis acrioribus, à ſuppreſſione menſium, & hæmorrhoidum hunc affectum obſervavi; pus eſt album, quia materia acris fibras nervoſas tranſverſas carnium præſcindit, & incidit in minimas minutias, accedente etiam acido volatili, quo albet. Diſtinguitur exulceratio renum ab exulceratione veſicæ, quia in hac dolor eſt in hypogaſtrio, in illa vero circa lumbos ſentitur dolor; Urina eſt furfuracea, quia ab acredine humorum abraditur aliquid membranoſi.

Cauſa [u]rinæ ardo[ri]s.

Urinæ ardor vel dyſuria, acrimonia eſt ut plurimum à ſale acido & corroſivo, quod continetur è pure membranas ductus urinarii vellicante atque rodente. Alvum evacuandi frequens deſiderium eſt ſine dubio ab acrimonia ſalium inteſtinum rectum, quod collo veſicæ annectitur, vellicante, & ſollicitante. Cauſa ergo immediata eſt orificii veſicæ aut meatus urinarii roſio vel ipſa excoriatio, ad quam producendam acres acidæ urinarum particulæ ſtagnando quodammodo acriores factæ, ſymbolum ſuum contribuunt. Acrimoniæ generandæ contribuunt chylificationis inſtrumenta jam vitioſa, ſuccus nerveus cruditatibus in ventriculo obrutus, vel bilis oleoſa ſua volatilitate privata, chylum præter labentem pro ſua parte haud ritè penetrans aut diſſolvens, nec acidas in eo contentas particulas traſmutans, vel ſimul jam nimis acris cum acrioribus acidis chyli particulis in acido-ſalſum concretum abiens, nec non ſuccus pancreaticus acidus-auſterus vel craſſus, chylum non ritè diluens, & attenuans, ſed craſſum eum vel denuò reddens, vel dimittens.

Mictus [cr]uenti cauſæ.

Cauſæ *mictus Cruenti* non aliæ ſunt quàm alterius hæmorrhagiæ, cauſæ enim proximæ ſunt vaſorum ſanguineorum in renibus & veſica, vel *anaſtomoſis*, vel *Diæreſis* rariſſimè *Diapedeſis*, cauſæ antecedentes vel ſunt plethora, vel ſanguinis motus concitatior, vel ejus tenuitas & acrimonia, vel humorum aliorum extravaſatorum undecunque orta acrimonia, utplurimum vel calculi, vel arenulæ, cuſpidibus ſuis vel perpetuo affrictu vaſa ſanguifera lacerantes, à pure alioque acido acri vaſa hæc facilè aperiri queunt. Sic & ſpirituum naturalium nimium & impetuoſum influxum in haſce partes evaſationem ſanguinis producere poſſe, nullus dubito.

Inter cauſas procatarcticas recenſemus aeris acrimoniam & calorem nimis intenſum imprimis ſeptentrionalem, nocet & borealis, novimus enim nonnullos homines huic aëri ſe committentes, ſtatim in hunc incidiſſe morbum, vel aliam hæmorrhagiam.

Cauſa [in]continen[tiæ] urinæ.

Incontinentia urinæ vel oritur à relaxatione, vel à reſolutione muſculi nervorumque eò tendentium, vel obſtructione, vel compreſſione, vel vulneribus, vel ulceribus, vel inflammatione, qui etiam producitur ab ἀταξίᾳ ſpirituum animalium.

[D]iabetis [c]auſa.

Diabetes, quæ eſt ceu diximus celerrima & copioſiſſima potus aſſumpti & planè non mutati per urinas emiſſio, concomitante ſiti intenſa & totius corporis extenuatione, plures cauſas noſtro judicio agnoſcit. Primaria verò eſt peculiare acidum ſanguinem præcipitans, ſic avus conjugis noſtræ *D. D. Iſaacus Schombardus, Medicus apud Francofurtenſes*, dum viveret *celeberrimus*, ferè octogenarius, qui cùm biberet quadras menſuræ vini pomacei, inde noctu ſubſequente tres menſuras urinæ mingebat.

Sic in memet ipſe experior, ſi vinum acidulum aſſumo, tunc & plus urinæ reddo quàm aliàs.

Sic & Tubulos iſtos per omentum ex fundo ſtomachi prodeuntes nimis laxatos culpo, per hos etiam patentiores ductus ſine mora pergit ad renes vel veſicam quidquid eſt potulenti. Huc ſpectant etiam pori veſicæ nimis aperti, hinc nobis placet cauſa de hoc affectu Carteſianis adſcripta. Ad cor enim potus in Diabete non poteſt deferri, quia impoſſibile eſt potum per cor ita ſtatim tranſire, & cum ſanguine ad renes deferri. Sic & renum pori ampliores ſunt, acidumque multum ad hunc affectum producendum conferre poteſt. Criſes morborum etiam poſſunt ſæpius exiſtere authores hujus rariſſimi affectus: Inter cauſas externas potus ingurgitatus copioſus imprimis acidulus, alimenta & medicamenta valdè diuretica, excretiones aliàs conſuetæ ſuppreſſæ, animi affectus varii &c. eſſe poſſunt.

§. 11. Experientia inſtructi ad prognoſin horum affectuum nos accingamus. Nephritis grave malum eſt, & ſi hæreditarium fuerit, incurabilis judicatur, imprimis in ſenibus juxta *Hippocr. aphor. 6. ſect. 6.* *Prognoſis Nephrit.*

Hic affectus ratione ſymptomatum quæ infert, eſt aliorum pejor, imprimis cùm calculus & quidem aſper in ureteres detruditur, quò enim calculus eſt major, aſperior & acutior, eò acerbiora infert tormenta, calculus friabilior quoque tolerabilior eſt ſiliceo, ille enim conteri, hic verò nequaquam comminui poteſt.

Quòd ſi doloris cauſa inflammatio ob accurrentes tum ſpiritus tum ſanguinem accedat, & hanc febris comitetur, atque ipſa renum ſubſtantia ab aſperitate & cuſpide calculi vulneretur, malum eſt, adeò ut non paucos è medio ſuſtulerit, & ſi in paroxyſmo dolor hic nullis cedat remediis; Si externa frigeant, palleat facies, ſudorque erumpat frigidus, viribus languentibus, pulſu exiſtente formicante, mors eſt in propinquo. Melius verò ſignum hoc eſſe hactenus obſervavi, ſi urina ab initio mingatur tenuis & alba, poſtea verò craſſa, & in fundo matulæ arenoſa ſeu fabuloſa ſubſideant, ſignificant enim calculum ſolutum eſſe. Si calculus in ureteribus hæreat, tunc dolor eſt intenſiſſimus, & ut plurimum hoc rerum ſtatu ægroti moriuntur, uti in nonnullis ſectionibus obſervare licuit. Pueri magis calculo veſicali, ſenes verò calculo renali corripiuntur, *teſte Hipocr. aphoret. 26. ſect. 3.* Virum novi Caſſellanum, qui ob dolores atrociſſimos nephriticos planè fatuus, inſipidus, imò obliviosus factus eſt, qui ſpiritus animales exinde cladem paſſi ſunt. Aliam fœminam novi à nephriticis doloribus in Hecticam delatam. Si calculus magnus veſicæ ſit adnatus, tunc vix remedium eſt, niſi à perito lithotomo ſecetur. Sic totum renis parenchyma in pus converſum, ſola remanente tunica notavit *Segerus*: quod etiam obſervavit *Clariſſ. D. JunKen.*

Pingues & obeſi magis videntur calculo obnoxii eſſe, quàm alii, talia enim corpora non ſunt ſine terreſtreitatibus, ſed acido volatili abundant; Sic & ii, qui ob corporis molem ſunt multùm otioſi & ſedentarii, facilè calculum ſibi acquirere queunt: Fœminæ rariùs infeſtantur calculo veſicæ quàm viri, materiam enim peccantem minori cum moleſtia emittunt, propter viarum, per quas tranſire debet, amplitudinem, rectitudinem & brevitatem, beneficium ipſis etiam eſt menſtruum tributum lunare.

Quoad *Prognoſin Iſchuriæ*, quæ ſi à ſecretione urinæ læſa producitur, vel ab auſtero nimis pontico, vel ab affectu quodam ureterum graviori imprimis magno calculo illos obſtruente, vel à nervorum paralyſi, vel ob compreſſionem ſauciatæ ſpinæ, vel ob caſum ictumque in os ſacrum lumborumque regiones, vel à luxatione vertebrarum lumbarium, vel à graviori muſculi ſphincteris affectu, plerumque inſanabilis eſt, vel ſi ſenibus hoc malum contingat. Salutis adhuc ſpes eſt, ſi ante ſeptimum diem mingere iterum incipiat laborans. Ubi in longius tamen tempus ſe protrahi patitur Iſchuria, quando per alia loca, ſudores nempe vel vomitum crebrior excretio fit. Sic *Curioſorum* obſervationes exemplum Iſchuriæ dierum 11. curatæ produnt *Ann. 5. 6.* Alii ad 14. alii per 17. dies durantes obſervarunt Iſchurias. *Dn. L'Enfant* ad nonum uſque diem duravit, tunc mortuus eſt. Peſſimum quoque eſt ſignum, ſi huic affectui ſupervenit vel teneſmus, vel ſingultus, vel ſi ab ore ægri, vel è naribus emittatur odor fœtidus urinoſus. E contra facilior eſt curatu, quæ vel à cauſis externis ſæpe dictis, vel à levioribus veſicæ, ſphincteris aliarumque partium affectibus producitur, &c. *Prognoſis Iſchuriæ.*

Si *Stranguria* oritur à renibus purulentis, malum eſt ſignum, & lethale judicari poteſt; ſi verò à potu *Prognoſis Stranguriæ.*

nimiæ

nimiæ cereviſiæ novellæ, nihil mali portendit, & haud difficulter curari poteſt. *Hippocr.* ait *ſect. 7. aph.* 48. urinæ ſtillicidium & mejendi difficultatem vini meraci potus & venæ ſectio ſolvit. Incidendæ verò ſunt interiores venæ. Si verò oriatur ab exulceratione urethræ, injectionibus facilè curari poteſt. Quæ verò ab acrimonia ſeri vel ſanguinis, difficilior eſt curatu.

Prognoſis inflammationis renum & veſica.

Eventus hujus morbi ſæpe dubius eſt, ſemper tamen periculoſus, nam accedentibus aliis gravioribus ſymptomatis, convulſione puta & delirio & ſimilibus, repente æger vitam cum morte commutat: Ubi verò in abſceſſum degenerat, lenta ſequitur febris & ulcus inſanabile, quod ægrum ad mortem uſque comitatur. E contra bonum eſt, ſi hæmorrhoides hoc in caſu ſponte aperiantur, vel hæmorrhagia narium vel in ſexu ſequiori menſes ſupervenerint. Item ſi in morbi incremento in urina appareat ſedimentum albicans & glutinoſum cum remiſſione reliquorum ſymptomatum.

Prognoſis ulcerum renum & veſica.

Quod prognoſin ulcerum harum partium concernit, ſequentia ſenis noſtri perpende. Si quis ſanguinem & pus mejat, renum aut veſicæ exulcerationem ſignificat. Quibus cum urina exiguæ carunculæ aut veluti pili unà exeunt, his à renibus excernuntur. Quibus cum urina craſſa furfuracea quædam ſimul minguntur, his veſica ſcabie laborat. Qui ſponte ſanguinem mingunt (mejunt) iis à renibus venulam ruptam eſſe ſignificatur. Quibus in urina ſubſident ſabuloſa, iis veſica calculo laborat. Si quis ſanguinem aut grumos mejat, aut urinam guttatim emittat, & dolor ad imum ventrem ac interfœmineum incidat, ea, quæ circa veſicam ſunt, laborant. Si quis ſanguinem aut pus aut ſquamulas mejat, & gravis odor adſit, veſicæ exulceratio ſignificatur.

Item ad recti inteſtini & uteri inflammationem purulentoſque renes ſuccedit urinæ ſtillicidium: Jecori verò inflammatione laboranti ſupervenit ſingultus.

Renum & veſicæ vitia in ſenibus difficulter curantur.

Prognoſis mictus cruenti.

Quod hujus morbi prognoſin ſpectat, *Hippocr.* experientia ſufficienti inſtructus ait, *ſect. 7. aphor.* 39. Si quis ſanguinem & grumos mejat, & ſtranguria laboret, dolore ad hypogaſtrium & pectinem & perinæum pertinente, ad veſicam loca laborant. Affectus hic difficilis omninò & periculoſæ curationis eſt, tum quia eo diutius perſeverante, ut quamvis aliam hæmorrhagiam gravem, Hydrops, Tabes & Leucophlegmatia ordinariò conſequantur, tum quòd his non ſupervenientibus, ordinariò tamen ulcus in renibus aut veſica generatur. Malum hoc ſi non curatu impoſſibile, ſaltem difficile eſt.

Prognoſis Incontinentia & Diabetis.

Quoad *prognoſin incontinentiæ urinæ & Diabetis*, ſunt illi affectus etiam difficiles curatu, ſi enim incontinentia inveterata eſt, & ſenili accidat ætati, aut oritur à graviori paralyſi, aut affectus alios graviores ſequitur, tunc vix curationem ſuſcipit. Quæ verò in pueris vel adultioribus, vel à cauſa oritur externa, vel à ſomno profundiori, facili mutatione vel diætæ, vel ætatis progreſſu tollitur; Sic juxtà Hippocrat. mictus noctu plurimus parvam ſignificat dejectionem.

Diabetes potius juvenes comitatur quàm ſenes, ſenes tamen non ab ea immunes exiſtunt, ceu ſuperiùs exemplum allegavimus. Juniores verò magis infeſtantur, quia eorum partes ſunt molliores & pori magis dilatantur ad potulenta tranſmittenda; His morbus incipiens facilè ſanatur, inveterata autem & in ſenibus rarò & difficulter, unde meritò hic noſtrum facimus illud *Naſonis*: *Principiis obſta, ſerò medicina paratur, &c.* craſis enim ſanguinis multùm ſoluta vix reſtitui poteſt, tranſit interdum in hecticam, & ſæpe in mortem. Confer *obſ. 26. Ann. 8. Ephem. German.* Subinde quoque mutata ſolummodo diæta ſponte ceſſare ſolet.

Cura Diætetica.

§. 12. Præmiſſis *Prognoſticis*, de *curatione*, agendum reſtat, & ut à *diætetica* incipiamus, eò adnitendum eſt, ut omnia ritè adminiſtrentur. Primò ergo *Aer*, in calculo tum renum & veſicæ aliiſque renum affectibus, ſit lucidus ac temperatus, vitandus è contrà frigidus ac intensè calidus.

Cibi ſint facilis digeſtionis; Conveniunt omnes carnes vitulinæ, agninæ, aviculorum montanorum. Ex oleribus conveniunt radices petroſelini, apii, naſturtium aquaticum, aſparagus, ſpinachia, lupulorum germina tempore veris propullulantia, jus cicerum rubrorum laudatur, item raphanus cum ſale aſſumptus, & raphanus ruſticanus cum cibis aſſumptus &c. Cibi ſint & quantitate modici, lubricantes, boni ſucci, ut ſunt perdices, ova ſorbilia & plura alia, vitentur è contra craſſi & viſcoſi & vel vetuſtate vel ſale indurati, imprimis verò ſubacidi, ex quorum numero ſunt ſequentes, carnes taurinæ, arietinæ, hircinæ, annoſæ, exſuccæ & imprimis ſalſuginoſæ, & muria aut aceto conditæ, & deinceps inſolatæ & fumo induratæ: Nocent & hic omnia lacticinia, in lacte enim calculi principium jam *Hippocrates noſter d. morb. 3. ſect.* 5. agnovit, huc & pertinet lactis coagulo paratus caſeus. Nocent ferè omnia legumina, imprimis in inflammationibus harum partium, & piſces, maximè verò illi, qui aceto aut muriæ immerſi & ſale conſperſi fuerint, hæc & alia reddunt ſanguinem & ſerum mucilaginoſa & tartarea, accedente tunc acido volatili, calculus facilè generatur. Potus ſit vinum tenue album, imprimis vel Moſelanum, vel Neccarinum, vel Hanovienſe, Michelbaccenſe ſcilicet vel Hirſteinienſe non admodum vetus; vel decoctum baccar. Juniperi & veronicæ, vel potus Capheæ; detur decoctum cicerum rubrorum vel petroſelini, aſparagi cum paſſulis, ſebeſtenum, vel paretur vinum cancrinum, quod excellens eſt; nocet maximè cereviſia acida, imprimis ex aqua multum calce repleta cocta, ſuas enim partes in Duelech geneſi ſtrenuè agit, melior paratur ex ſucco betulæ, quæ bene defæcata & lupulo optimè condita eſt; Exulent muſtum noviter è torculari expreſſum, vina Francica, Ungarica, Gallica &c. quæ morbis omnibus tartareis, puta ſcorbuto, arthritidi, lithiaſi provocandis valde opportuna ſunt, hæc & in reliquis ſuperiùs dictis renum & veſicæ affectibus attendenda.

In mictu verò cruento, incontinentia urinæ & diabete ſit magis adſtringens diæta. Aer ergo eligatur ſiccus & ſerenus. Alimenta ſint incraſſantia & adſtringentia, vulgò ita dicta, boni tamen ſucci, à potu verò quantum fieri poteſt abſtineatur, locoque potus concedatur vinum rubrum leniter adſtringens, & immittatur vino aliquid martis adſtringentis, & ex Celſi judicio optimum remedium eſt temperantia, intemperantia etenim, & incontinentia non modò vitium iſtud exaſperant, ſed etiam cum prius non adeſſet, id introducunt; nocet etiam omnis potus ingurgitatus, imprimis tantillo ſpirituoſior & calidior, ſæpe tamen ſubacidus. Præ aliis conducit potus Theæ mille experimentis comprobatus, quo *D. Bonte Koe* ab hoc malo ſe liberavit, ut ipſe fatetur in ſcriptis ſuis. Itidem omnia alimenta & medicamenta valde diuretica, nec minùs ebrietas angue pejus vitanda, ut & inſomnia. Motus ſit in renum affectibus, imprimis in nephritide, paulo liberior, ex motu enim ſpirituum animalium fit major & liberior influxus, ex omiſſo vero influxu ſpiritus languent parteſque flacceſcunt, & ſic ſæpius ejuſmodi affectus produci debent, magnum etiam damnum renum & veſicæ calculo obnoxiis redundat ex vita ſedentaria, otio, uſuque exercitii omiſſo, vita enim otioſa ſpiritus animales languere facit, tum neceſſariò plures cruditates & terreſtres fæces unà cum acido generari debent.

In mictu verò cruento & diabete aliiſque urinæ profluviis quies imperetur, omnis enim motus nimius nocet. Quoad ſomnum, nimius hic nocet, quia ſpiritus craſſiores reddit & languidiores, unde acidum in maſſa ſanguinea augetur. Sic & nimiæ vigiliæ nocent, Medium ergò tenuere beati. Decubitus non ſit ſuper dorſum, ne ſubſtantia renum magis coarctetur.

ctetur. In cunctis hiſce renum & veſicæ affectibus excernenda eliminentur & retinenda reſerventur, imprimis alvus ſit laxa; ſi talis ſponte non ſit, arte procuranda; Sic etiam quibus conſuetæ hæmorrhoides ſunt ſuppreſſæ, in illis iterum moveantur, idem faciendum in ſexu muliebri, quando retenta ſunt menſtrua. Ordinarius ac ſufficiens eorum fluxus noſtro judicio eſt cauſa, ut mulieres præ viris minùs calculo ſint obnoxiæ, multæ quippe acido-volatiles ſalinæ, terreſtres ac tartareæ (ut pro libitu eas nominare velis) particulæ cum menſibus effluere ſolent. Animi pathemata quod concernit, omnia decenter ſe ſe habeant, quorum effectus in calculo videbis apud *Barthol. in act. Medic. obſervat.* 38. 1675. 76. 78. *editis*. Ubi quidam in mediis doloribus ſupervenìens lætum nuncium cùm attuliſſet, è veſtigio prodiit ſponte calculus, ſic & in vidua quadam mœror & terror eundem affectum protulit [Nos tamen ex his paſſionibus malum auctum vidimus, conſulerem ergò ne animus turbetur. Intemperatiorem veneris uſum maximè nocere hactenus obſervavi, eo forſan nomine, quòd Venus renum ſpiritus animales ità abſumat, ut temporis progreſſu in hecticam mutetur.

Cura pharmaceutica Veterum. §. 13. Supereſt nunc cura pharmaceutica & quidem *Galenicorum*, qui humorem craſſum ac pituitoſum, in lapideam duritiem accedente calore torrefactum, incidendum, dein planè tollendum ſuadent, in quem finem primò clyſtere in paroxyſmo, & extra eundem alvum ſubducunt. Clyſteres ex variis emollientibus & nephriticis parare ſolent juxta ſequentem formulam.

℞. *Rad. malv.*
Liquirit. ana ℥j.
Herb. ſaxifrag.
Mercurial.
Heder. terr.
Violar.
Biſmalv.
Flor. chamom.
Melilot. ana M. ß.
Bacc. juniper. ʒjj.
Sem. lini ℥ ß.
Fœnicul. ʒ. ij.
Coq. in ſ. q. aq. comm. Colat. ℔. j. *adde*
Caſſ. pro Clyſter. ℥ j.
Ol. lil. alb. ʒ vj.
Scorpion. ℥ ß
M. F. Clyſter.

In paroxyſmo varia commendant anodyna medicamenta, quæ intus & extra adhibenda volunt, ut ſunt theriaca, mithridatium, requies Nicolai, Diacodium &c. Imperant & balnea ex aqua dulci aliiſque anodynis parata, ad meatus quoſvis, imprimis ureteres, ampliores reddendos, propinant etiam ægris varia juſcula pinguia, aliaque oleoſa, imprimis emulſiones: Poſtquam dolor remiſſior factus, humores enemate emolliti, meatuſque ex parte reſerati fuerint, tunc omnia illa medicamenta adminiſtrant, quæ lapides comminuere atque expellere poſſunt, inter quæ præ cæteris commendant lithontriptica omnia, terebinthinam, item decocta rad. graminis, fœniculi, ligni guajaci, cicerum, mandibula piſcium, teſtas ovorum, ſanguinem hirci, pulverem leporis cum pelle in furno exſiccati, fructus alkekengi, lapidem Judaicum, baccas juniperi, ſemina ſaxifragiæ, fœniculi, petroſelini, milii ſolis, & ſi ſimul adſit *Iſchuria*, ſeu *ſuppreſſio urinæ*, tunc ad ſyringam confugiunt, & diureticum quoddam immittunt medicamen, præſertim oleum ſcorpionum, & ſi ſimul ardor magnus in regione renum moleſtus ſit, oleo violaceo & roſato inungunt dorſum, quibus oleis pro re nata parum aceti addere ſolent. Carnes motacillæ, reguli, item cerebrum & renes leporis, ſuis, &c. tanquam arcanum commendant, nonnulli regulum concrematum in pulvere exhibent, & tanquam arcanum hoc jactant remedium, ſed mihi nunquam (abſit dicto invidia) ſatis fecit, poſthæc alvi regionem mitioribus eluunt, ut ſunt Caſſia fiſt. extract. Diaprun. ſimpl. &c. extrinſecus conveniunt fomentationes & ſeſſiones, inunctiones, cataplaſmata ex emollientibus, malva, althæa &c. parata: Sed quis quæſo omnia recenſebit ſine faſtidio lectoris?

Curatio ſuppreſſionis urinæ.

In *Inflammatione renum & veſicæ* eandem inſtituunt curam ac in reliquis inflammationibus internis; ab initio enim venæ ſectionem celebrant, ſemel aut pluries, prout neceſſitas exigere videtur, tum revulſionis tum verò depletionis & refrigerationis ergò, præmiſſo tamen ſemper enemate aut ſuppoſitorio, aut medicamento alvum leniente & emolliente, dein humores craſſos poros partium obſtruentes diureticis frigidis rem peragunt, ut ſunt aq. fragorum, fumar. plantag. acetoſæ, Syrup. limon. pap. Rhœad. præ aliis verò ſuadent emulſiones ex hordeo, ſem. 4. frigid. major. & ſimil. *Cura inflammationis renum & veſicæ.*

In *ulcere renum & veſicæ* commendant varia vulneraria, ut ſunt decocta è ligno guajaci, rad. conſol. major. minor. ariſtolochia rotund. herb. alchimill. pyrol. ſanicula, agrimonia, plantag. biſmalv. ex quibus omnibus pro re nata variæ concinnari poſſunt formulæ, utpote *Cura ulceris renum & veſicæ.*

℞. *Raſ. lign. guajac.* ℥ viij.
Cortic. eiuſd. ℥iij.
Chin.
Sarſaparill. ana ℥ ß.
Paſſul. Corinthiac. ʒ vj.
Flor. hyperic.
Verbaſc. ana. M. ß.
Coc. ex aq. fontan. pur.
Colat. ℥ xxx. *adde*
Hydromell. ſimpl.
Syr. de ſyphyt. ana ℥ ij.
Doſ. ℥ iij. *ad jv. ter quaterve de die.*

In *ulcere veſicæ* injectiones uſurpandas eſſe ex detergentibus, dein ſiccantibus & conſolidantibus variis.

In *mictu cruento* eò incumbendum eſſe cenſent, ut ſanguinis inhibeatur major effluxus, (2.) ut vaſa aperta conſolidentur, & tertiò, ut renes & veſica roborentur. Primò inſtituunt V. ſect. & adhibent omnia medicamenta, quæ in ſanguinis fluxionibus conveniunt. Sequens apozema magnifaciunt. *Cura cruenti mictus.*

℞. *Rad. tormentill.*
Plantag.
Biſtort. ana ℥ ß.
Fol. alchimill.
Millefol.
Sanguiſorb. ana M. j.
Equiſet. M. ß.
Flor. roſar. rubr.
Balauſt. ana p. ij.
Hordei mundat. ʒ iij.
Sem. plantag. ʒ ij ß.
Coq. ex aq. font. Colat. ℥ xx. *adde*
Aq. cinnamom. ℥ jß.
Corall. rubr. ppt. ʒ ij.
Syr. myrtin ℥ ij.
F. Apozema, 3. de die ℥ iij. *aſſumend.*

Varia & commendant refrigerantia & anodyna aliaque incraſſantia, de quibus alibi ad nauſeam dictum.

Externa verò quæ in uſum revocant, ſunt frictiones partium ſuperiorum, vel ventoſæ, vel hirudines, vel unguenta & linimenta, & emplaſtra refrigerantia, incraſſantia & adſtringentia, aut lumbis aut pubi applicanda, qualia alibi deſcripta ſunt.

Iſchuriam vel *Dyſuriam* & *Stranguriam* ab intemperie ſeu malà conformatione aut harum partium ſoluta unitate ortam, curandam eſſe dicunt remediis intemperiei illi contrariis, ſi intemperies ſit vel calida, vel frigida, aut humida, ſemper *Cura Iſcuriæ & Dyſuriæ.*

per contrariis ſuis corrigi & ad priſtinum ſeu naturalem ſtatum redigi debet.

Mala autem ſi conformatio iſchuriam fecerit, plane incurabilis habetur ab ipſis. Si vel calculus vel carunculæ &c. in meatu urinario hunc morbum produxerint, tunc illa vel cathetere vel aliis inſtrumentis removenda eſſe præcipiunt; Ubi verò craſſa pituita collum veſicæ obſtruit atque Iſchuriam inducit, tunc omni opera eo nitendum eſt, ne ab errore diætæ pituita in corpore iterum generetur, genita & præſens verò incidatur & eliminetur, in hunc finem omnia medicamenta lithontriptica ſuperiùs recenſita præſcribunt.

In *ſtranguria* ſequens Apozema magnifaciunt, præmiſſis tamen univerſalibus appropriatis & humores præparantibus.

♃. *Raſ. lign. guajac.*
Saſſafr. ana ℥ ij.
Rad. ſarſaparill. ℥ i.
Liquirit. raſ. ʒ vj.
Flor. verbaſc.
Chamomill. ana M. ß.
Paſſul. min. ℥ ß.
Fruct. alKeKeng. ʒ j.
Coq. ex aq. fontan. pur. q. ſ.
In Colat. ℥ xxx. *diſſolve*
Syr. jujub. ℥ j.
M. F. apozema.

Ad partes roborandas applicant cataplaſmata ex emollientibus, calefacientibus & anodynis vel unguentis vel linimentis & emplaſtris calidis reſolventibus doloremque mitigantibus parata.

Cura diabetis. In *Diabete Galenici noſtri* omnium primò humores peccantes naturæ obedientes reddunt *præparantibus*, ut ſunt ſyrup. papav. rhœad. bugloſſ. roſarum, de roſis ſiccis, aq. portulac. nymphææ, acetoſ. plantagin. Dein purgante medicamento ſuperfluos humores ex corpore evacuant: Vacuantia *ipſis* ſunt partim phlegmagoga, partim cholagoga, imprimis ea quæ modicè adſtringunt, Rhabarbarum nimirum & Syrup. roſ. ſol. ex multiplici infuſione &c.

Dein revellunt humoris impetum frictionibus brachiorum, capitis, ſcapularum, aliquando & vomitu; imperant & ſudores, poſtmodum renes atque jecur corroborant dictis corroborantibus, calidamque renum atque hepatis intemperiem emendant ſequentibus, ut ſunt trochiſci alkekengi, ſantal. rubr. &c. cum vino adſtringenti exhibita, ſiſtentia motum; ſeroſiores ſanguinis partes corrigentia ſunt electuarium roſar. balauſt. ſem. plantagin. cydonior. bol. armen. Corall. gumm. Arab. Myrobalan. condit. Item theriaca & mithridat. &c.

Inter externa magnipendunt Epithemata pro hepate ex aqua roſarum, nymphææ, acetoſa, acetoſella, cum camphor. parat. Item unguentum pro renibus & lumbis ex oleo roſaceo, nymphæa, infrig. Galen. populeon. Item cerat. ſantal. emplaſt. ex farina hordei, ſem. plantag. balauſt. & roſ. rubr. confect.

Curatio incontinentiæ urinæ. Curandæ *incontinentiæ urinæ* ab imbecillitate muſculi ſphincteris, vel ab ejuſdem relaxatione, ab intemperie frigida humidaque productæ conducunt medicamenta calida ſicca leniterque adſtringentia additis medicamentis cephalicis & antiparalyticis ſuperiùs deſcriptis, ſimul interpoſitis phlegmagogis, externè verò adhibenda cenſent omnia adſtringentia tum cataplaſmata, de quibus ſpecificè inferiùs agemus.

Paracelſiſtarum. §. 14. *Paracelſus* cum *ſuis diſcipulis* in calculo curam uſneæ & grandinis veſicæ tradit, aitque ex prima tartari ſeparatione uſneam fieri, quæ afficit ſpinam dorſi & iſchiam; ex ſecunda grandinem, quæ dolores infert inſtar cultri ſcindentis, ex tertia lapidem conſtare, qui movetur ſuo tempore digeſto, & ſubtus umbilicum enervat. Aliis palmam eripit Saxifragia utiliſſ. quæ ab *ipſo Authore* peti poſſunt, unico ludi remedio calculum utrumque curare volunt *Paracelſiſtæ*. Ex ſambuci & juniperi apicibus cum ſuis baccis ac fungis optima remedia parari ajunt, *Paracelſus* etiam Lithiaſin per lapidem ludi & ſuum Aroph, citra metum recidivæ, curari affirmat, qui quingenta tartari genera ſtatuit, hinc & plura remedia ad ſalia tartarea reſolvenda requiri ait. Sic ex ſignatura plerique lapides calculum in homine reſolvunt & expellunt, imò ipſe calculus vel tartarus ex ipſo homine collectus cum ſulphure & nitro calcinatus & cum ſucco berberum depurato extractus, maximum remedium ad omnes calculos conterendos & eliminandos à *Paracelſiſtis* dicitur. Inter alia eminent lapis Lyncis, ſpongiæ, aquilæ, in felle bovis repertus, in capitibus piſcium, percis, carpionibus, cancris, limac. item lapis ſilicis, nephriticus, cryſtall. optimum medicamentum à *Paracelſ.* æſtimatur, modò rectè præparetur. Borrax, Corall. lap. berill. ſuccin. margarit. lap. hæmat. &c. ſuas merentur laudes; ſpiritum glomorum cynosbati etiam magnificit *Paracelſus*, eumque ſequenti modo parat. Menſe Maj. & Jun. magnam glomorum cynosbati quantitatem colligit & remotis vermiculis (in quibus tamen latere creditur potens vis diuretica) minutim concidit, ſucco betulæ vel raphani & fermento additis, fermentare ſinit, dum ex putrefactis per veſicam elicit ſpiritum & aquam, ex capite mortuo verò in cineres uſto, extrahit ſal, quod purificatum cum ſpiritu conjungit, aliquandiu in digeſtione relinquit, digeſtum in argilla miſcet, & igne modò ſuper ejuſdem glomos in receptaculum majus deſtillando ſpiritum unà cum ſale prolicit, donec omne ſal ſimul tranſit, quod in recipiente eſt, eximit & exprimit, expreſſumque per retortam igne arenæ non admodum valido, ne empyreuma redoleat, deſtillat in modum arcani, ejus guttas à 3. ad 12. in convenientibus liquoribus exhibet & ſæpius ab eo calculum inſenſibiliter expelli creditur. Ex rubi canini excreſcentiis capilloſis pulverem factum ad omnis generis calculos expellendum *Paracelſus* in proprio corpore expertus eſt, nominavitque in herbario ab Hebr. *Sunith*, quaſi expulſionem calculi mei. Grana juniperi, ſemina, radices & plantæ calculi imaginem exprimentes calculo pellendo inſerviunt, ut lithoſperm. ſeu ſem. milii ſolis. Lachrymæ Jobi, bacc. heder. quas in muro ad occidentem ſpectante colligi volunt Paracelſiſtæ; Fructus halicacabi veſicam involucro referens, unde & veſicaria, ſicut & ſolanum, herniaria, radix ſaxifrag. & ſiliquæ ononidis, cœpæ etiam calculo opitulantur, quia ejus habent ſignaturam. Porrò ex interna ſignatura ſalia coagulata reſolvunt. Nam ut *Paracelſus ait in expl. 3. capit. 1. de tartaro*, ſal ſolummodo per ſal curari vult, ſic & tartarus urinæ ſeu ſal urinæ hominis, item tartarus vini curat tartarum & calcem, eſtque ſpecificum lithontripticum. Nitrum etiam in calculo pellendo magni æſtimatur, unde ſtercus columb. quia nitro refertum eſt, in calculi ſolutione magnas obtinet vires, ſic & lac caprinum ex capra nigra atque omnia ex capra deſumpta, propter nitrum potenter calculum frangere creditur. Sanguinem hirci non tantùm calculum in homine ſed & adamanta ſolvere audacter ſtatuunt, ſed hodierna praxis haud confirmat. Quidam commendant ex hirco, vulpe vel lupo & lepore & ſimilibus vivis beſtiis ſanguinem calentem hauriendum; Reliqua vide ſis apud ipſum *Authorem*, qui in hac materia prolixus eſt.

Cura Dyſuriæ & ſtranguriæ. *Dyſuriam & Stranguriam* ex tartaro ſtomachi acutiſſimo originem habere vult paracelſus, ideoque in ventriculo curari ait, hoc ergò in caſu commendat ſpiritum ſalis, atque ſpiritum Juniperi.

In *Iſchuria* reliquiſque renum & veſicæ affectibus commendant Chymiatri moderni ſpiritus & tincturas ex nitro, antimonio & ſale. A ſalibus volatilibus renum obſtructiones, & eſſentia vel

vel ſpiritu vitrioli veneris efficaciter ſolvi ajunt.

Cura diabetis. Diabetem verò per ſola anodyna curari vult Author, deſcriptio anodyni eſt ſequens.

℞. *De liquor. papav.*
Iuſquiam. ana ℥ ß.
Lolii ʒ j.
Camphos. ʒ j ß.
Roſar.
Plantag. Solatri ana ℈ ß.
Reduc. in formam liquidam.

Vel

℞. *Sperniol.* ʒ iij.
Ol. Camphor. ʒ j ß.
F. mixtura.

Unge ſerò & manè imam dorſi partem; his peractis purgare jubet per illa, quæ in hydrope præſcripſit, membra verò vult reſtaurare per Diacubebe, ſal enim & alumen ſciſſum hoc in affectu mortificari debet, quod fiat per forinſecùs applicata anodyna, nam vapor, ut is ait, penetrat & potens eſt. Spiritus ſalis marini, ex quo etiam dulcedinem eliciunt Chymici, quamcumque ſitim clamoſam maximopere ſedat, & eſt ad diabeticam ſitim extinguendam magnum remedium. Nitri ſpiritus etiam ſitim extinguit, reneſque & veſicam purgat, quod ipſum ſal prunellæ quoque facit.

Curatio puris generati. Si verò aliquod coagulum ſecretum non totum per urinam expellitur, ſed in renibus jacet & putreſcit, tunc pus mingitur, hic cura eſt, ut urinæ proſpiciatur, ne tam citò ſeparet ab Hepate, & ne ſpiritus ejus anticipet ſecundam digeſtionem. In ulcere renum & veſicæ lac quodvis aliaque in ulceribus aliarum partium commendat.

Helmontii. § 15. *Helmontius* exiſtimat inveniri poſſe liquorem qui citra offenſam ſtomachi arenam vel calculum diſſolvere poſſit, qui pergit in *Tr. de lithiaſi f.* 39. *num.* 19. quoad calculum confirmatum, utcunque ſaxifragiorum ſpecioſa gloriatio perſtrepet, non niſi vanum & Empyricorum tentamen jactantiæ idiotiſmi nec aliud quidpiam. Solum enim poteſt Medicus citare & propellere calculum per diuretica, viaſque laxare per humectantia emollitiva; Imò cum diuretica ſint periculi plena, Medentibus nihil opportuniùs in lithiaſi quàm ureteres humectando ampliores reddere, ac ſordes inteſtinis incumbentes per enema demere, additque nihil in natura eſſe, quod Duelech confirmatum reſolvat, aliàs tot principes, atque magnates totque rara Medentum ingenia non caruiſſent hactenus tam felici remedio. Ipſe Author magnifacit *Aroph Paracelſi*, (quod ſonat aroma Philoſophorum, ſic dictum propter tincturam auream) præparatum ſub fimo cum mixtura panis ſecalini, & poſtmodum ſpiritu vini extractum, curat enim inclinationem veterem ad calculum Renum. Novit enim Author *Baronem* calculo renum laborantem prædicto *Aroph* bis in ſeptimana aſſumpto per 18. annos ſanatum, in cujus cadavere cum octogenarius defunctus fuerit, ne arenula reperta erat. Alium curavit conſiliarium, per quindenas ſingulas miſerè decumbentem, cereviſia cui ſemen dauci incoctum erat. Duelech non per corroſiva tolli, ſed per reſolutiva propria & ſpecifica ait, non enim poteſt acidum, ut tale, citra inſignem noxam in venas tranſire. In ſucco citri & ſpiritu ſalis marini ſolamina ſunt calculoſis, acor tamen priùs auferendus eſt, quoniam, ut ille inquit, revera ſanatio aut reſolutio Duelech non perficitur acidinis neque corroſivis, neque pocula acida ad veſicam unquam penetrant, nec deduci ſinuntur. Lapides fructuum, puta meſpilorum, perſicor. &c. volatiles fecit abſque omni capite mortuo, poſtquam in ſuccum lacteum redegiſſet, idque nimirum abſque deſtillatione ſeparatoria, reperit enim, quòd hoc remedii genus reſtauret, non ſecus atque *Aroph* præſervat. Porrò ad veram generati Duelech reſolutionem liquationemque primatum obtinet Ludus *Paracelſi*, ſic dictus non quòd ſilex ſit, & pueri cum illo ludant, prout quidam interpretati ſunt ipſius Etymon; ſed quia ludus ſemper tali teſſeræ aut cubi forma eruitur, cujus præparationis hæc eſt deſcriptio apud Authorem: Ludus optimè contuſus, calcinatus, & uſque in olei formam redactus, quod unico ferè verbo vocat fel *Terræ & Altolizoi* correctum, quod ſonat totum converſum in oleum per ebullitionem, loquitur tamen in ſequentibus parum apertiùs: Teratur ludus in pulverem in mortario & ſub piſtillo, dein ſub cote in ſilice iterum, tum dein calcinetur non quidem igne torrido, ſed addatur illi ſal circulatum, de quo *Paracelſus* tractat *libro de renovatione & reſtauratione*: Et *deſtillatio inde ſale*, dicitur Ludus calcinatus, quia pauco binarum horarum ſpatio & labore totus erit converſus in ſalem, ludus ergo ſic calcinatus & in ſalem redactus, ſibique æquiponderans, decurrat ſua ſponte in humido loco. Iſtud autem ſal reſolutum claudatur hermetico ſigillo in ovo longi colli, & in arena bulliat continuo igne ſecundi gradus, donec totus ludus in pari ſui pondere ſteterit inſtar olei craſſioris ſuper aquam, quam ex aere cellari hauſit, tunc namque totus ludus eſt ſal volatile in forma ſalis oleoſi reſoluti, habetque aliqualem urinæ guſtum. Ideoque, ut ille ait, per urinam cum potu vadit integris viribus, atque diſſolvit omnem calculum, ubicunque in corpore deliteſcit, doſis ejus eſt granorum 14. uſque ad 20. cum aq. ſimplic. deſtillatæ tantillo. Et calculus mediocris magnitudinis in veſica reſolvitur in pineoli magnitudinem potiſſimùm, duabus ſcilicet ſeptimanis. Alia ſibi ſervat arcana, quæ tantùm obſcurè deſcribit, & per liquorem Alcaheſt & ludum, rem ipſam obnubilat: ſi ipſius mentem meliùs expiſcari tibi animus ſit, vid. ipſius *cap. 8. de lithiaſi num.* 23. Dicit enim eodem capite ſe pateteciſſe, quo pacto ex putrido lotio eliciatur ſpiritus, qui immiſſus in veſicam per indolentem catetherem, ſolvit Duelech. Commendat etiam in calculo, tum renum, tum veſicæ, liquorem in veſica tauri embryonis nondum nati inventum, cujus ſingulis manè uncias circiter binas propinandas ſuadet, quod idem præſtet ex Embryone hirco collectus liquor. Rariſſimum quoque diureticum ex lapid. cancr. colligit, modò reſolvantur in formam priſtini lactis. Docet & peculiare inſtrumentum ſive fiſtulam in veſicam intrudendam (ex corio & filo æneo paratam:) urinam etiam movet oſſifragia. Prædictus Author quoque in lithiaſi commendat bilem confortare, aitque eſſe remedium à priori, nam debilitato felle, omnis generis aciditates rapiuntur in vias urinarias, quæ ſolent furores & dolores renum inducere, ex quibus dein ſolet oriri *Iſchuria* & reliqua ſymptomata: Monet quoque grandius Duelech non eſſe propellendum, niſi quis noverit per lapidem ludum Duelech diſſolvere, & ſi ureteres criſpantur & inde contrahuntur, commendat varia antiſpaſmodica interna anodyna & demulcentia. Itaque *Helmontius* in calculo admodum commendat liquorem betulæ extractum è betula vulnerata menſe Martio, cum verò colligere jubet ex ramo craſſiori ad ſemidiametrum vulnerato indita vulneri lana, quo ſervetur apertum vulnus, atque ex hoc emanantem ſuccum non ingratum excipere lithiaſeos inſigne ſolamen, meraciorem autem è ſuperioribus ramis, quàm prope truncum effluere teſtatur.

Abſque calculo & muco *Iſchuria* ſæpe lethalis eſſe poteſt, quando nempe Archeus renum tam ignavus eſt, & officii ſui immemor alienis fermentis forſan irritatus ad induendam pertinacem clauſuram, ad quam ſegnitiem Archei ſtimulandam conducunt varia diuretica, ut ſunt fontes, acidulæ Spadanæ, vitriolum martis, lapis cancr. herbæ diureticæ, quæ in ſe continent alkali volatile: Magnifacit etiam Author macerem, juniperum, teſtas ovorum &c. Si iſchuria ſeu ſuppreſſio urinæ à caruncula meatum urinarium obſtruente oriatur, *Helmontius* ad hanc auferendam cathetere utitur, *Cura Iſchuriæ.* *Cura ſuppreſſionis urinæ.*

tuitur, & unguento ex alumine & ceruſa &c.

Cura ulceris & ſcabiei veſicæ. Ulcus & ſcabiem veſicæ curat per potiones vulnerarias, & lapides cancr. &c.

Cura ſtranguriæ. In *ſtranguria* commendat pulverem ocul. cancr. in vino alb. ad ʒ j. exhibitum, alkali enim horum lapidum ſaturat prædominantem acorem in ventriculo, quæ etiam ſæpe ad veſicam uſque transfertur. In *ſenum ſtranguria* nec ſibi par habet remedium extinguendis quibuſvis, ardoribus urinæ, etiam præſente in veſica calculo, quàm ſpiritus ſalis marini. Stranguriam & crocus temperat & macis, quia acidum multùm infringunt: Commune quoque ſal æquè in pellendo calculo ac in *ſenum ſtranguria* maximopere commendat Author, quia putrefactiones impedit, diſſolvit mucagines & urinas pellit.

Cura diabetis. In *Diabete* eò proſpiciendum vult, ut furor renum excitatus ſedetur, & urina ſuavior reddatur, in quem finem nonnullos pulveres juglandis, dactylorum & ſimilia exhibet.

Vvilliſii; §. 16. *Williſius* plures formulas habet diureticorum, quibus ſal volatile pro baſi eſt, ut ſunt ſal ſuccin. armoniac. volat. millepedes, apes, ſpirit. urinæ.

℞. *Milleped. recent. lot. No. 40.*
Nuc. moſchat. ℈ ß.
Simul contuſis affunde
Aq. deſtill. ſaxifrag. ℥ iij.
F. expreſſio & colat. pro una vice.

Vel

℞. *Spirit. urinæ* ℈ j.
Aq. raph. compoſ. ℥ j.
Juniperi ℥ iij.
M. D. exhibend.

In *Iſchuria* parat tincturam ex milleped. apibus, cicadis & cantharid. & cum tinctura ſalis tartar. infuſ. cujus doſ. eſt gr. 10. ad 20. in vehiculo convenienti.

Ipſius medicamenta diuretica, quibus ſal alcoliſatus pro baſi eſt, ſunt præſtantiora ſequentia: Lapid. cancr. teſt. ovorum, corallia, omnes pulveres teſtacei. Formulæ Authoris:

℞. *Pulv. è teſt. ovorum à* ʒ ß. *ad* ʒ j.
in hauſtu vini albi vel alius liquoris propinatus.

℞. *Pulv. è chelis vel lapid. cancr.* ʒ ij.
Sal. ſuccin.
Nitri ana ʒ ß.

Excipitur terebinthina Veneta, & datur in forma boli vel pilularum. Diuretica ſulphurea & ſpirituoſa ipſi ſunt terebinthina ex iiſque præparata, ol. junip. nuc. moſchat. ſequens diureticum tanquam egregium ſibi ſervat, nobis & experientia probatum:

℞. *Baccar. heder.*
Juniper.
Lauri recent. ana ℔ ß.
Sem. dauci ſylv. ℥ iij.
Nuc. moſchat. ℥ ij.

Contuſis omnibus affunde in retorta vitrea
Terebint. Venet. opt. ℔ j.
Spirit. vini rectif. ℔ iij.

Deſtilla in furno calore moderato ad ſiccitatem, cavendo empyreuma, & habebis ſpiritum & ol. flavum, doſ. ſpiritus ʒ j. olei ℈ ß. in vehiculo idoneo. Magmati in retorta reſtanti affunde Tinctur. ſalis tartari ℔ j. digeratur in furno arenæ per plures dies, ut tinctura rubicunda extrahatur; cujus doſ. ℈ j. ad ʒ j. in appropriato vehiculo.

Vel

℞. *Milleped. præp.* ʒ iij.
Nuc. moſchat. ℥ j.
Contuſis affunde ſpirit. terebinth.
Tinctur. ſalis tartar. ana ℥ vj.

Deſtilla leni calore balnei, & habebis ſpiritum, oleum & ſalis tartari deliquium, unumquodque vi diuretica inſigni inſtructum.

Authoris præſtantiora diuretica, quibus nitrum pro baſi eſt, ſunt ſequentia.

℞. *Nitri ppt.* ʒ ij.
Aq. hord. c. rad. gram. & eryngii,
condit. incoct. ℔ ij.
Syr. violac. ℥ ij.
M. Doſis ℥. iij. *bis in die.*

℞. *Sal. prunell.*
Ocul. cancr.
Abſynth. ana ʒ ij.
M. F. pulv. doſ. ʒ ß. *bis vel ter in die.*

In magnis Iſchuriis pulvis è teſt. ovorum, ex chelis aut lapid. cancr. nonnullis præſentaneo remedio fuit, teſtacei enim hi pulveres ſales acidos in maſſa ſanguinea combinatione ſua ligant & compeſcunt. *Cura Iſchuriæ.*

Videamus & paucis Authoris noſtri diuretica, quibus ſal acidus pro baſi eſt.

℞. *Tartar. vitriolati vel nitrat.* ʒ ij.
Pulv. è teſtis ovor. ʒ j ß.
Sem. apii vel dauci ſylveſtr. ʒ ß.
M. F. pulv. doſ. ʒ ß.

℞. *Spirit. ſal. opt.* ʒ iij.
C. C. uſt. & pulveriſ. q. ſ. ad imbibendum.
F. pulv. Doſ. à ℈ j. *ad* ʒ ß.

℞. *Succ. limon.* ℥ ij.
Aq. raphan. compoſ. ℥ j ß.
Syr. è 5. radic. ℥ ß.
F. potio.

Diureticorum quibus ſal fixus pro baſi eſt, ſunt ſeq. formulæ.

℞. *Sal tartar. vel abſynth.* ʒ ij.
Corall. ad albed. calcin. ʒ j ß.
Nuc. moſchat. ʒ ß.
M. F. pulv. Doſ. ʒ ß. *ad* ℈ ij.

℞. *Ciner. ſarmentor. vitis alb.* ℔ ß.
Nuc. moſchat. ʒ ij. *affunde*
Vini alb. Rhenan. ℔ ij ß.
Stent calidè clauſo vaſe per diem, dein colatura uſui ſervetur. Doſ. ℥ vi. *bis vel ter in die.*

Silices candefacti in vino vel cereviſia martiali extinguantur, liquor hic propinetur ad ℥ vj. bis in die. Externè illinatur dorſum & pubes ungu. dialth. & ol. ſcorpion.

Vel

℞. *Cepar. No. vi.*
Capit. allii No. ij.

Hæc contuſa ſubigantur *adipe anſerino* ad conſiſtentiam Cataplaſmatis, cui addi poteſt ol. ſcorpion. q. v. hoc ipſum regioni renali applicari poteſt.

Nunc pergamus ad *Diabetem ſive hydropem ad matulam*; Authoris huic affectui medendi præcipuæ tres ſunt intentiones: Primò, ſanguinis fuſionem inhibere per remedia vulgo incraſſantia dicta, quia horum corpuſcula, viſcoſa admodum & glutinoſa, in maſſam ſanguineam admiſſa, particulis ejus activis pertinaciter cohærent, adeòque eas ab invicem ſeparant, & (ne fluoribus obortis mutuò inter ſe aut cum ſalinis aliundè ſuffuſis combinentur) impediunt, in quem finem oryzam, amylum, vegetabilia mucilaginoſa, præſertim gummi & reſinoſa quævis juvare dicit. Secunda intentio eſt, ut ſanguinis fuſio aliquatenus facta iterum tollatur, ejuſmodi verò remedia indicantur, quæ ſalium concretiones diſſolvunt, ita ut particulæ quoque elementares inſitæ, denuò ſui juris factæ, ſitus priores recuperent, adeòque ſanguinis craſin primævam redintegrent. Hujuſmodi effectum in lacte coagulato ſalis fixi volatilis aut nitroſi additione, vel ſpiritus c.c. ſal. armon. & ſimilium infuſione produci poſſe oſtendit. Tertia indicatio talis eſt, quæ per diætam incraſſantem & modicè refrigerantem, perque cardiaca temperata, ac imprimis per hypnotica idonea & tempeſtiva perficitur. Hiſtoriam habet Comitis cujuſdam, qui ſequentibus convaluit. *Cura diabetis.*

℞. *Summ. arbor. cupreſſ. M. viij.*
Album. ovor. conquaſ. ℔ ij.
Cinnamom. minutim inciſ. ʒ ß.
Affunde lactis recent. ℔ viij.

Deſtill.

Deſtill. organis communibus, cavendo empyreuma, capiat ℥ vi. ter in die.

℞. *Gumm. Arabic.*
Tragacanth. ana ʒ ij.
Sacchar. penid. ℥ j.
F. pulv.

De quo ʒ ß. *vel* ʒ j. *circiter bis in die cum aq. deſtillat. ſumend.* ℥ iij.

℞. *Rhabarb. pulv. gr. xv.*
Cinnamom. gr. vi.

F. pulv. ſumatur manè, repetendo intra 9. vel 7. dies.

℞. *Aq. paralyſ.* ℥ iij.
Cinnamom. ʒ ij.
Syr. de limon. ℥ ß.

M.F. hauſtus, ſumendus omni veſper.

Diæta ferè tantùm ex lacte, quod modò crudum & vel aqua deſtillata, vel aqua hordei dilutum, modò coctum cum pane albo vel hordeo aliquoties in die ſumebat. Aquam calcis vivæ ter in die ad ℥ v. ſumendam præſcripſit eidem Comiti, qui hiſce medicamentis optimè convaluit. teſte noſtro Authore. Ad ſanguinem incraſſandum & fuſionem ejus præpediendam commendat ſequentia:

℞. *Gumm. Arabic.*
Tragacanth. pulv. ana ℥ j.
Sacchari penid. ℥ ß.

M.F. pulvis dividendus in 16. doſes, ſumatur pars una ter in die, diſſolvenda in aq. deſtillata vel decoct. rad. ſymph. vel lacte.

℞. *Electuar. reſumptiv.* ℥ iij.
Spec. diatragac. frig. ℥ j.
Corall. rubr. ppt. ʒ ij.
Confect. de hyacinth. ʒ j ß.
Gelatin. de exuviis viperar. q. ſ.

F. Electuar. de quo capiendum ter in die quantitat. nucis juglandis.

℞. *Succin. alb.*
Maſtich.
Olibani pulv. ana ℥ j.
Pulv. Haly Abb. ℥ ij.
Balſam. Tolutan. ℥ ß.
F. pulv. ſubtilis, doſ. ʒ ß. *ter vel quater in die.*

Vel emulſio ſequens proderit.

℞. *Decocti hordei c. rad. nymphææ* ℔ j ß.
Amygdal. dulc. ℥ j ß.
Semin. papav. alb.
Portulac.
Lactuc. ana ʒ j ß.
F. l. a. emulſio, doſ. ℥ iiij. *ter in die.*

Medicamina ſale fixo prædita etiam in hoc morbo proficua fore ſuſpicatur, in quem finem ſequentia conducunt medicamenta, Tinctura ſalis tartari, Tinct. antimonii, Tinct. ſalis corall. infuſio calcis vivæ ad ℥ iij. ter in die, Crocus martis rubicund. lapis ſpecularis, quo ruſtici juvenculas ſuas mictione ſua cruenta laborantes ſatis feliciter curant, C. cervi uſtum &c. ex quibus varias concinnat formulas. Authoris medicamina ſale alcaliſato prædita ſunt corallia, margaritæ, oſſa ſepiæ, C. C. ebur, pulveres teſtacei & ſimilia, quatenus ſalem acidum in ſanguine abundantem excipiunt, proindeque maſſam ſanguineam à fuſione liberant, in quem finem & remedia ſale volatili fœcunda conducunt, quatenus etiam ſalem acidum excipiunt evocantque, proinde ut liquor craſin ſuam debitam recuperet, conveniuntque Tinctura ſolaris cum ſale armoniaco parata ad 20. gutt. ter in die propinanda, vel ſpiritus ſanguinis volatilis, corn. cervi, fuliginis &c. Hypnotica & hoc in affectu commendat, quæ ſpiritus animales ſiſtendo ſanguinis curſum retardant, proindeque efferveſcentiam & fuſionem ejus nonnihil impediunt, unde ipſi ſolenne erat in quibuſdam Diacodium omni veſpere præbere, & quando illud minùs effecit, laudanum liquidum aut cydoniatum aut tartariſatum noctibus modò ſingulis, modò alternis bono cum ſucceſſu exhibuit.

§. 17. *Sylvius* calculum omnem aut expellendum aut diſſolvendùm eſſe judicat. Ipſi uſu multo comperta ſunt ſequentia, imprimis oleum amygdal. dulcium ſemel aut ſæpius ab ℥ ß. ad ℥ j. cum vino Rhenano diuretico, ſucco citri & ſaccharo ad gratiam additis aſſumptum: Item oleum baccarum juniperi recens ac ritè paratum à gutt. 5. vel 6. aut plures ex vino ſubinde uſurpatum, dein oleum terebinth. Venet. itidem à gutt. 3. 4. vel 5. ſimiliter propinatum, hæc enim aliis præfert, quoniam vim naturæ nullam inferunt. Si verò calculus in renibus ac præſertim ureteribus hæreat, tunc dolor vehementiſſimus percipitur, qui optimè lenitur opiatis, à quibus nuſquam impeditam, ſed potiùs promotam vidit cæterorum medicamentorum calculos expellentium vim & operationem. Ad calculos majores, adeòque propelli neſcios, ſolvendos commendat præ multis aliis ſpiritum Nitri ex vino, cereviſia, juſculo alioque liquore conveniente ad guttas aliquot aut aciditatem gratam, bis terve in die aſſumptum. Quoties verò à pituita glutinoſa ſponte vel arte urinæ admiſta minuitur hujus fluiditas, toties uſurpanda præcipit quæ pituitam illam glutinoſam incidunt & attenuant, ut ſunt ſalia volatilia, ſpiritus acidi temperatiores, & quandoque hæc bina ſimul juncta & aliis blandioribus diſſoluta.

Cura calculi veſicæ.

Calculum veſicæ etiam ſolvi ait decocto graminis ſpiritus nitri g. 10. vel 12. infuſis; Calculi veſicæ orificium obturantes cathetere ſunt repellendi, ſi fuerint majores: aut aſſumpto potu liberaliore & quidem diuretico foras ſunt expellendi.

Cura Iſchuriæ.

Si pituita craſſa & tenax aut ſanguinis grumus urethram obſtruit & iſchuriam parit, tunc canalem immittendam vult, vel per ſyringam infundenda præcipit tum incidentia, tum attenuantia, in quem finem ſuadet volatilia ſpecifica. Cum ſuppreſſio lotii aliquando hæreat in collo veſicæ, quæ ſæpe diſtenditur ab urina, eam curat immittendo per urethram uſque ad ipſius cavitatem candelam ceream oleo prius illitam, vel immittendo catheterem argenteum, coriaceum, aut ex balænarum ſetis oleo inunctum. Sic omnis ex veſicæ fundo excreſcentia vix curabitur, niſi conſolidans decoctum immittendo in veſicam per ſyringam.

Cura dyſuriæ.

In *Dyſuria*, ubi orificium exulceratum aut roſum eſt, magnifacit balſamum ſulphuris aniſatum, ſuccinatum vel juniperinatum ad gutt. 3. vel plures bis terve in die ex vino Hiſpanico aut decocto vulnerario aſſumptum, item externè per ſyringam immiſſum.

Cura ſtranguriæ.

Si humores ardentes aut ſalſi muriaticique ad veſicam delati *ſtranguriam* producant, tunc commendat oculos cancr. margaritas, præſertim verò volatilia ſalia, ſæpe & indies quantitate parva uſurpanda.

Cura ulceris renum & veſicæ.

In *vulneribus & ulceribus renum & veſicæ* conſolidantia aliaque ulcera mundantia ſuadet: Balſamum ſulphuris hic mirum præſtare ait, imprimis ſi per urethram immediatè poſſit ipſi veſicæ infundi, ubi nempe ulcus exiſtat: Eundem effectum habet Balſamus ſulphuris, tum aniſatus, tum juniperinus, tum terebinthinatus, ubi enim pus effluit, optima remedia ſunt.

Cura mictus cruenti

A ſanguinis effluxu à renibus mictus cruentus ortum ſuum ſi habet, tunc varia conſolidantia & vulneraria commendat, ad ſanguinis enim effluxum impediendum & ſiſtendum præcipit ſanguinem Draconis alicuique miſturæ aliive liquori admiſtum & cochleatim ſumendum, qualem miſturam jam in aliis affectibus cruentis revelavimus.

Cura diabetis.

Diabetis curationem conſiſtere ait in ſalis acrioris contemperatione, tum per oleoſa, emulſiones puta hordei, amygdal. dulcium, ſem. papav. alb. melon. cucumer. &c. item per lac dulce vaccinum, ovillum, caprill. humanum, aſininum &c. tum per acida, ſed per volatilem ſpiritum contemperata, ſpiritum ſalis dulcem &c. miſcendo illa cum potu convenienti juſcul. &c. non item

item cum prædictis emulſionibus aut lacte, cum hæc ab omni acido grumeſcere ſoleant.

Carteſianorum.

§. 18. *Carteſii ſequaces in Nephritide*, ſi copia ſanguinis adſit, venæſect. inſtituunt, dein ad arenulas vel calculos expellendos ſuadent omnifaria diuretica jam dicta vel adhuc dicenda. Ad vias lubricandas & laxiores reddendas ſuadent clyſteres ex emollientibus. In ſtranguria & iſchuria convenire ajunt varia præcipitantia & acidum imbibentia, anodyna &c. In Diabete verò omnia adſtringentia & abſorbentia commendant, cum opiatis combinata, quæ imbibere poſſunt ſal iſtud vitioſum, quod ſanguinem in ſerum præcipitare ſolet.

Cura Noſtra Nephritidis.

§. 19. Hiſce prælibatis nunc ad noſtras pixides excutiendas & pergamus, & juxta præſcriptam methodum affectus renum & veſicæ quoſvis, quorum cauſam ſuperiùs retulimus, eorum quoque curationes nunc tradamus. Primò ergò ſe offert *Dolor Nephriticus calculuſque Renum*, ſed cùm doloris hujus plures cauſæ eſſe poſſint, inde & diverſa requiritur curatio, quæ tamen ex reliquis renum affectibus facilè hauriri poſſunt, quare nos ſtatim accingamus ad *calculum*, tum renum tum veſicæ, curandum, qui aliter in paroxyſmo & aliter extra eundem curari debet. *In paroxyſmo* ſequentem inſtituere ſolemus curationem; generaliter tamen præmonendum eſſe cenſemus, quòd hic diuretica, non ſemper ſint adhibenda, nec valdè ſit pellendum, ut lapillum nimis premamus, & ſic dolorem augeamus, qui à ſpiritibus animalibus in renes & ureteres influentibus ſæpe ſatis pellitur, ſed lenientia & emollientia optimè conveniunt, nam laxationi ductuum præcipuè ſtudendum eſt, in quem finem conducet ſeq. vel ſimile:

♃. *Vin. Malvat.*
Ol. amygd. d. ana ℥ j.
Aq. veronic.
Syr. dialth. F. ana ℥ ß.
M. pro una vice.

Vel

♃. *Ol. amygd. rec. expr.* ℥ j.
Aq. malv. ℥ ij.
Syr. dialth. F. ℥ j.
M.

Potus Caffeæ interponatur; in quem finem etiam ſemper alvus laxior ſervanda eſt, ne inteſtina fæcibus induratis diſtenta renes magis premant, cum fæces iſtam coli partem pertranſeunt, quæ versùs renes ſita eſt, & ſic dolores augeant; hinc clyſter in paroxyſmo & quidem emolliens maximè proficuus eſt, & ſæpe dolores talem clyſterem abſtuliſſe experientia conſtat, & hic ex ſolo lacte addito ſaccharo clyſter paratus plus præſtitit, quàm ex multis herbis & radicibus, ab eſus enim vaporibus blandis, per inteſtinorum poros ad renes, ureteres & veſicam deſcendentibus & pervagantibus, laxantur & leniuntur illi, & ſic ſæpiſſime fit, ut, laxatis hiſce viis, lapilli poſſint tranſire ex ureteribus in veſicam. Celeberrimus *D. Clauderus* magnifacit Tincturam ſuam Nephritico-hypochondriacam in præparatione deſtillatoria rubro colore ſtatim prodientem, quam vide in *Theſauro noſtro Pharmaceutico*.

In juniorum gratiam unam & alteram apponamus formulam, ubi ſcilicet animus eſt, ſimul primas vias ab excrementis liberare.

♃. *Herb. malv.*
Parietar.
Violar.
Ononid. ana M j.
Flor. chamom.
Malv.
Geniſtæ ana p. iij.
Rad. althææ ℥ j.
Sem. dauci ʒ iij.
Coq. in ſ. q. aq. com. Colat. ℥. ix. *vel libr. medic. adde*
Caſſiæ pro clyſter. ℥ j ß.
Ol. lil. albor. ℥ j.
Scorpion. ſ. ʒ ij.
M. F. l. a. clyſter.

Vel ad dolores ſaltem leniendos:

♃. *Ol. lini* ℥ viij.
Amygd. dulc. ℥ iij.
Nitr. antimon. fixat. ſeu
Antimon. diaphoret. ʒ j.
M. F. Enema.

Vel ex ſolo lacte indita terebinthina & vitel. ovorum, fæces enim ex vitellis ovorum probè emolliuntur. Salis autem non multum addendum eſt clyſteribus, quia clyſterem diutiùs detinere maximè ægro proficuum eſt. In paroxyſmo inter externa ſæpe proſunt fila ex lino recenter facta, & nondum lixiviata, decocta in cereviſia veteri, & exteriùs lumbis vel regioni pubis applicata. Fotus quoque vaporibus ſuis demulcere poſſunt & laxiores reddere renes & ureteres. Eſto formula:

♃. *Rad. althææ* ℥ iv.
Fol. parietar.
Malv.
Melilot.
Chærefol.
Chamomill. ana M. iij.
Semin. lini ℥ j.
Malv.
Petroſelin. ana ℥ ß.
Decoque in lactis dulcis q. ſ. pro fotu.

Item convenit unguentum vel linimentum ſequens vel ſimile, quo inungantur renes ad pubem uſque, ureteres enim laxat:

♃. *Ol. lil. albor.*
Amygd. dulc.
Chamom. ana ℥ ß.
Scorpion. ſ. ʒ ij.
M. D. ad vitr.

Vel

♃. *Unguent. nephritic. Mynſ.* ℥ ß.
Ol. nephritic. eiuſd. ʒ j ß.
Ceræ deſt. ℈ j.
M. D

Balnea hoc in caſu expeditiùs rem perficiunt, fiat tale vel ſimile ex emollientibus. Sacculi poſſunt confici renibus & pubi applicandi; conducet etiam cataplaſma ex cæpis, parietar. & ol. ſcorpion. pubi applic.

Vel pro balneo:

♃. *Herb. virg. aur.*
Parietar.
Malv.
Heder. terr.
Saxifrag. ana M. iij.
Rad. ononid.
Bardan.
Althææ ana ℥ iij.
Flor. melilot.
Sambuc.
Chamom. ana M ij.
Sem. lini ℥ ij.
Fœnugræc. ℥ iij.
Baccar. juniper. M j.
Additis rapis multis.
Inciſ. & contuſis omnibus coq. pro balneo.

In Balneo poteſt ſumi ol. amygd. ſine igne recenter expreſſ. ℥ j. in brodio carnis, cui rad. petroſelin. incoct. addendo parum ſucci citri. Si aliquid pellere ſtudeamus, (1.) videamus, an calculus expelli poſſit, tunc intus exhiberi poſſunt pilul. ex terebinthina, quia pellunt & leniunt ſimul, oleo ergò ſupradicto amygdal. dulc. addi poſſunt aliquot guttulæ ſpiritus terebinthin. Vel detur ſæpius ſuccus naſturt. cum ſucci citri dimid. part. & ſacch. q. ſ. ad 2. cochlearia in brodio. Vel detur ʒ j pulv. milleped. vel decoctum betonicæ, vel malvaticum juniperinum. Diureticum optimum eſt lignum ſaſſafras, quod in vino aliquot diebus maceratum propinari debet. Hic etiam proſunt pimpinella, petroſelinum quodcunque, lignum nephriticum, decoctum auriculæ muris, vel ſuccus ejuſdem herbæ,

herbæ, decoctum leguminum: Saxifragia, ſemen urticæ, cæpæ, apium, perſicaria, bardanæ, milii ſolis, geniſt. violarum, cujus ſeminis quantum capit digitale unum pro ſecreto quidam ſervavit; hæc & alia dicenda lithontriptica debent ſubtilibus, rigidis & poris calculi adaptatis conſtare particulis, quæ intùs motæ vectium inſtar unas ab aliis partes dimovere poſſint. Saponaria hic quoque proſunt & Tartarea; imprimis Tinctura terræ foliat ad gutt. 30. Raphanus ruſticanus pluribus quoque confert. *Nobiliſſimus Boyle* mercatorem Corcagienſem, qui conqueſtus eſt de doloribus nephriticis, atque exinde emiſſione ſanguinolentæ urinæ, adeòut metueret admodum ne mercaturam deſerere cogeretur, quòd neque equitare ad negotia perficienda neque ad paſſum unicum per plateas ambulare poſſet, niſi inclinato corpore urinam ſanguinolentam emitteret, Deò opitulante, ſolo Sapone Veneto, prope drachmam, repetita doſi bis terve de die, ſi opus foret, in convenienti vehiculo, ad faciliorem remedii adeò ingrati deglutitionem reſtituit. *Vid. D. Boyle diſſert. de uſ. Med. ſimplic.* Sal fabarum, ſal geniſtæ, equiſeti, urinæ, ſanguinis & calculi humani, vulp. teſtudinum, cancrorum, ſtercor. columbin. Liquor nephriticus, magiſterium nephriticum, Tinctura mea contra calculum, quæ & lixivioſa, lixivioſis enim optimè eluuntur renes, ſpiritus cynoſbati, urinæ human. nitrum, ſal armoniacum, ſpiritus fragor. alkekengi &c. communi Chymicorum conſenſu renes & veſicam expurgant. Item ol. granor. juniperi, terebinthinæ, & ſeminis fraxini arboris mihi pro ſecreto eſt. In nephriticis doloribus, ubi adſunt ſpirituum torturæ, vomitus, optimè per cinnabarina, opiata, abſorbentia Nephritidis tumultum ſiſtes, hunc in finem laudatur pulvis Nephriticus *Ludovicianus*, qui ex ocul. cancr. cinnabari & laudano opiato concinnatus eſt. Inter calculum reſolventia cinnabarina quoque palmam aliis præripiunt, cum ſpermate ſc. ceti, ſale volatili ſuccini & aliis juncta.

Cl. Wedelius ſequentem in uſu habet.

♃. Spermat. ceti,
Lapid. cancr. ana ʒ ß.
Cinnabar. antimon. ℈ j.
Sal. volat. ſuccin. gr. iv.
Laudan. opiat. gr. ß.
Trochiſc. alKeKeng. c. opi. ℈ ß.
M. F. pulv. pro 4. doſibus.

Eſſentia ocul. cancri, ſpir. ſalis ſimpl. claretum juniperinum *Mynſ.* conterunt & pellunt calculum, lapis lyncis, judaicus, ſpongiæ, aquilæ, nephriticus, cryſtall. percarum, ova ſtruthionis, ſanguis hirci; ſequens mihi uſu comprobatus eſt pulvis:

♃. Sanguin. hirci, Leporis,
Lapid. lync. Judaic. ppt. ana.
Nucl. meſpil.
Ov. ſtruthion. ppt.
Lap. nephrit.
Arill. cynoſbat.
Sal. geniſt. Fabar. Urin.
Succin. alb. ppt. ana ℈ ß.
Aſell. ppt.
Cinnamom. acerrim. ana ʒ j.
M. F. pulv. dividend. in 6. part. æqual.

Venæſectio in paroxyſmo ſæpe validum eſt auxilium; verùm hoc cum grano ſalis accipiendum, convenit non niſi plethoricis. Primò, quòd ſanguinem ſolummodo minuendo circuitum ejus liberiorem reddat, ut ſcilicet ſanguis licet, pori aliquantulum ſint anguſtati, per eos tamen liberiùs ac ſine impedimento permeare poſſit. 2 Quòd poſtquam quantitas ſanguinis imminuta ſit, medicamenta alterantia eò meliùs & efficaciùs ſuum officium faciant, cauſaſque proximas auferant; è contra verò ſi corpus viribus ſit exhauſtum aut aliæ quædam circumſtantiæ id prohibeant, eam potiùs omittendam cenſemus. Et quoniam calculi ferè ſemper radicaliter ex ventriculo, ipſius etiam ſemper habenda eſt ratio, eòque annitendum eſt, ut alvus ſit lubrica tum in tum extra paroxyſmum. Hinc omnia laxativa, quæ hypochondriacos juvant, juvant etiam Nephriticos, omnia Carminativa præſertim ex chamomilla prepar. quæ proſunt Colicis, proſunt etiam Nephriticis. Sales volat. oleoſ. fix. cum ſulphure quovis elixirati egregiam præſtant hic operam, ſal quoque tartar. volatile per ſe more Boyleano paratum conducet ſummoperè. Fœminæ Nephriticæ hujus civitatis in paroxyſmo vehementi felici cum ſucceſſu exhibui pulv. Ludovician. & decoct. Foreſt. ad calcul. ℔ j. ſyr. dialth. F. ℥ j. ſpir. halicacab. ʒ iij. dein externè cataplaſma exceptis cum axung. anſer. apponi curavi, interpoſitis Enematibus ex lacte cum terebinthina, & ſæpe propinato in brodio oleo amygd. d. & ſic excrevit calculum ad fabæ magnitudinem majoris.

Fel carpionis in vino ſumptum calculum conterit & expellit. Ad calculum quoque peliendum laudamus cum *Hartmanno* urinam hirci, & ſuccum betulę cum ſemine dauci deſtillatum. Sic & pulvis millepedum, ſcarabeorum, muſcarum, ex quibus eſſentiam parare ſoleo antinephriticam, generoſum in hoc affectu remedium. Detur & pulvis millepedum priùs lotor. exſiccat ʒ ß. qui urinam egregiè pellit; cùm calculus pellentibus non cedat, ſapo Hiſpanicus vel per ſe cum *Boyle* vel cum ol. juniperi gutt. 3. mixtus convenit, potenter enim pellit, viaſque laxat; gummi ceraſor. quod viſcoſitate ſua vias laxat, & præterea vim habet antinephriticam potentiſſimam, hoc in caſu pro ſecreto habendum, nam aliquid peculiare obtinet. Mercurius dulcis etiam egregium diureticum eſt. Acida, quia adſtringunt, inconvenientiſſima ſunt. Ex nitro & ſale gemmæ calcinat. in cella prodit liquor, qui eſt ſpecificum Dreſdenſium. Ubi in paroxyſmo dolor eſt acutiſſimus, & vigiliæ adſunt, ſequens vel ſimilis conveniet emulſio.

♃. Sem. 4. frigid. maj. rec. ana ʒ ij.
Papav. ʒ j.
Violar. ʒ j ß.
Nucl. perſicor. ʒ vj. *vel* ℥ j ß.
Decoct. hord. cum ſem. dauci fact. ℥ vj.
Aq. petroſel.
Liquor. betul. deſtill. ana ℥ j.
F. emulſio, cui adde,
Lapid. cancr. ppt. ʒ j.
Sacchari candi q. ſ. ad gratiam.

Vel

♃. Aq. petroſ.
Malv ana ℥ ij.
Spir. ſal. armon. ſuccinat. ʒ ß.
Nitri dulcif. ℈ j.
Laudan. opiat. gr. iij.
Syr. de alth. Fernel. ʒ vj.
M. D. ad vitrum, de quo æger in paroxyſmo aliquot cochlear. aſſumat.

Vel

♃. Extr. nephritic. gr. vj.
Laudan. opiat. gr. ij.
M. F. pil. pro una vice.

Vel

♃. Aq. petroſelin. ℥ ij.
Diuretic. è nucleis,
Syr. dialth. ana ℥ j.
Spir. baccar. ſambuc. ʒ vj.
Halicacabi vel cynoſbat. ʒ ij.
Sal. dulc. ℈ j.
Laudan. opiat. gr. iij.
M. pro 3. vicibus.

Vel detur doſis trochiſc. alKeKeng. cum opio.

Opiata enim maximum ſunt ſolamen, quare omnibus commendo Aſtrum meum nephriticum, quod paratur ex opio cum vino malvat. infuſ. & dein alcoliſat. Vel ſeq. Tinctura Nephritica anodyna, à 30. ad 60. gutt. exhibend.

♃. Spirit. theriacal. cœleſt. ℥ ij.
Anodyn. A. Salæ,
Eſſent. opii Langelott. ana ℈ iv.
Ol. Nephrit. A. Salæ q. ſ.
M. f. l. a. Eſſentia in Iſcuria optimum remedium.

Pulvis Volkamerianus & Tinctura *Ammelung.* tanquam arcana in Nephritide laudantur. Tincturam *Ammelung.* inde in *Theſauro noſtro Pharmaceut.*

Vel

♃. *Philon. Rom.* ℈ ij.
Spec. lithontript. ʒ j.
M. F. pulv. una vice vino calido aſſumendus.

Et cùm ſæpe flatus ſimul adſint totum abdomen in immenſum extendentes, tum proſunt & carminativa, præſertim Eſſent. carminat. liq. C. C. ſuccin. c. eſſent. anodyn. commixtus ad 30. guttas aſſumpt. & oleo carminativo totum inungatur abdomen, clyſteres ex emoll. & carminat. maximè proderunt. Flores chamomillæ potui in dantur ordinario.

Extra paroxyſmum eò curam dirigimus, ut coagulator exſtirpetur, & Rex noſter Gaſteranax à ſegnitie ſuſcitetur, imprimis ſi concretio ſcabuloſa adhuc ſit in fieri, & renes ob contrariantium pugnam infeſtentur, pungantur & inflammentur, &c. in quem finem propinari poſſunt varia diluentia, ſimul reſolventia, dulcificantia & ſimilia. Succus betulæ per menſ. Mart. aſſumptus maximè prodeſt, item acidulæ Embſenſes, Selterenſes, Donningſteinenſes, Swalbacenſes, & Wildungenſes, quibus edulcorantur humores, novimus enim plures, qui elapſo triennio illis uſi ſunt cum tanto commodo ut vitam ad 70. annos traxerint, quia hiſce optime eluuntur renes, imprimis quando calidè ſeu tepidè hauriuntur aquæ hæ minerales frigidæ; cui ſcopo pulvis liquirit. ad ʒ j. vel ſequens conducet:

♃. *Rad. liquirit.* ʒ ij.
Althææ ℈ j.
Sem. papav. alb. ʒ ß.
Portulac.
Gumm. tragacanth. ana
Mag. lap. cryſtall.
Sacchar. cand. alb. ℥ ß.
M. F. pulu doſ. ℈ j.

Sed hic notandum, quòd in calculo renum ſemper ad ventriculum reſpiciendum ſit, in quo Gaſteranax ſedem habet, quare ſtomachica, vulgo ſic dicta, non contemnendi uſus ſunt in nephritide; imprimis ſuccolata, aliaque blandiora aromatica. Præmiſſis itaque reſolventibus in calculo, anodynis, topicis, carminativis, pellentia, ceu diximus, cum fructu applicari poſſunt, ex. gr. Tinctur. aperitiv. Mœbii cum ſpirit. ſuccin. miſta, ſpirit. nitri dulc. cum ſpirit. ſal. armoniac. combinatus, & oleo petroſelin. imprægnatus, Tinct. alkekeng. cum ſpiritu nephritico & ſpirit. ſalis parata, quæ egregiè pellunt. Nos omnibus aliis præferimus Thee cum Tinctura noſtra ad calculum per annum & ultra præſervativè uſurpand. interpoſito ſale tartar. volatili: laudatur quoque *Cl. VolKameri* lithontripticon. Optimum quoque præſervativum eſt rad. allii no. 2 minutim inciſ. & ſpirit. vin. infuſ. & circa novilunium uſurpandum. Alii dicunt nullum excellentius ac ſecurius eſſe remedium, tum præſervandi tum curandi gratia, ſequente pulvere antinephritico.

♃. *Sem. aniſ.*
Petroſelin.
Aneth.
Herb. ſaxifrag. ana ℥ ß.
Mandibul. lucii piſc.
Lapid. cancr.
Semin. cynoſbat. ana ℥ j.
M. F. pulv. doſ. ʒ j. *3. dies ante novilunium.*

Alii extollunt pulv. herbæ terræ, virgæ aureæ, nonnulli rob cynoſbati laudant, & in his cruciatibus tanta eſt farrago remediorum, ut quilibet ſibi ſecretum contra iſtos dolores habere ſtudeat; & electio tyroni maximè difficilis eſt.

♃. *Sal. ſuccin.*
Cryſtall. tartari ana ℥ ß.
Magiſt. ocul. cancr. ʒ vj.
Sacchari Candi alb. ℥ j.
Ol. aniſ. ℈ j.

M. F. pulv. manè jejuno ſtomacho per 14. dies aſſumendus. Vinum malvaticum juniperinum ad 2. vel 3. cochlearia quater de die aſſumpt. mira præſtat. Tinctura noſtra ad calculum ex nitro, tartaro &c. parata magnas in comminuendis calculis vires obtinet; reliqua lithontriptica ex præmiſſis habere poteris. Quædam mulier magnum levamen habebat ex modica quantitate Zinziberis electi & mellis in form. boli redacti mane & veſperi aſſumpta. Ex vermibus majalibus egregium paratur diureticum. Si multum pituitæ per urinam reddatur, tunc poteſt purgatio inſtitui ex phlegmagogis, ſunt verò ſpecifica, extracta caſſia, cremor tartari,

Vel

♃. *Terebinth. Venet.* ʒ ß.
Scammon. roſ. gr. vj.
F. pilul. xxi. pro una doſ.

Vel tantum ſemen violarum exhibe, quod fuit purgans Ser. Electoris Palatini, Caroli Ludovici, Domini mei clementiſſimi b. mem. purgantia enim fortiora hoc in affectu potiùs omittenda cenſemus, quàm largiter exhibenda. Et cùm etiam ſæpius calculi in folliculo fellis, habitaculo perquam commodo, generantur, & ut reliqui calculi ſuum habent principium, ii extirpandi ſunt ferè iiſdem, vel parum mutandis. Ex animalibus celebre eſt ſperma ceti, cujus uſus in calculo eſt eximius, cum ocul. cancr. verò & ſal. volat. ſuccini mixt. ut & pulvis reſolvens ex tartar. volat. lap. cancr. cryſtall. tartar. & ſem. lycopod. paratus: ſpir. urin. volat. Eſſent. hyper. glob. cynoſbati, geniſt. aliaque ab aliis laudantur. Angli imprimis *D. Boyle* æſtimant terebinthinata, oleum ipſius, balſam. de Copaiva, balſ. ſulphur. volatiliſatum, nec non juniperinum, partium ad meatus urinarios lubricandos, & acrimoniam urinæ demulcendam, quæ cum opiatis lubricitantibus vulgo dictis aliiſque antiſpaſmodicis in Paroxyſmo omne ferunt punctum. Pulverem radicis liquiritiæ magni æſtimo ad edulcorandum ſanguinem, primis viis quoque proſpicit ad edulcorandos ſuccos ibidem nimis acidos exiſtentes.

In veſicæ calculo, cum primis in paroxyſmo, eadem cura inſtituenda. Juvenem veſicæ calculo laborantem (cujus omentum ſimul erat inflatum ex urina aliquot dies retenta,) ſequenti clyſtere &c. curavimus.

♃. *Rad. liquirit.*
Althææ,
Malv. ana ℥ j.
Oſſ. meſpilor.
Semin. milii ſolis ana ℥ ß.
Coq. colat. ℥ vj. *add.*
Ol. olivar. ℥ ß.
Verbaſc.
Scorp. ana ℥ j.
Caſſ. rec. extract. ʒ v.
Terebinth. Cypriæ,
Elect. benedict. laxat. ana ℥ ij.
Anodyn. mineral. ℈ j.

F. Enema, quod ſummo cum emolumento urinam movit & alvum.

Internè verò prerecenſita & propoſita lithontriptica vel ſequentia exhiberi poſſunt.

♃. *Sal. tartari* ʒ j.
Aq. diuretic. è nucl. ℥ iij.
M. pro una vice.

Vel

♃. *Elix. Juniper.* ℥ ß.
Spirit. terebinth. ℈ j. *M.*

Millepedes è ſpirit. ſalis præparatos optimo cum ſucceſſu aliquoties dedi.

Vel

♃. *Terebinth. cum aq. petroſ. lot.* ʒ ij.
Magiſt. nephrit. ℈ j.
Aſel. ppt. ℈ ß.
M. F. Pilulæ pro 3. vicibus.

♃. *Sanguin. hirci legit. temp. coll.* ℥ ij.
Magiſt. nephrit. ʒ j. *M.*

♃. *Herb. auric. muris,*
Saxifrag.
Virg. aureæ,
Flor. geniſtæ ana M. j.
Bacc. cynoſbat. No. vj.

Rad.

Rad. eryngii,
Ononid.
Bardan. ana ℥ j.
Lign. nephritic. ℥ ß.
Sem. violar.
Saxifrag.
Milii ſolis,
Bardanæ ana ʒ ij.

Inciſ. & contuſ. groſſ. modo D. pro menſ. vini infundenda.

In calculo veſicæ convenit aloe contuſa, ad ʒ ß. in lacte dulci, it.

♃. *Aſell. cum ſpirit. ſal. ppt.* ʒ j.
Spirit. juniper. ʒ j.
Jur. cicer. rubr. ℥ x *M.*

Vel

♃. *Sal. fimi columbin.*
Stipit. fabar. ana ʒ ij.
Nitri ʒ j ß. *M.*

Pubem externè illinimus ſequenti, vel ſimili linimento.

♃. *Ol. ſcorpion.*
Ranar.
Lumbricor. ana ℥ j.
Sapon. Hiſpan. ʒ iij.
Sal. nitri ʒ j.
M.F. Linimentum.

Poſſunt & varia ex cæpis, ſtercore columbino, aliiſque cataplaſmata parari & applicari. Confert etiam decoctum contra calculum Foreſti. Vitrum combuſtum & in cinerem redactum inter efficacia calculi remedia refertur. Lapis microcoſmi, quem *Helmontius* Duelech intitulat, qui vel in renibus vel veſica humana concretus & coagulatus, vel exciſus, de eo quotidie ʒ j. ex aq. raphani vel alio vehiculo convenienti propinatus, lapidem comminuit, imprimis ſi priùs cum ſulphure & nitro calcinatus fuerit, cum ſucco berberum extractus, potens & generoſum remedium eſt, remedium ad omnes calculos diminuendos & expellendos, quod tamen experientia noſtra non conſtat. Item lapis percarum, apri ſylveſtris, in jecore aliquando repertus, qui in bovum ventriculo & veſica fellis reperitur, ſunt adverſùs calculum remedia haud contemnenda. Tali leporis, pulvis leporis combuſti, teſtarum cochlear. cinis, pulvis membranarum interiorum ventriculi gallinæ & galli, etiam perdicum & urogalli, it. paſſerculus, motacilla, reguli combuſti & exhibiti urinam pellere creduntur. Aſelli, ovum ſtruthionis & ſexcenta alia ſimplicia poſſunt acidam illam mucilaginem, calculi fabrum reſolvere. Ex his prædictis præterea conflantur medicamentorum formulæ, quorum hic aliquot comprobatas adiicimus. Sequens tinctura nephritica ſæpiſſime à nobis uſu comprobata eſt. ♃. pulv. lap. nephritic. aſell. & glom. cynoſbat. q. ſ. affunde ſpirit. ſalis rectificat. q. ſ. ſtent in digeſtione, fiatque dein l.a. Tinctura. Pulvis nephriticus Rolfincii non contemnendæ virtutis eſt.

♃. *Ocul. cancr. ppt.*
Sanguin. hirci ppt. ana ʒ j ß.
Lapid. judaic.
Nephritic. ana ʒ j.
Ocul. lucii piſc.
Sem. milii ſolis ana ℈ ij.
Criſtall. tartar. ʒ ß.
Salis ℈ j.
M.F. pulvis.

Sic & Michaelis pulvis nephriticus ſeq. magni æſtimatur. ♃. *Lapid. nephritic.*
Percar. ana ℥ j ß.
Lyncis,
Judaic. ana ℥ j.
Spongiæ,
Criſtall.
Glaci. mariæ,
Cancror. ana ℥ ij.
Aquil.
Ophit. ana ℥ j.
Ovor. ſtruthii ℥ ij ß.
M.F. pulv. ſubtiliſſimus, doſ. ʒ j.

Inter ſalia, præter ſuperiùs enumerata, ſal Crollii pro magno arcano circumfertur; it. inſigne & admirandarum virium lithontripticon eſt ſal tartari volatiliſatum. Efficax etiam erit laudanum urinarium *D. Mich.* quod ſingulariter in urina provocanda, calculo expellendo, renum obſtructionibus aperiendis, doloreque ſedando deprædicatur.

♃. *Succ. liquirit. in aq. alKeK. ſol.* ℥ j ß.
Camphor. ʒ j.
Croci orient. ℈ iv.
Baccar. alKeK. ℥ ß.
Gumm. tragacanth.
Maſtich. ana ʒ j ß.
Laudan. opiat. ʒ ij.
M.F. pilulæ.

Quidam expreſsè Londinum petiit ad indulgendum famoſiſſimo illi antinephritico Anglicè Daucus ALE, ex nudis ſeminibus Dauci facto atque cum cereviſia Lemonum, hinc inquam cùm duos menſes ibi hæſiſſet, à calculo liberatus rediit, & lutum omne, quod paulatim ejecerat, ſecum retulit, jamque pancraticè vivit. Sic novi etiam exemplum ubi hac in vicinia in pago *Rauſchenberg* prope *Marburgum* Fœmina quædam filiam iv. annorum ibidem duxit, quæ ſola aſſumpta cereviſia ibidem cocta, planè à veſicæ calculo liberabatur.

In grandiore veſicæ calculo nulla curatio niſi Chirurgica locum habet. Aliter autem comparatum eſt cum calculis minoribus, aut ex arenulis quaſi cohærentibus prognatis, qui ſubinde & diſſolvi, & ordinariò expelli poſſunt; Sed interea dum his incumbit Medicus, nec diætam negligat, nec cauſas antecedentes, nec ſymptomata, ſi quæ adſint, gravia. Cæterùm, ſi quis curioſus etiam noſſe velit, quæ circa lithotomiam requirantur, & quæ in ea obſervanda ſint, videat inferiùs librum noſtrum chirurgicum: ſi plura cupit, adeat *Paræum, Fabricium Hildanum, Barbette* & alios. Sequentem ſoleo in deſperato caſu infundere liquorem per ſyringam in veſicam. *Cura calculi veſicæ.*

♃. *Terebinth.* ʒ ij.
Ol. ſcorpion. ſ. ʒ ß.
Eſſ. juniperi ℥ j.
Balſ. ſulph. ſuccin. ʒ ß.
Sacch. ſaturn. ℈ j.
Aq. alKeK. ℥ j ß. *M.*

In Inflammatione Renum Conſerv roſar. p. i. ſem. hyper. pt. iv. magni æſtimatur, item lac amygd. ex ſem. 4. frig. & decoct. hord. utile quoque erit decoctum adhibere ſudoriferum per menſem aut diutiùs aſſumptum ex china, ſarſaparill. flor. & ſem. papav. paratum, quod deobſtruit, & acrimoniam obtundit. *Cura inflammationis Renum.*

In veſicæ & renum inflammatione externè ſequens linimentum applicandum.

♃. *Unguent. refriger. Gal.*
Roſat. Meſ. ana ℥ ß.
Ol. papav. alb. exp. ℥ j.
Sacchar. ſaturni ℈ ß.

M.F. Linimentum. Internè conveniunt lap. Prunellæ, nitrum antimon. fixat. Tinctur. roſar violar. Sacchar. ſaturni, ol. camphoræ maximè à nobis laudatur; ex.gr. ♃. *Lap. Prunell.* ʒ j.
Sal. ſaturni gr. 10.
Pulv. ſant. ℈ j.
Divid. in 3. part. æq. pro tribus doſ.

In *ſcabie veſicæ* conveniunt ea medicamenta omnia, quæ ſanguinem purificant & ſerum educunt, inter quæ Mercurius dulcis eminet; ex.gr.

♃. *M.P. de fumar.* ℈ j.
Mercurii dulc. gr. XII.
Scammon. roſ. gr. IV.
Cum ſpir. tereb. F. l.a. pilulæ pro una vice.

Vel

♃. *Herb. fumar.*
Agrimon.
Trifol. fibr. ana M j.
Flor. bellid.
Violar. ana p. iij.
Rad. polypod.

Rhabarb. monach. ana ℥ j.
Fol. ſenn. ſ. ſ. ʒ vj.
Cremor. tartari ʒ ij.
F. Nodulus l. a. pro vino.

Cura ulceris renum & veſicæ.

In *ulcere verò renum & veſicæ*, ſi ulcus eſt ab uſu cantharidum, lac præcipuè prodeſt, ſi in eo coctæ fuerint rad. ſymphyt. altheæ propter mucilaginem: Eſſent. fl. hyperici, agrimon. & alia vulnerar. ex. gr.

♃. *Aq. agrimon.*
Flor. hyperic. ana ℥ iij.
Eſſent. flor. hyperic.
Agrimon.
Ocul. cancr. ana ʒ ij.
Syr. de ſymphyt. ℥ ij. *M.*

Agrimonia ſpeciatim conducit in ulceribus Renum & inde dependente mictione Cruenta, vel ſola vel in vin. cum hyperico uſurpata, vel detur ſuccus ejus expreſſus & externè in Balneo uſurpetur.

Ulceri ab urina acri convenit decoctum althææ, Tinct. roſ. Epatic. rubr. Si ab humoribus ſalſis & acribus, conducunt pil. de tereb. Syr. de nymph. aq. endiv. purgandum eſt tamarindis: In *ulceribus & fiſtulis veſicæ*, ubi multum puris effluit, ſuadeo balſ. ſulphuris terebinth. aniſatum & ſuccinatum; Conveniunt etiam omnia vulneraria & ſpecifica, ut ſuccus cancrorum per ſiphonem infuſus, vel Eſſent. Traumatica noſtra.

Cura Iſchuriæ.

In *Iſchuria* verò explorandum per catheterem flexilem vel candelam ceream, cum oleo amygd. dulc. inunct. vel ol. lil. alb. addito parum ol. ſcorpionis, num obſtructio meatus urinarii ſit à materia aliqua viſcoſa, à qua dum comprimitur & dolet muſculus ſphincter & contrahitur, vel an ſit à calculo vel ſpaſmodica contractione ab auſtero nimio vel acri acido inducta. Hic proſunt in genere omnia illa, quæ in præcedentibus & calculo propoſita ſunt. In Iſchuria optimum eſt remedium ſequens Mixtura:

♃. *Aq. petroſel.*
Chærefol.
Hyperic. ana ℥ ij.
Eſſent. hyperic.
Veronic. ana ʒ ij.
Ocul. cancr. ppt.
Milleped. ppt. ana ʒ j ß.
Syr. dialth. F. ℥ j ß.
M.

Regio pubis illinatur ungu. dialth. ol. ſcorpion. ſ. & Junip. Clyſter emolliens prodeſt, cujus vapores ex inteſtinis in abdomen & veſicam provenire poſſunt; Extrinſecùs ſolemus applicare decoctum cæparum in vino: intrinſecùs verò tanquam ſpecificum eſt ſpir. ſalis armon. urinoſ. ſuper cortic. aurant. cohobatus.

Vel

♃. *Spirit. ſal comm. gtt.* x.
Nitri depurat. gr. vj.

M. detur aliquoties, quo remedio curata eſt Iſchuria octuana.

Succinata hic apprimè conveniunt: ſequenti pulvere Celeberrimus *D. SchræKius Collega noſter Colendus* Iſchuriam 12. dierum feliciter curavit *teſtantib. Eph. Germ.*

♃. *Sal. ſuccini volat. gr.* vj.
Extr. veronic. ℈ ß.
Ol. deſtill. fœnicul. gtt. ij.
M. pro doſi. Vel pulv. ſuccini.

Alium vidit prælaudatus Vir, ubi urina guttatim cum gravi cruciatu exſtillabat, ſeq. modo curatum: Chirurgus per ſiphonem iniiciat cum impetu ol. amygd. dulc. violar. & hyperic. & digito prematur glans ne nimis citò effluat. Inter pellentia proſunt, ſed priùs humores edulcorare debemus, antequam ad hæc tranſeamus, unde & hoc caſu mercurium dulcem vel pulverem rad. liquiritiæ exhibemus, ſi audeamus pellere & ſpes ſit materiam obſtruentem per urethram tranſigi poſſe, ſumamus ol. Iuniperi à ℈ ß. ad gutt. XII. In Iſchuria præ reliquis convenit ſal. tartar. volat. vel urinæ &c. quæ volatilia nobis egregium ſæpius præſtiterunt uſum Si eſt à ſpaſmo Iſchuria, ad quem ſiſtendum conducit Tinct. opii noſtra cum Eſſentia ſuccini maritata.

Conveniunt quoque ſuccus cancrorum expreſſus, ſal fimi columbini, flores chamomillæ, conſolid. regal. vino coct. ſal ſilicum, emulſ. ſem. violarum & nucl. perſic. tanquam lithontriptica. Optima verò Tinctura eſt vermium majalium, malvaticum juniperi conducit hic, & Eſſent. verm. terreſt. dum deſtillatus ejus ſpiritus & ſuperfunditur, hacque ratione eſſentia extrahitur, pellit fortiter ſpiritus lumbric. Scarabæorum, item ſpir. tereb. c. oleo ſcorp. pro ruſticis ſuccus ſtercoris equini valde prodeſt, ſumuntur quoque 4. nuclei perſicorum c. aq. urticæ, vel ſumitur ſal rad. lupinorum ʒ j. Si verò hæc pellentia dolorem augeant, tunc loco eorum oleum amygd. dulc. aut lac dulce aſſumendum. Si affectus à nimia extenſione ortus eſt, confert cataplaſma ex parietaria cum oleo ſcorp. ſeu ex cæpis & parietaria. In *Iſchuria* notha conducit ſpecificè eſſentia prædicta lumbricorum, mag. ovorum ſtruthion. vel liquor teſtarum ovorum excluſis pullis, item hoc caſu maximè commendo ſpiritum urinæ, ſal armoniac. urinoſ. ex. gr.

♃. *Aq. fl. cyan.*
Calcatripp. ana ℥ iij.
Mag. nephrit. ʒ j.
Spir. urin. vol. ʒ ß.
Syr. fragor. ℥ j.
M. cochleatim aſſumend.

In notha Iſchuria ante omnia circulantium humorum textura reſtituatur, & cùm vitium in genere foveat acidum ſalſum, huic corrigendo inſiſtendum alcalinis, & diſſolventibus variis abſorbentibus Cinnabarinis.

Calculi aut arenulę meatum urinarium obſtruentes, per catheterem optimè à perito chirurgo retrudi poſſunt. Si verò obſtructio à ſpaſmodica contractione ſphincteris & fibrillarum fit, exempla enim nos docent, quòd aliquis licet nunquam arenulas aut calculos excreverit, poſſit tamen incidere in ſuppreſſionem urinæ, aliquando & ſerum ad veſicam non defertur, eſtque iſchuria notha. In ſpaſmodica illa iſchuria convenit clyſter cum ſero lactis, cui addi poteſt ſal aliquod diureticum, ut magis aperiantur pori veſicæ obſtructi. Fotus quoque adhiberi poteſt ex herbis emollientibus, & addi quoque debet ſal diureticum, prodeſt hic quoque oleum ſcorpionum, conveniunt & hic omnia antiſpaſmodica, cinnabarina, abſorbentia ſpecifica, nam nuper me exemplum Conſulis Hanovienſis docuit, qui non duntaxat in tali Iſchuria contractionem convulſivam circa veſicam habebat, ſed totum etiam corpus in deſperato hoc malo convellebatur, qui & fatis cedebat, in tali caſu aliàs magnipendo ſequentem pulverem.

♃. *Cinnabar. nat.* ℈ j.
Aſell. ppt.
Pulv. liquirit. raſ.
Ocul. cancr. ppt. ana ʒ j.
M. F. pulv. ſubtil. doſ. ℈ j. *ad* ʒ ß.

Vel

♃. *Ocul. cancr. pulv.* ʒ ß.
Ciner. avicul. regul. ʒ ß.
Sanguin. leporis ℈ j.
M. F. pulv. in 3. part. æq. dividendus.

Vel

♃. *Ocul. cancr. pulv.* ʒ j.
Syr. dialth. ℥ j.
Aq. petroſelin. ℥ ij. ß.
Ol. juniper. deſt. gutt. iij.
M. D. pro 1. doſi.

Sal ſuccini & hic poteſt eſſe diureticum. Halecum veſiculæ exſiccatæ exhibitæ proſunt internè. Externè conducit decoctum parietariæ cum vin. cum cæpis ſubact. & in forma cataplaſm. pubi applicand. vel regio pubis cum pinguedine anſerina calidè inungatur, dein ſtercus ovillum cum urina pueri in forma cataplaſmatis coctum

super

ſuper œſypo imponatur. Regio pubis decoct. parietar. fl. ſambuc. & ſem. apii, dauci cum ſpongia foveatur, & poſt fotum ol. ſcorpion. & unguento dialth. inungatur.

Vel

℞. *Rad. allii,*
Cepar. ſub cinerib. aſſat. ana No. v.
Sem. lini,
Bacc. juniper. ana ℥ ß.
Sem. carvi ʒ ij.
Herb. chærefol.
Parietar.
Flor. geniſt. Lupul.
Chamom. Melilot. ana M. j.

Craſſiuſculè inciſa coq. in modica aq. & vini quantitate ad liquoris conſumptionem, leviter expreſſ. add. *ſal. diuret.* ʒ ij.
Ol. ſcorpion.
Vermium terreſt. ana ℥ j.
M. ad modum cataplaſm.

Pectini & perinæo calidè applicandum. Convenit & in omnibus *Iſchuriis* balneum, os etiam aqua fontana colluendum eſſe experientia mea ſuademus, quoties enim aquam in ore detinemus, ſtatim inſtigamur ad mingendum. Novimus quendam, qui in deſperata ſuppreſſione urinæ ſumpſit copioſè vinum Rhenanum antiquum, & ſanatus fuit. Sic & obſervavit *Barthol. in act. Hafn.* ubi amicus ipſius, exhauſto unico cochleari aquæ vitæ, intra mediæ horæ intervallum urinam reddere cogitur bis terve, licet ante hauſtum veſicam exoneraverit, rationem reddit, ſpicula illa ſalis tenuiſſima, & ramenta acutiſſima oleoſa, in aqua vitæ reſidentia, ſubito fugere ad renes, ductuſque ibi aperire. Sequentes pilulas magnifacimus.

℞. *Terebinth. Venetæ, parum toſtæ* ʒ ij.
Sem. violarum,
Succ. liquirit.
Pulv. ejuſd. ana ℈ ij.

M. F. pilul. cicer. maj. magnitudine, pulv. millepęd. aſpergendæ.

Decoctum ſabinæ, raphani, potenter urinam pellunt. Si aciditas adſit ſanguini, tunc oc. cancr. & corallia, quæ acida infringunt, & ſimul ſunt diuretica, inſignem uſum præbent: ubi verò Iſchuria ex languente digeſtione ſit oborta, tunc nocent pellentia ſeu diuretica, ſed proſunt tantum carminativa & amara digeſtionem promoventia, ut ſunt Eſſent. carminat. Abſynth. c. Elix. antifebril. M. Aq. menth. ad ardorem urin. carminat. &c.

Cura ſtranguria. Hic omnia emollientia, edulcorantia, acrimoniam corrigentia & pellentia conveniunt, quæ in *nephritide* convenire diximus, omnia calida veſicæ grata ſunt, frigida verò noxia. Affectus hic per ſe non indicat purgationem, ſed ſi coniiciamus, viſcoſitatem adeſſe, poſſet purgatio lenis inſtitui, & ſic caſſia utilis eſſet, quæ mollibus ſuis particulis ſal involvit, ex. gr.

℞. *Caſſiæ extr.* ʒ ij.
Pulv. jalap. ℈ j.
Sacchar. q. ſ. pro bolo efficiendo.
S. pro una doſi.

In hoc affectu imprimis conducunt aromatica oleoſa, omnia ex chamomilla, vinum malvaticum, decoctum raparum, omnia quæ in Soda commendantur & hic proſunt.

Si oritur ab urinæ acrimonia, confert oleum deſtillat. cort. aur. malvat. juniperin. poſſunt & ſpecificis miſceri medicamenta ſalſos & acres humores educentia & demulcentia. Syrup. dialt. Fern. decoct. rad. alth. & ſumm. malv. add. ſem. malvæ & papav. ad ℥ ß. Vinum generoſum ſolum hunc affectum ſolvit, *teſt. Hippocr. ſect. 7. aphor.* 18. Omnia blandiora aromatica & volatilia hic ſunt proficua, imprimis armonicalia oleoſa, ſpirit. enim ſalis armoniac. volatilis ſuper cortic. aurant. cohobatus, & hiſce aſſumptus numquam te in ſtranguria fallet, ſunt qui ſal iniiciunt cereviſiæ, alii ſilices, ocul. cancr. exſtinguunt in vino & exhibent, ſevum vaccinum vel hircinum multos juvat, umbilico illitum. Ad aciditatem in ſanguine abſorbendam commendo ocul. cancr. aliaque abſorbentia, ſimulque diuretica. Renes ſemper ſunt lixivioſis eluendi, ſeq. conducet:

℞. *Spirit. tartar. per camp.* ʒ ij.
Salis ℥ ß.
Sal. abſynth.
Geniſt.
Juniper.
Nitri fix. ana ʒ ij.

M. digerantur: D. xx. guttæ in vehiculo idoneo. Pilul. de terebinth. ſubinde quoque ſumi poſſunt, porro ſal geniſt. fabar. millepedum pulvis, & Cryſtallus martis proſunt. Si ſal peccet, proſunt ſpir. ſalis, nitri, vitriol. ſulphuris, &c. Convenit ſerum lactis cum flor. cyan. & calcatrippa & decoct. cicerum, ol. tartar. per deliq. proderit etiam pecten. & perinæum ol. ſcorp. c. ſpirit. terebinth. mixtum inungere. *Stranguriæ* à refrigeratione ortæ externè medetur ſequens linimentum ex *ol. rutæ coct.* ℥ iij. *rut. deſt.* ℈. ß. *ſev. hirc. q. ſuff. ad liniment. conſiſtent. Interne ſequens bolus ex mithridat.* ʒ j. *ol. rut. deſt. aurant. ana gutt. 3. cum ſacchar. q. ſuff. parat.* Omnia conveniunt nervina, cinabarina, oleoſa, item ſtomachica, aromatica, opiata &c. In diæta potus nimius vitetur, ne nimia copia urinæ congregetur in veſica, ſed aſſumatur potus calidus Theæ vel Caffeæ. Ova ſorbilia, juſcula vervecina, lac, amygd. oryza, eaque omnia, quæ ſalis acrimoniam obtundunt & corrigunt. In ſtranguria virulenta à lue venerea ſemper ſpecifica contra hunc morbum admiſcenda ſunt: & ſi in urethra vitium hæreat, iniiciantur per ſiphonem varia corrigentia. Hic conveniunt omnia terebinthinata, ſuccinata, lacticinia & his cognata oleoſa, abſorbentia &c. laudatur quoque ſuccus chærefol. In *ardore urinæ* vel *dyſuria* conveniunt & hic quæ ſupra ſunt notata, imprimis omnia ſtomachalia in ſenibus afflictis hoc malo conducunt, quia in ipſorum ventriculo latent multæ viſciditates acidæ crudæ, quas ſæpe vomitu redeunt, appetitu planè abolito. Curatum tamen vidimus ſenem ſpirit. matricali ex Maſtice, olibano & ſuccino deſtillato, ter de die cochleatim aſſumpto. Et imprimis omnia medicamenta ex terebinthina, ſpecies terebinth. Mynſ. ſpecificè tamen hic proſunt fructus alkekeng. & ex iis parati trochiſci cum opio, pulvis & extractum liquiritiæ, aqua contra ardorem urinæ *Mynſ.* decoct. contra ardorem *WecKeri*, ſyr. d. cort. aurant. lac vel per ſe, vel cum appropriatis aſſumptum, hic etiam conveniunt opiata reliquis appropriatis juncta. *Cura Dyſuria.*

℞. *Trochiſc. alKeK. c. op.* ʒ ij.
Terr. ſigill. ʒ j ß.
Theriac. cœleſt gr. iij.
M. F. pulv. ſubtiliſſimus.

Terra ſigill. & ocul. cancr. vel ſilices igniti potui ordinario iniiciantur, omnia hic proſunt ſanguinis acrimoniam corrigentia & præcipitantia medicamenta. *Dyſuriæ* curatio pro ratione cauſarum inſtituatur; ſi hoc vitium in primis viis ortum ſuum trahat, conducunt vomitoria, cruditatibus acrioribus ſic ex primis viis rejectis, humores circulantes acrimonia varia peccantes dulcificantibus & attemperantibus optimis corrigantur. Sic v. gr.

℞. *Ocul. cancr. ppt.*
Cryſtal. ppt.
Antimon. diaphor. ana ʒ j.
Opii correct. gr. iv.
Ol. balſam. Peruv. deſt. gt. ij.

M. f. pulv. de quo ter de die ℈. j. capiat patiens. Excellunt quoque ſuccinata, inter quæ Eſſentia ſucci-

ſuccini, vel balſam. ſulphuris ſuccinat. vel liq. C.C. ſuccin. aliis palmam præripiunt. Parens meus optimus Dyſuria vexatus ab uſu Eſſentiæ ſuccini egregium levamen ſenſit. Terebinthinata in forma pilularum poſſunt interponi, ut & oleum amygd. dulc. ex. gr.

℞. Ol. amygd. d. ℥ß.
Vin. malv. ℥ ij.
Ol. balſ. Peruv. gt. v.
Syr. dialth. F. ℥ß.
M.

Emulſiones & decocta ex ſem. papaverin. cum alth. egregia ſunt in Dyſuria remedia; ad magis liberum reddendum urinæ exitum inſtituatur ſemicupium, in quo ſi per temporis ſpatium inſedit æger, tum regio pubis inungatur linimento ex unguento Martiato, Agrippæ & oleo laurin. parat. Sic etiam Enemata ex lacte puro vel mucilaginibus mixto optima ſunt. Hiſce nihil juvantibus ad Thermas confugiendum eſt, hiſce in locis ſunt Embſenſes, quæ & internè & externè uſurpantur, à quibus Pater meus optimè habuit. Si excoriatio orificii veſicæ vel urethræ jam facta eſt, injiciatur in urethram lac, in quo rad. alth. herb. malv. parietar. &c. fuerunt coctæ. Et internè detur ol. amygd. dulc. cum balſam. hyper. ol. Peruvian. vel Eſſent. traumat. Noſtra. Potus ſit Thea cum liquiritia vel veronica vel decoctum ex hordeo, liquiritia, jujub. ſebeſt. bacc. alkekengi &c. Et cum nonnunquam tremores artuum, convulſiones, deliria, ſingultus aliaque ſucci nervei acrimoniam indigitantia, ſymptomata accidant cinabarina aliaque antiſpaſmodica conducunt. In dyſuria maximè prodeſt Electuarium ad ardorem *Fallopii*.

Cura mictus cruenti. Majorem ſanguinis effluxum impedit V. ſect. in brachio vel alibi inſtituenda, ſecundò medicamenta temperantia, incraſſantia & anodyna, vaſa verò claudunt conſolidantia & adſtringentia, præ aliis vegetabilibus convenit agrimonia, ex qua, & floribus hyperici, eſſentia *traumatica* parari poteſt. Poterius mirè commendat decoctum ivæ arthetice *Mynſ.* in potu per aliquot dies. Conducit & hic ſaturninum antiphthiſicum cum ſyrupo corall. vel dialth. *Fern.* ſæpius exhibita. Trochiſc. Gordonii præcipuè valent, ſi pus excernitur. Grumos verò ſanguinis diſſolvunt medicamenta incidentia, attenuantia calida, & diuretica, antimon. diaphor. bezoart. miner. Solare, Lunare, limatura & crocus martis adſtring. vitriolum martis ad albed. calcin. ſanguis ſymphyti, ocul. cancr. ſperm. ceti, mumia, ſpecificè prodeſt lapis ſpecularis ad ℥ß. Sint in juniorum gratiam nonnullæ formulæ noſtra experientia confirmatæ.

℞. Succ. plantag. vel.
Millefol. depurat. ℥ iij.
Aq. cinamom. ℥ß.
Corall. rubr. ppt.
Lapid. cancr. ppt. ana ℈ j.
Diacod. ℥ j. *M.*
Doſis ſubinde cochlear. i.

Vel mixtura notiſſima *Sylvii*.

℞. Spec. diaplantag. Mynſ. ʒ ij.
Croc. mart. adſtr. ℈ ij.

M. F. pulvis pro aliquot doſibus; vel detur eſſent. mart. adſtringens ad gut. 50. 60.

Vel

℞. Sem. hyperic.
Mumiæ,
Lap. cancr. ana ʒ j.
M.

Videndum verò ſemper in mictu cruento, unde grumi contenti ſeu polypoſæ concretiones ortum ſuum ducant: ex veſica urinaria vel ureteribus, tanquam partibus ferè exſanguibus oriri non poteſt, ſed plerumque ex renibus, latet enim ſæpe aſperior calculus, qui tum vino diuretico, tum in fluxu lunari commotus hæmorrhagiam inducere poteſt. Sanguis ita ab acido urinoſo præcipitatus occludit quandoque orificium veſicæ, totique liquori urinoſo tranſitum denegat, in hunc finem conducunt Traumatica blanda, quæ ſimul ſunt Diuretica, & palmam aliis præripit ſuccus chærefolii, nummulariæ, millefolii &c. in brodio carnis per vices exhib. item Eſſent. Traumat.

Vel

℞. Eſſent. agrimon.
Hyperic.
Mumiæ. ana ʒ j.
M. doſ. gut. 40.

Vel

℞. Aq. millefol.
Plantag.
Agrimon. ana ℥ j.
Eſſent. ejuſd.
Hyperic. ana ʒ j.
Syr. de ſymphyt. Fern. q. ſ. M.

Summo etiam cum ſucceſſu uſurpatur laudanum opiatum, vel cydoniatum, vel pilulæ d. cynogloſſa, d. ſtyrace, Theriac. cœleſt. &c.

Sequens apozema multo uſu mihi comprobatum eſt:

℞. Herb. agrimon.
Alchimill.
Sanguiſorb.
Millefol. ana M. j.
Flor. hyperic.
Muſc. prun. ſylv. ana M. ß.
Flor. roſ. rub. M. ß.
Rad. ſymphyt.
Plantag.
Tormentill. ana ℥ß.
Sem. hyperic.
Plantagin. ana ʒ ij.
Coq. ex aq. fontan. Colat. ℥ XVIII.
adde
Aq. cinnamom. ℥ jß.
Corall. rubr. ʒ jß.
Syrup. d. ſymphyt. ℥ iij.
M. doſ. ℥ iv. *bis in die*.

Poſſunt etiam ex iiſdem ſpeciebus ſacculi confici, & aqua ferraria coqui, renibuſque applicari, liquor ille ſtypticus poteſt in uſum trahi, qui omnibus fluxionibus ſanguinis egregium exiſtit remedium. Externè verò quæ in uſum veniunt, ſunt vel frictiones, vel ligaturæ partim ſuperiorum, vel ventoſæ, vel hirudines, vel unguenta, linimenta & emplaſtra adſtringentia, aut lumbis aut pubi applicanda; ex. gratia.

℞. Unguent. Comitiſſ. ℥ j
Croc. mart. adſtringent. ʒ ij.
Ol. myrtillor. q. ſ.

F. linimentum. Reliqua ſuperiùs videre poteris.

Si *incontinentia urinæ* à nervorum paralyſi oritur, unctio fiat cum oleo & unguento nervino adjectis variis adſtringentibus; ex. gr. *Cura incontinentia urinæ.*

℞. Unguent. nervin.
Martiat.
Comitiſſæ ana ℥ j.
Croc. martis adſtringent. ʒ ij.
Ol. maſtichin. q. ſ. pro linimento. M.

Balnea etiam ex nervinis parata conducunt. Si verò à ſphincteris laxitate & fibrillarum nimia extenſione & mollitie, in hoc caſu conveniunt omnia medicamenta corroborantia nervina & antiſpaſmodica, additis medicamentis cephalicis & antiparalyticis: Specifica verò ſunt lignum maſtichin. ſtomach. gallin. cineres erinac. combuſt. pudendum ſuillum vel coctum vel aſſatum & comeſtum. Veſica capræ clibano exſiccata & pulveriſata ad ʒ j. exhibita, piſcis in ventre lucii piſcis inventus, pulvis bufon. combuſt. medulla lapidis, lignum aloes, hæc omnia prodeſſe creditur.

℞. Ciner. erinacei,
Pulv. interior. ventric. gallin. tunic.
Veſicæ capr. exſiccat. ana ʒ jß.
M. F. pulv. pro aliquot vicibus.

Sic & ſacculi poſſunt confici ex tacamahaca, rad. tormentill. fol. quercus, rad. ſymphyt. & in aqua ferra-

ferraria coqui & applicari. Miram habet hiſtoriam *Bartholinus* de puella quadam, quæ multis generoſis uſa eſſet remediis, quibus nihil juvantibus, tandem ab incontinentia urinæ liberabatur, cum vitrum propria urina impletum apud demortuum in ferali capulo recondit, & ſic ſemper ad conſuetum tempus urinam bene retinuit.

Cura diabetis.

In *Diabete* conveniunt omnia leniter adſtringentia, ut ſunt omnia martialia & potus chalybeatus. Purgantia ſive non, ſive leniſſima adhiberi debent; ex. gratia.

♃. *Elect. Hydragog. Sylv.* ʒ ij.
Cremor. tartari ℈ j.
Aq. petroſ. q. ſ.
M. F. hauſtus.

Corpore evacuato reliqua diſcutienda ſunt, vel decocto aliquo lignorum, vel opiatis, prout teſtatur Ettmullerus amicus noſter colendus in diſp. de opii vi diaphoretica, hiſce verbis: *Diabeticorum urinarius nymbus per opiata ſiſtendus venit*; quare commendo laudanum ribeſiatum, vel cydoniatum, Theriac. cœleſtem, vel laudanum ſolare noſtrum. Proſunt & Tinctura Martis, corallorum, ſulphuris vitrioli, croc. mart. adſtring.

♃. *Spec. diaplantag. M.* ℥ iij.
Croc. mart. adſtring. ʒ j ß.
M. F. pulv. doſ. ʒ ß. *ad* ℈ ij.

Omnia, quæ in Hectica juvant, juvant quoque in Diabete, ut Emulſiones. *Zacutus* lacte chalybeato cum Philonio Perſico Diabetem curavit deſperatam.

Diaphoretica hic ſunt vitanda, quæ ſimul ſunt diuretica, urinam enim hic movere minimè convenit. Clyſter convenit ex infrigidantibus, ut nimium humorum motum ſiſtat, & leniter adſtringentibus, ut poros reſtituat. Riverius ſequentem habet formulam:

♃. *Conſerv. roſ. r.* ℥ iv.
Corall. rub.
C. C. uſt. ana ℈ j.
C. myvæ cydonior. q. ſ. F. Electuarium.

Decoctum ex ſemine papav. alb. foliis roſ. rubr. rad. tormentill. biſtort. ana ℥ j. cum quo cryſtall. martis ad gr. vj. ſumi poſſunt, qui pulvis omnibus ſufficiet; Corall. rubr. terra ſigillata, bolus Armena, lap. hæmatit. conſerv. roſ. maximè proſunt. Conveniunt hic quoque ea omnia quæ lentorem ſanguini inducere poſſunt, ut gumm. Arabicum, tragacant. mithridat. Dam. theriaca rec. decoct. pruni ſylv. Alii laudant lac bubul. caprill. in quo ſilices candentes extincti ſunt. Aqua aut ſerum lactis chalybeat. etiam conducit, decocta varia ex adſtringentibus variis parari debent. Externè etiam regioni lumborum admoveri poſſunt, aut unguenta, aut fomenta, aut linimenta leniter calefacientia, ut emplaſtrum ſtypticum, ol. myrtillorum, cydonior. additis ſuccis & pulveribus adſtringentibus &c. Coronidis loco hic addere lubet ſequens in lumborum doloribus à quacumque ferè cauſa obortis proficuum & in pluribus compertum:

♃. *Sem. cucum.*
Cucurbit. ana ℥ ß.
C. aq. heder. terr. ℥ ij.
Malv. ℥ j.
M. f. l. a. Emulſ. cui add.
Succ. fœnicul. ℥ ß.
Ol. amygd. d. ℥ ij.
Syr. dialth. F. ℥ j.
M. pro duabus vicibus manè & veſperi exhibend.

CAPUT XIV.

DE ARTHRITIDE VAGA ET FIXA SEU PODAGRA.

§. I.

Nominis ratio.

ARthritis, paſſio arthritica, *Plinio* morbus articularis, *Celſo* dolor articulorum, *Paracelſo* morbus tartareus, nonnullis per jocum ſat graphicè tamen, vocatur *Dominus morborum*, & *morbus Dominorum*, Barbaris *Gutta*, Gallis la goutte, noſtris Germanis *ein Fluſſ*; *Gicht*; *Gliederbehe*, quia ex defluxu quaſi guttatim facto, hoc malum excitari credunt, in genere & vulgò *definitur*, quòd ſit dolor articuli partiumque vicinarum circa articulum ab humore aliquo acido extravaſato, fibrillas, articulos hos cingente & irritante, ſæpe cum febre, oriundus. Noſtro calculo deſcribi poteſt, quòd ſit obſtructio partium membranoſarum, nervoſarumque circa articulos propter tenſionem & acrimoniam particularum obſtruentium eas vellicantium, dolorem motumque impeditum &c. conjunctos habens. Dolorem cùm dico, notandum, quòd ex lege conjunctionis mentis cum corpore, ad certos motus nervulorum automatis humani ritè diſpoſiti, ſequantur in mente certæ ſenſationes, videlicet illorum conſueti motus tremuli eam vix, vel non afficiunt, ſed paulò majores ſenſum tactus, atque inter illos notabiliores titillationem gratam excitant, ubi verò tanti ſunt, ut inde rumpantur, vel periclitentur, moleſti producuntur dolores.

Definitio.

Differentia.

Arthritidis nomen generale eſt, ſtatuuntur vulgò 4. ſpecies, à diverſis articulis diverſa nomine ſortitæ, *Chiragram* dicunt, cùm manus, *Gonagram* cùm genua, *Iſchiam* cùm articuli circa coxendicem, & *Podagram* cùm pedes hoc infeſtantur immani dolore, nec à dolore hoc immunes ſunt cubiti, humeri, carpi, malleoli, articuli. Nos quintam addamus ſpeciem, puta *Arthritidem vagam*, articulos ferè omnes infeſtantem, dolor hic non eſt, ut in reliquis, fixus & ſtabilis, ſed potiùs vagus & errabundus, ſubſultorius & ſaltans, in corpore: Scorbuticus dolor maximè variat, arthriticus verò pungit, rodit & tendit articulos. Gallis aliiſque hic affectus dicitur Rheumatiſmus. Alii dicunt Rheumatiſmum denotare affectum mixtum ex Catarrho & Arthritide, & deſcribunt quòd ſit dolor partium muſculoſarum, membranarum, glandularum, ut & perioſtiorum, cum febre quandoque erratica lenta, impotentia movendi, languore totius corporis, à ſeroſis ac ſalinis vitioſis particulis corporis, ſanguinis & ſucci nervoſi cacochymiam ſeroſam, quandoque & flatulentam præſupponente.

Arthritis cum nephritide neceſſitudinem adeò conjunctam habet, ut utrique affectus quaſi ejuſdem originis ſint, ſæpiſſime enim concurrunt, quippe nullus ferè morbo illo laborat, qui etiam huic obnoxius non reperitur; porrò inveterata arthritis concretiones lapideas in articulis, quales Nephritis in renibus, fabricare ſolet.

Affectus arthriticus aliquando contagioſus eſt, experientia enim & ratione conſtat, multum ſalis volatilis adeſſe, quo poſſit contagioſa eſſe. Dolor miſeros ægros maximè infeſtat, cujus etiam tanta nonnunquam ferocia, tanta eſt atrocitas, ut eo laborantes violentas manus ſibi inferendas cogitent. *Affectus arthritici* omnes, tanquam reliqui morbi tartarei, cum ſemine parentum in liberos transferuntur, inde & inter *hæreditarios* recenſetur *morbos*.

Adventitia quoque erit arthritis, quæ ex variis cauſis mutationibuſque in corpore ortum ducit. Podagricus etiam facilè futuras ſentit tempeſtates. Arthritis diuturna ſæpius ſcorbutum ſibi accerſit, & affectus quidam ſcorbutici Arthritidem ita planè men-

mentiuntur, ut non facilè diſtingui poſſit, quia ſimilis in utroque affectu ſanguinis & ſeri eſt dyſcraſia, à ſale acido & fixo pendens.

Mandans Pars affecta, Terminus, à quo ſeu Fons. §. 2. Nonnulli pro fonte hujus mali cerebrum, catarrhos humoreſque acres ad articulos ablegans ſtatuunt, alii Hepar, Pancreas, glandulas conglobatas conglomeratasque, prout facit *Sylvius*, qui pro loco affecto membranea ligamenta ipſos articulos cingentia & colligantia, tanquam fontes hujus mali, tanquam ſubjectum cauſæ ponit. *Helmontius* ventriculum primò accuſat, quod & facit *Th. Sydenham* in noviſſimo ſuo de podagra Tractatu: noſtro judicio ſubjectum ſunt Ventriculus, articuli, parteſque omnes vicinæ ſenſiles, nervi, tendines, membranæ, ligamenta, partes ergo ſenſiles plerumque ſunt membranoſæ, nervoſæ, & perioſtia imprimis in cavitatibus circa articulos membrorum ferè omnium, prout enim dolor vel hunc vel illum occupat articulum, ita quoque alia atque alia ejus ſolet eſſe denominatio, partes ergò membranoſas & fibrillas nervoſas, perioſtium conſtituentes, pati, ex eo arguere licet, quòd omnes membranæ in corpore noſtro ope ſpirituum animalium, animæ ideas offerentium, ſentiant, adeòque tactus ſint inſtrumentum, in quem uſum & finem ſcribit *Archangelus Piccolomeneus l. 6. prælect. 6.* membranas nobis elargita eſt natura, ut eſſent tangendi organa, earum enim ope partes ſenſu pollent acutiſſimo; ex eo etiam elucet, quòd ubi podagra tophos parturit, eos non in cavitate articulorum, ſed potiùs in partibus articulos ambientibus producat: inde *Williſius* hunc affectum inter morbos capitis & nervoſi generis refert, ſedem enim in partibus nerveis eſſe, à ſymptomate primario, ſcilicet dolore, concludit: ſic & *Cornelius Piſo & Fernelius* hujus affectus cauſam intra caput exiſtere ſtatuunt. Subjectum cauſæ eſt Maſſa ſanguinea, & ex ea prodeuntes alii humores circulantes & obſtruentes membranarum articulorum.

Diagnoſis. §. 3. Affectus ſui ipſius index eſt, quis enim eſt, qui dolorem hunc non agnoſcit? imminentem arthritidem inter alia torpor arguit, aut ſenſus in articulis propter morem ſolito exquiſitior, ut à leviſſima quaſi lædantur cauſa, eorundem ardor & leviſſimus rubor, ſubinde cum, aliquando ſine tumore, imprimis ſi hæc ſubinde repetant, continuò graviora & majora, præcedit quandoque febri, ſæpe criticè ab alia febre producitur, à glanduloſis lymphaticis febribus ſæpius productam obſervavi arthritidem vagam; mentitur aliquando ab initio Eryſipelas, ſi verò ſine inflammatione eſt, & citò fit, dicunt eſſe catarrhum, præcedit etiam aliquando coryza, vel catarrhus, ubi adſunt phlogoſes, anxietates præcordiales cum ſudore ſæpe frigido, ſæpe acidum ſpirante, quæ & alia ægros maximè angunt, adſunt etiam ſitis, vigiliæ, febris, de noctu præſertim exacerbantur dolores, appetitus primis diebus eſt dejectus, membri dolentis impotentia adeſt, & execrandè dolorifica, nonnumquam cum tumore & inflammatione certo anni tempore vere & autumno recurrens. Præſentem verò demonſtrant arthritidem, quando nempe certis temporibus circa iuncturas articulorum unius vel plurium dolor inflammatorius cum tumore percipitur, ſæpe dicunt ægri nil aliter ſentire, ac ſi à formicis eſſent tacta membra, ſi dolor excruciat brachium, tunc digitis omnia percipiunt craſſiora, quàm ſunt, & pedis articulum præcipuè ſiniſtri pollicem frequentiùs invadit, unde poſtmodum facilè ad alios exporrigitur articulos, & quaſi aſcendere ſentitur ad genua vel ad alterum latus. Dolor in ipſa articulatione ſubinde maior, ſubinde minor, quandoque etiam intolerabilis, maximè noctu ingraveſcunt, & ægros à ſomno detinent, adeò ut animi deliquia, convulſiones &c. patiantur patientes. Motus quoque adeſt impotentia, nam arthritide afflicti eam partem, quæ laborat, omninò movere non poſſunt, niſi cum intolerabilis doloris exacerbatione. Febris, ceu dictum eſt, vel ſynocha, vel intermittens antecedit vel comitatur nullo vel notabili frigore aut calore moleſta ſed levi capitis dolore infeſta, ſubinde tamen ſitis maximè urget, hinc ſequuntur etiam vigiliæ, virium deiectio, appetitus proſtratus, præſertim nauſea, quam in nonnullis adeò intenſam obſervavi, ut per longum temporis ſpatium de carnibus aliiſque delicatis cibis nec audire, multo minus eos guſtare potuerint &c. In urina Arthriticorum in parietibus urinalis ut plurimum reperio arenulas ruberrimas. Pulſus in hoc plerumque eſt frequentior & minor, dein aliquando maior. Rubedo articuli adeſt inſtar Eryſipelatis; ſed dignoſcitur ardoris vehementia, quæ intenſior eſt in Eryſipelate. Rubedo hæc ſæpius ſtipata eſt cum doloribus & tumore, color eſt aliquando ex rubro & flavo, vel ex rubro pallidoque mixtus, tumor etiam eſt ſaltem vaporoſus: In malo inveterato tophi apparent, ſæpius quoque iraſcuntur ægri, & ſic fomitem mali augent. Frequentiùs corporis extrema & quidem maximè pedes invadit, non verò ſemper, quibuſdam in manu vel genu primò incipit, & plerumque ab initio unum vel articulum, verùm poſt crebros inſultus plures invadere ſolet variante periodo, qua redit annuatim, bis, quater, ſexies, ut tandem ferè continua ſit. In Arthritide vaga dolores ſunt incoſtantes & vagi, modò hos, modò illos invadunt corporis articulos, in ſcorbutica arthritide nigricantes ſæpe maculæ apparent, & pulicum morſibus ſunt ſimiles, aliquando cum tumore pruriente, quaſi urticæ urentis vim eſſent experti ægri, quod mulierculæ vocare ſolent idiomate Germanico *die Neſſelſucht*, has maculas nonnunquam in principio rubicundas, hinc purpureas & ſublividas, tandem ad nigrum colorem inclinantes vidimus, partes etiam affectas ſudantes, & ſaniem ichoroſam concernentes obſervavimus. *Univerſalis* illa *Arthritis* inſtar ignis fatui eſt, modò hanc, modò illam accendit partem, interdum remiſſionem ſimulat, ſed opinione ægri citiùs redit. Doloris Iſchiadici ſigna ſunt, dolor continuus in illis partibus, impotentia totius cruris tibiæ & pedis ad motum animalem; abſentibus tumore & plerumque etiam ardore & ſimilibus aliis inflammationem conſequentibus ſignis. Podagrici ſæpe ob nimium ſpirituoſorum abuſum patiuntur Hæmorrhagiam narium, & ſibi acceſſunt indigeſtionem ventriculi, ex qua dein plura oriuntur mala, de quibus in cauſis plura dicemus.

§. 4. Diagnoſi jam tradita, facilius etiam erit cauſas enucleare, quas tamen ordine examinaturi ſumus. *Galenus* cum tota antiquitate more ſolito cauſam propinquam hujus affectus dicit eſſe humorem & articulorum infirmitatem ſeu imbecillitatem; in fluxione hac conſiderant quatuor ipſius diſcipuli, humorem influentem, partem mandantem, partem recipientem & viam per quam fit fluxio. Partem recipientem dicunt eſſe articulos, ſeu oſſium coarticulationes, in quibus præſupponunt imbecillitatem, aliàs fluxionem non admitterent: Partem mandantem dicunt mox cerebrum, mox jecur, mox lienem, mox uterum, & quandoque totum corpus. Materiam dicunt eſſe ſolum cerebri excrementum, nempe vel pituitoſum, vel ſeroſum, alii ex ipſorum grege addunt interdum eſſe poſſe etiam humorem ſanguineum & millioſum. *Mercurialis lib.* 4. rem acu tetigiſſe ſibi videtur, cùm cauſam ponat in miſcellam humoris pituitoſi & bilioſi. Viam per quam humores defluunt, cenſent, non eſſe ſolùm inter carnem & cutem, licet frequentiſſima ſit, ſed per continuitatem membranarum, muſculorum, nervorum, aut vaſorum, aut per ipſas venas & arterias, ut à jecore, quæ ob id phlebotomia ſolvitur. Cauſas antecedentes arthritici doloris remotioreſque plures allegant, quæ ſaltem humores excrementitios, pituitoſos, ſeroſos alioſque generare & augere valent, quorum mentionem *Cauſa ad mentem Veterum.*

nem infrà, ubi de diæta acturi ſumus, iniiciemus.

Paracelſi. §. 5. Nunc ſequitur *Paracelſus*, qui vocat ipſam podagram, à cauſa, *Synoviam*, nominis à parte affecta deducti uſum liberum relinquit. Podagrici nomine intelligit quemvis dolorem in articulis ſeu potius Synovia ipſorum exiſtentem, exiſtimat quoque ſpecierum diſtinctionem & diverſa nomina ſuperflua eſſe, licet ipſe *Arthreticam*, *Cheragram*, *Genagram*, *Schiaticam* interdum vocitet: Locum autem & ſedem hujus morbi dicit eſſe ſynoviam, (*Das Glieduuaſſer*) ubicunque enim juxta eum ſit ſynovia, ibi etiam eſt podagra. Eſt verò Podagra, prout in libro germanico de podagra habet, *morbus Tartareus*, *ſive ſalis mineralis* aut *liquoris acetoſi in ſynovia exaltatio*: Salis genera & ſpecies ſunt alumina, vitriola, ſalia calcinata alkalia aut acetum &c. Hinc ſi in homine ceu microcoſmo producuntur, & perveniunt in ſynoviam, quæ ipſis contraria eſt, prout eſt natura ſalina, acuta, pontica, acetoſa, alkalia, ita movetur ſynovia, & in dolorem & morbum abit, quia hæc duo ſimul conſiſtere nequeunt; alibi dicit: Quid eſt aliàs podagra? quàm ſulphur accenſum in ſynovia ſæviens, ex tribus primis deproṁptum, aut accendit frigiditatem, id eſt, *mercurium*, qui facit grandines, & in utriſque concurrens ſal. In *fig theor. univerſ. morb. l.* 2. Podagram ait non generari ex fluxione, ſed ex *ſpiritu urinæ*, ipſiuſque cauſam eſſe tartareitatem cum ſale, quando enim is venit ad locum, ubi non datur exitus, ibi adhæreſcit, & coagulatur in concavitatibus, hoc etiam explicat exemplo aceti & lactis. Tartarus ille cùm ſit acutus, premit, diſtendit, conſtringit pungitque; Paroxyſmum verò oriri ait ex permiſtione contrariorum, ſalis nempe ſeu mercurii acetoſi cum ſynovia dulci, ſicuti videmus in confuſione olei tartari cum aqua forti in qua chalybs ſolutus fuerit, item ſi ſpiritus vitrioli oleo tartari confertim infundatur, inde enim tanta producitur effervеſcentia, ut fractionis vitri metus ſit, niſi cautè paulatimque fiat. Differentias dolorum arthriticorum ex diverſis proprietatibus & gradibus ſaporum in ſalibus deſumunt Paracelſiſtæ, tincturæ enim ſalium ſunt acerbæ, auſteræ, amaræ, ſalſæ, acres, tartareæ, vitriolatæ, nitroſæ & aluminoſæ, &c. vehementiores arthritides ſunt vitriolatorum, tartareorum, quàm aluminoſum & ſal-gemmeorum ſpirituum, nitroſæ verò arthritides & ſalis communis acerbiſſimos pariunt dolores.

Helmontii. §. 6. *Helmontius*, *induſtrius ille per ignem Philoſophus*, ait huic affectui ſubeſſe liquorem ſalſum ex latice, & præcedere ſemper ſtomachi indiſpoſitionem cum febricula, inde & ſtomachum accuſat, pro cauſa principali ſpiritum vitæ fermentali & artubus hoſtili aciditate indutum accuſat, inde primò culpat ſtomachum ex digeſtionum errore; uno verbo ab *acido* Archeum inficiente ortum habere arthritidem probat ipſe; ab acidis enim ſubtilibus & variis aciditatis acceſſu ſtimulantur, concepta aciditate ſynovia grumeſcit, caſeiformis & opaca fit; eſt autem ſynovia, ex qua fit, degener morboſus partus, infelix illa nodorum mater, ſynovia nihil aliud eſt, quàm mucilago quædam pellucida, qualis vitulo mactato, amputatis pedibus, è tibiis ſtillat: Ex indurata illa ſynovia fit illa calx & creta Podagricis aliiſque familiaris atque ſolemnis, quæ creta podagrica fit per exſiccationem; Podagram excitari poſſe à concubitu per libidinem & alibi Author ſtatuit.

Vvilliſii. §. 7. *Vvilliſius* horum dolorum cauſam morbificam nunquam ſanguinem eſſe contendit, quia tumores arthriticorum nunquam ſuppurantur, Arthritici etiam quaſi cum privilegio (nempe ob ſalinas humorum dyſcraſias) à diatheſi febrili immunes habentur; ſtatuit ergò in morbi hujus minera humores genuinos concurrere, & mutuò effervеſcere, ex eorum enim lucta & effervеſcentia fibrarum nervearum vellicationes dolorificas exoriri probat, pari modo ac cùm ſpiritus vitrioli oleo tartari infunditur. Si ergò liquoris nervei, juxta Authorem, à volatilitate in fluorem ſive aciditatem degeneres particulæ, fluxionibus ſubinde exortis, nimia copia in articulos deſcendant, quatenus illæ ibidem cum *minera ſalina* ſive lixiviali priùs aggeſtæ effervеſcunt, paroxyſmos arthriticos cient. Primò ergò mineram ſalino-fixam circa oſſium internodia depoſitam ponit pro cauſa conjuncta, non ergò eſſe vel humorem bilioſum vel pituitoſum inculcat. Ad Procatarxin hanc præviam, nempe ſalino-fixam, & ſanguinis dyſcraſia & membri affecti debilitas conferunt. Quod ſpectat ad cauſas *euidentes*, de quibus liquor nutritius è ſanguine articulis allatus *ſale fixo* nimis imbuitur; prima eſt *ipſi* diſpoſitio hæreditaria, dein ob malam victus rationem, & errata in ſex rebus non-naturalibus infertur. Qui enim crapulæ & Baccho dediti multum ac inordinatè comedendo & bibendo genio indulgent, atque imprimis ſi alimentis ſalſis & aliis concoctu difficilibus veſcuntur, & vini pocula avarè hauriunt, facilè ſibi hunc morbum acceſſunt. Succi nervei acetoſitatem etiam præ aliis in hoc morbo Author accuſat, & multis rationibus probat, fluxiones acetoſas ab humore nerveo produci. Hoc ergò in affectu juxta ipſum à ſanguine ſecretæ fæculentiæ ſalinæ ſive lixiviales in loco aliquo depoſitæ mutuò effervеſcunt, ita ut effluvia illa acria & veluti corroſiva, quæ abſcedunt, lumbricum loco dolenti impoſitum & ſuſpenſum enecent.

§. 8. *Sylvius* uti in omnibus ferè affectibus, ita & hic ad ſucci pancreatici ac lymphæ acrimoniam acidam, biliſque atque humoris ſalivalis vitium, & ex horum in inteſtino confluxu oriundam præternaturalem fermentationem & humorum corruptionem confugit, & prout hi humores magis aut minùs acres exiſtunt, ita etiam dolores magis minuſque atroces eſſe contendit. Si enim ſuccus pancreaticus lymphaque magis ineſſent bilique occurrant acriori dolor ſatis moleſtus excitatur, verùm magis ardens quàm rodens. Si verò ſuccus pancreaticus lymphaque magis inertes pituitam viſcidam bilemque minùs acrem offendunt, ab ea, ſcilicet pituita, obtundatur ſuccus pancreaticus, ac tumore œdematoſo quàm dolore acuto affectæ partis motus tunc impeditur, idcirco ubi dolor eſt urens, potiùs quàm rodens, acrimoniæ id potiùs ſalinæ quàm acidæ imputat, ubi contra dolor magis rodens quàm ardens eſt, uti in regionibus frigidioribus ſæpius obſervatur, potiùs acidæ quàm ſalinæ adſcribit acrimoniæ. Putat ergò in arthritide ut plurimùm liquorem in glandulis, puta tum pancreatis conglomeratis, tum paſſim conglobatis omnibus præparatum primariò peccare, & plurimorum, imprimis hujus morborum cauſam eſſe, indeque productam effervеſcentiam vitioſam deducit, & optat ut effervеſcentiarum ſpecis infinitæ ferè plus minus inter ſe variantes, in certas redigantur claſſes, quo non tantùm illorum cognitio, verùm etiam curatio innoteſcat. *Tachenius* & *Svvalbe* ſuos hic oſtendunt pugiles *AlKali* & *acidum*, à quorum infelici pugna jugiter dolores hos arthriticos produci ajunt. *Thomas Sydenham feliciſſimus apud Anglos Practicus*, amicus noſter ſingularis nunc beatus, per 25. annos podagra vexatus, labefactatam tam in partibus quàm ſuccis corporis univerſi concoctionem in podagra culpat, quam ut plurimùm lædi ait, à ſpitituum animalium defectu, veneris uſu nimio, vel ætatis conſumptione exorto, de quo vide ipſum *Tractatum de Podagra & Hydrope*, quem nuper in gratiam curioſorum, & ſolatium podagricorum hic Caſſellis typis mandare curavimus. Aliàs *Angli* ab acrimonia ſalina vel acida ſucci nervoſi dolores arthriticos exoriri, firmiter credunt.

Sylvii opinio de cauſa.

Carteſianorum. §. 9. Qui in magni *Carteſii* caſtris militant, diverſas

verſas ſalium angulares figuras adferunt, quando enim à cauſa quadam præcedente in ſanguinem deferuntur particulæ ſcabræ, vel ſalinæ craſſiores, qui cùm incidunt circa articulos, ubi plures ſunt partes membraneæ, quarum pori conſtantiores ſint, quia non facilè ſeſe accommodant figuris particularum tranſmittendarum hinc particulæ iſtæ ſcabræ & angulares ſeu ſalinæ ibi hærentes ſcabritie ſua & cuſpidibus lædunt fibrillas nervoſas, aut particulæ illæ ſalinæ acrimonia ſua eaſdem fibras vellicando, dolores illos atroces producunt, & haud diſſimiles humores iiſdem particulis imprægnati eò delati, & reliquos prementes dolorem augent, & tumor ſæpe adeſt cum leni inflammatione, & tunc dicitur *Arthritis vera* ex cauſa calida orta, & videtur ibi ſal, permixtum humori peccanti, eſſe magis volatile, & tunc facilioris ſolet eſſe curationis, & ut plurimum arthritidem infert vagam *Cl. Then Rhyn cum Buſchofio & Fieno* aliiſque ſtatuit ſolos flatus pro cauſa Arthritidis, & ſequentem dat periphraſim; Arthritis eſt præternaturalis perioſtei parvus, plerumque inviſibilis, atque intrinſecè deliteſcens, tumor, ex ſicco, frigido & maligno ortus flatu; qui per arterias ſanguine ſubvectus contractivo Cordis motu ad artus eorumque præprimis articulos expellitur, & ab oſſibus perioſtea vi divellit, cui interſtitio impactus flatus hic inibi tenaciſſimè hæret, dictamque tenerrimi ſenſus membranam diſtendit, acerbi adeò doloris author, ut & ipſum membrum in ſuo motu quandoque impediat,

Noſtra ſententia de cauſa.

§. 10. Perſpectis aliorum opinionibus, nunc etiam noſtram proponamus, unumquemque enim ſuo abundare ingenio concedimus, ſed abſit Nemeſis dicto, judicamus majorem magnorum & celeberrimorum virorum diſcrepantiam ſæpe ſub verborum luſu latere, quod enim veteres humorum bilioſum, noſtro ævo ſalis alkali lixivioſi nomine indigitatur, quod pituitam acidam ſalſam craſſam dixere, nos dicimus humorem ſalivalem ac lympham acidam ſalſam ac viſcidam; quod verò melancholiam nuncuparunt, impuritatem ſanguinis tartaream ac ſucci pancreatici, præprimis acido-auſteriuſculi ichoris nomine venit; ſi res verò intimiùs ſpectetur, cum antiquis quidem nonnunquam re convenimus & verbis maximè ab invicem diſtamus, ſed ut verum dicam, meliùs tamen res à Neotericis enucleatur, & faciliùs remedium idoneum invenire poſſumus: exempli grat. Si hoc in malo bilis exſuperet, acidis ergo eſſet curandum, ſed ab acidis malum hoc potiùs exaſperari obſervamus, & ſic de cæteris, nimis enim generaliter cauſas morborum allegant *veteres*, & nunquam intimiùs rem perſpexere, uti hodie fit. Nos ergò hujus affectus cauſam ſtatuimus, primum vitium in depravata latere alimentorum *digeſtione* in ventriculo, aliiſque viſceribus & glandulis digeſtioni dicatis, facta, quia in ventriculo magna latet colluvies viſcoſa, quæ ſæpe vomitu ab initio redditur, vel inſtar catarrhi ad partes ruit & ibidem inſtar glutinis hæret: immediata verò cauſa eſt partium nervearum articulos cingentium roſio, extenſio & punctio citra ſolutam plerumque unitatem: mediatam verò proximiorem ſuppeditare credimus ſuccum nerveum acrimonia flatulenta ſive fuliginoſa conſpurcatum, & tubulis ſuis minimis penetrandis diſproportionatum redditum, & per nervos ad effectum locum translatum, & tunc ſtagnantem. Convulſiones & animi deliquium ſe ſæpe huic affectui dolorifico jungere, ob ſufflaminatum liquoris nervei refluxum ad cor, accidit. Tumor verò & febris hìc oriuntur, ob ſufflaminatam & impeditam ſimul ſanguinis circulationem, heterogeneæ ſi etenim ſucco nerveo inſitæ fuliginoſæ particulæ, quando circa articulos ſtagnant, & membranas nerveas valdè diſtendunt, tum percurrentibus arteriis & venis viam quaſi præcludunt, eaſque admodum comprimunt, unde ſanguis ibi ſufflaminatus partem rubedine etiam notat, & febriculam excitat. Quòd verò ſuccus iſte ſubtilis heterogeneus tamen circa articulorum potius regionem quàm alibi vulgò deponatur, fit ob nervorum ſive ligamentorum, horumque tubulorum inſignem anguſtiam in latum ſe extendentem. Accedere videtur articularis lympha, quæ ceu alkalina cum fuliginoſo acido flatu conflictum inſtituere creditur, ex quo pars intumeſcit. Podagrici enim maximè ſunt flatulenti & catarrhoſi. Lympham etiam articularem hic patientis cauſam agere, in quam potiſſimùm effectus redundat, denotare poterit ejuſdem tandem coagulatio, & in calciformem materiam induratio. Et accuſamus *Gaſteranacis digeſtionum præſidis* ſocordiam; qui facili marte ab hoſtili acido vincitur, quo victo, hoſtis in maſſam ſanguineam ingruit, ejuſque conſiſtentiam labefactat, unde dein oriuntur plures hoſtes, qui & *Microcoſmetorem* aggrediuntur, qui tunc ad tutelam ſuam milites, hoc eſt ſpiritus animales ad excubias mittit, ne hoſtis planè irrumpat, quo facto, neceſſariò oritur ἀταξία ſpirituum animalium, qui ſpiritus per manipulos cum hoſte dimicantes, tandem trucidantur, ac deficiunt, hoſtes verò in humoribus tanquam in ſylvis latent, & foſſulas faciunt ad planè expugnandam arcem. Hoſtes ſunt in arthritide vaga particulæ lixiviales, in fixa verò acidæ, quæ partes membraneas & nerveas ſeu ligamenta & tendines rodere aptæ natæ ſunt: unde verò fæculentiæ tartareæ ſint, ambigitur inter Authores, dum alii eas ſerum vitioſum, alii verò alium humorem eſſe contendunt, & vel à ſanguine immediatè in partes illas deponi, vel aliunde, imprimis à capite, eò defluere affirmant; alii ab his illiſve viſceribus malè diſpoſitis provenire ajunt; Materiam verò harum peccantium lixivialium & acidarum particularum aliquando ſerum & quidem volatile in arteriis exiſtens, ordinariè verò chylum malè digeſtum, & lympham ſtagnantem, poſteà verò extravaſatam, & cum tempore etiam ad habitum corporis propulſam, quæ propulſa etiam poſteà ibi notabilem tumorem facit, majorem tamen aut minorem, prout quantitas vel major vel minor eſt, vel plus minuſve eo ex apertis vaſis lymphaticis affluit: Lympha autem illa, modò acrior, lixivioſa, modò minus acris & acida, modò viſcoſior & tenuior, modò fluidior, modò pura, modò multis lixivioſis & acribus ſalibus referta; prout ſubjectum eſt diſpoſitum. Ex glandulis ergò & ductibus lymphaticis circa membranas & nervoſas articulorum partes ſeu ligamenta & tendines, veluti totidem cellulas, copioſè deponitur lympha ſeu materia peccans, quæ ſic circa articulos congeſta rodendo vellicandoque vim ſuam exerunt, cui cùm quædam ſolito acidiora ſucci acidi recrementa accedunt, dolores perſeverantes & fixi producuntur, nempe in quantum ſalia diverſæ indolis commiſta valdè efferveſcunt, proindeque à mutua particularum lucta & agitatione membranæ inſigniter vellicatæ & divulſæ, in diſtenſiones valde dolorificas aguntur, nec dolores citiùs remittunt, quàm particulæ hinc congeſtæ, aut evaporant, aut mutua lucta ſubactæ, ſimulque ſpiritibus defeſſis, ab efferveſcentia & orgaſmo acquieſcunt; Univerſus namque ſublunarium mundus (verba ſunt *Clariſſimi Williſii*) videtur non niſi una & eadem moles, particulis fermentativis per totum conſita, & valdè prægnans eſt in qualibet ejus regione & angulo, tanquam in molecula ſua formicæ in perpetuo verſante motu & agitatione huc & illuc circumvolitant, modò ſurſum, modò deorſum rapiuntur, ſibi invicem variè occurrunt, aſſociantur & rurſus decedunt, continua viciſſitudine diverſa ineunt conjugia, & patiuntur divortia, ſpiritus quoque animales & hoc in caſu à particulis iſtis vitioſis, propè habitacula ſua conſiſtis, multum irritantur, indeque in orgaſmum incitantur, hinc illincque ſubſultant, tandemque ob commeatum deficientem acriores redduntur, & *Microcoſmetor* ad iram commovetur, unde etiam videmus arthriticos facilè fieri *epilepticos*, imò ſæpius animadverſi in ipſis ſpaſmus, aliique motus convulſivi, tremores &c. qui ſpiritus nonnunquam ſuo Regi ita immorigeri ſunt, ut manum ipſi adhibeant, eumque planè è medio tollant. Coagulans pariter ac tormentans acidum aliquando ſanguinem coagulat, alioſque humores figit, imò calcis ſpeciem præ ſe fert in articulis planè coagulatus humor. Diximus hujus affectus mineram ut plurimum lymphaticis vaſis commu-

communicari, eamque à ſucci acidi recrementis acidiuſculis actuari, quod probamus per urinas arthriticorum, ſi ipſis affundas ſal tartari vel lapides cancrorum, experieris effervescentiam, ac ſal tartari tranſmutabitur ex acido urinæ in ſal acido-ſalſum, quale eſt tartarus vitriolatus, quod etiam ex juvantibus & lædentibus probari poteſt; Cura enim hujus morbi potiſſimùm per ſalia volatilia balſamica perficitur, non verò nimis ſpirituoſa. Cauſa antecedens partim eſt digeſtio vitioſa ventriculi, & diſpoſitio ſanguinis vitioſa, partim lympha in corpore abundans, partim vel acrior, vel fluidior, vel craſſior, partim & morbi vaſorum lymphaticorum & glandularum, partim denique infirmitas articulorum undecunque orta vel contracta. Et ut hiſce lucem fœneremur, cauſam continentem accuratiùs perpendamus & magis mechanicè, quæ nobis audit obſtructio in tubulis articulorum à particulis craſſis viſcoſis & acribus, à qua omnia phænomena hujus mali exactè deduci poſſunt: videlicet ſi hærentes particulæ acutæ haud ita multis viſcoſis tanquam vaginalis includuntur, pungendo & ſcindendo fibrillas, efficiunt ut eoverſum plures per apertos in cerebro nervos affluant ſpiritus, qui propter obſtructiones minùs commodè tranſeuntes diſtentiones & lancinationes multùm adaugent, quibus dolor producitur intenſiſſimus, cùmque ſint rigidæ poris conſtantioribus firmiùs impactæ eos in tantum opplent, ut per relicta intervalla non niſi ſubtiliſſimus & celerrimus perruat æther, qui motum tremulum validè adaugendo ardoris inconſueti ſenſum producit, & magis agitando acutas, earum in poros propulſione, fibrarumque lancinatione paroxyſmum continuat, vehementiùs etiam, & copioſiùs in vicinarum partium vaſcula irruendo ſanguinis humorumque particulas irregulariùs agitans, efficit non ſolùm ut ſanguis plura ingrediatur & dilatet vaſcula, ſicque ejus ratione pars magis rubeat, quò non parùm facit quòd jam dictus æther globulos ſecundi Elementi *Carteſio* dictos offendens, illam motus propenſionem inter rectam & circularem, quaſi ad ruborem opus, in iis excitet, verùm etiam ſanguinis, humorumque particulas, quæ ejus motui ferè rectilineo obſequi nequeunt, in debita & convenienti ſua mixtura & ordine turbando ſeceſſionemque ab invicem cauſando, comitem producit febrem.

Cauſæ procatarcticæ, quæ talem obſtructionem generant, ſunt ſex res nonnaturales; imprimis ex iis vinum acidum culpatur, Arthritis enim vulgo putatur oriri ſolummodo à multo potu vini Rhenani, & præſertim ab ejus tartaro, qui copioſus creditur in vino Rhenano; hoc tamen ſemper verum non eſt, interdum enim homines hoc affectu laborant, qui vinum vix guſtarunt, vel nunquam ut ruſtici & ſimiles, novi enim duos abſtemios, morbo hoc atrociſſimè jactatos, in quibus tamen alia incommoda adſunt, quibus exponuntur, ut frigus ſubitaneum, utpote quæ multum poſſunt ad hunc affectum excitandum, item ſtudia, venus, ciborum ingurgitatio acidorum, vini & ſpir. vini nimius abuſus, præſertim verò aer, qui hic magni momenti eſt, variis enim peregrinis, acribus, acidis particulis turgidus & antecedenti & conſequenti cauſæ addit ſtimulum: quò magis aer particulis ſalinis acidis refertus advehitur, eò ferociùs hujus doloris cruciatus ſuſcitantur, id quod ventus borealis autumno & vere præſagire ſolet podagricis. Hinc dantur regiones in quibus podagra incolis ferè epidemia exiſtit, qualis. Haſſia noſtra eſſe poteſt, cum valde familiaris ſit. Sic & Tranſylvania dicitur. Huc pertinent cibi nocivi, & varii in una menſa apportati, ac nimium comeſti ſuppeditantes nutrimentum, viſcoſum, flatulentum, acidum & acre, ut ſunt carnes ſalitæ, fumo induratæ, braſſicæ muria conditæ, fructus horæi, animique fortiores motus. Verum tamen eſt, quòd vinum Rhenanum hunc affectum poſſit producere, ſed illud, quod nocet, non eſt verus tartarus, ſed eſt maſſa calciformis, quæ fundum occupat illarum terrarum, in quibus hoc vinum naſcitur, Vina enim quæ in locis, ubi multum calcis latet, hunc affectum pariunt, non verò tartaro ſuo, ſed calce ſua tartaro incluſa nocent: vel ratione ſui acidi ſanguinem acriorem reddere poteſt. Sic etiam videmus ſæpe circa articulos congregari materiam calci ſimilem, ſimilem non autem tartaro, ſed tamen non omne vinum Rhenanum æquè ſcatet hac materia calcea, ſed unum plùs, aliud minùs. Sic dantur vina Hungarica quædam, quæ maximè hac materia impraegnata ſunt, inde in illa regione vix familia eſt, in qua non aliquis ſit podagricus, ab uſu ſcilicet hujus vini Hungarici. Sic & nos Caſſellis habemus aquam calce refertiſſimam, ex cujus uſu plures ſunt arthritici & nephritici, quod ego meo damno expertus ſum. A venere, à lucubrationibus, curis, mœroribus, & omnibus aliis, quæ ſpiritibus animalibus vim inferunt, faciliùs hic morbus oriri ſolet, qui rarò fatuos inſipidoſque invadit: de reliquis cauſis procatarcticis, rebus ſex non-naturalibus à Medicis dictis, inferiùs acturi ſumus, nunc enim ad *Prognoſin* accedamus.

§. 11. Eventus hujus morbi varius eſt; & ambiguus, ſive paroxyſmum ſpectes, ſive totum morbi decurſum, nam interdum paroxyſmus citò, interdum verò tardè ſolvitur, imprimis ſi lympha in nodos & tophos concreverit & induraverit, unde illud vulgatum. *Prognoſis.*

Tollere nodoſam neſcit Medicina podagram.

Aliàs arthritis & præſertim ejus recenſitæ ſpecies, quamvis longo tempore remittant, ordinariè tamen redeunt aliis citiùs, nonnullis ſeriùs, & quoſdam ad vitæ terminum concomitantur, abſque enim mortis periculo plures in annos corripere ſolet hic Morborum Princeps pertinax, remediorum ſupplicationes vilipendens, Medicorum molimina reſpuens, artis irriſor, & Medicorum opprobrium. Huc ſpectant ſequentes *Hippocratis aphoriſmi*. Aſſiduis imbribus fiunt dolores articulorum, *ſect.* 3. *aphor.* 16. it. *Celſ.* 45. *lib.* 5. & 7. ſic & juxta *Hippocr. divinum ſenem*, vere fiunt articulorum dolores, quia materia quæ tota hyeme lativavit, nunc ſe manifeſtat. Item *inquit Senex noſter ſect.* 4. *aphor.* 31. qui per febres laſſitudinem ſentiunt, iis ad articulos & juxta maxillas potiſſimum abſceſſus fiunt, quia laſſitudines oriuntur ab obſtructionibus & acrimonia: Item eadem ſectione *aphor.* 44. *dicit*. Quos febres longæ exercent, iis tubercula ad articulos vel dolores fiunt, quia propter vires exhauſtas, ſanguis & ſpiritus acriores redduntur, & minor motus eſt in ſanguine & lympha, quæ materiam excernat. Quibus tubercula ad articulos vel dolores poſt febres diuturnas fiunt, ii cibariis pluribus utuntur. Item *ſect.* 4 *aphor.* 74. quibus ſpes eſt ad articulos abſceſſum fieri vel futurum, abſceſſu liberat urina multa, craſſa, & alba reddita, qualis in febribus cum laſſitudinis ſenſu, quarto die quibuſdam exire incipit. *Quod ſi ex naribus etiam ſanguis fluxerit, brevi admodum ſolutio fit.* Si multum urinæ exeat, bonum eſt, quoniam pori renum tunc patent, & materia peccans per eos excernitur. *Sect.* 5. *aphor.* 25. idem *ſenex* ait, articulorum dolores & tumores abſque ulcere, atque etiam podagricos, & convulſiones magna ex parte aqua frigida largè affuſa levat & extenuat, ſolvitque dolorem, qui aphoriſmus nuſquam verus eſt, nam hic affectus in noſtris oris & à cauſa frigida, ut à frigore magno & obſtructionibus oriri poteſt. *Sect. 6. aphor.* 30. ait *ſenex noſter*: Puer Podagra non laborat ante *Veneris uſum*, ante annos pubertatis puta, quia tunc humores ſunt nimis acres. Eadem ſect. *aphor.* 55. habet, dolores podagrici vere & autumno ferè moventur: in fine verò *huius ſectionis* dicit, quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris ſummum coxa excidit, rurſumque recidit, iis mucores innaſcuntur. Et quibus diuturno dolore

ischia-

iſchiadico vexatis femur excidit, iis crus contabeſcit vel claudicant, niſi urantur, quia enim femur ſæpe laxetur, cavitas in qua os femoris excipitur, callo & muco impletur, & ideo os femoris non ſimiliter in ſuo acetabulo hæret, ſed ſæpius cùm æger incedit, exteriùs relabitur, & ita claudicationem infert, poſtea ligamenta ab iſto perverſo ſitu oblongantur & extenduntur, ita ut non niſi uſtione duriora fiant. Bonum verò eſt, ſi hæmorrhoides ſponte fluant, vel arte promoveantur. Arthritis fixa curatu difficillima eſt, ob fibrarum illic loci conſtantiam ſemel acceptam mutationem contumaciter retinentium, & materiam poris anguſtis atque conſtantibus infixam difficillimè expellendam, & quia hoc hominum genus ſolet in continuo abuſu 6. rerum non-naturalium peccare, & mali fomitem omninò nec poteſt ſubtrahere, neque vult, cùm gratum videatur indulgere Veneri, Baccho, animi paſſionibus &c. eſtque eò minùs curabilis, quò ſæpiùs & vehementiùs plures majoreſque vexarit articulos, præſertim ſi nodos tophoſque inveterata ceu dictum produxerit. Curationis tamen potior ſpes eſt recentis quàm inveteratæ vel hæreditariæ, in juvenili corpore, ubi humores circulantes vegeti, tubuli porique obſequiores, ac obſtructiones faciliùs ſuperabiles ſunt, quàm in ſenili (quæ ætas etiam frequentiùs laborat,) ubi omnia torpent, humorum craſſities, ſpirituum inopia, partiumque rigiditas adſunt: adhæc paroxyſmus ſtipatus ſymptomatibus ardoris, ruboris, doloriſque acutioris brevior ſolet eſſe eo, cui adjunguntur frigus dolores obtuſi, albedo &c. cùm minor hic fiat attenuatio & diſſipatio materiæ ſtagnantis. Appetitus defectus ſeu totalis Anorexia diu durans ut plurimùm mortem præcedit. Diutiùs hoc malum ſubſiſtit, ſi incidit in ſubjectum ſcorbuticum, aut cachecticum, aut à progreſſo morbo valde enervatum. Nec minus eſt periculum, ſi materia peccans ſe ad coxas recipiat, ob dolorem enim & orgaſmum ſpirituum vigiliæ oriuntur & inflammatio, imò quandoque oſſis femoris ex ligamentorum laxatione luxatio, imbecillitas & motus impotentia; ſæpe obſervavi, imprimis in ſenibus, dolorem hunc tranſiviſſe in Paralyſin, cum jam artus hinc inde vario ac miſero modo ac motu agitati fuerint. Arthritis ſæpe nucham, locum illum ob medullæ ſpinalis initium conſiderabilem, invadit & tunc ægros è medio tollit; Terribilia quandoque accedunt ſymptomata, ut Cardialgia, diſpnœa, lipothymia, convulſiones, paralyſes, apoplexia, melancholia, mania, ſic exemplum novi cujuſdam, qui in paroxyſmo manus ſibi inferebat, quo plura ergò & frequentiora ſubſequuntur ſymptomata, & periculoſæ inflammationes, febres acutæ, eò difficilius curatu eſt malum. In juvenibus verò, ſi Baccho & Veneri & iræ non ſint nimium dediti, vel ab his abſtineant, item ſi medicamenta convenientia in tempore admittant, & in eorum uſu per tempus inſiſtant, imprimis cum lacte vel quod melius cum potu calido Theæ, cum quo potu jam ſe diu à podagra liberavit *D. Zielfelder* Pharmacopœus noſter, vel decocto à *D. Sydenham.* præſcripto, & exacta diæta, & ſi ſimul prudentibus & diligentibus, non imperitis, utantur Medicis, ſanabilem Podagram eſſe affirmamus. Verùm quemadmodum rarò tales reperiuntur ægri, ita etiam rarò curantur, ægros enim continuò in diæta peccantes curare impoſſibile, aut ſaltem difficillimum Medico etiam expertiſſimo eſt. Bono animo etiam nos eſſe jubet patientis ætas & fibrillarum nervearum robur, imprimis ſi viſcera bene conſtituta ſint, (& nullo ſubſtantiali vitio laborent:) ſi malum indoctè tractetur, nimis ſcilicet reſolventibus vel aliis infrigidantibus, tenuiore diſſipato latice, reliquum induratur, & ex hoſpite domeſticus evadit incola, tophaceam ſibi ſenſim faciens arcem & oppugnaculum regibus noſtris. Affecto tandem & quidem in ſenectute ingraveſcente & ſucco nerveo plurimam partem ſalinis fuliginoſi vaporis particulis obruto, dolores ſæpius recurrunt, qui ſi ad jugulum uſque ſe extendere incipiunt, mortem ut plurimum imminere denotant. Deſinit hic affectus ſæpius in apoplexiam, ſæpiſſime in calculum, ſunt enim affectus conſanguinei, quò enim lympha peccans protrudit ut, & figitur, ibi fomitem ſuum ſpargit. Arthritici quaſi cum privilegio ob ſalinas humorum dyſcraſias à febribus continuò immunes ſunt, teſte *Williſio*, omnibus morbis articularibus podagra eſt contumacior. Tumor, varices, urinæ ſpiſſæ, ac velut jumentorum turbidæ, ſi ſuperveniant, bonum, morbi enim ſolutionem promittunt, ut dolores fiant mitiores. *Mulieres non laborant podagra, niſi menſtrua* deficiant, *inquit Hippocrat. ſect. 6. aphor.* 29. Sed experientia hodie contrarium oſtendit. Sic & fatui ab ea ut plurimum immunes audiunt, quod certè podagricorum ſolatium eſſe debet.

§. 12. Præmiſſis his ad *curam diæteticam* progrediamur, hoc eſt ad *victus rationem*, huic enim tantum ineſt roboris in præſervando atque curando hoc noſtro affectu, ut ſpreta hujus obſervantia, medicamentis etiam præſentaneis & ſpecificis omnem lapidem ſine ſucceſſu ſecundo movere ſoleant Medici, nam ſecundùm Oraculum Coum, non ſat eſt, ſuum feciſſe officium Medicum, niſi ſuum quoque ægrotus, ſuum adſtantes faciant, ſintque externa ritè comparata. Aer ergò ſit, ceu in aliis affectibus, ita & hoc in affectu ſerenus ac purus temperatuſque, ſi non per ſe talis; arte eſt parandus, nam quoties in aere multum ſalis ſylveſtris ineſſe contingit, inde minus aptus evadit uſibus reſpirandi ritè explendis, toties enim ſanguini & lymphæ deeſt exquiſita ad ipſorum perfectionem puritas & temperies, quoties aer impurus inſpiratur, quippe circa articulos & ſæpe in membranis ſtagnans materia tandem fermenti indolem induit, quod pro anni tempeſtatum mutatione, aeris ætheriſque diverſitate certo tempore (Veris puta) magis agitatum è latibulo ad M. S. delatum efficit quandam mixturæ turbationem qua facilitatur ſeceſſio nonnullarum particularum aliaque mala producentium, ſi repellentium uſu articulis arceantur. Maximè ergò nocet aer noſter Caſſellanus, quia multum ſalis ſylveſtris in ſe continet, item nocet nitroſus, frigidus, humidus, nebuloſus, (pluvioſus) plures enim per intenſam brumam hunc morbum ſortiti ſunt. Ad aerem corrigendum cortex juniperi (ejus baccæ aut lignum) vel pulvis ad defluxiones uſuales frequenter accenſi plurimùm conferunt. Cibus ſit facilis digeſtionis, boni ſucci, concoctu facilis, concedantur carnes pullorum & gallinarum, perdices, alaudæ, lacticinia hic præ aliis conveniunt. Omnia verò ea quæ ſanguinem acriorem vel viſcidiorem reddunt, particularium debita ad invicem proportione ſublata robur fermentationis ejus labefactant, ut adeo legitima in eo non fiat attenuatio, angue pejus fugienda ſunt. Talia ſunt omnes cibi dyſpepti, craſſi, ſalſi, acidi & auſteri, piſces carneſque ſaliti, fumo indurati, pipere aliiſque aromatibus conditi, cereviſiæ antiquæ auſteræ, acidæ, liquoreſque ſpirituoſi nimium copioſè & iteratè aſſumpti, & præſertim nocent vinum Franconicum & Ungaricum, acria omnia, ut Sinapi; ditioribus in menſa loco ſalis communis, ſalia alkalia fixa ex regno vegetabili parata & commixta conferunt; obſervetur verò legitimum ſumendi (cibandi) tempus, modus, ac quantitas, hinc Valeſcus de Taranta refert podagricum quendam, quotieſcunque imminere paroxyſmum ſentiret, ab omni cibo & potu abſtinentem ſola inedia fuiſſe ſanatum, & centum annos vixiſſe. Saccharata etiam multum nocent,

Cura diætetica.

quia

quia potens in gremio ſuo acidum gerunt, & ſimul propter viſcoſam impuritatem obſtructiones pariunt. Potus ſit cereviſia bene defæcata lupulo cocta, & ſi poteſt haberi cum ſucco betulæ parata, vel decoctum Sydenhamii, quod omnibus palmam eripit, vel cornu cervi, hordeaceum, vinum etiam, modò ſit abſque calce & acido, aqua dilutum in aſſuetis non prorſus à menſa ablegamus, admittimus enim tenue, purum ac parca manu, uti vinum eſt circa Hanoviam Michelbaccenſe, Hirſteinenſe; Moſelanum, quæ vina vim diureticam habent, præ aliis tamen confert vinum Canarienſe vel Hiſpanicum optimum ſæpiùs circa veſperam cochleatim exhibitum; Cavendum & abſtinendum à Gallico, Ungarico, Francico, vino aduſto, aliiſque potentioribus, quæ maximè obſunt, ſub horum enim dulcedine ſummum acidum & acrimonia latet ignea & corroſiva, omnis cereviſia malè cocta & ex aqua multa calce referta, parata, ut noſtra Caſſellana, maximè nocet; omnis quoque crapula & intemperantia Medicorum nutrix longè exulent, nam à Bacchi & Veneris nimio uſu ortam eſſe podagram veneranda credidit antiquitas: Hinc illi verſus à *Julio Cæſare Scal.* latina civitate donati.

E ſolvilumba Venere, ſolvilumboque
Bacco, creata eſt ſolvilumba chiragra.

& alius:

Ut Venus enervat vires, ſic copia vini
Et tentat greſſus debilitatque pedes.

A venere enim maxime ſpiritus conſumuntur animales. Vermis certè præmaturus & immoderatus uſus balſamicas ſalino-volatiles & ſpirituoſas auferendo ſanguinem relinquit effœtum. & non raró acriorem, imò ſæpe conjunctus Bacchus in tubulos à venere dilatatos deponit acria & viſcoſa. Nam ante Veneris uſum rara quidem eſſe ſolet Arthritis, quare & Eunuchi rariſſimè aut nunquam arthritidè corripiuntur, qua tamen, quod miror, Monachi aliique Canonici extra cœlibatum viventes haud immunes ſunt, ſed ſæpe miſere torquentur, verùm in promptu cauſa eſt, quia utplurimum laſcivioſi & otioſi ſunt. Lac loco potus ordinarii aſſumptum mirum in modum valde confert, arthriticorum etenim ſolatium eſt, tres podagricos ego diæta tali lactea cura vidi reſtitutos, inter quos eminet Illuſtriſſimus & multùm Reverendus Dn. Epiſcopus de Wallendorff. adhuc ſuperſtes, ſed per annum & ultra lacte veſcebantur illi, tandem acceſſere ad panem triticeum, dein ad ova, oryzam, hordeacea, (& avenacea) & ſic feliciter reſtituti ſunt, de quo *confer Greiſſellium de cura lactis*.

Somnus & vigiliæ modum non excedant, ægro tamen vigiliarum tempore & diuturnitate & doloris ſævitia defatigato ſomnum & quidem meridianum concedimus, ut defatigati ſpiritus animales iterum reficiantur. Nimiæ enim vigiliæ corpus exſuccum, aridumque reddunt, à nimio etiam ſomno vitaque ſedentaria Sanguis remanet torpidus, neque acredo ex eo diſcutitur. Quod motum & quietem attinet, aurea illa dictatoris regula memoriæ & hic imprimatur, ne quid nimis; exercitia tamen magis conferunt, quàm quies: quare commendamus vectionem & equitationem, item ſemper ſe moveat, & non facilè ſe ſellæ affigat, aliàs factum erit. Animus ad lætitiam & tranquillitatem componendus eſt, animi enim affectus concitatiores, præcipuè ira, mœſtitia, terror, curæ, facilè paroxyſmum arthriticum excitare proni ſunt, ſæpe enim pertinaces producunt obſtructiones, frænum ergò iis injiciendum, potiùs verò gaudio aſſueſcendum eſt, item jocis muſiciſque concentibus, referunt enim de Limenio Thebano tibicine eximio, quòd multos podagricos modulandi ſuavitate priſtinæ ſanitati reſtituerit, cujus artificis etiam Cardanus meminit, ſed hodie vix tantùm valebit; lucubrationes & ſtudia nimia, quæ animum fatigant, deſerat æger. Excreta & retenta, quod concernit, cuncta conveniat, alias excitando ſymbolum ſuum addunt ſuppreſſiones inconſuetæ & ſolitariæ evacuationes. Hinc *Hippocrates ſect. 6. aph. 29.* Mulierem podagra non laborare ait, niſi menſtrua ipſi defecerint, magnum enim præſidium & beneficium mulieri adverſus omnis generis morbos eſt menſtruorum excretio legitima; hic etiam nocet ſudoris impedita excluſio ob pororum cutis conſtipationem, qua præſente vix naturalis ἀπόῤῥοια, nedum ſalia ſylveſtria illa extirpari poſſunt. Urinæ & alvi omnimoda ſuppreſſio idem poteſt efficere, quia per has vias copioſiſſimè quandoque lympha peccans expellitur. Premit quandoque tubulos vicinus tumor, eoſque oſſis dislocati protenſa durities vel arctè nimis conſtricta vincula nonnunquam auguſtant. Subitò denudata calente parte ab ingruente frigor humorum circulus haud raró impeditur, ut & diuturnioribus aeris & aquæ frigidiorum injuriis expoſitæ corporis extremitates patiuntur.

§. 13. Sequitur nunc *cura Pharmaceutica* ex variorum Authorum penu deprompta, & prima acie ſtat *antiquitas*, ad cujus *dogmaticæ curæ ſynopſin* nos conferamus: primò ergò communem corporis ſentinam evacuant enemate convenienti, humores dein naturæ obedientes reddunt per præparantia, pituitæ præparandæ inſerviunt majorana calamentha, hyſſopus, betonica, bili verò præparandæ conducunt Cichorium, Intybacea, Melancholiæ fumaria, borrago, bugloſſa, humoribus verò mixtis mixta, ex his aliiſque conficiunt ſyrupos, deſtillata, aquas, infuſa, decocta, ſyrupum de ſtœchade cum aqua betonicæ & abſynthium valdè commendant veteres, dein ſic præparatos & ad evacuationem ſequaces redditos humores è corpore deturbant purgatorio medicamento, purgationem hanc pro diverſitate humoris peccantis prædominantis diverſam præſcribunt, ut phlegmagoga, cholagoga, melanagoga vel etiam panchymagoga, omnibus verò palmam præripere dicunt pilulas de hermodactylis majores & minores, conveniunt quoque ex ſimplicibus caſſia, aloe, Rhabarbarum, ſenna, Mechoacanna, Elleborus, ex compoſitis electuarium è ſucco roſarum, benedicta laxativa, diaturbith cum rhabarbaro, Triphera Perſica, confect. Hamech, (præprimis electuarium caryocoſtinum Petri Baieri in Pharmacopœia Auguſtanorum deſcript.) Pilulæ arthriticæ, de agarico, de ſagapeno, de Turpetho, de lapide lazuli, fœtidæ. Purgantia plurimum à *Practicis Galenicis* paſſim deſcripta reperiuntur, quibus non tantum utendum præſente morbo, ſed etiam metu futuri, quolibet anno bis, vere & autumno, quibus circa hoc tempus arthritis maximè pullulare ſolet, addunt verò & ea, quæ viſcera & cerebrum reſpiciunt: & vomitum tentandum eſſe in aſſuetis *Galenici* ſuadent, quo vomitu multos perfectè liberatos eſſe teſtantur. Si ſanguis redundet, venæſectionem cum electione antiqui inſtituunt, dein humores aliunde affluentes in partem affectam avertentibus medicamentis inhibere ſtudent, in quem finem, ceu diximus, vomitum cum decocto radicum raphani, atriplicis, aſari, excitant, & cucurbitulas ſuperioribus affigunt partibus, imò magnas loco dolenti apponunt. Item commendant frictiones, ligaturas, cauteria potentialia, ex calce viva, melle, ſapone, nitro, euphorbio, aut cantharidibus parata, vel ex radicibus cum foliis *Iberidis* herbæ cum axungia veteri emplaſtrum faciunt, quod articulo dolenti applicant, idque ſingulis vicenis diebus repetunt; à repellentibus verò abſtinere jubent, quia ea humores, uti ajunt, intus pellunt, ibique detinent: ſed potiùs ad ſeroſi humoris averſionem & extirpationem diaphoretica, quæ per ſudores & inſenſibilem tranſpirationem evacuant, exhibent, ut decoctum guajaci cum ſtœchade, ſarſaparilla, chinæ, cichorii cum paſſulis minoribus. Probant etiam diuretica, ut radices fœniculi, petroſelini, ſem. dauci &c. Cauſam continentem in articulorum cavitatibus concluſam per reſolventia & diſcutientia moderata cum emollientibus miſta rem peragunt, ne tenui reſoluto craſſam lapideam induat duritiem; quæ & dolores ſimul leniunt, ſunt ergò oleum ſambucinum, lil. alb. chamom.

Cura Pharmaceutica Veterum.

mom. ſpicæ, verbaſci, juniperi, vulpin. axungia humana, vulpis, porcina, oleum terebinthinæ, &c. Cataplaſma ex foliis & radic. althææ, lil. alb. cum farina hordei, ſem. fœnugræci, althææ, lini, flor. chamom. melilot. ſtercore vaccæ parare ſolent, & ſi dolores perſiſtunt, leniunt illos anodynis variis & opiatis, ipſi ceratum ex thure, galbano, ammoniaco ol. roſarum, reſin. magnifaciunt. Ultimus ipſorum ſcopus eſt, ut articuli corroborentur, ne fluxiones recipiant, ideoque externè, fomentum ex vino rubro, internè Theriacam & mithridatium, item conſerv. roſar. rubr. roſmarin. commendant. Externè porrò proſunt iva arthetica, betonica in forma cataplaſmatis vel unguentum ex ol. vulpino, nardino, lumbricorum terreſtr. unguentum Agrippæ, Martiaton, balneum ex granis juniperi aliiſque cephalicis herbis paratum magni æſtimant, ex ſtypticis bala uſt. fol. quercus, ſale, ſulphur. thermis ſulphureis, cupreis, aluminoſis uti jubent, ut eo meliùs articuli firmentur. In tophis & ubi jam materia indurata eſt, empl. de meliloto, diachyl. ſine & cum oleo & axungia imponunt, caſeum quoque vetuſtiſſimum & acerrimum cum ſuillæ axungiæ veteris anatica portione ad tophos reſolvendos applicare conſulunt, item ficus tritas, urticam, bryoniam, rad. bulbi apponunt. Si verò nodi & tophi his non cedant, ad cauſtica temerario accedunt auſu; reliqua non libet tangere.

Paracelſi. §. 14. *Paracelſus in lib. 2. de vita longa c. 1. de podagra*, tria ſunt, inquit, quæ ad perfectam podagræ curam requiruntur, purgatio, apertio, deinde cura. Purgationem inſtituit per *arcanum corallinum*, quod ex eſſentia auri eſt: alii putant eſſe *mercurium fixum* diaphoreticum, qui vires auri æmulatur, huic medicamento tantam vim ac virtutem tribuit, ut abſque hoc vix podagra curari poſſit. Idem purgationem podagricorum inſtituit per rad. hellebori nigri & albi, in quo totam curam conſiſtere dicit, in prima & ſecunda ætate. Arcanum aſari vel ſolum, vel cum eſſentia hellebori miſtum, totum corpus à defluxionibus arthriticis liberare dicit. *Mercurius vitæ*, pulvis artheticus Auctoris, quem delineat *Croll. p. 2. l. 3.* Baſilic. *Eſſentiam antimonii* & ejuſmodi maximè commendat *Author*, qui etiam *Tr. x. l. 1. arthritic. mag.* plantas pedum & partes dolore affici ſolitas, luna creſcente quovis interlunio ſcarificare, & ſanguinem extractum in tabula vitrea formicis ad devorandum afferri jubet, locumque ſcarificatum unguento ſympathetico ad ignem accuratè inungi præcipit. Unguentum tale eſt. Sumatur ſanguis hominis podagrici, ſive ſcarificatione ſive V. S. prolectus, ac ægro inſcio in M B. deſtilletur igne mitiori, poſtea recipe dicti liquoris ℥ vij. axung. human. urſi, ſucci ſedi majoris ana ℥ j. ol. roſac. ſaponis Venet. medul. bovis ana ℥ ß. miſce. Sartagine ex cupro coque ad conſiſtentiam unguenti, materiam continuo agita ſpatula. Unguentum hoc ex mente *Paracelſi* Podagram 7. ſeptimanarum ſpatio curat, quo annoſius eſt, eo melius eſſe creditur, viresque ſuas frigido loco expoſitum ſartas tectaſque ſervare dicitur. Liquor ex mumia temperatus magni ab ipſo penditur, imprimis ſi morbus adhuc recens eſt, per mumiam reductam in ultimam materiam alkaliſatam in dies artus inungendos ſuadet, idque ad 7. vel 8. hebdomadas pro ratione ac natura podagræ. Commendant *Paracelſi* diſcipuli etiam plurima egregia remedia, quæ partim in criſi noſtra dicemus, partim hic communicabimus. Plures ſulphur Vitrioli, alii tincturam ejus extollunt, ſpiritum calcis vivæ à Baſilio Valentino primùm deſcriptum commendant alii, Hartmannus laudat ſpiritum & oleum mercurii albi & rubri tanquam ſudorifera. *Fabri* bezoarticum ſolare, lunare, joviale, minerale ab aliis valde extollitur, ſed quis quæſo omnia recenſebit? Inter externa Crollius præſcribit genuina balſama, quæ efficaciſſima ſunt; ex oleo & phlegmate vitrioli, nec non urina pueri multi excellens parant mitigativum. *Quercetanus* tale communicat: ℞. *Colcoth. Vitrioli à quo oleum extractum* ℥ iv. *ſalis gemmæ fuſi, nitri, communis fuſi ana* ℥ ij. *Herb. Chamædr. chamæpyth. flor. beton. ana m j. flor. ſambucci m. ß. Coq. in aq. chalybeat. q. ſuff. colentur omnia, Colato adde vitri antimonii* ʒ ij. *Mercurii ſublimat.* ʒ j. miſce optime & macera per tres dies; ante uſum pannus madefiat, & eo tepido locus dolens foveatur. Oleum deſtillatum è ſemine ebuli tanquam inſigne paregoricum commendatur ad podagricos extemplo ſedandos dolores, exteriùs illitum. Ad tophos & nodos Emplaſtrum ex vitriolo, alumine rochæ & nitro parant, etiam adhibent varia corroſiva, attractiva ex magnete, ſuccino, lithargyrio, &c. & hæc ſunt quæ de levamine atrociſſimi doloris podagrici vulgò incurabilis habiti, *Paracelſici* tumultuariè diſſerunt.

§. 15. *Ex Helmontii* urna arthritis, imprimis Podagra, curatur characterem ſeminalem auferendo, in podagra enim, ut ait, non eſt ſpectanda tantùm aciditas producta, quæ fructus & poſterioris vices habet, ſed meditandum eſt, quomodo è ſpiritu vitæ character ſeminalis podagræ ſit abolendus. Ideoque purgatio per arcanum corallinum podagram in ſui ſemine interimit: arcanum hoc eſt materia metallicum, colore corallinum, ſapore melleum, & eſſentia aureum & ſulphur auri eſt, in quo omnes vires Solis congregavit Omnipotens, vid. Deſcript. obſcurè dat. in *Tract. de Febribus c. 16. n. 19.* Inter alia reiicit Author Cauteria, quæ nil niſi pus & ſaniem exſugunt, ita & irridet vanas medentum purgationes, extenuationes, V. ſectiones, ſcarificationes, thermas, quæ viribus ſaltem detrahunt, vitamque abbreviant, nec aſthmatico curatur remedio, teſtatur quoque Author, quòd podagræ characterem ſæpe pavor mortis enecuerit, ſanat & podagram mercurius corallinus. Quæcunque ergò acorem è ſpiritu vitæ ac latice ante acceſſum demunt, introrſum plus vel foris apposita, ſi non acceſſum amoveant, antevertant, vel præſervent, tamen mitigant dolores nodoſque inhibent, ſic Author *in tract. de Mag. Vulnerum cura f. m. 458.* ſequentia habet. Reperies ex Paracelſo veram magneticam curam plurimum morborum, puta hydropis, podagræ, icteri &c. ſanguinem calentem ægri includendo in teſtas ovique putamen, quod fovendum exponitur, & carnibus admixtum ſanguinem hunc cani vel ſui (porco) eſurienti dabis, mox ægritudo abs te in canem trahitur, & abit: non ſecus atque in Gehaſin lepra Naemani exſecratione traſmigravit. An & hoc diabolicum cenſebis, ſic proximum ſolius mumialis magnetiſmo reſtituiſſe? Reſtituitur autem prorſus & indubitato. *Helmont.*

§. 16. *Vvilliſius*, qui hunc affectum inter morbos capitis refert, cùm ſedem ipſius in nerveis partibus collocet, & à primario ſymptomate dolore nempe concludit, duas haſce intentiones curativas habet: 1. ut ſolutio continui auferatur; & 2. ut fibrarum ſeu ſpirituum in iis ſcatentium irritatio ſive incandeſcentia compeſcatur; ad jam impactam materiam diſcutiendam ſeu diſſipandam, *Evacuantia & alterantia* commendat, *purgantia* verò illis, qui non ſunt adeò teneræ conſtitutionis, inter quæ laudat electuarium caryocoſtinum, vel pilulas à Fonſeca deſcriptas ſequentes. *Vvilliſii.*

℞. *Aloes ſuccotr. pellucid.* ʒ ß.
Flor. roſar. rubr. ℈ ij.
Hermodact. decorticat. ʒ j ß.
Diagryd. ʒ j.
Mel. roſat. q. ſufficit.

Vel ſequentes Authoris:

℞. *Mercurii dulcif.* ℈ j.
Reſin. jalap. gr. iij.
Ol. caryophyl. gtt. j.
Balſam. Peruv. q. ſ.
F. pilulæ No. 13. pro una vice.

Idem Noſter monet, ut inter purgantium uſum, Emplaſtrum aliquod defenſivum parti dolenti imponatur, vomitorium etiam in conſuetis hoc in affectu ſuadet, Tartarum ſcilicet Emeticum &c. Inter alterantia in paroxyſmo ſc arthritico magnificat lapides, oſſa & teſtacea, nec non vegetabilium acrium pulveres, qui hujus morbi alexiteria dicuntur, quia particulas

culas quaſque ſubjugant, cumque iis efferveſcendo quaſi mortificant, & demum ſubjugatas per urinam & ſudores foras eliminant. Ad ſpiritus furentes ſedandos & compeſcendos Author inter interna, hypnotica ſeu anodyna commendat, inter externa topica anodyna, quò ſcil. mulcimine quodam fibras nerveas reuniant, & ſpiritus compeſcant, idem cataplaſma ex lacte & mica panis, radicibus malvæ, althææ magni æſtimat, fotum quoque cum aqua ſtillatitia è contentis ſtomachi bovini recens mactati laudat, quod remedium à generoſo ſibi detectum ſcribit. In maximis doloribus etiam ad narcotica externa confugiendum eſſe docet, ad folia ſcilicet hyoſcyami, cicutæ, &c. ex quibus cum floribus chamomillæ & vitello ovi, egregium parat cataplaſma: vel partem dolentem ſequenti liquore illinit.

♃. *Tinct. croci cum*
ſpirit. vini parat. ℥ IV.
Camphoræ,
Opii, ana ʒ j.
Digerantur vaſe clauſo & loco calido ad diſſolutionem.

Sic & fotus qui ordinariè aliis doloribus aut tumoribus infeſti eſſe ſolent, hic maximi emolumenti ſunt, ex. gr. diſſolutiones ſalis armoniaci, nitri, vitrioli, calcis &c. quoniam particulæ ſalinæ illis mineræ arthriticæ ſalinis oppugnandis deſtinatæ ſunt, easque præcipitant, non verò operæ pretium duco, formulas apponere, quæ pro lubitu apud ipſum Authorem videri poſſunt. Idem prælaudatus Author pedem affectum ſacculo, ſale marino calcinato & pulveriſato impleto includendo ægrum levamen ſenſiſſe audivit. Emplaſtra quoque varia ex Minio, ſapone, ceruſſa &c. in paroxyſmi ſcilicet declinatione laudibus effert; In diris etiam & diuturnis doloribus internè ad opiata tanquam ad Anchoram ſacram confugiendum eſſe præcipit, & opium ſale tartari vel Tinctura ejus paratum præ aliis commendat, nec contemnit legitimum uſum theriacæ Andromachi, Laudani Paracelſi, pilul. d. Styrace, d. cynogloſſa. Cura ejus præſervatoria eſt ſequens, primò Arthritici Vere & Autumno ſolenniter purgari debent, atque vomitorium (ſi nihil contrà indicat) hinc celebrari & poſtea interdum ex intervallis juxta ipſum repeti expediet. Phlebotomiam aut vaſorum hæmorrhoidalium apertionem arthriticis, temperamento calido & ſanguine acriori præditis, aliquando Vere & Autumno commendat, cauteria in brachiis & juxta homoplatas excitata utilia cenſet, nec omittenda vult alterantia Arthriticorum antidota, imprimis ſale volatili & ſulphure balſamico prædita, quatenus hæc ſalem fixum exaltant, illoque acetoſum reducunt, præcipua habentur; inſuper amara & adſtringentia, uti herbæ chamædrys, chamæpythis, centaurium, rad. gentianæ & ariſtolochiæ. Formulas varias habet, præcipuas hic tantum extremo tangamus digito.

♃. *Pulv. chamæpyth.* ʒ VI.
Ocul. cancr. ppt. ʒ ij.
Terebinth. Venet. q. ſ.

F. pilul. exiguæ, ſumantur 3. vel 4. veſperi & manè per 30. aut 40. dies, ſuperbibendo aq. ſtillatit. ſeq. ℥ ij. vel ℥ iij.

♃. *Fo. Cupreſſ.*
Abietis,
Viſci pomor. ana M. VI.
Rad. caryophyllat.
Bardanæ ana ℔ j.
Cortic. exterior. 10. *aurant. &* 6. *limon.*
Nuc. moſchat.
Macer. ana ℥ j.

Conciſis & contuſis omnibus affunde:
Lactis recent. ℔ vij.
Vini malvat. ℔ j.
Deſtil. ſ. a.

Pauperibus præſcribere ſolet ad hunc modum:
♃. *Pulv. fol. ſalviæ* ℔ ß.
Lapid. cancr.
Sacchar. cryſtall. ana ℥ ij.

M. ſervetur in vitro, ſumatur cochlear. 1. bis in die cum hauſtu decoct. folior. ſalv. vel rad. bardanæ.

Vel

♃. *Pulv. fol. chamæpyth.* ℥ j.
Oſſ. human. ped. combuſt. ℥ ij.
Rad. liquiritiæ ℥ iij. *M.*

Pro potu ordinario parare jubet Bochetum ex ſarſaparilla, ſantalo, lign. rhod. raſura eboris, cornu cervi &c. Inter alterantia non infimum locum habere dicit Lac, nempe ut Patiens per 3. aut 4. Menſes nullo alio alimento utatur manè & veſperi, lac recens emulctum bibat. Circa meridiem & aliis temporibus comedat cum pane albo, hordeo aut farina avenacea coctum. Novit multos ab hac victus ratione inſigne juvamen accepiſſe, alios verò à lactis uſu multo deteriùs habuiſſe & arthritide nullatenus curatos, ſed viſcerum magnas obſtructiones & cacochymiam contraxiſſe, aliquando etiam arthriticis unoquoque manè urinam propriam hauſtam optimè profuiſſe obſervavit, ſed quia urina nephriticum dolorem augere poteſt, ab ea potiùs abſtinendum monet. Arthritis enim cum nephritide maximè conjunctæ amicitiæ eſt.

§. 17. *Sylvius* incipiente paroxyſmo arthritico, quem ſemper cum febre acceſſiſſe obſervavit, ad efferveſcentiam præternaturalem compeſcendam, & humorem efferveſcentem articuloſque infeſtantem ſedandum, opiata & anodyna quæcunque & vitrioli aliorumque ſulphura, tanquam pacativa commendat, quæ ſimul acrimoniam tum acidam tum ſalſam lixivioſam corrigant & contemperant, omnia enim narcotica & anodyna ſulphure abundant, cujus vis eſt, omne acre tam acidum quàm lixivioſum temperare, ad quam efferveſcentiam ſuadet noſter omnia Medicamenta ſulphure ſeu oleo abundantia, ut ſpirituoſa, quæ acre illud peccans demulcent, aquea etiam utilia erunt, quia ſalia acria peccantia diluunt & enervant. Ubi vero ſpiritus acidus ſolus peccat, tum commendat Author ſal lixivioſum fixum, quàm volatile, ſal tartari puta, card. benedict. abſynth. centaur. min. quo refert ad abſorbendum ſcilicet acidum lap. cancr. corall. margaritas, cretam, lapidem hæmatitis, ſanguinem draconis, limaturam martis & ſimilia. Inter ſalia volatilia tanquam præſtantiora dicit eſſe ſal volat. cornu cervi, urinæ, ſal armoniaci &c. conducunt etiam ſpiritus aromatici omnes acres, ut cochlearia, naſturtium, aciditatem enim peccantem contemperant & concentrant. Aquam lumbricorum Magiſtralem in Pharmacopœja Londinenſi deſcripta in arthritide vaga ſcorbutica maximè commendat Author. Quando verò turgent humores, imprimis in initio paroxyſmi, vult expurgari, ſed ſemper poſt temperationem humorum & quidem per hydragoga: ſi pituita peccet, peculiaria exhibet remedia, quæ vocantur vulgo phlegmagoga, ſi verò bilis abundet, tunc cholagoga præſcribit. Inter vomitoria omnibus aliis præfert Antimonialia, quoties bilis præſertim peccat, ubi pituita redundat mercurialia laudat, mercurium nempe dulcem, in aliis vitriolum album vomitivum, ſive Gilla Theophraſti Paracelſ. Tandem accedit ad *diuretica* & *ſudorifera*, quæ etiam vim habent humorum acrimoniam temperandi, ſicque efferveſcentiam vitioſam cohibendi, ſed ita exhiberi debent, ne ægri tegumentis multis ut plurimum noxiis urgeantur, ſed blandè eorum operatio expectetur, inde ſudorifera & diuretica hic juvaſſe dicit, quia ſale conſtant volatili. Inter externa topica ipſe Author laudat omnia quæ adſtringendi vi prædita ſunt, ut bolus, terra ſigillata, emplaſtri, vel cataplaſmatis forma uſurpata: Juvant & hic omnia topica, quæ tantum humorum acrimoniam temperant, & quæ parti ſtuporem inducunt, ut *Narcotica* omnia, Theriaca, &c. oleum lumbricorum, ranarum & bufonum ſæpius hic proficua Noſter reperit, ut & Cataplaſma ex mica panis tritici cum lacte dulci cocta, addito tantillo croci, in ardore acriore loco lactis dulcis uſurpan-

Sylvii.

pandum inculcat ebutyratum, ſic & ex floribus ſambuci, chamomillæ &c. & ſimilibus fotus parare jubet, quando ægri pinguia ferre poſſunt, laudat axungiam porcinam, unguentum populeonis, martiaton, ol. liliorum alb. chamomillæ, magnificat quoque ſaponem Venetum linteo affricatum & parti dolenti applicatum, item Theriacam forma emplaſtri applicatam.

Quoties in partibus affectis vel languor, vel debilitas remaneant, tunc juxta ipſum languor & imbecillitas, per pharmaca ſpiritu volatili & oleo aromatico prædita curari aſſerit, nodos verò difficiliùs imò rariùs ſanari affirmat, niſi ad ſuppurationem priùs deducantur.

Carteſianorum. §. 18. *Carteſianorum* curationis cardo in eo vertitur, ut particulæ angulares & ſalinæ obtundantur & corrigantur, & ſi fieri poteſt educantur, & hæc obtineri credunt, partim per ponderoſiora, ut ſunt lapides cancr. corall. Martialia, mercurium dulcificat. & id genus ſexcenta alia, partim per ſudorifera, imprimis decocto lignorum, quia ſimul incidunt. Tandem & per evacuantia generalia & particularia, nec neglecta volunt topica de quibus omnibus jam diximus & adhuc in ſequentibus dicendum reſtat.

Noſtra curandi methodus. §. 19. *Nos* perluſtratis hactenus curationibus aliorum celeberrimorum Authorum, noſtram nunc addamus opinionem, quoad curationem hujus affectus, non tantùm experientia ſed & ratione ſuffulti. Tentamen therapejas conſiſtentis præcipuè in obſtructionum reſeratione, & intemperiei ſanguinis correctione, duplici procedit via, alia paroxyſmum ſpectat, alia verò in paroxyſmo arthritidis fixæ, alia in arthritide vaga; In paroxyſmo ergò curando hæc potiſſimum obſervanda veniunt: 1. ut dolor, qui ab initio acerbiſſimus eſt, mitigetur & demulceatur: 2. ut vires conſerventur. Dolorem autem leniunt, & fibrillas nervoſas, ſimulque ſpiritus furentes animales, unà cum Rege demulcent, atque poppiſmate leniunt opiata blandiora, quæ tamen in exhauſtis viribus nunquam exhibenda ſunt; imprimis ſequentibus formulis.

℞. *Pulv. anodyni gr. v.*
Cinnabar. nativ. gr. v.
Oſſ. microcoſm. ℈ ß.
M. F. pulvis pro una vice.

Vel

℞. *Theriac.* ʒ j.

Quæ omnem implet paginam, & ſimul inſtaurat maſſam ſanguineam.

℞. *Eſſent. arthritic.* ℥ ß.
Anodyn. cephalic. ʒ j ß.
M. F. Eſſentia, à 40. ad 50. gtt. propinanda in vehiculo convenienti.

Solemus etiam bezoardicum martiale cum cinnabari & laudano opiato miſcere, vel Eſſentiam anodynam cephalicam ex ſpir. C. C. volat. cum opio maritat. Externa hic non negligimus, quæ paulò inferiùs tradem.

Imprimis commendamus practicis junioribus *pulverem noſtrum Regium*, ob regias & egregias vires mihi experientia notum, qui paratur ex cinnabari, mercurio dulci, & momento opii, & particula auri, quo mira præſtitimus æquè in ſcorbutica vaga & fixa; qui præjudiciis occupati ſunt, & omnia nova abhorrent, iis exhibere poſſunt Theriacam, Mithridatium, Diaſcordium, requiem Nicolai, pilulas de cynogloſſa, de ſtyrace, Tincturam opii & id genus alia, quæ in principio adhibita, præmiſſo clyſtere, non tantùm dolorem leniunt, ſpirituum animalium orgaſmum ſedando, Regemque Microcoſmi placando, ſed & per ſudorem particulas peccantes eliminando; ſic & ſudorifera non ſpirituoſa, quæ maximè nocent, cùm maſſam ſanguineam nimis exagitent, ſed fixiora, quæ ſimul abſorbendo vim ſuam exſerunt, in paroxyſmo maximè proſunt, quia dolores egregiè demulcent, & ſalſuginoſum lixivium & acidum enorme ſenſibiles articulorum partes lancinans atque rodens corrigendo, imò quoquo modo foràs evehendo imminuunt. Sequens potio in arthritide, imprimis vaga, raro me feſellit. *Cura arthritidis vagæ.*

℞. *Aq. pini,*
Veronic.
Trifol. fibrin. ana ℥ j.
Theriac. opt. ʒ j.
Tinctur. tartar. ℈ j.
Succ. lumbric. recent. c. vino expreſſ. ʒ iij.
Syr. ſcelotyrb. ʒ vj.

M. F. potio cochleatim exhibenda, vel unica vice neceſſitate requirente propinanda.

Vel

℞. *Theriac. recent.* ʒ j.
Aq. veronic. ℥ j ß.
Succ. lumbric. c. vin. expr. ʒ iij.
Liq. C. C. ſucc. gtt. xv.
Mixt. ſimpl.
Tinct. tartar. ana ℈ j.
Aq. cinnamom. bugloſſ. ℥ ß.
M. f. potiuncula pro una vice.

Interponatur infuſum noſtrum paſſulatum. In Arthritide vaga opiata aliis palmam præripiunt, imprimis in ſcorbutica, exoptatum vidimus ſucceſſum ab exhibita Eſſentia opii liquida circa noctem uſurpata, vel ſimili modo in quacumque Arthritide vaga.

℞. *Eſſent. anodyn.*
Balſam. Nervin. ana ℥ ß.
M.

℞. *Aq. pin.*
Succiſ.
Lignor. ana ℥ ij.
Menth. ℥ j.
Syr. papav. err. ʒ iij.

Loco dolenti imponatur Empl. Anodynum, vel continuetur uſus Tincturæ *Dravvizii*, ejuſque decoct. quorum medicamentorum baſis ſunt lumbrici, quibus ſal latet volatile huic morbo contrarium, eo enim cura dirigi debet ut ſal illud fixum ſolutum è corpore eliminetur.

Vel

℞. *Antimon. diaphoret. & recent. parati, vel cochlear. argent. de igneat.* ℈ ß.
Pulv. lumbric. terr. ℈ j.
Theriac. cœleſt. gr. ij.
Oſſ. microcoſm. ppt. ℈ ß.
M. F. pulvis, ſuperbibendo ſeq. julapium.

℞. *Aq. chamædr.*
Chamæpyt. ana ℥ j.
Eſſent. trifol. fibrin.
Lignor. ana ʒ ß.
Syr. de ſucco citri ℥ ß. *M. D.*

Conducunt etiam decocta ex lignis, ſcorbutus enim & arthritis curari debet ut lues venerea; ſequentem præſcripſimus ſæpe maximo cum effectu.

℞. *Raſur. ligni guajac.* ℥ ij.
Saſſafr. ℥ j.
Rad. ſarſaparill.
Chinæ ana ʒ vj.
Leviſtic.
Liquirit.
Herb. trifol. fibrin. ana ℥ ß.
Sem. leviſtic. ʒ iij.
Papav. ʒ ij.

Infunde in vini albi q. ſ. manè fiat decoctio lenta in vaſe duplici, Col. ℔ iij. *adde*

Syr. papav. ℥ j.
Spir. ſal. armoniac. ℈ iv. *M.*

De hoc apozemate ſæpius eſt bibendum, ter ad minimum de die, horam ſcilicet unam vel alteram ante jentaculum, ſic ſumitur deinde illud ante prandium, tertiò ante cœnam. Prima autem doſis aſſumi debet manè, dum æger adhuc in lecto decumbit, ut corpus ſic ad lenem ſudorem diſponatur, pro ordinario verò potu bibatur decoctum Sydenhamii. Folia trifolii fibrini cum radicibus huic apozemati addantur, quia hæc ſpecifica ſunt hoc in morbo, uti & in ſcorbuto, qua ſola herba plures (Deo ſit laus) feliciter cura-

curavimus, tum arthriticos, tum ſcorbuticos, imò & hydropicos; conducunt hic etiam omnia ſalia volatilia, imprimis in arthritide vaga, & quæcunque abundant tali ſale, ut ſunt Lumbrici, aſelli, & in ſpecie totus ſcarabæorum exercitus, eliminant & diſcutiunt omnia ſalia ſylveſtria, & minùs ſymbolizantia & obſtructiones reſerant, ut ſunt lumbrici terreſtres, & quidem qui cinguntur cingulo albo, valde hic proſunt, qui vino debent ablui, & tunc ſuccus ex illis exprimitur, qui cum vino exhibetur. Hic ſuccus poteſt ſingulis decocti noſtri doſibus ad ℥ß. admiſceri, ſalia lumbricorum, & ſcarabæorum aliis maritata, incantamenti inſtar nunquam non ſiſtunt paroxyſmos arthriticos vagos; proſunt quoque Tinctura bezoartica *Dr. Michaelis*, ſpiritus ſal. armon. aromatic. & eſſent. lign. ſaſſafr. magiſterium viperarum, bezoarticum martiale, ſolare: exemplo ſit ſeq.

♃. Eſſent. chamæd.
Pini ana ℥ß.
Tinct. bezoardic. D. Mich. ʒij.
M.D. ad vitr. S.
Tincturzu 30. biſz 40. Tropffen.

Sunt qui exhibent herbam theæ cum aqua coctam, alii laudant ſalviam, nonnulli herbam chamædrys: potus theæ vel Capheæ aliis præcellit imprimis cum lacte diu continuatus potus calidus. Præter hæc & addimus illa, quæ acre illud acidum partium auſterarum, à quo obſtructio dolor & ille contumax & fixus dependet (quo enim acidum acidius, eo dolores fixiores & longiores, quo verò mitius, eò ſunt dolores mitiores & breviores) abſorbent præcipitantque, ut ſic tandem affectis injuria partibus ſuus cuique tonus ac motus reſtituatur. Primaria autem, quæ huc referri volumus, ſunt ſulphura metallorum ac mineralium fixa, ob vim anodynam, anodyna ſeu pacativa dicta, ſpirituoſa volatilia in ſubjectis nonnullis, ſed in vaga arthritide, non in podagra, optimè adhibentur, in aliis verò abſtinendum. Ab omnibus purgantibus planè abſtinendum eſſe nobis perſuademus, nam omnia ſponte fluant, abſit violentia rebus: His enim ſæpe adminiſtratis paroxyſmus magis accerſitur quàm depellitur. In caſu acri præſtans eſt decoctum ex rad. chin. ſarſæparill. bardan. ſaſſafras &c. continuus uſus C.C. cujus raſura potui ordinario additur, & potus lactis, ſimiliaque ad acredine involvendam valent. Demum doloris vehementia remittente ſpe felcis eventus diaphoreticis non nimium acribus obſtructionum reſeratio tentanda eſt, & quidem talibus, quæ fermentationi ſanguinis robur conſtanter addunt, in formam conditi, boli, mixturæ &c. coactis. Eſt verò hoc in caſu abſtinendum à valdè volatilibus, præſertim diu, & intempeſtivè adhibitis ſine ſufficiente humidi vehiculo. Ubi verò intemperies adeſt magis craſſa viſcoſa, fiat decoctum ex attenuantibus, lign. guajac. & ſimil. ſudorifera etiam ratione intemperiei aliquomodo veniunt mutanda, prout ſal, vel acidum, vel viſcoſum, vel terreſtre &c. prædominium obtinuerint in ſanguine, cujus emiſſio potiùs omittenda eſt, ægri, frequentiùs ſenioris, viribus ſatis debilitatis doloribus, vigiliis &c. purgatio itidem, validior præſertim, negligatur, quia præter alia incommoda humores hic illic ſtagnantes à majori ſanguinis agitatione variè moventur, qui ſanguini redditi facilè ejus mixturam turbant, unde ſymptomata ingraveſcunt, obſtructioneſque augentur, alvus verò, ſi adſtricta ſit, clyſtere emolliente ſubducatur.

In præſervatione & in curatione ſoleo exhibere vel ſeq. Electuarium Sydenhamii, quod jam in Anglia magnipenditur, quia ex amaris conſtat, primæ digeſtioni & obſtructionibus reſerandis aptis.

♃. Rad. angelic.
Calam. arom.
Imperator.
Enul. campan.
Fol. abſynth.
Centaur. min.
Marrub. alb.
Chamædr.
Chamæpyth.
Scordii,
Calament. vulg.
Parthen.
Saxifrag. prat.
Hyperic.
Virg. aur.
Serpill.
Menth.
Salv.
Puleg.
Abrotan.
Santh.
Flor. chamom.
Tanacet.
Lil. conval.
Croc. Auſtr.
Sem. thlaſp.
Cochlear. hort.
Carvi,
Baccar. juniper. ana p. æq.
M. F. pulv. ſubtiliſſimus ad ℥iiij.

Excipiantur ſyrupo ex vino Canarico cum ſaccharo facto, & in electuar. debit. conſiſtent. conf. ſ. a. de quo electuario ſumat ſingulis diebus manè & ſerò ʒij. vel hujus defectu, ſequenti utatur ex tempore parabili ad mentem *Sydenhamii*.

♃. Conſerv. cochlear. hort. ℥jß.
Abſynth. Rom.
Trifol. fibrin.
Flaved. aurant. cond.
Angelic. condit.
N. M. condit. ana ℥ß.
Theriac. Androm. ʒiij.
Pulv. ari comp. ʒij.
C. ſ. q. ſyr. aurantior. F. Electuarium.

De quo capiat æger bis in die ʒij. ſuperbibendo ſeq. aq. cochlearia 5. vel 6.

♃. Rad. raphan. ruſt. ℥iij.
Cochlear. hort.
Trifol. fibrin.
Naſturt. aq.
Beccabung.
Salviæ,
Menth. ana M iv.
Cortic. aurant. No. vi.
N. M. No. j. Contuſ. add.
Cereviſ. Brunſvic. ℔xii.
Deſtill. organ. conducib. & ℔viii. aquæ eliciantur pro uſu.

Hiſce in locis & per totum Romanum Imperium famoſæ ſunt pilulæ ſequentes *Vvirzburgenſes* dictæ.

♃. Rad. ariſtoloch. rot. ℥j.
Long.
Polypod. quern. ana ℥ß.
Cran. human. uſt. ppt. ʒij.
Cum mucilag. tragacanth. f. pilulæ & ex ʒj. formentur xxx.

Omnia enim antiſcorbutica valde hic proſunt, ſpecificè tamen hic prodeſſe trifolium fibrinum experientia noſtra conſtat. Cortex Peruvianus manè & veſperi ad aliquot grana exhibendus conducet.

Ex fonte chirurgico durante paroxyſmo generoſum remedium creditur Venæſectio, quam tamen non admittimus, quia ſpiritibus animalibus pabulum, ſanguis ſcilicet intercipitur, & ſic vires deficiunt, malè ergo ſanitati ſuæ conſulunt, qui ſæpe vitæ theſaurum hunc emittunt, ſic enim huic affectui feneſtra aperitur, quod & nobiſcum fatetur *Cl. Thomas Sydenham*; minùs autem nocet V. S. extra paroxyſmum convenienti præparantium uſu præmiſſo, imò nonnunquam cum emolumento in plethoricis & Iunioribus inſtituuntur V. S. æquè ac Catharſis, in quantum ſcilicet commodiùs corrigendæ ſanguinis intemperiei & fermentationibus ejus reſtituen-

ſtituendis occaſionem largiuntur. Frictiones, ſubſiſtentibus lymphæ ruulis diſpellendis unicè debitæ, ut ſæpe viſæ ſunt vel ſolæ mitigaſſe dolorum incendia, inſtitutæ vel ſola manu, vel ſimul nervinis, ut eo promptiùs juvent, parte unà roborata, & obſtructione reſerata. Veſicatoria probatiſſima aliquando arthriticorum exiſtere remedia, unanimis Authorum quaſi omnium eſt opinio, & viſi ſunt ægri, fruſtra aliis remediis uſi, ab hoc ſolo ſæpe reportaſſe levamen; unicum afferamus exemplum, novimus enim virum, qui paroxyſmum arthriticum futurum à ſe removebat excitando veſicam circa locum affectum cum tribus foliis herbæ ranunculæ pratenſis: cum verò hoc remedium omiſerit, paroxyſmo adventante dirè excruciatus fuit. Alii laudant naſturtium ſylveſtre ſic impoſitum. Sin malum contumaciùs inhæreat, vel ſæpe revertatur, alii in robuſtis ægris ſuadent uſtionem fonticuli circa ſuras, quo exitum inveniat ſalinus ichor & vellicare ceſſet membranoſum genus: ſed plures novimus qui diu ulcera in tibiis inſtar fonticulorum habuerunt, & tamen vehementer doloribus podagricis vexati fuere. Ne verò quid intactum relinquamus, commendanda quoque venit *inuſtio actualis*, hodierno die iterum ſub *moxæ* peregrinæ habitæ & ab Indis repetitæ, apud nos tamen naſcentis *artemiſiæ* conceptæ mollagine, præſtanda, audiamus de hac inuſtione divinum & antiquiſſ. noſtrum ſenem *lib. de affect. cap.* 30. *lib.* 12. ſi in unum aliquem locum incubuerit dolor, & conſtiterit, & medicamentis non fuerit exactus, καῦσαι, inquit, urito, quocunque loco fuerit dolor, urito autem lino crudo: non potuiſſet revera ipſius moxæ tam decantatæ meliorem deſcriptionem dare; nunc tamen inurendi Moxæ uſus ferè exolevit. Proceſſum reliquum *Proſperus Martianus Comm. in libr. de aff. ſ.* 2. *v.*25. *pag.*170. accuratè & nervosè tradit, ranunculo pratenſi exſiccato eandem inuſtionem feci eodem ſucceſſu, ut cum moxa; ergò totius rei cardo in urendo vertitur, ſive ſit lana, ſive moxa, ſive alia res, in moxa artemiſiæ verò vim aliquam anodynam latere poſſe, multi ſtatuunt, quam tamen præ aliis adhibendam eligimus, tot experientiis nobilitatam, cui tamen ſuccedit ranunculus; Alii eandem vim ineſſe rugoſæ cortici caſtaneæ, quòd oleum poſt uſtionem relinquit, uti fieri ſolet in moxa.

In paroxyſmo etiam ad externa topica confugere debemus, quibus aliquando totam implemus paginam. Topica repellentia & refrigerantia & omnia ea quæ poros obſtruere valent, proſcribimus, ne æger incidat in ſcyllam, dum vult vitare charybdim, his namque artus tandem redduntur planè immobiles, & contractura acceleratur. Conducunt omnia balſamica nervina antiſcorbuticis temperatis mixta, ferocientes ſpiritus optimè compeſcuntur per oleum cerebri vituli, tanquam præſtantiſſimum linimentum dolorum arthritidis, quod à *Franciſco Ioſeph. Burrhi* feliciter adhibitum fuit.

Oleum parare ſolemus ex tribus animalibus quadrupedibus, ex tribus aquaticis, ex tribus reptilibus, & quarto tribus volatilibus, quo mira præſtiti in affectibus arthriticis, ſi ſimul mixta fuerint oleum compoſitum ex ſcarabæis, aſellis, & lumbricis, utpote mirificè arthriticam tyrannidem ſedans commendamus, ſed non omnes pinguia ferre poſſunt, imò plures ab ipſis læduntur, quibus ergò conveniunt ſalia volatilia, ſpirituoſis & oleoſis mixta, imprimis ſpecifica & appropriata, in arthritide vaga, quorum formulas nonnullas addamus in Juniorum gratiam.

♃. *Spir. flor. verbaſci c. vino tartariſ. parat.* ℥ vj.
Sal. armon. volat. ℥ j.
Lumbricor. ℥ ß.
Camphor. ʒ ß. *M.D.*

Vel

♃. *Aq. topic.*
Anhaldin. ana ℥ j.
Eſſent. pini,
Trifol. fibr. ana ℥ ß.
Spirit. ſal. armon. volat. ʒ ij.
Camphor. ℈ j. *M.D.*

Vel

♃. *Spir. ſal. armon. volat.* ℥ j.
Balſ. ſulph. c. ol. ſuccin. parat. ʒ ij.
Spir. lumbricor. terr. ℥ ij.
Ol. caryophyll. deſt. ℈ ß.
M.D. ad illinendum.

Succus lumbricorum terreſtrium nonnunquam cum vino expreſſus apprimè conducit, quæ ſpirituoſa potiùs conveniunt in doloribus arthriticis vagis quàm fixis, fomentationes ex cereviſia, decoct. formic. lumbricorum & herb. arthriticarum in ſubjectis calidioribus plus præſtant quàm ſpecifica volatilia: ſeq. fotus proderit.

♃. *Fol. trifol. fibrin.*
Lavendul.
Chamæpyth.
Flor. ſambuc.
Baccar. juniperi ana M. iij.

Affunde aq. calidam, quo foveatur per novem dies pars affecta. Hoc enim generaliter verum eſt, quod uni prodeſt, non ſemper alteri prodeſſe poteſt, quia cauſæ differunt, hinc & remedia. Subitò in doloribus arthriticis non eſt diſcutiendum, ne effervescentia intus concepta, & cum materia uno impetu non effluat, dolores eo modo augeamus. Aliquis bene ferebat ſequens linimentum.

♃. *Diachyl. ſimpl.* ℥ j.
Ol. camph. ℈ ij.
Papav. expr. q.ſ.
F. linimentum.

Infuſio ſequens Arthritica etiam conducet.

♃. *Herb. majoran.*
Roriſmar.
Salv.
Thym.
Fl. lavendul.
Ebuli ana M. j.
Spir. vin. opt. rectif. ℔ ij.
Spir. formicar. ℥ ij.

Stent in infuſ. per aliquot dies in loco calido, poſtea exprime. Alii extollunt aquam ebuli vel compoſitam Arquebuſſude dictam tepidè applicatam.

Aqua theriacalis poteſt circumvolvi, vel theriaca poteſt addi & ita illiniri.

Ad dolores ſedandos in Hollandia cum effectu optimo adhibitum obſervavi ſequens linimentum ex lacte ebutyrato & milio ſimul coctis pro linimento aut cataplaſmate. Saponem Venetum, etiam nigrum applicatum magno cum juvamine egomet Principi adhibui, cui tamen ob inflammationem camphoram addidi. Quidam pro ſecreto mihi revelavit muriam halecum, ex qua faciebat balneum. Sic & nonnulli fermentum cereviſiæ cum aceto fortiſſimo coctum & applicatum mirè extollunt; ſed *adſtringentia*, vulgo dicta *repellentia* nunquam hiſce obſtructiones augeamus. Cataplaſma etiam fieri poteſt ad mentem *Sylvii*, ſequens, addito ſucco lumbricorum terreſtrium.

♃. *Mic. panis alb. in lacte dulc. coct.* ℔ j.
Croci ʒ ij.
Succ. lumbric. terr. ℥ vi.

Quod emplaſtrum non habet periculum dolorum excitandorum, vel paratur ex ſolo lacte vaccino cum mica panis, quod præ aliis mihi ſolatio eſt in doloribus atrociſſimis. Vermes majales & ex ipſis paratum oleum, potens eſt remedium, ſed in omnibus ſubjectis non ſatis tutum, ſic & oleum ſabinæ egregium remedium eſt, ſi parti affectæ illinatur, quibus & aliis aliquando anodyna admiſcere ſoleo, vel Tincturam auream anodynam, vel laudan. opiat. vel Theriac. ex. gr.

♃. *Spir. vini rectif.* ℥ viij.
Sal. armon. ℥ iij.
Camphor. ʒ ß.
Tinctur. opii,
Caſtor. ana ℈ ij.

Cui addi poteſt quid ſacchari ſaturni.

Vel

Vel

℞. *Micæ panis trit.* ℥ viij.
Fol. nicotian.
Hyoſcyam. ana M. ß.
Lact. vaccin. dulc. q. ſ.
Coctis & contuſis adde
Alb. græc. ʒ ij.
Sapon. Venet. ʒ iij.
Opii Thebaici gr. XII.
Vitell. ovi No. iij.
Croc. opt. ℈ ij.
Ol. lil. alb. vel butyri recent. q. ſ.
F. cataplaſma. Vel ſeq.

℞. *Empl. Norimb.*
De cumin.
De bacc. laur. ana ℥ j.
M.

Emplaſtrum Arthriticum Tachenii reliquis palmam præripit.

In quibus autem ægris dolori ardor ruborque adſunt iis potiſſimùm cataplaſmata, fomenta & balnea conducunt, pinguia verò & oleoſa non item: ubi verò frigoris alboriſque reperiuntur veſtigia, ibi ſpecialiùs emplaſtra & linimenta; Eminent autem inter hæc compoſita ex unguentis Martiat. ol. laurin. terebinth. Philoſ. ſapon. pingued. crur. bov. urſi, human. ſal volat. C. C. &c. Empl. de ramis c. mercur. de ſperm. ceti, oxycroc. diaſulph. &c. quæ ad id quod ſedato dolore reliquum eſt in parte obſtructa, diſcutiendum multùm valent. Epithema ex aq. theriac. ſpir. lumbric. vin. camph. ammoniac. parat. haud exiguum confert Balſam. Sulphur. ſucc. *Sylvio* ſtupendæ eſt virtutis, initio inunctionis excitans ardorem, & alibi dolorem augens, qui tamen mox minuitur ſolutis obſtructionibus & excuſſis acribus particulis, fibrillis inſultantibus. Ex ſequente unguento egomet egregium effectum expertus ſum.

℞. *Sapon. Venet.* ℥ ij.
Ol. caſtor. ſtill. ʒ j.
Lumbric. terr. ʒ ij.
Spirit. camphorat. ℥ ß.
Sal. ammoniac. ʒ ß.
M. ſimul ad conſiſtentiam linimenti.

Balneum formicarum quoque diſcutiet, evocabit ac roborabit ſimul, ſive nidum ſylveſtrium majorum ſacculo incluſum coqueris in aqua, ſive addere malis plantas ſpecificas. Sed quis omnia recenſebit? Omnibus hiſce fruſtra adhibitis ad thermas, tamquam ad anchoram ſacram, confugiendum cenſemus. Hiſce in locis Embſenſes eligimus, ex his enim aliquot convaluiſſe ſcimus, plures etiam abſque emolumento uſi ſunt. In Podagra unicum commendamus topicum, repellentia verò hoc in affectu non magnifacimus, quia inde plus damni quàm commodi experti ſumus. Sequens vero pro arcano hic in ſolatium podagricorum communicare voluimus, quod nunquam Te fruſtrabit effectu, modò in tempore adhibeas, mille enim experientiis eſt comprobatum, quòd extrahit dolores podagricos non repellendo eoſdem, ſed morbificam materiam extrahendo, reſolvendo & diſcutiendo ſeu obſtructionem tollendo. Cùm enim primordia ſint ut plurimum ab aciditate hoſtili, ad corporis ambitum delata, & artus moleſtante, & eorum membranas obſtruente, in quibus podagræ character Gaſteranacem, digeſtionum præſidem afficit.

℞. *Confect. Hamech* ℥ j.
Pulv. jalapp. ℥ ß.
Extract. trifol. fibrin. ʒ ij.
Lithargyr. aur. ℥ vj.
Sapæ antimonii ℥ ß.
Sacchar. canth. ℥ vj.
Ol. olivar. q. ſ.
Ceræ & picis parum.

F. l. a. Emplaſtrum, quod imponatur artubus dolorificis quamvis inflammatis, & relinquas, donec dolores & humores evanuerunt, quod mira præſtat: poteſt & aliquando applicari cataplaſma ex lacte, medulla pan. & croco, quod dolores lenit. Locum dolentem priùs illine balſamo ſulphur. terebinthinato. Potentiſſimi Electoris Brandemburgici topica ſunt ſequentia.

℞. *Empl. gryſ.*
Cer. citrin.
Ol. lini ana ℥ viij.
Maſtich.
Bol. Armen. ana ℥ ij.
F. l. a. emplaſtrum.

Vel

℞. *Ceræ* IV.
Sev. cervin. ℥ ij.
Spermat. ceti,
Ol. amygdal. dulc. ana ℥ ß.
Bol. Armen. ʒ iij.
F. l. a. Sparadrappus.

Vel

℞. *Sapon. Venet.* ℥ j. *ſpirit. vini ſolut. q. ſ.*
Minii ʒ ij.
Camphor. ʒ ß.
M. F. l. a. maſſa.

Terr. foliat. ex ſal. tartar. more *Tacheniano* parat. prout videre eſt in *Apolog. contra Tachen. Zwelf. p.* 72. externè uſurpata magni æſtimatur.

In ſummo dolore Iſchiadico allium tenuiter inciſum cum lacte equino in Cataplaſma redactum & calidè applicatum, maximum juvamen cuidam attulit: confer *Miſcell. Curioſ. Decur.* 2. *Ann.* 6. *obſ.* 16.

Vel

℞. *Spir. vin. camph.* ℥ j.
Sal. Ammoniaci ʒ j. *M.*

Vel

℞. *Sal. volat. CC. q. ſ.*
Spir. lumbric. q. v.
Infund. & D.

Nobis in uſu eſſe ſolet ſeq. vel ſimile epithema

℞. *Aq. card. bened.*
Scordii,
Inſuſ. arthrit. ana ℥ ij.
Aq. theriac. camph. ℥ ß.
Spir. trifol. fibr.
Cochlear.
Lumbric. ana ʒ v.
El. diaſcord. ℥ ß.
Croci pulv. ʒ ß.
M. f. Epithema.

Vel

℞. *Aq. meliſſ.*
Fl. lavendul.
Sambuc. ana ℥ ij.
Nucum comp. S. P. ℥ j ß.
Spir. cochlear. ℥ j.
Tinctur. caſtor. ʒ ij.
Croci ℥ j.
Sal. tart. ʒ ß.
Saturni ℈ j.
Camphoræ ʒ j. *M.*

Folia hederæ arboreæ ſupina parte impoſita membro dolenti confeſtim dolorem tollere plus ſemel expertus eſt *Cl. D. Theodorus Jonſonius ab Almerooven.*

Maſſa ſaponaria maximo cum fructu applicatur, ſi nulla adſit inflammatio. Sequens etiam ſpiritus ſalſus volatilis cum extinguat acidum, podagricis notabilem levaminis effectum præbet, & robur membris addit.

℞. *Spirit. lilior. convall.*
Arthritic. vel topici ana ℥ iij.
Sal. armon. urinoſ. ʒ iij.
Camphor. ʒ ij.
M. D.

Extra paroxyſmum verò ad cauſam antecedentem, lympham nempè extravaſatam acriorem, & debilitatem articulorum, à quacunque cauſa ſit contracta, reſpiciendum, ſemper enim in arthriticis ab initio lympham animadverto acriorem,

quam corrigunt emendantque aquea, ut ſuccus betulæ tempore verno aſſumptus per 4. ſeptimanas & ultrà, item ſerum lactis &c. conducunt etiam oleoſa ſpirituoſa terrea & vel ſale vel ſpiritu acido volatili prædita, ut decocta ex lignis & radicibus, utpote guajaco, ſaſſafras, china, ſarſaparill. nec minùs ex herbis, chamædr. chamæpyth. roremar. ſalvia, lavendula aliiſque aromaticis, quæ inſtar Theæ præparari & aſſumi poſſunt. Sudorifera & diuretica mineralia magni uſus ſunt, nec negligenda eſt herba trifol. fibrin. variis modis exhibenda. Diæta ſimul ſit rigoroſa, de qua ſæpius diximus. Inter ſpecies hujus affectus Rheumatiſmus numeratur, & conferre poſſunt ea, quæ ſuperiùs de catarrho & modò de arthritide diximus, quæ facili marte conciliari poſſunt.

In arthritide vaga ſcorbutica, exiſtentibus doloribus, ſumitur *ein Mehlſack*, cujus pori farina liquiritiæ ſubtiliſſima ſunt repleti, qui calefactus ſupponitur corpori ægri, adeò ut corpus in illo circumvolvatur, quod remedium valde emollit, & optimè dolores lenit. Alii ſcobem cornuum, quæ à confectione pectinum reſidua manet, alii Cinnabarim nativam, alii lumbricos vivos imponunt cum remiſſione dolorum, nonnulli cannabim cum albumine ovi, alii viridem corticem ſambuci, alii caſeum recentem, nonnulli lac acidum, lac harengum, ſtercus bubulum, acetum cum terra figulina, plures balſamum Peruvianum laudant, & quilibet hoc in affectu proprium arcanum ſibi ſervat, nonnulli planè nihil imponunt. Folia nucum juglandium circa Feſtum *S. Johannis* ſale condita ſuperponit *S. Paulli*: vel ſume immaturas ipſas nuces contuſaſque una cum florib. ſambuc. farina lini ac 2. vitell. ov. & ſale tartar. & applica. Emplaſtrum antipodagricum *Tachenii* magni penditur, quod ſequens eſt.

℞. *Ol. roſat.* ℔ j.
Calefac. add. ſapon. alb. raſ. ℥ iv.
Liquefacto ſapone add.
Ceruſſ.
Minii ana ℥ iij.
Coq. lento igne, add.
Camphor. ſpiritu vini ſolut. ℥ j.
Caſtor. pulv. ℥ ß.
M. f. ſ. a. Empl.

Vel Cataplaſma noſtrum rariſſimè Te fallens:

℞. *Sapon. Venet.* ʒ vj.
Camphor. ʒ ij.
Extr. opii ſ. ʒ j.
Spir. vin. camph. q. ſ.
M.

Quod emplaſtrum tubulos aperiendo, ſanguini liberum reſtituet circulum, ſicque inflammationem reſtinguet, dolorem extinguet, & debilitatos articulos obfirmabit rurſus in declinatione impoſitum.

Vinum in quo ſilices albi igniti extincti ſunt, epotum juvat. Tinctura vermium majalium etiam hic laudatur, omnium tamen ſecuriſſima eſt diæta ſudorifera, nam curatio per ſudores conſiſtit, reliqua ex eis quæ jam diximus petenda ſunt. Nam de hoc affectu ille Arabum aphoriſmus utique valet: omnis recidiva eſt deterior ſua radice, vel ſexcentis arthriticorum exemplis veritatem ejus confirmantibus. His verò omnibus, quæ attulimus vel adferri ſolent pro parte à *Luciano* in τραγοποδάγρα collecta, nihil proficientibus, ubi inveterata nimis & incurabilis audit, ferenda, quòd vitari nequit, vix priùs abſoluta cruciatuum quàm vitæ expectetur meta. Flere enim & pati ſæpe optima in podagra ſunt pharmaca.

CAPUT XV.

DE LUE VENEREA, GONORRHOEA ATQUE POLLUTIONE NOCTURNA.

§. I.

Uno hoc capite affectus hos conſanguineos ſimul tractaturi ut ordine incedamus, affectus hujus atrocitatem videamus. Nullus enim eſt ex omnium morborum genere, qui clam & ſubdolè, imò quandoque crudeliter in corpus humanum magis debacchetur, quàm hæc *Lues Venerea*, quæ accenſas Furiarum faces æmulatur, quibus miſeri diriſſimè nonnunquam affliguntur, ut mori ſæpe malint, ſi daretur electio, quàm cruciatus tam immanes ac intolerabiles diutiùs perpeti: quin imò multos eò ſcio adactos, ut conſultius eſſe duxerint, violentas ſibimet manus inferre, quàm longe acerbiſſimis vexationibus ulteriùs agitari, hocque deſperato ac infelici conſilio vitam cum morte commutare auſos fuiſſe; Operæ pretium nunc erit ſummo digito ſynonyma tangere. Lues Venerea, ut in pluribus cum ſcorbuto convenit (nam uterque eſt contagioſus) ita malitia, & ſymptomatum crudelium, & dolorificorum tortura ipſi haud cedit: & venerea dicitur, quia facili marte ab impuro coitu contrahi poteſt: Gallicus etiam vocatur hic morbus, quòd inter milites Gallos, ſub Imperio Caroli VIII. Galliarum Regis cum *Alphonſo* Neapolitanorum Rege ad Neapolin bellum gerentis, in Italia primùm obſervatus ſit, potiſſimùm in illorum caſtris graſſatus eſt hic affectus quia propter annonæ caritatem in caſtris Gallorum mercatores caſtrenſes vendiderunt carnes occiſorum, & ex eſu carnis ejuſdem ſpeciei malo huic fieri obnoxios. Gallicus etiam dicitur, quia Gallis ad libidinem valdè pronis maximè ſolemnis eſt. Dici quoque poteſt, & quidem meliore jure, ſcabies Indica. Alii dicunt, quòd anno 1495. cùm Chriſtophorus Columbus cum 1500. militibus primùm ad Indos perveniſſet, & quidem ad Inſulam Sancti Dominici, cujus ſubditi Indi erant hac lue infecti, & cùm Hiſpani rem cum mulieribus Indis habuiſſent, ſtatim hoc veneno infecti fuerint, & ſic reverſi ad Italiam, & quidem prope Neapolin, ad alios & hoc venenum tranſtulerint, unde dicitur & Morbus Neapolitanus. Narrant porrò originem traxiſſe, quòd Indi Peruviani cum omnis generis beſtiis concubuerint, & ab iſta diverſitate fermentum aliquod novum ortum fuerit, quod hunc morbum producere potuit. *Helmontius* comparationem circa equum (agens ſcilicet de origine hujus mali) verme laborantem, qui alios equos facilè inficit, inſtituit & exiſtimat, nequam quendam ſodomicum exercuiſſe cum iſtiuſmodi equo verme infecto venerem, indeque natales ſuos morbum hunc habere putat. *Cæſalpinus l. 4. Art. Medic. c. 3.* primum contagium refert ad vinum Græcum ſanguine leproſorum infectum, Gallis, in famoſa illa expeditione Neapolitana, in oppido quodam montis Veſuvii ab Hiſpanis venditum. *Paracelſus lib. 2 Chirurg. magn. c. 7.* luis hujus primordia derivat ex coitu Galli leproſi cum ſcorto bubonibus inquinato in exaltatione veneris, cui tempore congreſſus menſtrua quoque fluere incipiebant, quod dein omnes cum ipſo congredientes infecit, adeòque malum hoc ex bubonibus & lepra, veluti mulus ex equo & aſina, prognatum, viriſque & mulieribus amore factum totum pervaſit. Gallis dicitur, *la grande, ou groſſe verole, nouveau Criſtalline, mal venerien, ou infection venerienne*. Dicitur & à Medicis morbus Indicus, quòd ibi endemius exiſtat: patria enim hujus mali habetur India, à qua, ceu ſuperius diximus, unà cum remedio, ligno ſcilicet guajacino, in Europam fuit tranſportatum. In India in non-

nonnullis locis quoque ſolet eſſe epidemius. Aliis dicitur etiam *Mentagra*, *Pudendagra*. Sed noſtra opinione malum hoc ubivis ſuam originem habere potuerit, quando ſcilicet homines cum multis ſcortis rem habuerint, & ità facili marte ſibi contagium hoc conciliare poterunt, ob nimiam acrimoniam ſeminis hujus vel illius.

Affectus hic maximè contagioſus eſt, & non ſolùm per coitum cum impura & infecta oritur, ſed ſæpiſſime communicatur infanti, nempe ſi mater hac lue fuit infecta, & parit infantem, qui hac lue etiam inficitur, uti plurima novi exempla. Imò infans poteſt communicare venenum nutrici lactenti, per concubitum ſæpius vidi hoc malum communicatum: Sic Lutetiæ Pariſiorum vidi Nobilem quendam, qui tribus fratribus hoc modo communicavit hanc labem: Oſculis quoque, longo & frequenti corporum affectorum contactu, veſtium & poculorum communi uſu, eadem pars ſtatim inficitur, vel proximiores ad corruptelam magis pronæ, tanguntur, ſi quis tantum in linteolis dormiat, ubi lue venerea infectus jam cubuerit, facili marte malum hoc ſibi accerſire poteſt. Malum hoc citra caſtitatis læſionem homines aggredi poteſt, id quod omnium Medicorum conſenſu conſtat. Sed ut plurimum lues venerea communicatur per coitum impurum, quo humores acres recipiuntur in poros meatus urinarii, & glandularum proſtatarum, quarum pori ab humore illo exeduntur, & nimis aperiuntur, & ſic fit, ut ſemen facili negotio, & citra voluntatem effluat. Alii denique (quod tamen falſiſſimum eſſe ſcio) oriri poſſe putant, ſi quis ſanus cum muliere menſtruoſa, ſeu ſana, ſeu morbida, congrediatur.

Hic affectus deſcribi poterit, quòd ſit dyſcraſia omnium humorum in corpore noſtro exiſtentium, & quidem in aciditate volatili corroſivą conſiſtens, omnes actiones noſtrorum Regum perturbans, imò tandem planè exedens. Alii deſcribunt, quòd ſit circulantium humorum major vel minor depravata diſpoſitio ſive inverſa textura, craſſitie & corroſiva acredine conſpicua, mediante coitu cum infectis ut plurimùm contracta & ſolidas glanduloſas, carnoſas, nervoſas partes non tantùm, ſed & ſolidiſſimas, oſſa etiam exedens & diverſo modo corrumpens, innumeraque graviſſima phænomena ſic inducendo, nec animam intactam relinquens, ſed varium ei dolorem inferens. Nos juxta frontiſpicium hujus capitis duas adhuc alias ſpecies addamus, quia tantùm ſecundùm magis & minùs differunt, & ſunt *Gonorrhœa & Pollutio nocturna*. *Gonorrhœa virulenta* etiam ex impuro contrahitur concubitu, ſed etiam gonorrhœam ſimplicem ſubſequi poteſt, ſi nempe per aliquot tempus duravit, quia tandem materia illa ſeminalis alba corrumpitur, & fit flava & virulenta, & ſæpe hoc malum unico coitu contrahitur; quod & ortum vidi ex petulanti frequenti ſeminis ejectione & emiſſione. Simplex verò eſt, quando ſemen, quod effluit (quod impropriè ſemen appellatur) aquoſum eſt, tenue & albicans inſtar albuminis ovorum, ſine ullo aut dolore, aut ardore exiens, ſine ulla aut prurigine aut cupidine in venerem, ſine erectione penis, & ſimilibus aliis ſymptomatibus, ſubſequente tamen, ſi affectus protrahatur, emaciatione corporis, partiumque genitalium infirmitate. Gonorrhœa gravior deſcribitur, quòd ſit ſeminis involuntarius creber & quandoque copioſus effluxus, tam noctu quàm interdiu, citra tentiginem, ſed cum flacciditate penis accidens.

Pollutionem nocturnam dicimus eſſe excretionem ſeminis cum voluptate dormientibus & ſomniantibus evenientem. Levis verò *Gonorrhœa* ſeu pollutio nocturna eſt ſeminis ab inſomniis Venereis noctu excitata excretio voluptuoſa, à veſicularum ſeminalium laxitate vel contentorum acrimonia oborta.

De quibus juxta ordinem nobis propoſitum agamus, & quidem ante omnia.

§. 2. Hic videbimus, quid de hujus affectus foco Medici cenſeant. *Sylvius* pro parte affecta glandulas agnoſcit. *Veteres* hepar focum hujus morbi eſſe exiſtimant, in quo ſeminium infigitur, ſervaturque. Alii lienem; alii Renes, alii Teſtes, pauci Cerebrum pro parte affecta declarant. Nos pro ſubjecto in lue venerea totum hominem conſtituimus, tam enim fluidæ quàm ſolidæ omnes partes huic tyrannidi ſubjacent, omnia vaſa lymphatica, & in confirmata totum genus arterioſum, venoſum & nervoſum pro ſubjecto admittimus, quia his in partibus atrocitas hujus affectus percipitur. In his enim ſæpe latere ac dum illud volatile, cum tempore corroſivum evadens, tot crudelia, & formidabilia producens ſymptomata, ſolet. Lues hæc mediante coitu impuro facilè communicatur. *Pars affecta.*

In *Gonorrhœa & Pollutione nocturna* itidem maſſam lymphaticam, & ſanguineam, præſertim verò pro parte affecta agnoſcimus veſiculas, in quibus ſemen præparatur, non tantùm ex ſanguinis optimi ſpuma; ſed etiam à lymphæ balſamicæ portione, in quibus veſiculis ad ejaculationem ſervatur, quæ veſiculæ ab acido illo corroſivo facilè corroduntur, ſicque evaſari debet. Nothæ verò Gonorehœæ ſubjectum ſunt proſtatæ glanduloſæ, infra veſiculas ſeminales ſitæ, quæ vehiculum ſeminali materiæ præbere & urethræ lubricationi, item & titillationi inſervire dicuntur.

§. 3. Signa, quæ hunc affectum venereum manifeſtant, aut inſequuntur, varia ſunt & innumera, neque in omnibus eadem, ſed diverſa, imò etiam obſcura & ambigua, adeò ut Oedipo narratore opus ſit ad eum explorandum. Nam ſi ullus unquam morbus larvatus inceſſit, hic præcipuè illud nomen meretur. Præcipua tamen recenſebimus, & quæ in plurimis obſervari ſolent. Primum itaque ſignum eſt Gonorrhœa virulenta, quæ præceſſit ſtipata variis ſymptomatibus, adeſt ab initio gravitas totius corporis, & laſſitudo oſſifraga, apparent quoque in principio, tanquam præludia, ulcuſcula in parte primariò affecta, in labiis videlicet, ſi oſculis vel poculis contagioſis malum ortum habuerit; infantes quoque talia oſcula portant, ſi à nutrice malum hoc traxerint: ſi ſcortatione, in glande, præputio invenies inflammationem cum penis intumeſcentia, & ulcuſculis, itidem in ſcroto, ad ora matricis in fœminis laſcivis. Comitatur hunc affectum ferè ſemper ſputatio frequens, conqueruntur ſæpius ægri de phlogoſi faciei. Dolores vagi ſub noctem ingraveſcentes ſuſpicionem præbent commutatæ gonorrhœæ in Luem veneream. Si malum jam altas egerit radices, adſunt capitis dolores noctu quidem graviores, itidem dolores brachiorum, crurumque inter duos articulos ſub noctem ingraveſcentes, fauces quoque quaſi uruntur, & in quibus etiam ſæpe exulceratio cum carnoſis excreſcentiis in palato, unde ipſis quandoque vox rauca fit, quæ ſæpiſſime tum Medicis, tum Chirurgis multum faceſſit negotii, tandem inveterato malo accedit caries oſſium, quam nuper in Nobili quodam obſervavi adeò magnam, ut tota facies collaberetur, cùm caries oſſa maxillæ ſuperioris & naſi in totum abſumpſerit, & ſic miſerè vitam ſuam finivit. Si acidum iſtud corroſivum perioſtia atque membranas oſſa cingentes abraſerit, oriuntur dolores arthritici os humeroſque ſimillimi. Quòd ſi acidum hoc volatile, uti ſæpius fit, intra caput ἐνέργειαν, ſuam exercet, & in nervos, ſpiritusque animales, imprimis in Regem noſtrum Microcoſmetorem furit, tunc oriuntur Convulſiones, Epilepſiæ, Cephalalgiæ, inſomnia terrifica, imò mania, melancholia, prout non ità diu ægro hac lue laboranti medicinam feci, qui maniacus factus fuit, in quo tamen perpetuus ſeminis fluxus *Diagnoſis.*

abſque voluptate aderat. Alium novi, qui ſtatim poſt ſeminis fluxum involuntarium in cordis palpitationem, animique deliquium incidebat. Puſtulæ variæ majores, minoreſque in capite, fronte, naſo, labiis, vel alibi obſervantur, halitus oris fœtidus eſt, & graveolens. Exeſiones nonnunquam cartilaginum in naribus collabente naſo, ſeu alibi oriuntur, & hinc per naſum (uti vulgus loqui amat,) loquuntur. Itidem tophi ſive tubercula in oſſibus enata ſeu brachii, ſeu femoris producuntur, hinc affectum modò dixeris arthritidem, modò cephalalgiam, modò ſcorbutum, modò cachexiam, modò febrim, modò ſcabiem, ſub quorum nominibus ægri etiam hoc malum tegere ſtudent.

In deſperato verò malo capillorum adeſt defluvium, imò & barbæ, & ſuperciliorum, & ſi portio acidi hujus volatilis imperium ſibi rapiat circa gingivas, tunc oriuntur odontalgiæ, atque dentium caſus, ægri emaciantur, urina excernitur ſæpe cum ſtranguria, & ſemper redolet acidum, genitalia quoque ſæpe exulcerantur, ita ut *Franchotalii in Palatinatu* in quodam totum penem, & teſtes exulcerata, & tandem planè ablata obſervaverim, & ſic miſer miſerè vita defunctus eſt. Quibuſdam penis erectio involuntaria, & ſæpe ejus incurvatio contingit. Ipſo etiam coitus actu, raræ & mollioris texturæ penis, (vel vagina uteri) ſucci nervei orgaſmo turgidus, poris ſic dilatatis, alterius infecti particulas, pro ratione ſuæ texturæ magis minuſve idoneas ſibi aſſociat. Prout verò mulier cum qua congreſſus inſtitutus, magis minuſve fuit inquinata & vir, pro virgæ ſuæ vel rariore, vel ſolidiore textura, magis minùs particulis ejus venenatis ſive acrioribus excipiendis idoneus: pro eo vel ſeriùs, vel ocyùs Lue corripitur: & pro majore acrimonia remanentis miaſmatis venerei, loco tumoris, in glande puſtula exoritur cum liquoris virulenti, mox flaveſcentis, mox vireſcentis rejectione: Puſtula verò hæc ſenſim in ulcus degenerat, & indies latiùs & profundiùs ſerpit, accedentibus orificii callo & duritie: qui verò recutiti ſunt, & cutem glandis magis induratam habent, illi hujuſmodi glandis ulcere haud afficiuntur, ſed in iis Gonorrhœa producitur frequentiùs. Si maritatis hoc malum accidit, cognoſcitur ex ſterilitate, quæ illos comitatur, oriuntur & in inguine bubones venerei, condylomata æque in ano, ac in pudendis muliebribus, virilique præputio, quibus accedunt vita anteacta, libido & pruritus in venerem, conſortium, medicamentorum vulgarium fruſtraneus uſus, ſimiliaque alia, ex quibus ritè examinatis, & inter ſe collatis certo certiùs quidem conſtat, morbum non alium eſſe quàm luem veneream. Plura quidem adhuc alia in hoc affectu reperiuntur ſigna, ſed tempus propterea conterere æquum eſſe minimè exiſtimavi, ſed quoad potero graviter, quæ ad rem ſpectant, perſtringere, præſtantiora tantùm proponens. *Gonorrhœam* verò comitantur mitiora & pauciora ſigna, quæ tamen dicenda, & Medico notanda, quia ſæpe ab ægrotante diſſimulatur hic affectus, aut etiam negatur, nam plerique hoc morbo correpti præ pudore certiſſimum intemperantiæ ſuæ ſignum & indicium confiteri nolunt, ſed alium eſſe morbum ſimulant, & vel de dyſuria, vel ſtranguria, vel ſi fœmina ſit, de fluore albo conqueruntur. Signa verò potiſſima ſunt, ardor, dolorque in reddenda urina, ac ſi ſtranguria foret. Urina albicantior eſt, & quædam filamenta hinc inde diſperſa exhibet, penis cum dolore ferè perpetuo riget, præſertim ubi urina mingitur, adeſt etiam ab eadem acrimonia continuus quis in venerem ſtimulus, ſubinde quoque in glande aut præputio aut tumor, aut dolor, aut inflammatio, aut puſtulæ ulceroſæ conſpiciuntur, hæc quando negliguntur, ſæpe etiam ulcuſcula varia, & quandoque gangrænam inducunt. Sæpe etiam tumor durus in teſtibus, qualis ferè eſſe ſolet hernia carnoſa, obſervatur. In *gonorrhœa* maximè virulenta apparent bubones in alterutro, aut utroque inguine, qui, niſi ex arte tractentur, facilè etiam Luem veneream producunt. Adſunt ſomnia venerea, pallor faciei cum gravitate corporis, & cavitate oculorum. Frequentes & hic ſunt ſputationes ſtomacho jejuno. *Gonorrhœa maligna* cognoſcitur ex putredine & fœtore, nec non materia profluente ſubflava, viridi, & maxime rodente, quam & comitari ſolent laſſitudines artuum, impotentia ad motum, viſus & oculorum debilitas, appetitus proſtratus, gracilitas circa lumbos, & tandem ipſa tabes dorſalis vel cachexia, præcipuè *Gonorrhœa notha* laborantes.

Signa Gonorrhœæ.

Signa pollutionis nocturnæ.

Propero ad ſigna *Pollutionis nocturnæ*, & quidem ad Pathognomonica, quæ ſunt ſomnia venerea cum ſeminis excretione, ut enim in confirmato affectu, & magis debilitatis vaſis citra venerea inſomnia contingat ſæpe hic affectus, aliaque inſomnia crudelia, terrifica, vel aliàs phantaſiam fortiùs moventia in hunc cenſum veniant, frequentius tamen, & ut plurimum venerea eſſe conſueverunt, eoque magis pollutio appellari meretur, quo magis cum hiſce inſomniis potiùs, quàm aliis evenit, ejaculatio ſeminis imprimis fit decumbente ægro in dorſo, corpus exaret, metuſque ſterilitatis inſequuturæ adeſt, vires labaſcunt, & imminuuntur, memoria vacillat, oculi caligant, triſtitia ac mœror, & quæ ſunt alia, compati maximè cerebrum docent, imprimis ſi ægri abuſi ſunt cibis acribus, ſalſis, & piperatis; Affectus etiam facilè in febribus aliiſque morbis contingit, ſine dubio ob acrimoniam ſuccorum circulantium, quæ inferiùs pluribus libabimus.

Cauſa efficiens Luis Venereæ iuxta veteres.

§. 4. Expoſitam *Diagnoſin* excipit *Ætiologia*, Examinemus ergò eandem ordine, & quidem qualem putaverint Veteres, qui ad ſuam confugiunt humorum quadrigam, itaque modò bilem, modò pituitam, modò melancholiam, vel ſanguinem culpant, ex quibus vitioſis humoribus etiam hepar obſtrui, & ventriculum labefactari ajunt, unde lernam malorum deducunt. Alii dicunt eſſe venenum in occulta qualitate latens, ſanguinem & jecur principaliter afficiens intemperie calida & ſicca. Sed quis minutias has omnes recenſebit, cùm quot capita tot opiniones tradantur? Gonorrhœæ cauſam dicunt cacochymiam ſanguinis pituitoſam, propter quam plus pituitæ continuò ad illas partes quàm alias deferri ſolet. Inter cauſas externas præcipuè culpare ſolent refrigerationem & humectationem partium, ſive ab aere ambiente frigido, ſive ab aquis, ſive à medicamentis perperam adplicatis, &c. *Pollutionis nocturnæ* cauſam immediatam ſtatuunt facultatem expultricem irritatam, quam irritationem ſeu perceptionem moleſtiæ, & conſequentem expulſionem à materia retenta, hoc eſt, ſemine vitioſo deducunt. *Mediatam* verò *cauſam proximiorem* ſecundùm eſſentiam conſideratam duplicem aſſignant, unam humoralem, alteram flatulentam. Humoralem tamen materiam præcipuè accuſandam eſſe volunt, cùm in humidi excretione affectus hic poſitus ſit. Remotiùs etiam dicunt peccare ſanguinem, qualis enim ſanguis, tale ſemen; proximiùs verò ſemen quoad ipſius qualitatem & quantitatem. Sunt enim Authore *Galeno lib. de tuend. ſanitat. cap. XIV.* qui ſemen genitale copioſum gignunt, quod eos ad ſui expulſionem proritat, videlicet omne nimium, licèt in ſe bonum ſit atque præſtans, naturæ eſt inimicum. Inter cauſas mediatas remotiores naturales referunt temperamentum calidum & ſiccum, quod præ reliquis ad producendum hunc affectum aptum eſt, ætatem juvenilem, regionem calidam, victum calidum, &c. huc referunt. Eſt ergò *ipſis* morbus non in mani-

Cauſa Gonorrh.

Cauſa pollut. noct.

manifeſtis, ſed potiùs occultis qualitatibus conſiſtens, & totius, ut vocant, ſubſtantiæ.

Paracelſi.

§. 5. *Paracelſus* de generatione morbi Gallici *lib. 2. paramir. cap.* 4. ait: quòd hic affectus generetur per ſublimationem Mercurii à calore, per quem adeò fit ſubtilis, ut nihil ei poſſit reſiſtere propter vim internæ naturæ; cujus iterum cauſa in promptu eſt. Nam ſulphur & ſal non poſſunt ipſum coercere propter vehementiſſimum calorem, qui repellit hæc duo, ob id Mercurius adeò attenuatur, ut oſſa & carnes penetret, non duntaxat poros, verùm etiam aliis in partibus tanquam ſudor tranſit, & penetrat, ut cùm afficitur, & acutiſſimus redditur in Lue venerea. Mercuriale ergo ſtatuit principium non excluſo tamen ſalino, nam abſque ſalibus mercurii ſublimatio non fit, imò à ſalibus acrimoniam & corroſivitatem ſuam Mercurius conſequitur, ſalque volatile nunquam à mercurio ſeparatur, & aquæ fortes venenoſitatem mercurio imprimunt, à quibus dentium nigredo, oſſium eroſio, imò pleraque ſymptomata ex ſalium natura rectiſſimè derivant. A ſalibus enim reſolutis & ſerpigines, impetigines, pruritus, ulcera, caries deducitur, uti pluribus in *Encyclopædia* noſtra *Chirurgica* videre erit. Alibi & Paracelſus ex putrefacto ſanguine morbum hunc Gallicum oriri aſſerit, ex putrefactione enim ens corroſivum in actum ducitur, fitque ſalium ſeparatio, & mercurii ſublimatio.

In *Gonorrhœa & Pollutione nocturna* Chymici *Paracelſiſtæ* accuſant etiam ſal reſolutum, ſi nempe id rupto miſtionis fœdere in partibus genitalibus ſibi rapiat imperium, & partes genitales, imprimis veſiculas ſeminales, corrodat, quo ipſo ſemen ob ſtimulum ſalinum ad exitum pronum eſt.

Helmontii.

§. 6. *Helmontius* cauſam *Luis venereæ* dicit eſſe venenum inquinatum, ſeu fermentum venenoſum ſolidis & liquidis noſtris partibus odoris inſtar affixum, ut plurimum autem excrementis quàm partibus reſiſtentibus aſſociatur, qui affectus facilè in varias morborum larvas transmigrat, in teſtibus domicilium eligit, ſi per ſolutiva à lotii officinis retrò trahitur, ut per venas in alvum recidat, neceſſariò luem in totum ſpargi ſolo iſto tranſitu tradit. Luis enim hujus venereæ progreſſus eſt inſenſibilis, & à nutricibus ſugitur. Luis hujus tubercula atque dura gummata ablato contagio evaneſcunt.

Pollutio nocturna, in qua profluit ſemen cum laſciviæ ſomnio, non contingit inter vigilandum, nec offendit thoracem, neque muſculos, imò per pollutiones ſomniales ſemen ſterile tantùm eiici contendit Author, inde etiam corpus maximè emaciari aſſerit.

Vvilliſii.

§. 7. *Vvilliſius* nullibi quidem ex profeſſo de hac tractat Lue, attamen ex capite de lepra ipſius opinionem de hac noſtra Lue facilè expiſcari poſſumus. Luis ergò venereæ miaſma conſiſtere in ſanguine particulis ſalinis diverſimodi ſtatus ac indolis ſaturato putat: Enimvero ſanguinis corruptelæ, poſtquam diutina mora heterogeneæ prorſus, ac indomabiles fiunt, tandem particulas ſalinas ſibi conſciſcunt, quibuſcum in coagula ejuſmodi tartarea concreſcentes, ac in cutim protruſæ exanthemata impetiginoſa producunt. Culpat ergo ſalino-ſulphureas particulas volatiles in ſanguine & ſero deliteſcentes. *Gonorrhœæ* & Pollutionis nocturnæ cauſam dicit eſſe ſal reſolutum in ſemine, quod corruptum ſemen vaſa corrodit, & ita eiicitur.

Sylvii.

§. 8. *Sylvius* veneream Luem à ſpiritus acidi acrimonia deducit, acidum enim, ut dicit, non tantùm lancinantes in corpore dolores producere ſolet, verùm talem quoque in partibus corruptionem excitare, qualem in Lue venerea obſervamus, imprimis autem id accidere ait, quando pituitæ viſcidæ admiſcetur, quam in hoc morbo ſimul peccare plurima ſunt quæ evincunt. Concludit proinde venenum venereum in acido, ſed ſuo modo peccante, conſiſtere: Non negat tamen interdum in hac lue ſal lixivioſum ſimul peccare, præſertim ubi puſtulæ apparent vel maculæ, primariò tamen aſſerit hic peccare ſpiritum acidum in corpore affecti corruptum, ac modo peculiari vitiatum; Sal lixivum verò peccare ſecundariò, à ſale etiam acido acri & gonorrhœam atque pollutionem nocturnam deducit. Reliqua poſſunt apud ipſum Authorem videri, & quidem in *Appendice* III. *pag. m.*667. &c.

Carteſianorum.

§. 9. *Carteſiani* particulas acutas ſcindentes atque pungentes ſalinas in ſanguine aliiſque humoribus, item ſemine latentes accuſant, indeque omnia ſymptomata in hac Lue venerea occurrentia explicant.

Noſtrum judicium de cauſa Luis Venereæ.

§. 10. Cauſa ergò immediata hujus mali ex calculo noſtro, quod Veneris Heroes & ſtrenui domini momentanea ſibi contrahunt voluptate, eſt glandularum, pororum vel tubulorum partium genitalium plurium vel pauciorum obſtructio, & inde dependens exeſio, corruptio & omnimoda inverſio. Mediatam verò & remotiorem cauſam dicimus eſſe effluvia acida corroſiva viſcida, ab infecta jam lue perſona emanantia, & in orgaſmo Venereo ſani aliàs hominis, poros penis patulos ingredientia, relicta verò & in tubulis ac glandulis ejus ſtagnantia, vel corroſionem inibi inſtituentia & lympham adductam corrumpentia, vel ex tubulis illis ad reliquos circulantes humores delata, varia phænomena, obſtructiones & exulcerationes producentia. *Nos* Luis Venereæ venenum in aciditate volatili acri potiſſimùm conſiſtere exiſtimamus, fermentum quoque Venereum ſimul eſſe viſcidum cum acrimonia volatili conjunctum. Lues enim hæc communicatur plerumque per coitum impurum, quo humores acres recipiuntur in poros meatus urinarii, & glandularum proſtatarum, quarum pori ab humore illo exeduntur, & nimis aperiuntur, & ſic accidit, ut ſemen facilè, & quidem citra voluntatem effluat. Humores autem illi acres communicantur interim ſanguini & ſero per partes illas circulantibus, & ſic per circulationem totus inquinatur ſanguis ſylveſtri & peregrino hoc veneno & ſale, & mirum ſanè eſt, quòd à tam exigua iſtius quantitate integra ſanguinis maſſa ità inficiatur, & mala tam pertinacia inde oriantur. Robur fermentationum & Regum noſtrorum quoque facit, ut hic citiùs, ille tardiùs hoc venereo veneno inficiatur. Contagioſum eſt hoc malum, quod denotat materiam morbidam eſſe volatilem, ſed tamen non ita volatilis eſt, ut facilè per exſpirationem poſſet communicari, ut in peſte, quamvis etiam non valde tutum ſit, bibere ex eodem vaſe cum Lue hac infecto. Nam licèt illud, quod per exſpirationem potus admiſcetur ab infecto, non poſſit valde nocere, fieri tamen poteſt, ut aliquid ſalivæ ejus vaſi adhæreat, vel potui admiſceatur, quo infici non infectus poteſt. Sed tamen ordinariò communicatur per ſudores, & per concubitum cum infectis, ſæpe enim hoc malum unico coitu contrahitur, utplurimùm verò hoc malum contagioſum eſt mediante & interveniente impuro coitu; in motum cieri opus habent corroſiva dicta effluvia, ut actuentur & communicentur, propterea adulti, quorum fibræ jam ſolidiores & firmiores obduruerunt, vix aliter affici queunt, etſi ſanus cum infecta ſimul dormiat, ubi è contrà infantum rarior laxiorque textura, ab effluviis haud adeò tuta degit, ſi nudi cum inquinatis in eodem lecto dormiant. Effectum corroſivorum effluviorum coagulando & corrodendo ſe prodere, varia phænomena, bubones, oſſium excreſcentiæ, & ulcera demonſtrant. Obſervavi & hunc affectum ſola victus ratione, & aeris incongruitate contractum fuiſſe in hortulano pio & probo, nunquam rem habente cum ſexu fœminino. Alium bubulcum novi, qui rem habuit cum vaccis, crudeliter hoc morbo afflictum, & tandem in carcere defunctum. Pili ſeu capilli decidunt; quia ab acredine humorum glandulæ cutaneæ, ſeu quæ adſtant poris cutaneis, ex quibus capilli tanquam ex fundo emanant,

nant, & in quibus radicibus ſuis infixi ſunt, exeduntur, ita ut capillorum radicibus abſumptis atque eroſis capillos quoque decidere neceſſe ſit, qui etiam difficilè regenerantur, quæ iſtæ glandulæ cutaneæ ægrè reſtaurantur. Ardor urinæ frequenter hic occurrit, qui utplurimum ab exulceratione meatus urinarii producitur, urina etiam frequenter redditur à ſtimulatione ſphincteris ab humore acri; dolorem artuum deducimus à materia viſcoſa & acri partes lancinante, & vellicante; dolores autem ſub-veſperam augentur & ingraveſcunt, quia tunc à calore lecti particulæ acriores magis agitantur & moventur, adeòque magis nervos pungunt, & quia minùs temperantur ob ſpirituum defectum & acrimoniam, & dum æger ſe in lectum recipit, ita ut incaleſcat, unde & humores iſti viſcidi, quibus acres particulæ, ſeu peregrinum illud ſal admixtum eſt (in quo morbi eſſentia conſiſtit) à calore plus agitantur, unde vellicationes majores, ac ſic dolores fiunt; dolor non eſt gravis, ſed magnus, nam membranarum fit lancinatio. Facies tumida & fulgens ſi appareat, indicat materiam eſſe valde viſcidam, adeò ut humores impediantur fluere per ſua vaſa, qui ſtagnando diſtendunt faciem, & levem eam reddunt, ut in hydropicis ſæpe accidere ſolet. Acidum iſtud viſcidum ſeu fermentum illud malignum ex impuro coitu à fœmina Gonorrhœa virulenta, ſeu exulceratione glandularum vaginæ uteri laborante ſuſceptum facilè glandem per poros intrare & ſic fluidis miſceri, eorundemque ſtagnationem viſciditatemque cauſari poteſt. Semen etiam, quod meo judicio nil aliud eſt, quàm laudabilior Chyli pars, facilè aceſcere vel putreſcere poteſt, dum ſcilicet acidum & alcali inter ſeſe confligantur, hinc ſemen quod excernitur, modò flaveſcit, modò vireſcit, modò fœtorem putridum ſpargit. Liquor tamen effluens non eſt omnis genitalis, ſed maxima ejus pars eſt lympha putrida ex proſtatis exulceratis profluens, quas exulceratas ſi urina attingat, ardor percipitur, & cùm urethræ glandulæ ſæpe etiam læſæ ſint, dolor & ardor per totum meatum ſentiuntur Penis erectio involuntaria, & ſæpe ejus incurvatio producitur, quia ſpiritus acres infixi ſunt materiæ viſcoſæ, & hærent in luto, unde diu manent in muſculis, dein fieri facilè poteſt, ut meatus, qui tranſmittunt ſpiritus ex uno muſculo in alium, ſint obſtructi, & hinc penis ſæpe incurvatur. Adſunt ſæpe bubones inguinum, ulcera oris, ani, & totius corporis, palatum ſæpe cum naſo exeditur, quod voci eſt incommodum, indeque vox redditur rauca, quæ ulcera fiunt à materia acri corroſiva illas partes erodente. Sola Venus mediante impuro coitu hic cauſam ludit utplurimum.

Cauſa Gonorrhœæ virulentæ.

Præcipua ſigna *Gonorrhœæ* virulentæ, ceu diximus, ſunt, (1.) cùm id, quod excernitur, fœtet, (2.) cùm ſemen ad viridem accedit colorem. Lues venerea à Gonorrhœa virulenta non niſi gradu differt, ideòque ſigna pleraque occurrunt, & tantùm mitiora & pauciora ſunt. Cauſa *Gonorrhœæ Virulentæ* eſt ſeminis corrupti aut liquaminis lymphatici excretio, à veſicularum ſeminalium laxitate, ſeminis & lymphæ acrimonia, & glandularum proſtatarum exulceratione ortum trahens. Non tantùm nimia aquoſitas & abundantia ſeminis hic peccat, ſed cùm ſemen volatilitate ſua oleoſa & debita conſiſtentia deſtitutum, magis verò acidis particulis tinctum eſt, unde & abſque voluptuoſa titillatione effluit, non aliter ac à purgantibus vel cantharidum uſu accidere ſolet. Temperamentum magis acribus humoribus conflatum hic ſymbolum ſuum addit, ut & alimenta chylum acrem & ſeroſum ſuppeditantia, ut etiam Venus nimia & venereæ cogitationes in cauſa ſunt. Sæpe hoc morbo laborantes ſteriles fiunt, fœcunditas enim oritur à latice ſpirituoſo, qui à nervis in ſemen ſtillat, & illud fermentare facit, qui latex, quia in gonorrhœa aut non, aut malè affectus, nimis ſcilicet acris, influit, infœcundos facit, quamvis tandem à gonorrhœa hac liberantur, tamen in poſterum ſteriles evadunt, quia pori veſicularum ſeminalium non ita arctè conſtringi poſſunt, ut ſemen cum vigore & impetu excernatur, qui impetus maximè neceſſarius eſt ad conceptum, ut ſemen nempe profundiùs per Tubam Fallopianam, & ſic ad teſtes perveniens ova, ſeu veſiculas mulierum teſticulis contenta, feliciùs aperiat, & contagio ſuo ſpirituoſo fœcundet, prout hanc opinionem inferiùs de morbis mulierum accuratiùs probaturi ſumus. Reliqua ſymptomata ex his ante dictis facilè explicari poſſunt.

Pollutionis nocturnæ cauſa.

Pollutionis verò nocturnæ cauſa conſiſtit in nimia apertione & relaxatione pororum glandularum proſtatarum, & teſtium & veſicularum ſeminalium verſùs urethram, & præcipuè proſtatarum, per quarum poros hiantes ſemen facilè, & citra voluntatem effluit, deinde cauſa etiam conſiſtit in nimia ſeminis fluiditate, ita ut per poros apertos continuò & ſine dolore excernatur. Hoc in affectu ſine ſenſatione ſemen effluit, quia pars ſeminis ſalina volatilis abeſt, quæ aliàs titillationem excitat, oculorum adeſt cavitas, & verſus interiora ſubſidunt, quia muſculi oculos moventes propter minorem ſanguinis & humorum motum in eoſdem collabuntur, vel quia muſculi non debito modo inflantur à ſpiritibus animalibus, quapropter ſpatium non implent. Alimenta humectantia nonnunquam relaxant poros, & ſemen aquoſum producunt, loco enim ſpirituum ſalinorum hic aliquid lymphæ deponitur, unde ſolita titillatio fieri nequit, hinc nulla in gonorrhœa ſimplici eſt titillatio, ſeminis aquoſitas eſt à pororum teſtium nimia apertione, adeò ut in illis ſemen corrigi non poſſit, nimiam ſeminis excretionem ſequitur maxima debilitas, & aliquando macies. Unde mirum eſt, quòd ab exigua illa materiæ ſeminalis excretione major ſubſequi poſſit debilitas, quàm ſi decuplo plus ſanguinis excernatur; ſed reſpondetur, materiæ ſeminalis effluxum non eſſe cauſam maciei, ſed dicimus, maciem iſtam, & materiæ ſeminalis effluxum, ab una cauſa dependere, ſcilicet à ſanguine nimis acri & aquoſo, adeòque ad nutritionem minùs apto. Pollutio verò nocturna fit cum titillatione, quia in ſemine adhuc latet illa vis ſalina volatilis, quæ titillationem excitat.

Prognoſis.

§. 11. Nunc vero paucis videamus *Prognoſin*, ut vulgarem obſervemus methodum.

Eventus Luis Venereæ varius eſt pro ſui diuturnitate majori aut minori, pro diverſa ſanguinis conſtitutione puriori aut impuriori, ut magis cacochymica, pro diverſitate ætatis, temporis anni, regionis, & ſymptomatum paucitate ac pluralitate, magnitudine aut parvitate. Nam Lues Venerea & *Gonorrhœa*, quo recentiores, eò curatu faciliores ſunt. Difficilius quoque hoc malum eradicatur in corporibus pituitoſis aut melancholicis, aut valde plethoricis, quàm aliis, faciliùs in ſanis curatur, quàm debilioribus, aliove morbo laborantibus. Lues Venerea cum raucedine difficilis eſt curationis, imprimis ſi jam oſſa carie ſunt corrupta, omnis enim Lues venerea & gonorrhœa virulenta periculoſa eſt, præſertim ſi fuerit cum tumore penis & fœtore ſeminis, ſi ulcera & carunculæ in urethra jam ſuborta ſunt. Lues Venerea & Gonorrhœa virulenta ubi altas egerit radices, graviſſima inducunt phænomena dum acidum iſtud acre ſeu corroſivum glandulas & cartilagines narium & faucium exedit, oſſa carioſa reddit, vel ſuccum nutritium coagulando tophos producit in capite, fronte, circa mentum & inguina ſæpius puſtulæ erumpunt, quatenus ob glandulas miliares exulceratas, lymphæ corruptæ refluxus impeditur, hinc exulceratio canaliculorum, & puris generatio. Faciliùs tamen faucium, gutturis, & narium, peniſque curantur ulcera, quàm ani. Lues Venerea, ut & pollutio nocturna & Gonorrhœa maciem minantur, atque ſterilitatem poſt

ſe tra-

ſe trahunt, perdito ſc. vigore ſeminali, & fermento depauperato, ſemen enim eſt quinta quaſi eſſentia ſanguinis, volatilis enim illa ſalina pars. Senes & valde adulti difficiliùs liberantur ab his malis quàm juvenes; Mulieres verò minùs afficiuntur, quia pro beneficio habent menſtrua. Difficiliùs etiam curantur ii, qui multa & gravia habent concomitantia ſymptomata, imprimis ubi adſunt ulcera, caries, tophi, ſimiliaque alia mala. Autumno & hyeme ſunt periculoſiores, quàm vere & æſtate, in regionibus frigidis atque humidis quàm in calidioribus, ut Gallia, Italia, Hiſpania, &c. Gonorrhœa facilè in Luem Veneream degenerat, eſtque morbus diuturnus, multumque negotii & Medico, & ægro faceſſit. Autumno item & hyeme curatio multò exiſtit difficilior, quàm tempore æſtivo, eapropter in frigidioribus regionibus longè difficilior curatu eſt ac in calidioribus, Gallia, Italia, Hiſpanica, India &c. Sic referente *B. D. Sydenhammio* Angli interdum ut ab hac lue immunes fiant, in Galliam migrare coguntur, non quòd Medici vel Chirurgi in Gallia methodum, qua hoc malum exſtirpatur, meliùs noverint quàm Angli, ſed quòd aer multò ſubtilior & magis ſerenus coagulationi ſuccorum magis contrarietur, & fluidis conſervandis magis aptus, multum ad feliciorem curam conferat, ſæpe etiam in gonorrhœam ſimplicem deſinit, curatu admodum difficilem.

Gonorrhœa verò ſimplex, & *Pollutio* nocturna ex ſe non admodum periculoſi affectus ſunt. Diuturnus quoque eſſe ſolet hic morbus, adeò ut ſæpiſſimè integrum duret annum, & ultra, inducta macie ſæpe & aliorum morborum cauſa eſt. Si denique aſthma accedat, malum ferè deploratum eſt, ſicuti & ubi ab utero & hæreditariè lues ingruit. Difficulter etiam curantur illi, qui recidivam patiuntur, & quibus acceſſit hydrops, quibuſque alvi profluvium putridum, ſanioſum accidit. Pollutio verò nocturna parum periculi habet.

Cura diætetica. §. 12. Itaque iis, quæ ad Luis Venereæ reliquorumque conſanguineorum affectuum theoriam faciunt, cognitis, nunc eorum curationem, & quidem primò diæteticam aggredimur, ſine diæta enim medicamenta nihil proſunt, quod & ipſe fatetur *Galenus de uſu Theriacæ ad Pamphilianum*, nullum, inquit, tam efficax remedium Medicina habet, quod ſolitum auxilium afferre queat, ſi ei victus vel reſiſtat, vel non adjuvet, conſiſtit verò illa in legitimo *ſex rerum non naturalium* uſu, ubi agmen ducit Aer, quantum enim contentiat corpus noſtrum cum atmoſphæra hac, ac quantum mutationes tempeſtatis faciant in corpore, Medici prudentes norunt. Hiſce ergò in affectibus Aer ſit temperatus, magis tamen ad caliditatem vergens, ut poris apertis maligni ac acres vapores faciliùs exhalare queant; ſit etiam purus, ſerenus, & alteretur ſuffumigiis alexipharmacis; Locus, in quo æger decumbit, vel ubi quidam lue hac Venerea mortuus eſt, quantum poſſibile, vitetur.

Cibus ſit euchymus, eupeptus, gratus & ſuavis, proſunt juſcula conſummata pullorum, gallinarum, caponum, cum pane ſimilagineo, vel triticeo, cremor hordei, ptiſana hordeacea, ſed imprimis hic notetur ne cibis variis contrariantibus malo ſuppeditemus pabulum. Cibi ſaliti, acres, acidi viſcidi, fumo atque ſale conditi, lacticinia, piſces, vitentur; ſalis, aceti, ſacchari, mellis & aromatum ſit parciſſimus in cibis uſus. Potus ſit decoctum lignorum, ſeu cereviſia tenuis ligni ſaturata, aliiſque herbis appropriatis maritata, cereviſia ſit optimè fermentata, triticea, & ut diximus, medicata, convenit non ſolùm ut potus ordinarius, ſed etiam ut medicamentum. Poſſunt & potui addi eſſentia lignorum, &c. Vinum potens hic ſummè pernicioſum eſt.

Somnus ſit moderatus, vitetur ſitus ſuppinus, ne vaſa circa lumborum regionem incaleſcant, in Gonorrhœa optimum eſt, elato capite decumbere, quo pacto nec in dorſum facilè erit reſupinari, quo plures novimus ſe ab hoc malo præſervaſſe. Vitentur lecti plumis referti, meliùs in uſum adſumitur hodiernum genus lectorum, quos vocant *Matraſzen*. Vigiliæ tamen nimiæ etiam hic coercendæ ſunt, ſpiritus enim animales turbant, debilitant, diſſipant, doloreſque augent.

Motu nimio & vehementi ſe æger non defatiget, ſed placidè agat, nocet enim ſaltatio, equitatio, indeque ægri inquieti conpeſcendi, & ut tranquilli ſint, admonendi ſunt.

Excreta & Retenta in ſtatu ſuo ordinario conſerventur, alvus quotidie officii ſui ſit memor, nam in alvo dura inteſtinum rectum ob vicinitatem premit vaſa ſpermatica, unde & gonorrhœæ, & pollutioni nocturnæ occaſio præbetur: ſi verò ſubſiſtit, lenientibus & ſuppoſitoriis admoneatur; Sic & cum reliquis conſuetis evacuationibus procedendum eſt.

Animi pathemata rectis ægri moderentur habenis. Vitentur cane pejus & angue affectus graviores, amor, libido, ira, excandeſcentia, triſtitia, & imprimis, quæ omnia mala graviora efficit impatientia. Maximè verò Venus impura, à qua ſola affectus hi oboriri poſſunt. Tum etiam metus mortis ab adſtantibus prudenti ratione & converſatione avertatur, quo æger moderato gaudio tanto feliciùs cingatur, & imprimis pollutione nocturna laborantes ad conjugium legitimum monendi ſunt.

§. 13. Perpenſa jam diæta curationi quoque pharmaceuticæ aliquot pagellas tribuemus, & quidem primò, ut ordinem ſervemus, ad veterum *Galenicorum* mentem curationem videamus. Breviſſimè ergò juxta ipſos ſic cura inſtitui poteſt: Si non ita pridem malum invaſit, & plethora adſit, vena ſecetur cubiti, præmiſſo aliquo lenitivo, vel clyſtere. Hinc humores craſſi attenuantibus præparentur, ut ſunt aq. bugloſſæ, fumariæ, borraginis, oxymel ſcylliticum, aliaque, poſteà ut medicamento adpropriato è corpore propellantur humores, collimetur, & hoc in caſu utplurimum utuntur extracto hellebori nigri, &c. Demum reliquiæ morboſæ balneis ſiccis, & ſi opus eſt, exhibitis decoctis ſudorem prolicientibus, excludantur. Si altiùs egit radices, facta V. ſectione ad decocta vel guajaci, & cortic. ſarſæparillæ, chinæ & ſaſſafras transeunt bene priùs purgato corpore, bibatur calidè, & in ſudatorio vel lecto ſtragulis injectis probè ſudet æger linteis per vices mutatis, hinc ſurgat, abſtergatur, & obambulet in cubiculo, prandeat 4. aut 5. à ſumpto medicamine horis. *Cura Pharmaceutica.*

In *Pollutione nocturna* præmiſſis univerſalibus ad varia adſtringentia accedunt tum interna, tum externa, nec negligunt quæcumque vulneraria. Formulæ infinitæ occurrunt apud hujus ſectæ ſcriptores Medicos, ut non videatur opus, ullam hic apponere, cùm præſertim cuivis, in arte exercenda adminiculis aliunde petendis inſtructo, haud queat eſſe difficile ægris varia præſcribere.

§. 14. *Paracelſus l. 2. de vita longa cap. 12.* de puſtulis in ſpeciebus morbi Gallici inquit: Tria obſervabis, Purgationem, Curam; & Conſervationem. Purga ergò in principio puſtuloſum *Ceniotemio* (eſt Mercurius ſpecificè ad Luem Veneream præparatus) quo pellitur cauſa morbi unà cum materia peccante. Porrò ſi puſtulæ adhæſerint cuti extrinſecùs, aut alioquin dolor juncturarum altiùs inſederit corpori, inunge oleo, quod eſt ex Realgare (arſenico ſcilicet fixo) & convaleſcet ægrotus. Aliis verò in locis oleum Mercurii, Solis, marchaſit. cum Mercurio, imò Mercurium vulgi commendat. Omnes etiam Chymici Mercurium pro vero & unico hujus luis alexicaco habent, qui radicitus eam exſtirpat, quod alia medicamenta haud præſtant. Præparatur verò à Chemicis Mercurius, ut vel per ſeceſſum tantùm moveat, vel per vomitum tantùm. Ille Catharticus, hic Emeticus dicitur. Tutiores ipſis judicantur ad purgandum ſublimatus dulcis cryſtallinus, & rubeus, ſive arcanum Corallinum à Crollio deſcriptum. Emetici verò ipſis ſunt Turpethum minerale, & Mercurius vitæ. Sed & ipſis eſt diureticus, ut Mercurius dulcis cryſtallinus, *Mercurius viridis cum venere præcipitatus*. Idem *Paracelſi.*

eiam

etiam ſingulari arte fit diaphoreticus, ut in bezoartico minerali, & aliis modis Spiritus Mercurii fragrantiſſimus profundiſſimam luem ex penitiſſimis fibris eradicat.

Idem *Paracelſus* quoque in libello *Xylobebeno*, luis venereæ curationem ex ligno tradit, efficaciſſimam, elicit tria medicamentorum genera, liquorem, gummi & alkali. Liquor eſt ipſi potus; Gummi unguentum; Denique Alkali, purgatio. Cætera ibidem videantur: Muſcas enim captare nolumus.

Plures Chymicorum diaphoretica vulgò purgantibus miſcent; aliaque externa internaque exhibent, quæ ex infra dicendis cuilibet innoteſcent.

Paracelſus *Gonorrhœam* ſpeciem guttæ facit in ſchol. ad l. 7. Gutta autem ipſi eſt Synovia à parte reſoluta, in Synovia eſt virtus retentiva, qua deſtructa ſemen effluit. In hac morbi ſpecie corpus etiam purgari vult, & quidem lacte terebinthinæ, quod fit terebinth. cochl. 1. cum albumine ovi no. 1. & vini cochl. 2. in patina ſtannea concuſſis & ſubactis. Ipſius aſſeclæ & hic exhibent magiſter. eſſent. ol. margaritarum, & coralliorum, item parum laudani opiati. Siſtunt & fluxum hunc iiſdem remediorum generibus, quibus & alios fluxus.

Helmontii. §. 15. Sequitur nunc *Helmontius*, qui pro diverſitate ſubjecti, & veneni inquinativi hunc morbum diverſimodè curandum eſſe cenſet, & ſolo mercurio, & inde excitata ſalivatione hunc affectum facile exſtirpari aſſerit. Magnifacit etiam hoc in morbo Mercurium ſuum diaphoreticum. In Gonorrhœa & Pollutione nocturna commendat varia diaphoretica ex mercurio parata, aliaque vulneraria, & acidum imbibentia.

VVilliſii. §. 16. *Williſius* reſpectu cauſæ conjunctæ & procatarcticæ duas præcipuas habet medendi intentiones, nempe ut viſcerum & humorum impuritates repurgentur, & dein ut ſanguinis, & liquoris nervei dyſcraſiæ acido-ſalinæ in melius reducantur, propter quos fines medicamenta tum *evacuantia* diverſi generis, tum *alterantia* præſcribere ſolet, & imprimis remedia tantùm magna hic convenire ait, inde in uſu maximè proficua deprehendi ſequentia, ut ſunt cathartica, phlebotomia, ſerum lactis, acidulæ chalybeatæ, herbarum expreſſiones ſucculentæ, decocta ex lignis, medicamenta chalybeata, & ſalivatio. Infuſionem ſeq. vel ſimilem catharticam commendat.

♃. *Rad. oxylapath.*
Polypod. q. ana ℥ ß.
Fol. ſenn. ſ. ſt. ʒ x.
Epithymi ʒ vj.
Rhabarb.
Mechoacann. ana ℥ ß.
Santal. citrin. ʒ ij.
Spicæ Celtic. ʒ ß.
Salis tartari ʒ j ß.
Ponantur in vitro cum vini albi ℔ iij.
Aq. florum ſambuci ℔ j.

Stent clauſe in frigido per dies 3. dein in uſum depromantur effundendo quotidie q. ſ. liquoris clari.

Ad ſanguinem edulcorandum, ejuſque ſales acidos eluendos, ſerum lactis ſimplex, vel cum fumaria, cichoraceis, ex oxylapatho infuſis, bibatur omni mane ad ℔ ij. per dies viginti vel triginta, ſi ſtomacho congruet. In hunc finem commendat acidulas ferratas, in quibuſdam verò ſero nimio, & conſtitutione aquoſiori præditis, ubi ſeri lactis, aut acidularum potus minùs convenit, nonnunquam decoctum ex lignis medicis, ac inſuper, pro potu ordinario ſuadet; ex. gr.

♃. *Raſur. lign. ſalicis* ℔ ß.
Rad. ſarſæparill. ℥ viij.
Santali albi,
Lign. lentiſc. ana ℥ ij.
Raſur. ebor.
C. C. ana vj.
Mercur. crudi in petia ligati ℥ iv.
Rad. liquirit. ʒ j ß.

Infund. & coq. in aq. fontan. ℔ xvj. ad medietatem, colatura ſervetur ad uſum. Ultimum refugium eſt ſalivatio, quæ per inunctionem ex hydrargyro inſtituatur. Commendat etiam medicamenta ſale volatili prædita, & præcipuè ex viperis parata. In lue venerea ergò vel ad decocta ex lignis, iiſque parùm aut minimè juvantibus ad medicamenta ex hydrargyro deveniendum erit, & hac methodo plures pro impetiginoſis ac leproſis habitos, & miſerè divexatos, facilè ac citò curavit. Authoris noſtri Topica varia ex *capite de Lepra Græcorum* peti poſſunt. In pollutione nocturna varia adſtringentia & glutinoſa conducunt, quæ vaſa illa aperta iterum conſtringunt, conglutinantque, de quibus ſuperiùs in fluxibus variis abundè, & ad nauſeam uſque egimus.

§. 17. *Sylvius* (qui, ut dictum, veneream luem produci exiſtimat ab humoribus acidis, acrimonia ſua tum ſanguinem ipſum, cæteroſque ex ipſo humores ortos, tum pilos, tum glandulas, parteſque glanduloſas omnes, tum cutim, tum oſſa ipſa rodentibus ac corrumpentibus) primaria luis venereæ remedia eſſe dicit *mercurialia*, aut ex lignis, radicibuſque gummoſis atque ſudores moventibus petita. Sylvii. Inter quæ, tanquam optimum & tutiſſimum commendat Mercurium crudum cum porcina axungia, vel aliis oleis, unguentiſque miſtum, & foriſecùs illitum, imprimis in pedum plantis, manumque volis aliiſque articulationibus quibuſvis. Finem namque ſcopumque illitus iſtius cum Mercurio dicit eſſe Ptyaliſmum, ſive ſalivationem, cujus ope unà cum pituita copioſa expurgatur ex univerſo corpore virus venereum, ſicque facilè & ſatis feliciter, imò certò curari ægros, imò per Mercurium ſpiritum acidum cum pituita unitum & conjunctum optimè evacuari addit, nam facilè Mercurius ſe admiſcet ſpiritui acido, unde & Mercurius ptyaliſmum promovet, quia pituitoſæ ſanguinis parti ſe admiſcens, h. e. materiæ ſalivari, unà cum ipſa ſaliva ſecedit in glandulis ſalivaribus, quinimò ſalivæ copioſiùs ſecretæ, h. e. ptyaliſmi cauſa exiſtit. Eundem effectum & præſtare Mercurium ſublimatum & præcipitatum exiſtimamus. Ad ptyaliſmum verò excitandum magis conducere medicamenta mercurialia minus acidi continentia, alvum verò vomitumque movere dicit potentiùs ea, quæ copioſiore & acriore abundant ſpiritu acido, unde & feliciùs excitari ait ſalivationem cum Mercurio præcipitato, & quidem non nimis fixato. Eundem ſpiritum *acidum* in venerea lue peccantem corrigunt ligna, cortices, radices, gummoſa. Gummi ſiquidem tale ſale volatili, & oleo aromatico abundare cenſet, à quo proinde cum curetur Venerea Lues, patet id accidere, quatenus occurrit ſuo contrario, quod corrigat, emendetque. Curam ergò in Lue venerea dicit eſſe vel *univerſalem*, quæ in maſſæ ſanguineæ in hac lue corruptæ, & imprimis ab acido-acri vitiatæ purificatione conſiſtit, vel *particularem*, quæ ſingulis ejus ſymptomatibus in ſpecie debetur, gonorrhœæ puta virulentæ, puſtulis, ulceribus, cariei &c. Duobus ſcribit abſolvi venereæ luis curam univerſalem, correctione ſcil. ac contemperatione ſpiritus acidi acrioris, atque expulſione ejuſdem per vias convenientes. Inter ſimpliciora dicit, quæ acrimoniam hanc acidam temperare ſolent, numerari 1. *ſpirituoſa volatilia*, ſpiritum vini, frumenti, ac quemvis alium poſt debitam miſtorum fermentationem deſtillatione prolectum. 2. *Oleoſa* & pinguia omnia, uti ſunt olea ex fructibus, olivis puta, vel ſeminibus & nucleis, lini puta, raporum, nucum juglandium, & ſimilibus expreſſa. 3. *Salia lixiva fixa* ex combuſtarum rerum, plantarum maximè cineribus extracta. Tandem 4. addit *Aquea*, quæ non tam temperare dicit, quàm diluere *ſpiritum acidum*. Inter magis compoſita numerat

merat *ſalia volatilia*, ex ſale lixivo fixo, & ſpiritu volatili, vel natura vel arte junctis orta, qualia ſunt ſal volatile C.C. urinæ, cujus ſpecies exiſtit ſpiritus ſalis armoniaci dictus, ſal Tartari volatile, &c. Huc & refert olea aromatica omnia ex ſale lixivo ſed volatili & oleoſo genita, qualia ſunt oleum ſuccini, C.C. aniſi, cinnamomi, macis, garyophyllorum, majoranæ, roriſmarini, &c. galbani, myrrhæ, maſtiches, &c. Hiſce addit Tincturas aromaticas, ex plantarum præſertim partibus aromaticis per ſpiritum vini extractas, ſive id ſola fiat infuſione aut decoctione, ſive accedat deſtillatio, in qua partes maximè volatiles duntaxat cum ſpiritu vini aſſurgunt, & obtinentur: tales ſunt Tinctura Cinnamomi, aqua Theriacalis, vitæ Matthioli, & ſimiles plures. Huc & ſpectare dicit Apozemata ſive decocta aromatica, ex plantarum partibus aromaticis cum aqua, & quandoque cereviſia vel vino decoctis, parata, quibus frequenter uti ſolet in luis venereæ curatione. Ad compoſita medicamenta ſpiritum acidum temperantia numerat quemvis *ſaponem*, ex ſale lixivo cum aqua ſoluto & oleo, ſive pinguedine, decoctione longa paratum, & cum lacte exhibitum, quò & refert Emulſiones ex aqua & ſeminum parte ſolubili & ſatis oleoſa conſtantes. Laudat tamen præ aliis decocta (quæ ſumantur calidè) ex binis radicibus, totidemque lignis parata, radicibus, putà chinæ & ſarſæparillæ; lignis verò guajaco, & ſaſſafras, addit tamen & radices in noſtris oris creſcentes, quæ tam facilè, tam tutò, tam jucundè præſtare poſſunt, quàm iſta exotica, & ſubinde ſuis ex parte viribus privata & exoleta. Illa noſtratia ſunt radices *ſmilacis aſperæ*, petaſitidis, radices, cortices & lignum juniperi, una cum ejuſdem baccis, lignum quercus, &c. Etiam conducere *ſalia lixiva*, & præſertim volatilia experientia habet, & proinde medicinam facientibus ea commendat in Lue Venerea, & alimentis admiſceri vult medicamenta, quæ alimentis admiſta unà cum chylo, quem præſtantiorem faciunt, faciliùs, blandiùs, & utiliùs toti maſſæ ſanguineæ admiſceantur, ipſamque ſenſibiliter emendent; ſicut id ſæpius tum in venerea lue, tum in aliis affectibus cum magno ægrorum commodo à ſe factum eſſe ſcribit, atque tamdiu perſeverandum eſſe in alterantium uſu, donec obſerventur ex functionibus priùs læſis, & nunc integratis, ad ſtatum bonum & laudabilem *reductæ* actiones. Tunc enim ſi copia *humorum* nimia in corpore obſervetur, educendos ac evacuandos eſſe per vias convenientes, ac medicamenta appropriata vult, mox per *vomitoria*, mox per *ſalivationem moventia*, mox per *purgantia*, mox per *diuretica*, mox per *ſudorifera*. Tutiùs verò, ac jucundiùs, & blandiùs evacuari humores in lue venera peccantes per *ſudorifera*, *diuretica*, & *deorſum evacuantia* ſtatuit, citiùs autem at difficiliùs per *ſalivationem moventia*, quoniam verò ſemper obtineri non poteſt luis venereæ curatio per ſola ſudorifera, & purgantia deorſum, idcirco recurrendum eſſe nonnunquam, imò ſæpius, ad ſalivationem tum ſolam, tum aliis junctam inculcat. Decoctis lignorum aliiſque ſudoriferis & diuretica ſimul miſcenda Author noſter præcipit, ſic enim & ſudores, & urinæ ſimul propelli poſſunt. Inter purgantia *Phlegmagoga* aliis præfert, colocynthidis pulpæ inter vulgaria, & mercurialibus inter chymica primas tribuens, & vel colocynthidem in decocto uſurpandam præſcribit, vel in pilulis trochiſcos *albandal* ex ipſa paratos ſuadet, additis inſimul, quæ pituitam incidant & educant, gummatibus, galbano, ſagapeno, opopanace, ammoniaco bdellio, maſtiche, &c. & colocynthidi mercurialia medicamenta copulat; relicto mercurio ſublimato corroſivo ſolum eligit mercurium dulcem, præcipitatum laudat, at fixum, omnibus tamen præcipitatis præfert *Corallinum*, ab eleganti ſuo colore nomen habentem, atque iterata ſæpius ſpiritus acidi abſtractione paratum Tamdiu autem perſeverandum eſſe in Mercurialium medicamentorum uſu jubet, donet omnia Luis Veneræ ſymptomata, primaria ejus ope fuerint ſublata. Solent, *inquit*, præ cæteris medicamentis omnibus Mercurialia tum circa regionem lumbarem, tum circa gingivas, genas, & fauces, ſingulares alterationes excitare, atque operationis ſecuturæ certa ſigna præbere. Vomitum & quandoque ciere per antimonialia in hac lue, haud diſſuadet Noſter. Salivationem excitat Author vel per Mercurium internè aſſumptum, aut externè in forma unguenti illitum, aut cinguli forma circa regionem lumbarem applicatum, aut ſuffumigii modo ore exceptum, in his verò lentè eſſe procedendum ſuadet, aliaſque hoc in caſu cautelas allegat.

Gonorrhœam verò virulentam Sylvius ſequenti modo curat, fermentum illud virulentum & acre, ulcus excitans, fovens, atque ſanguinem cum ſemine corrumpens, corrigit, emendatque, aut è corpore planè exturbat, ulcus verò ab ipſo productum mundat ac conſolidat. Et hoc ſe obtinere ſcribit per jam dicta remedia, imprimis ad humorem acrem ac virulentum corrigendum commendat *Emulſiones*, decocta emollientia, & lenientia dicta ex liquiritia, hordeo, & ſimilibus parata. Terebinthinam quoque laudat, item oleum ejuſdem, balſamum Peruvianum, oleum de Copaiva dictum. Oculos cancr. hoc in affectu magni æſtimat Noſter. In Ulceris mundatione & conſolidatione præſcribit Terebinthinam, balſamum Sulphuris multiplicem, balſamum Peruvianum, &c. Ad glandulas proſtatas, & veſiculas ſeminales maligno fluxu debilitatas corroborandas commendat blandè adſtringentia & aromatica, ſale ſaltem fixo, & acidum frangente donata, caſtoreum, ſuccinum, myrrham, maſtichen, corallia, lapidem hæmatitem, laccam, internè aſſumenda, & ſimilia, olea, maſtichinum puta, & alia forinſecus circa perinæum uſurpanda. Cui puſtularum curam feſtinare, aut ſeorſim eandem inſtituere libet, quo minus oriatur apud alios de Lue venerea ſuſpicio, tum Guajaci, cæterorumque lignorum decocto partes illas externas fovere ſuadet. His aliiſque non proficientibus ad puſtulas fœdas, & malignas tollendas ſale volatili cupri tinctura imbuto utitur. Inſervire quoque dicit puſtulis curandis Mercurium præcipitatum atque dulcem unguento alicui immiſtum, & forinſecus applicatum. Ad Cariei verò curationem neceſſe eſt, ait, ut tota pars carie affecta, utpote mortua, ſeparetur à ſana & viva, cum qua nec coaleſcere, nec diu ſubſiſtere poteſt carioſa, quin eandem itidem inficiat, & ad corruptionem ſimilem paulatim deducat. In hunc finem adhibet varia cauteria actualia, & potentialia, maxima tamen cum cautela. Poſt cauteria commendat ipſe ſalia volatilia, item in oſſium carie curanda præſcribit tutiam, lithargyrium, ceruſſam, imò guajacum, in pulverem trita & inſperſa, quæ omnia juvant, quatenus Acidum in ſe concentrant, & ab oſſibus allectum avertunt, ne ulteriùs ſerpere, ac ipſa corrumpere pergat.

Tuberoſitates ſub perioſtio excreſcentes, vel tophi juxta Authorem noſtrum curantur emplaſtris & unguentis Mercurialibus, imprimis verò univerſali cura per ſalivationem.

Ad dolores noctu imprimis ſævientes commendat præ cæteris ſarſaparillam, & ejus decoctum internè aſſumptum, imprimis verò opiata, quæ circa veſperam, recrudeſcente ſcilicet dolore, uſurpari debent. Inter externa laudat prædicta unguenta Mercurialia, & fotus guajacinos, & juniperinos.

Capilli abradendi ſunt, quando effluere incipiunt, qui ſponte *abſoluta ritè cura univerſali renaſci ſolent*. Sic & *maculæ* ſponte abeunt, modò foveantur aliquoties decocto guajaci, & aliorum aromaticorum. Bubonum verò ſuppurationem atque

que apertionem maturandam cenſet Author, quod per Emplaſtra cum aromaticis gummatibus parata, diachylum magnum & ſimilia, obtineri poteſt: cauterio quoque potentiali, efflagitante neceſſitate, putat apertionem tentandam eſſe, ne ad interiora pergat venenum in illo tumore exiſtens.

Condylomata tum in muliebri pudendo, tum in utriuſque ſexus podice oborta, ut & verrucæ in membro virili juxta ipſum curantur, per medicamenta mercurialia acriora ipſa conſumentia, cæteroſque ſpiritus acidos; vitrioli, ſulphuris, & ſimiles, & poſſunt iſtæ partes ſpirituum illorum gutta una atque altera tangi, & quidem toties, donec corroſa ſint, & ſiccata decidant. Commendat etiam aquam plantaginis, & roſarum ana ad libram unam, cum aluminis crudi & mercurii ſublimati ana drachmis duabus mittam, & in vitro decoctam, & poſt ſubſidentiam effuſam, ac linteo parti affectæ applicatam.

Plura qui volet conſulat Noſtri Authoris Tractatum tertium, præcipua enim eligere animus nobis eſt.

Carteſianorum.

§. 18. *Carteſiani* ad particulas acutas pungentes ſalinas obtundendas ſuadent decocta lignorum, mercurialia, itidem omnia dura, & ponderoſiora, imò ad eaſdem eliminandas & laudant ſalivationem moventia, variaque purgantia imprimis ex mercurio dulci parata, quæ omnia ex ſubſequentibus peti poſſunt.

Noſtra curandi methodus.

§. 19. *Nos* curationem Luis Venereæ ſequentibus indicationibus ſuperſtruimus; 1. ut ſanguis & lympha corrupta emendentur, & depurentur, venenum verò venereum, acidum puta corruptum, & vel fixum, vel volatile nimiùm *ſanguini* & *lymphæ* permixtum per appropriata alkalina temperetur & corrigatur, & quantocyus poteſt, eliminetur, aut per ſudores, aut per ſalivationem, aut per diureſim, partim etiam per alvum: 2. dein ut partes, quas maximè corrodere ſolet hoc venenum acido acre, ſeu corroſivum, præſerventur, & ab eo defendantur: 3. ut morbi præſentes, aut ſymptomata ab eo producta mitigentur, vireſque ſerventur. Sanguinem autem emendant, & depurant à ſuis recrementis ſalinis corroſivis, 1. Salia volatilia balſamica: 2. Olea aromatica blandiora: 3. Medicamenta terrea, & præcipuè aut metallica, aut ſale volatili ſpirituque prædita, aut oculi cancr. margaritæ, denique reſinoſa omnia, ſive ligna, ſive cortices, ſive reſinæ ipſæ, ſive gummi, aut ex his parata olea ſtillatitia. Venenum autem venereum intringunt, tum eadem illa tum ex his præcipuè recenſita reſinoſa, terrea, ut & antiſcorbutica omnia blandiora, & mercurialia. Per ſudores evacuant, tum diaphoretica omnia antimonialia, quæ ſimul ſanguinem maximè purificant, tum imprimis metallica alia mineralia, & decocta ex lignis reſinoſis: per diureſin verò omnia diuretica etiam blandiora & balſamica, ne ſpiculis ſuis malum augeant: Per ſalivationem ſola, quod hactenus novi, mercurialia interna & externa conducunt. Ex his omnibus facilè apparet, quod ad eradicationem hujus affectus venerei ſpectat, duos præprimis ejus modos eſſe, alterum per ſudores, alterum verò per ſalivationem. Venæ-ſectio non quidem ſpectat hunc morbum, quia fermentum non ſolùm in ſanguine hæret, ſed maxima copia in partibus ſolidis latitat, ſed cùm plethora adſit pro circumſtantiarum ratione Venæ-ſectio poteſt inſtitui, ut plethora curetur.

Si verò cachexia, & crudi ſucci copia corpus repletum exiſtat, fiat initium à purgantibus cum ratione adhibitis, v. g. Confect. Hamech ad ℥ß vel ʒ v. exhibend.

Vel

℞. *M. Pilul. hermodactyl.*
Cochiar. ana ʒß.
Mercur. dulc. ʒj.
Extr. panchymag. ℈ß.
Diagrid. ritè ppt. gr. xij.
Trochiſc. alband. gr. ij.
Ol. lign. ſanct.
Fœnicul. ana gt. iij.
M. F. pilulæ piſ. magnitud. Doſis 17. *& plures.*

Vel

℞. *Terebinth. opt. q. ſ.*
Merc. dulc. gr. xv.
Reſin. Jalapp. gr. vj. M.

Vel

℞. *Extract. panchymag. Croll.* ℈ß.
Reſin. gialapp. gr. iv.
Mercur. dulc. gr. xij.
F. c. ſpiritu guajaci pilulæ pro una doſi.

Vel

℞. *Terebinth. Ven.* ʒß.
Mercur. dulc. ℈j.
M. f. pil. ad dies 14. *exhibend.*

Donec urinæ ardor & ſeminis color flavus imminuatur.

Vel

℞. *Herb. fumar.*
Trifol. aquat. ana M j.
Radic. belenii,
Polypod. ana ʒj.
Hellebor. nigr. præp. ʒvj.
Hermodactyl. ʒß.
Fol. ſenn. ſ. ſt. ʒjß.
Lign. guajac. ʒß.
Saſſafras ʒß.
Paſſular. minor. ʒj.
Cremor. tartar. albiſſ. ʒiij.
F. l. a Nodulus.

Vel forma boli:

℞. *Electuar. de ſucc. roſar.* ʒij.
Mercurii dulc. ritè ppt. gr. xij.
Sacchar. q. ſ. F. l. a. Bolus.

Vel

℞. *Conſerv. roſar.* ʒj.
Reſin. gialapp. gr. vj.
Arcan. corallin. gr. viij.
F. l. a. Bolus.

Conveniunt & antimonialia per inferiora purgantia. Conveniunt enim hæc tanquam ſanguinem purgantia, nec dentur ſpecifica, niſi præmiſſis univerſalibus, non tamen omnia generalia hic proſunt, ſed quæ habent vim ſpecificam contra hunc morbum.

Corpore jam copioſis cruditatibus liberato & purgato, ad ſpecifica & appropriata ſudorifera fiat transgreſſio. Inter hæc excellunt decocta lignorum, quæ ſpecificis ſuis particulis alkalinis acidum corruptum corrigunt: ſunto formulæ:

℞. *Raſur. lign. guajac.* ℥vj.
Saſſafras ℥ij.
Cortic. utriuſque ana ℥j.
Radic. chin.
Sarſæparill. ana ʒx.
Paſſular. major. mundat. ʒvj.
Glycyrrhize raſ. ℥j.
Coq. ſ. a. ex aqua pura, colaturæ ℥40.
addendo aquæ theriacal. ſ. ℥j.
Syrup. trifol. aquatic. ℥jß.

M. D. Doſis ſubinde ter, quaterve in die circiter ℥iv. quibus aſſumptis ſudores exſpectandi, promovendique ſunt. Vel pro pauperibus:

℞. *Raſur. lign. juniper.*
Quercus,
Buxi,
Alni ana ℥iij.
Guajac. ℥v.
Rad. zedoar. ℥ß.
Liquiritiæ ℥j.
Sem. fœniculi ℥ß.
Coq. ex aqua pura ad remanentiam
℥xxxx.

Ubi

Ubi animus eſt maximè exſiccare, ſumimus decoctum ligni guajaci, decoctum verò corticum guajaci adhuc magis exſiccat, quod duntaxat humidiſſimis conſtitutionibus, in quibus acre ſimul peccat, eſt concedendum, vel debet aliis corrigi, poſt hæc ſarſaparilla & ſaſſafras, dein radix chinæ, quod optimum eſt corrigens guajaci, ne adeò exſiccet. Decoctum ſarſæparillæ, & radicis chinæ non tam diu debent coqui, uti guajacum, quia habent particulas multas alkalinas, quæ facile avolant in auram. *Petrus Borellus centur.* 2. *curat.* 96. mirè extollit decoctum ex lignis & antimonio crudo, laudatur & decoctum *Zvvelfferi*, decoctum *Borelli* hunc habet proceſſum.

℞. *Antimonii crud.*
Sarſaparill. ana ℥ vj.

Antimonium nodulo incluſum in 6. amphoris aquæ, in quibus ſit ſarſaparilla cum 40. nucum putaminibus viridibus, & hylis, ſuſpenſum coque ad tertias partes, ejuſque decocto utatur æger, capiendo de die ter, nempe manè, meridie & veſperi hauſtum longè à cibis Radicem lappæ majoris & addere ſoleo decoctis ex lignis, quod decoctum hunc morbum ſanat, & ex ingredientibus ſuprà dictis fieri poteſt Bochetum pro potu ordinario, ut eo tota maſſa ſanguinis impregnetur: Continuetur cum tali vel ſimili decocto ad aliquot dies; imò ſeptimanas, & tum ex fæcibus, relictis lignis, iterum paretur decoctum, quod debilius eſt, & poteſt bibi loco cereviſiæ, & interea manè & veſperi vel ter in die utatur decocto ſuprà dicto ſudorifero. Sed ſudatio debet fieri ad tolerantiam ægri, & virium rationem, non enim neceſſariò ſudor exprimendus, ſed ſponte fluat. Peracto ſudore linteis calidis abſtergatur æger, & detur confortans, atque liberior concedatur paulo aer, imprimis à meridie. Circa ſudoris actum notetur, Laconici egregii eſſe uſus, vel lecti ad hoc opus parati & feneſtrati, quo igniti carbones, vel lapides, vel ſcoriæ ferri, vel ſpiritus vini rectificatus in exigua doſi patellæ indutus, ſubmitti queant. Nono die ſemper purgans interponendum eſt. Si verò accedant febris & nimia ſitis, non nimium propinetur decoctum guajaci, ſed potiùs decoctum Chinæ cum paſſulis vel ſaſſafras cum decocto carnis vitulinæ, &c. vel ratione febris æger per unum aut alterum diem à decocto abſtinere poteſt. Decoctum verò exhibeatur tam diu, donec omnia ſymptomata ſint remota, & facies colorem ordinarium recipiat, quod tamen in aliis citiùs, in aliis verò tardiùs fieri ſolet. In bilioſis Cichoreum addi poteſt, ad corrigendam ligni guajaci vim exſiccatoriam, imprimis in hecticis, & ad demendam acri ſanguini noxiam, adduntur pro correctione paſſulæ minores, & radix liquiritiæ. Cùm verò æger decocta hæc ſudorifera aſſumit, interea diæta tenuis eſt inſtituenda, & perpetuò corpus ad ſudores diſponendum eſt, ità ut ægri macilenti fiant, qui ſubitò denuò pingueſcunt. Si jam hæc Luis venereæ curandi methodus per decocta nimium videtur tædioſa, in uſum veniant acidum venereum corruptum fixum corrigentia, dulcificantia, alkalia volatilia, abſorbentia, ut ſunt ſalia volatilia C. C. cranii humani, ſuccini, Eſſentiæ C. C. ſarſaparillæ, ſaſſafras, Tinctura bezoardica, varia bezoartica antimoniata, item ſuccinata hìc optimè conducunt, &c. Pro experimento curioſis communicamus axungiam viperinam veram à ℥ ß. ad ℥ j. in conſerva roſarum, vel fumariæ aliquoties ægro exhibitam, qua ſola plures feliciter curavimus, præmiſſis tamen univerſalibus. Item ſcabie, impetigine, & lepra infecti ab hoc remedio ſolatium habuerunt. Gummi ex ligno guajaco potentiſſimum eſt remedium à ℈ ß. ad ℈ j. uſurpatum. In lue hac ſingularem quoque promittunt energiam atque effectum *Cinabarina*, propinatis priùs bezoarticis, Antimoniatis, ſuccinatis, lignoſis ac purgantibus, ſequens pulvis:

℞. *Cinnabar. antimon.*
Mag. ſaturni,
Succin.
Antimon. mart. cach.
Oſſ. ſep. ana ℈ j.
Laud. op. gr. ij.
M. F. pulvis.

Cùm malùm altiùs radicatum ſit, & fortè in initio neglectum; & acido-corroſivum virus ad maſſam ſanguineam abreptum, lymphamque & ſuccum nerveum nunc coagulare incipiat, tunc duriori nodo, cuneus itidem durior adhibendus eſt, & ſic per ſalivationem morbus tollendus eſt & proin ad *Mercurialia* ſe Medicus conferre debet, aliquando poſt ſe mercurius relinquit indelebilem characterem, particulæ enim hæ ſubtiliores acidæ Mercurii ſpiritibus animalibus negotium faceſſunt; unde oriuntur convulſiones, Epilepſiæ, & id genus alia ſymptomata, quæ omnia in Principe Naſſovico, non quidem ob luem Veneream, ſed ob paralyſin ſuaſu cujuſdam Empirici curæ huic ſe committente, triſtis ſpectavi. Sed quomodo Mercurius hanc ſalivationem excitare poſſit, jam notum eſt, ſubtilioribus enim ſuis acidis particulis reſolutioni aptis viſciditates, in corpore hoſpitantes, incidit, attenuat, ſicque forma ſalivæ per ductus ſalivales eiicit. In debilioribus, & iis, qui ulceribus oris vel fuerunt obnoxii, vel qui angina, paralyſi, tremore, macie, vel hectica infecti, abſtinendum eſt à ſalivatione. Præmiſſis cautelis ipſam nunc præſcribamus curam.

Salivatio ergò ſequentibus inſtituenda modis.

℞. *Turpeth. mineral. à gr.* 3. *ad* 5.
Mercur. dulc. gr. vj.

M. F. Pulvis cum regimine exhibendus, & per aliquot dies, uſque dum ſalivatio ſubſequatur, aut ſubſequutura prævideatur, repetendus.

Vel

℞. *Mercur. vitæ gr.* ij.
Dulcis gr. vj.

M. F. Pulvis, vel addita theriaca aut conſerva aliqua f. Bolus. Tutiùs verò excitare ſoleo ſalivationem exhibitis granis decem mercurii dulcis aſcendendo ad grana viginti uſque dum effectus ſubſequatur: vel mercur. dulcis ℈ j. ſemel aut bis in ſeptimana vel per ſe vel cum Elect. diaſcord. exhibeatur, & egregius modus eſt ſic curandi venereos abſque ullo periculo: vel ſequens quoque ſalivandi ſcopo proderit, repetita per aliquot dies doſi.

℞. *Mercur. dulc. gr.* v. vel vj. vel vij.
Extract. ſcorzoner.
Lign. ſanct. ana gr. v.
M. f. pilulæ.

Alii etiam præcipitatum aut ſublimatum ſumunt, ſed ſatis incautè meo quidem judicio.

Externè vero ſalivationes promoveri poſſunt, aut ſuffitibus ore exceptis, vel linimentis, aut unguentis mercurialibus, ut

℞. *Cinnabar. antimon. vulg.*
Myrrh rub. ana q. ſ.
F. Pulvis.

Doſis eſt, ut ejus, quod cuſpide cultri capi poteſt ter, quaterve in prunam iniiciatur, vaporque per infundibulum vitreum ore excipiatur, capite bene tecto, ne quid ejus pereat, aut avolet, & tamdiu repetendus, uſque dum ſalivatio prodire incipiat. Inſervit quoque cinnabaris Antimonii cum ſuccino, ſulphure, maſtiche mixta, ſuffumigiis ad movendam ſalivam. Cum autem ſalivationes inſtituuntur, tum abſtinendum eſt à purgantibus. Linimenta verò unguentaque hæc & ſimilia ſunto:

℞. *Mer-*

♃. Mercur. viv. ſ. q. exſtinct. & inviſc. ℥ j. *vel* ℥ j ß.
Ungu. pomat. q. ſ. v. gr. ℥ ij,
Ol. Jaſmini,
Salviæ ana gt. iv.

M. F. Unguentum, quo inungendi ſunt omnes articuli, linteo prius fricatis locis inungendis, plantis item pedum.

Inunctio hæc inſtituatur ſemel in die, vel manè, hora una poſt ovum ſorbile, vel juſculum aſſumptum. Alii cum Mercurio præcipitato albo inungunt ſpinam dorſi, quod tamen cum Sylvio periculoſum judico, quia in dorſo totum nervoſum genus latitat, quod facilè lædi poteſt à Mercurio.

Medicamenta ſalivantia meliùs intrò aſſumuntur, quàm externè illinuntur. Dicunt in Helvetiæ quodam loco eſſe concameratum hypocauſtum, in quo plures ægri mercurio curati fuere, in quo jam ponunt ægros, & per tempus immorari faciunt, unde tandem non adhibito alio mercurio ægri ſalivant, ratio eſt quia jam ſufficientes particulæ volatiles mercuriales conclavi inſunt ad ſalivationem excitandam, quæ particulæ illam excitant ſalivationem.

Aliquando cùm vomitus è mercurialibus excitatus fuit, ſalivatio ſequitur, quia inter vomendum particulæ quædam Mercuriales gingivæ, & toti ori adhærent, & ita ductus ſalivales aperiunt, quapropter in vomitu, & aſſumptione mercurialium, ſi ſalivationem cavere velimus, os ſæpius eſt colluendum aqua communi, ut particulæ mercuriales hac aqua ita eluantur. Durante hac ſalivatione nec hypocauſtum calidum, nec lectum, nec induſium mutandum eſſe cenſeo, ac, ut ſuprà dixi, purgatio & venæſectio vitentur. Incipere verò ſolet ſalivatio quarto, vel quinto, ſæpe etiam decimo quarto die, ubi malum contumax eſt, & finitur ut plurimum per ſe intra 15. dies, intra quod tempus nutriendus eſt æger ſorbilibus, juſculis carnium gallinæ, caponum &c. Symptomatis ratione, exulcerationis oris nempe, quæ unicè ſalivationi, quoties more ſolito inſtituitur, accidit, eluatur ſæpius lacte calido, aqua permiſto, vel rad. alth. & ſem. cydon. decocto, aſtringentia verò vitentur.

Vel

♃. Tinct. ligni ſaſſafras ℥ j.
Decoct lign. guajac. ℥ viij.
Muriæ limon.
Spir. cochlear. ana ℥ j ß.
Vini C. ℥ ij.
M. f. gargariſmus.

Æger abſtineat à vino, neque ſe exponat aeri, bibat decoctum ligni guajaci. Si injectio in urethram neceſſaria eſt, iniici poteſt vinum Gallicum cum ſaccharo ſaturni, vel decoctum Theæ cum lacte paratum.

Pro ordinario potu concedendum decoctum lignorum, ſic enim una fidelia plures dealbamus parietes. In prandio & cœna concedi poteſt unicus vini hauſtus. Si verò ſalivatio votis non ſuccedat, per alias vias evacuandus eſt Mercurius, ne maneat in corpore, ſed tamen hoc quoque notandum, quòd Mercurius ſæpe non per ſalivationem vim ſuam exſerat, ſed vel per inſenſibilem tranſpirationem, aut ſudorem, vel per urinam. Sed hæc ſatis de ſalivatione dicta ſunto. Si dolores articulorum valde urgent, maritari poſſunt cum ſudoriferis *Opiata*.

Symptomatum quoque luis venereæ curationem paucis attingamus. Ad tentiginem poteſt adhiberi unguentum roſatum cum Mercurio præcipitato edulcorato.

Ad Bubones, ſi venereum virus in glandulis inguinalibus coagulationes inſtituat, oleum guajaci optimum externè & internè uſurpatur ad grana decem. In quibus & commendatur emplaſtrum Vigonis cum Mercurio: Emplaſtrum diachylum cum gummi poteſt *malaxari* cum modò dicto oleo ligni guajaci, emollitum bubonem cauterio vel lancerta tutò aperire, & aperto ulceri terebinthinam lotam ex decocto guajaci cum melle cocto imponere, & per emplaſtrum oppodeldoch ad ſanationem perducere poſſumus. Si verò dolores concurrant, & atrociùs excrucient ægros, poteſt imponi cataplaſma mitigativum anodynum cum decocto guajaci.

Si ſtatim poſt coitum tumores glandularum inguinalium exoriantur, diſcutientia Mercurialia quò virus venereum ſtatim extrahatur, antequam ſanguini communicetur, & ſic totum afficiat corpus. Aliquando ſcrotum & teſtes valde intumeſcunt, indureſcunt, ſæpe cum inflammatione, aliquando ſine ea. Si ſit cum inflammatione, tunc fiat cataplaſma ex foliis rutæ & ebuli, ſpiritus quoque theriacalis camphoratus prodeſt: Si verò non adſit inflammatio, ſed tantùm durities, tùm fiat inunctio ex balſamo ſulphuris ſuccinato, quod mire diſcutit, aut oleo ligni guajaci lintea intincta adplicentur, quod citiſſimè & potentiſſimè penetrat, & obſtructiones reſerat.

In *Tophis & Nodoſitatibus*, quando ſcilicet venereum acidum eò invaluit, ut circa brachia, & frontem lympham gypſea diritie coagulet, ut oriantur tubercula velut gummi arboribus innata & indurata, concurrente medulloſo oſſium nutrimento, conducit mercurius malleabilis, qui figitur beneficio ſaturni. Vel imponi debet lamina plumbea Mercurio illita, aut emplaſtrum de ranis cum Mercurio duplicatum, triplicatum &c. prout ſcilicet morbi magnitudo id expoſcit. Interea denique ſæpius dicta ſalia volatilia blandiora continuanda, oleoſa, aromatica & ſpirituoſa modicè uſurpanda, unguenta quoque aromaticis ſalibus, volatiliſius, camphoratis, ſpirituoſiſque parata, magnum afferunt ſæpe commodum & auxilium.

In puſtulis, exanthematibus, *ſcabiæ*, *fiſſuris* proſunt exſiccantia, & demulcentia, imprimis in narium ulceribus pro ſecreto revelamus ſequens linimentum multa experientia nobis comprobatum.

♃. Cinnabar. nativ.
Sacchar. ſatur.
Spermat. ceti.
Camphor. ana q. p.
Except. cum balſamo Peruviano,
F. linimentum.

Conducunt & Elixir Balſamicum, quod & rhaghadibus, & fiſſuris manuum & pedum medetur, item unguentum pomadæ, nicotianæ, de helenio cum arcano corallino.

In *Carie Venerea* omnibus præfertur phlegma vitrioli non admodum acre, item decoctum calcis vivæ, præcipuè ſi cum aqua adpropriata paretur, in decoctis poteſt addi parum mercurii dulcis, aut ſacchari ſaturni. Pro ablutione etiam valde decoctum ſcordii, & perſicariæ, item lignorum juvat, & ſi caries ſit levis, rem expediet ſola aqua calcis vivæ, v. gr.

♃. Aqu. plantag.
Pomor. redol.
Veronic.
Calcis vivæ ana ℥ ij. M.

& ſi inflammatio conjuncta eſt, addatur ſacchari ſaturni ℥ j.

Si ulcera ſint in ſinu muliebri, confert unguentum diapompholygos, vel unguentum roſatum cum mercurio dulci, ſaccharo Saturni, aut decoctum guajaci. Ad conſolidationem optimè conducit unguentum de minio cum amalgamate ſaturni & mercurii commixtum.

In doloribus articulorum proſunt Emplaſtrum Vigonis cum emplaſtro nervino, malax. cum balſamo Peruviano, fomenta ex nervinis, præcipuè ſi addatur trifolium fibrinum.

In

In *hyperſarcoſi* Venerea urethræ præmiſſis univerſalibus linimentum ſequens proderit;

♃. *Mellis in cineres uſti*,
Tutiæ præparat.
Butyr. recent. in aq. plantaginis loti, ut ſal eliciatur,
Ceræ flavæ ana ℥ ß.
Alumin. uſti ʒ ß.
M. F. Linimentum.

Quo linimento oblinitur caruncula linteo intus cera alba illito, tranſverſum digitum longo, ac juſta cavitatis latitudine prædito, & longo filo appendente transfixo, quod adhibetur carunculæ in meatu urinario. Carunculæ autem illæ non facilè curantur, primò, quia ſunt in parte, in qua quies non eſt: ſecundò, quia urina acris continuò tranſit, & rodit: tertiò, quia ibi remedia apponi nequeunt. Sequens & alii commendant.

♃. *Ceruſſæ* ℈ j.
Camphor. gr. IV.
Tutiæ præparat. gr. VI.
Lithargyr. aur. gr. XV.
Antimonii pulveriſati gr. VII.
Opii,
Olibani,
Maſtich.
Aloes opt. ana gr. iij.
Ol. roſar. q. ſ. F. linimentum.

Nonnunquam opus eſt majori mordacitate, quando caro magis ſuppullulat, & ulcus magis eſt ſordidum, tunc præſcribi poteſt talis, vel ſimilis injectio:

♃. *Aq. hordei* ℥ iij.
Decoct. lignor. ℥ j.
Alumin. uſti gr. XXV.

Sub finem lenis ebullitionis add. roſar. rubrar. p. j. in colatura diſſolv. unguent. Ægyptiaci ʒ j. aut ʒ ij. prout mitius vel fortius illud habere volueris. Ubi ulcus illud in urethra probè deterſum fuerit, tunc ad curationem ejus accedendum, & præſcribi poterit injectio, qualis ſequitur.

♃. *Herb. ſaniculæ*,
Veronicæ ana M j.
Flor. roſar. rubr. p. j.
Aluminis uſti gr. XXV.
Sacchari ſaturni gr. XV.
Unguent. diapompholyg. ʒ iij.
M. F. decoctio in aq. ♀ *vini alb. ana* ℥ X.

Hartmannus ſequentem habet injectionem.

♃. *Seri lactis caprin.* ℥ VI.
Aq. plantagin.
Roſar. ana ℥ VII.
Ceruſſ. ʒ VI.
Margaritar. candidiſſ.
Spodi pulveris.
Criſtall. alumin. roch. ana ʒ ß.
Camphoræ ℈ ß.

Pulveriſata ebulliant cum ſero lactis.

Idem eadem pagina habet ſequens unguentum:

♃. *Mercurii dulc.* ʒ ß.
Antimonii crudi ʒ j.
Tutiæ præparat. ʒ ij.
Ol. amyd. dulc. q. ſ. M.

Vel ſequens aqaa externa:

♃. *Aq. plantag.*
Roſar.
Perſicar.
Mercur. ſublimat.
Alum. crud.
Sacchar. Saturn.
Sal. tartar. ana ʒ ß.
Coq. in vaſe terr. vitreat. ad dimid. part.
Col. fact. per chart.

Vel

♃. *Mercur. ſublimat.*
Nitri crud. ana ʒ ß.
Aqu. plantag.
Roſar. ana ℥ IV.

Coq. ſimul omnia ad conſumpt. dimidiæ partis.

In ulceribus oris & ani prodeſt aqua theriacalis camphorata, vel unguentum roſatum cum mercurio præcipitato edulcorato, vel balſ. ſulphur. aniſat. Si inflammatio adſit, omnia ſaturnina valent.

Reliquorum ſymptomatum curationem partim ex antedictis, & adhuc dicendis, quilibet petere poteſt.

Hactenus Lui Venereæ vela expandimus, nunc & *Gonorrhœæ* virulentæ, & ſimplici aliquot lineas concedamus. *Cura Gonorrhœæ.*

Curatio hujus affectus non multùm differt à curatione Luis Venereæ, primò ergò adhibetur ſequens, vel ſimilis purgatio.

♃. *Rhabarb. pulveriſ. gr.* XII.
Terebinthin. Venet. ℈ ij.
Mercurii dulc. gr. XII.

M. Fiant pilulæ, in fortioribus unum vel alterum granum mercurii vitæ addi poteſt.

Poſt hanc purgationem ſumatur decoctum ſudoriferum ex radicibus & lignis antè dictis bis in die. Poſt 5. aut 6. dies purgatio iteretur; tum decoctum tenujus, aut bochetum continuò loco cereviſiæ bibatur, & ſubinde hauſtulus de decocto fortiori ſumatur. Elapſis octo diebus rurſus purgetur, & tum iterum per decem dies decocta uſurpentur, tum rurſus purgetur, & ſic continuandum eſt. Cùm æger decocta aſſumit, interea diæta tenuis inſtituenda, & perpetuò corpus ad ſudores diſponendum eſt, ita ut ægri macilenti fiant. *Cl. Muys* in ſua Chirurgia refert, ſe ſequentibus curaſſe ægrum Gonorrhœa ex impuro coitu contracta laborantem. Præſcripſit primò pilulas ex extract. Cathol. gr. XXIV. mercur. dulc. gr. & nitr. antimoniat. gr. V. paratas, quas mane ſumpſit, ac ſequentibus 5. ſemel quotidie jejunus devoravit bolum ex terebinth. Venet. ʒ iij. & rhabarbar. pulv. ʒ j. Poſt rurſus mox præſcripta purgatione, & bolis uſus eſt ut antè, atque hoc pacto ſanatus eſt patiens. Pro præſervatione commendat ut mox à coitu penis propria abluatur urina. Interponantur in graviori Gonorrhœa abſorbentia ſtyptica vi prædita, quæ lymphæ acrimoniam mitigant, & ſeminalia vaſa roborant, palmam aliis præripiunt ſuccinata, item abſorbentia ex corall. criſtall. oſſ. ſæpiæ, Sale Saturni, antimon. diaphor. croc mart. ſaccharin. Camphor. Emulſiones, Tinct. Bezoard. &c. Externè dorſum & lumbi inungantur ungu. refrigerant. vel alb. Camphorat. cum ſacch. Saturn. & lamina plumbi in dorſo continuò geſtetur.

In Gonorrhœa ſimplici Mercurius dulcis quoque appropriatus eſt, adeoque ejus doſis extendi poteſt ad grana XV. quòd ſi addatur hauſtui, tunc ille valde commoveri debet, ne aliàs Mercurius fundum petat, atque talis purgatio ſæpe eſt repetenda, quia tamen ſingulis diebus non poſſumus purgare, ſumi poteſt terebinthinata lota cum aqua malvæ, aut petroſelini & ad indurationem cocta, ad ʒ j. cum vitello ovi. Vel terebinthina lota in aqua fœniculi, & ad indurationem cocta ſumitur ad ʒ ß. cum mercurii dulcis gr. XV. *Mullerus in miraculis chymicis* habet ſpiritum deſtillatum ex radicibus & herbis cum terebinthina non inconvenientem. Præmiſſis ergo purgantibus tunc leniſſimis medicamentis adſtringendum eſt. In quem finem ſequens vel ſimile proderit:

♃. *Roſar. rubr. p.* iij.
Fl. hyperici p. ij.
Aq. plantagin. ℥ VI.
Spirit. vitriol. philoſ. q. ſ.
Extrahatur l. a. Tinctura.

Et hic ſemper ad primas vias reſpiciendum eſt, hic affectus enim aliquando ex languente digeſtione oboriri poteſt, ceu nuper in ſene quodam obſervavi, in quem finem conducent Tinct. Bezoard. Eſſent. abſynth. Elix. antifebril. M. ad guttas 20. ſæpius datum, quod egregium eſt remedium.

Lentor & ſanguini eſt inducendus gummatibus & herbis lenientibus. Si decoctum videatur eſſe neceſſa-

ceſſarium, ſuademus ſupra præſcriptum. Si adeſt ulc[illegible] non ſtatim eſt adſtringendum. Si non adeſt, ut in gonorrhœa ſimplici, tunc licet leniter adſtringere, in quem finem ſequens ſudoriferum propinandum;

℞. *Mithridatii* ʒ j.
Bezoardici mineralis gr. iiij. vel
Antimonii diaphoretici ℈ j.
Camphoræ gr. iij.
Tincturæ roſar. rubr. ℥ ij.
Syrup. granator. ʒ iij.
M. F. Hauſtus.

Succinum ſpecificè huic occurrit morbo, inde oleum ſuccini, ut & oleum calami aromatici, quia poſt inciſionem etiam adſtringunt, tanquam ſecreta communicantur, præſertim Tinctura ſuccini, quæ egregia eſt, & ſi hæc non juvat, reliqua ferè fruſtra exhibentur, propinetur verò in aqua ad ardorem urinæ *Mynſ.* Tinct. bezoardica D. M. reliquis medicamentis in Gonorrhœa inveterata palmam ſæpe præripit ad 20. guttas ſingulis diebus potui ordinario infuſ. qua Tinctura non ita pridem Virum Ampliſſimum hac in civitate feliciter reſtitutum vidimus, ejus uſus verò per temporis ſpatium continuandus eſt.

Hartmannus commendat nucem moſchatam cum guttis aliquot olei calami aromatici.

Balſamum Copaivæ aliis præfero, & in hoc affectu egregium eſt remedium.

Os ſepiæ etiam ſolet ſpecificè commendari, nam huic affectui dicunt eſſe appropriatum. Sequens non contemnendum medicamentum junioribus Medicis communico:

℞. *Pulv. oſſ. ſepiæ* ℈ ij.
Corall. rubr.
Succin.
Lapid. hæmatit. ana ℈ j.
Ol. ſuccin. deſt.
Calami aromat. deſt. ana gt. v.

M. F. pulvis dividendus in quatuor doſes.

Efficax quoque eſt hoc in caſu aqua Quercetani ad gonorrhœam.

Tinctura Martis, & Tinctura antiphthiſica bezoartica, itidem quæ præparatur ex lapide hæmatite, ut & pilulæ Burdegalenſes, quæ pro ſecreto habentur. Tinctura ex ſcoriis reguli antimonii cum oleo terebinthinæ parata nobis pro ſecreto eſt. Potentiſſima quoque eſt Tinctura vermium majalium. Hartmannus habet ſequens:

℞. *Fol. menthæ,*
Mumiæ,
Corall. rubr.
Semin. agni caſti,
Carabes ana ʒ j.

F. Pulvis, de quo accipiat æger aliquid manè jejuno ventriculo cum ovo tremulo.

Riverius ſimile quid habet, ſed incommoda eſt aſſumptio tam magni boli. Pilulæ ejuſdem meliores ſunt:

℞. *Gummi Arabic.*
Tragacanth.
Carab.
Mumiæ,
Bol. Armen. ana ʒ j.

F. Pulvis qui excipiendus cum ſyrup. de roſis ſiccis, & f. maſſa.

Ex hac maſſa formentur Pilulæ, & ſumat æger ſingulis diebus manè duabus horis ante paſtum ʒ j.

Vel

℞. *Conſerv. roſar. antiq.* ℥ iij.
C. C. uſt. ppt.
Sem. plantag. toſt.
Oſſ. ſepiæ ana ʒ j.
C. ſyr. corallor. q. ſ.
F. Elect. ter de die ad Nucis Moſch. aſſumendum.

Dein circa veſperam aſſumatur per octiduum Emulſ. ſem. Cannabis recenter parat. ℥. iv.

Profluvium etiam ſiſtunt magiſterium oſſis ſepiæ cum eſſentia caſtitatis, bezoardicum martiale, eſſentia lignorum, Tinctura coralliorum. Sequens etiam emulſio proderit.

℞. *Semin. cannab.* ℥ j ß. *c. aq. lignor.*
Nymphææ, lactuc. f. Emulſio,
Cui add.
Antimon. diaphoret.
Oſſis ſepiæ ana ʒ ij.
M.

Hic enim imprimis, ceu diximus, ſuccinata & terebinthinata conveniunt; curavimus enim plures gonorrhœas tum ſimplices tum virulentas, item fluores albos &c. eſſentia ſcilicet ſuccini tum ſimplici, tum cum Tinctura bezoartica & anodyna mixta, brevi autem ichoreſcentia deſiit. In Gonorrhœa ſimplici detur Tinctur. ſaſſafras M. item potui ordinario infundatur C. C. raſura & Eboris, dorſum etiam illinatur unguento roſato; mutari enim debet cura, quia in uno hoc, in alio aliud juvat, hinc & Nos in præſcribendis medicamentis nimis liberales ſumus, quia novimus in praxi non ſemper unum vel aliud præſtare effectum, quem nobis imaginari ſolemus.

Regio lumborum & perinæi inter ſcrotum & anum illinatur ſequenti, vel haud abſimili unguento:

℞. *Ol. maſtich.* ℥ ß.
Rut.
Menth. ana ʒ ij.
Sem. agn. caſt.
Urtic.
Rutæ ana gr. vj.
Menth.
Caryophyll. ana gr. v.
Ceræ q. ſ. F. unguentum.

Demerſionem penis in lacte dulci pro dolore commendamus.

Proſunt & injectiones in penem ex lacte, in quo appropriata ſunt cocta, ut ſemen cydoniorum, abſtergit enim, & conſolidat: item althææ, acetoſellæ; vel poteſt coqui radix ſymphyti cum lacte, vel quod optimum cum Thea, & poſſunt per ſyringam immitti.

In *Pollutione* nocturna præmiſſis univerſalibus ſuprà ſæpe dictis, diaphoretica his veniunt ſubjungenda, tantùm temperatiora, quæ materiam ſeroſam acrem & tenuem, facilèque ſpumeſcentem abſorbendi, diſiiciendi, atque præcipitandi vim habent.

℞. *Antimon. diaphoret.*
Ebor. ſ. ign. parat.
C. C. uſti ana ℈ j.
AlKabeſt. mineral. ℈ ß.
Bezoard. ſolar. gr. vj.
M. F. Pulvis pro tribus vicibus.

Diuretica, imprimis balſamica, quæ ſanguinem non ita fundunt, nec colliquant, ſed temperatiora.

Specifica verò modicè adſtringentia aliis palmam præripiunt, inter quæ ſequentia, tanquam Luna inter ſtellas minores, elucent: Tinctura antiphthiſica, Tinctura coralliorum cum phlegmate vitrioli, Eſſentia lignorum, vitrioli martis.

Vel

℞. *Magiſter. oſſ. ſepiæ* ʒ ij.
Corall.
Succin.
Ebor. ſine igne ana ℈ j.
Cap. mort. terebinth. Ven. ʒ ß.
Camphor. gr. vj.
M. F. Pulvis.

Hiſce nihil juvantibus, ad opiata confugiendum eſt.

Noſtra

Noſtra Theriaca cœleſtis terebinthinæ Venetæ ad grana quædam permixta, & ſæpius aſſumpta curat pollutionem nocturnam, gonorrhœam ſimplicem, & virulentam.

Reliquas formulas quilibet ex præcedentibus colligere poteſt.

Externa etiam hic maximè in uſum ſunt trahenda, præprimis frigida lumbis ſubdita, exempli gratia, Portulaca, folia viticis. Neque fragaria prætereunda erit, quam in vino rubro coctam, & ſæpius pubi & pectini impoſitam in pollutione nocturna efficaciſſimam comperit *Simon Pauli Botan. Quadripartit. p.* 307.

Optimum quoque eſt laminam plumbeam tenuem, ſive integram, ſive in multis in locis perforatam, lumbis alligare. Sic & herbæ refrigerantes cum roſ. rubris in ſacculum contuſæ lumbis apponi poſſunt.

Smaragdus etiam libidinoſa arcere phantaſmata, exteriùs loco amuleti geſtatus, dicitur.

Ex unguentis & linimentis conducunt, refrigerans Galeni, album camphoratum, roſatum.

℞. Empl. de hyoſcyam. ſaturnin. ℥ß.
Sacchari ſaturni ʒj.
Camphor. ℈j.
C. oleo nymph. q. ſ. F. Empl.

Ceratum ſantalinum alutæ inductum, hepatiſque regioni applicatum, celebratur à *Timæo* aliiſque. Qui plura de hoc morbo legere deſiderat, adeat *D. Eduardum Mayn Vvarinii & Abercrombii Anglos.*

FINIS LIBRI III.

JOH: DOLÆI ENCYCLOPÆDIÆ MEDICINÆ DOGMATICÆ,

LIBER QUARTUS,

De Febribus.

CAPUT I.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

§. I.

TOta ferè mortalium manus ex internecina febrium ſævitia, ſeu ea ſimplici, ſeu complicata & maligna ſuffragio *Helmontii* decedit. Parùm ergò ILLUM errare puto, qui febres, per quas tertia ferè pars mortalium hodie cadit, communiſſimum morbum vocaverit, ſiquidem id ſuo ævo adprobavit *Hippocrates lib. 1. de Flatibus*, quod etiam confirmat *Helmont. in tr. de Febribus num. 1.* ajens, quippe febris licet familiariſſima, potiſſimùm tamen noſtra ſaginat cæmiteria, & caſtra depopulatur, vix ſine febre mori clamitat *Poeta*, innuens, febrem eſſe morbum communiſſimum. Imprimis præter *intermittentes*, *peſtilentiales* ac *petechiales* aliaſque tam impunè in nos ſævire dies loquitur; credula indè Romanorum ignorantia *Deam* eſſe *Febrim* credidit, ſacellaque in honorem, ne noceret fortè, & corpus affligeret, erexit, teſte *Valerio Maximo dict. factorumque memorabilium cap. V.* Certè non *Dea*, ſed *Furia microcoſmi* per populos penetravit undique cunctos. Hæc *Hydra Lernæa* nec parcit vel ætati ulli, vel regioni, vel ſexui, ſed omnibus exiſtit crudelis. Mitiùs verò intermittentes affligunt, quàm illæ, quæ continuis ardent ignibus, non enim tam grave eſt certis ſive alternis diebus torqueri, & tortorem ferre, quàm continuò uri. Sed de his omnibus ordine acturi ſumus.

§. 2. Febris, ſi nomen ſpectes, tam Latinum, quàm Græcum, videtur illud accepiſſe à *Calore*, unde Latini à verbo *ferbeo*, quod idem eſt ac *ferveo*, deducunt. Eſt enim veluti fervor quidam ſeu ferveſcentia, qua corpus fervet vel æſtuat, licèt *Paracelſus lib. 1. param. c. 6. to. 1.* erroneè nomen à fervore deduci ſcribat, quòd ille ſaltem ſit ſignum morbi, non materiæ, non cauſæ. Græcis πυρετὲς dicitur, ἀπὸ τȣ̃ πυρός, h.e. ab igne, ſeu Veſuviano æſtu, calore igneo, ac incendio, *Williſius* hujus nomen à *februo* (ſeu purgamento, quod etiam à ferveo derivatur) ortum ducere dicit, quia juxta ipſum hæc vox commodè unicuique febri imponitur, eò quod ſanguis hoc in morbo efferveſcat, & inſuper fervore ſuo velut muſtum effloreſcens à ſordibus purgetur. Aliis eſt etiam Febris à *ferbeo ferbis*, & per metaſtaſin *febris*. Alii per februum (uti videre licet apud Varronem) purgamentum intellexere. Februa enim dicta, quæcunque purgamenti cauſa in quibuſcunque ſacrificiis adhibebantur, unde *Ovidius lib. 2 Faſtorum canit*:

Februa Romani dixere piamina Patres.

Unde & nonnulli Medicorum filii, *febrem* ſanguipurgium barbarè dicunt. Veteres etiam *Querqueræ* nomen impoſuere juxta *Lucilium Poetam*:

Querquera conſequitur febris, capitiſque dolores.

Poteſt & appellari *Turbatio ſanguinis*, quia omnium febrium eſſentia & ratio formalis in mixtionis ſanguinis turbatione conſiſtit. Sed non libet hic γραμματίζειν, & non corticem, ſed potiùs nucleum deguſtabimus, plura enim inconvenientia, & plures contentiones ex hiſce etymologiis otioſa ingenia quærunt. Latini ergò hactenus febrem à *calore* derivarunt. Germani verò è contrà *febrem* ab horrore & rigore *das Kalte* (frigus vel horrorem) *das Frieſen, Fieber, das Zangen*, nominant.

Si enim febris in ſolo *calore* conſiſteret, tum febres algidæ, quas tamen plures obſervavimus, non eſſent febres. Frigus enim & calor non ſunt ipſa febris, ſed potiùs effectus febris, quod optimè notavit *Helmontius*, adſerens, *calorem* tantùm eſſe ſymptoma febrium, non febrim ipſam, nomina enim hæc impoſita non ſemper ipſam rem oſtendunt, ea propter non libet diutiùs hiſce minutiis inhærere.

Quoad definitionem febris in genere, definiunt illam *Galenici* per *præternaturalem totius corporis incaleſcentiam, pro varia quadrigæ humorum diſpoſitione inductam*, vel quod idem eſt, deſcribunt eam, ut brevibus me expediam, per intemperiem calidam & ſiccam. Hinc *Hippocr. in l. de natura humana* in fine vult omnes febres eſſe ex bile: & plures Chymicorum ex ſulphure ſolo eas deducere volunt. Alii, qui rem acu tetigiſſe credunt, definiunt febrim per *calorem* præternaturalem. *Willis* & ejus aſſeclæ per *fermentationem* ſeu *efferveſcentiam in maſſa ſanguinea obortam*: Qui in *tractatu de febribus* ſtatim ab initio ita ſcribit: *Febris* eſt fermentatio ſeu efferveſcentia immodica ſanguini & humoribus inducta. Adeoque Febris juxta egregium hunc Authorem conſiſtit, *in inſigni ſanguinis & humorum efferveſcentia.*

Helmontius febris naturam per Archei accenſionem explicat, & ait, febrem eſſe impuritatem ex una parte Archei, qui propterea ira & indignatione afficitur, & tales motus excitat.

Sylvius autem febres per efferveſcentiam p.n. in inteſtino duodeno, inter ibidem concurrentes ſuccos pancreaticum ac bilem contingentem deſcribit, quam efferveſcentiam dein etiam in corde augeri haud negat.

Barbette febrem in *aucta ſanguinis circulatione conſiſtere* contendit, aſſeritque, febrem alterationem quandam eſſe in ſanguine, & præprimis in ejus motu citato.

Sunt dein & alii, qui febrem in ſanguinis coagulatione & motu impedito conſiſtere autumant.

Paracelſus cum *Chemicorum turba* dicit, febrem conſi-

conſiſtere in incendio ſulphuris & nitri, vel febrem eſſe incandeſcentiam univerſalem balſami & mercurii vitæ; hinc Chymici nonnulli negant, conſiſtere formale febris in intemperie calida, tanquam accidente, ſed potiùs in quadam ſubſtantia.

Alii definiunt febrem per ebullitionem ſanguinis & humorum.

Sunt & *nonnulli*, qui prætendunt, febrem oriri ex globulis iſtis, à D. LœvvenhoeK in ſanguine detectis, indeque febris originem, & principia deducunt.

Non *Pauci* febris cauſam in acido vitioſo ſanguinem coagulante, & in corde illum figente quærunt. *Sic D. Screta, eheu nunc cum damno Reipubl. Medicæ defunctus*, exiſtimat febrium ortum ac eſſentiam eſſe à ſanguinis aut lymphæ aut utriuſque ſimul circa extrema arteriarum oſcula glandulaſve aut tubulos excreantes ſtagnatione ſubitanea, actiones plures poſtliminio lædente. Stagnatio hæc fit vel propter lymphæ cruditatem, craſſitiem ac lentorem, vel à ſanguine in grumos concreſcente, vel etiam à conſtrictione glandularum, tubulorum ac arteriarum circa extima oſcula forinſecus ac ſpiculis veneniferis, aut ſale acido reſoluto motus ſpaſticos cientibus producta; hinc in febribus Malignis inflammationem partis aut viſceris alicuius culpat, ſive ſit pancreas, ſive meſenterium, ſive omentum, ſive pulmones, ſive cerebrum.

B. D. BonteKoe unicam ſtatuit febrem non niſi accidentibus inter ſe differentem, & hanc quidem ab impedito circulantium humorum motu originem trahente: & omnis in genere febris ipſi nil eſt niſi effectus circulantibus humoribus ab acido magis minuſve acri & corroſivo inductus.

Quam *Alii* in ſpirituum animalium ἀταξίᾳ reiiciũt.

Ex hiſce dictis patet, quàm intricata & quàm dubia adhuc ſit vera febrium cauſa & eſſentia. Cum multis ignotum ſit, ubinam materia febrilis infallibiliter niduletur, & in quonam acido, aut in quonam humore præciſè conſiſtat, teſte *Helmontio in Tractatu de Febribus ſtatim ab initio*: Febris morbus vel à limine ſive ſui initio notus quidem, at ne quidquam à medentibus cognitus hactenus in cauſis, modo fiedi, ſedibus, ut nec in remediis. Ad febrium tam Continuarum quàm Intermittentium; malignarum & ſimplicium indolem & rationalem cauſam breviter explicandas nunc me accingo. Eſt ſanè hæc de febribus doctrina intricata admodum, ita ut veteres neſcientes cauſas febrium malignarum, dixerint eſſe morbos totius ſubſtantiæ, ſive occultarum qualitatum, ſed cùm occulta qualitas nihil aliud ſit, quàm *vocabulum eleganter ſonans, cujuſvis phyſicus ignorantiam ſuam obvelare ſolet*, ipſeque *Tulpius* jam olim dixerit, *Verè infelices eſſe illos, ad quorum abditos morbos, nec oculi nec mentis penetret acies*, alia febrium reperienda erit cauſa, quæ omnibus phænomenis explicandis ſufficiat. Vera itaque ratio formalis & eſſentia febrium tam continuarum, quàm intermittentium, malignarum & benignarum meo iudicio conſiſtit in *turbata ſanguinis mixtione*, qua poſita, ponitur febris, qua ſublata, tollitur febris. Clarum iam ac evidens eſt, omnes febres non niſi gradu inter ſe differre. Turbata illa ſanguinis mixtio toto cœlo diſtat à cacochymia, prout hoc unico exẽplo clariùs patebit. Cereviſia aceſcens non eſt turbata in mixtione, verùm cereviſia fulmine tacta, turbata penitus eſt in mixtione. Pari ratione in ſanguine prædominium obtinere poſſunt partes ſalinæ, amaræ, acidæ, & tamen ſanguis non dicitur turbatus in mixtione, ſed cacochymicus: ſin verò ſanguinis conſtitutiva planè ſint deſtructa, prout hoc fieri videmus in peſte, ſanguis erit turbatus in ſua mixtione. Sanguinis illa mixtio turbatur, dum fermentum quoddam peregrinum una cum æthere peregrino ſanguini confunditur. Peregrinus iſte æther, cùm non poſſit ſanguinem liberè permeare (impeditur enim ab æthere conſueto) tantam in ſanguine producit efferveſcentiã. Miaſma iſtud febrile vel ab aere ſanguini communicatur, eſtque morbus contagioſus ut peſtis, morbus Hungaricus, febris petechialis &c. vel hẽret in corporis parte aliqua ſolida, certiſque temporibus unà cum lympha defertur ad Maſſam ſanguineam, quod fit in febribus intermittentibus. *Nos ergo cum Carteſianis febres per plus minùs turbatam ſanguinis mixtionem cum ἀταξίᾳ ſpirituum animalium & Regum noſtrorum excandeſcentia deſcribimus, quæ pro particularum incongruarum ſanguinem & humores circulantes componentium diverſitate variæ indolis exiſtunt.*

Quando ergo humor quidam fermentativa prędıtus qualitate motui & mixtioni ſanguinis planè contraria, è ſuo foco, in quo ſenſim atque ſenſim cumulatur, perpetuò tanquam è minera cordi ſuggeritur, vel tantùm antequam totalis contingat ἀπυρεξία, priorque portio materiæ febrilis nondum penitus attenuata, & vel à ſanguine ſubacta, vel etiam foràs protruſa ſit, ad ſanguineam maſſam cum reliquis humoribus circulantibus defertur, & irritando cordis fibrillas ſpirituum animalium ἀταξίᾳ acceleratur, febris producitur continua periodica. Quòd ſi ſanguis ſponte levi ſorte hinc indè nacta occaſione efferveſcat, & eius partes in inordinatos cieantur motus, ut intra plures dies vix ad priſtinum reduci poſſint motum, *febrim continuam*, eamque ob nimiam ſanguinis mixtionis turbationem, & indè pendentium graviorum ſymptomatum colluviem putridam, ut cum vulgo loquar, adeſſe dicemus. In quibus eſſentialis, ſi quæ eſt, continuarum ab intermittentibus ponitur differentia. Si hæc animo tuo optimè imprimere velis, conſidera ſanguinem noſtrum tamdiu ſub exactæ mixtionis vinculo detineri, quamdiu partes illæ indefinitæ eum conſtituẽtes, quales forſan ſunt quę vinum conſtituunt, ita ſe mutuò tangunt, ut materia illa ſubtilis, omnia ſpatiola replens, iuſtam earum & naturæ noſtræ convenientem agitationem conſervare poſſit, ſin verò peregrina materia ætherea influat, deſtrui hoc vinculum, unaque plùs minùs relaxari quaſi, & alia interſtitia peregrinoſque poros inter partes fluidas efformari. Inde enim tot prodeunt febres, inordinatique humorum, & ſanguinis imprimis, motus & fermentationes. Per ſola enim corpuſcula activa, Sal, Sulphur, Spiritus, phœnomena febrium explicari non poſſunt, quia nihil movetur à ſeipſo, ſed omnis motus eſt ab alio; ergo ſtatuimus, omnium particularum ſanguinem conſtituentium motum eſſe à materia ætherea ſubtiliſſima, minima etiam intervalla, omneſque poros intelligibiles replente, variaque corpuſcula variis motibus exagitante, neque tamen in Regibus noſtris imperium denegare volumus, ſed ſemper id ſupponimus; Utpote Microcoſmetor de inſuetis ſaltem iudicans, quamprimùm motus fibrillarum corporis ſui augetur, vel imminuitur, ſpirituſque turbantur, ſtatim ideam caloris vel frigoris concipit. Præterea habet etiam hoc ſanguis cum vino commune, ut hoc vel illo anni tempore plus exagitetur quàm alio.

Ex his facilè concludere licet, omnium febrium eſſentiam & rationem formalem *conſiſtere in turbata ſanguinis mixtione*, & indè facta ſimul perturbatione regum ſpirituumque animalium. Neque tamen omne, quod ſanguini immiſcetur, ſtatim excitat febrem, ſed tantùm illud, quod eſt peregrinum, hoc eſt, quod ſanguinis turbat mixtionem, de quo vide inferiùs plura, ubi de cauſa acturi ſumus.

§. 3. *Veteres* noſtri ſtatuunt, diverſas dari febrium ſpecies, quaſdam in ſpiritibus quaſdam in ſanguine, quaſdam denique in partibus ſolidis.

Primas nuncupant ephemeras, h.e. febres uno die durantes, ſecundas putridas, tertias inſigniunt nomine hecticæ: quibus adhuc adſcribunt peſtem, febres, malignas & aliquot alios morbos totius ſubſtantiæ, ut illi loquuntur. *D. Sylvius* verò hoc numero non contentus, alias adinvenit febres, quibus diverſa nomina impoſuit, ex.gr. ob vomitum comitem nuncupat febrem vomitoriam; propter ſedes nimias, febrem concitantes, cacatoriam, &c. ſed entia præter neceſſitatem haud multiplicanda ſunt, ſufficit enim obſervari omnia ſymptomata, atque hæc detegendo planè inutile eſt diverſas fingere febrium ſpecies, cùm omnes tantùm gradu differant. Sunt ergò vel *intermittentes*, vel *continuæ*. Multæ & aliæ dantur differentiæ, quæ ſunt quaſi ſubordinatæ, uti à tempore acceſſionis ſunt vel *Vernales*, vel *Autumnales*, aliæ *quotidianæ*, aliæ *tertianæ*, aliæ *quartanæ*, &c.

aliæ *benignæ*, aliæ *malignæ*. Pro diverſa enim acidarum illarum febrilium particularum indole, mixturam ſanguinis variè turbantium, variæ etiam producuntur febrium ſpecies.

Quomodo febres putridæ à non putridis differunt, non explicant Authores. Verum quidem eſt, illos dicere in febribus putridis adeſſe pulſum inæqualem, ſed hoc tantùm exinde eſt, quia guttæ ſanguinis cor intrantes non omnes æquè male ſunt mixtæ: Quod tamen nihil facit ad realem febrium differentiam.

Secundùm *Nos* febres tantùm differunt, ceu dictum, ratione magis & minùs, prout ſanguis magis vel minùs turbatus eſt, & hinc ipſa curatio differt ſecundùm majus & minus ratione efficacium medicamentorum, differunt quoque ratione cauſæ proximæ, & remotæ, aliæ enim à chylo acido & corrupto ſanguinem turbante excitantur, aliæ immediatè ab aere &c. Hinc optimè diſtinguuntur in continuas & intermittentes, in benignas & malignas. Dein differunt ratione ſymptomatum diverſorum, quorum curatio ſeorſim erit tractanda pro neceſſitate urgente. Dulcedo oris, quam ſæpius in febricitantibus obſervavi, indicat non peccare acidū aut amarum in ſanguine, quare non erit peſſimū ſignū.

Pars affecta. §. 4. *Subjectum febris*, quamvis variis controverſiis reddatur dubium, dum alii, imprimis Veteres, *Venæ portæ* ramos hic ceu fontem agnoſcunt; nonnulli Epatis *Venas* & *Arterias* majores & principaliores; alii vaſa ſanguinis maxima & cordi vicina habent; *plures* tamen *Veterum* & *Recentiorum* pro ſubjecto febris unico & vero *Cor*, illud viſcus nobile, conſtituunt, quod pati putant, quoad partes humoroſas, ſpirituoſas & ſolidas, probantque per id, quod actio cordis ſit læſa, nimirum pulſus, qui hoc in affectu pluribus eſt unicum febris indicium. *Sylvius* inteſtinum duodenum pro nido febriū accuſat. Alii *ventriculum*, nempe orificium ejus ſuperius culpant, præſertim *Helmontius*, qui hoc orificium palæſtram febrilis certaminis credidit. Minùs principale ſubjectum plurima Medicorum pars dicit eſſe maſſam ſanguineam, vel ſi mavis totum corpus, qualis penim à corde calor producitur, talem reliquæ etiam artes accipiunt, ut hinc eandem ſubditi cum Rege experiantur fortunam. Subjectum verò cauſæ dicuntur primæ viæ, *ventriculus*, meſenterium, pancreas, aliæque glandulæ, item chyli tum elaborationi, tum perfectioni dicata viſcera quorum pleraque de tono ſuo dejecta, nil niſi acidas gignunt cruditates.

Nos, ut paucis dicamus, pro ſubjecto febris omnes circulantes humores tam craſſiores, quàm ſubtiliſſimos, non excluſis ſolidis corporis partibus, & viſcera, ubicumque tantùm tubuli exiſtere poſſunt, cum ſtamine nervoſo vel fibrilloſo toto in corpore obvio, agnoſcimus, & nec caput exemptum volumus, nec vaſa ſanguifera & lymphatica quæ ſanguinem & lympham vehunt, nec chylifera, in quibus ſæpe acidæ illæ, & ponticæ particulæ latere ſolent, imò nec glandulas, vel cutaneas, immunitate donamus, quia & in his acidum illud ſylveſtre & febrile hoſpitari aliquando ſolet. Quòd in ſerò ſæpe acidum illud lateat, in filio meo natu maximo *Joanne Daniele* expertus ſum, qui anno ætatis quinto maximam ſalivationem, & quidem ob propinatam doſin, propter vermes, mercurii dulcis, paſſus eſt, qua pertæſus exhibui opiata, & præſertim theriacam cœleſtem, à quibus ſtatim ceſſavit ſalivatio, ſed incidit in febrem tertianam, tunc antifebrilibus, præmiſſis univerſalibus, uſus ſum; redeunte ſalivatione emanſit febris, dein iterum opiatis rem aggreſſus ſum poſt menſem, & iterum in febrim incidit, dein abſtinui ab opiatis, & uſus ſum purgantibus & exſiccantibus, decocto lignorum cum eſſentia lignorum & ſic feliciter, Deo ſit laus, priſtinæ reſtitutus fuit ſanitati. Retenta enim lympha in corpore acidior redditur, quæ dein maſſæ ſanguineæ communicata eam perturbat & effeveſcere facit.

Diagnoſis. §. 5. Hic paucis ſigna, quæ febrem in genere demonſtrant, perpendamus, non verò ea, quæ febrem in ſpecie ſeu febrim hāc detegunt, cùm & ſpeciatim de his acturi ſimus. Nulla verò ſigna hactenus ab Authoribus revelata ſunt, quæ in ſpecie hanc vel illam febrem manifeſtant, antequam jam typum ſuum habeat, quicquid dicant de frigore & rigore Authores. Principaliora ſigna febrem in genere indicantia ſunt frigus, horror vel rigor, tum æſtus plus minùs intenſus, dein pulſus valdè immutatus, ſolito vid. frequentior, id quod ſignum ceu inſeparabile cujuſvis febris nunquam abeſſe poſſe ſtatuit etiam *Piens de Febribus*.

Pro ſigno ergo pathognomonico habetur pulſus preternaturalis frequentior, ſed & hunc obſervavi in aliis morbis abſque febre, in lipothymiis, convulſionibus, epilepſia, ictero, & etiam in infantibus pulſus ſemper eſt celer, &c. Hactenus verò ab omnibus etiam plurimis Neotericis receptum eſt, pulſum celerem eſſe ſignum citioris circulationis, id quod & febricitantis æſtum confirmare ſibi fuerunt perſuaſi. Sic obſevamus aquam celerrimè fluentē vel de vaſe in vas transfuſam, non minùs manere frigidam, nec ullum caloris ſenſum nobis imprimere poſſe ac ante immota; ut hinc certum ſit calorem non eſſe conſequens liquoris velociſſimè agitati, ſic & obſtructiones, vel particulares humorum ſtagnationes, v. g. in Eryſipelate &c. pulſum reddunt celerem & æſtum gravem, etſi ſufflaminata ibi exſtet ſanguinis circulatio. Pulſus itaque celer eſt effectus ſanguinem craſſum & coagulatum plus minùs inſequens. Cùm enim craſſus ſanguis difficulter admodum per arteriarum poros & ramulos, in venarum minimos tranſit, hinc forti compulſione vel propulſione opus eſt: propterea ne ſanguine copioſè in arterias propulſo, eo verò in minimis vaſis moram diutiùs nectente, & ſic verſùs cor quaſi undam inſtituente hoc ſuffocetur, hinc loco unius pulſus cor tres vel quatuor inſtituat oportet, ut ſic frequenti hac expreſſione ſanguinē craſſum eò fortiùs propellat. Sic & frequenti expreſſione præſente, fortè non minùs frequens eſt dilatatio cordis & ſanguinis ex altera parte receptio, præprimis in continuis, qua parum ſaltem recipit ut eò citiùs expreſſio facta ſit. Et ſic citus hic cordis motus reſarcit ſua frequentia ſanguinis legitimè conſtituti debitum motū, qui jam tardus eſt ob craſſitiem ex admixtis particulis rigidis, poris tam circulantium humorum, quàm vaſorum & viſcerum admodum contrariantibus, nec eos penetrantibus liberè: quæ verò particulæ rigidæ, cùm de ſalis ſint indole, ac à ſeroſis & liquidioribus conſtitutivis faciliùs abſorbeantur, urinam craſſam & colore ſaturatam reddunt, & varia innumera accidentia excitant. Sic nervis & membranis forti alliſione frigus, rigorem, horrorem, calorem, dolorem varium &c. animæ deferendum inducunt, Ventriculo & inteſtinis ſua impingendo ſpicula, vomitum, diarrhœam &c. concitant, glandulas ſalivales obſtruendo ſitim producunt, ſucco ipſi nerveo ſe immiſcentes phrenitidem, convulſiones, cor verò continuò ſuo motu & tranſitu laceſſentes continuam debilitatem homini inferunt.

Dein confugiunt Medici ad laſſitudinem nimiam, pandiculationē, oſcitationē, frigus & calorē, dolorē capitis, & lumborū, nauſeā, & appetitus proſtrationē, quæ tamen omnia ſigna in aliis morbis incipientibus obſervare licet, ubi ſcilicet Spiritus animales partes, ut decet non irradiant, hinc enim ſequuntur hæc ſuperiùs dicta Symptomata; quando verò Medicus typum febris cum prædictis ſymptomatibus obſervavit, certus de febre hac vel illâ eſſe poteſt. Optimè ergò ſibi proſpiciat Medicus hæc probè attendendo, nec vulgi juſtas in ſe calūnias derivabit. Signa tamen hæc conjuncta ut plurimū febrem adeſſe aliquo modo oſtendunt, ſed non hanc vel illā febris ſpeciem, calor enim in febribus nonnunquam eſt exceſſivus, in quibuſdam verò mitis, quatenus videlicet motus fibrillarū tremulus à particulis fluidis plus minus augetur; Adeſt ſæpius dolor capitis vehemens ob majorem ſanguinis turbationem, nec non particularum rigidarum copiam, & nimiam fermentationem. Pulſus magnus & frequentior ob auctam fermentationem & ſpirituum animalium impetuoſum influxum in cor. Nec etiam poſſibile eſt ſtatim ab initio ſeu primis diebus cognoſcere febrem, an ſcilicet ſit futura continua vel intermittens, niſi ſit Epidemica, licet tunc divinare, hæ ſæpe enim incipiunt cum cardialgia, & ſe abſcondunt per tempus, & ſic dein in apricum prodeunt.

§. 6. Fe-

Cauſa ad mentem Veterum. §. 6. Febris omnium conſenſu ſuam habet cauſam, quia autem Medici ferè omnes (abſit invidia dicto) hoc in negotio, & confuſi, & obſcuri ſunt, palam fit, quòd vera febrium cauſa in profundo demerſa jacet puteo. Hinc plurium Medicorum videbimus ſententias.

Veteres, imprimis *Galenicæ* putrefactionis defenſores, febres has explicant per quatuor humores putatitios in ſanguine exiſtentes, cui tamen, teſte etiam *Hippocrate* ſexcenta inſunt, quos humores in majoribus vaſis putreſcere dicunt, & quidem pituitam ſingulis diebus, bilem tertio die incluſivè, & atram bilem quarto demum die. Sic & putridas omnes ab iis humoribus deducunt, per putreſcentes enim hos humores, & ex iis exhalantes vapores, calorem & frigus, imò omnia febrium ſymptomata explicant, putreſcens enim in his vaſis humor, calorem cordis naturalem accendit, & in præternaturalem ſive igneum convertit, ſive ſit intra corpus, ut obſtructiones, putrefactiones, humoreſque & vapores calidi ad cor tranſmiſſi, ſive extra idem, ut æſtus aeris, ſolis, &c. Et ſic illi in genere per intemperiem calidam & ſiccam, febrem definiunt.

Paracelſiſtarum. §. 7. *Paracelſiſtæ Hermetici* febres non tam ex humoribus, quàm nitro-ſulphureis impuritatibus, ortum habere contendunt, humores non per ſe accendi poſſe, ſed quicquid accendatur de natura *Sulphuris* eſſe ſtatuentes. Ipſe enim *Paracelſus* teſtatur materiam peccantem in febribus eſſe *Sulphur*, & *Salpetræ*. Alibi verò ait, febrem oriri ex *obſtructionibus ſpiritus vitæ*, & omnium febrium cauſam eſſe *oppilationem ex centurio*, qui in putredinem abit. *Aſſeclæ* ergò *Paracelſi* ſecundùm principia ex Sulphure, mercurio, & ſale in viſceribus hinc indè conglomeratis explicant cauſas febrium. Alii eleganter febrium geneſin deducunt à ſalibus acidis vitriolatis, ſi cum lixivioſis & ſulphure efferveſcant, qualis calor & efferveſcentia fit v. gr. quando cum oleo Terebinthinæ jungitur vitrioli, & cùm miſcetur nitrum cum vitriolo ad præparationem aquæ fortis, vel cùm calci vivæ affundatur aqua, vel cum lunæ terræ martis addatur aqua fortis.

Helmontii. §. 8. *Helmontius* acori corrupto, & extra ventriculi pomœria divagato, adeoque *Archeum* irritanti totum opus adſcribit, dicitque materiam non fluctuare in ſanguine, ſed intus vaſis adhærere, & ſolum Archeum efficienter omnem exſuſcitare febrem. *Blas* enim febrile, frigus primò, ac dein calorem in *Archeo* exſuſcitare ait. *Archeus* enim juxta *Helmontium* ciet rigores febriles, frigora & calores, non autem materia peccans. Sic enim, ut ille inquit, *tractat. de febrib. cap.* 5. *num.* 4. in oſſium exarthroſi ſtatim quatiunt dentes, & rigores naſcuntur. Pergit, *num.* 14. fel regulariter chylum ſtomachi acidum commutat in ſalſum, in febribus autem præpoſtero negotio ſuccum jam convertit in amarum. Item *cap.* 10. *num.* 1. Febrium continuarum ac intermittentium ſedem non differre ait, ſed illas febres variare, non commigratione locorum, aut ex natura diverſorii, ſed ſolius materiæ occaſionalis ergò. Sic & *cap.* 11. *num.* 8. *ait*, febrium cauſa occaſionalis, & materia prior eſt: in ultima alimenti digeſtione, dum partes ſolidæ ſibi è ſanguine aſſimilant nutrimentum, contingit perſæpe degeneres fieri alterationes, & velut abortus præpoſteros. Hoc igitur degener alimentum varias ſubiens ſuæ mutationis abuſivas teſſeras, diverſas quoque febres gignit. Altera febrium occaſionalis cauſa ipſi dicitur, quòd venæ meſaraicæ trahant ex Ilei inteſtini extremis, hiſque cognatis groſſioribus inteſtinis, ſcoriam ſeu ſtercus liquidum. Si ſcoria obliquè aliò feratur (quæ recta ad lotium, naturale ſibi emunctorium) fit febris continua. Alioquin alimentum in via digeſtionis ultimæ degener, plerumque mitius eſt, atque inſipidum, ideò intermittentes dat, & longiores, quatenus glutinoſior eſt illorum materia. Atrocior verò eſt ſcoria, atque ideò crudeliores febres continuas ſuſcitat, citiuſque ad periodum adſpirantes. Duo vel hæc excrementa, ſive ambæ cauſæ occaſionales cùm conſpiraverint, ſpurias, epialas, hæmitritæas, ſeſquialteras, & erraticas febres proferunt. Potentioribus ergò inciſivis egent intermittentes, quàm continuæ, quia pertinaciorem magiſque glutinoſam materiam occaſionalem habent, vaſis quæ intus adnaſcitur. Sin autem alimentum iſtud ſupra hepar degenerat, apoſtemata varia ſuſcitat, non autem febres primarias: quia & in phlegmone cruor, vel alimentum ſolidorum in pus degenerat, febrim quoque neceſſariam advehit. Cumque ad ultimum devenerit minor labor & dolor, prout & per continuas, tum criſis vel abſceſſus inſtar.

Helmontius ergò, ceu jam diximus, aſſerit febrium radicem eſſe materiam peccantem, ex cujus poſitione ſpiritus membrorum, ſeu *Archeus* propria thymoſi ſe ipſum accendit, & gradu ſuo ſupra exigentiam deducto totus moleſtus eſt, non autem quòd materiæ peccanti inſit calor, quia hic fortiùs in propinquum ageret, quàm in diſtans, imò cadaver caleret, in quo manet materia putrida, quæ putreſcendo incaleſcit, hæc igitur tantùm occaſionaliter calefacit, exemplo ſpinæ, quæ calorem & tumorem occaſionaliter excitat, non quia ſpina calet, ſed quia ſpiritus membrorum, *Archeus* ſcilicet, ſe accendit in niſu, quo cupit materiam expellere occaſionalem tanquam ſpinam, hanc quicunque aufert, ſive per calida, ſive per frigida, is morbum à radice tollit, eo ipſo ſedatur thymoſis hujus ſpiritus.

Febris ergò juxta Authorem noſtrum non eſt nuda caloris tempeſtas, ſed materia occaſionalis, ad cujus appulſum *Archeus* ſe accendit, veluti indignatus; ſpinam dicit Author nidum ſuum habere in primis officinis à pyloro per duodenum, & vaſa ibidem multiplicia, inteſtina & venas meſenterii, lienem uſque ad hepar, proximiores autem ori ſtomachi infeſtationes & moleſtiores, & ſequuntur poſteà graviora accidentia, ut ſitis, inappetentia, cephalalgia, ſopor, vigiliæ, anxietates. Febrim porrò ait *Helmont*, non eſſe ſolum niſum expulſivum, ſeu alterativum, ſed eſſe ipſam partem *Archei* deturbati ex indignatione propter præſentem hoſpitem exoſum, quæ eſt cauſa occaſionalis. Hinc palàm eſt, quòd *omnium febrium eſſentia* conſiſtat in illa indignatione *Archei*, & ſolùm quoad cauſam occaſionalem differat. Sic & *Helmontiani* dicunt febrem & oriri poſſe ſine cauſa occaſionali, quando *Archeus* ſponte ſcilicet luxuriat, & leviculo errore intus ſpecies furoris ſibi aſſumit, & ſic deturbatur, & ſequeſtratur à reliqua parte *Archei*, addunt autem, hanc ut plurimum tamen laceſſiri à cauſa occaſionali, quæ eſt inſtar ſpinæ, propter hanc *Archeus* commovetur per ſuum *Blas*, quod habet ab anima, id ipſum aliquando in tantam thymoſin exſurgit, ut *Archeus* igneſcere videatur. Sunt autem ſpinæ ad mentem *Authoris* noſtri *Celeberrimi* nihil aliud, quàm ſalia corroſiva, acuta, ex indigeſtionibus prognata, quorum miniſterio facilè accenditur *Archeus*, & generatur, quoties cruor non bene diſſlabilis volatiliſando redditur, vel etiam cauſa occaſionalis indè oritur, quòd ſtomachi vitio cremor inſolitè fiat *acidus*, & in venas meſenterii delatus errore *Duumviratus* febres pariat.

Cur in febribus pulſus p. n. frequentior ſit, ſecundùm *Helmont.* hæc eſt ratio, nempe id non fit propter refrigerii aut fuliginis expulſionis neceſſitatem, ſed propter celeberrimam ſpirituum diſſipationem, per citatiorem enim pulſum reſtauratio ſpirituum feſtinatur. Quod reliqua concernit ſymptomata febrium, illorum cauſas dabimus ex *Helmontio* inferiùs, ubi de ſymptomatibus febrium ex profeſſo dicturi ſumus.

§. 9. Celeberrimus *Williſius* cum *Hogelando*

Kergero tuentibus ſententiam de fermentatione, aliam ingreditur viam, & dicit febrem conſiſtere in *inſigni ſanguinis & humorum effervescentia*. Sanguinem enim in febre immaniter ebullire, & impetum facere non veretur ſtatuere, quia de cruore affecto, eodemque in vaſis effervescente, ac velut in furorem acto unuſquiſque (rudis & imperitus licet) febricitans queritur. Porrò ſuccum partes nervoſas & cerebrum irrigantem præſupponit, æquabili motu, & quadam circulatione à ſanguine in nervoſum genus tranſmitti, indeque denuò ad ſinum cruoris refundi, qui ſi labem à ſanguine contrahat, vel in motu pervertatur, authorem fieri dolorum, rigorum, convulſionum, delirii, phrenitidis, & plerorumque nervoſi generis ſymptomatum ſtatuit. Nutritium ſuccum ſeu chymum vult è quotidiano pabulo ſuppleri, ſanguini miſceri, ab eo inter circulandum ſibi aſſimilari in humorem perfectum demum veteraſcentem in partium nutrimentum abire & ſeponi; quamdiu hæ mutationes ritè obeuntur, ſanguinem inculpatè fermentari opinatur; ſin ejuſmodi ſuccus à ſanguine non ritè maturetur, nec aſſimiletur, ſed confuſus, & tanquam heterogeneum quiddam in ſanguine maneat, ebullitionem febrilem contingere, non tamen continuò, ſed ſaltem quando ſanguis ad plenitudinem fuerit ſaturatus; hunc autem ſuccum, ait, non ſui, nec viſcerum, ſed ſanguinis vitio corrumpi: ſanguinem enim ſanguificare rectè diſpoſitum, ſin verò à nativa & genuina indole in naturam acrem aut auſteram degeneret ſucci nutritii penum quoque perverti.

Componit etiam ſanguinem non ex quatuor *Dogmaticorum* humoribus, *ſanguine* ſcilicet *ſtrictè ſumpto, pituita, & utraque bile*, ſed ex quinque *Chemicorum* principiis, *Spiritu, Sale, Sulphure, Aqua & Terra*. Pituitam verò, & utramque bilem, cùm ſint ſanguinis recrementa, in propriis receptaculis, aut viſcerum anguſtiis concludi, ac ſanguini haud miſceri exiſtimat, ideòque nec febris cauſam eſſe.

Duplicem quoque in maſſa ſanguinea *Vuilliſius* ponit fermentationem, *naturalem* unam, *morboſam* alteram. *Naturalem* ex duplici deducit cauſa, ex ipſius ſcilicet ſanguinis craſi, quæ in debita ſulphuris, ſalis, & ſpiritus proportione conſiſtit, & ex *Hogelandico* fermento, ſive igne *Carteſiano* in cordis foco recondito, qui ſanguinem eò influentem in momento accendit, ortum trahit. *Morboſam* in principiorum unius aut plurium ἀμετρίᾳ ponit.

Ex fermentatione morboſa febrium natales deducit, & pro triplici fermentationis in ſanguine gradu, ſeu modo, triplicem ſtatuit febrium continuarum differentiam. Vel enim ſolum ſpiritum, vel etiam ſulphuream & oleoſam ſubſtantiam fermenteſcere; vel miaſmate venenato ſanguinem infici; ex primo *Ephemeram* unius aut plurium dierum, ſeu *ſynochum*; ex ſecundo *febres putridas*; ex ultimo *peſtem, febres malignas, variolas & morbillos* deducit.

Ultra temperiem naturalem evehitur tertius præternaturalis effervescentiæ modus, & *Authori* eſt, in quo ſanguis alterationem ſubit, quæ minimè vino, ſæpiſſime autem lacti contingit, nimirum interdum à cauſa morbifica huic liquori coagulatio inducitur, ita ut ſubſtantia ejus fundatur, ac in partes ſecedat, fiatque craſſi & terreſtris à tenui ſecretio, cujus ratione cruor minùs idoneè in vaſis circulatur; quin portiones ejus gelatæ, in extremis aut in corde ſtagnare aptæ, motum æquabilem interrumpant, aut graviter impediant; cujus reſtaurandi gratia effervescentiæ ſolito majores in ſanguine concitantur, quales nempe in pleuritide, febribus malignis, &c. fieri ſolent.

Sylvii. §. 10. *Sylvius* ex pulſus præter naturam frequentioris cauſis variis, modo vario agentibus, varias rimatur febrium multifariarum ſpecies ac differentias, cujus cauſam aſſignat nimiam permanentemque ſanguinis rarefactionem ab igne potentiore utriuſque ſanguinis effervescentia erumpente factam. Culpat ergò quodlibet acre, nunc acidum, nunc lixivoſalſum, nunc muriatico-ſalſum per venas unà cum ſanguine ad cor propulſum, atque internè cordis parenchyma mordicans, item quodlibet halituoſoflatulentum itidem cum ſanguine ad cor delatum, aut ex ejuſdem in corde effervescentia excitatum, atque cordis ventriculorum explicationem augens: item quodlibet acre, durumvè aut in pericardio, aut alibi exiſtens, atque cor externè rodens aut pungens. Ad quas febres excitandas multùm conferre autumat ſuccum pancreaticum aliqua ſui parte in uno pluribuſvè ductibus lateralibus obſtructis ſtagnantem, ac mora ſua ibi acriorem factum, atque acrimonia iſta acida per pituitam plus minuſvè viſcidam, & notatæ obſtructionis cauſam via vi peracta penetrantem, ac in tenue inteſtinum effuſum, vitioſamque ibi cum bile atque pituita effervescentiam excitantem. *Sylvius* ergò, ut brevis ſim, ſuccum pancreaticum ob vias aliquantiſper obſtructas acriorem factum, & vitioſam hinc poſtea enatam effervescentiam accuſat, quod acidum præterea unà cum ſale lixivioſo prædominante per venas lacteas ad cor delatum huic calorem præternaturalem inducere concludit.

Contra hanc, quam Celeberrimus hic Practicus fovet de Pulſu, opinionem, Nobil. quidam Medicus *D. BonteKoe* (*& Jacobus Sylvius*) aſſurgit, dicens, pulſum celeriorem non eſſe verum ſignum febris: 1. quia notum in frigore febris æquè ac in calore pulſum eſſe celeriorem, nemo tamen Sylvianorum affirmabit in frigore circulationem eſſe auctam. 2. Id quod accuratiùs intelligitur, conſiderando, quid ſit, & quomodo fiat pulſus. Pulſus ergò juxta ipſum nihil aliud denotat, quàm motum cordis & arteriarum celeriorem, vel convulſivum. Cor autem eſt muſculus, vel potiùs ex pluribus muſculis compoſitum, qui cor aperiunt, & claudunt, diſtendunt & conſtringunt. Apertionem autem & conſtrictionem cordis tum provenire ab in- & affluxu ſanguinis probat, quia cor avulſum & à ſanguine liberum tot pulſationes edit, ſanguis enim non movet cor, verùm cor accipit, & reddit, ſeu potiùs ſe exonerat, veluti cùm aqua anthlia exantlatur. Pulſum ergò vel tardiorem vel celeriorem non provenire ſtatuit, niſi à motu & arteriarum (quæ arteriæ ſunt fiſtulæ & canales, qui accipiunt, & propellunt ſanguinem, non quidem per ſanguinem, ſed per parvos muſculos eadem ratione ut cor) citatiore aut tardiore. Hinc concludit, cor & arterias celeriter poſſe diſtendi & conſtringi, licèt ſanguis ſit tenuis, calidus, & in celeriore motu, imò licèt ſit craſſus, frigidus, atque in celeriore motu. Cùm enim cor poſſit pulſare abſque ſanguine, poteſt etiam pulſare ſi ſit craſſus. Pulſatio enim cordis propriè non dependet à ſanguine, imò liquet ſeriò attendenti ut ille ait, craſſiorem & tardiùs motum ſanguinem eſſe cauſam pulſus celerioris: ratio hæc eſt, quòd craſſus & tardiùs motus ſanguis difficulter tranſeat per minutiſſimas arteriolas in venas, ergò cor celeriùs debet pulſare, videlicet ut ſe exoneret à ſanguine in arteriis quaſi reſtagnante, atque ſic crebris pulſationibus compenſatur, quod una fieri nequit, atque declarat locum paradoxum, in *febribus* ſcilicet *pulſum celeriorem* non eſſe ſignum auctæ circulationis & effervescentiæ ſanguinis. *Sylvii* quoque & *de Graaf* opiniones locum etiam habere non poſſe de peſte, prædictus ait Medicus, quando nempe *Sylvius* cauſam peſtis in ſale volatili acri & penetranti ponit; quod verò in volatili illo acri non conſiſtat, ſequentibus confirmat rationibus: 1. quòd remedia, quæ adhibentur in peſte, ut plurimum conſtent ſale volatili, ut Sal volatil. C. C. viperar. &c. 2. Quòd magna ſit ſimilitudo inter morbos, qui ab acido oriuntur, & peſtem: Sic & quod oleum Vitrioli, Salis, & omnia acida in ſanguinem alicujus ani-

malis

malis immediatè infuſa, eadem ſymptomata excitent.

Noſtra opinio de cauſa. §. 11. Juxta *Nos* Febris eſſentia in eo conſiſtit imò oritur, quando ſanguineæ maſſæ optimè conſtitutæ tale quid permiſcetur, quod nec in particularum figura, earundemque motu cum ipſo bono ſanguine ullam habeat proportionem, i. e. quod talibus poris, & quidem ex globulis rotundis, ſit conſtitutum, quæ interſtitia materia quædam ſubtilis pervadat, quæ nullum cum illa bonam ſanguinis maſſam perfluente habeat commercium: quando ergo aliquid incongrui intimiùs ſe ſanguini miſceat, quod tum fermentatio inſolita, ſive ipſius ſanguinis excandeſcentia exoriatur, inde dein omnes Reges noſtri in arcibus ſuis reſidentes inquietantur ac infeſtantur, imprimis Microcoſmetor, qui hinc ſuos milites, Spiritus ſcilicet animales, convocat, unde eorum ἀταξία, ex qua plura ſymptomata, pulſus p. n. frequentior, delirium, phrenitis, convulſiones, deduci poſſunt, in febribus ſæpius obvia phænomena. Quoties ergò ſanguinis particulæ diſgregatæ, ut ſunt acuminatæ, multiangulæ, quoties & quamdiu, dico, hæ particulæ dominatum, & per conſequens motum quendam confuſum exercent, toties & tamdiu febris in ſanguine imperium tenet, unde non poteſt non fieri, quin & regna Regum noſtrorum occupentur, & quandoque penitus evertantur.

Sanguis ergò tamdiu ſub exactæ mixtionis vinculo detinetur, quamdiu partes illæ indefinitæ ſeu ſexcenta ſecundùm *Hippocratem* eum componentes ita ſe mutuò tangunt, ut materia ſubtilis, omnia replens intervalla, juſtam earum agitationem conſervare poſſit: deſtruitur verò hoc vinculum, quoties alia interſtitia, peregrinique pori, inter partes fluidas formantur; inde tot quotidie febres ſtatuimus, inordinatoſque humorum motus, & fermentationes: Per ſola enim corpuſcula activa Sulphur & Spiritus, nullus ſequitur motus, quia nihil juxta axioma philoſophicum movetur à ſe ipſo, hinc non tantùm per materiam mundi ſubtiliſſimam minima etiam interſtitia, omneſque poros intelligibiles replentem, variaque corpuſcula variis motibus exagitantem frigus etiam & calorem à motu imminuto & aucto deducendum eſſe putamus, ſed etiam à Regibus noſtris, imprimis Microcoſmetoris in cerebro tanquam in Metropoli reſidentis mandato & actione id fieri poſſe nulli dubitamus. Omnium ergò febrium eſſentia & ratio formalis juxta nos in turbata ſanguinis mixtione, & ſpirituum indè oborta ἀταξία, Regum excandeſcentia & indignatione conſiſtit, ſed tamen non omne, quod ſanguini miſcetur, ſtatim producere febrem poteſt, ſed ſaltem illud, quod eſt indolis fermentativæ, quod ſanguinis turbat mixtionem, quæ dein turbata mixtio Regem noſtrum inquietare valet, ut jam ſuprà dictum, & hæc poſſunt eſſe ſalia ſcoriæ & ſylveſtria, item ſulphura, minùs ſymbolizantia, lympha ſeu chylus aciditate corruptus, & id genus alia, & quod fermentum febrile appellamus, quod ab omnibus partibus & viſceribus corporis haud difficulter cordi per vaſa lymphatica communicari poteſt, in ejuſque thalamis ſanguinis mixtionem turbare, quod per vulnera, bubones, & ulcera probari poteſt. Febrem tamen utplurimum ortum habere dicimus, tanquam ex rebus non-naturalibus ità dictis, ex aere peregrinis corpuſculis contaminato, cibi & potus vitioſa adminiſtratione, hinc chyli vitioſi in ſanguinem alluitione, intermiſſa conſueta quadam evacuatione, vel animi affectibus.

Sed oriuntur nonnullæ difficultates circa hanc opinionem, ex gr. 1. Num ſanguinis particulæ certo quodam ordine inter ſe ſint mixtæ, quæ dein accedente febre mutentur & confundantur? 2. Quis ſit effectus confuſæ hujus mixtionis, & quo ordine ſint diſpoſitæ in ſtatu ſanitatis? 3. Quæ ſit cauſa, mixtionem confundens? 4. Quo modo ſanguis hic turbatus febrem efficere poſſit? Et denique 5. quo modo ex hac hypotheſi rationes dari poſſint de phænomenis & ſymptomatibus febrium? Hinc nobis incumbet oſtendere certum iſtum ordinem mixtionis particularum in ſanguine, dein quomodo turbentur, & tandem quomodo ex hac turbatione oriatur febris. Notandum igitur eſt, ordinem & harmoniam particularum eſſe in ſanguine quoad motum, figuram, magnitudinem, & ſitum: nulla enim confuſio in ſtatu naturali admittitur, ſed proportionata earundem mixtio, quæ à ſuperveniente miaſmate, aut fermento febrili turbatur, non in particulis ſenſibilibus, quale quid in quavis intemperie, & cacochymia fit, ſed in inſenſibilibus. Deinde effectus hujus mixtionis hic eſt, ut proportionatus ille ſanguinis motus fermentativus, & vitalis conſervetur, omneſque actiones vitales commodè peragi poſſint. Ordo etiam naturalis particularum eſt talis, ut nempe nec acidæ, nec ſalinæ, nec amaræ, nec aquoſæ, nec gummoſæ, &c. ſint conſpicuæ, quod ipſe *Hippocrates* jam dudum docuit: ſed omnes ità inter ſe temperentur, quò in unum eundemque motum conſpirent. Mixtionem verò ſanguinis id turbat, quod aliam materiam æthream infert alius motus authorem, hoc eſt, ejus fermenti pori cum poris particularum ſanguinem conſtituentium planè non conveniunt, unde in corde; ubi ſecundùm minima miſceri debent, oritur mixtionis turbatio, in qua conſiſtit ratio formalis febris, quæ efficit febrem, & non ſanguis turbatus. Meridiana igitur luce clarius eſt, poſita hac ratione formali febris, omnium febrium ſymptomata facili negotio explicari poſſe, id quod etiam quotidie in ſcholis recentiorum fieri videmus: de quibus omnibus, ubi de febribus in ſpecie acturi ſumus, pluribus agemus.

§. 12. Turbatio ſanguinis quò major vel minor eſt, eò febris etiam magis vel minùs periculoſa eſt: qui ſeri copiam habent, non tam facilè febribus infeſtantur, quàm ii, qui eo carent. *Prognoſis.*

Urina turbida, nullum deponens ſedimentum, magnam humorum turbationem & confuſionem indicat; quò autem citiùs urina redditur, coloris non nihil remiſſioris cum conſiſtentia & ſedimento aliquo ſponte ſubſidente, eò brevior erit febris, & ſalutari judicabitur criſi; quò enim urina rubicundior, & tenuior, eò pejor.

Pulſus debilis dubii eventus prænuncium eſt. Intermittens, niſi ſimul valdè debilis ſit, non ſemper exitioſus Semper bonus eſt pulſus mollis, generis nervoſi minùs mutatum habitum ac ſpirituum animalium debitum & regularem motum oſtendens, & ferè cum madore aut loci ſudore junctus eſſe ſolet, & tali ex pulſu ſæpius fauſta exſpectari poſſunt in Febribus omnibus.

Pulſus bonus, magnus nempe & æqualis, cum ſymptomatum ingraveſcentia & pravitate, melior eſt, & tutior, quàm debilis cum ſymptomatis mitioribus, hic enim ſæpe funeſtus.

Autumnales febres magis periculoſæ ſunt, pejoriſque notæ ſymptomatibus ſtipatæ, quàm vernales, cum ſpiritus in ſanguinea maſſa tunc temporis abſumpti ſint.

De febrium ſpecialium prognoſi, ſuo loco & ſpeciatim agemus.

§. 13. Cùm verò omnis Medicinæ ratio in eo vertatur, ut hominem in totum, quantum poſſibile eſt, à morbo vindicet, morborumque vehementiam obtundat, adeoque juxta *Hippocratem* non tantùm in ſanitate integra tuenda; verùm etiam vacillante ſuffulcienda, & collapſa inſtauranda occupetur, permagni intereſt, ut juxta etymologiæ, definitionis, ſubjecti, differentiarum, ſignorum, cauſarumque conſtitutionem, quæ jam ſunt ſummo digito tacta, etiam febrium indicationes generales curativæ internoſcantur, & quidem primò, *Curatio Diætetica.*

ut

ut ſcilicet ordinem ſervemus, 1. *Diætam febrium* videbimus. Rectè ergo de hac ſcribit *Hippocrates l. aphor.* 1. Non ſolum Medicum, ſed & adſtantes, & ægrum, officio ſuo fungi debere, aliàs remedia adminiſtrari nequeunt, ſi, quæ rectè Medicus præſcripſit, adſtantes aut omittunt, aut intempeſtivè adhibent, aut inconſulto Medico aliquid circa ægrum moliuntur, quod poſtea ipſi futurum eſt nocivum. Solent enim mulierculæ, quæ ægrotis adſident, vel inſerviunt, tam affines, quàm amici, ægrum inviſentes, in eorum totalem perniciem cibos obtrudere quàm plurimos, & ſæpiùs ad vires, prout garriunt, ſuſtinendas. Victus verò ratio omnium maximè virium incolumitatem ſpectat, per accidens etiam curationem. Primò ergo conſiderandus Aer, à quo febris ut plurimum ortum ſuum trahit, imprimis peregrinis corpuſculis contaminatus. Aer proinde eligatur purus, ſerenus, & temperatus, ſi ſponte talis haberi nequit, arte ſaltem parandus. Vitandus nimis calidus, frigidus quoque maximè arcendus eſt, quia poros occludit, adeo per plurium ſæculorum ætatem hæc foraminum intercutaneorum vel hiſcentia vel conniventia fuit obſervata à Medicis, ut non ultimam febrium cauſam in pororum cutis concluſione rejecerit *Galenus*.

Quoad cibum, is conſiſtit in quantitate, qualitate & utendi modo.

Quantitatem quod concernit, conſiderandum ad febres diſpoſitos homines habere ſemper latitantes intus cauſas morbificas, quæ turbatam ſanguinis mixtionem facilè accelerare poſſunt; ciborum ergò plurium ingurgitatione materia illa febrilis tantùm cumulatur, imò chylus fit viſcidior & acidior, qui ſi maſſæ ſanguineæ infunditur, neceſſariò febris intermittens produci inde debet, verum ergò elogium illum *Hippocratis 2. aphor*, 10. *Corpora impura, qui plus nutries, eò magis lædes*.

Qui ergò febricitantibus opem & morem in his gerunt, peſſimè conſulunt ægroto, & eum in certam perniciem detrudunt; ventriculus enim in febricitantibus ob Gaſteranacis ignaviam & ob fibrillas nervoſas continuo in motu detentas, & ob multum potum aſſumptum laxiores redditas, languidior eſt, & potiùs ob alimentorum copiam chylificatio læditur, ejuſdemque fermentatio corrumpitur, ſicque febrili cauſæ fomentum & fomitem præbet. Hinc verè dixit *Hippocrates 7. aph. 65. Si quis cibum febricitanti dederit, ut ſano robur, ſic laboranti morbus eſt*. In acutiſſimis ergò, qui ut plurimùm quatuor primis diebus judicantur, tenuiſſimo utendum victu; in acutis non adeò tenuis victus requiritur, & hic obſervari debent regiones, anni tempus, ætas, & morbus, in quibus febribus expedit aut non, *juxta aphoriſm. l. ſ.* 4.

Qualitatem quod attinet, ſorbitionibus potiùs, quàm cibis ſolidis alendos ægros ſuadet *Hippocrates*. Ejuſmodi enim diæta naturæ magis conveniens eſt, citiùs enim reficimur nos his faciliùs enim eſt, refici potu, quàm cibo, prout inquit *Hippocrates aph. 9. ſ.* 2. Hinc brodia Gallis conſumeè dicta apprime conveniunt.

Utendi modum quod ſpectat, hic notandum, in febrium acceſſionibus à cibo prorſus abſtinendum eſſe, qua in re hoc noſtro ævo multùm peccatur, ceu diximus, in quo plurima pars hominum indiſcriminatim alunt ægros nulla obſervata temporum ratione. Quæ autem damna ex importuna cibi oblatione ſuccedant, docet *Hippocrates l.* 10. *de acutis*. Sunt tamen corpora nonnulla biliſa, calida ac ſulphurea ſenſus exquiſitiſſimi, quæ cum pluribus laboribus copioſoque victu uti ſolent, niſi cibus detur in paroxyſmi initio, incidunt in syncopen, maraſmum, &c. cujus hiſtoriam recenſet *Galenus X. meth. cap.* 3. de quodam juvene, qui æſtate tertiana laborans, niſi in acceſſione cibum capiebat, incidebat in ſyncopen, ſed una hirundo non facit ver. Conſuetudini aliquid concedendum eſſe, exiſtimo. Plurimi tamen Medici Politici, id negotii tantùm ſibi dari putant, populo ut placeant, ac videantur eſſe de viribus ægri ſolliciti, quarum tamen conſervatio non ex verbis, ſed commoda remediorum adminiſtratione dependet, ſed mundus vult decipi, ſic, uti nimis auſteros Medicos non probo, pejores tamen ſunt quoad conſcientiam nimiùm indulgentes, qualis pro exemplo olim erat Romæ *Aſclepiades*, qui ægris concedebat Balnea, Vinum, Carnes, & quicquid ægris gratum erat & optatum, ſicque mentes civium Romanorum mirabili artificio ad ſe trahebat, haud dubiè non ſine inſigni multorum pernicie & morte. Nos verò experientia edocti dicimus: *Ne quid nimis*. Diæta ſit excarnis omnibus febricitantibus. Sed cum febres multùm inter ſe differant ratione gradus, cuilibet febri propriam annectamus Diætam.

Quoad motum & quietem: Motus nimius ſæpe nocet, & febrem excitare poteſt, quia ſic particulæ febriles in tubulis latitantes maximè eliciuntur, quæ maſſæ ſanguineæ communicatæ eam facile turbare, & febrem excitare queunt. Sic & quies nimia nocet, quia ſic particulæ magis quieſcunt, & ob moram malignam inducunt indolem, quæ dein ob copiam nimiam turgeſcunt, & ſanguinem turbant. *Medio ergo tutiſſimus ibis*.

Quod ſomnum & vigilias concerni, eodem modo comparatum eſt.

Sic & animus liber ſit ab omnibus curis, terrore, mœrore, ab his enim tibi facilè febrem, imò mortem accelerare poteris.

Excreta & Retenta ſint nobis convenientia.

Reliqua omnia pleniùs in febribus particularibus ſunt tractanda.

§. 14. Nunc ad curationem nos conferamus, & quidem ad mentem *Veterum*. Notandum ergò in genere; Omne, quod præter naturam eſt, remotionem ſui indicare, uti *Galenus* docet *lib. 8. meth. med. cap.* 1. Si ergò febris juxta *Dogmaticos* ſit ex caliditate & ſiccitate, convenienter reſpiciendum in curatione adhibitis imprimis refrigerantibus & humectantibus, unde *Galenus lib. 9. method. med. cap.* 14. inquit: Omnis febris, qua febris humectatio, refrigeratio, remedia ſunt, quod & confirmat *Hippocrates lib. 1. aphor.* 16. Et plerumque illi febres curare ſolent per Venæ ſectionem, purgantia, clyſteres, ut certè hic quadret illud *Satyrici Mollier Galli*. *Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.*

Clyſterium donare, poſtea purgare, venam ſecare.
Iterùm.
Clyſterium donare, poſtea purgare, venam ſecare, &c.

Putridos enim humores calorem illum præternaturalem in febribus parientes expurgare tentant. Reliqua, quæ exhibent, ſunt vel frigida, vel humida, ut ſunt varia alterantia, imò & pro ſymptomatum ratione diverſa exhibent. Alii, ut *Avicenna*, in febribus facta venæ ſectione, alvum fore leniendam putant, alii verò purgationem præmittendam cenſent, dein venam ſecandam eſſe. Methodus enim ipſorum medendi in unicum hunc ſcopum dirigitur, ut morbi minera, quam in humoribus eſſe volunt, eradicetur, & ſine fomite reſiduo, aut recidivæ metu materia febrilis è corpore noſtro exſtirpetur, quare catharticis, & vomitoriis, imò venæ ſectioni diligenter inſiſtunt, ſic enim *Galenus* ſentit 9. *method. cap. 5. de ſanguin. miſſione* 20. Si cruditas præcedat, vel ciborum in ventriculo, vel excrementorum in inteſtinis, tanto tempore differendam ſectionem venæ, quantum ad alimenti coctionem, & excrementorum deſcenſum videbitur fore ſatis. Plures ergò *veterum*, antequam veniant ad venæ ſectionem, ſi ventriculus & inteſtina ipſis videantur referta eſſe excrementis, ex conſilio *Galeni* ſolent ad breve tempus remedium differre, & interea leniente medicamento corpus exonerare, dummodo mor-

do morbus tantas permittat inducias, ut non immineat periculum omittendi hujus remedii occaſionem. Quod ſi aliter eveniat, morbuſque ſit adeò gravis, ut nullas videatur inducias permittere, tum ſine ulla dilatione applicato clyſtere venæ ſectionem aggrediuntur, dein ſi ita ferat occaſio, ad leniens properant medicamentum. *Avicenna* igitur poſt venæ ſectionem, ſeu antea diximus, vult alvum leniendam eſſe cum iis, quę ſunt ſicut aqua hordei, & alſiracoſt parùm, qui hoc loco tria ponit medicamenta, primum eſt ex aqua hordei, i. e. ptiſana, quę, ut placet *Galeno* 1. *de ratione vict.* 18. alvum movet, & alſiracoſt, i. e. manna, quam *Galenus* quoque novit, & appellat mel aereum 3. *de alimentor. facultat. cap. de melle*. Remedia febrium à *Galenicis* adhibita, ſunt aquę ſtillatitię, cordialia, juſcula alterantia cum cremore tartari, quę mucaginem in ventriculo reſolvunt. Reliqua medicamenta, quibus *Veteres Galenici* in febribus uſi ſunt, ſpeciatim inferiùs revelaturi ſumus, ne crambem bis coctam afferamus.

Paracelſi. §. 15. *Paracelſus*, qui venę ſectionem contra mentem *Galenicorum* vituperat, *l.* 2. *de vita longa p. m.* 137. *de febribus c.* 5. ait: De Febribus breviter ſic habeto. Principio fiat purgatio febrilis, deinde cura ſpecifica, & minutio cauſalis, ita ut Diaceltateſſon præcedat ſecundum medicamentum. Nam hac purgatione pellitur omnis febris in materia peccante, porrò ſi non dilatatur morbus, jam neque cura, neque minutio requiritur. Plerumque enim Diaceltateſſon integram curam complectitur. Sin in membra ſpargitur, ſequitur continuò opopyron Laudani, id quod febrim unà cum dilatatione propellit. Minutio autem ſive ſalvatellæ, ſive cephalicę, ſive ea, quę per ſpinam dorſi fieri conſuevit, materiam peccantem in ſanguine, idque intra cutem & carnem tollit: quare hoc loco tria ſunt, quę ſub unam medendi rationem clauduntur, ſingula per ſe perfecta. Poſtremò autem, ne plùs minuſvè, quàm par eſt, adhibeat Medicus, diligenter obſervet, quid dilatatum, quid non ſit dilatatum, inquit enim & alibi de *renovat.* & *reſtaurat. p. m.* 100. Eſſentię pariter, Extractiones & Magiſteria de pharmacis majoribus, integrum corpus renovant, & reſtaurant, febres utpote quotidianas, quartanas, ſynochas, ephemeras tollit, & febrium ſpecies ultra 200. eſſe exiſtimat. Curam febrium in ſtomacho duplicem eſſe ſtatuit *Author c.* 3. *tr.* 1. *lib* 2. *de tartaro*; purgatio ergò ſine digeſtione, deinde pil. de laudano adminiſtrandę ſunt juxta *Noſtrum*, ante paroxyſmum. Omnia enim medicamina in febribus ante paroxyſmum exhiberi vult, ut ſimul cum eo operentur. Non duntaxat deorſum, ſed etiam ſurſum debet omne evacuativum eſſe, & diſponi. Hic purgationes cum vomitu debent eſſe arcanum non humorales. Eſt enim Tartarus ipſe ſubjectum in arcanis ſpecificum, ſicut ſunt centaur. hellebor. Cataputia, colocynth. &c. Deſcript. pilular. ibidem refert *cap.* 7 Pro febribus hepatis curam ponit triplicem, deoppilationem, mundificationem, & inſtaurationem. In febribus renum laudat alkali de teſtud. cryſtall. mum. &c. oleum ſulphur. dulc. vitrioli, opiata & alibi laudat, aliaque *Chymici* ipſius *aſſeclæ* ſexcenta alia denominant, de quibus nonnulla in noſtra criſi referemus.

Helmontii. §. 16. *Helmontius*, qui febres omnes unico remedio tollere vult, cęterum cùm in curatione febrium apud *Galenicos* prędidium principale ſit *venæ ſectio*, Author ipſam vilipendit, affertque experientiam Infantis Hiſpaniarum, in quo toties venę ſectio repetita fuit, ut aperto cadavere nec gutta cruoris inventa fuerit, & tamen febris ad mortem uſque haud fuit diminuta, ſed potiùs ſervavit ſuum typum, additque Author, venę ſectionem ſuffurari ſpiritum influum, unde vires non tam citò reparantur, & ęgri propter venę ſectionem deſtituuntur criſi, & ſi convaleſcunt longiore tempore, & cum metu recidivæ aliqualiter meliùs habent, abſque venæ ſectione reſtituuntur de facili. Dicit porrò *Helmontius*, quòd per V. S. potiùs occaſionaliter putredinis aditus ad cor, quàm ut per eandem diffletur. Ridiculum etiam eſſe ait, celebrare venæ ſectionem propter revulſionem, quia materia febrilis non fluctuat in venis, ſed vaſi intus adhæret, unde venæ ſectio nihil ſeparat ſeparandorum, quia ſine præcognitione finis agit, & vicinior effluit, quem metu vacui ſubſequitur alius, hinc menſtrua per venæ ſectionem retrogrediuntur, unde *Helmontius* gloriatur, omnes febres citra venæ ſectionem ſe feliciter curaturum. Turcæ quoque & alii populi à febribus liberantur, qui tamen venæ ſectionem ignorant. Arcana verò ſua extollit *Helmontius*, uti & *Paracelſus*, quæ uti gloriantur, nunquam fefellere. Omnes enim febres mercurii diaphoretici unica doſi, & hecticam intra Lunæ ſpatium, & quartanam unico hauſtu arcani corallini curaſſe ajunt. In febrium enim cura *Helmontiana* non duntaxat cauſa occaſionalis conſideranda eſt, ſed dignitas, & perturbatio *Archei*, & quæ materialiter peccant, à natura coguntur, ceſſante ſcilicet confuſione *Archei* ad appulſum arcani.

Gloriatur Author, ſe febres ſanaſſe ſine venæ ſectione, conceſſoque vino, imò ait, quòd is, qui febrim intra quatriduum non curaverit, Medici nomine indignus ſit, & hoc eſt illud remedium ſudoriferum, nempe *Mercurius diaphoreticus*, quod incidit, attenuat, reſolvit, & abradit cauſam occaſionalem, ubicumque locorum ea exſtiterit, & hoc citra ſudorem ſæpè præſtat. Remedia autem particularia dicit, quæ ad univerſalem amplitudinem non adſcendunt, ſunt ſalia ex cephalicis, majorana, roremarino, non tamen ſint alkalia, ſed volatilia, craſin ſimplicium in ſe continentia, hæc ſunt diuretica temperata, quæ ſemper ante paroxyſmum intermittentium, & quovis tempore continuarum, jejuno nempe ventriculo, exhiberi debent. *Helmontius* non tam pro nutritione, quàm humectatione, cereviſiam vino tinctam cum mica panis porrigit, idem cordialia ex cocco, perlis, auro parata improbat, eò quòd nec auro, nec gemmæ naturam intus reficiant, quoniam non ſymbolizant cum ſpiritibus noſtris, id quod confirmat *Petronius de victu Rom. c.* 4. Curandi verò febres unica intentio Authoris eſt per ſudorem. Nam *Archeus* ut plurimum propria thymoſi ſe ipſum accendit, calidumque ſudorem profundit, & ipſi Medico viam demonſtrat, per quam febrilis calor expelli debet, nempe per diaphoretica, quæ ſola ſunt febrium appropriata & ſpecifica remedia.

§. 17. *Williſii* methodum medendi in febribus, præſertim intermittentibus, quod concernit, ipſi ſequentes intentiones ſunt, primò ſanguinis ad temperiem naturalem reſtitutio: ſecundò depravationis ſucci nutritii (quantum fieri poteſt) præcautio: tertiò fermentationis febrilis, ne paroxyſmus ſuſcitetur, inhibitio. Utrumque in curatione febris plus naturæ, & bene inſtitutæ victus rationi, quàm pharmaciæ tribuendum eſſe *Williſius* exiſtimat. Ut primæ intentioni ſatisfaciat, *vomitoria*, *venæ ſectionem* & *purgationem* commendat, præcipuè in morbi principio celebranda, & adminiſtranda, poſtmodum verò omittenda, tunc enim parum opis præſtant, imò ſæpe obeſſe ſolent, quia conſtat ab his remediis ſerò admotis febrem tertianam raró aut vix omninò curari, & ſæpe in quotidianam tranſire. *VVilliſii.* Novit enim *Author* quoſdam ſatis integra valetudine fretos, verno tempore ab emetico fortiore præcautionis gratia ſumpto, & evacuationem violenter cientem, è veſtigio in febrem tertianam incidiſſe, alios recidivam paſſos, quia minera febris hactenus ſopita purgantibus iterum exſuſcitatur. Author ergò lenem purgationem fortioribus catharticis præfert. Iuvare enim dicit *Vomitoria*, tum quatenus ventriculum evacuant, ut coctio primæva meliùs peragatur, indeque chymus nu-

nutritius pro materia ſanguinis purior ſuppeditetur, tum præcipuè, quatenus bilem è meatu choledocho largiter exprimendo folliculum fellis exantlant, ut exinde fel è maſſa ſanguinea pleniùs eliciatur, adeoque ſanguis à recrementis ſalis & ſulphuris aduſti depuretur. Venæ ſectio verò ſanguinem refrigerare dicit, & ventilare, ut propterea minùs torrefiat, aut præaſſetur, atque liberiùs ſine aduſtionis periculo in vaſis circuletur. Purgationem bilem è vaſis felleis, & per conſequens è cruoris maſſa, copioſè emulgere, & proritando exprimere dicit, in hunc finem quoque refert digeſtiva (ad cruoris nempe reductionem,) acetoſa temperantia, quatenus ſanguinem fundunt & alterant, ejuſque fervorem attemperant. Sic & nonnunquam ſoli & aeris mutationem malam hanc ſanguinis conſtitutionem præ cæteris generoſis remediis inſigniter corrigere Author teſtatur.

Secunda ipſius. *Williſii* intentio peragitur exacta victus ratione, quæ in febribus tenuis & parca eſſe debet, unde & vulgò dicitur, fames optimum febris remedium, & per experientiam conſtat à parciori victu, imò & abſtinentia ciborum paroxyſmum febrilem ultra tempus conſuetum ſæpiſſimè protelari, imò planè emanere. Author ergò noſter in febribus alimenta expetit tenuia, nihil exhibeatur ſulphureum, aut ſpirituoſum, quia ſic conflagrationem ſanguinis minorari ait; dein ut ingruente paroxyſmo nihil alimenti aſſumatur, quare in jejunis paroxyſmus & levior, & faciliùs imò citiùs terminatur.

Paroxyſmi verò febrilis inhibitio inſtituitur juxta Authorem noſtrum per remedia, quæ ſanguinis fermentationem ſiſtunt. Quod genus remediorum maximè proficuum eſt, poſt pharmaca & venæ ſectionem, de quibus inferiùs agemus, ubi febres in ſpecie ex Authoris ſcrinio perveſtigaturi ſumus.

Sylvii. §. 18. *Silvius*, cui febrium intermittentium cauſa viſa eſt & conſtituta ſuccus pancreaticus propter ductuum ſuorum lateralium à pituita in ipſis coagulata productam obſtructionem, factus ſtagnatione acidior, acriorque, hinc poſt perterebratam obſtruentem pituitam in tenue inteſtinum delatus, ibidemque vitioſè cum occurrente bile atque pituita inteſtinali efferveſcens, mox cum iiſdem quavis demum forma uſque ad dextrum cordis ventriculum ſerpens, ac in eo non tantùm acrimonia ſua, vel flatulentia cor irritando frequentiorem pulſum excitans, verùm inſuper vitalem effervescentiam, ipſamque ſanguificationem modis variis alterans & turbans. Curatio illarum juxta ipſum Authorem abſolvetur, ſi primò pituita obſtruens plùs minuſve glutinoſa, & coagulata incidatur, ſolvaturque, quæ inde loco nimirum peccans removeatur, & ad tenue ſaltem inteſtinum deducatur, aut in totum è corpore educatur: ſecundò ſucci pancreatici aciditas & acrimonia aucta temperetur, corrigatur: 3. ejuſdem ac bilis effervescentia in tenui inteſtino vitioſa impediatur, aut emendetur.

Pituitam obſtruentem incidi convenientiſſimè ſtatuit Author *aromaticis & ſale volatili* impragnatis medicamentis, ſed ita præſertim uſurpatis, ut corpus univerſum vel motu, vel igne, balneove vel tegumentis ſimul incaleſcat, quò medicaminis vis quaquaverſum diſperſa pertingat quoque ad ipſum pancreas, ejuſque ductus laterales, locumque adeò affectum & morbi focum, quę conducunt imprimis melancholicis & pituitoſis. In hunc finem ſequentem commendat miſturam ad cochlearia tria ante paroxyſmum duabus præter propter horis aſſumendam, & corpus bene tegendum.

℞. Aqu. petroſel. ℥ij.
Fœnicul. ℥j.
Theriacal. ſimpl. ℥iß.
Sal. volat. ſuccini ℈j.
Syrup. card. bened. ℥j.
M.

Quoties verò conſtitutio ægri vel naturalis, vel præter naturalis obſervatur bilioſa, exhibet ſolventia, incidentiaque *acida*, v. gr.

℞. Aqu fumar. ℥iij.
Sal. Amon. vel tartari vitriolati ʒj.
Antimon. diaphor. ʒß.
Syrup. fœniculi ℥j.
M.

Quoties verò ſimul phlegmatici craſſi & bilioſi humores in eodem abundant, ægro ex binis modò laudatis ſubcontrariis propinat miſturam:

℞. Aqu. card. bened.
Cichor. ana ℥iß.
Theriacal. ſimpl.
Tinct. roſar. ana ʒvj.
Ocul. canc. pulveriſ. ʒß.
Syrup. 5. radic. ℥j.
M. d. ad vitrum.

Si obſtruens pituita non fuerit adeò glutinoſa, una ſudatione illam ſolvi ſtatuit, & ſic curatur febris.

In corpore quoque pauca pituita, ſed copioſiore bile ſcatente, quatuor, tribuſque ante paroxyſmi adventum horis vomitorium exhibet, cujus ope non tantùm juxta *Noſtrum* bilis redundans, ſed ſimul pituita obſtruens ad tenue inteſtinum, hinc ad ventriculum, & tandem per gulam & os expellitur. In quem finem *Sylvius noſter* ſæpe felici cum ſucceſſu ſapam vomitoriam ex vitro antimonii paratam exhibuit.

Idem præſtare ait purgantia per alvum, ſed additis iis, quæ ſimul incidunt, & educunt pituitam illam glutinoſam. Ex. gr.

℞. Maſſ. pilul. fœtid. maj. ℈ß.
Trochiſc. alband.
Mercur. dulc. ana gr. v.
Ol. ſuccini gt. ij.
M. F. Pilulæ No. vj.

Has pilulas quatuor vel quinque horis ante futurum paroxyſmum aſſumendas, corpuſque blandè movendum eſſe præcipit ipſe.

Aucta verò ſucci pancreatici aciditas & acrimonia, quæ multum ad febrem excitandam tribuit, temperabitur ad mentem *Sylvii noſtri*, ſalibus volatilibus & aromaticis omnibus, haud omiſſis opiatis. Sic & ejuſdem ſucci pancreatici, & bilis effervescentia vitioſa prædicto modo impedietur & corrigetur.

§. 19. *Nunc noſtra cum Carteſianis* expandamus vela. Curationem febrium abſolvi credimus particularum ſalino-ſulphurearum, imò exoticarum excuſſione, earundem oppreſſione, chyli vel viſciditate, vel aciditate peccantis correctione, vel mixtionis turbatæ reſtitutione, & obſtructionis reſeratione, & ut Microcoſmetor cum ſatellitibus ſuis conſpiatur, cum ſymptomatum urgentium mitigatione. *Noſtra cum Carteſianorum ſent. de Cura.*

Quoad primam indicationem, ut ſcilicet particulæ illæ febriles excutiantur, *Galenica cohors* venæſectionem, tanquam ſummum remedium huic indicationi ſatisfaciens exclamat, quia eorum Magiſter *Galenus docet lib. 2. method. med. c. 15. Saluberrimum eſt in omnibus febribus, quas putreſcens humor concitat, non continuis modò*, ſed etiam reliquis, *venam incidere*. Cùm itaque *Aſclepiades*, *Chryſippus*, *Onidius*, *Eraſiſtratus*, & *Ariſtogenes*, celeberrimi Medici, & noſtro tempore *Helmontius* in nullo morbo venam ſecabant; alii è contrario *Galenici*, quos ut plurimum ſequuntur *Galli*, qui tam liberales in eo ſunt, ut ferè nullo in morbo ab ea abſtineant. Novimus ipſi experientia edocti, venæ ſectionem in febribus ſæpe fuiſſe nocivam, (quia ſanguinem magis turbat) imò præſervationis gratia frequentiùs celebratam febribus fores aperuiſſe, ſed & haud ignoramus ſæpe unica venę ſectione ante paroxyſmum adminiſtrata

fe-

febrem uno actu & ictu fuiſſe ſublatam. In ſeq. ergò conſiſtere hujus rei modum exiſtimamus. Venæſectio ergò nil juvat, quando particulæ illæ febriles jam intimiùs inhærent tubulis, & chylo, & ſanguineæ maſſæ jam permixtæ ſunt, ſic enim ſanguis exhauritur, ut reliqua maſſa non ſufficiens ſit ad expellendas illas particulas extra corpus noſtrum; tum verò juvat V. S. ſi particulæ hoſpitentur tantùm in maſſa ſanguinea, vel lympha, tunc enim inſtituta V. S. facilè hæ particulæ cùm ſanguine elutriari & elici poſſunt, quibus emiſſis Reges noſtri reliquas particulas pauciores faciliùs expellere poſſunt, & ſic uno ictu tollitur ſæpiùs febris. Vena ergò ſecanda eſt in febribus putridis in principio, & antequam particulæ illæ febriles tubulis impactæ ſunt, & quidem juxta *Hippocr.* noſtrum *lib. II. aph. 29.* Incipientibus morbis, ſi quid movendum videatur, move, præſertim in iis, qui abundant ſero, in continuis & ſymptomaticis pro re nata longè evidentiùs prodeſt V. S. quàm in intermittentibus. Certum enim eſt per experientiam, injuſto tempore celebratam V. S. ut plurimum v. gr. tertianam ſimplicem in duplicem commutaſſe, vel tantùm prolongaſſe. Vigentibus enim quieſcere multò præſtat, ſed ſemper circumſtantiæ conſiderandæ ſunt ratione ætatis, ſpeciei febris (in malignis potiùs ipſam omittendam cenſemus, loquimur enim hìc tantùm de febribus putridis & intermittentibus) regionis, temporis, autumno enim venæſectio non convenit ac tempore verno, in paroxyſmis ipſis V. S. non convenit, aliàs ægrum Medicus jugulabit. Interdum ſanguis per V. S. emiſſus ſeu cruor ater, lividus, viridis &c. apparet, ſed hæc accidentia juxta *Helmontium* non teſtantur ſui corruptionem, ſed ſolius efferveſcentiæ aut turbulentiæ fermentalis ſigna præbent.

Eodem modo comparatum eſt cum purgantibus remediis, quæ ab initio tradenda, vel planè omittenda; fortiora ſunt nociva; purgantia potiùs cacochymiæ medentur quàm febri. Obſervavi enim cum *Willisio* à purgantibus ſerò exhibitis febrem tertianam rarò aut vix unquam curari, & ſæpe in quotidianam vel diuturnam, prout nuper in Sereniſſimo Principe noſtro obſervavimus, tranſire. Novi cum eodem prælaudato *Willisio* verno tempore nonnullos ſanos ab emetico præſervationis gratia aſſumpto ſtatim in febrem incidiſſe ob ſerum exhauſtum, atque alios planè ab his exhauſtos & emaciatos vidi, & alios à febre liberatos obſervavi. Quare cautè cum his mercandum eſt, & præſtat mitius purgans, in principio nempè & fine, quàm in ſtatu & quidem fortius exhibere, propinari poteſt infuſum ſennæ cum rhabarbaro, ſantal citr. cum ſale abſinthii addito ſyrupo quodam amaro.

℞. *Extract. cathol. gr.* xv. *vel* xx.

Si pituita peccet, poſſunt addi trochiſc. alhand. gr. ij. vel iij. ſolus ſæpe ſufficit tartar. vitriol. & cremor tartari.

Si purgatio nondum ceſſet, aſt adhuc ſedes exſpectandæ ſint, non detur ſtatim aliud medicamen, nam priùs purgans ſuam operationem abſolviſſe debet. Malè enim faciunt febricitantes, qui uno die purgans, dein ſtatim ſudoriferum aſſumunt.

Sed quia purgationes ad febres non ſpectant, niſi adſit cacochymia, mixtio autem ſanguinis perturbata non reſtituitur purgantibus: & an ſit purgandum, hoc Medicus quodammodo ex appetitu proſtrato, nauſea, &c. poteſt hariolare: Signum enim ſolet eſſe, ventriculum ab humoribus peccantibus eſſe gravatum, qui prius evacuari debet, nam aliàs ſi ſudoriferum daretur, & ventriculus eſſet ab humoribus gravatus, medicamentum non ita poſſet clauſtra perrumpere, & ſic vomitus excitaretur, hinc & vomitoria antimoniata in principio data, optima ſunt, chylus enim vitioſus ſæpe unico hoc remedio elutriatur, ceu mille exemplis conſtat, imprimis in Tertianis.

Omnium verò febrium curatio in eo vertitur, ut obſtructio tubulorum, in quibus latent illæ particulæ, quæ ob moram cum tempore acidæ factæ febrem excitant, & viſciditas, ſeu aciditas chyli præſertim in intermittentibus tollatur, & Reges noſtri ab his particulis in furorem acti compeſcantur. Univerſalis etiam nobis eſt regula: In febribus non adhibenda eſſe frigida, quæ nempe obſtructiones producunt, aliàs damus quidem refrigerantia, ut lapidem prunellæ, & camphoram, ſed hæc non obſtruunt, ſed potiùs deobſtruunt. *Sudorifera* ergò ſunt, quæ obſtructiones tollere, & fermentum febrile præcipitare, imò aciditatem chyli abſorbere & inſequentes febres facilè extinguere valent. Per *hæc* enim particulæ illæ acidæ non tantum corrigi, ſed & per poros cutis eliminari poſſunt: undique enim ſudor facilè per meatus quoſvis, & tubulos glandularum patulos ob fibras nerveas intercutaneas relaxatas, adeòque cute exiſtente plùs minùs molli, rara, vaporoſa, ceu per tubum, aut filtrum excerni, & tranſcolari poteſt. Sed quis numerum ſudoriferorum in febribus proficuorum explicabit? Alii laudant ſalia fixa, alii volatilia, alii alkalia, alia ſalia eſſentialia. Nos præ aliis laudamus antimoniata, præſertim ſpecificum noſtrum antimoniatum antifebrile, & Corticem Chinæ de China, quibus ſolis remediis inſtituto pro re nata vomitu, omnes febres intermittentes brevi curaturas eſſe pronunciamus. Et cùm hæc pro febris ſpecie & indole etiam ſpecifica & appropriata exhibenda ſint, ne Empiricum agamus, inferiùs de ſingulis in ſpecie tractabimus, nunc enim in genere hæc & alia notata velimus.

Diuretica quoque, ſeu urinas moventia, aliquando cum fructu in febribus exhibentur, præprimis in intermittentibus, ſi ſcilicet natura circulans eò vergat, & nulla magna humoris copia, & glutinoſitas obſtet: ſed temperatiora, & mitiora eligenda ſunt, quæ ſimul meatus, & tubulorum obſtructionem aperiendi, febrileſque particulas expellendi vim habent, uti ex ſimpl rad. 5. aperientes aſparag. ſaxifrag. ononid. rub. tinct. anſerin. quæ ſpecificè prodeſt: Herb. millefol. ſaxifrag. abrotan. agrimon. ſem. dauci, fœniculi, baccæ juniperi, lauri, ſal prunellæ, ſpir. ſalis, vitriol. ſulphuris, tartari, ol. juniperi, &c. Et hoc notandum eſt, quòd omnia medicamenta in omni febre intermittente hora circiter ante paroxyſmum, quo ſcilicet inſtanti exacerbationi præripiatur febrilis materia, ac cauſa intercipiatur. Totum enim artificium curandi febrem intermittentem, in eo conſiſtit, ut febrifugum convenienti tempore exhibeatur, & vim ſuam integram retineat, hinc momenta temporum ſæpius ſunt tentanda. Nam tum ſanguinem alterant, cùm particulæ illæ acidæ ex tubulis expreſſæ, ſeu chylus vitioſus, jam ad ſanguinem pervenere, aliàs ſi antea aſſumantur, chylum non corrigunt, ſed tantùm ſanguinem bene conſtitutum alterant, & cauſam morbi non attingunt, quare tempus & circumſtantiæ in exhibendis febrifugis benè attendendæ ſunt, aliàs laterem lavabis; ubi verò criſis aliqua per vomitum, vel alvum, vel hæmorrhagiam inſtat, à ſudoriferis, ne operatio naturæ circulantis turbetur, tantiſper ſuperſedendum. Sudorifera verò omnia ſunt acria & acuta, quæ particulas illas acidas febriles non tantùm corrigere, ſed ex tubulis iſtis, ſublata ſcilicet obſtructione pituitoſa, elicere valent. Communiter ergò conducunt ſalia cardui benedicti, centaur. min. abſinthii, anſerin. (quod mihi pro ſpecifico eſt) fumariæ, ſcordii, tamariſc. diaſcord. Rob. ſambuci, Cortex Peruvianus, trochiſch. de viper. ther. Andromach. Mithridat. ſpir. C. C. In febribus intermittentibus pro ſingulari ſecreto mihi eſt lapis lazuli à ʒ ß. ad ʒ j cum ſpiritu vini ante paroxyſmum traditus. Spiritus ſal amoniaci, pulvis diaphoreticus Craanii ex antimonio paratus,

in febribus intermittentibus pro arcano venditatur. Omnia ex China, Tinctura de china, excellens eſt remedium, & ſic paratur:

♃. *Chinæ de China* ʒ iij.
Salis tartari ʒ j.
Spir. vini q. ſ. extrah. l. a. tinct.
Vel
♃. *Antimonii diaphor.* ʒ ß.
Cort. Chin. de Chin. ʒ j.
Camphor. g. iv.
Fl. ſal. ammoniaci tartar. ſal. gr. iij.
M. f. pulv. divid. in 3. part. æq.
Vel
♃. *Pulv. Chin. de Chin.* ʒ j.
Margarit. ppt. ʒ ß.
Cinnabar. antimonii ℈ j.
Lap. bezoar. gr. xv.
Fl. ſal. ammoniaci tartariſat. gr. xij.
Extr. gentian.
Card. bened. ana ʒ ß.
M. f. pil. ex ʒ j. *40. pro doſi 10.*

Item china cum purgantibus vel ſudoriferis pro re nata exhiberi poteſt.

♃. *Chinæ de China* ʒ j.
Scammon. gr. vj.
M. in fine paroxyſmi exhibendus.
Vel
♃. *Salis abſynth.*
Chinæ de China ana ℈ ß.
Diagrid. gr. iv.
M. F. pulvis.

Non enim cortex chinæ de China obſtruit & impedit tantùm paroxyſmum, ſed potius eſt ſtomachicum & amarum deobſtruens, hinc in omnibus febribus æquè in intermittentibus ac continuis imo ipſis malignis in uſum trahi poteſt, quod experientia noſtra novimus.

Chinæ à pleriſque æquiparatur gentiana, quæ itidem cum vino ſæpe exhiberi poteſt, vel in forma extracti in pilul. Decoctum quoque gentianæ, vel decoctum rad. anſerinæ, itidem agrimoniæ tibi ſatisfaciet. Item hac in vicinia magni æſtimatur pulvis ille martialis ex bolo paratus, & cum aliquot guttis olei caryophyllorum maritatus ante paroxyſmum exhibitus. Sal febrifugum parare ſoleo ex ſalibus cum ſpiritu vitrioli fixi, quatuor horis ante paroxyſmum exhibendum, non eſt contemnendum medicamentum febrifugum.

♃. *Mercur. dulc. gr. xv.*
Croc. Metallor. gr. iij.
Antimon. diaphoret. gr. vj.
M.

Magni venditatur in febribus continuis, & intermittentibus panacæa illa duplicata, quæ me rarò fefellit ad ʒ j. cum oculis cancr. exhibita in liquore convenienti.

Quoad acidulas & thermas ſingulari conſtitutioni, & pro re nata illa adhiberi poſſunt. Sed de his, ubi de febribus in ſpecie agemus, dicemus.

Quod amuleta in febribus concernit, ipſa poſſunt adhiberi vel omitti. Ex ſequente tamen plures effectus vidi, num verò caſu id acciderit, non judicare hactenus potui.

♃. Novem ſpecies herbar. cum pane judaico (vulgò *MaKtuchen*) & ſale communi includantur ſacculo, qui per novem dies collo appendatur, & dein flumini injiciatur, imprimis in febribus intermittentibus, & quartanæ ſæpius juvamen attulit.

Quod hirudines, ſcarificationes, veſicatoria, infuſionem in ſanguinem, attinet, de his etiam ſeorſim tractabimus infrà.

Inter externa alia topica recenſemus emplaſtrum febrifugum Strobelbergri. Ruta in aceto proprio (rutaceo) macerata carpis manuum, & ad ſaphænam in pede (ubi ſaphæna excurrit) applicata juvare creditur. Item halec ſalſum per medium ſciſſum ſub planta pedis applicatum, item tinca, Oleum ſcorpionum Matthioli, theriaca permixtum, & ante adventum frigoris ſeu horroris regioni ſpinalis medullæ inunctum maximè juvare dicitur.

CAPUT II.

DE FEBRE EPHEMERA VEL DIARIA SIVE SYNOCHO SIMPLICI PURA.

§. I.

Cuncta, quæ hucuſque perſpeximus, in genere breviter, quantum fieri potuit, dicta ſunt; nunc verò, qua ratione & via unaquæque febris in ſpecie pernoſcenda & curanda ſit, ordine referemus; Singulas itaque febrium ſpecies enucleaturo ab *Ephemeris* auſpicandum eſſe judico, partim quia utplurimum reliquas febres præcedunt, partim quia omnium ſunt ſimpliciſſimæ, & curatu facillimæ, & ab ipſa natura circulante ut barbarè loquar, curantur: Dicitur à Græcis ab ἐπὶ & ἡμέρα, dies, quaſi unicum diem durans, unde Latinis à duratione ſic dicta, alii hanc febrem nomen ſumpſiſſe arbitrantur ab animali quodam, cujus mentionem facit *Ariſt. l. 5. de natura animalium*, quod unius diei intervallo naſcitur & moritur, diciturque *Ephemeron*: Hæc febris vel brevis eſt, vel longior, vel longiſſima; brevis *Ephemera* dicitur, longior *Synochus ſimplex*, longiſſima *Synochus fermentativa* ſive *putrida*, ſed cùm febres hæ ſecundùm nos tantùm juxta magis & minus differunt, prout ſanguis magis vel minùs turbatus eſt, & hinc etiam curatio tantum differt ſecundùm magis ac minus ratione efficacium medicamentorum, quare hos affectus unico hoc capite pertractabimus. Deſcribitur Ephemera, *quòd ſit minima perturbatio ſanguinis mixturæ, ut plurimum ab aeris incongruitate, inſenſibilem tranſpirationem impediente, exorta.* In *Synocho* verò turbatio mixturæ ſanguinis eſt fortior: dividitur ephemera in ſimplicem, quæ per diem tantùm durat, & in extenſam, quæ plures durat dies. Differentia *Synochi* uſitatiſſima hæc eſt; 1. Ratione augmenti & decrementi, quando calor decurrit eodem tenore uſque ad Criſin & dicitur *homotonos*, æquabilem dicunt: vel ſemper increſcit, aut è contrario ſemper decreſcit, & vocatur *Paracmaſtica*, ſeu decreſcens, hoc enim incrementum vel decrementum vulgò metiri ſolet ex aucto & diminuto calore, rectiùs meo Judicio ex minori vel majori perturbata ſanguinis mixtione.

§. 2. Subjectum harum febrium communi Medicorum ſuffragio ſpiritus eſſe ſtatuitur, ſed eſt potiùs maſſa ſanguinea, in qua turbatio fit, harum febrium nidus, aliarumque partium tubuli, in quibus obſtructiones fiunt. *Pars affecta.*

§. 3. Signa diagnoſtica harum febrium ſunt ſequentia. Cum horrore levi, in ſynocho verò, fortiori incipiunt, dein calor febrilis horrorem ſubſequitur, aliquando & per ſe incipit, à principio ad finem uſque nullis paroxyſmis intervenientibus exaſperatur: Sed vel in æquali gradu permanet in *Ephemera* & in *Synocho Acmaſtica*, *Homotono* uniformi ob id dicta, vel augeri videtur in *Epacmaſtica Anabatica*, vel decreſcere in *Paracmaſtica Synochis*, ſic tunc appellatis, idque donec ceu dictum, ſenſim deſinat. Variat autem calor in illis, quo is mitior eſt & remiſſior, quo brevior eſt *Diagnoſis.*

fe-

febris, ut in *ephemera*, quem blandum & halituoſum, quod tactu cutis mollis nuda magis ſentiatur, vocant: vel fortior eſt & vehementior, ſi diutius perſeveret in *Synocho ſanguinea* à cauſa ita dicta, antecedente nonnunquam acrimonia quodam in Synocho, quam bilioſam vocant. Reliqua quæ urgent, ſunt & reliquis febribus communia & ſolemnia, dolor capitis cum pulſatione, ſitis magna vel exigua, oriſque amaritudo in bilioſa, nauſea vomitus, inappetentia, apepſia, diarrhœa, oris & linguæ ſcabrities & durities ut plurimum humoribus in ſtomacho priùs congeſtis ibidemque putreſcentibus vulgò adſcribitur, inquietudo artuum, laſſitudo, vigiliæ vel ſomnus profundus, hæc comitantur reſpiratio concitata & præcordiorum æſtus, pulſus celer & frequens aliquando validus & magnus, non tamen inæqualis aut inordinatus, urina rubicunda, facies rubra, tumida, venæ turgidæ, cutis mollis, in bilioſa verò arida; Urinæ, ſi hæ febres ſunt breves, ab ordinaria non multum mutatæ, ſi longiores, rubræ & tinctæ; Sudores, qui ſæpe citius quàm decet, erumpunt, nec graveolentes nec moleſti, in putridis verò fœtor æquè notatur in ſudore quàm in excrementis alvinis, at *Synochus ſimplex* circa horas veſpertinas & à cibo ſumpto ſæpe exacerbatur, cujus rei ratio hæc eſt, quòd conſtrictis cutis partibus tranſpiratio inſenſibilis circa veſperam impeditur & cohibetur: non durat hæc febris ultra quartum aut quintum diem. Vocatur alias *Synochus putrida* ſive *fermentativa*, in qua fermentativa ſeu putrida ſynocho maculæ quoque aliquando apparent, quia denotat majorem perturbationem & volatile ſal in maſſa ſanguinea, pulſus hac in febre etiam eſt valde celer ac inæqualis, idque potiſſimum ob magnam particularum malè figuratarum ac inordinatarum fermentationem, vel ob ſanguinem paulò craſſiorem, inde cordis irritatio ac per conſequens inæqualis pulſus, qui & dependet à ſpirituum animalium fortiori influxu in cor & arteriarum fibrillas: Quandoque adeſt Diarrhœa, hypochondriorum inflatio, ſequuntur & deliria, vigiliæ immodicæ, anxietates circa præcordia, & deliquia animi cum ſudore frigido: At ſi materia ad nervoſum tendat genus, tunc oriuntur tremor, rigor, dolores, motus convulſivi, viſcerum ſpaſmi, ſtupor, Phrenitis, &c.

…ſa ad …tem …rum.

§. 4. *Veteres* dicunt quemcumque externum vel internum calorem has febres excitare poſſe, ſed quo temperatius corpus, in quod incidit febris, eo breviores fieri Ephemeras; Temperatum enim corpus, ſi à cauſis adventitiis accendatur, cùm diutiùs in ea calor perſiſtere nequeat, breves febres juxta ipſos ephemeræ gignuntur & quæ primo die ceſſare ſolent, & ubi calor mitior eſt, iſque nullas turbas in corpore parit, & cum impurus minimè ſit, ſine horrore hæc febris utplurimum incipit & Criſi, ſenſimque per inſenſibilem tranſpirationem expirat: In conſtitutione bilioſa vel ſanguinea diutiùs Synochos ſimplices febres permanere ajunt, quia calor hiſce humoribus augetur, & probant per id, quòd Junioribus & Plethoricis & natura calidioribus & quibus conſuetæ hæmorrhoides, ſeu hæmorrhagiæ, ſeu menſes ſuppreſſæ ſunt, febres hæ faciliùs accidunt. Si verò febris hæc Ephemera impurum offendat corpus & ſanguis impurus ad putredinem aptus ſit, ſimplex & pura febris diutiùs minimè manet, aſt cum putredinem ſanguis concipiat, febres hæ ſimplices in putridos Synochos longiores permutantur, triſti quidem metamorphoſi.

Febres putridas in continuas & intermittentes diſtinguunt Galenici, continuaſque generari dicunt, quando putridus vapor, ſeu calor præter naturam, qui ex putreſcentibus humoribus oritur, continuò cor affligit, caloremque continuum in eo producit, inde, uti ajunt, febris calor in univerſum diffunditur. *Intermittentes* vel ſunt, quando iidem vapores per intervalla quædam ad Cor deferuntur. *Continuas* iterum dividunt in *Eſſentiales* ſeu *primarias* & *ſymptomaticas*: primariæ hæ *eſſentiales* ipſis dicuntur, quando putredo in venis communibus & extra partes privatas accenditur; *Symptomaticæ* verò quando in parte ſpeciali inflammata putredo aut ſuppuratio fit, è qua ob vaſorum communium vapores cordi communicari poſſunt, quales apparent in Pleuritidæ aliiſque inflammationibus: Aliæ & dicuntur *tertianæ continuæ*, quæ tertio die recrudeſcunt, aliæ *quotidianæ*, quæ ſingulis diebus exacerbantur, aliæ *quartanæ*, quæ quarto die paroxyſmum repetunt, aliaſque plures diviſiones inutiles faciunt.

Febres continuas putridas generari aſſerunt ex putredine humorum, qui in venis & arteriis majoribus continentur & pro varia humorum putreſcentium natura varias ſpecies dari, ex qua putredine vapores ad Cor & cerebrum aſcendere dicunt, & inde ferè omnia deducunt ſymptomata in febre hac occurrentia.

Synochi putridi cauſam & Galenici circa Cor in vena cava & *Diariæ ſedem* in ipſo ſpiritu vitali & in ipſo corde collocant.

§. 5. Juxta *Paracelſum* his in febribus cauſa eſt ſulphur fœtidum cum diſſoluto mercurio & impuro ſale in hepatis plerumque regione conglomeratum collectumque, & imprimis has febres ex nitro ſulphureis impuritatibus oriri aſſerit. *Paracelſi.*

§. 6. *Helmontius diariæ* febris ſedem in *cavo ſtomachi* conſtituens plerumque ex vitiato cibo eam oriri contendit, probatque per id, quod hæc febris ſolo peracto vomitu ceſſet. *Synochi putridæ* cauſam non *Galenicis* putreſcentibus humoribus, ſed acori corrupto divaganti adeoque *Archeum* irritanti attribuit, utplurimum laceſſitur *Archeus* à cauſa occaſionali, quæ eſt inſtar ſpinæ, propter hanc *Archeus* commovetur, per hoc *blas*, quod habet anima id ipſum aliquando in tantum exurgit thymoſin, ut *Archeus* iraſci & igneſcere videatur. *Cauſa occaſionalis* ex eo ſæpe provenit, quòd Stomachi vitio cremor inſolitò fiat acidus & in venas meſenterii delatus errore *Duumviratus* has febres pariat. *Galenici* etiam juxta noſtrum *Authorem* pro cognitione febrium putridarum malè exemplum fimi adducunt, qui ſi putridus, calefaceret, verùm, inquit, fimus quò magis putridus eſt, eò minùs incaleſcit, omninò autem non ſi ſpargatur: itaque ſolùm incaleſcit, quando in cumulum colligitur madidus, ſic fœnum quoque per proprios ſpiritus ſalium compreſſos incenditur. Calor eſt ad mentem *Authoris* noſtri non febris, ſed eſt quoddam *blas* ex proprietate ab *Archeo* ſurgens, cui tam frigus quàm calor genialia ſunt, unde ſolus *Archeus* eſt efficiens caloris & frigoris, quæ ſunt paſſiones vitæ ab *Archeo* per proprium *Blas* commotæ, unde etſi Cadaver putreat, in eo tamen calores vel frigora non contingunt. *Helmontii.*

§. 7. Cauſa hujus febris juxta *Williſium* eſt ſubtilis & ſpirituoſa ſanguinis portio nimis exagitata & excalefacta, quæ ſæpe inſtar vini de levi quavis occaſione ebullit & fervorem concipit. Quando verò à diuturna ſanguinis ſpirituoſi agitatione & ebullitione tandem particulæ ſulphureæ craſſiores incendium concipiunt, tum ultra viginti quatuor horas durant, dicunturque *Ephemeræ plurium dierum* ſeu ſynochus ſimplex, & non putrida. Cauſa verò *Synochi putridæ* eſt pars ſanguinis oleoſa ſive ſulphurea, quæ nimis excalefacta ſupra modum turgeſcit ac veluti in flammam adigitur inſtar vini, quod ob ſulphur ſuum nimis evectum, vel inſtar fœni humidi, quod ob denegatam ventilationem ſponte ſua efferveſcere incipit, unde ſtatim in pulmonibus & corde (in quibus accenſio fit à vitio aeris) totus ſanguinis Oceanus rarefactus ac velut accenſus, exinde motu rapidiſſimo per vaſa defertur & deflagratione ſua caloris effluvia quàm plurima diſpeſcit. Hinc *Vvilliſii.*

tota

tota cruoris maſſa (inſtar aquæ ſupra ignem poſitæ) continuò ebulliens vaſa diſtendit, cerebrum & partes nervoſas vellicat, in iis ſpaſmos & dolores concitat, effervescentia ſua ſpiritus vitales utplurimum diſperdit, viſcerum fermenta deſtruit, coctionis & diſpenſationis munia impedit, ſuccum nervoſum alibilem nervoſo generi deſtinatum ſæpe depravat, ut exinde ſpirituum animalium maximè inordinationes conſequantur, imò tota fere naturæ Oeconomia pervertatur.

Sylvii. §. 8 *Sylvius Diariarum* omnium cauſas eſſe reputat ſex res non naturales dictas, vitioſè uſurpatas, unde ipſas vel oriri à ſolo aeris æſtu, vel ſole, vel igne, vel balneo exiſtimat. *Diaria* enim facili marte à corporis æſtu superveniente frigore excitatur, ſic quoque à potu generoſo & multum ſpirituoſo, imprimis aromatico, à nimio corporis motu & defatigatione, plerumque ab animi affectibus, ira ſcilicet, mœrore, &c. produci ſolet hæc febris ephemera, ſeu ſynochus ſimplex pura & non putrida, à vigiliis quoque nimiis hunc affectum productum obſervavit Author, & ſymptomata præter pulſum frequentiorem in *febribus Diariis* obſervabilia pro cauſarum notandarum ſolitariarum aut computatarum diverſitate occurrunt diverſa.

Synochorum continentium cauſam dicit eſſe *bilem*, *nunc lympham*, nunc *utramque* ſimul malè affectam & talem in dextro cordis ventriculo effervescentiam producentem, unde & continuò pulſum produci aſſerit præternaturalem, & ob cauſam diverſam diſtinguit *Synochos febres in bilioſas & lymphaticas*, ſub lymphæ etiam nomine comprehendit *ſuccum pancreaticum*, *ſalivam & liquorem* ex inteſtinali *Triumviratu* oriundum.

Febrium Synocharum continuarum, quæ cum calore inſigni & continuo ægris ſunt moleſtæ, cauſam bili & acrimonia & inflammabilitate nimia peccanti attribuit, unde non tantùm in dextro cordis ventriculo perpetuò vitioſam excitari effervescentiam ait, ſed in tenui quoque inteſtino à præprimis affluente ſenſim ac ſenſim ſucco pancreatico propter ſui ſtagnationem acriore facto atque Paroxyſmum excitante, indeque exiſtimat obſtructionem in uno pluribuſque pancreatis ductibus exiſtere, eòque curam dirigendam eſſe judicat.

Noſtra opinio de cauſa febris Ephemeræ. §. 9. Nos cum *Carteſianis* febris *ephemeræ* vel *diariæ* cauſam quærimus in *exigua ſanguinis mixturæ turbatione*, quare aer externus ratione ſuarum particularum mixturam ſanguinis turbare potis eſt, quæ mixtura prout variè turbatur, varias febrium ſpecies excitat: ſed non ſola inſenſibilis tranſpiratio impedita febrem producit, nam tum omnes hyeme, cùm inſenſibilis tranſpiratio impeditur, deberemus febricitare, ſed talis eſſe debet impedita tranſpiratio, quæ mixturam ſanguinis interturbat. Affectus hic plerumque producitur ab inſenſibili tranſpiratione impedita & pororum cæterorum obſtructione, in Paroxyſmis experimur frigus ob minorem ſanguinis motum & ſimul particulas acres & acidas membranoſas fibrillas vellicantes, dein verò cum humor iſte craſſus à ſpiritibus animalibus in cor influentibus magis actuatur, ideò calorem ſentimus. Æger putat ſe frigere, quod tamen falſum eſt, atque inde venit, quòd frigus utplurimum eſt cauſa horroris, ergò anima judicat, cùm corpus horrore afficitur, illud frigere, quod tamen non ſequitur, nam acrimonia ſalina ceu diximus vel acida vellicans panniculum carnoſum, horrorem inducit, imò in puerperis lactis proventus hanc febrem excitare poteſt.

In *Synocho* verò *putrida* ita dicta *mixtio ſanguinis magis perturbata eſt*, imò adeò, ut fermentationes ſanguinis non vincant & reſtituant malam mixtionem, quia humor peccans eſt pertinax, & è latibulo continuò in ſanguinem delabitur: Hic morbus ſæpiſſime ortum ſuum trahit ex potu frigido & exercitiis nimiis, cùm corpus maximè calefactum ſit, & ita omnes pori ſubitò mutantur, & inde inſenſibilis tranſpiratio impeditur, & hoſtis *qui Regibus noſtris* multum laboris facit, intra præmunimenta conſervatur. Vehementia ceu diximus exercitia & multus vini potus inter cauſas externas meritò recenſeri poſſunt, quatenus ſanguinem multò movendo & exagitando humorem è latibulo, puta viſceribus quibuſvis, eluunt & in ſanguinem vehunt, qui dein humor ſua ſtagnatione poros ſuarum particularum ita immutatos accipit, ut materia primi elementi peregrina transfluat, quæ mixturam ſanguinis interturbat, nec tamen hæc cauſa per ſe febrim efficiet, nam mille homines ſe nimium exercent & potum ingurgitant, qui tamen non febrim nanciſcuntur, ſed hoc notandum, quòd ejuſmodi homines, qui à tali cauſa incidunt in hanc febrem, multos tales habeant humores peccantes in tubulis neceſſe eſt, quare iis conveniet aliquando purgari, ut hæc latibula eluantur: Maxima ægros hoc morbo laborantes inquietudo comitari ſolet, quæ inde oritur, quòd viſcidi ac craſſi reperiatur in eorum maſſa ſanguinea, quod nervos vellicando illos obſtruit, & ſi ægri præ inquietudine ſeſe hinc & illinc in lecto jactitant, ſeſeque frigido exponunt aeri, inſenſibilis tranſpiratio impeditur, inde obſtructio augetur & craſſum in corpore manet, & nervos magis vellicando & pungendo eorum inquietudines continuò auget & mortem illis interdum infert.

Authores ſcholaſtici non bene explicant, quomodo febres putridæ à non putridis differant, dicunt quidem in febribus putridis adeſſe pulſum inæqualem, ſed hoc tantùm eſt, quia guttæ ſanguinis cor intrantes non omnes æquè malè ſunt mixtæ, quod nihil facit ad realem febrium differentiam: Secundùm Nos febres duntaxat differunt ratione magis & minus, ceu dictum, prout ſanguis magis vel minus turbatus eſt, & hinc curatio tantùm, ceu diximus, differt ſecundùm magis & minus ratione efficacium medicamentorum; Deinde differunt ad mentem *Sylvii*, ratione ſymptomatum diverſorum, quorum curatio ſeorſim erit tractanda pro neceſſitate urgente.

§. 10. *Ephemera febris* per ſe non eſt periculoſa, inde & curatu facilis, ſæpe abſque Medici auxilio per ſe ceſſat, aut cum ſudore aut madore terminatur: ſed quia hæc febris facilè tranſit in *Synochum putridam* dictam, vel *Hecticam* aliquando, ob commiſſum in diæta vel medicamentis errorem, propterea non negligenda eſt ipſius cura. *Synochi* verò *ſimplicis prognoſis* hæc eſt, quòd ſæpiſſime in *putridam* degeneret, ut & *Hecticam*, quia ſanguinis mixtio magis turbata eſt, aliàs terminatur plerumque intra quartum aut quintum diem, idque per ſudorem vel hæmorrhagiam. *Prognoſis.*

Febris verò *putrida* periculoſior eſt, magnus enim eſt morbus, cum graviter theſaurus vitæ, ſanguis ſcilicet, ſit affectus & maximè turbatus, & craſſus, inde & in febrem malignam facilè mutabitur: Tutior verò eſt illa, quæ decreſcit, peſſima quæ augetur: Solvitur quoque vel per ſudorem vel urinam, cùm pori in hiſce partibus magis aperti ſint, aliquando & per hæmorrhagiam, interdum per alvum terminatur.

§. 11. De *diæta*, quæ fusè admodum in *ephemera* à Medicis tractatur, pauca dicam, quia hæc febris non diu durat. Aer hic non ſolùm ratione frigoris conſiderandus eſt, & ceu diximus, ratione ſuarum particularum, quæ ſuis poris mixturam ſanguinis maximè turbare poſſunt, à nimio enim *aeris frigore* tranſpiratio inſenſibilis impeditur, quæ dein facilè mixturam ſanguinis interturbat; inde etiam generatur tenax & craſſus humor, qui & ſuum ſymbolum addit. Caveat etiam æger à nimio *æſtu aeris*, nec ſe exponat ſoli, balneis, &c. quia febris inde etiam hæc produci po- *Cura Diætetica.*

ci poteſt, volatile diſſipando & craſſum in ſanguine retinendo.

Quoad victum, is tenuis ſit, & abſtinentia ſæpe hic optimum exiſtit remedium, juxta *Celſum*, inquientem; *multi magni morbi curantur abſtinentia & quiete*. Potus ſit calidus, ut Theæ vel Caffeæ, vel decoctum C.C. cum rad. ſcorzoneræ.

Motus & quies, ſomnus & vigiliæ, animi affectus, ſint moderata.

In *Synocho* verò *ſimplici & putrida* ſit aer temperatus, ſerenus & purus, nocet enim nimis calidus & frigidus. Cibus ſit Euchymus & Eupeptus h. e. facilis concoctionis & extra paroxyſmum tamen moderatè capiendus, impura enim corpora non nutrienda ſunt; in ipſo paroxyſmo ad mentem *Williſii* penitus ſubtrahendus.

Potus ſit etiam temperatus docet, ſcilicet C. C. cum paſſulis vel radic. ſcorzoner. cereviſia tenuis & defæcata, in quam inſtillentur Tincturæ alterantes, v.gr. roſar. violarum, vitriol. martis. Vinum planè exulet vel corrigatur acidulis, & bibatur magis ad voluptatem, quàm ad ſatietatem, nocet maximè multus vini potus ex quo ægri facili marte in *epilepſiam* incidunt, prout ſæpius in *Praxi* mea obſervavi, ſanguinem enim & ſpiritus animales multum movet potus ſpirituoſus quivis, hinc & nimius uſus *cardiacorum* ſpirituoſorum nocet, quatenus nimis exagitant humores. Nocet etiam potus frigidus, cùm corpus maximè calefactum ſit, inde enim ſæpe hic morbus oriri ſolet, quia omnes pori ſubitò mutantur, & facilè tunc inſenſibilis tranſpiratio impeditur, & obſtructiones augentur & ſanguinea maſſa craſſior redditur, ideo hic morbus ferè ſemper continuò calidus eſt.

Magna & vehementiora exercitia nocent, itidem vigiliæ nimis protractæ, præſertim animi paſſiones, ira, mœrores, curæ, &c.

Cura pharmaceutica ad mentem veterum. §. 12. Ad *Ephemeræ* curationem *antiqui* uti ſolebant balneo aquæ tepidæ, cujus etiam in ſtatu ſano uſus erat creberrimus, dein adhibebant victum refrigerantem & humectantem ex cremore hordei, juſculis refrigerantibus, Iulepis ex aquæ fontanæ q. ſ. cum ſyr. limon. &c. paratis.

Pro cauſarum verò diverſitate curam aliquantulum variant, ſi ergò *Ephemera* ab æſtu ſeu ſolis ardore exorta fuerit, victum adhibuere refrigerantem & ægrum in locum tranſportarunt frigidiorem, Oxyrrhodinum ſimul fronti & temporibus admoventes. Si à *frigore* fuerit producta febris, imprimis cùm æger exercitio æſtuans in aerem frigidum ſe contulerit, tunc ſudorem provocarunt variis & ipſis ſolennibus ſudoriferis: Si à *labore*, quietem imperarunt & victum uberiorem conceſſerunt, ſed concoctu facilem.

Si ab *ira*, hilaritatem, ſi à *vigiliis*, ſomnum, ſi ab *Inedia*, victum euchymum, ſi à *crapula*, cibi abſtinentiam ſuaſerunt, ſi ab *obſtructione & cacochymia*, purgantia, ſi à *Plethora* ortum traxerit, venæ ſectionem inſtituerunt.

Synochii ſimplicis curationem in ſanguinis evacuatione, refrigeratione & meatuum apertione conſiſtere ajunt, hinc *Galenus 9. lib. method. cap.* a. duobus remediis palmariis eam abſolvit, *miſſione ſcilicet ſanguinis* ad animi deliquium & *aquæ frigidæ largo potu*; ex ſapientioribus verò *Galenicis* talem Phlebotomiam vix celebrare audent, ſed ſatius eſſe inquiunt, ſi repetitis vicibus ea ſanguinis quantitas educatur, quæ ad morbi curationem neceſſaria fuerit. Quod potum illum aquæ frigidæ largiorem attinet, nec illum *diſcipuli Galeni* admittunt, ſed ejus loco Iulepos varios refrigerantes ex decocto hordei, Endiviæ, acetoſæ, cichorii, &c. itidem emulſiones, & aquas deſtillatas ſubſtituunt. Externè Hepati epithemata refrigerantia, item linimenta ejuſmodi facultatis tum hepati tum lumbis admovent, ex unguento roſaceo, refrigerante Galeni, ſantalino, &c.

In *Synocho putrida*, quæ vehementiora habet ſymptomata, & phlebotomiam & purgationem inſtituendam eſſe ad mentem illius *Satyrici Gallici Mollier* dict. & Gladiatoris Romani: Repete, repetas. Tota enim ipſorum cura conſiſtit in hiſce tribus, *venæ ſectione, purgatione & refrigeratione*, hinc varios Iulepos & plurima externa refrigerantia adhibent, & tædet hæc apponere, quia omnes libri practici iis ſcatent.

§. 13. *Paracelſiſtæ* ex nitro-ſulphureis impuritatibus has febres oriri ſtatuunt, hinc commendant omnia medicamenta quæ reſolvunt, imprimis purgationem ex antimonio, nam hac purgatione juxta ipſos pellitur omnis febris: ad materiam peccantem corrigendam commendant etiam *ſpiritum ſalis* rectificatum, imprimis in febribus putridis vulgò dictis, Elix. proprietatis & plura alia quæ ex ſequentibus peti poſſunt. *Paracelſiſtarum.*

§. 14. *Helmontius* qui *Ephemeræ* ſedem in ſtomachi cavo ponit, ejuſque cauſam plerumque ex vitiato cibo ortum habere aſſerit, ipſam curat per vomitum, in febre verò *putrida* appropriata & ſpecifica ſua laudat remedia, imprimis mercurium ſuum diaphoreticum, quo febres unica potione ſanare prædicat, quod remedium tamen occultat. Arcanum corallinum etiam magnis extollit laudibus, ſed cùm & hoc deſtituamur, nobis commendat remedia particularia volatilia aromatica, quæ in his febribus ſæpius exhibita nunquam medentem fidelem ludibriis exponunt. *Helmontii.*

Vomitiva & purgantia per accidens ſæpe juvare aſſerit, dum nimirum ad ſtimulationem unius, alterum pronum ac vicinum unà exturbent.

§. 15. *Williſii* intentiones curativæ in *febre Ephemera* ſunt, ut ſanguinis fervor compeſcatur & tranſpiratio libera procuretur, quibus convenire ait venæ ſectionem, victum tenuiſſimum ſeu potiùs abſtinentiam, potus refrigerantes, fæcum alvi per enemata ſubductionem, præ cæteris maximè juvare ſomnum & quietem ait, quibus deficientibus opiatis & anodynis tempeſtivè occurrendum eſſe judicat. *Williſii.*

Author hic nobiſcum fatetur, in febre putrida ſanguinis mixtionem eſſe turbatam à ſulphure nimis exaltato & in hac febre quatuor tempora obſervanda eſſe inculcat, initium ſcilicet, augmentum, ſtatum, & declinationem, quæ in quibuſdam citiùs, in aliis tardiùs ſolent abſolvi. Et ſi hæc febris ab initio ſit vehementior & totam ſanguinis maſſam ſubitò cum incendio pervadat, ſi cum ſymptomatum ferocia ſine remiſſione conſtanter & æqualiter urgeat, plerumque intra 4. dies ſanguis ita deflagrabit, ut materies aduſta criſin factura ad turgeſcentiæ plenitudinem aſſurgat: quòd ſi initia ſint tardiora & accenſio ſæpius interrupta, circa diem ſeptimum ad ἀκμὴν perveniet: ſi adhuc remiſſiùs incipiat morbi ſtatus, ad undecimum aut decimum quartum protrahi ſolet; Motus criticos quoque in hac febre non Planetarum directione, ſed ob naturæ neceſſitatem die quarto, ſeptimo, undecimo & decimo quarto evenire ſtatuit.

Circa Therapejan febrium putridarum Author 4. habet intentiones generales, quibus totius rei cardo innititur. Primò ut ſanguis ab incendio vindicetur & prorſus ſupprimatur flamma ſive ignis in ſulphurea ejus parte accenſus, quod circa prima hujus morbi initia non rarò fieri contingit: Secundò, ut, cùm ſanguinis incendium protinus extingui nequeat, ſaltem mitiùs & cum minori noxa deflagrationem ſuam peragat: 3. Ut deflagratione peracta materiæ concrematæ & aduſtæ recrementis liquor cruoris expediatur, & poſtea ad craſin & vigorem naturalem reducatur: Quartò ut ſymptomatibus urgentibus occurratur.

Venæ ſectionem ergò ab initio celebrandam eſſe, judicat, venæ ſectione enim ſanguis ventilatur & particulæ calidæ nimis agglomeratæ & incendio jam proximæ ab invicem ſeparantur, veluti cùm fœnum exardeſcere aptum, ſi aperto aeri exponatur, ejus accenſio præcavetur.

Tenuem quoque victum inſtituendum vult, in quo nihil ſulphureum aut ſpirituoſum adhibeatur;

Viſcera quoque juxta noſtrum Authorem imprimis primæ viæ ab omni ſaburra excrementitia liberentur, in quem finem enemata, quandoque etiam vomitiva & purgantia tempeſtivè tamen adhibenda commendat. In febris augmento ſi cruor nimis efferveſcat & cum pulſu forti & vehementi vaſa plurimum diſtendente, & ſi vigiliæ, Phrenitis aut dolor capitis immaniter urgeant, ſanguinis miſſionem repetendam eſſe inculcat, & tunc temporis ſudorifera omittenda eſſe reputat, ſed potiùs opiata & anodyna exhibenda utpote ſanguinem & ſpiritus figentia & craſin ejus conſervantia. Item Julapia, decocta viſcera æſtuantia refrigerantia, cruorem attemperantia, ſpirituſque refocillantia, liquores acetoſos vegetabilium aut mineralium nec non nitrum purificatum, quatenus ſanguinis æſtum cohibent & ſitim extinguunt, maximoperè laudat.

Aquas verò ardentes ſpirituoſas, pulveres cordiales & bezoardicos (ſi morbus malignitate caret) procul habendos eſſe exiſtimat. Si verò natura Criſin moliatur per ſudorem & in urina ſigna concoctionis appareant, tunc diaphoreſin vel lenem purgationem admittit: ſi in pejora omnia conjurant, ſolis cardiacis vires refocillentur tum internis quàm externis, de quibus alibi.

Sylvii. §. 16. *Sylvius* curam *diariæ febris* pro cauſarum varietate variam eſſe optimè judicat, ubi ergò hic affectus ab *aeris æſtu* ſit productus, aer temperatus quærendus vel temperandus ſaltem aqua frigida vel aceto in pavimentum effuſis vel plantis refrigerantibus per cubiculum diſperſis, ipſi ægro ſitienti ſimul julapium ſequens præſcribit.

♃. *Aq. card. bened.* ℥ vj.
Acetoſæ ℥ ij.
Syr. papav. rhœad. ℥ j.
Spir. nitri gr. vj. *M.*

Quando verò febris à corporis æſtu ſuperveniente frigore orta ſit, prædicto julapio utiliter admiſcet ſal. corn. cervi volat. vel ſal. armoniac. ℈ j. & ſic partitis vicibus exhibet.

Quando Ephemera eſt *à potu generoſo*, curationem inſtituendam eſſe putat Author, per potum acidiuſculum, julapium modò præſcriptum, aut tincturam roſarum ſequentem, quam in omni æſtu febrili commendat.

♃. *Aq. hordei* ℥ xxx. *Roſac.* ℥ ij.
Flor. roſar. ſicc. rubr. ℥ j.
Olei ſulphuris per campan. deſtillat. q. ſ.

ad gratam aciditatem, infund. in vaſe vitreo clauſo & in loco calente ad Tincturæ rubentis extractionem, colaturæ adde ſyr. jujubin. ℥ ij. M.

Si à *nimio labore vel corporis* motu producta ſit febris diaria, ſpirituoſo potu refocillandi ſunt ſpiritus animales, in huc finem ſequentem laudat mixturam per intervallum uſurpandam.

♃. *Aq. flor. tiliæ, Betonic. Fœnic. ana* ℥ ij.
Spir. vini rectificat. vel aquæ vitæ Mattbiol. ℥ j ß.
Spir. ſalis dulcis ℈ j.
Julap. roſ. ℥ j. *Miſc.*

Ubi *ab ira vehementiore Ephemera febris* eſt excitata ſequentem præſcribit mixturam, quæ ſimul bilem commotam & acriorem factam corrigit.

♃. *Aq. plantaginis, Lactuc. Acetoſæ ana* ℥ j.
Cinnam. ʒ ß.
Spir. ſalis dulcif. ℈ ß.
Syr. diacod. ℥ j. *M.*

Quando eſt à mœrore diaria febris, commendat mixturam, quæ ſuccum auſterum in omni mœrore gravi productum emendare ſolet ſimulque vitiatam tunc & febrilem in corde ſanguinis efferveſcentiam redintegrare poteſt.

♃. *Aq. pulegii, Fœnicul. ana* ℥ ij.
Spir. carmin. ʒ ß. *Laudan. opiat. gr.* ij.
Salis armoniac. volat. ℈ j.
Syr. fœnicul. ℥ j. *M.*

Quando febris hæc eſt à *vigiliis nimiis*, tunc ſomnus blandè promovendus cum emulſione vel exhibito laudani opiati grano unico aut altero. Ubi *adeſt Plethora*, venæ ſectio ubicunque libuerit, inſtituenda eſt, non ad animi deliquium, ſed repetitis vicibus; & ubi *copioſa bilis* in corpore exiſtit, illam minuendam eſſe vult cholagogo blando, vel alterantibus, julapiis variis, jam hinc inde deſcriptis: ubi etiam *oris amaritudo* urget, conducunt eadem, quæ ſc. bilem blandè per alvum educunt.

Quoad *Synochii* curationem, poſtquam plures Synocharum ſint differentiæ, tum ſecundùm cauſas, tum ſecundùm ſymptomata graviora, ipſas comitantia, neceſſe eſt ut quædam recenſeamus unà cum curandi methodo ad mentem clariſſimi hujus Authoris. *Synocham* ergò *llioſam* curat corrigendo bilis acrimoniam ſalinam per acida temperatiora, nempe ſpiritum ſalis dulcem; 2. emendando bilis oleoſitatem inflammabilem per acida auſteriuſcula, ſempervivum, plantaginem, &c. 3. minuendo bilem per cholagoga, ſed blandiora & ſubacida, utpote tartari cremorem, ſal tartari, tartarum vitriolatum, quorum remediorum formulas apud Authorem vide, tædet enim huc apponere: ſic & omnium ſymptomatum curam invenies apud prælaudatum Authorem ſufficienter deſcriptam.

Quod concernit febrem lymphaticam aliaſque ſpecies, quas ad Synochas refert Author, alio capite & quidem inferiùs eas tractandas ſuſcipiemus, quare nunc nos convertamus ad *noſtra*.

§. 17. *Noſtro judicio* curatio *febris ephemeræ*, quà talis, eſt inutilis, nam non admittit curationem, quia per ſe & quidem per ſudorem ceſſare ſolet, & rarò ad hujus curationem vocatur Medicus, niſi apud divites, & Magnates, verùm cum facili marte in aliam febrim præſertim *Synochum putridam* vulgò dictam degenerare ſoleat, ipſi mederi debemus. Interea tamen ne hæc febris redeat, purgatio poteſt inſtitui, ut vitium in primis viis & dein in maſſa ſanguinea tollatur, imprimis ſi bilis abundet, in quem finem cholagogum blandum conducet ſequens vel ſimile.

♃. Extract. chologog. ℈ ß. d. ſi pituita peccet, acuatur trochiſc. alhand. gr. ij. f. pil. ſed omnia purgantia, ut & vomitoria, mihi ſunt ſuſpecta, quia non ad febres ſpectant, ſi non adſit cacochymia, nam mixtio ſanguinis perturbata non reſtituitur purgantibus, ſed diaphoreticis; Curationem ergò potius clyſteris injectione inchoãdam eſſe exiſtimamus, & *in Synocha ſimplici* parum ſanguinis extrahendum eſt, poſtmodum benigna antefebrilia corpus citra magnam ſanguinis agitationem ad ſudores diſponentia per intervalla erunt propinanda.

Mulierculæ tantum ſumunt vinum calidum cum macere, nuce moſchata & ſaccharo, nos addimus theriacæ ʒ ß. vel ʒ j. & ſumimus vinum generoſum, quia minùs generoſum non ità ſudorem pellit, pro pauperibus ſumatur ocul. canc. ʒ ß. vel corallor. ℈ j. Lapis bezoar, quia magno pretio cõſtat, non ità in uſum trahendus, corn. cervi uſum pro pauperibus eligerem; conveniunt & hic decoctum hordei cum ſucco citri vel limonum, vel decoct. C. C. cum ſcorzonera. In potu febricitantium ſemper aliquot guttæ ſpir. nitri vel tincturæ cõfortativ. cardamomiſatæ vel Tincturæ bellidis vel ſpir. vitrioli Martis aliuſque acidulatæ infundi debent, his ſcopis etiam ſatisfaciunt aquæ febrifugæ, emulſiones ex ſeminibus frigidis, Julapii ex decoct. hordei cum raſura corn. cervi & tamarindis parati, item conducent abſorbentia, ut ſunt pulveres teſtacei, antimoniũ diaphoreticũ, epithemata varia externa pro hepate, corde & pulſibus. Quoad venę ſect. hic etiã cautè agẽdum eſt, poterit inſtitui, ubi in plethora nulla eſt ſuſpicio malignitatis.

In *Synocha* verò *putrida* ubi humor fermentativa præditus qualitate peccat, & febrem continuam periodicam excitat in principio, primo nempe & ſecundo die, ſi quid movendum vides, move, purga, ſeca. Inter purgantia non infimi ſubſellii ſunt infuſa laxativa, ipſa quoque *emetica* prudenter exhibita, quæ ſæpe graviora avertunt ſymptomata; Cùm ſudores ſint movendi, priùs alvus eſt laxanda, ne à diaphoretico medicamento partes quædam fæcum ſubtiliores ſeparentur & per habitum corporis per univerſum corpus deferantur, unde ſæpe alia mala produci poſſunt; hic clyſteres in juvenili corpore valde conducunt, præſertim in morbi principio, in ſenibus verò minùs

minùs tuti ſunt; nec adhibenda enemata ſunt inſtante criſi & morbo declinante: An verò ſit purgandum nec ne, hoc Medicus quodammodo ex appetitu poteſt hariolari, qui ſi proſtratus ſit, ſignum ſolet eſſe, ventriculum ab humoribus vitioſis eſſe gravatum, qui prius leniter purgari debet. Ex *alterantium* cenſu habentur ſpiritus acidi minerales, ex diaphoreticis tutiora ſunt mixtura de tribus, ſpiritus corn. cervi, ſpiritus fuliginis, aliaque apud Practicos obvia: Nunquam exhibenda ſunt in febre talia frigida, quæ nempe obſtruunt, ſed in eorum locum ſubſtituere poſſumus lapidem prunellæ, ſpiritum nitri & camphoram, quia hæc non obſtruunt, ſic & potus multus in febribus per ſe non nocet, imò prodeſt, ſi nempe non obſtruat, quod perficitur, ſi potus tantillum igni apponatur, ita tamen, ne ad teporem uſque perveniat, ſed ut non ſit actu frigidus, & tum addatur aliquid ſpiritus nitri, & ſic minimè nocebit; ut & potus calidus Theæ vel Caffeæ, ventriculus à frigido potu extenditur ſæpe, quatenus ejus poros obſtruit, & ita flatus in eo retinentur, qui ipſum diſtendunt; pro arcano hac in febre habeas camphoram, præcipuè ſi vigiliæ, dolores aliaque incommoda comitentur noſtrum affectum, quæ omnia prædicta curat camphora, ſi ſumatur ad grana tria vel 4. Non ſtatim ad cardiaca ſpirituoſa ac calidiſſima confugiendum eſt, aliàs febricitantem in ſummum deiicies periculum. De *narcoticis* idem eſto judicium, tutiùs illa poſt diem undecimum, in declinatione nempe, exhibebis, febres enim continuæ non ſunt vi aggrediendæ, nam non unico remedio (quod tamen gloriatur *Helmontius*) exhibito, talis febris ſemper abſcindi poteſt, ſed pedetentim: quare etiam ſudorifera per vices more *Sylvii* exhibere ſolemus, vel in forma mixturæ, vel in forma pulveris.

℞. *Aq. feniculi, meliſſæ, roſarum* ℥ j.
Tincturæ croci ʒ j.
Bezoardic. miner. ℈ ß. *vel* ℈ j.
Eſſent. Chin. de Chin. ʒ j.
Spir. ſal. ammoniac. gutt. xij.
Syr. card. bened. ℥ vj. *M.*

In viribus proſtratis confect. hyacinth. ℈ j. addi poteſt.

Interim interpolatis vicibus ſumatur lapis prunellæ ad gr. xv. cum pulv. Chin. de Chin. Camphor. Et ſi æger bibat, in ſingulis hauſtibus addantur ſpiritus nitri dulc. gutt. x. vel xij. & tali modo ſitis ceſſabit, nitroſa omnia hic conveniunt, quatenus præcipitant & temperant, refrigerant, ſuperadditis ſudoriferis & camphora, ſic enim abſque dubio febris ceſſabit. Sequens pulvis ſæpius expertus rarò fallit.

℞. *Bezoard. miner.*
Pulv. Chin. de Chin. ana ℈ ß.
Camphoræ gr. iij. *M.*

Componat autem æger ſe placidè ad quietem, & levem tantùm expectet ſudorem.

Non rarò ſanguis totus perturbatur in hac febri, & ita tranſit ad malignitatem, quæ tunc ordinariam medendi methodum flectit, præprimis quoad purgantia & venæ ſectionem, quæ tunc potiùs omittenda quàm celebranda ſunt; hic etiam pulſus ab initio febris accuratè tangendus; ſi enim frequentior ſit, non audeo exhibere catharticum, ſin pulſus debilis & depreſſus, ipſa diaphoretica imprimis potentiora & fortiora nobis ſuſpecta ſunt, quo in caſu temperatioribus naturæ circulanti alacriter ſuccurrendum erit, & quidem ſequenti modo:

℞. *Aq. confort. Aug.* ℥ ij.
Corn. cervi citrat. ʒ j.
Cinnamom. ʒ ß.
Card. bened. ʒ j.
Sacchar. perlat. q. ſ. ad gratiam. M.

Ad confortandum commendamus confect. alkerm. c. pulv. cordial. pret. ſpec. de gemm. f. &c. additis ſpeciebus diamarg. de hyacintho, Ebur ſine igne ppt. etiam conducit; coqui etiam poteſt ſerum caprinum cum corticibus citri & inſtillari poteſt clyſſus antimonii cum tinctura violarum tinctus.

Symptomatum febres has comitantium maturè eſt habenda ratio, qualia ſunt alvi fluxus, vigiliæ, Phrenitis, ſitis, aliaque tum ſpiritibus tum ſanguini infeſta.

Si poſt febrem curatam vires nihilominus valde fractæ ſint, & extrema remaneat debilitas, eo in caſu ad mentem *Medici eximii Domini Sydenhamii*, *amici noſtri exoptatiſſimi*, adoleſcentulum vivum vegetumque applicare potes: & in uſu medicamentorum pergendum eſt, imprimis omnia amara cum cort. Chin. de Chin. & Armoniacalia atque camphorata conveniunt.

CAPUT III.

De Reliquis Synochi putridæ vulgò ita dictæ ſpeciebus, de cauſo ſeu febri ardente, de febri continua quotidiana, de continua tertiana & de continua quartana.

§. I.

Præcedente capite tractavimus febres putridas vulgo dictas à ſimilitudine qua putreſcentia fervorem concipiunt, ut fœnum madidum, quibus ſubnectamus earum ſpecies & quidem primò cauſum. Καῦσος, ſeu Febris ardens, *eſt continua febris ex majore ſanguinis perturbatione cum calore acerrimo & ſiti inextinguibili continuò affligens*; hæc febris tantum gradu à *ſynocho putrida* differt. Sin verò certis horarum & dierum intervallis exacerbationes caloris obſervantur, alia ſortietur febris nomina, eritque pro varietate humoris & acceſſionis vel quotidiana, quæ rarior, vel tertiana continua, quæ frequentior, vel quartana continua, quæ rariſſimè occurrit. Diſtinguunt primo *Cauſum* in malignum & benignum; differentia, aliàs in cauſis petenda, quòd alia *mitior*, alia *vehementior*, item alia *ſimplex*, alia *compoſita*, alia enim ex particulis diſproportionatis ſanguinem perturbantibus oritur, alia multas particulas permixtas habet, inde & alia inducuntur ſymptomata. Diſtinguuntur in *remittentes* & *intermittentes*. *Cauſi deſcriptio.*

Remittens eſt, quando febris minor fit, intermittens vel quando planè tollitur, & dein iterum redit, & totalem ἀπυρεξίαν habet: in *intermittentium* paroxyſmis horrores plerumque obſervantur, quibus etiam diſtinguuntur à *continuis*.

Datur & *cauſus ſpurius* ſive *Elodes*, in qua febri ægri ſudore perpetuo & excedente perfunduntur, prout ſudor Anglicus. Dicitur & febris *Aſſodes* ſeu *faſtidioſa*, ubi ægri febricitant cum nauſea & vomitu: Pars affecta juxta *Veteres* eſt nobiliſſimum illud viſcus Cor, ad recentiorem verò mentem *maſſa ſanguinea*, & tubuli variarum partium. *Pars affecta.*

§. 2. Signa diagnoſtica *febris ardentis* ſeu *cauſi* ex duobus his characteribus ſumuntur, ex *calore* ſcilicet *ingenti* & *ſiti clamoſa*; reliqua verò ſymptomata ſimul hanc febrem uti alias comitari ſolent. Febris quotidiana continua per ſe manifeſta eſt, dum ſcilicet ſingulis diebus exacerbatio quædam obſervatur, aliàs ad generalia continuarum febrium ſigna confugiendum eſt; nam ſigna differunt ſecundùm majorem & minorem ſanguinis perturbationem; quo enim particulæ dominantes ſunt calidiores, acriores, bilioſiores ſeu ſulphureo ſalinæ, ſeu ſalino-ſulphureæ ad mentem *Williſii*, ſeu ad *Anglorum* chyloſiores *crudiores*, vel craſſiores ſanguinem perturbant, eo ſymptomata etiam ſunt majora & minora. *Diagnoſis.*

Febris tertianæ continuæ ſigna præter generalia continuarum periodicarum ſuperiùs tradita, ſunt exacerbationes de tertio in tertium diem, id eſt, poſt alternorum dierum remiſſiones, recurrentes. In *quotidianis* verò *continuis*, contundens dolor ægrorum lum-

lumbos & dorſum artuſque ſatis frequenterque quaſſat.

Febris *quartanæ continuæ* diagnoſis eſt exacerbatio de quarto die in quartum diem recurrens, calor eſt obtuſus, ſed poſtea acrior factus, pulſus ab initio parvus & tardus, dein magnus & celerior, abſque horrore, rigore aut frigore invaleſcit. Nos fatemur has febres non bene à Tyronibus & quidem apud ægros diſtingui poſſe, cùm ſæpe faciem continuæ præ ſe ferant, non audemus tam febres tertianas continuas vel quartanas continuas negare, quia practici plures, inter quos Veteres, has differentias notarunt, noſtro judicio protuiſſent optimè ad numerum continuarum ritè redigi; ſed hoc in caſu Veterum veſtigia teramus quoad differentias febrium.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 3. *Veteres Galenici* febrem ardentem ſeu *cauſum* dividunt in *legitimam* & *notham*, in qua poſteriore ſymptomata mitiora ſunt. *Legitimam* dicunt oriri ab *humore bilioſo*, intra majora vaſa cordi vicina putreſcente. *Notham* verò fieri ex bile cum pituita permixta, vel pituita ſalſa in iiſdem vaſis putreſcentibus.

Quotidianam verò *continuam*, barbarè *Laticam* dictam, à pituitoſo ſanguine intra venas putreſcente produci ajunt, & ideò ſingulis diebus ſuas habere exacerbationes unanimiter ſtatuunt, & probant per id, quòd hæc febris ſæpe infantes & pueros corripiat, tum etiam ſenes alioſque, qui habitu corporis ſunt obeſo, otio & crapulæ addicti, minùs tamen frequentes eſſe has febres dicunt, quia pituita, ut illi ajunt, difficiliùs putreſcit.

Tertianam continuam, quæ tertio quoquo die magis affligit, à ſanguine cacochymo bilioſo in vena cava putreſcente originem ducere ajunt. Ad quam remotè faciunt hepatis calida & ſicca intemperies, alimenta calida & ſicca, ætas juvenilis, media, aut victus tenuis & parcior, exercitium nimis vehemens & frequens, calida & ſicca aeris conſtitutio, vigiliæ nimiæ, &c.

Quartanam verò *continuam* rariſſimè occurrere ajunt, & quarto die intendi, quam produci aſſerunt ex ſanguine melancholico in venæ cavæ ramis putreſcente, eamque omnia efficere poſſe, quæ hunc humorem melancholicum generare, eique putredinem inducere valent.

Aſſodem, quam ad ardentem referunt, exoriri aſſerunt ex læſione ventriculi ab acri & bilioſo humore, ejus orificium vel tunicas irritante.

Elodem verò in qua ſudores perpetuò funduntur, fieri ab ingenti humorum putredine, aut malignitate ſubſtantiam corporis diſſolvente.

Paracelſi. §. 4. *Paracelſus*, qui 60. ſpecies febrium facit, & ex unico Ætnæ igne deducit, interim nullam ſedem nominat, has febres dicit eſſe affectus ſulphuris & nitri, quod accenditur igne Ætnæ, alibi febrem terræ tremorem definit, & alibi dicit eſſe *Mercurium, & nitrum*, putans cauſam & remedium ineſſe definitioni.

Helmontii. §. 5. *Helmontius Archeum* accuſat, qui à cauſa occaſionali laceſſitur, ſpiritum enim nec alios humores putreſcere poſſe multis probat rationibus, cauſa occaſionalis eſt inſtar ſpinæ, propter quam *Archeus* commovetur per ſuum *Blas*, imò aliquando ſine cauſa occaſionali *Archeus* ſponte luxuriat, & leviculo errore intus ſpecies furoris ſibi aſſumit, *ſpinæ* tamen nihil aliud ſunt quàm ſalia corroſiva acuta, ex indigeſtionibus producta, quorum miniſterio facilè accenditur *Archeus*.

Vuilliſii. §. 6. *Williſius ſynochum putridam* dividit in *Symptomaticam & eſſentialem*; *Symptomatica* dicitur, quæ ab alio quodam affectu ſeu morbo in corpore priùs producto originem habet, ita ut febris ſit tantùm ſymptoma iſti alteri morbo ſuperveniens, cujuſmodi habetur, quæ à pleuritide, angina & vulnere aut abſceſſu aliquo in parte principe aut ejus vicinia dependet, & ſecundùm ipſum Authorem nulla febris putrida eſt merè ſymptomatica. Nam Angina vel Pleuritis ſunt febris producta, minimè verò ejuſdem cauſæ; in hujuſmodi affectibus advertit ſanguinis aptitudinem quandam ad coagulandum; quia ſit minùs fluxilis, adeòque in vaſis minoribus coagulari habilis: non ſecus ac in lacte cernitur cùm aceſcere incipit, tunc enim ſine coagulatione non coquitur: pariter ac in maſſa ſanguinea ſuſpicatur diatheſin quandam ad aceſcendum, cujus ratione coagulationi ſit obnoxius, omnis enim extravaſatio & inde facta inflammatio in pleuritide, Angina & Peripneumonia, non ſemper dependet à ſanguinis exuperantia & vaſorum plenitudine, ſed & ſæpe ſanguis in motu ſiſtitur & ſtagnat, unde & dolor acutus inferri ſolet. Imò quandoque in ipſo corde ſanguis ſtagnat, quare ſæpe pleuritici de inſigni gravitate & velut pondere circa cordis regionem infixo (delato) queruntur; cùmque prælaudatus Author ex ejuſmodi affectibus obeuntium cadavera aperuit, in cordis ſinubus & vaſorum circum circa cavitatibus ſanguinem in fruſtula & glomeros oblongos concreviſſe obſervavit; in *ſynocho ſimplici* tantum ſubtilem & ſpirituoſiorem ſanguinis portionem inflammari ait.

In *putridis* verò à frigoris ſuſceptione, evacuatione cohibita, &c. ſanguinem propter effluvia retenta (quæ inſtar fermenti ſe habent) mole augeri & in vaſis ſolito plus turgeſcere, cùmque ob ventilationis defectum circulatio ſuo ſpatio anguſtatur, facilè qua data porta arteriis exilire & circulationis filo interrupto extravaſari, & in tumorem aggeri concludit, & quoniam ab ejuſmodi tumore calor & dolor intenduntur, ſanguis hinc in motu ſuo magis perturbatur, adeòque febris primò accenſa plus aggravatur.

Synochum putridam eſſentialem dividit in *Putridam*, dein in *Cauſum*, prætereà in *quotidianam*, *tertianam* & *quartanam*. *Cauſi* ſeu *febris ardentis* quæ majori æſtu, ſiti ferè intolerabili, aliiſque ſymptomatibus, inſigniorem ſanguinis phlogoſin arguentibus, periodum ſuam abſolvit; Ratio formalis in hoc ad mentem Authoris conſiſtit, quòd temperies ſanguinis in affectis ſit calidior, hoc eſt, ſulphure concremabili magis abundat, ideò cùm efferveſcit, majori copia accenditur & deflagratione, caloris acerrimi effluvia per totius corporis habitum ſpargit, inde & ejus motus eſt acutus & citò ad ſtatum pervenit, ſymptomatibus etiam vehementioribus ſtipatur, Criſin habet difficilem, & eventum periculoſæ aleæ plenum. Quod ſpectat periodos ſeu Paroxyſmos, quibus febris putrida ſtato tempore nonnunquam exacerbari ſolet & velut intermittens diebus modò ſingulis modò tertiò aut quarto recurrat, *Author* dubitans de his ſuam proponit opinionem, & præſupponit duo præcipua, quæ ſanguinis efferveſcentiam utplurimum excitant, 1. in cruore partis ſulphureæ exaltationem & accenſionem, 2. materiæ aduſtæ & deflagratione ſanguinis reſiduæ ad turgeſcentiam congeſtionem: A priore deducit febris continuitatem, ab altera ejus ſtatum & perturbationes criticas deducit: His etiam tertium aliquod accidere refert, ſucci nimirum crudi ab alimentis recens congeſtis plenitudinem & turgeſcentiam, quæ ſtatis temporum intervallis in febre continua majorem efferveſcentiam excitat.

In *Synocho putrida* valde *acuta* ſanguinem ferè totum citò inflammari & ſummè æſtuare ait, quicquid tunc ſucci nutritii affunditur, & incendio abſumitur, quare parum aut nihil ejus in paroxyſmi materiem in maſſa ſanguinea continetur, pro majore ergò vel minore aduſtione ſanguinis & ſucci crudi illatione febris vehementior vel mitior oritur. In ſingulis paroxyſmis præter ſucci nutritii degeneris penum, aliquid è materia ſanguinis aduſta & concremata evaporare ſtatuit. Quoad Paroxyſmum, qui modò ſingulis, modò alternis recurrit diebus, dependet ad mentem *Authoris*, quòd ſanguinis dyſcraſia diverſimode ſe habeat, hinc ſucci nutritii degeneris ſupplementum citiùs aut tardiùs ad turgeſcentiæ plenitudinem aſſurgit, & proinde efferveſcentia ſua, modò crebriores modò rariores hac in febre paroxyſmos inducit.

§. 7. *Sylvius* qui *Synochos* febres ratione cauſæ diverſæ diſtinguit in *bilioſas* & *lymphaticas*, & ſub lymphæ nomine non tantùm comprehendit quæ à conglobatis glandulis, & ab aliis quoque partibus ad cor *Sylvii.*

ad cor

ad cor pergit, verùm ſuccum inſuper pancreaticum, ipſamque ſalivam ex conglomeratis glandulis prodeuntes, liquoremque adeò ex inteſtinali Triumviratu oriundum, omneſque unà cum lympha deſcendenti ſanguini admiſtos, eaſque ſubdividit in *febres lymphaticas*, *glandulares*, *Pancreaticas* & *ſalivales*. *A bile* ergò produci putat maximè ardentes, imprimis *Cauſum*, à *lympha* verò glanduloſa febres capitis artuumque doloribus atrocioribus & lancinationibus copulatas, uti à *ſucco pancreatico* quaſvis cum ventris doloribus conjunctas, denique à *ſaliva*, eas quæ cum ventriculi & vicinarum partium anxietatibus & diſtentionibus moleſtæ ſunt. Ubi ergò acrior obſervatur calor, uti in Cauſo cum pulſu frequentiore & majore, urina craſſiore & bene tincta, ſiti intolerabili, lingua arida & fiſſa, quando nigra, ibi bilem acrimonia ſalina lixivioſa ſola, aut inſuper inflammabilitate oleoſa peccare contendit. Si verò febrilis effervescentia conjunctum habeat calorem rodentem, tunc adſcribit lymphæ conglobatarum glandularum omnium, aut plerarumque, acriori & acidiori.

Differentias harum febrium à ſymptomatibus gravioribus etiam petendas eſſe ait, & ad numerum quaternarium reducit.

Sunt *Cauſus* de quo diximus, Lipyrias, febris, *Brenner*, qui cum flamma, ardore & rubore oriuntur.

Febres deliras colliquantes, malignaſque, ſub noſtra diſtinctione inferiùs ſuo ordine tractaturi ſumus.

Primaria harum *febrium Sinocharum*, quæ cum calore inſigni & continuo ægris ſunt moleſta, cauſa exiſtit bilis & acrimonia & inflammabilitate nimia peccans, unde non ſolùm in dextro cordis ventriculo ab ea vitioſa producitur effervescentia, ſed etiam in tenui inteſtino, ac præſertim accedente per intervalla ſucco pancreatico propter ſui ſtagnationem acriore facto atque paroxyſmum obſcurum excitante. Febrium verò earundem perpetuo frigore & horrore moleſtarum cauſam primariam ipſi eſſe *lympham* cenſet, & imprimis *ſuccum pancreaticum acrimonia acida peccantem*, & hunc præſertim ad novi paroxyſmi productionem halitus acidiuſculos ex inteſtino tenui quaquaverſum propellente, atque frigoris ſenſum vagum producentem.

Cauſi ex Carteſii mente Cauſa. §. 7. *Cauſus* ex *Carteſio* à maxima ſanguinis perturbatione naſcitur, dum ſcilicet particularum ejus diſpoſitio adeò eſt immutata, porique tam variam à priori conſecuti ſunt figuram, ut materia ſubtilis ubique tranſitu ſuo obices nanciſcatur, vimque inferre neceſſe habeat iis omnibus in locis, ad quæ appellit, unde ſanguinis motum inſigniter adauget, diverſaque illa ſymptomata in Cauſo frequentia inducit, ac diverſas Cauſi differentias conſtituit pro vario motus incrementi gradu.

Noſtra de cauſa ſententia. §. 8. *Ex noſtra opinione*, cùm obſtructio in parte aliqua publica talis oriatur, ut inde inflammatio producatur, febris ſequitur, quæ erit continua, ſi ſemper manet, erit verò intermittens ſi inducias habet. *Generoſæ febris ardentis*, ſeu *Cauſi*, cauſa quærenda in humore vitioſo poros habentes poris ſanguinis planè contrarios, ut plurimum ex διαπνόη impedita, aeris vitio & generoſi potus abuſu producto, à quibus cauſis fores aperiuntur ſali volatili oleoſo, ut cum acido ob turbatam mixtionem manifeſtiùs ſe explicante, tanta cum lucta & motu congrediatur, & ejuſmodi calorem cum ſiti vix tolerabili & exſtinguibili, intenſum producat, & ſic ſpirituum animalium ἀταξίαν oboriri neceſſe eſt, qua ſuborta omnia regna *Regum noſtrorum*, ſi non planè evertuntur & concremantur, ad minimum ad tempus ab hoſte occupantur. *Febris* ergò *continua intermittens* producitur vel quotidiana vel tertiana vel quartana, cùm ſcilicet è parte ſolida aliquis humor heterogeneus & ſalia ſylveſtria vel ſcoriæ nitro ſulphuræ & minus ſymbolizantes ad maſſam ſanguineam deferantur, quæ ſua mora in tubulis partium tales acceperunt poros, ut multùm abludant à poris ſanguinis; Hæ particulæ, ut diximus, ſylveſtres, quæ vel continentur in ſero vel lympha vel chylo, ſive in ſucco pancreatico ſive in ſaliva, ſive in maſſa ſanguinea, modò ita ſunt comparatæ, ut turbationem in ſanguine efficere valeant, ut maſſa ſanguinea nonniſi admodum longo tempore poſſit reſtitui, & interim iterum humor peccans & particulis iſtis contrariis imbutus ad ſanguinem deferatur, neceſſariò *febris* oboriri debet *continua*. Ubi verò continuò humor aliquis peccans è latibulo ad ſanguinem moveatur, & ſi peccans hic humor ſeu particulæ minùs ſymbolizantes, quæ ut plurimum in chylo exiſtunt, ſtatis quibuſdam temporibus in ſanguinem deferuntur, ut interea ſanguinis mixtura reſtituatur, *Intermittens febris* oritur, ſic *nos* hic non excludimus acidi reſoluti & depravati cum particulis alcalicis congreſſum.

Et quoad diſtinctionem hic notandum eſt, quòd *tertiana continua* ferè ſemper cum horrore incipiat; *Quotidiana* non item, *quartana* poſt paroxyſmum dolores univerſales relinquere ſolet, & ita hæ febres in principio à ſe invicem diſtingui ſolent.

Continuam quotidianam febrem accelerare poſſunt chyloſæ ac crudę ſeu craſſiores particulæ, ut & maſſæ ſanguineæ inexiſtentia ſalia ſylveſtria & fermentales reliquiæ, potiſſimùm juxta vaſa lactea, & glandulas meſenterii hærentes, quæ ſanguini communicatæ, facilè turbationem ſanguinis efficere valent: *Pituita* verò non hic in culpa eſt, cùm plurimas febres continuas quotidianas obſervaverim, quæ à particulis blioſis & ſulphureis provenere, quod etiam ex ſymptomatibus ipſas comitantibus, facili marte deduci poteſt, quales & non paucæ quotidinæ intermittentes frequenter obveniunt, quæ tertianis ſuccedere ſolent, quartanæ quoque intermittentis in tertianam ſubita mutatio, & viciſſim tertianæ in quartanam, iiſdem utrobique permanentibus ſymptomatis arguere videtur, utramque ab eodem humore craſſo acido poſſe generari: In febre *continua tertiana* ſanguinis turbatio eſt major ob plurium tubulorum obſtructionem, & fermenti in iis contenti activitatem, in quartana verò ſanguinis turbatio minor eſt & mitior, à viſcidioribus acidis & craſſis in ſucco pancreatico utplurimum latentibus particulis producta.

Poſſunt etiam dari quintanæ, ſextanæ, ſeptanæ, octanæ, nonanæ &c. prout ſanguinis turbatio minor vel major eſt, quæ tamen rariſſimè obſervantur. Dolores capitis, utplurimum hiſce in febribus occurrentes, oriuntur à particulis craſſioribus intra cerebrum & ipſius membranas delatis, quæ acrimonia ſua nervos vellicando dolorem inferunt: Reliqua ſymptomata febribus ſolemnia inferiùs explicaturi ſumus.

§. 9. *Signa Prognoſtica* oſtendunt nobis febres ardentes omnes ſatis eſſe pericoloſas, quia continua eſt & acuta febris, *inde Coac.* 173. Febres ardentes die 14. aut liberando aut perimendo decernunt; pulſus debilis dubii eventus eſt prænuncium, quo major enim à naturali ſtatu receſſus, eò periculoſior eſt. *Prognoſis.*

Autumnales continuæ magis periculoſæ ſunt quàm vernales, in illis enim poſt declinationem ſemper purgandum ob recidivæ metum, in his verò abſtinendum, quia æther hic, quod in reliquis Medicina, facit: Senibus hic affectus plerumque lethalis exiſtit ad mentem *Galeni Comm. ad aphor.* 14. S. I. Urina turbida nullam habens ὑπόστασι magnam ſanguinis turbationem & confuſionem denotat, quo etiam urina eſt rubicundior & tenuior, eò pejor.

Cum febris quotidiana continua, lenta ac larga ſit, haud abſque periculo eſt, quia ſæpe *Hecticam* minatur

Et febris *quartana continua* eſt rariſſima, ſatis tamen pericoloſa, vireſque valdè deiicit, & tandem ob diuturnitatem *Hydropem* inducit.

§. 10. In acutiſſimis, quæ 4. diebus judicatur, tenuiſſimo victu utendum, ratio, quia habet ſtatim extremos labores & cùm omnes febricitantes habeant intus latitantes cauſas morbificas quæ ſanguini & ſpiritibus ani- *Cura diætetica.*

animalibus vim inferunt. Cibus etiam, etſi ſua indole conſervare ſolet, cauſas tamen febriles non tollit, juxta illud tritum: corpora impura, quo plus nutries, eò magis lædes, *Hippocr.* 2. *aphor.* 10. malè ergò ſanitati conſulunt illi, dum ægris in cibis ingerendis inſervire geſtiunt, cùm illos potiùs in perniciem præcipitent & ſive Medicus quidpiam aut imperarit, aut prohibuerit, ex arbitrio tamen faciunt quicquid lubet, juxta commune dictum: *Vivunt ut volunt, curantur ut jubent, & moriuntur ut debent.*

Ventriculus enim ob ſpirituum animalium penuriam & νάταξίαν in febricitantibus eſt debilis & languidus, idcirco etiam cibum non bene amplectitur, etiam ob fermenti corruptionem non bene digerit, & ſic potiùs febrili cauſæ fomentum præbet, hinc *Hippocr.* 7. *aphor. LXV.* Si quis cibum febricitantis dederit, ut ſano robur, ſic laboranti morbus. In febris acceſſione ergo & hic ab omni cibo abſtinendum eſſe cenſemus. *Hippocr. l.* 3. *de victus ratione* inquit. Si *Febris* ex plenitudine detinet, nihil præter aquam offerendum per 3. dies, ſiquidem intra tertiam ceſſarit. Si non, ptiſanæ ſucco utendum, & vel quarto vel ſeptimo die abibit, ſi ſudaverit. Abſtineant ergò à carnibus febricitantes, ſed juſcula tenuia temperantibus condita aſſumant, potus eſto cereviſia tenuis, quam hiſce in locis *lanpvvell* vocamus, vel hordei aquam vel lactis ſerum Tamarind. acetoſ. coctor. vel decoct. c. cervi cum radicibus acetoſ. ſed ſemper potui ordinario inſtillentur aliquot guttæ ſpiritus ſalis dulcif. vel ſalis nitri: Julapia conveniunt addito ſpiritu nitri dulcificato: pro re natâ concedi poteſt vinum acidulis vel aqua multa dilutum. Nos verò ſolemus noſtris febricitantibus maximo cum emolumento potum calidum Theę vel Caffeæ propinare.

Aer frigidior nocet, temperatus pro inſpiratione eligendus eſt, ne tamen is officiat diaphoreſi ac corporis poros occludat, hinc corpus levibus ſtragulis muniendum: Omnino aer æſtuoſus aut calidus culpatur, ſic & malè audit aer nocturnus: Somno moderatè indulgeatur imprimis in hiſce febribus continuis. Alvus ſit libera, animus etiam tranquillus, vitanda enim ſunt omnia animis pathemata, præſertim mœſtitia & ira, atque ad omnes res non-naturales reflectendum eſt; Impendenda enim opera eſt, ne ea quæ expelli debent, retineantur, niſi adſit immodica evacuatio, quæ vires abſumit, quæ impedienda, omneſque vehementes perturbationes eliminandæ.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 11. *Veteres Galenici* in cura febrium ſtatim & quidem in initio febris ad venæ ſectionem tanquam ad ſacram Anchoram confugiunt, quia non ſolùm, uti ajunt, plenitudinem ſive ad vaſa, ſive ad vires, educit, ſed & corpus totum refrigerat & perſpirabile reddit, putredinemque arcet; *Veteres* ad animi deliquium mittere ſolebant, ſed prudentiores ex ejuſmodi ſecta partis vicibus ſanguinem è vena emittendum eſſe cenſent; præmittunt ſæpe enemata. Monent quoque *Galenici*, tam ſæpius ſanguinem eſſe extrahendum donec impurior & corruptior appareat; loco venæ ſect. frequentiùs cucurbitulas cum ſcarificatione adhibent, quia ſunt vicariæ venæſectionis, quando vires ægrotantium deficiunt, ut in febribus ſyncopalibus, aut ætas illius uſum non permittunt.

Ipſorum pharmaceutica remedia ſunt vel *Vacuantia* vel *Alterantia*, ſub vacuantibus comprehendunt vel vomitoria, vel ſudorifera & Diuretica. Sub alterantibus autem refrigerantia, incidentia, aperientia & confortantia. Quoad purgantia, illa non niſi materia turgeat, ab initio exhibenda eſſe, contendunt, niſi in primis viis materia multa lateat, quæ tunc febrem auget, & naturam pravat, quod facili marte dignoſci poteſt ex nauſea, oris amaritudine, ſiti, cardialgia, alvi fluxu aliiſque ſymptomatis, quorum ratione nonnumquam purgationem venæ ſectioni præmittere ſolent, ſed debent eſſe leviora & mitiora; ut Caſſia, Manna, Tamarind. lactis ſerum tamarindinatum, diaprunum, ſyr. roſ ſol. ſimpl. & comp. ex quibus variis modis concinnant formulas, quas vide ſis apud Practicos veteres.

Et cùm natura circulans per ſuperiora materiam morbificam expellere tentet, quod à nauſea & vomitu urgente Medicus hariolari poteſt, tunc etiam vomitoria ſuadent, cùm accidiſſe ajunt, ut ſæpe materia per vomitum rejecta, febris ab initio juguletur, quæ alioquin longè futura eſſet. Sed mitiora tantùm propinanda eſſe præcipiunt: ex. gr. aqua hordei tepid. cum ol. amygd. dulc. vel commun. decoct. ſem. aneth. raphan. quæ ad ℔ j. exhiberi poſſunt, nam in minore quantitate aſſumpta in ſtomacho manent.

In toto morbi decurſu clyſteres iniiciendos eſſe, & quidem ſingulis diebus ſi alvus liberè non fluat, qui componi poſſunt ex variis emollientibus & refrigerantibus.

Poſt venæ ſectionem & primarum viarum evacuationem ad ea medicamenta confugiunt, quæ humores crudos præparant ad coctionem & evacuationem, quæ & ſimul calorem mitigant, putredinem arcent & obſtructiones aperiunt, qualia ſunt Julapia, Juſcula herbis refrigerantibus condita, Emulſiones, &c.

In bile valdè acri & tenui acida commendant, Julapiis inſtillata: in progreſſu febris, apparente concoctione, decoctis addunt rad. aſparag. liquirit. fol. agrimon. pimpinell.

In febribus verò diuturnis à contumacioribus obſtructionibus obortis, commendant decoct. chamædryos vel cichorii, vel chamomill.

Veteres etiam aquam frigidam largiter in febribus putridis continuis propinant, à qua tamen ſapientiores abſtinere jubent. Concedunt tamen in magno æſtu febrili aquæ frigidæ bonum hauſtum ad ℔ j. cum guttis aliquot ſpir. vitriol. Ad vires reſarciendas ipſi commendant varia corroborantia & quidem frigida, quibus addunt pulver. margarit. corn. ç. diamargar. frigid. Diatrion ſantal. Diarrhod. Abbatis, conf. alkermes, de hyacintho, non libet tamen formulas ob operis anguſtiam hic apponere, ſed lectorem ad Praticorum volumina remitto. In turgeſcentia materiæ & declinatione morbi ad paulo fortiora purgantia ſe conferunt, & rhabarbarum, agaricum vel Mechoacannam exhibent, & ſi febris protrahatur, interjectis præparantibus, iterùm purgationem ſuadent, uſque tota illius minera ablata fuerit.

Poſt purgationem ſi natura ad vias urinarias materiam peccantem mittere ſolet, adjuvant diureticis, in quem finem emulſiones præſcribunt radiceſque fœniculi cum petroſelini juſculis incoquendas conſulunt: Si verò vident naturam ad habitum corporis materiæ morbificæ reliquias propellere, ſudorifera temperata propinant, ut aquam card. bened. fumar. &c. ad febrilem calorem contemperandum partium principium robur corroborandum, poros cutis relaxandos eſſe ajunt, & fuliginem caloremque febrilem foràs attrahendum, in quem finem extrinſecùs varia remedia applicanda eſſe ſibi perſuadent, *Epithemata* varia, linimenta aliaque balſama cordi, hepati aliiſque partibus applicant, quæ tamen nonniſi in ſtatu aut declinatione adhibenda volunt, dum calor ad exteriora ſe diffundit, & non ab initio morbi nec in augmento, dum calor ad exteriora ſe diffundit, cum ab initio morbi, nec in augmento, multo minus inſtante criſi: Teſtibus, manibus, ac pedibus varia refrigerantia in æſtu adhibent.

§. 12. *Paracelſiſtæ* commendant in principio harum febrium vomitorium ex antimonio, dein exhibent laudanum opiatum *Parac.* ad gr. ij. vel 3. in aq. abſinthii, laudant & ſpiritum ſalis rectific ad g. v. vel 6. in aq. cichorei & plura alia, quæ inferiùs patebunt. *Paracelſiſtarum.*

§. 13. *Helmontius*, qui multis rationibus cum *Anteſignano ſuo Paracelſo* aſſurgit contra *Galenicos*, quoad venæ ſectionem, quam nec hiſce in febribus celebrandam eſſe contendunt, gloriatur enim *Helmontius* ſe febres curaſſe abſque venæ ſectione conceſſoque vino, imò nimis durè loquitur, quòd is qui febrem intra quatriduum non curaverit, Medici nomine indignus ſit, & hoc eſt remedium ſudoriferum, nempe Mercurius diaphoreticus, qui incidit, reſolvit *Helmontii.*

vit ac abradit cauſam occaſionalem ubicunque ea extiterit, & hoc citra ſudorem nonnunquam peragit, remedia autem reliqua ſolent eſſe, ceu ſuperiùs diximus, ex cephalicis majorana & roremarino, quæ non ſunt alkalia, ſed volatilia craſin ſimplicium continentia, hæc ſunt diuretica temperata quæ porrigi debent ventriculo vacuo ante paroxyſmum intermittentium & quovis tempore continuarum. *Helmontius* enim in cura febrium non ſolùm cauſam occaſionalem attendit, ſed & dignitatem & perturbationem *Archei*, qua ſedata ceſſat mox febris, & quæ materialiter peccant, haud difficulter domantur, ceſſante confuſione Archei ad appulſum arcani, reliquum naturæ humeris committit, ex quo natura ſervatrix, morborum medicatrix: Author quoque noſter pro humectatione cereviſiam vino tinctam cum mica panis exhibet, cordialia verò ex cocco, perlis, auro concinnata contemnit, eò quòd nec aurum nec gemmæ intus reficiant, quoniam non ſymbolizant cum noſtris ſpiritibus. Curandi autem febres ipſius Helmontii unica intentio eſt per ſudorem. *Archeus* enim ſe ipſum propria thymoſi accendit calidumque ſudorem producit, & ſic Medico indigitat, per quam viam febrilis calor expelli debet, nempe per diaphoretica.

§. 14. *Williſius* in febrium *putridarum* therapeja 4. habet intentiones curativas generales, quibus totius negotii cardo vertitur: 1. ut ſanguis ab incendio vendicetur & prorſus ſupprimatur flamma ratione ſulphuris accenſa: ut ſanguis accenſus mitiùs & cum minori periculo deflagrationem ſuam perficiat: ut deflagratione finita liquor iterum ad priſtinam conſiſtentiam reſtituatur: 4. ut ſymptomatibus urgentibus tempeſtivè obviam eatur. *Vvilliſii.*

Circa imam hujus morbi invaſionem in eo totius rei cardo vertitur ut febris ſupprimatur & ſulphuris effervefacti inflammatio inhibeatur, in quem finem venæ ſectionem ſuadet, hoc enim modo ſanguis eventilatur, & particulæ nimis agglomeratæ diſſipantur, veluti cum fœnum exardeſcere aptum, aperto aeri expoſitum ab ejus accenſione arcetur & liberatur. *Author* etiam monet, ut ſaburra ex primis viis eliminetur, huicque uſui enemata commendat, quandoque etiam cathartica & vomitoria leniora, quibus ſæpe tempeſtivè & cum judicio adhibitis, febris ab initio jugulatur, ſi verò hiſce non juvantibus malum ulteriùs ſerpat, annitendum tantùm eò, ut deflagratio reſiduæ ſulphureæ materiæ abſque magno tumultu fiat. Cùm verò 2. juxta mentem Authoris acuta febris in augmento fuerit & cruor nimis effer veſcat cum pulſu forti & vehementi vaſa plurimùm diſtendente, itidem vigiliis, delirio, aut cephalalgia urgeat, venæ ſectio repetatur & tranſpiratio libera ſervetur, enemata & hoc in caſu tutò adhibentur: pharmaca verò cathartica, ſeu diaphoretica ſanguinem ſcilicet nimis commoventia potiùs vitentur, & ad opiata & anodyna confugiatur, quæ ſanguinem & ſpiritus figunt, ejus in finem Author laudat Iulapia ac decocta, quæ viſcera æſtuantia refrigerant.

Cruorem attemperantia ſpirituſque refocillantia crebrò exhibenda autumat ipſe: Aquæ verò ardentes, ſpirituoſæ, pulveres cardiaci & bezoardici (quamdiu febris malignitate caret) angue & cane pejus vitentur. Si febris in ſtatu eſt, accuratè naturæ motus, hoc eſt criſis, attendatur, interim nihil à Medico tentandum, venæ ſectio & purgatio prohibenda, poſtquam autem à ſanguinis deflagratione aliquando febrile remittitur incendium & ſigna coctionis in urina appareant & tamen ſegnior aliquatenus eſt naturæ motus, tunc ipſum per diaphoreſin aut lenem purgationem procurandum eſſe judicat: Sin verò omnia adhuc ſunt cruda, urina adhuc turbida & abſque ſedimento, vires ſunt fractæ, abſque periculo vitæ evacuatio vel per ſudorem vel per alvum haud tentatur. Sed hoc in caſu temperatis cardiacis vires refocillandæ & immodica ſanguinis efferveſcentia inhibeatur & debita ejus fermentatio ſuſtentetur, quod reverà à Coralliis, margaritis & ejuſmodi pulveirbus optimè perficitur.

Quoad ſymptomata, quorum & quidem urgentiorum remediis idoneis & appropriatis Author maximè rationem habet, lectorem benevolum ad Authoris Tractatum de febribus & ad aliorum Practicorum volumina, præſertim verò ad *Jonſtonis Syntagma Practicum remitto*.

§. 15. *Sylvius* in his febribus putridis venæ ſectionem ab initio conducere aſſerit, tunc imprimis quando ardor eſt ſummus; ſed quando acidi quovis modo moleſti occurrant ſigna, ſudorifera commendat & quidem aromatica blandiora & ſalia volatilia, & quando bilis turget urgetve copioſa, purgationem per alvum vel vomitum ſuadet ſummopere, & convenienti tempore uſurpanda ea, quæ obſtructionem in uno pluribuſque pancreatis ductibus exiſtentem blandè ſolvunt ipſumque ſuccum hactenus acriorem corrigunt, quorum formulæ hinc inde exſtant. *Sylvii.*

§. 16. *Si Carteſii* principia in Cauſi cura inſequamur, eam abſolvere ſatagemus particulas heterogeneas & improportionatas à maſſa ſanguinea abigendo, particularem illius ordinem reſtituendo & chylum depravatum corrigendo, ut ſunt abſorbentia, camphorata aliaque jam dicenda. *Carteſianorum opinio.*

§. 17. *Nos* verò hiſce in febribus putridis ab initio, primò nimirum & ſecundo die pro re nata venam ſecamus, ut parùm depleantur vaſa, imprimis ſi plethora adſit. Sed cùm ab initio cum malignis in ſignis utplurimum conveniant, cautè agendum, ne famæ tuæ notam inuras, aliàs inter purgantia talia excellunt infuſa laxativa, etiam Emetica ab initio tutò exhibere potes, quæ exhibita ſæpe graviora avertunt ſymptomata; tutiùs verò in delicatulis res clyſteribus ex febrifugis & emollientibus paratis, peragi poteſt, præcipuè in morbi principio; In ſenibus verò & inſtante Criſi itidem declinante morbo minus tuti ſunt. *Noſtra medendi methodus.*

Cum ergo Medicus in morbi principio adveniat & vires conſtent, primò vena ſecanda eſt, ceu diximus, poſtea ſi malignitas abſit, leniter purgandum, tum ſtatim ſudoriferum aliquod potens exhibendum & ſic vix unquam Medicus ſcopo ſuo aberrabit.

Qui ſtatim ad *Cardiaca* calidiſſima confugiunt, ægrum in ſummum vitæ periculum ſæpe præcipitant. Ad primarum viarum ſaburram eliminandam, quod ex nauſea & vomitu hariolari poſſumus, ſequens conducet *Infuſum*.

♃. Fol. ſen: ſ. ſt. ʒ ij.
Sem. fœnicul. Sileris mont. ana ʒ ß.
Aq. vel Cereviſ. tenuis non vetuſt. ℥ iiij.
Stent per noctem, manè col. & d. Vel Infuſum ex rhabarb. ʒ ij ß.
Cum aquæ cichor. & taraxac. q. ſuff.

Vel

♃. Claret. Tamarind. Mynſ. ℥ iij.
pro doſi.

Vel

♃. Rad. apii ℥ j.
Tamarind. ℥ j ß.
Coq. ex aq. fontanæ pur. q. ſuff. addendo ſub finem fol. ſen. ʒ ß.
Sem. ſiler. ʒ j.
Coq. in col. ℥ xx.
Diſſolve ſyr. d. cich. c. rhab. ℥ ij.
M.

De qua potione ℥ ij. ad ℥ iiij. pro una vice febricitanti propinand. Ab initio etiam tutiùs exhiberi poteſt vomitorium ex antimonio, ſyr. emetic. ad ʒ vj. vel vitriol. alb. ad ʒ ß. vel tartar. emetic. ad gr. 2. vel 3. croci metallor. abſinthiaci gr. ij. horum & plurium formulas vide ſis apud Authores practicos: Ex alterantium cenſu ſunt ſpiritus omnes acidi minerales; ſudorifera ſunt tutiora medicamenta, inter quæ excellit Tinctura bezoartica *D. Mich. Lipſienſ.* mix-

mixtur. de tribus, ſpiritus corn. cervi, fuliginis, omniaque volatilia. Sed Medicus cautus ſit, ne pro cauſo curet febrem malignam, ab initio igitur confortantia mitiora exhibere poſſumus, uti in febribus ſolemus, febris enim maligna in principio ſæpe ſpeciem cauſi præfert. Animadvertendum ergo eſt, ſi febres malignæ ſunt, communiter illæ graſſantur, quòd tunc ſemper ſuſpicio de malignitate habenda ſit, præprimis quando febricitans de cordis anxietate, virium jactura aliiſque gravioribus accidentibus conqueritur, ex urinis verò de malignitatis notis nullum ſignum certum hauriendum, nec etiam ex pulſu, ſigna ergò conjunctim conſideranda ſunt.

Sudoriferorum formulas aliquot in gratiam Iuniorum hic apponam.

℞. *Mag. corn. cerv. Spin. viperarum ana* ℈ j.
Bezoard. ſolar. ℈ ß.
M. divid. in 2. partes æq. pro duabus doſibus.

℞. *Corn. cerv. ſ. ign. Antimon. diaphor. ana* ℈ j.
Sal. viper. vol. gr. vj.
Div. in 2. part. æquales pro duabus dos.

In cauſo maximè proſunt pulveres diaphoretici non nimis calidi ex Antimonio diaphor. bezoard. miner. Solari, Lunari, Ioviali, margarit. præpar. lap. cancr. ſal. prunell. tartar. Vitriol. addito tantillo camphor.

Specificè in cauſo ex alterantium numero & conveniunt Serum lactis, aqua ſeri lactis deſtill. Nitrum tabul. tinctura corroborans cardamomiſat. tinctura bellidis, violarum, roſarum; de quibus potui ordinario ſemper aliquot guttul. ſunt inſtillandæ, ut obſtructiones & inflationes tollantur & arceantur. Ad confortationem pororum & tubulorum conveniunt medicamenta alterantia ſimul vim cordialem habentia, v. gr. Aq. confort. uſitat. conf. de hyacintho, ſal perlat. coralliſat. &c.

Hoc in caſu & externè alterantia modò Hepati, modò dorſo applicanda, ut ſunt unguent. refrig. Gal. roſac. Meſue.

In *febre quotidiana continua* loco digeſtivi palmam aliis præripit Fæcula radic. ari, pulv. ſtomach. D. Birckm.

Ad obſtructiones tollendas, ſalia ſylveſtria corrigenda & eliminanda, conveniunt ſal febrile Mynſ. flor. ſal. ammoniac. tinctur. mea febrifuga quæ ex ſeq. compoſ. eſt.

℞. *Extr. theriacal. Abſinth. Centaur. min.*
Gentian. ana ʒ j.
Cort. Chin. de Chin. ʒ ß.
Quibus affund. ſpir. ſal. ammoniac. vol. q. ſ.
Doſis à gutt. xx. ad 40.

Vel

℞. *Elix. febril.* ʒ ß.
Doſ. ad gutt. 40.

Vel

℞. *Tartari vitriolati* ℈ ij.
Sal. abſinth. Cent. min. ana ℈ j.
Div. in 4. partes æquales.

Vel

℞. *Extr. gentian.*
Card. bened. ana ʒ j.
Pulv. cort. Chin. de Chin. ℈ ij.
Camphor. ℈ ß.
Antimonii diaphor. ℈ j.
M. f. pilul.

Vel

Specif. nigr. antifebr. n. doſis à ℈ ß. *ad* ℈ j.

Vel

℞. *Ocul. cancr. ppt.*
Pulv. contrayerv.
Chin. de Chin. ana ʒ ß.
Fl. ſal. ammoniaci tartariſat. gr. vj.
Camphor. gr. ij.
M. f. pulv.

℞. *Aq. cent. min.*
Card. bened.
Febrifug. ana ʒ j.
Syr. rub. Idæi ʒ ß.
M.

Eſſent. abſinth. & Elix. febril. quatenus reſiſtunt Cachexiæ, ſingulis diebus uſurpanda eſt, prodeſt hinc inde Vinum abſinthitum, chamædrytum &c. vel Eſſ. abſinth. potui ordinario inſtillata. Simili modo poſſunt etiam ſpirit. vitriol. veneris, ſalis dulcif. ſpir. aper. Penot. cereviſiæ guttatim ad gratam aciditat. admiſceri.

Si ſyncope adſit, detur Tinctur. corallorum cum aq. ex. cord. cervi Mynſ. confortativ. &c.

In *Tertiana continua* alterantibus ſemper aliquid acetoſi addendum, v. gr. ſpiritus ſuprà enumerati, ut penetrent ac ſitim ſiſtant: Hic verò notandum, ſpiritum nitri cum ſpiritu ſalis non maritandum eſſe, quia fermentationem excitant. Convenit etiam arcanum duplicatum Mynſ. Hoc in febre ſingulare experimentum habeo, quod parare ſoleo ex Iov. Camphora in hoc caſu etiam magnum præſtat uſum.

℞. *Specif. ſtomach. Poterii* ℈ j.
Corn. c. ſin. ign. par. Ebor. præpar. ana ʒ ß.
Camphor. gr. ij.
Divid. in duas partes æquales.
Uſſ. 2. mahl.

Diuretica & hic proſunt. Tinctura flor. hyperici, cyani, calcatrippæ ad ʒ j.

Spir. ſalis comp. detur ad 50. gutt.

Sumatur bezoard. min. ℈ ß.
Aq. card. bened. ℥ iij.
Syr. card. bened. ʒ ij. *M.*

Si vires proſtratæ ſunt,

℞. *Aq. confortat.* ℥ j ß.
Croci, Camphoræ, ana gr. iij.
Spir. ſal. dulcific. gutt. vj.
Syr. acetoſ. citri ʒ iij. *M.*
pro doſi unica.

In *quartana continua* à venæ ſectione potius abſtinendum judicamus; Ex cenſu *purgantium* præ aliis conveniunt extract. melanagog. Pilul. Tartareæ Querc. d. ammoniaco ejuſd. extract. de fumar. Oxymell. ellebor. purg. Ex *Sudoriferis* eligenda ſunt Fumaria, card. bened. lign. guajac. ſaſſafr. ex iiſdem eſſent. Aqua ſeu ſpiritus, item ſpirit. ſal. ammon. ejuſdemque flores: nec minus conveniunt Martialia & ex his Pulv. cacheſt. Q. Tinctura mea febrifuga; ſunto formulæ.

℞. *Pulv. cacheſt. Q.* ʒ iij.
Confect. alKerm. ʒ j. *m.*

℞. *Arcan. tartari, ſ. terræ foliat.* ʒ j.
Dos gutt. 30. vel 40.

Symptomatum quoque febres has comitantium habenda eſt ratio, qualia ſunt Alvi fluxus, vigiliæ, ſitis, aliaque ſpiritibus animalibus infeſta, quæ tamen inferiùs tractabuntur.

Evenit ſæpe ut febre extincta, vires nihilominus attritæ ſint & extrema maneat debilitas, ceu ſuperiùs diximus, quo in caſu optimè Sydenham. adoleſcentuli vivum vegetumque calorem commendat, quem Febricitantis abdomini applicare ſuadet, propriaque experientia confirmat, multum ægrotantes hoc remedio corroborari, naturamque debilem juvari, ut ſemet materiæ ſecernendæ reliquiis exoneret: ratione hac perſuaſus, quòd calor hic humano generi congener ſit. Reliqua paregorica ex prædictis & adhuc dicendis facilè colligere erit.

Vires conſerventur internis, imprimis ſequentes mixturæ. ℞. Aq. perlarum uſitat. &c. aliiſque pulverib. cordialib. temperatis.

CA-

CAPUT IV.

DE FEBRE HECTICA LENTA, COLLIQUATIVA ET LYMPHATICA SEU CATARRHALI.

§. I.

FEbres has, quia ferè ab uno fonte derivantur, uno hoc capite ſimul pertractare animus eſt, non libet enim admittere ſubtiles *ſcholaſticorum* diſtinctiones, quas Medicus in praxi vix unquam attendere valet.

Febris hectica dicitur *Paracelſo*, ut Synonyma tangam, *aridura*; quæ deſcribitur vulgò quòd ſit continens affectus, ortus à fermentatione ſanguinis depravata, cum pulſu celeri parvo, acrique calore præſertim poſt paſtum, nec non manifeſta corporis conſumptione præternaturali. Melius verò deſcribitur, quòd ſit febris lenta à circulantium humorum textura ſive mixtura perturbata aut inverſa lentè ſuum circulum percurrente, hinc pulſum frequentiorem ac calorem extraordinarium excitante, ob heterogeneas particulas corpus nutrimento idoneo deſtituente, & poris noctu calore lecti magis patulis factis ſerum cæteris humoribus non adeò cohærens & connexum in copia proſcribente, ſicque ſenſim ad interitum deducente dependens. Febris hectica, quæ eſt habitualis, dicitur febris, eſtque plerumque continua, ſed lenta, quæ ſuas tamen exacerbationes patitur ordinariò poſt paſtum invaleſcentes, cum calore non uſque adeò magno, ſed valdè acri, aliquando cum, ſæpius verò ſine prævio horrore, quibus totum corpus valde emaciatur & contabeſcit.

Gradus. *Tres* febris hujus à Medicis ponuntur *gradus*; in primo alteratio cum conſumptione & extenuatio adeò mitis eſt, ut vix ac ne vix à Medico vel etiam ægro animadvertatur, ſicque ſæpe interea petit tempus hanc febrem curandi aptiſſimum, in primo ergò gradu difficulter cognoſcitur ſed facilè curatur.

In 2. *gradu* magis evidens eſt corporis extenuatio, cum calore intenſiore, præſertim poſt aſſumptum una vel altera hora elapſa cibum, quo calor tunc quoque ſe manifeſtat in malis & volis manuum, in quo gradu cognoſcitur facilè ſed difficillimè curatur.

Tertio in *gradu* corpus ità extenuatur, ut facies Hippocratica appareat, & oſſa pellibus tantum tegantur, cum urina oleaginoſa, ſudoribus colliquativis nocturnis, calore continuo &, uti vocatur, habituali, qui gradus vulgò appellatur vel *Hectica Maraſmodes* ſeu *Tabes*, eſtque vel nullius vel difficillimæ curationis. In hoc gradu à quovis facilè cognoſcitur, ſed nunquam curatur.

Ad febris continuæ ſpecies & vulgò refertur *Febris Colliquativa* vulgò ita dicta, in qua corpus valdè extenuatur & emaciatur, ſic ut brevi nil niſi cutis & oſſa videantur, ſic etiam *Febris Sudatoria* ex illorum cenſu eſt, quia corpus continuò & nimium ſudat, adeò ut præ ſudore & debilitetur corpus & exſiccetur ſpicæ aridæ modo. *Divisio.* *Dividitur* etiam febris Hectica vulgò in *Hecticam Primariam*, quæ à principio invadit, & *Secundariam*, quæ aliis febribus ſuccedit, deinde in *Solitariam* & *Simplicem*, vel cum *febre putrida* & *complicata*: Sic & ratione loci, ſubjecti, cauſæ, differunt, cùm alia ex hujus vel illius viſceris aut partis conſumptione, corruptione, inflammatione & morbo ortum traxerit.

Pars affecta. §. 2. *Priſca ſapientia* vult febrium harum ſubjectum eſſe partes ſolidas; Alii pro primo & adæquato ſubjecto cor habent vel potiùs ſolidas cordis partes, quæ partes plus æquo irritatæ & exſiccatæ ſint, quo minus, ut ajunt, cor bene ſanguificet, & per conſequens corpus noſtrum non bene nutriatur; Eatenus ſolidæ partes dicuntur hujus febris ſubjectum eſſe, quatenus conſumptio & emaciatio in illis ſolidis & maximè carnoſis partibus evidenter apparet, cum tamen non minus indiſpoſitio ſanguineæ maſſæ inhæreat, in qua latex ſeroſus deperditur, quod à pluribus infrà dicendis cauſis fieri poteſt, unde ſanguis acquirit intemperiem acrem & fermentativam, inde & febris hectica ortum ſuum trahit, igitur & in maſſa ſanguinea & lympha latere cauſam hujus affectus nulli dubitamus. *Helmontius* Hecticæ ſedem collocat, uti plurium aliorum morborum, in ſtomacho.

§. 3. *Signa* præcipuè in præcedentibus expreſſa ſunt, frequentiora enim ſunt pulſus frequens & celer indieſque minor, ſomnolentia adeſt pervigil, caput & univerſum corpus dolet, & febre lenta exacerbatur, valde ardet, ægri ſunt torpidi, ſiticuloſi, aliquando cum tuſſicula ſicca, mœrentes, triſtes, ſæpius moroſi, urina ferè naturalis, ſed temporis progreſſu videtur oleum ſupernatare, quod non eſt ipſa ſolidarum partium pinguedo, uti plures exiſtimant, ſed ſunt particulæ pingues oleoſæ, maſſæ ſanguineæ inexiſtentes, facilè cum ſerò ſ. lympha fermentatione & potiſſimum lege circulationis ad vaſa urinæ dicata tranſeuntes, circa appetitum & ſomnum ægri ſe mediocriter habent, tuſſi humida & ſputo copioſo carent, indieſque emarceſcunt, & poſt paſtum febricitant cum genarum rubedine, Hectica laborantes etiam infeſtat ſudor, præſertim nocturnus, moleſtiſſimus, vireſque inſigniter proſternens, quia colliquativus eſt, inſequitur corporis totius abſumptio, & facies Hippocratica. *Diagnoſis.*

Pathognomonica autem ſigna ſunt frequentia tria, 1. quòd ſit continens ac per conſequens continenter cordi aliquid moleſtiarum creet: 2. quòd corpus & præcipuè partes ſolidæ conſumantur, 3. quòd poſt paſtum una vel altera elapſa hora calor febrilis increſcat & exacerbationem habeat. Dolor capitis & ardor producitur ab obſtructione, & quia à nimio calore febris etiam ſanguis acrior fit, vel quia poſt malè curatas febres ſæpe inflammatio oritur in parte fortaſſe ignobiliori, quæ inflammatio, cùm ſuppuratur & ſanguineæ permiſcetur maſſæ, eam facit acriorem. Proſtratæ & attritæ vires ſæpe adſunt poſt nondum perfectè curatas febres aut per medicamenta frigida malè curatas. Poſt cibum ſumptum febris ingraveſcit, quia chylus tunc ſanguini permiſcetur, quia aliam adducit materiam primi elementi, quæ per poros ſanguinis purulenti fertur. Alvus etiam in principio plerumque exiſtit ſicca, ſed morbo incrementum ſumente & ad interitum properante colliquativus accedere ſolet fluor.

§. 4. Cùm jam in præcedentibus breviter de ſignis egerimus, ſequitur ut etiam *cauſas* harum febrium examinemus, quas nunc (ut ordinem obſervemus) priùs quàm ulterius progrediamur, ex mente *Galenicorum* proponimus, hi verò cauſas in proximas & immediatas, vel remotas & mediatas diſtinguunt. *Cauſa.*

Ad externas cauſas referunt quæcunque & alias febres excitare apta nata ſunt; talia ſunt calor ſolis aut ignis, motus nimius & vehemens, vigiliæ nimiæ, mœrores aliaque animi pathemata vehementiora, excretiones quoque exceſſivæ, ut in alvi fluxu, dyſenteria, cholera, hæmoptyſi &c. ac denique inedia in corpore jam ſicco, vel cibi potuſque acriores calidi ac putridi, aliaque plura, quæ humidum radicale, uti ajunt, abſumunt & depopulantur.

Internæ & proximæ cauſæ ſunt viſcerum inflammationes, febres ardentes, peſtilentes, diuturnæ,

turnæ, ulcera viſcerum tum nobiliorum tum ignobiliorum, ex lue venerea, & ex ſcorbuto, quæ omnia febrem lentam ac hecticam producere valent. Sic *Galenus* ex inflammatione ſepti tranſverſi ſe Hecticam vidiſſe narrat, nec minus Practici hodierni jecoris corruptioni adſcribunt cauſam Hecticæ, ſaniem enim in hepate quandam gigni aſſerunt, qua illius ſubſtantia corrumpitur, ex cujus corruptione vel vapores vel ſaniem ipſam lege circulationis ſanguinis cordi communicat, illudque calefacere affirmant.

Lentæ febris vitium plerumque ſolis obſtructionibus in hoc vel illo viſcere natis, adſcribunt, cujus culpa nec chylus ritè tranſire, nec humores ſeparari & excerni poſſunt.

Paracelſiſtarum. §. 5. *Hermetici* dicunt febrem hanc febrem eſſe Lunætriam ex accenſis ſpiritibus ſulphureis in corde ortam, quæ dicitur ſanari, ab eorum Magiſtro, intra lunæ curſum.

Helmontii. §. 6. *Helmontius* in Hectica, quaſi diaria continua, avocari ſpiritus à muniis digeſtionis, fierique aliqualem corruptionem ſemidigeſti contendit; Tabem quoque ſuum habere ortum ex obſtructione & corruptione roboris innati, & ex muco mordace haud dubitat, quam & ex vita ſedentaria obſervavit.

Villiſii. §. 7. *Williſius* fundat febrem lentam hanc non in obſtructionibus hepatis, lienis aut meſenterii, quorum culpa alimentum non bene coquitur aut diſpenſatur, ſed potius in mala ſanguinis diatheſi, quæ in intemperiem nimis ſalſam & acrem vergit, ideoque nutritioni & æquali circulationi minùs apta redditur: Sanguinem enim ſtatuit in corde non ſecus ac oleum in lampade, ſi particulis nimiis ſalinis abundet, non placidè & æqualiter, ſed cum crepitu & magna partium evaporatione accendi, quo quidem citius diſperditur & flammam non niſi languidam & imbecillem exhibet. Prælaudatus noſter Author quendam tali morbo defunctum exenteravit, in quo viſcera coctioni dicata, optimè conſtituta invenit, exceptis pulmonibus, qui erant exſucci & aridi, nec non materia ſabuloſa inſtar cretæ per totum obſiti: ſic & non rarò hoc in morbo meſenterium glandulis tali materia argillacea repletum obſidetur: utrum verò ſanguis ſalſus factus ex ejuſmodi viſcerum obſtructionibus, nihilque niſi aquoſiorem Chyli partem tranſire permittentibus, an verò viſcera ex tranſitu ſanguinis ſalſuginoſi lædantur & corrumpantur? dubitat, ipſi tamen probabile videtur, quòd alterutra affectio ab altera dependeat, & utriuſque mali cauſæ reciprocæ fuerint. Si ergo affectus hic ab ulcere aut abſceſſu in quibuſcunque ſit partibus concitato, febris neceſſariò comes eſſe debet, inde & febrem aſſiduam deducit & ſucci alibilis depravationem.

Sylvii. §. 8. *Sylvius* obſervavit ſæpe *febres hecticas* productas immediatè à nimio corporis exercitio, laboreque continuato, illam & poſſe produci ab ira vehementiſſima, præſertim à triſtitia & animi mœrore (qualem caſum *D. Schadius* in Prætoris Zollii Borckenſis uxore aliquot ante annos Hectica, & quidem ſecundo gradu ex ſolo mœrore propter obitum mariti vidit) immoderato, nullus dubitat, interdum etiam ex vigiliis multùm protractis, ſubinde ab inedia diuturniore & alimentis parvi parvique ſucci firmis concludit Author rationibus & culpat ſalivam; Eam quoque alios affectus, ut febres diarias, continuas intermittenteſque contumaciores, frequentiſſimè viſcerum plerorumque maximè verò pulmonum inflammationes haſque ſubſequentia apoſtemata & ulcera conſequi teſtatur: Glandularum verò conglomeratarum liquorem & potiſſimum ſuccum pancreaticum viſciditate aucta non item acrimonia acida vel auſteritate moleſta peccare judicat, & ſimul concurrere bilem inertiorem & ſimul lympham obtuſiorem reddi, concludit.

Cauſam contabeſcentiæ in Hectica febre exiſtimat viſcoſitatem nimiam omnium humorum ipſiuſque adeò ſanguinis, propter quam partium nutritio ſenſim ac ſenſim imminuitur.

Exacerbationis verò poſt paſtum *cauſam* ex ſaliva nimis glutinoſa, propter quam fluidior Chylus citiùs ad inteſtina deſcendens ac bili occurrens in halitus ſimiles ex parte ſaltem diducta, & ad cor deducta, ibidemque ampliùs rarefacta, *deducit*; Ex rarefactione hac pulſus ſolito celerior producitur, mox & quaquaverſum propulſus in facie ruborem levem, ac in cute calorem blandum, qui alibi tamen alia ſymptomata pro reliquorum & partium conſtitutione diverſa, excitat.

Quando autem hectica à nimio corporis motu, non tantum hoc in caſu ſpiritus animales, ſed & ſerum ſanguinis exhauriri arbitratur, atque id circo omnes humores acriores fieri, contendit.

Quoties verò à mœrore diutiùs protracto orta eſt hectica, tunc adſcribit cauſam ſucco pancreatico auſteriori humores reliquos glutinoſiores reddenti.

Hecticæ à vigiliis nimiis contractæ, cauſam ponit in ſpiritus animales nimis attritos, eorundemque unionem arctiorem, ut & acrimoniam & tenacitatem humorum &c.

Quoties ab inedia diuturniore hectica aliquis laborat, toties alimentorum utrumque acre demulcentium defectu, acrimoniam utriuſque intendi, atque porrò unione intimiore facta, humores viſcoſiores generari autumat.

Quoties diariæ ſuccedit, toties errores circa diætam commiſſos, eſſe cenſet.

Quoties Synochas ſequitur, toties, ubi à bile vitioſa iſtæ traxerint originem, partim acrimoniæ ipſius, partim medicamentis eandem alterantibus, ſed diutius & copioſiùs uſurpatis, adeòque humores reliquos ſimul corrumpentibus & inſpiſſantibus attribuit.

Quoties febres intermittentes in hecticam terminantur, toties humores tunc maximè peccantes plures paucioreſque gignunt.

Quoties viſcerum nobiliorum imprimis pulmonum inflammationem in apoſtema deductum inſequitur Hectica, toties à ſanie tota maſſa ſanguinea inquinatur, indeque nutritio depravatur, parteſque omnes ad obeundas actiones naturales ineptæ redduntur.

§. 9. Febrem Hecticam produci ſtatuunt Carteſiani à copioſis particulis rigidis, duris, ac ſcabris, quibus ſcatet maſſa Sanguinea, & quæ inæqualia parientes in ea interſtitia magnum continuumque ponunt materiæ ſubtili in tranſitu ipſius obicem. Hæc verò rapidior motu illas impetens, ſanguinem vehementius exagitat, & quum tales particulæ ob rigiditatem, duritiem, ſcabritiemque quibus pollent, nec flecti, nec conteri, planaque ſuperficie donari valeant, rectoſque poros conſtituere non poſſint, materia ætherea in itinere ſuo perpetuo impedita maſſæ ſanguineæ continuam perturbationem inducit. *Carteſianorum ſententia de Febris hecticæ Cauſa.*

§. 10. *Nos* fatemur cum *Sylvio*, quòd hujus febris hecticæ cauſæ variæ ſint & multiplices. Si enim ulcus ſit in pulmonibus, erit hectica pulmonum, ſive phthiſis, ſi in hepate vel renibus erit hectica hepatis vel renum. Jam ſi in ſolida aliqua parte vel alibi abſceſſus lateat, Medicus certo quidem locum affectum dignoſcere nequit, interim tamen rectè concludimus Hecticam à nulla alia cauſa produci & foveri poſſe, quod ſpectaculum jam vidimus in D. Dexbacchio Phyſico noſtro ordinario, ab abſceſſu abdominis planè hecticum factum. Cauſam enim quod concernit, nobis videtur hac in Febri ferè ſemper præceſſiſſe inflammationem in parte aliqua vel nobiliori vel ignobiliori in ſuppurationem verſam, unde pus illud recens ſemper generatum in occulto hoc abſceſſu vel ulcere, ſi ad ſanguinem deveniat, craſin & mixtionem ejus pervertit, hinc & ipſe ſtomachus *Noſtra opinio de Cauſa.*

tan-

tandem tardior in ſuo officio, & aſſumpta in cremorem puri ſimilem tranſmutat, indè febris hæc lenta oritur. Certum enim eſt, hoc in affectu ſanguinem acriorem, imprimis à ſalibus illis cauſticis, reddi, quàm decet, aliquando verò à materia quadam acri & depravata, quæ ſanguini per partes continentes circulanti aliiſque humoribus admiſcetur, unde & nomen Hecticæ ſive habitualis accepit, quòd cauſa ejus fermè in partibus ſolidis hæreat: hoc modo febris hæc oriri poteſt ab affectibus cerebri. Sic *Hanoviæ* puerum 15. annorum, & puellam 9. anorum aperui, & nihil, cui cauſam Hecticæ & mortis adſcribere potui, inveni, præter apoſtema in ſubſtantia cerebri radicatum. Sic & vidimus plures hecticos à Pleuritide (quod & obſervavit *Sydenham*, *ſic enim inquit p. m.* 250. Eſt etiam, ubi poſt ingentem inflammationem & hæmoptyſin & omiſſam phlebotomiam, quæ naſcente morbo fuerat imperanda, mox ad apoſtema res redit, pure in thoracis cavitate ſubinde depleto, quo in caſu febris vel omnino ceſſat, vel mitiùs ſaltem urget, attamen in vado non eſt æger, ſed Empyemate atque hectica febre ſuccedentibus, miſer tabe extinguitur) ita & ex Empyemate, Hydrope pectoris & abdominis ab inveterata ventriculi labe, inteſtinorum, hepatis, lienis, meſenterii, & ſimilium aliorum aut contentorum viſcerum aut aliarum partium continentium, nam & ulcera ſequitur inveterata, fiſtulas & ſimiles illarum partium morbos, (ſic ex fiſtula ani Civis quidam hecticam acquiſivit deploratam, illaque etiam extinctus è vivis exceſſit,) hac tamen ratione, quòd dum humores circulantes iſtas partes affectas continuò permeant, peregrinam labem nanciſcuntur, ſanguinis mixturam turbant, ipſæque maſſæ ſanguineæ intemperiem acrem inducunt, adeòque omnem Hecticam quodammodo ſymptomaticam eſſe, dicimus. Si enim pus è pulmonibus exulceratis, vel ex parte quadam vulnerata per vaſa lymphatica ad cor delatum Hecticam excitat, quid ni in alia ignobiliore interiore parte humor latens purulentus hecticam producere poterit? In glandulis ſæpe cauſa Hecticæ ſcrutandæ eſt, qua ſæpe ab humore rigido obſtruuntur, qui ſuccus dein ſtagnando corrumpitur, corruptus acriſque ſuccus neceſſario inducere debet talem nutritionem, qualis enim ſuccus nutritius talis nutritio: cauſa etiam ſæpe latet in ſtomacho, ubi chylus non ritè elaboratur, ceu jam diximus.

Cauſæ verò *procatarcticæ* hic ſuum ſymbolum conferentes, ſunt aer vitioſus, æthere ſcilicet peregrino refertus, & ſubtili æthere agitatus nimium, quemadmodum æſtate ſæpe ſolet, ubi pori corporis patuli facti, humores ſubtiliores exagitatos & celeriter motos exhalare faciunt, relictis ſaltem craſſioribus circulationi plurimam partem ineptis: hinc appetitus ad ſolidiores cibos debilis, & nauſeans ferè, liquida ſaltem expoſcit, cura etiam in eo conſiſtat ut mutatio aeris fiat: alimenta nimis ſpirituoſa & acria humores craſſos viſcidos & acres generantia, ex quibus ſaccharum maximè venit culpandum, ſaccharum enim tantum à vera dulcedine abeſt, ut ipſum diſſolvat antimonium, imò *Luſitani* ex ſaccharinis arundinibus deſtillare norunt ſpiritum ſumma cum ſimplicitate refrigerantem, linguam conſtringentem & metalla corrodentem, nitroſi ſaporis ſimul & acerbum, verùm tædet notis diutiùs inhærere, quare è verticulo in viam. Nocent quoque omnes cibi acriores aut craſſiores ſalſi, item potus copioſus, præcipuè generoſus vel acido-acri refertus, ſubtilioribus enim particulis tranſpirando diſſipatis, plures craſſæ relinquuntur vel & ſubtilium diſſipatarum particularum loco, frigidæ copiâ addita, relictos circulantes humores craſſos obſtruentibus, malo huic ſatis efficax relinquitur pabulum. Cibi ſint juſcula gallinarum, caponum, cancrorum, hordeata, avenacea oryzea &c. præcipuè durante lactea cura, ubi omnis caro fugiatur. Præterea tamen pruna Damaſcena, poma dulcia cocta, paſſulæ majores cum amygdalis non ſunt prohibita, præcipuè ex amygdalis parata pulmenta, & gelatinæ variæ confortantes. Potus ſit decoctum Caffeæ, vel Chinæ cum paſſulis, item ſerum lactis, emulſiones ex ſeminibus confortantes. Vigiliæ quoque nimiæ, imprimis lucubrationes intempeſtivæ, quies vel motus excedentes, animi affectus graviores, ut mœrores, ſolicitudo, anxietas, triſtitia, zelotypia, ira, invidia, ſuum ſymbolum addere poſſunt, nam invidus alterius marceſcit rebus opimis. Excretiones nimiæ quid generare poſſunt, omnibus notum eſt.

Contabeſcentia in hectica, noſtro judicio, facilè remotè poteſt produci vel quòd vaſa lactea in meſenterio ſunt obſtructa, tunc enim ſanguis aceſcit, quia non augetur, & quia ejus partes aqueæ avolant, quando enim latex aquoſus in ſanguine diſperditur, quod à pluribus cauſis fieri poteſt, acquirit ſanguis intemperiem acrem & fermentativam, à chylo acri & corrupto, ſanguini affluente, hinc ſæpe tam acris redditur, ut non ampliùs idoneus ſit ad nutritionem corporis, verùm aliquid ab habitu corporis depaſcatur, ut caro vix oſſibus hæreat, quoniam ſingulis arteriarum pulſibus acres & rigidæ particulæ loco flexibilium & gummoſarum, è poris earundem egrediuntur in nutriendarum partium tubulos, quæ particulæ nequaquam aptæ ſunt natæ ad nutriendum, ſed potiùs ad abradendum & corrodendum. Vel etiam aliquando accidit, ut vaſa capillaria arterioſa ſint obſtructa, ut ſanguis per ea non poſſit deferri, quapropter humores ibi circulantes ſtagnatione aceſcunt, & habitum corporis extenuant, in his verò cauſis non ſemper adeſt febris; verùm ſi in parte aliqua ignobiliori ſuppuratio eveniat, ita ut pus maſſæ ſanguineæ communicetur, ſanguinis diſpoſitionem & texturam immutando febrim producit & ſanguinem acriorem reddendo tabem infert.

Calor quoque poſt cibi ſumptionem præter propter duabus elapſis horis ingraveſcit, quia tunc Chylus vitioſus ſanguini admiſcetur, qui aliam adducit materiam primi elementi, quàm per poros ſanguinis purulenti fertur, qui quoque in dextro cordis ventriculo non bene mixtus, alios ſanguini conciliat poros.

Pulſus hic celer & frequens eſt non à viſciditate, ut plures exiſtimant, inde enim contraria oriuntur, ſed potius ab ἀταξία ſpirituum animalium in cordis & arteriarum fibrillas, & ab obſtructione viſcerum, dum enim in illis obſtructio, materia ætherea per poros jam anguſtiores fluens, multum ſanguinis premit ſurſum, & hinc debilis & celer pulſus, quia non valdè fermentabilis eſt. *Hecticam* quoque ab intempeſtivo thermarum uſu novimus exortam.

Dolor capitis & ardor excitatur ab obſtructione, & quia à nimio calore febris etiam ſanguis acrior redditur, vel quia poſt malè curatas febres ſæpe inflammatio oritur in parte forſan ignobiliori, quæ inflammatio cùm ſuppuratur & ſanguini admiſcetur eum facit acriorem, & ſic per conſequens Hecticam inducit.

Poteſt etiam ſanguis acrior fieri à nimia potus prohibitione, unde ardores & dolores ſæpe producuntur. Pueris aliquando Hectica oritur ob crudiorum ciborum ingeſtionem & addephagiam, unde vaſa lactea obſtruuntur, acidum augetur, & chylus ad ſanguineam maſſam deferri impeditur, vel depravatus eò appellit, de quo ſuo loco agetur.

§. 11. In Prognoſi, affectus hic eſt periculoſus, tum ex indole morbi, tum ex ægri conditione. *Prognoſis.* Paſtores ſunt catarrhis obnoxii, & ob vocem nimis altam in concionando facilè fiunt phthiſici. Febris hæc eventum habet valdè dubium, ſæpe etiam lethalis eſt, imprimis ſi exiſtat in gradu tertio, ſi adeſt facies *Hippocratica*, urina oleaginoſa, ſudores

res

res nocturni, calor continuus &c. Primus & ſecundus gradus facilior eſt curatu quàm tertius, quæ enim cum tabe conjuncta eſt, & altas egit radices, curatu difficillima exiſtit. Item ſi viſcus aliquod nobile aliudque ignobile ſit corruptum, inflammatum, vel exulceratum, quoniam in his ſanguis adeò inficitur & perturbatur, ut vix ac ne vix artis ope ad illam integritatem reduci poſſit, in pueris & junioribus, nec non quæ ſimplex eſt, curatu facilior exiſtit.

Febres hecticæ utplurimum ab anno 14. ad trigeſimum quintum affligere ſolent, & etiam in hiſce annis conſtituti ęgri difficillimè curantur, qui autem ante hanc ętatem vel paulò poſt hectica corripiuntur, faciliùs evadunt, at ſæpe curantur, vel longo tempore palliativa cura vitam protrahere poſſunt, imprimis mulieres. Alvi fluxus cum intumeſcentia crurum ſuperveniens malum prænuncium eſt. Si pus è pulmonibus exulceratis vel ex quadam parte vulnerata vel exulcerata hectica oritur, ea difficillima vel impoſſibilis eſt curatu: ſi cum facie Hippocratica & reliquis peſſimis ſignis capillorum defluvium accedat, incurabilem indicat Hecticam. Prognoſis ſalutem promittit, ſi æger, adſtantes & Medicus dein bene agant. Si febres alias inſequitur, vel ab iis reſtat, ad mortem plerumque deducit ægros, præſertim in ſenibus.

Cura Diætetica.

§. 12. His nunc prælibatis ad *ipſam curationem* nos convertamus, & quidem primò *Diæteticam*, quæ conſiſtit in ritè adhibendis ſex rebus non naturalibus ita dictis, remediorum enim materia ex diæta & pharmacia deſumuntur. *Diæta* enim uti in omnibus morbis chronicis multum præſtat, in hac præſertim plus valet quàm ipſa medicamenta, aer itaque ſit temperatus, ſi ſponte non talis, arte corrigendus & tali utendum qui ad frigidum & humidum inclinat, ſed potiùs ad mentem *Feliciſſimi Practici, amici noſtri, D. Th. Sydenhamii*, Ægros ad aliam regionem mittendos, & ad ſuſcipienda varia itinera commovendos eſſe exiſtimamus. *Galenus 1. method. cap. 8.* æſtatis tempore aere exiſtente calidiori ægrum degere præcipit in loco ſubterraneo, qui frigidiſſimus ſit & maximè perflatus. Quo ſolo remedio *Riverius* Hecticum extrema macie confectum, intra menſem reſtitutum vidit, inſperſis ergò floribus ex herbis refrigerantibus aquà fontana, aer in conclavi alterari poteſt: Aer enim unius loci magis noxius quàm alterius, ſic hic affectus in *diſtrictu Hanovienſi*, quaſi Endemius exiſtit cum exulceratione pulmonum, particulæ enim rigidæ inflexibiles & acutæ, quæ exhalant inſtar acicularum per aerem iſtum diſperſæ, facilè ſanguinem intrantes, alterantesve, ſanguinem acriorem reddendo veſiculas pulmonum erodunt, atque ſcindendo ſecandoque ulcus pruducunt putridum.

Alimenta ſint ſanguinem edulcorantia, boni ſucci citoque nutrientia, ut juſcula Gall. cancrorum, capon. vitul. vitell. ov. cum hordeo mundato, poſſunt ferè omnes carnes vitulinæ, porcell. phaſian. perdicis, lepuſculi, &c. Variæ panatellæ, omnia hordeacea, avenacea, oryzata cum ſeminibus frigidis; Juſculis incoqui poſſunt variæ herbæ hortenſes, portulaca, endivia, acetoſa, borrago, ſimileſque radices aperientes. Hoc in affectu etiam piſces ſaxatiles admittuntur: Ex fructibus conceduntur poma, pyra, pruna Damaſcena, ceraſa, paſſulæ, ficus, cum melle coctæ & præparatæ, qui verò gaudent validiori ſtomacho, iis concedi poſſunt alimenta ſolida viſcoſa, extremitates animalium, carnes limacum, cancrorum, teſtudinum, ranarum, cochlearum, & quidem in ſubſtantia cum brodio, in delicatioribus verò loco horum uti ſolemus pulpa caponis & perdicis, amygdal. pineis, maritata, paſta ſcilicet regali, imprimis Gelatinæ: ſequens hic proficua erit, quæ mihi in uſu eſt.

℞. Gelat. ex C. C. crud. recent. ℥iij.
Affunde aq. font. ℔. iſs.
Vini rubri ℥ß. *in vaſe vitreo benè clauſo, digere in loco horis 12. poſtea adde*
Rad. ſcorzoner. r. ℥ß.
Rad. cichorii ℥ij.
Herb. endiv. m. j.
Paſſul. mai. excort. ℥iij.

Coque lento igne ultra dimid. Colat. adde confect. alKerm. ʒj. *repone in loco frigido, in vaſe frigido conſiſtent inſtar gelatinæ.* Omnia quoque conferunt lacticinia.

Potus ſit decoctum hordei vel aqua betulæ, quæ haberi poteſt tempore verno, vel cereviſia optimè defæcata, cui variæ herbæ, radices & cortices deobſtruentes indi poſſunt, vel, quod melius eſt, *decoctum chinæ cum paſſulis*, item conceduntur emulſiones. Omnia potulenta ſpirituoſa maximè nocent, & ſæpe anſam huic dant morbo. Motus corporis & ſomnus mediocriter ſe habeant, alvus pigrior proritetur injecto enemate ex emollientibus, excretiones reliquæ ſolitæ, ac præſertim naturales atque individuo ſervientes, nec ægrum debilitantes, ſi ſegniùs procedant, promoveantur, reliquæ verò omnes fugiantur, quales ſunt ſanguinis excretiones, &c. Animus ſit tranquillus & lætus, mœror & triſtitia cane & angue pejus vitetur, ex quibus ſæpius hecticam productam vidi: Omnia enim æger nociva ſibi arceat, ſe ipſumque ritè gubernet. Venus & hic fugienda, quæ corpus valdè reſolvit & exſiccat.

Cura Pharmaceutica Veterum.

§. 13. His nunc premiſſis, *curatio pharmaceutica* inſtituenda, quam 1. ad mentem *Galenicorum* proponamus.

Qui ad intemperiem ſiccam & calidam corrigendam, refrigerantia & humectantia commendant, quicquid enim humidi aut ſolidarum partium abſumptum & exſiccatum eſt, humectantibus reſtitui poſſe exiſtimant, inde humectantia tutiora refrigerantibus eſſe autumant, quia refrigerantia nimis adhibita calorem nativum jam debilem penitus exſtinguere valent. Ad numerum humectantium & refrigerantium referunt flores nymphææ, roſarum, bugloſſę, borraginis, Endiviam, lactucam, acetoſam, cichorium, ſemina 4. frigid. major. & minor. ex quibus & variis aliis varias concinnant formulas. Ab initio, ſi nempe prima regio excrementis referta eſt, admittunt lenientia medicamenta, ut ſunt Manna, Caſſia, ſyr. roſ. ſol. imò ſi vires adhuc vegetę ſunt, infuſum Rhabarb. cum tamarindis ſcilicet exhibent. Alterantia verò & humectantia in formam Juleporum, juſculorum & emulſionum redigunt, quas formulas vide ſis apud Practicos.

Balnea quę uti ajunt refrigerandi & humectandi vi prædita ſunt, aliis remediis pręferunt, quę ut plus humectent, addunt malvam, violariam, brancam urſinam, &c. Balneo ex hydrelæo *Zacuto Luſitano* maximis laudibus evehitur, *obſerv. 35. lib. 3. praxis admirandæ*. Alii verò balneum ex lacte dulci amant. Poſt balneum corpus inungi ſuadent Ol. ſcilicet violarum, nymphęę, roſac. &c. Cordi etiam & thoraci, ut & epati & renibus medicamenta varia tum refrigerantia tum humectantia applicant.

Paracelſi.

§. 14. *Paracelſus qui Hecticam* intra Lunæ curſum ſanare vult per ſua arcana: Quę tamen illa ſint, alto premit ſilentio, quem ſequitur tanquam fidelis diſcipulus *Helmontius*, qui laudat ſuum lac perlatum, & Mercurium diaphoreticum.

Vuilliſii.

§. 15. *Williſius* in Febris Hecticę curatione ſalſam & acrem cruoris corrigit, ſalium quibus referta eſt maſſa, ſanguinea, obtundit, & intricat, ſanguinemque ad partium nutritionem & ad ęquam circulationem proſequendam aptiorem reddit.

§. 16. *Sylvius* pro diverſa cauſarum *Hecticam* producentium ratione diverſam curam eſſe inſtituendam, optimè judicat, in genere tamen propter

propter

pter humorum omnium tenacitatem & glutinoſitatem noxiam medicamenta aromatica benigniora & ſalia volatilia oleoſa uſurpanda, quàm maximè commendat, quia hæc blandè glutinoſitatem illam emendant, & omne viſcidum incidunt, & in ſtatum naturalem reducunt.

Lac quoque aſininum, muliebre vel caprinum, vel bubulum calens aſſumptum magni æſtimat.

Quod attinet curam ratione humorum diverſorum inſtituendam, illa facilè ex præcedentibus peti poteſt. Optimè quoque monet, ſi inflammationes, abſceſſus & ulcera fiſtuloſa produxerint Hecticam, eam vix curari, niſi ſimul exhibitis medicamentis ejuſmodi morbis appropriatis, inter conſolidantia balſamum Sulphuris aniſatum extollit, ut & omnia ex antimonio parata medicamenta fixiora, neque proinde vomitiones, atque ſedes promoventia, commendat quoque decoctum ex herbis vulnerariis ita dictis.

rteſiano- n. §. 17. *Carteſianorum* cura in eo vertitur, ut particulæ acres humoribus circulantibus inexiſtentes obtundantur, edulcorentur, in quem finem omnia blandiora abſorbentia interpoſitis anodynis commendant.

ſtrum de ra Judi- m. §. 18. *Noſtro judicio* hic affectus ſequentes habet indicationes, 1. ut ſanguis vel ex ſe vel aliunde acrior dulcificetur & corrigatur, vel viſcidior incidatur; ſic enim *& Reges noſtri cum ſpiritibus* placantur; 2. morbi illi curentur à quibus febris Hectica inducitur, aut propter quos aliquid acre ſanguini continuò permiſcetur: 3. ut ſymptomata Hecticam comitantia mitigentur.

In Hectica ergò vera per ſe accidente chyli habeatur maximus reſpectus, quo ſic hoc ad ſtatum ordinarium reducto, acrimonia circulantium humorum ſalſa, per ſe remittat, laudabiliuſque nutrimentum corpori communicetur. Et ſi ſaburra acris vitioſa primas vias occupaſſe notetur, utile erit lene vomitorium exhibere. Sed ſi lympha ex glandulis inteſtini duodeni proveniens vel pancreatica magis acris & acida ſuſpicetur, meliùs conducet decoctum laxans cum paſſulis noſtro uſu receptum; ſed hæc ſint dicta quando omnia adhuc in initio ſunt conſtituta, ſi verò jam alvi fluxus adſit & ad deploratum nunc ſtatum redacta ſunt, hæc potiùs omittenda veniunt, & tantùm ad infringendam acrimoniam circulantium humorum acido-ſalſorum.

Omne enim ferunt punctum quæ ſanguinis intemperiem acrem corrigunt temperantque, in quem finem commendamus ſalia volatilia blandiora, abſorbentia terrea, ſed quæ multum in ſe continent ſalis volatilis blandioris & gummoſi, ut ſunt ocul. can. margaritæ, unicornu, C.C. oſſ. d. Cord. cervi, bolus Armena, terra ſigillata, lap. percarum, aſelli, &c. Quibus ex mineralibus antimonium diaphoreticum, bezoart. mineral. Solare, Lunare, Joviale, ſpecificum ſtomachicum, ut & decantatum illud Poterii antihecticum, ex quo tamen hactenus magnum commodum & effectum videre non potui, & ſi quid habet, latet illud in virtute concentrandi acidum, quem effectum mihi præſtant oculi can. quin quoque blandiora ut terebinthina, reſina laricea, ammoniacum, Galbanum optimo cum ſucceſſu in uſum trahi poſſunt, quia in ſe habent quid glutinoſi & gummoſi.

Medicamenta refrigerantia à *veteribus* ita dicta non conveniunt hoc in morbo, quatenus refrigerant, ſed quatenus dulcificant & deobſtruunt, edulcorantque & temperant. 1. Aquea omnia, in quibus tamen aliquid ſalis volatilis, conferunt, qualia ſunt omnia illa refrigerantia vulgò ita, quæ ſimul incidunt, attenuant, ſcilicet Radic. cichorii vel totum cichorii, taraxaci, acetoſ. fol. bugloſſ. ejuſdemque flores, item violarum, fumar. acetoſ. &c. 2. Aquea ſpirituoſa & dulcia, omnis acrimoniæ expertia, ut vina Gallica, vinum Hiſpanicum, Canarienſe, Hydromel & id genus alia conveniunt, quatenus acrimoniam ſanguinis corrigunt & *Reges noſtros* pacificant, quod & faciunt *Saturnina*, imprimis ſi ſudores colliquativi urgeant. Hic & leviora & leniora antiſcorbutica & diaphoretica conducunt, quorum aliquot formulas annectamus. Sequenti deſtillato antihectico nonnullos ſanitati priſtinę reſtitutos novimus, nec Te deterreat farrago ſimplicium hanc intrantium.

♃. *Capon. eviſcerat. in diplom. coq.*
c. oſſibus contuſ. c. brod. ℔ viij.
Infund. raſ. lign. ſaſſafr. ʒ ß.
Raſur. cran. hominis, Corn. alcis ana ʒ iij.
Rad. Chinæ ℥ j.
Fol. ſcab. Hepat. nobilis Veronic. Roriſm.
Flor. pœoniæ, tiliæ,
Scabioſæ, tuſſilaginis
Bellid. minor. ana M ß.
Raſur. ſubtil. viſc. pyror. ℥ j ß.
Mic. panis alb. ſilig. Conſerv. roſ.
Rubr. antiq. ana ℥ iij.
Pulm. vulp. vitul. calidè exempt. No. j.
Jecor. Gallin. Limac. exteſſerat. ana No. x.
Ranarum No. xv.
Succ. beccabung. ℔ j.
Vel temp. hyem. loc. ſucc. ejus aqu: ex ſucc. deſtill. ℔. ij. *recipi poſſunt. F. l. art. deſtillatum, quod edulcorari poteſt manibus Chriſti perlat.*

Ex quo deſtillato poſſunt etiam parari emulſiones & ſingulis diebus ſeq. in formula propinari, imprimis ubi ſanguis ſalinus & quaſi retorridus eſt.

♃. *Sem. melon. rec.* ʒ ij.
Aq. antihect. noſt. ℥ vj.
Sacchar. perlat. q. ſ. pro una vice circa veſperam exhibenda.

Vel

♃. *Nuc. pinearum* ʒ ij.
Sem. cannabis ℈ j.
Aq. antihect. n. ℥ iij.
Fiat emulſio, cui adde lact. ſulphuris ʒ ß.
Pulv. cordial. pretioſ. gr. xj.
Sacchari perl. ʒ j. *M. pro una vice.*

Vel

♃. *Spec. diamarg. frig.* ʒ ij.
Antihect. Poter. ʒ ß.
Pulv. Epat. rub. ʒ j.
M. f. pulv.

In forma liquida melius exhibentur remedia quàm in ſolida, Diæta ſupra dicta ritè obſervetur.

Inter alterantia magnifacio paſſulas, quæ non ſolùm temperant, ſed & nutriunt, hæ vel cum rad. cichorii, Chinæ aut ſcorz. coquantur, vel infund. priùs per noctem & manè poſt aliquot ebullitiones tranſcolentur & exhibeantur, eſtque experimentum Nobiliſſimi eheu! piè defuncti Ettmulleri.

Calorem illum excedentem & in volis manuum plantiſque pedum obſervabilem minuunt & temperant medicamenta aquea, ut Julapium ex aqua hordei, meliſſ. borrag. lactucæ, cichorii, addit. cinamom. bugloſſ. rubi Idæi, granator. dulc. & ſimilibus: conducunt quoque hunc in finem medicamenta blandè acida, ex. gr. quando Tinctura ex aqua roris majal. q. ſ. cum floribus violarum, bellid. min. borrag., & bugloſſ. paratur, de qua de die bis vel ter aliquot cochlearia dentur.

Vel

Vel

℞. Ror. vitrioli aliquoties à capi-
te proprio mortuo cobobati
℥ vj. *M.*

Vel

Liquoris terræ foliat. tartar. ℥ ij.

de quo ſæpius de die 20. guttulæ dentur, quod in hoc affectu excellens eſt remedium.

Vel

℞. Antihect. Pot. vel lap. can. ℈ j.
Mag. ſaturni ℈ ß. *M.*
D. pro doſi unica.

Vel

℞. Spec. diaſaturn.
Nitri vitriolat. ana ℥ ß.
M.

Medicamenta ferè nitroſa omnia, ut ſal prunellæ, item ex ſaturno parata plerumque hic ſunt proficua, quemadmodum & Camphora parva doſi in aliis admixta, ſitim enim extinguunt: ad hanc quoque demulcendam, varia gargarizantia præſcribenda ſunt.

Sudorem in hectica noxium inhibent jam dicta, præſertim verò nobilis illa Tinctura ex Vitriolo Marte & Saturno parata, antiphthiſica dicta, item omnia terrea leniterque incraſſantia, ut bolus Armen. Terr. ſigillata & denique Gelatina ex Cydoniis parata, rob. berberum, ut & aluminoſa caute exhibita, item obviſcantia oleoſa & oleum olivarum aliaque exteriùs inuncta. Ante cubitum detur Conſerva roſarum cum pulp. paſſul. conf. alkerm. in c. de hyacinth. antihect. Poter. & ſyr. de teſtudinibus parat.

Ad ſanguinis acredinem temperandam conducunt ſulphurea balſamica, ut balſamus Angelicus ex terebinth. flor. ſulphuris c. elix. propriet. balſam. de Peru, imprimis ſulphur alcaliſatum. In delicatis ſequentes rotulæ convenientes erunt.

℞. Flor. ſulphur. myrrhat. ℥ ß.
Ocul. can. præpar. Corallor. præpar.
Pulv. Haly Abb. ana ℈ j.
Margar. præpar. gr. xv.
Lap. prunell. Sal. armoniac. ana ℥ ß.
Spec. diam. dulc. ℈ j.
Sacchari q. ſuff. f. rotul.

Vel

℞. Ranar. virid. exſicc. n. iij.
Margarit. præpar. ℥ j. *Ocul. cancr. præp.* ℈ ij.
Corallor. ℈ ß. *M.*
Fiat pulv. de quo omni mane ℥ j. *Exhibeatur in emulſione ex aqua antihectica, continuando per tempus.*

℞. Antihect. Poter. ℥ j ß.
Sacch. Satur. ℈ j.
Camphor. gr. ij.

M. Ter. de die ſumend. quantum cuſpis cultri capi poteſt.

℞. Pulv. anodyn. confortat. Antihect.
Pot. ana ℈ ß. *M.*
D. in triplo pro vice unica.

℞. Spec. diaſaturni Mynſ. Diamarg.
Frig. ana ℥ j ß. *M.*
Pro aliquot vicibus.

Si Electuarium expetis, ſequens erit proficuum.

℞. Conſ. roſ. rubr. antiq. ℥ ij.
Flor. papav. errat. ℥ j.
Scab. ℥ ß.
Spec. diamarg. frig. Corn. alc. præpar. ſubtilis ana ℈ ij.
Antihect. Poterii ℈ j.
F. c. ſyr. jujubin. & è teſtudinibus q. ſ. Electuarium.

Hiſce nihil proficientibus ad lac confugiendum eſt, quo plures noſtra ope priſtinæ reſtituti ſunt ſanitati. Eſt enim inſigne hic edulcorans, & circulantium humorum acrimoniam temperans, non ſolùm, quòd ſeroſitates, per ſudores copioſos exhauſtus, efficaciter reſtituat, ſed & ceu alimentum digeſtionis facilis levi negotio in chylum faceſſet ſatis laudabilem, non tantùm egregiè nutrientem, ſed & veluti acrimoniæ expers ſenſim ſic acrimoniam ſalſam ſanguinis corrigentem, modò in ventriculo & primis viis nullæ cruditates acidæ nidulentur, quæ id coagulare poſſint, id quod ægri tolerantia indicabit. Si verò nil moleſtiarum ex eo percipiat æger, nec gravitatem in ſtomacho ſentiat, ſingulo manè & veſperi integra poterit propinari libra. Si humores circulantes particulis magis mobilibus conſtent, calorem magis intendentes, aut ſentire facientes, tum loco lactis ſimplicis, vel lac ebutyratum, vel ſerum lactis magis erit idoneum: Vel ſugatur ex mammis muliebribus, vel aſſumatur calens aſininum quod optimum, vel caprinum aut bubulum, de quo jam in diæta actum eſt, interim ab omni cibo abſtinendum, convenit & butyrum humanum & ſerum lactis cum pauco ſucco citri paratum.

Horis poſtmeridianis convenit balneum aquæ dulcis, vel lactis, vel olivarum per horam dimidiam uſurpatum, nec minùs Thermæ aluminoſæ. Balneum non ſit frigidum ſed moderatè calidum factum, cui incoquantur ſequentes herbæ aut flores, violarum, nymph. fol. endiv. lactuc. ſalicis &c. pedibus & capite vervecis adjectis.

Si paroxyſmus poſt paſtum ſequatur, poteſt aſſumi antifebrile ex mineralibus.

Omnia quæ acidum abſorbent, hic magni uſus ſunt, ſal ex capite mortuo vitrioli, ut & crocus Martis aperitivus arcana pluribus ſunt hoc in affectu.

Cancri fluviatiles valdè etiam laudari merentur, ſunt enim in acrimonia ſalina deſtruenda planè egregii.

Cathartica & venæ ſectio cane pejus fugienda, Clyſter tamen ex deobſtruentibus prodeſt, ſed non debet eſſe acris, radix bryoniæ viridis & recens optimè clyſteribus additur.

Si ob viſciditatem humorum in primis viis latentium, purgandum videatur, poſſunt hic ſudorifera purgantibus miſceri, parva tamen doſi, ne ſudores ſenſibiliter moveant, quia ſic purgantia vincunt, & dum purgatio fermentationem in ſanguine producit, ſenſibiliter ac potenter deobſtruunt.

Si vires deficiunt, conducet Lac perlarum, vel aqua Confortativa cum confect. alkerm.

Quando in viſceribus exulceratio adſit, tum conveniunt varia balſamica, ut ſunt balſam. ſulph. aniſat. omnia quoque vulnerantia, imprimis eſſentia noſtra Traumatica.

Faciliorem aluminoſæ dulcedinis acquirendæ modum qui cupit, ſic procedere poteſt. Alumen pulv. in calore arenæ deſtillet, phlegma deſtillatum ſuo corpori reddat denuoque hanc deſtillationem ſepties repetat, donec totum phlegma in ejus corpore maneat: paratum alumen tritum ſolvatur in liquorem loco humido per deliquium. Hunc liquorem dein balneo per duodecim vel 15. dies dirigere, poſtea ſeparatis fæcibus liquorem purum filtratum lento igne coagula: Dulcis hujus coaguli uſus non tantùm in febribus, ſed & in pectoralibus morbis præcipuè autem in Hectica, cujus doſis à gr. x. ad xv. in vehiculo convenienti. Hujus defectu conducet manna aluminis per plures operationes omni acredine ſpoliata, per experientiam multis exemplis confirmata, ſudorem enim nocturnum ægris moleſtiſſimum nullo alio æquè cohibere atque reprimere poſſumus, quàm per uſum liquoris iſtius aluminoſi & Tincturam antiphthiſicam convenienter acidulatam & de nocte propinatam.

Inter externa inunctiones ex pinguedine humana, unguento refrigerante, roſaceo, reſumptivo, ol. ranar. butyro humano, commendamus: Epithe-

themata quoque ex aquis roſarum, violarum, borrag. acetoſæ, meliſſ. &c. Epatis ac cordis regioni applicari poſſunt. Hæc de externis ſufficiant, præſertim cum topicorum energia ſit imbecillis valdè quin & palliativa. Sæpe ex ſequenti egregium obſervavi effectum ſpinæ dorſi inunctum.

℞. *Ungu. reſumptiv.* ℥ j.
Ol. ranar. ℥ ß.
Sacch. Saturni ʒ j.
M.

In Catarrhali febri, quæ utplurimùm hyeme graſſantur & præſupponunt ſuccorum in corpore redundantiam & tranſpirationem prohibitam, conveniunt bezoartica cum pectoralibus aliquando anodynis commixta, omnia conducunt ex ſuccino, ex.gr.

℞. *Specific. Cephal. D. M.*
Succin. ppt.
Antimonii diaphoret. ana gr. vij.
Bezoar. or. gr. iv.
Sal. abſynth. gr. j.

M. detur in ſequenti vel ſimili vehiculo.

℞. *Aq. card. bened.*
C.C. citr. ana ℥ j ß.
Mixt. ſimpl. ʒ ß.
Sacch. perl. q. ſ. ad grat.
M.

Vel detur Mixt. ſ. ad gutt. xx. vel pulv. cordial. pret. ad ℈ j. cum theriac. cœleſt. gr. j. pro una vice.

In ſpecie conducit ſpirit. ſal. ammoniaci aniſ. & liq. C. C. ſucc. cùm hæ febres utplurimùm noctu ingraveſcant, veſperi exhibenda ſunt ejuſmodi medicamenta adjectis opiatis, quæ acidam illam corrigunt lympham, ut ſunt imprimis pilulæ noſtræ. Catarrhales &c. Sequentia in principe noſtro Juniore felici cum ſucceſſu exhibuimus.

℞. *Antihect. Poter. gr.* v.
Sal. abſinth. gr. iij.

M. D. ſingulis matutinis horis doſin.

℞. *Aq. C. C. citr.* ℥ v.
Febrifug. ʒ j.
Eſſent. aperit. Moeb. ʒ ß.
Syr. papav. err. ʒ ij.
M.

Exerne ungu. reſumptiv. c. ol. palm. & ranarum pro ſpina dorſi illinenda adhibuimus.

Item confert Elixir pectorale cum Tinctura bezoartica. Nocet verò V. S. quia extra vaſa ſegregationem natura jam fecit. Si bene tractantur, rarò iis ægri moriuntur, ſolet etiam eſſe contagioſa: Annumeratur hiſce febribus, febri *purpura* dicta, quæ dividitur in benignam & malignam. Hæc ſæpe indolem febrium malignarum æmulatur cum dolore capitis, ἐρυθρώσει, &c.

Pruritus eſt in toto corpore, ubicunque mali hujus notæ apparent, adeſt calor acris & urens, eſt affectus medius inter Eryſipelas & ſcabiem, contradiſtinguitur à petechiis & morbilis, quia in purpura cutis eſt ac ſi urticis fuerit percuſſa, hinc dicitur mulieribus, *die Neſſel-Sucht*; cauſa eſt turbatio ſanguinis, ejuſdemque efferveſcentia ab acribus, ſalſis, ſeroſis humoribus & particulis inducta, quæ à natura circulante ſtatim ad cutem mittuntur, frequentiſſimè fit à motu nimio; occurrit etiam in infantibus & dicitur, *der Pflug*, fœminæ faciliùs hoc morbo infeſtantur quàm viri, quia ſunt ſeroſiores, & ſæpe remotè oritur à lochiis retentis, præter quæ uſus veneris nimius & obſtructio hepatis ſunt cauſæ remotæ. Sunt & aliæ febres cum tuberculis & maculis cutaneis, quæ vocantur *Febres miliares* vel *lenticulares* &c. quæ etiam vel ſunt benignæ, vel malignæ, & ab eadem ferè cauſa oriuntur, hinc earum cura vix variat.

Ad præſervationem & curationem in ſimplici optimum præſidium eſt venæ ſectio & purgatio (ſi abſit malignitas) venæ ſectio enim conducit illis, qui eryſipelate ſæpe laborant. Ex purgantibus conveniunt hydragoga & cholagoga. Ex præparantibus conducunt omnia *hepatica* vulgò ita dicta refrigerantia, quæ ſola ſæpe ſufficiunt, & omnia quæ proſunt in Scabie & Eryſipelate, hic etiam proſunt, ut ſunt fumaria, ſambucus, & omnia antiſcorbutica temperata. Item ea, quæ ex lignis parantur, eſſent. lignorum eorumque decocta, Rob ſambuci, item omnia parata ex nitro, nitrum perlatum, in Maligna autem danda ſunt bezoartica fixiora & temperata, quæ enim volatilia ſunt, utplurimum phlogoſin illam promovent magis, niſi venenum penitus ſit expugnandum. Hic tamen ſemper ad cauſam antecedentem reſpiciendum eſt, v. g. ſi à lochiis retentis fiat, danda ſunt lochiorum fluxum procurantia, inter quæ excellunt myrrhata, crocata, Elixir. propr. & alexipharmacum, Eſſent. de ſplene bovis, hic & conducit venæ ſectio ſi eſt à plethora.

CAPUT V.

De Febribus Malignis, Peſte, Febri Petechiali, Morbo Hungarico & aliis Epidemicis.

§. I.

Ex innumeris calamitatum myriadibus, quibus vita humana expoſita eſt, non minima eſt *febris Maligna*, quæ ſæpe communi furore totas pervagatur gentes, urbes, pagos, & familias, cujuſque crudelitatem non ſaltem plures de plebeja fæce, ſed viri etiam in ſublimi dignitate conſtituti, & de patria inſigniter meriti, imò ipſi Medici ſunt experti, & adhuc experiuntur, ſicque aliis inſerviendo conſumimur. Eſt ſanè morbus truculentia, malignitate, periculoſoque eventu notiſſimus, idque eò magis, dum ipſam vitæ regiam, ac ſplendidum animæ palatium aggreditur, & infeſtat, imò *regentes noſtros* planè & ſubitò interimit.

Sub *malignæ febris* tanquam generalis vocis nomine comprehendimus febres omnes peſtilentiales, petechiales, quæ appellatur puncticularis, pedicularis, ſtigmatica, pulicaris, lenticularis, purpurata; & quidem à ſimilitudine quam hæc febris habet cum lenticulis, puncturis & morſibus pulicum aliis, & ſemipeſtis, item lues Pannonica dicitur. *Morbus Hungaricus* diſtinguitur à communi petechiali febri crudeli iſto ſymptomate, intento ſcilicet continuo & ferè intolerabili capitis cùm orificii ventriculi dolore. Hic affectus maximè exſurgit in Hungaria ob vina potentia quæ ibidem creſcunt, & ob aquas paluſtes. *Crato* ex obſervatione 30. annorum annotavit, luem Ungaricam nullo ferè anno iiſdem ſymptomatibus recurrere.

Attamen cùm hujuſmodi febres inter ſe differant ſecundum magis & minùs, ſeu majorem & minorem malignitatis gradum, & eadem methodo curativa expugnari debeant, operæ pretium duxi, omnes illas febres in uno hoc capite tractare, & generali febris Malignæ nomine donare.

Maligna enim dicitur febris, quæ mali moris eſt, decipiens aliquando ægrum, Medicum & adſtantes. In malignis febribus ratione pernitiei, & contagii, mitiora ſunt omnia, quàm in peſte, & peſtilentibus Maligna febris quidem prava eſt, ſed in gradu remiſſiori, indè ſæpe via ac gradus ad peſtem. Non enim ſtatim ubique ſua ſe cauda prodit ut ſorex, petechiis puta, variolis, morbillis, bubonibus aut carbunculis.

Nec enim *Leonis* tantùm robur, ſed & *Serpentis* aſtutia pertimeſcenda. Solent enim febres hæ, à peculiari quadam Symptomatum conditione peculiaria ſortiri nomina. Si maculæ appareant, dicitur *febris petechialis*: Quòd ſi calor non adeò intenſus, dolor interim capitis ſit vehementiſſimus cum delirio, ſomnolentia, & linguæ ariditate, *Caſtrenſis*, ſeu *Hungarica* vocatur. Sin denique plures febri gravioribus ſtipata ſymptomatis in una domo, oppidoque corripiantur, qua plures intereant, quàm liberentur, & maculæ

livi-

lividæ ante vel poſt mortem ſe in conſpectum exhibeant, febris dicitur *peſtilentialis*, à qua bubonibus & anthracibus ſaltem diſtinguitur peſtis, acutiſſimus & pernicioſiſſimus affectus, bubonum, carbunculorum, aliorumque ſæviſſimorum Symptomatum ſatellitio ſtipatus, de quo peculiari capite acturi ſumus. Malignam hanc febrem, ſymptomata quoque comitari ſolent atrociora, quàm alias febres, plures ſimul affligit, & necioni dat, atque eludit vulgaria medicamenta, ita ut ejus indoles longè diſtet ab aliarum febrium idea, & genio. Dicuntur quoque venenatæ hæ febres, quia immediatè à venenatis particulis, ſive intus genitis, ſive aliunde advenientibus, originem trahunt. Hinc etiam nonnullis dicitur febris *antimedica*, item Medicorum flagellum dici poteſt, quia Medici certiſſimam ſalutem polliceri non audent, ſed ipſi celeberrimi Medici hac febre exſtinguuntur, loquente ipſa experientia, vide *de his tractatum Nobiliſſimi Domini Febr, Præſidis noſtri Collegii, de Scorzonera*. Peſtis verò ſolummodo ita vocatur hominis reſpectu, animalia enim vel bruta ſi ſubitò moriuntur, peſtis non eſt nominanda, quale contagium corripuit ante plures annos omnes feles ferè in Weſtphalia, & nuper vaccas in his regionibus, quod tamen contagium hominibus non nocuit.

Pars affecta.

§. 2. *Subjectum* harum febrium ut perſcrutemur, ordinis ratio poſtulat, & neceſſitas nunc, ut morbi ſedes & natura pateat. Subjectum ergò primarium à toto Medicorum choro *Cor* tanquam principale febris ſubjectum ſtatuitur, quia Cor fons caloris nativi dicitur, ex quo calor præternaturalis toti corpori communicatur, quod etiam per pulſum demonſtrare volunt, quia is à cordis actione, & pulſifica facultate, igneque animali ſeu ſpiritibus vitalibus ſanguini arterioſo immerſis dependere ajunt.

Nos verò ſepoſitis præconceptis opinionibus ſedem hujus mali *in maſſa ſanguinea* quærimus. Ut enim in vino & lacte varios turbatæ mixtionis gradus obſervamus, quare etiam non partes ſanguinem componentes plùs ac minùs à ſe invicem ſecedentes inſignem malignitatis conſtituunt latitudinem? Nec hic exemptos volumus ſpiritus animales. Secundarium verò & extenſivum, omnes partes totius corporis, quatenus iis malum per arterias communicari ſolet.

Sic & *Helmontius* orificium ventriculi ſuperius, quod multum à veneno contagioſo inquinatur, accuſat, & alimentorum præparationi, fermentationi, chylificationi deſtinata vaſa ac viſcera culpat, cùm tamen ſubjectum potiùs cauſæ dicenda ſint, quàm morbi.

Diagnoſis.

§. 3. Tanta ſignorum diagnoſticorum eſt neceſſitas, quanta aureæ Tralliani l. 9. c. 1. ſententiæ veritas eſt: Internotio rectæ curationis fundamentum eſt; imprimis hac in febre maligna, ubi malum nullas admittit inducias, ſed clam hominem capit. Eſt enim morbus inſidioſus. Sed cùm in principio vix cognoſcatur, qua in ſpecie febre Maligna afflictus æger degat, an Hungarica, an peſtilentiali, an petechiali vel ſimplici vel ardente, ſaltem hoc indicabunt plures in vicinia hac vel illa febris ſpecie jam correpti, juxtà quam methodum curam dirigas neceſſe erit. Maximum autem morbi maligni indicium eſt ſubitus virium lapſus, horripilatio frequens, & nocturna plerumque mali exacerbatio, antecedunt, & comitantur ut plurimum dorſi & lumborum dolores, ac pruritus, malignorum exanthematum à corrupto ſero ibidem reſtagnante exortorum prodromi. In peſte ſemper præcedit terror vel timor, vel puſillanimitas, unde fiunt pulſus parvi, frequentes, & inæquales, accedit cordis palpitatio, lipothymia, ſyncope, & ſumma omnino anguſtia. Poſtea ſequitur non rarò atrociſſima cephalalgia, deliria, aurium ſonitus, urina eſt ſanorum ſimilis, & ſæpe ad rubedinem vergens. Adſunt ſitis atque vigiliæ, cum arida lingua, vertigo, hinc delirium, pleuritis, convulſiones, epilepſiæ, & id genus ſexcenta alia mala. In quibuſdam obſervantur maculæ rubræ, ſeu petechiæ, in aliis exiguæ, in aliis alia exanthemata. Sic & pro cauſæ diverſitate diverſa oriuntur ſymptomata & maculæ. In peſte verò apparent bubones & anthraces. In pluribus adeſt ſomnus profundus, in paucis dentium ſtridor. Adſunt præterea Cardialgia, vomitus, appetitus depravatus, ſitis, in peſte & pleuritis urget, cum lienteria verminoſa, maleque olenti diarrhœa, & dyſenteria. In nonnullis aurium obſervavi ſurditatem. Alii habent oculos obſcuros, & lachrymas involuntarias fundentes, item palpebrarum hiatus & majores in ſomno: nares ſtillant ſanguine. Plures eorum patiuntur inflammationem & nigritiem linguæ, ut & dentium. Alios infeſtat, peſſimum prænuncium, ſingultus, & ut uno comprehendam verbo, omnes totius corporis perverhuntur actiones, *Regeſq;* ex improviſo de ſolio ſuo deiiciuntur. Sic quando jam interna nonnulla corporis pars, videlicet ventriculus, veſica, hepar, lien, uterus &c. magis affecta eſt, & æger iſtius partis æſtum ſummum percipit, externum verò corporis habitum algere ſentit & tegi ſemper cupit, cum ſiti inexſtinguibili, corporis inſigni jectigatione, inquietudine, lingua nigra, delirio, pervigiliis, tum *Lipyriam* vocant hanc febrem Practici. Ubi verò dolor capitis cum delirio, cardialgia, ariditate linguæ &c. quamvis calor non adeò æſtuet & urat, tum *Hungarica* ſive *Caſtrenſis* dicitur. Si verò ſimul maculæ variorum colorum appareant, tum vocatur *Petechialis*; ſed ſi maculæ lividæ, vel ſtigmata apparent poſt mortem, & plures moriuntur quàm ſalvantur, peſtilens dicitur. Et ſi anthraces, bubones vel carbunculi accedunt & omnes quas corripit febris jugulat, tum *Peſtis* nuncupatur. Stomachi ſæpe adſunt ardores, & anxietates circa præcordia. In exenterato à me *Francothalii* peſte defuncto inveni in inteſtinis omnia ſphacelata, & nigricantia. Sudores oriuntur frigidi, & quidem fœtidi, imprimis circa frontem. Foris tandem quoque venenum ſe prodit, tumoribus præſertim retrò aures, ſub axillis, in inguinibus, ac genibus, aliiſque locis maculis nigris, flavis, rubris, paſſuliſque nigricantibus, carbunculis, bubonibus. Hic conticere non poſſum, id quod *Francothali* in *Palatinatu inferiore* contigit, anno 1666. cùm peſtis eodem tempore in multos debacchabatur, ubi ancilla quædam carbunculum habuit in ſummitate digiti annularis, quæ neſcio, an ex delirio, vel dolore urgente & graviſſimo digitum cultro culinario abſcidit, attamen altero die ſatis conceſſit digito & manu ſphacelatis. Bubones enim & carbunculi inſtar ferri candentis ægros crudeliter, imò plùs quàm credibile eſt, vexant. Non autem neceſſarium eſt, ut ſigna hæc omnia in ſingulis appareant, ſed nunc hæc, nunc illa, nunc plura, nunc pauciora, animadvertuntur, pro ratione ſcilicet, & diſpoſitione ſubjectorum & veneni. In morbo Hungarico adeſt intenſiſſimus capitis dolor cum orificii ventriculi dolore, cum ſiti ſæpe intenſa, interdum nulla, delirium, anxietates circa præcordia, vigiliæ aliquando ſoporoſæ, tremores artuum, & maximæ debilitates virium ægros infeſtant, quæ ſigna omnia malignitatem indicant, & obſervare licet in febre Maligna ſemper ferè febrem duplicem, unam continuam, alteram periodicam, ut aliàs in Phthiſi vel Hectica, excepto eo quòd malignitas in hiſce intenſior ſit, quod omnes qui accuratè ad indolem hujus morbi attendunt, nobiſcum fateri debent.

Cauſa ad mentem Veterum.

§ 4. Ad felicem morborum curationem inſtituendam *cauſarum* evolutionem perquàm eſſe neceſſariam, nemo cordatorum Medicorum negabit, quare primò *Galenic.* opinionem de cauſis febrium peſtilentialium videamus. Cauſas harum febrium ſta-

ſtatuunt *putredinem*, & *malignam humorum corruptionem in vena cava*, quam malignitatem in febribus peſtilentialibus minorem, quàm in peſtilentia judicant. Quæ enim cauſæ peſtis ſunt, eædem ferè & malignarum, & peſtilentialium febrium erunt, ſed minores, hinc *Fracaſtorius* in profunda & ſordida putredine peſtem conſiſtere voluit.

Aerem præcipuè hic peccare, & cœlum, & victus rationem, & contagium culpant. Febres nimirum malignas oriri contendunt, primò à morboſo corporis apparatu, qui oritur à cibo pravo, & putredini, & corruptioni facilè obnoxio. *Cauſam peſtis* deducunt ex cauſis communibus, aeris nimirum conſtitutione minùs commoda, ut & ſtellarum influxu. Kircherus & Langius in putredine verminoſa peſtem conſiſtere ajunt, *Simon Pauli* in ſale quodam volatili peculiarem ſanguinis commiſtionem per fermentationem excitari conſtituit.

Paracelſi. §. 5. *Paracelſus* has febres dicit eſſe ſulphuris & nitri, quod accenditur igne Ætnæ.

Helmontii. §. 6. *Helmontius*, qui primam ſedem omnium febrium imprimis eſſe officinis exiſtimat, ſcribit *cap.* 17. §. 10. *pag. m.* 125. Febrium malignarum caſtrenſium alienam prorſus atque inſolitam eſſe admodum ſedem, ac propagationem, dum ſcilicet per inſpirata endemata locorum, paludum, mineralium, fumorum, hoſpitalium infirmorum, putridorumque odorum fœtores hauriuntur, qui per pulmonem in thoracem penetrantes trans diaphragma convexam ſtomachi ſuperficiem feriant, ac ſuæ virulentiæ ideam dipingant, Author hic ſponte inviſebat peſte correptos. Statuit quoque peſtilens pathema eſſe ex acido in venis, & non dubitat, quin peſtis ſit febris atrociſſima & celerrima, fluctuatque, juxta ipſum, in Archeo, ut venenum. Inquit enim, Maligna febris ſola aliquid putridi peculiariter ſibi vendicat circa orificium ventriculi. Sunt autem tanto pejores, quæ non in ejus concavo, ſed in convexo ſederint, eò quòd non niſi extraordinarium arcanum ad iſta attingat loca. Ideò namque caſtrenſes, & Epidemiæ omnes cæteris ſunt pervicaciores, plerumque citra ſitim.

Hujuſmodi enim febres, ut *ille* ait, deforis tantùm contaminant, ultimum ſtomachi nutrimentum afficiunt, quia revera quamdiu vivitur, perſpirabile atque exſpirabile eſt totum corpus. Etenim, demonſtravit pulmonem, & diaphragma, undequaque poris pervia in vivis, quà dum Epidemia tranſeunt, ac ſtomachi convexum percutiunt, non rarò ſtomachi ultimum alimentum inficiunt. Peſtis autem in hoc à cæteris diſtare contendit, quòd cùm non ſedeat in ſordibus febrilibus, ut neque in cruore, afficiat tantùm ipſum ſpiritum vitalem ſui odore, ob id quoque intret, & exeat neceſſariò cum aere per poros diaphragmatis, adeòque tendit ſic primariò ad ſtomachum, nec potens pergere ulteriùs motu locali, ſuam ibidem ſiſtit impreſſionem in nutrimento ſtomachi, unde mox vomitus, cephalalgia, ſopores, deliria, ſyncopes, & quæ vitiati oris ſtomachi conſequuntur dominium.

Helmontius noſter in natura duas ſaltem eſſe nec plures cauſas: Materiam nimirum, & cauſam efficientem. Hanc in peſte Archeum, Vulcanum, ſive ſemen nuncupat. Materia peſtis ipſi eſt ſylveſter ſpiritus veneno tinctus; quam materiam iterum tripliciter conſiderat: 1. quoniam illa vel forinſecus adventat, totaliter ac perfectè peſtifera, à peſtilenti ægroto vel cadavere, locoque vel utenſili inquinata exhalans: vel cruda adhuc à fracido *Gas* terræ intro trahitur, quæ dein recipit fermentum appropriatum, ac gradatim tandem venenum peſtilens in nobis acquirit. Peſtis ergò vel tota intus generatur ſine exotico auxilio, vel ab extra incidit, adeoque juſta Authorem noſtrum eſt Ens naturæ virus per ſe ſubſiſtens in nobis, conſtanſque materia, forma ac proprietatibus ſuis. Alibi quoque dicit, peſtem eſſe venenum terroris, & ſedem ejus, ſive nidum primitivum eſſe in hypochondriis probat. Peſtis materiam non eſſe ſolidum corpus, vel liquorem viſibilem, neque idcirco conſpicuam aliquam putredinem, ſed ſolum *Gas ſeparatum* ac *degeneratum* ab *Archei ſubſtantia*. Quicquid autem viſibile vitiatum in peſte occurrit, non eſſe ait ipſam materiam peſtis, ſive non materiam ex qua, ſed eſſe vel materiam occaſionalem, vel productum, ſive fœtum, in quo peſtis ſedet tanquam in nido. Quapropter anthraces, bubones aut eſcharas non eſſe materiam primitivam peſtis contendit, ſed potiùs effectus ac producta. Cauſam remotam dicit eſſe aerem fracidum aut Gas: quæ aeris fracedo juxta ignis experientiam, quam adepti promittunt, nondum habet 8200. partem corporis ſui ſeminalis: additque Author, peſtem, quæ ex contactu invaſit, etſi lentior ſit, quàm quæ aliàs ab univerſali cauſa inſultat, plerumque tamen eſſe lethalem, quia inſitus membro Archeus hac peſte interimitur, & inde quoque pars gangrænam peſtilentem trahit. Reliqua lectu digna, & curioſa apud *Authorem ipſum in Tumulo peſtis* videre poteris.

§. 6. *Williſius* in omnibus febribus malignis peſtilentibus, peſte, variolis & morbillis ſanguinem miaſmate venenato tangi, ideoque varias coagulationes, & corruptiones ſubire debere ſtatuit, in qua febre maligna non duntaxat ſpiritus & ſulphur, veluti in febre putrida impetum faciunt, & ſanguinem immodicè efferveſcere cogunt, ſed etiam cruoris mixtio ſtatim diſſolvitur, ejuſque liquor in partes ſeceſſit, adeoque horrenda ſymptomata cum manifeſto vitæ periculo inducuntur. Plurium venenorum cauſas examinat Author, & ſubjecta quibus proximè & immediatiùs veneni labes infligitur, duplicia aſſignat, nimirum ſpiritus animales, & ſanguinem in vaſis & corde fluxilem, unicuique oſtendit, quomodo læduntur à venenis, venena quædam eſſe ait, quæ ſanguinem fundunt, ejuſque ſeroſitatem nimis præcipitant, ut ſunt purgantia fortiora: alia periculoſiora, quæ ſanguinem congelant, ejuſque miſtionem deſtruendo corrumpunt, ſcilicet maſſæ ſanguineæ primò congelationem, dein putredinem inducunt. *VVilliſii.*

Quod attinet ſpiritus animales, qui valdè ſubtiles ſunt, quòd ſi objectum aliquod magis incongruum (quale venenatum ſtatuit) offertur, cujus particulæ tali ſunt ferocia præditæ, ut cum nervoſo liquore impetuosè efferveſcant, ſubtiliorem ſeu ſpirituoſam ejus portionem huc illuc exagitent, aut prorſus abigant, atque reliquum liquorem nervoſum, aut vi ſtyptica figant, aut ebullitione in motus inordinatos cogant, hinc cerebri, & partium nervoſarum malæ affectiones ſcilicet modò convulſio, tremor, rigor, modò ſtupor, aut reſolutiones, reliquaque gravioris notæ ſymptomata juxta ipſum oriuntur.

Peſtem Author noſter deſcribit ad hunc modum, *quòd ſit morbus epidemius contagioſus, humano generi ſummè infeſtus ex miaſmate venenato, ab aere primùm ſuſcepto, dein per contagium propagato, ortum ducens, qui occultè & latenter hominem aggreſſus ſpirituum exſtinctiones, cruoris coagulationes, ipſius & partium ſolidarum ſiderationes, & γεκρώσεις infert, eumque apparentia exanthematum, bubonum aut anthracum, nec non aliorum ſymptomatum horrendo apparatu ægro vitæ periculum adducit.*

Peſtis & differentias facit, cum aliquando uni regioni eſt infeſta, aliquando per plures graſſatur, quandoque cum ſymptomatum aliorumque affectuum clade complicatur, quandoque mitior, & non adeò lethalis exiſtit. Cauſa peſtiferæ hujus luis Authori noſtro eſt ſanguinis & ſucci nervoſi non ſecus ac lactis aceſcentis, aut ſucco acido perfuſi coagulatio, quare portiones ejus veneno graviùs tactæ, citò grumeſcunt, & inſtar ſanguinis extravaſati cum nigredine corruptionem patiuntur, unde ſtatim in vaſis & corde ſanguinis reliqui motum impediunt, ipſumque ratione fermenti ſui plus coagulant, quicquid verò congelatione in grumos concrevit, ni ſtatim foràs eiicitur, cruoris circuitum inhibendo brevi mortem accerſit, atque extus ad ambitum corporis protruſum inter anguſtos vaſorum anfractus in motu ſiſtitur, & vel ſpiritu prorſus deſtitutum, velut ſideratione percuſſum γεκρώσεις ſua vibices & ſtigmata nigra, aut

aut purpurea producit, aut propter ſal, & ſulphur à fermento peſtilentiali exaltata, & novas res affectantia in tumores varii generis concreſcit.

Celeberrimus noſter Author Carbunculum ſeu Anthracem ſequenti modo deſcribit. Carbunculus eſt tumor igneus cum puſtulis circum ſe acerrimis, & ardentiſſimis, doloreque acuto ægros infeſtante, qui variis locis indiſcriminatim emergens minimè ſuppuratur, verum latiùs in ambitum ſerpens carnem exurit, ejuſque corruptæ tandem lobos excutit, & ulcus cavum, velut eſcharotico inuſtum relinquit.

Sic & anthracis, bubonis, exanthematum & ecthymatum, macularumque purpurearum cauſas, modoſque fiendi ibidem in capite de Peſtilent. doctè tradit.

Febres verò peſtilentes & malignas tum à peſte, tum à ſe invicem differre ait, juxta contagii & perniciei gradus & vehementiam. Peſtis eſt morbus ſummè contagioſus; febris peſtilens, cum minori miaſmatis ſui diffuſione, & funerum frequentia, communiter graſſatur. Cùm infectio tantùm ſuſpecta eſt, & criſis ſupra vulgarium febrium eventus tantùm infida, pro febri maligna habetur, quæ plures in eadem regione degentes ferè eodem ritu ſolet afficere, & decurſu ſuo vulgaris putridæ leges obſervat, & fere parili modo judicatur. Sin verò ægrotantium plurimi intereunt, ac qui ægris converſantur, ejuſdem morbi labem contrahunt, & per totos ſæpenumero vicos aut civitates idem morbus graſſetur, ſupra malignæ appellationem *Febris peſtilens* dicitur.

Peſtilentes ac malignas febres *continuarum claſſi* adſcribit Author, culpatque *ſulphuream* cruoris partem excalefactam & accenſam, quo incendio febrim productam eſſe ſtatuit, & in hujuſmodi febribus præcipuè notat ſanguinis *efferveſcentiam* & *malignitatem* huic conjunctam.

Efferveſcentiam verò ſequenti modo peragi exiſtimat: Sanguinis ſcilicet pars ſulphurea ſupra modum incaleſcens, fervore ſuo velut incendium concipit; inter deflagrandum materiæ aduſtæ copiam ingentem in cruore accumulat, à cujus ſubactione, & ſecluſione, ſolito febrium more ſtatus & criſis dependet: ſuper his verò ſanguis venenato quodam miaſmate infectus inter deflagrandum ratione fermenti maligni per partes coagulari ac putreſcere incipit; propter ſanguinis hujus portiones congelatas, aut nervoſi affectus deducit syncopes, virium dejectiones, nec non macularum, aut ſtigmatum apparentias, &c.

Sic & ſtatuit effluvia venenata, quæ ab ægrotis decedunt, vi contagii ſimilem in aliis concitare valentia, ob quod contagium & pernitiem, & varios earundem gradus febris peſtilens aut maligna dicitur.

Dum ſanguis præter naturam efferveſcens etiam fermento maligno, & venenato inficitur, non tantùm juxta Authorem noſtrum propriæ ipſius maſſæ coagulationes cum diſpoſitione ad putredinem inducuntur, verùm & liquor nervoſus facili marte hujus labem contrahit, unde cerebro, & ſpirituum animalium regimini improportionatus factus, in iis magnas anomalias concitat, quare hujuſmodi febribus non ſolùm maculæ, & exanthemata, verùm ſæpiſſime delirium, phrenitis, ſopores, artuum tremores, ſpaſmi, & motus convulſivi ſuperveniunt. Hinc Author noſter quibuſdam annis febres malignas increbreſcere obſervavit, quæ ſine ſtigmatum apparentia virulentiam ſuam præcipuè circa genus nervoſum oſtentarunt.

Non dubitat Author in hujuſmodi febribus ſanguinem particulis veneni tactum ſponte efferveſcere, quæ particulæ vel poſſunt in maſſa ſanguinea præexiſtere, vel ab aere communicari, & cùm in aere vitium ſit, plerumque ſunt ejuſmodi febres populares, ſi verò à morboſo corporis apparatu proveniat, tunc unus aut alter in tota regione ſolummodo corripitur.

Quòd verò febres malignæ ac peſtilentes aliquando obſervantur cum ſyptomate quodam ſpeciali, interdum occurrunt cum angina, aliquando cum pleuritide, ſæpe cum peripneumonia, nonnunquam cum dyſenteria, &c. Quod Author accidere putat, non quà veneni miaſmatis ſemina hanc vel illam corporis regionem virtute quadam peculiari reſpiciunt, verùm hæc ſanguinis maſſam ſimili ritu ita in omnibus afficiunt, ut neceſſe ſit iſtius labis eluendæ gratia, eodem modo criſin in omnibus tentari. Cùm enim abſque malignitate ſanguis ob coagulationem, aut forſan alias cauſas extravaſari aptus fuerit, loca uſitata, in quibus ejuſdem extravaſati portiones defigi ſolent, ſunt guttur, pulmo, pleura, & interſtitia, quare nihil mirum eſt, quando in cauſa maligna ſanguinis coagulatio, atque extravaſatio inducitur, ſi morbus in aſſueto naturæ foco niduletur.

§. 7. *Sylvius* à venenatis particulis, ſanguini communicatis, febres malignas ac peſtilentes produci vult, quæ particulæ vel cum aere inſpirantur, vel per corporis poros penetrantes, ſive aeri, ſive veſtibus, aliiſque immiſtæ ſint, vel ore aſſumuntur cum alimentis noxiæ hæ particulæ in aere volitantes, febres pariunt ardentes, malignaſve, ipſamque adeò peſtem, dyſenteriam. *Sylvii.*

In omnibus pleriſque malignis febribus obſervari ſanguinem ſolito fluidiorem, inquit, quod & contingere ait in ardentibus, peſte, & quandoque in dyſenteria, quoties ſcilicet bilis quoque peccat per ſe, unde ab ejus acrimonia aucta febres producuntur, & quidem ardentes, concurrente ſimul acido itidem acri valdè noxiam in tenui inteſtino efferveſcentiam cum bile acriore excitante, atque tum dyſenteriæ graviſſimæ cauſam præbente. Cum enim duo tantùm eſſe in rerum natura acria ait, *ſalinum* ſcilicet *lixivum*, & *acidum*, quoties illa concurrunt, & ſe mutuò infringunt, mutanturque adeò in ſubſtantiam mediam, & minùs acrem, quippe fractarius, poteſt ipſa unius ignis ſed vehementioris opera reddi denuò acrior, & tanto nobis nocentior, quòd difficiliùs temperari queat, utpote magis quàm priùs ſubtilis, & volatilis facta, ideoque ſubitò mutationes magnas etiam lethales in nobis producens. Indè judicat, quòd febres malignæ ac epidemicæ ortum ſæpiùs ex aere corrupto habeant. Omnia venena ortum ſuum ac efficaciam, inquit, debere alterutri, vel utrique acri, cujus acrimonia vel patet, vel latet.

Malignarum febrium cauſam ex ſymptomatis collatis judicat, ſi non ſemper, utplurimum tamen *Sal* eſſe *volatile* acre, quod glandularum liquorem ſubacidum concentratione noxia enervet, atque inertem invalidumque præſtet, unde ſanguinis conſiſtentia naturalis minuatur, ac proinde ejuſdem rarefactio eludatur, quin non rarò animalium ſpirituum ſecretio impediatur. Prout ergò illud Sal volatile acre aut non acre in pulmones, hinc & ſanguinem quoque inſpiratione allicitur, aut cum alimentis vel ſaliva in ventriculum deglutitur, aut per poros ſeſe, ceu diximus, inſinuat. Hinc enim ſymptomatum variorum modis variis in malignis febribus obſervatam varietatem pendere ait, ut & à cæteris humoribus in corpore cujuſvis repertis. Pulſum parvum & languidum deducit à ſanguine minùs conſiſtente, mortem verò inexſpectatam, quando ignis vitalis in ſanguine accenſus & ſuſtentatus opprimitur, extinguiturque.

Febrium ergò malignarum omnium cauſam exiſtimat forinſecus advenire, nunquam verò per ſe in corpore ex corruptis ſpontè humoribus produci. Omnem ergò malignitatem in ſale volatili acri conſiſtere ait. Peſtis cauſam etiam in ſanguinis nimia fluiditate à ſale acri volatili inducta ponit, à quo ſale acri volatili omnia peſtis phænomena eleganter in tractatu ſecundo de peſte deducit, ad quem lectorem, ſi plura cupit, miſſum facimus.

§. 8. *Carteſiani* Febrium malignarum cauſam eſſe aſſerunt particulas arſenicales ex terræ viſceribus avolantes, quæ aeri commiſtæ, & cum eo per inſpirationem hauſtæ ſanguinem ſubeunt, & in ipſius particularum poros ſeſe in ſinuant, materia autem ſubtilis accedens, *Carteſianorum opinio de febribus Malignis.*

dens, aditumque per jam occupatos poros ſibi occluſum reperiens, particulas iſtas duras, ſcindentes, atque acutas validè à tergo propellit, & profundiùs in ſanguinis poros adigit. Hæc autem arſenicalia corpora cruoris particulas, in quarum ſinum ſuſcepta fuere, diſſecant & comminuunt, eaſque à ſe invicem diſſociant, atque ordinem illarum magis turbant, inde diverſa illa in Febribus malignis communia ſymptomata emergunt.

Noſtra ſententia de Cauſa. §. 9. *Nos* cum *Williſio*, antequam ad ipſam rem accedamus, paucis explicationem indolis venenorum præmittemus, quoniam illis probè cognitis, facillimè etiam indolem febrium malignarum, & peſtis aliarumque Epidemiarum ſcire poterimus, ſiquidem earum vis in ſola ſanguinis nimia coagulatione vel diſſolutione vertitur, ſive foris in corpus noſtrum agant, ſive intus tyrannidem ſuam exerceant. Medicamenta ergò illa alexiteria non occulta, ſed manifeſta agere qualitate, cuilibet docto abundè patet, imò nec unicum datur alexipharmacum, cujus effectus, ſive operationis non manifeſta poſſit reddi ratio: Omnia enim alexipharmaca referimus ad attenuantia, incidentia, volatiliſantia, abſorbentia, acrimoniam obtundentia, quæ pro diverſitate veneni exhibentur, quatenus illud conſiſtit in glutine quodam volatili & ſale acri coagulatorio & contagioſo, vel in particulis acutis ſcindentibus, & cumprimis necroſin partibus inducentibus, & *Reges noſtros* planè è ſolio ſuo deturbantibus. Hinc oriuntur mentis perturbationes, deliria, phrenitis, partium, & totius corporis refrigerationes, intumeſcentiæ, livores, roſiones, excoriationes, ſimiliaque alia ſymptomata à venenis exorta. Particulæ ergo ſalium à calore tenuiores factæ, & leviores, caloris vi ſurſum feruntur per aerem, & per longiores ſæpe tractus tranſeuntes duris parietibus alliſæ quoad extremitates ſuas magis magiſque exacuuntur, ita ut ipſas inſtar gladiolorum pungentium, & ab utroque latere ſcindentium ſatis commodè concipere liceat. Horum ergò ſalium particulæ pluræ ſimul junctæ corroſivas conſtituunt, quæ dein pro diverſitate materiæ cum qua conjunguntur, & in microcoſmo varia componunt mineralia, ut ſtibium, arſenicum, cobaltum, & quæ in humanum corpus ſumpta calore rarefacta hinc indè obvolitant, ſuaque, qua pollent arte & acrimonia, fluidas præcipuè partes dividendo, ſanguinem fundendo, & plus juſto attenuando, *Reges noſtros* turbando, nauſeam, vomitum, tormina, roſiones, lipothymias, tremores, convulſiones, deliria, alioſque horrendos ſymptomatum paroxyſmos excitant, imò *totius Regni* deſtructionem moliuntur, ac infami venenorum nomine veniunt.

Quibus præmiſſis vix quicquam difficultatis ſuper eſſe exiſtimamus, ut oſtendamus, quomodo virulenti hi ſpiritus ex intimo terræ gremio ſuprapoſito ſibi aeri communicari tantamque corporibus noſtris noxam inferre queant. Quod ut eo faciliùs præſtem, notandum eſt, materiam ſubtilem pro diverſitate æſtatis modò majori, modò minori copia terram pertranſire, & in ipſius viſceribus non aliter ac in extima ſuperficie calorem vel augere, vel diminuere poſſe. Itaque ſi accidat, ut ſol nimio calore in hæc inferiora agat, facili marte contingere poteſt, ut ſpiritus illi acres & volatiles, ſive venenata effluvia, quæ aliàs ob caloris defectum ad exteriorem terræ ſuperficiem uſque elevari non poterant, majori materiæ ſubtilis agitatione rarefacta, ob motus accelerationem leviora facta altius enitantur, & extima telluris ſuperficie ſuperata in aera per diſſitas longè lateque regiones divagentur. Et quo laxioribus rimis, patuliſque mentibus, qui vel ab occultis aquarum lapſibus excavati, vel à terræ motibus aperti ſunt, terra fatiſcet, eò faciliùs & copioſiùs ex profundis ejus latibulis in altum emerget peſtilens, & contagioſum hoc virus, quæ miaſmata etiam è ſtagnis, locis uliginoſis, ſpeluncis tenebroſis, & cadaveribus exſpirari poſſe experientia loquitur, unde febres malignæ, & peſtis ſua habent initia. Sic in caſtris ob ſqualorem, & effluviorum variè inter ſe concreſcentium & colluctantium copiam, ſæpe oritur hoc ſqualidum virus. Et ſi ob annonæ caritatem, & ejus pediſſequam immanem triſtitiam, terrorem, &c. corpora noſtra fiunt aptiora ad fomitem hunc ſuſcipiendum. Et ut hæc noſtro conceptu applicemus, notandum, quòd æquè peſtis ac febris maligna, quæ tantùm, ceu jam diximus, ſecundùm magis & minùs differunt, ab aere ſua habet initia, ab eo fonte tam necis, quàm vitæ & ſalutis petuntur principia.

Hic aer eſt, quo per vices inſpirato & exſpirato halitum ducimus, & ſalivæ quoque immixtæ ad ventriculum ablegamus, & corporis noſtri poros cutaneos, & inſenſibiles meatus ſubit, & ſanguini, ſeroque circulantibus commiſcetur, & ad quaſvis cum ipſo partes defertur. Ex his patet, quo pacto aer ſalibus hiſce ſummè acribus & volatilibus prægnans, venenatam labem corporis noſtri humoribus, præſertim ſanguini adſpergat, & *regna Regum noſtrorum tam citò evertat*, ipſoſque tam citò necet, totumque corpus peſſundet. Particulæ enim illæ acres facillimè cum ſaliva, chylo & bile ſibi congeneri conjungi, & ita acriores fieri poſſunt, parili modo, ac Mercurius ſublimatus, & aqua ſtygia invicem commiſſa ſenſim ac ſenſim magis exaſperantur. Præmiſſis ergò his, ſat ſufficienterque patet, in quo conſiſtat indoles febrium malignarum, quæ oriuntur à *ſeceſſione particularum ſanguinis à ſe invicem, ſed minori gradu*, quàm in peſte, in qua eſt major, imò maxima *particularum ſeceſſio & deſtructio*. Vere cauſa mortis in hiſce febribus eſt obſtructio inflammatoria in parte aliqua nobili, corde, hepate, diaphragmate, meningibus, cerebro, ventriculo, &c. & inde totalis turbatio mixtionis ſanguinis. Dum enim ſanguinis mixtura vim patitur, variè commovetur *Microcoſmetor*, qui claſſicum canit, convocatque milites ſpiritus animales, qui verò hinc indè curſitantes varios excitant motus, turbaſque, tum in cerebro, tum in tota machina. In Malignis his Febribus circulantes humores quàm longè à ſua inter ſe decenti textura & ordine immutati deprehendantur, quemadmodum ſanguis tum tempore emiſſus docere poterit, qui aliquando nil, niſi cruſtam refert coriaceam ſanguineo colore planè exutam; aliquando verò particulæ ejus adeò à ſe invicem receſſerunt, & nexu ſuo ita diſſolutæ ſunt, ut non ampliùs coire vel coagulari queunt, ſicut alias in ſanguine emiſſo accidit. Propterea haud mirandum eſt, humores circulantes, vel hoc vel alio modo planè turbatos vel coagulatos, vel ſuo nexu inter ſe diſſolutos, & confuſos haud amplius capillaria vaſa penetrare poſſe, ſed ubique ſtagnare, hacque ratione non virium dumtaxat ſubitaneam proſtrationem, ſed & mortem ipſam accelerare. Ex hac cauſa duplex oritur Malignarum Febrium facies; vel enim Febris ſive perturbata ſanguinis mixtio pro cauſa habet particulas nimiùm coagulatas, vel nimiùm diſſolutas, & confuſas. Pro diverſa hac circulantium humorum textura variata, diverſa oriuntur ſymptomata. Sanguinem tamen utplurimum coagulari patet ex obſervatione *Cl. D. Brunneri Amici mei exoptatiſſimi*, qui in militibus innumeris Philipsburgi hac Febre extinctis polypos inveniſſe nobis narravit.

Multi ſunt, qui peſtem à febre peſtilentiali diſtinguunt, ſed ſunt tantùm diverſa nomina circa diverſos gradus. Nam febris oritur à turbata mixtione ſanguinis, hic autem ea maximè eſt turbata, ac proinde febris, ſumma tamen poteſt eſſe febris, quæ æmulatur peſtem propter ſubitò prolapſas vires. *Malignitas* ergò nihil aliud eſt, quàm ſeceſſio particularum ſanguinis à ſe invicem, quæ hic non facilè poteſt reſtitui. Nam varii dantur gradus ſeceſſionis. ut patet in lacte, quod aliter ſecernitur ad parandum butyrum, aliter ad parandum caſeum, aliter ubi coagulum paratur, ſic etiam patet in mix-

mixtione ſanguinis cum ſpiritu nitri, vitrioli, aceto deſtillato, & Mercurio ſublimato. Peſtilens illud virus, ſeu venenum partibus ſuis maximè volatilibus, & acribus, ſalinis corroſivis & etiam ſulphureis, ceu variis telorum vibrationibus, crebriſque ictibus ſæviendo, fibras & minutiſſimos ſanguinis ramuſculos amputat, quibus reſectis reliquæ craſſiores, & ad motum ineptæ, inſtar cinerum reſtantes, in corpus valde heterogeneum coagulantur, & in maſſam circulari neſciam faceſſunt, ſimul ſulphur maximè peccare patet ex fœtore, telis igneis tempore peſtis volantibus, unde & Eremitam quendam fomitem peſtis odore potuiſſe percipere ſcribit *Borellus cap.* 1. *volum.* 74. Rerum itaque potitus excandeſcens hoſtis nobiliora quævis viſcera invadit, cor, cerebrum, ſtomachum, aliaque; *expugnatis Regibus*, *& ſpiritibus animalibus* præſidio quodam peregrino munit arces, quod ibi non duntaxat ineffabiles & ad mortem uſque urgentes producit angores, ſyncopes, tremores, ſed & excurſus faciendo ad Regiam ſedem, *& Microcoſmetorem* infeſtando tot horrenda exhibet ſymptomatum portenta, & *Microcoſmetorem*, *arcis præſidem* intolerabili ſiti, capitis dolore exquiſitiſſimo, vigiliis, delirio, phrenitide, convulſionibus &c. vexat, denique ſi versùs corporis ſuperficiem ſub lympha latentem excurrat, glandulaſque majores occupet, anthraces, bubones, maculas modò lividas, modò purpureas, modò alias fabricando, totius *Regiæ* ruinam ad ultimum vitæ exterminium uſque machinatur. Hic obiter notandum, Anthrax, ſive carbo, à nigredine carbonis nomen habet, reperitur etiam in reliquis partibus tam carnoſis, quàm fibroſis & glanduloſis, aliquando etiam in partibus internis erumpit, interdum inter membranas ventriculi tam extus quàm intus perſpicuus, qualem non ſimplici vice viderunt Helmontius & Bartholinus, & tunc immanes adſunt vomitus, à ſanguine corrupto certis in locis coagulationem adepto oriuntur.

Bubones quoque in peſte conſpiciuntur in partibus glanduloſis, quia particulæ ſanguinis acres carnes trajiciunt, ſed pori glandularum ſunt minores, ita ut inhæreant illis, & bubones efficiant, à lympha verò utplurimum vitiata acri ſubſiſtente oboriuntur.

Vi ebullitionis ſanguinis in partium, præcipuè membranoſarum, poros certæ figuræ corpuſcula impulſa, ſi poros in totum non oppleant, ſed materiæ ſubtili dent occaſionem per relicta intervalla copioſiùs & vehementiùs fluendi, efficiunt membri tumorem, calorem, ruborem, quale videmus in inflammatione, à qua in cerebro, & meningibus phrenitis, in faucibus angina, in pectore pleuritis, in inteſtinis dyſenteria, oriuntur.

Aſtrologi adhuc hodie confugiunt ad determinatas ſiderum poſitiones, & ad incompatibilitates oppoſitionum ac malignorum congreſſuum, qua verò virtute hìc polleat aſtrorum influxus hactenus non potui concipere, quà ratione illa in hæc inferiora agere poſſint, niſi ſolo motu per lucem ſcilicet & calorem. Calor enim ex aſtris emanans, excepto ſolis calore, debilis, & ferè ſemper æqualis eſt, & nunquam tam notabiles, & tam efficaces in his inferioribus mutationes ſubire poteſt, ita ut tantam in intimis terræ receſſibus, aut tam vehementem aeris mutationem ipſis imputari poſſe, nulla ratione concludi poſſit. Aſtra enim nobis ſunt in ſigna temporum duntaxat, dies & annos, ut inquit *Helmontius*, quæ adhuc reliquiæ ſunt *Paganiſmi*, qui auſus eſt ſtellarum officia, & deſtinationes extendere ſupra textum ſacrum, hinc Clariſſimi Aſtrologi, & Mathematici, qui in cæteris Aſtrologiæ partibus alios longè ſuperant, ut *Copernicus*, *Keplerus*, *Brahe*, *Galilæus*, *Renatus des Cartes*, occultas aſtrorum vires, tanquam rem vanam, & ſolidis rationum momentis deſtitutam, experientiæque repugnantem, rejecerunt.

Cur verò alii citiùs, alii tardiùs, imò nunquam, febribus his, vel peſte inficiantur, cum tamen cauſa communis ſit, ſequentes ſunt rationes: quia diverſa ſanguinis facies, motus, & mixtio eſt, & ſic in uno homine ſanguis eſt tenuior, & in alio magis conſiſtens: qui ſanguinem fluidiorem, ſeu tenuiorem habet ob nimiam bilis acrimoniam, & volatilitatem, is præ aliis citiùs malo hoc venenato inficitur, è contrà ille, cujus ſanguis ob legitimam ſucci pancreatici, aut alius aciditatem, eſt legitimæ conſiſtentiæ, ut melancholicus, vix ac ne vix quidem lue hac corripitur. Sanguinis enim particulæ ſtrictiùs ſibi junctæ, cùm aliàs ſuffulciunt, & ſic junctis viribus *Regem noſtrum* muniunt ab hoſte, veneni ſcilicet inſultibus, unde fit, ut acres veneni particulæ aciem ſuam obtundant, & vel innoxiè in corpore noſtro maneant, vel aliò, ubi minor eſt reſiſtentia, tranſmeent. Regula eſt & cautio maximè obſervanda, quòd *peſte regnante* reliqui quivis morbi indolem ſuam exuant & in peſtem migrent. Ex omnibus his præmiſſis facilè patet, cauſam eſſe tum peſtis, tum febrium malignarum miaſma putredinale plus minùs acre & volatile ſanguinem maximè turbans & ſolvens, quod ex particulis rigidis, acutis, gladiolorum inſtar pungentibus, & continuum ſolventibus, componitur. Nihil enim *noſtris regibus* imprimis *Microcoſmetori*, tam funeſtum eſt, quàm iſtæ exhalationes acres volatiles, quæ illum, prout fumus Apum Regem, facilè exſtinguunt, & enecant. Quod eſſendi modum contingit, quantitate ut peccet non opus eſt, cùm contagii hujus ſemina, conſentiente *Ettmullero cap.* 2. *de virtut. opii diaphor.* §. 13. peculiarem in minima quoque mole vim habeat, & ſub minimo, & nullo ſenſuum perceptibili miaſmate corporis œconomiam turbare poſſit, dummodo in calore nativo actuentur ac expandantur, non alia ratione, ut fermentatio panis, vel fæces cereviſiæ, quibus eadem cereviſia fermentatur, ſub exigua mole effervescentiam conciliat, unde eſchara, ſeu ſphacelus in viſceribus nobilibus tam ſæpe in peſte, aliiſque morbis malignis conſpicua, prout ego *Francothalii* in Palatinatu inferiore ſtomachum fœminæ, & filiæ ejuſdem in eadem domo perforatum, & ſphacelatum, & nigerrimum reperi, in aliis diaphragma, in aliis inteſtina eodem ſphacelo contaminata vidi, ac ſi aſſumpſiſſent toxicum arſenicum aliaque. A ſeceſſione particularum ſanguinem conſtituentium, & hinc indè reſtagnantium, omnia ferè explicari poſſunt phænomena. Sic enim quando febris à circulantium humorum textura magis diſſoluta & confuſa ac fuſa ortum habeat, tum quia ſubtiliores ſui juris factas particulas peregrinas arſenicalis mercurialis æther validiùs movet & rotat, hinc æſtus ſeu calor hiſce in febribus ſummus exiſtit, ſitis Tantalea, cephalalgia maxima, delirium, alvi fluxus, hæmorrhagia, &c. ſunt producta ſanè pericloſa. Sed ſi ſubtile aliquod conſtringens acidum coagulat & rigidos humores reddit, in iis vix percipitur neque ſitis, neque calor, ſed omnia potiùs languent, & deliquium animi vel ſyncope accedunt, ſenſus obtuſi & ſtupidi redduntur: quoad differentiam cura quoque febrium harum mutanda venit. Duplicia ea eſſe in ſpecie malignis dicata, quando à contagio ortum duxerunt: Sal enim & ſulphur illud volatile arſenicale *Microcoſmetori* noſtro eſt infenſiſſimum & maſſæ ſanguineæ reſolutionem nimiam, ſpirituum deſtructionem, & ſuccedentem coagulationem minitans. Sulphur hic quoque peccare, patet partim ex effervescentia & æſtu, item ex telis ſulphureis, ſeu globis ardentibus, tempore peſtis hinc indè per aerem conſpicuis. Cui enim rei alii, quàm ſulphuri arſenicali adſcribendum cenſemus, quorum globorum exitialis odor multis vitæ periculum acceſſit, quod nos in funeſta peſte graſſante Anno 1666. obſervavimus, aliique obſervarunt.

Kircherus ponit vermes in peſte, ſed non repugnat noſtræ ſententiæ, conſtant & vermes ex particulis acribus & volatilibus, quæ & eadem ſymptomata inducere apta nata ſunt, hinc pluribus peſtis eſt morbus ſeminalis, in peſte ad men-

mentem Wedelii infecta eſt aqua microcoſmica, humidum radicale, lympha & ſerum.

Subitanea illa virium dejectio his in affectibus ſignificat ſanguinem à miaſmate eſſe ineptum ut effervescat, ut fit cùm mercurius præcipitatus admiſcetur ſanguini inſtar veneni, ſic contagium, quod anno 1666. occupavit aerem circa *Francothalium* ubique, & valde pertinax fuit, & non potuit ſuperari à fermentatione ſanguinis, quare tam multi objerunt homines.

Capitis dolorem hiſce in morbis ut plurimum produci exiſtimamus ab acredine particularum membranas vellicantium, & Microcoſmetorem noſtrum turbantium & inquietantium.

Pulſus rarus & debilitas magna, quæ & poſſunt eſſe in aliis febribus, deducimus à ſanguine fluidiore, in quibuſdam hominibus ſanguis vix eſt ſanguis, & ubi vena ſecatur, ſæpe ſanguis effluit, qui nihil eſt aliud, quàm cruſta cultro vix permeabilis, & intra illam cruſtam non reperitur ſanguis fibroſus, unde non mirum eſt, tales homines intra 24. horas tam ſubitò proſterni, hic eſt pulſus debilis, ac proinde malum ſignum, quia ſignificat ſanguinem vix eſſe fermentabilem. Quòd peſtis habeat ſal & ſulphur volatile acre, *Medicus Wiennenſis D. D. Alpruni*, qui horrendum opus aggreſſus eſt in proximi utilitatem, teſtatur. Secto enim bubone peſtilentiali virulentam collegit materiam, quam retortæ cum ſuo recipiente luto ſapientiæ intruſit, adhibitis ignis gradibus, primò aqua, ſecundò pinguior & oleoſa materia, tandem ad collum retortæ adſcendit ſal, detracto igne, disjunctiſque vitris maximus fœtor, qualis vix è mille vulneribus æſtivis radiis ſolaribus expoſitis exhalare poteſt, prodiit, & quamvis munito fuerit ſenſorio, tamen quaſi fulmine tactus *Chemicus* ingenti corporis tremore concuſſus fuit. Fracta ergo retorta ineffabilis fœtoris ſalem volatilem adſtanti guſtandum porrexit, & ipſamet in lingua detinuit, quod ſal acrimonia aquæ Regiæ minimè cedebat. Sic ego novi *Francbotalii* ancillam, quæ peſte correpta lachrymas exſtillabat, quæ lintea inſtar aquæ fortis corrodebant, quæ & altero die poſt fatis ceſſit. Imò ſal adeſſe volatile acre cauſticum omnia ſymptomata, peſtem febreſque malignas concomitantia indicant. Quàm primùm enim malignum hocce ſal volatile ferocius è vinculis liberatur, & ſolvitur, ſtatim noſtrum aggreditur *Microcoſmetorem*, ejuſque milites, qui cor, ſedem *Regiam Cardimelechis* deſerunt, ſic & tandem *Gaſteranax* gangrænæ ſubveniendæ eſt negligentior de tutandis ſuis viſceribus, & intro fugit, & ſic victoriam canit hoſtis, pergitque ulteriùs ſerpere mortalis illa gangræna, unde in peſte viſcera quæcunque corroſivo hoc ſale obſidentur, aduruntur, & turpiter defœdantur. Hinc in peſte defunctis offendimus vel viſcera vel alias partes internas inflammatione, gangræna & ſphacelo obſeſſas, hinc omnes moriuntur ex inflammatione interna.

Cauſæ remotiores plures eſſe poſſunt, & conſiſtunt plerumque in ritè adminiſtrandis rebus nonnaturalibus ità dictis, de quibus infrà, ubi de cura diætetica acturi ſumus, dicemus. Hic verò ante omnia metus & terror culpandus eſt, qui ſunt obſtetrix peſtilentiæ, fomes contagionis, incendium morbi & ſæpe præcones mortis, è contra dicimus, animus pacatus & corpus defenſum fortiſſima mœnia ſunt ad arcendam peſtem.

Prognoſis. §. 9. Quod *Prognoſin* ſalutis & mortis concernit, ſigna illa ſunt lubrica, quod jam dudum agnovit *Hippocrates 2. aphor. 17.* dicens: *Acutorum morborum non omnino* ſunt *certæ prædictiones*. Cautè ergò agendum Medico, & non niſi probè examinatis perſpectiſque ſignis de morbi ſtatu judicium ferendum.

Quo ergo plures eodem tempore interimuntur, eo periculoſior conditio morbi judicari debet. Præſtat ergò præſagium ſuſpendere donec vel naturæ circulantis, vel morbi victoriæ indicia certa ſe obtulerint. Unde Medicus nunquam debet promittere reconvaleſcentiam, ſed ſemper adſtantes inter ſpem & metum dubios tenere. Hactenus enim obſervatum eſt, quòd quo vehementiora in peſte, febribuſque malignis apparuerint ſymptomata, quæ aliis in morbis vitæ pericula minantur, eo meliorem ſalutis exitum reſpondiſſe, contrà mitiorum ſymptomatum præſentia plures diem obiiſſe ſupremum.

Febris maligna eſt ex claſſe acutorum, hinc ratione temporis prædicimus, ad undecimum & decimum quartum diem extendi poſſe, plures etiam moriuntur vigeſimo morbi die. Periculum augent ſymptomata atrociora, ut ſyncope, ſudor frigidus, (quem tamen plures inſontes paſſi ſunt,) fluxus alvi, magna virium jactura, &c. ſin mitiora revera, melior affulget ſpes, ſed non ſemper fidendum, blanditur enim & fallit inſtar canum, qui minùs latrant, acriùs mordent.

In facultate vitali pulſus in magnitudine conſtans, & æqualis ſpem ſemper præſtat meliorem; ſin parvus ſit, inordinatus & inæqualis, periculoſæ plenum opus aleæ exhibet, præcipuè ſi ſtatim ab initio talis deprehenditur. Sed ſæpe pulſus bonus, urina bona, æger tamen moritur. *Ex animali*, delirium ſtatim ab initio accedens, quod à ſomno non ſedatur, oblivio, negligens decubitus, denudatio indecens, motus convulſivi, tremores, & ſi ægri floccos carpunt, vigiliæ contumaces, ſingultus, quæ omnia prava ſunt ſigna. Imprimis ſingultum, tanquam ſignum ad mortem in febribus malignis prædicendam ſe nunquam decepiſſe *Epiphan. Ferdinand.* verum teſtatur, quem tamen ſæpiùs obſervavi in his febribus, & non ſemper funeſtum. Quotidie quoque erunt oculi inſpiciendi, qui ſi ferociam præ ſe ferunt ex ſpirituum animalium feroci tumultu, cum aliis ſignis malis, rarò evadunt ægri, ut & rarò illi reſtituuntur, quibus ſine ophthalmiæ indiciis bulbi oculorum dolent Surditas in principio apparens malum, in ſtatu verò ſalutare eſt.

Motus tremulus manuum & linguæ ab Hippocrate damnantur, quia ſæpe funeſti obſervantur. Narium ſtillicidium, cardialgia, maxima apepſia, oculorum inflammatio, & ſi palpebræ non ritè commiſſæ ſunt, & exinde ex albo aliquid appareat, hæc vel alia mortem eſſe præ foribus indicant. Alvus adſtricta hiſce in febribus malignis melior eſt laxa, laxa enim, quamvis in minima copia, anguem in ſinu habet. Si & lachrymæ involuntariæ, inquietudines, ſopor, deliria quamvis mitia, reſpiratio difficilis cum ſuſpiriis profundis, lingua arida abſque ſiti, manus tremulæ cum pulſu ſpaſmodico, nares dilatati, urina rubra inflammatoria, &c. denotant obſtructionem inflammatoriam in parte aliqua nobili, corde, hepate, cerebro, &c. & per conſequens mortem præ foribus eſſe denunciant hæc ſigna, imprimis ſi ſimul abdomen fuerit tumidum & diſtentum, humores enim putreſcere indicant.

Nullum tamen triſtius ſignum eſt, quàm ſi ægri floccos carpunt, vel plicas ſupra lectum explicant, vel quodlibet objectum inordinatè arripiunt, quod qui faciunt, nunquam evadunt, quod non ità pridem, eheu! in *dulciſſimo meo trium annorum filio Paulo*, experiri debui, qui altero die cum floccos carpere inciperet, ſimulque obortis convulſionibus vitam cum morte magno meo luctu commutavit.

Hoc enim ſignificat delirium valdè intenſum, & non duntaxat meningum, ſed & oculi tunicarum inflammationem, & ſpirituum opticorum perturbationem incurabilem, propter quam oculis varia & falſa objiciuntur, quæ æger removere conatur. Id tamen aliquando citra noxam & vitæ periculum accidiſſe monumenta Medicorum docent: rariùs peſte moriuntur mulieres exceptis gravidis, ob copiam ſeroſam ſanguinis, & etiam viri, qui ſunt ſeroſiores.

Si in febribus malignis petechiæ die nono aut decimo apparentes cum ſignis coctionis, & virtutis robore, adeò malæ non ſunt ſemper, ſed vitæ præcones: Contra ſi ſtatim ab initio lividæ aut nigræ erumpant, ſi paucæ vel copioſiſſimæ, & cum reſpiratione difficili, & anxietate, ad interiora fit recurſus, ſic ſignum eſt lethale. In peſte quoque quo citiùs bubones & anthraces in locis conſuetis erumpunt, eo melius eſt.

Et anthraces in loco cordi vicino, bubones circa collum vel retro aures, funeſtum dicunt eventum.

Ad mortem terminantur hæ febres utplurimùm motibus convulſivis, hæmorrhagia ſymptomatica diffluente quaſi cruore, nec ampliùs in alveis ſuis contineri apto, ſudoribus frigidis, deliquiis animi, &c. & quandoque tranſeunt febres malignæ in alios morbos, uti *Hanoviæ* obſervavi, febres malignas abſumptis ſpiritibus animalibus, & fruſtrato ſanguinis robore terminaſſe in hydropem, aliaſque cachexias, modò in uno ſanguinis craſis vegetior, quàm in altero fuerit. In omnibus febribus æquè malignis ac continuis, ſi tuſſis accedat, item madida & vaporoſa ſit cutis, ut plurimùm ægri evadunt, tuſſire enim bonum ſignum eſt, denotat enim ſerum adeſſe in ſanguine, & naturam circulantem per ſe facere ſegregationem.

Cura Diætetica. §. 10. Cognita jam febrium malignarum & peſtis indole cum ſuis cauſis & ſignis, id reſtare videtur, ut ex methodi medendi legibus *curationem* tradamus, quæ vel eſt *Diætetica*, vel *Pharmaceutica*. *Diæteticam* nunc ponamus, quæ in legitimo ſex rerum non-naturalium uſu conſiſtit. Aer ſit ex calido temperatus, & vitetur omnis aer ſqualidus ex cavernis aut ſpeluncis, aut è caſtris & cadaveribus aliiſque locis fœtidis exſpirans; item frigidus, ſic nuper quidam febricitans ex levi aeris injuria per apertam feneſtram in ſudorem ſyncopticum corporis algore tremendo incidebat: quem omnes maximopere fugiant. Qui enim improvidè aeri ejuſmodi conſpurcato ſe exponunt, perniciei ſe exponunt & vitæ periculo. Aer ergò corrigatur luculentis ignibus hinc indè accenſis, ligno juniperino, aloetico, aliiſque odoratis; in ædibus ſuffumigia varia inſtituantur ex raſura cornu bovin. hircino, ſulphure, pulvere pyrio, aceto bezoartico. In conclavi Æolipila liquore alexipharmaco repleta, & igni ad ventum artificialem generandum admota commendatur, quò etiam campanarum ſonitus, & bombardarum crebriores exploſiones referri poſſunt. Si quis jam verò affectus ſit febre maligna, fugiat aerem frigidum, omnes autem ægri febre maligna laborantes aeri ſe exponentes, omnes moriuntur, ceu pluribus exemplis demonſtrari poteſt.

Cibi ſint tenuiſſimi, eupepti, conceduntur cum ſcorzonera, aliiſque alterata juſcula carnis gallinarum, pullorum, caponum, vel meliùs loco carnis hordeacea avenaceaque juſcula conveniunt, &c. Jam affectis conceditur tenuiſſimus victus. Ægri ſæpe odorem alimentorum faſtidiunt, hinc durante hoc faſtidio non multùm ad edendum cogendi ſunt ægri, quia ſemper poſt aſſumptionem ciborum pejus ſe habeant.

Olera verò, fructus horarii, omnia venena, purgantia, item alimenta nimis ſalita, ſaccharata, mellita, aromatica, omnia corrupta, vel muco obſita angue pejus fugiantur. Cibi omnes alterari poſſunt blandioribus acidis, ſucco ſcilicet citri, cydoniorum, rubi Idæi, &c. imprimis ubi diſſoluta eſt M. S.

Potus ſit decoctum ſcorzoneræ cum C. C. & parum citri. Potum continuum in quo ſit C. C. plus auxilii, quàm omnia alia medicamenta afferre, teſtatur *Crato lib. 1. ep. 11.* Vel ſacchar canth. cum C. C. ℥ ij. coq. parum cum ℔ iv. aq. font. remota ab igne injice recent. cort. pom. citri, & ſtent in cella donec refrigeſcant. Si æger maximè debilis eſt, concedi poſſunt aliquot cochlearia Vini. Subſtitui quoque poteſt gelatina C. C. potui ordinario infundantur guttæ nonnullæ tincturæ noſtræ cordialis, quæ omnem implent paginam. Vinum concedatur tantùm pro refocillatione virium. Omnia enim ſpirituoſa, quatenus acrimoniam augent, & *Microcoſmetorem* planè furibundum reddunt, hic maximopere fugienda ſunt, ſulphure enim ſuo à maligno calore accenſo ſanguinem inflammant, & *Neucrantz in tract. de Purpura*, ut & *Heſerus in Hercul Medic.* notant, omnes fuiſſe mortuos, quicumque vino abſtinere noluerint, à cujus nimio potu in fœmina febre maligna laborante ex momento epilepſiam ortam obſervavi. Uſus acidularum nec in his febribus tutus eſt. Æger ergò ſit contentus ſuprà dictis decoctis, & julepis, vel emulſionibus amygdalarum.

Somnus & vigiliæ debitam ſervent alternationem, quorum alterutra ſi exceſſerint, debitis modis corrigantur. Nocet imprimis ſomnus ſub primum morbi acceſſum intus, non priùs ſumpto bezoartico aut alexipharmaco.

Motus & quies quoque moderatè ſe habeant, ne humores vitioſi in corpore in nimiam agitentur fermentationem. Quies verò ægro magis cordi ſit, ut ſcilicet continuata diaphoreſi corpus exteriùs miaſmata venenoſa mittere poſſit, & ut ſic tonus priſtinus reſtituatur viſceribus.

Animi quoque pathemata, imprimis metus, puſillanimitas, timor, ira, triſtitia, rationis fræno dirigantur, quorum magna in *Microcoſmetorem* & ſanguinem vis eſt, quæ ſedulò ergò fugiat Patiens, ne Medicus oleum & operam perdat; ne ipſe æger opinione majorem ſibi malignitatem, ceu certum mortis nuncium ante oculos ſiſtat, ſed potiùs bona ſpe in *Deum* confiſus meliora exſpectet, peſtis enim ceu ignis fatuus eſt, fugientes & territos ſequitur, proſequentes & cordatos fugit, ceu à metu hoc plura in Palatinatu noſtro novimus exempla triſtia.

Excreta quoque & retenta in ſtatu naturali conſervanda ſunt.

§. 11. Reliquum jam eſt, ut harum febrium peſtilentialium & malignarum *curationem* quoque *pharmaceuticam* aggrediamur. Ad mentem verò *Veterum Galenicorum* illa nititur tribus indicationibus: *Curatoria præſervatoria*, & *vitali*. *Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.*

Peſtilentiam ergò in occulta quadam, & homini planè adverſa qualitate ſitam eſſe ajunt, quam occultam qualitatem & indicare alexipharmacum huic contrarium: Cauſamque illam in corpore ſeu per inſpirationem, ſeu per contactum acceptam, aut quovis modo contractam, ſui amotionem & eradicationem indicare aſſerunt. Si ergò peſtis à contagio ortum habeat, & ſimul adſit ſanguinis copia, ſtatim confugiunt ad venæ ſectionem, & quidem mox in principio, nam horis 12. vel pluribus elapſis tutiùs eſſe concedunt V. S. omittere, quàm admittere, cùm vires vehementia veneni fractæ eam ampliùs non ferant. Purgantia quoque non admittunt *Galenici*, niſi in primis viis ſaburra lateat, ob quam eliminandam & aliquando pro re nata admittunt vomitoria. Tutiſſimam verò viam eſſe judicant per Alexipharmaca, quæ horarum 24. ſpatio repetenda eſſe ajunt, & ſic per triduum aut ultrà continuanda, donec veneni vis fracta ſit, aſſerunt. A ſomno quoque abſtinere jubent, donec bis ſudaverit, & inter ſudandum ægrum etiam reficiendum eſſe conſerva & ſyrupis roſarum, acetoſæ, acetoſitatis citri, granatorum, aliiſque aquis cordialibus, & odoramentis naribus admotis & per cubiculum ſparſis. Poſt ſudationem ſi corpus imprimis ſit cacochymicum, ut febris tollatur, & natura reliquum facilè vincere poſſit, purgantia commendant mitiora, ut ſyrupum rhabarbari, tamarindorum, roſarum, pilul. peſtilential. &c. Omnia remedia, quæ putredinem arcent, febrique malignæ reſiſtunt, ſummopere commendant, ſic ubi febris adſit, & refrigerantia tantùm exhibenda eſſe ajunt, qualia ſunt ſyrupus acetoſitatis citri, acetoſæ, rubi Idæi, granatorum, ut & margaritæ, corallia, lapides pretioſi, &c.

Alexipharmaca, ſeu expellentia peſtis ſeminaria, vimque veneni frangentia, ſunt ſequentia: Theriaca, Mithridatium, Diaſcordium Fracaſtorii, Triphera Saracenica, Electuarium de ovo, petaſitidem ſudore etiam feliciter diſcutere venenum ajunt. Electuarium de Gemmis, lætificans Galeni, & ſexcenta alia, ex quibus mille formulas concinnare ſolent, quas tædet ob nimiam farraginem hic apponere. Cùm verò natura, uti ajunt, plerumque partem materiæ venenoſæ ad ſuperficiem corporis eliminare, & anthraces, & bubones producere ſoleat, ſi bubo non ſatis à natura expellatur, vel nimis augeatur, & febris cum ſymptomatibus non remittat, danda eſt opera, ut veneno quàm primùm exitus pateſiat.

In quem finem veſicatoria imponunt, vel cutem ſacrificant, ut venenum liberè expirare, humoreſque peſtilentes effluere poſſint. Magno etiam cum ægri commodo pullos gallinaceos, vel columbinos circa anum deplumatos apponunt, vel bufonem exſiccatum, & vino emollitum. Dein ulcus tanquam alia curanda eſſe ajunt, & nec priùs conſolidandum, donec omne venenum effluxerit. Carbunculum verò ſtatim ſcarificandum eſſe dicunt, & quidem ſatis profundè, ut malignus, corruptus, fœtiduſque humor emanet, poſtea emplaſtrum aliquod imponunt, quale eſt de fuligine, & alia paſſim deſcripta. Alii in hunc finem Emplaſtrum de magnete arſenicali commendant. Nonnulli Sapphiro in cute circa carbunculum circulum ducunt, ne venenum latiùs ſerpat, ſed potiùs exſtinguatur. Et ſi carbunculus nimiùm accreſcat, & atroces inferat dolores, venam ſub carbunculo eſſe aperiendam judicant, ut ſcilicet ſanguis ille corruptus meliùs educatur: ad calorem quoque exſtinguendum Emplaſtrum de cynogloſſa adhibent. Toto verò curationis tempore ſingulis diebus aliquid è temperatis alexipharmacis exhibendum eſſe dicunt, ne veneni portiuncula in corpore maneat, ſed omnis expellatur.

In febribus peſtillentibus & malignis eodem modo incedunt. In hoc enim ipſis magna occurrit difficultas, cui priùs, cui poſteriùs proſpiciendum, & quomodo malignitas tollenda ſit, ne febris augeatur, & contrà febri proſpiciendum, ne malignitas negligatur, ad magis ergò urgens reſpiciendum eſſe reſpondent, hinc & ante quartum diem & venæ ſectiones, veſicatoria, purgationes, & vomitoria, clyſtereſque admittunt. In diaphoreticis verò maximum quærunt ſolatium, & ſimul alterantia, & præparantia intercalanda eſſe volunt, qualia ſunt, acetoſa, ſcordium, carduus benedictus, Scorzonera, ſem. citri, rad. tormentillæ, pentaphylli, ſuccus citri, ribium, rubi Idæi, granatorum, nec topica varia negligenda eſſe monent, quorum omnium medicamentorum apparatum invenies apud quemlibet Practicum Galenicum.

Paracelſi. §. 11. *Paracelſus dicit*, peſtilentiam eſſe morbum ex aſtris enatum, infectione ſua, ſicut ſol radiis ſuis nos affligentem, cuilibet ergò cognitum eſſe debet Medico, quænam cujuſlibet morbi cauſa & origo ſit. Si is à pravis cibis, aut malo potu, aut ab herbis, & terræ fructibus genitus eſt, per arcana utique herbarum & radicum iterùm exigendus eſt. Si morbus factus eſt à mineralibus & metallis, per illorum arcanum rurſus curandus eſt: Is enim priora ex herbis facta arcana minimè admittit. Sic itidem, ubi influentia cœli morbum aliquem influxit, ibi nec arcana metallorum & mineralium quicquam auxilii præſtant, ſed ex Aſtronomia per influentiam adhibitam medela accuranda eſt, ſicuti *in libro de Perſicaria* docet, qui hinc indè varia commendat arcana.

Helmontii. §. 12. *Helmontius* peſtem, quam dicit eſſe febrem atrociſſimam, acutiſſimam, & celerrimam, abſque venæ ſectione & purgatione, ſolis tantùm ſudoriferis, & vini meracioris potu curari poſſe ait, theriacam cum vino, imò aqua vitæ propinandam & diluendam eſſe ait abſque metu caloris. Contra labem ergo veneni exhibenda vult Author ſudorifera cum Alexipharmacis. Reſtat ergò juxta ipſum ſanandę peſtis ſpes, quòd Tartarus ille, peſtis diverſorium, diffletur, debito ſudoris exterminio.

Inter præſervativa eò reſpiciendum vult, ne ſpiritus *Archei* in nobis terrorem concipiat, neve ex terrore ſibi pariat vel aliunde allatum virus terrificum, & ne fermentatio ſymbolizanſque mumia forinſecus allata naturæ Mumiæ internum Rectorem, *Archeum*, infeſtet. Remedium contra terrorem imaginationis hominis, vel *Archei*, non tam in ſe juxta noſtrum Authorem eſt poſitivum, quàm negativum. Adeòque potum meracum ad hilaritatem uſque præſervare de futuro ait, quia nedum hominis, ſed & *Archei* imaginationem ſic regit, ut pereat vis formandi imagines. Nemo enim pauper eſt, aut defectuoſus, quamdiu ex potu hilaris eſt: Hilaritas, prout inquit, per potum introducta nec hoſtem extrinſecum admittit, nec agnoſcit, ut nec luctam ſuſcipit, ſed excludit, eſt verò potus exhilarans magis peſti futurę, quàm pręſenti aptus.

Curativum autem pręſentis veneni ſupponit id, quod pręſervativum de futuro anticipat. Curativum ergò dicitur id, quod productum (ipſum ſcilicet virus peſtilens) in ipſa materia, cui inſidet, trucidando annihilat, aliud verò curativum dicitur, quod ſibi conjunctum incumbit expellendo ſubjecto veneni, tertium denique quod coadaptationem cauſarum ad producta tollit, minuitque.

Quod pręſervativum quoad fieri concernit, proderit rectificatio aeris *Hippocr.* jam ſolennis, non ſecus ac in peſte populari, ut nempe peſtilens iſtud virus in aere enecetur, qui aer originaliter ſic diſponatur, ut humorem alibilem non ſinat mumiali vi corrumpi, aut fracedinem arripere. Ubi verò jam atrox, & malignum iſtud venenum intrò receptum eſt, & jam ſigillatum in *Archeo*, idque propter ſingularem celeritatem ſui veneni, tum defenſiva ſolitaria nihil facere ait Author, niſi ſimul ſint ſanativa. Primò cura eò dirigatur, ut corpus caleat actu ſemper, ſerveturque in diaphoreſi, utque animus, ceu diximus, ad hilaritatem terrori oppoſito ſit diſpoſitus. Triſtitiam enim univerſam ſeponendam eſſe ait, nedum quia timori vicina, ſed quia circa os ſtomachi extemplo pariat fracedinem ſuſpiriorum matrem. Loca ergò & objecta triſtis recordationis, & ejuſmodi ſodalitia vitanda non minùs vult quàm nimia, confabulamentaque dolorifica. Inter preſervativa poſitiva locum ſibi vendicant ex Authore noſtro *Amuleta*. Sudoriferum denique & exſtirpativum peſtis & ſedis ſuę per ablutionem: Foras enim per ſudorifera, tanquam per oblectamenta, evocatur *Archeus mœſtus* ac *terrefactus*, qui aliàs confeſtim ſe intrò recipit, velut ad arcem fugit, gignitque triſtitiam ſuſpiriaq; & anxietates venenoſas. Sunt etiam ad mentem Authoris noſtri ſudorifera cuncta ejuſdem conditionis, ac penè ponderis, at ſaltem ingradu bonitatis differunt, laudat ea propter potionem *Hippocr.* cui addit Zingiber & baccas nigras Hederę, quia diaphoretica ſtomacho grata ſunt: Sunt etiam Alexiteria cum vino generoſo, & mox à paſtu danda, non quidem, ut ſudet ęger, ſed ut corpus ſervetur in diaphoreſi. Paſtum etiam levem, & paucum eſſe vult, digeſtionem enim in omni febre, magiſque in peſte deficere ait, proinde largioris cibi vices potum meracum ſubire poſſe ait.

In pręgnantibus, puerperis, aut menſtruoſis, quæ periculoſius peſte ęgrotant, ſiquidem *Archeus* uteri nequaquam rationi aut confidentię paret, qui totus confuſione ac meſta perturbationum turba anxiatur, ſuadet uterum conſolandum oleo ſuccini, ſuccinoque in optimo vini ſpiritu ſoluto, ac ſuffitu ex verrucis crurum caballi per tritorium adacto.

Bubonibus & carbunculis bufonem more ſuo pręparatum imponit, ſapphirumque. Quiddam enim referunt, ſapphirum vel hyacinthum citrinum, ſi per horę quadrantem ſuper membro dolente moretur, ſicut ex oppoſito gemmę locum infectum, ibidemque radios colligat, locum attactum intra horam liveſcere, eſſeque infallibile luis hujus dirę peſtis ſignum, ſin verò locus nequaquam lividiorem colorem adſumpſerit, infirmum à peſte abſolvi. *Helmontius enim laudat ſuccinum* pulſibus affrictum, item hyacinthum & ſapphirum, eodem modo applicatum.

§. 13. *Williſius* inquit, in peſte aliiſque febribus contagioſis duplex incumbere penſum, nimirum, ut maligni hujus morbi *prophylaxi* æquè ac *curationi* proſpiciatur. *VVilliſii.*

Quoad *prophylaxin* ſuadet ægris optimam diætam, & cum *Helmontio* hilaritatem & confidentiam animi commendat, quatenus fortificant *Archeum*.

Inter Chirurgica præſervationis gratia in iis admittit venæ ſectionem, qui ſunt plethorici, & aſſueti fuere mittere ſanguinem, quo enim ſan-

ſanguis minùs effervescit; & ſine tumultu in vaſis circulatur, eo tardiùs lue peſtifera contaminatur.

Amuleta quoque collo ſuſpenſa, vel carpis geſtata adversùs peſtilentiam mirabilem vim habere credit, additque rationes, atque per effluvia diverſimodè figurata, & propter ſimilitudinem ſe invicem excipientia; hinc commendat, tanquam præſtantiſſima, quæ ex arſenico, hydrargyro, pulvere bufonum, aliiſque venenatis conſtant.

Pharmaceutica verò ipſi cura præſervatoria eſt, ut primò aſſiduus materiæ excrementitiæ, ſeu humorum proventus *leni purgatione* auferatur; ſecundo, ut *alexipharmacis* ſingulis diebus aſſumptis ſpiritus & corpus noſtrum contra veneni ſpicula muniantur.

In curatione verò hujus affectus atrociſſimi venæ ſectionem rarò vel nunquam admittendam eſſe cenſet Author, quia ſanguine nimis exhauſto, & vaſis concidentibus diaphoreſis non adeò facilè procuratur. Loco verò hujus commendat ſcarificationes, & veſicatoria. Inſuper contra bubones, anthraces, atque ulcera maligna ab iis producta, cataplaſmata, fotus, emplaſtra, illitus, & pleraque alia exteriùs applicanda, & ex Authoribus petenda ſuadet, quibus tamen venenata quædam, prout veneni Electrica, oleum & balſamum arſenici miſcenda amat.

Pharmaca ipſius circa *peſtis* curationem ſunt vel *evacuantia*, ut latex ſeroſus in ſanguine unà cum plurimis venenati miaſmatis particulis foràs eliminetur, vel *Alexiteria*, quæ enim pleniùs, & à toto ſimul corpore evacuant, quæ & ſanguinem exagitando à coagulando vindicant, & cùm à centro uſque ad circumferentiam movent, fermenta venenata, nec non humorum & ſanguinis corruptelas, procul à corde arcent & hoſtem extra caſtra propellunt. Omnia hæc medicamenta, ſive catharſi, ſive diaphoreſi operentur, ejuſmodi ſint oportet, quæ particulas habent miaſmati venenatio potiùs, quàm ſanguini, aut ſpiritibus noſtris congeneres, ob utriuſque enim ſimilitudinem exiſtimat Author virulentam morbi materiam certiùs protrudi, & ita eliminari. Hinc omnia cathartica tum purgantia, tum vomitoria, tum ſudorifera commendat; quæ ex antimonio, mercurio, auro, ſulphure, vitriolo, arſenico, & ſimilibus parari ſolent, quæ, uti ait, cùm à noſtro calore minimè ſubigantur, aut ſuperentur, contra virus peſtilentiale optima eſſe remedia.

Alexiteria remedia, ut ſunt Ruta, Scordium: ex compoſitis, Theriaca, Mithridatium, & Diaſcordium, cruorem & ſuccos in vaſis & viſceribus confluos corpuſculis ſuis velut novo fermento inſpirant, eoſdem leniter movendo, & in æquabili mixtione ſervando, à coagulatione & putredine vindicant, veneni particulas agglomerari cœptas eadem blanda agitatione ab invicem diſſipant, & à maturitate impediunt, denique ſanguinem & ſpiritus præoccupando eos à characteris peſtilentis impreſſionibus tuentur. Vult ergo Author, ut ab initio æger, vel purgans, vel vomitorium aſſumat, cujus operatione finita ſuadet diaphoreticum, quod poſtea ſæpius repetatur, inſuper verò Alexipharmacis quovis ferè momento utendum eſſe ait, & eò annittendum, ut cum Anthracum & bubonum eruptione omne venenum eliminetur. Totius ergò negotii cardinem in intentionibus hiſce duabus inniti aſſerit, ut virus peſtilentiale omni modo ab intus foras expellatur, ac dein expulſi recurſus æqua diligentia præcaveatur.

Quoad febres malignas Author nihil monet, quàm ut hæc duo bene notanda ſint; *Malignitas* ſcilicet & *intemperies febrilis*. Reſpectu febris convenire ait purgationem, venæ ſectionem, & refrigerantia; ab his verò malignitatem plerumque augeri, & venenum latiùs ſerpere; contra malignitatem conducere Alexipharmaca, & diaphoretica, quæ verò febrem maximè intendunt: unde ergo plus periculi emineat, illinc intentiones curativæ dirigantur, ita tamen ut dum alteri conſulitur, alterum haud negligatur.

Sylvii. §. 14. *Silvius*, qui peſtis cauſam in ſale lixivo, eodemque acri & volatili ponit, inſtituit curam *præſervatoriam & curatoriam*. Præcautionis loco dum Amſtelodami manè viſitaret ægros lue hac infectos, aliud non aſſumpſit medicamentum, quàm vulgaris aceti vini cochleare unum cum mica panis exceptum. Cum verò deſiiſſet ab illo aceto diutiùs aſſumere, ſenſit poſtmodum ac ferè ſemper aliquem capitis dolorem, quoties infectam ingrediebatur domum. Laudat ea propter omnia acida, contemnens ſpirituoſa, ut ſpiritum vini theriacalem, &c. Magni pendit è contra ſpiritum ſalis ſulphuris, vitrioli. Laudantur & ab ipſo fructus acidi mala citria, aurea, granata, ribeſia, &c. Qui acida ferre non poſſunt, ii ad mentem Authoris noſtri cum ſpiritu vini temperare poſſunt. Sic & conditum ſequens commendat.

℞. Conſerv. roſar. ℥ij.
Fl. calendul.
Anthos,
Boragin.
Bugloſ. ana ℥ ß.
Violar.
Spir. vitriol. q. ſ. ad gratam aciditatem. M.

Cujus manè jejuno ſtomacho aſſumat homo ętatis florentis ad nucis juglandis magnitudinem, aliquanto minus adoleſcens, adhuc minus puer. Syrupos & tabellas ex acidis ſuccis parata, ut tartarum crudum, cremorem, & vitriolatum, ex juſculo, vel vino aſſumpta commendat.

Ad peſtis verò præcautionem non magni pendit Amuleta, quia nondum demonſtrari poteſt, quomodo illa agant, hinc ridet ad venenum peſtilens avertendum mercurii crudi in calamo anſerino collo appenſi uſum.

Quoad curationem, cùm venenum peſtilens frequentiſſimè per corporis poros penetret ad interiora, per eoſdem iterum expelli vult, adeòque per *ſudorifera*. Quandò verò venenum cum aere forſan inſpiretur, atque ſalivam tunc ſimul corrumpat, quæ continuò deglutita in ventriculum nauſeam pariat, tunc vomitorium antimoniale non incommodè exhibendum eſſe exiſtimat, quatenus verò idem venenum qualitate ſua noxia quævis in corpore occurrentia vitiet; & corrumpat, & quidem qualitate ſua ſalſa *volatili & acri*, Author præſcribit medicamenta potenter figentia, atque acrimoniam demulcentia, ut ſunt ſulphur fixum, metallicum putà, vel minerale. Sic & iiſdem medicamentis figi bilem acriorem à veneno peſtilenti ita redditam. Omnia quoque acida commendat, quatenus illa ſuccum acidum à veneno peſtilenti fractum, & corruptum, reparant, & ſanguinis conſiſtentiam deperditam reſtituunt. Inter ſudorifera commendat præ aliis Theriacam Andromachi, Mithridatium, Diaſcordium, Orvietanum, aquas theriacales cum vini ſpiritu, aut aceto ſtillatitio paratas. His etiam addit ex antimonio parata, ut Antimonium diaphoreticum, bezoarticum minerale tam ſimplex, quàm ſolare, lunare, &c. Sulphur auratum diaphoreticum, flores antimonii fixos. Inter magis ſimplicia laudibus extollit terras pingues, aut ſigillatas, bolum Armenam, terram Lemniam, Sileſiacam, Turcicam. Ex cenſu vegetabilium ſunt radices petaſitidis, contrayervæ, angelicæ, tormentillæ, zedoariæ, fol. cardui benedicti, ſcordii, centaur. minoris, ſcabioſæ, lingua guaiaci, iuniperi, quercus, buxi, ſaſſafras, ſemina ſambuci, ebuli, & ex his, ut & ex baccis iuniperi paratum Roob. Ex animalibus petita ſunt lapis Bezoar, porcinus, & ſimiles, ut & omnia cornua, oſſa, & unges, atque imprimis ſalia volatilia & olea ex iiſdem elicita, & ad ſudores movendos efficaciſſima.

Ad veneni peſtilentis volatilitatem, & acrimoniam lixivam temperandam nihil melius eſſe aſſerit Author, præter unum forſan tartarum, vel potiùs ipſius oleum deſtillatione paratum; ſic & ſal petræ ad volatilium ſalium fixationem plurimum poſſe ait. Huius enim ſalis beneficio figuntur arſenicum, auripigmentum, antimonum,

nium, & ſimilia ſale volatili conſtantia: præ aliis tamen commendat ſulphur minerale priùs arte fixatum, ex quocunque demum ſubjecto paratum, quod ab ipſo dicitur medicamentum excellentiſſimum in peſte, aliiſque plurimis morbis graviſſimis, cui & tutò fidendum eſſe ait. Spiritus omnes acidos laudat, tum magis puros, tum per ſpiritum vini magis blandiores redditos. Ex animalibus depromit ſalia volatilia oleoſa, vel olea deſtillata ex cornibus, oſſibus, ungulis. Ad acidorum claſſem refert Author lac aceſcens, ebutyratum, ſeu ſerum acidiuſculum, ſuccos ex acetoſa, acetoſella, ſempervivo majore, berber. ribeſ. mal. citr. granator. aurant. ipſiſque uvis immaturis expreſſos. Ex mineralibus commendat ſpiritus omnes acidos ex ſale, nitro, alumine, ſulphure, vitriolo per deſtillationem elicitos. Triplicia medicamenta in peſte ſufficere ait *Sylvius*, primò *Vomitoria*, quoties ipſis locus concedi poteſt, vel debet: 2. *Sudorifera*, ſed ſale volatili imprimis conſtantia, veneni nempe acrimoniam ſimul temperantia; 3. *Acida*, quibus præferendum cenſet nitri ſpiritum, cùm is ſimul figendi vi præditus ſit, ſed aqueis diluenda eſſe pleraque inculcat, ne noceant.

In peſtis ergò curatione tutò poſſe, ait Author, exhiberi vomitorium ex antimonio paratum, quod ſimul habeat vim ſudorem movendi, antimonium ſcilicet diaphoreticum haud nimis fixatum, præſertim verò in ejus initio, urgente nauſea, & conſtantibus adhuc viribus: poſt ſudorem ægros acidis, & mixturis cardiacis eſſe recreandos ſuadet; quamdiu verò aliquod peſtis urgentis in ægro remanet, tamdiu in medicamentis ſalem volatilem figentibus, aeremque temperantibus, & acidum reſtituentibus pergendum eſſe monet, ne venenum neglectum, ac ſibi relictum, novas vires acquirat, & inopinatò ægrum nimis ſecurum opprimat.

Bubones peſtilentiales ad mentem Authoris diſcuti debent, & ſi diſcuti nequeant, ad maturationem, ac ſuppurationem deduci, hinc aperiri, mundari, & denique conſolidari, & ſemper medicamentis addenda vel theriaca, vel Mithridatium monet: in quem finem etiam oleum è C.C. deſtillatum, aliaque ſale volatili oleoſo conſtantia admiſcet.

Unguentum Martiatum cum theriaca mixtum ob diſcuſſionem obſervavit præſtantiſſimum, ut & emplaſtrum cum gummatibus compoſitum, &, niſi dolores vehementes urgeant, non vult præcipitari bubonum ſcarificationem, multo minùs ipſis adhiberi veſicatoria, vel cucurbitulas. Si verò grandes, ardenteſque ſint bubones, tum cucurbitulas, tum ſcarificationes adhiberi vult, nunquam verò veſicatoria.

Quàm primùm ſuppurati ſunt bubones, apertionem accelerandam vel ſcalpello, vel ruptorio, in apertum bubonem felici cum ſucceſſu balſamum ſulphuris terebinthinatum, & aniſatum, unà cum unguento baſiliconis & theriaca adhibuit; hujus enim ope brevi mundationem abſolvi putat. Ad cicatricem inducendam imponi vult emplaſtrum diapompholygos, & ne carbunculus ſerpat, & partibus vicinis inferat mortificationem, utendum eſſe dicit butyro antimonii, quod circum circa illinatur parti affectæ, vel magnete arſenicali, partes ſeparatas mundandas eſſe monet balſamo ſulphuris aniſato unà cum unguento tetrapharmaco, & baſiliconis vocato, mixto.

Sylvius noſter ad febres malignas curandas eadem adhibenda vult remedia, ſal enim volatile acre, malignitatis nempe notatæ cauſam, corrigi ac emendari ait iiſdem remediis, oleoſis nempe, ſed imprimis acido, vel auſtero terreo permiſtis, quò refert omnes terras ſigillatas, ipſumque adeò ſulphur minerale aut metalicum omne, ſed ritè præparatum, vitrioli, antimonii, &c. Huc & ſpectare ait Theriacam, diaſcordium; &c. ad ſalis hujus acrioris correctionem & facere ſalia volatilia, blanda, & oleoſa. Huc conveniunt omnia ſudorifera, quatenus eadem *ſalem volatilem* acrem foràs è corpore pellunt. Sequentem commendat formulam.

♃ *Theriac. veter.* ℥ ij.
Antimon. diaphoretic. ʒ j.
Syrup. card. bened. ℥ ij.
Aq. prophylact. ℥ j.
Cinnamon. ℥ ß.
Scabioſæ ℥ ij.
M.

Hujus miſturæ partem quartam vel quintam ſumat æger, atque corpus ad ſudorem diſponat, quin poſt horæ dimidium ejuſdem unum vel duo cochlearia iterum capiat, ſicque pergat, donec commodus ſequatur ſudor. Interea ſi valde ſitiat æger, & lingua ſit arida, juſculum ſuperbibendum præcipit, ſucco citri, aurantiorum, vel omphacino ad gratiam temperatum, quo non tantùm promovebitur ſudoris eruptio, ſed inſuper corrigetur ſalis peccantis acrimonia noxia.

Raro *vomitoria* hic admittit, nec niſi quando in ventriculo, inteſtinis, hæret pars noxii ſalis, tunc ſuadet blandiora antimonialia.

Antimonium verò diaphoreticum, Bezoarticumque ſæpe & iteratis vicibus exhibenda eſſe notat, unà cum interpoſitis acidis, & ſubauſteris, quocunque modo exhibitis, quò ſcilicet ſanguinis priſtina reſtituatur conſiſtentia. Conducunt proinde mala granata, Cydonea, aurantia, Omphacium, &c.

Curatio febrium malignarum ſecundùm Carteſianos.

§. 15. Febrium malignarum curam ſuſcipiunt *Carteſiani*, venenatarum harum & deleteriarum arſenicalium particularum aciem atque aculeos infringendo & obtundendo, quare exquiſitiora bezoardica atque alkalina in uſum revocant, & inter diaphoretica blandiora quædam & temperatiora ſeligunt, quæ tranſpirationem juvando, ac arſenicalium corpuſculorum rigiditatem & aciem deſtruendo, ſanguinis motum non augeant. Sequentia tanquam optima commendant.

Noſtra medendi methodus.

§. 16. Nunc & *Curationem noſtris indicationibus innixam proponamus*. Medicos adhortatos volumus, ut ſe ab habitu talium ægrorum cuſtodiant, vel utantur perſervativo univerſali ab Excellentiſſimo *Dobreſzenky* propoſito, nimirum ejectione ſputi frequenti. Sunt verò in febrium malignarum, & peſtilentium curatione duo potiſſimùm indicantia obſervanda, *Intemperies* & *Malignitas*, illam per Alterantia, hanc per Alexipharmaca expugnandam eſſe nobis perſuademus, uno tamen oculo ad ſymptomata ſæpiùs occurrentia directo.

Remedia depromuntur è triplici fonte, Chirurgico, pharmaceutico, & diætetico. In primo offert *Venæ ſectio*, quam in febre maligna planè omittendam cenſemus, quia indè ſanguis tantùm acrior & fluidior redditur, quam tamen æquè in febribus malignis ac peſte largiter celebrandam vult *Th. Sydenham*. Productio ſanè virium in malignis in eo conſiſtit, uti & in ſtatu ſano, ut ſuccus nerveus ex ſanguine ſufficienti quantitate perpetuò generetur vel ſegregetur. Cùm verò hic nullum ſubſidium ab aliquo alimento ob ſuſpenſam digeſtionem ſuppeditari queat, ſed ex ſanguine ipſo, ſpirituum promptuario, ſuccus nerveus depromendus, vel alexipharmacorum beneficio inde eliciendus ſit, hinc ſi ſanguinem effundimus per V. S. fit ut ſimul neceſſarias copias ſuffuremur. Conſuetudini hujus vel illius gentis, vel regionis aliquando quid indulgendum eſt, ut & adſtantibus. Ex hoc fonte etiam Veſicatoria petuntur, quæ cum magno fructu pedibus, & carpis manuum applicata novimus. Et quamvis illorum uſus à nonnullis in dubium vocetur, plus tamen confidimus experientiæ noſtræ, & aliorum virorum illuſtrium, Horſtii, Riverii, Hœferi, &c. Veſicatoria ante ſeptimum

diem inſtituantur, ut deliria, convulſiones &c. præveniantur, vel ſi maculæ retrocesſerunt, dicta accidentia præcaveantur, quibus aliàs ægri poſt retrogresſas maculas interire ſolent: in ancipiti ergò tali ſtatu, melius eſt prævenire quàm præveniri. E fonte pharmaceutico, & proſcribimus purgantia & vomitoria, quicquid etiam alii in contrarium regerant, ſtat à noſtra parte experientia, nec ipſam rationem habemus contradicentem. Vomitoria nocebunt, niſi quando Medicus ſtatim ab initio vocatus ventriculum cibo adhuc repletum exonerare velit; principiis ſi ullibi, ſanè in peſte & febribus malignis obſtandum, aliàs incaſſum laborabis malo jam radicato, omnis enim hic mora periculoſa, occaſio præceps & dilatio mortifera, ſic & clyſteres mihi pro re nata, ubi jam erumpunt petechiæ, ſuſpecti ſunt. Si verò bilis vitio ortum fuerit malum, id quod nauſea vel præcordiorum anxietates indicant, tum totò propinari potes vomitorium antimoniatum, quod ultra 4. vomitus non producat, aſteriſco hoc notetur, ut maturè id fiat & in ipſo initio morbi, ſic enim ad minimum evitabitur, ut durante morbo non adeò inquieti ſint ægri. Evitandum enim ſtudioſè ne cibus aſſumatur, antequam affligat, obſervatum quippe eſt, quàm plurimos evaſiſſe peſte correptos, qui ante cibum ſumptum aut ſomnum alexipharmacum ſumpſere, & contra pleroſque mortuos, qui priùs dormiverint, vel comederint, etiamſi generoſiſſima remedia adhibita fuere.

Omnem autem implent paginam *Alexipharmaca ſudorifera*, fugienda tamen ratione febris ſunt *ſudorifera ca'idiora*, quæ, ſi quid juvent, hoc per accidens fit, nempe diaphoreſeos beneficio, quam ſuſcitant, particulæ acriores venenatæ, *Microcoſmetorem noſtrum* valdè moleſtantes, & ſanguinem vitiantes, diſſlantur, & eliminantur. Rectè itaque primo ſtatim intuitu aggredimur malignitatem, quæ *Bezoarticis* expugnanda fixioribus, nec exſpectamus hic *Hippocraticam* coctionem. Alexipharmaca temperatiora nobis ſunt pulveres ex antimonio diaphoretico, minera Solari, Lunari, terris metallicis, & pinguibus, ut & ſulphure metallorum fixo parati, quibus ſemper aliquid de camphora addere ſolemus. Optimi ſunt pulveres compoſiti, Pannonicus ſcilicet & ruber Saxonicus, pulvis bezoarticus *Sennerti*. Idem ſalia card. ben. abſynth. rutæ, nitr. antimoniat. ſapphirus, cui tamen ſoli non fidendum, mitiora ergò ſudorifera omnem implent paginam in febribus Malignis, eum in finem ut ſimul acrimonia corroſiva humorum corrigatur, & optimo cum ſucceſſu inſtituuntur pediluvia poſt ſudoriferum, & quidem altero die, ex fol. malvę ſalicis, cap. papav. endiv. &c. parat. quia inde fibrillæ demulcentur, acrimonia humorum corrigatur. Interponatur & ſeq. vel ſimile antifebrile:

℞. *Pulv. cort. Chin. de Chin.* ℥ j.
Antimonii diaphoret. ʒß.
Camphor. ℈ß.
M. detur ſingulis tribus horis ſucceſſivis doſis:

Hic etiam proſunt Alexipharmaca, quæ vulgò putredini reſiſtentia dicuntur, ut ſunt Theriaca Andromachi, Mithridatium Damocratis, Diaſcordium Fracaſtorii, Theriaca cœleſtis, Theriaca citri. Conveniunt & omnia medicamenta ex ſulphure, ſale, aloe & mirrha deſumpta; item viperina omnia. Viperarum verò ſal volatile debet ad mentem quorundam figi, & fixatum præſcribi, figitur autem ſpiritu vitrioli.

Poteſt ergo tale, vel ſimile propinari remedium.

℞. *Theriac. Andromachi* ℈ j.
Pulv. è chelis cancr. gr. vj.
Croci gr. iij.
Aq. card. bened. ℥ ij.
Prophylact. Sylvii ʒß.
Syrup. liberant. ℥ iij.
M. D.

Pulvis ille Anglicus è chelis cancrorum paratus, apud plures pro magno arcano venditur, qui ſequens eſt:

℞. *Margarit. præp.*
Ocul. cancr.
Corall. rubr.
Succin. albiſſ.
C. C.
Lapid. bezoar. or. ana. ʒß.
Pulveris ex apicibus nigris chelarum cancr. ad pondus omnium.

F. Pulvis ſ. a. qui gelatina ex viperarum noſtratium ſpoliis extracta excipi poterit, vel indè poma parva efformari, cautè ſiccanda, & in uſum aſſervanda. Omnia quoque conveniunt ſuccinata, cinnabarina, quibus eſt vis ſudorifera blanda: ſequens potus egregius eſt,

℞. *Cinnabar. nat.*
C. C. ſine ign.
Fl. ſulphur.
Spin. ſerpent. ana ℈ j.
M.

Pulvis noſter bezoarticus eſt approbatus. Cinnabaris antimonii paucis additis granis magiſter. anodyni excellens eſt remedium, poteſt etiam miſceri c. lapide bezoar, pulv. Pannonic.

Quòd ſi vomitio interpellaret, ut in his febribus peſtilentialibus Hungaricis contingere ſolet, cum *D. Sydenham* medicamentum propinare differo, donec ſolo tegumentorum pondere ſudor promanare inceperit. Cùm enim materiæ morbificæ radii versùs ſuperficiem corporis ſeſe exporrigant, illicò alvi fluxus, & vomitus ab iiſdem introrſum reflexis, ac in ventriculum, & inteſtina decumbentibus, ultrò compeſcuntur, adeò, ut quantacunque ventriculi everſio præceſſerit, propinata dein medicamenta ritè retineantur, ac ad ſudores ex voto proliciendos conferant. Sequens pulvis ſæpius exhibeatur partitis vicibus.

℞. *Camphor. gr.* jv.
Fl. ſulphur.
Croci ana gr. v.
M. f. pulv. detur cum aq. card. bened. & ſyr. borrag.

Vel

℞. *Antihect. Poter.* ℈ß.
Sal. volatil. viper. gr. v.
C. C. gr. ij. *M.*

In caſu coagulationis volatiliſantia & cardiaca optima ſunt remedia.

℞. *Myrrhæ*,
Rad. zedoar.
Cort. citri ana ℥ß.
Cinnabar. antimonii ℈ j.
Camphor. ℈ß.
Ol. ſuccin.
Menth. ana gtt. j.
M. F. pulvis. Doſis à ℈ j. *ad* ʒ. ß.

Vel

℞. *Unicorum foſſil.* ʒ j.
Mag. Saturn. ℈ j.
Myrrh. ℈ j.
Camphor. gr. v.
Divid. in duas partes æquales, & detur cum aqua prophylactica Sylvii.

Quæ repetantur 6. vel 8. horis, licet non ſemper ſequatur ſudor, donec ex ſignis apparentibus ſatis conſtet hoſtem expulſum, & penes naturam circulantem victoriam eſſe. Interea æger malis citriis orbiculatim conciſis, modicoque ſaccharo conſperſis reficiatur, & juſcula acidis temperentur. Illa enim veneno potenter reſiſtunt, & ſanguini conſiſtentiam conciliant, *Regeſque noſtros* ab omni inſultu muniunt, imprimis in caſu ubi maſſa ſanguinis nimis diſſoluta eſt, hinc conducet potus ex Tinct. roſar. calcatripp. fl. aquileg. c. ſpirit. nitri, & ſucc.

& ſucc. citri ad guſtum acidulat. & interponatur ſeq.

♃. *Aq. melliſſ.*
Cordial. ſ. F.
Etyph. C.C. ana ℥ ij.
Confect. alKerm. c. ʒ j ß.
Syr. rubi Idæi,
Acetoſ. citri ana ℥ j.

Angina alba utplurimùm adeſſe ſolet, in quem finem conducet ſeq. vel ſimilis gargariſmus.

♃. *Aq. ſalv.*
Prunell.
Plantag. ana ℥ j ß.
Rob. diamor.
Dianuc. ana ℥ j.
M.

Inter cordialia vulgò ita dicta conveniunt & ſequentia in febribus malignis.

♃. *Aq. cordial. S. F.* ℥ j ß.
Scordii ℥ j.
Etyph. C.C. ℥ ß.
Pulv. bezoart. c. præt. ℈ ß.
Spec. liberant. ℈ j.
C.C. philoſ. ppt. gr. viij.
Confect. alKerm. ʒ j.
Tinct. bezoart. ℈ j.
Syr. limon. Citri,
Rub. Idæi ana ʒ ij. *M.*

Vel

♃. *Tinct. bezoartic.* ℥ ß.
Eſſent. anodyn. ʒ ij.
M.

Optime enim conducunt bezoartica opiatis maritata, convenit & Tinctura bezoartica *D. VVedelii*.

Symptomatum quoque urgentium ſemper habenda eſt ratio, imprimis diarrhœæ, ut itaque una fidelia duos dealbare poſſimus parietes, bezoarticis, & inteſtina corroborantibus, etiam ſic ſimul curabimus affectum. Detur itaque pulvis ſequens, vel ſimilis:

♃. *Terræ ſigillat.*
Pulver. Anglic. ana ℈ j.
M. pro una vice: vel noſter Bezoart.

Vel tantùm in febribus malignis continuò C. C. ſ. ign. ppt. cum aq. card. bened. & ſumatur ſæpius cochleatim, quo ſolo remedio ſe liberavit *Cl. D. Loevvenvvald*. Ad calorem contemperandum hiſce in febribus, & hæmorrhagiam præcavendam confert Epithema ex ſucco ſemperviv. acet. nitr. & camph. teſtibus & ſcroto applicatum. Alii commendant gallinam nigram vivam plantis pedum apponendam: Alii raphanum cum aceto contuſum & applicatum laudant.

In febribus hiſce curandis probè eo attendendum eſt, num diſſolutos potiùs quàm coagulatos circulantes humores pro cauſa agnoſcit febris, maximè enim pro Cauſæ diverſitate cura variat. Si enim Maligna febris plùs coagulatos quàm diſſolutos humores ſtagnantes pro cauſa habet, tum magis volatilia oleoſa, aromatica, humores fluxiles reddentia potiùs in uſum trahantur, ut ſic rigidi ferè facti humores & immobiles excitentur rurſus & actuentur, quo contra hoſtem Regum noſtrorum validiùs inſurgere queant. Multò enim tutius magis volatilibus & aromaticis utimur, ubi æſtus mitis, dolor capitis haud vehemens & alia accidentia non urgent, quàm ubi ſymptomata magis ad ardentes videntur accedere febres. Quando verò febris à circulantium humorum textura magis diſſoluta oritur, tum ſui juris factas ſubtiliores particulas cohibendo inſiſtamus, hinc conveniunt abſorbentia, ſalina fixa ſeu macra vel & aromatica acidis condenſantibus remixta, blandiora enim acida hic valdè conveniunt. Occaſione acidi, parùm examinabimus litem inter Medicos Celeberrimos Germaniæ, jam dum hæc ſcribimus, ortam, *num ſcilicet Morbi omnes ex acido & viſcido ortum traxerint, & per conſequens omnia acida è fero Medico proſcribenda forent*: quam litem quidem non noſtram facimus, eam tamen facilè dirimendam eſſe exiſtimamus, ſi conſideremus morbos in quibus textura circulantium humorum magis ſoluta vel diſſoluta eſt, non aliis quam acidis remediis corrigenda, ſi enim inter ſexcentas illas particulas, quæ ſanguinem noſtrum conſtituunt, ſunt quæ maſſam noſtram ſanguineam coagulare poſſunt, ut craſſiores, cur non æquè aderint quæ iſtam nimis diſſolvere queunt, ut ſunt nimis tenues, fluidæ, liquidæ, volatiles, alcalinæ, &c. ſanguis enim naturaliter conſtitutus ſuam conſiſtentiam habere debet, quæ duobus modis infringi poteſt, vel incraſſari nimis vel diſſolvi & attenuari nimis quis dubitat. Sed ad rem. In his febribus Malignis ubi maſſa ſanguinea nimis diſſoluta, & alcalinis nimiis particulis referta eſt, acida requiri omnes Practici nobiſcum conſentient. Sunto in Juniorum Medicorum gratiam nonnullæ formulæ.

♃. *Aq. ſcordii,*
Papav. err. ana ℥ j.
Acet. bezoard. ʒ ij.
El. diaſcord. ʒ ß.
Syr. acetoſ. citri. ʒ iij.
M. pro doſi.

Vel

♃. *Aq. card. bened.*
Scorzoner. ana ℥ j.
Mixt. ſimpl. ℈ j.
Sal. card. bened. ℈ ß.
Spirit. nitri volat. gtt. v.
Tinctur. anodyn. gtt. x.
Syr. acetoſ. citri ℥ ß.
M. pro doſi.

Imprimis, ceu ſuperiùs dictum, ſi hæmorrhagia adeſt, optime convenit Tinctur. roſar. vitriolat. vel theriac. ʒ j. unicorn. foſſil. ℈ j. & acet. bezoard. ʒ ij. propinetur in vehiculo appropriato. Ubi verò aderit venenoſum acre coagulans ſuccos noſtros circulantes, aliis omnibus palmam præripiet camphora & opium. Sic remedium in febribus Malignis ſine Camphora, eſt inſtar militis ſine gladio. Eſt enim opium potentiſſimum ſubtiliſſimi acidi abſorbens, id quod ſubtilium particularum acidarum acrimoniam valdè corrigit, quæ membranoſas, ac fibroſas partes ubique rodendo, anxietates convulſivas quaſi & inquietudines producunt, unde patientes huc illuc ſæpius ſe vertentes, frigidoque aeri ſe exponentes, tranſpirationi liberiori hic valdè neceſſariæ obicem ponere neceſſitantur; id quod opium procurando quietem, & conſtringentes acriores acidas convellentes particulas corrigendo, vel expellendo ſtagnantes præcavet, ſicque ſudori fluendo vias liberas reddit: notum enim eſt ægros quietos copioſiùs ſudare quàm inquietos. Opiata ergò pro re nata volatilibus & alexipharmacis fixioribus maritari poſſunt. Ubi enim ad ſtatum properat febris, & præmiſſis his malignitas maximè ſuperata eſt, tum omittantur volatilia omnia aromatica & oleoſa ſive macra, & fixis ſaltem abſorbeantur & corrigantur reliquię, ex. gr.

♃. *Bezoard. min.* ℈ ß.
C. C. ſ. ign. ppt.
Unicorn. ver. ana gr. vj.
Cinnabar. antimonii gr. v.
Extr. opii gr. j.
M. pro doſi.

Plantis pedum raſura raphani ſingulis horis mutanda applicetur.

Vel

♃. *Ferment.*
Sapon. nigr. ana ℥ j ß.
Sinapi ℥ j.
Nitri ppt. ʒ ij.
Acet. q. ſ. f. Cataplaſma.

Pro faucibus ſequens conducet:

♃. *Aq. fol. quercus* ℥ x.
Nitri ppt. ʒ iij.

Rob.

Rob. dianue. ℥ j.
M.

Pro temporibus applicentur Empl. ex theriaca vel hypnot. *Mynſ.* Si ventriculi ſymptomata urgent, theriaca vel diaſcordium forma Emplaſtri imponatur.

Pauca hic addamus de febre continua ſimplici; quando eſt continua & ſimul gravia habet ſymptomata, v. gr. calorem intenſum, ſitim tantaleam, linguam aridam, dolorem capitis &c. tum *acutam* ſive *ardentem* dicimus eſſe *febrem*, ſed ſi ſymptomata obſervamus mitiora & tardiori motu ſua percurrere tempora notamus, *continuæ* lentæ nomen ei imponimus. Ubi autem ſymptomata longè adhuc gravia, vexant homines plures, quæ brevi tempore eos interimunt, *Malignam* dicimus *febrem*. Sic quando, continua adeſt febris, quæ hujus vel illius intermittentis exiguum vel aliquale adhuc phænomenon edit, v. gr. ſi vel ſingulis, vel alternis, vel quaternis diebus, ubi intermittens alias planè remittere ſolet, hæc ſaltem remiſſionem quandam levem concedit, eam appellamus continuam vel quotidianam, vel tertianam vel quartanam, de qua jam egimus. Sed hæ febres omnes differunt ſaltem gradu pro circulatione magis vel minùs impedita, vel turbatione magis vel minus in S. M. facta.

In cura ardentium febrium ſimplicium eo annitendum eſt, ne ægri ad ſudores nimis cogantur, & quidem in principio ac etiam in incremento, circulans enim natura, quæ qua via ab æthere iſto ſe liberet peregrino, & ab initio adhuc quaſi conſternata, qua pellendum ſe recollegit nondum, datis ſtatim ſudoriferis, plus alteratur, & abſque euphoria debilitantur ægri. Maximè enim hic urget *Sylvius*, ut temperatis inſiſtamus, Diaphoretica ergò ſint temperata fixa, ſalina, non aromatica volatilia ſive oleoſa. Quoniam enim hic bilis magis minùs acris & acida facta, utplurimum inter cauſas occurrit, quæ volatilibus oleoſis magis redditur acris, & acrimonia ſua volatili, tum propulſa, ſtagnando magis, minùs, vel diuturniorem moram nectendo in capillaribus vaſis, calorem acriorem ſentire facit, hinc quæ fixioris ſunt & firmioris texturæ, acida potentiùs figunt & ſic æſtus magis mitigant, vel & cum acidis illis febrium conſtitutivis, faciliùs in ſalſum diureticum abeunt, & ad urinas vias tranſeunt una. Inter abſorbentia diuretica præ aliis commendatur Nitrum vel Antimonium diaphoreticum per ſe vel aliis mixtum. In febribus continuis benignis ſufficit pulvis noſter bezoarticus mille experimentis nobilitatus, vel ſeq.

℞. *Unicorn. foſſil.*
Ebor. ſ. ign. ppt. ana ℥ ß.
Terr. ſigillat. ℈ j.
Cinnabar. antimonii ℈ ß.
C. C. ſ. ign. ppt. ʒ j ß.
Laudan. opiat. gr. iv.
M. f. pulv. Doſis ʒ ß.

Ubi ſerum in ardentibus admodum exiſtit coagulatum, ita ut difficulter ſudor obtineri poſſit, & omnia tamen intus uruntur, tunc cinnabarina optimè maritantur Bezoarticis. Sed ubi ad reſolutionem magis inclinat ſanguis, tunc omninò fugiantur, etſi convulſiones adſint, & in his febribus ad ſerum reſtituendum largior concedatur potus, conducunt in hunc finem Nitrata potui indita, Julapia & Emulſiones & Gelatinæ egregii uſus ſunt. Hæc & ſimilia ardentibus ſive acutis febribus, quando adhuc ſunt mites ſive benignæ, & reſolutionem humorum circulantium magis quàm coagulationem pro cauſa habent, ſolùm conveniunt. Ubi remiſſionis tempus obſervetur, ante paroxyſmum ſudoriferum cum China de China propines, & ſymptomatum reſpectus habeatur ut Anginæ vel Prunellæ, in quo affectu præter raninarum ſectionem, lotiones oris, vel cum vel abſque gargariſmo, diligenter inſtituantur, ſi cruſta coriacea adeſt, fruſtulum lardi non ſalitum linguæ imponatur, reliquorum ſymptomatum curationem ex prædictis facilè quilibet noverit.

In febre maligna ſemper urina inſpicienda eſt; ubi illa eſt alba & turbida, tum conveniunt ſubacida, ut tinct. roſar. vitriol. ſpir. nitri, &c. ubi verò urina eſt intenſè rubra, tunc conveniunt alcalia fixa, ubi verò urina exiſtit tenuis abſque ſedimento & alba, tunc conducunt alcalia & acida inter ſe mixta: ex. gr.

℞. *Aq. ſcabioſ.*
Card. bened. Scordii ana ℥ j.
Spirit. theriac. C. vel ſpirit. Campb. ʒ j.
Tinct. bezoart. ʒ ß.
Syr. acetoſ. citri ʒ v.
M.

Pro potu ordinario eligatur decoct. lign. ſantal. C. C. rad. ſcorzoner. pom. citri &c.

Vel

℞. *Diaſcord. Fracaſtor.* ʒ j.
Aq. ſcord. ℥ ij ß.
Spec. de hyacinth. ℈ j.
Syrup. de fumar. ʒ ß.
M. D.

Hæc & alia, quoties opus fuerit, exhiberi poſſunt, & ſudores tecto corpore exſpectari.

Sic & virium habenda eſt ratio, cui intentioni ſatiſfaciet ſequens:

℞. *Aq. totius citri,*
Scord.
Ceraſor. nigr. ana ℥ ij.
Cord. frig. H. Saxon. ℥ ß.
Margarit. præpar. ʒ j ß.
C. C. uſti præpar. ʒ ij. *pro pauper.*
Sacchar. cryſtall. q. ſ. ad gratiam.
M.

Vel aq. cinnamom. roſar. conf. alkerm. Linguæ ariditatem emendat mucilago ſem. cydonior. Gelatina C. C. item aqua rubra ad fauces, qua os ſæpe eluendum. Vigiliæ demulceri poſſunt emulſionibus amygdalatis, & unguentis, emplaſtriſque temporibus applicatis. In deliriis nil camphora præſtantius.

Languentibus viribus conducet aq. perlar. uſitat. & ſequens conducet epithema cordi, & carpis manuum adplicandum, imprimis in diſſoluta.

℞. *Aq. pro epithemat. cord.*
Roſar. ana ℥ j.
Carbuncul. ℥ ß.
Spir. cortic. citri ʒ iij.
Aceti bezoartici deſtill. ʒ ij.
M. D.

Sed cùm humida & calida ſuſpecta ſint, poſſunt ſequentes ſacculi applicari, qui parantur ex flor. lavendul. anthos, macis, croci, cinnamom. inſperg. ſpirit. vin. camph. & eſſent. ſuccini & ſic calidè imponantur, regioni Cordis. Vel confert Alkerm. c. panno ſericeo.

Hiſce præmiſſis nunc curationem *peſtilentiæ*, atrociſſimi, & horrendiſſimi affectus, aggrediamur, in qua ea omnia, quæ jam diximus de febribus malignis, hic proficua eſſe contendimus, & quæ in illis nocent, & hic nocere ſtatuimus. Venæ ſectio ergò, purgantia, vomitoria, clyſteres, & nimis ſpirituoſa, & calidiora cardiaca & alexipharmaca hic etiam ſuſpecta habemus, ſed eligimus tantùm blandiora alexiteria, & bezoartica.

Nonnulla tamen priùs de *prophylaxi* hujus affectus dicemus, antequam curationem tradamus. *Præſervatio* ergò in his conſiſtit, ut aerem infectum vitemus, & animum pacatum habeamus, quod ſi non liceat, illum corrigamus, & corpora noſtra ita diſponamus, ut non tam facilè hoſtem admittant. Aer optimè corrigitur, ſi luculenti ignes hinc indè accendantur, ligno nempe junipero, abietino, doliis picatis, &c. inter ſuffimenta etiam commendatur ſulphur, & imprimis

aceta

aceta bezoartica. Sic peſtis per univerſam *Græciam* ſæviens ignibus ab *Hippocrate*, per varia loca exſtructis ablegata fuit. Aer ergò ab omni ſordidum fœtore ſit immunis, in ædibus varia ſuffumigia inſtituantur cum ſulphure, pulvere pyrio, de quibus jam dictum. Animus fortis & pacatus optimum audit præſervativum, hinc Turcæ feruntur fato illo ſuo plus quàm ſtoico, cùm nullam ad peſtem adhibent curam, nemoque ſibi cavet ab altero.

Quoad *Amuleta*, placent nobis, quæ ex buſonibus parantur, è quibus ſuſpenſis per oculos & nares vermiculos egredi, in peſtis præſervatione valde utiles, tradit *Helmontius*, ad cujus imitationem *Cl. Irmlerus*, trochiſcos præſervativos paravit, quos plurimi ſalutares & efficaces deprehenderunt. Alii commendant *Arſenicum*, alii mercurium, quæ tamen nec in peſte *Noviomagenſi* Exper. *DiemerbrœKii*, nec in Londinenſi Dni *Hodeges* exſpectationi ſatisfecerunt. Tutiùs ea ex cinnabari nativa & colchici radice parabis. Quoad amuleta, *Taliſman* dicta, Aſtrologis relinquamus.

Hæc tamen de Amuletis adiiciamus, quòd in peſte *Dresdenſium* nuperrima, & adhuc ſæviente, amuletorum vis & efficacia contra hujus peſtis invaſionem fermè nulla fuerit obſervata, hinc plures, & non immeritò de illorum decantatiſſima operatione dubitare incipiunt.

Nunc paucis & interna perpendamus, inter quæ principem locum obtinet vinum generoſum modicè interdiu ad hilaritatem ſumptum, quo remedio ſe præſervavit *Cl. DiemerbrœcK* in peſte Noviomagenſi, cujus uſum mecum etiam expertus eſt *Excell. Dn. Waldſchmidius, Archiater & P. P. Marpurgenſis*, qui cùm ante plures annos peſte infectos inviſeret, jejuno ventriculo aliquot cochlearia vini ſumpſit, & ſolo hoc remedio per Dei gratiam à contagio immunis perſtitit. Sic & *Sylvius* cum aceto calendulato cum pane aſſumpto ſe munivit. Sunt etiam alia, quæ laudem merentur, ut Angelica, Zedoaria, Radix Carolina, à *Carolo Magno* primi ejus nominis Romanorum Imperatore ſic dicta, cujus exercitus à peſte *Angeli* monitu olim præſervatus & liberatus hujus radicis uſu fertur, unde & adhuc hodie peſtis contagia arcere dicitur, quare & ejus maſticatio prodeſt; radix itidem Imperatoriæ, galangæ, cortic. citri, cinnamom. myrrh. &c. Caveant verò utentes, ne ſpecies illas maſticatas, ſalivaque in ore commixtas deglutiant, cùm certo certius ſit, miaſma venenoſum ſeſe his inſinuare: diligenter ergò ſemper ſaliva eiicienda eſt tempore peſtis, & nunquam ſtudio deglutienda. *Microcoſmetorem reliquoſque* Reges contra belluæ hujus atrociſſimæ peſtiferos inſultus præmuniunt *Bezoartica*, quorum non parvum ſolertia Medicorum adinvenit numerum, inter quæ excellunt omnia theriacalia, imprimis Theriaca cœleſtis, theriaca camphorata, hic conveniunt omnia odorifera, ſic videmus arceri muſcas aliaque infecta ſolius ſpiritus vel olei terebinthinæ odore aſperſo. Alii laudibus extollunt aurum diaphoreticum, oleum camphoræ, tincturam bezoarticam D. Michaelis, Tincturam ſulphuris nitratam, eſſentiam viperarum, alii alia jactant. Sic pharmaceuticæ ſtudioſus quidam abſque timore loca contagioſa lucrum captandi ergò quæſivit, & peſte infectos intrepidè viſitavit, qui ſpiritu urinæ à contagio ſe præſervavit. Ratio eſt, quia in peſte volatilia proſunt, maximè verò urinoſa in peſte ſunt utiliſſima, quod & confirmat *Celeb. D. Wedelius*, ajens; obſervatum eſt volatilia urinoſa in principio peſtis ſummè fuiſſe proficua, & Tincturam bezoarticam, ſeu acidis refractis gaudentem, ſeu volatile urinoſum feciſſe ſtrenuè officium. Nec minùs cinnabarina reliquis interpolata conveniunt, ut mercurialia alia taceamus; Mercurius enim diaphoreticum, cujus præparationem Paracelſus & Helmontius docent, non minimum in peſte præſtat. Tinctura vitæ *Mynſichti* optimum eſt præſervans. Sed quis quæſo omnia recenſebit?

Nobilius ſanè, & multò præſtantius Chirurgia nobis exhibet Amuletum in uſu fonticulorum. Hi profectò & mea, & plurium aliorum Medicorum experientia nobilitati ſunt, nec inferiore digna ſunt laude veſicatoria, ſuſpectus ipſorum uſus habetur in fluxu hæmorrhoidali, menſtrui, prægnantibus, & valde debilibus.

Ipſam nunc aggredimur *Curationem*, & venæ ſectionem, ceu diximus, proſcribimus, quam & Erfurti in furibunda hac peſte, quidam cum periculo vitæ celebrarunt. Teſtes alios qui deſiderat, conſulat *Paræum, Maſſam, Andernac. Fonſ. Foreſtum*, inter Neotericos *Cl. Paulum de Sorbait, VValdſchimidium, alioſque*. Certum enim eſt, per venæ ſectionem fermentationem ſanguinis ob particulas acriores corroſivas tyrannidem tum exercentes quaſi promoveri, ſanguis enim tali modo tenuior factus, & paucior, liberiorem fermentationi concedit locum, & in certiſſimam univerſi qui vergit microcoſmi deſtructionem, quare valdè miror, quòd *Celeberrimus ille Anglorum Practicus D. Sydenham* eam, tum rationibus, tum experientia approbaverit.

Ex eodem fundamento etiam reiicimus ſcarificationes.

His quaſi præmonitis, ſciendum, quàm primùm *Microcoſmetor noſter* ab hoſte hoc maligno moleſtetur, & impediatur, neceſſarium valdè eſſe *huic Regi* nutanti ſtatim ſuccurrere, & ſuppetias ferre. Acutiſſimus enim hic morbus, quàm celerrimè inſtar ſagittæ volantis interficit, ſubitaneum niſi afferatur auxilium, ſi ergo tum temporis laſſitudinem & vertiginem ſentias, ſtatim in principio ſumas bezoarticum volatile, Tinct. ſcilicet bezoarticam alcaliſatam *Mic.* vel noſtram, & ſic à præſentaneo veneno & periculo mortis nonnunquam liberaberis. Apparentibus ergò ſignis de præſentia contagii, ad ſola *Antidota* (ut enim diverſa ſunt venena, ita etiam ſunt diverſa bezoartica) tanquam ad *anchoram* ſacram confugiendum, utpote in hoc totius curationis verſatur cardo, & antequam venenum totam maſſam ſanguinis perturbaverit, & in coagulum ſeri lactis ſimile redegerit. Occupato enim regno Microcoſmetoris, aliorumque, nihil fermè auxilia proſunt humana. Poſſemus hic innumerum bezoarticorum proferre numerum, niſi brevitas nobis cordi eſſet. Unicornu foſſile, quod vim habet adſtringendi cum virtute bezoartica, & ſimul abſorbendi ſal cauſticum, quod non ſolùm alvi profluvia, dyſenteriam, & hæmorrhagiam, convulſiones, tanquam ſymptomata in peſte oborta ſiſtit, & teſte *Franciſco Joele in Tract. de peſte* mirè commendatur. Doſis eſt à ℈ ß. ad ℈ j. quas vires & obtinere creditur lapis ſtellaris, terra Lemnia, omneſque ſigillatæ. Sic & Bezoarticum Saturninum magnarum habetur virium, cujus deſcriptionem tradit *Cl. Hoffmannus* in *Clave Schrœderiana* ex antimonialibus, & ſulphureis, item camphoratis, cinnabarinis, ſuccinatis, volatilibus balſamicis, hinc proſtant varia compoſita. Optima verò ſunt ſequentia, quæ & Beatus *Dn. Ettmull.* per literas, tanquam in nupera peſte Lipſienſi experientia comprobata, & nobilitata communicavit, oleum ſcilicet ſuccini camphoratum à gtt. x. ad xx. in aqua ſcordii, vel prophylact. *Sylvii* aſſumptum, oleum antipeſtilentiale *Heiniſii*, quod paratur ex oleo ſuccini, camphor. & deſt. citri, vid. ejus *Lomica Italica poſthuma*. Ab eodem *Dn. Ettmull.* laudatur electuarium camphoratum *Kegleri*, ob nobiliſſimas vires hujus deſcriptionem hic apponere placet, ſed aliquo modo correctam:

♃. Amy-

♃. Amygdal. dulc. excortic. ℥ j.
Contund. in mortario lapideo, add.
Camphor. ℥ j ß.
Sacchari cand. alb. ℥ ij.
Pulv. Zingib. ℥ ß.
Rad. ſcorzoner. ℥ j ß.
Viperin. Virgin. ℥ j.
Contrayerv. ʒ iij.
Herb. ſcordii ʒ ij.
Corall. rubr. præp. ℥ ij.
Perlar. orient. ʒ j.
Unicorn. veri ʒ ß.
Oſſ. de cord. C. ʒ ß.
Theriac. Andromach. ad pondus omnium,
F. Electuarium.

Pulvis prophylacticus noſter eſt ſequens:

♃. Pulv. Montagn.
Mantuan. ana ʒ ij.
Spec. liberant.
Hyacinth. ana ʒ j.
Rad. viperin. Virginian.
Camphoræ ana ʒ j ß.
Fl. ſulphuris ʒ ß.
Antimonii diaphoretic. ʒ j.
M. F. pulvis. Doſis à ʒ ß. *ad* ʒ j.

Omnium hic, tum animalium, tum mineralium, tum antimonialium præparata magnificamus, imprimis ex ſalibus volatilibus, aliis præferimus liquor. C.C. ſuccinatum, & balſamum Anglicanum ad 20. & plures guttas exhibitum.

Omnia acida ſulphureo-volatili principio pollentia conducunt, quæ non tantùm effluvia acria ſpirituum refrænant, ac motum concitatum ipſorum ſufflaminant, & figunt, ſed & à ſpirituum perverſo influxu nonnunquam dependenti ſanguinis nimiæ reſolutioni, coagulando ſcilicet, ſuccurrunt, hinc & ſalubris eſt ſpiritus vitrioli volatilis, ex ſmaragdo aliiſque mineralibus variæ parantur tincturæ valdè proficuæ, ſic & fœtidus ille ſpiritus ſulphuris profluentes in peſte aliiſque malignis febribus fœtidos ſudores è corpore copioſè expellit, & ſic *Microcoſmetorem* noſtrum ab omni periculo hoſtis liberat. Sic etiam blandiora conducunt, imprimis Tinct. roſar. cum liq. terr. ſigillat. parat.

Omnia medicamenta ex ſanguine & ventriculo ciconiæ deprompta in peſte laudantur ob alexiteriam virtutem, quia ciconiæ veſcuntur anguibus & viperis. Enulata maximè conducunt, ut & Valeriana, ea propter ingreditur tincturam bezoardicam, cujus uſus maximus eſt in febribus malignis, peſte, aliiſque. Sequens Elixyr alexipharmacum non contemnendi uſus erit:

♃. Spirit. baccar. junip. per fermentationem parati ℔ ß.
Radic. viperin. Virginian. Valerianæ ana ℥ ij.
Croci,
Myrrhæ ana ℥ ß.
Extrah. eſſent. in qua diſſolv.
Ol. ſuccin.
Camphor.
M. F. Elixyr.
Doſis à gutt. v. *ad* x.

Vel

♃. Roob. juniperi ℔ j.
Flor. ſulphuris ℥ iv.
Zingiber. alb. ℥ ij.
Pulv. cortic. citri,
Rad. viperin. Virgin. ana ℥ ß.
Myrrhæ rubr. ℥ j.
Camphoræ ℥ vj.
Opii aceto ſolut. ʒ ij.
Aceti theriacal. ℥ j ß.
M. F. Electuarium præſervativum & curativum.

Celebris & approbatiſſima radix dicitur primùm inventa in febribus malignis quibuſque, quæ nobis ex India affertur nomine *Nili*, quæ maximè volatilis eſt, & in vitro optimè ſigillato aſſervatur, ac ſemiuncia illius quator taleris, venditur.

Hæc ſunt nobiliora medicamenta, quibus inſtructus Medicus hoſtem non tantùm arcem, ſed & propugnacula jam occupantem expellere poteſt. De Antidotis ſpecialibus alibi erit locus diſcurrendi, ex. gr. quænam ſit antidotus contra Mercur. ſublimatum & arſenicum & contra aq. fortem, nempe cryſtallus ppt. qui ab omnibus laudatur ad ʒ j. pondus cum oleo amygdal. dulc. exhibitus, præcipitans enim eſt & facilè acorem corroſivum infringit, ſi ſimul interpolentur emulſiones temperantes. Si demorſus quis ſit à cane rabido, vipera, aranea, vel homine irato vel fele, extemplo exhibeatur Theriaca, Tinct. bezoart. orvietan. ut arceatur fermentativa vis etiam in minimo conſiſtens, vulnus quoque eluatur theriacalibus, ruta, aceto, &c. Ad venena vegetabilia domanda utplurimum ſubacida theriacalibus maritata conducunt.

Externè cordis & pulſuum regiones oblinantur ſequenti, vel ſimili balſamo antiloimico:

♃. Ol. ſuccin. camphorat. ʒ j.
Rutæ,
Angelic.
Cort. citr. ana ℈ j. *M.*
Cum oleo N. M. F. juſtæ conſiſtentiæ Balſamum.

Sequens Emplaſtrum æquè in morbis malignis, ac in peſte, cum ſucceſſu expertum dicitur, cordi & carpis manuum applicatum.

♃. Terebinth. Venet. ℥ j.
Liquetur in aheno cupreo, add. aranear. viv. magnar. No. xx.

Agita cum ſpatula lignea donec araneæ albæ, vel gryſeæ appareant, & ferè non ampliùs conſpiciantur; adde poſtea

Pulveris carnis bufonis ſiccat. ℥ ß.
Sulphur. crudi ℥ j.
Sabin. ʒ ij.
Ol ſcorpion. Matthiol. q. ſ.
Agitentur omnia ad juſtam conſiſtentiam cum ſpatula lignea, donec in juſtam emplaſtri maſſam abeat.

Hoc Emplaſtrum præſtantius erit, ſi bufones juxta Buttleri Hiberni inventum, ab Helmontio patefactum in tumulo peſtis repetitum, in antidotum redigatur.

De Symptomatibus jamjam ſpecialiter agere ſupervacaneum ducimus, morbo enim rectè curato, & hæc ſua ſponte ſenſim evaneſcunt.

In genere tamen monemus, ne intempeſtivis anodynis, ſomniferis, ſitim, alvi fluxum, hæmorrhagias, dyſenterias, ſedantibus, & ſimilibus motus naturæ impediamus, & damnum inferamus irreparabile.

Bubones, carbunculos, & petechias, utpote ſymptomata communiſſima peſtem concomitantia, paucis videamus, in bubonum autem evocatione, & maturatione nullum præſtantius remedium reperitur quàm Emplaſtrum *Nathanael Hodges*, vel Emplaſtrum Magneticum *Angeli Salæ*. Sic & columbæ, gallinæ, præſertim hirundines vivi, & bufones exſiccati, imponi poſſunt bubonibus, ſic & radix gentianæ, vel viperinæ Virginianæ cum theriaca inſtar cataplaſmatis bubonibus & anthracibus imponi poteſt, omne enim virus extrahit. Ab aliis cucurbitulæ, ſeu ſcarificationes commendantur, verùm abſque notabili ægrorum levamine, præterquam quòd dolores cumulentur, ſymptomata exacerbentur, curaque illorum impediatur. Optima igitur, imò ſaluberrima hoc in paſſu cataplaſmatum cenſetur applicatio, quæ conſtant ex theriaca, mica panis triticei, ſemin. lini, flor. ſambuci, ficubus, chamomilla, vitell. ov. croc. & ſimil. cum melle mixtis, vel cum lacte coctis, & bubonibus applicatis. Poſſunt quoque admiſceri pro

ri pro

ri pro majori veneni exſtirpatione antidota, v.gr. theriaca cum cæpis ſub cineribus aſſatis, vel ex pulvere buſonum, melle, ruta, farina fabarum parata. Vel poſſunt parata cataplaſmata ex rad. alth. lilior. albor. ſymphyt. herb. 5. emollientibus, ſcabioſæ, paridis, rutæ, &c.

His autem nihil proficientibus tutò ad veſicatoria transire poteſt Medicus, quæ ſupra omnem ferè laudem ſunt ponenda.

Carbunculi, ut periculoſiores ſunt bubonibus, ſic majori diligentia tractandi veniunt. Hi quàm primùm fieri poſſibile eſt, maturandi ſunt, eorumque corrigenda acrimonia cauſtica, ne latiùs ſerpat, in quem finem præter cauteria actualia, quæ abhorreo, & potentialia, ſeu veſicatoria, laudo emplaſtrum arſenicale magneticum, & ne anthraces in gangrænam abeant, inſtar omnium haberi poteſt cataplaſma *Diemerbrekii*, unà cum lixivio theriacali, eſchara mediantibus digeſtivis ſeparanda, ulcus quoque poſtea abſtergentibus, digeſtivis, mundificativis, & defenſivis tractandum, ne venenum aut retrocedat, aut latiùs repat, unde non rarò carnis magna fruſta excidunt, in quem finem magnifacio in ulceribus balſamum ſulphuris aniſatum, vel ſuccinatum, vel terebinthinatum, balſamum de Peru, alii ſapphirum circa tumorem ducunt, irrito tamen cum ſucceſſu, nullo ampliùs apparente vel pure, vel veneno, conſolidationi dabitur locus, ubi in ſpecie commendamus emplaſtrum Saturninum Mynſichti cum Mercurio dulci combinatum, item ſticticum Crollii, oppodeldoch, & diapalma, & ſimilia.

CAPUT VI.

DE VARIOLIS ET MORBILLIS.

§. I.

Febrium peſtilentium & malignarum cenſui proximo in loco cum *Williſio* referimus *Variolas* & *Morbillos*, qui revera ſunt mixti affectus, ſimul juxta, & adverſùs naturam circulantem noſtram inſiſtentes. Quoad ortum, ſuum ſeminarium habent, prout plures exiſtimant, nobiſcum connatum; quoad effectus verò, ſymptomata ferè in peſte occurrentia venenata producunt, & quòd variolæ omnes indifferenter ferè homines invadunt, haud immeritò cauſam communem, ſive ſeminarium in utero materno contractum, & cuilibet homini connatum ſuſpicantur hactenus Medici, quod tam diu in parte aliqua ſolida ſepultum jacet, donec nacta emergendi occaſione ex latibulo erumpat, & maſſæ ſanguineæ commixtum ſymptomata terribilia, & ſæpe mortem producat, ſic ſæpius quàm naſcimur, morimur, & in ipſo utero: vidi in magna Matrona variolis editum infantem, quibus & mater fuerat afflicta & maculata: imò inter multas hominum myriadas vix unus & alter per totam vitam ab his immunis manet.

Conſuetam ut retineamus methodum, nominum natalitia ſummo digito, & quaſi per indicem tangimus tantùm. Variolæ, vel à variando, quòd cutim varient, vel, quòd veriùs videtur, à *Varis*, ut quaſi parvi vari ſint, licèt nonnunquam variolæ varos quantitate ſuperant, Itali morbillos parvam peſtem appellare ſolent. Lexicographis vocabulum variolus etiam piſcem, qui aliàs Truttæ nomine inſignitur, denotat. Nos hoc loco uſitatiſſimam ſignificationem retinendam putamus, & per variolas illa exanthemata intelligimus, quæ per modum criſeos cum maligna ut plurimum febre plurimis ſtipata ſymptomatibus in cute erumpunt, & ſuppurantur. Germanis dicuntur *die Blattern*, *Urfehlechten*, *die Pocken*, *die flins boken*, Gallis *la petite verole*.

Per Morbillos verò indigitamus rubras illas maculas, cum protuberantia minori & pruritu in cute prorumpentes, utplurimum cum febre, quæ tamen citiùs, & citra ſuppurationem diſcutiuntur; Germanis *die Maſern*, *Rinder*, *Flecken. Roſeln*, Gallis Rougeole vocantur, apud Martianum *Roſaliæ*. Variolarum apud antiquos Authores nulla fit mentio, unde *Cl. Th. Sydenham* putat, morbos certas habere periodos pro occultis illis atque incompertis adhuc alterationibus, quæ ipſius terræ accidunt viſceribus, pro varia ſcilicet ejuſdem ætate ac duratione, & ſicuti alii morbi olim exſtiterunt, ut lepra, aliique nunc exoleverunt.

Variolæ ergò ſunt novum morbi genus, quæ deſcribuntur, quòd ſint puſtulæ ſanioſæ, vel parvi abſceſſus in cute potiſſimùm ex communi quadam cauſa, heterogenearum maſſæ ſanguineæ particularum, quæ hactenus latitant in partibus ſolidis, turbationem cum magna ſanguinis effervescentia, uti fæces à muſto ad corporis ambitum protruduntur, intendente, critico quaſi motu naturæ, cum febre continua exortæ, cum tuſſi, reſpiratione difficili, vigiliis, terrore in ſomno, & ſubſequente ſuppuratione: vel ſunt puſtulæ cutis & ſæpe internarum partium ſanioſæ à circulantibus humoribus peculiariter diſpoſitus mediante æthere certo & diſſolvente & coagulante à ſua debita textura & mixtura inverſis obortæ, cum ſymptomatibus plurimis ſtipatæ. *Deſcriptio.*

Morbilli verò ſunt exanthemata rubra, ſicciora, eaque latiora in iiſdem partibus, ex eadem, volatiliori tamen, & acriori paulò materia, cum Symptomatibus, & febre, non rarò vehementioribus exorta citra ſuppurationem, inſenſibili tranſpiratione diſparentia. *Differentia.*

Febres, hæc exanthemata concomitantes, non ſemper eundem ſervant genium, ſed à turgeſcentia materiæ, modò magis, modò minùs miſturam ſanguinis turbante, uti dependent, ita regulantur, unde ne quidem omnes variolæ ſunt *malignæ*, ſed etiam reſpectivè, *benigniores* dantur.

Aliæ à puſtularum diverſitate & materia ex vulgi impoſitione, *die Waſſer-Blattern*, quas natas exiſtimo ex lympha primo pellucida in maculis ad ſuppurationem tendentibus conſpicienda. Aliæ à forma dicuntur *die Spitz Blattern*, faciem acuminatam præ ſe ferentes, etſi materia copioſa & viſcida majores efformat puſtulas, quæ interdum confluunt & copioſam ſaniem fundunt, tum adeſſe dicunt *die puepulem*. Atque ſic pro ſubjectorum ac circulantium humorum diverſitate, diverſa exoriuntur facie. Differunt autem à variolis Morbilli & materiæ minùs craſſæ & cauſæ ſingulariter diſpoſitæ ratione, interdum enim graſſantur Morbilli nullis præſentibus variolis & contra: atque ſic differunt & materia & fiendi modo: probabile eſt, paulò aliter ſe habere oportere peregrinum ætherem quando circulantes humores variolis, quàm ſi morbillis ſaltem generandis adaptat & diſpoſitos reddit. Sic nec à morbillis liber eſt, qui variolis nunc laboravit & contrà; peculiaris ergò occurrit ætheris peregrini diſpoſitio, tam pro variolis quàm morbillis generandis. Exſtant tamen obſervationes, fœtus in utero matris adhuc exiſtentes variolis fuiſſe correptos, quale & nos vidimus.

Equidem non ignoramus quæſtionem, an ſcilicet variolis ſemper adjuncta ſit febris, nec ne? multùm diſcrepantes Authorum reperiri ſententias, nonnulloſque etiam ſine omni febre variolas erumpere poſſe, conquiſitis cum à ratione tum

tum ab experientia argumentis, ſtatuere velle novimus. Verùm ut ingenuè, quod ſentio, fatear, non video ſanè ulla ſolida ratione eorum comprobari poſſe ſententiam. Idcirco contrarium potiùs, *nunquam ſcilicet variolas ſine febre fieri* ſtatuto. Etenim cùm per criſeos modum variolæ excitentur, & quidem ope magnæ ſanguinis effervescentiæ, quod ſine ejus turbatione & per conſequens ſine febre fieri nequit, & in proclivi eſt indè cuilibet colligere, variolas ſine febre provenire non poſſe. Fateor equidem me plures pueros cum variolis afflictatos vidiſſe, qui neque de calore febrili, neque de alio aliquo graviore ſymptomate fuerunt conqueſti, quin imò & luſiſſe, ac comediſſe & bibiſſe bene, bonoque ſic ſatis fuiſſe animo, ac ſi nihil ſiniſtri iis contigiſſet. Sed hic notandum eſt, hoc non niſi in iis obſervatum fuiſſe, qui vel admodum paucas numero, ob materiæ fortaſſe paucitatem, & effervescentiam ſanguinis non adeò impetuoſam, recenſere ſolent variolas, vel qui non veris laborarunt; ſic & plures febre Ephemera, & tertiana intermittente correptos in ipſo paroxyſmo luſiſſe vidi. In iis turbatio ſanguinis & textura ejus tantùm parùm fracta & mutata ſint, non verò planè inverſa.

Pars affecta ſeu ſubjectum. §. 2. Ad *ſubjectum* ſcrutandum ſacer non deducit ordo. Eſt verò *ſubjectum adæquatum primarium* in noſtris affectibus, ſi exanthemata ſpectemus, cutis cum cuticula, microcoſmi litora, quæ glandulis infinitis, tabuliſque ſcatent, ibi enim vaſorum terminus, & merito ſanguinis maceries obſervatur, omnes hoc ſuſcipit ſanguinis quiſquilias, tum hæc ipſa exanthemata: cutis ergò, quæ rarior, & calore magis fovetur, magis haſce ſuſcipit puſtulas ſanioſas, unde in dorſo ſeſe magis produnt, quàm in facie, manibus, ac pedibus, hinc Medici ſtatim dorſum inſpicere debent, & quidem ab initio, ut certiores de præſentia ipſarum reddantur. *Riverius de febr. peſtilent. capit. 1. pag.* 549. morbillos magis copioſè in pectore & dorſo erumpere ſtatuit, quia hæ partes ſunt hepatis excernicula, cui ſegregationis opus maximam partem, ſed malè, tribuit: Ego tamen fateor me ſemper illas primò in facie obſervaſſe. Nec oculi, nec aures, imò, quod magis eſt, nec interiores corporis partes, viſcera puta, pulmones, diaphragma, ventriculus, &c. ab hiſce immunes ſunt, quæ viſcera ſæpe in defunctis nigra & corrupta, immò circa interiorem membranam quaſi adnatas variolas obſervari nigerrimas.

Quod attinet *ſubjectum cauſæ*, ſeu *inhæſionis*, eſt maſſa ſanguinis, & lympha, ex ſanguine nacta emergendi occaſione propullulant exanthemata illa ſanioſa, pluribus hactenus funeſta. Nec excludimus glandulas.

Diagnoſis. §. 3. Ut verò pateſcat, quid patiatur æger, & an parturiat variolas, an morbillos? opus eſt *ſignis diagnoſticis*, à quorum internotione cauſarum dependet ſcrutinium, atque curationis fundamentum, quæ enim præſentes indicant, nemo eſt qui ea non cognoſcat.

Sunt ergò imminentium, vel timendarum variolarum, & morbillorum *ſigna generalia*, ſi calida & humida, ſeu auſtrina præceſſerit hyems, quæ in aere noſtro varias mutationes efficit. Has autem verno plerumque tempore graſſari hactenus obſervavimus.

Præſentium verò variolarum in ſingulis individuis ſigna attendenda ſunt eſſentialiter inhærentia. Hodiè enim maximè in eo peccatur, quòd Medicus eas non ſtatim ab initio cognoverit variolas erumpentes. Sic in *potentiſſimo Ferdinando V. Romanorum Rege electo & coronato* variolis anno 1654. menſe Julio extincto, Medici ab initio non pro variolis, ſed pro febre tertiana habuere, quia ſtatim aderant deliria, tremores &c. hinc & malè cura ceſſit. Quare ægroti interrogandi ſunt, ſi tantùm quædam ſuſpectio variolarum adſit, num hoc malo nondum laboraverint, aut num cum infectis converſati fuerint, vel ſaltem hoc morbo afflictatos aſpexerint, indeque terrorem conceperint? Sic novimus exemplum de magna matrona, matre trium liberorum, quæ cùm nunquam variolas paſſa aſpexerit infantem variolis maximè defœdatum in facie, inde ſtatim domum rediens eodem corripiebatur malo, & ſex diebus poſt vitam cum morte commutabat.

Præſentes verò eſſe variolas vel jam imminentes, por ſequentia ſigna patebit. Accedit primò calor ob alteratam maſſam ſanguineam & à ſua textura inverſam, ac circulationi reſiſtentem, febrilis acrior cum pulſu frequentiori, qui calor continuò citra remiſſionem æquabiliter, vel non ſine æquabili exacerbatione, cum horripilatione prævia, laſſitudine doloroſa, & languore notabili, & dolore dorſi, lumborumque, ſecundo vel tertio die adeſſe ſolet febris ſuis ſymptomatibus ſtipata, ſiti ſcilicet, capitis dolore, nauſea, vomitu, &c. Variolæ & morbilli ſolent utplurimum circa medium diei ſecundi erumpere, ſubſequi plures tertio, quarto autem die toto agmine ſe oſtendere ſolent, & hoc in caſu non tantùm facies inſpicienda, ſed denudari debet corpus, imprimis dorſum, ex quibus licet tarda, læta tamen ſæpiùs eruptio continget, cùm febris ex augmento ad ſtatum feſtinat. Sed melius eſt cum *Sylvio* ſuſpendere judicium ad tertium ſcilicet diem.

In Infantibus, aliiſque, antequam erumpant, præcedunt nauſea, vomitus, ſæpe verò tremores, convulſiones & epilepſiæ. Jam verò eruptis ſitis plerumque immodicè torquet cum oris ſiccitate, nec æſtuantia viſcera etiam largior compeſcit potus, in aliis mitior, & ſæpe deficit. Alvus ordinariè quaſi de induſtria ad tres, quatuor, aut quinque vel etiam plures dies obſtructa eſt. In *Regno Cardimelechis* obſervatur palpitatio cordis, reſpiratio difficilis, citata, & quaſi ſuffocativa, anxietates circa præcordia, ſyncope, pullus citatior, qui ſæpe in arteriis temporum obſervatur. In *Regno Microcoſmetoris* occurrunt Cephalalgia, vigiliæ, aliquando in principio ſomnus inquietus, cum terrore & delirio, convulſivi motus cum dentium ſtridore, lethargus, &c.

In cutis ſuperficie præcedit pruritus major cum punctionis ſenſu in toto corpore, oculi rubent, illachrymantur, caligant, nares pruriunt cum ſternutatione, & in hæmorrhagiam ſolvuntur, aures tinniunt, raucedo & tuſſis ſicca, ut & pandiculationes cum oſcitatione crebra adſunt. In excretis occurrunt primò cutis aſperitas cum madore & udore, poſtea, quæ tertio & quarto die ferè primo in dorſo magis, poſtea ventre & facie, maculæ rubræ quaſi continuæ in cute erumpunt, ſucceſſivè augentur, ſaniemque in variolis emittunt, uſque ad undecimum ferè diem, donec propulſa omni, & ſenſim cocta materia, ſiccentur, & in cruſtulas, ſquammulaſque fatiſcant.

Morbilli verò prout citiùs emergunt, ita & decreſcunt iterum, ut quarto, ſexto, vel nono die res confecta ſit. Menſes ſe produnt extraordinariè, ſputum & copioſam materiam multùm feroſam totius morbi decurſu eiiciunt, & ſalivatio illa ægros multum vexat, aliquando etiam ipſum pus excernitur, quare ſæpe hic morbus terminatur in phthiſin: nares ſæpe ſtillant ſanguine; urina rubicunda, & tenuis, interdum ſubturbida eſt, ſanorum etiam nonnunquam ſimilis, ex qua ſola immutata plures ex uromantis variolas imminere prædicere poſſe jactant. Sed non in omnibus omnia hæc conſpiciuntur ſymptomata, ſed pro circulantium humorum textura & mixtura magis vel minus inverſa, majora vel minora oboriuntur ſymptomata. In morbillis omnia

prædicta

prædicta ſymptomata mitiora apparent, quàm in variolis, & ab initio non facilè, niſi à communi contagio hariolari velis, vel variolas, vel morbillos eſſe, prædicere potes. In variolis febris magis acuta, & ſymptomata, ceu dictum, graviora præcedere ſolent, quàm in morbillis. Semper in toto morbi ſtadio adeſt ptyaliſmus, qui multum fatigat ægrotos, & ſemper ferè comitem obſervari raucedinem.

Cauſa ad mentem Veterum.

§. 5. Si unquam verſamur in caligine, ne in cauſarum agnitione fieri ſolet, & non immeritò felicem illum prædicamus, qui rerum potuit cognoſcere cauſas. Hinc veriſſimum eſt, quod apud *Hippocratem libro de flatibus* exſtat: qui morbi cognoverit cauſam, is utique ex his, quæ in corpore inſunt, adepta per contraria morborum cognitione, facilè poterit, quæ proſunt, offerre. Nam ſi in aliis, ceu minore luce cæcutimus, abſque omni dubio hic planè in ſole cæci ſumus. Proinde primò omnium licebit affectus noſtri proſequi cauſam ex mente & principiis *Galenicorum*. *Diſcipuli Galeni* hunc morbum minimè novum eſſe dicunt, cùm ſcilicet ab antiquiſſima cauſa ſanguinis materiæ impuritatibus in infantium corporibus deliteſcentibus oriatur, quam & *Arabes* jam noverint, attamen ab *Hippocrate*, & Medicorum dogmaticorum Hyperaſpiſte *Galeno*, aliiſque antiquioribus nullam mentionem factam fuiſſe teſtantur. Sanguineam materiam eſſe veram cauſam variolarum & morbillorum ſtatuunt *Galenum* ſectantes, probantes ex eo, quòd ex hominum millibus vix unum reperiri liceat, qui ſemel ſaltem in hac vita hos affectus non patiatur. Non verò ſubſtantialiter in corpore remanere impuritates illas menſtruas exiſtimant, addita hac ratione, quòd deberent mora longiſſima ex putredine corrumpi, & putreſcere, ſed ab iis tantùm pravam quandam qualitatem partibus fœtus imprimi ajunt, quæ tandem humorum partem aliquam inficiens naturæ moleſtior redditur, quæ tandem inſurgens infectas illas humorum portiones ad cutem propellit, unde eruptio variolarum & morbillorum in virili ætate & ſenectute contingit. Duplex quoquè *Galenici* ſtatuunt in maſſa ſanguinis excrementum, unum craſſum, alterum verò tenue: ex craſſo variolas generari, ex tenui verò morbillos ridiculè aſſerunt. Epulſionem verò variolarum & morbillorum cum *Neotericis* per ſanguinis ebullitionem fieri ſtatuunt, & juxta doctrinam *Avicennæ* duplicem ponunt ebullitionem, *perfectivam* aliam, aliam verò *corruptivam*. *Perfectivam* ſeu depurationem dicunt eſſe eam, in qua partes duntaxat impuriores, & excrementitiæ ſanguinis putreſcunt, & à natura expurgantur, ut tota maſſa pura poſtmodum relinquatur, & tunc variolas indicant ſalutares, quæ ſine ullo medico auxilio ſanantur. Corruptivam verò dicunt illam, in qua non ſolùm partes excrementitiæ ſanguinis, ſed & ipſe ſincerus ſanguis computreſcit, unde periculoſas, & lethales variolas oriri aſſerunt, qualem ebullitionem contingere aſſerunt, dum epidemicè graſſantur illi morbi, & à maligna aeris conſtitutione producuntur, à qua humorum efferveſcentia & maligna putredo producitur, unde variolas multas, & periculoſas generari ajunt, quæ interdum peſtis prodromi, & nuncii juxta *Rhaſis* ſententiam eſſe conſueverunt: referuntque *Galenici* variolas & morbillos inter morbos acutos, ut plurimùm inter quatuordecim dies terminantes. *Arabes* diſciplinarum illi impigri Authores, præeunte *Ebenſina*, hujus affectus univerſalem cauſam victum ſtatuunt, illum imprimis, quo in utero adhuc hærentes infantes, nutriuntur.

Paracelſiſtarum.

§. 6. *Paracelſiſtæ* cauſam harum variolarum proximam quærunt in ſulphure, ſale, & Mercurio.

Helmontii.

§. 7. *Helmontius* variolarum cauſam non admittit ſuprà dictam de nutritione menſtrui ſanguinis, quia tunc cùm nutriatur fetus, menſtruum non eſt, ſed potiùs illas ſurgere ex veneno, quo cruor inficitur, dicit, quæ veneni eſſentia non eſt demonſtrabilis à priori, ſed per effectus proprietatem veneni mentitur. *Ipſe* ergò *variolarum* primarum *Archei* exorbitationem eſſe exiſtimat, dum enim aer ambiens endemium noxium quid ſpirat, tum *Archeus*, qui celerrimè ab ambienti affici poteſt, impatiens auræ malignæ fabricat in ſe peculiare virus, quod tales ſuas habet proprietates. Hoc venenum etiam circa ſtomachum accendi putat.

Vvilliſii.

§. 8. *Williſius de febribus cap. 15.* cauſam proximam cum *Arabibus* in menſtrui ſanguinis inquinamento tempore formationis in utero materno ponit: In quo fermentum quoddam generari aſſerit, quod ſanguineæ maſſæ communicatum vigorem conciliat, ac dein ſtatis periodis turgeſcentiam, & ſanguinis ſuperfluam excretionem procurat: tempore enim conceptus, cùm omninò deſiſtunt menſtrua, plurimum hujus fermenti fœtui impendi ait, ejuſque particulas heterogeneas, velut peregrinum quoddam humorum ac ſanguinis maſſæ confundi, cui involutas dein deliteſcere ſtatuit, donec à cauſa evidenti commotæ fuerint particulæ, tunc cum ſanguine fermenteſcunt, ipſiſque ebullitionem, ac deinde coagulationem inducunt, è quibus plurima hujus morbi ſymptomata producuntur. Fermentativa hæc ſemina modò pauca, & mitiora, aliiſque corpuſculis ita obvoluta eſſe aſſerit, ut non facilè emergant, in aliis verò eſſe plura contendit, & fortiora, ita ut levi quavis occaſione in hunc morbum maturentur, hinc quoſdam citiùs, & in infantia variolis corripi, alios tardiùs, & non niſi in matura ætate his affici ſtatuit, hinc & nonnullos facilè contagium ſuſcipere, alios verò ſine periculo cum ægris converſari, aſſerit.

Cauſam verò evidentem, quæ ſcilicet fermentativa illa ſemina commovet, triplicem aſſignat, contagium nempe, diſpoſitionem, ac immodicam ſanguinis perturbationem. Quòd contagio hic morbus producatur, per quotidianam comprobat experientiam, quia à corpore infecto continuò decedunt effluvia, quæ ab aliis corporibus ſuſcepta, ſtatim inſtar veneni cum ſanguine fermenteſcunt, ſicque juxta Authorem ſemina ejuſdem affectus latentia, ipſiſque homogenea ſuſcitant, & in hujus morbi ideam diſponunt. Secundò juxta *Williſium* noſtrum & peculiaris diſpoſitio aeris variolas producere poteſt, hinc ſæpiſſimè popularis evadit, ac per totas regiones urbeſque deſævit, hinc etiam vere & autumno frequentior occurrit, quippe, uti ait, in aere tum temporis imprimis diverſimoda atque exinde tumultuantia innatant corpuſcula, quæ cum aura vitali inſpiramus, indeque variè humorum, ac ſanguinis efferveſcentiæ, & morborum ideæ ſuſcitantur. Sic & tertiò licèt deerit contagium, nullaque aeris maligna conſtitutio præceſſerit, tamen ob ſanguinem, & humores nimis commotos & perturbatos hunc morbum vidit productum, cùm nemo in tota regione ægrotaverit, ſine prævio enim miaſmate occulta ſemina nimio ſanguinis fervore facilè in actum deduci poſſe, quis non agnoſcet?

Modum verò fiendi comparat Author noſter cum efferveſcentia muſti quomodo illud fæces eiiciat, ſic & efferveſcentia ſanguinis inutilia excrementa excernit; ſanguinis cum veneno congelati portiones circa diem quartum, modò citiùs, modò tardiùs erumpi ait, quippe non ſtatim, ſed poſt temporis intervallum, quo venenum ſe explicat, & efferveſcentia cruorem fermentat, coagulatio excitatur. Primò lenes, juxta ipſum, portiunculæ ſanguinis inquinatæ, eæque numero paucæ inſtar pulicum morſus in cute defiguntur, poſtea plures ſe produnt, & cruoris coagulati appulſio accreſcit, & in tumorem elevantur, dein hæ moleculæ primò rubræ, ſenſim auctæ, tandem albeſcunt. Si ſanguis cum veneno extravaſatus propter calorem & ſtagnationem in pus mutatur, circa ſeptimum diem albi tumores in ſcabiem ſiccam incruſtantur, tenuiore ſcilicet materiæ parte evaporata reliqua indureſcit, quæ dein cuticula exeſa & abrupta à cute decidit. Quæ, & alia, eleganter de hoc morbo tradita apud Authorem reperire poſſumus.

Sylvii. §. 9. *Sylvius*, qui negat ortum habere iſta exanthemata ex corrupto ſanguine menſtruo, durante uteri geſtatione circa uterum collecto, & aliqua ſui parte in fœtum tranſlato, tandemque nunc citiùs, nunc tardiùs à reliqua maſſa ſecreto, atque ad corporis ſuperficiem propulſo, ſed potiùs in glandulis renalibus latere antecedentem cauſam variolarum ſtatuit, à cauſa quavis procatarctica ſæpe excitatam; cauſam verò ejus proximam attribuit modò acrimoniæ ſalinæ lixiviæ: quemadmodum in gangræna, & maculis gangrænoſis, quales in peſte obſervantur, atque nigræ ſunt, & lividæ, modò acrimoniæ acidæ, in qua etiam partem corrumpi poſſe nullus dubitat, abſque tamen mortificatione & nigredine, ſed potiùs cum albedine: modò acrimoniæ mixtæ. *Cauſam* verò *procatarcticam* dicit vel eſſe aerem malè affectum, unde tam ſæpe occurrunt *variolæ Epidemicæ*. Deducit quoque eam ab alimentis peculiaribus, ſic & terrorem multis fuiſſe cauſam variolarum procatarcticam aſſerit, quemadmodum ab eodem peſtis, aliique affectus graves produci obſervantur.

Carteſianorum. §. 10. *Carteſianorum* nonnulli, inter quod eſt *Georgius Hornius in Arca Moſis p.* 121. à veneno innominato, ſolis hominibus peculiari, natales variolarum deducunt. *Mercurialis* variolas hæreditate paterna ex ſanguine, & ichoribus ebullientibus ob calorem, qui in corporibus excitari poteſt, fieri variis rationibus comprobat. Sic & idem *Mercurialis* ab aeris quidem vitio quodam univerſali deducit primum variolarum ortum, aſt tranſplantationem hodie exiſtimat eſſe hæreditariam. *Kircherus* ad vivam mortis imaginem, ſeu putredinem animatam variolarum originem refert: Huic ſubſcribere videtur *Langius*, qui exanthemata nihil aliud eſſe dicit, quàm verminoſorum effluviorum conceptacula ac hoſpitia. Menſtruarum verò reliquiarum ſeu impuritatum à materno ſanguine reſiduarum vanitatem deridet. *Fernelius* earum originem deducit ab occulto aſtrorum influxu. *Dygbæus* in ſanguine, qui poſt partum in vaſis umbilicalibus remanet, cauſam hujus morbi quærere videtur. Sunt & *alii*, qui ex repetita poſt ſemel factam conceptionem venerea libidine deducunt.

Carteſianorum. §. 11. *Carteſiani* variolas & morbillos oboriri dicunt, quando in aere ſufficientes adſunt particulæ ſanguinem ad febrem diſpoſitum coagulandi, ſi nempe ſanguis ab acido, quod cum aere inſpiratur, repleatur, facilè is turbatur; & cùm particulæ hæ acidæ ad ſuccum nutritium delatæ eum coagulant, hinc fit, ut in glandulis tubuliſque cutaneis ſtagnet, & reliqui appellentes ſucci ibidem ob obſtructas vias hærere cogantur & ſic puſtulæ hæ varioloſæ oriri ſolent.

Noſtra opinio de cauſa. §. 12. Ut ergò ex his mæandris pateat exitus, depromamus & *noſtram ſententiam*, qua ſemel probata, reliquæ ſententiæ facilè corruent. *Cauſam* ergò *variolarum proximam*, non cum aliis in ſanguinis inquinamento quærimus, quia ex Veterum hypotheſi falſum eſt, quòd fœtus ex ſanguine menſtruo mulierum, & ſemine virili in utero nutriatur; & ſimul *Neotericorum* Anatomicorum experientia conſtat, quòd non in inſtantibus menſibus, nec actu jam fluentibus, ſed finitis fiat conceptus, quo vaſis uteri adhuc nonnihil laxatis quaſi ſemen virile, ſeu ad mentem *Harvæanorum* aura genitalis ſeminis virilis per hæc ad maſſam ſanguineam penetrare, hinc ova muliebria noſtro ex judicio aperire, fœcundare, apertaque, & ſæpe fœcundata per ductus Fallopianos ad uteri cavitatem mitti vel deponi queant.

Nota eſt ſententia *Beati Ettmulleri*, qui ſtatuit in nobis eſſe aliquod implantatum principium, ratione cujus nemo ferè variolas effugere queat, cujus cauſam deducit ex lacte nutritivo, tam in quàm extra uterum hauſto ab infantulis, quatenus hoc more omnium lacticiniorum facillimæ corruptionis abeat in liquamen acido-ſalinum, & ſub viſciditate ſæpe diu, imò ad plures annos, in tubulis, aliiſque locis latitet, quod poſtmodum acidum aliquamdiu occultatum tandem occaſione data, vel ab aere, vel à contagio, vel à victu, aliaque re non-naturali in ſpecie producta M. S. per fermentum ſimile extrinſecùs inſpiratum pernitioſas febriles effervecentias excitat. Miror quòd hactenus multi viri docti de fermento quodam, vel à ſanguinis menſtrui, vel à lactis vitio in utero materno concepto fuerint adeò ſolliciti, cùm tamen videatur, ſalvo alio judicio, morbum hunc fieri, ut & alia febris; quis enim credat particulas acidas coagulantes, acres corroſivas tamdiu hos vel illos tubulos obſeſſos poſſe tenere, abſque tubulorum illorum noxa? Sanguis enim circulans nil ſanè moram nectere patitur in tota corporea machina, ſed omnes tubuli, quàm minimi etiam ſint, nil continent niſi quod ab ejus circulante motu adductum & inſequentibus ſemper aliis particulis propulſum fuit, niſi in ſubſtantiam & nutrimentum appoſitum obriguerit, vel in corpus planè præternaturale nunc degenerarit; ut adeò deliteſcentis talis fermenti in tota machina vix nobis imaginari queamus locum, ex quo à ſanguinis motu tot interdum in annos immobile & intactum deliteſcat propria ſua textura & energia conſpicuum. Si enim frequentiam febris ſpectemus, an non ferè omnes & ſinguli homines ab eadem, prout à variolis, affici ſolent? Quòd verò variolæ magis infantes, quàm provecta ætate viros vexent, ex eo deduci poſse mihi perſuadeo, quòd ſcilicet infantes non ſolùm in utero, ſed etiam extra eundem conſtituti lacte nutriantur, unde ſanguinis craſis redditur debilis, & ad coagulationem pronus, hinc data vel ab aere, vel à contagio, vel à victu, occaſione, ſanguis alterationem ſubit, hinc acidum hoc fermentativum cum ſale volatili maſsæ ſanguineæ pugnam ingreditur, donec præcipitetur, & ſubjugetur ope *Microcoſmetoris*, hoſtis ille, acidum puta iſtud vitioſum & acre ſero involutum, quod dein præcipitatum ope glandularum intercutanearum ſucceſſivè in puſtulas coacervatur, & ſic tandem in pus abit, & ab eodem cuticula eroſa in cruſtam duram ſcabiei ſimilem tranſit. Acidum verò acre adeſse teſtantur foveæ ad vitæ uſque terminum in facie ſæpe remanentes, item ulcera maligna latè ſerpentia, veſiculaſque pulmonum nonnumquam erodentia, & ita phthiſin producentia, pro conditione *acidi* plus minus virulenti. Concipiamus nobis ſanguinem præ reliquis animalibus ex partibus ſulphureis balſamicis ac ſeroſis optimè eſse conſtitutum, in eundem verò partim ob varietatem victus, & imprimis lactis & carnium eſu facilè excrementitias fermenteſcibiles particulas accumulari, nudum in ſe corpus, & poris infinitis ſcatens, continuò tranſpirare, qua tranſpiratione impedita, præſertim aere auſtrino, tum alia febrium genera, tum exanthematicas haſce promptè conſurgere patet, ſic citra lactis nutritivi, vel meconii vitium in utero materno contractum rei hujus patere poteſt ratio. Acidum corroſivum hic peccare oſsa in variolis eroſa teſtantur, quemadmodum *Limburgi ad Lanum* miſerè agentem puerum, cujus oſsa ita eroſa, ac nunquam in lue venerea fieri potuit, triſtis ſpectavi, ſic ab eodem acido rodente convulſivos motus, & epilepſiam, tanquam ſymptomata utplurimùm variolas concomitantia deducere poſsumus, illud enim nervos ad criſpaturas cogit, & hinc inquietando *Microcoſmetorem* inordinatos ac impetuoſos motus concitat, & hinc ſæpe tota concutitur machina. Notetur autem, non quodvis acidum in corpore peccans nos volumus intellectum; his enim latum quoque concedendum imperium, nam aliud in podagra, aliud in epilepſia, aliud in morbis chronicis, aliud in morbillis, aliud in variolis concipiendum eſt. Differunt autem ſaltem in modo, ita ut aliud magis fixum, aliud magis volatile, aliud alio modo pro ſapore ſpecifico hoc vel illud conſtituente, nobis, ut & aliis hodie adhuc inexplicabili. Suſpicor tamen variolas eſse ex acido-ſalino volatili, quod ex contagio apparet, non idem ab acido fixiori ſperandum.

Cum ergò infantes à loci pariter, ac victus ratione inſi-

inſignem mutationem ſubeant, non poteſt non fieri, quin ſanguini inſignis quoque quædam alteratio inferatur, quæ cùm ſola non ſemper ob *Microcoſmetoris* ignaviam, & fermentum adhuc iners & debile ad excitandam effervescentiam, & turbandam mixtionem ſanguinis ſit inſufficiens, à prædominantibus ergò *Microcoſmetoris* amicis, particulis ſcilicet blandis ſeroſis balſamicis ſulphureis obvoluta ad tempus conquieſcit, donec ab aere, vel aliis occaſionalibus cauſis excitatur. Quare verò ad tempus innoxiè ejuſmodi affectuum ſemina vel fermenta in corporibus deliteſcere poſſint, quæſtio eſt apud Authores, ſed de lana caprina, quomodo ſemina febrium, imprimis *petechialium*, aliarumque, latent, annon habemus ſanguinem ita à nativitate conſtitutum, ut data occaſione plures mutationes, coagulationes, fuſiones, &c. ſubire debeat, & ipſa venena ſub viſciditate in corpore diutiùs latere poſſe non negamus, experientia enim teſtatur, venenum canis rabidi ad plures annos delituiſſe, ſicuti id monumenta Medicorum docent: quod etiam patet ex Gallorum veneni præparatione, quod *la poudre de ſucceſſion* vocant, quæ venena per annum, & ultra in corpore latere poſſunt, antequam ſpicula ſua exſerant, ſuſpicor eſſe arſenicum certo modo paratum, quod dein ex aere ſuas vires iterum recipit, quod nuper in cane cum effectu probavi, ſic & antimonium diaphoreticum cum tempore ſuos acquirit aculeos, quod & facit *Mercurius* in morbo Gallico laborantibus exhibitus, vel externè inunctus, quem per 6. annos in corpore deliteſcere obſervavi, & tunc aculeos ſuos reaſſumpſit, & ægro epilepſiam, & tandem mortem intulit: quin imò pluribus idem venenum propinatum non omnes eodem enecat momento. Interdum hæc fermentativa ſemina copioſiora, & fortiora in aere ſunt, unde non priùs in ſanguine latent, quia nec peſtis nec aliarum febrium malignarum ſemina in ſanguine præexiſtunt, ita ut levi data occaſione, vel etiam quandoque proprio Marte in hunc morbum maturentur. Hinc quidam citiùs, alii tardiùs variolis afficiuntur, alii etiam difficiliùs, alii verò faciliùs contagium hoc ſuſcipiunt, prout ſcilicet ſanguinis diſpoſitio variat. In motu verò conſtitutis hiſce particulis *Microcoſmetor*, qui ſui conſervationem omnibus viribus intendit, totalem reſolutionem averſatus, ſalia illa volatilia peregrina ſanguinis ſulphureis ichoreſcentibus implicata potiſſimùm hic turbas excitantia, pro viribus ad ſuperficiem corporis propellit, ſicque ſanguinem deſpumat. In iſta verò ſegregatione & turgeſcentia, dum ſeri particulæ acidæ cum ſanguineis volatilibus pugnant, neceſſariò mixtura ſanguinis lædi debet, hinc *febris* utplurimùm, vel ſemper comitatur noſtrum affectum, quo magis enim ſanguis turbatur, eo malignior febris ſororio eidem ſe jungit vinculo; & hic probè notandum eſt, quòd febris ingruat ab initio hujus morbi, dein poſt undecimum diem, quando ſcilicet puſtulæ eruperint, & propter tot bubones iterum ſanguis effervescere incipit, & plures ex hac poſteriore febre moriuntur. Quomodo ſanguis turgeſcit, patet ex *Vvilliſio*, & conſtat ex mechanica illa, & naturali vegetabilis ſucci optima depuratione, vini ſcilicet.

Symptomata nonnulla explicabimus, & ut ea comprehendamus, exiſtimamus ea utplurimum unum agnoſcere fontem, fermentum nimirum acido-ſalinum, ſeu acre corroſivum, acidum tamen adeſſe patet ex jam dictis, & adhuc dicendis, pro diverſitate partium nunc in hoc, nunc in aliud ſe transformat pathema, ubi enim idem ſibi rapit imperium; quatenus enim hoc ad genus nervoſum, cerebrique defertur membranas, tunc nervorum fibrillæ ab eo convelluntur, & *Microcoſmetor* perturbatur, hinc oriuntur inſignes cephalalgiæ, vigiliæ, deliria, epilepſia, dorſi lancinationes, aliaque ſymptomata, quatenus ad maſſam ſanguineam deponitur, ob luctam hanc inteſtinam, & turbatam mixtionem ſymptomata febrilia, pulſus inordinatus, palpitatio cordis, anxietates producuntur. Quatenus cum lympha fermentali ad glandulas ſtomachales, ob irritationem ſuperiori orificio, & præſertim *Gaſteranaci*, moleſtam, nauſea, vomitus, ſic & anxietates præcordiorum, quatenus ad fauces ob acrimoniam ſalſo-acidam harum ſiccitatis, & hanc inſequens ſitis deduci poſſunt; quatenus ad aſperam arteriam devenit hoſtis, ob irritationem moleſtam, tuſſim, raucedines, aliaque organorum reſpirationis vitia producit, donec ſubactum hoc & præcipitatum per triplicem evacuationis viam, volatilis nimirum magis ad glandulas ſubcutaneas, ſucceſſivè in ulcuſcula rodendas, fixior verò partim ad renes ſub urinæ turbulentæ, partim ad inteſtina, ſub fæcum crocearum, & malè olentium forma proſcribuntur. Exiſtimamus ergò (quod hic aſteriſco notandum eſt) texturam ſanguinis in variolis ità deſtrui, ut ſanguis magis fundatur ac diſſolvatur quàm coaguletur, obſervamus enim hoc in ipſis variolis malignis, ubi aliquando ſymptomata, quæ juncta habent, plus ſanguinis diſſolutioni quàm coagulationi ſolennia, ſicut ſunt hæmorrhagiæ, mictus cruentus, fluxus menſuum nimius, fluxus colliquativi &c. quod etiam à juvantibus & nocentibus apparet, cùm acida blandiora diſſolutionem ſanguinis inhibentia, & ad texturam ordinariam & naturalem redigentia maximum afferant ſolamen, ceu manifeſtum eſt ex noſtro *liquore Antivarioloſo* mille experimentis comprobato remedio. Prævalent enim certo æthere movente, in Maſſa ſanguinea particulæ alcalinæ, nimis mobiles ac fluidæ, quæ corrigi ac cicurari poſſunt blandioribus his acidis; Unde videmus quod in variolis valde ſæpe noceant volatilia & ſudorifera, præſertim ab initio exhibita.

Cauſæ meditatæ hujus affectus ſunt cauſæ naturales, & non-naturales, de quibus inferiùs, ubi de diæta acturi ſumus, dicemus.

Cæterùm antequam progreſſus fiat ad alia, hoc adhuc dicendum venit, cur hoc malum in conſanguineos graſſetur? Reſpondemus, quòd hoc citra vitium hæreditarium contingere poſſit, cùm enim conſanguinei utplurimum æquali gaudeant temperamento, æquali humorum motu, quid mirum, ſi cauſa occaſionali, aere, epidemiorum affectuum præcipuo authore, ſic diſponente, uno eodemque tempore ſimili affectu hi afficiantur? ſic cum & fratres unius victus regimine educantur, hinc & ipſis ferè eadem craſis, & conſtitutio ſanguinis eſt, quòd eodem in utero nutriantur victu.

§. 10. Juxta *Hippocratem* noſtrum, divinum ſenem, 2. *aphor.* 19. in febre acuta non omninò certæ ſunt ſalutis & mortis prædictiones, cùm ergò febris acuta hæc comitetur exanthemata, cautè in prædictione procedendum eſſe autumamus. Qando variolæ & morbilli adultos corripiunt, majus ſubeſt periculum, quàm ſi invadant infantes & pueros, elogio *Coi* 2. *aphor.* 39. Sic & pericloſius eſt malum, quando invadit hyberno & autumnali tempore, quàm ſi verno & æſtivo. In majori verſantur periculo illi, quorum in familia exitiales fuere; obœſi macilentis graviùs laborant. Gravidis quoque periculoſiores exiſtunt, nihilominus in his robur naturæ circulantis ſpectandum eſt, nonnullas novimus, quæ citra periculum vitæ & abortus, has ſuſtinuere: ratio hæc eſſe poteſt, quòd effervescentia febrilis non ita diu duret, ut in aliis continuis, & acutis febribus, ſed eruptione facta remittat, unde non æquè oſcula vaſorum laxantur, & hæmorrhagia uteri contra naturæ circulantis intentionem fiat. Variolæ, quæ plures eodem corripiunt & enecant tempore, ſunt pericoloſiores, quàm quæ hinc inde unum & alterum corripiunt, quo major enim malignitas, eo pericoloſius eſt. *Prognoſis.*

Si multæ lividæ & nigræ maculæ, imprimiſque in variolarum medio apparent, vel ipſis interſpergantur, malignitatem inſignem, & hinc maximum indicant periculum, nec ſemper ab externa facie ſymptomatum mitiorum metuendus eſt hujus mali genius,

nius, cùm ſæpe, uti ſerpens in gramine latet, abſcondita ſit malignitas. Sic nec Medicus terreri debet, ſi ab initio adſint pejora ſymptomata, puta deliria, convulſiones, epilepſia, &c. cùm tempus antecedens criſeos ſemper gravius eſſe ſoleat, ſi tamen hæc naturæ circulantis ſphæram tranſgrediantur, & fiant infida ſigna, malumque morem præ ſe ferant, tunc exiſtunt ferè lethales, & ad minimum periculoſiores, ſi verò poſt eruptionem ſymptomata graviora remittant, bona tunc affulget ſpes. Si febris verò recurrat, & epileptici ſuperveniant poſt liminio inſultus, & alia, mortale eſt. Calor febrilis, ſi poſt quartum diem, vel cum jam erumpunt exanthemata, ad minimum non aliqualiter remittit, non vacat periculo. Si calor etiam citiùs remittit quàm par eſt, haud potens eſt heterogenea miaſmata ex ſanguine expellendo, tunc utplurimum moriuntur, ſemper ergò cautiùs incedendum eſt, quò ſymptomata graviora, eò etiam eſt affectus periculoſior, nec ægros in nimio calore detineas, aliàs & ipſos ſuffocabis.

Reſpiratio difficilior, & quaſi ſuffocativa cum voce rauca, elogio *Hippocratis 4. aphoriſm.* 50. eſt mali ominis. Sitis deficiens, & appetitus proſtratus poſt eruptionem variolarum aut morbillorum non vacat periculo. Deliria ab initio in apricum ſe ſiſtentia ſine riſu, & ſomno non imminuta, denudatio indecens, conſtans oblivio amicorum, tremores, convulſiones, ſyncope, ſtridor dentium, vigiliæ pertinaces, uti peſſima ſigna, ita ſæpe ante & in eruptione, ceu ſuperiùs retulimus, innoxia obſervata ſunt, ſi verò poſt eruptionem pertinaciter perſeverent, omnia lethalia audacter pronunciare poſſumus.

Quoad puſtulas, quo illæ enim citiùs erumpunt, tertio vel quarto utplurimùm die, eo melius eſt, quæ uſque ad undecimum ſucceſſivè increſcunt, ſuppuranturque in variolis; contrà ſi expulſio non ſuccedit, vel ſi exanthemata retrocedant intempeſtivè, ſi illicò marcent, partiumque tumor ſtatim remittit, citra ſymptomatum & caloris mitigationem, omnia malignitatem & mortem arguunt.

Menſium fluxus eruptioni variolarum ſuperveniens vulgò lethalis exiſtimatur; hinc & vidit *Celeb. D. Vvedelius* ſaniſſimam fœminam Variolis mortuam, ſuccedentibus, intempeſtivo naturæ circulantis motu, menſibus tamquam criſi aſymbolica & contraria expulſioni: quem tamen in *Principiſſa* quadam *Naſſovica* abſque periculo obſervavi. Diarrhœæ eruptioni ſupervenientes malæ judicantur, attamen plures liberavi tali fluxu laborantes, nigræ tamen, cruentæ, virides & fœtidæ dejectiones ab omnibus pro lethalibus habentur, quia pluribus intentus minor eſt ad ſingula *Microcoſmetor*, qui ad peripheriam noxia pellere connititur; in genere verò alvum adſtrictam habere præſtat, quàm fluidam; ſi bezoarticis theriacalibus cedat diarrhœa, res in vado eſt; ſalivatores enim ſive ſputatores varioli extra omne vitæ periculum utplurimùm conſtituti ſunt.

Tuſſis ſterilis pejor, quàm quæ cum ejectione eſt, ſputum craſſum, malum, cruentum non ſemper malum eſt. Hæmorrhagia narium copioſior ante & in eruptione melior eſt, & variolarum quantitatem imminuit. Sudores excretivi boni, reſolutivi, & frigidi lethales juxta 4. *aphor.* 37. *Hippocratis*, Frigus extremorum etiam peſſimum in variolis eſt, itidem elogio *Coi* 7. *aphor.* 1. Variolarum color liveus, violaceus, nigricans, pejor eſt rubro, vel citrino, majoremque denotat malignitatem, ſic & ſi petechiæ fuſcæ & nigræ variolis mixtæ ſint, peſſimum eſt ſignum; diſtinctæ, rotundæ, & conjunctim, & ſimul erumpentes, faſtigiatæ, molles variolæ, ſunt meliores, Cryſtalli omnium ſunt benigniſſimi. Variolæ more acutorum abſolvunt ordinariè ſuum tempus per dies 14. quod verò morbili citiùs percurrunt ob humorum volatilitatem, & quidem ſeptimo terminantur die, ſed ſæpius gravioribus ſunt ſtipati ſymptomatibus. Pejores ſunt variolæ, quæ interiora afficiunt, unde ſæpius phthiſes, dyſenteriæ, anginæ, gangræna, ſphacelus, quandoque materia peccans ad unum vel alterum nervum à natura circulante tranſmittitur, unde aliquando cœcitas, ſurditas, loquelæ defectus, prout nuper in pago *Hanoviæ vicino*, *Hochſtatt dicto*, obſervavimus, ubi puella ſeptem annorum à variolis muta facta eſt, quæ decrepita æſtate ex improviſo loquelam cum maximo parentum gaudio recuperavit. Sæpe poſt 14. diem ſubito marceſcentibus variolis, ægris nonnullis tremores artuum, convulſiones, ſuppreſſio urinæ, ejectio cruentæ materiæ accidere ſolent; alii per urinam vel ſedem ſanguinem evacuant aut expectorant, qui vix unquam aut rariſſimè mortem evadunt. Mictus cruentus in pueris petechiis interſperſis lethalis eſt; ubi enim patientes per urinam, vel alvum, vel vomitum evacuant, rariſſimè evadunt.

§. 11. Supereſt nunc altera praxeos pars, *Cura*, quæ eſt vel *Diætetica*, vel *Pharmaceutica*. Diætetica conſiſtit in legitimo *ſex rerum non-naturalium* regimine. *Cura Diætetica.*

Aer ergò ſit ex calido temperatus, Æther fugiatur peregrinus, cujus formale in excitandis variolis ac morbillis conſiſtere videtur in corroſivo acido volatili, aeri facillimè ſociabili, mediante verò eo, diſſitis etiam locis communicabili, & non tantùm circulantibus humoribus advecto, ſed & tranſpiratione inſenſibili aut exſpiratione rurſus reddito, & aeri denuò communicato; nimis vero calidus ſuffocat, malè igitur faciunt mulieres, quæ nimis calefaciendo conclavia, & hypocauſta, plures neci dant, quàm liberant: ſed & nimis frigidus arcendus eſt, quia motum naturæ circulantis ſæpe impedit, poros cutis occludendo, ne exanthemata per hos expelli poſſint, nec ergò in declinatione, ſtatim aeri frigido exponantur pueri, indè enim ſæpe recidivas patiuntur. Alii ſuadent obtegi debere panno rubro, alii ovem vel hircum ad mentem *Riverii in prax. libro 7. de Variolis & Morbillis*, in cubiculo detinendum ſuadent.

Quoad cibum & potum proſunt juſcula avenacea, hordeacea cum paſſulis, præſertim cum ſucco citri acidulata, quod arcanum eſt hoc in morbo, gelatina C.C. dulcis, & acida. Pro potu quandoque ſolum decoctum hordei cum C. C. uſto, & ſcorzonera ſufficit, vel ſequentia cereviſiæ indi poſſunt:

♃. Flor. bugloſſ.
Borragin.
Violar.
Calendul.
Aquileg.
Trinitat. ana M. j.
C.C. raſpati ʒ ß.
Gumm. lacc. ʒ ij.
Alb. græc. ℥ ß.
Hoc in delicatioribus omitti poteſt.

Singulis alternis diebus manipulus ex his ſpeciebus indi poteſt potui ordinario, vel fiat nodulus ex ſemin. aquilegiæ, terra ſigillata, C. C. philoſophicè præparato, vel, quod melius eſt, cereviſiæ tenui, & bene defæcatæ inſtilla tincturam aquilegiæ cum ſpiritu vitrioli vel nitri acidulatam, vel tincturam bezoarticam, vel terræ catechu, vel qui omnibus palmam præripit liquor noſter Antivarioloſus. Potus enim pro ſiti ſedanda non facilè denegandus eſt. Carnes & piſces, ſalſa, acria, dulcia, aromatica, omnes fructus horarii, item vinum, muſtum, aliaque minùs defæcata potulenta angue pejus vitentur, vinum rubrum tamen ad cochlearia aliquot concedi poteſt calore non intenſo exiſtente. Motus & quies ſint moderata.

Somnus ſit cum vigiliis moderatus, nec ante ſextum eruptionis diem ægri lecto affigendi ſunt. Quies tamen præ motu eligenda eſt.

Alvus ante perfectam eruptionem, etiamſi diutiùs paulò adſtricta ſit, intempeſtivè non aperiatur, qua de re videas elegantem obſervationem apud *Langium diſſertat. de Morbill.* §. 99. *& ſeqq.*

Animi affectus omnes ſunt fugiendi, imprimis terror, ex quo plures in hunc morbum incidiſſe novimus; ſic & curæ, triſtitia, mœrore vitanda, & gaudium præ his eligendum eſſe exiſtimamus, animus enim pacatus hic optimum, ceu in peſte, præſervativum eſt.

§. 12. Nunc

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 12. Nunc reſtat *Cura pharmaceutica*, quam, ceu in prioribus fecimus, ad mentem *Galenicorum* tredemus, qui à venæ ſectione *curam* inchoandam eſſe dicunt, & quidem ipſam ante quartam adhuc diem inſtituendam eſſe exiſtimant, antequam eruptio variolarum facta eſt, imprimis ſi, erumpentibus variolis, febris intenſior adſit, anxietas, & difficultas reſpirandi, lotium craſſum & rubrum, quam in grandioribus pueris iterandam eſſe volunt, imprimis ſi adſit febris intenſa, aliaque. *Pariſienſes Medici* in teneriori ætate, & lac ſugentibus pueris à venæ ſectione non abſtinent. Alii loco venæ ſectionis, in meticuloſis cucurbitulas applicari, monent. Ante eruptionem variolarum, ſi ſimul obſervetur cacochymia, & purgandum eſſe volunt *Veteres*, variolis verò jam eruptis, vel erumpentibus ſibi eam eſſe ſuſpectam ſcribunt. Hinc non niſi blandiora exhibenda volunt, ut ſunt rhabarbarum, caſſia, manna, tamarind. ſyrupus roſarum ſolut. ſ. &c. Poſt venæ ſectionem, aliaſque evacuationes, variolarum expulſionem adjuvandam eſſe ajunt, in quem finem non tantùm remedia ſpecifica humores ad ſuperficiem cutis expellentia, ſed etiam diaphoretica, & alexipharmaca, præſertim ſi variolæ epidemicæ ſint, ſuadent, & commendant vulgatiſſimum jam à *Rhaſi* & *Avicenna*, totaque Arabum *familia* notum medicamentum ſequens:

℞. *Ficuum ping.* ℥ vij.
Lent. excorticat. ʒ ij.
Lacc. ʒ ij ß.
Gumm. tragacanth.
Semin. fœnicul. ana ʒ ij.
Coq. ℔ j ß. *aq. fontan. ad remanentiam tertiæ partis, de qua detur aliquid cum potu.*

Vel ſequentem Julepum præſcribunt:

℞. *Rad. ſcorzoner.*
Acetoſ. ana ℥ j.
C. C. ℥ ß.
Fol. ſcabioſ.
Scord.
Hyperic. ana M. j.
Ficuum pinguium par. iij.
Gumm. lacc. ʒ iij.
Semin. nap.
Card. bened. ana ʒ ij.
Lentium excorticat. ℥ ß.
Gumm. tragacanth. ʒ j ß.
Coq. ad ℔ j ß. *de colatura cape* ℥ iij. *cum ſyrup. de limon.* ℥ j.
M. detur bis aut ter in die doſis.

Si malignitas maximè urgeat, alexipharmacis inſiſtendum eſſe exiſtimant. In quem finem commendant confectionem de hyacintho, lapidem bezoarticum, corallia, margaritas, C.C. ol. ſcorpion. aliaque; nec corroborantia tam interna, quàm externa totius morbi decurſu omittenda volunt.

Quod ſymptomatum curationem ſpecialem attinet, de his vide *Riverium de Variolis & Morbillis*.

Paracelſi, et Helmontii.

§. 13. *Paracelſus*, & *Helmontius* per arcana ſua affectum hunc curare ſatagunt. Principalis enim indicatio ex Helmontio habetur ſedatio Archei, quæ obtinetur per arcana depurativa, inter quæ non infimi ſubſellii ipſi eſt Mercurius diaphoreticus, quo etiam omnem febrem curaſſe exhibita unica doſi gloriatur *Helmontius*.

Williſii.

§. 14. *Williſius* prout decurſus morbi tria habet tempora, ſic & curativas intentiones ſingulis horum accommodatas ponit. Primis ergo quatuor vel quinque diebus antequam variolæ apparent, & ſanguis incipit ebullire & efferveſcere, ab initio evacuationem per vomitum, aut per ſedem inſtituendam vult; Pharmacis tamen mitioribus, & blandis utendum præcipit, ne fermentationis ſeu efferveſcentiæ opus nimiùm proritetur. Si plethora adſit, venæ ſectionem quoque admittit Author. Secundò cùm variolæ jam apparent, tum lenem & blandam diaphoreſin ſuadet, & ut ſanguis leniter ebulliat, & ſimul guttur defendatur decoctum ficuum, florum calendulæ, & raſur. C. C. in cereviſia, vel liq. poſſet. commendat, & in die cardiaca moderata aliquoties exhibet, propinatque. Calida autem & fortiora ſedulò vitanda eſſe ait; tunc temporis & venæ ſectionem, & purgationem omittenda eſſe præcipit; pro tuendis gulæ & gutturis partibus exterius ſcutum croco interſutum, & lacte muliebri intinctum apponit, in quem finem & adhibet gargariſmos, & oris collutiones; oculos verò defendere iubet cum aqua roſarum, lacte muliebri, croco & ſimilibus inſtar cataplaſmatis applicatis.

Cùm morbus in declinatione ſit, atque variolæ emarceſcere, & incruſtari incipiunt, rem utplurimùm extra periculum ſitam eſſe ait, exhibendum tamen vult victum tenuem, & carnium expertem; & ſi jam æger obambulare poteſt, per purgationem bis vel ter inſtitutam ſordes in viſceribus & ſanguine relictas expurgare vult, poſtmodum victum concedit lautiorem.

Sylvii.

§. 15. *Sylvius* curationem ratione præſervationis ac præcautionis inſtituendam vult, quando variolæ ſunt epidemiæ, atque in eadem domo plures corripiuntur, & alii ſuperſunt, qui eas nondum paſſi ſunt: hoc in caſu vult, ut adhuc ſani infantes & ab hac lue ab aliis affectis in aerem ſalubriorem, in quo nullæ obſervantur variolæ, transferantur; ſi verò blandæ, & boni moris fuerint variolæ, diſſuadet mutationem aeris, ſic & præſervationis ergò purgantia pro humorum diverſitate diverſa, & grata exhibenda eſſe exiſtimat.

Quamprimùm verò capitis dolor cum reliquis ſymptomatibus, vel indiciis variolarum tunc temporis obſervatur, dandam eſſe operam ait, ſi ſanguis redundat, ut venæ ſectio inſtituatur, & copia ſanguinis conveniens educatur. Sic & ſtatim poſt venæ ſectionem una vel altera hora humorem peccantem, quò vergit educendum putat, quoties nauſea, per vomitum, quoties deſidendi conatus, & ventris conturbatio, per alvum, quoties verò mador vel ſudor obſervatur, per ſudorifera expellendam eſſe materiam peccantem aſserit, & præ aliis commendat *antimonialia*, quia hæc ſanguinem mundificant, eaque per plures dies repetenda eſse inculcat, imprimis quando febris deſit, eruperuntque variolæ, & ſymptomata ferè ſunt ſublata, tunc generoſum eſse dicit *Antimonium diaphoreticum*, vel *bezoarticum minerale*, quibus accedere ait terram ſigillatam variam, bolum Armenum, terram Lemniam, lapidem bezoar, unicornu qualecunque, ebur, C. C. & imprimis ſalia volatilia blandiora.

Quoad externa commendat omnia illa, quæ ardorem, in variolis ad ſuppurationem vergentibus, temperare poſsunt, ex quibus laudat juſcula vervecina, axungiam porcinam, lardum tam recens, quàm fumo alteratum, quibus variolas in quibuſcunque locis inungi vult, & ſi apoſtema alicubi timendum ſit, ad balſamum ſulphuris aniſatum, vel ſuccinatum, vel juniperin. confugiendum eſse contendit.

In oculorum palpebris læſis, vel tunica cornea eroſa, commendat lac muliebre cum croco & aqua roſacea, cui epithemati præfert ſuccum ex cerefolio contuſo expreſsum, additaque roſarum vel fœniculi aqua, & tepidè oculis cum linteis duplicatis applicatum. In aliis oculorum affectibus & pano acidiuſcula in cataplaſmate conducere ait.

Si inflammationes aurium à variolis productæ fuerint, tunc in hoc caſu laudibus extollit ſpiritum vini cum ſpiritu ſalis armoniaci, panis è farinæ flore parati, & adhuc calentis micæ immiſsum, & calidè applicatum: item decoctum abſinthii, centaur. minoris, abrotani, aliuſque plantæ aromaticæ in aurem calidè immiſsum; commendat item balſamum ſulphuris quemvis in aurem ad guttas aliquot cum penna inſtillatum.

In reſpiratione difficili, & tuſſi magnificat medicamenta antimonialia, & imprimis diaphoretica, ut & ſalia volatilia, ſed blandiora.

Carteſianorum.

§. 16. *Carteſiani*, qui cauſam variolarum ac morbillorum credunt in coagulatione ſanguinis ab acido

cido & æthere quidem inducta, eas curandas volunt per diaphoreſin, hinc infantes in calore detinendos eſſe ſtatuunt, ut continuò madeant & iis ſequentia & ſimilia propinant ſudorifera: ex. gr.

℞. Croci gr. v.
Pulv. rad. contrayerv. ℈ ß.
Anglic. gr. vj. M.

Vel

℞. Croc. gr. vj.
Bezoart. min. gr. iij.
M. f. pulvis quotidie ſemel vel bis uſurpandus.

Cereviſiæ imponunt ſtercus ovillum, & pro potu præſcribunt decoctum ſcorzoneræ & C. C. vel Theæ. Oculos læſos à cane lambendos eſſe præcipiunt, vel illinunt lac muliebre cum croco, etſi dolores conjuncti ſint, addunt momentum opii. Si fauces obſeſſæ ſunt, ſuccum raparum vel cereviſiam caricis maritatam propinant.

Noſtra medendi ratio. §. 17. Hiſce *prælibatis* nunc & aggredimur noſtram medendi methodum. Quoad præſervationem, primò aer, & contagium fugienda ſunt, dein corpus ab omni ſaburra ſervetur liberum. Præſervandi gratia poſſunt concedi purgantia mitiora, ut ſaburra vitioſa acida hoc modo elimínetur. *Nobil. Dygby* pro univerſali habet præſervativo, ſi ſtatim recens in lucem edito infant i ſanguis in funiculo abſciſſo exiſtens, vino abluatur, quod tamen hactenus fruſtrà tentavimus. Ut tutiorem & leviorem experiantur ægrotantes Variolarum curſum, alterationi ſubjecta ſanguinis lactea corrigatur & minuatur. Sunt qui ab initio quando infantes inquieti ſunt, mercur. dulcem cum cinnabari antimoniali utpote lymphæ aceſcentis acris inſigniora correctiva commendant. Ubi & vomitorium ab initio ſuadent, hinc *Cl. Ettmullerus* commendat ſuum pulverem epilepticum antimonialem ſtatim in principio exhibitum, confirmat quoque *B. Sydenham* reiteratam purgationem ſanguine nondum inquinato haud nocere, quod *D. Schadius* Medicus Homburgenſis in propriis ſuis infantibus probavit, qui & eos tempore eruptionis cum effectu purgavit, qui variolas laudabiles & diſtinctas paſſi ſunt. Sed meo judicio hæc non temerè imitanda veniunt, imprimis quando jam apparent variolæ, ſeu Morbilli, tum etiam nec Clyſterem tutum eſſe *Frid. Hoffmannus* & alii contendunt.

Acida blandiora, itidem abſorbentia, imprimis myrrhata, in præſervatione in diverſis corporibus maximè proficua reperimus.

Quod ipſam *curationem* attinet, ſequentia ſunt obſervanda. Alia cura obſervanda eſt in *variolis diſcretis*, alia in *confluentibus*, cùm in his tam febris quàm alia ſymptomata etiam ad multos dies à puſtularum eruptione ægrum excrucient, in *diſcretis* verò ſymptomata non ſunt adeò atrociora. Cum morbi hujus tria ſint præcipuè notabilia tempora, initium, ſcilicet primum febrilis invaſionis momentum; tempus eruptionis, puſtularumque ſuppurationis; & denique tertium tempus à morbi ſtatu uſque dum variolæ exareſcant, decidantque, etiam curativæ intentiones ſingulis horum accommodari debent. Ut omnia commodè perficiantur, victus ratio per totum morbi ſtadium, ceu diximus, tenuis inſtituatur, nonnullis peculiariter obſervandis. Primò autem omnium neceſſe eſt ut æger calorem lecti intempeſtivum ante omnia fugiat, ſic & muſæum calefactum mihi valde eſt ſuſpectum, quod & jam agnovit celeberrimus Practicus Anglicus, *D. Th. Sydenham*, dicens, plures à calidiore regimine, quàm à frigidiori hodie mori, ex calido enim iſto regimine nihil boni naſci inquit, ſicut ex præcoci fructu nihil frugis. Eò ergo ſemper annitendum, ut æquabilis ille tenor ebullitionis in ſanguine conſervetur, præcipuè ergò primis ſex diebus cavere oportet, imprimis ſi æger in ætatis flore conſtitutus fuerit, vel ſanguinem habeat generoſiori potu nimis exaltatum, vel ver, vel æſtas ſit, à nimis calidis, ſive id fiat ex congeſtis ſtragulis, ſive ex vicino calefacto hypocauſto, in quo decumbit æger, ſive ex calidorum medicamentorum, & cardiacorum uſu, ſæpe enim, quò diutiùs natura circulans ſeparationem molitur, dummodo efferveſcentia non omnino tollatur, eò certiùs ſeparatio fit. Eapropter hic exulare volumus purgationes, clyſteres, vomitoria, & venæ ſectionem. Per haſce enim evacuationes non duntaxat efferveſcentia nimis imminuitur, cujus interim ope partes deſpumandæ accuratè ſecerni debuerant, verùm etiam illud ipſum ſubducitur, quod cœptæ ſecretioni quaſi pabulum ſuppeditaret: nec hic noſtra intentio eſt, ut æger frigori exponatur, utut gradus caloris ad harum expulſionem promovendam accommodatiſſimus *naturalis* ſit oportet. Quid de Venæ ſectione judicandum ſit, videamus, an hæc à variolis præſervet, vel ſaltem curſum ſecuriorem reddat. Diverſæ ſunt practicorum opiniones, dum alii admodum eam commendant, alii ceu periculoſum rejiciunt, ſed cùm malum per ſe non reſtinguat, ex accidenti interdum neceſſaria eſt, & conſtitutionis regioniſque ſaltem reſpectus requiritur. Noſtra in Haſſia plures, in quibus ab initio V. S. fuerit inſtituta, mortui ſunt, alii evaſerunt, meo tamen judicio illa inſtitui poteſt tuto, ſi nempe variolis erumpentibus febris exiſtit intenſior, preſſio ſcilicet circulantis ſanguinis fortior cum anxietate, reſpirandi difficultate, faucium inflammatione, urina intenſè rubra & craſſa, delirio, mictu cruento &c. tum cùm indicium adſit, circulantem ſanguinem copioſis ſeparatis particulis regendis imparem eſſe & ſub onere premi & forte ſuccumbere poſſe, V. S. quantitas minuatur. *Celeberrimus D. Slare*, Medicus Londinenſis feliciſſimus, Amicus meus optimus ad me ſequentia ſcribit. Hac tempeſtate apud nos graſſantur variolæ ſatis malignæ, in unum confluentes, cum ptyaliſmo, faucium inflammationibus tutiſſimis: in principio, in medio, in ſtatu Morbi nonnunquam coacti ſumus Venam tundere, & non rarò ſucceſſu optimo; ubi verò per urinam vel alvum ſanguinem evacuant aut expectorant, vix unquam aut rariſſimè mortem evadunt. In malignis & benignioribus, ubi nullam plethoram animadvertimus, eam potiùs omittimus; obſervavimus enim ab aliis hanc V. S. inſtitutam & ſimul ante eruptionem variolarum purgans propinatum, res quoad vitam quidem bene ceſſit, ſed ægroti facies ita defœdata fuit, ut planè aliam faciem præ ſe tulerit. Hinc meritò V. S. ſuſpendimus, quamvis in aliis regionibus, Anglia, Gallia, Italia, & Hiſpania aliud Experientia docet & ratio ſuadet. Hac ratione factum eſſe credimus, quòd Regi Galliæ vix pubertatis annos egreſſo, variolis laboranti, Archiatrorum Comes conſentientibus omnium ſuffragiis ſanguinem aliquoties ex vena mitti imperarit, ſicque ſervati Regis & Regni conſervati gloria V. ſectioni & Medico adſcripta fuerit, ſic quoque Archiatri Hiſpani ſuo Regi infanti adhuc Variolis infecto, non unam ſed plures ſecuiſſe venas, ſic non ita pridem Magno Principi Electori Bavariæ 28. annos circiter agenti & variolis laboranti feliciter venam ſecarunt ipſius Archiatri. Si verò *venæ ſectione* minus opportunè inſtituta, vel admiſſo frigore puſtulæ reciderint, tunc cardiacis blandioribus utendum eſſe exiſtimamus, ſed cavendum tamen, ne in his propinandis nimii ſimus. Quævis ergò calida primis diebus fugienda eſſe putamus, cùm utplurimum varioloſi phrenitide moriantur. Quare ab initiò ægris ab aura liberiore, vino, ac carnium eſu abſtinere jubemus, & concedimus pro potu cereviſiam tenuem, & liquore antivarioloſo vel ſucco citri vel tinct. roſar. &c. medicatam. Pro victu admittimus, ceu diximus, juſcula avenacea, hordeacea, poma, item lac, quo infantes tuſſientes ſæpius aliis omiſſis curantur. Tutius profectò primis ſex diebus ab expellentibus & ſudoriferis abſtinere, & blandiora ſaltem acida, ut ſunt tinctura aquilegiæ, florum cordialium, roſarum rubr. fl. calendul. ſuccus citri, exhibere. In Germania noſtra præſertim hiſce in oris maximè invaluit uſus noſtri *liquoris Antivarioloſi*, poſſumus enim teſtari ſolo hoc liquore plus mille nos feliciter curaſſe, & neminem ex iis, qui ipſum in potu ordinario aſſumpſerit, hactenus (Deo ſit laus) mortuum eſſe,

quod teſtabitur Aula noſtra cum tota Civitate & Regione, imò ipſi Francofurtenſes, Hamburgenſes aliique, quibus copiam miſimus, teſtabuntur. Solum hunc liquorem à principio uſque ad finem morbi exhibemus omnibus aliis internis omiſſis, rarò enim ægri in confluentes & malignas incidunt variolas, modò maturè hunc liquorem in potu aſſumant. Externa tamen pro oculis & faucibus interponimus. Ritè verò menſuretur ægri & ejus circulantium humorum præſens conſtitutio, an tranquilli curſum ſuum perficiant, vel an majori diſſolutioni apti exiſtant, vel major eorum pars quàm par eſt à reliquis decedere intendat, & in mediocri ſtatu rem verſari obſerves, omiſſis ſaltem, præter lecti abſtinentiam Acida potui blandè remixta rem expedient; in defectu liquoris noſtri detur ſeq. vel ſimilis mixtura:

℞. *Aqu. C.C. citr.* ℥ ij.
Succ. citri ℥ ß.
M. detur.

Vel detur *Tinctur. roſar. volat.*

Sed ſi jam ſeparata materia varioloſa ob cutis denſitatem poros penetrare ægrè queat, atque ægro gravia accidentia accerſat, vel periculum mortis inducat, quemadmodum in adultis ut plurimùm accidit, tum præter V. S. frictiones externarum partium inſtituantur, ut ſic poris dilatatis humores eo meliùs penetrent, vel veſicatoria magis præſentanea nec ſatis laudanda in uſum veniant, utpote eundem hic ac in febribus Malignis aliis præſtitura effectum: & non pro hoc ſcopo tantùm, ſed & variolis introrſum verſus recedentibus, revocandis; ad revocandas variolas conducunt quoque Eſſent. Myrrh. c. ſpirit. ſal. ammoniaci parat., vel ceu dictum, Elix. propr. P. quo hactenus feliciſſimè uſi ſumus, ut etiam nemo illorum, quibus maturè fuit exhibitus, perierit, & præter hunc nihil ampliùs adhibet, niſi quòd nonnullis die ſeptimo, octavo, & nono, blandiora bezoartica cum myrrha in parva doſi commendaverit. Tot liquoris noſtri antivarioloſi vidimus effectus, ut ſpondere audeamus, neminem in poſterum variolis mori poſſe, modò hoc utatur medicamento, & calorem lecti primis fugiat diebus. Certum eſt à calidiori illo regimine plures interire, prout nos obſervavimus ab intempeſtivo cardiacorum uſu ſanguinis mictum, maculas purpureas, phrenitidem, Apoplexiam & ipſam mortem, &c. Sanguis enim cum tempore ſeparationem tentat, & ſi immaturè ipſum ad hanc ſollicitamus, erit fœtus immaturus. Variolæ enim non priùs erumpunt, niſi per ebullitionem depurativam à ſanguine ſeparatæ fuerint & Medicus hic meliùs ſæpe ſpectator quàm actor erit. Hinc etiam omnia præcipitantia ab initio vitanda ſunt, donec facta, & peracta ebullitione ſeparatio in ſanguine jam eſt peracta: primis 6. diebus nihil præter liq. noſtr. detur quando verò 6. vel 7. die non eruperint, exhibenda blanda diaphoretica fixiora quidem, ſi verò jam in bubones abierint, tunc iterum ad novam febrem ſedandam blanda acida exhibenda ſunt, ultimis diebus poſſunt dari antimoniata fixa cum myrrha &c.

Die quinto lecto ægrum adjudicare, ipſique blandius aliquod cardiacum exhibere potes, ex. gratia.

℞. *Electuar. diaſcord. Frac.* ʒ j.
Aq. ſcorzoner. ℥ j ß.
Cordial. Herc. Sax. frig. ℥ ß.
Syrup. acetoſ. citri ʒ ij.
M.D. ad vitrum pro una doſi.

Vel

℞. *Aq. card. bened.*
Scord. ana ℥ j ß.
Laudan. liquid. gr. xv.
M.D.

Vel detur aqua expulſiva ſequens:

℞. *Rad. contrayerv.*
Scorzoner.
Fœnicul. ana ℥ ß.
Fol. ſcordii,
Scabioſ.
Flor. trinitat.
Aquileg.
Calendul.
Bugloſſ.
Violar. ana M. ß.
Raſur. C.C. ʒ vj.
Gumm. lacc. ʒ ij.
Semin. aquileg. ℥ ß.

Infund. & deſtill. cum decoct. lentium q.ſ. S. Aqua expulſiva, de qua ſingulis 6. horis duo vel tria cochlearia exhibenda.

Vel

℞. *Extr. theriacal. gr. x.*
Terr. ſigillat.
Lapid. ſciſſil. Anglic. ana ℈ j.
M. F. pulvis, dividendus in duas partes æquales, cum aqua cardiaca exhibendus.

Vel ſi variolæ nimis diu cuti inhæreant, die ſeptimo detur ſeq.

℞. *Bezoar. or. gr. iij.*
Croci gr. ij.
Myrrh. gr. j.
M. f. pulv.

℞. *Semin. aquileg.*
Napi,
Card. bened. ana ʒ ij.
C. aqua fumariæ, ſcorzoneræ, F. Emulſio.

Pauperibus exhibeas ſem. aquileg. ad ʒ ß.

Vel ad mentem *Ettmulleri* ſequens:

℞. *Antimonii diaphoret. vel ex mercur. vitæ parat.* ℈ j.
Myrrh. gr. v.
Caſtorei gr. ij.
M. F. pulvis, dividendus in duas partes æquales, qui detur ultimis diebus.

Cùm autem hi pulveres amaritiem præ ſe ferant, & tenellis nauſeoſi exiſtant, meliùs fallimus ſequentibus guttulis, & non minori cum fructu eſſ. myrrhæ, vel caſtorei alcaliſata, ſeu ante extractionem probè cum oleo tartari per deliquium imbibitur.

Elix. proprietatis ſine acido omnibus vehiculis aqueis ſine præcipitatione jungere, & ſic cum fructu exhibere poſſumus in fine morbi.

Myrrham enim tanquam in variolis & morbillis tot experimentis confirmatum medicamentum, laudibus extollimus, unde & eſſentiam myrrhæ, ſeu tincturam ſalutis, conducere dicimus; Sic etiam eſſentiam caſtorei tam ſimplicem, quàm compoſitam ex caſtoreo & aſa fœtida, cum ſpiritu vini tartariſato, tanquam præſervativum & curativum laudamus.

Infuſio ſtercoris equini in potu ordinario mirè conducit. Stercoris equini uſum prælaudatus *Dominus Ettmullerus* præfert in variolis, in morbillis verò ſtercus ovillum.

Linguæ, ſeu *Gloſſopetræ Melitenſes*, ob vim bezoarticam, vel ipſum lapidem bezoar orientalem ſuperantem, commendant Authores. Nos huic præferimus lapidem *ſciſſilem Anglicanum*, quo plus præſtitimus, quàm cum lapide bezoar orientali, doſis eſt à ℈ ß. ad j. cui ſimilis eſt pulvis Anglicus, ſi animus eſt expellere. Sic & ſaccharum & magiſterium Saturni internè exhibitum hoc in caſu maſſæ ſanguineæ, ac lymphæ acidum mirificè compeſcit, ſimulque placat noſtrum *Microcoſmetorem*, ejus uſus enim eſt egregius in omnibus internis inflammationibus, hinc etiam proderit in variolis. Hic & conducet Diaphoreticum regulinum, antimonium diaphoreticum cum C.C in emulſionibus adjecta myrrha optimum exi-

ſtit expellens. Medicamenta ſubacida in variolis ceu diximus ſemper conveniunt, quibus enim non tantùm ſanguinis diſſolutioni nimiæ medemur, ſed & ſanguinis motum inteſtinum nimium & inde metuendam inflammationem coercemus. Neque tamen iis ſemper confiſi, quin potiùs opiato bene præparato & cum judicio curæ baſin ſubnitemur. Prælaudatus *D. Slare* ſequentia ad me de uſu opiatorum in variolis ad me ſcripſit. *Cum Domino Sydenham nuper converſavi, & tui, Vir Celeberrime, mentionem feci, ille in magno honore & pretio nomen, & elaborata tua opera habet. De ſucceſſu proſpero in Cura Variolarum mecum gaudet & gratulatur; præſertim cum nobiſcum medicamenta exhibeas ſubacida, quibus ſanguinis motum, ebullitionem, & inflammationem ſedare, ſpirituoſis verò promovere ſolemus in ægri interitum; neque tamen hiſce ſolùm confiſi, quin potiùs opiato ritè præparato & cum iudicio dato curam concludimus.*

Ubi autem eruperint puſtulæ, diligenter perpendendum eſt, num ex numero diſcretarum, vel confluentium ſint variolæ, quod facili marte ex puſtularum magnitudine, paucitate, tardioreque eruptione, & atrocium ſymptomatum abſentia hariolari poteris, illas eſſe de genere diſcreto.

In hoc caſu ubi eruperint, exhibenda ſunt cardiaca, & diæta paulo calidior concedi poteſt, conducent juſcula ex pane & cereviſia, ſaccharo parata. In confluentibus verò periculoſæ plena res eſt aleæ, hic enim Medicus occaſionem habet ſuas tentandi vires, & oſtendendi, quid in arte Medica calleat. Novimus equidem Variolas accenſeri inter morbos, quos & mulierculæ curare ſolent, ſed quot quæſo etiam necant, imprimis qui laborant confluentibus, & condolendum eſt hoc noſtro ſeculo, in quo mulieres ipſis Medicis præſcribunt, & vel Mithridatium, vel Diaſcordium, vel Bezoar commendant, quæ ſi Medicus non admittere velit, tunc in eum inſurgunt, & exitum ipſi adſcribunt funeſtum. Cùm ergò poſt nonum diem ex ſuppuratione tot bubonum nova febris, eaque continua excitetur, quâ ſæpe undecimo, vel etiam decimo tertio die ægri jugulantur, acida blandiora iterum frequentiùs exhibenda. Die verò 7. 8. & 9. blandiora bezoartica cum myrrha propinanda ſunt, ſi ſcilicet variolæ prodire nolint vel retroceſſere, in quo caſu & extrema fricentur linteo calido ſuccini ſuffitu perfuſo. Facta ergo & promota ſic puſtularum eruptione, & corporis fervore remittente, eò annitendum tertiò, ut earum maturatio abſolvatur, quod facilè obtinere poſſumus per ſæpiùs exhibita antimoniata, terrea, cum adjecta myrrha. Eſto formula:

℞. *Ocul. cancr.* ℈ j.
Terr. ſigillat. ℈ ß.
Myrrh. gr. vj.
M. D.

Quo ſuppurationis & maturationis opus promovetur, quod faciunt etiam marina, corallia, mater perlarum, & polychreſti cancrorum oculi, quibus tamen ſemper ſocianda myrrha, ſic enim ſuppurationem promovebimus, ut ſine notabili foveanum veſtigio variolarum cruſtæ decidant. In variolis & morbillis malignis ſi indicia adſunt convulſionum, Epilepſiæ, phrenitidis &c. ſi vigiliæ, dolores graviores, optimo tunc conſilio pulvis bezoarticus paratus ex antimonio diaphoretico, terra ſigillata, C. C. ſine ign. rad. contrayerv. lap. bezoar, maritari poteſt cum cinnabari antimonii paucis granis additis magiſt. anodyni, & myrrha.

Properamus ad alium ſcopum, quo jubemur, ut ſymptomatum tempore morbi obvenientium ratio habeatur. Inter hæc primum locum obtinet vomitus, plerumque tragœdiæ prodromum agens, quem in principio non illico cohibendum eſſe exiſtimamus, niſi laborem faciat, tum alexipharmacis additis aromaticis inhibendus, præſertim verò exteriùs applicato noſtro cataplaſmate balſamico ex ſuccolada, ol. Nuciſtæ, balſamo cinnamomi cum vino Hiſpanico: vel theriaca cum pulv. Pannon. rub. & Nuc. moſchat. mixta & applicata. Sic etiam conveniunt ſacculi ſicci ex variis aromaticis parati.

Alius deinde occurrit hoſtis, ptyalimus puta, qui ſæpe & maximè in adultis hunc comitatur affectum, ſummopere ergò annitendum, ut dicta ſalivatio in vigore perſtet, & conſervetur, nec ante diem ſuum ſiſtatur, qui tamen die decimo tertio, vel quarto ſiſti poteſt, & quidem opiatis, aliiſque *paregoricis* ſemel vel pluries exhibitis: ex. gratia.

℞. *Aq. fl. paralyſeos,*
Lignor. ana ℥ ß.
Syrup. de meconio ℥ ß.
M. D.

Vel

℞. *Tinct. terr. Japon.*
Mart. aſtring.
Anodyn. ana ʒ. ß. *M.*

Vel

℞. *Aq. fl. trinitatis,*
Paralyſ. ana ℥ iij.
Laudan. liquid. gr. x. vel pro re nata plures.

Quæ & alia ſemper veſperi poſſunt propinari. Ante verò diem decimum tertium promoveatur potiùs, quàm ſiſtatur, in hunc finem conducet, ſi ægro cereviſia tenuis affatim haurienda detur.

Adeſſe etiam ſolet intumeſcentia faciei, quæ ab iiſdem curari poteſt medicamentis, majori verò cum emolumento hæc & alia in adultis, quàm in infantibus exhiberi poſſunt.

In *Confluentibus* verò magis *Diarrhœa* infantes vexat, uti adultos magis *Ptyaliſmus*, natura enim circulans per viam hanc vel illam materiam morbificam evacuare ſtudet, cui diarrhœæ in confluentibus non eſt nimis citò frænum iniiciendum, uti in diſcreta vel diſtincta ſpecie variolarum fieri ſolet.

In Phrenitide, quæ in diſtincto genere contingit, *Th. Sydenhan* venæ ſectionem admittit, imprimis ubi facies non turgeſcit, & puſtulæ copia magna apparent. Sic etiam illos ex lecto eripiendos eſſe autumat, ut aeri liberiori exponantur, & ſic plures à phrenitide liberatos obſervavit. Delirium enim cum tremore artuum ſæpe & ego poſt variolas in adultis obſervavi, & non rarum ſymptoma eſt, ſed Medicos maximè fatigat, ſyſtema enim nervinum & perioſtium facilè læduntur in variolis, in quo caſu veſicatoria brachiis applicare jubeo & cinnabarina præbeo, & ſpina dorſi inungatur balſam. ſpaſm. *Mynſ.*

Si verò in *variolis confluentibus* ſaliva euſque excocta ſit, & viſcida ob calorem præcedentem, ut tantùm non ſuffocetur æger, prout die undecimo fieri ſolet, gargariſma in uſum trahendum, quod per ſyringam ſedulò in fauces iniiciendum, ex. gratia.

℞. *Aq. ceraſor. nigr.*
Primul. ver.
Expulſiv. ana ℥ iij.
Oxyſacchar. vel oxymell. ſquillit. ℥ j.
M.

Vel

℞. *Aq. hordei* ℥ vj.
Mell. roſar. ℥ j.
M.

Sic & vertici capitis imponuntur ſacculi ex ſuccino, olibano, ſemin. nigell. flor. roſar. cum oleo ſuccini irrorati: Vel cataplaſma ſuſpenſivum ex fermento cum ſuccino paratum applicatur.

In metuenda ſuffocatione *Sydenham* emeticum ex infuſione croci metallorum ad ℥ j ß. exhiberi vult.

Quòd ſi gravior acrimonia, & nimia ebullitio ſanguinis *Microcoſmetorem* perturbans ſub eruptione horum exanthematum Epileptica intulerit ſymptomata, in tenerioribus proderit ſpiritus C. C. ſuccina-

cinatus, & ſal volat. cranii humani; paulò verò robuſtioribus cinnabaris antimonii conducet, & ſuper ejus baſin conſtructum ſpecificum cephalicum D. Michaelis, egregius quoque eſt pulvis cephalicus *Ludovici*, ex. gr.

℞. *Pulv. bezoar.* ʒ j.
Succin. alb. præpar. ʒ ß.
Cinnab. nat. ℈ j.
Laud. op. gr. iij.
M.

Sequens quoque laudem meretur:

℞. *Cinnab. nat.*
Cran. hom.
Ungui. alcis ana ʒ ß.
Bezoar. lunaris,
Smaragd præp. ana ℈ j.
Croci ℈ ß.
Ambræ gr. ij.
M. F. pulvis.

Vel aurum fulmin. cum cinnab. antimon. Alii pro ſummo arcano habent hoc in caſu cinnabarin antimonii; vel opii eſſentia præſentanei hic affectus, legitima doſi propinetur, & ſi opus aliquoties reiteretur convenienti cum vehiculo.

Mictio verò *cruenta* ſi conjuncta eſt, cùm à renibus affectis oriatur, curatur emulſionibus ex ſem. 4. frigid. major. cum trochiſc. alkekengi, de carabe, nunquam in principio, ſed in declinatione adhibendis.

Phreneſi etiam occurritur adhibitis iis, quæ calidiori iſti regimini contraria ſunt, quæ utplurimum à ſanguinis evaſatione in cerebrum exoriri ſolet: ſic conveniunt cinabarina commiſta cum arcano duplicato, camphora, ſaccharo Saturni, pro re nata addito laudano opiato, imprimis extra lectum detinendi ſunt ægri.

Comati verò ab obſtructione corticis cerebri dependenti, cum materia illa viſcida, quæ ſolet ptyaliſmum excitare, in cerebro coagulatur, deobſtruentibus occurritur, hic & conducunt omnia cephalica, Martialia aperitiva, aliaque volatilia blandiora.

Ad *maculas purpureas* tollendas conducet etiam ſanguinis contemperatio per ſæpius dicta remedia.

In *urinæ ſuppreſſione* pleriſque funeſta, quæ juniores ac vegetos nonnunquam invadit, à confuſione ſcilicet magna & ſpirituum ἀταξία ejuſdem excretioni inſervientium, ob ſanguinem & humores nimio fervore agitatos, exorta, nihil æquè feliciter *Th. Sydenham* ſucceſſit, quàm è lecto eximere ægrum, Sed hic & aquæ in ore detentio conducet, nec omittenda ſunt blandiora diuretica, ut tinct. alkekengi cum ſpiritu ſalis parata, ſpirit. nitri dulc. tinct. Mœb. aperit. cum ſpiritu ſuccini miſta, item ſpir. nitri dulcis cum ſpirit: ſalis ammoniaci combinatus, & oleo petroſelini imprægnatus, aliaque.

Si verò æger de dolore cordis, atque inquietudine conqueratur ob frigus admiſſum, & ſimul adeſt depreſſio & ſubſidentia puſtularum, vel diarrhœa in infantibus, tunc potiones cardiacæ ſuprà dictæ ex diaſcordio, laudano liquido cum aquis ſtillatitiis cardiacis paratæ conducent.

Ægro jam convaleſcente, puſtuliſque deciduis, ubi per dies aliquot carnes iterum deguſtaverit, circa diem primum & vigeſimum *Cl. D. Th. Sydenham* ſanguinem è brachio extrahendum cenſet, ſi morbus fuerit vehementior, ſi verò puſtulæ fuerint pauciores, eam potiùs omittendam, & hujus loco catharſin inſtituendam exiſtimat.

Tumori pedum ac *crurum* occurritur pediluvio ex herbis emollientibus ac diſcutientibus, fol. malv. verbaſc. lauri, flor. ſambuc melilot. chamomillæ in lacte coctis. Sæpe in neglectis Variolis ultimis diebus obſervavi gangrænam maxillæ unius vel utriuſque & tunc actum fuit de ipſorum vita: dum hæc ſcribo puer 4. annorum poſt variolas neglectas incidit in gangrænam oris & genæ dextræ, quæ intra triduum ita acuta fuit, ut in ſphacelum abierit, qui & totam genam brevi abſumpſit, & quod rarum huic infanti vermis longitudinis dimidiæ vulnæ per nares exivit vivus, & altero die mortus eſt puer.

Præcipuè in erumpentibus variolis attendendum palatum, & pulmones, qui ob copiam ſanguinis illuc tranſeuntis, & ſubſtantiam ſuam mebranaceam huic periculo maximè ſunt obnoxii, facilè enim in his vel exulceratio ſequitur, vel motus impeditur ſubſequente ſuffocatione.

Si ergò puſtulæ jam eruperint, & deciderint, atque urina rubedinem amiſerit, à diaphoreticis abſtinendum, & ad depurationem; & purificationem ſanguinis reſpiciendum eſſe, exiſtimamus, in quem finem jam ſæpiùs dicta conducent. Si verò labefactati pulmonis indicia occurrant, & materia purulenta fundum petat, præter *diætam rigidam*, in uſum trahenda antiphthiſica varia. Sequenti deſtillato cum commodo uſi ſumus, in quo exhibuimus ſimul balſamum ſulphuri aniſatum ad guttas aliquot felici cum ſucceſſu.

℞. *Herb. veronic.*
Hepatic. nobil.
Rutæ murar.
Sanicul.
Flor. ſcabioſ.
Papav. errat.
Bellid. pratenſ.
Hyperic.
Aquileg. ana M. j.
Radic. tuſſilagin.
Fœnicul.
Scorzoner. ana ℥ j.
Infund. in aq. ſcabioſ.
Papav. errat.
Pimpinell.
Beccabung. ana ℔ j.
Lact. caprin. ℔ ij.
Add. hepar. & pulmon. vitul. & viciſſim xij. horas infund. & dein l. a. deſtilla.

Conveniunt etiam hic omnia pectoralia ſulphurata & myrrhata aperientia, imprimis opiata, ſi ſcilicet in pulmonibus ſtagnare videatur acris lympha.

Inſuper ſi ex difficili reſpiratione, aliiſque indiciis ſuſpicio adſit, interiores partes etiam affectas eſſe, ſuccurrendum eſt iiſdem præter jam dicta *ſaponariis* & *traumaticis* ex terra ſigillata, antimonio diaphoretico, & oculis cancrorum. Sic etiam contingit, ut in ſtatu ægroti, vel ex morbi vehementia, vel ſudatione nimia, maximam patiantur virium proſtrationem, in quo caſu conducent corroborantia, tinctura coralliorum cum ſpiritu cord. cerv. parata, aliaque blandiora cardiaca.

In defendendis partibus præ cæteris conſiderationem merentur oculi & fauces, ne à variolis afficiantur. Ab illis enim cæcitas, ab his ſuffocatio metuenda eſt. Præſervationis oculorum ergò multa à Practicis commendantur. Sequens eſt uſualis.

℞. *Aqu. roſar.*
Plantag.
Solan. ana ℥ j.
Croci oriental. ℈ j.
Mucilag. ſemin. cydonior. & ſemin. ſumacb. ʒ ß. *M.*
Quo inungantur oculi.

Cryſtallus etiam montana optimè in oculi bulbo contra variolarum inſultum prodeſt. Convenit & hic lac muliebre, caprillum, cremor lactis &c. Sic in inflammatione oculorum confert ſaccharum ſaturni cum aqua florum cyani, calcatrippæ &c. Si verò tandem poſt variolas neglectas inflammationes oculorum, puſtulæ &c. relinqui velle videantur, veſicæ excitentur, vel in nucha, aut retro aures, ac per plures dies apertæ ſerventur. Oculis ve-

lis verò Collyrium ex croco Metallorum, vel ſanguis columbinus calidè & diligenter inſtilletur.

Ad præſervandas nares valet oleum liliorum alborum, amygdalarum dulcium, cum pauco olei citri, vel acetum roſaceum camphora imprægnatum detur ad olfaciendum.

In læſo auditu convenit eſſentia cardui benedicti, caſtorei, &c.

Collo & faucibus præſervandis commendantur varia, ut ſunt gargariſmata, mucilago ſeminis cydoniorum, lini, fœni græci, ſuccus cancrorum fluviatilium, decoctum balauſtiorum, rob dianucum, diamoron. Si ſicca tuſſis ſimul affligat, addatur ſyrupus de ſcabioſa, liquiritia, jujubis, jungatur, ſordidum licet, euporiſton, ſtercus nempe equinum in potu ordinario datum, quod ratione ſalis nitroſi polychreſta eſt medicina. Vel ad præſcriptum Anglorum ſtercus ovillum, vel caprillum, cum hauſtulo vini expreſſum detur. Convenit & ſequens ad faucium, laryngis, & tracheæ incendium, atque ulcuſcula.

℞. *Decoct. aquilegiæ cum vino & aqua* ℥ vj.
Diamor. ℥ j ß.
M. D.

Cum retrocedant cum ſumma anxietate variolæ vel morbili, tum præter jam dicta cardiaca magnifacio volatilia ſalina intro ſumpta. Ex omnibus eligere ſoleo, quod rarò me fefellit, eſſentiam myrrhæ cum ſpiritu ſalis ammoniaci vinoſo paratam, vel Elixyr proprietatis volatile, cujus uſum & egregium reperi in *ſcabie retropulſa*, menſibus ac lochiis deficientibus, vel non ritè fluentibus. In hoc caſu & conducent veſicatoria, imprimis ſi catarrhus ſuffocativus metuatur, quæ poſſunt vel carpis manuum, vel pedibus applicari, imprimis cum theriaca camphorata: Interim intus exhibenda ſunt blande refrigerantia, & expulſiva.

In præſervatione generali conducunt myrrhata, Elixyr proprietatis, tinctura ſalutis, eſſentia myrrhæ, &c.

Ad exſiccandas variolas præter interna conducunt & externa, præſertim cereviſia ſecundaria lupulata recens ol. tart. alcaliſata, ex. gr. pulvis ſpecificus Mynſichti, unguentum camphoratum, de lithargyrio, vel Coſmeticum Glavii, oq. Coſmet *Mynſ.* lac virginis, vel inſpergatur ſequens vel ſimilis pulvis.

℞. *Pulv. rad. ireos* ʒ j.
Farin. lupinor. ℈ ij.
C. C. uſt. ℈ j.
Lithargyr. aur.
Oliban. ana ʒ ß.

M. F. pulvis Variolis effluentibus inſpergendus. Alii faciem ol. amygd. dulc. aliquoties illinunt & foliis auri deſuper poſitis faciem integram inaurant, neque abſque affectu.

Ad rubedinem & maculas tollendas:

℞. *Aq. ſpermat. ranar.*
Sigilli Salomon.
Lilior. albor.
Fl. fabar. ana ℥ j.
Fæcul. aron. ʒ j.
Camphoræ ℈ ß.
Coſmetic. Clavii ℈ j.
M. D.

Ad impediendas foſſulas cutis commendant plures fruſtulum lardi coct. ad faciem aliaſque partes illinendas, ex oleo amygd. dulc. ſine ign. expreſſ cum ſperm. ceti mixto optimum effectum vidi, verùm cùm pinguia poros obſtruendo inſenſibilem tranſpirationem valde & omnino impediant, hinc nobis magis placet *Knephelii* remedium in *Ephem. Germ. Ann.* 4. & 5. *Obſerv.* 60. communicatum, quod remedium efficit, ne tam fortiter vel confluant variolæ vel faciem deturpent: in initio prorumpentium Variolarum ſtatim debet facies illini ſpiritu vini myrrhato ad duas dies repetitis vicibus, præterlapſis primis diebus ſacch. Saturn. aqu. roſar. miſt. linteaminibus intinctis faciei ſæpius iterando applicatur, vel penna illinatur.

CAPUT VII.
DE
FEBRIBUS INTERMITTENTIBUS,
ET IN SPECIE
DE QUOTIDIANA.

§. I.

Furias *Microcoſmi*, hoc eſt, *febres malignas*, hactenus prælibavimus, nunc verò *Deam* (febres intermittentes) prout Romanorum finxit ignorantia, ſacellaque in honorem, ne noceret, erexit, videamus. Nihilominus tamen grave, quamvis non ita periculoſum eſt, certis diebus, ſtatove tempore affligi ac torqueri, ſive id quotidie fiat, ſive alternis diebus, ſive biduana accedat gratia, & quarto quovis die tortor accedat.

Primum verò ex iis locum ſibi vendicat *Quotidiana Intermittens*. Diſtinguuntur enim febres in *Remittentes* & *Intermittentes*. *Remittens* dicitur, quando febris minor fit: *Intermittens* verò, quando planè tollitur, & deinde iterum redit, & in intermittentibus in ſingulis præcedit horror, quibus etiam diſtinguuntur à continuis. Febris enim intermittens, ut dictum fuit, eſt, quæ, quod ad exacerbationes ſuas attinet, non tantùm remittit, ſed & aliquamdiu intermittit, adeò, ut toto illo intermiſſionis tempore æger ab omni febris inſultu immunis ſit.

Differentiæ febrium intermittentium præcipuæ ſunt 1. ratione temporis, alia eſt quotidiana, quam nunc tractamus, alia tertiana, alia quartana, quod incluſivè, non excluſivè intelligi debet. Dantur & quintanæ, ſextanæ, octanam in aulæ noſtræ Haſſo Caſſellanæ pictore non ita pridem obſervavi. 2. Ratione moris alia dicitur benigna, alia maligna. 3. Ratione humorum alia dicitur legitima, alia ſpuria. 4. Ratione complicationis aliæ ſimplices ſunt, aliæ compoſitæ. Simplices ſunt cùm una ſaltem febris ægrum occupat; compoſitæ, ſi duæ vel plures inter ſe junctæ, vel combinatæ eodem die invadunt.

Febris ergò *intermittentis quotidianæ* deſcriptio talis eſſe poteſt, *quòd ſit diſpoſitio totius maſſæ ſanguineæ præternaturalis ſingulis diebus eadem hora ægrum affligens, cum frigore, calore, ſiti, à fermento febrili aliunde adveniente, & ſanguinis mixtionem, Regeſque noſtros turbante, orta.* Deſcriptio

Dixi *eadem hora*, quia plures Medici quotidianam à duplici tertiana diſtinguunt, quæ quamvis ſingulis quoque diebus redeat, rarò tamen aut nunquam eodem redit aut tempore aut modo, quam tamen diſtinctionem non admittimus. Poteſt verò febris quotidiana ratione modi generationis dici vel *primaria*, vel *ſecundaria*. *Primaria* dicitur, quæ ſine prævia tertiana, aut alio aliquo morbo ortum habet. *Secundaria* verò vocatur, quæ tertianæ, vel alii ſuccedit morbo. Alia eſt *legitima*, quæ ex febrili materia ejuſdem indolis producitur; alia *ſpuria*, quam materia diverſi generis, & temperiei producit, quæ altera eſt frequentior.

§. 2. Pro *ſubjecto* omnium febrium intermittentium veteres *Cor*, tanquam febrium principalem ſedem *Pars affecta ſeu ſubiectum.*

ſedem, & caloris fontem, venditant; pro minus verò principali dicitur tota maſſa ſanguinea, vel ſi mavis totum corpus. Fermentum enim illud febrile, qua in parte generetur, & quomodo maſſæ ſanguineæ, & cordi communicetur, hactenus plura torſit ingenia. Nonnulli ſunt ex Veteribus, qui in venis meſaraicis ſanguinem putreſcere contendunt, ſententiam verò hanc eſſe falſam, evincit ſanguinis circulatio. Alii in ipſo hepate *bilis* culpant putredinem, quæ opinio lubrico etiam ſtat talo, quòd nempè *bilis* quà *bilis* nunquam putreſcat, inſuper febris eſſentia, ſeu ratio formalis non in putredine, ſed in modo fermentationis conſiſtat. *Fernelius* circa febrium explicationem occupatiſſimus, refutatis aliis opinionibus, omnium febrium propriam ſedem ponit circa præcordia, ventriculum, diaphragma, jecoris cava, lienem, pancreas, omentum, ac meſenterium. Sic & *Helmontius* ſpinam febrium nidum ſuum habere dicit in primis officinis à pyloro per duodenum, & vaſa ibidem multiplicia, inteſtina, & venas meſenterii, lienem uſque ad hepar. Verùm hæc ſunt nimis generalia, & non ritè explicatur, quis ſit ſpecificus locus, hinc aliam, & quidem recentiorem, de febrium intermittentium foco opinionem, conſidreatione magis dignam, proponit *Clar. de le Boe Sylvius*, qui omnium febrium intermittentium ſedem ſolum pancreas eſſe, ob unius vel alterius deductus lateralis obſtructionem, ſuadere conatur, argumentis ſanè haud ſpernendis, cùm in nulla corporis parte locus eſt, à quo febrium intermittentium fons, & furibunda ſymptomatum cohors, meliùs explicari poſſit, quàm à ſolo pancreate. Verùm enim verò non inficias imus, plurimorum morborum ſedem eſſe quidem *pancreas*, num verò tantùm omnium febrium intermittentium ſit locus, fons, & ſedes, de hoc meritò adhuc hactenus dubitavimus, cùm & experientia conſtet, quod ab omnibus partibus, etiam à corde remotiſſimis, aliquid ſanguini certo tempore ſuppeditari poſſit, quod ejus mixtionem turbare, & febrem intermittentem producere aptum natum ſit. Hinc ab ulcere, & fiſtula pedis vide febrem tertianam intermittentem productam, fluente enim fiſtula febris abfuit, conſolidata vero febris excitabatur, unde nos perſuaſi ſumus in quacunque parte ſolida materiam febrilem latere, & certa per intervalla ſanguineæ maſſæ communicari, quod, ceu diximus, ex ulcere ad ſuppurationem tendente, ab obſtructione in aliqua parte orta, febrem producat intermittentem, quatenus nempe ex tali parte inflammata, vel ulceroſa ſanguini alluenti omnes partes, & versùs cor refluo, portio exulceratæ, vel inflammatæ, vel accenſæ materiæ communicatur, ejuſque mixtionem turbando excitat efferveſcentiam, quam febrem nominamus. Subjectum Principale eſſe omnes ſuccos circulantes quis negabit? Non verò negamus in pancreatis, ventriculi, meſenterii, aliarumque etiam remotiſſimarum partium & viſcerum tubulis, itidem in ipſis humoribus chylo, lympha &c. mineram deliteſcere febrium intermittentium, utplurimum verò obſtructionem tubuli unius, vel plurium in ventriculo, ſede Regia Gaſteranacis, & ductuum chyliferorum eſſe in quotidiana intermittente ſtatuimus, quod evincit ratio, quia ſtomachus ſemper obſervatur debilis, & ſemper hac in febre intumeſcere incipit. Sic etiam à juvantibus & nocentibus hariolari poſſumus, quia ſtomachicis faciliùs, quàm aliis curari ſolet, & brevi poſt cibum ingeſtum invadit.

Prout nimirum omnia digeſtionis inſtrumenta ſunt vitioſa, pro eo chylus magis craſſus ac acidus relictus ſanguinem citò magis craſſum, & pro ſua circulatione brevi tempore minus aptum reddit, & ſic febrem hanc quotidianam inducere poteſt, hinc hæc febris, quoniam majorem ſive copioſiorem Chyli ac acidi cruditatem pro cauſa habet, ideò etiam pertinacior eſt Tertianis ſimplicibus.

Hinc duæ proximiores veniunt accuſandæ, 1. alterata chyli diſpoſitio & indoles in acidum viſcidum, 2. viæ primæ chyliferæ obſtructæ, ita tamen ut non penitus denegent tranſitum. Peccat ergò chylus non tam qualitatibus primis, ſed potiùs quando craſſior, viſcoſior, tenacior, acris & *acidior* exiſtit, & moras ducit in regia, ad cor meando, via, cui & per conſequens ſanguini communicatus tam diu illum exagitat, donec attenuatum excrementum, quod ſecum vehit, in auras per inſenſibilem tranſpirationem avolet, illud verò quod non ſubactum, debitis locis ſegregetur Patet hoc aſſertum ex ſtatu naturali, poſt paſtum enim leviculo ſæpe horrore corripimur in ſtatu naturali, & æſtum aliquando concipimus, quid ergò ſi aliquid p. n. eò vehatur. Nil ergò mirum, quo remotior chylus à ſtatu naturali, ſcilicet quo acidior, eo ferocior ſæpe excruciat rigor, horror, frigus, ut à priori demonſtrari poteſt. Cibi enim viſcidi glutinoſi, piſces &c. febribus anſa præbent, inde cruditates & obſtructiones, idem ab effectibus patet, conqueruntur ſemper ægri acceſſu paroxyſmi de ſpinæ dorſi tenſione & dolore, quippe per eam excurrit ductus chyliferus Pecquetianus, nauſea & vomitus demonſtrant vitium hærere in primis viis.

Pertinet huc, quòd inedia non raro ſola corrigat excedens vitium & febrim tollat, qualis enim chylus, talis ſanguis, & qualis ſanguis, talis ſanitas.

Diagnoſis.

§. 3. Hæc febris incipit ordinariò cum frigore & horrore, ſubinde horulam, ſubinde breviùs aut diutiùs durante, & ſingulis diebus cum aliquali intermiſſione affligit, & brevi poſt cibum ingeſtum invadit, frigore ſublato ſequitur calor, pro corporis conſtitutione diverſus, quandoque major, & acris, quandoque minor & mitis, modò longior, modò brevior, cum appetitu proſtrato, præcordiorum gravitate, dolore capitis, & dorſi ſeu lumborum, ſiti, inquietudine, vigiliis, deliriis, pulſu frequentiore; Oſcitationes & pandiculationes adſunt, variaque alia in febribus ſolemnia ſymptomata. Sæpiſſime tertiana ſimplex tranſit in hanc quotidianam. Deſinit utplurimum, cùm aliquandiu duravit, ordinariò cum ſudore majore, minoreve. In puerpera *Hanovienſi* hanc febrem vidi lethalem. Urina non ſemper eſt alba & tenuis, ſed inſigniter rubore tincta.

Cauſa ad mentem Veterum.

§. 4. Hiſce prælibatis ad *cauſam febrium intermittentium*, imprimis *quotidianæ*, tranſeamus. *Veteres Galenici* hanc febrem à *pituita putreſcente* in primis viis generari aſſerunt, indeque ea omnia, quæ pituitam in corpore accumulare poſſunt, hujus febris cauſas eſſe poſſe ajunt qualia ſunt viſcerum temperies frigida & humida, ætas ſenilis, aut puerilis, ἀδδηφαγία, vita ſedentaria, tempus autumnale aut hyemale, omnia alimenta tum frigida, tum humida, ſomnus longior, &c. Hinc omnium febrium intermittentium cauſam à quadriga humorum deducunt.

Periodorum, ſeu circuituum febrium intermittentium cauſa à *Galenicis* explicatur ab humoris natura, ejuſque ſede ſeu foco. Hujus morbi focum, ſeu mineram ad primam corporis officinam relegant; materiam verò ſtatuunt bilem pituitam, & melancholiam, & prout humores iſti tardiùs, aut citiùs putreſcunt, etiam circuitus febriles unius, aut plurium dierum ſpatio abſolvi perhibent, quam verò opinionem circulatio ſanguinis refutat.

Alii ad aſtra, alii ad ſimilitudinem ſeminum ad facilem vel difficilem reſolutionem confugiunt. Sed cum hæc ab aliis ſufficienter ſint refutata, non neceſſarium duximus poſt *Homerum Iliadas ſcribere*.

Paracelſi.

§. 5. Secundùm *Paracelſum* in cauſa eſt Mercurius diſſolutus cum impuro ſale.

Helmontii.

§. 6. *Helmontius* acori corrupto, & extra ventriculi pomœria divaganti, adeoque *Archeum* irritandi

ritanti totum opus attribuit, febrim porrò ait *ipſe*, non eſſe ſolum niſum expulſivum, ſed partem *Archei* deturpati ex indignatione propter præſentem hoſpitem exoſum, qui eſt juxta ipſum cauſa occaſionalis.

Vvillisii. §. 7. *Williſio* cauſa hujus febris eſt ſanguis acidus, & crudus efferveſcens, ſimilis communi piſtorum fermento, qui aptus natus eſt ſingulis horis tres præterpropter partes humoris nutritii in materiam quandam efferveſcibilem transmutare. Sic cauſam adſcribit peculiari ſanguinis diſcraſiæ. Hanc febrim dicit Author tertianæ utplurimum ſuccedere, rationem addit, cùm enim ſpiritus vitalis à crebra ſanguinis deflagratione plurimùm avolarit, atque cruor debilior factus ſit, ſuccum nutritium minùs coquit, aut maturat, & totum ferè in materiam fermentativam pervertit. Et inter tertianam & hanc eſſe maximam affinitatem ait, quia tertiana ſæpe in quotidianam, & hæc item in tertianam commutatur; additque præter ſanguinis labem ſæpiſſimè adjunctas habere hanc febrem viſcerum infirmitates: quia ſcilicet ſanguis labefactatus, recrementa ſua ſenſim congeſta viſceribus, dum eorum anfractus pertranſit, facilè affigit. Hinc in febre quotidiana obſervavit eſſe ventriculi aggravationem, hypocondriorum tenſionem, modò hepatis, modò lienis, aut meſenterii obſtructiones, aut tumores conjungi, ſed quæ non cauſa ſunt, ſed producta morboſa.

Hic etiam inquiramus, quænam ſit ad mentem Authoris noſtri intermiſſionis, nec non periodorum ſtatarum in febribus intermittentibus cauſa? Dicit igitur, à primo inſtanti, quo ſuccus nutritius cum ſanguine non aſſimilatur, ejus particulæ licet commixtæ adhuc cum eo ſine magno tumultu aut perturbatione circulantur; atque ità deinceps, donec iis ad turgeſcentiam cruoris maſſa adimpleatur, tunc verò protinus ebullit illa & fervorem concipit, & comparationem inſtituit cum cereviſia novella utribus incluſa, quæ ſi ſtrictim occluditur, ut nihil evaporet, primò ſine fervore aut impetu in vaſis illis ſervatur, poſtea cum effluviis uſque cohibitis liquoris maſſa turgeſcit, inſigniter fermenteſcit, & propter fermentationis impetum ſæpe vas diſſilire facit. Hoc etiam ſtato tempore contingere aſſerit, & totidem horarum intervallo, velut in febre intermittente liquor ad turgeſcentiæ ἀκμὴν aſſurgit.

Intermiſſionis & ſtatarum periodorum rationes & cauſas ità deducit, ſcilicet intermiſſio ſequitur, quia juxta ipſum materia morbifica uno paroxyſmo omnis difflatur, adeòque donec nova ſubſtituitur, ἀπυρεξία ſequatur, neceſſe eſſe. Et quod ſtatis temporum intervallis acceſſiones repetat, juxta ipſum ratio eſt, quia ſtatis horis ſuccus alibilis ſanguini in vaſis confluo affertur, qui ad plenitudinem, & turgeſcentiam accreſcens, hoc die paroxyſmum inducat, & hoc finito, ejuſdem temporis intervallo pro ſequenti paroxyſmo ſufficiens materia congeritur, hinc ſi ægri abſtemii ſint, intermiſſio diutiùs protrahitur.

Quod verò frigus caloris præcedaneum in febribus occurrens attinet, illud oriri dicit, cùm ſucci nutritii particulæ à cruditatis ſtatu versùs maturitatem pergunt, ipſam verò non attingunt, inſignem acorem contrahunt, quo partes nervoſas pungunt, & vellicant, ſicque frigoris ſenſum incutiunt.

In quotidiana febri juxta Authorem noſtrum totum ſucci nutritii ſupplementum in materiam febrilem pervertitur, ob majorem ſcilicet ſanguinis labem, hinc iſto temporis ſpatio, quo debuit coctio in vaſis & habitu corporis plenario abſolvi, hoc fieri ſolet poſt horas 24. materia hæc ad turgeſcentiæ motum aſſurgit, & *quotidianum paroxyſmum* inducit, hinc ægri à quotidiana febre in languorem, & ſummam imbecillitatem citò ducuntur, nimirum in ſingulis, quò plus, aut minus ſucci nutritii in morbi pabulum abeat, tantundem etiam de viribus, & corporis firmitate detrahitur.

§. 8. *Sylvius* febrium intermittentium cauſam reputat eſſe obſtructionem factam in uno, vel pluribus ductibus pancreatis lateralibus, propter pituitam nimia copia ab inteſtinis eò delatam, ac detentam, quod fieri ſolet, quando pituita lege circulationis una cum reliquo ſanguine propellitur ad pancreas, atque cum ſucco pancreatico in ejus glandulas ſubit pancreatis laterales ductus, in quibus ſeu illius viſceris culpa, ſeu externo frigore concreſcit ac coagulatur, ea ratione, ut unum vel plures ductus obſtruat laterales. Acceſſus verò febrium intermittentium adſcribunt *Sylviani* ſucco pancreatico in ductibus lateralibus uno vel pluribus ob obſtructionem ſtagnanti, atque nunc ſeriùs, nunc citiùs per obſtruentem pituitam acrimonia ſua auctam viam ſibi paranti, & non duntaxat in tenui inteſtino vitioſam efferveſcentiam producenti, ſed quaquaverſum ad cor imprimis tranſlato, & pulſum præternaturalem frequentiorem excitanti; coagulationem verò ſucci pancreatici contingere poſſe per multa experimenta tum in brutis, tum in hominibus inſtituta probare ſatagunt. *Sylvii.*

Intermiſſionis verò, & circuitus cauſam *ipſi* ſequenti fieri modo aſſerunt: Succus pancreaticus propter ſtagnationem acriori redditur, & ſic pituitam obſtruentem præfocando viam ſibi per illam parat in ductum communem, donec effuſo omni ſucco priùs retento ſenſim coaleſcat prædicta pituita ductus lateribus adhuc adhærens, & ſibi mutuo aduniendo obſtructionem reparat, unde iterum ad alium paroxyſmum ſuccus pancreaticus cumulatur, qui iterum mora ſua acrior redditur, rurſus pituitam perforat, & novum paroxyſmum excitat, qui paroxyſmi repetunt eodem temporis intervallo, quoties pituita obſtruens occurrit ejuſdem quantitatis, & viſciditatis cum ſucco pancreatico ejuſdem aciditatis, & acrimoniæ.

Cur verò paroxyſmi nunc quotidie, nunc tertio, nunc quarto die recurrant, diverſitatem hanc partim à ſucci pancreatici ſtagnantis, partim à pituitæ obſtruentis diverſitate pendere contendunt.

Cauſa inæqualitatis paroxyſmorum in febribus intermittentibus *ipſis* videtur, quatenus pituita obſtruens devenit magis vel minùs viſcida, aut ſuccus pancreaticus univerſus plus vel minùs acris exiſtit, idque propter ſex rerum non-naturalium uſum diverſum. Hinc & explicant cauſam, cur febres quotidianæ mutantur in tertianas, tertianæ in quartanas, &c.

Febrium igitur intermittentium *frigus* originem ajunt habere à ſucco pancreatico acidiori, & *calorem* à bile præſertim acriori, hanc ob cauſam dicunt febrium intermittentium paroxyſmos utplurimum cum ſenſu frigoris inchoari, & cum calore terminari. Succus enim pancreaticus mora in uno, vel pluribus ductibus lateralibus acrior redditus, poſtquam in tenue inteſtinum effluxerit, ibi cum bile talem producit efferveſcentiam, in qua ſuccus pancreaticus, aciditate ſua prædominium capiens, halitus acriores quaquaverſum emittit cum ſenſu frigoris moleſtos, qui dum ad folliculum fellis veniunt, illum acrimonia ſua ad ſui contractionem ſolicitant, unde bilis ſolita majori quantitate ad inteſtinum erumpens ſuccum pancreaticum obruit, obtunditque, atque ſic cum eo talem vitioſam efferveſcentiam producit, in qua *bilis* ſceptrum ferens, halitus quaquaverſum mittendo, calorem excitat.

Sic ipſe *Sylvius* hujus febris quotidianæ cauſam deducit ab obſtructione unius vel plurium ductuum lateralium pancreatis, & in inteſtino duodeno vitioſam efferveſcentiam excitante cum bile & ſucco pancreatico. Et ut ad ſpecialiora tranſeamus: In quotidiana febre juxta Authorem hunc pituita obſtru-

ſtru-

ſtruens paucior eſt, & minùs glutinoſa, ſuccus verò pancreaticus acidior, & copioſior, hinc citiùs contingit novus intermittentis febris paroxyſmus, adeoque *quotidianus*, hoc eſt, intra horas viginti quatuor recurrens.

...uſa ſe-
...dum
...rteſianos
...rium
...rmit-
...tium,
...idianæ
...rimis.

§. 9. Febres intermittentes ex *Carteſianis* fiunt à contentis in maſſa ſanguinea particulis heterogeneis & improportionatis, quæ quum non poſſint aliis aduniri, interſtitia & ſpatiola inæqualia inter ſe relinquunt. Ab iis itaque interturbato materiæ ſubtilis curſu, hæc viam ſibi ſternere ſatagens, ſanguinem vehementiùs commovet, ac exagitat: ſed quum tales particulæ nec in ea ſint copia, nec tanto polleant robore, ut diutius materiæ æthereæ impetui obſiſtere queant, ab ipſa compulſæ, & in ſe mutuò impingentes, tandem perfringuntur, ac conteruntur, priſtinamque ſanguini reſtituunt tranquillitatem, nullo ampliùs ſubſiſtente materiæ æthereæ tranſitui obſtaculo, nequaquam penitus deſtructæ foraſque eliminatæ fuere dictæ particulæ, ſimul cum particulis ſanguinem conſtituentibus, ſibi invicem occurrunt, ac ſeſe rurſus amplexantur, ob eam, quæ inter ipſas intercedit, proportionem, prioremque aſſequuntur molem & configurationem. Iis ergò iterum coacervatis, interturbatoque particularum ſanguinis ordine ac diſpoſitione, materia ſubtilis nova adhuc in via ſua reperiens impedimenta, novas etiam in ſanguine excitat turbas, nec à præcipitanti motu ſuo ceſſat, priuſquam dictas particulas attriverit, priſtinamque rectitudinem conciliaverit. In febre autem quotidiana materia heterogenea copioſior & tenuior eſt, ideoque promptiùs coacervatur, frequentatioremque facit paroxyſmi recurſum.

...ra
...uſa.

§. 10. Præmiſſis ſic aliorum de febrium intermittentium cauſis, opinionibus, nunc & *noſtram* videamus. Febris ergo intermittens ad mentem noſtram oritur, vel ex lymphæ, vel ex ſucci pancreatici, vel ex bilis vitro, vel in his omnibus, vel uno aut altero ſaltem affecto & vitioſè acido latet omnis febris ferè principium & intermittentium in ſpecie cauſa proximior, non verò ſemper adeò brevi temporis ſpatio ſanguis ex adducto chylo ita redditur craſſus, ut uno quaſi momento febrem inducat, ſed aliquando labes non adeò ſenſibilis eſt; cùm in aliqua corporis noſtri parte fit obſtructio, ità ut ſerum, vel alius humor poſt eam lateat, quæ ubi matureſcit, & fermentationem concipit, diſtendit partes vicinas, & premit ità obſtructionem, ut illa aperiatur, & ſic humor, qui ibi tam diu ſtagnavit, per vaſa lymphatica vel cum chylo ad ſanguinem defertur, ibique ejuſdem mixturam turbando febrem inducit: obſtructionem vero hanc eſſe utplurimum in ductibus chyliferis, in quibus ſæpe ſtagnat chylus, & ob moram acidior & viſcidior redditur, hinc non ſemper materia febrilis infunditur ſanguini, dum ob cauſas obſtructionis, cruditates, craſſitiem, &c. præſentes & ſicut in defluxionibus catarrhalibus fluxus cietur, cùm tantum excrementi eſt collectum, quantum natura circulans amplius tolerare non poteſt, ita in febribus recurrunt paroxyſmi, quando materia quaſi turgens iterum ſolicitat *Cardimelechem* & ſui diſcuſſionem urget. In quotidiana igitur febre materiam peccantem hærere non tantùm in tubulis ſolidis ventriculi, ejuſque inteſtini duodeni, ſed & in ipſis ſuccis primarum viarum, ut ſucco Gaſtrico ex glandulis inteſtini duodeni profluente, vel è pancreatico, vel ex ipſa bile viſcidioribus & acidioribus, chylum verò viſcidum in inteſtinis ob obſtructas vias lacteas, quia gravitas præcordiorum hac in febre ſemper adeſſe ſolet, quod indicat ventriculum & inteſtina pituita obſeſſa eſſe, aut pituitam inter membranas hærere, atque Regem noſtrum *Gaſteranacem* ſemper ad indignationem incitare; unius enim effectus plures cauſæ eſſe poſſunt.

Quoad paroxyſmorum recurſus, illum fieri quidam ajunt ſequenti modo: In omnibus corporis noſtri partibus ſunt valvulæ, præſertim in dorſo, quia ibi plurimi exiſtunt nervi, & in parte nervoſa plures ſunt, quàm in carnea, cùm jam à cauſa aliqua occaſionali humor à ſanguine ſecretus deſeratur ad partem aliquam ſolidam, ità ut in ea obſtructionem pariat, in parte anteriori, ibi hærebit, nam ulteriùs progredi non valet ob obſtructionem, regredi itidem non poteſt ob valvulas, humor autem iſte propter ſtagnationem tandem acrior & acidior redditur, & tunc incipit fermentari, & in majus ſpatium attolli, ità ut tandem iterum clauſtra ſua vi diſrumpat, & maſſæ ſanguineæ communicetur, eundem occupans locum fermentationem ſibi ſimilem excitat, & ſic paroxyſmum febrilem producit. Humor iſte peccans non poteſt omnis expelli, quin reliquiæ quædam in iſta parte permaneant, cùm jam iterum ſtatim alius humor in illam partem moveatur, ab iſtis reliquiis incipit fermentari, & tandem etiam clauſtra ſua perforans de novo paroxyſmum inducit, pro diverſa conſtitutione iſtius humoris diverſæ oriuntur febres, ut, ſi fuerit humor viſcidus, fermentationem ſuam intra 24. vel 26. horas complet, & ad ſanguinem defertur, quare *febrem* juxta ipſos generat *quotidianam*: *B. D. BonteKoe* ejuſque aſſeclæ de paroxyſmorum recurſu ſequenti modo ſtatuunt. Succos ſcilicet craſſos devenire ad maſſam ſanguineam, eamque reddere craſſam poros ejus obſtruendo, unde tum de novo reſurgere paroxyſmum exiſtimant, quia bilis ob ſuppreſſas oleoſas volatiles in ſanguine particulas ſaltem paucis vel crudioribus reſarcitur, ſic vaſa lymphatica loco lymphæ dulcis ſeparant & recipiunt ſalinas ſive acidas copioſè adductas. Per poros verò cutis magis volatiles amandantur rurſus acidæ particulæ odore ſe acri ſatis prodentes. Paroxyſmo ſic ad plures horas protracto, maſſa circulans peregrinis ſuis hoſpitibus ſe liberat rurſus, nonnullas extra corpus ſuum proſcribendo volatiliores, reliquas ordinariis ſuis receptaculis amandando rurſus. Prout verò acidum hoc plures occupavit ſuccos, vel prout copioſè ineſt maſſæ ſanguineæ, eo citiùs regreditur paroxyſmus: quia autem determinatum requiritur tempus pro humore illo iterum accumulando & maſſam ſanguineam de novo reſarciendo, ſic circuitus inde & periodi exſurgunt adeò exacti & certi, pro quantitate verò vel brevius vel longius poſt tempus reverſuri, ſuccis nimiùm ita vitioſis redditis, hi tamdiu paroxyſmos ſtatis horis reiterare faciunt, quamdiu ſunt vitioſi, circulatioque durat, & quo plus nutriveris, eò in longius tempus febrem protraxerint, quo majori verò inedia ſanguinem depauperaveris, eo citiùs vitioſum illud acidum ſubigi comperies, quovis namque paroxyſmo mediante ſudore, urinaque quid vitioſæ amandatur febrilis materiæ. Cibus namque omnis ingeſtus, vitioſo illo acido primas vias modo contingente, crudus tranſmittitur & acidus, minùs nempe diſſolvitur & attenuatur, ſicque nutrimentum ac pabulum advehit: quo copioſius ergò acidum illud febrile corpori ineſt, vel communicatur, eò citiùs quoque febris ſuum paroxyſmum iterat. Hæc etiam de chylo vitioſo intelligenda ſunt, qui ſi acidior ob obſtructionem vaſorum chyliferorum moram trahens ſanguini communicatur, hinc excitatur paroxyſmus, qui tam diu ceſſat, donec alius chylus vitioſus inferatur. Sauguinis incaleſcentiæ cauſam mechanicè poſſumus demonſtrare per fœnum madidum, quod æquali portione pluribus in receptaculis reconditum, poſitis ubivis circumſtantiis, æquali tempore, & iiſdem horis incaleſcere incipit, de quo vide ſedulum Philoſophum *Renatum des Cartes Princip. Philoſ. part. IV.* §. 92. Eodem enim ferè modo, quoties particulæ nonnullæ craſſiores, & ad motum magis aptæ obſtructionem producunt in tubulo, ex quacunque demum cauſa, fieri non poteſt, quin ex adventu aliarum particularum aliam vehentium ma-

materiam æthéream, hæ particulæ aliam ſubeant mutationem, donec ad corruptionem, vel potiùs maturitatem pervenerit, & ſic ad motum aptiores alluentibus humoribus ſe jungant, atque ad cor pervenientes turbationem in ſanguine æquè in motu ac mixtione producant. Et cum ſemper fomes quidam remaneat certæ innatans materiæ ſubtili, ſi ex poris eundem in finem apertis nova materia eò perveniat, tunc ſitu ſecundùm minuta ſua corpuſcula, dum his affluentibus alia accedant, adjuvante itidem agitatione particularum in ſe invicem, iterum variabitur, & æquali tempore matureſcet, ſicque novum iterum inducet paroxyſmum. Materiam ergò febrilem non in ipſa maſſa ſanguinea generari ſtatuo, neque etiam in illa præexiſtere, ſed aliunde è tubulo partis, quæcunque demum illa ſit, certo tempore communicari, & talem efferveſcentiam ob inæqualitatem particularum cor ingredientium, motuque & mixtione peccantium, producere, tam diu durantem, uſque dum per ſudores, vel alias vias acidum protrudatur: Hæc verò ſunt intelligenda de febribus iſtis intermittentibus, quæ vel ab aere, vel internis inflammationibus, vel ulceribus &c. ortum ſuum habeant. Sed ordinariò, ceu ſuperiùs diximus, oriuntur hæ febres intermittentes ab obſtructione ductuum chyliferorum & acido chylo, quo ergò is copioſior, craſſior, acidior exiſtit, eo febris acceſſus eſt vel brevior vel longior. In tertiana ſcilicet magis acris peccat chylus, in quartana magis acidus, in noſtra verò quotidiana acidus viſcidus copioſus, in acredine verò & cruditate remiſſior. Neque negari poteſt, naturam circulantem ipſam cum aliquoties talem recurſum inita ſit, tandem quaſi aſſueſcere, & conſuetis temporibus, ſi qua materia adhuc adeſt, eam excutere, ſicut ii, qui venam ſibi ſecari curant, qui cucurbitulis aſſueti, ſi id intermittant, indicia ejus ſentiunt.

Ordinis paroxyſmorum ferè eadem eſt conditio, modò enim anticipant, modò poſtponunt, tum ex parte naturæ circulantis ipſius robuſtæ, debilis, tum ex parte humoris vel chyli acidioris.

Quoad horrorem, ſive frigus, quod ægri in principio paroxyſmi percipere ſolent, id producitur utplurimum ab humoris vel chyli diſpoſitione, prout is eſt, vel acris, vel acidus, vel viſcidus magis, & ſic non facilè ſubjugabilis accedit ſanguini, à particulis enim his acribus & viſcidis, quæ membranis & fibris adhærendo, & acrimonia ſua vellicando horrorem inducunt, quem, quia *Microcoſmetor* nunquam niſi à frigore obſervavit, hinc ille judicat, hunc quoque à frigore proficiſci, quod tamen non ſemper verum eſt, quia illi, qui cum illis concumbunt, conqueruntur de illorum moleſto calore & ardore, quod & patet ex eo, quod ſemper exiſtente frigore ſiti infeſtentur intenſa, quod in alio frigore non poteſt fieri. Poſtea verò ſentiunt calorem, quando humor ille maximè movetur, & acerrimus fit, tunc calor & ardor producitur.

Si verò materia peccans in ſanguinem delata à ſanguinis particulis poteſt incidi & attenuari, ut per inſenſibilem tranſpirationem poſſit avolare, & diſcuti, tunc paroxyſmus finitur, & febris ſuperatur, qui ſudores, cùm largiſſimè declinante calore profluant, bonum indicium eſt, eliminata enim ſic materia peccante, ſeu febrili, ſanguis ad placidum ſuum redit motum, totaque œconomia animalis reſtauratur in integrum.

In rigore Cl. Hoffmannus aliquid convulſivi adeſſe nobiſcum ſtatuit, fibrillæ enim nervoſæ & membranaceæ vellicantur, ac pulſantur.

Prognoſis. §. 11. Perluſtrata nunc cauſa hujus affectus ad *Prognoſin* faciendus eſt acceſſus. Eventus huic febri quotidianæ non admodum periculoſus eſt, ſed diuturnus, lentus, & pertinax, adeò ut ſubinde ſex, ſeptem, aut plures ſeptimanas, antequam plenariè ſolvatur, duret, imò memini me vidiſſe, quæ ultra ſemeſtre ſpatium duravit. Sic etiam poteſt eſſe lethalis hæc febris ceu ſuperiùs dixi, prout vidi in *puerpera Hanovienſi Paran* dicta. Deſinit etiam aliquando in Tabem; ſæpe in Hydropem & cachexiam, quia majorem chyli acidi cruditatem habet; nonnunquam in Coma & Lethargum, cùm facta febrilis materiæ diſſolutione ex tubulis noxiæ vel ad cerebrum *Microcoſmetorem* turbando & ſpirituum animalium diſtributionem in nervos impediunt, ſedem verò alibi materia peccante figente alius producitur morbus, vel hydrops vel tabes, ceu dictum. Generale de febribus intermittentibus prognoſticum *Coi* 4. *aph.* 43. quocunque modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant: nec periculoſæ & graves ſunt, modo rectè tractentur.

Cura Diætetica. §. 12. *Diæta* ſit tenuis, & incidens.

Aer calidus & ſiccus, vel natura, vel arte. Ex Non-naturalibus Aeris maxima habeatur ratio, valdè enim nocet Aer variis vel craſſis vel ſubtilioribus, acidis, acribus, vere, æſtate, autumno &c. particulis turgidus, magnam ſanè pro ſubjectorum & eorum circulantium humorum temperie, differentiam febrium inducere aptus natus eſt. Sic Vere & Autumno Aer mediante humiditate acidas copioſas circulantibus noſtris humoribus addit, & inibi latentes augendo febres inducit intermittentes varias.

Cibus verò ſit ſemper eupeptus, facilis concoctionis ob ventriculi præſertim debilitatem, & *Gaſteranacis* ignaviam. Sorbitiones, hordeacea conducunt, carnes ſint avicularum, pullulorum, aſſæ potiùs quàm elixæ. Nocent cibus acidus, cucumeres, melones, fructuſque omnes horarii copioſè ingeſti, alimenta frigida, piſces, fungi, infumata, ſalita, unde chylus & ſucci inteſtinales craſſi & acidi generantur, febri excitandæ aptiſſimi.

Potus ſit tenuis, vinum tamen aliquando cum acidulis mixtum concedi poteſt, alvus ſit laxa, animi affectus ſint moderati. Vigilia, ſomnus, motus & quies, excreta & retenta, cum animi paſſionibus ſint, juxta Medicorum præſcripta, moderata.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum. §. 13. Cognita nunc paucis *cura Diætetica* ad ipſam *curam Pharmaceuticam* proximum eſt, ut nos accingamus. Primò verò diſpiciamus, quos ſcopos in curatione hujus febris ſibi habent propoſitos *Galenici*, qui eò curationem dirigunt, ut humores præparentur, & obſtructiones à pituita factæ aperiantur, in quem finem omnia commendant, quæ attenuandi, & incidendi vim habent, & hac in febre quotidiana ventriculi rationem habendam eſſe inculcant, ideòque roborantibus tam internis, quàm externis reficiendum ægrum eſſe jubent, cataplaſma ex mentha & abſinthio, aliiſque aromaticis paratum laudibus extollunt; præparata materia ſæpe purgationem inſtituendam eſſe dicunt. *Zacutus Luſitanus* bigam remediorum præſcribit, quibus ſe febres pituitoſas contumaciſſimas curaſſe gloriatur. Unum eſt decoctum chamomillæ ſequens.

Flor. chamomill. p. iij.
Comar. abſynth. Pont. p. ij.
Coq. in aqu. ℔ iij. *ad mediæ partis conſumptionem, colaturæ add. ſacchar. alb.* ℥ iiij.
Capiat æger manè ℥ v. *vel* ℥ vj. *ſingulis diebus.*
Alterum eſt decoctum Chinæ, & Gujaci ad 25. *dies exhibitum.*

Paracelſiſtarum & Helmontianorum. §. 14 *Paracelſiſtæ*, & *Helmontiani* omnes febres intermittentes, præſertim hanc febrem quotidianam, per ſua arcana curare volunt, & intra quatriduum ſine phlebotomia, conceſſoque vino omnes febres extirpare contendunt cum remedio ſudorifero, hoc eſt, mercurio diaphoretico, qui incidit, attenuat,

re-

reſolvit, & abradit cauſam occaſionalem, ubique locorum iſta exſtiterit, & hoc citra ſudorem.

Reliqua ipſorum remedia ſunt ſalia ex cephalicis, majorana, roremarino, aliaque, quæ debent eſſe alkalia, debentque porrigi jejuno ſtomacho ante paroxyſmum. Omnia remedia *Galenica*, ut ſunt venæ ſectio, purgantia, veſicatoria, clyſteres, &c. vilipendunt, tanquam inania. De his vide *Grembſii Arborem ruinoſam*.

ſii. §. 15. *Williſius quotidianam febrem* curandam vult, prout *Tertianam*, niſi ut in quotidiana febre magis reſpiciatur ad ventriculum, ut ſcilicet ſaburra humorum in ventriculo hoſpitans expurgetur; viſcerum quoque infarctiones liberentur, utque una cum his ſanguinis diſcraſia corrigi queat, & acceſſus febriles inhiberi poſſint, omni ope nititur, hinc vomitoria in robuſtioribus, & viribus nondum fractis præ cæteris commendat, nec excludit purgantia, ut aſſiduus materiæ excrementitiæ proventus exturbetur, ſæpius iteranda; præter hæc ſummis laudibus extollit remedia digeſtiva, deobſtruentia, quæ fermenta viſcerum, & ſanguinis reſtituunt, & dyſcraſias corrigunt ſæpius exhibenda. In quem finem ſales herbarum, earundem extracta, ſpiritus minerales acidos, atque aliquando chalybeata laudat: ubi ſtomachus valde humidus eſt, jubet exhibere ſequentem mixturam.

℞. *Aqu. magiſtral. lumbricor.* ℥ ij.
Elix. propriet. gt. vj.
M. D.

Et ſequentem fotum ventriculo imponendum ſuadet.

℞. *Fol. abſynth. Pont.*
Centaur. minor.
Abrotan. ana m. ij.
Radic. gentian. ℥ j.
Conciſ. coq. in vin. alb. q. ſ. pro fotu.

Poſt hunc fotum imponere jubet placentam ex pane toſto, & liquori intinctum.

Præterea epithemata febriſuga varia carpis manuum alliganda vult.

ii. §. 16. *Sylvius* ſuccum pancreaticum propter ductuum ſuorum lateralium à pituita in ipſis coagulata productam obſtructionem pro cauſa febrium intermittentium ponit, qui ſuccus ſtagnatione, & mora, ſenſim ac ſenſim acidior, acriorque redditur, hinc poſt perforatam obſtruentem pituitam ad inteſtinum delatus ſuccus pancreaticus ibidem vitioſè cum occurrente bile atque pituita inteſtinali efferveſcens, mox cum iiſdem ad cor ſerpens, ac in eo non tantùm acrimonia ſua illud irritando frequentiorem producit pulſum, ſed ſimul vitalem efferveſcentiam atque ſanguificationem alterat, & turbat; Hinc in eorum curatione ſequentes habet intentiones: *Primò*, ut pituita obſtruens plus minusvè glutinoſa & coagulata incidatur, ſolvaturque, atque, ſi poſſibile, inde removeatur, & ad tenue ſaltem inteſtinum deducatur, aut è toto corpore eliminetur: *ſecundò*, ut ſucci pancreatici aciditas, & acrimonia aucta temperetur: *tertiò*, ut ejuſdem, & bilis efferveſcentia in tenui inteſtino vitioſa impediatur ac emendetur.

Ad pituitam obſtruentem incidendam commendat *Author* Aromatica, & ſalia volatilia quæcunque, ſed ità uſurpata, ut corpus univerſum vel motu, vel balneo, vel tegumentis ſimul incaleſcat. Miſturam ſequentem in melancholicis, & pituitoſis, imprimis in *quotidana* febre utilem deprædicat:

℞. *Aqu. petroſelin.* ℥ ij.
Fœnicul. ℥ j.
Theriacal. ſimpl.
vel *Vitæ Matthiol.* ℥ j ß.
Salis volatil. ſuccin. ℈ j.
Syrup. card. bened. ℥ j.
M.D.

In biliosa verò conſtitutione, hinc in tertiana proficua, ſequentem commendat:

℞. *Aqu. fumar.* ℥ iij.
Salis ammoniac.
vel *Tartari vitriolati* ʒ j.
Antimonii diaphor. ʒ ß.
Syrup. fœnicul. ℥ j.
M.D.

In pituitoſis & bilioſis naturis ſequentem laudat.

℞. *Aq. card. bened.*
Cichorei ana ℥ j ß.
Theriacal. ſimpl.
Acet. ſtillatit. ana ʒ vj.
Ocul. canc. pulveriſat. ʒ ß.
Syrup. de 5. *radic.* ℥ j.
M. D.

Quæ mixturæ cochleatim ad mentem Authoris ſunt exhibendæ.

Ad humores redundantes, & obſtructionem parientes etiam *vomitoria* ſuadet. In quem finem ſelici cum ſucceſſu ſapam vomitoriam ex antimonio paratam uſurpavit.

Humores quoque per alvum educendos eſſe aſſerit *Purgantibus*.

Ad præternaturalem ſucci pancreatici aciditatem & acrimoniam temperandam feliciſſimè uſus eſt Author ſalibus volatilibus, & aromaticis omnibus, non neglectis *opiatis*.

In nimio frigore, febribus intermittentibus ſolenni ſymptomate, jubet miſturæ antifebrili admiſcere guttas aliquot olei caryophyllorum. Ad calorem contemperandum præſcribit varios julepos, & apozemata; de quibus ſuo loco.

§. 17. Venæ ſectio & purgatio rarò in uſum admittuntur apud *Carteſianos* in febrium intermittentium cura, cum hoc pacto verus ſcopus nequaquam attingatur, ſed eo reſpiciunt, ut materiam peccantem corrigant, ac deſtruant, denique eam è corpore eiiciunt. Priori ſatisfaciunt intentioni abſorbentium ope, quæ fermenti iſtius acidi ſpicula poris ſuis excipientia materiæ ſubtili viam liberiorem parant, ſanguinis particularum interſtitiis hac ratione æquabilioribus factis, earumque poris à corpuſculis eas occupantibus liberatis. Secundam verò complent intentionem diaphoreticorum auxilio, quæ exteras iſtas particulas ſero dilutas per cutis poros exterminant. Si tamen ſaburra quædam in ſtomacho vel inteſtinis adfuerit, vomitoriis vel enematibus primas iſtas vias incommoda illa ſarcina liberant; ſi verò obſtructiones in abdomine detegerint, abſorbentibus aperientia aſſociant, ex. gr. *Carteſianorum.*

℞. *Tartar. vitrol.*
Ocul. cancr. ana ℈ ß.
M.

Vel

℞. *Spirit. C. C.* ʒ ß.
Cochlear. ℥ ij.
Tinct. croci ʒ j.
M. dentur gutt. xx.

Chalybeata quoque commendant, ut & vina Medicata ex amaris, nec contemnunt diuretica. Item Elix prop. P. Sudorifera aliis anteponunt, ex ſale abſynthii, Theriac. fl. ſal. ammoniac. ocul. canc. & ol. menth. parata. Pulvis antipyreticus Blankardi laudatur ab ipſo. Nec contemnunt Carteſiani Epicarpia ex araneis, ſale, aceto &c. confecta & pulſibus applicata.

§. 18. *Curatio noſtra* ſuis etiam nititur indicationibus, quæ ſunt, quòd fermentum febrile non tantùm è maſſa ſanguinea, ſed & ex ſuis tabulis, imprimis ventriculi, unà cum producto morboſo removendum ſit, chyli viſciditas, vel aciditas, vel acrimonia corrigatur, & obſtructio tollatur, dein efferveſcentia ſanguinis & *Microcoſmetoris indignatio* ſedanda, ſymptomatibus urgentio- *Noſtra curandi ratio.*

tioribus obviam eundem, vires reſtaurandæ.

Fermentum hoc febrile non meliùs elutriari poteſt in *intermittentibus*, præſertim in noſtra quotidiana, in qua inſignis cruditatum copia & acidi quantitas ſemper in primis viis deponitur, quàm per *vomitoria & purgantia*, quæ ſæpe ante paroxyſmum & quidem primis diebus data, optima ſunt remedia. Si jam radicatum ſit malum, & ſtomachus ſit inflatus, potiùs à vomitoriis abſtinendum eſſe judicamus, & lene purgans potiùs dandum. Ventriculus enim à vomitoriis exhibitis magis debilitatur. Vomitoria verò, ceu diximus, proſunt in principio (niſi adſit phthiſica diſpoſitio) præſertim ubi adſunt nauſea, vomitus, gravitates circa præcordia, ſic enim liberatis primis viis à ſcoriis recrementoſis viſcidis commodiùs poſtea fermentum febrile è ſuis tubulis elici poteſt, nobis tamen perſuademus, aliquando abſque vomitoriis, purgantibus, V. S. febres intermittentes curari poſſe. Inter vomitoria laudamus ea, quæ ex antimonio parantur, ſed niſi in robuſtioribus exhibenda, quia ſemper hic ad tonum ventriculi reſpiciendum eſt. Novimus Juvenem 15. annorum, qui bis vel ter vomitorium antimoniatum aſſumpſit & quidem in tertiana legitima, & in hanc incidit quotidianam. Præſtat ergo ante invaſionem ſpecifica antifebrilia exhibere, & purgantia ſæpe admiſcere, ut ſic ſimul ſcoriæ ex primis viis eliminentur. Dein curantur hæ febres facilè, *corrigendo*, quod fit tribus modis præcipuè *dilutione*, *præcipitatione* & *inciſione*, licèt prior acredini, altera acori, tertia viſcedini potiſſimùm & magis debetur. Reliqua omnia vegetabilia in ſpecie acriora in his febribus vitentur, præprimis in ſtatu, ubi copioſa ſedimenta in urinis ſe offerunt, invertunt enim tum circulantis naturæ motum & febrem diuturniorem reddunt. Diluentia ſunt decoctum hordei, ſerum lactis caprinum, &c.

Præcipitantia autem locum habent in febribus his, ſed fixiora abſorbentia, ut ſunt oculi cancr. antimonium diaphoreticum, addito arcano duplicato; ex. gr.

♃. *Ocul. cancr. ppt.*
Antimon. diaphor. ana ℈ ß.
Arcani duplic. gr. v.
M. F. pulv. pro doſi.

Omnibus verò præferimus lapidem ſciſſilem Anglicanum noſtra experientia nobilitatum in omnibus febribus medicamentum, efferveſcentia enim febrilis optimè compeſcitur per hoc ſolum *præcipitans*, quæ methodus omnium tutiſſima eſt, ſi ſublata febri materia illa præcipitata convenienti leni cathartico educatur, non enim multum turbationis ipſi ſanguini infert, ſed cum inſtar liquoris à capite mortuo ſeparet, ſicque ad priſtinam reducat craſin & conſiſtentiam. Lenia cathartica ſunt vel infuſa ex fol. ſennæ, ſemin. carthami, agarico, additis ſemper febrifugis & amaris. *Incidentia* ſunt calidiora & volatiliora, ut ſunt card. ben. piper, ſinapi, vinum, ol. caryophyll. camphora, theriaca, ſalia & ſpiritus volatiles. Amara enim omnia hic conducunt, quia ventriculum roborant, & omnem hoſtem arcent, & ſola eſſentia abſynthii compoſita hanc febrem vidi ſublatam, ſive dentur in forma decocti, vel vini medicati, vel tincturæ, vel elixirii, ut centaur. min. abſynth. abrotanum, carduus benedictus, radix gentianæ, enulæ, & præſertim cortex Chinæ de China, quæ etiam inter amara referri poteſt, inde eam eſſe ſtomachicam nullus dubito, tutiſſimus certè & commodiſſimus corticis hujus uſus eſt, in febribus omnibus, maximè verò in intermittentibus, vix enim optato & felici eventu deſtituet Medicum & ægrum, modò ne præmaturè nimis in uſum veniat, antequam acidum coagulans & cruditas humorum fuerit correcta vel per ſudores, vel per vomitoria, vel per urinam. Sed hoc aſteriſco notandum eſt, ſi fugatis hoc medicamine paroxyſmis ejus uſus non continuatur, tum febris facilè poſt aliquot ſeptimanas refugit, quare ſemper continuandus eſt ejus uſus. In iis verò ubi viſcidum in primis viis lateat, aliquando cortex diu aſſumptus maximam in pectore & abdomine gravitatem inducit, item flatulentias plures excitat, tunc ab ejus uſu deſiſtendum eſt, & aliis aperientibus res abſolvenda eſt, in quem finem conducunt enemata, item ſalia Armoniacalia, amara &c. Poſſunt ex his, adjectis nonnullis purgantibus, imprimis foliis ſennæ, vina medicata parari, quæ ſæpe omnem implent paginam. Sic & omnia aloetica, ut elixir propriet. volatile abſque acido paratum, elixir catholicum, conducunt. Omnia itidem Myrrhata, & ex iis parata Tinctura ſalutis, &c. Sic etiam Clyſteres pro re nata poſſunt in delicatis interponi, qui parantur ex centaur. min. abſynthio, aliiſque. Sudorifera verò, quæ hic adhibenda ſunt, ex ſalibus, & mineralibus conſtare debent. Antifebrile per negligentiam ægri non ante, ſed jam in ipſo paroxyſmo aſſumptum effecit interdum, ut paroxyſmus ille duplo vehementior eſſet, quàm aliàs fuit, ſed paroxyſmus ſequens non rediit, idque ideò factum fuiſſe videtur, quòd hac ratione totius mali fomes fuerit elotus, & totus ex latibulo ſuo in ſanguinem delatus, unde paroxyſmus ille tanto gravior fuit. Tandem in fine, & declinatione paroxyſmi ſæpe, monſtrante id ipſum natura circulante, exhibere ſolemus ſudorifera, ut fermentum febrile eo commodiùs per largiorem diaphoreſin poſſit expelli, ubi laudantur bezoarticum minerale, omnia antimonialia fixa, imprimis ſpecificum Antifebrile *Cranexii*, vel pulv. meus antipyreticus niger, ſal ammoniaci, C. C. ſcord. centaur. minor. cardui benedicti, abſynthii, mixtura ſimplex, aqua theriacalis, & plura alia. Ex præcipitantium claſſe hic etiam referimus corallia, margaritas, ebur, teſtas ovorum, alumen, vitriolum, nitrum, cort. chinæ de china, tanquam ſpecificum, & in hac febris ſpecie rad. tormentillæ, millefolii, ſpecificum antifebrile Crollii, Riverii, Mynſichti, Kergeri, imprimis convenit arcanum duplicatum, quod ſimul deobſtruit. Sunto in juniorum gratiam nonnullæ formulæ:

♃. *Arcan. duplicat.* ℈ ß.
Ocul. canc. præpar. ℈ j.
M. F. pulvis.

Vel

♃. *Ebor. ſine igne parat.* ℈ j.
Antimon. diaphoret. ℈ ß.
Myrrhæ gr. vj.
M. F. pulvis ter exhibendus ante paroxyſmum.

Vel

♃. *Cortic. chinæ de china ver.* ʒ j.
Salis tartari ℈ ß.
M. D. cum vino ante paroxyſmum.

Laudatur ad quoque radix cava à ʒ ß. ad ʒ j. data. *Tachenius* laudat oculos canc. in ſpirit. ſal. tart. ſolutos, & ante paroxyſmum exhibitos.

Vel

♃. *Pulv. bezoartic.*
Cinnabar. antimon. ana gr. xij.
Salis volatil. C. C.
Succin. alb. ana gr. ij.
M. F. pulvis.

Sic & liquida non ſua carent laude, ut ſunt ſpiritus ſalis, nitri, dulcificati, ſic & eſſent. cardui bened. abſynthii, centaur. min. chinæ de china &c. quæ tribus vel duabus horis ante paroxyſmum debent propinari in vehiculo idoneo, totius enim rei cardo in exhibitione vertitur, ut eo ipſo ad ſtomachum, & cor, vel tubulum medicamentum perveniat, quando materia febrilis moveri incipit cum ſanguine, & antequam chylus acidus jam ſanguini infuſus eſt. Sunt formulæ:

♃. *Eſſent. abſynth.*
Elix. febril. Mynſichti ana ʒ j.
M. D. Doſis 40. guttæ ante paroxyſmum.

Vel

♃. *Aq. febrifug.*
Card. bened. ana ℥ j ß.
Spirit. nitr. dulcific.
Laudani opiat. gr. j ß.

Ol.

Ol. caryophyllor. gr. ij. imprimis ubi urget frigus.
Syrup. cortic. aurantior. ℥ vj.
M. D. cochleatim ante paroxyſmum.

Et ſi ſtomachus valdè cum abdomine intumuerit, ſequentes exhibe pilulas:

℞. *Extract. gentian.*
Ariſtoloch.
Enulæ camp.
Pulv. cort. Chinæ de China ℥ j.
Ligni aloes,
Card. bened.
Centaur. minor. ana ℈ ß.
Salis abſynthii,
Ammoniac.
Croc. martis aperitivi ʒ ß.
Ol. ſtillat. aurantior.
Fœniculi ana gr. iij.
C. elix. proprietatis fiant pilulæ 15. *ad* 20. *pro doſi.*

Vel

℞. *Remanent ſpir. ſal. ammon.* ℈ ß.
Vitrioli Martis gr. xiij.
Pulv. cortic. Chinæ de China ʒ j.
M. F. pulvis pro tribus doſibus.

Vel

℞. *Salis abſynthii*,
Centaur. minor.
Card. bened. ana ℈ j.
Tamariſci ʒ ß.

M. in mortario lapideo, tantillum ſpiritus ſalis q. imbibere poteſt, adderem tartari ʒ ij. Detur pro doſi ʒ ß. ad ℈ ij.

Non multùm indulgendum eſt julapiis refrigerantibus, hinc enim ſibi contrahunt tumores ſtomachi, & abdominis: bibant ergò cereviſiam tenuem, addendo pauxillum vini, aut guttas aliquot ſpiritus nitri dulcificati, vel quod melius, bibant febricitantes potum Capheæ vel Theæ calidum, hiſce in oris febricitantibus valde proficuum qui verò abhorrent ab eorum uſu, loco hujus detur ſæpius juſculum calidum, calida enim liquida egregia ſunt, diluendo enim juvant.

Spiritus tartari ab aqua ſua liberatus mira hac in febris ſpecie præſtat, & ſolo hoc ſpiritu illa curari poteſt. Opiata etiam hìc non negligenda, præprimis theriaca cœleſtis. Chinam de china etiam cum purgantibus miſcere ſoleo; vel etiam pro re nata cum ſudoriferis, & in fine paroxyſmi aliquando exhibenda Sic etiam ex martiali novi parare antifebrile, quod in omnibus febribus intermittentibus nunquam te fallet. Martialia enim aperiendis tubulis, & ſimul edulcorando materiam acidam omnem implent paginam. Salia fixa aliquando juvant. Hoc in caſu ſæpe Mercurius dulcis cum aliis ſpecificis commixtus, unicus auxilii author exiſtit. Camphorata, & decocta ex lignis quoque magnipenduntur. Pulvis diaphoreticus ex antimonio paratus juvamen præſtabit: in cujus defectu ſpecificum ſtomachicum Poterii conducet. Cùm caput grave eſt, & ventriculus pituita obſeſſus; poteſt exhiberi ſaccharum ſaturni, vel lap. prunellæ, quæ ardorem mitigando appetitum producunt, & venæſectione hìc abſtinere jubemus, niſi inſignis adſit plethora. Febris enim eſſentia non conſiſtit in intemperie calida, ad quam requiratur ſanguinis detractio, cùm calor ipſe tantum ſit effectus, ſed materia latet in tubulis & in chyliferis ductibus, eorumque ſuccis. Uſum diuturnum ſequentium pilulorum junioribus Medicis commendatum volumus, qui raró eos deſeret.

℞. *Pulv. Cort. Chin. de Chin.* ʒ j ß.
Margarit. ppt.
Lap. bezoar.
Cinnab. antimonii ana ℈ ß.
Fl. ſal. ammoniac. tartariſat.
Camphor. ana gr. vj.
Extr. gentian.
Card. bened. ana ʒ ß.
M. f. pilul. ex ʒ j. *formentur* 40. *dentur* 10. *pro doſi ter de die.*

Inter externa referimus emplaſtrum noſtrum febrifugum ſequens.

℞. *Galban.*
Salis gemmæ,
Pulv. tormentill.
Fulgin. camin. ſplend.
Fol. burſ. paſtor. ana ʒ ij.
Camphor. ʒ j ß.
C. ſ. q. terebinth.
Ol. ſcorpion. Matthiol.
Theriac. Andromach. ana ʒ j ß.
F. Maſſa pro carpis manuum.

Proderit & febrifugum Strobelbergeri, Mynſichti. Sunt qui pro arcano venditant in omni febre intermittente radicem taraxaci nigram de collo ſuſpenſam.

Herbæ ſtypticæ, & adſtringentes contundi, & cum acet. pulſibus apponi poſſunt; quibus etiam ab Empiricis noduli ex charta vel lino firmiter alligari ſolent. Camphora etiam de collo ſuſpendi poteſt.

Ventriculo verò debili, & tumido externè varia applicari poſſunt. Sequens ſacculus conducet:

℞. *Hordei germinant. M. ij.*
Fl. chamomill. M. j.
Semin. cumin. contuſ. ℥ j ß.
Coriandr. ʒ ij.
Salis commun. M. j.
M. F. ſacculus interpaſſandus.

Qui exteriùs aſpergi poteſt oleo aliquo deſtillato carminativo. Spinæ dorſi applicetur ſp. vini, vel balſam. de peru, vel carpis manuum & temporibus, ut argentina, telæ aranearum &c.

Vel illinantur varia olea carminativa, aquæ ſpirituoſæ, ex ſpirit. menth. theriac. camphorata &c. Hoc in caſu conducet etiam *Williſii* potiuncula ex aquæ magiſtralis lumbricorum ʒ ij. elixyr. propriet. gutt. aliquot.

Quoad ſymptomatum *febrium curam*, hæc in fine hujus libri invenitur.

Vires reſocillari debent convenientibus cordialibus, & reſtaurantibus, de quibus etiam alibi dicetur.

CAPUT VIII.

DE FEBRE TERTIANA INTERMITTENTE.

§. I.

INter febres, communiſſima eſt *Tertiana*, quæ & continuas ſæpe mentitur, & variis cruciatuum generibus, prout innumeris eſt ſtipata, ſe modò graviorem, modò mitiorem præbet. Huic itaque atrociſſimæ Furiæ obviam ire, eamque ex humano corpore longiùs profligare in præſenti ſtat ſententia. Tertiana hæc febris ita vocatur, non quæ ad 3. dierum diſtantiam peragitur, ſed incluſivè à die quo incipit unus paroxyſmus, dehinc tertio die recurrit alter, h. e. intra ſingulas 48. horas. Deſcribi poteſt, quòd ſi effervescentia totius maſſæ ſanguineæ præternaturalis alternis diebus ægrum afficiens, cum capitis dolore, ſiti, calore, frigore, & ſubſequente calore intenſo, &c. à fermento febrili acido in ſuccis primarum viarum latente, & aliunde adveniente, ſanguinis mixtionem omneſque Reges turbante, exorta. *Deſcriptio.*

Hæc febris meritò ſtatuitur duplex: *Legitima* ſcilicet, & *Notha* ſeu *ſpuria*. *Legitima* dicitur, quæ quinto, ſextove, aut ad ſummum ſeptimo paroxyſmo, vel ſponte deſinit, cum excretione aliqua critica, ut plurimùm verò per metaſtaſin humoris alicujus acidi seroſi, & acris, quem *bilioſum*, nominant, in faciem la-

labia, crura, aures, quandoque & linguam, palatum, & alibi.

Notha verò vocatur, quæ diutiùs protrahitur, & per aliquot durat ſeptimanas, antequam totaliter ſolvatur. Ita obſervavi hanc in fœmina *N. Hanovienſi*, quòd duraverit ſeptem integras hebdomadas, & hæc lente ſeu pedetentim magis decreſcit, quàm ut ſubitò tollatur.

Ratione complicationis alia *ſimplex* dicitur, alia *compoſita*. Simplex eſt, in qua unus ſaltem paroxyſmus, compoſita verò in qua plures paroxyſmi contingunt. Interdum eſt tertiana Epidemica, quæ nec ſexui, nec ætati, nec temperamento ulli parcit, maximè tamen bilioſos corripiens, qualem nos ſæpius obſervavimus, non ita pridem anno ſcilicet 1690. hic Caſſellis graſſantem & plus mille hominum affligentem, hæc febris ſæpe eſt cum ſcorbuto conjuncta, hinc & dicitur febris tertiana ſcorbutica, quam Cl. & beatus D. D. *Ettmuller* ſine omni calore infeſtantem obſervavit.

Pars affecta. Quanta animorum contentione de ſubjecto *febris tertianæ* digladientur Authores, nemini ignotum eſſe poteſt, qui vel obiter ſcripta eorum inſpexit. Noſtri jam non eſt, ſingulas ventilare quæſtiones, cùm in præcedenti capite, ubi in genere de febribus intermittentibus, ſat abundè dictum ſit. Alii enim in venis meſaræis ſanguinem putreſcere ajunt, alii in *hepate* bilis putredinem accuſant, a lii circa præcordia, nonnulli circa ventriculum, plures circa hepatis cava, multi circa lienem, pancreas, omentum & meſenterium, ſedem hujus febris ſtatuunt. Carteſiani verò in quacunque parte ſolida, etiam in digitis, febrium intermittentium fomitem aliquando exiſtere poſſe contendunt, & ſic per intervalla ſanguini communicari, præcipuè verò in ductibus chyliferis, & quamvis non negavero in pancreatis, meſenterii, aliarumque partium ſuccis acidum fermentum febrile deliteſcere, utplurimum tamen *obſtructionem tubuli* unius vel plurium in hepate, & imprimis obſtructionem plurium ductuum chyliferorum, Febris tertianæ focum in primis viis eſſe ſtatuimus, in quo & conſentiunt *Veteres*, & evincit ratio.

Facilè enim *febri tertianæ intermittenti* accedit Icterus, adeſt ſæpiſſime hypochondrii dextri dolor cum tuſſi ſicca. Quæ omnia ob tubulorum obſtructionem contingunt, unde bilis non ſegregata craſſior & acidior facta icterum, vel ad inteſtina devoluta, colicam, alvi fluxum, aliaque mala producere apta nata eſt.

Diagnoſis. §. 3. Quoad *ſigna Diagnoſtica*, affectus ipſe oculis expoſitus eſt, & prolixa indagine non opus habet. Incipit autem ordinariò cum frigore & horrore, ſubinde horulam, aliquando diutiùs aut breviùs durans, quo ſublato ſequitur calor pro corporis conſtitutione diverſus, quandoque major, quandoque minor, modò longior, modo brevior cum variis anxietatibus, nauſea, interdum vomitu amaro ob ἀναῤῥοίαν humorum bilioſorum, & acrium nervoſum ventriculi orificium irritantium prægreſſa vellicatione ſpaſmodica folliculi fellis, ægri enim maximo conatu, & in quantitate regurgitantem bilem, alioſque ſuccos vitioſos evomunt. Vellicatio autem hæc contingit ab ἀταξίᾳ ſpirituum animalium, qui in ordine ſuo turbati unà cum *Microcoſmetore* convulſivos motus facili marte cient.

Comitatur hanc febrem amaror in ore, à particulis amaris è ſero per glandulas eò delatis, vel è ſtomacho ex bile vaporis inſtar ad fauces, & dein ad linguam aſſurgentibus, quæ particulæ amaræ cibum & potum ita inficiunt, ut febricitantes non cogitantes de tali humore linguæ communicato, ſaporem cibo acceptum referant. Lingua enim eſt ſpongioſæ & poroſæ conſtitutionis, ut & ignita, v. gr. laccam, ceram, picem aliaque accenſa, abſque damno exſtinguere poſſit. Semper hac in febre obſervabis tum capitis, tum lumborum dolorem, ratio hæc eſt, quia in tali calore arteriarum pori valdè dilatantur, ut craſſiores etiam partes acidæ, acres, ſcindentes, & pungentes per illos expreſſæ, nunc in lumbarem regionem deponatur, nunc ad caput deferantur, & inſignem, ob majorem vim motus continui ſolutionem, indeque dependentem hunc dolorem producant.

Delirium hic ſæpe urget, quod exoriri ſolet, quia ſpiritus animales fortuitò, citraque aliquam determinationem in cerebro extra limites divagantur, & propriis motibus feruntur ad quoſdam ejuſdem poros aperiendos, eo modo, quo antea ad objectorum præſentiam aperti ſunt, hinc & *Microcoſmetor* redditur quaſi furibundus:

Propter hos ſpiritus inordinatos, & fortiter à *Microcoſmetore* agitatos ægri continuis vexantur vigiliis. Sitis verò inexſtinguibilis, tanquam hujus febris ſymptoma ordinarium, oritur à ſalinis corpuſculis, & amaris ad fauces delatis.

Urina eſt ruffa, ac turbida ob inſignem ſalis & ſulphuris copiam propter ſanguinis, aliorumque humorum tardiorem motum, quæ corpuſcula à renibus ſegregata urinam rubram, & ob admixtas tunc paucas moleculas terreſtres intenſè ſaturatam reddunt.

Poſt horas circiter 6. 7. aut 8. ſuccedere ſolet ſudor exſpirante æſtu, dum *Microcoſmetor* ſe recolligit, ſubacta jam, & diffuſa hoſtica materia, apertis iterum poris humores acres & acidos ſanguini, non tam legitimè miſtos, quàm confuſos, ſaltim haud difficilè ſegregat, diſcutit, & cum ſero ad corporis ſuperficiem propellit, unde proſcriptis quibuſdam ex ditione microcoſmica particulis rebellibus ac ſeditioſis, ipſe quoque tumultus ex parte compeſcitur, & ſi quoque chylus ſubactus ſit, induciæ ſunt uſque iterum novus ſanguis particulis acidis & craſſis refertus alluit. Redit verò paroxyſmus per vices imparibus diebus, quoties ob relictum in primis viis fermentum febrile vel chylus nondum planè expulſus eſt, ſed iterum ſanguini communicari incipit.

§. 4. Perluſtrata nunc inſigni hac ſymptomatum caterva, ad *ætiologiam* faciendus eſt progreſſus; & quidem primò cauſam *febris tertianæ* ad mentem *Galenicorum* diſpiciamus, qui hic accuſant humores bilioſos in hepate, & cyſtide fellea potiſſimùm accumulatos. Hinc in *tertiana illi* culpant calidam & ſiccam hepatis intemperiem, ætatem juvenilem, aeris conſtitutionem calidam, curas, jejunia, victum nimis calidum, atque motum nimium. Hinc dicunt eos, qui calidiori hepate præditi ſunt, & ex crapula ac prava victus ratione plures cruditates ex bilis cum crudis humoribus permixtione cumulant, tertianis febribus facilè obnoxios eſſe. *Cauſa mentem Veterum.*

§. 5. Juxta *Paracelſum* in cauſa eſt ſulphur fœtidum cum diſſoluto Mercurio & impuro ſale in hepatis regione conglomeratum. *Paracelſi*

§. 6. *Helmontius* acori corrupto, & extra ſtomachi pomœria divaganti, adeoque Archeum irritanti febrium intermittentium cauſam adſcribit. *Helmont.*

§. 7. *Vvilliſio febris tertianæ intermittentis cauſa eſt*, materia quædam nitro-ſulphurea, quæ cùm ſanguinis maſſa ad turgeſcentiam ſaturatur, inſtar cereviſiæ novellæ utribus incluſæ efferveſcentiam concipit. Materia hæc nitro-ſulphurea acrimonia ſua gaudens, ſi per totum corpus diffunditur, partes nervoſas vellicat, atque calorem ſpirituſque vitales obtundit, unde frigus cum horrore, vomitus, &c. excitantur, deinde præpollentibus rurſus ſpiritibus vitalibus, caloreque nativo, materia hæc in ſanguine efferveſcens ſubigitur, atque in pulmonibus, & inde mediante reſpiratione calor intenſus per totum corpus diffunditur, quem dein ſudores, aliaque ſymptomata neceſſario ſubſequi ſolent, & debent. *Vvilliſii.*

§. 8. *Sylvius in tertiana febre intermittente* dicit pituitam obſtruentem ductus pancreatis modo medio ſe habere, & cum pituita obſtruente viſcidiore aut copioſiore concurrere ſuccum pancreaticum per ſe acidiorem aut copioſiorem, atque etiam cum pituita minùs glutinoſa, paucaque ſuccum pancreaticum itidem exiſtere minùs acidum, paucumque. Hinc alternis ferè diebus ait recurrere novos febrium paroxyſmos. *Sylvii.*

Sylvius ergò ſuccum pancreaticum ob vias aliquantiſper obſtructas acriorem factum, & vitioſam hinc poſtea enatam efferveſcentiam culpat, quod acidum præterea unà cum ſale lixivioſo prædominante per venas lacteas, & ductum thoracicum ad venas ſubclavias, & tandem ad cor delatum, calorem, & pulſum frequentiorem induxerit.

Carteſianorum. §. 9. Ex *Carteſianis* oritur hæc febris à partibus heterogeneis & immiſcibilibus in ſanguine reſidentibus, quæ materiam æthercam in curſu ſuo præpedientes Maſſæ ſanguineæ turbationi anſam præbent; ſed quum nec in eadem ſunt copia, nec eadem volatilitate gaudeant, ac in quotidiana, majori quoque temporis intervallo indigent ad novum paroxyſmum denuo excitandum.

Noſtra opinio de cauſa. §. 10. *Nos* verò exiſtimamus hac in *febre tertiana* fermenta ubicumque latere poſſe, quæ faciliùs ſanguinis communicata fermenteſcunt; hæ enim particulæ in tubulis ſtagnantes ſenſim ac magis magiſque variantur, tum non poteſt non, dum illa in hanc, alia rurſus in aliam mutuo ſuo impulſu agit, excitari lucta, qua excitata materia illa in ſanguinis maſſam vehitur, & quia illæ particulæ ſunt craſſiores & acidæ, in *tertiana* hac *intermittente*, æqualibus etiam horis paroxyſmi accedere ſolent, utplurimum verò ex primis viis, puta ventriculo, meſenterio, pancreate, glandulis duodeni, fluunt ſucci ad aciditatem vergentes, & chylo præterlabenti ſe immiſcentes ad maſſam ſanguineam delati febrem hanc excitant tertianam, à bile verò ut plurimùm ſimul acida facta & craſſa oboriri poteſt, quæ bilis nil aliud eſt, quàm valdè acre & ſulphureum chyli, & chylificantium viſcerum excrementum certo corruptionis gradu ad acredinem & viſciditatem perductum, plerumque externis erroribus acceptum ferendum. Hoc ſi non excernatur, ſed collectum p. n. reſtagnet, primùm acidum redditur, poſtmodum cum chylo in ductus lacteos, dehinc ad ſanguinem amandatur, & tertianam parit. In obſtructione ergò tubulorum, & ipſa bile craſſa ac acida minùs volatili cauſam hujus febris rimamur, & hinc particulas magis acidiores, in hac eſſe, quàm in aliis febribus exiſtimamus. Ab initio paroxyſmi pulſus rarus, & tardus eſt, quia materia illa chyloſa acida, quæ ſingulis 24. horis in ſanguinem defertur, ad fermentationem inepta eſt, & ſic ſanguinis craſin imminuit, atque ſic frigus, & horror ſubſequi ſolent.

Quando mixtura ſanguinis eſt turbata, non mirum eſt circulationem malè procedere, & ſpiritus generari minori copia, & craſſiores, hinc & corpus fit tandem ad motum ineptum, laſſitudines enim ferè ſemper oriuntur vel à diſſipatione ſpirituum animalium, vel ab obſtructione muſculorum.

Non ſemper durationi paroxyſmi, tanquam notæ exquiſitæ vel ſpuriæ febris eſt fidendum. In ſpuria omnia ſymptomata ſunt mitiora, adeòque interdum diuturniora, quàm in exquiſita.

Cauſam verò denique procatarcticam omnia illa, quæ vitioſos humores acidos augere, atque in actum deducere, & hinc ſanguinem turbare poſſunt, ut aer inconveniens, imprimis vernus ab aquilone mutatus, qui per inſpirationem attractus fermenta in tubulis ac ſuccis latentia non modò magis ad ſtagnatiorem invitat, ſed ambiens quoque frigiditate ſua liberam impedit traſpirationem: maximè verò alimenta *vitioſa*, imprimis nimia quantitate & inordinatè aſſumpta, vigiliæ nimiæ, corporis animique exercitia intempeſtiva, ſubitanei quidam animi affectus, & denique excretiones quædam ſuppreſſæ, ulcera, inflammationes, chylum corrumpere, & febrem hanc inducere poſſunt, pro quarum omnium cauſarum diverſitate, imprimis diſpoſitione ſanguinis magis, minùſve aut viſcida aut acida aut ſeroſa, febris illa modò *legitima*, modò verò *notha* producitur, & vel diutiùs, vel breviùs durat.

Prognoſis. §. 11. Parùm hac in febre ordinariò eſt periculi, imò verò *legitima tertiana* ſæpe auxilium eſſe dicitur, ut & *notha*, utpote qua ſanguis depuratur, non minùs ac multa vina generoſa, quæ aliquoties fermentando generoſiora evadunt, hinc pluribus febris hæc dicitur *ſanguipurgium*, cùm per hanc ſanguis quaſi depuretur. Sæpe in alios quoque morbos degenerare poteſt, febrem ſcilicet continuam, quartanam, tertianam duplicem, præſertim declinante autumno, ſimileſque alios Paroxyſmi ſæpe cum convulſionibus, catarrho ſuffocativo, vel cardialgia imminent, hinc periculum vitæ majus exiſtit. Dum hæc ſcribimus, Sereniſſimum Principem noſtrum etiam à febre tertiana Maligna cum cardialgia, aliiſque lethiferis ſymptomatibus ſtipata, Deo ſit laus, feliciter liberavimus. Acceſſiones vel paroxyſmi fuere longiores abſque ſudore, appetitus planè dejectus, continuæ anxietates, aliaque peſſima ſymptomata. Senibus nonnumquam mortem adferunt, imò & tertianæ lethalis exempla plurima apud *Authores* occurrunt. Tertianæ ſuperveniens Icterus eam ſolvit. Ordinariò hæc febris intra ſeptem vel decem periodos ceſſare ſolet, ſi verò ulteriùs ſerpit, tunc difficilior eſt curatu. Vernales faciliùs curantur quàm quæ poſt ſolſtitium contingunt, hiſce in regionibus febres ſunt longiores quàm in calidioribus & difficiliùs curantur, quia in hiſce regionibus ſucci in ægris ſunt viſcidiores ac acidiores. Quo citiùs apparet coctio, eo breviùs judicatur. Nebula alba in urina, ceu coctionis nota, brevi ſolvendam febrim arguit, quando verò nullum ſedimentum habet, longiorem pronunciat. Quo vehementiora ſymptomata, eo citiùs finitur, ſi perfectè intermittat. Cum labiis ulceroſis ſæpius pertinaciter inſiſtit. Tertiana notha ſi diu duret, ægrum facilè ad hydropem, tumorem lienis, &c. deducit.

§. 12. Ad *Diæteticum* denique *fontem* accedentes, quæ amplectenda, fugiendaque ſint febre tertiana laboranti diſpiciemus. Proinde aer ſit temperatus, ſerenus atque purus. *Cura Diætetica.*

Cibus ſit εὔχυμος & εὔπεπτος extra paroxyſmum moderatè capiendus, in ipſo verò penitus ſubtrahendus. Inter alimenta vitentur dulcia, imprimis calida nimis aromatiſata, fumo indurata, pituitoſa & aquea frigida æſtuante ſcilicet corpore aſſumpta, ſic & quæcunque alimenta nimia quantitate, & inordinatò aſſumpta, omnia craſſa & concoctu difficilia vitentur. Abſtinentia ab omni cibo ante paroxyſmum, eſt optimum præſervans contra futurum paroxyſmum.

Potus ſit calidus vel Theæ, vel Capheæ, vel decoct. ſacch. cum cort. citri recent. vel C. C. ſcorzoner. vel brodia liquida calida. Cereviſiæ inſtillari poſſunt tincturæ alterantes, ſpiritus nitri dulcificatus, ſalis, martis dulc. vel tincturæ corroborantes ex floribus cordialibus, vel roſar. vel violarum, &c. Vinum vel planè exultet, vel acidulis Dœningſteinenſibus bibatur.

Somnus provocandus medicamentis opiatis ſecundaria intentione commixtis cum antifebrilibus, vel emulſionibus amygdalatis, & papaverinis, vigiliæ enim maximè nocent.

Quies etiam præfertur motui, corpore enim quieto feliciùs peragitur digeſtio ſuccorum.

Alvus ſervetur aperta, conſtipata lenientibus vel clyſteribus, vel ſuppoſitoriis commoneatur officii.

Animus ſit tranquillus, ira, mœror, curæ, terror, &c. cane pejus & angue fugiantur.

§. 13. Conſiderata jam *cura Diætetica* ad legitimam *medendi methodum*, in qua totius rei cardo verſatur, deproperamus. Primò ergò videamus *Galenicorum* methodum medendi, quæ in eo conſiſtit, ut cauſa, quam reputant bilem excrementitiam, tollatur: hinc *vacuantia*, *præparantia*, & alterantia commendant, & quia focus materiæ in venis meſaraicis ab ipſis eſſe creditur, indè ergò humorem vitioſum, antequam bonum ſanguinem inquinet, evacuandum, &, ſi opus ſit, præparandum eſſe contendunt. Primas ergò vias evacuant vel clyſteribus, vel exhibitis medicamentis lenientibus, ex ſyrupo roſarum ſolutivo, manna, caſſia, quibus *Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.*

& Rhabarbarum, agaricum, folia ſennæ pro humoris peccantis ratione addere ſolent. Et ſi æger cardialgia, nauſeaque moleſtetur, vomitoria ſuadent.

Venæ ſectionem quod ſpectat, quamvis bilis in venis meſaraicis exiſtens eam non requirat, tamen, ſi adſit plethora, venam ſecare jubent, & non ſtatim ab initio, ſed etiam in ſtatu eam ſecare jubent, quam tempora ἀπυρεξίας inſtituendam volunt.

Poſt hæc, ea medicamenta propinant, quæ & humoris bilioſi qualitates excedentes corrigunt. Talia ſunt *refrigerantia* & *humectantia*, quæ ſimul primas vias extergendi, & putredinem inhibendi vim habent, qualia ſunt ad mentem illorum, taraxacum, endivia, cichorium, acetoſa, ſemina frigida majora, ſuccus citri, rubi Idæi, &c. & ex iis paratæ emulſiones, & ſyrupi, ſeu Electuaria. Quibus in nothis tertianis, quæ pituitam vel melancholiam reſpiciunt, addere jubent radices fœniculi, graminis, aſparagi, polipodii, cardui benedicti, centaur. minor. ſcolopendr. abſynthii, imprimis *Riverius* cremorem tartari commendat. Ipſorum ſpecifica ſunt Taraxacum, Chamæmelum, centaurium minus, plantago, ſucciſa, &c.

Poſt purgantia & vomitoria etiam commendant varia *Diuretica*, Emulſ. ſcilicet ſem. 4. frigid. major. cum aqua hordei, vel fragor. &c. paratæ, vel decoct. gramin. aſparagi, fœniculi, capill. veneris, cicer. rubr. fl. chamæmel. abſynth. ſerum lactis, &c. Sic ſi natura per ſudorem materiam morbificam expellere ſatagit, illam adjuvandam eſſe dicunt ſudoriferis, vel ante, vel in fine paroxyſmi exhibitis, & quidem in puris tertianis, in quibus aliàs natura in fine paroxyſmi ſudores movere ſolet, æger aquam hordei bibat, vel exhibeatur aqua cardui benedicti, acetoſæ, &c. In nothis calidiora exhibenda eſſe proponunt, quæ horas aliquot ante paroxyſmum data ſæpe paroxyſmum tollunt.

Si hiſce prædictis remediis haud cedat febris, & indicia adſit, viſcus aliquod, hepar, vel lienem, ſimul affici, tunc & illi proſpiciendum eſſe ajunt, & quidem, quia hepar in nothis tertianis juxta *ipſos* à craſſa bile, vel craſſis humoribus permixta ſanguinemque inquinante, obſtruitur, ea quæ bilem corrigunt, uſurpanda eſſe præcipiunt. In quem finem præ aliis abſynthium laudant, quod bilem detergendi, & eam per alvum, & urinam educendi vim habere dicunt, cui in viribus ſuccedit centaurium minus, unde & trochiſcos de abſynthio, de rabarbaro, gentiana, &c. magnifaciunt.

Inter Topica externa præ aliis laudibus extollunt Emplaſtrum è telis aranearum cum unguento populeo, foliis burſæ paſtoris, urtica, ranunculo, & veſicatoriis aliis paratum.

Paracelſi, et Helmontii.

§. 13. *Paracelſiſtæ & Helmontiani* hic ſua jactant arcana, de quibus in prioribus jam dictum.

VVilliſii.

§. 14. Intentiones curandi hanc febrem *Williſii* ſequentes ſunt. Primò ſanguinis ad temperiem naturalem reſtitutio: Secundò depravationis ſucci nutritii præcautio: Tertiò fermentationis febrilis, ne paroxyſmus ſuſcitetur, inhibitio. Quoad primum, ut ſanguis iterum ad naturalem ſuam temperiem reſtituatur, *vomitoria*, *venæſectionem*, & *purgationes* commendat, in principio adhibita. *Vomitoria* enim juvant, tum quatenus ventriculum expurgant ut prima coctio meliùs peragatur, tum præcipuè quatenus bilem è meatu choledocho copioſè exprimendo cyſtim felleam inaniunt, ut exinde bilis è maſſa ſanguinea pleniùs exhauriatur, adeòque ſanguis à recrementis ſalis & ſulphureis aduſtis depuretur, quæ tamen in naturis debilioribus comittenda eſſe cenſet. *Venæſectionem* verò juvare dicit, quatenus illa ſanguinem refrigerat, & ventilat, ut propterea minùs torrefiat. *Cathartica* verò levamen afferunt, quatenus bilem è vaſis felleis, & conſequenter è cruoris maſſa ubertim emulgent, & proritando exprimunt. Præ aliis laudat potiones vel infuſa ex rhabarbaro & foliis ſennæ, quæ unico remedio, adjecto victu tenui, & exteriùs applicato, tum pectori, tum carpis, topico, vidit tertianas curatas. Laudat etiam Author ad cruoris ſcilicet reductionem, *Digeſtiva*, acetoſa & temperantia, quatenus ſanguinem fundunt, & attenuant, ejuſque fervorem compeſcunt. Sic & à ſolis, & aeris mutatione hanc febrem obſervavit ſublatam, Author. Famen etiam alimentaque tenuia ſæpe hanc febrem ſuſtuliſſe refert.

Si verò febris tertiana altas egerit radices, vel propter errata in victu, aut pharmacia commiſſa, producta fuerit, in finem apozemata ex herbis & radicibus leniter diureticis parata commendat Author, ut & opiata ex conſervis temperatis cum ſale nitri, aut herbarum fixo, cumque pulveribus teſtaceis, & ſpiritu vitrioli admixtis.

Quando ſanguinis craſis nonnihil emendatur, ut urina ſit clarior, & non adeò tincta, etiam ſomnus quietior, cum ſitis, & æſtus remiſſione, tunc pharmaca paroxyſmum ſiſtentia admittit, in quem ſcopum pulverem è cortice Peruviano, aut è corticibus fraxini, tamariſci, vel gentianæ cum ſalibus admixtis è vino albo aſſumendum ſuadet. Nec hic omittenda vult Epithemata carpis aut plantis pedum applicanda. In fine febris catharticum blandum exhibendum eſſe ait, & tunc concedendus lautior victus.

§. 15. *Sylvius* in curatione febrium intermittentium non tam ad recurſus uniuſcujuſque intervallum, quàm ſymptomatum concomitantium, frigoris nempe, & caloris diverſitatem attendendum vult. In *tertianis* ergò, quæ accidunt æſtate, in corpore juvenili ac virili, aliter curam inſtituendam putat, quàm in tertianis, quæ hyeme contingunt, atque quæ ſenes & pueros affligunt. In priore enim ſpecie bilis abundat, in poſteriore verò pituita. Pro humoris hujus vel illius præſentia variandam curam eſſe ait. Si ergò in *tertiana* adſit magnus æſtus, item æger ſit nauſeabundus cum amaritudine oris, ſignum eſſe ait, bilem in ipſo turgere, ac ſurſum viam affectare, & exitum, in quem finem die intermiſſionis, aut ſi poſt prandium demum redeat paroxyſmus, ipſo acceſſionis die ſex aut quatuor ſaltem ante ipſius adventum horis, vomitorium exhibendum vult ex vitro antimonii, aut croco metallorum per noctem in aqua convenienti, puta cichorei, fœniculi, in mediocri doſi infuſum, addendo aliquid aut electuarii, aut ſyrupi chologogi, quò humor ſurſum magis vergens per vomitum, reliquus deorſum tendens per alvum expurgetur. Poſtmodum ad humores bene reſpiciendum eſſe inculcat, & ſic facilè hanc febrem jugulari poſſe nullus dubitat. *Sylvii.*

§. 16. *Carteſiani* febrem tertianam intermittentem propugnant, exteras iſtas particulas, à quibus producitur, ſtatim edomare conando, eaſque per idoneas vias extra corpus deturbando, at quum nonnunquam & abſorbentibus & diaphoreticis & febrifugis, imò & ſelectioribus parere recuſet, ad corticem Chinæ de China tamquam ad ſacram anchoram confugiunt, non neglectis tamen aliis medicaminibus, quæ fermentum febrile extinguant, obſtructioneſque, ſi fuerint, reſerent. Hinc ab initio vomitoria, dein ſudorifera, & dein diuretica commendant; tanquam ſpecifica hac in febre laudant ſal abſynth. chalyb. pp. lap. ſciſſilem, crocum, ocul. canc. tart. vitriolat. oleum febrifug. Delker &c.

§. 17. *Nos* hac in febre omnem operam collocamus, ut frumentum febrile in primis utplurimum viis latens, (ſive ſit bilis craſſa ac acida, ſive ſit liquor gaſtricus ex duodeni glandulis effluens, ſive Pancreaticus,) & maſſæ ſanguineæ jam communicatum elutrietur, & corrigatur, & poſtmodum efferveſcentia ſanguinis nimia compeſcatur, ut ſymptomatibus urgentioribus occurratur, & vires fractæ, viſceraque labefactata, quantum poſſibile reſtaurentur. Methodus curandi tertianam, & omnes intermittentes ſpecialis, binis incedit viis, & medicamentis, 1. extra paroxyſmum, 2. ante paroxyſmum. Fermentum febrile optime removeri poteſt è primis viis *Carteſianorum.*

per

per *vomitoria*, & *purgantia*, quæ tamen ſtatim ab initio morbi danda ſunt, imprimis ſi adeſt nauſea, & diſpoſitio ad vomitum, non verò ubi jam magna in corpore exiſtit agitatio, tunc potiùs ab his abſtinendum eſſe exiſtimamus, unde ſi Aloetica, diagrydiata, antimonialia fortiora, aliaque exhibere volueris, ſulphur igni addes, hinc potiùs acquieſcere licet lenioribus, ſcilicet caſſia, maſſa pilul. tartarear. ad gr. xij. manna, vel tantùm infuſ. ſenn. c. rhabarbaro, ſyrup. de ſpina cervina, & quia hæc amara ſunt, plus efficies, quàm aliis licèt fortioribus, quæ ut alia danda ſunt die intermiſſionis. In delicatulis & infantibus conducunt clyſteres in principio & fine paroxyſmi applicandi, & hoc felici cum ſucceſſu in praxi noſtra experti ſumus, quia non eſt dubium, quòd materia quædam ſeparata fuerit à ſanguine, & depoſita ad inteſtina, quæ vitioſa materia per injectos clyſteres ſi educatur, multùm de vehementia futurus paroxyſmus remittet.

Quoad *Purgantia*, hic prout in præcedente diximus capite, conveniunt infuſa & vina medicata ex ſummit. abſynthii, centaur. minor. flor. cichor. radic. gentianæ, plantag. taraxac. rhabarbaro, fol. ſennæ, addita ſpica, quæ poſſunt infundi in ſ. q. vini Rhenani, ex. gr.

℞. *Rad. fœniculi*
Gentianæ,
Ruſci,
Cichorei ana ʒ iij.
Herb. centaur. minor.
Anſerinæ,
Galegæ,
Abſynthii ana M. ß.
Cortic. contrayerv. ʒ j.
Chin de Chin. ʒ ij.
Fol. ſen. ſ. ſt. ℥ j ß.
Rhabarb. ʒ iij.
Semin. carvi,
Aniſi,
Fœniculi ana ʒ ij.
Tartari crudi ℥ ß.
Cinnamom. acut. ʒ ij.
Dentur inciſ. ad nodulum pro menſura j. vini.

Vel

℞. *Herb. cichorei,*
Taraxaci,
Abſynthii ana M. j.
Rad. cichorei,
Cort. Chin. de Chin.
Rad. Gentianæ,
Plantagin. ana ʒ ij.
Rhabarb. Monachor. ℥ j.
Rhabarb. veri elect. ℥ ß.
Spicæ ℈ j.
Tartar. crud. ʒ ij.
Extrah. cum ſpiritu vini l. a. Eſſentia.

Poſſunt etiam præſcribi pilulæ tartare potiunculæ, electuaria, pulveres & apozemata, pro hujus vel illius humoris peccantis diverſitate. Non libet autem hic omnes apponere formulas, cùm quilibet Medicus junior ex antedictis eas facilè concinnare poteſt.

Convenit & Elixyr febrile Mynſichti, item elix. proprietatis, & omnia amara conducunt, hinc Batavi in uſu habent exhibere Electuar. hieræ picræ, quo ſolo profligant febres intermittentes.

Magna ſe offert inter Practicos difficultas circa venæ ſectionem, & quæritur, an in tertiana ſit neceſſaria? Negatur, præcipuè cùm conſtet aliquot mille abſque venæ ſectione eſſe curatos, præprimis in his regionibus, & cùm experientia quotidiana conſtet, illos, qui frequentiùs educi ſibi ſanguinem patiuntur, ſatis proclives fieri ad febres, & porrò nos doceat, quòd febres per venæ ſectionem prolongentur, nec tertiana aut quartana remittant, ſed augeantur potiùs, abſtinere jubemus à venæ ſectione. Si autem vires conſtent, & plethora adſit, vel aliud urgeat ſymptoma, poteſt concedi. Quid enim venæ ſectio aliàs quoad primas vias auxilii adferre poteſt?

Obiter & hic notandum eſt, ſemper præſtare in tertianis, ut paroxyſmi poſtponant, quàm anteponant; & cauſa quidem facilis eſt, nam ubi paroxyſmi ſeriùs adveniunt, ſignum eſt, vel fermentum febrile diminui, vel ſaltem tardiùs è ſuo foco moveri, quod utrumque in morbis bonum eſt ſignum, præſertim in febri bus.

Extra paroxyſmum, ſeu diebus intermiſſionis, danda ſunt cauſæ, acredini ſcilicet acidæ & adjunctæ viſcedini reſiſtentia, & obſtructiones expedientia, v.g. anima Rhabarbari, antimoniata, clyſſus antimonii, ſerum caprinum, tinctura martis abſynthiaca, arcanum tartari, tinctura martis arcano tartari parata, elixyr antifebrile Mynſichti, mixtura ſimplex, bezoarticum Martiale, pulv. febrifug. Cranev. antipyreticus noſter, mixtura aperitiva, ſeu antiſcorbutica, ſpiritus aperitivus Penoti, vel ſi malignitas conjuncta fuerit, prout aliquando fieri ſolet ut & intermittentes febres malignam induant indolem, tunc conducunt pulveres bezoart. ſpec. de gemm. Tinct. bezoart. Sudores ſæpe ſeq. vel ſimili pulvere, declinante paroxyſmo, promovendi ſunt:

℞. *Unicorn. foſſal.*
Pulv. cordial. pret. ana ℈ ß.
Bezoar. occ. gr. vj.
M. f. pulv. pro doſi.

Efferveſcentia verò febrilis compeſci poteſt per præcipitantia, per quæ abſque purgatione vel ἄνω vel κάτω & venæ ſectione febres tertianas plures feliciſſimè curavimus, atque in fine febris tunc purgans exhibuimus. *Celeberrimus D. Ringelmannus*, *Archiater potentiſſimi Regis Daniæ*, in literis ad Sereniſſ. datis commendat in febre hoc vomitorium & V.S. item ſal. volat. cum fix. in tertium redactum, ut & extract. aſari Virginiani.

Inter præcipitantia referimus omnia terrea, ut ſunt terræ ſigillatæ quævis, item corallia, C.C. uſtum, creta, lapis ſciſſilis Anglicanus, oculi cancrorum cærulei ex vivis cancris deſumpti, conchæ, & ex his paratum antifebrile *Sennerti*, *Strobelbergeri*, *Mynſichti*, *Crollii*, margaritæ, lapid. pretioſi, imprimis lapis Lazuli, qui in omnibus febribus intermittentibus arcanum eſt ad ʒ j. in vehiculo idoneo propinatum. Sed quis omnia præcipitantia recenſebit, cùm numerus horum maximus ſit? Quò & poſſunt referri cortex Chinæ de China, radix gentianæ, anſerinæ, plantag. cort. ligni guajaci. Sunto formulæ:

℞. *Antimonii diaphoret.* ʒ ß.
Fl. ſal. ammoniaci tartariſ. ℈ ß.
Ocul. cancr. ppt. ℈ j.
Pulv. cort. Chin. de Chin. ʒ j.
M. f. pulv. divid. in 3. part. æq.
pro tribus doſibus cum vehiculo appropriato.

Alii cort. Chin. de Chin. per ſe cum ſyr. byzantino exhibent, vel cum potu Capheæ calido: Alii oblata involvunt & pulverem ſic deglutiunt. Nullum datur certè tutius remedium, quàm cortex hic, in ſubſtantia meliùs & citiùs operatur, quàm in infuſo, doſis eſt à ʒ j. ad ʒ ij. ʒ iij. pro re nata. Poſſum teſtari, me plus mille tertianas curaſſe hoc ſolo pulvere præmiſſo unico pro re nata vomitorio. Sed ſuperata jam febre uſus aliquando continuandus eſt unà cum amaris, quod probè notandum, aliàs facilè recidivæ fiunt. *Cl. D. Wolfius* exiſtimat in radicibus tormentillæ ac biſtortæ ac arborum vulgarium quarundam corticis latere vim certantem cum cortice Chinæ de China. Confer. *Eph. Germ. Decur. 2. Ann. 7. obſ. 191.*

℞. *Remanent. ſpirit. ſal. ammoniac.* ℈ ß.
Vitrioli martis gr. xiij.
Pulv. cortic. Chinæ de China ʒ j.
Specific. Crollii ℈ j.
M. F. Pulvis dividendus in duas partes æquales.

Hic etiam, uti in omnibus febribus intermittentibus conducet *Cinnabaris antimonii*, præmiſſis emeticodiaphoreticis. Habet enim vim fermenta febrilia præcipitandi, furibundum ſpirituum motum coercendi, debet miſceri ſuprà dictis præcipitantibus aperitivis, & opiatis, ex. gr.

℞. *Cinnabar. antimonii,*
Antimon. diaphoretic.
Lapid. cancr. ana ℈ j.
Tartari vitriolati ℈ ß.

Conchar. ℈ j.
Theriac. cœleſtis gr. vj.
M. F. pulvis in duas partes æquales dividendus.

Vel

℞. *Arcan. ex ſpiritu ſalis ammoniac. & vitriol. enat.* ʒ ij.
Eſſent. anodyn. ʒ j.
Olei piper.
Camphoræ ana gr. j. M. D.
Doſis guttæ 15. ad 20. & plures in vehiculo convenienti.

Optimum etiam eſt ſtratagema cum præcipitantibus in febribus jungere ſalia aperitiva diuretica, & in duplici, vel triplici doſi ſucceſſivè per horas ante paroxyſmum exhibere. Salia enim illa, cum præcipitantibus juncta, & limitata, ſcoriarum, & fermentorum in tubulis hærentium ſaburram præcipitata educere poſſunt.

Sic & arcanum duplicatum cum cinnabari nativa, vel mercurio dulci egregium eſt medicamen in febribus exterminandis; & ſi quis ſal ex combinatione ſpiritus ſalis armoniaci, & ſpiritus ſalis mixtum cum cinnabari antimonii parare ſcit, habebit arcanum, quo febres intermittentes facilè propellet, præſertim hanc noſtram tertianam. Antimoniata hic omnia conveniunt, imprimis Tinctura antimonii ante paroxyſmum exhibenda, uſque ſudor manat. Pulvis noſter Antipyreticus rarò in hac febris ſpecie. Te fallet; Item pulveres terreſtres, qui habent ſal occultum. Aluminoſa etiam conducunt: maximè verò *Martialia*. Pro ſanguinis craſi, nec non viſcerum tenore emendandis, temporibus intermediis locum habent quæcumvis medicamenta attemperantia, atque digeſtiva, quæ nimirum ſanguinis turbationem majorem impediunt, ejuſque fæculentias ſegregando, & velut præcipitando versùs emunctoria deturbant. In quem finem conducet ſerum lactis cum pauxillo cinnamomi, vel aniſi decoctum, vel ſequens potio antifebrilis.

℞. *Aq. card. bened.* ℥ ij.
Salis abſynth. ℈ j.
Cort. Chin. de Chin. gr. vx.
Arcani duplic. gr. v.
Spir. vitriol. mart. gt. x.
Syrup. card. bened. ʒ iij.
M. F. Potio.

Vel

℞. *Sal. abſynth.* ℈ j.
Lap. cancr. ppt. ℈ ß.
M. f. pulv. ante paroxyſmum exhibend.

Die verò intermiſſionis detur ſeq.

℞. *Spirit. ſal. ammoniaci* ʒ ij.
Cochlear. ʒ j.
M. capiantur 40. guttæ bis in die.

Ad temperandum humorem acidum detur ſequens:

℞. *Tartar. vitriol.*
Lap. canc. ana gr. xv. M.

Vel

℞. *Bezoart. martial. Ludovic.* ℈ j.
Corall. rubr. ppt. ℈ ß.
Fl. ſal. ammoniaci tartariſat. gr. v.
Arcan. dupl. gr. vj.
M. f. pulv. hora ante paroxyſmum exhibendus.

Anno 1682. plures & innumeras Vernales curavimus præmiſſo leniter purgante medicamento v. gr. decoct. fol. ſenn. c. Rharb. *Mynſ.* dein exhib. ſeq. pulv. ſucciſivis horis ante paroxyſmum, ex. gr.

℞. *Ocul. cancr. ppt.* ℈ j.
Arcan. dupl. ℈ ß.
Camphor. gr. j.
Sal abſynth. gr. v.
M.

Sequens ab aliis extollitur tanquam arcanum, ſi ter ante paroxyſmum detur.

℞. *Tartar. nativ.*
Spirit. nitri, ana p. æq.

Affund. ſemper recent. dein l. a. deſtill. ad ſiccitatem, & detur ſequenti modo.

℞. *Pulv. herb. card. bened.* ℈ ß.
Sulph. febril. ℈ ß.
M. detur cum vino ante paroxyſmum.

Omnes etiam hic conveniunt pulveres ſalini, terracei, ſcilicet ex tartaro, nitro, ſalibus herbarum fixis abſynthii ſcilicet, centaurei minoris, cardui benedicti, nitrum præparat. antimoniatum, chalybeatum, hinc egregium eſt antifebrile *Vvedelii*, quod paratur ex nitro vitriolato, antimonio diaphoretico, conchis, matre perlarum, lapid. cancr C.C. uſto, ſale abſynthii, centaur. minoris addito momento opii, & guttula una olei caryophyllorum, piperis, vel camphoræ.

Sæpe præmiſſo Emetico, tartari ſcilicet emetici gr. ij. cum ſale abſynthii, & dein uſurpato ſequente pulvere plures profligavimus tertianas:

℞. *Conchar.*
Cort. Chin. de Chin.
Lapid. ſciſſil. Anglican. ana ℈ j.
Cinnabar. nativ. gr. x.
Pulver. anodyn. gr. v.
M. F. pulvis pro una vice ante paroxyſmum.

Sic & hic gentianæ radicem cum tantillo Nucis vomicæ præſtantiorem dicunt radice Chinæ de China.

In tertiana aliiſque febribus intermittentibus egregium eſt antifebrile vitrum Moſcoviticum ad ℥ j. ter vel quater exhibendum.

Sal polychreſtus ſequens etiam egregii uſus eſt, qui parari ſolet ex ſale abſynthii, centaur. minor. ammoniaci, tartari, ſuperaffuſo aceto. Eſto formula:

℞. *Antimonii diaphoretici* ℈ j.
Specific. febril. Crollii ℈ j.
Arcan. duplicat. gr. xij.
Salis polychreſt. ʒ ß.
M. F. pulvis divid. in 4. partes æquales.

Vel detur duabus horis ante paroxyſmum ſequens:

℞. *C. C. philoſ. calcinat.* ℈ j.
Salis abſynth.
Card. bened.
Fumar. ana gr. vij.
M. F. pulvis, quo aſſumpto æger ad ſudorem diſponatur.

Hujuſmodi enim remedia ſemina febrilia expellunt, abſorbentque acidum in primis viis ut plurimum latens. Tertianæ febres ſæpe indolem inducunt febris quartanæ & pertinaces ſunt, hinc poſtulant curam eandem quæ inſtitui ſolet in quartana, nempe pulv. cort. Chin. de Chin. c. fl. ſal ammoniac. tartariſ. per temporis ſpatium exhibend. vel in forma boli, vel pulveris, vel pilularum, vel Eſſentiæ.

Opiata in his febribus non ſunt contemnendi uſus, præſertim eſſentia anodyna Zvvelfferi, theriaca cœleſtis, &c. quæ poſſunt aliis antifebrilibus maritari. Sic & varia martialia, ſaturnina, aluminoſa, &c. ſæpe hunc jugulant hoſtem, ex. gr.

℞. *Aluvnin. crud.* ℈ j.
Nucis moſch. ʒ j.
Olibani,
Piperis ana gr. v.
Ol. caryophyll. gt. j.
M. Detur ad ʒ j.
In aq. centaur. minoris, vel ſimili.

Si continuus ſudor comitetur febrem intermittentem, ſequens prodeſt.

℞. *Sal. abſynth.*
Centaur. minor.
Card. bened.
Tamariſc.
M. in lapid. marmor. c. tantillo ſpiritus ſalis quantum imbibere poteſt, add. cremor. tartari ʒ ij. *M.*

Horis matutinis & veſpertinis capiatur ℈ j. ad ʒ ß. Detur etiam hoc in caſu nitrum Saturninum, vel Tinctura antiphthiſica.

Sic etiam ex nitro hiſce in tertianis optima parantur remedia. Sequens in *Ephemerid. German. Ann. 2. obſerv.* 196. laudatur.

℞. Ni-

℞. Nitri ℥ ij.
Borrac. ℈ ij.
Sal. ammoniaci ℥ ß.
Fl. ſulphuris ℈ ß.

Nitro in crucibulo liquefacto reliqua per vices adiiciantur, omnibus ſic ritè conjunctis mixtura effundatur in patinam, aut tabulam ex aurichalco. In hac tertiana & aliis intermittentibus ſuademus motum intenſiorem ante paroxyſmum, ſive is fiat equo, ſive pedibus pila ludendo, &c.

Si febris à vermibus ſit exorta, prout monumenta docent, anthelminthica reliquis antiſebrilibus admiſcenda ſunt, in quem finem maximè conducunt myrrhata, aliaque amara, imprimis mercur. dulci ſociata.

Nota. Frequentiſſimè tertianam notham ſequitur tumor œdematoſus pedum, & ipſius aliquando hydropis initium, ratio, quia patientes nimis bibunt potum non correctum, in quem caſum motus eſt imperandus, & labor, dandaque ventriculum, & ſanguinem roborantia, inter quæ præcipuè proſunt nitrum antimoniatum, aliaque nitroſa, & martialia, tinctura martis, bezoarticum minerale, arcanum duplicatum.

Inter externa Topica commendamus Allium cum Sale & croco commixtum, & pulſibus applicatum.

Platerus corticem interiorem ramorum nucis in aceto maceratorum carpis applicat, & ſe feliciter hoc remedio uſum teſtatur.

Sequens commendatur ex *Cnœfelii* communicatione:

℞. *Terebinthin. Cypr.* ℥ j ß.
Styrac. liquid. ℥ ß.
Quibus in patella cuprea liquefactis admiſc. araneær. major. viv. No. xx. contund. & miſc. in tigillo terreo vitreato piſtillo ligneo, donec araneæ non ampliùs conſpiciantur, & mixtura quaſi cinerei coloris appareat. Mixturæ parùm caleſactæ add.
Pulv. buſon.
Tyrii vulg.
Ex capit. ſerpent. parat.
Sal. ammoniac. ℥ ß ʒ ij. *ana* ℥ j.
Communis
Centaur. minor. ana ℥ ß.
Camphoræ ʒ ij.
Fuligin. ex camino q. ſ. pro tingendo.
Et cum oleo febrifugo q. ſ. F. maſſa ad conſiſtentiam Emplaſtri nigerrimi.

Ex hac maſſa formentur duo Emplaſtra rotunda, magnitudine Imperialis, quæ auri vel argenti foliis obducta pulſibus imponantur, hora una vel altera ante paroxyſmum, ubi ità relinquantur per 9. dies, tunc eadem hora iterum removeantur, & in flumina proiiciantur.

Externè quoque convenit ſuccus urticæ, argentinæ, plantaginis carpis impoſitus, Iberis planta (eſt experimentum Fluddi) pedum plantis imponi poteſt, item cortex interior nucum jugland. aceto maceratus. Emplaſtrum febrifugum Strobelbergeri, ex aere, igne, aqua & terra, i. e. ex telis aranearum, quia ſunt in aere, ex fuligine, quia per ignem fit, ex terebinthina, quia eſt fluida, & quartò ex ranunculo cauſtico.

Iecur perdicum cum aqua milleſolii conducet tanquam empiricum.

Ad virium & viſcerum corroborationem in uſum vocandæ ſunt mixturæ ex aquis cordialibus temperatis cum margaritis, oculis cancr. antihectico Poterii, & ſimilibus præcipitantibus in debita proportione adjectis, ſaporis gratia admiſcendo ſaccharum perlatum.

Symptomatum curam in ultimo hujus libri capite reperies. Sat enim jam prata bibere.

Duplex tertiana iiſdem curatur medicamentis, cum hoc tamen diſcrimine, ſæpius in hac febre quàm in tertiana ſimplici corpus expurgandum eſſe, nec ſudorifera hic tam valida, quàm ibi eſſe debere, ſiquidem paroxyſmus quotidie rediens vires proſternit. Sed cùm quotidianam nihil ab hac tertiana duplici differre ſtatuamus, ea propter non lubet hunc affectum bis tractare, ſed videatur potiùs febris quotidiana.

In ſcorbutica tertiana, ubi in toto corpore maculæ, & exanthemata cum dolore erumpunt, debent antiſcorbutica cum febrifugis miſceri, ex. gr.

℞. *Aq. antiſcorbutic.* ℥ vj.
Eſſent. trifol. fibrini ʒ j ß.
Cort. Chin. de Chin. ʒ ij.
Elixyr. antifebril. ʒ j.
Syrup. ſcelotyrbic. ℥ j.
M.

Detur cochleatim die intermiſſionis, & ante paroxyſmum.

CAPUT IX.

DE FEBRE QUARTANA

§. I.

JAm ſiſtimus aliam febris ſpeciem, à quaternario dierum numero nomen adeptum, Æthnæum poſt terræ microcoſmicæ tremorem, & percuſſionem per intervalla quatuor dierum repetentem, incendium, ingenioſa in humani generis noxam præarmata malitia miris modis terret *ſalutis Antiſtites*, ut ratio penè cum experimentis ſæpe præ ipſa trepidet, ità enim verſipellis eſt, pertinax, & refractaria. Hinc proverbium: *Hydrops*, *Quartana*, *Medicorum ſcandala plana*. Et ſcribit quoque *Richardus* Medicus, ſe teſtari Deum, & numina cœli, quòd non potuerit cognitionem ſufficientem habere, nec *morborum epidemiorum*, nec *conceptionis mulierum*, nec *quartanæ*. Febris hæc nomen habet à typo, qui in affectu cognoſcendo non obſcuram nobis facem præfert. Majorem habet aliis febribus intercapedinem, longiores dat inducias quarto (incluſivè) die exſurgens & ad ſtatum uſque circuitum deſinit. Duas ergò habet dies intermiſſionis. Melancholica dicitur *Veteribus* à cauſa efficiente; *Plinius* ipſam Quadrimam, à quadrimo circuitu appellat; *Plautus* verò Querqueram.

Deſcribitur, quòd ſit efferveſcentia totius maſſæ ſanguineæ præternaturalis quarto die ægrum affligens, cum horrore, ſiti, calore intenſo, à ſucco Pancreatico ſolùm acido & craſſo facto, utplurimùm in primis viis hoſpitante, ſanguinis mixtionem, & Reges noſtros turbante, exorta. *Deſinitio.*

Dicitur hæc febris *ſimplex* & *compoſita*. *Simplex*, in qua non niſi unus de die ingruit paroxyſmus: *Compoſita*, in qua vel bini die quarto ſeſe oſtendunt paroxyſmi, uti in *cive Hanovienſe* obſervavimus aliquoties, obſervavi hic etiam Caſſellis in quodam, die ſeptimo ſemper ingruentem. Compoſita etiam eſt, quæ intermedios quoque dies occupat, eſtque vel duplex, vel triplex. Duplex dicitur, quæ unum habet diem, duoſque ſequentes affligit. Triplex eſt, quæ ſingulis diebus exaſperatur. Alia vocatur *Hepatica*, quæ in hepate; alia *Splenetica*, alia *Stomachica*, quatenus in liene, & ventriculo ſedem habet ſuam, & fomitem, quam differentiam verò non admittimus. *Diviſio.*

§. 2. Pro *affecta hujus parte* reputatur cor, uti in omni febre, ſic & in hac quartana, quia Veteribus cor vitæ & caloris fons habetur. Teſte enim *Galeno de differ. febr. l. 1.* nullus caloris exceſſus poteſt appellari febris, niſi cor incaluerit. Focum verò ſeu ſubjectum cauſæ reputant *Veteres* meſenterium cum vaſis ſuis, item lienem, tanquam atræ bilis fontem. *Pars affecta.*

Nos verò ſepoſitis omnibus præjudiciis exiſtimamus, in ventriculo, *pancreate & liene*, qui primarium

creditur hoſpitium excrementi craſſi, cœnoſi, fæculenti, & terreſtris, febris quartanæ focum eſſe, quæ viſcera ad affectus hujus fomentum plurimum conferunt, nec hic excludere volumus vicina viſcera & vaſa, præſertim ventriculum cum annexis ſuis inteſtinis, & ductibus chyliferis, cùm & hæc obſtructa reperiantur, à qua obſtructione tot viſcerum & ductuum non poteſt non fieri, quin acidum augeatur, & tyrannidem ſuam exerceat ubivis. Conſentientem habemus *Helmontium tractat. de Febrib. cap. 6. t. 9.* qui lienem ſub quartanæ torturis tolerare multa docet, ut nigræ & retorridæ materiæ cloaca fieri queat. Sedes autem, ſubjungit, non eſt in lienis corpore, ſed in arteriis, ſi non in omnibus, tantùm in aliquibus, cùm hoc viſcus præ reliquis frequenti arteriarum propagine ſit ditatum.

Sylvius prout in aliis febribus, & hic pro foco agnoſcit ſolum pancreas.

Dignoſis. §. 3. *Signa Diagnoſtica* jam videamus, alia ſunt communia, alia propria. Communia, quæ febribus omnibus competunt, ut ſunt dolor capitis & lumborum, frigus & calor, ſitis, oſcitatio, pandiculatio, pulſus p. n. frequentior; &c. Propria verò dicuntur, quatenus ſoli unicuique harum febrium ſpeciei competunt. Motus ergo frigoris & caloris ratione *circuitus quartanarius* infallibile hujus febris indicium eſt, ſic & ratione durationis, & temporis, quo ægrum paroxyſmus tenet, ſignum aliud emergit, terminatio enim longiùs protrahitur, ad 20. nonnunquam, etiam 24. horas, & quidem cum ſudore acidum olente, hac febre laborantes ob acidum illud famelici ſunt, & ſæpe habent ut pica laborantes appetitum depravatum, corpus illis grave eſt, & parum perſpirat, vires languent, & moroſi ſunt, vitam ſedentariam eligunt, ſic & ſputatores eſſe ſolent, pulſus eſt ſemper debilis ob impeditam ſpiritu aſcentiam chyli & ſanguinis. Pulſus teſtimonium magni facit *Galenus*, adeò ut *2. de criſ. cap. 4.* glorietur, ſe ex hoc ſolo febrem imminentem non aliam, quàm quartanam fore prædixerit, quod tamen negavit *Campegius lib. 1. hiſt. 7.* hoc poſſe fieri.

Subjecti, ſeu febrilis foci ſigna etiam paucis perpendenda ſunt. Lienis affecti indicium vulgò cenſetur, color corporis plumbeus, tumor ſiniſtri hypochondrii, quem tamen *Sylvius*, non *lieni*, ſed *inteſtino colo* adſcribit. Pancreas hic quoque ſuum ſymbolum addere poteſt, ex hujus ſucco nimis acido, noſtro judicio, oritur hic affectus.

Urina maximè quoad colorem, & conſiſtentiam variat, modò eſt alba, modò nigra, modò ad rubedinem vergens. In principio ſunt utplurimum urinæ aquoſæ, & crudæ, procedente morbo ſunt coloratiores, & craſſiores; & ſudores ſunt copioſi & fœtidi, acidum utplurimum ſpirantes, quos ipſi ægri nauſeant. Hæc febris ferè ſemper poſt meridiem invadere ſolet.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 4. Morborum *cauſas*, quo exactiùs quis cognoverit, eo tutiùs, citiùs & jucundiùs morbo, ejuſque cauſis opponere remedia poterit. Curabimus & *Nos* eaſdem ſcrutari, iiſque compertis, tanquam fundamentis totum curationis ædificium ſuperſtruere, ſed priùs quid *Galenus*, ejuſque *aſſeclæ* de his ſentiant, videamus. Immediata cauſa hujus febris ipſis eſt humorum in corde accenſio. Mediatæ proximiores ſunt ipſis vapores putridi exhalantes ex humore melancholico, hoc eſt, atrabile. Hinc *Galenus 2. de Differ. febr. cap. 5.* ex ſolo melancholico humore excrementitio naturali febrem hanc generari ſtatuit, ſic præternaturalem humorem melancholicum dicunt quadruplicem, 1. ex ſanguine aduſto, 2. ex pituita ſalſa, 3. ex bile aduſta, 4. ex ſucco melancholico aduſto fæcis uſtæ inſtar. Sic *Avicenna*, ut quatuor ſpecies atræ bilis, ſanguinis, pituitæ, melancholiæ factæ conſtituit, ita ex acribus iſtis humoribus quartanam oriri docet, & hoc ſenſu, quartanam vocat aliam *biliosam*, aliam *pituitoſam*, aliam *melancholicam*, quem humorem quarto die primò putreſcere, dein moveri ajunt. *Hippocrates verò libro de natura hominis*, ut omnes febres, ita etiam quartanam à bile flava oriri contendit, ſed permiſta cum atra bile, dicens: *Noſces ex eo, quòd quartanæ excitentur* ab humore melancholico.

§. 5. *Chemici* ſuis innixi principiis produci quartanam aſſerunt ex nitro-ſulphureis impuritatibus. Alii Mercurio quotidianas, elemento terræ quartanas adſcribunt. *Quercetanus* in *quartana* accuſat Tartarum communem noſtræ naturæ hoſtem. *Chemicorum.*

Charleton Williſium ſequens docet, quòd in *febre quartana* ſanguis dulci ſua, ſpirituoſa, balſamicaque indole ſpoliatus, dyſcraſiam quandam acidam, penurioſam, nonnihilque auſteram ſibi contraxerit, eo ferè modo, quo vinum ac cereviſia tonitru commota fæceque turbida infecta ſuppreſſis ſpiritibus aceſcere perhibentur: quodque idem hoc pacto à nativa ſua puritate longè degener, & fæcibus acidis ad ſpirituum uſque fixitatem conſperſus, de novo affluentem chylum ritè concoquere, & aſſimilare minimè valeat, ſed in liquorem extraneum corrumpat, qua cum ad plenitudinem ac turgeſcentiam in vaſis ſaturata, conſequitur mox hujus materiæ fluor, velutique ſpontanea efferveſcentia acceſſionem febrilem cum frigore, & calore excitans.

§. 6. Juxta *Helmontium* ſola Quartana exlex periiſſe viſa, ſive extra contubernia ſtomachi ad ſplenem ſe exporrexiſſe: parem ſibi ſervat progreſſum & explicationem ſuper *Archeum* loci, dum intra proprios lares errorem digeſtionis committens, ſtatis periodis ſuos producit furores. Juxta ipſum & ſua ſpontè ceſſat, & poſt menſem fortè reddit, & proprio naturæ ductu ſanatur. Idem eam per criſin, & multas ſedes, aliquando vidit ſanatam. *Quartanæ* originem ex acido chylo in ſplenem delato deducit. Hinc ait, Quartanæ anſam dare chylum acore peregrino infectum. *Helmontii.*

§. 7. *Williſio* proxima hujus febris cauſa eſt ſanguis in naturam acidam & auſteram inſtar vini aceſcentis, vel aluminis, ſive tartari, degeneratus, conſtans ex multa materia terreſtri, & ſalina, per quam ferè tertia pars chyli in materiam quandam fermentativam tranſmutatur, quæ cum ſanguine de quarto in quartum diem exaltatur, novamque efferveſcentiam excitat, ſtatuitque, quòd in hoc morbo ſanguinis liquor à natura dulci, ſpirituoſa, & balſamica, in acidam, & nonnihil auſteram, inſtar vini aceſcentis, tranſierit. *Williſii.*

§. 8. *Sylvius* febris hujus cauſam petendam eſſe cenſet à pituita, aliquando propter frigus hyemis ac veris acre glutinoſiore, & copioſiore facta, à qua pituita tenaci in pancreatis ductibus lateralibus obſtructiones contumaciores, & ſolutu difficiles fieri contendit, ſic & febrium duplicitas & triplicitas debetur pluribus ductibus lateralibus eodem tempore obſtructis, diverſo tamen reſeratis. *Sylvii.*

§. 9. *Carteſiani* Febrem quartanam produci ſtatuunt à particulis nullam cum ſanguineis proportionem ſervantibus, craſſitieque ac ſcabritie donatis, & in humore viſcido dilutis, hinc fit itaque, ut materia ſubtilis liberum per ſanguinem tranſitum ſibi præcluſum reperiens, tot repetitis vicibus & tanto cum impetu in illas impingat, diuturniorique ſolùm temporis ſpatio abſoluto oppoſitos ſibi obices ſemovere valeat, longioremque ſanguinis turbationem faciat. Tardiùs etiam recurrunt Paroxyſmi, tum quia viſcidus ſanguis difficiliùs in motum concitatur, tum quoniam particulæ heterogeneæ ob craſſitiem ſuam, & ob humoris eas obvolventis viſciditatem, tardiùs unà coeunt & *Carteſianorum.*

co-

conjunguntur.

Noſtra opinio de cauſa. §. 10. Hiſce perpenſis jam non immeritò quis ſolicitus eſſe poſſet de vera & genuina *cauſa quartanæ*, quid in hac re igitur *nobis* ſtatuendum ſit, paucis videamus. In quartanis meo judicio ſuccus Pancreaticus valde auſterus eſt; h.e, acidus ac craſſus ſeu tenax, quod humor ipſius ſive lympha quam prodit, & viſcida, item juvantia & nocentia teſtantur. Nulli quoque dubitamus, humores in hac febre in majore quantitate, etiamque viſcidiores eſſe, hinc non tantùm obſtructiones tubulorum plurium, ſed etiam contumaciores, hinc etiam ſanguinis mixtionem turbari, & Reges noſtros ab omnibus dulcibus privari nulli dubitamus. Hoſtis enim non tantùm maſſam ſanguineam occupavit, ſed etiam omnes reliquos humores, imò ipſum chylum in acidam paſtam redegit, quam ita depravatam maſſæ ſanguineæ, aliorumque in corpore ſuccorum atonia viſcerum neceſſariò inſequi debet. Quòd verò tam tardè inſurgat paroxyſmus, hoc adſcribendum eſt ſucco pancreatico viſcidiori, tubulis tum lienis, tum pancreatis, aliorumque viſcerum firmiùs inhærenti, inde chylo facto tenaciori, hinc tardiùs ſanguinem alluenti,

Conditio foci autem eſt anguſtia meatuum iſtius, in quo febriles continentur particulæ lentæ, tenaces, & tartareæ, imprimis in ductibus chyliferis aliiſque; exaltantur enim in quartana particulæ chyli acidæ, quas ſanguis non poteſt ſubigere. Producitur enim hæc febris utplurimùm à chylo vitioſo acidiore, à ſucco pancreatico acidiore ita contaminato. Has cauſas revera in omni quartana locum habere, ac quartanarias excitare periodos inde diſcimus, quòd omnes quartanarii vel obſtructionem viſceris alicujus contumacem habent, vel magnam in viſceribus omnibus primæ & ſecundæ concoctioni dicatis ἀτονίαν & viſciditatem, ſeu cruditatem acidam, ex viſcidis, & lentis, ſimul tamen acidis, & malè figuratis collectam. Tardiùs enim redeuntes paroxyſmi indicant materiam valde eſſe ad motum ineptam. Hunc affectum enim facilè produci poſſe ex limoſitate tartarea, amurca, aliiſque liquaminibus viſcoſis, acidis, abſque enim aciditate tales turbæ excitari non poſſunt.

Quòd in quartana humori valde viſcido, & quaſi immobili aliquid *acre* acidum admixtum ſit, patet ex indè productis oſcitationibus, frigore, rigoribus; & doloribus oſſifragis, è quibus ſymptomatibus primum paroxyſmum concomitantibus ferè dignoſcitur ab aliis febribus.

Hinc etiam capitis dolor adeſt, quia materia illa craſſa hæret in vaſis capillaribus, & circulationem ſuam abſolvere non poteſt. Frigus etiam durat diutiùs, quàm in aliis febribus, quia materia febrilis non tam citò poteſt ſe extricare, & inſinuare ſanguini, ut cum illo efferveſcat.

Inquietudo adeſſe ſolet, quæ producitur à particulis acrioribus, & ſcindentibus.

Intemperies acida non ſemper adeſt in hac febre, cum materia illa craſſiore, quæ materia ſi adhuc ſit craſſior, & contumacior, tunc & fient febres ſextanæ, octonæ, &c. quia illa materia craſſa, non eſt apta ſuſcipere maturitatem, & ſic erumpere, ob nimiam ſcilicet terreſtreitatem, ſed potius efficiet in corpore obſtructiones vix ſolubiles.

Quoad cauſas remotas, hæ ſunt vel *Naturales*, ut temperamentum, ætas, ſit melancholicum vulgò ita dictum temperamentum dicitur idoneum ad hunc ſuſcipiendum fomitem: quia acido abundat, Ætas præ aliis opportuna eſt ab anno quadrageſimo ad ſenilem ætatem, authore *Hippocrate* 3. *progn.* 28. Vel *Non-naturales*, de quibus tractabimus in cura Dietetica, ne cramben bis coctam propinemus.

Prognoſis. §. 11. Si *quartana* tempore autumnali adveniat, magis erit pertinax, quia omnes humores in corpore tum ſunt fixiores, nam æſtate ſpiritus avolarunt, adeòque per hyemem hominem comitari ſolent, ſic tunc temporis ex hac febri facilè oritur cachexia, hydrops, ſcorbutus, &c. quia tempore autumnali craſſi humores adhuc magis incraſſantur, & viſcera labefactantur, fitque atonia ſive obſtructio tubulorum omnium viſcerum primæ, & ſecundæ concoctioni dicatorum.

Eventus huic morbo quidem ex ſe rarò periculoſus eſt, imprimis in regionibus calidioribus, unde vulgatum illud diverbium Italicum. *Sopra quartana non ſuona campana*. Lentus tamen eſt ac tardus, adeò ut ſæpe integrum duret biennium, & ampliùs, quod multis accidiſſe memini, imprimis ipſis, qui ex morbo epidemio, ſeu febre maligna in eam inciderunt, quod & mihi Lugduni Batavorum contigit. Ex ſe, ceu dixi, non eſt admodum periculoſa, fieri tamen poteſt periculoſa accedente occaſione, ſcilicet morborum gravium, quorum ſuprà memini, in quos terminare poteſt, quoſque producere valet: hodie enim utplurimùm in ſcorbutum deſinit noſtra febris. Solamen tamen eſt, neminem bis laborare quartana, ſic & *Plato* citatur, quòd ſcriptis ederit, eum, qui à quartana evaſerit, poſt meliùs valiturum. Sed hæc omnia falſa eſſe quotidiana loquitur experientia.

Divinus quidem *Senex l.* 1. *de morb. vulg. comm.* 3. *text.* 4. beneficia quædam quartanæ recenſet. Quartana laborantes magno morbo non capiuntur, ſi verò jam alio morbo gravi detineantur, & tunc ſuperveniat quartana, liberantur. In exemplum adduci poteſt *Convulſio*; à qua quartana ſuperveniente liberantur ægri, authore *Hippocrate* 5. *aphor.* 70.

Infantes faciliùs ab ea liberantur, quàm mediæ & decrepitæ ætatis viri.

Quartana non eſt ex numero illorum morborum, qui coram ſanitate in throno ſedente flexis genubus benedictionem & gratiam illius ſollicitabat, ſed potiùs averſa facie poſticis nudatis partibus ſe in fugam proripiebat. Saturni filia ob tarditatem & malignam contumaciam vocatur.

Æſtivæ quartanæ maximam partem ſunt breves; autumnales è contrà longæ, & diuturnæ, præſertim, quæ proximè ab hyeme ingruunt. Quo enim obſtructio tubulorum contumacior, eò diuturnior eſt.

Gabelchoverus centur. 6. *obſerv.* 74. exempla quartanarum colligit, quæ 7. 12. 21. 30. imò 48. annos durarunt. Hodierna verò die faciliùs curari poſſunt quartanæ, à tempore ſcilicet quo cortex Chinæ de China innotuit, quo cortice omnes quartanæ & quidem contumaciſſimæ curari poſſunt feliciter, modo in uſu ritè procedatur, prout inferiùs in cura docebimus. Modi eventus reſpectu, plerumque per vomitum, ubi plurimi crudi humores in primis viis hærentes reiiciuntur, abit. Interdum motu critico ſolvitur, ſudoribus, urinis craſſis, nigris menſtruis, aut hæmorrhoidibus fluentibus, hæmorrhagia narium, abſceſſu, ſcabie, tumore lienis, quem *Fieber-Kuchen* nominare ſolent, &c.

Si quartana invadit eos, qui ſanis viſceribus, & integris viribus pollent, ſecura res eſt. Solvi ſolet circa ſolſtitium, vel æquinoctium.

Ex quartanis ſimplicibus duplices, vel triplices factæ periculoſæ ſunt.

Optimè refert *Crato in epiſtolis Scholtzii conſil.* 257. vix unquam diſcedere quartanam, quin aliquas relinquat corpori moleſtias, præcipuè autem pertimeſcenda ſunt quartanariis hypochondriacum malum, vel ſcorbutus, vel hydrops.

Sic & ſcirrhus lienis ſuccedit deſperatæ reſtitutionis, ſi canaliculi plures ab acido fuerint obſtructi; minatur aliquando hecticam. Sic quoad potum malè ſi tibi proſpexeris, vel præterea viſceris vel glandularum obſtructio pertinax ſe aſſociaverit, hydropem vix declinabis, rarò enim quartana ægrum deſerit, quin ſui relinquat memoriam per longum tempus, vel plures annos, ut in memet obſervavi.

In colicam ſæpius per metaſtaſin obſervavi hanc febrem

brem tranſmutatam, acidum enim hoc vitioſum, & , ut ſic dicam, corroſivum derelicta maſſa ſanguinea circa membranaceas meſenterii partes ſenſiles transfuſum tyrannicè imperium & ſceptrum ſibi rapit, quo etiam in loco hæ particulæ acidæ, rodentes puta, ſcindentes, pungenteſque, ſpiculis ſuis lapſu temporis magis magiſque impactæ fibrillas divellunt, & rimas faciunt, unde neceſſariò & fibræ illæ nervoſæ, ſenſileſque cum fortiori ſpirituum animalium perturbatione, & ἀταξίᾳ contrahuntur, indeque factæ ſpaſmodicæ convulſiones ex doloroſè convulſis & inteſtinis, & abdomine alioſum in alias partes ſubinde continuatæ, inde tanquam ex equo Trojano hæc malorum Ilias procedit.

Caſus. Sequens caſus contigit in Nobil. ægra, conjuge Generoſ. D. ab E. quæ etiam feliciter à me Diis faventibus priſtinæ reſtituebatur ſanitati. Generoſa ægra ætatis circa 36. annum, temperamenti cholerico melancholici, teneræ ac macerrimæ conſtitutionis, texturæque, ante 5. & quod excurrit, menſes, febre corripiebatur quartana, à cujus tamen paroxyſmo adhibitis variis *præcipitantibus & abſorbentibus* liberata fuit, remanſere tamen atrociſſimi abdominis dolores cum vigiliis intenſiſſimis, ructibus & flatibus abdomen diſtendentibus copioſis, anxietatibus cordis, tandem & animi deliquiis, & ſic in extremis quaſi jacens ægra infrà dicendis remediis feliciſſimè curata eſt.

Cura Diætetica. §. 12. Nunc *fontem Diæteticum* exhauriamus. In probæ enim diætæ inſtitutione præcipua curationis ſpes ſita eſt, vixque etiam ſelectiſſima remedia proficere poterunt, niſi ægri obedientia cum ſedulitate Medici faciat conjunctionem, & ſic concorditer ambo reluctentur malo.

Aer ergò ſit temperatè calidus, & purus, lucidus, & frequentior ipſius mutatio. Valdè enim hìc commendatur mutatio loci, regionis, &c. Vitetur nubiloſus, uliginoſus, marinus, hinc maritimis quartanæ ſunt familiares, & ſolennes, ſic & autumnus præcipuè ferax eſt quartanarum, ſi ſcilicet æſtas calida præceſſerit, & pluvioſus autumnus, quæ conſtitutio aeris epidemicas quaſi producit quartanas, adeò ut plures reperiantur in regione, qui decumbunt, prout hoc accidit in *Hanovienſi* diſtrictu anno 1682.

Cibus ſit ἔνχυμος, ab initio morbi ſit tenuior, temperatur optimè borragine, bugloſſ. cichor. petroſelin. capparibus, cinnamomo, croco, cum tempore tamen plenior convenit victus, quia morbus eſt diuturnus, ne vires deficiant, quod innuere videtur *Cous l. 1. aphoriſm. 6.* & tempus cibandi melius eſt poſt paroxyſmum, quàm ante, quod etiam indicat *Senex l. 1. aphor. 11.* Panis verò mucidus, nauticus, vitetur in cibis, ut & carnes majorum animalium, imprimis ſenio confectorum, ut ſunt vaccinæ, bubulæ, aprugnæ, cervinæ, ſuillæ, leporinæ, leporum tamen defenſionem ſuſcipit *Quercetanus Diætet. polyhiſtor. l. 3. cap. 43.* idem & indicat *Martialis l. 13.*

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Sic ex volatilibus, *quartanæ* generandæ conferre dicuntur anſeres, anates, columbæ agreſtes, &c. Omnia quoque animalium inteſtina, & extremitates eò referenda ſunt. E piſcibus nocent omnes illi, qui in cœnoſis, paluſtribuſque degunt locis, ut ſunt anguillæ, &c. & cane atque angue pejus fugiantur alimenta fumo indurata, vel ſale condita, ut ſunt pernæ ſuillæ, anſeres perfumati, aſellus exſiccatus, hærengi diu in muria conditi & detenti. Cibi ergò ſalini, acidi, viſcidi, glutinoſi, & flatulenti ſummopere vitentur. Nocent & fructus arborum immaturi, auſteri, pyra, poma, caſtaneæ, juglandes, quia craſſum generant ſanguinem, & chylum corrumpunt. Omnia quoque legumina nocent, ut ſunt oryza, fabæ, piſa, lentes, melones, pepones, &c. Fugiantur etiam omnia aceto condita, acetum enim quartanis non convenire jam dudum agnovit *Hippocr. 3. de ration. vict. acut. t. 38.* E contrà alii acetum, quoniam refrigerat, & deobſtruit, in febribus intermittentibus concedunt. *Nos* verò ab acidis abſtinendum eſſe judicamus, ni cauſam morbi fovere velimus. Pro potu ſit potus Theæ vel Caffeæ calidus. Convenit etiam ſerum lactis, aqua hordei, acidulæ martiales, imprimis verò decoctum agrimoniæ, cum cort. Chinæ de China & ſem. fœnicul. rad. liquit.

Motum & quietem quod concernit, ſuademus motum, & quidem, ut æger ſe ſæpe moveat, & equo, & curru vehatur.

Somnus & vigiliæ mediocriter ſe habeant. Excreta & retenta ſint naturæ circulanti convenientia. Alvus ſit lubrica, ſi non ſponte, talis arte paranda. Hæmorrhoides conſuetæ ſuum habeant curſum, illæ enim ut ſanant melancholicos, teſte *Coo 6. aphoriſm. 11.* ita ſi ſubſiſtant, accelerant.

Per uterum quoque, ſtata ſolita fieri evacuatio menſtrua, ſi ceſſet, procuranda eſt, aliàs tartarei humores accumulantur, & acidum augetur.

Animi affectus potentes ſunt cauſæ ad quartanæ productionem plurimùm facientes, quare timor, mœror, terror, lucubrationes, curæ, quatenus ſpiritus animales abſumunt, ſicque anſa datur huic affectui, ſupra lunæ ſphæram locari debent.

Terrore ſubitaneo quidem quartanarios, nonnulli ajunt, liberari poſſe, ut aquæ frigidæ perfuſione inopinata, ſerpentum, murium adſpectu ſubitaneo, vel intento præcipitio ex alto, vix tamen credo. Animi affectuum, qui quartanariis fuere remedio, exempla proponit *Ballonius epiſt. & ephemerid. l. 1.*

§. 13. Illuſtrato itaque *Diætetico fonte* ad *ipſum pharmaceuticum* nunc accedamus *armamentarium*, ex quo depromemus varia tela, quibus febrem hanc noſtram quartanam debellare ac propulſare queamus. Primò viſitemus armamentarium *veterum Galenicorum*, qui ex ſuo armamentario depromunt varia præparantia, purgantia, vomitoria, ſudorifera, appropriata tam interna, quàm externa. *Cura Pharmaceutica ad Mentem Veterum.*

Si ergò febris hæc ab humore melancholico puro orta ſit, tunc *humectantia*, attenuantia, commendant; ſi verò aduſtus ſit aliquo modo, refrigerantia ſuadent, quos humores dein convenientibus medicamentis evacuandos eſſe volunt. Primas vias clyſteribus, lenientibus medicamentis, vel etiam vomitoriis expurgandas eſſe monent. Poſtea, ſi ſimul ſanguis abundet, venam aperiendam eſſe dicunt, & ſi is craſſus, & niger ſit, copioſiùs evacuandus, ut hoc modo & ſanguinis copia imminuatur, & quod humoris melancholici in venam cavam diffuſum eſt, evacuetur. Sanguine evacuato materiam peccantem præparandam, & coquendam eſſe ajunt, ſimulque diatheſin humorem vitioſum generantem corrigendam.

Si pituitoſus humor admixtus ſit, & ſimul aduſta bilis, tunc opus eſt etiam ab initio *attenuantibus*, & *incidentibus*. Hinc exhibenda ſunt borrago, viola, capillus veneris, bugloſſa, endivia, fumaria, cichorium, ſcolopendrium majus & minus, chamædrys, chamæpythis, agrimonia, carduus benedictus, rad. althææ, glycyrrhizæ, polypodii, omnes aperientes, cortices tamariſci, radices juglandis, flores & ſemen geniſtæ, viticis, fraxini, &c. & ex his varia compoſita concinnant, & nunc hæc, nunc illa eligenda, vel admiſcenda, prout humoris peccantis natura id poſtulat.

Eorum purgantia, quæ præparata materia exhibere ſolent, deſumunt ex polypod. epithym. foliis ſennæ, radic. hellebor. nigr. lapid. lazuli. Sic & varia ex his compoſita habent, ut ſunt ſyrup. de pomis Regis Sabor. electuar. diacatholic. confect. Hamech, pulv. diaſenn. pilul. tartareæ, melanagogæ,

gæ, de lapide Lazuli, &c. *Galenus* etiam die ante paroxyſmum à cœna vomitorium exhibet, poſtridie manè ſuccum ſeu dilutum abſynthii, & duabus horis ante paroxyſmum theriacam. Ipſorum mitiora vomitiora ſunt ſuccus raphani cum oxymell. vel decoct. hyſſop. & ſem. aneth. Potentiora ſunt aſarum, gratiola, ſambuccus, rad. hellebor. alb. &c.

Tandem ad reliquias materiæ febrilis diſcutiendas, poſt purgantia, vel vomitoria, cocta ſcilicet materia, ſudorifera propinanda præcipiunt, hora una atque altera ante paroxyſmum. *Galenus* in uſu habet in hunc finem duo medicamenta, unum ex ſucco Cyreniaco, & theriaca, quæ & hodie ipſis *Galenicis* in uſu eſſe ſolet. In quem finem & commendant rad. gentianæ, card. bened. &c.

Tandem his præmiſſis ad adpropriata accedunt, quorum tamen agendi rationem reddere neſciunt, qualia ipſis hic ſunt ſuccus abſynthii, verbenæ, rad. Imperatoriæ, plantaginis. Alii etiam alia laudant, & quiſque crepat arcanum, nunquam promiſſo reſpondens.

Tandem etiam ſupra carpos & pulſus applicant varia Topica, quorum jam in prioribus mentio facta eſt.

...racelſi & ...lmontii. §. 14. *Paracelſiſtæ & Helmontiani* ſua jactant arcana. *Helmont.* enim poſtquam omnia ſcholarum contemnit remedia, & irridet, febrifugum univerſale proponit *l. de febribus c.* 14. *t.* 7. vocatque præcipitatum diaphoreticum Paracelſi vel Mercurium diaphoreticum. Externè *Helmontius* commendat emplaſtrum ex paucis *reſolventibus & abſtergentibus* paratum, deſcriptionem verò non addit. Cenſentur autem communiter hæc ejus ingredientia, prout videatur apud *Grembſium*:

℞. *Ceræ* ℥ j.
Styrac. calamit. ʒ ij.
Laudan. liquid. ℥ ß.
Aſæ dulc.
Oliban. opt. ana ʒ iij.
M. F. l. a. Emplaſtrum.

Quod applicetur lieni, cujus Archeus ab acido ſtomachi ab ipſo cenſetur ad iram commotus, ut odoratis his ille mulceatur, & ſopiatur, in quem finem & varia commendat unguenta, quibus ſolis hanc quartanam curari poſſe contendit. Quartanam quoque unico hauſtu arcani corallini curaſſe gloriatur.

...villiſii. §. 15. *Vvilliſius* ſalivationem ſuadet in *quartana*, nec non *Emetica*, & exemplum allegat virginis cujuſdam illuſtris, quæ hoc modo ab ipſo curabatur. Poſt ſolſtitium hyemale facilè febrim hanc curari poſſe addit, & ſponte quoque deſinit, quia eo tempore dyſcraſia ſanguinis ab æſtivo fervore contracta, propter brumæ frigus ſenſim deleri, & cruoris maſſa inveteraſcens, velut exuvias ſuas deponere, & versùs ſtatum naturalem reduci ſolet. Totam enim curam conſiſtere ait in mutatione dyſcraſiæ ſanguinis. Omnia remedia, quæ paroxyſmum inhibent, conducere ait. Inhiberi verò paroxyſmum poſſe putat, exhibitis vomitoriis ante paroxyſmum, quia vomitoria ſæpe motum ſanguinis febrilem, motum alium huic contrarium ciendo, non rarò ſiſtunt. Certiora tamen eſſe inquit, quæ non omnino è viſceribus expurgant, ſed quæ ſanguini aut fixationem quandam, aut materiæ febrilis præcipitationem pro tempore inducunt. Sequenti ergò methodo uſus eſt Author, præmiſſo vel vomitorio, vel ſolutivo tribus horis ante paroxyſmum, epithemata carpis admovet, ſimulque pulverem febrifugum in vino generoſo propinat, ac ægros intra lectum in levi diaphoreſi detineri præcipere ſolet. Idem remedium aliquoties repeti vult. Præ aliis & uſum corticis Peruviani magni facit, & ad ʒ ij. in vino tenui, aut generoſo per duas horas infuſ. propinari vult, in temperie calidiori etiam in aqua deſtillata, aut ſero lactis ſumi poteſt.

Cujus corticis etiam examinat qualitates, & quia amara eſt, non dubitat & eundem effectum reperiri poſſe in aliis, rad. gentian. ſerpentar. contrayerv. &c. quæ enim actu amara ſunt, ut ille loquitur, in ſupprimendis fermentorum præternaturalium viribus maxima virtute pollent. Exhortatur etiam alios, ut alia inquirant medicamenta ſimpliciora, & in iis invenient, quæ ſæpe ex arte imitari nequeant ad oppugnandos plures Herculeos morbos.

§. 16. *Sylvius*, qui cauſam hujus febris ſtatuit magis glutinoſam pituitam obſtructionem parientem contumaciorem ceu in aliis intermittentibus, medicamenta pituitam glutinoſam efficaciùs *incidentia*, hinc & ſubinde *minuentia* commendat diligenter uſurpata, donec ſuperata pituitæ glutinoſitate obſtructiones ſolvantur. *Sylvii.*

§. 17. Reſtat, ut & *Carteſium*, & hujus ſequaces, qui parùm abſunt, quin cum *Nobis* vexilla jungant, perſpiciamus. *Carteſianorum.*

Carteſiani ad febrem quartanam debellandam ſtatim auxilium quærunt in vomitoriis, quæ ſtomachum ea qua gravatur ſaburra liberant, liquoreſque excrementitios chylum deturpantes, ejuſque genuinam confectionem ac depurationem impedientes foras eliminant: quum verò omnibus Practicis febres quartanas abdominis obſtructiones inferre, diaphoreticis, atque abſorbentibus Martialia adjungunt. Pro ſpecifico ſeq. commendant:

℞. *Cort. lign. ſanct.*
Fraxin.
Rad. gentian. ana ʒ j.
Angelic. ʒ ij.
Antimon. diaphoret.
Chalyb. ſulph.
Fl. ſal. ammoniaci ana ℈ j.
Lap. ſciſſil.
Magiſt. chalyb. ana ʒ j.

M. F. pulveres 8. ſingulis matutinis horis doſis aſſumend. in vino Abſynthii.

Vel

℞. *Nitri vulg.*
Cinnamom.
Zingib. ana ℈ ij.
M. F. pulv. iv.

Vel

℞. *Tartar. chalyb.*
Sal. prunell.
Ocul. cancr. ana ʒ j.
M. f. pulv.

Commendantur quoque febriles Antimoniales *Hartmanni* item conducit laudanum Mercuriale, item antifebrile ex antimonio fixo paratum, vel lign. colubrin. vel teſt. ovor. Externè applicant pulſibus oleum aranearum, vel imponunt Empl. febrifug. *Strobelbergeris.*

Noſtra ergò hæc methodus eſt in febri quartana curanda, primò omnes curativæ intentiones eò dirigendæ ſunt, ut acidum illud præternaturale chyli, & in ſucco lymphatico pancreatis hoſpitans, ſanguini per vices communicatum, edulcoretur, corrigatur, & infringatur, ſimulque efferveſcentia febrilis compeſcatur, dein ut humores crudi ab eo coagulati & viſcidi facti incidantur, fluxileſque reddantur, & ſic præparati per vias convenientes eliminentur, & denique *Regibus noſtris*, ſanguini, & viſceribus valde labefactatis priſtinus vigor, & robur reſtituatur. Quibus ritè factis, & ſpes erit quartanam feliciter curatum iri. In quartanis ergò ſi ab initio nimis craſſus videtur ſuccus Pancreaticus, tum plus in febris declinatione, quàm ab initio, acido ſcilicet ſucceſſu temporis & mediis idoneis adhibitis aliquatenus cicurato, & viſcida lympha attenuata. Alii in hunc finem ex mercurio dulci & vitæ, veluti inſignibus lymphæ coagulatæ reſolutivis, tenue evacuans parant & repetitis vicibus ægris exhibent, quoniam etiam ob lymphæ tam pancreatis quàm *Noſtra curandi methodus.*

quàm & reliquæ inteſtinalis craſſitiem, alvus utplurimum in febribus his eſt obſtructa, & non niſi flatus generantur.

1. Ergo alvus ſervetur libera, & niſi id ſponte contingat, ſollicitetur clyſtere, aut blandioribus catharticis, pilulis aut pulvere ſequentibus.

♃. M. Pil. tartarear. Querc.
Melanagog.
Sine quibus ana ℈ j.
Ol. caryophyllor. gt. j.
M. F. Pilulæ pondere gr. j. Sumantur 15. & plures.

Vel

♃. Pul. rhabarbar. ℈ ß.
Cornacchin. gr. v.
Ol. ſuccini gt. j.
M. F. Pulvis pro una vice.

Vel

Sit vinum medicatum, vel decoctum incidens, & ſimul laxans, ex. gr.

♃. Radicb helenii,
Galang.
Zedoar.
Gentian.
Acor. ana ʒ ij.
Summit. abſynth.
Centaur. min. ana M. ß.
Herb. menth.
Majoran.
Roriſmar. ana p. j.
Fol. ſen. ʒ iij.
Rad. rhabarbar. ʒ ij.
Cort. aurantior.
Tamariſc. ana ʒ ij ß.
Limatur. martis in nodulo, vel ejus loco vitrioli martis ʒ j.
Tartar. alb. ℥ ß.
M. Conciſa dentur ad chartam pro vino.

Sic tale vinum in menſa poſt paſtum abſque purgantibus aſſumi poteſt, quia amara maximè febrilia fermenta exturbant, coguntque. Vomitoria, aliaque purgantia fortiora exulare volo, niſi æger valdè ad vomitum proclivis ſit, & ventriculus ſaburra viſcida ſit refertus, & æger ſit robuſtus, aliàs plus indè damni, quàm commodi ſenties. De his *vid. obſerv. in Ephemerid. German. Ann. X. obſerv.* 30. Sic & venæ ſectionem non admittimus, quia ſanguis magis exinde depauperatur, & ipſius vigor labaſcit.

2. Pro domando illo acido præternaturali chyli, & ſucci pancreatici, & corrigenda humorum viſciditate, & ſanguinis indè comitata efferveſcentia ſedanda, & ipſius turbatione impedienda, omnibus aliis præferendam cenſemus Chinam de China, ſequenti vel alia formula exhibendam:

♃. Chin. de China ſubtiliſſ. pulveriſ. ʒ vj.
vel ℥ j.
Salis tartari ℈ ij.
Rad. gentian. ʒ iij.
Herb. abſynth.
Cardui benedicti ana p. j.
Vini Rhenani optimi & veteris ℥ x.

Infunde per noctem in loco calido per horas decem, poſtea filtra per chartam. De hoc decocto diebus à paroxyſmo liberis, manè & hora quarta pomeridiana, & circa tempus ſomni ſumantur ℥ iv. vel ʒ v. Die verò exacerbationis hora una atque altera ante paroxyſmum propinetur bonus hauſtus, & in ejus declinatione iterum. Pro pauperibus cum radice gentianæ, vel cortic. guajaci, vel contrayervæ, eodem procedatur modo.

Sic etiam China de China cum purgantibus, vel ſudoriferis pro re nata mixta exhiberi poteſt. Ex. gr.

♃. Chin. de China ʒ j.
Scammon. gr. vj.
Salis abſynth. ℈ ß. M.

Vel

♃. Chin. de Chin. ℈ j.
Antimonii diaphor. ℈ ß.
Cinnab. nat. gr. v.
M. f. pulv.

Nunquam China vel rarò exhibenda eſt abſque ſalibus vel amaris, ex. gr.

♃. Chin. de Chin. ʒ ij.
Antimon. diaphor. ʒ j ß.
Fl. ſal. ammoniaci ʒ ß.
Extr. gentian.
Cent. min. ana ʒ j.
C. mucilag. tragacanth. q. ſ. f. pilulæ ex ʒ j. 40. dentur 7. ſæpe.

Vel pulvis ſequens ſemper detur hora una vel altera ante paroxyſmum.

♃. Chin. de Chin. ℈ j.
Antimonii diaphor. ℈ ß.
Fl. ſal. ammoniaci martiati,
Cinnab. nat. ana gr. v.
Succin. alb. ʒ ß.
M. f. pulv.

Vel ſequens à nobis ſæpe expertum remedium.

♃. Cort. Chin. de Chin. ʒ ß.
Salis C. C. volat.
Ammoniaci martiati, ana ℈ ß.
Crem. vel tartar. vitriolat. ℈ j.
M. C. aq. cent. min. q. ſ.
Et detur ante paroxyſmum.

Notum quoque cuilibet eſt famigeratiſſimum illud febrifugum ex China de China paratum & à Medico Anglo inventum, juſſu Regis Galliæ typis vulgatum, quod Rex magno coemit pretio, & jam poſt mortem Medici illius, omnibus ſubditis revelavit.

Sequens Tinctura Chinæ de China non eſt contemnendi uſus:

♃. Chinæ de China ʒ iij.
Salis tartari ʒ j.
Cum ſpiritu ſalis ammoniaci extrahatur l. a. Tinctura.

Pulvis corticis Chinæ de China ad mentem *Vvilliſii* ad ʒ ij. in vino infuſ. 2. horis ante paroxyſmum exhiberi poteſt, rarò te fallet. Diebus vacuis dari poteſt extractum ejuſdem, vel gentianæ in forma pilularum. Conducunt quoque clyſteres ex China de China parati, ſæpius applicati.

Neſcio qualem timorem, & unde conceperunt hodie nonnulli Medici ex uſu Chinæ de China, cùm Hecticam ab ejuſdem uſu formidant, cùm & Hectica à ſanguine, vel, ut cum Anglis loquar, ſucco nutritio acidiore, ac ad aſſimilationem partium ineptiore facto, ortum habeat, quæ ergò eadem acidum corrigentia expoſcit remedia. Non ergo formidandus eſt ob febrem lentam, vel hecticam imminentem ipſius uſus, credas *Experto Roberto*. Amarum enim quod deobſtruit, hinc ad hecticam curandam potiùs adhiberi poteſt. Si verò præjudiciis occupatus, ab ejuſdem abhorreas uſu, exhibeas ſæpius pulverem radicis gentianæ in aqua centaur. minor. ante paroxyſmum, & interponas ſpiritum ſalis ammoniaci volatilem, cujus uſum in quartana in *memet* egregium reperi: vel ſeq. pulv.

♃. Sal. ammoniaci depurat. gr. xv.
Ocul. cancr. gr. x.
M. f. pulvis, detur ante paroxyſmum.

In contumaci quartana ſequens pulvis proderit:

♃. Salis abſynthii,
Arcani duplicati,
Ocul. cancr. præpar.
Sal. volatil. ſal. ammoniac.
Succin. ana gr. vj.
Laudan. opiat. gr. iij.
M. pro tribus doſibus.

Vel ad mentem *Sylvii* paretur talis, vel ſimilis mixtura ſæpe exhibenda ad viſciditatem incidendam,

dam, hæc febris enim ſæpe abſorbentibus additis ſalinis donari poteſt:

℞. *Aq. fœnicul.*
Fumariæ ana ℥ j.
Tincturæ cinnamom. ʒ ij.
Ol. caryophyll. gt. ij.
Spirit. ſal. ammoniaci gt. xij.
Syrup. cardui bened. ʒ vj.
M.

Pro præſentiſſimo remedio quartanæ commendatur cochlear unum ſpiritus frumenti cum pauco oleo olivarum; Oleoſa enim acidum abſorbent.

Pro compeſcenda aciditate chyli & ſucci pancreatici præternaturali conveniunt omnia abſorbentia martialia. Hinc etiam conferunt acidulæ martiales *Svvalbacenſes*, &c. ſed viſcera adhuc debent eſſe bene conſtituta, & tunc, ubi naturales non proſunt, Kyperi, vel noſtræ artificiales, item ſpiritus vitrioli martis ordinario potui poſſunt inſtillari. In quartanis ſpeciatim martialia & ſaturnina intenſius acidum abſorbendo conducunt. Plures laudant vomitorium martiale, & dicunt *Riverii* antiquart. fuiſſe paratum ex antimonio & mercurio. Conveniunt & omnia antimonialia, ſaturnina, aliaque tum mineralia, tum animalia, tum vegetabilia. Ex terra martiali quadam optimum poteſt parari, & certum antiquartanarium. Ex ſequenti optimum effectum habui:

℞. *Ceruſſ. ʒ j.*
Bol. Armen. ℈ j.
Ol. caryophyllor. gt. x.
M. F. pulvis in 4. doſes dividendus, & detur j. ante paroxyſmum in vehiculo conveniente.

Sed aſteriſco notandum eſt, ſæpè poſt exhibitos hos pulveres dolores colicos ſubſequi, priùs ergò ſalina aperientia exhibenda, in hoc caſu verò anticolica ex mentha, theriac. cœl. & clyſt. proſunt, ſemper enim ad ſymptomata reſpiciendum eſt. Sic in quartana ubi conjuncta eſt gonorrhœa, conveniunt oculi canc. corall. cum ſaccharo ſaturni juncti.

In hac febre Antimon. crud. ſalis tartari ana p. æquales indantur crucibulo, & ad fluorem redigantur, poſtea maſſa frigeſcat, cujus pulveriſatæ tutò ℈ j. exhibere poteris.

Myrrhata omnia hic etiam conveniunt, quod & novit *Matthiolus*, qui commendat myrrham ʒ j. pondere in vino Cretico tribus vicibus hora una ante paroxyſmum potam, ſi quis ſtatim in lecto ſudet, & ſe ipſum hoc medicamento ſanatum ſcribit *commentario in librum primum Dioſcoridis cap. 67.* Eſto formula:

℞. *Myrrhæ ʒ ß.*
Extract. abſynth.
Gentian.
Centaur. minor.
Theriac.
Card. bened. ana ℈ j.
Ol. caryophyll. gt. iv.
C. ſ. q. eſſentiæ abſynthii F. pilulæ pondere gr. j. Dentur à ℈ j. ad ʒ ß. pro doſi.

Tinctura noſtra antiquartanaria pluribus fuit unicum ſolatium & auxilium, quam hic curioſis communicare lubet ob ejus egregias vires:

℞. *Extract. cortic. Chinæ de China ʒ ß.*
Gentianæ,
Centaur. minor.
Card. bened.
Theriac. ana ʒ j.
Affund. ſpirit. tartari, ab aqua ſua optimè liberati, & ſpirit. ſal. ammoniac. F. l. a. Tinctura.
Cujus doſis gt. 30. ad 40. ſingulis diebus, imprimis verò ante paroxyſmum.

Vel

℞. *Cort. Chin. de Chin. ʒ ij.*
Summ. cent. min. p. ij.
Infund. per noct. in vin. manè exhibeatur colatura.

Omnia etiam abſorbentia, quorum ſuperiùs in *cap. de Febr.* mentio facta eſt, hic in uſum trahi poſſe nulli dubitamus.

Aluminoſa hac in febre omnem aliquando implent paginam, ex. gr.

℞. *Alumin. uſt. ℈ j. vel ʒ ß.*
Nucis moſchat. ℈ ß.
M. D. ante paroxyſmum.

In febribus quartanis conducunt ſpiritus volatiles, imprimis opiato combinati: Item mercurialia fixa.

Commendamus quoque tincturam lapidis Lazuli, cum ſpiritu ſalis ammoniaci urinoſo extractam, vel detur lapis lazuli pulveriſat. in cochleari ſpiritus vini ante paroxyſmum, quo remedio aliquot curavit Empiricus quidam. Sic & pomum helleboratum certum dicitur remedium adverſus contumaciſſimam febrem quartanam, quod ita paratur: pomum ſcilicet radicibus hellebori nigri ad ʒ ß. & aliquot caryophyllis transfigitur, foculo ſub cineribus coquitur, helleboroque abjecto eſitandum offertur. Confer. *Ephem. Germ. Decur. 2. A. 6. obſ. 38.* Alii laudant ſequens:

℞. *Sterc. Anſerin. q. ſ. affund.*
Succ. card. bened. q. ſ.
Deſtill. per alembic.
Dentur ad ℥ ij. ad ℥ iij. duabus horis ante paroxyſmum.

Pediluvium ex herbis antifebrilibus cum Alumine & ſale paratum magni æſtimat *D. Hagendornius*, quo & quartanarium liberavit, prout teſtantur *Ephem. Germ. Decur. 2. A. 6. obſ. 144.*

Nec contemnendi uſus eſt in quartana Tinctura Saturni cum ſpiritu vini tartariſato, vel arcan. tartari ſolut.

Omnia diuretica & ſudorifera, ut in aliis, ſic & in his prodeſſe poſſe febribus, extra omnem dubitationis aleam ponimus.

Extra paroxyſmum conveniunt omnia ea, quæ ſanguini ſpirituaſcentiam reſtituunt, quatenus acorem in primis viis tollunt, & in ſanguinem ipſum derivatum pellunt, idque præſtant diluendo, ut ſunt ſerum lactis, borraginata, &c. Ità decoctum raparum maximè laudat *Crato* pro ſpecifico. Quò pertinent infuſa aperientia ex ſpleneticis addito Marte.

2. Temperantia abſorbentia hic in uſum vocanda ſunt, præcipuè, ceu dictum, Martialia, ut pulvis cachecticus Q. tinctura Martis cum arcano tartari, elix. febrile cum ſpiritu ſal. ammoniaci paratum, clyſſus antimonii ſalinus, tinctura antimonii tartariſata, Elixyr album *Helmontii*, ſal ammoniacum cum ſale tartari mixtum inſigniter juvat, ex his enim ſpiritus antiquartanarius deſtillari poteſt.

Aurum fulminans ad grana quinque exhibitum eſt arcanum hac in febre.

Elegantiſſimum exemplum curatæ quartanæ mediante vini veterrimi hauſtu habet *Barclajus in Argenide.*

Ad viſcerum & virium corroborationem, acoriſque peccantis majorem emendationem in uſum vocandæ ſunt mixturæ, imprimis illa uſualis aqua confortativa, aliæque ex aquis cordialibus temperatis, margaritis, oculis canc. antihectico Poterii, coralliis, matre perlar. & ſimilibus præparatis acorem abſorbentibus in debita proportione adjectis concinnatæ ſaporis gratia admiſcendo ſaccharum perlatum, vel roſatum. Quæ medicamina ſanguinis craſin, nec non viſcerum tenorem emendant, & *Reges noſtros* recreant. In juniorum gratiam ſit formula unica:

℞. *Aq. confortativ. ℥ iij.*
Cinnamom. ℥ ß.
Scord. ℥ j ß.
Margarit. præp. pro pauperibus verò ocul.

ocul. cancr. præpar. vel C. C. præpar. ʒj.
Sacchari perlati q. ſ. ad gratiam.

In quem finem & varia Electuaria, conſervæ, condita, &c. parari poſſunt. Profligata enim quartana nondum deſiſtendum à medicamentis, ſed China de China, martialibus, amaris, aliiſque aperientibus diureticis, ſalinis, & antiſcorbuticis, ſpleneticis, inſiſtendum eſt, & ſi viſcera adhuc ſint firma, acidulæ *Swalbacenſes*, vel aliæ optime conducent, quæ & à quartana nuper liberantur *Celſiſſimum Principem Naſſovium Caſimirum, Generalem*. Sic ſerum lactis cum ſucco fumariæ & beccabungæ per temporis ſpatium epotum, generoſum eſt remedium. Nec hic conticenda ſunt opiata cum Camphora mixta, quæ ſæpe hunc hoſtem debellarunt.

Tædet verò omnia medicamenta huc apponere, quæ proficua eſſe poſſunt, cùm nauſeam pariamus Lectori: quare ad *Topica Externa* progredimur. Externe juxta Cratonem rad. urticæ carpis manuum applicatæ proſunt. Idem pro experimento commendat epithema ex ſpiritu vini ventriculo impoſitum.

Amuleta contra quartanam recepto apud populum more, quædam magis ſuperſtitioſa, quàm ſalutaria, nonnulla verò minus ſuperſtitioſa, magis ſalutaria.

Trallianus ſcarabæum vivum fulvo linteo firmiter alligatum collo ſuſpendit.

Commendat etiam lacertam viridem, ungues patientis, pilos ex hirci barba.

Platerus præ aliis, ceu certa laudat amuleta, nempe araneam in nuce avellana collo appenſam; item jaſpidis vel Limacis lapidem geſtare, vel talpam manibus, donec moriatur, tenere.

Rondeletius jubet folia ſalivæ, ſambuci, pedis columbini, rutæ ana M. ß. calthæ p. j. trita cum modico ſalis & vini, carpiſque manuum alligata, ante paroxyſmum coctionis apparentibus ſignis alligare.

Alii ab ovo in urina quartanarii aliquot horas cocto, foraminulis pertuſo, & in acervo formicarum defoſſo febrem ceſſare affirmant.

Crato Epiſt. med. Scholtz. 113. memorat ſequens: *Simon* piſtoris per triennium quartana laboravit, dicebatque mihi, ſe multis remediis uſum eſſe, ſed unum hoc profuiſſe. Accepiſſe vinum ſublimatum, ſive aquam vitæ, & madefeciſſe prius tincam, & adveniente quartana impoſuiſſe ventriculo. Tinca per medium diſſecta in febribus intermittentibus ægrorum plantis pedum admovetur, ceu ſummum remedium. Et *Quercetanus* eandem carpis manuum applicat.

Plures pro certo experimento venditant tres radices plantaginis ante ſolis ortum collectas, & ex collo ſuſpenſas in nodulo. In votis habent tum intermittentium aliarum, tum imprimis quartanæ inoffenſum curſum tali amuleto intercipi.

Devenitur nonnunquam ad extrema, & incantationes queruntur, ſed periculoſæ res plena eſt aleæ, quartanæ maleficiis curatæ, quæ evaſit funeſta, exempla non deſunt.

Hæc & alia amuleta me ſemper ſpe fruſtrarunt, carpis verò manuum poſſunt ad mentem *Williſii* varia cum fructu applicari, & quidem ex adſtringentium numero, quorum jam in ſuperioribus facta eſt mentio, & tædet, nec libet hæc iterum ruminare. Sed antequam ad alia accedamus, unicum hic monere debeo, quod in memet ſupradictis amuletis in caſſum tentatis ſupradictum de 9. ſpeciebus herb. vel radic. cum pane Judaico & ſale juvamen attulit. Sed adhuc dubius hæſi, cuinam effectum adſcriberem, cùm eodem tempore & aliis uſus ſim medicamentis, ſed nullus rediit paroxyſmus, cùm amuletum hoc de collo ſuſpendebam, ſed bis in aliis mihi ſatisfecit, in aliis verò voto non reſpondebat. Exteriùs poſſunt etiam ventriculo, hypochondriis, & Lieni varia topica, tum emplaſtra, tum linimenta, apponi. Oleum ſcilicet ſcorpionum, tartari rectificat. Emplaſtr. de cicuta, de hyoſcyamo, magneticum. Inunctiones dorſi poſſunt fieri ex balſamo Mynſichti. Poteſt etiam ſpinæ dorſi applicari halec ſalitus in medio ſciſſus, vel lumbi fricentur allio.

Ferrara in obſervation. chirurg. obſerv. 49. miris commendat modis ſequens, quo inungi debet tota ſpina dorſi à nucha incipiendo, & ad os ſacrum procedendo:

℞. *Ol. laurin.*
Vulpin.
De euphorb.
Spic.
Nucis moſchatæ,
Terebinth. ana ʒij.
M.

Hiſce præmiſſis ſpecifica empirica videamus. Decoctum lycopodii, alii geniſtæ magnifaciunt.

Alii laudant radicem thapſi barbati; ejuſdem ſuccum Cardanus commendat.

Drachma radicis Imperatoriæ pulver. cum hauſtu vini ante paroxyſmum propinata, & aliquoties repetita paroxyſmum non tantùm mitigat, ſed etiam ſæpe planè profligat.

Cor leporis à *Diomede Cornario* priùs expertum, approbatum à *Monavio*, *Andrea Hildebrando*, & hactenus ab aliis tanquam ſpecificum in quartana laudatur; Item de collo appenſum juvare creditur.

Ungulæ phocæ ſuſpenſæ, uti & cor ejus, in brachiis geſtata, vel ſuſpenſa, dicuntur ſanare quartanam.

Oleum ſcorpionis, dorſo inunctum, ante horam acceſſionis, paroxyſmum inhibere dicitur.

Caſtorei eſum in acceſſione quartanæ, ſi detur ʒj. quartanarios ſanare vulgò refertur.

Si ſuſpenderis cor ſalamandræ ad collum febricitantis, ſtatim inde extingui febrem narratur.

Ova aranei in panno nigro ligata, ſiniſtro brachio alligata, quartanam ſanare dicunt, quæ etiam bibita, & quidem quatuor, ad quartanam juvare putant.

Jecur Delphini aſſum & eſum, tertianam & quartanam expugnare dicunt. Sed quis omnia hæc narrabit, cùm ferè quilibet hac in quartana arcanum habere ſibi imaginetur. Et cùm his empiricis vix fidem ullam adhibeamus, properabimus ad finem.

CAPUT X.

DE FEBRIBUS SYMPTOMATICIS.

§. I.

CUm pleraſque has noſtras explicatas febres tum continuas, tum intermittentes, varia comitentur ſymptomata, à quibus etiam *Cl. Sylvius* ipſis febribus, & quidem à magis urgenti ſymptomate, nomen impoſuit, eorundem tractatio, juxta factam à Nobis in ſuperioribus promiſſionem, paucis nunc, ordine tamen, venit ſubjungenda.

Sunt ergo vel *febres algidæ*, *ardentes*, *epialæ*, *faſtidioſæ ſeu aſſodes*, *ſiticuloſæ*, *famelicæ*, *cardiacæ*, *ſingultuoſæ tormentiles*, *ſincopales*, *præfocantes*, *anheloſæ*, *aſthmaticæ*, *tuſſiculoſæ*, *arthriticæ*, *inſanæ*, *vomitoriæ ſeu emeticæ*, *cacatoriæ ſeu cathart icæ*, *ſudatoriæ ſeu elodes*, *ureticæ*, *ſputatoriæ*, *odontalgicæ*.

Algida febris hæc dicitur, in qua nullus calor, ſed tantùm frigus moleſtum obſervatur, ab acido acriore viſcido membranas & fibrillas vellicante oborta.

Ardens febris hæc vocatur, in qua nullum frigus, vel horror tantùm mediocris præcedit calorem intenſiſſimum, à particulis acribus ſulphureis exorta.

Epiala

Epiala eſt, in qua ſimul frigus & calor in vehementiſſimo gradu apparent.

Sic *ſiticuloſa* à ſiti importuna, & inexſtinguibili ità nuncupatur, prout *famelica* à fame rabida, & inexplebili etiam tempore paroxyſmi: *Faſtidioſa* ab appetitu planè proſtrato: *Cardiaca* à dolore verè inexplicabili, & cardialgiam mentiente circa ventriculi orificium ſuperius utplurimum imperium ſibi rapiente ità nominatur: *ſingultuoſæ* ita dicuntur à ſingultu comite.

Torminalis dicitur, à dolore colico ipſam comitante, utplurimum ex præmiſſa ſanguinis turbatione, & acido circa meſenterii partes nervoſas ſæviente, fibrillaſque lancinante, divellenteque orta.

Syncopalis dicitur, ab urgente ſymptomate, deliquio ſcilicet animi, à perturbatione ſanguinis majori, aliiſque cauſis infrà dicendis producta.

Præfocans febris ità vocatur ob ſymptoma urgens, ubi homo videtur propter auſterum ſuccum ad œſophagum, vel tracheam, vel pulmones delatum, ſuffocari, hinc & dicitur *anheloſa* ac *Aſthmatica*, ubi ſæpe latet pituita viſcida ſtomachum obſidens.

Tuſſiculoſa tuſſim habet comitem, utplurimum ab acrimonia febris productam.

Arthritica hæc eſt, quæ dolorem atrociſſimum in omnibus ferè membris producit, & articulis infeſta eſt.

Inſana hæc dicitur, quæ deliria habet conjuncta, à perturbata ſanguinis mixtione, & indè facta *ἀταξία* ſpirituum animalium exorta.

Vomitoria, ſeu *Emetica* illa dicitur, in qua vomitus ſunt enormes, utplurimùm à ſpaſmodica ventriculi contractione producta.

Cacatoria verò eſt, in qua alvi fluxus ſimul debilitat, à bile ſæpe volatili & acriori hæc ortum ſuum habet.

Sudatoria ſeu *Elodes*, dicitur quaſi paluſtris, cùm perpetuò natant in ſudoribus ægri: aliis etiam dicitur *cauſus ſpurius*, cùm acres particulæ tam validæ ſunt, ut ſudoribus ægri diffluant, hodierno die dicitur *ſudor Anglicus*, quia ibidem eſt *Endemius* quam & noſtris in regionibus obſervare licet, hinc nonnullis dicitur. *Febris colliquativa*.

Uretica eſt, quæ comitem habet diabetem.

Sputatoria eſt, quæ maximam ſalivationem habet comitem, hinc & aliis dicitur ſalivaris, quæ à glandulis malè affectis oboritur.

Odontalgica, quæ dentium dolorem habet conjunctum.

Pars affecta.

§. 2. De parte affecta non multa addenda eſſe judicamus, quia ipſa denominatio etiam partem affectam denominat. *Algida & ardens*, *Epiala*, totum noſtrum ſanguinem, & totum nervoſum ſyſtema pro ſubjecto habent. Siticuloſa verò, famelica, & cardiaca, ſtomachum, gaſteranacis ſolium Regium, agnoſcunt; *Torminalis*, *vomitoria*, & *cacatoria* inteſtina cum annexo meſenterio, aliiſque membranis, & fibrillis nerveis; *Syncopalis* cor, cardimelecis ſedem Regiam; *Anheloſa*, *Aſthmatica*, & *Tuſſiculoſa* pulmonem, ipſiuſque bronchia cum annexis pleura, & diaphragmate; *Arthritica* omnes partes nervoſas; *Inſana* totum cerebrum, Microcoſmetoris ſolium Regium, in quo fit excurſio ſpirituum animalium; *Sudatoria* & *ſputatoria* glandulas omnes cum contenta colluvie; *Uretica* renes, & omentum.

Diagnoſis.

§. 3. Cùm hæ febres ex comitante, & urgente ſymptomate facilè dignoſci poſſint, non operæ pretium duco, plura de his addere; *Febris* enim *algida* dignoſcitur potiſſimùm per horrorem, & frigus, non cui invaſionis atque etiam acceſſionis ipſarum initio comes eſt horror, ſed in qua per maximam paroxyſmi partem horror extenditur, indeque *algidæ* dicuntur, in Belgio maximè frequentes, frigus enim nullus calor, vel levis tantùm ſequitur.

Ardens verò cognoſcitur ex uno illo charactere, calore ſcilicet intenſiſſimo. Interdum ſimul eſt conjuncta ſitis.

In *Epiala* ægri uno eodemque tempore in quibuſdam partibus calore, aliis autem in partibus frigore corripiuntur. Quam fabrem nunquam obſervavi, hinc de ipſius vera exiſtentia valde dubito.

Siticuloſæ, *famelicæ*, *cardiacæ*, *torminales*, *ſyncopales*, *præfocantes*, *anheloſæ*, *aſthmaticæ*, *tuſſiculoſæ*, per ſe manifeſtæ ſunt, & cognoſcuntur ex proprio ſymptomate urgente, ubi enim febrem hoc vel illud ſymptoma comitatur, poteſt nomen ſortiri ab hoc vel illo concomitante, & urgente ſymptomate.

Arthritica illa febris facilè dignoſcitur ex dolore illo errabundo, mox hos, mox illos articulos infeſtante. Sic etiam *inſana* ex delirio, *vomitoria* ex vomitu continuo ægros moleſtante, *cacatoria* ex perpetuo alvi fluxu febricitantes valde debilitante, *ſudatoria* ex madore, & ſudore per totum corpus diffluente, & ægros ad extremum defatigante, *ſputatoria* ex ſalivatione nimia, ut & *Odontalgica* ex dentium dolore febrem continuò concomitante.

§. 4. Tunc demum ſcimus, quando cauſam cognoſcimus, ait *Stagirita*, quare & nobis, ut in accuratam febrium ſymptomaticarum cognitionem deveniamus, cauſas indagare incumbit.

Cauſa ad mentem Veterum.

Cauſa febris Algidæ.

Febrium ergò *Algidarum* cauſa ſtatuitur *Veteribus* pituita tenax, & frigida; *Sylvio* eſt ſuccus pancreaticus, pituita copioſa & viſcida, bile exiſtente inerte. *Helmontius* ſolum Archeum dicit cauſam eſſe efficientem frigoris. Febris algida ex Carteſianorum principiis excitatur, dum particulæ heterogeneæ maſſæ ſanguineæ confuſæ adeò ſunt aculeatæ, ut ſingularem concilient ſanguini viſciditatem, particulaſque ipſius arctiùs inter ſe conjungant. Sanguinis ergò particulis volatilibus oppreſſis & concentratis, materiaque ſubtili in tranſitu ſuo maximè impedita, calor à perenni ſtrenuoque cruoris in corpore motu pendens ferè exſtinguitur nec denuò reſuſcitatur, priuſquam materia ſubtilis pertinacibus irrequietis impulſibus ſanguinem penetravit, parteſque ejus vinculo, quo ſtringebantur, illaſque in motum egerit: à ſola ſanguinis quiete non exſurgit ſummi frigoris in dicta febre ſenſus, ſed etiam à vellicatione fibrarum nervearum ab aculeis particularum heterogenearum iis illatà. *Nos* verò dicimus in his febribus *eſſe particulas acriores cùm viſciditate quadam*, quæ membranis & fibris per totum corpus firmiter adhærendo, & acrimonia ſua vellicando, horrorem & frigus inducunt, & quia anima, ejuſque *Vice-Rex* corporalis *Microcoſmetor* nunquam niſi à frigore motum ortum obſervavit, hinc judicat quoque à frigore proficiſci.

Cauſa febris ardentis juxta Veteres.

§. 5. *Ardentis* verò *febris* (in qua nihil præter calorem ſentitur) cauſam *Veteres Galenici* bilem putarunt, ſanguinem ita inflammantem.

Chymicos & Vvilliſium.

Chymicis & *Vvilliſio* ſunt ſulphureæ particulæ ſanguinem accendentes.

Sylvium.

Sylvio verò hujus cauſa eſt ſuccus pancreaticus minùs acris, pituita pauca, minuſque viſcida, bilis autem acris, oleoſa & copioſa.

Carteſianos.

Carteſiani ardentem febrem oriri volunt ex particulis heterogeneis ſubtilioribus ac volatilioribus, & ad motum aptioribus, ſuperficieque inæquali præditis: quum autem ipſæ ſanguinis ſpatiola occupent, earumque pori cum materia ſubtili ſint improportionati, hæc iter ſuum faciens, nec ſanguinem liberè pervadere valens, vehementiùs illum exagitat, ac commovet, validamque efferveſcentiam in illo producens *ardoris* ſenſum in toto corpore excitat.

Nos.

Nos pro febris hujus cauſa vera proxima venditamus, exceptis aliis jam dubiis, calidiſſimas ſanguinis particulas ſulphure concremabili, & ſale volatili magis abundantes, & calorem hunc intenſiſſimum & ardentem producentes, nec hìc excludimus furibundum ſpirituum animalium in partes influxum.

Cauſa febris Epia-

§. 7. Cauſam verò *Epialæ*, in qua ægri ſimul vehemen-

Ia ad mentem Veterum. *Willisii,*

vehementer calent & frigent, *Galenici* modò pituitam, modò bilem accuſant, à putri enim pituita, & bile calorem deducunt, ab imputri verò pituita frigus excedens. In Epiala ſecundùm *Willisium* producitur rigor à crudioribus acidioribuſque nutritii ſucci particulis nondum ſubactis & in aliqua parte ſubſiſtentibus, ſpiculiſque ſuis partes nervoſas pungentibus: quum autem aliquales ex Immaturis iſtis particulis à ſanguine ſecedunt, ſulphureæque quibuſdam in locis juris ſui fiant, ardoris ſenſum ibi etiam inferunt.

Sylvii.

Sylvius culpat ſuccum pancreaticum & bilem acres, ita ut hujus calor cum frigore illius concurrat.

Carteſianorum

Carteſiani in Epiala frigus & calorem perſentiri autumant ob diverſam particularum heterogenearum, juxta varias partes in quibus reſidet, diſpoſitionem, ac materiæ æthereæ in eam actionem; frigus enim excitatur in aliqua parte, dum ſcilicet particulæ iſtæ externæ, quæ rigiditate pollent, materiæ ſubtilis impetui reſiſtunt, & ab ea commotæ, nec tamen difractæ, ſpiculis ſuis fibras nerveas impetunt: calor verò inceditur, quum materia ſubtilis in quadam alia parte viam ſibi ſternere ſatagens dominium obtinet, velocioremque motum ſanguini communicat.

Noſtra Cauſa.

Nos verò exiſtimamus in tali febri, ſi exiſtat, eſſe diſpoſitiones ſanguinis inæquales, & fermenti febrilis accedentis modò ad hanc, modò ad illam partem coagulationem ac fermentationem, uti cùm particulæ febriles & acidiores ad habitum corporis delatæ ſunt, calor ibi producitur, ſi verò aliter figuratæ ac proportionatæ ſint, frigus producere videntur; ſic etiam ſæpius fallacia eſt in ſenſu, quòd enim frigus ægri ſentire ſolent, quamvis fermentationes ſunt auctæ, & pulſus vehemens, & magnus, & corpus etiam ipſo tactu calidum ſentitur, & hæc contingit ſolùm ab acrimonia modò has, modò illas fibrillas vellicante, & ſenſum modò caloris, modò frigoris producente. Sic etiam ſæpe hæ acres particulæ circa ventriculum, *Gaſteranacis* ſedem, ſibi imperium rapiunt, & producunt febrem *aſſodem*, item *vomitoriam*, quæ particulæ ſæpe inter tunicas & plicas ventriculi effuſæ, eum corrugando, fibrillaſque folliculi fellis ſpaſmodicè contrahendo, ejus ſuccum bilem effundendo evertunt, unde tum tale quid, quale vomiturientibus, accidere ſolet ægris. Fit autem hæc vellicatio à perverſo ſpirituum animalium motu, qui in ordine ſuo turbati convulſivos motus facilè cient. Sic etiam *Sylvius* hac in febre bilem volatilem & acrem ad ventriculum aſſurgere ait, & vomitum indè excitari aſſerit.

Willisii.

Willisius vomitum immanem fieri exiſtimat, quando ſemina fermentativa in motum concitata, arteriolis in ventriculi tunicas dehiſcentibus ad ſingulos appulſus ſanguinis deponuntur, & vomitum non ſecus ac ſtibii particulæ deglutitæ concitant.

Cauſa febrium ſiticuloſarum.

§. 7. *Siticuloſarum* febrium cauſam *Veteres Galenici* accuſant bilem, ejuſque vapores ad gulam adſcendentes, ibidemque ſiccitatem quandam producentes. *Helmontius* ſitim non à calore in ſtomachi orificio oriri aſſerit, ſed potiùs ab excremento, quod ſenſitivum malè afficiat, hinc ipſe dicit, quòd ſitis ſit ſenſus diminuti laticis, quam generari in febribus aſſerit, non ob defectum humidi, neque ob penuriam ſanguinis, ſed indicare deficientem laticem. Inquit enim n. p. 234. n. 27. Eſt ergo ſitis, præco deficientis laticis, non autem cruoris egeſtas, ut alioqui mandant ſcholæ; febrientium quoque ſitis à ſumpto potu perſeverans, laticem alienò contagio ineptum ad ſua munia factum denunciat. Siquidem, *pergit ille*, quoties amaror, ſalſedo, nidorve ſalivam inficit, ſtomachus apepſia fatigatur, & lingua (indolens alioquin, & nihil mali in ſe habens) ariditate finditur: ſignificatque latex non tranſire ad venas, debito inſtructus viatico: quia in ipſo ſtomachi hoſpitio, ejuſque viciniis ineptus evaſit pro ſuo munere.

Willisio ſunt particulæ ſulphureæ ad gulam delatæ. Febris ſiticuloſæ cauſam adſcribit *Sylvius* volatilibus particulis per gulam ad os pervenientibus, humoremque ſalivalem abſumentibus. *Carteſiani* ſiticuloſam febrem fieri dicunt, quando maxima facta ſeroſi humanis à frequentibus violentiſque, quas paſſus eſt ſanguis, fermentationibus, diſſipatione, particulæ ferè tantùm ſalinæ ac ſcabrinæ pauco ſero dilutæ per ductus ſalivales ad linguæ palatuſque papillas deferuntur, & importuna ſua vellicatione diræ ſitis ſenſum in iis producunt.

Noſtra opinio de febribus ſiticuloſis

Nos exiſtimamus in ſiticuloſis iſtis febribus plura corpuſcula ſalina ad fauces deferri, tunicas earum obſidere, imprimis ductus ſalivales obſtruendo & ſimul lymphæ omnis præcludatur via, & intercipiatur commeatus, hinc neceſſariò ſequitur ſitis inextinguibilis.

Cauſa febrium famelicarum

§. 8. *Famelicarum* febrium cauſam dicit *Helmontius* à ſplene provenire; *Sylvius* verò ſuccum pancreaticum propter ſtagnationem aciditate grata & potenti præditum accuſat. *Willisius* in febri famelica potentius ſtomachi fermentum accuſat, à ſanguine paroxyſmi tempore turgeſcente motum concipiens.

Famelica ad mentem *Carteſianorum* provenit à robuſtiore copioſioreque fermento in ventriculo reſidente, quod à ſanguine in paroxyſmo vehementiùs efferveſcente in motum concitatum continuis vellicationibus ſummum iſtud edendi deſiderium creat.

Nos verò deducimus famem à quovis præternaturali acido, utplurimùm noſtrum *Gaſteranacem* afficiente, fibrillaſque nervorum orificii ventriculi blandè ſollicitante quaſi cum poppyſmate.

Cauſa febris cardiacæ ad mentem Veterum Helmontii. Sylvii.

§. 9. Febris *Cardiacæ* cauſam quærunt *Galenici* in quadriga humorum, utplurimùm verò in bile vitioſa, ad orificium ventriculi delata.

Helmontio ſunt corroſiva ſalia ſtomachum rodentia.

Sylvio cauſa hujus febris eſt ſuccus pancreaticus ſtagnatione corrodentem vim nactus, præſertim ſi bilis concurrat acris.

Carteſianorum.

Cardiaca à *Carteſianis* tribuitur particulis duris, rigidis & acutis, quæ à ſanguine ſeparatæ intra orificii ſuperioris ventriculi fibras nerveas ſeſe inſinuant, eaſque pungunt, ac divellunt, tremulus iſte verò motus qui iis communicatur ad cerebrum uſque pervenit, dirique doloris ſenſationem in eo excitat.

Noſtra ſententia de Cauſa.

Nos & hìc culpamus ſpicula ſalina ex maſſa ſanguinea, vel ex vaſis ſymphaticis ad orificium ventriculi delata, ibidemque fibrillas lancinantia, rimaſque facientia, & cardialgiam, ſeu ſenſum inexplicabilem circa ventriculi orificium ſuperius excitantia, hincque ſpiritus in fibris vellicatis latitantes extra ordinem moventur, qui in continua ſerie diſpoſiti impreſſionis typum, tanquam legati milites ad referendum ſuſcipientes irradiatione vel undulatione quadam animæ ejuſque Microcoſmetori diludicandum offerunt.

Cauſa febris torminalis ad mentem Veterum. Helmontii. Willisii.

§. 10. Cauſam *febris torminalis Galenici* pro more ſolitò deducunt à quadriga humorum, in inteſtinis pro re nata ſeparatorum; vel à flatibus tum inteſtina, tum abdomen diſtendentibus, prout apparet in aſtectu de *Colica lib. 3. cap. 8. Helmontius* ab acido hunc dolorem eſſe ait.

Willisius, qui bilem flavam, aut praſſinam non cauſam materialem ſtatuit, ſed exiſtimat liquorem nerveum in vitio eſſe, qui hæret in meſenterio, ejuſque plexibus, & efferveſcens tormina & cruciatus acerrimos ibidem ciet, una in partibus pleriſque membranoſis ſpaſmos, & contractiones convulſivas, aut dolorificas ubique excitat. Torminalis à ſero acido à ſanguine efferveſcente ſegregato & in partibus nervoſis abdominis depoſito, eaſque lancinante ac convallente deducitur à *Carteſii* diſcipulis.

Carteſianorum. Sylvii.

Sylvio cauſa hujus febris eſt ſuccus pancreaticus acidior, & auſterior, vel flatus.

Nos

Noſtra opinio. *Nos* judicamus *febres* has *colicas* ſæpiſſimè ortum ſuum habere, quando acidum peregrinum vel in primis viis genitum, vel ex perturbata mixtione ſanguinis enatum, derelicta maſſa ſanguinea circa membranoſas meſenterii partes ſenſiles transfunditur, & quaſi corroſivum ſtagnatione fit, & tunc ibidem tyrannicè imperium, & ſceptrum è manibus *Gaſteranacis* rapit, quo in particulæ hæ acidæ, vel corroſivæ, rodentes puta, ſcindentes, pungenteſque ſpiculis ſuis lapſu temporis magis magiſque impactæ fibrillas divellunt, ac rimas faciunt, unde neceſſariò fibræ illæ nervoſæ ſenſiles cum fortiori ſpirituum animalium motu contrahuntur, indeque factæ ſpaſmodicæ convulſiones ex doloroſè convulſis & inteſtinis, & abdomine aliorſum in alias partes continuatæ, unde hæc malorum Ilias oritur.

Cauſa febris ſyncopalis Veterum. §. 11. *Veteres Galenici febris ſyncopalis* cauſam dicunt eſſe ſpirituum animalium defectum à diverſa humorum diatheſi ortum.

Helmontii. *Helmontius* exiſtimat in his febribus eſſe venenum quoddam anodynum, diſperſivum, quod in orificio ventriculi ſuperiori excitat syncopen, quæ ſtatim ſenſum tollit ac motum.

Vvilliſii. *Williſius* verò *earum* cauſam quærit in maſſa ſanguinea vappida, vel effœta, itidem juxta ipſum oriri poſſunt hæ febres, quando ſanguis nimiùm efferveſcit, & quidem ob particulas ſulphureas nimiùm ſolutas. Sic & à denegato ſpirituum animalium influxu produci poteſt febris ſyncopalis.

Sylvii. *Sylvio* hujus cauſa eſt ſuccus pancreaticus volatilem magis quàm acrem aciditatem nactus, ſanguinem coagulans.

Carteſianorum. Noſtra opinio. *Carteſiani* à flammulæ vitalis ad tempus exſtinctione deducere ſolent has febres. Hinc & *Nos* exiſtimamus in his febribus præter ſanguinis turbatam mixturam ſanguinem in corde vel ſtagnare, vel ad minimum coagulari, hinc ad tempus ceſſat ejus motus, quod poteſt produci à variis acidis ſanguini affuſis, vel jam permixtis, nec excludimus influxum ſpirituum animalium ad cor impeditum, vel imminutum, qui ſpiritus in magna perturbatione à pluribus cauſis facilè diſſipari poſſunt. Sic ſi animi deliquium adſit abſque ſanguinis craſſitie & terreſtreitate, indicat materiam ætheream, quæ in ſanguinem introducitur, maximè diverſam eſſe ab illa materia ætherea, quæ ordinariò ſanguinem perfluere ſolet. Sic & ſæpe pituita craſſa, acida in orificio ſtomachi latet, vel ex Pancreate emanat lympha craſſa ac acida, & nauſeam, cardialgiam, & ſæpe delata ſanguini ſyncopen producit, quæ debent diſtingui à vera ſyncope. Nam in caſu priori vires tantùm ſunt oppreſſæ, & unico vomitorio omnia poſſunt tolli ſymptomata, in ſyncope verò hac vera *cardiacis* æger debet reſtitui.

Cauſa febrium præfocantium ad mentem Veterum. §. 12. *Præfocantes* febres, & anheloſas, *Galenici* deducunt à craſſa pituita bronchia ſimul obſidente, & etiam in primis viis hærente, ſicque unà febrim producente.

Sylvii. Carteſianorum. *Sylvius* præfocantis febris cauſam dicit halitus auſteros ad œſophagum, cor, & pulmones aſſurgentes: anheloſarum verò minùs auſteros, magis verò flatulentos. Præfocantis cauſam *Carteſiani* ponunt in humore quodam acri ac glutinoſo in ventriculo pulmonibuſque coacervato, qui paroxyſmi tempore motum concipiens, & exitum quærens, in tracheam vel œſophagum conſcendit, quorum tunicas acrimonia ſua vellicat, & validè irritat, eaſque ad ipſius expreſſionem ſollicitat, ſed quum ob viſciditatem ſuam aliis glutinis inſtar adhæreſcat, ſuffocationis metum incutit.

Noſtra mens de cauſa. *Nos* putamus, ſi gravitas præcordiorum adſit, indicare ventriculum pituita craſſa obſeſſum eſſe, aut pituitam inter membranas ejus hærere; nec excludimus auſteras particulas ad fauces delatas.

Cauſa febrium aſthmaticarum Veterum. §. 13. *Febris aſthmaticæ* cauſam *veteres* dicunt pituitam craſſam, etiam in aſperæ arteriæ ductibus, & in ipſis pulmonum bronchiis latentem, per metaſtaſin aliquando eò delatam. Cui ſententiæ aſſentiri videtur *Paracelſus*. *Helmontius* verò hujus ſedem ſtatuit in ventriculo, atque in eo accumulatas mucilagines culpat. Paracelſi. Helmontii.

Vvilliſii. *Williſius* febris aſthmaticæ ortum aſſignat muco viſcido ac glutinoſo in pulmonibus vel ſtomacho collecto, à febrili ſanguinis efferveſcentia exagitato, & ad excretionem concitato. Sed cùm ob ſummam, qua gaudet, viſciditatem, vix erui queat, aeriſque vias impediat, ac reſpirationi officiat, ſuffocationem ægrotis minari videtur.

Sylvii. *Sylvio* verò hujus febris Aſthmaticæ cauſa dicitur pituita viſcida, à ſucco pancreatico ſoluta, & ad pulmones delata.

Noſtra ratio de cauſa. *Nos* verò haud dubitamus ex ſanguinis turbata mixtione, & ejus cacochymica diſpoſitione plura excrementa viſcida generari, quæ tunc ad pulmones, vel ejus bronchia, vel in ventriculum deferuntur, ibidemque aſthma producunt. Sic & acor ſylveſtris, ſive humor acidus ſanguini commixtus, eundem circa præcordia, & vaſa pneumonica plus minus coagulando, ac circulationem ejus impediendo, reſpirationem poteſt ſatis ſufflaminare, quod etiam ab *ἀταξίᾳ* ſpirituum animalium exſpectandum eſt.

Cauſa febrium tuſſiculoſarum Veterum. §. 14. *Veteres Galenici* febrium *tuſſiculoſarum* cauſam dicunt eſſe, quando à calore febrili reſolvuntur vapores, qui tunc aſcendunt ad pulmones, vel iterum de capite depluunt à vaporibus condenſatis reſoluti ad pulmones, ibidemque tuſſim excitant violentam.

Paracelſi. *Paracelſus* tuſſim ex tartaro, ſeu mucilagine lutoſa in febribus reſoluta eſſe contendit.

Helmontii. Sic & *Helmontius* eam deducit ex ſalſo excremento à febribus ſeparato.

Vvilliſii. *Williſio* verò eſt tuſſis primaria nervorum aut fibrarum pulmonum à quocunque heterogeneo irritatio.

Sylvii. *Sylvio* tuſſiculoſæ febris cauſa habentur halitus & flatus acres ad pulmones delati, eoſque ad tuſſiendum irritantes.

Carteſii. *Carteſius* accuſat particulas ex maſſa ſanguinea oriundas acutas & acriores ſtimulantes, & vellicantes aſperam arteriam, vel ipſos pulmones, & ſic tuſſim producentes.

Noſtra de cauſa huius febris opinio. *Nos* cauſam hujus febris tuſſiculoſæ eſſe ſalia ſylveſtria exiſtimamus, vel humores acres, & viſcoſos tracheales fibrillas occupantes, vellicantes ac lacerantes, imò aliquando convulſivè aggredientes, & ſic tuſſim excitantes. Sic & ejus ſedes aliquando eſſe poteſt circa lienem, in inteſtino duodeno, imò in ipſo ventriculo, ubi latere poteſt viſcida materia ibidem ſeparata. Sic & tuſſis oriri poteſt à ſanguine ſcorbutico, & ex eo enatis particulis acidis acribus ad pulmones vel tracheales fibras delatis, eaſdemque irritantibus, à ſanguinis turbata mixtione exortis.

Cauſa arthriticarum febrium Veterum. §. 15. *Arthriticarum* febrium cauſam *Galenici* dicunt bilioſum humorem ad articulos defluxum.

Paracelſi. *Paracelſus* hic tartarum accuſat.

Helmontii. *Helmontius* ab acido febrili *Archeum* inficiente ortum habere hanc febrem arthriticam, haud dubitat.

Vvilliſii. *Williſius* à duobus humoribus mutuò inter ſe efferveſcentibus hunc dolorem oriri contendit.

Sylvii. *Sylvius* ſuccum pancreaticum ita corruptum culpat, ut articulis ſit infeſtus; Si enim acrimonia præditus ſuccus pancreaticus, bilem ſecum ducat, dolorem atrociſſimum producet, ſin minùs acer, aſſumat pituitam, tumorem œdematoſum.

Carteſianorum. *Carteſiani* particulas ſcabras, & ſalinas craſſiores ad articulos è maſſa ſanguinea delatas accuſant; *Arthriticæ* enim originem deſumunt à ſucco ſeroſo acribus ac craſſis ſalinis particulis impregnato, qui à ſanguine ſecretus & nervoſas articulorum fibras ſubintrans eas dirè vellicat, ac pungit, acutiſſimumque dolorem illis inurit.

Noſtra opinio. *Nos* quaſcunque fæculentias lixiviales, quæ partes membranoſas & nerveas, ſeu ligamenta articulorum, ſeu perioſtia rodere aptæ natæ ſunt, & circa has partes imperium ſibi rapientes, culpamus, quæ fæcu-

lentiæ tempore febrilis inſultus præcipitantur ad articulos, & ita dolorem vel lancinantem, vel rodentem producunt.

Cauſa febris inſana Veterum.

§. 16. *Antiquitas Galenica inſanæ febris* cauſam modò ex ſanguine exuperante, & in cerebrum copioſiùs effuſo, deducit, modò à bile efferata, & inflammationem inſignem excitante, modò à bile aduſta.

Paracelſi.

Paracelſus hanc febrem oriri exiſtimat ex oppilatione ſpiritus vitæ.

Helmontii.

Helmontius putat ſcoriam febrilem ſimul præcordia occupare, & ibidem inſtar veneni tyrannidem ſuam exercere, & febres inſanas producere.

VVilliſii.

Williſius has febres deliras à ſpirituum animalium confuſione & irritatione produci aſſerit.

Sylvii.

Sylvio verò hujus inſanæ febris cauſa eſt, bilis acris, & ad occurſum ſucci pancreatici acrior facta, inde enim juxta ipſum producuntur vitioſi ſpiritus animales, qui moventur turbulentè, & neceſſariò hanc producunt inſaniam.

Carteſianorum.

Inſana ex *Carteſianorum* hypotheſi advenit, quum ſanguis tenuioribus acrioribuſque particulis fœtus, & ad cerebrum delatus illas in eo deponit, nervorum autem principio ab illis laceſſito inordinatum ſpiritibus motum conciliant, omneſque ideas perturbant.

Noſtra opinio.

Nos exiſtimamus in febribus ſæpiſſime particulas acres, imò aquæ ſtygiæ ſimiles, ex maxima perturbatione ſanguinis exoriri, quæ ad ſolium *Microcoſmetoris* delatæ itidem & ſpiritus ad furorem percitantur, qui itidem acriores redditi, & immorigeri facti, quaſcunque foſſulas percurrunt, & ſic deliria excitant varia.

Cauſa febris cacatoria Veterum.

§. 17. *Galenici* in *febre cacatoria* accuſant pravos humores, imprimis bilioſos & corruptos, inteſtina ad expulſionem ſtimulantes.

Paracelſi.

Paracelſus culpat ſal reſolutum acrimonia ſua ventriculum imprimis inteſtina ſtimulans, & irritans.

Helmontii.

Helmontius vitium digeſtionis arguit.

VVilliſii.

Williſius humores quoſvis acres, ſeroſos, & bilioſos in maſſa ſanguinea ſæpe fluorem pati, & ſic per inteſtina evacuari, & febrem *cacatoriam* produci poſſe nullus dubitat.

Sylvii.

Sylvius hìc carpit bilem minùs volatilem, magis acrem, ad occurſum ſucci pancreatici acriorem factam.

Carteſianorum.

Carteſiani ſtatuunt in his febribus magnam in ſanguine versùs inteſtina præcipitari humorum copiam, quæ irritando & vellicando ſpiculis ſuis alvi fluxum inducunt. Cui opinioni & *Nos* ſubſcribimus. Sæpe enim ex nimia ſeroſitate, & acrimonia ſanguinis lixiviali, à perturbata ſanguinis mixtione inducta, vel in primis viis collecta, particulæ tales heterogeneæ circa inteſtina ſibi rapiunt ſceptrum, & ſic febres cacatorias excitare aptæ natæ ſunt.

Cauſa febris ſudatoria Veterum. Sylvii.

§. 18. *Sudatoriæ febris* cauſa *Veteribus* eſt fuſio & colliquatio humorum: *Sylvio* verò ſuccus pancreaticus magis volatilis, quàm acris.

Vvilliſii.

Williſio affectus hujus cauſa conſiſtit in ſanguinis dyſcraſia & debilitate, quatenus nempe liquor ejus inſtar lactis aceſcentis, continuè fundi inque ſeroſitates præcipitari aptus fuerit, quare tum propria ejus deliquia, tum humores quicunque aliunde ſuffuſi liquidem aſſimilari nequeant, protinus ſecernuntur, cumque pori cutis valde pateſcant, per diaphoreſin potiùs quàm per aliam viam foras amandantur. Quòd autem ſanguis adeo in fuſiones diſponatur, plerumque in cauſa eſt ſalis fluidi ſive acidi in maſſa ejus dominium, interdum etiam ſuccus nerveus degener.

Carteſianorum.

Sudatoria ex *Carteſianorum* mente naſcitur ex ſero copioſè à ſanguine ab acido coagulato, ſeparato, & ad corporis peripheriam juxta circulationis leges deportato, ac per glandulas miliares ſegregato, perque cutis poros foras exeunte.

Noſtra opinio.

No is hujus cauſa eſt motus ſanguinis tam circularis, quàm fermentativus, ille quidem celerior, hic intenſior, ſanguinem vel ſerum ſub ſudore neceſſariò attenuatum, reſolutum, & quaſi liquefactum exhibens, cùm non niſi tali ſub ſanguinis ſtatu illa ejus phænomena apparere queant. In turbata enim mixtura ſanguinis is attenuatur, & hoc ipſo ſimul diſponitur, ut ſeri, communis iſtius alimenti & excrementi vehiculi, facilem ſeceſſum, & promptam ſeparationem patiatur. Sic & pororum, ſeu ſudoris cribrorum pro tranſmittendo ritè ſudoris latice apta & vitioſa adeſt diſpoſitio & figuratio, de quibus jam in præcedentibus actum eſt.

Cauſa febrium ureticarum juxta Nos.

Urina & ſudor in pluribus conſpirant, & unius ſuppreſſionem excretio alterius quaſi ſupplemento certo excipere ſolet. Ut ergò urina ſupprimatur, ratio hæc eſt, quòd ſcilicet pertinaciùs ſtringantur renum nervi, & hinc quaſi corrugentur eorum fibrillæ, & occludantur tranſcolatoria oſcula, quo ſpaſmo remittente omnia ordinaria oſcula plus minùs aperiantur; vel à ſanguine magna ſeri ſecreti copia eò detrudatur, & versùs renes præcipitetur, vel per omentum vaſa nimis hiantia ſint, ut per ea potulenta tranſeant ad veſicam, hinc facilè hæc febris diabetica produci poteſt.

Helmontius febrem ureticam in furore renum, ſanguinem in urinam immutantium, produci contendit

VVilliſium.

Febris uretica ex *Williſii* ſententia provenit à laxata ſanguinis textura, quatenus nimirum latex ſeroſus à reliquo liquore aceſcente ſeparatur, & ad renes, quorum hiantes tubulos reperit, defertur, ac per eos in veſicam urinariam delabitur.

Sylvium. Carteſianos.

Sylvio cauſa eſt ſuccus pancreaticus nimis volatilis.

Uretica febris ſecundùm *Carteſianos* contingit, quando ſerum propter coagulationes in ſanguine advenientes, ab ipſo ſegregatum, & circulationis ope per totum corpus delatum, vias urinarias præ aliis, per quas ſerum vulgò excernitur patentiores reperit, & per eas libentiùs & abundantiùs effluit.

Cauſa febris ſputatoria ad mentem Veterum.

§. 19. *Veteres* in febribus ſputatoriis vel *lienem* accuſant, quatenus non attrahit ſuperfluitates ſeroſas, hinc falsò deducunt rationem, quòd lienoſi ſint vel urinatores, vel ſputatores, vel ſudatores, vel catarrhis obnoxii, vel hepar etiam refrigeratum aquoſitates prodens plurimas culpant, modò ventriculum, luxuriei pelagum, accuſant, nec extra culpam eſſe volunt renes, meſenterium, pancreas, omneſque ferè totius corporis partes.

VVilliſii.

Febris ſputatoriæ cauſam eſſe ait *Williſius* ſerum à ſanguine aceſcente ſegregatum, & per ductus ſalivales effluens.

Sylvii.

Sylvio ſputatoriæ febris cauſa dicitur ſuccus pancreaticus ita corruptus, ut glandulas ſalivares copioſiùs feratur.

Carteſianorum.

Sputatoria febris juxta *Carteſianorum* ſententiam fit à ſero ſale volatili referto, quod à ſanguine ſegregatum, & ad glandulas ſalivares appellens, eaſque laxiores inveniens, magna copia per eorum canales excernitur.

Noſtra opinio de cauſa febris ſputatoria.

Nos In hiſce febribus ſputatoriis glandulas affectas eſſe extra omnem dubitationis aleam ponimus. Hinc videmus in pueris, qui ptyaliſmo laborant, glandulas eſſe circa totum collum induratas, hinc glandulæ ſalivares omnem ſuperfluitatem ſeroſam accipiunt, quia reliquæ non ampliùs reſorbere poſſunt, ſed ſunt obſtructæ, hinc omnis humiditas ad has ſalivares fertur, hinc eſt illa excretio ſalivæ copioſa.

Cauſa febris odontalgicæ iuxta veteres. Helmontii. VVilliſium.

§. 20. *Veteres* febrem odontalgicam à bile deducunt, *Helmontius* à ſpina quodam fibrillis nerveis dentibus propriis impacta.

Williſius odontalgicam hanc prodire exiſtimat à materia heterogenea ſucco nerveo immiſſa, & ad nervos in dentium radicibus diſſeminatos delata, quæ fibrillas eorum validè lancinans, ac divellens acerrimum in iis dolorem procreat.

Carteſianos.

Carteſiani odontalgicam febrem exoriri putant à qua am ſeri particulis ſalino-acribus vel cuſpidatis imprægnati portione, in nervos dentium radicibus diſtributos depluente, eoſque pungente ac rodente.

Iuxta mentem noſtrã.

Febris Odontalgicæ cauſam puto eſſe acidum mole ſubinde minimum dentis radicem nerveam & fibroſam pungens, & rodens, ac ſic doloroſè irritans. Brevi enim exinde non tantùm faciei ex illa parte, ac temporum, ſed totius capitis hemiſphærium, tenſionis, & plus minus lacerationis ſenſus, ſpaſmi fibrarum

rum manifeſtus index, cui ſæpiſſime tumor malæ phlegmatoſus aut œdematoſus ſupervenit, cum copioſiſſima ſalivæ limpidæ ac claræ effluxu, pertinaci fibrarum nervearum ſtrictura ex glandulis immediatè, mediatè ex ſanguineis vaſis expreſſa, prout loquitur *B. D. Ettmullerus*.

Prognoſis & diæta. §. 21. Quod concernit *Prognoſin* & *Diætam*, illa facilè poſſunt ex prioribus hauriri, quia tædet illa iterum huc apponere, ne cramben bis coctam, quæ lectori nauſea eſt, propinemus, quare cujuſvis affectus hujus ſuccinctam curam videamus, & quidem primò *Febris Algidæ*.

Cura febris algidæ Galenicorum. §. 22. *Galenici* in his febribus algidis pituitam craſſam ac tenacem incidendam, & attenuandam eſſe ajunt, hinc varia purgantia, incidentia, præparantia commendant, imprimis omnia aromatica, & acria quævis.

Sylvii. *Sylvius* ad auctam ſucci pancreatici aciditatem, & pituitam copioſam incidendam feliciſſimè adhibet varia ſalia volatilia, & aromatica omnia, hinc in febribus algidis ſequentem vel ſimilem laudat mixturam:

℞. *Aq. petroſelin.* ℥ ij.
Fœnicul. ℥ j.
Theriacal. ſimpl.
vel Vitæ Matthiol. ʒ j ß.
Salis volatil. ſuccin. ℈ j.
Syrup. card. bened. ℥ j.
Ol. caryophyllor. gt. iij.
M.

Nihil enim Author obſervavit hactenus æque frigus temperare, quàm oleum caryophyllorum, quod poteſt quamdiu frigus angit, ter quaterve in hora cum mixtura quadam aſſumi. Hoc in caſu & opiata cum oleo caryophyllorum juncta convenire nullus dubitat.

Carteſianorum. *Carteſiani* frigus interdum moderantur cum diaphoreticis & abſorbentibus oleoſa deſtillata propinando, regionemque ſtomachi iis inungendo. Quandoque etiam ad opiata recurrunt, quæ acidorum ſpicula intricando, ac obtundendo convulſivos fibrarum motus ab iis illatos ſedant.

Noſtra opinio. *Nos* in quibuſcunque febribus, frigore & rigore moleſtis, ſequens cum effectu præſcribere ſolemus:

℞. *Theriacæ* ℈ ij.
Specific. Strobelberg. ʒ ß.
Ol. caryophyllor. gt. ij.
M. F. Bolus.

Cuncta enim volatilia opiatis juncta totam ſæpe implent paginam; Omnia quoque aromatica conducent acriora. Sic etiam ſub paroxyſmi initiis rigore graviore urgente febrifuga fixa cum aromaticis optimè commiſcentur, hinc plebis contra intermittentes euporiſton debito uſu non contemnendum eſt:

℞. *Piper. alb. aut long. gr.* IX.
Ol. ejuſd. vel caryophyllor. gt. ij.
M. Detur cum vino.

Si admiſceas granum unum vel alterum theriacæ cœleſtis, habebis egregium remedium.

Sanè dum febrilis horror, friguſque univerſam cutim convelli, aut criſpari facit, oleum caryophyllorum deſtillatum epigaſtricæ ſaltem regioni illitum, levamen affert, & in univerſa corporis peripheria horroris remiſſionem procurare ſolet. Hìc tamen febris priùs curanda venit, quæ ſola curatur cort. Chin. de Chin.

Cura febris ardentis ad mentem Veterum. §. 23. *Galenici* in febribus ardentibus venæ ſectionem, & omnia frigida remedia commendant, quæ ſuprà *capite* 3. *de Cauſo*, dicta ſunt.

Sylvii. *Sylvius* calori comitibuſque ſymptomatibus contemperandis ſequens præſcribit Apozema:

℞. *Radic. acetoſ. c. foliis M.* ij.
Folior. fragar.
Violar. ana M. j.
Coq. ex aq. hordei, ad colatur. ℥ x. *adde*
Syrup. acetoſitat. citri ℥ iij.
Spirit. ſalis dulc. ℈ ß.
M.

Carteſianorum. In ardentibus *Carteſiani* Nitrum depuratum omnibus aliis medicaminibus in hacce febre præſertim anteponunt cum aqua hordei propinatum.

Nos pro temperanda acrimonia bilis, hoc eſt, corrigendo acido acri plus minus oleoſo in ſanguine, ſequens commendamus:

℞. *Aq. acetoſ.*
Plantag.
Acetoſell.
Fl. papaver. rhœad. ana ℥ j.
Diaſcord. Fracaſtor. ʒ j ß.
Spirit. nitri, dulcis, vel ſalis dulc. à ʒ ß. *ad* ʒ j.
Syrup. portulac. ʒ iij.
M. D. pro aliquot vicibus.

Vel ſequentem Iulepum exhibere poſſumus:

℞. *Decoct. rad. ſcorzoner.* ℔ j ß.
Tincturæ roſar. ℥ j.
Bellid. ʒ j.
Syrup. roſar. rubr. ʒ iij.
Spirit. vitrioli q. ſ. pro grato ſapore.

Hic & in uſum trahi poteſt Tinctura roſarum, bellidis, corroborans, & plura alia, quæ diximus capite de febre ardente.

Imprimis hic notandum velim, quòd hic ſæpe obſervetur prunella, *Die Braune*, in qua ſequente miſtura ſæpius colluatur os, quin & interdum gargariſentur fauces, aut tepidiuſculè in ore per tempus detineatur:

℞. *Aq. ſemperviv. major.*
Prunell. ana ℥ viij.
Succ. cancror. fluviat. rec. ℥ iiij.
Salis ammoniaci depurat. ʒ j ß.
M.

Cura febris Epialæ ad mentem Veterum. §. 24. In *Epialis febribus* convenient medicamenta ex prædictis ſubcontrariis compoſita.

Paracelſi & Helmontii. *Paracelſus & Helmontius* hic commendant ſuum mercurium diaphoreticum.

Vvilliſii. *Williſius* ea propinat pharmaca, quæ ſopitam ſanguinis in quibuſdam partibus effervescentiam reſuſcitent, crudaſque ſanguinis particulas maturent, & vehementiorem ejus in partibus turgeſcentiam compeſcant, in quem finem diaphoretica juſta proportione cum liquoribus acetoſorum vegetabilium temperatorum admiſcet, vel ſpiritus acidos dulcificatos ſudoriferis adjungit.

Sylvii. *Sylvius* ſequentem commendat mixturam:

℞. *Aq. card. bened.*
Cichor. ana ℥ j ß.
Theriacal. ſimpl.
Aceti ſtillat. ʒ vj.
Ocul. cancr. pulveriſ. ʒ ß.
Syrup. de 5. radic. ℥ j.
M.

Carteſianorum. *Carteſiani* Epialam curant ſubacidula cum abſorbentibus, & lenibus diaphoreticis permiſcendo, & in appropriatis vehiculis ea propinando.

Noſtra cura. Poteſt etiam ſequens parari me judice:

℞. *Aq. Borragin.*
Bugloſſ.
Rubi Idæi ana ℥ j ß.
Ocul. cancr.
Corall. præpar. ana ʒ ß.
Sacchari perlati q. ſ. ad gratiam.
M. D. cochleatim.

Pertinent huc omnes mixturæ polychreſtæ, quæ hinc indè & alibi præſcriptæ videantur.

Cura febris ſiticuloſæ Veterum. §. 25. Ad *ſitim* compeſcendam *Veteres* præſcribere ſolent varios julepos; item commendant omnia aquea, & refrigerantia, quorum numerus eſt infinitus.

Vvilliſii. Siticuloſæ febri medetur *Vvilliſius* ea porrigendo, quæ bilis lixivium ſal diluant, ac per urinas expellant, ejuſque acrimoniam deſtruant, & leniant, quibus intentionibus ſatisfacit aqueorum acidorum, & oleoſorum ex ſeminibus deſumptorum ope.

Sylvii. *Sylvius* ad ſitim leniendam & tollendam laudat ſequens:

♃. *Aq. hordei* ℥ xx.
Syrup. portulac. ℥ ij.
Acetoſitat. citri ℥ j.
Spiritus ſalis dulc. ʒ ß.
M.

Pro lingua ſicca & arida mucaginem ſeminum cydoniorum, & Pſyllii linguæ illinendam laudat.

Noſtra cura. Juxta Nos, In nimia ſiti & æſtu ſequens vel ſimilis conducet miſtura:

♃. *Aq. fontan.* ℔ ij.
Cinnamom. ℥ ß.
Succ. citri recent. ℥ j ß.
Spirit. rubi Idæi parum q. ſ. pro grato ſapore. M.

Lapis prunellæ in ſero lactis aſſumptus, optimè ſitim exſtinguit. Omnia acida, ut ſpirit. ſulphuris & aquea hic in uſum poſſunt trahi: potus Theæ vel Caffeæ calidus egregius hic eſt. Sic etiam os collui poteſt aqua, cui vel parum aceti, vel vini additum fuerit.

Paracelſi & Helmontii, Vvilliſii. *Paracelſus* & *Helmontius* omnia quæ fermentum gaſtricum infringunt commendant, ut ſunt creta, Corall. &c.

Vvilliſius præprimis commendat in hac febre ol. tartar. per deliquium ſæpiùs datum.

Carteſianorum. *Carteſiani* Fermentum ſtomachi in hacce febre hebetant ac imminuunt potentium abſorbentium uſu, quæ ſub variis formulis porrigunt. Ad *faſtidioſæ* febris exſtinctionem nihil convenientius ſtatim præſcribi poſſe reputant, quàm vomitoria, quæ ſtomachum ſæculentiis, quibus obruitur, repurgant, & viſcidos illos humores fermentum ejus obtundentes ac fibras illius oblinientes expellunt; deinde ad appetitum excitandum, ſuccum cydoniorum, limonum & granatorum ſuadent.

Cura febris famelicæ ad mentem Sylvii. §. 26. Ad *famem*, *ſyncopem minantem*, ſedandam, conveniunt ex *Sylvio* omnia, quæ acidum potenter infringunt, concentrantque, ut ſunt oculi cancr. margaritæ, corallia, creta, &c. in pulverem redacta, & miſturis aliis convenientibus addita, vel in alio vehiculo idoneo ad grana quædam propinata, donec fames diminuatur. *Noſtra cura.* Si his & aliis ex noſtro caniſtro addes oleum tartari per deliquium, eam certò curabis.

Singultoſarum. §. 27. Cura *febrium ſingultoſarum* conſiſtit potiſſimùm in cinnabarinis, caſtorinis & opiatis.

Cura febris cardiacæ ad mentem Galenicorum. §. 28. *Galenici* in febribus cardiacis varia commendant ſtomachica, cordialia, &c. jam alibi dicta.

Paracelſi & Helmontii. *Paracelſus* & *Helmontius* hic ſua commendant arcana, aurum potabile, aliaſque quintas Eſſentias.

Vvilliſii. *Vvilliſius* omnia cardiaca præſcribit ut ſunt aqua mirabilis, cinnamom. cort. aurant. aliaque volatilia, dein & temperantia, ut ſunt ſub acida, & nitroſa.

Sylvii. *Sylvius* in his febribus cardiacis laudat *opiata*.

Carteſianorum. Si humor copioſus in ventriculo animadverſus fuerit, & ab eo oriri cardialgias meritò ſuſpicati fuerint *Carteſiani*, ſtatim ad Emetica confugiunt; & quum dolor maximè urgeat, dirisque cruciatibus ægrotum affligat, cinnabarinis eum placare ſtudent, quæ ſi debiliora fuerint, opiata illis aſſociant.

Noſtra opinio de cura. Nos in caſu, ubi ſuſpicio adſit de ſaburra viſcida, acida, acri, bilioſa, veneno, vel corroſivitate, vel viſciditate peccante in ventriculi orificio ſuperiore hærente, vomitoria antimonialia commendamus viribus adhuc integris, ſi verò jam vires fractæ ſint, tunc ad diaphoretica cum opiatis juncta, tanquam ad anchoram ſacram confugimus, quæ in febribus, & inflammationibus omnem implent paginam, & ſimul acidum abſorbent. Sic huic intentioni ex volatilibus Tinctura bezoartica, mixtura ſimplex, ſpiritus theriacalis camphoratus, C. C. & ex fixis antimonium diaphoreticum, aurum fulminans correctum cum ebore ſociatum, bezoarticum minerale, C.C. philoſophicè præparatum, admixtis doſi refracta *opiatis*, ſatisfaciunt; præprimis tam bezoartica, quàm cardiaca, ut pulv. cordial. pret. ſpec. de gemm. frig. bezoard. n. aq. confortativ. cinnam. temperat; cum aq. hordei deſtillat. Ambra, & moſchus aliaque volatilia ſalia & oleoſa.

Hic & magnæ efficaciæ eſt Eſſentia carminativa nupta cum eſſentia caſtorei, & anodyna. Omnia hic conveniunt cinnabarina cum præcipitantibus maritata. Sequens pulvis proficuus erit:

Pulv. bez. ʒ j.
Conchar. præp.
Cinnabar. antimon. ana ℈.
Caſtorei ℈ ß.
Laudan. opiat. gr. ij.
Ol. cinnamom.
Menth. ana gt. j.
M. F. pulvis.

Et ut hoſtis ſat fortis eò feliciùs vincatur, varia paregorica applicanda ſunt, ut ſacculi ex paregoricis & carminativis herb. menth. abſynthii, origani, ſerpilli, fl. chamomillæ, ſummitat. aneth. parati & applicati conveniunt. Item varia unguenta ex aromaticis parata, imprimis emplaſtrum ex gummi tacamahaca & caranna cum balſamo Peruviano paratum.

§. 29. Quibus *Galenici* hiſce in febribus uti ſolent, in libro primo de Colica dicta ſunt, ut & quæ aliis *Authoribus* ſolennia ſunt, ibidem videre poteris. *Cura febris torminalium Galenicorum.*

Paracelſus hic ſuper omnia laudanum ſuum opiatum commendat, quod & facit *Helmontius*. *Paracelſi & Helmontii.*

Vvilliſius laudat ſuum laudanum liquidum tartariſatum ad gutt. 20. exhibitum, una cum Enematibus, & externis topicis. *Vvilliſii. Sylvii.*

Sylvius in his febribus torminalibus commendat inter alia ſequentem mixturam:

♃. *Aq. menth.*
Fœnicul.
Petroſelin.
Cochlear. ana ℥ j.
Spirit. nitri gt. x.
Laudan. opiat. gr. iij.
Spirit. ſalis ammoniaci ℈ j.
Ol. aniſi gt. vj.
Syrup. fœnicul. ℥ j ß.
M.

Carteſiani in Torminali egregia eſſe ajunt opiata, æquè ac cinnabarina, ſed hæc non ſufficere contendunt, clyſmataque anodyna & carminativa, quæ inteſtinorum fibras laxent, materiæque pungentis acrimoniam mitigent, iniicienda eſſe volunt. *Carteſianorum.*

Ex *noſtra ſententia* in torminalibus febribus conveniunt omnia cinnabarina, anodyna, & caſtorina, quæ omne abſolvunt medendi punctum, ſunt enim antiſpaſmodica, & ſimul acidum reſpiciunt, ex. gr. *Noſtra cura.*

♃. *Tincturæ bezoart.* ʒ j.
Spir. ſal. ammon. caſtoreat. ʒ ß.
Eſſent. anodyn. ʒ j ß.
M. Detur ad guttas 40.

In quem finem & conveniunt cephalicum illud Michaelis, liquor C. C. ſuccinatus, nervinus, elixyr noſtrum polychreſtum ex alkalino noſtro paratum, quæ omnia ſunt acidorum temperativa, vel blando ſuavique popyſmate demulcent partes membranoſas, & fibras ſenſiles. Opiata quoque præcipitantibus jungi poſſunt. Hinc egregius pulvis abſorbens ſequens eſt:

♃. *Pulv. abſorbent. Vvedel.* ʒ j.
Bezoart. Jovialis,
Cinnabar. antimonii ana ℈. j.
Caſtor. præparat. ℈ ß.
Laudan. opiat. gr. j.
M. F. pulvis.

Pulverem etiam ex oculis canc. margaritis, ſpermate ceti, tantillo caſtorei, mirum, quantum profuturum autumaverim, idque ex hac ratione, quia acidum vitioſum abſorbent, imbibuntque, quod & faciunt alkalia quæcunque, quæ ſummopere proſunt cum prædictis opiatis juncta.

Externè varia conveniunt Topica, de quibus vide caput de *Colica*.

§. 29. In *ſyncopalibus* febribus *Galenici* varia commendant ſpirituoſa, & confortantia, quorum numerus ferè infinitus. *Cura febris ſyncopalis Veterum.*

Para-

Paracelſi. *Paracelſus* hic aurum ſuum potabile, flores margaritarum, Tinctur. coralliorum aliaque roborantia ſpirituſque confortantia commendat.

Helmontii. *Helmontius* ad venenum diſperſivum ſpiritum necandum commendat varia ſpirituoſa & volatilia, unde ſpiritus lucidi reddantur, & lux vitæ iterum eluceſcat, ut ſunt aq. cinam. carbuncul. ambr. &c.

VVilliſii. *Williſius* pharmaca Cardiaca tum volatilia tum temperata laudat: ex calidioribus ſunt aq. cinnamom. mirabilis. elix. vitæ &c. ex temperatis ſunt aquæ temperatæ cordiales.

Sylvii. *Sylvius* in ſyncope, ut præcaveatur, ſequentem laudat mixturam:

♃. *Aq. menth.* ℥ ij.
Vitæ Matthioli ℥ j.
Vel tincturæ cinnamom. ʒ ß.
Olei caryophyllor. gt. vj.
Syrup. cochlear. ℥ j. *M.*

Carteſiano-rum. *Carteſiani* hic omnia ſpirituoſa ſalina volatilia commendant, imprimis cum ſpiritibus oleoſa & camphorata jungunt, laudantque balſamum vitæ tali modo paratum.

Noſtra cura. *Nos* in febribus his ſyncopalibus, palpitatione cordis, deliquiis animi, ſequentem mixturam in uſu habemus, aliaque cardiaca moderata, ut ſunt aquæ borraginis, ſcordii, citri, theriacal. cum admixtis ſyrupis citri, meliſſæ, & ex fortioribus ſunt pulv. è chel. cancr. compoſ. bezoar. confect. de hyacinth. theriac. Andromach. ex. gr.

♃. *Aq. borrag.*
Scord.
Ceraſor. nigr. ana ℥ ij.
Cinnamom. bugloſſat. ℥ j.
Margarit. præpar. ʒ j.
Sacchari cand. q. ſ. M.

Vel in his febribus ritè admiſcebis antiſcorbutica martialia, aliaque abſorbentia, ex. gr.

♃. *Spec. cord. temperat.* ʒ j.
Pulv. abſorbent. ʒ j ß.
Perlar. ʒ j.
Ol. cinnamom. gt. v.
M. F. pulvis ſubtiliſſimus. Doſis à ℈ ß. *ad* ℈ j. *in vehiculo idoneo.*

Ad confortandos & recreandos ſpiritus ſequens mixtura non erit improficua:

♃. *Aq. borragin.*
Roſar.
Ceraſor. nigr.
Cinnamom. ana ℥ j.
Succi Kermes ʒ iij.
Moſchi, in iis qu. ferre poſſunt, gr. j.
Cinnabaris nativ. vel antimonii gr. xx.
Zibeth.
Laudani opiat. ana gr. j.
Syrup. coralliov. ℥ j.
M. D. cochleatim per vices.

Sic & externè varia cataplaſmata, balſama cordi, naribus, applicari poſſunt.

Cura febrium præparantium, anheloſarum, & aſthmaticarum iuxta Galenicos. §. 30. Quibus medicamentis *Galenici* in febribus *aſthmaticis & anheloſis* uti ſolent, ex capite de *Aſthmate* peti poſſunt. Commendant enim varia phlegmagoga aliaque incidentia.

Paracelſü. *Paracelſus* laudat hic ſuum Elixir de Tartaro, & mannam ſuam Calabrinam perlatam.

Helmontii. *Helmontius* verò extollit cinnabarim antimonii, & balſamum ſulphuris terebintinatum.

Williſium. *Williſius* in febre aſthmatica, ſi intenſior fuerit reſpirandi difficultas, V. S. præſcribit, & deinde diureticorum & ſudoriferorum uſu ſeri in ſanguine redundantis penu imminuit.

Sylvium. *Sylvius* omnia incidentia, imprimis ſuum ſal volatile oleoſum & ſpirit. ſal. ammoniaci aniſat. commendat.

Carteſiani. *Carteſiani* præfocantis febris curam inſtituunt, viſcidam iſtam amurcam vomitoriis foras eliminando, viaſque quas occupat, iis liberando. Linctus in illa non denegant, & ad materiam reſolvendam & exhauriendam ſudorifera in uſum vocant.

Noſtra cura. *Nos* hiſce in affectibus varia pectoralia, balſamica, ſulphurata & myrrhata aperientibus Martialibus nitroſo balſamico ſale gaudentibus diureticiſque iuncta, laudamus, omnem paginam abſolvit ſequens:

♃. *Mag. Saturni,*
Ocul. canc. ana ʒ j.
Cinnabar. antimonii,
Flor. ſulphuris ana ℈ j.
Fl. benzoes ℈ ß.
Ol. aniſ. gr. ij.
M. f. pulvis. Solamen hic afferunt ſpir. ſal. ammoniac. aniſat. ſal. volatil. oleoſ. ſperm. ceti.

Sic & vomitoria varia conducent, imprimis ubi viſcida latet ſaburra in ventriculo, de quibus jam dictum eſt.

Cura febris tuſſiculoſæ ad mentem Veterum. §. 31. In febribus ſiticuloſis *Veteres* hic purgantia & dein pectoralia ſaccharata ut & decocta varia commendant.

Paracelſi. *Paracelſus* ſua arcana jactat, imprimis laudanum ſuum magnifacit.

Helmontii. *Helmontius* inter anodynorum arcana refert Anodynum ſaccharinum ſulphuris.

VVilliſii. *Williſius* V. S. & plura pectoralia è ſulphure parata extollit.

Carteſianorum. *Carteſiani* varia ſpicula humorum temperantia aliis anteponunt, ut ſunt abſorbentia quæcunque, quibus addunt & opiata cum camphora.

Sylvii. *Sylvius* commendat varia opiata volatilibus, & oleoſis ſalibus maritata. In quem finem ſequentem laudibus extollit mixturam:

♃. *Aq. menth.* ℥ iij.
Spirit. carminat. Sylv. ʒ j.
Sal. ammoniac. gr. xx.
Laudani opiat. gr. iij.
Syrup. fœnicul. ℥ j ß.
M

Ad hujus imitationem ſequenti uti ſolemus:

♃. *Aq. menth.* ℥ ij.
Cortic. citri ʒ j.
Spirit. ſalis ammoniaci gr. xx.
Salis abſynth. ℈ ß.
Ol. menth. gr. ij.
Syrup. ejuſdem ʒ vj.

Cochleatim aſſumenda, & pro re nata gr. j. laudani opiati, vel theriac. cœleſt. addendo; item ſperma ceti.

In tuſſi humida ſequens conveniet:

♃. *Sulphuris myrrhat.* ℈ ij.
Radic. irid. Florent.
Antimonii diaphoretic. ana ℈ j.
Lapid. canc.
Cinnabar. antimonii ana ℈ ß.
Theriac. cœleſt. gr. vj.
M. F. pulvis. Doſis à ℈ j. *ad* ʒ ß.

De cura febris arthritica veterum opinio. §. 32. *Veteres* in febre Arthritica commendant varia præparantia, purgantia, & V. S. aliaque externa demulcentia, ut ſunt cataplaſmata, olea &c.

Paracelſi. *Paracelſus* hic extollit ſuum arcanum corallinum & mercurium fixum.

Helmontii. *Helmontius* aliis omnibus anteponit ſuum mercurium corallinum.

VVilliſii. *Williſius* purgantia mercurialia, & varia externa commendat.

Sylvii & Carteſianorum. *Sylvius & Carteſiani* arthriticam hanc placare ſatagunt diaphoreticis, opiatis maritatis, & veſicatoriis, quæ portionem quandam ſeri evacuantia, affectus cauſam imminuunt.

Noſtra ſĕntentia de cura. In febribus arthriticis ſequens conducet:

♃. *Arcan. duplicat. Mynſ.*
Antimonii diaphoretic.
Cinnabar. antimonii ana ℈ ß.
Laudan. opiat. gr. ij.
M. pro duabus vicibus.

Vel

♃. *Bezoart. mineral. gr.* xv.
Cinnabar. nativ. gr. vj.

Laudani opiat. gr. j.
M.

Fiat & decoct. lumbric. cum vino vel ſero lactis. Hic & opiata, & omnia balſamica proficua erunt, imprimis quæ deſumuntur ex volatilibus antiſcorbuticis.

Externè poſſunt etiam varia applicari, de quibus vide *caput de Arthritide.*

Cura febris inſana ad mentem Veterum.

§. 33. *Veteres Galenici* inſanas febres curant V. S. ſæpiùs inſtituta & exhibitis medicamentis frigidis, non neglectis Embrocationibus aliiſque externis refrigerantibus.

Paracelſi.

Paracelſus hìc commendat ſuum laudanum & aquam ſeu liquorem viridem, Tincturam lunæ, Eſſentiam ſapphiri, ſuccini &c.

Helmontio.

Helmontius hìc magnificat ſulphur ſuum Vitrioli philoſophicum & ſummè anodynum.

VVilliſii.

Williſius præter V. S. hypnotica & narcotica ſuadet, imprimis laudanum ſuum liquidum tartariſatum.

Sylvii.

Sylvius inſanas febres curat per quæcunque bilis acrimoniam tum potenter, tum blandò corrigentia, temperantiaque, qualia ſunt præſertim *oleoſa*, Emulſiones & *opiata* internè uſurpata, eademque capiti externè quovis modo applicata.

Carteſianorum.

In hac febre debellanda *Carteſiani* inordinatum ſpirituum motum ſedant, nervorum irritationes ſiſtendo, quem finem aſſequuntur cinnabarinorum & opiatorum miniſterio.

Noſtra de cura opinio.

Juxta Nos In his febribus inſanis optimo cum ſucceſſu propinantur vomitoria viribus adhuc conſtantibus. Magnificamus omnia martialia aperitiva, ſalia volatilia cephalica, cinnabarina combinata cum arcano duplicato, camphora, ſaccharo, & magiſterio Saturni, pro re nata adjecto laudano opiato, vel addita theriaca cœleſti.

Cura febris vomitoriæ ex Galenicis.

§. 34. *Veteres Galenici* vomitorias febres curant per præparantia, purgantia & corroborantia, imprimis commendant theriacam Andr. requiem Nicolai & philon. Roman.

Paracelſo.

Paracelſus iterum ſuum laudanum magnificat, & externè ſtomacho imponendum præſcribit fermentum panis cum ſucco menthæ & aceto coctum.

Helmontio.

Helmontius ad pylori furorem ſedandum oculos cancri, ut & opiata, imprimis laudandum Paracelſi.

VVilliſio.

Williſius abſorbentia & opiata aliis præfert.

Sylvio.

In *vomitoriis* febribus ſuadet *Sylvius* omnia, quæ bilem figunt, ut ſunt omnia auſtera, & opiata.

Carteſianis.

Carteſiani in Emetica ſtomachi acutiorem ſenſum opiatis obtundunt, illumque aromaticis volatilibus ipſi gratis corroborant, & tandem tonus ejus adjunctis adſtringentibus reſtituitur.

Ex Noſtra ſententia.

Nos verò Tincturam bezoarticam nuptam cum eſſentia anodyna exhibere ſolemus, vel propinetur eſſentia Theriacalis cum dimidio eſſent opii 40. ſaltem guttarum doſi. Conveniunt quoque Cinnabarina cum cryſtall. tartari, lapid. canc terra catechu, radic. aronis juncta, adjectis guttulis ol. cinnamom. menth. macis, &c.

Omnia & hic conducent theriacalia, tum internè, tum externè propinata. Optimè aliquando dedi theriac. rec. ad ℥ j.

Sequens mixtura egregia eſt.

♃. *Aqu. menth.*
Rubi Idæi ana ℥ j ß.
Cinnamom. ℥ j.
Spirit. theriacal. camphorat. ʒ iij.
Laudani opiat. gr. ij
Eſſent. ambræ ℈ ß.
Syrupi de menth. ʒ vj. *M.*

Sic & eſſentia theriacalis cum dimid. eſſ. opii propinata ad 40. guttas præſentaneam affert opem. Opium enim quovis humorum motus ſiſtere, & ſpeciatim *vomitum* compeſcere ſolet.

Externè ventriculo applicari poſſunt ſacculi ex herbis paregoricis parati, ex. gr.

♃. *Herb. menth. M.* ij.
Nucis moſch. ℥ ß.
Cinnamomi,
Macis ana ℥ j.
Caryophyll. ʒ ij.

F. pulvis, excipiatur cotone, & includatur ſacculo ex ſindone confecto interpaſſato rotundo, irroretur largiter ſpiritu vini theriacali, vel ol. menth. ac juniperi.

Vel ſeq. Emplaſtrum:

♃. *Theriac. recent.* ℥ ß.
Balſam. Peruvian. ʒ ß.
Vel
♃. *Ferment. acerrim.* ℥ v.
Pulv. menth. ℥ j.
Zedoar. ʒ vj.
N. M. No. 3.
Macis,
Cinnamom. ana ʒ j ß.
Acet. roſat. q. ſ. F. Emplaſtrum.

Cura febris cacatoriæ juxta veteres.

§. 35. *Veteres* in febribus cacatoriis, præmiſſis præparantibus & purgantibus, ad anodyna confugiunt, ut Theriac. Andr. philon. Roman. req. Nicol. &c.

Paracelſi.

Paracelſiſtæ laudant vitriolum martis, laudant P. aliaque martialia.

Helmontii.

Helmontius acidulas ferratas commendat, item vitella ovi dura mixt.

VVilliſium. Sylvium.

Williſius præmiſſo rhabarbar. commendat opiata.

§. 37. In febribus *Cacatoriis*, prout illas *Sylvius* vocat, idem laudat ſequens conditum ſæpius, & per vices ſumendum:

♃. *Conſerv. roſar. rubr.* ℥ ij.
Diaſcord. Fracaſtor. ʒ ij.
Confect. de hyacinth. ʒ j.
Terræ ſigillat. ℈ j.
Sangu. dracon. ℈ ß.

M. D. ad nucis avellanæ magnitudinem aliquoties in die devorandum.

Commendat quoque potum chalybeatum, vel auro candente auratum.

Carteſianos.

Carteſiani varia anodyna opiata cum pulveribus abſorbentibus præſcribunt.

Noſtrum Judicium.

Nos in his febribus *catharticis* commendamus medicamenta carminativa, theriacalia, abſorbentia, bezoartica, & *opiata*. Hic ergo conducet etiam eſſentia theriacalis cum eſſentia opii maritata. Hic & pulveres, & electuaria ex prædictis concinnata liquidis præferimus, & cùm eorum formulæ hinc inde exſtent, non operæ pretium ducimus, hæc hìc repetere.

Cura febris ſudatoriæ ad mentem Veterū Paracelſi & Helmontii. VVilliſii.

§. 36. *Veteres Galenici* commendant varia aſtringentia & frigida.

Paracelſus & Helmontius jactant ſua arcana.

Williſius etiam varia commendat diuretica, ut & ſpir. ſal. tartar. bis in die ad 30. guttas exhibend. tinctur. corall. ſpirit. C. C. urinæ aut fuliginis, omnia chalybeata laudat, ut & ſequentem pulverem:

♃. *Pulv. ebor.*
Corall. ana ʒ ij.
Croc. martis,
Sal. chalyb. ana ʒ j.
M. F. pulv. Doſis ʒ ß. *bis in die.*

Carteſianorum.

Carteſiani ſudorum proventum imminuunt, ſerum diureticis ad vias urinarias divertendo, & alcalicis acida ſanguinem coagulantia abſorbendo.

Sylvii.

In curatu difficilioribus febribus ſudatoriis *Sylvius* omnia commendat auſtera, imprimis hanc inſequentem mixturam:

♃. *Aq. Plantagin.* ℥ iij.
Cinnamom.
Aceti ſtillatit. ana ℥ ß.
Syrup. portulac. ℥ j.
Corall. rubr. pulveriſ. ʒ j.
M.

Hæc mixtura ad mentem *Sylvii* cochleatim propinari poteſt, quam ſi quis velit potentiorem, addet ipſi acaciæ ſcrupulum dimidium, vel etiam integrum.

Noſtra cura.

Nos in febribus ſudatoriis, omnibus aliis præferimus ſaturnina, hinc tinctura illa antiphthiſica egregii uſus

uſus eſt in febribus hiſce ſudoriferis. Nec excludimus varia auſtera, quæ conſtringendo poros cutis omnem implent paginam.

[C]ura febris [u]reticæ ex [v]eteribus. §. 37. *Veteres Galenici* in Febribus ureticis ſuadent purgantia varia, dein confugiunt ad ſuam theriacam.

[P]aracelſo. *Paracelſus* extollit laudan. opiat.

[V]villiſio. *Vvilliſius* Febrem ureticam curat per remedia incraſſantia, quæ activas ſanguinis particulas intricent ac coerceant, iiſque ea adjungit medicamina, quæ ſale fixo polleant.

[H]elmontio. *Helmontius* ureticæ ſubvenit renum furorem placando, & urinam demulcendo, quem ſcopum ſe attingere ait Iuglandium, dathylorum ſimiliumque auxiliorum in pulverem redactorum uſu.

Sylvio. *Sylvius* peccans ſal volatile acrius corrigit oleoſis, emulſionibus, ol. amygd. dulc. papaverinis; item commendat lac dulc.

[C]arteſianis. *Carteſiani* in deſtruendis ſanguinis acidis hac in febre abundantibus omnem impendunt operam, & ut ſeroſum laticem à viis urinariis avertant, ſudorifera abſorbentibus immiſcent, adſtringentia denique prædictis aſſociando, ut laxiores canales conſtringant ac coarctent.

Noſtra eu[ra]ndi me[th]odus. §. 38. Eodem ferè modo & curantur *Vreticæ*, excepto, quòd in his conveniant etiam opiata, opium enim ratione ſalis volatilis acris ſudoriferum eſt, ratione verò ſulphuris ſomniferum. Hinc optimè *Diabeticorum* nimbus urinarius per *opiata* compeſcitur.

[C]ura febri[s ſp]utatoriæ [è] Galenicis. §. 39. *Veteres* ſputatorias febres curant per ſalia purgantia & exſiccantia, ut ſunt decocta lignorum.

[A] Paracelſo [e]t Helmon[ti]o. *Paracelſus & Helmontius* eas curant per ſua diaphoretica.

[V]villiſio. *Vvilliſius* ſputatoria ſuccurrit gargariſmatis, ruſticationiſve adſtringentibus ductus ſalivales laxiores conſtringendo, & diureticorum, diaphoreticorumque ope ſerum aliò divertendo, illiuſque copiam in ſanguine imminuendo.

[S]ylvio. *Sputatorias Sylvius* curat per hydragoga, diuretica & ſudorifera in tempore, h. e. ante paroxyſmum aſſumpta, hiſce enim educitur ſuccus pancreaticus vitioſus.

[C]arteſianis. *Carteſiani* ſputationem ſupprimunt, ſal iſtud volatile in ſanguine copioſè exiſtens per corporis habitum per ſudorifera vel per urinas diureticorum ope expurgando cum ſero in quo diluitur.

Nos hic omnia aperientia, imprimis ſpiritum ſalis ammoniaci commendamus. Sic & ab opiatis exſpectandum eſt levamen, imprimis à ſyrupo meconii, vel diacodii ſimplic. theriaca cœleſti, & pluribus aliis. Hic & conveniunt omnia decocta ex lignis, aliiſque aperientibus, imprimis potus Theæ erit egregius, ſequens ad mentem *Ettmulleri* erit proficuum:

♃. *Raſur. lign. juniper.* ℥ ij.
Saſſafr. ℥ j ß.
Cortic. lign. guaiaci ℥ j.
Herb. roriſmarin. p. iij.
Baccar. juniper. ℥ j ß.

Infund. in aq. & vin. à ℔ ij. ad ℔ ij. ß. macerentur per 24. horas in M.B. vaſe alembico ſuo munito, & decoq. & deſtill. ad medias, colaturæ & deſtillato adde

Spiritus ſalis ammoniaci ſimpl. ℥ iij.
Syrup. flor. calendulæ ℥ iij.
F. Apozema pro aliquot vicibus.

Os etiam variis gargariſmatibus colluendum eſt, imprimis ſequenti:

♃. *Aq. ſemperviv.*
Plantagin. ana ℥ vij.
Tincturæ bellid. ℥ j.
Aluminis crudi ʒ ß. *ad* ℈ ij.
Syrup. roſar. rubr. ℥ j.
M. pro gargariſmate.

§. 40. *Veteres Galenici* dolorem leniunt internis anodynis, ut theriaca Andr. Philon. Rom. ſi quis humor peccat eum & evacuant, externè quoque varia topica applicant, de quibus vide *Encycl. Chirurg. noſtr. cap.* 22. *de odontalgia*, in quo capite etiam proponunt *Paracelſus* & *Helmontius* ſua arcana. *Cura febris odontalgicæ iuxta veteres.* *Paracelſum & Helmontium.*

Williſius hic etiam exhibet medicamina, quæ in *Encycl. Chirurg.* ſuadet, quibus tamen adjungit ſudorifera ac diuretica pro interno uſu. *Vvilliſium.* *Sylvium.*

Sylvium Præter generalia *intermittenti* febri debita, in his febribus odontalgicis conducet ex mente *Sylvii* ſequens mixtura, ſæpius cochleatim ante paroxyſmum exhibenda.

♃. *Aq. Betonicæ*,
Fœnicul. ana ℥ ij.
Theriacal. ſimpl. ℥ j ß.
Laudani opiat. gr. iij.
Ol. caryophyllor. gt. iiij.
Syrup. ſtœchad. ℥ j. M.

Sæpius etiam externè in forma emplaſtri parti dolenti theriacam cum commodo applicuit.

Carteſiani iiſdem utuntur remediis, quæ in arthritica febre ſuaſerunt. *Carteſianos*

Hiſce in febribus *noſtra opinione* conducet opium, quod interno uſu ſomnum provocabit, doloremque levabit, vel loco dolenti applicatum ſenſibilitatem ſtupefaciet, ſicque plura mitigabit ſymptomata. *Noſtra de Cura ſententia.*

Sic radix apii, & benzoinum maſticata *odontalgiam* ſolvunt.

Auricula muris, ſalvia, & lignum guajacum cereviſiæ ſecundariæ incocta, & in ore detenta, dentium dolores ſedant. Thymus etiam externè convenit. Temporibus quoque applicari poſſunt varia adſtringentia, & anodyna. Sequens medetur certiſſimo experimento:

♃. *Maſtich.* ʒ iij.
Laudani ʒ ij.
Bol. Armen.
Sanguin. dracon. ana ʒ j.
Opii Thebaici ℈ j.
C. terebinthina F. l. a. Maſſa ad tempora.

Denti etiam intrudi poteſt ſequens:

♃. *Spirit. vini* ʒ j.
Camphor. gr. x.
M. cum bombace indatur denti.

Reliqua ex alio capite petenda ſunt.

FINIS LIBRI IV.

JOH: DOLÆI ENCICLOPÆDIÆ MEDICÆ DOGMATICÆ

LIBER QUINTUS.

De Morbis Mulierum.

CAPUT I.
DE
UTERI INFLATIONE, HYDROPE, ET PROCIDENTIA.

§. I.

TAm varia & diverſa morborum genera variis diriſque inſultibus ſequiorem ſexum omni ætate, omnique tempore, multigenæ revera Fatorum expoſitum ſorti & violentiæ, invadunt, eorumque permulti ſatis atroces ipſi tum cœlibi tum conjugato & gravido circa ſua geſtationis incerta dubiave eventu tempora, præſertim partum ipſum, obtingunt, ut iiſdem quaſi in bilance ſuſpenſis, ſi noſtros modò oculos morborum ſeriem cernere dignemur, *Riverius* eos exceptis cæteris, ratione ſolius uteri haud ineptè extendat ad ſexcentos. Certè infinitarum ærumnarum eſt uterus, & multis & incomprehenſibilibus ferè affectibus premitur, heu quot variis caſibus, quot diſcriminibus vitæ obnoxius. Perpende quæſo, quæ in tenera muliebris ſexus corpora molleſve habitus ſæviunt mala, ſtructuram earum multoties invertentia, ſi non penitus evertentia & corrumpentia, ſæpe enim *charybdim* evitantes miſeræ in *ſcyllam* incidunt. Qualem tyrannidem agat in eas tempore virginitatis *menſtruorum* nunc *depreſſus* nunc *exaltatus fervor*, nunc *planè deficiens*, nunc *ſolito copioſior fluxus*, ipſæ teſtantur miſeræ: Quantis verò malis ſuntne expoſitæ maritatæ? Tempore imprægnationis adſunt *inſolitarum rerum deſiderium & appetitus*, nunc *nauſeabundus* earum *ventriculus* reſpuit cibum, nunc *ſpaſmodicè* afficitur & *evertitur*, hinc vomere coguntur, vel toto die vel ſtatis quibuſdam diei horis; ultimis dein imprægnationis menſibus, dum fœtus fortiori jam gaudet motu, *atrociſſimos* experiuntur dolores, ſi verò jam fœtus habitaculo ſuo extricare, & ad exitum diſponere, ſitumque ſuum mutare ſecum conſtituerit, quantos non patiuntur *dolores*, & ſi infans jam partui proximus eſt, quantos non matri adfert dolores? de quibus etiam Sacer Codex loquitur, nullum dolorem hoc graviorem eſſe. Hiſce etiam defunctæ incipiunt fluere lochia, quos & illa non inferunt cruciatus? hinc elogium *Helmontianum* eſt, *fœminam morbum omnem bis pati*, non minùs doctum quàm verum.

Miſera in hoc mulierum eſt conditio præ viris, quòd tot ac tantis obnoxiæ ſint calamitatibus, uſque non ſolùm fabrica corporis labefactetur viris communis, ſed etiam particularis quoad uterum, qui ceu ζώον ἐν ζώῳ eſt, ſuis mactet infortuniis & miſeriis: omnia hæc autem in ipſo utero tantùm mechanicè peragi, & à ſolo fermento uteri hæc mala excitari poſſe, hactenus meritò dubitavimus, ſed cùm & uterus regatur ſpiritibus, hinc & ipſis præſidem ibidem conſtituimus ad regendos ſibi creditos milites, quem *Spiritum plaſticum* nuncupare libet, qui ſi ab ingruente hoſte infeſtatur, abſque dubio plurima velut ex equo Trojano propullulant & oriuntur mala, quæ omnia quoad fieri poteſt, ordine jam propoſito pertractare & explicare animus eſt; Supremum Numen faciat ut omnia bene & feliciter eveniant.

Primò ſe offert uteri *Inflatio*, *Hydrops*, & *Procidentia*.

Deſcriptio. *Inflatio* & *hydrops* uteri ſæpe Medicos adſtantes, imò laborantes ipſas decipit, ut gravidationem adeſſe exiſtiment, bene ergò Medicus diſtinguat neceſſe eſt, ne inflationem aut hydropem abdominis pro uteri inflatione, aut uteri inflationem pro abdominis inflatione, multo minus pro gravidatione reputet. Hydropem uteri in Tubis ejus ingentem obſervavit *Celeberr. D. MunniKs Profeſſor Ultrajectanus*.

Differentia. §. 2. A gravidatione differt uteri intumeſcentia aut inflatio, (quæ à ſolis flatibus in utero præternaturaliter detentis producitur) quia in inflatione hac decrementum & incrementum obſervatur, in gravidatione ferè ſemper ſenſim ac ſenſim augetur, in qua ſolet etiam adeſſe lac in mammis: ab abdominis inflatione differt, quia in hac ſæpe murmur & rugitus in toto abdomine percipitur.

Deſcriptio uteri hydropis. §. 3. Hydrops uteri eſt collectio aquoſa, ſubinde in ipſa uteri ſubſtantia, ſubinde inter membranas ejus, rariùs in ipſa cavitate, quia tunc faciliùs eiiceretur *Racham Melcha*, Janitor uteri; quandoque etiam in teſtibus, ex quibus vidi ſæpe eductas libras 6. aquæ limpidæ.

Deſcriptio uteri procidentiæ. §. 4. *Uteri procidentia* dicitur vulgò & falsò *prolapſus* ipſius uteri, cùm potiùs ſit interioris & rugoſæ vaginæ à ſede ſua & loco, quo ſecundùm naturam contineri debet, extenſio; raro uterum prolabi poſſe, ſequentia evincunt argumenta, tum propter ligamenta, quibus uterus vicinis ſuis partibus annectitur, quæ ne ſumma quidem vi quandoque ab illis avelli poſſunt, tum propterea quòd uterus inverti, inverſuſque per ſuam cervicem & oſculum

inter-

internum decidere nequeat, ligamenta enim illa ob loci diſtantiam non ad ſpithamæ longitudinem relaxari poſſunt, pleraque ergò uteri procidentia, quæ vulgò ſic dicitur, tantum vaginæ procidentia eſt, ſi enim uterus prolapſus ſit, non tam facilè reponi neque inverti aut curari poſſit, ut nunc quotidie obſervamus. Imò ipſe obſervavi in fœmina (vetula) *Francothalenſi*, uteri procidentia laborante, in qua etſi totus uterus prolapſus viſus fuerit, tamen ſubjecta cultro anatomico uterum ſuis ligamentis firmiter annexum inveni; Idem mecum *Clariſſimus Chirurgus Amſtelodammenſis von MecKern* obſervavit. Poſſe tamen aliquando ipſum uterum prolabi, monumenta Medicorum ſufficienter docent. Confer. *Ephm. Germ. Curioſ.*

§. 5. *Diagnoſin* hydropis ſeu inflationis quod ſpectat, ea eſt difficillima & obſcura, propterea quod uterus aliis humoribus craſſioribus laborans, eadem ferè patitur ſymptomata & ſigna, imò ſæpe hic affectus ceu dictum eſt ab impræegnatione difficulter internoſcitur. Utramque tamen in ejus *diagnoſin* & cognitionem facili marte deveneris, ſi ad cauſas ritè attendas præcedentes, & ad particularia hujus morbi ſymptomata, ad excreta, tandemque adjuvantia & lædentia: Crebriora ſymptomata ſunt tumor ſenſim ac ſenſim increſcens, qui tamen ſingulis diebus augetur, diutiuſque abſque ullo motus ſenſu aut vitæ perdurat, quàm ut ab impræegnatione eſſe poſſit, moleſta quoque circa has partes obſervatur gravitas, rariùs fluctuatio cum aliquo ſenſu frigoris aut doloris, adeſt partium ſuperiorum emaciatio, ſitis, uteri ſubinde ſuffocatio, denique menſes ſuppreſſi cum excretione tamen aliqua ab utero aut ſeroſa aut pituitoſa, imprimis quando humor in ipſa uteri cavitate colligitur, ſi verò flatus adſint, facilè ex inflatione, rugitibus aliiſque ſignis percipere potes. *Cl. Sebizius* hiſtoriam habet de fœmina *Argetoratenſi*, quæ ventrem diſtentum & tumidum ultra decennium habuit, atque tum hydrope uterino, tum mola carnoſa laborabat.

§. 6. Uteri verò procidentiæ vulgò ita dictæ ſigna per ſe manifeſta ſunt, & ab ægra referuntur, & cauſæ quoque ſigna facilè cognoſcuntur, modò Medicus ad ſingula, ut oportet, diligenter attendat, nam major ſanguinis affluxus ex ſignis plethoræ, menſtruatione aut impedita aut nimia facilè cognoſcitur, quemadmodum & affluens aliorum humorum ſeri, ſcilicet pituitæ, liquoris, cervicalis, &c.

Cauſa inflationis & hydropis uteri ex veteribus. §. 7. *Veteres Galenici* in inflatione & hydrope uteri culpant flatus & aquam ob imbecillitatem uteri transmiſſa & diutius detenta ſicque tumore inducentia. Procidentiam uteri à laxitate humoroſa ligamentorum vel ex cauſa violenta deducunt.

Procidentia. Paracelſo. *Paracelſus* tumores vel à vento vel ab aqua deducit, uteri vero procidentiam omnium frequentiſſimè ex partu difficili oriri putat.

Helmontio. *Helmontius* hos affectus omnes deducit à furore Archei uteri.

Willisio. *Williſius* inflationis & hydropis cauſam deducit à cruore & ſero evaſalis, ut & flatuum copia ab irregulari ſpirituum animalium influxu dependente. Procidentiam uteri deducit à cauſa quadam violenta.

Sylvio & Carteſianis. *Sylvius* cum *Carteſianis* hic eaſdem agnoſcunt cauſas, ſed cùm hæc omnia ſufficienter in Chirurgia noſtra explicata ſint, plura addere hac vice non libet, ne cramben bis coctam propinemus.

Noſtra opinio de Cauſa. §. 8. Cauſas eaſdem ferè habent hi affectus ac tympanites & aſcites, de quibus conſuli poteſt *liber tertius*: hic enim eſt lymphæ particularis extravaſatio & flatuum concentratio; eſſe ergò plerumque pituitam acidam in utero latentem, inque flatus ſpiritus plaſtici ope reſolutam nulli dubitamus, à qua pituita iter inundatur ut officio ſuo impar ſit. Si verò loco flatuum lympha viſcida ac craſſa adſit, & præceſſit vaſorum lymphaticorum obſtructio vel compreſſio, neceſſariò lympha ſtagnare, & hydropem producere debet.

Cauſæ procatarcticæ ſunt, refrigeratio partium genitalium poſt partum aut menſtruationem, aut frigus pedum manuumque, ubi menſtrua inſtant, aut prolapſus in aquam, aut medicamentorum nimiùm refrigerantium & repellentium perperam in uteri inflatione applicatorum abuſus; alimenta quoque acida & aquea, craſſa & viſcoſa ſæpe hos excitant affectus; huc & referri poteſt abuſus potus aquei tenuioris & nimis ſpirituoſi, ſomnus protractior, vita otioſa & ſedentaria, utpote mulieribus ſolemnis, animi affectus, mœror, triſtitia, cura, quæ etiam ſexui huic cordi ſunt; Excretiones quoque tum univerſales, tum particulares ab utero ſuppreſſæ, & denique infortunia ab ictu, caſu, inflammatione, contuſione, ſcirrho, ulceribus & ſimilibus aliis affectibus uterinis producta.

§. 9. Cauſæ *procidentiæ* vaginæ uteri aliæ ſunt internæ, aliæ externæ; Internæ ſunt relaxatio atque emollitio tunicæ rugoſæ in vagina uteri à nimio affluxu aut ſeri, aut ſanguinis, aut liquoris cervicalis vel ſeminalis, aut puris ſimiliumve aliorum humorum. Sic & partes illæ internæ ab acrimonia humorum eò confluentium corrodi poſſunt, hinc producitur ſæpe procidentia vaginæ uteri, item caſu, ulceribus, in partu difficili, ab imperita enim obſtetrice hæ partes lacerari & dilatari poſſunt. *Cauſa procidentiæ uteri.*

Cauſæ verò externæ plures ſunt, aer frigidior ac humidior, balnea, ſemicupia, inſeſſus, unguenta, linimenta, cataplaſmata & omnia emollientia ac refrigerantia, ſic & potus aqueus nimius, alimenta lubricantia, diuretica & emenagoga ſæpius exhibita, ſomnus nimius & intempeſtivus, præſertim in locis humidis ac frigidis, nimia corporis exercitia, aut ambulatio, iter pedeſtre, ſaltatio, equitatio, tuſſis, ſternutatio, vomitus, partus difficilis, &c. Subitanei & graviores animi affectus ſuum addunt ſymbolum, præſertim ira, mœrores, triſtitia, curæ &c. Excretiones aut ſuppreſſæ aut immodicæ, ut ſuppreſſa menſtrua, nimius eorum fluxus, lochiorum fluxus, ut & fluor albus longior, alvus adſtricta, diarrhœa, dyſenteria, teneſmus, coitus nimius, &c. ſic & facilè hic affectus producitur ab ictu, caſu, contuſione, ulcere, avulſione fœtus, aut ſecundinæ, manu violenta, doloribus, ab obſtetrice allatis, à mola, fœtu mortuo, & ſimilibus aliis.

Perluſtrata nunc inſigni hac cauſarum caterva ad *prognoſin* faciendus erit acceſſus, & quidem 1. ſalutis & mortis. *Prognoſis.*

Inflatio & hydrops uteri eſt difficilis curatu, uti omnes reliqui hydropis ſpecies, ob graviſſima tamen quæ ſecum importat ſymptomata, tum etiam quod ſpiritum plaſticum, qui maximum habet commercium cum Microcoſmetore aliiſque Regibus planè quandoque enecet; ſæpe enim hic accidere ſolent graviora mala, ut ſunt inflammatio, ulcus, ſcirrhus & cancer, quæ miſellas ad mortem uſque comitari ſolent.

Procidentia vaginæ uteri ex ſe non valde periculoſus eſt affectus, ex accidenti tamen fieri poteſt periculoſus, imprimis ſi ſuperveniant inflammatio, ulcus gangræna & ſphacelus uteri, item ſi ſubſequatur ſuppreſſio menſium, ſuffocatio uteri, dolores, febris, convulſiones, &c.

Morbus hic quia longus eſſe ſolet, chronicus dicitur & curatu difficilis eſt, præſertim ſi procidentia fuerit magna & inveterata à cauſa violenta inque corpore cachectico aut debilitato aliiſque morbis producta.

§. 10. *Veteres Galenici* in inflatione & hydrope uteri varia commendant præparantia & purgantia, dein ad uterum roborantia accedunt, & ea quæ in *Curatio ad mentem Galenicorum.*

Tym-

Tympanitide & Hydrope laudarunt, & hìc convenire ajunt; Uteri verò procidentiam curant eum iterum reponendo & corroborando; de quibus vid. *Encyl. Chirurg. Noſtr. Cap. IV. de Morb. Cerv. Uteri.*

Paracelſi. *Paracelſus* in inflatione & uteri Hydrope ſua commendat arcana antihydropica, uteri verò Cervicis procidentiam curari poſſe ait inſtillato oleo ſuccini in umbilicum.

Helmontii. *Helmontius* ad furorem Archei uteri ſedandum commendat ſua arcana, & ſimul cervicis uteri procidentiam placare putat per magiſteria perlarum, ſuccini, ocul. canc. &c. & dein partem prolapſam repellit ſubaſtringentibus, fotum ſcilicet ex decocto muſci, pruni ſylveſtris &c.

Williſii. *Willisius* in uteri inflatione commendat antihyſterica carminativis maritata, externè ſuadet ſuffitus ex aromaticis, item nitroſas ac ſulphureas thermas. In uteri Hydrope commendat tum ſudorifera tum diuretica hyſtericis mixta balnea ex herbis romaticis & matricalibus parata magnifacit. In procidentia eadem habet quæ communicavi in *Encycl. Chir.*

Sylvii. *Sylvius* in uteri inflationem commendat varia carminativa, ſpirit. ipſius carminativ. item ſpirit. nitri, nec non Empl. ipſius carminat. externè impoſitum: In Hydrope uteri magnificat quæcumque emenagoga ex puleg. emiſ. croc. matricar. &c. parata In procidentia uteri ipſius communicavi Remedia in *Encycl. Chir.*

Carteſianorum. *Carteſiani* in inflatione uteri omnia ea exhibent quæ diximus capite de Tympanitide, externè commendant varios ſacculos ex furfur. ſale com. ſem. carvi, cumin. paratos; item imponi jubent Empl. de cumin. de bacc. laur. vel illinatur regio uteri ol. chamomill. caſtor. aneth. laurin. &c. Enemata ac fotus ex aromaticis non contemnunt; hiſce non juvantibus ad Thermas confugiunt. In Hydrope uteri eadem adhibent medicamenta quæ diximus capite de Hydrope, niſi quòd hìc antihyſterica varia admiſceant, & decoct. ſabin. veronic. ſanicul. puleg. infundunt utero per ſyringam, aliaque balnea parari jubent. In uteri procidentia jam revelarunt ſua medicamenta in *Encycl. Chirur.*

Ex Noſtra ſententia. §. 11. His ad theoriam ſpectantibus præmiſſis, ipſam nunc aggredimur *praxim*, quæ methodo medendi & præſidiorum materiis abſolvitur. Curatio quæ more ſolito à regimine rerum non-naturalium à filiis Medicorum ita dictis recipienda eſt. Inflatio & hydrops uteri diætam calefacientem, ſiccantem, aperientem & carminativam ſeu diſcutientem expoſtulant, qua conſtituta humores janitori uteri negotium faceſſentes imprimis ſeroſi emendandi, dein evacuandi, & ſi flatus urgeant, diſcutiendi erunt.

Prodeant ergò 1. medicamenta incidentia, attenuantia, aperientia & diſcutientia, decocta puta ex radicibus aperientibus, ex lignis guajaci, ſaſſafr. chinæ, ſarſap. quæ & ſimul ſudorifera ſunt, & ſic ſerum expellere fatagunt. Conducunt & herbæ abſynthii, cent. min. fol. ſoldanell. cortic. med. ſambuci, baccæ lauri, juniperi, ſem. urticæ, additis uterinis, roremarino, majorana, pulegio, artemiſia, &c. hinc ſequens conducet mixtura ſpirituoſa & aromatica, quæ placat & poppyſmate demulcet noſtram Racham Melcham. E. g.

℞. *Aquæ roriſmar. Pulegii, Artemiſ. ana ℥ß.*
Hyſteric: ℥j.
Lap. cancr. præpar. Tartar. vitriolati ana ʒß.
Ol. ſabin. gt. viij.
Spirit. ſambuci ℥ß.
Syr. d. quinque radicibus ℥j. *M.*

Hic verò conferunt omnia ſalia volatilia oleoſa carminativa, & menſes moventia moderata, vel pilulæ ex gummi, myrrhata, caſtoreata, martialia, & quæcunque corroborantia &c. Præmiſſis his conducunt omnia hydragoga, ex. gr.

℞. *Extr. hydragog.* ℈ß.
Mag. G. Guttæ gr. v.
Lun. hydragog. gr. ij.

Cum eſſent. artemiſ. fiant pilulæ pro virium & ætatis robore aſſumendæ.

Uſus ſyrupi de ſpina cervina ſæpe iteratus hoc in caſu egregius eſt.

Sic & omnia ex jalappa parata, imprimis ejus tinctura optimè adhibentur, laudamus baccas ſambucinas, ebulinas, juniperinas & laurinas, præſertim in uteri inflatione.

℞. *Rob ſambuci* ℥ij.
Extr. carmin. ℈j.
Reſinæ jalapp. gr. vj.
Ol. aniſi g. j. M. fiat bolus.

Succus bryoniæ more noſtro collectus & exhibitus, magnum affert levamen. Quibus præparatis & eductis, eo annitendum eſt, ut humor jam collectus diſcutiatur, in quem finem omnia ſudorifera & diaphoretica commendamus, ex. gr.

℞. *Spirit. tartari, Saſſafr. ana* ℈j.
Nitr. dulcif. g. xv.
Antimon. diaphor. ℈j.
Aqu. pulegii, card. bened. ana ℥jß.
M. pro doſi.

Omnia quoque diuretica, qualia in hydrope aſcite jam laudavimus, conducunt: Inter externa linimenta, unguenta, emplaſtra & cataplaſmata valde diſcutientia, qualia ibidem commendavimus, juvabunt additis ſemper volatilibus aut fixis, aut quæ iis abundant ſcilicet ſtercoribus animalium, oleoſis, aromaticis id genus aliiſque. Peſſaria quoque, inſeſſus, evaporationes & ſuffitus hic in uſum optimo cum ſucceſſu trahuntur, imprimis hic conveniunt thermæ.

Convenit quoque inſtrumentum *Pharamundi Rumelii*, quo aqua ex utero educi poteſt.

Ad flatus ope vitioſi acidi productos diſcutiendos, conveniunt omnia acidum abſorbentia, ex aromaticis oleoſis conſtantia, ſequens mixtura ſæpe cum commodo fuit exhibita.

℞. *Aqu. Carminativæ* ℥iiij.
Aurant. c. vino malv. ℥jß.
Spir. ſal. ammon. aniſat. ʒj.
Sp. nitr. dulc. ℈j.
Lapid. canc. præpar. ʒj.
Syr. cort. aurant. ʒ vj. *M. detur cochleatim.*

Hoc in affectu tanquam arcanum commendatur radix doronic.; Externa poſſunt quoque adhiberi varia carminativa, fotus nempe, cataplaſmata, &c. de quibus videri poſſunt medicamenta in tympanitide commendata, modò cum hyſtericis ſpecificis maritentur, ex. gr. ℞. Ol. chamom. aniſi, lauri, carvi, fœnic. caſtorei ana ℥ß. m. Imprimis hic conveniunt thermæ Embſenſes. Sacculus quoque ex milio cum herbis uterinis & carminativis conducet, internè etiam carminativa poſſunt purgantibus miſceri. *Glauberus* optimè impuritatem & flatus extrahit per ſingulare inſtrumentum, & indit ſal tart. cum ammoniaco, ſale, vel poteſt huic inſtrumento fumus ex ſale tartari cum ſal. ammon. indi, ut ad uterum perveniat. Cum inflatio uteri rariſſimè fiat ſine extravaſato ſero, ideò hydragoga medicamenta miſcenda carminativis, quoniam hinc inde variæ æſtant formulæ, iis jam ſuperſedebimus.

§. 12. Curatio *procidentiæ* uteri vaginæ duplex eſt, una vera, altera tantùm palliativa, & utraque habet tres indicationes, 1. ſi quæ obſtant, quo minus uteri vagina reponi poſſit, ea removeantur, ut ſunt inflammatio, tumor, gangræna, ulcus, excoriatio, alvus adſtricta, urina & menſes ſuppreſſi vel nimis fluidi; ſi flatus ergò vel ſtercora hæreant in inteſtinis, tunc clyſma ſequens poteſt applicari. *Cura procidentiæ uteri.*

℞. *Spe-*

♃. *Specierum decoct. carminativ. Emollient.*
ana m. j.
Fol. lauri m. ß.
Sem. cumini, Carvi ana ʒ ij. coq. in q.
ſ. aqu. com. in col. ℥ viij. diſſolve
Elect. lenit. De bacc. lauri ana ʒ iij.
Vitell. ov. n. 1. fiat l. ar. clyſma.

Vitentur omnia odorifera, quæ uterum irritant, ſi ligamenta ex nimia humiditate relaxentur, tunc conducet ſaſſafras in potu ordinario.

Dein pars prolapſa & extenſa in priſtinum reponatur locum, præmiſſa tamen ejus ablutione cum decocto aliquo abſtergente vel leniter adſtringente aut illinitione, abſente tamen inflammatione, eryſipelate & gangræna, poteſtque talis fotus adhiberi.

♃. *Fol. quercuum, Meſpilorum, Plantaginis ana M j.*
Antim. crud. Succin. ana ʒ ij.
Rad. tormentill. Biſtort. ana ℥ j.
Aluminis ℥ ß.

Dentur inciſa, quæ indi poſſunt ſacculo & regioni debitè applicari in vino priùs cocta.

Inſpergi quoque poteſt pulvis ex conſolidantibus & aſtringentibus paratus, ex. gr. ex thure, myrrha, maſtiche, ſarcocolla, roſ. rubr. ſuccin. hypociſtid. eò ergò ante omnia annitendum eſt, ut repoſitum in loco ſuo retineatur, & partibus vicinis conglutinetur, in quem finem conducet decoctum ſequens.

♃. *Herb. herniar m. j ß. Flor. roſar.*
Fol. artemiſiæ, Matricar. ana m ß.
Rad. plantag. Biſtort. ana ℥ j.

Coque ex vino rubro vel ferrariorum aqu. de quo vagina & foveatur ſeu abluatur.

Poſtea & illine hæc & ſimilia linimenta:

♃. *Ungu. Comitiſſæ ℥ vj.*
Croci martis adſtring. ʒ ij.
Pulv. maſtich. ʒ ß.
Ol. myrtillor. q. ſ. pro linimento.

Dein pulveris ſuperiùs jam dicti inſperge, & te ad reductionem compone, quàm quo feliciùs exequaris, mulierem vel ſupra menſam, vel in lecto ita colloca, ut caput declive ſit, clunes verò elatiores, tunc crura deducito cruribus ſurſum retractis, ſola manu digitiſque vel linteis calidis ſenſim reducito in priſtinum locum; ægrotans anhelitum ad ſe trahat, nec exſpiret; parte ita in priorem ſedem repoſita, eo incumbendum, ut intus conſolidetur, in quem finem varia emplaſtra pubi & vulvæ applicari poſſunt: ex. gr.

♃. *Empl. matrical. Magnetic. Rumel. ana q. ſ.*
Malax. cum pinguedine urſi q. ſ. induc ſuper alutam.

Vel

♃. *Empl. contra rupturam noſtr. uſitat. q. ſ.*
Croci martis adſtring. ʒ iij.
Malax. cum ping. urſi.

Palliativè quoque illa protuberantia retineri poteſt aut globulis, aut annulis, quos globulis præferendos eſſe judico; cera, reſina aut gummi utilis. Sacculus etiam triangularis repleri poteſt variis herbis vulnerariis, qui coq. in aqu. chalyb. vel in vino rubro auſtero. In inveterata Hernia uterina globulus ſuberatus ovi formis cera obductus geſtari poteſt. In quo caſu *B. Sydenham* ſequentem commendat fotum.

♃. *Cort. quercus ℥ ij.*
Coq. in aqu. font. ℔ iiij. ad ℔ ij. ſub finem addendo
Cort. granator. contuſ. ℥ j.
Fl. roſ. rub.
Granator. ana m j.
Dein add. vin. rubr. ℔ ß.
Colatura ſit pro fotu, qui cum pannis manè & veſperi parti affectæ admoveatur.

In vera cura interna vulneraria, leviterque adſtringentia non negligenda ſunt.

♃. *Raſ. lign. guaj. ℥ v.*
Saſſafr. Cort. guajac. ana ℥ j.
Herb. alchymill. Pyrol. Veron. ana m ß.
Sem. plantag. ℥ ij.
Coque ex aqu. com. q. ſ. col. ℥ xxx. adde
Syr. de ſymphyto Fern. ℥ iij.
M.

Conveniunt etiam omnia leniter adſtringentia, quæ vide ap. Authores.

Symptomata autem pro re nata mitiganda ſunt. Oleum Momordicæ externè inunctum tanquam ſummum remedium commendatur.

Peſſi quoque ex adſtringentibus parati proſunt, ſed his & aliis omnibus præferunt ſuffumigia ex pell. anguillæ ſalitæ, ex hypocyſtide, ſtercore vaccino exſiccato, alumine, muſc. acaciæ.

Globulus ex filo cannabino cum cera applicetur, & ſæpè cineres ſcarabæorum inſpergantur, vel ægra ſedeat ſuper lignum quercinum frigidum in quo pulv. ex ſuccin. oliban. maſtich. alb. græc. & pulv. ſcarabæor. fuit inſperſus.

CAPUT II.

DE PASSIONE VEL SUFFOCATIONE HYSTERICA VEL UTERINA.

§. I.

Paſſio *hyſterica* aliis ab urgentiori ſymptomate dicitur & *ſuffocatio hyſterica*, rectè an ſecus ita appelletur, quia vulgò dicitur ab utero oriri, non jam decidam, cùm ab aliis factum ſit. Eſt ſyndrome variorum affectuum ſimul concurrentium, ut plurimùm ab auſtero & ſpirituum in utero exiſtentium ἀταξία *Racham Melcham* moleſtantibus exorta. Eſt enim *Paſſio hyſterica* nihil aliud quàm membranarum vel fibrarum nervearum in abdomine exiſtentium *motus* ſpaſmodicus ſeu convulſivus, ab auſterarum, acidarum, acrium cum ſucco nerveo in nervoſarum fibrillarum tubulos per intervalla effuſarum eoſque conſtringentium effectu, ſubitaneam corporis refrigerationem, ac ſexcenta alia ſpaſmodica accidentia producente, obortus. Ab *Helmontio* vocatur *aſthma uterinum*; *Paracelſo* dicitur Caducus uteri; in viris vocatur *ſuffocatio hypochondriaca*, *die Beermutter*, in fœminis *ſuffocatio uterina*; Sylvius hunc affectum appellat ſuffocationem & ſtrangulationem hypochondriacam æquæ viris ac mulieribus ſolemnem, quia eadem cauſa eſt, quæ enim in viris hypochondriacum malum fovet, in fœminis paſſionem hanc uterinam dictam producit. Eſt certè graviſſimus affectus, & varia ſub ſe comprehendit ſymptomata, & propterea non ſolum miſellis ægrotantibus, ſed Medicis ipſis & adſtantibus timorem incutit, ſubitò enim fœminæ proſternuntur, corpus refrigeratur, reſpiratio & vox quaſi faucibus hæret, pulſus ceſſat, & nonnunquam ſenſus & motus aboletur, ut miſeræ quaſi mortuæ jaceant, de quibus in diagnoſi pluribus agemus.

Paſſioni huic hyſtericæ valdè analogus eſt, & præcipuè reſpondet *Incubus* in viris, & convenit quoque cum apoplexia.

Diſtin-

Differentia. Diſtinguitur verò ab ea, quòd paſſioni hyſtericæ convulſiones & dolores adſint, in apoplexia verò nunquam hæc ſymptomata obſervantur.

In Epilepſia verò longè graviores convulſiones adſunt, quàm in paſſione hyſterica, & ſic facilè ab aliis cognatis morbis hic affectus diſtinguitur, non autem opus eſt, ut valdè ſolliciti ſimus in his morbis à ſe invicem diſtinguendis, quia curatio in his omnibus eadem eſt.

Pars affecta. §. 2. *Veteribus Galenicis* pars affecta eſt *uterus*, quem cum vulgo ad fauces uſque aſſurgere credunt. Hæc verò ſententia à plebeiis, & quod miror à Medicis plurimis hactenus defenſa, hodiè à Neotericis planè eſt everſa, ut non operæ pretium ducamus hic illam refutare.

Sylvius pro parte affecta, pancreas, inteſtina cum annexis ventriculo & gula, quæ in hoc affectu conſtringi videntur, reputat. *Helmontius* dicit: in ſuffocatione uterina, ægrotantes queruntur, quando loquelæ ſunt compotes, tenſiones intercoſtalium ſtrictamque coſtis zonam cinctam arbitrantur, vel baculum ab inferis ad guttur exporrectum, hinc ait *ſtomachum* claves uteri gerere. *Williſius* cerebrum ac nervoſum genus affectam partem putat.

Nos hic non ſolum *uterum* cum ſuis membranaceis nervoſis partibus & nerveis fibrillis, ſed & in genere membranoſas ac nervoſas partes cum plexibus in abdomine ſitas pro parte affecta venditamus, ubi enim nervi dantur vel membranæ, ibi & convulſiones & ſpaſmi oriri poſſunt, in quibus ergò hæret cauſa, quæ dein & cordi & cerebro communicari ſolet, hinc Lerna illa malorum. Antequam ulteriùs procedamus, in præcipua inquiramus ſymptomata, ut ex iis tanquam præmiſſis notioribus gemina hujus affectus cauſa aſſignari poſſit.

Diagnoſis. §. 3. Affectum hunc comitatur reſpiratio difficilis, faucium adeſt ſtrangulatio, ac bolus quaſi faucibus hæret aut anguſtia quædam quaſi à fuſte in œſophagum intruſo ſtrangulari videtur; adſunt etiam borborygmi & rugitus, aliquando nauſea adeſt, rariùs vomitus, pandiculatio, cordis palpitatio & cardialgiæ ſæpe comites ſunt. In ipſo paroxyſmo pulſus imminuitur, quandoque in totum aboletur, interdum ad quadrantis dimidiæ & integræ horæ ſpatium, ſubinde ad ſatis notabile tempus ad unum vel alterum diem, ita ut tales ægræ pro mortuis habeantur, nullis ſignis unde vitam adeſſe judicare poſſumus ſe ſe prodeuntibus, ut plura exempla apud Authores fide dignos habemus. Fauces etiam ità conſtringuntur, ut ſuffocari ægrotantes videantur, ſuccedit pallor & frigus notabile, motus & ſenſus nunc in totum, nunc ex parte tolluntur, ſæpe in abdomine percipitur globus quidam ad diaphragma uſque adſcendens, quem falsò uterum dicunt, cum Uterus 4. ſuis ligamentis firmiter annexus ſit. Si ægra vidua eſt cohabitationi antea adſueta, aut maritata cui à viro non ſatisfit, vel virgo aut monialis ſalacior ſanguinea in Venerem valdè proclivis, hiſque in declinatione paroxyſmi ſeminalis vicarius liquor effluit, indicium eſt affectionem hyſtericam ab utero & in ſpecie à genitalibus partibus ortum ſuum habere. Et ſi menſes ſtagnent, itidem ſuſpicio eſt, affectum ab utero eſſe.

Accedunt quoque animi deliquia, varii motus convulſivi ac epilepſia, menſes ſunt ſæpe ſuppreſſi, in hypochondrio utroque præcipuè in ſiniſtro percipitur pulſatio, conqueruntur ægri de anxietatibus, ſiti, doloribus variis, imprimis verò capitis, ventriculi, artuum, &c. alvum aliquando habent obſtructam, & tamen à lenientibus oritur hic exacerbatio, uti dum hæc ſcribo obſervavi in quadam, quæ ab applicato clyſtere ex emollientibus parat. & addit. ℥ß. Elect. diacathol. vigeſies dejecit cum animi deliquiis & frigore extremorum. Tandem ni pereant ægrotantes, poſt paroxyſmum longiorem aut breviorem, imò interriis motus reſtituitur & pulſus obſervatur, pectus quoque extendi atque complicari ſicque reſpiratio redintegrari incipiunt, vox quoque, quæ antea nulla, redit, & ægræ de moleſtiis præcordiorum conqueruntur, aliæ odoriferа perferre nequeunt, ambram ſcilicet, moſchum, cinamomum, roſas &c. quem odorem & plures viri abſque deliquio animi tolerare non poſſunt, uti exemplum habemus in Rege hodierno Gallorum Ludovico XIV. Hæc ſunt ſymptomata graviora noſtri affectus, non enim quemlibet hæc comitantur ſymptomata: in aliis pauciora, in aliis plura ſunt, imò adeò obſcura, ut vix ab incantatione diſcernantur, omnia etiam enarrare, quæ inde conjunguntur ſymptomata, impoſſibile eſt. Symptomata enim huic affectui ſolemnia ab illis hypochondriaci affectus haud longè diſtant. Urinæ adeſt limpidæ inſtar aquæ ſatis copioſæ excretio, ut & dolor in dorſo & hypochondriis, ſæpe mentis accedit perturbatio, ita ut vel in riſum vel in lachrymas effundantur affectu altas radices agente, flatibus vexantur, quoties aliquid comederunt, vel & acidum eructatur acetum ſapore referens. Inſuper mens earum ſemper laborat ex leviſſima data anſa, timorem, iram, ſuſpicionem &c. arripientes ac ab omni gaudio & ſpe abhorrentes, & ſi hæc occurrunt, citiſſimè diſparentes. Mox amant præter modum, mox odio proſequuntur; quæ tamen non in omnibus omnia, ſed in his pauciora, in aliis plura, in aliis graviora, in nonnullis mitiora adſunt, prout in his vel illis nerveis plexibus ac fibrillis, ſucco nerveo immixtæ acres particulæ ſtagnare & regurgitare primò incipiunt.

§. 4. *Nos* verò nunc ad morbi noſtri cauſas conferamus: de *Cauſa* hujus intricatiſſimi affectus communiſſima eſt *Galenicorum* ſententia, quòd ſcilicet vapores maligni & venenati à ſanguine & ſemine in utero corruptis, ut & aliis humoribus ibidem collectis & malignam venenatamque naturam inducentibus, per arterias, venas & nervoſum genus ad ſuperiores partes eleventur, & prout vel ad hanc vel illam ferantur, diverſa ſymptomata producant, & ſic veteres in uteri aſcenſu immediatam latitare cauſam ſuſtinuerunt, quibus adhuc hodierno tempore non tantùm Mulierculæ ſed & Medici nonnulli indocti ſubſcribunt. *Cauſa ad mentem Galenicorum.*

§. 5. *Sylvius* huic doctrinæ ferè aſſentiri videtur, aliter tamen rem explicat, aitque à ſucco pancreatico in tenue inteſtinum delato ibidemque cum accedente bile ex ſale lixivioſo oleo & ſpiritu volatili conſtante blandam ac naturæ circulanti amicam excitari pugnam, efferveſcentiæ nomine à *Clar. Authore* inſignitam, ex qua vitioſa efferveſcentia halitus & vapores auſteros ad has vel illas partes adſcendere, indè omnia hæc ſymptomata in hyſtericis obvia oriri poſſe non dubitat. *Sylvii.*

§. 6. *Helmontius* hunc affectum non eſſe ex corporali humorum ac vaporum confluentia in utribus cerebri natum exiſtimat, ſed eſſe morbum ex Deuteropathia & actione regiminis, atque uterum alias quietum in thymoſin excitari per iram atque mœrorem: Equidem uterus, ut ille ait, nunquam ſupra diaphragma aſcendit, aſt apoplecticos patrat. *Helmontii.*

§. 7. *Williſius* hunc ad convulſivos affectus refert & inde cauſas deducit. *Vuilliſii.*

§. 8. *Carteſiani* Paſſionem Hyſtericam derivant à particulis ſalino acribus, quæ cum ſpiritibus animalibus nervorum principia ſubingreſſæ, & tandem per eorum ramificationes ad uteri tunicas, abdominiſque partes membranoſas delatæ, fibras earum nerveas cuſpidibus ſuis pungunt, ac convellunt, inordinatumque Spiritibus animalibus motum conciliant; à quo convulſivo motu non tantùm *Carteſianorum.*

tùm

tùm abdominis nerveæ partes, ſed & plexus nervorum faucium convelluntur, inde ſuffocatio illa & calor ſublividus faciei in hyſtericis obſervatur.

Noſtra ... io de ... a.

§. 8. *Nos* exiſtimamus in abdominis partibus inferioribus, præſertim verò in utero exiſtere ſpiritus animales, qui Janitori uteri ad nutum eſſe debent, qui ſpiritus animales intra uteri fibras exiſtentes, ſi omnia ad nutum peragant, lenes & contractiores motus conſtanter fiant, ſin verò iidem ſpiritus ab hoſte, puta acido vitioſo auſtero facilè efferveſcenti, plurimum incitantur, tunc tumultuariè inſiliunt, ita ut denſiùs aggeſti & in auxilium vocantes *Microcoſmetorem* ſtatim progredi & pertranſire nequeant, inde membranas, quibus intertexuntur, diſtendunt, divellunt & dilatant, quin & ſæpe ipſas quaſi à vento incluſo inflatas attolli & anteriùs propelli faciunt, hinc & uteri & meſenterii plicæ à ſpiritibus agitatæ intumeſcant, imò cum ſubſultibus exilire ac intra abdomen, ut cum Vv *illiſio* loquar, arietare videantur; nec minus *ventriculi* ac *inteſtinorum* tunicæ à ſpiritibus eo modo expanſis impetumque facientibus elatæ in varias diſtentiones ac inflationes urgeri ſolent; in hac ſpaſmodica convulſione & doloroſè convulſis inteſtinis & abdomine, alioſum in alias partes ſubinde continuantur motus cum fortiori ſpirituum animalium perturbatione, hinc à ſpaſmodica faucium contractione oritur illa conſtrictio faucium & globus in abdomine, hinc ſæpe oriuntur Epilepſiæ &c. In graviori hoc malo ab eodem acido vel auſtero tandem ſupervenit ſanguinis quodammodo congrumati ſtagnatio in præcordiis indeque omnimoda ſuffocatio, reliqua ſymptomata facilè ex his præmiſſis deduci poſſunt. Alii ſanguinem flatulentum cauſam hujus affectus fovere credunt. Alii ſingulari fermento uterino vitiato & malignæ inde adſcendenti auræ cauſam attribuunt. Alii ſpiritibus animalibus copioſè hìc vel ibi concentratis aut oberrantibus effectum adſcribunt, ſed quomodo hoc fiat, non ſatis enucleant.

Eadem cauſa reſpirationis impeditæ & imaginationis boli in faucibus eſſe poteſt, quod inteſtina torqueantur & convellantur, quapropter diaphragma minùs deorſum ferri poteſt. 2. quia muſculi abdominis & gulæ convelluntur, ita ut pectus & abdomen minùs & cum ſumma difficultate moveantur & gula conſtringatur, quapropter anima judicat vel vinculo gulam conſtringi, vel globum in gula hærere, in aliis verò partibus hærentes particulæ auſteræ, acidæ, varias convulſiones excitant, ita ut morbus hic cum epilepſia valde conveniat. Immediata ergò nobis cauſa eſt vel uteri vel aliarum membranoſarum aut nervoſarum partium ſpaſmodicus ac convulſivus motus, inductus ab auſteris, craſſioribus & acrioribus particulis, cum ſucco nerveo ſubtiliſſimos nervoſarum fibrillarum tubulos penetrantibus, ob diſproportionem verò cum ſubtiliſſimis ac minimis iſtis tubulis, ſtagnantibus & tubulos obturantibus, atque ſic inſequentem & à circulantibus humoribus communicatum & propulſum ſuccum retinentibus & verſus ſuum principium ſtagnare facientibus. Pro majori ergò vel auſteritate vel acrimonia, vel majorem vel minorem paroxyſmum excitari credimus. Cauſam verò proximiorem eſſe ſuccum nerveum plurimis craſſioribus auſteris ac acribus particulis refertum, credimus, qui ita conſtitutus à libero ſuo & expedito motu & tranſitu per has vel illas fibras nerveas impeditur, hinc patet affectuum horum tam in viris quàm mulieribus generatis conſenſus.

Inter cauſas procatarcticas referimus aerem frigidiorem, alimenta acida vel auſtera, vel acerba & aliquando acria, odorata quævis graviora naribus admota, moſchus, cinamomum, roſa, zibethum.

Somnùs & vigiliæ modum excedentes valde nocent, nimium aut intempeſtivum corporis exercitium, ut & vita ſedentaria, maximè hic ferè ſymbolum addunt ſubitanei & graves quicunque animi affectus, ut ſunt mœror, curæ, terror, ira, amor, &c. denique excretiones vel nullæ, vel intermiſſæ, vel nimiæ.

Poſtquam paroxyſmus hyſtericus aliquandiu duravit, ægre ad ſe redeunt valde defatigatæ ſcilicet à convulſionibus & membra dolent non ſecus ac ſi ſuſtibus percuſſa eſſent, & revera quoque utrobique eſt doloris cauſa, nam ſicut à fuſtium ictibus fibræ rumpuntur, unde dolor, ſic quoque à convulſionibus hinc illinc fibræ franguntur, & hinc illi dolores. Quòd ſexus ſequior malo huic plus, quàm maſculus, ſubjectus exſtet, *B. Sydenham* delicatulæ earum conſtitutioni & rariori corporis habitui adſcribit, ſed nos potius utero & reliquis partibus genitalibus, quæ plurimis nervis, membranis ac glandulis conſtant, adſcribimus. Menſium enim ſuppreſſio vel ſeminalis aut cervicalis liquoris diſpoſitio obſtruentium humorum vitioſorum effectus eſt, humores enim acres, craſſi, auſteri, qui partes mulierum genitales varia afficiunt obſtructione, etiam ſuccum nerveum afficere, & pro parte ſe illi immiſcentes nervis etiam obſtruendis & convulſivis motibus excitandis ſymbolum ſuum addunt, etiam in ipſis uteri tubulis variis nerveis.

§. 9. Prognoſin nunc paucis tangamus. Non admodum periculoſus eſt hic affectus, ex ſe enim rarò lethalis eſt, quamvis ratione aut conjunctorum morborum aut supervenientium ſymptomatum ſubinde lethalis fieri poteſt, diuturnus autem eſt & contumax, præſertim ſi altas egerit radices, aut plurima eaque gravia conjuncta habeat ſymptomata, præſertim in vetulis, Viragines non aut minùs huic affectui ſunt obnoxiæ, quàm fœminæ ſedentariæ, quia illarum ſanguis ſpirituoſior & ſtamen nervoſum firmius eſt. Periculoſus eſſe ſolet hic affectus puerperis & prægnantibus. Aliquando in epilepſiam, apoplexiam, paralyſin ac ſyncopem, phthiſin, degenerat, quale exemplum novi in hac urbe, facilè enim hyſtericæ hiſce in locis fiunt. Huc etiam ſpectat ſequens *aphoriſm. Hipp. 5. 35. Mulieri hyſtericæ ſternutamentum ſuperveniens bonum* quia motu iſto valido humores, cùm ſæpe pauci ſint, qui obſtructionem faciant, expelluntur: & contrà, malum. Sic etiam bonum eſt, ſi copioſi ructus ſuperveniunt, quod & obſervavit *Sylvius*, his enim & morbus & paroxyſmus ſæpe terminari ſolent. Affectus hic eſt magis terroris quàm periculi plenus. *Prognoſi affectus hyſterici.*

§. 10. Extra paroxyſmum *Diæta* bene proſpicies, omnemque in ea abuſum evitabis. Aer ſit temperatus, vitetur aſperior & borealis, odores exſtinctæ candelæ, moſchi, zibethi aliorumque odoratorum fugiatur. Alimenta ſint boni ſucci; auſtera, acida, ſalſa, concoctu & fermentatu difficilia vitentur, ut caſtaneæ, &c. nocent etiam omnia fumo indurata. *Cura diætetica*

Potus ſit cereviſia optimè defæcata, potus Capheæ & Theæ optimus eſt, vel vinum tenue, nocet omnis cereviſia non bene cocta & fermentata, item potus aqueus, frigidus, muſtum, &c.

Motus & quies, excreta & retenta, imprimis menſes ſuppreſſi, alvus conſtricta & ſemen retentum, ſi modum excedant, non deſunt Patroni hujus affectus. Somnus & vigiliæ etiam in mediocritatis cancellos contineantur, nocent enim ſomnus & vigiliæ nimis protractæ, cùm varias cumulent cruditates; animus ſit hilaris, mœrores autem graves & animus meticuloſus, conſternatio ex inopinatis caſibus & ſi qui ſunt ſimiles affectus, hunc morbum facilè inferre poſſunt. Potiſſimum hic ſæpe hunc affectum producunt violentæ animi commotiones à repentino aliquo, iræ, timoris, mæſtitiæ &c. inſultu. Inquit enim *Sydenham*, quoties

me con-

me conſulunt fœminæ de hoc vel illo corporis affectu, cujus ratio è vulgaribus morborum dignoſcendorum axiomatibus haud poteſt reddi, nunquam non diligenter ab iis exquiro: Annon eo, de quo conqueruntur, malo, tum præcipuè fatigentur, cùm triſtitia, ærumna, aut alia aliqua animi perturbatio eas malè habeat, quòd ſi annuerint, jam ſatis ſuperque mihi conſtat, morbum in hac de qua agimus tribu eſſe cenſendum, præſertim ſi urina limpida & copioſa adſit.

Cura pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 11. *Veteribus Galenicis* ſuffocationis uterinæ curativæ intentiones duæ ſunt, una, quæ præſentem reſpicit affectus hujus paroxyſmum, altera, quæ tempus paroxyſmo liberum; eò ergo incumbunt, ut vapor ille malignus ex utero adſcendens diſſipetur & à membris principalioribus avertatur, dein, ut humor, è quo elevatur vapor, evacuetur & è corpore elimínetur, tandemque partes corroborentur.

Si ergo fœmina in paroxyſmo graviori conſtituta eſt, clamores, pilorum in pudendis præcipuè aurium vellicationes, ligaturas & frictiones dolorificas commendant, præ omnibus tamen noſtra obſervatione titillationes in plantis pedum paroxyſmum diſcutiunt; ſæpe etiam cucurbitulas cum multa flamma ſuris & femoribus applicandas volunt. Naribus graveolentia & fœtida, utpote caſtoreum, aſa fœtida, fumus ex pennis perdicum, unguibus, cornibus, &c. ut vapores illi maligni diſcutiantur, adhibenda volunt, in quem finem etiam arcani inſtar verrucas (quæ tibiis equorum adnaſcuntur) comburunt, fumumque naribus excipere inſtituunt. Pudendis ſuaveolentia varia exhibent, ut zibethum, moſchum, Galliam moſchatam, ea addita ratione, ut ſcilicet humorum & ſpirituum motus in utero verſus inferiora revocetur, & quaſi conſopiatur.

Revocandam etiam & revellendam volunt materiam ad ſuperiora adſcendentem, clyſteribus ex uterinis & carminativis paratis: ut etiam ipſa materia vaporum mater ex utero tollatur, peſſos in maritatis utero indunt, *Barbaris Naſcalia* dicta, naribus verò indunt varia ſternutatoria, auribus inſtillant ol. ſalviæ, ſuccini, ſpicæ, &c. Emplaſtrum de galbano aliaque regioni umbilicali imponunt: & ſi à menſtruorum fluxu impedito proveniat, venam tali ſecare jubent, aliaque varia uterina & anodyna exhibent, de quibus Practici videri poſſunt.

Extra paroxyſmum verò eò incumbendum volunt, ut ſi à ſemine malum corrupto ſit in utero, id evacuare tentant cum clyſteribus uterinis & peſſis, & ut reliquiæ diſcutiantur & uterus roboretur, convenientia emplaſtra & unguenta uteri regioni applicant, in quem finem Sennertus ſequens commendat unguentum:

℞. *Styracis liquidæ* Ʒij.
Caryophyllorum,
Sem. agni caſti, *Angelicæ ana* Ʒß.
Aliptæ moſchat. ℈j.
Ol. nardin. lil. alb. ceræ ana q. ſ.
Fiat unguentum, item ſeq. emplaſt.
℞. *Sem. agni caſti* Ʒj.
Santalorum omnium ana Ʒß.
Pulv. roſ. alb. Ʒj.
Gumm. tacamabac. Ʒjß.
Carannæ Ʒij.
Alypt. moſchatæ Ʒß.
Terebinthin. Ladan. Ceræ ana q. ſ.
Fiat emplaſtrum ſ. art. debitè applicandum.

Si verò paſſio hyſterica à menſtruis retentis & corruptis habeat ortum, conducent omnia menſes cientia inferiùs dicenda, ut & venæ ſectio ſuperiùs allegata.

Eò verò unanimiter collimant Galenici, ut vapores maligni diſcutiantur & uterus roboretur, in quem ſcopum commendant meliſſam, mentham, pulegium, calamentham, radices angelicæ, imperatoriæ, mei, &c præ aliis verò radices bryoniæ, & varias ex his aliiſque aromaticis parant aquas deſtillatas, pulveres, ut ſunt ſpecies galangæ, diacalamenthæ, diacinamom. &c. Magni quoque æſtimant Theriacam, Mithridatium, requiem Nicolai, & caſtoreum, ex quibus concinnant varias formulas, quarum omnium Practicorum *Galenicorum* volumina referta invenies.

Para[celſus]

§. 12. *Paracelſus* præ aliis alibi dicendis commendat ol. ſtanni umbilico inunctum, quod ſic fit: Solvatur ſtannum aqu. fort. & in ceruſſam redigatur, hæc abluenda & ſolvenda in cryſtallos, qui deſtillati dabunt liquorem dulcem & oleum flavum, ex reſiduo ſal elici poteſt, qui in cella in oleum reſolvitur.

Helm[ontius]

§. 13. Helmontius dicit, etſi odora & grata aromata multas infirment mulieres, non tamen idcirco olida ſive putida quævis illas ſanare debeant, dicit enim aſſa aut odor fumantis ſulphuris non recreant hyſtericas, quatenus fœtent, ſed quia cohibent ſive interficiunt Ideas extra, utero impreſſas; amara omnia mulieribus hyſtericis commendat Author; Remedia hyſterica ipſis ſunt arcanum ignis ſive dulcedo ſulphuris è vitriolo veneris parata. Item tincturam corallorum, eſſentiam ſuccini, gagatis, urticam non pungentem flore albo cucullato, Ribes nigr. Ballote, Rutam, abrotanum, Salviam, Neptham, Grana ſambuci, ebuli, aſam fœtidam, verrucam poplitis equini, Corall. rutilantia laudat, cæterùm pergit: non quævis ſimplicia ex æquo incantatos ſanant, ut neque omnes pariter hyſtericas. Nam ſuas ſingula dotes habent ideæ tolluntque compares nocuas; Abrotanum ſcilicet, ſalvia & ruta ideas timoris abigunt: Artemiſia, urtica, Ballote & Ribes nigr. valeat in caſibus à mœrore contractis: Aſa fœt. caſtoreum, grana actes, Gagatis eſſentia in caſibus ex ira patratis: Nepetha aut Valeriana & Adianthum in caſibus ex idea odii reſultantibus: Prout hypericon & Phul tertium in Ideis furibundis, ſic lepus ſiccatus, teſtes quarundam beſtiarum fumo arefacti, virga cervi, agnus caſtus & ſuccinum in Idæis per libidinis ſuggeſtionem natis Electrum autem minerale, corallus præparatus & majora arcana adſcendunt ad univerſale quodammodo, quibus approximat ſecundina maſculi primigeniti, fel anguis, &c. quæ arcana *Helmontius* dicit vix aliquem deſtituere, è contra contemnit hic Author in omnibus uteri affectibus dulcia quævis, quia juxta ipſum, ſopitum uteri furorem concitant.

Williſii

§. 13. *Vv illiſius* hic omnia ea antiſpaſmodica commendat, quæ in epilepſia laudavit.

Sylvii

§. 14. *Sylvius* verò in omnibus cauſis hyſtericæ ſuffocationis commendat ſalia volatilia & præ cæteris omnibus ſpiritum ſalis armoniaci ad gutt. iij. vel iiij. vel plures ex vini alteriuſque convenientis liquoris cochleari ſæpius aſſumptum: Ad auſteros flatus halituſque diſcutiendos præter hunc ſalis ſpiritum, caſtoreum laudat ejuſque tincturam, ut & oleum ſuccini, maceris deſtill. &c. in caſu verò ubi giutinoſi & ſimul acres ſunt halitus flatuſve, præter ſalia volatilia magni pendit ſpiritum nitri dulcem & cortic. aurantiorum, roriſmarini, &c. Ubi verò magis aquei exiſtunt halitus, conducere præter laudata ſalia volatilia ait, tincturas aromaticas cinamomi, croci, macer. non neglectis hydragogis ſubinde uſurpatis, ad humiditates aqueas in corpore redundantes minuendas.

Idem ad auſteros flatus halituſque ad fauces adſcendentes, diſcutiendos, commendat ſuprà dictum ſpiritum ſalis ammoniac. volatilem vel aromaticum vel oleoſum. Inter alterantia laudat omnia aromatica, inter radices eligit radic. aſari, dictamni alb. ireos, rubiæ tinct. cyclaminis chelidon. min. ariſtolo-

ſtolochiæ rot. gentianæ, ut & Schœnanthum, ſpicam, &c.

Ex foliis, ſabinam, pulegium, artemiſiam, rutam, meliſſam, marrubium, calamenthum, mentaſtrum, nepetham, flores cheiri, croci, roriſmar. geniſtæ: ex ſeminibus, nigellam, petroſelin. polypodii, lupin. apii, fœnic. leviſtici: ex baccis, lauri: ex aromatis cinamomum, maceres, caſſiam ligneam, Xiloaloen: ex gummi, myrrham, caſtoreum, galbanum, ſagapenum, ſuccinum, maſtichen, ſtoracem, laccam, aſam fœtid. ex metallis, chalybis limaturam in uſum trahit, imprimis laudibus extollit ſal ſuum volatile oleoſum.

§. 15. *Carteſiani* hunc affectum curant particularum iſtarum heterogenearum acrimoniam demulcendo, eaſque per inſenſilem tranſpirationem deinceps expurgando. Abſorbentia ergò ad hunc finem cum diaphoreticis ex antimonio deſumptis, quibus adjungunt cinnabarina, Caſtorina, & ſalia volatilia C.C. craniique human. eaq; nervinis & cephalis aſſociata admittunt. In paroxyſmo exhibent ſeq.

℞. Aq. puleg.
Meliſſ. ana ʒ j.
Spir. puleg. ʒ ij.
Ol. ſuccini gutt. vj.
Tinctur. caſtor. ℈ ß.
Laud. opiat. gr. ij.
M. detur cochleatim.

Spiritum ſal ammoniac. ante nares detinent, aliaque fœtida, oleum rut. ſpirit. terebinth. & camph. umbilico imponunt. Extra paroxyſmum & purgantia ſuadent ex pil. fœtid. Jalapp. caſtor. gummi ammoniaco parat.

ſtra me- di me- dus.

§. 16. Nos omnem operam omneque ſtudium in curando hoc affectu adhibemus, ut extra paroxyſmum cauſa remota acidum illud & auſterum ſeu ponticum corrigatur: In paroxyſmo verò ut ſpaſmodica illa concuſſio & contractio & ſuffocatio tollatur. Spaſmodicam illam contractionem auferunt omnia ea, quæ ſpiritus animales extra pomœria ſua vagantes iterum in ordinem priſtinum reſtituunt, in quem finem commendamus ſalia volatilia urinoſa aliaque fœtida & ſubtilia acria, ut ſunt ſpir. ſal. ammon. volat. fuliginis, ungul. equi, Tincturam caſtorei, vitr. ſuccini, aſam fœtid. chartam cum pennis perdicum combuſtam, &c. Subtiliſſimorum talium odoratorum, ſeu fœtidorum vis tantum non ſenſibili affectu ſe exſerit in his, uti in ſummè debilitatis & lipothymiis odor vini generoſioris vel alius aromatici, aliquas nonnunquam ad vivos revocare videtur, in pluribus hyſtericis fœtida, ut aſa fœtida, caſtoreum; plumarum accenſarum odor, item volatilium, maximum afferunt levamen: odorata verò ſtupenda ſymptomata excitare poſſunt, quatenus ſpiritus animales cum janitore uteri ab iis afficiantur, & mirum eſt, quòd ejuſmodi odorifera in ſubſtantia aſſumpta paroxyſmos hyſtericos efficaciter ſiſtant, refrænent, hinc habet *Horatius Augenius* experimentum ſequens, quod refert *l. 12. Epiſt.*

Sed tamen hìc notandum inſigniter Idioſyncraſias variare. Sæpe enim ſucci nervei ſingularis eſt diſpoſitio, ut fœtida ferre nequeant ægræ, contrà, odorifera amant, & his recreantur, ut ſæpe id Sereniſſima Principe quadam aliiſque obſervavi, hinc idioſyncraſiæ explorandæ ſunt.

℞. Moſchi opt. gr. v.
Cinnamom. Caryoph. Nuc. moſch. ana ℈ j. M.

D. in vitro oburato; quo loco etiam pilulas ex moſcho ceu præſidium efficaciſſimum commendat, ſed cave ſis ne fortè nares feriat talium odor; ſic quoque plures dantur mulieres, quæ caſtoreum aliaque fœtida ſufferre non poſſunt, & hoc quoque in praxi notandum, quòd hyſtericæ interdum dulcia abhorrent, quare Medicus abſtineat.

Ex reliquis ab his volatilibus fœtidis certiorem tamen habebis effectum. Si verò ægra ex improviſo Paroxyſmo correpta cadit ſenſu & motu privata ſyncoptica, tum ſubitò veſtes circa pectus aperiantur, ægraque ritè collocetur, atque tum vel graveolentia vel ſuaveolentia, quæ ægra antea ferre fuit conſueta, naribus admoveantur. Ex graveolentibus ſalia volatilia, ſpir. ſal. ammoniaci cum caſtoreo aliis præferimus, quæ verò magis fœtida ferre poſſunt, iis conveniet ſuffitus *Paracelſi* ex verrucis equorum, aſa fœtid. per infundibulum utero immiſſum. Inſtituantur etiam inclamationes proprii nominis, partium ſenſibilium punctiones, narium, aurium vellicationes, pilorum evulſiones, in plantis pedum ſale & aceto frictiones, ligaturæ dolorificæ, & naribus ſternutatoria fortiora admoveantur, & detur pulvis abſorbens *Vvedelii*. Sequens pulvis me rarò fefellit.

℞. Fæcul. bryon. ℈ j.
Margar. præpar. ℈ ß.
Corallor. præpar. Caſtorei ana ℈ j.
Præpar. verrucar. equin. ℈ ß.
Ol. rutæ ſtill. Succini ana gr. v. M.

Divid. in 3. partes æquales, detur ſucceſſivè in vehiculo convenienti; ſtatim hoc pulvere ſpirit. plaſticus mirè placatur, gutturis aliarumque partium convulſiva coarctatio propediem ceſſat; addi poteſt granum j. vel alterum laudani opiati; huic par eſt ſequens:

℞. Pulv. abſorbentis Vvedelii ʒ j.
Bezoar. Jovial.
Cinab. antimonii ana ℈ j.
Caſtorei ℈ ß.
Laud. opiat. gr. j. Miſc. doſis à ℈ ß. ad ℈ j.

In paſſione enim hyſterica ad convulſivos iſtos motus ſedandos & ſimul auſterum abſorbendum, Jovialia, Saturnina, Anodyna, caſtorina, cinnabarina omne abſolvunt medendi punctum.

Tinctura bezoartica cum ſpir. ſal. ammoniaci, caſtorei vel Elix. uterinum cum eſſent. anodyna miſta, generoſa ſunt remedia; ex. gr.

℞. Eſſent. carminat.
Caſtor. ana ʒ j.
Ol. caryophyllor. gutt. ij.
M. doſis à gutt. 20. ad 30.

Efficaciſſimum eſt remedium in ſuffocatione uterina & cardialgia ſal volatile aniſi; ubi ſimul aſthmatica eſt ægra, convenit vel ſal volat. oleoſ. ſuccini, aurantior. rutæ, eſſent. caſtor. volat. Eſſentia alcalica è Mumia, fuligine add. Eſſent. Theriacæ, aurantior. &c.

Laudanum ſequens hyſtericum uſu noſtro comprobatum & generoſum remedium, quod in uſum ægrotarum communicare lubet:

℞. Extr. opii cum cydon. ferment. ʒ j.
Zedoar. ʒ ß.
Verruc. equin.
Rad. calam. arom. ana ʒ ß.
Cinabar. nativ.
Caſtorei ana gr. xij.
Croci gr. xv.
Lap. bezoar. orient. ℈ ß.
Ol. ſuccini, rutæ ana q. ſ. fiat l. ar. Extractum, cujus grana 2. 3. ad 4 in aqu. meliſſ. aut calaminth. exbibita, mira præſtant, his verò aquis deſtitutis in vehiculis domeſticis cereviſia, &c. propinandum.

Johann. Agricol. ſequens laudanum opiatũ deprædicat:

℞. Laud. opiat.
Extr. lichen. ana ʒ j.
Ol. Saturn. Jovis ana ʒ ß. M.
Dos gr. ij. vel iij.

Extract. lichen. ſic fit:

℞. Lichen. q. ſ. affund. aqu. meliſſ. pone in vitr. ad tinctur. extract. & abſtrabe ad Extr. conſiſtentiam.

In graviori malo ſanguinis quodammodo congrumati ſtagnatio in præcordiis exiſtit, quia ære non poſſunt movere thoracem nec anhelitum ducere, pro temperando & corrigendo hoc acido & tollendo ſanguinis coagulo, facilitanda reſpiratione, ſequens conducet.

℞. Ocul. cancr. præpar. ℈ j.
Antimonii diaphor. ℈ ß.
Sperm. ceti ʒ j.

Caſtorei

Caſtore i ℈ j. M. fiat pulvis, detur in brodio calido.

Acidum hoc corrigentia ſunt omnia ſalia calido-alkalia, ut ſunt Elix. uterin. *Rolfinc, Vvedel. Michaelis, Mœbii, Crollii,* imprimis *noſtr.* & tinctura Matricalis noſtra, febriſ. Mynſ. quod amaritudine ſua corrigit acidum vitioſum, ſp. ſal. ammoniac. oleo aurant. vel rutæ, aut ſuccini commixtus mira præſtat: Item eſſentia caſtorei vel aſæ fœtid. vel myrrhæ, vel ſequens;

℞. *Aq. hirund. c. caſtoreo* ℥ ij.
Aq. meliſſæ ℥ iij.
Spir. ſal. ammon. ſuccinat. ʒ ß.
Salis volat. cran. hum. ℈ j.
Syr. meliſſæ ʒ vj.
miſce.

Liquor C. C. ſuccinat. item tinctur. ex bacc. ebuli, omniaque ceu diximus volatilia, quatenus ſpiritus exorbitantes revocant, & dormientem Janitorem uteri exſuſcitant; ex. gr.

℞. *Aq. meliſſ.* ℥ iij.
Zedoar. ʒ vj.
Spir. ſal. ammoniac. rutac. ℈ j.
Salis corn. cerv.
Tinct. caſtorei ana ℈ ß.
Syr. d. mentha ʒ vj. *M.*
D. ad vitr. ſumatur cochleatim.

℞. *Aqu. naph.*
Carminat. ana ℥ ij.
Spir. C. C. Tartari,
Tinctur. ſuccini ana ʒ ß.
Aſæ fœtid. ſol. gr. xij.
Syr. cinam. ʒ v. *Miſc.*

Item *ſpir. urinoſ. ſal. ammoniac.* ad ℈ ß. c. eſſentia caſtorei adhibitus pro præſtantiſſimo remedio adhibetur in hoc affectu hyſterico; Egregii quoque uſus ſunt calibeata.

Sic & ſpiritus ſecundinæ tanquam certum & ſpecificum habetur experimentum hoc in morbo: balſamum ſequens optimum eſt antihyſtericum.

Fuligo exponatur aeri frigidiori, quo invenies balſamum viſcoſum & liquidum, quod ad uſum ſerves.

Antimoniata, præſertim eſſent. Antimonii, uteri ſuffocationem facilè tollit. *Thom. Barthol.* ex priapo cervi & tauri juſto æſtus tempore exſect. tanquam ſecretum in ſuffocatione uteri & colica remedium commendat.

Inſtante menſium fluxu ſæpè miſellæ excruciantur hyſtericis inſultibus, in quem finem Beat. *D. Ettmullerus* ſequens laudat.

℞. *Aq. hirund. c. caſtor.* ℥ i ß.
Carmin. ℥ j.
Ocul. canc. præpar. ℈ j.
Antimon. diaph. ℈ ß.
Sperm. ceti ʒ j.
Syrup. cort. aur. ℥ ß. *probè mixtum.*

Ægra capiat ſubinde 2. vel 3. cochlearia, inde enim noſtra experientia non tantùm paroxyſmus ſedatur, ſed & fluxus promovetur: ſequens *Crollii* extract. itidem magnificandum.

℞. *Extract. caſtorei, Croci, Artem. ana* ʒ ß.
Sal. matris perlar. ʒ ij.
Ol. angel.
Aniſi, Succin. ana ʒ ß.
M.

Doſis ℈ j. ad ℈ ij. ab initio paroxyſmi, vel præſervativè ſingulis menſibus ſemel circa menſium initium exhibet.

In paroxyſmo clyſteres acres ex uterinis & carminat. iniici poſſunt, quibus ſal artemiſiæ ʒ iij. addendæ; cavendum verò in iis, quæ ad animi deliquia inclinant, & debiles ſunt, hinc ægræ ſunt interrogandæ, num facile purgantia vel enemata perferre poſſint. Ante omnia hic confert pulvis ſequens, ubi ſcil. volatilia haud conducunt.

℞. *Bezoart. mart. Ludov.* ʒ ß.
Corall. rubr. ppt.
Margar. ppt.
Unicornu foſſil.
Caſtor. opt.
Cinnab. nat. ana ℈ ß.
Laudani opiat. gr. ij.
Ol. ſuccin. gut. iij.

M. F. pulv. doſis à ℈ j. *ad* ʒ ß. *bis vel ter in die in ſeq. vel ſimili Mixtura.*

℞. *Aqu. meliſſ.*
Puleg. ana ℥ ij.
Elix. uterin. Croll.
Ol. ſuccin. gt. v.
Syr. de artemiſ. ʒ ß.
M. D.

℞. *Tinct. caſtor.* ℈ ij.
Spir. ſal. ammoniaci vol. ʒ j.
Aqu. Epilept. L. ʒ ij.
M. D.

Hic notandum, quòd omnia antiepileptica hic conveniant, & morbus hic curari ſoleat uti epilepſia, nec externa in paroxyſmo negligenda ſunt, & hoc generaliter notandum, quòd licet ſymptomata ab aliquo medicamento videantur intendi, non ideò ſemper judicandum eſt, quòd medicamentum illud fuerit inconveniens; externè ergò ad excitandas ægras naribus graveolentia admovenda ſunt, ut fumus ex verruc. equin. pennis perdic. aliarumque avium, tabaci, linteorum cœru. quibus verò antecellit ſpirit. ſal. ammon. volat. vel ſeq. ſuccinatus fœtidus.

℞. *Succin. Aſæ fœtid. ana* ℥ iij.
Sal. ammoniac. ℔ j.
Calc. viv. vel ol. tartari ℔ ij.
Deſtilletur lege artis & ſerva pro uſu.

Aſa fœtida, caſtoreum, ruta, ſem. carvi communia ſunt; alii ſuffitum bituminis tanquam arcanum commendant; aliæ fœminæ nihil præter aceti & vini odorem ferre poſſunt. *Thom. Bartholin.* ex corio humano cingulum parat, quod paſſiones hyſtericas comprimere dicit. Spongia, mixtura ex ſp. c. cerv. ſal. ammoniac. aromat. imbui poteſt, & ſic naribus applicari, quæ omnia ſpiritum plaſticum mirè placant. Ori indantur varia ſpirituoſa, imprimis aqu. vitæ mulierum, naribus illinantur oleum ſuccini rectificatum, aut ſpir. ſal. ammoniaci. Temporibus inungantur balſam. apoplectic. rutæ, ſuccini, aliaque fragrantia: Suaveolentia, ut moſchus, zibeth. balſ. apoplecticus, aliaque umbilico & pudendis applicantur, imprimis ſequens.

℞. *Balſ. Peruv.*
Ol. Jaſmin. ana ʒ j.
Zibeth. opt. ℈ ß.
M. cum bombace clitoridi applicetur.

Mirè enim illa acerbum iſtum hoſtem compeſcunt, & ſpiritus animales excitant, & Reginam uteri placant; ægra potiùs ſedeat in paroxyſmo quàm jaceat, ut viſcera non ità premant diaphragma, & ori & naribus inflentur ſternutatoria, vel fumus tabaci, ut expergefiat.

Umbilico etiam varia linimenta & emplaſtra imponi poſſunt, ſequens habetur optimum:

℞. *Gumm. Galban. Tacamabac. ana p. æqu.*
Balſam. Peruvian. ʒ j.
Ol. ſuccini, Caſtor. ana ℈ ß.
Fiat l. artis emplaſtrum.

Vel

℞. *Gumm. aſæ fœtid. Galban. Ammon. ana* ʒ ij.
Theriac. ʒ j.
Ol. ſucc. Caſtorei ana gr. v. *M. F. empl.*

Vel

Vel

℞. *Gumm. galban. in acet. ſoluti* ℥ß.
Extr. caſtor. ʒ ij.
Ol. ſuccini, Spicæ ana ʒ j.
M. f. l. a. Empl.

Nonnulli commendant fila cocta, muliebri inguini tepidè applicata. Axung. anſeris. Caſtor. viperar. vel Zibeth. imponatur umbilico.

Hæc de medicamentis durante paroxyſmo exhibendis, extra paroxyſmum verò hic affectus aliam poſtulat methodum, ſedato & inducias ferente acido, hoſtem illum apertiùs aggredi audemus: Hinc extra paroxyſmum conveniunt illa, quæ acidum illud ponticum abſorbere, præcipitare, & quovis modo corrigere apta ſunt, vel quæ fomitem auſterum flatulentum plerumque in primis viis ſtabulantem, vel in obſtructis partium genitalium variis viis vel vaſis ſimul nidulantem exſtirpant, & ſimul reſpicere debent janitorem uteri, & hæc ſunt omnia uterina ſpecificè juvantia & ſuperiùs apud *Sylvium* recenſita, omnia ſcil. aromatica & volatilia, dein omnia præcipitantia; correcto aliquo modo auſtero pontico ſæpe viſcido, operæ pretium eſt, ut dein educatur, in quem finem varia conducunt purgantia antihyſtericis maritata; ſequens vinum medicatum non contemnendi uſus, præſcribimus:

℞. *Herb. abſynthii, Card. bened. Meltſs. Scolop. Ceterach. Rutæ muraviæ ana M.* ß.
Rad. zedoar. Eryngii, Pimpin. ana ℥ß.
Angelic. ʒ ij. *Rhabarb. opt.* ʒ iij.
Fol. ſen. ʒj. *ſem. ſileris mont. Fœnic. Carvi ana* ʒ ijß.
Cort. aurant. Tamariſci, Frax. ana ʒ iij.
Tartar. crudi ℥ ß. *Inciſa d. ad chartam.*

Si quis pilulas amat, ſequentes erunt:

℞. *Spec. diacymini* ℈ ij.
Aſæ fœtid. gr. xij.
Extr. caſtorei ℈ß *Extr. croci gr.* v.
Extr. rhabarb. Reſin. jalappæ ana ℈ß.
Ol. deſtillati ſuccini, Tinct caſtorei ana g. vj.

M. f. pilulæ, quæ ſufficiunt pro 36. vicib. Purgantibus cautè incedendum.

Poſt hæc varia alterantia imprimis volatilia oleoſa, ſal illud oleoſum *Sylvii*, vel ſpirit. ſal. ammoniac. aromaticus, vel Tinct. Matrical. noſtr. proſunt; eorum uſus verò per tempus continuandus, dein conveniunt præ aliis thermæ ſulphureæ, omnia quoque Jovialia, Martialia, Saturnina, cinnabarina, præcipitantia quævis, item varia decocta ex lignis, aliaque ſalia alkalia, myrrhata &c. Ubi ſcopus eſt ad mentem *Veterum* ſeminis, generationem diminuere, tum conveniunt cannabina, exhibeanturque agnus caſtus, ruta, unguentum refrigerans Galeni &c. ſed cavendum, ne vis *Racham Melchæ* inferatur. Præ aliis tamen hic valdè prodeſt curſus chalybeatorum, quem ad morbum hunc radicitùs exſtirpandum cum *B. Sydenham* magnifacio, qui etiam thermas martiales laudibus extollit, item theriacam crebrò & diu uſurpatam, optimum eſſe in hoc malo remedium ſcribit. Sic quoque vinum hiſpanicum in quo angelica, gentiana, centaur. cort. aurantior. fuerint macerata, ad aliquot cochlearia ter de die propinatum magnipendit. Corticem quoque Peruv. ad ʒß. manè & ſerò ad ſeptimanas aliquot deglutitam laudat, hyſtericis fœmellis lac quoque commendat, tandem quoque extollit & vult ſingulis ferè diebus diu multumque equo vehi. Sequentes pilulas habet laude ſua dignas:

℞. *Caſtor.* ʒ j.
Sal. ſuccini volat. ʒ ß.
Extr. rutæ q. ſ. f. pilul. no. 24. ac de his veſperi aſſumantur 3. & totidem manè. Si ſuaveolentia ægra ferre poteſt, ea ſubſtituantur.

Empirica ſunt ſequentia *Johann. Arcularius* inquit *pr. tr. 6. p. 179.* ſi quis alternis diebus ante cœnam aſſumpſerit ℈ ij. pilul. d. artemiſia, adeò præſervabitur ab omni ſuffocatione, ut nullum inventum ſit efficacius.

Trypheræ magn. ʒ ß. *cham. aridæ* ℈ j. cum vino aut ſaccharo jejunis dandum.

Spiritus vitrioli veneris ad gutt. 3. propinatus ad omnes affectiones hyſtericas commendatur. A *Roderico à Caſtro* ʒ j. Theriac. Androm. exhibetur.

Johann. Crato habet hoc ſingulare remedium, quod jugland. exſiccat. & contritas & pulveriſatas ad ℈ ij. cum guttis aliquot ſuccini propinet.

Johann. Faber ſal vitr. laudat, quod vomitum excitet, & menſtrua promoveat:

Juxta *Claud. Deodatum* ſal Jovis umbilico inditum, vel inunctum, ſummum eſt remedium.

Petrus Foreſtus ait, quædam perſentiens paroxyſmum, ſola oſtrutii radice in ore retenta, & parùm maſticata à ſuffocatione ſtatim liberatur. Sic plures Authores allium conciſum, & umbilico applicatum laudibus extollunt.

Heurnius flores nucis moſchat. ℈ j. cum vino exhibet, item aquam cyani, in qua camphoræ quantitas nucis avellanæ accenſa conflagravit.

Fridericus Hofmannus ſtercus gallinarum in vino albo diſſolutum, & cum aliquo cardiaco mixtum cum commodo ſæpius dedit. Gagatem quoque ſtrangulationes uteri recreare expertum ſe ſcribit *Encelius l. 3. c. 11.* Ex lapidis ejuſdem gagatis geſtatione præſentiſſimum ſuffocationis uteri eſſe remedium, tum in aliis plurimis, tum in famoſa virgine expertum ſe ſcribit *Piſo*.

Sic *Simon Pauli* in hoc affectu folia herbæ theæ, uteri regioni & umbilico calidè impoſita, magni pendit.

Quercetanus ſolum ſemen paſtinacæ domeſtic. exſiccatum & pulveriſatum ad ʒß. cum pauco vini vel aq. meliſſæ datum, pro peculiari & ſpecifico medicamine ad uteri ſuffocationem venditat.

J. D. Rulandus ſtercus vaccæ vel cervi, vel apræ cum vino calido propinatum, ſtatim uterinam ſuffocationem ſedare inquit, item lintea in urina vel fimeto bovino intincta, calideque ſuper umbilicum impoſita, ſedare hunc affectum, aſſerit.

Oleum galbani à *Schrodero* laudatur, intrinſecùs vel extrinſecùs adhibitum.

Varignana inquit, capillos patientis accenſos, & fumum inde acceptum mira præſtare. Sed hæc omnia Empirica ſuo valori relinquimus.

CAPUT III.

De Menſium defectu, paucitate, imminutione, & fluxu inordinato cum dolore.

§. I.

Totus ferè muliebris ſanitatis cardo vertitur in naturæ lege convenienti exuberantis ſanguinis ad uterum *motu* & excernendi modo, adeò ut ubi is ſe ritè habeat, illa (cæteris paribus) optatò vigeat, concidat verò & ſubvertatur, ubi ſecus præſertim ſanguinis evacuatio præternaturaliter *deficit* atque *emanet* ſive ſupprimitur, ſeu tantùm *imminuitur*. Littoralis quippe hic ſanguinis motus de totius conſtitutione teſtimonium exhibet, reſtitans enim ſeu imminutè fluens, pallorem corpori conciliat: Qualis ergò ſanguis menſtruus, talis fœminarum ſanitas; menſium obſtructio & remora malum eſt communiſſimum, ita & præ reliquis juvenculis familiare & reliquorum baſis. Ordinariò enim ab anno 13. vel 14. fluere incipiunt, aliis citiùs, aliis tardiùs, ſic nos novimus juvenculam, quæ anno 5. menſes ſuſtinuit; ceſſat ferè & utplurimum circa annum 45. vel 50. In his ergò ætatibus omnia in caſſum tentabis, nec in gravidis, (in quibus ſanguis ſuperfluus in alimentum fœtus tranſit,) nec in lactantibus, vel morbo graviori laborantibus fluxum promovere debes.

§. 2. Dicitur, ut paucis ſynonyma tangam, menſium emanſio, ſuppreſſio, ubi planè ceſſat iſte fluxus: ubi verò fluit, ſed non ſufficienter & ægræ ſimul male ſe habent, fluxus imminutio, & paucitas nuncupatur. Et licèt hic fluxus, dum in juvenculis primùm

erumpit, ſeriem ſingulorum menſium ad unguem non obſervet, prout experientia clarum facit, nonnullas tertio quoque menſe ſolùm purgari, & ſucceſſu temporis fortiores evadere, ſanguiniſque copiam augeri, ordinarium tamen tempus tunc obſervat.

Quæſtio hic non levis occurrit, quænam ſit cauſa, quòd fluxus tam exactam teneat periodum. Authores hic ſerram contentionis inter ſe reciprocant, plurimi eorum Lunæ partes eas deferunt, eò quòd pro diverſitate phaſium in mutandis & alterandis humani corporis humoribus multùm valeat. Imò nonnulli tantum tribuunt Lunæ, ut in omnibus ferè morbis phaſes lunæ aſpiciant, ſed non raro exſpectando feliciorem lunæ adſpectum, patientem intereà mori ſinunt; verùm etſi luna in mutandis humani corporis humoribus plurimum valeat, hoc tamen concedi minimè poteſt, quandoquidem omninò peculiaris quoque ſubiectis cujuſvis corporis & ſpiritus plaſtici diſpoſitio multum facit, præprimis & victus ratio, qua de re experientia teſtatur, propriaque mulierum confeſſio; hinc quædam in lunæ decremento purgantur, atque non ſibi ſemper conſtat veritas verſiculi:

Luna vetus vetulas, Juvenes nova luna repurgat.

Regnerus de Graf verò putat, cauſam eſſe definitos naturæ motus adhuc incognitos, qui verò obſcurum per obſcurum declarat.

Noſtro judicio ille menſtruus fluxus conſuetus fit, quòd ſanguis ad vaſa uterina, quæ ſunt plura & ampliora à Deo facta ob nutritionem fœtus, copioſiùs fluat, & ibidem moram nectens, arteriolas pungit, ſcinditque atque rimas facit, & ſic à Regina noſtra foras amandatur: ſanguis ille nimius ut expellatur eò detruſus, non poteſt quin ſucceſſu temporis eatenus cumuletur, ut neceſſariò regurgitare cogatur in vaſa illa, per quæ eò emanaverat, ſemel enim facta via ſanguis accumulatus iterum eò fertur, donec ſic ſenſim majori copia excreta ſubtiles hæ arteriolæ in cincinnos reſilientes clauduntur rurſus, de novo affluxum & repletionem exſpectantes & excreſcentes, donec tandem conceptione facta, intentionem ſuam conſequitur ſanguis nutrimento advehendo deſtinatus, ubi tum effluxus ille naturaliter emanet, & vel in integrum vel pro parte; lateralibus namque arteriis non omnino adhuc placentæ implicatis, per tempus interdum, conceptione facta, durat effluxus, ſtatuto tempote, donec tandem omnes in placentam ſemper creſcentem & auctam excurrunt, & ei implicatæ exſtant. Inde jam eſt, quòd arteriolis his vel non naturaliter diſpoſitis, ante ſcilicet annum 14. fluxus non accidat, neque conceptio fiat, deficiente nimirum nutrimento, vel in vetulis aut annum quinquageſimum tranſgreſſis, ob arteriolas ferè calloſas & rigidas, ut ſe dilatari haud ampliùs permittant, emaneat planè, & conceptioni inidoneas reddat, vel & in jam diſpoſitis aut p.n. planè emaneat, aut p.n. nimiùm fluat, atque ſic plurimis accidentibus ſubjectum reddat ſexum ſequiorem.

Definitio. Dicimus ergò ſuppreſſionem menſium eſſe, in qua totalis menſtrui ſanguinis ſingulis menſibus ex lege naturæ aliàs ſemel fluentis p. n. ablatio, à vitio ſanguinis vel vaſorum, vel conſtitutione p. n. uteri organica orta.

Diminutio eſt, ubi menſtrua diminutè fluunt.

Pars affecta. §. 3. *Subjectum* horum affectuum communi *Veterum* ſuffragio ſtatuitur *uterus*. Alii verò pro ſubjecto agnoſcunt ſtomachum, nonnulli hepar, quidam lienem, pauci renes; ſanguinem verò eſſe ſubjectum cauſale ſive objectum proximum & primarium luce meridiana clarius eſt; ſi enim ſanguis tenax, craſſus, frigidus, coagulatus ſit, tunc emanent menſes, quia per vaſa tranſire nequit, inde neceſſariò per alia loca exitum quærere vel retineri, ſuppreſſionemque hanc producere oportet. Subjectum verò generationis affectus hujus conſtituunt uteri arteriolæ ſanguinem vehentes.

Quod ergo alterum & magis propriè dictum inhæſionis ſubjectum attinet, conſiſtit id in vaſis uteri & vagina ſeu collo uteri obſtructis, quæ imprimis rami inferiores arteriæ hypogaſtricæ venis ipſius haud excluſis, per anatomen enim hodie patet, vaſa hypogaſtrica non ad ipſum uterum, ſed ad cervicem ejus utrinque deferri, probaturque per id, quòd tempore conceptus menſtrua ſæpe fluere pergant: ſic nos novimus matronam honeſtam, maximè plethoricam, tribus menſibus à conceptu ſemper paſſam hunc fluxum, hoc autem contrarium eſſet hypotheſi magni Medicinæ *Dictatoris libr. 5. aphor. 51.* dicentis: *Qui ventrem ferunt, iis os uteri connivet, adeò ut ne ſpecilli mucronem admittat.* Item: *Impoſſibile eſt fœtus agere vitam ſanam, ſi mulieri gravidæ purgationes exeant.* Superiùs tamen dicta matrona vegetos ſemper edidit infantes, & etiam medio geſtationis tempore venam incidi curavit. Accedit huic historia *Guillemæi in tr. de partu felici c. 12.* de muliere, quæ octo diebus ante partum per dies aliquot 4. vel 5. pintas aquarum evacuaverit, non per uterum, ſed per vaſa vaginæ uteri.

Stitimus nunc horum affectuum ſubjectum, nunc ſymptomata inde prognata ordo tangit; ut autem affectus ipſe facilè, ſic cauſæ difficiliùs cognoſcuntur. Si ergò quis ſcire vult, num maſſa ſanguinea, num vero vaſa uterina affecta ſint *in hoc*, obſervandum eſt, num virgines vel mulieres ſtatis temporibus percipiant paſſiones, quæ oſtendunt ſanguinis impetum vergere ad vaſa uterina, ex. gr. an ſentiant dolores lumborum, gravitatem totius corporis; inflationem ventris, inappetentiam & nauſeam, crebras caloris & frigoris viciſſitudines, reſpirationem difficilem, ſenſus tenſionis circa genitalia & regionem pubis, pulſationes in variis corporis partibus, in hypochondriis, in artubus, murmura & rugitus in abdomine, ſanguinis impetus per alias vias extraordinarias, ut per hæmorrhagiam narium, per oculos, per pulmones. Nunc medicinam facio puellæ 19. annorum, cui nunquam per uterum, ſed ſemper per aures menſes fluebant, itidem alii, quæ ſingulis menſibus ſudorem patitur ſanguineum &c. Si hæc, etſi non omnia, tamen plurima adſint, concludendum, vaſa uterina eſſe vel obſtructa, vel nimis anguſta & exigua, curaque ad ea dirigenda eſt: Sanguinis verò vitio hoc contingere ſolet, quando virgines & mulieres nullas alterationes, nullum tenſionis vel pulſationis ſenſum circa genitalia & lumbos debito tempore, vel alia pathemata in vaſis partium genitalium denotata percipere ſolent. Craſſitiem & viſciditatem ſanguinis indicant diæta refrigerans humida ac incraſſans prægreſſa, pulſus rarus, tarditas in motu, tranſpiratio impedita, color pallidus, & frigiditas totius corporis, pituitoſos humores arguunt frigiditas partium genitalium, pituitoſi & viſcidi humoris per eas excretio, pulſus parvus, rarus & debilis, ſomnolentia &c.

Signa reliqua affectum præſentem demonſtrantia ſunt varia, haud dubiè autem ægrotantis confeſſio & relatio propria optimum & infallibile eſt ſignum; quod affirmat, ſi conqueruntur de laſſitudine totius, doloribus tenſivis circa lumbos, colore faciei livido vel albicanti, reſpiratione difficili, præſertim ſi ſcalas aſcendunt; ſi adſit oculorum intumeſcentia, ſint triſtes, laborum pertæſæ, interdum vel pica vel appetitu imminuto laborent, vomitum vel lipothymiam patiantur, ſæpe convulſiones. Nunc dum hæc ſcribo, matronæ medicinam facio, quæ à terrore & frigore in menſium defectum & imminutionem incidit, inſtante hoc tempore patitur vomitus terribiles, anxietates præcordiales, tremores ſtupores artuum, & frigus totius corporis, quæ omnia excipiunt convulſiones miræ, Epilepticis paroxyſmis perquàm ſimiles, alvus ſimul eſt obſtructa cum ardore & dolore intenſo circa renes & oſſa coxendicis, item ſiniſtri & dextri hypochondrii, dum enim dolores hi intenſi ſunt, ſtatim tragœdia hæc cum ſuperiùs dictis ſymptomatibus luditur. In imminuto fluxu ſymptomata omnia ſunt remiſſiora & pauciora. Affectus hi ſecundum magis & minùs differunt, ſed cùm his in affectibus

magis

magis ad cauſarum differentias, quàm ſigna reſpiciendum, ad *Ætiologiam* pergamus.

Cauſæ ad mentem Veterum. §. 4. Accedimus nunc ad *cauſas* penitius explicandas, quia cognita & remota cauſa, ipſe affectus cognoſcitur & removetur; hæ pro diverſitate ſubjecti ſunt diverſæ; libet nunc eas ad mentem *veterum Galenicorum* tractare, qui in menſium fluxu ſuppreſſo culpant uteri intemperiem frigidam & ſiccam, vel uteri inflammationem vel ſcirrhum, vel compreſſionem à tumoribus vicinarum aut omenti craſſioris, imò ipſius uteri arguunt denſitatem & craſſitiem nimiam, ulcera & cicatrices ab iis relicta, aut ex laceratione cotyledonum in violento abortu, ſic etiam ab humoribus frigidis & craſſis vaſa obſtrui dicunt. Sic & ſanguinis auctam vel imminutam quantitatem hunc fluxum producere ſtatuunt.

Inter cauſas externas referunt aerem frigidiorem & ſicciorem, ingreſſum in aquam frigidam aut nimiam in ea moram, præcipuè inſtantibus aut fluentibus menſibus, cibos copioſiores vel frigidiores & adſtringentes, aromatum abuſum, exercitationes vehementes, vigilias nimias, animi perturbationes &c.

Paracelſi. §. 5. *Paracelſus in param. lib. 4. de origine morb. matricis*, aliiſque in locis *de matricis natura & munere* plurima narrat, quòd nempe ea ſit peculiaris & microcoſmus in homine, imò inſtar hominis, imò quæ totius mundi naturam in ſe habeat, omneſque amplectatur creaturas, quòd propria habeat elementa & alimenta quibus nutriatur, ut & proprietates tartari, hinc culpat varias feculentias tartareas in utero latentes.

Helmontii. §. 6. *Helmontius* menſtruum ſanguinem ſeparari *Archei* manu, & ſic à natura proiici ſtatuit, aitque inordinata menſtrua juvenculas diſcolorare.

Sylvii. §. 7. *Sylvius* cauſam menſium ſuppreſſionis latere vel in ipſo utero, vel uteri vaſis, ait, aſſeritque nec procedere iſtam evacuationem, quando viæ vel vaſa huic evacuationi dicata non patent in uteri cavitatem, vel ſanguis ad ipſa non feratur, vel eadem vaſa pituita viſcida & glutinoſa infarcta ſunt.

Pro *cauſa remota* accuſat ſanguinem craſſiorem & melancholicum, ipſumque puellarum animum triſtiorem, vitamque ſedentariam, ſomnum longiorem, alimenta frigidiora, aerem frigidum, craſſum, nebuloſum & humidiorem, contingere etiam ait in pubertate naturalem horum vaſorum apertionem (quem effectum humoribus bilioſis tunc temporis prædominantibus in corpore adſcribit) & ſecundùm tres gradus ætatis diſtinguit, cauſam ergò ſuppreſſorum menſium attribuit pituitæ & ſanguini pituitoſo glutinoſitate ſua vias obturanti & obſtruenti: Coalitum uteri ſæpe eſſe & exiſtere hujus affectus cauſam nullus dubito.

Carteſianorum. §. 8. *Carteſiani* hic accuſant obſtructionem uteri vaſorum vel à depravata digeſtione in primis viis, vel à defectu ſpirituoſitatis ſeminis, utplurimùm verò à particulis nimiùm acidis & craſſis in M. S. exiſtentibus obortam, à quibus volatiles adeò ſupprimuntur ut moveri nequeant, eapropter humores craſſi & lutoſi redduntur & hinc per glandulas uteri nulla ſeparatio fit, ſed obſtructiones oriuntur, propter quas menſes fluere nequeunt. Et ſic à plurimis cauſis ſupprimi volunt eos *Carteſiani*: nimirum vel à mala vaſorum conformatione, & prava eorum ab ortu conſtitutione, vel ab eorum obſtructione à ſanguine, aliave materia, craſſitie, viſciditateve donatis oborta, vel etiam à cruore nimis tenui ac ultra modum rarefacto, tantamque in vaſorum tunicis diſtenſionem pariente, ut illarum fibræ ad illius expulſionem ampliùs contrahi nequeant, vel tandem à compreſſione à partibus vicinis tumefactis aut alio modo auctis, inducta.

Noſtra opinio de cauſa. §. 9. *Nos* cauſas hujus affectus diſtinguimus in cauſam immediatam quæ eſt arteriolarum uteri obſtructio, & proximas & remotas. Illæ ratione duplicis ſubjecti ſunt duplices; prima ratione ſanguinis, eſt nimia craſſities, & glutinoſa viſciditas, quæ craſin maſſæ ſanguineæ volatilem invertit, fluxibilitatem & fermentationem ejus impedit, atque motum ineptum reddit, ſpirituum generationem inhibet, & ſpiritum plaſticum obnubilat, ſæpe tamen hic fluxus impeditur ob vaſa minùs aperta vel totaliter obſtructa. Eſt autem vaſorum conſtitutio duplex, nempè à primo ortu, vel tractu temporis oborta. Illa eſt quando *Racham Melcha* vaſa illa non bene ſervat aperta, vel à natura circulante anguſta nimis facta ſunt, adeò ut licet ſanguis perfluere amat, ſed per eorum exilitatem verò permeare & egredi non valeat, unde ſæpe per alia inconvenientiora exitum quærit, v.g. per hęmorrhoides, nares, oculos, dentium alveum, aures, pulmones, minimum digitum, ſudorem, quale exemplum nos novimus. Tractu temporis hæc vaſorum obſtructio fit à materia quadam acida viſcida, glutinoſa & mucilaginoſa quæ ſenſim ac ſenſim hæc vaſa genitalia obſtruit, fluxumque iſtum impedit. Sic ob univerſalem circulantium humorum craſſitiem, ſuccus etiam nerveus neque quanto neque qualibus laudabiliter inde generatur præditus, propintereaque adeſt totius ſegnities & gravitas, pica, inappetentia &c. ob ſtagnantes verò vel ſegniter circulantes humores crura intumeſcunt, dolor capitis varius affligit, palpitatio cordis accedit; & ob nutrimentum ubique vitioſum color floridus perit, ac cachexia contrahitur.

Vaſa hæc quandoque à grumis ſanguinis, nonnunquam à pure craſſiori, interdum à vermibus & calculis obſtruuntur, vel comprimuntur ab omento aut nimia pinguedine, aut à veſica, aut inteſtino recto ſimilibuſque aliis partibus vicinis tumefactis, aut è loco prolapſis, itidem à quovis ipſius uteri tumore.

Inter remotas cauſas referimus ſtomachum debilem, & res non-naturales, ſymbolum ſuum hic conferentes, ut ſunt aer frigidus, ab eoque manuum aut pedum refrigeratio, vel aquæ frigidæ immerſio, vel ſuper lapidem frigidum ſeſſio; alimenta acida, auſtera, craſſa, terrea, aquea, pituitoſa, & viſcida, aut vi adſtringendi prædita; quantum enim damnum inferant mulieribus menſium fluentium tempore copioſiùs ingeſta viſcida, dura nimis, ſalita vel fumata, ac acida, & fructus horarii, in dies obſervamus. Ex craſſis & viſcidis alimentis haud ſubtilis vel volatilis chylus, multominùs ex hoc mobiles admodum circulantes humores elaborari queunt. Medicamenta nimis refrigerantia, incraſſantia & adſtringentia, ſomnus intempeſtivus aut nimius, vita otioſa, animi affectus graviores, auctæ aut diminutæ aut intermiſſæ excretiones ac purgationes, tumores, aut abſceſſus ex abortu, partu difficili, caſu, contuſione, & cachexia, & medicamentis perperam adhibitis.

§. 10. Obſtructio menſium utplurimum malum eſt Chronicon, & ſi non tempeſtive curetur, quamvis ex ſe primò non valde periculoſum videtur, tamen progreſſu temporis poteſt exiſtere cauſa variorum graviſſimorum morborum, utpote hydropis, leucophlegmatiæ, phthiſeos, inflammationum, tabis, ulceris, ſuffocationū, aliorumque affectuum planè periculoſiſſimorum. Hic affectus in virginibus febrem albam, in aliis cordis palpitationem, in aliis ſterilitatem, in aliis cephalalgiam, in aliis picam, in nonnullis dyſenteriam producere ſolet. Minùs tamen periculoſus eſt affectus, quando à cauſis externis excitatur, tempore ſcilicet aut æſtivo aut verno, quàm hyberno & autumnali; Sanguis enim quandoque ſeipſum deſtruit, hinc vel cachexia, vel hydrops, vel tabes oritur, ſævitque hic ſanguis corruptus in pulmones, præcipuè & ejus vaſa vel aperit exedendo vel ulcerando, hincque in phthiſim degenerat. In quibuſdam fęminis continuus menſium defectus ſolennis eſſe ſolet, & tamen ſanę permanent, nihilominus tamen in illis, quibus ſemel fluere cōſuevere, & nunc rurſus emanent, graviſſimorū morborum cauſa exiſtunt. *Prognoſis.*

§. 11. *Diæta* conſiſtit in legitima adminiſtratione rerum non-naturalium vulgò dictarum, alibi ad nauſeam dicta. Salſa, acida, frigida & animi pathemata graviora imprimis fugienda ſunt.

§. 12. Ordo nunc poſcit, ut ad ipſam *curationem* accedamus, & illam priùs videamus ad mentem *Galenicorum*, qui curationem hujus affectus pro cauſarum varietate variandam eſſe ajunt. Si ergò à nimia copia ſanguinis affectus ortus ſit, illius quantitatem minuunt per phlebotomiam, quam pro re nata vel in *Cura Pharmaceutica Veterum.*

brachio, vel in pede inſtituunt, ſimulque frictiones, ligaturas, cucurbitulas tam ſiccas, quàm ſcarificatas commendant, dein fomenta, ſemicupia ex emollientibus & relaxantibus cum uterinis parare jubent, præſertim verò balnea naturalia, thermas ſulphureas & bituminoſas internè & externè magnifaciunt, imprimis ubi ſuppreſſio menſium à motu ſanguinis præpoſtero contingit, illeque per nares vel os excernitur.

Hiſce præmiſſis varia tum interna, tum externa aperientia, atque omnia uterina ſpecifica commendant, quorum numerum referunt innumerum.

Paracelſi. §. 13. *Paracelſus* ad menſes ciendos maximè commendat ſpecificum ex ſplene bovis in magiſterium redactum, aut quintam eſſentiam; item eſſentiam ſolis, quam reſinam ſolis vocat, magnifacit. Diſcipuli ejus magnifaciunt ſcorias ex regulo antimonii, & ex iis paratam tincturam, arcanum antimonii, ſal Philoſophorum, oleum ſuccini, vitrioli & ſexcenta alia.

Helmontii. §. 14. Ad mentem *Helmontii* menſium retentorum remedia ſunt corallorum tinctura volatilis, oleum ſuccini, ſal chalybis, & ſimilia alia volatilia ex ſpecificis elicita. *Williſius* præ aliis chalybeata hic magnifacit, imprimis thermas.

Sylvii. §. 15. *Sylvius* ad humorem tenacem & viſcidum commendat tum acida, tum aromatica ſale lixivo tam fixo quàm volatili abundantia, ipſaque ſalia fixa & volatilia, omnibus præfert aromatica, ſive ſint amara, ſive minùs amara, nempè rad. ariſtolochiæ rot. angelic. aſari, rubiæ tinctorum, apii, fœniculi, petroſelini, eryngii, leviſtici, ireos noſtrat. & Florentin. pimpinellæ; ſchenanth. ſpic. nard. &c.

Fol. pulegii, ſabinæ ſalviæ, dictamn. majoranæ, rutæ hortenſis, origani, calamenth. montan. artemiſ.

Flores anthos, cheiri, ſpic. nard. chamom. croci &c. bacc. juniperi, lauri, ſemina pleraque carminativa, Gumm. & lachrymæ Galban. ſagapenum, myrrha &c. Borrax nativus, caſtoreum, chalybs &c. ſequens laudat vinum medicatum:

♃. *Radic. enul. campan.* ℥ ij.
Galang. Curcum. ana ℥ j.
Fol. pulegii, Majoran. Sabin. Artemiſ. ana M. ß.
Bacc. lauri, Sem. dauci, Leviſtici ana ℥ ij.
Cinnam. acuti ℥ iij.
Maceris ℥ j.

Inciſa & contuſa indantur ſacculo, cui in cantharo affunde vini albi ℔ ij. bibat ægra in prandio & cœna hauſtulum; cui verò pilulæ magis placent, ſequentes habet:

♃. *Gumm. ſagap. c. acet. præpar.* ℥ ß.
Chalyb. præpar. Succ. alb. præpar. ana ℈ j.
Myrrhæ rubr. Caſtorei opt. ana gr. xv.
Croci orient. ℈ ß.
Borrac. Veneti ℈ j.
Ol. garyophyll. g. vj.

Miſc. fiant pilulæ num. 40. capiat ægra quotidiè 5. ante cubitum.

Salia quoque omnia volatilia, item oleoſa, quia blandiùs & feliciùs opus ſuum abſolvunt, laudibus extollit, quibus commodè quovis tempore in juſculis uti poteſt ægra, præ aliis commendat ſpiritum ſal. ammon. ad gutt. v. & plures ſæpius exhibendas; Omnia ſudorifera etiam & diuretica hic convenire ait, in adultioribus venæ ſectionem inſtituit, potiùs verò in brachio, quàm in pede; nec minùs externa, ut linimenta aromatica, ex. gr. unguentum Martiaton, ol. nardinum, chamæmelinum, fotus, ſuffitus, halitus, vapores aliaque applicari jubet.

In fluxu imminuto ſupra dicta medicamenta quidem, ſed minori doſi exhibenda eſſe præcipit.

Carteſianorum. §. 16. Cùm plures in curando iſto affectu adſint indicationes; variis etiam utuntur remediis *Carteſiani*, variamque obſervant methodum in illo debellando, pro variis à quibus producitur cauſis. Si conjectura quadam ſuſpicentur, vaſorum tunicas in oſculis præſertim denſiores eſſe, linimentis emollientibus, fotibuſque, ac ſemi-balneis ex herbis tum aromaticis tum emolliendi vi præditis, uteri vaſorum tunicas relaxare tentant: in obſtructionibus, nequaquam neglectis digeſtivis, aperientium & martialium uſui inſiſtunt, quibus incidentia & abſorbentia adjungunt; ubi verò ſanguis craſſus, *Carteſiani* negligendam volunt V. S. Purgantia verò admittunt adjectis hyſtericis, eaque exhibent utplurimum in forma pilularum, quas parant ex aloe, pil. fœtid. maj. gumm. ammoniac. myrrh. magiſter. chalyb. caſtor. ſcammon. ol. ſabin. &c.

Dein commendant Emmenagoga varia & præſertim laudant ſequentem Tincturam ſabinæ:

♃. *Sabin. rec. ſicc.* ℥ iij.
Sem. leviſtic.
Dauci ana ℥ ß.
Borrac. Venet.
Croci ana ʒ ij.
Mag. chalyb. ʒ j.
Spirit. vin. tartar. ℥ xij.
M. doſis. ʒ ß. *manè.*

Vel ſpirit. Hyſtericum ſequentem extollunt:

♃. *Maſtiches,*
Myrrhæ,
Olibani,
Succini ana ℔ ß.
Sabin. ℥ iv.
Caſtor. ℥ ij.
Spirit. vin. rect. ℔ iv.

Pulveriſata impone phiolæ bene clauſæ, digerantur in aren. dein deſtill. & cohoba. Doſis à gutt. 11. ad 20.

Vel Tincturam Hyſtericam magnifaciunt:

♃. *Caſtor. pulv.* ʒ ij.
Sal. ſuccin. volat.
Ammoniac. vol.
Artemiſ. ana ʒ ß.
Spirit. vin. ℥ viij.
M. filtrentur per chartam.

Uteri regioni imponunt Empl. ex gummi ammoniac. aſſa fœtid. ſabin. &c. vel per ſyringam immittunt decoctum ſabinæ.

§. 17. Nunc & *curam noſtram* indicationibus curativis innixam videamus; primò ergò primæ viæ emendentur, dein maſſa ſanguinea ejuſque cruditas & craſſities corrigatur: ſi vaſorum obſtructio adeſt, removeatur, humorum viſciditatem vaſa obſtruentem tollendo, reſolvendo & incidendo, ſpiritum plaſticum excitando, quibus appropriata & menſes cientia adjungantur. *Noſtra cura.*

Primario ſcopo ut ſatisfaciamus, opus eſt, ut ventriculus à cruditatibus acidis, humoribus refertus liberetur, huic fini inſerviunt purgantia, ubi ſcilicet cruditates illæ nimis tenaces vomitorium vim eludere hariolamur, priùs incidentia & abſorbentia præmittantur cum marte maritata; ex. gr.

♃. *Croc. mart.* ℈ ß. *Rhabarb. pulv.* ℈ j.
Caſſ. lign. gr. vj. Extr. gentian. Chamædr. ana q. ſ. F. pilulæ.

Dein tranſeundum eſt ad ea, quę viſciditatem in primis viis liquant, obſtructioneſque vaſorum tollunt; ex. gr.

♃. *Herb. pulegii, Meliſſæ, Artemiſiæ,*
Sabin. ana M. ß.
Verbenæ p. ij.
Fol. ſen. S. S. ℥ j.
Rad. rhabarb. ʒ iij.
Aſari ʒ ij.
Coſti (quæ menſes valde cient) ʒ v.
Sem. aniſi, Fœnic. ana ʒ ij.
Limatur. chalybis ℥ j.
Schœnath. ʒ j.
Bacc. lauri No. vj.
Rad. zedoar. Calam. arom. ana ʒ ß.

Inciſa & contuſa d. ad nodulum, cui affund. vini veteris Rhenani & ægra capiat ℥ iij. *bis vel ſemel in die. Vel ſi pulvis arrideat:*

♃. *Pulv. rad. jalapp.* ℈ ß.
Croc. Mart. ſacchar. aperitiv. gr. viij.
Scamm. ſulphurat. gr. vj.
Ol. deſt. cinnam. g. j. M.

Pro unica vice; quæ verò exhibenda ſunt eo tempore, quo aliàs in ſtatu naturali fluere ſolebant menſes.

Vel ♃. *Aq. artemiſ. compoſ.* ℥ j.
Extr. hellebor. n. gr. vj.

Cha-

Chalyb. ℈ß.

Scamm. roſat. gr. jv.

Syr. d. canella ʒiij. *M. d.*

Vel in forma pilul.

℞. *Pil. d. hier. pic. c. agar.* ʒj.

Vitriol. mart. modeſt. calcinat. ℈j.

Troch. alband. ℈ß.

Extr. croci gr. vj.

Ol. pulegii g. iij. *M.*

Fiant pilulæ, doſ. gr. ix. *ad* 15.

Vel

℞. *Gumm. ammon. Saga pen. ana* ℈ß.

Reſin jalapp. g. vij.

Mag. ſuccini gr. jv.

Mercur. dulc. ℈j.

Sal. ſuccini vol gr. vj.

Caſtor. gr. vj.

Ol. deſtill. myrrhæ g. iij. *M.*

F. pil. No. xj.

Si ex ſignis patet, ſaburram viſcoſam in ventriculo delitеſcere, & cruditates pituitoſas bilioſaſque vulgò inibi turgere, & viam per ſuperiora affectare, vomitorium exhibendum eſt, præſertim ſi coindicantia adſint, ægraque facilè vomat, fitque tempore vel verno, vel æſtivo. Si leniùs procedere neceſſitas urget, tum pro ſcopo alterativo in principio Juſculum carnis, in quo rad. aperientes decoctæ ſint, & cui inſtillatum fuerit Elix. Roman. cum ſpirit. ſal. ammoniaci maritatum.

In delicatioribus lenientia & clyſteres conveniunt ex appropriatis. Primis viis pauliſper depuratis fiat acceſſus ad ea, quæ magis potenter circulantium humorum craſſitiem corrigunt & circulationi ineptum reſtituunt. Talia ſunt aromatica amara cum martialibus maritata & cachexiæ ubivis dicata, cumque caſtoreo, myrrha, croco combinata.

Dein pro reſolvenda ſanguinis viſciditate conveniunt remedia ſalia fixa & volatilia in ſe continentia, ut ſunt decoctum lignorum & rad. aperientium cum herbis appropriatis.

Hic laudo ſalium volatilium continuum uſum, additis oleoſis.

Vel

℞. *Aq. pulegii, Artemiſ. Roriſmar. ana* ℥ij.

Vitæ mulier. ʒvj.

Spirit. ſal. ammon. g. 30.

Antimon. diaphoretic.

Lap. cancr. præpar. ana ʒß.

Ol. ſabin. g. x.

Syrup. cort. aur. ℥j. *M.*

Præ aliis tanquam arcanum in his commendo ſpirit. ſal. ammoniac. cum ol. cortic. aurantiorum vel ſabinæ, vel cinnamomi, vel pulegii, vel macer. aromatizatum.

Præter hoc, nullum expeditius habemus medicamentum in hoc affectu, quàm eſſentiam myrrhæ c. ſpir. ſal. ammoniac. vinoſo paratam, vel magis compoſitum medicamentum Elixir proprietatis volatile, de quo fateor, me ejus uſum ſemper certum reperiſſe. Aſteriſco hic notandum eſt, quòd ejuſmodi remedia pellentia, verſus tempus, quo fluere ſolent in ſtatu ſano menſes, exhibenda ſint.

Myrrhata, ſuccinata & martialia ſæpe omne ferunt punctum, præſertim acidulæ ferratæ; hinc & ordinario potui indi poteſt limatura martis præparata.

℞. *Trochiſc. d. myrrha* ʒß.

Borracis Venetæ gr. xij.

Caſtorei opt. Mum. Alexandr. ana ℈ß.

Ol. ſabin. g. viij. *M.*

Fiat pulvis in quinque doſes dividendus.

Vel

℞. *Limatur. chalyb. Pulv. nuc. moſch. Garyophyll. Croci optim. ana* ℈j.

Ol. carvi g. vj. *M.*

Dividatur in 4. *partes æquales.*

Sequens pulvis conducet.

℞. *Croc. mart. ſulphur.* ʒiß.

Lap. cancr. ppt.

Rad. ari,

Crem. tartar. ana ʒj.

Ol. cinnamom. gt. iij,

Succini gt. v.

M. f. pulv. à ℈ß. *ad* ℈j.

Vel

℞. *Secundin. human. præpar. Caſtorei præpar. Ol. ſuccini ana gr.* vj. *M.*

Pro tribus doſibus ad ℈ß.

Mirè etiam hìc laudari ſolet tinctura ſeu ſpiritus ſecundinæ humanæ c. tinctura aloes & ſpir. ſal. ammoniac. ad guttas aliquot in convenienti liquore exhibita. Decoctum fol. ſabinæ, matricariæ, dictamn. & ſimilia.

Sequens aqua hæmagoga eſt multo uſu comprobata:

℞. *Rad. ariſtol. utriuſque,*

Rub. tinct. Caſſ. lign. ana ℥ß.

Fol. ſabinæ, Pulegii, Lauri, Verbenæ,

Florum calendulæ, Cheiri ana M. ß.

Croci Martis aperitiv. ʒij.

Spec. diarrh. Abb. ʒj.

Trochiſc. d. myrrha ʒiß.

Fæc. bryon. ʒß.

Croci Auſtriac. ʒj.

Sal. ſulphur. ℈ß.

Artemiſiæ ℈j.

Inciſa infunde in q. ſ. aq. pulegii, mercurial. ana ℔ß. *vini malvat.* ℔j. *per* 8. *dies poſt l. art. deſtillentur,* quo ſolo deſtillato plures juvenculas curatas vidimus. Caſtoreum & aloetica ſæpe omnem implent paginam, hìc optimè conducit Elixir uterinum Crollii, Elixir proprietat. &c. ſic & ſpir. vitrioli martis ſingulare ſpecificum hoc eſt in affectu. Hem. tinct. mart. tartar.

Decoctum ſplenis bovis ſequens magnipenditur.

℞. *Splen. bov. caſtr. no.* j.

Herb. meliſſ. Mercurial.

Pulegii, Nepeth. ana M. j.

Flor. calendulæ, Cheiri ana p. ij.

Rad. ariſtoloch. rotund.

Bryoniæ ana ℥j.

Baccar. lauri ʒiij.

Caſſ. lign. ver. ℥ij.

Infunde in q. ſuff. aq. meliſſæ & artemiſiæ, calend. ſtent infuſa in M. B. poſtea coque in vaſe clauſo duplicato; Colat. edulcoretur ſyr. ex artemiſ. & d. canella ana q. ſuff. ſi libet, acidulari poteſt tinctura martis Zuvolferi.

Ubi menſes à frigore externo & inde nata ſanguinis congrumatione ſupprimuntur, efficax erit antimonium cum caſtoreo exhibere addito ſpermate ceti, imprimis ſi pleuritis conjuncta fuerit, prout aliquando factum fuiſſe novimus.

Sequentes pilulæ non contemnendi uſus ſunt:

℞. *Aloes* ℥j.

Myrrhæ reſinos. rubr.

Extr. gentian. Ariſtoloch. Dictamn. Croci ana ℥ß.

P. Luc. major.

Mithridat. ana ʒj.

Miſc. fiant cum ſyrup. artemiſ. q. ſuff. pilul. Doſis 5. 7. *aut plures.*

Singulis matutinis & pomeridianis horis in cereviſia calida aſſumendæ aliquot.

Omnia etiam acida abſorbentia hìc conducunt, acido enim abſorpto & in ſal tertium mutato ritè per vias urinarias vel alias evacuatur materia peccans; ex. gr.

℞. *Corallior. præpar. Crem. tartar.*

Ocul. cancr. præpar. ana ℈ß.

Croc. martis aperit. gr. v. *M. detur.*

Vel

℞. *Cinnab. antimonii.* ʒß.

Ocul. cancr. ʒiß. *M.*

Si verò ſanguis per alias effluat & quidem extraordinarias vias, tunc avertendus eſt, & vaſa uterina ob-

ſtructa reſeranda, quod obtinere potes per volatilia, balnea aliaque, imprimis decoct. papav. rh.

In genere ergò, ceu diximus, conveniunt omnia ſalia tam fixa quàm volatilia, ubi tamen hæc cautio notanda venit, ut ſalia volatilia aliaque menſes cientia menſibus fluentibus, fixa verò è plantis appropriatis ante menſium fluxum adhibeantur, Inter ſpecifica ſunt artemiſia, pulegium, flores cheiri, rad. ariſtol. rot. cinnamomum, myrrha, ejus trochiſci, caſtoreum, crocus, borrax; ex. gr.

♃. *Borracis* ℈j.
Cinnamom. pulveriſ. acuti, ℈ß. *M.*

Sabina ejuſque oleum meretur laudem. Sequentes ſpiritus volatiles magni uſus ſunt, v. g. ſpiritus ſal. ammoniac. aromatizat. ſpiritus corn. cerv. fuliginis, ſecundinæ, liquor c.c. ſuccin. tinctura ſalutis, caſtorei, Elix. propriet. c. alkali, imprimis volatilis, Eſſent. ad menſes aurea noſt. deſcript. ol. vel eſſent. ſuccini.

Hoc in genere notandum eſt, quòd nullum ſit remedii genus, quod eandem habet vim in ſingulis. Unde niſi in omnibus remediis ritè vis obſervetur, & ſubjectum patiens cum objecto agente conferatur, non obtinebimus ſemper optatum finem. Hinc notum illud veriverbium germanicum, *Es iſt nicht eine Natur wie die andere*, id quod plures cum ſummo ſuo damno & vitæ periculo experiuntur, cùm ſi vel maximè Medicaſtris Empiricis & vetulis quædam experimenta ſint, quæ ſunt tanquam gladius in manu furioſi, cùm ignorent medendi methodum; quibus tamen ſæpe non plebs tantùm, ſed Grandes etiam plus tribuunt, quàm expertiſſimis & rationalibus Medicis, adeò ut parum deſit, quin noſtro ſeculo verificetur illud *Zachiæ: Medicus & obſtetrix vel Chirurgus ſunt ejuſdem dignitatis*. In pertinaciſſimis menſium obſtructionibus ſal ſtomachicum ex capite mortuo ſpiritus ſal. ammoniaci cum ſale tartari parati cibis ipſis commodè interponendum eſt. Sequens pulvis noſter Emmenagogus rarò me fefellit in menſium obſtructione virginum & ex inde exorta cacochymia.

♃. *Limat. chalyb.* ʒiij.
N. M. no. jv.
Cinnamom. acut.
Caryophyll. ana ʒij.
Sacch. ad pond. omnium.

M. f. pulv. manè & veſperi exhibend. cuſpidatim ſeſquihoram poſt paſtum.

Si jam adeſt Anaſarca, quæ facilè ſe huic aſſociat affectui, tunc conducet ſequens.

♃. *Rad. aſari*,
Rubiæ tinctorum ana ℥j.
Herb. ſabin. M. j.
Baccarum juniperi ʒij.
Coq. in q. ſuff. aq. comm. ſub finem adde
Cinnamomi acuti ʒij.
Cardamom. ʒj.
Col. adde ſpiritus lumbric. terreſtr. ʒiij.
Miſc.

Potus ſit cereviſia vel vinum enulatum.

In hoc caſu etiam conveniunt purgantia hæmagogis mixta.

Cereviſia vel vinum ſequens medicatum ſæpius juvamen attulit.

♃. *Rad. angelic. Leviſtic. ana* ℥ß.
Galangæ ʒij.
Fol. roriſmar. Matricar.
Herb. ſabin. ana M. j.
Bacc. lauri ℥j.
Cinnamom. acuti ʒiij.
Croci ʒj.
Sal. tartari ʒij.
Inciſa d. ad chartam.

Decoctum roriſmarini cum floribus cheiri valde prodeſt. Menſium per os vel per aures, nares, oculos, exeuntium curatio conſiſtit in eo, ut ſanguini iterum via idonea monſtretur, hoc fieri poteſt per vinum medicatum ex aperientibus & emmenagogis paratum, deindentur Martialia, imprimis ſeq.

♃. *Eſſent. mart. aperit. c. ſal. ammon. parat.* ℥ß.
Tinct. tartar. ʒij.
Elix. propr. P. ʒjß. *M. D.*

Si verò febris alba ſimul adeſſet, vel cachexia, uterinis anticachectica medicamenta adjungas.

♃. *Pul. cachect. Hartmanni* ℥ß.
Stercor. anſerin. ʒij. *M.*
Pro aliquot vicibus.

In *menſium difficultate* ſequens convenit.

♃. *Aq. pulegii* ℥ij.
Artemiſ. ℥ß.
Eſſent. caſtorei ʒjß.
Spirit. ſal. ammoniac. ʒß.
Ol. deſtillat. aniſi gutt. iij.
Syr. d. artemiſ. ʒvj. *M.*
Fiat pulvis pro una vice.

Vel

♃. *Aq. meliſſ. c. vino*,
Puleg. ana ℥jß.
Tinct. caſtor. ℈j.
Sacch. perlat. ℥j. *M.*

Vel ♃. *Sal. ammoniac. oleoſus vel cum Elix. propr. commodè ad aliquot guttas mane & veſperi propinatur.*

Vel

♃. *Aq. fœnic. Pulegii ana* ℥j.
Aq. carminat. ʒij.
Tinct. tartari ʒj.
Liquor. c. c. ſuccin. ℈j.
Syr. d. artemiſia ℥ß. *M.*
Vel detur eſſent. croci ad 15. gutt.

Salia volatilia quoque conveniunt, ut ſal. ſuccin. volat ſpirit. fuliginis, ſal. ammoniac. C. C. ſ. & ſuccinat. Tinct. bezoard. M. excitant enim ſulphur & ſal volatile ſulphurea balſamica, conjunctim ſale volatili oleoſo fœtida. In menſium fluxu abolito dedi nuper crocum in potu ordinario, & oleum ſuccini guttatim in vehiculo appropriato, ſtatim cōvaluit Filia 18. annorū. Sequēs, ſi ſimul adſunt dolores & criſpaturæ ſenſibiles.

♃. *Elix. proprietatis Par.*
Tincturæ opii, ana ʒj. *Miſc.*

Vel

♃. *Eſſent. ſplen. bovis, Artemiſiæ, Meliſſ.*
Martis liquid. ana ʒij.
Sabinæ ʒjß.
Croci ʒj. *M.*
Doſis g. 50. ad 60.

Optima eſt ſequens Mixtura ante ordinarium tempus uſurpanda & quidem cochleatim ter de die in & ante balneum.

♃. *Aq. hirund. c. Caſtor.* ℥ß.
Fl. caprifol. ʒij.
Artemiſ. ℥j.
Tinct. myrrh. ℈j.
Eſſent. ſabin. ℈ß.
Spirit. ſal. ammoniac. ſuccinat. gt. xv.
Syr. de artemiſ. ʒiij. *M.*

Balneum inſtituatur ex herb. ſabin. artemiſ. matricar, fol. lauri &c.

Hiſce internis externa conjuncta non abſque ſingulari effectu extolluntur.

Optima externa parari poſſunt ex ſcoriis antimonii Regul. ex gr.

♃. *Scoriar. regul. antimonii* ℥iiij.
Coq. in q. ſuff. lixivii ex artemiſia vel aliis herbis ſpecificis parat. ad extract. rubedin. Col. ℥vj. *adde vini malvat.* ℥ij. *M.*

Silicibus vel ferro ignito duo cochlearia hujus liquoris affundantur, fumuſque per infundibulum à mulieribus accipiatur in caſu deſperatiſſimo.

Poſſunt & inſtitui ſuffitus ex ſabina, colocynthide, myrrha, ſtyrace, aliiſque ſimilibus.

Non immeritò etiam laudibus extollitur inſtrumentum *Glauberianum*, cui mediante ſpongia, ſalia volatilia, imprimis ſal armoniac. alkaliſato alicui junctum, utero ægræ conjugatæ committenda. Qui verò hoc inſtrumento carent, Phiolam accipere poſſunt, cui infundant aliquid de ſpiritu quodam volatili, ex. gr. ſpir. ſal. ammon. volatili & aromatizato, & ore phiolæ linteis circumducto ſinui pudoris admoveant, corpus verò phiolæ imponatur carbonibus, quo facto mucus viſcidus

viſcidus ac tenax optimè reſolvitur & ſpirit. plaſticus exſuſcitatur.

Poſſunt & in hunc finem Balnea vel fomentationes ex herbis uterinis parari:

℞. *Herb. Artemiſ.*
Pulegii,
Matricariæ,
Mercurialis ana M. ij.
Roriſmarini M. j.
Florum cheiri,
Malvæ ana M. ß.
Baccarum lauri ℥ j ß.
Rad. bryoniæ ℥ ij.
Ariſtoloch. rotund.
Rubiæ tinct. ana ℥ j.

Inciſa & contuſa groſſo modo coquantur, pro balneo; Thermæ autem ſulphureæ & bituminoſæ, ut ſunt, Wisbadenſes & Embſenſes artificialibus ſunt præferendæ.

Si expetis linimentum, habes ſequent. form.

℞. *Ol. lil. alb. Flor. cheiri ana* ℥ iij.
Diacolocynthidis ℥ j ß. *M.*
Detur ad vitrum.

Sic etiam in obſtructione menſium poſſunt peſſi uterini applicari, inter quos *Mynſichti* peſſi eminent.

Angelus Sala helleborum nigrum mirè commendat, ſed cùm debet diutius retineri, timendum ne exulceratio oriatur, ſic & ſequens pro certiſſimo habetur experimento:

℞. *Pulv. fol. perſicariæ maculat. Sole exiſtente in Leone collect. & in umbr. exſiccat.* ʒ ß. *Rad. hell. nigr. præpar.* ℈ j. *c. q. ſuff. tragacanth. in vin. alb. q. ſ. infuſa, fiat peſſus.*

Obſtructio autem quæ à peculiaribus uteri aut vaſorum morbis originem trahit, aut à morbis viarum, procidentia uteri, imperforatione & ſimilibus aliis, ejus curatio aliundè petenda eſt, ſemper verò menagoga his addenda ſunt. Reſtat ut & V. S. mentionem iniiciamus; quid de ea hoc in affectu ſentiamus, paucis dicemus. Sanè cum vitium conſiſtat in circulantibus humoribus, non tam quanto quàm qualibus, craſſitie & lentore ac viſciditate peccantibus, V. ſectione autem viſciditas minimè corrigibilis exiſtat, hinc nonniſi concurrat plethora, plus damni quàm commodi afferet V. S. ſaltem per accidens aliquando utilis reperta.

In menſium ſtillicidio & difficultate ſeu fluxu imminuto eadem ferè jam dicta, ſed minori doſi conveniunt, ſic in menſium decoloratione, à putredine orta, Elixir proprietatis cum Elixir. uterino Crolli convenit. Item eſſent. artemiſiæ, meliſſæ, &c.

Mercurius dulcis hoc in affectu generoſum eſt remedium. Ex. gr.

℞. *Eſſent. meliſſæ* ℥ iij.
Elixir. proprietatis ℥ ß. *M.*
Doſ. gutt. 50. *ad* 60.

Vel ſequens nodulus.

℞. *Herb. ſcordii, meliſſæ,*
Cent. min. ana M. j.
Rad. bryon. ℥ j.
Hell. nigr. præpar. ℥ ß.
Fol. ſen. ſ. ſt. ℥ j. ʒ j ß.
Anthophill. ʒ j.
Sal. uterin. ʒ j. *M.*
Fiat nodulus pro libr. iij. *vini. Hiſce præmiſſis ſudorifera non ſunt negligenda.*

In fluxu menſium inordinato conferunt omnia ferè jam dicta, imprimis ſanguinem purificantia & ejus acrimoniam ac viſciditatem corrigentia: Acidulæ artificiales ad mentem *Kesleri* & *Schroderi*, naturales verò martiales, his longè antecellunt.

§. 16. Nunc paucis videamus *Empirica*. *Johann. Agricola* ſequentes pilulas tanquam ſingulare arcanum ad menſes ſuppreſſos commendat.

℞. *Extr. bacc. lauri, Sabinæ,*
Cent. min. Calend. ana ℥ j.
Sal. meliſſæ,
Sabinæ ana ℥ ß.
Ol. ſabin. ℥ ß.
Borracis veræ ℥ j ß. *Croci,*
Fiat maſſa cum oleo cinnamom. d. quibus manè & veſpere ℈ j. *detur.*

Idem flores ſulphuris alb. laudibus extollit.

Thomas Bartholinus decoctum cort. granatorum laudat.

Borellus marrubium, *Foreſtus* ſem. nigellæ, *Glauberus* ſpir. urinæ concentratum, *Johann. Ferdinand.* cineres ſtercor. columbin. calcinat. cum ℈ ß. pulv. croci magni æſtimant.

Mineram ferri *Zacutus Luſitanus* magnifacit, ex qua & *nos* tincturam in uſu habemus.

Geſnerus cervinam medullam ad ʒ ij. ſindone munda involutam & filo appenſam genitalibus immiſſam tanquam inſigne experimentum ad menſes obſtructos commendat.

Anton. Mizaldus rutam c. vino hyſſopi & aniſo coctam & hauſtam commendat.

Simon Pauli decoct. matricariæ & chamomillæ cum tantillo artemiſiæ vires deprædicat.

Prævotius porrum confixum undique radiculis hellebori nigri coctum, abjectis radicibus, aliquoties jejunè menſibus inſtantibus eſitatum æſtimat; qui etiam pro ſecreto habet ſuccinum & bellidem hortenſem ex vino albo coctum.

Ronſæus ol. ſeminis ſeſeleos deſtillatum hic ſummopere commendat.

Johann. Schroderus ſequens decoctum pro arcano in menſibus ciendis venditat.

℞. *Sem. milii ſolis, Aniſi, Viſc. quercin. ana* ℥ iij.
Rad. dictamn. ℥ j.
Croci ℈ j.
In vino albo parum macerantur, dein leniter ebulliant. Doſis ℥ iv.

Timæus à Guldenglee remediis aliis nihil juvantibus umbilicalia ex Trochiſc. alhandal. & ſuffitum ex ſabina & colocynthide commendat.

Benedictus Faventinus ſequentem Pilulam utero intrudendam aſſerit proficuam, experientia edoctus.

℞. *Theriac. Androm.* ʒ j.
Pulv. ſabinæ ℈ j.
Miſc.

Angelus Sala peſſum laudat helleborinum. Sed quis omnia recenſebit?

CAPUT IV.

De Menſium Fluxu immodico, & Fluore muliebri albo.

§. I.

Quam variis *Regina noſtra uteri* calamitatibus affligi aſſueverit, varia in eam impingentia morborum genera ſat apertè declarant. Inter quæ cæteris ob contumacitatem non cedunt affectus propoſiti, *menſium* ſcilicet *fluxus immodicus*, & *fluor albus* muliebris, qui prægreſſo malo planè exiſtunt contrarii, & quod ille erat in defectu, hi ſunt in exceſſu.

Fluxus menſium immodicus duobus ferè modis dicitur: 1. quando & nimia quantitate, & nimis diu menſes ex uteri vaſis fluunt, vel ſecundò, quando citiùs redeunt, quàm oportet, qui deſcribitur vulgò, quòd ſit nimii ſanguinis per uterum excretio, à vaſorum uterinorum, arteriolarum ſcilicet, apertione producta.

Fluor verò *muliebris* dicitur & *fluxus albus*, *menſtrua alba*, & *gonorrhœa non virulenta*, coryza uteri, ſtilla coryzalis, &c. Seminis enim profluvium, ſive Gonorrhea

Deſcriptio fluoris albi. rhœa virorum, non multùm differt ab hoc fluore. Deſcribitur vulgò, *quod ſit humoris pituitoſi ſubinde craſſioris, plerumque albi, aliquando etiam alius coloris ſine dolore copioſior, & frequens excretio*: meliùs verò deſcribitur quòd ſit liquoris ſeu lymphæ in glandulis uteri vaginalibus ſtagnantis, & in mucoſam ichoroſam magis minus acrem materiam corruptæ, per muliebria effluxus ſive *Gonorrhœa*.

Hic fluor quibuſdam perperam menſtruorum alborum nomine venit; cùm primò neque ſingulis menſibus, neque citiùs, neque tardiùs (quemadmodum in menſtruo fluxu obſervare eſt) manare ſoleat; 2. quia hic fluxus à productionis ſuæ initio ad integram ſui ceſſationem plerumque perdurare ſolet; 3. quia ante & poſt menſtruorum tempora obſervari nonnunquam ſolet. Nulla enim ætas (prima excepta: quem tamen hic Caſſelſis in puella nobili nondum decimum annum egreſſa jamjam obſervo, & cui medicinam facio) ab hoc malo immunis exiſtit; quæ ſimul conſiderata dubio procul demonſtrant, hunc fluxum cum menſtruo minimè convenire, licèt inſtante fluxu menſtruo ſæpius ſit copioſior, propter copioſiorem ejus materiam, tunc temporis ad glandulas illas uteri cervicales amandatam atque coacervatam.

Differentia. §. 2. Differt hic fluor albus quoad vehementiam ſymptomatum, ſicut unus ſæpe multis menſibus, imò interdum annis, ſine notabili noxa, nulliſque gravioribus ſymptomatibus conjunctis perſeveret. Hinc à magno *Platero moderatus* dicitur, & *immoderatus*. Quod etiam de fluxu menſtruo immodico intelligendum eſt. A gonorrhœa virili non aliter differt, quàm quòd in his peccet ſemen prolificum, in mulieribus autem, quoniam hæ ejus loco ovario dotatæ ſunt, modò peccat vicarius proſtratarum liquor, qui ut ad coitum ſaltem ſtimulet in eis referuntur. Si verò liquor hic glutinoſus vel ſeroſus moderata copia effluit, tum nominari poteſt vera mulieris Gonorrhœa, & hæc ſæpe diu abſque magno fœminarum damno perſeverare poteſt. Notha verò, ubi plures aliæ partium genitalium glandulæ lympham fundunt tandem acrem, copioſam &c. ac dolore ſimul lumborum, & circa os ſacrum moleſtat, tum cachexiam ſenſim inducit. A Gonorrhœa virulenta non aliter differt, niſi levitate, & invadendi modo, contrahitur enim illa ex coitu impuro, hæc abſque ullo coitu contingere poteſt; ſic & illa vaginam uteri exulcerat, hæc verò rarò. Sic quoque Gonorrhœa virulenta affectæ coitum haud ſuſtinere poſſunt, qui tamen fluore albo ſive Gonorrhœa ſimplici, vel & notha, affectas vix impedit. Aſteriſco enim notanda veniunt hæc ſigna, quo fœminarum honeſtus prætextus, quando gonorrhœa virulenta laborantes fluore albo ſe affectas eſſe mentiuntur, palam fiat, ac convenientibus iis ſuccurri queat medicamentis.

Signa. §. 3. Ut autem hi affectus facilè patent, ſic etiam cauſæ facilè ex ſuis ſignis cognoſcuntur. Nam plethora habet ſua ſigna; tenuitatem verò & acrimoniam, ut & motum inteſtinum ejus auctum arguunt tum excretus ſanguis, tum verò vel præſens, vel abſens, in excernendo dolor, aut ardor, aut ſimilia alia; Anaſtomoſin præcedunt cauſæ eam inducere aptæ, vel ingens æſtus, coitus immodicus, partus laborioſior, abortus, menſium prævia ſuppreſſio, &c. Diæreſin verò dolor & ardor circa cervicem uteri, dolor in excretione, mutatio in ipſo ſanguine coloris; juvantia & nocentia, & vel excoriatio, vel phlogoſis in partibus, quas ſanguis excretus pertranſit. Comitantur has ægras laſſitudines, languores totius corporis, facies pallida, cephalalgia, inappetentia, calor, ſitis, dolor lumborum, tumor pedum, & cachexia, & ſexcenta alia.

Signa fluoris albi. §. 4. *Fluor* quoque iſte *albus* muliebris ſignis non indiget, utpote qui partim ex relatione innoteſcit ægrotantis, aut adſtantium; partim verò ex urina perſpicitur, in qua p. n. albidiore, & crudiore ordinariò ſedimentum obſervatur pituitoſum, & inodorum, vel neſcio qui flocculi pituitoſi & albi perſpiciuntur: inordinatè & abſque dolore fluit materia illa alba mucoſa ità acris & corrodens, ut partes quas attingit, erodat & exulceret, aliquando mitis eſt, aliquando fœtida imprimis in vetulis, interdum inodora. Fluorem inveteratum inſequitur cachexia, fluit vel continuato curſu vel interrupto. Partim innoteſcit hic affectus ex ſymptomatibus conjunctis, dolore ſcilicet lumborum, abdominis, hypogaſtri, cordis palpitatione, atrophia, gravitate totius corporis, coloreque corporis vitiato. *Moderatus* verò *fluxus* nulla gravia ſymptomata habet conjuncta, *immoderatus* verò tum quoad materiæ copiam, tum quoad cauſæ utriuſque pertinaciam habet primò conjunctam virium dejectionem, 2. cachexiam, 3. manuum & pedum torporem, ſterilitatem, & ad concipiendum impedimentum. Humores verò excrementitii modò albi ſunt, & pituitoſi, ſero lactis perſimiles, modò pallidi aut flavi, modò virides, modò ſeroſi pro liquoris diverſitate. Ex hiſce ut frequentiſſimè obſervabilibus, & per experientiam notis (in omnibus tamen ægrotis non omnia ſunt æquè obſervabilia) veram horum affectuum cauſam pro inſtituti ratione deducere conabimur. Neque maritatæ, ſive fęcundæ ſive ſteriles, ſive gravidæ ſive non, vel viduæ immunes ſunt.

§. 5. Iuxta *Galenicos* menſium fluxus immodici cauſæ ſunt anaſtomoſis, diapedeſis, diæreſis, & diabroſis, quæ fiunt à ſanguinis quantitate nimia, caliditate, tenuitate, vel acrimonia, ictu, caſu, aut vulnere. Simpliciſtæ & hic culpant facultatem expultricem. *Cauſæ menſium fluxus nimii.*

In fluore albo dicunt *Ipſi*, à cerebro, ventriculo, hepate, liene, meſenterio, excrementa ſua ad uterum, tanquam partem debiliorem, hincque receptioni magis diſpoſitam amandari, nec dubitant in utero eoſdem humores excrementitios generari poſſe, ob debilitatem retentricis aut concoctricis facultatis. Culpant ergo frigidam uteri intemperiem, & debilitatem, quæ ſæpe à graviditate, partu, abortu, contuſione, inflammatione, abſceſſu, aut exulceratione contrahitur. *Cauſæ fluoris albi.*

§. 6. *Paracelſus lib.* 11. *§. de dolorib. matricis* diverſam affectuum matricis naturam proponit. §. 1. *ait*, morborum matricis generationes in matrice non ſunt, nec ex ea matrice, nec per eam. Omne enim membrum, quod deſcendit ab aliis, ab aliis detrimentum accipit. Sunt enim morbi *matricis retenti & rei ſuperfluitas*. Matrix juxta *ipſum* nutrimentum ſuum accipit ab omnibus membris ſingulis quatuor ſeptimanis ſemel, & tum excrementum ſuum ejicit, tuncque patiuntur fęminæ dolores dorſi, capitis, compreſſiones in ſcrobiculo cordis. Retentio non fit in matrice, ſed ex omnibus corporis humani partibus. Pergit §. 2. nam menſtruum in matrice menſtruum non eſt, ſed menſtrui excrementum, & hinc *tr. 2. de gen. hom. cap.* 8. Menſtruum vocat egeſtionem, & ſtercus matricis. Ex his ſequitur conjunctio (cum menſtruum venit ab omnibus membris, & aliquæ partes morboſæ ſunt) deſtructio, alteratio, concluſio, permixtio bonæ & malæ rei, diſcoloratio cum ſimilibus. Ubi mulier dolores percipit, ibi eſt *oppilatio*, & *nimius fluxus*. *Paracelſ.*

§. 7. *Helmontius* Archeo uteri furore percito ob oneroſum tum quantitate tum qualitate cruorem cauſam immodici ſanguinis effluxus ex aſſe acceptam fert. *Helmontii*

§. 8. *Menſium fluxus immodici* cauſam ſtatuit *Vuilliſius* vel in ſanguine, vel in vaſis uteri, vel utriſque vitiatis. Sanguis enim in hoc affectu peccat, quum vel copia ſua, vel violentiori effereſcentia, nimiave acrimonia vaſorum texturam ſolvit, aut eorum oſcula reſerat, vaſa in culpa ſunt, quum ſcilicet eorum fibris nimis laxis exiſten-

tentibus, oſcula illorum facilè pateſcunt, vel ab iiſdem convulſis ſanguis foras expellitur, & vaſa & ſanguinem quandoque inculpanda eſſe ait.

Fluorem album deducit Vvilliſius à ſucco nutritio viſcidiore in vaginæ uteri glandulis ſtagnante, & aceſcente, ac putrefactione in liquorem purulentum degenerante.

Sylvii. §. 9. Ad *Sylvii* mentem contingit fluxus menſtruus nimius, vel ipſius ſanguinis, vel uteri ejuſque vaſorum culpa. Et quidem ſanguinis culpa, quoties is tenuior, vel acrior exiſtit, & imprimis menſtruorum tempore, qui ſanguis ſæpe talis redditur ob aërem æſtuantem à ſole, igne, balneo, &c. item ob alimenta ſpirituoſa, & aromatica, ob animi affectus, iram, item corporis motum nimium, curſitationem, ſaltationem, frictionem, &c. ob vigilias protractas, evacuationes bilioſas, ſolitas ceſſantes, aut ſuppreſſas. Uteri & vaſorum culpa eſſe ait, quando vel ſunt laxiora, vel humidiora, ob abuſum ſcilicet rerum aquearum, ingurgitationem, fructuum horariorum, perſicorum, uvarum &c. præſertim menſibus inſtantibus, quia tum temporis omnia ſunt circa uterum aperta.

Cauſa fluxus albi. *Cauſam* quod attinet *fluxus albi* moderati, multoque ſæpe tempore notabili ſine noxa durantis, eam *Sylvius* ſtatuit efficientem, fermentum aliquod acido auſterum in utero productum, maſſam verò ſanguineam non valde mutatam. *Immoderati* verò *fluoris* eandem ſtatuit cauſam efficientem, ſed diverſimodè (prout diverſa ſymptomata excitantur) agentem, materialem verò maſſam ſanguineam variis modis vitiatam, aſſerit tamen etiam fluorem hunc poſſe produci ſine tali fermento uterino, modò humores pituitoſi redundent in toto corpore, indeque amandentur ad uterum, ſicque eliminentur è corpore. Noſter Author exiſtimat, uterum hoc in affectu duplici ratione affici, mediatè ſcilicet affectis primò glandulis præcipuè pancreaticis, acidum illud ad uterum amandantibus, ſecundò immediatè & aliis glandulis illæſis, ſi nempe uterus à frigore externo afficiatur.

Primariam ergò hujus fluxus cauſam ſemper in utero quærendam aſſerit; ſecundariam verò & ipſum augentem in ſanguine, aliiſque humoribus vitioſis ſanguini confuſis, & una cum ipſo ad uterum tendentibus, nec à ſemine hunc fluxum, nec à ſpiritibus fieri probat. Fluoris ergò hujus albi ſanguinem eſſe contendit, & quo fluxus viſcoſior vel ſeroſior, ſanguis tunc exiſtit vel viſcidior, vel ſeroſior, pro cujus diverſitate & color diverſus oritur in excretis, qui fluorem album deducit ab acrimonia acida ſanguinem in pus ſimile mutante.

Inter cauſas antecedentes *Sylvius* imprimis refert animi mœrorem gravem, & diu protractum, *acidi noxii* imprimis verò *auſteri productorem* aſſiduum. Cujus acidi & auſteri cauſam certiſſimam dicit eſſe terrorem inopinatum mulieribus valde infeſtum, huc refert frigus, acidorum abuſum, & quoties à cauſa externa ſimul afficitur *immediatè* uterus, ità ut indè ad fluorem album producendum ſimul diſponatur, toties tum faciliùs, tum citiùs, tum graviùs laborant fœminæ iſto fluore. Uterum dicit in fluore albo eſſe vitiatum adeò, ut in ipſo corrumpatur ſanguis, qui pro vitii uteri varietate variet non parùm tam coloris, quàm odoris, & acrimoniæ copiæque ratione. Statuit ergò Author fermentum illud uterinum, & quidem acidum, prout magis vel minùs exiſtit auſterum, vel acre, vel alio modo vario vitioſum, ita diverſimodè corrumpet ſanguinem ad uterum delatum.

Sic etiam ſanguis ob alios affectus in corpore exiſtentes, aut præcedentes variis modis affectus in humorem diverſum corrumpetur ab eodem fermento, adeò ut juxta ipſum diverſitas humoris in fluore albo effluentis pendeat nunc à diverſitate fermenti corrumpentis, nunc à diverſitate ſanguinis corrumpendi, nunc ab utroque.

§. 10. Immodicus menſtrui ſanguinis fluxus accidit ex Carteſianorum ſententia, dum ſanguis uteri vaſorum tunicas diſrumpit, aut eorum oſcula aperit, vel ob ſuam in iis redundantiam, vel præ nimia qua gaudet tenuitate, aut acrimonia, patulumque ſibi exitum reperiens qua data porta ruit. *Carteſianorum.*

Fluor albus ex materia ſeroſo-mucoſa è proſtatis mulieribus circa urethram poſitis manante, ex ipſis, contingit, quæ ſi craſſior glutinoſiorque fuerit, aut meatus per quos exire debet obturatos repererit, in iis moram facit, ac corrumpitur, purulentique ſeri faciem induit.

§. 11. Perſpectis jam aliorum ſententiis, nunc & *noſtram* de horum affectuum cauſis propinemus. Cauſa immediata Menſium fluxus nimii nobis eſt arteriolarum uteri quovis modo facta apertio, ſive dilatatione, ſive eroſione &c. contingat. Mediata cauſa proximior conſiſtit in circulantium humorum craſſitie & acrimonia, vel & textura inverſis humoribus, ubi ſeroſior pars prævalens ſalinis particulis turgida & ſtagnans eroſioni majorem addit ſtimulum. Si enim ſanguis nexu ſuo nimiùm ſolutus, ſive ab acido incraſſatus, ambo enim minimis vaſis penetrandis haud ampliùs quadrant. Effectus verò in genere ab obſtructione utplurimùm dependet. Nos enim obſervavimus in quam plurimis ex ſexu ſequiore, quando per temporis ſpatium menſium fluxu retento, poſtea uno impetu tantam amiſerunt ſanguinis quantitatem, ut omnem ſanguinem cum anima exiiſſe exiſtimaſſes. *Noſtra opinio de cauſa.*

Utriuſque cauſa petenda eſt ab ipſo ſanguine vel abundantiore, aut tenuiore, aut ariore, vel in vaſis aut anaſtomoſin, aut diæreſin, rariùs autem diapedeſin patientibus, vel à cauſis externis; aere ſcilicet nimium calido & tenui, alimentis calidis, & incidentibus, attenuantibus, medicamentiſve aut menagogis, aut vaſorum oſcula aperientibus, & rimas facientibus, imprimis particulis acutis, ſcindentibus, pungentibus, vigiliis nimiis, nimio corporis partiumque ejus exercitio, curſitatione, ſaltatione, animi pathematis ſubitaneis, terrore, ira, excretionibus variis ſanguineis ſuppreſſis, infortunio ab ictu, caſu, vulnere, ulcere, & ſimilibus aliis. Secundùm enim naturam experiuntur fœminæ ſanguinis excretionem menſtruationis tempore, in quibus occaſione & præter ordinarium modum arteriæ turgent in utero, à qua extenſione nimia oriuntur utplurimùm dolor dorſi, & circa lumbos pulſatio, ut & diſtendens moleſtia artuum tenſiva, laſſitudo, & gravitas, dolor capitis, hypochondriorum inflatio, & imprimis ejuſdem per uterinarum arteriarum anaſtomoſin excretio excitatur, quo undecumque ferociente janitore qua data porta ſanguis impetuoſiùs effluit. Sic & cauſam hujus morbi eſſe poſſe nimiam pororum arteriolarum laxitatem nulli dubitamus, quæ plerumque fieri ſolet ab humidis variis. In ſpecie hic affectus contentis circulantium humorum depravatè vitioſeque contextis, nec ubique cohærentibus ſeroſiſque præ reliquis obtinentibus, & plurimas ſalinas acriores particulas ſecum ferentibus ortum debet. Confer illa quæ diximus de Hæmoptyſi, eadem namque eſt omnium præternaturalium ſanguinis excretionum ratio, & non differunt niſi loci aut organorum magis diſpoſitorum cauſa; Sic cum in fœminis ordinarius ſanguinis effluxus viam ſemper patentem habet, hinc viam hanc & ſanguis vitioſè contextus & diſpoſitis affectat, ſed vel ſtagnando vel dilacerando, neque verò blandè aperiendo malum concitat.

§. 12. Fluoris verò albi cauſam eſſe ſerum vitioſum, & in glandulis vaginalibus corruptum, interdum purulentum, ſæpe verò ſeroſum ex glandulis uteri effluentem exiſtimamus. Optimè ergò ratiocinatur *Cl. D. Mich. Bernhard. Valentini* Collega curio- *Cauſa fluoris abi.*

ga curioſorum & amicus noſter, *in Epiſtola per quam docta de nova matricis & morbonæ muliebris anatome*, dicens: Ultima tandem eaque peſſima liquoris ſeminalis corruptio eſt in affectu, ſi quis alius, nauſeoſo, *fluore mulierum albo*, qui glandulis his maxime proprius & revera nihil aliud eſt, quàm quædam *uteri oryza*, ex continuo humoris nutritii abſceſſu & fœtidiſſima in glandulis vaginalibus corruptione propululans; *pergit ille*: Fur enim eſt tyrannus iſte morboſus in partibus glanduloſis putridus, qui non vicinas modò ſed omnes inſimul C. H. partes ſuo defraudans nutrimento in putrida liquamina præcipitat. Oſtendit id halitus corporis, oculi concidunt, malæ labaſcunt, cæteraque membra ſolito graciliora fiunt, quod vel mulierculis apparet, hinc quoque eſt quod affectui huic tandem jungatur quædam cachexia, quatenus nutrimento ſuo defraudata viſcera fatiſcunt, eorumque fermenta vitalia quandam patiuntur eclipſin, imprimis ſtomachus, qui foco carens & igne cibos nec ſeligere nec volatiliſare novit, ſed in putridam convertit mucilaginem, quæ nullibi correcta, ut inutile venarum pondus, qua data porta ruit. *Limburgi* enim ad *Lanum* fœminam 40. annorum hoc morbo exſtinctam & ſterilem aperuimus, in cujus cadavere uteri invenimus glandulas tumefactas, & magnitudine piſi induratas. Hic quoque aliquando chylus excerni poteſt, cum nempe pori arteriarum ità aperiantur, ut per illos chylus deferri poſſit. Sic & excretam vidimus materiam veram purulentam ab ulceri uteri. A nimia tenuitate, & acrimonia ſeri hunc affectum oriri poſſe cum reliquis ſtatuimus Medicis. Certum enim eſt in Fluore iſto albo fibras nerveas eſſe læſas, & vaſa lymphatica ichorem extravaſatum fundere.

Culpamus hoc in affectu non obſtructionem, ſed pororum & glandularum nimiam laxitatem. Omnes quoque hoc in affectu pituitoſi, & ſeroſi, imò acres humores circa glandulas haſce ſibi rapiunt imperium, & ſic qua data porta ruunt; ob vitioſam acriorem vel adductam vel ſtagnando ita redditam lympham eroduntur glandulæ & facillimè advectam lympham elabi permittunt non aliter ac inſtar fonticuli. Cùm verò ſtimulus ſive acrimonia ſingularis acida hìc in ipſa exiſtat lympha advecta, propterea ad ſui excretionem magis minùs irritat, prout magis minùs copioſa & acris exiſtit. Acidum verò quod ineſt, in varias eam transformat formas, mox enim eſt alba, mox mucoſa, modò ſaniei ſimilis, mox glutinoſa, tenuis, ſeroſa, flava, virideſcens &c. effluit. Res non-naturales hic ſuum ſymbolum addunt, de quibus in diæta tractabimus.

Prognoſis. §. 12. Quod *prognoſin fluxus menſtrui* immodici attinet, notandum, quòd omnis immoderata menſium excretio ſi non ex ſe, ſaltem ex accidenti periculoſa eſt, imprimis in adultioribus, & ſi immodicè duret; nam præterquam quòd vires exſolvat, etiam variorum affectuum cauſa eſt, hydropis ſcilicet aſcitis, anaſarcæ, leucophlegmatiæ, cachexiæ, anguſtiæ pororum tum in univerſo corpore, tum imprimis in ipſo utero inflammationis, exulcerationis, &c. aliorumque morborum. Affectus enim hic plures ægras in Libitinæ rationes tranſcribit. Rarum tamen eſt quod nuper in fœmina ruſtica in pago vicino Wolffanger obſervavi, quæ ſeptuagenaria major in menſium fluxum immodicum nullis remediis cedentem incidit, quem tandem excepit hydrops & ipſius ſubſequa mors.

Atrophiam quoque minatur, quia chyloſa pars diminuta eſt, quàm ut particulæ ad nutriendum aptæ per poros arteriarum in partes nutriendas ſatis altè ad adhærendum poſſent protrudi.

Huc ſpectant aphoriſmi Hippocratis ſequentes:

Sect. 5. *aphor.* 32. Mulieri ſanguinem evomenti, menſtruis erumpentibus ſolutio fit.

Sect. 5. *aphor.* 36. Mulieri menſes decolores, nec eodem ſemper modo prodeuntes, purgationem neceſſariam eſſe indicant.

Sect. 2. *aphor.* 51. ubi plurimùm atque repentè evacuare, periculoſum eſſe pronunciat.

Sect. 5. *aphor.* 39. Si mulier quæ nec prægnans, nec puerpera eſt, lac habet, ei menſtrua defecerunt.

Sect. 5. *aphor.* 50. Mulieri ſi velis menſtrua ſiſtere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.

Sect. 5. *aphor.* 57. Menſtruis abundantibus morbi eveniunt, & ſubſiſtentibus accidunt ab utero morbi.

Sect. 5. *aphor.* 61. Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febre ſupervenientе, cibique faſtidia ei accidant, prægnantem eſſe putato.

Sect. 6. *aphor.* 29. Mulier podagra non laborat, niſi ipſam menſtrua defecerunt.

Quando hic fluxus aliquandiu durat, metus eſt fluxus diuturni, quia pars aſſueſcit iſti fluxui. Oriuntur quoque, præter jam dicta ſymptomata, vertigines, capitis varii dolores, vel lipothymiæ, vel aliæ debilitates, non ſolùm ægris ſed & Medicis ſæpe terrorem incutientes. Interdum tam juvenculis quàm vetulis cum euphoria talis fluxus contingit, præſertim ſi plethora adſit, quo in caſu aſteriſco notetur, ne intempeſtivè talis fluxus ſupprimatur, niſi ſuffocationem, hæmoptyſin aut ſyncopen ægris contrahere velis: tolerantia verò hic viam monſtrabit, quæ ſi adſit, non adeò ſollicitus ſis, ſecus ſi vires ſubitò proſternuntur, tum enim citò auxilium afferas.

Hic morbus facilè in juvenculis, non ita in provectioribus, curatur, quia ibi fibræ arteriarum, & venarum ſolidiores, & calloſæ ſunt, & non ità facilè adſtringuntur, imò ſæpe immedicabile eſt malum.

§. 13. Quod verò ſpectat prognoſin *fluoris albi muliebris*, diuturnius eſt malum, præcipuè in vetulis, aut cachecticis, aut cacochymicis, aut quibus menſtrua diu ſubſtitere, aut fluere deſiere, aut virginibus, aut viduis chloroſi laborantibus, aut quibus diuturnior, graviorque aliquis uteri accidit affectus, & glandulæ cervicales induratæ vel alio modo læſæ ſunt, in ſenibus enim non facilè curatur hæc fluxio uterina, quia in illis fibrillæ magis ſunt immobiles, & ubi pori glandularum ſemel ſunt detorti, conſtanter ita manent, nec ita facilè ad priſtinam figuram reduci poſſunt. *Prognoſis fluoris albi*

Periculi tamen parum habet, niſi quando diuturnior exiſtens, graviorque ſive ratione ſui, ſive ratione cauſæ à qua producitur, graviores aliquos, & periculoſiores morbos excitat; pro lymphæ ergò majori vel minori vitio difficilior etiam inde cura emergit. Ubi fluxus mitis, recens, non continuus, copioſus, materia benigna, citioris curationis ſpes inde concipi poteſt, imprimis cùm moderatus ſit & ex proſtatis ſaltem glandulis emanat Gonorrhœæ inſtar, parum periculi denotat, cùm in ſanis nonnunquam multis menſibus vel annis abſque damno ſic emanare ſoleat.

§. 14. Quod curam menſium fluxus immodici attinet, eandem hìc attendendam eſſe putamus, quam in aliis ſanguinis excretionibus, quæ ſuperiùs jam tradita ſunt, parum enim differt hæc à curatione reliquarum hæmorrhagiarum. *Cura Diætetica.*

In *fluore albo* verò ægræ utantur aere ſereno, & paulò calidiore, vitent ſaltem pluvioſum, & frigidum, quid enim frigidus ac humidus conferre poteſt teſtantur illæ, quæ circa ſeptentrionalia & paludoſa inhabitantes plùs hoc affectu affliguntur, quàm in calidioribus ſiccioribus regionibus degentes; Ea propter peſſimè faciunt illæ, quæ in aquis frigidis multum lavandi ergò verſantur, præter hoc enim quod levi de cauſa, ſic lympha earum craſceſcat, & huic malo anſam addat frigus. Alimenta humori peccanti ſint contraria, & fugiant

fugiant præ aliis acida, ſero & glandulis inimica, hinc obſervamus in Belgio hunc affectum frequentiorem, quia ibidem mulierculæ in menſa abutuntur acetariis. Alimenta etiam ſint facilis fermentationis, boniqué ſucci, à cœna aliquando abſtinere non inconſultum. Nocent piſces, caſeus, fructus horarii, olera, ſalſa, oſtreæ, cochleæ &c. Potus ſit paucus, apprimè conducit potus Caffeæ vel Theæ calidus. Motus corporis, & exercitium ſint mediocria, motus tamen præ quiete conducit, hinc videmus ruſticas non tam facilè hoc affectu affici, quàm quæ in civitatibus vivunt, & ſedentariam agunt vitam: uti & ſomnus & vigiliæ non excedant limites, quia exceſſus omnis malus, nam ſicuti otia ignavum corpus reddunt, ſic

Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes.

Animi pathemata omnia, imprimis mœror, quæ cauſam hujus affectus augere poſſunt, vitanda, & convenientia mediocriter exercenda, excretaque & retenta ordinariò imprimis ritè aſſumptorum quantitati correſpondeant.

Cura pharmaceutica ad mentem Veterum. §. 14. Affectus menſium fluxus immodici *curatio pharmaceutica* ad mentem *veterum Galenicorum* eadem eſt, quæ ad immodicum hæmorrhoidum fluxum tollendum eſt propoſita. Primò enim revulſionis gratia venæ ſectionem in brachio celebrant, & hoc in caſu magnam ſanguinis quantitatem detrahendam eſſe volunt; frictiones etiam, ligaturas, & cucurbitulas itidem revulſionis ergò commendant. Ad bilioſos & ſeroſos humores in corpore abundantes educendos præſcribunt bis vel ter in hebdomade purgantia, blanda etiam vomitoria, quatenus frequenter revellunt, aliquando admittunt, poſtmodum propinant varios julepos, pulveres, opiata, catapotia, aliaque remedia incraſſantia, & adſtringentia in dicta curatione propoſita, additis, ſi urgeat neceſſitas, opiatis:

Sequens laudibus extollit Riverius:

℞. *Cortic. duor. ovor. recent. uſt.*
Thuris,
Maſtich. ana ℥ ß.
Margarit. præpar.
Corall. rubr. præpar.
Carabes ana ʒ ij.
Lapid. hæmatit.
Smaragd. præpar. ana ℈ ß.
Farin. hord. p. ij.
Album ovor. num. x.

Et ſi opus fuerit adde parum aquæ chalybeatæ, & fiant duæ placentæ, quæ in furno coquantur, ut poſſint in pulverem redigi. Doſis à ʒ ß. ad ʒ j. cum juſculo pedum vervecis ſummo manè.

Reliqua ex *Veteribus* deſumpta vide inferiùs inter empirica.

Paracelſi. §. 15. *Paracelſus* curavit quandam fœminam, quæ diu hunc paſſa eſt ſanguineum fluxum cum animi deliquio, *oleo vitrioli* in aqua plantaginis exhibito & ʒ j. carniolæ.

Laudat etiam tincturam coralliorum, quæ cum pumice fit.

℞. *Corall.* ℥ ß.
Olei myrtill. ʒ j.
Oliban. ℥ j.
Salis fuſi ℥ ij.

Mixta reduc in calcinatione per quartum gradum reverber. ad horas xij. vel ultra. Poſtea reduc in ablutionem cum aqua plantaginis. Crollius, ejus diſcipulus, elect. laudani commendat in ſanguinis excretione, & menſium nimia evacuatione, cum croco martis, & corallinis rubris.

Helmontii. §. 16. *Helmontius* in immodico menſium fluxu commendat Corallia aliaque arcana alibi jam dicta.

Vuilliſii. §. 17. Si ſanguis copioſior fervidiore fuerit, *Vuilliſius* venam tundit in brachio, diætamque incraſſantem imperat, & medicamenta mucilaginoſa & in viſcantia adhibet, acrioremque convenientibus medicamentis demulcet, acidumque aptis abſorbentibus edomat. Si vaſa laxiora fuerint, ad adſtringentia recurrit, tum ſub electuariorum tum ſub mixturarum forma exhibita; fibrarum verò convulſarum criſpaturas ſedat opiatorum cum cinnabarinis & nervinis maritatorum ope.

In *Fluore albo Vuilliſius* copioſius in ſanguine reſidens acidum, alkalinis deſtruit, ac invertit, & diaphoreticis, diureticiſque foras eiicit. Lignorum decoctum magnifacit, & balſamica tum ad pravam cruoris diatheſin corrigendam, tum ad uteri ulcera præcavenda aut ſananda utilia aliis ſubjungit.

§. 18. *Sylvius* menſtruum fluxum fœminaſque infirmantem à ſanguine tenuiore, & acriore ac ſeroſo productum curat abſtinendo ab omnibus rebus non-naturalibus ſanguinem vitiantibus, eaſdem ſaltem moderando, & imprimis menſium inſtantium tempore cavendo ab omni æſtu, alimentis ſpirituoſis, & aromaticis, vino generoſo, & præſertim ejus ſpiritu, ab ira, vehementi ac diuturno corporis motu, vigiliis, quæ ſi nimis urgeant, varias commendat emulſiones ex amygdalis, & ſemin. papaveris albi paratas, item opiata conducent, bilis verò evacuandæ gratia tamarindos laudat, qui ſimul ſanguinem craſſiorem reddunt: ut ergò ſanguis ſolito tenuior ac fluidior paulò inſpiſſetur, commendat omnia auſtera, & acerba, vulgò adſtringentia dicta. Talia ſunt plerorumque fructuum immaturorum ſucci expreſſi, aut inſpiſſati, omphacium, acacia, &c. & ſi in ſanguine multum lateat ſeri, id evacuandum cenſet per hydragoga ante menſtruorum fluxum diebus aliquot exhibita, ſi vires ferant. *Sylvii.*

Quod ſi *fluxus menſtruorum nimius* debeatur uteri conſtitutioni laxiori, danda erit opera, ut cauſæ externæ nocentes fugiantur, atque noxa in utero recepta, laxitaſque nimia corrigatur, in quem finem etiam conducunt adſtringentia, quæ poſſunt adhiberi vel forma pulveris, vel pilularum, vel conditi, vel miſturæ, vel alia quavis ægræ commodiore & acceptiore, quo aliquandiu perſeverare poſſit in eorum uſu. Commendat etiam ſuffitum ex maſtiche, thure, roſis rubris; fomenta itidem ex variis adſtringentibus, tum radicibus, tum herbis parata laudat in vino rubello cocta, & externè applicata.

§. 19. His ita præmiſſis proximum eſt, ut etiam ad *fluoris albi* curationem ex mente *Sylvii* nos accingamus, quam ſecundùm cauſæ diverſitatem variandam eſſe ait. Si ergò fermentum uteri ſit noxium, acidumque, cura hujus fluxus primaria conſiſtet in fermenti hujus vitioſi correctione, ac emendatione, ſecundaria verò in ſanguinis univerſi correctione, hinc corrigantur cauſæ præcedentes, ut ſunt vel frigus, vel animi mœror, aut terror gravis, acidorum abuſus, &c. dein fermentum acido auſterum aliquando acre optimè corrigi ait Author per ſalia volatilia puriora, quale eſt ſpiritus ſalis ammoniaci, ſicut & *oleoſa* magis temperata in emendando acido acriore proficua. Ad ſanguinem autem ipſam peculiari corruptione inquinatum corrigendum, atque nunc fluori albo anſam præbentem, nunc eundem graviorem facientem pro *vitu* & *cachexiæ* varietate medicamenta uſurpanda eſſe dicit varia, tum *alterantia*, tum *evacuantia*. *Cura fluoris albi.*

§. 20. In immodico menſium fluxu raro V. S. adminiſtrant *Carteſiani*, aut ſaltem magna cum cautela & in brachio illam inſtituunt: ſed quum animadvertunt malum hoc natales ſuos debere ſanguini ſeroſiori & ſale acri nimis referto, per diaphoretica & diuretica ſalſius iſtud ſerum foras amandant. Martialia hoc in caſu magnis extollunt laudibus, & alkalina atque adſtringentia ex triplici regno deſumpta ſuadent; ligant quoque omnes artus; dein exhibent ſeq. vel ſimilem mixturam: *Carteſianorum.*

℞. *Aq.*

℞. Aqu. papav. err.
Cinamom. cydon. ana ℥ j ß.
Tinct. catechu ℥ ß.
Ocul. canc. ppt. ʒ j.
Maſtichis ℈ ij.
Campb. ℈ ß.
Laudan. opiat. gr. ij.
M.

Excipi jubent fumum ex bufonibus ſiccatis & ranis vel ungula equi, quem magnifaciunt. Succum urticæ ad ℥ iij. in brodio aſſumptum laudant. Acetum cum bolo & thure applicant utero.

In *Fluore albo Carteſiani* Sanguinem, à quo manat vitioſus iſte ſuccus ab utero effluens, recrementis ſuis expurgant, illumque tum diaphoreticorum, imprimis verò antimonio & lignis depromptis, tum diureticorum auxilio corrigunt, & cùm acida in M. S. reſidentia deſtruere neceſſe ſit, corpora poroſa priorum ſpicula in ſinu ſuo excipientia porrigunt, ideoque hic pulverem maſtic. thuris, & ocul. canc. magnifaciunt.

Noſtra medendi methodus. §. 21. His autem ita prælibatis proximum eſt, ut ad horum affectuum tam ſæpe gravium curationem noſtris intentionibus ſuffultam *nos* accingamus. Curatio fluxus menſtrui nimii parùm differt à curatione aliarum hæmorrhagiarum, ſiquidem externa, ſive topica, hic ſoli utero ceu loco affecto applicanda veniunt.

Sanguis ergò, & ſpiritus uterinus ferocientes ante omnia compeſcantur, quod facilè obtinere poſſumus exhibitis blandis uterinis leniter incraſſantibus, abſorbentibus & adſtringentibus, & ſi plethora adſit, venæ ſectio celebranda eſt, & quidem in brachio, & ſi humores ſeroſi, vel bilioſi abundent, mitiora purgantia ſunt exhibenda, ex. gr. tamarindi, rhabarbarum, quod in potu ordinario commendamus, Elect. paſſulat. tamarind. &c. dein ad incraſſantia accedendum, in quem finem conveniunt omnia terrea, glutinoſa, ex. gr. ſequens electuarium egregium eſt:

℞. Conſerv. roſ. antiq. ℥ j ß.
Rad. ſymphyt. ℥ ß.
Carn. cydon. cond. ʒ iij.
Confect. de byacinth.
Corallior. rubr. præpar. ana ʒ j.
Succin. præpar.
Ebor. præpar. ana ʒ ß.
Pulv. ſperniolæ comp. ℈ j.
Syrup. cydonior.
Myrtill. ana q. ſ.
F. l. a. Electuarium.

Vel

℞. Conſerv. abſynth. Pont. ʒ iij.
Rad. cichor. cond. ℥ ß.
Nuc. Indic. cond. ʒ v.
Spec. diarrbod. Abb. ʒ j ß.
Lap. bæmatit. ppt. ʒ ß.
Syr. acetoſ. citr. q. ſ.
M.

Vel

℞. Corall. præpar.
Lapid. bæmatit. præpar.
Bol. Armen.
Unicorn. ver.
Sem. plantag. ʒ iij.
Alumin. crud. ℈ ij.
Laudan. opiat. gr. v.
M. C. ſyr. plantag. vel myrtillor. q. ſ.
f. Electuarium.

Oleum quoque è bolo Armeno deſtillatum egregium eſt in ſiſtendis menſibus.

Vel

℞. El. diaſcordii ℥ ß.
Roſar. rubr. ℥ j.
Sanguin. dracon. ʒ ß.
Pulv. ſemin. byoſcyam. alb. ℈ ij.
Oſſ. buman. calcinat.
Trochiſc. de terra ſigillat.
Vitriol. Martis ana ℈ j.
C. miva cydonior. q. ſ.
F. conditum.

Capiat ægra magnitudine nucis avellanæ, vel caſtaneæ.

Magni æſtimantur hoc in caſu tinct. coralliorum, tinct. ſulphuris, tinct. antiphthiſica, tinct. vitrioli, tinct. lapid. hæmatit. Martis adſtringent. Sperniola Crollii, ſpec. diamart. diaplantaginis Mynſ. pilulæ ſtypticæ ejuſdem, eſſent. mumiæ præ aliis hìc etiam convenit mixtura ſtyptica Sylvii. In gracilibus, ubi humores nimis acres ſunt, cura lactis caprini vel aſinini egregia eſt. In extremis recurrendum eſt ad anodyna; ex. gr.

℞. Corall. rubr. præpar.
Succin. flav.
Bol. Armen.
Sanguin. dracon. ana ʒ ij.
Semin. plantagin. ʒ j ß.
Laudan. opiat. gr. iij.
Extract. croci Martis ℈ j.
Syrupi de roſis ſiccis q. ſ. F. l. a.
Electuarium.

Si fluit ſanguis arterioſus, *Das Hertz-geblut*, uti ajunt, mirè prodeſt aqua de corde cervi, & tenel. C. C. & interponatur talis, vel ſimilis potiuncula adjectis opiatis, quæ ferè omnem implent paginam.

℞. Aqu. è typh. C.
Burſæ paſtoris ana ℥ j.
Laudani opiati gr. j.
Uſneæ cranii bumani gr. vj.
Syr. corallor. ℥ ß.
M. pro una vice.

Vel

℞. Aqu. plantagin.
Portulac.
Cordial. H. S. frigid. ana ʒ ij.
Lapid. hæmatit. præp. ℈ ß.
Pulv. ſperniol. C. gr. iv.
Laudani opiat. gr. j.
Syr. cydonior. ʒ iij.
M.

Vel in forma pulveris:

℞. Pulv. ſtegnotic. ℈ j.
Laudan. opiat. gr. j.
Martis adſtringentis gr. ij.
M.

Omnia teſtacea, quæ vim habent ſanguinis acrimoniam corrigendi, ut & vaſorum apertiones conſtringendi, hic conducunt. Sic etiam, quæ corrodentes humores per ſudores, vel urinam expellunt, in quem finem conferunt decoct. ex lignis, vel ex his paratæ eſſentiæ, quorum medicamentorum formulas jam ſuperiùs tradidimus.

Sequens D. Rod. à Caſtro magnifacit:

℞. Succin. ſtercor. aſin.
Syrup. myrtin. ana ℥ ß.
Aqu. plantag. ℥ iij.
M.

Vel

℞. Aqu. C. C. citri ℥ iv.
Vitrioli mart. ad albed. calcinat. ℈ j.
Laudani opiat. gr. iv.
Syr. cydonior. ℥ ß.
M. D. cochleatim.

Cum maximo emolumento dedi pilulas de ſtyrace vel cynogloſſa.

Vel detur ſequens:

℞. Vini ſtypt. rubr. chalybeat. ℥ ij.
Gummi Arabic.
Tragacanth. ana ʒ ß.
M.

Hìc etiam conducunt varia edulcorantia, acrimoniam eluentia, ut ſunt aqua, ſerum lactis, ſic nos non ita pridem puellam hoc fluxu per annum & ultra vexatam, cum ſucco betulæ per 14. dies ad

ad ℥ xij. ſingulis diebus hauſto curavimus.

Externè etiam, ut in aliis hæmorrhagiis, vel hypogaſtrio, vel pubi, vel aliis partibus applicari poſſunt adſtringentia, incraſſantia, & anodyna, ita ſive cum linteis, ſive cum ſpongia admotum prodeſt acetum hypogaſtrio. Prodeſt etiam Emplaſtrum ſtypticum, aut ad rupturam *Fernelii*, decoctum aluminis ſæpe omne fert punctum. Sic & peſſus ex ſtercore ſuillo decocto hoc inebriatus non contemnendi uſus eſt.

Vel

℞. *Muſc. prun. ſylveſtr.*
Radic. tormentill.
Biſtort. ana ℥ j.
Gallar. ℈ j.
Croc. Mart. adſtringent. ℈ ß.

C. ſ. q. rob. acaciæ f. l. a. peſſus obduc. ſyndon. rubr. c. filo d.

Dominus Boyle generoſam quandam fœminam, quæ paſſa eſt hæmorrhagiam uteri jam 4. menſibus, ſolo pulvere ſympathetico ex vitriolo Ungarico parato curavit, quæ indè ita conſtipata fuit, ut valde ægrotaret propter inhibitum fluxum, quem iterum provocare coactus fuit cum tinctura ſuccini.

Quare in impetuoſo menſium fluxu optimo cum ſucceſſu applicui liquorem meum ſtypticum martialem.

Item mammis lintea in aceto tincta ſæpiùs impoſita, magnipendo.

Stercora quoque animalium, ut ſuillum, & aſininum, ſacculo incluſa, & aceto incocta, muliebribuſque applicata, ſæpe egregium præſtant effectum. Vel lintea ſequenti indantur decocto, & applicentur:

℞. *Rad. tormentill.*
Biſtort.
Symphyt. ana ℥ ß.
Herb. plantagin.
Nummular. ana M. j.
Burſ. paſtoris.
Polygon. ana M. ß.
Agrimon.
N. M.
Santal. rubr.
Fl. Balauſt. ana ℥ j ß.
Bull. in aq. ferrariorum, & applicentur.

Poſſunt etiam ex his balnea, ſeu inſeſſus parari.

Sequens epithema rarò etiam nos fefellit:

℞. *Aqu Spermat. ranar.*
Solani ana ℥ ij.
Acet. roſac. ℥ j ß.
Sacchar. ſaturni,
Sperniol. Croll. ana ℈ ß.
M.

Nec unguenta ſtyptica Mynſ. Comitiſſ. cum variis adſtringentibus mixta ſua carent laude.

Louyſe Bourgois commendat ſequens:

℞. *Rad. eryng. M. ij.*
Coq. c. vin.

Lavetur probè manè & veſperi, linteis calidis poſt ablutionem impoſitis. Initium verò ablutionis fiat ponè aures, tunc in cervice, hinc per totam ſpinam uſque ad os ſacrum, poſtea inungantur etiam Ilia uſque ad vulvam.

Hoc remedio nonnullas intra triduum ſanatas vidit, quæ nullis aliis remediis curari poterant.

Haud etiam culpamus cucurbitularum uſum, vel ligaturas.

§. 19. Paucis videamus *Empirica*. *Prævotius* ſyrupum de ſtercore aſinino in menſibus nimis fluentibus laudat.

Antonius de Heide in Centuria obſervat. laudat teſtas ovorum ad ℥ ß. bis de die aſſumendas. Alii cortices ovorum cum philon. Roman. ℨ j. exhibent. *BeveruuiK* commendat carnem fumo induratam pulveriſatam ſæpiùs interne datam.

Paſchalius ſequens magnificat:

℞. *Cort. ovor. aduſtor.* n ij.
Thuris,
Maſtich. ana ℥ ß.
Margaritar.
Corall. rubr. ppt.
Succin. ana ℨ ij.
Lap. hæmatit.
Smaragd. ana ℈ ß.
Farin. hordei p. ij.
Album ovor. no. iv. F. paſt. coq. in cliban. dein pulv. detur ad ℨ j.

Lac chalybeatum alii commendant.

Boetius Jaſpidem, alii bufonem exſiccatum collum appenſum valde commendant.

Johannis Theod. de Bry ſpecificum eſt burſa paſtoris, & perſicaria calceis impoſita.

Pulvis florum urticæ mortuæ, & ſpongiæ lotæ à multis laudatur, à *Crollio* verò pulvis ex matrice gallinæ orificio pudendi intruſus magni æſtimatum.

Deodatus in deſperato ſanguinis fluxu ultimum, & præſentiſſimum remedium ducit pulv. maſtich. ad ℨ j. cum vino auſtero ſingulis matutinis horis propinatus.

Digbæi experimentum eſt cran. human. ℨ j. pulver. cum vino albo per noctem infuſ. & exhibitus.

Rodericus à Fonſeca ſequens laudibus extollit:

℞. *Lentiſc. ſicc. conciſ.* ℥ ij.
Coq. in aqu. ℔ viij.

Bibat per multos dies, ſaltem cùm fluxus eſt immodicus. Vel detur aqua ſulphuris ℥ iiij. pro doſi.

Grulingius laudat fumum ex foliis ſiccis quercuum, qui excipiatur ab inferioribus corporis veſtimentis.

Joh. Hartmannus in fluxu menſium nimio cingulum ex foliis hellebori nigri conſutum, ita ut folia recentia aſſuantur faſciæ, circa lumbos corpori applicat.

Caſp. Caldere de Heredia balneum decoctionis aluminis eſſe efficaciſſimum remedium ait, ſi quater repetatur.

Iob. Ionſtoni ſpecificum eſt cuticula pedum anſerinorum exſiccata & ℥ ß. ad ℨ vj. exhibita.

Domin. Leo commendant aquam frigidam, in qua ſedere debeat ægra.

Ambr. Pæreus mala cydonia ſub prunis cocta pulvere boli Armen. & myrtillor. miſta, inque cervicem uteri intruſa laudibus extollit.

Henr. Petræus rad. nymphææ albæ vino coctam, & potam; & *Primeroſius* ſal prunellæ dilutum aqua vel ſucco plantaginis laudat.

Riverius pulverem caſtaneæ ad ℨ j. propinatum pro ſecreto habet.

Iob. Schrœderus ſequens ad immodicum menſium fluxum curandum experimentum habet: Pannus meſtruo ſanguine tinctus certo tempore radici ceraſi in cortice apertæ indatur. Alii ipſius ægræ ſanguinem menſtruum propinant.

Sennertus ſtercus aſini extra & intus adhibet:

℞. *Succi millefolii* ℨ iij.
Sacchari ℥ j. *vel ſyrup. corall.*
D. cochleare unum.

Radicem alii filipendulæ ad ℨ j. datam laudant.

Solenander habet ſequens experimentum pluries probatum:

℞. *Flor. nucum, quando ſunt maturi, qui tunc decidunt, cochl. j pluribus diebus detur cum vino optimo, jejuno ventriculo.*

§. 20. Hiſce præmiſſis videamus etiam paucis curam rationalem *fluoris albi muliebris*, cujus curatio *Cura fluoris albi.*

ratio

ratio non multùm differt à curatione gonorrhœæ. Affectus ergò hujus chronici curatio conſiſtit in cauſæ utriuſque peccantis correctione per medicamenta convenientia, ut & ſymptomatis maximè urgentis mitigatione, glandularum cervicalium & ſpiritus uterini corroboratione. Curatio *Fluoris albi* mitis ex proſtatis glandulis oborti, facilè curatur abſumendo ſeminalem materiam ſive proſtatarum lympham, & quidem ſubacidis, Mixt. ſ. tinct. bezoard. tinct. roſar. ſucc. citri, ſero lactis caprilli copioſè hauſto & nitratis variis, vel Camphora accenſa & in potu ordinario crebriùs exſtincta. Magis autem gravis fluor, continuò durans & moleſtans, propterea Gonorrhœæ muliebris nomine inſignitus, magis univerſaliter depravatam & acrem lympham cauſam agnoſcens, magis appropriata requirit. Et cum rei cardo in eo vertitur, ut lympha qualis & quanta peccans reſtituatur, hinc ad attenuandam ac emendandam acrem lympham & à ſtagnatione illa p. n. ab uterinis glandulis avertendam & liberas illi vias reſtituendum, in uſum veniant varia Purgantia ex rhabarbaro &c. imprimis ſi malum eſt ex prima digeſtione vitioſa, qui enim bene purgat benè ſanat, hinc quandoque vomitoria proſunt.

Cauſam utriuſque corrigunt imprimis aromatica balſamica, uti ſunt radices galangæ, biſtortæ, iridis Florentinæ, helenii, &c. Inter herbas conveniunt artemiſia, matricaria, ſabina, origanum, folia lauri, ſcordii. Conducunt quoque baccæ lauri, ſemen aniſi, dauci, corallia rubra, oculi cancr. creta, raſura eboris, C. C. cran. human. Non contemnenda ſunt ſalia volatilia oleoſa, utpote in morbis diuturnis & liquoribus acido-auſteris corrigendis quàm maximè utilia. Ex his ſecundùm modum diverſum, quò ſingulæ cauſæ peccare poſſunt, formulæ diverſæ præſcribi poſſunt, tam internè aſſumendæ, ut decocta, vina medicata, pilulæ, pulveres, mixturæ, electuaria, &c. quàm externè adhibendæ, ut fotus, ſuffitus, &c.

Hoc in affectu optimè conducunt gummata & reſinæ, & in iis præcipuè terebinthinata, quæ ut in gonorrhœa, ſic & in hoc affectu ſummarum eſt virium, quia eſt affectus glandularum. Oleo aromatica, aliaque hìc poſſunt in uſum trahi. Quibus præmiſſis humores correctos educere debemus vel phlegmagogis, vel hydragogis. Sic & ipſum rhabarbarum & therebinthina convenit, quia ſimul modicè aſtringuntur, & conſolidant. Evacuantia poſſunt eſſe pilulæ ex gummatibus, fœtid. major. tinct. Jalappæ, vel reſina Jalappæ, qua *Riverius* mulierem quadragenariam per ſeptem menſes fluore albo affectam per octiduum uſurpata feliciter curavit, &c. Vel vinum medicatum ſequens:

♃. *Flor. ſcarleæ,*
Roſar. rub.
Melilot. alb.
Hyperic. ana M ß.
Fol. artemſ. M j.
Rad. hellebor. nigr.
Eſulæ præpar. ana ʒ ß.
Semin. cartham. ʒ vj.
Rhabarb. ʒ ß.
Rad. bryon. ʒ iij.
Antophyll. ʒ ij.
Sal. tartari ʒ ij.
M. F. nodulus.

Vel in fluxu ſeroſo ſequens bolus.

♃. *Rob ebuli* ʒ ij.
Reſin. gialapp. gr. vij.
Mercurii dulc. gr. x.
M. F. bolus.

Evacuatis humoribus tutiùs ad ſiſtendum fluxum medicamenta adhibere poteris, & hic conveniunt omnia quæ glandulas flaccidas firmant, & ſimul *Reginam noſtram* corroborant.

In quem finem ſingularem quoque promittunt energiam, atque effectum cinnabarina, bezoartica, antimoniata, ſuccinata, lignoſa. Omnia enim balſamica catarrhalia, ut ſunt myrrha, ſuccinum & camphora, conveniunt, quæ ſcilicet catarrhos ſiſtunt.

Sequens pulvis eſt egregius:

♃. *Cinnab. antimonii,*
Magiſter. ſaturni,
Succin.
Pulv. mart. cacheƈt.
Oſſ. ſepiæ ana ℈ j.
Laudan. opiat. gr. ij.
M. F. pulv. Doſis à ℈ j. *ad* ʒ ß.

Vel

♃. *Conſerv. flor. anthos* ʒ iij.
Ebor. raſ.
Magiſter. ſuccin. ana ʒ iij.
Lap. oſteocoll. ʒ j ß.
Putamin. avellan. pulv. ʒ ß.
C. ſyr. roſ. rubr. f. elect.

De hoc capiat ægra bis vel ter de die magnitud. caſtaneæ vel nuc. juglandis.

Hic etiam convenit Tinctura antiphthiſica cum anodyna juncta, & ſæpius exhibita. Diureſi quoque mirificè mundificatur uterus albo fœtens fluore, quo nomine ſuccinum album ppt. Eſſent. ſuccini, Tinct. bezoard. & anodyn. omne ferunt punctum, omnia enim quæ in Gonorrhœa conducunt, hic etiam proſunt. Conveniunt ergò balſamica, quæ lymphæ coagulum impediunt, item præcipitantia, quæ in motum eandem cient, & acorem fæculentum abſorbent, ut ocul. canc. ebur ſ. ign. ppt. caſtor. optima & ſpecifica inter hæc ſunt ſæpius laudata ſuccinata imprimis liq. C. C. ſucc. eſſent. ſuccini volat. quia, roborant, poſtmodum conveniunt adſtringentia vulgò ſic dicta, ex lap. hæmatit. corall. aliiſque, cum quibus cautè tamen incedendum eſt, quia diſponunt ad cachexiam & febres. Optimum erit remedium Elix. uterini. cum eſſentia Traumatica, ſic quoque caſtoreum cum ſuccino & ebore mixtum ſummum facit officium. Solo Magiſterio ocul. canc. *Cl. Wedelius* curavit hunc fluxum addita una vel altera guttula olei aniſi, item exhibitis aliquot doſibus elix. uterin. Nuper præſcripti fœminæ ſeq. quæ inde curata eſt:

♃. *Elix. uterini* ʒ iij.
Tinct. ſuccini ʒ j ß.
M. dentur 15. gutt.

♃. *Ocul. canc. ppt.* ʒ ij.
Ebor. ſ. ign. ppt. ʒ j.
Succini alb. ℈ ij.
Ol. aniſ gutt. iv.
M. f. pulvis capiatur ſingulis veſpertinis horis quantum cuſpide cultri capi poteſt.

Pulvis meus ſpecificus omnia hæc præcellit remedia.

Nos levi remedio, & plerumque unico ſolemus curare hoc malum, &, niſi aliud quid adſit, quod hujus morbi curationem impedire poſſit, auderemus ferè certam polliceri curationem. Exhibemus autem ſequentem pulverem, & quidem reiteratis vicibus:

♃. *Teſtar. ovor. calcinat.* ʒ ß.
Vitrioli mart. à gr. vj. ad x.
Huic pulveri & poteſt adjungi.
Camphoræ gr. iij.
Laudani opiat. gr. j.
Sacchar. Saturni gr. v.
M.

Ante omnia convenit tinct. catechu cum ſpirit. vini tartariſata, parat, & per 9. dies continuata, qua ſola pleraſque reſtituimus, poteſt in larga exhiberi doſi.

Omnia enim nitroſa, ſaturnina, aluminoſa conveniunt. Sequens haud erit inconveniens:

♃. Pulv.

℞. *Pulv. teſtar. ovor. calcinat.*
Succin. albi,
Oſteocollæ,
Matris perlar. præpar.
Alumin. plumoſ. ana ʒ j.
M. Doſis ʒ ß.

Tinctura coralliorum cum ſpiritu lignorum parata eſt optimum remedium ad 30. guttulas ſæpius data. Oſſa ſepiæ etiam propter ſpeciales proprietates, quibus præter generalem corrigendi acidi morboſi uſum, conducunt ad fluorem album & gonorrhœam ſedandam.

Poſſunt & potui indi varia, ex. gr.

℞. *Flor. roſar. alb.*
Melilot. alb.
Scarleæ ana M j.
Radic. filipendulæ,
Nymphææ ana ℥ j.
Lign. lentiſc. ℥ j ß.
Viſc. quercin. ℥ ß.
M. F. Nodulus.

Si lympha magis ſeroſa & acris peccet, tum ad fortiora exſiccantia tranſeundum eſt, utpote decocta lignorum ſaſſafras, ſarſaparill chinæ, cum anticatarrhalibus parata, quæ & hic erunt efficacia, ſi cura integra ſudoriferis his inſtituatur. Inter diuretica commendamus terebinthinata, ex. gr. ex terebinth. ℥ ß. ſuccini ppt. ʒ j. fl. ſal. ammoniac. corallisat. ℈ j. f. pilulæ, quæ ſumantur aliquoties in hebdomade. Omnia ex roremarino hic conveniunt, aliaque catarrhalia, imprimis ſpir. matrical. qui internè & externè ſatisfacit.

Ad fluxum inveteratum commendamus cum Bartholino emulſiones cum aqu. chalyb. parat. addito pulvere eboris, vel meliori cum commodo acidulas Martiales, quæ multis proficuæ fuere, imprimis Embſenſes.

Externè conveniunt thermæ & balnea ex ſulphure & alumine, aliiſque adſtringentibus parata, item inſeſſus, ſacculi, fomenta, evaporationes, unguenta, linimenta, emplaſtra, &c. ſuperiùs jam dicta. Imprimis verò hoc in caſu fiat injectio in cervicem uteri ex decocto lign. ſancti: vel in fundum excipiatur fumus catarrhalis ex maſtiche, ſuccino, thure, aliiſque modicè adſtringentibus, prout ſolemus facere in coryza. Lumbis imponi poteſt Empl. de galban. ungu. Comitiſſ. &c. Suffumigia quoque inſtituantur ex thure, maſtice, ligno ſantal. N. M parata.

Inter *Empirica* ſequentia commendant Authores, ex. gr. *Io. Agricola* ol. martis viride.

Louyſe Bourgois ægræ 12. ſemina citrulorum ut edant, jubet, & tunc ſuperbibant, hocque optimum eſſe ad meſtrua alba.

Hartmann. Corbæus pro experimento habet quotidie ʒ j. radicis filipendulæ virentis cum vino nigro exhibere.

Laudat etiam unguentum ex ſclarea & butyro paratum, quo mulieris venter ab umbilico ad pubem uſque inungatur. Salviæ quoque ſuffitum magnifacit, ſi is excipiatur à vulva.

Digbæus commendat fumum ſulphuris antimonii. Vinum lentiſcinum præſcribit *Rod. à Fonſeca* tanquam expertum remedium.

Petrus Foreſtus tanquam expertum remedium ſequens obtrudit:

℞. *Faucium lucii capit.*
Capit. caponis exſiccati in fumo ana ℥ ß.
Oſſ. dactil. ʒ ij.
Coriandr. præpar.
Semin. aniſ. torrefact. ana ʒ j.
Rad. nymph. ʒ ß.
Sacchar. roſ. ℥ iij.
C. vino rubro.

Abraham Frambeſarius decoctum ligni ſancti præ aliis æſtimat per aliquot dies manè hauſtum.

Grulingius vidit vetulam ab hoc fluxu liberatam, quæ linteum cum fluore excepit, eundemque ſuſpendit in furnum, quo facto deſiit.

Hieronymus Mercurialis teſtatur, ſe hunc fluxum curaſſe cum decocto foliorum quercus, ℥ vj. cum ʒ j. coaguli lepor. per 8. vel 10. dies uſurpatæ.

Panarolus cum decocto pineæ & viſc. ligni. Alii bolum cum Rhabarb. & terebinth. laudibus extollunt: Alii decoctum ſarſæparill.

Thurnheiſerus ſcribit, oleum ex radice deſtillatum poſt balneum vulvæ illitum, miraculosè menſes albos ſiſtere.

Reinerus Solenander commendat uſum lactis recentis coct. uſtulatione auri ad 3. vel 4. partis abſumptionem.

Lodov. Septalius præſentiſſimum præſidium dicit eſſe aquas Thermales ſalſas.

B. Ettmuller. pro inungendo ventre multum commendat euporiſton illud ex Scarlea, quando ea ſubigatur cum butyro.

CAPUT V.
DE STERILITATE UTERI.
§. I.

Magnæ Medicis ſunt tenebræ & ceſpitationes circa *hominis generationem* partumque, adeò ut & *ipſa Sacra Scriptura Eccl. c. XI.* ejus obſcuritates innuat. Antequam ergò ad morbum hunc accedamus, priùs opus generationis enucleabimus. Tres generationis modi ſunt, quædam ſcilicet ex putri ſunt materia, ut pleraque inſecta: quædam ex ſemine terræ commiſſo, quæ prægreſſa fermentatione germinant, ut ſunt plantæ omnes. Tertius modus eſt, quæ producuntur per epigeneſin, h. e. ex ovo generantur, ut pleraque animalia, eorumque nobiliſſimum, homo puta, ut placet Trigæ illi, *Hornio, KercKringio, & Grafio*, qui in mulierum teſticulis veſiculas membranaceas humore repletas contineri rationibus ſuffulti adſervere, eaſque ova, ex quibus homo primitias ſuas habet, rectè appellant, & demonſtrant hominem ipſum ex tali ovo generari, in mulieribus eſſe ovarium ſatis fœcundum. Medicorum verò vulgus ſemen muliebre in teſtibus contentum in utero unà cum virili miſceri, ſicque conceptum fieri exiſtimat. *Cl. LœvvenhoK* animalcula viva inſtar vermiculorum in ſemine virili latere ope microſcopii demonſtrat, ex quibus hominem fieri autumat. *Harvæus verò in eleganti ſuo tractatu de generatione animalium p. m. 2. inquit*: Omnia omninò animalia, & etiam vivipara, imò hominem ipſum, ex ovo progigni, primumque eorum conceptum, è quibus fœtus fiunt, ova ipſa eſſe. Ex ſanguine menſtruo fieri conceptum exiſtimat Ariſtoteles. Receptiſſima ergo eſt ſententia de modo conceptum, ovum quolibet in proprio receptaculo, ſive teſtibus, à contagio virili fœcundari, fœcundatum ovum de die in diem augeſcere, tandemque ex loci ſituſque neceſſitate in uterum excludi, ibidemque effervescere, donec omnia lineamenta, ſive membra acceperit, indè *Steno* inquit: Omnis uterus dum fœtum gerit, ovum geſtat. Quæ ſententia hactenus à pluribus, tum rationibus, tum experimentis comprobata eſt. Statuimus ergò cum *Regnero de Graaf*, aliiſque, veſiculas illas, quas teſticuli muliebris tunica involvit, eſſe vera ova, è quibus, & in quibus generatur corpus humanum, quæ ova

ſpiri-

ſpiritibus è ſpermate virili exhalatis, & fortiter ejectis fœcundantur, & beneficio corporis glanduloſi in Tubas Fallopianas deponuntur, per quas in uteri cavitatem pervenire ſolent. Hinc certum concludi poteſt, ova illa in teſticulis mulierum remanere debere, donec aura virili fœcundentur, quippe teſticuli membranam nullibi perforatam videbis, ac proinde ovo exitum concedere nequit, ubi verò aura virili fœcundatur ovum, circa illud corpus quoddam glanduloſum excreſcit, quod membranam teſticuli afficiens ovum ex ovo educit, quo facto cum tempore corpus illud glanduloſum evaneſcit, & teſticulus muliebris in priſtinum reducitur ſtatum. Verum itaque generatorem & formatorem fœtus dicimus eſſe ſpiritum ſeminis maſculini, qui in ipſo coitu in caritatem uteri penetrans fungoſam ejus ingreditur ſubſtantiam, humoribus circulantibus, & mediantibus his ſanguini commiſcetur, illicque magnam inſtituit alterationem, inde inſolitæ iſtæ in fœminis poſt coitum apparentiæ, lipothymiæ, vomitiones, aliaque mala fœminas affligentia, facilè deduci poſſunt, abludit namque ſpiritus iſte ſeminis maſculini à particulis ſanguinis, unde variæ peregrinæ in ſanguine oriuntur & producuntur fermentationes, quæ ſymptomata ſupradicta excitant. Spiritus hujus maſculini pars quædam delata ad teſtes, & ovaria muliebria, unum vel alterum ovum fœcundat, quod facta fœcundatione, per tubam *Fallopii* in uterum delabitur, & tunc facta eſt conceptio. Hinc liquet, Meretrices non tam facilè & rariùs concipere, quia diverſi ſeminis ſpiritum, quoniam unus alterius efficaciam deſtruit, concipiunt. Spiritus iſte ſeminis maſculini diu inhærere poteſt utero & ſanguini, nondum facta conceptione, quod experimento *Velthuſii* confirmatur, qui obſervavit gallinam quandam ex congreſſu galli per aliquot menſes fœcundam fuiſſe, ab illo tempore quo nullum adhuc ovum in ovario conſpicuum erat. Hinc patet, Meretrices nunquam certò affirmare poſſe hunc vel illum eſſe infantis parentem, quia ſeminis alterius cujuſdam ſpiritus diu in ſanguine latere potuit, qui effectum ſuum etiam factis jam aliis aliquot coitionibus edere potuit.

Quare & *Charleton* ait *libr. de Scorbuto pag.* m. 78. Genitura fœcundior, ſpiritibuſque refertior æſtimatur, quæ longè, valideque eiicitur. Sic & Nobil. *Regnerus de Graaf.* potiorum Authorum ſententias de conceptu & ſemine muliebri allegat *c. 13. de Mulierum organis*, ad quem lectorem brevitatis gratia miſſum facio.

Deſcriptio. Sterilitas deſcribitur, quòd ſit impotentia ad conceptionem ob uteri, vel ovarii, vel ejuſdem vaſorum vitium. Hic examinabimus ſolùm ſterilitatem, quæ ſolam fœminam concernit, quæ aliquando eſt hæreditaria.

Pars affecta §. 2. Omnium Medicorum ſuffragio pro *ſubjecto* agnoſcitur uterus, quamvis quidem nunnulli allegant aliquando factum eſſe, ut fœmina per os fœtum digiti longitudine evomeret. Vid. de hoc conceptu *Salmuth.* Sic & *Bartholinus* refert canem & felem catulos ſuos per os peperiſſe ac exſpiraſſe. Alii quoque in uteri tubis fœtum ac molam aſſerunt conceptam, ſed hæc ſunt rara. Nos pro ſubjecto habemus uterum cum annexa tuba Fallopiana, & ovario muliebri.

Diagnoſis. §. 3. *Signa* hujus affectus manifeſta ſunt, quæ enim ſteriles ſunt, aut omnino non pariunt, aut raro, fœtumque generant tenerum & imbecillem, ſed tamen ſæpe lis eſt, an cauſa ad virum, an fœminam ſit referenda? Unde & frequentia inter uxorem & maritum jurgia oboriuntur, & litigia, dum alter alterum de impotentia accuſat. Ad litem hanc dirimendam vetuſtas varia ridicula propoſuit, ex. gr. effundatur utriuſque conjugis urina ſupra lactucam, cujus ergo pars areſcit, in illa ſterilitas eſt. Sed meliùs ex mulieris temperatura frigida, lumbis adſtrictis, ex defectu pilorum in pube, aliiſque partibus, ex menſium defectu, & fluore albo cognoſci poteſt. Et hinc fortè eſt, quòd nonniſi caſu ſubinde hic affectus curari poſſit, neque enim dubitandum, ſi cauſæ certò cognoſcerentur, plures ab eo ſæpe convalituras.

§. 4. Hiſce miſſis ad αἰτιολογίαν nos conferamus, & videamus, quid *Veteres* de cauſa ſterilitatis ſtatuerint; Ex his *Arabes* ad occultam confugiunt proprietatem. *Caſa... men... Veter...*

Stoici principalem ſterilitatis cauſam ſin diſcordes coeuntium vires qualitateſque reiiciunt.

Aliis à conceptione uteri facultas fruſtrata eſt. *Riverius* quatuor habet cauſas, 1. quando receptio ſeminis impeditur, vel ob exiguitatem, & ſtricturam partium genitalium juvenculæ, vel ſeniorum, quæ etiam impeditur, quando virgines ſunt claudæ, & diſtortis cruribus, vel depreſſa coccyge exiſtunt, quæ vix poſſunt commodam in concubitu figuram præſtare, quæ ad ſeminis debitam receptionem neceſſaria eſt. His addit pinguedinem nimiam, quæ vias uteri anguſtat. Inter res non-naturales refert animi pathemata, imprimis odium inter coniuges, quo mulier ab hujuſmodi voluptate averſa non ſuppeditat ſpiritus ſufficientes, quibus turgere debent genitalia tempore congreſſus, ut matrix quaſi geſtiens ſemini virili occurrat, idque benignè excipiat, attrahatque in cavitatem ſuam, ſimulque proprio ſemine in ea voluptate effuſo perfundat & irriget, atque ex amborum, ut ille loquitur, commixtione conceptio oriatur.

Sic & *Veteres* conceptum impediri ajunt, quando ſcilicet ſemen non retinetur, vel à nimia uteri humiditate, vel à cauſis externis humidioribus, ut balneo, otio, victu humidiori, vel à fluore albo diutiùs durante.

Tertia cauſa ipſi *Riverio* eſt, quando ſemen in utero corrumpitur.

Quartam dein ſterilitatis cauſam aſſignat, quando ſcilicet fœmina debitam materiam non ſuppeditat ad embryonis conformationem, & incrementum, ex ſeminis aut ſanguinis menſtrui defectu, ſic nimis juvenculæ, & vetulæ non concipiunt propter utriuſque materiæ defectum.

§. 5. *Paracelſus* hic vel culpat inflammationem vel ſcirrhum, vel aliam corruptionem uteri, in quo tunc furor abhorreſcentiæ oboritur.

§. 6. *Helmontius* non pro cauſa vera agnoſcit calorem, non frigus, non humiditatem, non menſtruorum defectum, nec aliud. Dicit enim, Enti poſitivo, quod dicitur ſterilitas, unicam, adæquatam, & coævam cauſam in Sacris deſcriptam video his verbis: *Deus uterum Saræ aperuit.* Etenim eſt donum Dei, in naturam delatum, quo pergamenum uteri, ſuis plicis optimè clauſum, aperitur, & dilatatur, congruo congreſſus momento. Blas eſt, inquit, magneticum trahens, per quod metus vacui iſtam apertionem ſequitur attractus ſeminum & adæquatè repletio apertarum rugarum. Apertio nempe præfata ſuctum facit metu vacui; qui ſi indebito momento fiat, jam fruſtra fit. Uterus enim virginis vix duorum digitorum amplitudinem oſtendit, quippe qui per minimas plicas in ſe rugatur. Sui autem apertio non conſiſtit in hominis arbitrio, ut neque in titillatione, aut luxu, at prorſus in Divino beneplacito, unde dotes in natura quoque diſperſæ aperiendi, & claudendi, adeò ut ſimplicia quædam hanc vim obtinuerint. Nec ſat eſt uterum ſtato aperiri momento, niſi adveniens hoſpes loco gratus ſit. Nam ſi labe ſit inquinatus, de cætero irrita cum illo viro generandi eſt ſpes, quia indignatus uterus abhorreſcentiæ furorem vix placabilem concipit.

§. 8. *Williſius* hic conſtituit M. S. vel ſerum cum ſpiritibus animalibus non ritè conſtitutum, ſic & ait ratione nutrimenti, mediante utero advehendi,

vehendi, vario modo turbari hoc negotium, quando ſcil. mediantibus ordinariis huic operi deſtinatis arteriis, advehitur ſuccus nutritius, vel nimis craſſus, dum ille parva nimis copia ſuppeditatur; hæc verò acris vaſa nimiùm aperiendo, nec diu ſatis moram nectendo, alimentum neque ſubminiſtrat, neque fœtum radices agere permittit.

§. 8. *Sylvius* prima infœcunditatis rudimenta ponit, quando particulæ ſanguinis vel reliquorum humorum volatiles oleoſæ magis mobiles, ſub craſſarum acrium vel ſeroſarum dominio circulantur, atque viſcidæ, craſſæ vel ſeroſæ nimis, generationis humanæ inſtrumenta, vel ſubjecta proximiora conſtituunt, & inidoneo ad negotium eorum pabulo ea ſuſtentant.

§. 9. Juxta *Carteſianos* omnia ea ex mediatis proximioribus cauſis vices gerunt, quæ diſpoſitionem tam ovarii & ovulorum, quàm uteri ipſius, quovis modo invertere, & in operibus ſuis turbare ac impedire queunt. Ratione ovarii & ovulorum ea peccare ajunt materia, quando haud rite conſtituta eſt lympha craſſa, compactiori velamento generari faciunt ovula, prolificam ſeminis virilis impreſſionem haud admittentia, vel quando illa nimia humiditate ovula hæc fatua & vitali characteri recipiendo indiſpoſita, efficiunt, vel quando organa nondum ad perfectionem perducta habent, quia uteri & organorum hic requiſitorum fibræ nunc nimis craſſæ, rigidæ, ad extenſionem haud ampliùs aptæ exiſtunt. Unde etiam eſt, quòd virgines adultiores utplurimùm ſteriliſcant, vel difficillimè pariant.

Noſtra opi... de cau...

§. 10. *Nos* cum reliquis *Authoribus* cauſam ſterilitatis vitio uxoris jam examinabimus, quoad virum alibi examinaturi ſumus. Quædam ergò ſteriles ſunt propterea, quòd admittere virum in coitu nequeant, aut imperforatæ, aut quibus vagina anguſtior, quàm ut membrum virile recipere aut admittere queat: quædam verò penem admittere quidem poſſunt, ſed aut ſemen, vel ejus aura ad ovarium pertingere non poteſt, & quidem aliquando ob procidentiam uteri, vel glandulas uteri cervicales tumefactas, aut quibus collum uteri vel diſtortum, vel coalitum, vel quomodocunque anguſtatum eſt internum orificium uteri, aut ob tumores, aut exulcerationes, cancrum, &c. aut ob obſtructionem tubæ Fallopianæ, & ſic ſæpe obſtructæ & coalitæ, aut compreſſæ ſunt viæ ab utero in tubas Fallopianas.

Aliæ, quòd ipſa in iis ova vel intemperata, vel obſtructa, vel indurata, vel membranula craſſiori nimis involuta, ut non à ſeminis virilis contagio fermentari poſſint: Aliæ, quòd ovula habeant aut parva, aut exſucca, & ſic nihil in receſſu habent: Aliæ, quòd toto corpore intemperatæ ſint, aut cacochymicæ, aut nimis obeſæ, aut nimiùm patiantur fluxum fœmineum, aut fluxum album; utplurimùm verò ſterilitatis cauſam eſſe in obſtructione tubarum Fallopianarum. Sic fœminam ſterilem aperuimus, cui tubæ hæ fuerunt callo obſitæ; aliam cui calculus in hiſce tubis fuit inventus. Si enim hæ ſunt obſtructæ, aura ſeminalis non poteſt ad ovarium pervenire, ut illa fœcundet. Obſtructionem verò horum vaſorum vario modo contingere poſſe in aprico eſt, vel à pituita viſcida, vel ab acido auſtero vaſa illa conſtringente, vel à callo, vel à calculo, vel ſcirrho, conſtringuntur quoque hi ductus à nimia pinguedine, quæ pinguedo etiam liquores refluentes ità inficit oleoſitate ſua, ut minùs ſimul efferveſcere poſſint, unde eſt, quòd nimis obeſæ mulieres non facile concipiant.

Sic & ſæpe ſpiritus plaſticus indignatur, & abhorreſcentiæ furorem vix placabilem concipit, indè Microcoſmetor animæ refert indignationem, hinc & ἀταξία ſpirituum animalium, quæ multùm facit ad ſterilitatis cauſam, ſic & à glandularum cervicalium mala conſtitutione & nimia laxitate conceptus lædi poteſt.

Quibus accedunt etiam cauſæ externæ, Aer ſcilicet aut calidior, aut frigidior, aut humidior, aut ſiccior, craſſus præterea, nebuloſus & fœtidus, impuruſque. Alimenta verò aquea, acida, auſtera, glutinoſa, craſſa & viſcida, quandoque etiam ſpirituoſa, calida, aromatica, & menagoga intemperantiùs uſurpata, Medicamentorum nimis incraſſantium & humectantium balneorum, &c. abuſus; Vigiliæ, ſomnuſque nimius & intempeſtivus, nimia corporis mentiſque exercitia, aut vita otioſa, & ſedentaria; animi affectus, imprimis odium, ex quo oritur indignatio Janitoris uteri. Imprimis hic nocet Ebrietas frequens, hydrops, lues Venerea, Lepra, phthiſis, vel acuti varii morbi, ſingulari circulationum humorum alterationi & inverſioni, vel viſcerum deſtructioni anſam dantes: item excretiones aut ſuppreſſæ, aut nimiæ, & imprimis diarrhœa, menſes immodici, fluxus albus, ſudores nimii, vomitus, & id genus alia. Et denique infortunium ex abortu, partu difficili, vulnere, ulcere, tumore glandularum, calculo veſicæ, ictu, caſu, contuſione, compreſſione, &c. aut cauſis, aut morbis tum ipſius uteri, tum partium vicinarum. Quæ de aſtris & incantationibus Authores referunt, hucuſque in dubium has vocavimus cauſas. Sic aliæ ſteriles ſunt ſimpliciter & nunquam concipere poſſunt, aliæ ſunt ſteriles reſpectu mariti; dantur enim quæ in hoc conjugio ſunt ſteriles, in alio ſatis fœcundæ: aliæ etiam ad tempus ſaltem, ob uteri aliquod vitium, quo curato concipiunt, ceu plures novimus honeſtas matronas, quæ demum poſt ſeptem & plures annos, dum maritatæ erant, concepere. Aliæ etiam conceperunt & pepererunt, ſed poſtea ob vitium in Puerperio contractum, ſteriles manent, ceu hac in civitate nonnullas novimus.

§. 11. Quoad *Prognoſin*. Affectus hic non eſt periculoſus, & ſæpe ſanitati non multùm obeſt. Nativa ſi eſt ſterilitas ob uteri vel ovarii p. n. diſpoſitionem, vel ob conformationis vitium, aut exulcerationem, ſcirrhum, inflammationem &c. omnis & concipiendi & pariendi ſpes deeſt. Si verò ægra ætate gaudeat vegeta, neque magnis erroribus nativitatis infœcunditas ortum debet, utpote ſi cacochymia, menſes ſuppreſſi &c. ſint in cauſa, tum curationis optatæ ſpes non planè decollata eſt. Chronicus eſt, & ſæpè incurabilis, imprimis is, qui ortus eſt à coalitione variarum uteri partium, imprimis totali obſtructione ductuum Fallopianorum, à callo, calculo, &c. aut à morbis uteri gravioribus, atheromate, ſteatomate, ſcirrho, cancro, gangræna, diuturno fluxu albo, &c. itidem ſi excreſcentia carnoſa in tubis *Fallopianis* exiſtat, vel nimia corpulentia adſit, itidem quæ hæreditaria eſt. *Prognoſis.*

§. 12. *Cura* ergò etiam conſiſtit in diæta conſiſtente in ſex rebus nonnaturalibus. Primas hic communi ſcholarum Medicarum voto obtinet aer. Sit is ergò temperatus, vitetur frigidus atque hyemalis. Mutatio aeris ſæpe fœminas ſteriles reddidit fœcundas, ut novi exemplum, quod tamen tanquam odioſum reticeo; quanta enim aer in corporibus noſtris & circulantibus humoribus præcipuè alterandis gaudeat prærogativa & vi, Regiones plures hujus rei veritatem comprobare videntur. Sic *Hippocr. l. de loc. aer. & aq.* obſervavit, gentem Scythicam, ob cœli inclementiam, ad voluptatis illecebras admodum deſidem, infœcundam admodum exiſtere. Ex contraria ratione haud valde fœcundæ exiſtunt meridionales Regiones inhabitantes fœminæ, quæ ob efferatam libidinem, quorſum ſubtilis æther pellit, raro concipiunt; ſic eſt Turcæ itidem raro concipiunt & rariſſimè matrem 7. vel 9. liberorum invenies. Alimenta ſint boni ſucci: non verò ſemper ad ſatietatem ingerenda, habitus enim corporis inde enatus nimis pinguis, cauſam infœcunditatis ſuſtinere ſolet, etſi non ſemper, dantur enim obeſæ vel macilentæ plures quæ ſatis exiſtunt fœcundæ. Reiicimus omnes crudos, flatulentos, viſcidos, acidoſque cibos, ut & nimis aromatiſatos, maximè etiam *Curatio.*

nocet liberalior potus aquæ frigidæ, ut & vini, cujus temulentia plurimas reddit ſteriles, ceu quotidiana, eheu! teſtatur experientia Laudamus & potum Caffeæ, item Theæ, Motus ſit mediocris, fugiatur nimius, hinc Scythicæ fœminæ utplurimum habentur ſteriles & infrugiferæ, ob equitationem crebriorem. Inde & *Ariſtoteles* ſcripſit ob nimiam onerum impoſitionem atque laborum gravitatem Barbarorum mulieres facilè ſteriləſcere. Hinc & culpamus ſaltationes, clamores, vociferationes, tuſſim & ſternutationes frequentiores. Nec excludenda ſunt animi pathemata, ira nimia triſtitia, timor, odium, lætitia, amor; ſomnus quoque mediocritatis limites non excedat. Somnus enim juſto longior, injuſtoque tempore admiſſus, ut & vigiliæ nimiæ nocere poſſunt, quatenus ſpiritus animales ſupprimunt, qui multùm ad conceptum contribuere debent. Maximè verò hic excreta & retenta ſint naturæ circulanti convenientia. Nocent enim menſes ſuppreſſi, vel nimii, vel fluor albus. Coitus quoque nimius nocet, unde videmus meretrices utplurimum eſſe ſteriles, quia vaſa nimis laxantur, ut ovulum vix utero adhærere poſſit.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 13. Felici nunc ſidere ad ipſam provolvimur *curationem pharmaceuticam*, quam primò ad mentem *Galenicorum* videamus, & quidem *Riverii*, qui pro diverſitate cauſæ curam diverſam inſtituit; Quæ ergò à nimia obeſitate ortum ſuum habet, extenuante victus ratione, & convenientibus evacuationibus juxta ipſum curanda eſt: ſi verò ex prava victus ratione ſterilitatis dependeat, ut in guloſis, ebrioſis, aut hydropotis, ad exactam vivendi normam hujuſmodi mulieres monet. Robuſtiores quoque virgines effœminandas eſſe ait, vel interdictis eduliis craſſioris ſucci, & laboribus & exercitationibus, ſimulque in his procuretur conveniens menſtruorum fluxus, per iteratas purgationes & venæ ſectiones.

Si verò ab uteri clauſura, diſtorſione, obſtructionibus, tumoribus aut ulceribus ſterilitas orta fuerit, illis providendum eſſe remediis idoneis & appropriatis. Sic & calidior & ſiccior intemperies corrigatur refrigerantibus & humectantibus, & frigidior calefacientibus. Dicit enim *Riverius* omnium frequentiſſimam ſterilitatis cauſam eſſe frigidam & humidam intemperiem, quare in hoc caſu primò humores pituitoſos evacuandos eſſe præcipit purgantibus medicamentis, diureticis, & ſudoriferis. Revulſionis gratia inſtituenda vult cauteria brachiis aut cruribus adhibenda. Tum partes principales roborandas eſſe ait theriaca, Mithridatio, tabell. arom. roſat. confect. alkerm. & ſimil. Poſtmodum ad ea confugiendum eſt, quæ proprietate ſpecifica uterum roborare, conceptionem adjuvare, & venerem ſtimulare apta nata ſunt, quorum formulas apud ipſum *Riverium* videre poteris.

§. 14. *Paracelſus* hic crepat ſua arcana, imprimis utero dicata.

§. 15. *Helmontius* mercurium ſuum diaphoreticum laudat, ejuſque pullus *Grembs* oleum formicarum externè inunctum mirè deprædicat.

§. 16. *Villiſius* in cura ſterilitatis, quando ſcilicet M. S. vel ſerum particulis acribus, acidis ac craſſis refertum eſt, ea porrigit, quæ incidunt & deobſtruunt, inter quæ omnibus aliis præfert Martialia *de cachexia* tradita, hinc acidulas & thermas magnifacit. Si plethora in cauſa ſit, tum V. S. ſuadet.

§. 17. *Sylvius* ad deobſtruendam, & corrigendam M. S. acrem commendat varia ſalia volatilia & quidem oleoſa; ſi nimia viſciditas adſit, confugit ad mercurialia. Nec contemnit thermas artificiales ex matricar. roremarino, ſerpillo, calamintha, arthemis puleg. &c. paratas.

§. 18. *Carteſiani* ad particulas acres, acidas, lentaſque, quæ ductibus, vaſis, glandulis &c. genitalium partium invertendis, alterandis, obſtruendiſque inſiſtunt, corrigendas commendant varia obtundentia, viperina, Martialia, aliaque aromatica. Si appetitus ad venerem languidus, cauſam in ſucco nerveo debili reſidere ſuſpicantur, in quem finem commendant Eſſentiam ſatyrionis cum vino malvatico exhibitam, vel Zingib. in India conditum, ſuccolad. &c. Balnea quoque & inunctiones ex oleo cheiri, Zibeth. Moſch. &c. haud contemnunt.

§. 19. Secundùm *Nos* multiplex in ſterilitate eſſe poteſt indicatio, & ſubinde contraria, ita quoque varia iis inſervire poſſunt remedia, quò magis miramur illorum hominum ignorantiam & ſtupiditatem, qui uno eodemque medicamento omnes ſe curaturos ſteriles opinantur, aut neſcio quæ appropriata jactitant remedia, *nos* verò ſecundùm rationem curam pro diverſitate cauſarum aliam atque aliam inſtituendam eſſe judicamus, quibus tamen ſemper ſpecificum aliquod admiſceri poteſt.

Noſtra dendi m- thodus.

Sterilitas ergò quæ oritur, quòd fœmina virum admittere non poſſit, curatur morbis, impedimentiſque ſublatis, quæ hoc impediunt. Quæ verò ab acido-auſtero ductus Fallopianos, aliaque vaſa coarctante, & aliquando illorum fibras convulſivè vellicante, & ſic ſpiritum plaſticum inquietante, ortum habet, in hunc finem conducunt omnia acidum & auſterum corrigentia, ut ſunt ſalia volatilia aromatica, item abſorbentia varia, cinnabarina, &c. Cui ſcopo ſequens pulvis ſatiſfacit, ſæpe ad ʒ. ß. exhibitus:

♃. *Cinnabar. nativ.* ʒ ß.
Raſur. eboris ʒ ij.
Secundin. mul. exſiccat. ʒ j.
Salis Satyrion. ʒ ß.
M. D.

Si verò ductus Fallopianus à pituita tenaci vel materia tartarea ſit obſtructus, ut contagium virile, quamvis optimè effuſum fuerit, non ad ovarium pertingere poſſit, in quo caſu varia præparantia, incidentia, attenuantia, & purgantia conducent.

Ex numero præparantium & incidentium optimum remedium eſt ſequens, vel ſimile vinum medicatum:

♃. *Herb. roriſmar.*
Meliſs.
Salviæ,
Mercurialis ana M. j.
Rad. eryngii ℥ ij.
Caſſ. lign.
Antophyll. ana ʒ iij.
Semin. amm.
Seſel. ana ℥ ß.
Raſur. ebor. ʒ ij.

Dentur inciſa ad chartam pro nodulo.

Sic & decoctum roriſmarini cum vino pro ordinario proderit potu. Eſſ. lign. ſaſſafras, ſatyr. Croll. ambræ cum ſpiritu meliſſæ parata, ſunt hoc in caſu generoſa remedia.

Omnia ſalia volatilia conducunt, quatenus ſæpe obſtructas vias reſerant. *Hartmannus* ſal ſatyrionis commendat, ſi ejus ℈ ß. poſt menſium fluxum in vino malvatico, vel aqua vitæ mulierum ſæpius exhibeatur. Sic & *Platerus* ad incidendam hanc pituitam propinat oleum majoranæ & moſch. ana gr. j. cum coagulo leporis, & vehiculo convenienti.

Sic & ſuccolada Indica bene aromatiſata, & in lacte in dies aſſumpta egregias habet vires *Racham Melcam* excitandi, & vias ſimul aperiendi.

Præmiſſis his præparantibus & incidentibus, pituitam illam viſcidam è corpore evacuabis ſequenti vel ſimili:

♃. *Herb. mercurial.*
Roriſmar. ana M. ß.
Card. bened. p. ij.
Rad. eryng. ℥ j.
Flor. anthos,
Salviæ ana p. iij.
Radic. mechoacann. ℥ j.
Agaric. alb. ℥ ß.
Semin. cartham. ℥ j.

Amm.

Amm.
Seſel. ana ʒ j.
Antophyll.
Caſſ. lign.
Cremor. tart. albiſſ. ʒ ij.
M. F. Nodulus.
Vel
♃. *Conſerv. fl. anthos,*
Salviæ ana ℥ ß.
Reſin. gialapp. gr. iij.
Pulv. cathol. purgant. ℈ j.
M. cum ſyrupo de cinnamomo
F. bolus.

Poſſunt & potiones, & pilulæ pro lubitu exhiberi. Si malum à Cachexia & obſtructione, tum præ aliis Martialia, imprimis acidulæ ſeu thermæ conveniunt.

Si autem malum à veneno, vel philtro aſſumpto originem traxerit, tunc vomitoria ſuademus, ſic nobilis quædam ſterilis per vomitum tres rejecit vermes & fœcunda facta eſt.

Si malum à nimio ſemine natum eſſe ſuſpicetur, tunc conveniunt ſemen exſtinguentia, ut ſunt agnus caſtus, abſynthium, &c. Si verò à glandularum cervicalium vitio, tunc auferunt ea quæ ſuperiùs in fluore albo diximus.

Si verò ovorum tegumenta ſint nimis craſſa, & à contagio ſeminis virilis non fœcundari poſſint, in quem finem conducunt prædicta ſalia volatilia, imprimis ſpirit. ſal. ammoniaci volatil. anthoſatus, variaque ſuffumigia, infuſiones, peſſi, &c.

Si ab obeſitate nimia ortum ſuum habeat ſterilitas, tunc conveniunt præter diætam tenuem decoctum lignorum, eorumque eſſentia per longum tempus uſurpata, item acetariorum uſus. Hic & conſerunt pilulæ contra pinguedinem Mynſ. cum ol. deſtillato ligni ſaſſaf.

Si verò à paucitate liquoris in ovulis contenti, in quem finem conducunt omnia ſemen augentia, imprimis ſuccolada cum lacte cocta, ſequens quoque electuarium:

♃. *Conſerv. fl. ſalv.*
Anthos ana ℥ j.
Rad. eryng. cond.
Nucis Indic. condit. ana ʒ iij.
Succolad. Sevilian. ℥ j ß.
Pulv. antophyll.
Semin. ſeſel. ana ʒ ij.
C. ſyrup. de canell. F. Electuarium.

Item Diacinamomum Regium eſt egregium medicamentum. Conditum Mynſichti, ambrata & moſchata, item panatella cum vino, ovis, macere, & ſacharo parata. Hic & conveniunt partes animalium ſalacium. Sequens ergò decoctum pro ſpecifico contra ſterilitatem habetur:

♃. *Herb. mercurial.*
Flor. ſalviæ,
Roriſmar. ana M j.
Antophyllor.
Nucis moſchat. ana ʒ ij.
Vulv. leporis,
Cervæ exſiccat. ana num. j.
F. l. a. decoctum.

Ex his & aliis varia poſſunt parari electuaria, infuſa, quorum formulæ hinc indè apud Authores exſtant.

Viperina etiam commendantur ab *Ettmullero*, cujus verba *in diſp. de Morſ.* viperæ noſtra facimus.

Eſt ergò verus reconditus balſamus in viperis eorumque ſale volatili, qui totius corporis renovat œconomiam, fermenta viſcerum effœta jam renovat, & ſanguinis vitalem fermentationem fortiter conſervat & maſculè reſtaurat, hinc eſt quòd ex vino viperino ſequuta ferè ſit elegans rejuveneſcentia, quod ex brodio decoctionis viperarum mulier leproſa quadragenaria, ſterilis antea, poſt curatam lepram facta fuerit fœcunda, teſte *Helideo Paduano in curat. p.* 294. non ſecus ac galli gallinæque viperis nutriti, docente Zvvolfero *animad.* Claſſ. 12. admodum fiant fœcundi, quæ animalcula poſtmodum vires poſſidentia eſu, ad eadem conferunt mala, ſcabiem fœdam, luem veneream &c. tum ad *fœcunditatem*, vitæ prolongationem, corporis nitorem, & oculorum claritatem conciliandam.

Simon Paulli in quacunque cauſa commendat fœminis ſterilibus uſum pulveris herbæ veronicæ, quem eis in aqua herbæ ejuſdem deſtillata propinat, & plura allegat exempla matronarum honeſtiſſimarum, quæ ab hujus uſu fecundatæ ſunt. Mihi etiam ſanctè affirmavit *Medic. Doct. & Chirurgiæ, Sereniſſimi Haſſiæ Principis Chirurgus Aulicus, Pœtterus*, ſe medicamentorum ex veronica depromptorum uſum in ſterilitate ſæpe approbatum vidiſſe.

Si malum ſit à glandulis nimis laxatis, proderunt varia adſtringentia tum interna tum externa ſpecificis maritata.

Si verò ſterilitas à diuturno fluore albo muliebri, tunc utere, præmiſſo clyſtere uterino, ſequente pulvere *Simonis Paulli*:

♃. *Herb. veronic. opt. pulver.*
Semin. ammeos ver. ana ℥ ß.
Cardamom. minor.
Cinnamom. el. ana ʒ ij.
Sacchar. canth. quartam partem ad pondus omnium.
Pulveriſatis add. ol. cinnamom. guttas aliquot. Doſis eſt à ʒ ß. *ad* ʒ j. *& ſuperiùs dicta convenient.*

Sic & theriaca cœleſtis ſæpius uſurpata divinam afflat auram, & pro Luperco eſt, ope enim ſalium volatilium ductus ille *Fallopianus* deobſtruitur, unde facilè ova illa muliebria in teſticulis mulierum fecundantur atque eliciuntur. Si plethora nimium ſanguinis effluxum fovet, & ſic per conſequens ſterilitatem infert, tum V. S. rem expediet. Sic in mulieribus omnibus, quæ quotannis abortum habuerunt, bis vel etiam ter pro re nata medio geſtationis tempore, menſe nimirum tertio, dein poſt medium quarti menſis illam inſtituo, & ſic eas hac methodo reſtitui, ut feliciter partum ederent.

Inter externa præ aliis convenit liquor quidam volatilis ex ſpiritibus mineralibus paratus, qui noſtro vel Glauberiano inſtrumento, vel qui his carent phiolæ includatur, & os ſinui pudoris admoveatur, fundus verò phiolæ prunis imponatur, & ſic excipiatur ſpiritus ille volatilis, quo facto *tuba illa Fallopiana* non tantùm aperitur, ſed & ovula denſiore cuticula circumdata tenuiora & delicatiora fiunt, ut faciliùs à ſeminis contagio fecundari poſſint, ſpiritus plaſticus etiam poppyſmate hoc valde demulcetur. In hunc finem conducunt quoque varia balnea, imprimis illud, quod ex acervis formicarum paratur, vel thermæ artificiales quæ parantur ex artemiſ. matricar. roremarin. origan. ſerpill. calaminth. bacc. lauri, herb. puleg. &c. Proſunt thermæ ſulphureæ ac bituminoſæ, aluminoſæ, & nitroſæ, hiſce in locis Embſenſes & Wisbadenſes, hac verò cautela, ut eæ, quæ ſunt ſiccioris conſtitutionis, potiùs ab iis abſtineant.

Laudamus & inſeſſus, qui ex herbis & radicibus aromaticis, aliiſque mineralibus conficiuntur. Poſt balneum vel inſeſſum inſtitui poteſt ſuffitus ex gummi animæ, tacamahaca, ſuccino, benzoes, ex. gr.

♃. *Gumm. juniperi* ʒ j.
Bacc. juniperi ʒ ij.
Thuris,
Maſtich.
Gumm. anim. ana ʒ ß.
M.

Vel poſt balneum infuſio liquoris per ſyringam fieri poteſt. Vel inſtituatur ille modus ſuperiùs jam dictus: vel poſt balnea inunctiones, etiam circa pubem & pudenda ac umbilicum, haud omittantur, ex oleo fl. cheiri, anthos, nardin. ſtyrac. liquid. Zibeth.

Zybeth. Moſch. vulgo Comitiſſ. cum oleo menth. formicarum. Non contemnendi uſus ſunt ſacculi ex meliſſa, mentha, calamintha, matricaria cum vino decocti & ſæpiùs calidè applicati. Tempus etiam ad concipiendum magis aptum notetur, quod illud eſt, ſi menſes deſierint: atque Vir inungat lanceam carnalem Zibetho, quod fœminas ad coitum reddit voluptuoſiores.

Varii peſſi conveniunt, imprimis qui ex volatilibus parantur. Laudatur allium cum oleo ſpicæ forma peſſi vulvæ intruſum.

Item clyſteres uterini proficui erunt, ex. gr. illud *Simonis Pauli*.

℞. *Radic. ariſtoloch. utr. ana* ʒ ij.
Gentian.
Zedoar. ana ʒ j.
Herb. heder. terreſtr.
Centaur. minor.
Ariſtoloch.
Roriſmar. ana M. j.
Meliſſ.
Artemiſ. rubr. ana M. ß.
Cardamom. minor. ʒ ß.

Inciſ. contund. pro decocto ad clyſterem uterinum.

Vel paretur ſeq. vel ſimile linimentum pectini uſque ad umbilicum illinendum:

℞. *Croci,*
Spic.
Maſtich.
Styracis ana ʒ iij.
Folii ʒ j.
Ceræ ʒ j.
Ol. de ſpica,
Roſat. utriuſque ana q. ſ.
M.

Ad Empiricorum claſſem referimus ſequentia.

Jul. Cæſ. Baricellus commendat in ſterilitate, ut vir & uxor per aliquot dies jejuno ſtomacho cum jure galli veteris *teſticulorum apri*, ſeu *verris* in umbra exſiccatorum pulverem capiant.

Oſvvald Grembs egregium eſſe dicit ad fœcunditatem remedium, ſi mas & fœmina oleo formicarum ſe inungant.

Philippus Grulingius certiſſimum ſequens ait eſſe remedium ad juvandam conceptionem:

℞. *Teſtium vervecis præpar. in vino & exſiccat.*
Vulp. leporis præpar.
Macis,
Caryophyllor.
Semin. ammeos ver. ana ʒ ij.
Croci ʒ j ß.
Medull. avellan.
Piſtac. ana ʒ vj.

Contuſ. coq. in ℔ ij. vini malvatici ad tertias, poſt menſes offerendæ ʒ ij. idque tribus diebus, quarto jungatur marito ſuo, & concipiet.

A *Dominico Leone* laudatur frequens uſus *ſemin. pœoniæ*, & limaturæ eboris ex vino rubro à muliere ſterili ſumptæ.

Quidam etiam ad roborandum uterum pro arcano habent peſſarium *Hippocratis*, quod paratur ex pulvere magnetis cum lacte mulieris.

CAPUT VI.

De Symptomatibus gravidarum, Nauſea ſcilicet Vomitu, Pica, Spaſmo, & Conceptu falſo, Abortu, & Mola.

§. I.

Ex ſuperiùs dictis colligere licet, hominem fieri in & ex ovo, veſiculis enim illis germen ineſt, ex quo corpus humanum pullulat, quum ſcilicet adveniente aura ſeminali maris ad iſtam pullulationem germen diſponitur, quæ diſpoſitio ovi fœcundatio ſive conceptio vocatur. Semen enim virile ſi in uterum, imò ſæpe ad ipſum ovarium ejaculatur, aura ſeminalis exhalatur, & teſticulos ſubit, pervadit, & ova ibidem hærentia penetrat, per totamque eorum ſubſtantiam diffunditur. Si autem ex omnibus ovis unum occurrat, in cujus germinis gremio liquor diſpoſitus ad fermentandum cum aura ſeminali reperiatur, ſtatim inchoat illa efferveſcentia, quæ per totam corporis producendi vitam durare debet, & tunc mulier concepiſſe, ſive ovum fœcundatum fuiſſe dicitur. Ovum ita fœcundatum per ductus Fallopianos ad uteri cavitatem delabitur; & tunc ſimul augetur humoris copia, adeò ut ſub forma bullæ indeſinenter incrementum patiatur. Hinc Anatomici ferè omnes primordium fœtus bullam obſervarunt. Facta jam conceptione, partes corporis humani una poſt alteram efformantur. Impoſſibile enim eſt eas iam antea in ſemine maſculino delituiſſe, tali enim modo mater à generatione planè excluderetur, cùm è contra ſemen matris materiam fœtui præbeat, quod exinde colligi licet, ſi attendere velimus, quòd infantes plerumque matri magis quàm patri, quoad corpus non ſolùm ſed etiam quoad animi paſſiones, ſimiles exiſtant; manet itaque firmum, partes unam poſt alteram efformari, modo tamen merè mechanico, facileque explicabili. Ex puncto enim ſaliente ceu germine & rudimento omnium reliquarum partium tam ſolidarum quàm fluidarum, oritur primò ſiniſter cordis ventriculus, cui dexter ſeu ſacculus appenſus hæret. Si enim particula puncti ſalientis, (quod particulam ſanguinis conſtituit) juxta regulas motus moveatur in circulum, partes craſſiores, ad motum minùs aptæ pelluntur verſus latera, ibidemque cohærentes, efformant cavitatem quandam, quæ vocatur cor, cui appenduntur dein vaſa, arteria nempe magna & vena cava. Cùm enim arteriæ ſanguinem (qui eſt primum vivens & ultimò moriens) vehant à centro verſùs ſuperficiem, neceſſe erat, ad conſervandum itum & reditum ſanguinis, ut vaſa efformentur, quæ ſanguinem verſus cor revehant, ne tandem cor liquore iſto vitali planè defraudetur, factæ itaque ſunt venæ, à ſuperficie ad centrum tendentes. Ex his patet, primò produci ſanguinem cum ſuis conceptaculis, quod & ratio & experientia confirmant. Nempe neceſſe erat, ſanguinem cum vaſis ſuis primò formari, quoniam chyloſa ſanguinis pars author eſt & origo omnium reliquarum partium. Formato jam ſanguine cum ſuis vaſis, rudimenta cerebri, ſub forma pultis ſeu potiùs gelatinæ in conſpectum veniunt in capite, deinde apparent oculi, capitis verò totiuſque corporis rudimenta, inſtar linearum albiſſimarum, ferè ſimul obſervantur, ipſum tamen corpus poſtmodum citiùs creſcit & augetur, ipſo capite. Oſſa denique formantur, quæ primò ſunt membranæ, poſt fiunt Cartilagines, & tandem in ſubſtantiam illam duram & oſſeam degenerant, quæ omnia ſunt meri canaliculi ſibi invicem impoſiti. Toto demum delineato corpore, generantur viſcera, Jecur nempe, pulmones, renes, &c. & ultimo loco muſculi, cutis, aliæque partes continentes ſeu ſolidæ efformantur, & ſic infans eſt perfectus, qui latitans in utero materno, non ſanguine, prout quidem veteres crediderunt, ſed lacte nutritur, creſcit & augmentum ſumit. Anima denique nobiliſſima hominis pars, quamprimum corpus ad unionem animæ recipiendam capax eſt, quæ unio in nullo alio vinculo,

culo, quàm mutuo iſto inter corpus & animam commercio, ut certos in corpore motus certæ in mente ſequantur cogitationes, & certas Mentis cogitationes certi in corpore ſequantur motus, conſiſtit, à Deo T. O. M. immediatè creatur, creando infunditur, infundendo creatur. Parentes enim non hominem ſed corpus ſaltem generant, impoſſibile namque eſt animam poſſe creari per traducem, cùm corpus ſpiritum producere nequeat; vidimus itaque quàm breviſſimè fieri potuit hominis generationem. Quantæ verò turbæ excitentur circa hunc actum, teſtantur gravidarum ſymptomata. Primis enim conceptus diebus adſunt faſtidium cibi, nauſea & vomitus inanes, pica admiranda, tormina ventris, alvi fluxus, dolor dentium, vertigo, cephalalgia, ſpaſmus, & quandoque dolor iſchiadicus, ſæpeque conceptus falſus, abortus. Mediis geſtationis menſibus miſellæ gravidæ affliguntur tuſſi, palpitatione cordis & lipothymia, lumborum & coxendicum dolore, hæmorrhagia narium, uteri, &c. Ultimis verò menſibus ipſis accidunt urinæ ſuppreſſio, vel ſtranguria, alvi durities & tarditas, abdominis fiſſuræ, & ſæpe loco fœtus ejiciunt *molam*. Quorum ſymptomatum potiora & frequentiùs occurrentia breviſſimè examinabimus quoad *cauſas & curationem*.

Definitio vomitus. §. 2. *Vomitus gravidarum* deſcribi poteſt, quòd ſit excretio contentorum in gravidis à convulſivo ventriculi motu orta, dum ſpiritus animales cum *Rachammelca* irritati à rebus per conceptionem genitis aut motis, moleſtum per illam expellere conantur; quædam enim tantùm patiuntur nauſeam pro ventriculi diſpoſitione, & materiæ excernendæ aptitudine, vel ineptitudine, aliæ vexantur manè, aliæ veſperi, aliæ poſt paſtum, aliæ omnem ejiciunt cibum, aliæ nullum, vel viſcidam quandam & paucam materiam, aliæ peracto vomitu meliùs ſe habent, aliæ pejus, aliæ ipſum patiuntur in ipſo quaſi conceptionis momento, aliæ præterlapſis aliquot nunc diebus, nunc ſeptimanis, nunc uno vel altero menſe, aliæ incipiunt vomere primis vel mediis menſibus, aliæ hoc ſymptoma patiuntur per totum impRægnationis tempus, ſed hoc fit pro diverſa ratione ſubjectorum, auræ ſeminalis, diſpoſitione oculorum, conceptionis, & pro tempore impRægnationis. Ejicitur à gravidis aliquando cibus vel potus, chylus vel bilioſa colluvies, ab aliis pituitoſa ſaburra, ab aliis ſanguis purus, prout legimus in *Curioſ. Ephemerid. obſ. 6.* caſum de muliere, quæ à primo conceptionis menſe uſque ad ultimum ſingulis diebus evomuit ſanguinem, nonnunquam floridum, interdum aliquatenus coagulatum, in ſatis magna ad ℥ viij. quantitate, ſine tamen noxa vel graviori læſione, integra cæteroquin valetudine uſa.

Differentia.

Deſcriptio Picæ. §. 3. Pica verò vel malacia (nam duo illa vocabula unum eundemque, ſed in diverſo ſexu, aut in diverſo vitæ genere affectum denotant) eſt vel impoſſibilium, vel abſurdorum appetitus à peculiari ſpirituum animalium influxu, & ſpiritus plaſtici regimine dependens.

Deſcriptio Abortus. §. 4. Maximas autem inter & frequentiſſimas geſtationis læſiones certè *Abortus* eſt, in quo fœminæ graviter, imò multo graviùs, quàm in ipſo naturali affliguntur partu, unde Andreas *Smitzius* addit hanc rationem, quòd poma immatura non niſi vi evulſa decidant. Sunt etiam ex miſellis his, quæ confitentur, ſe malle decies parere, quàm ſemel abortire, teſte *Hœfero* in *Hercule ſuo Medico*. Sunt verò aliæ, quæ abortiunt inter ambulandum, & non ſe lecto committunt, quales ego novi plures.

Deſcribi ergò poteſt abortus, quòd ſit p. n. & intempeſtiva fœtus nondum perfecti, vel molæ informis cum ſummis doloribus & anxietatibus ante ſeptimum geſtationis menſem, ſive vivus, ſive mortuus prodeat, excluſio, à pluribus infrà dicendis cauſis oborta. Vel abortus eſt fœtus ſive vivi ſive mortui ſed immaturi, & ſic ante legitimum ſui pariendi tempus, cum maximis ut plurimum doloribus & anxietatibus accedens excluſio.

Deſcriptio Molæ. *Mola* verò, ſeu *fatuus conceptus* eſt informis, inanima, & conglobata maſſa ſine oſſibus ac viſceribus dura & pellicula obducta, intus rubea ac ſanguinea, fortis verò ex albo rubeſcens, figura ex rotundo oblonga, magnitudine nunc ovo gallinæ aut anſeris perſimilis, in utero concepta, fœtum mentiens.

Differentiæ molæ. Triplicem vulgus ſtatuit *molæ* differentiam, & quidem minorem, & ovi gallinæ magnitudinem referentem, dicunt *ſolarem* fœtum, quæ ut plurimum circa tertium geſtationis menſem expellitur. Secundam vocant *Lunæ fœtum*, *ein Mohn-Kind*. Tertiam dicunt *ein Gevvachs*, & ſæpe per integrum geſtatur annum, imò non rarò per totum vitæ decurſum, prout monumenta Medicorum docent.

Reliquorum ſymptomatum deſcriptiones ſuperiùs ſuis capitibus peti poſſunt, quare ad partem affectam inſpiciendam nos conferamus.

Pars affecta. §. 5. Quoad *partem affectam vomitus* in gravidis illa eſt omnium Medicorum unanimi voto ventriculus, quomodo verò is aſſiciatur, hactenus inter Medicos diſceptatur. Fieri verò hunc vomitum propter conceptionem extra dubium eſt, ſive id fiat per tunicarum vel nervorum ventriculi cum uteri nervis communicationem, ſive à fermento heterogeneo ventriculo ab utero communicato.

Alii ſunt, qui ſpiritus circa formationem in utero occupatos, ventriculum ac primæ digeſtionis negotium deſerentes, indè charactere vitali deſtitutos, crudos humores genitos, & ſtomachum laceſſentes accuſant. Alii dicunt id fieri à ſubſiſtente impuro, & corrupto ſanguine menſtruo. Certum enim eſt, in conceptione non duntaxat ſanguinem cum ſpiritibus, qua particulas ſuas multùm immutari per iſtam liquoris genitalis ſpirituoſi cum ovulo ſive veſicula fœminæ conjunctionem, ſed & ceſſare iſtam menſtruo tempore per ſingularem efferveſcentiam, turgeſcentiam, & per uterum evacuationem aliàs ſolennem obviam ſi adſint in ſanguinem particularum heterogenearum cum ipſo eductionem.

Sic & *Picæ* pars affecta eſt cerebrum; *Abortus* verò & *Molæ* uterus ſubjectum habetur.

Diagnoſis. §. 6. Hiſce ita deductis *Diagnoſin* aggredimur, quam putamus ex ipſius ægræ relatu hauriendam eſſe, non neglectis ſymptomatibus hunc affectum concomitantibus. Aſt cùm ipſæ ægræ ſæpe neſciant, an gravidæ ſint, nec ne, quare prudentis Medici eſt diſcernere, num vomitus ſit à graviditate, vel an ab alia cauſa; hiſce Practicorum libri ſunt pleni, ſed noſtro judicio primo mox tempore vomitum ab impRægnatione oriri vel affirmare, vel negare nequit Medicus. Sæpe enim vomitus jungitur falſis conceptionibus. Adſunt etiam interdum graviditatem mentientes molæ variis figuris, textura, & aliis adjunctis præditæ, ovum quod poſt excluditur, geſtantur varia in utero animalia, decipit ſæpe ſub impRægnationis ſpecie hydrops, plures enim Medicos in arte quaſi conſummatos vidi deceptos, extendunt ventrem tumores, abſceſſus, & ſimilia, Æolius & Anemius partus. De quibus exſtant plures notatu dignæ obſervationes in *Ephemerid. Germ. Ann. 1. obſerv. 1.* ut & reliquorum annorum. Potiſſimùm ergò perpendendum, unde *vomitus* ortum ſuum habeat, an molæ, an alterius affectus adſint ſigna.

§. 7. *Picæ* ſigna ſunt, quando gravidæ appetunt abſurda, à quibus aliàs homines abhorrent, veluti ſunt carnes, piceſque crudi, anguillæ, ranæ, (quale ego novi exemplum,) pix liquida, creta, amurca, *Vvagen-ſchmier*, prout novi exemplum Lugd. Batav. Carbones, & ſexcenta alia.

Sic quidam vidit, quòd fœmina pica laborans ex mariti bra-

brachio mordebat fruſtum carnis; *Nicolaus Tulpius obſerv. Med. lib.* 2. *c.* 24. exemplum habet, quòd prægnans comederit mille quadringentos haleces, aliam ego novi, quæ comedebat limaturam martis, aliam, quæ appetebat plumbum.

Signa *Abortus facti* manifeſta ſunt. *Abortus* ergo contingere poteſt à primo conceptionis momento uſque ad ſeptimi menſis initium. Frequentiùs oboriri ſolet circa tertii menſis finem, ſed & accidit ante & etiam poſt idem tempus. Ante decimam poſt conceptum hebdomadam vix habentur excluſiones pro vero abortu, quia vix tunc aliquod fœtus rudimentum apparet, vix antequam ipſius placentæ initium, unde tunc potiùs pro *mola* habetur, niſi enim fœtus apparet in placentæ corpuſculo, negatur verus conceptus, nec proinde tunc conceditur abortus. Signa verò abortus imminentis ſunt varia, ſæpe verò incerta, quia feminis inexſpectato & ex improviſo accidit. Probabiliter verò cognoſces 1. ex cauſis prægreſſis gravioribus jam dictis, quæ abortum producere poſſunt, item ex corporis horrore & rigore ſubitaneis, ſubſequente leviculo quodam calore, ex nauſea, inappetentia, ſiti majore, dolore lateris, lumborum, totius corporis laſſitudine, animi deliquio, palpitatione cordis, odore halitus fetido, terrore, merore, aliiſque. Uteri verò, ut dolore gravativo ſupra pubem, ſenſatione ponderis, minore veneris appetitu, frigore partium genitalium, &c. Sic & excretis patet, ut ſi ſubitò gravidæ menſtrua fluere incipiunt, aut fluxus augeatur albus, aut ichor ab utero emanet, & ex colore mutato tum totius corporis, tum imprimis faciei. Sunt etiam nonnulli, qui ex ſola coloris in facie mutatione abortum ſæpe prædicere volunt. Accedunt & ultimò ſigna quædam particularia, ut ſubita mammarum detumeſcentia, aut copioſi lactis ex eiſdem profluxus. Juxta *Hippocr. aphor.* 52. *ſect.* 5. Mulieri utero gerenti, ſi lac copioſum è mammis effluit, fetum imbecillum indicat: non enim fetum ſuum ampliùs haurire nutrimentum lacteum ſignificat. Quibus adde frequentem abortiendi conſuetudinem, nam multæ, quæ conſuetæ ſunt abortire, vel à leviſſima cauſa abortiri ſolent. Mox verò futuri abortus indicia ſunt, ventris ſuperioris coarctatio, ita ut epigaſtrium deprimatur, hypogaſtrium verò elevetur, lumborum coxarumque gravitas & ad motum ſegnities, ventris lumborumque dolores versùs pubem deſinentes, maximè dorſi dolores circa renum regionem, quibus in partu legitimo aliàs moleſtari ſolent Mulieres, extremorumque frigus ſe jungit. Ex improviſo ſæpe accidit abortus abſque ullis præcedentibus ſignis. Inſtante abortu poſt varios conatus, & tormina exit aqua ſanioſa, carnis loturæ ſimilis, poſtea cruenta magis, ſuccedente tandem ſanguine puro & maxima parte grumoſo, tandem ipſe fetus vel formatus, aut informis nonnunquam ſanguine grumoſo ferè implicatus ſequitur, propterea pro mola vel ſanguinis grumo non rarò habitus.

Diagnoſis molæ. §. 8. *Signa* in conceptione *Molæ*, omnia ea apparent, quæ in fetus veri conceptione contingere ſolent, menſes ceſſant, appetitus depravatus eſt, ſubſequuntur nauſeæ & vomitiones, mammæ intumeſcunt, ac poſt medium geſtationis tempus, vel circa quartum menſem fit diminuta commotio à ſpiritibus & Janitoris uteri averſione & commotione, gravantem *molam* excutere conantium. Proceſſu temporis, ſi non expellatur à *Regina noſtra*, intumeſcit venter & alia oboriri ſolent ſymptomata.

Differentia. §. 9. Diſtinguitur verò à vera *conceptione*, quòd in *mola* ex mammis intumeſcentibus nullum lac exprimi queat, quemadmodum contingit in vero conceptu; In mola etiam nullus motus blandus eſt, uti ab infante percipitur, ſed ut lapis gravis ex uno latere in aliud cum moleſtia delabitur.

Ab hydrope diſtinguitur, duritie, & in *mola* quidem venter intumeſcit, ſed pedes & manus graceſcunt. Præterea molæ id proprium eſt, quòd per manus compreſſionem pondus ex uno latere in aliud protrudi poſſit, quod in fetu geſtato minimè accidere ſolet: Dein in geſtatione molæ gravida vehementem commotionem in ventre ante tertium menſem percipit, in fetus verò geſtatione ante quartum menſem nunquam vel rariſſimè.

De reliquorum ſymptomatum ſignis, cauſis, & curandi ratione ſuprà in curatione morborum capitis, ventriculi, &c. abunde à nobis actum eſt.

§. 10. Hiſce præmiſſis *cauſas* ſymptomatum in gravidis rimabimur, & quidem urgentis vomitus, quem *Veteres Galenici* oriri dicunt à corrupto ſanguine menſtruo ſubſiſtente, & halitus emittente, ſicque ventriculum laceſſente. *Cauſa nauſea & vomitus ad mentem Veterum.*

§. 11. Vomitum gravidarum fieri contendit *Paracelſus* à ſalinis ſeminibus viſcidis, copioſiſque fetidis ſulphuribus geſtationis tempore in ſanguine redundantibus, & in ventriculum profluentibus, à quibus ſpiritus vitæ in muniis ſuis interturbatus coctiones perperam exercet, unde fit ut alimenta alienas aſſequantur qualitates, quæ ſi Antimoniales ac vomitivæ fuerint nauſeas ac vomitus excitant. *Paracelſi.*

§. 12. Vomitus ac nauſeæ gravidarum cauſam aſſignat *Helmontius* furenti pyloro, qui ab acri fermento durante graviditate in ſanguine coacervato pungitur, & irritatur, ventriculumque in conſenſum trahit. *Helmontii.*

§. 13. *Williſius* cenſet ſuppreſſis durante graviditate menſtruis purgationibus, exuberantes illas fermenti menſium effluxum promoventis particulas, cum manante ſanguine excerni ſolitas, in cruoris maſſa retentas, & cum ipſa circulantes, ac in ventriculum, per ejus glandulas ſecretas, delabentes, fermentum ejus inquinare fibraſque ſuperioris illius orificii laceſcere, & ſpaſmos in iis producere. *Williſii.*

§. 14. *Sylvius* ait geſtationis tempore uterum conſtringi, & corrugari adeò, ut ſanguis in vaſis ſuis & cavernulis hærens ſurſum versùs reliquam maſſam repellatur, quem ſanguinem in utero etiam alterari, ex quo alterato ſanguine pullulare humores vitioſos plurimos, at bilis juxta eum unà cum ſucco pancreatico noxam ſuam exerit, nauſeæque ac vomitus, ut & faſtidii & malaciæ cauſa exiſtit. *Sylvii.*

Quibus enim mulieribus bilis per ſe fluidior, mobilior, & acrior eſt, iiſdem non tantùm *nauſea*, ſed & *vomitus* ſolennes ſunt.

Quibus autem ſuccus pancreaticus eſt auſterior, iis *nauſea* faciliùs excitatur, quàm vomitus. Sic & cauſam adſcribit halitibus in tenui inteſtino excitatis, & ad ventriculum delatis, ipſumque laceſſentibus & titillantibus, ac ſubinde mordicantibus. Sic etiam Author reliqua ſymptomata, ut ſunt animi deliquia, vertigines, motus corporis languidus, febres variæ, macilentia, cachexia, anhelatio, deducit ex vitiata in tenui inteſtino bilis ſuccique pancreatici efferveſcentia, propter quam dicit halitus aſſurgere ad ventriculum, & ibidem deliquia animi tum levia, tum gravia, reliquaque ſymptomata excitare.

§. 16. *Carteſiani* de gravidarum *nauſeæ & vomitus* cauſa nobiſcum conſentiunt. *Carteſianorum.*

§. 17. *Nos* exiſtimamus ſanguinis ac ſpirituum per conceptionem immutationem eſſe in cauſa, ut vomitus & nauſea gravidis accidant, ſpiritus enim fungoſam ingreditur uteri ſubſtantiam, humoribus circulantibus & mediantibus his ſanguini commiſcetur, illique magnam inſtituit alterationem, unde inſolitæ iſtæ in feminis poſt coitum apparentiæ, lipothymiæ, nauſea, vomitus, aliaque mala femellas affligentia. Sic ſpiritus plaſticus cum *Gaſteranace* habere magnam invicem correſpondentiam ex pluribus aliis ſymptomatibus gravidis obvenientibus conſtat. Spiritus enim magno agmine circa uterum excubias agentes facili marte ob adfinitatem ad ventriculum irradiant, eumque ſæpius ſpaſmodicè evertunt, à ſpirituum horum ἀταξίᾳ poſſunt etiam deduci *nauſea*, *faſtidium*, *animi deliquium*, *laſſitudines*, *aliaque gravidis ſolennia ſymptomata*. Sic & iſtud novum germen in utero pullulans membranas uteri cum ventriculo communes facilè vellicare, ac ſpaſmodicè afficere poteſt, unde ſepe nauſea, faſtidium & vomitus, &c. prout vide- *Noſtra opinio de cauſa.*

re licet

re licet in vomitu à calculo renum oborto. Communicari quoque poſſe à ſanguine, ſero, aliiſque humoribus ventriculo plurima ſalia ſylveſtria, (quæ ob retentionem menſtrui ſanguinis cumulantur) haud dubitamus, quæ particulæ ſylveſtres moleſtant, irritant ventriculi fibrillas, ſicque authores exiſtunt plurium malorum, imprimis *Nauſeæ*, & *Vomitus*. Hinc remotè ſymbolum ſuum addunt diſpoſitio ſanguinis depravata, indè quæ cacochymo & impuro prædītæ ſunt corpore, proniores ad hæc ſymptomata ſunt. Sic & ætas juvenilis, quia in his ſæpe tener habitus nondum adhuc ſufficit huic actioni, unde ipſum totum corpus ſæpe concutitur, hæreditaria & vita ſedentaria hìc multùm conferunt, quare ruſticis & laborioſis fœminis malum hoc non tam familiare exiſtit.

Res quoque p. n. multùm contribuunt ad promovendum hoc malum vel vitio conformationis, unitatis ſolutæ, &c. Sic & viſcus quodvis ſuo non fungens officio, & proprium corrumpens alimentum & fermentum, tales inimicas ventriculo tranſmittere poteſt particulas. Sic & aliquando maritorum morbi, imprimis qui laborant vomitu, aliquid conferre poſſunt, cùm id commodè fieri poſſit communicatione particularum ſpirituoſarum per liquorem genitalem.

Quæ cauſæ ex rebus non-naturalibus deſumi poſſunt, inferiùs peti poſſunt, ubi Diætæ litabimus.

§. 15. *Veteres* Picam ſeu abſurdorum ciborum appetitum deducunt à ſuppreſſione menſium, meliore ſanguinis parte fœtus nutrimentum cedente, pejore in venis manente, unde ex agitatione vapores ad ventriculi os cum humoribus mittuntur, à quibus qualitas talis vitioſa ipſi imprimitur.

Paracelſus, & *Helmontius* hìc accuſant furorem uteri ſingulari modo irritatum.

Pica ex *Williſii* mente oritur ex ſordibus per uterum expurgari ſolitis, quæ in ſanguine graviditatis tempore redundantes, & cùm eo circulantes unà cum humore fermentali in ventriculum delabuntur; fermentum itaque à tali impuro liquore conſpurcatum nerveas ventriculi fibras pati ac antea modo non movet, nec ſimiles excitat in corporibus ſtriatis ſenſationes: ſed quum excrementitius iſte humor dominium obtineat, per irritationes, quas ventriculi fibris infert, vehemens ſui ſimilis deſiderium creat.

Picam produci exiſtimat *Sylvius* à bile ac ſucco Pancreatico vitiatis, cum valida perſuaſione jucundiſſimum fore alimentum deſideratum, ejuſque uſum gratiſſimum.

Carteſiani putant Picam ortum habere ab excrementis per menſtruas purgationes excerni conſuetis, & in ſanguine reſtitantibus, quæ acorem adepta, & per ventriculi glandulas in ipſius cavitatem depluentia, fibrillas illius cuſpidibus ſuis pungunt, peculiarique eo motu, quem in cerebro excitant, animam determinant ad certas res cum impuro iſto humore convenientiam quandam habentes expetendas.

Noſtra ſententia Picæ cauſa. §. 16. Picæ verò cauſam produci poſſe ab acido itidem ex maſſa ſanguinea, vel aliis humoribus ad ventriculum depoſitis nullus dubito; quam tamen obſervavi in pluribus mulieribus, quæ non gravidæ fuere. Peregrinum ergo hoc fermentum acidum nervos ventriculi afficiendo anſam dat, ut in Gaſteranace inſoliti oriantur appetitus, nempe illorum, quia alimenta non ſunt, ut lapidis, cretæ, frumenti, terræ, calcis, &c. quia his abſurdis aſſumptis acidum ſaturatur.

Quòd gravidis hoc malum accidat, eſt, quia à ſpiritu ſeminis virilis multùm alterantur ſanguinis fermentationes, atque fermentum acidum peregrinum ventriculo committitur, atque ſic fit, ut illæ fermentationes multùm immutent ipſas cogitationes, & appetitus; ſed multum quoque adjuvat, quòd fęminæ, quæ ordinariò magis quàm viri affectus ſuos ſequuntur, & illarum animæ non coerceant tales cogitationes, dum putant mulierculæ ſibi illo tempore, quo gravidæ ſunt, nihil non licere. In nobis ipſis aliquando obſervamus, quòd certi alicujus cibi deſiderio teneamur, hoc quoque non aliunde eſt, quàm à peculiari quodam fermento, quod certo modo nervos afficiendo facit, ut animæ talis repræſentetur cibus. Certiſſimum eſt peculiarem quandam motionem fieri in nervo ſexti paris, quæ cauſa eſt perceptionis, & judicii depravatio.

§. 17. *Abortus cauſa* ad mentem *Galenicorum* vel oritur à nimia ſanguinis abundantia, majore tunc ejus ad uterum affluxu, item à defectu ſanguinis in matre ad nutriendum fętum, aliiſque cauſis remotis infrà dicendis. *Abortus cauſa.*

§. 18. *Paracelſus* & *Helmontius* Furorem Archei accuſant, fętum expellentem ex utero.

Williſius præter jam enarratas ab aliis cauſas Abortum induci cenſet à nimia ſanguinis effervescentia, qua vel uteri vaſa ſummè diſtenſa diſrumpuntur, ac à fętus membranis laxiùs utero adjunctis ſeparantur; vel cruor exturgeſcens valido impetu majorique copia per vaſa umbilicalia ad fętum tranſlatus, & ad ipſius cor appellens, parietes ejus tantoperè diſtendit, ut hi ampliùs ſolitas ſuas contractiones exercere, nec ſanguinem foras emittere valeant. Illo itaque in cordis cavitatibus ſtagnante, univerſæ corporis partes penu ſuo defraudantur, nulliſque in cerebro productis ſpiritibus animalibus, motus omnis in toto fętus corpore ceſſat, ſubſequiturque illius ſuffocatio, & ejus tanquam moleſtæ ac importunæ ſarcinæ excluſio. Abortus quoque cauſam ponit Author noſter in acriori ſanguine vaſa uteri rodente, eaque à placenta ſeparante, vel in eodem aquoſiore, ſpirituumque animalium generationi materiam parciùs præbenti; uteri ſiquidem ligamentorum fibræ paucos excipientes à cerebro ſpiritus animales, & à copioſo ſero irroratæ, maximè relaxantur, & ideò fętui ſuſtinendo pares nequaquam exiſtunt, ille verò ab uteri ligamentis ampliùs non ſuſpenſus, proprio pondere exitum ſibi molitur.

§. 19. *Sylvius abortus cauſam* dicit etiam plethoram, propter quam ſæpe vi expellitur fętus laxiùs utero adhærens, nec ſanguinis copioſi egreſſum quærentis, ac in utero invenientis impetum ſuſtinere volens. *Sylvii.*

Abortum quoque accidere poſſe à ſanguinis defectu nullus dubitat. Culpat quoque inter cauſas remotas motum corporis vehementiorem, ac præſertim ſaltationem, equitationem, agitationem, brachiorum elevationem, quatenus agitatione concutitur contentus in utero fętus, cujus vincula (h. e. placenta utero cohærens) ſi fuerit laxior & minùs firma, mox ſolvuntur, ac rumpuntur eadem, ſecedendo ab utero, fętumque cum ſecundis ad exitum urgendo. A caſu quoque matris ſæpe abortum fieri Author rationibus & experientia comprobat. Sic & à terrore magno, animi ſolicitudine cum ſubſequente triſtitia abortum, item ex ira contingere loquitur quotidiana experientia. In ira enim anima mirè turbatur, & omnes quoque actiones tum animales, tum naturales multùm læduntur, unde in fętu non minor, ſed major functionum omnium conturbatio ſequitur, propter quam inter alia mala plura etiam conſequi poteſt abortus. Accuſat quoque vigilias nimias, quatenus illæ vires omnes atterunt, ſicque fętus paulatim deficit; item ſummum aeris æſtum, alvi fluxum vehementem, dyſenteriam, hæmorrhagiam inſignem culpat.

Sic & juxta *ipſum* abortum conciliare poſſunt remedia hæmagoga, ſi aut imprudenter, aut malitioſè durante graviditate uſurpentur, qualia ſunt venæ ſectio largior, præſertim ac imprimis in pede celebrata, purgantia potentiora in magna copia aſſumpta, & imprimis acria.

Sic & ſpirituoſa nimis uſurpata, quatenus diſſolvunt ſanguinem univerſum, facilitantque ipſius per

uterum effluxum, abortum facilè producere poſſunt, interna quoque vitioſa materni abdominis conformatio apta eſt ad abortum producendum. Huc refer etiam *molam*, vel alium fœtum vivum, mortuumque in utero ſimul exiſtentem, atque priorem aut poſteriorem fœtum ad exitum cogentem.

Carteſianorum ſententia eſt de cauſa Abortus, quod is ut plurimùm oriatur à purgationibus fortioribus, vel diureticis & emmenagogis, agnoſcuntque omnem cauſam violentam tum corporis tum animæ. Nec excludunt uteri inflammationes, ulcera &c.

Noſtra opinio de abortus cauſa. §. 22. *Nos abortus cauſas* tam in matre quàm in fętu quærendas eſſe cenſemus, quatenus illa à rebus non naturalibus & præternaturalibus vario modo agentibus miſerè affligitur. In fœtu verò quatenus is vel per ſe vel per accidens mutationem patitur inſignem, & ex prava & præternaturali diſpoſitione exitum affectat. Sic & cauſa proxima rimanda eſt aliquando in utero, quatenus is undecunque vel à plethora, aliiſque rebus inconvenientibus ſpirituum animalium nimio influxu, Reginæ moleſtatione irritatur, & interdum ſpaſmodicè convellitur ad contenti excluſionem, prout enim ventriculus in vomitu, ſic etiam uterus in abortu ad excludendum fœtum affici ſolet. Cauſa enim immediata eſt uteri ante legitimum pariendi tempus apertio, & ad contentorum excluſionem gravis ſtimulatio. Sic quoque proximior cauſa conſiſtit non tantùm in circulantibus humoribus quanto & quali peccantibus, ſed & ſucco nutritio lacteo vel deficiente vel alio modo peccante. Dum in gravidationis tempore menſes ſubſiſtunt, tum magis adhuc circulantes humores accumulantur, neque chyloſa abundans lactea eorum pars, in fœtus nutrimentum aut productionem placentæ quantum aliàs poſſet, abit: unde non poſſunt non à ſarcina hac, continentia vaſa, præprimis ea, quæ alia menſtruatim affluenti rimas concedebant, diſtendi & ſic ſenſim planè aperiri, inque uteri fundum vias concedere, ſtagnantibus in vicinis vaſis humoribus, qui tenellum tum obruunt fœtum, & à communicatione cum vaſis uteri avellunt: ubi tum per ſtagnantem, hinc grumefactum vel acrem redditum ſanguinem, uteri orificium ſtimulatum, tandem contractione quandoque ſpaſmodica versùs cavitatem uteri facta, ſe pandit, & fœtui adhuc immaturo viam concedit, ſicque abortum parit. Non ergò ſemper ſola quantitate, ſed & ſæpe qualitate acres humores ſunt in cauſa abortus. Stagnando quoque illi ſæpe depravatum edunt effectum, dum in ipſis fibris ſaltem hærentes eorum particulæ acres, non tam laxando, quàm verſus orificium quaſi convulſivè irritando, hunc abortum producunt, ſic quoque à ſpirituum animalium nimio vel minore influxu, vel à nutrimenti defectu, aut variè vitiato abortus oboriri poteſt.

Morbus quoque aliquis gravior ipſius fętus undecumque ortus abortum producere poteſt, quatenus ſcilicet inde fętus facili Marte à matre vegeta excluditur. Sic & ſæpe accidit, quando abdomen matris non ritè conſtitutum ſit, vel tenſum, vel durum, commodam diſtenſionem non ferens, indeque fętus ad ſui excluſionem cogitur; hiſce accedit uteri conformatio vitioſa, ſi vel ſubſtantia carnoſa nimis craſſa, vel calloſa, vel nimis parva ſit capacitas uteri, ut ſufficienter diſtendi nequeat, vel nimia laxitas utero inſit, quæ omnia abortum hunc ciere poſſunt. Sic etiam ſi Janitor uteri non mitis eſt, ſed ſemper indignabundus, unde non poteſt non fieri, quin ſemper abortiat.

Cauſæ hujus abortus etiam eſſe poſſunt, quando mater, vel ob prægreſſum, vel præſentem morbum, febrem puta, hydropem, ſcirrhum uteri, eryſipelas, inflammationem, abſceſſum & cancrum, non parvam ſentit virium deperditionem, unde fętum per conſenſum mirè & perperam affici poſſe nullus dubito.

Sternutatio, tuſſis, vomitus, vociferatio, frequentes, ſimulque vehementes abortus metum inferunt, quatenus vires tam matris, quàm fętus iis abſumuntur, & abdominis muſculi uterum quaſi movendo nimis & concutiendo premunt, & ſæpiſſimè ad fętus excluſionem, etiam num immaturi, cogunt.

Sic & *mola* utero, quàm placenta, firmiùs adhærens, grave tanquam pondus deorſum premit, & nonnunquam verum fętum expellit.

Ad *procatarcticas*, matrem valde urgentes, & per conſequens ipſum tenellum adhuc fętum angentes, abortus referimus cauſas *Res non-naturales* Medicis dictas, ubi ſe primò offert Aer, qui ſi ejus æſtus ſit intenſior, ab aeris, vel ignis, vel balnei, vel ſtupharum conſtitutione obortus, uterus inde ad fętus concepti excretionem ſtimulatur. Nocet quoque nimis frigidus, prout id teſtatur *Hippocr. aphor.* 12. *ſect.* 2. æther peregrinus quivis, ut & particularis, mediante aere ſcilicet admiſſus fętor vel alius odor prægnanti contrarius.

Nocet & valde aromaticorum, & ſpirituoſorum, & medicamentorum menagogorum abuſus, quæ omnia in ſe continent ſalia volatilia, quæ facilè ſanguinem fundere, ſpiritus animales, Janitorem uteri turbare, & ſic abortum producere apta nata ſunt. Hìc maximè culpandus eſt potus generoſus, & inebrians, quare etiam *Angelus Lib. Judic cap.* 13. admonet uxorem *Manue*, quæ peperit *Simſonem*; *ſterilis es*, inquit, *& abſque liberis*, *ſed concipies*, *& paries filium*. Cave ergò ne *bibas vinum ac ſiceram*, *nec immundum quicquam comedas*. In ſpecie verò à vini ſpiritu copioſè aſſumpto abſtineant fęminæ, multa enim triſtia exempla docent, hinc factos fuiſſe abortus. Anſam quoque huic malo dat aliquando inedia, aut nimia repletio à cibo potuque. Cibus propterea deſideratus & conceſſus.

Motus etiam nimis vehementes, ut ſaltatio, vectio equi & currus agitatio nimia & commotio quævis violenta, corporis concuſſiones, oneris gravioris elevationes, contuſio in ventrem, quale ego novi exemplum non jam pridem factum, facilè hunc inferunt abortum, quatenus inde vincula fętus in placenta uterina redduntur laxa, & in utero concutitur tenellus fętus, ut vincula tandem cogantur ſolvi, atque embryonem dimittere. Sic etiam à qualicumque ſanguinis exceſſu abortus produci poteſt, dum is ſcilicet plus, quàm par eſt, ad uterum fluit, fętum premit & fibrillas irritat, ut poſtea ſimul cum ſanguine tenellus prodire fętus cogatur.

Inſignis qualiumcunque partium hæmorrhagia, nimius qualiſcunque menſtruorum fluxus, alvi fluxus vehemens, & dyſenteria, hunc ciere abortum potis ſunt.

Venerem nimis frequenter repetitam culpamus, quatenus uteri collum, aliæque partes laxiùs redduntur, & ipſe conceptus factus abhorret ab iiſdem, inde ſæpius abortus hic oritur, uti quoque ex nimio liquoris cervicalis profluxu laxiora redduntur vaſa.

Animi pathemata & hic ſuum addunt ſymbolum, quatenus inde turbatur non ſolùm *Regina* noſtra, ſed & *Microcoſmetor*, unde non poteſt non fieri, quin ſpiritus animales confuſi reddantur, & ſæpe uterum convulſione aggrediantur, & ſic fętum conceptum expellant. Inter quæ ſunt ira, męror, terrores graves ex objectis terribilibus, & ſubitò ipſis oppoſitis, vel alio modo incuſſi, qui ſæpe fętum movent, & matrem in mala præcipitant atrocia. Eandem quoque obtinet vim ſonus qualiſcunque vehemens, ut tormentorum, & bombardarum, tonitru, ſic *Schaumburgi* novi fęminam, quæ ſi fętus æſtatis tempore non fuerit ſeptimeſtris, ab audito tonitru ſemper abortum paſſa eſt. Odor etiam quilibet gravis, vel ſuaveolens nonnunquam, ut ambra, roſ. moſch. vel ingratus è ſuffitu candelæ perperam exſtinctæ, cornuum, ungularum, &c. in quibuſdam fęminis abortum procurare valent. Sine dubio à ſpirituum animalium ἀταξία, & *Racchammelkæ* inde concepta indignatione. Culpanda venit hìc omnis compreſſio & conſtrictio abdominis, vel thoracis. Hinc malè conſulunt ſuæ ſanitati

nitati delicatulæ fœmellæ, quæ, neſcio qualem corporum gracilitatem & rectitudinem quærunt, dum lumbos formant ad os uſque coxendicis, & quod adhuc magis eſt reprehenſione dignum, pectora laminis ferreis, orichalceis, item ligneis ſæpe ſuffulta gerunt, quibus accedit illa *Planchette* dicta, quæ ad majorem venuſtatem ad uſque pudenda geſtare non verentur, quibus corpus ita conſtringunt, ut vix reſpirare potis ſint. Hinc optimè notat *Hieronymus Mercurialis*, plures à ſola veſtium arcta conſtrictione abortus pati. Hiſce certè conſtrictionibus vaſa redduntur adeò anguſtiora, ut circulatio ſanguinis impediatur aliquo modo, & ſic ſæpe obſtructiones, tumores, lancinationes, abſceſſus, ulcera, phthiſis, reſpiratio difficilis, & plurima mala exoriri poſſint, prout hæc eleganter deduxit Clariſſim. Dominus *Georgius Francus, P. P. Heidelbergenſis celeberrimus, in diſputatione quadam de Planchetta*. Itaque gravidæ ab ejuſmodi veſtimentorum genere quàm maximè abhorreant, induentes è contra veſtes magis accomodatas, & ſibi, & fœtui minùs noxias.

§. 23. *Molæ* cauſa materialis *Veteribus* eſt ſemen utriuſque parentis vitioſum, in concubitu in uterum illapſum, & ab uteri aviditate conceptum ac retentum, à caloreque uteri induratum, in quam materiam ſanguinem menſtruum influere dicunt per cotyledones, eoque nutriri & augeſcere fœtum. Ariſtoteles autem ait, Molam fieri κατάμολυνσιν, i. e. imperfectam quandam elixationem, ubi ſcilicet calor humorem ſeminis & ſanguinis vincit quidem ſed imperfectè.

§. 24. *Paracelſus* dicit molam matricis eſſe abortivum quid, in matrice generatum, quod & confirmat *Helmontius*. *Williſius & Sylvius* hujus conceptus vitioſi, & abortivi in ſeminis alterationis cumprimis maſculini deficiente activitate ponunt.

§. 25. *Nos* verò *molæ* cauſam dicimus eſſe non tantum ſeminis virilis, ſed & ovi alicujus ſubventanei, vel etiam ſolius ſanguinis acriſque liquoris in utero coagulationem ab acido ut plurimum factam, inductamque. Sequentem rarum caſum in Matrona honeſta obſervavimus, quæ diu ſe gravidam eſſe putabat, & tandem cancriformem maſſam excernebat, & quidem non ſine vehementi conatu, & ob præmaturas ligaturas in brachiis, & fotu ex aceto facto nihil ſequebatur, ſed abdomen tumidum maneat, Thermæ optimè in hac fœmina operabantur, artificiales etiam, conjunctis V. S. & præcipitantibus, legitimo tempore dolores partus oboriebantur abſque tamen fœtu.

Prognoſis Vomitus.

§. 26. *Vomitus gravidarum* per ſe ita conſideratus rarò periculoſus eſt, imprimis qui contingit jejuno ventriculo, & abſque ſingulari fit moleſtia, cùm *Gaſteranax*, & ſpiritus plaſticus ſui ſint ſtudioſiſſimi, id duntaxat expellunt, quod jam ſecretum & ineptum eſt ad fœtus nutritionem, qualiſcumque ſit, quæ eiicitur materia, haud rarò fit ad matris fœtuſque ſolatium. Hinc *Nicolaus Rochæus de morb. Mulier.* quarto menſes picam quieſcere dicit, partim quòd vomitione vitioſi humores expurgantur. Refert enim *Hœferus in Hercul. Med. l. 7. c. 3.* tales prægnantes plerumque habere fœtus pulcherrimos, adjecta hac ratione, quia nutriuntur depurata per vomitum ſanguinis materia. Minatur verò periculum, qui immediatè vel prandium, vel cœnam excipit, omnem iterum educens cibum, qui mox in alimentum fœtui cedere debebat, qui nimius eſt tam quà quantitate, quàm quà conatu ac motu ipſo, prout enim quævis violenta excretio abortum producere poteſt. Novimus tamen exemplum hic Caſſellis ubi Mater octo liberorum per tres primos menſes nullum cibum guſtare poteſt, ſed ſolis potulentis ſe ſuſtentare debet, quæ etiam ſæpe per vomitum iterum redduntur, quæ, quoties gravida eſt, præter hanc *nauſeam & vomitum* patitur maximum ardoris ſenſum in gula & ſtomacho.

Prognoſis Picæ.

§. 27. Quod *Picæ prognoſin* concernit, multum difficultatis hic affectus non habet, niſi aut diu duret, quod cauſæ abundantiam, & vires augeret, aut iis ipſis præter rationem huic affectui auſcultet, & abſurda adſumat, unde obſtructiones plures atque humorum corruptiones ſequi poſſunt. Aliquando verò ſi humor majori copia in ventriculum feratur, & acris ſit, cardialgias inſignes producit, ex quibus lipothymia & ſyncope, & nonnunquam ſed rariſſimè mors ſequi ſolet. Gravidæ à *malacia* utplurimum liberari ſolent versùs quartum geſtationis menſem, ſi verò malum ulteriùs progreditur, periculoſum eſſe obſervatum eſt. Melius eſt hoc affectu laborantes acida appetere; pejus ſi res abſurdas exoptent. Prognoſis nobis hìc ſiſtit morbum, omnium conſenſu terroris & periculi plenum, cùm rarò ſine violentia accidat, quin vel fœtum, vel ipſam matrem enecet, vel ad minimum graviſſima ſymptomata, veluti inſignes hæmorrhagias, vel lochiorum immodicos fluxus, ſyncopen, convulſiones, vel deliria producat.

Abortus Prognoſis.

§. 28. *Abortus* ergò, quamvis ex ſe ſatis moleſtus ſit, & fœminas plus debilitet, quàm partus, utut difficilis, ſæpe etiam variorum morborum cauſa exiſtit, ſterilitatis, inflammationis, ulcerum, eryſipelatis uteri & ſimilium aliorum morborum, maximè ſi ultimis eveniat geſtationis menſibus, quo tempore, cum fœtus grandior ſit, difficillimè ab utero excluditur, ceu pomum immaturum, quod non, niſi vi, decerpitur, inſignes hæmorrhagiæ, ad quas ſyncope, deliria & convulſiones accedunt. Hinc teſtatur *Aretæus*, ſe nullas vidiſſe ſervatas ex iis, quibus in abortu, aut poſt abortum convulſiones ſupervenerunt. Abortus in primipara periculoſior eſt, quàm in aſſueta. Mulieres admodum teneræ conſtitutionis magis periclitantur quam obeſæ; febres, palpitationes cordis, cardialgia, aliaque ſymptomata pejora motum reddunt periculoſiorem.

Prognoſis molæ.

§. 29. *Mola* eſt ſalutaris, ſi à Janitore uteri, ut pondus inutile, & ſibi noxium eiiciatur. Nullum animal, excepta muliere, *molam* concipit, aut gerit, teſte *Ariſtotele*.

Cura Diætetica.

§. 30. Promovendo pedem ulteriùs tranſcendo ad *Curationem Diæteticam*, quæ utplurimum conſiſtit in ſex rebus non-naturalibus ritè adhibendis. In vomitu imprimis gravidarum aer ſit temperatus. Præſtat in vomitu prandium vel cœnam immediatè excipiente, ſæpius in die, ſed paucum, & quid boni edere, ut aliquid tranſeat in nutrimentum fætus & matris. In cibo peptici juvant pulveres, pro cauſæ diverſitate bibat ægra vel aquam calidam imprimis cum Coffee. Præſervationis gratia thermæ. Embſenſes calidè bibantur, plures enim adeò abhorrent à vino, ut non de eo audire poſſint, ardorem enim maximum gulæ inde percipiunt, nonnullis verò ſi acidum adſit, conceditur vinum malvaticum, vinum rubrum, in quo aurum, vel chalybs, vel ſilices igniti exſtincti fuere. Pro cibo digeſtu faciles carnes, volucrum, aſſas potius quàm elixas, pyra, cydonia, aliaque admittimus, pinguia verò nocere novimus, reliquæ res quomodo dirigendæ, ac earum uſus moderandus ſit, ex infrà dicendis facilè pateſcit.

Diæta picæ.

§. 31. In *Pica* aliquando concedenda ſunt alimenta deſiderata, ſi poteſt fieri præter periculum vitæ, animus quoque variis rationibus confirmandus eſt, & ab his, aliiſque incongruis avertendus.

Diæta in abortu.

§. 32. In *abortu* aer ſit temperatus, & abſque fervore, ſi tamen adſit, emendandus eſt, neque frigidus ſit nimis, tum odoribus gratis, aliiſque naribus admiſſis odoramentis, nocet omnis odor ingratus. Cibus detur paucus, coctu facilis, ſit panis triticeus, vel vino granatorum, cydoniorum, &c. imbutus, vitentur cibi conditi ſalſi, acres, ex nimio enim ſinapis uſu abortum hunc obſervavi. Vitentur acida nimis, humida, aromatica. Juſcula dentur temperata acidulis, omnem effugiat inebriationem vel cum vino, vel cum ejus ſpiritu. Somnus & quies conducunt, Animus ſit pacatus & tranquillus. Cane & angue pejus vitentur ira & terror. Reliqua

qua ſuperiùs inter cauſas recenſuimus.

In *mola* contraria ferè ſint obſervanda, quia hic magis ad excluſionem quàm ad retentionem cogitandum ſit.

Cura Galenicorum nauſea & Vomitus.

§. 33. Nunc accedamus ad Curam pharmaceuticam. In *vomitu* gravidarum *Galenici*, imprimis *Riverius*, venæſectionem commendat his verbis: Et docuit experientia vomitum, qui prægnantes frequenter infeſtare ſolet primis geſtationis menſibus, à purgationibus exacerbari, à venæſectione verò plurimùm ſublevari, imò verò in totum auferri, ſi uſque ad ſolutionem ſymptomatis ſingulis menſibus iteretur. Suadet etiam varia ſtomachica, quæ ſuperiùs jam dicta ſunt, ubi de *vomitu cap.* 1. *lib.* 3. *egimus*.

Paracelſus & Helmontius hic quoque laudant ſua arcana.

VVilliſii.

§. 34. Sic & *Williſius* cum ſanguis impurus ac rancidus materiæ incongruæ penum ſubinde novum ventriculo ſuggerens diatheſin emeticam infert, gravidarum vomitiones venæſectione crebra ſanari teſtatur in *Pharmaceutica rationali ſect.* 2. *cap.* 3. *Venam* autem non tali, ſed brachii, aut manus eligere ſolet, aliaque alibi commendat ſtomachica in lib. 3. dicta.

Sylvii.

§. 35. *Sylvius* in *vomitu* gravidarum commendat auſtera blandiora, ut ſunt plantago, ſempervivum majus, myrtus, polygonum, biſtorta, caryophyllata, roſæ rubræ, &c. alumen crudum, terræ ſigillatæ omnes. Inter Chymica laudat ſpiritus aluminis, ſc. ſalis dulcis, vitrioli, &c. Ad bilem volatilem figendam uſurpat ſubauſtera, & acidiuſcula tum medicamenta, tum imprimis condimenta. In quem finem æſtimat ſalia volatilia oleoſa, quæ ſimul fermentationem alimentorum in ventriculo juvant, promoventque.

Quòd ſi non tantùm qualitate, ſed & quantitate hi humores vitioſi peccent, eos purgantibus convenientibus minuendos eſſe ait, contemnit verò purgantia acriora, indeque fortiora, ſed admittit tantùm lenientia. *Opiata* ac *narcotica* etiam hoc in caſu commendat, utpote quæ tum humorum acrimoniam temperant, tum eorundem vitioſam effervescentiam corrigunt, tum ſenſum omnem obtundunt, ſicque ſat ſufficienter *vomitum* nimium compeſcunt, ac ſiſtunt. In quem finem propinat laudanum opiatum, theriacam, requiem Nicolai, &c. Sic & externa varia, olei, emplaſtri, cataplaſmatis, pulveris, ſacculi, aliaque uſurpanda forma.

Carteſiani eadem, quæ nos habemus medicamenta, laudant, imprimis ſtomachica tum interna tum externa, & ſemper reſpiciunt ad fœtum.

Noſtra cura vomitus & nauſea.

§. 36. In *vomitu* gravidarum *noſtro judicio* cautè incedendum eſt, ne plus noxæ quàm commodi inferatur. Sic & *Platerus* monet, & ritè obſervandum, ſi gravidis mulieribus contingat vomitus, ut omittantur medicamenta, quæ illas incommodant, ſæpe enim nullam requirit curationem vomitus, de quo agimus, & ſic nihil agendo rectè agit Medicus, cùm expellantur à natura expellenda, & gravidæ nullam planè exinde experiuntur moleſtiam, citra enim virium jacturam, ſi ab illo meliùs habent, quod præſertim in matutino vomitu, quem provida Natura circulans ad ſui procurat conſervationem, contingit.

Qui vomitus verò manifeſtè lædit corpus, matrem & fœtum enervat, qui nimius eſt & periculum minatur, ne ergo abortus fiat, indicat ſui remotionem, interdum mitigationem, quod agit Medicus motum inhibendo, cauſas irritantes imminuendo, temperando, immutando, enervando, plaſticam & Gaſteranacem roborando, demulcendo, ſpiritus ſopiendo, quæ executurus è triplici communiter propoſito penu depromit auxilia.

Ex *Chirurgico fonte* primò ſe offert *venæſectio*, quam mediis menſibus adminiſtratam admittimus, quæ maximè abortum præcavet, frictiones manuum ac pedum præſertim à cibo, quas frictiones & laudat *Mercurialis de Morbis Mulier. lib.* 1. *cap.* 4.

E *pharmacia* depromuntur *vomitoria*, quatenus hæc ægros valde torquent & angunt, omittenda eſſe cenſemus, dedi tamen gr. j. tartar. emetic. cum ſalis abſynth. gr. ij. & theriacæ cœleſtis gr. j. cum ſummo commodo uxori meæ à tribus menſibus gravidæ, ſed non ſemper temerè hoc imitandum eſt Blanda purgantia, & vias abſtergentia ſubjungi poſſunt. Tutiùs autem incedes cum abſorbentibus, imprimis ſi ardor conjunctus ſit, quorum doſin determinet acidi morboſi quantitas & exuperantia major vel minor, quin & ejuſdem qualitas ſive acrimonia corroſiva fibras ſtomachi vellicans, potentior aut debilior.

Inter ſpecifica & appropriata abſorbentia præter generalem corrigendi acidi morboſi uſum, ſunt & ſpecifica proprietate donata, ut viſcus corylinus habet ſimul vim antiepilepticam, cortex fraxini diureticam, Winteranus antiſcorbuticam, Martialia cachecticam, Jovialia & Saturnina antihecticam.

Hìc ergò conveniunt oculi cancr. C. C. tunic. ventricul. gallin. unicorn. terra catechu, N. Moſchata, ebur, martialia, bolus Armenus, adjectis oleis cinnamom. menthæ, vel vinum malvaticum c. pane toſto aſſumptum, &c. & ea, quæ ſimul adſtringunt, conferunt, ut ſunt tormentilia, biſtorta, terra ſigillata, item quæ Janitorem uteri & Gaſteranacem ſopiunt, & reſocillant, ſimulque ſpiritus vigorant, ut ſunt Caſtoreum, omniaque balſamica, præprimis tinctura terræ Japonicæ excellens hoc in caſu remedium mixta cum eſſentia opii. In juniorum gratiam ſint formulæ in vomitu gravidarum, ubi ſimul ardor adeſt:

℞. *Ocul. cancr præpar.*
Cretæ ana ℈j.
N. Moſchat. ℈ß.
C. C. præpar. ℈j.
Theriac. cœleſt. gr. j.
M. F. pulvis dividendus in duas partes æquales.

Si ſimul magnus ardor inſtar Sodæ adſit, convenient ſequentes morſuli:

℞. *Specier. diacret. Mynſ.* ʒ vj.
Vel
℞. *Cret.* ʒ ij.
Ebor. uſti ʒ j.
Unicorn. foſſil.
Lapid. cancr. præpar.
Corall. rubr. præpar. ana ℈ ij.
N. Moſchat. ʒ j.
C. ſ. q. ſacchari F. Morſuli.

Sic & hìc pulvis ex lateribus coctis conducet. Sic & ſpiritus Maſtiches, vitrioli Martis ſunt remedia generoſa. Ex. gr.

℞. *Aq. cinnamom. cydoniat.*
Menth. ana ℥ jß.
Spirit. vitr. Mart. gt. xxv.
Maſtich. ʒ ij.
Laudani opiat. gr. j.
Syrup. de maſtich. vel de agreſt. ʒ vj.
F. mixtura cochleatim aſſumenda.

Sola ſæpe ſufficit aq. cinnamomi, vel menthæ, vel balſam. Embryon. cum aqu. fœniculi temperata.

Cùm verò valde urgeat vomitus, gravidaſque ità affligat, ut metus ſit abortus, aliorumque pejorum ſymptomatum, optimo cum ſucceſſu opiata reliquis aſſociare poteris remediis. Laudanum noſtrum hyſtericum in forma pilularum exhibitum egregium eſt hoc in affectu, quæ pilulæ diu morantur in ſtomacho, & eidem ſunt acceptæ, adeòque intimiùs ibi vires ſuas explicant. Conveniunt hìc omnia illa balſamica, item ſuccolada, balſamum de Peru, quæ ſuperiùs dicta ſunt in capite

pite

pite de vomitu, præſertim verò ſalia volatilia oleoſa opiatis juncta, laudanum cydoniatum Hoffmanni, ut & theriaca cœleſtis, ſumma ſunt remedia. Vinum Corinthiacum ſæpe cochleatim exhibitum, omne aliquando fert punctum.

Cibi faſtidium & nauſea ferè iiſdem tollitur remediis, hic conducunt magis balſamica. Pulveres peptici, ſtomach. B. Elixir. Roman.

Externè optimo cum ſucceſſu applicari poſſunt Emplaſtra, unguenta, balſama, cataplaſmata, ſacculi ipſius ventriculi regioni tam anteriori, quàm poſteriori ex *Avicennæ* conſilio.

Si ſimul adſit faſtidium cibi, conducet oleum Cratonis ſcrobiculo cordis vulgò ita dicto illitum. Convenit hìc etiam emplaſtrum ſtomachale Cratonis cum tacamahaca, de cruſta panis, de caranna cum balſamo Peruviano, cataplaſma ex fermento, unguenta ex ol. maſtich. nuciſtæ, cydon. abſynth. cortic. aurant. & ſexcenta alia conveniunt: tanquam certum experimentum commendat tabulam eburneam ventriculo applicatam *Louyſe Bourgois de Obſtetric. l. 4. c. 30.*

Inter *Empirica* ſequentia aliis palmam præripiunt.

Decoctum majoris chamomillæ, quod *Johann. le Bon in therap. puerperar. p. 6.* valde commendat.

Vinum cydoniorum laudat *Camerarius*.

Herlicius de cura gravidar. pedes & manus frigidæ in cauſa calida, in frigida verò calidæ immergere jubet aquæ.

Singulare muſtum præſcribit *Hiltprand de gravid. & obſtetrice*.

Foreſtus ſorba aſſumpta commendat.

Ludovic. Mercatus tom. 3. l. 3. c. 11. ſequens laudibus extollit.

♃. *Sem. aniſi,*
Cortic. citri ana ʒ j ß.
Pulv. roſar. rubrar.
Corallior. rubr.
Margarit. præpar.
Electuar. de gemmis ana ℈ j.
Sacchar. q. ſ.
F. tabellæ cum aqua ferrata.

Laudat quoque bolum Armenum, ſeu terram ſigillatam cum ſaccharo roſato exhibitam.

Cura pica mentem Galenicorū. *Veteres Galenici* in *pica* nec hic omittendam eſſe volunt venæſectionem parca tamen manu celebratam. Purgantia quoque leviora admittunt, dein varia roborantia ſæpius dicta in ventriculi affectibus, adhibenda eſſe ajunt, pro varia ſcilicet corporum ægrotantium natura & diſpoſitione.

Paracelſi & Helmontii. *Paracelſus ac Helmontius* hìc commendant abſorbentia ex gland. cret. corall. parata, mentem quoque circa objecta malè ratiocinantem corrigendo & humores pravè affectos reſtituendo.

Williſii. *Williſius* Picæ ſuccurrit abſorbentium & digeſtivorum, amatorum ſcilicet & aromaticorum uſu, quorum ope ſylveſtre illud acidum edomat, ventriculum corroborat, & ſpiritus refocillat.

Sylvii. §. 38. *Sylvius* gravidis deſiderio vehementi cibi potuſque boni quamvis abſentis laborantibus, tradenda eſſe vult, & hoc non eſſe veram malaciam.

Malacia verò, ſive appetitus rerum inſuetarum, ſi reprimi nequeat, moderanda eſt ſolidis rationibus. Aromatica & ſpirituoſa commendat Author, quatenus hæc ſpiritus animales reſtituunt, ac defectum ſupplent.

Inter omnia laudat tincturam cinnamomi cum ſpiritu vini rectificato paratam; vel quæ ejus uſum ferre non poſſunt, detur Nux Moſchata, vel caryophylli.

Carteſianorum. *Carteſiani* de ſtomacho ſtatim repurgando ſunt ſoliciti, ſed quum vomitoria rarò ſine periculo in gravidis exhibeantur, leni cathartico per inferiora ventriculi colluviem eiiciunt: corrigunt deinde fermenti digeſtivi labem, & remediis ſtomachicis ventriculum vitiatum reſtituunt.

§. 39. *Malacia* mulieribus valde familiaris facilè noſtro judicio curatur medicamentis acidum abſorbentibus, & vitioſam effervescentiam in primis viis exortam compeſcentibus, & aliquando per epicraſin educendis. Quòd ſi ergo fœminæ ex *picæ* ſtimulo vel cretam, vel calcem, vel arenam, vel ſimilia devorent, modò non nimio fiat exceſſu, ipſis indulgendum eſt, inde enim plus auxilii, quàm noxæ experiuntur. Si verò in abſurdorum horum appetitu depravato diutiùs maneant, & pejus inde habeant, optimè ad purgantia blandiora tranſeundum eſt, in quem finem poteſt parari potio ex fol. agrimon. tamarind. fl. cordial. fol. ſenn. c. aniſ. rhabarb. cum ſantal. cinamom. &c. Dein ſub finem paſtus ſequens pulvis cochleatim exhiberi poteſt: *Iuxta nos.*

♃. *Pulv. viperin.*
Sem. aniſ. ana ℥ ß.
Cort. exter. citr.
Cinamom. ana ʒ j ß.
Caryophyll.
Maceris ana ʒ ß.
M. F. pulv. add. ſacch. ad pondus omnium.

Dein ad præcipitantia confugere potes, quæ ſub conſiderata doſi exhibita ſaturando ſpecifici ſaporis acidum ſtomachale picantes juvant, ſolis enim his abſorbentibus picam cum ardore ventriculi feliciter curavimus, hinc ſtultorum axioma eſt, præmittenda ſemper eſſe univerſalia, hoc eſt, purgationes & venæſectionem in morborum curationibus; Confer *Lindanum* ſuper *Hartmannum*. Summè etiam commendat in pica *Frid. Hoffmannus* magiſterium perlarum. Sed horum præcipitantium uſui non nimium indulgendum, aliàs miſellæ charybdim metuentes incidunt in ſcyllam, incurrunt enim in annorexias, dyſpnœas, cachexias, & febres lentas, ſexcentaque alia mala. Hinc etiam virgines nonnullæ male conſulunt ſuæ ſanitati, cùm cretæ ſive aliorum præcipitantium uſu candorem faciei & corporis ſibi conciliare volunt, quæ tamen indè maximè læduntur quod primæ digeſtionis, & reliquorum inde dependentium negotium.

Conveniunt ergò hic cum prædicta cautela abſorbentia ſpecifica, quæ ſodæ ebullitionem ſedant, acidumque illud peregrinum tollunt, ut ſunt creta, cornu cervi uſtum, ſociata nuci Moſchatæ, idque præſentaneo magis ſucceſſu, ſi conſervæ aut ſyrupo ſummitatum quercinarum electuarii ſub forma permiſceantur. Oleum tartari per deliquium ſolum nobis ſatisfecit ſæpius ad guttulas plures exhibitum, quo ſolo remedio non ita pridem Nobiliſſimam Matronam pica laborantem, quam honoris ergo nominare non libet, hic *Caſſellis* curavimus Mirificè etiam commendat *Hoffmannus* ſpiritum Vitrioli philoſophic. & decoctum Chamæmeli, quod omnibus præfert remediis.

Zacutus Luſitanus ſequentes habet pilulas ad picam:

♃. *Rapontic. elect.* ʒ iij.
Cinamom. ʒ j.
Lign. aloes ʒ ß.
Balſam. ℈ ß.
Maſtich. ʒ ij.
Aloes hepatic. ʒ ij ß.
Gumm. Arabic. ʒ ß.
Roſar. rubr. ℈ j.
Confect. de hyacinth. ℈ ij.
Calam. armontic. ℈ j.
Menth. ℈ ß.
Ambræ gr. xx.
Cum ſyrupo roſar. ſolutivo & abſynth. F. Pilulæ.
Quarum doſis ℈ j. *alternis diebus tribus horis poſt cœnam.*

Sequens

Sequens mixtura noſtro uſu eſt comprobata.

℞. *Aqu. aurantior. c. vino malvatico deſtill.*
Roriſmar. ana ℥ ij.
Eſſent. cortic. aurantior.
Ol. Tartari per deliquium ana ʒ j.
Syrup. cortic. citri ℥ j.
F. Mixtura ſæpius cochleatim exhibenda.

Vel

℞. *Aqu. menth.*
Roriſmarin. ana ℥ ij.
Vitæ Matthioli,
Tincturæ cinnamom. ana ℥ j.
Spir. ſalis ammoniaci gt. xx.
Ol. menth. gt. viij.
Syrup. de menth. ℥ j.
M.

Vel

℞. *Salis cujuſcumque volatilis oleoſi* ʒ j.
Doſis gt. xxx. cum vino Corinthiaco, vel Canarienſi, aut quocumque alio generoſo.

Vel in forma electuarii:

℞. *Conſerv. menth.*
Anthos ana ℥ j ß.
Cortic. aurant.
Limon. condit. ana ℥ ß.
Pulv. cardamom.
Cubebar. ana ʒ iij.
Ol. macis gt. ij.
M. F. Electuarium.
Doſis inſtar nucis caſtaneæ, ter quaterve de die.

Decocta ex ligno guajaco, ſaſſafras, rad. chinæ, ſarſæparillæ non contemnendi uſus ſunt. Si nimius appetitus adſit, tunc ab acidis abſtinendum eſt, & ſic ſpiritus ſalis ammoniaci retineatur, & amylum & pultacea hic proſunt.

Inter Empirica ſequentia habe: Si mulieres laborent appetitu depravato, laudat *Ægineta* uſum vini vetuſti, & odorati, aqu. virgæ paſtoris potatam, & præſertim poſt cibum: anethum etiam vino maceratum, & exhibitum commendat idem.

Brendelius dicit amylum ſanare malaciam. Sequens æſtimat *Jul. Cæſar. Claudinus*:

℞. *Sinap.* ℈ ß.
Oſſium columbin. aſſator. & in ciner. redactor. ʒ j ß.
Semin. portulac. ʒ j.
Cinnamom. ℈ ij.
Succ. cydonior. ℥ ij.
Sacchar. alb. ℥ iij.
M. in duplici vaſe ad ignem.
Doſis manè ℥ ß. *altero quoque die.*

Joh. Rhodius Obſerv. Medic. Centur. 2. pag. 97. malaciam hæmorrhoidum fluxu ſanatam obſervavit.

Ioh. Schrœderus laudat in pica pompa granatorum acida, & folia vitis.

Trotula dicit, ſi prægnans prava appetat, dentur ei fabæ cum ſaccharo.

Arnoldus VveiKhardus ſequens externum applicat:

℞. *Cortic. citri*,
Acaciæ,
Calam. aromatic. ana ℥ ß.
Fol. meliſſ. Turcic. M. ij.
Coqu. in vino, contuſis add. ol. nardin. maſtichin. ana part. æquales, cum mica panis furfuracei F. Cataplaſma, quod ventriculo calidè imponatur.

Cura abortus ad mentem Galenicorum. §. 40. Nunc etiam paucis curationem Abortus videamus.

Veteres præſente plethora cùm abortus immineat, venæſectionem inſtituunt, & ubi inſignis cacochymia adſit, purgationes blandas iterandas eſſe jubent mediis præſertim menſibus geſtationis, & interim toto geſtationis decurſu adſtringentia, & roborantia varia, quæ ſcilicet abortum prohibere poſſunt, in uſum revocant, quorum in fluxu menſium immodico plura deſcripta ſunt, quæ repetere non libet, extra graviditatem omnes pravas corporis diſpoſitiones, quæ abortum producere ſolent, removendas eſſe ajunt, ut ſunt plethora, cacochymia, & peculiares uteri morbi, verbi gratia, intemperies, inflammatio, ulcera, &c.

Sic & varia externa, unguenta, linimenta, emplaſtra, cataplaſmata, fotus, conveniunt, de quibus vide *Riverium c. 27. de Abortu. Paracelſus ac Helmontius* jactant hic ſua arcana.

Vvilliſius Abortum præcavet in magna ſanguinis turgeſcentia cruoris copiæ V. Sectione parumper imminutione, ut hoc pacto ille in vaſis minùs diſtenſis liberiùs circuletur, & particulæ heterogeneæ illi immiſtæ citiùs à ſe invicem diſſipentur, & per colatoria ſegregentur, deinceps ſulphuris effervefacti inflammationem Julapiis, decoctis viſcera æſtuantia refrigerantibus, ſanguinemque temperantibus exſtinguit. Si acrior fuerit ſanguis, abſorbentibus & mucilaginoſis particulas acido-acres in eo contentas demulcet; in aquoſiore verò cruore blandis diaphoreticis ac diureticis ſerum copioſius educit, & aptis cardiacis ſpiritus refocillat, illorumque proventum promovet. *Vvilliſii.*

§. 41. *Sylvius* in Abortu curationem pro varietate cauſarum variandam eſſe inquit. *Sylvii.*

Quoties igitur ob ſanguinis materni copiam, & plethoram fit abortus, in tempore eandem eſſe minuendam præcipit, etiam aliquando poſt inchoatam conceptionem: corporis motum nimium, caſus, animi terrores, vigilias nimias, ſummum aeris æſtum, alvi fluxum, & dyſenteriam, hæmorrhagiam partim vitanda, partim curanda.

Cavendum quoque ab omni ſanguinis miſſione enormi, & purgantibus medicamentis potentioribus, & imprimis medicamentis menſtrua promovere ſolitis.

Potum quoque quemvis generoſum fugiendum eſſe inquit.

Qui verò abortus à conformatione vitioſa ventris materni, vel alio fœtu contingit, is vix vel nunquam ad mentem Authoris curari vel emendari poteſt.

In parte placentæ poſt abortum in utero reſtitante, atque continuum ſanguinis effluxum per aliquot menſes comitem habente feliciter removenda, & ægra reſtituenda magni facit experientia edoctus ſequens apozema bis terve in die ad ℥ iij. aſſumptum:

℞. *Rad. biſtort.* ʒ ij.
Fol. majoran.
Pulegii ana M j.
Coq. ex aqu. & vin. alb. q. ſ.
In colatur. ℥ xxx. *diſſolv.*
Syrup. artemiſ. ℥ ij.
Aqu. cinnamomi ℥ ß.
M.

§. 42. *Carteſiani* acres ſalinas vel acidas ſeu cuſpidatas vel in primis viis vel alibi exiſtentes ante conceptum factum priùs purgantibus eliminant, dein ad roborandum fœtum varia præſcribunt corroborantia: ſed cùm jam eadem tradituri ſumus, ea hic apponere non libet. *Carteſianorum.*

§. 43. Noſtro calculo curam vel eſſe extra gravidationem, vel in abortu. Curatio tota conſiſtit in præſervatione & mitigatione ſymptomatum, quæ eum vel antecedunt, vel conſequuntur. Ut autem præcaveri poſſit (neque enim omnis poteſt, ut ex cauſarum narratione facilè patet) primò ergò humores in corpore contenti ad ſtatum naturalem reducendi ſunt, & ſi quæ adeſt ἀταξία ſpirituum animalium, *Noſtra curandi methodus.*

malium , illi in ordinem priſtinum redigendi ſunt ; ſi fœmina ſit plethorica venæ ſectio mediis geſtationis menſibus inſtituenda eſt , qua nihil præſtantius & ſecurius eſt Confer *Waldſchmidii Epiſtolam quintam ad nos exaratam* . Nimia enim ſanguinis & alimenti laudabilis copia fœtum facilè obruere poteſt . Signum præbent menſes extra graviditatem ſtatuto tempore ſemper & nimiùm fluentes . Sed ſi cacochymica peccat diſpoſitio & circulans maſſa à ſua inter ſe debita connexione , ordine , textura , &c. deviat , & vel nimiùm viſcida , circulationique minùs apta , vel nimis ſeroſa , acris acida , vaſorum roſionibus idonea exiſtit , tum huc vel illuc cura dirigatur . Si cruditates in primis viis hæreant , mediante vomitorio vel purgante remedio illæ evacuandę ſunt , pro diverſa humorum indole & vitio, modò his, modò aliis ii corrigendi ſunt ; ſi in utero morbi ſint, qui abortum producere apti ſunt , illi priùs ſuis curandi ſunt mediis . Medicamenta ergò , quę in genere Abortu pręcavendo pręgnantibus exhibentur , & matrem , & fętum , & ſpiritum plaſticum roborare debent ad quoſcunque hoſtiles inſultus . In quem finem conducunt blandiora balſamica , aromatica & ſpirituoſa , ſimulque blandè adſtringentia , ut ſunt Tinctura coralliorum , terr. Japon. liquor ſtypticus balſamicus , Tinctura antiphthiſica , magiſterium coralliorum , eboris ſpecif. cephalicum , nux moſchata , rad. biſtortę , lapid. cancrorum , caryophyll. mac. cinnamomum , aqu. epileptica , vitę mulierum , cordial. H. Saxon. cinnamomi , ejuſque tinctura , & plurima alia . Sunt formulę nonnullę . Si ergo abortus ſit metuendus ex terrore , conducet mixtura ſequens ſępius cochleatim exhibenda :

♃. *Aqu. epileptic Langii ,*
Vitæ mulierum ana ℥ j ß.
Magiſter. corall.
Specific. cephal.
Smaragd. præparat. ana ℈ ß.
Syrup. de canella ʒ vj.
M. D.

Vel

♃. *Balſam. Embryon.* ℥ iij.
Aq. fl. aurant. ℥ j.
Tinct. corallor. ʒ ß.
Syr. corallor.
Granator. ana ʒ iij.
M. Detur cochleatim .

Vel

♃. *Ebor. præparat.*
Pulv. Marchion.
Margarit. ana ℈ ß.
Trochiſc. de ſpodio gr. vj.
Ol. N. moſch. deſtill. gt. ij.
M. F. pulvis dividendus in duas partes æquales pro duabus vicibus .

Sequentem pulverem habet *Sennertus* :

♃. *Magiſter. coralliorum* ʒ j.
Margarit. præparat. ʒ ß.
Raſur. eboris ʒ j.
Maſtich. ʒ ß.
Gran. chermes ʒ j.
Man. Chriſti perlat. ʒ ij.
M. F. pulvis .

Si à lipothymia abortus metuatur , ſequens conducet :

♃. *Aqu. cinnamom. borraginat.*
Cord. C.
Cordial. Hercul. Saxoniæ , ana ℥ j ß.
Tincturæ coralliorum ʒ ß.
Syrup. granator. ʒ vj.
M. D. cochleatim .

Si eſt ab ira , tunc conveniunt antiſpaſmodica & antiepileptica , quia ira eſt lenis epilepſia & mitior , ſic & bezoardica hoc in caſu magni ſunt uſus , ex. gr.

♃. *Aq. ceraſor. nigr.*
Flor. tiliæ ,
Epileptic. Lang. ana ℥ j.
Syrup. corall.
Pœoniæ ana ʒ vj.
Tincturæ corall. ʒ j ß.
M.

Item detur magiſter. eboris , & ungul. alcis . Alterantia pro diverſitate peccantium ſuccorum exhibeantur , quę contenta ad legitimum ſuum ſtatum ſuccos reducunt , peregrinum ætherem corrigunt vel expellere apta nata ſunt , ut ſunt abſorbentia varia , nunc Martialia , nunc terrea alia , tum aromatica & ſalina volatilia vel fixa , mox acida , mox amara , mox ſimilia : ubi verò ſi ſuccos viſcidos acidos incidendi , reſolvendi & abſorbendi animus eſt , magis alcalia aromatica , volatilia , è contra ubi ſuccos acres , volatiles , bilioſos corrigendi intentio eſt , magis terrea , fixa , acidiuſcula & concentrantia eligimus . Ipſa uteri intemperies , ſive frigida nimis ſive humida , vel calida exiſtat , cùm à circulantibus ſuccis dependeat , non niſi correctis his à ſua intemperie recedit . Hæc verò omnia ſunt , quæ Abortus metus ante conceptionem reſcindunt , facta verò jam conceptione & imprægnatione ad fœtus conſervationem vires nunc intendamus , & ſuperiùs jam diximus . Si ſuccorum ergò abundantia , V. S. ſi cacochymica purgantibus , ſi qualitas humorum peccet , ad abſorbentia dulcificantia , aromatica , volatilia , fixa , confortantia , diaphoretica , blandiora diuretica pro re nata tranſeundum &c. Ex hiſce videre eſt , quàm judicioſus ſit Medicus neceſſum ſit & lynceos oculos & divinum judicium habeat oportet ad diſtinguendas apud ægros differentias affectus unius , cauſas , & curationes .

Si eſt à fluxu nimio , tunc conveniunt magis adſtringentia & ſtomachica , & quandoque *Opiata* , item Cydoniata , laudanum cydoniatum *Hoffmanni* , pellicula ex ventriculo gallinarum .

In genere verò contra abortum proſunt pulvis contra abortum Auguſtan. & Magiſter. corall. cum ſucco citri , aliaque modicè adſtringentia , ut ſunt bol. Arm. terr. ſigillat. ſmarag. ppt. C. C. &c.

Si fœmina ſemper abortiat , ſequens detur .

♃. *Aqu. embryon.* ℥ ij.
N. moſch. ʒ j ß.
Sacchar. roſat. vel perlat.
q. ſ. ad gratiam .

Vel

♃. *Aqu. Embryon.* ℥ ij.
Cinamom. hordeat. ℥ ß.
Pulv. corall.
Margarit. ana ℈ j.
Syrup. cinamom.
Brod. è Nuc. moſch. condit. ana ʒ ij.
M. D. cochleatim .

Vel

♃. *Conſerv. roſar. rubr.* ℥ j.
Condit. cortic. citri ℥ ß.
Conf. alcherm. incompl. ʒ ij.
Spec. de hyacintho ℈ ij.
Pulv. contra abort. Auguſtan. ʒ ij.
Marchion. ℈ ij.
Smaragd. præp.
Corall. rubr. præp. ana ʒ j.
Margarit. præp. ʒ ß.
Ebor. ſine igne parat. ℈ j.

C. brodio Nucis moſchat. F. Electuarium , cujus caſtaneæ quantitatem capiat ægra ſæpius. Tincturam granorum Kermes Zwelferi ad xxx. guttulas aſſumpta Herculeum eſt remedium .

Sequens mixtura cochleatim exhibenda eſt :

♃. *Aqu. menth.*
Cortic. aurant. ana ℥ ij.
Vitæ mulier.
Tincturæ cinnam. ana ʒ vj.

Corall.

Corall. rubr. præp. ℈ ij.
Ol. mac. ſtillat. gt. v.
Ambræ gryſeæ gr. ij.
Syrup. cortic. aurant.
Limon. ana q. ſ.
M. D.

Mulieres Italicæ utuntur Tinctura roſarum.

Pro ſecreto refert *Capivaccius* pulverem cocci infectorii, pauco maſtich. addito in ovo ſorbili.

In abortu, ubi ſimul adeſt ſanguinis ex utero profluvium, ſequens conducet;

♃. *Maſtich.*
Terr. ſigillat.
Thuris alb. ana ℈ j.
Sanguin. dracon.
Bol. Armen. ana ʒ ß.
M. f. pulvis,
Doſis ʒ j.

Externè verò aut cataplaſmata adhiberi poſſunt ex mica panis albi, vel paſta mellita Norimbergenſi cum vino malvatico calidè abdomini imponenda, ſuperſperſo pulver. caryophyllorum, & N. Moſchat. cinnamomi, herbiſque menth. majoranæ, flor. roſar. alb. balauſtior. & ſimilibus aliis. Vel ♃. Cruſt. panis toſt. conſperg. Nuc. Moſchat. Maceris, caryophyll. pulvere & vino Malvatico ac balſam. Embryon. irrorentur & ventri calidè imponantur. Vel unguenta & linimenta adſtringentia additis oleoſis aromaticis; exempli gratia:

♃. *Ungu. Comitiſſ.* ℥ j ß.
Ol. maſtich. ʒ iij.
N. moſch. deſt. gt. vj.
M.

Lud. Bourgois habet fermentationem ex foliis cupreſſi, herb. majoranæ, roriſmarini, menth. flor. chamomill. & piloſellæ, poteſt fieri indè ſacculus, qui aqu. vitæ mulierum, vel alia humectetur. Sic & Bourgois egregium habet emplaſtrum.

♃. *A. vitæ mulier. vel balſami embryon. vel vini malvatici* ℥ ij.
Calidè cum cruſta panis, vel linteis exceptis regioni pubis applicentur.

Graviora ſymptomata, ut dolores, tormina, aliaque mitiganda ſunt enematis, electuariis, opiatis, & caveatur, ne quis in diæta error committatur, qui abortum promovere poſſit.

§. 57. Inter Empirica recenſemus ſequentia. *Julius Cæſar Baricellus Hort. Genial.* inquit, pag. 308. Meſpili lignum collo appenſum gravidas ab abortu præſervare. *Petrus Foreſtus l. 28. obſerv. 66.* lapidem in vulva, aut corde, aut inteſtinis cervorum repertum pro amuleto commendat. *Joh. Hartmannus in pract. Chymiatrica*, ſuccum aſtaci unius contuſi in vino bono ſingulis menſibus ſemel vel bis datum laudat.

Ioh. Heurnius magni facit ſequens ceratum ventri, & oſſi ſacro apponendum:

♃. *Lapid. hæmatit.*
Thuris alb. ana ℥ ß.
Maſtich.
Ladan. ana ʒ j.
Sumach. ʒ ij.
Galban. ℥ ß.
Reſin. pin. q. ſ. F. Ceratum.

Jacob. Hollerius ſcribit, quòd in Scotia Heroinæ ſertum tanaceti admotitent pudendo ſæpiſſimè felici cum ſucceſſu, quod, ut graviùs oleat, manibus atterunt, vel ſub cineribus paulatim coquunt.

Dom. Leo commendat contra abortum Erinacei terreſtris pellem uſtam & ex vino potam.

Zacutus Luſitanus ad retinendum fœtum ex corio equi marini zonam, ſeu cingulum parari vult, quod toto geſtationis tempore juxta carnem, cinguli modo ferri debet.

Philipp. Mullerus miracul. Chymic. l. 5. ad prohibendum abortum laudat pelliculas ex ventriculis gallinarum extractas, tritas, aliquot diebus manè floreni unius pondere cum vino jejunè exhibendas.

Riverius ſequentem bigam remediorum in abortu magni pendit:

♃. *Fol. auri num. xij.*
Spodii ʒ j.
Germina tria ovorum non ſubventaneorum.
M. probè, donec aurum ſit in minutiſſima diviſum, poſtea ſolvatur in dimidio cyathi vini albi, detur manè per triduum, ſimulque impone hoc emplaſtrum:

Et

♃. *Thuris maſcul. pulveriſ.* ℥ iij.
Albumin. ovor. num. v.

Agitentur ſimul ſupra prunas, ſemper movendo ne concreſcant, add. terebinthinam, ne nimis adhæreant, poſtea ſtuppis excipiantur, &, quantum ferri poteſt, calidiſſimè umbilico applicentur bis in die, manè & ſerò per tres dies.

Daniel Sennertus inſtante abortu gravida ut brachio alliget, & ſub aliis geſtet lapidem aquilæ præcipit.

Gottfried. Welſch ſequentia habet: Ad præcavendum abortum vile quidem, ſed optimum remedium eſt, ſi fermentum intra umbilicum probè imponatur. Item cinis erinacei cum oleo maſtichino inſtar unguenti miſtus, & pudendis illitus.

Pro ſingulari arcano juxta ipſum Authorem habetur pulvis ex umbilico infantis aſſumptus, qui ſic paratur.

♃. Partem umbilici, vel illud, quod poſt umbilici abſciſionem ſecundinæ adhæret, abluatur vino, calcinetur in olla nova aperta in fornace. Hujus pulveris ʒ ß. vel ʒ j. cinnamomi ℈ ß. croci gr. v. dentur cum vino malvatico, & aqua artemiſiæ miſta.

Breviter curationem molæ nunc tradamus. Ad mentem *Galenicorum* in cura molæ palmam obtinet V. S., ut molæ nutrimentum abſtrahatur, & quidem largior ſi mulier eſt plethorica, parcior ſi non item, in talo vel poplite; dein ipſi inſtituunt Purgationem validam & prepetitam, poſtmodum menſes cientia fortiora præſcribunt, adhibentque aliquando Chirurgiam, de qua vide Authores. Coitum frequentiorem culpant in præcautione hujus Affectus, & ne inſtantibus, fluentibuſque menſibus, aut utero alio affectu laborante, accidat. *Cura mola.*

Paracelſus ac Helmontius Eſſent. Corall. quintam, item Mumiæ aliaque renovantia commendant.

Williſius ac Sylvius omnia emmenagoga ad expellendum laudant, quæ de Menſium ſuppreſſione jam diximus.

Carteſiani nobiſcum ſentiunt.

Si ergò certi ſumus molam adeſſe, maſſam ſanguinis puta concretam, tunc omni opera & viribus annitendum eſt, ut expellatur, in quem finem proſunt purgantia fortiora, & menagoga, ex. gr. *Noſtra c… randi rat…*

♃. *M. Pil. fœtid.* ℈ j.
Extract. trochiſ. alband. gr. iij.
C. eſſentia Sabinæ f. Pilulæ pro una vice.

Poſſunt & exhiberi clyſteres pellentes ex ſabina & colocynthide in petia ligat. ſcor. regul. antimonii, &c. parati. Eſſent. ad menſes, & ſabinæ ad 40. & 50. guttas exhib. egregium eſt remedium. Cum pulv. ſemin. aneth. cumin. ana ʒ iij. Sabin. ʒ ij. fiet fumus, qui excipiatur per infundibulum.

Poteſt etiam fieri inunctio cum oleo colocynth. & cheiri, ſed hæc ne adhibeas, niſi ſis certus de mola.

In quem finem etiam conducet ſequens:

♃. Aqu.

℞. *Aqu. cinnamom.* ℥ j.
Meliſſ. ℥ ij.
Eſſent. croci gt. vj.
Ol. ſuccin. ℈ ß.
Borracis Venet. ℈ j.
M. D.

Phillippus Grulingius dicit ſecretum non dari felicius, quàm pulverem ſecundinarum in aqua arthemiſiæ, rubiæ tinctor. vel pulegii exhibitum.

Sic & *Zacutus Luſitanus* commendat aquam deſtillatam ex floribus viridibus cinnamomi. Qui molam aquoſam ſyrup. decoction. nepethæ, pulegii & cæp. alb. feliciter curavit.

Al. Maſſarias fel bovis ad ʒ j. exhibitum commendat tanquam arcanum ad molam expellendam.

Sequens *Euſtachius Rudius art. Medic. l. 2. c. 48. de mola*, ad extirpandam molam validiſſimum dicit:

℞. *Ol. amygdal. dulc.* ℥ ß.
Seſam. vel aneth. ℥ j.
Sacchar. cochl. j.
Rad. filic. fœmin. ℈ j.
Fell. bovin. p. j. Detur mulieri in balneo.

Guerner. Rolfinc. Epitom. med. inquit: Ad molam abigendam quidam magni pendunt ſecundinam humanam, item ovis, & capræ pulv. in vino ſumptam.

Jacob. Ruff. ſequentes commendat pilulas;

℞. *ſem. nigell.*
Ariſtoloch. rot.
Dictamni Cretici,
Semin. naſturt. ſylveſtr.
Sabin.
Serapin.
Sem. rutæ,
Ammoniac. thymiamat.
Rhu. Tinctor.
Myrrh.
Caſtor. ana ʒ j.
F. pilulæ cum ſucco raphani ſylveſtr. & melle. Doſis ʒ ß. *ad* ʒ j.

...s ſpaſ- §. 38. In *Spaſmo* gravidarum conveniunt ſpecificum cephalicum, ungul. alcis, dens equi marini, & alia antiepileptica ſuperiùs de ſpaſmo jam dicta. Externè unguent. ſpaſmodic. Mynſichti ℥ j. ol. lumbric. ʒ ij. aqu. atticul. ad extra ℥ j ß. ſpirit. lumbric. ℥ j ß.

Annulus ex ungula alcis, vel dente marino præparari poteſt.

...s dolo- ...ſchiat. In *dolore Iſchiadico* proſunt omnia arthritica ſuperiùs dicta.

Sic & reliquorum ſymptomatum curationes ex ſuis capitibus peti poſſunt.

Atque ſic ſymptomatum plerorumque prægnantibus ſupervenientium, ipſiuſque adeò abortus indolem, ſigna, cauſas protulimus, ipſorumque curationem compendio exhibuimus.

CAPUT VII.
DE
PARTU LABORIOSO
SIVE DIFFICILI,
FOETU MORTUO,
ET
AQUÆ EX UTERO
EFFUSIONE.

§. I.

Inter omnia animalia ſolus Homo, & quidem mulier maximè in partu vexatur. Bruta licet doloribus non minùs crucientur, attamen difficiliori nixu laborant miſellæ mulieres, adeò ut ſi parturientes non cohibent anhelitum, oſcitent, nec non aſſumant pro re nata medicamina, vita periclitentur, unde *Medea* apud *Euripidem* ter maluit ſub armis vitam periculo exponere, quàm ſemel parere. Sic Deus T. O. M. *Geneſ. cap. tertio* Sexum muliebrem huic calamitati ſubiicit.

Partus ergò difficilis eſt, cùm infans nonniſi cum dolore, ſummiſque torminibus, & periculo tum ſui, tum matris, in lucem prodire debet. Legitimum ergo partum præcedere debent aquæ illius in amnio detentæ effuſio. Vincula, quibus oſſa pubis invicem connectuntur, relaxari & remitti communis eſt Anatomicorum ſententia, (cui tamen ſententiæ refragatur Celeberr. D. *Francus* p. p. *Heidelbergenſis* non *Wittembergenſis*.) & hoc ſingulari omnino Providentia Divina credendum eſt, ne in enixu oſſa iſthæc Marpeſiæ cautis inſtar partui reſiſtant, ſed quantum fieri poteſt circa laxationem recedentia patefactis viis exitum infantis adjuvent atque promoveant, ceu loquitur *Celeberrimus D. Pegerus* Amicus noſter colendus in *Eph. Germ. Decur. 2. A. 7. Obſ. 205.* Confer ea quæ habet Cl. D. Hoffmannus *in iiſdem Eph. Germ. Obſ. 246.* *Deſcriptio.*

Difficilis autem dicitur partus à cauſis eum difficilem reddentibus, à ſtipantibus quoque ſymptomatibus, tum etiam ab eventu.

Hæc liberorum propagatio in Sacro Codice maximè commendatur, nihilominus dolores, qui eam comitantur, tam vehementes ſunt, ut miſellæ præ eorum immanitate, aliorumque ſymptomatum frequentia, ſæpe animam exhalare debeant. Sic *Sacra Scriptura* atrociſſimos dolores per dolores parturientium exprimit. Vid. *Iſaiæ cap. 21. 26. & 27. Jeremiæ caput 48. 49. & 50. Iohann. caput 12.*

§. 2. Unanimi Authorum conſenſu pro parte affecta habetur uterus, cum ſuis vaſis, qui uterus vel afficitur, ut ajunt, per eſſentiam, ut vitio proprio vel temperamenti vel conformationis; vel ſecundò per conſenſum, quando nimirum totum vel morbis, vel defectu virium laborat. *Pars affecta*

§. 3. *Signa* partus difficilis partim à parturiente, partim ab obſtetrice, & adſtantibus cognoſcuntur, præterquam quod & ipſa longitudo temporis, & dolores, & tormina materna, &c. patefaciant. Nam tormina, quæ lenta ſunt, & languida, & quæ in lumbos potiùs & abdomen, quàm in ipſum uterum terminantur, 2. quæ gravia ſunt, & quibus fœtus nihil promovetur, par- *Diagnoſis:*

tum omnino difficilem oſtendunt. Sed quæ cauſa ſit, ab obſtetrice explorandum, quæ quomodo cum matre aut viis comparatum ſit interroganda, ſola enim ea hæc referre poteſt, propter morem hic & alibi receptum, matres ſcilicet, excepto graviore neceſſitatis caſu, huic rei ſolas fœminas præficere.

Sic etiam à cauſis præcedentibus partus futurus difficilis judicatur, ſi nimirum omnia circa matrem, fœtum atque uterum non ritè proceſſerint, ſi quoque mulier aliàs difficili partui obnoxia fuerit, vel nimis juvenis, vel ſenex eſt.

Ordinaria & communia partus ſigna ſunt, dolor lumborum, molis ipſius ventris verſus pubem decubitus, reſpiratio citata, aliaque; ſed quæcunque inſolita hic occurrunt, vel in exceſſu, vel in defectu difficilem fore partum arguunt. Duo tamen ſunt potiſſimùm ſigna difficilem partum concomitantia. 1. Dolorum carentia, quos in naturali partu aliàs *RaccammelKa* ope ſpirituum animalium excitat ad protrudendum fœtum, hinc mala hedera eſt, ſi dolores partus vel ſunt nulli, vel inſufficientes, vel languidi, & per longa intervalla repetunt, & ad dorſum potiùs quàm verſus pudenda vergunt. Unde *Ariſtotel. 3. hiſtor. animal. c. 9.* inquit: *Quibus alvum tormina vehementer exercent, certiſſimè pariunt, quæ lumbos dolent vix pariunt, quæ imum ventrem expeditiùs.* Alterum eſt aquæ puta ordinariæ ante tempus effluxus. Peculiare enim difficilis partus ſignum eſt, quando diebus aliquot ante partum copioſa profluit ab utero aqua, & conſequenter viæ anguſtiores præcludunt exitum.

Partus difficilis cenſetur, ſi ultra 24. horas duret, tum ſi dolores, aliaque gravia ſymptomata in partu, aut poſt partum torqueant.

Ratione matris an ſit debilis, vel aliis morbis fracta, conſtabit ex propria relatione.

Ratione fœtus cognoſcitur partus difficilis, ſi rariùs vel languidiùs ſe moveat, periculum enim eſt ne moriatur aut ſuffocetur: Si menſes vel ſanguis effluxerint, vel ſi ſecundina priùs exeat: Si mammæ matris, quæ turgidæ antea erant, ſubitò extenuentur, & lac copioſum vel aquoſum fundant, fœtum malè ſe habere denotant juxta aphoriſmum *Hippocrat. ſect. 5. aph. 2.* Si ſint gemelli, tunc etiam nota eſt futuri partus difficilis: Sic etiam ex vagitu fœtum debilitatum colligere eſt, quem vagitum nuper obſervavimus in oppido Wanfriden dicto. Fœtus verò mortuus cognoſcitur, quando à motu anteà vegeto prorſus ceſſet fœtus, & mater ſe movens eum inſtar lapidis de loco in locum delabi ſentiat, & ſic nulla motio ampliùs in fœtu percipiatur, quæ tamen antea percipi ſolebat. Cujus rei & nota eſt, quando pudenda & abdomen frigeant, & naſus, & quandoque, ſed iteratis vicibus, univerſum corpus inhoreſcat, dein quando facies, & oculi matris immutantur in colore, nitore, ſimilibuſque aliis. Si ex mammis collapſis lac ſubitò profluat; adde & hoc, quando ex pudendis ichor, aut alia effluat materia putrida & fœtida, quando febris, palpitationes, & animi deliquia, & ſyncope animadvertuntur; imprimis verò dignoſcet ex cauſis gravioribus prægreſſis fœtum enecare aptis.

Viæ an in culpa ſint, obſtetrix tactu explorabit. Secundinas duriores eſſe, nec rumpi poſſe, cognoſces, quando parturitionis labores perſeverant, & nihilominus aqua non effluit, hic opus eſt ariete, hic juvamen expoſcit Janitor uteri exoſa ſui deſtructionem, quare membranæ hìc digitorum unguibus ab obſtetricibus aperiri debent. Partus difficilis cognoſcitur etiam ſi, vel manus vel pes prodeat & non facilè reponi poteſt.

Cauſæ ad mentem Veterum

§. 4. *Veteres Galenici* difficilem partum oboriri ſtatuunt tum à matris tum à fœtus infirmitate, item ex uteri anguſtia nimiâ, præſertim oris ejus & orificii, quę vel ab ipſo utero, cùm vel ab ortu fit, ut potiſſimum in primiparis, vel à morbo aliquo uteri vel cervicis, ſi vel ab inteſtino recto fæcibus repleto vel à veſica urina nimis referta comprimatur. Dolorum quoque vehementia partum difficilem reddi credunt, ſi mulier ſcilicet eorum impatiens eſt. Ex parte fœtus partum difficiliorem reddi ajunt, quando is vel imbecillis, vel prægrandis eſt præſertim ſecundùm caput, vel male conformitatis, vel malè poſitus ad exitum in partu, ut ſi in manus, aut pedes, aut in latus, aut in dorſum exitum moliatur, vel denique numeroſus, ut cùm gemini vel tergemini in utero continentur. Ratione ſecundinarum partum difficilem dicunt, quando illæ vel ob duritiem & craſſitiem diſrumpi ab infante nequeunt, ut liberè ad exitum moveri poſſit, vel nimis maturè rumpuntur ante pariendi tempus, unde humiditates effluunt, ut poſtea ex ariditate partus gravior evadat.

Paracelſus ac *Helmontius* uteri anguſtiam, imprimis verò uteri Archeum accuſant.

Vuilliſius ac *Sylvius* à pluribus cauſis hunc Partum oboriri poſſe contendunt, vel à morbis uteri ejuſque cervicis anguſtia, vel à defectu aquarum, vel à mala pubis conformatione vel oſſis ſacri, aliiſque cauſis deducunt.

Carteſiani ex debilitate matris & fœtus cauſam deducunt, agnoſcuntque anguſtiam viarum, item inflammationes, exulcerationes, tumores & excreſcentias vaginæ viam fœtui exeunti intercludentes, vel ſi infans nimis maturus, vel mortuus, vel prægrandis is fuerit, aut pedibus vel manibus exitum quærat.

Noſtra cauſa ſ tentia.

§. 5. Antequam ad *Cauſas* partus præternaturalis accedimus, priùs partum naturalem inſpiciamus, de partu enim p. n. nemo docebit bene, qui partum naturalem non conſideravit priùs exactè, cùm quicquid ab ipſo plus minuſve recedit, pro partu læſo habendum ſit, prout loquitur *Sylvius*.

Conſideratur autem in partu naturalium *tempus* tum *modus* partus.

Tempus ergo ab omnibus ferè Medicis, partus ſcilicet humani, ſtatuitur finis noni ab uteri geſtatione menſis, quod uſitatum tempus obſervatur ſemper, nec tantùm fœtu exiſtente vivo, ſed etiam mortuo.

Partus ergo naturalis contingit circa ducenteſimum & tertium ſeptuageſimum diem, vel vigeſimam nonam ſeptimanam, vel nonum menſem ſolarem, non lunarem. Partus dantur & ſeptimeſtres. Sic novi familiam honeſtam, & inter Senatores fere primariam, in qua hoc obſervavi factum, uxor enim ejus filios ſex vel ſeptem ſeptimeſtres vitales progeneravit. Sic & hodie plures notavi fœtus humanos tum vivos, tum vitales ultra nonum menſem editos. Sic & noſtra obſervatione partus octimeſtris vivus & vitalis eſſe poteſt, præter enim plures alios fœtus octimeſtres non tantùm vivos & vitales, quos notavi, filius meus primogenitus eſt fætus octimeſtris, qui excurrit annum ſextum. Confer de his *Sylvium* & *Drelincurtium*, Profeſſores celeberrimos Batavos. Matris enim animi paſſiones, imprimis mœror gravis, & ſollicitudines, impedire poſſunt, quin ſeriùs ad exitum fuerint apti fœtus, ut quotidie videamus fœtus infirmiores ob matris affectum corporis vel animi gravem, mœrorem, terrorem, moleſtum aut frequentem, iram, aut alimenta vitioſa, aeriſque mutationes noxias, vel nimias vigilias, vel corporis defatigationem crebram.

Fętum ergo ſeptimo menſe tentare exitum ſtatuere falſum & ridiculum eſt, id enim nulla ratione ſolida, nullaque experientia certa comprobari poteſt, quia gravidæ finito ſeptimo menſe non percipiunt partus dolores ac conatus, prout optimè etiam annotavit *Sylvius*. Prodit enim juxta ipſum fętus ſeptimeſtris, quando idem ſolito major, tum quando matris uterus explicationem ampliorem ferre non poteſt, tum quando aeris æſtus ſummus, citiùs exſiccat commiſſuras placentæ atque uteri, unde facilior fit utriuſque partis ſeceſſus, vel aliquid aliud accidit, quod idem efficiat. Tempus ergo partus naturalis eſt circa finem noni menſis ſolaris. Atque hæc ſufficiant de tempore partus humani naturali: quoad modum

verò

verò ſequentia notanda ſunt.

Modus ergò maximè naturalis habetur, quando fœtus humanus prono capite in lucem prodit, ſubſequentibus ſcapulis, mox reliquo corpore, vel ſi utraque manu ſubſequente capite exitum quærit ac invenit, modus quoque naturalis cenſetur, quando fœtus utroque pede ſubſequentibus omnibus, hinc abdomine, mox pectore, tandemque capite prodit.

Quæ omnia contrà accidere ſolent, vel culpa aut matris, aut infantis, aut vitio obſtetricis, aut vitio viarum, aut denique culpa cauſarum externarum contingunt.

Et mater quidem in culpa eſſe poteſt, 1. quando debilior eſt, vel ægrotat, & quando ipſi vires deficiunt, vel ob diuturnum morbum, tuſſes diuturnas, vigilias nimias, dolores, ſolicitudines, nimia corporis exercitia, vel ob evacuationes nimias, alvi, ſudorum, &c.

2. Fit & partus difficilis, quando mater nimis juvencula eſt, aut annoſa, quia tunc viæ ſunt ineptæ, & vagina uteri eſt magis in his ſubjectis conſtricta & anguſtior.

Non ſuccedit partus 3. matris culpa, quando illa dolori & torminibus reſiſtit, & in ipſo partu malè ſe componit ad pariendum, nec aliis adſtantibus mulieribus bene monentibus, ut anhelitum retineat, & verſus pubem comprimat, morigera eſt.

Partus quoque malè ſuccedit, quando mater morbo aliquo uterino laborat graviori, vel partium quarumcunque utero vicinarum, ob herniam ſcilicet uteri, vel ſi coaluerit uteri vagina, &c.

Sic & malè contingit matris culpa partus, quando ipſa in medio partu moritur, unde tunc raro gignitur infans, qui plerumque Chirurgiæ tantùm ope, abdominiſque materni apertione exſecatur.

Fœtus verò culpa malè contingit partus, quando is vel toto ſuo corpore, vel capite, humeriſque major eſt & latior, quàm ut commodè per anguſtam illam viam exire poſſit; vel numero plures ſint, aut monſtroſi; vel quando aut ægrotat, aut infirmus eſt, adeòque partum ſui promovere nequit; vel quando malè converſus eſt, jacetque vel pronus, vel ſupinus, vel in alterum latus, vel quando cum uno pede vel manu, natibus, genubus, aut uno brachio primò prodit, vel quando vaſa umbilicalia circa collum, aliaſque partes circumvoluta ſunt, vel quando ſecundina intempeſtivè ab utero ſecedit, vel primùm exit; vel quando membranæ fœtum involventes duriores ſunt, & ſolidiores, ut fœtus perrumpere nequeat; vel quando fœtus mortuus eſt, qui ſæpe in utero materno, vel in ipſo partu, vel ante partum vita privatur. Prioris quidem cauſas jam vidimus, poſterioris verò, mortis ſcilicet, variæ eſſe poſſunt cauſæ, ut 1. morbus aliquis gravior maternus, qui fœtui tenello communicatus eum exſtinguit, & perimit convaleſcente matre: 2. vel affectus aliquis gravior ipſius fœtus undecunque ortus: vel 3. defectus ſucci nutritii, & alimenti neceſſarii: vel 4. morbi uterini tempore geſtationis in utero oborti: vel 5. fœtuum in utero pluritas, propter quam ſæpe unus alterque exſtinguitur: denique 6. infortunium à cauſis externis ſive neceſſariis, ſive non neceſſariis, & contingentibus, ictu, caſu, contuſione, vulnere, vaſorum diſruptione, & ſimilibus aliis.

[C]auſa fœ[tus] mortui.

Sic etiam partus difficilis oboriri poteſt culpa obſtetricis, vel aliarum mulierum adſtantium, ſi officio ſuo non ritè fungantur. Obſtetrix ſcilicet, ſi vel ignara eſt rerum agendarum, vel audax, vel temeraria, neque curet quarum de corio ludatur, vel, quod ordinariò accidit, nimium feſtinans, vel ebria, quæ largiùs Baccho quam Lucinæ litat, aut malevola, auſim enim dicere plurimos infauſtos ſucceſſus hoc modo fieri, imò plurimas mortes contingere. *Confer Terentium in Andria:*

Sanè pol temulenta eſt mulier, & temeraria, nec ſatis digna, cui committas primo partu mulierem.

Adſtantes verò in cauſa eſſe poſſunt, ubi obſtetrici non parent, aut perperam agunt, quæ illis agenda erant demandata.

§. 6. Inter *nonnaturales cauſas* memorandus aer frigidus, ſicciorque, borealis nempe, cui gravida corpus ſi expoſuerit, genitalia is conſtringit, nec dilatari ſinit, tempore enim hyberno partus difficiles utplurimum ingruunt, multo enim acido conſtringente imprægnatus aer parturientes offendit. Sic & nimis calidus ſæpe anſam huic dat affectui, quia is vires proſternit, quibus opus habet parturiens ad laborandum.

Cauſæ externæ ſunt alimenta frigida, humida, acida, ſalſa, auſtera, acerba, adſtringentia, cruda & corruptioni obnoxia, ut fructus horarii æſtivi, tempore geſtationis immoderatiùs ingurgitati. Nocet quoque potus frigidus æſtuante corpore aſſumptus. A potu glacie frigefacto bis fœtum mortuum, & planè ſphacelatum, obſervavi.

Somnus & quies nimia, quemadmodum & exercitia immodica, propter quæ & ante tempus malè convertitur fœtus. Animi affectus ſubitanei & graviores, ut ira, excandeſcentia, triſtitia, mœrores, ſolicitudines, &c. & denique multæ excretiones ſuppreſſæ, ut ſuppreſſa urina, quæ quamdiu non excernitur partum remoratur & difficilem reddit, fæces in inteſtinis craſſiores ac duriores.

Aſtrologorum ſententia eſt *Influxum Aſtralem* tardum etiam ac difficiliorem partum præſtare, ſi Luna & Venus in octava domo infauſtis maleficorum adſpectibus irradientur, & retrogradus adſcendentem obſederit. Sic *Johan. Theod. SchenKius* notat in *Collegio ſuo Problematico* hiſtoriam notabilem, quòd nimirum Conſulis cujuſdam Wirtenbergenſis uxor in ipſa *eclipſi* filiam fuſci coloris, & horribilis adſpectus in hanc lucem ediderit, à cujus conſpectu adſtantes valde perterriti fuerint, diſcuſſa tamen eclipſi color & forma ad naturalem mutati, & parentes bene formatam filiam nacti fuerint, qui caſus in memoriam mihi revocat alium, qui Limburgi ad Lhanam contigit in uxore hoſpitis ibidem *D. N. W. quæ Anno 1675. die 3. Septembris* tunc temporis nulla exiſtente eclipſi peperit filium inſtar Æthiopis cum admiratione adſtantium, qui verò color poſt tres dies nullis adhibitis remediis evanuit, & infans fuit alii ſimillimus, & albus. Sic effectus plurium eventuum adſcribimus cauſis, quibus non adſcribendi ſunt.

Reiicimus ergò vanorum Aſtrologorum concurſus planetarum, aliorumque influxuum hoc in affectu aliquid denotantes.

§. 7. Omnis partus difficilis ut laborioſus, ſic etiam periculoſus eſt aut matri, aut fœtui, aut utrique, imprimis ſi vel mater, aut fœtus ægrotent, aut languidi ſint, & debiles, vel ſi nimis aut juvenculæ aut vetulæ, vel ſi cum altero brachio fœtus primùm prodeat, qui quidem modus eſt pejoris notæ, requirit enim optimam & audacem obſtetricem; fœtus ſi vaſis umbilicalibus circa collum aliquoties involvatur, pro peſſimo habetur ſigno, attamen obſtetrix *Hanovienſis* ſanctè affirmavit, ſe plures fune tali circumligatos à periculo vitæ liberaſſe, quale exemplum non ità pridem hic Caſſellis in fœmina ad ſextum diem uſque parturiente vidi, quæ tandem infantem mortuum fune umbilicali circa collum & pedes circumvolutum peperit, & ſuperſtes manſit. Hunc partum difficilem ſæpe ſequuntur ruptio vaſorum pectoris, hinc oritur phthiſis, ſanguinis ſputum, moleſta tuſſis, dilatatio colli partium, inde ſcrophulæ, quale exemplum *Hanoviæ* contigiſſe novi. In aliis rumpitur peritonæum, ſequuntur herniæ tum umbilicales, tum inguinales, quibuſdam pupillæ dilatantur, læditurque viſus, quædam vexantur ſtranguria, interdum ſequitur claudicatio, ſterilitas, nimia amplitudo, deformeſque ventris rugæ, vaginæ uteri procidentia ſæpe in partu contingit difficili, ſiquidem vio-

Prognoſis partus difficilis.

lentiori tractione, quæ continebat, non rarò ſequi cogitur, & niſi blandè reponatur, alia ſymptomata plura producit. Fœtus, ubi aquæ ab utero diu ſunt elapſæ, in magno verſatur periculo, nam aquæ illæ inſerviunt pro reſpirationis materia, ſicut nobis aer, nam in inſpiratione aſſumit eas, redditque iterum in exſpiratione. Cum igitur aquæ illæ deficiunt fœtui, idem eſt, ac ſi nobis eriperetur aer, adeòque fermentationes cordis fœtus magnum ſufflaminationis incurrunt periculum. Propter elapſas illas aquas difficilior adhuc redditur partus, quia partes tunc ſiccæ fiunt, quæ glabræ eſſe debebant, ut fœtus meliùs excludi poſſit.

Extrema ſi frigeant, lethargus, ſudor frigidus, ſyncopticuſque, reſpiratio difficilis, deliria, convulſiones, triſtitia, deſperatio, riſus Sardonius, &c. haud fallaces mortis inſequentis ſunt prodromi. Spem verò bonam facit mater, ſi eſt hilaris, ac conſtantis animi, vires quoque ſufficientes adſint: ſi ſternutamentum ſupervenit, bonum eſt elogio *Hippocratis ſect. 5. aphor. 35.* Quando partus difficilis adeſt cum omnibus requiſitis bonis non deſperandum eſt. Paralyſis alterutrius cruris aliquando remanet poſt partum difficilem. Huc ſpectant aphoriſmi *Hippocratis ſect. 5. aphor. 35. ſect. 5. aphor. 46. 55.*

Prognoſis fœtus mortui.

§. 8. Mortuum verò fœtum ſæpe quoque mortem matri inducere quotidiana conſtat experientia. Moleſtum ergo eſt, & valde periculoſum fœminæ fœtum in utero mori, ſiquidem difficulter excluditur, fœtu jam nihil cooperante ad partum, & ni excludatur, varios tum in utero, tum in vicinis partibus, inflammationes, tumores &c. tum verò in toto corpore morbos efficit. Imò ſæpe ipſam affert mortem, ceu plura exſtant exempla. Plures tamen, quæ vegetæ ſunt, & robuſtæ, & quibus loca muliebria vel ampla ſunt, vel facilè dilatantur, aliquando ab eo liberantur.

Cura diætetica.

§. 9. Reſtat nunc perſpecta *progroſi*, ut de *Diæta* puerperæ poſt partum difficilem proſpiciamus. Aer ergo ſit temperatus, omnis vitetur frigidus, quantum enim is vel ad uterum incautiùs tunc admiſſus, vel totum etiam corpus ambitu ſuo alteret puerperas, plura triſtia nos docent exempla. Hinc enim ſæpe ſanguis quaſi coagulatur, grumeſcit, & dolores, tormina, anxietates, lipothymiæ, & febres ſæpenumero morbi graviores promptè ſequi ſolent. A calido omnes bene ſe habent, inde enim diſponuntur ad ſudores, quia diaphoreſi præſervatur corpus à purpura, aliiſque puerperarum affectibus aliàs ſolennibus. Quoad cibum, is ſit talis, qui lochia ſecundùm naturam fluentia non ſiſtit, nec nimis promovet, in quo ſæpe puerperarum ſalus conſiſtit. Omnes ergò cibi acidi, crudi, flatulenti, exulent. Nocent quoque omnia pinguia, ſalſa, auſtera, fumo indurata, & frixa, item lacticinia. Laudantur verò pulli, perdices, lepores juniores, carnes vitulinæ, agninæ, & bovinæ juniores, juſcula gallinacea, & avenacea cum paſſulis minoribus proſunt. Novi enim plures Illuſtres perſonas, quæ jure caponum, vel carnium tempore hoc ſeu primis maximè diebus loco potus & ciborum contentæ ſunt, & quidem cum magno emolumento. Vinum, ut & alia generoſa, maximè puerperis obſunt, exinde enim ſæpe incurrunt in febres acutas & lethales, plura ſcio exempla: ſed parturientibus cochleatim datum illas reſtaurat recreatque; maximè verò omnibus puerperis commendamus calidum potum Theæ vel Caffeæ.

Quoad motum & quietem optimè faciunt puerperæ, ſi poſt partum ad minimum per novendium ſe lecto affigant, extra enim oleas, ſeu lectulum vagari primis diebus periculoſum eſt.

Excreta & retenta naturali fluant modo.

Animi pathemata ſint moderata, ſtudeatur hilaritati, nocet enim ira, & mœror.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 10. *Veteres* in partu difficili, imprimis Hippocr. uteri os medicamento dolorem concitante illiniri (cujuſmodi eſt, quod conſtat ex elaterio craſſiore aqua diſſoluto) & ejuſdem generis per ſuperiora ſumi, & ſupponi peſſorum more conſulit; inſuper ſternutamenta quoque excitari præcipit. Offert autem radicem lauri eraſam, vel ejuſdem baccas tritas ex aqua calida, nonnumquam porrigit abrotani ℨj. illique adiicit baccas cedri & aniſum omniaque in cyatho muſti dulcis conterit, atque illis alterum vini veteris cyathum ſuperinfundit, potumque ante invaſionem dolorum præbet. Accipit myrrh. dictamni ana obol. j. aniſorum obolos duos, & nitri tantundem, eaque omnia ex cyatho muſti terit. Alii terebinthinam, alii oleum amygd. exhibent. Ubi per plures dies parturiens doloribus torquetur, ſanguinem mittit Hipp. ex venis tali, ſi mulier juvenis ſit & multo ſanguine abundans, & bibendum tradit dictamnum Creticum & ſemen viticis ex vino albo.

Paracelſ. Helmont.

Paracelſus ac *Helmontius* in partu difficili pro arcano cenſet Hepar anguillarum, ſerpentum &c. Mercurii vitæ ſiliqua in vino exhibita à *Bilichio* magni æſtimatur.

Vuilliſii, Sylvii.

Vuilliſius ac *Sylvius* omnia Emmenagoga inferiùs dicenda in partu difficili magni pendunt.

Carteſianorum.

Carteſiani nobiſcum vexilla erigunt.

Cura Pharmaceutica noſtra.

§. 11. Antequam ipſam medendi methodum aggrediamur, præmittemus pauca de officio obſtetricis. Si autem *Obſtetrix fidelis* & jurata, ne partum aliquando falſum pro vero ſupponat, vel infanti acicula cranium perforet, vel unguibus digitorum aliquid laceret; ſit pietate & modeſtia clara, ſit vidua, & non juvenis, ſed provectioris vel mediæ ætatis, non ſit loquax, ebrioſa, vel arrogans, non rixoſa, vel avara, ſit laboris patiens, non decrepita, quæ ſcilicet ob virium, vel viſus imbecillitatem, aut manuum trepidationem rem non ritè faciat, ſit Anatomiæ gnara, præſertim circa genitalia muliebria, tempus quoque partus benè noſcat, dolores etiam dignoſcat, neque alios ventris dolores colicos pro partus ingruentis doloribus reputet, vagoſque pro conſtantibus habeat, & ita miſeram puerperam, ut, proh dolor! quotidie fit, ad labores fruſtra adhortando vires ejus conterat. A magiſtratu, cui ſalus ſubditorum cordi eſt, peritis Medicis, antequam officio præficiatur, examinanda tradatur. Galli optimè huic muneri præponunt Chirurgos exercitatas.

Si ergò obſtetrix ad parturientem vocatur, omnia, quæ circa ipſam tractandam neceſſaria, cautè prævideat, obſervetque: ſi difficiliùs procedat negotium, alias prudentes ſibi adjungat, hilari vultu excipiat parturientem, promittendo illi faciles labores, vetet ne parturiens acida aſſumat, ventos quoque clauſis feneſtris & janua ab illa, niſi ad recreationem, arceat.

Inſtante verò partu gravida commodè locanda eſt, optima eſt ſella, in qua ponatur fœmina; aliæ verò lectum eligunt, aliæ amant ſtando, ac ad lectum ſe inclinando parare. Locum ante parientem occupet decliviorem obſtetrix, præmiſſa exploratione, pudendum, ventrem, perinæum, parteſque muliebres oleo amygdalarum dulcium; ſeu liliorum alborum illinat, obſervetque dolores, ac uteri aperturam, ut parientem ad conandum, ſeque juvandum adhortetur; inſtituat quoque, ſi uterus ſe non ritè aperiat, fumum ex ſemine carvi, vel cumini, quod egregium eſt. Poteſt etiam re non ita ſuccedente ſuadere parienti, ut ſurgat, ac leni deambulatione ſive per ſe, ſive ductu aliarum, exitum fœtui paret.

Diductis poſtea labris ſi viderit os uteri interim apertum, fœtumque capite ingreſſum, jubeat parientem, ut compreſſo anhelitu, ſufficientique corporis motu partum promovere non deſiſtat, unà etiam parientis abdomen leniter comprimendo expulſione velificet.

Membranas duriores, infantemque cingentes unguibus cautè, ne fœtum lædat, aperiat, cæterum ſitus vitioſos dexteritate ſua ita dirigat, ut prævio capite, qui modus optimus, in hanc miſeriarum vallem ingrediatur. Egredientem fœtum obſtetrix ſubtiliter attrahat, cavendo ne corpore adhuc molli, quid

li, quid

li, quid diſtorqueat, vel laceret. In lucem edito fœtu, ſanguis, qui in vaſis umbilicalibus exiſtit, verſus infantis umbilicum comprimatur, & relicta parte quatuor digitorum tranſverſorum longitudine ea abſcindantur, vino abluatur, & umbilicus filo proximè ad ventrem, pollicis à ventre diſtantia conſtringatur leniter.

Si in partu infans quaſi ſemianimis in lucem prodeat, cura habenda, ne planè exſtinguatur, ideoque obſtetrix prudens ſpiritum ipſi infanti, aromata menſa, & halitus afflare & adſpirare debet, linguæ vel ori inſtillet guttam aquæ vitæ, vel alius ſpirituoſæ, narium quoque foramina, & pulſus ſpirituoſis ſunt illinendi. Secundinæ poſtea ſunt extrahendæ, quod fieri debet vel abdominis compreſſione & labore à puerpera ſola, vel obſtetrix manum oleo calido intinctam in uterum immittat, eaſdemque attrahat, ſin uteri parti alicui accreverint, ſedulo danda opera, ne violenter abrumpantur, ſed leniter hinc inde trahantur, ne damnum inde oriatur.

Tunc puerpera monenda, ut complicatis cruribus, ventre verò ligato faſciis in lectum calefactum decumbat, lochiorumque fluxum exſpectet. Interea obſtetrix infanti ſordes mucumque abſtergat ſolito lavacro, in quo plantæ cephalicæ: advertendum autem, ne lavacrum ſit nimis calidum, quod infanti ſummè noxium, imò ſæpe mortiferum: Confert *Medicinam Criticam D. D. Ammanni caſ.* 76.

Hæc ſufficiant dicta de ſtatu partus ordinario & naturali. Sin figura præternaturalis ſe offerat, obſtetrix tum proprio, ſi callet, tum Medici potiſſimùm conſilio maximè ſitum attendat parientis. Matrem igitur ſi Medicus offendit debilem, (curatio enim primariò conſiſtit in matris & fœtus corroboratione, ut ambo laborioſam hanc ſuſtinere poſſint provinciam,) varia præſcribat corroborantia & analeptica. In quem finem proſunt vinum calefactum cum macere, vitel. ovi, & ſaccharo, addito croco; vel detur aliquoties confectionis alkermes, quantum cuſpide cultri capi poteſt; inungatur umbilicus matris vino malvatico, vel aqua Anhaltina, vel balſamo vitæ, vel imponatur cum pane toſto. Sic & propinetur cochlear unum vel alterum balſami embryon. Ventri quoque imponatur panis mellitus Norimbergenſis cum vino Malvatico, vel alio aromatico imbutus, item cum pulvere cinnamomi, caryophyllorum, &c. inſperſus; & ſi vis ſtimulare fœtum, priùs certus eſſe debes de ipſo actuali fœtus niſu ad excernendum, fruſtra ſcilicet ſtimulatur ſpiritus plaſticus nondum de opere hoc excernendo paratus & aptus.

Matrem, fœtumque roborabis cardiacis, ſpirituoſis, aromaticis, ſalibus volatilibus, & ſimilibus aliis internis cum ſpecificis maritatis uſurpandis; v. gr.

♃. *Aq. borrag.*
Bugloſſ. ana ℥ ij.
Cinnamom. opt. ʒ ij.
M.

♃. *Aq. roriſmar.*
Cort. aurant. ana ℥ j.
Vitæ Matthiol.
Tincturæ cinnamom. ana ℥ ß.
Confect. hyacinth. vel alKermes ʒ j.
Spirit. ſal. ammon. aromatiz. gt. xij.
Ol. deſtill. mac. gt. iij.
Succin. gt. ij.
Syrup. menth. vel cinnam. ʒ vj. *M.*

Vel

♃. *Salis volatil. aromat. vel oleoſ.* ℥ j.
Ol. cortic. aurant.
Macis,
Succin. ana gt. v.
Mixta ſtent in digeſtione.

Doſis guttæ circiter XX. ter quaterve de die cum vino generoſo, vel Hiſpanico.

Secunda intentio Medici conſiſtit in viarum dilatatione, & lubricatione. In quem finem optimè inſtituitur ante partum inſeſſus, ſeu ſemicupium ad facilitandum partum. Sequens commendat *Nob. Ettmuller.*

♃. *Herb. malvæ,*
Althææ,
Meliſſ.
Flor. chamomill. ana M. iij.
Malv.
Melilot. ana M. j.
Semin. lin.
Fœni græci ana ℥ iij.
Rad. althææ ℥ iv.
Inciſ. dentur ad chartam.

Decocto horum gravida inſideat, quamdiu cum euphoria fieri poteſt, idque ferè alternis diebus imminente partu: deterſo madore in lectum ſe componat, illinendo poſtmodum lumbos, regiones umbilici, & lumborum linimento ex mucilagine ſeminis lini, fœnugræci, althææ, ol. amygd. d. lilior. alborum. Sequens apprime conducet:

♃. *Pulv. è cinerib. primiparæ,*
Borracis, ana ℈ j. *M.*

Vel

♃. *Pulv. borrac.* ℈ ß.
Sal. ſuccin. volat. gr. vj.
Pulv. hepat. viperar. gr. iv.
Cinnab. nativ. fixat. gr. iij.
M. f. pulv.

Pubes inungatur Mixtura ex olei cheiri ℥ j ß. pingued. ſerpent. ℥ j ß. olei ſtill. ſuccini ʒ j. non omiſſis fomentationibus ex herb. ſabin. artemiſ. malv. fl. chamomill. cheiri &c. Poſt partum puerperæ ſanguini novus balſamus conciliandus ſeu novus motus eſt procurandus, putrida corruptione & inde ortis ſymptomatibus ſuffocatus & impeditus, per Elix. propr. Eſſent. mum. fulig. Eſſent. caſtor. volat. terr. Catechu, &c.

Pinguia omnia hic conducunt, oleum olivarum recens, oleum raparum, adipes, & ſeba animalium, quibus quaſcunque partes attingere poteſt obſtetrix ritè inungat. Hic & conducet fotus ex mente Sylvii ſequens:

♃. *Rad. althææ* ℥ j.
Fol. ejuſdem,
Malvæ ana M. j ß.
Summitat. melilot. M. j.
Semin. fœnugræc.
Lini ana ℥ iij.

Conciſ. & craſsè contuſa coquantur ex aqua pura, & per horæ quadrantem à cubitum itura excipiatur vapor adſcendens, id toties repetatur, donec vis exoleta ſit plantarum decoctarum, tunc enim recentibus utendum.

Si poſt partum collum, vel vagina uteri coaluerit, unde via præcluditur ſæpe fœtui exituro, ſolvendus eſt ante omnia in tempore iſte coalitus, & cicatrice levi obducatur, fruſtra enim ſtimulatur, non remotis priùs impedimentis, quæ exitum remorantur, imò hæc ferè frequentiſſima cauſa eſt infelicium partuum, intempeſtiva ſcilicet ſtimulatio, quam ſæpe obſtetrices imperitæ urgent.

In plethora, quoniam ob ſanguinis copiam vires tam matris, quàm fœtus obrutæ ſæpe langueſcunt, conſultum erit venæ ſectionem inſtituere, quò ſpiritus plaſticus ſanguinis onere liberatus eo alacriùs excludendo fœtui ope ſpirituum ſuorum animalium ſe accommodet, in quem finem ſaphæna aperiri poteſt.

Si alvus obſtructa ſit, & fæces induratæ, clyſteribus partum remorantem facilitare poſſumus, quibus addenda ſunt & uterina, ſtercora enim dura fœtui egreſſum impedire poſſunt. Ex. gr.

♃. *Rad. althææ,*
Malvæ ana ℥ j.
Lilior. albor.
Bryon. ana ℥ ß.

Herb. 5. emollient.
Flor. melilot.
Chamomill. ana M. ß.
Cheir. p. j.
Semin. fœnicul. ℥ ij.
Coq. in lact. q. ſ. add.
Electuar. lenitiv. ℥ ß.
Ol. momordic. ℥ ß.
Spec. diacaſtor. ʒ. j.
Mell. roſac. ℥ ß.
F. l. a. Enema.

Oleum momordicæ hoc in caſu magni facit *Celeberrimus D. D. VolKamerus, Archiater Reipubl. Norimbergenſis, Amicus noſter ſingularis*, quod commendat ad illinendum orificium uteri.

Ubi verò membranæ craſſiores ſunt, quàm ut fœtus illas perrumpere poſſit, hoc oleo inungi poſſunt:

℞. *Ol. Nucum,*
Sapon. Venet. ana ʒ ij.
M. D.

Vel obſtetrix, ceu dictum, unguibus, vel ſcalpello, vel lancetta aperiat.

Si carnis excreſcentia, aut verruca viam obſederint, illæ debent priùs curari, cui ſcopo inſervit unguentum ad verrucas aliaque ex Chirurgia petenda. Sic à contactu pudendorum obſtetricum oritur eorum tumor & inflammatio, quæ ſacculis anodynis & emollientibus in lacte coctis impoſitis ſiſti debet.

Sic & ſi alii affectus uteri adſint, ii priùs curandi ſunt appropriatis, & jam dictis remediis.

Sic & hæmorrhagia per uterum & veſicam gravidis facta, ſiſtenda cum adſtringentibus, imprimis opiatis, diaſcord. &c. Æſtus quoque corporis, ſi adſit, ſedandus eſt; quæcunque enim cauſæ partum remorantes, removendæ ſunt.

Symptomata enim varia ſunt, quæ pro re nata prudenter, & ut rei poſtulat neceſſitas, mitiganda aut prævenienda ſunt. Hic verò pellentia ſeu emmenagoga, quæ ſpecifica proprietate pollent, ſive ſola, ſive cum aliis confortantibus mixta, omne ferunt punctum.

Laudatiſſimus inter hæc eſt borrax experientia celebratus, unde baſin conſtituit ferè omnium partum promoventium. Ex ſequente pulvere plures admirandos effectus vidimus, hinc & Sereniſſimæ cuidam Principi pro Secreto eſt. Ex. gr.

℞. *Succin. præp. ℈ ß.*
Borrac. Venet. gr. vi.
Pulv. ſtomach. gallin. gr. iiij.
M F. pulvis, detur in triplo, tum mixtura ſequenti, vel alio vehiculo propinandus:

℞. *Aq. pulegii,*
Meliſſ. ana ℥ j.
Rubr. Danic. ℥ ß.
Tincturæ caſſiæ ℈ ß.
M. D.

Quæ mixtura poteſt & per ſe cochleatim exhiberi.

Vel ſequentia exhiberi poſſunt:

℞. *Borrac. ʒ j.*
Croc. ℈ ß.
Ol. cinnamom. gr. j.

M. pro duab. doſ. dando duab. horis poſt alteram, ſi prior non ſuffecerit.

Vel

℞. *Borrac. ʒ ß.*
Croc. ℈ ß.
Cinnabar. nat. gr. xij.
Ol. cinnamom.
Succini ana gt. iij.
Aloes gr. v.
M. f. pulv. pro trib. doſ.

Circa uſum verò remediorum partum promoventium duo præſertim obſervanda veniunt, ut circa legitimum tempus exhibeantur & doſi non magna; de his remediis; non cogitandum eſt donec aquæ priùs effluxerint, deinde donec orificium internum uteri aperiatur, & obſtetrix infantis ſitum explorare poſſit, & tandem ubi parturiens graviſſimis corripitur doloribus, tunc enim demum conatus juvandus eſt remediis expellentibus: quòd ſi infans egreſſum tentaverit & in conatu ſub defecerit, doloreſque iterum ſileant, arte quaſi iterum excitandi ſunt, ex. gr.

℞. *Aq. hyſter. ℥ j ß.*
Puleg.
Meliſſ. ana ℥ ij.
M. d. cochleatim.

Sequens mixtura & multis effectibus eſt celebris:

℞. *Aq. cinnamom.*
Pulegii,
Lilior. albor. ana ℥ j.
Fell. anguill. ℥ ß.
Borrac.
Cinnabaris antimonii ana ℈ j.
Spirit. ſecund. human. ʒ ß.
Syrup. de pœon. ʒ vj.
M.

Arcanum & noſtra experientia eſt pulvis raſuræ cornu Rhinocerotis à gr. iv. ad X. in aqua verbenæ aliquoties exhibendus. Præ aliis convenit pro ſuffitu ad uterum ex herb. ſem. carv. & cumin. item maſticetur cepa alba ad ſecundinas expellendas, ſi verò infans jam intra clauſtra genitalium hæret, cum ſem. aneth. fiat ſuffitus vel cum farina, & detur ſeq. potio:

℞. *Herb. puleg. M.*
Coq. in ℥ vj. vin. cui add.
Mell. ℥ j.
M. & detur parturienti calidè.

Hic etiam conducunt omnia myrrhata, imprimis flores Sulphuris myrrhati, qui difficiles accelerant partus, quod & faciunt omnia ſuccinata, aliaque volatilia. Sequens mixtura non inconveniens eſt:

℞. *Aq. matricar. ℥ ij.*
Cinnamom. ℥ ß.
Borrac. ʒ ß.
Myrrhæ ℈ j.
Salis volatil. ſuccin. ℈ ß.
Syrup. de cinnamom. ʒ iij.
M. D. pro duabus vicibus, vel detur cochleatim.

Vel

℞. *Aq. lilior. albor.*
Pulegii ana ℥ j.
Cinnamom. ℥ ß.
Spirit. fuligin.
Pulv. ſecundin. præpar. ana ʒ j.
Syrup. de canell. vel artemiſ. ℥ ß.
M. D.

In forma pulveris ſequens quoque erit proficuus ad partum accelerandum:

℞. *Teſticul. eq. exſiccat. ʒ j.*
Borrac. ʒ ij.
Cinnamom.
Croci ana ℈ ß.
F. pulvis dividendus in tres partes æquales.

Sequens laudat Hoffmannus.

℞. *Borrac. Venet. ʒ ß.*
Glaciei Mariæ ʒ vj.
M. D. Doſis à ℈ j. ad ʒ ß. in aqua cinnamomi.

Sic & nervina membranoſum genus ſolantia, imprimis Cinnabarina quæ ſimul ſanguinem fluxiliorem reddunt, apprime conferunt, cùm certum ſit, maximum quoque eſſe conſenſum ratione nervorum, capitis & uteri, ipſaſque paſſiones eſſe ſpaſmodicas, ſolantur enim hæc & alia antiſpaſmodica uteri fibras nerveas, quatenus humores acres corruptos, acidos lancinantes temperant, abſorbent, diſſipant, & figunt, ſolo enim ſpecifico cephalico Michaelis & antiſpaſmodico meo plures in partu difficili liberaſſe fateri cogor, hoc & faciunt caſtorina, ſuccinata, quæ ſunt baſes omnium hyſtericorum medicamentorum.

In aquarum mora etiam prodeſt fomentum cum herbis emollientibus.

In aquæ prolapſu immaturo convenit oleum liliorum alborum, vel amygdalarum dulcium tepidè applicatum, & linimentum ex mucilaginibus rad. & ſemin. althææ, lini, fœnugræci cum aq. malvæ extract.

In partu difficili præter varia vegetabilia laudari merentur Tincturæ caſtorei, ſuccini, croci, oleum ſuccini alb. cinnamom. puleg. cran. human. C. C. fulig. ſanguin. hirci, ol. Tartari fœtidum, efficaciores ſunt pulveres ex ſecundina humana additis trochiſcis de myrrha, aut borrac. aut ex ea cum vini ſpiritu extracta Tinctura additis olei ſabinæ guttis aliquot.

Sequentem non inconvenientem potiunculam habet *Balthaſar. Timæus*:

℞. *Aq. meliſſ.*
Cinnamom.
Hyſteric. ana ℥ j.
Myrrh. ℈ j.
Croci ℈ ß.
M. F. potus calidè ſumendus.

Aſteriſco hic notandum eſt quòd felix & experta Chirurgi manus in expellendo fœtu plus valet, quàm tota medicamentorum farrago.

Externa verò multa ſunt, quæ partum accelerant, ut ſternutatoria, fomenta, aut ſacculi abdomini applicati. Amuleta, ſive de collo ſuſpenſa, ſive genubus, vel cruribus, vel ſtomacho applicata, qualia ſunt lapis ætites, hæmatites, magnes, ſtyrax calamita, cutis tigris, aliaque. Linimenta ſunt ſæpe optima. Ex. gr.

℞. *Vnguent. dialthææ* ʒ vj.
Axung. ſerpent. ʒ ij.
Coturnic.
Ol. cheirini,
Lilior. alb. ana ʒ j.
Succin. ℈ j.
M. D.

Pertinet hunc etiam pinguedo viperarum umbilico inuncta, item balſamus puerperarum Zobeli, vel ol. Jaſmin. aut amygd. dulc. ſol. cum oleo ligni Rhod. abdomini illitum.

Ligaturæ quoque inſtitui poſſunt cingulo corii humani vel cervini, quæ & alia juvant quatenus compreſſionem abdominis juvant.

Quibus omnibus ſi non promoveatur partus, doloreſque creſcant, moriendum matri aut infanti, aut utrique, niſi ad Embryulciam, tanquam ad ultimum remedium in hoc caſu confugiatur, de qua re vide Nuperum *Hagienſem Authorem*, item *Barbette*, *Nicolaum Fontanum*, &c. vel ad ſectionem Cæſaream, quæ inſtituitur vel vivà matre, vel eadem mortua; hæc nihil habet dubii, impunè enim ſecare licet mortuum cadaver, ut vivus in lucem prodeat carceri incluſus fœtus. Sic *Scipio Africanus* prior, defuncta matre exciſus eſt utero, & primus *Romanorum Cæſar* dictus, quòd alii falsò attribuunt *Julio Cæſari* primo *Imperatori*. Hinc etiam cautum eſt *lege Regia dig. l. 2. L. 8. de mort. infer. & ſepult. ædif.* prægnantem mortuam non niſi infante priùs exciſo ſepeliendam. Sed maturè id fieri debet, vix enim fieri poteſt iam ablato calore corporis materni, quia ſine eo vix fœtus ſuperſtes eſſe poteſt.

Illa verò, quæ vivente matre inſtitui debet, dictu quidem facilis, factu difficilis, & terroris plena eſt hæc ſectio, non verò impoſſibilis, uti plura habemus exempla, ita niſi extrema urgeant, & juſſus, vel alia prægnanti de cauſa motus Medicus, non aggrediatur eandem, inde enim convulſiones, & mors facilè oriuntur. Quæcunque enim ſucceſſerint præter ſpem mala, uti fieri ſolet, non tam fato, quàm Medico tribui ſolent. Quomodo verò hæ ſectiones inſtitui debeant, in *noſtra* videre poteris *Encyclopædia Chirurgica*.

§. 12. Nunc pergamus ad Empirica, quæ partum ſingulari & ſpecifica vi accelerare poſſunt. Quilibet hoc in affectu fovet arcanum, immò nulla eſt muliercula quæ non jactat hoc in affectu ſpecificum.

Noſtrà experientia fruſtulum cutis tygridis femori ſiniſtro alligari poteſt, inde enim plures effectus vidi.

Alii cor gallinæ nigræ ſiniſtræ alligant coxæ.

Joh. Agricola ad partum difficilem, ſecundinam & fœtum mortuum expellendum, nihil melius eſſe inquit, quàm *aurum potabile*.

Petrus Bayrus ligat parturienti radicem cucurbitæ ſupra renes, quæ inde, ut ille ait, ſtatim pariet.

Jul. Cæſ. Claudinus ad dolorem in partu excitandum exhibet aq. tepid. ℥ ij. *Mell. q. ſ.*

Hermann. Corbæus Gynæcii l. 2. c. 5. pro ſecreto infallibili obtrudit ſequens:

℞. *Rad. urtic. coq. in vino, & in ejus vini hauſtu exhibeantur*
Pulv. cinnamom. ʒ ij.
Croci ℈ j.

Vel ſuccin. albi, & fimi accipitris alb. ana ʒ ß. cum vino detur.

Claud. Deodatus vult, ut mulier lauri folia ore mandat, quæ & ligentur ſuper umbilicum.

Ad coxas verbena cum polypodii radice ligetur.

Franc. Oſvv. Grembs in partu difficili commendat lap. ſpec. ʒ j. cum vino albo potam: item oculos leporis menſe Martio capti. Plures etiam Magnates pellem leporis recenter detractam & abdomini impoſitam magnifaciunt.

Phil. Grulingius inquit *Med. Pr. l. 4. part. 4. c. 4.* In partu difficili præſentius non reperitur ſequenti: Da Patienti particulam de boleti cervini quantitate minoris fabæ, ut maſticet ipſam parumper, tunc jube, ut unam partem de eo umbilico inungat, alteram partem maſticet.

Joh. Bapt. ab Helmont. init. Phyſ. Jus Duumviratus ad partum difficilem jecur ſimul cum felle anguillæ ſiccatum, & pulveriſatum in vino potum ad magnitudinem avellanæ ſumptum magnifacit, Donumque Dei in hoc ſimplici experimento eſſe inquit.

Experimentum ſequens ad partum difficilem habet *Conrad. Kuhnrad. Medull. deſtillator. p. j.*

℞. *Cancr. viv. No. ij.*
Contund. & exprim. ſuccum, adde pingued. vulpin. & leporin. p. æq.
M. F. unguentum.

Idem dicit, ſæpiſſimè probatum eſt, ſi Roſmarinus contundatur, & in aceto per 24. horas maceretur, & de hoc aliquid umbilico parturientis alligetur, & ſimul internè ſuccini præparati ʒ ß. cum vino vel aqua artemiſiæ detur.

Idem ait Experimentum certum eſſe, ſi parturiens aliquid urinæ ſui mariti aſſumat.

Simon Paulli pro arcano venditat ſequens in partu difficili minimè fallax:

℞. *Semin. lavendul.* ʒ ß.
Plantag.
Endiviæ ana ℈ ij.
Piper. ℈ j.
M. F. pulvis, capiat patiens cum aqua caprifolii & endiviæ ℥ iij.

Vel

℞. *Semin. lavendul.* ʒ ß.
Succin. alb.
Borrac. ana ℈ ij.
Ol. cinnamom. gt. jx.
M. F. pulvis pro tribus doſibus cum vino Rhenano.

Franc. Ranchinus habet ſequens. Detur ſperma ceti ad ʒ ij. cum aqua cinnamomi, aut decocto matricariæ & artemiſiæ.

Euſtachius Rudius longa experientia ſequens comprobatum eſſe dicit:

℞. *Cortic. caſſ. fiſtul.* ℨ j.
Aſar.
Cinnamom.
Croc.
Sabin. ana ℨ ß.
M. F. pulvis. Doſis ℨ j.

Joh. Andr. Smitzius commendat quinque vel 6. grana juniperi.

Martinus SchmuK duas exhibet particulas rad. lilior. alborum. Idem propinat aquam, in qua dum ova ad duritiem cocta fuerunt.

Joh. Schrœderus lachrymas, ſeu ſordes cervorum in difficili partu ſummopere laudat ad gr. 3. exhibenda.

Daniel Sennertus exhibet guttulas aliquot liquoris è ligno coryli deſtillati in aqua convenienti; laudat quoque ſecundinam exſiccatam: amuleta ex exuviis ſerpentum, quibus mulieres ligari debent, addenſque partum quoque ciere corallia, jaſpidem, radicem polygoni, coriandr. virid. coxæ, aut plantis pedum alligata.

Arn. WeiKardi experimentum ad partum accelerandum ſequens eſt:

℞. *Pſeudomelanth. (Raden)* ℨ j.
D. c. vino malvatico.

Gloſſopetram quoque in manu parturientis retentam, donec incaleſcat, partum juvare dicunt.

Sic Mulieres quædam ad partum facilitandum circa medium partus tempus uti ſolent pulvere radicis fraxinellæ cum polenta, & nuce moſchata.

Sic & ſemen aquilegiæ in partus difficultate in pollinem redactum, & ex vino ſumptum maximè commendatur.

Dictamnus quoque Criticus internè & externè laudatur.

Pulverem Ægagropilarum *Zvvelfferus* mirè extollit.

Roſa illa Hierichuntina in calicem vini conjecta hauſtum præbet ad partum difficilem pluribus æſtimatum.

Ex talo leporis (*Haſenſprung*) optimum paratur medicamentum ad partum accelerandum.

Nunc omnibus ad curam fœtus mortui nos conferamus.

Cura fetus mortui. §. 13. Fœtus quando mortuus eſt, atque adeò difficultas pariendi major, quàm primùm ut expellatur annitendum, ne, ſi putreſcat, matri immania importet ſymptomata, mortem nonnunquam minitantia. Quæ autem fœtum mortuum educere valent potiſſimùm ſunt illa *pellentia partum*, modò dicta, & omnia quæ menſes potenter movent, ut ſunt radices dictamni albi, ariſtolochiæ rotundæ, Irid. Florent. aſari, hellebor. nigr. folia ſabinæ, dracunculi, matricariæ, croc. calendul. gumm. ut myrrha, aloe, borrax, ammoniacum, galbanum, ſagapenum, pulpa colocynthidis, & ſimilia alia. Nos cum ſucceſſu hoc in caſu utimur trochiſc. de myrrha, borracc. Venet. fol. ſabinæ, croc. limatura martis, &c. Nam vomitoria, quæ à quibuſdam laudantur, hactenus in uſum revocare non auſi ſumus. Omnia balſamica, quæ ſimul putredini reſiſtunt, ſunt egregia. Ex. gr.

℞. *Dictamn. alb.*
Cinnamom.
Teſticul. eq.
Borrac. ana ℨ ß.
Caſtor.
Myrrh.
Succin. ana ℈ ß.
M. f. pulvis, divid. in 3. partes æquales.

Sequens tanquam tantorum expertiſſimum remedium commendat *D. Moræus*:

℞. *Flor. cheiri,*
Borrac. Venet.
Succin. alb. ppt.
Raſur. lign. ſabin.
Gall. moſchat.
Croci orient. ana ℈ ß.
Confect. alKermes ℨ ß.
Margarit. ppt. ℈ ß.
M.

Aſſumatur cum aqua cinnamomi calidè. Vel ſequens propinatur pro unica doſi:

℞. *Aq. carbuncul.* ℨ ij.
Cinnamom.
Lilior. alb. ana ℥ ß.
Cordial. Herc. Sax. calid. ℥ iij.
Borrac. Venet. ℈ ß.
Sal. ſerpent. gr. viij.
Balſam. vitæ gt. iij.
Eſſent. croc. gt. ij.
M. F. potio.

Suffumigium uvarum putridarum hoc in caſu laudat *Zacutus Luſitanus*. Sic & commendatur peſſus *Fontani* ex radic. juglandis. Optimè gummi ſagapenum pudendis intrudi poteſt.

§. 14. Pharmacia nihil efficiente ad *Chirurgiam* confugiamus neceſſe eſt, & ferro tentandum, quod aliis remediis non licet exequi.

Operatio hæc Chirurgica exequitur vel manu, vel Inſtrumentis, h. e. uncis. Quæ prior facilior eſt, & ſecurior: hæc altera uſitatior, de quibus vide inſtar omnium *Tractatum Nicolai Fontani de Extractione fetus mortui*. Nos actum hunc triſtem exercuimus ope Chirurgi *Expertiſſimi Limburgi ad Lhanam*. Hoc in caſu requiritur præter ægræ vires & cordatus artifex peritiæ Anatomicæ gnarus, ne uterus uncis aliiſque lædatur. Inſtrumenta quæ *Velſchius in Scipion. Merc. & Ilimerus* deſcribit, meliora ſunt, quàm quæ habet *Scultetus*. Vide & uncos hos deſcriptos in *Ephemeridibus Germanicis*.

§. 15. Inter Empirica ſunt ſequentia ex aliorum ſcriniis compilata.

Tobias Dorncreilius ait, ad fœtum quovis tempore, ſeu mortuum, expellendum, teratur *ruta cum ſcammonio*, & cum goſſypio incorporetur, & reponatur matrici.

Petrus Foreſtus ſuccum foliorum leviſtici recent. expreſſ. cum aqua artemiſiæ, vel cereviſia, vel vino propinat.

Sequentem quoque commendat pulverem:

℞. *Aſſæ fœeid.* ℨ ß.
Semin. rutæ,
Caſſiæ ligneæ,
Lapid. dactylor.
Borracis ana ℨ j ß.
Croci ℨ ß.
Myrrhæ,
Theriac. diateſſ. ana ℨ j.
M. Doſis ℨ j. *c. aq. ſabinæ.*

Idem *obſervat.* 76. cuidam ob gemellos mortuos difficulter parienti dedit decoctum artemiſiæ, ſabinæ, cum aqua liliorum, & accepit ſabinam viridem adjecto pauco croci pulvere, eamque linteolo involutam peſſi inſtar, & ol. lilior. immerſam juſſit, ut in vulvam poneret, & ibidem aliquantum hæreret. A quibus medicamentis vix per quartam horæ partem mulier fœtum mortuum ejecit.

Ad quem expellendum hoc unguento ſe feliciter uſum fuiſſe affirmat ipſe prædictus *Zacutus*, perinæo impoſito:

℞. *Medull. colocynthid.*
Succ. colocynthid. virid. ana ℥ j.
Succin. ℨ iij.
Myrrhæ ℨ ij.
Ol. caſtor.
Rutæ ana ℥ j.
Coq. ad ſucci conſumptionem, F. unguentum.

David Herlicius nihil excellentius eſſe dicit aqua decocta ſeminis lini, vel ſi decoctum ejus in uterum infundatur.

Domin. Leo inquit, fœtum mortuum ſtatim evocari poſſe peſſo ex colocynthide, galbano, radic. ſer-

ſerpentariæ, & helleboro nigro parato.

Zacutus Luſitanus ſequens quoque laudat peſſarium.

℞ *Sagapen,*
Galban,
Ammoniac. ana ℨ j.
Hellebor. alb.
Colocynthid. ana ℨ v.
Cantharid. gr. vj.
F. peſſarium cum felle taurino.

Maroldus commendat emplaſtrum ex caulibus coctis, & axungia exceptis. Idem magnipendit brodium, in quo decocta ſunt folia Ireos.

Daniel Sennertus oleo ligni heracilii magnam ineſſe vim ait, ad fœtum mortuum expellendum, ſi ad guttas xv. vel xx. in vino malvatico exhibeatur: teſtes quoque equi valde commendat.

Sed hæc ſufficiant, ad alia nos vocat ordo.

CAPUT VIII.

DE SYMPTOMATIBUS CIRCA PARTUM OBVENIENTIBUS.

§. I.

PUerperas ſymptomata plura comitari ſolent, *Nos* jam ex iis potiora, & præcipua examinaturi ſumus. In nonnullis ſecundinæ remanent, il aliis lochiorum fluxus eſt imminutus, in aliis immoderatus, omnes dolores, ſeu tormina à partu (*Nachwehen*) patiuntur, cunctas affligit lactis rigor (*Milch-froſt*) ſeu febris lactea, pluribus deficit lac in mammis, in aliis redundat, & coagulatur, hinc inflammatio, durities, & eryſipelas. Reliqui verò, qui occurrunt, morbi, videantur in ſuis capitibus.

§. 2. Secundinæ dicuntur à ſecundis, quia ſtatim inſequuntur partum, & quaſi partus ſecundus eſt. Optimè etiam derivari poteſt à ſequendo, quia calentibus adhuc locis fœtum è veſtigio comitari debent. Germanis dicuntur *die Nachgeburt*: appellantur etiam loculus, fœtus indumentum, ſecundæ, ſecundum domicilium, ac receptaculum, membranaceum tegmen &c.

Deſcriptio ſecundinarum. Secundinæ ſunt membranæ illæ fœtum involventes, vel eſt tertia, & extrema fœtus tunica, venis & arteriis à cotyledonibus pronatis conſperſa, iiſque connexa, quæ & umbilico infantis per vaſa umbilici adhæreſcit, & quæ in naturali partu ſemper cum fœtu excernitur unà cum placenta uterina. In præternaturali autem partu nonnunquam poſt fœtum enixum intra uterum remanent ſecundinæ.

Deſcriptio lochiorum. §. 3 In omni partu ab obſtetrice abrumpitur placenta uterina, unde oritur ſanguinis profluvium poſt partum, qui ſanguis in uteri ſubſtantia cavernoſa ſubſiſtens & evaſatus lochia vocantur; lochia hæc puerperis quibuſdam fluunt per dies duos, tres, quatuor, aliis per dies octo, decem, aut plures, & quidem aliquando copia ſatis notabili, aliquando parvà, ſive fluxus ille abundantior, ſive parcior diutiùs perſeveret, ſive citiùs ceſſet, quare ritè obſervandum eſt Medico, num fluxus ſit naturalis, vel præter naturam. Mulieres enim, quibus copioſa fluunt menſtrua, etiam lochiorum fluxum patiuntur largiorem. Si ergò hic fluxus ſit nimius cum puerperæ debilitate, dicitur *immodicus*, ſi verò parcior ſit, & inde facilè damnum concipere poteſt mulier, hinc dicitur fluxus *imminutus*.

Tormina poſt partum. §. 4. Tormina in partu, ſive dolores poſt partum pleræque mulieres patiuntur non tantùm durante partu, ſed etiam poſt partum, qui ſæpe adeò vehementes ſunt, ut non ſolùm febrim producant, ſed etiam deliria, & nonnunquam mortem accelerent. Falluntur ergò mulierculæ putantes, utiles eſſe puerperis hoſce dolores, quia juxta ipſarum opinionem ab ipſis promoveatur lochiorum fluxus, quod tamen falſiſſimum, ut rectè etiam inquit *Sylvius*, quoniam negligitur idcirco, & impeditur à multis dolorum dictorum, tanquam utilium, curatio, quamvis tam ſæpe eorundem neglectus cauſa fuerit necis multis puerperis.

§. 5. Tribus vel pluribus diebus poſt partum levi horrore puerperæ corripiuntur, quem fœminæ noſtrates per nomen, *Milch froſt*, exprimunt. *Febris lact.*

Sic & lac in mammis varias ſubit mutationes, modò coagulatur, hinc ſæpe durities mammarum, inflammatio, & eryſipelas. *Durities, inflammatio, & eryſipelas mammar.*

§. 6. Signa ſecundinarum retentarum obſtetrici, aliiſque adſtantibus mulieribus manifeſta ſunt. *Signa ſecundinarum retentarum.*

Immodicum verò lochiorum fluxum cognoſces ex nimio ſanguinis p. n. effluxu, ex virium debilitate, & languore, animi deliquio, pallore totius corporis, & macie, ſimilibuſque aliis gravioribus ſymptomatibus, quæ alias immoderatas ſanguinis excretiones comitari ſolent. *Signa immodici lochiorum fluxus*

Suppreſſa verò eſſe lochia, partim ab ægrotante puerpera, partim verò ab aliis intelliges, ab amicis, aut adſtantibus, quemadmodum & ex dolore gravativo hypogaſtrii, lumborum, abdominis, tumore abdominis, difficili reſpiratione, febri, & ſimilibus aliis ſupervenientibus ſymptomatibus. *Signa imminuti lochiorum fluxus.*

Febris, ſeu rigor lactis cognoſcitur, potiſſimùm ex eo, quòd ſcilicet tribus diebus à partu puerpera horrore corripiatur ſubſequente calore, ſiti, intumeſcentia mammarum, dolore lumborum, inquietudine totius corporis, &c. quam comitari ſolet aliquando inflammatio, & eryſipelas mammarum, aliarumque partium. *Signa febris lacteæ.*

§. 7. *Veteres* ſecundinarum tandem egreſſum inde derivant, vel quòd nimis craſſæ & tenaces ſint & lateribus ſtrictè cohæreant, vel quòd propter diuturnum partus dolorem intumeſcant, aut quòd umbilicus ſeu ruptus ſit, ſeu præciſus antequam ſecundina egreſſa fuerit. *Cauſæ ſecundinæ retentæ iuxta Veteres.*

§. 8. *Paracelſus* ac *Helmontius* agnoſcunt hic iterum Archeum uteri ſecundinas retinentem.

§. 9. *Williſius* ac *Sylvius* cum *Carteſianis* hoc in caſu nobiſcum conſentiunt.

§. 10. Sæpe ergò contingit in partu, imprimis difficiliore, ut fœtu in lucem edito, aut quia corrupta ſunt vaſa umbilicalia, aut quia tenuiora ſunt, aut quòd circa collum aliaſve partes circumvoluta ſunt infantis, aut quòd violentiùs ab obſtetrice trahuntur, aut quia ſecundina utero firmiùs adhæret, aut alia aliqua de cauſa, imbecillitate ſcilicet matris, aut occluſione partium, ſive à frigore ambiente, ſive aliunde diſruptis vaſis in utero ſecundinæ remaneant, & excerni commode non poſſint. Authores omnes eandem hic fere cauſam eſſe ajunt quam habet menſium fluxus immodicus. *Cauſæ Secundinæ retentæ iuxta Nos.*

§. 11. Sic etiam *fluxus lochiorum immodicus cauſas* habet tum plures alias, ut plethoram, ſanguinis tenuitatem, aut craſſitiem, acrimoniam, aut motum nimium & impetuoſum, ſpirituum animalium ἀταξίαν, Janitoris uteri negligentiam, tum imprimis vaſorum arterioſorum à partu aut anaſtomoſin, aut rexin, immediata ergò cauſa eſt arteriarum & venarum in utero exiſtentium apertio extraordinaria. *Cauſæ fluxus lochiorum immodici ex Noſtra opinione*

Cauſæ verò externæ ſunt aer vel immoderatè calidus, & alimenta, & medicamenta nimis acria, & menagoga, vigiliæ nimiæ, intempeſtivi aut nimii corporis motus, unde quæ ante tempus (quod ordinariò quidem menſtruum eſſe debet) ſe ad negotia ſua applicant, facile in hunc affectum incidunt. Animi affectus ſubitanei, ut ira, & denique aliæ excretiones ſuppreſſæ, præter alia, quæ puerperis accidere poſſunt infortunia, ex ictu, caſu, &c. vel ex violenta obſtetricis dilaceratione, unde contingunt uteri excoriationes, quas certè dolor ſubſequi debet, imprimis

primis quando grandia uteri vaſa dilacerata ſunt.

Tormina poſt partum cauſa ex Sylvio.

§. 12. Sic etiam *Sylvio* cauſa prima & primaria dolorum poſt partum eſt connexio arctior ſecundinarum cum utero, hinc & earundem laceratio ab utero, uterique adeò excoriatio. Cauſa verò eorundem ſecunda *Ipſi* eſt ſanguis lochiorum per laceras excoriataſque uteri partes fluens, ipſaſque mordicans & rodens, imprimis ſanguine exiſtente acriore. Omnes Authores ferè eandem dicunt cauſam, quam jam revelarunt in menſium fluxu ſuppreſſo, quare eadem repetere non libet.

Cauſa lochiorum ſuppreſſorum juxta mentem Noſtram.

§. 13. Contrarium priori morbi vitium eſt *Lochiorum ſuppreſſio*, quando ſcilicet nullus à partu ſanguis ab utero excernitur, aut perpaucus, iſque ſeroſus, aut pituitoſus, vel cum, vel ſine dolore. Vitium hoc ortum ſuum habet ut plurimum à vitio ſanguinis, vel à morbis uteri & vaſorum, rariùs autem à morbis vaginæ, aut aliarum partium. Vitio ſanguinis contingit primò, quòd is in corpore paucus ſit, & quando copioſè ante partum effluxerit, aut in partu ipſo, quando eſt grumoſus & craſſus, ut plerumque accidit poſt partum, quo tempore etiam fœminæ, quæ purgantur, grumos ſanguinis, eoſque ſatis magnos, & inſignes ſolent excernere; ſic & quando pituitoſus eſt, & viſcidus, adeò ut vaſa obſtruat. Fieri quoque poteſt obſtructio vitio vaſorum, quando ea obſtruuntur, aut comprimuntur à tumore uteri, aut aliarum partium, vel obſtringuntur ab aere ambiente frigido, ſive ab alimentis, aut medicamentis internis externiſque, nimium refrigerantibus, incraſſantibus, & adſtringentibus. Cauſæ verò externæ, quæ hìc ſuum conferre poſſunt ſymbolum, ſunt præter aerem frigidum admiſſum, cibus potuſque, & medicamenta, & vigiliæ nimiæ, vel ſomnus nimius, nimia quies, ſubitanei & graves animi affectus, præſertim mœror, ſolicitudines, curæ, &c. manuum præſertim, pedumque ſubita refrigeratio, & infortunium à ſuperveniente febre, ſimilive alio morbo, aut univerſali, aut particulari. Hæc obſtructio lochiorum ſæpiùs contingit ob dolorem nimium, & indè factam ἀταξίαν ſpirituum animalium, qua de re elegantem habet locum *Beatus D. D. Ettmuller. in Diſput. de opii vi diaphoretica* §. 6. quem ipſius ſuis verbis exprimere libet. Revocant hæc in mentem iſtud phænomenon quod ſæpius in puerperis obſervare datum fuit, dum nempe primis duobus vel tribus diebus liberè fluunt lochia, quæ ſub turgeſcente in mamillis lacte ſponte abſque manifeſta cauſa alia, ſive præceſſerit lactea febris, ſive non, ſupprimi ſolent, tunc ſcilicet temporis, dum dolere & tumere, ſimulque indureſcere ſolent mammæ: ſed ceſſante dolore, & vel inſenſibiliter tranſlato alioſum lacte, vel ſenſibiliter per papillas tranſudante, liberè denuò fluunt lochia. Nempe doloris occaſione, in ſenſibili illo mammarum globo & turbatur ſpirituum ordinatus motus, ſtringuntur undique in corpore fibræ, & tenduntur ſimul uteri, ejuſque membranoſæ vaginæ fibrillæ, hinc excernendorum per hæc loca debitus ſupprimitur fluxus, qui lagiter redit, ſimul ac ceſſante in mammis dolore, ceſſat etiam fibrarum contractura. Nec eſt, quòd fluidorum iſtorum impetum ex locis inferioribus ad mammas, pergit ille, hìc obiicere velis, ſiquidem dum durat adhuc mammarum repletio, aut per papillas etiam lac excernitur, nihilominus modò dolor illarum remittat, redit lochiorum profluvium. Par nempe hìc eſt ratio. atque intenſiorum poſt partum dolorum; quorum occaſione etiam ſupprimi plus una vice obſervavi lochia. Quod etiam ex juvantibus & nocentibus patet. Dolorum verò poſt partum potiſſimæ cauſæ ſunt lochia non admodum copioſè, aut planè non evacuata, & propter conjunctos ſimul acres humores, à quibus partes exulceratæ & læſæ, per quas ſanguis tranſire debet, lædi debent, hinc fibrillarum illarum ſubtilium vibratio.

Cauſa febris lacteæ ex veterum dictio.

§. 14. Nunc ordo nos jubet, ut paucis videamus cauſas *febris lacteæ*, aliarumque *lactis mutationum*. Antequam verò ad præternaturalem accedamus ſtatum, priùs naturalem præmittamus, h. e. quædam de lactis natura, materia, & modo generandi dicamus.

Veteres Galenici uteri cum mammis conſenſum finxere, ſtatuentes venas mammarias atque Hypogaſtricas per anaſtomoſin, vel alio modo ità conjungi, & ſic ex ſanguine menſtruo fieri lac, quod nonnulli eorum affirmarunt. Sed hodierni Anatomici, tanquam oculares teſtes, de illa anaſtomoſi planè dubitant, & eam nobiſcum rident, hinc teſtatur rectè *Bartholin. l. de pulm. ſ.* 1. viam ab utero ad mammas eſſe oculis nunquam manifeſtam, multis enim menſes ſupprimuntur ſinè ulla lactis in mammis præſentia. Per vaſa verò lactea hunc conſenſum eſſe hodie celeberrimi teſtantur Anatomici. Nec indè eſt lactantibus non fluere menſes, ſed quoniam communis quædam materia lactis & ſanguinis eſt, fit, ut ſi ſanguini aſſociatus fuerit pro menſium effluxu, lactis plerumque oriatur defectus, & contrà, ſi lacti materiam ſubminiſtraverit, menſes ut plurimum deſinant, geminæ verò evacuationi natura rariſſimè ſufficit, ut rectè ait *C. Hoffmannus de lact. memb.* 1. §. 16. Nos ergo cum pluribus doctiſſimis viris lac fieri ex chylo ſtatuimus, & per ductus chyliferos ad mammas ferri, prout etiam hodierna detexit anatomia. Si quia plures cupiat rationes, adeat *Bartholinum*, *Coum*, *Martianum*, *Caſtellum*, *Harveum*, *Charletonem*, *Slegelium*, *Horſtium*, *Svalve*, *Warthonum*, *Guiffartum*, *HoboKenium*, *Langium*, *SchencKium*, &c.

Paracelſus ac *Helmontius* hìc accuſant cruorem vitiatum.

Sylvius lac in mammis ex ſanguine per arterias eò delato generari aſſerit, ſimulque addit, quæ aſſumuntur ad ſanguinem properare, & imprimis ad lactantium mammas, & proinde non chylum, ſed ſanguinem lactis eſſe materiam probat. 1. Quòd loco lactis ſanguis ſæpe effluat. 2. Quòd non rarò ad medicamenti ſanguinem ſiſtentis uſum convenientem abſque ullo alimento aſſumpto ſiſtatur ulterior ſanguinis effluxus, & ſequatur ejus loco lac. 3. Quòd vaſa notabilia ad ſanguinem & mammas deferentia, referentiaque, arteriæ puta venæque in mammis, augeantur durante lactatione, decreſcantque, ac minùs appareant eadem ceſſante; unde Author concludit, deſiderari eo tempore plus ſanguinis in mammis, quàm aliàs. Non ſola verò per glandularum mammarum poros percolatione ſanguinem in lac mutari arbitratur, ſed ob acidum in mammis admiſtum colorem rutilum ſanguinis mutari in albicantem exiſtimat, ſtatuitque in mammarum glandulis præparari liquorem, ſed valde temperatum, qui partibus ſanguinis ibidem à reliqua maſſa ſecretis admiſtus, eaſdem tum magis conſiſtentes, tum intimiùs commixtas, tum albicantes præſtet, adeòque in lac mutet.

§. 15. *Williſius* exiſtimat, quod à cibis ſtomacho materno ingeſtis chyli indè confecti portio ſtatim in venas abſorbeatur; qui ſanguinis vehiculo potitus, priuſquam ipſi planè aſſimiletur in glandulas, hic illic eidem excipiendo deſtinatas per arterias advectus à cruoris maſſa denuò ſecretus deponatur; cùm enim conſtet, pergit idem, quòd potus copioſè ingeſtus citò totam ſanguinis traiiciat maſſam, & ſub lymphæ forma per urinam reddatur.

Ex Carteſianis.

§. 16. Febrem lacteam oboriri docent Carteſiani ob ſanguinis turbatam mixtionem à chyli particulis ad mammarum ductus abundantiùs accedentibus, & copioſiùs in iis aggeſtis; quum enim ductus lactei proximè ſubſequentibus poſt partum diebus nec ſatis aperti nec ſatis dilatati exiſtant, ut liberum lacti uberiùs advenienti exitum præbeant, ipſum in iis coacervatur, materiæque æthereæ adventanti viam præcludit. Illa autem viam ſibi ſternere ſatagens, validiori impetu in oppoſitos ſibi obices corruit, & in ſangui-

ſanguinem repulſa, vehementer eum exagitat, & turbas in eo excitat, donec lactis particulæ eum obtinuerint ſitum, qui ad materiam ſubtilem facili per ejus poros admittendam aptus fuerit, & mammarum canales ita fuerint dilatati, ut nullam ampliùs remoram lac in iis facere cogatur.

Cauſa febrim lactea iuxta Nos. §. 17. Examinato paucis ſtatu lactis naturali ad præter naturalem *Nos* convertamus, ad quem examinandum jam nobis facilior patet aditus. Facilè ergò febris lactea oboriri poteſt, vel ob chylum per ductus ſuos partim in maſſam ſanguineam majori ſolito copia influentem, & turbationem ſanguinis inſtituentem, vel ob lochiorum retentionem, vel ob dolores nimios poſt partum, quod etiam agnovit *Sylvius* inquiens: Et certè à doloribus vehementibus in utero propter partum difficilem malè habente, aut inflammatione ibidem orta non rarò excitatur febris.

Nec hic excludimus ſpirituum animallum & Janitoris uteri averſionem & excandeſcentiam. Cauſam quoque harum febrium eſſe quoque aliquando exiſtimo particulas quaſdam inſenſibiles, & heterogeneas, quæ partim ſanguinem traijciendo turgeſcentiam ac effervescentiam ſanguinis excitant, ad extraneum enim illud ſanguini haud miſcibile eliminandum effervescentia triduana impendi debet, prout ratiocinatur *Williſius*.

Lactis verò generationem lædi conſtat ex eo, cùm nulla fit, vel parcior, vel nimia.

Nulla verò lactis generatio fit, vel mammarum, vel chyli vitio. Mammarum culpa deficit lac, quando deſunt glandulæ, aut quando ineptæ ſunt ad lac producendum, vel reſervandum. Deſunt verò quando ab humore acri exeſæ, vel quando propter affectum aliquem, cancrum putà, mammæ adeòque & glandulæ abſciſſæ ſunt, vel dum glandulæ illæ duriores exiſtunt vel à cauſis externis, ut ſi adſtringentia & auſtera mammis imprudenter imponantur.

Chyli quoque vitio poteſt deficere lac in mammis, ſi nullus chylus ad illas deferatur, vel vitio ſui, vel viarum culpa. 2. Si chylus, licèt deferatur, ineptus ſit. Ad mammas non defertur chylus vitio ſui, quando ſcilicet deficit ob præcedentem vel coactam, vel voluntariam inediam, vel obvias, per quas chylus ad mammas defertur, obſtructas, vel alio modo malè affectas, vel ſi à pituita, vel alio auſtero ſucco iſtæ viæ conſtringuntur, vel ſi viæ eroſæ, ruptæ, aut diſſectæ ſunt. Accedit etiam, quòd lac in mammis deficere poteſt, quando vaſa tam exilia, & tam parva ſunt, ut chylus non ad mammas deferri poſſit.

Sic etiam ob nimias ſanguinis effuſiones, menſes putà, lochiaque nimis largè fluentia, ob morbos graves puerperas affligentes, non tantùm lac deficit, ſed etiam vires.

Cauſa paucitatis lactis ex Noſtra ſententia. §. 18. Nunc accedamus ad cauſas paucum lac producentes, quas ſimiles ferè cum præcedentibus lactis generationem impedientibus, ſed gradu tantùm differentes eſſe affirmamus, ea propter non libet crambem bis coctam propinare.

Cauſa nimii proventus lactis ex mentem Veterum. §. 19. Redundantium lactis *Veteres Galenici* à ſanguinis copia & forti facultate lactifica procedere ajunt. Coagulatio lactis ad mentem ipſorum fit, quando partes ſubtiliores & tenuiores ſenſim exhalant & craſſiores remanent, unde mammæ indureſcunt & tumores imo & abſceſſus exoriuntur.

Defectum lactis pro ratione cauſarum duplicem eſſe ajunt, alium enim eſſe vitio ſanguinis dicunt, qui deficit ob morbos exſiccantes: item ob Epatis intemperiem, ob inediam, ob evacuationes nimias. Alium defectum eſſe dicunt vitio facultatis lactificæ, quando illa ita debilis eſt, ut ſanguinem neque attrahat, neque coquat, ſeu propter cauſas externas refrigerantes & adſtringentes, ſeu propter alios morbos, ad quos in curatione reſpiciunt.

§. 20. *Paracelſus* Coagulationem lactis fieri autumat à Sale plumoſo lac coagulante. Inflammationem verò à collectione lactis diverſimodè ab aliis quibuſdam humoribus eidem intermiſtis alterati adeò, ut ſale quodam accedente arſenicali, inflammatio ſubſequatur.

§. 21. *Helmontius* lactis proventum nimium deducit à laticis abundantia ad mammas depoſita à cujus ſtagnatione & à pelle non allecta cauſam coagulationis deducit; Si verò Archeus ob diuturniorem ejus moram ad excandeſcentiam provocatur, *Inflammatio* in ſignum furoris accenditur.

§. 22. *Williſius* copiam & defectum lactis deducit à ſanguinis abundantia vel defectu, inflammationem verò à diverſorum humorum in mammas influxu produci cum Galenicis docet, & quidem à ſanguine valde in mammis efferveſcente, & ſimul in tranſitu ſuo impedito, obſtructionem in vaſis earum atque ex ea inflammationem excitari credit.

§. 23. *Sylvius* cauſam nimii proventus lactis provenire ait ab optimo ſanguine in mammis in lac mutato, coagulationem verò ab acido deducit, inflammationem à ſanguine evaſato & acido itidem corrupto derivat.

§. 24. *Carteſiani* lactis defectum deducunt à glandulis mammarum nimis induratis vel à deficientibus glandulis, vel à chylo vel ſanguine nimis craſſis: lactis abundantiam à contrariis cauſis produci ajunt, coagulationem verò acidis particulis tribuunt.

De Cauſa iudicium Noſtrum. §. 25. Cauſæ nimii proventus lactis ſunt, vel chylus laudabilis, & copioſus, rebus non naturalibus bene conſtitutis, imprimis optima conſtitutio glandularum mammarum, quæ in eo conſiſtit, quando ſcilicet molliores ſunt. Nam obſervatum eſt, mulieres ejuſmodi glandulis gaudentes lac copioſiùs ſuppeditare.

Cauſa coagulationis lactis. Cauſa inflammationis mammarum. §. 26. Lac verò in mammis facilè coagulatur ab *acido* undecumque orto, & eò delato. Inflammatio verò, utplurimum febrem comitem habens, oritur à ſanguine nimis efferveſcente, tunc enim ſulphuræ particuleę versùs peripheriam mammarum delatæ partes externas feriunt, excitant ardorem, ipſæ verò ſanguinis particulæ, quæ adhuc exſuperant cæteras, ſi nihil obſtet, quo minùs tranſpareant, in ſuperficie laborantis exhibent *ruborem*, & inflammatio nihil aliud eſt, quàm ſanguinis extra ſua ſibi receptacula effuſi fermentatio præter naturam.

Prognoſis. §. 27. Hiſce diſcuſſis ad *Prognoſin* properabimus. Ex ſecundinis retentis eadem mala exſpectabis, quæ ex fœtu mortuo retento, imò ni excludantur natura vel arte, moriendum eſt puerperæ, eapropter ſtatim allaborandum ut eæ excludantur, fœmina expurgetur, ſymptomata præcaveantur, & vires conſerventur.

Sic etiam lochiorum ſuppreſſio, affectus eſt periculoſus, non tantùm quòd varii ab illo morbi particulares, ſed & univerſales in toto corpore produci poſſint, ut febres acutæ, phrenitides, maniæ, melancholiæ, pleuritides, peripneumoniæ, uteri inflammationes &c. & cujus notabile exemplum habuimus *Hanoviæ* in muliere, quæ ab hac cauſa primò in maniam, nunc verò in melancholiam incidit hypochondriacam, quapropter hoc in affectu etiam maturanda eſt ſemper, quantum poſſibile, curatio. Si ſtupor, faciei pallor, concuſſiones oculorum, convulſiones, tunc parùm reconvaleſcentiæ ſpes eſt, & Medicus periculum adſtantibus explicare debet, ne vitium & mortis cauſa in illum cadat. A prædicto periculo liberantur ſæpius puerperæ, ſi hæmorrhagia quædam alibi liberalis fuit, vel ſi contingat ſudor copioſus.

Cæterùm effluxus lochiorum immodicus, ut puerperas valde debilitat, & ſæpè nęcat, ità variorum etiam morborum cauſa eſſe poteſt, quæ ex aliis hæmorrhagiis peti poſſunt.

Dolorum verò poſt partum curatio plerumque facilis eſt,

lis eſt, hinc eſt, quòd ſponte ferè deſinunt. Si verò nimis perſiſtant, eorumdem curationem non negligendam eſſe cum *Sylvio* credimus, quia inde febris, lactis defectus, aliaque mala oboriri poſſunt.

Febris lacteæ *Prognoſin* quod concernit, nihil mali denotat, modò ritè obſervetur, ne ſemel concepta effervеſcentia ſanguinis in aliam pejoris notæ degeneret, & ſi mammæ turgidæ ſint, ut bene lac emulgeatur, aliàs facilè inflammatio, tumor & abſceſſus mammarum metuendus eſt.

Reliquorum ſymptomatum mammis obvenientium prognoſis inferiùs ex ſuis capitibus petenda eſt.

Cura Diætetica.

§. 28. In his affectibus aer ſit ſerenus & temperatus, ante omnia vitandus frigidus, alimenta ſint facilè fermentabilia, & boni ſucci, & caveant mulierculæ ſedulò à quocumque acido aſſumendo, quod maximè nocet. Motus corporis ſit mediocris, & per novem dies puerpera, ſi fieri poteſt, ad minimum ſe in lecto contineat, ſomnus ſit placidus, nocent enim vigiliæ. Excreta & retenta ante omnia ritè ſe habeant. Animus ſit hilaris, abſit ira, mœror, curæ, &c.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 29. Nunc ad *curationem* horum affectuum accedamus, & primò *Veterum* meditationes videamus, qui ſecundinam retentam iiſdem expelli remediis ajunt, quæ ad fœtum mortuum expellendum fuere propoſita.

Inter alia remedia manu Chirurgi periti extrahendam dicunt, & ſi nullo modo illa educi poterit, ſed firmiter utero adhæreat, & in eo putreſcat, ſuppurantia in uterum immittenda eſſe ajunt, admixtis detergentibus, validam quoque ſternutationem commendant, & caſtoreum ex mulſa cum pulegio & calamintha cochlearis menſura exhibent. Dioſcorides Mergi jecur ad ʒij. ex Mulſa præbet; item pulegium, calamintham, dictamnum, thymum, ſaturejam, œnanthes ſemen, caulem & folia cum mulſa, ac ſemina violæ luteæ ad ʒij. cum melle ſupponit. In quem finem laudat *Rondeletius* unguentum baſilicon. Varia quoque habent empirica, quæ paulò inferiùs videbimus.

Paracelſi & Helmontii.

§. 30. *Paracelſus & Helmontius* arcana ſua, imprimis hepar anguillarum vel ſerpentum commendant.

Vuilliſii.

§. 31. *Vuilliſius* cinamomum, myrrham, crocum, ſabinam, borracem, talos leporis pro ſpecificis extollit.

Sylvii.

§. 32. *Sylvius*, qui exiſtimat ab abuſu alimentorum craſſioris ac glutinoſioris ſubſtantiæ, propter quam ſanguis productus ſimilis, arctiùs ſecundinam utero necti, commendat in ejus curatione pituitoſum, glutinoſum corrigentia, ſalialixiva nempe, fixa & volatilia, tum aromatica, item evacuantia phlegmagoga, ut & diætæ correctionem. Sudorifera, diuretica, aliaque emmenagoga.

Carteſianorum.

Carteſiani præſcribunt enemata & abdomini imprimunt fomentum ex ſabina, aneth. artemiſ. matricar. puleg. petroſel. paratum. Umbilico illiniunt olea ſuccini vel zibeth. Si viæ nimis anguſtæ ſint, inungunt eas ol. amygd. dulc. Internè exhibent. fol dictam. Cret. caſſ. lign. croc. myrrh. borrac. ol. ſuccini, vel ſolum exhibent ſpiritum matricalem.

Noſtra medendi methodus in ſecundinarum retentione.

§. 33. Curatio ſecundinarum retentarum *noſtro judicio* in eo vertitur, ut illæ quantocyus expellantur, ſymptomata mitigentur, & denique vires conſerventur.

Quæ verò ſecundinas educere valent, ſunt vel pharmaceutica, vel chirurgica. Pharmaceutica ſunt omnia illa, quæ menſes potenter movent, aut fœtum mortuum expellunt. Si itaque puerpera poſt enixum infantem ſecundinam eiicere nequeat ob virium conſumptionem, primùm convenientibus alimentis, veluti ſunt juſcula ex vino optimo, croco, ſaccharo & ovis, aut ex contuſis pullis perdicibuſque confectis reſtauretur, ac tandem puerpera anhelitum cohibendo, & abdomen comprimendo expellendæ ſecundinæ annitatur. Et ſi cervix uteri ſit nimis anguſta, conducunt olea emollientia, & lubricantia, qualia ſunt ping. anat. ol. lilior. albor. amygd. d. mucag. rad. althææ, &c. Poſſunt & parari fotus, ſacculi, aliaque quæ poſſunt per infundibulum excipi, vel applicari, ſic odorati ſuffitus ex gallia moſchata, ambra, & moſcho prunis inſperſis conveniunt, & quæ parari ſolent ex artemiſia, ſabina, abrotano, pulegio, ſcordio, &c. Sic tuſſiendo excernitur ſæpe ſecundina.

Conveniunt ſimul internè varia pellentia, quæ ſuperiùs diximus. Specifica verò virtute pollent pulvis ſecundinæ exſiccatæ ʒj. pondere cum jure datus, item pelliculæ ventric. gallinæ ad ʒj. in vino albo exhibitæ.

Vel detur ſequens, vel ſimilis pulvis:

♃. *Carab. pulv.* ʒj.
Borrac. ʒß.
Trochiſc. de myrrh. ℈j.
Rub. tinctor. ʒß.
Croci ℈ß.
M. f. pulvis.

Doſis ʒj. in vino cum ſaccharo.

Vel

♃. *Borrac. Venet.*
Succin. alb. ana ℈j.
Croci,
Caſſiæ lign.
Caſtor. ana ℈ß.
M. f. pulvis.

Vel

♃. *Pulv. Caſſ. lign.* ℈ß.
Myrrh. gr. iij.
M.

♃. *Aqu. menth.* ℥j.
Meliſſ. ij.
Puleg. ana ℥ij.
Sacch. perlat. q. ſ.
M.

Poteſt quoque tale, vel ſimile decoctum propinari.

♃. *Radic. ſcorzoner.*
Pœon.
Cichor. ana ℥j.
Herb. ſcordii.
Borragin.
Meliſſ.
Artemiſ. ana M. ß.
Coq. in aqu. communi, colaturæ adde
Syrup. artemiſ.
Limon. ana ℥ij.
M.

Joel ſequentem habe pulverem:

♃. *Caſtor.*
Myrrh.
Storac. liquid. ana ℈j.
Cinnamom.
Ariſtoloch. rotund. ana ℈ß.
Agaric. trochiſc. ʒß.
Diagrid. gr. v.
Croci,
Sileris montani,
Sabin. ana gr. iiij.
Opii Thebaici,
Aſæ fœtid. ana gr. vj.
M. f. pulvis tenuiſſimus.

Conveniunt quoque ſternutatoria naribus indita. Ægra quoque mordeat dentibus cæpam albam ità ut aliquid ſucci deglutiat, eſt experimentum à nobis ſæpius maximo cum emolumento expertum.

Verùm ſi tenaciùs hæreat ſæcundina, iiſdemque remediis auſcultare non vult, tunc ejus particula, quæ ex umbilico infantis prognati eſt abſciſſa, obſtetricis, vel Chirurgi periti digitis apprehendatur, filoque ſerico alligetur, & hinc indè leniter trahatur, vel inſtrumenta in eum finem applicentur, præſertim ſi fruſtula intus maneant, quæ non ità poſſunt extrahi. Inter externa ſequentem fotum commendamus cum *Nob. Ettmullero*:

♃. *Herb.*

℞. *Herb. matricar.*
Pulegii ana M. j.
Sabin. M ij.
Baccar. laur.
Juniper. ana ℥ j.
Pom. colocynthid. ʒ ß.
Incidantur groſſo modo, dentur ad chartam.

Hæ ſpecies ebulliant in aqu. communi, cujus vapor fervidus excipiatur per infundibulum in ſella undique clauſa; idque ita aliquandiu continuando, & crebriùs repetendo, ſin citiùs deſervat liquor injectione ſilicum candeſcentium, vel chalybis igniti intenſiſſimè denuò caleſieri poteſt. Poſſunt quoque ex his ſpeciebus ſacculi parari, & regioni hypogaſtricæ applicari.

§. 34. Empirica ſunt ex plurium Authorum ſcriniis compilata. *Horatius Augenius* teſticulos equorum in furno exſiccatos ad ℥ j. exhibitos maximè commendat.

David Herlicius pro arcano venditat ſecundinam ovis vel capræ exſiccatam, & pulveriſatam in vino propinatam, vel cum unguento aliquo collum uteri illinatur. Idem laudat caput caponis uſti, & pulveriſati, cum cereviſia calida exhibitum.

Joh. Primerioſius Secretum eſſe ait quorundam, ſuccum cæpæ deglutire, & vinum calidum ſuperbibere.

Riverius ſequentem decoctionem miris extollit laudibus:

℞. *Acet. roſ.* ℔ viij. *vel ex*
Fol. lauri & baccis ejus ana M. iij.
Placent. roſar. ex aqua deſtillata relict. & in fruſtra diſſect. N. j.

Bulliant in lebete, & eo decocto laventur diu coxæ & tibiæ calidè ab inguinibus ad pedes uſque.

Joh. Andreas Smitzius dicit mirabile eſſe ſecretum ad ſecundinam deturbandam, menſes ſuppreſſos, uteri ſuffocationem, fœtum mortuum, molam, foliorum ſcilicet leviſtici ſuccum expreſſum, & cum vino propinatum.

Joh. Schrœder. Ventric. muſtelæ piſcis ſummè commendat ad ſecundinas pellendas.

Daniel Sennertus dictamnum Creticum, oleum heraclinum, & ſecundinam præparatam.

Arnold. WeiKardus commendat nervum, qui in halece reperitur, in jure piſorum ſumptum. Sic & Elleb. parum & hippopomanis contund. & pura lana involuta, ſimulque tenui linteo obducta collo matricis inſerantur.

§. 35. Supereſt, ut etiam paucis curationem *torminum* à partu videamus.

...rra dolo...m poſt ...rtum ex ...nte Gale...orum.

Veteres Galenici torminum à partu curationem eò dirigendam eſſe dicunt, ut vaſa uteri laxentur, ſanguinis craſſities attenuetur, & acrimonia temperetur. In quem finem varia emollientia, tum externa, tum interna, commendant.

Hinc *Foreſtus* decoctum florum chamomillæ in cereviſia, & decoctum artemiſiæ laudat. Sequentem pulverem magnificat *Riverius* ſtatim à partu exhibendum:

℞. *Rad. conſolid. major.* ʒ j.
Nucl. perſicor.
Nucis moſchat. ana ℈ ij.
Succin. ʒ ß.
Ambræ gr ℈ ß.
M. f. pulvis,

De quo capiat puerpera ʒ j. cum vino albo, & ſi febris adfuerit, cum juſculo: & pro potu ordinario utatur ægra decocto radic. petroſelini, aut artemiſiæ & cinnamomi. Si à bilioſis humoribus dolores orti ſunt, curantur eodem modo, ac dolor colicus.

§. 36. *Paracelſus* ad furorem uteri ſedandum baccas lauri, & ſemen ſinapi extollit, non neglectis variis unguentis anodynis.

§. 37. *Helmontius* ad Archeum uteri furentem placandum cinnamomum & N. M. extollit.

§. 38. *Williſius* ex latice seroſo putrido & remanente exortum dolore ſiſtere annititur medicamentis quæ fibras & membranas convulſas ſopiunt, qualia ſunt omnia antiſpaſmodica, veluti cinnabarina & caſtorina: item fomenta laudat ex ariſtoloch. fl. chamomill. & bacc. lauri parata.

§. 39. *Sylvius* pro cauſæ varietate etiam curam variandam eſſe ait. Si ergò dolores adſunt lancinantes, ac per intervalla repetentes, graviùs afficientes, ab acido, & ſalſo in ſanguine redundante, & ad uterum delato ortus, ſtatim corrigendi veniunt hi dolores, & quidem ant-acidis volatilibus, aromaticis, &c. Si autem uterus excoriatus ſit, is conſolidandus, & leniendus, in quem finem Author commendat omnia vulneraria vulgò ita dicta. Quando ſimul urget lochiorum fluxus auctus, ſeligenda ſunt ſubaſtringentia. Cui ſcopo inſervire ait mixturam in omnibus hæmorrhagiis celebrem & notiſſimam: quibus vulnerariis jungenda eſſe narcotica & anodyna inquit, ut ſunt diaſcordium, theriaca, requies Nicolai, philonium, laudanum opiatum, &c. Uſurpanda quoque ſunt externa, decocta nempe vulneraria cum ſyringa utero committenda. Si ſanguis lochiorum ſeroſior & acrior exiſtit, anodynis quoque emulſionum forma præſertim uſurpandis temperandus eſt, addendo ſubinde opium. Et ſi puerperæ non exiſtant debiles, blandum hydragogum ad ſerum evacuandum exhibendum, poſtmodum ſudorifera ex adſtringentibus parata, è radicibus puta caryophyllatæ, tormentillæ, &c.

Quoties verò idem ſanguis, mora, vel ſtagnatione in utero facta, redditus eſt acrior, toties, quoniam quæ hinc producitur acrimonia eſt acida, uſurpanda ſunt medicamenta notatam acrimoniam temperantia, ſed ità ut ſanguinis fluxum non augeant. In quem finem Author ſeligenda vult aromatica blandiora, & ſimul vulneraria, & adſtringentia, ut ſunt betonica, ſcordium, virga aurea, pimpinella, verbena, tanacetum, millefolium, &c. Quibus addi poſſunt varia uterina vel majorana, calamintha montana, pulegium, roſmarinus, ruta hortenſis, ſalvia, &c.

Quòd ſi verò dolores hi ex ſuppreſſis à frigore externo lochiis ortum habeant, toties ad mentem Authoris uſurpanda erunt medicamenta lochiorum ſuppreſſionem tollentia.

Quòd ſi permanentibus lochiis dolores permaneant, tunc proficua erunt ſudorifera, nec multùm aromatica, nec multùm adſtringentia, ne lochiorum fluxus vel nimium augeatur, vel ſiſtatur, additis opiatis dolores ſedantibus, ſudoriferorumque vim promoventibus.

Quòd ſi ex ſuppreſſione lochiorum in utero inchoata fuerit *inflammatio*, excitatuſque dolor cum ardore & pulſatione, eò annitendum eſt, ut quantocyus curetur iſta inflammatio. In quem finem Author laudat Enemata emollientia, & carminativa, item ſudorifera ex oculis cancri, antimonio diaphoretico, additis opiatis. Nec negligendos vult fotus emollientes, & aromaticos, ex plantis emollientibus & aromaticis, cum aquæ decoctione paratos, qui fotus poſſunt vel cum ſpongia, vel cum linteis, vel veſica bubula applicari: vel detur ſuccus cancrorum.

Hoc in caſu etiam non contemnit venæſectionem vel in brachio, vel in pede pro re nata inſtituendam. Et ſi inflammatio hiſce non cedat remediis, eam ad ſuppurationem promovendam eſſe aut variis emollientibus, additis illorum alborum bulbis, cæpiſque priùs aſſis, & contuſis: & ubi æſtus magnus adſit, decoqui poſſunt in lacte ebutyrato, quòd ſi verò dolores magis urgeant, in lacte dulci. Unguenta etiam emollientia prædictis poſſunt admiſceri cataplaſmatibus. Quoties flatus ex pituita glutinoſa in tenui præſertim inteſtino geniti anſam hiſce dant doloribus, qui jam geniti diſcutiendi, & eorundem productio nova impedienda. Cui ſcopo ſatisfaciendo *Sylvius* laudat Enemata Carminantia dicta, additis ſemper

ſemper emollientibus, & præſertim laudat Enemata ex urina puerorum parata, quippe quæ flatus potenter diſcutiunt, educuntque propter ſalem volatilem in urina exiſtentem. Et juxta *ipſum* hic quoque conducent decocta ex ſimilibus carminantibus, emollientibusque parata, & ſubinde ad ℥ iv. uſurpata. Mixturas quoque commendat ex oleo aniſi, ſuccini, maceris, cort. aurantiorum, carvi, cumini, fœniculi, juniperi, &c. non neglecto opio. Flatuum novam generationem impediri ait per medicamenta pituitam glutinoſam alterantia, ac educentia, non omiſſis quoque quoties, & bilis peccat copioſa vel acris, cholagogis & ipſam temperantibus ſubacidis, ac imprimis ſpir. nitr. de quibus ſat abundè egimus ex Authoris ſcrinio, ubi flatuum curationem deduximus. Quòd ſi verò ab humoribus acribus, vel cauſa externa aliqua producti fuerint dolores atrociſſimi à partu, tunc humores iſti corrigendi, & ſi peccent copia, educendi.

Carteſianorum. §. 40. *Carteſiani* in doloribus his abdomen bene eſſe ligandum ajunt, exhibentque oleum amygd. dulc. cum vin. Rhenan. commendantque fomentum ex calida arena cum ſale, vel ſeq. laudant linimentum;

℞. *Ol. rutæ,*
Aneth. ana ℥ ij.
Lauri ℥ j.
Sem. ſinap. tuſ.
Zingib. ana ℥ ß.
M.

Omnia quæ in colica proſunt, & hìc prodeſſe ajunt.

Noſtrum judicium de Cura dolorum poſt partum. §. 41. Ex noſtro judicio dolores à partu Nachwehen curari debent cauſarum amotione, ſymptomatum mitigatione, ſpiritus plaſtici, & ſpirituum animalium corroboratione & reſtitutione. Si itaque à ſubſiſtentia lochiorum oriantur, ſeu producantur hi dolores, exhibenda ſunt lochiorum fluxum procurantia, ne ſanguis ſtagnans extravaſatus putreſcat, ubi excellunt myrrhata, Elixir propriet. ſimplex. Venæſectio quoque in ſaphæna inſtitui poteſt, de quibus vide inferiùs ubi ex profeſſo de his agemus remediis. Si à ſanguine lochiorum grumoſo, vel acri ſeroſo, tunc convenientibus medicamentis corrigendus. In quem finem omne ferunt punctum opiata cum abſorbentibus mixta. Eſto formula:

℞. *Pulv. ocul. cancr.*
Sanguin. hirç. ana ʒ j.
Antimonii diaphoretic. ℈ j.
Laudan. opiat. vel
Theriac. cœleſt. gr. ij.
M. divid. in tres partes æquales.

Præ aliis tamen mulierculis noſtris uſitatum eſt per 9. primis à partu diebus aſſumere ol. amygd. dulc. ad ℥ j. cum ſperm. ceti ʒ j. & quidem in brodio manè & calidè, quod faciunt cum maximo ſanitatis emolumento & dolorum horum remiſſione.

Si à nimia & vehementiori exulceratione partium, tunc conveniunt præter varia vulneraria ſuccus chærefolii, vel ejus decoctum. Dolor hic etiam optimè lenitur theriaca, mithridatio, diaſcordio utroque, requie Nicolai, vel pilul. de cynogloſſa, de ſtyrace; vel etiam variis emollientibus, ol. rapar. amygdalar. d. & ſimilibus; vel emulſione aliqua, vel hac, ſimilive mixtura:

℞. *Aq. Pulegii,*
Fœnicul. ana ℥ ij.
Theriacal ſ. ʒ vj.
Ocul. cancr. ℈ ij.
Laudani opiati gr. iij.
Trochiſc. de myrrh. ℈ j.
Syrup. de artemiſ. ʒ vj. *M.*

Vel

℞. *Eſſent. myrrh.* ʒ ij.
Caſtor.
Anodyn. ana ʒ j.
M. Doſis 20. *guttæ.*

Vel

℞. *Eſſent. carminat.*
Anodyn.
Caſtor. ana ʒ j. *M.*

Vel

℞. *Croc.* ℈ ß.
Macis ℈ j.
Tryphera magn. ℥ ß.
M. Detur bis in vino calido.

Conveniunt quoque varia aromatica, ſi ſolo pulvere zedoariæ ad ʒ ß. exhibito hos dolores aliquoties compeſcuimus. Conducunt & juſcula galli veteris, vel caponum juniorum, idque in primis tribus diebus exhibere ſolent. Externè ſatisfaciunt varia mitigantia, & emollientia. Noſtræ mulierculæ laudant chartam cœruleam axungia cervi, vel oleo lini illitam, & abdomini impoſitam. In quem finem & conducunt ſacculi, fomenta ex carminantibus, & emollientibus, anodynis, & diſcutientibus parata. Sequens non inconveniens erit;

℞. *Semin. milii ſolis,*
Cumin.
Sal. commun. ana M. j ß.

Torrefacta in ſartagine includantur duobus ſacculis, qui hypogaſtrio applicari debent. Sequens quoque conducet:

℞. *Baccar. lauri* ℥ j ß.
Rad. althææ ℥ j.
Calam. aromatic. ʒ ij.
Coq. in ſ. q. aq. fontan. add.
Pinguedin. capon.
Anſer.
M. f. cataplaſma.

Vel

℞. *Axung. caſtor.* ʒ j.
Ol. ſtill. ſpicæ ℈ ß.
Succini,
Cumin.
Angelic. ana gutt. vj.
M.

Si inflammatio adſit uteri, & hinc dolores exiſtunt atrociores, tunc ea convenient, quæ ſuperiùs ex mente *Sylvii* revelavimus.

Si à flatibus, præter Enemata, etiam conducent varia carminativa, hinc indè revelata. Magma ventri imponatur.

Joh. Crato ſequens habet Emplaſtr. quod ſedat dolorem poſt partum:

℞. 3. *vel* 4. *cæpas parùm coctas, contuſ.*
adde
Cumin. pulv. M. j.
Fl. chamomill. contuſ. tantundem.
Farin. hordei q. ſ.

Extendatur linteo, & umbilico applicetur. Addi etiam poteſt farina ſeminis lini.

Quidam hoc in caſu valde laudant aq. fl. chamomill. ad ℥ j. exhibitam: & folia parietariæ cum oleo rutæ frixa, & ventri ſæpius admota.

Daniel Sennertus in his doloribus poſt partum commendat ſpecies diacymin. & diagalang.

Foreſtus utitur decocto florum chamomillæ in cereviſia.

§. 42. Curationem lochiorum ſuppreſſorum quod attinet, *Galenici* eam inſtituunt remediis pellentibus, & uteri vaſa aperientibus. In quem finem primò applicant clyſteres emollientes, laxantes, & aperientes. Inſtituunt etiam frictiones in cruribus deorſum verſùs, ligaturas dolorificas digitorum pedumque, admovent cucurbitulas inguinibus, & coxis; celebrant quoque venæ ſectionem in poplite. Internè exhibent decocta aperitiva cum cinnam. & cicer. Sequens habet *Riverius*: *Cura ſuppreſſionis lochiorum juxta Galenicos.*

℞. *Radic. aper. ana* ʒ ij.
Fol. betonic.
Endiv.
Capill. veneris ana M. j.
Schœnant. p. j.

Sem.

Sem. aniſ.
Fœnicul. ana ℈ j.
Cicer. rubr. cochl. j.
Coq. ad ℔ j ß. *colaturæ add.*
Aqu. cinnamom. ʒ ij.
Syrup. de 5. radicib. ʒ iij.
M. dentur ℥. iv. *bis in die.*

Antequam febris augeatur, exhibet aliquando trochiſcos de myrrha ad ʒ j. cum vino albo, vel aqua fœniculi. Purgationem quoque convenire ait 7. vel 9. diebus à partu ex infuſ. rhabarb. agarici, aut ſennæ, vel cum juſculo laxante ex herbis ac radicibus aperientibus cum ſenna parato, vel cum mannæ Calabrinæ ℥ j ß. in juſculo diſſolutæ.

…aracelſum … Helmon…m. §. 42. *Paracelſus* ac *Helmontius* exhibent hic eadem remedia quæ præſcripſere in Menſium Suppreſſiones: *Paracelſus* ergò quintam eſſentiam ſplenis bovis, vel ſolis magnifacit, item oleum ſuccini, tinct. ſuccini &c.

§. 43. *Helmontius* autem Tincturam Corallor. volatilem, item oleum ſuccini & ſal chalybis magni æſtimat.

…lliſium §. 44. *Williſius* hic Martialia & ex pulegio parata remedia magnipendit.

…vium. §. 45. *Sylvius* curat nullum, vel ſuppreſſum lochiorum fluxum à frigore externo factum, exhibendo quantocyus medicamenta pituitam, vel ſanguinem in uteri orificiis coagulatum ſolventia, qualia ſunt aromatica omnia, & volatilia, imprimis uterina dicta, & ſimul ſudorifera iis adjungit, ut citiùs feliciùſque rem peragant. In quem finem omnia, quæ menſes promovent, commendat, ut ſunt ruta hortenſis, artemiſia, majorana, pulegium, ſabina, &c. Ex quibus decocta poſſunt parari, & ſatis calentia uſurpari, quò faciliùs ſudor erumpat, & potentiùs ad locum affectum vis medicamentorum deferatur. Quamprimum verò excitata eſt propter deficientem lochiorum fluxum febris, ſedulò monet, ne illis aromaticis nimis inſiſtamus, & augeamus febrilem iſtum æſtum, ſed potioribus iſtis addenda eſſe acida ſuadet, acetum ſcilicet ſtillatitium, aqua Amſtelodamenſis, alexipharmaca, vel prophylactica, ſpirit. ſal. vitriol. &c. imprimis ſi mixturis addantur oculi cancr. antimonium diaphoreticum, & ſimilia, quæ coagulatum quoque diſſolvunt ſanguinem.

Si verò per aliquot dies jam ſubſtiterit iſte fluxus, tunc ſuccedet curatio difficiliùs. In quem ſcopum venæſectionem præcipit Author; Enemata quoque iniicienda eſſe monet, quæ non tantùm alvi excrementa indurata diluant, educantque, verùm blando ſuo fotu contentum circa uterum ſanguinem concreſcentem diſſolvant, vel pituitam coagulatam incidant. Cui rei inſervire ait fomenta, linimenta temperatiora abdominis regioni inuncta.

§. 46. *Carteſiani* commendant & hìc clyſterum uſum, quamvis ſunt qui id negant, attamen potior eorum pars Enemata non planè è foro medico proſcribunt. Ad lochia expellenda menſes cientia præſcribunt, nec contemnunt formentationes ex herbis matricalibus, fumigia & peſſaria quoque interponunt.

…oſtra cura … lochiis …ppreſſis. §. 47. *Nos* inſtituimus ſuppreſſionis lochiorum curam ſecundùm tres has indicationes, ut 1. cauſæ fluxus impediti removeantur, vaſa verò apeVriantur: 2. ut ſymptomata mitigentur: 3. ut ſpiritus plaſticus cum viribus conſervetur. Si itaque hic affectus ortus ſit à defectu ſanguinis, curabitur is alimentis potiſſimùm analepticis Si verò à ſanguine concreto, aut grumoſo ab acido ità coagulato producatur hic affectus, pro eo compeſcendo, & temperando, tollendoque ſanguinis coagulo, facilitandoque fluxu ordinario, non inconveniens erit uſus ſpermatis ceti abſorbentibus mixti.

♃. *Spermat. ceti* ʒ j.
Ocul. cancr. ʒ ß.
Succin. alb. ℈ j.
Caſtorei ℈ ß.
M. f. pulvis pro duabus vicibus in vehiculo idoneo exhibendus.

Mumia quoque egregium eſt reſolvens, quia eſt balſamica & attenuans in lochiis retentis, imprimis ejus eſſentia volatilis, vel elix. aperitiv. Claud. vel Elix. propr. volat.

Sequens mixtura etiam hoc in caſu valde erit proficua, ubi ſcilicet à frigore externo fuerit nata ſanguinis congrumatio, & per conſequens ſuppreſſio lochiorum, qua mixtura ſequente *D. Ettmuller.* plures reſtituit:

♃. *Aqu. Carminativ.*
Hirundin. c. caſtor.
Meliſſ. ana ℥ j.
Antim. diaphoret. ʒ ß.
Spermat. ceti ʒ j.
Syrup. de cinnamom. ℥ ß.
vel de artemiſ. ʒ iij.
M.

Capiat puerpera ſubinde cochlearia duo vel tria.

Vel

♃. *Aqu. puleg.* ℥ iij.
Tinct. croci ʒ j.
Syr. de artemiſ. ʒ ij.
M.

Nil melius puerperis conducit quàm ut lochiorum fluxus liber ſit, quare omnia remedia eo dirigenda ſunt, dentur ergò ſæpius ſeq.

♃. *Aqu. Meliſſ.*
Puleg.
Chærefol. ana ℥ ij.
Liq. C. C. ſucc. ℈ j.
Sacch. perlat. q. ſ.
M.

Vel

♃. *Pulv. cordial. pret.*
Ocul. canc. ppt. ana gr. v.
Cinnab. antimonii gr. iij.
Myrrh. gr. j.
M. f. pulv. pro doſi.

Myrrhata enim hic omnem implent paginam. Dorſum & Venter illinantur ol. carminativ. vel ol. rapar.

Item in movendis lochiis & purgamentis poſt partum pellentia mitiora & non fortiora conducunt, ut ſunt meliſſ. roſmar. rad. zedoar. galang. croc. antophyll. caſſ. lign. rhabarb. &c. quæ concretionem & grumeſcentiam ut plurimùm ab acido factam tollunt, & dolores poſt partum & ſymptomata hyſterica ſic præcavent.

Salia volatilia oleoſa hic quoque multùm faciunt, quatenus ſunt acidorum temperativa, & blandis, ſuavibuſque ſuis particulis demulcent ſpiritus plaſtici, & ſpirituum animalium domicilia partes membranoſas, & fibroſas ſenſiles lævigant.

Hìc etiam conducunt omnia, quæ diximus de menſium ſuppreſſione.

Si à doloribus nimiis lochiorum ſuppreſſio fuerit producta, tunc conveniunt opiata cum myrrhatis, aliiſque abſorbentibus, imprimis ocul. cancr. juncta. Horum enim uſu ſpiritus iterum in ordinem reſtituuntur, ut ſic purgamentorum fluxus iterum auſpicatò redire poſſint. Sic & conveniunt præſertim in ἀταξίᾳ ſpirituum animalium Cinnabarina opiatis maritata.

Si à ſanguine viſcoſo vaſa obſtruente oriatur hic affectus, tunc conferunt aromatica, & ſale volatili prædita, aliaque blandiora, ex. gr. tinct. ſuccini.

♃. *Aqu.*

♃. *Aqu. matricar.*
Card. bened. ana ℥ j ß.
Eſſent. myrrh. ʒ iij.
Borrac. Venet. ʒ j.
Sal. volatil. C. C. gr. ix.
Syrup. artemiſ. ʒ vj.
M.

Capiat de hac mixtura ægra ſæpe cochlearia duo vel tria, & ſe componat ad ſudorem. Sudorifera enim, quatenus incidunt viſcoſum & ſimul corrigunt acidum, hic magnopere conducunt.

In viſcido ſanguine incidendo ſequens quoque conducet mixtura cochleatim propinanda.

♃. *Aqu. chærefol.*
Matricar. ana ℥ j ß.
Acet. vini acerrim. ʒ vj.
Ocul. cancr. præp. ʒ j.
Antimonii diaphoret. ℈ j.
Syrupi de artemiſ. ℥ ß.
M.

Vel

♃. *Spirit ſecundin.* ʒ iij.
Aq. hæmagog. ℥ iij.
Syrup. de cinnamom. ʒ vj.
M. d. cochleatim.

Convenit etiam eſſentia myrrhæ cum ſpiritu vini tartariſato parata. Item Tinctura antimonii ex ſcoriis.

Decoctum florum chamomillæ, corticum aurantiorum, cum cereviſia paratum, ſæpe juvamen vel ad minimum levamen affert.

Si uteri purificato non ſubſequitur, egregium medicamentum eſt decoctum cicerum rubrorum cum cinnamomo, confortat enim ſpirit. plaſticum, & impuritates retentas expellit.

Si à compreſſione fæcum & tumorum excitatum fuerit malum, illa auferenda ſunt, & fæces enematibus eluendæ. Si eſt à coagulo ſanguinis, lymphæ, vel aliorum humorum, vel à ſolo admiſſo aere frigido, tunc conveniunt reſolventia ſulphurea, quatenus balſamum ſanguinis vigorant, ut ſunt myrrh. mum. ſperma ceti, rad. zedoar. ſang. hirci, cinnabarina, flores ſulphuris, præſertim chærefolium ejuſque ſuccus in retentis lochiis gratum remedium.

Tum puerperis in genere, tum in ſpecie ſecundinis retentis egregia remedia exiſtunt Bezoartica & uterum purgantia; cùm enim evaſatus ſanguis facilè ceu diximus grumeſcat & putreſcat, hinc præſervanda maſſa ſanguinea à peregrinis & putridis effluviis, hinc conveniunt tanquam uteri purgamenta, rad. zedoar. galang. fol. meliſſ. roſmarin. antophyll. croc. Ad miaſmata peregrina expellenda conveniunt tinct. bezoard. cum eſſent. caſtor. elix. uterin. elix. propr. c. tinct. bezoart. mixt. item eſſent. myrrh. balſam. c. ſpirit. tartar. duplicat. parata.

Si affectus à nimia plethora, & inde facta obſtructione, oriatur, tunc venam ſaphænam aperire potes.

Inter externa laudamus ſequentia hypogaſtricę parti illinenda & applic.

♃. *Ol. cheirin.* ℥ ß.
Stillat. cumin.
Juniper. ana ʒ j.
Succini ℥ ß.
M. D.

♃. *Herb. abſynth.*
Flor. chamomill. ana M iij.
Matricariæ M ij.
Rad. angelic. ℥ j ß.
Sem. 4. calid. maj. ana ʒ ij.
Baccar. junip. ℥ ij.
M. pro ſacculo.

Conducet etiam emplaſtrum de baccis lauri hypogaſtrio impoſitum. Et cùm facilè lochia excerni prohibita in ſanguinis maſſam reſtagnent, ipſamque veluti miaſmate virulento inficiant, particulæ enim à re cadaveroſa diſcedentes ſanguinem maximè inficere queunt, hinc ſæpe febris oritur periculoſa, imò maligna, ea propter cautè incedas, & lochia iterum fluere facias, & adiicias putredine reſiſtentia, & alexipharmaca balſamica, de quibus tractatum de febribus videas.

§. 48. Inter *Empirica Mizaldus* recenſet ſuccum borraginis, pomorum, & petroſelini cum vino & oleo amygdalar. d. puerperæ exhibitum.

§. 49. Curatio lochiorum fluxus immodici conſiſtit ad mentem *Galenicorum* in ejus cohibitione, ſed ſedulò monent, ne nimis adſtringendo graviſſimos alios conciliemus morbos, hinc à levioribus incipiendum eſſe monent; Cibus ergo ſit incraſſans, dein potus aqua ferrata, vel in qua aurum exſtinctum fuerit, poſt ſuadent ſanguinem ad partes ſuperiores revellentia, ut ſunt frictiones, ligaturæ partium ſuperiorum, cucurbitulæ etiam mammis, & utrique hypochondrio admotæ. *Cura fluxus lochiorum immodici ad mentem Veterum.*

Ventrem quoque faſcia conſtringendum eſſe ajunt, quia hoc modo comprimuntur vaſa, & fluxus immodicus ſiſtitur, lumbis quoque admovenda præcipiunt lintea oxycrato madefacta.

Si verò fluxus valde immodicus ſit, vireſque deiiciat, ut vitæ periculum immineat, ad fortiora, & quidem opiata confugiunt, & varios pulveres, electuaria, julepos, apozemata, emulſiones, præſcribunt, quorum formulas in aliis hæmorrhagiis videre poteris. Exteriùs varia applicant cataplaſmata, & unguenta, ex. gr.

♃. *Unguent. Comitiſſ.* ℥ ij.
Succ. plantagin. ℥ j.
M.

Injectio quoque in uterum ſucci plantaginis à *Galeno* laudatur.

Sequens à *Riverio* commendatur:

♃. *Fuligin. camin. puriſſ.* ℥ viij.

Subigatur cum acet. fortiſſimo, & fiat cataplaſma renibus applicandum.

His & aliis remediis opiatis non conferentibus ad venæſectionem in cubito, tanquam ad anchoram ſacram confugiunt, quod remedium dicunt præſentaneum eſſe.

§. 50. *Paracelſus*, *Helmontius*, *Williſius* hoc in caſu ſuadent varia adſtringentia, & ſpecifica ſuperiùs in aliis hæmorrhagiis propinata. *Paracelſi, Helmontii & Vvilliſii,*

§. 51. *Sylvius* in lochiorum fluxu immodico propter placentam vi cum ſecundis ab obſtetricibus imperitis, ac temerariis, aut nimium feſtinantibus, avulſam, orto, ſuadet varia vulneraria, blandè adſtringentia, ut ſunt tormentilla, biſtorta, conſolida quævis, myrthus, hypericum, corallia, terra ſigillata, bolus quivis, ſanguis draconis, lapis hæmatites, &c. Ex quibus ad mentem Authoris parari poſſunt decocta, aquæ, miſturæ, condita, electuaria, pilulæ, pulveres, &c. *Sylvii.*

Sequentem magnificat mixturam, in omnibus hæmorrhagiis convenientem, & ſuperiùs jam communicatam.

♃. *Aq. Plantagin.* ℥ j ß.
Antiepilept. Amſtelod.
Acet. ſtillatit. ana ℥ ß.
Lapid. hæmatit. ℈ ß.
Corall. rubr. præp. ℈ j.
Laudani opiati gr. ij.
Syrup. myrthin. ℥ j.
M. D.

De hac miſtura agitata accipiat ſubindè puerpera cochleare unum.

Vel utatur ſequenti decocto Authoris:

♃. *Rad. tormentill.*
Biſtortæ ana ʒ ij.
Fol. conſolid. major.
Saniculæ,
Pyrolæ,
Summitat. hyperici ana M j.

Coq.

Coq. ex aq. ferrat. in colaturæ ℥ xx.
diſſolv. ſyrup. de ſymphyto Fernelii ℥ iij.
Aq. antiepilepticæ, vel hyſteric. Amſtelod. ℥ vj.
M. D.

De hoc decocto capiat ægra bis, terve in die hauſtulum ad ℥ iij. donec ſiſtatur ſanguis copioſiùs ex utero fluens.

Utiliter etiam admiſceri vult his medicamentis opiata. His vero nihil juvantibus, venæ ſectionem in brachio ad avertendum ſanguinem ad uterum ruentem, inſtituendam vult. Externa etiam varia adſtringentia, & conſolidantia, imprimis abdominis parti inferiori, aliquando lumbari quoque regioni applicanda laudat, ut ſunt Unguentum Martiatum, populeum, adſtringens Fernelii, aureum, refrigerans Galeni, Emplaſtrum ad rupturam, oleum hyperici, nymphææ, roſarum, maſtichinum, &c.

Hic lochiorum fluxus nimius ob laxitatem vaſorum ortus, ad mentem Authoris curabitur per eadem adſtringentia additis aromaticis blandioribus.

Ob ſanguinem verò fluidiorem, & multo ſero dilutum, productus, ſanabitur tum per hydragoga, tum per ſudorifera blandiora.

Si ſit verò hic fluxus ab alimento, vel medicamento aut potiùs veneno, vel ſpir. vini redditus fluidior, & acrior, toties idem temperandus eſt medicamentis auſteriuſculis, & aqueis, & emulſionibus gratioribus, ex hordeo præſertim, & amygdalis d. ritè paratis, additis anodynis, & quandoque opiatis. In quem finem ſequens laudat decoctum:

℞. *Herb. malv.*
Semperviv. major.
Solan. ana M. j.
Semin. plantagin.
Acetoſ. ana ʒ ij.
Aquileg. ʒ iij.
Papaver. alb. ʒ ij.
Coq. ex aq. pura, in colaturæ ℥ xx.
diſſolv.
Syrup. de portulac. ℥ ij ß.
Spirit. ſalis gutt. x.
M.

Hujus decocti ℥ iij. aliquoties in die aſſumat ægra.

Nigricare ſolent lochia, ait Author, ab acido acri copioſiùs ipſi admiſto, & à mora in utero facta, indeque fœtente, tunc conveniunt aromatica, & ſale volatili abundantia. Palleſcit verò ſanguis ob admiſtum ipſi ſerum multum, pituitamve copioſam.

§. 52. *Carteſiani* hic omnia ea, quæ in Menſium fluxu immodico revelarunt, commendant.

...oſtrum iu... ...acium de ...ra lochio... ...am fluxus ...mmodici.

§. 55. *Curatio* lochiorum fluxus immodici noſtro judicio parum vel nihil differt à curatione nimii menſium fluxus, quæ proinde ex capite illo deſumi poteſt; hic vel ſemper reſpiciendum eſt ad ſpirituum plaſticum, qui ſemper confortandus eſt, & ſal volatile & ſulphur ſanguinis intenſiùs rarefactum deprimendum & ſerum concentrandum, id præſtant omnia acida, auſtera, & nitroſa; pauca igitur hic addamus.

Si ergò eſt à plethora, venæ ſectionem inſtituimus.

Si à ſanguinis nimia tenuitate, & acrimonia, illam corrigimus ſequenti vel ſimili mixtura:

℞. *Aq. tenell. C. C.* ℥ iij.
Succin. cydonior. ℥ j.
Corall. rubr. præp. ʒ j.
Lapid. hæmat. præp. ʒ ß.
Laudan. opiati gr. ij. vel j.
Syrup. rubi Idæi ʒ vj.
M.

De qua mixtura capiat puerpera ſingulis horis unum, vel duo cochlearia, mirè enim placat *ſpiritum plaſticum*. Vel in forma pulveris:

℞. *C. C. uſti* ʒ j.
Terræ ſigillat.
Japon.
Lapid. hæmat. ana ʒ ß.
Laud. opiat. gr. j.
M. F. pulvis pro duabus vicibus.

Sequens rarò me fefellit hoc in caſu ubi lochiorum immoderata eruptio in puerpera, cui ſecundinæ aliquando vi fuerunt avulſæ.

℞. *Aqu. cinamomi cydoniat.* ℥ j.
Burſ. paſtor. ℥ ij.
Eſſent. flor. hyperic. ʒ j.
Laudan. opiat. Langelott. gr. ij.
Syr. cydon. ℥ ij.
M. Detur cochleatim.

Vel in forma electuarii:

℞. *Conſerv. roſar. antiq.* ℥ j.
Diacydon. ſine ſpec. ℥ ß.
Trochiſc. de carab.
Terra ſigillat.
C. C. uſt. ana ℈ ij.
Syrup. cydon. q. ſ.
M. F. Electuarium.

Felici cum ſucceſſu hoc in caſu uſurpavimus tinctur. Martis aſtringent. vel ſolam vel cum tinct. corallor. remixtam, interpolatam cum pulvere anodyno ſtyptico quodam. Proſunt etiam in impetuoſo fluxu Traumatica, ut eſſent. traumat. eſſent. terr. Japon. &c.

Si placentæ fruſtum remanſerit, & ſanguinis fluxus inde producatur: tunc conveniet ſequens.

℞. *Radic. biſtort.* ℥ ij.
Fol. majoran.
Pulegii ana M. j.
Coq. in aq. & vin. alb. q. ſ.
Colaturæ ℥ xx. *adde*
Syrup. artemiſ. ℥ ij.
Aq. cinnamomi ℥ ß.
M.

De hoc decocto capiat ægra bis vel ter de die ℥ iij. Et detur ſequens pulvis:

℞. *C. C. uſti* ℈ ij.
Lapid. hæmat.
Cinnamomi,
Croci,
Borac. ana ℈ j.
M. f. pulvis pro duabus vicibus.

Si fluxus hic ſit productus à dilaceratione nimia vaſorum uterinorum, tunc conveniunt varia vulneraria blandè adſtringentia, quorum catalogus alibi traditus eſt.

Externe in quovis animo fluxu conducet imprimis Cataplaſma ex fuligine, & aceto regioni lumbari applicatum.

Vel ſequens fotus applicetur regioni hypogaſtricæ:

℞. *Flor. ſambuc.*
Chamomill.
Roſar. rubr.
Papav. err.
Primul. ver. ana p. j.
Herb. pentaphyll. M j ß.
Rad. biſtort.
Tormentill. ana ℥ iij.

D. inciſa & contuſa, coq. in vino rubello, & pudendis applicetur, & ſæpius repetatur.

Conveniunt etiam reliqua linimenta, unguenta, emplaſtra adſtringentia alibi dicta. Linteum quoque in aqua ſperm. ranar. intinctum regioni pubis imponi poteſt, & inungatur regio lumbaris unguento ſantal. roſac. infring. Galeni, &c.

Inter *Empirica Joh. Agricola* oleum vini cum tinctura corallorum vera in lochiis ſuperfluis commendat. *Louyſe Bourgois* exhibet hoc in caſu vitellum ovi cum vino rubro. *Jo. Hartmannus* ex foliis hellebori nigri recentibus parùm conquaſſatis cingulum parat & nudo alligat corpori. *Valleriola* exhibet Philonii Perſici

ſici ʒ j. cum ſucco plantaginis, quo remedio nullum potentius invenit. Externè idem laudat Unguentum Comitiſſæ cum ſucco plantag. *Arnoldus WeiKardus* Trochiſcorum de ſuccino cum opio paratorum vires deprædicat. *Godfrid. in lib. obſtetric.* ſequentia communicat: Conſerv. flor. Lyſimachiæ, vel pulvis ex floribus ʒ j. in juſculo exhibitus excellens dicitur remedium ad omnes fluxus ſiſtendos. *Idem pag.* 508. Fiant peſſaria ex lana bombycina imbuta ſucco equiſeti & plantaginis. Exteriùs eadem adſpergantur bolo Armeno vel pulvere flor. Lyſimachiæ, indantur vulvæ, & ad tempus retineantur.

Curatio veterum in febre lactea.

§. 54. Veteres in *febribus lacteis* præſcribunt mitigantia, &, ſi vires ferant, leniora purgantia, ut ſunt caſſia, manna, tamarindi, & ſi plethora adſit, venam quoque talarem incidunt. In victus ratione cremorem ptiſanæ, aut aq. hordei, in qua cinamomum & tamarindi cocta fuerint, admittunt. Spinam dorſi & epatis regionem inungunt variis linimentis & unguentis refrigerantibus, quæ in *Tract.* noſtro *de febribus* videri poſſunt, ubi & aliorum Authorum invenientur opiniones.

Paracelſi Helmontii & Vvilliſii.

§. 55. *Paracelſus*, *Helmontius*, ac *Williſius* varia præſcribunt antifebrilia, imprimis commendant Antimoniata; in exceſſu lactis juxta *Helmontium* lac in prunas vel laterem candentem emulgeatur.

Sylvii.

§. 56. Quoad reliquos lactis affectus, cùm in his *Sylvius* omnem abſolverit paginam, illum tantum loco omnium videbimus, ejuſque ambages brevi circino comprehendemus.

Glandularum mamillarum duritiei & inde lactis defectus curatio.

§. 57. In glandularum mamillarum duritie, & inde defectu lactis in puerperis, corrigitur ad mentem Authoris, imprimis ſi orta ſit à ſucco auſtero & mœrore, tum internè tum externè adhibitis medicamentis volatili ſale abundantibus & aromaticis ſpirituoſis. Inter interna Author laudat aquas ex aromaticis plantis cum ſpiritu vini deſtillatas, quæ debent jungi cum aqua menthæ, fœniculi, meliſſæ, additis ſyrupis convenientibus & ſalibus volatilibus, oleis aromaticis, & quandoque ipſo laudano opiato. In quem finem & externè eædem aquæ aromaticæ cum ſale volatili junctæ forinſecus mammis cum linteis applicatæ conducent. Sic & conveniunt unguenta & olea aromatica. Commodum quoque erit juxta Authorem noſtrum blandè mammas fricare. Quæ medicamenta humorem auſterum corrigunt, glandularum ſubſtantiam compingentem ac incraſſantem, quem paulatim reddent magis volatilem ſpirituoſum ac dulcem, ſint ſalia volatilia.

Ubi verò vaſa nimis exilia ſunt quæ ad mammas tendunt, vix vel lentè curatur & emendatur frictione frequenti blandaque loci, per quem ad mammas tendunt vaſa ſanguinea, additis unguentis & oleis emollientibus, ut ſunt unguentum althææ, mucaginum, nervin. & ol. lil. alb. amygd. d. pinguedo hum. & aliorum animalium.

Si quoque exiſtat iners fermentum in glandulis mammarum, tunc curabitur prædictis aromaticis & ſpirituoſis ſale volatili abundantibus.

Si à frigore nimio ſit parcior productio lactis, tum Author ſuadet ſudorifera.

Si à gravi animi affectu ortum habuerit lactis defectus, conducet venæſectio.

Si verò lactis defectus oriatur à ſanguinis quacunque jactura, eam quamprimùm corrigendam & inhibendam eſſe præcipit.

Copioſioris lactis proventus curatio.

§. 58. In copioſiore verò proventu lactis, à quo ſæpius gravantur puerperæ, imprimis ſi ortum habeat à ſanguine tenuiore laudabili ac fluidiore, tunc ei viſciditas concilianda eſt, & abſtinendum ab uſu alimentorum, maximè ſpirituoſorum, & ab omni ſale volatili, quorum loco uſurpanda erunt, quæ ſuccum craſſum ac glutinoſum producunt, qualia ſunt vegetabilia valdè ſucculenta, plantago, portulaca, beccabunga, pyra, cydonia, meſpila, &c.

Si lactis ubertas ſit à fermento lactifero copioſo & ſpirituoſo, eum in finem uſurpanda eſſe ait, quæ acidum in nobis obtundere ac figere poſſunt, qualia ſunt pinguia & glutinoſa, acerba, aquea, & ſalia lixiva fixa.

Depravati lactis curatio.

Depravari quoque lactis generationem dicit Author quoties illud ratione coloris, ſaporis, conſiſtentiæ, aliuſque qualitatis producitur vitioſum.

Lac flaveſcens à bilis tinctura in ſanguine abundante productum corrigitur educta per intervalla bile, ac imprimis præcipitata, correctaque ipſius excellente tinctura. Bilem hanc evacuant cholagoga, ejus excedentem tincturam corrigunt vitriolum, & imprimis ex Marte paratum, ejuſque ſulphur anodynum.

Lac verò impensè albens à pituita in ſanguine exuperante curatur pituitæ correctione ac eductione per aromatica, & ſalia volatilia, & dein phlegmagoga.

Amaricans lac à bile productum corrigetur diminutione bilis univerſali per cholagoga blanda.

Salſum verò lac corrigetur diminutione ſeri ſalſi in ſanguine redundantis per hydragoga.

Craſſius lac incidetur per aromatica & volatilia.

Tenuius lac incraſſabitur prudenti ac diutino uſu auſteriorum blandorum alimentis junctorum.

Lactis coagulati curatio.

§. 59. In coagulatione lactis ab acido curabitur abſtinendo ab uſu ulteriore acidorum, & dein uſurpando ſalia volatilia quævis.

Animi quoque terror & mœror caveantur, & ſi frigus febrile urgeat, & lac coagulare faciat, Author præcipit medicamenta non tantùm ſale volatili abundantia, ſed imprimis aromatica, tum ſpirituoſa, tum oleoſa, qualia ſunt aqua vitæ Matthioli, theriacalis ſimpl. & præ omnibus hoc in caſu laudat oleum caryophyllorum ſtillatitium.

Externè quoque ad acidum illud corrigendum imponantur varia aromatica ex mentha, majorana, ruta, abſynth. vel in forma fotus, vel cataplaſmatis, vel emplaſtri, vel linimenti.

Sic & conveniunt ex ſcrinio Authoris aromatica ſpirituoſa.

Inter gummata præ aliis laudat emplaſtrum ex ſpermate ceti mammæ impoſitum, quod omne diſſolvit coagulum.

Quoties verò lac in mammis ſubſiſtens ipſaſque diſtendens dolorem pariat, ac inflammationem, hinc & ſecuturam ſuppurationem minetur, toties Author uſurpanda vult tum laudata aromatica, tum ſpirituoſa, tum ſale volatili abundantia.

Ubi autem obſervat ex dolore pungente ac cum calore in mammis perſeverante ſuppurationem eſſe inchoatam, tunc aromaticis jungenda ſunt emollientia, eademque in cataplaſmatis formam redacta dolentibus induratis mammis applicanda, inter alia cæpas commendat cataplaſmatibus jungendas. Inter emollientia laudat rad. lil. alb. althææ, ut & malvæ folia, farinam lini, fœnugr. &c. Repellentia hoc in caſu, ne gangræna ingruat, damnat. Quamprimùm igitur in pus mutatum lac, quod ex doloris, duritiei, ardoriſque diminutione cognoſcitur, niſi ſponte aperiatur Apoſtema, mox lanceola idem aperiendum.

Sin verò delicatulæ fœminæ apertionem ferre nolunt, in parte illa, ubi facienda eſt apertio, imponatur aliquid de unguento baſiliconis, ficus aſſa, vel aliquando cauteria potentialia, ubi pus hæret profundiùs.

Ubi jam facta eſt apoſtematis apertio & pus fluere cœpit, Author aliquid balſami ſulphuris ejus orificio indit, atque empl. diapalm. imponit vel aliud cataplaſma.

Curatio Inflammationis papillarum & mãmarum.

Inflammatio tum in papillis ipſis, tum in parte mammarum ipſis vicina, ortum habens à ſanguine extra vaſa ſua effuſo, curabitur ad mentem *Sylvii* cataplaſmatibus emollientibus adjunctis ſalibus volatilibus ſuperiùs dictis.

Æſtus papillarum & inde facta earundem excoriatio ſanabitur aqua roſar. plantag. &c. mucagine ſem. cydon. & gum. tragacanth. cum dictis aquis parata,

rata. Lactis cremori addatur aliquid cretæ albæ pulveriſatæ.

In papillarum exulceratione laudat balſamum ſulphuris quemvis, imprimis aniſatum, & balſamum Peruvianum.

ryſipelatis uratio. In *Eryſipelate* conducit ex ſcrinio Authoris lactis cremor cum creta mixtus, ut & aqua calcis vivæ cum Mercur. dulci decocta. Laudat quoque aquam ſambuci.

Si fit excoriatio ab lacte effluente & papillas erodente, tum ſuadet lixivium calcis vivæ.

Ad papillarum fiſſuras commendat balſamum Peruvianum, ut & oleum ceræ.

Reliqua de lactatione late apud ipſum Authorem videre licet, ne te diutius detineam.

Carteſiarum. §. 60. *Carteſiani*, qui febrem lacteam oboriri docent, ut ſupra dictum, ob ſanguinis turbatam mixtionem, curam inſtituunt blandum ſudorem diaphoreticis excitando, & lochia myrrhatis prioribus aſſociatis ſtimulando. Mammas quoque Emplaſtro de cumino obtegi jubent, præcipiunt quoque ut lac emulgeatur. In *lactis redundantia* commendant quoque externa, ut empl. de minio, vel ungu. dialth. cum ſpermate ceti, lac quoque à nutrice vel cane juniore emulgeatur. Interna ipſorum ſunt ſal. Saturni aliaque è ſtanno deſumpta. In *defectu lactis* commendant varia, imprimis ſequentem pulverem:

♃. *Sem. fœnicul.*
Aniſ. ana ℥ ß.
Cryſtall. pulv.
Styrac. calam. ana ʒ ij.
M. f. pulv. doſis ʒ j.

Commendantque potum lactis vel Theæ aliaque volatilia. Externè imponunt cataplaſma ex farin. lini, ſem. ſinapi, paſtinac. & ol. lilior. alb. q. ſ. In coagulatione lactis laudant ſalia volatilia aromatiſata.

ebris lacteæ Cura Noſtra. §. 61. Curatio *Febris lacteæ* utplurimum naturæ circulanti committitur, & quamdiu lochia ſe ritè habent, abſque medicamentis Febris hæc lactea feliciter ſecedit, & ſudore copioſo utplurimum ſolvitur. Bene tamen hic diſtinguendum, numne febris inflammatoria ceu puerperarum ſimul irrepſerit, quæ ſæpe lente & ſub ſpecie hujus febris puerperas afficere ſolet. Itaque in his febribus à lacte oriundis conveniunt diaphoretica, quæ ſæpe omnem implent paginam, imprimis ſi ſit ab obſtructione ductuum lactiferorum, hinc ſi mammæ nimis turgidæ ac tumidæ exiſtant, & quidem à congrumato lacte, in hoc caſu ſequentia externa conducent aromatica & ſpirituoſa.

♃. *Spir. vini opt.* ℥ j.
Salis ammoniaci ʒ j.
Aq. flor. ſambuc. ℥ iij.
M.

Cum linteis mundis applicentur. In his caſibus proficuum erit Empl. de ſperm. ceti, vel ex cinabari cum minio & cera parata, de cicuta, & ubi lac planè in ablactatione infantis ſit conſumendum, tunc convenit ſequens:

♃. *Apii,*
Sem. cumini,
Coriandr. ana ℥ ß.
Coq. in ſ. q. aceti deſtill. & aq. menth. colat. detur.

Lac quoque primis diebus exſugatur à nutrice vel catulo juniore, vel ope vitri anguſtioris, aut emulgeatur in carbones ardentes vel ferrum ignitum, ad mentem *Helmontii* dicentis; Mulier ablactatura infantem, quò citiùs ubera ſibi ſterileſcant, in prunas lac emulget, & mox ubera flacceſcunt; Vel mammis imponatur chæreſolium in butyro frixum, item Emplaſtrum ex cera, bolo, & cinnabari confectum. Enemata hoc in caſu conveniunt, ſæpius enim vidi purum putum lac cum clyſtere evacuatum.

§. 62. Ad lactis tum matris, tum nutricis aceſcentiam, hincque grumoſam coagulationem præcavendam commendamus nutricibus ſemen aniſi vel fœniculi poſt quemlibet paſtum aſſumendum. Aromatica enim ſua volatili oleoſa natura & lactis aceſcentiam, ejuſque præmaturam coagulationem prohibent, ſimul hinc inde nata tormina & flatus diſcutiunt hæc & alia ſemina carminativa.

In lactis coagulatione convenit etiam interne Spir. Sal. Armon. ad guttas 40. in aq. chærefol. aſſumptus, item Tinct. Bezoart. Mich. camph. M.S. aliaque paulò volatiliora, vel ſequens pulvis.

♃. *Ocul. cancr.*
C. C. ſ. ign. ana gr. xv.
M.

Externè confert ſacculus ex oryza & milio calidè mammis applicatus. Vel Emplaſtrum de galbano, croco, gum. Ammon. in ſpirit. vin. ſoluto, optimum etiam remedium eſt Emplaſt. de cumin. vel Emplaſt. diachyl. ſimpl. mammis applicatum. Vel illinantur mammæ ſequenti vel ſimili ſpiritu:

♃. *Spir. ſal. Armon. cum calc. viv.* ℥ j ß.
Eſſent. croci ʒ iij.
M. cum penna illinendæ ſunt mammæ.

Optimum etiam eſt ſequens:

♃. *Mucilag. fol. lil. alb.*
Biſmalv. cum lil. alb. incoct. & ceræ modicum pro Sparadrappo.

Et ſi matri infantem lactare minùs commodum aut uſitatum fuerit, aut ſi ob abortum factum, vel ob mortem infantis mater haud opus habet lacte, in hunc finem ne grumeſcat aut coaguletur lac in mammis, præter jam dicta convenit & cataplaſma ex mica panis ſecalini bene fermentati, & cum pulvere menthæ, ſale & aceto roſaceo commixtum, & ſi jam nimis craſſum & coagulatum exiſtat lac, convenit petroſelinum, alſine, & chæreſolium: vel geranium, vel flores ſambuci in butyro toſta vel tantùm calefacta mammis impoſita. Vel inungantur ter in die ſequente linimento:

♃. *Pingu. gallin.*
Unguent. roſat. ana ℥ j.
Ol. violar. ʒ ß.
M.

Vel cum butyro recenti cum Spir. ſal. Armoniaci mixto. Vel parari poteſt emplaſtrum ex minio, cera & ol. roſac. M. Simul propinetur interne ſperma ceti cum momento myrrhæ & ocul. cancr.

In *lactis defectu* conveniunt ſequentia. *Lactis defectus curatio*

♃. *Flor. ſambuc. M. j ß.*
Lact. menſur. j. coq.

Decoctum fœniculi etiam convenit, ut & florum ſambuci; item ſemen nigellæ, fœnicul. aniſ. &c. oleoſitate ſua chylo orgaſmum fœnerant majorem, vegetatis particulis aqueis. Si ergo lac in mamillis deficit, ad illius generationem magnipenditur pulvis lumbric. terr. quotidie ad ℈ ij. aſſumptus cum aq. fœniculi. Externè illinantur mammæ oleo lumbricorum. Vel detur pulvis diacryſtall. Mynſ. vel propinetur ſequens.

♃. *Spirit. ſal. ammoniaci fœniculat.* ʒ iij.
♃. *Lact. Lunæ,*
Cryſtall. pp. ana ℥ j.
Ol. ſtill. aniſ.
Fœnic. ana gt. vj.
M. f. pulvis in 6. doſ. dividend.

Si ex inopinato terrore concuſſa, vel ira percita nutrix lactis graviorem alterationem ſentiat, lac ſtatim emulgeatur, & nutrix aſſumat ſequentem pulverem cum hauſtu aquæ chærefol. vel card. bened.

♃. *Antimonii diaphoret.*
Sperm. ceti ʒ ß.
Ocul. cancr. gr. vj.
M. f. pulvis pro una doſi, ad blandum ſudorem excitandum.

Si obſtructæ fuerint vel glandulæ, vel ductus lacti-

lactiferi, conveniunt omnia diaphoretica, incidentia aromatica, ſpirituoſa. Eſto formula.

℞. *Aq. Puleg.*
Meliſſ.
Fœnic. ana ℥ j.
Spirit. ſal. armon. gt. xv.
Ol. mac. ſtill.
Succini ana gt. iij.
Syr. fœnic. ʒ ij.
M. D.

Si verò ſit ab acido & auſtero ductus convulſivè conſtringente, ſequens conducet pulvis ſæpe de die uſurpandus.

℞. *Sem. aniſ.*
Fœnic. ana ʒ ij.
Coriand. ʒ j.
Cort. cinnamom.
Corall. rubr. pp.
Cinab. nat.
Lumbric terr. ana ℈ j.
Sacch. albiſſ. ad pondus omnium.
M. f. pulvis. Doſis ʒ j.

Inter externa conveniunt varia aromatica linteis mammis applicanda; item juvant hoc in caſu ſuctiones. Herba *Gerhardi d.* externè cum lacte cocta applicata certiùs lac augere perhibetur. Topica etiam ſunt pimpinella recens, cryſtallus, & merc. viv. qui poſterior mammis externè applicatus lac fluxile reddit, prout ſerum, & ita lac augere poteſt.

Quoties verò ſalſum generetur lac & inde producatur excoriatio papillarum, toties juvant acrimoniam ſallam corrigentia & opiata, ut ſunt pilulæ de cynogloſſa. Externè verò exhibemus ſequens epithema:

℞. *Aq. flor. ſambuc.*
Scabioſ. ana ℥ j.
Mercurii dulc.
Sacch. ſaturni ana ʒ j.
M.

Hæc mixtura calidè puſtulis hiſce applicetur.

Quando lac induit pravas vires & cadavereſcere incipit, tunc conveniunt ſudorifera. Eſto formula:

℞. *Aq. ſambuc.* ℥ ij.
Theriac. camphor. ʒ j.
Oc. cancr. ʒ ß.
Sal. volat. C.C. gr. vj.
Syr. card. bened. ℥ ß.
M.

Eryſipelatis Cura.

Si inflammatio, ſeu Eryſipelas in mammis exoriatur cum horrore, febrili calore, ac rubedine in mammis & dolore pungitivo, itidem diaphoretica exhibenda ſunt. Ex. gr.

℞. *Aq. card. bened.*
Flor. ſambuc. ana ℥ j.
Mandibul. lucii
Antimonii diaphoret. ana ʒ ß.
Syr. papav. err. ʒ vj.
M.

Inter externa vulgus laudat Medianum corticem ſambuci cum farina calidè mammis applicatum, vel flor. chamomill. cum furfuribus. Meliùs verò eſt theriaca cum aqua ſambuci ſæpiùs applicata. Humida enim non nocent, uti vulgus exiſtimat, modò calidè applicentur. Qui ab humidis abhorrent, poſſunt tantùm flores ſambuci cum ſpiritu vini irroratos imponere, vel ſequens emplaſtrum:

℞. *Theriac.* ℥ j ß.
Sal. abſynth. ʒ j ß.
M.

℞. *Pulv. eryſipel. Mynſ. irroretur probè ſpiritu vini.*

Inflammationis curatio.

In inflammatione imponatur papyrus gryſeus cum melle virgineo illitus, vel cataplaſma ex farina fabarum in oxycrato cocta. Abſint pinguia, oleoſa, unguinoſa, vitentur nimis ſpirituoſa.

In inflammatione cum dolore mammarum inſigni, ſequens proderit:

℞. *Rad. althææ,*
Petroſel. ana ℥ j.
Fol. biſmalv.
Lupul.
Alb.
Hyſſopi ana M. ß.
Flor. ſambuci,
Hyperic. ana p. ij.
Ol. rapor. per expreſſ. (vel ſicca contundantur ſubtiliſſ.)
Coq. in ſ. q. lact. ebutyrat.
F. cataplaſma affectæ mammæ calidè imponendum, ſæpiuſque iterandum, niſi ægra uſum pinguium non ferre poſſit.

In tumore ſcirrhoſo convenit emplaſtrum diachyl. magnum, gummi Ammoniacum in aceto ſolutum. Emplaſtrum de ranis cum Mercurio optimum hoc in caſu erit.

Si tumor, dolor & durities mammis ſupervenit cum inflammationis metu, ſequentem exhibe pulverem noſtra experientia hactenus comprobatum.

℞. *C. C. ſign. pp.* ℈ j.
Antimonii diaphoret. ℈ ß.
Sal. volat. viper. gr. v.
M. capiat nutrix in aqua flor. ſambuci q. ſ.

Si papillæ mammarum ſint inciſæ & fiſſuras habeant, ut exinde ſerum exſtillet acre, ſequens proderit:

℞. *Herb. beton.*
Veron.
Origan. virid. ana q. v.
Butyri inſulſi q. ſ.
Vini Rhenani parum,
Coq. ad conſumationem ſuccorum, dein per linteum cola. Oleum ceræ etiam conducit.

In his fiſſuris conducet ſequens linimentum:

℞. *Axung. gall.*
Terebinth. ana ʒ ij.
Gum. tragacanth. ʒ ß.
Gallar. ʒ ij.
Ceræ parum,
Cum ol. roſ. q. ſ. F. Linimentum.

Curatur difficilliſſimè Abſceſſus, reliqua habet *Sylvius* uſu comperta, quæ & hic commendare volumus. *Abſceſſus.*

Inter empirica ſequentia habe.

Cunrad. Kunrath. medull. deſtill. ad lactis exſiccationem commendat ſequens Emplaſtrum:

℞. *Panis ſiliginei p.* j.
Salis p. ß.
Coq. in aq. ad formam cataplaſmatis, quod calidè mammis imponi debet ſæpius repetendo.

In lactis redundantia *Hier. Mercurialis* jubet abluere mammas cum aceto. Idem apponere ſuadet brodium & acetum, cui cuminum incoctum eſt.

Vel

℞. *Sem. pſyll.*
Agni caſti ana ʒ ij.
Cumin. ʒ j ß.
Alum. ſciſſ. ℈ ij.
Brodii ℔ ij.
Bulliant ad quartas, ſemper miſcendo cum ſpatula.

Ludovicus Mercatus utiliſſimum ſemper eſt expertus illud, quod pari portione butyri rec. & terebith. vino & aqua roſac. lotæ conficitur. Oleum quoque in quo raphanus minutim inciſus diu incoctus fuerit, maximi momenti eſſe dicit. *Pulverinus* commendat emplaſtrum ex ovis tribus integris, Croc. ℈ j. Ceræ q. ſ. paratum. *Varignana* habet hoc ſecretum, ſi capita mammarum liniantur ſucco plantaginis.

In coagulatione lactis *Aetius* ſequens laudat.

℞. *Ceræ* ℥ j.
Portulac. ℥ j ß.
Ol. ſeſam. ʒ j.
M.

Rodericus à Caſtro mirificè ait facere apium hortenſe tritum & mammis impoſitum. Alius commen-

mendat mentham criſpam contuſam mammis applicatam & ſæpius renovatam. *Dodonæus* coagulum leporinum, præſertim ſi cum pauco aceto, butyro aut aliquo oleo illinatur, externè impoſitum ad in grumos converſum lac diſſolvendum ſummoperè commendat. *Henr. ab Heer* coagulum vituli & ſalem aceto & aqua tepida ſolutum exhibet. *Joſ. Quercet.* rutam cum aceto contuſam & mammis impoſitam laudat. *Lazar. River.* omnibus aliis irritis commendat pulverem millepedum pp. ad ℥ j. in juſculo ſumendum per 2. dies uſurpandum.

In defectu lactis *Aetius tetrabil.* 1. *ſ.* 1 *c.* 6. ſex aut ſeptem commendat lumbricos terreſtres cum palmulis coctos & in zythi cyatho mulieri tribus poſt balneum horis propinat. *Joh. Agricola* liquorem ſilicum ad defectum lactis dicit approbatum remedium. *Petrus Foreſtus* laudat lac decoctum cum hordeo excorticato; quo cibo in defectu lactis ipſius uxor cum commodo uſa eſt. *Philip. Grulingius* in lactis defectu ſequens commendat.

℞. Sem. trifol. pratenſ.
Aniſ.
Seſam.
Fœnicul.
Papav. ana ℨ ß.

M. f. pulvis. Doſis ℨ j. *manè cum vino, vel decocto cicerum rubr.*

Herlicius magnificat in lactis defectu conf. ſem. carvi, vehementer enim, ut dicit, lac allicit. *Ex Franc. Joelis* præſcripto ſequens laudatur:

℞. Sem. fœnic.
Aniſ.
Paſtinac. ana ℨ ß.
Lini ℨ j.
Cinnamom. ℨ ij.
Sacchar. canth. ℨ j ß.

M. f. pulvis. Doſis ℨ j ß. *manè & veſperi cum vino.*

Joh. StoKerus flores tiliæ in lacte coctos mirè laudibus extollit. A *Thurnhauſero* oleum ex radice dauci Cretici à mulieribus aſſumptum commendatur. *Varignana* mirabile invenit lactucas coctas in aqua hordei. *Marc. Anton. Zimara* vaccarum ungulas ex prioribus pedibus exutas crematas & pulveriſatas, & in jure vel vino ſæpe ad ℨ j. datas magnipendit.

CAPUT IX.

DE

CHLOROSI SEU PALLIDO VIRGINUM COLORE.

§. I.

Morbus hic dicitur *Chloroſis* à Χλωρὸς, colore albo & ſubviridi, hinc etiam recentioribus vocatur *Febris alba*, & quia virginibus ut plurimum ſolennis eſt, dicitur *Virgineus*, *pallidi virginum colores*, à nonnullis ob analogiam *icterus albus* appellatur; noſtris dicitur febris amatoria, quia eſt affectus virginibus & viduis, vel iis quibus à marito non ſatisfit ſolennis, à ſeminalis liquoris reſtagnantis alteratione & corruptione, pallido, ſublivido vel in pallidum vergente colore, faciem præcipuè defœdante & totam cutem, inſequente tandem mœrore & menſium ſuppreſſione. Species leucophlegmatiæ eſt. Vulgò deſcribitur, quòd ſit vitioſus corporis habitus, ab obſtructione venarum hepatis, lienis ac meſenterii, & præcipuè illarum, quæ ſunt circa uterum, ortus, cum gravitate membrorum, palpitatione cordis, difficultate reſpirandi, rerum abſurdarum appetitu &c. Meliùs noſtro calculo poteſt deſcribi, quòd ſit affectus uterinus à ſpiritus plaſtici oppreſſione & ſanguinis craſſitie ac aciditate vaſa uteri capillaria obſtruente & ſpirituum animalium torpitudine productus, vel à ſeminalis liquoris in uteri vaſis reſtagnatione obortus.

Hic affectus maximè cum leucophlegmatia, cachexia, menſium obſtructione, pica & malacia convenit, & ferè eandem agnoſcit cauſam & curam; in hoc verò affectu menſes non ſemper ſunt ſuppreſſi.

§. 2. Unanimi Authorum voto pro ſubjecto ſtatuitur *Uterus*, cum reliquis viſceribus ferè omnibus, ubi obſtructiones fieri poſſunt; aſt hic præcipuè ſunt partes ſemini elaborationi dicatæ, glandulæ videlicet proſtatæ circa ductum ſive orificium urinarium ſitæ: Recipiens verò ſubjectum eſt M. S. & totus corporis habitus. *Pars affecta.*

§. 3. Qui verò hoſtis ſpiritum plaſticum invadens poſſit cognoſci, nunc oſtendendum. Primò ſeſe offert faciei & totius corporis color pallidus & ſubalbidus, interdum verò plumbeus, lividus ac vireſcens. Hunc affectum comitari ſolent tumor & inflatio hypochondriorum, laſſitudo totius corporis ſpontanea, crura quoque & pedes præcipuè circa malleolos intumeſcunt, & ob ſeroſorum humorum abundantiam corpus laxum & molle cernitur, miſeræ hoc affectu vexatæ, ſi ſcalam aſcendunt, vel alio modo ſe movent, ſtatim de reſpiratione conqueruntur difficili, ſemper ferè percipiunt palpitationem cordis cum pulſatione in arteriis temporum, pulſus aliquando obſervatur celer, ut febricitare videantur, hinc etiam dicitur à vulgo *febris alba*, dolor adeſt capitis gravans ac diuturnus, ſomnus ipſas affligit ac ſunt ad omnia torpidæ, & ob acidum illud depravatum in ventriculo, adeſt aliquando cibi faſtidium atque rerum abſurdarum appetitus, & quum laborarunt pica, menſes ipſis utplurimùm ſunt obſtructi. Parum ſitiunt, quæ hoc morbo corripiuntur, frequentes patiuntur ructus, abdomen à paſtu intumeſcit, borborygmos ſentiunt & rugitus, nauſeabundæ ſunt, atque aliis plerumque ſegniores. Excreta, quæ à quacunque via excernuntur, cruda ſunt & pituitoſa. Ordinariò frigent, niſi quando phlogoſi laborant, quæ ipſis frequens eſt, quibus omnibus ſignis præſentibus, omninò de hoc morbo dubitare nullus debet. Quando ergò menſibus fluentibus nubili virgini vel viduæ, diætæ lautæ, potui generoſo vitæque ſedentariæ deditæ prædicta contingunt ſymptomata, tum ex retento ſeminali liquore deducendum eſſe malum concludas. *Diagnoſis.*

§. 4. Transeundum nunc ad id, quod vel palmarium eſt in hoc morbo, nimirum ad *cauſam*, ex cujus accurata cognitione *cura* procul dubio dependet. *Cauſa ad mentem Veterum.*

Veteres Galenici obſtructionem hic omnium venarum, præſertim verò vaſorum circa uterum exiſtentium culpant, cauſæ veræ obſtructionum harum ipſis ſunt humores craſſi, viſcidi & crudi, ex prava plerumque victus ratione producti.

§. 5. *Paracelſus* cauſam hujus affectus dicit eſſe Alumen in utero reſolutum. *Paracelſi.*

§. 6. *Helmontius* cauſam deducit à quadam indiſpoſitione Archei uteri. *Helmontii.*

§. 7. *Williſius* in latice quærit cauſam hujus mali, qui nimis viſcidus hæret in glandulis uteri. *Williſii.*

§. 8. *Sylvius* hic accuſat obſtructionem glandularum uteri à viſcido & acido productam. *Sylvii:*

§. 9. *Carteſiani* hìc culpant acidum viſcidum ſanguinis, imprimis earum particularum quæ per glandulas uteri percolari debent, & cùm ſalis volatilis particulæ deſint, hinc omnes ſucci glandulares incraſſantur, quæ ita incraſſati in tubulis glandularum hærent & ubicunque ſtagnando tumorem quaſi œdematoſum, uti in leucophlegmatia, producunt. Fermentum quoque ex ovario prodiens non ita volatile eſt, ut ſanguinem attenuari & per glandulas uteri ſubtiliſari poſſit, hinc menſes ſtagnant & emanent, affectum & exoriri dicunt, quando menſes ob vias obſtructas deficiunt, & ſi ſanguis hic in vaſis remaneat, *Carteſianorum.*

neat, fieri non poteſt quin ſtagnando corrumpatur, & varia ſymptomata menſibus obſtructis ſolennia excitentur, de quibus jam alibi diximus.

§. 10. Juxta *Nos* cauſa immediata eſt liquoris ſeminalis retenti alteratio vel corruptio, qui corruptus liquor tum fermenti indolem inducit, unde regurgitans, & in ſanguine ſtagnans & ab hoc ſucco nerveo communicatus, textura ſua nutrimentum circulando, nimis tingit albedine, quam ſub nutrimenti textura implicat, & faciei colorem roſeum ſubjugat & defœdat. Cauſa vero proximior eſt in Maſſa ſanguinea ſtagnans ſeminalis liquor, poros ordinarios replens, qui ætheris peregrini inſtar febrem lentam fovet, unde ſenſim incraſſatus ſanguis vaſa uterina non ampliùs permeat, ſed ſubſiſtit, menſiumque ſuppreſſionem tandem inducit, hinc tum ſtagnando acrimoniam concipiens, ſuccum nerveum ſimul conſpurcat, nimis ſubtiles particulas ei advehendo, unde tam varia accidentia hyſterica, convulſiones &c. exoriuntur. Hic affectus oritur aliquando à pituita tantillo acidiore & viſcidiore, ſæpe verò à liquore ex glandulis uteri vaginalibus prodeunte vitioſo & corrupto, maſſæ ſanguineæ craſin perturbante & ſpiritum plaſticum opprimente & quaſi obruente, hinc tota maſſa ſanguinea ad fermentationem concipiendam iners redditur, aliquando verò acris, uti facilè ex ſymptomatibus morbum hunc concomitantibus demonſtrari poteſt, cùm miſellæ hæ cadaverum inſtar palleſcant. Tumor & inflatio hypochondriorum hoc in affectu frequens oriuntur à flatibus à vitioſo Gas excitatis, cavitatem abdominis diſtendentibus, qui ſurſum premendo diaphragma, difficilis faciunt ejus motum deorſum, hinc eſt difficilis reſpiratio, quæ ab exercitiis augetur, quia tunc humores magis incaleſcunt & dilatantur, ſic quoque vapores in abdomine concluſi magis rarefacti, majus ſpatium occupare debent, hinc magis diſtendunt abdomen & fortiùs premunt ipſum diaphragma, hinc difficilis reſpiratio augetur ab exercitio & motu corporis.

Laſſitudo totius corporis ſpontanea oritur à ſpiritus plaſtici torpore ac ejus ſpirituum animalium paucitate & viſciditate, qui ſæpe in uteri luto hærent, nec ſe extricare valent, quapropter non ſufficiunt ad multa exercitia. Sic enim oriri poteſt hæc ſpontanea laſſitudo à multis tubulis muſculorum, ubivis in toto corpore obſtructis, adeò ut ſpiritus animales poſſint tantùm in pauciores muſculorum tubulos influere, hinc difficulter poſſunt retrahere & reflectere membra movenda, & inſuper etiam hi ſpiritus animales hic ſunt ſegniores & minùs agiles. Si adſit vellicatio, uti ſæpe adeſſe ſolet, oportet ſanguini craſſiori aliqua conjuncta ſit acrimonia fibrillas arteriarum vellicans & ſpaſmodicè vibrans.

Dolor ventriculi & appetitus depravatus eſt ab acido viſcido, & ſæpe à pondere & ſcabritie inſueta alimentorum abſurdorum. Virgines frequentiſſimè rugitibus inteſtinorum vexantur, quia ſe nimium veſtibus arctis ſtringunt, & ita compreſſione nimis forti poros corporis occludendo flatuum viam impediunt.

Paucis cauſas externas tangamus. Externæ verò cauſæ ſunt tum totius corporis, tum præcipuè manuum pedumque refrigeratio, aquarum ingurgitatio, intemperantia in cibo, vitioſa & abſurda alimenta aſſumpta, ut ſunt creta, oryza, crudi ceſpites, oculi cancr. fruſta panis exſiccata indurataque, nuces moſchatæ, acetum, ſuccus limonum, mala limonia, aurantia, fructus æſtivi, quæ omnia fermentum ventriculi aliarumque partium enervant ac corrumpunt. Symbolum ſuum addunt ſomnus nimiùs & intempeſtivus, quies nimia & torpor: Animi affectus frigidiores imprimis triſtitia & mœror, excretiones variæ ſuppreſſæ, alvus ſegnior, ſuppreſſio menſium eorundemque diminutio, & denique hæreditas, ſiquidem hic affectus etiam per hæreditatem contrahitur.

Prognoſis.

§. 11. Eventus huic morbo non admodum difficilis, ſaltem non admodum periculoſus eſt, maximè quando nondum altas egit radices, inveteratus enim plurimorum graviorum morborum, & quandoque etiam quorundam periculoſorum, ut hydropum, ſterilitatis, oppreſſo ſcilicet totaliter ſpiritu plaſtico, & ſimilium aliorum cauſa eſſe poteſt. Huc ſpectat aphoriſmus *Hippocratis ſect.* 5. 36. Mulieri menſes decolores, nec eodem ſemper modo & tempore prodeuntes purgationem indicant eſſe neceſſariam. Magna enim ſalutis ſpes elucet, quando menſes ſtatas ſuas periodos repetunt, & debita quantitate & qualitate prodeunt. Quando eſt ab abundantia liquoris ſeminalis & acrimonia ſtagnationeque vel deficiente fermenti in ovario, tunc in virginibus juvenculis conjugio feliciter curatur, imprimis ſi ſpiritus plaſticus adhuc ſit vegetus.

Cura diætetica.

§. 12. *Diæta* ſit laudabilis ac boni ſucci, ut ſunt gallinæ, perdices, oryza, carnes vitulinæ & agninæ, perca & trutta, ut & funduli inter piſces concedi poſſunt: hìc conducet optima cereviſia & generoſum vinum, omnibus verò antecellit potus Theæ & Caffeæ. Omnibus cibis & potulentis addatur crocus. Aer ſit ſiccior.

Cura ad mentem Veterum.

§. 13. Pergamus nunc ex lege methodi noſtræ ad *Curam*, ex Pharmaceutica deſumptam, & quidem ad mentem *Veterum Galenicorum*, qui eò annituntur, ut obſtructiones factæ reſerentur, quod obtinent per pituitæ inciſionem & eductionem, viſcerumque roborationem. Quæ obſtructiones reſerant ex eorum opinione, ſuperiùs in aliorum viſcerum obſtructionibus jam dicta ſunt. Primò ergò hoc in caſu exhibent purgans ex benignioribus compoſitum, ut primam tantùm eluant regionem, idque præmiſſo enemate. Poſteà venam ſecant, ſi affectus ſit adhuc recens, & virgo aliquomodo ſanguinea, & quidem venam brachii ſiniſtri, ſi lien ſit obſtructum, dextri, ſi hepar aperiendum, ridiculè cenſent. Dein exhibent varia apozemata aperientia & purgantia, quorum formulis abundant eorum libri; peracta ſolenni purgatione ad balneum tanquam ad anchoram ſacram confugiunt. Deinde viſcera roboranda eſſe ajunt corroborantibus & variis ſpecificis viſceri labefactato debitis, quæ ſuo loco peti poſſunt, uti & reliquorum Authorum indicationes.

Paracelſi.

* §. 14. *Paracelſus* hic commendat oleum ſuccini, ſi malum fuerit à menſibus obſtructis.

Helmontii.

§. 15. *Helmontius* ſal chalybis, Tincturam volatilem corallorum, aliaque ſpecifica volatilia laudat.

Vvilliſii.

§. 16. *Vvilliſius* hìc varia extollit purgantia, & quidem ex merc. dulci parata, dein confugit ad martialia, paratque varia balnea ex puleg. matricar. ſem. dauc. vel ipſas ægras mittit ad thermas, omniaque præſcribit ſalia volatilia, imprimis ſuccini, ad vigorem in ſanguine reducendum commendat quoque cort. Peruvian.

Sylvii.

§. 17. *Sylvius* ad expurgandam viſciditatem præſcribit pilulas ſuas magiſtrales, ad corrigendam acrimoniam laudat ſal ſuum volatile oleoſum, vel ſpiritum ſal. ammoniaci ſuccinatum, aliaque volatilia ſalia & abſorbentia.

Carteſianorum.

§. 18. *Carteſiani*, ſi affectus fuerit exortus ab obſtructione menſium, eos priùs reſerant variis emmenagogis ſuperiùs dictis, V. S. hìc exulare jubent, quia ſanguis nec calidus nec nimius eſt, commendant præ aliis Tincturam ſuccini, croci & ſpiritum ſabinæ.

Vel

♃. Spirit. ſabin.
C. C. volat. ana ʒ j.
M. quotidie in vino aſſumend.

Decoctum chamomill. & vinum chalybeatum haud negligunt, interponuntque ſpirit. vin. camphorat. cum

cum croco, vel decoctum guajaci, vel Tincturam chalybis, vel ſpiritum tartar. vel pulverem Cachecticum *Quercetani*. Laudant quoque balnea ex variis herbis aromaticis parata.

Cura ad ntem ſtram.

§. 19. Noſtrum ſi rogites votum in curatione, hoc tale erit. Omni opera & ſtudio annitendum erit, ut ſpiritus plaſticus à torpore excitetur, ſpiritus animales è luto ſuo extricentur, & acidi viſcidi humores corrigantur & correcti educantur, & ſimul ventriculi habenda ratio.

Ut itaque ordine incedas, 1. quidem prima regio expurganda eſt; unde prima mali labes eſt, & ſi ſaburra illa acida in ventriculo lateat, tutò vomitorium lene exhibere poteris, vel ſi à vomitoriis abhorres, potes dare pilulas catharticas & imprimis ex gummatis paratas, additis croco, vitriolo, ſalibus fixis, mercurio dulci, &c.

Ego ſequenti vino medicato feliciter uſus ſum:

℞. *Herb. meliſſ.*
Roriſmar.
Puleg.
Nepoth. ana M. ß.
Rad. helen.
Ariſtol. rot.
Angel.
Bryon. ana ℥ ij.
Fol. ſen. ſ. ſt. ℥ j.
Rad. helleb. nigr. ppt. ʒ ij.
Agar. alb. ʒ ß.
Cort. aurant.
Sem. cardamom.
Dauci Cret. ana ʒ j.
Limatur. chalyb. in nodulo ligat. ℥ j.
Caſſ. lign. ver. ʒ ij.

Conciſa & confracta dentur in nodulo, cui affunde vini albi Rhenani Menſ. 1. Doſis ℥ iij. *pro re nata in die.*

Conveniunt hic omnia quæ in Menſium defectu diximus, imprimis martialia, quæ valde ſpiritum plaſticum recreant, & liquorem ſeminalem corruptum emendant, ejuſque aciditatem corrigunt, ſolo enim vino martiali ſequenti curavimus morbum hunc virgineum.

℞. *Eſſent. martis, ſeu extr. mart.* ℥ j.
Caſſ. lign. ʒ ij.
Cinnamom. el. ʒ j ß.
Caryophyllor. ʒ j.
Vini Rhenan. vel malvatici ℔ ij.

Stent in digeſtione loco calido per biduum, poſtea coletur per manicam Hipp. Doſis ℥ j.

Mars quoque optime extrahitur cum ſucco fumar. & pomor. Borsdorff.

Si in morbo quodam, certè in hoc divinam afferunt opem acidulæ martiales, ut ſunt Schvvalbacenſes, & in noſtra vicinia Wildungenſes & Pyremontanæ.

Sequens etiam Electuarium laudatur à *Cratone*, trium Imperatorum Archiatro:

℞. *Limat. ferr. cum acet. parat.* ℥ vj.
Cinnamom.
Nuciſt. condit. ana ℥ iij.
Rhabarb. ℥ ij.
Spec. aromat. roſat. ℥ ij.
Mell.
Sacchar. ana ℔ j. ℥ j.
M. f. Electuarium.

Zacutus Luſitanus habet ſyrupum ex ſero & chalybe eximium.

Sic *Laz. Riverius* beneficio pulveris cachectici innumeras virgines & mulieres chloroſi laborantes curavit. Sic & *Sennertus* teſtatur inter omnia medicamenta eſſe chalybem optimum.

Hoc in morbo aliquandiu continuandum eſt in incidentibus, attenuantibus & deobſtruentibus, imprimis convenient ſalia volatilia (quamvis in genere ſpirituoſa uſurpari poſſint) & fixa, olea aromatica, pulveres minerales, additis ſtomachicis atque uterinis. Propinetur ergò ſequens, vel ſimilis mixtura cochleatim:

℞. *Aq. menth.*
Cort. aurant. aut roriſmar. aut majoran. ana ℥ ij.
Vitæ Matthiol. aut Spir. carminat. Sylv. ℥ j.
Antimonii diaphoret. ʒ ß.
Spirit. ſal. ammoniaci gt. xx.
Olei alicujus aromatici, vel carminativi gt. vj.
Syr. menth. ℥ j.
M.

In fugandis pallidis & fœdis virginum coloribus commendat *Pet. Joh. Faber* quintam eſſentiam nepethæ.

Omnia quoque amara conducunt, ut ſunt Tinctur. abſynth. centaur. min. cochlear. vel eupator. aquar. Elix. propr. ſ. & Par. Hic etiam conducunt ea, quæ viſcidum illud acidum abſorbent & edulcorant ſimulque corroborant ſpiritum plaſticum. Sequens pulvis eum in finem erit proficuus:

℞. *Acid. tartar. Mynſ.*
Ocul. cancr.
Croc. mart. ana ℈ j.
Ol. caryophyllor. gt. iiij.
M. pro 3. doſib. manè & veſperi ſingulas exhibendo.

Dum itaque humores emendati & ex parte evacuati ſunt, jam porrò reliquiæ per ſudores eliminandæ ſunt, ſive decocto aliquo ex lignis, ſive mixturis diaphoreticis, ſive pulveribus, ſive aliis quæ ſudores promovent. Internis non proficientibus ulterius promoveri poſſunt aut laconicis, aut balneis, aut inſeſſibus, aut frictionibus & ſimilibus aliis. Si poſſunt haberi thermæ naturales, eò meliùs res ſuccedet.

Intereà dum hæc aguntur, ſymptomata etiam præcavenda ſunt, aut mitiganda, ſed quoniam illa varia ſunt, eorundem cura aliunde petenda eſt. Hiſce autem rectè ſuccedentibus, viſcera, & præcipuè ventriculus, roboranda ſunt internis externiſque ſtomachicis, ſpleneticis & hepaticis vulgò ita dictis, antea in earundem partium intemperie & imbecillitate præſcriptis.

Si hic affectus ortum ſuum habeat à vaſis uterinis nimis exilibus, & ſeminalis liquoris vitio, & virgines ſint Venereæ, tunc conjugium ſuadendum eſt; optimum enim affectus hujus alexipharmacon eſt conjugium, mediante enim coitu in ſanguine ſtagnantes ſeminalis liquoris particulæ attrahuntur, & evacuatis ſemel vaſis ſeminalibus aliæ admittuntur, & repetito coitu iterum extricantur, ſicque color pallidus excutitur. Unde notamus virgines ob hanc cauſam pallentes fieri poſtea Mulieres pulcherrimas. Quòd autem non omnes coitus juvet, in cauſa eſt malum inveteratum, in quo humores circulantes admodum ſunt corrupti & viſcerum textura jam immutata, quæ aliis remediis emendanda venit, nam Conjugium non omnibus competit. Semen imminuentia proſunt, ut blandiora acida, ſuccus citri, nitrum, cryſtall. Saturni, Terebinthina liquida ſæpius exhibita etiam hic conducit; ſi alii affectus adſunt, ii etiam curandi veniunt, ut menſium obſtructio, cachexia, &c.

Lud. Mercatus in febre alba ab obſtructione lienis linimentum commendat ex adipe ſtruthiocameli; Idem fœminis melancholicis ſuadet lapidem Bezoar, & experimento comprobatum habet, radicem ſcorzoneræ per noctem maceratam & manè ſumptam plurimas ab hoc malo liberaſſe.

Joh. Varandæus ſequentes laudat pilulas:

℞. *Succ. mercurial.*
Mell. deſpumat. ana ℥ j.
Coq. ad ſuff. conſiſt.
Adde
Sem. nigell. Rom. pulv. ʒ iij.
F. maſſa, è cujus ʒ j. *pilulæ 6.*
Capiat 2. in ingreſſu lecti per tres dies.

CAPUT X.

DE

FURORE UTERINO, ET MELANCHOLIA MULIERUM.

§. I.

INter alia admiranda nonnunquam ſymptomata, quæ miſerum ſexum fœmineum aggrediuntur, non infimum obtinet locum *Furor uterinus*, qui

Synonyma. (ut ſynonyma tangam) & optimè vocatur *Nymphomania*, item *Priapiſmus fœminarum*. Aliis etiam dicitur *Melancholia mulierum*. Affectus enim hi tantùm ſecundùm magis & minus differunt. *Uteri deliramentum*, ſpiritus plaſtici furor, excandeſcentia &c.

Deſcriptio. Deſcribitur hic affectus vulgò, quòd ſit immoderata veneris appetitio, fœminas ad inſaniam ferè redigens, à ſeminis copia, acrimonia & peculiari qualitate producta. Deſcribitur verò noſtro judicio, quòd ſit *delirium cum ferocia ſubinde & audacia ac præſertim appetitu Veneris p. n. à ſpirituum animalium ad partes Venereis actionibus & organis dicatas cum impetu ruentium turgeſcentia, ſpiritum plaſticum ad furorem concitante, obortus*.

Pars affecta. §. 2. Laborant itaque in his affectibus cerebrum & ſpiritus animales, & quidem ex conſenſu partium genitalium & uteri, liquorem genitalem continentium, quod patet ex ſequentibus. Nam quod ita delirant eſt, quòd perpetuò pruriunt & irritantur circa uterum partes genitales, imprimis ſpiritus plaſticus, & liquor genitalis, qui acrimonia & copia peccat. Nam ut naturalis pruritus & titillatio cupidinem faciunt Veneris & deſiderium, ita continua & immodica irritatio continuum faciunt deſiderium, & cui præ magnitudine cauſæ reſiſti non poteſt. Ut enim titillationi minùs aſſuetæ reſiſtere nequeunt, quin in neſcio quos geſtus mimicos & ludicros impellantur, ſic & iis accidit, quæ hoc affectu corripiuntur, ut ſcilicet continuò irritatæ & titillatæ, vel prurientes nihil niſi de Venere & cogitent & loquantur, manente eadem affectione, imò verò creſcente, in furorem adiguntur & delirium. Huic affectui potiſſimùm obnoxiæ ſunt aut viduæ juniores, aut virgines temperamenti tantillò aut calidioris, aut melancholici.

Diagnoſis. §. 3. Quamvis hic affectus inveteratus ſignis non indigeat, utpote, qui ex furore, delirio, colloquiis & ſimilibus aliis venenum referentibus facilè cognoſci poteſt, incipiens verò in paulo honeſtioribus ſæpe latet, & nonniſi prudenti conjectura cognoſci poteſt. Cognoſces tamen ex triſtitia, mœrore, taciturnitate, lachrymis, pulſu parvo, debili, & ſubinde tardiore, ſubinde verò frequentiore, prout ſcilicet ſermo inciderit de amore, aut Venere, aut juvene aliquo amabili. Appoſitè enim inquit Poeta ille:

Hîc rogo num furor eſt, non eſt hæc mentula demens!

Sic etiam hariolari poteris ex oculis demiſſis, tumentibus, volubilibus & acriter ſplendentibus, ex ſubita mutatione triſtitiæ, ſi mentio fiat rei venereæ aut coitus, riſuque ſubſequente immodico, ex faciei rubore pallorem ſubſequente, creſcente verò malo vix abſtinere poſſunt à ſermonibus Venereis, à geſtibus impudicis & frictione partium genitalium, multa loquuntur inconcinnè & delirantes de perſonis quas amant, ſaltant & tripudiant, & quod intus urit, geſtibus oſtendunt, viros adoriuntur, ſuavia cum ſuaviis commutant, oſcula oſculis excipiunt, impudenter ſe gerunt, & inſtar melancholicorum varia ſibi imaginantur.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 4. Nunc cauſas hujus affectus breviter rimabimur. *Veteres Galenici* dicunt ſemen hoc in affectu putreſcere & malignam qualitatem induere, unde gravia hæc ſymptomata ortum habeant.

Alii ex ipſorum grege culpant ſeminis copiam ac acrimoniam, adeòque fervore naturæ leges excedens, in vaſis ſeminalibus immodicè turgens, genitaliaque excitans ad Veneris appetitum eaque veluti inflammans. Vapores enim inde ad cerebrum mitti putant, qui rationem perturbant, eumque è ſede ſua deiiciunt. Externas verò cauſas varias afferunt, imprimis omnia quæ libidini & Veneri dicata ſunt.

Paracelſi. §. 5. *Paracelſus* ex oppilatione uteri exoriri vult Furorem uterinum.

Helmontii. §. 6. *Helmontius* in Furore hoc uterino eſſe venenum quoddam, vel furioſum, vel cum amore delirans ſtatuit.

VVilliſii. §. 7. *VVilliſius* exiſtimat ex utero fermenta venenoſa ſanguini vel ſucco nerveo inſinuari, & inde deliria hæc uterina deducit.

Sylvii. §. 8. *Sylvius* hic accuſat ſpiritus animales excandeſcentes & in utero furentes à vitioſa efferveſcentia ita factos.

Carteſianorum. §. 9. *Carteſiani* cauſam hujus mali quærunt in nimis pungente ſalſedine ſeminis ſeu liquoris genitalis ex glandulis vaginæ provenientis, cujus particulæ acres membra genitalia vellicent, inflent & talem ad furorem incitant ſpiritus animales. Quandò & ova in ovario juxta eos ſunt inflammata, hoc etiam contingit. Inter remotiores cauſas referunt plethoram, uſum vini generoſi immoderatum, Diætam autam, & aromaticorum abuſum.

Noſtrum de Cauſa judicium. §. 10. Nos exiſtimamus, quemadmodum in Mania *Microcoſmetor* eſt quaſi incendiarius, ſic hoc in furore eſt ſpiritus plaſticus, unde & ſpiritus animales furibundi redduntur atque inflammabiles, imprimis ipſi, qui ideas exprimunt de Venere, hinc iſti ſpiritus circa partes genitales exiſtentes cerebro talem plicaturam faciunt & eoſdem poros cerebri aperiunt, ut ferè nullæ aliæ ideæ fiant, quàm de libidinæ. Cauſæ verò quæ ſpiritum plaſticum, & ſpiritus irritant & ſtimulant præter ætatem juvenilem, temperamentum bilioſum, Veneris experimentum, potiſſimùm ſunt liquoris genitalis muliebris ex glandulis cervicalibus proveniens abundantia & acrimonia, eaque ſalſa vel acida, ſpirituumque copia, propter quam illæ quidem magis vel minùs ad Venerem incitantur, majoremque aut minorem ex coitu percipiunt voluptatem, & denique cauſæ externæ, ut ſunt aer calidus ſiccuſque & ſerenus, propter quam cauſam mulieres æſtate magis quàm hyeme aut alio tempore ad Venerem irritantur, alimenta quoque calida, acria, ſalita, aromatica, leniterque diuretica & menagoga ſymbolum ſuum addunt, Venus enim ut ſale prognata creditur, ita ſalſis & aromaticis valdè accenditur. Vigiliæ quoque protractiores hic contribuunt, & vita otioſa, nam.

Otia ſi tollas, periere cupidinis arcus,

qui etiam pereunt nimiis laboribus. Varii ex memoria aut recenſione rei Venereæ aut lectione librorum talium, affectus animi, & denique excretiones quædam vel ſuppreſſæ, vel auctiores, ut menſes ſuppreſſi, alvus ſegnior, liquoris ex utero copioſum profluvium, quibus accedunt blanditiæ amantium, choreæ, amores ficti, & ſimilia alia.

Prognoſis. §. 11. Miſerabilis autem hic eſt affectus, tum quòd lentè tantùm & ſenſim curari poteſt, tum quòd macula eſt honeſtioribus familiis, neque enim facilè illi titillationi reſiſtere poſſunt, (imò tanta aliquando ejus vis eſt ingraveſcente morbo, ut tandem viros palam & coram omnibus ad coitum invitent, rem veneream proprio & vernaculo nomine inculcantes,) tum denique quòd hic affectus in maniam cephalicam degeneret.

Cura diætetica. §. 12. *Diæta* in ſequentibus conſiſtat: aer ſit frigidus ac humidus, cibus ſit paucus ac refrigerans. Vinum generoſum exulet, *ſine Cerere & Baccho friget enim Venus*. Omnia quoque ſalita fugiantur, *Mari autem orta Venus*. Vigiliæ excedant ſomnum, motus ſit temperatus. Alvus & menſes aliæque evacuationes ordinarium ſuum habeant curſum. Animi pathemata rationis fræno cohibeantur, exulent triſtitia, amor, aliaque

que quæ ad illum ammovendum contribuere queunt. Confer ea quæ diximus capite de *Mania*.

Cura
d mentem
alenicorū.

§. 12. Veteres *Galenici* eò dirigendam eſſe *Curam* cenſent, ut calida intemperies tum viſcerum, tum uteri præſertim, tum ſanguinis & ſeminis, corrigatur & evacuetur, in quem finem V. S. ſæpe celebrare jubent, dein purgationes inſtituunt ex benignioribus bilem & melancholiam educentibus, purgationi ſuperaddunt Julepos præparantes humorem peccantem, refrigerantes ſcilicet, & leviter aperientes, poſtmodum & validas ſuadent purgationes, quas deſcripſimus *lib. 1. cap. de Mania*.

Tandem accedunt ad uterum & univerſum corpus refrigerantia & humoris fervorem temperantia, inter quæ præ aliis commendant balnea ex refrigerantibus parata, ut ſunt fol. portulacæ, lactucæ, nymphææ, ſalicis, flor. roſar. violar. &c. Summam enim curationis in eo conſiſtere ajunt, ut uterus valdè refrigeretur, in quem finem etiam ad tempus ſerum lactis ſuadent.

Quibus omnibus addunt illa, quæ ſpecifica quadam pollent virtute ſemen extinguendi ac refrigerandi. Cui uſui conferunt omnia refrigerantia.

Riverius ſequens laudat deſtillatum:

♃. *Fol. Nymph.*
Salic.
Vitic. ana M. ij.
Lactuc.
Portulac.
Umbilic. Veneris ana M. j.
Sem. 4. frig. maj.
Lactuc.
Papav. alb. ana ℥ ß.

Contundantur omnia recentia & irrorentur ſucco limoniorum. Deſtillentur in B. M. ac ſingulis aquæ libris adde camphor. ʒ j. Capiat ægra ℥ j.

Ex his ſeminibus 4. frig. parare ſolent emulſiones majoris efficaciæ.

Præſcribunt varia opiata.

Glyſteres & injectiones in uterum haud negligunt.

Inter externa magnifaciunt omnia linimenta refrigerantia, lumbis, pubi & perinæo admovenda, & laminam plumbeam ſupra renes continuò geſtandam eſſe præcipiunt.

Injectio in vulvam fiat ex ſero lactis, vel decocto hordei cum pauco ſucco ſolani, ſempervivi, aut cicutæ.

Omnia denique quæ in mania proſunt, hic quoque prodeſſe non dubitant, cerebri enim rationem habendam eſſe ajunt.

Paracelſi

§. 13. *Paracelſus* commendat hic ſuam quintam eſſentiam vel ſpiritum Saturni, item extractum Camphoræ, aurum potabile, liquores Lunæ, ſapphiri, &c.

Helmontii

§. 14. *Helmontius* Narcotica & anodyna ſua laudibus extollit, inter quæ ſulphur vitrioli philoſophicum aliis præfert. Helleborum nigrum, quia alleviat conceptorum gravitatem & aufert aliquid de prædicto aggravante phantaſtico, proficuum eſſe indicat.

Williſii.

§. 15. *Williſius* Vomitoria hic magnifacit, item extractum hellebori cum calomelan. Alterantia quoque interponit ut ſunt Julapia, & camphorata.

Sylvii.

§. 16. *Sylvius* commendat V. S. vomitoria, emulſiones, ut & opiata.

Carteſianorum.

§. 17. *Carteſiani* pro re nata V. S. inſtituunt, dein ad particulas acres obtundendas & temperandas & ſimul obſtructiones tollendas commendant varia alcalia pretioſa & diuretica, imprimis potum Theæ; expurgantque ſalſos ſuccos purgantibus. Externè lumbos illiniunt ol. hyoſcyam. papav. ungu. adſtring. alb. camph. popul. refrigerant. imponuntque dorſo laminam plumbeam.

...ſtrum de
...ra iudi-
...m.

§. 18. Noſtro judicio curatio inchoanda eſt à regimine *rerum non-naturalium*, adeòque aer eſt eligendus vel faciendus frigidus humiduſque, alimenta verò ad tempus uſurpanda ſunt aquea, inſipida, potuſque dandus tenuior, ſomnus imperandus aut procurandus eſt, quieſque imperanda, ſic tamen ne leges naturæ excedat. Excretiones verò promovendæ, animuſque, quantum poſſibile eſt, avocandus ab affectibus, à Venere, rebuſque Venereis oriundis, colloquiis & facetiis impudicis, multis è contra rationibus perſuadendus, ut intra honeſtatis limites ſe contineat.

Diæta ſic præſcripta, porro vel ſanguis, ſi peccet copia, minuendus eſt V. S. vel liquores acres genitales ſpiritum plaſticum ad libidinem incitantes & ſpiritus animales accendentes temperandi & educendi ſunt. Ad temperandos hos humores acres quoſcunque circa partes genitales exiſtentes proſunt aquea, oleoſa, terrea, acida, & narcotica, Emulſiones puta, julapia, electuaria, opiata, conſervæ. Ex. gr.

♃. *Sem. cannab.* ℥ j.
Lactuc.
Portulac. ana ʒ j.
4. frig. maj. ana ℈ j.
Cum ſ. q. aq. Nymph.
F. Emulſio edulcoranda ſacchar. roſ.

Vel

♃. *Aq. lactuc.*
Flor. Nymph.
Borrag. aut bugloſſ. ana ℥ vj.
Sal. prunell. ℈ ij.
M. F. Julapium.

Vel

♃. *Flor. Nymph.*
Roſar. ana M. j.
Fol. lactuc.
Portulac. ana M. ij.
Sem. viticis,
Plantag. ana ʒ iij.
Coq. ex aq. poſteà Colat. ℥ *xx. addendo*
Aq. cinnamomi ʒ vj.
Spirit. nitri gt. xviij.
Syr. Nymph. ℥ ij.
M. F. Apozema, de quo capiat ægra bis vel ter de die ℥ iij.

Eſſentia caſtitatis *Michaelis* ex herb. rut. menth. ana m. ij. agn. caſt. dictam. Cret. ana m. iij. nymph. m. j ß. millefol. m. j. rad. irid. Flor. ℥ ij. biſtort. tormentill. nymph. ana ℥. iij. ſem. rut. ʒ iij. agn. caſt. ʒ ij ß. lactuc. acetoſ. portulac. endiv. plantag. ana ʒ ij. & extract. c. ſpirit. rutæ q. ſ. egregium eſt remedium, ut & ſaccharum Saturni & camphora. Ex. gr.

♃. *Aq. caſtitat.* ℥ v.
Sacch. Saturni cryſtall. ℈ j.
Syr. nymph. ℥ j.
M. d. ad vitrum.
Detur cochleatim ſæpe per diem.

Hic etiam conveniunt ad liquorem genitalem in glandulis uteri vitioſum corrigendum & glandulas corroborandas omnia balſamica catarrhalia, ut ſunt myrrha, maſtix, thus, camphora, ſuccinum, &c. Seminis orgaſmus ſedandus eſt, & omnia, quæ ſulphur γλίσχρων obtundunt, & debilitant, ſunt antivenerea, hinc conducunt ceu diximus omnia acida, quæ Veneri ſunt inimica, ut ſunt Acetum, ſpirit. vitrioli, item dicta nitroſa, ſpumeſcentiam & volatilitatem ſeminis valde deſtruentia. Conveniunt ergò arcanum duplicatum *Mynſ.* Nitrum antimoniatum, &c. Enervant quoque hoc ſulphur Mercurialia & corrigunt ſulphur ſpumeſcens *Amaricantia*, ut ſunt inter ſpecifica ſemen viticis. Alcalia quoque lixivioſa, ut ſunt cineres fabarum, aliarumque vegetabilium magni uſus ſunt.

Ad evacuandos humores, qui utplurimum exiſtunt ſeroſi, conducunt hydragoga mitiora, ut Julappium, aliquando pro humoris abundantis copia & cholagoga. Ex. gr.

♃. *Aq. nymph.* ℥ ß.
Pulv. Cathol. purg. ℈ j.
Syr. nymp. ʒ iij. *M. D.*

Vel

♃. *M. pil. de fumar.* ℈ j.
Reſin. Jalapp. gr. iiij.
Sacchar. Saturni gr. iiij.
M. F. pilulæ.

Optimè enim hoc in affectu purgantibus adduntur refrigerantia dicta, ut nitrum, aut ſal prunellæ, ſal ſaturni.

Intereà dum illa uſurpantur, ſub veſperam etiam anodyna & narcotica præſcribi poſſunt è theriaca, mithridatio, diaſcord, pil. de ſtyrace, laud. op. & aliis.

Uterus etiam ſæpe eluendus eſt injectionibus refrigerantibus & leniter adſtringentibus, ut glandulæ conſtringantur, & quidem ex fol. malv. biſmalv. nymph. ſabin. lactuc. portulac. ſemperviv. maj. vitis, &c.

Balnea etiam aq. frig. conducunt. Item vulva ſæpius eluatur aqua frigida, in qua lap. prunell. & ſacch. Saturni fuerint ſoluta.

Lumbi etiam inungendi ſunt Unguento & ol. roſac. additis ſuccis refrigerantibus & tantillo camphoræ.

♃. Ol. nymph. ℥ j.
Rutæ ℥ iij.
Sacch. Saturni ℈ j.
M.

Quo linimento inungantur renes & genitalia.

Empl. de cicuta q. ſ. malax. cum ol. nymph. induc. ſuper alutam & obduc. ſindone rubra, in form. uſitat. uterin.

Quibus omnibus nihil proficientibus, matrimonium ſi fieri poteſt, ſuaderi debet, idque cum juvene aut viro robuſto, & qui ſtrenuè deſiderio & fami venereæ ſatisfacere valet, nam quod de viris rectè Poeta, idem etiam de fœminis hoc affectu laborantibus dico;

Ureris, uxorem ducas, non expedit uri,
Conjugis in gremio mortificanda caro eſt.

Plura alia, quæ ſpecifica proprietate hoc in affectu pollent, ut de cicuta, camphora, aliiſque dicunt, ſtudio relinquo, utpote quorum opima ſeges apud Authores veteres reperitur, qui proinde hac de re videri poſſunt. Atque hæc de furore uterino, quantum poſſibile fuit, breviter dicta ſunto.

FINIS LIBRI V.

JOH.

JOH: DOLÆI ENCYCLOPÆDIÆ MEDICÆ DOGMATICÆ

LIBER SEXTUS.

De Infantum & Puerorum Morbis.

CAPUT I.

De iis, quæ primis Puerperii diebus, & poſtea de diæta & educatione conſideranda ſunt.

§. I.

TOtus homo eſt morbus & huic omnis ætas ſexuſque omnis ſubiicitur & ejus jugum ferre cogitur; Nec eſt ut operoſè adducam morborum, adultis negotium qui faceſſunt, Myriades, eorumque fatalem ſæpe connexum, ac quomodo unus alteri lampada tradat, pleniùs dicam, cum hæc quislibet propria affirmet experientia; Latere neminem poterit calamitatum infantum, à prima nativitate ipſos vexantium farrago, horumque promptiſſimum pernitioſum tamen connubium, quo nulla ferè ſine comitibus in ſcœnam prodit.

Si quis alius, certè *Divinus Noſter Cous Hippocrates*, de tenera infantum valetudine ſollicitus eſt, inquiens, *diverſis aphoriſmis: in ætatibus talia contingunt parvis & nuper natis puerulis, oris ulcera (quæ aphthæ vocantur,) vomitus, tuſſes, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes aurium humiditates*. In progreſſu verò cùm jam dentire incipiunt, *gingivarum pruritus, febres, convulſiones, alvi profluvia & maximè cum caninos edunt dentes & iis præſertim pueris qui craſſiſſimi ſunt & alvum duram habent*.

Cum verò magis adoleverint, *tonſillæ, & vertebræ in occipitio ad interiora luxationes, crebri anhelitus quos Aſthma vocant, calculi, lumbrici, aſcarides, verrucæ, ſtrenuæ & alia tubercula, ſed præcipuè antedicta*. Grandioribus autem ad pubertatem accedentibus, *plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluvia ſanguinis, plurimæ autem paſſiones puerulis judicantur*: nonnullæ quidem in 40. diebus, nonnullæ in ſeptem menſibus, nonnullæ verò in annis 7. quaſdam verò jam ad pubem accedentibus, quæ verò permanſerunt nec in pubertate finierint, puerulis aut fœmellis cum menſtrua erumpunt, conſeneſcere conſueverunt. Nec minus ſollicitus eſt *Naturæ Conſultus Helmontius*, dum nutritionem eorum non ſolùm ad vitam ſanam, quin potiùs ad vi*tam longam* nova paradoxaque ratione inſtituendam docet.

§. 2. Superiùs dictis affectibus *Senex* noſter innumeros alios addere potuiſſet, illos ſcilicet ſæpe ictero, ventris torminibus, ſingultu, nauſea, atrophia, hectica è lactis aut diætæ vitio, corripi, jam nihil dicam de variolarum & morbillorum contagioſo inſultu, muſteum tenellorum ſanguinem quàm paulò adultiorum magis febrili turgeſcentia & tantùm non efferveſcentia turbante; cùm verò infantibus præ aliis ſit inſtabilis conditio, quod nos docet *ſera Libitina dignus Ettmullerus in valetudinario infantili tractatu verê Apolinis bibliotheca non indigno*, cujus verba ab initio noſtra facimus. Siquidem mutabilis iſta & inſtabilis vitæ noſtræ conditio, ut communis ſit omnibus hominibus, imprimis tamen infantibus propria magis eſſe videtur, quatenus ſub tenera eorum conſtitutione minuſque valida viſcerum ſtructura & fermentorum ſpeciatim iſtius, quod primæ ceu fundamentali inſervit digeſtioni, nondum ſufficienter exaltatæ vigore, quoſcunque ſub nutritione commiſſos errores graviter luunt, indeque fœcunda morborum ſuſcipiunt ſemina, quæ per totum ſubinde vitæ curſum pernitioſos fructus germinare ſolent; Tenera ergo eorum conditio eorumque minùs valida viſcerum ſtructura, Regum ſpirituumque debilitas faciunt, ut quoſcunque ſub nutritione errores commiſſos graviter perſentiſcant miſelli. Unde fæcunda illa morborum ſeges, huc partim ex charactere hæreditario parentum & perverſa puerorum nutritione, ex quibus tanquam ex equo Trojano proſilit Ilias morborum; ſeminale enim primordium in ſanguinis parte ſulphurea ceu principio activo latere cum *Ettmullero* extra omnem dubitationis aleam ponimus. Infantes ergò plurimis obnoxios eſſe morbis norunt omnes ſacræ Medicinæ litantes, cauſam verò norunt pauci, quia relatione ad cognoſcendum deſtituimur, facilèque in errorem duci poſſumus priuſquàm veram expiſcamur cauſam.

§. 3. Initium ergo ſumamus, quomodo ſcilicet infans in nutritione cum lacte lædi poſſit; Fœtus etenim humanus in hanc lucem editus, abluitur, & ipſi ligatur funiculus umbilicalis, & ſic lecto committitur dein ipſi præbetur mamma, ex qua ſugit lac, adeò ut primis poſt partum menſibus omnibus bihoriis, poſt 3. vel 4. menſes ſexies, poſtmodum his tervè de die lactari debeant infantes, hoc lactis potu alitus per anni unius circulum vel ultra, & ſic ultimis diebus aſſuefieri debet potui uſitato, donec à lactis uſu removetur, & ſic ablactatur; plures verò fœminæ lactant ſuos per biennium, aliæ, quod rarius, per triennium, imò malè, quia poſt biennium lac quaſi vappeſcit & infantibus noxium exiſtit, prout plura novimus triſtia exempla. Tempore lactationis quoque pulte

ex fa-

ex farina utplurimum triticea ex lacte vel aqua parata, quam ſaliva humectatam bis terve in die nutrices exhibent, nutriuntur: Hæc ſunto de naturali lactatione, ex qua plurimi germinant affectus, ut aſſerendum ſit cum ſapienti Solone, *Homo eſt putredo in exortu*, *Bulla in omni vita*, *Eſca vermium in morte*. Antequam ad lactis vitia & errata pultis accedamus, priùs videamus & alia quæ ſtatim infanti à partu accidunt; de *umbilici* puta *ligatura*, ne illegitimo inſtituatur modo, cùm pro longitudine ſua vel brevitate, quam ex ligatura acquirit, varient partes genitales infantis, & ſecundò de *balneatione*, de quibus ſuperiùs diximus: in morbis mulierum, de officio obſtetricis, egimus, nunc verò reſtat, ut pauca addamus de recrementis ſub formatione & nutritione in utero, collectis, ab aliis *Meconium*, dictis, quæ in tenellis inteſtinis recondita latent, & niſi hoc excrementum nigrum & ex viridi nigreſcens maturiùs eiiciatur, plures inde naſcuntur affectus, tenellis ſæpe funeſti; Excrementum hoc in corpore eliminandum eſſe, jam dudum agnovit *ſenex Divinus de victu acutorum* dicens, illud quod primum natis exit, excrementum denotat.

Cauſa. §. 4. Non dubitamus ergò excrementum hoc originem ducere à nutritione fœtus imprimis per os, quam ultimis accipit diebus, & cum diutiùs quàm par eſt, detineatur, magis aceſcit, hinc exiſtit Author plurium atrocium torminum, imò Epilepſiæ, aliquando Icteri, hinc *D. Ettmullerus* inquit: Meconium nihil aliud eſt, quàm crudior caſeus à reliqua nutritiva ſubſtantia ſequeſtratus & quaſi præcipitatus, cùm enim oriatur ex nutrimento fœtus in utro quaſi lacteo, qui ipſe acorem à ſtomacho ſemel conceptum plus minùs retinere ſolet, indeque occurrendo bili in inteſtinis cum eadem in obſcurum ex nigro virideſcentem colorem coit, & pedetentim ſub mora in inteſtinorum cellulis diuturniori coagulatur firmiùs; hinc Medici naturæ circulantis Miniſtri (cùm natura ipſa ordinaria lege brevi, in partu aliquando, hæc excrementa eliminet per ſeceſſum vel vomitum) optime & cum ſucceſſu, antequam lac vel pulticula præbeatur, exhibent oleum amygdalarum dulcium vel cum manna aliiſque laxantibus permixtum, vel ſyrup. d. cichoreo c. rhab. vel ſyr. de ſpina cervina cum melle confect. additis ocul. cancr. quod ſummoperè laudat *D. Ettmuller.* quo meconii vel ſordium aliarum aceſcentia & congrumeſcentia futuro lactis ſuctui valde nociva evacuari & corrigi queat; Noſtræ mulierculæ hic exhibent & quidem non male Marchionis pulverem, vel cephalicum *D. Michaelis*, quia pulveres hi abſorbente & præcipitante vi præditi ſunt. Et quia ſæpe deficiunt medicamenta, hinc natura circulans mater illa provida matri ſuppeditat lac ſeroſum, alimentum certè medicamentoſum, (coloſtrum) quod ratione ſuæ ſeroſæ ſalſitatis ab infante primis diebus ſuctum purgat, malè ergò ſuis conſulunt infantibus matres, quæ ſuos aliis tradunt lactandos, imprimis illis, quibus lac ſpiſſum & nimis vetuſtum eſt, ſi ergò negligantur medicamenta prædicta purgantia & abſorbentia, & non ex corpore infantis hæc excrementa eliminentur, ſed vitioſa diutiùs retineantur & ſimul primo lacte priventur miſelli, non poteſt non fieri, quin deſtructa tota machina tenella, animam exhalent infantes.

De lactis ſtatu præternaturali. §. 5. Nunc ergò paucis *lactis vitia* videamus, ſuperiùs enim de lactatione naturali pauca diximus, nunc verò reſtat aliquid addere de ejus *ſtatu præternaturali*: Diximus inter omnia lac ad alendum infantem eſſe ſaluberrimum naturæque infantis accomodatiſſimum imprimis lac maternum, utpote ad quod infans in utero ipſo jam dudum eſt aſſuefactus; Vinum aut Saccharata, quia acidum in ſinu gerunt, nulli conducunt infanti pro ordinario potu. Quòd verò non cunctis infantibus lac conveniat, matrum & diſpoſitionis lactis culpa eſt, quod ſæpe corruptum aceſcens eſt, inde enim excitantur, ceu ex ſaccharo degenerato, tormina, Epilepſia, atrophia, aſthma & ſexcenta alia; lac ergò probè excoctum craſſius & pinguius non ſemper eſt optimum, quod patet ex exemplis ab *Hofmanno* tractat. *de uſu & abuſu chym.* allegatis: ubi plures filiæ ex nimia lactis materni, licèt præditum fuerit butyroſitate & pinguedine, epilepſia defunctæ ſunt. Lac ergo optimum eſt colore candidiſſimum, ſapore dulciſſimum, odore jucundum, conſiſtentia mediocre, contrà vitioſum eſt, ſi degeneret in aciditatem & grumoſitates, perinde ut vinum in vaſe aliquando aceſcit & muceſcit; ſi ergò adſit color flavus & ſimul amareſcat, bilem arguit; ſubnigrum verò cœruleum acidum notat, ſic & vitioſum eſt acre, ſalſum à ſero tali ortum; ſed & plura ſunt inſenſibilia vitia, quæ lactis corrumpunt miſcelam, hinc non tantùm morboſe proprietates naturales à nutricibus infantibus communicantur, ſed & morales, notante nobiſcum *Ettmullero*, addente cùm & brutales proprietates & mores cum lacte in infantem penetrent ac in vita perſeverent, ut in puerperis à cervæ, item à capræ lacte obſervatum fuit: *vid. Reieſ. camp. Elyſ. q.* 47. Vitioſum enim lac ventriculum tenellis fibris munitum facilè lædit perturbatque, tormina excitat ventris, alvum concitat & alia infert mala: ex lacte ſeroſo acquirunt imprimis alvi fluxum & omne genus ſcabiei, ex caſeoſo alvi obſtructiones, appetitum proſtratum & vomitum, ex flavo & acri lacte choleram & puſtulas. Miſcelli ſæpe loco nivei illius nectaris, ſub dulci latens venenum hauriunt, ceu patet ex obſervatione *Cl. D. Brunneri Collegæ ac Amici noſtri exoptatiſſimi*, *Ephem. Decur. A. obſ.* 195. ubi Matrona nobilis infantem ſuum ob dyſenteriam, qua tum temporis affecta erat, nutrici commiſit tantiſper, dum valetudinem recuperaverit. Ne interea lac deficeret, aut exareſcerent lactiferi fontes, ut catulos ad emulgendum lac mammis admoveret author fuit Medicus, quintus catulus ſugit ſtrenuè, & nihil morboſi apparuit, poſt diem decimum quartum infantem ſuum propriis iterum admovit uberibus, & ambæ convaluere infans cum Matre. Sic & alia dyſenterica lactavit infantem ſuum & labem inſtillavit lethalem, ſtatim enim eodem morbo correptus infans terribiliter convulſus vitam cum morte commutavit: plura in praxi noſtra occurrerunt exempla.

Cura. §. 6. Quibus remediis autem & lactis in mammis penuria reſtituenda & ejus conſtitutio vitioſa corrigenda ſit, ſuprà inter mammarum morborum curationes, notavimus. Infantem per annum, ad ſummum per biennium lactaſſe, ſufficit, & nutricibus vel matribus non adhibendi ſunt, ſi mater denuò concepit, ſed ablactandi & ad ſolidiora alimenta infantes aſſuefaciendi. Si mater infantem nutrire nequit, eligenda eſt nutrix, ſi verò mater perfecta ſeu mediocri ſanitate fruitur, melius eſt, matrem ipſam propriam infantem lactare & nutrire. Si verò Mater ægrotat vel laborat dyſenteria vel alio morbo maligno, tunc infantes nutrici tradendi ſunt, aliàs ipſum morbum accipient, ceu plura novimus exempla. Nutrix autem debet eſſe habitus inculpati, ætatis mediocris, floridi coloris, moribus honeſta & ab omni voracitate & ebrietate aliena, quæ ad minimum bis peperit & liberos ſuos educavit: maturè ergò fœtus in hanc lucem editus tradatur tali nutrici, etenim videmus toto die, quòd plurimæ matres cacochymicæ & ſcorbuticæ citra vitæ periculum ſuos infantes lactare haud poſſint, unde ſi illos conſervare velint, nutrici tradere debent, & ſi hæc negligunt vel ob ſumptus impudendos vel ob mariti ſeveritatem, tunc infantes plorando ſupervenientibus torminibus ac epilepticis inſultibus ad plures abeunt. In nutrimento lacteo matris & quidem ad coagulum apto, plurima morborum ſemina latere poſſe: probatur per Lithiaſin per nutricem in puerum derivatam, quod notavit *Helmontius*; item binas puellas per matres Lue venerea inquinatas, obſervavit *D. Etmullerus*. Scorbutum hodie infantibus per lac communicari quis dubitat? ego novi exemplum, quòd epilepſia

pſia, & dyſenteria, & febris maligna, & colica per nutricem infanti fuerit communicata, quæ nutrix ſuum occultavit malum, per infantem verò eheu revelatum. Illico ergò fœtus à mammis matris valetudinariæ abigatur & alii tradatur; quo temperato lacte opprimuntur facilè morboſa ſemina, imprimis ſalino-ſcorbutica & corriguntur ſanguinis dyſcraſiæ, quo conſtans ac firma oriatur ſanitas. Quas parvuli etiam ſæpius pœnas luunt nutricum & matrum ob malam diætam (quam nec in quantitate, nec in qualitate, nec in modo & tempore legitimo obſervant) exemplis, proh dolor, innumeris eſſet demonſtrandum, ſi tempus & paginæ permitterent. Caveant ergò ſedulò nutrices à purgantibus & acidis, quæ infantum tenellas fibras ſtomachicas valde vellicant & convellunt, hincque tormina graviſſima & aliquando convulſiones totius excitant corporis; nocent quoque nutricibus Vinum aliaque ſpirituoſa potulenta, in ſe enim habent acidum abſconditum, authorem acutorum torminum infantillum; Nutrix porrò omnem vitet aerem inclementiorem, immoderatas vigilias, quietem ut & ſomnum longiorem, mammas non ità exponat aeri frigidiori, ne lac in mammis coaguletur. Cibi ſunt Euchymi & Eupepti: ſi nutrices ſint ruſticæ, cibi haud ſint delicatiores, aliàs ipſis exiſtunt pejores & in earum ſtomacho facilè corrumpuntur, quia non ſunt conſuetæ ejuſmodi delicatis cibis, hinc in cibi faſtidium aliaque incommoda ruent. Abſtineat à caſuo, ex quo lac ad grumeſcentiam in mammis diſponitur, item nimis à ſalſis & aromaticis, leguminibus, piſcibus ſalſis, imprimis verò aceto & acidis, in quibus ſæpe latet faber epilepſiæ, prout obſervavit *Sylvius*, item cereviſia non probè cocta aut fermentata, utpote ex qua fermentum ventriculi afficitur & diarrhϾ ſeu tormina excitantur. Omnia quoque graviora animi pathemata fugiat, quia ſpiritus animales totum genus nervoſum & his mediantibus maſſam ſanguineam & reliqua corporis contenta liquida commovendo maximè alterant, hacque ratione lac corrumpunt: imprimis verò terrorem & iracundiam, propterea à domeſticis nulla præbeatur occaſio. Terror enim ex ſpirituum animalium impetu & *ἀταξίᾳ* lactis coagulum producit, in quem finem notabile recenſet exemplum *D. Etmullerus*, dicens. Evenit caſu, ut graviter perterrefieret puerpera, inde repente ad ſe cum rediiſſet animus, catellum mammas exugere permittit, ne alteratum lac fœtui noceret, quo facto brevi poſt gravi epilepſia corripiebatur catellus, quæ verò theriaca & inſequente gravi ſopore demum evanuit: novi ejuſmodi tria exempla; ſic etiam nocet ira, quæ ea propter parva epilepſia dici meretur, terror enim & ira turbat digeſtionis primæ opus, & iræ furor facit ſanguinem turbare & excitat febrilem mixturam cum bilis orgaſmo; malè, imò peſſimè etiam nutrices ſuis conſulunt infantibus mammas nimis ſuperfluè & inordinatè præbentes, tunc nimis alendo ſæpe necant, & dum lactant, mactant, prout loquitur ſæpe laudatus *Ettmullerus*, hinc illa cruditas acida & liquamina putrida tot morborum authores, præſtat hic peccare in defectu quàm in exceſſu, cùm repletiones ad extremum productæ, graves eſſe ſolent, *teſte Divino Coo ſ.1. aph.4.* & impura corpora quo magis nutriveris, eo magis læſeris, *itid teſt. Sen.n.ſ.2. aph.*10. Quoad excreta & retenta, omnia ſe legitimo habeant modo, menſes enim ſupprimantur lactantibus ac in gravidis; quoties ergò menſium contingit excretio, toties animadvertitur in tenellis alteratio, qua languidi, lachrymabundi ac imbecilles fiunt, donec ſedato hoc fluxu, dicti languores remittunt. Inſignior quoque lacti imprimitur alteratio per fœcundum coitum nutricis, indè lac corruptum generatur & horridam acquirit impreſſionem fœtui valde nocivam: Lac ità depravatum & corruptum ab infante ſuctum, degenerat in ejus ventriculo in vitioſum caſei coagulum, tenello infantis ſtomacho infeſtum, adeò ut exinde eidem ſtigma per totam vitam durabile imprimatur, inde caſei averſionem tam multis ſolemnem deducit *D. Ettmuller*, *SchocKius*, & *Dygby*. Optimè ergò faciunt mulieres lactantes ut à coitu abſtineant, propter inſignia nocumenta, quam libidinem miſelli ſæpe corpore luere debent.

§. 7. Nunc etiam quædam de pulte, alimento infantis, monenda reſtant, noſtræ mulierculæ ſtatim primis menſibus parant pulmentum ex farina, lacte, adjecto ſaccharo, inſeruntque ori infantis, quod pulmentum cum *Ettmullero* Gluten viſcoſum & Bibliopegis pro glutinandis chartis magis aptum, quàm nutrimentum appello, loco enim hujus nutrimenti miſellorum ſtomachus aggravatur pappa tenaci cruda ac viſcida, unde non poteſt non fieri quin prima digeſtio vitietur & conſequenter etiam ſecunda & tertia: hinc *Clar. Hildanus cent. 6. obſ.* 3. perículoſiſſimam pylori à tali pappa viſcida notat obſtructionem, plures itidem Cachexias & obſtructiones ex panis non ritè fermentati & cocti eſu, tali pappæ non multum diſſimili, in adultis novimus, quare meliùs primis præſertim menſibus quatuor, ſolummodo lacte materno infantes contenti ſint, poſteà verò omnivaria juſcula præberi poſſunt ex pane triticeo cum jure carnis coct & ſic res meliùs ſuccedit; malè & conſulunt infantibus nutrices, cum pulmentum in ore teneant & ſalivæ commixtione ipſi fluiditatem conciliant, ex qua fermentativa commixtione ingeſtioneque plurima morboſa contagia miſellis communicantur, ſic & per hanc ſalivam infantibus morbi lactantium infundi poſſunt, ceu monumenta Medicorum abundè paſſim teſtantur. Ex acido & viſcido ergò tot affectus infantibus propullulant. *Galenici* culpant pituitam craſſam ac acidam. *Paracelſiſtæ* ſal acid. ſeu tartar. Nobis verò nuncupare libet *acidum viſcidum*; hinc omnia medicamenta hoc corrigentia infantum morbis ſunt proficua, ceu ſunt omnia alkalia tam volatilia quàm fixa, item aromatica ſalina volatilia & etiam oleoſa, imprimis volatilia oleoſa, Spirit. ſal. ammoniaci aromatizatus, aniſatus, aut caryophyllatus, liquor. c. cervi ſuccinatus, quæ tum nutrici tum infanti in vehiculo convenienti puta aqua menthæ, fœnicul. item lacte materno à gutt. 1. 3. ad 4. dari poſſunt. Idem acidum mirè etiam deſtruitur per ſalia acria aromat. volat. ut ſunt ſemen aniſi, caſtor. &c. quod elegans temperans eſt acidi auſteri, ſic & myrrha & ſuccinum & cinnabaris nativa eundem abſorbent acorem. Ex fixis & paulo terreſtrioribus ſunt oc. cancr. corall. margarit. bezoar. ebur, unicorn. foſſile, *pulv. Polychreſt. Ettmulleri*, de qua re vide inſtar omnium *Ettmulleri* tractatus de infant. valetudin. in quo ingenioſè non minùs quàm vere omnia ex acido infantum mala, demonſtrantur. Lac quoque & alia incommoda produci poſſe, nulli dubitamus. Hæc ſunt generalia, nunc ergò ad ſpecialiora accedamus.

De alimento infantum.

CA-

CAPUT II.

DE

ICTERO.

§. I.

INfantes non duntaxat jam nati, ſed & in ipſo utero adhuc exiſtentes ictero inficiuntur, pleriſque tamen mox à partu ſolet ſupervenire hic affectus ac per aliquot dies durare, & dein iterum recedere, qui ſe prodit per colorem totius cutis flavum inſtar croci, quo non tantum univerſi corporis ſuperficies cum albugine oculorum, ſed & pinguedo & partes carnoſæ, & membranoſæ ipſaque parenchymata tinguntur. Quod malum aliquando cognoſci poteſt ex urinis flaveſcentibus & linteamina tingentibus, & per alvi fæces aliquando albicantes.

Cauſa Icteri ad mentẽ Galenicorũ.

§. 2. Icteri cauſam deducunt *Galenici* à bile copioſiori vel ardentiori à nimis calido hepate generata, fit quoque ex illorum ſententia ob occluſos ductus bilarios, à quibus bilis non admiſſa à venis reſorbetur, & per totam corporis peripheriam defertur.

Paracelſi.

§. 3. *Paracelſus* cauſam Icteri infantum adultorumque ſtatuit in vitriolo entalico, & ſulphure liquido.

Helmontii.

§. 4. *Helmontius* aſſerit Icterum fieri à vitiata digeſtione & à facultate digeſtiva munia ſua recte non obeunte, taliſque morbi ſedem à pyloro ſummum uſque duodenum collocat.

Vvilliſii.

§. 5. *Williſius* Icterum derivat à ductibus hepaticis obſtructis, nec bilem ad veſicam felleam devehentibus, hæc verò cum ſanguine remixta, & per totam corporis circumferentiam cum eo delata, partes omnes, quas alluit, colore ſuo tingit: ejus ortum etiam tribuit uberiori bilis in Sanguine proventui, quum ſcilicet particulæ illius ſulphureæ & ſalino-fixæ nimis exaltantur.

Sylvii.

§. 6. *Sylvius* Icterum ſæpe progigni affirmat ab obturato ductu choledocho, vel à ſucco pancreatico viſcidiori; ipſum etiam produci ait à bile longiori mora in veſica fellea maximè alterata & ad ſanguinem reflua, ſed quum cruori difficulter immiſceatur, facilè inter circulandum ab eo ſegregatur, & partibus, per quas cum ſanguine circulatur, adhæreſcit.

Sylvius exiſtimat in his infantibus Icterum ſæpe fieri poſſe abſque ductus bilarii obſtructione, à bilis ſcilicet ſpirituoſitate & ideo ad efferveſcendum ineptitudine.

Carteſianorum.

§. 7. *Carteſiani* in Ictero infantum pro cauſa accuſant bilis in ſanguine redundantiam, vel quum copioſior in illo prognignitur, vel per colatoria quavis de cauſa non ſegregata in ejus maſſa regurgitat, & cum ipſo circulans partium poros ſubintrat, poris inhæret, flavoque colore eas inficit.

Cauſa iuxta Nos.

§. 8. Nos hujus affectus *cauſam* deducimus à bile vel particulis ſulphureis in maſſa ſanguinea nimis ſcatentibus, unde ex matribus, rebus ſpirituoſioribus atque volatilioribus, ſpirit. vini puta, vino Hiſpanico, & ſimilibus indulgentibus, nati ſtatim à partu ictero corripiuntur: Bilem itaque in Ictericis eſſe ſæpe viſcidam & acrem & producere poſſe hunc affectum, extra omnem dubitationis aleam ponimus, hunc affectum in tenellis his etiam oriri poſſe ab obſtructione ductus bilari, facta à Meconii aliuſque viſcidi humoris præſentia, nulli dubitamus, utplurimùm verò oritur à nimis viſcido ac tenaci muco volatilibus particulis privato, quæ viſciditas in cauſa eſt quòd glandulæ hepatis obſtruantur, quibus obſtructis bilis ſeparari nequit, & ſic ubicumque in tubulis cutis hærere cogitur. Cauſa enim immediata eſt particularum ſucci nutritii oleoſo-volatilium in Hepate demum colligendarum, ſed circulantibus humoribus jam adhuc commiſtrarum, ſingularis ab acido inverſio. Mediata verò eſt acidum vel ex primis viis, præſertim ex lacte materno circulantibus humoribus infuſum. Confer ea quæ ſuperiùs diximus capit. de Ictero.

Prognoſis

§. 9. Affectus hic non adeò periculoſus eſt, quia infantes eo in utero materno adhuc exiſtentes afficiuntur, modo nulla inflammatio, aut ſcirrhus Hepatis adfuerit, tum autem periculoſus eſt.

Cura Diætetica.

§. 10. *Diæta* nulla præſcribi poteſt niſi nutrici, omnia ergò ea, quæ capite de utero in Diæta notavimus, obſervanda veniunt, & infanti cum pulmento detur crocus.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum.

§. 11. *Veteres Galenici* alvum leniter ſolvunt, deinde incidentibus aperitivis aſſociatis obſtructiones referant, & humores hac ratione præparatos tandem levibus catharticis evacuant; Si ab hepate calidiore proveniat affectus, decoctis temperatis imprimis nutrici propinatis ardorem ejus ſedant.

Paracelſi.

§. 12. *Paracelſus* Rhabarbarum huic affectui, in infantibus præſertim, curando ſufficere aſſeverat.

Helmontii.

§. 13. *Helmontius* alkalia omnia Icteri curationem commendat, quibus rhabarbarum & crocum adjungit.

Vvilliſii.

§. 14. *Williſius* blandis purgantibus bilis deſcenſum verſus inteſtina provocat, canaleſque obturatos ab infarctu liberat: aperitiva deinde, quæ potentiùs ductus penetrant, craſſoſque ac viſcidos humores illos opplentes incidant, adhibet. Bilis proventum etiam in ſanguine majorem præcavet remediis temperatis, quæ ſulphur à deflagratione tueantur. Si verò ſulphur exaltatum præter modum fuerit, ea præſcribit medicamina, quæ flammam ejus exſtinguant, ſanguinemque ad juſtam temperiem & craſin reducant.

Sylvii.

§. 15. *Sylvius* ad Icterum ſanandum præter ſudorifera incidentibus & purgantibus contentus eſt.

Carteſianorum.

§. 16. *Carteſiani* primò craſſas particulas attenuant ac incidunt, obſtructiones reſerant, dein uſurpant volatilia & bilem facientia amara, hinc purgantia commendant, dein lac vaccin. in quo ſem. cannab. & ſapon. Venet. fuerint cocta propinant, & crocata interponunt.

Cura Noſtra.

§. 17. Quoad *Curationem*, illa facilè oleoſis ſalibus lixivioſis internè & externè uſurpatis, curatur; Alvus ſi ſtrictior ſit: commodè ſolicitanda Syr. de ſpina cervina addit. raſur. ebor. pulvere, vel ſyr. d. cichor. cum rhabarb. vel rhabarbarum aliaque convenientia potui ordinario nutricis indantur. Poſtea exhibeantur varia incidentia aperientiaque ductum choledochum, imprimis ſingulis diebus de Tinctura croci gutt. aliquot dentur, vel croci gr. j. in ſubſtantia exhibeatur, omnia enim hic conducunt crocata. Item ſudorifera, hinc *Sylvius* bezoartici mineralis granum unicum commendat.

Externè varia conveniunt, quæ in capite de Ictero lib. 3. diximus, exinde alia remedia hic congruentia peti poſſunt.

Efflореſcentia.

§. 18. Infantes in lucem editi & quidem circa quartum diem à partu efflореſcentia mitiori purpura affici & infici ſolent; conſpicitur enim rubedo totius cutis cum pruritu & aliquali ſubſequente excoriatione.

Effloreſcentia Cauſa.

§. 19. *Cauſa* eſt, quòd ſanguinis parvulorum in utero materno ſæpe à ſanguine matris ſcorbutico inficiatur, qui accedente aere externo ex reſpiratione hauſto nimis efferveſcat, & hinc magis agitetur, à quo motu interno ſalia illa minùs ſymbolizantia & immiſcibilia ad peripheriam præſertim ad glandulas intercutaneas miliares deponuntur, ubi ſe cum pruritu produnt.

Cura.

§. 20. *Curatio* hujus affectus conſiſtit potiſſimùm in procuranda tranſpiratione, hinc mulierculæ corpus abluunt vino calido, qua blanda frictione aperiuntur poruli cutis, per quos dein ſalia iſta heterogenea & ſe-

mina morboſa excludi poſſunt , & ſic quoque ſimul viſcoſitates poros obſtruentes , & in utero materno acquiſitæ abluuntur , in quem finem & non malè nonnulli aquæ ſaponem vel lixivii modicum addunt ut melius detegantur hæ ſordes , & hæc de *præſeruatione* dicta ſint ; Si verò jam urget affectus, varia ſudoriſera alkalia ſunt exhibenda ; item hoc in caſu conducunt ſalia volatilia ad gr.j. exhibenda , & antimonium diaphoreticum itidem ad gr.j. propinandum . Sal. viperar. Martialia, bezoard. martial. Ludov. ſal. volat. oleoſum conducunt .

CAPUT III.

DE TORMINIBUS INFANTUM.

§. I.

…ſcriptio. Tormina infantes torquentia malum nuper natis eſt ferè inevitabile & valdè familiare, quod ipſis non tantùm à nutricum lactis coagulo & eſu acidorum accidit , ſed utplurimum videmus hoc malum vel à flatibus vel humoribus acrimonia acida peccantibus ortum . Flatuum indicia ſunt, quando in talibus abdomen valde diſtenditur & *…rs affecta* excretis flatibus levamen perſentiunt miſelli . Acidi verò inteſtinorum interiores rodentis mordentis ac lancinantis indicia ſunt, præter ejulatum, excrementa alvi vel viridia ab acido tincta & corrupta, vel flava & deinde paulò poſt virideſcentia & acidum ſpirantia , quem colorem Authores à bile & ſucco acido corrupto deducunt , ſive is ſit pancreaticus, ſive lymphaticus, *…na.* perinde eſt , quod Cl. *Grafius de ſucco pancreatico f.* 195. comprobat experimento , docetque , ex bilis flavæ cum ſpir. vitrioli, vel alius acidi miſcela atrovireſcentem produci colorem; ex acido hoc in primis viis exiſtente lac in tenellorum ſtomacho in grumos caſeoſos adigitur, hinc excrementa ſæpius apparent grumoſa *vvie gehacKte Ener*.

…auſa torminum infantum ad mentem Galenicorũ. §. 2. Tormina Infantes affligentia producere volunt *Galenici*, à pituitoſo vitreoque humore in inteſtinis degente, eorumque tunicas pungente, ac lancinante , vel etiam à flatibus à lacte corrupto genitis illas diſtendentibus à divellentibus .

…racelſi. §. 3. *Paracelſus* illa excitari ſtatuit à tartaro magis quàm par eſt aut diſſoluto aut coagulato , aut acetoſis, acutiſque ſuis ſpiritibus inteſtinorum tunicas , membranoſaſque partes circumjacentes vellicante , ac convellente.

…lmontii. §. 4. *Helmontius* hæc tormina oboriri arbitratur ab acore præter naturam lactis matris , vel cuidam ingeſto connexo , inteſtina laceſſente & rodente : iſtum acorem, torminum matrem , deducit etiam à mucagine, in qua eum concluſam vult, quæ coacervatur quotieſcumque fellis fermentum chyli acidum in ſalſum volatile non commutat .

…lliſii. §. 5. *Williſius* cenſet iſtius mali fomitem in genere nervoſo latere , illudque progigni à liquore nervoſo particulis acidis, quæ lacti aut aliis alimentis in primis viis aceſcentibus natales ſuos debent , referto . Heterogeneæ ergò illæ particulæ ad inteſtinorum tunicas plexuſque meſentericos delatæ , ibique congeſtæ, in illis turgeſcunt , ac efferveſcunt , motuſque ſpaſmodicos in iis excitant .

…ylvii. §. 6. *Silvius* eorum cauſam eſſe dicit variam ſucci Pancreatici & bilis in Infantibus diſpoſitionem, quæ ſi ſecundùm naturam fuerint , abſque ullo incommodo perficitur lactis , aliorumque alimentorum digeſtio , ſi verò bilis pinguior ſuccuſque pancreaticus acidior exſtiterint , vel hic nimia aciditate atque acrimonia polleat , & illa parcior ſit minuſque pinguis, tunc vitioſa contingit efferveſcentia , inteſtina diſtendens eaque divellens .

§. 7. *Carteſiani* Torminum infantum originem deſumunt ab acido in ſtomacho à prava matris nutriciſve Diæta aggeſto , & deinde inteſtina delapſo , eorumque tunicas lancinante , fit etiam ex illis à particulis bilioſis ſale mordaci ſtipatis , & à lacte matris , vel alimentis ingeſtis communicatis . *Carteſianorum.*

§. 8. Hæc tormina juxta *Nos* nuper natis valde familiaria itidem à prava diæta matrum & nutricum in infantes derivantur , cùm nempè illæ alimentis nimiùm viſcidis ac glutinoſis , viſcido ac glutinoſo acido generando anſam præbentibus, nimis indulgent, vel ſale & aromatibus conditis bilis acrimoniam multùm augentibus, vel acetariis acido humori generando aptis abutuntur gravidæ vel lactantes , ex paſta nempe acida viſcida in inteſtinis latente , concurrente ſimul vitioſo acore & alkalino bilis ſtimulo Gas tale flatuoſum generatur . *Cauſa iuxta nos.*

§. 9. Ut enim teneri arborum flores quavis aura vel pluma faciliùs quàm jam grandiores marceſcunt , & decutiuntur , ita etiam fœtus teneri faciliùs quàm matres, vel leviſſimo in diæta delicto offenduntur . Statim enim huic morbo occurrendum eſt , facilè autem convulſiones oboriri ſolent,ut & quandoque febricula . *Progooſin.*

§. 10. *Diæta* conſiſtit in Nutricum & infantis nutritione , quare Nutrices abſtineant ab aere frigidiore , neque mammas ei exponant ; nocet quoque omnis cibus acidus , ac frigidus , ut ſunt omnes fructus horæi , pom. citr. aurant. Chinæ , poma , pyra, &c. quæ omnia lac coagulant. Vinum quoque nocet , quamvis aqua fuerit dilutum , meliùs conducet cereviſia dulcis bene fermentata. Infanti non detur pulticula ex lacte coagulato confecta , quæ facile tormina excitare poteſt. Somnus ſit optimus, nam multùm dormire infantibus bonum eſt : nocent vigiliæ. *Cura Diætetica.*

§. 11. Cùm ex *Galenicis* Tormina ab humore pituitoſo oriantur , Incidentibus & attenuantibus eum emendant , & lenibus phlegmagogis illum deinceps eliminant . Si à flatibus verò excitentur , cauſas, à quibus producuntur , corrigunt , flatus diſcutiunt , ac diſſipant , & materiam peccantem tum enematis appropriatis , tum blandis catharticis educunt. *Cura Pharmaceutica ad mentem Galenicorũ.*

§. 12. *Paracelſus* præcipit , morbum hunc ſalibus tollendum eſſe, cum ipſe ſalinus ſit ; & ideò ſal internum corporis humani principium alteratum , per ſalia elementaria eſſe emendandum . *Paracelſus.*

§. 13. *Helmontius* aniſi ſemen pulveriſatum pulti immiſceri ſuadet , & abdomen calido unguento inungi imperat : quibus addit enema emolliens & carminativum , quod ad dolorem ſedandum ſingularem efficaciam obtinere ait . *Helmontii.*

§. 14. *Williſius* ſtatim ab initio Enema leniens ac emolliens iniicit , lene deinceps purgans propinat , nervina diureticis maritata præſcribit , & tandem ad topica recurrit , ex quibus omentum agninum , aut pulmones , atque alia brutorum viſcera adhuc calida torminibus ſedandis miram opem ferre docet . *Vuilliſii.*

§. 15. *Sylvius* in Torminibus à bile pinguiore exortis aquea præſcribit ; ſi verò à ſucco Pancreatico acidiori atque acriori excitentur , ſal quoddam volatile , & ſpirit. ſal. ammoniac. aniſat. commendat . *Sylvii.*

§. 16. *Carteſiani* Clyſterum uſum laudant, eoſque parant ex aqua ſalſa adjecta portione ſpirit. vini camphorat. vel ſic: *Carteſianorum.*

℞. Cereviſ. comm. ℥ ij.
Camphor.
Ol. Nuc. expr. ana gr. vj.
M.

Vel

Vel

♃. Aqu. Fœnicul. ℥ iij.
Spir. ſal. ammon. gt. iv.
Vini aniſat. ℥ ß.
M. f. clyſter.

Ad acidum ventriculi corrigendum alkalia laudant, quibus ſemen aniſi vel fœniculi pulveratum addunt, & parum caſtorei, ſi fieri poſſit, exhibent, miris etiam extollunt laudibus aurum fulminans ad gr. j. in lacte, vel aqua fl. tiliæ ac ceraſorum nigrorum propinatum.

Noſtra Torminũ cura. §. 17. Præmiſſis hiſce & prælibatis facilè curatio inſtitui poteſt, quæ conſiſtit in flatuum diſcuſſione & cauſæ eorum correctione ac eductione.

Inter flatus diſcutientia carminantia dicta meritò magnifacio aquam Carminat. Mynſ. zedoar. aniſat. menthæ, fœniculi, addita guttula una aut altera ſpirit. anticol. ex nitro D. Michaelis, exempli gratia detur ſequens mixtura cochleatim:

♃. Aq. carminativ. Fœnicul. Menthæ ana ℥ j.
Spir. ſal. ammon. aniſat. gutt. vj.
Theriac. cœleſt. gr. iij.
Eſſent. citri ſaccharin. Zvvelf. q. ſ.
M.

Si autem aliquis loco ſpirit. nitri ſpirit. ſal. ammon. volat. vel alius ſpiritus volatilis aromatizati aliquot guttulas addere, ille non errabit. Præſertim mamma non ſæpiùs præbenda.

Ubi ſimul materia tenax ac glutinoſa ſimulque acris exiſtit, ſemper reſpiciendum eſt ſimul ad flatus, qui etiam diſcuti debent clyſteribus carminantibus. *Nobiliſſ. Ettmullerus* hoc in caſu exhibet pulverem aniſi cum dimidio corall. vel Elæoſaccharum aniſi vel ſpiritum ſal. ammoniac. volat. aniſat. vel detur ipſius pulvis puerorum notiſſimus: ♃. ocul. cancr. ppt. C. C. ſ. ign. ppt. ℈ j. corall. rubr. ppt. ℈ ß. myrrh. el. gr. vj. Theriac. gr. vj. Theriac. Androm. gr. iv. ol. aniſ. gt. vj. M. f. pulv. ſubtiliſſ. Poteſt etiam exhiberi pulvis Marchion. addito uno vel altero grano theriacæ cœleſtis. Dolores quoque à flatibus orti ſedantur ab opiatis, ex. gr. ſyrup. papaver. ſimpl. vel laudan. opiato, pro re nata mixturis carminativis adjectis. Sic in doloribus clamoſis optimè conducit Cinnabaris nativa ad grana 2. vel 4. exhibita, cujus felicis effectus vidimus plures. Externè verò hoc in caſu conveniunt olea, linimenta & unguenta, ut ſunt olea deſtillata chamomillæ, fœniculi, carvi, aniſi, cort. aurant. cum oleis coctis anethi, lumbricorum, caſtorei mixta, item ol. carminativum Mynſ. Inter emplaſtra magnifacio Empl. de baccis lauri toti abdomini impoſitum, quo filiolum meum reſtitui, cujus abdomen non ſolum, ſed & ſcrotum à flatibus diſtenta erant; nec ſacculi ex carminativis repleti & abdomini imponendi, negligantur.

Quando verò non flatus, ſed paſta illa viſcida nimis tenax, & glutinoſa exiſtens urgeat, tunc conveniunt pituitam glutinoſam incidentia, quæ ſunt utplurimum jam dicta carminativa, hiſce præmiſſis dein, ut pro virium ratione illud tenax educatur, author ſum, quod ſyrup. de manna, de cichoreo cum rhabarbaro, florum Perſicorum, roſar. ſolutiv. cum ſenna aliquot granis jalappæ reſinoſæ pulvere acuatis, perfici poteſt; Tormina enim infantum optimè placantur, ſi adfuerit nimia viſciditas in inteſtinis, per exhibitam Jalappam, & dein cinnabarina & anodyna interponantur; ſequens in Aula noſtra uſuale eſt, ubi ſimul adſint dejectiones virides:

♃. Sem. aniſi recent. ℥ ß.
Fœnicul. ℈ j.
El. diaſcord. Frac. ℥ ß.
Ol. amygd. dulc. rec. ℥ ij.
M.

Ebulliant parum, dein coletur & detur per vices dimidium cochleare.

Verùm ubi infantes ob debilitatem vel etiam nauſeam (quod ſæpius fieri ſolet) laxativa talia perferre nequeunt, antedicta majori doſi nutricibus propinanda erunt, ſic vis cathartica medicamentorum cum lacte in infantes derivatur, à qua blandè & citra omne periculum poſtmodum purgantur tenelli. Si verò hypochondria à flatibus valde ſint diſtenta, ſimulque concurrat ex paſta illa tenaci alvus adſtrictior, ſatius erit purgantibus per os aſſumendis præmittere clyſmata ex aperientibus, emollientibus & carminativis, ſimul additis blandè purgantibus, imprimis clyſmata cum ſale tartari vel ſale communi, ſimilique lixiviali acuata, quæ mucum in craſſioribus inteſtinis reſolvunt, blandeque eliminant, & ſtimulo reliquis inteſtinulis ita injecto, cætero muco vias patentiores reddunt: poſſunt parari ſeq. modo:

♃. Decoct. fl. chamomill. ℥ ij.
Mell. rutac. ℥ ß.
Sal. tart. ℈ ß.
Ol. aniſ. gt. iij.
M. f. Enema aliquoties exhibendum.

Externè etiam ad mucum illum viſcidum authorem horum torminum diſſolvendum conducet unguentum ſequens:

♃. Gumm. ammoniac. ℥ ß.
Terebinthinæ ℥ iij.
Aloes, Myrrhæ ana ℨ j.
Fell. tauri ℈ ij.
M. cum ſevo cervino f. unguentum debitæ conſiſtentiæ.

Vel

♃. Olei menth. ſtill. gt. xx.
Macis expreſſ. ℨ j.
Butyri ℥ ß.
M.

Unguentum hoc maximè penetrat, & acidum corrigit.

Quoties verò acrimonia acida conjugatur notatis flatibus, aut ſeroſim peccet, toties horum torminum curatio conſiſtet, 1. in amotione omnium cauſarum externarum: 2. in correctione acidi vel in matre vel nutrice: 3. in acidi quoque in ipſo infante peccantis, emendatione.

Externæ cauſæ ergò removeantur, ut ſunt alimenta, condimenta, medicamenta, vel à matre vel à nutrice immodicè ingeſta; animi quoque pathemata fugiantur, imprimis mœror, metus & ira, ſi enim tale quid contingat, priùs exſugatur lac è mammis, antequàm præbeatur infanti.

Acidum peccans in nutrice exiſtens, optimè demulceri poteſt per ſpirituoſa & oleoſa, idemque acidum concentrant & emendant ſalia tam fixa quàm volatilia & manifeſta & latentia in corallis, margaritis, oculis cancr. &c.

Ad acidum illud in corpore eliminandum quando temperatum & correctum eſt, conducunt diuretica aromatica; Idem acidum corrigitur & expellitur per ſudorem, hinc conducunt diaphoretica aromatica & reſinoſa ex lign. guajaci, ſaſſafras, juniperi, buxi, quercus, &c. Infantibus meis cum effectu dedi ſal volat. oleoſ. m. d. in pulticula vel lacte materno: conducit etiam ſpirit. aniſ. menth. ſal. ammoniaci aniſat. fœniculat. &c.

♃. Aqu. menth.
Fœnicul. ana ℥ ß.
Tinct. macis gt. x.
M.

Ad purgantes particulas involvendas Ruſticè exhibent cum effectu ol. raparum recens expreſſum.

Vel

♃. Aqu. menth. ℥ ij. ß.
Spirit. aniſ. ℨ ij.
Laudan. opiat. gr. ß.
vel Diaſcord. ℈ ß.
Syr. papav. rhead. ℨ ij.
M. D. cochleatim.

Oculi cancr. cum croco optimè conducunt, quia acidum viſcidum corrigunt.

Ad

Ad acidum in ipſo infante exiſtens, & ipſorum inteſtina rodens temperandum ac corrigendum præ aliis laudamus abſorbentia & præcipitantia, in quem finem commendamus ſequentem pulverem ad imitationem pulveris *ſpecifici Ettmulleri* hoc in caſu rarò fallentem:

℞. *Ocul. cancr. præp.* ʒ ß.
Corn. cervi ſine ign. præp. ℈ j.
Corallor. præp. ℈ ß.
Myrrhæ rubr. Caſtor. ana gr. v.
Theriacæ cœleſt. gr. iv.
M. fiat pulvis ſubtilis, doſ. à ℈ ß. *ad* ℈ j.

Si verò ex his torminibus, uti fieri ſolet, Epilepſiæ vel convulſiones metuendæ ſint, tunc ſalia volatilia ſalina conducunt. Detur ſequens vel ſimilis mixtura cochleatim:

℞. *Aq. florum tiliæ,*
Fœnicul. ana ʒ j.
Spiritus ſal. armon. aniſat. ʒ ß.
Ocul. cancr. præp. ℈ j.
Cinnab. nativ. ℈ ß.
Theriac. cœleſt. gr. iij.
Syr. d. mentha ʒ ß.
M. D.

Vel detur doſis ſeq. pulv.

℞. *Pulv. Marchion.* ℈ j.
Auri fulminat. gr. iij.
Nitr. depurati gr. ij.
M. fiat pulvis dividendus in 4. partes æq.

Vel

℞. *Pulv. abſorbent. Wedelii* ℈ j.
Cinnab. antimon. gr. vij.
Caſtorei præp. gr. vj.
Theriac. cœleſt. gr. ij.
M. d. à ℈ ß. *ad. gr. xv.*

In hoc affectu magno cum ſucceſſu exhibui pulverem abſorbentem *Ludovici & Wedelii*, opiata quandoque ſola ſufficiunt: Indi poſſunt & umbilico imprimis theriaca cœleſtis vel mithridatium cum Goſſypio imponatur.

Externè prædicta conveniunt olea carminativa & aromatica, item zibethum umbilicum illitum.

Hæc prelaudata medicamenta etiam exhibenda ſunt in alvi dejectionibus virideſcentibus, acidumque redolentibus ab acido p. naturali oriundis.

CAPUT IV.
DE RUCTIBUS, SINGULTU, NAUSEA, CARDIALGIA, AC VOMITU, AC PRÆSERTIM LACTIS COAGULATIONE.

§. I.

Nuper natis non tantùm tormina & alvi dejectiones virides accidunt, ſed & eorum ſtomachus ſæpe afficitur malè, & hinc Ructus, Singultus, Nauſea, Cardialgia & Vomitus multivarii oriuntur, & tenellos afficiunt. Non mirum eſt, ſi copioſior, acidior, imò tenacior mucus, qui facilè ex lacte corrupto generari poteſt, ventriculo negotium faceſſat, & ejus acore fermentativo & tenaciore muco intumeſcente inque flatus faceſſente, ructus & flatus per os erumpentes producantur, & ſi ſaburra iſta non reſolvatur in flatus, ſed pertinaciùs adhæreat orificio ſuperiori ventriculi, non poteſt non fieri, quin acrimonia ſua nervoſas illas partes vellicando & rodendo inducant cardialgiam aliaſque cordis anxietates. Germanis dicitur *ubel vvenden*. Et ſi mucus iſte totum occupat ventriculum & tranſitus per pylorum denegatur, neceſſariò inde appetitus, fermentum delendo, proſterni debet; ſi ab hac acrimonia (bilis enim ad acrimoniam augendam ſæpius ſe aſſociat acidorum familiæ) irritetur ventriculus & ſpaſmodicè contrahitur, non poteſt non vomitus inde produci, qui quandoque infantibus ſalutaris eſt, ſi nempe mucus ille tenacior eiicitur, qua ſarcina liberatus ventriculus meliùs ſe habet, imprimis ſi mucus aliaque virideſcentia eiiciantur excrementa.

§. 2. *Ructus* ſecundùm *Galenicorum* opinionem excitantur à lacte in ſtomacho putreſcente atque corrupto, vaporeſque ad os uſque emittente. *Singultum* derivant à nimia ventriculi repletione, qua ipſius Tunicæ nimiùm diſtenſæ liberum diaphragmatis motum impediunt, ſub ſultuſque in eo excitant, ejus cauſam etiam eſſe aſſerunt lac corruptum in ſtomacho reſidens, vel bilem acrimonia ſua ventriculi tunicas irritantem. *Vomitum* & *Nauſeam* gradu tantùm differentes, produci volunt à lacte vel bile putreſcentibus diſſolutis, lubricumque ſtomachum facientibus. *Cardialgiam* humori acri ac mordaci pitultoſo, vel bilioſo tribuunt, qui in ventriculo collectus & ad ſuperius ejus orificium delatus, illud irritat ac lancinat. Lac coagulari dicunt, quando nimirum copioſius aſſumptum ventriculus illi concoquendo non ſufficit, illud itaque in ejus cavitate commoratur & tandem putreſcit. Lactis etiam coagulatio contingit, quum ipſum ſcilicet in ſtomachum delabens pravos vitioſoſque humores in eo reperit, à quibus inquinatur ac corrumpitur. *Cauſa Ructuum Singultus, &c. ad mentem Galenicorũ.*

§. 3. *Paracelſi* opinionem de dictis affectibus ſi inquiſierimus, pronunciantem illum audiemus, eos inferri à depravata alimentorum in ſtomacho concoctione, ſpiritu vitæ quaſi ſepulto, atque exſtincto à materiis mucilaginoſis, aluminoſis, & ſtypticis internam ventriculi ſuperficiem oblinientibus, illiuſque vires obtundentibus; quum alimenta ergò perfectam non aſſequantur concoctionem, nec à ſordibus ſeparentur, excitantur *Ructus*, *Vomitus*, *Nauſeæ*. Si verò mucilagines acrioribus tincturis imprægnatæ fuerint, tunc ſuccedunt *Singultus*, *Cardialgia*, *lactiſque* ingeſti *coagulatio*. *Paracelſi.*

§. 4. *Helmontius* opinatur, *Ructus* fieri ab acore, quem alimentum à proprio ac lienari fermento probe non penetratum, adeptum fuit. *Cardialgiam* excitari ait, cùm ſcilicet pylorus furentis ad inſtar uteri Blas ſuum excentricum commovet. *Vomitum*, & *Nauſeam* induci vult à corruptis humoribus in Ventriculo contentis, & ob pylorum exactè clauſum æruginoſis factis. *Singultus* juxta illum oritur à ſtomachi contractionibus ab acido ſylveſtri in ipſo productis. Sed quum materia infeſtans in perpetuo non ſubſiſtat motu, & interpolatis ſolummodo vicibus ventriculi membranas impetat, contracturæ etiam illius ſunt interpolatæ. Lac verò coagulatur ab acido peregrino ſylveſtri in ſtomacho illud ſubeunte. *Helmontii.*

§. 5. *Williſius* in *Ructibus* accuſat bilem acrem in ſtomacho efferveſcentem, & lac corrumpentem, halituſque ad os uſque demittentem. *Singultum* verò induci aſſerit à ſpiritibus circa diaphragma inordinatè commotis, & in motus exploſivos concitatis, taleſque ſpaſmos in illius ſubſtantia producentibus. Vomitum & Nauſeam oriri contendit ab exploſivo motu ſpirituum animalium in fibris nerveis, in quas vehementi cum impetu inſiliunt; illæ violentas contractiones patientes *Vuilliſii.*

tes

tes ſtomachum premunt, & omnia in eo comprehenſa per œſophagum proiicere faciunt. *Cardialgiæ* cauſam eſſe exiſtimat particulas bilioſas acres, ſuperioris ventriculi orificii fibras nerveas pungentes & lancinantes, ſpirituumque animalium miniſterio moleſtam ſenſationem in communi ſenſorio producentes. Lactis denique coagulatio fit à particulis ſalinis in ſtomacho contentis, lactis particulas arctiùs conſtringentibus, & invicem colligantibus.

Sylvii. §. 6. *Sylvius Ructus* excitari contendit à flatibus, à pituita viſcida ortis, ventriculumque diſtendentibus, & denique per os impetuosè emiſſis. *Vomitus* verò & *Nauſeæ* cauſam eſſe acres, acidos, auſteros, ſalſoſque humores ventriculi ac inteſtinorum motum periſtalticum invertentes. *Cardialgiam* inferri ab acribus halitibus à fermento ſtomachi acidiorique elevatis, & ſtomachi orificium irritantibus. *Singultum* induci vult quotieſcumque nervi ventriculi cum diaphragmate communionem habentes à materia quadam acri adeò validè laceſſuntur, ùt motum ſuum ſpaſmodicum illi communicent, ſubſultuſque in eo producant. Lac ex Authoris noſtri ſententia à ſucco pancreatico acidiore coagulatur.

Carteſianorum. §. 7. *Carteſiani Ructuum, Vomitus & Nauſeæ* ortum tribuunt acribus viſcidiſque liquoribus in ventriculo contentis, quorum particulæ nullam cum fibrarum illius poris proportionem obtinentes, eas vellicant, ac laceſſunt, ſpirituſque animales irritant, ac motum inordinatum iis conciliant; Nerveæ itaque ventriculi fibræ criſpaturas patientes, contrahuntur, ventriculique ac inteſtinorum motum invertunt, vomitumque ac nauſeam pariunt, pravam verò in ſtomacho inducentes efferveſcentiam flatus in eo gignunt, qui parietes illius vellicantes, foras per os ab ipſo expelluntur. *Singultus* juxta eos eoritur à particulis duris & aſperis ventriculi nervos diaphragmati ſeſe communicantes pungentibus ac convellentibus, motuſque ſpaſmodicos in iis excitantibus. *Cardialgiam* triſtem eſſe ajunt ſenſationem occaſione lancinationis ac divulſionis fibrarum nervearum orificii ſuperioris ventriculi à particulis acribus & acutis factam animæ oblatam. Lactis coagulationem evenire ſentiunt, quando ſcilicet ſtomachi fermentum acidius robuſtiuſque exiſtens particulas illius propinquiùs inter ſe invicem conjungit, & intimiùs unit, ac in maſſam duriuſculam cogit.

Cauſa Singultus iuxta nos. §. 8. *Singultus* etiam fit ex lacte corrupto & ab acido coagulato, imprimis ſi acidior & viſcoſior mucus ſuperiori orificio maximè ob nervos ſenſibiles, pertinaciùs adhæreat. Inde propter firmiſſimam diaphragmatis connexionem hæc convulſiva fit contractio, *Singultus dictus*, quem & in infante utero adhuc incluſo mecum obſervavit *D. Altrecht*, qui manu abdomini matris admota diligenter motum moleſtum obſervavit, embryonemque ſingultu à nutrimento nimis acri contractionem diaphragmatis violentam ac reciprocam concitante, laborare judicavit.

Utplurimum ergo eſt acrimonia *acida*, quæ acida vel ſalſa materia ut plurimum orificium ventriculi ſuperius mordicat & irritat, & ſimul diaphragma in conſenſum trahit, maximeque membraneum illius centrum per intervalla afficiendo atque ad ſui contractionem incitando, ſive ſub ſpecie vaporis, flatus, vel liquoris ad illud defertur, ſive etiam in cavitate thoracis vel abdominis aliquando hæret.

Prognoſis §. 9. *Prognoſis* eſt eorum morborum facilis. Vomitus maximè conducit, hinc mulierculæ noſtrates dicere ſolent, *Spey ſeindt*, *gedey ſeindt*. Infantes enim qui ſæpe evomunt ſuperſtites manent, quia per vomitum plures acidæ particulæ ſimul eliminantur.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 10. *Veteres Galenici*, qui hos omnes morbos à ſtomachi ſaburra oriri ſtatuunt, humores peccantes in eo ſtabulantes idoneis medicamentis præparant, eoſque ad ejectionem diſpoſitos leni purgante, qualis eſt ſyrupus de cichor. compoſ. cum Rhab. roſ. ſol. ſ. comp. de ſpin. cerv. per alvum eliminant.

§. 11. *Paracelſus* Ructibus carminativis ſuccurrit Tinctura Corallorum ſingultum curat, Nauſeam & vomitum corall. & fragmentis pretioſ. in ſpiritu vini extractis. Cardialgia affectos liberat eſſentia juniperi cum ſpiritu vini extracta. *Paracel*

§. 12. *Helmontius* in univerſis hiſce affectibus curandis magnifacit oculos cancr. æque ac omnia alia præcipitantia, quæ acidum abſorbent ac hebetant. *Helmon*

§. 13. *Williſius* acida ſtatim in dictis affectibus abſorbentium ope edomat, aptoque purgante viſcidos humores in primis viis hoſpitantes deinceps expurgat: quod topica verò ſpectat, illa etiam in uſum revocat, ad debilem ſtomachum corroborandum. *Vuilliſii*

§. 14. *Sylvius* Ructus, Singultum, Nauſeam, Vomitum & Cardialgiam ab humoribus acribus ac viſcidis oriunda per blanda aromatica ſedat; in lactis autem coagulatione alkalia illis aſſociat.

§. 15 *Carteſiani* æquæ nutrici vel matri quàm infanti præbent acidas particulas abſorbentia, inviſcantia ac hebetantia, Nutrici propinant tincturam ex cardamomo, rad. galang. caryophyll. croc. menth. cum ſpirit. vin. aniſat. paratam, detur de die cochleare unum.

Vel

℞. *Tinct. croc.* ʒ ij.
Spir. menth. ℥ ij.
C. C. ʒ j.
Vini aniſat. ℥ v.
M. D. cochleatim.

Infanti verò exhibent in pulticula ad acidum in primis viis corrigendum oculos cancr. vel maſtich. cum corallis.

Vel

℞. *Aq. menth.* ℥ ij.
Tinct. macis ℥ ß.
Spir. ſalis ammoniac. gt. vj.
M.

Vel crocus detur cum lacte: vel ol. Macis, menth. citri, aurant. detur cum pulticula: vel vini Hiſpanici detur momentum; vel detur ſem papaveris albi, vel el. diaſcordium cum ſequenti vel ſimili vehiculo exhibitum:

℞. *Vin. Hiſpanic.* ℥ iv.
Aq. menth. ℥ ij.
Laudan. opiat. gr. ß.
M.

Ventriculo illinunt ol. menth. & N. M Eadem medicamenta præſcribunt in ſingultu, ructibus ac nauſea, ac cardialgia.

§. 16. Cùm verò ructus, vomitus, ſingultus, nauſea, cardialgia parum in cauſa differant, eandem etiam ferè curationem mutatis mutandis deſiderant: quæ flatus diſcutiunt, etiam ructus tollunt, quod præſtant carminativa ſuperiori capite jam propoſita. *Noſtra cur Ructuum, Singultus &c.*

In cardialgia ab acri viſcido humore tenaciùs orificio ventriculi adhærente orta, præter lene vomitorium conducunt omnia acrimoniam iſtam viſcidam corrigentia; imprimis Eſſentia Carminativa *Wedelii* cum eſſent. caſtorei, opii, internis ac externis carminativis & roborantibus nervinis permixta. Pulverem ſequentem ſæpe cum effectu exhibui in aqua menthæ; etenim mentha & ejus aqua *Sylvio* ſpecificum eſt in ſingultu.

℞. *Pulv. nuc. moſch.* ʒ ß.
Ocul. cancr. præp. ℈ j.
Caſtorei ℈ ß.
Corallor. præp.
Caryophyll. ana ℈ j.
Ol. menth. deſt. gr. ij.
Theriac. cœleſt. gr. iij.
M. f. pulv. ſubtilis, doſ. ℈ ß.

Adultioribus detur cochleatim de ſequente mixtura:

℞. *Aq. menth.* ℥ ij.
Cinnam. ℥ j.
Tinct. ſuccini ℈ j.
Eſſent. anodynæ ʒ ß.
Syr. d. mentha ʒ ij.
M. D.

Si

Si major adſit ventriculi contractio & metuenda ſit Epilepſia, tunc ad cinnabarina & opiata confugiendum eſt, in quo caſu celebris eſt ſequens pulvis:

♃. *Cinnab. antimonii gr. ij.*
Auri fulminant.
Theriac. cœleſt. ana gr. j.
M. d. pro doſi. Vel detur ad piſi magnitudinem mithridatii, vel theriacæ Androm.

Sylvius in nauſea & vomitu præprimis commendat tenellis ſpiritum nitri dulcem & opiata: ſic etiam in adultioribus in ſingultu *vomitus* conducit ad acres iſtas ſordes evellendas. Poſt quem exhibeatur pulvis *Joelis* in omni ſingultu ab ipſo *Ettmullero* æſtimatus. Conſtat autem ex C. C. uſt. & corall. præp. admiſtis una vel altera guttula ol. cinnamom. vel aniſi deſt.

Sic & prælaudatus Vir hoc in caſu laudat aniſum, ſingultui adultorum appropriatum, externè pariter ac internè uſurpandum remedium; non minus æſtimat caſtoreum. Infantum ſingultus oſtenſis virgis ſoliſque comminationibus ſubitò curatos meminere Medici: conſtrictionem minimi digiti filo arctiſſimè in adultioribus inſtituunt. Si verò vomitus urgeat per eſſentiam, & ſimul nauſea & ſtertor anhelando urgeat, non ſiſtendus eſt, uſque acris latex vel tenax iſta ſaburra eliminata fuerit, quin potius promovendus eſt cum juſculis pinguioribus aliiſque vomitum cientibus, dein ſi evacuata fuerit materia peccans, ſtomachus confortandus eſt, & quidem ſequenti mixtura balſamica:

♃. *Aq. cinnamom.* ℥ j ß.
Spirit. maſtichin. ʒ j.
Eſſent. terræ Japon. ℈ j.
Syr. cinnamom. ℥ ß.
M. detur cochleat. per vices.

Cl. D. Ettmullerus ſequentem habet pulverem:

♃. *Nuc. moſch.* ʒ j.
Corall. rub.
Caryophyll. ana ʒ ß.
M. d. parum per vices.

Nec theriaces uſum tum internum quàm externum negligendum eſſe, vult; qui & magnifacit in ablactatis decoct. caryophyllorum ad ʒ ß. & maſtich. ℈ ij. in vino.

In omnibus ferè his affectibus tanquam polychreſtum medicamentum æſtimo ſequentem pulverem:

♃. *Pulv. bezoart.* ʒ j.
Lap. cancr. præp.
Cinnab. antim. ana ℈ j.
Caſtorei ℈ ß.
Theriacæ cœleſt gr. iiij.
Ol. cinnamom. deſt.
Menth. deſt. ana gutt. j.
M doſis à gr. v. ad x.

In anorexia & appetitu depravato, præmiſſo vomitorio, ſal volatile cinnamomiſatum cum eſſentia balſami Peruviani magnifacio, vel terram Catechu, adjectis guttulis ol. cinnamom. vel menthæ, vel macis, vel alius aromatici deſtillati olei, imprimis Elix. Roman.

In omnibus hiſce affectibus nec externa negligenda ſunt, quia infantum ſtamina nervoſa ſunt adhuc valdè tenera, & hinc illa effectum ſuum meliùs præſtare poſſunt. Conducunt ergo varia linimenta, olea, emplaſtra, cerata, item ſpirituoſa ſtomacho & abdomini illinenda.

Hic mixtura mea balſamica externa ex ſuccolad. conf. alkermes, ol. nuc. moſchat. balſam. Peruviano, cinnamom. cum vino Malvatico parata, egregium in his caſibus præſtat officium: Oleum ſtomach. Craton. aliaque ſtomachica, oleum menthæ, macer. cinnamom. &c. item ceratum ex ladano, tacamahaca, proficua ſunt. Item ſpirituoſa, ut ſunt ſpiritus menthæ, maſtichin. lil. convall. theriacal. camphorat. &c. nec ſua laude fraudenda ſunt. Externè conducet fruſtulum panis vino Malvatico imbutum aut aliquot gutt. ol. macer. cinnamom. conſperſum ac ventriculo impoſitum, quia gaſteranax & ſpirit. in ventriculo exiſtentes his ſpirituoſis & oleoſis valde recreantur. In vomitu & umbilico indenda ſunt varia opiata, ut ſunt theriac cœleſt. vel imponendum emplaſtrum ex theriaca Andromach. Si variegata excrementa eiiciantur, conveniunt enemata, quæ multum levaminis afferunt. Rubrum noſtrum emplaſtrum umbilico imponendum, egregiam præſtat opem in omnibus prædictis affectibus, quod ſequens eſt:

♃. *Gumm. tacamahac.* ℥ j ß.
Myrrhæ ʒ vj.
Maſtich. ʒ ij.
Pulv. ſantal. rubr. ℥ j ß.
Roſar. rub. ℥ ß.
Ol. nuc. moſch. expr. ʒ ij.
Maſtich. Abſynt. an. q. ſuff.
Ceræ q. ſ. Coque ad conſiſtent. emplaſtr.

Emplaſtrum de cruſta panis cum oleo maſtichino malaxetur, item prodeſt cataplaſma ex fermento acerrimo cum pulvere menthæ, roſ. rubr. thur. maſtich. c. aceto roſaceo; vel ſacculus ex herbis appropriatis: reliqua ex *cap. 1. lib. 3.* peti poſſunt.

CAPUT V.
DE ALVI FLUXU ET ADSTRICTIONE.
§. I.

Non tantum inteſtina *Infantum* malè afficiuntur per tormina, ſed eorundem ventriculus & inteſtina afficiuntur per alvi fluxum qui pluribus lethalis exiſtit, & alvi adſtrictionem nimiam. Maximè verò circa dentitionem hoc malo infeſtantur pueri, qui fluxus ſi in dyſenteriam degenerat, utplurimum perniciem affert.

§. 2. *Galenici* alvi fluxum in infantibus produci volunt vel ex lacte in primis viis putreſcente, vel ex corruptis humoribus in iis remorantibus illarumque facultatem expultricem ſtimulantibus. Alvi verò ſuppreſſionem craſſis atque aduſtis materiis, & facultati expultrici imbecilli tribuunt. *Cauſa alvi fluxus, & adſtrictionis, ad mentem Veterũ.*

§. 3. Juxta *Chymicorum Paracelſiſtarum* hypotheſes ſal reſolutum, ventrculi & inteſtinorum fibras pungens & irritans, alvi fluxum inducit: idem verò coagulatum & hebes penitus factum, dictas fibras nullo modo ſtimulans alvi ſuppreſſioni locum præbet. *Chymicorum Paracelſiſtarum.*

§. 4. Alvi fluxum oriri ait *Helmontius* à pylori furore, quum ſcilicet digeſtio eſt vitiata, magnaque inter adeſt ipſum & fermentum felleum diſcordantia, hocque exorbitans exiſtit, chylus autem acidus eſt & corruptus. Alvum verò ſupprimi aſſerit, vel quando bilis deficit, vel quum parcior ſuppetit, tum ad lubricanda, tum ad ſtimulanda inteſtina: vel quando idem humor bilioſus eſt inſtar capitis mortui pauca eaque obtuſa ſalia poſſidens. *Helmontii.*

§. 5. *Willisius* alvi fluxum à quibuslibet humoribus acribus in ſanguine fluorem adeptis, & in ventriculum ac inteſtina abundantiùs delapſis provenire docet. Alvum verò ſupprimi contendit ab humoribus ab auſteriori acido coagulatis, vel à deficiente humore lymphico à glandulis inteſtinorum depluente, eaque irrigante ac lubricante, vel tandem à ſpirituum animalium in nerveis inteſtinorum fibris defectu. *Willisii.*

§. 6. Ex mente *Sylvii* fit alvi fluxus à bile acriori & ſalina inteſtina irritante, & vitioſam efferveſcentiam in iis inducente: alvi verò ſuppreſſio accidit *Sylvii.*

cidit ob materias in primis viis contentas viſcidiores vel nimis induratas, ac exſiccatas.

Carteſianorum. §. 7. Ex *Carteſianorum* hypotheſi oboritur alvi fluxus à copioſioribus humoribus in inteſtina ex ſanguine præcipitatis, eorumque fibras pungentibus ac ſtimulantibus, fit etiam juxta ipſorum ſententiam ab acidiori quodam liquore lac coagulante, inteſtinaque ſpiculis ſuis vellicante ac irritante. Alvi autem adſtrictionem exſurgere arbitrantur à materiis in ventriculo & inteſtinis coagulatis, & deinde particularum ſubtiliorum & aquoſarum evaporatione induratis.

Cauſa iuxta Nos. §. 8. Oritur autem alvi fluxus aut ex vitio lactis aut alimenti corruptione, aut ex colluvie acida & acri in inteſtinis collecta. Alvi adſtrictio ſæpe oritur à producta tenaci ſaburra ſimulque auſtera inteſtina contrahente. In Diarrhœa, quando in infantibus maxima adeſt copia acidi, quod acidum per glandulas inteſtinorum cribratur & tranſeundo fibras vellicat, & planè corrodit, imò quandoque ſimul vaſa ſanguifera, hinc varia humorum miſcela excernitur; utplurimum ergò hic acidum peccat, prout ex odore excrementorum apparet, hinc deficit bilis, ex alcali volatili conſtans, acidum minùs temperans. In adultioribus facilè diarrhœa producitur ab acidis imprimis fructibus variis, ut ſunt poma, pyra, pruna, ribes, &c. quæ omnia in ſe continent acidum corroſivum.

Prognoſis. §. 9. Prognoſis eſto, quòd hic affectus ſæpe curatu difficilis ſit, & diarrhœa hæc tenellos ad plures ſeptimanas excruciat, eoſque ad tumulum uſque comitetur; quò viridiores dejectiones, eò pejores ſunt alvi fluxus. Alvi obſtructio verò faciliùs curatur.

Cura diatetica. §. 10. *Diæta* ſit abſque acido & ſale, lac dulce cum oryza & farina cocta tenellis aptus eſt cibus, imprimis ſi addatur aliquid maceris, cinnamomi, vel N. M. ſi adultiores ſint conveniunt carnium brodia, item ea quæ ex ovis cum lacte parantur, convenit etiam pro potu lac optimum imprimis cum Thea.

Cura alvi fluxus, & adſtrictionis ad mentem Veterum. §. 11. *Veteres Galenici* alvi fluxum curari docent inſtituta primò humorum peccantium per præparantia emendatione, exhibitis ſcilicet ſyrup. de abſynth. menth. aquis eorundem & ſimilibus: correctos hac ratione humores blandis convenientibuſque catharticis expurgant, & tandem curam abſolvunt corroborantium, inter quæ ultimum locum non obtinent adſtringentia, uſu. Alvum ad munia ſua obeunda ſollicitant leniter emollientium clyſter. & ſyrup. de cichor. c. Rhab. miniſterio.

Paracelſi. §. 12. *Paracelſus* ſal reſolutum, alcalinorum fixorum præcipitante ac infringente, nec non adſtringente vi donatorum ope, corrigit. Idem verò ſal coagulatum & hebes factum acuit ac diluit, ſtrictamque ſic alvum aperit.

Helmontii. §. 13. Juxta *Helmontii* præceptum curatur alvi fluxus per ungulas equorum non luxuriantium in butyro frixas. *Helmontius* alvi ſuppreſſioni ſuccurrit per leniter irritantia, quæ inteſtina ſtimulent, ut & oleoſa, quæ eadem lubrica efficiant.

VVilliſii. §. 14. *Williſius* alvi fluxui medetur infuſo Rhabarbari cum aliquot granis ſal. tartar. in aq. cichor. facto, deinceps tantillum theriacæ Androm. in aquis confort. cum alkalinis diſſolutæ propinat. Alvum verò ſolvit Author noſter lenibus enematibus, & blandis purgantibus per os exhibitis.

Sylvii. §. 15. *Sylvius* in alvi fluxu curando ſtatim ſalinam bilis acrimoniam per idonea medicamenta, qualia ſunt ea quæ blandè aſtringunt, emendare ſatagit. In alvi ſuppreſſione, ſi ipſa à viſcidioribus materiis ortum duxerit, incidentium ope illas attenuat, eaſque deinceps ad motum aptiores per alvum eiicit: Si verò ab iiſdem materiis nimis exſiccatis atque induratis producta fuerit, aquoſis eas diluit, & priuſquam ad excretionem eas ſollicitet, decoctorum ex emollientibus paratorum vapore, aut pannorum laneorum ſpongiæque iis imprægnatorum applicatione ad exitum diſponit. Tandem verò Enema ex lacte vaccino & mellis roſati tantillo paratum iniicit.

§. 16. *Carteſiani* ad aculeos in glandulis inteſtinorum hærentes vellicantes ac corrodentes inviſcandos ac hebetandos varia præſcribunt temperantia ex alkali fixo vel volatili conſtantia; ex. gr. *Carteſianorum.*

℞. *Ocul. cancr. ppt.*
Corall. rubr. ppt.
Maſtiches ana ʒ j.
M. f. pulv. doſis à ℈ ß. *ad* ℈ ij.

Vel

℞. *Aq. menth.*
Cinnamom.
Maſtich. ana ℥ j.
Thuris pulv. ʒ ß.
Syr. cydon. ʒ ij.
M. detur cochleatim.

Nec hìc negligenda volunt Enemata ex lacte, albo græco, & ſacch. antimon. parata: vel ſeq.

℞. *Cereviſiæ vel lact. vaccin.* ℥ iij.
Maſtich. ʒ ij.
Balſam. Peruvian. gt. iij.
M. f. clyſter.

Abdomen illinunt ol. N. M. expr. vel ſeq.

℞. *Olei Macis deſtill. gt.* viij.
Menth. deſt. gt. xx.
Alcohol. vin. ℥ ij.
M.

Confugiunt tandem his nihil proficientibus ad opiata. In alvi ſuppreſſione commendant pro cauſæ differentia varia, imprimis Mannam cum pulticula exhibitam, item pulv. Jalappæ pro ætatis ratione. Vel dentur nutrici fortiora ex fol. ſenn. & paſſul. cum tartar. parata, nec negligenda volunt ſuppoſitoria ex charta contorta vel cera, vel Enemata; imprimis commendant ſequent. pulv.

℞. *Tart. Vitriol.*
Vitriol. Mart. ana ℈ j.
Pro junioribus dentur ſingulis diebus grana duo, adultioribus verò exhibeantur plura grana.

§. 17. *Curatio* alvi fluxus conſiſtit in ſupra dictis ſtomachicis, ab initio proſunt abſtergentia ex decoct. hord. ſimpl. cum ſyrup. roſ. ſol. dein adſtringentia balſamica, cum foris, tum intus adhibenda ſunt. Conveniunt hìc omnia carminativa, theriacalia, abſorbentia, bezoartica, opiata, &c. ad dolores & inteſtinorum convulſiones tollendas, & alvi fluxum ſedandum & acrimoniam delendam, egregium facit officium ſequens. *Noſtra Cura.*

℞. *Eſſent. theriac.* ʒ j.
Anodyn. ℈ ß.
Balſ. Peruvian. ℈ j.
M. d. ad vitr. Doſ. guttæ aliquot pro ratione ætatis & urgentium ſymptomatum. Sequens pulvis *puerilis* dictus experimentis comprobatus eſt in Torminibus infantum cum alvi fluxu:

℞. *Unicorn. foſſil.*
Corall. rubr. ppt.
C. C. uſt. ana ℈ j.
Terr. ſigillat. ℈ ß.
Theriac. Andr. gr. iv.
Extr. caſtorei gr. iij.
Ol. macis gt. ij.
M. f. pulvis. Doſis à ℈ ß. *ad* ℈ j.

Alvi fluxus cum atrophia parvulis oritur utplurimum ex languente & viſcido muco in primis viis latente & glandulas alioſque ductus obſtruente, læſaque fermentatione & defectu volatilitatis ciborum in inutile phlegma convertente, hinc chylus ille vitioſus ob venarum glandularumque lactearum exinde natam obſtructionem per ductum thoracicum ad cor pro ſanguificatione traſmittitur, (hinc atrophia,) reliquus verò craſſior in inteſtinis ſubſiſtens corrumpitur & per alvum (unde diarrhœa) eiicitur. In hoc caſu conueniet Vitriol Mart. blandè ac ad albedinem calcinatum, Antimon. diaphor. ſuccin. ppt. & ſal. volat. vel C. C. vel viperar.

Vel

Vel

♃. *Pulv. corall. rubr.*
Ocul. cancr. ana ʒ ß.
Myrrh. gr. iv.
Theriac. cœleſt. gr. ij.
Ol. aniſ. gt. v.
M. f. pulv. detur cum lacte vel aq. fœnic.

Vel

♃. *Corall. rubr. ppt.* ℈ j.
Margarit. ppt. ℈ ß.
Smaragd. ppt. gr. vi.
Lap. bezoar. gr. iv.
M.

Totum abdomen inungatur ſeq. vel ſimili unguento:

♃. *Ol. Maſtich.*
Cydonior. ana ʒ j.
N. M. expr. ʒ iij.
M.

Enema præſertim conducit in alvi fluxu ex lact. chalybeat. mel. roſac. & vitell. ov. parat.

Magiſterium coralliorum c. ſucco citri, ebur ſin. ign. præp. nux moſchat. maſtich. &c. item aq. cinnamomi cydoniata, Syr. corallorum, de roſis ſiccis, ſpiritus maſtiches, theriac. Andromach. & cœleſt. item laudanum opiatum cydoniatum *Hoffmanni*, egregia ſunt medicamenta; ex. gr.

♃. *Aq. plantag.* ʒ j.
Menth.
Cinnamom. cydoniat. ʒ ß.
Syr. corallorum ʒ j.
Spirit. maſtich. ʒ j.
Miſc.

♃. *Magiſt. corallor. cum ſucco citri,*
Ebor. ſine ign. præp. ana ʒ j.
Terræ catech. ℈ j.
Miſc. pro aliquot vicibus.

Externè convenit ol. cydoniorum, maſtich. myrtillorum, nuc. moſchat. expr. Unguentum Comitiſſæ, & ſuperiùs dicta cataplaſmata & emplaſtra aliaque.

Alvi Adſtrictio.

Alvus adſtricta infantibus contingit vel ob ſenſus obtuſionem à paſta tenaci, quia bilis non fluit ad inteſtina, quæ ſtimulus eſſe debet, aut ob copioſius auſterum, ſive reperiatur in ſucco pancreatico ſive in bile, ſi ſcilicet inſtar amurcæ in folliculo ſuo ſtagnet.

Curatur alvi obſtructio in Infantibus remediis alvum lenientibus, quæ tum nutrici tum infanti ſunt adhibenda. Nutrici juſculum in quo folia ſennæ c. ſemine aniſi coctum, exhibendum; Infanti enemata ex lacte dulci cum terebinthina in vitell. ovi diſſol. applicentur, ſi obſtructiones ſunt pertinaces, aliquid aq. benedict. addere ſoleo; dein detur manna in juſculo, vel brodium paſſularum laxativ. ſi adſit materia viſcida in paulo adultioribus addere ſoleo grana aliquot pulveris jalappæ, & utplurimum quot annos habet, tot grana hujus pulveris ſyrupo admiſcere ſoleo, vel detur una pilula angelic. ſ. aloetica, vel ad mentem *Ettmulleri* ſyr. de ſpina cervina vel ſolus, vel cum ſyrupo de fumaria miſtus & ſubinde exhibitus.

In ablactatis *prælaudatus Vir* aliquot grana mercurii dulcis ſuadet, qui mucum reſolvit & verminationi reſiſtit, commendat quoque miſcendum ad gran. j. & plura cum lacte vel pulte exhibendum: Mihi ſolemne eſt ſequentem potionem parare & pro ætatis & morbi ratione cochlear. 1. vel 2. ad tria exhibere:

♃. *Fol. ſen. ſine ſt.* ʒ j ß.
Sem. aniſ, Fœnic. ana ʒ j.
Acidi Tartari ʒ ß.
Infund. per noctem in aq. malvæ & mercurial. ana q. ſ. manè coq. lento igne, in col. ʒ iij. *diſſolve mannæ Calabrin.* ʒ j ß. *iterum col. & adde ſyr. d. cichorio c. rhabar.* ʒ vi. *pulv. ialappæ* ℈ ß. *miſc.*

Externè venter & umbilicus inungantur oleo calido chamomillæ in quo parum colocynthid. coctum eſt, aut inungatur umbilicus unguento d. arthanita, quod mihi præſentaneam ſæpe præſtitit opem. Pinguendo anſerina & gallinæ cum corticibus nuc. jugland. applicata, optimè confert, vel fiant ſuppoſitoria ex melle cum ſpeciebus hier. pic. vel ficus filo alligata intrudatur inteſtino recto: ſi linimentum expetis, en tale aut ſimile parari poteſt.

♃. *Unguent. d. arthanita* ʒ ij.
Fell. tauri inſpiſſ. ʒ j.
Aloes ʒ ß.
Ol. colocynthid. ℈ ß.
M. fiat linimentum.

CAPUT VI.

DE APHTHIS.

§. I.

Aphthæ, quæ vulgò ſed perperam ulcuſcula judicantur, ſunt Eſcharæ quædam ſed leviuſculæ, quæ in ſummitate puſtularum quarundam in ore oriuntur, decidunt, & renaſcuntur, varii coloris, variorumque aliorum accidentium. Imprimis infantibus eſt affectus haud infrequens, magna enim in his diverſitas eſt ratione loci, nempe totam oris ſuperficiem occupare ſolent, aliquando verò ſolùm in lingua, quandoque in ſolis faucibus, quandoque verò & in palato & in labiis & in gingivis, imo & œſophago, ventriculo, inteſtinis & aſpera arteria producuntur. Ratione coloris diverſitas eſt, quandoque albent, quandoque flavent, ſubinde livent, interdum nigricant, aliquando verò alterius ſunt coloris, quorum colorum cauſas reddit *Sylvius in cap. de aphthis p. m.* 604. & deducit ab acido bili diverſimodè juncto; Aliæ molles ſunt, aliæ humidæ, quædam verò aſperæ & ſiccæ, quædam leniter partibus adhærent, facilèque decidunt, aliæ verò firmiùs & quaſi ex ipſis partibus propullulantes, difficulter removentur, aliæ & ſunt quaſi confluentes, aliæ quaſi diſcretæ.

Diagnoſis. §. 2. Oculis ordinariò à Medico cognoſci poſſunt, eaſque adeſſe referunt adſtantes, inſtar cruſtæ aliquando unicum conſtituunt quaſi ulcus, cuticulam infeſtans & corrumpens, non item ut cætera ulcera conſumens carneſque exedens febris ſæpe conjuncta eſt. Incipere ſolent à gingivis, poſtea à lingua ad palatum totumque os ſerpunt ac ad fauces & œſophagum deſcendunt, ob continuitatem tunicæ ventriculi & œſophagi cum ore.

Cauſa iuxta Veteres. §. 3. Apthæ juxta *Galenicos* ortum habent ab humoribus acribus & rodentibus, oris, linguæ, faucium, ac gingivarum continuum ſolventibus.

Paracelſi. §. 4. *Paracelſus* Aphtharum ortum aſſignat liquori Mercurii, qui à ſale & ſulphure diſſociatus reliquos ſuccos ſolvit: Sal itaque nullis ampliùs vinculis conſtrictum, & ſubtiliſatum partes oris corrodit.

Helmontii. §. 5. *Helmontius* Aphthas produci autumat ab humore ſeroſo aut corrupto, vel acuto varia ſalia in via ſibi adjungente, cum fermento quodam alieno partes, oris ad quas appellit, exedente.

Vuilliſii. §. 6. *Williſius* Aphthas procreari vult ab humore ſalivali, acribus ac corrodentibus ſalibus abundantiori.

Sylvii. §. 7. *Sylvius* Aphthas progigni aſſeverat ab humoribus, halitibuſque acribus, imò & acidis, à ſtomacho tenuique inteſtino mox per vomitum, mox per exhalationem mox unà cum ſaliva ad os uſque delatis.

Carteſianorum. §. 8. *Carteſianis* cauſa Aphtharum eſt humor ſalivalis particulis angularibus valdè acutis ſuiſque juris factis, & à materia ætherea vehementiùs in partes, quarum poros ſubierunt, impulſis, earumque fibras ſcindentibus, ac diſrumpentibus.

ad Cauſa mentem noſtram. §. 9. Infantibus aphthæ fiunt ex lactis corruptione & inde orta acrimonia & aceſcentia, acre enim acidum eſt excorians prædictarum partium membranas. Alii culpant lympham aceſcentem & humores circulantes vitioſos, alii dicunt eſſe acrimoniam ſalivæ cum pulte commixtæ, injectam. Fons peccantis acidi potiſſimùm quærendus eſt in ventriculo ex corruptela lactis & pultis, nimiaque aceſcentia meo judicio eſt utplurimum à tenaci acri lympha vel ſaliva in partibus oris & linguæ totiuſque palati ſtagnante ac extollente cuticulam & veſiculas ita præ ſe ferente. Confer ſis *Dn. Ettmullerum*, qui exiſtimat hunc acorem aliquando exhalare ex ipſo ſtomacho, qui vapores acres, dum aut partibus iis adhærent aut ſalivæ admiſcentur, ſua acrimonia puſtulas excitant, ut arte Eſcharas, quomodo tum in infantibus à corrupto lacte materno in ventriculo, tum etiam in febribus ſive intermittentibus (quod tamen, etſi rarum eſt, ego tamen aliquoties obſervavi) ſive continuis, quod frequentius, & in aliis ubi tantum latent cruditates recrementoſæ & porraceæ in ſtomacho, produci ſolent.

Prognoſis. §. 10. Eventum verò quod attinet, is varius eſt, pro varietate ipſarum aphtharum & cauſarum à quibus producuntur, & quidem aphthæ acres ſymptomaticæ malæ ſunt, criticæ verò mitiores; In ſpecie autem bonæ ſunt, quæ ſtatim ab initio prodeunt & minus ſpatium occupant, ſi hinc inde tantùm diſperſæ ſunt; quæ albent, quæ molles ſunt & humidæ, quæ facilè abluendo decidunt, ut ut aliquoties regenerentur, quæ nulla gravia habent ſymptomata conjuncta aut morbos, quæ vel morbos minuunt, quæ comitem habent ſalivationem, ſecedunt enim utplurimum cum ſalivatione: E contrario verò malæ, quæ aut lividæ ſunt, aut flavæ, aut nigricantes, aut ſiccæ, & quæ nullum afferunt levamen, & quæ in unam coeunt cruſtam, & quibus præſentibus morbus augetur. Mulierculæ noſtræ præſagiunt, cùm dicunt apthas per 9. dies incrementum ſumere & per reliquos 9. dies iterum decreſcere. Sic ſæpe gangræna vel ſphacelo lingua obducitur.

Cura Aphtharũ iuxta Veteres. §. 11. *Galenici* Aphthas curant cum ſpicillo collyr. Lanfranci leviter intincto tangendo, & dein melle roſato in aqua hordei diſſoluto, os colluendo.

Paracelſi. §. 12. *Paracelſus* ad Aphthas tollendas balſamo utitur ex mumia arſenicali, liquore myrrhæ, & Botin parato.

Helmontii. §. 13. *Helmontius* Medicamenta antimonialia ad Aphtharum ſanationem commendat, quæ interne aſſumpta Aphtharum fabrum enecant. Idem verò etiam exſtinguitur ablutis dictis ulcuſculis colchotare vitrioli in vino macerato.

Williſii. §. 14. *Williſius* Aphthas deſtruit, rapas ſub cineribus coctas calidiuſculè illis applicando, vel ex iiſdem hoc modo paratis ſuccum exprimit, ipſique mel roſatum admiſcet & frequentiùs os illo colluit.

Sylvii. §. 15. *Sylvius* Medicamenta ea præſcribit in Aphthis curandis, quæ acre nominatim acidum corrigant, & bilem æruginoſam interdum per inferiora expellant. Quod ad Topica verò ſpectat, raparum cum *Williſio*, ut & ficuum in cereviſia factum decoctum commendat.

Carteſianorum. §. 16. *Carteſiani* commendant internè decoctum ſcorzoneræ cum C. C. add. pro corroboratione parum aquæ cinnamomi: externè miris laudibus extollunt ſal prunell. cum camphor. in vitell. ov. ſolut. & applicat. Contemnunt hic omnia acida.

Cura aphtharum ex noſtra mente. §. 17. Præmiſſis his ſupereſt, ut aphtharum curationem nunc addamus, quæ conſiſtit in acidi acrioris correctione, & ut ſanguis cæterique humores volatili quodam alkali in priſtinum ſtatum reducantur, facta igitur illico depaſcuntur ac evaneſcunt, atque decoct. C. C. cum rad. ſcorzoner. conducet: alkali enim abſorbet omne acidum & diſſolvit mucum viſcidum cetaceo bacillo lingua abradatur, & aqua calida eluatur, & catechu conducet. Ad hæc conſiſtit aphtharum cura in novæ generationis impeditione, in illarum maturatione, inundatione ac conſolidatione. Acidum aphtharum mirè corrigit vitellum ovorum cum aq. roſarum & ſacchar. cand. permixtum: Acrimoniam iſtam acidam etiam temperat ſuccus raparum, quocunque modo paratus & expreſſus, aphthis illitus, cui vel momentum mellis vel ſacchari addendum: Succus cancrorum fluviatil. item veronicæ ad os eluendum ſuum præſtant officium; ſequens raro me fefellit, quo ſingulis diebus bis vel ter inſtrumento linteo obducto evertatur os.

♃. *Vitell. ovor. No. j.*
Mell. deſpumat. ʒ ij.
Succ. veronic.
Rapar. ana ℥ ß.
Croci gr. vj.
Macer. ℈ ß.
Cum aq. veronic. & roſar. q. ſ. D.

Ad os eluendum cereviſia recens, ſerum lactis, cereviſia ficubus & liquiritia alterata, ſyr. de Jujubis &c. proderunt; decoctum veronicæ, oleoſa & mucilaginoſa, ut ſunt pſillii, cydon. aliquando interponenda cum melle vel aqua, qua chalybs exſtinctus eſt & ſalvia cum melle ebullierit.

Cavendum verò ab omnibus acribus, imprimis acidis & ſalſis, ſpiritu vitrioli ſulph. ſalis, nitri, &c. utpote quæ maximum aphthis detrimentum afferunt: ſic à Julepis acido infectis, unde & Apthæ generantur, eo quòd liquores in ſanguine, vel & chylus, ſaliva &c. inſtar gelatinæ frigefactæ vel glutinis incraſſeſcunt, adeò ut illud quod glandulæ maxillares & quibus os intus obducitur, nequeunt quippiam ſegregare præter tenacem materiam Aphthas dictas, quæ pro majori vel minori craſſitie & acidi copia, nigræ vel albæ apparent. Non debemus in hoc affectu proclives eſſe ad purgandum, quia facilè diarrhœa ſequeretur, quæ peſſima eſt; alvus potiùs ſolvenda ſuppoſitorio è ficu præparato, ut fæces emolliantur. Tunc ſudoriferum lene pro tenera ætate adhibeatur ſequens:

♃. *Bezoard. min. à gr. j. vel v.*
Lapid. bezoar. à gr. iij. ad vij.
Croci à gr. ij. ad vj.
M. F. pulvis.

In adultioribus aliter curandus eſt, imprimis ſi affectus poſt luem veneream oritur, tum proderunt potius acria, de quibus alio loco jam dictum eſt.

In adultioribus ablui poſſunt acrioribus, quæ tamen non in tenellis, ceu diximus, applicanda ſunt, ex. gr. ſequenti:

♃. *Mell. deſpumat.* ℥ ß.
Spirit. vitrioli,
Salis ana g. x.
M.

Imprimis ſi ulcera maligna ſint & ulterius ſerpunt, inſpergi poſſunt pulveres ex lap. cancr. mag. ſaturni &c. poteſt & in hoc caſu inſtitui ſuffitus ex myrrha rubra, cinnabar. antimonii ana p. æq. infundibulo vitreo ore excepto. Gargariſmata & linctus, ceu dictum eſt, alibi propoſuimus, nunc ergò hæc non repetamus.

CA-

CAPUT VII.

DE INSULTIBUS EPILEPTICIS, CONVULSIONIBUS, PAVORIBUS *ſeu* SOMNIIS TERRIFICIS.

§. I.

E*Pilepſia adultorum* magnam affinitatem habet cum epilepſia infantum cum hoc tamen diſcrimine, quòd hæc infantum ordinariò ſit ſympathica fomitemque habeat vel in ventriculo vel in inteſtinis. Et in ventriculo quidem vel lac corruptum acidumque fermentatione redditum & hac ſua acrimonia non tantum ventriculi fibras rodens vellicanſque, ſed & ibidem exiſtentes Gaſteranacem ſpirituſque ità aggrediens, ut à ſolio ſuo regio revocati impetuoſiùs irruant in tenellorum corpuſcula & ita totam tenellam machinam concutiunt; In inteſtinis idem latet acidum vel ſub ſaburra viſcida vel bile occultatum, quod teſtantur excrementa æruginoſa porracea vel atra, in adultioribus vermes: in aliis ob dentitionem, in multis ob variolarum & morbillorum eruptionem, inſultus iſti oboriuntur epileptici, quos ferè ſemper præcedunt pavores & ſomnia terrifica, aliquando convulſiones eundem fomitem agnoſcentes; differunt duntaxat ſecundùm magis & minus.

Cauſa Epilepſiæ &c. ad mentem Veterum. §. 2. Epilepſiam puerorum fieri volunt *Galenici* à vaporibus corruptis ac virulentis à lacte in ſtomacho inteſtiniſque vitiatis ac putreſcentibus ad cerebrum elevatis, ejuſque poros obſtruentibus, ac ſpirituum commeatum præpedientibus. Cerebrum itaque cum nervorum principiis violenter ſeſe agitat, concuſſioneſque vehementes patitur, ut adverſam materiam poris ſuis comprehenſam excutiat. *Convulſio* ex *Veterum* ſententia vel à repletione vel ab inanitione producitur: à priori ſiquidem inducitur, quando ſcilicet ſanguis vel pituita in corpore abundantiores exiſtentes muſculos, & nervos pondere ſuo defatigant, & ad violentas contractiones illos incitant. Inanitio autem eam facit, quando ſcilicet nervi à quacumque libuerit cauſa exſiccati ſunt. *Somnia terrifica* ſive *pavores* produci ajunt *Galenici* ab halitibus à lacte corrupto ad cerebrum adſcendentibus, caloremque ſuum ſpiritibus animalibus ibi hoſpitantibus communicantibus; illi itaque excandeſcentes vehementiùs agitantur, & turbationes in cerebro excitant.

Paracelſi. §. 3. *Paracelſus* in *Epilepſia puerorum* ſpiritum acidum volatilem accuſat. Ipſe & *ſpaſmi* ſeu *convulſionum* ſeu *contracturæ* præcipuam cauſam ſpiritum mercurii ſale acetoſo impræegnatum ſupponit. Cauſam verò talium *ſomniorum terrificorum* aſſignat *Paracelſus* mercurio tantillum in humoribus ſublimato.

Helmontii. §. 4. *Helmontius* Epilepſiæ puerorum originem ad ventriculum refert: intenſitivo ſcilicet & amente veneno, in præcordiis ſtagnante ad tempus excruciante. Ipſe *convulſionis* originem tribuit Blas volatili muſculorum ex Archeo innato ſuſcitato, quo fit ut malignum quid generetur, & muſculorum Archeum impetens, vitæ infeſtum deveniat. *Helmontius* hic *Somnia terrifica* & *pavores* provenire ait à ſcoriis quibuſdam in venis præcordialibus ſtabulantibus.

Vvilliſii. §. 5. *Williſius* Epilepſiæ puerorum cauſam ſtatuit in particulis exploſivis nitro-ſulphureis à ſanguine in cerebrum delatis, & cum ſpiritibus animalibus per nervorum principia in eorum expanſiones decurrentibus. Dein *Vvilliſius* autumat *convulſionem* excitari, quotieſcunque particulæ quædam heterogeneæ & valdè exploſivæ cum ſpiritibus animalibus combinatæ, mutua facta inter hos & illas in aliqua corporis parte colliſione, crebræ vehementeſque eduntur exploſiones. *Pavores* in Infantibus excitari vult *Williſius* à ſpiritibus in ſomno irritatis, & in confuſionem actis, ac tumultuosè in cerebro motis, quod fit propter eorum cum particulis acidis & immiſcibilibus à primis viis accedentibus combinatione.

§. 6. *Sylvius* in *Epilepſia puerorum* cum *Paracelſo* ſpiritum acidum inculpat. Idem Author *convulſionem* derivat à vehementi vellicatione in partibus membranoſis cerebri ac cerebelli, ſpinalis medullæ atque nervorum univerſarumque partium in quas ipſi diſtribuuntur, ab humoribus acribus & acidis, qualis eſt bilis atra, pituitaque corrupta, excitata. *Sylvius* cauſam *ſomniorum terrificorum* ac *pavorum* deducit à bile paulò acriori volatilioreque, vel ab alio humore ſale volatili & acri impræegnato, cum ſpiritibus admixto, eoſque per ſomnum irritante. *Sylvii.*

§. 7. *Carteſiani* Epilepſiam puerorum inferri affirmant à particulis duris ac ſcabris à lacte in ventriculo male digeſto & acidiori facto communicatis: quæ nervos cum ſpiritibus animalibus ſubeuntes, nec liberè canales illorum, ob molem inæqualitatemque ſuam percurrere valentes, fibras eorum cuſpidibus ſuis acriter vellicant, criſpationeſque & contractiones in iis excitant, ac motus epilepticos in partibus inducunt. *Carteſiani* iidem in *convulſionibus* Infantum inculpant particulas duras & angulares, quæ nervorum canales ſubingreſſæ aculeis ſuis fibras illorum vellicant ac divellunt, & criſpaturas contractioneſque in illis inducunt. *Carteſiani Pavorum* natales tribuunt particulis quibuſdam paulò durioribus ac inæquali ſuperficie donatis, quæ à primis viis ad ſanguinem deportatæ, & ab hoc in cerebro depoſitæ, poros ejus & nervorum principia ſubeunt, liberumque per illa commeatum materiæ æthereæ inhibent: quæ majori vi eas impetens, ac compellens, irritationes in partibus cerebri membranoſis excitat, confuſumque ſpiritibus animalibus motumque conciliat. *Carteſianorum.*

§. 8. Secundum *Nos* Cauſa epilepſiæ puerorum eſt acidum in primis viis latens & ſucco nerveo communicatum, à quo omnes nervi ſimul concutiuntur, unde ſæpe paroxyſmus per tempus ceſſat, donec iterum tantum acidi cumulentur quantum potens ſit ad paroxyſmum excitandum. *Convulſiones* verò oriuntur quando tubuli à ſucco nerveo nimis diſtenſi ſunt, hinc vellicantur fibrillæ & excitatur motus quem convulſiones nominamus. Quoties ſpiritus animales per omnes nervos ac tendines machinæ noſtræ irradiant, toties vigilamus & hilares ſumus, conſuetaque opera tranſigere valemus, pari modo ac horrologium in motu à pondere actum horas ſuas indicat. Quando verò per vigilias diuturnas, laboreſque graviores humores multùm volatilitate ſua privantur, & nullas alias particulas volatiles aliunde accipiunt, neceſſariò incraſſari ac ad motum ineptos reddi palam eſt, hinc quoque ad organa ſenſuum tardior motus, inde eorum fibræ non ſufficienter extenduntur & inflantur, & ſic oritur ſomnus, inſtar horologii ubi pondera vel alia non fuerint tenſa. His præmiſſis facilè cauſam reddere poſſumus, quare infantes pavoribus, & inſomniis terrificis afficiuntur inter ſomnum, quia ſcil. quid adeſt quod fibras afficit, & eſt vel ab externa cauſa, quando nimirum infantibus interdiu per terrores repræſentamus facies larvatas, vel adultioribus narramus hiſtorias terrificas, quæ infantes ſomnum capeſſentes ruminant & memoriæ imprimunt & ac ſi eas res viderent ſibi perſuadent. In ſomno ergò fit, ut iſti tubuli cerebri, per quos ſpiritus animales fluunt, aperiantur, qui animæ eaſdem ideas repræſentant, & quia ſubitò id fit, canales nimiùm extenduntur, unde convulſiones ſeu contractiones fibrarum oriuntur, quæ nihil aliud ſunt quàm quòd Nos pavores nominamus. Fieri quoque poteſt, quando infantes in dorſum decumbunt, & inde ſpinalis medulla & cerebellum comprimitur, ut ſpiritus animales ad pul- *Cauſa Epilepſiæ &c. iuxta Nos.*

pulmones & pectus tranſire nequeant, in cerebro itaque copioſiores exiſtentes tumultum inſtituunt & pavores in ſomno excitant, ſic quoque producuntur hi pavores à ſatietate nimia, ab ingeſto cibo, & inde facto chylo continuò ad cerebrum delato tubuli cerebri continuò aperiuntur, & ſic inquietus ſomnus cum pavoribus inducitur, imprimis ſi ſanguis lacte acido incraſſatus ad tubulos hos fuerit delatus, hinc inordinatus motus, qui inter ſomniandum pavores excitat, oboriri debet. Omnes quoque particulæ vitioſæ, in morbis quibuſvis exiſtentes, ut in phthiſi, febribus, tuſſi, &c. ad nervorum tubulos delatæ hunc affectum excitare valet.

Prognoſis. §. 9. Quando in infantibus frequentes oſcitationes, pandiculationes, *frequentes* oculorum & palpebrarum leves motus, manuum commotiones, brachiorum extenſiones, pavores & tremores, vigilias nimias obſervamus, epilepſia timenda eſt, quia ſunt prodromi. Cæterum ſi epilepſia gravis ſit adultis, proculdubio gravior infantibus & pueris erit, quibus in ipſo paroxyſmo copioſa circa os ſaliva aut ſpuma obſervatur, & qui convulſi valdè clamant; item quibus ob motus convulſivos reſpiratio impeditur, aut qui excrementa aut urinam inviti excernunt, & denique qui poſt epilepticum inſultum valde mutantur, moriuntur. Magis verò quibus illa non conveniunt aut accidunt, & qui febre corripiuntur decreſcente epilepſia, tunc malum periculoſius eſt, nam præſtat convulſioni febrem ſupervenire, quàm febri convulſionem, qui aphoriſmus tamen aliquando me fefellit & non ita pridem in chariſſimo meo filiolo Paulo, eheu! hoc morbo defuncto, quamvis febris convulſionibus ſupervenerit.

Cura Diætetica. §. 10. *Diæta* ſit lautior & liberalior in prandio quàm in cœna, ubi iis qui ad affectus hos inclinant non multum cibi dandum eſt: omnia acida & ſalſa exulent. Non ſtatim poſt aſſumptum cibum ſomno ſunt tradendi infantes. Nec infantes terreantur à larvatis aliiſque rebus Somno quantùm poſſibile indulgendum eſt, vigiliæ verò vitandæ. Alvus ſit liberior.

Cura Epilepſiæ puerorum &c. juxta Veteres. §. 11. Perſpecta Diæta jam ad Curam Nos accingamus, & primò videamus *Veteres Galenicos* de cura judicantes, qui *Epilepſiam puerorum* profligant præparatos primò humores, & ad concoctionem adductos, blando purgante evacuando; & ſi alvus ſatis libera non fuerit, priuſquam catharticum propinent, leni clyſtere, eam ſolvunt. Deinde ut cerebri laxatam ſubſtantiam corroborent, materiemque in illa collectam reſolvant, ſpecifica medicamenta & in illo affectu comprobata adminiſtrantes, hujus generis ſunt ſcobs Eboris, C. C. viſcus querc. oſſa humana combuſta, radix & ſemen. pœoniæ aliaque; quod ad topica verò, oleum Philoſophorum, & unguentum ex oleo rutaceo paratum commendant. Convulſiones ac pavores nocturnos iiſdem curant remediis.

Paracelſi. §. 12. *Paracelſus* in hiſce morbis debellandis lunæ liquorem viridem aut cœruleum, fragmentorumque pretioſorum aut coralliorum Tincturas præſcribit.

Helmontii. §. 13. *Helmontius* curam his in affectibus convulſivis abſolvi dicit uſu ſalium volatilium vegetabilium.

Vvilliſii. §. 14. *Williſius* in his morbis convulſivis ſuadet tantum medicamina quæ ſale volatili & armoniaco ſint donata, qualia ſunt ſal & oleum ſuccini, ſpiritus ex animalium ſanguine elicitus, ſpiritus C. C. & fuliginis, quos ad guttulas aliquot in appropriato vehiculo propinat.

Sylvii. §. 15. *Sylvius* in his affectibus extinguendis maximè laudat ea omnia quæ ſale figente & volatili pollent, ex quibus eligit rad. & ſem. pœoniæ, fl. lil. convall. tiliæ, viſc. querc. ſpir. & ſal volat. cranii humani, ſed iis omnibus palmam præripere ait Caſtoreum: Inter ea verò quæ ſale figente prædita ſunt, ungulam alcis laudat, nec flocci pendit alkalia fixa, quæ in his morbis magnum afferre juvamen aſſerit.

Carteſianos. §. 16. *Carteſiani* volunt, ut infantes nullo modo terreantur ac verberentur ſeu minis excipiantur, & iis qui pavoribus aliiſve motibus ſpaſmodicis affecti ſint, exhibendum præbent ſal volatile oleoſum, vel detur ad 2. 3. vel plures guttas ſpirit. C.C. vel ſpirit. ſal. ammoniaci ſuccinat. & continuetur per tempus, ſanguis enim ſic à ſuis particulis angularibus liberatur, commendantque quoque externè & internè crocum, camphoram, & caſtoreum, quæ enim ope volatilis ſui ſalis aromatici juvant, & ſanguinem corrigunt, externè verò cùm per nares & alios cutis tubulos penetrent particulæ hæ volatiles ad maſſam ſanguineam, eam etiam emendant. Si verò affectus hi oriantur vel à vermibus, vel à dentitione difficili, vel alio morbo, eo curato ipſi ceſſabunt, cauſa enim ablata tollitur effectus. Epilepſiæ puerorum obviam eunt alcalibus & volatilibus oleoſis, quorum ope acidum viſcidum optimè corrigitur. Ante nares in paroxyſmo detineatur ſpirit. ſal. ammoniaci, & detur ſequens internè:

♃. *Aq. fl. til.* ℥ ij ß.
Spirit. lil. convall. ʒ ij.
Tinctur croci ℈ ß.
Spirit. C.C. gt. v.
Syr. fl. pæon. ʒ iij.
M. detur cochleatim.

Cura ad mentem Noſtram. §. 17. Curatio epilepſiæ puerorum potiſſimùm in ſequentibus conſiſtit, primò ut omnium rerum non naturalium, ſed imprimis cibi potuſque habeatur exacta ratio, & haud facilè danda ſunt alimenta facilè corrumpentia & coagulabilia, quemadmodum lacticinia, pultes ex lacte aut lac maternum, præſertim, ſi quod in eo vitium eſſe cognoſcitur. Epilepſiam vel convulſiones *D. Ettmuller* præcavet pulvere ſuo antimoniali Epileptico ſcilicet ſulphure ſc. aurato antimonii ultimæ præcipitationi alliatis odoris per vomitum ac ſeceſſum ſaburram reiiciendo, ſicque occaſionale illud pabulum reſcindendo. Hic affectus convulſivus in parvulis tranſit ſæpe in tumores; ſic non ita pridem obſervavimus in infante unius anni, qui poſt aliquot paroxyſmos Epilepticos Tumorem maximum circa oculum ſiniſtrum & tempora accepit, qua facta metaſtaſi, paroxyſmus nunquam rediit. Sic certum eſt in ſucco nerveo & lympha acribus ad cerebrum delatis utplurimum cauſam horum inſultuum Epilepticorum latere. Sic etiam à vermibus in paulò adultioribus malum hoc oboriri poteſt: novimus puellam ſex annorum, quæ neque ſtans neque ſedens corpus omneſque artus in tono ſuo ſervare poteſt, ſed illa ſemper & continuò dies noctеſque commovere cogitur.

Contra cibi ſint boni ſucci, euchymi, magis ergò conducunt pultes ex juſculis cum pane coct. remota pinguedine ſaleque. Potus ſit aq. hordei cum ſemine aniſi & liquiritia aliiſque.

Si acidum ſub paſta acida tectum lateat, tunc convenit blandum catharticum & lene vomitorium, vel ſæpe injiciatur enema, vel applicetur ſuppoſitorium ex ſero lactis addito melle, vel ſuppoſitoriis lenioribus ex candela, ſapone Veneto, fruſto betæ rubr. rad. petroſelin. &c.

Poſthæc omnia acidum abſorbentia conducunt, ex. gr. unicorn. foſſil. & marinum, bezoar, pulvis Marchionis, corn. cerv. cran. human. corall. ungul. alcis, mag. Lunæ & ſexcenta alia, quæ acidum nervoſas fibrillas vellicans rodenſque ad ſpaſmodicoſque motus invitans, imbibunt & hac intentione hoc malum ſæpius abigunt; inſigni quoque laude digna ſunt omnibuſque palmam præripiunt cinnabarina exaltata laudano opiato vel theriaca cœleſti alioque anodyno aut præcipitantibus juncta, v. gr. conchis matr. perlarum, antimon. diaphoret. ocul. cancr. C. C. ſine ign. præcipuè ſequens pulvis laudem meretur.

♃ *Cinnab. antimonii,*
Cranii human. ppt.

Ungul.

Ungul. alc. ppt. ana ʒ ß.
Pulv. cord. & pulmon. talp. ℈ ij.
Bezoard. Lun.
Smaragd. ana ℈ j.
Croci ℈ ß.
Ambr. gr. ij.
M. Doſ.

Pro arcano in hoc affectu etiam habetur cinab. antimonii probè clyſſo ex antimonio & ſulphure parata, imbuta. Vel ſequens pluribus experimentis comprobatum:

♃. Ocul. cancr. ppt.
Corall. rubr. ppt.
Antimonii diaphoret ana ℈ ß.
Laudan. opiat. gr. j.
Cinnabar. antimonii gr. vj.
M. f. pulv. divid. in 6. part. æq. in aq. fl. tiliæ exhibend.

Nuper puerorum liberavi ſeq. pulvere:

♃. Cinnab. nat. gr. v.
Theriac. cœleſt. gr. j.
M. f. pulv.

Clar. Ettmullerus magnificat in epilepſia puerorum farinam Lycopodio inſidentem, quia ſulphureæ eſt naturæ & flammam facilè concipit & inſtar pulveris pirii ſtrepitum edit, detur à ℈ ß. ſimilem farinam ſulphuream in julis coryli reperibilem æſtimat; dentur & noſtra experientia comprobati lumbrici terreſtres exſiccati & pulveriſati ad ℈ ß. in vehiculo convenienti, aut ciner. talpar. ex quibus certè ſæpe egregium obſervavi effectum; vel detur talis aut ſimilis pulvis:

♃. Pulv. ſecundin. hum.
Corall. rubr. ppt.
Cran. hum. ppt. ad gr. iij.
Ol. ſuccin. gt. j.
M. D. in vehiculo appropriato.

Plures laudibus etiam extollunt Aurum fulminans & nitrum, nec minùs laudari merentur ſpiritus flor. tiliæ, ceraſorum nigror. flor. pœoniæ, lil. convall. flor. ſtœchad. florum aurantiorum & ſimilium poſt fermentationem eliciti, quemadmodum & Ambra & Moſchus. Omnia quoque medicamenta, quæ ex caſtoreo tanquam acidi ſtrenuo domitore deſumuntur, egregia ſunt, ut & theriacalia & opiata pro re nata exhibita, imprimis laudantur volatilia balſamica, ut ex iis multis experimentis comprobatus liquor C. Cervi ſuccinatus.

Vel in lactantibus in forma pulveris:

♃. Ocul. cancr. ppt. gr. xij.
Cinnab. antimon. gr. iiij.
M. F. pulv. in 4. partes divid.

Vel

♃. Aq. meliſſ. ℥ ij ß.
Spirit. rutæ ʒ j ß.
Tinctur. caſtor. ℈ j.
Spir. ſal. ammon. ſuccinat. gt. v.
Syr. de betonic. ʒ iij.
M. detur cochleatim.

Vel

♃. Tinctur. Moſch. ʒ ß.
Succini,
Elix. citri ana ʒ ij.
Spirit. ebor. ℈ ij.
M. detur guttatim in potu ordinario.

Vel

♃. Aq. fl. til.
Ceraſor. nigr.
Fl. pœon. ana ℥ ij.
Spirit. lil. convall.
Secundin. ana ʒ ij.
Syr. pœon. ʒ iij.
M.

§. 18. Externè etiam, ut acidum illud corrigatur, partim cerebro, partim ventriculo, partim abdomini applicamus empl. ex theriaca, additis oleo ſuccini, ambra, moſcho, vel emplaſtrum ex galbano iiſdem additis, vel linimentum ex oleo nuc. moſchat. aut mac. expreſſis, oleoque ſuccini, caſtorei, additis ambra & moſcho, quo & ſcrobiculum cordis & totum abdomen illinendum, vel theriaca aut oleum ſuccini, rutæ naribus illita proſunt, vel ſpirit. ſal. ammoniaci aliuſque volatilis oleoſus naribus admotus Dorſum illinatur balſam. ſpaſm. Mynſ.

Partium frictiones inferiorum non negligendæ, item veſicatoria poſt aures aut pulſibus manuum applicata, vel cauteria capiti inuſta, quæ tamen nunquam ob crudelitatem & dolorem in uſum vocare volui.

Ut caput, ventriculus & inteſtina roborentur, ſpiritusque in his partibus exiſtentes pacatiores detineantur, ſequentia proſunt, caput roborari debet cucuphis, emplaſtro epileptico Craton. Mynſ. quæ capitis vertici impoſita dieſque nocteſque geruntur. Si emplaſt. epilept. Mynſichti non in procinctu eſſet, loco illius ſequens conducet; v. gr.

♃. Empl. de betonic. ℥ j.
Balſam. Peruv. ʒ ß.
Ol. cran. human.
Corn. cerv.
Tartar. fœtid. ana ℈ ß.
Sal. volat. C. C. ℈ j.
M. F. emplaſtr. malaxetur & applicetur.

Suffitus ex thure, maſtiche, ambra, ſuccino, &c. non intermittendi. Ventriculus & inteſtina externis ac internis ſunt muniendi. Creduntur & prodeſſe appenſ. pœoniæ radix, Dens lupi, ungul. alcis, corall. ſmaragd.

Si verò à dentitione laborioſa vel à vermibus oriatur, tunc remedia conveniunt hiſce affectibus contraria, de quibus ſuo loco dicemus.

CAPUT VIII.

DE DENTITIONE DIFFICILI.

§. I.

Si unquam infantes doloribus afficiantur, certè hoc dentitionis tempore accidit, quippe licet ferè omnium morborum primis menſibus mortiferas plagas evaſerint, unica reſtat dentitio omnibus neceſſariò ſuſtinenda, ubi plerumque tanta ſymptomatum ingruit ſyndrome, omniaque diverſo aliàs tempore invadunt, hic verò uno ictu atque actu teneriora invadunt corpora, & qui hos calamitatum ſcopulos nondum ſuſtinuere, parentes de vita longa ſperare non poſſunt.

Quamvis plurimi cum dentibus naſcantur, ut teſtantur hiſtoriæ, vid. *theatr. vitæ human. Zvingeri & Schott. Phyſ. curioſa*, inter rarò tamen contingentia hæc recenſenda ſunt, utplurimum verò circa menſem octavum dentes erumpere ſolent canini ac inciſores, tardant etiam in quibuſdam, aliquando ad annum primum, rarò ad ſecundum, rariſſimè ad tertium quartumvè. Datur dentitio alia vera, alia notha ſeu ſpuria. Dentitio notha jam conſtat, & nihil aliud eſt quàm tumores gingivarum poſteriori parte, qua dentes enaſci debent, in acumen protuberantes & infantes à lactis ſuctu impedientes, ab humorum acriorum affluxu ortum trahentes denteſque erupturos mentientes.

Germen dentium in maxillis eſt inſtar albuminis ovi mucoſi & tenuis in cellulis eorum contenti, quod de die in diem durius redditur, uſque illa materia indurata gingivam perrumpat; in hac perruptione miſeri tenelli plurimis affliguntur ſymptomatibus, adſunt enim comites gingivarum pruritus, ſuperflua caro, veſiculæ, fungi, maxillarum inflammationes, terrores, inſomnia, vigiliæ, ſalivatio, vomitus, epilepſia, pavores, diarrhœæ, febres, convulſiones, gingi-

gingivarum tubercula, dein abſceſſus & non rarò mors ipſa, quorum ſymptomatum præcipua in unum quaſi faſciculum collegit *Div. Cous ſ. 3. aphor. 25. inquiens,* Cùm dentire cœperint, gingivarum moleſti pruritus, febres, convulſiones, diarrhœæ oriuntur, maximéque cùm caninos edunt dentes, & qui inter pueros craſſiſſimi ſunt alvoque adſtricta. Vera indicia, quibus dentitio cognoſci poteſt, deſumuntur à tempore (quod valde variat) huic adjungimus circa os occurrentia, ſi nempe accedat digitorum aliarumque rerum in os immiſſio, papillarum nutricum morſus, calor oris internus & rubor genarum etſi gingiva albicat, ſunt ſomnolenti, nec ſitiunt nec appetunt. Pruritus & dolor inde oriuntur, quia fibræ nerveæ propter dentes gingivas perforantes vellicantur, inde accurſus ſpirituum animalium & dolor; uti verò ſpina acutior dolorem acutiorem producit, ſic quoque dentes quo ſunt acutiores eundem præſtare queunt affectum: quamobrem ab *Hippocr.* dentes canini ut acutiores omnium ſymptomatum præ reliquis atrociorum accuſantur, authores hinc enim dependent gingivarum moleſtus ille pruritus, dum ſcilicet dentes dicto modo inſurgentes membranas nerveas quaqua verſum prima invaſione non tantùm diſtendunt, ſed & dilacerant plenariamque continui ſolutionem faciunt.

Cauſa Veterum. §. 2. *Veteres Galenici* à perforatione membranarum & inde accerſita intemperie calida dentitionem difficilem deducunt.

Paracelſi. §. 3. *Paracelſus* ac *Helmontius* dentes erumpentes ac vellicationes efficientes hujus doloris authores reputant.

Williſii. §. 4. *Williſius* ac *Sylvius* dentes de novo erumpentes & membranas ſubtiles nimiùm diſtendentes atque ſic ſpirit. animales impetuosè moventes accuſant.

Carteſianorum. §. 5. *Carteſiani* ſymptomata hæc æquè à dentium erumpentium latitudine & magnitudine item gingivarum membranarum duritie & ſoliditate exſurgere ajunt, dum enim dentes gingivam vehementer premunt, appellens ſanguis adeo incraſſatur ut circulatio inæqualis fiat, à preſſione hac dentium membranæ ipſorum cum gingiva concutiuntur, unde convulſiones ſæpe accidunt, membranæ enim hæ plures habent nervos à cerebro oriundos, & ſic quoque circulatio inæqualis in eo ſucci nervei fit, unde & ſæpe ſpaſmus oritur. Et cùm hi nervi etiam cum nervis fibrilliaque ventriculi & inteſtinorum commercium habent, itidem inordinatus motus fit, imprimis mutato ſucco nerveo; hinc autem oriuntur vomitus, & diarrhœa, & ſi infantes multum acidi habent, incidunt in Dyſenteriam.

Cauſa ad mentem Veterum. §. 6. Horum dolorum cauſæ ſuppetias ferunt humorum acrium imprimis lymphæ affluxus à dolore præcedaneo facilè concitabilis, quo non ſolùm gingivis antea laceſſitis nova ſuccedit afflictio, verùm quoque ipſi dentes hujus moleſtiæ redduntur participes, dum ſalina humorum ſpicula illarum partibus, utplurimum circa radices tenerioribus atque ſenſibilibus fibrillis præditas infiguntur, & hinc ob inæqualitatem ſuam ſenſum moleſtum ipſis inferunt, non ſecus ac in odontalgia adultorum contingit. Dicta jam continui gingivarum ſolutio, hancque inſequens pediſequus dolor acutus, inſtar mali corvi, mala producit ova, ſic ſæpe inflammatio, tumores, preſſo ſequuntur pede, ortum habentes à ſufflaminato his in partibus conſueto ſanguinis circuitu; qui verò dolor acutus ſanguinem in motu ſuo ſufflaminare queat, notum, juxta *Sylvium*, fit, dum dicta gingivarum contingit perruptio, haud rarò vaſa ſanguifera ibidem ſatis copioſa ſimul dilacerantur, hinc ſanguis effluit, nullumque exitum inveniens, ſiſtitur in earum ſubſtantia, poſtea verò, dum non movetur, capit vitium, uti aqua, atque in grumos abit hincque tumorem infert, quo poſtea ſanguinis motus tum propter vaſorum compreſſionem, tum obſtructionem inhibetur. *Williſius* hunc ſufflaminatum ſanguinis motum aliter explicat, ex cujus mente ſanguinis motus ſufflaminatur, quando gingivarum membranæ atque fibræ diſtenduntur, hinc ſpaſmus in nervis alicubi productus, nervi corrugati & contracti arterias ceu frequentes ſocias comprimunt, atque convellunt, ut hinc etiam ſanguinis motus circa has inhibeatur partes, quâ ſubſiſtente aliquantiſper inflammatione ac tumore, ſanguis iſte extravaſatus particulis roſcidis atque balſamicis exſpirantibus in ſuppurationem abit; indè interdum abſceſſus aliaque oriri ſolent mala.

Salivatio crebrior, à dolore, ſpirituum commotione, lymphæque acrimonia & fluxilitate pendet; ex dolore enim vaſa glandularum imprimis ſalivalium, illas cingentes membranæ vellicari ac criſpari ſolent, ſimulque uberior hoc ipſo ſalivæ in os contingit effuſio; Commotio ſpirituum facilè efficere poteſt ut uberior ſeri copia ad has glandulas amandetur; humorum vel lymphæ denique acrimonia, quæ in ſaliva copioſiùs movenda efficiat, citra plurimas rationes abunde teſtantur ſcorbutici & hypochondriaci, quorum latex ſalivus ſcatet ſpiculis, hi enim moleſtiſſimo crebriùs vexantur ptyaliſmo.

Saliva quoque ordinariò & continuò ad ventriculum tendit alluitque fauces. Si verò ſaliva ſit blandior & naturalis, defluxio illa fit ſine noxa & moleſtia; cùm verò copioſiùs & ſpicula ſalina habeat & ſic deſcendat, tunc excitantur faucium irritationes, roſiones, tuſſiſque moleſta plerumque ſicca. Et ſi ad ventriculum delata ſit ſaliva, tunc ipſum ſpaſmodicè afficit à conſenſu partim nervorum partim membranæ faucium ipſi quoque communis: lacte corrupto, aliiſque humoribus, quos ipſe ſinu fovet, in vomitus frequentes, anorexias aliaque ſexcenta concitat mala. Sic ad inteſtina derivata ſaliva tyrannidem ſuam ampliùs exercet & humorum birioſorum ibidem ſtagnantium ferociam ſtrenue adjuvat, glandulas miliares ibidem copioſiſſimas continuò ſtimulando, ut majori copia humores fundant & tranſcolent: Præterea inteſtinorum fibras moleſta atque continua afficit irritatione ac vellicatione, ut hunc ſpaſmum excretorium præternaturalem atque frequentem concipiant, hincque diarrhœa dentitioni ſuperveniens ortum habeat.

Quomodo verò epilepſia, pavores aliaque ſymptomata oriantur, facilè ex dictis hauriri poſſunt, ob ſpirituum animalium in fibris membraneis utplurimum ataxias & impetus.

§. 7. Nunc paucis *prognoſin* videamus, quam optimè tradit *Hippocr. lib. de dentit.* exinde commodè peti poteſt. Cum enim morbus hic infantibus eſt congener, proinde per ſe minùs periculoſus eſt. Non tamen omni vacat periculo, lethalem enim dentitionem notat *Sylvius* in propria filiola, quam & obſervavi hìc in filia D. de *Megſenboucb*, quamvis incidimus lanceola gingivas, attamen acceſſere convulſiones & tandem mors. *Prognoſis.*

Qui cum tuſſicula dentiunt difficiliùs & tardiùs, hoc abſolvunt negotium, *teſte Hippocr.* Salus prædici poteſt, ſi dens citò erumpit, infans nullam præviam fovet diatheſin morboſam, ſymptomata ſint remiſſiora imprimis ſpaſmodica abſint, & ſymptomata omnia ceu face exſtincta vel ſpina exempta ſponte evaneſcant. Si verò eruptio variis de cauſis retardatur & ſymptomata de die in diem excreſcant, imò nova, prioribus ablatis, accedant, naturæ circulantis robur imminuitur & debilitatur, ſic tandem infantum tenella corpuſcula hoc oneri ferendo imparia redduntur, & morbus hic in mortem terminari ſolet, & diem ultimum obire coguntur miſelli.

§. 8. *Veteres Galenici* in dentitione difficili ad humorum influxum inhibendum purgationes inſtituunt, & gingivas cum theriaca vel mithridatio vel aurea Alexandrina illinunt. In hoc caſu quoque laudant mel roſarum cum pinguedine leporis. Ad inflammatas gingivas unguentum ex oleo roſaceo & cera candida ſucco ſolani elota parant & applicant, exulceratas butyr. melle & thure illinunt. *Cura ad mentem Veterum.*

§. 9. *Paracelſus* ac *Helmontius*, ſi arcana non ſatiſfaciunt, *Paracelſi.*

faciunt, inciſionem gingivarum commendant.

villiſii. §. 10. *Williſius* ac *Sylvius* tumentes gingivas cerebro leporino cocto vel pinguedine illini jubent. Internè omnia antiſpaſmodica commendant.

Carteſianorum. §. 11 *Carteſiani* conſiſtere curam reputant in promotione dentium eruptionis & præcavatione ſymptomatum. Sequentem maſſam infantibus maſticandam vel mordendam præbent:

℞. *Ceræ flav.* ℥ ij.
Rad. irid. Fl. ʒ ß.
Camph. ℈ j.
Croci ℈ ß.
M.

Vel illinunt gingivas ſequenti vel ſimili remedio;

℞. *Mell. roſ.* ℥ j.
Camphor.
Croci ana gr. vj.
M.

Si gingivæ nimis tumefactæ exiſtant, illas per chirurgum incidi curant & quidem lanceola. Ad præcavenda ſymptomata tenellulis exhibent crocum, qui ſcatet multo ſale volatili oleoſo.

Cura ad mentem noſtram. §. 12. Omnis intentio ad curandum hunc affectum 1. eò vertetur, ut dentium exitus quantocyus promoveatur, illumque remorantia obſtacula removeantur & ſymptomatum urgentium mitigatio procuretur. Imprimis verò eò incumbendum, ut alvus ſit libera, quæ ſi obſtructa, relaxetur vel per clyſteres vel mannam vel ſyr. de cichor. c. rhabarbaro vel pulverem jalappæ, dein ſpiritus animales impetuosè ad gingivas allidentes ſeq. habena contineantur:

℞. *Aq. fl. til* ℥ iij.
Liq. C. C. ſucc. ʒ ß.
Eſſent anodyn. gt. v.
Jule. p roſ. ℥ iij.
M.

℞. *Specif. ceph. D. M. gr. v.*
Theriac. cœl. gr. j.
M. f. pul.

Emolliendæ ergò ſunt gingivæ pinguibus, oleoſis & mucilaginoſis, illinantur ergo gingivæ cum butyro majali, pulvere liquiritiæ miſto; conveniunt quoque pinguedo anſerum, gallinarum, anatum, coturnicis, leporis, cui multa tribuuntur, ejuſque cerebrum; laudant quoque cerebrum vituli, agni; ex pinguibus & oleoſis ſuum addunt ſymbolum ol. lil. alborum, amygdalarum dulc. c. chamomill. Item cremor lactis, mel roſatum, mucilag. ſem. pſillii, lini, ſuccus ex cancris vivis c. aq. florum cyani. His in locis exhibent infantibus, & quidem non ineptè, fruſtulum lardi, optimè quoque radix althææ vel irid. Florent. vel liquirit. ſemper infantibus in ore maſticanda dentur.

Leporis verò cerebrum crudum cum melle in vino rubro coctum ad dentium eruptionem promovendam à quibuſdam impensè laudatur, ut & pinguedo leporina abſceſſibus durioribus rumpendis, ſpiculis carni infixis extrahendis aliàs accomodatiſſima, in ſpecie vetuſtior:

Vel

℞. *Mell. roſar.*
Axung. lepor.
Syr. dialth. Fer. ℥ jß.
M.

Aliis verò extollunt ficus recentes in medio ſciſſas gingivis applicatas, hæ enim non duntaxat dentibus reſiſtentes, rumpunt gingivas, ſed & præſentaneum adferunt levamen. Cui fini etiam *Hartmannus*, *Timæus* & alii unam alteramque guttam ſanguinis adhuc calentis ex inciſione criſtæ galli per vices gingivis ſucceſſu temporis haud contemnendam affrictam laudant.

Meliùs verò cum *Ettmullero noſtro* commendamus ut maxillæ & regioni temporum loci dolentis pro ſpaſmo doloroſo dictorum leniendo illinatur medulla crurum vituli, ol. amygd. dulc. vel imponatur ſacculus ex herbis & flor. emollientibus vel ex ſolis floribus chamomillæ, vel imponatur emplaſt. ex theriaca, ſic fibrillæ non tam facilè vellicari ac irritari poſſunt. Mulierculæ verò in hunc finem varia infantibus appendunt duriora, quorum agmen ducit Dens lupi, cryſtallus, jaſpis canali argenteo incluſus, chalybs ſepties vel ultra candefactus & in lacte caprino vel muliebri exſtinctus, aliaque inſtrumenta ex ebore, ſimilibuſque durioribus lævitate ſimul conſpicuis parata, quæ dum de collo dependent, infantes arripiunt & vi intrudunt, gingivis interponunt & commandunt. Sed his & ſimilibus magis duriorem reddunt gingivam & alveolos dentium potiùs occludunt ac obturant, quàm aperiunt. Quare maximè horum duriorum inſtrumentorum uſum improbamus, & eorum loco molliora & mucilaginoſiora commendamus, ut ſunt radix althææ aut lapathi acuti. Multo minus periapta & amuleta, ut ſunt dens hominis, dens equi primùm natus, pellis lupi rad. colocynth, ſylveſtr. radix martag. chelidon. maj. dens viperæ maſculæ, gloſſopetræ Melitenſes, lana agnina, Iaſpis viridis, lapides gemmarorum & alia appenſa tanquam fabuloſa, non viribus ſed perſuaſionibus & imaginatione hæc juvare credo.

Sic quandoque cum *Paræo* & aliis in deſperatis caſibus ad ferrum accedendum eſt, & gingivæ, ea parte, ubi tument, ope ſcalpelli incidendæ, vel pollice ſunt fortiter premendæ gingivæ, ut eo feliciùs perrumpere poſſint dentes. Item emplaſtra epiſpaſtica pone aures applicata levamen afferunt.

Hoc in caſu & ſæpe ob copiam lymphæ ad has partes ſolùm emanantis, fonticulos nuchæ applicandos ſuademus, quibus convulſivæ diſpoſitiones furia quaſi expelluntur. Itidem veſicatoria ſuum addunt ſymbolum, quatenus ſerum acre convulſivorum motuum authorem evacuant; item hirundines laudantur. Hanc præſidiorum trigam *Williſius* infantibus paucorum dierum applicatam egregiis extollit laudibus, qua lethiferas alias convulſiones feliciter profligavit.

Febris, convulſiones, vigiliæ, diarrhœa, vomitus, ptyaliſmus, tuſſis ſicca, faucium exulcerationes, aphthæ, aliaque pertinaciùs inhærentia ſymptomata debitis remediis, aliiſque in ſuis capitibus abundè dictis profligari poterunt; præſertim ſi dolor & vigiliæ urgeant, Hypnotica, veluti ſyrupus de Meconio ad ʒ j. vel ij. exhiberi poteſt.

CAPUT IX.

DE TUSSI ET ASTHMATE INFANTUM.

§. I.

Inter affectus infantibus præſertim moleſtos ſunt *Tuſſis & Aſthma*, quæ utplurimum à materia acida mucilaginoſa in cavo ventriculi fluctuante exoriuntur, unde muſculi pectorales exſpirationi inſervientes ſimul convelluntur, nec dubium eſt, ab eodem acido & viſcido muco bronchia quoque occupari & fibræ eorum laceſſiri unde tuſſis & ſtertor produci ſolet.

Conſueto quoque more ſaliva continuo, p. n. verò etiam humiditas abundans (infantes enim humidi è glandulis cerebri ad ventriculi penetralia tendit, fauciumque alluit iſthmum. Quamvis verò horum liquorum vel humorum blandiorum in

ſtatu

ſtatu naturali præterlapſus etiam nobis inſciis & ſine ulla fit moleſtia, hoc tamen tempore, cùm partim abundantiùs, partim ſpicula ſalina comites habentes deſcendant, cum intima faucium irritatione, roſione, tuſſique moleſta plerumque ſicca, hoc ſuum iter perficit. Inſuper ad bronchia delata aliquando ita firmiter impacta manet hæc acida viſcida ſaburra, ut neceſſariò aſthma producere debeat.

Cauſa Tuſſis & Aſthmatis iuxta Veteres.

§. 2. *Tuſſis* originem deſumunt *Galenici* à vaporibus acribus è ſtomacho à lacte ibidem corrupto ad cerebrum elevatis, qui in eo condenſati in pectus delabuntur, viſciditateque ſua reſpirationis organa obſtruunt, & illa qua donantur acrimonia ipſa irritant.

Aſthma verò Infantum ex *horum* mente originem ſuam debet pituitæ craſſæ ac viſcidæ nunc aſperæ arteriæ expanſionibus, nunc ipſis pulmonibus adhæreſcenti, quæ vel à Cerebro delabitur, vel in ipſorum pulmonum ſubſtantia generatur.

Paracelſus.

§. 3. *Paracelſus* Tartarum, ſeu mucilaginem lutoſam, in pulmones vel à ſanguine excretam, vel in illis per exhalationem coacervatam in Aſthmate infantum accuſat.

Tuſſim verò infantum *Paracelſiſtæ* fumos minerales ſyderum virtutibus auctos, inſpirationeque hauſtos, ac pulmones infeſtantes procreare volunt.

Helmontii.

§. 4. *Helmontius* Tuſſim infantum inferri aſſeverat à ſenſu noxii & acris à ſtomacho aſcendentis, & laryngem ab ipſius initio ab imos uſque pulmones laceſſentis.

Aſthma verò peculiari veneno pulmones proprietate ſua infeſtanti tribuit.

Vuilliſii.

§. 5. *Williſio* cauſa *Tuſſis infantum* eſt humor acris in pulmonum ſubſtantiam ab arteriis depluens, ac tracheæ arteriæ propaginum nerveæ tunicæ fibras pungens ac vellicans. Ab eodem etiam humore hunc affectum inferri contendit Author, ſi ipſe ſiquidem in muſculos & membranoſas pectoris partes defluxerit, & in iis ſimiles ac in bronchiis irritationes intulerit.

Williſio ſi credamus, Aſthma puerorum fit à materia heterogenea cum ſpiritibus animalibus nervorum pectoris principia ſubintrante, & cum ipſis ad partes reſpirationi inſervientes delata: quæ ubi in iis ſufficienti quantitate collecta fuerit, ſpiritus ibi degentes moleſtat, & in motus ſpaſmodicos aſthmaticos dictos incitat: Fatetur etiam *Williſius* noſter eundem affectum oriri poſſe à quacumque materia bronchia obſtruente.

Sylvii.

§. 6. *Sylvius* Tuſſim infantum ab humoribus acribus & ſalſis à capite ſtillantibus, vel à vaporibus corruptis è ventriculo à lacte putreſcente ac aceſcente ad fauces elevatis, laryngemque irritantibus. Aſthma verò produci ſtatuit ab halitibus flatibuſque auſteris in tenui inteſtino à pituita per bilem rarefacta, genitis, qui partim per œſophagum ad os delati, & deinde per tracheam arteriam ad pulmones deſcendentes, partim verò per circulationis leges ad eos pervenientes, illos implent, ac obſtruunt.

Carteſianorum.

§. 7. *Carteſiani* Tuſſim infantum ortum ducere ajunt ab irritatione muſculorum reſpirationi dicatorum, vel bronchiorum, à particulis acuminatis, duris ac aſperis è ſanguine in illa depluentibus excitata, & tales motus convulſivos in iis producente. *Aſthma* verò ex eorum mente inducitur à qualicunque cauſa liberum aeris in pulmones aditum, & ab iis regreſſum impediente, ad quem cenſum referunt materias craſſas, viſcidas, ac glutinoſas pulmonum veſiculis, vel bronchiis agglutinatas, læſam pulmonum, muſculorumve reſpirationi dicatorum ſubſtantiam, vel tandem obſtructos nervos ad dictas partes tendentes.

Cauſa ad mentem noſtram.

§. 8. Diximus ergò, quòd ſæpiſſimè in cauſa ſit materia acida mucilaginoſa & tenax in ventriculo hoſpitans & probatur per id, quòd ab iſta mucilaginoſa materia per vomitum ejecta levamen percipiant parvuli, hoc etiam jam diu novit *Aetius*, dum inquit. *Stertit infans ex pituita in ventriculo collecta ob craſſius alimentum.*

Sæpiſſime tamen videtur cauſa ferox advenire & nil aliud eſſe; quàm ſal quoddam mediante aere corporibus tenellulis communicatum lymphamque coagulans, à qua acriori & ſtagnante vel præterfluente larynx afficitur, unde tuſſis illa oritur convulſiva. Frequentiſſimè infantibus accidunt catarrhi cum ſtertore in pectore, à quo malo plures intereunt, febricitant enim & ſuffocantur, hinc vocantur febres catarrhales, quare muniendi ſunt infantes ab aere frigido, ſi enim ventis frigidis exponantur ex incuria nutricum vel matrum, facilè in hunc morbum incidunt & dein difficulter curantur. Morbi enim pectorales ut ſenibus, ſic & infantibus valdè ſunt funeſti.

Prognoſis.

§. 9. Vomitus verò & ſternutatio ſi ſuperveniant, bonum eſt, ſi verò convulſiones aliaque pejora accedant ſymptomata, actum eſt de eorum ſalute.

Cura diætetica.

§. 10. *Diæta* in his Affectibus ſit accurata. Aer ſit calidus, cibus ac potus abſque acido, omnia enim acida pectori inimica ſunt, maximè in his tenellulis qui lacte nutriuntur. Frigidus enim aer hiſce in regionibus hunc affectum excitare valet, inde enim tenellæ pulmonum fibræ irritantur ac convelluntur, & à frigido ſucci corporis tenellulorum incraſſantur iique ſtagnando (imprimis lympha) acres reddit multa incomoda parere poſſunt.

Cura iuxta Veteres.

§. 11. Conſiderata jam cura Diætetica ad Pharmaceuticam pergamus. *Veteres Galenici* in Tuſſi infantum varia præparantia ex ſyrupis præſcribunt, dein exhibent purgantia, inter quæ mannam & ſyrup. roſ. ſol. aliis anteponunt. Externa emollientia, ung. dialth. ol. lin. croc. &c. commendant. In Aſthmate iiſdem utuntur remediis, ſed paulò fortioribus.

Paracelſi.

§. 12. *Chymici Paracelſiſtæ* his in affectibus magnifaciunt crocum, myrrham, balſamumque ſulphuris.

Helmontii.

§. 13. *Helmontius* flores ſulphur cum croco & myrrha ſublimatos hic magnifacit. Omnia quoque antiepileptica commendat Author, ut cinnabar. antimon. Remedia etiam quævis anodyna vi reſtaurante & demulcente prædita laudat, ut eſt Anodynum ſaccharinum ſulphuris.

Vuilliſii.

§. 14. *Williſius* in Tuſſi infantum commendat oleum amygd. dulc. cum ſyrupo capill. ven. & ſacchar. canth. item omnia ex liquiritia parata, balſamum ſulphuris therebinthinatum ad guttam unam vel alteram datum magnifacit. Muſcum pyxidatum quoque extollit cum ſaccharo mixtum & cum lacte datum. In Aſthmate amat Tincturam ſulphuris ſine acido cum aqua aſthmat. exhibitam Tinct. croci, aliaque jam dicta haud negligit.

Sylvii.

§. 15. *Sylvius* In Tuſſi infantum ſequentem mixturam aliis præfert:

℞. *Aq. hyſſop.* ℥ ij.
Syr. capill. vener. ℥ iij.
Spir. ſal. ammoniac. aniſat. ℈ ß.
Diacod. ſ. ℥ iij.
M. D. cochleatim.

Carteſianorum.

In Aſthmate incidentia & pro re nata vomitoria præſcribit, vel phlegmagoga, ut craſſus mucus educatur.

§. 16. *Carteſiani* eo vertunt curam, ut ſucci craſſiores & ſtagnantes iterum in motum cieantur, hinc commendant omnia medicamenta quæ conſtant particulis alcalibus oleoſis & aromaticis, ut ſunt Tinct. croci, ſal. volat. oleoſ. ſpirit. C.C. ſal. ammoniaci, Tinct. benzoini, Moſch. camph. caſtoreum, Terebinth. &c. Exempli gr.

℞. *Vitell. ov. n.* 2.
Croci gr. viij.
Ol. aniſ gt. vj.
M.

Vel

Vel

♃. *Spir. ſal. ammoniac.*
Tinct. caſtorei ana p. æq.
M.

ra noſtra §. 17. *Curatio* in eo conſiſtit, ut materia acida viſcoſa in ventriculo vel alibi latens quantocyus educatur, in quem finem conducit vomitorium, præſens namque levamen & juvamen affert. Ad reſolvendas verò reliquias materiæ acidæ mucilaginoſæ conducunt varia incidentia; appropriata tamen. Sequens vel ſimilis Mixtura haud inconveniens erit:

♃. *Aq. Hyſſop.*
Menth.
Fœnic. ana ℥ j.
Tinctur. propr. ʒ ß.
Syr. de nicotian. ℥ ß.
M. D. cochleatim.

Vel

♃. *Oxymel. ſcyllit.*
Syrup. tuſſilag. ana ℥ j.
Raphan. è ſucc. ʒ ß.
Balſam. ſulphur. aniſat. gt. v.
M. D. lambendum.

Vel detur ſuccus raphani cum ſaccharo paratus per ſe & per vices.

Vel detur aliquid de ſequente pulvere in lacte, vel juſculo, vel pulte, imprimis præſente Aſthmate:

♃. *Spec. diaireos,*
Fæcul. aron. ana ʒ j.
Cran. hum.
Succin. catarrh. ana ℈ j.
M. D.

Et ſi ſimul alvus ſit obſtructa & aſthma urgeat, ſequentem in pulte per vices exhibe:

♃. *Mechoac. alb.* ʒ j ß.
Fæcul. bryon. ℈ ij.
Succin. catarrh. ℈ j.
M.

Vel detur manna ad ʒ ij. in pultella: in quem finem ſperma ceti à ℈ ß. ad ℈ j. datum optimum eſt, ſubſequitur enim ſæpe vomitus, hinc infantes ab anxia reſpiratione cum metu ſuffocationis liberantur, evacuata ſcilicet materia viſcida. Item conducit ol. amygd. dulc. cum manna inſtar pulticulæ datum.

Si tuſſis ſit à lympha acriore laryngem infeſtante & ab aere inclementiore, & inſtar catarrhi ad partes ruat, & tuſſim excitet ſiccam, cui fini ſuadeo uſum ſpermatis ceti à ℈ ß. ad ℈ j. & ſequens Mixtura non negligenda pueris perquam ſalutaris.

♃. *Aq. menth.*
Fœnicul. ana ℥ j.
Cort. aurant. ʒ ß.
Spir. ſal. armoniac. aniſat. gutt. xij.
Ol. d. menth. gt. j.
Syrup. tuſſilag. ʒ vj.
M. d. cochleatim.

Poteſt & huic mixturæ admiſceri granum unum vel alterum theriacæ cœleſtis: vel detur ſeq.

♃. *Roob paſſulat.* ʒ ij.
Spec. diaireos ℈ j.
Sal. volat. ſuccin. gr. iv.
Syr. de capill. vener. q. ſ.
F. lambitivum.

Vel ex paſſulis cum vino Malvatico extrahatur Tinctura.

Vel

♃. *Tinct. Benzoin.* ʒ ß.
Croci ʒ iij.
Ol. macis deſtillat. gt. vj.
M.

Crocus & Camphora ſunt optima pectoris antidota ob ſal ſuum volatile oleoſum quod habent, hinc omnibus cibis & medicamentis admiſcenda ſunt; ex. gr.

♃. *Vin. Hiſpan.*
Aq. phyſagon. ana ℥ ß.
Hyſſop. ʒ iij.
Croci,
Camphoræ ana gr. v.
M.

Opiata ceu dictum ſæpe ſacra anchora ſunt; exempli gr.

♃. *Vin. Malvat.* ℥ j.
Sem. papav. alb. ʒ j.
Emulgeantur, colat.
add.
Tinct. croci ℈ j.
M.

Sudorifera & pulveres ut ſunt bezoard. condial. pret. ſpecif. ceph. veſperi data egregia ſunt remedia.

Nutrici detur decoctum pectorale.

In adultioribus ubi aſthma cum ſibilo urget, decoctum ſpleneticum Mynſichti egregium eſt; ſi ad leges medicas aſſumatur, ſimulque inſtituta V. S.

Omne ſæpe fert punctum liq. C. C. ſuccinatus, & cinnabaris nativa.

Juſculum decoctionis raparum cum ſaccharo ſæpius infantibus exhibitum tanquam ſpecificum hoc in caſu à *Cratone* & *Ettmullero* laudatur. Vel in febribus Catarrhalibus dentur ſudorifera cum aq. fl. ſambuc, & C. C. ſ. ign. parat. maritata, & ſemper in madore ſerventur & ab omni frigore cuſtodiantur.

In pueris 5. 6. 7. & plurium annorum in aſthmate magnifacio venæſectionem, qua non ita pridem puerum hìc Caſſellis ex orci faucibus eripui: quibus adultioribus & detur decoctum Helenii cum paſſul. de quorum cura vide ſuperiùs *cap. de Tuſſi & Aſthm. lib. 2.*

Inter *Externa* præcipua ſunt ſequentia. Capiti imponantur cum lino pulv. maſtiches, vel oliban vel ſuccini, vel vertici imponatur ceratum pro bregmate uſitat. Tacamahac. ana q. ſ. malax. c. ol. maſtich. & induc ſuper alatam.

Si à glandularum cerebri nimia dilatatione, conducit ſuffumigium ex gum. junip. ſuccin. thur. maſtich. benzoes, flor. roſar. rubr. paratum, & cum goſſypio ſæpius excipiatur fumus & vertici applicetur.

Pectori verò illinenda ſunt varia Unguenta pectorantia, ol. amygd. dulc. irinum, Exempli gratia.

♃. *Ung. pectoral.* ℥ ß.
Reſumptiv ʒ ij.
Ol. amygd. dul. ʒ iij.
Sperm. ceti ʒ ß.
Camph.
Croci ana ʒ j.
vel, Olei lilior. alb.
Irin. ana ʒ ij.
Croci ℈ j. *M.*

Soleæ illinantur etiam pinguedine lucii piſcis, vel ſevo hircino.

C A-

CAPUT X.

DE VERMIBUS VEL LUMBRICIS.

§. I.

Nulli ſexui aut ætati parcunt *Vermes*, ſed tamen utplurimum his vexantur infantes & pueri, nec ipſe fœtus in utero ab iis liber eſt, quemadmodum mihi videre licuit in fœtu mortuo ſtatim à partu exſpirante & à me exenterato, in quo glomum vermium inveni.

Deſcriptio. §. 2. Sunt verò *Lumbrici* animalcula viva, oblonga, in corpore noſtro partibuſque ejus genita; nam ut calculus, ſic etiam lumbrici variis in partibus generari poſſunt, in capite, fauce, naſo, & genis, ſub lingua, in hepate, utero, renibus, in vulneribus & ulceribus (quæ propterea verminoſa appellantur) in pleriſque noſtri corporis partibus, ſed præcipuè tamen in ventriculo & inteſtinis, & ſunt trium ferè generum, nam vel ſunt *Lumbrici vulgares*, teretes ſcilicet illi, oblongi, & magni, *die Spulwurme*, vel *Aſcarides* tenues & oblongi & tenues & parvi, quales in caſeo recenti & ſubpingui, vel in carnibus putreſcentibus reperiuntur, vel *Lumbricus latus*, qui ordinariè in inteſtinis craſſis, & præcipuè quidem colo reperitur.

Signa. §. 3. *Signa* verminationis in infantibus & pueris manifeſtiora, in adultis verò obſcura ſunt, adeò ut in illis curari faciliùs quàm cognoſci poſſint. At ratione conſtitutionis corporum diverſis in locis miros agunt ludos. In inteſtinis diſtentiones cum borborygmis ac variis doloribus ſæpius lancinantibus oriuntur. Appetitus variè læditur, & eſt modò auctus, ut cibis ſufficienter expleri non poſſit, modò valdè proſtratus & depravatus. Sitis eſt ſubinde nulla aut pauca, ſubinde auctior, plerumque depravata. Difficilis utplurimum vermes hos comitatur reſpiratio, adeſt fœtor oris vel odor ſubacidus, tuſſicula ſicca adeſt, in quibuſdam eſt humida cum vomitu, aliquando cum diarrhœa ſpumoſa, & fæculenta lienteria imò nonnunquam cum dyſenteria, maximaque cum virium debilitate; imò Medicus quamvis lynceis ſit oculis præditus, attamen in cognoſcendo hoc morbo fallit & fallitur. Pruritus narium, terrores in ſomnis & inquietudines inſequuntur, ipſis facies eſt pallida & livida, & cachectica, oculi plumbei, tumor & livor ſub palpebra inferiore, oculi ſimul ſunt collapſi & cœruleo quaſi annulo circumducti, adeſt ſæpe macilentia tanta, quam tabem dixeris, cum febre, quæ circa veſperam exacerbatur, imo ipſa inteſtina perforando gangrænam ac ſphacelum inducunt: tandem accedunt palpitationes cordis & frequens animi deliquium, motus convulſivi & epilepſia, & ſubſequa mors ultima linea rerum.

Obſervatio. §. 4. Sequentem Obſervationem, de motu ſcilicet involuntario vehementi totius corporis in puella 12. circiter annorum à vermibus excitato mihi tranſmiſit Cl. *Dn. Valentinus Schad*, *M. D. ac Phyſicus Hombergenſis*.

Febrem intenſam ac inordinatam, delirium, dolorem colicum, caninam appetentiam, Atrophiam, Epilepſiam, Aphoniam, imò Cardialgiam & ſyncopen, aliorumque ſymptomatum à vermibus excitatorum exempla non ſolùm apud *Rhodium*, ſed & paſſim alios apud Authores fide dignos leguntur; Nullibi autem invenire potui, vermes tantam exercuiſſe tragœdiam, qualem in puella duodecim circiter annorum in pago Rochshauſen diœceſios Arcis Falkenburgenſis aliquot ante ſeptimanas vidi. Hæc etenim cùm morbillis anno 1683. menſe Martio epidemicè hiſce locis graſſantibus laboraſſet ac ſanitati priſtinæ reſtituta, de tremore totius ſubitaneo ſed interpolato conqueritur, quem ſequenti die tam vehemens univerſi corporis excepit motus, omnes in medio & infimo ventre contentas partes quaſi divulſurus, ſingulis diebus ter vel quater affligens, ſed abſque notabili dolore, ratione ſalva & illæſa manente. Durante paroxyſmo, qui per duas horas cum adſtantium commiſeratione ſe extendebat, decumbebat cum horrenda hinc illincque jactatione, nec interrogata reſponſionem dabat, omnia tamen bene intelligebat, quæ ad interrogationem nutu capitis vel negabat, vel affirmabat, ceſſante verò paroxyſmo ſurgebat, bene comedebat & bibebat, urina erat livida, & tenuis. Interroganti mihi, ubi ſeu qua in parte motum primariò perciperet, reſpondet illum primò in abdomine cum frigoris ſenſu ſentire. Parentes de hoc inſolito ſymptomate, quod pro veneficio habebant, perterriti & anxii remedium à me poſtulabant. Ego examinatis omnibus antecedentibus circumſtantiis & cauſis, etſi ſuſpicionem non levem de vermibus ex ſignis cruditatis in urina apparentibus atque appetitu vegeto concipiebam, credere tamen non poteram, vermes tanti motus cauſam exiſtere, potiùs verò pro ſpaſmodico affectu ſcorbutico, Germanis *die Kribel-KrancKheitt* à Dravzizio in tractato ſuo Germanico *vom ſchmertzmachenden SchorbacK* deſcripto, habebam. Præmiſſis itaque univerſalibus antiſcorbutica cum nervinis permixta, præſertim Medicorum Marburgenſium Electuarium contra hunc affectum approbatum, præſcripſi. Hiſce autem nihil efficientibus, nec notis manifeſtis ſcorbuti apparentibus, ſuſpicionem meam de vermibus paroxyſmus puellam jejuno magis, quàm repleto ventriculo, affligens adauxit, ſola ergò theriaca Andromachi aliquot diebus præmiſſa, infuſum ſequens purgans manè jejuno ventriculo aſſumere juſſi.

℞. *Rad. allii,*
Gentian. ana ʒ j.
Gramin. ʒ ij.
Rhabarb. ʒ j ß.
Fol. ſenn. ʒ j.
Zedoar.
Zinziber. ana ℈ j.
Sal. abſynth.
Scordii,
Tanacet. ana gr. v.
Stent per noctem infuſa, mane coq. lento igne ℞ *Colat.* ℥ ij ß.
add.
Spec. diaturb. cum rhab.
Pulv. jalap. ana gr. x.
Syr. flor. perſic. ℥ vj.
M.

Ægra hoc cum regimine diętę epoto primò lumbricos, dein aſcarides tam vivos, quàm mortuos magna excrevit copia, citraque omnem ſpem parentum ſtatim levamen perſenſit, & ab hoc horrendo ſymptomate liberata, Dei beneficio, hilariter vivit. An verò motus hic vehemens à vellicatione membranarum inteſtinorum & meſenterii per conſenſum totum genus nervoſum in conſenſum trahente, an ex vermibus putrefactis ſub ſpecie vaporis aſcendentibus ſpirituſque animales in confuſionem adigentibus proveniat? aliis doctioribus judicandum relinquo; mihi ſi licet ita ſentire, poſteriorem amplectar ſententiam, hac ſuffultus ratione, quòd motus abſque notabili dolore fuerit. Hactenus ille.

§. 6. De horum animalculorum generatione & *cauſis* variæ ſunt Authorum opiniones, ſive cauſam materialem, ſive efficientem conſideres nam quoad materiam attinet, veteres *Galenici* modò calorem putredinoſum, modò nativum, modò utrumque tanquam cauſam efficientem culpant: *Cauſam* verò *materialem* dicunt eſſe pituitam dulcem, putredinem concipientem, cujus putredinis ope eam acquirere diſpoſitionem

tionem, ut in lumbricos tranſmutetur, exiſtimantque ex cibis iſtis immodicè ingeſtis immediatè vermes hos generari poſſe, & probant per id, quod in caſeo, prunis, ceraſis, aliiſque fructibus vermes per putredinem producantur, ingeſta enim in pueris aliiſque ingluviei deditis, qui plerumque alimentis viſcidis ſe ſe ingurgitant ſæpeque nova aſſumunt, putredinem in ventriculo inteſtiniſque concipiunt, ex qua dein lumbrici producuntur: quod itidem probant per id, quod pueri lactantes, quibus carnes exhibentur, à lumbricis maximè vexentur, & quidem eapropter, quòd tenelli eorum ventriculi ſolidum illud alimentum concoquere nequeunt, ideò corrumpitur & in lumbricos tranſit. Contendunt quoque plures veterum ex lacte ſolo nunquam in lactantibus lumbricos generari. Inter cauſas materiales lumbricorum dulcia primo loco ponunt, quia facilè in pituitam convertuntur, quæ ita cruda & ſemicocta facilè putreſcunt, ac lumbricis generandis materiam idoneam præbent.

Paracelſi. §. 7. *Paracelſus* lumbricorum generationem aſſignat Mercurio per modum influxionis illos in ventriculo & inteſtinis progignenti.

Helmontii. § 8. *Helmontius* exiſtimat lumbricos non generari in duodeno, neque in ſtomacho, ſed ex *alimento ſemidigeſto*, inde mel cum pane ſecalino lumbricos gignere ait.

Willisii. §. 9. *Williſius* Vermium originem ab humorum in primis viis ſtabulantium putrefactione, quum ſcilicet activis eorum principiis inordinatè efferveſcentibus, ſulphureæ ac ſalinæ particulæ fluorem adipiſcentes ad evaporationem tendunt, & inter exhalandum ſibi obviam venientes, mutuò inter ſe coeunt, taliaque animalcula producunt.

Sylvii. §. 10. *Sylvius* vermes ortum ſuum habere ſtatuit à nimio ciborum ac præſertim carnium fructuumque horariorum ingurgitatione, quia minùs poſſunt fermentari, ac proinde crudiores diutiùs hærent in tenui inteſtino, atque paulatim corrupti vermium generationi præbent anſam: ex qua crudiorum alimentorum corruptione, Author ait, halitus acres produci, qui quaquaverſum propulſi pungant primò inteſtina, mox & ventriculum, quin per œſophagum aſſurgentes, nares, inde enim ipſe narium deducit pruritum. Halitus quoque iſtos per vaſa lactea ad cor deferri poſſe non dubitat, indeque febris ortum deducit, & ſi ad cerebrum penetrent, oriuntur ad mentem Authoris Epilepſia & Convulſiones.

Carteſianorum. §. 11. *Carteſiani* lumbricos enaſci volunt ab ovulis cum cibariis aut potulentis ad ſtomachum & inteſtina delatis, è quibus à calore loci foris excluduntur vermes.

Noſtra de cauſa ſententia. §. 12. Perſpectis de his aliorum ſententiis, & noſtram propinemus. *Nos* exiſtimamus vermes à putredine non oriri, ſed quod in inteſtinis reperiantur exinde eſt, quoniam cum cibis ſæpe aſſumuntur ova, quæ à muſcis in alimenta depoſita ſunt, vel jam in ipſis exiſtunt alimentis, quæ in debiliori ſtomacho, id eſt, in iis, qui debilem habent calorem, ut infantibus & pueris, non deſtruunt, hinc diminuta fit fermentatio, (*Helmontius* lumbricos ex vitali excremento eſſe ſtatuit,) & excluduntur, ſicque vermes ex alimentis his producuntur, (prout autem diverſarum muſcarum ova aſſumpta ſunt, vel calor eſt imbecillior, eatenus diverſa producuntur vermium genera,) qui in inteſtinis nutrimentum invenientes, ibi remanent, & multum chyli abſumunt, deficiente verò chylo, arrodunt ipſa inteſtina, adeòque non ſolùm vellicando ipſorum fibras, dolores excitant ſæpe ità atroces, ut febris inde producatur, ſed & ipſa inteſtina inde perforata vidi.

Febris verò à doloribus excitatur, quatenus in dolore maximo concutiuntur, vel tremunt omnes corporis partes, à qua concuſſione ſanguinis mixtura turbari facilè poteſt.

Vellicatio quoque fibrarum poteſt etiam pruritum narium efficere, quia in ſuperficie interna ventriculorum cerebri pori nervorum ad inteſtina euntium non multum diſtant à poris nervorum ad nares tranſeuntium, dum igitur fibræ inteſtinorum vellicantur & ſpiritus influunt in inteſtina, contingit ut ſpiritus animales ſimul etiam influant in poros nervorum narium, ità ut cùm nervi inteſtinorum vellicentur, anima eundem motum percipiat, qui à nervis narium vellicatis proveniebat.

Signum autem pruritus narium non eſt univerſale, verum de vermibus in inteſtinis exiſtentibus, narium enim pruritus ſæpe quoque produci poteſt à vera cauſa intra nares hærente, ſcilicet à particulis acribus. Vermes quoque illi in inteſtinis exiſtentes ſua excernunt excrementa, quæ diverſa cùm ſint ab excrementis noſtris, hinc fermentationem quandam ineunt cum fæcibus noſtris, inde elevantur particulæ ſubtiliſſimæ acres, quæ non adeò bene reſpondent poris inteſtinorum, adeòque illis incluſi diſtendunt, aut per eorum poros penetrantes ſæpe per poros abdominis penetrare non poſſunt, unde in abdomine incluſi & hoc diſtendunt & inflationem ventris excitant. Urina eſt alba aliquando inſtar lactis ebutyrati, quod certum ſignum eſt, quæ urina alba nihil aliud quàm acidus ac corruptus chylus eſt.

Fames, ſi adſit, oritur, quia lumbrici multum chyli devorant, & propterea minus chyli ad ſanguinem defertur, quapropter ſanguis continuò ſub motu & avolatu ſpirituum, acrior redditur, & fermentum in ventriculo ab eo ſeparatur, propter quam ſanguinis acrimoniam & fermentum ſeparatum acrius habent ii, qui vermibus laborant. Nauſea verò hic producitur ab humoribus pituitoſis, qui ſtabulari ſolent in iſtis corporibus, quæ vermibus affliguntur.

§. 13. Verminatio tempeſtivè cognita non eſt admodum periculoſa, ſiquidem vermes facilè necari & expelli poſſunt. Diuturnus ſæpe eſt hic affectus, qui inanimadverſus præteritur, vel parùm afficiens negligitur; at multi eorum cura neglecta, lumbricorum præſertim, ab ipſi exeſi perierunt; pro ſymptomatum quoque frequentia ac gravitate periculoſus, vel non, ægri ſtatus eſt judicandus. Signum ruboris à ſomni interrupti non adeò terribile eſt; fit enim in hujuſmodi ægrotulis ſæpiuſculè, ſanitati tamen ſequuturæ non nocet, modò medicamentorum copia organa interiora digeſtionum non deſtruat, ut ſæpe fieri ſolet. Deteriores cenſentur majores minoribus, plures paucis, viventes mortuis, albi rubri, verſicolores verò lumbrici omnium peſſimi ſunt, minùs autem periculoſi aſcarides. Lumbrici in febribus rejecti plerumque malum ſignificant, quod in proprio filio meo, eheu! triſtis expertus ſum. Si verò criticè & ſponte excernuntur ſine magno incommodo, bonum eſt, teſte enim *Williſio* quidam in febre acuta ſyncope crebra correptus, poſtquam lumbricum vomitu rejecerat, immunis ab ulteriori malo evaſit. Sæpe tamen verminatio latens & occulta gravium quorumdam malorum aliorum cauſa, ut Epilepſiæ, Syncopes, Apoplexiæ, &c. & nonnunquam mortis. Paucis de curatione hujus affectus videamus aliorum ſcrinia. *Prognoſis.*

§. 14. Veteres varia hic commendant purgantia & anthelminthica interna & externa, imprimis amara & ſpecifica qualitate donata. *Lazar. River.* ex ſola hiera picra cataplaſma ventri impoſitum commendat. *Cura ad mentem Veterum.*

§. 15. *Chymici* contra lumbricos mercurii vitæ uſum dicunt eſſe inſignem, commendantes quoque ſpir. vitrioli viridem, oleum vitrioli rubrum, item ſal antimonii, tinct. ſulphuris, tartar. vitriolat. acetum ex antimon. aliaque ex mercurio deſumpta & parata. Alii quintam eſſentiam centaur. min. alii limaturam chalybis à gr. 4. datam laudant. *Paracelſi. Chimicorũ.*

§. 16. *Joh. Bapt. ab Helmont* aquam communem bullitam cum argento vivo, pauco & innoxio potu omnes ait interimere vermes in inteſtinis & alibi in ulceribus, ſi aqua ſcilicet iſta aſſumeretur. *Helmontii.*

§. 17. *Sylvius* omnia commendat, quæ pituitam corri- *Sylvii.*

corrigunt ac emendant, ut ſunt omnia aromatica & amaricantia, ut ſal. volatil. Ad eam minuendam laudat phlegmagoga blandiora, ſennam, agaricum, ſed imprimis mercurium dulcem, lumbricis æquè ac ipſorum materiæ adverſum.

Inter lumbricos necantia recenſet Ipſe omnia amaricantia, inter quæ facilè ad mentem Ipſius primas tenet ſemen zedoariæ, quod ſaccharo poteſt obduci, & ſic comedi aut in pulverem redigi, atque ad ℈ ß. exhiberi, aut pupullæ incluſum hydromeliti indi, exhibendo in dies unum vel duo hydromelitis cochlearia. Inter lumbricos expellentia præ aliis laudat mercurium dulcem modò laudatum, ſi ad pauca grana ex ſyr. roſar. ſolut. ſimpl. aut cum ſenna, alteriuſve tantilla exhibeatur infantibus.

Ad necandos iſtos lumbricos & acida, ut ſunt ſpir. vitrioli, ſulphuris, & ſimil. exhibet Author in potu ordinario ad guttas aliquot, ſed niſi urgeat ſitis, illa non eſſe exhibenda inculcat, ſed potiùs amat propinare ſalia volatilia & amaricantes plantas.

Carteſianorum. §. 18. *Carteſiani* C.C. raſp. potui indunt adduntque rhabarbarum, exhibentque aliquot grana mercurii dulcis cum corallina. Ad mucum acidum eliminandum ſemen ſantonici & allium in quibus ſal volatile aromaticum latet: Si enim mucus acidus vermibus eripiunt, tunc ipſi mori coguntur. Mercurium dulcem, cinnabarin, præcipitatum album, aliaque quæ ex Mercurio parantur, commendant ipſi, quia mercurialia acidum involvunt. Amara quoque, ut abſynthium, aloes, myrrha, croc. colocynthis, & ſimilia, ab ipſis extolluntur, conſtant enim hæc omnia ex fixo & volatili alcali aromatico. Medicamenta quoque, quæ ex craſſis & figentibus alcali conſtant, commendant, ut ſunt Corallia alba, corallina, chalybeata &c. Semen Santonici infundunt vino & ſic cochleatim infantibus illud exhibent, vel ſeq. modo:

℞. Sem. ſantonici ʒ j.
Vin. Hyſpanic. ℥ x.
M. Filtretur & d. cochleatim.

Extractum ſeminis Santonici in forma pilularum exhibent. Tanaceti ſemen quoque magnifaciunt, quia idem ſemen conſtat ſale volatili aromatico.

Laudant etiam purgantia ſeq. modo exhibita:

℞. Cinnab. nativ.
Reſin. Jalapp. gr. iij. *uſq;* vj.

Vel

℞. Mercur. dulc. ℈ ß.
Corallin. ppt. ℈ j.
M.

Ex chalybeatis ſequentem formulam æſtimant.

℞. Vitrioli Martis ʒ ß.
Vin. Malvat. ℥ ij.
M. x. vel xx. guttas potui ordinario indunt.

Vel

℞. Vitrioli veneris gr. iv.
Vin. Hiſpan. ℥ ß.
M. doſis à gt. 2. ad plures pro ætatis ratione in potu ordinario.

Externè quoque olea amara applicant ex colocynthide, aloe, myrrha, fell. bov. ol. abſynth. ungu. arthanit. parata.

Noſtra curandi ratio. §. 19. Ab otioſa hac vermium prole ſexcenta incommoda afferente ut liberetur æger, imprimis verò pueri & infantes, ſedulò, noſtra ex ſententia danda eſt opera, vermes productos ut necemus, dein, ſi non necatos, tamen vivos expellamus, atque pituitam incidamus & evacuemus fermentationemque impeditam urgeamus amaricantibus aliiſque, & diæta obſervetur exacta.

Vermes necantia præcipua ſunt rad. graminis, acetoſæ, zedoariæ, acori, gentianæ, tanacetum, acorus, corallin. angelic. ſummitates abſynth. cent. min. ſcord. ſem. hyperici, zedoariæ, ſantonici, mercurius, C. C. antimon. vitriolata, ſuccus limonum, ſpir. acidi, ſalia fixa, cinabarina, myrrhata, aloetica.

Exhibeatur ſequens Mixtura ubi ſimul adeſt Atrophia:

℞. Aq. fl. acaciæ,
Scorzoner.
Graminis ana ʒ iv.
Eſſent. hyper. ʒ ij.
Tinct. Vitriol. Mart. tartariſat. ʒ ß.
Syr. de limon.
Fl. aurant. ana ʒ ij.
M.

Tinct. vitrioli martis tartariſat. guttula una vel altera potui ordinario indi poteſt; aq. cæparum pro ruſticorum infantibus ſufficit, quo limbus in inteſtinulis vermium nutritioni ac ſuſtentaculo idoneus redditur. Amara egregia ſunt, Tinct. ſem. Santon. Tinct. cinæ, Eſſent. abſynth. Elix. antifebr. M. Tinct. Myrrh. vel Eſſent. fl. perſicor. c. ſpiritu C. C. eſſentif. parat.

Inter ſpecifica vermes expellentia, experientia firmatus, junioribus Medicis communicare libet, in prima ergo acie ſtet noſter *Pulvis aureus*, ex cinabar. nativ. mercurio dulc & auro paratus, qui aliquoties exhibitus neminem effectu ſuo fruſtrabit. Vel ſequens:

℞. Myrrh.
Zedoar.
Cort. citri ana ʒ ß.
Cinnab. antimonii ℈ j.
Camphor. ℈ ß.
Ol. ſuccini,
Rutæ ana gut. j.
M. f. pulvis.
Doſis à ℈ ß. *ad* ℈ j. *in aq. zedoar. vel vehiculo domeſtico.*

Vel

℞. C. C. uſt.
Corallin. ana ʒ j.
Rad. gentian. ℈ ij.
Myrrh. ℈ ß.
Ol. ejuſd. gutt. iij.
Tanacet. deſt. gutt. v.
Sacch. alb. ʒ j.
M. f. pulvis.
Doſis ℈ j.

Sic & his anthelminthicis interponenda ſunt purgantia ſpecifica, cui ſcopo inſerviunt imprimis ſpiritualia & aloetica; quæ priora in forma aquæ Hermeticæ, vel ſolo mercurio incoquendo aquæ, vel in forma pulveris, ſi nempe, prout vult *Clar. Ettmuller.* cum ſaccharo continuata tritura in pulverem redactus propinetur. Sequentes rotulæ egregii ſunt uſus, & ab infantibus pueriſque facilè aſſumuntur:

℞. Rad. gentian. ʒ ß.
Agaric. albiſſ.
Sem. zedoar.
Tanaceti ana ℈ j.
C. C. uſti,
Mercurii dulc. ana ʒ ß.
Sacchar. in aqu. gentian. ſolut. q. ſ.
F. Morſuli vel Rotulæ.

Inter Mercurialia ſequentes Trochiſci *D. Scretæ* mihi ſatisfacere, ipſi dicuntur *Hermetici*:

℞. Merc. dulc. aliquoties ſublimat. ℥ ß.
Diagryd. gr. xlviij.
C. C. phil. ppt. ℈ ij.
Cinamom. acut. ℈ j.
Sacchar. albiſſ. ℥ ß.

M. f. cum lentore tragacanth. ac conditur. roſar. Trochiſc. num. 64. fabæ magnitudini æquales, de quibus unius anni unicus, bimulo & trimulo duo, 4. aut 5. annos habenti, ſex ad decem uſque annos 4. in pulte dentur.

Alii mércur. vivum coq. in aq. gram. hyper. ſcord. tanacet. &c. & detur hauſtulus ad ℥ ij. è mercurio verò nihil decedere debere ajunt.

Alii ſacch. canth. ℥ j. mercurii aliquoties ſublimat.

blimat. ℥ ß. miſcent tam diu in mortario vitreo donec mercur. cum ſaccharo per minima ſit mixtus, & detur cuſpidatim.

Vel

♃. *Vitrioli Vener.* ℈ ß.
Mercur. dulc. gr. v.
M. f. pulvis, detur cum melle.

Tabellæ diacarthami etiam à pluribus æſtimantur, & ſi multum pituitæ ſimul lateat in inteſtinis puerorum; tunc purgantia paulo fortiora conducunt, in quem finem ſuperiùs dicta potiuncula D. *Schadij* adhiberi poterit, vel fiat Nodulus ſequens:

♃. *Fol. ſen. ſ. ſt.* ʒ vj.
Rhabarb. opt. ʒ ij.
Cinnamom. ʒ j.
Sem. zedoar.
Apii,
Cinæ ana ʒ ß.
Summit. hyperici,
Tanaceti ana ℈ j.

Dentur inciſa ad nodulum cereviſiæ indendum.

Vel

♃. *Syrup. flor. perſic.*
Aq. hyperic.
Portulac. ana ℥ ß.
Pulv. corallin. ℈ j.
M.

Convenit quoque pulvis ex mercurio Schroderi, qui debet exhiberi in cochleari ligneo, aut pulte. Doſis à ℈ ß. ad ℈ j.

Sed cùm hæc amara in tali præſcripta forma non bene infantibus pueriſque propinari poſſint, eapropter ſæpe tincturam ſalutis ordinario eorum potui inſtillare ſolemus, vel liq. C. C. ſuccin. ad aliquot gutt. vel in delicatioribus indi poteſt potui raſura C. C.

Sequens etiam vermibus necandis & corruptioni humorum impediendæ, alvoque leniter lubricandæ idoneum eſt, doſis à gr. vj. ad x. in cochlear. aq. gentian. vel alius, vel in vehiculo domeſtico, vel ad meliùs decipiendos in vehiculo dulci:

♃. *Elixir. vitroli* ʒ j.
Eſſent. abſynth. ʒ ß.
M. detur ad vitrum.
Doſis ut antea.

Tinctura ſalutis optimè necat ac expellit quoſcumque vermes, quæ ſequens eſt:

♃. *Myrrh. rubr. opt.* ℥ j.
Extrah. cum vin ſpiritu tartariſat. vel ſal. ammoniaci cum ſpiritu vin. fact. tinctura.

Theriaca Cæleſtis eſt egregium anthelminthicum ſimulque dolores ſpaſmodicos ſiſtit.

Si infantes ſunt nimis debiles & Vomitus & animi deliquia ſuſtinent, & clamores & pavores oriuntur, conducet præ aliis ſequens:

♃. *Eſſent. fl. perſicor.* ʒ ij.
Spir. C. C. eſſentif. ʒ j.
M. detur guttatim in juſculo vel potu.

Spiritus enim fortiores redduntur & membranæ vellicatæ placantur. Ad mucum in primis viis latentem incidendum proderit ſequens:

♃. *Tinct. Myrrh.* ʒ ij.
Liq. terræfol. tartar. ℥ ß.
M. detur in brodio vel potu ad 9. vel plures guttas quater de die.

Vel

♃. *Aq. Scordii,*
Graminis,
Tanaceti ana ℥ j.
Eſſent. fl. perſic. ℈ j ß.
Spir. C. C. eſſentif. ℈ ß.
Syr. hyperic. ℥ ß.
M. detur cochleatim.

Ad vermes alliciendos fotus ex lacte cum melle ano apponendus eſt.

Nec Pulvis Comit. de Warvvich, vel pulvis contra vermes *Auguſtanor.* vel *Morelli* in *Tr. ſuo de febrib.* præſcriptus ſua laude carent.

Decoctum ex vermibus terreſtribus cum vino lotis & exſiccat. flor. hyperic. perſicor. paratum, eſt eximiæ efficaciæ in lumbricis pellendis.

Clyſteres etiam in iis, qui alia interna medicamenta abhorrent, applicari poſſunt, & quidem priùs ex lacte vaccino paratum enema iniiciatur, ut ita vermes alliciantur add. ſacchar. Thom. parum: dein ſequens.

♃. *ſummitat. abſinth.*
Tanacet.
Abrotan. ana p. j.
Colocynth. in pet. ligat. ʒ ß.
Coq. in aq.
Colat. ℥ *iv. vel vij.*
Add.
Confect. Hamech. q. v.
Mell. roſat.
Ol. coct. abſinth.
M.

Poſſunt & ano indi varia ſuppoſitoria, ex intruſa ficu ſæpe vermes obſervavi elicitos.

Inter externa & unguenta vel linimenta ad uſum vocari poſſunt, ſequens non eſt contemnendi uſus.

♃. *Ungent. contra vermes Aug.* ℥ j.
Fell. tauri inſpiſſ. ʒ j.
Ol. deſt. abſinth.
Tanacet. ana gt. vj.
M.

Vel

♃. *Ol. diacolocynth. Quer.* ʒ iij.
deſt. abſinth. gt. viij.
M.

Vel

♃. *Fell. tauri,*
Ol abſinth.
Menth. ana ℥ j ß.
Amygd. amar. ʒ vj.
Pulv. flor. perſic. ʒ ij.
Aloes epat. ʒ vj.
Ceræ ℥ ß.
M. F. Unguentum.

Vel

♃. *Sulphuris vivi,*
Fulig. ana ʒ ij.
Rad. enul. ʒ ij ß.
Cum butyro majal. ſuper ignem calefact. & umbilico illitum, omnem ſæpe implet paginam.

Sic & unguentum de arthanita umbilico applicatum vermes necare dicitur.

Vel

♃. *Fol. perſic. contuſ. q. v.*
Add.
Fel. bovis, F. cataplaſma umbilico imponendum.

Unguentum ex mercurio & axungia paratum ſi podici illinatur, præ omnibus ad vermes Aſcarides delendos efficaciſſimum eſt remedium.

Empirica ſunt ad vermes necandos:

Vaccinus talus in cinerem redactus & cum vino potus vulgò laudatur.

Oſvv. Crollius Baſil. Chym. tr. de ſignatur. laudat albos vermiculos in interna cavitate roſæ ſylveſtris reperibiles.

Olei ex ligno avellanar. exſiccat. deſtill. per deſcenſum vires deprædicat *Dorncrellius*, ad gt. j. cum mica panis exhibiti.

Frid. Hoffmannus ſucco naſturtii & vino viniqve ſpiritu nullum dicit dari præſtantius remedium ad necandos vermes.

Ath. Kircherus lumbricos ſiccos & pulveriſatos oleo ſubactos Emplaſtri modo ſtomacho appoſitos commendat.

Guilb. Varignana dicit omnes lumbricos expelli poſſe decoctione ſtœchados cum lentibus propinata in potu.

potu. Idem commendat ſuccum radicis enulæ cum vino datum.

Arnoldus WeiKardus laudat ſecalis & lupulorum florum decoctum in lacte & bibitum.

D. Krugerus laudat ſarmentorum lupuli vetuſti cineres in lacte exhibitos.

Matthiolus ſemen lupuli potui inditum extollit.

Cæpas conſcinde & proiice in aquam, ſtet per noctem, de hac aqua da pueris, eſt experimentum *Joh. Wittichii*.

C.C. uſto cum aceto ſoluto & pueris dato vix præſtantius datur remedium:

Jo. Zapatha ſequens commendat.

℞. Aq. font. vel alterius appropr. ℔ j.
Ol. ſulphuris gt. xv. vel xxj.

De hac aqua propinetur ſæpe hauſtus præſertim nocte, ſi ſitis urget.

CAPUT XI.

DE

PHTHIRIASI
ſeu
MORBO PEDICULARI,
TINEA, FAVIS,
ACHORIBUS,
CRUSTA LACTEA.

§. I.

AFfectibus infantes ac juvenes præſertim frequentiùs affligentibus annumeratur meritò *morbus pedicularis*, quamvis aliquando iſto affectu quoque, rariùs licet, laborent adultiores. Multi enim Reges aliique Magnates hoc malo extincti ſunt, prout teſtantur hiſtoriarum monumenta. In pueris verò ſæpiſſime accidit hic morbus, & dicitur à Practicis quoque *Pediculatio capitis*, ſignificatque fœda illa capitis cutiſque animalia.

Cauſa Phthiriaſis, & aliorum placitis. §. 2. Si unquam habemus, cur mentis noſtræ deploremus caliginem, certè in hujus affectus cauſarum cognitione tale quid occurrit, ut non immeritò felicem illum prædicemus, qui hujus morbi potuit cognoſcere cauſas.

De hujus enim affectus cauſis diverſi Authores diverſa opinantur, libabimus tantùm brevitatis ergo præcipuorum ſententias.

Quidam autem ex ſordibus tertiæ concoctionis hæc inſecta generari exiſtimant.

Nonnulli ex terreſtri portione lymphæ pediculos ex carne ortum habere contendunt.

Alii putreſcentem culpant ſanguinem, & id probant per experimentum apud *Borellum*, qui ſcribit, ſe noſſe Chymicos nonnullos, qui ex ſanguine humano & ſpermate muſcas & pediculos producere poſſunt.

Ex Neotericis *Harvæus*, *Rhedi*, aliique plures viri fama celebres dicunt, ſemina in cadavera deportari, & à viventibus non obſervata deglutiri, ita ut deinceps productum animalculum non ſit niſi excluſus fœtus ex deportato ſeminio.

Cauſa phthiriaſis, tineæ ad mentem Galenicorũ. §. 3. *Veteres Galenici* Phthiriaſin oriri docent à ſordibus in pilorum radice collectis, & à ſanguinis partes illas alluentis calore putrefactis.

Affectuum reliquorum *Tineæ* ſcilicet, Achorum &c. gradu tantùm differentium cauſam ponunt *Galenici* in humoribus vitioſis ac ſalis ſub capitis facieique cute coacervatis, ibique præ mora putreſcentibus, ac malignitatem contrahentibus.

§. 4. *Paracelſus* pediculorum progeniem putrefactioni Cœlicæ tribuit. *Tineæ*, Favorum, Achorum & Cruſtæ lacteæ cauſam eſſe aſſerit ſalia mineralia carnis & cutis liquori commixta, & in cruſtas in exitu faceſſentia. *Paracelſi.*

§. 5. *Helmontius* eandem circa pediculorum proventum cum *Galenicis* opinionem tuetur: Tineam verò Favos, Achores, & Cruſtam lacteam à fermento quodam peculiari in corpore producto ſanguinemque capiti nutriendo deſtinatum corrumpente, & cutem ipſam deinceps ſimili ratione inficiente, fieri aſſeverat *Helmontius*. *Helmontii.*

§. 6. *Williſius* pediculos oriri dicit ex putreſcentibus in capite humoribus, quorum principia activa foràs avolantia invicem conjunguntur, & vermiculos illos faciunt. *VVilliſii.*

Ex *Williſio* generantur Tinea, Favi, Achores, & Cruſta lactea à lympha diutiùs in glandulis miliaribus capitis & faciei commorante ibique corrupta, intenſamque acrimoniam adepta.

§. 7. *Sylvius* pediculorum proventum; aſſignat humori lymphatico viſcidiori in capitis partibus externis remoranti ac putreſcenti. Idem, Tineam, Favos, Achores, & Cruſtam lacteam ab humoribus acre acidis & glutinoſis ad capitis & faciei ſuperficiem per circulationem delatis, ibique ob viſciditatem retentis, cutemque & partes carneas acrimonia ſua rodentibus deducit. *Sylvii.*

§. 8. Pediculi ex *Carteſianis* proveniunt ab inſectulorum ſeminiis in lacte pulteve latentibus, & cum iis deglutitis. Ovula autem iſta ob ſuam exilitatem vaſa chylifera ſubeunt, & tandem cum ſanguine ad capitis uſque ſuperficiem devehuntur, iis eò ab aliquibus fumis per tranſpirationem exhalantibus emollitis, & ſanguinis capitis partes externa irrorantis caloris fotis, excluduntur vermiculi. *Carteſianorum.*

Reliquos affectus oboriri arbitrantur à particulis ſalinis in capitis facieique poris cutaneis à fermento validiori in iis hoſpitante præcipitatis, eoſdemque poros penitùs deſtruentibus.

Confer *Ath. Kircherum* in mundo ſuo *ſubterraneo lib. 12. ſ. 2. cap. 17.* ſequenti modo diſcurrentem: Dico igitur pediculos naſci ex ſpiritibus ſeminalibus in alimento latentibus, ex homine enim, ut & cæteris animalibus conſtat, exſpirare ſpiritus animales & ſenſitivos per continuam corporum tranſpirationem, ſecum etiam deferre partes aliquas craſſiores & ſordidas, inter cutim & carnem hærentes, & hoc pacto vis in ſpiritibus latens format pro craſſitudine aut ſubtilitate materiæ aut pediculum ex ſordido phlegmate, aut pulicem ex ſubtiliori ſanguinis putreſcentis portiuncula ex venis capillaribus in ſudorem verſa, aut cimicem ex ejuſdem craſſioris inæquali ſanguinis, quod phlegmati miſcetur, halitu producit Author.

Aſt quorſum hæc? Certè Ariadnes filo nobis heic opus eſſet, quo poſſemus ex hoc controverſiarum labyrintho nos explicare. ut ergò ex his mæandris pateat exitus, verbis *Kircheri*, qui præ aliis optimè cauſas hujus affectus explicat, ſequentia adhuc melioris cognitionis gratia addere libet.

§. 9. Exiſtimamus ergò milleforma inſectorum latere ſeminia in lacte, aliiſque alimentis, quæ non tantùm in ventriculo non rectè alterantur, ſed & vitioſum ſubminiſtrant nutrimentum, unde ſerum redditur craſſius, quo dein diutiùs ſtagnante, & per inſenſibilem tranſpirationem haud foras emiſſo neceſſariò corrumpitur, & ſic occultata ante & oppreſſa penitus principia ſeminalia in ſero latentia ſui juris facta in viva tranſeunt animalcula. *Noſtra opinio de cauſa.*

Serum hic peccare, patet ex ſequentibus, quia plerumque vel ſemper phthiriaſin comitantur, præſertim

tim

tim in pueris, glandularum colli tumores, in pluribus certè ovi columbini magnitudinem æmulantes, & lippis tonſoribuſque notum eſt, glandulas præparare ac diſtribuere ſerum per omnes corporis partes, cum ergò ſtagnet lympha, neceſſariò corrumpi debet, ex quà corruptione accedente fermento quodam ſubtili acido, vel ſpiritibus, vel calore, facilè animalcula hæc produci poſſunt. Lympham eſſe cauſam horum affectuum, facta ſcilicet metaſtaſi ipſius peccantis ad alias glandulas, teſtantur diarrhϾ, ſalivationes, &c. Quin lympha hæc acido-acris ſæpius tuſſim, diarrhœam, imò ipſam Epilepſiam & mortem inferre valet. Acrem etiam eſſe lympham nonnunquam patet ex comitante tumore & rubore partium adjacentium, quod ſerum ſæpe in pus abit, & per cuticulam eroſam pus in ſquamulas & furfures prodit.

Cauſa favi, tineæ, cruſtaq; lactea. §. 10. Serpente item ſucceſſivè malo, ulteriùs inquinat partes, & acore ſuo proximam adjacentem ſubſtantiam inficit, prout videmus in favis, tinea, cruſtaque lactea, item furunculis infantum obvium, cujus ſcabiei cauſam *Sylvius* eſſe dicit humorem acrem ſimulque glutinoſum, præſertim verò adeſſe acrimoniam acidam probat.

Cùm ergò hæ capitis defœcationes puſtuloſæ, cruſtoſæ, ulceroſæ, quæ cruſtæ lacteæ, achorum, & tineæ nomine veniunt, ſint veluti maculæ lacteæ propter materiam ſanioſam expulſam ad exteriora conſpicuæ, ab evaporatione corporis exortæ, parùmque in cauſa differant, eas pediculari huic morbo adiicere libet. Ex lymphæ enim nimis ſeu p. n. acidæ, ſeu ſalſæ nitroſæ, plus minus ſimul viſcidæ vitio, originem ducere hæc omnia, extra omnem dubitationis ponimus aleam. Coniuncti enim & his ſunt tumores glandularum colli, item parotides, qui vel præcedunt, vel comitantur, vel ſubſequuntur. Acidum etiam hic peccare facilè ex conjunctis ſymptomatibus deduci poſſet, adſunt enim pruritus, puſtulæ rubræ, ſucceſſivè in pus adeuntes, ſquamæ furfureæ, quibus ſuperveniunt cutis & cuticulæ eroſiones, quæ omnia de aciditate agente cauſæ peccantis manifeſta ſunt indicia. Quatenus ergò ſerum eſt acrius acidiuſque, eò ulcuſcula manantia magis copioſam & acrem fundunt humiditatem, quatenus verò illud minùs acre exiſtat, ſed potiùs denſum ac viſcidum, eo eſt cruſta denſior & compactior, quæ tamen facile decidit.

Ex Meconio p. n. remanente ſerum infici & tales affectus produci poſſe quis dubitat?

Vitia quoque cutanea oriuntur inſtar fontium in Macrocoſmo, quatenus ob voracitatem infantum plurimæ particulæ heterogeneæ & vitioſæ in corpore colliguntur, quæ ordinariò per tranſpirationem excludi debent.

Prognoſis. §. 11. Salutares eſſe infantibus tales defœdationes vulgò fertur, quatenus præſervet eos à majoribus malis, quod quidem negari haud poteſt quatenus ſunt bonum quidem ſignum, ſed malæ cauſæ, meliùs enim conduceret, ſi abeſſent, prout annotat *Cl. Ettmullerus*. Ejuſmodi enim puſtularum ſuppreſſionem, quocunque modo obtingat, retrocedentibus ab externis ad interiora & nobiliora viſcera ichoribus vitioſis acribus & venenoſis, nunquam non peſſimum extitiſſe atque pernicioſum.

Morbus pedicularis ſæpe malum eſt tædioſum, ſubinde contagioſum uti ſcabies, ſæpe etiam lethale, multi enim phthiriaſi mortui ſunt.

Achores & Tineæ cùm ſæpius pueros & infantes à gravioribus morbis liberent, non ſunt valde periculoſa mala: ab ipſis tamen aliquando cranium corroditur, acido ſcilicet facto planè corroſivo, prout hæc triſtis vidi in puella ruſtica; degenerant ſæpius hi affectus in alopeciam, ophiaſin, magnaque ulcera continuò manantia.

Cura diætetica. §. 12. *Diæta* conſiſtat in victu laudabili, omne acidum ac putridum hic vitetur.

Cura ad mentem Veterum. §. 13. *Veteres Galenici* ad pediculos, cruſtam lactem, Achores & Favos curandos commendant abſtergentia, item expellentia, ut ſyrupum fumariæ, C. C. uſt. internè exhibenda. Nutricem evacuandam ſuadent, materiam peccantem exhibito ſyrupo borraginis, fumariæ &c. temperant. Si putredo inſignis ſub cruſta metuatur, caput emolliente decocto lavant, mox leniter exſiccantes inunctiones adhibent. Si cranium læſum eſt, eidem provident.

§. 14. *Paracelſus* in his affectibus cichor. Gamandr. Capill. Vener. & caſſ. extract. exhibet. *Paracelſi.*

§. 15. *Helmontius* ad fermentum peculiare in his affectibus deſtruendum mercurialia commendat, & externa ſufficere ait. *Helmontii.*

§. 16. *Williſius* in his morbis externis ad laticis ſeroſi vitia corrigenda & cutem læſam ad ſtatum ſanum reducendam medicamenta ſulphurea & Tartarea, ut oleum tartar. laudat. *Vvilliſii.*

§. 17. *Sylvius* omnia commendat quæ humorem acidum temperant, glutinoſumque incidunt & abſtergunt, item pediculos necantia mercurialia aliaque ſalia volatilia. *Sylvii.*

§ 18. *Carteſiani* in affectibus his curandis & ad particulas acutas acres & duriuſculas eliminandas in Achoribus, Favis, Tinea &c. exiſtentes, commendant ſudorifera, & oleum laurinum cum ſulphure externè illitum; ad ova pediculorum necanda, Mercurialia aliis præferunt. *Carteſianorum.*

§. 19. Præcaventur animalcula hæc tædioſa proba victus ratione, munditie, corporis blanda purgatione, vitatis omnibus cacochymicis alimentis, imprimis abſtineant à ficubus pueri, cùm experientia conſtet, has plurima in ſe continere horum animalculorum ſemina, ut & carnes. *Cura Phthiriaſis ad noſtram mentem.*

Corpus ergò à ſuperfluo ſero liberetur, in quem finem pro puero annorum 5. vel 6. convenit ſequens purgans.

♃. *Pulv. Jalapp. gr.* vii.
Mercurii dulc. gr. iij.
Antimonii diaphor. gr. ij.
Syr. roſar. ſolut. ſimpl. q. v.
M.

Conducit quoque ſæpe exhibere pilulam unam atque alteram aloeticam, omnia enim hic conducunt ceu in vermibus aloetica, Antimonialia, Mercurialia, item acria, acida, ponderoſa & amara.

Adhibenda ſimul ſunt, quæ vim habent diſcutiendi, ut ſaccarum ſaturni, cum aq. flor. tiliæ, ſambuci, & tabaci.

Allium propter ſulphur ſuum his animalculis tanquam ſpecificum opponitur, unde Judæi, quia illud ſæpius devorant, & hircorum inſtar fœtent, non facilè à pediculis, utut ſqualidis veſtibus utantur, vexantur, herb. colch. eundem præſtat affectum.

Conducunt etiam decocta ex lignis ad corrigendum ſerum pro potu ordinario. Omnia hic quoque conducunt anthelminthica, quare proſunt mercurialia; certum enim eſt, linteamina quibus auriſabri ad detergenda vaſa inaurata utuntur, valent ad plattulas pediculorum, genus magis abominabile, ſi affricentur iis parti affectæ. Sic pediculos necant quoque omnia amara; unguenta proſunt ex ol. laurin. hellebor. alb. florib. ſulphur. ol. ſpic. ſem. ſtaphid. agr. Sic Crinonibus & ſironibus eadem debentur, ſic laudibus aliiſque inſectis.

Inter externa magni æſtimantur unguenta & decocta Mercurii vivi, vel aqua Hermetica, vel pannus, quo auriſabri vaſa deaurata extergunt, capiti impoſita & vario modo applicata. Cautè tamen incedendum eſt hiſce mercurialibus in tenellis, inde enim ſæpe noxam obſervavi. Commodiùs ergò hoc malum curatur, ſi caput raſum abluatur aqua aloetica, & dein illi inponatur emplaſtrum allii. Vel lavetur caput cum ſpiritu vini, in quo ſemel ſtaphid. agr. & baccæ lauri infuſa fuere, vel lavetur aqua lavendulæ ſpirituoſa. Vel coculos Indiæ M. cum ſucco Nicotaniæ ac adipe ſuillo excipe & illine. Vel ſolo ſucco tabaci expreſſo caput illinatur, vel ſucco colch.

Commendatur etiam ſequens unguentum à *Laur. Jouberto*.

℞. *Ciner. hirund. ſeu ſanguiſug.* ℥ j.
Styrac. liquid. ℥ ß.
Sang. ſuill.
Ceræ ana q. ſ.
M. F. Unguentum.

Pro amuleto inſervit camphora & zibethum.

Cura Achorum, favorum, &c. §. 20. Ad Achores favoſque ſanandos conveniunt varia cathartica, præſertim hydragoga, ad ſuperfluum ſerum vitioſum è corpore exterminandum, in quem finem ſuperiùs commendata purgantia è Jalappio & mercurio dulci conducent, evacuato hoc ſero, ejus acrimonia acida & viſcida corrigatur, in quem finem conferunt omnia alcalia volatilia, quibus ſolis *Sylvius* hos curat affectus feliciſſimè, in ſpecie viperina æſtimo, mirum quantum enim hic juvat axungia viperina ad grana aliquot cum conſerva veronicæ exhibita, ſerum enim hoc acidum & putridum ſimul è corpore per ſudorem eliminat. Ad inſenſibilem hanc tranſpirationem promovendam convenit Tinctura antimonii, aliaque antimoniata; Ex. gr.

℞. *C. C. ſ. ign. parat.*
Antimonii diaphoret.
Ocul. cancr. ana ℈ j.
Myrrh. ℈ ß.
M.

Detur hujus pulveris ℈ j. & per vices repetatur.

Pro potu ordinario ſit decoctum ex lignis Guajac. ſaſſafras, rad. enul. ſaponar. lapath. &c.

Sic & convenit Eſſent. fumar. ſaſſafras, aliaque ſerum corrigentia, ut ſunt Syr. de fumar. ſeu aq. betulæ, quæ valde expellit, Syrupus helenii; Ex. gr.

℞. *Aq. fumar.*
Scabioſ. ana ℥ ß.
Syr. de fumar. ſimpl. ʒ vj.
Eſſent. fumar. ʒ j.
M.

Poteſt & cereviſiæ infundi raſura C. C. cum flor. fumar. aquileg. ſcabioſ.

Si oritur à vitio nutricis, dentur illi pilulæ de fumar. ſerum lactis cum ſucco, ſeu eſſent. fumar. Lotiones & inunctiones non ſtatim adhibeantur, ſed datis aliquandiu purgantibus & expellentibus, poſtea dentur externa.

Inter externa ſequens conducit linimentum.

℞. *Unguent. enulat.* ℥ j.
Sacchar. ſaturni.
Camphor.
Sulphur. ana ʒ j.
Sal. tartar. ʒ ß.
M.

℞. *Axung. porci* ℥ ij.
Sulphur. vivi ʒ ß.
Succi limon. ʒ j.
M.

Puſtulæ his illitæ exareſcunt & poſtea decidunt.

Herba Geranii frixetur cum butyro & per linteum coletur, quo unguento illinatur totum caput, noſtra experientia eſt comprobatum medicamentum.

Si ulcuſcula ſunt maligna & ſerpentia, ex acriori acido orta, ſequens conducet linimentum:

℞. *Lap. calaminar.* ʒ ij.
Farin. cum aceto vel vino ſubact.
Reſin. q. ſ.
M. f. inſtar linimenti.

Quo linimento aliquoties inungantur Achores.

Si ulcuſcula hæc ſaniem emittant tenuem & acrem, optimè, præmiſſis præmittendis, laventur aqua ſpermatis ranarum, inſperganturque pulveres acidum imbibentes, viſcidum modicè reſolventes, exſiccantes & detergentes, ut ſunt creta, ſuccinum, C. C. uſt. lap. calaminar. ceruſſ. myrrh. flor. Sulph. vel Crocus martis, &c.

Ad promovendam conſolidationem, in fine curationis poteſt exhiberi eſſentia traumatica, cum eſſent. lignor. item pulvis è cranio humano ppt. cum ocul. cancr. ppt.

Si puſtulæ fixiores egerint radices, prodeſt oleum Sulphuris per deliquium factum & cum oleo amygd. d. mixtum, quo illinantur hæ puſtulæ. Pro diſcuſſione grandium tumorum glandularum circa collum conducunt Empl. melilot. cum empl. de galbano mixtum, vel crocat. Mynſ. quæ aliquandiu applicentur, vel fricentur ſpiritu formicar. camphor. ſal. perſicar.

In Achoribus caput abluatur cum decocto ſalicis, parietar. virid. bliti alb. & lentium, poſtea inunge ſequenti unguento, à *Bayro* magni æſtimato.

℞. *Sulphuris,*
Sem. parietar. ana ℥ ß.
Sapon. ℥ j.
M. cum ſucco parietar. & F. Unguentum.

In Tinea capitis optimum remedium eſt oleum tartar. per deliquium cum ſpongiola cruſtis applicatum, vel ol. amygd. dulc. q. ſ. c. ol. tartar. terend. fiat linimentum addito, ſi pediculi urgeant, olea ſpicæ.

Aliud à Ioh. Cekkio magnipenditur.

℞. *Pulv. bryon.*
Roſ.
Fimi columbini,
Virid. ſulphur. ana ʒ ij.
Sang. teſtud.
Succ. betæ ana ℥ j.
Croci gr. viij.
Ol. junip.
Laurin. ana ℥ ß.
M. in mortario plumbeo.

℞. *Lithargyr.* ℔ j.
Acet. acris q. ſ.
Coq. in vaſ. orichalc. horis 2.
Colat. infund. in cucurbitam vitream capacem,
Affunde paulatim ol. Tartari per deliq. q. v.
Pulvis, qui præcipitatur, Achoribus inſpergatur.

CAPUT XII.

DE

ATROPHIA INFANTUM.

§. I.

Quum itaque hæc moriendi ſors omni ætati, quàm frequentiſſimè tamen infantibus contingit, *tabido corrumpi morbo Atrophia* hæc dicitur etiam *Macies puerorum*, *Tabes dorſalis*, *Febris hectica*, & quandoque *Phthiſis*. Deſcribitur quòd ſit extenuatio p. n. corporis tum totius, tum partium, ob fruſtratam nutritionem in infantibus & pueris, utplurimum à muco acido & viſcoſo oſcula ductuſque lacteos obſtruente, & glandulas meſeraicas conſequenter infarciente, raró à viſceribus malè corruptis, ſæpiſſimè à comedonibus oborta. Comitatur ſæpiſſime hunc affectum tumor abdominis, quot enim hoc affectu extinctos aperi, in iis glandulas meſenterii tumidas & obſtructas reperi, denegato enim ſic nutrimenti tranſitu, neceſſariò partes nectare ſuo rorido privantur, ita ut adipoſæ, carnoſæ, dein tendinoſæ, ligamentoſæ & membranoſæ partes alimentari deſtituantur madore, accedente ſimul acrimonia ſanguinis, exſiccentur, corrugentur & imminuantur. Quódſi enim chylus nimis viſcidus, vel vitioſo acore inquinatus diſtribuatur pro ſanguinis augmento & partibus corporis nutriendis, neceſſariò depravatur maſſa ſanguinea, imò ipſi ſpiritus animales ob vehementiorem pabuli diſſipationem & abſumptionem diſſipantur, Reges quoque ob interceptum

Deſcriptio.

ptum commeatum, redduntur ad regendum inepti & laſſi, ſatis enim exinde liquet, quòd præter habitus concidentiam, ſummam quoque virium proſtrationem ſimul perſentiant miſelli.

Cura ad mentem Veterum. §. 2. Atrophiæ cauſam ponunt *Galenici* in humore putrefaciente per omnes corporis partes delato, in ea etiam hepar accuſant, quando ſcilicet ipſum malè affectum exiſtens ſanguinem probè non conficit, & debitæ illius præparationi atque diſtributioni inidoneum devenit, partes itaque genio ſuo defraudatæ marceſcunt, ac tabeſiunt.

Paracelſi. §. 3. Atrophia juxta *Paracelſum* contingit, quum corporis partes rectè ſimul per mumiam coeunt, ac coaleſcunt, imò potiùs à ſe invicem diſſociantur.

Helmontii. §. 4. *Helmontius* Atrophiæ infantum originem aſſignat deturpato partium alimento, vel vitio diſtributivo, quò fit ut ſuccus nutritius, uti par foret, partibus non communicetur.

Vvilliſii. §. 5. *Williſius* Atrophiam produci vult à ſanguine acidiori vel à ſalino-acidis, aut ſulphureis impensè acribus particulis in eo ſupra modum exaltatis. Succo itaque nutritio à tali fonte ſcaturiente, partibus alendis idoneo nequaquam exiſtente, macilentia, totiuſque corporis tabes neceſſariò ſubſequitur.

Sylvii. §. 6. Juxta *Sylvii* doctrinam Atrophia natales ſuos habet vel à ſanguine, quando ſcilicet ipſe ad partium nutrimentum eſt ineptus aut quando aliqua de cauſa ad corporis partes non amandatur: Vel ab ipſarum corporis partium qualicunque vitio, à quo impeditur ſanguinis ſpirituumque animalium ad illas influxus, & per earum ſubſtantiam tranſitus.

Carteſianorum. §. 7. Atrophia ex *Carteſianorum* hypotheſi evenit à ſuppreſſa partium corporis nutritione, quum ſcilicet ſuccus alimentoſus vel conſumitur, deperditurve, quod multifariam contingit, vel quum vitioſus eſt & particulas poſſidet improportionatas, vel tandem quum liquor nutritivus ob canalium deferentium culpam parcè diſtribuitur.

Cauſa ad mentem Noſtram. §. 8. Multum hic facit noſtro judicio dyſcraſia lactis alieni in infantibus, & in pueris nutrimentum depravatum. Ubi enim ab indole ſua genuina dulci in naturam heterogeneam, hoc eſt, acrimoniam, aciditatem, ſalſedinem, amaritiem, aliamque nutritione ineptam faceſſit naturam, inde enim neceſſariò maſſæ ſanguineæ craſis inſigniter vitiari & corrumpi debet. Requiritur enim ad nutritionem, prout *Clariſſ. Wedelius in Phyſiol.* egregiè diſſerit, nutrimentum omnis qualitatis heterogeneæ expers, adeòque blandum, mite, ſubſtantia lenteſcens, apponi aptum omnibus partibus æquè commune, quodque in univerſo corpore partibus omnibus appellere poſſit.

Particulæ ergò quæ ſunt acriores & ſalinæ, eo ineptiores ſunt nutritioni, quæ ſanguinem vi ſua corroſiva non rarò inſtar menſtrui chymici ſolvunt, fundunt, ac balſamicas particulas deſtruunt, qua unione ſoluta particulæ plures tam inſenſibiliter, quàm ſenſibiliter per cutis poros aliaque emunctoria eliminantur, prout teſtantur ſudores colliquativi, urinæ oleaginoſæ & pingues, alvi fluxus, unde non poteſt non fieri, his obortis, quin partes debita ſua fruſtrentur nutritione. Hinc plures infantes ſunt, qui tabeſcunt à ſolo ſanguinis ſale vitioſo, ſine pulmonum aliorumque viſcerum corruptione. Atrophiæ ſæpe adjunctus eſt tumor abdominis, qui oritur ex obſtructione pororum muſculorum abdominis, hinc vapores incluſi abdomen diſtendunt. Quum autem pulmones propter tenuiſſimam ſubſtantiam imprimis in infantibus, motumque ſanguinis in ipſis celeriorem fermè primi ſint, qui ſalium iſtorum ſævitiam perſentiunt, hinc fit, ut plerique eorum pulmones ſortiantur corruptos, anhelent, tuſſiant, atque tandem tabe pulmonali pereant.

Infantibus etiam noſtris præterea ob peculiarem nutrimenti pravitatem & corruptionem ſub cute aliquando vermiculi, quos *Crinones*, & *Dracunculos* ſeu *Comedones*, Germanicè *Miteſſer* vocant, naſcuntur, quorum cauſa eſt impedita tranſpiratio, & inde facta ſeri ſtagnatio & corruptio, hinc occultatorum ſeminum productio, quo in caſu ſimul adeſt maxima ſeri, ſeu lymphæ acrimonia & viſciditas, hinc quoque redditur nutritio inepta, & infantes ſub continuis ejulationibus & vigiliis inſtar ligni marceſcunt. Multi ſunt Medici, qui exiſtimant, hæc animalcula non eſſe vera & viva animalcula, ſed tantùm excrementa viſcoſa & tenacia, quæ præ ſe ferunt formam vivorum animalculorum, ope tamen microſcopiorum hodie patet, prout etiam mecum obſervavit *Clariſſ. & fide dignus D. Ettmuller*, eſſe vera & viva animalcula coloris cinericei, cornibus, ſeu potius antennis binis longè prominentibus inſtructa, oculis rotundis grandiuſculis, cauda oblonga in fine villoſa, aſpectu horrida, prout illos deſcripſit prælaudatus *D. Ettmuller*.

Signa. §. 9. Infantes hoc malo detenti alimenta voraciùs & largiùs appetunt aſſumuntque, exinde tamen haud deſideratum perſentiunt fructum, qui crinones animati producunt pruritum, & laceſſunt plus minus membranas, unde infantes continuo ejulatu, inquietudine, vigiliis, ſuum exprimunt dolorem, tandem incipiunt emarceſcere & ſucceſſivè in tabem proruunt.

Prognoſis. §. 10. Quod prognoſin *Atrophiæ* infantum concernit, cùm iſti habeant viſcera teneriora, inde etiam debiliora, ob Regum quoque imbecillitatem, tabifico huic morbo minùs reſiſtere valent, & magis cum periculo extenuantur, quàm illi, quibus fortiores ſunt Reges & ſpiritus. Membranoſæ & ligamentoſę partes exſiccatę, ut & facies Hippocratica opi Medicæ haud cedunt.

Inflammationes quoque, tumores & exulcerationes ſunt periculoſæ, & inde tabes natæ difficiliores ſunt curatu. Sic & tabificæ meſenterii obſtructiones à primordiis ità formatæ omnem excludunt opem Medicam. Illæ verò quæ ab humoribus viſcidis, acidis, tenacibus factæ, omninò aptis remediis obediunt. Pulmones verò aliaque viſcera exulcerata & corrupta ob ſubſtantiæ tenuitatem, partim ob celeriorem ſanguinis motum & atrophiam inducentia nullam admittunt curationem.

Convulſiones & ſpaſmi infantium tabidorum certiſſimi mortis ſunt prodromi.

Somnus quoque inquietus magis conſumens quàm reficiens, hecticam incurabilem ſubeſſe ſignificat, teſte *Hipp. ſect. 2. Aph. 1.* dicente: *in quo morbo ſomnus laborem facit, mortale: ſi verò ſomnus proſit, non lethale.*

Sudores colliquativi, diarrhœæ, alvi fluxus pingues, & urina oleaginoſa pejoris notæ ſunt ſigna.

Si à comedonibus atrophia oritur, hæc facilem admittit curam, niſi malum ſit nimis radicatum.

Cura diætetica. §. 11. *Curatio Diætetica* in eo conſiſtit, ut ſit laudabilis, facilioris digeſtionis, optimi lacteique ſucci, ut corpori languido & membris emarcidis robur & nutrimẽtum inde accedat, per cibum enim & potum ſucci noſtri, qui per urinā, alvum, ſudorem, ac inſenſilem tranſpirationem quotidie & momentaneo conſumuntur, reſarciri debent. Si infans adhuc lac ſugit, tunc Mater vel nutrix optimis nutriri debet cibis, exulent hic omnia acida, & quæ ſuperiùs diximus de Nutrice, hic etiam obſervanda ſunt; in paulò adultioribus conducit potus Theę cū lacte, & niſus ſeu motus ipſis concedendus eſt.

Cura Pharmaceutica ad mentem Veterum. §. 12. Data ſic Diæta reſtat ut *Therapeiam* quoque ſubjungamus, & quidem priuſquam noſtram aperiamus ſententiam, aliorum affectui hic medendi rationem præferemus, inter quos ob vetuſtatem *Galenicis* primus conceditur conſeſſus ac locus, vota ſua proferendi. In Atrophia infantum ergò eò inſudant ut hepatis intemperies corrigatur variis hepaticis in eum finem internè propinatis, ſi verò obſtructio fuerit à colluvie pituitoſa, materiam hanc præparant, & dein variis exhibitis purgantibus eam evacuant, denique ad corroborantia tranſeunt alibi jam dicta.

Paracelſi. §. 13. *Paracelſus* Atrophiam hanc per ſua arcana curare ſatagit.

Helmontii. §. 14. *Helmontius* in curatione hujus affectus eò tendit, ut vis diſtributiva non aberret, in quem finem laudat internè elementum perlarum lacteum.

Vvilliſii. §. 15. *Vvilliſius* Atrophiæ infantum ſubvenit ſalſo-acidam ſanguinis dyſcraſiam corrigendo, ſulphurumque acrimoniam temperando, decoctum lignorum cum paſſulis paulò adultioribus præſcribit: Junioribus ac lactantibus adhuc, perlas, ocul cancr. hoc in caſu inter alia

ter alia commendat, item laudat pulmenta avenacea.

Sylvii. §. 16. *Sylvius* ad glutinoſitatem & viſciditatem humorum incidendam & corrigendam magnifacit ſalia volatilia oleoſa: dein optimum lac commendat,

[Car]teſianorum. §. 17. *Carteſiani* commendant hic potum Theæ cum lacte, vel cocholadam, quia hæc ex balſamicis & acidum temperantibus particulis conſtat. Nec contemnunt Tincturam ſulphuris cum vino malvat. paratam. Sal volatile oleoſum ipſis etiam eſt egregium medicamentum.

Curatio ad mentem noſtram. §. 18. His præmiſſis ad *curationem Noſtram* accedamus,& quidem contractis velis, plura enim in capite de Atrophia videri poſſunt. Curatio ergò nititur ſequentibus indicationibus: Ut viæ occluſæ materiæ nutritivæ tranſitum denegantes recludantur,quod facilè obtinere poſſumus,ſi hæ ſint obſtructæ à viſcidà tenacique materia,per volatilia aliaque aperitiva, hæc enim viſciditatem humorum incidunt ac corrigunt, cui ſcopo etiam inſerviunt ad eam viſcidam amurcam evacuandam lenientia & blandè purgantia, nam fortiora roridum liquorem ſimul educunt, & ſic malum tantùm augent.

In uſum ergò trahantur rhabarbarum, manna, pruna Damaſcena, præſertim ex his, additis aperientibus, parata decocta & infuſa. Sic ſyr. roſ. ſol. infantibus lactationis tempore exhiberi poteſt,poſt ablactationem verò lactantes mucida aliaque ferre non poſſunt, hinc & ab iis abſtinendum eſt. Meliùs conduceret Tartarus vitriolatus *Tacheniano* more paratus, ut & arcanum duplicatum Mynſ. Doſis eſt tot grana, quot habent annos pueri. Item conducit Tinctur. Martis vitriolat. in ſingulos ætatis annos guttæ 2.

Si verò ſimul acidum peccet & auſterum vaſa iſta conſtringentia, ut nihil nutrimenti ad partes externas mittant,proſunt oculi cancr. aliaque cadavera terrea & inſipida, quæ ſalium heterogeneorum acrimoniam acidam obtundunt. Sequenti mixtura plures ablactatos curatos novi:

℞. *Aq. primul. ver.*
E cancris,
Cent. min.
Antibect. Schrod. ana ℥ j.
Raſur. ebor.
C. C. ppt.
Ocul. cancr. ppt. ana ℈ j.
Corall. rubr. ppt. ʒ ß.
Tartari vitriolat. ℈ j.
Julep. roſat. ʒ vj. vel ℥ j.
M. Dentur ſingulis diebus cochlearia duo bis de die.

Itidem magnifacio ſequentes rotulas, quia facilè à parvulis aſſumi poſſunt.

℞. *Sal. cacbect. mart. ſecundùm Schrod.*
Ocul. cancr. ana ℈ ß.
Tartari vitriolat. gr. xv.
Lap. prunell. gr. vj.
Spec. diarrhod. Abb. ℈ ß.
Sacch. alb. ℥ j. vel ℥ ij.
F. l. a. Rotulæ.

Alii miris laudibus extollunt antihecticum Poterii, ſaccharum ſaturni, myrrhata, antimoniata, aliaque. Nuper filiolum tali colliquatione laborantem ſequenti mixtura feliciter reſtitui, poſt paſtum ſemper aderat tuſſis.

℞. *Aq. menth.* ℥ j.
Cort. citr. ʒ ß.
Spir. ſal. ammoniaci gt. x.
Sal. abſynth. gr. v.
Ol. menth. gt. j.
Syr. fœnic. ʒ vj.
M. detur cochleatim per vices.

In Atrophia infantum cum ventre tumido ab obſtructione glandularum, non tantum inteſtinalium, ſed & meſenterii chylum non permittentium, ab acido producta, præ aliis conducit Tinctura martis cydoniata ad guttas aliquot exhibita & per tempus continuata. Interponenda hic ſunt pro ætatis ratione purgantia ex jalappa, vitriolo martis, & tartaro vitriolato parata. Martialia hìc omnem implent paginam; ſi in forma pulveris, placet ſeq. mod. exhiberi poteſt.

℞. *Magiſter. chalyb.*
Tartar. vitriolat. ana ʒ ß.
M. F. pulv. in 12. part. divid.
Vel
℞. *Gumm. Ammoniac.*
Sapon. Venet. ana ʒ ß.
M. f. pil. no. xvj.
Singulis diebus detur una.
Vel
℞. *Tinctur. Ammoniac.*
Chalybis ana ℈ j.
M. detur ad 6. 8. guttas in potu vel lacte.
Vel
℞. *Magiſter. mart.* ʒ ß.
Vin. Hiſpan. ℥ j.
M. dentur 10. vel 12. guttæ pro una vice.

Omnia hæc remedia viſcidum mucum incidunt & ſimul acidum corrigunt, quia ex alkali fixo & ſimul incidente vi prædita ſunt. In tumido hoc ventre ſequens Empl. toti abdomini impoſitum conducet, quia penetrantibus volatilibus oleoſis particulis conſtat.

℞. *Gumm. Ammoniac.* ℥ iv. *in ſpirit. vin. diſſolut.*
Colat. adde decoct. Tabac. ℥ viij.
Saponis Venet. ℥ iv.
Gumm. Carann. ℥ ij.
Sal. ammoniaci ℥ j.
Coq. in conſiſtent. Emplaſtri.

In paulò adultioribus inſtitui poteſt cura lactis, aliaque uſurpanda, quæ peti poſſunt ex *libro* 3. *cap. de Hectica*.

Egregium quoque eſt ad atrophiam puerorum tollendam aq. heder. arbor. ut & pulvis ejus ad ʒ ß. in aqua ejuſdem aliquoties exhibitus. Venter quoque manè & veſperi cum axung. caponis illinatur.

Inter externa pro humectanda & edulcoranda maſſa ſanguinea proſunt balnea & fotus ex lacte & decocto capitis & pedum vervecis, quæ in aqua ſimplici tamdiu coquenda ſunt, donec conſumptis omnibus carnibus oſſicula ſola poſſunt eximi, & adiiciantur aliquando herbæ & flores emollientes, rad. alth. herb. ejuſd. imprimis heder. arbor. & filicis, malv. violar. portulac. hyperic. bugloſſ. cum rad. flor. chamomill.

Ad reſolvendam ſpiſſiorem mucilaginem, ubi ſimul adeſt tumor abdominis, convenit Unguentum *Sylvii*, ex unguento Martiat. alth. & ol. Philoſ. parat. Item

℞. *Ol. de cappar.*
Abſynth.
Sambuc. ana ℥ j.
Ung. de ſucc. aperitiv. ℥ j ß.
Gumm. Ammoniac. in acet. ſolut. ʒ ß.
F. linimentum.

Emplaſtrum de meliloto hypochondriis applicetur.

Confert etiam axungia, quæ reperitur circa verticem ferreum rotæ molaris, extra illita. Item ſi butyrum recens cum adipe ſuilla & vervecina liquefiat addito pauco oleo ceræ, infans eo inungatur.

Si adſint ſudores colliquativi, Tinctura antiphthiſica & omnia ſaturnina & aluminoſa levamen afferunt.

§. 19. Ad *Crinones* ſeu *Comedones* expellendos & enecandos & inde factam ſæpe dorſalem tabem curandam omne ferunt punctum, quæ habet *Cl. Ettmuller. in valetudinario* ſuo *infantili*, qui poſt Tincturam antimonii, balnei uſum præſervativè pariter accurativè laudat. *Cura Comedonum.* Ad illos eliciendos balneum aquæ dulcis ſuadet, cui parum mellis addatur, inde facilè vermiculi hac dulcedine decepti per poros cutis capitibus ſuis prominent, qui dein vel unguibus, vel cultro, vel novacula extrahi queunt. Vel ad muliercularum noſtrarum mentem infantum dorſum melle illinatur & poſteà cultro raſorio capita vermium ità allectorum abſcindantur.

Ad illos enecandos *Timæus* laudat aquam aloeticam externè quotidiè dorſo illitam. Proſunt & frictiones cum aqua mellis & farina, quod dein abradatur

cultro

cultro à cute, quia inde apertis poris corpuſcula vermium eliminari poſſunt.

Tabem dorſalem infantilem feliciter curavit *Zacut. Luſitanus* exhibendo ter ℈j. caſtorei, nam caſtoreum fœtore ſuo vermes ſtrenuè necat.

Cl. *D. Joh. Steph. Strobelberg.* ſequentem habet curam. Ex cinere quercini ligni fiat lixivium, cui imponatur per noctem ſacculus pennis pullorum gallinaceorum repletus, ſequenti die deducatur in ſubditorium infans, ibique inſideat dicto lixivio calefacto uſque ad collum per ſemihoram, quo facto detineatur per aliam ſemihoram extra lixivium, & probè ſudet, toto corpore priùs melle peruncto, ſudore peracto deradatur cutis cultro raſorio. Hoc per ſeptimanam ter repetatur & reſtituuntur infantuli. Item eodem planè effectu Zedoaria in lixivio querno decoqui poteſt, quo infans ante & poſt raſuram in ſudatorio diligenter abluatur.

Sed nos experientia edocti cum *Ettmullero* aquam Hermeticam ſeu decoctum Mercurii vivi, uti ſcabiei & lumbricis optimè conferre ſolet, etiam hic conducere affirmare poſſumus, in balneo enim hac aqua ablui poſſunt infantes, & ſic citra ullum periculum dictos comedones necare & tollere poteris, non omiſſis antihecticis & anthelminthicis ſuperiùs jam relevatis.

CAPUT XIII.

DE RACHITIDE ANGLORUM.

§. I.

CUm plures Medici hunc affectum ſolis infantibus familiarem jam præter propter ante 40. annos in Anglia primò innotum, ad Tabem referant, ea propter eum huic ſubjungere placet, quem affectum Nobiliſſ. *Gliſſonius*, *Mayovv*, aliaque Angli deſcripſere, quia in oris Anglicis magis, quàm in noſtris familiaris & quaſi endemius exiſtit, ubi infantes utplurimum à ſexto menſe ſuæ ætatis, ad finem uſque ſecundi anni cum dimidio frequentiſſimè infeſtantur: Bigæ infantum hoc morbo laborantium hiſce in regionibus Medicinam feci. Deſcribi poteſt hic affectus, quòd ſit affectus ex inæquali ſucci nutritii diſtributione ortus, ob cujus defectum vel ſuperabundantiam partes aliæ nutrimento privatæ marceſcunt ac emaciantur, aliæ verò plus ſatis nutritæ in molem juſto majorem augentur. Germanis dicitur, *der lemdenfang.* *Deſcriptio.*

§. 2. Phænomena hujus affectus ſunt caput valdè magnum, & hinc inde in ejus ſuperficie protuberantiæ magnæ & variæ obſervantur, ingenium pro ætate plus ſolito felicius, abdominis ſæpe adeſt intumeſcentia, pectoris anguſtia, cartilaginis enſiformis prominentia, ſpina & oſſa plerumque incurvata, & quæ circa articulos ſunt prominentia & nodoſa, item torpor quidam & laboris exercitiique impatientia; neque enim pueruli niſi ſedentes ludere poſſunt, vix enim pedibus inſiſtere valent & tandem in morbi progreſſu à debili ſpina dorſi ſuſtineri poteſt capitis onus, Reſpiratio eſt difficilis, alvi fluxus ſæpe hunc comitatur affectum, his accedit partium ferè omnium enervatio. Hectici aliquando fiunt, ventres ſemper habent inflatos, tumentes ac duros, ſæpe etiam tuſſis aliaque tabidorum ſymptomata ſubnaſcuntur, quæ *Rachitidem* ferè ſemper comitari ſolent, in quibuſdam verò pauciora ſunt phænomena, in aliis plura. *Signa.*

Datur & aliud malum huic non multùm abſimile, licèt in lue Gallica non infrequens, Πκιδαρθροκάκη dictum, qui morbus ſæpe ſuos extra Luem Gallicam natales invenit, de quo raro affectu plura videre poteris in *Encyclopedia Chirurgica noſtra*, ut & de ſpina nodoſa, alioque affectu quem Batavi *uber ſogenheit* vocant, addephagiam lacteam,& eſt ſubluxatio vertebrarum colli atlantis & dentis.

§. 3. Nunc ad ipſas cauſas conſiderandas nos conferamus, & videamus in quo ſpecifica corruptio hujus mali conſiſtat. Alii confugiunt ad primas qualitates *Ariſtotelis*, alii ad intemperiem *Galeni*, nonnulli ad τὸ θεῖον *Hippocr.* occultarum aſylum, & centum ejuſmodi alia vel non Entia, multi ad ſalium corroſivorum ac heterogeneorum degenerationem, plures ad fermentatorum immutationes, quorum opinionem ſi quis legere amat, adeat Clar. Dom. *Mayovv.* & legat Tract. quintum *de Rachitide*, qui hujus cauſam ſemotis aliorum opinionibus quærit in obſtructione ſpinalis medullæ & nervorum, & inde dependente influxus nervoſi defectu, hincque deducit ferè omnium horum ſymptomatum rationes & cauſas.

§. 4. Rachitidis cauſam conſiſtere ajunt *Galenici* in humoris alimentarii viſciditate, propter quam ipſe in certis canalibus moram facit, eos obſtruit, viamque in eas partes, in quas illi diſtribuuntur, ſibi præcludit, & ipſas debita alimonia privans, maciem earum inducit; quum autem portio illa alimenti à partibus obſtructis reflua in corpore redundet, ad alias partes, per quas liber ipſi ſupereſt commeatus, defertur, & in earum ſubſtantiam converſa in majorem molem illas auget. *Cauſa Rachitidis ad mentem Veterum.*

§. 5. *Paracelſus* Rachitidem deducit à ſucco nutritio ab Archeo abundanter in ventriculo ſubacto ac ſeparato; is enim ad partes ſanas magna copia deductus primum illis præbet alimentum, & in magnam molem eas extollit: ad morbidas verò partes idem appulſus, nullam iis alimoniam impertitur, quum ipſæ nequaquam augeſcant, ſed potiùs imminuantur. *Paracelſi.*

§. 6. *Helmontius* Rachitidis cauſam tribuit chyloſo latici ità abundanter in certas corporis partes diſtributo, ut quædam aliæ ipſius ſubſidio planè orbentur. *Helmontii.*

§. 7. *Williſius*, qui partium nutricarum maximè pendere contendit à ſucco nervoſo vi quadam plaſtica donato, Rachitidem exoriri aſſerit à varia nervorum in partibus diſſeminatorum diſpoſitione; eas ſcilicet partes ſummè accreſcere ait, in quibus liber exiſtens liquori nerveo commeatus, apta fit in illis ſucci nutritii aſſimilatio: illas autem marceſcere cenſet, quibus ob nervos obſtructos vel compreſſos denega tur humoris nervei influxus. *Vvilliſii.*

§. 8. *Sylvius*, qui totum nutritionis opus ſanguini adjudicat, ſtatuit Rachitidem contingere ob varium, quo cruor in partibus excipitur, modum; eæ ſiquidem ex ejus ſuppoſito in magnam exſurgunt molem, in quibus ſanguis abſque ullo impedimento circulatur, illarumque poris apponitur: eæ verò contabeſcunt, ad quas, quaſcunque fuerit de cauſa, ſanguis non devehitur. *Sylvii.*

§. 9. *Carteſiani* Rachitidem fieri volunt quando nimirum copioſius quibuſdam partibus adducitur alimentum, aliis verò ſubtrahitur: cauſam quærunt utplurimùm in obſtructione ſpinalis medullæ, ſucco ſcilicet nerveo nimis craſſo glandulas medullæ ſpinalis obſtruente, liberè tamen cerebrum percurrente. *Carteſianorum.*

§. 10. Nos verò ut omnia contractis proponamus velis, hujus affectus cauſam ſcrutamur in Nutritione inæquali & impedita Microcoſmetoris & ſatellitum ſuorum, ſpirituum puta animalium irradiatione. Certum enim eſt, ſanguinem arterioſum, lympham, & chylum contribuere multum ad nutritionem partium, ni verò ſimul accedat hæc irradiatio per nervos, omnia fruſtrà partibus agglutinantur: hinc Angli exiſtimant, quia à præciſo nervo ſæpe pars fuerit emaciata, per nervos ſuccum nutritium ad partes devehi, cùm tamen ſola illa irradiatio ſufficiat. Ex omnibus ergò phænomenis *Cauſa ad mentem noſtram.*

menis abundè patet, cauſam hujus mali quærendam eſſe in ſpinali medulla, ejuſque tubulorum nerveorum inde prodeuntium aliquali non totali obſtructione à pituita viſcida tenacique, impediente quo minùs *Microcoſmetoris* & ſpirituum animalium fiat irradiatio, & per conſequens humorum circulantium agglutinatio, ſicque nutritio æqualis fruſtretur. Conſtat enim proventum ſpirituum animalium ſatis largum in cerebro tamquam publica totius corporis officina generari, medullam autem ſpinalem, aliàs cerebrum prolongatum, veluti viam regiam ab emporio illo exeuntem, à craſſis & glutinoſis, viſcidiſque in hoc affectu obrui & impediri, ità ut nutrimentum haud ritè agglutinari poſſit, hinc circulatio ſanguinis neceſſariò impeditur, ſanguis ſeroſior ex lympha acida nimiùm dilutus interdum ad quaſdam corporis partes devolvitur, hinc quædam corporis partes frigent, aliæ ex rubedine calent.

Serum etiam hoc in affectu vitiari & corrumpi, vel ſtagnare, patet ex meſenterii glandulis majoribus ſtrumoſis & inde abdomine tumido reddito, poſt exenterationem defunctorum ità repertis. Reliqua hujus affectus phænomena ſecundùm hanc hypotheſin facilè explicari poſſunt, ut ex ſequentibus manifeſtum erit.

In hoc morbo contingit, ut caput in molem præter rationem augeatur, quod quidem ex noſtra ſuppoſitione ità fieri debet. Lympha enim, ſanguis, & ſpiritus animales, qui aliàs naturaliter in ſpinalem medullam ex magna parte influunt, intercluſo aditu iſto remanere coguntur, hinc cùm caput liberaliorem nutrimenti proventum ſortiatur, neceſſe eſt, ut in molem juſto majorem accreſcat. Ob horum ſpirituum animalium copiam in capite reſtantium ingenium acutius & ſagax deducimus.

Solent etiam hoc in affectu omnia flaccida eſſe, ſimul ægri ob debilitatem pedibus inſiſtere, & in morbi progreſſu capitis onus ſuſtinere nequeunt, quæ ſymptomata dependent à *Microcoſmetoris* & torpitudine, & ſpirituum animalium defectu dictas nervorum obſtructiones neceſſariò conſequente. Irradiatio enim hæc non tantùm ad nutritionem, ſed etiam ad motum omninò requiritur.

Signum pathognomonicum hujus affectus habentur oſſa incurvata, præſertim tibiæ & cubiti, ſæpe & ipſius ſpinæ, aliorumque articulorum protuberantiæ, quorum rationes breviter dicamus. Plures hanc incurvitatem oſſium ab eorum flexibilitate & inſtar ceræ mollitie procedere contendunt. Hæc verò fieri à depravata & inæquali nutritione nulli dubitamus. Sed ut bene hæc intelligantur, ſupponimus partes nervoſas & muſculoſas ob nutritionis defectum haud excreſcere, quarum muſculoſarum & tendinum extenuatio & conſtrictio in cauſa eſt, quòd hæc oſſa ità inflectantur, quia à nervis tendinibuſque detineantur tanquam à chorda ità ut non poſſint ritè extendi, ſed neceſſariò debent incurvari, uti arcus chorda detentus, prout hoc ſimili utitur Cl. *Mayovv*; ſi enim arbori creſcenti chorda ſuperiùs & inferiùs alligetur, ità tamen ut eadem à chorda non tendatur, certum eſt, arbor dicta ſenſim creſcendo incurvabitur. Rectè etiam inquit prædictus Cl. Vir D. *Mayovv*, ſpina etiam variè inflectitur, partim introrſum, partim extrorſum, quod à varia muſculorum in diverſis ſpinæ partibus poſitione oritur, nempe ſpina in ſuperiori parte à muſculis pſoas internis annexis præpollentibus extrorſum incurvatur.

Reliqua phænomena, ſcilicet os cruris, humerique minùs cur incurventur, cur pectus acuminatum fiat, aliaque apud prædictum videas Authorem, qui more ſolito optimè omnia hæc explicat. Nunc breviter *prognoſin* tradamus.

Prognoſis. §. 11. Raro affectus hic ex ſe lethalis eſt, ingraveſcentibus verò ſymptomatibus in plures morbos lethales degenerare ſolet, v. g. in phthiſin, tabem, hydropem pulmonum, aſcitem, &c. Quo enim majora & difficiliora ſunt ſymptomata, & quo citiùs affectus à partu invadit, eo malum infantibus pejus & periculoſius eſt. Quicunque ante annum quintum non ſanantur, poſteà per totum vitæ curriculum valetudinarii ſunt. Ubi conjuncta ſunt ſuperiora ſymptomata gravia, malum exiſtit incurabile. Quo verò longiùs hic affectus à partu miſellos affligat, & poſt febres ingruat, & ſimul ſcabies superveniat, & ſymptomata minuantur, non eſt quòd de eorum ſalute deſperemus. Si pulmones, quibus ob pectoris anguſtiam ſe dilatandi ſpatium non conceditur, purulenti ſunt, & aſthma & ſpirandi difficultas oboriuntur, malum vix curari poteſt. Adulti hoc non corripiuntur malo, quia caput & oſſa metam creſcendi jam adepta ſunt.

§. 12 Poſtquam de affectus hujus cauſis, ſignis tum diagnoſticis tum prognoſticis diſquiſivimus, reſtat ut ad ejus præſervationem & *Curationem* deveniamus. *Cura ad mentem Veterum.*

§. 13. *Galenici* ergò ad pituitam educendam & præparandam commendant fol. ſenn. ſyr. roſ. ſol. de cichor c. Rhab. & pruna cum quibus fol. ſennæ fuerint cocta. Dein varia præſcribunt roborantia, ut ſunt mithridatium, theriaca, &c.

Externè commendant oleum petræ, terebinthinæ &c. Balnea artificialia ex herbis aliiſque parata haud contemnunt.

§. 14. *Paracelſus* Ens Veneris, quod nihil aliud eſt quàm ſal Armoniacum cum edulcorato colchotare bis vel ter ſublimatum, doſis eſt à gr. 1. ad 6. item hic magnifacit Elixir ſuum proprietatis. *Paracelſi.*

§ 15. *Helmontius* Tincturam ſuccini & diaphoreticum ſuum hic magnifacit. *Helmontii.*

§. 16 *Williſius* Tincturam ſulphuris vel flor. benzoes hoc in affectu extollit. Externas inunctiones cum oleo laterum, ſuccini, petra &c. magni æſtimat. *Vvilliſii.*

§. 17. *Sylvius* purgantia ſua extollit, dein commendat ſal ſuum volatile oleoſum, ſpir. C.C. Tinct. croci, ſuccini, aliaque volatilia diaphoretica. *Sylvii.*

§. 18. *Carteſiani* in cura hujus affectus eo tendunt ut obſtructio in ſpinali medulla tollatur, in quem finem varia ſalia volatilia & oleoſa adhibenda volunt, & ſi multum viſcidi muci in ſtomacho lateat, exhibent vomitoria, vel pro re nata purgantia, ſequentem laudant Tincturam cochleatim exhibendam; *Carteſianorum.*

℞. *Fol. ſenn. ſ. ſt.* ℥ ß.
Rad. liquirit. ʒ ij.
Tartar. albiſſ. ʒ ß.
Aq. pluvial. ℥ iv.
M. f. Tinctura, detur cochleatim.

Sal volatile oleoſum aromaticum ex ſal. C C. & aromatibus paratum egregium eſt remedium. Tinctur. croc. caſtor. ſuccini, item Diuretica magnificiunt: balnea & inunctiones ex oleo lumbric. terræ, philoſoph. ſuccini &c. interponenda volunt.

§. 19. Cùm ergò morbi hujus cauſam juxta Nos in aliquali, non verò omnimoda obſtructione ſpinalis medullæ nervorumq; inde oriundorum à materia viſcida tenacique poſuerimus, annitendum eſt, ut obſtructiones tollantur, dein Microcoſmetoris ſpirituumque animalium irradiatio promoveatur. Priori ſcopo, ad materiam ſcil tenacem evacuandam, ſatisfaciunt purgantia aperientia, diuretica & diaphoretica. Curatio autem à catharſi ſemper incipienda eſt, hinc etiam quàm plurimos infantes vera Rachitide laborantes ſequenti methodo feliciſſimè curavit celeberr. *Practicus Anglus Th. Sydenham.* Sequentem parat potionem catharticam: *Cura ad mentem Noſtram.*

℞. *Tamarind.* ℥ ß.
Fol. ſen. ʒ ij.
Rhabarb. ʒ j ß.
Coq. in ſ. q. aq.
In Colat. ℥ *iij. diſſolve mannæ &*
Syr. roſ. ſolut. ana ℥ j.
M. F. Potio.

Hujus capiat infantulus cochl. 1. vel 2. plus minus pro ætate, manè per 9. dies, uno atque altero die, ſi opus fuerit, intermiſſo. Interim verò purgatio ita moderari debet ac regi, doſin vel augendo vel minuendo, ut ultra 5. vel 6 ſedes ſingulis diebus non procedat. Prælaudatus vir dein poſt hanc catharſin ſequens commendat unguentum aperitivum ad totum ventrem inungendum, & continuandum per aliquot dies.

℞. Ol.

℞. *Ol. lil. alb.*
Tamariſc. ana ℥ ij.
Succ. rad. bryon.
Apii ana ℥ j.
Bulliant ad ſuccorum conſumptionem, addendo unguent. de althæa & butyri inſulſi ana ℥ j.
Gum. ammon. in acet. ſolut. ℥ ß.
Ceræ flavæ q. ſ.
M. F. linimentum.

Nos ſæpe hac methodo inſtructi nonnullos feliciter curavimus, & paulo provectioribus pulv. Jalapp. à gr. 1. ad 7. ſyr. cuidam adjecimus, & ſic feliciter per vices purgavimus, dein intus dedimus noſtrum unguentum de oſmunda, & ſimul extra tum dorſo tum artubus inunximus, & ſic, Deo ſit laus, plures priſtinæ reſtituimus ſanitati, ſed cùm non ſemper his aſcultet armis *Rachitis*, plura, ubi ſcilicet refractaria eſt, adiicere placet. In aliis etiam, imprimis delicatulis, applicari poſſunt enemata. Sequens laudant Angli:

℞. *Milleped. cum vino lotor. No. xx. vel xxx. quibus contuſis affunde ſeri lactis ex vino alb. parat. ℥ v. in expreſſ. ſolve ſacch. rub. ℥ j ß.*
M.

Sequens quoque ad mucum acidum viſcidumque in inteſtinis hærentem reſolvendum conducit clyſter ex ſale tartari, alioque lixiviali acuatus.

Inter alterantia ſpecifica ab Anglis aliiſque habentur omnia ligna & eorum cortices, imprimis radix & herba oſmundæ regalis, fl. ſpicæ, rad. omnes aperientes, & omnes herbæ cephalicæ, imprimis theè, omnia antiſcorbutica & ſale volatili prægnantia, ut ſunt millepedes, lumbrici terreſtres, &c. quorum catalogum videre poteris apud *Gliſſonium* & *Mayovv*.

Inter Chymica celebratiſſimum eſt ab illuſtri D. Boyle inventum, cui nomen eſt *Ens veneris*, quod conficitur è ſale Armoniaco & colchotare edulcorato bis aut ter ſimul ſublimatis, doſis eſt à gr. iij. ad vj. cum appropriato liquore tempore ſomni. Omnia hic conducunt armoniacalia, utpote quæ ob ſummam partium ſuarum tenuitatem ad obſtructiones affectuum hunc efficientes tollendas maximè idonea ſunt. Hinc conveniunt ſpiritus & flores ſalis Armoniaci. Sequens ſal artificiale indolis Armoniacalis magnipendit ſæpius laudatus *Mayovv*:

℞. *Sal. volat. C.C.*
Sang. aut urinæ ſ. q.
Quibus phialæ oblongæ immiſſis ſpiritus ſalis rectif. aut etiam ſulph. p. c. rectific. guttatim affundatur, quouſque ebullitio non ampliùs excitabitur.

Sal hic reſolutus per filtrum trajiciatur & leni calore ad ſiccitatem ſalis abſtrahatur. Doſis gr. iij. ad gr. vi. primo manè aut tempore ſomni in vehiculo convenienti exhibenda. Hic ferè omnia conveniunt antiſcorbutica.

In paulò adultioribus chalybeata, vitriolata, viſceribus adhuc firmis & integris, item tartariſata, caſtorina, cinabarina ſæpe omnem implent paginam. Sic & omnia cephalica & antiepileptica hic conveniunt, quatenus obſtructiones tollunt, *Microcoſmetorem* & ſpiritus animales eliciunt & vigorant. Conveniunt ergò ſpir. ſang. hum. C. C. liquor C. C. ſuccinatus, Balſamus nervinus *D. Schefferi*, ex quibus compoſita varia formari poſſunt. In juniorum gratiam unam atque alteram apponamus formulam.

℞. *Rad. oſmund. Regal. ʒ j ß.*
Pœon. mar.
Lign. ſantal. citrin.
Sem. naſturt. aq. ana ℈ j.
Flav. aurant. condit. ʒ iij.
Sacchar. q. ſ. in aq. oſmund. regal. ſolut.
F. l. a. Rotulæ, vel Tabulæ ponder. ʒ j.

Accipiat infans ʒ ß. vel ʒ j. bis in die, ſuperbibendo aquam ſequentem à *Mayovv* deſcriptam.

℞. *Rad. ari.*
Pæon. mar.
Oſmund. regal. vel filic. mar. ana ℥ iiij.
Fol. ſalv.
Beton.
Naſturt. aq.
Beccabung.
Veronic. mar.
Hepat.
Summit. abietis ana M iij.
Jugland. virid. ℔ ß.
Millep. lot. ℥ iij.
Caſtor. ℥ j.
Inciſ. & contuſ. affund. ſeri lactis ex vino alb. parat. ℔ vi. deſtillentur communi deſtillatorio, liquor totus miſceatur. Doſis ℥ j. ad ℥ ij. bis in die.

Noſtrum unguentum intus & extus uſurpandum ſequens eſt, quo non ita pridem hic Caſſellis curavimus puerum 3. annorum.

℞. *Fol. oſmund. regal. virent.*
M vj.
Salviæ rubr.
Anagallid. ana M j.
Lauri,
Majoran.
Roriſmarin. ana M j ß.
Succi herb. cardiac.
Beccabung.
Naſturt. aq.
Trifol. fibrin. ana ℥ j.
Bacc. juniper. ℥ j.
Conciſ. omnia minutim contundantur optimè in mortario ligneo vel marmoreo cum ℔ vi. butyri majalis non ſaliti, dein macerentur dies 14. tum paulatim liqueſcant in B. M. & cum fermenteſcere incipiat, F. expreſſio & unguentum, quod ſervetur ad uſum.

Potus ſit vel Decoctum rad. oſmund. regal. vel rad. filic. mar. vel potus theæ, vel flor. ſalv. vel fol. beton. quibus vaſi idoneo impoſitis ſuperfundatur aqua, quæ aliquandiu ferbuerit, dein edulcoretur ſacch. cand. & pro libitu bibatur, ſic etiam in aulis bibunt Theè. Loco ejus fiat decoctum Chinæ, vel cort. ſaſſafr. vel cort. pini &c. aſſumere poſſunt.

Remedia Chirurgica ſunt V. S. quam Angli admittunt in plethora, item per ſcarificationem in concha aurium factam ſanguinem parva quantitate detrahere ſolent. Quam operationem cultello obtuſiore peragunt, idque bis aut ter interpoſitis ſeptem diebus repetunt. Item hirudines, fonticulos, ſetacea, veſicatoria, cucurbitulas applicanda hoc in affectu ſuadent.

Inter Chirurgica referimus etiam frictiones è pannis laneis calefactis inſtituendas, imprimis ſpina & partes muſculoſæ & oſſium concavæ, non verò prominentes fricentur. Si vires ferant, obambulatio crebra in uſu ſit, ſic enim eliciuntur ſpiritus ad muſculoſas partes. Hic & convenit in planè debilitatis geſtatio ex ulnis nutricum & cunarum jactatio. Contrectentur hypochondria, inſtituantur aliquando ligaturæ ad ſanguinis partem verſus partes extenuatas deducendam.

Ut ſpina erecta ſiſtatur, oſſaque prominentia reprimantur, confici poſſunt ex oſſibus ceti, vel melius ex ferro thoraces, qui corporibus infantum adaptentur, in quem finem videbis nonnulla inſtrumenta in Chirurgicis noſtris.

Neque hic prætereunda eſt artificialis corporis ſuſpenſio ope inſtrumenti cujuſdam penduli ex faſciis ita formati, ut pectus ſub axillis complectatur, caputque ſub mento alia faſcia circumdetur manuſque binis anſis excipiat, quo ita corporis onus ſuſtentetur, donec in decentem reſtituatur formam, qua artificiali opera hic uſus eſt quidam, qui plura inde lucratus eſt.

Fomentationes præ aliis conducunt inſtitutæ vel cum vino, vel aqua vitæ, aliiſque ſpirituoſis ſpinæ præſertim, aliiſque debilitatis partibus applicatæ. Sequens decoctum laudatur;

℞. *Rad. oſmund. regal. aut filic. mars* ℥ iij.
Fol. beton.
Salv.
Roriſmar.
Major.
Naſturt. aquat. ana M j.
Flor. Chamomill.
Melilot.
Sambuc. ana p. j.
Baccar. lauri,
Junip. ana ℥ ß.
Coq. in aq. font. ſ. q. ad ℔ ij.
Adde vini albi vel aq. vitæ vulg. ℔ j.

Colatura uſui ſervetur. Fol. lauri, fl. trinitat. cum balneo & adipe capitis vervecini laudantur à quodam.

Et cùm *Cl. Mayovv* unguentum pro partibus debilitatis & noſtro uſu comprobatum ſit, ſimul hic addere libet.

℞. *Fol. ſambuc.*
Lauri,
Majoran.
Salv.
Roriſmar.
Beton.
Summit. lavendul. ana M j.
Bacc. junip.
Lauri ana ℥ j.
M.

Inciſa & contuſa vaſi idoneo indantur cum butyr. majal. vel recent. non saliti ℔ iij. & aq. vitæ ℔ ß. Coq. lente ad aquæ vitæ conſumptionem, expreſſioni adhuc calidæ adde

Ol. nuc. myriſt. per expreſſ. ℥ ß.
Balſam Peruv. ʒ j.
M. f. unguentum.

Loco butyri majalis ſubſtitui poteſt medull. bovin. vel ſev. cervin. & ol. lumbricor. vel vulpin. ana ℔ j ß.

Hiſce nihil juvantibus ad balneum vel naturale, ut ſunt hiſce in locis thermæ Wisbadenſes & Embſenſes, confugiendum eſt, vel artificialia ex herbis cephalicis, Tartaro & Vitriolo parata ex uſu eſſe poſſunt.

Symptomatum quoque hic occurrentium ratio habenda eſt, ex quibus maximè frequens eſt alvi fluxus, qui optimè curatur catharticis lenioribus, infuſo ſcilicet rhabarb. & demum adhibitis variis ſtomachicis modicè adſtringentibus, ſuperiùs, ubi de alvi fluxu ex profeſſo egimus, abundè dictis.

Ad ſudores colliquativos diſcutiendos, conveniunt itidem varia aperientia & digeſtiones juvantia.

Si pulmones aliaque viſcera humoribus viſcidis infarcti, hincque Aſthma aliaque pectoris mala producta ſint, tunc conveniunt pectoralia balſamica, imprimis verò balſamus ſulphuris ſine acido ad gt. 3. vel 4. in convenienti & appropriato vehiculo ſæpius exhibitus, item pectus inungatur ſequenti linimento:

℞. *Ungu. pectoral.* ℥ j.
Ol. nuc. myriſt. per expreſ. ʒ j.
Chamomill. deſt. ℈ j.
Aniſ. ℈ ß.
M.

Aliaque huic morbo appropriata in uſum trahi poſſunt, adjectis & ſpecificis *antirachiticis*.

Abdomini tumido applicentur varia reſolventia ſuperiùs jam dicta.

Spinæ imprimis applicanda ſunt varia nervina, tum emplaſtra, tum linimenta, tum olea, tum fotus, quæ alibi ad nauſeam recenſuimus. Atque hæc breviter de affectus hujus infantilis cura.

CAPUT XIV.

DE INTERTRIGINE.

§. I.

Inter affectus externos frequenter infantes affligentes non poſtremum locum tenent Intertrigines, ſuntque ulcera cutanea, ſeu excoriationes inter femora, ex acrimonia ſalina exorta. *Deſcriptio.*

§. 2. Haud difficulter cognoſcitur hoc malum, quia partes affectæ rubent & dolent, præprimis ſi tangantur & laventur, tum ſuum dolorem ejulatu exprimunt infantes. *Diagnoſis.*

§. 3. Intertriginis originem tribuunt *Galenici* ſero biliosſo inter femora depoſito, cutemque ibidem loci exedenti, vel etiam urinæ acrimoniæ, aut linteis infantes obvolventibus ſordidis. *Cauſa ad mentem Galenicorum.*

§. 4. *Paracelſus* Intertriginis cauſam eſſe docet ſal Mercuriale, ſed mitius ac minùs corrodens. *Paracelſi.*

§. 5. *Helmontio* Intertrigo infertur à ſale alcalino de cauſtica vi quid participante. *Helmontii.*

§. 6. *Williſius* Intertriginis ortum aſſignat lymphæ paululum ſalſiori ac viſcidiori, quæ ad glandulas cutaneas perveniens ſalina ſua recrementa in iis deponit; illa verò glandularum poris infixa cuſpidibus ſuis cutis fibras vellicant, & tandem dilacerant. *Vvilliſii.*

§. 7. *Sylvius* Intertriginem provenire vult à ſalibus acre-acidis in urina abundantioribus, vel ob tranſpirationis defectum ſub cute remorantibus, à quibus cutis fibræ depaſcuntur. *Sylvii:*

§. 8. Intertrigo juxta *Carteſianos* inducitur à particulis ſcabris & duriuſculis, quæ ad glandulas miliares cum lymphatico liquore deductæ poris illarum infiguntur, aculeiſque ſuis cutis fibras impetunt, ac demum diſſecant. *Carteſianorum.*

§. 9. Utplurimum hæ intertrigines oriuntur ex acrimonia ſalſa undecunque contracta, externè quoque adveniente. Sic etiam ab linteis immundis, vel ſi à continua humectatione urinæ partes haud præſerventur ſed negligantur, inde enim tenerrima epidermis ita emollitur & relaxatur, ut ſenſim penitus eroſa ſeparari ſoleat. *Cura iuxta noſtram opinionem.*

Si infantes nimis ſint obeſi & ſæpius exponantur aeri frigidiori, ſicque impeditur tranſpiratio inſenſibilis, hinc cumulatur ſerum acre, quod ſymbolum ſuum addere poteſt.

§. 10. In ulcera pejora, ſi negligatur, hoc malum degenerare poteſt. *Progooſin.*

§. 11. *Diæta* ſit ab omni acido libera. *Diæta.*

§. 12. *Galenici* Diæta ritè inſtituta & corpore purgato ad localia accedunt, & ſi adeſt aliqua putredo, aquam aluminoſam vel ægyptiacum adhibent, aliàs ſi tantum ſimplex excoriatio, exſiccantia ſuadent, ut ceruſſam, lap. calaminar. &c. *Cura ad mentem Galenicorū.*

§. 13. *Paracelſus* Colchotar ſuum commendat. *Paracelſi.*

§. 14. *Helmontius* terram vitrioli edulcoratam & externè intertrigini appoſitam laudat. *Helmontii.*

§. 15. *Williſius* acido-ſalſum peccans internè mitigat ocul. cancr. corall. Ebor. aliaque ſudorifera commendat, externè verò caput mortuum vitrioli, item ſaturnina & ſpirit. vini magnifacit. *Vvilliſii.*

§. 16. *Sylvius* ad acrimoniam humorum obtundendam laudat mixturas ex ocul. cancr. antimon. diaphoret. paratas. Externè abſorbentia & ſalia volatilia extollit.

§. 17. *Carteſiani* ſolis externis hoc in affectu contenti ſunt, ut ſunt ſpir. vin. camph. Matrical. lap. calaminar. ceruſſ. ocul. cancr. ſal ſaturni, &c. *Carteſianorum.*

In Curatione munditiei maximè ſtudendum eſt, panni mundi & læves ſint, minimè aſperi, ſed potiùs lana ſucciſa partibus excoriatis imponatur, & lintea quibus utuntur, à ſordibus ſalinis bene laventur, & exſiccentur. *Cura ad mentem Noſtram.*

Mu-

Mulierculæ noſtræ ceruſſam & lapidem Calaminar. contuſum immittunt ſacculo linteo, & ità parti dolenti aſpergunt. Ab aliis laudatur crocus martis ex vitriolo præcipitato, à N. D. *Ettmullero* commendatur terra vitrioli dulcis, vel pulvis ex creta, terra Japon. C. C. cum momento ceruſſæ, quæ ita cuticula ſpoliatæ parti imponi poſſunt.

Optimè verò & cum effectu aqua calida bis de die laventur inguina, vel aqua roſar. & plantaginis.

CAPUT XV.

DE CALCULO, URINÆ OBSTRUCTIONE EIUSQUE INCONTINENTIA.

§. I.

Cauſa iuxta Galenicos

GAlenici Calculum procreari dicunt ab humore craſſo & viſcido, à calore in renibus, vel in veſica urinaria indurato. Urinæ obſtructio ex iis contingit à defectu ſpirituum animalium in ſphinctere veſicæ, vel ab anguſtia meatus urinarii aut cervicis veſicę à materia quadam obſtruente, illata. *Urinæ in contientiam* deducunt *Galenici* à muſculi ſphincteris veſicæ reſolutione à frigida intemperie producta.

Paracelſi.

§. 2. *Paracelſus* Calculum procreari affirmat à tartarea mucilagine cum ſpiritibus ſalis interni unita atque coagulata: *urinam obſtrui* & ſupprimi ait *Paracelſus* ab acutiſſimo Tartaro ſtomachi. *Urinæ incontinentia* juxta *Paracelſum* accidit à lotii, meatus atque virtutis expulſivæ ſtupefactione à ſulphure narcotico, inducta.

Helmontii.

§. 3. *Helmontius* Calculum progigni cenſet à diuturniore urinæ mora in corpore, à cujus fermenti odore elaborata, per ſpiritum coagulatorem in eo granulatur. *Urinam retineri* arbitratur *Helmontius* à mucaginibus ex cruore à peregrino quodam fermento genitis. *Urinæ incontinetiam* deducit *Helmontius* à veſicæ muſculo vel ſenſim reſoluto, vel paralytico facto.

Wvilliſii.

§. 4. *Williſius* Calculos fieri ſtatuit à particulis ſalino-fixis & acidis, ad partes urinæ excipiendæ dicatas advectis, & poſt effervescentiam una coeuntibus, & præcipitatis, atque in Calculum abeuntibus. *Urinam ſiſti* indicat *Williſius* ob ſanguinem nimis concretum ac compactum, ſeroſumque laticem difficiliùs à ſe dimittentem. *Urinæ Incontinentiam* produci ait *Williſius* à ſale acido fluorem adepto.

Sylvii.

§. 5. *Sylvius* opinatur calculum ortum ſuum debere materiæ terreæ ac ſalinæ-volatili, glutinoſæ junctæ, & humoris auſteri ope in lapideam conſiſtentiam concreſcenti. *Urinæ ſuppreſſionem* contingere exiſtimat *Sylvius* ob urethram obſtructam vel compreſſam, vel ob veſicæ urinariæ orificium anguſtatum. *Sylvius* in *urinæ incontinentia* ſphincteris paralyſin aut vulnus inculpat, quem affectum etiam acidere ait in affectibus ſenſus omnes præſertim internos lædentibus.

Carteſianos.

§. 6. *Carteſiani* calculum progigni volunt à pinguiori lympha, vel ſale quodam volatili cum ſpiritu acido unitis ac ab eo coagulatis, & deinceps induratis. *Carteſiani urinæ obſtructio* accidit, vel ob liquorem ſeroſum deficientem aut imminutum, vel ob ureteres ſpaſmos patientes, vel ob materiam quandam craſſiorem & viſcidiorem vias urinarias obſtruentem. *Carteſiani* non ſolùm ſphincteri paralytico aut ſero in ſanguine abundantiori cauſam *urinæ incontinentiæ* tribuunt, verùm etiam urinæ acriori, ſalibus ſcilicet lixiviis copioſioribus prægnanti, veſicæque ſphincterem validiùs irritanti.

Cauſa iuxta Nos.

§. 7. *Urinæ* tum *obſtructio*, tum *mictio involuntaria* pueris magis eſt familiaris, quàm addultis, obſtructio urinæ non tantùm fit in his tenellis à *Calculo*, ſed etiam ſæpe à viſcoſa materia meatus urinarios obſtruente, attamen infantes etiam calculo obnoxii ſunt, quod ſæpe patet in tenellis, & quandoque 3. die poſt partum, ubi lintea ſæpius ſabulo rubro conſpurcata videntur, in paulo adultioribus ſæpe ejuſmodi urinoſum ſedimentum obſervatur, & in promptu cauſa eſt, quia lac, aliique cibi craſſi hic ad generandum calculum & viſcidam materiam facilè ſymbolum ſuum addere poſſunt, accedente ſpiritu volatili. Huc pertinet etiam hæreditaria diſpoſitio, aliaque, quæ aliunde peti poſſunt.

§. 8. Urinæ incontinentia frequens eſt pueris, acciditque iis utplurimum ob imbecillitatem & reſolutionem muſculi ſphincteris veſicæ, ob intemperiem ſeroſam, qua pueri gaudent, malum quoque hoc facilè degenerat in habitum & conſuetudinem. In hoc caſu ſpiritus animales accedunt ſæpius, ſcilicet facta via in cerebro & plicis, inoffenſo pede ad muſculos & vaſa excretioni urinæ dicata, ut illa ſemper aperiantur. Remotè quoque ſymbolum ſuum addere poſſunt lac vitioſum & pultes, aut aliorum tenacium craſſorum alimentorum abuſus, & voracitas nimia.

Prognoſis.

§. 9. Quod Prognoſin concernit: Calculus veſicæ infantibus, niſi lithotomo experto committuntur, lethalis eſt, Renum verò calculus faciliùs curatur. Urinæ obſtructio à viſcida materia, ut & urinæ incontinentia Medico ſæpe negotium faceſſunt.

Diæta.

§. 10. *Diætam* quod attinet: Cibus ſit laudabilis & boni ſucci, omni opera vitentur acida & ſalſa Pueri, qui calculo laborant, potum Theæ aſſumant, in quo & ſal volatile oleoſum uſurpent. Infantes non ſunt minis excipiendi quando mingunt, aliàs urinam retinendo ſibi damnum inferunt.

Cura ad mentem Veterum.

§. 11. Data paucis Diæta, nunc ad curam Pharmaceuticam accedamus. *Veteres Galenici* ad humorem craſſum ac pituitoſum in lapideam duritiem accedente caiore torrefactum incidendum & dein planè tollendum, ſuadent clyſteres, in paroxyſmo etiam anodyna, ut ſunt theriaca, reges Nicolai qui Diacodium, imperant, & balnea. Iidem in urinæ obſtructione commendant varia diuretica ex ſemine petroſel. milii ſolis &c. parata. *In urinæ incontinentia Galenici* laudant calida ſicca additis antiparalyticis & ſubſtringentibus maritata, internè & externè uſurpanda.

Paracelſi.

§. 12. *Paracelſus* calculum per lapidem ludi & ſuum Aroph curare ſatagit. In obſtructione urinæ commendant Paracelſiſtæ ſpiritus & Tincturas ex nitro, antimonio & ſale paratas.

Helmontii.

§. 13. *Helmontius* cum *Paracelſo* eadem approbat remedia in calculo & obſtructione urinæ. In Diabete verò commendat pulveres juglandis, dactylorum, &c.

Vvilliſii.

§. 14. *Williſius* in Calculo renum diuretica volatilia & ſalina fixa nitroſa plura commendat, quæ videri poſſunt ſupra generali capite de Calculo. In incontinentia urinæ Amylum pulmentis addi vult.

Sylvii.

§. 15. *Sylvius* in Calculo ol. amygdalarum dulc. parvulis exhibendum vult: ſi grandiores ſunt, ſuadet

det ſpiritum nitri ex cereviſia datum. In ſuppreſſione lotii candelam ceream urethræ intrudendam vult. *Incontinentiam urinæ* aſtringentibus curare nititur.

Carteſianorum.

§. 16. *Carteſiani* potum Theæ cum ſemine petroſelini parvulis in calculo propinant & ſal volatile oleoſum interdum addunt ad guttulas aliquot: veſicæ imponunt ſacculum arena calida repletum vel fotum ex herb. cicutar. chærefol. petroſel. in aq. coct. In obſtructione urinæ catheterem ſuadent. In *urinæ incontinentia* infantes ac pueros minis ac aliquando verberibus excipiendos eſſe volunt, donec hoc intermittant, quia ſpiritus animales alìorſum ſic divertuntur: ſi verò malum eſt à paralyſi, tum thermas & balnea commendant.

Curatio calculi & obſtructionis urinæ iuxta Nos.

§. 17. Curatio obſtructionis urinæ conſiſtit in internorum & externorum medicamentorum exhibitione, ubi ſemper reſpiciendum in tenellis ad mucaginem iſtam acidam, quæ reſolvenda, & ſi adſint calculi, illi leniter expellendi ſunt. Utiliſſime ergò pro ratione ætatis hoc in caſu exhibere ſolemus ſcrupulum unum tenuiſſimi pulveris ſuccini albi, cum pulvere ocul. cancr. commixt. aut ſang. hirc. cum lacte vel aqua petroſelini, vel aqua betulæ. In paulo adultioribus prodeſt etiam decoctum rad. apii, ononidis, aſparagi, fœnic. ruſci, &c. *Joel* commendat in puerulis ablactatis ol. vitrioli gt. iij. cum vino optimo exhibendas.

Tempore veris ſæpe cum magno effectu ſuaſi ſuccum betulæ ad dies aliquot aſſumptum.

Conveniunt quoque balnea & inunctiones. Balnea artificialia parari poſſunt ex rad: ononidis, fol. alth. malv. flor. chamomill. &c. Poſt balneum regio veſicæ & nonnunquam dorſi inungatur ol. ſcorpion. lil. alb. aut ſuper imponatur & interdum pectini cataplaſma ex contuſa parietar. Chærefol. cum ol. Chamomill. &c.

Alvus ſi ſit obſtructa, conveniunt clyſteres & ſuppoſitoria.

Nutricibus etiam varia ſunt exhibenda, & detur decoctum rad. ononidis, vel ſuccus flor. conſolid. regal. ad 3. gutt. vel plures pro ætatis ratione, item ſemen lycopodii conducit.

Ubi ſimul Dyſuria vel Stranguria conjuncta eſt, detur de ſequenti vel ſimili mixtura unum vel alterum cochleare:

℞ *Aq. petroſel.*
Ononid.
Fœnic. ana ℥ j.
Spir. Nitr. dulc. ℈ ß.
Syrup. dialth. Fern. ʒ vj.
M.

Curatio Incontinentiæ urinæ.

In incontinentia urinæ convenit inter alia pulvis *Joelis* à ℈ ß. ad ℈ j. pro ætatis ratione, in aq. fol. quercus exhibendus.

℞ *Teſticulor. lepor. toſt.* ʒ j.
Guttur. gallin. cremat.
Veſic. porci cremat. ana ʒ ß.
Gland. ℈ ij.
Sem. rutæ,
Fol. nepeth. ana ℈ j.
M. f. Pulvis ad uſum.

Admonitio cum minis vel verberibus ſola ſæpe ſufficit.

Reliqua videri poſſunt ſuo loco, ubi ex profeſſo de his egimus affectibus, ſufficiant hæc pro puerulis.

CAPUT XVI.

DE FEBRIBUS *tum intermittentibus tum continuis, infantes & puerulos affligentibus.*

§. I.

Conſiderabimus nunc frequentes infantibus nuper natis ac paulo adultioribus febres continuas & intermittentes, quibus plerique corripiuntur, & multi è medio tolluntur; dignas proinde noſtra indagine.

Cauſa ad mentem Veterum.

§. 2. *Galenici* Febrium *intermittentium* fomitem in primis viis collocant, in lacte ſcilicet variiſque humoribus in iis putreſcentibus: Febriumque illarum diverſas ſpecies pendere ajunt, à tardiori vel promptiori humorum corruptione, & à varia inter eos miſcela. *Continuam* verò *febrem* tribuunt item bilioſo humori intra majora vaſa cordi vicina putreſcenti.

Paracelſi.

§. 3. *Paracelſus* febres omnes à Mercurio & Nitro oriri reputat.

Helmontii.

§. 4. *Helmontius* & intermittentium & continuarum febrium cauſam eſſe vult acorem corruptum & extra ventriculi cancellos diffuſum, atque Archeum irritantem.

Vvilliſii.

§. 5. *Williſius* Febres intermittentes excitari autumat à ſucco nutritio non miſcibili & cum eo efferveſcente, varios verò febrium recurſus ut explicet, crudi ſanguinis ſtatum cum cereviſia novella utribus concluſa comparat: Sanguinis autem cruditatem exſurgere ait in infantibus ob fermentum ventriculi acidius, lac potiùs coagulans, quàm concoquens. Quoad febrem continuam, Author noſter cauſam ejus exiſtere dicit ſanguinem acidiorem & ad coagulationem pronum.

Sylvii.

§. 6. *Febrium intermittentium* cauſa *Sylvio* habetur unius aut plurium ductuum pancreaticorum obſtructio à pituita illata, & dein à ſucco pancreatico acriori facto & majori copia collecto promptiùs tardiùſve reſerata, juxta varias ejuſdem ſucci diſpoſitiones. *Febrium* autem *continuarum* ortum derivat à lympha, ſaliva, & ſucco pancreatico variè affectis.

Carteſianorum.

§. 7. Ex *Carteſianis* febres *intermittentes* in infantibus excitantur à craſſioribus acidioribuſque particulis à lacte in ventriculo pravè digeſto cum chylo ad ſanguinem delatis, quæ cum eo improportionatæ exiſtentes mixturam ejus turbant, materiæque ſubtilis liberum commeatum impediunt; ſed quum nec in ea ſint copia, nec eo polleant robore, ut diutiùs materiæ æthereæ impetui obſiſtere queant, ſanguinis turbatio interpolata devenit, tandemque ceſſat, cùm ſcilicet particulæ heterogeneæ penitùs fuere diſſipatæ. *Continuæ febres* fiunt, dum particulæ immiſcibiles adeò ſunt copioſæ in cruoris maſſa, hujuſque pori adeò inverſi exiſtunt, ut materia æetherea obices in tranſitu ſuo ubique reperiat longoque temporis ſpatio continuatiſque niſibus indigeat ad viam ſibi ſternendam.

Cauſa ad mentem noſtram.

§. 8. Continuæ hæ febres tenellos affligentes utplurimum ſimul lentæ ſunt, ex acido ſcilicet viſcido, quo abundant infantes & pueri, productæ; his cognatæ ſunt catarrhales à lympha nimis acida ortæ. Nonnunquam ſunt periodicæ continuæ, quatenus in infantibus lactantibus lac ab acido grumeſcat vel abeat in coagulum, inde variæ oriuntur obſtructiones pororum & tubulorum, qua obſtructione facta, fermento febrili fomes ſubminiſtratur, quod dein ex tubulis iſtis certis periodis elabitur in ſanguinem, ibidemque ejus mixturam turbat, unde febres periodicæ oriuntur, &

aliquan-

aliquando intermittentes, ſi verò turbatio hæc ſanguinis & ejus ſecretio intenſior ſit, tunc oriuntur malignæ, quæ ſe aliquando in conſpectum dant cum exanthematibus, interdum ſine iis, attamen cum calore intenſiſſimo.

Certum verò eſt, omnes ferè febres, maximè intermittentes, ex corruptione lactis interna, aut ex pororum cutis obſtructione externa ortum habere, inde enim digeſtionis perfectio impeditur & vitiatur, cùm dein non corrigi poſſint errata in digeſtione ſecunda, ſic non poteſt non fieri, quin ſanguis turbetur, & effervescentia febrilis tenellorum concutiat corpora.

[P]rognoſis. §. 9. Quod prognoſin concernit: Febres intermittentes non ita ſunt periculoſæ ac continuæ, quæ tamen omnes illæ valde emaciant, & diu hiſce in oris valetudinarii permanent.

[C]ura diætetica. §. 10. Diæta ſit tenuis, non enim omnivaria alimenta & potulenta uſurpanda ſunt, ceu matres, quæ amant ſuos infantes nimium facere ſolent, peſſimè enim illorum ſanitati conſulunt. Cibus neque ſit acidus, neque ſalſus, neque frigidus. Potus ſit in lactantibus lac, in paulò adultioribus cereviſia vel potus Theæ.

[C]ura ad [m]entē Ga[le]nicorum. §. 11. In Cura *Galenici* eo reſpiciunt, ut materiam peccantem præparent & evacuent, in tenellulis clyſteribus amant eam educere. Dein varia alterantia præſcribunt, quæ ſuperiùs jam diximus. In continuis æquè ac intermittentibus V. S. ſuadent.

[P]aracelſi. §. 12. *Paracelſus* in intermittentibus *febribus* laudat alkali de teſtud. cryſtall. Mum. &c. In continuis magnificat Elix. proprietat. ſuum, item ſpiritum ſalis rectificatum.

[H]elmontii. §. 13. *Helmontius* arcana ſua jactat, imprimis Mercurium ſuum diaphoreticum, aliaque ſalia volatilia aromatica.

VVilliſii. §. 14. *Williſius* in intermittentium febrium principio vomitoria, V. S. & purgationem commendat.

Sylvii. §. 15. *Sylvius* in intermittentibus febribus medicamenta ſale volatili aromatico conſtantia & incidentia acida extollit, & eum in finem ſequentes vel ſimiles præſcribit Mixturas.

♃. *Aq. beton.*
Fœnicul. ana ℥ j ß.
Spirit. nitri dulc. gt. xx.
Laudan. opiat. gr. j.
Confect. alKerm. ℈ j.
Syr. acetoſ. citr. ℥ ij.
M. detur cochleatim.

Vel

♃. *Tinct. cinnamom.* ℥ ß.
Spirit. ſal. ammoniaci gt. x.
Laud. opiat. gr. ß.
Ol. caryophyll. gt. j.
Syr. card. bened. ℥ ß.
M.

Carteſianorum. §. 16. *Carteſiani* eò contendunt, ut acidum ſanguinis ſuperetur quo abſque coagulatione & incaleſcentia fluidus maneat, & chylus non acidior reddatur, qualis enim ſanguis, talis eſt liquor gaſtricus, per quem chylus iterum corrumpitur, & ſi is corruptus eſt, reliqua omnia deteriora redduntur ad hoc acidum domandum alkalia ſudoriferis mixta *Carteſiani* commendant, ut ſunt oculi cancr. cum croco mixti, item antimonium fixum, Tinctura antipyretica &c. vel ſeq. pulv.

♃. *Ocul. cancr.* ℥ ij.
Sal. prunell. ℥ ß.
Arcan. dupl. ℈ ß.
M. detur cuſpidatim exhibendus.

Sal prunellæ durante calore cereviſiæ indi volunt, vel caput mort. ſal. ammoniaci, vel detur decoct. rad. ſcorzoneræ & C. C. adduntque aliquid Elixir. citri vel aq. cinnamomi. In Febre à dentitione difficili commendant crocum cum oleo tartari per deliquium in lacte datum. Iis qui maximè voraces ſunt in febrib. ocul. cancr. exhibent, illis verò qui nuci copiam in ventriculo habent, vomitoria & chalybeata tradunt. Nec externè camphoram de collo ſuſpenſam negligendam volunt.

Cura ad mentem noſtram. §. 17. Varietas harum febrium variam etiam medendi poſtulat methodum; Intermittentes quamvis rariùs affligant tenellos, attamen faciliùs curantur quotidianæ & tertianæ vomitoriis præmiſſis, utinam haberemus tutiora ac leniora: Hoc ergò in caſu aliquid ſyrupi Emetici in aqua menthæ vel fœnic. exhibeas, vel rad. Ireos Florent. ad grana aliquot data ſæpiùs effectum præſtat, ſæpe non, ſi ergò certior incidere velis, propines ſyrupi ſuperiùs dicti per vices. Sed cautiùs antimoniatis apud infantes procedendum eſt, & quidem ob ſcomma vulgi, & ſi forſan ob morbi atrocitatem infanti moriendum eſt, tunc ſtatim vulgus ingerit, Medicum propinaſſe vomitorium, & ſic debilitaſſe infantem, & viam ad mortem ſtraviſſe, eapropter Medicus ſæpe ea negligere debet, quibus nonnunquam ægros à morte liberare poteſt, ob metum famæ, & quidem ad præſcriptum *Senecæ*, Medicus timere debet pro fama artis. Tutiùs ergò media incedas via, & loco vomitoriorum exhibere poteris per alvum purgantia, quæ ſæpe eandem evacuant materiam, quamvis per aliam viam. Propines ergò cochleatim ſuperiùs præſcriptam potionem purgantem ex fol. ſenn. rhabarb. aliiſque paratam: Ante paroxyſmum ſæpe cum effectu iniici curavi enemata, quibus ſolis nonnunquam in puerulis paroxyſmum ſuſtuli, & puerulos à febribus intermittentibus liberavi. Præmiſſis his aliiſque purgantibus ſecuriùs ad alterantia nos conferimus, in quem finem præ aliis puerulis commendamus in his febribus intermittentibus ſpiritum ſalis ammoniaci, vel loco ejus ſalia fixa herbar. Card. bened. abſinth. centaur. min. &c. vel tandem arcanum duplic. Mynſichti cum oculis cancr. juncta omne ferunt punctum. De collo etiam ſuſpendenda eſt camphora. Externa etiam topica non negligenda ſunt. Emplaſtrum febrifugum carpis manuum applicandum, vel raphanus ſoleis pedum imponendus aliaque.

Quod continuas concernit & ſimul lentas ab acido viſcido productas, in his conducunt prædicta laxativa & enemata, poſt quæ ſpiritus Salis ammoniaci omnem impleat paginam, imprimis in catarrhalibus ex lympha acida ortis, ſpiritus Salis ammoniaci aniſat. & liqu. C. C. ſuccinat. In his catarrhalibus Tinctur. Myrrhæ aliis febrifugis præferimus, abſorbentia quoque haud negligenda ſunt, inter quæ aliis facilè palmam præripit Pulvis febrilis Ludovicianus, vel ſequens, &c.

♃. *Pulver. ocul. cancr. gr.* xij.
Cinabar. antimonii, gr. iv.
M. f. p. dividendus in 4. *partes æq.*

In ablactatis Liquor Tartari, item ſalis ammoniaci cum ocul. cancr. juncti præ aliis conveniunt.

Si verò febres ſint ſimul ardentes, & calore ſitique intenſa vexent miſcellos, in quem finem ab initio vomitus excitandus, aut ad alvum laxandam, & ſaburram viſcidam ex primis viis eliminandam lene detur purgans, quo facto, dein ſæpius exhibeatur ſequens vel ſimilis Mixtura cochleatim.

♃. *Aq. Card. bened.*
Scorzoner. ana ℥ j ß.
Antimonii diaphoret. ℈ j.
C. C. ſ. ign. pp. ℥ ß.
Sacchar. Cand. q. ſ.
M.

Pro potu ordinario detur vel Decoctum C. C. vel ejus gelatina. Celeb. *Ettmuller.* commendat ſtercus equinum in nodulo potui ordinario immiſſum.

In paulo adultioribus conveniunt nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum, item varii Julepi acidulati. Ex. gr.

♃. *Aq. acetoſ.*
Scorzoner. ana ℥ ij.
Tinctur. corroborant. vel flor.
cordial. vel bellid. ℥ j.
Syrup. acetoſ. citr. q. ſ. ad grat. M.

Con-

Concedi poſſunt acidulæ in robuſtioribus, imprimis nitroſæ, ut ſunt Doningſteinenſes, vel ſerum lactis cum lap. prunellæ. Si ſimul malignitas timenda & mixtura ſanguinis magis ſit turbata, tunc conveniunt præter dicta Miſturæ ex bezoarticis & theriacalibus paratæ, ex. gr. ex Diaſcordio, theriaca cœleſti, & El. de ovo, aliiſque concinnatæ, quæ peti poſſunt ſuperiùs in *libro* noſtro *de febribus*.

Itaque hic terminalia ſunto, quòd ſi Lector Benevolus multa ſphalmata, manca fortè & minùs inter ſe cohærentia & ulteriore lima digna reperiet, eum officioſè rogatum volumus, ut negotiorum variorum cumulo, præſertim verò feſtinantiæ typographorum ea amicè condonare velit.

Sin curioſitati alicujus atque exſpectationi hianti minus ſatisfecerimus, is cogitet, velimus, ex proverbii formula, ne quidem Jovem omnibus ſatisfacere & placere poſſe. Et hoc triſte mortalitatis privilegium eſt, quòd liceat errare, adeò ut nunquam hallucinari ſit ſupra captum hominis, ideòque à Te B L. veniam nos impetraturos, à Te, homine, qui alienum à ſe nihil humanum putabit, confidimus. Et æquior eris, ſi Tuaſmet vires periclitaberis: nos ſanè Tibi, ſi meliora & ſaniora attuleris, herbam porrigemus & manus victas dabimus. Interim ſoli DEO Laus.

F I N I S.

INDEX

INDEX

Rerum memorabilium in Encyclopædia hac occurrentium abſolutiſſimus:

IN QVO

Numerus *Paginam*, Litteræ *Columnam* denotant, (*a*) quidem *priorem*, (*b*) verò *poſteriorem*.

A.

ABortus. 421. *a*. Ejus Diagnoſis. 422. *a*. Cauſa. 423. *b*. Prognoſis. 425. *b*. Cura diætetica. *ibid*. Pharmaceutica. 428. *b*.

Abſinthii Eſſentia laudatur in febre continua quotidiana. 328. *b*. Intermittente. 368. *a*. Sal prodeſt in vomitu à bile. 171. *b*. Nauſea & anorexia. 173. *a*. Vinum in ructu & rugitu. 172. *b*.

Abſorbentia proſunt in ardore ſtomachi. 173. *a*. Singultu. 177. *a*.

Acerbi humores quibus conſtent particulis. 73. *b*.

Acetaria intempeſtivè aſſumpta nocent in pleuritide. 122. *a*.

Acetum ſquilliticum confert in aſthmate à nimia obeſitate. 116. *b*.

Achores. 480. *a*. Eorum curatio. 482. *a*.

Acida nervis inimica. 82. *b*. Nocent in colica. 207. *a*. Scorbuto, 251. *b*. Nephritide. 275. *b*. Phthiſi. 130. *b*. A narcoticorum impreſſione præſervant. 70. *a*. Volatilia proſunt in melancholia. 24. *b*. In pervigilio & cura 42. *a*.

Acidi humores priùs temperandi, quàm purgandi, 172. *b*. Sapores & odores interdum altiùs penetralia corporis noſtri ſubeunt. 172. *a*.

Acidorum particulæ quibus interdum aſſimilentur. 24. *b*. Varietas vix determinari poteſt. 177. *a*.

Acidulæ proſunt in incubo. 91. *b*. Cephalalgia. 9. *a*. Intempeſtivè uſurpatæ choleram excitant. 187. *a*. Donningſteinenſes laudantur in mania. 29. *a*. Epilepſia. 62. *b*. Vertigine. 52. *b*. Ferratæ proſunt in melancholia. 23. *b*. A *Grembſio* laudantur in ſingultu. 176. *b*. Quomodo parari poſſint. 25. *b*. Minerales à *Vuilliſio* commendantur in colica. 208. *a*. Item calidæ ab Authore. 211. *b*. Selterenſes probantur in ſcorbuto. 251. *b*. Quæ plures in eo laudentur. 256. *a*. In nephritide. 276. *a*. In phthiſi. 134. *b*. Spadenſes proſunt in vertigine. 52. *b*. Suvalbacenſes conducunt in melancholia. 21. *b*. 25. *b*. In vertigine. 52. *b*. In epilepſia. 62. *b*. In febre quartana intermittente. 381. *a*. Iis Microcoſmetor blandè excitatur. 21. *b*. Aliæ earum virtutes. 25. *b*. Nocent in phthiſi. 134. *b*.

Acidum concentratur & infringitur aromaticis. 24. *a*. Accuſatur in pure. 140. *b*. Peccant in cholera. 186. *b*. In productione tremorum quomodo ſit diſpoſitum. 82. *b*. Bonitatis ſuæ ſphæræ obliviſcens cerebri potentias hebetat. 43. *b*. Vitioſum in ventriculo quomodo abſorbeatur. 173. *b*. Acre cauſa mediata proximior ſingultus. 175. *b*. Viſcidum Microcoſmetorem reddit triſtem. 24. *b*.

Acidum & Alkali in ſanguine. 140. *a*.

Æolius partus. 421. *b*.

Aer vera & adæquata reſpirationis cauſa. 109. *b*. Externus prima totius cordis & pulmonum motus origo. 110. *a*. Ei vis elaſtica non eſt deneganda. *ibid*. Unius loci magis noxius, quàm alterius. 332. *a*. Caſſellanus nocet in arthritide. 286. *b*. Peregrinis corpuſculis contaminatus febrim cauſat. 314. *a*. Vitioſus utplurimum pleuritidis & peripneumoniæ prophaſis. 121. *a*. Nimis calidus bilem auget, volatiliorem & acriorem reddit, acidum lacerat, atque ventriculum, ejuſque fermentum diſſolvit ac debilicit. 187. *a*. Frigidus nocet in pleuritide. 122. *a*. Phthiſi. 130. *b*. Borealis & hybernus in ſpaſmo vitandus. 83. *a*. Nebuloſus & pluvioſus Microcoſmetorem valdè ad ſoporem diſponit. 35. *a*. Nocet in podagra. 286. *b*.

Aeris mutatio conducit in phthiſi. 130. *b*.

Æſtas omnes humores reddit acriores. 187. *a*. *b*.

Affectus animi concitatiores in epilepſia vitandi. 57. *b*.

Agrimoniæ decoctum prodeſt in mania. 31. *b*.

Alcalia fixa & terrea acidum peregrinum arcent. 24. *b*. Proſunt in convulſione. 85. *a*. Præſtant volatilibus in apoplexia. 68. *b*. Volatilia & terrea proſunt in epilepſia. 60. *b*. Præſtant fixis in corrigendo acido melancholico. 24. *b*.

Alcis cranii ſal volatile confert in aſthmate convulſivo. 117. *b*. Ungula utilis in epilepſia. 63. *a*.

Alexandro Macedoniæ Regi intempeſtiva nocuit natatio. 96. *a*.

Alla Anglorum conducit in pervigilio. 40. *b*.

Allium nocet in phthiſi. 130. *b*.

Aloes balſamus à *Paracelſo* laudatur in lethargo. 35. *b*.

Aloetica in paralyſi aliis purgantibus præferuntur. 77. *b*.

Altolizoi Helmontii quid? 271. *b*.

Alvi fluxus æſtate frequentiores quàm hyeme. 187. *b*. In phthiſi unde? 129. *b*. Infantum, 465. *b*. Ejus cauſa. 466. *a*. Curatio. 466. *a*. *b*.

Alvi ſuppreſſio arthritidem cauſare poteſt. 287. *b*. Infantum. 466. *a*. Ejus cauſa. *ibid*. Curatio. 467. *a*. *b*.

Aluminoſa conducunt in febre tertiana intermittente. 374. *a*.

Amara conducunt in viſciditate ventriculi. 173. *a*. Ictero nigro. 219. *b*. Maximè febrilia fermenta exturbant. 380. *a*. Nocent in phthiſi. 130. *b*.

Amati Luſitani experimentum ad tuſſim inveteratam. 106. *b*.

Amuleta in epilepſia. 63. *a*. In peſte quæ conveniant? 349. *a*. Eorum operatio in dubium vocatur. *ib*. In febre quartana intermittente. 382. *a*

Anagallidis decoctum *Vuilliſio* ſpecificum habetur in mania. 30. *a*.

Anaſarca. 220. *a*. Ejus Diagnoſis. 221. *a*. Cauſæ. 224. *a*. Prognoſis. 225. *a*. Cura. 228. *a*. *ſeq*.

Anaſtomoſis quid. 139. *a*.

Anchuſæ radix ab Hermeticis laudatur in ictero. 215. *b*.

Anemius partus. 421. *b*.

Angelica laudatur in peſte. 349. *a*.

Angli cur ſcorbuto maximè ſint obnoxii. 251. *b*.

Anguillæ epilepſiam excitant. 57. *a*. In cholera nocent. 187. *b*.

Anima infantibus eadem ac ſenibus. 19 *b*. Immutabilis eſt. 20. *a*.

Anima corpori juxta Varronem quid? 110. *a*.

Animalium ventribus membra reſoluta imponenda. 79. *b*.

Animi commotiones validiores raro exemplo profuerunt in paralyſi. 75. *b*.

Animi deliquium quid? 155. *b*. Ejus differentiæ. *ibid*. Pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 156. *a*. Cauſa. *ibid*. Prognoſis. 158. *b*. Cura Diætetica *ibid*. & 159. *a*. Pharma-

Pharmaceutica. 159. *b.*

Animi tranquillitas in quo conſiſtat? 27. *b.*

Animus fortis & pacatus optimum in peſte præſervativum. 349. *a.* Item in variolis. 356. *b.*

Aniſi ſemen continuò maſticatum prodeſt in ſingultu flatuoſo. 178. *a. Helmontius* illud magnifacit in colica. 208. *a.*

Anodyna ad diarrhœam à *Carteſianis* adhibentur. 182 *b.* Curant diabetem. 271. *a.*

Anorexia. 164. *a.* Eius cauſa. 167. *a. b.* Cura. 173. *a.* Tabidis mala. 130. *a.*

Anſeres epilepſiam excitant. 57. *a.*

Anſerina ſpecificè prodeſt in febribus. 317. *b.* Item ejus ſal. *ibid.*

Anthrax. 338. *a.* Unde oriatur. 340. *a.* Quo citiùs erumpit, eo melius eſt. 341. *b.* Qui lethales. 342. *a.*

Antifebrile *VVedelii*. 374. *b.*

Antihecticum *Poterii* laudatur in phthiſi. 134. *b.* Quare juvet in hectica? 333. *a.*

Antimonialia vomitoria reliquis palmam præripiunt. 24. *a.* Quare præ aliis in melancholia commendentur? 25. *a.*

Antimoniata convulſiones excitare poſſunt. 82. *a.*

Antimonii Balſamus à *Paracelſo* laudatur in Paralyſi. 76. *a. Authoris* præſtans in pervigilio. 41. *b.* Cinnabaris præſtat in epilepſia. 60. *b. Glauberi* in convulſione. 85. *a* Eſſentia lethargum ſpecificè tollit juxta *Paracelſum*. 35. *b.* Flores *Eidem* arcanum in melancholia. 22. *b.* Convulſione. 84. *a.* Sapa utile vomitorium in pervigilio. 41. *a.* Sulphur utile in epilepſia. 60. *b.* Auratum præcipitatum confert in convulſione. 85. *a.* Tinctura utilis in cephalalgia. 6. *b.*

in Antimonio ſpecifica vis contra melancholiam. 25. *a.*

Antimonium diaphoreticum cum tempore ſuos reacquirit aculeos. 355. *a.*

cum Antiquis nonnunquam re convenimus & verbis maximè ab invicem diſtamus. 284. *a.*

Aphthæ infantum. 467. *b.* Earum Diagnoſis. *ibid.* Cauſæ. 468. *a.* Progn. 468. *a.* Curatio *ibid. b.*

Apophlegmatiſmi à *VVilliſio* in convulſione ſuadentur. 84. *a.* Proſunt in incubo. 91. *b.*

Apoplexia quid? 63. *b.* Cur vocetur morbus attonitus. *ibid.* Ejus differentia. *ibid.* Vel ſanguinem, vel pituitoſa. 65. *b.* Pars affecta. 63. *b.* Diagnoſis. 64 *a.* Cauſæ. 64. *b. ſeq.* Prognoſis 66. *a. b.* Cura Diætetica. 66. *b.* Pharmaceutica. 56. *b. ſeq.* Aliquando eſt recidiva, ejuſque cauſa. 66. *b.*

Apoſita. 164. *a.*

Apozema in arthritide. 290. *b.* Ictero Authoris. 217. *a.* Iſchuria. 270. *a. Sylvii*. 216. *b.* Melancholia. 22. *a. Vuilliſii*. 23. *a.* Mictu cruento 269. *b.* 280. *b.* Scorbuto. 254. *a.* 254. *b.* Singultu. 177. *a.*

Aqua antiſcorbutica. 255. *b.*

Aqua benedicta *Rulandi* in clyſteribus adhibita prodeſt in colica. 209. *b.*

Aqua benedicta ſerpilli *Mynſichti* laudatur in catarrhis. 98. *a.*

Aqua cinamomi præſtans in incubo. 91. *a.*

Aqua cyſtica. 220. *a.*

Aqua ex cerebris paſſerum & vituli deſtillata prodeſt in vertigine. 52. *b.* Contra epilepſiam Scorbuticam. 62. *a.*

Aqua expulſiva in variolis. 359. *a. b.*

Aqua frigida choleram cauſat. 187. *a.* Subitò in faciem injecta vomitum quandoque ſiſtit. 188. *a.* Ab *Archigene* in maximo æſtu ventriculo applicata fuit, & de hoc cautela. 188. *a.*

Aqua intercus. 220. *a.*

Aqua magnanimitatis laudatur in convulſione. 85. *a.*

Aqua Tettuciana à *Grembſio* laudatur in ſingultu. 176 *b.*

Aqua theriacalis laudatur in colica. 210. *b.*

Aqua vitæ in paralyſi noxia. 75. *a.* in phthiſi aqua mortis. 131. *a.*

Aquæ effuſio partum præcedere debet. 431. *b.*

Aquæ Hollandiæ valetudini nocent. 89. *b.*

Aquæ potus nocet in incubo. 89. *b.* Ejus incommoda. *ibid.*

Aquea humorem auſterum emendant. 24. *a.*

Aranei ova in panno nigro ligata & ſiniſtro brachio alligata febrem quartanam ſanare dicuntur. 382. *b.*

Arcanis ſingultum curari vult *Helmontius*. 176. *b.*

Arcanum antiepilepticum *Bartholini*. 61. *a.*

Arcanum corallinum *Paracelſi* quid? 288. *a.* 288. *b.* Abſque eo podagram curari non poſſe ipſe ſtatuit. *ibid.*

Arcanum duplicatum *Mynſichti* laudatur in febre continua tertiana. 328. *b.* Item in intermittente. 374. *a.* Febribus puerorum. 491. *b.*

Ardor ſtomachi. 164 *a* Eius ſigna. 164. *b.* Cauſæ. 165. *a.* 166. *a.* 167. *a.* Cura Dietetica. 168. *a. b.* 172. *b.* In eo abſorbentia à *Sylvio* commendantur. 170. *a.*

Aridura. 329. *a.*

Armoniaci ſalis ſpiritus laudatur in catarrhis. 97. *b.* Febre quartana intermittente. 380. *b.* Ictero. 218. *a.* Incubo. 91. *a.* Paralyſi. 78. *a.* Externè naribus applicandus in apoplexia. 67. *b.* Epilepſia. 63. *a.* Cum Elixire antiſcorbutico in epilepſia ſcorbutica. 62. *a.* Super corticibus aurantiorum cohobatus laudatur in iſchuria. 278 *a.* Stranguria. 279. *a.* Cum ſpiritu ſalis Tartari & oleo macis in acido ventriculi vitioſo. 173. *b.* Cum ſuccino vel coralliis imprægnatus utilis in cephalalgia. 6. *b.*

Aromatica omnia temperant humorem acidiorem. 24. *a.* Cibis indenda ſunt in apoplexia. 66. *b.* Sulphure ſuavi volatili pollentia & ſpirituoſa proſunt in ventriculi debilitatibus. 173. *b.* Eorum in cœnando abuſus noctem reddit in ſomnem. 39. *a.*

Aromatum afflatu ſalubri ſpiritus noſtri hilareſcunt. 89. *b.*

Aroph *Paracelſi* quid? 271. *a.* Laudatur in calculo. 270. *b.*

Arquatus morbus, *vid.* Icterus.

Arteriotomia confert in epilepſia. 60. *a.* Vertigine. 53. *a.* circa tempora utilis in melancholia. 26. *a.* In dubium vocatur à *VVilliſio* in mania. 30. *a.*

Arthritis quid? 271. *b.* Ejus differentiæ. *ibid.* Pars affecta. 282. *a.* Diagnoſis. *ibid.* Cauſa. 282. *b.* Prognoſis 285. *b.* Cura Diætetica. 286. *b.* Pharmaceutica. 287. *b.* Eſt morbus contagioſus & hæreditarius. 281. *b.* Raró fatuos inſipidoſque invadit. 285. *b.* Ea cur monachi & Canonici vexentur? 287. *a.* Ut lues Venerea curari debet. 290. *b.* Vaga Scorbutica. 281. *b.*

Arthritici à febribus continuò immunes ſunt. 286. *b.* Cur tam frequenter ſpaſmis vexentur? 82. *b.*

Arthritici dolores in ſcorbuto quomodo curandi. 257. *b.*

Aſclepiades quicquid ægris gratum erat & optatum concedendo, mentes civium Rom. mirabili artificio ad ſe traxit. 314. *b.*

Aſcites. 220. *a.*

Aſelli laudantur in calculo. 227. *a.* In Convulſione. 85. *a.* Eorum Sal volatile in ictero. 218. *a.* Spiritus in aſthmate à materia viſcida oborto. 115. *b.* Convulſione. 86. *b.* Paralyſi. 79. *a.*

Aſitia. 164. *a.*

Aſſa potius quàm elixa conducunt in Diarrhœa. 181. *a.* Spaſmo. 83. *a.*

Aſthma quid? 107. *b.* Eius differentiæ. *ib. Helmontii*. *ib.* 108. *b.* Pars affecta. 107. *b.* Caſus. 108. *a.* Diagnoſis. *ib.* Cauſa. 108. *b.* Prognoſis. 112. *a.* Cura Diætetica. 112. *b. ſeq.* Pharmaceutica. 113. *a. ſeq.* Quandoque periodicè ſecundùm lunæ motum ægros afficit. 111. *b. Helmontio* caducum pulmonis dicitur. 108. *b.* Convulſivum. 111. *b.* 117. *a.* Infantum. 473. *b.* Ejus diagnoſis. 474. *a.* Cauſa. 474. *a. b.* Prognoſis. 474. *b.* Curatio. *ibid.* Nocturnum. 87. *a.* Uterinum. 395. *b.*

Aſtrorum influxus in inferiora, eorumque qualitates occultæ, tanquam res vana reiiciuntur. 340. *a.* Ei num peculiaris quædam vis attribuenda. 75. *a.*

Atrophia peſſimum in paralyſi ſignum. 74. *b.* Infantum. 482. *b.* Eius Diagnoſis. 483. *b.* Cauſa. 483. *a.* Prognoſis. 483. *b.* Cura. *ibid.* & *ſeq.* Scorbutica quomodo curanda. 258. *b.*

Aurantiorum cortices, eorumque aqua & decoctum proſunt in ructu & rugitu. 172. *a.*

Aurigo, *vid.* Icterus.

Auſterus humor quibus conſtet particulis. 73. *b.* Utplurimum

rimum peccat in melancholia. 24.*a.*
in Auro Chemici ſummum quærunt confortativum in dyſenteria. 194. *a.* Eius Tinctura *Clauderi* præſtans in apopl.68. *b.*
Aurum fulminans laudatur in colica. 211. *a.* potabile verum *Paracelſo* habetur Specificum antimaniacum. 29. *b.* *VVilliſio* magnifit in mania. 30. *a.*
Autumno & hyeme cur faciliùs Diarrhœæ accidant quàm æſtate. 181. *a.*

B.

BAcco cur cornua appinxerit vetuſtas. 50. In longam noctem litantes quæ incommoda ſibi inducant? 75. *a.*
Balnea proſunt in convulſione. 86. *a.* *b.* Hectica. 332. *b.* Paralyſi. 79. *b.* Vertigine. 53. *a.* Nocent in hæmoptyſi. 142. *a.* Frigida catarrhoſis vitanda. 96. *a.*
Balneum in nephritide. 276. *a.* Convenit in iſchuria. 621. *a.* Incontinentia urinæ. 279. *a.* Aquæ dulcis prodeſt in colica. 211. *b.* Melancholia. 23. *b.* Ex hydrelæo *Zacuto Luſitano* in hectica laudatur. 332. *b.*
Balſamica in vomitu maximè conveniunt. 171. *b.* Stomachica à *Carteſianis* pro lienteria & cœliaca præſcribuntur. 182. *b.* A balſamicis aromaticis ſtomachus & inteſtina egregia percipiunt ſolamina. 184. *a.*
Balſamus Angelicus ex terebinthina laudatur in phthiſi. 134. *a.* Antiloimicus. 350. *b.* Apoplecticus externus. 69. *b.* *ſeq.* Nervinus *Schefferi* ex quibus paratur. 78. *a.* Prodeſt in convulſione. 85. *a* Epilepſia. 59. *b.* Remedium palmarium in vertigine. 51. *b.* Peruvianus laudatur in pleuritide purulenta. 125. *b.* Pneumonicus *Authoris* in phthiſi præſtans. 134. *a.*
Balſamus Sulphuris laudatur in dyſuria. 273. *b.* Pleuritide purulenta. 125. *b.* Ulcere renum & veſicæ. 273. *b* In phthiſi quando conveniat. 134. *b.* Eius uſus externus in cephalalgia. 9. *b.* Gutta optimè additur clyſteribus dyſenteria. 196. *a.* Aniſati virtus in affectibus ventriculi. 170. Aſthmate à materia viſcida. 115. *b.*
Barbi piſcis ova choleram excitant. 187. *a.*
Bellis pratenſis laudatur in phthiſi. 136. *b.*
Betulæ ſuccus ſeu liquor laudatur in calculo. 271. *b.* 276. *a.* Item cum ſemine dauci deſtillatus. 275. *b.* Convenit quoque in ſcorbuto. 256. *b.* Ex eo cereviſia paratur in diabete & calculo præſtans. 268. *b.*
Bezoar tanquam probatiſſimus laudatur in colica. 209. *b.*
Bezoartica quid proſint in dyſenteria. 196. *a.* In peſte quæ eligenda. 349. *a.*
Bibonum tria flagella. 225. *a.*
Bilis ex quibus conſtet. 193. *a.* Sæpe furoris cauſa. 281. *a.* Item vigiliarum. 39. *a.* Sola num colicam excitet. 74. *a.* Venenata aliqua acredine in diarrhœa affecta quomodo corrigenda. 184. *b.* Et ſuccus pancreaticus duo pugiles. 185. *b.* In inteſtino confluunt. *ibid.* Eius acrimoniam ſalinam corrigentia à *Sylvio* in diarrhœa bilioſa ſuadentur. 182. *b.*
Bithnimalca. 184. *a.* In Cholera perturbatur. 185. *a.*
Blandiendo ægro nobis damnum facimus. 122. *a.*
Bolus Armena in ardore ſtomachi prodeſt. 173. *a.*
Bolus contra ardorem ſtomachi in extremo caſu conducens. 173. *a.* In incubo. 90. *b.* Purgans in aſthmate. 113. *a.* Diarrhœa ſeroſa. 183. *a.* Epilepſia. 61. *b.* Stranguria. 279. *a.*
Bombardarum crebriores exploſiones utiles in peſte. 342. *a.*
Branchos. 91. *b.*
Braſſicæ capitatæ eſus excitat choleram. 187. *a.* Diarrhœam. 181. *a.* Puerum in epilepſiam & mortem coniecit. 57. *a.*
Bruchorum ſal volatile laudatur in ictero. 218. *a.*
Bubones peſtilentiales inſtar ferri candentis ægros excruciant. 336. *b.* Quando lethale ſignum præbeant. 342. *a.* Quomodo curandi. 350. *b.*
Butyrum in cholera vitandum. 187. *b.*

C.

CAchinnus vitandus in hæmoptyſi. 142. *a.*
Caducus morbus. 53. *b.*
Calculus quid? 258. *b.* In omnibus corporis locis generari poteſt. 259. *a.* 266. *a.* Eſt morbus hæreditarius. 259. *a.* Eius pars affecta. *ibid.* Diagnoſis. 259. *b.* Veſicæ ſigna principalia 259. *b.* Cauſa. 260. *b.* 262. *a.* 264. *b.* *ſeq.* Curatio. 269. *a.* Plures per venæſectionem emiſſi. 263. *b.* Plures quàm triginta in folliculo fellis reperti. 266. *a.* Cum ſulphure & nitro calcinatus & cum ſucco berberum depurato extractus maximum *Paracelſiſtis* habetur remedium ad omnes calculos conterendos & expellendos. 270. *b.* Infantum. 489. *b.* Eius Curatio. 490. *a.*
Caliendra conducunt in catarrhis. 95. *b.*
Campanarum ſonitus utilis in peſte. 342. *a.*
Camphora convenit in apoplexia. 67. *b.* Febre continua tertiana. 328. *b.* Putrida: 323. *a.* In melancholia præſtat opio. 25. *b.* Eius extractum inter ſpecifica antimaniaca recenſetur à *Paracelſo*. 29. *b.* In eadem loco opii ab *Authore* commendatur. 30 *b.* Liquor ſalinus volatilis eſſentiæ opii maritatus præſtans in epilepſia. 62. *b.* Oleum in peſte. 349. *a.*
Camphorata proſunt in febre quotidiana intermittente. 369. *a.*
Cancri fluviatiles laudantur in hectica. 334. *b.* Eorum ſuccus in cephalalgia. 8. *a.* 9. *b.*
Canis pinguedo deſtillata laudatur in ictero. 218. *b.*
Cannabis decoctum à *Sylvio* laudatur in ictero. 216. *b.*
Cantharidum oleum prodeſt in paralyſi. 79. *a.*
Capillorum defluvium phthiſicis mortem denunciat. 130. *a.*
Capra remedia dat contra calculum. 270. *b.* Ejus hepar epilepſiam excitat. 57. *a.* Veſica in clibano exſiccata ſpecificum in urinæ incontinentia. 280. *b.*
Caput ſacrum æſtimatum. 1. *a.* Ab eo principium capiendum. *ibid.* Quas partes habeat. 1. *b.* Præ aliis corporis partibus dolori obnoxium. *ibid.* Si alicui nunquam doluerit quale ſignum. *ibid.* Ejus dolores graviores unde. 2. *a.* Capite nudo ſub luna noctu decumbere vel ambulare nocet. 4 *b.*
Caputia ex Luporum pelle, *vid.* Luporum pellis.
Carbunculus juxta *VVilliſium* quid? 338. *a.* Unde. 340. *a.* Peſtilentiales ægros inſtar ferri candentis excruciant. 336. *b.* Quomodo curandi. 351. *a.*
Cardialgia quid? 164. *a.* Ejus pars affecta. *ibid.* 264. *b.* Cauſæ. 164. *b.* 165. *a.* *b.* 166. *a.* *b.* Prognoſis. 167. *b.* Cura diætetica. 168. *a.* *b.* Pharmaceutica. 168. *b.* *ſeq.* 170. *b.* Infantum. 463. *a.* Eius cauſa. 463. *b.* Curatio. 464. *a.* *b.*
Cardimelech ubi ſedem habeat. 100. *a.* In pleuritide & peripneumonia in furorem concitatur. 120. *b.* Eius pabulum. 149. *b.* In cordis palpitatione maximè inquietatur. 150. *a.* In phthiſi pulmones deſerit. 128. *b.* Diſſita propugnacula in tuſſi non ſatis defendere poteſt. 102. *b.*
Cardui benedicti Sal in vomitu à bile convenit. 171. *b.* Nauſea, anorexia & dyſpepſia. 173. *a.* Eſſentia in febre intermittente quotidiana. 368. *b.*
Caries Venerea quomodo curanda. 304. *b.*
Caricæ laudantur in Phthiſi. 136. *b.*
Carlinæ radices ab Helmontio magnifiunt in lethargo. 36. *a.*
Carminativa utiliter in ructu & rugitu adhibentur. 172. *a.* In iliaca paſſione cautiſſimè ſunt adhibenda. 202. *a.*
Carnes ſalitæ nocent in ſingultu. 175. *b.* Suillæ nocent in cholera. 187. *b.*
Coralina radix unde nomen habeat. 349. *a.* Laudatur in peſte. *ibid.*
Carotides arteriæ induratæ. 3. *b.*
Carpiones malè cocti colicam cauſant. 207. *a.*
Carteſiani in convulſionum cauſis cum veteribus conſpirant. 81. *b.*
Carus. 32. *b.* In quo differat à lethargo. *ibid.* Eius ſigna. 33. *b.* Eſt proximus ad apoplexiam gradus. *ibid.* Et lethargus *Chymicis* morbi ſulphuris narcotici reſoluti. 33. *b.*

Caſei averſio quomodo infantibus cauſetur. 459. b.
Caſeus nocet in diabete. 268. b.
Caſſellis aqua eſt calce refertiſſima. 285. b.
Caſſia laudatur in ſtranguria. 279. a.
Caſtoreum extrinſecè confert in Cephalalgia. 9. b. Eius eſſentia laudatur in paralyſi. 78. a. 79. a. Variolis. 359. b. Spiritus linguam reſtituit in apoplexia. 70. a.
Caſtorina cum anodynis mixta laudantur in paſſione iliaca. 202. a.
Catalepſis. 42. b. Eius differentiæ. *ibid.* Caſus. *ibid.* Pars affecta. 43. a. Signa. *ibid.* Cauſæ. 43. b. *ſeq.* Prognoſis. 45. a. Cura. *ibid.* b. Eſt apoplexia inverſa. 47. b.
Cataphora. 32. b.
Cataplaſma in diarrhœa, lienteria & cœliaca. b. 184. Iſchuria. 279. a. Pleuritide. 126. a. Egregium in vomitu. 172. a. *Michaelis* in ſingultu. 178. a. *Parai* in convulſione. 84. a.
Catarrhus. 91. b. Ejus definitio. *ibid.* Diviſio. *ibid.* Pars affecta. 92. a. Diagnoſis. *ibid.* Cauſæ. 92. b. *ſeq.* Prognoſis. 95. a. Cura diætetica. *ibid. ſeq.* Pharmaceutica. 96. a. *ſeq.* Rariſſimè abſque febre affligit. 92. b. Magnis quis? 95. a.
Catarrhus ſuffocativus quid & unde oriatur. 94. b. Eſt ſpecies quædam apoplexiæ pulmonalis. 94. b. Semper præſens minatur vitæ periculum. 95. a. Ejus cura. 98. b. *ſeq.*
Catechu tinctura laudatur in dyſenteria. 197. a.
Cathartica in melancholia debent eſſe fortiora. 25. a.
Catochus. 42. b.
Catulus vivens abdomini impoſitus laudatur in iliaca paſſione. 203. a.
Cauſa morbi cum effectu non debet confundi. 252. a.
Caſus quid? 323. b. Ejus differentiæ. *ibid.* Pars affecta. *ibid.* Diagnoſis. *ibid.* Cauſæ. 324. a. 325. a. Prognoſis. 325. b. Cura diætetica. *ibid. ſeq.* Pharmaceutica. 326. a. *ſeq.*
Cauteria proſunt in apoplexia. 69. b. Catalepſi. 47. a. Melancholia. 26. a. Paralyſi. 79. a. Vertigine. 53. a. In mania deſperata ubi applicanda? 29. b. Tum actualia, tum potentialia in hac non contemnit *VVilliſio*. 30. a. Nec *Author*. 32. a. Num proſint in epilepſia. 60. a.
Ceniotemium *Paracelſi* quid? 299. b.
Centaurei minoris ſal prodeſt in nauſea, anorexia, aliiſque ventriculi debilitatibus. 173. a. Febribus. 317. b.
Cepæ choleram cauſant. 187. a. Nocent in phthiſi. 130. b.
Cephalæa. 1. b.
Cephalalgia quid? 1. b. Quid ſub ea comprehendatur. *ibid.* Ejus hoſpitium. *ibid.* Species. 2. a. Pars affecta. *ibid.* Signa. *ibid.* Cauſa. 2. b. Sæpe perquàm obſcura. 4. a. Prognoſis. *ibid.* Curatio. 4. b. Cephalalgia accidentalis, ſeu occaſionalis & habitualis. 3. a. A calculis in cerebro ortis non admittit curationem. 4. a. Ex ebrietate cura. 8. b. Hæreditaria. 3. a. Scorbuticæ cura. 256. b. Venereæ cura. 8. b. Ex utero cura. 8. b.
Ceraſa choleram excitare poſſunt. 187. a. Nigrorum ſpiritus utilis in apoplexia. 68. b. Super vitriolum cohobatus Acchilleum in ea medicamen... 69. b.
Ceratum ſtomachale in faſtidio conveniens. 174. a.
Cerebrum fibris ſenſibilibus eſt deſtitutum. 2. a. *Paracelſiſtis* dicitur Luna interna. 58. a. Eo quieto homo ſapit. 29. a. In eo plurima excrementa generantur. 1. b. Eius cortex ſpiritus nervis committit. 33. a. Memoriæ ſedes. *ibid.* Pars medullaris emporium ſpirituum. 33. a. Subſtantia ſphacelata deprehenſa ex intempeſtivo oleorum cephalicorum uſu. 63. a. Lactis cremoris inſtar diſſoluta & per faciem defluens in apoplectica. 65. b. Eſſentia *Paracelſo* remedium in epilepſia. 58. a. Arietinum quomodo parandum contra maniam. 32. a.
Cereviſia quæ bona? 89. b. Aromatiſata in paralyſi concedi poteſt. 75. a. Caſſellana nocet in arthritide. 287. a. Craſſa nocet in colica. 207. a. Nova nocet in cholera. 187. b. Diabete & calculo. 268. b.
Chærefolii ſuccus & aqua ſpecifica in vertigine. 52. b.
Chalybeata conducunt in mania & quare? 30. b. In ſcorbuto num exhibenda. 256. a.
Chalybis eſſentia confert in melancholia. 25. b.
Charta bibula oleis ſtillatitiis madefacta & capiti calidè impoſita prodeſt in cephalalgia pituitoſa. 9. b.
China laudatur in febre intermittente quartana. 380. a. b. Quotidiana. 369. a. Ejus tinctura in febribus præſtans. 318. a.
Chiragra. 281. b.
Chirurgia infuſoria quid conferat in melancholia. 25. b. *vid.* Transfuſio.
Chloroſis quid? 451. a. Ejus pars affecta. *ibid.* b. Diagnoſis. *ibid.* Cauſa. 451. b. Prognoſis. 452. b. Curatio. 452. b. & *ſeq.*
Cholera quid? 185. a. Eſt morbus peracutus. 187. a. Spaſmus ventriculi & inteſtinorum. 186. a. Vehemens in ea dejectio per ſuperiora & inferiora unde? 186. b. Ejus diviſio. 185. a. Pars affecta. *ibid.* Caſus. 416. a. Diagnoſis. *ibid.* Cauſa. 186. a. *ſeq.* Prognoſis. 187. a. Cura Diætetica. *ibid.* Pharmaceutica. 187. b.
Chordapſus, *vid.* Iliaca paſſio.
Chylificatio quomodo fiat? 163. a. b.
Chylus qualis, talis etiam ſanguis. 21. b. In cœliaca fluxu unà cum fæcibus alvi bis per annum excernitur. 182. b.
Cibi frixi vel aſſati in vigiliis vitandi. 39. b. Saliti & fumo indurati nocent in diarrhœa. 181. b.
Cibus inordinatè ingeſtus nocet in phthiſi. 130 b. Febri. 314. a.
Cicerum rubrorum decoctum laudatur in diabete & calculo. 268. b.
Cichorei radices cum paſſulis loco lactucæ in cœna laudantur in ictero. 218. b. Sal prodeſt in ventriculi debilitatibus. 173. a.
Ciconia medicamenta præbet contra peſtem & quare? 350. a. Ejus quinta eſſentia quibuſdam laudatur in vertigine. 51. a.
Cineres capillorum hominum cur proſint externè in lethargo. 37. b.
Cinnabaris in omnibus febribus intermittentibus conducit. 373. b. Antimonii & mineralis palmarium in apoplexia remedium. 69. b. Solaris *Scheffori* in convulſione. 85. a. Cinnabarina conducunt in cephalalgia. 8. a.
Cirſis *Avicennæ*. 10. a.
Clyſmata conducunt in melancholia. 25. a.
Clyſſus mineralis prodeſt in melancholia. 25. b.
Clyſter in apoplexia. 68. a. b. Aſthmate. 113. a. Catarrho ſuffocativo. 98. b. Calculo. 269. a. 274. a. 276. b. Cholera. 187. b. Colica. 207. b. 209. b. Diarrhœa. 183. a. Dolore ventris ſcorbuto. 257. b. Dyſenteria. 196. a. Flatibus. 172. b. *Sylvii* in iliaca paſſione. 201. a. Singultu. 177. a. Acres in lethargo laudantur. 37. b. Eorum formula. *ibid.* Ex lacte dulci cum albumine ovi & terebinthina in diarrhœa cum torminibus laudantur à *Sylvio*. 182. b. Eorum uſum *Paracelſus* rejicit, & medicamentum vocat viliſſimum, abſurdiſſimum ac turpiſſimum. 201. a.
Coagulum aluminis dulce in hectica præſtans. 334. b.
Coagulum leporis *Helmontio* furorem Archei mitigat. 194. a.
Cochleariæ ſpiritus ſæpe epilepſiam fugavit. 59. b. Succus cum lacte ebutyrato, vel vino, vel ſero lactis in ſcorbuto magni penditur. 256. a.
Cochlearum teſtarum cinis laudatur in calculo. 277. a. Pulvis in pleuritide. 125. b.
Cœliaca quid? 179. a. *ibid.* Eius ſigna. 179. b. Cauſæ. 180. a. Cura. 182. b. 184. a. 185. a.
Cœrulea excrementa. 185. b.
Coffeè confert in apoplexia. 67. b. Lethargo. 35. a.
Cogitationes intenſæ in vigiliis vitandæ. 40. a. b. Earum diſtractio curat ſingultum. 178. b.
Cognitione opus eſt accurata in morbis examinandis. 119. a.
Coitus non convenit mulieribus lactentibus aut nutricibus. 459. a.
Colica quid? 203. b. Cauſat paralyſin. 74. a. Eius diviſio, 203. b. Flatulenta. 207. b. Humoralis quæ? 203. b. 205.

b.205.*b*. Hæreditaria in quo conſiſtat. 204. *a*. Spaſmodica quæ. 203. *b*. 206. *a*. Ejus differentia. 203. *b*. & 204. *a*. Pars affecta. 204 *a*. Diagnoſis. 204. *a*.*b*. Cauſa.204.*b* *ſeq*. Prognoſis.206.*b*. Cura diætetica.207.*a*. Pharmaceutica. 207.*b*.*ſeq*.

Colocynthis à *Vvilliſio* laudatur in paralyſi.77.*a*.

Color rubicundus ſcorbuticorum urinæ unde? 251. *a*. Viridis excrementorum unde ? 206. *b*.

Coma vigil. 38. *a*. Ejus pars affecta. 38. *a*. Diagnoſis. *ibid*. Cauſa.38.*a*.*b*.Prognoſis.39.*b*.Cura.39. *b*.*ſeq*.

Comitialis morbus 53 *b*.

Conceptio quomodo fiat ? 420.*b*.

Concubitus deſcriptio. 109.*a*.

Conditum in diarrhœa. 184.*a*. In appetentia ſcorbutica. 173. *a*. Laxativum *Sylvii* in dyſenteria. 208. *b*. Peſte. 344. *b*.

Congelatio. 42.*b*.

Contabeſcentia in hectica unde ? 331.*b*.

Contractura.81.*a*.Ex calculo unde ? 261. *b*.

Convolvulus,*vid*.Iliaca paſſio.

Convulſio quid ? 80.*a*.Ejus etymologia. *ibid*. Synonymia. *ibid*. Differentia. *ibid*. Pars affecta *ibid*. Signa. 81. *b*. *ſeq*. Cauſa. 81. *a*. *ſeq*. Prognoſis. 83. *a*. Cura diætetica. *ibid*. Pharmaceutica. 83. *b*. Convulſivi motus loco tantum differunt. 82.*b*.

Convulſiones infantum. 469. *a*. Earum cauſa. *ibid*. Diagnoſis 470.*a*.Prognoſis.*ibid*.Curatio.470 *b* *ſeq*.

Cor primum vivens & ultimum moriens. 100. *a*. Ex plurimis muſculis eſt compoſitum. 312.*b*. Quomodo moveatur. 110. *a*.

Corallatum dulce mercurii diaphoretici *Chymicis* laudatur in phthiſi.132.*a*.

Corallia proſunt in convulſione. 85. *a*. Dyſenteria. 195. *a*. Eorum tinctura utilis in cephalalgia.6 *b*. Urinæ incontinentia. 281.*a*.

Cornu cervi uſtum in ardore ſtomachi auxilium præſtat. 172.*b* In ſingultu probatum. 177. *a*. Ejus liquor laudatur in catarrhis. 97.*b*. Suffocativis. 99. *a*. Oleum in convulſione. 85. *b*. Sal volatile in apoplexia. 67.*b* 68. *b*. Aſthmate à materia viſcida. 115.*b*. Paralyſi. 78.*a*. Spiritus in calculo. 273. *a*. Convulſione.85 *a*. Febre ardente. 328.*a*. Incubo. 91. *a*. Succinatus in cephalalgia. 6. *b*. Convulſione.85.*a*. Paralyſi.78.*a*. Pervigilio.42.*a*. Vertigine. 51.*b*.

Corpulentia nimia periculoſiſſima affert incommoda. 65. *b*.

Coryza. 91. *b*. In ea quomodo lympha excernatur. 92. *a*. Omnibus hominibus ferè communis. 94. *a*. Ejus cauſa. 102.*a*.

Coſmetorges.12.*a*. Ejus metropolis *ibid*. Calidis valdè iraſcitur. 13. *b*. Somno placatur. *ibid*. Aliquando à ſeipſo vindictam poſcit. 18. *b*. In quibus affectibus valdè afficiatur. 26.*a*. Ejus furia in epileſia unde ? 59. *b*. Quomodo ſe habeat in mania. 26.*a*.

Coſtæ quandoque franguntur in ſingultu.174.*b*.

Coturnices epilepſiam excitant.57.*a*.

Crampus 80.*a* 81.*b*.

Cranium gallinæ nigræ laudatur in epilepſia. 63.*a*

Cranium humanum cultro venatorio ità percuſſum fractumque, ut fragmenta ejus cerebri ſubſtantiæ infligerentur, non tamen epileſiam cauſavit. 54. *b*. Prodeſt in apoplexia 68. *b*. Ejus magiſterium conducit in melancholia.25.*b*.

Crapula microcoſmetorem reddit furibundum & ſpiritus animales maximè rebelles. 44. *b*. Vitanda in arthritide.287.*a*.Spaſmo.83.*a*.*b*.

Crepitus cranii aliorumque oſſium in ſcorbuticis. 250. *b*.

Creta in ardore ſtomachi præſtans. 182.*b*.

Crocus ejuſque oleum confert in convulſione. 85. *b*. Tinctura à Sylvio laudatur in ictero.216.*b*.

Crocus martis adſtringens laudatur in urinæ incontinentia. 281. *a*. Aperitivis arcanum in hectica. 334.*b*. Specificè laudatur in ictero.218.*a*.

Crocus metallorum ejuſve infuſum quandoque motus convulſivos excitat.82 *a*.

Crurum dolor in ſcorbuto quomodo curandus. 257. *b*.

Cruſta lactea infantum. 480.*a*. Ejus cura.482.*a*.

Cryſtalli ſoluti ſpecificum antimaniacum *Paracelſo*. 29. *a*. Montani egregium habent uſum in cholera. 189.*a*. In dyſenteria cur commendentur.195.*b*.

Cucumeres nocent in cholera. 187. *a*. 187.*b*. Diarrhœa. 181.*a*.

Cucupha in apoplexia.70.*b*.

Cucurbitulæ ſcarificatæ proſunt in amentia juxta *VVilliſium* 30. *a*. Epilepſia. 60.*a*. Phrenitide. 15. *b*. Homoplatis & cervici applicatæ in apoplexia. 67. *b* Cum luculenta flamma ventri impoſita in ſingultu. 178. *b*. Aliquando proſunt in convulſione. 86. *b*. Nocuæ in paralyſi. 79. *a*.

Cuminum prodeſt in cephalalgia. 9. *b*.

Curæ vitandæ ſunt in paralyſi.75.*b*.Vigiliis.40.*b*.

Curſus nocet in diarrhœa.181.*b*.

Cutis eſt rete mirabile. 82. *b*. Tota glanduloſa. 94. *a*. Plus nervoſo, quàm venoſo generi in ſtructura ſua acceptum refert.82.*b*.

Cyclaminis pulvis laudatur in ictero.218.*a*.

Cynanthropia. 26.*a*.

D.

DÆmonium caninum & lupinum. 26. *a*.

Damarum pinguedo à quibuſdam laudatur in vertigine.51.*a*.

Dauci ſemen laudatur in calculo.271.*a*.

Decoctum in arthritide. 290. *b*. Emolliens & carminans. 207.*b*. Laxans in colica.209.*a*. Ictero. 217. *b*. Antiictericum *Vvedelii*. 219 *a* Iliaca paſſione purgans. 201. *a*. Mania ordinarium. 31. *a*. Nauſea & vomitu præſtans *Ioelis*. 171. *a* Phthiſi. 133.*b*.*Vvilliſii*. 132 *a*. Ad raucedinem. 106. *b*. Scorbuto. 253. *a*. 253. *b*. Ad ſputum promovendum in pleuritide. 122.*b*.Ulcere renum & veſicæ. 269.*b*.

Decoctum hordei cum paſſulis laudatur in phtphiſi. 131. *a*

Decoctum lignorum prodeſt in arthritide. 290. *b*. Incubo 91. *a*. Urinæ incontinentia. 281. *a*. Ad diverſionem faciendam in ventriculo.183.*b*.

Decoctum pruni ſylveſtris laudatur in urinæ incontinentia.281 *a*.

Decoctum tamarindorum laudatur in colica biliosa, 209 *a*.

Decubitus ſupinus cur adeò facilè incubum excitet. 89. *a*. Nocet in diabete 268.*b*.

Definitiones medicæ ad regulas Logicas non cogendæ. 118 *a*.

Deliria unde ? 12. *a*. Phthiſicis mortem denunciant: 130 *a*.

Delphini jecur aſſum & eſum febrem tertianam & quartanam expugnare dicitur.382.*b*.

Demens idea Helmontii 10 *b*.

Dentitio difficilis. 471. *b* Ejus diagnoſis. *ibid*. & 472. *a*. Cauſa.472.*a* *b*. Prognoſis 472 *b* Curatio. 472.*b*.*ſeq*.

Dentium flacciditas in ſcorbuto quomodo curanda. 257.*a*.

Deſtillatum in arthritide. 291 *b* Diabete. 272. *b*. Antihecticum. 333.*b* Antiictericum. 219 *b* In Spaſmo ſcorbutico.85 *a* *b*.Variolis.361.*b*.

Diabetes. 259. *a*. Ejus diagnoſis. 260.*b* Cauſa. 261.*a*.261.*b*. 262 *a*.*b*. Prognoſis. 268.*a*. Curatio. 270. *a*. 271. *a*. 272.*a*. 273.*b* 281 *a*.

Diabroſis quid ? 139.*a*.

Diacodium utile in mania.31.*b*.

Diæreſis quid ? 139. *a*.

Diapedeſis quid ? 139 *a*.

Diaphoretica præ aliis proſunt in ſcorbuto. 256.*b*.

Diaphragma communem tunicam & eoſdem nervos cum ventriculo habet inſertos. 174. *b* An ſit pars affecta in ſingultu.*ibid*.

Diarrhœa quid ? 179. *a*. Ejus ſigna. 179.*b*.Cauſa. 179 *b*. *ſeq*. Prognoſis. 180 *b* Cura diætetica. 181. *a*. *ſeq*. Pharmaceutica. 182. *a*. *ſeq*. Pars affecta. 179. *a*. Eſt affectus convulſivus inteſtinal. 180. *a*. Ab acido vitriolico. 184 *b*.

Digitum annularem carbunculo peſtilentiali obſeſſum ancilla ſibi abſcindens altero die fatis conceſſit. 336 *b*

Diuretica proſunt in paralyſi ſcorbutica. 78. *b* In febribus aliquando cum fructu adhibentur. 317. *b*. Vitanda in diabete.281.*a*.

Dolor ubi, eò cruor accurrit. 120. *a*. Doloris omni ſenſu carere miſerius eſt, quàm dolere. 196. *b*. Dolores

quicunque in pervigilio à meliori tollendi. 41. *b.* Humores in corpore exaſperant. *ibid.*

Dolor capitis tenſivus, fixus, terebrans, pulſativus, punctorius, periodicus, unde? 2. *b.* In febribus malignis & peſte unde? 341. *a.* Eo cur maniaci corripiantur. 26. *b.* *vid.* & Cephalalgia.

Dolores articulorum venerei quomodo curandi. 304. *b.*

Dolores poſt partum. 349. *a.* Eorum cauſæ. 440. *a.* Prognoſis. 441. *b.* Curatio. 443. *a.b.*

Draco fingens, *ſeu* pulvis antiepilepticus. 62. *a.*

Dropax vomitum ſiſtere creditur. 188. *a.*

Duelech quid? 277. *a.* Quando propellendus. 271. *b.*

Dulcia acrimoniam ſanguinis exaſperant & acidum augent. 24. *b.* Nocent in dyſenteria. 193. *b.* Scorbuto, cùm acidum in iis lateat corroſivum. 251. *b.* Iis in phthiſi non nimiùm fidendum. 131. *a.* Tuſſiculoſos maximè lædunt. 106. *b.*

Duum viratus actio Helmontio cerebrum & nervos in incubo turbare creditur. 88. *a. b.*

Dyſenteria quid? 190. *b.* Ejus gradus. *ibid.* Pars affecta. *ibid.* Caſus. 191. *a.* Diagnoſis. *ibid.* Cauſa. 191. *b. ſeq.* Prognoſis. 192. *b.* Cura diætetica. 193. *a. b.* Pharmaceutica. 193. *b. ſeq.* In initio non nimis adſtringendum. 195. *a.* Semper aliquid maligni in ea ſuſpicatur *Authore.* 196. *a.*

Dyſpepſia unde? 167. *a.* Ejus cura 173. *a.*

Dyſpnoea. 107. *b.* Scorbutica quomodo curanda. 257. *a.*

Dyſuria. 259. *a.* Ejus pars affecta. *ibid.* Diagnoſis. 260. *b.* Cauſa. 261. *a.* 261. *b.* 262. *b.* Curatio. 269. *b.* 270. *b.* 273. *b.*

E.

EBrietas inſaniæ meditatio. 29. *a.* Aliquando cauſa lethargi. 34. *b.* Vitanda in diabete. 268. *b.* Epilepſia maximè. 57. *a.* Spaſmo. 83. *a.*

Eboris ſpiritus inſigne encomium meretur in colica. 211. *a.*

Eclegma in tuſſi. 103. *b.*

Effervescentia in corde unde? 52. *b.* Febrilis quomodo compeſcatur. 373. *b.*

Efflorescentia purpurea infantum. 460. *b.* Ejus cauſa. *ibid.* Curatio. *ibid.* & 461. *a.*

Elæoſacchara in ructu, rugitu & flatibus convenientia. 172. *a.*

Electuarium camphoratum *Kegleri* in peſte præſtans. 350. *a.* In calculo. 273. *a.* Aſthmate. 113. *a.* Cholera. 189. *a.* Diarrhoea. 184. *a.* Hectica. 334. *a.* Ictero. 217. *b. ibid.* Melancholia. 22. *a.* In eadem alterans *VVilliſii.* 23. *b.* Phthiſi. 133. *a.* Pleres archonticum *Sennerti* in incubo optimo cum ſucceſſu exhibetur. 91. *b.* Præſervativum & curativum in peſte. 350. *a* *Sylvii* purgans cholagogum eſt *Authoris* in pervigilio. 41. *a.* In podagra *Sydenhamii.* 291. *a. b.* Raucedine. 106. *b.* Scorbuto *Auctoris.* 256. *b.* *Vvilliſii.* 253. *a.* 253. *b.* Tuſſis. 106. *b.* Variolis. 359. *b.*

Elixir alexipharmacum. 350. *a.* Polychreſton *Authoris* utile in melancholia. 24. *b.* Proprietatis *Paracelſi* a *Crollio* laudatur in vertigine. 51. *a.* Cum eſſentia caſtorei & myrrhæ præſtans in epilepſia. 60. *a.* Vitæ *Quercetani* laudatur in apoplexia. 67. *b.*

Emeticum in catalepſi. 46. *b.* Melancholia 25. *a.* In ea debent eſſe fortiora. *ibid. vid.* Vomitoria.

Emplaſtrum de betonica idoneum in epilepſia. 63. *a.* In catarrhis commiſſuræ coronali imponendum aliud. 96. *b.* In catarrho ſuffocativo. 99. *a.* In eodem ſuſpenſivum. *ibid. b.* Cephalalgia ſcorbutica. 257. *a.* Diarrhoea, lienteria & cœliaca. 184. *b.* Ex cera & oleo hyperici pulſibus applicatum conveniens in epilepſia. 63. *a.* In incubo prodeſt ſpirituoſum umbilico applicatum. 91. *b.* Febrifugum *Authoris.* 369. *b* *Cnofelii.* 375. *a.* In febribus malignis & peſte cordi & carpis manuum applicandum. 350. *b.* Diaſaponis à *Vvilliſio* laudatur in hydrope. 227. *a.* In phthiſi thorachi imponendum aliud. 137. *a.* In ſingultu *Authoris.* 178. *a.* Stomachale. *Authoris.* 174. *a.* Contra vomitum ſanguinis probatum *Grembſii.* 169. *b.* Emplaſtra, olea, & unguenta externè ſtomacho applicata conveniunt in cardialgia. 171. *a.* Eorum ſpecies. 172. *a.*

Emproſthotonus 80. *a.*

Emphyema. 137. *b.* Ejus pars affecta. 138. *a.* Diagnoſis 138. *b.* Cauſa. 139. *a.* Prognoſis. 141. *a.* Cura. 142. *b.* 146. *a.*

Emulſio in calculo. 273. *a.* Cephalalgia. 7. *a.* Colica Sylvii. 208. *b.* Dyſenteria. 195. *b.* Pleuritide. 125. *b.*

Emulſiones auſterum humorem corrigunt. 24. *a.* Conducunt in pervigilio 41. *a.* Oleoſæ in diarrhoea bilioſa, 184. *b.*

Enema, *vid.* Clyſter.

Enulata conducunt in peſte. 350. *a.*

Ephialtici cur de perſona inviſa delirent? 87. *b.* Iis cur phantaſia turbetur. 88. *a.* Cur vox diminuatur & aliquando aboleatur. 87. *b.*

Epilepſia quid? 53. *b.* Ejus ſynonyma. *ibid.* Differentiæ. *ibid.* Pars affecta. 54. *a.* Signa. 54. *b.* Cauſa. 55. *a.* Prognoſis. 56. *a.* Cura diætetica. 57. *a. b.* Pharmaceutica. 57. *b. ſeq.* Microcoſmi terræmotus. 53. *b.* An ſit à capite primariò laborante, an à ventriculo, vel alia quadam corporis parte unde dignoſcatur. 53. *b. ſeq.* Idiopathica periculoſior & curatu difficilior ſympathica. 56. *a.* Inveterata & hæreditaria incurabilis. *ibid. b.* Poſt inunctionem mercurialem in ſcabie cur aliquando obtingat. 56. *b.* In ſtupiditatem & melancholiam incurabilem tranſit. 57. *a.*

Epileptici filios ſimili vitioſa conſtitutione gignunt. 248. *a.*

Epiſpaſtica circa ſuras & femora à *VVilliſio* admoventur in convulſione. 84. *a.*

Epithema in cephalalgia. 6. *b.* 9. *a.*

Equi ſtercoris ſuccus pro ruſticis laudatur in iſchuria & calculo. 278. *b. vid. etiam* Stercus. Ejus, ſed non luxuriantis, ungula *Helmontio* furorem mitigat Archei. 194. *a.*

Equitatio nocet in diarrhoea. 181. *b.* Hæmoptyſi. 142. *a.*

Erinacei cinis ſpecificum in urinæ incontinentia. 280. *b.*

Errhina proſunt in incubo 91. *b.*

Eruca nigra in maniaco ſternutamento excuſſa. 28. *a.*

Eſſentia abſinthiaca purgans in febre tertiana intermittente præſtans. 373. *a.*

Eſſentia anodyna in colica laudata. 210. *b.* Antinephritica *Authoris.* 275. *b.* Antiparalytica *ipſius.* 79. *b.* In arthritide. 290. *a.* Aſthmate convulſivo. 117. *a* Catarrhalis. 97. *b.* Contra ſingultum. 177. *b.* Vertiginem. 52. *a.*

Euphorbium potentiſſimè ſternutationem movet. 67. *a.* Ejus oleum à *Paracelſo* laudatur in convulſione. 84. *a.*

Exercitia magis conferunt in podagra quàm quies. 287. *a.*

Extabeſcentia in phthiſi unde? 29. *a.*

Extractum calami aromatici laudatur in colica. 208. *a.* Cephalicum. 97. *a.* Diacitri confert in melancholia. 25. *a.* Corticum citri laudatur in colica. 208. *a.*

Exuviæ ſerpentum tanquam ſpecificum laudantur in Ictero nigro. 219. *a.*

F.

FAbæ quando florent, creſcit inſania. 29. *a.* Faciei phlogoſis & intumeſcentia in ſcorbuticis unde? 251. *a.*

Faſcia ventri circumligata prodeſt in ſingultu. 178. *b.*

Faſtidium, vid. Nauſea.

Fatui à podagra ut plurimum immunes. 286. *b.*

Favi infantum. 480. *a.* Eorum curatio. 482. *a.*

Faunorum ludibria *Plinii.* 87. *a.*

Febris. 308. *ſeq.* Eſt morbus communiſſimus. 308. *a.* Romanis Dea credita. *ibid.* Unde nomen habeat. *ibid.* Quid? 309. *b.* Eius variæ ſpecies. 309. *b.* 310. *a.* Paracelſo quot 315. *a.* Pars affecta. 310. *a.* Diagnoſis. 310. *a. b.* Cauſa 311. *a. ſeq.* Prognoſis. 313. *b.* Cura Diætetica *ib.* Pharmaceutica. 314. *b. ſeq.* In phrenitide non producit delirium. 12. *b* In catarrhis quomodo producatur. 92. *b.* In phthiſi unde? 129. *a.* In ſcorbuto quomodo curanda. 258. *b. a.* Febrilis materia ubi generetur. 363. *a.*

Febris alba mulierum, vid. Chloroſis.

Febris algida. 382. *b.* Ejus pars affecta. 383. *a.* Diagnoſis. *ibid.* Cauſa. 383. *b.* Cura. 387. *a.*

Febris ardens. 382. *b*. Eius pars affecta. 383. *a*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 383. *b*. Cura 387. *a*. *b*.
Febris arthritica. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis, 383. *b*. Cauſa. 385. *b*. Cura. 389. *b*.
Febris aſſodes, ſeu faſtidioſa. 323. *b*. Eius cauſa. 324. *a*. 384. *a*.
Febris aſthmatica. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 385. *a*. *b*. Cura. 389. *a*. *b*.
Febris cacatoria. 185. *a*. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 386. *a*. Cura. 390. *b*.
Febris cardiaca. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 384. *b*. Cura. 388. *a*. *b*.
Febris caſtrenſis. 335. *b*.
Febris catarrhalis. 335. *a*.
Febris colliquativa. 329. *a*. 383. *a*.
Febris continua quartana. 323. *b*. Eius diagnoſis. 324. *a*. Cauſa *ibid*. Cura. 328. *b*.
Febris continua quotidiana. 323. *b*. Eius diagnoſis. 323. *b*. Cauſa. 324. *a*. Cura. 328. *a*.
Febris continua tertiana. 323. *b*. Eius diagnoſis. *ibid*. Cauſa. 324. *a*. Cura. 328. *b*.
Febris elodes, 323. *b*. 383. *a*. Eius cauſa. 324. *a*.
Febris ephemera. 318. *b*. Quid? 318. *b*. Eius diagnoſis *ibid*. Cauſa. 319. *a*. 319. *b*. 320. *a*. Prognoſis. 320. *a*. Cura diætetica. *ibid*. Pharmaceutica. 321. *a*. *ſeq*.
Febris epiala. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 384. *a*. Cura. 387. *b*.
Febris famelica. 383. *a*. Eius pars affecta, *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 384. *b*. Cura. 388. *a*.
Febris hectica quid? 329. *a*. Eius gradus. *ibid*. Diviſio. *ibid*. Pars affecta. 329. *b*. Diagnoſis. *ibid*. Cauſa 329. *b*. *ſeq*. Prognoſis. 331. *b*. *ſeq*. Cura diætetica. 332. *a*. Pharmaceutica. 332. *b*.
Febres infantum. 490. *b*.
Febris inſana. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 386. *a*. Cura. 390. *a*.
Febris intermittens quæ? 362. *b*. Earum differentiæ. *ibid*. Pars affecta. 363. *a*.
Febris intermittens quartana. 375. *b*. Eius diviſio. *ibid*. Pars affecta, *ibid*. & 376. *a*. Caſus. 378. *a*. Diagnoſis. 376. *a*. Cauſa. 376. *a*. *b* *ſeq*. Prognoſis. 377. *a*. *b*. Cura diætetica. 378. *a*. Pharmaceutica. 378. *b*. *ſeq*.
Febris intermittens quotidiana quid? 362. *b*. Eius eſſentia in quo conſiſtat. 369. *a*. Pars affecta. 363. *a*. Diagnoſis. 363. *b*. Cauſa. ibid. Prognoſis. 366. *a*. *b*. Cura diætetica. 366. *b*. Pharmaceutica. ib. *ſeq*.
Febris intermittens tertiana. 369. *b*. Eius diviſio. ibid. Pars affecta. 370. *a*. Diagnoſis. 370. *a*. *b*. Cauſa. 370 *b*. *ſeq*. Prognoſis. 371. *b*. Cura diætetica. 371. *b*. Pharmaceutica. 371. *b*. *ſeq*. Antiſcorbuticæ cura. 375. *b*. Duplex quomodo curanda. *ibid*.
Febris lactea. 439 *b*. Eius diagnoſis. *ibid*. Cauſa. 441. *a*. Prognoſis. 442. *a*. Curatio. 448. *a*. 449. *a*.
Febris lipyria. 325. *a*.
Febris lunætrian. 330. *a*.
Febris maligna. 335. *b*. Eius pars affecta. 336. *a*. Diagnoſis. 336. *a*. *b*. Cauſa. 336. *b*. *ſeq*. Eius prognoſis. 341. *a*. *b*. Cura diætetica. 342. *a*. Pharmaceutica. 342. *b*. *ſeq*.
Febris odontalgica. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 386. *b*. Cura. 391. *b*.
Febris peſtilentialis. 336. *a*. Eius cauſa. 337. *a*. *ſeq*.
Febris petechialis. 335. *b*. *ſeq*.
Febris præfocans. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 385. *a*. Cura. 389. *a*. *b*.
Febris purpura. 335. *a*.
Febris ſiticuloſa. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 384. *a*. Cura. 387. *b*. *ſeq*.
Febris ſputatoria. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 386. *b*. Cura. 391. *a*.
Febris ſudatoria. 329. *a*. Eius pars affecta. 383. *a*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 386. *a*. Cura. 390 *b*.
Febris ſymptomatica. 382. *b*.
Febris ſyncopalis. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 385. *a*. Cura. 388. *b*. *ſeq*.
Febris ſynochus putrida. 318. *b*. Eius differentiæ. 319. *a*. Diagnoſis ibid. Cauſa. 320. *a*. *b*. Prognoſis. 320. *b*. Cura diætetica. *ibid*. Pharmaceutica. 321. *b*. 322. *b*.
Febris ſynochus ſimplex. 318. *b*. Eius diagnoſis. *ibid*. Cauſa 320. *a*. Prognoſis. 320. *b*. Cura diæterica. *ibid*. Pharmaceutica. 322. *b*.
Febris torminalis. 383. *a*. Eius pars affecta. *ib*. Diagnoſis 393. *b*. Cauſa. 384. *b*. Cura. 388. *b*.
Febris tuſſiculoſa. 383. *a*. Ejus pars affecta. *ib*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 385 *b*. Cura. 389. *b*.
Febris venenata. 336. *a*.
Febris vomitoria. 383. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 383. *b*. Cauſa. 384. *a*. Cura. 390. *a*.
Febris uretica. 383. *a*. Ejus pars affecta. *ibid*. Cauſa. 386. *b*. Cura. 391. *a*.
Fel canis junioris utile in epilepſia. 63. *a*.
Fel philomelæ inſomnes facere creditum. 35. *b*.
Felis vomitu ejecta. 166. *b*.
Fellifluа paſſio. 185. *a*.
Fellis alkali in cholera inteſtina corrodit. 186. *b*.
Fermentatio ſanguinis quid? 140. *a*.
Fermentum ſtomachale debet eſſe volatile. 163. *b*. Vitale cordis jam in ovi puncto ſalente radicatum eſt. 140. *a*.
Feſtuca lignea convulſiones & mortem cauſavit. 82. *b*.
Fiebr-Kuchen 377. *b*.
Fibræ nervæ æquè ſunt in inteſtinis, pancreate, folliculo fellis, ac in ventriculo. 185. *b*.
Fibrillæ nerveæ ubi ſunt, ibi ſpaſmus exoriri poteſt. 82. *b*. Earum doloroſè commotarum criſpaturæ motus excitant convulſivos. 82. *a*.
Flatus diſſolventia medicamenta. 172. *a*.
Floccorum carptio triſte ſignum in morbis acutis. 341. *b*.
Fluor muliebris albus. 407. *b*. Menſium alborum nomine perperam indigitatur. 408. *a*. Eius differentiæ. *ibid*. Diagnoſis *ibid*. Cauſa. 408 *b*. Prognoſis. 410. *b*. Cura diætetica. *ibid*. & 411. *a*. Pharmaceutica. 411. *b*. 414 *a*.
Fluxiones dolorem quemvis irritare poſſunt 185. *b*.
Fluxus hepaticus quid? 232. *a*. Eius pars affecta. 232. *b*. Diagnoſis. *ibid*. Cauſa. 233. *a*. *b*. Prognoſis 234. *a*. Cura dætetica. 234. *b*. Pharmaceutica. 235. *a*. *ſeq*.
Fœminæ omnem morbum bis patiuntur. 392. *b*. Rariùs infeſtantur calculo veſicæ, quàm viri. 267. *b*.
Fœmineus ſexus lethargo magis expoſitus & quare? 35. *a*. Ob vitam ſedentariam & arctionem pectoris conſtrictionem ſibi phthiſin facilè accerſit. 131. *b*.
Fœtus quando nutritionem per os accipiat. 458. *a*. Mortuus quomodo cognoſcatur. 432. *a*. Eius cauſa. 433. *a*. Prognoſis. 434. *a*. Cura. 438. *a*. Jam in lucem editus quomodo tractandus. 435. *a*. Octimeſtris vitalis eſſe poteſt. 432. *b*. Octo & viginti annos in utero geſtatus & in marmoream duritiem converſus. 263. *b*.
Folle inflare inteſtina in paſſione iliaca ab *Authore* non probatur. 202. *a*.
Fomentatio in arthritide. 292. *b*. Calculo. 274. *b*. Iliaca paſſione. 203. *a*. Capitis à Galenicis imperatur in mania. 29. *b*. Qualis in paralyſi conveniat? 79. *b*. In pleuritide 126. *a*. Ventriculi in ſingultu. 178. *b*.
Fons lapidificus. 264. *b*.
Fontanellæ laudantur in phthiſi. 133. *b*. *vid*. *ſeq*.
Fonticuli proſunt in epilepſia. 60. *a*. Præſervationis gratia laudantur in peſte. 349. *b*.
Frictiones conducunt in arthritide. 292. *a*. Incubo 91. *b*. Mictu cruento. 280. *b*. Paralyſi. 79. *a*. Spaſmo. 83. *a*. Vertigine. 53. *a*. Calidis & aſperis linteis in catalepſi. 47. *a*. Extremarum validiores in apoplexia. 66. *b*.
Frigida nervis inimica. 75. *a*. Convulſiones & alia incommoda excitant. 83. *a*.
Frigido lapidi inſidentes, vel frigidum & humidum pavimentum calcantes diarrhœa corripiuntur. 181. *a*.
Frigus nocet catarrhoſis. 95. *b*. In dyſenteria. 193. *a*. In febribus cur calori præcedat. 364. *a*. Lympham coagulat. 73. *b*. Remota paralyſeos cauſa. *ibid*.
Fructus auſteri nocent in ſpaſmo. 83. *a*. Horarii choleram inducunt. 187. *a*. Nocent in colica. 207. *a*. Diarrhœa. 181. *a*. Dyſenteria. 193. *a*. Singultu. 175. *b*.
Frutex ſàbuci in ſalice repertus amuletũ in epileſia. 63. *a*.
Fuliginis virtus. 68. *b*. Sal volatile laudatur in aſthmate viſcido. 115. *b*. Catarrho ſuffocativo. 99. *a*. Incubo 91. *a*. Paralyſi. 78. *a*. Spiritus in apoplexia. 67. *b*. 68. *b*. Calculo. 277. *b*. Febre ardente. 328. *a*. Pervigilio. 42. *a*. Succinatus *Authoris* in catarrho ſuffocativo. 99. *a*.
Fumaria præſtans in melancholia. 25. *b*. Diuturnam coctionem non ſuſtinet. *ibid*.
Fungi excitare poſſunt diarrhœã. 181. *a*. Epilepſiam. 57. *a*.
Furor uterinus. 454. *a*. Eius pars affecta. *ibid*. Diagnoſis. 454.

ſis.454.a.Cauſa,454.a.b.Prognoſis.354.b. Curatio.454.a.

G.

GAlbanum ſuffitum utile in apoplexia. 67.b.
Galenus infidelis *Hippocratis* diſcipulus. 67. b.
Galli ferè nullo in morbo à venæſectione abſtinent, 316.b.
Gallina viva nigra in medio diſſecta & capiti impoſita prodeſt in mania. 32.a.
Gallinarum ſtomachus ſpecificum in urinæ incontinentia. 280. b.
Galreda ex cranio humano Paracelſo laudatur in epilepſia. 58.a.
Gangræna à fellis alkali corroſivo inteſtinis in cholera infertur. 186.b.
Gargariſma in variolis. 360.b.
Gas ſylveſtri ſpiritus inducti ſunt in apoplexia.65.b.Lethargo. 34.a.
Gaſteranax Rex ventriculi.163.a. Maximam cum partibus habet confœderationem. 174.a. Peculiari artificio ſal quoddam volatile eleborat & toti corpori neceſſarium elargitur.175.b. Quibus placetur.171.a. Affectus miſero planctu totius machinæ cataſtrophen prænunciat. 174.a.b. Eius ſocordia & ignavia cauſat arthritidem. 284.b. In diarrhœa valdè inquietatur ab externo hoſte. 180.a. In dyſenteria excandeſcit. 191.a. Nec non admodum eſt infirmus. 192.a.
Gaudio ſtudendum in melancholia. 21.b.
Gelatina in phthiſi. 135. b.
Gentiana à pleriſque in febribus æquiparatur chinæ de china. 318. a.
Gilla *Paracelſi* contra maniam. 30.a.
Gingibrachium. 247.b.
Gingipedium, *ibid.*
Gingivæ facilè ſanguinem emittentes non ſemper ſignum ſcorbuti.250.b. Unde hoc? *ibid.* Earum caro luxurians & fungoſa in ſcorbuto quid arguat.251.b. Putredo in eodem quomodo curanda. 257.a.
Glandula pinealis *Carteſianis* primarium ſubjectum in catalepſi. 43.a.Quomodo? 44.a.
Globuli plumbei in iliaca paſſione ab *Authore* improbantur. 202. b.
Gloſſopetræ Melitenſes laudantur in variolis & morbillis. 359. b.
Gonagra. 281. b.
Gonorrhœa.295 a.Eius pars affecta.ibid.b.Diagnoſis.296. a. Cauſa. 296. b.297.a.Prognoſis.298.b.Cura Diætetica. 299.a.Pharmaceutica.300.a.305.b.Virulenta.295.a.296. b.298 a. Eius cura. 305.b.
Graminis decoctum laudatur in calculo. 273.b.
Grando veſicæ *Paracelſo* quid? 270. a.
Grumeſcentia ſanguinis eſt acoris indicium atque effectus. 119. b.
Gummi Ammoniacum prodeſt in catarrho ſuffocativo 96. a. Ejus ſpiritus in aſthmate à materia viſcida inducto. 115. b.
Gummoſa conferunt in hectica. 333. a.
Gutta.281. b. *Paracelſo* quid? 33.b.63.b.

H.

HÆdorum carnes epilepſiam excitare creduntur. 57.a.
Hæmatites, ejuſque caput mortuum & flores laudantur in dyſenteria. 196.a.
Hæmoptyſis quid? 137. b. Author peſſimorum morborum. *ibid.* Eius differentiæ. *ibid.* Pars affecta. 138.a. Diagnoſis, *ibid.* Cauſæ. 138. b. *ſeq.* Prognoſis. 140. b. Cura diætetica. 141. b. *ſeq.* Pharmaceutica. 142. a. *ſeq.* Sæpe à magnis morbis liberat. 141. a.
Hæmorrhoides proſunt in catalepſi. 45.b. Mania. 28 b.29. b. Melancholia. 26.a Phrenitide. 22.a. Retenti nocent in epilepſia. 57. b. Occaſionem præbent ſcorbuto. 252.a.
Hæmorrhoidum fluxus nimius.232.a Eius differentię, *ib.b.* Pars affecta. 232.b. Cauſa.233. a.b. Prognoſis.234.a.Cura diætetica. 234.b. Pharmaceutica.235.a. 235.b.237.a.
Hæmorrhoidum ſuppreſſio.232 a. Ejus diagnoſis. 233. a. Cauſa, *ibid.*234. a. Prognoſis. 234. b.Cura diætetica. 234. b. Pharmaceutica. 235. a. 238. a.
Hæreditariæ diſpoſitionis indicia in capitis dolore non negligenda. 2. b.
Halecum veſiculæ exſiccatæ laudantur in iſchuria. 278.b.
Halitus compreſſio in ſingultu leniori prodeſt. 178. b.
Hauſtus incomparabilis in colica. 210. a.
Hedera terreſtris laudatur in phthiſi. 136.b.
Helleborus niger quomodo amentias ſublevet juxta *Helmontium.* 22.b.30.a.Eum in melancholia veteres cur præſcripſerint. 23. a. Ejus extractum cum ſpiritu vitrioli correctum ſpecificum in melancholia. 25.a.
Helmontius accuratus deſtillationum obſervator. 76. a. Summa reipublicæ Medicæ jactura defunctus. 36. a.
Hemicrania. 2.a Eius cauſa. 3. b.
Hemiplegia. 71. a.
Herbæ antiſcorbuticæ exſiccatæ rarò adhibendæ. 255.b. Floreſque redolentes benignam cerebro animam halant. 89.b.
Herculeus, ſeu Herculanus morbus. 53. b.
Hermodactyli à *VVilliſio* laudantur in paralyſi. 77.a.
Hilaritati in melancholia ſtudendum. 21.b. Item in convulſione. 83.b.
Hircinum h par epilepſiam excitare creditur. 57.a. Sanguis laudatur in calculo. 275. a. Item urina. 275.b.
Hirudo avara beſtia. 58.a. Earum applicatio laudatur in Apoplexia.67. b.Cephalalgia. 9.b.Epilepſia. 60. a.Incubo. 91.b. Mictu cruento. 280.b.Phrenitide, 15. b. Scorbuto. 254. b.Vertigine. 53.a.
Hirundines vivæ diſciſſæ & capiti calentes impoſitæ laudantur in mania. 32. a. Arcanum in phrenitide. 16. b. Stomacho applicatæ ſedant ſingultum. 178. a. Decoctum laudatur in mania. 29. a. Pullorum ſuccus laudatur in epilepſia. 63.a. Mania. 32.a. Spiritus in convulſione. 85 a.
Homo juxta *Salonem* quid? 458. a.Ex ovo fit. 451.b. 420. b. Eſt microcoſmus. 1.a. In eo duæ ſubſtantiæ realiſſimè diſtinctæ. 26.b Totus morbus eſt. 457.a.
Horror communis febrium prænuncius. 191. a. Et rigor in phrenitide peſſima ſigna. 13.b.
Hyænæ fel empiricum remedium in ictero. 220. a.
Hyacinthus *Helmontio* laudatur in bubone peſtilentiali. 343. b. Eius confectio à *Sylvio* ad diarrhœam adhibetur 182.b.
Hydragoga humorem acidiorem & auſteriorem emendatum & adhuc redundantem imminuunt & evacuant. 24 a. Præcipiuntur in diarrhœa ab *Authore.* 183. a. *Sylvio.* 182.b.
Hydrocephalus. 220. a.
Hydromel nocet in cholera. 187.b.
Hydrops quid? 220.a. Eius pars affecta. 220.b. Caſus.220. b. *ſeq.* Diagnoſis. 221.a. Cauſa.221.b.*ſeq.*Prognoſis.224. b. *ſeq.* Cura diætetica. 225. a. Pharmaceutica. 225. b. *ſeq.*
Hydrops ad matulam. 259.a.
Hydrops ſcorbutica quomodo curanda. 258.a.
Hyoſcyami quinta eſſentia *Paracelſo* laudatur in mania. 29. b.
Hypercatharſin cur aliquando ſpaſmus ſuperveniat.82.a. Cura. 190.a.
Hyperici decoctum *VVilliſio* ſpecificum in mania. 30. a. Tinctura tum ſimplex tum compoſita Mynſichti prodeſt in eadem. 32. a.
Hyperſarcoſis urethræ Venerea quomodo curanda. 305. a.
Hypnotica commendantur in calculo. 273. a.
Hypochondriaca affectio. 17. b. A melancholia gradibus tantùm differt. 19. b. Quid? 238.b. Ejus diviſio. 239. a. Pars affecta. *ibid.* Diagnoſis. 239. a.b. *ſeq.* Cauſa. 240. b. Prognoſis. 242. a. Cura diætetica. 242. b. Pharmaceutica. 243. b. ſeq.
Hypochondriaci cur hora una aut altera à paſtu aut à motu corporis reſpirandi difficultate patiantur. 111 a.
Hypochondriorum tenſiones in ſcorbuto quomodo curandæ. 257.b.
Hyſterica paſſio. 395.b.

I.

ICterus quid? 212. b. Ejus caſus. *ibid.* Pars affecta. *ibid.* Diagnoſis. 213. a. Cauſa. 213. a. *ſeqq.* Prognoſis. 214. b. Sæpe lethalis. 215. a. Cura diætetica, *vid.* Pharmaceutica. 215. a. *ſeq.* Anticitericum *Geneſri* 216. a.
Icterus albus, *vid.* Chloroſis.
Icterus infantum. 460. a. Ejus cauſa. *ibid.* Curatio. 460. a. b.
Icterus niger ejuſque cura. 219. a. *ſeq.*
Jejunia non ſentiunt maniaci. 26. b.
Illiaca paſſio. 197. b. Ejus diviſio, *ibid.* 198. a. Caſus *ibid.* Pars affecta. *ibid.* Diagnoſis. 198. b. Cauſa. *ibid. ſeq.* Prognoſis 200. a. Cura diætetica. 200. a. b. Pharmaceutica. 200. b. *ſeq.* Omnis hic morbus ad ſpiritus animales non ritè diſpoſitos referri debet. 201. b.
Immerſio capitis juvat in cephalalgia. 6. b.
Imperatoriæ radix laudatur in peſte. 349. a. Collo appenſa amuletum in epilepſia. 63. a Ejus oleum à *Paracelſo* laudatur in convulſione. 84. a.
Inanitio non eſt cauſa ſpaſmi in hypercatharſi. 82. a.
Inappetentia. 164. a. Ejus pars affecta. 164. b. Diagnoſis. 163. b. Cauſa. 165. b. 167. a. In cholera unde? 186. b. Ejus cura diætetica. 168. a. b. Pharmaceutica. 164. b. *ſeq.*
Incubus quid? 87. a. Ejus pars affecta. 87. a. b. Diagnoſis. 87. b Cauſa. 88. a. *ſeq.* Prognoſis. 89. a. Cura diætetica. 89. b. Pharmaceutica 90. a. A diætæ errore plerumque oboritur. 89 a.
Induſium ex aqua frigida madidum inductum laudatur in pervigilio. 42. a.
Inflammatio renum & veſicæ. 260. a. *vid.* Nephritis.
Infuſiones ex foliis ſenæ & agarico utiles in cephalalgia. 8. a.
Infuſiones variorum medicamentorum in venas maniacorum probantur. 31. a. Ob calumniam vulgi aliquando omittendæ. 37. b. Opiatorum laudantur in pervigilio. 42. a. Salium volatilium in catalepſi. 47. a. Opio maritatorum in epilepſia. 63. a.
Infuſoria ars profuit in paralyſi. 79. b.
Infuſum purgans in febre ardenti. 327. b. Melancholia 22. a. Paralyſi. 77. b.
Ingluvies inducere poteſt lethargum. 34. b. Icterum. 215. a.
Ingurgitatio ciborum ſine maſticatione nocet in diarrhoea. 181. a.
Inſenſibili tranſpiratione plus una die evacuatur, quàm per alvum quindecim dierum ſpatio. 104. b.
Inſomnia melancholicorum turbulenta unde. 18. a. Vitanda in diabete. 268. b.
Inſultus epileptici infantum. 469. a. Eorum cauſa, *ibid.* Curatio. 470 a. b.
Inſuſurratio verborum in aures curavit ſingultum. 179. a.
Internotio rectæ curationis fundamentum. 185. b.
Intertrigo infantum. 488. b. Ejus cauſa, *ibid.* Curatio *ibid.*
Inteſtina ſphacelata in dyſenteria. 192. b.
Inteſtinorum motus periſtalticus quomodo fiat. 197. b.
Invaſio. 87. a.
Invidia hecticam cauſat. 331. b.
Ira nervos convellit & humores exagitat. 176. a. Spiritus animales facit rebelles. 142. a. Ea nulla peſtis humanæ vitæ pejor. 122. b. Cauſat aſthma. 113. a. Diarrhoeam. 182. a. Vertiginem. 52. b. Vitanda in cholera. 187. b. Colica. 207. a. Convulſione, 83. b. Hæmoyptyſi. 142. a. Pervigilio. 40. a. Pleuritide. 122. b.
Irati homines morſu aliquid venenati affricant. 28. b. Eorum vulnus immedicabile, & vigilias cauſat. 40. a.
Irrigationes capitis à Galenicis laudantur in mania. 29. b.
Iſchia. 281. b.
Iſchuria quid? 259. a. Ejus pars affecta. *ibid.* Diagnoſis. 260. b. Vera & notha. 261. a. Cauſa. 261. a. 261. b. 262. b. 266. a. Prognoſis. 267. b. Curatio. 269. a. 271. b. 272. b. 273. b. 278. a.
Judicium non laborat in phrenitide. 12. b. Quomodo in ea erret. *ibid.*
Juglandis umbra cephalalgiam inducit. 5. a.
Julapia refrigerantia diutiùs continuata nocent in febre intermittente quotidiana. 369. a.
Julapium in aſthmate *VVilliſii*. 114. a. Diarrhoea *ejuſdem*. 182. a. Melancholia. 23. b. Pervigilio. 41. a.
Juniperi oleum prodeſt in convulſione. 85. b. Spiritus laudatur in calculo. 270. b.
Juſculum utile in melancholia. *VVilliſii*, 23. b.
Juvenum Microcoſmetor qualis. 13. a.

L.

LAc laudatur in phthiſi. 130. b. 134 b. *ſeq* Pagricorum ſolatium. 292. b. Infantibus nutrimentum ſaluberrimum. 458. a. Eius vitia quomodo corrigenda. 448. *ſeq.* Quodvis laudatur in ulceribus renum & veſicæ. 271. a. Unde fiat. 400. b. Caput dolentibus non præbendum. 4. b. In quo allium coctum prodeſt in colica. 209. b.
Lac aſininum cur adeo proſit in phthiſi. 135. a.
Lac caprinum laudatur in phthiſi. 135. a. A quodam tamen ferri non potuit. *ibid.*
Lac capræ nigræ laudatur in calculo. 270. b.
Lac muliebre præ aliis laudatur in phthiſi. 135. a.
Lac perlarum *Helmontio* laudatur in phthiſi. 132. a.
Lacerta viva collo appenſa miraculosè ſiſtit motus epilepticos. 63. a. Lacertæ centum vomitu rejectæ. 166. b.
Lactatio puerorum. 457. b.
Lacticinia proſunt in ſcorbuto. 256. b. Nocent in cholera. 187. b. Diabete. 268. b.
Lactis coagulatio. 441. b. Eius cauſa. *ibid.* Curatio. 448. b. 449. a. b. In infantibus. 461. a. Eius cauſa. 461. b. Curatio. 462. a. b.
Lactis defectus, 441. a. Eius cauſa. *ibid.* Curatio. 448. a. 449. b.
Lactis redundantia. 441. b. Eius cauſa. *ibid.* Curatio. 448. a.
Lactis rigor. 439. a.
Lana ſuccida puerorum vertices in epilepſia aduruntur. 60. a.
Lapis fulminaris tanquam ſpecificum laudatur in ictero nigro. 219. a.
Lapis microcoſmi *Helmontio* dicitur Duelech. 277. a.
Lapis prunellæ prodeſt in mania. 30. b. In ſynochis putridis. 323. a. Peculiarem vim habet microcoſmetorem furibundum compeſcendi. 31. a.
Lappæ majoris radix in clyſtere prodeſt in lethargo 37. b
Laudanum opiatum choleram à fructibus horariis ſiſtit 188. b. Cydoniatū prodeſt in pervigilio. 41. a. *Hoffmanni*, vel aromaticum *Authoris* confert in nauſea & vomitu ſpaſmodico. 171. a. Liquidum cydoniatum à *VVilliſio* laudatur in diarrhoea. 182. b. *Chymici* magni faciunt in colica, 208. a.
Laudanum perlatum à *Chemicis* ſummum æſtimatur confortativum in dyſenteria. 194. a.
Laudanum urinarium D. Michaelis. 277. b.
Lavendulæ oleum prodeſt in convulſione. 85 b.
Lazuli lapis ſecretum in febribus intermittentibus. 317. b. 373. b. Eius tinctura cerebrum confortat ejuſque poros emendat. 24. a.
Legumina vitanda in diarrhoea. 181. b. Verrigine. 50. a.
Lentes epilepſiam excitare poſſunt. 57. a. Specifica quadam vi obſunt in pleuritide. 122. a.
Leporis cerebrum & renes laudantur in calculo. 269. a. Item ejus tali, imò totius pulvis. 277. a. Sanguis in eodem. 270. b.
Lepus marinus nocet in phthiſi. 130. b.
Lethargus. 32. b. Eius definitio. *ib.* Differentia. *ib.* Pars affecta. *ib.* Diagnoſis. 33. a. Cauſa. 33. b In eo cur ægri ſint obliviosi. 33. a. Eius prognoſis. 34. b. Cura. 35. a Juxta *Paracelſum* per mineralia curandus. 35. a. Specificum antilethargicum *Authoris* 37. a.
Leucophlegmatia. 220. a.
Lienteria quid? 179. a. Eius ſigna. 179. b.
Ligaturæ utiles in epilepſia. 60. a. Lethargo. 37. b. Mictu cruento. 280. b
Lignorum eſſentia laudatur in apoplexia. 69. b. Sputatione nimia ſcorbutica. 258. a.
Liliorum convallium ſpiritus utilis in apoplexia. 68. b.

Linctus in aſtmate. 113. *a.*

Linimentum in aſthmate convulſivo. 117. *b.* Calculo. 277. *a.* Apoplexia. 70. *a.* & *b.* Cephalalgia. 9. *b.* Colica. 212. *a.* Contractura & convulſione *Paracelſi.* 84. *a.* Epilepſia. 63. *a.* Incontinentia urinæ. 280. *b.* Incubo pro ventre illinendo. 91. *b.* Inflammatione renum & veſicæ. 277. *b.* Mictu cruento. 280. *b.* Phrenitide. 17. *a.* Stranguria. 279. *b.* Tremore. 86. *b.* Tuſſi pectorale. 107. *a.* Ad plantas pedum in eadem. *ibid.*

Lipothymia. 155. *b.* In phthiſi confirmata unde? 129. *b.*

Liquor externus in arthritide. 289. *a.* Per ſyringam iniiciendus in calculo veſicæ. 277. *b.*

Liquores ſapphiri, ſmaragdi, muſci *Paracelſiſtis* arcanas in catarrhis habere vires creduntur. 96. *b.*

Liquor ſtypticus unde paretur. 196. *b.* Laudatur in mictu cruento. 280. *b.*

Liquor ſtomachicus ſtypticus in lienteria & cœliaca præſtans. 184. *a.* Corroborans Authoris. 184. *b.*

Liquor terræ foliatæ valdè laudatur in hectica. 334. *a.*

Lochia quid? 493. *a.* Eorum fluxus imminutus. *ibid.* Diagnoſis, *ibid. b.* Cauſa. 440. *a.* Prognoſis. 441. *b.* Curatio. 444. *b.* Fluxus nimius. 439. *a.* Diagnoſis. 439. *b.* Cauſa. *ibid.* Prognoſis. 441. *b.* Curatio. 446. *b.*

Lolium in cereviſia vitandum. 4. *b.*

Looch in pleuritide. 122. *b.*

Lotiones ex aromaticis proſunt in paralyſi. 79. *b.*

Lotio pedum juvat in cephalalgia. 9. *b.*

Lucius piſcis ſtomacho vivus impoſitus virus ictericium extinguit. 215. *b.*

Lucubrationes nocent in ſcorbuto. 252. *a.*

Ludus *Paracelſi* cur ſic dicatur. 271. *a. b.*

Lues Venerea quid? 295. *a.* Ejus pars affecta. *ibid. b.* Diagnoſis. 295. *b.* Cauſa. 296. *b.* 297. *b.* Prognoſis. 298. *b.* Cura diætetica. 299. *a.* Pharmaceutica. 299. *b. ſeq.*

Lumbrici terreſtres proſunt in arthritide. 291. *a.* Convulſione. 85. *a.* Contra epilepſiam nobile exhibent remedium. 62. *b.* Eorum oleum confert in convulſione. 86. *b.* Sal volatile conducit in ictero. 218. *a.* Spiritus in aſthmate à materia viſcida orto. 115. *b.* Convulſione. 86. *b.* Doloribus arthriticis ſcorbuticis. 257. *b.* Paralyſi. 79. *a.*

Luna *Paracelſiſtis* cerebrum externum. 58. *a.* Ejus in & decrementum. 75. *a.* Phaſes in exhibitione remediorum antiepilepticorum cur attendendæ. 60. *a.*

Lunæ liquor *Paracelſo* ſpecificum antimaniacum. 29. *b.* Laudatur in vertigine. 51. *a.* Oleum à *Paracelſiſtis* in catarrhis. 96. *b.* Tinctura confortat cerebrum. 24. *a.*

Lunaris morbus. 53. *b.*

Lupi axungia prodeſt in incubo. 91. *b.* Pellis uſurpatur in apoplexia. 70. *b.* Quæ in extremis pedum digitis eſt, ex ea parata caputia proſunt catarrhoſis. 98. *b.* Sanguis laudatur in calculo. 270. *b.*

Luxationes membrorum atrophiam inducunt. 73. *b.*

Lycanthropia. 26. *a.*

Lympha quid? 73. *b.* Ab aere inclementiore augetur. 94. *a.* Extravaſatæ vitia. 94. *a. b.*

Lymphatica vaſa per totum corpus diffuſa ſunt. 94. *a.* Ab iis nulla corporis pars immunis. 92. *a.*

M.

MAculæ ephialticis nonnullis protuberant. 88. *a.* Lividæ in brachiis & cruribus præcipuum ſcorbuti ſignum. 250. *a.* Unde oriantur. 250. *b.* Quæ pejores. 251. *a.* Quomodo curandæ. 258. *a.*

Magiſterium cordiale *Michaelis.* 61. *a.* Epilepticum *ejuſd. ibid.* Cranii humani, *vid.* Cranium humanum.

…netica cura in ictero. 219. *a.*

…tas quid? 338. *b. ſeq.*

… inflammatio. 439. *b.* Cauſa. 541. *b.* Prognoſis. …ratio. 448. *b.*

…m ſuctio ſenſibilis, ut papillæ etiam inde intu…t, viro cuidam in ſomno contigit. 87. *a.*

…gorae quinta eſſentia *Paracelſo* laudatur in mania. 29. *b.*

Mania quid? 26. *a.* Ejus differentia, *ibid.* Sæpe commutatur in melancholiam, *ibid.* Spiritibus animalibus apertum ignem iniicit, *ibid.* Eius pars affecta 26. *b.* Signa, *ibid* Cauſa 27. *a. ſeq.* Prognoſis 28. *b.* Cura diætetica. 29. *a. b.* Pharmaceutica 29. *b. ſeq.* Ab eruca orta, 28. *a.* Alii à muliere morſu communicata, *ibid.* Cur quandoque iu ſtultitiam & melancholiam tranſeat 28. *b.* Hæreditaria, vel morſu animalis rabidi communicata vix radicitus exſtirpatur, 28. *b.*

Maniaci nec ſibi ipſis, nec aliis parcunt. 26. *a.* Maniacum inter & brutum rapax nulla quandoque apparet differentia 26. *b.* Maniacorum omnium commune ſymptoma quod? *ibid.* Intenſiſſimum frigus non ſentiunt *ibid.* Nec verbera aut jejunia. *ibid.* Cur torvos & intrepidos habeant oculos *ibid.* Unde adeò robuſti? 27. *b.*

Manna ſuſpecta in cholera. 189. *a.*

Maraſmus ſenilis incurabilis eſt. 130. *a.*

Margaritæ, *vid.* Perlæ.

Mariſcæ. 232. *a.*

Maritima incolentes quæ incommoda patiantur. 95. *b.*

Martialia corrigunt acidum vitioſum ſanguinis. 24. *a.* Laudantur in ictero nigro. 219. *a.* Scorbuto. 256. *a.* Salibus volatilibus admiſcenda in melancholia. 25. *b.*

Martis eſſentia utilis in convulſione. 85. *a.* Flores in dyſenteria. 196. *a.* Limatura in convulſione. 85. *a.* Spiritus. in ictero. 218. *a.* *Paracelſo* ſpecificum in mania. 29. *b*

Marum ſternutatorium dat in catarrhis. 96. *b.*

Maſticata in peſte non ſunt deglutienda. 349. *a.*

Maſtichinum lignum ſpecificum in urinæ incontinentia. 280. *b.*

Materia ſubtilis aere exiſtente lucido majori in copia influit. 21. *a.* Ab ea Microcoſmetor nutritur. 21. *b.* Ad reſpirationis actionem à *Carteſianis* præſupponitur. 109. *a.* Modò majori, modò minori copia terram pertranſit. 339. *a.*

Mechoacannæ infuſum opem tulit in ſingultu. 177. *a.*

Meconium infantum. 458. *a.* Retentum plurium malorum origo. *ibid.* Ejus cauſa. *ibid.* Egeſtio quomodo promovenda. *ibid.*

Medicamenta ſcorbutica nō diu vires ſuas retinent. 255. *b.*

Medicus ad ægrum accedens non ſtatim periculum maximum denunciet. 193. *b.* Non verbis, ſed herbis ſanat. 185. *a.*

Medullæ ſpinalis diſtributio. 71. *b.*

Medulla lapidum laudatur in urinæ incōtinentia. 280. *b.*

Melancholia quid? 17. *b.* Eius ſpecies *ibid.* Pars affecta, *ibid.* Signa. 18. *a. b.* Cauſa. 18. *b. ſeq.* Prognoſis. 21. *a* Cura Diætetica. 21. *a.* Pharmaceutica. 22. *a. ſeq.* Quandoque tranſit in μόρωσιν 21. *a.* Quandoque in maniam. *ibid.*

Melancholia mulierum. 454. *a.* Ejus pars affecta. *ibid.* Diagnoſis. *ibid.* Cauſa. 454. *a. b.* Prognoſis. 454. *b.* Curatio. 455. *a.*

Melancholicorum deliria quædam. 18. *a. b.* Omnia recenſeri nequeunt. 18. *b.* Cur ſibi mortem quandoque conſciſcant. 18. *a. b.* Cur ſemper de uno utplurimum cogitent. 21. *b.* Ex largiore Bacco facile fiunt maniaci. 21. *b.*

Melones nocent in diarrhœa. 181. *a.* Cholera. 187. *a.* 187. *b.* Eorum eſu tres Imperatores extincti. 122. *a.*

Membra in catalepſi non flacceſcunt, ſed rigida redduntur. 44. *b.*

Membranæ omnes in corpore ope ſpirituum animalium ſentiunt, adeoq; tactus ſunt inſtrumentum. 282. *a.* Iis punctis vel vulneratis inſignes dolores & motus ſpaſmodici oriuntur. 2. *a.*

Memoria ubi ſedem habeat, ſecundùm *VVilliſium.* 33. *a.* In lethargo eſt abolita. 33. *a.*

Mens internis nimis occupata, externa minora non attendit. 26. *b.* Ejus læſio. 10. *a.*

Menſium fluxus ordinarius in cauſa eſt, ut mulieres præ viris minùs calculo ſint obnoxiæ. 269. *a.* In Catalepſi ſalutaris. 45. *b.* In mania provocandus. 29. *b.* Cur tam exactam retineat periodum. 402. *a.*

Menſium fluxus immodicus. 407. *b.* Ejus diagnoſis. 408. *a.* Cauſa. 408. *b.* Prognoſis. 410. *a.* Cura diætetica. 410. *b.* Pharmaceutica. 411. *a. ſeq.*

Menſium fluxus inordinatus. 401. *b.*

Menſium imminutio aut paucitas. 401. *b.* 402. *a.* Ejus pars affecta 402. *a.* Diagnoſis. 402 *b.* Cauſa. 403. *a.* Prognoſis. 403. *b.*

403. b. Cura ibid.
Menſium retentio aut ſuppreſſio. 401. b. 402. a. Eius pars affecta. 402. a. Diagnoſis. 502. b. Cauſa. 403. a. Prognoſis: 403. b. Cura 403. b. In epilepſia noxia. 57. b. Occaſionem præbet ſcorbuto. 252. a.
Menſtruorum excretio legitima mulieri præſidium & beneficium adverſus omnis generis morbos. 287. b.
Mentagra. 295. a.
Mercurialia VVilliſio magnifiunt in mania. 30. a.
Mercurialis inunctio in mania in dubium vocatur à VVilliſio. 30. a.
Mercurius in lue Gallica inunctus per ſex annos in corpore delituit, tandem verò vires reaſſumens epilepſiam & mortem intulit. 355. a. Quomodo dulcificetur. 256. b. Eius fumus laryngem præcludit. 112. a. Spiritus inter ſpecifica in mania recenſetur à Paracelſo. 29. b. Dulcis egregium eſt diureticum. 275. b. Solis à Paracelſo laudatur contra Guttam. 67. b.
Metus fugiendus in catarrhis, & quare? 96 a. Cauſat convulſionem. 83. b. Maniam. 29. b. Obſtetrix peſtilentiæ & fomes contagionis. 341. a.
Miaſmata impura, maligna, nonnunquam in aere volitant, 193. a. Ex quibus componantur. 340. b.
Microcoſmetor aliquando fit Coſmetorges, 12. a. In apoplexia quomodo ſe habeat, 65. b. In catalepſi quomodo diſproportionetur, 49. a. A crapula redditur furibundus, 44. b. In lethargo eſt in continuo imperio & actione. 39. a. In mania eſt quaſi incendiarius, 276. In melancholicis quandoque impias ſibi imponit manus 21. a. In paralyſi magna militum ſuorum parte privatur. 72. b.
Mictio involuntaria infantum. 489. b.
Mictus cruentus. 260 a. Eius cauſa, 260. b. 262. a. ibid. 267. a. Prognoſis. 268. a. Curatio. 269. b. 273. b. 280. a.
Milchfroſt 439. b.
Millepedum uſus in cephalalgia, 6. b.
Mineralium quorumdam gas ex proprietate ſuffocat, 112. a.
Miſererè mei, vid. Iliaca paſſio.
Mixtura aromatica Sylvii ſingultum ſedans. 176. b.
Mixtura balſamica Authoris prodeſt in ſingultu, 178. a.
Mixtura in apoplexia, 69. a. ſeq. Aſthmate Authoris. 116. a. VVilliſii. 114. a. Aliorum 116. a. b. Cardialgia Authoris, 171. a. Vt & vomitu, nauſea, ructu. Sylvii, 170. a. Capitis dolore & vigiliis interna, 6. b. Scorbutico, 7. a. b. Externæ, 9. a. Cephalica Confelii laudatur in convulſione, 85. a. Colica, Authoris 209. a. Sylvii. 208. b. Diarrhœa Sylvii, 182. b. Authoris, 184. a. Faſtidio, aliiſque ventriculi debilitatibus. 174. a. Antifebrilis Sylvii, 316. a. In febribus malignis eiuſdem, 345. b. Ad flatus in ructu & rugitu eiuſdem, 170. a. In ictero Sylvii, 216. b. VVilliſii, 216. b. Ubi lipothymia adeſt, 218. b. Nigro, 219. a. Iliaca paſſione Sylvii, 201. b. Incubo, 91. a. Nauſea & vomitu, 171. a. b. Paralyſi, 77. b. Phrenitide Sylvii, 15. a. Opiata in eadem, 16. a. Pleuritide Authoris, 125. a. Sylvii, 124. a. VVilliſii, 123. b. Ructu, rugitu & flatibus, 172. a. Somnifera Authoris Patris in pervigilio præſtans, 41. b. Simplex in eodem, 42. a. Singultu, 176. b. Vomitu ſanguinis Sylvii. 170. a.
Mœror excitat diarrhœam, 182. a Hecticam. 332. b. Vitandus in cholera. 187. b. Colica. 207. a. Convulſione 83. b. Diabete & calculo. 269. a. Hydrope. 225. b. Melancholia. 21. b. Paralyſi. 75. b. Scorbuto. 252 a Singultu. 176. a.
Mola quid? 421. b. Eius differentiæ. ibid. 422. a. Diagnoſis, 422. a. Cauſa. 425 a. Progn. 425. b. Cura diætetica. 426. a. Pharmaceutica, 430. b. ſeq.
Morbi quomodo accuratè explicandi, 1. a.
Morbi cognitio, initium curationis. 87. b.
Morbis in acutis incerta eſt prædictio ſalutis & mortis. 121. b.
Morbilli. 351. a. Quid? 351. b. Eorum pars affecta, 352. a. Diagnoſis, 352. a. b. Cauſa, 353. a. ſeq. Prognoſis, 355. b. Cura Diætetica, 356. b. Pharmaceutica, 357. a.
Morbus virgineus, vid. Chloroſis.
Morbus Ungaricus, 335. b. Eius diagnoſis, 336. b.
Morſuli contra ardorem ſtomachi, 172. b. Vertiginem, 52. a.
Morſus venenatorum, vel ira furentium animalium convulſiones excitat, 82. b. Morſu communicata mania 28. a.
Motacillæ carnes laudantur in urinæ ſuppreſſione & calculo, 269. a. Nec non earum cinis, 277. a.
Motus ſit paulo liberior in diabete, 268. b. Nimius tamen in ea nocet. 268. b. Ut & in pleuritide. 122. b. Immoderatus diſſipat ſpiritus, 21. b. Exagitationem particularum heterogenearum promovet. 176. a.
Moxæ uſus in apoplexia, 70. a. Aſthmate convulſivo, 118. a. Catalepſi præſentaneum remedium. 47. a. Cephalalgia, 9. b. Epilepſia. 60. a. Mania, 32. a. Vertigine, 53. a. Herba ex qua paratur nihil differt à noſtra artemiſia. 118. a.
Mucus juxta Helmontium quid? 93. a.
Mulieres peſte cur rariùs moriantur, 341. b. Podagra cur non laborent, 287. b.
Mumia Paracelſo laudatur in epilepſia, 58. a.
Mus ſylveſtris in pulverem redactus Paracelſo primarium eſt in phthiſi remedium, 132. a.
Muſcæ aliaque inſecta quibus arceantur, 349. a.
Muſci liquor à Paracelſo inter ſpecifica refertur in mania, 29. b.
Muſculi proprium motionis inſtrumentum. 80. b. Quotuplicem habeant motum, ibid. Adæquatum ſubjectum in paralyſi, 71. b.
Muſica confert in arthritide, 287. a. Melancholia, 21. b. Morſu tarantulæ & inde orto affectu, 31. b.
Muſtela viva vomitu ejecta, 166. b.
Muſtum nocet in diarrhœa, 181. b.
Myrrha acidum viſcidum mortificat. 24. b.
Myrrhata laudantur in febre intermittente quartana, 381. a. Quotidiana, 368. Tuſſi à quacunque cauſa oborta. 107. a. Variolis. 359. b.

N.

NArcotica facilè lethargum producere poſſunt. 34. a. In vigiliis nimiis ſumma prudentia tractanda. 34. b. Spiritus animales & partes flaccidas reddunt. 74. a. Eorum modica doſis exhibita cur hominem quandoque enecet. 34. b.
Natatio piſcibus relinquenda. 96. a. In pleuritide maximè nocet. 122. b.
Natura quò vergit, ſequendum. 41. a.
Nauſea. 164. a. Eius pars affecta ibid. Diagnoſis. 164. b. Cauſæ. 165. a. 165. b. 166. a. Cura diætetica. 168. a. b. Pharmaceutica, 168. b. ſeq. 171. a.
Nauſea gravidarum. 421. a. 422. b. &c.
Nauſea puerorum. 463. a. Cauſa. 463. b. Curatio. 464. a. b. & ſeqq.
Nephritis quid. 258. b. Eius differentia? ibid. Signa. 260. a. Cauſa. 260. b. 263. a. b. ſeq. Prognoſis. 267. b. Curatio. 269. a. 274. a. Nephritici filios vitioſa ſimili conſtitutione gignunt. 248. a.
Nervi ſpiritus primariò deportant. 71. b. Non inflati ſpiritibus flaccidi ſubſidunt. 34. b. Nervo diſciſſo paralyſis ſequitur. 73. b. Puncto vel vulnerato inſignes dolores & motus ſpaſmodici oriuntur. 2. a. vid. Punctura. Eorum origines in paralyſi præcipuè obſervandæ, 74. a.
Nervina anodynis iuncta externè proſunt in colica, 212. a.
Neſſelſucht. 335. a.
Nitrum in febribus tertianis intermittentibus optima præbet remedia, 374. b. Eius ſpiritus à Sylvio omnibus carminativis præfertur. 170. a. Eius virtutes, ibid. Laudatur in calculo. 271. a. 273. b. Nitroſa proſunt in ſynocho putrida, 323. a. Phrenitide. 15. b.
Nocturnæ tenebræ timoris terroriſque cauſæ. 18. a.
Nodulus in calculo 277. b. Ictero. 217. a. Nigro Foreſti. 219. a. Scorbuto. 255. a. Externus in lethargo. 38. a. Vertigine. 53. a.
Nutricum diæta. 459. a.
Nux moſchata confert in ardore ſtomachi. 172. b. Eius oleum in vomitu valdè conducit. 171.

O.

OBeſi ut plurimum vitæ ſunt brevioris, 65. b.
Occultarum qualitatum anchora non ſtatim prehendenda. 74. a.
Oculi cur ſæpe lachrymentur, 12. b. In peſte quotidie inſpiciendi, 341. b.
Oculi cancrorum laudantur in ardore ſtomachi. 173. a. Convulſione, 85. a. Cœrulei ex uvis deſumpti inter præcipitantia in febre tertiana. 373. b.
Odores plantarum activæ earum particulæ ſunt. 73. a.
Olea nocent in cholera. 187. b. In clyſteribus in dyſenteria, 196. a.
Olea aromatica ventriculo illita proſunt in vomitu. 172. a. Internè acidum concentrant. 174. a.
Olea deſtillata quid? 73. a.
Oleo dempto flores nullam ſpirant fragrantiam. 73. a.
Oleum antipeſtilentiale *Heiniſii*. 349. b.
Oleum ad diarrhœam, lienteriam & cœliacam, 185. a.
Oleum ſmegmatis Veneti laudatur in colica, 208. a.
Oleum ſtomachale Cratonis ventriculum debilem roborat. 174. a.
Omentum quales partes habeat. 204. a. Per illud potulenta ad renes perveniunt. 220. b. Eo carentia animalia nullam mingunt urinam, *ibid.*
Omphacium commendatur à *Sylvio* ad diarrhœam, 182. b.
Opiſthotonus, 80. a.
Opiata ſpiritus efferos demulcent, 61. b. Senſum externum ſopiunt, 188. b. Stomachus & inteſtina ab iis percipiunt ſolamina, 183. & 184 a. Conducunt in ardore ſtomachi, 173. a. Aſthmate convulſivo, 117. b. Bilioſo alvi profluvio, 184. b. Catarrhos tenues incraſſando ſiſtunt, 105. b. Proſunt in convulſionibus ab aſſumptis venenatis, 85. b. Sine iis vix ulla dyſenteria vera commodè curari poteſt, 196. b. Proſunt in febre quotidiana intermittente, 369. a. Flatibus, 172. b. In mania in iis unicum ſolatium & quare? 31. a. In ea quid præſtent, 30. b. Ex meconio quomodo in ea parandum opiatum, 31. b. Laudantur in pervigilio, 41. b. Cautè tamen in eo exhibenda, *ibid.* In phrenitide valdè conducunt, 16. a. De iiſdem monela, *ibid.* Phthiſici ab eorum uſu ſæpe bene ſenſerunt. 136. a. Proſunt in ſingultu cum epilepſia conjuncto. 177. b. In vomitu ſcorbutico martialibus & aliis ſale volatili acriore & penetrante impræguatis admixta, 171. b.
Opium ſtrenuus ſpirituum animalium domitor, 177. b. Cum camphora combinatum ferocientes ſpiritus animales compeſcit, 62. b. 85. b. Opii Thebaici ℈j. in clyſtere diſſolutus ægrum priùs apoplecticum reddidit & poſtmodum extinxit, 196. a.
Oris ariditas in phrenitide unde? 13. a.
Oris fœtor in ſcorbutico unde. 251. a. Quomodo curandus, 258. a.
Orthopnœa, 107. b.
Oſcedo, 247. 7.
Oſſa humana conferunt in apoplexia, 68. b. In arthritide. 290. a. A *Paracelſo* purgantibus adduntur in paralyſi, 76. a.
Oſſa porci capitis exhibentur in epilepſia, 63. a.
Oſſium fragilitas & corroſio in ſcorbuticis unde? 250. b. & 251. a.
Oſtrutium, *vid.* Imperatoria.
Otioſa vita ſpaſmum producit & quare? 83. a.
Ova ſorbilia & tremula probantur in ſingultu, 175. b.
Ovum in urina ægri coctum & acervo formicarum inſertum, experimentum *Hartmanni* in phthiſi, 136. b.
Oxyrrhodinum in lethargo, 37. b. Pervigilio, 42. a. Phrenitide, 17. a.

P

PAlpitatio cordis quid? 147. a. Ejus differentiæ, *ibid.* Caſus, *ibid* Pars affecta, 147. b. Diagnoſis. *ibid.* Cauſæ. 148. a. Prognoſis. 150. a. b. Cura diætetica, 150. b. *ſeq.* Pharmaceutica, 151. b. *ſeq.* Scorbutica quomodo curanda, 257. b.
Panacæa duplicata laudatur in febribus intermittentibus, 318. a
Panis fruſtulum in vino Hiſpanico madefactum & manè aſſumptum conducit in vertigine ex ventriculo. 50. a.
Papaveris quinta eſſentia *Paracelſo* in mania laudatur. 29. b.
Papaveris rhœados tinctura laudatur in pleuritide: 125. b.
Papillarum inflammatio, 448. b.
Pappa, *vid.* Puls.
Paracenteſis probatur in phthiſi à plenitudine, 137. a. In hydropean inſtituenda, 231. a. b.
Paralyſis quid? 70. b. Ejus etymologia, *ibid.* Synonymia, *ibid.* Differentia, 71. a. Pars affecta, 71. a. b. Vera & ſpuria, 71. a. Signa, 71. b Apoplexiam, ut umbra corpus, ſequitur, 71. b. Sæpe inadvertentibus ingruit, *ibid.* Cauſa, 72. a. *ſeq.* Prognoſis, 74. a. b. In ſenibus cur incurabilis, 74 b. Quibus affectibus ſuperveniat. *ibid.* Ejus cura diætetica, 75. a. *ſeq.* Pharmaceutica, 75. b. *ſeq.* A narcoticis orta quomodo curanda, 79. a. Scorbutica Auctoribus quæ? 74. b. Ejus ſigna, 72. a. Cura. 78. b.
Paraplegia, 71. a.
Paroxyſmi febriles ſi poſtponant melius eſt, quàm ſi anteponant, 373. b.
Parrac Ken, *vid.* Caliendra.
Partus difficilis, 431. b. Cur ita dicatur, *ibid.* Ejus pars affecta, *ibid* Diagnoſis, 432. a. Cauſa, 433. a. Prognoſis, 433. b. Cura pharmaceutica, 434. b.
Parvuli ſæpe pœnam luunt matrum & nutricum ob errorem in diæta commiſſum. 459. a.
Paſſerculus laudatur in calculo, 277. a.
Paſſeres excitant epilepſiam, 57. a.
Pavores in ſomno puerorum. 469. 4. Eorum cauſa, *ibid.* Curatio, 470. a. b.
Pectinationes laudantur in catalepſi, 47. a.
Pediculi in nonnullis phthiſicis copioſè generantur, 127. b. Mortem denunciant, 130. a.
Pepones choleram cauſant, 187. b. 187. a.
Peregrinatio ſuadetur in phthiſi, 137. a.
Peripneumonia, vid, Pleuripneumonia.
Perlarum oleum præ omnibus medicamentis microcoſmetorem ſedat, & ſpiritus animales figit, 31. b. Sal laudatur in vertigine, 51. a.
Pervigilium, 38. a.
Peſtis, 336. a. Quãdo ita nominanda, *ibid.* Ejus pars affecta, *ibid.* Diagnoſis, 336. a b. Cauſa. 337. a. *ſeq.* Fomes odore percipi potuit, 340 a. Ea cur non omnes corripiantur, 341. a. Sal habet & ſulphur volatile acre & cauſticum, 341. a. Eius prognoſis, 341. a. b. Cura diætetica, 342 a. b. Pharmaceutica, 342. b. *ſeq.* Inſtar ignis fatui fugientes & territos ſequitur, proſequentes & cordatos fugit, 342. b. Ejus prophylaxis, 348. b. *ſeq.*
Petechiæ quæ ſalutares, & quæ lethales? 341. b.
Philtromania. 26. a.
Pflug. 335. a.
Philtra ſymptomata melancholica producunt. 21. a. Quomodo eliminanda. 25. b.
Phlogoſis faciei aliarumque partium in ſcorbuto quomodo curanda, 258. a.
Phrenetici nunquam mentis compotes, 10. b.
Phrenitis quid? 10. a. Paraceſſo, 11. b. Eius diviſio, 10. b. Pars affecta, *ibid.* Signa, 10 b. Signum pathognomonicum, 11. a. Cauſæ, *ibid. ſeq.* Cura diætetica, 13. b. Pharmaceutica, 14. *ſeq.* Chirurgica, 15. b.
Phthiriaſis, 480. a. Eius cauſa, *ibid.* Prognoſis. 481. a. Curatio, 481. b.
Phthiſis quid? 126. b. Eus ſpecies, *ibid.* Pars affecta, *ibid.* Diagnoſis, *ibid.* & 127. Cauſa, 127. b. Prognoſis, 129. b. *ſeq.* Cura diætetica, 130. a. Pharmaceutica, 131. b. *ſeq.*
Pica quid? 421. a. Pars affecta, 421. b. Diagnoſis, 421. b. Eius cauſa, 423. a Prognoſis 425. b. Cura. 427. a.
Pilæ luſus nimius excitat diarrhœam, 181. b. Nocet in hæmoptyſi, 142. a.
Pilorum vellicationes conducunt in catalepſi, 47. a.
Pilulæ in arthritide *Fonſeca*. 288. b. *VVilliſii*, *ibid.* Aſthmate purgantes. 113. a. *Sylvii*, 115. a. Bechicæ *Authoris*, 106. a. *VVilliſii*, 104. b. In calculo, 276. b. *ibid.* 277. b. Catalepſi, 46. b. Catarrhis, 97. b. Præſervativæ, 99. b. In cephalalgia

præ

præ aliis purgantibus eliguntur. 5. *a.* Earum formulæ, 8. *a.* Colica. 209. *a. b.* De cynogloſſa laudantur in catarrho, 96. *a.* 97. *a.* 98. *a.* Phthiſi, 133. *b.* Diaſcordii ſylvii laudantur in cholera, 189. *b.* Pilulæ in epilepſia 61 *b.* Febrifugæ, 369. *a.* Francofurtenſes aliquis tot aſſumpſit, quot expectare voluit ſedes, 181 *b.* In hydrope purgantes, 228. *b.* Ictero, 216. *a.* Incubo, 91. *a.* Iſchuria, 279. *a.* Paralyſi, 77. *b.* Scabie veſicæ, 277. *b.* Scorbuto. 255. *a.* Singultu corrigentes, 177. *b.* Et ſimul purgantes, 177. *a.*

Pinguia nocent in cholera, 187. *b.* Diarrhœa, 181. *b.* Pinguium inunctio in ſene animi deliquium cauſavit, 144. *a.*

Pini nuclei laudantur in hæmoptyſi, 141. *b.*

Piper vitandum in cholera. 187. *b.*

Piſces ductus tranſudatorios hominibus longè habent majores, 96. *a.* Nocent in cholera, 187. *b.* Singultu. 175. *b.*

Placenta ex pane roſto theriaca illita & vino tincta ventriculo impoſita à *Vuilliſio* laudatur in diarrhœa, 182. *b*

Plenilunium paralyſeos & apoplexię ferax, 75. *a.*

Pleuripeneumonia, 118. *a.* Eius differentia, 118. *b.* Caſus, *ibid.* Pars affecta, *ibid.* Diagnoſis, 119. *a.* Cauſa, 119. *b. ſeq.* Prognoſis, 121. *a. b.* Cura diętetica, 122. *a. b.* Pharmaceutica, 122. *b. ſeq.*

Pleuritis qua nihil eiicitur, periculi plena, 121. *b.* Quando terminatur, 121. *b.* In ea melius eſt alvum ſuppreſſam, quàm laxam habere, 122. *b.* vid. *Pleuripneumoniam.*

Plicæ cerebro firmiter impreſſæ explicari nequeunt. 28. *b.*

Plicarum explicatio ſupra lectum triſte ſignum in morbis malignis. 341. *b.*

Pneumatica in motibus ſubtilibus præſtat Hydraulica arte, 24. *b.*

Pneumopleuritis, 118. *a.*

Podagra, 281. *b.*

Pœoniæ radix & ſemen præſtantia ſunt in epilepſia remedia, 63. *a.*

Politica cura in melancholia. 25. *a.*

Pollex pedis ſiniſtri cauſavit epilepſiam. 53. *b.*

Pollutio nocturna, 295. *a.* Ejus pars affecta, 395. *b.* Diagnoſis, 296. *b.* Cauſa, 296. *b.* 297. *a. b.* 298. *b.* Prognoſis 298. *b.* Cura diætetica, 299. *a.* Pharmaceutica, 299. *b.* 306. *b.*

Polypodium quercinum pro purgante ſæpe ſufficit in mania. 30. *b.*

Pomorum infuſio à *Vuilliſio* commendatur in mania à venenatorum aut rabidorum animalium. 30. *a.*

Ponderoſa quęcunque *Carteſiani* præſcribunt in cholera. 188. *b.*

Poppyſmate blando quæ partes ſenſiles demulceant, 8. *a.*

Porrum choleram excitare poteſt, 187. *a.* Nocet in phthiſi, 130. *b.*

Potio in arthritide, 299. *b.* Diarrhœa bilioſa *Auctoris*, 183. *a.* Hydrope 228. *b.* Iſchuria, 272. *b.* Somnifera in mania. 31. *b.* Purgans in phthiſi. *Rulandi.* 134. *a.*

Potiuncula aſthmatica *Bruneri*, 116. *b.* Scorbuto. 256. *b.* Sudorifera in paralyſi, 78. *a.*

Potulenta fundum ventriculi petunt, & ea regione tranſudant, qua omento jungitur, 220. *b.*

Potus in diabete non poteſt tam citò ad cor deferri 267. *a.* Ab eo quantum fieri poteſt in ea abſtinendum. 268. *b.* Tabidos maximè reficit, 131. *a.* A potu nimio vaſa lymphatica turgeſcunt. 94. *a.*

Potus frigidus in corpus calens aſſumptus ſanguinem coagulat & grumoſum reddit. 121. *a.*

Præcipitantia laudantur in febribus, 368. *a.* Paralyſi. 78. *a.*

Præſagia magnam Medico apud ægros conciliant gratiam 206. *b.*

Praxis ſpecialis cui innitatur, 177. *a.*

Prehenſio. 42. *b.*

Prognoſis Delphicum Medicorum eſt oraculum. 102. *b.*

Pruna choleram inducunt. 187. *a.*

Pſittacus in pulverem redactus laudatur in ictero. 220. *a.*

Ptyaliſmus variolis laborantes multum fatigat. 353. *a.* Quomodo tractandus. 360. *b.*

Pudendagra, 295. *a.*

Pueri præ adultis ſæpius incubo laborant, 89. *a.* Cur tam frequenter ſpaſmis vexentur. 82. *b.*

Puerorum morbi qui? 457. *a. b.* & *ſeq.*

Pulmentum in cephalalgia. 9. *b.*

Pulmones non carent vaſis lymphaticis. 94. *b.* Quomodo moveantur. 109. *b.* Eorum & cordis motus cum vita pari paſſu ambulant. 98. *b.* Abſque eo ſine vitæ periculo durare non poſſumus, 110. *a.* Subſtantia admodum apta ad inflammationem. 118 *b.* Ex meris veſiculis conflata. 126. *b.* 119. *a.*

Pulmones agninos calentes ſincipiti applicari vult *Vuilliſius* in mania. 30. *b.*

Pulſus parvus, crebrior, durus atque ſerratus in pleuritide mortem ſignificat, 121. *b.*

Pultes quomodo præbeantur infantibus. 458. *a.* 459. *b.*

Pulvis abſorbens *Authoris* 24. *b.* Ad acidum vitioſum in ventriculo abſorbendum, 174. *a.* In arthritide. 290. *a.* In ea præſtans Regius *Authoris ibid.* Anglorum è chelis cancrorum in peſte præſtans deſcriptus. 346. *b.* Antidyſentericus purgans officinarum Caſſellanarum. 105. *a.* Antilethargicus ſpecificus *Authoris.* 37. *a.* Antiepilepticus Draco figes *Authori* dictus, 62. *a.* Antipleuriticus *Ludovici*, 124. *b.* Antiſpaſmodicus *Authoris*, 85. *a* Apoplecticus *Authoris*: 68. *b.* In aſthmate. 113. *a.* *Vuilliſii.* 114. *a.* Convulſivo, 117. *a. b.* Ad caſum à *Vuilliſio* laudatur in paralyſi. 86. *b.* In cardialgia, ructu & vomitione. 169. *b.* Catarrhalis externus. 98. *b.* Cephalicus epilepticus *Imperatoris Rudolphi.* 60. *b.* Cholera, 190. *a.* In diarrhœa laxativus *Authoris*, 183. *a.* Bilioſa 183. *a.* Seroſa. 183. *a.* Ad dolores & convulſiones in ea tollendos, *ibid. b.* Deliriis præſtans, 16. *b.* Praynos *Authoris.* 16. *b.* Hectica. 334. *a. ibid.* Hydrope purgans, 228. *b.* Ictero. 217. *b.* 218. *a.* Nigro *Langii* 219. *a.* Incontinentia urinæ. 280. *b.* Incubo, 91. *a.* Iſchuria. 278. *b.* *Vuilliſii* 272. *b.* Martialis *Vuilliſii* præſtans in melancholia, 23. *b.* Nephriticus *Authoris* 267. *a. ibid. Ludovici* 275. *a.* *Michaelis*, 277. *a.* *Rolfincii. ibid.* *VVedelii* 275. *a.* Paralyſi *VVedelii*, 78. *a.* Purgans in eadem. 77. *b.* Scorbutica, 78. *b.* Peſte & febribus malignis, 346. *b.* Pleuritide, 125 *a. b.* Prophylacticus *Authoris* 350. *a.* Quartana intermittente contumaci. 380. *b.* Temperans, & tamen non obſtruens in æſtu intenſo phrenetico, 17. *a.* In ſcorbuto *Authoris*, 254. *b.* 256. *a.* 256. *b.* *Vuilliſii.* 253. *b.* In ſingultu præſtans *Authori* Gaſteranacal dictus, 177. *a. b.* Alius. 178. *a.* Stomachicus *Authoris*, 171. *b.* Stomachalis B.T. à *Gulden Klee* in incubo præſtans. 91. *a.* Stomachicus *Poterii* conveniens in vomitu ſpaſmodico, 171. *a.* Corroborans ventriculum *Quercetani*, 169. *b.* In ſtranguria. 279. *b.* Stypticus officinarum Caſſellanarum. 196. *b.* Sympatheticus *Dygbai* prodeſt in dyſenteria, 193. *b.* In ſynocha putrida, 323. *a.* Tuſſi convulſiva infantum, 105. *a.* Variolis, *a.* 359. *b.* Contra vertiginem, 52. *a.*

Punctiones cur homines excitent, 36. *b.* Proſunt in lethargo, *ibid.*

Punctura nervorum convulſiones excitat, 82. *b.*

Purgantium vis unde dependeat, 186. *a.* Purgans in cephalalgia, 7. *a.* In melancholia optimè infunduntur in ſero lactis ejuſque aqua, 25. *a.* In paralyſi cum nervinis commiſcenda, 77. *b.* Quando & quæ conveniant in phthiſi, 134. *a.* In febribus an conveniant, 317. *a.* Ab iis in arthritide planè abſtinendum, 291. *a.* Nocent & improbantur in calculo, 276. *b.* Colica, 210. *b.* In qua plus damni creant, quàm emolumenti, 207. *a.* Ictero ab initio, 217. *a.* Pleuritide, 126. *a.* Mania, 30. *b.* Fortiora ſanguinis dyſcraſiam augent & ſpiritus proſternunt, 23. *a.* Sæpe dolorificas inteſtinorum vellicationes cauſant, cum præcordiorum anxietatibus. 255. *a.* Tanquam noxia vitanda & exulare debent in cholera, 187 *b.* Convulſione, 83. *b.* Febre quartana intermittente, 380. *a.* Scorbuto, 255. *a.* Singultu, 177. *a.* Venenata fortiori doſi propinata cauſant diarrhœam, 181. *b.*

Puſtulæ Venereæ quomodo curandæ, 304. *b.*

Q

Quies nimia nocet in melancholia. 21 *b.*

R

Rachammelca præſes & Regina uteri: 392. *a.* Cum Gaſteranace magnam habet correſpondentiam.

422. *b.* Item microcoſmetore aliiſque Regibus, 393. *a.*
Rachitis Anglorum. 485. *a.* Ejus diagnoſis. *ibid.* Cauſa. 485. *b.* Prognoſis. 486. *a.* Curatio. 486. *b.*
Ranarum axungia utilis in incubo. 91. *b.* Hepata arcanum in epilepſia, 62. *b.* Oleum confert in convulſione. 86. *b.*
Ratio in lethargo eſt abolita. 33. *b.* Ei non uſui aut experientiæ in Medicinam ſtandum eſt. 231. *a.*
Raucedo. 91. *b.* 92. *a.* Sæpe per annum & ultra duravit. 94. *a.* Ejus cauſa 101. *b.* 102. *a.* Semeſtralis à menſium defectu cauſata, 102. *a.* Phthiſicis mortem prænunciat. 130. *a.*
Regius morbus, *vid.* Icterus.
Reguli carnes & cineres laudantur in calculo. 269. *a.* 277. *a.* *Authori* tamen hoc medicamenti genus nunquam ſatisfecit. 269. *b.*
Res non-naturales maximi domini corporis noſtri. 75. *a.*
Reſpiratio quid? 110. *a.* Juxta *Authorem* quomodo fiat. 109. *b.* In catalepſi manet illæſa. 43. *b.*
Rhabarbarum toſtum cum nuce moſchata à *Sylvio* in omni diarrhœa commendatur. 182. *b.*
Rheuma. 91. *b.*
Rhinocerotis cranii ſal volatile confer in aſthmate convulſivo. 117. *b.*
Rigores fibrarum cutanearum faciunt contracturam. 82. *b.*
Riſus Sardonius. 80. *a.* 80. *b.*
Robur ſtupendum adeſt omnibus maniacis. 26. *b.* Unde dependeat. 27. *a.*
Roſaliæ, 351. *b.*
Rotulæ bechicæ *Authoris*, 105. *b.* *Sylvii*, 105. *a.* Contra catarrhos. 98. *a.* Hecticam, 334. *a.* Scorbutum 256. *b.* Vertiginem. 52. *a.*
Rubedo infantum. 460. *b.*
Rubi canini excreſcentiæ capilloſæ in pulverem verſæ laudantur in calculo. 270. *b.*
Rubor malarum poſt paſtum in phthiſi unde? 129. *b.*
Ructus, 164. *a.* Acidus & nidoroſus. 164 *b.* Ejus ſigna. *ib.* Cauſæ. 165. *b.* 167. *a.* Prognoſis. 168. *a.* Cura. 168. *a.* *ſeq.* Juxta *Helmontium* quotuplex, 165. *a.* Acidus in febribus & lienteriis diuturnis quare bonus? 163. *b.* Infantum, 463. *a.* Ejus cauſa 463. *b.* Curatio. 464. *a. b.*
Rugitus 164. *a.* Eius ſigna. 164. *b.* Cauſæ. 165. *b.* Cura. 168. *a.* *ſeq.* 172. *a. b.*
Ruta præſtans eſt remedium in epilepſia. 59. *b.* Ejus balſamus externè in eadem. 63. *a.*

S.

SAccharum non habet veram dulcedinem. 25. *a.* 331. *a.* Diſſolvit antimonium. 25. *a.* Liquorem reddit acidum. 207. *a.*
Saccharata cauſant epileſiam. 57. *a.* Nocent in arthritide. 286. *b.* Cholera. 189. *a.* Colica 207. *a.* Tuſſi. 106. *b.*
Saccharum roſatum nimium adhibitum nocet in phthiſi. 131. *a.* 136. *b.*
Saccharum Saturni à *Carteſianis* laudatur in mania. 30. *b.* Egregii uſus in variolis & omnibus internis inflammationibus 359. *b.*
Sacculus in cephalalgia. 9. *a.* Colica. 211. *b.*
Sacer morbus. 53. *b.*
Sagarum illuſiones inſomniis Ephialticorum ſimiles. 88. *a.*
Sal adeò copioſè non eſt addendum clyſteri in nephritide. 274. *b.* Ejus ſpiritus conducit in ſingultu. 176. *b.* Calculo. 270. *b.* Quoddam in aere eſt. 95. *a.* Ex capite mortuo vitrioli per iteratas cohobationes exaltatum laudatur in ictero. 218. *a.* Ogertinus *Hermeticis* cauſa Pleuripneumoniæ 119. *b.* Polychreſtus in febre intermittente præſtans. 334. *b.*
Sal prunellæ laudatur in calculo 271. *a.*
Sal ſtomachicum *Authoris* palmarium in ructu, rugitu & flatibus medicamentum. 172. *b.*
Sal Tartari volatiliſatum laudatur in calculo. 277. *b.*
Sal volatile quoddam omnibus partibus utiliſſimum in ſtomacho elaboratur. 175. *b.* Quomodo à ſpiritibus animalibus perficiatur. *ibid.*
Sal volatile eleoſum *Authoris* pectorale, 115. *b.* In pervigilio præſtans 41. *b.* *Sylvii* præſtans in apoplexia. 68. *b.* Colica. 211. *a.* Iliaca. 202. *b.* Melancholia. 24. *a.* Vomitu. 171. *a.* Ex herbis in catalepſi excellentiſſimum. 46. *a.*
Sal urinæ ab Helmontio laudatur in ictero. 215. *b.*
Salis marini ſpiritus laudatur in calculo. 271. *a.*
Salamandræ cor ad cubitum ægrotantis ſuſpenſum febrem quartanam extinguere creditur. 382. *b.*
Salia volatilia proſunt in ſcorbuto. 256. *a.* Acria in Ictero nigro. 219. *a.* Volatilia in apoplexia. 68. *b.* Melancholicis magno ſunt levamini. 24. *b.* Aromatica proſunt in cephalalgia. 8. *a.* Melancholia. 24. *a.* Oleoſa quæ? 228. *a.* Proſunt in lethargo. 36. *b.* Sulphurea & aromatica in vomitu. 171. *b.* Urinoſa in paralyſi. 78. *a.*
Saliva quibus partibus conſtet. 163. *b.* In peſte non eſt deglutienda. 349. *a.*
Salivatio tanquam ſummum remedium à *Vvilliſio* commendatur in colica. 208. *a.* Ab ea inſanos quoſdam planè curatos vidit *idem.* 30. *a.*
Salſa nocent in paralyſi. 75. *a.* Phthiſi. 130. *b.* Singultu. 175. *b.*
Salſo-lixivioſorum in cœnando abuſus noctem reddit inſomnem. 39. *a.*
Saltatio nocet in diarrhœa 181. *b.* Hæmoptyſi. 142. *a.*
Salutis potationes damnum inferunt valetudini. 50. *a.*
Sambuci frutex in ſalice repertus magnarum eſt in epilepſia virium. 58. *b.*
Sanguis innumeris conſtat particulis. 248. *b.* Primus vitæ promus condus. 120. *b.* Spirituum origo, 201. *b.* 248. *b.* Abſente ſpiritu non amplius ſanguinis nomen meretur, ſed lacuna eſt, 120. *b.* In corpore effuſus & moram nectens in fermentum abit acidiuſculum. 120. *b.* Quot modis effluat. 120. *b.* Extravaſatus tragœdias infert pectorales. 120. *b.* Paralyſis mater. 73. *b.* Ejus coagulationes & ſtagnationes aſthma producunt periculoſum. 111. *b.* Ab ejus fermentatione ſtatus ſaluber & morbus dependet. 25. *b.* Ejus penu confeſtim diminuto ſanguificatio labaſcit. 253. *a.*
Sanguis humanus laudatur in apoplexia. 68. *b.* Ejus eſſentia *Parcelſo* magnarum æſtimatur virium in epilepſia. 58. *a.* Spiritus laudatur in convulſione. 85. *a.* Spiritum reddit gratiſſimi odoris antiſpaſmodicum egregium, 62. *a.* Ejus ſal volatile laudatur in apoplexia, 77. *b.* Aſthmate à materia viſcida oriundo, 115. *b.*
Sanguis aſini poſt aures collectus prodeſt in epilepſia & quare? 63. *a.* Microcoſmetorem mirè placat, 31. *a.* Quomodo à D. *Michaele* fuit præſcriptus, *ibid.* Canis, & hominis meticuloſi ſimiliter conferre creditur & quare? *ibid.*
Sanguis cervi prodeſt in apoplexia, 68. *b.*
Sanguis draconis à *Sylvio* laudatur in mictu cruento, 273. *b.*
Sanguis felis nigri poſt aures extractus prodeſt in epilepſia. 63. *a.*
Sapo Hiſpanicus laudatur in calculo, 275. *b.* Venetus in ſero lactis exhibitus prodeſt in paſſione iliaca, 202. *a.* A *Sylvio* laudatur in ictero, 216. *b.*
Sapphirus ab *Helmontio* imponitur buboni peſtilentiali, 343. *b.* Ei ſoli in peſte non eſt fidendum, 346. *a.* Ejus liquor à *Paracelſo* recenſetur inter ſpecifica anti maniaca. 29. *b.*
Saturni ſpiritus inter ſpecifica contra maniam à *Paracelſo* recenſetur, 29. *b.*
Scabies Venerea quomodo curanda, 304. *b.* Veſicæ & ejus cura, 272. *a.* 277. *b.*
Scarabæi laudantur in arthritide, 391. *a.* Eorum ſal volatile laudatur in ictero. *a.* Equinorum oleum præſtans in convulſione, 86. *b.*
Scarificationes commendantur in incubo, 91. Vertigine, 53. *a.* Reiiciuntur in peſte, 349. *b.*
Scelotyrbe, 247. *b.*
Scorbutus, 247. *b.* Veteribus etiam fuit notiſſimus 248. *a.* Ejus deſcriptio, *ibid.* Diviſio, *ibid.* Hereditarius, *ibid.* Adventitius, 248. *a.* Primigenius & ὑστερογενής *ibid.* Recens vel inveteratus, *ibid.* Eius pars affecta. 248. *b.* Diagnoſis, *ibid.* Signum præcipuum. 250. *a.* Cauſa, 249. *a.* *ſeq.* Prognoſis, 251. *a.* Cura diætetica 251. *b.* Pharmaceutica. 252. *a.* *ſeq.* Eſt morbus contagioſus. 249. *b.* Ex cadaveribus quoque communicari poteſt, *ibid.* Ejus ſymptomata unde deducenda, 250. *a.* Differentiæ

rentiæ quot, *ibid.* Per mercurium dulcem feliciter curatur. 256. *b.* Ut lues Venerea curari debet. 290. *b.* Scorbuticum miaſma quomodo paralyſin excitat? 73. *b.*

Scoriæ tartareæ & ſulphureæ cauſæ paralyſeos. 73. *b.*

Secundinæ quid? 439. *a.* Retentæ, *ibid.* Eorum ſigna. 439. *b.* Cauſæ, *ibid.* Prognoſis. 441. *b.* Curatio. 442. *a.*

Secundinæ pulvis prodeſt in melancholia. 25. *b.* Primiparæ in mania. 32. *a.* Spiritus excellens in convulſione 85. *a.* Epilepſia. 62. *b.*

Semina antiſcorbutica obtinent vires naturales. 256. *a.*

Seminis retentio nocet in epilepſia. 57. *b.*

Senes qualem Microcoſmetorem habeant. 13. *a.* Apoplexiæ maximè obnoxii. 66. *a.* Filios vitioſa conſtitutione gignunt. 248. *a.*

Serpentum pinguedo à quibuſdam laudatur in vertigine. 51. *a.* A ſerpente demorſus ſtatim ictero afficitur. 215. *b.*

Serpilli ſpiritus in apoplexia prodeſt externè. 70. *a.* *Paracelſiſtis* palmarium in exſiccandis catarrhis remedium. 96. *b.*

Serum ex unaquaque corporis parte prorumpere poteſt. 92. *a* 94 *a.* Abundans quæ mala minetur? 95. *a.* In lienteria & cœliaca an exeat quomodo dignoſcendum. 184. *a.* Intra ſpinalem medullam ſubſidens paralyſin cauſat. 63. *b.* Ab ejus evaſatione nulla corporis pars libera. 94. *b.* Acre fontem mali in epilepſia continet. 59. *a.*

Serum lactis laudatur in colica. 211. *b.* Pro potu ordinario in mania commendatur à *Vvilliſio.* 30. *a.* Qua ratione conducat in melancholia. 23. *b.* Agnini prodeſt in cholera. 188. *b.* Chalybeatum laudatur in urinæ incontinentia. 281. *a.* Tamarindinatum in colica. 212. *a.*

Setacea proſunt in epilepſia. 60. *a.* Paralyſi. 77. *a.* 79. *a.*

Sexus fœmineus longè miſerrimus. 108. *b.*

Sibilus in aſthmate unde? 112. *a.*

Sideratio. 93. *b.*

Signorum diagnoſticorum ſumma neceſſitas atque utilitas. 185. *b.*

Signum lethale in apoplexia. 66. *b.*

Sinapi nocet in arthritide. 286. *b.* Cholera. 187. *b.* Phthiſi. 130. *b.*

Singultus quid? 174. *b.* Ejus pars affecta, *ibid.* Caſus, *ibid.* Diagnoſis, *ibid.* Cauſæ. 174. *b. ſeq.* Prognoſis. 175. *b.* Cura diætetica. 175. *b.* Pharmaceutica. 176. *a. ſeq.* Infantum. 463. *a.* Cauſa. 463. *b* Curatio. 464. *a. b.*

Sitis ſcorbuticorum unde? 251. *a.*

Solis & Lunæ radii cavendi catarrhis obnoxiis. 95. *b.*

Somnia terrifica infantum. 469. *a.* Eorum cauſa, *ibid.* Curatio. 470. *a. b.*

Somniorum horrenda ſimulacra qui cibi menti offerant. 95. *b.*

Somnus prodeſt in diarrhœa. 181. *b.* Optimum dyſentericis remedium. 193. *b.* In pervigilio omni opera inducendus. 42. *a.* Ventriculo vacuo vix capi poteſt 40. *a.* Nocet in diabete. 268. *b.* Diurnus & diuturnus nocet in aſthmate. 112. *b.* Meridianus conceditur in arthritide. 287. *a.* Nocet in hydrope. 225. *b.* Nimius ſpiritus reddit torpidos. 21. *b.* Statim à cibo ſumptus & ſupinus nocet præſertim in incubo. 94. *a.* Tabidorum inquietus & magis deiiciens quàm reficiens phthiſin incurabilem indicat. 136. *a.*

Somnus membrorum. 71. *a.* Unde oriatur? *ibid.*

Sonticus morbus. 53. *b.*

Sordidarum rerum aſpectus vomitum cauſare poteſt. 168. *b.*

Spaſmus. 80. *a.* Eo omnes corporis partes affligi poſſunt. 82. *b.* Quomodo curandus. 84. *b. ſeq.* A morſu venenatorum animalium quomodo curandus. 86. *a.*
A puuctura nervi, *ibid.*

Spaſmus cynicus. 80 *a.* 80. *b.*

Spaſmus gravidarum. 431. *a.*

Spaſmus ſcorbuticus. 85. *a. b.*

Species cereviſiæ indendæ in variolis & morbillis. 356. *b.*

Specifica antepileptica non ſemper conveniunt. 61. *b.*

Specificum cephalicum *Michaelis.* 61. *a.*

Specificum ſtomachicum Poterii laudatur in phthiſi. 134. *b.*

Sperma ceti laudatur in catarrhis. 98. *a.* A *Carteſianis* ſummum æſtimatur remedium in paroxyſmo aſthmatico. 115. *a.*

Sphincteris ani & veſicæ reſoluti ſigna. 72. *a.*

Spirituoſa conveniunt in apoplexia. 68. *b.* Paralyſi. 79. *b.* Eorum in cœnando abuſus noctem reddit inſomnem. 39. *a.*

Spiritus animales quid? 73. *a.* Ubi hoſpitentur. 2. *a.* Quibus partibus conſtent juxta *Sylvium.* 55. *b.* Sunt divinæ particulæ auræ. 73. *a.* Flos ſanguinis. 75. *b.* Subtiliter materiales. 73. *a.* Tales, qualis ſanguis. 21. *b.* Animæ vehiculum. 48. *b.* Rectores machinæ pneumaticæ. 34. *b.* Rota ſuprema alias rotas in corpore circumgyrans. 177. *b.* Omnis motus & vitæ in corporis œconomia primi Authores. 177. *b.* In ſtatu ſano quales eſſe debeant. 18. *a.* In cerebro in æquilibrio conſiſtere debent 28. *a.* Fluida ventilando multum ad ſal volatile ventriculi elaborandum contribuunt. 575. *b.* Superſunt in corpore quamdiu homo vivit. 36. *b.* Eorum acrimonia ad motum convulſivum maximè contribuit. 56. *a.* Rector in mania fit incendiarius. 26. *b.* Eius cauſa. 28. *a.* In catalepſi fiunt rebelles. 44. *b.* In melancholicis quomodo ſint diſpoſiti. 18. *a.*

Spiritus antepilepticus *Hartmanni* laudatur in mania. 31. *a.*

Spiritus antiſcorbutici per fermentationem non ſunt parandi. 255. *b.*

Spiritus aperitivus *Penoti* ſpecificè laudatur in ictero. 218. *a.* 218. *b.*

Spiritus apoplecticus *Mœbii.* 69. *a.*

Spiritus ardentes nocent in ſcorbuto. 251. *b.*

Spiritus aſthmaticus *Michaelis.* 115. *b.*

Spiritus carminativus *Authoris.* 210. *a.*

Spiritus globorum cynosbati *Paracelſo* laudatur in calculo. 270. *b.* Lunaris in mania proficui deſcriptio. 31. *b.* Oleoſus *Authoris.* 90. *b.* Salis ſimplex laudatur in ictero. 218. *a.* Stomachicus *Mynſichti* laudatur in ſuppreſſo fermento ſtomachali. 173. *b.* Vini ſpiritus animales fugat. 75. *a.* Ei acrimonia ſalſa ineſt. 225. *a.* Vitandus in catalepſi. 45. *b.* Dyſenteria. 193. *b.* Alcoliſatus *Tachenii* quomodo conficiatur. 24. *b.* Tartariſatus quomodo parandus ad acidum viſcidum corrigendum. 25. *a.*

Spiritus vitalis quid? 157. *a.*

Spiritus vitrioli philoſophicus laudatur à Chymicis in catalepſi. 46. *a.* A *Paracelſo* in lethargo. 35. *b.* Volatilis in colica. 211. *a.*

Spiritus volatiles ardentes & Salini volatiles, ſalibus volatilibus oleoſis juncti microſmetorem & ſpiritus animales ſopitus excitant. 90. *b.* Eorum formulæ. *ibid.*

Spuma largior circa ritum diffuſa palmarium in fortiori epilepſia ſignum. 54. *b.* Unde dependeat 56. *a.*

Sputatio nimia in ſcorbuto quomodo curanda. 258. *a.*

Sputum cœruleum tuſſi ejectum. 100. *b.* In pleuripneumoniam varium. 119. *a.* Omnino cruentum, vel flavum, aut nigrum in pleuritide malum. 121. *b.* Quanto magis commiſtos habet humores, tanto eſt deterius, *ibid.* Purulentum ægroti linteo exceptum & in camino ſuſpenſum ubi ſemper fumus adſcendit, experimentum in phthiſi. 136. *b.*

Sputum ſanguinis. 137. *b.*

Stein-ColicK. 204. *b.*

Stercora ſtercora pellunt. 200. *b.* A *Paracelſo* laudantur in ictero. 215. *b.* 218. *a.* In ſtercoribus ciconiæ, pavonis, leonis & hominis ſingularis latet vis antepileptica. 62. *b.* Sternus anſerinum vernum laudatur in iliaca paſſione. 203. *a.* Equinum laudatur in variolis. 359. *b.* Polychreſta medicina. 362. *a.* In variolis & morbillis. 359. *b.*

Sterilitas. 416. *a.* Ejus pars affecta. 416. *a.* Diagnoſis. *ibid.* Cauſa. 416. *b.* Prognoſis. 417. *b.* Cura diætetica, *ibid.* & 418. *a.* Pharmaceutica. 418. *a.*

Sternutatio ſingultum ſiſtit. 178. *b.*

Sternutatoria conferunt in apoplexia. 69. *b.* Epilepſia. 59. *b.* Paralyſi. 79. *b.* In letargo cur proſint. 36. *b.* Eorum formulæ. 37. *a.* 37. *b.* A Vvilliſio commendantur in convulſione. 84. *a.*

Stertor non ſemper lethalis in apoplexias. 66. *b.*

Stomacace. 247. *b.*

Strabiſmus. 80. *b.*

Stranguria quid? 259. *a.* Eius Diagnoſis. 260. *b.* Cauſa. 261. *b. ibid.* 262. *b.* 263. *a.* 266. *b.* Prognoſis. 267. *b.* Curatio. 270. *b.* 272. *a.* 273. *b.* 279. *a.*

Stratage-

Stratagema in febre tertiana intermittente aliiſque. 374. a. *Borrhi* in paralyſi. 79. b.

Struthionis ovum laudatur in calculo. 77 a.

Stupor. 71. a. Vigilans. 42. b.

Suaveolentibus paroxyſmus epilepticus non tantùm augetur, ſed & acceleratur. 60. a. Mulieres in extremam ſpirandi difficultatem projectæ ſunt. 108. b.

Subeth. 32. b.

Submerſio in aqua frigida ab Helmontio commendatur in mania. 30. a.

Succi herbarum ſpleneticarum & antiſcorbuticarum expreſſi & deſtillati utiles in melancholia. 23. b. In ſcorbuto non debent diu continuari. 255. b.

Succinum confert in apoplexia. 68. b. Epilepſia. 62. b. Ejus balſamus laudatur externè in epilepſia. 63. a. Oleum in convulſione. 85. b. Liquor in epilepſia. 62. b. Sal volatile in apoplexia. 67. b. Aſthmate viſcido. 115. b. Catarrho ſuffocativo. 99. a. Cephalalgia. 8. a. Epilepſia. 62. b. Iſchuria. 278. b. Paralyſi. 78. a. Vertigine. 51. a. Tinctura in cephalalgia. 8. a.

Succus ex quo ſaccharum concreſcit extravaſatus intra breve temporis ſpatium aceſcit. 24. b.

Sudor in hectica quomodo curetur. 334. a. Ejus impedita excluſio arthritidem cauſare poteſt. 287. b. Commendatur in alvi fluxu. 180. a. Frigidus circa caput & frontem in affectibus lethargicis periculoſus. 35. a.

Sudorifera laudantur in febribus. 317. b. Scorbuto. 355. a.

Sudoriferum in phrenitide. 16. b.

Suffitus ex aromaticis confert in paralyſi. 79. b. Phthiſi. 132. b. Eorum formula in eadem. 137. a.

Suffocatio in aſthmate unde? 110. b. Nocturna. 87. a.

Suffuſio auriginoſa, *vid.* Icterus.

Suilla caro nocet in diarrhœa. 181. b. Pudendum ſpecificum in orinæ incontinentia. 280. b. Renes laudantur in calculo. 269. a.

Sulphuris arcanum à *Paracelſo* laudatur in contracturis & Paralyſi. 76. a. Ejus deſcriptio. *ib.* Fumus pulmones adjuvat in tuſſi. 104. a. Oleum catarrhos exſiccare creditur. 96. b. Spiritus in catarrho ſuffocativo laudatur. 99. a. Tinctura *VVilliſio* laudatur in aſthmate. 114. a. *ibid.* Urinæ incontinentia. 281. a.

Sulphur vitrioli ſummum arcanum in diarrhœa. 184. a. A Chymicis laudatur in vertigine. 51. a. Anodynum incantamenti inſtar dolores colicos ſedat. 210 b. Et Veneris magnam vim habent in mania. 30. a. Pacativum *Sylvius* in pervigilio aliis anodynis multis paraſangis præfert. 41. a. Philoſophicum ab *Helmontio* laudatur in mania. 30. a.

Sulphurum ſaliumque vix plura genera in Hermeticorum officinis, quàm in ſcorbuticorum ſanguine inveniuntur. 250. a.

Superbia maniam cauſare poteſt. 29. b.

Suppoſitorium in apoplexia. 68. b.

Suppreſſio nocturna. 87. a.

Suppuratio quid? 121. a.

Sympatheticæ curæ aliquando adhibentur in phthiſi. 126. a. Earum myſterium quomodo aliquatenus intelligatur. *ibid.*

Syncope. 155. b. Cardiaca. 98. b.

Synovia. 283. a. Quid? 283. a.

Syrupi non corrigunt acidum peccans, ſed acrius reddunt. 24 b. De Helenio *Horatii Augenii* in aſthmate præſtantis deſcriptio. 114. b.

T.

Tabes ex faſcino difficulter curatur. 129. b. Tabidi vere & autumno plerumque moriuntur. 130. a.

Tabulæ bechicæ *VVilliſii*. 104. b.

Talpæ pulvis præſtans in epilepſia pellenda. 62. b. Item ejus cor. 63. a. Cinis in convulſione. 85. a.

Tartarea nocent in ſcorbuto. 252. a.

Tartari in homine quingenta genera ſtatuit *Paracelſus*. 270 b.

Tartarus omnes ſalium ſpecies in ſe continet. 93. a. Ejus ſal volatile laudatur in ictero. 218. a. Spiritus dulcificatus catarrhos exſiccare creditur. 96. b. Mira præſtat in febre quotidiana intermittente. 369. a. Confert in paralyſi ſcorbutica. 78. b.

Tartarus vitriolatus confert in convulſione. 85. a. Ad dentes & gingivas in ſcorbuto corruptas laudatur. 257. b.

Taxi axungia laudatur in iliaca paſſione. 203. a.

Temporis ſolius avaritia honeſta. 22. b. Mutationis ac tempeſtatum tædioſa præſagia. 93. a.

Terebinthinæ oleum à *Sylvio* laudatur in convulſione. 84. a. 84. b. 86. a.

Terræ ſigillatæ ſpiritus laudatur in dyſenteria. 197. a. Pingues atque ſigillatæ à *Sylvio* ad diarrhœam laudantur. 182. b. Cur in dyſenteria proſint. 196. a.

Terrea conducunt in phrenitide. 16. a. Epilepſia. 60. b.

Terror curat maniacos. 30. a. Singultum. 176. a. Microcoſmetorem aliquando interimit. 75. b. Facilè excitat choleram. 187. b. Convulſionem. 83. b. Diarrhœam. 182. a. Nocet in diabete. 269. a. Nutricibus. 459. a. In paralyſi. 75. b. Obſtetrix peſtilentiæ, fomes contagionis, incendium morbi, & ſæpe mortis præco 341. a.

Teſtacea conducunt in diarrhœa bilioſa. 184 b.

Teſtudinis marinæ epar ſanat ictericos. 220. a.

Tetanus. 80. a.

Theæ potus proficuus in apoplexia. 67. b. Cephalalgia. 8. a. Lethargo. 35. a. Paralyſi. 75. a.

Theriaca Andromachi laudatur in arthritide. 290. a. Mania. 31. b. Camphorata laudatur in peſte. 349. a. Cœleſtis in cholera. 189 b. Colica. 210. b. Epilepſia. 59. a. 61. a. Febre quotidiana intermittente. 369. a. Lienteria & cœliaca. 184. b. 185. a. Mania 31. b. Pervigilio. 41. a. Peſte. 349. a. Smaragdina in cholera. 189. b.

Thermæ commendantur in catalepſi & quare? 47. a. Incubo. 91. b. Divinam nonnunquam afferunt vim in colica. 211. b. Embſenſes & VVisbadenſes in convulſione. 86. a. Paralyſi 79. b. Sulphureæ ab *Authore* & *Sylvio* laudantur in convulſione. 86. a. 82. b. Paralyſi. 78. b.

Tiliæ primum ens ſeu liquor mira præſtat in Epilepſia. 62. b.

Timor diarrhœam excitavit. 182. a.

Tinca extrinſecùs applicata icterum curat. 219. a.

Tinctura anodyna *Zvvelferi* confert in mania. 31. b. Pervigilio. 41. a. Antepileptica. 61. a. b. Antiphthiſica *Authoris*. 134. b. *VVedelii*. ibid. Antipleuritica *Authoris*. 125. a. Bezoartica *Michaelis* confert in pervigilio. 42. a. Peſte. 549. a. Singultu. 176. b. Cum eſſentia anodyna mixta mira præſtat in dyſenteria. 196. a. Anticolica *Authoris*. 210. b. Coralliorum quomodo paranda contra epilepſiam. 62. a. Febrifuga *Authoris* 328. a. Lunæ cur minùs convenire videatur *Authori* in epilepſia. 62. a. b. Lunæ, & Martis, item ſmaragdi, ſapphiri & corallorum magnifiunt à *Paracelſiſtis* in melancholia. 22. b. Martis quomodo ritè parentur. 24. b. In venas ruſtici melancholici egregio cum ſucceſſu fuit infuſa ab *Authore*. 25. b. Prodeſt in paralyſi. 78. b. Urinæ incontinentia. 281. a. Nephritica *Authoris* 277. a. Opii laudatur in colica. 210. b. Roſarum utilis in diarrhœa. 184. b. Salutis omnem corruptivum acorem tollit. 24. b. Scotomatica excellens. 52. a. Solaris cum ſale ammoniaco parata laudatur in calculo. 273. a. Stomachica *VVedelii*. 173. b. Styptica *Zvvelferi* Prodeſt in vomitu ſanguineo. 172. a. Tartari ſimplex & antimoniata valde conducit in melancholia. 25. b. Antimoniata in ictero. 218. a. Terræ foliata laudatur in calculo. 275. a. Japonicæ arcanum in omnibus ventriculi affectibus. 172. b. Vitæ *Authoris* prodeſt in acido ventriculi nimio & vitioſo. 173. b. *Mynſichti* optimum in peſte præſervans. 349. b.

Tinea infantum. 480. a. 481. a. Ejus cauſa. *ibid.* Curatio. 482. a.

Tophi Venerei quomodo curandi. 304 b.

Topica cautè adhibenda in colica. 211. b. In paroxyſmo arthritico totam aliquando implent paginam. 292. a.

Tormina infantum. 416. a. Eorum cauſa. 461. a. b. Curatio. 461. b. *ſeq.*

Transfuſio ſanguinis in venas ægroti laudatur in epilepſia. 63. a. Ictero. 220. a. Mania. 31. a. Pervigilio & quare? 42. a. Phrenitide. 15. b. Phthiſi. 137. a. Pleuritide. 126. a. Scorbuto. 256 b.

Transplantatio in beſtias ſuccedit in epilepſia. 63. a.

Tremor unde oriatur? 82. b. Ejus remedium. 85. b. In phrenitide unde? 13. a. In affectibus lethargicis maximi eſt periculi. 35. a.

Trepani

Trepani uſus quandoque admitti poteſt in cephalalgia. 9. b. Epilepſia. 60. a. In dubium vocatur in mania à *VVilliſio*. 30. a.
Trifolium fibrinum valde prodeſt in arthritide, 291. b. Ejus decoctum in ſcorbuto. 256. a. Eſſentia in hydrope ſcorbutica. 258. a.
Triſmos. 80. a.
Triſtibus animi paſſionibus emaciati enſem proprio adaptant jugulo. 75. b.
Triſtitia fugienda in catarrhis & quare? 96. a. Colica. 207. a. Melancholia. 21. b. Paralyſi. 75. b.
Trochiſci alhandal à *Sylvio* laudantur in paralyſi. 77. a. Alkekengi laudantur in ſtranguria. 279. b. Bechici *VVilliſii*. 104. b. Pro fumo *ejuſdem* in phthiſi. 132. b. Gordonii valent in mictu purulento. 280. a.
Tubercula ſcorbutica quomodo curanda. 258. b.
Tubuiis ſubſidentibus nervi flaccidi redduntur. 73. a.
Turbith à *VVilliſio* laudatur in paralyſi. 77. a.
Turpetum minerale egregium remedium in hydrope 228. b.
Tuſſis. 100. a. Quotuplex. 100. a. 102. a. Ejus pars affecta, 100. a. b. Diagnoſis. 100. b. Cauſa. 100. b. *ſeq.* Prognoſis. 102. b. Cura diætetica. 102. b. *ſeq.* Pharmaceutica. 103. a. *ſeq.* Tuſſim & amorem diſſimulari non poſſe proverbium, & quare? 100. b. Cur ſenibus familiaris juxta Helmontium 101. a. In phthiſi unde. 129. a. In peſte bonum ſignum. 342. a. In vigiliis mali ominis. 39. b. Infantum. 473. b. Eius diagnoſis. 474. a. Cauſa. 474. a. Prognoſis. 474. b. Curatio. *ibid.*
Tympanites. 220. a. Eius diagnoſis. 221. a. *Paracelſo* quotuplex. 221. b. Cauſa. 224. a. Prognoſis. 225. a. Curatio. 226. a.

V.

Valeriana laudatur in peſte. 350. a.
Valetudinarii filios vitioſa conſtitutione gignunt 248. a.
Valleſii teſtimonium in ſingultu fallax. 175. b.
Vapores ex carbonibus ſæpe lethargum & lypothymiam inducunt. 34. b.
Varices maniacis proſunt. 28. b.
Variolæ. 351. a. Quid? 351. b. Eius differentiæ, *ibid.* Pars affecta. 352. a. Diagnoſis, *ibid.* Sine febre provenire non poſſunt. 351. b. Cauſa. 353. a. *ſeq.* Cur in conſanguineos graſſentur. 355. b. Prognoſis. 355. b. Cura diætetica. 356. b. Pharmaceutica. 357. a. *ſeq.*
Vectio curruum nocet in hæmoptyſi. 142. a.
Vena aliqua inferior inciſa prodeſt in melancholia. 24. a.
Venæſectio laudatur in mania. 30. b. In ſcorbuto. 254. b. Ad ſingultum in plethoricis. 178. b. Ob vulgi calumniam aliquando omittenda. 37. b. In pervigilio circa veſperam inſtituenda. 42. a. Quando proſit in epilepſia. 59. b. Num conveniat in convulſione. 86. b. In febribus 316. b. *ſeq.* Incubo. 91. a. Paralyſi. 79. a. Phthiſi. 133. b. Eam tanquam maledictum remedium in pleuritide reiicit *Helmontius*. 123. a. Vitanda in febribus intermittentibus. 373. a. Malignis. 345. b. Peſte 349. b. Malè adminiſtrata brachii manuſque immobilitatem & ſtuporem cauſavit. 73. b.
Venatus juvat in melancholia 21. b.
Venena acria convulſiones cauſant. 82. b. Item choleram 187. a.
Venenorum natura in quo conſiſtat. 339. a.
Ventis atrociter furentibus humores in corpore efferveſcunt. 29. a. Eorum impetu in diverſum rapitur corporis ſtatus. 50. a.
Ventoſæ laudantur in mictu cruento. 280. b. Vertigine. 53. a. Umbilico appoſitæ in flatibus. 172. b. Inter ventriculum, & umbilicum in cholera. 188. a.
Ventriculus eſt arx minutiſſima. 163. a. Per conſenſum compatitur in dyſenteria. 197. a. In cephalalgia deprehenditur læſus. 7. b. Eius affectus omnes unde dependeant. 164. a.
Ventris dolores in ſcorbuto quomodo curandi. 257. b.
Venus immodica ſpiritus animales abſumit. 269. a. Producit arthritidem. 285. b. 287. a. Hydropem. 225. b. Maximè nocet in diabete. 269. a. Spaſmo & convulſionibus. 83. a. Vitanda in hæmoptyſi. 142. a. Hectica. 332. b.
Verbenæ in cephalalgia magna vis adſcribitur. 9. a. 9. b.
Verbera maniaci nō ſentiunt. 26. b. Iisdem curantur. 30. a.
Vermes dolorem capitis excitare poſſunt. 3. b. In dyſenteria per os adſcenderunt. 192. b. Ab iis brachiorum & pedum paralyſis producta. 73. b.
Vermes infantum. 476. a. Eorum diagnoſis. *ibid.* Cauſa. 476. b. *ſeq.* Prognoſis. 477. b. Curatio. 477. b. *ſeq.*
Vermes majales egregium dant diureticum. 276. b. Eorum tinctura inſigniter diuretica. 278. b.
Vertigo quid? 47. b. Eius differentia *ibid.* Cauſæ. 48. a. *ſeq.* Subiectum. 48. a. Diagnoſis *ibid.* Prognoſis. 49. b. Cura diætetica. 50. a. Pharmaceutica. 50. b. *ſeq.* Parva epilepſia. 49. a. Ex conſenſu ventriculi quomodo obveniat. 49. b. Tenebricoſa unde? 49. b. Ea & oculorum caligo epilepſiæ ſunt aurora. 54. b.
Veſicatoria laudantur in arthritide: 292. a. In cholera, 190. a. Convulſione à *VVilliſio*. 84. a. Epilepſia. 60. a. Febribus malignis. 345. b. Mania à *Sylvio*. 30. a. Phrenitide 15. b. Vertigine. 53. a. Præſervationis gratia In peſte. 349. b 351. a. Quibus ſuſpecta. 349. b. In omni amentia à *VVilliſio* non contemnuntur. 30. a. In lethargo ubi applicanda. 36. b. Reiiciuntur ab *Authore* in convulſione. 86. b.
Veſperi cur ſimus ſomnolenti. 44. a. Circa veſperam cur plurimi morbi ingraveſcant. *ibid.*
Veſpertilionis caput inſomnes facere perhibetur. 35. b.
Veteribus cur prioritas debeatur. 11. a.
Veternus. 32. b.
Vigiliæ nimiæ ſpiritus fatigant & diſſipant. 21. b. Commune omnium maniacorum ſymptoma. 26. b. In ſenibus curatu difficiles. 39. b. Humores in corpore exaſperant. 41. b. Iis in ſingultu non connivendum. 176. a. Noxiæ in diabete. 268. b. Paralyſi. 75. b.
Vina podagram inducentia qua parte noceant. 285. b.
Vina medicata in cephalalgia. 7. b. Salviata & roremarinisata in paralyſi proficua. 75. a.
Vinum quomodo bibendum. 29. a. Ejus vis in microcoſmetorem. 21. b. Vini meracis aura concepta vires recreantur. 89. b. Quale conveniat in colica. 207. a. Nocet in mania. 29. a. Nutricibus. 459. a. Febre ſynocha. 321. a. Peſte & febribus malignis. 342. a. Pleuritide. 122. a.
Vinum ardens ſeu aduſtum, nocet in arthritide. 287. a. Diarrhœa. 181. b.
Vinum Canarienſe præ aliis confert in arthritide. 287. a. Cancrinum excellens eſt in diabete. 268. b. Emeticum *Authoris*. 25. a. Francorum nocet in arthritide 287. a. Calculo. 268. b. Diabete, *ibid.* Scorbuto. 252. a. Gallicum nocet in arthritide. 287. a. Diabete & calculo. 268. b. Generoſum prodeſt in maraſmo ſenili. 131. a. Stranguria. 279. a. Choleram excitare poteſt. 187. b. Dyſenteriam. 193. b. Nocet in catalepſi. 45. b. Paralyſi. 75. a. Granatorum vel cydoniatum ſpecificè laudatur in diarrhœa. 181. b. Hanovienſe conceditur in diabete & calculo. 268. b. Hirſteinenſe in iis laudatur, *ibid.* Hiſpanicum prodeſt in arthritide. 287. a. Externè applicatum in vomitu. 172. a. Dyſenteria. 193. b. Malvaticum appetitum reſtituit. 173. b. Malvaticum juniperinum laudatur in diarrhœa. 181. b. Medicatum *Authoris* in convulſione. 84. b. Michelbacenſe laudatur in arthritide. 287. a. Diabete & calculo. 268. b. Moſelanum conducit in arthritide. 287. a. Diabete & calculo, 268. b. Rhenanum nimiè ſumptum tremores cauſat. 82. b. Neccarinum utile in diabete & calculo. 268. b. Ungaricum nocet in arthritide. 287. a. Diabete & calculo. 268. b.
Violarum ſemen ſecretum habetur in nephritide & calculo. 275. a, 276. b.
Viperina medicamenta proſunt in paralyſi. 78. a. Pinguedo deſtillata laudatur in ictero. 218. b. A vipera demorſus ſtatim ictero afficitur. 215. b. Earum ſal volatile in peſte fixatum præſcribi debet. 346. a. Quomodo fixetur. *ibid.*
Viſcera officina fermenti 21. a.
Viſcoſa nocent in phthiſi. 130. b.
Vita ſedentaria nocet in diabete & calculo. 268. b.

Vitriolica ferri præparata utiliter exhibentur in mania & vertigine. 23. *b.*
Vitriolum album excellens ſternutatorium in catalepſi, 47. *a.*
Vitriolum dulce laudatur in phthiſi. 134. *b.*
Vitriolum Martis, acidum ſanguinis vitioſum corrigit. 24. *a.* 24. *b.* Prodeſt in convulſione. 85. *a.* Paralyſi ſcorbutica. 78 *b.*
Vitriolum Ungaricum commodum remedium præſtat in cephalalgia. 8. *b.* Eius oleum catarrhos conſumere creditur. 96. *b.* A *Paracelſo* laudatur in paralyſi. 76. *a.* Vomitum ſiſtit. 169. *a.* Spiritus ſtriatus in convulſione. 85. *a.*
Vitrum combuſtum & in cinerem redactum laudatur in calculo. 277. *a.* Moſcovviticum egregium antifebrile in intermittentibus. 374. *b.*
Ulcera in mania malum habent omen. 28. *b.* Renum & veſicæ. 260. *a.* Cauſa. 260. *b.* 262. *b.* 266. *b.* Prognoſis. 268. *a.* Curatio. 272. *a.* 273. *b.* 278. *a.* Scorbutica in tibiis quomodo curanda. 258. *a b.* In ſinu muliebri Venerea quomodo curanda. 304. *b.*
Umbilici ligatura in infantibus quomodo inſtituenda. 435. *a.*
Undulatio ſpirituum ceſſat in lethargo. 34. *a.*
Unguentum in cephalalgia. 6. *b.* 9 *b.* Colica. 212. *a.* Iliaca paſſione. 203. *a.* Nephritide. 274. *b.* Paralyſi. 79. *a.* Tuſſi. 103. *b.* Principis Ruperti laudatur in dyſenteria. 197. *b.* Sympatheticum *Paracelſi* in podagra. 288. *a.*
Ungula alcis manui epileptici intruditur & quare? 59. *b.*
Unicornu foſſile & marinum proſunt in epilepſia. 60. *b.* Peſte. 349. *b.*
Vociferatio in phthiſi noxia. 131. *a.*
Volvulus, *vid.* Iliaca paſſio.
Vomica pulmonis. 137. *b.* Eius pars affecta. 138. *a.* Diagnoſis. 138. *b.* Cura. 146. *a.*
Vomitoria proſunt in aſthmate præcordiali. 117. *a.* Cholera. 188. *b.* Convulſione ab aſſumptis venenis. 85. *b.* Epilepſia ex ventriculo. 59. *b.* Incubo. 91. *a.* Lethargo ab ebrietate. 36. *b.* Mania. 30. *a. ſeq.* Quæ in ea conveniant. 30. *b.* *VVilliſii.* 30. *a.* Melancholia. 23. *a.* Ad mucum in primis viis latentem exterminandum laudantur à *Carteſianis.* 24. *a.* Paralyſi. 77. *b.* Singultu. 177. *a.* Ventriculi debilitatibus ab humoribus viſcidis & bilioſis. 173. *b.* Vertigine. 51. *b.* à Navigatione. 53. *a.* Fermentum febrile in tertiana intermittente optimè removent. 372. *b.* In apoplexia non conveniunt juxta *Sylvium.* 67. *b.* In Teſte tamen experientia divinam in ea vim afferunt. 68. *a,* In febribus quando adhibenda. 368. *a.* In quartana exulare debent. 380. *a* In phthiſi quando conveniunt. 134. *a.* Fortiora plus damni quàm emolumenti creant in colica. 207. *a.* Vomitorium *VVilliſii* in ictero. 216. *a.* 217. *b.*
Vomitus quid? 164. *a.* Eius pars affecta, *ibid.* Diagnoſis. 164. *b.* Cauſæ. 165. *a.* 165. *a. b.* 166. *a. b.* Prognoſis. 167. *b.* Cura diætetica. 168. *a. b.* Pharmaceutica. 168. *b. ſeq.* Authoris. 171. *a.* Omnis non ſtatim ſiſtendus, *ibid.* Quandoque vomitu curandus, *ibid.* Enormes ſæpe convulſiones præcedunt. 82. *a.* Sanguinis prognoſis. 168. *a.* In ſcorbuto quomodo curandus. 258. *a.*
Vomitus gravidarum. 421. *a.* Eius differentia, *ibid.* Pars affecta. 421. *b.* Diagnoſis, *ibid.* Cauſæ. 422. *b.* 166. *b.* Prognoſis. 425. *a.* Curatio. 426. *a.*
Vomitus infantum. 463. *a.* Eius cauſa. 463. *b.* Curatio 464. *a. b.*
Vomitus navigantium unde. 206. *a.*
Vomitus ſtercoris, *vid.* Iliaca paſſio.
Urina juxta *VVilliſium* quid? 261. *b.* Turbida & nullam hypoſtaſin habens, in febribus magnam ſanguinis turbationem & confuſionem denotat. 325. *b.* Quo rubicundior & tenuior, eo pejor, *ibid.* Paſſea. 213. *a.* In cholera cur vix reddatur. 185 *b.* Qualis in paralyſi. 71. *b.* Phrenitide. 11. *a.* Eius ſpiritus laudatur in diabete. 272. *a.* Eo à contagio peſtis ſe Pharmaceuticæ quidam ſtudioſus præſervavit. 349. *a.*
Urinæ ardor unde. 261. *b.* *ibid.* 267. *a.* *vid.* & Stranguria.
Urinæ incontinentia. 259. *a.* Eius diagnoſis. 260. *b.* Cauſa. 261. *a.* 261. *b.* *ibid.* 262. *a. b.* 267. *a.* Prognoſis. 268. *a.* Curatio. 280. *b.*
Urinæ incontinentia puerorũ. 489 *b.* Eius curatio. 490. *b.*
Urinæ obſtructio in pueris. 489. *b* Eius curatio. 490. *a.*
Urinæ ſuppreſſionis cauſa. 262. *a.* Curatio. 269. *a.* 271. *b.* Arthritidem cauſare poteſt. 287. *b.* *vid.* & Iſchuria.
Urorum cornua Germani in conviviis uſurpant. 50. *a.*
Urticationes conveniũt in apoplexia. 66. *b.* Paralyſi 79. *a.*
Uſnea veſicæ Paracelſo quid? 270. *a.*
Uteri hydrops. 392 *b.* Eius diagnoſis, 393. *a.* Cauſa. 393. *a.* Prognoſis. 393. *b.* Curatio. 394. *a.*
Uteri inflatio. 392. *b.* Eius differentia, *ibid.* Diagnoſis. 393. *a.* Cauſa. *ibid.* Prognoſis 393. *b.* Curatio. 394. *a.*
Uteri procidentia. 392. *b.* Eſt tantùm vaginæ procidentia. *ibid.* Eius cauſa. 393. *b.* Diagnoſis. 393. *a.* Prognoſis. 393. *b.* Curatio. 394. *b.*
Uteri ſuffocatio. 395. *b.* Eius differentia. 396. *a.* Pars affecta *ibid.* Diagnoſis *ibid.* Cauſa 396. *b.* Prognoſis. 397. *b.* Cura diætetica. 397. *b.* Pharmaceutica, 398. *a.*
Uterus animalium ſimilem motum habet cum inteſtinis. 198. *a.* Eſt quaſi ζῶον ἐν ζώῳ 392. *b.* Ligamentis ſuis fortiter annectitur ut prolabi non poſſit. 392 *b.*
Uvæ immaturæ choleram excitare poſſunt. 187. *a.*
Vulnera pulmonu m curari poſſunt. 135. *b.*
Vulpium oleum prodeſt in convulſione. 86. *b.* Sanguis laudatur in calculo. 270. *b.*

Z.

Zedoaria laudatur in peſte. 349. *a.*
Zingiber in cholera vitandum. 187. *b.*

FINIS.

JOHANNIS DOLÆI TRACTATUS NOVUS

Nunquam antehac editus

DE FURIA PODAGRÆ LACTE

Victa & mitigata,

Propria experientia conſcriptus.

CORDATE LECTOR.

Vetus tintinnabulum in Schola Aſclepiadea dependens, & ubique perſonans:
Tollere nodoſam *neſcit Medicina Podagram.*
At quidni ſanet ille, qui percutit? Difficulter equidem & improbo prorſus labore, fauſte tamen aliquando, curatur, ſi Medicus præſidiis & conſiliis munitus animoſe accedat, & βασανασραγάλην σφυροπρησιπύραν καὶ ἄγρυπνον *iſtam furiam ſuaviter demulceat, omniaque obſtacula feliciter averruncet. Quid ſolum lac, ò & præſidium, & dulce decus meum! dextrè cauteque uſurpatum effecerit, non ſine tripudio latiùs expoſui in tenui hoc codicillo, quem bona mente, abs experientia ſic edoctus, nunc Tibi offero. Lege & cenſe. Scripſere* Hieronymus Cardanus, *Mediolanenſis,* Bilibaldus Birckheimerus, *aliique* encomium Podagræ, *ego præconium* lactis *meditatus ſum in profliganda hac furia. Experto crede Ruperto! Deus te ſervet! Sic ſervaberis æternùm. Dabam* Caſſellis, anno 1705. Calendis Januarii.

AMPLISSIME ET EXCELLENTISSIME VIR,

Fautor & Collega honoratiſſime.

TRactatum, quem de Lactea Cura adverſus Podagræ furorem conſcripſiſti, magna cum animi voluptate perlegi, eruditionis multijugæ plenum, & Te Authore digniſſimum. Impensè autem doleo proprios in corpore cruciatus, & immanes quandoque ab hoſte hoc inſultus, anſam dediſſe Tibi, catus, & immanes quandoque ab hoſte hoc inſultus, anſam dediſſe Tibi, calamum contra hunc ipſum ſtringendi, quamvis hinc, non ægrorum ſaltem Turba à ſimili detentorum malo, ſed Medicorum quoque Chorus, multum omnino Tibi debeant, quod auxilii levamen certum afferentis, longa tuapſe experientia, copiam ipbeant, quod auxilii levamen certum afferentis, longa tuapſe experientia, copiam ipſis facere, ſimulque naturam geniumque & fontem mali tam atrocis, cum vera auxiliandi methodo, continuatis lucubrationibus experimentiſque multivariis indagare & communicare voluiſti glandularum equidem, circa juncturas articulorum mulre & communicare voluiſti glandularum equidem, circa juncturas articulorum multa ſeriè conſitarum præſentiam dudum ſuſpicatus fui, quam tandem Clariſſimi Havers induſtria ſingularis in apricum magis produxit, egoque in publicis privatiſque

Cada-

Cadaverum tum humanorum, tum aliorum quoque animantium, ſectionibus ſæpius demonſtravi, juxta vero perſuaſus ſum è partium membranearum, tendinearumque teneriorum oſſa pariter ac muſculos integentium, ac concomitantium, porulis ſeu totidem orificiolis ſerum lubricans ſtillare, quod ubi acrimoniam inſolitam acquirit, doloribus vagis atrocibus ut plurimum velificatur, de quibus etiam in iſto Tuo ſcripto erudita verba facis: lactis autem uſu pertinaci, dum ſpicula & gladiolos inimici tam ſeveri eludi atque everti poſſe ſcribis, vel proprio exemplo edoctus, Medicorum primatum, qui eandem hac in re ſententiam tecum fovent, numero meritò accedis, ex Celeberrimo νῦν ἐν ἁγίοις Vvepfero noſtro ſæpius inaudivi Illuſtriſſimum Comitem de Furſtemberg Doneſchingæ degentem, repetito ſtudioſè lactis uſu, quem ipſi ſuaſerat, contra furentis Podagræ inſidias ſe feliciter obmuniſſe: Pariter Auguſtiſſimos Principes ac Duces alios nominare poſſem qui ad enervandam hoſtis hujus ferociam, lactis perpetuantem uſum ſibi commendatiſſimum habent: Aſt cur glucas athinas portarem? propria tua experientia præſtò eſt, & quicquid difficultatis ſupereſſe poſſet in cautelis, quas prudenter & ingenioſè adjeciſti, oppido ſatis eſt excuſſum, inde à divino Numine impensè tibi precor, ut percepti jam levaminis incrementum indies ſentias, & corpore non minus quàm animo vegetus, ſcriptis tuis utiliſſimis, eruditum Orbem ditare porrò pergas. Vale Celeberrime Vir & amare perge.

Excell. Nominis Tui

Scripſi Caſſell. 5. April. 1705.

Studioſiſſimum

Jo. Jacobum Harderum. Med. D. & Prof. Baſil. Com. Pal. Cæſar. ac Diverſor. S. R. I. Principum ac Comitum Conſil. & Archiatr. Acad. Leopold. Imperial. Adj.

NOBILISSIME ET EXCELLENTISSIME VIR.

Non poſſum præterire quæ ſcribis de Experimento lacteo, quo furorem Podagræ mitigatum & curatum teſtaris: nondum accepi librum promiſſum multumque deſideratum. Anglia applaudit methodo huic lacteo, & ſpecimina extant non pauca de felici, quem poſt ſe reliquit, effectu, præſertim in illis, (quorum numerus valdè exiguus) qui in curſu ſemel cœpto, pergunt, multos ante Annos Tractatulus Anglicè conſcriptus hic prodiit, Viæ Lacteæ nomen pro Titulo gerens; Hoc verò tempore nova emergit Methodus, ex qua multum levaminis ad patientes redundaſſe ſunt qui crepant. Coquunt ſcilicet rapas, & ſuccum expreſſum bibunt conſtanter, & partes ſolidiores comedunt, abſtinentes inſuper omni alio cibo, potuque quocunque nomine veniant, per quadraginta & unius dierum ſpatium. Quod ſi hæc vulgaria, & ex trivio arrepta Medicamina ſuperent tot laborioſas Chymicorum præparationes, & Galeniſtarum compoſitiones ſimplicibus pretioſis & innumeris conflatas, Eheu quantum inde opprobrii in Medicorum derivabitur negotium. Congeſſi nonnullas Animadverſiones circa Materiam Medicam Londinenſem, & præparationes inde confectas, quas, cum meæ eſſent vices, coram Societate Regia legere tenebar. Demonſtrabam inter alia, quod famigeratiſſimus lapis ille Bezoardicus Orientalis, vix dignus reputandus ut patienti exhibeatur, cùm appareat illum omni virtute deſtitutum, & inſtar Capitis Mortui cenſendum eſſe. Quibus hac vice concludo, Teque divinæ tutelæ etiam atque etiam commendans, permaneo Vir Excellentiſſime Nobiliſſimi Nominis Tui.

Londini 22. Januarii, 1705.

Perpetuus Cultor,

FR. SLARE.

TRACTA-

TRACTATUS DE PODAGRA.

CAPUT I.

ANtequam autem hanc curandi methodum communicemus, B. L. præmonendum duximus, ne ſibi perſuadeat, ac ſi hic plane nova tradere velimus, antiquiſſima enim tàm à veteribus quàm modernis: circumſtantiis ſaltem quodammodo variantibus ſæpe in uſum vocata proponere de recenti experientia confirmare hic nobis propoſuimus. Conſiſtit hæcce noſtra curandi methodus in debito uſu *potus lactis* per annum & amplius continuato; mirabuntur ſorte an haud pauci, cur methodum jamdiu notam, à plurimiſque Medicis impugnatam, Arthriticiſque tanquam ſummè noxiam, mortemque accelerantem diſcurſum, jam demum iterum in uſum vocare conemur; Verum enim verò experientia certiſſima pariter ac ratione freti divinum hoc remedium ex ſingulari gratia divina in ſolatium tam crudeli morbo affectorum conceſſum huic communicare, ac confirmare utque alii pariter inde emolumentum conſequi valeant, deſcribere voluimus.

§. 2. Inter illos autem qui antiquiſſimis temporibus hujus non ſatis laudandi remedii mentionem fecerunt, primas tenere videtur Author limati judicii *Cornelius Celſus libr. de Medicin.* 4. *Cap.* XXIII. de manuum & pedum articulorumque vitiis, quæ in Podagricis Chyragriciſve eſſe conſueverunt, agit, inter alia ſic ſcribit. Quidam etiam cum aſinino lacte poto ex toto ſe eluiſſent, in perpetuum hoc malum evaſerunt. Quidam cum toto anno à vino mulſo, venere ſibi temperaſſent, ſecuritatem totius vitæ conſecuti ſunt. Poſtea & noſtris temporibus *Celeberrimus Joh. Georgius Greiſelius* eruditiſſimum de *cura lactis* conſcripſit opuſculum, ubi varia curioſa, ac ſcitu digniſſima circa uſum lactis traduntur. Sic & *Vir* ob ſingularem peritiam medicam, dum viveret non ſatis laudandus *D. Jacob. Sachſius* communicatam ſibi à Generoſo Barone methodum circa lactis uſum inſervit *Tom.* 1. *Eph. Medic. German.*, ubi varia eleganter concinnata experientiaque confirmata communicantur; Tandem & *Celeberr. Waldſchmidius* b. m. elegantem edidit diſputationem de Cura lactis Podagricorum ſolatio, ubi quoad curam cum ſupra laudato *Greiſelio* & *Sachſio* convenit. Sic & nos nuper per litteras ab Amico communicatas, & à Nobili Gallo quodam, qui ipſemet cum aliis per longum temporis ſpatium ſæviſſimos Arthritidis dolores ſuſtinuerat, jam autem uſu lactis per plures annos curato, abſque Arthritide & bene valente conſcriptas, magnam potus lactis efficaciam mirabundi percepimus, unde nos & hic *Caſſellis* hujus uſum pluribus Arthriticis ſuaſimus, qui omnes, regulis circa uſum Divini hujus remedii neceſſariis ritè & exactè obſervatis, optimè ſe habent, adeò ut quidam antea ferè contracti, jam iterum incedere, imo ſaltare queant, uti inter alios miram hanc efficaciam hic *Caſſellis* in ſe expertus eſt *Generoſiſſimus Dn. Colonellus Nicolaus Dumont*, qui non niſi graculis incedere potuit, & quaſi plane contractus evaſerat, quum autem jam per annum & dimidium ſe diætæ huic ſeveriori adſtrinxiſſet, nunc à cura ita fuit immutatus, ut jam ubique ſine baculo incedere poſſit, variaque longinqua itinera abſque ullo incommodo hactenus facere potuerit. In gratiarum actionem Præfectus Cornua vaccæ tanquàm nutricis ſuæ inaurare intravit. Sic & egomet jam per annum & ultra à Podagra immunis vixi, alias per 16. annos ter vel quater annuatim miſere excruciatus fui; Præfectus quoq; Sabbaburgenſis *Dn. Haſt* eodem remedio reſtitutus eſt, per vitæ curſum paroxyſmi mitiores tamen iterum rediere. Neceſſarium ergo hic duximus epiſtolam ſupra laudatam ex Gallico in latinum ſermonem verſam hic apponere, ac poſtea regulas, quæ in uſu lactis neceſſariæ ſunt, communicare, & tandem hanc curandi methodum in demulcenda & expugnanda Arthritide convenientiſſimam eſſe, nullam noxam, ſi ritè adhibeatur cauſare, firmiſſimis rerum principiis demonſtrare conabimur. Epiſtola ſupra laudati Galli ad Conſiliarium Haſſiacum *Dn. de Collet* perſcriptam ſic ſe habet:

--- *Nobiliſſime Domine,*
Amice Chariſſime.

Nil magis nos delectat, quam ſi deſiderio Amicorum noſtrorum Arthritide laborantium, quoad adminiſtrationem diætæ, qua Dn. *Marchio de Bougi*, Dn. *de Chamar* & ego uſi ſumus, ut ab Arthritide ſublevaremur, ſatisfacere queamus. Scias ergo, quod lac hunc in finem adhibitum fuerit vaccinum, quod in uſum vocamus, quando lactariæ illud tam manè quam veſperi apportare placet, omne artificium quod in aſſumptione potus lactis adhibemus, in hoc conſiſtit, ut tam calide, in quantum abſque læſione ſorberi & comedi queat, aſſumatur, cur autem dicamus, nos lac partim reſorbuiſſe, partim comediſſe, in cauſa eſt, quoniam tam ſtatim, quàm mane è lecto ſurgimus bonam lactis quantitatem catino infuſam calide ſorbemus, & lac quod nobis tempore prandii & cœnæ apportatur comedimus cum pane tenerrimo bene elaborato ac leviſſimo, qualem piſtores vendunt, quem diſſecamus in parva fruſtula & lacti bene calefacto immittimus. Et hoc eſt totum quod callemus myſterium. Patientes bonum ſibi ab hac cura promittere poterunt eventum, ſi per menſem: durante nimirum hac cura diætetica: aut ad minimum tranſactis menſibus duobus lene quoddam purgans aſſumant, uti & nos fecimus, regimenque circa diætam ità tenuimus, ut nullum vinum potaverimus, nilque comederimus, niſi quaſdam placentulas farina, ovis & ſacharo confectas quas *biſcuit* vocant, uti & fructus quoſdam dulces tempore æſtatis uti fraga, ſed ſpecialiter ribeſia comedere non licuit, cęterum ſemper lacti, quod aſſumpſi nullum ſacharum admiſcui; Cæteri, qui unà nobiſcum diætam hanc lacteam adhibuere, ſacharum lacti admiſcuerunt, neque malè ſe inde habuere; *Marchio de Boug* ante prandium doſin oculor. cancr. cum lactè aſſumpſit, dicens: quod hoc impediat, ne acidum generetur in ſtomacho, ſed neque *Dn. de Chamar* neque ego hoc remedium adhibuimus; omnes nos tres per primum annum diætam hanc lacteam ritè in uſum vocavimus, tandem nobis indicatum fuit, quod jam poſſemus edere piſces, gulæque indulgere, alimentaque pro lubitu mutare, quod & fecimus tàm hic, quàm alter unus magis, alter minus, & quidem plerumque ſine ulla noxa. Hic inferendum duco, nimirum exactis novem vel decem menſibus, quibus diætam hanc lacteam in uſum duxeram, ſtomachum meum admodum debilitatum fuiſſe, unde conſtitui poſt lac aſſumere vinum, & ebibi vitrum vini poſt ſingulum prandium & cœnam, immiſique cruſtam panis uſque benè molleſceret, quod per longum tempus in magnis mihi erat deliciis, ſucceſſu verò temporis, quum ſtatum ſanitatis obſervaremus meliorem, auſi ſumus edere & bibere cum noſtris Amicis planè uti alii, hoc tàm egregiè ſucceſſit, ut uſque in pręſens tempus lacte quidem ordinariè vivamus, verum neque unus, vel alter noſtrum reformidavit prandere vel cœnare ſemel, bis vel ter per ſeptimanam cum Amicis noſtris, & po-

ſteà ad lac noſtrum revertimur, quaſi nihil peregiſſemus & per Dei gratiam mirabiliter benè nos habemus. Hoc quidem non dicimus: Arthritidem nullo nos amplius tempore affligere, nam ſi hoc diceremus, valdopere hallucinaremur, nam contrarium obſervavimus in Perſona *Marchionis de Bougi*, qui, in quantum recordamur, bis vel ter Arthritide correptus fuit, & quidem haud parva violentia, ſed tàm ille, quàm ego cognoſcimus, magnam eſſe differentiam, laborare ſaltem bis vel ter Arthritide ſpatio novem aut decem annorum; quàm perpetuò & continuo morbo iſto atroci affligi, lectoque affigi, uti nobiſcum comparatum erat; præprimis cum *Marchione de Bougi*, quem vidimus, cum annum trigeſimum ſextum ageret, lecto ſemper affixum, neque ſe movere valentem, prætereà digiti pedum & manuum ipſius admodum nodoſi erant, & quando nodi iſti aperiebantur, materia quædam cretacea exire ſolebat, loco quo in præſentiarum jam ſit, redit; & quidem adeò ut ne quidem dici queat, ullam remanſiſſe infirmitatem; pro vera aliquis hoc meritò haberet reſurrectione, ſi quis ipſum tempore quo ægrotavit, viderit, & jam in ſtatu præſenti iterum intuetur. Quantum ad me & *Dn. Chamar* attinet, qui ætate paulo provectiores ſumus in quantum ætas noſtra permittit optimè nos habemus. Hoc quidem verum eſt, nos certis anni temporibus, præſertim ſi tempeſtates, & lunæ phaſes mutantur, ſentire, aut potius nobis imaginari ſentire quoſdam dolores obſcuros ſeu vix ſenſibiles circa juncturas & alia membra, quæ Arthritis antea invadere ſolebat. Verùm ſi pauliſper ambulamus, ejuſmodi ſymptomata facilè diſſipantur. Tandem quid ſupereſt, jam transactis ſeptem annis, à quo tempore curam hanc diæteticam in uſum vocavi, pariter ut *Dn. de Chamar* ab hoc tempore neque ille, neque ego ita Arthritide afflicti fuimus, ut ne per unicum ſaltem momentum coacti fuerimus propter Arthritidem in lecto decumbere, aut nos in domo continere; Et mirandum, antequam lac in uſum vocaverimus, licet Arthritide continuò non fuerimus afflicti; interim ſpeciali quadam membrorum debilitate & infirmitate obruti fuerimus, quæ nos in eundo impediebat, & ſi fortè pedem non rectè collocaremus aut pauliſper alliderenus, dolores vix ferendos ſentiebamus, cum jam è contra in præſentiarum tàm firmiter incedamus, ac ſi nulla Arthritide unquam laboraſſemus. Etſi hoc quidem verum ſit, Dn. Marchionem & me per longum tempus abſque ulla manifeſta mutatione potum hunc lactis adhibuiſſe, ſed poſtea dolores, qui nos torquebant magis magiſque imminuebantur, & vires amiſſæ reſtituebantur; per longum autem tempus lacte utendum, ut temperamento ſeu vigori noſtro naturali tempus & otium concedatur ſe corrigendi, ſæpe etſi diæta hæc lactea per 6. menſes vel annum integrum adhibita fuerit, interim patientes pedibus abſque doloribus firmiter incedere quandoque nondum valent, verùm ſi vires ſemel recurrere inceperint, de die in diem augmentabunt, hinc minimè ob infirmitatem non tàm citò evaneſcentem ſpes reconvaleſcendi abiicienda. Quod purgationem & humorum evacuationem concernit, ſi fieri poteſt, inſtitui debet ſingulo menſe, luna decreſcente, nam purgatio admodum neceſſaria eſt. Quod ad me in ſpecie attinet, accuratiſſime primis diætæ noſtræ 7. vel 8. menſibus purgationem inſtitui, poſtea autem illà deſatigatus ceſſavi; Hic accipe methodum, qua uſus ſum, quam hic adjungo, & unde optime me habui, poſtea autem ſenſim remiſi, & per Dei gratiam nullam noxam inde contraxi. Præſenti tempore, uti jam ſumus conſtituti tam Dn. *Marchio de Bougi*, uti & ego nil aliud, niſi patinam lacte calido repletam tempore matutino, cùm ſurgimus, ſorbemus, reliquo vero diei ſpatio bibimus & manducamus omnino uti alias facere ſoliti eramus. Hoc quidem verum eſt, ſæpius nominatum *Marchionem de Bougi* ſpatio octo annorum, poſtquam lac in uſum duxerat, variis annis diverſis quoſdam inſultus Arthriticos verum leviſſimos toleraſſe, ſed quid ad me ſpectat, nullos prorſus in me obſervavi, niſi quod aliquando diverſo tempore in mutatione tempeſtatum, & quandoque lunæ decremento ſpecialem quendam torporem, debilitatem in genubus & juncturis ſentierim, quaſi Arthritis me foret invaſura, verum, Deo ſit laus, per nullum momentum inde ægrè detentus fui, tam facilè enim diſſipatur, quam facilè acceſſerat. Quod purgationem concernit, ſequenti modo inſtitui debet.

♃. *Scammon.*
Turbith. alb.
Hermodact.
Fol. S. Mund.
Sarſapar.
Cinam. Sachar. a ℨ j.

Pulveriſentur omnia exactè & per cribrum tenuiſſimum cribrentur. Omnia hæc bene pulveriſata debent dividi in doſes 7. æquales, de quibus, quando purgare placet, unam aſſumere poteris, poteritque aſſumi cum vino albo aut juſculo carnium; ſemel enim purgandum per menſem, præſertim luna decreſcente, quando autem bis aliquis purgare avet, hoc faciendum prima vice, quando luna in ultimo ſuo quadrante eſt conſtituta, ſecunda vice autem ultimo die hujus quadrantis, purgatione aſſumpta, reliquo diei ſpatio lacte, uti ordinario facere conſuetus eram, uſus ſum, primis ſeptem vel octo menſibus obſervavi, quod ab uſu lactis ſtomachus meus multum debilitatus ac labefactatus fuerit, quod me tandem impulit, ut auſus fuerim poſt ſingulum prandium vitrum vini rubri aſſumere, & hoc optimè mihi ceſſit, & ſic ſemper continuavi, ſicque levem quandam recreationem captans expectabam non ſine impatientia uſque lac meum fuerit aſſumptum ut me ſic, dum cruſtam panis quam hanc ob cauſam diligenter mihi obſervabam, inque ſupra dicto vino macerabam & comedebam, reliquumque vini ſuperbibebam, reficere potuerim.

CAPUT II.

§. I.

Huc uſque Nobiliſſ. viri litteræ ſe extendunt, in quibus plurima ſcitu digniſſima circa genuinam applicationem diætæ hujus lacteæ continentur, ſimulque de ejuſdem miranda efficacia, experientia, cui contradici nequit, quam in profliganda Arthritide poſſidet, in quibuſdam Nobiliſſ. Viris Arthritide ſummè debilitatis ac poſtea curatis diſſeritur; placet & hinc noſtram methodum circa diætæ hujus lacteæ ſaluberrimæ, quà & hic Caſſellis haud pauci ſummum Arthritidis levamen, & quaſi totalem remiſſionem conſecuti ſunt, hic apponere. Quicunque ergo bonum ſucceſſum Arthritidiſque remiſſionem ab hac cura expectat, ſequentia ut obſervet, neceſſe habet. Nullus corpore nondum præparato diætam hanc lacteam in uſum vocare debet: Diſponendus erit patiens ratione diætæ, antequam cura inchoetur, per menſem, vel prout cujuſcunque corporis diſpoſitio requirit, intra hoc tempus exactiſſimam obſervare debet diætam, nulloſque cibos ſalitos, fumo induratos leguminaque, aut potum auſterum, acidum, fœculentum aſſumere debet patiens, ſed potius ipſi tunc licitum erit, quamvis parcè comedere carnem pullorum gallinarum, caponum, perdicum, vitulorum, hædorum &c. Potus ſit tenuis, uti cereviſia benè fermentata, vel decoctum hordei ſeu lignarum, quamvis & interdum vitrum vini Moſellani vel Gallici nullo acido infecti in prandio concedi queat, & ſic & juſcula avenacea, hordeacea, & ex jure carnium præſertim caponum & gallinarum confecta proderunt. Interim ſibi quis caveat, ne in aſſumendo tàm cibo quam potu mediocritatis limites transgrediatur, præſtat enim hic magis in defectu, quàm exceſſu peccare, ex nimio enim infarctu ciborum cruditates, flatus, humores acidi generantur, unde multa mala propullulant; Hinc quoque neceſſe erit per menſem bis vel ter *tinctur. Jalap. vel Elix. propr. Rhabarbarino, pilulisve idoneis purgantibus*, uti ſunt *Arthriticæ Maſtichinæ*, &c. alvũ provocare, ut viſciditates àcibis male digeſtis ſępe exortę educantur, ſtomachuſq;

ad

ad lac ſuſcipiendum & dirigendum eò habilior evadat. Noſtro judicio convenientiſſime prima vice, primo die menſis, quo quis ſe ad lacteam hanc curam inchoandam diſponit, ſecunda vice, quando quis jam per aliquot ſeptimanas diæteticè vixit, & ultima vice ultimo menſis die purgatio erit inſtituenda, poſtquam autem officium peregit, i.e. agere alvumque ſtimulare ceſſavit, tunc quis *ocul. cancr. ppt. aut C.C. ppt.* ℥ j. aſſumere debet, præprimis ſi humores acidi in primis viis adhuc lateant. Cæterum & hoc monendum, uti primo menſe, ita & in conſequentibus, ubi jam quis de facto curam hanc lacteam inchoavit, omnia animi pathemata (præſertim triſtitiam, iram, imò & venerem) tanquam ſummè noxia vitanda eſſe, & quidem Venus, antequam annus diæteticus peractus fuerit, & vires & firmitas corpori acceſſerint, non temerè exercenda.

§. 2. Omnes, qui morbis Arthritide nonnumquam complicatis laborant, ut Scorbuto, Scabie, Cacochymia, calculo renum & veſicæ, malo hypochondriaco, lue venerea, aliiſque morbis ex impuritate ſanguinis, nimiaque humorum viſciditate & acrimonia, & aperto aut occulto acido quodam exortis, adhibeant primò abſorbentia, antiſcorbutica, ſanguinem depurantia, diuretica, vel alia in ejuſmodi morbis conducentia medicamenta, uſque dum humorum acrimonia ſanguiniſque tenacitas fuerit correcta, acidum inejuſmodi morbis prędominium habens eliminatum, morbi ejuſmodi complicati penitus deſtructi fuerint, & tunc demum ejuſmodi Arthritici divinum hoc remedium ſibi applicare, & certum inde ſibi promittere poterunt auxilium, ſin autem corpore male præparato, vitioſiſque humoribus repleto diætam hanc lacteam præpoſtere in uſum vocent, non modò nullum juvamen inde obtinebunt, ſed potius certum inde exitium morborumque incrementum ſentient, imò mortem ipſam ſic ſibi accelerare poſſunt, ut hiſce in locis *Comes de Perleburg* & Lubecæ Conſul quidam morbis ſimul aliis complicatis laborantes & præpoſtere remedium hoc in uſum vocantes experti ſunt.

§. 3. Lac ergo, per quod præprimis curatio Arthritidis peragitur, debet eſſe qualitate & bonitate excellens. Animal ex quo deſumitur, optime ſic deſcribit *Waldſchmidius*, ſit juvenca, ſeu vacca mediæ ætatis, boni habitus, coloris rubri vel nigri (quamvis hoc non tàm religioſe obſervandum) nec præpinguis, nec tenera, nec prægnans, à tauro longe ſemota, tempore hyemali optimo fœno, hordeo, furfure frumenti, vel ejuſdem palea vel ſtramine, tempore æſtivo herbis bonis nutriatur, ſtrigili quotidie inſtar equi ducatur. Si quis vaccam, uti jam diximus, tractare poteſt, & inde lac habere, optime faciet, certiuſque ſibi promittere poterit auxilium, ſi autem quis ejuſmodi commoditate deſtitutus eſt, tunc ſufficiet, lac prout lactariæ vendunt & apportant, aſſumere, hoc tamen ad minimum obſervet, quod lac è vacca boni corporis habitus gramine herbiſque laudabilibus paſta, mediocriſque ætatis, deſumptum ſit.

§. 4. Quoad qualitatem & quantitatem lactis obſervandum, lac quam primum emulctum eſt calefiat, non tamen ita ut ebulliat, lac enim poculo impletum poterit aquæ calidiſſime immitti, & quamprimum ita calidum eſt redditum, ut ſorberi queat, vel ſaltem ſi ita calidum ſit, uti eſt quando eſt emulctum, eximendum erit, & tunc uti potus Thee & Caphee ſorbeatur. Tempus, quo aſſumi debet, poteſt eſſe primo mane, ubi aliquis horis 4. aut 5. ante prandium lactis quartarios duos, uti & totidem à meridie circa 12. & veſperi circa 7. (quamvis hic ratione ventriculorum validiorum & debiliorum circa ejus quantitatem tam exactè determinari nequeat) aſſumere poteſt, aut tantum bibatur, quantum ventriculus abſque ſingulari incommodo ferre poteſt, ſemper tamen majori qua poſſit quantitati aſſueſcere conetur patiens, indieſque uſque ad ℥ 40. augeatur. Sic & circa tempus aſſumptionis notandum, ſi ventriculus debilis, quater vel quinquies pauciori quantitate per diem lac eſſe bibendum, & ſi quater aſſumatur, bis hoc fiat cum micis panis ſimilaginei levioris nullo acido infecti loco prandii & cœnæ ab ℥ j. ad ℥ ij. vel iij. atque tunc ſingulis quaternis horis potus lactis repetendus erit, ſi autem quinquies lac aſſumatur, ita tempus dividendum, ut per trihorium ab eius uſu ventriculus quieſcat: qui autem robuſtiori ſunt ventriculo, terna lactis aſſumptione contenti eſſe poſſunt, haudque erit inconveniens aliquando mane doſin *ocul. cancror.* vel aliorum abſorbentium aſſumere. Egomet nunc ℥ xij. uſque ℥ xvj. mane aſſumpſi, à meridie ℥ 24. cum pane triticeo (*milchbrod*) veſperi vero aſſumpſi ut plurimum ℥ xx. dimidiam partem cum pane triticeo, alteram ſuperbibi loco alterius potus. Sunt qui prandium maxime primis diebus concedunt ex alimentis euchymis & facilis concoctionis, ut gallinis, perdicibus, carne vitulina, &c. ſenſim doſin minuendo, & paulatim cibos ex lacte & ovis factos intermiſcendo, tandem carne ſublata, ova ac lacticinia ſubſtituendo, tandem & hæc tollendo, & loco prandii dictam doſin lactis præſcribendo, ita ut ternis vicibus dicta doſis de die aſſumatur, & ſic continuetur, hoc inſtitutum admodum conveniens eſſe videtur ſubjectis tenerioribus, & quorum conſtitutiones alterationes ſubitaneas non facile ferunt. Quidam ſi lac per 14. ſeptimanas jam adhibitum fuerit, ova ſorbilia abſque tamen ſale, item orizam in lacte coctam, inſulſum butyrum, pultes lacteas aliaque lacticinia, ita tamen ut in omnibus ſal abſit, uti & tempore æſtatis fructus quoſdam, uti fraga, mala perſica, &c. noſtro tamen judicio inconvenienter, præſertim quoad tales fructus nimis refrigerantes, acidumque occultum foventes & torum viſcerum labefactantes, concedunt. Hoc iterum probe notandum, quo pauciora heterogenea, & à lactis natura deſcendentia aſſumantur, eò minus timendas eſſe alterationes in uſu lactis obvenientes, quæ omnia adſtans Medicus prudentiſſimo judicio, pro diverſitate accidentium diſponere noverit.

§. 5. Longitudo temporis lactis ſumendi tam diu protrahi debet, quamdiu non omnis materia Arthritidem cauſans è corpore evacuata ſit, quod à diuturnitate morbi & obſervatis hucuſque curis computandum, quò diutius enim hauritur, eò perfectior cura ſperanda erit, qui Arthritide valde afflicti ne malum redeat, continuo, alii per annum, alii per ſeſqui annum lac hauſerunt. Quidam autem cum per dimidium ſaltem annum curam peractam crederent, & nimis citò ad priſtinum redierint victum, & in eo miſcella ciborum excederent, rurſus Podagra fuerunt correpti, (uti in præfectis noſtris contingit) redeuntes verò ad curam lactis Podagram rurſus expulerunt. Alii magis prudentes cura hac per annum integrum uſi ſunt, deinde ad potum & victum ordinarium ſenſim reacceſſerunt, continuando tamen mane lac ſuum ordinarium ad ℥ xvj. vel ad quartarium unum aſſumere, ſicque per longum temporis ſpatium, & per plures annos ab Arthritide liberati ſunt. Optimum lac aſſumendi tempus eſt verhum, & illud quidem à principio Maii uſque ad finem Aprilis ſequentis anni.

§ 6. Quidam, quando per aliquot menſes curæ huic lacteæ ſe addixerunt, reſpirationem difficilem, ſuſpiria, magnam membrorum debilitatem, tuſſim cum multo ſputo pituitoſo, ſentiunt, quæ ſymptomata autem facile per ſe, aut adhibitis quibuſdam medicamentis, uti *Elix. prop. ſine acido, liquor. C.C. ſuccin, Sale vol. oleoſo*, aliiſque medicamentis fixioribus abſorbentibus & alcalinis aſſumptis facile remittunt.

§. 7. Illi, qui humorum abundantia laborant, vel colluviem in primis viis ſentiunt, vel ſi alvus non bene reſpondeat, ſingulis menſibus aut exactis ſingulis ſex ſeptimanis, lenem purgationem è Rhabarbaro confectam, vel pilulas purgantes Arthriticas, vel ℈ß. pilulas Ruffi, vel de gummatibus Sylvii interponere poſſunt, ſi autem alvus quotidie aperta, nec lac in ventre moretur, ſufficere poterit Rhabarbarum ad *gr.* xx. ſumptum, vel ſi alvus conſtipata ſit, manè ſumantur *gr.* xx. *Rhei pulv.* in primo hauſtu lactis, ſuperbibendo reliquum lac, vel circa veſperam ſumantur x.

vel xx. *guttul. eſſent. Rhabarb.* cum lacte, & hoc toties repetendum, quoties neceſſitas exigit, aliàs ſi fieri poterit majori commodo ſingulo menſe luna decreſcente purgantia erunt aſſumenda.

§. 8. Si lac aliquam excitat Diarrhœam, antequam bibatur, parum ebulliat, addendo aliquid ſalis, & ſic calidum hauriatur; ſi prima vice non ſuccedat, repetatur altera & tertia, vel ſi & ſic nondum plane remittat, doſis *ocul. cancr. unicorn. foſſil. & terræ ſigill.* propinari poterit.

§. 9. Si aliquis calor accedat ex uſu lactis, tertia pars decocti hordei cum paſſulis lacti affundatur, ſi autem ſitis, extra eas horas, in quibus lac bibitur, invadit, decoctum hordei cum paſſulis ſumatur; & ſi tuſſis ſimul adſit, decoctum pectorale interponi poteſt.

§. 10. Si ſtomachus à lactis potu diu continuato debilitatur, concedimus patienti quandoque placentulas ſacharo & farina confectas, quas Galli *Biſcuit* vocant, vino Hiſpanico, Italico, Burgundiaco aliove nullo acido, vel calcea fœculentia imbuto immerſas commedere, & pauca quædam dictorum vinorum cochlearia unà aſſumere; ſic enim ſtomachus nimium debilitatus confortatur, adque officium ſuum promptior redditur, hinc & neceſſitate urgente pulveres ſtomachales ex blandioribus aromatibus confecti adhiberi poſſunt.

§. 11. Si lac per 12. vel 14. menſes adhibitum fuerit, tunc ſenſim cibos facilis digeſtionis, non acres, acidos, ſalitos aut fumo induratos, ſed tales quales in primo noſtro §. hujus cap. deſignavimus, comedere poterit patiens, potus ſit adhuc lac, vel cereviſia tenuis bene fermentata, non auſtera, nec turbida.

§. 12. Cura jam tota abſoluta, neceſſarium adhuc erit, quolibet mane quartarium unum vel alterum lactis calidi aſſumere; patientes bonam diætam ſervent, præſertim omne acidum vitare debent, quamvis conſtet, aliquando quoſdam ita curatos ſæpe impune helluatos fuiſſe.

§. 13. Ne concreſcat lac, de ſacharo, ſi lubet, poterit iniici, quantum placet, vel aliquid ſalis; ſic enim caſeoſæ materiæ coitio impeditur, ſed hoc ſaltem rariſſimè, & exigente ſumma neceſſitate fiat.

§. 14. Patientes huic curæ ſe committentes nullo terrore affici debent, quamvis in uſu lactis etiam diutius adhibito nullam ſenſibilem mutationem obſervent; nam ſi cætera omnia ritè ſe hebeant, patientes juxta antecedentes regulas curæ ſe commiſerint, cura nihilominus optime ſuccedit, dolores ſenſim ac ſenſim evaneſcunt, & vires amiſſæ reſtituuntur.

CAP. III.

§. I.

Hucuſque noſtra monita ſe extendunt, quæ partim ex ſupra laudatis Authoribus, partim propria experientia congeſſimus, quibus ritè obſervatis, jam plures à moleſtiſſimo hoc morbo quaſi penitus liberati vivunt. Teſtatur illud ipſum Excell. Dn. *Sorbait* p. 741. inquiens: Nos hac hominum ætate plures vidimus, per diætam lacteam ex toto liberatos, vel ſaltem rariſſimis, & vix æſtimabilibus vexari doloribus. Narravit mihi S.Cæſ. Majeſt. Chirurgus *Joh. Pilas*, ſe à tribus jam annis, quibus ſe huic diætæ emancipavit, etſi frequentiſſimis ante torqueretur paroxyſmis, ita ut in ſumma articulorum impotentia miſerandum traheret ſpiritum, nullis omnino cruciari doloribus, imò facies eſt vividi coloris, expeditiſſime ambulat, proles abſque impedimento generat, ita ut renatus ex integro videatur. Similem ferè ex diæta hac fructum percepit Excellent. Comes de *Konigſegg*, Cæſar. Majeſt. Conſiliarius intimus. Item Illuſtriſſimus Comes de *S. Hilario*, item Cubicularius quidam Cæſareus: Plurimi itidem alii, qui aliàs ſummè erant flaccidi, ex lacteo hoc fonte refloruerunt; jam & quæ nobis perſpecta ſunt circa miraculoſam hanc curam proferre placet: Plurimum Reverendus Epiſcopus *de Wallendorff* Limburgi ad Lhanum, Podagra planè impotens factus, prouti hoc jam diu curioſis communicatum, lacte curatus eſt. Hagæ Comitum tres Nobiles è Gallia profugos, nimirum *Dn. Marchionem de Bougi*, *Dn. de Chamar* & Dn. Conſiliarium *de Talo* jam per plures annos ab Arthritide liberos & immunes vixiſſe, ſupra laudatæ & inſertæ teſtantur litteræ. Conſulem modernum Hamburgenſem cum ſummo emolumento hanc curam lacteam cum aliis uſurpaſſe referunt mihi Medici. Inſuper Nobil. Dn. *von Velden* Conſiliarius Oldenburgenſis iam per hyemis ſpatium uſus eſt lacte hoc effectu plane ſingulari; una cum antea nec pedes nec manus movere potuiſſet, iis iterum prompte uti, planeque ſe reſtitutum vidit, & nunc optimè valet. Metallicus quidam in vicinia noſtra *Hohenkirchen* laborans lacte per 6. menſes cum maximo emolumento uſus eſt, cùm hactenus incedere non potuerit, nunc iterum cuniculos adit ſuos. Toti orbi inſuper notum eſt, Sereniſſimum Principem *de Condè* in Gallia late à Podagra fuiſſe reſtitutum: Duo quoque ſunt cives Hamburgi, quorum unus jam quindecim annis Podagra laborans, mediante hac cura plenarie convaluit, & tophi antea contracti plenarie abacti ſunt. Sic quoque Præfectus Sabbaburgenſis *Dn. Haſt* dictus, jam à 6. menſibus uſus eſt lacte, & à Podagra liber vivit, quà verò derelicta iterum paroxyſmos ſed multo mitiores quam antehac patitur; ſed quid opus plura afferre exempla, ſi tamen quis plura deſideret, ſupra laudatos Authores *Sorbaitum*, *Sachſium*, *Greiſelium*, *Waldſchmidium* conſulat. Imò ſaluberrimum lactis uſum (Deo immortali ſit laus & gloria perpetua) in memet tàm efficacem deprehendi, ut cum plures annos hoc morbo tam dire excruciatus fuerim, & quaſi contractus vix pedem movere potuerim, & hiſce ultimis temporibus, antequam remedium hoc in uſum vocarem, per quemlibet menſem, aut ſingulas ſex ſeptimanas paroxiſmum ferre coactus fuerim, ſimulque Dyſuria & calculo veſicæ ſæpiſſimè mirum quantum afflictus fuerim: poſtquam autem jam per annum & ultra diætæ huic lacteæ me adſtrinxeram, non modò durante hoc tempore nullo paroxiſmo amplius correptus fui, ſed & vigor membrorum iterum redit, & Dyſuria quaſi plenarie ſopita eſt, &, quod mirum, calculus veſicæ per fruſtula multùm reſolutus & imminutus eſt, ut ſic, auxiliante gratia divina, mox plenariam hujus Arthritidis ceſſationem ſperem, cùm jam per annum & dimidium ab ea immunis vivo; redeunt verò jam paroxyſmi, ſed multùm mitiores. Aſteriſco verò Medici notandum velim, quod hoc meo judicio lac omnibus à Medicis hactenus lithontripticis falsò ſic dictis palmam præripiat, & lac optimum lithontripticum dici mereatur, cum intra unius anni ſpatium, quo lacte uſus ſum, calculus veſicæ meus ad ℥ j. & plus imminutus fuerit; tot enim fruſtula calculi collegi & in muſeo reſervo. Derelicta cura non unicum calculi fruſtulum amplius excrevi. Exiſtimo enim contra omnium Medicorum opiniones, quod lac nullum calculum ſed potius phlegma viſcidum in veſica aliiſque locis generare poſſit.

§. II. Hiſce præmiſſis unde lacti tantæ vires accedant, examinare placet, ſed ante omnia de cauſa genuina Arthritidis quædam erunt præmittenda Cauſam ergo morbi hujus primariam & proximam eſſe liquorem quendam viſcidum, acrem, ſale acido vel lixivioſo corroſivo magis minuſve volatili vel fixo imbutum, omnia teſtantur ſymptomata, quamvis ejuſmodi ſalia dolorem tam acerbum cauſantia ſingulariter ſpecificata eſſe videantur, hinc illa non modò acida, ſed & ſubauſtera, ob particulas varias terreſtriores caſeiformes, quam admixtas habent, pronunciamus, & magis rigida, profundiuſque ſpicula ſua membranis, tendinibus & nervis infigunt, humores lymphaticos eò promptius incraſſant, coagulant, quomodo autem, & ubi eiuſmodi humor aut liquor Arthritidem cauſans producatur, his paucis accipe. Primo ergo ipſe ventriculus & inteſtina, ſive hoc fiat à nimio vini potu & Venere, ſive à nimia vita ſedentaria & intermiſſo corporis debito exercitio, ſive à peculiari diſpo-

diſpoſitione liquoris gaſtrici, ſive mala obſervata diæta, &c. labefactantur, adeo ut ſenſim ac ſenſim digeſtio ciborum, vel eorundem diſſolutio imminuatur, ipſe chylus inde productus ſic ex paulo craſſioribus ac viſcidioribus, quàm alias fieri ſolet, componitur particulis, ſicque in ſanguinem ad cor delatus, ipſam ſanguinis maſſam craſſiorem reddit, unde procul dubio ſecretiones humorum, ut lymphæ, ſpirituum animalium ſuccique mucilaginoſi, qui in glandulis circa articulos ſeparatur, &c. lentius peraguntur, unde & tandem ipſe ſtomachus & inteſtina magis labefactantur, liquorque gaſtricus, & ille, qui in glandulis inteſtinorum ſecernitur, redditur viſcidior, unde tandem alimenta aſſumpta multo adhuc difficilius digeruntur, partim ob diuturniorem moram in ſaburram acidam viſcidam, flatulentam commutantur, partim verò chylus acido quodam ſalino corroſivo imbutus inde producitur, iterumque ſanguini affunditur, unde per conſequens lympha, & cæteri humores eodem charactere ſalino acido imbuuntur, variiſque morbis anſam ſuppeditant, ubi interim notandum, humores præſertim iſtos in corpore exiſtentes, tardiuſque circulantes, & in hac vel illa parte diutius morantes, quique ſalibus dictis accedentibus moram, ut magis motu inteſtino, quàm progreſſivo agere queant, concedunt, omnium primo notabiliter corrumpi, atque lentorem & ſpiſſitudinem quandam contrahere, tales autem humores eſſe lympham, & multò magis humorem mucilaginoſum, qui in glandulis circa omnes juncturas oſſium ad oſſa lubricanda inque vigore conſervanda, ſecernitur, quilibet, qui humoris hujus naturam paulo ſaltem conſiderat, perſpiciet; ſi igitur ad maſſam ſanguineam ſufficiens ſalium acidorum corroſivorum copia adducitur, aut humor iſte circa nervoſas & tendineas membranas ſpiſſitudinem extraordinariam ſingularemque acrimoniam acquirat aut coaguletur, Podagra exoritur, quod tam ratio, quàm experientia dictitat, quod ut evidentius appareat, de figura, ſitu & ſtructura harum glandularum quædam erant addenda.

§. 3. Glandulæ mucilaginoſæ prouti à Celeberr. earum *inventore Cloptone Havers* in *Oſteologia* ſua nova ſunt deſcriptæ, &, prouti ipſa teſtatur autopſia duplicis ſunt generis. Aliæ enim exiles & copioſæ in qualibet junctura in membrana (Si illam partem excipias, in qua capaciores nonnullæ glandulæ ſunt: & æqualem obtinent magnitudinem, ità ut membranam undiquaque glanduloſam reddant, in nonnullis verò membranæ partibus, & in ſinubus oſſium, in juncturis hæ glandulæ ità ſunt conglomeratæ, ut memoratu dignas & inſigniores quaſdam glandulas forment; in juncturis quiduſdam amplioribus unica tantum eſt, uti in acetabulo oſſis fæmoris, in nonnullis, uti in genu, quatuor aut quinque ſunt plerumque, coloris ſunt rubicundi, quem à numeroſis ſuis vaſis ſanguiferis recipiunt: molles ſunt & papillares, non adeo teneræ autem & friabiles; quoad ſtructuram conglomeratæ ſunt, conſtantque ex membranis diverſis, quarum aliæ aliis inſternuntur, exilibus veſiculis rotundis conſitis, quæ non contiguæ tantum ſunt, ſed tenaciter ſibi invicem adhæreſcunt, qua lis quoque cohæſio in ipſis membranis obſervatur. Per poros harum exilium veſicularum liquor mucilaginoſus, vel à maſſa ſanguinis per arterias apportati percolatur & ſecernitur, & ex illis in interſtitio juncturarum per ductus excretorios, quibus omnes hæ glandulæ gaudent, effluit.

§. 4. Inſtructæ ſunt hæ glandulæ ſufficiente vaſorum ſanguiferorum copia. Venæ non recta via excurrunt; ſed obliquè, perque varios anfractus procedunt, & diverſorum horum exilium vaſorum anaſtomoſes, eorumque varias flexuras, dum per longum excurrunt, videre licet, obliquitas venarum in hiſce glandulis ſpecialis quædam videtur ſubeſſe ratio, à natura liquoris, quem fecerunt, petenda. Cum enim liquor ope harum glandularum ſeparandus mucilaginoſam obtineat qualitatem, particulæ ejus poros glandulares tardè admodum, nec ſine aliquali difficultate tranſire videntur, & ideò vaſa iſta adeò confractuoſa eſſe, augurari licet, ut regreſſus ſanguinis per illa aliquantulum retardetur, particuliſque ſeparandis plus temporis & moræ concedatur ad ingreſſum ſuum in poros glandularum.

§. 5. Quoad figuram variant, ſinuique aut cavitati, in qua collocantur, ſe accommodant. Harum quædam non longe tantum ſunt, ſed & in baſi etiam latiores, & verſus obicem ſubinde anguſtiores, ut tandem in acumen deſinant; Nonnullæ latam habent baſin, & in ſpeciem coni aſſurgunt, aliæ juga parvula, aliæ fimbrias repræſentant, nonnullæ latæ ſunt, & aliquantulum complanatæ.

§. 6. Situm quod ſpectat, diverſimode admodum hæ glandulæ collocatæ obſervantur in juncturis diverſis, in nonnullis è regione interſtitii oſſium conſiſtunt, & inter oſſa excurrunt, ubi extremitates oſſium verſus illam partem non contiguæ ſunt, ut in conjunctione ſua interſtitium aliquod relinquant, hæcque communiter fimbriæ ad inſtar ſe habent; Aliæ in ſinu quodam aut cavitate collocatæ ſunt; aliæ membranæ articulationem immediate contegenti implantatæ: In genere omnes ita ſunt collocatæ; ut nullam à compreſſione oſſium pati poſſint injuriam, nihilominus tamen ita machinatæ, ut ad quamvis ſive inflexionem ſive incurvationem juncturæ ab oſſe leviter comprimantur, quo excretio humoris ab iiſdem ſecreti, in juncturas, dum illæ moventur, dumque eo quàm maximè opus habent, promoveatur, & hac compreſſione mediante dictus liquor copioſiſſime videtur ſuppeditari, quando inſigni ejus quantitate opus eſt, ut ſemper præſenti exigentiæ proportionatus exiſtat, ſecundùm quietem, aut varios motuum gradus in parte aliqua in motu conſtituta. Nec parum ad præcavendas harum glandularum obſtructiones confert, quod perpetuò ſollicitentur, liquorque per motum partis, in qua locantur, indeſinenter ex iiſdem comprimatur. Similes glandulæ obſervantur in membrana muſculorum communi, uti & circa tendines.

§. 7. Liquor autem, qui ab iſtis glandulis ſecernitur, mucilago eſt, quæ albumini ovi fere ſimilis eſt, licet non ſemper adeò clara ſit & limpida, ſi tamen pura eſt, ei perquàm ſimilis exiſtit, in nonnullis brutis ſubflavus eſſe ſolet, manifeſtò ſalſus eſt ad guſtum, atque ex aqueis, ſalinis & gummoſis lubriciſque conſtat particulis, ſaltem & portiones terreſtres triceſimam ſecundam circiter integræ compoſitionis partem conſtituere deprehenditur. Natura mucilaginis multum admodum ſeroſæ ſanguinis portionis naturam referre videtur, quæ ſemet à partibus fibroſis aut coagulo diſtinctum oſtendit, poſtquam maſſa aeri aliquandiu expoſita ſtetit; Et diverſæ mixturæ eundem in utraque hac mixtura producunt effectum. Differentia hujus mucilaginis à ſero potiſſimum in hoc conſiſtit, quod ſerum non adeò mucilaginoſum ſit, tum etiam per nonnulla experimenta pateſcit. Serum enim ſanguinis coagulatur à ſpiritu & oleo vitrioli, ſpiritu ſalis & oleo ſulphuris, &c. & dum in cochleari aliquando ſuper igne tenentur, planè diſpar effectus cernitur; ſerum enim, ceu notum eſt, in craſſiorem gelatinam aut gluten friabile abit, cum è contrario mucilago calore ignis in liquorem magis tenuem quàm ipſa naturaliter exiſtit, convertatur, nec niſi tenuem quandam membranam cum pauxillo coagulo oſtendat, idque, quod aquea parte omni penitus evaporata, remanet, vix triceſima pars maſſæ eſt.

§. 8. Principalis hujus mucilaginis uſus eſt, lubricare juncturas, & extremitates oſſium articulorum ita læves & lubricas reddere & conſervare, ut animal, quotieſcunque opus eſt, has partes facillime movere & dirigere poſſit; Præter hunc liquorem, qui à glandulis mucilaginoſis ſuppeditatur, etiam in illa ipſa receptacula ſeu interſtitia à cavitatibus horum oſſium oleoſa quædam ſubſtantia medullaris per meatus, in hunc finem expreſſe formatos, tranſmittitur. Hæ duæ ſubſtantiæ in junctura ſibi invicem permiſcentur, in ſpecie dum pars movetur, mucilago enim lubrica-

tatem olei adauget, oleum verò mucilaginem conſervat, ne inſpiſſetur, aut gelatinæ conſiſtentiam contrahat. Aliis prætereà finibus inſervit hæc mucilago, dum videlicet oſſium articulatorum extremitates ab Arthritide & incaleſcentia præſervat, quoniam autem ejuſmodi glandulæ mucilaginoſæ inter muſculos & circa tendines locantur, hinc earum miniſterio ejuſdem naturę liquorem illis partibus ſuppeditant, parteſque illas lubricant, inque ſuo vigore conſervant.

§. 9. Mucilago hæc à lympha quadam defæcatiori, & ſeroſis ſaguinis particulis, per maſſam ſanguineam ad ejuſmodi glandulas deductis & ſeparatis producitur: ut autem ejus natura eò clarius pateat, & deinceps quomodo inde Podagra produci queat, manifeſtè conſtet, ſequentia experimenta, quæ laudatus *Clopton Havers* cum mucilagine hac inſtituit, & hic recenſere neceſſarium duximus. Acetum ergo vini mucilagini calidæ inſtillatum, inſigne efficit coagulum unà cum ſero quodam: Acida & ſtyptica mucilagini refrigeratæ inſtillata, eam coagulant; hac tamen differentia, quod coagulatio, cum per acida mucilagine refrigerata inſtituta, ſit intenſior, & illam in gelatinam craſſiorem ſine ſero mutet, in modum fere caſei recenter formati, quæ ſuper igne duas dein diſtinctas partes, coagulum nempe & ſerum exhibet, è contrario mucilagine exiſtente calida, mixturę illam coagulantes durius quoddam coagulum, ſerumque ab iſto diſtinctum producunt. Si portioni mucilaginis decocti gallarum quippiam inſtillatur, integra mixtura in maſſam gelatinoſam convertitur, & coagulum evadit quaſi membranaceum, coloris albidi, & adeò lentum, ut maſſa omnis cohæreſcat; ſi coagulum hoc ſive concretum gelatinoſum ſoli exponitur & exſiccatur, omnes ejuſmodi partes in fruſtum quoddam coagmentantur, quod admodum friabile, facilèque in pulverem conteri poteſt, pollini tenuiſſimo perſimilem. Eundem effectum producit fortior infuſio balauſticorum, roſarum rubrarum, corticis granatorum, & corticis peruviani, quamvis aliqua in coagulatione obſervetur differentia, ſecundum diverſos virtutis earundem ſtypticæ gradus. Paucis admodum aquæ fortis guttulis mucilagini inſtillatis, ea immediatè coagulatur, quamvis coagulum, quod ſic albidum evadit, adeò ſoleat eſſe tenerum, ut ope agitationis in aqua pura diſſolvatur, eique lacteum colorem inducat. Spiritus nitri prorſus eandem in illa cauſat mutationem, ac aqua fortis, coagulum nempe album producendo. Acetum vini, ſpiritus ſalis, vitrioli, oleum vitrioli & ſulphuris in certa aliqua mucilaginis portione, cum qua id experimentorum inſtituebatur, nullam fere memoratu dignam mutationem producebant cum refrigerata eſſet, in alia vero majorem efficiebant. Oleum vitrioli mucilagini huic affuſum, quamvis fortiſſimum ſit acidum, non majorem habet efficaciam ad mutationem aliquam eidem inducendam, imò ne tantam quidem ac acetum vini inducere ſolet, unde non immerito laudatus Author noſter anſam arripuit conijciendi, id, quod hanc mutationem producit, non ſemper eſſe ſummum aciditatis gradum, ſed videri aliud particulare quippiam ineſſe vinis, quod illa ad coagulationem hujus liquoris inducendam, dum vina talia in uſum ducimus, diſponat, & ſingulares illas illorum particulas, quæ ita in illum agere aptæ ſunt, in hec interſtitia deportari, in quibus ſolam hanc mucilaginem offendunt, ut in illam agere queant; Et proin videmus, quàm promptè nonnulla vina paroxyſmos Arthritidis procurent, ubi tonus glandularum debilitatus eſt, patienſque aliquam ad hunc affectum diſpoſitionem habet, id quod cum experimentis cum nonnullis illorum conſtitutis eleganter convenit. Vinum enim rubellum, (*vin Claret*) album & vinum Hiſpanicum, (*Secq*) in ſpecie verò rubrum in mucilagine coagulum gelatinæ ſimile efficiebat, nec alienum videri debet, quod rubrum maximum coagulum producere cernatur, utpote quod aciditate & virtute ſtyptica eſt præditum. Aqua mercurialis ex mercurio ſublimato & aqua calcis conflata, inſigne coagulum ſubalbidum producit, & omne in craſſam gelatinam convertit, quæ igni expoſita in coagulum & ſerum faceſſebat. Solutio vitrioli Romani pariter coagulationem cauſat, quod etiam alumen in aqua ſolutum efficit, ſed major quandoque eſt mutatio in una, quam in alia mucilagine, quamvis utraque ex ſubjectis ejuſdem ſpeciei fuerint extracta. Sacharum Saturni eam inſpirat, videturque hic verum eſſe coagulum, cum concretum ope ignis in coagulum & ſerum diſtingui queat. Sal abſynthii nullam ſenſibilem alterationem cauſabatur, niſi quod mixtura paulo craſſior videatur, ſique aliquid decocti gallarum ei ſuperadditur, tunc immediatè coagulatio exoritur, ſi verò aliquid ſpiritus vitrioli inſtillatur, poſtquam lucta ſalium deſiit, deprehenditur coagulum, & partem ſeroſam ab invicem ſecedere, ſerumque inſtar aquæ puræ limpidum eſſe; quando verò recipitur pars decocti gallarum, eique ſpiritus vitrioli additur, quod Author noſter fecit, ut forte acidum auſterum produceret, dumque hoc faceret, hæc duo invicem coagulationem producebant, cum ea agitaret, ut annon integra maſſa agitatione mediante invicem permiſceri poſſet, videret, deprehendit coagulum mutatum fuiſſe in corpus viſcoſum & perfectum gummi mollius, tum verò dempto gummi, liquori reſiduo mucilaginis aliquid affundebat, hoc facto, eatenus quidem mutabatur, ut albedinem contraheret, non adeò notanter verò coagulabatur, id quod eò minus contingebat, quoniam partes auſteræ maximam partem cum acidis in gummi illud, quod à parte ſeroſa ſeparaverat, præcipitatæ fuerunt; dum verò ſpiritus vitrioli & mucilago primum inter ſe commiſcerentur, & poſtea liquor auſterus adderetur, inſigne & copioſum producebatur coagulum, id quod tantum in minora fruſtula dividebatur in aqua, non verò diſſolvebatur. Aqua fortis & decoctum gallarum coagulum producebant candidum, pariter in aqua non diſſolubile, quamvis oleo tartari per deliquium, & ſpiritu ſalis armoniaci inſtillato, illud è veſtigio diſſolverit, pariter obſervavit coagulum cum infuſione corticum granatorum, roſarum rubrarum, balauſtiorum cum mucilagine permixta productum, acido ſuperinfuſo fieri firmius, ita ut in aqua pura non diſſolveretur, oleum tamen tartari & ſpiritus ſalis armoniaci in omnia illa ſuam exercuerunt efficaciam: Accepit etiam porrò coagula mucilaginis cum acido & infuſione corticis peruviani, & diverſorum aliorum adſtringentium producta, & illa exſiccavit, quæ dentibus primum admota aliquantum arenoſa videbantur, licet humectata poſtmodum melioris naturæ eſſent; Ubi hic Author ſedulò notat, omnes mixturas cum mucilagine & acido & auſtero factas, non tantum copioſum coagulum coloris albi produxiſſe, ſed illud etiam craſſioris conſiſtentiæ, nec adeò in aqua pura diſſolubile fuiſſe, ac illud, quod cum acido ſolo factum erat.

CAPUT IV.

§ I.

Sed jam neceſſarium erit hactenus tradita morbo noſtro accommodare, ut deinceps ſaluberrimæ lactis, ad illum profligandum vires eò clarius pateſcant. Ubi ergo jamdum explicavimus, quomodo maſſa ſanguinea primo à chilo corrupto & acri, ob ciborum digeſtionem quadantenus impeditam & corruptam, acrimoniam ſalinam, acrem, acidam magis minuſve acquirat, unde & explicatu erit facillimum quomodo tandem lympha & ſerum acre ſalinum per arteriarum ſurculos, & ipſius glandulis mucilaginoſis communicetur, earum mucilaginem, prout copia ſalium, quæ ſic adducitur, major minorve exiſtit, inficiat, plus minuſve coagulet, ac acrimonia ſua membranarum & tendinum fibras vellicet, doloremque vix ferendum ita cauſet, imò tandem ob conſenſum & ipſos nervos ſpaſticè contrahat.

§. 2. Particulas autem ſalinas nonnunquam ſalſas & pungentes, quandoq; volatiliores acres & urentes eſſe, docet dolorum & ſymptomatum in Arthritide di-

ver-

verſitas. Humorem autem mucilaginoſum frequentiſſimè acidum & quandoque corroſivum eſſe, quando Podagram efficit, non modò inde conſtare videtur, quod quando alias ejuſmodi humor è glandulis dictis expreſſus ferè à nullis aliis liquoribus tam promptè coaguletur, & viſciditatem majorem acquirat, quam ab ipſis acido-auſteris menſtruis affuſis, uti illud ſupra dicta experientia à Celeberr. *Clopton. Havers* hunc in finem inſtituta clariſſime evincunt, illud ipſum Arthriticorum dolores ſæpè fixiores, nec tam facile cedentes docere videntur, adde, quod ſæpiſſimè obſervetur, quod ingruente paroxiſmo tali morbo affecti de ructibus acidis, flatibus & acidorum humorum vomitibus conqueri ſoleant, unde Hypochondriaci, Calculoſi ad morbum hunc ſuſcipiendum aliis ſunt aptiores, hinc & ratio patet, cur vina præſertim acidiora non modò paroxiſmum accelerent, eumque graviorem reddeant, ſed & inſuper homines, qui frequenter talia vina bibunt, hoc morbo frequenter corripiantur; maſſam enim ſanguineam acidæ vini particulæ ad talem morbum diſponunt, quod & vinum mucilagini affuſum luculenter teſtantur; nam majorem coagulationem ſenſibilem illi inducit, quam ipſum oleum vitrioli, unde quantum damnum Arthriticis cauſet, facilè dijudicandum.

§. 3. Quomodo autem ejuſmodi humor acidus & acris in glandulis ſecernatur, explicatione indigere videtur, hoc tamen fieri ſequenti modo opinamur. Maſſa ergo primo ſanguinea, copia ſufficienti particularum ſalinarum heterogenearum à chylo corrupto, quem continuo recipit, imbuta, ſenſim incipit ratione ſui motus turbari, capillamentaque nervorum ſenſim irritantur, ut ſpirituum animalium quoque motus inordinatus ſubſequatur, unde & ipſe ſanguis, quoniam ejuſmodi particulæ ſalinæ & viſcidæ in minimos arteriolarum ſurculos propelluntur, ibidemque partim quaſi immobiles hærent, obſtructiones cauſant, incraſſatur(hinc functiones naturales & ſecretiones humorum, præſertim in glandulis turbantur, lentiuſque procedunt, unde plerumque per nonnullum tempus, antequam paroxiſmus accedit, ventriculi cruditate, majori corporis inſuper intumeſcentia quaſi ventoſa & gravitate, membrorumque laſſitudine, & torpore corripiantur, quæ ſymptomata in dies augentur, uſque paroxiſmus accedit) tandem ſanguis ob continuam irritationem valentiorem acquirens impetum & motum particulas ſalinas heterogeneas, & viſcidiores lymphaticas in canaliculis arteriarum partim quaſi immobiles hærentes, in ipſos canaliculos glandularum & veſiculas membranaceas propellit, unde procul dubio liquores ità ſecreti, præſertim autem de quo potiſſimum loquimur, mucilago nempe in glandulis in & circa juncturas ſecreta non modò à ſalibus acidis corroſivis, quæ ſic copioſe recipere videtur, viſcidior & tenacior evadit, ſed & admodum corroſiva & lancinans evadit, dumque membranas & tendines adjacentes quaſi continuò vellicat & irritat, non modò ingentes cauſat dolores, ſed &, quoniam ob ſpaſticam nervorum contractionem ſanguis per vaſa ſua minima libere circulare nequit, hinc fibræ diſtenduntur, ſæpeque ſic tumor inflammatorius accedere ſolet.

§. 4. Cur autem morbus hic ſæpe primo pedem manumve & non omnes juncturas, ubi tales glandulæ ſimiliter locatæ ſunt, ſimul invadat, hujus cauſa eſſe videtur, quia, quando ſanguis taliter vitiatus ſpicula ſalina in glandularum poros impellens ob motum ipſius, inſtante paroxyſmo, maxime inæqualem non ubique pari violentia ſalia ejuſmodi impellere aptus eſt, ſed potius in illis partibus, præſertim in pedibus, vel aliis membris pendulis, ubi ipſius preſſio & impulſio gravius incumbit, poros ſubtiliſſimorum Canaliculorum ita dilatat, uſque tandem partem talium ſalium cum aliis humoribus viſcidis in glandulas dicta deponat, & quoniam ſic ab ejuſmodi ſalibus partim liberata eſt, hic non ſtatim pari vehementia alia membra invadit; magna enim ſæpe humorum talium vitioſorum copia per urinam, ſudores, & ubi Canaliculi patentiores ſunt ſecernitur, imò veritati videtur conſentaneum, duros homines, qui etſi ejuſmodi corruptos humores habeant, ſolo tamen beneficio Canaliculorum & pororum laxitate hunc morbum effugere, quando verò iterum nimia quantitate ſanguis ejuſmodi materia ſalina imbuitur, ut omnis per alia colatoria non commode ſecerni queat, & alia quoque membra, ubi ejuſmodi glandulæ ſitæ ſunt, invadit, mucilaginem corrumpit, Arthritidem cauſat.

§. 5. Quod hic morbus per paroxyſmos redeat, hinc fit, quoniam accedente paroxyſmo multa materia morbifica à ſanguine glandulas mucilaginoſas ſecernitur, hinc ſanguis pluribus particulis acrioribus ac viſcidioribus liberatus, benigniori ac placidiori motu tam diu agitatur, uſque iterum de novo materia corrupta ſufficiens ad paroxyſmum revocandum ſanguini iterum affunditur, ſicque de novo mucilago ſeparatur viſcida & acris, unde iterum priora ſymptomata recrudeſcunt. Cur autem rigor & horror febrilis dolores Arthriticos inſequatur, hoc ex ipſo ſanguinis motu, qui à particulis ſalinis & viſcidioribus cauſatur, inordinato proficiſci, veritati admodum conſentaneum videtur, imò ipſa ſalia membranas & nervos continuò vellicantia, dum ſpirituum animalium motum inordinatum & ferociorem efficiunt, haud parum ad efficiendam talem febriculam contribuunt, quando autem acrimonia ſanguinis, dum plurima ejuſmodi ſalia in ſæpius dictis glandulis hoſpitantia perque urinam & ſudores fuerunt eliminata, quodammodo remittit, uſque de novo ſanguis iterum corrumpatur. Cæterum hic notandum, Arthritidem ſæpe alios morbos præcavere; particulæ enim maſſæ ſanguineæ corruptæ dum ſic eliminantur, aliis morbis, qui ab iſtis excitari potuiſſent, viam præcludunt.

§. 6. Quoniam magna circa Arthritidem obſervatur differentia, quatenus vaga & fixa eſſe ſoleat, hinc & quædam erunt obſervanda. Quod vagam ſpectat, ſciendum, ipſam glandularum mucilaginem à particulis viſcidis & ſalinis diverſo ſæpe modo à ſanguine affici; ſæpe enim particulæ ejuſmodi peccantes minori copia mucilagini dictæ admiſcentur, neque ſalia ſemper eadem volatilitate & fixitate prædita ſunt, unde mucilago iſta leviter ſaltem corrumpitur, magiſque tenuis exiſtit, hinc facili negotio mox huic, mox illi parti, imò ſæpe plurimis ſimul communicari ſolet; ſpicula enim ſalium hic quaſi lixivioſa, magiſque volatilia & tenuia majori facilitate à ſanguine in glandulas mucilaginoſas protruduntur, ſuccumque mucilaginoſum acriorem reddunt, unde membranæ nervoſæ vellicantur, ac diſtenduntur, dolorque Arthriticus producitur.

§. 7. Cur autem materia ejuſmodi corrupta, circa articulationes præſertim hærens non diu ita permaneat, ſed mox ad hanc illamve partem transferatur, hoc inde fieri opinamur, quoniam particulæ ejuſmodi ſalino-volatiles facili negotio, poſtquam motus illarum inteſtinus augetur, per poros cutis tam mediante tranſpiratione ſenſibili, ſeu ſudore, quam per tranſpirationem inſenſibilem eliminantur, & ſic dolor ceſſat, aliæque glandulæ, quarum pori magis idonei ad materiam ejuſmodi acrem volatilem ſuſcipiendam, pari ratione inficiuntur, ubi eadem tragædia iterum incipit, & pari modo iterum diſſipatur, unde ratio eſt, cur dolor hic uti in Arthritide non ſit fixus & ſtabilis, ſed potius vagus & errabundus, obque particulas peccantes magis tenues & exitum undiquaque quærentes, nervoſque varie vellicantes ſubſultorius & ſaltans, adde quandoque cauſam hujus doloris vagi exiſtere, quando ob pororum & Canaliculorum quorundam, glandularum anguſtiam vel aliam diſpoſitionem materia morbifica ſufficiente quantitate ibidem ſegregari nequit, & inchoata ſecretio interrumpatur, hinc recurrere cogitur ad alias ejuſmodi glandulas, ſicque materia peccans ſubito ab una junctura ad aliam, aut ad alias glandulas mu-

mucilaginoſas defertur, & affectum hunc producit.

§. 8. Quod fixam ſpectat, & cur materia peccans tam diu hæreat, hujus cauſa eſſe videtur, quoniam in ſanguinis maſſa plura adeſſe videntur ſalia acida, & humores viſcidiores, hinc mucilago circa juncturas, & ſinus tendinum copioſis ejuſmodi particulis impraegnata, majorem quandam viſcoſitatem contrahit, & quaſi coagulatur, unde non tam facilè diſſipari & evacuari poteſt, ſed magis viſcoſus & acris evadens, fibrillas tendinum & membranarum nervoſarum juncturas obducentes diſtendit, vellicat, rationeque variæ acrimoniæ & viſcoſitatis varium dolorem, plerumque tamen admodum ſenſilem producit, & mucilago ſæpius dicta quaſi eodem modo afficitur, uti fieri ſolet, quando aqua fortis, ſpiritus vitrioli aliique acidi corroſivi & auſteri liquores ipſi affunduntur; manifeſtò enim inde incraſſatur & coagulatur, idque rationem nobis ſubminiſtrare poteſt, cur ſæpius talis Arthritis non tantum in membro quodam fixa ſit, ſed etiam cur tamdiu perſeveret & duret. Hinc optimè laudatus Clopton Havers l. c. ſi enim contingat, inquit, ut materia incraſſetur & gelatinoſa fiat, non ſperare ſane licet, illam facilè admodum, aut brevi temporis ſpatio ex interſtitiis juncturarum remotam iri, vel per reſorbitionem, vel per evaporationem, quandoquidem conſiſtentia iſthæc ineptam eam reddit, ad inſinuationem ſui in poros minutulos & exiles, & ad penetrandos anguſtos adeò meatus & aditus, quos tranſire debet: prout autem gradus acidi major vel minor fuerit, naturaque ejus fortior aut debilior, plus aut minus mucilaginem coagulat, pars affecta citiùs aut ſerius, & majore vel minore difficultate, ab eo liberatur, vel per tranſlationem ejuſdem in aliam partem, vel per feliciorem excluſionem. Cauſam & generationem tophorum quoque eleganter explicat, dum ita loqui pergit: Haud difficile videtur etiam rationem dare materiæ illius tophaceæ, quæ nonnunquam concreta reperitur in partibus, quæ cum hoc morbo fuere conflictæ; Obſervabam in ſpecie acidum & auſterum, ſi cum mucilagine permiſceantur, producere manifeſtam inſignemque coagulationem, & coagulum candidum, quo in caſu coagulum, dum experimentum cum mucilagine frigefacta inſtituebatur, non adeo molle erat & tenerum, nec æquè in aqua diſſolubile ac illud, quod cum acidis erat productum, & quamvis in aqua frangeretur, diſtinctum tamen in eadem remanebat, & exſiccatum facilè in pulverem tenuiſſimum floribus, aut tenuiſſimo calcis pulveri ſimilem reduci poterat. Ex hoc proin modeſtè coniicio, ubicumque Arthritis invadit nodoſa, ibi humorem præternaturalem à glandulis mucilaginoſis ſeparatum, & cum mucilagine permixtum non tantum acidum eſſe, ſed acido-auſterum, qui ſtatim in interſtitia juncturarum & ſinus tendinum, qui circumcirca ibi adſunt, delabitur, in mucilagine coagulum producit, & talem quidem, quod non facilè attenuari & diſſolvi poteſt, ſed fixum ibi jacet, & quaſi incarceratum. Quando verò tractu temporis aqueæ & humidæ particulæ à calore & ſpiritibus auferuntur, portiones terreſtres & ſalinæ concentratæ propius ad invicem accedunt, & immediatè contiguæ factæ ſibi mutuò adhæreſcunt, ac adeò tandem concreſcunt, ut calcem illam ſive tophaceam materiam producant, quæ in nonnullis Arthriticis obſervatur. Et ſicut coagulum, quod per acido auſterum poteſt produci, aptum videtur ad concretum hujus naturæ conſtituendum, ita materiæ tophaceæ color coaguli hujus colori reſpondet, ut utraque eodem modo generata videatur.

§. 9. Cur manus & pedes frequentius hoc morbo corripiantur, perſpicuè explicat Author noſter Clopton Havers, dum l. c. ita: In manibus, ceu demonſtravi, non tantum memoratu dignæ ſunt glandulæ in omnibus earundem juncturis, ſed tendines etiam, qui ibi inſeruntur, in ſpecie tendines muſculorum perforantium glandulas ſuas mucilaginoſas habent, ut adeo natura opportunam occaſionem in hiſce partibus ad maſſam ſanguinis depurandam habeat, eæque neceſſariò materiam morbificam recipere debeant, quando ſanguis in circulatione ſua eam iiſdem obtrudit, & glandulæ ad illam ſeparandam diſpoſitæ ſunt. Eadem planè obſervari poſſunt de ſcapula & genubus. At enim verò nullæ omnino partes adeò frequenter cum hoc conflictantur morbo, quam pedes, cujus quidem rei cauſa manifeſta eſt, præterquam enim, quod primas glandulas mucilaginoſas habeat in juncturis ſuis, & alias inſuper circa tendines, qui oſſibus eorundem inſerti, uti verbi gratia magna illa chorda, ſive tendo muſculorum pedem extendentium, & tendines muſculorum perforantium, præter hoc, inquam, pedes ſunt partes inferiores & pendulæ, ut adeò, ſicut glandulæ illorum aptos illos reddunt, ad materiam morbificam recipiendam, ita eorum ſituatio cum conatu naturæ conſpiret ad materiam illam deorſum propellendam. Hucuſque verba Clariſſ. noſtri Authoris ſe extendunt, quem hunc in finem allegare placuit, quoniam tam ſuccinctè & diſtinctè de morbo hoc ſcripſit, ut aliis palmam facilè præripiat; neque neceſſarium hic autumo hactenus recenſitis plura addere; nam quæ hic brevitatis tempore præterir e cogimur, reperientur in mea Encyclopædia medica, ubi de cauſa hujus morbi tractatur, & evidenter docetur, quomodo ex glandulis & ductibus lymphaticis circa membranas & nervoſas articulorum partes, ſeu ligamenta & tendines, veluti totidem cellulas, copioſè per arterias ſerum acre, aliæque particulæ lixiviales vel acidæ, aliave materia peccans lympham inſpiſſans & corrumpens ſecernatur & deponatur, quæ ſic circa articulos congeſta corrodendo, vellicando vim ſuam exerere ſoleat. Cui ſi quædam ſolito acidiora, ſucci acidi recrementa accedant, quod tunc dolores perſeverantes & fixi producantur: nempe in quantum ſalia diverſæ indolis commixta valde agitantur, proinde à mutua particularum lucta & agitatione membranæ inſigniter vellicatæ & divulſæ in diſtenſiones valde dolorificas aguntur, nec dolores citius remittunt, quàm particulæ congeſtæ aut erumpant, aut mutua lucta ſubactæ, ſimul ſpiritus ab agitatione & orgaſmo acquieſcant.

CAP. V.

§. I.

Jam & ipſius lactis proprietates erant examinandæ, & quomodo tam mirabiles ad malum hoc tam mitigandum, quàm profligandum vires poſſideat, inquirendum reſtat. Sunt ergo primo quidam, uti Sylviani, qui pro defendenda ſua aſſertione: Lac generari ex ſanguine, hoc ſuum producunt argumentum, quo oſtendere volunt, chylum, qui eſt lactei coloris, beneficio alcali mutari in ſanguinem, & ſanguinem beneficio acidi iterum abire in lac, uti id Celeberr. Junckenius in Chym. optimè annotavit, v. gr. quando lac in ſanguinem mutari autumant.

℞. *Lactis recent.* ℔ ß.

Sal. tartar. reverber. ℥ j.

Miſce & in olla capaci horæ ferè quadrantis ſpatio, quo lac abit in colorem rubicundum ſanguineum, innatantibus in ſuperficie quaſi fibris cremore conflatis. Quando ſanguis in lac reduci debet, tunc.

℞. Sanguin. præcedent. ex lacte generati q. v. inſtilla guttatim acetum, & videbis ſtatim ſanguinem mutari in lac. In experimentò primo dicunt, ſulphur crudum chyli per alcali exaltari in ſulphur rubicundum. In ſecundo exaltans alcali deprimi per acidum, unde ſulphur priſtinum ſuum colorem, nempe album, in lacte recuperet; Verum rectè in dubium vocat experimentum hoc ſupralaudatus Juncken. dum ſcribit: Experimentum hoc admodum dubiam reddit rem; quomodo enim ſulphur crudum chyli, ut vocant, tam brevi tempore, & debili naturali calore, beneficio alcali, ceu contrario, mutari queat

in

in ſanguinem, & ſanguis rurſus crebris circulationibus exaltatus ope acidi abire in lac, durum videtur eredi-tu. Tempus enim requiritur, quo chylus in perfe-ctum ſanguinem, & ſanguis rurſus abeat in lac; cum tamen videamus, nutrices deficiente lacte, poſt par-tum ſubitò lac ſentire in mammis.

§. 2. Antequam autem ipſam lactis ſubſtantiam ritè examinemus, neceſſum erit, quædam circa ipſius generationem præmittere, veritati ergo conſentaneum videtur, chylum in vaſa ſua lactea receptum, tandemque ſanguini permixtum, nuſquam fere eadem facie iterum dimitti, niſi in muliere partus tempore jam imminente, ubi copioſe per ſurculos arteriarum, per glandulas mammarum conglomeratas ſeparatur; evidens enim magna convenientia lactis ac chyli eſt (Chylus enim in hoc convenit, quatenus conſtat ex aquoſo, limpido & gelatinoſo humore, & innatantibus ei globulis pinguibus, non rubris quidem, ſed pellucidis, & plurimum magnitudine & rotunditate inter ſe diſtinctis, cur autem continuò albus appareat, globulis oleoſis aqueis leviter commixtis, ut ſic plurimæ bullulæ politiſſimæ inde exoriantur, quæ radios luminis ſecundum lineam rectam quaquaverſum reflectunt, ſicque ſenſum coloris albicantis producunt, adſcribendum eſt, pariter ubi obſervamus, quando emulſiones è ſeminibus pinguioribus conficimus, aut ſi eſſentias reſinoſas aquæ limpidæ inſtillamus, aut quando olea cum aqueis confunduntur, & bene agitantur; ſic enim particulæ aqueæ numeroſiſſimis oleoſis particulis intricatæ ejuſmodi ſuperficiem, talem colorem cauſantem, acquirunt. Confer de hiſce Bergeri tractat. de natura humana) Lac enim lympham eſſe pinguiorem aut chylum cum ſanguine mammis adductum, abſque illo intra harum glandulas ſecretum, inque earum alveos lactiferos depoſitum, jam à Celeberr. Bohnio, plurimiſque aliis probatum eſt, quomodo autem per mammas ſeparetur, eleganter explicat Bergerus, dum ſic inquit: Univerſa ſororiantium mammarum moles variis arteriarum propaginibus, præcipue autem thoracis, & illis, quæ ex ſubclaviis oriundæ, mammariæ dicuntur, iiſdemque appenſis ſacculis ovalibus, ſive folliculis glanduloſis, atque ex his productis tubulis & vaſculis lacteis, ad papillam abeuntibus extuberat, quo ex advecto per arterias ſanguine portio lymphæ pinguior & chyloſa in iſtis glandularum canaliculis, recedente interim per venas, vaſaque lymphatica ſanguinis maſſa, non ſeparetur tantum ac recipiatur, ſed etiam colligatur & aſſervetur. Nam hæc vaſcula lactea, ubi radicibus tenuiſſimis ex arteriis exierunt, in varios deinde trunculos confluunt, qui per glanduloſam areolæ expanſionem progredientes, multis anaſtomoſibus coeunt, & modo diducti magis, modo iterum coarctati cellularum inſtar & ciſternularum lac ſecretum, adductumque à radicibus colligunt, & quo ſufficiens ſemper infanti alimentum adſit, aſſervant. Cæterum uti chylus nulla præcipitatione, ſed nuda tantum tranſcolatione: quemadmodum enim ſemina chyloſa lacteſcentia cum aqua contuſa per linteum ſubtile lac aliis quiſquiliis immixtum, facili negotio transfundunt, & farina, ceu ſeminum emulſio ſicca facile mediante incerniculo ſeparatur à mola à furfuribus, ſine ſeparantis alterius, ſeu præcipitantis interventu, pariter ſuccus chyloſus, mediante menſtruo è cibis prolectus, & recrementis alimentorum adhuc permixtus, levi preſſu, ſive motu inteſtinorum periſtaltico tranſcolatur per orificiola lacteorum in inteſtina hiantia, inque maſſam ſanguineam ulterius ablegandus, uti notavit Buxbaumius, ità pariter lactis materia per arteriolas arteriolarum in glandulis mammarum conglomeratis nuda tantum tranſcolatione & ſeparatione perficitur.

§. 3. Glandulas has mammarum conglomeratas vaſculorum minimorum eſſe compagem, ductuſque earum arterioſos cum excretoriis canaliculos componere continuos, dictaſque glandulas originem ſuam debere arteriis, & præſertim tenuiſſimis illarum ſurculis jam dudum comprobavit Nuckius: interim arteriæ illæ, quæ glanduloſam mammarum ſubſtantiam ingrediuntur, & glandularum imo conſtituunt, omnem ferè fugiunt oculorum aciem, nemoque illarum terminum facilè inventurus eſt, niſi tincturam quandam tenuiſſimam, pauciſſimis inter Anatomicos, uti Nuckius refert, cognitam in vas iniiciat arterioſum, cujus particulæ eò uſque propelli poſſunt, ut vaſorum galactiferorum, ſive tubulorum lactiferorum ſubeant canaliculos, ad oculum conſpicuos. Laudatus denique Nuckius, ut totum hocce negotium felici cum ſucceſſu abſolveret, aliud experimentum non minus jucundum, quam utile inſtituit. Papillam videns variis foraminibus totidem ductibus excretoriis perviam, eandem cum annexa mamma compreſſit, omnemque liquorem lacteum comprimendo expulit, ex iiſdemque unum ex magis patentibus ſibi ſelegit, in quem Mercurium ea qua potuit dexteritate injecit, & ſtatim jucundo plane ſpectaculo obſervavit, non tamen ductus galactiferos ſive lacteos, ramorum arborum in modum expanſos diſtincte repleri, ſed unum atque alterum ex hiſce ductibus minoribus eo uſque mercurium admiſiſſe, ut in vaſcula arterioſa dictis lacteis continua tranſierit.

§. 4. Ex hiſce ergo liquidò conſtare arbitramur, ductus hoſce lactiferos valvulis eſſe deſtitutos; aliàs enim liquorem & mercurium injectum excluderent, quamvis & hoc frequentiſſimè obſervetur peculiare, vaſculorum dictorum quædam variis in locis anguſtata & arctiora liquori injecto quodammodo obſtare, quod tamen à valvulis non dependet, ſed ſubſtantiæ mammarum adipoſæ duriuſculæ, qua tubuli galactiferi nimium aliquando comprimuntur, adſcribendum. Ex his porrò conſtat immediata ductuum lactiferorum cum tenuiſſimis arteriolis, ex quibus glandulæ mammarum ut plurimum conſtant, mutua tranſoſculatio, ut ſic ſanguis arterioſus nuda ſaltem tranſcolatione & ſecretione particulas chyloſas & ſeroſas preſſione quadam & impulſu in dictos ductus galactiferos propellat, & ibi ſecernat; Exactiorem qui horum ductuum deſcriptionem deſiderat, Clariſſ. Nuckium adeat, qui in Adenographia ſua curioſa illos exactè & perſpicuè deſcripſit.

§. 5. Jam examinandum reſtat, ex quibus præſertim partibus lac componatur, quas triplices hactenus eſſe innotuit. Prima conſtat ex ſubſtantia pingui, butyroſa, oleoſa & ſulphurea. Secunda eſt caſeoſa, terreſtris & limoſa quodammodo ſalina. Tertia eſt vehiculum harum nempe ſeroſa, quæ aquea eſt cum admixtione ſalium nitroſarum; ſed non in omnium animalium lacte eadem eſt harum partium ratio; illud enim ſecundum animalium ſpecies maximè differt: ut autem ejus differentia eò clarius pateat, quorundam animalium lac ergo recenſere placet. Bubalum ergò maxime nobis eſt in uſu cibario, craſſum eſt & pingue, eique plus materiæ butyraceæ ineſt, quàm aliorum animalium lacti, quocirca etiam magis nutrit, & corporibus humanis magis convenit. Ovillum terreſtrium ſeu caſeoſæ ſubſtantiæ plus continet. Lac caprinum medio modo ſe habet, niſi quod magis turgeat ſero ſalino nitroſo, & nitro volatiliori, unde teſte Ettmullero omnes vires in gradu eminentiori obtinet, quæ ſero lactis vaccini adſcribuntur, in ſpecie autem pro æſtu compeſcendo & antiſcorbutico laudatur. Aſininum poſt humanum omnium eſt tenuiſſimum. Cæterorum animalium lac, utpote quodvis in uſum ducitur, deſcribere ſuperſedemus.

§. 6. Quamlibet autem lactis partem proprios ſuos edere effectus, manifeſtum eſt; pinguis enim, ex qua butyrum fit, præſervat à calculo, unde ratio patet, cur calculus humanus deſtillatus tam parum præbeat olei, hinc credimus, quando particulæ oleoſæ non juſta quantitate ſanguini accedunt, ac ritè cum cæteris commiſcentur, quod tunc calculus facile in renibus & veſica produci poſſit: obque id ratio in promptu eſt, quare omnia fere oleoſa, uti oleum amygd. dulc. copioſe hauſtum à calculo præſervet. Oleoſæ enim particulæ, teſte Frider: Hoſmanno,

Ami-

Amico noſtro ſingulari, in notis ſuis ad Poterium, ramis ſuis impediunt, quo minus arctè ſpicula ſalina coire queant in durum corpus: Compertum enim ex Chymicis eſt, oleum reſiſtere cryſtalliſationi, hinc nonnulli, ut elegantes cryſtallos acquirant, addunt lixivio ſalino ſpiritum vini rectificatum, ut ille particulas oleoſas abſorbeat; Hac intentione etiam impediunt, ne particulæ terreſtriores præcipitari, articulorumque membranæ materia quadam calciformi repleri, & ſic tophi produci queant. Sic mediante lacte caprino Poterius l. c. mulierem quandam 60. annorum, quæ macie incredibili confecta erat, obque virium imbecillitatem vix dolorem ſentiebat, anteque ſimul trimeſtri toto inſigni maraſmo cum lenta febri ac calculo correpta fuerat, in integrum reſtituit, & omnes hoſce morbos complicatos ſuſtulit, dum exhibuit lac caprinum quotidie cum ſaccharo albo pulveriſato. Primis diebus ℥ iv. tantum exhibebantur, ſenſim augebatur quantitas, & ad ℥ viij. uſque. Sub finem dierum XV. excrevit nonnullos calculos oblongos & præduros, à quo confeſtim ſana evaſit, perſeverabat in dicti lactis uſu ad menſem, quo tempore depulſus eſt marcor, receſſit febris, & appetitus rediit, vivit ab hac cura ſana & vegeta, agens modo 68. ætatis annum. Quamvis autem in hoc caſu particulæ ſanguinis oleoſæ ad vias lubricandas multum contulerint, interim & ipſius lactis caprini ſerum, ſale abſterſivo nitroſo gaudens, craſſiores humores fudiſſe, ac partes nervoſas membranaceas ad calculos hos emittendos, irritaſſe, veritati conſentaneum eſt; hinc poſt lac copioſum aſſumptum ſæpe non tantum urinas tenues & aquoſas, verùm & largiores obſervamus. Pinguis inſuper hæc lactis ſubſtantia lubricat alvum, & dolores lenit, reſiſtit etjam venenis corroſivis aſſumptis, dum rigida & acria venenorum ſpicula oblinit & inviſcat. Hinc nonnulli Empyrici, ut panacearum ſuarum vires, quæ tamen plerumque nullæ ſunt, plebi ſuperſtitioſæ demonſtrent, aſſumpto prius copioſo butyro, aut oleo amygd. dulc. vel olivarum ſecurè venena varia, uti mercurium ſublimatum, imò nonnunquam ipſum arſenicum aſſumunt, abſque ullo quandoque ſingulari incommodo, & poſtmodum eorum quiſquilias coram populo aſſumentes incautorum marſupia emungunt. Imò ſolum lac copioſe aſſumptum venenorum aſſumptorum vires infringere, laudatus Poterius in muliere quadam expertus eſt; illa enim, dum æſtivis diebus inexhauſta ſiti premeretur, aquam fortem pro vino incaute bibit, illam, adhibitis ſimul aliis medicamentis, exhibito mane lacte vaccino chalibeato cum ceræ flavæ ʒ j. pauxillo nucis Moſchatæ & terræ lemniæ addito, à morte liberavit, Conſ. Tulp. obſ. 144. c. 1. ita quoque aurifabri, quando mercurium & antimonium tractant, fruſtum panis copioſo butyro, aut juſcula pinguiora aſſumunt, ne ab ejuſmodi effluviis lædantur. Lac inſuper ratione particularum ſuarum pinguium, eſt alimentum optimum, temperatum, dulce & egregium nutritivum. Hinc contra Tabem, Atrophiam, Phthyſin nil melius eſt, quam lac. Optimè inſuper ratione harum particularum temperat quamlibet corporis acrimoniam, unde maxime convenit illis, qui exulceratione renum laborant, & ipſis ſcorbuticis, præſertim ſi ſuccus naſturtii, cochleariæ, vel alia antiſcorbutica ipſi admiſceantur, & duobus horis ante cibum aſſumatur. Mirabiliter prodeſt in dyſenteria, ubi magna acrimonia in primis viis, frequens lactis uſus eſt convenientiſſimus, præprimis quando abſorbentia præmiſſa fuerint. Hac ratione quoque oculorum lenire dolores videtur, quamvis hic lactis pars ſeroſa ad diluenda ſalia multum quoque conferre videatur, imo eandem ob cauſam in aurium doloribus & tinnitu præſertim muliebre tepide inſtillatum convenientiſſimum eſt.

§. 7. Quum ergo conſtet, lac ratione harum particularum oleoſarum & pinguium, in dictis morbis mitigandis & expellendis tam egregiè convenire; non dubitandum, & illud pari ratione frequenter in Arthritide exhibitum, particulas ſalinas auſteras, & rigidas ſcindentes oblinire, & mediantibus copioſiſſimis ſeroſis particulis dividere, invertere, & per tranſpirationem, urinam, vel ubi via patet eliminare; ſalia enim (uti bene monet Celeberr. Waldſchimidius noſter) hoc in morbo prædominari, vel ex ſolo illo moleſtiſſimo pruritu, in parte detumente, declinante jam paroxiſmo percepto, patet, qualis ſæpiſſime in pluribus obſervatur, quoniam ſal volatile humoris ſeroſi ibidem inſenſibiliter evaneſcens, cutaneas partes laceſſit; ſale interim fixo una cum craſſiore ac pituitoſiore humore, qui diſcuti non poterat, in tophos abeunte. Sic quandoque veſicatoriorum uſu effuſum ſummæ corroſivę indolis liquorem obſervavimus in Arthriticis.

§. 8. Jam & ſecundam lactis partem eſſentialem, quam caſeoſam, terreſtrem & paulo ſalinam diximus, examinabimus, non autem in hac ſumus ſententia, quaſi mediante hac lactis parte acidum ventriculi, quod revera in ſtatu naturali nullum, confortetur, magis enim ſic procul dubio noceret; quamvis autem certum ſit, caſeos plerumque acidum ſpirare, ætateque acriores reddi, ubi tamen ſciendum, illas particulas in lac præcipitatas, ex quibus caſei conficiuntur, longe aliter ſe habere quando in chylo & lacte ſunt, quam ſi extra ſua vaſa per tempus aeri liberiori exponantur, ſalia enim, quæ antea erant quaſi media & nitroſa, & aliqualiter volatilia cum oleoſis ſulphureis ac terreſtribus particulis motu quodam inteſtino invicem agitata, (quæ cum in corpore lacti & chylo permixta erant, mediante motu progreſſivo magis diſunita ac exigua, particuliſque nempe ſeroſis & pinguibus intertexta ſalium quadantenus volatilium naturam continuo ſervantia, neque tempus aut mora ipſis in ſtatu naturali conceſſa, ut ceſſante motu progreſſivo coirent, aliaque ſalia nova producerent) magis complicantur & rigidiora evadunt; quod autem lac per tempus calori expoſitum aceſcat, hoc motui particularum inteſtino, ubi ſalia anteà magis tenuia & quodammodo nitroſa oleoſis intermixta, mediante copioſo ætheris influxu, & aeris liberioris acceſſu arctius conjunguntur, & figuram ſuam & nexum naturalem deſerere coguntur, magiſque rigida & ponderoſa evadunt, moleculas leviores gelatinoſas & terreſtres ſic façile præcipitant; ſuum autem ſymbolum hic multum contribuere aerem, vel inde coniiciendum, quoniam ille ſolus in corporibus quibuſdam ſalia acida notabili copia producit, uti hoc liquido apparet in alumine in igne aperto calcinato. quod intra breve temporis ſpatium aeri liberiori expoſitum ratione ponderis duplo augetur, ità ut notabilis ſalis acidi aluminoſi quantitas extrahi queat; Cur autem in ipſis mammis lac quoque nonnunquam coaguletur, vel ab acrimonia ſanguinis acida, vel ab impedito lactis motu progreſſivo, & quorundam tubulorum galactiferorum obſtructione provenire ſolet; nullo etenim hactenus argumento conſtat lac ſanum ſtatim emulctum continere acidum. Qualiter autem quoque hæc lactis pars ſuum ſymbolum afferat, his paucis accipe. Uti ergo jam docuimus in ipſo lacte naturaliter ſe habente nullum acidum deprehendi poſſe, quamvis illud diu calori & aeri expoſitum, mediante quodam motu inteſtino & fermentatione aliquali ſenſum aciditatis acquirat, quod tamen ceu novum productum ad ſtatum legis naturalem minime applicandum, hinc & ipſius lactis caſeoſæ particulæ, quæ lacti in corpore inſunt, & impropriè tales à nobis vocantur, multum quantum differunt ab illis, quæ extra corpus caſei materiam præbent; nam illæ in corpore degentes ſpecie molecularum terreſtrium, ſubtiliſſimarum gelatinoſarum in lacte, & chylo, & ſanguine verſantur, juſtamque lacti conſiſtentiam conciliant, particulas oleoſas, pingues & ſeroſas lubentiſſimè arripiunt, cumque illis, ſi juſto motu progreſſivo urgeantur, lac in ſua mixtura & craſi conſervant, efficiuntque ut lac tanquam liquor magis craſſus lentius per ſuos ductus galactiferos propellatur.

§. 9. Quomodo autem & hæc lactis pars tam in Arthritide, quàm aliis morbis ſcorbuticis conferat, quæri

poſſit,

poſſit, utilitatem autem præſtat in dictis affectibus, quoniam partes lubricoſæ; limoſæ & quodammodo terreſtres ſunt, hinc acrimoniam humorum blande temperant, imbibunt ac abripiunt, unde rationem patere exiſtimamus, cur, quando nutrices acida ingerunt, aut ſi colluvies humorum acriorum in primis viis, & maſſa ſanguinea ſit, cur tam prompte lac corrumpatur; ejuſmodi enim particulæ acrimonia imprægnantur, atque unà cum cæteris lactis partibus in glandulis mammarum ſeparantur, & omne lac tam coagulando, quam inſpiſſando ſtatim male afficiunt, aut aliquando à cæteris lacteis particulis ſecedentes, & ob nimiam craſſitiem remanentes in cauſa ſunt, ut lac tandem prodiens nonnunquam aquoſum ac limpidum appareat, adque nutritionem inutile reddatur.

§. 10. Tertia autem hujus lactis pars ſeroſa partim ex aqueis, partim gelatinoſis, & partim ſalinis nitroſis particulis conſtat, hinc ſi lac extra corpus aceſcit & coagulatur, utplurimum particulæ ſeri gelatinoſæ paulo craſſiores & terreſtriores ſitum & motum ſuum deſerunt, & privatis pinguioribus particulis ad plurimam partem magis arctè & invicem complicantur, inque ſubſtantiam caſeoſam, de qua ſupra egimus, abeunt; Seri autem virtutes potiſſimum particulis ejuſdem aqueis & ſalino nitroſis abſterſivis adſcribimus, ratione enim harum particularum vim detergendi, conſolidandi, acrimoniam humorum demulcendi & temperandi, alvi fæces & urinam provocandi obtinet, viſcerum inſuper obſtructiones, dum ſalia acria diluit, & nimis volatilia, mediantibus particulis nitroſis figit, tollit, ipſorumque exulcerationes ſanat, ſanguiniſque acrimoniam corrigit, confert hinc magnopere in nimio æſtu febrili, & ob vim ſuam alexipharmacam in febribus malignis laudatur, ut adeò ipſius virtus, quam in Arthritide præſtat, miranda minimè ſit; nam, quoniam in Arthritide, præſertim fixa materia peccans, in canaliculis & interſtitiis membranarum & glandularum mucilaginoſarum hærens, admodum tenax, lenta, viſcoſa acris & auſtera eſt, hinc particulæ lactis ſeroſæ facile per ipſos ductus & canaliculos, ubi materia peccans hæret, penetrant, atque partim mediantibus particulis aqueis ſalia acria & humores ſtagnantes attenuant, imbibunt & ſecum abripiunt, tam per inſenſibilem tranſpirationem, quam per urinam, aut ubi viæ patent, eliminant, partim etiam ſalia ſeri nitroſi ſimilia ejuſmodi ſalia corrigunt, ut obtuſiora & minutiora facta eo facilius è corpore educi queant. Hic iterum probè notandum eſt, & ipſa ſeri ſalia ſe facile aliis, ipſorum genio conformia, aſſociare, hinc ratione animalium, alimentorum vel paſtus ſæpe differunt, lactique varias qualitates conciliant, hinc obſervatum eſt in capris, ſi capræ herbis veſcantur catharticis, puta Gratiola, Tithymalo aut Scammonea, uti fit in Syria & ejuſmodi regionibus, ubi tales herbæ frequenter creſcunt, quod tunc lac aſſumptum alvum potenter purget. Sic & crocus frequenter exhibitus lac quoque ſuo odore, imo & colore nonnunquam afficit.

§. 11. Hinc illi, qui lac in uſum ducere cogitant, probe obſervent, ut animal hoc ſubminiſtrans bonis & laudabilibus herbis ſpirituoſis & alimentoſis nutriatur. Obſervatur enim ſi vaccæ æſtate perfectis herbis ac ſpirituoſis nutriantur, illas dulce magis ac perfectum præbere lac, quàm ſi hyeme ſtramine & fœno paſtæ fuerint. Cæterum hic minime neceſſarium judicamus, ſeri virtutes omnes, quas & in aliis morbis præſtat, hic recenſere, quoniam hæ Practicis ſunt notiſſimæ: Sed adhuc annotari meretur, ipſas lactis partes eſſentiales, quas hactenus ſeparatim explicavimus, unitas, uti ſunt in lacte & bene invicem commixtas, ſane majori efficacia non modò ſalia & humores lentos, viſcidos circa articulos morantes diſſolvere, invertere, materiamque arthriticam eliminare, ſed & inſuper ſanguini communicatas glandulis juncturarum mucilaginoſis benignum ſuppeditare humorem, ut mucilago blanda in dictis glandulis ſecernatur, juncturarumque membranæ & tendines ejuſmodi blandiori mucilagine humectatæ foveantur, ut eò promptius abſque ullo incommodo functiones naturales & motus perfici queant, ſimulque membranæ, ſi vel nimium ſiccæ, aut tenaci quadam acri materia præternaturaliter complicatæ fuerint, ut variæ obſtructiones ſic exortæ fuerint, laxentur adque priſtinum vigorem remotis obſtructionibus reducantur. Sed hic probe obſervandum quod in monito §.2. cap.2. annotavimus, ipſum lac non antea in uſum vocandum, quam ſi acidum in primis viis, humoribuſque corporis latens ſubactum, aut ita eliminatum & inverſum antea per medicamenta abſorbentia ac ſanguinem depurantia, & per bonam diætam ad notabile tempus præmiſſam correctum fuerit, ut nulla præpoſtera coagulatio aliudve incommodum inde timendum ſit, ſic enim nulla noxa accedet, ſed certa curatio expectanda erit. Prudens enim Medicus in hunc finem adhibitus facili negotio corpus, ſi vigor partium nondum totaliter deſtructus ſit, ad diætam hanc in uſum vocandam diſponere poterit, ſed obiiceret forſan aliquis, quoniam Arthritidis cauſa in ſale quodam acido, humores circa articulos viſcidiores & acriores reddente, conſiſtat, hinc quamdiu quædam diſpoſitio ad Arthritidem in maſſa ſanguinea lateat, lac tutò, ad morbum hunc profligandum, in uſum vocari non poſſe, ad quod reſpondemus, ipſam Arthritidis cauſam haud raro quoque in ſingulari acrimonia lixiviali, ſalſa & bilioſa conſiſtere, præſertim in perſonis ſanguineis, ubi ſæpe nullum acidum volatile, neque in primis viis, neque in ſanguine obſervatur, vel ſi in primis viis, neque in ſanguine obſervatur, vel ſi in primis viis acidum quoque penes ejuſmodi perſonas adſit, per crebras circulationes ejuſmodi ſalia acida ſanguinis ſali volatili adjunguntur, & in lixivioſa & bilioſa abeunt, ubi autem acidi humores revera adſunt, obſervandum, ipſos tandem per aſſumpta abſorbentia alcalina, ſanguinem depurantia, & bonam diætam ita corrigi, ut ex acidis quodammodo lixivioſa evadant, & ſalium mediorum naturam frequenter induant, hinc obſervamus, quando præſertim alcalia & abſorbentia tàm internè quàm externè frequenter adhibeantur, dolores arthriticos (quoniam ſpicula acidorum ſolidiora infringuntur & immutantur) mitigari, ut hinc Williſii mixtura, quam in Arthritide externè calide applicandam ſuadet, ſit excellentiſſima, nimirum ſolutio ſalis tartari & ſalis armoniaci in aqua fontana vel pluviali. Sic novi Amicum, qui in ejuſmodi Arthritide linimento quodam calce viva confecto dolores miraculi inſtar ſuſtulit, hinc pari ratione ſpirit. ſal. armoniac. Camphor. ſpiritus atque oleum tartari ſolidum, imò ipſa urina egregie dolores mitigat. Ibi etiam conducunt, ſpiritus cochlear. naſturt. ſal. volat. C C. ſuccin. &c. Verum ubi humores Arthritidem cauſantes magis bilioſis lixivioſi corroſivi ſunt, dicta remedia non tam bene conveniunt, ſed potius præſertim volatiliora & ſpirituoſiora malum ſæpe augent, inque illa potius conveniunt fixiora abſorbentia nitroſa, imò aliquando oleoſa & ſubacida præſertim externè. Uti balſamus ſulphur. ſuccinat. Balneum vel ſpiritus formicar. Lac ebutyratum acidum, muria halecum, ſuccus lumbric. terreſtr. cum vino expreſſus, utpote copioſo ſale nitroſo turgidus, cataplaſma ex mica panis triticei cum lacte dulci cocta, addito tantillo croci, item Bolus, terra ſigillat. emplaſtri vel cataplaſmatis forma applicata, uti & internè decocta lignorum & multa alia abſorbentia terrea. Arcanum in Podagra mitiganda & quandoque curanda ex auro &c. ſingulari modo chymicè à noſtro primario Pharmacopæo Aulico Domino *Caſpars Rheinboldo* paratum mira præſtat, Experto crede Roberto, idem remedium in Calculo veſicæ ſingulare eſt ad dolores mitigandos & calculi concretionem ulteriorem impediendam. Veteres quoque ubi ejuſmodi humores peccarunt, lumbricos cum lacte ſubegerunt & per linteum expreſſos feliciter propinarunt. Per dicta enim medicamenta ſalia nimis corroſiva & volatilia invertuntur, figuntur, & per urinam & ſudorem eliminantur.

§.12. Ob-

§. 12. Obſervandum porro Curam hanc lacteam, quoniam plerumque materia peccans circa tendines & membranas nervoſas, & præprimis in glandulis mucilaginoſis hoſpitatur, & non uno impetu ex tam anguſtis cellulis & vaſculis eliminari poteſt, diu eſſe continuandam uſque corpus à vitioſis humoribus plenarie repurgatum ſit, & quaſi rejuveneſcere incipiat, lenia autem evacuantia ac laxantia, durante hac diæta lactea, interdum in uſum vocanda eſſe, vel inde neceſſarium videtur, quoniam plerumque ſtomachus ac inteſtina in Arthriticis plerunque deprehenduntur debilia, ut ſic non raro contingat lac aſſumptum quandoque ob tardiorem chylificationem, motu quodam inteſtino vehementer agitari ac præcipitari, ut ſic quædam ſaburra viſcidior in primis viis, quando idoneo tempore medicamentis ſtomachum confortantibus, & lac ad coagulationem pronum corrigentibus malum hoc non præcavetur, hoc tamen notandum, quo leniora purgantia ac laxantia ſunt, eo eſſe meliora, hinc omnium optimè convenit Rhabarbarum, quod non tantùm evacuat, ſed tonum viſcerum confortat.

§. 13. Lactis præſtantiam non modò in Arthritide, ſed & aliis morbis mirabilem eſſe, jam ſupra demonſtravimus, quibus addimus quæ Cl. Emanuel Konig in Regno ſuo animali p. 276. ſ. 3. habet, dum dicit: Sed quid dicendum de vi lactis medicamentoſa non minus ac alimentaria, hæc quum conſtet ex vi aphrodiſiaca (præſertim ſi æſtate ejus ℥ iij. dentur cum ſachari ℥ j. piper. ʒ ß.) eluceſcit & altera in morbis alias ſumme rebellibus. Certe divini quid in lacte latet, ait Celeb. Vvepferus in obſerv. Verzachæ, qui vidit Arthriticos quaſi novos homines inde factos fuiſſe, ſymptomata quoque hypochondriaca & Nephritidem ablatam, ſic ut illi legitimo ejus uſu habitum firmiorem, colorem nitidiorem, & vires robuſtiores acquiſiverint, immò ſe noſſe, refert in M. C. Decur. 2. An. 8. obſerv. 68. Matronam Friburgenſem, quæ unico lactis potu aliquot annos continuato à terribilibus convulſionibus & ſuffocatione ab utero miraculoſe quaſi penitus vindicata fuit; nimirum lac egregie ob vim ſulphuream temperantem, & nitro ſalinam detergentem ſanguinem acriorem & acidiorem dulcificat, unde & imprimis cremor ejus, ac inde paratum butyrum eſt egregium anodynum; ille enim cum ſacharo Saturni ſubactus in Cancro acidum corroſivum, hoc verò in Diarrhæa calide epotum acre vellicans mox mitigat, doloreſque ac tormina fluxuſque mox ſedat & ſiſtit, imò externe illitum calculis dolores ejuſque in veſicam propulſionem juvat, ſi digitis apte combinatis quaſi calculus in illis teneatur, à veteribus in regione renum incipiendo verſus veſicam patiens fricetur. Unde & Daniel Ludovicus haud veretur aſſerere, butyrum tum per ſe, tum aliis convenientibus alteratum plus præſtare quàm omnia Officinarum unguenta, & olea compoſita. In Phthyſi & Febri Hectica quantum valeat cura lactis, norunt experti. In Eryſipelate radicitus expellenda lactis ℔. j. cui flores ſambuci ad manip. 1. incocti per novem dies Maii exhibita, ſuadetur à Solenandro & laudato Konig. In totali contractura poſt toties recurrentes arthriticos morbos quantum valuerit, in Quæſtore thermis ac plurima remediorum farragine defatigato videre eſt apud Tackium, qui id ſacharo & ovi contentis temperatum ei propinavit. Exemplum etiam Epilepſiæ hypochondriacæ curatæ lacte vaccino ad ℥ iij. in quo ſaponis Hiſp. albiſſ. ʒ ß. ſoluta erat, ſingulo mane hauſto reperire eſt in Eph. Cur. An. 10. obſ. 85. quo remedio alios multos Ictericos ſe curaſſe refert Sylvius prax. med. lib. 1. cap. 46. Lac, quod aſteriſco notandum eſt, mihi quoque fluxum hæmorrhoidalem cum euphoria excitavit.

CAPUT VI.

§. I.

Antequam finem hiſce imponamus, rationem reddere conabimur, cur quidam hac cura ſanati per plures annos ab Arthritide immunes viventes, certis quibuſdam anni temporibus, præſertim variantibus tempeſtatibus vel eo tempore, quo antea Arthritide corripiebantur, quoſdam debiles & obſcuros dolores vix ſenſibiles, & poſt lenem ambulationem ſtatim ceſſantes, circa juncturas & alia membra, quæ ordinariò Arthritis antea invadere ſolebat, percipiant. Quod inde evenire exiſtimamus, quoniam ſanguis & humores ab aere & æthere præternaturaliter influente quodammodo condenſantur, hinc procul dubio humores paulò craſſiores in glandulis mucilaginoſis ſeparati membranas leviter quodammodo diſtendunt: quoniam autem non tam acrimonia aliqua, quàm ſingulari quadam turgeſcentia, & leviori craſſitie peccant, hinc dolorem vix ſenſilem producunt, qui dolor poſt leviorem ambulationem, in qua ſanguis iterum celerius movetur, ſtatim iterum ceſſat.

§. 2. Denique neceſſarium duxi quorundam objectiones, qui lac in Arthritide tanquam ſumme noxium reiiciunt, hic proponere & ſolvere. Primò enim dicunt, quamvis teſte experientia, quibuſdam, qui exulantibus cæteris omnibus, excepto ſaltem pane non acido, ſtricte ſe diætæ huic lacteæ adſtrinxerint, profuiſſet, quamprimum autem ad ſanorum diætam, utut lenem mitemque ſeſe receperint, qui huic inſueverunt, Podagram confeſtim revertere, ac pejus longe quam antehac ægrotos vexare: labefactatis enim hac methodo naturæ principiis ægrotos jam morbo pellendo magis impares reddi, unde & poſtea periculoſius & diuturnius infeſtare. Verum enim verò ſi rationi pariter ac experientiæ fides ſit habenda, rem longe aliter ſe habere obſervare licet; nam teſte ipſa experientia, uti jam ſupra ſufficienter demonſtravimus, non modò plures divino hoc remedio per plures annos ab Arthritide liberatos fuiſſe, ſed & uti in Nobiliſſimis Viris adhuc viventibus, & optime ſe habentibus, Hagæ Comitum nunc habitantibus, nimirum *Marchione de Bougi*, *Domino de Chamar*, & *Domino Conſiliario de Talo*, (uti in epiſtola, quam hunc in finem hic publicare placuit, cernere licet) obſervatum illos exacto diætæ hujus lacteæ tempore, varia alimenta, uti antea ſolebant, aſſumpſiſſe, & cum illorum amicis convivaſſe abſque ullo incommodo, jam per plures annos, ſi *Marchionem de Bougi* ſaltem excipias, qui ſpatio novem vel decem annorum bis vel ter Arthritide correptus fuit (ob exceſſum fortaſſe rerum non naturalium) ſanos vixiſſe, quoad rationem conſtat, quò facilius alimenta in bonum chylum commutantur, ac ſanguini juſta quantitate communicantur eò meliores ac laudabiliores progigni ſpiritus, ac ſic per conſequens partium vigor reſtituitur & augetur, lac autem talia præſtare, non modò vis ejuſdem aphrodiſiaca teſtatur, ſed & illi, quorum diæta potiſſimum (uti ruſtici plurimi in Helvetia) in aqua & lacticiniis conſiſtit, comprobare videntur; illi enim carnivoras & alias gentes deliciis deditas robore, magnitudine corporis & ſanitati, floridoque faciei colore mirum quantum plerumque vincunt, neque facile unum ex illis Arthritide, Malo hypochondriaco, Scorbuto aliiſque morbis laborare deprehendes.

§. 3. Si obiicere placeret, cur Arthritici præſertim primis diætæ lacteæ menſibus à lacte frequenter hauſto debilitatem ſtomachi cæterorumque membrorum ſentire ſoleant, ut nonnunquam opus habeant ſtomachica & medicamenta confortativa aſſumere, ſed ratio hujus rei evidens erit, modò conſideremus in ipſis Arthriticis ventriculi & inteſtinorum glandulas ſuccum gaſticum & inteſtinalem continuò fundentes, à materia quadam viſcida partim obſtructas & oblinitas eſſe, ut non niſi ſubtiliſſimis humoribus liquidioribus introitum in poros concedant, hinc lactis aqueæ particulæ cum paucis oleoſis nutritiis poros & canaliculos ventriculi ſubeunt, inque chylum aquoſum pinguioribus lactis particulis, ea qua decet quantitate, non imprægnatum abeunt, hinc Chylus in ſanguinem delatus, utpote particulis nutritivis parcè imbutus, ſufficiente nutrimento partibus non proſpiciens, iiſdem aliqualem conciliat languorem & debilitatem, particulæ autem lactis craſſiores

res forma fæcum per alvum reiiciuntur, poſtquam autem ipſæ aqueæ lactis particulæ copioſæ (quamvis ob particulas pinguiores parce ipſis admixtas, initio non tam ſtabile nutrimentum partibus adduxerint) repetitis ſæpe vicibus maſſam ſanguineam ingreſſæ fuerunt, ſaliaque in maſſa ſanguinea corroſiva humores coagulantia reſolverunt, imbiberunt, inverterunt, perque ſudores & urinam eliminaverunt, tunc ſenſim ac ſenſim humores illi, qui in glandulis ſeparantur, & ad concoctionem & alimentorum digeſtionem concurrunt, uti ſaliva, ſuccus ventriculi gaſtricus, ſuccus inteſtinalis, bilis, ſuccus pancreaticus, tenuiores evadunt, atque glandularum canaliculi & pori aptiores redduntur, non modo lactis ſubſtantiam aqueam, ſed & ad plurimam partem ipſius ſubſtantiam oleoſam nutritiam recipiendi, inque chylum laudabiliſſimum commutandi. Cur autem, ſi Arthritici alimenta ſua ordinaria aſſumunt, non eodem quoque modo debilitentur, in cauſa eſt, non modò quoniam ejuſmodi ciborum particulæ per longam conſuetudinem glandularum ventriculi & inteſtinorum poris magis ſunt conformes, ſed præſertim, quoniam ejuſmodi cibi craſſiores & ponderoſiores exiſtunt, ut hinc pars illorum ima chyloſa ſingulari quadam vi ab incumbentibus aliis in dictos poros protrudatur, ad quod ſimul concurrit ſingularis quædam acrimonia, qua ventriculi tunicæ vellicatæ, quaſi impetu partes chyloſas ſegregant, lac autem, quod lenius premit, non tam facile porulos viſcoſo humore turgidos intrat, ſed potius ſenſim atque ſenſim ſe inſinuat, in quantum tubuli, qui adhuc aperti ſunt, à mucoq; craſſiori quodammodo liberati ingreſſum permittunt. Si tamen tonus viſcerum naturaliter ſe habeat, primæque viæ nullo acido aut viſcidis humoribus inquinatæ fuerint, lac longe majori facilitate, ob majorem convenientiam, quam cum chylo habet, in chylum tranſmutatur, corpus nutrit ac confortat, quam ulla alia alimenta, quæ diuturniori mora in chylum tranſmutantur, præſertim ſi aliquantulum panis levioris triticei nullo fermento inquinati unà ſimul frequenter aſſumatur; ſic enim partes lacteæ ponderoſiores factæ facilius vaſa lactea ſubintrant, atque ſolidum alimentum fibris ſubminiſtrant, vigorque partium mirum quantum reſtauratur, atque nullo modo hac methodo naturæ principia labefactantur.

§. 4. Cum autem jam ſuprà experientia comprobaverimus, hoc veritati minime conſentaneum eſſe, Arthriticos hac methodo curatos, poſt curationem & abſolutam diætam lacteam iterum alios cibos aſſumentes, ſtatim recidivam, & quidem majori vehementia, quam antea ſuſtinere. Interim minime negamus, recidivam facili negotio, & quidem vehementiorem iterum accedere poſſe, quando quis enormes circa diætam & animi paſſiones committit errores, nimirum ſi quis incipiat indulgere cibis acidis, fumo induratis, flatulentis & malæ concoctionis, vinumque acidum & nimis generoſum frequenter hauriat, venerique animique paſſionibus, uti iræ triſtitiæ nimium iterum deditus fuerit, ſicque quis frequenter frigori & pluviis ſe exponat; ſic enim procul dubio morbus reaccedet, & miſerrimum inobedientem patientem in manifeſtam præcipitabit perniciem. Neceſſarium ergo erit, alimenta laudabilem ſuccum lacte quaſi analogiam habentem ſubminiſtrantia comedere, & omne acidum & nimium ſalſum angue pejus vitare. Quamvis autem conſtet, quoſdam & hoc modo curatos abſque ulla ſingulari noxa, & morbi hujus recidiva gulæ indulſiſſe, præſtantius autem eſſe judicamus, quoniam ejuſmodi audacia non ſemper felicem obtinet eventum, paulò moderatius vivere, quod facili modo patiens faciet, ſi in mentem revocet magnos & inexorabiles antea perpeſſos dolores, nulla ſæpe arte leniendos.

§. 5. Cur autem tamdiu homo mediante hac cura lactea ab Arthritide immunis per plures annos vivere poſſit; etſi poſtea iterum alia alimenta, poſtquam quolibet mane quantitatem aliquam lactis calidi aſſumpſit, comedat. Hoc inde provenire exiſtimamus, quoniam lac diu tempore curæ lacteæ hauſtum ferè omnem acrimoniam ſanguinis & humorum Arthritidem cauſantem vel immutavit, vel eliminavit, & membranas fibraſque laxiores reddidit, ut humores facilius per eas circulare poſſint, hinc non tam facile ſalia acida de novo congregantur, membraniſque implicantur. Arthritidemque cauſant, præſertim ſi bonæ notæ cibi ſemper aſſumantur, & lac ad certam quantitatem ſingulo die mane hauriatur, ſicque ob copioſas particulas oleoſas pinguiores & blandiores ſeroſaſque ſalibus ſeſe conjungendi; & acida & acria evadendi occaſio præciditur, ut ſic vigor corporis diu ſalvus permanere poſſit. Non dubito me prætermiſiſſe adhuc alia dubia, quæ curæ huic lacteæ contrariantur, ſed & illa vel ita erunt comparata, ut ea hactenus dictis facile removeri poſſint, & utilitas divini hujus remedii vindicari queat, ut hinc levioribus quibuſdam dubiis præter neceſſitatem immorari minimè neceſſarium duxerimus, niſi quod addamus, quoſdam ab juſculis avenaceis & aqua frequenter adhibitis eandem ſperare Podagræ mitigationem & ceſſationem. Quoad aquam experientia conſtat, prouti annotavit Poterius & celeberr: ipſius commendator Fr. Hoſmannus, qui p. 390. in annot. ad Poterium, aquam nonnunquam laudabilem in profliganda Arthritide locaſſe operam, exemplo probat, dum inquit. Cum Arthriticorum natura fermè ſalifica ſit, non melior potus ipſis conducit, quam pura aqua, ſincera tamen & levis, quæ facile invenit vias per ſudorem & urinam. Talis copioſius hauſta diluit, & eluit ſalia peregrina microcoſmica, & fluidos ſuccos efficit: Vidimus hinc aquis dictis ſalubribus, quæ primum ſcaturire cœperunt, & ſæpius nil niſi aquæ fontanæ ſunt, leviores tamen & ſubtiliores, curatos perfectè Arthriticos, & contractura ſpaſmodica partium laborantes; ſi enim in largiſſima quantitate hauſerint iſtas. Et meretur hic notari ſingulare exemplum cujuſdam viri, qui per novem annos pedum & manuum laboravit contractura, ex febre tertia perperam curata. Hic aquam noſtram ſalubrem, quæ optima aqua eſt, & vitriolo volatili pauco tamen imbuta, hauſit continuò & ſedecim fermè menſuras & quidem ultra menſem. Urinam excrevit copioſiſſimam, & ſucceſſive tàm manus quàm pedes reliquit contractura, ità ut commode ambulare & manibus prehendere poterit, maxima cum hominum, quibus ejus ſtatus prior cognitus fuit, admiratione, ut adeò ex hac hiſtoria pateat, copiam aquarum non nocere, ſed illam potius maximam vim preſſione ſua in deobſtruendis viis obtinere. Sic novimus quendam Podagricum, qui ſemper cereviſiam calidam bibit cum maximo levamine; ſic & Chynenſes potum calidum ſemper bibentes ferè nunquam Podagra laborant, adeò ut ex his eluceat & eſſe adhuc alia, quæ fluxilitate ſua obſtructiones reſerant & humorum acrimoniam temperant: an autem hiſce remediis cauſa Arthritidis, ubi mediante lacte fit, tam diu æliminari, & convenienter ſanari queat, de hoc valde dubitamus. Aqua enim nonnunquam nimia quantitate hauſta, quoniam particulis aliis nutritiis non imbuta eſt, tonum viſcerum multum debilitat, caloremque naturalem imminuit, quamvis & illa circumſpecte adhibita in variis morbis ab acrimonia humorum nimia exortis, efficaciam ſuam eximiam haud rarò oſtendat.

FINIS.

INDEX

INDEX.

ACidum in Arthriticis corrigendum. p.3. §.1.
Aqua Arthriticis eſt proficua. p.13. §.5.
Arthritidis cauſa. p.4. §.2. p.6. §.2.
Arthritici curati. p.1. §.2. p.4. §.1. cur certis tomporibus dolores ſentiant. p.12. §.1.
Arthritis pedes & manus primò invadit. p.7. §.4. p.8. §.8.
Cur per paroxiſmos redeat. p.7. §.5.
Arthritidis differentia. p.7. §.6.
Arthritis Vaga. p.7. & 7. §.7.
Fixa. p.8. §.8.
Animi pathemata ſunt vitanda. p.2. §.1.
Authores qui de lactis uſu ſcripſerunt. p.1. §.2.
Calor qui temperandns. p.4 §.9.
Calculoſi Arthritidi ſunt obnoxii. p.6. §.2.
Cibi nocivi. p.4. §.11.
Diarrhœa quomodo curanda. p.4. §.8.
Diæta Arthriticis obſervanda. p.2. §.1.
Epiſtola de Podagra curata. p.1. §.2.
Febrilis horror. p.7. §.5.
Fructus refrigerantes nocent. p.3. §.4.
Galactiferi ductus arteriis ſunt continui. p.9. §.3.
Valvulis ſunt diſtributi. p.9 §.4.
Glandularum mucilagiroſarum ſtructura. p.5. §.3.
Vaſa ſanguinea. p.5. §.4.
Figura. p.5. §.5.
Situs. p.6. §.6.
Glandulæ mammarum ſunt conglomeratæ. p.9. §.3.
Hypochondriaci Podagræ ſunt obnoxii. p.6. §.2.
Humoris acris in glandulis ſecretio. p.6. §,2.
Lac quomodo ſit conſtitutum. p.3. §.3. p.3. §.4.
aſſumendi tempus. p.3. §.4. p 3. §.5.
Lactis quantitas quæ aſſumenda. p.3. §.4.
generatio. p.8. §.1. p.9. §.2.
differentia. p.9. §. 5.
Lactis partes. p.9. §.5.
pars pinguior. p.9. §.6.
caſeoſa, p.10. §.8. p.4. §.13.
ſeroſa. p.11. §.10.
Varius uſus. p.9. §.6. p.12. §.13.
uſus in Podagra. p.10. §.7.
quamdiu continuandus. p.3. §.5.
Lac non continet acidum. p 10. §.8.
Lactis præpoſterus uſus morbum adauget. p.3. §.2.
Methodus curandi. p.1. §.1.
Medicamenta varia contra Arthritidem. p.11. §.11.
Morbi Arthritide complicati. p.3. §.2.
Mucilago differt à ſero. p.5. §.7.
Mucilaginis natura. p.5. §.7.
uſus. p.5. §.8.
generatio. p.6. §.9.
Objectiones contra lactis uſum. p.12. §.2. p.12. §.3.
Sitis quo temperanda. p.4. §.9.
Stomachus qui confortandus. p.4. §.10.
Symptomata quæ circa lactis uſum obveniunt, & quomodo iſtis ſuccurrendum. p.3. §.6.
Tophi. p.8. §.8.
Vina acida Podagricis nocent. p.7. §.2.
Vacca, quæ lac præbet, quomodo ſit conſtitua. p.3. §.3.
quomodo nutrienda. ibidem.
Venus Podagricis nocet. p.3. §.1.

FINIS.

[illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] de 7. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 83 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de 7. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. oper. t. 1. p. 137. 140.